

Tabla de las materias

- al Papa, y reduxo los Iudios a Espana con mayores priuilegios que los de las Iglesias. 18.3.2.
- Vitiges hombre de baxa suerte fue hecho rey de los Godos de Italia por hombre guerreto, y prendio a Theodeclio hijo de Theodo. 16.21.6.
- Vitiges tomo la se al Papa Syluerio y al Senado Romano que permanecerian en la devucion de los Godos contra los Griegos. 16.21.6.
- Vitiges calo con Mathasuenta hija de Amala-suenta, aunque ella se desdenaua del. 16.21.6.
- Vitiges perdió mucha gente en un combate que dio en Roma a Belisario, y mato los rehenes que le auian dado los Romanos. 16.22.1.y.2.
- Vitiges embio a solicitar a Cosroes rey de Persia que guerreasse al imperio por su parte, porque affloasasse el emperador en Italia. 16.22.5.
- Vitiges fue preso por Belisario sobre tratos en Rauena. 16.23.2.
- Vitiges fuellueado a Constantinopla donde el emperador le hizo buen tratamiento, y se le embio contra los Persas donde deabo. 16.23.3.
- Vitredo reyno en Cancio despues de su padre Egberto, y como pacifico aplaco con dônes a Ina rey de los Saxones occidentales que yu contra el de guerra. 18.1.2.
- Viuiano solo de los de Angleria escapo biuo de emperador Frederico. 26.8.1.
- Vladislao Duque de Bohemia por auer destruydo al Duque de Austria, fue hecho rey por el emperador Henrique el quarto. 15.5.1.
- Vladislao hermano de Cassimiro rey de Polonia fue elector en rey de Vngria por muerte del emperador Alberto, y fue coronado contra justicia. 15.16.2.
- Vladislao fue coronado rey de Vngria, y succedieron grandes turbaciones entre los suyos, y los de la Reyna Isabel. 15.17.2.
- Vladislao rey de Vngria engrâdecio (como era razon) las victorias de Iuan Huniades. 15.17.4 y c. 18.2.
- Vladislao y Huniades vencieron en dos recuertos a los Turcos. 15.20.1.
- Vladislao, Cesatino, y Haniades llegaron a Nicopolis en busca de los Turcos, por Bulgaria. 15.20.5.
- Vladislao rey de Vngria murió como indiscreto en la de Varna. 15.21.4.
- Vladislao niño hijo de Cassimiro rey de Polonia fue electo rey de Bohemia. 15.27.5.
- Vladislao rey de Bohemia fue hecho rey de Vngria por muerte del rey Mathias. 15.31.3.
- c.40.4.
- Vladislao fue coronado, y no quiso casar con Beatriz biuda de Mathias Coruino rey difunto, y se le recrescieron muchos peligros. 15.32.3.
- Vladislao rey de Vngria casó a su hijo Luys con Maria hija de don Philippe Flamenco y de doña Juana príncesa de Caltilla; ya su hija Ana con don Hernando hermano del emperador Carlos. 15.34.4.
- Vladislao murió. 15.34.4.
- Vladislao primero de tanobre en Polonia fue buen rey. 15.41.4.
- Vladislao el segundo en Polonia repartio sus tierras entre cuatro hijos que tenia. 15.41.4.
- Vladislao el tercero se llamo Lochet, que quiere dezir codo, por auer sido chiquito, y fue tan animoso que si tres veces le echaron del reyno, otras tantas le cobro. 15.41.4.
- Vlaris Godo fue muerto en desafio por Arthabazos. 16.24.2.
- Vlfilas obispo Godo se hizo herege, y el hizo hereges a los Gedos. 13.28.5.
- Vliates soldado Griego mato a su capitán Iuan el Armeno, sin quererlo hazer. 16.20.2.
- Vlysses y Diomedes hurtaron el Paladio de Troya. 24.9.2.
- Vlysses fundo a Lisboa. 3.4.3.y c.13.5.
- Vlysses aconsejo a Tyndareo tomar juramento a los principes que pedian a Helena su hija por muger, que fauorecerian su casamiento. 3.9.4.
- Vlysses fue con Menelao a Troya a pedir a Helena. 3.9.4.
- Vlysses persuadio a Agamenon sacrificiar a su hija lphigenia en satisfacion de la cierua de la diosa Diana que el auia muerto. 3.10.1.y c.13.3.
- Vlysses se fingio loco por no yr contra Troya. 3.13.1.
- Vlysses hizo matar a Palamedes malamente porque le descubrio ser fingida su locura. 3.13.1.
- Vlysses saco a Achiles de en casa del rey Lycomedes donde le guardauan el habito de donzella. 3.13.1.
- Vlysses contendio con Ajax Telameno sobre las armas de Achiles, y quedo conellas a titulo de mas valiente, conseguido por su eloquencia.

Tabla de las materias

- Vngaros se armaron contra Amurates contra la fe y seguro que de juraron. 23. 27.
4.
Vñas y cabellos crescen a los defuntos. 2. 24.
- Vñas y cabellos nunca se los cortauan cierta gente de la India. 7. 9. 4.
- Vñas de los barbaros vezinos abrio Thome-
ron en tierra de los Oritas, eran tales que con ellas cortauan lo que comian; y aun la madera menuda. 7. 10. 1.
- Vnguino fue hecho rey de Gothia con quien al holgo tener paz Haldano el valiente rey de Suecia.
- Vnguino por su bondad tuuo a Gothia, Suecia, y Dania: sino que los Suecos soberuios hicieron su rey a Ragnaldo, y fueró contra Vnguino, y le mataron. 30. 7. 3.
- Vnglese y Chales Tribalos fueron contra el Turco Solyman que en vna aluorada los mato con los que lleuan. 22. 34.
5.
Vniversidad de Paris fue instituyda por Carlo Magno. 18. 16. 2.
- Voadi biuda del rey Artirago fue acotada, y dos hijas corrompidas por los Romanos. 27. 20. 1.
- Vologeses rey Partho gano a Armenia, y por el ficio la dexo. 11. 2. 1. y &c. 3. 4.
- Vologeses guerrero de su hijo Vardanes dexo a Armenia. 11. 4. 1.
- Voadi con los reyes Escoto y Picto mato setenta mil hombres a los Romanos, y en otra batalla murió ella con treynta mil de su parte. 27. 20. 3.
- Vodicia hija de Voadi dio de noche en los Romanos matando a muchos, y qmo a muchos en la ciudad de Epiaco, y ella fue muerta. 27. 21. 3.
- Vologeses quiso tomar por fuerza a Armenia, y Corbulon capitan Romano concerto que esperasse el parecer del emperador. 11. 3.
4.
Volscos mataron a Corio Lano porque leuante el cerco de sobre Roma. 4. 29. 5.
- Vonones criado en Roma hijo de Phraartes succedió a su padre en Parthia, mas quitandose a Attabano, quedo el con el reyno de Armenia. 10. 18. 3.
- Vonones priuado tambien de Armenia huyo al rey de los Scythas, mas alcançado y preso por el Romano Vibio Fronton fue dado en guardia a Remigio Reuocato que le mato. 10. 18. 4.
- Volturreno Prolarthe de Toscana nunca quiso
- recibir las letras, ni las disciplinas Roma
nas. 8. 6. 3.
- Vonones otro fue hecho rey de los Parthos, 20 y por su muerte Vologeses su hijo. 11. 2. 1.
- Voyno succedio a su padre Nata en el principado de Bohemia. 15. 40. 2.
- Voraya pario los quatro hijos de Haymon. 17. 31. 3.
- Vortigerno hizo rey de Inglaterra al mentecapto Constancio, por mandar ja su sombra, y despues matarle, y quedarse con el reyno: y ainsi lo hizo. 27. 33. 2.
- Vortigerno embio por Alemanes que le defendieren de Escotos y Pictos. 27. 33. 2.
- Vortigerno caso con Roxiena idolatra hija del Saxon Hengisto, repudiada su primera muger, y le dio a Cancio. 27. 34. 2.
- Vortigerno fue preso por sus Ingleses por destruydor del reyno. 27. 34. 3.
- Vortigerno fue tornado al reyno, y hazialo bien, mas preso por los Saxones les entrego a todo el reyno. 27. 34. 4.
- Vortigerno fue quemado por Autelio Ambrosio y por Vter hijos del rey Constantino muerto por el. 27. 35. 1.
- Vortimero hijo de Vortigerno fue rey en lugar de su padre, y destruyo a los traydores Saxonnes. 27. 34. 3.
- Vortimero reformo lo de la fe sopena de quemar, y Roxiena le hizo matar con ponçona. 27. 34. 3.
- Votos essenciales de las religiones aprouadas no comenzaron con los Hermitanos de los yermos. 12. 12. 1.
- Vpsalia metropolis de Suecia fue fundada por Vbo. 13. 25. 2.
- Vranaconte defendio a Croya contra Amurates Turco. 2. 4. 8. 1. y &c.
- Vr de Chaldea fue la tierra natural de Abrahá. 2. 1. 1.
- Vrbano papa el primero fue Romano, y hasta su tiempo no ania tenido la Iglesia Romana rentas algunas. 11. 40. 4.
- Vratislao hijo de Voyno quedo con el principado Lucense, y Enezacense, y fundo a Vratislauia. 15. 4. 2.
- Vratislao el segundo, y su hijo Venceslao sancto. 15. 40. 2.
- Vratislao el tercero succedio a su hermano Esbitineo en Bohemia, y vencio a Leopoldo duque de Austria: y auiendo ganado muchas tierras, alcanço nombre de rey del emperador Henrique el quarto. 15. 40. 3. y libro 20. 2. 1.

Vra-

Ss delā libreria.

Secunda pars summe domini Antonini. de
vitis deq; eorundem anneris varijsq; inser-
tis. utpote de auaricia. symoia. vslura restituzione tc. De negligentia medacio.
periuio. voto ac transgressione ei⁹. De infidelitate. heresi. superstitionib. fortuna
constellatiōibus facto. et ceteris q; plurimis. nō hic. sed in registro explanatis.

*Dedicto domino Iohanne de Somay -
anno MDCCLXVII.*

E. Este Ambento d' S. Bernau a Galenia

scilicet in primis quod in primis
in primis quod in primis

in primis quod in primis

Prologus

Clarissimi ac doctissimi viri fratri Anthoni
ni de ordine predicatorum archiepiscopi Florentini.
Secunda pars summe feliciter incipit.

Capita draconum in aquis tu
cofregisti capita draconis. p. s.
lxxij. Di c dñs ezechiel. xvij
Bia q. peccauerit ipsa morie
tur. Dc aia qdem t ei nobis
litate. t de poteris eius q. b.
opatur. t quod h. deat eas exercere. de passiōibus
quoq; ipsi q. sunt principia p. cō. ac et de p. cō in
genere qd occidit aiam. p. qd hoies trāsgrediu[n]t
leges q. ponūt in septēpli[ca]tōne dēm et in p[ri]ma
p[re]p[ar]edenti. Nūc at q. in matia morali f[ac]tōes
p[ar]ticulares sunt vtiliores. iō in hac scđa p[re] age[re]
de singulis vitijs i[st]o particulari. Prio p[ro] modū p[re]dicatiōis. deīn p[ro] mōdu doctrine. Et draco qdem ē dia
bol. qui vt d[omi]n[u]s iob penul. Ipe et rex s[ic] oēs filios
supbie. vt ipa supbia sit vror ei. q. regina et mat
ponit a greg. xxxi. mora. oim vicioz. Capita dra
conū sunt septē vicia capitalia q[ui]orū ex ea. scz
Avaricia Inanis glia Luxuria Sulha Ira In
uidia t Accidia. qz qdlibet h[ab]et bas filias. Quod
libet h[ab]et ē caput draconis. t sic sūt plura capita
draconū. Un d[omi]n[u]s Contribulasti capita draconū.
Sed ab uno dracōe diabolo t ei vrore supbia p[re]cedunt. et iō in singulari postea d[omi]n[u]s. Tu p[re]fregisti
capita draconis. Iste ē ille draco magnus t rufus
de q. d[omi]n[u]s Apoc. xij. q. manebat pat ad deuorādu[n]t
filii mulieris amicta sole t. qui draco h[ab]ebat ca
pita septē t cornua decē. Draco est diabolus vene
nat multa malicia. magnus natali potētia. Rufus
idest sanguinolētus seuitia. q. circuuiuit q[ui]res que
deuoret. Nā t filii v[er]gis q. est ml[er] omicta sole. i.
xpm q. rectur erat mūdū. deuorare q[ui]sivit. s[ic] nō
valuit. Et quēlibet bonū fidelem q. est filiū ecclie
designate et p[er] illā mulierē. qz t vnitū cū xpo q[ui]
deuorare s[ic] deo coopāte n[on] valz. S[ic] demū p[re]jicit
ille draco diabolus in trā infernale in fine mundi.
vt ampli nō noceat. Capita septē sūt septē vicia
capitalia. q. dñr mortalia q. occidūt aiaz cū filiab[us]
suis. et ad ipa reduciit trāgressioes decē p[re]cepto
rum signata p[er] cornua decē his capitib[us] mōdet.
his cornib[us] vulnerat. Et qz qdlibet h[ab]et vitorū
est qdā lepra spūal q. inficit t maculat aiaz. s. tol
lēdo decorē gre. iō in lac scđura designat p[er] septē
leprosos. Nā lep[er] supbie q. aliquā ponit q[ui] p[er] eodē cū
vana glia. p[er] magnā silitudinē figurat in lepra
ozie. qui p[er] supbia t p[er] sumptionē cū ell[is] rex vo
luit officiū sacerdotū usurpare. s. incēlum offere
do in cēplo. p[er] qd leprosus effect[us] ē. q. Paralip.
xxvi. Lepra auaricie figurat p[er] leprā giesi q. p[er]
auaricia effect[us] ē leprosus. vt p[er] iij. Re. v. t. i. q.
i. cū ordinaret. Lepra luxurie significat in lepra
que imp̄ata fuit Joab a dauid. dicente Non de
sicer d[omi]no domo ioab patiē fluxū semis. leprosus
et tenēs fusum. cadens gladio. indigens pane. q.
Re. iij. Pot[er]t significari p[er] decē leprosus Lu. xvij.
quia decē sunt spēs eius t dictū est eis Ite t ostē

dite vos sacerdotib[us]. qz nullū viciū ita abscondit
ab homib[us] sacerdotib[us] siē istō. Lepra inuidie si
gnificat p[er] leprā marie sororis aaron. q[ui] ex inui
dia murmurauit h[ab] moisen. scā ē leprosa. Ille. xij.
Lepra accidie significat p[er] leprā mōsli. q[ui] timens
manū in sinu effec[t]a ē leprosa. Exo. iij. Sic acci
diosus manū tenet in sinu. i. nō opat. Lep[er] i[st]o si
gnificat p[er] leprā naaman. cui cū misser heliseus
dictū ut lauaret in iordanē t mundaret a lepra.
abiit indignās t iratus. vt b[ib]l. iij. Re. v. Unū non
est mūdat[us] nisi p[er] depositā iram. Lep[er] gule figu
ratur p[er] q[ui]tor leprolos q[ui] manebā iuxta portaz
samarie q[ui] accesserit ad tentoria iimcor[us] ad come
dendū t bibendū. iij. Reg. viij. qz q[ui]tor s[ic] modi
gule fm Jobā. cassianū. Et q[ui] gen[us] h[ab]atu[n]t erat
infec[t]ū omni ista lep[er]. sed p[er] cū mūdatū. iō i figurā
descēdente ibu de monte. i. de celo. p[ro]mo occurrit
ei leprosus quē sanauit. Et h[ab] est qdā dicit Lontri
bulasti. s. tu d[omi]s incarnat[us] d[omi]no dixerat. Op[er]at
est salutē in medio terre tu p[er]firmasti in virtute
tua mare. i. tu gen[us] humānū p[er]fundissimi cordis
tua aucte firmasti. dādo ei legem ne trāsire ter
minos eius. vt d[omi]n[u]s puerb. viij. Sed draconis sug
gestione turbatu est mare t legem fregit. Sed
tu capita draconū tribulasti. i. ista vicia capita
lia debilitasti i aq[ua] sapie. et doctrine scđura. de
q[ui] aq[ua] Eccl. xv. d[omi]n[u]s Aq[ua] sapie salutar[us] potauit illuz
He docēt quō dēm[us] cauere vicia. t ex nōcumēs
eōp[er] dimittere. put in hac scđa p[re] oñdetur Tel
in aquis sacramētib[us]. quoru[m] p[ri]mu est aqua ba
ptismatis. t p[er] baptismū aqua p[re]n[om]e. de q[ui]b[us] dicit
Ezech. xxvi. Effidā sup[er] vos aquā mūdā t mū
dabimini ab oib[us] inqnamētis vīis. Et de b[ib]l agit
in tertia p[re]s. s. de sacrīs t de diuerſib[us] p[ro]p[ter]o[rum]
qui sanctificantur per has aquas. et figuratur
per aquas. quia aque multe sunt populi multi.
Apoc. xix. Uel in aquis g[ra]tia t v[er]titib[us] p[re]cedentib[us]
bus ab ea. de qua aqua dixit xps. Qui biberit ex
aqua quā ego dabo ei fiat i eo fons aq[ua] salientis
in viciā eternā. Job. viij. Et in his aquis nō so
lū tribulant. i. debilitant vicia. s[ic] et cōfringunt
ex toto. de q[ui]b[us] aq[ua]s. i. g[ra]tia t v[er]titib[us] in. iij. p[re] agit
Unū in figurā in aq[ua] iordanis leprosus naaman
septies lotus fuit mūdatū. iij. Re. v. Insup[er]
q[ui] p[er] qdlib[et] exēcat mentē. fm illud Soph. i.
Ambulabūt ceci. qz dñs peccauit. Et figurā
t septē vicia p[er] septē cecos. Supbia p[er] cecitatez
sauli qui cadens in terrā nihil videbat. Supbia
enī p[er]seqbatur epianos. Act. ix. Avaricia p[er] cecita
tem thobie. qui exēcatus ē a stercore hyrūdinū
ista tp[er]alia bona vt stercora reputati apls Phil.
iij. Luxuria p[er] cecitatē samsonis q[ui]pter amorem
ad muliere d[omi]nūlā exēcat[us] ē a philisteis. Ju
diciā. xvi. Inuidia p[er] cecitatē hely qui videre non
poterat lucernā dñi priusq[ue] extingueret. i. Reg.
iij. Sic inuid[us] nō potest videre bona p[er]t[em]ni. nūl
extincta vel diminuta. Accidia quāsi cecitatez
ysaac. cuius oculi caligauerūt t videre nō pote
rat p[er] senectutē. Benf. xxvij. Sic accidiosus
vt senex t debilis nūl operatur. Ira significatur
per cecum qui clamabat in via. nec poterat com
pesci a turba. Lu. xvij. Sic irosus clamat nec

Prologus

potest quiescere. Gula p cecum natum. Jobā ix
Nam istud vitiū adducim⁹ a natitate nobiscus
Et xp̄us cecos illūnauit Math. xi. Leci vident
Et sic tu cōtribulasti capita draconis in aquis.
Un⁹ in figurā cē⁹ nat⁹ ad aquas siloe fuit illumī
tatus Jo. ix. Per peccātū ē hō efficitur silis be
stis. fm illud ps. Cōparatū ē iūmētis insipicētib⁹
et similis fact⁹ ē illis. Et p supbiā efficitur simil
leoni. Un⁹ pp̄ba. Leo rugit quis nō timet.
Per inane gloriā efficitur silis pauoni. Per luxurias
porco. q̄. Petri. q̄. Quasi sus lota in volutabro lu
ti. Per avariciā serpentī qui comedit trā. Ben.
iii. Terrā comedes oīb⁹ diebus. dictū fuit primo
serpentī. Per iram cani q̄ crudelis est et latrat et
mordet. Ps. Erue de manu canis alam meam.
Dicūtur iudei canes ppter crudelitatē erga xp̄z
Per accidiā asino. Un⁹ pp̄ba ezechiel. xxiij. Quo
rum carnes sunt ut carnes asinōp. qđ est aīal pi
grum et tardū. Per gulā vīso. q̄ ppter auditorē
ad mel occidit. vī lupo q̄ est aīal vorar. math. vii
Veniūt ad vos in vestimentū ouīu. intrīsec⁹ aī. i. oc
culte sunt lupi rapaces. Sz ztribulat et zfrigat
ds capita draconū. i. vītior per q̄ effici hō pētōr
bestialis. q̄ pētōres ut bestie tradūtur deuorant
di in escam plis ethiopū. i. demonū. Sed xp̄us
in aīs de bestiā fac̄ nō solū hoīes sz similes agē
lis Lu. xx. Equales s̄ iusti angelī dī. Et ad motū
aque piscine p angelū sanabatvns infirm⁹ in ea
intrās Jo. v. qui infirm⁹ figura p pētōr bestialez
post petm. Per petm qdlibet horz datur hō in
pētē diaboli. et fuiū. q̄. Pe. q̄. A quo q̄s supat⁹ est
fuius ei⁹ ē. Un⁹ et figurā p seprē demōiacos i sac
scriptura. Inuid⁹ p saulē inuid⁹ vexatū a demo
nio. i. Re. xiiij. Auar⁹ p lunatici quē diabol⁹ pī
ciebat in ignē et aquā. Math. ix. q̄ auar⁹ p ma
re et p ignē caloꝝ discurrevit ad cōgregādū vīsq̄ ad
pictula morti. Luxuriosus p filia chananee q̄ ma
le vexabatur. Math. xv. Juuenes enī marie ve
gantur a luxuria. Accidiosus p hoīez mutū Lu.
xi. qui ēr erat surd⁹. q̄ accidia facit hoīez tacere
a latide dei et pelliōc pētōp. et nō audire vība dei
et corridentiū. Gulosus p illos demōiacos qui
hicabant in monumētis. Math. viij. q̄ gula fac̄
hoīem paupeꝝ et feridū. et sepe dirigit ad lepulcz
per inordinatiōem vite. Un⁹ eccl. xxvij. Propter
crapulā multi obieꝝ. Tracund⁹ p illū qui clama
bat in tēplo. q̄ tu es fili⁹ dei. Lu. viij. Nā tal⁹ cla
mat̄ deū blasphemādo Supbus p illos filios
seprē sacerdotis sceue. q̄ psumentes adjurare de
mones in nomine ieu. quē pdicabat Paul⁹. De
mon exiens intravit in eos ut hī Bct. xix. Sz vt
dicit Jo. in canonica. Venit fil⁹ dei ut dissoluat
opa diaboli. Etiō bñ dr. Tu cōtribulasti capita
dracōnū in aīs sapie tue. et sac̄mental̄ medicinē
que tanq̄ tyriaca extinguit venenū draconis. et
virtualis grē. q̄ ut p̄ria expellit p̄ria. ita vītutes
et dona expellunt a mente vītia oīa. In cuius fi
gurā pharao cī exercitu suo. significās diabolū
in aīs submersus ē. Exo. xiiij. Sz vt dicit aug.
Qui fecit te sine te. nō saluabit te sine te. Et ido
p̄ncipal̄ opante coopari dēm⁹ cundo ad aquas
fmonū sacrā p̄tutū ut zfrigatur capita draco-

num. Un⁹ dr. ysa. lv. Om̄s sicutientes supple etiā
salutē vēite ad aīs tē. als diceret p̄ctōfib⁹ in fi
ne. Ite maledicti in ig. erer. q̄ par⁹ ē diabolo et an
gelis ei⁹. Math. xxv. Et ibi q̄ supbi fuerūt deo
rebelles sp̄ puniētū i inferno. Apoc. xix. Ascen
dit sum⁹ tormentor⁹ et in secula seculorū. Et q̄
avaricia insatiabil̄ appetitus sp̄ eos cruciabit ig
nis inerringibilis. Isa. xxiiij. Qui s̄ poterit de
vobis bitare cuꝝ ardorib⁹ sempiternis. Et quia
fuerūt fetentes luxuria ignis sulphur et spūs. p̄cel
laꝝ ps calicē eoz. ps. Qui gulosi fuerūt ut diues
epulo. nec qđdem vnā gutta aq̄ bre potuerunt. In
uidi q̄ nō letāter voluerūt videre bona alioꝝ. nō
potuerūt vīq̄ videre sūmū bonū deū et scōs. Isa.
xxvi. Tollatur impius ne videat gloriā dei. Ira
cundi. q̄ ex ira līguā sua blasphemauerūt deū. lin
guas suas mordebut. fm illud Spōc. xvi. Com
manduauerūt linguis suas et blasphemauerunt
vīuenīt in secula seculorū. qui hīt p̄tēt sup̄ bas
plagas. Accidiosi quia vermis tarli tristicie cor
rodit eos p̄sumēs vīgorē grē. Ideo ut dr. ysa. vlt.
Vermis eoz. s. sc̄ie nō morit̄. remordēs q̄ non
egerint bona q̄ potuerūt. et man⁹ et pedes ligabūt
ut opari n̄ valcat. Illi igī pētōres bestiales et im
mūdi ut porci. obfessi a demōib⁹ p vītia q̄ aquis
sap̄e sac̄mental̄ medicine et grē nolueut hiclibe
rari et mūdarī. demūt̄ in aq̄nis infernalib⁹ contri
bulabunt et submergūt. si in figurā demōes i
trantes porcos eos p̄cipitātes in aquis submer
serunt ut hī Math. viij. c. Insluz qđ dictū est
Tu ztribulasti capita draconū i aquis p̄t expōi
de virgine gloriōsa. in qua dūs cōtribulauit vī
cia omia in se zfirmādo eā virtute sc̄ificatiōis.
Un⁹ p̄mitit. Tu cōfirmasti in vītute tua mare. i.
marīa deriuati nomē a mari. pp̄t plenitudines
aquaꝝ grē. Un⁹ in figurā dr. gen. i. Longregatio
nes aquaꝝ appellauit maria. idem nomen ē. sed
diuerito accentu platū. Et ecēs. i. dr. Omnia flu
mina. s. grāp in mare intrat. sc̄z mariā. et mare n̄
redundat sc̄z p̄ supbiā extra se exēudo vītra regu
lam a deo sibi p̄firā. Et hīero. dicit q̄ in maria ḡ
tie plenitudo se infudit. In aīs ḡ grāp marie ca
pita draconū sunt ztribulata et zfracta q̄ ad seip
sam et q̄ ad nos. ad hī nos inducēs exēplo vite sue
et p̄tectione suoꝝ meritoꝝ et p̄cum. Hoc autem
deus p̄nū ciauerat cū dicit serpenti antiq̄ draco
ni isti. Ipa conteret caput tuū Ben. iii. Nullam
inuenimus mulierē ait Sigilbert⁹ in fmonē. q̄
caput draconis. s. p̄ncipia vītior̄ contriverit. et
ex toto confregerit nisi mariā. Et ppter ea aptissi
me eam salutādo dīxit ei archangelus Gabriel
Ave grā plena. Ave cōponitur ab a qđ est sine. et
ve qđ importat punitionē. Ave ve ve habitantib⁹
in terra Spōca. viij. Scribit̄ ve sc̄z p̄uatōis dīni
ne visionis. ppter peccatū origiale. ve cruciatōis
eterni ignis. ppter peccatū mortale. ve t̄pali p̄nitio
ni s. ppter peccatū veniale. et hec sc̄z in habitantib⁹
sup̄ terram. i. viatorib⁹. Sed virgo maria sine
ve originalis nata ab omni mortali imma. culā
ta. a veniali p̄fuata. Et ideo que i. sin̄ ve aliquo
de ve originali p̄t illud intelligi. Cle eis idest pri
mis pentib⁹. q̄ receserūt a me. i. p̄ inobedientias

Act de gula

Tabula generalis

mei precepti. Et illud ye transfundit in omnis descendentes ab eo p pctm originale excepto xpo. Sed viginē pstat ab originali cē mūdataz in vio ait Bern. que scā fuit atēz nata. De ve pcti mortalis d̄r ysa. i. Ue genti peccatrici plo ḡui iniqra te semini nequā. filiis asceleratio. dreligrūt deū blasphemauerūt scā isrl' alienati sunt retrosum. Ubi nota septē virtus capitalia q̄ sunt septē capita draconū quib⁹ patitur ve damnationis.

Primū est virtū gule et huic dedita gens dici tur gens peccatrici qd̄ importachitū pmanentez Nullum enī virtū ita pmanet et habituatum est in nob ut gula et q̄ ciuitas exerceatur. nā puer totus ē dedit⁹ gule. et si ab alijs abstineat. Et q̄ est ille ait aug. in li. p̄fes. q̄ yltra metas nccirat n̄ rapiatur aliqñ sc̄s comedēdo et bibēdo vel pl⁹ debito vel ardētori⁹ audiāte. Et cū mortali⁹ in eo offendit q̄r hoc n̄ est sp. tūc ve cīne cruciatiōis se quitur nō penitentis. Isa. v. Ue q̄ p̄surgit manē ad ebrietatē lectandā z̄c. Sz maria ab hoc virtio libera fuit. Un̄ ambro. in li. de viginib⁹ de ea ait. Quis explicare valeat cibor⁹ eius parsimoniam officior⁹ redūdātiā. et cū reficiēdi necessitas erat cibus ei obvi⁹ erat q̄ mortē arceret. nō qui delici as ministraret. Secundū caput draconis est accidia. et hoc ē p̄l̄bs quis iniqra. q̄r accidia fūdamasce. aggrauat animū et nil boni agere libe at. Sed ve dissolue⁹ corde d̄r Eccī. ii. Maria at fuit sine hoc ve accidie. Unde audiro q̄ cognata elyabeth erat grauida abh̄t in mōtana cuz festi natiōe ad eam ut sibi seruiret Lu. i. Tertium caput draconis est luxuria. et hoc est semen nequā. q̄r nequier effundit semē. Sed vt d̄r Naum. iii. Ue ciuitas sanguinū. i. aīa dedita luxuriis. vni uersa mendacij dilatiōe plena. 2 Maria autē vgo an̄ p̄tū. et p̄tū. ipsa est porta in domo dñi p̄ quā dñs exiuit sol⁹ sp clausa. ut vdit in visione. Ezechiel. p̄p̄. ezech. clīj. c. Quartū caput est avaricia. et isti virtio dediti sunt filii scelerati Eccī. x. Buarto nil est scelerati⁹. Nic enī aiam suam venalē h̄z. sed ve his q̄ p̄gregant avaricias z̄c. Abbacuc. q̄. Maria vo ita libalis fuit ut aurū sibi p̄ntatū a magis cito paupib⁹ distribuerz ita ut agnū in die purificatiōis offerre nō posset. sed ve paupcula par turtuz aut duos pullos columbar. Luce. q̄. Quintū caput ē supbia cum inani gl̄ia. et bi s̄ qui dereliquit deū. p̄ nullū enī virtū ita receditur a deo et bellatur h̄d̄ deū sicut p̄ supbia. Sz ve corone supie d̄r ysa. xxvij. Naz de tracta ē ad inferos supbia tua. ysa. xiiij. Singuliter aut̄ maria debūlitate cōmēdatur biero. Prima marie virtus fundamētū oīm v̄tutū hūi litas. Et ipa ait. Quia respexit būlitatē ancille sue. Lu. i. Sextū caput ē ira. p̄ quā hoīes pesti mi blasphemauerūt scā isrl'. Sed ve eis q̄ pd̄i deēt sustinentiā Eccī. q̄. idest patientiā. s. victi ab ira. Virgo singularis int̄ oēs mitis. nos culpis solutos mitces fac et castos. canit eccl̄ia d̄ glōsa virginem maria Revolute scripturā. nunq̄ inueni es aliquid dux. l̄asperz ex ore viginis pcessisse. vt in opere. sed tota pulcra et suavis ut d̄r Lan. iiiij. Septimū caput est inuidia. et bi alienati sunt

retrosuz a deo q̄ oīa bona sua cōicat. Inusido at dispieler q̄ aliquis hēat bona. et sic alien⁹ ē a cōditionib⁹ dei Sz vt d̄r in ep̄la Jude. i. Ue his q̄ abserūt in viā Eayn et chore z̄c. bi p̄ inuidia mortis. primus occidit abel. ali⁹ fecit piuratoz h̄ aarō et male pierūt. Q̄ h̄ ardēter vgo maria cōicat et p̄curat hoib⁹ bona. Dib⁹ ait Bern. sinū miscōie sue aperit. et de plenitudie ei⁹ accipiūt. eger curationē. tristis consolatōem. captiuus redēptōem peccator veniā. iust⁹ grām. angeli gloriā. dei fili⁹ carnis subiam. Bñ ḡ dictū fuit ei Rue. i. sine ve alicui⁹ capitalis vitij. Et sic in aquis sue ḡre con tribulasti tu d̄s capita draconū. i. virtua. Tertiū ve pene. s. tpalis incurrit p̄ pctm veniale. De⁹ enī ait Greg. delictū hoīs sine vltiōe nō patitur aut enī hō punit p̄ seipm sc̄z p̄ sufficientē p̄tritio nem. aut d̄s cū homīc. de pc. dis. i. si pctm. Deus cū hoīe punit q̄ p̄penas in p̄nti. vel in purgatorio patiēter toleratas purgat. sc̄z ventalia. De q̄ ve p̄t intelligi illud Mich. q̄. De qui cogitat in utile q̄d se ve vido veniale Sz vgo maria sola ab hmōi ve fuit imunis. Un̄ aug. Si om̄s sc̄i. et sc̄e dū hic viuerēt interrogati fuissent si pctm brētē oēs vna vocerēderēt. Si dixerim⁹ q̄r pctm non hēm. ip̄nos seducimus. excepta sc̄ta vginē maria. Et sic caput draconis. i. p̄mos mor⁹ pctōz. contrivit et cōfregit in aquis gracie sue.

Tabula generalis.

Secunde partis summe Anthonini Titul⁹ p̄m⁹ de avaricia Capitū p̄m⁹ sub forma symonis tra/ctans de detestatiōe ip̄i⁹ avaricie. de eiusdez au/arie quidditate. de sue crimi⁹ ponderositate. et de eius effectualitate sub septē filiab⁹. q̄r fili⁹ hoīm graui corde ut quid diligētis vanitatem. Capitulū scdm⁹ sub forma symonis de avaricie in/fatiabili cupiditate. de culpabili cecitate. et d̄ miserabili felicitate. q̄r thesaurizat avar⁹ et ignorat Capitulū tertii de sex p̄ta/ cui cōgregabit ea. uitatis ip̄i⁹ avaricie. vīc⁹ angustia cordis. obp̄ brio vite. illaquantio diaboli. certitudē dānarō nis malo impenitētē et horribilitate mortis. q̄re ad illoꝝ effugiatēz dauid exorbat. Inclina cor meū d̄s in testionia tua et nō in avariciam. Lapi. iiiij. de simoni⁹ tripli. pcessu. vīc⁹ de ma/teria induciā. de pena cōsecutiua et de sentētia exp̄ssua. In forma symonis sub themate. Pecu/nia tua tecū sit in perditionem. Capitulū. v. de speciebo symoni⁹. quēadmodum cōmittitur circa bñficia p̄ferenda aut p̄sequēda eccl̄iastica officia ministranda. et religionis in gressu et eēntialia p̄fitenda. et hec diffuse multuz Capitulū. vi. de vslu/ cū cius pena deductra. ra sub forma sermois declarat ipsius cōtinua/tionē periculissimā extensionem copiosissimā et palliatōem. fraudulētissimā. ex quo fere p̄ vniuersum nō defecit eriam de plateis vslura. Lapi. viij. agit de multiplici mō vsluraz quēad modū cōmittitur in mutuis exp̄ssis. in pigno/

Tabula

ribus depositis in societatis et sociis animaliis
atque in cambiis diffuse multum. eo quod exigit delictum
Capitulum. viij. de tractib[us] usurariis. Intricari,
rijs puta venditor[um] atque emptione ad terminum. Ue-
re beati qui terminum positi transgressi non sunt.
Capitulum. ix. de principiis. neque conuersi opere terrae.
tione et cooperacione usurare no[n]e tuto[rum]. notiorum
prelatorum presentientium atque famulorum.

Capitulum decimum de manifestis usurariis si reci-
pi possint ad ecclesiasticam sepulturam

Capitulum. xi. de materia mortis in Florentia. de
prestitis venetiis super vticalibus aut censibus pre-
Capitulum. xii. de rapina. prohibetur cuiusdam censendu-
bit[ur] fiducia circa opulentiam rapalem excludit vio-
lentiam et subiam rapalem et abuget cōcupiscentiam q[uo]d
cum ad inherenteria finalē dicēs cu[m] p[ro]p[ter]ha. Nolite
spare in iniq[uitate] rapias nolite cōcupiscere et diu-
tie si affluat nolite cor apponere.

Capitulum. xiii. de talliis et persistantibus et exactiōibus inde-
bitis. pedagys et gabellis a principib[us]. comunitatis
ribus aut officialibus eorum impositis et exactis.

Capitulum. xiv. de furto et alieno usurpatō atque usur-
patō principatō iuxta lamenū p[ro]p[ter]ha. Proscistit
fimones meos retrosum. si videbas furē currere.

Capitulum. xv. de spēbi furtis. de inuenientib[us] casis cu[m] eo
q[ui] sibi retinetur. de cōmodato de deposito de

locatione et productio de p[re]scriptio.

Capitulum. xvi. de negotiatōne mūdiali scie[n]ta iō caue-
da. secundū de negotiatōne spūali hōesta licite exercē-
da et de negotiatōne rapali modesta p[ro]mitēda. iū
illud p[ro]p[ter]ha. Qm̄ nō cogūti negotiationē. introibo
in potētias dñi. dñe memorabor iusticie tue soli.

Capitulum. xvii. de fraudib[us] variis negotiatorib[us] videlicet
astutia in modis ad decipiendū de fraudulētia
inxerogitaros exeq[ue]ndo et de malitia in decipiendis
līniōdo. Tota enī die iusticiā cogitauit lin-
guia mea et sicut nouacula acuta fecit dolū in rei
quidditate q[ui]litate q[ui]ntitate mutabilitate et pra-

Capitulum. xviii. de multiplici falsificatōne. Cuiate.
mensurap[er] ponde[rum] monetar[um] scriptura[rum] bullarum
rum instrumentor[um] et fetib[us] filior[um]. q[ui] mendaces
filii hominū in stateris ut decipiāt de vanitate

Capitulum. xix. de iniusticia q[ui] fit in iudicis in idem p[ro]m[iss]ionib[us]
q[ui] ad iudicē. quo ad actore q[ui] ad reū. quo
ad testē. aduocatū et procuratōne illib[us] p[ro]p[ter]ha. Usq[ue]
quo iudicat[ur] iniqtate et facies p[ro]tōrum sumitis.

Capitulum. xx. de acceptōne p[er]sonar[um] in officiis et b[ea]n-
ficiis conferēdis. in iudicis exercendis et in bo-

Capitulum. xxi. de sacrilegio. norib[us] exhibendis
g[ener]is decontinentib[us] legata ecclisiis. Abusione sacror[um]
violatiōne sacror[um] locorum et usurpatōne hono[rum] ec-
clesiasticorum. Nam venēt gētes in hereditatem dei
polluerunt templū sanctū et posuerūt hierolmū i pomo

Capitulum. xxii. de p[ro]ditione criminis ex. Cu[m] custodiā
orta ex coiunctōe familiari et offensione p[er]sonali
Nam hō paci mee in q[ui] spābā q[ui] edebat panes me-
os. magnificauit aduersum me supplatōem.

Capitulum. xxiii. de turpilucro ex artificio p[ro]hibitō atque
de vario ludo p[ro]ueniente et magna deuorōe. h[ab]ua-
na recreatiōne aut et diabolica suggestione

Capitulum. xxiv. de obduratiōne atque inhumanitate eradi-
canda p[ro]bonabilis elemosine erogatiōem. crude-

litate elmināda p[ro]p[ter] horribilis evasionez et de
iniq[uitate] effugada p[ro]pter p[ro]nitis vite fructificatio-
nem. iurta illib[us] p[ro]p[ter] Beūs q[ui] intelligit s[ed] egenuz et
paupcrē in die mala liberabit eū dñs Dūs p[ro]ser
Capitulum. xxv. de inquietudine mentis et solli-
tudine nimia. ne videlicet fine ponam in hec tpa-
lia. sed sollicitudinē nrām p[ro]ciam in dñi. quo
niam ipsi est cura de nobis.

Titulus scđs re restitutōib[us].

Capitulum p[rim]um de restitutōe in genere sub centū ar-
ticulis viginti manū rep[re]sentantes tot modos re-
stitutionis. Hoc mare magnū et spacio[rum] ma-
nibus illic reptilia q[ui] nō est numerus impedi-
tia restitutōem et utilitates eius.

Capitulum. scđm quid et q[ui]ntū sit restituendū de q[ui]dru-
plici eius dāno illato. ramē quo ad animā aufe-
rendo ei virtutes infusas. tum quo ad corp[us] in
ferendo lesiones corporales. tu quo ad honorē et fa-
mam p[ro]vituperationes verbales. tum deniq[ue] q[ui]
ad substantiā p[ro] acceptancees criminales.

Capitulum. vii. ubi sit restituendū et q[ui] expensis a nob[is]
Capitulum. q[ui]rtū p[ro]p[ter] q[ui] fieri de. (remotis p[ro]tandū.
beat restitutio in differentia tutorū et pupillorū
immo p[ro] quis certorū et incertorum.

Capitulum. v. cui sit restitutio facienda iū tripli-
cē diversitatē illi citate acq[ui]sitorū sub exēplis furto lu-
Capitulum. sextū cur fienda sit re. (do et meretricio
stitutio sub de terminatōe si remissio aut cōposi-
tio aut transactio collat obligatōz materia mul-
tim subtiliter decisā.

Capitulum. viii. de mō et ordine restituēdi. Certa
prius integrali sunt restituenda rōne successio-
nis obligatōis et similitudinis. et p[ro]pus debita q[ui] le-
gata. immo ceteris parib[us] q[ui] prior est tpe potior est
iure. Preferentiā rōr[um] q[ui] censet p[ro]p[ter]ha habere

Annectit notabilis casus de p[ro]cepto cōf[er]mōmoniū
Capitulum. octauū q[ui]o faci. q[ui]o fieri d[icitur] restitutio.
enda sit restitutio. Lito ceteris parib[us]. q[ui] p[er]iculū ē
in mora et nō relinqndū heredib[us] in testamento

Titulus tertius de supbia.

Capitulum primū de supbia p[ro]mōrū p[er]tinenti et eius
punitiōe. Et q[ui] dicit[ur] maximū delictū concurrat
in eodē principale remediu. ex quo supbiā inique
agebant usq[ue]q[ue] a lege tua nō declinavū.

Capitulum scđm de q[ui]tuor spēbi supbie. Ventus enī
contrariā nauigētib[us] in hoc seculi pelago.

Capitulum tertium de. xij. gradib[us] supbie. Nam su-
perbia eorum q[ui] te oderit ascendit temp.

Capitulum q[ui]rtū de q[ui]druplici supbia i q[ui]dru p[lici] ge-
nere hoīm. platoū religiosoru[m] clericoru[m] laicoru[m].
Et qd lamentabilis q[ui] nō habitat in me.

Capitulum. v. de ambi- (dio dom[ini] mee q[ui] facit supbia.
tioe appetitib[us] v[er]o p[ro]curantib[us] dignitatū. officia
beneficia. curata. aut insignia doctoralia. Utiq[ue]
beatus qui nō abiit in consilio impiorū et in via
p[ro]tōrum nō stetit. et in cathedra pestilētiae nō sedidit.

Capitulum. sextū de p[ro]sumptiōe. put est p[ro]p[ter]ha pu-
sillanimitati. opposita virtut[um] magnanimi-
tati. exurgēs de p[ro]p[ter]ha iusticia. aut d[icitur] sua scientia
sive de iniusta potētia.

Capitulum. vii. de curiositate spectaculis ob vanuz
aspectum et de studio seculariū litterarum.

Generalis

Lapituluz octauis de temerario iudicio quo q̄s
insufficiens que dei q̄ primi sue q̄ sua sūt cognoscere.
Lapl. ix. de ingratis. scens iudicare p̄sumit.
rudine oblatorū diuinaliū. collatorū sacramentaliū
sublatorū infernaliū. donatorū naturaliū. allato
rum traliiū et rebus naturaliū. Nā ecōtra cō
cessa bona auferit. dimissa p̄tā refert grauissima
mala cōfert. et p̄missa beneficia defert. B̄ndic ḡ
aia mea dñō et noli obliuisci oēs retributōes eō.
Qui p̄piciat oībō iniqtibō tuis. q̄ sanat oēs ifir
mitates tuas. Qui redemit de interitu vitā tuā
qui coronat te in misericordiā tuis. Et q̄
replet in bonis desideriū tuum.

Lapi. x. de temptatione q̄ hō temptat deū de sua
potestate sapia at; bonitate. sp̄neis būana sub/
sidia. exhibēs phibita iudicia. s. ferri igniti. aut
Lapi. xi. de scismate. ybi tracta de sera p̄nia.
tur de duob̄ gerentib̄ sep̄ summo pontifice qd̄
agendū sit. p̄ serenitate p̄scientie.

Litulus quartus de inani gl̄ia.

Lapitulū primū de inani gl̄ia p̄mogenita super
bie filia. Ut ve ip̄is q̄ fidunt in virtute sua. ppter
cām et q̄ oritur ppter matiaz q̄ exercet. et in mlti
tudine diuinitaz suaz gloriatur. et ppter penam
qua punitur q̄ frātē redimet redimet hō. non
dabit deo placationē suā.

Lapl. scđum ne inobedientia p̄ma inanis gl̄ie
filia q̄ntū ad punitōem sic rebellionis exp̄sio/
nē inobeditionis. et plurificarōem trāsgressiōis.
Maledicti vtiqz q̄ declinant a mādatis tuis.

Lapl. tertiu de retentōe decimaz si aliq̄ sit ex
cusatio nō tribuentiū sp̄uale. tpalem. et substan/
tiale. h̄ illud Sumite psalmū et date tympanū
psalteriū iocundum cum cithara.

Lapl. q̄rtū de scđa filia vīc̄ inanis gl̄ie iactā/
tia tripli. p̄ rōneitatē p̄ vanitatē et ppter falsita/
tem. disp̄det. pculdubio dñs vniuersa labia do/
losa et lingua magniloquā qui diceat linguam
nrām mag nificabim̄ labia nrā a nob̄ sūt quis.

Lapi. v. de tertia inanis gl̄ie fi... n̄ dñs est.

lia sc̄z p̄sumptione nouitatiū q̄ntū ad ornatus q̄

ūnitū mulieres excessiue Filic enī corp̄ cōposi/
te circōnata ut similitudo templi.

Lapi. vi. de q̄rta inanis gl̄ie filia. s. p̄tinacia sui
sensus. furor enī illis fm̄ silitudinez sp̄pentis sic

aspidis surde obturat aures suas q̄ nō eradicat
vōcē incāratiū et benefici incātantis sapienter.

Lapi. vii. de q̄nta inanis gl̄ie filia. s. ypocrisi ec/
clesie multū nocua. in tertia bestia Daniel̄ figu/
rata. vīc̄ pardo h̄ quaz. pp̄ha ait Quare tu enar/
ras iusticias meas et assūmis testamētum meū
per os tuū. tu h̄ odiisti disciplinam.

Lapi. viii. de sexta inanis gl̄ie filia. vīc̄ discordia
partialitatū guelfec gebellin. Quia vidi iniqtā/
tem et h̄dictōem in cīrate tota die. circundabat
eam sup muros ei⁹ iniqtas. et labor in medio e⁹.

Lapi. ix. de septima inanis glo... et iniusticia.
ric filia. vīc̄ cōtentione emulatōis effusa ab in/
ferioribus h̄ supiores disputationes p̄sumpta a
scholarib̄ h̄ doctores. et litigationis intēta a di/
sceprantib̄ p̄tra presidentes et rectores. Effusa
probolo; est p̄tentio sup p̄ncipes. et errare fecit

eos in iūvio et nō in via.

Litulus quintus de luxuria.

Lapl. p̄mū de septē occasionib̄ de septē gradi/
bus et de cotidē noctūmētis.

Lapitulū scđm de fornicatōe simplici et ei⁹ enor/
mitate Perdidisti inq̄t. pp̄ha oēs q̄ fornicantur
Lapi. in. de adulterio et eius crimi⁹ abs te.
nolitare Erq̄ cum adulteris portionē tuā pone
bas. arguā te et statuā h̄ faciem trā.

Lapl. q̄rtū de q̄druplici virtu h̄ naturā et eius
inhūanitate. Disperierūt in endor. facti sunt ve/
Lapi. v. de incestu et eius irra... sterco terre.
tionabilitate iuxta illud. Nolite fieri sīc equus
et mulus in q̄bō non est intellectus.

Lapi. vi. de stupro et eius satisfactione in foro cō/
scientie et pp̄bano.

Lapitulum. vii. de raptu et eius pena legali.

Lapi. viii. de sacrilegio exceccato q̄ntū ad p̄sonas
deo dicatas. vilipendētē traditū sīstī honores
deifice sponsalitatis. dñice p̄tatis et angelice mi/
sterialitatis Homo cū in honore eis nō intel/
lerit. cōpatus est iūmētis insipientib̄.

Lapi. ix. de filiab̄ luxurie. Et p̄mo d̄ cecitate mē/
tis supnalia nō intrēdo. ncc̄ria nesciēdo. et salu/
taria nō eligendo Nunq̄d cecus ceco ducatum
p̄stans ambo in soueam cadunt.

Lapi. x. de p̄cipitacione secūda filia luxurie. et e⁹
temeritate in sentētijs p̄ferendis. in dubijs deci/
dendis et in secretis edicendis.

Lapi. xi. de tertia filia luxurie. vīc̄ in considera/
tione p̄prie defectōis. diuīe opatōis et alienē cō/
Lapi. xii. de quarta filia luxurie. iversationis.
rie vīdēz inconstātia. p̄uenītē et inordinatione
affectionis. horrore tribulationis et subtractiōe

Lapitulū. xiii. de quinta filia luxurie. delectationis.
turie. s. amore sui. ppter quē deo inimicatur pri/
mo iniuriātū et in vīc̄s multiplicatur. Jō in/
censa igni est suffossa. ab increpatione vīlē tui

Lapi. xiv. de sexta filia luxurie. vi. peribunt.
delicet amore p̄sēntis seculi. nō aduertentes de/
fectibilitatē mūdialitatis. vilitatē entitatis. n̄c

vilitatē p̄bitatis Corrupti et abomiabiles. facti
sunt in studijs suis. nō est q̄ faciat bonū nō ē vīz
Lapi. xv. de septima filia luxurie. s. stul... ad vīnū.
cia nō illa sp̄uali et gratiola. sed speciali ac crimi/
nosa et generali at; obprobriosa Stultorū nem/
pe infinitus est numerus.

Litulus sextus de gula.

Lapitulū p̄mū de gule specieb̄. pena et remedij̄s
Manducaerūt et saturati sunt. nō sunt fraude/
ti a desiderio suo Adhuc esce eoz erūt in ore ip̄

Lapl. scđum Cōz et ira dei descendit sup illos
de omissione ieūnū h̄ legem. diuinalem et būa/
nalē ppter redemptione aut legitimā excusatōem
adiuicta. ieūnū vītiatione Nunq̄d b̄ ē ieūnū

Lapi. iii. de ebrietate nō vino diuī... Cōd elegi tē/
nali sed materiali aut criminali Urbati sunt et
moti sunt sicut ebri. et oīs sapia eoz duorata ē.

Lapi. iv. de quinq̄ filiab̄ gule. hebetudine q̄ in/
ficitur itellect̄. inepta leticia q̄ dissolutur asse/
cetus. multiloquio quo destruit affatus. scurrili/
tate qua incōponit gestus et imundicia q̄ corrū-

Tabula

Pictus corpus. Sepulcrum patens est guttis eorum
linguis suis dolose agebant iudica illos deus.
Capitulum quintum de pollutiōe et causis ei⁹ corporali vel interiori animali aut extrinseca spūali.
Capitulum sextum de choreaz intenso cruciatu apreprehendo tripudiatu. et expreso reatu. Inflammā.
Capitulum vii. de cibis enī in circuitu inimicis ei⁹ derisionis generalitate. illusionē recipientis dignitatem et illusionis varietate. Omnes videntes me deriserent me. locuti se labiis et mouere caput.
Capitulum octauum de prodigalitatē proprietate varietate et noxietate In diluvio aquaz multarum ad deum non approximabunt.

Titulus sedimus de ira.

Capitulum primū de diuersis iremodis nocūmēris atz remedijs ratione quoꝝ quisq; dicere habet. Discreme deus quoniā tribulorū cōturbatus est in ira oculus meus et venter meus.
Capitulum secundū indignationē pma filia ire et varijs murmurationib; q̄ fuit ē deū et plātu p̄prium. Nam murmurauerit in rabiaculū suis et n̄ exaudiērūt vocē dñi. et eleuauit manū suā sup eos.
Capitulum iiii. de scđa filia ire. scđ clamore. nō intēse deuorōis sed indefēse offensiōis et fusē perturbationis excitatiōis scđalizationē et puocatiō celestē.
Capitulum iiiij. de tertia filia ire. s. mul. (punitionē. tripli scđalo. actiuo aut passiuo realiter daco aut accidentalē occasionato. Par multa diligē.
Capitulum v. de q̄rea (tibi legē tuā et n̄ ē ill' scđalū. filia ire. s. blasphemia. inq̄tū ē maledictio vicioſa siue affectio pniciosa. imo psecutō angustiosa. Quoz os maledictione et amaritudine plenū est. Veloceſ pedes eoz ad effundēdū sanguinem. Contritio et infelicitas in vijs eorum.
Capitulum settim de quinta filia ire. scđis con tumelia illata et eius pena inde causata atz con gruētia scrūata. Tu scđis improperium meum confusione et recuperentiam meam.
Capitulum viii. de sexta filia ire. viciꝝ rixa siue bello inenali et angustioso. pticulari et rixoso. populari et Capitulum viii. de septia filia ire. s. bomi. (pericloſo. cicio vicioſo et eius pena. Viri sanguinū et doloſi non dimidiabunt dies suos.

Titulus octauus de inuidia.

Capitulum pmū de inuidic origine. nocūmēris et remedijs eius. Nam zelus dom⁹ tue comedit me. et obprobria exprobrantiū tibi cecidēt s̄ me.
Capitulum secundū de pma filia inuidie q̄ est afflictio ī p̄spēris primi. occasio augēde cupiditatis et defecruis omnis bone cōditionis et virtutis.
Capitulum iiii. de de scđa filia inuidie. videl; odio multiplici cū varijs nocūmēt et modis eis et penis suis. iuf illud Posuerit aduersum me mala pro bonis et odiū p dilectione mea. Constitue super eum p̄cōrē et diabol⁹ stet a dext̄is eius.
Capitulum quartū de tertia filia iuidie. s. detractōe et grauitate. imo et de ei⁹ pena. Nam induantur q̄ detrahūt mibi pudore et opianēsic diploide con Capitulum v. de quarta filia inuidie q̄ cōfusione sua. est susurratio. excludēs beniuolētiā diuinalem. tollēs amicitiā humanalem. et includēs nequicā mortale. Deniqz aduersum me susurrabant oēs.

inimici mei. et aduersū me cogitabāt mala miseri Capitulum vi. de quinta filia iuidie que est exultatio in aduersis. p̄imi. amica crudelitatis q̄ euictari debet ne circa subditos exerceat circa ppinqs n̄ habeat. et circa afflitos n̄ exhibeat.
Capitulum vii. de blasphemia. put ortū habet et odio dei. agens aliquā ē dei pvidentia. aliquā ē dei potestia. et aliquā ē dei iusticia. Nolite inquit p̄pba extollere in altū cornu vest̄. nolite loqui aduer Capitulum viii. de blasphemia. (sus deū iniquitatē et sc̄ specieb; eius peccatū in sp̄mū. attēdendo eiusdem nimia grauitatē. malicie p̄pabilitatem et venie remissibilitatē. Dicit enim dñs er basan conuertam. conuertam in profundū maris.
Capitulum nonum de duricia siue obstinatione. Nam cor durum male habebit in nouissimo.

Titulus nonus de accidia.

Capitulum primū de quidditate accidie et filiab; ei⁹. Nō cimeb ab incursu ei⁹ et demonio meridias. Capitulum secundū de accidie redio et remedijs. (no. eius. Dormitauit enī anima mea p̄ redio. iō. 2. 1. Capitulum iii. de neglētia. (ma me in verbis tuis. gentia in genere quantū ad p̄prietatē significati veritatē principiū. et grauitatē peccati.
Capitulum iiii. de negligētia bñ opandi q̄ ad omisiōnē boni p̄teriti. debiti modi et p̄ntis boni. Dēs vti. q̄ declauēt sil' iūiles facti s̄. n̄ ē q̄ faciat bonū.
Capitulum v. de negligētia platoꝝ. quatin⁹ iūrantia ab aio remouēt. obedientia deo exhibeat. et negligētia in officio excludat. exercitāte psalmista. Erudim̄ qui iudicat terrā. huius dñi in tiore.
Capitulum vi. de omissione fr̄ne correctōis quēadmodū dōm̄ cōtingit fieri defectuosa atz culpabilis. et correctionis irrationali omissione. ex corrigētis crīmiali dispositōe. siue ex indebiti modi p̄cessione. iuxta illud. Loripiet me iust⁹ in misere.
Capitulum vii. de neglētia. ricordia. et increpabit me. gentia circa obſervationē festorū. et quēadmodū festa celebrari debeant. cauendo a defectib; crīminalib; inherendo actib; spūalib; et abstinen; do ab opib; manualib;. Nam et caldei dixerūt in corde suo cogitatio eoz sil' quiescere faciam⁹.
Capitulum viii. de ne. (comes dies festos dci a terra. gligenzia sumptiōis sacramentoꝝ et fm statutū ecclie. et p̄cipie de annuali p̄fessiōe ipam p̄termit; tendo indebitē pagendo et p̄niām iniunctā non implendo. Nam declinantes in obligatōes adducet dñs cū opantib; iniquitatē. par sup isrl.
Capitulum ix. de negligētia circa sac̄m eucharistie obmitendo indebitē ci⁹ sumptionē. accedendo indigne ad cōmunionē. et exhibendo se repide p̄ acceptiōem. fiat mensa eoz corā ipsis in laqueū in retributiones et in scandalum.
Capitulum x. de omissione circa diuina. viciꝝ missae auditionē. iuf illud Introite portas ei⁹ in p̄fessiōe atria eius in hymnis cōfitemini illi.
Capitulum xi. de negligētia p̄dicatōe. nō intēdendo p̄dicationē nō attēdēdo. nec fm cam faciēdo.
Capitulum xii. de negligētia horaz̄ canonicaz̄ in insufficiētia debita. in intēctione recta et iā motiua. iuxta illō Septies in die laudem dixi tibi su per iudicia iustificatiōnis tue,

Generalis

Lap. xiiij. de pigricia videlicet corditate conuersiois confessiois et bone operatiois.

Lap. xvij. de ociositate tanquam insinuandus inferni supplicium ei reserandum et malum plurimum inde generandum. Ex quo in labore hominum non sit et cum hominibus flagellabuntur. Ideo tenuit eos frigida.

Lap. xv. de desperatione quantum ad gloriam adipiscendum. veniam consequendam et misericordiam euadendum. Non enim sperauerunt in deo salutari suo.

Lap. xvi. de pusillanimitate trepidante a spiritu et corpora mortalia deficere. Trepidauit etenim timore pusillanimes ubi non erat timor.

Titulus decimus de mendacio et perjurio.

Capitulo unum primum de multiplici mendacio et punitione eius. Perdes omnes qui loquuntur mendacium protestatur dauid propheta.

Capitulo secundum de adulatione quantum ad debitum nem malicie adulatoris infecorem spiritus blanditoris et exclusionem complacenter laudatoris.

Molliti equidem sunt sermones adulatoris super oleum. et ipsi sunt iacula. Ideo exora cum prophetera.

Oleum autem pretoris non impinguet caput meum.

Lap. iij. de iuramento iniquum sit accusa licitus religionis modus. et gravis locutionis et effectus necessarii eiusdem actionis.

Et iurabunt in nomine meo. sicut bire. Ubi dicitur in vita iudicio et iuria.

Lap. iiij. de iuramento per membrum. scilicet membra dei. vel per creaturas vel per falsos deos.

Capitulum quartum de deformis iuramentorum quemadmodum imperator pape et episcopi qui se exemper.

pri. aut curati epis epis. vasalli dominis facere volunt.

Lap. vi. de iuramento permissione. deinceps casus dubius id est obsequandus sit aut licet et transgredi. immo si comutari aut in toto irritari. aut de arbitrio rei.

Lap. viij. de perjuro sumope peritudo (duci possit. quod ex eo deo in honora est. quod oī lege vetatur. quod ipse primus damnificat. et quod pena multiplici castigatur.

Capitulum octauum de adiutorio si licita sit etiam in levibus causis.

Titulus xi. de voto et voti transgressioe

Lap. pmū de voto iniquus eo ethortatur ad meliorum permissionē. necessitamus ad permissionum solutōem. Et regulamur circa votorum intentionē. Juē illō tenuere et reddite domino deo vestro.

Lap. m. q. de materia voti et ipsius diuisione transgressione. virilitate. obligatoe. redēptione. communicatione et dispensatione.

Titulus duodecim⁹ de infidelitate.

Lap. pmū de superstitionib⁹. idolatria milieis generib⁹ diuinationib⁹. nigromātia. astronomia siue mathematica augurijs sortib⁹. obficijs. incantationib⁹. adiuracōib⁹ et temporib⁹. q̄litatib⁹.

Lapitulū secundū de tripli infidelitate in genere. si ad fidē sint cogendi. si eorum pueri inuitatis parentibus sint baptizandi. si cum ipsis sic disputandū. aut cum illis conuersandum.

Lapitulū tertū de infidelitate iudeorū et ritibus participationib⁹ exactionib⁹ et seruientib⁹ eorum.

Lapitulū quartū de heresi et penitentia hereticorum.

Lapitulū quintū de quadam remissione et materia heresis qui heretici dicantur.

Lapitulū sextum de apostasia multiplici.

Lap. viij. de infidelitatis vigoro. saepe defensione. odiosa congratōe et prouocatio locutione. Juē illō ppbe. Protectisti me a multitudine malignantium et multitudine opacium iniquitatē. quod exacerbarū ut.

Lap. viij. de superstitionib⁹. gladii linguis suas gemitare. multiformitate et utilitate. Juē ppbicū. Odisti omnes obseruantes vanitates superflue.

Lap. ix. de fortuna quantum insaniam falsam. etiam defectu sue impotensibilitatis. equitatis. veritatis. stabilitatis. fidelitatis et perfectibilitatis.

Lap. x. de stellatōib⁹ vix. stella quod est cometes. stellis erraticis siue planetis. et stella mirifica quod est singularis. Uidim⁹ (inquit magi) stellam eius in oriente et venimus adorare eum.

Lap. xi. de facto si quid sit et de eius affectu.

Beatus cuius est nomen domini spes eius. et non respexit in vanitates et insanias falsas.

Finis fabula generalis hui⁹ scđe partis.

Citulus primus.

Citulus primus de avaricia diuisus p plura capitula. Capitulum primum per modum predicationis.

Filiū hominū

visq; quo graui cor. vt quid diligitis vanitatem et queritis mendacium ps. iij. Greg. iij. moralium. c. xix. sup. x. pluri lamina tc. dicit q; h; avaros quos avaricie pondus grauat. ps. in uebit et increpat dicens hoc filii hominum tc. nō filii dei id est electis qui ex deo nati sunt. scz per gram. contententibus terrena loquuntur ps. sed filii hominū. i. terrenoꝝ homo enim ab humo de riuat qui filii sunt nō solū generatioꝝ sed imita tione hi sunt graui corde. Inter omnia elementa terra est grauiꝝ et inter terrena metallaque per tinent ad diuinitas aurum et argentum sunt grauiꝝ. Grauiꝝ autem locus p̄ prius ad quē inclinatur gravia est centrum ubi est infernus. Inter rixia illis quod dep̄mit cor ad terrenas diuinitas est avaricia cuiꝝ locus est infernus. s. eterne damnationis. Unū serpenti antiqui dictum fuit Terrā comedes cū etis diebus vite tue. Gen. iij. id est ad te peinebūt qd̄ decepis terrena cupiditate. qd̄ et qd̄ damnatio in currat. filii hominū vobis qd̄ permanet in h; vicio. ut diligatis vanitatem. i. ista rixalia qd̄ vana s. id est cito transitoria. Unū in inferno dicunt diuitiae. Quid nob̄ p̄fuit supbia. aut qd̄ p̄tulit nob̄ iactantia diuinitat̄. Ecce oia transiēt velut umbra. Sap. vi. Vana sunt qd̄ faciūt homines vanos cū p̄ s frustre tur sine suo. i. eterna vita. Et hoc est accipe invanū aīam suam fm̄ psal. id est nō opari et tm̄ vnd saluent. siē medicina dīr vana qd̄ nō inducit sanitatem ad qnā ordinat̄. Et qritis mendacium. i. ipsa terrena qd̄ sunt mendacia. qd̄ p̄mittunt quietem et dant inquietudinem. p̄mittunt sufficientiam et dant miseriā. Filii hominū tc. Ubi sciendū qd̄ cū avaricia sit inordinatus amor habendi. hec imoderatia p̄t ec̄ tripli scđ. b. tho. scđa scđe. q. cxvij. ar. iij. Pr̄io in affectōe. scđo i. retentōe. tertio i. affectōe. Et fm̄ hec tria erūt tres sermones de avaricia in genere. Et qntū ad p̄mū. s. de nimia affectiōe ad res rixales hoc reprehēdit in dicto vsu filii hominū. Ubi tria notari p̄nt de avaricia. Et p̄mo eiꝝ malū quidditatē. ibi. ut qd̄ diligitis vanitatem et qritis mendacium. Scđo eiꝝ p̄cti ponderositatē. ibi. filii hominū. Tertio eius affectualitatē. ibi. et que ritis mendacium.

Quantū ad primū §. I.

Sciendū qd̄ avaricia vel cupiditas sumit̄ tripli. Uno mō p̄t est non p̄ctū sed pena vel radix peccati. et scđm hāc acceptanceā avaricia nō est aliud qd̄ qdā inclinatio nature corrupte ad bona cor ruptibilitā et rixalia inordinate appetendo. Unde apl's. i. ad thymo. vi. Radix oīm malorum est cupidas. i. avaricia. eo videlicet qd̄ ex avaricia frequē

tius alia peccata oriant̄ ad similitudinē radicē qd̄ si eū radix toti arborei alimētū p̄stat. si cōbō p̄ diuinitas acquirit facultatē ad qd̄cū p̄ctū desiderādum et p̄petrandū. Et ut dicit Leo papa. Clericū vel virum catholicū et p̄cipue sacerdote domini sicut nullo errore implicari. ita nulla cupiditas ad te violari oportet. dist. xlviij. c. clericū vel virū. Implicari. i. detinēti et impediri a spūialibus. Scđo modo sumit̄ avaricia seu cupiditas p̄t est generale p̄ctū seu genē ad om̄ne peccatorū. et sic diffinit̄ a Greg. in qdā om̄el. qd̄ avaricia est appetit̄ inordinat̄ nō solū pecunie s; scientie et alitudinis et cuiuscūq; boni rixalis. ut cum supra modū amb̄ p̄tēs. Et de hac vīd̄ loqui Greg. cū dicit. qd̄ radix oīm malorum est cupiditas. et radix omnium bonorum est caritas. Et nisi fuerit una peccatum euulsa nō potest alia plantari. de pe. di. iij. qd̄ radix qd̄libet p̄ctū mortale est h̄ caritatē fm̄. b. tho. et qd̄libet p̄ctū p̄tēt isto modo ad cupiditatem. Et si obijiciat qd̄ ex h̄ sequi videtur qd̄ avaricia et supbia sint idem. Nam supbia dīr inordinatus appetit̄ scientie altitudinis et honoris qd̄ comp̄bendit̄ in diffinitōe avaricie ut dicunt est. Respondeat qd̄ hoc nō sequit̄. sed sunt utiq; diuersa peccata supbia et avaricia etiā generalis sumpta. Nam supbia est inordinat̄ appetitus circa scientiā potentia pecunia et alia qd̄ ad excellētias quā quis consequit̄ et illis. Sed avaricia est inordinat̄ appetit̄ circa p̄dicta qd̄ ad sufficientiā qd̄ intēdit̄ in illis in acq̄rēdo vel retinēdo ipsa rixalia. Differit etiam in hoc qd̄ supbia respicit peccatum ex pte auersionis a deo cuiꝝ p̄cepto supbus recusat subiecti. Avaricia vero respicit peccatum ex parte rixionis ad bonū cōmutabile qd̄ p̄ctū scz inordinate diligit. Tertō mō sumit̄ avaricia p̄t est spēale p̄ctū distinctū a ceteris. Et sic diffinit̄ avaricia qd̄ est inordinat̄ amor vel appetit̄ pecunie. Unū ystid. li. p̄mo ethymo. dicit qd̄ avaria dīr quasi eris audiō. De his. b. tho. se. se. q. xvij. arti. iij. et in qd̄nib; de malo. et Alexander in scđa parte summe. q. xlj. Et de hac avaricia que ē speciale peccatum dicit Ambrosiꝝ. Sicut hi qui per insaniā mente translati sunt. nō iam rē ipsam s; passionis sue fantasiā vident. ita etiā mens avari semel vinculū cupiditatis astricta semp aurez videt. semp argentū videt. s; redditus compūtat. gratius aurū qd̄ solem intuetur. Ipsa eius oratio et depeccatio a domino petit aurum. nec sī n̄s nec satietas aderit cupiditati. di. xlviij. scđ hi. Et hoc est quod dicit Salomon ecclastes. v. Avarus nō implebitur pecunia. et qui amat diuinitas non capiet fructum ex his. Ubi sciendum qd̄ aliud est diuinitas amare et nō habere. aliud habere et non amare. aliud nec habere nec amare. aliud habere et amare. Amare et non habere est vanum et infructuosum. Nam neq; habet comoditatem ex vsu earum cum eas nō possideat nec fructum ex patientia in defectu earū. ex quo amat et cupit habere per omnem modum queq; possit. licet et illicitū. impatiēter et inuolūtarie sustinet paupertatē. Unū apl's. i. ad Thymo. vi.

Capitulū Primum

Qui volunt diuitias fieri incidunt in temptationē et in laqueū magnū diaboli et in desideria multa inutilia q̄ vergunt homini in interitu. Nā p̄t̄ aliquā desiderat furari fenerari, decipere et alia mala facere ut hēcā diuitias q̄s inordinate amāt. Scōm sc̄z habere diuitias et non amare est labo riosum. Unū dī Eccl. xxi. Beatus vir. s. diues qui inuēt̄ est sine macula. sc̄z inordinati amorē, et q̄ post aux̄ nō abiit̄ sc̄z mēte et corpe ut auari q̄ vbi q̄s terraz sequitur aux̄ etiā sub terra. Sz̄ q̄s est hic et laudabim̄ eū. q̄s dicat. paucissimi. Tal' fu it abraam. de q̄ scribitur Gen. xiiij. q̄ erat diues in possessiōe auri et argenti. Sic et iob vt p̄z. i. ca. q̄ nō hūerit inordinatum amorē. patuit et amissione ipaz rex in q̄ pturbat̄ nō fuit. Tertiu. s. nec habere nec amare. hoc ē pfectū. Unū puer. xxx. dī. Duo rogaui te ne deneges mihi anteq̄z moriar. Diuitias et pauprates ne dederis mihi. sed tātū tribue victui meo necessaria. Diuitie ei freqnter peruerterū possessores suos. Iuxta illū Deutero. xxix. In crassat̄ est dilect̄ et recalcitrauit. Gen. Non est paup cui q̄ntūcūngs paz est. sarcis est. et subdit. Supflue h̄c cupiditas ē. nccria infirmi tatis ē. omnia relinquare pfectionis est. sicut fece runt apli. Unde petrus in psona omnī dicebat Ecce nos reliquias omnia et secutus sum⁹ te tē. Math. xix. Et hieronim⁹. Socrates ille theba nus cum ad philosophandū pgeret magnū au ri pond⁹ abiecit. nec extimauit se diuitias simul et virtutes posse possidere tē. xiiij. q̄ iij. glia. Quar tum sc̄z h̄c et amare. Si ament plus q̄s de⁹ v̄l cō tra dei. ita sc̄z ut habēas eas patut sit facere contra dei mādata ne amittat. vel non subuenire in magnis necessitatib⁹ sibi notis. pīculosum est et perniciosum. Unū p̄z. Diuities si affluat nolite cor apponere. s. inordinate amādo. Ratio autem quare auaricia est peccatum est ista fm b̄m tho. se cunda sc̄de. q. cxvij. art. ii. Et que ordinantur ad aliquā finē. bonū eoꝝ constitut in p̄portōe seu debita cōmensuratiōe ad illuz finē bonum. idest q̄ sint in tali mēsura seu q̄ntitate q̄ pringant ad finem. Sicut medicina q̄ ordīnal ad finem sanitatis corporis. tūc est bona quādo sumitur in tali mēsura et qualitatē que inducat sanitatē. malū aut̄ eoꝝ que ordinatur ad finē cōsistit in excessu vel defectu ad debitum finē. Sicut medicina purgativa. tūc est mala quādo nō euacuat sufficiē malos h̄jores. vel q̄n nimis euacuat ita q̄ etiā bonos aufer. temporalia aut̄ bona sunt ordina ta a deo ad sustentationē boīm. Querereigitur ea et tenere vel desiderare nō solum ad sustentatiōne sui et suoꝝ. sed ad supfluitatē et vanitatem viciōsum est et malū. quia excessus sit a debita eo rum mēsura. Sz̄ q̄ etiā nō licet ut indebit⁹ me dīs ut ad debitū finem p̄ueniat. fm b̄m thomā quia fm apost. ad Ro. iij. Non sunt facienda mala ut veniat bona. hinc est q̄ nō licet querere vel desiderare temporalia etiā ppter sui sustentatiōem per indebitos modos. ut p̄furtū. v̄surā fraudū. lēntiam et b̄mōi.

Quantum ad secundū §. II.

Principale sciendū q̄ viciū auaricie p̄cipue agḡt uat hominē. et vt graue inclinatur ad centru. ita auaricia p̄ ceteris ad centru inferni dehicit. Lō/ muniter enī auari sunt obligati īstutioib⁹ et de diti iniusti luci. et cū saluari nō possint et centru inferni deserere nisi alleuiaretur p̄ restitutiōem et dimissionē illicitoz lucroz portius cū p̄dere peccator volūt ad iferna descendere q̄s consucta mala relinqre. q̄nimo fm Hiero. Letera virtia hoīc inueteratē senescit. sola auaricia iuuene scit. Et rō naturalē est fm tho. vbi. s. q̄ senes. p̄t̄ defectū naſalē audi⁹ exteriōz rex req̄rūt subſi⁹ dia sic oīs indigēs q̄rit sue indigētē ſupplementū nec tñ excusat̄ a p̄tō si h̄rōnē appetat. et precipue cū ipa naſa doceat q̄r oē qd̄ antiq̄t̄ et senescit. ppter interitu est fm apo. ad Heb. Et cū interie rit. non sumet oīa. fm p̄z. i. aliqd̄ ſuorbonoruz Jō defacili dīz p̄tēnere oīa cogitādo in breui elle moritur. iḡ fili⁹ hōl̄z v̄sq̄z q̄ qui cord. i. auaricia q̄vos grauat p̄manet. Facili ē camelū p̄ forāt̄ acus trāſire q̄s diuitie intrare in regnū celoz. ait xp̄us Marth. xix. Ubi hieron̄. Recete diuities ca melis p̄panz. q̄r sic camelī cū depositerint gibbū et graue ſarcinā ponderoz p̄ crunam acus. i. p. an gustā et artā viā intrare et trāſire p̄nt. ita ſupbus et diues si dimicunt gibbū. i. amoē inordinatū diuitiaz et ſarcinaz. p̄tō defacili intrabūt per artā viā i regnū celoz. Hechiero. Scōm mḡm historiaz acus erat qdā porta citat̄ Hierosoly me valde arra. p̄ quā nō poterant intrare camelī niſi deposita ſarcina. Quidunt at b̄ p̄tō ee gra ue. q̄r est h̄ deū. h̄ prim. et h̄ ſcīp̄z fm tho. ſcōdācōe q. cxvij. arti. p̄mo. Peccat auar⁹ h̄ deū inq̄ntum p̄t̄ bonū tpale diuitiaz. p̄tēnir bonū etiūz Unū et auariciē dīc ad Ephe. v. ydoloz fuiturem q̄r affectū quē fidel exhibet deo et ſollicitudinem auar⁹ exhibib⁹ pecūnī. Et ſicut ydolatra ſubjicit ſe creature exteriōz. ita auar⁹ licet n̄ codē modo q̄r ydolatra ſubjicit ſe creative q̄ ad cultū ut exhibeat ei cultū diuinū. Sz̄ auar⁹ ſubjicit ſe pecūnie inordi nate p̄cupiscēdo eā q̄ ad vſuz. Et iō et ſi graue peccatū nō tñ q̄ntū ydolatria. Jeē fm crīf. auariciā assimilat̄ ydolatric. q̄r ſic ydolatre venerātur reliquias et ydola nec pre reuerētia audēt ea tan gere. ita multi venerant̄ pecūias et cīo vti nesciūt ſed ut ſacra deponūt. et filiūs et ncpotib⁹ intactas conſuāt. Jeē fm ambro. cōpāt auaricia ydolatric. q̄r ſic ydolatra nīt̄ auferre glāiam deo ne ſolus dīs nomē deitatis obtineat. ita auar⁹ i deī res ſe extendit ut ſolus vſurpet q̄ dīs omībus fecit. Utraq̄ ſunt inimica deo. q̄r negāt deo q̄ ſit ei. Item auarus peccat in primū. cum sc̄z plus de bito accipit et p̄fuat pecūrias et bona alia tēpālia in dāmū et nocumētū. p̄timoz. Cum enī bona tpalia nō possint ſimil possideri a mltis. nō p̄t̄ vñ hō in bonis tpalib⁹ ſupabundance niſi al teri deficiat. et ſic auaricia eſt directe h̄ p̄timuz. Unde amb. Eſurientū eſt panis quem tu dēcīnes. nudorum yſtimentū quod recludis. mīſerorum pecūnia quam in terra defodis. Tantop ergo tēſcias inuadere bona quantis possis dare quod velis. idest qd̄ debes velle. xlviij. di. ſicut bi.

Avaricia

A uaritia. et p̄ata ſificilius.

Dificile eſt ſaluare auarus. I. p̄t̄ q̄ ſalutē ſecundū ſupstitutē. 2º porque nūnq̄ vieneſ y hecho terra noſe deſer. eſte dītio. acompañá ſapra la ſepultura. y mas alor vieneſ. lo qual no tiene otros ſicioſ. lo 3º porque eſ diſcīe no tener mīſerido y amar alor ſe quecoſ que poſeeſ. veat̄ qui nō abiit̄ qui eſt ſic. quisi. tanus. c.

Titulus primus.

Tertio peccat auar⁹ in seip⁹, qz p̄ hoc inordi-
natur affec⁹ ei⁹ h⁹; nō d̄cordiet corp⁹ sicut p̄ vita
carnalia. Sustinet ē corp⁹ multa incōmoda ḥ
rōne. Un⁹ greg Dēs b⁹ seculi dilectores in terre
nis reb⁹ fortes sūt in celestib⁹ debiles. Et infra.
Nā sepe famē nuditatē delectoēm fūstinet. et ea;
rū rez se p̄ abstinentiā cruciat. ad q̄s adipiscēdas
festinat. xl viii. di. oēs. Et eccl̄s. vi. dī. Est alid mā;
lū qd̄ vidi sub sole. et hoc freqn⁹ apd̄ hoīes. vir;
scz auar⁹ cui dedit d̄s diuitias. s. q̄ ad mobilia. et
subiam scz immobiliū. et honorē scz dignitatis et
prat̄. nec deest aie sue. i. s̄exualitati et vite corporali
et his q̄ desiderat in h̄ mō. nec ei dedit d̄s prat̄
idest v̄luz prat̄is ut comedat. s̄ alii vorabit eas.

Est āt auaricia mortale triplicis. et tūc grauat
et dīcet ad infernum. Prio rōne cōstat quā offēdit
scđo rōne caritatis quā excludit. tertio rōne finis
quē pertinet. Prio qd̄ auaricia offendit cōstatē
qñ nocet. p̄ prio p̄ iniūstia acq̄sitionē. furādo. frau;
dando et hmōi q̄ s̄e mortalita et genere suo. qz ver;
tun⁹ in nocumētū notabile. p̄rio. et sūt ḥ iūsticiā
et nō solū ista p̄petrare s̄ ista desiderare scz rerū
illicias appetere acq̄sitionēs qd̄ p̄tinet ad auariciā
est mortale. Et de his intelligitur illū Abacuc. ij
Ue q̄ cōgregat̄ n̄ sua. Scđo qñ q̄s ita amat ista
tpalitia q̄ et si videret extremae necessitatēs et sub;
leuare poss̄ nō faceret ne minucrētū tpalib⁹. Et
de his iaco. v. Agite nūc diuitias. plorate et vlula;
te in miserijs q̄ adueniūt vob. diuitie v̄e putre⁹
facte sunt. aut̄ et argētū v̄m eruginauit et crugo
ez̄p̄ erit vob in testinū et māducabit carnes ve;
stras. Scđo auariciā ē mortale rōne caritatis
quā excludit. Si ei tm̄ amor diuitiar̄. crescat q̄
p̄feratur caritati dei vel. p̄ri. qd̄ p̄tingit qñ facit
vel qñ patut̄ ē facere ḥ deū vel. p̄imvt̄ hēat diui;
tias vel nō minuac vel n̄ amittat. puta peicrat.
vel festa violat. aut̄ decipit. p̄im aut̄ h̄z aimū pa;
tu ad ista hmōi facere vt lucre. aut̄ n̄ ledati tpalib⁹.
vel et de supfluo n̄ vult dare necessitatē pa;
cientib⁹ tūc est mortale. Un⁹. i. Jo. iij. dī. Qui ha;
buerit subiam h̄mōi et viderit frēz suū ncē h̄re
et clausurit viscera sua ab eo quo caritas dei ē in
eo. q̄i dicat. nō h̄z tal caritate dei. qz facit ḥ cari;
tate. p̄xi manifeste. et d̄s diligi nō p̄t vere et salu;
biter si nō diligi. p̄im q̄i hoc ipse precepit. Si
q̄s diligit me ait xps. fmōes meos fuabit. Et e᷑
Qui n̄ diligit me fmōes meos n̄ fuat. Jobā. xvij
Dicūtur at diuitie subia vel a substādo. qz debēt
substare rōni nō dnari. Math. vi. Nō potestis
deo fuire et māmonē. i. diuitijs. Nō dīcibi. inq̄t
Hiero. Non potest h̄re sed fuire. Qui enī fu⁹ est
diuitiar̄ eas custodit vt fu⁹. et sic nō substāt di;
vitie sed p̄sunt et dnāntur talib⁹. Uel dn̄r diuitie
substātia a sustentādo. qz dn̄t diligi ad sustenta;
tionē nō ad supfluitatē v̄l voluptatē. Et subdī.
Et viderit frēm suū ncē h̄re. i. sciuerit. nō c̄i tene;
tur subuenire necessitatib⁹ q̄s nō nouit et clause;
r̄ et viscera scz miscōde. nō dādo cū p̄t et d̄z. vel nō
cōpatiēdo si dare nō p̄t nō ē car̄tas dei in hmōi
Tertio auaricia ē mortale ratōne finis quem
pertinet. quod sic p̄batur. Amor est boni. Sicut
aut̄ duplex est bonū scz bonū propriæ et p̄incipiæ.

līter dictum. et sic est bonū qd̄ est finis. et bonum
quod nō est p̄ncipale. s. bonū qd̄ est ad finem. ita
debet esse duplex amor scilicet p̄ncipaliter. et per
se boni quod est finis. et amor secundario et. cō
querenter boni quod est ad finē. Auaricia igitur
prout est inordinatus amor temporalium rerum
ita q̄ in eis finis cōstituatur. semper est peccatum
mortale. cui⁹ ratio est. qz auerti ab incōmutabili
li bono est peccatum mortale. sed cōverti ad quod
cunḡ cōmutabile bonum creatū sicut ad finem
facit auerſionē ab incōmutabili bono quod dē
bet esse vltimus finis. eo q̄ nō possunt esse plurimi
vltimi fines. ergo auaricia iniquātum frūtū tem;
poralibus bonis semp̄ ē mortale. Nec thomas
in q̄stione de malo. Et hoc mō dicit apostol⁹ ad
Ephe. v. q̄ omis auar⁹ nō habet hereditatem in
regno christi et dei. idest nullus auarus qui scilz
constituit finē in diuitijs. Veniale aut̄ ess̄ quā
do q̄s inordinate diligenter tempalia. sed citra de;
um. nec ex hoc transgredit̄ vel paratus est trans;
gredi aliquod p̄ceptoz. Qd̄ aut̄ sit nō solum
mortale sed valde graue ostēditur ex hoc. qz con;
tra nobilissimas virtutes. vt puta contra pietatē
et misericordiā que est maxima inter eas
que sunt ad proximū. Unde ambrosius. Omis
summa christiane religionis in misericordia et
pietate consistit. Et contraria iūsticie que est om;
nis virtus. et neq̄ besperus neq̄ stella. neq̄ luci
fer est ita clarus. vt dīc philosoph⁹. Justicia enī
tenet mediū iter supfluū et diminutū. Auaricia
aut̄ excedit in accipiendo et deficit in dando.
quia accipit plus q̄ debet ab alijs. furando. ra;
piendo. fenerando. fraudando et huiusmodi. Et
minus dat q̄ debet. sibi et aliorum necessitatib⁹
bus cum potest non subueniēdo. Et etiam con;
traria virtuti liberalitatis que facit hominem
alijs gratum. Un⁹ Boetius. Largitas claros
idest famulos facit. auaricia vero odiosos. Lūz
enī virtus liberalitatis mediū teneat circa ac;
ceptiōem et dationē pecuniārum. liberali v̄trūq̄
facit sicut oportet. Nam ad decentē dationē se;
quitur q̄ sit decens acceptio. Liberalis enī pri;
mo recte se habet in datione. eo q̄ ipse in dando
obseruat regulam rationis iniquātum ipse dat
quisbus oportet. et quando oportet et quid oportet
et quātum oportet. et quomō oportet obseruādo
sem̄ debitas circūstantias que ad rectaz datio;
nem exigūtur. Secundo liberalis se recte habet
in acceptiōe et p̄cipue quatuor modis. Pri;
mo qz accipit vnb̄ op̄t. qz a. p̄p̄is possessorib⁹
Scđo accipit quātū op̄t. qz minus sibi relin;
quit q̄z alijs det. eo q̄ paucis ipse est contentus.
Tertio accipit quō op̄t. quia paucaz in necessi;
tate. libenter aut̄ dat. et propterea interdum mi;
norā dans liberalior iudicatur. Quarto accipit
eo fine quomō oportet. Non enim liberalis ap;
preciatur diuitias. p̄ter ipsas sed solū p̄ter das;
tionem. Auarus vero inordinate se habet in bis
duobus scz in acceptiōe et datione pecuniārum
vt pat̄ discurrendo p̄ singula. Nec tho. secunda
scđe. q. c̄xvij. arti iij. et in script̄ ethico. lib. iiiij.
caplo scđo. Et q̄uis auaricia sit valde graue

Capitulū Primum

peccati. nō tñ maximū omniū. n.iz magnitudo peccati pōt attendi ex tribus. Primo ex pte boni quod offenditur vel ptenitetur. et fm b̄ tāto pctm est ḡui. qnto bonū qd ppc̄m offenditur. ptenit vel corrūpt̄ est nobili. vel mal. et sic pctm h̄ deū est grauissimū. qz p hoc cōtemnū summū bonuz secudo attendit magnitudo pcti et pte dāni qd i fertur. et sic in p̄ca qz in p̄mū p̄mittū. tāto pec cati ē graui. qzro dānu ē graui. p̄io illatū. Un̄ homicidiu ē graui. adulstio. et adulteriu graui furto. tertio p̄t attendi magnitudo pcti ex pte bōi cui qz inordiate subijc̄il. qzro eni bonū ē minus tāto pctm deformi. Lū at infbona h̄ana tpa lia sunt mima. qz miora qz bona corpis. et bona corpis qz bona aſc. lō qz inordiat̄ appetit̄ auaricia subijc̄il mimo bono. s. rep̄ extero. lō fm b̄ auaricia est turpi. et deformi. Et ppter b̄ d̄r Eccl. x. Avaro nibil ē scelesti. i. ad pctm p̄ni. qz ad oia vicia auar. inclinal. vel scelesti. i. turpi. v̄l v̄li. qz p̄fert bonū cōmutabile minimum bono incom mutabili sumo. Et subdit ibi. Nibil iniqui. qz amare pecunia. qz intelligit tripl̄r. Iniqui. i. eq rati naturali maḡ p̄riū qz amare pecuia. s. plus debito acqrēdo l̄ retinēdo. qz fm legē cōez natu re oia erat cōmunia. Scđo mō d̄r iniquius idest insatiabil. qz amare pecunia. s. inordiate. qz nū qz satiatur. Jo. viii. Qui biberit ex aqz hac sitiet iterū. Tertio mō d̄r iniqui. i. ineqli. qz auar. dat et ptenit bonū ethi p̄pali. Un̄ subdit. Hic enī aiam suā venale bz. i. viciā suā naturale exponēs se p̄cul. vel aiam. i. sp̄m suū. Et subdit. Projicit eni intima sua. i. viciā corporalē nō curādo de ea ut lucretur. vel intima sua. i. vices om̄is abijc̄ens ut lucret intia. i. intimos amicos. qz auar. nul lū bz amici. vel intima. i. viscera pieratis et mise ricordie. Un̄ nulli in li. de offi. Nibil ras angusti animi nec tā praui qz amare pecuia. s. inordiate. Nec. b. tho. se. se. q. q. supra. Et alexander in. q. pte

Quantū ad tertū §. III.

sc̄z de effectu ei. Sciendū q multa vita et quasi om̄ia pcedit̄ aliqui et auaricia. Un̄ subdit. Querit̄ mendaciū. i. diligēdo inordiate tēpalia. qd p̄net ad auaricia. qrit̄ mendaciū. i. pctm. Dicit̄ aut̄ pctm mendaciū iuxta illd. Qis bō mendax. i. p̄t̄or ex eo q pctm est h̄ veritatē vite tu qz nō ade quatur intellectui diuino nec h̄uano act̄ p̄ci. sed p̄tra lumē naturale ē. tu qz pctm sub specie boni decipit hoīem trahēdo ad malū. Procedit nāqz ex auaricia supbia. cū ex diuīt̄s bō supbia et videretur sibi oia debere subijci. Aug. Ternis diuīt̄s supbia. oritur et luxuria. vñ xp̄o diuīt̄s adiūgit voluptates dīces. A diuīt̄s et voluntatibz eū. ees suffocat̄ur. Lū. viii. Hic ira flāmescit si im pediunt̄ ei. lūc. Tabescit iudia si alt̄ sit ditior eo. Deīc̄it accidia si nō lucretur vel amittat qsi. ta. Tristatur supra modū. et sic de alijs. Preci puet̄ pcedit̄ et ea illa q dicūtur filie ei. ratiōe quo. d̄r viciū capitale. i. septē q ponit Greg. in mora. Dicitur eni aliqd viciū capitale. fm tho. se. se. q. cxviii. arti. vii. illd ex q orisit̄ur alia fm rationē finis. Finis ei cū sit multū appetibil. p̄ ei.

appetitū bō pcedit̄ ad multa faciēda bona v̄l māla. finis at̄ marcie appetibilis ē bētudo seu felicitas qz est vltim̄ finis h̄uane vite. Et iō qnto magis aliqd p̄cipiat p̄ditēs felicitatio. tanto magis est appetibile. Et aut̄ vna de p̄ditōibz felicitatis sit p̄ se sufficiēs. alioqñ n̄ queret appetitus tanqz vltim̄ finis. S̄ p̄ se sufficiētā marcie re p̄mittūt̄ diuitie. vt Boeci ait in. iii. de p̄solatōe Lui. rō est. qz denario vtimur qsl̄ fidei usore ad om̄ia bābēda. vt dīc̄ phs in. v. ethi. Et ad idē d̄r Eccl. x. Pecunie obediunt̄ oia. Et iō auaricia q cōsistit in appetitu pecunie ponit̄ viciū capitale. Nec obstat q liberalitas q opponit̄ auaricie n̄ est p̄ncipalis virt̄. Non eni opt̄ q p̄ncipale v̄l r̄tu opponat̄ p̄ncipali virtuti. Nā v̄tus p̄ficitur fm rōne. viciū aut̄ fm inclinac̄ē appetit̄ sensuālis. nō aut̄ ad idē gen̄ p̄ncipali respicit ratō et appetitus sensitivū. Itē non obstat q auaricia ip̄a ex alio virtio aliqui oritur. cū dicat Greg. q aliqui oritur ex elatiōe. aliqui ex tiore. qz nibil p̄b̄et viciū capitale ex alijs interdū oriri. dū tamē alia vicia soleant̄ ex eo plerūqz nasci. Itē non obstat q diuitie circa qz cō auaricia nō h̄nt rationē finis. sed magis rōne el̄ qd ē ad finē. qz inqntuz pecunia ē v̄tilis ad oia sensibilitā. qz renda cōtinet quodām̄ virtute om̄ia. et iō bz qndā similitudē felicitatis. b. Tho. se. se. q. vbi. s. Item cū p̄cata carnalia dicātur illa q p̄ficitur in delectationibz carnalibz. que sc̄z sensu carnis cōplētūr. vt deliciatio ciboz et venereo. Spūalia aut̄ p̄cata dicātur q p̄ficitur delectatōibz spūalibus absqz carnis delectatōe. vt que cōplentur in sola anime apprehēsione. quia auaricia est huiusmodi. delectatur enim auarus in eo q considerat se possessorem diuitiarū. et idē est spirituale p̄catum fm Gregorii. quāuis eni sit circa subiectus corpore. s. diuitiarū. nō querit tamē delectationē corpalem sed solū animale. sc̄z put̄ delectatur in hac consideratōe q diuitias possideat rationē tñ obiecti qd est materiale. b. Tho.

Hunt autem he filie §. IIII
avaricie semper. Prima est obduratio contra misericordiā que alio modo dicitur inhumanitas. et per hoc auarus excedit modum in retinēdo. Secundo excedit auarus modum in accipendo. Et hoc tripliciter. In corde. opere et sermone. In corde quidem excedit modum. acquirendi. quia auaricia ingerit homini sollicitudines et curas superfluas. et sic ponit̄ filia auaricie inquietudo mentis. Secundo excedit auar. modum acquirēdi in opere. et sic ex ea dīc̄ violentia ad quam pertinet rapina. Tertio excedit modū in sermone. Et quantum ad hoc quatuor facit. Primo v̄tit̄ fallacia. Secundo addit̄ alioqñ do iuramentum. Et perpetratur periurium et possit̄ lucrari. Tertio fraude decipiēdo in contractibus. Quarto prodit̄ p̄dendo p̄sonas ad acqrendū lucp̄. Isid. aut̄ ponit noue filias auaricie. s. mendacium et falsum testimonium. fraus. furtū. periurium. turpis lucri appetitus. violētia. inhumanitas. obduratio. et rapacitas que

¶ Titulus primus.

reducuntur ad septē que ponit Greg. Nam mendacium et falsus testimonium reprehendit sub fallacia et furtū est quā spes fraudis turpe lucet ad inqētudinē reducit. Rapacitas sub violētia. inhuānitas et obduratio idē sc̄e. Ita ei septē ḡna virtutē dicūtur filie. q̄ ex ea oriūtur sicut filie ex matre. Notandum est et p̄ h̄m̄ Br̄isto. lliij. ethicoz septē sc̄e sp̄s seu dñtie. renacitas. p̄citas. chȳnibilis. seruitus meretriciū. aleatores. et mortuoꝝ spoliatores. q̄ nūc̄ l sufficiētia sic distinguit. q̄ avar̄ peccat in ḡnali duob̄ mōis. s. in dando et in accipiendo. In dādo peccat tribu mōis. q̄ aliquid nichil dat. et talis dñs tenet. sc̄d o peccat q̄ parū dat. et tal' dñs pc̄us. tertio q̄ si dat cū magna difficultate dat. et tunc pax. et talis vocal' chȳnibilis q̄ si animi vēditor. q̄ de p̄uis magnā vim fac̄. Sc̄do avar̄ peccat in accipiendo. Et h̄ q̄ tuor mōis. q̄ s. lucrat̄ viliter. turpiter. illibaliter et violentē. Pr̄io avar̄ lucrat̄ viliter. aliquā suūr. putat̄ si aliquā viliaſer uitia fac̄. et tal' vocal' Sc̄do peccat q̄ aliquā luetur turpiter. putat̄ si aliquib⁹ actib⁹ turpib⁹ et vicioſ et meretricioꝝ h̄mōi. Tertio lucrat̄ illibaliter. et d̄ eo q̄ ḡt̄ opt̄ pcedere. ut faciūt̄ v̄suarū et aleatores ab amicis auferēdo. Quarto lucrat̄ violēter. s. vim inferēdo alijs. siē faciūt̄ latrones vel mortuoꝝ spoliatores. b̄tūs Tho. sc̄. se. q. cxvij. arti. viij. et in. q. de malo.

Quod p̄ctūm avaricie. §. V.

agrauet ut dcm̄ est. s. et q̄ plurima mala ex ea oriantur hic dñs ondit Greg. in. iij. mōra. c. xix. ubi expōit. pphetiā zacharie dicit̄ sibi dñcū. Leua oculos tuos et vide quid ē h̄ q̄ egredit̄. Et diri. Quid nā est. Et ait. Nec ē amphora egrediēs. Et dixit. hec ē ocul' eoꝝ in vniuersa terra. Et ecce talē tū plūbi portabāt. Et ecce mulier vna sedens in medio amphore. et diri. Nec ē impietas. et p̄cīt̄ ei ī medio amphore et missit massā plūbeū ī os eius. et leuaui oculos meos et vidi. Et ecce due mulieres egrediētes. et sp̄us ī alis eap̄. et hēbat alas q̄i milui. et leuaueſt amphorā ī celū et frāz. Et dixi angelo qui loqbaſt̄ in me. Quo isti defec̄t amphorā. Et dixit. Ut edificet̄ ei domus in terra senaar. Sup̄ quib⁹ vbiſ greg. ibi sic ait. Volens dñs pphete ondere hūanū gen̄ exq̄ ab eo maxime culpa dilabat̄ per imaginē amphore q̄i patēs os avaricie designauit. Avaricia q̄p̄e velut amphora est q̄ os cordis in ambitu terre. i. appetitu terrenoꝝ aptū tener. Qd̄ aut̄ subdit̄. Nec ocul' eoꝝ in vniuersa terra intelligit̄ q̄ avaricia designata p̄ amphorā est ad quā summa vigilāntia et intētio est oīm. Quia ut dñs h̄iere. vi. A maiori vlsq̄ ad minorē oēs avaricie studēt. qui ad bona coḡscenda habētes sunt et q̄i ceci. circa tp̄alia acquirenda et possidēda nimū sunt acuti. Et illd̄ H̄iere. iij. Sapientes sunt ut faciat̄ mala. bona aut̄ facere ne scierūt. Et ecce talētū plūbi portabāt p̄ plumbū et in maḡ q̄nitare. q̄ p̄ talentū desiḡnat magna grauitas p̄cīt̄ q̄ ad inferiora definit. Et ecce mulier vna sedēs in medio amphore de q̄ dñs q̄ē impietas. Greg. Impietas ī medio amphore p̄cīt̄ q̄ nūm̄ sp̄ in avaricia ip̄ietas tenet. Et hoc siue

sumat̄ impietas p̄ infidelitate fm̄ q̄ p̄ietas ei dñria dñs cult̄ dei. siue sumat̄ pro crudelitate fm̄ q̄d p̄ietas dñs misericordia. Nā et avaricia dñs idoloꝝ suis t̄ apost. ad Ephe. q̄ sollicitudinē quā dñs deo exhibere nūmo apponit. et avar̄ ē crudelissimus. et ad pauges t̄ sibi et suis in nēcījs. Et misit̄ massam plūbi ī os eius. Mala plumbū est pond̄ p̄cīt̄. q̄d obstruit ita os eius. s. avariciam lectant̄ ut nec dñm laudare valeat nec confiteari peccata sua. Nullū enī peccatū ita retrahit hominem ī confessionē sicut avaricia q̄ nouit avarius q̄ absolui nō potest nisi īst̄ituat alienū. et in futurum abstineat ab illicitis lucris q̄d necessariū est ut dicit̄ de peni. di. v. negocīū et c. falsas. Et leuauit̄ oculos meos t̄vidi. Et ecce due mulieres egredientes. In his duab̄ mulieribus duo principia lla vicia accipimus. superbiam videlicet et inanem gloriam que impietati sine dubio cōiuncta sunt. Nā et h̄mis diuitiū supbia. ut dīc̄ aug. Et cōmuniter diuitiarū suā supbia gloriant̄. Et sp̄us erat in alis eap̄. Ale aut̄ harū mulierū sunt actiōes pcedētes ex ip̄is vicijs supbia. s. et inani gl̄ia. Sp̄us aut̄ dicit̄ esse in ip̄is alis q̄ p̄ actiōes boꝝ vicioꝝ satiane voluntati deseruit̄. De quo sp̄u loquit̄ Luce. xi. Cum immūdūs sp̄us exierit ab homine ambulat per loca arida īdest deuotione priuata. Et habebant alas quasi alas milui. Milui ī fiduciā studet sp̄ naē pulloꝝ. q̄ sc̄ actiōes puenientes et supbia et inani gl̄ia diabolo sūt siles. q̄ insidiant̄ semper vite pulloꝝ siue sibi siue alijs quis sensu et intellectu quos fraudis decipiunt̄. Milui etiā vor est. meū meum. p̄ hoc designans et avaricia supbia et inanis gloria querunt̄ p̄priū cōmodum. Et leuauerunt amphorāz īter celū et terram. Superbia et inanis gloria habent hoc propriū ut eum quē fecerint in cogitatione sua euā nescere supericeteros extollant̄. et modo p̄ ambitum rerum modo per desiderium dignitatū quem captum tenent̄ quasi in honoris altitudinē elevant̄. Qui aut̄ est īter celū et terram et inā deserit et tamē superiora non attingit quia vide licet superbiam et inanis gloria mente p̄ avariciam captam ita eleuant̄. ut quosq̄ primos despiciētes quasi deserant̄ et alta quasi gloriantes petant̄. Et ramen dñs superbiant̄ ciuib⁹ superioribus īdest angelis non iunguntur. Et cum interrogaret propheta quo deferret̄ amphora fuit responsum ei ut edificetur ei domus in terra Senaar. Senaar interpretatur fetor̄ eorum. Sicut aut̄ bonus odor sc̄ edificationis est in virtute. iuxta illud apli. Christi bonus odor sumus deo. Ita et contrario et vicio fetor̄. Quia ergo qdlibet malū per avariciā gignitur. Et illud. i. ad Thimo. vi. Radix oīm malorū est cupiditas. dignum est ut domus avaricie in fetore construatur. Sciendū q̄ p̄ Senaar latissima vallis est ī qua currīs a superbientib⁹ edificari cepat. que linguarū facta diuersitate destructa est. que currīs babylon diuīcta est et ipsa videlicet confusione gentiū atq̄ in Guarū. Ibi ergo amphora avaricie ponit̄ vbi Babylon. i. cōfusio edificat̄. q̄ p̄ avaricie impietatiē

Capitulū

II

cerum est oīa mala exurgere. et demū ad babylo
nem infernalē summe cōfusionis adducit.

Capitulū scđm per modū predicationis.

Hesaurisat ⁊ ignorat
cui congregabit ea. ps. xxvii. Et q̄ntū
malū seq̄tur et h̄ oī dit Amb. dicens
Dñs cupidi. oīs auari. Yesi leprā cū diuitijs
suis possidet. et mala q̄sita mercede nō tā p̄mo/
nū facultatē q̄ thesaūz criminū congregauer̄t eten/
no supplicō ⁊ breui fructu. i. q. i. cito turpē. Et iō
xps signāter admonuit dices. Nolite thesauri/
sare vob̄ thesauros sup fr̄a r̄c. Math. vi. Notā/
dū aut̄ q̄ thesaurisare v̄l thesauros recōdere p̄
fieri tripliciter cā. vt d̄r in cōpendio theologic. li.
iij. c. xix. Prio p̄ quis thesaurisare ex p̄uidentia
et p̄sideratōe necitatis. et sic p̄cedit gentib⁹ secl'a/
rib⁹ ob necessitatē filior⁹ educandor⁹ ⁊ filiar⁹. cō/
iugio tradendar⁹ nō dirandaꝝ. Fuit mōr statu/
psone. Un̄ apls. Debēt p̄ntes filiis thesaurisare
nō fili⁹ p̄ntib⁹. Scđo p̄ q̄s thesaurisare ex p̄side/
ratōe publice v̄tilitat. I. regni defendēdi. cul⁹ d̄i
ampliādi. et sic ēt vt līcītū p̄cedit p̄ncipib⁹ fuit.
tū debitis circūstātijs vt. s. q̄ hoc n̄ dimittat̄ subvē/
tio extremp⁹ necitatu occurritiuz q̄ sciunt. Un̄
et dāvid p̄gnauit ⁊ fuit magnū thesanꝝ fallo/
mont p̄ p̄structioe repli. vt ptz. iij. Re. Personis
aut eccliasiticū t̄ intēcio fuađi. Un̄ amb. Buꝝ
bz eccia n̄ vt fuit bz vt croget ⁊ det paupib⁹. xij. q̄
h. aur. Tertio ex affectu auaricie. absq; oī inten/
tione p̄uidedi suē necitari l' alienē. Et b̄ mō thesau/
risare ⁊ pb̄bitū ⁊ mortale. ad qđ fac̄ v̄bū bie/
ronimū dicet. Accapille paupib⁹ erogandū ⁊ egē/
tib⁹ plūmis refusac. aut timidū ē aut cauteū aut
certe qđ aptissimi ē sceleris oīm p̄donū vicit cu/
piditatē. xij. q. q. glia. Lōtra b̄ p̄ceptū fac̄ auar⁹
put d̄c ps. thesaurisat ⁊ ignorat r̄c. vbi oīnditur
auari triplice mala conditio. Prima insatia/
bilis cupiditas. q̄ thesaurisat. Scđa culpabil
cēcitas q̄ ignorat. Tertia misabilis infelicitas
q̄ congregabit ea. Primum peiner ad cupiditatē
affectus. scđm ad cecitatem intellect⁹. tertium ad fa/
cilitatē effect⁹. et sic totā cī vitā contēnat.

Prima ergo prauitas ē §. I.
eternoꝝ inertinguibil appetit⁹. et iō dīc. thesauri/
sat. i. congregare n̄ cessat p̄p̄līrim inertinguibilez
suā. generat cī auaricia infinitū ardorē ⁊ insatia/
bile sitim. Un̄ amb. di. xlviij. sič bi. dīc. Nec finis
vnq; nec satietas aderit cupiditatib⁹. Et b̄ tripli/
ci rōne. Primo rōc desiderij. scđo rōe modi. r̄cō
rōne termini. Quātū ad p̄mū. q̄nto plus auar⁹
bz tāto p̄l⁹ siliq; 2cupiscit. Un̄ puer. xxx. Ignis. I.
auaricie nūq; dic sufficit. Ignis ēt n̄ ctinguit et
appositōe lignoꝝ siccōꝝ. bz auget. vñ vñ⁹. Erelat̄
amor nūmī. q̄z̄ ipsa pecūia crescit. J̄c. Nunq;
pecūia tristis satiat̄ auar⁹. Ratio b⁹ ē. q̄ potus
pecūie nō ibi ponit vbi ē sitis auari. Un̄ sic vinū
in dolio n̄ sedat corpale siti. sic pecūia i burla vel
archa siti mētis sedare n̄ p̄t. q̄nto ḡ maḡb̄c 2cupi/
scientia crescit. tāto ēt min⁹ bz qđ ei sufficere pos/
sit. tal⁹ ḡ insufficiēta rex maiorē esurē ⁊ amore

rex spaliū gignit. vñ ēsiliis vdropico. q̄ q̄nto p̄
bibit. tāto ampli⁹ sitit. Sic auar⁹ q̄to amplius
lucrat. tāto maḡ desiderat lucrari. Proinde ber.
ait. Auar⁹ terrena esurit vt mēdic⁹. Scđo rōe
modi. Quātū cī mod⁹ augēdi pecūias ē facilior
certior atz securior. t lucp̄ mai⁹. tāto inbiāti ad
incremētū illi⁹ delectabiliōr ⁊ suauior sit. nisi a
tali excessu mētis virtute hō cohibeat. s̄z modus
i p̄ augēdi pecūias t spal̄r p̄ vslurā p̄ ceterisbz p̄di
ctas tres 2ditōes. q̄r facilior certior ⁊ securior.
t p̄ p̄ns lucp̄ maius ē. t p̄p̄lea ad affectū succen/
dendū ad cupiditatē efficacissime opaſ. Hinc et
desiast. xij. Insatiabil⁹ ocul⁹ cupidi. Talis san/
guisuge assimilari p̄ q̄ mēbro tumido delectabi
liter applicat̄ sanguinē infectū insatiabil⁹ fugit
Et dū infirmū mēbz a putredie sanat. s̄. bīupi ne
cem sugēdo. p̄curat. Sic insatiabil⁹ auar⁹ dū vē
nenosā pecūia p̄ auariciā bibit insatiabilē alia
infirmū q̄i sanat dū sanitate indigentē aliquando
subleuat. s̄z ipēlīpm occidit p̄ p̄cm̄. Un̄ puer. b.
penulti. Due s̄. sanguisuge q̄ sp̄ dicūt affer affer.
s̄z cupiditas ⁊ luxuria. Sc̄peq; 2tingit. qđ dicit
Eccs. iij. Un̄ ē t scđm n̄ bz; n̄ filiū n̄ frēz; r̄c. ⁊ tñ
laborare nō cessat. nec tñ satiat̄ oculi cī dīvītījs
r̄c. Tertio rōe termini. Scđm cī Bristo. i. pol
liticoꝝ. finis auari ē augmentatio p̄ cunie. Appē
tit⁹ ēt finis fm̄ cū est. infinit⁹. ppter qđ bītūdīez
apetit⁹ q̄i infinitū. q̄to magis possim⁹ cogita
re. t q̄to fort⁹ ⁊ intēcius nos valem⁹. Et hinc ē
q̄ sc̄ipe ait. Pecunie amatores totā suā subiaz
et industriā ⁊ potētia ordināt ad pecunie lucru.
Prererea creatura rōnal ad imaginē dei sc̄a cre
atur oībō occupari p̄t. repliāt oīno nō p̄t. q̄r cā
pace dei quicq; min⁹ ē deo īplerē nō p̄t. īsup
vllū corp⁹ in īp̄uali 2tineri īpossibile ē. Nā sic
sapia n̄ p̄t īpleri archa. sic nec pecunia p̄t īpleri
ania. Un̄ bern. Nō pl̄satiabil⁹ cor boīs auro ḡ
corp⁹ aura. ⁊ auar⁹ n̄ īplebit̄ pecunia. Eccs. v.
Hinc ei īfigura thesauri hīerico fūct̄ anathē
matizati. Et q̄r achor tulit aliqd ex eis h̄ dñi mā
datū lapidat̄ fuit vt bz Josue. vij. ad figurā dūz
vt expōitvenerabil⁹ ḡtian⁹. i. q. iij. ecclia. s̄. seqn.
q̄ thesauri bz mōdū nō dñt trasire in sorte fideliū
ideſt nō dñt fidelcs thesaurizare. Hīerico ei īn̄
p̄t̄līua. et significat mōz q̄ mutat̄ vt lūa crescēdo
decrecendo i boīs q̄ ad t̄p̄lia. Israelite īterp̄ta
tur vidētes. ⁊ significat fidles. Achor significat
auaz qui contra volūtātē dei 2gregat. ⁊ ip̄sen/
tentia dilapidat̄ dānatōis. Quidā auar⁹ cū ppo
misset īplere archā p̄ fas ⁊ nephas. deinde a la/
bore cessare cepit p̄c̄ viuere. deinde ad arche im/
plētionē multipli vicio. s. mēdaci⁹ piuri⁹ frau/
dis ⁊ hmōi laborare. Lūq; nōdū archā īp̄lesbz
timēs diabol⁹ ne archa repleta amitteret cum.
ei tal⁹ guttur cōstrinxit q̄ quicq; n̄ potat deglu/
tire. Deniq; allat̄ varijs cibis cepit eger clama/
re dicens. Lrucior⁹ crucior⁹. heu morior fame. bz
quia a diabolo strangulor⁹ manducare n̄ possiuꝝ.
Quo dicto cum diabolo sp̄m eralauit.

Secunda prauitas est §. II
cecitas mētis. ⁊ iō dicit ignorat. Ignorācia aut̄

¶ Titulus primus

est quedā cecitas mētis p̄cipue circa salutifera.
Nempe q̄nto maḡ corporalis oculus ad ifima inclinat terreq; pprior sit. tanto maḡ restringitur corporeus ȳsus. Et ecōtra si ad supiora eleuat.
Prolinde si oculi vni⁹ homis essent in celo tota terra q̄ nob̄ taz imēsa viōr q̄i b̄euissimus p̄uct⁹ appareret. Sic nēpe corde diuino amore suspenso atz deo p̄iusto terrēa cūcta nibil essevident. Sz ab his q̄ sp̄iales oculos statuerūt declinare in terram maḡ extimant. q̄r sp̄iali lumie p̄uati sūt Unde de h̄. pp̄ha dāuid ait i psal. xlviij. Nō videbit interitū cū viderit sapiētes moriētes. s̄l insi piens ⁊ stilius pibūt. ⁊ relinqnt alieis diuitias suas ⁊ sepulcrū illoꝝ dom⁹ eoꝝ in eternum. In quib⁹ v̄bis pp̄ha tres cecitates oñdit i tali hoie.
Prīma dānatiōis. sc̄da derelictionis. tertia habitačiōis. Quantū ad p̄mā considerat auar⁹ q̄ sic ⁊ paupes iusti sic ⁊ mali alii moriūl. ⁊ exēcatus puluere terrenoꝝ aliam vitā nō credit. ac p̄ hoc dānatiōem suā nō vider. Et q̄ntū ad h̄ dic psal. Nō videbit zc̄. sz oculo fidei interitū suum sz eternū. Et cām h̄ subdit Lū viderit sapiētes morientes. i. virtuosos. Hinc ecēs. ii. Oculi sapiētiſ virtuosi in capite ei⁹. s̄l oculi mētales sūt eleuati ⁊ locati in capite i. xpo. n̄ in his trāsitorijs Et sequit⁹ stult⁹. i. auar⁹ in tēbr̄ ambulat. i. i terrenis q̄ tenebrosa sūt vt terra. Et subdit p̄. Si mul insipiēs ⁊ stult⁹ pibūt. Insipiēs q̄ futura nō intelligit nec credit. stult⁹ q̄ neglit cā scire corpore ⁊ aia. s̄l pibūt tales auari. Sc̄da ē cecitas derelictiōis. q̄r dereliquēt alienis diuitias suas nec enī secū asportabūt teste Job q. xxvij. ait. Dives cū dormierit nihil secum affert. aperit oculi los suos ⁊ nihil inuenit. Ambrosius. Non sunt homiſ bona que secū afferre nō valit. Sepe q̄z ad lāram p̄tingere solet ⁊ alienis diuitias suas reliquit. Unde ecēs. vi. Est aliud malū qđ vidi sub sole. ⁊ qđ frequēs apd̄ hoies. vir cui dedit d̄s diuitias. s̄l p̄missiue ⁊ subiam ⁊ honorē zc̄. que sej quūtibi vide q̄r ad p̄positū. Insup ⁊ sanguinei sepe alieni s̄t duz auari morte desiderat vt beanc illa bona. qđ dñs insinuare volēs ait Math. x. Inimici hois domestici ei⁹. Et vere inimici illi sunt cu lepe p̄tingat q̄ fili⁹ ⁊ ceteri consanguinei ne auar⁹ qui acq̄liuit p̄ furtū rapiūā ⁊ fraudeo ⁊ usuras ⁊ ludos ⁊ bm̄i restituat alienā. malicia aut violentia. impediūt ne cōficiant testamenta et cautiōes. qđ dei iusto iudicio euenir v̄t nō pos sint cū volunt qñ cū poterat noluerūt. Tertia cecitas est habitatōis. q̄r q̄si opinari tales videt q̄ in sepulcris suis debeat hicare sp. cū. s̄l ita fauſtuose ea ornant ⁊ in locis sacris collocant illa. Et de hoc subdit. Sepulcra illorum dom⁹ eoꝝ in eternū. Proinde ad tales per Isa. xxiij. Quid tu hic sz in ecclesia. aut quis hic. quia cecidisti tibi sepulcrū. Excidisti in excelsō memoriale diligēt in petra christi tabnacūn. Ecce dñs asportari te faciat sic asportat gall⁹ gallinaci⁹ zc̄. Exē plū in li. dyal. de sepulco in loco sacro malo hoie Itē in canēc Greg. Quos p̄tā q̄ua depinūt ad maiorē cumulū dānatiōis port⁹ q̄z ad absolutiōz eoꝝ corpora in eccl̄hs ponūt. in. c. cū grauia. xiij. q.

ū. Et h̄ p̄p̄sumptōem īmissaz ab eis i vita or-
dinādo d̄ h̄mōi sepulta p̄p̄ faustū mudi. Lōiter
accidit auaro qd̄ d̄ Niere. xxiij. Sepulta asini se
pellit. De asino mortuo tres pres fūt. vna ps ē
pellis. t̄ hec eti⁹ q possidebat. t̄ ex h̄ corio fit tym-
panū vñ boies gaudent t̄ tripudiāt ad sonitū e⁹
*Allego de
avarice fi-
nunt tuis
partes*
Sc̄d̄a ps sc̄z caro ē vermiū. Tertia sūt ossa que
exponūt vētis frigorib⁹ t̄ calorib⁹ diutura. Sic
de auaro fūt tres pres. Nā tp̄alia q̄ sunt ut pell
remanēt suis p̄sanguineis. vñ gaudēt t̄ tripudiāt
corpalr. corp⁹ vñ efficiſ esca vermiū. anima cū po-
tentijs suis q̄ sunt ut ossa ḡmanentia exponunt
frigori t̄ calorē inferni. Jux illō iob. xxvij. Trāsi-
būt ab aquis niuiū ad calorē niuiuz. ita diuici
illi q̄ intendebat thesaurisare sibi dicēs. Anima
mea h̄b̄s ml̄ta bōa posita ī ānos pl̄imos. fuit di-
ctu. Stulte hac nocte aiām tuā repetēt a te. i. de
mōes auferēt. q̄ aut̄ pasti cui⁹ erūt. Et addit do-
min⁹ iesus p̄ istō exēplū dēm. Sic ē ois qui sibi
thesaurisat. t̄ nō ē in dēu diues Lu. xij. Legit in
cronica martiniana q̄ quidā diues dedit? avari-
cie emebat blada t̄ p̄ melissū ml̄ta. ea fuās vt ca-
ristia iduceret. s̄z dei iusto iudicio misabilis mor-
tu⁹ ē. Nā cū eis̄ in qd̄ portu ī tra ad ista tractā
dū subito mures innūeri de tra egrediētes coras
oib⁹ ascendēt sup̄ corp⁹ ei⁹ ad rodendū eū. t̄ cuz̄
nō possenteū ml̄ti a murib⁹ defēdere portauēt
eū in nauim. Sz̄ de nauī tot erēt ibi mures q̄
nec ibi potuerēt defendere Sz̄ demū a murib⁹ oc-
cisus t̄ corrosus ē. sic ipse poti⁹ p̄mittebat blada
marcescerere. t̄ a murib⁹ p̄sū ī q̄ gruo p̄tovēdē
Tertia prauitas est ser. §. III
uitus misfanda. Et iō dīc p̄s. cui ⁊gregabit ea vt
sit interrogatiua locutio. q̄i dicat. nō sibi. q̄ om̄ia
dimittet. s̄z alijs qui male vtēt̄ eis. t̄ p̄p̄ quā cō-
gregatōem tradet̄ in man⁹ d̄monior̄. t̄ eis serui.
et in iſerno. Et certe ista ē misabilis fuit⁹ t̄ infeli-
citas. vt faciat se fuū diuiciāz ad ⁊gregandum
vñ efficiſ fuūs diaboli ad cruciādū. Auar̄fu⁹ ē
diuiciāz. qd̄ manifeste declarat p̄pheta dicens.
Dormier̄ somnū suūz t̄ nibil inue. oēs vi. diui.
in māib⁹ suis. Ordo quidē ⁊gru⁹ ē qn̄ diuicie se
viroz. nō at̄ qn̄ viri se diuiciāz. quē ordinē puer-
tit avaricia. vt viri diuiciāz sint t̄ nō ecōuerso.
**Triplex ei fuile officiū sub dñio diuiciāz aua-
ri hnt.** Primū ēad obediēdū qd̄ p̄tinet ad nū-
mos multiplicādū. Sc̄d̄ ēad custodiēdū q̄ p̄
tinet ad cōfūandū. Tertiū ad ūformāndū. qd̄ p̄
tinet ad illos ad ūformāndū. Quātū ad p̄mu
officiū. s. ad obediēdū. Tanto nēpefragrāti desi-
derio atz̄ voto tantaq̄s fuitute atz̄ subiectōe cor-
dis or̄ t̄ opis dedicat⁹ t̄ auar⁹ obediētūm ad
nūmos seu ad pecunia multiplicādū qd̄ ad p̄ce/
p̄tū ci⁹ cogitat̄ impila t̄ iniq̄. In corde enī freqn̄
versant̄ studiose cogitatōes gate ad decipiendū
circūueniēdū. fallendū. Fabricātur cauillatio-
nes in iuſticie. ūsimulatōes. calliditates. peruersi-
tates. malicie. proditiones et huiusmodi. Ad
iussionem illius multiplicat avarus mēdacia.
periuria. sophistica verba. frangit promissa et
cetera ūsimilia p̄cipiēt illo abstinet a delicateſ ci-

Capitulū Tertiū

bis, a vestib⁹ p̄ciosis, a solach⁹s, a quiete, et a somno parat q̄z crudelitates, iusticias, neq̄tias, et silia. In sup ad imp̄iū eius exponit se laborib⁹ et erūnis. In nero sepe, piculis fluminū, piculis lacronū rē, infame et siti rē, q̄ noīat aplūs, q̄ ad Cori, xi. Sed aplūs ppter deū, auarus, ppter nummū, et qd̄ est mirabilis us q̄r nūm⁹ p̄ obedientiā cogit aīaz suā dare in manib⁹ demonū, qd̄ ip̄e facit libenter ut verisicet illō Eccl̄s, x. Pecunie obediūt oīa, s. locutōes opatiōes et cogitationes. Secundū seruile officiu est in custodiēdo, que sc̄z lam male acquisita sūt. Unū sup Lu, xvii. Non potestis deo seruire et māmone. Glo, Seruit diuitijs q̄ custodit ut seruus, s̄z qui seruitus excus sit iugū, eas distribuit ut dñs. In hoc autē maīfestis simū signū est ḡauarus non sit dñs diuitiarū, nec possessor, sed tantūmodo custos, q̄r de eis nō p̄t facere q̄cquid vult, etiā bonū qd̄ iudicat esse faciendū. Unū Berū, sup Lanti. Quere a quouis eoz qui lucris t̄palib⁹ inbiāt insatiabili corde, quid sentiant de illis q̄ sua vendētes et paupib⁹ erogātes, regna celorū p̄ terrena sba mercans. Sapiēter ne agāt. Rū debūt pculdubio sapiēter. Quere itez, Lur qd̄ appbar nō facit. Non possū inq̄r q̄ dñs auaricia nō p̄mittit. Nō est ḡauar⁹ dñs eoz q̄ h̄re videt nisi forte eo mo loquēdi q̄ q̄s dñs est cō pedū q̄bō cōpeditus tenet q̄ tū poti⁹ illi dñsan⁹ q̄ seruāt ei, et dū qdāmō videt custodire eos custodit ab eis. Sic auarus cū iōs denarios videt custodire māmone iussu in custodia retineb⁹ ab eis. demū in pūcto mortis tradendus in man⁹ demonū. Tertiū officiu fuile ē ad cō formādū, s. masupiō luo, lue in p̄spēris, siue in adūsis. Hinc Berū, loq̄tūt auaro dī. Cōformaris buse tue tanq̄ būus dño suo, dū qn̄ ille necessario cōgaudet illi gaudenti. Adolēt doleti. Tu q̄ crescente masupiō tuo, crescēs p̄iter et aīo, et decrescente p̄iter decrescis. Hā trahētis tristitia dū illō euacuat, et solueris leticia aut inflaris supbia cū illud implet̄.

Queritur. Lū tem. §. III

pōfumis sunt mlti paupes, zaliq̄s theologus p̄dicatoz bz p̄les libros in q̄bō studerūt possit p̄dicare et dūlere, vitz dēat in hac necessitate, cū sc̄z ab alijs n̄ subnēm̄k libroz suos vēdere et p̄cū paupib⁹ erogāre, et silia et p̄dicatiōes dimittere. R̄silio fm Alex, de ales, sc̄da pte sume, q. cliiij. sic. Lz enī p̄dicare ex genere suo sit magis bonū q̄ dare elemosinas, eo q̄ elemosina spūalis sit melior corporali, tñ iminēncēs sitate meli⁹ est elemosinā dare q̄ p̄dicare. Unū et p̄b̄ losph⁹ dīc q̄ egēti meli⁹ est dītarī, s. sbuenirī q̄ p̄b̄ losphari. Et h̄ duplīcī rōne p̄bal. Prima q̄r sine lūbris yl̄cū paucis p̄t q̄s p̄dicare. Sc̄da q̄r p̄supposo q̄ ita ignar⁹ eēt q̄ nesciret sine libroz p̄dicare, debet ad tps a p̄dicatiōe abstineret ut paupib⁹ subueniret nisi sciret q̄ ppter defectuz p̄dicatiōis hoīes irēt in p̄ditioz, tūc enī in tali casu dīlibroz retinere et nō vendere, cū eū moueret zelus aīaz et nō cupiditas libroz. Et intelligēt h̄ de magnis necessitatib⁹, tūc enī habz locū, Pascesa memoriēt, si nō pauisti occidiſtū, dīlxxvi, z. c. nō satis. Itē fm Alex, vbi, s. Quāto auarus plus supflua p̄gregat tanto pl̄ peccat q̄ minus p̄gregas, et h̄ tu q̄ magis recedit a virtute q̄

h̄sistit in medio, tūq̄ pl̄ dāmificat p̄timū, tūq̄ naſor cupiditas est in eo.

Capitulum tertium per modum p̄dicationis.

T Nclina cor meū deū

in testimonia tua, i. in assetū diuinorū eloq̄ orū q̄ testificalur deo, et nō in auariciā, ps. cxvij.

Elugrus dīcī q̄s eris, i. pecunie auidus, Assimilat̄ autē ydropili q̄ facit hoīes sitire, q̄ quāto plus habbit

tanto pl̄ abūdat inordinato humore. Sic auarus q̄to plus habz tāto plus appetit h̄re, Unū Aug, fī

deli totus mūdus diuītiaz est infideli autē etiā nec obolus, cuīj, q. iiii. Quid dīca, i. bono xpiano qlbz

ps. minima mōi, i. rez t̄paliū, est sibi ad diuinā et cōtent̄ sed infideli, i. auaro q̄ dīcī ydolatra, vñ et in-

fidelis p̄silitudinē ut dictū est si tōtū mundū habe-

ret nec obulū sibi videt h̄re. Lōiter autē tropis nō

sanaet et p̄cipue in sensib⁹ ppter defectū caloris natu-

ralis n̄li miraculose. Unū in euangelio dī de ydropti-

co pōlito an xp̄m q̄ app̄hensū sanauit eū. Lu, xiiij.

Genus enī hūanū qd̄ repit auaricie deditū p̄ marī

me fm illud Hiere, vi. Q̄s auaricie studēt, sanauit

exemplō duz paup̄ vixit et grāz attrulit et doctrinā mū-

do dīcēs. Lu, xij. Attēdite vobis, i. cauete ab omni

avaricia p̄ marī avaricia est p̄cū graue et p̄culo,

sum ad dūmittendū illa, q̄ comittit in malis acqui-

rendo et p̄cipue in easib⁹ in q̄bō optet facere restitu-

tionē q̄r rari ad istā faciendā se disponūt. Et de hac

Ezechiel, xxij. dī Principes el̄ in medio eius q̄s lu-

p̄i rapiētes p̄dā ad effundendū sanguinē et auare lu-

era secrāda. Et fm h̄ auaricia ex genere suo, i. ex ma-

teria est mortale fm bea, tho, sc̄da sc̄de, q. cxvij, p̄tis-

net enī istomō ad auariciā iūiuste p̄ furtū, rapinaz,

vsurā, fraudulētā, sumonā, turpe lucrū, et alia hu-

iulmōi, acqrere q̄ de se sit mortalia et nō solū ope s̄

et iā appetit deliberato solū. Et in hmōi figurā deī

clarauit dñs qdaz aīala esse imūda nec dīre eis ve-

sci, q̄ significat rapias et iniustas acq̄stides. fm tho,

sc̄da sc̄de, q. cij, arti, iiij. ut gr̄phū q̄ equestrī boī-

bus est infestus, et significat crudelitātē potentium et

oprimētū. Alietū q̄ p̄scīl minutis aīlbo et signat

molestos paupib⁹. Milūū q̄ marī iūiustis vīt, et

siḡt fraudulētos. Utūre q̄ leq̄tūr exercitū expectās

cōmedere cadauerā mortuoz, et si quaerētis q̄ mort:

et seditiōes boīm affectāt ut sc̄z inde acqrant. Stri-

tionē q̄ cum sit aīuis volare nō p̄t, et signat deo mil-

tates et clericos et religiosos se negocijs seclarib⁹ im-

plicantes. Micticorācē q̄ est in nocte acuti vīsus et

in die nō videt, et signat eos q̄ in t̄paliū sūt astutie et

in spūalib⁹ hebetes. Accipitrem q̄ seruit hoībo ad

p̄dam, et signat eos q̄ illustrat potētib⁹ vel vīsurātib⁹

ad p̄dandū. Lignū q̄ est coloris multū candidi et

longo collo qd̄ habz et p̄funditateaque vel terre ci-

bus querit, et signat ypocritas q̄ p̄ iūsticie exterioris

cādōrē tēra lucra querit et dignitates et hmōi. Ho-

nocratūlū q̄ est aīuis in p̄tib⁹ orūtis q̄ habz in alīs

city sollicitos i. q̄bō p̄mo cibū p̄st, p̄ horāz i. ventrē

mitit, et signat eos q̄ sūt nūm̄s solliciti ad t̄paliā vesci

His p̄fatus moraliter est incorporare sibi tales mo-

res eis vīt qd̄ nō licet. Unū aplūs ad H̄ebrie, v. t̄o.

Sunt mores in yobis sine auaricia. Notandū q̄ sc̄z

Me vnde dirat
ad arg

Me de ista infir
m state ydoriss

Me de gr̄phoz
de alijs ad vibz

Me de gr̄phoz
de alijs ad vibz

Titulus Primus

sunt prauitatis que repūnunt in avaricia.
Prima est angustia cordis.
Secunda est opprobrium vite.
Tertia illaqueatio dyaboli.
Quarta certitudo damnationis
Quinta impunitens malum,
Sexta horribilitas mortis.

Prima ergo prauitas .§. I.

est angustia cordis. In mira qdē angustia vivit cor avari ut dicere possit illud daniel. xiiij. Angustie mibi sunt vndiqz. Triclice angustia dolorosa experientia avarus miser circa diuitias tpales. Prima in eas acq̄re do. Nam nocte et die qdē reperi non possum. Sero quidē anteqz inq̄ta quiete dormitā sumat p̄gū rūndere denarios suos. Illos nūerat remouet specula et cō templis osculat et amplexat. et tanq̄ victimā et aīc sue medelā apponit cordi. Qd̄ speculare clām gestus modos et actus et s̄ba qd̄ circa denarios solus in secreto seruat. non absqz admiratiōne replere fr̄su. Deniqz post locatos denarios in loco tuto reliquā circū in domū scruta mūmina. rimat cūcta. reuidet reliqz. Considerat cetera. et nihil de tota suppellectili domū sue inexamini et indiscussū relinquit. Tandem dormitū p̄gens sobrio sen parco somno illo qd̄ dormit somniat qd̄ accipit vel timet. Nūc appetit ei se repulse thesaurū magnū. nūc maiore ei fuisse ablatū et illo letat. locū daf. et dormiendo exultādo ridet. ex alio tristatur et lamērat. lacrimat plorat. clamat et dolet. queritur et suspirat. et vic obf̄qz s̄ili somno transit somnū. Qua lingua exprim̄ posset qnta mestitia obrui. cuqz euigilādo defraudatū se reput de thesauro nūc in sonno ram centerepto. Proinde contingit ei sicut Esai. xix. ait. Sicut somniat ciuitates et p̄medit. cuqz aut̄ fuit exp̄ gefact vacua est aīa eius. et sicut somniat siue et b̄bit et postqz fuit exp̄ gefact lassus adhuc sitit. et aīa ei⁹ ē vacua. sic s̄l. contingit his auaritis. Quis etiā dep̄mine posse leticiā cordis eius cuqz experit exp̄ gefact non extasse vez et ablatus fuisset ei thesaurū quēadmodū somniauerat paulo aī. de die qd̄ etiā minorē quieteb̄. Nam sumo mane domū egredies plateas et loca publica viliat aīo inq̄to circuens et querēs qui de uozet aīa eius. et tanq̄ leo egressus de antro non reuertit donec apprehensa p̄da escā puulis catulis. i. natis suis ferat. sicut testa Ezech. xxiij. Leo rugies capiēt et p̄daz deuorata iam paupis. Primus auarus in mundo fuit repbus. Layn qd̄ ob auariciā obtulit deo de frugib⁹ destrutis et corrolis non de bonis ut dicunt hebrei. et sō non respetit dñs ad mūera ei⁹. hic p̄mus edificauit ciuitatē ut. s. posset p̄gregare filiis suis et filiis oblata ab alijs retinere. sed vagus et p̄fugis existet a facie dei. et demū occisus et despatus est. Sic auari⁹ vagus p̄ mūduz acq̄rendo aliquā occidit et despacio ne incurrit. Scđaz qd̄ez angustia exp̄it in diuitias expendēdo. Tanta enī miseria p̄misit tanta auaricia atqz tenacitate astringit et qniciqz de sua substātia diminuit cernit oculū sibi cecidisse videt. et ppter h̄d̄ez totā familiā suā in amaritudine tenet. Subtilis simē enī discutit et nūerat expensas panis vini. olei. carniū salitarū. ouoru. gallinaꝝ. et quarūcūqz minuēt et fugit frenū artillium exp̄saz. Et si qd̄ ultimū

diminutū in domo rep̄it defraudatū se dicit. de gū lositate et ebrietate et latrociniū oēs de familia sua mouet ad abstinentiā parcāqz vitā hortat eos. obfūat et nūerat comedētū bolos et potū vices p̄tinuit. interū amaritudine vīs turbat. Sepe querit dices. In domo bac nō sūt nisi latrones et lupi. ac lamērabiliter sepi⁹ ait. Clos rodūs mibi ossa. Ex his et sūtibus clarescere pot̄ qd̄ nec ip̄e in p̄pria domo aliq̄ tēpe pacē habet. nec familia sua cū eo qd̄tem reperi pot̄ ut veritatem qd̄ detalib⁹ Esai. xlviij. ca. ait. Non est p̄at impijs dī. dñs. Et iter puer. xv. Lonturbat domū suā qd̄ sectat auariciā. Sūtis est tal⁹ auarus cani qd̄ cū paleas sup̄ qd̄ cubat et deruit nec ip̄e om̄edit nec ip̄e alijs sūt asportare. imo sīqz eas inde asportare vel le se mōstrat. nū cessat latrare et qniciqz mordere. Sicta lis miserabilē hō auar⁹ nec vīt diuitijs qd̄b⁹ p̄st. nec alijs sine latratu et morbi canino p̄mitit vī. Talis vīqz nō est aptus ad plū tentationū etra inimicos p̄pli dei. i. demones et subito p̄sternit et dyabolo in oīavīa. Unī Beda. Quēcūqz arripuerit hūaua cu piditas mox in oīm p̄sternit in avīcioꝝ. de pe. di. iij. In hui⁹ figurā legīt. Judi. vij. qd̄ erāt cū Bedeone bellatur etra mādiātas illi qd̄ de fluuiō inclinati sūt p̄serūt aquā manu p̄tūciētes ad os illi fuerūt electi ad plū. qd̄p̄o p̄strauerūt se totos mīstētes os in fluuiō et inepiti fuerūt repudiati. ad significandū qd̄ illi qui tūm necessaria accipiūt de reb⁹ trāsitoris qd̄ fluūt et aqua sūtapti ad vincēdū diabelū et vīcia. Sed qd̄ to tal⁹ se īmergit ut auarī nō sūt apti ad vincēdū. Terriā angustia tal⁹ exp̄it in diuitias amittēdo. Quēlinqua dicere posset qnto de loce torqueat. qnta amaritudine cruciat. qntoqz mōrōe afficiat. qnī aliqd̄ desubstātia sua casu amittit et in mari pīclīt̄ seu p̄da vel furto seu alio mō subripit et fraudat. Hic ects. v. ait. Est obliūtia īfirmitas pessima et vidi sub sole diuitie cōgregate in malū dñi sui. pereūt enī in afflictione pessima. Admirāda et sapia saluatoris qd̄ respic̄tes qd̄ cui p̄diditatis via duceret ad hospiciū īfernale si cā dimis̄teret aptā facile et planā fecit sicut agricola prudēs qd̄ via p̄ quā nemūne vult trāsire fossatis p̄cidit ac palis in terrā p̄fītis applicatis pūgētib⁹ spinis illā obstruit atqz munit. Sic de sapia in itinerē diuitiaz posuit angustias mītas in acquā redō timores et sollicitudines in īfūado. et dolores plūmos in amittēdo ut sic saltē hoīes impedirentur p̄ talē viā cateruati ad īfernū currere. Unī Osee. iiij. Sapīa vias tuas spinis. et sequit. et dicit Reuertar ad virū meū p̄zē te. id est p̄pm p̄ mediū tribulatōis.

Secunda prauitas .§. II.

est obp̄briū vīte. Tota nempe auarī vita obp̄briū plena est. Tria iter alia sūt obp̄briū vīte ei⁹. Primiū est inertiā. Scđmī malicie. Tertiū infamia. Primiū obp̄briū vīte ei⁹ est inertiā. Per auariciā enī tollit sibi operositatē oīs debiti mōi p̄curādī sibi licita et salubris lucra. et p̄tātō efficiēt desidiosus. accidiosus. ociosus. Et h̄tia auariciā necessitatē hoīem ad īdebitos mōs lucrādī etra legē quā dedit dñs. Gen. iiiij. dī. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Sed tales sicut p̄pheta ait in labore hoīem nō sūt. et cū hoīib⁹ nō flagellabūtur. s. qniciqz in vīta. sed post mortē cum de-

*Mit p̄ Cayn fuit
p̄m̄ ad aīang*

Capitulū Tertiū

monibꝫ sp flagellādi sūt. Scdm oppbiū est malitia q̄ sequit̄ ex p̄cedēti iertia. Naz lič Eccl. xxiij scriptū est. Multā maliciā docuit oīositas. I. in erāita ad tantā maliciā sceler̄ tales duc̄ q̄ alia suā p̄ q̄libet vili nūmo venalē p̄bent. Maritū v̄tq̄ scelus est alia i canta sublimitate creatā. I. ad ymaginē dei formatā tanto p̄cio. I. sanguine xp̄i redēmptā. ad tantā gl̄ia ordinatā p̄ tam vili p̄cio venūdari. Hinc Eccl. x. Avaro nūl ē scelesti us. habet enī alia suā venalē. et q̄ manifeste apparet q̄ p̄ nūmo talis p̄cipitaret se in ifernalē voragine oīm sceler̄ t̄ flagicioz nūl forte ali q̄ mūda no timore refrenaret. Tertiū eius oppbiū est infamia. ita anaricie scelus reddit hoīem infamē p̄ v̄surā q̄ aliquā nūl nisi infidelis eā audet publice exercere. bi quidē sūt illi de q̄bo puer. q̄. Qui relinquit iter rectū t̄ ambulat p̄ vias tenebroosas. q̄ letant̄ cū maleficerit t̄ exultat in rebo pessimis quoꝫ vie puerse t̄ infames gressus coꝫ.

Tertia prauitas est .§.III.
illaqueatio dyaboli. tanto est p̄tās quam ex hoc scelere t̄ dñō p̄mittēte suscipit dyabolus sup tales eo q̄ op̄ate auaricia. Primo se illaqueat. Scdm se intricat. Tertio p̄sumptuose sperat. Et primo illaqueat se. Un Job. xvii. de cupido loqns ait. Immisit in rhete pedes suos t̄ in maculis eius. l. demonis ambulat. tenebris plāta eius laqueo. plantā enī extremitatē vite vocat. Quādo enī cupidus p̄niquor sit finivite sue. tanto maiori cupidine iardeſcit hinc biero. ait. Lū alia vicia cū hoīe senescat sola auaricia iuueniet. Et ier. i. thi. vi. Qui volūt diuities fieri inclidit in cētationē t̄ in laqueū magnū dyaboli. p̄terreca q̄zto hō magis senescit. tanto difficult̄ ab ea se solvit. Se cūdo se intricat. Lū enī auiō in rhete volādo ceſiderit tanto magis se intricat q̄zto pl̄ se extricare cōtendit. Sic avaro cōtingit lepe. q̄z cū p̄ alio q̄z tps intēdit vacare v̄suris vel alioz illicitiz acquilitionibꝫ t̄ demū cessare ab eis. oī die. oī mens. t̄ oī anno magis se repit intricatu atq̄s in p̄sito cessandi ab iustis lucris elongatū. Hinc p̄ uer. v. Iniquitates sue capiunt impiuī. t̄ sumibꝫ pecorū cōstringit. Tertio p̄sumptuose sperat. q̄z credit se penitente i fine t̄ restituere aliena. s̄ i grāt q̄z deus Math. xxv. cōminat̄ est di. Qui habz dabit ei t̄ abūdabit. ei aut̄ q̄ nō habz t̄ q̄z v̄d̄ bie aufere ab eo. habz nēpe thesaurū magnū q̄ tps ei cōcessiūt̄ fruōse expēdit. t̄ ideo mīta merita cumulat̄ t̄ huic dabit. s̄. in fine vite tps. l. meli se disponēdi t̄ p̄parādi. vñ t̄ tūc maiori gr̄a abūdabit. Qui aut̄ nō habz. s̄. i p̄terito tpe merita cumulata. q̄z semp male virit id q̄z v̄d̄ bie. s̄. p̄mē tps in fine auferet ab eo. s̄. iusto iudicio dei. eo q̄z in illo p̄sumptuose cōfisus est. Un Aug. de pe. di. vii. M̄tos solet decipe serotina p̄nia. Un in figura hui⁹ t̄orūus q̄ v̄iuit de rapina t̄ cadiueribus t̄ vociferat erocitado egredius de archa nō ē reuerfus ad eaz. Sic auar⁹ q̄ differt p̄niā nūq̄ reuertiad ecclēsiā p̄ p̄niā verā. Sed colubā cui⁹ v̄ict⁹ est in nocēs. Qd accidit vno avaro q̄ in p̄ucto mortis altavoce clamauit. O p̄nia o p̄nia vbi es. q̄dicto

spūm eralauit ut ap̄te daresceret q̄z q̄ illā reh̄ cipe poterat nō q̄siuit. merito cā recipē nō posset cū vellet. Un de r̄alibꝫ iob ait. Inuolute sūt semi te gressuī eoz. ambulabūt in vanū t̄ gibunt.

Quarta prauitas est .§.IV.

certitudo dānatōis. miro nāq̄ mō inter alia see lera petōp̄ certificat̄ auarus de sua eterna dānatōne. Naz ad h̄ bz tria testimonia credibilitā facta nimis. vt i ore duoz. yl̄ triū s̄ter hui⁹ vitatis v̄bū Primū testimoniū sūt euāgelia. Scdm p̄uilegia. Tertiū manifesta iudicia. Quātu ad primū dñs Lu. vi. ait. Mēsura q̄ mēsueritis remeret vobis. Lū enī auarus nō det aliqd nisi recipiat ampli⁹ et h̄ certificat̄ leipm̄ de dānatōe eterna. q̄z si volet acqrere a iusto iudice q̄ p̄dicā cōstituit les gem nō dahi⁹ ei nisi aliqd det ampli⁹ t̄ meli⁹ p̄diso. t̄ q̄z h̄ nunq̄poterit obseruare nēctō sequit̄ q̄nūq̄ poterit acqrere gl̄iaz sempiterne. Scdm testimoniū sūt p̄uilegia t̄ autētica iſtrumēta. Nul lū eq̄dēz crīmē est q̄d tam p̄atēter et ap̄te deferat lacrias et̄ne morti s̄ sic auaricia. Nā in q̄libet instrumēto t̄ p̄ticula libroz in q̄bo ztract̄ v̄surari vel alioz iniusti t̄ fraudulēti p̄scribūl. p̄ticulariter p̄uilegia auar⁹bz q̄d cū obligat ad supplicia sem p̄terna. Et h̄ p̄z q̄z de hoc tot p̄uilegia habz q̄z iustos ztractus. p̄terea multū certificat̄ est de dānatōe eterna. Ceterū si restituit aliena abradūt̄ tur et cassant̄ p̄uilegia lūp̄ diera. nec credit̄ eis sic nec credit̄ cassato libro t̄ abrasis cartis seu incis̄is i iudicio seculari. Tertiū sūt iudicia manifesta t̄ iter alia vñu potūlūm̄ est q̄z i v̄surario ztractu s̄t fenerator soci⁹ demonis ifernalis. fieri enī p̄sueuit q̄z q̄n̄ mercator facit forū cū vēdītōre ar rasq̄ soluit de re empta. Et si s̄guenies ali⁹ ap̄ponat de arra t̄ dicat. In hac mercācia p̄tēps esse volo. t̄ ille ānuat tūc faci sūt soci⁹ i lucro p̄pter de dāno. Sic zt̄ingere v̄d̄ avaro t̄ demoni ifernali. Naz inter iūsta lucra p̄ furēt̄. rapinaz simoniā. fraudulētiā. pditōez. v̄surā t̄ hmōl auari aponit dyabolus aliqd impie acq̄situ. t̄ diē se esse locū p̄eq̄s h̄re in illa mercatiōe. Hoc p̄baſ q̄daz exemplō q̄ qdaz pdiues hō magna debat pecunia sūmā licite acquisitā ifra q̄z apposuit duos denarios q̄s illicite acq̄sierat. t̄ totā illā pecunia collocauit i archā. Lūq̄ altera die ap̄iret archā repit s̄t denarios dyabolū ibi sedlētē. q̄. p̄hibuit ei ne zt̄igeret eos nisi expēdere veleret eos cū p̄sesu suo eo q̄z socij s̄l̄ essent in pecunia illa. Et bis p̄z q̄ manifesta indiciū est auaros esse damnados. nūl restituit aliena. eo q̄z siue sūt in p̄nti vita socij p̄tōp̄. ita erūt in alia socij tormētōp̄. Ex hac igit̄ zcta societate intantū auar⁹ cū dyabolo zferderet tanti⁹ q̄z in demone transformat̄ q̄z qdāmō induit s̄lititudinē ei⁹. Naz sicut dyabolus p̄tēi nūmuz quē libēter sub sp̄e lucri mutuat p̄tōz sibi nūq̄ restitui vellet vt demū illi⁹ coꝫp̄z t̄ alia lu crari posset. sic auaros q̄ v̄surā datū ab eo mutuū restitui nōllet vt posset totā subā paupis de uorare. p̄terea de r̄ali iob. x. ad l̄az leptū est. Jueta mīlititudinē adiūctionū suaz sic z sustinebit. quoniā zfringēs nūdauit domū paupis. domū

Citulus Primus

rapuit et non edificauit eam nec satiat venter eius et cum habuit quod cupiebat possidere non potuit quia si volebat piecet ei in vita vel salte relinquet illud.

Quinta prauitas est. §. V.

ipenitens malum. Triplex quod est ea est que auaritia pueraro profiteatur et cum magna difficultate ad perniciem veram reduci potest. Prima ea est indispositio. Secunda iduratio. Tertia est obstiatio. ut sine his tres gradus ad descendens damnationis esse. Prima ea est indispositio. Indispositus enim est auaritus qui male acquisit uult et aciter penitere. Nam autem prodigio aut tenet. si prodigio non habet uiri reddat. si tenet non vult reddere. Deinde ad impossibile nemo tenetur. Nam ianis est actio quam excludit iopia debitorum. Auaritus enim nisi rarissime in mortis articulo satisfacere vult silius vaseculo illi terreo in quo pueri denarios ponunt cum iactu cupido numeri incipit blandiri eis. de quo vase nisi fragiliter extrahitur mume patitur. Sic auaritus non restituit nisi in mortis articulo quoniam denarios illos secum ferre non potest ut perficeat illud. Eccl. xxix. Multo quod in iniustis id est ex ingenio hominis adiuuatum non est natura. Prohibitum extimauerunt seniores et posteri molesta bis quod se ad iuuerunt. Secunda ea est iduratio. Cum enim auaritus profiteretur ad statum salutis non posse venire nisi per posse restituat alieas. nec per nos nisi filios et filias suas in misera paupertate et in honorabilitate relinquit. propter habet abhorrebit et per fidem non intelligens statum suum periculorum portus delubat in pericolo puerare quod debito modo se emendare si diu puerando iduratur cor eius. et hunc viceum predicationes audiat. licet timens deum ad perniciem eum inducat. licet exhortatur ad habere et absturgatur circa habet frequentem sententiam nihilominus cor eius quod amplius induratur. sic de eo iob. xli. scribitur. Quod enim induratur hunc lapis et stringitur malleatoris incus quod est propter malleo feritur durior fieri solet. Tertia ea ipse enim est obstiatio. Signumque manifeste obstantis auaritiae est preceptum diuinum ubi et exhortationis et reprehensionis sceleris sui. Proh bini salomon puer et uirum ait. Petrus cui in profundum iniuriam uenerit preuenient resurgere. sed per predicta. Mira namque est obstiatio preceptoris et quodammodo excedere uerbi obstantis inde. Iudaeus enim peccauit descelere perpetrato licet non debito modo propter iniquitatem peccauit. Secundo suum petrum profectus est. cui ait tradens sanguinem iustum tertio scelus cerat per cuius quod receperat per ipsius predicationem resignans pecuniam. verum ueniam non meruit quia illa non requiriuit. sed quod dicere possumus de auarito obstante quem per modicum non penitet de iniuste acquisitis nisi forte quod modicum lucrat. sed si penitet non profiteatur. ne. sed a professo ad satisfactionem cogatur. tertio si profiteatur aliquem professorem qui non habet scienciam neque proficiens. ne per cautioem debet satisfacere cogatur. sed simpliciter hoc promittit professor ignaro restituere aliena. quanto si habet in professione permissionem non habuat sed ut de deo. iiii. li. vi. Non dimititur peccatum nisi recte.

Sexta prauitas est. §. VI.

horribilitas mortis. Inter cuncta scelerata quod diuino iudicio ponuntur ipsi finis per horribilem mortem. auaricia de maioribus est. cum mirabilia et tribilia signa se prius apparcent in auaros proficie raptorum et visurario

tempore. habet accidere per triplici rationes. Primi ratione de relictis. Secundo ratione despatatis. Tertio ratione persecutorum. Primo quod accedit habet ratione de relictis. Cum enim auaritia profutura lucris non cessat in quibus sacro die non potest dei placari. non dante. non diei scissime passionis. in quibus solennitate scissime uigilis non cessat a tali lucro. nec in diebus apostolorum. nec in diebus martyrum et aliorum sanctorum angelorum. merito quoniam non solus a deo veritatem abstrahit. ab angelis uiuens et ab omnibus in longitudine beatitudine donatorum. nec aliquem beatum uenit gratia per eo imperatorum seu supplicatorum. Unde Nicholaus. Abscondit dominus faciem suam ab eis in die illo. sed extremo. si negat fecerit in adiumentis suis Secundo accedit eis habet ratione despatatis. Quoniam enim infelix per tota celesti curia derelictus est. facile est demotib[us] in baratu[m] despatatis eum precipitare. quod quod libetate eis concessa operi completi ostendentes eis in longitudine scelerum suorum et oblitam esse illius misericordiam. sic Job triplex ait. Obliviscitur illius misericordia. Et iterum. Asperget ab eo omnis spes fiducie. sed venie gratia et gloria. unde in talibus despatatis uerba derelictus aut illud iob. viii. Despatatus et neque ultra tamquam uita corporali. nec via spirituali. nec uita eternali. Ut legitur quod a auarico confirmaret ad mortem et notori et vicini horaret eum ad extirpationem et confessio[n]em. Rudit. Ego non possum. quia non habeo mecum cor. cui illi tu deliras. Quid enim quod dicas. quoniam enim uiueres si non habetis cor. et quod est tibi eterrit. Et ille. Non deliro. sed uerum est quod dico. ut scias uerum enim quod dico. ite ad caput ubi sunt pecunie mee in quibus spez et fidem meam posui et ibi iueneris. sicut de spatu[m] decessit. Lumen illi ad capsam accessisset et aperte sentiuenter quod ille direratibi videlicet iter pecuniarum cor illius miraculo factum ad innundum quod ibi erat affectum eius. Tertia illud christi matthei. vi. Ubi est thesaurus tuus ibi est et cor tuum. Tertio ratione persecutorum. Lumen enim auaritus sic et superioribus per non solus offenderit deum quemadmodum ceteri peratores. verum etiam cum vendidit ipsius peruersum profutur quod est cunctarum creaturarum. et sic offuderit omnes creaturas quod creare sunt. et omnia creatura male uult sit. propter auaritiam radicem omni malorum. Audite sinistra a domino platerum et cum omnis creatura persecutorum est cum armata. per omnes terras et omnes angelos paradisi claramur et cum ad infernum ad infernum. Elementa quoque et cum se uentur et clamant. ad tormenta eterna. Domus quoque iacturam et pietates et ligatus et cum uideatur clara in mare non cessat. Sic abacuc. ii. ait. Lapis de pierre clamabit tecum. ut in his oibus tristis et miserabilis sapientia. per orbem terrarum et uisceris. et accipiet armaturam illius et armabit creaturam ad uerberes sumicos. Capitulo quartum de specie auaricie quod dicitur. Si monia per modum predicationis.

Dilectus deorum dominus Iesus Christus

locutus est. deus vero quod est dominus scriptorum quod dicitur in scriptura dicitur. et creaturam alias quod per dominum a geritibus sunt adorare. Et locutus est modo in prophetis. Non uisim locutus est nobis in filio dicente per eum. Nolite facere domum prius mei domum negotiatorum. Jo. ii. Et per haec ubi et alia a gesta et exempla vite eius vocavit terram. id. homines cupidos et auaros ut cu[m] longe

Capitulū Quartum

sint ab eo p auariciā app̄inquant p penitentiam. Dicunt ei auari terra nō solū qz originalē de terra facti sc̄in adā. sed qz terrena sume diligūt aux̄ tar gentū t es t diuitias qz de terrasūt in eis finē suū cōstituētes. Et de hac tra dixit dñs antiq̄ serpēti. Gen. iii. Terrā comedes cūq̄ dieb. i. ad te p̄mitit hūt qz terrena cupiditate decepis. vt exponit ou gusti. sup Gen. ad līam. Sp̄aliter ei doctrina et pdicatio xp̄i fuit p̄ auaros t ad inducēdū ad p̄tē p̄tū terrenoz̄. Unū t p̄mū v̄bū qd̄ dixit discipulū i sermone facto in mōte fuit. Bti paupes. Math. v. Sciebat ei qz radit oīm maloz̄ est cupiditas. i. auaricia. qd̄ p̄ ea declarauit apl̄o. i. ad thi. vi. hec dicēs. Nullū enī p̄ctū ē qd̄ ex auaricia deriuari n̄ valeat. ipē qz pauprime vixit. Qia inq̄ Aug. terre na p̄cepit hō r̄pus vt p̄tenenda esse mōstraret. Et qz multe sunt sp̄es auaricie qz oēs vitādēsunt. iō ipē ait Lu. xij. Attēdite vob. i. cauete ab oī auariciā. Principlior̄ at t detestabilior̄ cūcris ē simonia. Ad hac remouēdā t cauēdā vocauit terrā loquēs in veteri testō p̄ michæl. p̄ ham p̄nū ciās malū nimis gue ventur̄ dicēs. Judices eius in mūneribz iudicabāt. Sacerdotes el̄ in mercedēr̄ debāt. t p̄phe el̄ in pecunia diuinabāt. Et paulo post subdit Iudicio Syon qsl̄ ager arabit. t hierusalē qsl̄ custodia pomerij erit. Mich. iiij. vbi Micro. Nemo ambigat hierlm̄. p̄phmōi scelera fuisse subuersam. i. q. i. iudices. t loqtur ibi de simonia Locut̄ ē p̄ scipim̄ p̄ simoniacos di. Nolite facere domū. p. m. domū negociatiōis. domū sui patr̄ eccliam vocat t templū. q̄ fit dom̄ negociatiōis p̄ simoniā dum sp̄ialia q̄ tradunf̄ in ea vēdunt t̄ emunt. nec xp̄us vnq̄ aliqd̄ virtū ita seuerē correxit sic b̄ p̄ctū simonie. vberās eos flagello t ejciēs de replo in p̄ncipio sue pdicatiōis. vt recitat Job. euāge. Et iterū circa finē. s. dñicā i ramis an̄suā passione vt narrāt. Math. xxi. c. t Par. t lucas locut̄ ē mūdo p̄ apl̄os p̄cipue p̄ p̄ncipē cop̄ pētrū cū dixit simoni a q̄ortū habuit simonia p̄us in nouo testō pleni t̄ detestabil̄ z manfestiōis. s. q̄ obtulit multā pecuniā petro t ceteris vt sibi cōcederet p̄tātē ferēdi spiritūsc̄m̄. int̄debat enim emere vt postea vēderet illā grām. qd̄ abhorres p̄trus dixit sibi. Pecunia tua tecū sit in pditionem qz exstīasti donū dei pecunia possideri. Actu. viii. Si eq̄ deo d̄cor locut̄ ēst p̄ os petri vñ p̄hāc incrépationē factā simoni. vñ simonia b̄ p̄simū sc̄l̄ denoiat. vocat terrā. i. simoniacos terrena l̄ p̄issimē q̄rētes. i. rcuocat a tanto malo terrorē tāti iudicij. Et q̄ auēte petri tria p̄nt notari circa simoniacos faciētes domū patr̄ domū negociatiōis. Primū est māteria inductiua buī̄ cr̄is ibi pecunia tua. Sc̄dm̄ ē pena p̄secutiua. b̄ op̄is ibi tecū sit in pditionē. Tertiū est sua exp̄siua vēdeclaratiā b̄ sceleri ibi. qz eristia. do. dei pe. possidri

Incipiendo a tertio ut .§.I.
ordinari⁹ pcedat et hac simia petri q̄ ait. exst̄masti
donū dei pecunia possideri. declarat̄ magnitudo
petri simonie donū dei ē spūsctus. qr. pcedit a pa-
tre ⁊ filio p̄ modū doni. Donū dei ē gratia suar̄ la-
cramēca ⁊ oia spūsalia q̄ dant̄ gratis et dono a do-

Acte que fit symonij
Acte de l'apprentie

et non est meritis nostris. Unde Urba papa Donum dei est non solù spūs sc̄ns sed et res eccie s. spūales. de quibz h̄ loquit. i. q. iii. salvator. Dicunt aut̄ doc. q̄ simonia non est aliud q̄ emere l̄ vēderet l̄ alii h̄ctū non ēgruitū facere p spūalibz h̄ndis p̄cio rei tpalis. vtz. i. q. se et diffinitio ei⁹. Qui aut̄ emit vel vendit aliqd ex̄istimat illud posse pecunia possideri. Lū ḡsimoniac⁹ vēdat vel emat spūalia q̄s dona dei et p̄marima. videt̄ fm apparētiā act⁹ ex̄istimare donū dei posse possideri. vñ sic agit de eis ac si esset vel else velit dñs spūsc̄t̄ r̄donor⁹ ei⁹. Et h̄ma- gnius error et p̄marima irreuerētia. q̄ at̄ sit illici et tal⁹ emptio vel vēditio phat. b. Tbo. ii. ii. q. o. c. tripli rōne. p̄ma ē ex preemēt̄. sc̄da ē ex pte ven- dent̄. tertia ex pre vēdiriōis ipius. Prima ḡratō est ista. Ille q̄ emit aliquā rē mltō minori p̄cio q̄ valeat iniuste emit. s̄z spūalia sunt rāte nobilitat̄ et p̄fectiōis et p̄q̄is valor̄ q̄ nulli p̄cio tpaliū rex p̄nt adeq̄ri. Unde de sapia q̄ est res spūalis dī. Pro uerb. iij. Preciosior ē cūc̄ opibz et oia q̄ desidera- tur. s. tpalia huic nō valēt zpari. In iustissime er- go emit simoniac⁹ cū donu dei seu spūalia q̄ sunt imp̄ciabilitia p̄ceoz ecclētiā mīmo p̄cio emit. a/ liq̄ eni yno florenco imo et yno bono nemo emit missam seu eucharistiā v̄l p̄niam. s̄z et si cēnt mil- le floreni mīmū ē resp̄ciū valoris rex spūaliū. Si- cut iustissimū esset q̄ topacion v̄l anulū aureū ḡe- matū maximi valoris emeret yno nūmo. nec euz excusat q̄ vēdēs sc̄icter ē p̄tent̄ illo p̄cio q̄ ille nō est dñs illi⁹ rei. Et hec ē sc̄da rō q̄ p̄bat̄ hm̄oi emi- ptio r̄vēditio iusta līā q̄ vēdit re c̄ dñs nō ē tāq̄ suā. fur ē et latro. q̄ h̄ctat rē alienā iuitio dño. et il- le q̄ emit ei coopāz ad malū cū sciat l̄ sc̄ir dēat illū nō esse dñm ei⁹ rei. sed q̄ vēdit spūalia ut sacra et alia hm̄oi. nō ē dñs cooz s̄z dispēsator. iux illō apli. Lox. uij. c. Si nos ex̄istimet hō ut mīstros r̄p̄t et dispēsato; es mīsterioz dei. p̄hibet eni dñs clia emi vel vēdi. Et h̄tā ptinet ad tertia rōez. q̄ h̄ sc̄z p̄rial origini collatiōis cooz. Qui eni v̄til aliq̄ ach- tu ad aliud seu alio mō q̄ ordinauerit de⁹ iuiq̄ sa- cit. et rāto p̄ci⁹ q̄sto illud ē ī se digni⁹. Ordinauit aut̄ de⁹ spūalia ḡris debere hoibz ferri p̄ mīstros eius q̄o r̄ps declarauit di. Math. x. Brat̄ acce- p̄tis gratis date. s. sacra et alia spūalia. Unde in co- cilio gnali toll. dī. Quicq̄d iūsibil̄ ḡre solatione tribuiſ nūq̄ veniūdari vllis q̄stibz l̄ p̄mījs dī dicē te dño. Brat̄ accepist̄ ḡt̄ date. i. q. i. q̄cqd. Et q̄ sit mortale p̄tz. q̄ null̄ excōicari dī nisi p morta- li petō v̄m b. Tbo. in. vij. cū excōicatio sit ḡuissia pena eccie fm Aug. xviij. q. iij. corripiant sed p sū- monia dī q̄s excōicari. Unde dī de simoniac⁹ An- thema dāti. s. sit anathēa accip̄t̄i. i. q. i. q̄cūq̄ s̄z cro- s. sit. i. fiat fm glo. H̄ apt̄ oñdit Greg. Nazan- zenus sic di. Spūsct̄ donū p̄cio zpari q̄d aliud ē q̄ capitale crimē et simoniaca herez. et paulopost. Dñs ut emētes et vēdetes ḡc̄b̄ ex̄pet̄ oñderet. cūctos alios petōres i tēplo dimisit. et singulr̄ vē- dētes et emētes i crepās et flagellās de tēplo eiecit in q̄emptores r̄vēditores ḡra spūsct̄ oñdit ec̄ de- strituros et vacuos. i. q. i. q̄ studet. Dicunt̄ sc̄t̄ spūa- lia sacra ut baptism⁹. crisma. eucharistiā. p̄nia ex- trema vñctio. bñdictio nuptiaz. et ordo. p quibz

Titulus Primus

dare pecuniam vel recipere ut p̄cium eoz est. prohibi-
 tū q̄ simonia. Dicū sp̄ualia vel annexa sp̄ualib⁹
 dedicatio eccliaz. secratio v̄ginū. et aliaz rex ad
 cultū diuinū pr̄metū. bñdictio abbatū. absoluto
 ab excoicarōe l̄ alij c̄sūr⁹ ecclastic⁹. electio plato-
 rum ecclasticor⁹. confirmatio eoz. renūciatio. visita-
 tio ipoꝝ platoꝝ. correctio c̄mūnū l̄ d̄sister a correcti-
 one in iudicio ecclie. pdicatio. oratio. officiatio ec-
 clie. cura aliaz. ingressus mōasterij vel religiosis
 ecclie seu bñficiū simplex l̄ curatū p̄bēda dignitas
 ecclastica vt archidiaconatus. p̄positura. epatus
 et bmōi. Officii sepulture v̄l loc⁹ ecclie p̄scēt⁹ ad se
 pulturā. v̄l vbi tā est sepult⁹ alij. Lapelle. iuspa-
 tronat⁹. ius p̄cipiēdi decimas. officia ecclastica.
 v̄bī ē aliqd iurisdictiōis sp̄ual. vt v̄conom⁹. vice/
 dñs et bmōi ferre simiam in iudicio ecclastico et alia
 bmōi. p̄mutatio dignitas. l̄ bñficiō. ecclasticor⁹
 p̄ cōmodo tpali. Igit̄ exigere l̄ exactio soluere aut
 p̄mittere aut pacisci. p̄ aliqd pdictor⁹ sp̄uali. p̄seqn-
 do. p̄ pecunia seu re q̄ p̄cio p̄t extimari. al. ipsuz
 sp̄uale h̄re nō posset exp̄sa. simonia est q̄ p̄ eccliam
 puniri p̄t. Un̄ d̄r. i. q. ii. c. q̄ pio. Lesset omis pa-
 ctio. cesset ois couentio. Sed et sine pactio exp̄/
 savel exactio siq̄ p̄ferat aliqd sp̄uale p̄ncipaliter
 hac intentio ev̄t. ppter illud recipiat tpale. pura au-
 dit p̄fessione vel dicte missam. vel p̄fert ordinē vel
 bñficiū p̄ncipl̄r q̄ sp̄at. p̄pēb sebituz pecunia l̄ alii
 ud p̄ciabile. Et sil̄ q̄ dat aliqd tpale p̄ncipl̄r ut re-
 cipiat sp̄uale et eucharistiā. ordinē sacru bñficiū
 et bmōi. simonia p̄mittit mētalē q̄ mortale ē sed m̄
 Tho. Ray. imo Hosti. et Alb. Sed p̄ia collis me-
 talis simonia. et de simo. mādato. Ubi at̄ sit pa-
 ctio l̄ exactio nec p̄ncipal intētio ad tpalia in col-
 latio sp̄ualiū v̄l receptio. s̄z ḡt. et elemosinal rōe-
 tur et accipiat ad sustētatiois nature v̄l ob reuerē-
 tiā sacroꝝ v̄l ad p̄seruādū laudabile p̄suētudines
 locoꝝ licite et sine simonia dari et accipi p̄t. Un̄ d̄r
 a Greg. Eius oblationullā culpe maculā ingerit
 q̄ nō et ambiēt̄ p̄tētio. p̄cessit. i. q. ii. sc̄ ep̄m. qui
 etiā mediatores in bmōi sūt. simoniaci sunt. v̄n̄ et
 pecciam ḡtiter puniunt̄. i. q. i. siq̄ ep̄us. De his
 oīb̄ sup̄dict̄ q̄ dicunt̄ sp̄ualia. habes. i. in. g. se.

Reuertēdo ad primum. §. II.

mēbrū diuisionis cū. s. d̄r. Pecunia tua. Ibi nota-
 tur illd q̄d induēad tñ flagitiū. qd ei ē aliud b̄ ni-
 si pecunia. Sed aduertēdū q̄ vt d̄c. Aug. Totū q̄
 qd bñt boies i terra q̄z st̄ dñi pecunia vocat̄ fuus
 ager. vas. arbor. pecus. et bmōi. io pecunia avocata
 q̄li a pecu. q̄ q̄qd antiq̄ hēbat in pecorib⁹ hēbat.
 i. q. ii. totū. P̄t̄ et pecunia dici q̄qd p̄cio tpali
 extimari seu mēsurari p̄t. nō solū pecunia nūera/
 ta i moneti auri et argēti et eris. v̄l ea q̄ cōiter p̄sue
 verūt v̄edi et emi. vt vasa aurea et argētea. aialia.
 agri et bmōi. s̄z et p̄ces et q̄bo acq̄rit̄ fauor. pl̄ariis
 et obseq̄a corporal̄ p̄st̄ta. Un̄ d̄c. b. Greg. i omel.
 p̄pha. s. Esaias. xxiiij. c. cū descripter virū iustiz
 ait. Beatus q̄ erudit man⁹ suas ab oī munere. n̄
 dixit tñ a munere sed ab oī munere. qz aliud ē mu-
 nus a manu. aliud ab obseq̄o. aliud a lingua. Mu-
 nus a manu est pecunia. s. numerata vel sile. mu-
 nus ab obseq̄o ē seruitus indebitē impensa. mu-

nus a lingua est fauor sc̄z mūdanus. hec Greg. d̄.
 q. i. sunt nōnulli. Et p̄ quodlibet horū munex cū
 interueit i sp̄ualib⁹ p̄mittit simonia. vt idē Greg.
 d̄c. Et apti⁹ Urba. papa. Qui cūq; inq̄t res ecclia-
 sticas. i. sp̄ualia q̄ dona dei s̄t̄ ad b̄ qd institutē
 sunt s̄z ad p̄pria lucra. mūne lingue. l̄ indebiti ob-
 sequij v̄l pecunie largit̄ v̄l adipisci simoniae est. i.
 q. iij. saluator. Et q̄stū ad mun⁹ al lingua sciendū
 ap̄ s̄c̄s platus cōfert bñficiū ecclasticū seu dignit̄
 statē ecclastica l̄ aliqd sac̄m ad p̄ces alicui⁹ hac in
 tentiō p̄ncipali vt ei⁹ p̄cib⁹ p̄ferēti laus vel fama
 acq̄rat̄ vel p̄riū cuite simonia p̄mittit. Et si p̄ces
 porrigit̄ p̄ indigno ab alio de bñficio curato l̄
 simplici. et ille q̄ porrigit̄ et q̄ exaudit simoniā com-
 mitterit si ad p̄ces factas p̄ncipl̄r mouet. Si p̄ di-
 gno et ad idoneitatē respic̄it. nō ad p̄ces p̄ncipalit̄
 nec rogat̄ nec p̄ferēt̄ malefacit nec simonia p̄mit-
 tit. Si v̄o q̄sp se p̄ces porrigit̄ de bñficio simpli-
 ci nō reputat̄ simonia. si alis ē dignus. Nam si in-
 dign⁹ simoniac⁹ reputat̄. Et sil̄ simoniā induc-
 p̄ces. p̄ se porrecte de bñficio curato. et si alias sit
 dignus. qz rōe ambītiois et p̄sp̄tois reputat̄ coip-
 so indign⁹ sim. b. Tho. in. uij. di. xxv. et q. ii. g. c. et
 Ray. licet q̄stū ad istud ultimū i curia p̄riū p̄cī-
 ceat. et de b̄. j. in. c. v. g. ix. Quātū ad mun⁹ ab obseq̄o
 quio reputat̄ simonia q̄s fuit̄ alicui⁹ prelato
 obseq̄o in honesto vīc. p̄ vīlitate tpali ipius plati
 vel p̄sanguineoꝝ ipi⁹. Is q̄ ad obseq̄a hōesta videli-
 et ordinata ad vīlitatē ecclie l̄ plati rōnabile nō
 reputat̄ simonia. ita tñ q̄ rō p̄ncipl̄r fuit̄ faciat
 ppter illd p̄sequēdū. vñ Greg. d̄c. Ecclastica vīli-
 tati bñdictuēt̄ ecclastica oī remuneratioē gaude-
 re. q. ii. g. de b̄. j. e. g. Munus at̄ a manu est cū da-
 tur pecunia et bmōi. Ubi tñ sciendū q̄ pecunia p̄t
 dari et recipi. p̄ sp̄uali re l̄ circa sp̄ualia licite et sine
 simonia q̄nq̄ mōis. s. rōne p̄mīatiōis. sustētatiōis
 puocatiōis. p̄mītiōis et vīlāde veratōis. Et p̄t̄
 mo qdē mō. s. p̄mīatiōis p̄baſ sic. Qui vult remis-
 sione p̄tōꝝ p̄seq̄ d̄. si p̄t̄ elemosina dare paupib⁹
 iuxill̄ Daniel. uij. Pecunia tua elemosinis redie
 Et Amb. Peccat̄ tuis venūdat̄ es. s. diabolo. re-
 dimer re pecunia tua. de pe. di. i. medicia. d̄. et q̄sp
 adeptioe ḡle tpalia dare. iuxill̄ Luce. xv. Facite
 vob̄ amicos de māmona iniqtat̄ tē. et Greg. dicit
 Regnū celoꝝ tñ vñ q̄stū bēs. Ubi ēt̄ est notandū
 q̄ nō sic ē intelligēdū b̄ tanq̄ res magna q̄cunq̄
 possessa q̄ dñs sit p̄cū regni celoꝝ vt. p̄prie cīna. s̄z
 ip̄m meriti qd ibi acq̄rit̄ i dādo d̄r. p̄ s̄lititudinem
 q̄li p̄cū. q̄ sic p̄cio acq̄rit̄ res q̄ nō hēbat. ita elēo/
 sinis et meriti alioꝝ bonoꝝ q̄ fuit̄ acq̄rit̄ regnū ce-
 loꝝ. Nō enī p̄t̄ attingere meriti n̄m ad p̄fectā rō-
 nem emptōis triplī rōe. p̄mo q̄ et b̄ merito n̄rō
 deo q̄ dat ip̄m regnū nihil accrescit. q̄ i infinitū ē
 bonū et augeri nō p̄t. p̄s. Bonoꝝ meoꝝ nō idigēs
 dñe. sc̄do q̄ meriti n̄m nō suffic̄ p̄ se ad vitā eternā
 et sic nō ē eq̄le p̄cū fm illd Ro. viij. Nō sunt̄cō
 digne passiōes tē. tertio q̄ meriti n̄m p̄ncipalit̄
 p̄sistit i affectu iteriori et nō i actu exteriori. cuius
 modi ē emptio et vēditio. b. Tho. in. uij. dist. xxv.
 Sc̄do p̄nt̄ dari pecunie et alia bmōi rōe sustētato-
 nis. siē sacerdos p̄ missa quā d̄c accipit pecunia v̄l
 p̄bēda. nō q̄ illā accipiat̄ p̄ secratioē seu p̄fectōe

Aste q̄n̄ sit pecu-
 nia. p̄t̄ nō dicat̄.

Capitulū Quintū

eucharistie vel p oīibz t hmoī q̄si p̄ciū cop̄ sed v̄
stipendiu sue susfertatiōis. vñ Aug. Accipiat suspen-
tatione sue incitatis a p̄lo mercede misfratois sue
a deo. Sic z p̄p̄bē a n̄tiq̄ testi si aliquā recipiebat ali-
qd i p̄p̄bē ad accipiebant illa p̄ modū elemosine
ad susfertationē nō vt p̄ciū p̄p̄bē ut dicit Nicron.
i. q. i. iudices. Tertio rōe p̄uocatiōis t sic dans ele-
mosine paupibz ad iducedū cos. rexcitādū ad orā-
dū p bñfactoribz suis ex ip̄is elymis nō ad emēdū
oīoes psalteria t hmoī. Unū sapiēs. Abscōde eleō/
sinā in sinu paup̄is t ip̄a orabit p te. i. iducet pau-
perē ad orādū. Qđo enī sp̄ualis ē z̄o app̄eciarī nō
pōt. tū ex affectu deuotiois vñ pcedit. tū ex affectu
q̄ intendit sc̄z sp̄uali. b. Tho. in. uñ. Quarto rōne
punitiois sic sit in absolutōe ab excoicatōe aliquā
do etiā p pecunia nō p ip̄a absolutōe q̄ b̄ eē simo-
nia s̄z i punitiōnē. t sic et in absolutōe a casibz re-
seruat p̄terōz. Pōt ei imponi p̄nia pecūnaria q̄si
pena pcedēt culpe. t de b̄ eē de simo. c. ad aures. s̄z
q̄ b̄ v̄ b̄e sp̄em cupiditat̄ iō poti⁹ ab eis ē absti-
nendū. vel ita manifeste t caute agēdū q̄ soluētibz
cōstet nō sibi reseruare absoluētē b̄ mō talia. s̄z et
paupibz dimittere. b. Tho. q. q. ybi. s̄. Quinto rōe
redimēde veratiōis. et anq̄ ius acqrat̄ alicui i bñ-
ficio l̄ dignitate. nō l̄ dare ad redimēdā veratiōes
suā alias simonia ē. sed postq̄ fuerit adept⁹ t ius
sibi acq̄stū veratiōne sibi. iuste factā sup eccia v̄l
bñficio l̄ dignitate l̄ pecūnia redimere l̄ nō iustaz
veratiōne ut si iuste accusarēt t hmoī. hec. b. tho.
in. uñ. t. q. q. debis oīibz diffusibēs. j. i diuerſ. s̄.

Quātū ad secūdū idēt. §.III
de pena q̄ sequi b̄ crīmē ibi p̄phēdiū tecū sit in p̄-
ditionē sc̄ tuā. **Multiplex autē p̄ditio q̄ incurri-**
tur p̄ simoniā. Et p̄ma q̄ oes iuoluit b̄ crīmē irre-
ticos est p̄ditio gre diuinę p̄ quā puenis ad p̄ditō
nē gebēne. **Unū Greg.** Nazaren⁹ iudas oim redē/
ptōe vēdedit morlaqō suspēlus cādē grāz redem-
ptōis nō obtinuit. t̄ merito qr̄ nēo p̄t retinere qđ
vēdedit Simō mag⁹ cū cādē. s. grām emere yellz
dānatōis sue sniaż a petro audiuit. peccia tua te
cū sit i p̄ditionē. i. q. i. q̄ studet. Fuit ei xp̄us iesus
marie sp̄uialis z iō emēdo l̄ vēdēdo cū simonia fu-
it. Ille atē vēdedit filiū dei qr̄tū ad hūanitatē. s. si-
moniaci vident̄ vēdere sp̄m̄ct̄ qr̄tū ad suā diui-
nitatē sicvidēnt̄ onderezee eē dños sp̄usct̄. t̄ p̄re-
rea dicū maximī heretici. i. q. viii. p̄t̄ non q̄ p̄rie
sint heretici nisi b̄rent p̄tinacū hāc opinione i mē-
tesc̄ q̄ possent emere l̄ vēdere sp̄m̄san. s. large et
p̄ silitudinē qr̄ faciūt dādo tp̄allia. p̄ p̄cio sp̄ualiuz
ac si b̄ crederer. Dic̄ ei Aug. q̄ ignis sacrificij quip
lxx. an. babilonice captiuitat̄. s. b̄ aq̄ vixerat extin-
ctus ē ab anthiocho iasoni vēdēte sacerdotiū qđ
significauit ignē. s. nō lucere iu simoniaci sacris
i. q. i. sic. Et b̄ intelligēdū ē nō qr̄ sacra p̄fectal̄ col-
lata a simoniac̄ nō sint vā sacra sic alioz. s. qr̄ ca-
rēt effūt gre q̄ ad p̄ficiētes z p̄ferētes ea. Nō ei in-
de recipiuit grāz vt dīc̄ Brati. in. §. se. sed peccant̄
mortaliſ t̄ nō soli ip̄i s. t̄ sciēter recipiētes ab ill̄
simoniac̄ q̄ s̄elus p̄spēli. p̄p̄ simoniā ip̄az. vt di. xxij.
§. vix. ibi officiū simoniacop̄. t̄c. cū glo. ē notabi-
li. Et idē. b. tho. in. viii. Hodie atē p̄ decretū factū i

cū cilio Lōstatiē, et Basili. anteq̄ sacerdoti scissuraz
approbatā q̄zū ad recipiētes sacra ab hmōi. ē alīt
modificatū. de q̄ vide. i. in. uij. pte diffuse in ti. de
suspēsiōe. Scđa pditio simoniacoꝝ ē exēciōis
ordinū et officioꝝ suor̄ q̄ ad simoniacoꝝ i ord:ne
recepto simoniace l̄t̄ i dignitatē et bñficio cura/
to et si sic occultū viciū. qr suspēsi se q̄lād se et q̄ ad
alios. Et silr̄ notor̄ simoniacoꝝ p̄ collatione ordi-
nū l̄bñficioꝝ se suspēsi. i. q.i. statuim⁹. 2. c. q̄sq̄s. d̄
h uide. i. in. uij. pie. ci. r. de suspēsiōe. Et bāc suspē-
sione v̄ Amb. vocare exēcōicatōeꝝ i.c. repūn⁹. i. q̄
i. fm glo. Et tles. s. p̄ferētes ordies l̄bñficia eccia-
stica et ista et recipiētes p̄ simoniā si se clīcidebent
deponi. i. p̄uari officio et bñficio simplr̄ si quincāl
de h̄ i iudicio eccie. si se laici ve mediatores simo-
nie debēt exēcōicari vt. i. q.i. siq̄s epus. 2. c. se. Me-
diatores si se clīcideponunt vt in dēo. c. siq̄s. Effi-
cūnt et ifames et qlibz et crimiōsū admittit̄ ad
accusatiōeꝝ eor̄ vt eē desimo. c. tāta. 2. c. si dñs.
Tertia pditio ē sube tpalis. nā pecunia p̄ simoni-
am recepta retineri nō pōt. nec tñ d̄. restitui p̄fēt
reti qr̄ turpif dedit. s̄z d̄z paupibz erogari. v̄ illi ec-
clesie in cui⁹ inūriā data ē applicari. et h̄ in omni si-
monia fm. b. tho. vbi. 5. de q̄ vide plene. i. eo. ca.
sed q̄ ad bñficia simplicia l̄curata p̄ simoniā rece-
pta pdit fruct⁹. qr nō p̄t recipie et receptos tenet̄ re-
stituere deducit̄ expēf fact⁹ i vtilitatē ecclie et grā
fructuū colligēdoꝝ fm. b. tho. 2. ray. 2. Inno. et h̄
qr̄ surē et latro i illo bñficio. de his vide plen⁹ i. e.
ca. Quarta pditio ē aliqui sanitat̄ l̄vite corporal. si-
cūt p̄t̄ exēplū in Biezi qui cū exegisset pecuniā &
Naamā s̄ro ppter sanitatē receptā s̄z mādatiōeꝝ
lepi p̄ Heliscū. p̄bam mḡm ipius giez̄ ad imp-
cationē ipi⁹ helisci pcussus ē a lep̄ cū posteris eius
vt habet. uij. Re. v. Lōmisit ei simoniā. qr̄ grā sa-
nitat̄ ē grā spūalis et donū dei quā ille q̄tu in eo
fuit vēdidiit. Narratur etiā in li. de miraculis be-
ati Hiero. de quodam monasterio monialū qđ
comitiebat simoniā in recipiēdo moniales cū pa-
ctiōne exp̄sa de dote. p̄ ipo ingressu monasterij. su-
per quo excessu simoniā. b. Hiero. cūdā moniale
illius monasterij q̄ devotionē habebat ad ipz̄ sā-
ctū appauuit mādas sibi ut cōuocat̄ monialibus
et abbatissa in capitulo admoneret eas ut desiste-
ret a tali simoniā alias male eis esset. qđ et fecit. s̄z
omnes deriserunt illam. nec voluerūt se corrigere.
et cū pluries hoc factū esset. demū. b. Hiero. re-
uelauit illi qđ mōasteriū debebat rucrē et oēs occi-
dere. ppter qđ extraxit illā de mōasterio. ter inde
fūdit̄ corruit mōasteriū et cōtinuit alias mōiales
Capitulū quintū de materia simoniā vbi val-
de diffuse tractatur de simoniā que 2mīrit̄ cīrea
sacra singula et circa bñficia et circa act⁹ spūales.
vt cōfirmare. coērigere. pdicare et bmōi. et circa se
pulturas. et circa ingressum religionis. et circa pa-
tronatum. et de diuersis modis simo. ue.

Oalia radix omnium malorum est cupiditas. id est. avaricia. i. ad Thimo. vi. que nisi radicitus cuella et bonorum auctori inherere non valemus. ut dicit. b. Greg. dist. xlviij. qz habet difficultatem in vera pe

Titulus Primus

nitētis eius ppter obligatiōē restitutōēs quā hz
anneram in pluribz eius spēb. cum enī peccatum
nō dimittat nisi restituat ablatū. tuq. q. vi. si res.
tō ab ea ista secūda ps sumat initiu. Diffiniēt autē
ab Aug. Avaricia ē inordinat⁹ amor habēdi. Nā
z q alioe iniuste acqrat. et inordinato amore p
cedit. et qr inter oēs spēs avaricie viciū simonie ē
grauius. Un⁹ t.i. q.vii. c. fi. dī esse maximū pecca
tū. qd fm Tho. inqlibet intelligendū est nō sim
pliciter. sed in ter illa maximū qm̄itunt circa co
tractus pecuniarios. Hz et̄ qūitare ex h q p ipm
irreuerter se hz hō ad res sacras. iō de simonia p
mo trac̄t̄. bcc aliquā dī heres. vt. i. q. i. eos. non
pprie quidē sed ppter silitudinē accus. qr ita opant
simoniaci ac si existimaret donū spūllanci pecu
nia possideri eo q emū velyēdūt sacrā in qbz daf
gratia quasi sint dñi spūllanci. quā existimationē si
quis haberet vtiqz eset heretic⁹. i. q. i. cū ois. Po
tius autē denoīatū est istud viciū a simone. Dic̄t
enī simonia pot⁹ a symone qz a gresi vel alio qui
else vēdedit spūllalia. qr zpleti⁹ in ipo symone ma
go repta fuit ratio symonic. Nāz emere voluit ab
aplīs gratiam vt postea ipē venderet alijs. i. q. iii.
saluator. Tho. ii. ii. q.c.

Diffinitur aut simonia .§.I

sic scz q̄ est studiosa voluntas emēdi vel vēdēdi ali
quid spūale vel spūali annērū. Tho. sc. se. q. c. Ulo
luntas aut̄ ponit ibi nō p̄ potētia sed p̄ actu eius.
Omne enī p̄tēm q̄mittit actu voluntat̄ studiosa d̄
fdest, deliberata, nā sola deliberatiōe rōis p̄t̄ co-
mitti i stud p̄tēm. sed nō punit̄ in iudicio ecclie q̄ n̄
iudicat de occulis nisi pcedat ad extra. sed v̄ illib.
exponit studiosa. i. ad op̄ exteri⁹ pcedēs. Jo. an. et
dic q̄ simonia mētal is non punit̄. s. a. b. ecclia. nisi
cū ope subsecuto. Noīe aut̄ emptōis et venditōis
cōprehēdit̄ oīs h̄ctus nō ētuit̄ ut trūsactiōis et
renūciatiōis thmōi. excepta p̄mutatiōe q̄ licita
est seruat̄ q̄busdā circūstatijs vt. j. dicet̄ Spūale
aut̄ dī tripliciter fīm Ricar. in. uij. l. e ntialr ut ḡ
ria et v̄tutes. causaliter v̄tūtē sacra q̄ causant gratia;.
actualiter seu effectiue ut p̄dicare. corrigere. visu-
rare. orare et hmōi. qui sunt act⁹ spūales. Spūali
an. eccl. dī dupl̄r fīm Tho. i. uij. Uno mō sicut ex
spūalib⁹ depēdēs ut h̄cē ecclastica bñfici. i. qđ dici-
tur spūali annērū. qđ nō p̄petit nisi bñti officium
clericale. Alio mō dī spūali annexūlqz ad spūalia
ordinati sīc iuspatronat̄ qđordiaſ ad p̄ntandū cl̄i-
cos ad bñficia et yasa sac̄ q̄ ordiant̄ ad sac̄ op̄. ysa
Sub p̄cio aut̄ q̄phēdit̄ omne epale qđ pecunia ex-
timari p̄t̄. Ponit etiā Greg. triplex gen⁹ muner⁹
q̄ q̄mittit̄ simonia. s. a manu. i. pecunia. a lingua
ut p̄ces. et ab obsequi⁹. i. q. i. sunt nonnulli. capi-
tu. ordinationes et q̄one. uij. saluator. Et de singu-
lis p̄tib⁹ plenius est videndum.

Et autem mortale quod .§.ii

et iusticiā et legē diuinā et naturale. Et q[uod] pap[er] subdit[ur] ē p[ro]dictus legib[us] dei et naturali ut alij boies nec in illis se vel aliu yellet disp[on]ere sed solū i p[ar]is positivis vbi h[ab]et plenitudinē p[re]t[er]at. Iō dicit ho[m]as in. iiii. q[uod] illa opinio que dicit q[uod] in pap[er] non

cadit simonia est erronea. Nam si papa p aliquo
spūali munus accipet simoniā cōmitteret sicut et
alius hō. qz t in ipo petro cui papa succedit simo
nie viciū damnatiōem inchoauit in nouo testamē
to. Quis enī res ecclie sint aliquo mō pape nō ta
men sunt eius oībō modis bñdī sicut illud qd ba
bet ad manū. vñ si recipet p aliquo res pūali pecuniā
am de redditibō alicui ecclie nō carerz vicio simo
nie. t idē si recipet pecuniā ab aliquo laico nonde
bonis ecclie p respūali. Idē Lbo. iij. q. c. Qd autē
dicil in papā nō cadere simoniā dīc Entho b̄ bu.
post Hosti. in his q simoniaca sunt qz phibira. i.
et iure positivo b̄re locū. nā talis p̄stitutio non li
gat p̄mulgāres pura vēdendo vicariā castaldiōas
tū aduocatiā economatū t hmōi. i. q. iii. salvator
ex eo. ad nr̄am. Et de hac ēr vñ intelligēdū qd di
cit Job. de lig. ex eo. c. i. f. q nec papa nec alii dege
tes in curia p̄mittunt simoniā si papa ce certa scia
scit t tolerat. Nam certa scia p̄ncipis purgat b̄ ri
ciū sed t fm̄ Pe de pal. in. viij. di. xxv. t in qbuscū
qz simonijs et si p̄ctm nō cuiret pena m̄ iuris posi
tiui cui nō subest sp̄ euadit. Unū nec suspētione nec
hmōi penas iuris sui timet. sicut nec est etiā excōi
catus si pecciat clericū. Dicit etiā idē Pe. q ille q
emeret bñficiū vel ordinē etiā a papa penas iuris
nō incurreret. qz sicut p̄t dispēsare in penis iam
incursis. ita etiā q nō incurranſ sicut posset p̄uile
giū alicui p̄cedere qz p̄ cutiēdo clīcū nō eset excōi
catus. licet nō libēter faciat. Qn autē dat p̄ pecuniā
videz dispēsare qd licet retinere. si ē q̄ sc̄iēter dat
ordinē irregulari eoipo dispēsat cū eo. Unū q hñt
bñficiū p̄ simoniā in curia si h̄z p̄sciam q̄ emana
uit de p̄scia pape p̄serētis penitēdo de peccato nō
h̄z resignare. sed potest retinere. Hec ille.

Querendum ergo a .§. iii.

clericu vel laico est. puruideſe expedire finē pſone co-
ditioem ſi dedit vel recipit aliqd ſpūale vel ſpūali
annexū. vt ſacrā. bñficia. ſepulturas vel iuſpatro
natus. et hmoi. p. aliq̄ tpaſi vel pecunia vel prece.
vel obſequio. qz ſimonia zmisit. t p. zns mortalr
peccauit. t q̄ dedit t q̄ recipit t q̄ mediator adhoc
vel coopator fuit. i. q. i. repiūtūr. Nec in hoc excu-
ſat ignorantia cuſit ignorantia iuriſ diuini que
neminem excusat. Et hoc veſt ſi iſta ppoſitio. p
cum dicit̄ dari. p ſpūali impoſat appreciatōeſ vñ
comutatioem vel cām pncipaliter mouent̄. ita. ſ
q̄ illud tempale ſit vt pciū rei ſpūalis. vel. ppter b
pncipaliter detur ipm ſpūale. Sz ſi pro impoſ/
tat cām finalē vel adminiculatiuā. vt. ſi deſt aliz
qd tpaſe in collatioe ſeu receptioe ſpūaliū ob reue
rentiā ſacrop. vel ad ſuſtentatioem miſtror. t ad
ſeruandu pias cōſuetudines in hmoi. t nō vt pci
um ipoꝝ. non eſt ibi ſimonia. ita tñ q̄ cefz omis
pactio t couentio. i. q. i. q̄ pio. ſed t ſine pacto eſt
cum ſubtrahuntur talia ſcilicet ſpiritualia. t ma-
xime ſacramenta. a non dantibus pecuniam. vel
erigunt̄ a nō valentibꝫ dare vel etiā a valentibus
ſed nō volentibꝫ dare exorquentur pcipie ante
collationem ſpūaliū multum pſumis de ſimo
nia. Secus ſi libere ſpiritualia traderentur t p̄
collationem nolentes dare etiam cogerentur ad-

Capitulū Quintum

dandis. nō qđē ut p̄ciū s̄z ut stipendiū t̄ b̄sidū r̄ce
p̄suētū ibi ex̄m̄is. tho. i. q̄. q̄. si c̄pm̄. Si at̄ dās sa
c̄m̄ȳl̄ alī sp̄uale int̄d̄at recip̄ pecunia t̄ b̄m̄i
als n̄ datur. dās ēt p̄dic̄to m̄ aliq̄d sp̄ale yr̄ pe
cunia t̄ b̄m̄i. n̄o yr̄ p̄ciū s̄z ut elemosinā illā int̄
ueuiētē p̄actōe v̄l̄ eractōe crit simōia. n̄o qđē i re
cip̄tē sac̄m̄ s̄z i dāre. q̄ t̄ simōia qr̄ m̄et̄l̄ ē sola
pn̄ia purgat qr̄ nullā c̄slurā eccl̄asticā induē. ex̄
eo. m̄adato. t̄ ita eccl̄ouero q̄n̄ dās sp̄uale it̄d̄eret
libe dare. t̄ recip̄tē it̄d̄eret q̄si p̄cio emere ex eo
qr̄ sp̄ale dat. Un̄ nota q̄ alioq̄ simōia 2mitt̄t ex
p̄v̄tr̄iusq̄. cū. s. dās ordinē v̄l̄ b̄n̄ficiū v̄l̄ aliud
sp̄uale faē p̄actū cū recip̄tē. vel v̄tr̄iq̄ h̄nt̄ inten
tionē ad t̄galia p̄ sp̄ualib⁹ 2mutāda. Aliq̄n̄ ex p̄c
neueriusq̄ ut cū 2sāguic̄us dat aliqd̄ n̄ ep̄o s̄z q̄si
liario ep̄iv̄ 2ferat b̄n̄ficiū v̄l̄ aliud i grāte eo q̄ reci
p̄o ep̄o. Aliq̄n̄ ex p̄c dās sp̄uale tm̄ ut cū dat p̄n
cipalr̄ ea int̄tōe q̄ h̄eat t̄palia q̄d̄ n̄ int̄d̄eret reci
piēs. Aliq̄n̄ ex p̄c recip̄tēs tm̄. ut cū ip̄e dat ali
qd̄ t̄gal. p̄ sp̄uali p̄ncipalr̄ v̄l̄ ordiatoř v̄l̄ alteri.
ipo t̄n̄ ordiatoře i grāte v̄l̄ h̄ n̄ int̄d̄ete.

De precibus que di. .S. iiiii
cūl̄ inūn̄ a l̄igua q̄n̄ vel quō inducāt simōia.
Nota distinc̄oēz q̄ fit a docto. Bur enī q̄s porri
git p̄ces p̄ se aut p̄ altero. s. ut obtineat b̄n̄ficiū. sa
cramētū v̄l̄ aliqd̄ aliud sp̄uale. t̄ si porrigat p̄ces p̄
sep̄ obtinēda dignitate v̄l̄ b̄n̄ficio seu eccl̄asticē
curā aī. p̄. tales p̄ces iducāt simōia. fm̄ Hug.
Ray. Hosti. Tho. sc̄da sc̄de. t̄ i directorio iuris.
li. iij. etiā q̄stū cūq̄ als ētē dign̄. qr̄ coipo q̄ se in
gerit p̄sumptuos̄ t̄ ambicioſ̄ v̄dr̄. t̄ p̄n̄s indi
gnus. Et rō est fm̄ Tho. in q̄libz. qr̄ nll̄s p̄t̄ ex
ercere curaz aīa p̄ extra grām̄ seu cū p̄ctō mortali
dignus. qr̄ faciendo ea q̄ p̄inēt̄ ad curaz peccabit
mortali. sed nemo scire p̄t̄ si est q̄ mortale pec
cati. t̄ sic est p̄sumptuos̄ t̄ simōiac̄. Un̄ t̄n̄s
deb̄z sibi assumere honorēs q̄ vocat̄ a deo tanq̄z
Baron. ut v̄dr̄ ad Heb. v. t̄ sicut̄ facere 2tra ius
diuinū. viij. q̄. i. in scripturis. i. q̄. i. ordiatořes. ex̄ de
elec. q̄liter. M̄ltomagis est simōia si als ēt indi
gn̄. puta q̄ ill̄ at̄ v̄l̄ notorī fornicator̄ t̄ b̄m̄i.
Si aut̄ porrigit p̄ces p̄ se p̄ b̄n̄ficio simplici t̄ in
digeat. nec indign̄ est eo p̄pter aliqd̄ ip̄edimentū
n̄o est simōiac̄. nec peccat fm̄ Ray. tho. t̄ alioſ.
extra de p̄ben. c. q̄. Si vo n̄o indiget peccat. i. q̄. q̄
dericos. fm̄ Ray. t̄ m̄ltomagis si c̄t̄ in dignus
Bul. t̄ Bar. dicūt q̄ hec opinio est Duran. t̄
credūt q̄ etiā aliq̄s est p̄notus ad sacros ordies.
cū b̄m̄i ordiatio titulū eccl̄asticū req̄rat p̄t̄ pe
tere b̄n̄ficiū eccl̄asticū l̄ abūdet in t̄palib⁹. t̄ n̄o
solū simplex sed etiā b̄n̄ficiū cū cura p̄t̄ petere si
est dign̄. ex̄c̄lo Esa. q̄ dicit. Ecce ego mitte me.
T̄n̄ istō ultimū dictū n̄o v̄dr̄ tutū nec renēdū cū
solēniōres doctores 2riū dicāt. Nec ex̄plū indu
ctū multū valz. Nam Esa ad p̄dicandū mitte
bas. n̄o ad p̄fidēndū. v̄dit etiā p̄us se purgatum
viij. q̄. i. in scripturis q̄d̄ de se illūs p̄t̄scire. Un̄
dicit Nico. de lyra sup̄ illo passu. Ecce ego mitte
me. Esa. vi. Se offerendo n̄o peccauit. qr̄ an̄ dispo
sitū se vidit p̄ purgationē. Et sup̄ illō q̄d̄ sequit̄.

Vade t̄c. s. ad arguēdū p̄ctā regni Jude. Pro sa
cramētū vo vel alijs sp̄ualib⁹ n̄o rep̄t̄ phibitū p̄
ces porrigre p̄ se si est dign̄. excepto t̄n̄ religioso
q̄ velle n̄o h̄z. q̄. i. n̄o dicas. Et p̄cipue ad ordi
nes. p̄moueri n̄o d̄z nisi devolūtate plati. etra d̄
temp. or. c. ad aures. Si aut̄ p̄ces porrigas p̄ alio
tūc aut̄ sit̄ p̄ces sp̄uale, aut̄ carnales. Si carna
les tūc aut̄ p̄ digno aut̄ p̄ indigno. Et si q̄d̄ p̄ in
digno simōia 2mitt̄t̄m̄ oēs docto. i. q̄. i. de or
dinat̄n̄ib⁹. Si vo p̄ces sint̄ p̄ indigno. puta q̄
illi q̄ p̄cāt̄ attendūt ad parentelā p̄ncipalr̄. si t̄n̄
superior n̄ h̄eat respectū ad p̄ces s̄z ad meritū. p̄mo
uendi. s. ordies vel b̄n̄ficiū n̄o 2mitt̄t̄ simōia. ex̄
de eta. t̄ q̄li. ordi. c. tuā. imo si 2sāguic̄us dignus
est plus tenet̄ ei p̄lat̄ q̄ extranē p̄uidere. ar. ex̄
de coha. cleri. t̄ mu. c. i. Nec in directorio iuris.
Tho. at̄ i. iij. dīc q̄n̄ q̄s dat aliqd̄ sp̄uale p̄ lau
de aēquirēda v̄l̄ p̄ fauore quē ex̄pectat ab eo cū
p̄cib⁹ sat̄isfacit n̄o est dubiu q̄n̄ simōia 2mitt̄t̄
t̄ sil̄r̄ si h̄ facit ad euit̄ andū aliqd̄ p̄culū v̄l̄ malū
q̄d̄ p̄ ferre p̄ces porrigēs si n̄o ex̄audis puta ali
q̄s potēs t̄ be dicūt̄ p̄ces armates. Q̄n̄ ergo p̄ces fi
unc p̄ indigno satis appetet q̄ nibil alioſ moue
rit n̄is fauor t̄ auriliū aut̄ p̄culū euit̄adū. Et d̄z
fauor fm̄ Catholicon auriliū. laus t̄ assēsus. Et
ideo manifeste simōia 2mitt̄t̄ si p̄pter hoc b̄n̄fici
um eccl̄asticū dē. Si aut̄ p̄ digno siāt̄ p̄ces q̄stū
ad iudicū boim̄. p̄babile v̄dr̄. s. q̄ dās maḡ mo
ueat̄ iudicū dignitat̄ p̄sone q̄ fauore p̄cēi. t̄ iō
n̄o rep̄ue al̄ simōia. Si t̄n̄ p̄ncipalr̄ moue al̄ fauor
re p̄cēi v̄l̄ timore rogātis q̄stū ad diuinū iudicū
um simōia 2mitt̄t̄. t̄ rogatus t̄ rogāt̄ si h̄ int̄d̄
dat siue aliq̄s roget p̄ se siue p̄ alio. Dicit̄ aut̄ i di
rectorio iuris. lib. iij. q̄ siue p̄ alio roget. siue ele
ctores. siue q̄stūz alios etiā p̄ indigno. siue p̄ di
gnitate siue p̄ b̄n̄ficio n̄o dicit̄ b̄n̄ficiū b̄re simōia
ce. licet iustas p̄ces fuderet n̄is faceret int̄dēs
obligari collatori b̄n̄ficiū ex̄ p̄cib⁹. vel exonerare
ip̄m̄ quē roget ab aliqd̄ seruitio q̄d̄ ei fecerat p̄ ex
auditiōes p̄cēi. Idē enī puto remittere q̄d̄ dare
i. q̄. i. si qui sunt. Et p̄t̄ esse ratio. quia ad hoc
q̄p̄cē simōiac̄. oportet q̄ interueniat munus.
i. q̄. i. sūt̄ n̄onulli. Nec aut̄ n̄o p̄ munere dantur
fm̄ ranc̄c. t̄ v̄l̄. Si a se vel ab alijs p̄ces porri
gan̄t̄. si prelat̄ solū deū in p̄motione t̄ n̄o poten
tiā attendat vel diuīrias singularēs. tūc liez si
moniacus sit q̄ ita male roget. etra eo ti. c. tuā.
n̄o t̄n̄ qui roget est simōiacus n̄is dans b̄n̄ficiū
seu dignitatē p̄ces secur̄t̄ sit̄ p̄pter p̄ces dede
rit. vt colligit̄ a contrario sensu extra de eta. t̄ q̄li.
ordi. c. tuā. Sed t̄si p̄ceas p̄ indigno secur̄t̄ cē
n̄o t̄n̄ renūciare tenet̄ n̄is expressisset q̄ p̄pter p̄cē
ces fecisset. extra eo. c. fi. Q̄. si dedit pecunia alte
ri. v̄l̄ p̄ces porreterit aliq̄s p̄t̄ p̄acto q̄ p̄pter datā
pecunia vel p̄ces porrectas det̄ op̄az q̄ habeat
beneficiū. idē est ac si dedisset collatori beneficiū.
i. q̄. v. c. p̄n̄tū. Nec distinguit̄ q̄ siant̄ p̄ces p̄ di
gno. aut̄ carnaliter aut̄ sp̄ualiter. cuž et hoc ip̄so
sit̄ indign̄. t̄ sīt̄ p̄ces carnales q̄ ex̄ p̄acto v̄l̄
habere beneficiū. Si vero adulatiōne facit ut be
neficiū h̄eat̄ p̄t̄ dici mun̄ ab obseq̄o t̄ reputan
dus est simōiac̄. i. q̄. i. c. ordinatiōes. n̄o t̄n̄ ter et

Titulus Primus

Illud beneficium resignare. ar. extra eo. c. si. Nec nos rat Bern. Inno. et Hosti. extra de eta. et qli. ordi. et tua. Nec ibi. Et sic videlicet plausum iste dicere quod peces quinq[ue] inducunt simonia non tantum punientur in iudicio ecclie vel censura ecclastica iuris. nisi fiat pactio vel aliquod querit. Propter hanc etiam Antho. de bu. super c. tua nos. extra eo. sic dicit inter cetera. Nota quod datus spualis relative ad causandam dationem iuris spualis expesse causat simoniā metale de quod de iudicatur non ecclia. Et sic quod operari pactum expellit quod ad ecclias solam et simplex mens etiam obis non expressa apud deum operari. Nota etiam quod simplex rogatio sine permissione regalis. et sic simplices peces simoniā non inducunt. de quod extra de eta. et qli. ordi. c. tua. Nec ille. quod videlicet intelligendum ut s. Unū in fine dicere decretalis quoniam vero sola datus sine pactio correllatio ad inducendum dationem iuris spualis inducat simoniā. Recitatibus plibet opinione sic plaudit. Jo. an. dicit tenendum quod in oībō sola intentio non inducit simoniā nisi metale. hec autem sola punita purgat extra eo. mādato. Idē sentire videlicet Richar. in. iij. in sili casu. ut in. f. se. Preces atque spuale iuste sunt ratio in eis non committit simoniā. i. q. i. c. latorem.

De munere ab obsoleto. §. V.

quod. Nota distinctionem docet. Aut enim obsequium est corpore et illicitum. aut corpore et de se licitem aut spuale. Si obsequium est in honestum. ut quod seruit per latro in faciēdō visuris mercenariis vel lenociniis. per eo. aut etiam ad carnalia depuratum. ut quod seruit ad utilitatem sanguineorum suorum vel proximorum sui. tunc seruit in hominibus per hanc ordinem vel beneficio vel alio spuale simoniā committit. et perferat. ipse hanc obsequium aliqd spuale. i. q. iij. c. salvator. Tho. sedis se cūde. et Duran. et tri. har. Si autem obsequium de se sit honestum vel ad spualia ordinatum. puta laborat per ecclie utilitatem cūdo romā. vel als laborat in serviendo plato in officio adiutori vel als. dicit Richar. in. iij. quod sine pacto aliqd seruit. ille quod seruit recipit si ei remunerat aliqd beneficium ecclastici cū perferat. si tamen als dignus sit non peccat. nisi punit paliter hec respectum ad seruitum receptum per quod ei illud perferat. quod tamen esset simonia factum ipsum Tho. et duran. Et subdit Richar. Clericus seruit episcopo in spe future tributis simoniā non committit si sine opere pactio et perditur seruit. et principaliter hac intentione non seruit. nec episcopus per hanc directe p̄bendā ei assignat extra de simo. c. cū cōnt. in glo. Si autem seruit ac principaliter causa obtinendi beneficium ecclastici seu intentio. nullo tamen pacto iterueniente. quis graviter peccet et simoniā committat metale. non tamen incurrit illa simoniā quod obligat ad resignationem beneficii ecclastici quod simoniace adeptus est. quod potest probari a sili per id quod hanc extra de simo. c. mādato. Nec ille. Si autem obsequium est pure spuale quod esset inspositum beneficio factum rursum. tunc indubitate ex pacto potest fieri beneficium ita quod ille presumat tale obsequium umquamputa celebrando tales vel tales missas. extra de per benem. c. significare. Sicut factum Hosti. si alicui p̄ben de vel beneficio esse ipossumus omnino. quod hanc tenet docere per fieri pactio seu contractio. pmissio eius ei per fieri de tali obsequio exhibendo absque simoniā. sed et alicui p̄ben

de cui non ante hunc omni. cuī vacat possit hunc ipso. Recipe autem autem aliquem in canonico eo pacto ut doceat simonia est factum Hosti. Tercium rursum. cuī duo sacerdotes dicunt celebrare missam. unum maiorem. alterum minorem. si et cā cuī dicunt adiuvante quod unum dicat missam quod alterum tagit et ecclastico licet ē. marie et cā. Et cā dicitur iste impedit obsequium spuale per spuale. licet per non natum cā finaliter aut appreciationes sed admiculaciones cuī iste non possit dicere loco alteri nisi ipse dicat loco ei. Dicitur Richar. in. iij. quod licet non est quod duo adulti baptisati hanc actionem iter se facerent ego baptiso te eo pacto quod tu baptis me quod in talibus oībus pactio et quietio cessare dicitur. extra de simo. c. tua. Daret aliqd ex pacto vel sacro quis spuale ē illicitum et si non est eo modo quod et daretpale. tamen quod res a non domino emis et est contra roem gratiae. Dicere autem oratio. per vobis et rogo vos ut etiam orete. per me et hinc. in illo est reprehensibile. quod hic non emis vel vendidit spuale cuī nulla sit pactio.

De munere a manu. §. VI.

quod est pecunia large sumendo pecunia. per rebus mobiliis libis et immobiliis quod possidentur. i. q. iij. c. totū. Nota ut dicit Duran. in. iij. quod munus a manu vel est tale et tantum quod plumbum inclinare affectum ad collationem rei spuale. propter ipsum. et tunc plumbum simonia. Ut hanc parum est quod plumbum inclinare affectum ad collationem rei spuale. et tunc non est simonia. Et hanc quod est ad deum et scientiam sive est simonia. cuī propter quod est regale. quod quoniam cuī est punit de spuale. Et dicit Ant. de bu. per c. tua nos. extra eo. quod dare pecuniam vel aliud temporale correlative ad reciprocationem vel inductionem datum iuris spuale sive cum pacto sive sine pacto sive ante sive post inducit simoniā. i. q. i. emendari. Secundum si pure et libere defit non hac intentione. Dicitur Hosti. ut allegat idem Atho. sup. c. venies. quod datione pecunie sine intentione non committit nisi simonia metalis. quod punit aboleat. Et sufficit sola quietio ad inducendum simoniā. dato quod non fuerit pmissum. Tertium autem simoniā cum dubitate utrum quod corrumpta mente dederit mūera. factum Ray. attendenda sunt precipua tria. Primum. s. datus et recipiētis diligas. ut scilicet a paupere diviti. vel ecclouero. Secundum mūeris quantitas. ut si res est modicior vel magni pretij. Tertium est donatōis rups. an scilicet instata necessitate vel als perferat. Et factum hanc presumit. per vel. contra extra eo. c. tū. q̄stiones. Quod intelligendum est in foro preventioso scilicet in foro scientie attributum intentio. et factum est iudicat. quod uis oībus presumpcioēs cōnt. contra. Idē dicendum ut et eniūs. s. q̄ sine pacto et non corrupta intentione dādo non inducit simoniā. als secundum. i. q. i. iudices ei. thom. in quibus. sic dicit. In dispensatore factum vel alioz spualium cuī aliquod recipiūt ut simonia cūteret tria sunt necessaria. Primum ut hanc fiat et pessimōe iuris diuīt vel habere. vel saltē sive p̄suētūs. Secundum est ut sit intentio pia et non corrupta. Tertium est ut sit forma bona sita ut scilicet non regrat an p̄i officiū exhibitiōes ne pactū iterūire videat. sed ipso officio p̄nē exigit. Si igit̄ ista tria quoniam secure accipiāt. Brebi. palafridiō. per installationē abbatis. Nota etiam factum iordanum. leg. et Inno. sup. c. ad applicā. quod si est p̄suetudo quod p̄

Mateo fr̄m Rorzi 69
pape C. alioz pre
flatus et C. dominus host

Capitulū Quintū

ordine vel alio sacro def tñ an receptionē ei⁹ nō valet
imo est corruptela. Et si logo tpe suata est q̄ p ordi-
ne tali def tantū, nō pōt pellī ad soluendū, q̄ si gra-
tis dedit nō p̄iudicat sibi, nec nata est obligatio, nec
si nō q̄tis dedit ex vigore p̄uetudis valz, q̄ fuit cor-
ruptela. Sed si ex statuto v̄l. p̄uetudine def aliqd, p
ordine v̄l. alijs sp̄ualib⁹ post receptionē eoz valz, vt
i p̄uetudie venetoz ybi q̄rta oīm mobiliū morientis
daz epo. In britania ybō tertia ps, t p̄nt ad hoc cogi
Ideo at veneti hoc dāt q̄ nil soluūt, p decuma. Idec
ille. Antho, aut de būt, sup. c. in ordinādo extra co-
sic dicit. Pro sp̄ualib⁹ nō est licitū aliqd exigere, nec
etia aliqd spōnte offerre p stud. c. qd nō solū pbisbz
in exactis, sed etia in oblatis. Tbi tñ nō dāt p sp̄ua-
lib⁹, bñ licitū est aliqd gratiū recipere dūmo nō fi-
at ex pacto exp̄ssō v̄l. tacito, vt i. c. t̄ si questōes. Qd
aut dicit iste p sp̄ualib⁹ nō esse licitū etiā spōte offer-
re intelligēdū est, put li pro iportat appōciationē pro
missaz p eo. Sed siq̄s p ypocrisum cū p̄tendit spēn-
scitatis p̄monē ad ordies v̄l. bñficia illa interpo-
sa. Idicē vel pacto, fm. ray, resignare nō tenet tale
bñficiū, nec dispensatiōe indiget, sed p̄nia interiori,
ex eo. c. mādato, imo fm tho. xvi. s. nō est ibi simo-
nia. Item nota q̄ ille q̄ dat p̄bendā v̄l. aliqd bñficiū
p̄ncipali rone plaguitatis, vel ppter affiictionē alicui
ius amicicie t̄galis, siquidē intēdat nō solū bonū tē-
porale illi⁹ cui dāt t̄ nō alterius q̄uis grauiter pce-
cer, nō tñ simonia p̄mittit, q̄ nō vendit cū nihil acci-
piat. Sed si in hoc intendat aliqd bonū in seipm re-
dundās, s. q̄ magnificet p hoc t nobil. t̄f dom⁹ sua
vel q̄ ipē in sanguineis sit fortior, vel si hoc pacto
vel intentiōe bñficiū pcedit vt bñficiat⁹ faciat recō-
penſatiōe tpale sibi v̄l. suis sanguineis, simonia ē
Hec tho. s. iij, t̄ in scđa scđe, t̄ in q̄libz. Itē q̄ debito
ri suo dat aliqd sp̄uale vt recuperet qd suū est, absqz
dubio simonia p̄mittit fm tho. in. iij.

De pecunia autē

§. VII.

simoniace recepta siue p ordine dato v̄l. bñficio, vel
p sepultura vel p ingressu mōasterij vel, p p̄nitatiōe
q̄ ad p̄fros eccliaz, vel, p mediatiōe, vel ad bñ vt p-
curet q̄s alteri sp̄ualia t̄ bñmō, q̄ fieri debeat. No-
ta fm doc, q̄ talis pecunia retineri nō pōt nec etiā dc-
bet reddi ei q̄ dedit q̄ ille turpis dedit, s. fm Bern.,
debet dari illi ecclie in cui⁹ p̄tumelijā data est, q̄ ex-
de hoc ar. xvij, q. iij, si q̄s in atrio. Unū si q̄s est ordi-
natus nō bñs bñficiū, pecunia ab eo accepta simo-
niace debet dari ecclie cathedrali. Si aut̄ est ordinā-
tus ad titulū aluci⁹ ecclie vel bñficij illi ecclie vel be-
nificio applicab̄, fm xvij. v̄l. Si accepta est pecu-
nia vel res alia p ecclia vel bñficio illi ecclie vel be-
nificio applicab̄ nisi eccliesia fuisset in culpa, q̄ tūc
deb̄ illi⁹ paupib⁹ erogari, ne eccliesia de malo repor-
tet lucru, puta sitotū collegiū p̄sensset simonia. Di-
cit etiā Ray, q̄ si talis trāsiret ad religionē ex misericor-
dia posset ei reddi vt cū ea trāsiret, vel etiā si eis p̄ au-
per t̄ nō sufficeret sua, vel etiā si dedisset ex igrantia
fm Hosti, Idēz videt dicendū de pecunia simonia-
ce recepta, p alijs sp̄ualib⁹, vt sc̄z def illi ecclie in q̄
p̄missa est, ita tñ q̄ nō reportet cōmodū q̄ dedit. Si
yo p ingressu mōasterij pecunia simoniace sit rece-

pta, si capitulū fuit p̄iceps simōiae trāsibit sit ingressus ad aliud mōasterij simpliciē cū illa pecunia sv-
bi restituta. Si aut̄ sol⁹ pl̄at⁹ vel aliqd t̄ nō capitulū
tūc trāsēdo ad aliud mōasterij si est, p̄t. illud.
Qd mōasterij ad qd transit habebit yslūfructū il-
lorū bonoz suoz ipo viuēt, mortuo aut̄ reuertent̄ il-
la bona libere ad p̄mū mōasterij qd videt bñ locū
in his q̄ ysu nō sumunē vel distribuitur, vt sit poi-
sitiones. Si yo dī p̄sest cū tali q̄ reman̄at in illo eo
dez mōasterio, puto etiā q̄ poterit disp̄elari q̄ illa pe-
cunia simōiacā remaneat mōasterio, ita tñ q̄ si possi-
ble est q̄ illi q̄ fuerit in vicio nō babeat vñliratē.
Uelletā qñ nō pōt p̄ unia simōiacē recepta 2 mode
applicari loco ybi vel in cui⁹ p̄tumelijā data est, puta
q̄ in remoris p̄tib⁹ est vel cuvidere incōuenies eaz
ibi dari vt cū ecclēsia h̄et q̄s derelicta paupib⁹ p̄t
erogari. De fructib⁹ ybi bñficioz simōiacē p̄ceptoz,
qd uiris diceat infra. Si q̄s aut̄ recipet pecunia yb⁹ p̄p-
mittat aliquēz intrare ad pl̄atū a q̄ vult obtinere ali⁹
qd sp̄uale, nō p̄mittit simoniaz. Secus si recipet vt
etiā ipē p̄suaderet p̄tato vt daret illi⁹ sp̄uale q̄ q̄n-
tur, puta bñficiū vel ordinē t̄ bñmō, bñ cēt simōiacū

Dicto de triplici . §. VIII.

mūtere qd bñ loco p̄cū in vicio simonia. Nūc vidēn-
dū est de q̄busdā p̄tractib⁹ vel actib⁹ in q̄bō aliqd cō-
mutat simonia q̄ p̄phendūt noīe c̄mptōis t̄ vendō-
nis. Et p̄mo de p̄mutatiōe. Nota ḡ fm Ull. q̄ p̄mu-
tatio aut̄ est tñ possētionū, aut bñficioz aut ecclēsia
rū vel dignitatū ecclēsialic̄z tñ, vel in x̄tūtū simul
cū tpalib⁹. Et p̄mo mō vñiq̄ fieri p̄t absqz vicio si-
monie, puto cū pl̄at⁹ ym⁹ ecclēsie cū alta ecclēsia vel
laico t̄ aliquāpo s̄tēsionē ad iūicē p̄mutat̄. Et si pos-
sētio vñi⁹ plus valēt q̄ possētio alteri⁹ in quā p̄mu-
tāt̄, p̄t̄ t̄d̄ supplēre residuū in pecunia vel alijs re-
bo, ille alter q̄usq̄ p̄ueniat̄ ad eq̄litatē, ex de re p̄mu-
tāt̄, si q̄stōes. Sed q̄ ista est q̄da z alienatiō ex de re
ecclē, nō alie, nulli, io in bñ fūari d̄z forma alienatiōis
de q̄bēs infra in. iij, p̄tēt. c. Si aut̄ est p̄mutatiō bñ-
ficioz cū tpalib⁹, puta cū bñficiū in eq̄lia in possētio
mō p̄mutant̄, t̄io bñficiū pl̄ab̄ abundās petit si
bi adūci certā sumā pecunie vel alteri⁹ vt ad eq̄litatē
veniat̄ p̄mutatiō p̄t̄ bñ fieri auctoritatē superioris, t̄ q̄
nō petat̄ aliqd tpale ab alēa p̄tū ex eo q̄ suū bñficiū
plus bz de iure sp̄uali q̄z aliud. In his enī duob⁹ ca-
sib⁹ p̄mutare simonia, p̄mo videt̄ si talis p̄mutatiō
ficeret iter p̄tes sic ad iūicē paciūtēs t̄ p̄mutātēs sine
officio superioris, scđo s̄tētā ex officio superioris fieretta
lis p̄mutatiō et aliqd tpale daret̄ ab eo q̄ minus bz
de iure spirituali in suo beneficio ei qui plus ha bz in
suo et hac rōe, ex de re, p̄mu, c. ad q̄stōes. Sed si pl̄
daref̄ ex eo q̄ aliqd bñficiū in q̄ fit p̄mutatiō bz pl̄ de
tpalib⁹ t̄ p̄cise bñ respectu fieret, t̄ nō etiā p̄tēt respe-
ctu sp̄uali iuriū nō cēt simonia. Si aut̄ fiat p̄muta-
tio simpliciē de bñficio ad bñficiū, vel de ecclēsia ad
ecclēsia cū suis iuriib⁹ t̄ possētioib⁹ tūc si sit bñ auctor-
itatē t̄ paciūtē p̄tū tñ est simonia, sed si sit ex officio
epi nō est simonia, p̄t̄ enī p̄s trāsferre p̄sonas t̄ face
re p̄mutationes partes aut̄z de hoc ad iūicē con-
ferre non debent, fm Ull, Innocē. Dicitq̄ possent
dicere episcopo talimelius cōpeteret ecclēsia mīca et

No. 6. dicty

Titulus Primus

m. hi sua r̄bmōl. Idē hostiē. Sed gul. dicit q̄ p̄tē
 q̄ faciūt p̄mutatioēz p̄tē sibi inuicē intimare volūtā
 tē suā abs. p̄tē aliq. Jo. aut̄ de imol. sup cle. ne. cō
 cessioē. de re. p̄muta. dic q̄ glo. sup illō v̄bū cle. vo
 lentiō. arguit q̄ tractat̄ de p̄mutādō p̄tē inter p̄tē
 p̄cedere p̄mutationē. Nec ob. c. quesitū dēre. p̄muta.
 q̄ ibi nō loquit̄ de tractatu de p̄mutādō sed de ipsa
 p̄mutationē q̄ nō deb̄ exp̄edire p̄ p̄tē. h̄et mero offi
 cio iudicis. r̄idē notat̄ ibi. Pau. Idē etiā dīc glo. dī
 cē cle. q̄ in rei ḡatiōe dīcti bñficiū p̄tē exp̄mī q̄ illa
 fiat ex cā p̄mutationis. r̄iō fieri p̄tē v̄m r̄v. q̄ ius hoc
 p̄mittit. vt. s. co. c. vno lib. vi. Quāuia enī denigore
 resiḡ io dēat cē liba r̄ illā dīc cē adiectio. i. q. q. xp̄lo
 tū b̄ p̄edit ex eq̄tate sc̄pta q̄ p̄ual; rigorex q̄ sc̄pta ē.
 L. dīudi. L. placuit Idē etiā dīc q̄ q̄bū s. Jno. dicit
 q̄ vbi cēne p̄bēde v̄m ecclie pōhial r̄ v̄fornis p̄di
 tionis. sed sola esset diuisitas ep̄alū. tūc poss̄ canonis
 cus cū alio canōico eiusdē ecclie p̄mutare p̄bendā si
 ne autoritate superioris. r̄ v̄m ep̄ale cū alio ep̄ali. Nā
 aliud canōia. aliō p̄bēda est. Tūtū v̄iō. q̄ dicit Hostiē.
 s. q̄ p̄nō fiat talis p̄mutation sine auctoritate superio
 ris. Lū enī p̄bēda sit de annexis sp̄ualib⁹. Idē iudicat̄
 um sicut r̄ de sp̄ualib⁹. Dicit aut̄ Jo. de imol. an fa
 ctū h̄esse tenēdū v̄tutius. q̄ne dēf̄ via fraudib⁹ r̄ si
 monis. r̄tū post factū forte. p̄cederet opinio. Inno.
 ar. no. in sūlt de electioē. c. nihil est. sup glo. i. Jo. aut̄
 delig. dicit h̄o nō necessariū. nedū honestuz q̄ fiat
 auctoritate superioris mouet. q̄ necessariū est in p̄mu
 tationē collatio noua. ex eo. c. vno li. vi. Et ideo cū p̄
 bende sint annexi iurib⁹ canōicalib⁹. sicut ius cano
 nicale nō p̄tē de v̄no in aliud r̄ ass̄em sine autorita
 te superioris. sic nec p̄benda. als̄ separef̄ ius canōica
 le a iure p̄bende. q̄d fieri nō p̄tē q̄ p̄iuatos.

Invalde.

De simonia que cō. §.IX.
 mittit q̄ mediatorē. Nota h̄m Hosti. in simonia q̄si q̄s
 offerat pecunia v̄l p̄ces p̄ me vel. p̄mittat pecunia z̄.
 si exp̄se h̄dixi nō ob̄est m̄bi ex eo. c. sicut tuis. Sec̄
 simē sc̄iētē r̄ p̄sentētē. tūc dīcor. interponere volūtā
 tē meā r̄iō q̄ntūcē occūltū sit simonia est. r̄ renū
 ciare debēo si aīam saluare v̄lo. Si h̄o h̄sit me pe
 nitūt i. ignorātē r̄ ab iurūnicō meo volente. p̄motionē
 meā impēdīre de q̄ shaf. nō dīmittit simonia q̄ ad me
 nec ex dolo suo reportet q̄d intēdit. ex eo. c. sicut tuis.
 Si aut̄ amic⁹ me⁹ dedit pecunia p̄ p̄motōe mea. si
 mōlāce. p̄mouez. h̄i nō sū simoniā. s. cū f. t. me igno
 rante tū renūciare teneor. ex eo. de simo. r̄. c. de regla
 rib⁹. cordat cū eo Jno. Sed gul. dicit q̄ si me ne
 sc̄iētē. p̄missa est pecunia p̄ mea p̄motōe quā postea
 solui. vel enī tū solutā restitui. h̄i ḡuiter peccauerim.
 r̄ lic̄ in male factis rat̄ahabīto retro. rat̄ahaf̄ r̄ māda
 to. separef̄. p̄tē tū q̄p̄s dispeſare. q̄ reuera nō fū simo
 niacus in receptōe bñficiū sicut norat. Tancre. ex eo.
 sicut nob. Cōcessio tal. vt dī. in directorio iuris. cen
 sef̄ simoniaca. r̄ allegat̄ ibi ad idē Berni. r̄ Hostiē. Ri
 char. etiā in iij. idē videt̄ sc̄iēre. r̄ sic tenet renūciare
 Dicit enī Jno. sup. c. tanta. ex eo. q̄ si q̄s obtinue
 rit ord̄ nē vel bñficiū alio dāre pecunia nō ordinato
 ri. nō est simonia etiā si sine pecunia nō erat obēturus
 ar. i. q̄ vi. §. si. Si aut̄ ihe ordinat̄ pecunia dediſſet.
 etiā si sine pecunia habitur. erat ordinē simonia ē. ar.

i. q. iij. c. vi. r̄. q. vi. c. i. Idē Ul. Qui dat pecunia ali
 cui et familiarib⁹ p̄lati. vt det sibi ingressū ad ip̄m
 cū intēdat q̄d sp̄uale vt ordinē vel bñficiū obtinere.
 simonā neuter p̄mitit. Sed si dat vt faciat v̄bū. p̄
 eo ad p̄suādēndū vel p̄suleudū p̄latō de collatōe ali
 cur sp̄ualis simonā v̄ter̄ p̄mitit. i. q. i. q̄cū. Pe
 cunia aut̄ quā recipit mediator simonie p̄ serētūre
 nō p̄tē sed dare debet vt diceſ̄ in. §. sequēt̄.

De transactione que. §.X.

aliq̄ inducit simoniā in sp̄ualib⁹. Nota h̄m q̄d sit
 Ad q̄d dīcūt doc. q̄ est de re dubia. l. incerta. nec
 dū fūta. nō gratuīta p̄actio. ff. eo. l. i. Lite aut̄ intel
 ligas p̄tē v̄l futurā. q̄ etiā an līcē fieri p̄tē trāſactio.
 Nota s. dō q̄ Jno. ex de trāſact. c. statuim⁹. i. glo. di
 cit sic. Qui dīcūt q̄ in sp̄ualib⁹ p̄tē interuenire cō
 positio. trāſactio nū. q̄. Nos līcē ee dicim⁹ trāſactio
 nē r̄ p̄mutationē in sp̄ualib⁹. dūmō ex v̄traq̄ p̄tē tā
 tū interueniat sp̄uale r̄ nihil ep̄ale. vt i. c. statuim⁹.
 r. c. decētē. r̄ e. d̄ dīc. c. c. ex mīt̄pli. r̄ de re. p̄mu
 ta. c. ad q̄stōes. Idē dīc. i. n̄. dē bñficiis si petant̄ ure
 p̄tētis. pura q̄ vna ecclia petitat̄ alia p̄bendā quā
 dīc ad suā collationē p̄tētē. h̄i si aliq̄ cleric⁹ petat̄
 sibi bñficiū ē līcē trāſactio etiā si v̄tricē dēf̄ sp̄uale
 ex eo. iſtitutus. Lōpositio aut̄ interuenire nō p̄tēt̄
 eo. c. sup eo. talis. s. q̄ ille cleric⁹ q̄ ius nō hab̄z vel nō
 h̄rē credit̄. penūr̄ iuri suo renūciat̄ sine aliq̄ datōe. v̄l
 etiā q̄ palus ius h̄is recipiat̄ in canōicū sine datōe
 aliq̄. Hecille. Si ḡ fiat trāſactio in sp̄ualib⁹ v̄bi fieri
 non p̄tēt̄. vt in casu dicto vel v̄bi fieri p̄tēt̄. pura
 inter spiritualis cum mīt̄tione et interuenitionem
 poralib⁹ erit simonia. Amicabilis aut̄ 2positio admī
 tis etiā v̄bi nō esset līcē trāſactio. h̄m Hosti. q̄ si fiat
 sine auctoritate iudicis p̄sonalis est. r̄iō cū p̄sonis ex
 tinguit̄. Si aut̄ auctoritate iudicis realis est nīli p̄iū
 dīc aliud dīcūt̄ sit. sic loquit̄ ex eo. statuim⁹. Quās
 uīz aut̄ amicabilis 2positio facta auctoritate superioris
 teneat mero iure. tū restituet̄ ecclia si ex h̄i ḡuiter
 ledaf̄. argu. extra de resti in iure. c. i.

De renunciatione. §.XI.

Nota p̄mo q̄d sit. Dīcūt doc. q̄ est iuris p̄p̄j spon
 tanea refutatio. Juris p̄p̄j refutatio dīc. q̄ iuri alieno
 renūciari nō p̄tēt̄. nīli cū q̄s esset iſtitutus p̄curator
 p̄ altero. r̄ sup hoc h̄ret sp̄iale mādatū. P̄tēt̄ q̄s re
 nūciare sicut p̄ seip̄m. ita p̄ alii nose suo ex de offi
 dele. c. cū olim. Spontanea dīc. q̄ si nō esset sponta
 nea. si coacra nō obēset repetere volēti ex eo. c. sup h̄
 Sc̄do nota q̄ affect̄ renūciatōis est. vt q̄ renūciat̄
 ad id cui renūciat̄ reḡessū nō h̄eat. nīli ex nouo iū
 re p̄cedat. vel antiquo sibi restituto iure. extra eo. cū
 inter. r̄ c. ex transmis̄a. r̄. vii. q. i. q̄p̄s p̄culosū. Nota
 tertio q̄ fieri deb̄z in manib⁹ ei⁹ a q̄ habēt̄ iſtitutio et
 2firmatio. ex eo. admonet̄. fallit̄ in ep̄o. q̄ non p̄tēt̄
 renūciare ep̄at̄. nīli in manib⁹ p̄p̄c. ex de renūci
 at̄. nīli cū p̄d̄z. etiā nō p̄scrat̄ dūmō electus et 2firme
 tus. extra de trāſacta. c. inter corporalia. Fieri aut̄ cōter
 renūciatio deb̄z in sc̄ptis. vii. q. i. sic vir. §. ecce. No
 ta quarto q̄ renūciatio officiū et bñficiū eccliaſtici de
 bet ee voluntaria nā inuitus nō cogit̄ renūciare. vii.
 q. i. q̄p̄s. r̄ debet fieri p̄p̄re et absolute. extra de offi

Capitulū Quintū

de le, c. ex pte. Nā si q̄s renūciat alicui bñficio vel rei spūali vel resignat aliqd spūale aliqd datovel pmissio. simonia est fm Hōff, et hosti, viij, q. iij, talia. Qd si nō procedat datio v̄l promissio. sed sit sola intentio, vt s. solum renūciet bñficio hac intentio, vt detur sibi aliqd spale, alias nō renūciaturus. Simonia mē talis est que p solā penitētā obolef, extra, e, mādato. Sed ex q̄ nulla pactio interuenit, ab ecclia nō puniſ. Sed si q̄s renūciat bñficio et intentio est def̄ nepotii vel alteri, nulla enī de hoc facta pactio vel intentio, nullū incurrit simonia. Renūciare autē bñficio ut def̄ alteri est symoniacū, quia phibitū s. ex iure poliſuo. Sed nō est hoc, phibitū simpli, sed fm istū modū, rū videlz hoc ducit in pactū, i. q. iij, q̄ppio, Guil. Uli. Inno, Hōff, Si autē q̄s h̄z voluntate deliberata renūciandi bñficio cū intentio et pposito pacificēti ut alteri def̄ in illo est simonia mētalisa. Effectualis autē est ab ecclia puniēda cū pcederet ad actū ipm pacificēti in renūciatōe. Nota q̄nto q̄ cū q̄s h̄z lrās a sede apostolica sup prouisionē sibi fienda de aliqd bñficio si renūciaret talib⁹ literis p aliqd spale pecunia vel pensione, facta pacto, simoniacū est fm Hosti, et Inno. Nam ex illis literis h̄z ius ad petendū spūale, talis etiā pual literis et pensione si p hoc recipet pensionē. Sed si ex officio iudicis vel bonis viris mediatis pure renūciat, et ex altera pte aliqd spale das ei nō est simoniacū, vt colligis extra de renūci. c. sane. Silt si renūciaret talib⁹ literis ex eo q̄ assignat sibi spūale, i. bñficiū, non est simonia etiā si ex hoc pacto renūciat. Est enī quasi pmutatio de spūali ad spūale, fm Hosti, et Inno, q̄ hoc notat extra de rescrīp. c. ad audientiā in glo. Nota sexto fm Anto, de bu. sup. c. nō sine, de arbitri, q̄ licer valeat cōpositio autoritate supponis ut p bñficio qd dimittit def̄ aliqd spale, extra de p̄bē, n̄ si. Non tñ val et ut def̄ aliqd autoritate inferioris vel paris in quē p̄mitit. Et sicut cōmittit simonia, p dationē pecunie p beneficio colequēdo, ita in eo et pro eo cedēdo. Et q̄ non valet renūciatio litis sup beneficiali pecunia suscepita pro renūciatōe, dicit tamē idē Anto, q̄ fm Inno, vt def̄ pecunia sup renūciatio ne litis, nō est semp simonia. h̄z aliq̄. Sed q̄r hoc tenet spēm simonia, id hoc reprobat. Declaro, Nam si daref pecunia nō bñti ius vt ce deret litis hoc nō eēt simoniacū, nec iniquū. Itē si daref pro bono pacis nō ex pacto partii, sed pmissio arbitrio nō in respectu ad beneficium, de trāslac, sup eo. h̄z si daref ius bñti, p redimēda iusta lite ab bñti ius et in respectu ad spūale, hoc eēt simonia. Nota septimo q̄ ep̄s vel aliqd simoniace tenet bñficiū venies ad mortē si vult saluari debet renūciare. fm Hosti, mēte, et in manib⁹ cōfessoris si nō p̄ habere eū in cui⁹ manib⁹ ordinarie debe ret renūciare, et sub hac cōditio renūciabit si placuerit pape vel alteri ad quē spectaret collatio eius. Et si cognouerit vadat q̄cū ad eū et pareat ei. Et caueat ne morā p̄beat, nec fruct⁹ sibi appropriet sed fidelr cu stodiat, vel in utilitatē ecclie expēdat, potest tamē vīte necessaria stricte recipere di. lxxvi. c. pasce.

De cautioē vel pro .§. XII.

missione in collatōe ordinis beneficiorū vel aliorū spūa

lūm. Nota q̄oēs doc. in hoc cōcordat p̄ ordina tionē factā vel electōem p̄ exigit fieri cautioē pmissio ab electovel ordinato p̄ supiore et p capitulū sive elec tores absq̄ vicio simonie, nisi pcederet illa pmissio ex pacerē facta an electōem de hoc, qr tunc induceret simonia. viij, q. iij, Artaldus. Et dicit. Hosti, et Uli, q̄ post electōem ante cōsacratiōem cōfirmatiōem p̄t supiores req̄rere ab electis cautioēs debitas et honestas, extra de elect. c. significatiū. Et etiā electores fm Uli, et ratio est qr post electōem nihil sperat ab eis. Et non solū capitulū et prelatus potest hoc exq̄rere s̄ etiā am rex, dūmodo hoc nō fiat ex p̄cedenti pactōe. Pōt etiā tam capitulū q̄ superior post electōem ex cā inuēti renouas cautioēs et pmissioēs, dummo sūt iuste et viles et eas exigere ante cōsacratiōem, vel etiā vacante bñficio p̄t aliqd statuere, et elect⁹ tenet illū seruare. Sed ante electōem vel p̄motionē an possit regri cōtuvel, pmissio aliq̄. Ray, et Hōff, et Uli, dicit q̄ p̄t a superiori suo seu plato absq̄ vicio simonie, sed non ab electorib⁹. Sed guil. et Hosti, dicit q̄ nec a plāt, nec ab alijs an electōem vel p̄motionē licet req̄rere cautioē absq̄ simonia. Et ista est tutior opinio. Itē no ta fm Rich, q̄ ille q̄ pactū facit p̄mittit patri adiuuare filiū et ei conferas beneficiū, vel si ipse est ep̄s p̄mittit p̄rī pro dādo bñficio filio suo ipso filio hoc nesciēte, si postea pactū obliuioni tradēs dat illi filio beneficiū vel adiuuat eūt ipsi cōferat, et hoc facit p̄re et intuitu pietatis, nō est irregularis aut simoniac⁹ quia talis fm dei iudiciū repurat recessisse a pacto re integrā, et hoc n̄ili ex post facto illū qd in pactū positiū fuerat sc̄iēter recipiat. Nec etiā ille repurat simonia cus vel tenet ad resignatiōem bñficij q̄ beneficium sive cōsecutus ex p̄missione facta p̄rī, q̄ s. daret filio et beneficiū si def̄isteret a tali veltali malo.

De redēptione sp̄ri. §. XIII

tualū. Nota fm Ray, q̄ spūalia sūcurvendit emi nō p̄t, ita nec redimi, extra de sumo. c. querelā, nec aliqd datovel pmissio vel reictō possideri. Et intellige fm Guil, q̄ talia nō possunt redimi aliquo datovel pmissio, videlz ei qui iuste possidet. Nā dando ei q̄ iuste possidet ab eo cui⁹ debent iuste redimi p̄t, hoc est enī redimere nō spūalia sed vexatōem suā. Illa enī spūalia iam sua erant, vñ redimēdecimas clericus a laico iuste detinēte, nec volēte dare nūsi pro pecunia, simonia nō cōmittit fm Hosti, sed benelais⁹ q̄ recipit propter hoc pecunia. Itē si alicui clericovel etiā laico nullū ius bñti in electōe, sed maliciose volēti eā impedire q̄s dat aliqd ne sp̄det, dicit Ray, q̄ si nō dū est ei ius acq̄situ, puta qr nondū est electus, simonia est secus si iā est ei ius acq̄situ, extra, e, c, dilectus si. Dicit autē guil, q̄ si tali nō bñti aliqd ius in electōne et volenti sp̄det ne facret electio aliqd, possit totū caplū dare aliqd, et hoc esset redimere vexatōes suam, sed nō posset dare si ille impediret ne de isto v̄l illo fieret. Itē cum q̄s est iuste excoicatus vel suspensus vel interdictus, si dat aliqd pro sua absolutoe vel restitutōe simonia est in dāter in recipiēte, fm Hug. hosti, et Uli, ar. i. q. i. c. nullus, extra, e, nemo, h̄z vbi q̄s iniuste est excoicatus suspensus vel interdictus,

Titulus Primus

si dat aliquid pro sua absolute vel p restituione sui officiis, beneficiis vel cōionis. Et Hug. xvi. q. viii. decimas quas in glo. et host. simonia est ex parte recipientis pecunia nona, non ex parte dantibus, nam dans nullum ius acquirit, sed dat ut acquistum retineat, quod licet. ar. i. q. iii. quod guilty dicunt etiam dantem esse simoniacum. Debet enim recurrere ad superiore. Itē si quis dat pecuniam querenti facere eum remoueri ab officio et beneficio quod iniuster non canonice obtinuit, relinuisse definit ne hoc faciat. simonia est in utroque. Sed si iuste acquistum teneret, et iniuste quis vult expellere eum, h[ab]et redimere vexatorem suum. Et in dāte quidem non est simonia sed in recipiente p hoc pecuniam. Et tho. Itē fīm guilty. si eccl[esi]a meavel p[ro]benda me remoto alteri fuerit assignata, si p precio eius recupero vel redimo simonia est. siue iuste siue iniuste fuerit amotus et ali[us] institutus, sed b[ea]tū licet ei tueri ius suum, et p[ro]bare si p iniustā electōrem ut sibi restituat, et etiam an priuatis licet, cu[m] iuste tenet redimere vexatorem suum.

De locatiōe vel con. §. XIII

ductione in ecclesiis et beneficiis et venditione fructuum. Nota primo q[ui] nec ep[iscop]i nec archidiaconi nec alijs plati p[er]mit dimittere officies suas sub anno c[on]cessu, extra ne platura, vi. su. c. i. q. iii. Cu[m] enī tale ius sit spūiale non est dubium q[ui] pro eo aliiquid dare vel recipere simonia ē. Sed q[ui] ep[iscop]s committat alicui purer similitudines suas, et tali via cario constitutus salarium non est p[er]mit, sed potius ad hoc tenet. xii. q. ii. caritate. Et dicit Hosti. sicut pro missione iurisdictionis non licet recipere ceria pecunie qualitate, ita multo minus licet recipere quorū, i. p[er]tem, p[re]teritus. Nota secunda fīm Hosti, q[ui] platus vel rector eccl[esi]e p[ro]biteris illis quos ipse coducere vel locare structus eccl[esi]e committere p[er] etiam curia aīaz, dummodo gratis et sine pactione aliquam, interveniente autoritate ep[iscop]i extra de officiis, v[er]ita, ad hoc. Vnde autoritate ep[iscop]i immunitate, p[ro]fessione necessario possit committi ad modicum tps, vnu[er] videlicet p[er] paucos dies sed non diu. x. q. i. p[er] totū, q[ui] nec p[er]igrinari p[er] sine licetia ep[iscop]i, de cose, dist, v. c. non oportet. Q[uod] si pro pecunia committeret vel locaret simonia est. Nota tertio q[ui] cu[m] prelatus vendit oes obuentiores eccl[esi]e, modū iurisdictionis trahit cu[m] alijs nisi fuerit exempta iurisdictione, p[er] seū iurisdictione vendi non p[er]tinet, nec d[icitur]. hoc fīm hosti. Nota quartto q[ui] fīm glo. sup. c. ne. p[ro]la. vi. su. platus iurisdictione non solū spūalem, immo et ipsam tamen vendens, simonia committit. Q[uod] dictum glo, ut dicit Anto. de bu. intelligendū est de iurisdictione ipsa quā q[ui] h[ab]et ab eccl[esi]a q[ui] iudicat qd spūale. vñ respectu eius q[ui] ipsa iurisdictione h[ab]et depedētiā p[er]tinet iudicari spūalis vel annexa spūali. vñ non mit[er] si ipsa vendetem p[er]mittit simonia. Q[uod] ar dicit Inno. et hosti. sup. c. i. e. t. q[ui] vendetem iurisdictione ipsam non p[er]mittit simonia licet alias grauiter peccet intelligit de iurisdictione ipsa quā quis h[ab]et a p[ri]ncipe tēp[er]ali, q[ui] nec respectu sue cōtentie, nec accessoriis nec depedētiā p[er]tinet dicari sp[irit]ualis et ideo ibi non committit simonia. Vnde platus si haberet ipsam iurisdictionem in feudi a p[ri]ncipe seu d[omi]no ipsa, si venderet non p[er]mittet simonia. q[ui] grauiter peccaret. Nota quinto q[ui] cu[m] loco tibi eccl[esi]az meā, et cu[m] sis p[ro]biter locas operas tuas ut ibi officies non habitur ibi alias aliqua iurisdictionem non p[er]mittit

simonia, ar. xii. q. ii. c. caritatē. Et fīm guil. hic non habet locū propriæ locatio et p[ro]ductio, sed p[ro]biter debet gratias facere officium, et ille gratis expensas. Porro fīm Hosti, si locatio hat ultra tps vite locatū, non valet ultra, q[ui] clericus in beneficio compas ylustruatio, qui scilicet non est nisi ad vitā. xvi. q. vi. illibet. Nota sexto fīm Inno. q[ui] cu[m] locatio sit ultra tps vite locatū, siquidē sit facta nomine eccl[esi]e utiliter successor tenet ad illam extra de solu. c. i. x. q. ii. hec b[ea]tū. Si autem locatio est facta nomine ipsi cuius est eccl[esi]a, et non intendebat eccl[esi]a obligare non tenet successor sed si iudicior[um] siue emptor, iam aliquid soluit tunc fīm Hosti, tenet successor habere ratū in quantum pecunia versa est in utilitate eccl[esi]e. Nota septimo q[ui] licet rector eccl[esi]e possit eam quā locare ultra tps vite, nunquam tamen p[ro]canonicus ultra vitā suā locare prebendā suā. Nota octauo q[ui] clericus licite p[er] vendere fructus beneficij sui ad modicum tps extra, ne p[ro]la. vi. su. c. fi. Ad totū autem tps q[ui] vendor tenet beneficium vēdere, quāvis non sit honestū, n[on] tamen est prohibitū. ita tamen q[ui] nil spūiale interuenient in talis vēditione, extra de re. p[ro]mu. ad questio[n]es, p[er]tinet gratis curia aīaz p[er]mittere ei cui vendit fructus. Nota nono q[ui] clericus vel religiosus vendat panem oblatū in alstari a p[ro]p[ri]o vel cerā et alia sibi data elemosina et fructus decimatū non p[er]mittit simonia, q[ui] spūalia non sunt nec in aliquo peccat fīm Archi. in Rof. dūmō de his vel de alijs ultra vitā suā necessitatē subueniat paupib[us], ut tenet. xvi. q. i. q[ui] m. Et caute faciat ad scandalū possibili remouendū. xi. q. iii. interroba. Panem autem benedictū vēdere simoniacū est fīm Ull. et multomagis ius p[er]cipiendo, decimas, quia spūiale est. i. q. i.

Dicto de contractibus. §. XV

comprehensis sub nomine emptiis et venditiis in quibus sepe committit simonia, nūc declarandū est q[ui] sint illa q[ui] dicunt spūalia, et q[ui] dicuntur annexa spūalib[us], in quibus empto vel vendito consistit ipsa simonia. Sciendū igit[ur] spūalib[us] quedā dicitur spūalia p[er] copatiōes ad spūis sanctū, et quedā olla p[er] copatiōes ad spūm humanū fīm Duran. in. iiii. et Richar. Et spūalū in copatione ad spūis sanctū aliquā sunt spūalia p[er] essentia ut grā et frumentis infuse, alia p[er] cām et sacramenta, alia p[er] effectuū officia eccl[esi]astica et b[ea]tū. Et spūalia p[er] essentia nec emi nec vendi p[er]mit, nec de iure nec de facto cōsumi. s. ad efficiaciā trāferendū acquirēdi ea, q[ui] non est hoīs ea trāferre vel dare sed deo. videlicet q[ui] de facto possint vēderi et emi cōsumi ad simoniā b[ea]tū, ut d[icitur] pe. de pal. in iiii. q[ui] symō magus voluit simoniace emere grām illā ap[er]tū q[ui] erat character ep[iscop]alis et grā miraculoz. scilicet spūscūs visibiliter descendebat. Sicut scīaz et virtutes acquisite que dicuntur spūalia p[er] essentia p[er] respectū ad spūm humanū nec emi nec vendi p[er]mit.

Quedā alia sunt sp[irit]uali. §. XVI

ritualia p[er] cām, sicut sunt sacra q[ui] sunt causa gratiae, q[ui] uis fīm pe. de pal. in q[ui]libet sacro noue legis sūbitus p[er] efficaciā spūalia ad causandū caractere vel ornatū est tamen corporal p[er] essentia, q[ui] sic est subiectum in corpore p[er]nō est natura esse in spū. Et ista q[ui]de spūalia de facto vēderi p[er]mit emi nunquam aut de iure licite sed cum r[ati]o-

Capitulū Quintū

simonie, in m̄rimonio autē qđ est vñū de sacris licite
datz accipit pecunia nole dotis absq; vicio simonie.
nō ex eo quidē q; ex tali sacro non p̄ferat grāte notat
glo. i. q. i. q̄cqd, hoc eis falsum est, sed p̄pterea q; m̄ri-
monii nō solū est sacrum, sed etiā nature officium, z km̄
hoc dat pecunia pro m̄rimonio ad subleuādū onera
ei, z nō inq̄tū est ecclie sacrum, km̄ tho. i. q. vñ z p̄ be-
nedictōe nuptiaz, p̄hibet aliqd exigere licet sp̄ote ob-
latū recipi possit, extra, c. c. cū in ecclia. Dicit tñ guil.
q; si sacerdos aliq; pura ad quē spectet bñdictio nu-
ptiaz nō vult dare licentia alteri sacerdoti q; bñdicat
nuptias nisi p̄ pecunia. siqdē nō intēdat vedere licen-
tia benedictōis, sed p̄uidere sibi de portōe oblatōnū
eūtingēt nō est simonia. si tñ ex certa scia maiores
exigat summā q; p̄sumat debere valere portio ip̄z co-
tingēs, merito p̄sumi p̄t q; ip̄am licentia vēdere voluit.
Pro baptismō at q; nō sit dādā vel exigēda pecunia
exp̄sse hēs, i. q. i. baptizādis. Unū si sacerdos nō vellet
baptizare nisi pro pecunia, in nullo casu est ei danda.
Nam si baptizand⁹ est adultus sufficiet ei ad salutes
baptism⁹ alais, si tūc morias. Si ē p̄vulus in tali ca-
su ip̄se offeres, vel quicq; ali⁹ p̄t ip̄z baptizare, z dz
si ēt puer in p̄iculo mortis. Ez esti vel nesciret vel nō
posset ali⁹ baptizare nisi talis sacerdos, debet poti⁹ di-
mittere puez sine baptismo mori q; pecunia dare sa-
cerdoti, p̄ binōl. Nō ei faciēda sunt malaytveniat bo-
na, vt ait apl's ad Ro. iij. Ira tenet Tho. iij. z l. iij.
Pet. de rārā, z Pe. de palu, z glo. i. q. i. baptizādis, et
Richar. i. iij. q; tñ addit. Aliq; dicit q; in tali casu ni-
hilomin⁹ posset dari pecunia, ut tñ q; dās nō intēde-
ret eā dare p̄ sacro, sed p̄vitāda dānatiōe pueri, z ad
remouendā insaniā sacerdotis. **E**z aūt est de alijs
sacris q; sine p̄iculo dānatiōis ex cā differri p̄nt. Hec
Richar, q; opinio fuit guil. Posset tñ emi a talis sacer-
dote aq; qua ēt puer baptizādis si aq; ipsa erat puz
elementū. **S**ecund⁹ aūt si ēt iā cōsecreta, vt est aq; fontis
um baptismaliū, tūc ei simonia ēt km̄. II. z. l. i. c.
dictū. **L**odē mō nec p̄ confirmationē, nec p̄ crismate, nec
p̄ extrema vñctiōe licet exigere, sed sp̄ote oblatā licite
recipiūt. Dicit ei Greg. q; el⁹ oblatio nullā culpe ma-
culā īgerit q; nō ex ambietis p̄cesserit peritiōe. i. q. i.
sicut ep̄m. Et si in his vel q; busq; alijs sp̄ualibus
aliq; cōsuetudine exigant q; p̄ciū rei sp̄ualis cū intē-
tione emēdī vel vendēdī manifesta est simonia preci⁹
pue si ab inuitō exigant. Ez si accipiant q; qdaz sti-
pendia p̄ suetudinē approbata nō est simonia, si tñ
nō sit el⁹ intentio emēdī vel vendēdī, sed intētio referat
ad solā suetudis obseruantia, p̄cipue qñ q; voluntarie
soluit. In his tñ sollicitate est cauendū ab eo qđ
bz sp̄m simoneyl cupiditatis. Hectho. i. q. i. z ex de-
vi. z bone, cleri, c. ab oī. **I**te, p̄ eucaristie collatiōe nō
licet exigere vel ex pacto seu q; p̄ciū aliqd dare. i. q. i.
c. dictū. **P**ro celebratiōe aūt missē tanq; p̄ciū nun-
q; licitū est accipere dare. Sed km̄ Ray, si sacerdos
teneat celebrare puta q; bñs eccliam vel bñficiū offi-
ciare tenet, tūc exigere est simonia. i. q. i. c. vendētes
Si vero nō tenet, deficit ei sumpt⁹ p̄t accipere. i. q. i.
iudices. Nār opas suas locare p̄t siue ad diem siue
ad annū, extra ne p̄la. vi. su. c. fi. Qđ si sumpt⁹ habz z
ad hoc nō tenet aut dz facere gratis accessare alias

videfacere et auaricia, z licet forte qñ nō teneret ad
ista nō esset simonia eo q; nō debet suis stipendijs mu-
litare. xij. q. i. caritate, tñ turpe luç est qñ sit ex sua
ricia, vel saltē bz sp̄es mali. Et in q; liber p̄dictorū itelli-
gas q; ip̄le gratis dz cātarevel dicere missam, licet ali
qd, p̄ sumptib⁹ recipiat, z idē intelligas de alijs offi-
cīs diuinis qđ dictū est de missa. 2cor. tho. i. q. i. Ri-
char. in. iij. dicit q; pro anniversario celebrādo nō li-
cer facere pactū de pecunia dāda, si tñ ex deuotōe da-
tur ecclie, ecclia tenet p̄ illis celebrare, p̄ quib⁹ datur
km̄ q; pro recepto beneficio magis obligatā se videt,
hec ille. **E**t seculares q; dāt vel dimittit certā quanti-
tate pecunie p̄ missis seu annūlarijs fiendis innuen-
tes mori patrie q; suis in hmōi et simplicitate talie lo-
quentiū acsi vellēt emere videt q; pie sit interpretandū
factū eoz. s. q; dent p̄ modū elemosine, sunt tñ admo-
nendi de hocz ne dent rāq; p̄ciū misse. **I**te nec p̄
penitēcia seu p̄fessione debet aliqd exig. i. q. i. q̄cqd.
Et sacerdotes q; audiunt p̄fessiones principaliū inten-
detes lucrū pecunie etiā nō petant simonia cōmit/
tunt mentale. Si autē exigūt als non audituri cōmit/
tunt simoniā etiā ab ecclie puniendā. i. q. i. q̄p̄o
Sacerdos etiā qui nō vult dare licentia suo parro-
chiano alteri cōsistendi nisi p̄ pecunia simoniā cōmit/
tit, km̄ Ray. **I**n absolutione aūt ab excōlatione vel
suspensione aut interdicto si exigat pecunia q; si pena
culpe p̄cedentis pro q; fut excoicatus suspētus vel in
terdictus, factuz quidē nō est simoniācū nissub illa
specie intentio sit corrupta. **S**ed si exigat tanq; p̄re-
ciūm absolūtis simoniācū est km̄ tho. scđa scđe, et
Pe. z Hosti. **I**te pro sacro ordinis p̄maxime p̄bi-
betur exiḡ pecunia z exacta p̄solui, i. q. i. c. cū ordina-
re z extra de simo, c. in ordinādo. Sup quo, c. dt An-
tho. z bu. Nota tres p̄sonas que in ordinatiōe requi-
runt, s. ep̄s. mīnister, z notarius. Nota etiā q; sicut p̄n-
cipalis ordinatio debet ēt gratuita, itaz omne accidēs
ad ordinatiōem debet ēt gratuita. **E**t ep̄o claruz est
q; si recipiat aliqd p̄ ordinatiōe p̄ pactōem cōuen-
tiōe vel exactōem simonia est, i. q. i. q̄p̄o, z. c. sicut
ep̄m. Quinimo si def̄ pecunia ep̄o ne ordinet p̄ simo-
niā, simonia est ex pte ipsi⁹ ep̄i sed nō ex pte dāt, km̄
Lancré, z Bar. br̄x. i. q. i. nullus. Mīnister aūt in or-
dinatione de quo loq̄tūr decretalis illa, in ordinādo
vel est archidiacon⁹, qui bz examinare p̄monēdos, v̄l
est ille q; vocat p̄monēdos km̄ doc, vel ille q; mīnister in
scrutinio ordinādi km̄ formā, c. i. de scrutinio, vel est
ille minister q; legit euangeliū, s. cuj sit ordinatio km̄
Hosti, z quilibz horū si pecuniā recipet, p̄ illo mīsterio
simoniā cōmitteret. **S**ed de notario q; s. scribit p̄mo
uendos z postmodu facit trās ordinis collatiōnē lice-
at ei exigere vel recipere pecunia p̄ tali actu. Circa hoc
varie sunt opiniones. **Q**uidā dicit q; nō licet quan-
do habet notari⁹ salarioz de publico. **L**ou. dicit q; si
etiā nihil recipiat de publico nil tñ debet recipere, p̄ ta-
li scriptura q; simonia est vel ex pacto nil dz recipere
Ez si nō hac intentio accedit, s. ad illō faciendū cres-
dit glo. q; laic⁹ possit accipere. i. q. i. sicut ep̄z. Inno, dt
q; notari⁹ p̄t aliqd accipe pro suo salario dū tñ iustū
sit qđ p̄ciput vel aliqd plus prop̄ facti magnitudinē
vel cū n̄ valeret istūm si ali⁹ notari⁹ faceret, tūc notari⁹

*Mēr Sacerdōtib⁹
qui fondint p̄fessio-
nes p̄ pecunias*

No

Titulus Primus

huius tale officium non possit accipere sed estraneus huius posset perciperet non peccaret. Quilibet tamen huius hoc ex officio sponte oblata bene potest percipere. Recitat his opimoniis id est Anthonius de bu, in fine sic determinat. Tu dic clari quod quoniam aliquid sponte offeratur non currere aliquo pacto instituto vel suetudine tunc licitum est illud recipere. ut in c. dilectus, iij. co. ii. Quid vero aliquid accipitur in vigore patris institutis vel suetudinis. et tunc si recipies est salariatus de publico. in tali casu non liciter accipit. ut in c. i de magistris. Si autem non est salariatus de publico tunc diliguerit, quod aut officium est de substancia ordinatiois, et sic non licet recipere. aut non est de subiectu tunc si salariatus suerit scribenti considerato labore negotiis qualitate licita est receptio. Non est quod non debet cogi lysis stipendiis militare. ut in c. de off. de prescrips. Si autem salariatum quod solvit non conuenit considerato labore et qualitate negotiis. et tunc est licita receptio in modo recipies committit simonia ut hic per eum docet. tamen per notarium facit stylus cuius regie romane summa rapata sunt omnia beneficia summa qualitate ipsorum. Hec ille. Item per Raym. quod non huius titulii rogat probatur pleniter eum ad ordines ad titulum ecclesie sue. permittit ei quod nunquam in ecclesia sua aliquid petet simonia committit. eo. t. c. per tuas. Item per sacramentum licitum est aliquid recipere pro benedictione abbati et abbatissimae vel clavis virginis vel per aquam benedictam et bimotum. summa de palu. Utrum autem sacerdos possit vendere officium portandi aqua benedicta per parochiam. Dicit gualterus quod si talis sacerdos habet de consuetudine ut possit tale officium retineretur per se vel per aliud exerceretur prouertus recipere non est simonia si illud quidem mittat ad firmam, alsimonia est vel saltum turpe lucrum.

Dicuntur quedam §. XVII.

alia spuialis tertio modo. scilicet effectu per Ricardum. iij. ex eo videlicet quod procedunt ex spuiali gratia et ad ea disponunt. ut prophetare. predicare. ingressus religionis et bimotum. vel quod sunt de acribi vel negotiis spuilibus ut docere. iudicare. testificari et bimotum. Et horum quidam dicuntur spuialis per copartem ad spuitem ut prius. quedam per copartem ad spuitem humanum. Nota igitur prior quod per actum prophetandi non licet accipere pecuniam quoniam per eum et prophete veteris testamenti rariissime etiam sponte oblata recipiebat ne vendere viderentur prophetiam. et si accipiebat aliquem ad sustentationem ipsorum recipiebat ut dicit Hieronimus. i. q. i. iudices. ubi dicit quod quoniam pecuniam qui prophetas se singulis ex hoc diuinatores se esse oportebant id est sortilegos. Secundo nota quod paupib[us] non est danda elemosina pro orde ab eis fieri tales ex hoc quod intendat emere ordinem eorum. sed per gratuitum beneficium de intendere. provocare alios pauperes ad hoc per gratis et ex caritate ad ordinum procedunt per eum. iij. iij. Sed etsi deinde ex pacto pecunia pro psalterio dicendo est expressa simonia per eum. de palu. non autem si dare per vigilando super defuncto. scilicet laboris vigilie. esto quod ad vigilias sequeretur dicere psalterium vel alias ordes per hostem. Secundum cu[m] ordinatio est in ecclesia quod quod radit ad talis horam tantum habet et aliquis radit ad illam horam principaliter et lucrandi illud grauiter peccat et simonia quidem mortale committit sed non ea quod ab ecclesia puniri cum nulla pactio intercedat extra eum. et tua per Archi. nec tamen restituere oportet

pecuniā illā. Nota tertio quod per predicationē non licet recipere pecuniam sed licet predicationem recipere per eum. de palu. unde illud quod predicat principaliter hac intentio est recipiant pecuniam vel laudem seu favorem populi simonia mentalē committunt. i. q. iij. non solū. Sed si super hoc pacifuscum simonia est quod etiam per eccliam puniri potest. Dicit enim ibidem. in quolibet quod cum aliquo pretendentes religionem suam sententiam petunt a sacerdotibus quod percurerit eis pecuniam in prochâ sua ita quod sacerdos habeat inde certam p[ro]tectionem in hoc interueniat pacem simonia committit ipse sacerdos. quod plus uero sacerdotis spuialis est et credit ei eo quod sacerdos est et sacrificium est respectu illorum religiosorum quod defraudatio est elemosinarum respectu illorum quod dant et yterez. scilicet sacerdos et religiosi illi tenent de simonia. Nota quarto quod per ysum spuialis praetatis siue plature non licet aliquid accipere. cum enim ille cui committit spuial potest ex officio obligatus ad ysum praetatis sibi commisso in spuiali dispensat etiam pro sua sustentatione statuta stipendia habeat et ex redditibus ecclesiasticis. si aliquid accipit pro ysum huius potestatis non intelligere locare operas suas quas ex debito suscepit officium deinde impedit sed intelligere vendere ipsum spuialis gratie ysum. et sic esset simonia. Tercio. secunda secunda. ybi supra. unde non licet aliquid accipere pro quaestus dispensatione. nec etiam per hoc quod committit operas suas. nec per correctionem facienda nec per cessando a correctione. nec pro minima puniendo pecatum nec pro crimine celando iudice ecclesiastico. nec per expungendum. nec per visitandum. quoniam per curatorem licet reciperi penitentia et dedicatio. nec ut minus digna penitentia recosciliari et digna penitentia repellat. In oblio his committit simonia ex parte datus et recipientis si fiat et aliquid regali. scilicet pecunia. per ysum obsequiis per eum. de palu. et extra. eo. c. nemo. Nota quinto quod dare vel accipere aliquid superiori ut serueta iustitia in causa spuiali et iurisdictione ecclesiastica per eum. de palu. et Raym. simonia est quia sunt accessoria spuilibus. Et id est dicendum per eum. si agatur super spuilibus et persona iudicis sit ecclesiastica quod eius ecclastice iurisdictionis tenet ad tale ius reddendum. Sed si iudex sit laicus et super spuilibus iudicet non est simonia. licet alios grauiter peccet. Sicut testificari in causa spuiali sicut est matrimonium. de decimis et bimotis per pecuniam simonia est. In aliis autem causis si non simonia tamen iniustum est. Et ex hoc sequitur quod cum sigillum iudicis non sit nisi testimonium iudicij. non apparet quoniam per sigillo suo iudex possit aliquid petere nisi forte expensas cere et sigillatoris et clericorum ad hoc deputatorum. Duran. in. iij. Sed non solus hoc est illicitum sed etiam simoniacum in causa spuiali iurisdictione ecclesiastica. sed persistare concilium ut iurisperitus. vel patrocinium ut per curatorem aduocatum non solum in causa spuiali sed etiam spuiali per pecuniam non est simoniacum nec per eum. per eum. de palu. et Duran. Et rō est quod cum non teneat tales operas ex officio exhibere non cogitur de suo facere beneficium. t. q. iij. per caritatem. Nota sexto quod per doctrinam per recipere pecuniam a scolaribus doctor non quoniam vendens veritatem vel scientiam sed quoniam operas suas locas. quoniam videlicet ad hoc non tenet ex officio suo. nam si ad hoc teneretur ex officio intelligeretur ipsam vendere ex heretica tem unde grauiter peccaret. sicut patet in illis quod instituuntur in aliquibus ecclesiis ad docendum clericos ecclesie et alios pauperes pro quod ab ecclesia beneficium recipiunt.

Capitulū Quintū

a quibus nō licet eis aliquid accipe Tho. q. q. vbi supra. S; Hosti. d. q. si magistro est annexū sufficiēs bñs ficiū vel salariū nō licet ei a scolābō aliquid exigere. ali as simoniā cōmittit. i. q. q. vendētes. spōte tñ oblatā recipi p̄t. Sed si nō est annexū tale bñficiū vel sala riū qđ sufficiat ei p̄t accipe collectā p laborib⁹ suis. ar. p. q. q. c. quicūq. Et videſ qđ nō solū ab extraneis possit exigere sed etiā a clericis ecclie. nō tñ a paup̄ge cū ipse poti⁹ debet paup̄tati subucture. et talis ex actio nō d̄z esse coactoria ut qđ nō soluāt expellat eos a scolā aut recipiat res eoz. sed poti⁹ in opia suā expo nat et m̄lstromagis p̄t exigere magistrū vel doctor. vbi nul lā h̄. p̄missione a valētib⁹ soluere. qđ nō tenet eis gratis seruire. Et hec oīa intelligēda sunt fm̄ Hosti. qđ docto r est sufficiēs ad docēdū. nā si insufficiēs est nō est ei ex debito puidendū sed ipse tibi culpā L̄cor. sa tis Ray. Inno. et Ul. p̄ doctrina theologie aliquid acci pe dic̄ Pe. de palu. in. iij. q̄ videt simoniā et si nō de alijs sc̄t̄is. ¶ Nota septimo qđ fm̄ Ray. cū mḡ n̄ vult cōcedere festū alicui⁹ sc̄ti qđ est colendū ac celeb randū nisi p pecunia data simoniā p̄mittit qđ ven dit spūale ad qđ tenet. i. q. iij. c. vendētes et simili si se stū nō celebrandū vult festare nec vult legere ē eo n̄i p pecunia simoniā est. ¶ Nota octauo qđ fm̄ Pe. de palu. pro licētia docēdī in quacūq facultate dare v̄t recipi etiā gratis oblatū nec pro labore licet. S; fm̄ Ricar. q̄uis pro dādo tale licētia exigere sit illicitū. vt extra de magistris. nō tñ p̄prie est ibi simoniā Uli glo. dicit qđ est q̄si simoniacū. Itē fm̄ Fran. de zā. su p̄ cle. Si cp̄s p pecunia dat licētia eūdi ad studiū mortali pccat. qđ dat pro p̄cio qđ gratis d̄z. i. q. iij. vendētes. n̄ tñ sumōia est ibi s̄ turpe luc̄. Qđ si dat licētia eūdi ad studiū s̄ n̄ h̄ndi ibi p̄bēdā n̄i. p pecunia sit turpe luc̄ p̄mittit q̄uis Hugo dicit ibi cē simoniā.

Pro ingressu ante .§. XVIII
 religiōis siue monachorū siue monialū nō licet aliquid exigere vel accipe q̄si p̄ciū. spōte tñ oblatā q̄ntacunq; sint nō int̄ueniente aliquid corrupta intentōe lz recipi. et i hoc oēs doc̄. cor. i. q. q. sicut ep̄m. Licētū est etiā fm̄ tho. q. q. si prop̄ deuotōez quā aliq̄ ostēdit ad monasteriū largas elemosinas faciēdo facilī i monasterio recipias. sicut licētū ē ecōuerlo aliquē puocare ad deuotōem monasteriū prop̄ tp̄alia bñficia vt ex hoc inclineſ ad monasteriū ingressus. lz nō sit licētū ex p̄cepto aliquid dare vel accipe pro ingressu monasteriū. vt babet. i. q. q. q̄p̄io. hec tho. Qđ est intelligēdū ita tñ qđ illō tp̄ale qđ dāt nō sit p̄cipiale motiū p̄o p̄t qđ p̄cedat vel q̄raf religiōis ingressus. qđ tūc ē et simōia. fm̄ Ul. qđ p̄ tp̄alia traderēn̄ spūalia S; si monasteriū est tenuē ita qđ nō sufficiat suis. an possit bñi inten tio a religiōis illis recipiēdī tp̄alia vel etiā pacisci. sup̄ hoc sunt variae opinōes. Quidā ei dicit̄ Ul. qđ in ta li casu oblatis spūalib⁹ gratis p̄t h̄re intentōem recipiēdī tp̄alia ab ingrediētē p̄ sustētātē vite ipsius. et p̄t etiā exprimere et pacisci de deēminata summa tē palū. Et qđ videſ xtrariū extra eo. c. q̄m̄ simoniaca sub paup̄tatis p̄ceptu. intelligē fm̄ Ray. cū hoc dice bat in fraudē. vel fm̄ host. qđ nō gratis offerūtur sp̄i

ritualia sed recipiētēs faciūt p̄actū de spūalib⁹ ad tē palia. Isti enī ponūt duplex ius ex ingressu monaste rū copetrē ingresso. Unū. s. spūale. et hoc ēvōt in ca pitulorū p̄cipiaris bonoz q̄ ibi sūt et bñm̄. Aliō est p̄sustentēs p̄portionabilis de bonus monasteriū. et de isto vident̄ isti sentire qđ possit fieri pactio. nō de p̄mo S; ista opinio nō videſ multū rūta cū dicāt simpli et sine distincōe. i. q. q. q̄p̄io. Lesset oīs pactio. cesseret oīs p̄ceptio. Et sicut dī de p̄bēdā q̄q̄uis rēpale sit. tñ qđ annēta spūali. s. canonie vendi nō p̄t. als ipsa vendita. vēdūtū intelligē illud spūale cui annexū est vt dī. i. q. iij. c. si quis obiecēt. Ita videſ et de isto ius re accipiēdī tp̄alia. i. vīctū et vestītū rōe monachatus scilicet tp̄ale sit. vñt ab eo qđ nō est monach⁹ emi p̄ fm̄ Ul. puta cū q̄s laic⁹ dat rāntū monasteriōe v̄ de recipiat sustentatiōem vīte. tñ in monacho separati nō p̄ta iure spūali. tenet ei ei monasteriū. puidere in tp̄alib⁹ fm̄ possibilitatē cū ipse deseruit in spūalib⁹. Inno. etiā dicit qđ indistincte etiā p̄ceptu paup̄tatis. nō valer receptio cū pacto de pecunia. qđ nō excusat paup̄tas a simoniā. p̄ decre. q̄m̄. Et qđ pactū qđ non petat qđ de iure cōi cōpetit inducit simoniā. ar. eo. t. p̄ tuas. Et de iure cōmuni est qđ canonie vel monachus vīuat de cōi. extra de cōi. c. cū oēs. In li. aut̄ qđ dī directoriū iuris. li. iij. c. vi. vbi tractat̄ ista matēria et querit. An cū monasteriū est tenuē et nimia paup̄tate de p̄ssum possit pecunia dari et recipi sine sumōia. Ponit duplēcē opinionē et cōcordat̄ eas. Dicit ḡ qđ fm̄ Ul. rācre. Ray. Jo. et Hosti. p̄t hec verba dicere illi qđ sunt de cōuentu volēti intrare. Nos libēterz gratis recipim̄ te ad cōsortiū spūale. sed cū bona nřa nō sufficiat nobis et tibi. porta tecū vñ possis vīuere. vel sic p̄uideas tibivñ vīuere. Tūc ē si īgredēs monasteriū aliquid sua bona p̄ferat non p̄mittit simoniā dūmō pure p̄t hoc in fraudem nō dicāt sine aliq̄ pacto. ar. i. q. q. q̄. Nec ob. decre. q̄m̄. vbi dicit qđ volentes p̄ceptu paup̄tatis bñm̄iū palliare. Nā illō intelli gēdū est qđ nō sic caute p̄cedit fm̄ Hosti. et Hosti. s̄ si recipiētēs pactū faciūt et certū forz et postq̄ omiserit nitūt se p̄ceptu paup̄tatis excusare. s̄ hoc p̄ceptu nō parat̄ delinqūti. Nā esset sati⁹ same mori. p̄p̄io. q. iij. sicut. Sed Ber. bar. br. Inno. et Archi. dicit qđ nec ante nec p̄p̄t aliquid peti. i. q. i. eos. et q. iij. si quis p̄bendā. Et sic dicentes simoniā p̄mittit tā recipiētēs qđ recepti etiā si ignorēt. i. q. q. q̄. i. et extra eo. q̄m̄. Et hec opinio videſ q̄tū ad mulieres approbata. extra de sta. re. c. p̄iculose. li. vi. ubi. Districtū inhibem⁹ ne in monasterio ordinū nō mēdiciū mulierē decete ro aliquid recipiant in sorores. nisi qđ poterūt de ipsorū monasteriorū bonis vel p̄tib⁹ absq̄ penuria sustenari. si secus factū fuerit irritū decernētes. Ubi dicit̄ Jo. an. et Archi. qđ ex hoc multa mala sequūt̄ in mo nasteriis talib⁹ monialib⁹ qđ prop̄ hoc simoniā cō mittit. extra eo. q̄m̄. Et nota qđ non dicit cōmode sed absq̄ penuria. nā pollet sustentā qđ cōmode de cētū florenis. et cu. p̄p̄io. absq̄ penuria. Scdm̄ ei Pap̄. pe nuria dī indigētā et refamiliārīs necessitas. vbi ēt talis necessitas possent recipiētēs dicere. nō possum⁹ te recipiētēs qđ sum⁹ ita paup̄es qđ sine penuria nō possūt vīuere. et si te recipiemus nō teneret receptio. sed si

¶ Titulus Primus

haberes vñ vñteres z apporates tecū libeter te reci-
pemus. dñmodo nō plus dicat. Nec dicat tñ suffi-
ceret tibi alias nō recipem⁹ te. qz esset pactū z leqref-
simonia si prop̄ hoc moueren⁹ ad receptiōem princi-
palr. extra eo. tua nos. z tñ hoc casu vera est pria op̄i-
nio. Si at nō poss̄ susterari mode s̄ tñ absqz penu-
ria. forte nō possent ista dicere. extra eo. qm̄. r.c. nō sa-
nis. Et sic intelligit sc̄a opinio. hec oia in dicto libro
Entro. x. de bu. sup̄ dico. c. qm̄ simoniaca. recitat
aliā opinionē. z sic concludit. Dic. si recipiſ allegata
paupertate nō in fraudē sed ex pacto pcedēti est simo-
nia. Si pacto nō pcedēt s̄. prestatōe pmissa t̄perece
prōis. tūc si pditionāt receptiōem ad dationē bonoz
est simonia. vt in. c. tua nos. Si receptiō est simplex
sed de pecunia solvēda vt viuat ptesten⁹ receptiō nō
est simoniaca. Idēt multos fortiſ si nil d̄r in receptiōe.
z pecunia gratis offerr. hec ille. Ex his oib⁹ due pñt
exclusiones elici. Pria qz nulla pactio de t̄paliō d̄z iſ
teruenire p ingressu monasterij etiā si monasteriū sit
tenue fm̄ coloz̄ turioē opinionē pene fm̄ oēs. Se-
cunda est qz si monasteriū sit abūdās null⁹ deb̄z ibi eē
tractat⁹ de t̄paliō in receptiōe. z hoc est ḥ cōem abusi-
one. qz cōto monasteriū est abūdant⁹ tātovolūt ma-
iores dores. Spōte tñ oblata possunt recipe. Et si qdēz
brent intentiōem ad t̄palia p̄cipalr nulla tñ interne
niētē pactoeyel pueniōe seu exactiōe erit fm̄ Ray. s̄h
monia metalis qz p̄ sola pniam obolef nec incurunt
penas eccliaſticas. Qd̄ si gratis recepta est puella et
pntes p̄ receptoē nil volūt dare monasterio cū tñ sit
tenue. di. host. qz pñt moniales agere ḥ p̄rem p̄ alim-
tis filie. vel si est mortu⁹ p̄ pragere pñt ad p̄t̄ sue here⁹
ditatis. vt in Fluten. de sanc. cpl. nulla. coll. ix. Mon-
enī priuari pōt legitima p̄ ingressum religiōis nisi ip-
sa spōte iuri suo renūciasset. xix. qz iij. c. penul. Si aut̄
nullā fiat pactū sed taxatū est cōtū ingrediēs debeat
dare pro ingressu fm̄ hoc daf simoniacū ē. z repro-
baſ talis taxatio fm̄ Hosti. extra eo. c. sicut p̄o certo
Idē si fieri pactū de seruāda d̄suetudē. extra. e. veni-
ens. Idē si gratis recipiat z postea cōpellat ad seruā-
dū p̄uctudinē. extra eo. c. Jacobus.

Hidendum est etiam .§.xix

de quibusdam promissiōib⁹ vel auētione⁹ q̄ aliquā fuit
pro ingressu religiois vel ingressu monasterij collegij
vñ frācūnūratis qm̄ iducit simoniā Ubi nota fm̄ vñl.
q̄ si q̄ seruit religiosis prop̄e promissionē sibi faciat
sc̄ q̄ post certū tps recipiet ad religionē alias nō fui-
turus, simoniā dmitit vrraq̄ ps. i. q. ii. c̄sp̄o. Itē si
recipiētes exprimūt conditionē de aliqdā do. ⁊ recipie-
dus timēs repellit si ḥdiceret trac̄t. proponēt tñ in me-
re nil dare fm̄ guil. ingressus simoniacus reputat. qz
tacitum r̄as habet pro sensu exq̄ non ḥdixit illicite
pactōi, de reg. iu. q̄ tacet li. vi. Itē cū timēs nō recipi
dicit abbati. Si vellest me recipie dare vobis bona
mea. ⁊ sic habito sup hoc ḥflio abbas cū sensu con-
uētus recipit eū fm̄ guil. simonia est saltē ex pte offe-
rēis etiā si nō intuitu promissiōis ē recept⁹. sicut no-
ta L ancre. extra. e. nob̄ ḥdē Bern⁹. ⁊ Hosti. nec sibi pr̄
remanere. qd̄ tñ intelligendū est nisi secū disp̄sēt. te-
neat tñ ad aliō monasterium trāsure si serlicationi oblī

gasset fm illos. extra de reg. iu. ca. porrectū. Sz si tal
hoc simplē diceret nō intendēs ex hoc p t̄palia accipe
ingressum religionis sed declarare intentionem suā. s.
q̄ intendit trāsire cū bonis suis. et recipiētes etiā ad
bona t̄palia principalē nō respiciunt. in foro pnie si vi
deo q̄re sit simoni acus et si in foro cāz. Itē si q̄s procu
rat q̄fili⁹ alicui⁹ recipiāt in monasterio nō facta aliquā
cōuentuō et post receptō em talis q̄ procurauit hoc so
licitat patre illi⁹ ut serat aliquād monasterio fm guil.
est quidē simonia q̄n ille nō procurasset alī illū recipi
p̄ nisi q̄ spabat eū datuz aliquād mōasterio. vel si tūc
nō hoc spauit nūc perū dari aliquād monasterio p
receptō ip̄sī⁹. Sz si nō ex hoc sed alias sollicitat eum
vt sit deuotus monasterio vt esse d̄z. et ex dilectione oris
ta ex receptō filij serat monasterio nō est simonia.
Itē monachi q̄ dāt aliquād abbati velepo p prioratib⁹
bndis. v̄l etiā nō remouant̄ a prioratib⁹ fm guil.
si in illis prioratib⁹ est aliquād spūale. et li. p̄ vel propter
dicar app̄ciationē vel cām. p̄mīa et p̄ncipalē simonia
est. Itē si p receptō alicui⁹ ponat cōditio seu pactio
ex vtracq̄ pte. ingrediēris. s. ad religione. et recipiētis
de aliquād dādo sed ante cōdītō recipiāt vel acceptetur recipi
vtracq̄ p̄s reuocat cōdītō. et si gratis recipiāt fm guil.
nō est simoniaca receptio sed licua dū tm nō sit corrū
pta intētio. s. q̄ nō obſtāt reuocatōe p̄ncipalē dāt
ingressus intuitu t̄paliū. q̄r tūc est ibi simonia sz mē
talis tm. Si at iā recept⁹ est an reuocatōe ip̄o facto
est indign⁹ eo monasterio q̄ simoniaca ingressus. Itē
si pmittat alicui⁹ q̄ post bienniū recipieb̄ si tm intētio
didicerit tale artevel steterit in scol. et tūc sic recipiāt et
nō an fm v̄l. et Ul. nō est simonia. q̄r pindē est acsi
diceret Induēm⁹ te si intēt̄ reddider̄ te idoneū addi
scēdo tale qd̄. puto tm q̄ si h̄rek intētio ad lucz tēpale
illī⁹ artis de q̄ sit pacru vt addiscat q̄ et simonia p̄ mis
n̄ ab obsecō. Itē si q̄s dat bona sua alicui ecclie secu
lariy in canonici recipiaſt̄ siquidē hoc facit bac intē
tione conditōe et pacto vt retineat illa bona p̄ pbēda
et ipse in canonici recipiaſt̄ simonia ēctiā in foro cāz.
Si vero nullū pactū vel dūētio fiat sed simplē dat et
si credit in canonici assignatis sibi bonis suis p̄ pre
bēda bacvidelz intentōe p̄ncipalē vt p̄ illa t̄palia acci
piat spūalia. simonia mētalis est. Sed si puro deuoſ
tionis affectu largif bona sua ecclie rogat in canonici
cū recipiāt illa bona sibi p̄ pbēda retinere. et clerici eti
am hoc libere faciat sine intētione corrupta nō est sy
monia sz lītū. hoc extra eo. c. tua nos. et fm Hosti.
Ber. et Ul. Itē si q̄s seruit in hospitali velecclia pu
ra ad pulsandū cāpanas faciēdā matriculār̄ bmōi p̄
pecunia. siquidē tali officio sit attingēt̄ aliquād ius spū
rituale simonia ē. Sz si nō est ibi ius spūale nō est si
monia fm Ray. sed poss̄ ibi ēē turpe lucz q̄n̄ videlic̄
nō est suetū talia vēdere vel emere. Sz si suetudo
bz talia locarez bmōi p̄ fieri. ix. q. iiii. c. conq̄st⁹. Item
de d̄frānitatisb⁹ in q̄bo statutū est q̄ null⁹ recipiatur
nils. pmittat vel iuret se datuz tm annuat̄ pro bmōi
datoe n̄ bz locū simonia. q̄r bmōi d̄frānitates nō p̄nt
vere dici religiōes q̄s. s. sunt bz qdā ɔgregatiōes ad bñ
faciēdū q̄nimo pot̄ et si talis datio t̄paliū ab eis ipo
nak p elemosinis faciēdis. vt p alēdīs paupib⁹. p re
dimēdīs captiūis et bmōi laudabile est. et tales d̄fri

Capitulū Quintū

nitates bone sunt, dī. flī. si q̄s despicit. Et sīr si oportet q̄ semel in anno vel mēse conueniat ad tractandū de salute ase. disponendū de agēdis. et propter hoc si aut expēnsē iustū est ut ponat inter se aliquā quātitātē. Ideoq̄ propter p̄dictas cās p̄dīcū statutū videſ licitū et bonū. Tū ad oēm ambiguitatē tollendā fīm. Ul. tūtū eēt q̄ bīmōi statuta fierēt sub forma affirmativa. puta si q̄s dederit tantū recipiat in cōfratē. et n̄ p̄ verba negatiua. s. quis n̄ dederit tantū n̄ recipiat. Sed fīm Ray. iuramētū in bīmōi n̄ approbat prop̄ pīculū pīvī.

Quid autē agere de .§.XX.

beant simoniace religionē ingressi seu recepti Tho. et Ray. in summa circa bīmōi sic dicunt. Si simonia cōmissa fuit sc̄ientib⁹ ipsis q̄ recepti sunt. de suo monasterio dīt expelli. sine spe restituōis. et dīt ad agēdā p̄petuā penitētiā in locū artioris regule detrudi. ex e. q̄m simoniaca. Et si n̄ inuenit artior regula dīt mūtari in aliō monasteriū et eiusdē regule. quod si n̄ p̄ mode fieri fiat salutē ad tps ar. lxxxvi. d. valer p̄ stea recipiāt de nouo. Si autē simonia fuit om̄issa ipsiſ ignorātib⁹ sufficit q̄ renūciant locor postea p̄terunt de nouo recipi mutatis tñ priorib⁹ locis. extra eo. ex insinuatione. Et intelligūt Ray. et Ul. q̄ prediſtus rigor seruādus est eriā in occultis simonijs et in foro penitētialī licet nō cōstet de crīmī p̄ inquisitōe vel in forma iudicij ar. in dicto. c. q̄m qđ nihil loquitur de accusatōe vel inquisitōe. intellige tñ occultaz si monia nō mentalē rāntū que p̄ solā p̄nīam purgat. sed ab extra p̄cedēt. s. p̄ pactōem. cōuentōem. v̄l alī qđ simile. et si alijs p̄sonis extra eo. occulitū. Lū tali b̄ autē fīm Ray. potest dici in fauore religiōis q̄ ep̄iscopus p̄t dispensare et in ordine in loco. Vili etiā potest dispensare capitulū ut platus eorū. dum tñ mēipsi nō fuerint particeps simoniae. qz cū ex hoc sint puniendi nō debent ex eodē factō priuilegiū obtineſt. imo viden fīm amissione p̄tatem recipiendi talem. vili qui nō peccauerūt acq̄siuſſe. ar. extra de elec. c. bone Tales eriā qui. s. om̄iserūt simonia ī bīmōi. et particeps eius vi sanguinei q̄ dāt dotes incurrit ecclīcātōne fīm extra uagantē. Urbani quā habes supra. pīa pte ti. pīo. Nec absolui poterūt nīsī a papa. Audīti m̄i a fide dignis q̄ Martin⁹ q̄ntus habuit diceſt re q̄nō vult bas p̄sonas incurrire censuras ecclīasticas propter dotes que dānt a monialib⁹ pro ingressu monasteriorū.

Quia circa annera .§.XXI

spūalib⁹ eriā cōmittit simoniavt dictū est cū. s. p̄ eis dāt q̄d cumq̄ munus. Ideo de eis nū cōvidētū est. primo de beneficijs et p̄bendis que p̄p̄t officiū dātur. Ubi primo sciendū est fīm tho. ī sum. et in. lī. q̄ circa collationē beneficiorū et p̄bendarū si eīs on̄teq̄ alicui beneficīu vel p̄bendam cōferat. ordinavit subtrahere aliquid de beneficio seu prouētu p̄bende. p̄ aliquid iusta causa et non inuenit aliqua cōuentio cum eo cui dare disposuit nō est simonia. Si autē paciō interueniat ut antevel post receptōem accipiat ab eo cui beneficīu consert vel aliquid sibi exhiberi de fructi

bus beneficij vel p̄bende requirit nō caret vīcio sumōne. quis id est acī ab eo munus exigeret. Secūdo nota fīm Antho. de bu. sup c. qui aliū. eo. ti. q̄ sī cut nō licet pecunia dari immediate pro beneficio cōsequēdo. ita etiā nec pro dāda vacatōne beneficij ut postea conserat. quis p̄eambulū estz via ad collatōnem. Item cū dicunt sibi aliq̄ maiores canonici. cas̄ non iuzemus neptulos nostros placeat tibi de meo et mībi placebit de tuo. vel de eo qui dicit. nūc me viuente sicut canonicus in ecclīa nūsī fiat talis. p̄ quo rogaui. dicit Ray. q̄ simoniā om̄ittunt in vīroq̄ casū. nam canon dicit. Lesset om̄is dūentio. i. q. ii. q̄p̄ior. Itē si dicatynus canonicus alteri tu fuisti et audītū in vīna p̄petiōe ego debeo exaudiri in al. a. dicit Ray. q̄ si p̄ces sunt spirituales nō est simonia. ar. dist. h̄c quia sancta. Si autē sunt p̄ces carnales vel ex pacto quondā factō v̄l nūc faciendo simonia est. Item si in fundatione ecclīe fiat talis cōstitutio q̄ qui dederit tantū in redditib⁹ vel tantā quātitatē pecunie q̄ possint emi possessiones talū redditū recipiat in canoniciū et qui dederit habeat p̄bendam. Dicit guil. q̄ si fiat ita q̄ nō duret in p̄petuū sed ad tempus nec fiat in fraudē simonie. et ea sit intentio constitutis q̄ non pro rebo dādis. sed p̄ncipalē propter dīvīnū cultus augmentādū. et propter dēuotōem dantis recipiat ad spiritualia. tolerari potest. dū tamen ille q̄ recipiāt dignus. Item si dēf pecunia pro electōe alicuius nō ab eo sed ab alio. et iā electio facta est a maiori parte de eo aliquib⁹ cōtra dicentib⁹ eo sciente et nō cōtra dicēte. licet hoc sit factū devolūtate eius turbata. sȳ monia cōmittit et resignare tenet. extra eo. Matheus Multoforti si electio facta nō fuisset extra eo. nobis q̄r̄ licet esset minor pars tamen se possunt opponere. quia forte fuerūt contēti. extra de elec. c. quia propter vel quia electus erat irregularis et bīmōi. et ita ius habens vñ nihil ei dari debet. Vili si ante electōem dēf pecunia ab aliq̄ v̄tūsī eligat petrū codē petro ignorante. et sic postea eligat electio rāntū simoniaca repelēda est. nisi cōstaret illos q̄ fecerūt p̄missionē vel doſtōlē fraude hoc fecisse id est in dispēdiū eius q̄ erat eligēdūs. Et quis electores illū p̄p̄t datū nō elegērint sed erāt alias cū electuri. tñ q̄ nulla p̄missionē nullā p̄tactio debuit interuenire tūc ab amicis simoniaca repuraf. i. q. i. placuit. hec om̄ia in lib. directorij iuris. Item Anto. de bu. sup. c. Matheus eo. ti. q̄ et ponit exemplū devoluntate turbata dicens. q̄ forte amico consulenti rāndit. maledicat ipse. da illi pecuniā que secū sit in p̄titiōem. vel quia intēdebat redimere cōtādem suā. sed intētio ex quo pactū interuenit non excusat. vel sicut forte voluntas turbata. quia respondit. Amice qđ a me queris conciliū fac quod videſt tibi. et id dixit animo turbato. Inno. etiam dīcūt q̄ siue iusta siue iniusta esset contradicōtō antecōfirmationē līcita non fuit dātio pecunie. de elec. c. si significasti. Qd si detur pecunia pro electione alicuius in imperatore vel regem vel rectorem ciuitatis. quis Hostiē. dixerit esse ibi simonia. verius tamē dicitur fīm alios q̄ sit ibi turpe lucy et nō simonia. quia rēporale est fīm tho. sc̄da sc̄de. q. lxxv. Item cum dātur pecunia a se vel ab alio eo sciente et consentiente

Citulus Primus

pro cōfūmatōe electōis est simonia fm pē, de palu,
 nīl q̄s faceret redimēdo vexatōem suā. Sicut ei lice
 ret iure ciuili redimere sanguinē suū, sic iure canonis
 vexatōem, qđ sit qñ hō dat pecunia nō vt aliquid
 ius acq̄rat sibi sed ne acq̄stū ius iniuste ipediat, hec
 pē. Si at p̄ cōfūmatōeyel bñficiōe vel p̄secratoe da
 ref pecunia eo nesciēt ex tñ voluntatez p̄hibitōz suā a q̄
 nunq̄ recessit z pecunia aliq̄s soluit vel pmisit nibil
 ei noceret nīl eēt p̄sanguinez, v̄l nīl postea cōsensit
 soluedo pecunia vel reddēdo selurā, extra eo, c. sicut
 vbi dicitur Berni. z Hosti, q̄ si cōsensit simonia cō
 misisset, q̄ cōsentire est qñ cūq̄ cōsentire aī v̄l p̄. sicut
 accipe est qñ cūq̄ accipe aī v̄l p̄. i. q. i. eos, q̄ in ma
 leficis factis noīe ei ratiabilitio retrotrahit z māda
 to compaq̄ extra de re, iu. li. vi, hec habent in directo
 rio iustis li. iij. Nota etiā fm frān, de zamb, sup cle.
 post. Paulū q̄ si ipetrans bñficiū petu sibi illō con
 cedi q̄uis videat q̄ nō debeat admittit sed rehet rāq̄
 ambitiosus, m̄ in iudicio ecclie nō censetur ambicio
 sus, q̄ ius suū prosequitur, sicut noīat in scrutinio d̄
 petit, extra de elec, c, publicato, z electus q̄ petit con
 firmari, d̄ e lec, c, dudum, z p̄secratus in epim q̄ petit con
 palliū dīs, c, prisca. Sed in iudicio dei q̄ videt corz ex
 quo p̄tā procedit, vt d̄ Mar. xv, iudicat fm inten
 tionēr dispositōem ei. Idē emere vel vēdere officia
 ecclastica simonia ē. i. q. i. li q̄s c̄ps, vbi dclii Lali
 cedon. iudicat simoniacos esse etiā p̄curatores rez ec
 clasticaz z defensores z regule subiectos si p̄ pecun
 ia ordinans seu instituū, z mediatores simonie. Et
 sicut dicit Urbanus, i. q. iij, saluator, noīe p̄curatoris
 intelligit rez ecclasticaz administrator, vt p̄positus si
 ue yconomus q. s. est ille q̄ p̄est rebo canōicoz, z vicedo
 minus q̄ p̄est rebo epī Noīe defensoris intelligit aduo
 catus siue sindic, i. q̄ p̄est caub ecclie siue aduocat
 yniūstatis z castald siue maior dñs, q. s. b̄z curā rez
 exteriorz epiz iudez epī sicut in ecclia Bonon. In sub
 secto regule intelligit archip̄b̄ter, archidiaconus, ca
 nonicus, monachz z q̄libet ecclastico mācipat offi
 cio. Et in his oībo dixerūt quidā vt Hug. z Bar, brū
 semp cōmīti simonia si emanat, z hoc q̄ p̄hibitū, alj
 vēdicit Ray, in herētes cōsuetudini dicūt p̄babilius
 ḡtūc est simonia in empta administratōe q̄i h̄z āneq̄tū
 aliqd sp̄ualitatist, alr nō, Idē Cl. z addit p̄aduocat
 us castald z iudez p̄t ee laic, z tūc nibil sp̄ualitat
 b̄z, v̄l, aut dicit q̄ sp̄ est illūc talia emere vel vēnde
 re q̄ p̄hibitū. Et nota q̄ ille q̄ recipit bñficiū ecclie
 stasticū simoniace tenet fm tho. z Ray, renūciare bñ
 ficio, z si simonia missa est p̄ ipm vel aliu eo scīte et
 nō p̄dicēte tenet restituere oēs fruct⁹ p̄ceptos z p̄cī
 pi potuisse, p̄t q. vi, si res alīca, extra de resti. spo.
 c. grauis. Generālē enī possidēs sine titulo tenet ad
 oīa dāna, z lucra p̄ceptaz p̄cipienda, ff. de rebo vēdis
 tis, l. si nauis. Et intellige fruct⁹ q̄ sup̄sunt deducris
 tñ expēs q̄ sunt q̄rendoz. Iseruādoz fructuum
 grāia q̄ deducūt iā a bone fidei q̄ male fidei posses
 fore, z etiā deductis fructib⁹ seu expēs in fuitū vel
 utilitatē ecclie factis, z idē vēdēdū est de illo q̄ ersi pri
 us nesciuit tñ posic̄z sciuit nō statū renūciavit, ar. ex.
 eo. de simonia, dū tñ est bone fidei, possessor nō tene
 tur de illis fructib⁹ q̄s interi p̄sumit sed cū scīt tenet

tñ de extatib⁹, L. de reiven. l. certū. Etet dicit ātho:
 de bu, eo, ii. c. de regulanib⁹. Si tales sunt ep̄i cedere
 vel renūciare nō p̄nt sine licēia pape Alij inferiores
 cedere nō p̄nt sine licēia suoz platoz, extra de renū.
 admonet, Si tñ nō p̄nt licēia b̄re dñt aio v̄l oīo res
 nūciare, q̄ nō p̄nt penitente nīl malū ablatis restitus
 antz sp̄ sunt in mora sicut fures, tñh, q. vi, si res, Dū
 cūt do, q̄ imo in hoc casu recurrat ad superiores, inter
 tñ abstineat de bonis ecclie fm Inno. z Hosti, dī
 cūt etiā doc, q̄ inferiores plati z exēpti renūciant i ma
 nīb⁹ pape tñ. Sz differūt ab ep̄is in hoc, q̄ ep̄i non
 renūciat in manib⁹ legati h̄z sic abbates exēpti, hec il
 le. Vide etiā q̄cū tali dispēsari possit retinēre bñfici
 um simoniace sine resignatōe dūmō sit disposit⁹ ille
 renūciare in casu q̄ nō obtineat dispēsationez sicut di
 cim⁹ z de surto, q̄z purgari p̄t etiā surto r̄manēte pe
 nes surē, l. cū petitz accipit remissionē d̄z tñ q̄ curius
 p̄t hmōi petere dispēsationem z interi a fructib⁹ ē absti
 nere. De renūciatōe at bñficiū i extremis quō siēda ē
 bēs s. h. f. h. De alīb⁹ penit hmōi sumōe bēs. j. h. f.

De sepultura circa .v. XXII

quā eliq̄n simonia omittit; Nota fm Hoff, q̄ sepul
 tura sumif multipli. Qñc ei dīr sepultura officiū ec
 clasticiū qđ impēdīs sepeliēdis, z hoc q̄ sp̄uale est
 vendīnō p̄t, vt dīr, i. q. i. dictū, xij, q. h. p̄cipiēdū Qñ
 q̄ sepultura dīr ipsa terra in q̄ defunct⁹ sepelit. z tūc si
 est de cūmīterioyēdi nō p̄t siue sit ibi aliq̄s sepult⁹ si
 ue nō. Tertio dīr sepultura tūba marmoreayella/
 pīdea, z hec vēdi p̄t si sit pura, i. si null⁹ sit ibi sepult⁹.
 si aut̄ aliq̄s sit ibi sepult⁹ locus fact⁹ ē religiosus nec
 p̄venit, p̄t q. h. q̄sta, z c. postq̄z Quarto dīr sepul
 tura terra pura ad ysum sepulture depūtāt z hec vē
 di p̄t, xij, q. h. aux. Pro exēquij s̄ igit mortuoz nibil
 d̄z etiā h̄z pie debet cōsuetudines obfūari extra eo, ad
 nrām. Qd si clerici aliqd corp⁹ sepelire nō vellē nīl
 fiat cautio eis ab hereditib⁹ defuncti de redēptōe eorū
 q̄veniūt cū funere simonia cōmitūt, z multomagis
 qñ absc̄b pecunia hoc exigūt nolētes alīc̄ sepelire, xij
 q. h. q̄sta est. Si aut̄ faciūt pactōem de redimēdo le
 ctū, pānos z hmōi etiā an poratōem ad eccliam, per
 hoc tñ nō est simonia h̄z licēi, cū illa sint tñpālia, dū
 mō p̄t hoc nō negēt sepultura v̄l imīscēf ius sepultu
 re, z si nō vellent post sepulturā heredes facere qđ de
 bitū est, cleric⁹ p̄tagere h̄z eos extra eo, c, ad aplīcam.
 Itē circa processiones q̄s faciunt aliq̄ collegiate ec
 clastie in obsequiis mortuoz datavēl promissia pecun
 ia vel alia re tñpālia alias nō facturi, Nota fm Ray.
 q̄ si tenētē clerici ad huiusmodi processiōes ex officiō
 lic exigere aliqd simonia ē. i. q. iij, vendentes Si nō
 tenētē nō est simonia exigere, dum tamē non intē
 dant hoc petere vel recipere tanq̄ precium officiū sed
 vt stipēdium sumptus, alias simonia esset si pro sp̄is
 rituali temporale, acciperent Item cum est statutum
 in aliqua ecclastie q̄ processio fiat pro pecunia. dicit
 Ray, q̄ si statutum factum sit per verba affirmatiua
 puta quicunq̄ reliquerit collegio decem habeat pro
 cessionem et alias ad eam non tenebatur, non est si
 monia. Sed si statutum est factum per verba negati
 ua, puta q̄ nulli fiat processio, nisi qui reliquerit

Capitulū Sextū

tantū simonia est, q̄ tollit officiū pietatis, s. q̄ pecē
sio nō fiat gratis vel pro minori p̄cio ar. extra de iure
iurā. Quāto p̄sonā. Lōcor. tho. q. q. Itē cū apud alīz
quā eccliam sunt diversi cimiteria z tazaf pro quan/
ta pecunia q̄s ponat in tali cimiterio. dicit Host. q̄ ē
simonia, z eodē modo si crux sp̄alis portet ad funus
extra eo. c. audiūmus.

Hasta etiā sacra vt §. XXIII
calices z vestes sacre, vt paramēta. pālle, z bīndi, an/
te cōsecratōem quidē simpli vendi p̄nt ut alie res, s.
post cōsecratōem q̄ sp̄ualibus annexa sunt rōe con/
secratōis vendi nō possunt, sed rōe materie referendo
intentiōem ad tēpale nō ad sp̄uale vendi p̄nt eccl̄q̄s
z in eadē forma, sed laico siue priuato vendi non p̄t
calix nisi cōstatuſ vel cōtractuſ p̄missa prius orde. c.
q. q. q. hoc ius, hec al. Sed z Petrus de palu. in. q̄
dicit q̄vasa sacra laicis vendi nō debēt nisi p̄fata, q̄
bus tamē possunt obligari. Et subdit Idē est de reli
quīs q̄ gratia auriz argēti vendi possunt z obligari,
nō aliter, q̄ nemo martires distractabat, nemo merceſ.
L. de sacrosanc. eccl., l. nemo.

Jus etiam patro .§. XXIII
tūatus q̄ annēxū est sp̄uali ideo emi vel vēdi nō p̄t,
alias cōmitiū simonia fm tho, z alios. Et at ius pa
tronat̄ fm Host. p̄tā p̄sentandi instituēdū ad bīndi
cū ecclasticū simplex z vacans. Et puenit hoc ius
patronat̄ fm goff, z hosti, z Inno. ex fundatiōe, s. ec/
clesie, doratōe, soli collatōe, vt. xvi. q. viii. filijs, z. c. q/
cung. z. xviii. q. q. abbatē, vñ versus. Patronū faci
unt dos edificatio fund⁹. Et dī hic ius patronat̄ q̄
q̄ aduocatio. q̄iog vicediūatus. q̄idoq̄ custodia, v̄l
guardia, q̄ioḡ ius frequētātōis vel, p̄cessiōis. hec oia
z similia p̄o eodē supponit, extra dī sta. mo. in singu
lis. q. vi. Exempla habes q̄ dicat his noīb̄ in iure.
Et patronatu vero cōpetit p̄tō q̄druplex ius. Pri
mū q̄ ipē p̄t p̄ntare instituēdū ad p̄bendas siue ec
clesias no collegiatas, extra. e. fere p̄ totū. In collegia
tis vero nō electiōi faciēde sed iā facete postulat̄ alien
sus patroni. extra e. nobis. Scđ est q̄ q̄si principal
p̄mū in p̄cessione p̄cedit. xvi. q. viii. pie mētis. Terti
um est q̄ defensor p̄cipiūs ecclie est, z ideo tenet eas
defendere ab oīb̄ opp̄sitorib⁹. xvi. q. viii. filijs. Quar
tū est q̄ si vergat ad inopiā alēdus est de bonis eccl
sievt in dicto. c. filijs. Et p̄t patronus laicus de con
sensu ep̄i in ipsa fundatiōe certū cēsum tenere. extra e.
pt̄erea. S; n̄iyltra dī exigere nec eccliam grauare in
alīq. extra de sta. mo. in singulis. S; q̄i patron⁹ est
locus religiosus vt si alīq. monachib⁹ in proprio solo et
propriis expētis eccliam edificauerūt. h̄it in ea om̄i
nia t̄galia sicut ep̄s oia sp̄ualia. xvi. q. q. sane extra dī
capel. mo. c. p̄io. z h̄it n̄ib̄omin⁹ viā p̄ntādi. extra
de sup. ne. p̄la. sicut. Dare liḡ pecunia vel accipe pro
tali p̄ntatōe q̄ cōpetit patronis simonia est. Silvren
dere tale ius. s. patronat̄ p̄ sevel etiā vendere villa seu
casale ybi est ecclasia cui⁹ q̄s est patronus z rōue illi⁹
patronatus alīqd plus petere simonia est. S; yende
re simpli villa talēcū om̄i iurisdictōe quā ibi habet q̄
uis ius patronat̄ p̄ istū modū venditōis deueniat ad

emptorē nō est simonia. Tūr Abraā q̄ emit agrybi
erat spelunca duplex. Gen. xxii. in quo loco dicūtur
fuisse sepulti primi parētes z p̄ m̄s locus erat religio
sus effectus. xiiij. q. q. Ebron. non arguit de simonia
q̄ respectū habuit ad agry nō ad sepulerū, sed eph̄io
rep̄hendit de hoc. xiiij. q. q. c. postq̄, q̄ intēionem
habuit ad sepulcrū ut ex eo aliqd pl̄ p̄teret. Et q̄uis
eph̄io gratis ei sepulturā offerret, pp̄edit tū abraā
q̄ gratis recipe sine eius offensa si poterat, z. p̄ptera
pecuniā dedit in hoc redimē vexatiōem suā ut dicit
tho. Itē ius patronat̄ per se in feudū dari nō p̄t fm
Host, sed cum yniuersitate puta alicuius loci vel iu
rium alicui⁹ dari potest, extra eo, cum leculū. Itē nec
simpliciter nec cum yniuersitate p̄t pignori obligari
fm Inno. De alijs que pertinent ad ius patronat̄ vid
infra in. q̄. pte.

Pena autem cōtra .§. XXV

simoniacos in iudicio ecclasticoz fm iura est princi
paliter triplex. Pr̄ia est suspēsio ab executoe ordinum
de q̄ quō q̄s incurrat̄ q̄i vide, infra. in. q̄. pte. c. e. z
hoc in corpe iuris. Secda pena est q̄ dī puniri si de
crimē cōstiterit in iudicio pena depositōis z insamie,
xv. q. viii. sane, z extra de accu. inq̄sitōis. Tertia pena
est excoicatōis. z hec inducta est p̄ extrauagātes q̄ ad
quasdā simoniass. De pecunia aut̄ simoniace recepta
q̄d agendū sit, vide supra in c. primo. §. viii. De fr̄u
ctibus aut̄ beneficioz simoniace receptorū q̄d agen
dū habes supra eo. c. h. xxvi. Et notayt dī in dire
croio iuris. li. q̄. vi. q̄ si quis ordinat̄ fuit ad ali
quem ordinē ab episcopo de quo audiuist̄ prius ex re
latōne aliqui orū q̄ cōsistoriū simoniē z ideo no
lebat ab eodē episcopo ad supiores ordines promo
ueri, potest quidē in suscep̄to ordine secure ministra
re, sed cōtra cōscientiā ad superiores ab eodē episcopo
nō promoueat̄ n̄ili deponat cōscientiam erroneam,
quia grauiter peccaret̄ in hoc inciderit ex cōscien
tia nimis scrupulosa extra eo, p̄ tuas. q̄. ybi dicit glo.
Bernar. q̄ nō cōstabat illū episcopū esse simoniacū
et ideo papa dicit q̄ secure ministret̄ in ordinē suscep
to, quod enī audiuist̄ ab alijs credere non debuit.
Unde et Hosti, super dicto cap̄. elicit̄ quinq̄ notabi
lia. Pr̄mū est q̄ et varijs dictis in alterius p̄iudi
cium nō est cōsciētia formanda. Secundū est q̄
si formata sit taliter, ad consiliū prelati deponēda est
Tertium q̄ si deponi nō potest omnib⁹ modis se
quenda est. Quartū est q̄ virtus animi descripu
losa cōsciētia potest facere bonam z in melius infor
mare, z dībilitas animi est etiā nimia simplicitas ec
cl̄i. Quintū est q̄ in indifferētibus potest vnuſq̄s
prout sibi placet cōscientiā informare.

Capitulum sextum. De ysura per modum predi
cationis.

DE ysura inquit Psal
mista. Non defecit de plateis eius ysura
et dolus. Quod videtur verificari et de ci
uitate terrestri, et de ciuitate spirituali ecclesie. Vig
enim est aliqua ciuitas in orbe in qua sit ysura

¶ Titulus Primus

et dolus, et sic a sinagoga iudeoz traxit ysurā ad ecclesiā xpianorū dico quoad nūerū seu baptisma receperū nō autē quo ad meritū et op̄ fidei viuu. Dis enī ver⁹ fidelis sum op̄ se cauet ab ysurā voragine q̄ substantias exhaustas deuorat propter qđ ipsa mireccia ex genitilitate cōgregata, et iō in chananea figura ea prop̄ magnitudinē fidei merito clamat Miserere mei filii dauid. filia mea male a demonio vexat. filia ecclesie est qlibet persona sive aia xpiana quā ipa generat q̄ aquā baptismi, sed ista filia vexat ut in plurib⁹ a demonio qđ dicitur māmona qđ interpretat dūnitie qnū illicite acquisitioni sup̄ oēs attedit ysurā, et ideo malelevat. Et q̄ malelevat oīt p̄s. in pdicto yseru. Tetur enī maler valde male, tripliciter. Primo ppter cōtinuatiōem piculosissimā que notaſ ibi. Nō defecit Sedo propter extēsiōē copiosissimā que signat ibi. de plateis ei⁹. Tertio propter palliatōem seu excusa tōne fraudulentā, ibi ysurā et dolus.

Et ab illo yltimo incho .§.I.
ando dico q̄ in ylurario est palliatione excusatio sui
et multū fraudulētissimā hinc sequit̄ magna et ma-
la vexatio demonis in eo. Quid ei peius et dānabilit̄
pt esse in hoc q̄ excusare flagicū suū. Ad qd oīdē
dum p̄mi parētes p̄ excusatōem sui peti iūdiate d̄
padiſo fuerūt expulsi. Sz. puidēam p̄nō qd sic ylura,
et exinde quō sit falsa et fraudulēta excusatio eius.
Usura fm. Hoff. est quicqd sorti accedit p̄cedēte in-
tentōe vel pacto. Uel fm. alios et clari⁹. Usura est lu-
cū ex mutuo p̄ncipalē intentū. ut si mutuo tibi cē-
tum florenos hac p̄ncipalē intentōe vlt̄ aliqd pl̄ yl-
tra centū recipiā. yl̄ si mutuo tibi certas mēsuras fru-
mēti yinir olei et bmoi q̄ yl̄ sumunq̄ et plus ex hoc
exq̄o q̄ ipm capitale in ylōre ylura om̄ito. ut dicis
p̄iū. q. iij. ylura est. Diffinitōem predictā habes de
clarata in. c. se. q. iij. Et primā quidē fraudē et dolū co-
mittit ylurari⁹ quādo ex mutuata pecunia nō querit
plus in pecunia nūrata suo capitali sed in aliq̄ alio.
ut frumento. vino fructu domus vel agri seruitio aliq̄
seu opis qd ylq̄ ylura est. Unū amb. Escaylura est
vestis ylura et quicqd sorti accedit ylura est. et quod
velis ei nomē imponas ylura est. fiiij. q. iij. pleriq̄.
Qd intelligit̄ in mutuo cū. l. plus recipi yl̄ speratur
q̄ qd mutuatu est in ylōre. et ponit ibi Amb. plura
exēpla ostendēs ibi fraudē cōmitti. et ylura et dol⁹.
Id est fraus simul sunt. Et cū ylura cōtrahat in mu-
tuō ne detegant̄ ipsi ylurari⁹ de sua prauitate vt nūtūr
fraude multiplici eā exercētes p̄tractib⁹ emprōis. ve-
ditionis. pignorati⁹. depositi⁹. sed ī his quoq̄ res-
pitur ylura ex fraude. q̄r mutuū implicitē. ut decla-
rabit in. §. vi. et sic cū ylure nō deficiit dolus. sed quod
peius est ylurari⁹ excusare facinus suū et defen-
dere tali rōne. Qd p̄ctm est ī aliquā legē. sed ylura n̄
est ī aliquā legē nec diuinale nec internale siue natu-
ralē nec humanale. q̄nimo oēs iste eā p̄mitunt. et sic
apparet nō esse p̄ctm. Mā in lege diuinali que habe-
tur in sacra pagina dicut dñs. feneraberis gētib⁹ ml̄
tis. sen⁹ aut̄ vocat̄ ylura. Itē Deu. iij. dicit idē Domi-
n⁹. Nō feneraberis fr̄ tuo sed alieno. Ex q̄ autoritatē
yldet q̄ essi nō fr̄bi saltē alienigenis extraneis possit

fenerarir infidelib⁹. **Q**uantū ad legē naturālē hz
regulā fundatā in rōe naturali q̄ null⁹ d⁹ cū dāno al
terius vel lactura locupletari, in. vi. de re. iu. cū ḡ d⁹.
vſurari⁹, seruā proximo in mutuādo, non yet rō dīg
erat vtr ipse debeat seruire mībi, et si cū mea pecunia
Petrus negociādo lucraf ipse ad ratōe, xv, vel. xx, p
centenario, nōne rō dīctarit sim p̄ticeps lucri ei⁹ et
mībi salē, x, vel. viii, cōcedat. Nā alias locupletab⁹
ipse et cū meo dāno, qr cū ipsa pecunia potuisse et
ego lucrari. **L**eges q̄z ciuiles q̄ hūane dīcūtur, qr
ab hoībo inuēte iuste sunt. Juxta illō, puer, viii. Per
me. s. sapientia reges regnāt legū cōdītores iusta de
cernūt. Hē autē leges cēdūt aliq̄s vſuras p̄cipue, vt
L. de vſuris, eos. Et sic ex oī lege vīdef vſura p̄cessā
vī nec p̄tm. Sed rei veritas est fm determinatōem
do, q̄ vſura p̄prie sumpta ut diffinītū est semp est pec
catū et mortale et valde graue. **U**nū **A**mb. dicit. Si
q̄ vſura accipit, rapina facit, vita nō vivit, s. grā i li.
De bono moris, et transsumptiue, viii, q. iii, s. quis
vſurā. Ex hoc qr ipsa vſura est oī lege p̄bibita, s. na
turali, diuināli, et hūansli. **E**t ad rōes inductas p
vſurario hoc declarādo ad singulas rīndebit. Et pri
mo q̄dem est p̄ legē naturālē, et hoc triplici ratione
Primo rōe inadequātōis. **S**cđo rōe appropiatō
nis. **T**ertio rōne fructificatōis. **Q**uantū ad p̄
mā rōe claz est q̄ illō qđ est extra iusticiā q̄ in equa
litate iūsist est p̄ legē naturālē sed vſura est p̄ eq̄ilitatē
iusticie ex eoyidelz q̄yrendit id qđ nō ē, fm be. **T**ho
iij. q. q. lxxvii. Pro cui⁹ declaratōe sciendū fm eundē
q̄ rerū que in vſum nīm veniūt, q̄ dā sunt quaz vſus
est ipsaz sumptio et frumentū, vīnū et oleū et hmōi,
quibus hō nō vīt nisi comedēdo vel bibēdo et sic ex to
to cōsumendo. Allie res sunt quaz vſus eti⁹ nō sit ip
saz cōsumptio in se, est tñ eaz distractō, vt pecunia
nūerata q̄ principalis est iūcta ad cōmutatiōes facie
das, vt dicit ph̄bus in primo politice, et sicut vendo dī
strahit cū in cōmutatiōes expendit. Sūt alie res q̄
rum vſus nō est ipsaz cōsumptio vel distractō sic do
m⁹ ager, iumentū, vasa aurea et argentea et hmōi, vſus
enī dom⁹ est inhabitatō nō cōsumptio, sic cult⁹ agri
est cultiuitatio ad fructificādum nō dissipatio, et sic de
alijs hmōi. Et ex isto tertio genere rez vſus ipsi⁹ rei se
orsum p̄ cōputari ab ipsa rez vñū cōcedi sine altero
Pōtest enī alicui tradi dominū dom⁹ vel agrivl fui
vel iūmēti retēto sibi vſu vel fructu ipsi⁹ ad vīa v̄l ad
aliq̄d tps, vt sit aliqñ in donatōb⁹, et ecōuerso p̄tē
cēdīvſus talū rez retēto sibi dñiōvt siti locatōe agri
vineet dūctōe dom⁹ et hmōi. Et iō in hmōi licite re
cipi⁹ certū p̄ciū seu lucz p̄vſu dato ipsi⁹ rei retēto si
bi dñio, et inde ad certū tps rehabita ex integrō ipsa
re. **E**z in rebo primiz scđi generis qz, s. vſus est ipa
rū cōsumptio vel distractio nī p̄ cōputari seorsuz vſus
talū rez ab ip̄b rebo qr inseparabilis est, et cuicūq̄ cēdi
tur vſus talū rez ex hīpso cēdīt res, et prope h̄ in
talib⁹ pmūtuū trāsserf dñiūz. **S**icut ḡ siq̄s seorsuz vel
lety vēderi vñū et seorsuz vſum vñī vēderet eadērē bis,
vñz vēderet id qđ nō ē prope qđ māifeste p̄ eq̄ilitatē
iusticie est. sili rōe q̄ mutuat triticū vñū et oleū et hmōi
vel pecunia numeratā. vlt̄ra suū capitale mutuatū
aliqd exiguyl principals inēdit b̄re qđ p̄cio pōtest

Capitulū Berſū

extimari. H̄ta equalitatē iusticie agit. q̄ petis sibi du
as recōpensatōes fieri. vna. s. restituōem equalē rei
mutuate. alia vero vt preciūs qd̄ d̄ysluraz sic pec
catū est v̄pote cōtra ratiōem seu legem naturalē con
tra iusticiā. Quantū ad secundā ratiōem clarū est
q̄ illud qd̄ gratis natura dat propriū alicui nō d̄ sib
bi ab altero vendi. sed natura dat ei cui mutua f̄ pe
cunia aliquā industria vt propriā. & hanc industria
ractus proprios ipsi recipientis mutua sibi vendit
dū v̄lera capitale mutuatū plus exigit ipse mutuās
qd̄ est inlust̄ p̄tra naturā appropiatōis q̄ dedit
viro industria q̄ propria industria sibi p̄s. p̄ pecu
nia enī inq̄ū p̄ciū venaliū nullū cōfert lucy nisi p̄
industria v̄tētis. rendere ergo v̄tilitatē prouenientem
ex pecunia p̄ mercatiū industria ei cui mutuata est
nihil est aliud q̄ v̄ndere sibi industria & actus suos
qd̄ est p̄tra naturā sue legē naturalē. Et hec est rō sco
ti sup. lviij. sententiaz. di. lxvij. Vide etiā tps illivē
dere cui mutuauit illō. s. quo pecunia sua detin. qd̄
est etiā p̄ naturā. cū nō magis sibi sit appropiatū il
lud tps q̄ illi q̄ recipit mutuū. Et hec est rō L̄isost.
di. lxxvij. ejc̄ens. Quantū ad tertīā rōnem scilicet
fructificatōis patet q̄ p̄slurā fitv̄ res mutuata q̄ ex
se nō generat fructū. paniat lucy qd̄ est p̄tra naturā.
Non enī alio videt esse lucrū q̄ fructū ipsi⁹ rei seu per
fructū ipsius aliqd acq̄sitiū. Naturale est enī q̄ res q̄
generat fructū semp crescat in valore cū ipso fructū.
Atq̄ maior est cū ē sub fructū q̄ cū p̄manet sine fructū
cū. q̄ v̄lurā res h̄ntes determinatū valores na
tura vel arte q̄ in eo excrescere nō p̄nt & p̄ naturā fructū
ficare nō possunt faciat excrescere in valore. sequit q̄
faciat rem nō generant fructū parere lucy. Undō km̄
phūm primo polū v̄lura d̄r̄ a hatos qd̄ est partus.
q̄ p̄ naturā rei mutabilis vult v̄lurā q̄ pecunia
pariat. qd̄ miraculosum videt. sed diabolū cētē hāc
rōem tāgere videf Amb. di. Interdū etiā v̄lure arte
neq̄sum ex ipso auro aurū nascit̄ di. lxvij. s. c. Ad
rōem autē v̄lurā r̄n̄def. Nā cū dic. q̄ sic ut rō dicitat
q̄ ipse debet. p̄cīmū subleuare subuenire ei permu
tuū vel alios modos cū p̄t. ita etiā dicitat rō naturalē
q̄ ipse cui mutuauit debeat eū adiuuare et ē grāt⁹ et
seruitio impēo dando ei aliqd de suo lucro. Rū. q̄
primū dicitat rō. s. q̄ mutuet proxio indigēt̄ si p̄t. sed
gratis sine spe lucri. sc̄dm etiā dicitat rō. s. q̄ sit grat⁹
recipies mutuū erga mutuantē. puta in recognoscē
do beneficū. & cū p̄t eū adiuuare q̄n̄ indigēt̄ v̄līcē
sa remutuādo sibi vel p̄ alia obſeq̄a. sed gratis nō ex
paciōe. Nā etiā ei teneat ad antidora naturalē. i. recō
pensandū beneficū hoc est ex debito honestatis non
necessitatē. s. q̄ posset cogī iūdicio. Et ideo km̄ tho
& alios si q̄s mutuaret alicui cū hoc pacto q̄ ei tene
re remutuare v̄lurā cōmitteret. q̄ v̄lra capitale suū
aliqd exigit q̄ p̄t p̄cīd extimari illa sc̄z obligatio q̄. s.
p̄t eū tuerire in iūdicio. Ad alia rōem cū. s. dic. q̄
q̄ recipit mutuū ab eo locupletat̄ cum dāno suo & de
sua pecunia. Rū. q̄ locupletat̄ seu lucrat̄ ille princ̄
pal̄ p̄ industria suā. quia pecunia ex senib⁹ lucra
tur vt patet tenendo in capsa. pecunia etiā illa nō est
mutuantis sed ei⁹ q̄ acceptit mutuū. q̄ in eū trāslatū
est dñiū. cīli p̄t̄yel p̄dit in negociaō v̄l aliud

agendo parit pīculo suo nō muruātis. Dāniū autē
nō sustinet nīl q̄ cessat ex hoc sibi lucy. sed idē dā
nū habuisset si pecunia in arba seruasset. q̄ ibi non
fructificat. Et si cū ea negotiatus fuisset potuiss̄ amit
tere sicurz lucrari. Substabant enī tunc periculoybi in
mutuo non substat. verū si ex carentia pecunie mu
tuare passus fuisset dāniū. puta cū oportuisset eū
accipe ad v̄lurā v̄l v̄dere res suas minus iusto pre
cio v̄l aliquo simili. tūc mutuās deberet ei satissac
de dāno ei secuto propter mutuū etiā nō fecisset po
ctum de hoc km̄ conscientiam. non aut de industria sua
lucrū factum tenet cōicare. cessante dāno. Secundo
v̄lura est p̄tra legem diuinalē. et hoc patet ex tripli
scriptura que sp̄lectis legem diuinalē. s. mosaica. pro
phetica & euangelica. In euāgelio dicitur veritas ipa q̄
mētri nō p̄t. Date mutuū nihil inde sperātes. Luc.
vi. nūl. s. qd̄ p̄cio possit extimari v̄lra suā sorē. nam
beniuolentiā & amicitiā licet sperare q̄ nō cadūt sub
precio. Quod verbū est p̄cep̄oz q̄stum. sc̄z ad hoc q̄
nō speret seu expectetur lucrū propter mutuū. quia
ibi est v̄lura v̄nder mortale. Quod aperte declarat
August. sup ps. dicens. Si feneraueris id est si mu
tuū dederis pecunia tuam a quo plus q̄ dedisti ex
pectes accipe non solū pecunia sed quicq̄d aliud sue
tricū sue vñlū & hm̄lī. fenerator es. & v̄lurarius. & in
hoc nō laudādus sed improbadus. xiiij. q. iij. c. si fe
neraueris. In p̄phetis quoq̄ p̄hibet ipsi v̄lura. Un
& ps. describēt conditōes necessariaes ad req̄escēdūs
in mōte dei. s. sup ne patrie bācynā ponit inter ceras
Qui pecunia suā nō dedit ad v̄lurā. Qui ḡ dat ad
v̄lura nunq̄ ascēdet ad monte dīne glie nīl penitue
rit plene. Et neem. v. Increpauit inq̄ optimates et
migrat⁹. & dixit eis. v̄luras ne exigitis v̄l. Et ḡebiel
p̄vñlī in seclera digna morte et̄na ponit v̄lura dicens.
Qui ad v̄lura nō cōmodauerit. i. ampli⁹ q̄c̄q̄ nō ac
cepit. Ubi d̄ Hiero. Putat qdā tīm v̄luras esse in pe
cunia qd̄ prouides scriptura diuina oīs rei auferit sit
p̄abundatiā vt plus nō recipias q̄ dedisti. xiiij. q.
iij. c. putat Et puer. xvij. Qui cōgregat diuinitas d̄
v̄luris & senore liberaliz̄. In lege mosaica q̄stū ad p̄
tē moralē q̄ ad hec obligat. videf Leui. xxv. Ne acci
pias a frē tuov̄lura nec pl̄ q̄ dedisti. Non ē frē intel
ligit q̄libz p̄cīm⁹ & rōe origis q̄vna ē. a dorze finis
q̄vn⁹ est. s. de. Ad rōem autē v̄lurā r̄n̄def cū. s. d
dicebat q̄ in lege pm̄t̄ebā v̄lura. q̄ illa fuit cōpati
ua pm̄flio q̄ pm̄t̄ min⁹ malū ne seq̄tur maius. &
mittit at nō q̄ cōcedat v̄līcē. sed q̄ nō punis pena
tpali. sed bñ punis pena et̄na. Permitsum ḡ fuit iū
dicis vt avario v̄lura exercere erga alienigenas ne cru
deles existētes a frē et̄igerēt̄ eos p̄sumēdo. Aliā rōz
bēs ista i. s. iij. c. se. Ad illā alia autoritatē inducta
feneraber̄ ḡtibō m̄lī. r̄c̄. Rū. km̄ tho. v̄bi s. q̄ ibi lar
gesumq̄ p̄ mutuo tīm non p̄ muruo ad v̄lurā. Et
vule dicere de q̄ p̄p̄la fuaret legē erit ita abūdās q̄
poterit alio mutuarer̄ n̄ indigēbūt mutuū accipe
Tertō v̄lura ē d̄ legē hūanale. Sup oīs hūanas le
ges cīus canonīcū qd̄ risūlat ex decrez & decretalib⁹
& sc̄oz autoritatib⁹ doc. ex cap. nāqz. x. cīli Cartag.
qd̄ icipit Seditionarios. p̄hibet v̄lurā ad clericatū
pm̄oueri di. lxiij. Null⁹ at p̄hibet a pm̄tōe nīl pro
fī. q̄ v̄lurā p̄zib̄t ad decicā p̄zom oīcī.

Citulus Primus

mortali vyl pro irregularitate, vt. xiiij. q. iij. r. q. liij. in pluribz. c. et extra deysuris, p. totu. pcpue. c. qz in o/ b. hoc prohibet vbi excōicant publicysurarij, quo ad sacramēta pcpienda quo oblationes altaris et q ad sepulturā ecclesiasticā, his omnibz priuant nisi restuant, in. vi. li. deysuris, vsluraz. Priuant cōfectōe testamētoz et alijs multipliciter nisi faciant cautionē. De his omnibz plene habes infra in diuersis, §. vid ibi. Et de excōicatōe quā incurrit sepielentes eos scz publicysurarios nisi fecerint cauīdem, habes infra in. iiij. pte. xi. i. ca. August. etiā di. An crudelior est q subtrahit aliquid vel eripit duiti q̄ trucidat in opere senore. iiij. q. iij. quid dicā. Et ambro. Sine ferro dimicat q̄ vsluras flagitat. iiij. q. iij. c. ab illo. Et leo papa. Sicut nō suo noīe iti nec alieno licet fenus exercere, fenus hoc solū exercere debem⁹ ut quod hic misericorditer tribuimus, a dñō q̄ multipliz in ppetuū mensurā tribuit recipe valeamus, dī. xlvi. sicut. Et d̄ bac vslura spūaliz licita dicit Salomō. fenerator domino q̄ misereſ proximo q̄ centū provno accipietis. id est spūalia q̄ excedūt in centuplo vnlū, et vitā eēnā possidebitis. in euangelio Math. xix. Ad rādom vslurarij r̄ndetur q̄ leges ciuiles dāt populis q̄ sunt pro maiori parte malivel ipfecti, et intendūt pacificū cōiectū ciuiū adiunīcē. Unde solū prohibet expresse vitari q̄ sunt magis perturbativa ciuilatatis et q̄tis tē poralis puniendo trāgressores et coercēdo ab illis per penas, vt adulteria, furta, homicidia, et hmōi. Alij p̄mittunt nō vt licita cōcedētes sed nō vt alia vicia p̄dicta punientes et hoc ne peiora cōtingat sicut de me retricibz et hmōi. b̄m tho, vbi supra. Sz lex diuinā p̄hibet oē p̄ctim ondēns puniri in diuino iudicio. Lā ergo lex diuinā et naturalis sit supra oēm legē hūanā, vñ. di. viij. r. ix p̄ totū, et canonica etiā sit p̄ewidicās ciuili. vt. di. ix. in his que spectat ad Iciam, et triplex lex diuinā et naturalis et canonica prohibet vslurā omnē. Q̄is lex ciuili q̄ p̄mitteret etiā concedēdovsluras annullat cōstum ad hoc p̄ legē diuinā et canonicā. Et si leges illes sint iuste q̄d ciuilatē vite p̄ntis rōne iaz dicta, nō tamē iuste sunt q̄ ad ciuilatē supnā adiupescendā ad q̄d oportet ab oī vito esse iūnē. Sz ipē impator dicit, q̄ sacre leges nō dedignant sacros canones imitari in matrimonior vsluris, vt in Autē, vt cle. ap. ppri. epi. que. colla. vi. r. iij. q. iij. §. hic colligit

Quantū ad secundam. §. II

ptem q̄ est extēsio seu dilatatiō copiosa talis vñij, hoc notaſ ibi, de plateis ei. Platea ē loc⁹ vbi multi conueniunt et locus lat⁹ et parēs, et lata est via q̄ ducit ad p̄ditionē, s. via cupiditatis et multi incedunt p̄ eā dicit saluator Mat. vij. et pcpue p̄ vslurariā prauitatem patens est, q̄ semp a xp̄colis hec vslura habita est, p̄ magno etormi scelere. Et ad tollendū oēm excusatōem hui⁹ maledictivitj ecclesia statuit vt si q̄s p̄tinaciter hoc assereret ipam. s. nō esse p̄ctim et graue heretic⁹ beat, et ipmvt et alios hereticos p̄cedat deysur, ex graui, in cle. Sunt autē in ciuitate plures platee, Est platea nobilij et camporū. Est platea artificij mercatorij. Est platea ludentij et templorū. Et de oīb⁹ his plateis nō defecit vsluraz dolus. In p̄ia vlt est flo-

rentie platea dñor, et platea fori noui sunt nobiles q̄ nolat laborare, et ne pecunia eis deficitat paulatī consumēdo tradūt eam mercatorij vel trapezite intenden tes principalr aliquid annuatū recipie ad discretōem eo rū, saluo tñ capitali. Et q̄uis ipsi vocent hoc depositū tñ clare vslura est, cuj, q. iij. si feneraueris vt habes supra. Nec vere depositū est nec sapit naturā eius Jp si etiā alij plures q̄nq̄ mutuant pecunias diuersis psonis accipiētes in pignus domū vel agrū vel vine am sub noīe securitatis, sed fructū seu vslum dici p̄gnoris intervolūt h̄e quousq̄ restituat eis pecunia nō cōputando in sorte vslura est, deysuris, c. i. Exclusatur cu in hoc casu a vicio vslure gener qui cū sustineat onera m̄rimoniū et nō dū habuit dotes recipit a sacerdoti et alijs doratibz mulierē possessionē aliquā in pign⁹ quousq̄ recipiat dotes hic licite facit fruct⁹ illius pignoris suos nec tenet cōputare in sorte, vt de vsluris, c. salubriter. Lampsores cābia faciūt que vocant cābia siccavēl ad libras grossorū p̄venetos Sed q̄ ibi est mutuū exp̄sse qđ est materia in h̄ctū vslurario, et intēcio lucri principalr qđ est forma, ideo inde resultat vslura vt dicas cambū. Nec excusat periculū qđ ibi esse p̄t, vt deysuris, c. nauigant. Faciūt etiā alij securitatē pro alijs in mutuis cū certa scripturaz p̄ hoc recipiūt duo, p̄ centenarij et hui⁹. et hoc etiā vslura videſ si nō est, pbabile p̄culū De hoc tñ et alijs supradictis tractibz habes plene in. §. plibus, c. se. In secūda platea, s. vbi morant mercatores, lanifices, ritagliatores, et hmōi, multe regiuntur vslure. Nam q̄ vendit aliqd ad aliquē terminū tgs, et rōne termini seu dilate solutōis petit plus iusto p̄cio. puta iustū preciū sit. p. et ipse vendit. p. xi. vsluram cōmittit, niss illud intenderet nō tū evēdere sed seruaz revsaz ad tgs quoeveris sit credebant merces illas valituras cōstum vendit, etiā si nūc ne tantū valeat, puta tpe estiū vendit bladū ad p̄ces seu instantiā aliquā qđ intendebat reseruare ad tps biemale q̄n cōmuni ter plus valet, propter qđ vendit pluri p̄cio q̄ nūc valet, vt deysuris, c. in ciuitate. Silt si q̄s emūt merces vel viciualia min⁹ iusto p̄cio pro eo q̄ anticipat tps in soluēdo preciū anteq̄ recipiat merces v̄l viciualia p̄ alijs mēses, puta dat preciū tpeveris et recipit bladū tpe estatis et hoc niss substaret p̄clm, vt q̄ bladū vel aliud p̄t, pbabilit̄ plus v̄l minus valere dico p̄cio qđ soluitur in dico c. in ciuitate. Sed q̄ emūt p̄sessiones vel domos multomin⁹ p̄cio q̄ valeat cū p̄acto q̄ infra certū tgs ille venditor possit reemere, vslura reputat seu fraus vslure palliate sub titulo emptio nis. Qui etiā faciunt societatē cū alijs siue mercatoribz siue artificibz siue agricolis circa mercātias v̄l artificiata vel pecora et alta aialia volentes saluū esse capite q̄ ad pecunia seu capita q̄ ad aialia vslura estrōnō vera societas. iiij. q. iij. plericz. cū glo. Sz et diū modis cōmittit fraus et dolus in hmōi in iusticia. S. quibz diffuse habes infra, i. plibz. §. se. In plateis tertis q̄ sunt cōiter an ecclesias ibi cōuenit, et diuiti paupes, et mulieres lusores, pdigi artifices ciues et alijs. Et ad oēs q̄si extendit viciū vslure vel p̄ exercitū ei⁹ vel p̄ p̄cipiatōem. Nā mulieres de q̄bus minus videſ si sunt iude ne iūment dotes earū vel

Atque est platea

Atque dicit q̄ vslura non ē per artuz

cam
h̄e vslur
dus.

Capitulū

Sextū

deponunt eas mercatoribꝫ ad discretiōem et vſura ſet
fīm p̄dicta vel recipiūt ab heredibꝫ cōiugis ſui deſun-
cti poſſeſſiōne vſufructuādā q̄ſq; reddant ei doṭes
et vſura eſt fīm Hosti, et alios. Si ſunt nupti viri q; ſunt
obligati ad reſtitutiōem vſurariū ad q̄tū eſt ya-
lor eoꝫ ſubſtātie in vſura p̄cipiāt viceū et veſtitū de
biſ p̄cipiendo. Si ſunt puelle nupti tradēdē et do-
tes recipiūt de vſuris, viri eaꝫ nō p̄n̄ recipi t̄les do-
tes etli ſecepert̄ tenen̄t ad reſtitutiōem illis quibus
ſocer erat obligatus ex q; oia illi p̄erāt obnoxiā reſtitu-
tiōni. Et ipſa mīler ſoluto matrimoniō tenet ad reſti-
tutiōem ſi nō reſtituit vir fīm doc, Ray, et alios. De biſ
dībꝫ plene vide inſra in. fīpluribꝫ, c. ſe. Pupilli q̄z q̄
rum tuore vel pcuratores eoꝫ pecuňias poſuerunt
ad discretiōem vbi vſura eſt, fīm p̄dicta tenen̄t ad reſ-
titutiōem, q̄uis nō fecerint ipſi tales contrac̄tū ſi qz
lucr̄ tale ipſi p̄ceperūt. Et ſi nō diſponūt ſe ad reſtitu-
tiōne cū hīm admiſtrat̄oꝫ ſuor̄ bonor̄ iā ſunt in ſta-
tu dānatōis, ſed etipſi tuore et curatores mortaliter
peccant faciēdo tales contrac̄tū, et tenen̄t ad reſtitutiōez
q̄uis vtilitatē nō ſint inde pſecuti in caſu q; ipſi pu-
pilli nō vellent vel nō poſſent ſatiſfacere, vt no, archi-
di, plvi, ſicut nō ſua. Idē de q̄libet factore vel pcura-
tore q; exerceſ negočia alior̄ ſaciēt hīm. Contractus.
Qui etiā mutuat paugibꝫ hac inten̄dē vel pacto ut
p̄uiaſ eiſ opis agri, vīneſ hīm, vel i opis boūvel
eqz vel alio ſeruicio corporali, vſura ſmittūt, de vſuris
c. Pſuluit filiū q̄z heredes q̄cūq; vſurarioꝫ p̄cipeſ
ſunt tenen̄t ad reſtitutiōem, et ſi bona illa legata ob-
noxiā ſunt reſtitutiōi vi de vſuris, c. Michael, nī in
certa eſſent et locis p̄ihs legataſ Publici autē vſurariū
cū conſciā diocesanā et cauōc de talibꝫ dīt diſpone-
re, ut de vſuris in, vi, de q; vide inſra in. fī. Illi etiā q;
acciūt mutuū ad vſura ſi faciūt ſine legiūma ea pū-
ta neceſſitatē vel vtilitatē rōnabilis. ſi ad ludēdum
vel p̄digaliter expeñdēdū peccat mortalit̄ fīm b. tho.
vbi ſ. et alios doc. Notar̄. Pſicileteſ inſtruim̄tā i ſrau-
de vſuraz ſcīter ſeſteſ peccat mortalit̄. Idē de me-
diatoribꝫ et ſeruētibꝫ eis in talibꝫ. Aduocati patroci-
nates eis in hīm ſecontractibꝫ. Ōes hi digni ſunt mor-
te eterna, qz cōſentīt vſure coopando ei. h. q. i. c. noſ
tū ſit ſaciēt qz ſtatura ſup hīm ſi iudicātē ſīm ea
ut capitanī, rectores et hīm, et p̄bentes pſilia ad bu-
iulmodi ſtatura peccat mortaliter ſupr̄ excoſcati, de
vſuris, c. et graui. in cle. Dñi etiā t̄pales q; p̄mittunt
vſuras propter vñā certā quātā quā recipiūt inde, et
eadē ſunt dānatōe. Et cōfessoriſ q; abſoluūt ſcienter
tales nō diſpoñetē ſatiſfactiōem et emēdā. Ecce q; in
numerō illaqueāt maledicte vſure. Et ſic nō defecit
de plateis oībus vſura, qz vel p̄yñū modūl vel p̄ alii
involuit quaſi vñiversos.

Tertiū quod cōtinetur. ſ. III

In verbis p̄s. qd in priō mēbro habet. eſt cōtinuatio
huiꝫ vīcīj q; eſt p̄iculōſiſima, cum dī. Nō defecit ipa-
vſura, ſed vſq; in fine vīte cōter pſeueraſ. ſi ut dicie
Hiero. Si vſq; in fine vīte in malis pſeueraſ affi-
due peccatiū nō miferet de dī. ſcīj, c. diaconī. At
tēditur aut̄ iſta cōtinuatio p̄iculōſiſima. Quia ſine ū-
terpolatiōe, Quia in finali dīratiōe, Quia in plali ſuc-

cessiōe. In alijs petiſ nū q̄z hō aliqd eoz dīnuaſ. *Idē de vſura*
Nō enī gulosus ſq; acu comedit, nec cōtinue lucuri-
atur laſciuꝫ, nec tracūdus cōtinue tracūf ſed interpo-
lant actus ſuos. ſi vſura ſp̄ roder cōſumit paupe-
rū oſſa, et de die et de nocte in festis et in ſerijs, et dor-
mīedoz vigiliado opaſk nunq; deficit vſura. Et cum
petiſ ſuū vſure mēti occurrent ſi dolet, pponit vſu-
ra ſtā piauitatē dīmittere et reſtituere. ſi ipſa luſra re-
tinere, iteꝫ et de nouo peccat mortalit̄ totiē q̄tiens.
Zenē enī q̄libet ad cōterendū ſtati de mortali cum
mēti occurrit de quo adhuc nō habuit cōtritionē fīm
b. tho. in. uīj, et Ricar. et Boī. et Pe. d. torā. Precep-
tō enī dī illō a dīo. Louertimini ad me ſiliū reūten-
tes et ſanabo aduersiones veftrās. Dicere, in. Nō de-
fecit ſecūdū vſura quia durat dū ille viuit et poteſt ex-
ercere. Leterayiſia inquit Hiero, cū ſenescēt ſenescēt
ſola auaricia iuuenescit, et ſup oēs ſp̄es eius vſura. *Idē de vſura*
Io eſt qz in alijs peccatiſ ſi qz vult penitentio hō ſi
ſi cōterit, pponere abstineret ſibi iniunctā penitentia
am facere, qz modicū qd eſt. Sed vſurari ſicut alter
q; accepit aliena iniuste vel detinet nō ſolū oportet qz
doleat, pſteat, pponat abſtinenre in futurū, ſed ne
ceſſe eſt qz reſtituat aliena ſi poteſt. Nā ut alias dī in
iure. Non dimittit peccatiū nīli reſtituaf ablatū, de-
re, in. Nec cōfessor, ſacerdos, nec ep̄s, nec alii ſuperi-
or prelaꝫ poteſt ſibi remittire ius alienū, ſed ille cuiꝫ
eſt pecuniā debita. Nīmis autē dīx vides ſibi ȳt redi-
dat q; cū tanto labore acq̄ſiuieret qz burſam euacuet ac
distrabat poſſeſſiōes, et vbi aſſueret ſt̄vivere abūdan-
ter cū familiā ſua, et indu p̄opatice, reducat ſe ad te-
nuēcūt et veſtitū, et qz dimittat filios paupes, et non
cōſiderat miser hō qz ſicut nud⁹ eſt egressus de ventre
matris ſue ita nudus reuerſet illuc. Job, i. id eſt i ter-
rā matrē omniū. Non atēdit quod ait p̄s, frater nō
redimit, i. p̄s nō ſt̄t frater p̄ humanitatē nō libera-
bit talē mortuū in peccato prop̄ ſua legata ſacta ec-
clesijs vel hospitalia ſacra. Redimet hō quicūq; qua-
ſi dicat nō, nō dabit deo placatōem ſuārē. Quārō at
magis pſeueraſ in vſuris tāto magis aggrouaſ peccas-
tū eius. Eryt dīcū. Prouer. xvij. Impi⁹ cum in pro-
fundū peccatoꝫ veneſit, contemnit nec curat de ania
ſua. Et tanto ſunt grauidia petā q̄zto aīam infelices
detinent diuīt alligata. At Hieg, extra de cōſue, c.
fi. Et cōſter tales moūtūrūt aſalia bruta vel aliquo
terribili iudicio de eis cōtingēt rapti alioꝫ a demoi-
nīs notorie. Sicut legit de quoda vſurario qz cum
dormiret in lecto cu ſuore ſubiro exp̄ gefaſet exiuit dī le-
tro. Lum autē ab yſore ſua interrogareſ qd haberet
aīt. Modo raptus ſui aīi iudiciū de iybi tot et tanta
terribilia ſunt oppoſita cōtra me qz neſciui nec potui
aliqd mīdere. Lunig fuerim diu ad penitentiā exp̄e-
ctatus nec bucuſez volui diuīnis iſpiratōibꝫ et p̄ce-
ptis obedire, au diuīnūc iudicē p̄tra me ſciam protu-
liſſe meq; datū in poſteſtā demonū qui me debent
hodie ad eterna ſupplicia aſportare. Quo dicto de p̄
ticavili veſte aſſumpta domū rapido cursu egressus
eſt, quē ſui bincinde querēt, tandem ſi quoda mona-
chīo monachoz matutinas cantantiū iuuenere. *Idē de morte*
Luctis ergo eū ad penitentiā inducētibꝫ nec p̄ſicere
valētibꝫ ſōe aut exhortatōe vel p̄ce custodit⁹ ē diligēt⁹

D

¶ Titulus Primus

vñq ad septā horā. Deniqz cū d̄sanguisne cū ad do-
 mū reducere vellēt ad qndā fluuiū per quē trāstūri
 erāt peruenissent. viderūt quādā nauim rapido cur-
 su q̄ fluuiū ascēdēt, a nullō tydebaſ p̄ducta. Sz
 abysurāoyisa est plena demonis q̄ sit, id eovenie-
 bantur cū ad supplicia eterna asportarēt. Quo dicto
 statū de manibz coz a demonibz violēter raptus t̄ in
 nauim, p̄ h̄ c̄z, t̄ cursu rapido refracto subito dispuīt
 cū demonis p̄ p̄dā p̄fate nauis. Sicut ḡ nō defecit
 vñsure vñtū, eo dū in hoc seculo vixit ita nō deficit
 punitio gehenne in alia vita, t̄ km̄ modū delicti erit
 plagaz mod̄, vt d̄ Deu. xxv. Demū est piculosis
 sūmū istud vñtū q̄ transit ad successores. sicut lep̄a
 diezi transſusa est in posteros. Alia peccata non ex-
 cedūt actores eoz, vñusqz in iniqtatē sua morietur
 filius nō portabit iniqtatē p̄ris. Ezech. xvij, nec ire
 nec supbie, nec inuidie, nec alia. Sz in vñura sicut et
 rapinaz oī illicita vñsuratō fili⁹ t̄ qlibet aliis heres
 vñsurari t̄ raptoris t̄ fili⁹ fili⁹ ad q̄s deuenerat bona
 sp̄oz obligata restituōt, portabunt iniqtatē p̄ris vñu-
 rari. i. penā debitā, nō quidē p̄ p̄tō qđ actu om̄isit
 p̄r, p̄ illo cū ipse solus p̄ portabit on⁹ suū, sed p̄ p̄tō
 qđ om̄isit filius cū vñl̄ q̄cūḡ heres ipsi⁹ in retinendo
 bona aliena, in quo imitati p̄pm̄ p̄auū p̄p̄z. Et sic de
 progenie in progenie in p̄petuū obligat heres vñsurar-
 i vel alienoz detētores in qñtū durat bona ipoz, ad
 vñtū nō tenet nisi de eo qđ p̄uenit ad eū q̄usqz cre-
 ditōrō sit satissacū p̄ solutōrem vel remissionē i foro
 p̄scie. Læcātāt̄ heredes talis, fili⁹, nepotes, cōsan-
 guinei, vel extranei, ne in hm̄oi laborēt crassa ignorā-
 tia, qz nō excusat eos a dānatōe. Sz illō verificaref
 in eis. Ignorās ignorabif id ē reprobabif, sola igno-
 rāntia inuincibl̄ eos excusatet. Legit de quodā vñsu-
 rario q̄ cū infirmatus cēt̄ grauit ac filios duos ha-
 beret vñsurat̄ a cōfessore cōfessus est, t̄ nō negauit pec-
 carū suū. Lui cū declarasit cōfessor q̄ op̄otebat eum
 via mala ablata restituere, als saluarit absolui p̄ pos-
 terat̄ fili⁹ ad hoc eū hortarent̄t̄ possit t̄ sacra susci-
 peret̄ asam saluā facere, scibātēn̄ vñsurarios h̄ctus
 eius. Rūt ille miser. Ego nō possum, q̄ si sup̄uwerē
 nō haberē ad manducandū, sed op̄oteret me mēdi-
 care. Si moreret̄ et vos op̄oteret̄ irēad hospitale, n̄i
 bilēn̄ vobis remaneret̄, q̄ oīa d̄vñsuris sunt. Lui il-
 li. Nō cūretis de nobis, p̄uideatis salutivestre. Tace
 te ast ille. Volo ure pot⁹ t̄ ad m̄iam dei st̄ore q̄ mer-
 cedē hoīm, q̄ in hūan̄ imisericordes sunt de⁹ autē
 clementissim⁹. Sicqz in sua obſtinaōe migravit. Qđ
 attēdens vñ⁹ ex fili⁹ hortat̄t̄ est germanū ad restituē-
 cū ne seqrent̄ p̄tem dānatōe. Lui ille. Si p̄ meus
 vñsuras fecit ego illas nō feci. Volo portio mea gau-
 dere dū vñuo, de futuro nescio qđ erit. Permisit ḡ invi-
 tio patris detinēdo p̄tem suā Ali⁹ vñ restituuit certis
 p̄sonis, t̄ incerta paupibz crogauit. Lui autē in boīs
 diceret̄ dies suos et substātia fenebri in p̄ucto ad in-
 ferna descendit moriēs. Alter vero qui statū religio-
 sum assūmperat facta restituōtē de pte sua quadaz
 die cū oraret̄ vñdit in vñsioē terrā aptam t̄ in pfundū
 igne maximū immeū flāmā extēndēt̄. Et in p̄-
 fundo inferni inē ceōs vñdit patrē suū t̄ frēs suū sup̄
 cū quē p̄ frequēter maledicbat dices. Maeldici⁹ t̄c̄

quia propter textū diuītēte dīmītēre huc deueni. Et
 filius r̄idebar, imo tu maledicaris q̄ propter te huc
 veni. Si enī nō dīmīsses mihi male acq̄site, ḡ cauī
 sem me ab alijs vñtibz. Et sic stabat in ista altercatōe
 Qđ ille cernens dñm laudauit de sua illuminatiōe q̄
 restituerat. Et sic apparet cōtinuatiō eius, q̄ nō des-
 ficit morītē vñsuratio sed transit ad alios, vt dictū est
 nī restituatur.

Lep̄m. vij, vbi agit de multipli mō vñsurarū, s̄, et
 que om̄itit in mutuis exp̄sibz in pignoribz, t̄ i secu-
 ritatibz in societibz t̄ in sociis aſalibz t̄ in cābūs.

Via vñsurevorago que
 asas deuorat pl̄imas multa bz intricamē
 ta propter fraudes adiuūtas, t̄ difficulē
 deserit propter obligatōem restituōtēs, ideo p̄ simo-
 nia de ea tractet, cū habeat etiā ūuenientiā cū ea in
 hoc, s̄, q̄ om̄itit p̄ p̄ triple mun⁹ a manu, ligauit ob-
 sego. Et trūqz sola sper intētōe om̄itit. Dicis autē
 vñura quasi vñsus reiyl̄ eris seu vñsu rea, das ei ob vñuz
 eris, i. pecunievel alterius rei q̄ vñsu om̄isit, t̄ ob hoc
 est rear mala, quia das prop̄ illō propter qđ dāni
 debet̄ declarabif̄ infra.

Dissimitur autē sic vñsu . . .
 ra est lucrū ex muruo p̄incipali intētū. Lucrū dī pro
 prie incrementū qđ q̄s bz evolūtaria om̄uratiōe vñ-
 tra ea q̄ p̄vñsua erāt vñ si mutuo vñibznti. x. De mea
 substātia ea intentōe vñtra mutuatū rebabeā ab eo
 illa, x. cū alias habere nō possem nō cōmūto vñsuram
 qz nō intēdo hic lucrū sed tm̄ qđ meū de ure erat re-
 habere, ar. viij, q. iij, ab illo. Ex mutuo subdit̄, q̄ re-
 gulariter vñura cōmitif̄ in mutuo. Quāvis ei in alijs
 contracibz lepe rep̄iat̄ vñsurā titulo emptōis vñl̄ vñc̄i-
 tionis vel pignoratōis, t̄ hm̄oi palliatōis, ibi tm̄ est vñ-
 plícite mutuū. Nā si cū vñndo tibi cannā pannivale-
 tem nūcynū ducatū, ex eo q̄vñs dñlatiōem vñtū annū
 ad soluendū preciū, volo prop̄ illā expectatōe vñtū
 solidū plus dicto p̄cio. Ista vñdītōe resoluīt in mutu-
 um. Ita ei est acsi modo tu m̄ibi dares vñtū ducatus
 p̄ precio illius panni quē q̄ tibi mutuo p̄ annū vñlo
 vñtū solidū, ecce vñsura explicata, extra de vñsuris, in cis-
 uitate. Et d̄r̄ mutuū q̄s de meo tuū, q̄ trāſferit dñili
 rei mutuate in eū cui mutuat̄ stat p̄iculo ei⁹. vñ pro-
 prie locū habet in his q̄ vñsu cōsumunt̄ vñt vñctualia,
 vel distrahunt̄ vñt pecunia nūrata, t̄ iō grauari non
 debet vñtra restituōtē capitalis. Sec⁹ autē est in lo-
 catōe cōductōe domoz̄ agroz̄ vñl̄ vñl̄ bouis t̄ hm̄ot̄
 nā dñmū nō trāſferit in accipitē, sed reman̄ penes
 dñmū eius p̄iculo stat, t̄ iō līcīte spaturz perīt lucrū
 pro relocata vel cōmodata. Intētū addit̄ qđ cēcludit
 exp̄siam pactōem. Nāz sine pacto t̄ locutōe sola intē-
 tione cōmitif̄ vñsura sicut simonia. Si ei q̄s mutuat̄
 hac intētōe vñt aliquid recipiat̄ vñtra sortē tpale, esto q̄
 nil q̄rat̄. vñsura om̄itit mente, xij, q. iij, si fenerauer̄
 Sz si nil recipit̄ vñtra sortē sufficit̄ vñt pñiam agat de
 peccato suo mortali, si aliqd habuit restituere op̄o-
 ter nisi libi remittat̄. Si vero q̄s mutuat̄ p̄incipali
 prop̄ deū vel amicitiā nō prop̄ tpale om̄odū. Et is
 q̄ mutuū accipit̄ ex sua liberalitate vñt grat⁹ n̄ p̄incipali

Capitulū Septimū

propter mutuum donat ei aliquid hoc ei declaras quod ei libere donatus non est, quod lucy illud mutuas non intendit. ar. i. q. ii. sicut non ei de eis factus deterioris intentio sed melioris propter subsequi pro ipso factum in mutuando ut scilicet donum ei gratis factum recipere non possit quod prius eam oem potuisse. Principalius de proprie secundaria intentio non inducitur, de aut intentio principalis hic cum s. magis mouet ad mutuandum propter lucy. quod sperat sibi evenerit quod proprie aliud. Sed in tertio secundaria de quod et si sperat aliquid sibi dari ab eo cui mutuauit ex sua liberalitate, tamen non illud eum mouet sed magis benivolentia, ita quod etiam non crederet sibi aliquid dari ultra sorte adhuc tamen mutuaret. Sicut enim principalius spes intentionis ad tempore inducit simonia, et non se cedula in collatione spiritualium, ut habet expressum. Et quid ei pdest, in glo. et di. lic. si officia. Ita et in mutuo principalis intentionis ad lucy inducitur amorem iuris sui etiam extra eos. et sic exponit Gregorius et Ulrich. Sicut etiam modo a spiritualiis licite accipere vultur ab eo quod quem agit iustitia bellum, cum etiam licet eum occidere, et ad hoc est textus Ambrus. xiiij. q. iij. ab illo. ubi dicit quod ubi est ius bellum et vultur, et ab illo exigere vultur cui merito nocere desideras. Et quis aliquid hoc exponat negative, et quod nulli debes velle nocere, ita ut nulli senerari, non aliquid intellegatur affirmativum norat ibi Archi. Nec inconveniens aliquid sequitur cum illa non sit prius vultur sed sui iuris recuperatio. Si autem talis vultur peteret non excusaret a mortali peccato cum ille haberet de suo sed ad restituendum non teneret vultus ad sui satisfactionem. Aut per aliquid non intelligitur quilibet qui non erat de genere iudeorum, et tunc dicet quod illa fuit compatriota promissio quod promittitur minus malum ne maius fiat, sicut etiam promissum fuit eis dare libellum repudij et repudiare uxorem ad vitandum porcidium. Hic vultur fuit promissa eis erga alienigenas ne similes prohibita maiori crudelitate crassarentur in suos ut sue cupiditatibus satisficerent. Excusabatur quod a pena temporalis legis sed non a pena gehennali sicut nec a culpa mortali. Tamen dicitur. Et licet. xxiij. q. i. hac ratione, in fine. Quod ei promittimus non habentes, principium. i. promittimus fumus glo. quod malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus, ar. de hoc dicitur. Denique et hoc de declaratione prophetarum. s. sibi displicere, ut per nos. Qui pecuniam suam non dedit ad vultur. Et ezechiel. xvij. dicitur. Ad vultur non commodauerit. Sed etis quod ratione dicte promissionis vellet eos excusare, per illo tempore que tamen excusatio coiterat a docente, non admittit, prout tempore gratiae revelata non excusarentur. xxvij. q. i. h. sed in veteri. Non expresse omnis vultur et lege canonica et lege euangelica prohibetur, que leges omnes astringuntur. Dicitur enim. Lucas vi. Mutuum date nihil inde spantes, quod autoritas inducitur in decretali consuetudine, extra de vultur. ubi prohibetur vultur. Et hec autoritas habet duas particularias. Prima est mutuum date quod quantum ad eos qui permodum non mutuare sine notabilis detrimento sui statutus erga eos quod sunt in magnis necessitatibus constituti et quod extremis videntur esse preceptum, quod si hoc dicimus de elemosina a fortiori in mutuo, ar. dicitur. Et singulis alias autem videntur esse in consilio. Secunda particularia autoritatis eius nihil inde spantes et hoc est in principio ita tamen quod intelligatur de priaria spei quod dictum est super. et nihil referatur ad id quod per extremitatem. Nam bene per de sparsus premium eternum exinde si fiat mutuum ex caritate vel letitia benivolentia et alacria persone, scilicet tamen amicicia non quantum causativa utilitatis temporalis.

no. expositio. n. qd. de. i. capitulo. finiam. a. opitno.

Item notandum quod. §. III.

Licet quidam differint vultur esse concessam in quibusdam casib[us] propter locum in nullo casu credatur. Sed quod in illis casib[us] quod illi ponunt aliquid recipi ultra sorte, id est propter aliquam similitudinem largeri proprium sumendo de vultur

D 2

Et quia contra diuinam. §. II.

naturaleque legem est in quod per hoiem dispensari non potest ideo nec per papam dispensari possit et sine pcto vultur exercetur, ut etiam expressum dicit extra de vultur. Super eo, ubi alexander tertius sic ait. Cum vultur criminis vultus restans metu pagina detestetur hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus. Quia cum scriptura sacra prohibeat per alterius vita metiri, multo magis prohibetur est quod ne etiam per redimendavita captiuivultur criminis iniquitatem. Posset autem dispensari in exactis quod ad incertorum restituendum est docere, quod tamen si fiat sine ratione quod ad placitum non

ste. om.
papa
possit
dispensare
sive sup
officiora
f. qd. valeat. vel. no.

titulus primus

ib⁹ pmissa sed nō est syllura. Illos at̄ casus pōit hosti,
in ys, in summa videlicet. Fcūda fideiūssor, p dote sibi
pēdia cleri. Venditio fruct⁹ cui velles iure nocere. Clē
dēs sub dubio p̄ciū p̄t̄pa solvēs. Pena ne in fraudē
legis cōmissorie gratis. Dās loci⁹ pompa pl⁹ sorte
modis daf̄istis. Exempla hocz hēs in iure. Nā de feu-
do habes extra eo, conq̄stus. De fideiūssore soluente
sc̄ysuras q̄ possit repetere hēs extra de fideiūsso. ca-
cōstitutus. De dote in fructu pignoris p dote, hēs
extra deviūris salubrē. De stipēdīo clericī, i., possēsli
onis sue ab alio detēter sibi pignorate, hēs extra eo d
c. i. De venditō fructū hēs extra de loca, et cōduc-
p totū. De acceptōe syure ab inimico hēs, p̄t̄, q. uñ
ab illo. De venditē sub dubio et sine recipiōe p̄t̄. ex
tra deviūris nauigāti. De pena apposita in Óctib⁹
dūmō nō in fraudēr exacta, hēs, p̄t̄, q. q. i. in legib⁹.
De gratis oblatis et sine p̄cipali spe recipiēt mutui
causatua hēs, ar. i. q. q. sicut. De mutuata ad p̄pā
seu oñtationē nō ad v̄sum dicit tho, q. q. q. lxxviiij. pu-
ta vult aliq̄s oñdere se b̄re multos denarios ad hoc
vt creditores sui nō dubitēt de eo, et sic aliq̄s sibi mu-
tuas solū ad oñtationē nō ad distractiōdū. fructū seu
emolumentū aliq̄d p̄cipe p̄t̄, sicut posset de vasis ar-
gēteis vel aureis mutuatis vel alijs iocalib⁹ ex quib⁹
lucr⁹ iuste q̄rere p̄t̄. Ap̄tius declarabūt̄ ista ista. Di-
cit ei b. Tho, vbi supra. q̄ q̄ p̄cipial v̄lus vasor⁹ ar-
gēteor⁹, et h̄mōi nō est eoz cōsumptio, iō eoz v̄lus lici-
teyēdi p̄t̄ seruato sibi dñio eoz. Q̄ v̄lus p̄cipial pe-
cunie est in cōmutatōes, vñ nō l̄z eis v̄sum vēdere cū
hoc q̄ aliq̄s velit ei⁹ restituōz q̄d mutuo dedit. Scie-
dū tñ q̄ secūdari⁹ v̄lus argēteor⁹ vasor⁹ poss̄t̄ eē cōmu-
tatiōz talē v̄sum eoz vēdere nō liceret. Et silt̄ poss̄t̄ eē
aliq̄s v̄lus pecunie argētee ytputa si q̄s accōmodet
pecuniā signatā ad oñtationē vel ad ponēdū loco p̄-
gnoris. Et talē v̄sus pecūnie hō liciteyēdere p̄t̄, hec tho.

Quis autem sit iudex S. III
copetens in causa vsuraz Archis, in c. qd dica, qm, q
ui, ponit duas opiniones, vbi approbat opinionem,
Lau, Hug. et Hof, qd hz qd laicu iudex, qd clericu
ei ecclastico, et hoc etiam placet. Jo. cal. Hz glo, in c.
dispediosam, de iudi. in cle, videlicet sentire pium, si qd lo
lus iudex ecclasticus habet iudicare. Pau. in cle, i, q
vsuris dixit opinionem Lau, et sequitur vera vbi non res
serf questio an id qd petit sit usura. Et sic non est questione
de prohibitor accesso, sed de soluto tamen vel non soluto. Ita
si est questione an id qd petit sit usura vel sub nos usura
ru reclaudatur vel non, tunc vera est opinio alia. Hac appro
bat Jo. de lig. et fede, de senis. Idem videlicet Bal.
de pusio. Hz quod ad quod magis spectet determinatio
dubiorum de usuris ad theologos vel canonistas.
Ad hoc iudex pte. de ancha, in quodam questione disputa
ta et tenet quod spectet ad canonistas, dicit ei quod interpre
tatio iuris naturalis et divini quantum redit ad mortalitatem
dirigit actus nostrorum in deum pertinet ad canonistas,
sed quantum ius divinum tendit ad spiritualitatem et ruitorem si
dei et infideles pertinet ad theologos, et sic excludit quod
magis ad canonistas et iuristas quam ad theologos pertinet
determinatio de dubiis circa usuram. Hz non solu
b. tho, in quodam quilibet, sed etiam Anto, debu, qd sicut

Acte ad quos exspectat
determinatio dubia
et levissimis. et ad
Geologos ut Comonij
fas.

magn⁹ decretalista dicit p̄iu⁹ s. q̄ declaratōes mate-
riaz q̄ respiciūt ius diuinū magis spectat ad theolo-
gos ⁊ in hoc canoniste debet ad eos recurrere, vsura
aut̄ est ī ius diuinū, ⁊ iō magis ad theologos p̄in⁹
declarare dubia de vsuris, Preterea ad bonitatem fi-
dei p̄inet nō solū crederet sed etiā opari fīm illā, Si
ergo ad theologos spectat interpretari ius diuinum in
bis que sunt fidei ut dī ipse Pe. cū vsura sit altra ope-
ra fidei q̄ spectat ad theologos, gr̄c. Bñ est yez q̄ q̄
tū ad ea q̄ instituta sunt p̄ leges ⁊ canones p̄s surarū
os declaratio dubioꝝ magis spectat ad legistas ⁊ ca-
nonistas, De māifestis vsurarijs q̄ dicant ⁊ quō pu-
niant hēs in fine b⁹ capituli, Quere q̄ fīm q̄ videſ ex-
pedire si cōmīsitysurā vel i mutuo vel in pignore vel i
deposito vel in emptōe vel venditōe vel in societate hu-
iustmodi, ⁊ declara per exempla.

Nota ergo primo q̄ si §V
q̄s mutuat aliquid eoz q̄ysu psumunt utyictuaria. vt
distrabūtur ut pecunia nūerata nō ad ostēratiōes tm̄
sed simpliciter mutuata cū pacto aliquid recipiēdi v̄l
tra sorte, siue illō sit mun⁹ a manu, ut dent fructus,
z dquid alid qđ precio extimari p̄t, siue mun⁹ ab obse
quo ut seruitū bomis in laborādo p̄ eorū hm̄i. siue
mun⁹ a ligua ut puta mutuata licui ut porrigat p̄ se p̄
ces p̄ aliquo officioyel bñficio tpali obtinēdo. In oī
bus his casib⁹ yslurā cōmittit, p̄iū, q. iij, Putat, z, ca.
plentig. Idē Tho. ij, q. iij, q. lxxvij, z tenet restituere ei
a q̄ accepit id qđ habuit vltra sorte vel valorem ei⁹. In
vltio tm̄ casu cū s. prop̄ p̄ces porrebras p̄ eo rōe mu
tui yseq̄ officiū aliquid puta q̄ debeat paupib⁹ ero
gare qđ inde emolumēti p̄cipet deductis tm̄ expēsis
sui laboris ad arbitriū boniviri. Idē p̄ oīa dicēdum
qñ q̄s pdicta mutuat, et si nō cū pacto tm̄ ea intentōe
p̄cipalitv̄t aliquid vltra capitale recipiat qđ possit pre
cio extimari Tho. ybi supra, z, p̄iū, q. iij, si fenerauer
ris. Wil's si mutuat eo pactoyel intērōne p̄cipalitv̄t
sibi impostez remutuet ecōuerso, yslura est fm Tho.
z Hosti. ar. extra eo, p̄suluit. Licit tm̄ fm tho. mutuū
recipe simul aliquid a mutuāte. Quāvis ei recipiēs ser
uitū mutui teneat naturalē ad antīdota. i. ad recom
pēsandū seruitū, extra de testa, c. cū in officiis nō tm̄
ex hoc simplēt est obligat⁹ q̄ ad hoc cogi nō poss̄t. Si
si hoc ducit in pactū pmittēs, s. remutuare ex hoc in
surgit civilis actio q̄ mutuās p̄t cogere eū cui mutu
avit ad hocz sic recipit vltra sorte aliid q̄ illā obliga
tionē Archi. post Pe. sed z si q̄s ex mutuo q̄rat beni
uolentiā alteri⁹ eo tm̄ fine p̄cipalēt ut amic⁹ effect⁹ sit
ib⁹ ytlis ad acq̄sītōem tpaliū yslura est fm Lau. d̄ ri
dol. in tractatu quē fecit deysuris, q̄ tractat⁹ pluries
allegat⁹ in isto, c. Si autē p̄cipalēt beniuolētiā intē
dit nō est yslura, quia precio nō extimaf⁹ Tho. z Jo.
cal. Itē nota q̄ cū q̄s mutuat yniuersitatē licet speci
alit̄ dicerit q̄ ex pacto interueniēt in cōtractu mu
tui initio cum yniuersitate posset evitare collectas ad
quas interim yniuersitatē tenebat. Tamen Jo. an. z
Jo. de lig. z Jo. cal. concedunt hoc non simpliciter s̄
nulle certe collecte statute sunt. Secus autem in col
lectis certis, quia tunc yslura est articu, extra eodem,
sayiganti.

Capitulū Septimū

Qui autē er beniuo .§.VI.

lentia mutuat nō propter epale modū. si is q̄ mutuum recipit postmodū aliqd ei gratis & liberaliter dat n̄ estysura nec p̄t̄m̄ bec receptio. ar. disti. xvij. de culo ḡhs. r. i. q. q. sicut. Sed qd̄ si facta mutuatioē ex be- niuolē debitor aliqdyltra sortē obtulit n̄ voluntarie. sed q̄si coacte. puta dubitās ne si hoc n̄ faciat indiscretus iudicaret. ita q̄ alias nec illū nec aliū in- veniret mutuantēvel quāuis alia sili cā. nunq̄d reci- piens illō omittit ysura. & tenetur restituere. Rūdet Lau. in dicto tractatu q̄ si mutuās dicit aliq̄ verba ad inducendū illū ad hoc. ex quib⁹ ille solvit aliqdyl tra sortē. vel etiā absq̄ hoc scit vel credit p̄babilr illū n̄ voluntarie dare. vtq̄ ysura est tenet restituere ar- prij. q. iij. ysura. Sz si tpe q̄ recepit mutuās illō pu- re recepit credens illū dare liberaliter & q̄ donādi di- scretoē ductūr n̄ v̄t ysura & n̄ coacte dare. Q̄uis tu- tius sit restituere puto q̄ n̄ teneat ad restituōem en- amsi postea sciat n̄ liberaliter dedisse. & p̄ se patz q̄ nec peccauit & hoc n̄ nisi alter remordeat eū consīcia illa q̄ neq̄ret iuri cōformare. quod tñ scrupulosum est ma- gisq̄ laudabile ex quo timeat n̄ timendū. Ratio h̄ē nā exq̄ tpe donatōis & receptōis bonā fidē habuit. lū- cie recepit. & licite ei dñm̄ in ip̄m̄ trāsl̄te n̄ obſta- te dubitatioē debitoris qua duce fuit ad dandū illi mutuāti boz penit⁹ nescio nec aliqd penit⁹ attēranci ex q̄ in tale dubiū debitor fuit induc⁹ ar. de re. iu. fa- crū li. vi. Inducit etiā de re obtenta p̄ legitimā p̄scri- ptione. Nā mala fides pueniens p̄scriptōi cōplete n̄ facit quepiam obnotū restituōi. dummo in curlu p̄scribedi temp̄ habuerit bonā fidē. hoc di. glo. xiiij q. vi. si res. r. p̄xriij. q. iij. si virgo. Hac dt. Jo. delig. esse cōem opiniōne canonista. Sic ad. p̄positū si il- le credit debitorē libere dare cum dedit aliqdyltra sortēt̄ donū n̄ v̄t ysura licite retin̄. Q̄uis postea au- diuerit v̄el scierit illū. Et hoc intelligit ip̄e Lau. ni si talis credulitas fuisset errassā & supina qd̄ ex circum- stantia vir bon⁹ poterit arbitrari. puta si mutuans erat solitus n̄ dāti sibi aliqd emolumēti. p̄ mutuo n̄ amplius mutuare v̄el repetere mutuatum & debitor tūc non poterat restituere & hm̄oi.

Item queritur Utrū .§.VII

dans aliqd yltra sortēvbi nulla pactio inuenit p̄su- mas gratis & liberaliter dare. & n̄ quid recipiēs p̄sumia- tur recta consīcia & n̄ deprauata recipie. Rūdet Lau. de r̄idol. Et ad primum membr̄ dicit q̄ si tpe q̄ aliqd yltra sortē soluif debitor sortis extintū erat alio non dato p̄sumif gratis dare. Sz si durabat debitor p̄su- metu repetitōis sortis id actū. ar. de iureiū. c. d- bitores. Possent tñ tot talia occurre q̄ p̄sumptio ta- lis cellaret. p̄sumpto nāq̄ p̄sumptōi retundit seu eli- dis. de p̄sump. c. illō. & multo fort̄ si donatōis scriptu- ra cātaret q̄ libere soluit & n̄ coact⁹. cū tūc non sit lo- cus cōiecturis. & ita iāv̄di p̄sultum p̄ m̄tos docto- res famosissimos. Sz ego id v̄ez credo n̄isi p̄ credito- re ysura. p̄bare tale quid q̄ qd̄ de fraude cōstaret. Cūdieni sepe p̄ expientā q̄ accipiētes mutuo pecu- nia sunt in tanta & in tali egestate q̄ quisq̄d volunt cre-

ditores faciūtyt dilatōem habeat in restituōe sortis & quicqd volūt scribūr̄ cōficebunf. illa tñ yb̄a cōfes- sionis q̄ liberaliter deduc̄t̄. opabūt̄ hoc q̄ onus p̄o bādi illū in aduersariū trāsibit. & interim illis stabit. Ad scdm̄ mēbz dicit q̄ v̄tq̄ p̄sumif recta cōscientia recipie. Rō est. q̄ quilibet p̄sumif sue salutis memor alio n̄ dato. i. q. viij. sancim⁹. Talia tñ possent illā probari ex quib⁹ aliud dicere. Pone etiā q̄ talis cōsue uit a dyltrā dare. Itē q̄ p̄sueuit q̄n̄ sibi n̄l̄ dabatur yltra sortē mutuatiū repeteret depositū & dare illis q̄ aliquid dāt̄ hm̄oi. quid iudicabis de tali n̄i ma- lu. in condēnando tñ n̄ sit iudex prompt⁹. hoc lau. In foro tamē penitentiali credeſ simpliciter verbis ip̄ sius recipientis in huicm̄i dubijs. sed in p̄io mē- bro seu casu oportet magis respicere p̄sumptionem.

Item si quis mutu .§.VIII

at alteri ea intentōeyel pactoyt vadat ad molendinū suū v̄el furnū v̄el ad apotecā suā ad emēdū. v̄el v̄t in- tret scolas sub eo & hm̄oi al's n̄ mutuatur ylura cō- mitit etiā si n̄ maiori p̄cio sibi vendit prop̄e hoc seu plus ab eo q̄ alijs peti. Rō est q̄ comoditatē seu v̄ni- litatē inde recipit q̄ precio estimari p̄ ar. xiiij. q. iij. c. si feneraueris. & extra eo. cōsuluit. & tenet restituere. et si rōne mutui plus recepisset ab eo de re vendita v̄el de ope suo q̄ ab alijs p̄cipet. illō plus tenet restituere ei a q̄ accepit. si vero plus accepit. p̄pter mutuū te- nec paup̄ib⁹ erogare. non qdē illā mercedē seu p̄ciu- quia etiā ille alteri dedisset. sed v̄lūtate quā habz ali- ter. puta q̄ ex hoc molendinū suū v̄el furnū v̄el apote- cavel scola habebūt maiore cōcursum p̄sonaz tantū v̄ideliz; quantū reputat sibi v̄el reputare debet illud cōmodū v̄el illū honorē propter hoc q̄ illi ab eo emē- rūt res v̄el acceperūt opas ei'a q̄ n̄ accepissent si n̄ mutuasset. nec debet preciū illī cōmodi illi restituere cui mutuauit. q̄ nil sibi dperit. nibilq̄ dedit mu- tuati de suo qd̄ alteri pro mercede n̄ dedisset. paup̄ib⁹ ergo dādum est fm̄ Jo. an. & jo. de lig. & Jo. cal. Si autē molendinari v̄el ali⁹ mechanicus dat pecu- niā hoib⁹ v̄el vadat ad molendinū suū seu apotecā poriūq̄ vicinoz. & tñ illi si alio iūiūt̄ tantū dēla- boris habuissent. & tantum de pensione soluissent v̄el opere fm̄ Lau. de r̄idol. ysura n̄ cōmītit̄. q̄ ysu- ra materialiter generat̄ ex mutuo. hic autē mutuum non interuenit.

Item si quis mutuat .§.IX

granū v̄el ali⁹ bladū ad renouadū antiquū. i. vt no- uū proveteri recipiat si hoc facit ne suū sibi peat̄ res- cipienti grām faciat n̄ est ysura. fm̄ oēs. Sed si fas- cit principaliter v̄el melius recipiat Jo. delig. dicit eti- am tūc non esse ysura nisi essent circumstātie mēntis ysure. puta si credit plus valitū. v̄el n̄isi id qd̄ mutuaret esset quasi putrefactū & parum valēs. Sz tuiorū cōmūnior opinio est q̄ siliysura etiam sine il- lis exceptōibus. quia v̄tse intendit ex mutuo. extra- eo. cōsuluit. & hanc opinionē tenent Ray. Hoff. et Hosti. in summis.

Item si dominus ali .§.X

Citulus Primus

titulus agri mutuat rustico certa quantitate pecunie ad hoc ut colat ei possessionem si rōne mutui vult sibi renderi aliquid plus de fructu vel opas q̄s ficeret si nō mutuaret, vslurā cōmitit, p̄iū, q̄, iū, putat, et restitue re illō plus tenet. Sivero nū plus recepit rōe mutui nō est vslura fm Grego. de ari. Nec obstat, q̄ dñs in tēdūsibi prop̄ mutuū opas p̄stari p̄ colonos, ut coloni eadē rōe illas opas exhibent als nō exhibutur. Nā si sic mutuantib⁹ exhibeās opa a colonis, ille m̄ nō sunt eis lucrā cū illas iusto p̄cio emat, et sic nō p̄petit hec diffinītio vslura, ar. xiū, q̄, iū, c., vslura. Inducit etiā Greg. tale exemplū. Pone q̄ dñs cōducat colo- nū adynū cētu ips⁹ p̄ iusto p̄cio et p̄cū tradat antea q̄s colon⁹ scipiat opari eidē postmodū nolēre colono laborare nisi dñs mutuet certā cōtitatē pecunie dñs mutuatur op̄f alias nō mutuatur⁹ pro quo facto colonus opas illas pro quib⁹ soluti fuit impēdit equidē non erit vslurari⁹ mutuās, q̄ nil ex talī mutuo lu- erat, sed recipit opas sibi debitas ex emp̄rōe. Pz etiā hoc p̄ casum decret, extra eo. t. i. Lau. de ridol. ponit aliquid exemplū pura occupati rē meā vel p̄ potētiā tu amvum mib⁹ vis facere in reb⁹ meis vel nō restituīs rem tibi mutuata cōmodatā vel locatā nec vis desis, stereyl reddere nūl mutuē tibi mille. q̄ facto desistis vel restituīs, est nevlura ex pte mutuātis. Absit, nil enī lucratimo pdit, q̄ forte cū illis mille lucrat⁹ fuisse, redimit enī vslatōem suā, et suū recugat qđ lictū est, extra de sumo, dlect⁹ Et nota q̄libet horū d̄z hoc i- tendere p̄ncipaliter. s. recōpenſationem sui iuris.

Queritur Utrum sit §. XI

licitū mutuare hostib⁹ ad vslurā. Ad qđ m̄det Lau. de ridol, post Greg. de ari, q̄ a nullo lictū est recipi read vslurā vslura, sed ab hostib⁹ q̄s geris iustum bellū lictū est ex mutuo recipi vslurā nō quidē vslurā. i. vt q̄rat aliquid vltra capitale mutuātū p̄cū rōne mutui, hoc enī morale est q̄uis nō teneret ad restituī- tionē talis vslure. q̄ recipit qđ suū erat. Nā tēpe belli q̄cqd capē p̄t ab hostib⁹ iuste bellās suū facit. S; ab hostib⁹ licite recipit nō rōe mutui sed iure dñū qđ h̄z in illos, et recupat rē suā quā nō p̄t ab iusto pos- sessore nisi mediāte mutuo recupare, et sic intelligit. il lud. c. ab illo. xiū, q̄, iū. Ad hoc faciūt notata p̄ Archi. xiū, q̄, iū, dñs. Si enī p̄mititka iure spoliare iu- micū imor occidere dumō iuste bellef. I cum multo magis p̄ hanciā suū accipe. Et sic d̄r lictū fuisse u- deis accipe vslura ab illis tm finitimi natiōib⁹ q̄ oc- cupauerat terra suā datā eis a dño. tāq̄ ab hostib⁹. Nunc aut̄ ipsi uide p̄nta nullo recipere sine morta- li. nec sp̄iani a uideis. Nā nō sunt inimici nři in ci- vili p̄ueratōe, et pati sunt seruire, vt d̄r. xiū, q̄, viū, disp. Quo aut̄ ad alios infideles si vez est q̄ sunt su- micī nři etiā illis arma infere possim⁹ tāq̄ occupa- torib⁹ rez nrāz, d̄r. xiū, q̄, viū, c. si de reb⁹, t. c. disp. xiū, q̄, viū, p̄ Inno, t. Hosti. extra de voto, qđ sup- bis. Restat lōgefortius sp̄iani ab eis licite posse vsl- tra sortē accipe, q̄ suū est vt dixi qđ recipit. Qđ at̄ s̄aracenos et alios infideles dñia et terras possidētes li- citū sit bellū vltra alias rōes facit q̄ ad defensam et recuperatōem sit subtractor, ḡliciū, iuxta ea q̄ scribit

Inno. in. c. qđ sup̄ his. Devoto, vbi dicit q̄ vbl̄ terra fuit aliq̄ tpe sp̄ianoz bellū est lictū. occupauerit ei et sp̄ianis q̄cqd tenet, nā vbl̄ terraz fuit laudatū no- mē xpi, vñ in ps. In oēm terrā rōe. Et Act. i. Erit mi- bitestes. Et in ps. Aldorabūt eū oēs reges ēre, oīms ḡetes seruēt ei. xiū, q̄, iū, c. displicet, p̄ q̄ videt q̄ eo qđ dixit Inno. in dicro, c. qđ sup̄ his. q̄ iurisdictio et dñiū possit eē ap̄d saracenos nō sit vez, et q̄verior sit ibi sua hosti, q̄ tenuit p̄ru, et eā ibi approbat Jo- de lig. et cōter oēs doc. et ita etiā repio tenuisse Old. Lau. de ridol. Sed de materia belli habes in. iū, p̄ te diffuse, t. eo. etiam de bello contra infideles.

Itē si quis iniuriat⁹ §. XII

alicui propter qđ recipies iniuriā ei inimicaf. et ob h̄ q̄ iniuriā fecit oportet subire certas expēlas. puta. f. florenz in mēsc in famulis q̄s oportet tenere armatos, si is q̄ fecit iniuriā mutuat iniuriā passo eo pa- cto vel illa principali intētione vt remittat iniuriā vt eius grām q̄rat et p̄ seqns venia. q̄ obtēta cessant et p̄pense p̄dicte. talis fm Lau. de ridol. nō vide vsluram cōmittere. q̄ lictū est cuilibet redimere vexatiōes suā de sumo. c. dlect⁹. et ita facit iste. Nec obstat si dicas, dedit cām delicto q̄ nō redemit vexatiōem suā. q̄m si ille peccauit iniuriā dādo. et ille etiā peccabit iūdicā- do, q̄ p̄ dei p̄cepta evīdicāta infere, iste ec n̄ lucrat s̄ et m̄ euitat damnū quod subire oportet. xiū, q̄, iū, quoniā multi.

Hed quid cū mutu §. XIII

ans aliqd eoz q̄ysu cōsumunis et distrabūt p̄ pecuniā et victualia recipit tēpe redditōis rē illā maiōris extimatois puta mutuariā mēsura frumenti valētē mediū ducatur eadē mēsura reddit⁹ sibi. sed tūc valet illa mēsura plus medio ducato, ē ne vslura. R̄sideret Archi. post Hug. xiū, q̄, iū, si q̄s cleric⁹, et Jo. d. lig. extra eo. in ciuitate q̄ nō, p̄ quo bene facit lex q̄ dīc q̄ restituīt debet res eiusdē bonitatis in q̄litate s̄c̄z intrī seca, sed nō est necesse q̄ sit eiusdem extimatois imo si actū fuit quo tpe reddere illi⁹ tpis habebit rō q̄ ad extimatoem. als habebit rō tpis q̄ fuit perita, vt nota glo. in dicto, c. si q̄s clericus. Si q̄ tenet recipi vilio- rē si facta est vslurā quod extimatoem, q̄ nō pecca- bit recipiendo p̄ciosoz fm eū. Et hoc totū videf in- telligendū. q̄n̄ intērio mutuātis est pura. s. ad subue- niendū p̄ primo p̄ncipalit. Nā si inēderet lucrā i mu- tuo pura q̄ s̄at q̄ pl̄ valebit tpe redditōis res mu- tuata q̄ tpe mutui, et iō mutuat, vslura est. xiū, q̄, iū, c. si feneraueris, vñt refert Lau. de ridol. Circa hūc casum qđā distinguūt sic. Aut est verisimile q̄ ipsa res mutuata nō erit p̄ciosoz tempe solutiōis, aut de hoc probabiliter dubitatur, et tunc nullū viciū, et hoc bñ p̄ba et extra eo. c. si. Aut ē verisimile q̄ erit p̄ciosoz, et tūc aut creditor nō erat seruatur⁹ pecunia seu victualia s̄ interi d̄sumpturus seu distractur⁹, et tunc est vslura. Aut erat seruatur⁹, et tūc aut creditor debitor aufert libertatē se liberādi, et tūc etiā est vslura. In h̄mōi enī casu se exonerare voluit et debitorē onerare. Aut tal nō aufert libertatē debitorē tūc nō est vslura imo pos- set mereri si debitorē bona intētione req̄ueret an fm̄.

Capitulū Septimū

nū solutōis y soluat ne onereſ. Sed si habet corruſ
ptā intentōem qz dicit ſibi qz p̄t retinere vſorū ad termi-
nū vſe a danno reuerit licer nō auferat ei potestatē
liberādi. tñc eti nō ſit vſura peccat n̄. t̄ hec diſtin-
ctio fm̄ dicit Jo. cal. innitit magne eq̄at ſaltem in
foro penitentiāl. Et hec faciūt ad materiā cambiorū
per venetas de quibus inſra Lau. de ridol.

Quid ſi debitor vſu §. XIII

rarij mutuauerit ſocio pecuniā eo pacto qz iper eſtatu
eretur vſurario ſortet vſuras exinde currētes. eſt ne rati-
onē vſurari? Rñ. Quāuis archi. in. c. vſura. p.iiij. q.iiij.
teneat ſimpli hñc poſſeſſiſte ſic cōtrabere ex eo qz nō
ſit ſtipulari o vſuraz ſed vt dānū euitet. qd̄ videt eēli
eitū. ar. de fidei uſlo. c. iſtitutus Perfecti loquit̄ Jo.
cal. extra de vſuris. nauigāti p̄ hanc diſtinctiōnē. Eue-
talis ſcđo mutuās ſocio ſub dicto pacto a nō intēde
bar tñc ſatiffacere vſurario creditori ſuo de illa pecu-
nia ſic ſcđo loco ſocio ſuo mutuata. aut nō tunc
primo caſu nō eſt vſurarius. nec peccat rōne iam dī-
cta ab Archi. quia nō ſit ſtipulatio ut vſuraz ſy dā-
nū euitet. nec ſibi aliqđ accreſcit. p.iiij. q.iiij. ſi qz ob-
litus. ibi aliqđ incremēta. Non eni tenebat cum dam-
no ſuo ſocio ſubuenire. p.iiij. q. v. ſi nō licet. Solū er-
go euitauit dānū qd̄ erat euitatur restituēdo. In-
ducit notata p̄ Inno. de vſuris. c. p.ii. ſ. qz ſi teneris
miſbi ad centū in certo die. t̄ qz nō ſoluſti oportuit me
accipere ſub vſuris ab alio. tu teneris miſbi restituere p̄
pter dictā rōem t̄ propter morā debitoris. In ſecun-
do vero caſu. cū ſcīz nō intēdebat tunc hic ſecundo
mutuans ſatiffacere ſuo creditori vſurario p.ii ſu-
tuanti cū cefſent iam diſteratiōes. talis peccabit. t̄ ſi
a ſocios vſuras accepit ad reſtitutiōem teneat. Hece fm̄
Jo. cal. Que quidē diſtinctio ut equa ſumime placet
Lau. de ridol. cū iſta tñ declaratōe quā ſubdit videt
licet in primo caſu illud ſi verū quādo debitor erat
paratus tñc offiicio ſatiffacere vſurario ſuo creditori
t̄ ille vſurari? erat patiſ recipere ſatiffactiōem t̄ ſic po-
terat debitor voluntate ſuā implere. nā ſi vſurari? no-
lebat tñc recipere mutuāt pecuniā qz ſuis debitor vel
let offerre. t̄ hoc puta qz mutuo ille accepit p̄ ſex men-
ſibz. t̄ ideo vſurari? non vult recipere ante terminiuz.
nā ſi recipiat vſuras totius tempis. t̄ ſic oportet ſu-
tuam pecuniā remanere penes ipſum debitorē.
In hoc caſu videt idem diſcendū quod in ſecundo caſu. ſ. qz ſit vſurarius ille ſcđo mutuās ſocio cū pacto
qz exinde ſoluat vſuram pro eo primo creditori vſu-
rario. Respōdet Inno. in. ca. fi. co. ti. dicit. qz licet quidē
cōtrānū dicant. ipſe putat hunc cōtractum vſurari-
um nec ſciſ ſic cōtrahentem excuſare. Hostiē. vero in
ca. ſalubriter. dicit qz talis eſt mihi obligatus ad in-
teſe illius lucri qd̄ ſacturus erāt eſſumiliter ex pecu-

nia dūmodo nil ſiat in fraudē vſurarum. Jo. an. ap-
probat diſcū Inno. Et quod diſcē de intereſſe habet
locum poſt morā debitoris. t̄ contrānū diſcendo pa-
ref via apta ad ſenus. t̄ hoc etiā placet. Jo. cal. S̄z
Jo. de lig. dicit qz qz ſum iſtū teneat cum Inno.
ne via fraudibz aperiat. ipſe tamē credit veram opi-
nionē Hostiē. dummo ſiat nū in fraudē. tutum tamē
eſt ab hoc abſtineſ ſau. de ridol. Quod etiā dicit
Hostiē. de lucro videt intelligentū deducto etiam
dubio lucri. cum ſcīz potuſſet etiā non lucrat vel p̄
deret ante factū prohibēdus eſt poſt factū vero in fo-
ro conſcierie vbi credēdum eſt pro ſi ſicut cōtra ſe cū
aſſerit ſine fraude feciſ ſideſ poſſe per trāſire. Quod
enī licitus ſit talis cōtractus ſimpli intuſ pietatis
factus nō in fraudē vſure. tripliſter poſteſ probari.

Primo ratiōe equitatē ſi pietatis. Nam equū eſt
et pium in neceſſitate ſeruare amico. Inſup iniquuz
non eſt ſi ratōe capitalis quā iam in expreſſa intentō
ne et quaſi in facto habebat ſeruē indemnitas. Se
cuudo hoc licet rōne indemnitas. Nam reteſor mu-
tuyltra cōceſſum temp̄ domino obligat. qz ille do-
minus fuſſvſus ut capitali ſuo ita qz res talis extū
aſſumit ratiōem capitalis qz ſuis nullus eſt mutuo illo
meret. ergo a ſimiſ. Tertio licet hoc ratiōe vſili-
tatis. Nam extra de vſuris. nauigāti dicit qz qui p̄
annū granum vel pannū vel alias merces vendit am-
pliuz valeant tunc in certo termino receptū alio
quid plus pro eisdē. ſi tamē eo tempore talis contra-
ctus non erat venditurus. ſed ſeruaturus vſorū ad te-
pus quo veriſimiliter credebatur tantum valituras qn-
tum vendit non eſt vſurarius. Ratio eſt quia pro illo
tempore futuro quo intēdebat yēdere habet rōem ve-
dibilis t̄ nō protūc. ergo a ſimiſ quia pecuniā eius
iam habet ratōem capitalis. poſteſ ex ea ratiōe ſue ca-
piſitatis exigere in pſato caſu. Sed ſi extra caſum
neceſſitatē et pietatis precibus amici hoc facit tunc
eo ipſo cōuincit ſe pōtius vult ut vſurario mu-
tuoz qz in mercationibz ut vero capitali vnde contra-
ctus eſt vſurarius ſicut etiam ſi quis mutuaret aliqđ
cui pecuniā cū pacto qz ſi in termino confeſſo non
reſtituit extūc teneat ad intereſſe probabilis lu-
cri. Sed ſi hoc facit quia credit illum nō poſſe in ter-
mino reddere ut ſic inde lucretur. vſuram committit
ar. p.iiij. q.iiij. pleriqđ. t̄ de reg. in. ca. certum eſt. li. vi.
Secus ſi ſimpliſter facit ad tollendā morā. ſeſiſ
debitoris. t̄ ſe cōſeruandum indemnē. Sic etiam in
proposito ſi indigentia amici eſſet caſus extreme ne-
ceſſitatē vel quaſi ita qz tenet ex precepto hoc ſcīz
ad illi ſubueniendū ſi dandum. tunc nil debet expete-
re vlaſtra capiteſe cum multo magis teneat ad mu-
tuandum qz ad dandum in caſu buiū ſe neceſſitatē
Quia ergo homines ſeipſos amantes nimis ſe de-
piunt in huīu modi. ideo poſt fm̄ Inno. ſunt diſ-
ſuadendi iſti cōtractus qz admittiēdi etiam cū piā be-
berent intentionē.

Quid cum quis tra § XVI
dit alteri centū ducatos mox in ſuis neceſſitatē ex-
pendēdos ſub hoc pacto qz ſicut cōſimiles centū du-
cati apud Titū mercatorē legalem lucrabuntur vel

Ctitulus Primus

udent, sic isti centū ducati illi traditi lucrē vel p̄dāt
est ne cōtractus licet⁹. Rū, q̄ dubius reputat² et poti-
us vſuram sapere ēm plures doc. et hoc propter tria.
Primo q̄ tale pacru in fraudē vſuraz adiunetur vīz
def ut sub pallio quasi societatis latitat mutuū cum
spe lucrī, secundo q̄ vīz patz, lxxviiij. d. Eūcīes, pecunia
ex se sola minime est lucrosa nec valet seip̄am m̄ltipli-
care sed ex industria mercantilū sit p̄ eoz negotiatio-
nes lucrosa, tertio q̄ est efficaci⁹ q̄ de trib⁹ est vñū
in dicto cōtractu. Nā dicta pecunia aut est tradita p̄
modū mutui, aut p̄ modū depositi, aut p̄ modū ca-
pitalis. vt, s. in psona tradētis emp̄tib⁹ et mercatiō-
bus dep̄utes. Si p̄ modū mutui tūc manifesta est
vſura q̄ in mutuo trāsferr̄ dñum in eū cui factū est
mutuū, vñ nō debet lucrarī vel pdere nisi sibi. Si p̄
modū depositi tūc ipsa reddi debet absq̄ oī lucro, q̄
niā pot⁹ q̄ ea vñauit remunerādus eēt, tñ et forma
ipsi⁹ tract⁹ p̄ q̄ nō est data p̄ modū depositi cū des-
positan⁹ cā expediderit, si p̄ modū capitalis seu recte
societatis, tūc in pacto esset q̄ deberet cā solis merca-
tiōib⁹ fideli⁹ deputare, et hec vltia nō sortiter pbarevis-
def q̄ nō sit tradita dicta pecunia nisi vt mutui ratō
nem bñs, in q̄ spes lucrī reprobaſ. q̄ vſura, vt in ca-
cosuluit, deysluris. Si dicereſ nō esse mutuū nec de-
positū nec societas h̄z p̄ct⁹ innosiat⁹, s. doyſ des. do. s.
tibi centū vt des mihi tantū quantū r̄c. R̄nderi p̄t q̄
licet talis p̄ct⁹ aliqui licite possit fieri, s. do vt des. n̄
tñ in dicto casu, h̄z in fraudē vīz def esse vſuraz, sicut et
fraus etiā vīmittit in alijs etiā licitis cōtractib⁹ ex se.
vt, xliij. q. iij. pleriq̄, cum glo, et hui⁹ sententie fuit In-
no, deysluris, c. si, et Jo. an, ibidem.

Quid cū aliquis .§.xvii.

mutuat certā quantitatē pecunie recipit, pmissioem de rebus suis sui capitalis, sed hīs res steriles vel debitores q̄ nō p̄nū male p̄nt soluere vēdūt illas v̄lūra illoꝝ debitoꝝ receptoris talis mutui, p̄ certo p̄cio qđ postea peccit, et tñ revera nō fuisset ille cōtracꝝ vēditōis alia celebrat̄ nisi proper mutū factū, nūqđ v̄lūra est, Rñ. fm. Lau. de ridol. rescindit tanqđ v̄lūrariꝝ in fraudē v̄lūrariꝝ acceptus talis tractus ut notat p̄ Bar. et Bal. in l. cū allegas, L. de v̄lūris et mltō magis est v̄lūra cū aliqđ mutuans alteri pecunia s̄i multy vēndēs aliqd mobile vel immobile plus petit ab eo iusto p̄cio rōne mutui, sūqđ. q. iij. c. si fenerauerit. Itē pone q̄vuuſ ſeducit ab aliqđ ad exercēdū opaſue artis, puta lanificij, serici et hmoi, p̄ annū p̄ salario, l. florenos qđ reputat̄ iustū attenta cōditōe pſone et artis. Sed si ip̄e cōductus tali salario ponit i exercitio artis illius, c. florenos de suis, recipit. Ic. nunqđ licite p̄t recipe, Rñ. Quia aut ista, c. dat magistro suo ad exercēdū in arte p̄ modū societatis aut p̄ modū mutui. Si p̄io mō p̄ modū societatis ita, s. p̄ substit p̄iculō videlicz q̄ si magister negociādovl̄ la borando cū illis perdat, suscipiat partē dāni pro rata eū contingēter si nil lucret cū eis, si in capite anni remaneat cū illo capitali ille nil accipiat de lucro, vñ nō, Ic. sed, l. tñ, p̄ suo salario habeat, liciꝝ est tractus ut norat glo, sūqđ. q. iij. c. pleriqz, ff. p̄ socio, l. vez Si scđo mō, s. q̄ modū mutui, v̄lūrariꝝ est tractus q̄r rōne

mutui recipit annuatim, & extra devolutis, consulunt.
In casu ergo posito ut sic illicetur est ex q̄ intedit salua
esse sibi illa, c. & in omnē euentū vult. Ie. p̄ salario, ma-
nifeste, p̄ q̄, & exigit rōe illoꝝ, c. Depositorꝝ s̄ q̄ ven⁹
est mutuatorꝝ, cum nō habuisset pro salario suo nisi
lānis illa, c. potuisset in apoteca yñysura est, cuīq. q. iñ
si feneraueris.

Quid cūveniente § xviii

termino redditoris mutuorum vel alias solutoris pecunie debite creditorum non vult concedere debitorum, prologatorum termini vel relaxacionem iuramenti si iurasset ipse debitor nisi data pecunia vel alio equepollenti. Rn. Si hoc agit solius ratione termini, prolongatur non ob evitatem danni sui usuram promittit etiam si non expesse exigeret, ut habeat extra devolutis consuluit. Sz si hoc agit ad sui indemnitas recte, puta quod oportet eum accipere ad usuram vel vendere rem suam viatori periclio quam valeat, quod non fecisset si receperisset pecuniam sibi debitam, et tunc non est usuram illud dannum exigere a debitorum quod precipit ex carceris illius pecuniae sibi debite. Non ei debet grauari ex seruitio impuesto km Ray. Sed ut talis creditor possit exigere a debitorum suo non solum dominum habitum sed etiam lucrum quod fecisset cum illa pecunia si ea receperisset in termio debito. Id quod rindet pere de anchora, super cle, ex graui devolutis, et dr. Lredo quod non solum dominum emerges sed etiam lucrum cessans potest accipere si ille erat mercator qui cum pecunia sua uenit negotiari. Et id evidet dicendum etiam si non esset mercator sed tamen intendebat omnino illam pecuniam exponere negotiationibus licitis ad lucrandum. Secundum ait esset si persona et talis quod ipsam pecuniam retinuissest in arca. Et remittit notata, fij, q, ij, c, si quis de clericis, et in c, questus extra devolutis. Id evidet sententia thos, ij, ij, q, lchij, cum ista non consideraret quoniam ibi ponit videlicet quod non debet exigere talis creditor, nec ille suus debitor tenet totum lucrum restituere sive donec quod inde spabat suum creditorum cum illa pecunia negotiando acquerere, cum illud lucrum non esset certum quod expediri poterat, vel forte etiam de capitali amitti, sed tantum tenetur quantum potuisset valere illud lucrum in illo dubio.

Bed queritur An §XIX

sit licitū aliqd vltra sortē recipere noīe interesse. **D**is si re
plemētū illi⁹ interesse venit applicādū tertio nō mu-
tuati, licitū est vltra sortē recipere. **H**oc est dictum doc.
extra deysuris c.i. **E**xemplū. quādov suras soluo alte-
rir bas vt interesse volo repetere. **E**t ad idē facit quod
ait **B**al. **L**. deysuris, l. vsuris. dicit enī **P**oneq; emi
a petro lapides seu lignavel alias res ex quibz natu-
rali nō p̄cipit aliqd fruct⁹, vt soluerē preciū accepi
illud sub mutuo ad vsurā acvendēti solui. ipse autē
nō tradidit mibi lapides seu ligna sed fuit in mora,
nunq; tenet reddere illas vsuras. **R**ū. **D**icendum q;
sic. tanq; interesse damni emergentis. **E**t de hoc bas
betur tex. notabilis. ff. de acti. l. **L**urius. **I**dem dicēt
dum in similibus cōtractibus puta locatiōs z cōdu-
ctionis z huiusmodi, hec ille. **Q**uādov venit applicādū
primo, i. illi cui sors principalis est soluēda. z tunc si
debitor est in mora applicare, i. capere illud ad aliqd
interesse est licitū, et glo. super ea. conq;ssus. et notat

Capitulū Septimū

Io. an. in c. nauigati. Exemplū pone in vēditorē em
ptore si emptor sit i mora soluēdī p̄ciū. Et hoc credo
vēz siue incressē sit in dāmno emergete siue in lucro
cessante dū tñ illud lucrū sit certū. et ego sum parat⁹
vel aptus ad tale lucrū. vt in c. nauigati. De hoc eti⁹
am vide qđ habes post. §. seqnētē in fine. Donec cas
sum. Vendo tibi prediū r tibi tradō illō atq; inde p
cipis fructū. r tñ ad terminū cōuentū preciū mibi n
soluis. hoc p̄supposito posero elapsō termino repete
re ysura cū fruct⁹ rei vēdite facias tuos. r tñ mibi n
soluisti. Et rō b⁹ est. q; nō accipio illōtysura sed vt
interesse meū. ar. tñ. q. iiiij. qm. Si etiā res vēditati
pign⁹ daref mibi possem inde recipere fruct⁹ ei⁹ elapsō
termino solutōis nō facte etiā si trascēdat quantitatē
interesse. Nā licet tal res avēditoē nō possit peti. ta
mē fruct⁹ ei⁹ p̄cipe p̄t postq; r voluntatē suā p̄ciū rei
vēdite detinet rāq; interesse. Sz. p mutuo recipie
do possessionē in pign⁹ nō licet fruct⁹ possessionis inte
rim accipe nisi pro p̄t sortis quia ysura.

Bed quid cum vēdo §. XX

possessionē meā cū nō des mibi p̄ciū eius. recū facō
pacū q; q̄s q̄ tradas mibi p̄ciū recipiā inter fruct⁹
eius. Rñ. Licet Bal. r Pe. de Ancha. dicāt līcītū esse
cōtractū. q; cū possēsso fructificer nō videt iustum ut
emptor habeat vtilitātē p̄cij vt possit pecunia vti. ita tñ q̄c̄j
tum emptor soluit de p̄cio in futu⁹ tantū vēditoē mi
nus recipiat de fructib⁹. Vbi grā. Si possēsso empta
centū floren. cū inde ad ānū dat sibi. l. extū vēditoē
det sibi medietatē fructū r sic de alijs. H̄ theologi
nō approbat dictū contractū. q; rōne dilatōis de sol
uendo p̄cio viderent̄ habētē dīcī fruct⁹. qđ ad ysura
pertinet. extra deysuris. in ciuitate. Item possēsso sub
stat p̄ciulo emptoris r de se est fructificabil. nō autē
pecunia p̄cij soluēda substat p̄ciulo venditoris. nec
de se fructificaret̄ ideo p̄lēndū est abstinere ab hu
iūsmōi. Posset bñ fieri pactū qđ si infra certū ēminū
nō soluat emptor p̄ciū extū fructū recipiat vēditoē q
usq; p̄ciū sit solutū si hoc nō fiat in fraudē sz. in pena

Quid de eo qui mu. §. XXI

tuauit nauigati vel eūti ad nūdīnas receptur⁹ aliqd
ultra sorte pro eo q; suscipit in se p̄ciulū. si pecunia
vel merces inde emptas portauerit saluas. ols nibil
receptur⁹ etiā de sorte. Rñ. p̄ distinctiōem fm. Jo. ne
apōl. in q̄libet. r Jo. cal. q; aut illud ultra sorte recipit
rōne mutui tñ. r s̄c̄ est ysura. nō obstante q; p̄ciulum
ipse suscipiat. r iste est casus etiā. c. nauigati. extra e.
Aut recipit illō ultra sorte p̄cise rōne p̄ciulū vt p̄ciū p̄
ciuli. r si nō est ysura sed līcītū. Nā etiā si nō mutua
ret r p̄ciulū nauigati in se vellet recipere līcīte possit
recipere preciū periculi. nec propter hoc q; ei seruitū
faciat in mutuādo efficiēt dēterioris conditōis. Aut
aliqd ultra sorte recipit tal mutuās p̄t rōne p̄ciuli r p
tim ratōne mutui. r tunc ysura est q̄stum ad id quod
plus p̄cipit respectu mutui. r illō tale tenet̄ restituere
Jo. ne apōl. r Jo. cal.

Quid de pena ap̄. §. XXII

posita in contractu mutui puta si nō restituēt inde ad
certū tps soluat tñ recipiēs mutuū vltra capitalenū
quid p̄t penā tal pena absysura. Rñ. fm Ray. Si
pena fuit a iudice imposta prop̄t p̄niendā contu
maciā debitoris quia nō soluit in termino cum pos
set nō est ysura. ar. xiiij. dist. c. quanq; ff. de iudicij.
qui autoritate. Si etiā pena sit de cōsensu partū in
contractu appolita ad hoc. lez vt saltem metu pene dē
bitū soluat. ysura nō cōmititur nūli a principio fuit
rit prava intentio. ar. extra de arb. dilecti. Sed tamē
presumit in fraudem si ille alias consuevit esse ysura
nūs. vel si per singlos menses vel annos dicāt pena
committi ar. ca. eodem. stabit tamē in iudicio eius
cōfessionis per maxime in foro cōscientie. Idem Ho
sti. tamē in omni euētu non vides honestum petere
penam. immo nec etiam līcītū quādō debitor sine cul
pa sua face⁹ est impotens ad soluēndū. r ideo puniri
non debet. Et idem videtur dicendū de eo quod dis
cū est supra. §. ante p̄cedentem. q̄stum ad lucrū ces
sans. q; scilicet non debeat illud erigi quādō et impo
tentia ille non soluit. Ultra predictas penas positas
scilicet iudiciale que infertur a iudice. r cōventionalē
que ponitur in cōtractu de cōsensu partū. est r ter
tia pena que dicit̄ legalis vel canonica de qua habe
tur. q̄. q. i. in legibus. r in diuersis ciuitatibus po
nūtur certe pene pecuniarie. Sicut verbi gratia cu
statutū est alicubi q; tutor de pecunij s pupilli que p
ueniūt ad maius ei⁹ teneat̄ emere possessiones. v̄l re
spondere ei ad rōem quinq; pro centenario. si igitur
tutor pecunia pupilli exponat p̄ factis suis vel faciat
negociatōes p̄ se tenet̄ vtiq; dare pupillo. v. p̄ cē
tenario etiā si cum illis nihil est lucratus. et quo noīe suo
non pupilli est negotiatus cū eis. Iuste enim hoc sta
tutū est ne tutores ex malicia vel negligētia sint in
uidi pupillis r male tractent̄ substātias eoz sicut fre
quēter sit nec p̄t conq; tutor si inde nō est lucratus.
q; potuit emere de illis pecunij s possessiones vel noīe
pupilloz exponere in iustis r līcītis mercatōis. r tūc
lucrū r dāmnu eset pupilloz fideliter agendo. Sed
si noīe pupilloz pecunia eoz exponant vel deponat̄
ad ysuram. pupilli tenet̄ illas restituere. r tutores
insuper tenet̄ in casu q; pupilli non vellent vel non
possent. vt etiam dicit̄ infra. in ca. de cooperatione
ysure.

Quid si cōmuni. §. XXIII

tas vel officiales habentes curā de pupillis accipiāt
p̄ cōitāte ipas pecunias rīdēdo eis ad rōem. v. p̄ cē
tenario. Rñdetur q; si eis inuitis sit seu eis ad q; spe
ctat vides q; līcīte possint illa. v. pro cētenario recipi
re q; p̄uidet̄ p̄ hoc indēnitati eoz et quo potuerit eme
re possessiones vel tradere negotiatiōib⁹ līcītis vt dispo
suit statutū non fecerit vt procurarēt p̄ hoc vtilitatē
cōunitatis.

Quid de gerenti. §. XXIII.

bus seu procuratōib⁹ negotia stipendiarioz. s. in recipi
endo pagas p̄ eis r faciendo alia obseq̄a. r cū hoc mu
tuādo eis i necessitatib⁹ occurritib⁹ r p̄ his recipiēb⁹
by certū salariū. nūqd ē līcītū Rñ. fm Lau. de endol.

Titulus Primus

Quantum ad illud quidem quod recipiunt tales propter laborē quē gerūt in procurādo eo et negotiis nō est vīsa sed līcītū. Sed q̄d ad illud quod recipiunt prop̄ē mutū quod impendit ipsi stipendiariis, vīsura est. p̄iū. q̄ iū. vīsura. Qd autē p̄fāt̄ doctor dicit in p̄io mēbro eē līcītū vīdef̄ intelligendū cū bellū est iustū. Nā si maiſeſte sit iuſtū, illūcū vīdef̄ cum cooptāt̄ malo et dat opam rei illicite. dī. lxxvi, c. culpm.

Querendū est etiā .§. XXV

quid iuris sit si q̄s in mutuādo pecunia recipit aliqd̄ in pignorā mobile vel īmobile. Ad qd̄ dōm si hoc fecit ad sui securitatē nullū fructū intendit habere ex illo pignore puta q̄ est aliqd̄ locale nō est illicitū. s̄ si intendit recipere vīlilitatē aliquā ex vīsu illi pignoris rōne mutui, puta recipit domū in pignorā vel agzyel equū vīlvestē, et fructū horum p̄cipit vīsura est, et tenet restituere p̄cium vīsua illi pignoris ipsi pignorati seu. i p̄ tem sortis cōputare, extra eo. c. i. Nota tñ q̄ si laic⁹ te net iniuste aliquā possessionē ecclie i pignorat ipam possessionē rectori ecclie illi līcītē et absq̄ vīcio vīsura iste rector poterit recipere fructū eiusdem possessionis vītra sortē fīm Ray, et est casus capituli. i. extra eo, et rō ē, q̄ tūc nō recipit clericus illud ut vīsura sed qd̄ ibi debet. Et idē de possessione quā recipit laic⁹ ab ecclia in seudo. Dicit etiā hōstī. Jo. an. et Jo. de lig. q̄ idē est de possessionē laici q̄. s. si iniuste retinēt̄ pignorat ea domino illi possessionis ille līcītē facit fructū suos.

Hed quid cum .§. XXVI

quis recipit domū in pignus p̄ centū mutuatis vīcē ad annū hoc pacto q̄ si nō soluit i termīo statuto cādat debütū in īmissum, et pignoratio cadat in vīēdōnē. p̄t ne iuste tenere domū illā pignori obligatam eo q̄ nō soluit in termīo cum tñ dom⁹ satis plus valeat. Rñ. p̄ distinctōem, q̄ aut mutuās in illo anno recipit vīsum fructū dom⁹ nō cōputando in sortē, sed pro ipso mutuo, aut nō recipit vīsum fructū, s. pensionem in primo casu illicitū est vīsura, extra eo, c. p̄io. vīde restituere tenet illā pensionē vel cōputare in sortē, et etiā domū tenet restituere nec p̄t sibi retinere elapsō termīo, q̄ tractus nō tenuit cū fuerit vīsura, et rā dice vīciata nō p̄t fructū isti. s. lucri orīsi, ar. s. q. s. fer. s. vulnerato. Poterit tñ post terminū petere intereste suū si dāniſicatus est in faciēdo illud mutuū, puta q̄ oport̄ ip̄ accipe ad vīsura ad mutuandū amico vel patrū erat ex pecunia illa emere possessionē inuentā vel expone te līcītis lucris tūc possit petere intereste suū. In secūdo casu cū. s. creditor nō recipit vīsum fructū dom⁹ cū supfluitas valoris dom⁹ cedat in debitoris penā sup posita vīrius bona fide qñ cōtract⁹ mutui est celebratus, līcītū erit⁹ dictū est supra de pena p̄uētōna li. ar. de arbi. c. dilecti. Et hoc nisi fieret in fraudē vīsura, puta q̄ extimabat mutuās illū nō posse in īmīno restituenerit sic inde illud plus valoris dom⁹ sibi lūcītū. tūc ei fraus vīsura ē. Secūdū hoc fecit ad coercēdā morā debitoris. Advertēdū etiā q̄ si a mutuante sub aliqd̄ p̄cīo vel lucro vītra terminū detērō mutui cedat, tūc eoipo īmittī vīsura, q̄ ex tali p̄cessōe po-

tī sortis voluntarī mutui rōem q̄ iniuste detētōis. ad hoc de vīsura, c. cōsuluit. Et hoc nisi illud peteret incē pensatōem dāni sui qd̄ inde recepit, cū tñ libēt̄ vel let recipit illud mutuatū sed ille nō p̄t sine notabili iactura restituere. s̄ cū sacer obligat genero suo possessionē aliquā p̄ dote filie, claz̄ est certū q̄ nō teneatur dictus gener p̄putare fructū possessionis in sortē ut dicit expresse, c. salubriter, extra eo, cū. s. sustinet gener onera m̄rimoniū, q̄. s. cā ad dñm ducit et nutrit.

Queritū etiā .§. XXVII

Utrū gener si nō recipiat pignorā sed cautionē denūtēda dote certa die, et interi recipit a sacerdoti ex pacto certos denarios, puta ad rōem, vi, pro cēterario et hīmōi nunq̄d vīsura cōmittit. Rñ. De hoc sunt varie etīe opinions. Nā Jo. an. sup dicto, c. tenet q̄ nō sit līcītū sed vīsura, quā opinionē dicit Jo. de lig. p̄ vertorū et securiorū posse defendi. s̄ pau. de eleazat tñ Rñ. s. q̄ nō sit vīsura, rō est fīm ipm, q̄ ex q̄ in fauore m̄rimoniū hoc induitū est ad subleuādū onera ei⁹ vt. s. gener recipiat fructū possessionis pignorate a sacerdoti p̄ dote nō p̄putādo in sortē si ipam nutrit, ita etiā dī iuuani ille ali⁹. Et ad rōes q̄ possent fieri in Rñ q̄. s. decre, salubriter, solū dicit de possessionē, et q̄ possessionē ex sui natura est fructificabilis nō autē pecunia. Rñdē ad p̄mā q̄ papa q̄sl̄ fuit de possessionē de ea rīt. Idē rīt̄ dissit si fuissz q̄sl̄ de pecunia. Ad aliō rīt̄ q̄ sicut nec terra ex se fructificat s̄ cū labore hoīs, sicut pecunia simul cū industria hoīs et hoc p̄cipue cū cā intēdebat tradere mercatorib⁹ vele mere possessionē vel alio mō cū ea līcītē lucrari. Et q̄bus etiā fructū possessionis sub stent pīculo multipliciter nō sic pecunia. tñ vt in plīb⁹ sic occidit q̄ emolumēnū ex ipa possessionē recipit, opinionē pau. vide seq̄ Jo. cal. et pe. d. ancha. s̄ q̄ p̄ma opinio tutior ē, iō fīm Lau. deridol. salubrū ē eaž tenere, extra eo, salubriter, et hoc p̄cipue qñ q̄s hoc vīlūtāre agit in suis māt̄ cōmodū vel cum intēdebat pecunia ipam refuare. Antho. at de bu. dī q̄ p̄t intellīgi hic test⁹. s. salubriter cū illa dilatō data erat ipi sacerdoti prop̄ē hoc dat pignorā. Et hoc casu puto idē si etiā pecunia exoluēda si nō ē in morā, q̄. s. ex duētōe differēt solutio. tūc nō credo q̄ possit pacisci de intēce soluēdo, q̄ tale intēce debet prop̄ē morā q̄ hic cessat p̄pter tpiis dilatōz, nō q̄ peti p̄t Buil. dīc q̄ qñcū q̄yolo exigere aliqd̄ p̄ intēce anī morā vt q̄ facio paciū de soluēda sorte i pascā ita q̄ interi tñm nose intēce soluēdo, hoc casu nō p̄t dici i morā, q̄ obstat exceptō anī termīnū. iō nō p̄t dici i vīsura, q̄ prop̄ē dilatōz tpiis dati vīsura ē. Et prop̄ē hoc dico q̄ si gener fecisset pactū p̄ recipiēda dote ad certū īmīnū et interi p̄cipit fructū q̄ p̄putare ī sortē. Idē dico ī re pignoraticia cui⁹ fructū sunt certi, quia forte illa res est locata adiūctū vel pēsione, vel talis res est dom⁹ quāz gener locat̄ recipit pensionē, q̄ omnes istos fructū gener tenetur cōputare in sortē. et sic limīta hanc decretalē quia debz īntelligi vībī dos fuisse simpliciter, p̄missa postea cum non solueretur ad cautelam in eum sit data possessionē tūc procedit decretalis, quia si dicit gener ego sustinēo onera m̄rimoniū da dōrem. Ille sacer dicit ego non possum certe, si dicit gener, salē sustineas onera

Capitulū Septimū

m̄rimonij certe si tūc dāt aliquid loco inēesse pp̄t one
ra m̄rimonij licite p̄cipit dūmō illa onera sint certa,
sic intelligo istā materiā, r. Anto. de bu. sup c. salubrū

Bed quid de he §.XXVIII

redib⁹ mariti ipso mortuo, nūqđ hēbūt hoc pr̄tules
gū qđ diu relicā alere tenēt nec tenēt dote restituere
sc̄ysqđ ad annū p̄ morte mariti. R̄fisio fm Inno, r. hosti. qđ n̄.
n̄ vslurā p̄mitteret, cessat ei rō q̄ excusabat genet⁹ sus
cipiēt fruct⁹ possēsiōis pignorate sine p̄putarōe in
sortē. Sic ḡ cauta mulierz n̄ recipiat possēsiōne vel rē
alii in obligatōem s̄yel faciat sp̄am distrahib⁹ vel repi
at insolutū, ff. d̄ re. iu. l. vt dī. ad mo. alioqñ fructus
sortē extenuabūt. Puto tñ q̄ ibi violēter detineretur
dos ab ill̄ hereditō nec p̄t se iuuare q̄ si fieret illa iu
sticia prop̄ potētiā illoz tūc mulier licite recipit fru
ctus possēsiōis vel pecunia sine extenuatōe dos. Itē
videt dicendū cū heredes illi nō possent sine magno
suo detrimēto restituere dote q̄ est in pecunia nec pos
sessionē h̄it quā ei assignent. r. prop̄ hoc muliere ne
numis graue dimitrit penes eos ad tps. si illo inter
uallo recipit ab eis alimēta cū nō habeat vñ alunde
vūtar nō videt illiciū, non ei illud recipit rōe mutui
sed rōe inēesse, cū si dores h̄et in viueret emēdo pos
sellōes vel exponēdo negociatōi. Sec⁹ at dicendū qñ
si fieret ob vtilitatē v̄lūqđ, illi v̄l maḡ possent cū illa
pecunia lucrari illa vt ex iure suo capitali h̄eat luc
nō tamē defacili s̄ulendū ne pareat via fraudib⁹ vslu
raz, factū tame nō condēnandū.

Quid si soluto §.XXIX

matrimonio heredes mariti obligat mulieri p̄dū p
dote restituēda, nunqđ mulier possit fruct⁹ suos face
re nō p̄putādo in sortē. R̄fisio fm Inno, r. hosti. qđ n̄.
n̄ vslurā p̄mitteret, cessat ei rō q̄ excusabat genet⁹ sus
cipiēt fruct⁹ possēsiōis pignorate sine p̄putarōe in
sortē. Sic ḡ cauta mulierz n̄ recipiat possēsiōne vel rē
alii in obligatōem s̄yel faciat sp̄am distrahib⁹ vel repi
at insolutū, ff. d̄ re. iu. l. vt dī. ad mo. alioqñ fructus
sortē extenuabūt. Puto tñ q̄ ibi violēter detineretur
dos ab ill̄ hereditō nec p̄t se iuuare q̄ si fieret illa iu
sticia prop̄ potētiā illoz tūc mulier licite recipit fru
ctus possēsiōis vel pecunia sine extenuatōe dos. Itē
videt dicendū cū heredes illi nō possent sine magno
suo detrimēto restituere dote q̄ est in pecunia nec pos
sessionē h̄it quā ei assignent. r. prop̄ hoc muliere ne
numis graue dimitrit penes eos ad tps. si illo inter
uallo recipit ab eis alimēta cū nō habeat vñ alunde
vūtar nō videt illiciū, non ei illud recipit rōe mutui
sed rōe inēesse, cū si dores h̄et in viueret emēdo pos
sellōes vel exponēdo negociatōi. Sec⁹ at dicendū qñ
si fieret ob vtilitatē v̄lūqđ, illi v̄l maḡ possent cū illa
pecunia lucrari illa vt ex iure suo capitali h̄eat luc
nō tamē defacili s̄ulendū ne pareat via fraudib⁹ vslu
raz, factū tame nō condēnandū.

Bed quid de fructi. §.XXX

bus q̄s ex pacto dotali mortuo marito relicta lucra
nunqđ licite recipit R̄fisio fm Lau. de rīdol. videretur
q̄ sic, ex eo q̄ rōe interesse p̄uēti p̄ueniat ex mora de
bitoris dotes n̄ restituētis. r. sic in locū pene, ad hoc
glo. in. l. cū allegas. L. eo. r. q̄ vult q̄ pena q̄ten⁹ inē
est p̄t peti in q̄cunqđ atractu de mundo. Nec obstat
si dicaf q̄ hoc ē inēcē extra rē, q̄ coiter dotes dāt ī pe
cunia, r. de talib⁹ intelligo p̄dicta h̄ in p̄ ecūia n̄ est da
re q̄ cadat in inēcē nisi extra rē, prop̄ qđ dico hoc ē ē
spēale in inēcē pecunie q̄ licet nō sit intra rē q̄ nibilo
min⁹ p̄t peti ex iure, iuxta nota ta q̄ Bar. r. Bal., p̄t
etia dicis fm q̄ldā q̄ hoc sit inēcē dāni v̄tādi, q̄m cuz
mulieres habeat de dotalib⁹ v̄lueret si illas n̄ h̄it opoz
ret q̄ aliū de sibi v̄lūtū q̄rāt sic dānu incurrit ad qđ
refartiēdū r̄staurādū fruct⁹ illi ex pacto dotali succe
dūt. Uel etia p̄t dici q̄ nō vt inēcē pp̄ie s̄yt pene cō
uentionale exigūt, q̄ licite p̄uēre potuerit dūmō nō
in fraudē vsluraz q̄ pfecto neqđ hoc casu est plūmē
da vt de se p̄t. Qđ at p̄dicta sint de iure licita p̄bas
optius, Nā pone q̄ tu m̄bi mutues cētū cū pacto q̄

tenear dīe talib⁹ restituere, als qđ noīe pene do tibi
pr̄tē autoritate p̄pria inrandi possēsiōne talis mei
fundī ita q̄ luceris fruct⁹ v̄tig fruct⁹ q̄ alias cōputa
ren⁹ in sortē, in hoc casu nō p̄putabūt in sortē si vere
puret nō in fraudē vsluraz hec fuerūt celebrata, qđ
enī v̄lra sortē recipio nō vt vslurā sed vt penā recipio
vel interesse p̄uentur. Ad hoc faciūt notata p̄ hosti. r
Inno, nō tñ puto sānā illā consciām q̄ p̄ mille q̄ sibi
deben⁹ p̄ dotalib⁹ fruct⁹ p̄cipit possēsiōnū lōge in gra
dū excessiue plus valentū maxime si als ipotes est
debitor ad restituendū dotes.

Bed quid si statu. §.XXXI

tū h̄ q̄ oēs detinētes dotes mulierz p̄ annū teneat
dare alimentū v̄xib⁹ doratis r̄ maxie duos denaris
os p̄ libra q̄libet mēse, an valeat statutū. R̄fisio Jo.
de ymo, sup cle, ex graui, devsur, p̄ Arch. q̄ nō tens
q̄ in c. salubrū. dī q̄ vir tenet alcre muliere p̄t one
ra m̄rimonij, ex hoc fruct⁹ nō p̄putant in sortē, r sic
p̄z q̄ si nō extat matrimonij nō tenet, r p̄ m̄s sinō p̄
stat fūria m̄rimonialia n̄ dī b̄re alimēta. Ad qđ fas
cū qđ notauit Ray. in summa. eo. q̄. r. Inno. in dicto
c. Et ex hoc seq̄f etia q̄ talib⁹ statuētes incidūt in penā
h̄. P̄stitutōis ex graui. s. q̄ sunt excoicati, frā. de zāb.
dicat q̄ tale statutum vel consuetudo p̄ tolerari v̄t de
beant alimēta rāch̄ inēsse p̄ morā in soluēdo, pro
hoc qđ nota in regula dānu, de re. iu. li. vi. r deside
uissō. c. q̄. r. ei p̄t dici formalis vslura ex q̄ pactū de
plus dāco nō intercessit, r sic vslurū. Forte poss̄ sic
dici q̄ si mulier p̄t dote rehaberet nō curat vt dīseq̄
ill̄ lucr̄ rātātū a statuto salua dote, vslurā p̄mittit
rōe quā. Jo. de ymo. affixat. r Ray. Si si velle po
tius dote sed nō p̄t q̄ heredes mariti cū sint potētes
nolūt vel nō p̄t restituere sine norabili detrimēto et
hinc mulier q̄ coacta vel ex pietate mota nō lucro n̄
recipies dote p̄cipit ill̄ qđ dicit statutū nō p̄mittit
vslurā rōe quā assignat frā. zamb. r p̄cipue cū intēde
ter ex illa pecunia doris enere possēsiōne vel expone
re licitis lucris, r m̄tromagis si nō h̄z als vñ dīvūiat.
De statuto dicendū q̄ si statuētes hoc egerūt p̄ modū
pene ad tollēdū morā heredi in dote restituēda non
inciderat in penā de. ex graui. alias sic.

Bed quid si ge §.XXXII

ner possēsiōz sibi pignoratā p̄ dote cū ol̄ iure qđ ibi
h̄zcedit alij recepta ab eo summa q̄ sibi, p̄ dote debe
bas, nūqđ ille poterit lucrifacere fruct⁹ p̄ceptos sic po
terat gener. R̄fisio fm Guil. Si gener aīo donandi
trāsserat totū ius qđ h̄ebat i pignoratē hoc facit n̄ p̄t
pecunia quā recipit ab eo, sed q̄ lucre fruct⁹ vel amic⁹ ei⁹
r ille amic⁹ n̄ vt lucre fruct⁹ mutuat pecunia h̄z p̄p̄
caritatē aut grām, absqđ dubio fruct⁹ lucrifacit absqđ
vito vslura, als n̄. Ut r̄ dicit Bal. L. devsur sup R̄f
bricā format q̄stioz i marito q̄ indigēs pecunia accipit
illā mutuo ab aīo r̄ p̄t cū i locū suū. Et r̄ q̄ talib⁹
gaudebit p̄uilegio mariti q̄ ad fruct⁹ q̄ mutarōe p̄lo
ne mutat p̄uilegiū q̄tēs p̄sona cīmēdate cā p̄uilegiū
Item q̄ris cū q̄s ex statuto §.XXXIII

cīratis v̄l̄ v̄l̄tudie p̄missiōz lucre fruct⁹ possēsiōis ad

Citulus Primus

rationē, v. pro ceterario, si talis ita facies recta consciētia illos fructus p̄cipiat R̄nū f̄m Lau. de ridol, Bal. determinauit q̄ sic cū lucre illos fructū nomine et rōne interesset hoc propter nimia p̄tumaciā p̄t facere autoritas p̄tors. Sed Bar. dicit q̄ yb̄ est talis cōuetudo q̄ nō est bona, q̄ h̄ ius diuinū in fraudē vsurā, quare dicit fructū cōpurādos in sortem. Et subdit idē Lau, de ridol, si p̄supponamus fraudē, verum dicit Bar, sed si oīno cessat fraus tunc procedit dictū bal. Hic autē non videt esse fraus, quia in locū pene legalis ut debitor cogat ad satissimandū, vel loco interesse prop̄e morā videt statutū vel consuetudo emanasse. Et propter hoc intelligo de eo q̄ iuste mis̄sus est in possessionē, nō tantū ex ordine sed ex causa. Si autē in veritate creditor nō forer seu cā nō subiect, sicut recta conscientia capitale seu sorte retinerē nō poss̄ sic neq̄ fructus nomine interesse.

Querendū est .§.XXXIII.

etiam ab his q̄ dant pecunias mercatorib⁹ vel artifici⁹ bus ut inde aliqd lucren̄ quō dent. Nā si eā dant p̄ modū depositū, vt, s. penes eos pecunia p̄seruevolē am cū ea negocient ut placeat, ita m̄ q̄ in omnē euēnum et p̄cillum eis sit capitale saluū. i. restituendum integraliter ad placitū ipsorū, sed inde aliqd lucrī sperant habere, al's nō deponerēt sed in capsa seruarent, q̄q̄ uis nulla pacio interueniēt vel cōuētioyl peti tio. vsurā omittit, p̄iū, q. iij. c. vsura, nec excusat eos q̄ ex hoc se exponunt p̄cilio q̄ mercatores penes q̄s depositū aliquā deficiunt̄ eis male fortunatis et recede tibus nec capitale aliquā rehabet, nō enī illō lucrī spe rānt rōne p̄cili, sed si dubitaret de periculo nō depo nerent, sed lucrū rōne mutui sperant ex mutuo ubi i teruenit periculū nō licet, vt exp̄sse dicit, c. nauiganti deysuris. Tenerēt ḡtalia lucra sic p̄cepta restituere, nō obstante q̄ depositarij multū cum ipsa lucratifū issent. Nam lucrū industrie fuit nō pecunie, et pericu lo substabat amissionis e⁹ qui mutuū receperat cuius deponēs nolebat esse p̄ticipis, frequenter etiā in talis bus depositis fuit p̄tractus vsurāj et fraudulenti in quisib⁹ tenētur ipsi depositarij ad restitutoēm bis a q̄ bus extorserūt, et iō rōni cōsonū estyt adiuuēt ab his quib⁹ et ipsi vsuras dederūt ex depositis pecuniaq̄, et sic videt q̄ ipsi deponentes magis debeat talia lucra depositarij restituere q̄ paup̄ib⁹ erogare, pro se enī retinere nō p̄t cū turpiter acceperit vsuraria itētōe.

Pro maiori hu .§.XXXV.

ius declarat̄. Nota q̄ quidā dixerūtysurā aī seu mē tale esse p̄cm mortale, sed hāc et ceterētes ad restitutoz minime teneri sed sibi licite posse retinēti, pura cū q̄s depositis pecunia penes mercatore intendēs recipi m̄ aliquā emolumētū capitali semp salvo de nullo taz mē lucro facit pactionē h̄ simplicē dimitrit discretōi depositarij, si tñ credaret q̄ nil daret nō depositer, istō proprie est mutuū nō depositū et ideo vsura, q̄ p̄cip̄ paliter sit propter spēm lucri, ar, p̄iū, q. iij. c. si fenera ueris, et c. pleriq̄, vsura iūf̄ metalis est et si nō pactio nalis. Sicut cū q̄s mutuat centū p̄incipali p̄opre spēm talū lucri sine aliquā pactoysura est metat, et talem

vsurā receptā ultra sortē dicūt illi nō esse de necessitate salutis restituendā. Et hec opinio fuit alexādri lōz bardī nō illius de ales, et Scoti qui d̄r doctor subtil sed certe in hoc nō est tenēda ei⁹ opinio quia p̄culosa aī cū iuraz rōnes et doc, q̄si oīs theologiz canoniste sint h̄iū seu hāc opinione. Ad illō tñ probādū idū cit hāc rōem seu exemplū. Si q̄s gratis et liberalē recipit in donū q̄d affectabat intēdebat furari. Q̄uis talis furaref mēre nō tñ oīe oīe cēlēnd⁹ ē vsurari⁹ ita q̄ satissimē teneat. Sz ad hoc r̄ndet Jo. an, in mercuriali, sup̄ regula pactū dī, q̄ inter calum furti et vsure metalis est maxima dissilitudo. Nā h̄ doz natan⁹ in casu sumi habuerit intentōem corruptiā ad furtū, non tñ donatio causa fab ei⁹ furto, nec est ānē p̄ illi intentioni corrupte, cui⁹ p̄trariū in murio cadit, q̄i cū ex bono caritatis debet fieri gratis sit p̄cip̄ liter ex spe lucri, cui⁹ quidēyiciose spei effect⁹ seq̄q̄ q̄d ē lucrū, et ideo talad restitutoēm tenet p̄t̄r alia rō ad idē assignari, q̄. s. sicut datū q̄d tradit̄ intētōe donādi sortit̄verā rōem donis amittit rōnem mutui. si sic mutuēt ex intētōe p̄incipali p̄ lucri et spe eius, amittit eoipso rōem mutui gratuti, et sortit̄ rōnem mutui vsurarij. Ex quo p̄ p̄ lucrī exinde sub tali intentione receptū vsurarij est et restitui debet f̄m Jo. an. et Inno cē, et Archi, et Hosti, et Ray. Sed et iura indistincte loquuntur q̄ vsure restituant indistincte et vniuersaliter nō solū pactionales, et deysuris, c. cū tu, et c. cōsulū iū, p̄iū, q. iij. c. quid dicā, p̄iū, q. vi, si res. Doctores etiā theologis b. Tho. Pe. Richar, et alij simplē dīcunt q̄ vsure debet restitui. Si ergo vsuta metalysu ra est et euangelicā legē Lu. vi. Mutuū date nihil inde sperates, et exp̄sse Elug, testaf. p̄iū, q. iij. c. si feneraueris, et ipse Scotus hoc fatet, ergo restitueda nisi cū nīl ultra sorte receperis. Q̄uis hoc intenderet i mu tuo seu deposito facto, tūc enī peccasset mortalē sī nīl haberet restituere.

Sciendū insu .§.XXXVI

per q̄ quidā dicūt h̄cedētes esse vsurā nō posse sibi retinēti vsurā, s. mentale sed paup̄ib⁹ erogandā assi gnates p̄rōne, q̄ ille q̄ dedit dādo ab illa se absoluīt sed hoc nō videbāt q̄ qui cepit mutuū aur dedit q̄ modū doni vsurario liberalēt nō p̄incipali rōe mutui, hoc illi declaras p̄cipue p̄mutuū restitutū et tūc nō tenet restituere nec paup̄ib⁹ dare. Sicut etiā dīc, Egidi⁹ de illo q̄ recipit remissionē debiti ex male ab latib⁹ a creditore liberalēt et sine fraudez vi, q̄uis non sit patus restituere exactus etiā si p̄t valer sibi illa remissio nō ampli⁹ teneat, sed tenet penitere de sua uis dispositioē in q̄ fuit, sic in p̄posito Si autē totalē p̄n cipalē dat aliqd ultra sorte propter mutuū factū, ne si nō daret egreret etiā si indignaret, et forte als nō inueniret mutuantē auar⁹ et ingrāt⁹ iudicare tūc tenet illi restituere. Regulare ei est q̄ vsura restituenda est ei a q̄ extorta est dū scīf̄ persona. Qđ etiam sonat p̄m vocabulū restitutoēs, d̄r ei restituere iē in statuz

Capitulū Septimū

pristinū statuere, qđ sit dū reddit̄ ei a quo data ēar, p.iiij. q. vi. si res. Si enī illā pecunia mutuatā exercu-
it in lictis negotijs lucz illō attribui d; r deputari i-
dustrie sue r labori cū etiā substaret piculis. Si in il-
licitis vſurarijs cū ipse teneat restituere qđ vſurarie
acepit, piū est vt adiuue recipiendo ab his qđ ipse
dedit vſuras, vel illis det quib⁹ ille obligat cū scitu
eius, nō tñ tenet illos q̄rere, sed sufficit illi reddere q̄
dedit. Sz si simpt̄ occidisset pecunia ad seruādū nō
intendes inde lucz, r mercator spōter et sua liberali-
tate daret aliqd. qz. s. cū illa pecunia lucrat⁹ est in ne-
gociado, nō eē vſura. ar. i. q. ii. c. sicut ep̄m. vbi dic̄t.
Eius oblatio nullā culpe maculā īgerit. s. suscipiēt̄
ti. q̄ nō ex ambiētis petitōe pcessit, r hec vſura miltū
practicat in p̄tib⁹ tulscie palliata sub noīe depositoꝝ
nec proprieſta sunt deposita sz mutua palliata sub
noīe depositi. Nā depositū vez stat piculo deponen-
tis nō depositarij n̄t ex sua culpa amitteref, nec lu-
crū intēdit deponēt intēdes h̄re a depositario, sz po-
tius eōuero. prop̄ seruitū cōseruan di. Sz in casu
nro stat pecunia vt dictū est piculo recipientis in oī
casu lucz inde dans recipet. Sz nec ignorātia excu-
ſata p̄tō, q̄ vſura est ī ius diuinū r naturale cuius
ignorātia neminē excusat ut. i. q. iiij. s. f. n̄lī forte ali-
quis simplex r mulier non crederet esse vſurā nullo
mō talia factur⁹ si sciret ibi esse vſurā vel aliđ peccah-
tū, talis etiā excusare forte a p̄tō nō tñ ab obligatōe
restitutōis, sicut pupill⁹ excusat a p̄tō vſure noīe suo
facte a tuore, cū nescit esse p̄tō, q̄ nōdū est capa-
rationis nō tamen excusat ab obligatione restitutio-
nis si vſuras recepit a tuore.

Inquirēdū est .§.XXXVII
etiā de diuersis modis societātū quō fiant. Et p̄to q̄
ritur. An dās pecunia mercatorū ad mercadū vel ar-
tificiū ad materias emēdū ut ex eis artificiata faciat
cū pacto vel etiā sine pacto, sed cū hac intēde principi-
pali q̄ capitale sit saluū r p̄tem lucri beat, nunqđ tal-
est vſurari⁹. Rn. fm. Lau. de ridol. Sciedū q̄ glo. in
c. pleriōz. p.iiij. q. iiij. tenet q̄ talis cōtractus nō sit lici-
tus ex q̄ piculū spectat ad recipiēt̄, sz si piculū capi-
talis spectaret ad v̄tūz tūc cū societas īhaf q̄ talia
verba tūc bñ est lict⁹. lictū est enī q̄ vñ soci⁹ ponat
pecunia r aliđ opam r sic suppleat labore qđ deest in
pecunia. Et licet Hostiē, in summa velit defendere q̄
etiā si dānū suscipiet in se recipies talis societas ē li-
cita, r allegat. ff. p. socio. l. si nō fuerit. Et q̄ in alīs ī
tib⁹ valer pactū appositi p̄ter naturā īct⁹ vt dānū
spectet ad suscipiēt̄ vt in modator sib⁹, r sic tenet
evi paci. q̄ īct⁹ ex p̄tione legē accipiūt, de re. iu.
Tñ Alio r Ecur. in dicta. l. tenet īrū. q̄ tal nō est
vera societas cū sit ī el⁹ naturā. Societas cī est qdā
fraternitas. ff. p. socio. l. vez. vñ seq̄tur q̄ tale pactu⁹
nō sit p̄ter sz ī naturā īct⁹, vñ nō valet. de p̄cs. ca. si.
De natura enī īct⁹ societatis ē q̄ ptes sint eq̄les nisi
aliđ sit dictū, nō cī negat q̄ agi possit in īctu q̄ ad
vñ p̄tineat due ptes lucri ad aliū terria. si is q̄ pl⁹
d; h̄re pl⁹ p̄tulit societati vel pecunie vel opē vel cui⁹
cū q̄ artis. vt in dicta. l. si nō fuerit. al's sec⁹ rōe iā dī-
cta q̄ sz societas est qđ dā ius fraternitatis r hec ē rō

spālitatis, q̄re ex vi pacti talis societas nō valebit, q̄
vis in alīs īctib⁹ pactū appositi teneat, vñ opinio
Hosti. in hoc nō est tenēda cū nō sit eq̄ sed opinio co-
traria quā tener Hoff. r Jo. cal. Dicit enī Hoff. Vis ..
q̄ sit vera societas, fac vē dāna r lucra sine cōia. Intel-
ligenda etiā sunt predicia esse vera fm. Joā. cal. cum
mercātia est licita, alias secus, r allegat, ca. p̄vestas
de dona. inter virum et vpoem.

Quid autē cū .§.XXXVIII

alīs tradit pecuniam negotiatorib⁹ vel artificib⁹ ad
exercendū in lictis negotiatorib⁹ intēdens etiā levē
le dānū p̄cipare exprimēt lucz. Sz ob sui securitatē
exigita mercatore vel artifice inſtrm de pecunia mu-
tuata als data nō sub noīe societatis sz mutui vel de-
positi, nunqđ talis p̄tlicite p̄cipe lucz. Rn. Tidet q̄
nō, q̄ v̄tiosus est īctus r piculosus negotiatori vel
artifici. Nā posset talis pecunia ad placitū suū
murare intentōem, r cū p̄tinger mercatorē pdere po-
terit totū capitale petere tanq̄ mutuatū vt cantat in
instrumentū. Posz etiā mori intēstat⁹ r heredes exige-
ret fm tenore inſtri qđ regirent. Est etiā hoc scādaliza-
tiū p̄mōz q̄ scīt illū p̄cipe fructū ex mutuo. vñ
inducedus est talis ad destruendū tractū mutui si
vult p̄t lucri. Et de sic p̄ceptis in p̄teritū cōcordet se
cū illo restitutōe vel remissiōz petedor bñdōi. Poteſt
tñ bene q̄s ob sui securitatē petere r tenere pignora r
mercatore vel artifice talia. l. ex quib⁹ nō p̄cipit vtilita
reūvēdo. Ad prouidēdū sibi de capitali ī fraudeſ
mercator ſic dientiū ſe pdidisse cū nō pdunt. pt etiam
facere pactū q̄ vult p̄tem dāni qđ in mercator ſiccur-
ret ſi ſufficiēt̄ hoc ei oñdat. Poteſt etiā facere pactū
q̄ exerceat pecunia ſuā in q̄busdā locis r in alīs r in
quibusdā mercātis r nō in alīs, r ſi ſecus ille fecerit
r dānū patiā totū ſuū erit, quia ī pactū venit. De
betenā ſibi declarare q̄ ſolū in negotiatorib⁹ lict⁹ pe-
cunia ſuā cōmertet q̄ ſi ſcīt īrū facere poſtq̄ ei
hoc conſiderit non partipet de lucro ſed pecunias
ſuā repetat.

Interrogandū § XXXIX
est etiā vbi expedit de traditōe aſaliū ad lucz q̄ cōv-
ter ſoccida appellat. lucz alīqñ ali⁹ īctus ſit ibi immi-
xitus r alīqñ etiā vſura. Nota q̄ q̄ pecora tradi p̄t m̄
tipliciter. Uno mō ad custodiā, puta cū alicui dātū
ſe, capita pascēda ſub certa mercede vel etiā ſub cer-
ta p̄cipiatōe de prouētu gregis, r tūc fm guil. ſi do-
min⁹ ipsoꝝ retinet ſibi piculū aſaliū ſit īctus locato-
nī ſe ſe lict⁹, ſed ſi non retinet ſibi periculū ſed im-
putat cōductori ſit illicitus, n̄lī forte illud dānū
pcederet mere ex negligētia custodie. Alio modo p̄t
tradi q̄ ſi modū mutui, puta cū q̄s dat alicui rufi-
co. ff. capita cū pacto q̄ ſint firma in nūero vel in p̄-
cio ipsoꝝ in oēm eventū, r tunc ſi totū lucz ſit rufi-
ci ſicut ſit dānū, lictū ſit fm. Il. q̄ idē ſit aſi mutu-
asset ei pecunia de q̄ emiſſet tot capita. Si aut̄ vult p̄-
tem lucri ſaluo capitale, vſura ſit, q̄ illō lucz vult rō
ne mutui qđ p̄hibet. p.iiij. q. iiij. c. vſura. Et ſi q̄s v̄l-
let hunc īrū ſoccida vocare erit iniusta, r obligab⁹
talis ad restitutōz. Alio mō tradūt q̄ modū locatōis

Titulus Primus

vel q̄si venditōis modificate, puta cū quis tradit certas oues aliqui monasterio sub hoc pacto q̄ p̄ q̄libet oue accipiat annuatū duos solidos cū tñ fructū cuius liber valeat, v. vel, iij. et cū hoc q̄ si oues tradite mortianū nubilomin⁹ remaneat monasteriū obligatiō toto tpegit tradētis acsi oēs viuerēt, sed p̄ mortē eius oēs oues libere sint monasteriū etiā si eēt nūer⁹ centu plicat⁹. Et tūc fīm Hosti, et Jo. de lig. H̄ct⁹ est licitus, adeo q̄ si euētus mortalitatis sequat⁹, monasteriū seu ecclia nō p̄ petere restituōem cū nō sit lesa in traditione, et hoc nūl iā oues fuissent infecte et ad mortē pater monasteriū nō aduertit. Lōsulitū idē Hosti, q̄ in hoc casu sentiat partē dāni, ne cū iactura monasteriū velit locupletari. Aduertat etiā tradēs q̄ in tractu cōuenit⁹ sensus interueiat, q̄ si soli⁹ abbatia vel cellarariū nō teneret monasteriū stare h̄ctū, ex tra de depo. c. i. Aliqñ tradūtur p̄ modū societatis, et hoc etiā varijs modis, et qñc iuster qñc iniuste. Et iuster qd̄ eēt cū yn⁹ b̄z, p̄, capita, ali⁹ totidē vel etiā decē, et p̄municāt adiuicē eas, et p̄iculū et emolumētū expētas cōlicant eq̄liter si aliquiliter ponūt in societate, vel, p̄ rata fīm q̄ ponūt p̄nt etiā tales dūcēre q̄ de fetib⁹ recuperēt capita mortua v̄l devellerib⁹ emātur capita ad augendū gregē. Iniuste at sit b̄mōi societas cū q̄s dar certa capita ouiu extimata certo p̄cio hoc pacto q̄ rustic⁹ nō accipiat aliquā utilitatem donec tradēs recepit prius totā sortē, hoc enī pactuz fīm U. est valde iniquū, sicut etiā si q̄s paciscatur q̄ antecē rustic⁹ recipiat aliquid restaurabit de fetib⁹ oia mortua, hoc enī pacto est quasi tradere oues imortales. Predicūt casum videf⁹ formare Lau. de rīdol. in suo tractatu deysuris, et latius p̄sequit⁹. Quenq̄ cī vtrū licitū sit dare pecora rusticō cū pacto q̄ tradēs recipiat oēs fruct⁹ pecoz q̄usq; cōsequat̄ torū suū capitate et extūc sint pecora cōia. R̄n. q̄ Jo. de lig. tener ḡ nō. Rō est fīm cū, q̄ talis p̄to vult capitale cerū postea vult lucrū locare. Sz ipse Lau. dicit q̄ cōiter talis h̄ctus licitus reputat⁹, et credit illū de iure posse multū bene sustineri. Et ad rōem Jo. rīdet q̄ ibi nō est saluū capitale cū p̄iculō tantū tradētis pereant, et idē nō mirū si maius emolumētū p̄cipit ex q̄ plus p̄iculi sustinet, hec ille. Sz si q̄s bñ cōsiderat casum positū videf⁹ q̄ possit intelligi dupl̄t, et p̄to nō erit illū citus si videlz intelligaf⁹ sic q̄ tradēs dicta pecora v̄lit capitale suū saluū grege peunte, et si nō perit in p̄nti vult nubilomin⁹ prius de fructu pecoz suū capitale, et sic videf⁹ intellexisse Jo. de lig. vt p̄z ex rōib⁹ ei⁹ Scōdō mō p̄t intelligi sic q̄ peunte grege tot⁹ peat tradētis ipsa pecora, sed si nō perit vult prius de fructu trahere capitale et inde facere pecora cōia, et fīm istū moduz videf⁹ intellexisse Lau. de rīdol. vt p̄z ex rōib⁹ ei⁹ et ap̄ probaryt licitū. Presupponit iste Lau. q̄ totū p̄iculm sc̄z casuū fortitoroz tradētis sit. Sz ybi p̄iculū eēt cōductoris torū esetvura. Sicut p̄iculū eēt cōe vtrū, q̄ tūc ersi nō sit ysura, videf⁹ tñ iniust⁹, vt infra dicef⁹. Sed clari⁹ et tuti⁹ eēt q̄ tradere p̄ quatuor vel tribus annis pecora, et in fine t̄pis equalē dividēt fructuz cū capitali, ita q̄ tradēs subiret p̄icula casuū fortuito rū, et recipies p̄icula seu dāna ex negligētia. In diūb⁹ partib⁹ fiūt ista diversis modis. Sed uota generalē

fm doc, q̄ qñ cōis est cōditio in societate ut eq̄liter, s̄ p̄cipient lucrū et damnū proportionaliter licitū est. Secus vbi melior est cōditio vnius q̄ alter⁹ Under cū dank oues sub isto pacto q̄ vbi p̄iret p̄ medietate p̄teant tradēti, et p̄ alia medietate recipienti in oī casu, vbi autē nō pareat prius debeat tradēs ex fructibus suū trahere capitulo et p̄inde sint cōia, q̄ h̄ctus cortos ni celebrans, nō videf⁹ licitū ex eo q̄ recipies pecora nō mis grauat⁹. Nā vbi male fortunetur ipse amittit duo sc̄z medietatē p̄cij pecoz la borē sue custodie, tradēs autē amittit vnu, s̄, medietatē p̄cij pecoz. Exq̄ igitur rusticus recipies seu conduce pecora substat pluri periculo debet etiam plus participare de lucro.

Item queritur.

.§.XL

Quid iuris cū dat petr⁹ Jo. oues in soccidā q̄ qñque nūl. et de p̄suetudine est q̄ in capite q̄nquētū diuidāt oues cū fructib⁹ interim aut oues naturalē peunt, ēne Jo. rusticus q̄ accepit oues in soccidā ad aliquid obligatus. Pe. R̄n. fīm Bal. de pu. in. li. L. p̄ socō In tali casu p̄t cōtingere tale damnū tripl̄t, s̄, ex natura, sc̄do ex fortuna, tertio ex culpa seu incuria. Et cū primo mō cōtingittale dānu, s̄, ex natura, nō tenet Jo. aliquid restituere pe. Et rō est, q̄ si fuissent etiā p̄nes Pe. erāt peritura. Et si fuissent oēs oues cū date fuerūt in soccidā estimatae nō tenet, q̄ in p̄tractib⁹ nō ordinatis ad dñm trāsserendū estimatio emptiōens nō facit, vt. ff. p̄ socio. l. cū duob⁹, et hoc p̄ regulā trāditā, ff. de ñben. empt. l. cū manusata. Si vō ñigae tale damnū sc̄do mō, s̄, ex fortuna vt si p̄iret fortuito casu cui resistinō potuit, puta ex aliq̄ guerra, subito exorta p̄ter oēm estimatōem, tex. dicit in p̄dicto. c. h. dāna q̄ p̄iculū d̄z esse cōe, vñ si oues estimatae erant, ff. libraz. Jo. rustic⁹ restituere p̄e, ff. libras Nā si nūbile restitueret totū damnū cāt p̄e, qd̄ eēt ñ illū tex. h. dāna, qui dicit q̄ d̄z esse cōe dānu, et sic alie iudicat d̄ casu naturali, alit de fortuito Sz si dānu tale p̄uenit ex culpa Jo. rusticī, tenet ipse Joā, ad emēdā totū q̄ntitatē, q̄ an̄ societatis t̄ps diuidēde oēs oues erāt mere ipsi⁹ Pe, licet estimatae tradidēt fūerit. Facit ad hoc. L. de pactis. l. si pascēda et l. cū a nobis, ff. p̄ socio. Si vero postē oēs oues equalē partiri debebat dānu interuenit rusticī culpa, s̄, Jo. tūc nō tenet p̄e, nisi ad dimidiā p̄tē p̄cij, q̄ in plus cum nō dānificauit, hec Bal. Sed cū supra dicit q̄ Jo. tenet ad emēdā totū q̄ntitatē, credo intelligēdū de q̄ntitate capitalē seu el⁹ qd̄ cōstituerūt vel ad plus etiā fruct⁹ inde cōsecuti si iā fruct⁹ erat secut⁹ quo ad medietatē, q̄ alia medietas Jo. debebat eēt. Et ex his p̄z q̄ dānu p̄cedens ex natura spectat ad tradētē ad soccidā. Sz p̄cedens ex culpa negligentie spectat ad recipientē ad soccidā procedēs vero ex fortuna spectat ad vtrūq; quātū est ex ipso cōtractu. Secus si aliter fūerit pactū factum inter p̄tes, q̄ tūc stabili⁹ pactōi, q̄ pacta ex p̄uētō lege accipiūt, et pacta seruāda sunt, extra de pactis. c. i. Et hec si iusta sunt vñ ḡuef magis vna p̄z q̄s alio

Sed queritur de bo.

.§.XLI

bus. Quid iuris cū p̄e, tradit⁹ Jo. bouēr vitulū nutritū endū vsc⁹ ad annū bac videlz p̄uenitē q̄ in fine an̄

Capitulū Septimū

vendaſ ř p. ſuū trahat capitale, deinde diuſdaſ lu-
crū, nunqđ eſt licitus ſēcūs. Rū. q̄ ad hoc q̄ ſit licit-
tus duo ſunt neceſſaria, priuū eſt q̄ p. in ſe retine-
at piculū fortuitū capital. alii illicituſ eſt. Sc̄dū e q̄
ſi aialia min⁹ venderet q̄ ſuerit empta, nō tñ Joā. te-
neat ipſi p., ad ſupplēdū, p. capitali deficiēte, q̄ tūc
eſſet capitale ſaluū ř q̄ Iſequēs vſurari⁹. Itē pone q̄
p., locat Joā, duos boues volēs quolibet mīle duas
minas ſeu ſextaria frumenti, ř retinet ſibi piculum di-
ctoz bouū nunqđ eſt licituſ. Rū. Talis cōtractus eſt
locatois, ř tūc licitus ſi tantū ſit lucrū qđ respōdeat
vtilitat⁹ que pōt haberi de bobus. aliter illicit⁹ eſſet.
Nam ſi nulla vtilitas de bobus adueniret nil dare
deberet, vel nō tantū ſi deductis ſextarijs frumenti q̄
dat locatori parū quid lucri remaneret cōductori, ali-
as iniuit⁹. Itē pone q̄ p., locat Joā, duos boues eſti-
matos cū bac cōditione, ſ. q̄ Joā laboret ſibi in anno
pij. bubulcas terre cū dictis boboz in fine āni boues
vendi debeat, atq̄ p., totū ſuū capitale p. r⁹ extrabe-
re debet, poſtea de reſiduo Joā, debet h̄c medieratem
nūquid eſt licitus. Rū. Licitus eſt ſi p., obſeruat duo
priuū eſt q̄ retinet ſibi piculū dictoz bouū. Secū,
dum e q̄ p. mittat p., ſatiſfacere ipſi Joā, de labore ſuo
quo laborat terraſ ſuas, ř hoc ad arbitriū boni viri,
in q̄ ſatiſfactōe cōputat hoc qđ dat ſibi medietatē lu-
cri bouū. Sed ſi nullū lucrū fieret de bobo tūc p. re-
ſe pōnere tenet pro expenſis factis a Joā, de ipſa ſor-
te bouū vno predictoz deficiēte cōtractus erit illicit⁹.
Eodem modo licituſ eſt locare boues ad quartā ptem
lucrū dāni. dūmō locaſ boues laborati, p. mittat cō-
petēter ſatiſfactuz p. labore quē ſuſtinuit ſue ſiat ſa-
tiſfactio ex pte datis de expenſis factis ſue de labore bo-
um ſi ſibi nō fuerit lucrū alioqñ ſēcū ſic illicitus eſſet.

Ite queritur. quid .XLII
uris cum pe, tradit Johanni*vna* vacc*a* estimat*a*. p. lib.
cum tali pacto quod ipse Jo, teneat e*ar* o*m* fructu*ei* *r* se*t*
tu*cum* dilig*entia* seruare*r* custodire sumptib*o* suis fru*ctu*
tu*cum* eius *r* fetu*n* alienare sine lic*en*ta ei*o* Pe. at*q* d*icitur*
fructib*o* ei*o* *r* fetib*o* priorib*o* tant*u* dare*r* c*on*sigrare ip*si*
Pe. donec sit ip*si* pe, de precio vacce integre satisfact*u*
deinde assignare dimid*iu* in futu*r* de fructib*o* *r* fetu*r*
bus talis vacce, *r* cu*m* condit*io*e adiecta quod si vacca vel
fetus ei*o* culpa ip*si* Jo. aut n*u*c*u* ei*o* quond*u* m*o* pie*ri*
rint ip*si* Jo, integre restituere*r* teneat. Si aut*em* diuino i*udicio*
aut fortuito casu p*re*dicta euenerit p*re*tingat dam*n*
n*u* ad ip*si* pe. R*espondeat* dicend*u* quod talis tractus f*m*
quosd*u* lic*it* vid*et*. N*on* licet pe. prius recipiat sorte*r*
suam, en*im* inconveniens n*o* vid*et* cu*m* in se suscipiat peri*culu*
fortulti casus *r* diuini i*udicij*. S*ed* verior senten*cia*
est quod tractus sit illic*it*. Nam euider*et* appar*at* quod
mult*u* potior est p*ro*d*ictio* locatoris quod p*re*ductoris, quia
poterit euener*et* quod post*q* pe, su*a* sorte*r* receper*it* vacca cu*m*
om*ni* fetus *r* fructu*p*ib*it*, *r* sic de o*b*ibus expensis *r* labo*r*ib*o*
habit*is* circa vacca*o* ipse io, nihil habeb*it*, quod
in*u*ist*u* esse vid*et*, vnde c*on*tractus illic*it*. I*te* q*uo*d
si pe, locat*io*. duos boues est*iat*os. x*ii*. floren*ti*. isto pa*cto*
q*uo*b*i* c*onsuetu* est dare pro duob*o* bob*o*. x*ii*. sexta*r*
ria frument*is* det ip*si* io. cm*iiii*. vi*ii*. ira m*o* quod stet ad pic*l*m*u*
tert*ie* partis boum*o*. R*espondeat*. Lic*itus* est aliter autem n*o*.

Queritur de tradi §.XLIII

tionē bouū, et primo sic. Dat quis boues rustico cum pacto q̄ dare debeat sibi, p̄ eis, sc̄. sextaria seu cumulos grani in āno, nunq̄ est licitus. Rūder Lau. de n̄ dol. Si locātū opera boum et p̄iculū deterioratiōis eorū sub h̄ibit p̄iple locatorū licitus est cōtractus, quia boues deterioratur. Sed si vult locatorū boues recuperare p̄recio quo fuerāt estimati cū tradidit nec vult perculū deterioratiōis subire. Quidam p̄iculum mortis naturalis, tunc cōtractus est illicitus b̄m Joā, de lig. q̄ ad hoc allegat. ca. pleriq̄, xiiij. q. iij. Iste tamē casus plenius declarat in se, dubio. Querit ergo secundo cū, scilicet q̄s locat boues alteri cū hoc pacto q̄ vult secū p̄icipare lucrū et damnū nibilomin⁹ vult, et sextaria vel cumulos grani quolibet anno, est ne licitus. Rūder Lau. de n̄ dol. Dicendū videlicet q̄ iste cōtractus potest duplicit̄ intelligi. Uno modo sic celebrari ut locet ille tales boues rusticoyt cū illis campū suū araret vel palustrū duceret vel aliud opus sibi vtile faceret ad placitū, et emolumētū in proueniēs suū foret precise. Sed si boues in fine anni faci essent deterioris cōditionis et sic minoris valoris pro medietate sibi cederet in damnū. Si vero melioris conditiōis et sic maioris p̄iech p̄ medietate sibi cederet in lucrum, et tunc nō obstante q̄ sextaria, et grani dedēt locatorū nibilomin⁹ licitus erit cōtractus, hec ille. Quod videtur intelligendū ut ipsemēt infra ponit cum cōdūctor deductis expensis bouem remaneat in aliquo lucro cōmuniter ut sic illi, et sextarij de lucro proueniēt. Probat autē hunc cōtractū esse licitum p̄ ista ratio nem̄ dicēs. Aut vis q̄ iste cōtractus sit locatoris a societatis. Si locationis, scilicet operarū erit licitus ratione deterioratiōis, nec obstar q̄ pro medietate sub h̄ibit damnū deterioratiōis, quia satis est q̄ pro illa dimidia et illius respectu nil soluit. Soluit enī decem ybi si nihil subiret damni solueret, sc̄. Item sicut stat ad lucrū ita debet stare pro eadē parte ad damnū et sic nō pro ea pro qua nō stat ad lucrū alio non dato nec mirū sit pro ea isto casu solui, sc̄. quia p̄t in pluri lugrari, et sic est verisimile, cū emolumētū totū ex operibus proueniēs suū sit, videtur enī pro una pte sacerē cōtractum societatis et pro alia pte cōtractū locationis operarū sicut in simili dici cōsuevit, in ca. ad questiones de re, p̄muta. Aut vis dicere q̄ iste cōtractus sit mere societatis, et tūc idem. scilicet q̄ licit⁹ est, q̄ niam capitale stat ad lucrum et damnū viri usq̄. Ad hoc, xiiij, q̄stio, iiiij, pleriq̄, cū ibi notatis. Nec obstar q̄ ego habēas p̄cipiū, sc̄. in āno, quia et tu habes omnē emolumētū ex operib⁹ bouem proueniēs, ynum ergo cum alio cōpensef, ar, de furtis, sc̄. primo, Preterea si plus in societate pono, nō mirū si plus p̄cipio. Alio modo p̄dictus p̄tractus potest sic celebrari, ut videlicet nedum cōmunicem⁹ ad inūcē lucrū et damnū capitalis, sed etiā lucrū et damnū operarū, et tunc nibilomin⁹ idem videlicet dicendū, sed non semp. Undic q̄ aut tu personā operātem, et ego boues aut ambo ponimus personā operātem, et ultra hec etiā ego pono boues. In primo casu aut opera p̄sonae prepōderant boues seu eorum valoris aut econverso aut sunt

Titulus Primus

equales, primo casu presumitur quod in fraudem usurarii et
tanquam usuraria illi sextarii dens annuatim et effectu licet
non ex sua forma, vel natura mutuum celebrabit. Erat enim
ac si tibi valorem boum per dimidiam mutuasset propter se
sextariis, et tu illum in societate posuisses, de usuris, et in
civitate, et cetero, consuluit, et cetero finali. Et idem dico in tertio
casu. In secundo autem dico secus, nisi iam ex aliis circums
tanthys aliquid dicere oporteret, ar. eorum que legum et nos
tantum de empti, vendi, et ad nostram, et de pigno, et illo
vas, et per Jo. an. in additio Spec. c. in civitate de usu
ris. Non enim est contra naturam societatis quod plus con
tulit societatem vel pecunie vel opere vel rei plus de lucro
percipiat, scilicet pro socio. I. si non fuerit Insti. eo. h. iiii
de illa alias secus. In secundo autem membro principali
quod doyletra persona opantem ego pono boues, dic
idem et fori et hoc verum intelligo tam in hoc quam in prece
denti casu quod tu remanes, etiam in aliquo lucro, et
sic illi decem sextarii de lucro prouentat. Si enim nullum
lucrum resultasset ex hac societate, et ego nihilominus
habuisset a te, sextarios grani iam hic non recipere
illos ex lucro, ex quo binum licitum est plus conferendo plures
recipere. Cum enim de natura contractus societatis sit
quod per tales sint equales habitus respectu ad quotam in soci
etate positam, cum sit quoddam ius fraternitatis, ut l. ve
rum, scilicet pro socio, que equalitas erit autem quod fraternitas ut
tu nihil lucrabis et tu mibi decem tradas. Resul
taret ergo potius ex talis contractu mutuum quam fraternitatis
in effectu si recte consideret, esset enim contractus hominis con
tra hominem effectus quod per dimidiacionem valorem boum tibi in
telligar mutuasse, et propterea volo, et tu in societate
illam dimidiacionem vel etiam dimidiacionem opere vel totam opam pos
nas ad coelum et dannum, ar. eo. ca. in civitate, et ibi
nota per H. post Jo. an. Nota tamen quod dicit Bull. quod cum
locator vel illas invenias quas habet bladi apponit pa
ctum quod in casu mortis aductor teneat ad medietatem dan
ni. Et hoc facit timens ne si ad hoc non teneres nimis et
ad discrete grauaret boues et minus curarer de eis, sed in
aio firmiter opponit quod si sine culpa aductoris periret
nil a conductore susciperet de domino, quod creditur quod non pec
caret nisi propter scandalum eorum quod ignoraret eius intentio. Sic etiam potius dari et azimiri equi in soccidam diu
sis modis. Sed ad hoc videtur sit licita oportet quod facta co
putatione expensas et labores custodie id est habitus
respectu ad quotam et periculum non repias deterioris con
ditionis unus quam alius.

Item queritur .§.XLIII.

Quid iuris cum patre, locat Jo. duos boues paciscens se
cum quod det sibi quolibet mensu sextarii frumentum nul
la mentio facta de piculo. R. non quod si patre, vult capi
le firmum seu hoc intendit, usuraria est. Sed si intendit et
declarat in se suscipe fortuitum piculum et diuini iudicij,
tunc licitum est, sicut etiam licitum est tradere equum ad ve
curam. Insup tamen si morierent boues per Jo. incuria, ipse
Jo. tenet satisfactionem. Quod si facit super hoc instrumentum
primo modo si piculum fortuiti casus vel incuria sit Jo. tamen
et hoc intentio est Jo. habeat maiorem diligentiam in cu
stodie, sed mente intendens sibi ascribere fortuitos
casus ipse patre, si sufficienter sibi fuerit ostensum. Adtra
ctus etiam est illicitum Bull. quod scandalizatius propriorum

cum ex forma sit usuraria et intentio est mutare sub
ito moni, et tamen heredes ex vi instrumenti petere possent
dannum casus fortuiti. Sed si patrem fuit quod in omni casu siue
incurie siue fortuiti viceque sustineat medietatem danni
forte tolerari posset quod cum casus incurie proprie debet
imputari aductoris casus fortuitus locatori sit quodammodo
compensatio unius cum altero ad vitandum litigium.

Queritur. Utrum .§.XLV

hoc sit licitum. Accipit patre ab aliquo pecuniam mutuo
et pro eo Martinus satisfat seu scripta securitatis facit,
et vult unum vel duos ducatos pro quilibet centenario.
R. Si satisfat, seu fideiussor est fictus quod scilicet ipse
est mutuator, fingit se ab alio facere mutuare et per fid
dei usus illa facta vnu vel duos ducatos petit. Usu
ram committit. xiiii. q. iiii. c. usuraria. Sic autem est verus
satisfat, quod scilicet alius est qui mutuat virum licite recipi
pat illa duovel vnu. Lau. de ridol. arguit per econtra.
Nam quod sit usura pbaf sic. Parva quidem evidens mu
tuare ultra sortem et certum quid recipi, et penes creditorum
satisfat, aliquid a debitore recipi. Nam ego constituo
te mei creditoris debitorem propter quod a te debitorem per
cipio illos duos florenes, et sic si soluo creditorum tu mis
bi ad restituendos teneris tanquam debitor meus vere sor
tis, quod ergo plus das usuraria videbis, quia punde vi
detur acsi mutuasset et si hoc procedit cum pro tetuo
creditori soluo tanto fortius cum non soluo. Non enim de
beo esse melioris conditoris cum non soluo quam cum sol
uo. Nec obstat cum in casu nostro etiam in me suscipio
piculum, quod si tu illi non soluis, ego teneo soluere, quoniam
tu mibi remanes obligatus ad reddendum, extra de fe
dei, c. iiii. Sed quod non sit usura videbis quia solu in con
tractu mutui cadit usuraria, sed hic non est dare contractu
mutui sed contractu innostit. Do ut facias mibi scri
ptam cautelam, vel do ut des illi pro me si non dederit,
seu facio ut des, non enim ad mutuum respectus habetur
cum nullum sit pro parte recipientis illos vnu vel duos flo
renes, sed ad seruitum scripture securitatis quam tibi facio
et sic videbis potius quedam venditum creditum mei. Sed fun
damentum huiusmodi faciliter destrui potest, nam etiama
usura ex forma non cadat nisi in contractu mutui expliciti
tamen usuraria ex fraude bene regitur in aliis contractibus
vbi est implicitum mutuum, ut patet ex dictis supra. Et
sic videbis in proposito casu esse quod recipue videbis dic
tum, s. esse usuraria, cum talis satisfat facit sibi idonee
cauere ab eo pro quo satisfat de indenitate vel etiam si
ne hoc cum reddit se certum inde non posse habere dannum
cum alias non satisfat. Conclusum predictum Lau. de
tali contractu dicit similius quod turius est abstinere.

Quid cum tu mit .§.XLVI

tis per mare vel per terram merces tuas ad aliquos partes,
et ego periculum in me suscipio et pro quolibet certen
ario valoris ipsarum meritorum conuenio quod mibi tradas
certa pecunie quantitatem nunquam sum usuraria. Eten
det Lau. de ridol. quod non. Non enim est iste casus similis
casui decretae navigationi, quia ibi receptum ultra sortem
directe concernit mutuum in quo supabundantia re
probatur. xiiii. q. iiii. c. si quis oblitus, sed in nostro ca
su non sic, quia concernit factum id est securitatem, dicit enim

Capitulū Septimū

ut faciat non enī dat propter mutuum cū nullū interuenierit, sed propter id qd̄ securat mercatorē de mercibus suis q̄s piculo marino vel terrestri exponit. Preterea nulla sors interuenit, ergo falsum est dicere q̄ vel traſorē aliquid p̄cipit. Nullū ei est dare edificiū si ne fundamēto, i.q.i.cū Paulus. Pot̄ autē videtur esse tractus locatiōis, q̄si ista locz sub suo piculo et cū tali mercede coductōem h̄az merciū, q̄ enī eq̄tate duci dices h̄uc subire picula sine lucro. Et sic dcluſit hanc sententiā vīoriē, s.q̄ tracē de se sit līcitus. Hanc dicit rēnūſe magistrū in theologia frēm Frāciscum de Empulīs ordi, minorum.

Lambia fiunt tri. §. XLVII.

Mit om
Combia
sint h̄ic
tide de g
losto poala
flos / m
broes res
yras de
sona mūn
vix / vro
m. col.
III. loeb.

pliciter et de q̄libet eoz videndū est si est līcitu. Uno mo sit sic. Lampsor cābiendo recipit denariū pro floreno dī cambiū minutū, est neysura. Videſ q̄ sic, q̄r querit fructus de pecunia que nō parit, ar, dist. xlviij sicur bi. Jo. de lig. dicit q̄ non videſ bene excusabilis nisi attento interesse, quia attento subiecto pecunia est inūedibilis nisi prope cursum monetē. Cōcludit finali gybī quis plus recipiat nō est benetur in cōscientia. Sed Lau. de ridol. dicit q̄ si vērū foret h̄uſmodi cambia nō fore līcita, nūm dānarent, vnd puta talia esse līcita dūmodo sine fraude celebrent, nec hic interuenit mutuum vnde nec ysura, nec insup qd̄ cōtra consciā edificer. Si enī tibi cambio florenū dando tibi monetā, vel dando tibi florenū acciſio monetā, et in primo casu recipio mihi vñū denarū vērū valoris, in scđo volovnū denariū a te vēltra vērū valorē, iam id nō retineo velyolo vt tibi vendēs pecunia q̄ est inūedibilis fm Archi. pt. iiij. q. iiiij. ca. i. Nec ad pecunia respectū habeo fz ad intērē meum rōne laboris, operaz, pensionū, salariū factoz, dī ſcipuloz, que pro huiusmodi arte ejercenda ſubeo q̄ de proprio nō est decens vt ſubeam, nec incassum labozare vel operari debeo in tuis alioz vtilitatē. Expeſaz q̄ ppe laboris et iūneris rō est h̄icā, extra devo, cīmagine. Et iſta videſ ſuſſe ſentētia Jo. de lig. ſi recte attendat, Poteſt tamē in huiusmodi cambijs cōmiti peccatū multipliciter, nō ſolū cum ſit hoc et auaricia ſed etiā cum dān̄ monete falſevel incīſe vel dimiſe, mixte vel etiā cū nimis ea pūt pro hmōi cābō. Quantū autē ſic ſumī poſſit nō poſteſ dari regula generalis determinata ſtatutatis ybiq̄.

Sit et aliud cam. §. XLVIII

bū qd̄ dī cambiū p̄ literas, et ſit p̄ iſtū modū. Recipit campoz centū in loco vno, puta Venetijs a Pe, reſtitui ſacit ipſi Pe, v̄l alteri p̄ eo in alio loco, puta Florentie centū ſex florenos vel ſeptem fm q̄ plus vel minus valent de hoc ergo querit vtrū ſit līcitu. Rñdet Lau. de ridol. q̄ ſic. Non enī venditur pecunia q̄ est inūedibilis, ſed tantū hic ſoluſt quantū ibi numerat. Nam tantū valet alicubi floren⁹ cuž vñio denario q̄ntum alibi ſine denario. Ursus enī monete opaſt ex eſſum invalore fm locoz diuerſitate. Plus enī valet floren⁹ florentin⁹ floretie q̄ alibi, et plus ducatus roman⁹ rome q̄ alibi. Spatur hoc monetaz diuſi tgs q̄nq̄ enī tantū valent Venetijs centū ducati q̄n

tum florentie centū ſex vel centū ſeptē florentie plus vel min⁹, nō enī plus ſoluſt ſed tantundē. Et tali ratio. I. piculi cui ſubjētū campoz alioq̄ in missionē monetaz delocoz ad locū, et ideo ſi minus aliqd̄ valet qd̄ recipit a campoz in vno loco q̄ illō qd̄ reddet in alio illud plus ſi rōne piculi et vt ſubueniat ſalaz r̄is minifroy et pensionū et aliorum in huiusmodi arte necessariorū vnon fruſtra operas ponat ſudo rem propriū in aliorū vtilitatē. Ad quod bene facit quod ſcripſit tho. iij. iij. q. lxvij. art. iiiij. Non eſt ergo vſuravel contra conſciā.

Et tertium ge .§. XLIX

nus cambiū quod dī cambiū p̄ venerias ſive cambiū ſiccū vel cambiū ad libras groſſoz et ſit per hūc modū. Ego egenſ bic florētē, et libris groſſoz recipio a te campoz florentino ibidē florenos centū ſex vel plus vel minus, ſicut tunc florentie cambia currūt et valent, et libre groſſoz, et inde ad vñū menſem teneor tibi ad reſtituēdū tantū quantū inſra deſem dies cōputādos a die celebrati contractus valebūt, et libre groſſoz in ciuitate Venetijs que aliquādo valent plus aliquādo minus, et ſic aliquādo pdic aliquādo luſcas cambiēs licet vt in pluribz luſcretur. Eſt intelligas terminū predictū, decem libre groſſoz intelligunt centū ducati. Querit ergo virum licitus ſit talis cōtractus. Rñ. Lau. de ridol. arguit p̄ et contra, et dicit ſic. Auryis dicere q̄ hic interuenit mutuum, aut permutatio ſive cambiū. Si dicit, q̄ mutuum cum reddat idem q̄ mutuaf, ſcilez tot libre groſſoz hinc ad menſem quo modo mutuātur, reſtat per consequens q̄ hec nulla committatur vſura, nam nulla ſuſuent abundantia ſive incrementū p̄iij. q. iij. c. i. et. q. iij. ſi quis oblit⁹. Nec obſtar immo poterit cōtingere q̄ incrementa luſcipiat, cū ſi bodie pro. et libris groſſoz centū ſex florenos numeret hinc ad decendū id eſt ad decem dies forte valebūt centū ſeptem, et ſic inde ad menſem recipiet vñum ultra ſortem mutuata. Quoniam eſti vñū plus tunc tempo ſis valebūt dicte decem libre groſſoz et ſic vñum recipiet plus, nō tamē ſequiſt q̄ vlt̄a decē libras groſſoz recipiat, immo decē tantū. Tolle exemplū in ſimili. Tu vides q̄ valor floreni alteraz et variatur de tempore in tempore causis diuerſis, nam aliquādo valat tres libras et ſedecim ſolidos, aliquādo plus aliq̄ādo minus. Pone ergo q̄ ego bodie tibi mutuem vñū florenum pro quo tibi trado monetā ſic libras tres et ſolidos ſexdecim vel in auro, et campis et peſpis ſolum libras tres et ſolidos ſexdecim, tec̄ ſacio debitorē in vno floreno. Inde ad meſem reſtituē ſuſt florenū in auro, v̄l in moneta, et q̄ tu vlalet ſolidos decem et ſeptē, dicetur ne ille ſolidus quē plus percipio de floreno in auro reſtituto qui vlalet tunc decē et ſeptē ſolidos vel reſtituto in moneta ad dictā rationē ſolidoz decem et ſeptē vſuram. Absit a ſeculo, tantuz enī percipio quantū mutuavi. ſcilez vñū florenū vel eius valorē. Qd̄ autē plus valeat tunc ille floren⁹ nec tibi nocet nec mihi prodeſt. Nam ſi emiſſem de illa pecunia tibi mutuata tempore cōtractus mutui vñum floren⁹ et vſq̄ in bodiem dī ſeruassem ia ex illo

Titulus Primus

totidē id ē tres libras et decem septē solidos recipere. Deq̄e cō hoc incōueniens q̄ si mutuaū ex caritate et pure vnu modū grani tunc valentem sex, hodieva lente septem, tanto minus de grano restituere teneāris, et sic ex gratitudine et caritate mea in cōmodum reportare potero. Tolebam enī illud seruare in id tempore quo tu mihi restituīs, quod si fecissem, illō plus quod tūc valeret vendidissim, et quia seruui tibi mutuando illud, si minus q̄ tunc valeat dabis tūc me dā nificabis. Ad p̄dicta optime facit qđ scribit Hug, et Arch, post eū, in c, si qđs clericus, tūc, q, tūc. Si aut̄ vis dicere q̄ hic interuenit p̄mutatio sive cambiū, lōge fortius videt procedere conclusio memorata, scilicet q̄ non sit vslura, Cum enī vslura proprie p̄mittat in c̄tu mutuū, cum hic nō sit mutuū sed p̄mutatio vel cambiū et sic cōtractus vicinus emptiō ergo non est vslura. Sed cōtra primū, s, cum d̄r hic interuenire mutuū, videt esse rex, in c, nauiganti, in principio cū ibi notatis in glo, Lau. Et potest huic addi qđ cū dicebat, q̄ id redidit quod mutuaf, s, tot libra grossorū ergo nullavslura. Rūdetur q̄ illas decē libras grossorū sperat campsoe recipere in maiori valore q̄ dedesnit, al's nō mutuaret, licet qn̄q̄ nō illū recipiat, et sic ē ibi vslura cū interueniat mutuū cū intentio lucri, tūc, q, tūc, c, i. Exempla etiā que ibi subdūtur d̄ floreno mutuato vel modo grani sunt dissimilia a casu nostro, quia enī mutuans illa ex caritate mouet ad mutuū dū, et a casu contingit illū florenū vel modū grani pl̄ valere quādo sibi reddis q̄ cum mutuauit, iō absq; vslura p̄cipit cum nō intendet lucrari, sed p̄xio fure. Et in tali casu loquuntur Archi, Hug, supius allegati. In casu aurē nostro lucrū p̄ncipaliter intendit, et ideo vslura. Cōtra p̄m vero cū, s, d̄r interuenire cambiū et nō mutuū, facit, quia si tractus cōbū cōp̄llat quodāmodo ḡctui venditiōs cū pecunia sit inuēdibilis necnōr ipius vslus q̄ nō est aliud q̄ ipsa pl̄ sum p̄ito ab ipa pecunia inseparabilis, et sic vnum sine alio vendi nō potest, nec etiā vtrūq; simul tanq; alter q̄ alterū crescat in valore, iuxta notata p̄ Jo, an, sup regula, p̄ctū, de re iu, sequiſ q̄ tractus nō est licitus, hec ille. Et his potest addi q̄ cū arguebat su p̄ vslura h̄c nō est mutuū sed cambiū vel p̄mutatio, Rūdetur q̄ vslura ex fraude regitn̄ etiā in alijs tractib; cum est ibi mutuū implicitū vñ querit lucr̄, et sic est in p̄posito. Tandē post multa ipse Lau, hanc q̄stionem sit concludit, q̄ sub spelucrī intentō pl̄ p̄cipiendo q̄ sit qđ tūc mutuaf, et q̄ vlt plurimū sit contingit, et alias nō mutuaret ipse mutuās, tolia p̄petrātur, cōfulorū oēs abstineat, ar, eo, ti, c, in cūtūate. Et remittit, p̄ maiori declaratōe ad quādā alias q̄stiones ipi us tractatus q̄ supra posite sunt, ex quib; satis clare haberi p̄t, q̄ est vslurianus cōtractus.

Eregetur insuper in .S.L.

romana curia ali⁹ cōtractus a trapezitis seu campso rib⁹ curie quē cambiū esse nūcupant, s, vslura m̄gna est, sit aut̄ sic Clericus p̄secut⁹ de nouo bñficiū aliquō pro expeditiōe bullarū ipius indigens pecunias p̄tit a campsoe sub mutuo certaz summā, puta mille

floreoz restituendorū in p̄ria, puta Parisi⁹ inde ad sex mētes i monera ibi currēti, ei quē ille statuerit mutuat campsoe, sed vltra lucrū cambiū exurgēs et varietate valoris monetariū in diversis locis erigit ab eo quīng vel octo pro centenario, siccq; ei respōdeat. Que rūtur vlt sit licitū. Et q̄ liceat querit aliq̄ probare ad excusandas excusatōes in peccatis tripl̄. P̄rio rō ne more, quia tūc veniūt vslura soluēde non vrsure. Secundo nomine interesse, nā habendo illā pecunia cum ea lucrat⁹ fuisse, sed nō habēdo nō ponit, ita exercere, et sic cōsequit⁹ damnū, ar, tūc, q, tūc, si qđs de clericis, et extra de fidēwīlo, peruenit. Tertio rō ne periculi, quia potest beneficiatus mori in via, et sic possit campsoe totū amittere, vel cū magnis laborib; bus et expēsia rebabere, ar, de vslu, c, nauiganti, et no tatis ibi p̄ Jo, cal. Sed fatendū est vslura esse exp̄l sam, quia ibi lucr̄ sperat ex mutuo, qđ p̄tinet ad rationē vslura, vt, tūc, q, tūc, si fenerauerit, et extra de vsluris, cōsuluit. Et ad rōnes eoz rūdet primo q̄ in casu, dicto nō est dare morā cum nondū aduenerit terminus solutionis fiende cōuentus, Tunc enī veniūt sole uende, quādo, s, post terminū datum qđs non soluūt, vnde recipit tale damnū. Ad secundū dicenduz q̄ illud habet locum, scilicet de interesse quo ad damnum emergēs puta si mutuās ipse acciperet ad vslurā, fm Jno, et Jo, an. Qđ si quis dicat etiā habere locū quo ad lucrū cessans vt Hosti, et Pe, de ancha, sensūt, Nec etiā hoc excusat in vltio vslure talem contractū quia dicit prefati hoc esse verū quādo mutuās oīno intēdebat ex pecunia mutuata emere vltā possessionē iam sibi paratā ad emendā vel exercere in negotiōibus licitis vnde verū similiter sperbat lucrū que hic cessant. Nā campsoe nō intēdebat emere possestē nec exercere in negotiōibus, sed in sumis lib⁹ mutuis et hmōi. Ad tertū respōdeo q̄ ita causas se faciūt per diuersas vias q̄ sunt quasi securi de capitali, sed si eēt periculū etiā nō excusat cum ratōne mutuū hoc petat, ar, extra de vsluris, nauigāti. Est ergo lucrū fenebre et restitutiō obnorū. Qđ autē p̄p̄inas faciantz munera largiātur pro beneficiandis ad instantiā eorum plati cum quibus habent amicitiā ipiis campsoe ut operētur pro beneficis obtinendis pro eis, hoc iam spectat ad symoniā, i, q, l, q̄ studet de qua supra dictum est.

Lapitulū, viii, de venditiōe ad terminū.

Drum p̄t exponi illō p̄s. Terminū posuiti quēnō transgredienſ, neq; p̄uertentur op̄ire terrā, i, tu de⁹ sicut alijs rebo posuisti terminū, ita et valori rerū q̄ sunt venales terminū precij prout rō dicit, quē iusti hoīes nō trāsgrediūt in augēdo p̄cium, Neq; cōuertentur, s, in minuēdo precij ipi iuſti in emēdo min⁹ iusto p̄cio, op̄ire, i, ad deuorandū et absorbendū terrā, i, paupem, Triplex est terminus, Est igitur primo terminus precij iustificari, Terminū num posuisti. Est secundo terminus precij augmentati, ibi, quem non trāsgredientur, Est tertio terminus precij minorati, ibi neq; cōuertentur operi⁹ re terram,

Capitulū Octauū

Prīmū preciū venditō .§ I.

nīs dī iustificatū lūstatū. Et circa hoc pñotādū est fīm. Scō. in. iiij. dī. xv. q. h. Pensatio valoris v̄sualiū rez vīx aut nūc p̄ta nobis fieri nīs p̄ p̄iecturalem seu pbabilē opīonē. Et hoc quidē nō p̄tūtūlē seu sub rōnē mēsura in diuisibili ī plus & min⁹. s̄z sub alīq latitudine cōpetēti, circa quā etiā diūsa hoīm cāpita & iudicia ī estimatōe differrevident. Proinde varios grad⁹ & modicā certitudinē multūq ambiguitatis iuxta opīnālē modū ī se includit, q̄uis qdā pl⁹ & quedā min⁹. Lōcor, in hoc tho. Proinde aduentū est q̄ hmōi primi p̄ciū iustificati & limitati pōt etiā distingui triplex limitatōis gradus etiā iustus. Prīmus p̄ nominari pīus. Secūdus dīscer⁹. Tertiū vero rigidus, Prīm⁹ est p̄ciū minoris. Scōs est mediocris. Terti⁹ est maioris. Abi grā. Vint. c. petie panni eiusdēvidelz bonitatis, laboris, artificij, atq̄ expēse. Darū tñ. p. petia fīmyaria capita & diuersas sentētias circa illas a varijs varia estimatio fiet. Et tandem rep̄ient ipsi estimatores circa illas tripl̄yaria nī reputa. Quidā estimabūt quandā illaz p̄ciū. I. ducatoz, & hic p̄t dīci p̄ciū limes & grad⁹ pīus. Ite alīq. I., cū dimidio, & talis dīci p̄t limes & grad⁹ dīscer⁹. Qui dā vero alīq li, et hic dīci valet limes & gradus rigid⁹ & severus. Propter varietatē ergo empor⁹ zvenditorū aliquā istarū petiarū panni pro pecunia munera ta vendet. I. ducatis, aliqua. I. cū dimidio, & alīq dabitur. p. li. Nūc alīq venit nō hñs denarios vñ p̄tialiter soluat, dilatōem solutōis poscit. si igit̄ vēdītor tunc nō statim soluēd⁹ prop̄t hmōi p̄ciū expectatōem preciū augeat nō tñ v̄ltra v̄ltimū līmitē iusti p̄ciū sed stat in summa. li. ita q̄ quācunq solutōz ampliori tē pe gratis seu ex pacto expectaret nūc ob hoc v̄lera illū līmitē iusti p̄ciū alīqd accipet, nō est ibi ex vi cōtrac⁹ v̄sura fīm sententiā magnoz doctoz. Rō b⁹ est q̄ talis nō vendit terminū, nec prop̄t expectatōez re cīpit alīqd v̄tra iustū p̄ciū rei quā vendit q̄uis nī faciat grām remissiōis p̄ciū descēdēdo ad. I. qd̄ quidez libēter faceret si ille solueret statī. Nā alīd est nō face re grām illā pro eo q̄ facit grām expectatōis, atq̄ alīud est prop̄t hoc. i. propter expectatōem simpl̄r ex cedere preciū iustum. Stat igit̄ talis in līmitē rigidū gradus q̄ extra iusticiā esse minime p̄t dīci. Sz si iste solueret statī. Idēcēderet v̄sug ad līmitē gradus p̄j. id est v̄sug ad. I. Notandū insug q̄ cū quis vendit merces quascūq, lanā, linū, pānos, v̄ctualia & hmōi certo p̄cio maiori q̄ sit illō qd̄ tūc valent cū venduntur ex eo q̄ nō intēdebat eas vēdere sed seruare v̄sug ad tps quo probabili estimabat tantū tunc valituras vel plus quantū nūc vendit sed ad instantiā alter⁹ vendit, istō est etiā p̄ciū iustificatū līmitū. vt ex p̄sse dīcit. c. in ciuitate deysuris. Secūs autē si nō intendebat ea seruare sed tūc vēdere, vel etiā si nō est pbabile seu verisile q̄ eo tpe quo volebat ī futurū vēdere tantū debēbat valere quantū nō vendit, q̄ tunc habereſ respectus ad terminū nō ad indemnitatē suam, vñ effet v̄sura. Idem dicendū de emporē scilicet q̄ si empor dat preciū merces atēq recipiat merces & minys dat q̄ tūc valent cū emit ex eo q̄ eo tpe quo

recepturus est merces verisimilē estimat̄ q̄ min⁹ de⁹ beant valere q̄ tūc cum emit, vel salte dubiū est vt̄ plus vel min⁹ sint valutre q̄ sit preciū datū, preciū est iustificatū & līmitū, pura de mēse marchij emit secca riū frumenti valente tunc mediū florenū dandū sibi de mēse iulij quādō estimat̄ valutuz. xxx. solidos v̄t est dubiū si valebit triginta solidos aut etiā. xxv. vel plus & probabile dubiū. emēdo. xxx. solidis nō repūtaſ illicitū, ar. ad hoc. in. c. in ciuitate. r. c. nauigant. Secūs si rōne anticipatōis solutōis preciū ante recepcionem merciū diminuerz preciū tunc currēs, vel si verisimilē estimaret minori p̄cio nō posse valere merces illas emptas q̄ sit illud quod dat, sed bene mulito pro maiori p̄cio q̄ tūc esset v̄sura.

Secundū preciū rei .§ II.

vendite dī augmentatū seu multiplicatū, qd̄ quidē sit cū a venditore quia empor de re empta precium nō soluit statī sed terminū querit. ideo vēdītor p̄ciū petītūlra debitū iusticie augmentatū, verbi gratia. Ul̄t prop̄t terminū sex mēsiū de q̄libet petia p̄dicti pāni. luīj. vel. lv. & qñ q̄vtra. qd̄ quidē māifesta v̄sura est, sicut q̄ determinatōem ecclie patet, vt extra de v̄suris. c. p̄suluit. Sz q̄ mercātes iniusti ad excusandas excusatōes ī peccatis p̄ se h̄re conātūr quasdā ī hoc defensōes, iō de eis cū respōsionib⁹ suis alīq subiūgam⁹. Prīmo eq̄dē dīcūt q̄ mercatorū lucra ri licet exq̄ p̄ coūtilitate laborib⁹ & expēsiz & multiplicitib⁹ pīculis se exponit, q̄ iustū est vt inde reportz lucrū cōpetens officio suo. hoc quidē facere mīme p̄t nī inyendēdo merces suas sic p̄ciū rāget q̄ p̄sata oībo laborib⁹ pīculis & expēsiz circa merces suas fāctis vel siendis lucref. p. vel. xv. pro cētenario. Hoc q̄ q̄ agere nī p̄t nisi pro expectatōem solutōis v̄sug ad hoc augeat p̄ciū solutōis merceū suarū, vt sc̄z p̄sata bus iusmodi expectatōe cū ceteris circūstātis lucref fina līter. p. vel. xi. Ald qd̄ r̄n̄dēt q̄ istō nō est simp̄l vētū sc̄z q̄ in oī casu līceat mercator pl⁹ vēdere q̄ ei dīstīte rit sed alīq̄ oportet q̄ tantūdē vendāt alīq̄ etiā minūs alīq̄ etiā plus fīm q̄ pl⁹ v̄l min⁹ illo tpe quo vēdit̄ valet illa mercātia, qd̄ p̄cedit ex abūdātia v̄l p̄nuria ei⁹ & fīm q̄ pl⁹ v̄l min⁹ rep̄f. & hoc p̄baſ tripl̄r. Et p̄io dicendū est q̄ licet mercator sicur p̄dictū est prop̄t p̄dictas cās lucrari possit, nō tñ mōi licito, sic p̄tingit inyendēdo ad terminū & obfūādo alios illicitos modos. Ite sc̄do sicut īventib⁹ p̄t ex p̄dictis se queret q̄ dato q̄ mercator merces valoris cētū duca torū & mille ducatos emisset. tūc fīm p̄dictā positiōez possit p̄ quēcūq illicitū. Sc̄tu illas illicite vēdere sic q̄ v̄tra mille ducatos lucrareſ. p. vel. xv. pro cētenario qd̄ qd̄ patēter irrōnabile est. Seq̄ref etiā tercio q̄ si ī terrā vel tpe magno caristie merces suas p̄cio magno emisset, posset prop̄t hoc ī loco vel tpe ī q̄ merces ille ēērviles vēdere illas etiā p̄cio maiori q̄ emisset salte propter expectatōem solutōis, qd̄ q̄dem absurdissimū manifeste appetat atq̄ iniustum. Sc̄do etiā dīcūt q̄ nō intēdūt merces suas cari⁹ vēdere propter tps. h̄ prop̄t recuperandū dānū qd̄ ex dilatōe solutōis incurrit q̄ si p̄dictos denarios statī p̄merciū vēditōz brēnt possent cū eis interi lucrat.

Citulus Primus

quod facere nō p̄st, q̄r nō statū soluūtūr. Ad qd̄ etiā tripl̄ r̄fideri p̄t. Et primo dicendū q̄ si talis venditor inde lucratī posset possiblē etiā foret nō lucras r̄i. Insupz pdere capitale. nūc autē q̄r nō stat in picū lo talis dāni, nō p̄t stare in certitudine talis lucri. In supz z scđo q̄r nō h̄ret lucru de re nō sua, i.e. de mutuo dato in emptōe. Preterea z tertio mercator, nō p̄t in pactū b̄ducere recōpētāz dāni. qd̄ p̄siderat ex h̄ q̄r sua pecunia nō lucrat̄ v̄r possit vendere qd̄ nōdū. Et z p̄t ab h̄ndo m̄ltipl̄ sp̄ediri fm̄ tho. q̄. q̄. lxxviiij. art. q̄. Lertio q̄z hoc dicūt facere q̄r frequenter apparet q̄ debitores no soluūt in tpe assignato, z circa req̄sū ionētālū denarioz oportet eos facere magnas exp̄ensas aliqui etiā nunq̄ soluūt, q̄r recedūt vel fallūt. Ad qd̄ dupl̄ r̄fiderit. Et primo dicendū est q̄licet multi quibz terminū cōcessus est in termino nō soluūt, multi etiā sunt q̄ in termino sibi dato soluūt. z tamē precū quod prop̄ tps mercibo additū est n̄ minūt ab his q̄ in dato termino soluūt, quare eque v̄trisq; vendere terminū in c̄litas z iniustitia est. q̄r lūst̄ nō debet ferre pena inq̄ seu mali debitoz. Tērū est q̄ extra de fiduciis. c. puenit cōcedit r̄oe inter esse. si debitor nō soluūt in termino sibi dato creditoz seruan debet indēnīs. nec tūc est ibi v̄sura, cū v̄sura sit q̄r r̄one mutui sperat lucr̄, hic autē talis ex crescētia nō recipit nisi r̄oe dāni vitādi nō lucri h̄ndi. Ab illis ergo qui in termino nō soluūt exigat recōpensatiōem sui dāni nō ab alijs. Quantū ad alia partē sue excusatōis. f. de his q̄ nunq̄ soluūt vñ dānificant. Talibus r̄fiderūt est q̄ eoꝝ p̄sciētia p̄t stare merito inq̄ta, cū z de tali termino dato culpā habeat, z aīam cū substātia pdant. Nam nō cogunt talibz vendere nec illis venderet si crederet illos nō solutores z r̄oe dūb̄i in mutuo qd̄ est ibi impliciūt nō licet sp̄are lucru extra dev̄suris. navigati. Nec est iustū q̄ in termino soluentes patiant̄ penam p̄ nō soluctibz v̄t dictū est.

Tertiu vero precium .§. III

rei vendēde dī minoratū, sicut p̄z in vendēte pannū vel equū pro centū florenis cū expectatiōe tps puta vñl annū, ei q̄ sibi mox est reūdītūr p̄ nonaginta tūc recipiēdis. Prīmū dīs panni vel eq̄ tradidit illi nonaginta florenos z qñc octogita sed manualiter tunc. Ille vero qui primo emis nihil tūc soluū primo dī rei sed inde ad annū, patēs igīt est q̄r seūt̄s reūdīdit p̄sioventēt̄ pro p̄cio satis minori, q̄r sub quadā mutui r̄oe portuſs sub reali veritate solutois tradidit ille sibi nonaginta vel octogita ab eo debens reb̄ habere centū quos ipsi primoventēt̄ nō soluūt tūc propterē talis contractus v̄surarius est et oī maligntate ac duplicitate plen̄. ar. pñj. q̄. q̄. pleriq̄. q̄. Evidētēt̄ est tñ q̄ si q̄s absq; intentōe remēt̄ di rem a loyētēt̄ ab absq; fraude v̄cēdīsset equū, p̄ centū florenis z m̄ ab emp̄toz simpl̄ v̄dēt̄ sibi z cui cūq; emere volēt̄ reūdēt̄ illū p̄ p̄cio m̄ inori non eset v̄sura, posset tñ ibi esse p̄cm̄ iustū p̄c̄. Posset etiā hec redēptio taliter circūstātari q̄r nō eēt ibi p̄c̄tū minoratōis iniuste, tamē talis p̄tractus fieri solet etiam in fraudēv̄surarū. Propterē hoc v̄lūtū n̄ est v̄ile predicat̄ nūl cū ista additōe, scilicet cū predice-

mentes p̄c̄o minoratō nō sīt̄ artūm̄ leḡitimat̄ mercationū z ciuitatū pro proprio cōmodo destrūctores. Sed qd̄ remedū dabit lanificibz alijs mercatoribz qui ob id p̄cū v̄lra iusticiā minoratū neq; unt vendere pannos vel merces suas quin multum amittat de capitali si ad terminū vendere nolūt dīctas merces, quādoq; si nō vendant ad terminū non possunt rep̄ire emp̄toe. Insupz talis est qñc in ciuitate cōsuetudo pro cō bono iam lōgū tpe introducta. Ad hoc dicendū est q̄ si talis cōsuetudo de dilatiōe solutois introducta sit pro cō bono z nō in fraudem v̄surarū. sed p̄ expeditōe mercantiaz, tūc distinguendū est fm̄ tho. vi dī. iij. q̄. se, quia aut mercator merces suas vendit ad terminū v̄lre quantitatē iusti p̄c̄. aut nō. Si primo mō nō est dubiū q̄ cōtractus v̄surarū est cū in co expectatio temp̄is sub p̄cio in iusto cadit. p̄. c. cōsuluit extra de v̄suris. Si autē secundo modo q̄r fm̄ quantitatē iusti p̄c̄ vendit licet terminū tradat̄ z pro termino p̄cio maiori v̄dēre v̄sura dūc̄t̄ non tñ est ibi v̄sura. Nec primo obstat si p̄ mio p̄c̄o daret si statū sibi pecunia soluēt̄. qd̄ quidem p̄t p̄ simile in alijs debitois apparere quāadmodū si alicui aliq̄id debeat ad certū terminū quādo de eo quod est sibi debitu aliqd̄ dimitteret si ciuitas soluētur. Lōstat nempe q̄ ille dimittere sibi possit̄ tamen ab v̄sura immunit̄ eset ille, sc̄z qui dimitteret de debito, z ille etiā cui dimitteret fm̄ quod dā. Sed hoc n̄ semper credovez, s. q̄tū ad debitorē soluentē aī tēpus, s. qñ ex anticipatiōe solutois debiti ille soluēt̄ sustinet dāmū. puta q̄r oportet cū accipe ad v̄suras v̄l vendēre res suas in viliō p̄cio quas refūare v̄o lebet ad tps cum plus vendūt̄ v̄l etiā cum nō tā ex anticipatiōe solutois q̄ ex quadā liberalitate sibi remitteret, quod tamē defacili nō est credēdū nūl ex circumstātis sufficiētibz apparet. Secundo etiā non obstat si quis dicat q̄ ad denarios nūeratos illa mercantia tantū nō possit̄ vendi quantū cum p̄dicto termino assignato, z res tantū valer quantū vendi p̄t. vt. ff. ad trebel. l. i. q̄. si hec res. Itē q̄ licet plus cōst̄is terit si cū tali termino pl̄ vendat̄ q̄ cū denarijs nu meratis vendi possit̄ illō plus p̄cipi v̄l aī tōrem. Ad hoc dicendū q̄ p̄suppositis his q̄ sup̄ius dicta sunt q̄ licet nō ex natura cōtractus z mercatiōe s. ex malignoꝝ mercatorō malicia in vendendo illico modo terminū z minoratō iustum p̄cū non obseruet̄ iuste mercatiōis via, tñ iustis mercatoribz relinq̄it̄ les mita. q̄uis obūbrata z arta q̄ licito mō mercari p̄t̄, proinde reb̄ sic stantibz si lanificēt̄ mercatorēt̄ tātū v̄dēt̄ pānos z merces suas ad terminū p̄ quātō v̄dēt̄ ad denarios nūeratos si p̄dictē sp̄eciatēt̄ cessarent n̄ sibi edificat ad gehennā. Et cū dicebat q̄ tantū res valer quantū v̄di p̄t̄, dicendū q̄v̄z est si p̄ tāto qñtū valer p̄mitit̄ v̄edi. z n̄ obstat malicie p̄dictē. Lū p̄dictis cōcōt̄, tho. in quadā sua missione que hic ponit̄

Et pro maiori declarat̄ .§. III

tione būt̄ materie. s. de v̄dēdēdo ad terminū. Nota q̄ b. tho. reūsitus sup̄ hoc a lectore florentino. Ut̄ si in expectatiōe tps de soluēdo p̄cio pl̄ p̄t̄ q̄ si tūc soluēt̄ p̄cū cū res v̄endit̄ sīt̄ v̄surarū p̄ctus, Sup̄ q̄ col-

Capitulū Octauū

latōe habita cū Ugone cardinali, et quodā electo ca/
 puano sic p brās midit Primo dico q̄ supposito q̄ cō
 suetudo de dilatōe solutois vscq ad spaciū triū men
 siū sicut proponit sit ad cōe bonū mercatorū, s. pro ex
 pedientis mercatiōibz nō in fraudē vſuraz intro/
 ducra. videf esse distingendū. Quia aut venditor
 vendit suas mercantias ad terminū predictum vltra
 quantitatē iusta p̄cij propter expectatiōem aut b̄m iu
 sti p̄cij quantitatē. Si p̄io modo non est dubiū esse
 vſurā contractū, cū expectatiō t̄pis sub p̄cio cadat
 Nec p̄t esse excusatio si venditor sit servies p salario
 suo pot̄ minister q̄ dñs aporece cū ob nullā cām li
 cest pro pte expectatiōis pecunia ad p̄ciū augeri. Si
 autē secūdo mo nō est vſura. Nec obstat si p minori
 daret si statī sibi pecunia solueret, qđ p simile p̄t pro
 barī in alijs debitibz, q̄ si alicui debeat aliqd vscq ad
 tertū terminū, q̄tūcūcū de eo qđ est sibi debitiū di
 mitteret si sibi cū solueret. constat ēi cui debetur a
 p̄cō vſure ē immunit, licet enī pl̄ debito accipe pro
 pter dilatōem t̄pis vſurā sapiat, min⁹ enī accipe ut ci
 tius sibi soluat vſurā nō sapit, maxie ex pte eius qui
 min⁹ recepit, q̄uis ex pte e⁹ q̄ min⁹ dat, videatur esse
 alijs mod⁹ vſure cū spaciū t̄pis v̄dat. Unū r̄i casu
 p̄posito pl̄ ēē timēdū vſurā emporiūt aī tres mē
 ses soluat si min⁹ iusta estimatiō pānos emitt, q̄ ven
 ditor q̄ min⁹ accipit ut cū sibi soluat. Ex q̄ etiā p̄t
 qđ sit ad secūdū casum dōm. q̄ si mercatores tuscie
 portātes pānos de frācia vt de eis vscq ad t̄ps resur
 rectōis preciū expectarē plus vendat pānos prop̄
 expectatiōem p̄dictā q̄ valeat b̄m cōe foꝝ nō est dubi
 um ēē vſurā. si autē nō plus q̄ valeat sed q̄ntū valat
 plus t̄i accipent q̄ si eis statī solueret. nō est vſura.
 Item tertō casu etiā sili dicēdū videf q̄ illi q̄ pecu
 nā mutuo accipiūt cum vſuris, illa vſurā recuperare
 volūt plus vendētes pānos q̄ valeat prop̄ expecta
 tionē predictā. nō est dubiū esse vſurā cum manife
 ste ips v̄dat. Nec excusant prop̄ hoc q̄ volūt se ser
 uare indēnes, quia null⁹ d̄z se ūare ūidēnē morta
 liter peccādo. Et līcet als expēsas factas licite puta
 portatoe pānoz possint licite recuperare nō t̄i vſuras
 q̄s dederūt cū hec fuerit iniusta datio. r̄ p̄seri etiam
 cū in dādōvſuras peccauerint tanēz occasiōz peccā
 di vſurājū dātes cū necessitas q̄ ponit, s. vt hono
 rabili⁹ viuāt maiores mercatores faciat nō sit talne
 cessitas q̄ sufficiat ad excusandū p̄ctū p̄dictū. Patz
 etiā a sili q̄ nō p̄nt in venditōe pānoz expēsas recu
 perare q̄s incauter imprudētē fecissent, p̄t etiā ex p̄
 dictis qđ in q̄rō casu q̄rebāt. Nā ille q̄ ad centū ter
 minū dare d̄z si ante terminū soluat yr ei aliquid de
 debito dimittat vſurā. mutereyidef, quia manife
 tis t̄ps solutois pecunie vendit vñ ad restitutōem tenet.
 Nec excusat propter hoc q̄ soluedo aī terminū qua
 turvel q̄ ad hoc a creditore inducīt, q̄ eadē rōe pos
 sent oēs alijs vſurājū excusari, hec oīa beatus Tho.

Queritur de barocco. §. V.
 lis. Est autē b̄m̄ quidā p̄t q̄ sic sit. Tlēndit lanifex
 retagliatorū, s. pānos ad terminū vni⁹ anni, p̄ p̄cio flo
 reñ. q̄ngentoz, venit ex trāsuerso Līti⁹ egens pecu
 niaz conuenit cum retagliatore q̄ de p̄nti sibi tradat

florenos quadringtonos quinq̄inta, r̄ ipse contentas
 b̄i lanificē in die terminū de quingētis, modo q̄ritur
 an talis cōtractus sit licitus, et ex qua p̄te seu ex cui⁹
 persona Istez materiā tractat d. Lau, de flor, i suo
 tractatu de vſuris, in tercia pte, r̄ e⁹ dicta de verbo ad
 verbū hic ponuntur. Dicit ergo. Ex p̄tētū non ē dū
 bū q̄ non est illicetus, nisi quaten⁹ dicimus licitum
 vel illicetus mutuo recipere ad vſuram, de quo habes
 infra. Ex parte autē lanificis dico q̄ aut dicti pannī vale
 bant tempe venditōis quingētis, r̄ quingētis ha
 buisse vendendo vocabulo alludēs ad contatos, et
 tunc cōtractus est licitus, aut tunc valebant minus
 quingētis sed propter dilationē solutionis conuenit
 de quingētis, r̄ tunc dicas q̄ aut dubiū est an solu
 tionis tempe plus vel minus fore vyalituri, aut cert
 um est q̄ tunc illud vel plus sunt vyalituri aut min⁹ q̄
 illud, in secundo casu non est dubiū q̄ licitus est cō
 tractus, et similiter in tertio q̄ illicetus est. In primo
 vero dicas q̄ est licitus si alias nō erat venditū, ali
 as secūs, vt predicta omnia ex decreta lib⁹, in ciuita
 te, r̄, c. nauiganti, extra eo. Laueat sibi insug ab intē
 tione depravata in his casibz in quibz licitum affir
 mavit in hac nostra decre, cōsuluit, Ideo bene con
 suluit papa in dicto, ca, in ciuitate in s. Et in hoc la
 nificibus meis cōpatior, quoꝝ quidā vt percepi ad
 contatos vendere nolūt eo q̄ minus q̄ ad terminū
 percipierēt Ulerum, quia mihi dicit, q̄ si venderēt ad
 contatos nō haberent tantū de pannis quantū cō
 stiterunt, rūdis lane materiaz alijs expensis interue
 nientibz cōputatis, Tlēndū est vtrum saltē quan
 tū eis constiterit vel cōstat vendendo ad terminū p̄
 cipere valeant, Et videf q̄ sic, q̄ nihil vltra sortem p̄
 cipiat. In contrariū facit, q̄ tantū res valet quantū
 vendi p̄t, ff, ad trebel, l, i, f, si heres, ff, ad, l, falci, l, q̄re
 batur, ff, de furtis, l, si q̄s v̄xori, f, si, ad, l, rodi, de ia
 ctu, l, i, f, porro, nota extra de resti, cū cām, r̄ in c, i ci
 uitate, supra e, ergo si pl̄ vendūt q̄ valeat n̄ obstante
 q̄ plus cōstiterit illud plus p̄cipiūt vltra sortem, di
 co q̄ attento constito rūdis lane tincture ac manus
 cture nō est verisilē q̄ lanifex debeat inde pro minori
 precio vendere pannū q̄ sibi constiterit q̄nimo pluri
 cōsideratis opis p̄sone ipsi⁹ lanificis, Si ergo nō re
 perit q̄ velit p tanto emere hoc nō p̄tingit ex eo q̄ pl̄
 nō valeat pānus maxie p̄siderato q̄ retagliator pro
 pluri vendat emporē repit, Si q̄ ex impostura re
 tagliatorū vel alioz mercantū q̄ simul se cōponere dñt
 q̄ nemo n̄i pro tāto pāno emat n̄i termin⁹ cōcedat,
 imo audiū q̄ sunt quidā lanificis in pecunia pluri
 mū abūdantes q̄ plus cure in pecunia q̄ in aīa po
 nentes sunt horū cā. Nā pecunia nō egentes vendit
 ad terminū p majori q̄ntitate q̄ si venderēt ad contatos
 ppter hoc alijs qui velle vendere ad contatos nō
 repūt qui ab eis velint emere ad terminū vel si emūt
 ad contatos nolunt emere pro q̄ntitate debita, ppter
 qđ oportet tales vēdere ad terminū sicut illi po
 tentes, Quāobiē dico reb⁹ sic se ita habētibz q̄ lanif
 ex si pro tāto vendit pānos ad terminū pro quāto

Ctitulus Primus

venderet ad cōstantos si p̄dicta cessarent q̄ nō edis̄cat ad gehennā. q̄ quantū res valeret p̄ rātovendit. Et cū dicebat q̄ tantu res valeret quantu vēdi p̄t, fateor si pro rātovēdī p̄mitit quātū valeret, et sic defendi p̄nt lanifices p̄libati, als at defendi nequeūt. Et quō esti mariz quō p̄bari debeat rei valor vide notata p̄ glo. in c. cū cām. de testi, z p̄ d. meū. Jo. de lig. in c. cū cā de emp. z vendi. z p̄ glo. z Bar. in. l. h. L. de rescin. ven. z in. l. si q̄s, e. t. Et facit etiā qđ ipse Bar. notat in. l. cōtinu. h. cū ita. ff. de verbo. obli.

Item nota q̄ cum ali .§.VI
quis vendit res p̄ p̄cio qđ nūc currit addit pactum q̄ si plus valebit v̄lq̄ ad pascavult illō plus. Si at min⁹ valebit nō min⁹ vult. fm hosti. p̄culdubio su rarius est. Itē q̄ emūt a paupib⁹ ouest boues q̄s il li forte nō b̄nt talia aitalia locat eis. tales emptores si sc̄ietyl credūt hoc. s. q̄ venditor ille nō hēat. v̄lura p̄mitit fm Ul. Sz si credūt eos haberet sine fraud emūt nō est v̄lura. Itē q̄ nūc emūt certos eq̄s tradendos emptori ab ipso venditore in certis nūdinis. si emāt mōri p̄cio q̄ estimēt eos ibi valere. v̄lura est. Si at devalore verisill̄ dubitat. nō est v̄lura fm Ul.

Hed quid cum quis .§.VII
nō erat v̄edituris res in loco illo in q̄ q̄s vult emere ab eo. Sz in alio ybi can⁹ ille res v̄dū f. nunqđ vendēdo fm illō p̄ciū loci q̄ volebat deserter v̄lura cōstrit Rūdet Inno. post Ray. z dicūt q̄ nō. dū mō nō acci piat v̄lra id qđ acceptur erat ibi q̄ portare volebat. q̄ q̄ iure p̄ carius vendere prop̄ dubiū t̄pis. codex iure p̄ carius v̄dere propter dubiū loci. extra co. i ciuitate. Sz hoc ille reprobat Hosti. tū q̄ nō est verissimile q̄ aliq̄s talē emp̄oz saceret nisi multū egeret. et sic via p̄ talē opinionē paraf signētis. tū q̄ laboris z expēlaz itineris b̄nida est rō. extra devoto m̄gne Jo. an. cōcor. has opiniones di. q̄ si statū ille emperor soluit p̄ciū purat v̄rā opinionē Inno. sed si differat solutō p̄ciū tū videt p̄cedere rō Hosti. z cessare rō Inno. quia in dubio tempis p̄t cōmodū prouenire venditioni et emptori. sed hic nullū cōmodum emptori. Et hanc distinctionem approbat. Jo. cal.

Quid si quis vendit .§.VIII
prediū cum tali conditiōe ḡvscz ad tot annos si redit p̄ciū rehabeat p̄dsū. Rū. fm Ray. Hosti. z Berni. hic nō esse mutuū vñ nec v̄lura. s. ex forma. z emp̄oz facit fruct⁹ suo q̄y venditio ē. z hoc intelligas nisi talis v̄editio fuerit facta in fraudē v̄luraz. qđ p̄ p̄sumi si modicū est p̄ciū respectu valoris rei. extra de emp. z vendi ad nrūm. Itē si sit in pacto q̄ restituat aliqd plus q̄s fuerit p̄ciū. extra de pigno. illo yos. Itē si emp̄oz p̄suevit exercere v̄luras. vt in dicto. c. illo. Sz si emp̄oz int̄edit realē emeret iusto p̄cio tñ dat illi venditorū illā potestate remendi. potius tñ vellet q̄ sibi remaneret p̄diū nō est v̄lura.

Sz quid si quis emat .§.IX.
fructus siue segetes prouēturas hoc āno de agro se minato. Rū. fm Ul. q̄ nō est v̄lura ex forma p̄ct⁹. p̄t

tñ fieri in fraudē v̄luraz. q̄ si verisill̄ scit q̄ fruct⁹ coligendi etiā p̄putato dubio q̄ p̄nt impediti valebunt tūc plus q̄ illō qđ nūc dāt. fraus v̄lure est. Si autē p̄babill̄ dubitat v̄lra plus vel min⁹ debeat valeren est v̄lura. Idē hosti. z Ul. Et eodē mō dōz si q̄s emat fruct⁹ p̄cūeros v̄lras ad tres v̄l̄ q̄tuor vel pl̄s ānos.

Quid de cōtractu que .§.X.

vbbiā vocant q̄ sic celebraſ. Dant quidā cuidā mo nasterio centū cū pacto q̄ad vitā suā z cuiuscūq̄ ex eis ecclia illa seu monasteriū det illis quolibet anno p̄vi. dictaç centū sua sunt. s. monasteriū hoc adiecto q̄ si durante vita talū. monasteriū voluerit ḥctū re scinderer dicta centū restituere optionē habeat. z tūc ad dicta annua solutione sit liberata. z prop̄ hoc omniar singula bona sua monasteriū obligauit. estne li citus cōtractus. Et possivideri q̄ sic. quia quedam emptio est illius annualis reddit⁹. hic interuenit p̄ cium. hic est merces. s. certus redditus ergo rō. Rū. fm Lau. de ridol. Credo illicitū i casu quo v̄lra illa centū aliquid habeat illudq̄ restitutōni obnoxium. vt enī vides redditus nō constituit in re. nec ad rem fit relatio sed ad personam licet bona pro obseruatōne contract⁹ obliget monasteriū. z sic nō venditus i monūc de novo oris etyendit qđ inuēdibile. s. pecunia que inuēdibilis est. seu veri⁹ cōtractus innoiatus celebraſ. s. do vt facias. in quo fraus v̄def interuenire de cōtractu ad cōtractū maxime artēta maximi luci quātitate. z adiectōe pacti de restituendo cū v̄lur erit. ex quib⁹ v̄def in effectu acsi mutuū cōtrahēt coadiuvar. licet etiā sola de p̄ se nō sit efficac rō rōne incertitudis. q̄ in paucis ānis totū capitale rebabit. Nec est verisille q̄ in breui oēs moriant. Dec lau.

Quid si quis emat .§.XI

redditū vñi⁹ castivel alii redditū advitā suā v̄luso rū heredū vel al's ad incertū t̄ps b̄nduz est ne v̄lura Rū. fm lau. de ridol. et Inno. e. t. in ciuitate. q̄ dicūt tangēdo būc passum q̄ aliq̄ dicūt z forte bñ. q̄ si redit cōstituaf an ḥctūvel venditā acq̄s siue fuerit cōstitutus in re puta in vinoz possiſiōe vel alij b̄mōi siue in p̄sona puta servi liberti vel rustici. vel actione vel nomine. Itē siue sit redditus certi puta qui redunt. s. siue incerti puta qui reddūt quartā partē fructū qui p̄cipiunt de aliq̄ domo vel de opib⁹ alicu⁹ ius p̄sonae. Item siue sit cōtractus p̄petuus. puta q̄ extendit ad heredes cōtrahentiū. siue sit advitā hois siue ad certū t̄ps. puta v̄lra ad. v. annos. Item siue sit redditus in pecunia siue in alij reb⁹ siue in facto reputat tales cōtractus licitos. Ibi enī est licitus er p̄pus cōtractus venditiōis. Est nanq̄ p̄ciū. s. certe pecunie q̄ntitas. z est merces. s. certus reddit⁹. L. de sacrosan. eccl. l. iubemus. Hostiē. vero. vt refet Jo. an. in dicto c. iii ciuitate. dicit simpliciter tenendū q̄ siue ad certū censum regulariter sunt permitti dūm modo nō celebrent in fraudem v̄luraz z v̄lra dimidū diuinī neuter decipiatur alias secus. de emp. z vendi. c. ad nostrā. z licet certū sit ḡvscz ad. fr. ext. vel. fl. ā nos plus ac̄piat de redditu q̄ sit preciū quod dat

Capitulū Octauū

tamē hec certitudo nō facit illicitū contractū vēditiois
cūz hoc idē sit dare in venditōe alicui⁹ possētiōis ybi
certū est fīm causas inferiores q̄ plus accipet iſra di-
ctū temp⁹ de certis fructib⁹ eius q̄ sit preciū quod
dat pro ea et sine expēsi vel labore dando ad fictum
vel certū vel emphitheosim. Nec obstant.c. in ciuita-
te.z.c. nauigātū. Nam ibi reprehendit tñ qñ carius vē-
ditur merces prop̄ terminū quē dat plix⁹ empori
ad soluendū pecunia vel qz pro minori emit merces
exo q̄ statim dat pecunia vel plix⁹ tps. expectat
merces que sunt penitus illicita. sed in casu nro om̄
nia sunt p̄sentia. z id qd vendit⁹. z p̄cīm el⁹ Est ergo
coclusio Inno. q̄ p̄dicta procedāt̄ sint vera quando
redditus cōstituti sunt ante cōtractū vel venditā actō
nem. hec ille. Et addē qd dicit Guil. videlz q̄ cōuis
cōtractus talis nō sit ylurari⁹ ex forma. pōt̄ tñ esse ilz
licitus vel ex p̄emptoris si numis paruo p̄cio eme-
ret pensatis cīrcūstantiis de q̄ntitate p̄cī⁹ et valoris
sp̄ios ylustratiōne vite ei⁹ fīm q̄ eē iuue-
nis vel senex san⁹ vel infirm⁹. qñ. s. emeret ad vitam.
Sed qd si redditus vel nomē prop̄ hoc de nouo
construatur in reb⁹ vel p̄sonis cōrabentib⁹. puta qz
dicit empor. tu cōstitutus tales reddit⁹ in tali possēti-
one vel seruo. vel facias q̄ talis fatebit̄ se debere mihi
bi millesib⁹ ad annū. z ego de illis mille. vel magis de
acōe pro illis mille cōpetete tibi dabo. L. Rñ. Inno.
refert quosdā assuerare hūc cōtractū licitū. qz nō est
bic mutuū sed emp̄tio. Itē multi casus p̄nt inēueni-
re q̄ iste empor amitteret in hoc casu. puta si in op̄s
ficeret. Subdit tñ Inno. q̄ cūcris fidelib⁹ est solēdū
q̄ a tali cōtractu se abstineat. Sz Lau. de ridol. dicit
q̄ sibi videt q̄ Inno. pon⁹ sentiat qd p̄sulit q̄ qd res-
 fert. Et idē Jo. an. id est q̄ sit illicit⁹ dicit⁹ H̄c̄. z vī
videt quomō sine fraude talis cōtractus possit fieri.

Quid autem cum .§. XII.

quidā habuit recipere ab aliquo centū in certo termi-
no. venit tert⁹ enēs ipa iura cōtrac⁹ tra debitorē p̄
p̄cio. xc. que nūc soluit. nunqđ empor cōmattysurā
Rñ. Si iste emit tātū min⁹ q̄ntū nūc est interēs suū.
aut q̄ntū vere estimādū. siue timēdū ne ille debitor
soluat. aut q̄ntū est futur⁹ labor rehndi nō ev̄lura. Si
hō alias vult diminuere p̄ciū solū prop̄ hoc q̄ nūc
soluit. z in futuro rehabebit plus. est maiestate ylura.
Et nota q̄ tal p̄ctio iuriū p̄seri qñ imineret de hoc
litigii si fiat p̄ minori p̄cio nō valet. nec iste creditor
poterit pl⁹ petere ab isto debitorē q̄ in veritate soluit
etia si residuū fuerit ei donatū. L. mandati. l.p. diuer-
sus. z. l. ab Anastasio. Quod pro bono cōmuni sta-
tū est ne litigia emeretur vel moueretur.

Item queritur cum .§. XIII.

q̄ debet alicui dare. c. hinc ad anū si creditor eius
petit nūc sibi dari. xc. z alia. v. sibi remittit. vt̄ ne
sit licit⁹. Rñ det Jo. de rep. ordi. mino. dices simplē
indistincte q̄ licet. Et cū arguit̄ q̄ accipe aliquid v̄l-
tra iustū p̄ciū in yēditōe rei rōe expectatōis tps ev̄lura.
vt extra de yluris. in ciuitate. Et silt̄ progare ter-
minū solutoris nūc siēderet p̄ hoc recīge aliqd v̄lra de
bita q̄ntitatē est ylura. vt eo. si. c. p̄suluit. z hoc q̄yen-

dit tps quod cōmune oībus est. tñ etiā quis est ibi
mutuū implicitū cū lucro. Nam idē est in effectu ac
si creditor accep̄t̄ pecunia tñ qñ sibi debet eā mu-
tuarib⁹ ad terminū prograt̄. p̄ illo mutuo illō lu-
cū recipit. Rñdet ille p̄ distinctōem quādā de tēpe.
Dicit cī q̄ est tps cōe. z est tps p̄priū. Et tps cōe dr
esse illō qd diffiniſ qd est mēsura primi mobilē. Et q̄
illud its deseruit ylū sicurz alteri. cū cōe sit nō p̄t̄ p̄
priū yēdi. qd p̄tingit qñ q̄s rōe tñ dilatōis tps ī so-
lutōe sienda plus petit. vel cū in anticipatōe solutōis
nēnde anteq̄ def merces minuſ p̄ciū. qd repro-
bat̄ in dictis decr. Tps p̄priū dicūt̄ ee qd est ita mi-
hi accōn iodataū circa aliquid negocī qd n̄ alteri. sicut
cū debet̄ dare p̄cī. c. hinc ad annū nō prius. istō te-
pus vñ⁹ anni. q̄ advēndū et exercēdū illa. c. q̄ debet̄.
Petro est meū p̄vñ⁹. q̄ mibi p̄cessum advēndū illē
putvolor sic possūt̄ yēdere et meū. qd facio dū nūc
soluēdo ipsi Petro do hōl. xc. vel circa. Sz b. Tho. i
epla ad lectorē florentinū dicit̄ simplē hoc esse ylura
vt p̄ supra in c. devoluta in emp̄tōe et venditōe. §. si.
circa fi. Pro pleniori declaratiōe posset sic distingui.
Qd aut talis debitor in dando illa c. an tps sibi cō-
cessum inde recipit dāmū. puta qz cū nō habeat in
p̄p̄tū oportet eū accip̄t̄ ad ylura seu yēdere res ylura
as min⁹ iusto p̄cio. seu q̄s intēdebat seruare in futu-
rū qñ plus verisilit̄ erant vilit̄ et hōmō. sed ad p̄ces
creditorū nūc sibi soluit illa. xc. v. illa. v. sibi retinet
debitor. qñ tantundē est dāmū qd ipse inde recipit et
anticipatōe solutōis et tūc nō est ylura. quia nullū ibi
ex hoc lucru d̄sequit̄ sed solū p̄seruat se īdēmē. De-
cus si plus esset lucr⁹ illoz. v. qd dāmū inde seq̄ns
Aut ipse debitor intēdebat nūc illa centū exponere
in lictis mercatīs ybī sperabat plus lucri breq̄ il-
la. v. z viam hēbat ad hoc parata. z tūc dubiū ī vīz
poss̄ illa. v. subtraheret sibi retinere presupposito q̄
lucr⁹ sperat̄ et negotiatiōe cū illis centū cū suo du-
bio. s. de nō lucrādo etiā si contū estimeat. Nā Inno.
z Jo. an. dicūt̄ illicit⁹. Host. licitū assuerat cū Jo. de
lig. dūmō non fiat in fraudē. Quia ergo dubiū tene-
certū dimittē incertū. de peni. dist. vñ. c. si q̄s. Aut
debitor ex tali anticipatōe solutōis nec dāmū incurrit.
nec negociari cū illis ī parus. nec sup̄ hec cogitat̄
sed solū q̄ p̄uenit tps vult sibi illa. v. remitti. tūc est
ylura. z ro est. q̄ vēd̄ tps et mutuū est ibi implicitū cū
lucro intēto. ar. in dicto c. in cīrate. z in hoc casu loq̄
b. tho. vbi s. Illa āt̄ distinc̄ō de tēpe cōiz. p̄p̄to n̄ suffi-
cienter euacuat̄ argumēta. Nec appetet̄ rō quarema-
gis tps debet̄ dici. p̄priū in hoc casu q̄ ī alib⁹ q̄ ba-
benk in dictis decr. Nec alij theologi vī canoniste po-
nunt talē distinc̄ō. z ideo nō tenēda quia periculosa

Allius cōtractus ce .§. XIII.

lebrač in p̄ib⁹ cathalōie p̄cipue Barchmōie sub tālē
formaz mō. Tāt⁹ indigēs pecūia yēdit⁹ Memio. c. flo-
renos aurī ānuir p̄petui reddit⁹ sup̄ oībo bonis suis
vt̄ sup̄ aliquid ī sp̄ēr ad b. bō illa obligat̄ sit H̄c⁹ p̄cio
p̄peteti hōz cōe p̄ciū illar⁹ regionū l. paulo pl⁹ min⁹ et
in ipo H̄c̄ ex p̄sse agit̄ q̄ vēd̄itor. p̄ codē p̄cio possit in
totū vel in p̄t̄ redimere illū redditū seu cēsum vendi-
tū. Nūc q̄rif vīz dictus H̄c̄ tāt⁹ ylurarius. Ad qd

los renfros al q̄
vi. c. vīz vāgāt̄
freti q̄. rābēt̄ vīz
ap̄bat̄

Citulus Primus

respondet. Istam questionem tractat Inno. in c. in cuius
 tate, de usuris. Et ibidem alij post eum plures, multas
 mē dicunt de facultate redimēdi ipm redditū sed sim-
 pliciter de emptiōe talis redditus. Et dicit Inno. q̄
 emp̄io redditus iā formati seu constituti, siue in pos-
 sessionē siue in pecunia licita est. Sed ab emptiōe
 neredditus nō formati nec antea constituti confundit
 abstinentiū ut dubia vtrū sint licita. Quidam autem
 vt. sic dicit. Omittendo argumēta dico ralem tra-
 ctū esse licitū data etia redimēdi facultate. Ratio est
 quia talis cōtractus est meret puravenditor pro p̄
 cōpetenti saltem lictio, quia etiā in modico p̄cio
 cōtrahentes licet servitū decipere. rest res que cadit
 in coniunctū quia prophana, nec emptor ex hoc cōtra-
 ctū plus recipit. Ex legitimo cōtractu emptiōis, scz
 remvenditā, igit non est usura, nec video aliquā raro
 nem dubitād. Plus dico idem. scilicet esse in redditu
 prius nō constituto. Quid ei refert cōsumū ad usuram
 an sit cōstitutus de nouo. an sit cōstitutus prius. Ler-
 te nihil. Nec procedit occasio quā assumit Inno. scz
 q̄ in nō constituto ante nō videt merces in reū natu-
 ra et ita nō vera emptio que req̄uit mercede, precū et
 cōsensum, quia dico cū reverētis q̄ est merces, scilicet
 ipse redditus qui cōtrahendo cōstitutur ius illō p̄
 cipiendo ex illo cōtractu quod acq̄uit emptor, imo etiā
 am sine mercede existēte in reū natura sit emptio, vt
 puta in sola spe vt in actu p̄scandi r̄betūs q̄ siue cā
 pias siue nō capiār valer emptio. et tenet emptor ad p̄
 cium. Et quod plus est, si captura in duplo pl̄vale
 ret q̄ ipm p̄cium, nibilomin⁹ tenet cōtractus q̄ spei
 emptio est. Idem de partu futuro ancille vel pecudis
 vtrū. Nec emptor. ff. de cōtrahē. emp. Nec in hoc mihi
 bividerur in aliquo quōlibet dubitandū. Qd autem
 addit in casu redimēdi pro eodē p̄cio, dico illud
 nō variat conclusionē, quia hoc magis est in favore
 venditoris. Nec in hoc casu p̄t notari usura plus q̄
 in emptiōe pdij vel alicui⁹ rei cū, scilicet vendit cū cō-
 ditione ut venditor possit retinere pro eodē p̄cio qn-
 do scilicet simpliciter sit nō in fraudē usuraru. Sed
 pone q̄ post tres vel quatuor annos vel plures vedi-
 tor redditū illū redditum et soluit emptori precū sibi
 datū. nunq̄d cum tutā cōscientia emptor illo alio in-
 termedio tempore annū vel quatuor retinebit illo
 lū redditū sic receptū. Scio q̄ multi dicunt q̄ nō et
 q̄ debet cōputari in sorte vt dī in pignore. Et breui-
 ter dico q̄ licet retinet, nec tenet cōputare in sorte.
 qd sic probat. Ista redditus receptio venit ex cōtra-
 ctū lictio etiā adiecta facultate redimēdi vt supra di-
 ctū est q̄ ex talī cōtractu acq̄situs est ius p̄cipiēdi red-
 ditū illum et illū iuris factus est dñs, q̄ cōtractus est
 lictus licet venditor possit redimere, et ad emptorē p̄-
 tinet cōmodū et p̄culū rei vendite. igit ex illo iure p̄ci-
 pit de re sua et suū percipit et suū facit acti de p̄cio suo
 fructus p̄cipere rei empto. igit licet retinet tanq̄ suū
 um. Sed pone q̄ iste emptor alterius vendit illū red-
 ditū qd facere potest vt rem suā. tñ cū difficultate re-
 dumendi postea redimēdi ab illo secundo emptore, nun
 quid prim⁹ emptor redidet qd p̄cepit. Lētētō, quia
 suū recepit, nec temp⁹ preteritū subiacet restitutioi, scz
 futurū solū habet illud ius p̄cipiendi qd redimētur

De istis duabus conclusionib⁹ et q̄ lictus sit cōtract⁹
 et cū facultate sine facultate redimēdi, et q̄ faciat fru-
 ctus suos et nō habeat cōputare in sorte reperto qua-
 si exp̄ssum casum in. l. ij. in. si, et in. l. vbi autē. f. Juli-
 anus. ff. de cōdi. adiec. cū certe nulla sit differēta in
 emptiōe redditus vel fundi, cū sit res cadens in cōs-
 mentū sicut cetera, nō obstante regula iuris cōis p̄
 quā habet q̄ quicq̄d recipit vltra sortem est usura, qz
 illa habet locū in mutuo in quo solo p̄prie locū ha-
 bet usura, licet p̄ quandā consequētiā extendat ad
 alios cōtractus maxime quādo fuit in fraudē usura-
 rum, vel pro dilatiōe solutiōis plus recipit, et vendit
 temp⁹, quia sic proprie est usura, sicut in mutuo in q̄
 pro dilatiōe tempis quo mutuum retinet plus soluit
 q̄ datum sit, vt in ca. in ciuitate. de usuris. Et p̄ hoc
 indicatur ad dictū ca. quod loquuntur in pecunia debita
 cum pro dilatiōe plus soluit q̄ datum sit, vt in c. in
 ciuitate, et ex pacto sicut in mutuo. Ad id autē qd
 dicit fructus cōputari in sorte, vt in c. primo et scđo.
 et c. cōq̄stus, de usuris, q̄ illa c. loquitur in mutuo
 et etiam in pignore dato pro mutuo, quia fruct⁹ pig-
 noris merito cōputatur in sortem. Item creditor non
 est dñs pignoris neq̄ fructus recipit ex re sua sed ex
 re debitoris, sed nec habet ius p̄cipiendi illos fruct⁹
 tanq̄ de re sua et suis. Secus in casu nostro vbi reci-
 pit vt iure suorū tanq̄ suos et in re sua seu de re sua. s.
 de iure p̄cipiendi quod ius suū et sua res est. Item non
 obstat euangelū. vbi dī. Miserū date nibil in spes
 rantes. Lu. vi. quod dictū extendit etiā ad alios cōs-
 tractus, vt patet in c. cōsuluit. de usuris, quia illō ve-
 rum est qn illud agit principaliter spe lucri vltra sor-
 tem, vt dicit ibi glo. Hic autē principaliter agit et emi-
 ditus sicut si predū esset emptū vt habeat. Nec ei
 in cōtractib⁹ prohibebit p̄spē lucri imo cōmunitē inest
 et est licita, imo in mutuo simplici et liberali licet spe
 raret recipe remuneratiōē non principaliter, als esset
 usura, que etiā naturaliter debet licet peti nō possit, qz
 talis beneficētia mutui dati parit naturalē obligatio-
 nē, quia beneficētia bñfacere tenetur, vt in. l. sed i le-
 ge cōmissoria. f. cōsuluit. ff. de peti. here. Et si dicāt
 quocūq̄ sit p̄ talē redemptiōē prim⁹ emptor recepit
 vltra sorte, quia reddit⁹ medij tpiis fateor, sed suū re-
 cepit vt supra dictū est. Et licet forsitan si est emptor
 cōsuerus dare ad usurā, p̄sumit de fraude usurā, et
 magis si emeret in seū redimeret, et ita h̄ret illō lucru
 intermedij tpiis posset dīcīsura metālis, licet non ex
 forma p̄ctus, iuxta. c. in ciuitate. Sed ista p̄sumptio
 hic cessat, qz est in libertate venditoris redimere vel nō
 et res est in p̄culo emptoris, qz emptor p̄venire ad i-
 opiā et res obligate p̄ire ita p̄deret emptor redditū.
 Si tñ esset certū q̄ redimeret ex illa cā emeret vt re-
 dimere. qz nō ex forma cōtractus tñ re ipsa illicit⁹
 esset habet naturā usura. Hoc autē cessat in istis ma-
 xime in psonis ecclasticis, qz sup talib⁹ redditib⁹ si
 dateret dote sunt ecclie qz in spe p̄petuandi. Et si ta-
 lis cōtractus p̄hibetur et redditus redimere ecclesie
 essent destructe que nō haberet redditus nisi pecuni-
 as facile consumēdas. Statibus autē illis cōtractib⁹
 licitis iterū emūt ex illis pecunij altos reddit⁹. Nec
 omnia illē bus, non glosator, Ray, sed alijs nouis

Capitulū Octauū

Quod iste assert lícitum cōtractum nō videtur claz
sed dubiū et ideo cauendum.

Quasi similis que §. XV.

Ita sit p. Alexan. lomb. excepto de redēptione ipsius redditus. Querit ergo an liceat emere pecūiales red
ditus hereditarie seu ad vitam. Ad hoc dicendū fīm Alex. lomb. q̄ talis cōtractus lícitus esse pōt. Ad
cuius intelligentiā aduertendū est q̄ quadruplē pōt
esse vitiū in cōtractu. Primo ex causa materiali. Se
cundo ex cā efficienti. Tertio ex cā formalī. Quarto
ex cā finali. Primo pēt esse vitiū in cōtractu et cau
sa materiali. i.e. pte rei q̄ emivel vendit. puta q̄ res
minime vendibilis est sicut hō liber q̄ vendi nō pōt.
nec spūalia possunt vēdi. nec etiā potest vendi aliena
res. Et fīm hūc modū conterat hīmōi fīm aliquos vi
tia. quis pecunia nō potest vendi. Et intātū fīm eos
talis cōtract⁹ viciā q̄ ab actu empōris declinat cō
tractū mutui intrat in q̄ nō licet sperare lucru sīc p̄t
extra de vīsūris. cōsuluit. Sz tñ p̄t ad hoc rūderi q̄ i
rebus nostris trīplīcia habem⁹ bona. P̄tō mobilia. S
cōdo imobilia. Tertio autē ius in vītrīsq;. Et sicut
distinguit mobilez imobilez et ius in vītrīsq;. ita ipm
ius vendi p̄t sicut mobiliarz imobilia. Non ergo vēdi
tur ipsa pecunia sed ius p̄cipiēdi reddit⁹ illos pecu
niales. Quāvis autē pecunia vendi non possit trāsīt
tñ cū vendito ure. Vēndit⁹ enī aliqd qđ vendi non
p̄t. tñ cū aliquo alio trāsīt qđ de iure vendit⁹ emiva
let. sicut ius patronat⁹ qđ spūali ānēū est. tñ trāsīt
cū venditore villevl fuudi qđ de iure vēdi pōt.
Sic in p̄posito casu ḵtingit. Vēndit⁹ enī ius quo vē
dito pecunia trāsīt. Jus enī p̄cipiēdi quolibet anno
tale pecunie quantitatē sub bonis alīci⁹ vendit⁹ si
ue hereditarie sive ad vitā ipius emētis nō est pecu
nia sed distinguit vīnū ab alio. Ulez est tñ q̄ alia rōe
nō p̄vendi pecunia q̄ ius patronat⁹. Pecunia ei nō
p̄vendi. q̄ mediū est in venditōe. Jus autē patrona
tus vēdi nō potest q̄ spūali annexū est. Scōdo p̄t
esse vīrū in cōtractu ex cā efficienti. i.e. pte strabentis
Sicut enī qñ q̄ singit se emere illō qđ in pīgn⁹ intē
dit accipere. tñ cū a vītō vīsūre nō excusat⁹. ad hoc ex
tra de pīgno. c. illo vōs. Et hoc mō posse alīqd dīce
re q̄ bicvīrū est. quia tantūdē est sic strabere sic mu
tuare. c. p. x. quolibet āno. ita q̄ sic strabēs mutuat
indirecte. et empōrem singēs mutū facit. Posset autē
dīci q̄ argumentū nō cogit. q̄ in tali cōtractu nō est
mutū directū. nā ybi mutū est mutuatis ipi mu
tuati. in pīcio obligat Sz in tali cōtractu pecūia trāsīt
et ius p̄cipiendoz redditū stat lucro et pīculo ipius
emp̄tis. Posset autē in hoc cōtractu incidere vītū
ex pte strabentis propē cupiditatē avariciā ei⁹. Sz nō
accidit cōtractui ex ipsi⁹ cōtract⁹ natura. Tertio q̄
p̄t esse vīrū in cōtractu ex cā formalī. i.e. pte pacti ap
positi hoc est qñ apponit pactuz qđ repugnat rei q̄
trāsigit ita q̄ ipsa res nō patit⁹ apponitale pactum. et
isto mō cōtingit esse vitiū in simonia. Alio mō quā
do pactū repugnat cōtractui. Hoc autē est qñ Sz vītū
gratuit⁹ est. et tale vīrū facit vīsūra si qđē est in hoc q̄
aliqd exigit ex pacto rōne rei mutuate. Tale autē vi
tiū nō est in pdicto Sz vītū. cū ibi nō mutū sed yerayē

ditio sit. Quarto p̄t cēvītū in Sz et cā finali. i.e.
q̄ p̄cij. et tale vīrū excludit ab isto Sz qñ p̄portio
nāl p̄cūlū iuri quod vendit⁹. et regulare siquidē est q̄
cōtractus empōris et venditōis illicit⁹ est cū in eo iū
ris naturalis cōtās non seruat. Sed cū talis seruat
equitas ita q̄ nō est notabilis excessus p̄cij sup rem
venditā nec ecōverso. tūc lūc⁹ est Sz vītū. Nō ḡ negat
q̄ talis Sz vīcīari nō possit ex p̄t p̄cij. sed tñ si
cut pōt vīcīari ita ratificari pōt. Alio q̄ mō p̄bat ali
qui hūc cōtractū līcītū est. q̄ līcītē p̄t q̄s emere p̄dīū
p. c. libris. et p̄dīū emptū posset hereditarie dare ali
cū pro serz. p̄ hereditib⁹ suis hoc pacto q̄ recipiēs p̄dī
um obligaref. p̄ serz suis hereditib⁹ dare q̄libet āno. c.
solidos et nūbil differt in cōspectu dei vītū mutū ha
beat hoc mediatevel immediate. cōtractus enī līcīt⁹ cē
videtur. fatcor tñ q̄ nō est honestus nec decēs sicut
est cōtractus quo emūtū redditus p̄diale.

Sed contra predicta §. XVI.

arguit quidā dicētes hoc ideo nō licere. q̄ pecunia
ad hoc inuēta est. vt mediū sit inter emētē et vendētē
et non ut emētē vendētē propē qđ emēs vel vendēs pe
cunia vītū ea ad finē ad quē nō est inuēta. et p̄ seqns
peccat⁹ marie q̄ talis Sz vītū non videat posse reduci
nisi ad Sz mutū. Rō b̄ est q̄ cū pecunia nō possit
emivel vēdi. cū sit nō extēmū venditōis vel empōris
sequit⁹ q̄ nō p̄t Sz vītū iste reduci ad emptōem vel vēly
dūtōne. Letū etiā est q̄ locatio nō p̄t dīci nec etiā
cōmodatū. ergo ad Sz mutū eū reducere necesse ē
sed in eo sicut ex precedērib⁹ p̄t nō licet spāre lucru.
Ad hoc dicendū q̄ sicut ex p̄cedētib⁹ patz hic n̄ emī
tur pecunia sed ipm ius. prop̄ea mutū minime di
ci potest. Item quoq; opponiēt et dīcūt q̄ hic vide
tur accessus lucri ad sortem. Talis autē accessus seu
successus aut simul factus cōtractum variare nō po
test quia vīrobīc⁹ vītū ipsa vīsūra. cum vīsūra sit quic
quid accedit sorti. sicut pater. filii. q. iij. pleriq;. Sz
si fiat accessus siml. puta si quis dat centū libras ve
recipiāt vīgīnti in vīo anno vīsūra est. ergo codē mo
do si q̄s dat decēm vt recipiat vīgīnti in duobī vīl tri
bus annīs. vīsūra est. Hoc quidē contingit quan
do emūtū pecūiales redditus in certis annīs. lu
crum nō solum adequatū sorti sed etiā excedit sor
tem. Et q̄z talis excessus per successiū perceperō
nem redītū fiat tamen hoc contractū nō ratī
ficat sed condēnat. quia nō differt vītū talis excrescē
tia successiū vel simul recipiat. Ad dicendū q̄ hic n̄
est accessus lucri ad sortē. quia in venditōe sicut pre
dictū est totū de sorte est.

Queritur etiā §. XVII.

Utrū līcītū sit emere pīgnō a manifestis vīsūrīj⁹.
que ex lapsu ipīs pūnerunt ad eos ratōe vīsūre non
solute vt quotidie sit. Et vīdetur q̄ nō. quia Ambro.
appellat vīsūram rapinā. vt pater. filii. q. iij. ca. si q̄s
vīsūram. sed rem rapta nullus līcītē emere potest scī
enter. ergo tē. In cōtrarīū vīdetur esse. quia nullum
ius hoc prohibet. cū prohibeat emere rem furatā vel
raptā. vt. L. de furtis. l. in ciuilem. Et qđ nō est p̄
bītū intelligit esse cōcessum. ar. plij. q. iij. Ebron

Titulus Primus

et. s. se. in fl. Ad hoc dicendum quod circumsuram duplex est opinio quantum ad dominium eius. Aliquem dicunt quod in usurpa non trahatur dominium sicut nec in furto nec in rapina. Luius opiniois sunt Alex. de ales. et Bono. et Richar. et Eco. in. iij. di. xv. et hi ordi. minorum Hugo sup. c. si quis. p. iij. q. iij. idem. Et secundum hanc opinionem non bene possent emi tali pignora. sicut nec res rapta. nec recipi in solutione si quis ab eo. s. usuratio deberet habere aliquid quia quod dedit ea posset transdiceret illa repetere quod ultra capitale mutuatum usuratio residuum valoris pignoris quod est tantum plus. est usurpa. unde etiam in domino eius quod pignus dedit. et sic non posset alienari sine voluntate eius nisi quis diceret ipsius assentire eo quod tacet et non contradicit de re. iu. li. vi. quod taret. Sed ad hoc posset dici quod tacet. quod non potest aliquid nationem expedire. Sed alia opinio est quod in usurpa trahatur dominium licet competat repetitio. Luius opiniois sunt tho. in summa. Tll. Hoff. ber. et glo. p. iij. q. iij. sup. c. si quis usurparum. Et hec est color opinio. et mibi magis placet. Et secundum hanc videtur quod possint emi talia pignora. Nam quod non possent emi possent esse ex duplicitate causa. Aut quod usurpari efficere non soluedo. aut quod hoc fieret iniuria domino pignoris. sed neutrum videtur hic esse. Nam propter hoc non efficere usurpari munus soluedo quod recipit pecuniam pro pignore. quod tantum de valet vel quod quantum pignus. Dabat etiam usurpari in pignore ius sui capitalis. Igitur sortem mutuaturam. sicut ipse qui est obligatus restituendis per pecuniam restituere. Non etiam videtur iniuria fieri domino pignoris. Scienti etiam consentientem non sit iniuria neque dolor. De reg. iu. li. vi. Et cum scient domini pignoris ipsum alienari non reputat sibi fieri iniuria si alii emant. nec super hoc alii quis conqueruntur. et merito quod sic pactum voluntarii fecerunt cum usurario quod possent libere alienare per tantum temporis. et coitantes et domini permittunt talia faciat firma voluntate habentes. quod alias nullus publice fenerari vellens si illa non possente alienare. unde sequeuntur multa inconvenientia in ciuitatibus propter que tollenda permittuntur. Non tamen impedit vel statutum quin possint repeti usurpas. et quin possint cogi. quia qui hoc fenerentur tenerentur ad restitucionem in solidum. et quod hoc statuerentur qui statuta huiusmodi servarentur. essent excepti. extra deusuram. et graui. in cle. Nullum etiam docet. adhuc legi quod assentat hoc illicitum et tenet ad restituendos expesse. scilicet emetes homines pignora. quod si necessarium esset non tacuisse sicut et de aliis casibz mentionem faciunt. Ad argumentum tamen quod Almb. sumit ibi rapinam large per illicita acquisitionem ubi competit repetitio. verum quod materia non est usurpa clara nemini consilendum est ut faciat. post factum non condonandum. Et hoc verum nisi pignora essent res surate vel rapte vel res sacre quod pignori dari non possent.

Liberum nonum de cooptatione et participatione usurpa.

De cooptatione et participatione usurpa quod et quod teneat ad restituendos. Et per fundamento huius sumenda est illa regula quod habet de iniuria et de domino. da. et. si culpa. ubi de. Quid occasionem domini dat. damnum quod dedit seipsum. Pro cuius declaracione scientiam quod occasio sumitur dupla. Uno modo per eo quod est aliquiter inducitum seu causatum alii cuius effectus. sed non sufficiens et efficaciter ista est propria

acceptio sicut de occasione subversionis vel predicationis non uis nauta quod dicit nauem ad aliquem locum ubi supuentate tempestate submersum vel ab hostibus rapitis. quod probabilitate estimari non poterat. et isto modo quod dat occasio domini. usurpa. rapina. furti. et hominis. domini videtur dare sive realitate non dat. unde non tenet ad restituendos. sed peccare possit graviter. Alio modo sumitur occasio per eo quod est inductum vel causatum alii effectus sufficiens et efficaciter ita quod sine eo non sequeretur effectus et ista est imprima acceptio. et magis proprius dicitur causa ad quam possit sequi effectus. Et sic dicitur occasio seu causa subversionis nauis quod facheret formam in nauem ut intraret a quo ad submersum sic evenit. Et de causa seu occasione directa quod non hec intendit. indirecta autem quod non intendit sive non spedit nec obuiat ne eveniat effectus cum prout de causa. sic nauis dicitur causa indirecta seu occasio subversionis nauis cum permittat aquam intrare in nauem paulatim. unde sequitur submersio cum possit obuiare et debet hoc facere cum ad beatitudinem ut gubernator dato quod hoc non intendat. Et sic quod per stat occasionem damnum in furto et rapina et usurpa et aliis hominibus videtur dare damnum ita quod realiter dat. unde tenet ad restituendum in solidum fit tamen ab aliquo differetia interdantem occasionem seu causam efficaciter rapina. furto et hominis usurpatibz violentis. et dantem occasionem efficaciter usurpa quod sine eis non fieri possit. Nam in dante occasionem videtur usurpatibz et omni inuoluntarie. oportet dicens teneri in solidum. sed in usurpa das occasionem in hominibus dicitur aliquid non teneri nisi quantum deusuram puniesset ad eum. et hoc tamen quod non omni inuoluntarii acceptum. sed mixtum voluntarii. Huiusmodi hoc tenet. Alii dicunt quod id est quod ad hoc in usurpa quod in rapina. scilicet teneat in solidum etiam si non puniesset ad eum aliquid. et hoc tenet per de pat. in. iij. et aliud ut patet. Et quod hec opinio tutior est in consulendo.

Queritur ergo. quid de . . . . .

Servientibus usurpari quod nihil habet per usurpas. R. s. secundum Guiliel. credo quod per licite ab usurpariis accipe mercedem suam si seruientiis in rebus licitis vel honestis. aut necessariis. Nam utilitas quam sequitur usurpari ex opere seruientium compensatur cum mercede quam dant seruientibus illis. nec possunt dici pauciores propter mercedem dataz seruientibus illis cum loco mercedis habuerint convenienter operari. Si autem seruient de illis. non credo quod debeant recipere mercedem de huiusmodi. Idem de cultoribus et aliis eorum mercenariis. Pe. aut de pat. in. iij. dicit quod famulus qui quando se locauit nesciuit esse usurparum et non seruuit sibi in usurparum mercedem recipere potest. alias imputat sibi quod ei seruavit quem sciebat noluisse de usurparum habere. Idem tamen dicit quod seruendo in licitis et necessariis potest recipere mercedem.

Quid de eo qui . . . . . secundus

consultat alicuius quod feneret vel qui mutuat gratis feneratori ut feneret. vel contrahit societatem cum aliquo ad sensus exercendum vel qui mutuat usurpari vel feneret et iste percipieret lucrum. nunquam oportet tales tenentur in solidum. R. s. secundum Guiliel. Quidam dicitur quod quod inducit illos ad fenerandum qui alias non erant feneraturs tenentur in solidum. Si vero alias erant feneraturs non tenentur

Acte portassio
firmiter duplum
xi. te. abb. in r. uno
et ecclesia. tunc sine dñm. g. f.

Capitulū Ronū

nisi quantū ad eos puenit. Et subdit. Ego credo siq
ne pīudicio q̄ in neutro casu tali inducētes tenēt nō
siquantū ad eos puenit. et q̄ntū ad hoc pīdicio eoz ē me
lior q̄ eoz q̄vel pīstant fauore in rapina vel furto. qz
ip̄i tenēt etiā ad eos nō puenit. Et hoc iō q̄ rapi
na vel furto sit simpliciter voluntatē dñi. sed ysura que
nit ad creditorē de voluntate dñi. Nec inuenio iura da
re actionē debitori p̄ hīmōi inductores v̄l sautores ad
repetendū ab eis yllas ysuras q̄s ip̄i debitores sol
uerūt illis inductis. sicut dāractōem ī illos q̄ ope
vel cōsilio fūt furta vel rapine h̄z nō ad eos pueuerit.
P̄ia autē opinio tutor est salte q̄n pīncipales non
essent soluedo. Q̄es enī tales indubitate sunt parti
cipes culpe. et hanc opinionē tener pe. de pal.

Quid de eo qui acci .§. III
pit ysuras noīe alieno vt tutor. curatoe vel procura
tor. Rn. fm. Ibo. Sicut p̄hibet alius accipeysuras
noīe suo ita et alieno. di. plvi. c. sicut nō suo. Et si acci
pit alieno noīe tenēt ad restituōem si ille cui? nomie
acepit nō est soluedo vel nō vult restituere. Nā faci
ens et cōsentientēs pari pena puniūf. ij. q. i. c. notū in fi.
Hed fm q̄ addit̄ host. ille in cui? vilitatē versum est
prior pīncipalē tenēt. alius in subsidiū. et hec indu
bitatē vera sunt de tute, curatoe, procuratore p̄ eo
q̄ pīstant autoritatē talib. Sec⁹ de eo q̄ nudū p̄bet
ministeriū. ut dī in se. §. Idē dicēdū est q̄n tutor vel
curator. p̄ pupilli exigit ysuras ex p̄ctib⁹ facit ysur
arijs a prepupilli. vñ si ab officio alij cōitatis po
nunt tutor et curator faciat p̄testatoem coram ep̄o vel
alij q̄ nō intendit se intronittere de ysuras exigēdis
nec se de hoc impedit. Similē multividua q̄ exigit
ysuras factas a marito p̄ filij. vel cū sit tutris simul
cū alij tutorib⁹ assentiat q̄ pecunie filiorū pupillorū
tradant ad ysurā tenēt in solidū. Itē scidū q̄ si il
le soluit cui? noīe accep̄t. suntysure ceteri liberat̄. Ibo.
delig. in. c. Michael. extra deysuras. dicit q̄ de extor
quēte noīe alieno p̄tario in q̄ta nō est dubiuū gene
tur. sed vbi nō p̄tari⁹ sed simili extorquēs tūc n̄ te
nenēt. licet alij dicāt eū tenēti vbi mādans nō est solue
do. vt in. d. c. sicut nō suo. hec ille. Vide tñ intelligē
dū id. s. q̄ tenēat q̄ noīe alieno fenerat. etiā n̄ eēt p̄tia
rius in q̄ta tñ pīstat autoritatē vt dixit. Bui. Ut̄ con
sules alicui artis vellane v̄l alteri? q̄ pecunias quas
habēt ex redditib⁹ artis tracrare si eas mutuat artifi
cib⁹ artis ip̄i vel alij q̄buscūq̄ ad rōem tot pro cēte
nario siue parū siue multū saluo tñ capitali. ysuram
p̄mittit et tenēt facere qđ in se est vt ars ip̄a restituat
als ip̄i obligant ad restituōem etiā n̄l pueuerit ad
eos ex eo q̄ actores fuerunt p̄ctus etiā noīe alieno. q̄
dāt cām efficacē. Et iō dī talis pecuniā q̄ modū so
ciatē ita q̄ sit ars p̄ticeps dāni sicurz lucrī si tñ
geret. et tūc licite fiat. si tñ in lictis mercatib⁹ vel artifi
cib⁹ exerceatur.

Quid de illis famulis .§. III
q̄ de mādato dñor dāt pecuniā ad ysurā debitorū
bus et suscipit pecuniā ab eis Rn. fm. Bui. Si n̄l
ad eos puenit nō credo q̄ tenēant p̄tēt si illi dñi ali
ter q̄ scipios exerceat ysuras vel q̄ alios exerceat etiā nō

p̄ istos gerēdo negocia. Idē pe. de pal. Sz si sunt fa
ctores stātes ad dāndū mutuū in p̄sonā ysurariū
ita q̄ apud eos resideret q̄s pīncipalis autoritas suoz
dñor seu magistro vel etiā socij et pīiales in lucro.
tūc si pīncipales nō restituūt q̄ sc̄ inde habuerūt lu
crū ysurariū. obligant ip̄i factores ex eo q̄ pīstat cās
efficacē. et hoc fm. Beral. ordi. heremitar. Et similē in
alij p̄ctib⁹ iniq̄s. vt in vendēdo plus iusto p̄cio rōe
dīlatōis r̄pis. et decipiendo diuerst fraudib⁹ cū. si. hoc
faciūt in p̄sonā dñor suoz seu pecuniā dāntiū et ip̄i
exercitū p̄sonē ponit disponēdo facta apotece. tenēt
in solidū si alij nō faciūt. q̄ pīstat cās efficacē. Et fm.
Rodo. magistr̄ pīncipales q̄ ponit pecunias si tales
cautōs reddūt p̄testant q̄ nolūt q̄ faciāt malos con
tract⁹ excusen̄ a p̄tō dū nesciūt. Sz cū postea sciūt.
tenēt restituere pecuniā ysurā vel alios malos cō
tract⁹ q̄s ita q̄ puenit ad eos. Lū etiā ppndit dñt p
bibere talia. als nō excusarent a p̄tō. Sz qđ de illo
q̄ sine illi mādato fenerat ad op̄ ei⁹. Rn. fm. Bui.
tenēt ad restituēdū ysuras. licet nūl ad eum per
uenit. fūs enim vt actorz minister cōtractus ysurāt.

Quid de illo qui cum .§. V
velle mutuare gratis induxit me vt darē sub ysurā.
Rn. fm. Bui. tenēt sicurz ille de quo in p̄cedēt. §. di
ctū est. quia indebitē impedīt vilitatē propimi et ei
damnuū addūt.

Quid de notarijs qui .§. VI

scienter sup ysuris p̄ficiūt instrumēta Rn. fm. Host.
q̄ piuri sunt. q̄ cōiter solet iurare q̄ talia nō faciēt
et sic p̄ p̄is sunt infames nec decētero p̄nt testificari.
ne cōstrā p̄ficer. extra de testi. licet ex qđā. h. i. in fi.
Sic ob hoc recipit pecuniā n̄ tenēt restituere q̄ re
cepit eā p̄ ope suo q̄uis illicito. videt tñ q̄ debeant
paupib⁹ erogare. ar. cūj. q. v. c. n̄ sane. Sz vñ tales
notarii teneat ad restituōysuraz de q̄b⁹ p̄ficerit iñ
ſtrā. Sup hoc Beral. facit talē distictōz. q̄ si sciēt fa
ciūt instrā v̄l cartas de debitoysuraz acsi esset legit̄
mū debiti. puta q̄ facit iñstrā q̄ martin⁹ mutuaue
rie p̄tēt cētū. hinc ad annū restituēdos cū sciatū mu
tuasse n̄l. lxx. v̄l. fc. q̄ forte etiā p̄tō. c. dedit. postea
in occulto. fc. v̄l. fc. rebabuit a Pe. vt mutuū sit de il
lis. lxx. v̄l. fc. tñ. tūc tenēt in solidū si ip̄i ysurāt n̄
restituāt. et hoc n̄l faceret in favore recep̄tis mutui.
puta q̄ ille alij n̄ volebat mutuarez Pe. mltū indige
bat nec potēt alij sibi p̄uidere. nūc ei nō tenēt nota
ri⁹. peccaret tñ mortalē sciēter hoc faciēs. q̄ piuri
incurreret faciēs iñstrā falsuz in fraudēysuraz Rō
prīmī ē q̄ efficacē coopak ysure accipiēde. Rō sc̄di ē
q̄ intēdit pīncipalē p̄tō indigēt subuēire. ar. p̄tū. q
v. de occidēdis. Si at̄ in iñstro est facta exp̄sa mētō
deysura. tūc n̄ tenēt ad ysurā restituēdā. et rō. q̄ nō
efficacē coopak ad illō. Nā p̄t q̄ mutuū acceptit ad
ysurā in iudicio se iuuare vt nō soluareysurā Clerum
vbi cōsuetudo eēt q̄ p̄ talia instrumēta cogereb⁹ ho
mīnes ad soluēdū ysuras fruolatas a debitorib⁹.
tūc tenēt q̄uis cōsuetudo sit iniq̄ et statutū qđ sup
hoc eēt. Et in iñtroq̄ casu peccat mortali taſia instru
menta conficiēdo scienter.

¶ Titulus Primus

¶ Qui id de prelatis qui §. VII

subscribuntur sigillata scedula usurarias, Rn. fm. Hosti. Si platus non legit tenorem, vel etiam si legitur usuraria non apparet, quod forte ibi posita est maior quantitas cum mutuaria sit ipse platus non diligenter considerat, fatue facit, sed tamen in veritate non sentit. Si vero legitur veritate precipit princeps est penitus non modus usuriarum. Nam subscriptio in multis approbari coegeret, extra dictum sententiam, iudicium interveneret, Ideo Hosti. Testes quod in instrumentis usurariis et scientia hoc faciunt scientes, sicut instruuntur usurarii tenentur eo modo quo notarii de quibus dictum est supra, et hoc quia dant causam efficacem.

¶ Quid de ciuitati. §. VIII

bus velynius ciuitatibus mutuantibus ad usuram non quod sanguini tenetur ad restituendos, Rn. fm. hosti. p. ray. Dicit quod sententes puniuntur, et ad restituendos obligant singularem non tamquam vniuersitas quam sicut non habet, nec tamquam vniuersitas sed tamquam singuli. viij. q. i. c. sicuritur. xxvij. q. iiij. c. si habet Ethocyez, quod hoc placet in mente sua ratione habet et sentiuntur prohibere patrem non faciunt. Jo. de lig. de hoc tractans dicit quod non dubitat de regentibus prohibere valentibus. Secus autem de aliis non principali bus gubernatoribus vel alias ignorantibus nec inhibere valentibus. Et hoc velut in dico, nisi principaverunt comodum singulare et bursale, quod tunc consentirent. Archi, etiam di. xlviij. uno verbo se expedit, dices oportet singulos tenere et esse in statu dianatos quod autem sentit sentit. Et id est si collegiū aliquod accipit pignus in casu non processu de usuris, et consenserit, et ceterum, Guili. dicit quod illi tenentur nisi solidum ad restituendum qui precepit vel auctoritate postea tenetur super hoc ita quod sine hoc alii cives non fecissent. Alij vero sententes esti peccant mortali non tenent nisi de eo quod paucissimi ad eos de usuris, vel in quantum relevatis se ab expensis quod alias fecissent. Ideo Pe. de palu. in. iij.

¶ Sed quid de quinq. §. IX

pro certenario quod dat tutor pupillo Rn. fm. Lau. de rido. Si dat liberaliter, dicendum ut in aliis supra. i. quod per pupillum recipere, puta quod tutor exercuit pecuniam pupilli in negotiacionibus licitibus lucra est binum cum ipsa et quod uis capitale pupilli starceret sibi saluum proprium quod ille non licite posset petere ultra sortem, ipse tamen tutor ex sua liberalitate sponte sibi donat. v. pro certenario. Sunt inquit dat hoc tutor, quod si cogit ad hoc ex forma statuti hoc dictatis vel alias tunc videt quod usuraria. Sed in primis facit, quod hoc videlicet non tantum usuraria sed tantum pena legalis soluit. ar. xij. q. ii. c. in legib. Patet, quod debuit emere per pecuniam pupilli possessiones, vel dare sibi, v. pro certenario, et sic contum statuta disponunt, quod si vero est quod nomine pecunie darent licite recipient. hec lau. Vide posse dici quod si tutor potius vel emendo de pecunias pupilli possesiones, vel tradendo ad licitas negotiaciones ipsas pecunias tantum vel plus lucrarit emere ex negligencia omisit quod tantum pena possit peti. Et multo magis si cum ipsa pecunia tutor fecit facta sua propria, vel negotiorum est cum eius lucra. Si tamen pdidisset videlicet quod deberet subire parte dani ipse pupillus, quod tamen non esset necesse si tutor potius vel possesiones emendo vel aliquid alio sine

piculo tam luci habere, s. v. p. certenario. Et subdit lau. p. statutus. Hoc certum teneat quod pecunia pupilli non per concederetur ad ratorem, v. vel alterius quantitatis criterio non velut tenoris pro centenario.

¶ Sed queritur Utrum §. X

pupillus possit dicere sibi tutori, tanto tempore habuisti pecuniam meam proprieam peto per ea licitum lucrum, usurarias nolo sed interesse meum et sic predictum lucrum se retinere velle cum protestatione probata, s. quod non vult usurarias, si hoc per licere facere. Ad hoc quidam dicunt sic, Pupillus talis faciat protestationem predictam restituere non tenetur, sed tutor, nisi usuraria qualitas excederet moderatum lucrum et interesse tunc enim superfluum lucrum retineretur possit sed restituere debet tutor illud superfluum, quod tutor restituere dicitur usurarias et sibi imputet improvidentiam suam. Si autem pupillus recipit predictas usurarias restituere obligatur, sed tutor est agere potest ab eo suum petere interesse. Si vero tutor pecuniam pupillo restituat nihilque ei dicat quod lucrum predictum usurarii sit, denuntiatio lapsu temporis id dicat postea nullum lucrum usurarii, tunc pupillus ei credere non tenetur nec illud restituere obligatur et quodammodo. Et hoc est item eadem, quod pupillus id non approbavit quod ille fecit, nec de usuris aliquid dixit tempore quod debuit, propterea ipse tutor tale lucrum reddere obligatur. Ista opinio videtur mihi quod multi plueret desiciat. Et tempore ad primum per faciem usurariae tutori est esset statutum in ciuitate quod tutor debeat per pupillis emere de pecunia aliqua possessionem, vel transdere negotiacioni, alias per modum pene debeat transdere sibi ad ratorem, v. p. certenario, vel nisi ipse eti pupillus non capax rationis tutori, prestatur est quod non exerceat pecuniam nisi in licitis lucris seu negotiis, alio non credo quod possit petere aliquid inesse, sed lucrum usurarii per tutorum faciem pupilli tenetur restituere, et imputetur hoc patri pupilli quod tale instituit tutor et non prouidit in hominibus sicut potuit.

Quantum ad secundum quod possit agere tutor, credo tempore esse si tutor exercuerit pecunias pupilli ad suum per utilitatem vel ex negligencia omisit exercere in licitis mercantibus vel rebus cui possit. Quantum ad tertium credo quod etiam post lapsum temporis cum sibi postulare lucrum sibi assignatum per tutorum suorum usurarii tenetur pupillus restituere, nisi ut dictum est per statutum ciuitatis non emisset possessionem vel alias licite exposuerit pecuniam sed ad suum per utilitatem usursum suorum pecuniam per usurarias vel alios modos.

¶ Utrum autem liceat §. XI

creditori recipere debinit quod usuraria ei dicitur, Rn. fm. guil. Si bona fide creditur ei pecunia ut ex illa secundum suum faceretur lucrando forte ex ea se liberaret, recipere potest quod mutuauit etiam si ille alio non sufficit usurarias soluere. Si vero alia causa creditur vel mutuauit, puta ad ludum dum vel dandum meretricium vel histrioni non debet ab illo recipere quod usurarias extortas suffici restituere. Pe. d. pal. Et hoc vero quod scientia hoc agit, De illo autem quod habet causam, erat in casu in quod elemosina fieri potest dicunt quod tenetur insolitus si ille non sit soluedo, quod precium succedit loco rei, hec Pe. Utz autem illi quod debet ex actu vel quod aut ex maleficio vel quod possit in hoc recipere ab usurario, Rn. fm. guil. Sic, dum tamen re ipsam usuraria non recipiat. Et id dicendum de quoque rapto vel fure,

Mecum testes scripti
in istro officio

Capitulū IX

Utrū aut liceat mari. §. XII.

Ita cuncto recipere dote a patre uxoris sue qui est usurari us. Rn. fm. Būl. Si pater non sufficit ad soluendum ea quibus de usuris, et maritatis sciens veritatē huius pere doceat ignoratiā crassam h̄c tū filia, non debet recipere dote a tali p̄te. si autem non putabat sacerdote esse usurariū vel alias esse soluedo quod tū non erat potest dote in solidū recipere licet postmodū sciuerit veritatē, hec Būl. et in summa plana addit. Tertius autem dicitur quod sciens veritatem non recipiat dote, aut si recipit restituat illis quibus pater tenebat, si autem in veritate de aliis bonis sacerdote erat sufficiens ad soluedū, tū cindubitate dote gener potest recipere. Pe. de pal. sic dicit. Gener quod dotes ab usurario recipit quod nihil habet nisi devoluit, tenetur reddere si scienter h̄c sit, si autem ignoranter non, quod per oneris mōtū h̄c dote, sed filia sit, quod nec contra naturam re. i. Iurimā potest tenere. Satis concordat Beral. ord. herem. i. p̄. dī. quod si p̄t dotauit filia suā coopte quo erat soluedo, et per quā non potest dotes illas ē factus impotens ad soluedū tūc maritus potest ea retinere, et p̄mō ipso marito ēt ipa filia potest ea retinere. Intelligit eā dotaasse de illis bonis quod non erat obligata restitutio, ex quod ultra illas dotes erat soluedo, sed si dotauit eo ipso quod iam erat oia obnoxia restitutio, gener quod habet vel erat laborat i grātia crassa, quod scilicet ille sacerdote publico usurari vel rapto vel alias obligatus aliis, non potest recipere dotes. Luius rō ēt quod alioz bonis nullatenus fm deū potuit daturi, quod nec elemosina dari, tuū, q. v. nolite, p̄t ei fit ipotens ad restituendū et sic ad damnū creditorum p̄stat opam efficacē, vñ tenet restituere, ex de iūr. et dā, da, si culpa. Et si filia usurari taliter vult dote ipam restituere et ei maritū obstat nec patet illa reddi, culpa erit viri non uxoris, si tū ipa p̄ponat p̄mo rēte marito dote restituere. Si autem ecōuerso viri vult dote restituere et ipa non vult, p̄ctū erit uxoris ita tū quod non p̄cipet de bonis ipsius dote et p̄pōat restituere quod poterit ar. tuū, q. vi. c. si res. Si autem viri in non satis facere volēdo concordant, ambo si in statu dānatiōis, de reg. iu. c. p̄ctū. l. vi. In res mediuū tū pīculi dici posse quod si pater taliter uxoris seu eius heredes habent ad satis faciendū certa ad sufficientiam, tūc si talis dote p̄ua est in totū si magna in p̄te posset diocesanū ut dispēsator incerto, fm discretū iudicū dispēsare et marito ut paupētē dare si indiget, et ipi mulieri vidue remanēti si alii unde non potest preterire viuere, et multomagis si h̄c familiā seu filias maritare seu filios nutrire. Sed quo ad certa, i. si bona p̄is usurari vel rapto, aut heredū ei non sunt sufficiētia ad restituendū certis psonis quibus obligat tūc restituat cū h̄c libertate super h̄c, vel potest remissionē a creditorib⁹ in iūtu pīteratis si obtiuerit p̄t, alii restituat, nisi sit in extrema necessitate cū familia sua vel in magno pīculo, et tūc p̄ponat reddere cū poterit, vel paulatim si potest, reddat, et si ipedictab h̄c cū videret se in pīculo mortis vocet viꝫ et filios, et p̄testet quod restituat dote talem cū sit de usuris vel aliis male acquisitis et sic poterit transire.

De prole netis seu .§. XIII.

sensalibus Utrū peccent cū sunt mediatores ad fenus et verū teneant ad restitutio, Pro cuius de claratio nota duplice considerationē. Prima consideratio ē respectū ad mutuo indigētes, et sic duplicitate peccare p̄nt sensales Primo si mutuum querit ad usurā, p̄ bis quod non indigēt sic contidie in his que dicuntur deposita sed realiter sunt usura et alijs malis p̄ceptis fieri solet, tūc p̄ peccāt mortaliter. Et rō būt ēt quod cū mutuum sic accipies peccat mortaliter ut in se. s. Et ipse quod peccabit quod cooperabit eidē, xi. q. iii. qui p̄sentit. Secundo peccat sensales quod cū necesse cogēte vel non cogēte, primū ad usurā mutuum tribuere renitente inducit, ar. ex de homī, sic dignū. Secunda consideratio fieri potest p̄ respectum ad mutuum dātes, fm enī Beral, duplicitate tūc esse mediatores. Primo cū stant p̄ illis quod mutuo indigēt et p̄curat ab illis quod pati sunt dare, tūc non peccat, et multominus restituere obligantur cuī p̄tio subuenire p̄curat, et malo usurariū būt utantur, et lucru quod inde p̄cipiūt de suo labore licite retinente. Secundo cū stant seu hoc facit sensalis p̄ncipaliter p̄ lucro usurariū et p̄ pte sua. Et isti non solum peccat mortaliter, p̄pter cooptationē ad usurā, sed etiā restituere obligantur solidū si ita cooptati se quod absq; ope illo p̄stat illa usuraria mīne sacra fuisset. Luius rō est, quod fm p̄būt. q. etbī. mediuū compatū extremis sapit naturā extremp̄. ar. q. i. c. notū. in si. Lucifer quod ipse p̄cipit inde dō p̄pūlū erogare. Et sūlū in p̄mis uobis casib⁹ quod ponuntur in p̄ma p̄ditione seu consideratio, ar. tuū, q. v. non sane, et c. qui habetis de malo Būl. tū tenet p̄tū quātū scilicet ad obligatiōem restitutiois usurariū. Et quātū non sit usq; quātū reprobadū hoc, tū id quod dicitur est ut tutius consulendū scilicet et teneant tales sensales.

Bēd nūquid licet acci. §. III

p̄tēt mutuo sub usurā. Rn. fm tho. ii. q. q. lxxvij. ar. uij. Non licet inducere aliquem ad mutuandū sub usurā, licet tū ab eo qui patens est facere et quod exercet usurā mutuo accipe, p̄pter aliquod bonū, ut ē subiectio sue necessitatē vel alterius, et intelligit. Ul. nō solum de absoluta necessitate sed etiā de necessitate utilitatis quā quis sequitur agendo negotiā sua, sed hac necessitate ceſante cū perī sub usurā, ad ludendū vel scortandū et bīmōi, tūc fm eundē est mortale p̄ctū, sed Pe. de pal. sic dīc. Dicitur quādā quod in accipiente mutuum sub usurā est duo considerare cām scilicet et modū. Lām si h̄c facit motus iusta necessitate vel motus sola cupiditate augēdi pecunias sicut faciūt alii mercatores spantes magis lucratū ex pecunia accepta sub usurā quod sic damnū quod eis sequat de usurā soluta, et loquor de mercatorib⁹ qui absq; mercatione habent vñ decēter viuāt sed mercant solum ex cupiditate lucri ut ex pecunia accepta sub usurā supflua cōgregat sibi, quod secus esset de mercatorib⁹ illis qui non habent vñ decēter viuāt, nisi ex mercatione, quod tūc quod p̄pter mercationē sit, p̄pter iustam necessitatē. Ex pte autem modū si sūlū est distinguendū, quod aut talis petit mutuum absolute, p̄tū, c. libras sibi tradi mutuo, aut p̄tit cū determinatione usura super crescēt, p̄tū, c. libras sibi tradi mutuo p̄, ex hoc supposito dīc,

Titulus Primus

dum q̄ accipiens mutuo sub vsura absq; iusta necessitate peccat. q̄ nō solū peccat qui dat alij occasionē peccādi. sed etiam qui scienter et absq; iusta causa et necessitate ponit alteri materiā vñ sumit occasiōne peccādi. maxime q̄n credit dispositū ad tale peccatum. verbi grā. Si mulier credit aliquem male dispositū ad occupandum eaz si sc̄enter et absq; iusta necessitate vel debita utilitate p̄mitat se ei. peccat. Unicuiq; enī mādauit deus de primo suo nō satis aut̄ displicet alicui damnatio primi si sc̄enter ponit ei materiā vñ sumit occasiōne peccādi. Talis aut̄ est q̄ absq; iusta necessitate accipit mutuum sub vsura. ḡ r̄c. Si aut̄ h̄ facit mortuū iusta necessitate. aut̄ perit mutuum cū determinatio vñ re super crescētis. puta. c. p. ex. et sic credo q̄ pec̄cat. q̄ nemo p̄t absq; peccato ab aliq; petet aliqd quē sc̄it nō posse illud dare absq; p̄ctō vel nō velle sed vsurarius nō p̄t dare mutuum cū pacto super crescētis sine peccato. ḡ nec aliq; p̄t sine p̄ctō sic petere. Tn̄ excusant illi q̄ sic petuit et ignorātia vel inaduertentia vel q̄ firmiter tenent q̄ alias sine pacto super crescētis vñre mutuum nō traderēt. si aut̄ perat mutuum absolute sed vsurarius nō vult tradere nisi cū vsura. puro q̄ nō peccat tūc accipiens mutuo sub vsura. Luius rō est q̄ qui patit in iustū non peccat. q̄ est vñp̄ nisi sentiat iniustuz facienti. tūc enī nō solū patit sed coagit. Sed accipiens dicto mō sub vsura patit iniustū. nec cōseniens est faciēti. ḡ non peccat.

Capitulū. x. de manifestis vsurarijs

De manifestis vsurarijs. Nota q̄ vsurarij manifesti sunt ex cōicati nō simpliciter sed q̄zū ad tria. quoz p̄mū est q̄ sc̄z nō debet recipi ad cōionē altaris. sc̄dm q̄ nec debet recipi eoz oblatiōes. et si sacerdos recipit. reddere tenet et p̄pellit et co. c. q̄ in oībus. Ray. vel dīz dari ep̄o ut impudentiam eius vel restituat ei a q̄ extorta est vsura vel detur paupib;. Hosti. et qui recipit oblatiōem a talibus debet ab executione sui officij manere suspensus. donec ad arbitriū sui ep̄i satissimāt ut in dicto. c. q̄ in omnib;. Utru aut̄ sit canō ferende sūc vñ late. Hosti. dīc q̄ benignius est dicere q̄ sit canō ferende sūc nō late. Et h̄ tener Bern. et Jo. an. ī nouella. Dona vñ et elemosine p̄nt a tali recipi si habet alia p̄ter vsuras ita q̄ p̄ter h̄ nō efficiat nō soluendo. Secus aut̄ q̄n nō h̄fer n̄lī vsuras q̄ tunc tales elemosine recepte vel dona dñt dari eis a q̄bus vñre extorte sunt vel ip̄is vsurarijs redi. Ul. Tertiū est q̄ nō debet recipi ad ecclesiasticā se pulsū si in h̄ p̄ctō decesserint. ex eo. c. q̄ in oīb;. Et dicunt manifesti vsurarij vel p̄evidētiā faciēti puta q̄ mēsam tenet patam ad vñrās. vel si de h̄ sine in iure p̄fessi aut couicti. Hosti. Dicit etiam Jo. an. et Archidi. q̄ satis p̄t dici vsurarius manifestus si coram sacerdote et testib; publice fateſe vsurarij. et vsuras restitui mandat forte libros rōnū tradens. Item nota q̄ si vsurarius manifestus est ita paup̄ q̄ nō p̄t idonee cauere de restituendis vsuris dicit Spe. quo s̄dā tenere q̄ no lepeli

atur talis etiam si peniteat. et sic seruabit rigor ad terorem criminis vel fiat ut dicit de rapinistrā pto. ex de rap. c. sup eo. Jo. an. in nouellis.

Item nota q̄ manifesti. §. I.

vsurarij nō p̄nt recipi ad cōfessionē vel ad sep̄ltusram q̄uis dicāt se velle restituere. vel ēt si māder ī ultima voluntate satisficeri. sed op̄ret q̄ vel de ip̄is sit satisfactū. put eoz facultates patiunt. vel saltē q̄ illi quib; faciēda est restitutio si p̄sto sint. aut alij q̄ illis possint acq̄rere. vel illis absentib; ordinario loci vel vices eius gerēti aut rectori parochie ip̄ius vsurarij corā aliq; fidēdigis. aut seruo publico de ip̄ius ordinarij voluntate mādato ydonece de restitutio sit cautū. s. q̄ si quāritas sit manifesta illa exp̄mat. alioq; est moderāda arbitrio recipiēt. ea. ip̄e tñ si sc̄enter modereſ mōrē teneat ad restitutioꝝ residui. alias nullus dī ſc̄t in testamēt. eoz nec recipi p̄fessionē vel impēde re absolutionē vel ad sep̄litrā recipi. et testamēta eoz sunt irrita ip̄o facto oia hechabēti terru ex de vñr. c. q̄zq; li. vi. Qui aut̄ dicant manifesti vsurarij habeb̄ in. uij. p̄te plenius. Idē dīc Spe de pal. in. uij. simpliciter et indistincte. sc̄z q̄ vsurarij in morte mādantes restitui si p̄nt tūc p̄ seresitutre nō liberant. tūq; ad statum tenent. tu q̄ non vident̄ h̄re p̄fectā bonā voluntatē. q̄ legata et donatō causa mortis facta p̄nt reuocari. vñ si vsurarius nō cauet p̄ ralē cautionē q̄ nō possit penitere non est vere penitēt. Si aut̄ sic exercitat ſc̄t in norescat creditorib; eronērādo eos et approbando q̄ forte approbare nō poterāt et ſic faceret q̄d possit tūc ex cusa q̄ pua mora ē vsq; ad mortē vel qualescētā. Et extūt etiā p̄nt executores in vita eiꝝ pcedere ad restitutioꝝ. hec ille. Et dīc Jo. an. in ista decret. q̄ dī ſatisficeri ei a q̄ pecunia et extorta vel eiꝝ heredi. et illis nō ext̄tib; paupib; erogab̄t. ex de vñr. cū tu. Dicit enī Hoff. q̄ in rali casu dī ſpubliceponi edictū in locis a quoꝝ in colis sunt extorti et q̄ oēs a q̄b; sunt extorti vñre veniāt. et si aliq; appaſteant q̄b; fides sit adhibēda potius restitutio illis q̄b; paupib; erogat ex de homi. siē dignū. Dicit tam idē Jo. q̄ nō solū rector poterit vbi habitat vsurarius sed et multomagis rector prochiae vbi habet et rat is cui faciēda est restitutio p̄t p̄cipe dictā cautionē. p̄sb; etiā prochiae vbi morā trahit vsurariꝝ et si nō sit ciuīs vel incola p̄t recipi tali cautionē fm̄ Jo. an. Utrū aut̄ sufficiat p̄stari illā cautionē cuicīq; sacerdoti etiā nō prochiali dubitāt. et Jo. cal. p̄fuluit q̄ sic. et q̄ ex ea roborab̄t testm̄. Lapiꝝ p̄cedit h̄de sacerdote ordīs mēdicatiū audiētē cōfessionē taliū vsurarior. sed de alio sacerdotali n̄ prochiali negat. Rōez h̄ui diversitatē assignat ex eo q̄ sacerdos de ordīne mēdicatiū exposiꝝ ad audiētiā p̄fessionē est iudex eius q̄ sibi p̄fiteſt a iure datus p̄ p̄uilegiū in corpe iuris clausum. de sep̄l. c. dudū. in cle. et p̄ep̄m approbat. Sz alien⁹ p̄fiteſt prochianū alteriꝝ audire nō p̄t ſc̄z sine liꝝ certa Sz Lau. de ridol. dīc q̄ an faciū p̄fuluit dictū Lapi. post faciū nō audet p̄demnare dīc̄m̄ Jo. cal. cū ex h̄ nil depereat his q̄b; faciēda est. restituſio cōsolatur q̄p̄ aīabz vsurarior. ad sufficiētiaz

*Nite q̄i dirant
manifesti vñrā
rā*

*Nite q̄ manifesti
vñrārā*

Capitulū X

Item dicit ibidem q̄ seruus public⁹ hic dī tabello sic dictus nō qr̄ sit seruus sed qr̄ publicū exerceat officiū. L. de tabel. l. generali. hic nō tñ acq̄rit actionē extraneo ex sua stipulatiōe h̄ casu nisi faciat de ordinarij mādato. Et dī ordinari⁹ ep̄us loqui vbi degit vsurari⁹ Idē tñ in decano archip̄b̄yero vel abbate, qui als iurisdictionē h̄ de cōsue tudine in sp̄ualib⁹. Itē dicit q̄ noīe idonee cautio nis intelligunt fideiūssores val pignora. als v̄bū cautionis nudā pmissionē designat. Si autē pi gnora vel fideiūssores dare nō posset. sufficit q̄ ca uer. ex desen. ex. c. fi. Et h̄ marime quādo est verissimile eū sc̄z alia dare nō posse. Itē dicit q̄ si recepera h̄mōi cautione noīe eoꝝ quorū interest vsurari us manifestus vsuras repeatat nō audiet. et posset ī alia fauore ep̄s istas vsuras repetere et recipere et soluere illis a q̄bus petitor extorserat. Et idem si nō esset manifestus dūmō posset pb̄ari fm̄ Jo. et Berar. q̄ etiā dicit q̄ vbi petitor est vsurarius manifestus et si heres nō exciper. iudex ex officio suo eū nō repellet. Itē autē qui sic satiſdedit si cō ualescit tenet restituere ex satisfactione fm̄ pdcos cū etiā et p̄us tenet. ex de vsur. cū tu. Item qđ dicitur testā eoꝝ esse irrita. intelligi etiā facra ad pias cas̄ fm̄ Bar. in. l. l. de sa. san. ec. imo dicit idez Bar. id verū esse nedū in vsurarijs manifesti. sed etiā in q̄cunq̄ quē p̄staret in pctō mortali noto / rīo deceſſile ut qr̄ interfic̄t in furto. vel qr̄ seipm̄ occidit. xiiij. q. v. placuit. Idem etiā de codicillis intelligit et de q̄libet alia ylta volūtate fm̄ Jo. an. Itē si p̄us fecit testin̄ et postea cauer de restitu tione fm̄ Jo. an. i nouella. et Bar. recōualeſcit ta le testin̄ ut in eo disposita valeat et debeant. etiā q̄ ad sepulturā. Sz si ip̄e testator post testin̄ an mor tem nō cauit de restituēdis vsuris p̄istū modū h̄ iussit heredes tñ satiſfacere de vsuris debere. cau tio heredis de vsuris restituēdis p̄ mortē testan tis emissa nihil valet et opat ad validandū testin̄. sed tñ ad sepnliturā bñda alio nō obſtare. ¶ Noīa etiā q̄ diuerse p̄stitutioes synodales sunt in di uersis diocesib⁹ circa istā materiā q̄ inuestigande sunt. De excoſatione quā incurrit ſc̄ter lepeliē ces maniſtſos viurarijs vel et clericos locates domos talib⁹ nō de illis locis oriūdīs. et de facie tibus statuta p̄ restituētionē vsuraz. habes. j. i. uñ p̄te. Et hi oēs peccat mortalit̄ q̄ h̄ canonos. et de locantib⁹ dñis v̄l alijs q̄buscūq̄ domos suas vsu rarijs ad fenerandū. et ſuſtinctib⁹ in terra sua ma niſtſos viurarios. vel collocaſtib⁹ vel talliantib⁹ iudeos vel alios q̄s ſc̄ut nihil h̄c nīſi de vsuris dīc̄ Pe. de pal. in. uñ. q̄ tenent restituere pecuniaz p̄ceptā ab ip̄is viurarijs illa q̄b̄ in ip̄i exigerūt.

Sed queritur quid iuris §. II

de eo q̄ cauere voluit h̄ nō valuit morte p̄uēt⁹ an horā ſpatā. nec tñ p̄ eū ſterit. Rñdet ſup b̄ p̄ult̄. Bal. de pūſio. q̄ de equitate canonica putat testa mentum tale valere.

Item queritur. si co .§. III.

ram ecclesiastico iudice trahens vsuraz creditor

debitore dic̄s q̄ quoddā iſtrīm q̄ corā laico que niebatur fore vsurariū nil pbauit q̄ p̄ vsuris sol uisset illi. sed bñ p̄ testes pbauit q̄ ſolueret ſeo cuꝝ illo calculo rōis p̄titatē in iſſrō p̄tantā. nunqđ imponet illi vicari⁹ ſilētū ne moleſtet vigore di cti iſtrī poſto q̄ in ciuitate ſit ſtatutū q̄ h̄ iſtrī nō admittat p̄batio de ſoluto p̄ testes. Fede. de ſen iſſuſ ſoluit q̄ nō. qr̄ nō ēi aliq̄ p̄te ſui p̄batū iſſrō fore vsurariū nec q̄ creditor facit vsurarius

Item queritur utrū .§. III

sic idoneus testis ad p̄bandū aliquē viurarij. sc̄z is q̄ p̄bat ſe illi ſoluſſe vsuras. Et v̄ q̄ nō. qr̄ ſilētū cāea teſtimonio repellit p̄ſonā ſad iudicā teſth̄ ad p̄bandū. alio ſit idoneus teſth̄. cum qr̄ tales ſunt ſingulares. tū qr̄ de facto p̄prio depo nunt. et ſunt ſuſpecti rōne cōmodi q̄ ex futura ſen tencia ſunt p̄cepturi. Lau. de ridol. dīc vidiffe id ſic ſepi⁹ p̄ticari in ep̄ali curia florentina. Sz Bal. de pūſio in quādā ſili dixit q̄ vbi talis teſth̄ p̄e ſtatur et h̄ teſtimonio aliqđ iua ſqrere. qr̄ nō admittatur. qr̄ ex necessitate et certitudinaliter expectat cōmodū. q̄ repellit ſanq̄ in p̄pria re.

Item queritur. ſi caueat .§. V

epalis cōſtitutio q̄ ad dicta talū possit q̄s p̄pel li ad vsuraz restituciōem. nunqđ ſi agat ad annul landū teſtimoniuſ vigore decretalī. q̄q̄ ti. co. li. vi. reputabūt ſit idonei. Rñ. Fede. ſentit q̄ nō. tū qr̄ cōſtitutio et orbitā a iure cōi nō excedit casuz p̄priū tū qr̄ ſicio talis p̄ſtitutiōis opat q̄ crimin ſit. p̄batū Sz nō qualificatū. put req̄it p̄ſtitutio

Item queritur quid in .§. VI

ris ſi vsuras poſtulās h̄ quē opponiſ. c. q̄ fruſtra ex de vsuris. patus ē cauere de illis restituentis. admittet ne ſi cauerit. ſentit glo. in e. c. q̄ fruſtra. qr̄ nō. niſi cau q̄ maḡ cā ſriū luaderet q̄lis eſt in opia. q̄ opinio placuit Jo. Si enī ppter in opia re pellit ip̄m cui dī. ex eo. cū tu. q̄toforti⁹ extraneū. Hoc idē firmat glo. in regla dolo. de re. iu. Nec obſtar illud. c. q̄q̄ in ſua alternatiōe qr̄ illud v̄c̄ q̄ ad euitādas penas de q̄b̄ in ip̄a decretali dispo nitur. Et talis ſi non inuenit pignora vel ſideiſ ſořes. p̄ cautione ſtatur ſuo ſacramento.

Item ſi talis h̄ vnde .§. VII

ſoluat vel alias vñ poſſit cauere et neutrū vult ſah cere cū oposita exceptiōe qr̄ fruſtra nō dēat aydi ri. qđ faciet ep̄s tūc. p̄mittet ne vsurariū a q̄ repe teban̄ viure illas retinere. Rñdet Lau. de ridol. qr̄ nō. ſed ſigbūt̄ et depouen̄ q̄usq̄ petēs res ſu as ſtutuat vsuras. Inno. m̄ dicit q̄ reuſ ille po terit compelli a iudice ex officio ſuo ſtutuere illa quibus agens exroſit.

Item ſi is cōtra quē .§. VIII.

excipiſ q̄ nō p̄t petere vsuras. qr̄ ip̄e eſt viurari⁹ licet nō ſit maniſtſus. nunqđ nibilomin⁹ p̄t re pelli dīc Lardi. q̄ ſic. marie ſi p̄bef̄ in ſra octo dies ar. c. pia. de excep. li. vi. Sed qđ ſiq̄s in p̄nia ſef ſus eſt ſe viuras etorſiſe. ſed h̄ eſt occultū. nunqđ ſacerdos debet iſti negare ſepulturā bereditonon

¶ Me q̄ys fit ſōneq̄
ſic idoneus teſth̄ ad p̄bandū.
alio ſit idoneus teſth̄

Citulus Primus

volentibus ad dictum eius restituere. Rn. Non. qz nō dū illū publicare, de peni. et remis. c. omnis. Itē sibi id dicēti nō credet. vi. q. q. c. placuit. Tā/ ceat g. vt. q. q. vñ. plerūqz. Debuit autē sacerdos il/ lum iducere ut corā testibz p̄ficeret et caueret qab heredibz exactio fieri posset. Itē nota qz in dice/ ctorio iuris dū qz q̄uis usurarius metalis sit idu/ cēdus in foro pñie qz restituat p. c. soluit de vsu/ ris i foro eccie iudicad' male agēt. iducēd' tñ ēt n̄ cōpellēdus in iudicio eccie p cēluras vel alias pe/ nas vt sic accepta restituat. nec vt usurari pñiē/ dus ē. hec Bern. Inno. Nost. et Hoff. Qd facit p/ materia depositoz vbi est cōiter usura mentalis. Nō tñ tales absoluēdi sunt nisi tales p̄ct' dimit/ tant. et sic recepta restituat. vt in. c. soluit. Item pone. qdā cōitas indiget pecunia et ipouit cūlibz p̄stantiā. s. mutuo. p̄mittēs et obligās p̄stantibus certa pignora et certū lucrū. nunqz p̄states cōmit/ tūt usura. Rn. exq coacte faciūt et forte. p̄pē b̄ mul/ tam incōmoditatē incurrit. i. q libēter ad h̄ cel/ sorēt si possent. nō est usura. Sed inqz h̄ est aliq du/ bitatio vñz qz si postqz ciuiis primo p̄stir. veniat secūdus et emat iura a p̄mo. p miōi p̄cio eo qz sol/ uit. nunqz ille secūdus p̄mitit usuram. Rn. vt i/ pcedēti. g. Barth. in pīsa. sed diffuse habes istam materiam in. c. sequenti.

Capitulū. xi. de materia mōtis in florentia im/ p̄stitoz in venetijs. et locoz Janue. Utrū licitum sic recipere tales redditus qz cōitas p̄cedit annua/ tum soluētibz p̄statiās. et an liceat emere tīla iura

Indēdū est etiā de lu/ cro seu redditu annuali quem reddūt quedā cōitaires ciuibz suis p collectris seu p̄stantijs solutis ibi p eos. q diuerlimodeno/ minant in diuersis locis. Nam florētie dicuntur denarij mōtis. venetijs dicuntur im̄p̄stire. Janue dicunt loca. Et florētie quidē b̄ seruaf circa istaz materia. Liuitas indigēs pecunia ciuibz suis one/ ra iponit q vulgariter ibi dicunt p̄statiā. ad quas soluēdas qlibet inuitē cōpelli. statuitqz ciuibz qz p̄stitutat sortē seu capitale suū quinqz dan/ dos. p centenario. et ita de facto et diu obseruauit. obseruatoz quotidie. appellanturqz tēles credito/ res mōtis. Et cōtingit aliquā qz dicti creditori b̄ ab eisdē iura h̄ntibz fuit tñ r̄sum de accessione p̄dicta vere sortis et p̄tm tps qz aliquā accessio ade/ quata est sorti. aliquā nō in rotū. aliquā excedit sort/ em. Et insup marime ad oēm dubitationē tollē/ dam et exoneratiōem p̄scie ciuiscūqz vt tollatur ois nexus qz qz de ciuitate vel comitatū florēti no. p inscriptis vel eoz occasione ligat' v' astricte/ quōlibet dicere q ad deū. cōsciam vel ad mundū statuit qz qcqd. p̄sum est p ordinamēta dicti cō/ munis dari debere talibz mutuātibz ad dictā rō/ nem. p dono dānis et interesse seu p̄sumione v' me/ rito dicoz creditorz intelligat dari debere et reci/ pi et detur et recipiat et peti et recipi possit. p spōt/ nco mero libero dono et donationis titulo et talibz recipiat et recipi intelligat qlibet tal' creditor et a cōi/ pdicto. et n̄ibilomin' etiā p dānis et vero interes/ se. et p aliquā remuneratiōe et p bñfaciētibz. bñfi

at. et ita et taliter illud totū recipiat vñusqz talis creditor sicut petere et exigere valeat q nullaten' ad restitutiōem aliquā cōneactiā q ad p̄scia; vñ ad deū. illudqz sic receptū absqz alio ḡuamē et si bi vere donatū liceat valeat obtinere. Statuitqz insup ipa cōitas hmōi talia credita cū iure p̄cipi endi hmōi accessiōes alienari posse in alios. cū h̄ tñ pacto qz ipsi cōitati redimere liceat dictū debi/ tum soluēdū debitori p redēptione dicti iuris ad rōem. xxvij. p cētenario. et qz talis creditor te/ neat reūdere dicto cōi ad oēm ei' volūtarē rema/ nēte dicto creditori lucro facto vñqz ad tps dicte reūditiōis. hec oīa ab illo loco. Et insup marime habent ex qdā reformatōe ciuitatis quā recitat p/ dicit. Lau. de tōbo ad h̄bū. Circa istā materiam occurrit plura dubia sup quibz p̄sultī p̄les mḡi in theologia ordi. p̄di. mino. et herem. ac etiā do/ cto. canonū diuerla et p̄ria r̄nderūt et scripserunt. Nouissime aut̄ scripsit sup materia hac lat̄ diffu/ se. d. Lau. de ridol. in fine tractat' quē fecit de usu/ ris. vbi etiā posuit tractat' alioz de ista materia sup qz format. viij. qōnes et hoc ordine. Primo Utrū recta p̄scia possint talia onera indici et ad eoz solutionē p̄pelli cū assūgatiōe incremēti plibaz/ ti. Secundo. Utrū dicti soluētes onera memorar/ ta liceat p̄cipiat incrementū. Tertio posis/ to q non. Utrū vigore donatiōis tremissionē et liberatiōis sup dicto excusentia restitutiōe r̄liberē tur a peccato. Quarto. An dicti soluētes liceat vendat ius qd h̄nt in dicto mōte vigore tal' cre/ dici. Quinto. Utrū aliq ab eis liceat emat. Se/ xto posite q sic. Utrū liceat p̄cipiat incrementū qd p̄cipiebant dicti creditores. Septimo. qd de illis qui p alijs a quibz qnqz terrā qram p qli/ bet floreuo. qnqz nihil p̄cipiūt. soluēt p̄statiās et in illoz loco qd at tale creditū distribuunt. Oct/ tuo. Quid si cōitas sic nouos sibi p̄stituat credi/ tores. puta qz vendit annuū redditū ad rōem. qua/ r̄det creditoribz mōtis ad vitā emētis et alteri/ ab eo nosandi cū paci de qbō sup in fine casus

Lirca p̄mūm magister. §. I
Guido de bello regaldo generalis ordi. here. con/ sultus. r̄ndit indistincte qz ler statuēs tale lucruz nō est liceat iusta. et iō nō obseruāda sed abolē/ da. pbat. quia in diminutiōe reipublice. et p cōse/ quens mala. p̄z aīs. qz iam finaliter cōitas sol/ uit duplā pecuniam allegat. dis. iiij. p̄ulegia. g. of/ ficiū. et. c. se. Itē qz ler talis nō est iusta nec vñlis et qz cōtinet plus p̄uatū bonū singulariū p̄sonaz qz publicū ipius cōitatis p̄tra illud. c. erit autem ler. dist. uñ. Item qz assūgatiōne dicti incremēti in/ uitant p̄ ipam legē hoies ad peccandū. qz inducit eos ad recipiendū vñtra sortem. Et si. dicat qz ler talis est instituta. p̄ter bonū ciuitatis custodien/ dū et p̄tegendi ad habendi pecuniā. p gentibz ar/ moz in custodiā et p̄ceciōem ciuitatis. et sic n̄ ma/ la sed bona est. Rñdet mḡ p̄dice. qz his nō obsta/ tibz firme manēt rōes sup̄positae eo qz aliter et si/ ne p̄tō pōt ciuitas defensari. Nā subsistēt nec es/ sitate pōt a sibi sup̄positis etiā iniustis exi/ gere auxiliū tam pecuniaqz qz p̄sonaz. zīpi ad illō

Capitulū XI

pſtandum obligantur et q̄ntum pſtant tantu; fm regulam iusticie et nō vltra rehahere debet. Et sic faciendo minus in expensis dicta cōitas grauabit. qd est p̄positū. hec di. Guido sed Lau. de ridol. in dicto tractatu teneri trīū scz q̄dicta lex sive statutū nō sit illicite factū. Et p̄ rōne inducit illud qd dictū est supra scz q̄r instituta est dicta lex p̄bōnum ciuitatis custodiēdū tē. Et ad id qd Guido p̄dictus dixit ad deſtructiōem illius rōis. rñdet q̄ et si cōitas valeat cōpellere ciues ad mutuādū ab eo q̄ statuat aliquid dare vltra ſortem. tñ nō omne poffibile eft volibile. Sepe nāq̄ multa possumus q̄ p̄ bono reſpublike et p̄ fugiendo ſcanda lo nō facimus. et merito ar. q. i. in p̄mis cum ſi miles coactiones qdā difficileſ frequenter et ſueue runt exitus habere. ex deſpon. requiſuit. Et melius eft cū aliquali cōſcio et pace oīm ſuis neceſſi tatiib⁹ puidere q̄ p̄ bmoi coactiōes et violeſias nō ſine forti et ḡui cordi. q̄ ſiq̄dem enorimter ex b̄ ex pientia media dannificari quottidie cernimus. Imo et multos fundiuſ deſtrui et ad extrema; paupiem deduci qui ex b̄ ſaltem eq̄liter ſubleuantur et cōſolant q̄ dicta qnq̄ p̄cipiunt annuatim. niſi b̄ eſet in deſpatiōem forſitam ducenſ et i re publicā machinaretur. et in ḡne anie ſue et corporis lui diſpēdiū et reſpublike p̄iculū. Et ſi dicat talib⁹ et nō alijs ſi lex puidet bene eft. Rñ. q̄ler d̄z eē cō munis pro reſpublike vtilitate ne alij ſcrupuloſo corde moueanſ et durū foret atq̄ difficile vnuſ diſtinguere a balio. hec Lau. p̄ que deſtruit p̄mī rō nem dicti magistri. Preterea intereſt re i publi erga ſuos ciues taliter ſe habere q̄ nō deducatur in paupiem. vt cū alſ opus fuerit ſibi valeat ſubuenire. Si ḡ in dāmī reſtauratiōem et ex liberalitateyt alliciat ad bñ ſe bñdū erga reſpublike aliqd gratis donat. et ſi in dubie vtilitas reſpublike p̄curat. q̄re illud improbandū eft. hec Lau. p̄ q̄ deſtruit rōem p̄dicti m̄ḡi q̄ ſecundo faciebat i op̄positū. Qd etiā hoīes inuitent ad peccandū ex dicta lege ut allegabat dictus m̄ḡi in tertia rōe. negat Lau. cōſiderato eni dicit ip̄e q̄ ſiq̄ velleſ ſua pecunia v̄i illicite plus lucrare imo etiā de ſor te p̄ncipali ne p̄datur capitale. Et p̄ b̄ etiā tollit q̄dam alia rō p̄dicti m̄ḡi in q̄ dicebat. q̄ ppter cōe defensauit nō eft licitū facere aliquid vñ deus offē datur. vñ nec vſurā facere vel ad vſuraz inducere nō diſpōtitū ad b̄ vt in caſu noſtro. Et rñdetur veſam dictū eft et pleniū inſra. diceſ q̄bi nō eē cōtractus vſurarius inter ciuitate et ciuem recipie tem ad rōem. v̄ p̄ ceterario p̄ ſolutione dicte cōtatis in pſtantib⁹. Itē ſiq̄ velleſ adhuc dicere ta lem impoſitionē onerū illicitā ex eo q̄ bmoi one ra ſine p̄ncipis iuſu indici nequeunt. vt l. i. L. de erac. tribu. Rñ. di. Lau. q̄ ſi generalē collectā ca mere ſiſcali applicandā nemo poſſit imponere ſi ne p̄missu p̄ncipis. vt in pallegata. l. tñ collectam ſpalem vnaqueq̄ ciuitas et vniuerſitas p̄ neceſſitate ſibi incumbēre indicere pot. vt l. omnes. L.

de ope. pub. Et ſic Lauren. concludit iſtud ſtatutū iuſtum eſſe.

Quantum ad ſecundā. §. II.

queſtiōem cū ſez queriſ. an dicti ſoluētes ūca one ra licite recipiant incrementū. Rñdet m̄ḡi Breg. de ari. generalis bcremi. tractas hanc qōem dicit ſic diſtingnēs. Inquirendū de intentione mutuātium. aut eni tales recipiētes bmoi lucru aliquā intentionē lucri habuerūt aut nullam. Si alioſ et tunc dicas tale lucrum fore vſuram et ſic mutuantes et recipiētes ſez vltra ſuū teneri ad reſtitutiōem ſi p̄fit. et ſi nō p̄fit peccant mortaliter. ſi non habet intentionē reſtituendi. cū poterūt. et b̄ ſiue talem intentionē lucru recipiēdi habuerūt tem pora ſacri mutui q̄ ſez cū mutuāt ppter lucru p̄cipiendū mutuāt. ſiue tpe illo tñ q̄ lucru recipiūt. ſez q̄ cū recipiunt illud recipiūt ppter lucru p̄us factū. et idem ſi poſt qnq̄ ſez. Probat aurē b̄ ſic et diſtinzione vſure. ſic eni ip̄e diſſinit. Uſura eft lu crum et mutuo intentionē. ſed ſic eft in p̄posito. ḡ tē. Et ſi querāt quō dephendatur talis mutuantius intentionē. Rñ. fm eum. inquirendo de intentionē cōtatis tale lucru dantis vel dare ſtatutis. qm illud dat vel dare ſtatut ſe lucru mutui ſe recipie di ſeu vlerius retinēdi vel nō rōe mutui. ſed alia rōne vel cauſa. Et p̄mo caſu ſi ip̄i mutuantes talem intentionē ſciūt vel credūt vſura eft et perm̄ et ad reſtitutiōem tenent. Lōſentur eni ſic recipiendo intentioni cōtatis dantis. et ip̄i rōne mutui et ppter mutuū lucru intendūt. imo etiā tūc nō habe rent bmoi credulitatē vel ſciām. hñt tñ poſtea p̄ recipiōem in ſuccetu tpiſ. nihilominus ad reſti tuendū illa p̄us habita obligant. Nam et q̄ ppter mutuū cōitas illud dat alias nō datura. nō eiuſte acqſitiū recipiētib⁹ nec in eo eft translatū dñiū dicti lucri. Quinimo vlerius dicendū fm eūviciſ q̄ ſi cōitas nō ppter mutuū deſiſet et tñ ip̄i putarent eam. ppter mutuū dediſcep culdubio peccarēt nō reſtituendo imo plus q̄ ſi nec ante nec tūc nec poſtea talem hñt ſciām vel credulitatē de intentione cōtatis. nihilominus ſi ex alioſ in diſcipliſ p̄ eis innotescere intentionē cōtatis ut forte ex eo q̄ mutuantib⁹ ſtatuit dare tale lucru. et plus mutu antib⁹ plus dari. et nō obſtantc q̄ alio ſciues ſimi liavel maiora bona cōtati cōtulerint. id tamē in eis nō ſtatuit nec aliquā remuneratiōem conſilēm. pſequitur vel ex p̄abilitib⁹ alioſ argumētū que cū p̄fit nolūt aduertere vel inquirere bmoi tales mīme non ſunt obnoxij. cū affectata ignoran tia nō excuſet. Si vero iſto vel alio caſu recipiēt nullā baberet lucri intentionē neq̄ intentionē dantis ppter mutuū poſſet villo mo ex ceteriorib⁹ in diſcipliſ apparere ſiue p̄phendi. et dans diceret pro pſuſ nō ppter mutuū ſed et liberalitate dare. q̄r in recipiente nulla v̄i corrupta intentionē imunis eis a p̄ctō ip̄e recipiens et retinēt. et ip̄m lucru nō eft vſura. q̄r nō ſuit nec intentionē ex mutuo. In ſecundo aut p̄ncipali m̄bro p̄me diſtingnēt ſez quādo nullā intentionē lucri habuerūt mutuantes et recipiētes. dicit ip̄e Breg. q̄ ſi p̄l̄ nec an nec tūc nec poſtea illam habuerūt nec in ſuſ villo tpe ſciue

Citulus Primus

rūt vel crediderūt cōitatem ppter mutū lucrum aliquid dare velle. nec intentio cōitatis dantisp ppter mutū dare facit nec et vllis pōt indicis exterioribz apparere qd ppter illud dedit. et dans discebat se ppter mutū sed ex aliq rōnabili cā dare. vtputa ppter restauratiōem damni qd foisi tan mutuātes inde ppessi sunt. vel ppter beniuoletiā quā ipi mutuātes cōitati in mutuādo oñderēt vel et ex mera liberalitate cōitatis. tē nullā pmit terent usurā vel p̄tīm nec ad vllā restitutioñe renenſ. nō enī est b dare lucrū intentū ex mucuo. qr in pmo casu lucrū cēseri nō dz. sed poti⁹ qdā damni restauratio ad quā et nō de usurā tenet ipa cōitas q̄ sūit ipius cā cōpellēdo ad mutuandū ppter qd ipi damnu⁹ ppessi sunt. facit ad b. c. puenit. de fidei⁹. Et b si ex illa cā tm tale damnu⁹ incurrit alias secus. et intelligitv ipē declarat in pcessu dīcte qōis nō solū de damno qd cōsistit in diminutione phabiti. sed etiā de dāno qd p̄sistit in nō acq̄sitione lucri polliciti vel sperati qd ad inuite v̄l coacte mutuātes ut dicam⁹ p tales sic coacte mutuantes ex tali iuruatione de lucro impediti qd licite negociando vel alio mō licito acquisiuitent licire pnt exigere vel recipere recōpensatioñe sui dāni fin iudiciū discretū prudētis viri p̄siderant si mul dīctū co tpe alij silem negociatione vel artem exercerentes cū equali pecunia cōiter lucratī sunt. h̄i taetia p̄sideratiōe ad b q laborē nō impēdit. nec piculū subi⁹t in binōi casu negociatiōis vel artis exercende ppter qd et minus dz habere. Si autem vltius qra⁹ quid p̄sumendū sit in casu isto. vtz vies cōitas dīctū lucrū impēdat p restauratione damni nec ne. Ad b rñdet p̄dictus mḡ. B. qnō. sc̄ p̄sumit q̄ det ppter restauratione damni. s̄ po tius ppter mutū. et hoc p̄bat ex eo q̄ oīb mutuātibz dīctū lucrū. nec est verisilē q̄ oēs damni sicut siue damni patian⁹ et mucuo a se facto. Sz eti⁹ aliqd dāni sicut siue dāni est verisilē q̄ eq̄lē. imo satis est possibile q̄ q̄ min⁹ mutuauerūt mai⁹ dānum passi sunt et tu min⁹ datur eis. qd nequaq̄z cōtingeret si ppter restauratiōem dāni darentur. Sūl nō v̄t q̄ ex beniuolētia dari p̄sumal seu causa remuneratiōis beniuolētia quā sic mutuantes in mutuando oñderēt cōitati. qr si ppter illā dare tur certe plus daref ei in q̄ maior affectus beniuolētiae p̄baretur lq̄d nō sit. P̄tererea illud lucrum non datur qn̄ sors est soluta et cōitas est a debito liberata q̄ tpe magis possz liberaliter estimari. s̄ qn̄ adhuc debitu manet et q̄ satis p̄sumi pōt q̄ ppter mutū tribual. Si tñ v̄m rei v̄titatē ppter remunerandā beniuolētia cōitas illd daret laudabiliter illud ageret. et licite etiā quibz daref recipere rent. sicut licite amicus recipit ab amico bñficiū. Nō enī ppter mutū et grām factā cōitati debz sie ri p̄cioris p̄dīctiōis. bec oia sup̄dīcta sunt v̄ba magistri sup̄dīcta licet abbreviata. Ex quibz vt dicit Lau. q̄ ipa recitat colligē ipm mḡm sentire qdī cōitati p̄mi creditores minus licite tale recipiat iſermentū. i. vltra suū capitale cū interesse. et ad restitutioñem teneant. Alius maḡ et generalis ordinis beremi. sc̄ frater Guido de q̄ sup̄ in p̄cedenti. s̄ cōsultus de dīcta materia quasi silla rñdit p̄clu-

dens q̄ nō solū a creditoribz talis pecunia vltra sortem p̄ncipalem accepta ab eis est restituēda s̄ etiam ab eorū legataribz et hereditibz vel emporibz ex quo enī talis dīctus est in creditoribz indebit⁹ et illicitus. erit et p̄ p̄ns in eoz successoribz. Probat aut̄ dīctū dīctū esse illicitū qr ut usurarium ex pluribz. c. q̄ habētur. xiiij. q. iij. p̄cipue. c. pleriqz. et c. usurā. Idē rñdit et scripsit frater Jo. chenlroth eiusdē ordi. sed vt refert Lau. in p̄dicto tractatu hanc qōem disputando qdā maḡ anglicus ordinis p̄dicator firmavit et determinauit dīctū. s. q̄ licite recipiat dīctū incrementū a solueribz mō q̄ declarabil. Et idē dicit tenuisse et scripsisse alium mḡm ordi. mino. s. mḡm. Franciscū de empolis. Ide tenuit Pe. de ancho. i. sili materia disputas sc̄ de imp̄stis vencorū et plures alij juris p̄fessōres. Quā opinionē cōiter sequuntur p̄dicatores et minores. rōem huius assiḡt p̄dict⁹ Lau. rñdetodo ad argumēta facta in dīctū. vñ sic dīc. Lredo alio nō dato tales mutuātes nedū si coacte sed etiam si voluntarie mutuāt dūmō ex caritate nō aut̄ spē in lucro seu incremento p̄rie et p̄ncipaliter et si se cūdario mutuēt. immunes esse a peccato et usurārum vicio. nec illi fore restitutioñi obnoxios. sūt nanq̄ alij qui forsitan ex cā lucri qdītendit pri mo loco ad sic mutuandū mouēt et sic de his nō la dubitatio qr sc̄ usuram cōmittit et q̄ p̄ncipalr lucru⁹ intēndit. H̄ic et alij qui p̄ncipaliter mouēt ex caritate qua afficiunt̄ reipublice. vel qr coactiōaliter facere neq̄t. et de his est sermo n̄. et h̄i nō viden⁹ peccare. ro est. qr tūc quis usuram comittit recipiendo aliqd vltra sortē qn̄ spe lucri motus p̄ncipalr mutuat. nō aut̄ qn̄ nō spe lucri p̄ncipaliter et si secūdario. et h̄i n̄s iām debitor̄ coactus incrementū solueret vel inuitus solutionisq̄ tpe vel p̄us id in noticiam deuenisset debitoris. Sz in casu nostro nō spe lucri p̄ncipaliter q̄s mor⁹ cōitati mutuat. imo vt cōitati imp̄anti pareat penaſq̄ infictas effugiat. vel caritate et amore vt ilī suis necessitatibz subueniat alias nullaten⁹ mutuaturus. et merito. cū in alijs pecuniā istā expē dendo longeplus verisilr lucraret. et magis libere plurisq̄ valoris foret. nec coacta est cōitas qr coactiō nō pōt a sup̄positis nec inuita soluit ipa cōitas sed ex sua spontanea voluntate iuste honeste et rōnabilē cā regulata vt in exp̄sione casus sup̄ demon stratur. q̄nētia etiā inuite solueret id tñ creditoribz bus nō cōstat. maxime etiā cōtrariū in iam dēa reformatione asseueret cōitas ipa. et in incertis nō in certis locis est cōiecturis. ff. de verbo. obli. l. cōtinuus. licite ḡ recipi. ḡ t̄. Si tñ hmōi creditores in oppositū p̄scia remorderet illamq̄ depōnere ac iuri cōformare neq̄rent. et si vt in sili inq̄t Hosti. scrupulosa sit potius q̄ theologica. satissimā oīmodē scie sit. Ad rōes at maḡ Breg. su p̄adicti sic rñdet eas destruēdo. Nam cū ipē dif̄finiens usurā dicat q̄ sit lucrū et mutuo intentū diminute est data dicta diffinītio. qr lucrū intentuz secūdario nō aut̄ p̄ncipaliter in mutuo nō inducit usuram fin cōem opinionē et silr ponēs spē in lucro et mutuo facto secūdario nō p̄ncipaliter nō cōmittit usuram nisi inuite ut coacte solueret

debitoꝝ. et illud sciret vel crederet. qd̄ non cōtin⁹
git in casu nostro. qz nec cōitas que ē debitor; co-
gitur nec inuita soluit. nec p̄ncipaliter ciues vidē-
tur moueri ad mutuandū rōne dicti lucri annua-
liſſez. v. p̄ centenarIo qz̄ quis illud sperent et expe-
ctēt. qz maius lucrum p̄sente sibi p̄ alias vias. p̄
curare ut dictum est. Ad illud aliud qd̄ dicebat
magis. s. q̄ intentio mutuantū regulatur ex intē-
tione cōitatis que ip̄is mutuātib⁹ nō pot̄ non ei-
sa notaſez q̄ talis intentio sit deputat. qd̄ at illū
lucrū p̄pter mutuū. ḡ vſura. Rñ. Lau. q̄ id nō sp̄
sequitur. vñ distinguit q̄ p̄pter mutuū aliquid p̄da-
ri aliquid vſura. et aliquid non ut vſura. sed v̄cdonū
gratuitū tñ nō ex ip̄o mutuo sed ex seruitio sibi p̄
pensō et cōmodo exinde p̄cepto vel lucro cōsecuto
vel ex animi nobilitate qdā. et si sic dari sciat vel
credat recipiēs nō peccat. An aut̄ sic credere tene-
atur vide sup̄ in. §. Et cu dicit q̄ ista nō vñ fuisse i-
tentio cōitatis. qz si h̄ esset verū. plus dare illi q̄
maiorē q̄ minorē beniuolētiā ostenderet erga cōi-
tatem nō habitaꝝ et sideratione ad q̄titatē pecunie
et beniuolētie et sifl pl⁹ illi daret q̄ ex tali mutuo
plus fuisset damnificatus qd̄ vtricq; de facto nō
seruat. Rñder q̄ equū foret h̄. s; nō possent hec de-
facili in noticia cōitatis deduci. et ne alij scrupulo-
so corde moueant et scandalata atq; inuidie oriānt.
si ad imparia iudicaren̄. iō sic pariliter et ex mēo
ratis causis oēs tractare decreuit et bñ ar.
l. dis. vi cōstitueret. Sicut in cōsili videm⁹ q̄ i col-
legio ingrōz et ordinatoꝝ q̄ prior est in tpe prior ē
in sede et alijs nō habita distincione an p̄mis sic
doctior secundo. Inficiari aut̄ nō possumus quin
saltem rōne lucri cessantis vnuſquisq; ciuis dam-
nificetur. Et cu quilibet cōpellatur ad soluendū
qz nō libenter mutuat. et talib⁹ fm̄ dicta m̄gri
ipius sit fienda talis damni restauratio. ḡ et cludi-
tur q̄ nō est qui nō debeat tale lucrū ut inter-
esse sequit. et lícite si datur recipe possit. Difficile
aut̄ esset cōitati et q̄si impossibile h̄re noticiaꝝ ple-
nam q̄titati vel beniuolētie q̄ mouentur ciues
ad mutuandū vel damnoꝝ que inde sustinent ut
fm̄ illam fieret q̄titati recōpensiatiōis. Itē ad il-
lud exq; dicebat magister p̄sumi cōtra cōitati de i-
tentione qua dat illud lucrū qz ſez p̄pter mutuū
et eo q̄ cōitas postq; soluta est vera ſors et a debito
deliberata nō cōfert ultra tale lucrū. Rñder q̄
licet ultra nō p̄ferat nō sequit. ḡ ut vſurā tribuat.
cessat enī tūcdamnū in mutuante. cessat cōmodū
in cōitate. tſatis et impensō seruitio remunerat
est mutuans. alias dicere in ſilvſurā cōmītere
is qui liberaliter mutuauit mille florenos michi
mercatori ſine vlla p̄ncipali intentione vel ſpe re-
muneratiōis et ego qui tenui illos p. r. annos. vel
et quib⁹ lucratuſ ſum mille lictis mercātis. ex
liberalitate et optia ducruſ discretiōe vidēs qz ex
illib⁹ lucratuſ ſui. ſibi tñ donau. viii. p̄ centenario
sub quolibet dictoꝝ annoꝝ. viii. qz n̄ donau i an-
no. xi. qz mille cu qz̄ lucre ſui iam ſibi resti-
tui. cuius ſriū eſt ip̄a veritas. Mouet etiā dict⁹
Lau. tale dubiū facit circa p̄dicta qd̄ ibi ſepe cō-
tingit vñ. Indicil onus p̄ſtantie vel accati cu in
cremento ſine lucro cōdecenti et cōſucto. s. v. p̄ cen-

tenario annuariū p̄cipiendo dumtaxat p̄sonis q̄
infra certū tempus ſolueret. nunq; ſoluētes in-
fra dictū tps qui alias infra illū tps nō ſoluiffet.
peccat inēt q̄ ad restituaciōem tenet eius qd̄ p̄ce-
perint ad rōem p̄dictā. Itē indicil onus de men-
ſe Nouēbris. et ſtatuit q̄ is qui ſoluerit infra men-
ſem incipiat dictū lucrū in Iral. Januari. qui ſo-
ſoluerit post menſem incipiat in Iral. Septēbris
peccant ne et ad restituaciōem tenet ſoluētes iſra
menſem qui alias infra illū nō ſoluiffent. Rñder
q̄ ſuis cu nō tenet p̄ncipale nec accessorū qd̄ il-
lius ſequit naturā. de re. ii. accessorū. li. vi. nō tñ
ſic eſt econuerso. ſed ſepe p̄mittit qd̄ accessorie qd̄
p̄ncipaliter reprobaꝝ. de p̄ben. p̄ litteras. in cle-
Ad p̄ſitū aut̄ exq; mutuū in caſu nostro qd̄ ē p̄n-
cipale nō eſt corruptū. qz ad mutuandū nō ſunt ca-
les induci ſpe vel intentione p̄la dicti lucri. ſed
ex caritate vel coactione. abſit ut corrūpāt accesso-
riū. ſicut eſt illud p̄us ſez infra mēſem ad mutu-
andū ut p̄cipiat vel cīcius lucrū memoratū. exq;
enī tale lucrū līcītū eſt nō eſt malū illud appetere.
In ſup̄ facit p̄dictus Lau. circa lucrū annuale qd̄
dat cōitas ip̄a mutuātib⁹ quandā distinctione
an ſez det. v. p̄ centenario ut cōſiftit ab ea. an. viii.
vel. x. ſic ſit aliquid in accati et p̄ſtatiōib⁹. Distinc-
tionem etiā facit inter ip̄os recipiētes ſiue. v. p̄ cēte-
nario ſiue. viii. vel. x. Nam q̄ ad lucrū ſdecens et
cōſuetū dari. s. v. p̄ centenario ſi tali ſtatuto annu-
entes oēs vel aliqui ad ſuū p̄uatū cōmodū reſpe-
xerunt. viuā in ſoro ſcie cōmittūt tales ſez anu-
entes ex tali respectu ſed alias etiā ſi non ex tali re-
spectu p̄pter bonū ſinē ſi nō ſine illis ſufficeret ad
ſuū ſtatutū. Alij aut̄ nō ſtatuentes q̄ ad tale con-
ſuerū lucrū et ſdecens. nec etiā ip̄i ſtatuentes q̄ ad
publicū ſmodū dūcāt ſuū ſtatutū. Quo aut̄ ad
lucrū inuicatū et incoueniēt q̄tū ſtare excep-
tū ſez. viii. vel. x. p. c. in q̄ nō liberalitas vel dam-
ni restituſio ſed ſpulla et neceſſitata volūtas iter-
uenire p̄ſumit. indiſtincte forte dicendū eſt q̄ q̄li-
bet peccet et vſurā vñto inuoluaꝝ recipiēdo. nu-
ſi iam q̄ ſuū et tale damnū incurrit ſe p̄ſcederet
ad illud plus ſtatutū dari vltra ſuū ſuū qd̄ ſi in a/
liquib⁹ cōtingere poſſet nō ſuū in oīb⁹ ut videm⁹ ſu
expiētia mediātē. In qb⁹ ḡn ſtingit ſter regula ſu
p̄poſita. cu ne liberalitas ne cōdānificatio ſeu iter-
eſſe rōe dāni b̄ caſuꝝ currāt. eſi nequint iuuari rō
ne legis qd̄ eē cōis t̄c. vt. ſ. dixi in alio caſu. in q̄
bus aut̄ tale damnū ſtingit p̄cedat exceptio.

Quantum ad tertium .§. III.
articulum q̄ querebatur utrum p̄ſuppoſito q̄ di-
cti ſoluentes ſeu mutuantes nō lícite perciperet
tale incrementum an vigore donationis. remiſſi-
onis et liberationis ſupradicte excusenſa restitu-
tione et liberentur a peccato. Rñder Lau. p̄dictū
q̄ vtricq; illam donationem liberantur a restitu-
tione. ſed non a peccato. Ad hoc enim ut tollatur
peccatum con triti one opus eſt et penitentia que
ſieri poterit ab q̄ illa restituſionē. quia restitu-
tum censatur ab latum virtute remissionis predi-
cē. Et ſic nō obstat dictum Auguſti. qd̄ ponit
in regula iuriſ. peccatum. libro ſexto. ut declarat

Titulus Primus

tum est supra. Et hanc conclusionem etiam amplectitur di. La. de casti. in repetitione decre. in cuius rate. de usuris. Sed ego dubito inquit ipse Lau. an sibi locum vendicet dicta pto in eo quod statuit vel de cœuis yna cum alijs de populo talē remissionē vel liberationē fieri et illam fecit. et credo quod in foro conscientie si habuerit respectū ad cōmodū vel interēsum et b si alioz sensus sine suo non sufficiebat alioquin secus quod ad restitutionē. sed ager pnam eo casu prætritione predente non solū de pto quod cōmisit ad usurā mutuādo quod non tollit per solā remissionem quoniam nec per restitutiōem actualē. sed etiā de eo quod non erat paratus restituere. et si remissio facta non foret sed in pto pseueraret et quod ptem augetur. de psum. c. fi. quod psum et dicitur cum p extero/ra de interioribz psumat. de psum. c. ex studijs. cum simi. Re autem aliter se hinc pnam agat de pto tñ et in b sue conscientie relinquat. Res enim sua agitur.

Ad quartū autem ar. §. III.

ticulū transēdo videndū est. An vices dicti solutes licite vendat ius suū quod hinc in dicto mōre vi gōe talis crediti. Ad quod rindendū est b m magistr Greg. in dicto suo tractatu quod si tñ qz̄ mutua/uerūt pceptūt in eo lucro quod illicite a cōitate pce perūt. non pnt. quoniam ita exinanita est vera sors. ad quod allegat. c. i. ex eo. t. Si no tñ sed min⁹. tūc vende re pnt qz̄ supest. et si totū supest quod nihil pcepēt. vel si aliqd non ppter mutuū sed als licite ius sup/dicta post eū totū vēdere pnt. Et idē in dicto. c. in ciuitate. In secundo qz̄ pme pncipalis qōis fir/mar di. La. de casti. pdictus. et ego idē dico in generē. Fatoz siqdē quod qz̄ iuris hinc in dicto mu/tuo vel ad dictū mutuū sup dicto mōre licite ven/dere pnt. Ad spēm autē descēdēdo dico quod plus iuriis hinc sup dicto monte ex mutuo quod pdicti sense/runt quod illicite reputār in qbusdā licitum affir/maui vel late pte his quod sup diffusē scripsi. scđo dubio pncipali. et sic plus vēdere pnt quod ipi sense/rint. Et pcedit dubiū plibatū circūscripta remis/sione de qua in dubio. primo pcedenti. illa siqdē opatur quod in nullo sora extenuat et lucro. et si vēdere pnt illud ius quod hinc et quod a pncipio habuerit. Lū Lau. tenet magistri Franciscus de empol ordī mino. et Pe. de ancho. et qdā ordī. pdi. s. quod simplē vēdere pnt dictū ius. sed cū Greg. pfaso ordī. he/remit. tenet magistri Guido et frater Jo. eiusdē ordī. et quidā alij ordī. pdi. Quintū. pñcū dimitendo quod ultimo ponez cū plixius ceteris sit tractandum.

Quantum ad tertium .§. V.

cū vices qrebat. Utrū psumpto quod licite tale ius quod hinc in dicto mōre solutes vēderent et emētes emant. licite picipiant dicti emētes illud incremētum quod psum ipi vēdiores picipebat. Rñdet pdi/ctus Lau. de ridol. quod in omni casu quod primo loco mutuaus a cōitate licite aliqd pcpit illud idēli/cite vēdit illud quod licite emēt et picipit sive sic sors si ue accessio sive lucrum vel quod nole velis nūcupare. et hoc statis intelligo circūscripta fraude et intentio/ne depūata. Et idē tener Pe. de ancho. in qōne de impletis venetoz quā allegat et ipse Lau. idē quo

quod sentit magistri Franc. ordī. heremini. cōsulit ipse tñ Lau. quod dubiū. id ab hmōi abstinentiū. sed pfaso magistri ordī. heremini. et valentes viri ordī. pdica. cōter tenet h̄riū. Inter quod vir p cuncta laudabiliis dñs Jo. dñci card. ragusinus sup b cōsultus rñdit quod qui non coacti aut dant pecunias. aut emūt dandas. aut emūt iam solutas. si b sponte faciūt p̄ciū quod recipiunt non lucrat sed ad resti/tutioē obligant. Et p aliquati majori declara/tione dicit idem quod pstantie sunt sub quodruplici gñe Aliq̄ enī fortassis a pncipio cōitati dederit centū ut exinde qnq̄ habet annuatim. Aliq̄ emerunt ab his quod volebat soluere tertia ptem et hmōi ad p/dendū. Alij vero emerunt et emūt quod die ab his quod possident. Leteri vero hñt in mōre quod soluerūt co/acti. tres pmi non pnt pdicta acceptance vel p̄ciuz sibi retinere vel redditū ultra suū capitale. quarati vero sic. licet etiā apud nonnullos graues nec ēt isti. nec etiā valet dicit ipse quod nonnulli etiā famosi dicunt vicz quod quilibet potest transferre ius quod b in aliū. quod qui iuste recipit hmōi in quilibet aliū pot transferre iuste. Nam aīs huius rōnis patif insi/nitas instātias. Papa etenī habet ius in papatu et illud in aliū transferrere non potest. marit⁹ habet potestate corporis mulieris sive enī haec nemini pcedere valet. Reqr̄ ad h̄ quod aīs sit vex⁹ et tale sit qz̄ q le et aīs. Sicut enī actus acruoz in paciente bene disposito. vñ si cogat emperor ad emendū sicut co/actus est vendor ad soluendum vtez quod uterq; coactione depingitur tenere poterit unum sicut et alterum. alias non. Et subdit Restat ergo videre cui restitutio p̄ciū vel meriti receptoz de pfaso pecu/nis sit facienda. an sc̄ cōitati vel venditori vel ei qui pmo soluit coactus. an sint inter icerta cesenda et paupibus eroganda. Et siquidem quod dedit cōitati centū sponte et libere ut inde habeat tres. quinque vel decē cōitati tenet. Duo vero alia genera quod male soluerūt. cōitati non obligant et eo quod cōmunitas iuste soluit licet non rñdeat zinuitus cui soluit. nā p coactis mutuis rite se obligauit ad tam p centenario. Losilr non videt restitutio facienda illi quod coactus soluit. quod spōte emperor dedit ius sup cuius tñ non fuit capax ut sup dictū est. als se querent plura incōueniētia. Nulli etiam verti debet in dubium quod vendor qui emeret ab alio non est capax huiusmodi restitutioē. vnde sibi fieri non debet. Restat ergo ut quicunq̄ emit de tali p/e cunia cum teneatur ad restitutiōem in pmo casu cōmunitati restituere debet. in alijs duobus erogare debet ad pias causas et pauperibus iefu chri/sti. hi enim sunt membra communicatis et hi p/sumuntur plus pati. aut ppter infortunia ciuitatis. aut ppter minus quam gubernationem. hec omnia ille

Quātum ad septimū .§. VI

de illis. s. q. p alijs quoniam certa quātā p florē quoniam nūbil picipitibz soluunt p̄stātias et illorū loco quod ad talē creditū describuntur. licite faciat l'illicitetā quod teneant ad restitutiōem. Rñdet dic. Lau. post argumenta facta in contrariū que soluit. quod cuj ibi non sit coactus mutui sed p̄ctus innoiatus sc̄

Capitulū XI

do ut facias, puta do tibi. v. ut p me soluas et alia
v. tua. et sic in totum. t. ad que sum coitati obno/
xius et a tali obligatio me liberes. et ius lucri exi
de venturi qd facta solutiōe spari pot sit tuū. et ac
cedere vī dictus h̄ctus ad naturā emptiōis et vē/
ditionis. et sic tenet exclusiue istū h̄ctū licitū. dicit
m̄ q̄ p̄iu coiter tenet p̄ vulgares. Et mihi h̄ vī il
lud pueriū verū. Uot pli vor dei. vii et tunc o
pniū est. Jo. dñici. qui dicit hoc esse illicitū et vſu
rarium. vtz in fine p̄cedentis. §.

Quantum ad octauū. §. VII

cū sc̄ querit. Si coitas sibi nouos coitiat ut cre/
ditores puta qz vendit annū redditū ad rōnez
qua r̄ndet creditorib⁹ mōtis ad vitā ipius emētis
et alterius ab eo noīandi cū pactis de quib⁹ sup/
dictiū est in formatione casus an h̄ sit licitū. R̄n.
Lau. dices q̄ dicit⁹ La. de casti. doctor eximi⁹ in
c. in ciuitate h̄ examinās finaliter h̄ cocludit lici/
te fieri ab vtraqz p̄e dūmō in fraudē vſuraz non
fiat. et nō interueniat deceptio vltra dimidiā iusti/
p̄ci. Ego aut̄ subdit p̄dictus Lau. post argumē/
ta. p̄ et nō puto sic indistincte et simpliciter tutū
vel approbandū. sed ut valeat et fraudis p̄sumptō
cesset. opus esse credo p̄mo ut redit⁹ ip̄e nō excel/
sius. sed cōueniēs instituat. Sc̄do q̄ de redi⁹ cōi/
tatis. Tertia q̄ nulla dē facultas h̄ctū resolu/
di. p̄ maiori vel minori p̄cio. Quarto q̄ p̄b̄es cum
coitati nō p̄sueuerit fenerari. Ex his ḡ dico q̄ si
coitas absq; fraude legē facit p̄ quā coitiat in bo/
nis suis certos redditus deputas iurta morē offi/
ciales ad illos vendēdū ad vitā alicui⁹ vel sui vel
alterius vel aliud indefinitū tps ad rōcem illam q̄
r̄ndet creditorib⁹ montis. nec id facit ad petitionē
alicui⁹ id p̄curat⁹ et cū ea p̄bere volētis. s̄ i ge/
nere nō habito respectu ad aliquē in specie. q̄ tuc
talis h̄ctus erit licit⁹ si inter ea et aliquē iniatur et
etiam sit pactū de resoluēdo etiā p̄ minori p̄cio. reo
casu pot sibi vēdicare locū dictū dñi Lapi. qz an/
te h̄ctū erat p̄stitutus redditus et in reby et ad tps
incertū. et sic nulla fraus p̄sumpta. sed si fiat id de
nouo ad petitionem alicui⁹ in spē et interueni
at inter hūc et illā tale pactū. tūc secus alio nō da
to q̄ fraude cessare faciat. Ubi vero reddit⁹ nō co/
stituerent in bonis coitatis sed fieret relatio tan/
tū ad p̄sonā coitatis. tūc oīno p̄sumere illictus
talis h̄ctus q̄ inde fieret. Si etiā tam reddit⁹ q̄
tpa forent certa. tūc fraus p̄sumere vbi maior eēt
certa q̄stitas quā in certo tpe p̄cipet a coitati q̄ il
la q̄daret in coitati in p̄senti. hec oīa que habētur
in isto. c. sunt extracta de capitulo et tractatu p̄di/
cti. d. Lau. sed abbreviata except⁹ dicitis di. Job.
dñici. p̄. de ancho. et Antho. de bu.

Quantum ad quintū. §. VIII

qd q̄ritur. Utru ali⁹ ab eis licite emant tale ius
qd sup̄ omisimus h̄ resumendū. R̄ndet magister
Breg. psatus et dicit q̄ inqrendū est de intentione
eoꝝ. qm aut emūt intentione p̄cipiēdi lucrū a coi/
tate. aut non. In p̄mo sic emēdo peccat et vſuram
comittit. qm extūc ip̄i mutū dant siue dāt dila/
tionē solutionis intentione lucri. et p̄ h̄ facit cat⁹

c. cōsuluit. extra de vſuris. in sc̄ba cōsultatiōe. In
secūdo vero casu secus est. nisi alia mala intentio
ne vel ex circūstantia mala reddat eoz intentio in/
ordinata. Dictā p̄cloem damnat di. La. de casti.
qz cū querat idē m̄ḡ et licite ematur a p̄mis tre/
sitorib⁹ op̄ret intelligi q̄oēm eo casu q̄ ip̄i vendi/
tores licite vendūt. qui qn̄ nō licite vedit alq̄ nō
licite ab eis emūt. Sed qn̄ dicti mutuātes licite
vendūt ut qz nil vltra sorte receperūt. sed in casu
licito iuxta p̄missa certe emere potuerūt alij ab eis
dem. nec in h̄ aliquā iordinatā intentiōez h̄re vi/
dens fm̄ eū. R̄ndēdo ad rōes m̄ḡ. nō vī vēz. di/
cere q̄ extūc mutuāt. nō enī mutui sed emptionis
cōtractū īneunt. Nec etiā est vēz q̄ dent dilatio/
nem solutiōis h̄s expectāt dilationē datā a cōi au/
crore suo. Nec insugere vī q̄ si dicitur casu emunt
intentione lucri. q̄ sic emēdo peccat. qz in h̄ctū ēp/
tione nō est reprobatā spes lucri. eē de emp. tvē.
cū dilecti. hec La. Qd̄ recitas Lau. dīc q̄ iuri cō/
sona vī p̄clo di. La. Illa tñ magi⁹ p̄clo p̄ tanto fo/
mentū h̄re vī. qz fm̄ ei⁹ opinionē illicite tale lucrū
p̄cipiāt coiter ip̄i mutuātes. Et qz q̄ tale ius mu/
tuū siue crediti. p̄t mutū factū emūt se in locum
mutuātū subrogat supest ut siē illi peccauerunt
si spē p̄cipiēdi lucrū in mutuando ha. uerū. tē
vel postea sic et isti. Unū licet in sui figura sit h̄ctus
emptionis inter creditorēs coitatis vendentes et
eos emētes. tñ īcēpos emētes et ip̄am coitatiē est
effectiū h̄ctus mutui siē p̄pus erat īcēipaz et illos
p̄pus mutuātes. Quē qdē effectū et nō vboꝝ corti/
ce vī h̄ct⁹ formulā p̄siderat theolog⁹ et cōsiderare
dū canonista. ar. de iudi. c. dilecti. Et i his potissū
mū qb̄ aīa relevat. Naturalē r̄qdē subrogati codē
iure iudicātū q̄ zbi qb̄ subrogant. xvii. q. ii. eleu/
therius. Et ex p̄dict⁹ inferri vī q̄ nedū fm̄ opinio
nē m̄ḡ circa p̄ceptionē tal' lucri. sed fm̄ opiniōz
alioꝝ et meaz de q̄ sup̄ in sc̄bo dubio hēs emptio
bm̄oi⁹ rep̄b̄ct. qd̄ p̄tz qz p̄dē loco mutuantes mo/
uent vī ex caritate q̄ reipublice afficiunt. vel ex co/
actiōe q̄ eis ab ista inferri et nulla intētiōe lucri p̄i/
marie. sed isti emētes q̄ ad formā p̄tractos et q̄ ad
vēdentes. mutuātes aut̄ q̄ ad veritatē et q̄ ad coi/
tate p̄marie moueri vident ex intentione lucri. ḡ
vſurā. Prterea vbiqz sit fraus d̄ h̄ctū ad co/
tractū iūdicamus talē h̄ctū nō ut iacet ei⁹ forma
sed ut iacet rei vītas. ar. ad h̄ de emp et ven. ca. ad
nīam. et. xiiij. q. iiiij. pleriqz. cū glo. sed sic p̄tingit in
ppositu. ḡ. v̄. Huic vī de facili r̄ndēti q̄ hic nulla
sit fraus de cōtractu ad h̄ctū. Celebrat enī con/
tractū emptionis tvēditiōis h̄emēs q̄ nō celebra/
ret h̄ctū mutui. ex q̄ enī nouit q̄ tu p̄mo mutuās
licite p̄cipis illđ lucrū sic p̄ p̄ns q̄ licite ip̄e illđ p̄
cipiet emēdo a te ius l' actionē ad illđ. Nullā ḡ ad
hibet fraude nec h̄ctū silat īmo palā h̄bit et ita cō/
trahit in medulla siē in cortice. qz verefaē qd̄ vbo/
rum cortex intonat. et si cest intētiō sua. ut etiam
statim declarabitur. si secus' elser' secus dicerem
et credo dictū domini Lapi verū quo ad emptionē
nem iuris qd̄ h̄ vēdēs. p̄ vera sorte. De quo intel/
ligi⁹ dubiū. p̄positū. in bm̄oi enī mercimonij spēs
est hic. tenī interuenit pecunia et res q̄ vēdīt et vē/
dibilis est. Juſ enī et iura vēdūnt. ss. de here. ac. et

titulus Primus

ven. p totū. emūtauit cōiter. c. p. xl. vel. l. vel. xx. fmi
tpm diuersitatē sic lucrat̄ vt vides. et tale lucr̄
spare in emptione alijs cīcūstātys interuenien-
tibz calē ūctū nō bñtibz defraudare nō est ip̄roba-
tū. Nec obstat q̄ improbaſ ūctū ex q̄ min⁹ iusto
p̄cio saltē infra dimidiā emitur. qr̄ negaſ q̄ min⁹
iusto p̄cio sit emptū. qr̄ i mo ūctū valer. Si ḡ in h̄
tm̄ spes et intentio versata est emētis nulla ē vsu-
ra. sed si yltra. pgressa est sc̄z ad lucrū. puenies qd̄ē
qd̄ queris in dubio. et eo casu pcedere vident̄ rōes
et intētio magri. Sed in ūctū facit qr̄ cū in casu q̄
lucrū a cōitate statutū et pordinatū licite et ordia-
re statuat. et illo pmo loco mutuās licite recipiat
certis casibz fm̄ cū. i mo fm̄ alios et me omni casu
paucis exceptis iurta supius annotata. et de b̄ de
beat formatū dubiū intelligi. cōcludit q̄ illud ta-
le lucrū a cōitate pordinatū nō est illicitū vel vsu-
ra. et p ūctū q̄ si illud de q̄ dixi in mēbro pcedenti
spare vel appetere ordinate nō est vsura vel p̄ctū.
sic istud ex q̄ licitū simpliciter ē tm̄me repbatū
spare vel appetere nō est vsura vel p̄ctū. Tolle ex
emplū Utiqz pdiuz in pign⁹ recipi p. c. vel fruct⁹
velle lucrari vsura ē. tñlī si ego in locū tui me sub-
rogo vsurarius ero. Sed pone q̄ tu fructus illos
ordinate appetas liciteqz p̄cipias ut qr̄ de pigno /
raticio in emptiu ūctū trācat. Eqdem si et ego a-
te illud emēs in tui locū me subrogo sub spe non
tm̄ lucrū p̄cipidi et vero capitali. de q̄ sine fraude
et dolo tm̄ minus do q̄ sit dictū capitale iaz nō cō/
mitto vsurā. Nec obstat qd̄ sup̄ dicebat q̄ iste cō/
tractus et si in sui figura sit emptiōis et vēditōnis
tm̄ virtualiter est ūctū mutui inter emētē et cō/
ratē. Nec tñ valz ūctū cū dī idē cōmodū psequitur
emēs qd̄ fuisset psecutus mutuās si nō vēditissit
siue ipē emēs a pncipio cōitati mutuassz. ḡ effecti
ue mutuū ūbit qm̄ sepe ptingit q̄ ex diuerlis ūctū
bus quo p̄vnu s̄t lictus alter illicit⁹ q̄s eundē
effectū psequit̄. et tm̄ fm̄ est q̄vnu sit alt⁹ effectiue
nisi p̄ respectū ad factū qd̄ qd̄em factū nō est sim/
pliciter attendendū sed vna cū ei⁹ q̄litate q̄ bz ei⁹
naturā alterare s̄c patuit exemplū paulo supius
de fructu q̄s cōsequit̄ et ūctū ep̄tico. et idē et
cōtractu pignoraticio. et tm̄ primū lictū sed scđm
illicitū. Sic ad p̄positū q̄uis effectiue idē cōmo/
dū psequat̄ hic emēs qd̄ psequeret̄ si a pncipio mu/
tuasset cōitati. tm̄ nō sequit̄ q̄ cū illa mutuū ūbit
qr̄ nō p̄ viam mutui sed p̄ viaz emptiōis vere sine
fraude vel dolo psequit̄ tale cōmodū et nō subro/
gatur mutuāti ut mutuans sed vte emēs illd ius
a vendente.

Hed dices Mōne in cō. §. IX
trariū est. c. 2sulnit. c. de vsur. t. c. nauigati. Re-
spon. nō. qz alia rō reformat pactū. iō nanq; ibi vi-
ciosus est ḥcē emptiōis t veditiōis t eqpollet cō-
tractui mūrui qz is q erat als vediturus rem suā
p. x. si tūc data fuisset pecunia. voluit. tū. ppter di-
latiōem solutiōis. t sic ē. pindē ac si illa. e. sibi mu-
tuasset. p duob. p illo tpc. et sic tps vendidit. s; in
casu nro nō sic. qm vēdens tale ius qd habet. p pe-
cunia mutuata vedit illud ḥctū tūc cōiter valet.
t ipm ius tribuit emperori incōtinēti t etiā incon-

Capitulū XI

neq; in emporib; ipoꝝ imp̄stitorꝝ. Habitur viciꝝ usurarium. et licite posse tales redditus vendere Ultra rōnes alias inducit q; Inno. Hosti. t. Jo. an. in silib; casib; b; tenuerūt. Et idē dicit tenuisse disputādo maḡm Nico. de anglia ordi. p̄di. t ma- gistrū francicū ordi. mino. licet h̄rū tenuerit maḡ Pe. de strocijs ordi. p̄di. hec Pe. de ancha. Greg. aut̄ de ari. t Hui. t Jo. chenlrot. oēs ordi. here. tenēt q; emp̄tio talū tūriū cū receptis illius luci simpliciter putat cōitas sit v̄lura. q; non p̄n̄ licite recipere v̄lra suū capitale. sic nec etiā ip̄i mutuātes poterāt recipere a cōitate v̄lra suū capi- tale mutuātū cū interesse. Magistri aut̄ ordi. p̄di. cōiter tenēt. ciues et q; coacte soluūt licite posse recipere talē annūt redditū t etiā imp̄petuū. sed nō licite posse emi t rōes eoz cā breuitatis omīto. Et licet Lau. ad rōes oēs r̄ndeat tenētū sc̄z talē emp̄tione illicitā. cōcludēdo t̄ 2sultūt oīb; q; debeant se ab hm̄oi emp̄tionib; abstinere. q; et quo docti viri in hm̄oi h̄ria sib̄nuicē sentiātne- gari nō p̄t q; saltem dubiūt sit talē emp̄tioem li- citā vel illicitā. Et regula iuriū dicit q; in dubiis tutior via est tenida. ex de spon. iuuenis Et ad idē facit dictū Aug. de pe. dist. vii. siq; dicens. Tene certū t dimicte in certū. An. de bu. sup. c. in cipi. de v̄lur;. Postq; determinauit de emp̄tione reddi- tūt certi fundi in p̄petuū vel ad vitā. an lice? sic cōtractus t 2clusit q; sic. sed Jo. an. sic subdit. Et pdicta faciūt ad illud qd̄ sepi; venetijs reuocat in dubiū. Ibi enī oēs hacen? 2tulerit pecuuias p necessitatib; q; occurritūt. t deinde cōitas r̄ndic- eis qlibet anno. p ceterario qñq; v. qñq; minus. sed capitale nunq; restituūt t vocat imp̄stata. Ily leḡ qui h̄ in cōi du. milia vel tria milia v̄dit al- teri ius suū t emolumētūt omne qd̄ p̄cipit a cōi. queritur an iste sit licitus h̄ctus. Ex pdicti patet q; sic. q; recipit redditū in pecunia iam 2saturū. Itē idē redditus crescit t decrescit t posset cōe in totū abolere si vellet t nihil r̄ndere. Itē non est maior redditus q; eliset vni possessiois immobil et sic v̄l licitus sit h̄ctus. hec Antho. de bu. Su- perius m̄ in codē. c. ponit istud. Nota q; in dubio abstinentū est ab illo h̄ctu de quo p̄t. p̄babilit̄ dubitari an sit licit? illicit?. q; bonaꝝ mētiū ē. ibi culpa timere t̄. di. v. ad ei?. talē hm̄oi emp̄tio.

Item hunc cōtractum. §. X

emptionis t venditionis q; fit de pecunia solut̄ a ciuib; cōtati q; dicim⁹ p̄stantie nō ee illicitū. p̄ bat maḡ Franci. de empol maḡ in theologia or- dinis nuno. triplici via. t p̄mo sic. Hm̄oi h̄ctus nullo iure phibet d̄ uiuino aut humano. q; nō est illi- citus seu viciolus. p̄z s̄na. q; nihil est p̄ctū. nisi q; p̄tra p̄ceptū iuriū diuinū vel humanū. aīs pba- tur. q; nec canonico nec ciuili nec diuino iure p̄- hibet. q; canonico vel ciuili iure nō phibet expli- cite vel exp̄ile ex se patet. q; etiā nec implicite patet ex hoc. q; cōiter iuris p̄t v̄triusq; pbant licitū cē q; aut iure diuino nō phibet. p̄bat p̄ hoc. q; si p̄- hibere p̄tissime videret. phibet p̄ illud verbum Nutuū dare uib; inde spantes. qd̄ verbū xp̄i est Lu. vi. quasi p̄p̄b h̄ic interueniat mutuū t v̄lur;

ra t talis h̄ctus usurarius reputet sed h̄ est falsus qd̄ sic. p̄bat. Lōtracenus usurarius fin theologos est cum ex v̄lru rei cuiusv̄lus nō distinguif p̄petuo a dominio qd̄ lucratur. vt cū ex pecunia qd̄ vult babere lucru rem illā alteri mutuando. q; sic mu- tuando vt pecunia non manet mutuans dñs pe- cunie mutuate. t p̄ p̄ns si p̄ illa vel v̄lru eius aliqd veller recipe v̄lra sortem. recipet p̄ nō suo t sic ve- deret nō suū. Et ad istū intellectū loquuntur san- cti doct. euīj. q. iij. p̄ totū. In omni etiā h̄ctusura- rio videſ tempus v̄edi. qd̄ nō est plus suū qd̄ alte- riū. In h̄ctu aut̄ pdicto non exercet mutuū. sed emp̄tio t venditio realiter. Et etiā dare casus i q- bus mutuando talē rem cuiusv̄lus nō p̄t perpe- tuō separari a dñio vt est pecunia p̄t quis recipere aliqd v̄lra sortem vt rōne more post terminū cō- cessum debitori. vel rōne penie vel alijs modis qd̄ ob breuitatem dimitto.

Secundo q; dictus con. §. XI.

tractus nō sit illicitus t usurarius vt quidaz di- cunt. p̄batur sic. Quia aut̄ dictus h̄ctus est usur- rius inter vendētē puta Petru t ementez puta Johannē. queſt usurarius inter Johānē sc̄z emē- tē t cōitacē. nō ei cadiſ v̄lura nisi in usurarie cō- trahētē. Sed capiēdo sc̄din membrū sc̄z qd̄ nō sit usurari⁹ inter ementez sc̄z Johem t cōitacēque est obligata Petro p̄ p̄stantijs solutis. p̄bat sic. In Johem t cōitacē nullus est h̄ctus. vel saltē null⁹ cōtractus mutui. qd̄ nullus h̄ctus usurarius. qd̄ p̄z ex dictis. aīs p̄bat. qd̄ mutuū nō cōsistit nisi vbi sit de meo tuū. qd̄ est obligatio qd̄ re h̄bit acce- dente cōlens. Sed quādo Johānes dat pecunia Petro venditori nihil dāt ex hoc cōmunitari nec aliquid de suo efficitur cōitatis. Confirmat hoc. qd̄ cōtractus qui sit inter Petru t Johannez pos- set de iure fieri etiam ignorante cōmunitate. Ad qd̄ etiā p̄t addi tertia ratio. vīz qd̄ in cōtractu emp̄tione iuriū inter istos duos Petru t Johā- nem effectus eius qd̄ agitur est vt commoditast t utilitas crediti t actionis qd̄ et quā vendit h̄ns i monte qd̄cum est ex p̄cipiūt in illū emp̄tore trā- seat. Et ex hoc non attingit vinculū cr̄ns ex parte debitoris nec etiā vinculū obligationis ex parte creditoris transit de eo in emp̄torem. sed exerciti um sue actionis ac cōmodatetur emp̄tori vt ad suā utilitatē exigit qd̄ debet v̄ditori. Cōcludēdo istō sc̄din membrū pdictē distinctiōis. p̄ maiori decla- ratione sc̄iedūt est. qd̄ tam inter venditorē Petru et cōitacē qd̄ inter Pe. venditorē t Johanne em- p̄torem dēm⁹ tria 2siderare. Nā in t̄ p̄m⁹ Pe. qui soluit p̄statias cōitaci t ipaz cōitacē dēm⁹ atten- dere p̄mo h̄ctu mutui qd̄ ille cōitaci mutuavit pu- ta flore. c. qd̄ soluit in p̄stantijs. sc̄do obligationem ex tali h̄ctu insurgentē qd̄ cōitas ip̄i mutuāti tene- tur in dicti flore. c. t ēt ad interelle. t sic h̄c cre- ditore qui sc̄z soluit cōitaci. c. ius exigēdi t p̄cipiūt di dicta. c. t icereſe tertio hoc p̄t petē t a gerē vt recipiat capitale vel dū non datur capitale vt re- cipiat interē. Subseq̄nter in h̄ctu ep̄tōis et v̄- ditionis celebrato inf pe. t Jo. de illo credito mōt̄ sc̄z. c. ēt dēm⁹ 2siderat tres effūs ex illo surgētes

Titulus Primus

quoꝝ primus est ꝑemptor habet actionis exercitū quā habebat vēdītor noīe ꝑpius vēdītoris ad vtilitatē tñ ꝑpius emptoris. scđus est qz a iure datū sibi vna actio siliſ illi quā habebat vēdītor qꝝ vtilis appellat. tñ oritur ex tractu quē habebat emptor cū cōitare. sed ppter h̄ctū quē habet cū vēdītor cū habebat eam ex illo ꝑmo ꝑtractu vēdītoris vel a iure tñ absqꝝ materia alicui h̄ctus er qꝝ pcedit. prie. tertius effectus est qꝝ vēdītor tenetur oīem vtilitatē mutui. i. omne qđ pcipit de mutuo facto cōitati et actionis et iuris sibi cōpetētis et interesse dare actori sive emptori. Ex q̄bo infert ad ppositū clare apparere qꝝ ius emptori ppetēs non pcedit et aliqꝝ cōtractu qui sit inter eis et cōmunet qꝝ nullus h̄ctus in illi acru cū pstante nec cōitas effici. prie debitr̄ istius emptoris cū vtilis actio quā bꝝ suo noīe et directa quā habet nomie vēdītoris insurgūt ex ꝑmo mutuo et emptione si ue ꝑemptiōem absqꝝ eo qꝝ illud ꝑmū mutui vitiatur sive alteret vel trāfserat in aliam psonā. Et si dicas qꝝ ꝑmo pcedit ex aliqꝝ h̄ctu inter cōitati et emptore celebrato. qz totū v̄vires assumere ex pacto cū cōitare celebrato rōne scripture de b̄ fit. qz scilicet obligat sindicus cōis. et p̄nū ipm̄ mune ad ista faciendū b̄ est emptori dandū. c. iteresse p scripturam. Rñdetur qꝝ sindicus nō est factus ad celebrandum aliquē tractu inter cōitati et emptore. s̄z solū ad faciendū firmū else h̄ctu inter emptore et venditore vt b̄ facta etiā inuito vēdītorē emptor habebat ius suū qđ emit ab eo. rad hoc tendūt oīes scripture qꝝ sup b̄fit. nō aut ad faciendū nouū tractu cū cōitare. Et sic excluditur ista secūda p̄s distinctiōis sc̄z qꝝ inter emptore et cōitati nullus interuenit h̄ctus usurarius. Alia p̄s distinctiōis supdictas sc̄z qꝝ inter emptore et vēdītorē nullus interuenit tractus usurarius. sic probatur. Inter ipsos sc̄z emptore et venditore nullū est mutuū. ḡ nulla usurā. nam usurā in mutuo p̄bit. aīs pbat qz iste est h̄ctus emptionis et vēdītoris nō mutuū vt de se cū nunqꝝ rehabeat emptor avenditore illos. xxv. florenos q̄s dedit p precio. c. qn̄ tali p̄cio centenarii vendit. Ad b̄ etiā induci p̄t secunda rō. qz sc̄z cū tam capitale q̄ interesse in aliquo dubio pendeat. ḡ cū se exp̄at p̄cilio iste emēs nullam p̄mittit usurā. Si enī in dubio nō p̄deret nō daret venditor. c. p. xxv. et insurgeat b̄mō id dubium. qz in mera debitoris sc̄z cōitatis voluntate cōsistit nō soluere vel differre et creditor p̄ leges dissoluere. Sit ḡ licitus talis tractus rōne talis dubij. et cū in nullo ius emēs se innoveret cū cōitati. s̄z b̄ taxat redditus aliqualiter dubios emat et licitos a vēdītore. Fortificat tertio dicta rō dubij p vñū simile. nam et securās merces ianuā vehēdas et ppter b̄. x. vel. xx. recipiēs p̄t plus vel minus ḡue videt p̄cilio sum sibi assecuranti nil illicitū facit ergo nec in casu nro qui est siliſ illi. qz totū debitum qđ b̄z venditor recipit emptor dando illi. xxv sc̄z p̄ p̄cio. c. Si enī nunqꝝ recipiet a cōitati aliqd iste lecūdus sc̄z emptor sibi tñ ꝑmo damnū cederet. sicut ḡ suū eset damnū si nil recipet. pura qā cōitas defice et in soluedo. sic suū sit lucrū siue pa rum sive multū recipiat. Sit et quarta ratio talis

usura non est. nisi cum aliquis vlera sorte aliqd recipit vel recipere intendit. sed respectu emptoris nō est cōsiderare sortem vel aliqd vlera sorte. qz totū ius vēdītoris et quo ad capitale et quo ad interesse est sors et cedit in sortē emptori. qz totū il lud ius emit. ḡ nihil accedit sibi vlera sorte. et sic patet qꝝ inter venditorem et emptorem non interuenit contractus usurarius.

Tertio probatur qꝝ di. §. XII.

ctus cōtractus emptōis creditor in mōte nō sit illicitus ex iniusto p̄cio p̄t p̄ma facie apparet et eo vīc. q. c. p. xxv. vendunt et multo forti. qz non solū. c. sed. c. cū lucro sc̄z redditus annalis qđa a cōitati p illis. c. et s̄cē nō interuenit iustū p̄ciū. Itē et eo qꝝ hic videt tempus vendi qm̄ rōne dilatōis talis emit. c. cū lucro p. xxv. Sed ad b̄ rñdet. Ad primū quidē qꝝ satis interuenit iustitia in p̄cio. Iustitia enī p̄ciū d̄z attendi a tpe h̄ctus vt tñ def. q̄tū tūc valet. sed tñ valet q̄tū vendi p̄t. nō autem q̄tū est tūc valitura et p̄ toto tpe sequenti. qz res nō d̄z estimari in vēditione nisi q̄tū valet tpe cōtractus. alias nō posses licite emere aliquā terrā sc̄m equalitatē. Lū ḡ ius exigēdi. c. nō plus valet tūc q. xxv. flore. ppter dubiū vīc qđ iac̄ nō solū circa interesse sed circa capitale. et teriā qz p̄t q̄ tu vendēs nō babes tale ius cū suo interē pl̄tarū. vñ sequit q̄ emēt iusto p̄cio. Item res ligata nō tñ valet q̄tū libera. Exemplū in domo q̄ nō tñ valet cū circūstātia aggrauatē q̄tū libera. sed sors illa. c. flore. ligata est circūstātia aggrauante cū tñ rehabere nō possis. ḡ nō mirū si nō tñ valz q̄tū. c. floreni liberū. Et si querat q̄tū minus valere debent. Rñ. q̄tū a sapientibꝝ p̄b̄is cōsideratis circūstātis aggrauatibꝝ fuerit arbitratū et app̄ciatū. Et cū in p̄posito nro sic cōiter app̄cident tñ p̄nū valebunt. Ad secūdū dicas q̄ hic nō venditur tempus. nō enī emēs dat. xxv. cū intentione pl̄us bñdi in postez ex solo lapsu tpeis. sed p̄t dñs bñi emergēs in tpe rōe s̄c̄dē p̄ciliū qđ in sc̄iusepit. et q̄ attendit lucrū p̄ceptū esse lictū. nō autes rōne tpeis qz nō ē p̄ciū tpeis s̄z p̄ciū p̄ciliū in tpe

Ded oppone nūc vt. §. XIII.

argumēta tollam que in p̄ciū fieri p̄suerunt. Et ꝑmo fm̄ quosdā sic. Certe si ꝑmus cōitati mutuās qui rōne coactiōis alias licite illud interesse recipit nō foret coactus. sed voluntarie mutuaret. sub spe vel pacto tantum recipiēdi. vel alio nolēs recipere capitale cōitati volente illud restituere usurā p̄mitteret. ḡ a sili idē dicam in b̄ sc̄o scilicet emēt ab eo q̄ cōitati soluit p̄stātias p̄na p̄t quia voluntarie intrat locū p̄mi q̄ ad h̄ctū mutui. Sed ad b̄rñdet negādo q̄ iste intret locū p̄mi q̄ ad contractū mutui. nā nil mutuavit iste emēs cōitati et b̄ h̄ctu quem cū ꝑmo fecit sc̄z vēdītore iuris sui qđ habet in mōte. nec effici p̄rie creditor cōitati p̄ bñc h̄ctū. qz cōitas p̄rie nō tenet vt debitor sibi rñdere. nec legē sup b̄ fac. s̄z p̄h̄ctū emptōis intrat locū suū q̄ ad ius exigēdi et p̄cipiēdi qđ bñz. s. vēdītor ex h̄ctu mutui facto cū cōitati. Sit ḡ diuersi cōtractus et si quo ad cōmodū idē sequat effec̄

Capitulū XI

qui quidem identitas effectus non habet alteras
re naturā talium ḥctū. Nec ē s̄ nouū q̄ ad dam
nū r̄ modū id sequat̄ effect⁹ in diūsis ḥctib⁹ q̄
rū vñ⁹ approbāt alē reprobat. Exemplū in ḥctib⁹
pignoratiq⁹ r̄ vēdīc̄s. Lōcedis mihi mutuo. c.
florenos p. viij. ali. r̄ ego tibi cedo domū mēs va
lentē. c. florenos in pign⁹ vt cā inhites p. octo an
nos sine pensione r̄ exinde restituā tibi. c. florenos
et tu mihi domū mēa. ecceyn⁹ mod⁹ q̄ pōt celebra
ri hic ḥctus. aliis mod⁹ est. putavēdo tibi domū
mēa. c. flore. scđm q̄ estimāt sed hac cōditioē adie
cta. q̄ post octo annos reuēdere mihi eo
dē p̄cio si volā. Ecce isti sunt duo diuersi ḥct⁹ quo
ad formā ḥctus. q̄ p̄m⁹ pignoratiū scđs empti
cius. sed q̄tū ad effectū p̄modi vel dāni nō sūt di
uersi. r̄ tñ p̄m⁹ reprobat. q̄ pignorati⁹ r̄ vſura
rius. scđs approbāt q̄ emptici⁹ r̄ iō licit⁹ seqstra/
ta fraude intētiōis. Sic ad p̄positū reducēdo. lic⁹
idē vtile aut cōmodū vel dāni p̄sequat̄ h̄ emēs di
cti ius. c. flore. q̄s b̄z sup̄ mōte cōitatis b̄ vēdens
q̄d alias ēt p̄secut⁹ fūllset si volūtarie mutuallet.
nihilomin⁹ nō sequit⁹ q̄debeat iudicari sic i vno
sic in alio. Nā in p̄mo iudicādus ē emēs recrē cō/
scie. q̄ facit ḥctū licitū. s. emptionis in q̄ licitū ē
spare lucrū r̄ desiderare. r̄ sic ad restitutionē mi
nime obligat. sed in ḥctu mutui cū est voluntariū
nō licet spare lucrū. alias vſurari⁹ ḥct⁹ ē. r̄ ad re/
stitutionē illius lucri obligatur. Et sic ablāte
sunt obiectioēs primō.

Oppone secūdo vt .§.XIII.

tollāt obiectioēs secūdo. Variatio p̄dictioēs
inducit varietatē dispositioēs. sed in ratiō ḥctu va
riat̄ p̄dictio vendēt̄ r̄ emēt̄. nam vendēs ad mu
tuandū cōitari. c. quoz ibi ius b̄z inuitus acces
sit r̄ coact⁹. Emēs aut̄ illa. c. seu ius eoz voluntariū
b̄ agit nō coactus. q̄d variari r̄ dispositio. vt
sc̄z r̄ si vendēs licite recipiebat reddit⁹ aūnuales
v. p dāmnis r̄ interesse. emēs nō licite recipiat ipē
q̄ nō coactus est emere. Probec aut̄ p̄dictū aīs p
sile. Nā si gener q̄ b̄z in pign⁹ a locero possessione
p̄ dotib⁹ recipiendis nō p̄putāt fructus in sorte
pter ouera matrimonij. aliū ponat in locū suūz.
vt q̄ ab eo recipit q̄titatē pecuniequād̄ b̄rē a so
cero. p̄ dotib⁹. r̄ ipē dat sibi ius q̄d b̄z in illo p̄igre
possessionis p̄ ipis dotib⁹ recipiēdis. r̄ cuz b̄ pos
sessionē eo mō q̄ b̄z. nihilominus isti secundo fru
ctus p̄putabūt in sorte. q̄ sc̄z cessat cōditio que
erat in p̄mo. s. onus matrimonij. q̄d patet. q̄ pri
mus et eo q̄ q̄si coact⁹ licite recipiebat fructus. q̄
cōditio variat̄ in secūdo. i. in empore. q̄ in eo n̄
la coactio. Sed ad b̄ r̄ndēt̄ q̄ nō est sile. Qui enī
subrogat genero p̄ ḥctū p̄dictioēs iuris sui ab eo
optet q̄ coputebat fructus in sorte. q̄ si aliud fieret
reciper lucrū ex sola expectatione t̄pis ad recipiē
dū suū cū sit certus de suo. p̄l pignus possessionis
quāt̄. r̄ sic vēderet t̄pis q̄d ad vſurā p̄tinet. sed nō
sic ē in p̄posito. q̄ emēs talia iura mōt̄ nescit an
illud lucrū recepturus sit imo r̄ de capitali dubi
tare pōt. Si q̄ aliq̄d lucrū p̄sequit̄ nō est b̄ ex sola
expectatioē t̄pis. sed ex anxietate seu antieratēdu
b̄j r̄ p̄culi in t̄pe. et sic p̄z. q̄ casus posic⁹ ē dissilis

a nostro. Posset tamen bene ad p̄positum adduci
p̄ hunc modū. vt siq̄s deberet genero dare dotes,
r̄ p̄b̄ dare sibi fruct⁹ alicui⁹ terre. sed tñ esset i po
testate sua dare vel nō dare. tūc si esset socer mal⁹
debitor r̄ dubitaret de eo tam de solutiōe dobit⁹
q̄d dātiōe fructū tūc posset alteri totū ius vēde
re. r̄ in sui locū in totū illū ponere. r̄ tūc valeret ta
lis ḥct⁹ r̄ tūc itū esset p̄p̄dubiuū p̄culi r̄ laboris i
exigēd. q̄zobrē etiā nō daret emēs tūc illi de toto
simul q̄tū foret sola dos. et sic nō obstarat.

Oppone tertio vt tol. §.XV

lānk obiectioēs tertio. hic vendūtur. c. floreni
cū suo interesse p. xxv. r̄ nō tñ ius exigēdi r̄ p̄cipi
endi. r̄ b̄ sic p̄ba. Illud emē q̄d scribi. sed. c. flore
ni scribunt̄ empori. q̄d. Si lōcrōne excessus vñ i
iustus r̄ illicitus ḥctus talis. q̄d i assecurātē mer
cantias nō cōtingit vbi nō est excessus in lucro. q̄
cōueniēs tñ accipi p̄suēvit. Sed aq̄ b̄ r̄ndēt̄ negā
do q̄ in b̄ ḥctu vēdant̄. ipi. c. floreni. q̄nimo vēdi
tur ius exigēdi. c. flore. Hinc vēdem⁹ q̄l libro cōi
tatis scribil̄ sic vīc̄. q̄ talis emit ius. c. flore. vel a
lio sili mō eq̄pollēt̄. Sed debere recipie. c. flore. n̄
est. c. flore. nec est b̄sē. c. flore. Et sic p̄ negari q̄ sic
dare in hoc ḥctu lucrum excessuum. imo dāt̄ eq̄ q̄
ualens p̄ equivalenti.

Ultimo superest vt .§.XVI.

ad quattuor exceptiones descēdam⁹. Opponatur
ergo q̄rto r̄ sic. Iste ē ḥct⁹ certus r̄ nullo mō du
bius. q̄ vſurarius. p̄z aīs. q̄ vallatus est ḥct⁹ ta
lis tot legib⁹ tot scripturis r̄ catenis q̄ vñ aio in
dissolubilis. r̄ sic q̄ nullus dēcat in ea dubitare cō
sequētia p̄z. q̄d cū empori sit certus de magno lu
cro cū pua pecunia vñ p̄z vñs ex solo lapis t̄pis b̄
lucrū p̄surgere. Sed r̄ndēt̄ q̄ si talis ḥctus sit val
latus. vt dr. tñ q̄n sic magnū dubiuū negari nō pōt
q̄d satis vñ p̄ experientiam. Nam vñ est q̄ aliquā va
lent plus aliquā minus p̄dicta credita mōtis nisi
pter maius r̄ minus dubiuū vñno t̄pe magisq̄ alio
r̄ multi sunt sibi labores r̄ expēnse. vt aſterū expe
riti. Ex omnib⁹ plibatis sic demū p̄clude illa con
glutinando q̄d est p̄siderare in ista materia q̄tuor
puncta. Et p̄mū est q̄ hic est ḥctus p̄dictioēs r̄ vē
dictioēs r̄ nō mutui. vt sup̄ declarat̄. exquo solūt̄
argumēta p̄mo. Est secūdo p̄siderare quād in hoc
ḥctu vendūt̄ tam ius ad capitale q̄interesse simul
ita q̄ cadūt̄ simul in sorte empori eo mō q̄ p̄mūs
habebat iuste. sed p̄ aliū ḥctū distinctū specie a pri
ori. p̄ q̄d tollunt̄ argumēta secūdo. Est r̄ tertio
cōsiderare quād distinguit̄ ius p̄cipiēdi. c. flore. r̄ c.
floz. q̄r̄n se idē cū vñu sit sine alio. r̄ vñu ē maiors
valoris alio. exq̄ solūt̄ argumēta tertio argue
tiū. Est q̄rto cōsiderare dubiuū q̄d emēs incurrit i
illo ḥctu circa ius erigēdi r̄ p̄cipiēdi illā pecunia
quā emēta vēdīt̄. q̄ experientia b̄ docet r̄ sciūt̄ ex
peri. r̄ sic solūt̄ argumēta q̄rto arguent̄. m.
Et sic cōcludit̄ p̄fatus magister Franciscus con
tractum licitum.

Lōtratiū determina .§.XVII

ut hālius maḡ in theologia ordī. p̄dic. cui⁹ rōes

Titulus Primus

Principias summarim ponit dictus Lau. supradictus eas destruedo per modum glossi marginibus. Et licet nomine ipsius se dicat ignorare unde non exprimit vocatus est iste magister dominicus de paleonibus de floraria. Dicit autem primo quod non omnes casus in lege regiuntur non sicut dicitus est expeditum. quoniam plura sunt negotia quae vocabula. scilicet de prescriptis verbis illis. rei. Lumen ergo talis casus non regialis expeditus in iure. id est aliquid auctoritatibus et rationibus ut potero per cloem dicatur firmabatur. sicut visum a sape emere talia credita in morte. Ponitur autem circa hunc tres per cloes. quae prima est. quando venditor iuris sortis. id est crediti quod habet in monte. putat. ceterum non videtur illud interesse quod dat a coitate mutuantib; nec videtur potest. Secunda est quod inter coitatem et ciuitate ementem est. secundum hunc vim talis tractus. Tertia est per cloem principalis superdictae materie. scilicet lucrum quod predicti emptores a coitate eo modo que habet est illicitum et sapit visum.

Primam autem .§. XVIII. per cloem sic probatur. Illud quod coitas dono perfert mutuantibus se creditori. non videtur nec vendi potest per videtur iure sortis. sed coitas perfert dono predictori predictem interesse ut dictum in scriptura reformatio facte super hoc a coitate. quod nec videtur nec videtur potest a videtore iuris sui seu sortis. maior patet cum donum sit liberatio. ut ex descriptione donationis quam ponit honestus. dicens quod est rei licite nullo iure cogere mera liberalitate facta collatio. minor probatur. quod scribitur ista hinc tuto ciuitatis quod camerari potest recipit pecuniam gaudium teneat soluere cui libet creditori per donum. Et suo modo ratiocinio formari potest de dano et intercessione. que a coitate dantur predictori. et sic non venditur ab aliquo. Preterea quod dependet ex mera liberalitate coitatis videtur non potest nec videtur sine ei mero assensu. sed illud infestum ex mera voluntate coitatis dependet nec dat videtur ius sortis assensu videtur dictum interesse. quod nec venditur nec videtur potest per ipsum. minor patet quod per legem a coitate factas nec simili per ipsam coitatis cogitare ipsum infestum non vult. nec inuenit resoluenda in coitate quod mutuator videtur. maior per hoc. quod non potest videtur ab aliquo quod non est in ei predicto nec libertate nisi si cum assensu eius cuiusque infestum puta videtur transfert dominium et proprietatem rei videtur per equaliter in ementem sed hunc videtur sortis non transfert dominium et proprietatem illius ius interesse in ementem. quod nec videtur illud. maior per hoc ex natura videtur ius et dictum alioz. minor per hoc cum si faciat per statutum ciuitatis dictum. quod camerari gaudium ad hunc institutum teneat et debeat dare singularis creditoribus descriptis in libro. In illo autem libro scribuntur emptores et creditores. Preterea videtur est comuta ratio rei ad prius et conuentio et pacto prius veniens sed infra predictos se videtur iuris sortis et emptorum nulla comutatio sit ipsius interesse ad quodcumque prius et nulla debet videtur vel pactio influenter. quod non videtur illud. maior per hoc ex descriptione videtur ius. minor etiam per hoc ut dicitur quod illa comutatio tractat persona media tractant videtur et emptione pecunie modis nullam intentione facta de ipso lucro vel plus vel interesse. Et apparet quod coitas quae videtur et facit statutum dat et se sic emet illud lucrum. mera autem rei videtur est quod nec in hunc nota est nec per ea aliqd dat.

Secunda conclusio .§. XIX.

scilicet quod inter coitatem et ciuitatem ementem est secundum mutantur. seu ea quae sunt inter eos hunc vim talis tractus. sed autem sic probatur. primo permittit in facto id quod facit ipsa coitas. Quod namque videtur et emptor ad nota sunt in motu quod sic coifit scriptura. Talis assertus se esse descriptum in libro creditorum motu dedit et concessit pabolam et in ianam mibi tali notario tamquam publice persone recipienti et stipulati per talis et tali scribanis per eum florentie deputatis ad scribendam creditores de monte. et creditores et pecunias recte in libris super libris dictorum creditorum. et percludit quod emptor scribatur per scribanos coes in libro dictorum creditorum loco et vice seu nomine talis scilicet quod per eum erat creditor coitatis. et addit quod predicti creditores recte pertinet eisque libet et ceat ipso iura videtur. proutare alienare. et quantumque titulum sine causa transferre in aliud scribedatur in dictis libris. Et quod illi in quibus dicta iura translata fuerint. portantur beneficiis et iuribus quibus poteretur dicti creditores seu qui recipere debent. Non probatur sic propositum. Obligatio ex voluntate et ex pacto surgens inter verum creditorem et debitorem de sorte coitatis restituenda instituit inter eos secundum mutui. sed talis obligatio est inter coitatem et ciuitatem emptorem. quod recte major probatur. in globo Ray. de nego. secundum ubi dicitur quod contractus est ultra citram obligatio ex voluntate per hunc surgens. minor est probatur ex superdictis. Et quod per hoc inter coe et ciuitate est obligatio ut esse potest. et unus est creditor et alter debitor ex ipso prius voluntate. Et similiter quod inter eos sit pactum probatur. quod pactum est promissum ex concordia prius et hanc in Catholicon. Apparet autem quod coe permittit emptori et se obligat de sorte et lucro recte. Preterea san. Tho. in iij. pre. quod recte dicitur quod in ipso secundum importat ordo effectus ad cam. et bivagratia. Inter coiuges secundum minime non dicit obligatio in mutuum ut effectus in ordine ad mutuum consensum qui est causa. quod inter quibusque est obligatio vere sortis coitasse restituenda de consensu prius inter eos est secundum mutui. sed inter coe et emptorem est huius obligatio. quod recte utraque ex superioribus predictis maior ex dictis Tho. minor ex scriptis adductis. Preterea arguo ex dictis oppositorum dictetur quod mutuum non coifit nisi ubi ex meo fit tuum. quod est obligatio quod trahitur accidente re et consensu. igitur cum de meo fit tuum cum acceptio rei et accessione consensus ibi est mutuum. sed sic est in ipso. quod recte. maior loquaciter est. minor potest apparere non solius ex dictis in principio huius per cloes adductis. sed etiam quod tenet meum est. quod cum mihi debet sors ex emptione iuris de novo scribat creditor et coitas se debitorum esse obligatus et ego assentio ut maneat apud eam. et permittitur plus debiti mihi ut creditor. quod recte. Preterea inter quibusque sunt vel sunt ea quae requiriuntur ad secundum mutui inter eos est secundum mutui. sed inter emptorem et coe sunt et sunt ea quae requiruntur ad contractum mutui. quod recte. maior est nota. minor probatur quod non per hoc videtur ad predictum secundum quod creditor. deinde sors coitasse coe debitoris consensus et obligatio iter utrueque. sed hec sunt inter predictos utram et dictis quibus ex facto apparet. igitur inter eos est mutuum. nec potest dici quod emptor non cocedit sortem coitati cum.

Capitulū XI

de sua voluntate et consensu sors cuius ius est suum
et emptione manet cum suo vsu apud coitatem. Nec
potest dici quod haec non sit cum coitatem. sed cum quibusdam
officialibus coitatis emptor tractat. quod si ex hoc negatur
cocontractus. pari ratione negabitur fuisse inter promotores
et coitatem. quod primum non nisi quibusdam officialibus coita-
tis tractauerunt scribentes et recipientes pecuniam
Nec potest negari talis haec. quod sors non debet esse
prior a coitatem. immo de iure ipi emptori debet. Quod
probatur primo. quod ei cui coitas se obligat et promittit
de sorte debet ipsa sors. sed emptori coitas se obligat et promittit de sorte. genere tamen maior potest. quod alias se
obligaret iniuste et raperet si alteri deberet. minor potest ex scriptura et statuto.

Tertia conclusio que .S. XX.

est quod lucrum quod habet dicti emporum a coitatem eo modo
quo habet est licetum et sapit usurari sic probatur. Credere et
cocedere sortem sub ratione crediti vel alicuius capi-
talis sola spe et intentione lucri habendi est usuraria. sed
in hunc haec cocedit sors sub ratione crediti vel ca-
pitallis sola spe et intentione lucri habendi. quod talis haec
sapit usuraria. maior est in causa coitatu. de usu. ubi reprobatur spes lucri. Spes enim et intentio ad voluntatem pertinet. illud ergo quod solus mouet voluntatem ad predictam cessionem et credentiam sortis recte est lucrum spatium. quod est usuraria. maior istius propter nullam notam est. cum finis intentus sit mouens agentem ad actum. minor propter
barum. quod illud est causa quod posito vel amoto res levatur
ponitur levamouetur. sed illo loco posito vel amoto ponitur vel amouetur dicta cocesso. quod istud lucrum est
sola et causa causa. Istud non aliter probatur nisi per confessionem
bonum ita facientium. Prereterea lucrum quod optet restituere est mutuum et illicitum et non aliqua causa nisi quod
usurarie extortum. sed lucrum ex hominibus empti optet restituere. quod tamen maior potest quod si iustum non est restituere. minor potest ex causa supius allegatis. In proposito autem
non est alia causa restituedi nisi quod usurarius. quod tamen. Sa-
ris tamen probatur haec huius rationis secundum quod habent fieri
covenientem. Instituebant enim officiales ad remittendam
cullibet praefatum lucrum quod habebat secundum si cedes usuraria. Prereterea sic ut dicitur in primis arguitur quod non est
creditor in sortes cui sors non est debita non est usuraria. sic per oppositum arguitur quod creditor in sortes et cui sors est debita si recipit lucrum vel accessionem
nem sortis a coitatem modo superius allegato est usurarius. sed praefatus emperor est creditor in sortes et sibi sors
debet et accipit praefatum lucrum intentum et datum per sortem
est usurarius. maior potest per Aristotelem. quod si negatio
est causa non causa ita affirmatio est causa minor. minor potest
ad singulas suas pres est probata supius. Prereterea
qui mutuum concedit corrupta intentione scilicet inde ha-
bendi lucrum est usuraria. sed praefatus emperor concedit
sortem seu capitale corrupta intentione. quod est usuraria
et teneat restituere. maior potest auctoritate iuris. de
usu. causa coitatu. minor apparet. quod corrupta intentione
est theologos et iura vocata quod mutuum per sortem sola
spem lucri ut in proposito. Et si dicatur quod in proposito no-
stro non est haec murui ex forma. et id non est usuraria
Ratiocinatio valeret nec excusat. quod saltus est usuraria.
ex fraude. ut est de emp. et vend. ad nra. Et sanctus
Iohannes. iij. q. lxxvij. dicit quod rabi vendit res plus iu-

sto prout ppter dilatata solutione est usuraria. igitur ubi
pter sortis expectatio intenditur vel recipitur lu-
crum vel expectatur. usuraria est. et sic est in proposito. Pre-
terea si ponat quod pecunie apud mercatorum lucrum
annuatim secundum coitatis ordinem recipiat tamen lucrum
us est. et tamen nullus haec inter eos est usurari ex
forma. Prereterea succeedens heres usurario nullus
cocontractus facit cum debitoribus et recipies capitale
cum lucro usurari est. Nec potest dici quod non sit expecta-
tio ipsius quod vedor totum videt sibi emptori. quod nec
vedor nec emperor potest habere pro sorte sibi a communione
debita illud lucrum. quod per recepta sorte datur nisi
si in terminis assigatis a coitatem. immo expectatur in sta-
tuto termino ex eis datur. Probanus predicta sunt quod
ex expectatione recipies pro sorte sit usuraria. ratiocinatio. q. iij.
ex dictis Aug. Niero. et Amb. Nec valet dici em-
ptor non dedit. quod verus creditor efficit iam dati.
et sibi exemptione de iure debet. et est in expectatione
sortis lucri. Prereterea ultra sortem mutuat et vel
cocessam est cum piculo suo. ut dicitur. Exigit et expe-
ctat emperor ultra sortem. quod est usurarius. maior habe-
tur expesse de usurariis in causa nauigati. minor est expes-
ta per quotidie facientes. Ex quibus apparet
quod exemplum positum per alios de dubio excusante non
valet. Dicitur enim sicut possum licite securare mer-
cationes tuas usque in ianuam retinendo super me dubium
et volendo. et vel. xx. p. c. plus vel minus sum quod
tim piculi. sic in proposito quod totum dubium quod tu habes
super me recipio dando tibi tuum recte. quod ex tunc si nihil
vnde recepero damnum meum est. Istud sile vel ex eiuspluribus
non videtur nec est ad propositum. Iste enim quod assecurat
mercantias recipit piculum sui piculi. sed nullam sortem
coedit vel mutuat ultra quod est lucrum accipiat a
liquo ab eo quem de mercibus assecuravit. Sed in ca-
sa nostro empori sortem coedit et credit. per quod ultra aliquod
querit. s. lucrum. Ite securator mercium quod lucrum
ab eo cuius merces assecurat et per ea piculum intrat.
Emperor autem de quo loquimur non recipit lucrum. nec habet
ab eo cuius piculum super se recipit. sed expectat et reci-
pit et habet a coitatem per sorte ei credita et ei debita. Ite
videamus quod securat iste emperor non coitatem. quod non
indiget. non vedor. immo infert ei damnum de tribus
principiis sortis cuius ius emit et de toto lucro de qui-
bus si vedor tamen incurrit piculum non evasit. Ite
arguit per alios et sic. Quicquid coitatis ordinat statu-
it ad hunc finem. ut haec inter promotores et secundum haec fir-
mitatem. et illud confirmat et non imputat. quod si sine lege
coitatis haec est licet. similiter et cum lege factus
cocontractus erit licitus. Ad istud dico quoniam me
intromitto verum inter promotores et secundum haec ius
firmitatem ad firmandum haec inter illos duos factum non
videtur mibi vere. quod coitatis non confirmat haec de quod nullam
facit intentionem. sed sic est in proposito. quod tamen
maior potest. cum confirmatione sit procedens quoddam comitem
rare minor apparet in scriptis coitatis. si enim confirmatione
maret exprimeret quem haec vel cuius haec co-
firmaret sed nullum exprimit quod tamen.

Solutiones etiam .S. XXI

quedam que siebant per predictos opposentes ad quod
dam rotes quod siebat in oppositum non videnter sufficien-

Titulus Primus

tes. Et una rō eoz erat tal' qz cū dicebaꝝ qz si pri-
mus voluntarie mutualiter coitati p illo lucro ha-
bendo esset vſurari⁹. mō secūd⁹ itrat voluntarie lo-
cū pmi cū spe pmi. ḡ z̄. Rñdet p illos qz desco n̄
est lucrū sile. qz n̄ intrat locū pmi qz ad h̄ctū mu-
tui. qz nil mutuauit coitati t ex h̄ctū quē facē cum
pmo n̄ effici⁹ creditor coitatis. cō coitas prie n̄
teneal sibi rñdere si nollet. s̄ i trat locus pmi qz ad
ius exigēdū t picipiedū qd b̄z p̄mus ex h̄ctū facto
cū coitatis. Ista solutio salua reuerētia n̄ v̄ suffi-
cere. qz vt. s̄. dictū est inf̄ coitatis t secūdū est h̄ct⁹
scu ea que fiunt inter eos habent vim contractus
mutui. vel cerce negari n̄ pōt qn ip̄ secūd⁹ sit ve-
rus creditor coitatis n̄ tm ex emptio⁹ iuris pmi
sed ēt et p̄ sensu coitatis sentiētis t recognoscen-
tis eu vt v̄m creditor in sorte p̄ recipit lucrum
vt intēdebat t spabat p̄ ip̄a sorte credita. necha-
bet solū ius exigēdī vt dicū. sed ē creditor sortis
libertas aut̄ coitatis n̄ extulat intentione t spē
lucri p̄cipiēdī p sorte quā pcedit t credit coitati.
qz qdē spes t intētio faciūt hoīem vſurariū. Eem
plū aut̄ qd ponūt de pcedēte domū t pcedente pe-
cuniā p inhabitatione dom⁹ facit p n̄o. p̄pō/
sito. Lōcedēs enī v̄lum dom⁹ qz estimat pecunia.
licite pōt recipi p̄ciū. cōcedēs h̄o pecunia n̄ p̄t re-
cipi p̄ eius v̄lū rē p̄cio estimabilē. t̄o scds est vſu-
rarius. t sic secūdus i p̄posito n̄o est vſurari⁹. qn̄
aut̄ p̄mus v̄edit domū t alē tradit pecunia n̄l v̄l-
tra expectat de illa pecunia. sed n̄ sic i p̄posito. qz
quidat pecunia emēdo ius sorte p̄ emp̄ta expectat
lucrū s̄z p sorte credita cuius ius emit. Vide ḡ
h̄ exemplū p nob̄ poti⁹ q̄ p̄ h̄riū sentiētib⁹. Et qd
addit̄ soluedo qz in h̄ctū emp̄tio⁹ l̄z spare lucru⁹
sicue facit mercator de sua mercatōe. nullo mō v̄
valere in p̄posito n̄o. imo reputo piculosum. qz h̄
emitur ius sortis qz apud debitorē maner. p lucro
habendo in posterū in terminis assiḡtis. qd des/
deraret emere n̄ l̄z. nec emēs sorte sil t interesse. vt
isti dicit. imo opositū fugius est. pbatum.

Aliud argumentū .§.XXII.
ez fuit qz generbñs a socero terrā in pign⁹ p do-
tib⁹ n̄ cōputat fructus in sorte ppter onera m̄ni/
monij si aliis soluat vel emat a genero dotes tūc
dz fructus cōputare in sorte. als̄ esset vſurari⁹. qz
cessat cōditio s̄z onus matrimonij. ppter qd lice-
bat fructus n̄ cōputare in sorte t sic est in p̄posi/
to. qz in emp̄tio⁹ cōditio pmi cessat. ppter quā ali/
qd recepisse v̄lra sorte dz lucuisse. Rñdet qz secun-
dus dz fructus cōputare in sorte. als̄ recipet lucru⁹
t cōmodū ex expectatio⁹ t̄p̄s ad recipiēdū suum.
cū sic certus. ppter pignus equalēs. t sic v̄deretur
t̄pus qd est v̄lra. Addit̄ etiā rūsionij. si d̄ret m̄bi
dare dotes dare m̄bi annuatim fructus alicui⁹
terre. t in p̄ate eius esset dare vel n̄ dare. tunc si
esset malus debitor t dubitare de eo tam dedote
qz de fructu. totū possū alteri v̄dere t aliū i totū
ponere loco mei. sed tūc talis emēs n̄ dare tibi
tūc qz esset sola dos. ppter dubiū. t tūc staret cō-
tractus ppter piculū vel labore in exigēdo. hec sūt
verba rñdentij. sed salua eoz reuerētia exemplūz
t rō stant n̄ soluta. Patēs enī est qz sic in emente

dotes a genero cōditione m̄tionij cessante si non
computat fructus in sorte est vſurari⁹ etiam cō-
fessione rñdentij. sic sequit⁹ qz cessante cōditio p̄/
mi mutuantis pecuniā coitati p̄p̄ quā licebat re-
cipe pecuniā a coitare in emente ius sortis primi
si recipiat illud lucrū et n̄ p̄putat in sorte. erit
vſura. Item sequit⁹ ex v̄bis eoz qz nullus h̄ct⁹ di-
catur factus. t ponaꝝ qz no fiat inter ementez do-
tes a genero t saceri cuius est pmo dare. tñ si sic
emēs n̄ p̄putat ius in sorte est vſurari⁹. ita eo/
dem mō si dicere qz emēs ius sortis pmi nullum
cū coitatis faceret h̄ctū si v̄llū lucrū recipiat t non
cōputat in sorte est vſurari⁹. Sicut enī ille l̄z cuꝝ
illo n̄ p̄bat si illud lucrū recipiat t n̄ p̄putat in
sorte. ei tñ ad restituūtōm tenet cuius sunt fru-
ctus. sic in p̄posito inter coitatem t emente. Con-
cluditur ḡ qz recipiēs fructus ab eo cum qz nullū se-
cit h̄ctū tenetur ad restituūtōm. Qd v̄dicitur qz
vendit t̄p̄s. t̄o est vſurarius nil videat valere. Qz
cōcessio sortis intentione corrupta t speluci vel
fructus quē recipit facit vſuram qz qd sit de tem/
pore nec securitas pignoris tollit vel facit vſuras
cum etiam pignus habēs cū securitate si fructus
cōputaret in sorte n̄ esset vſurarius etiā cū ex-
pectatione sortis in t̄p̄s. Nec v̄ qz antīetas dubiū
vel piculi qz s̄z nescit si aliqd p̄sequitur v̄l habebit
facit licitū lucrū qd queritur v̄lra sorte patet. qz
de vſu. nauigāti. Item patet qz si mutuo pessimo
t dubio debitor. c. p. x. annuatim nūqz dubiū ex-
cusabit etiā si nūqz aliqd haberē. ita in p̄posito qz
qd sit de h̄ctū v̄bi fuit pmo corrupta intentio t̄p̄
et intentione lucri qd p̄sequitur est illicitū t sapit
vſuram. Item si h̄ dubiū coitatis excusat lucrū il-
lud v̄det qz possūmus ponere pecunias ap̄d mer-
catores. cū plus sit dubiū ap̄d mercatores qz fre-
quēter defeccrunt t deficiūt qz coitas qz erq̄ cepit
dare p̄dictū lucrum nūqz subtraxit. t si aliqñ di-
stulit postea suppleuit. Itē ex p̄dictis v̄t qz regib⁹t
magnis possūmis credere t tradere sorte t ha-
bere lucrū cū sit magnū dubiū ne sibi sorte nedēt
sed t lucrū sibi retineant t p̄nt h̄ facere vt eis pla-
cat. Qd vero auditur de v̄ditore t̄c. m̄bi dubiū
facit. si enī gener recipet dotes v̄l cessaret on⁹ ma-
trimonij n̄ posset recipi illos fructus de hōa cō-
scia. Itē p̄sideram⁹ qz dotes sunt generi p̄p̄. fru-
ctus aut̄ sunt ei adūticij t accessorij. si ḡ vendan-
tur n̄ erūt fructus emētis n̄l sūt accessorij rad-
uenticij p sorte. t sic illicitū cū n̄ esset in eo cā lici-
ta quā habet gener. Nec pōt dīc ppter dubiū cuꝝ
sit securus de pignore. qd aut̄ p̄ eos addit̄ exēpluz
t argumentū adductū qd esset in p̄ate debitoris
dare l̄n̄ dare t̄c. n̄ excusat meo iudicio corrup-
tam intentiōem emētis qz p sorte vel dote data ge-
nero recipit v̄lra lucrū fructū possessionis pigno-
rate. qz etiā cū piculo non licet aliqd recipie v̄lra
sortem vt̄z in dicto. c. nauiganti

Itē arguebatur .§.XXIII.
cōtra eos qz sorte v̄datur. qz qd scribīt libris cō-
munitatis h̄ v̄dit. s̄z i libris coitas scribīt sorte. s̄
c. ḡ t̄c. t v̄t excessiū lucrū. Rñdet p̄ eos qz n̄ v̄/
dutur. c. nec est h̄t. c. flore. nec est excessiū lucrū

Capitulū XI.

sed datur equalēs p equalētē sed salua reuerentia
aliter sup̄ dixit sic. Totū ius p̄mī t̄ q̄ ad capitale
t̄ q̄ ad interēs est sors credit in sorte isti secundo
q̄ totū illud emittur. ḡ sors. c. flore. emit. t̄ habe
re apud cōitātē. c. flore. vtrū aut̄ sit pueniēs p̄ciū
relinq̄ decidendū. Scio tñ q̄ p̄bi viri iudicat p̄
num t̄ iniūstum p̄ciū.

Item fiebat aliud. §. XXIII

argumentū ī eos q̄ sc̄z inter cōitātē t̄ ciuc̄ ēptorē
videt esse pactū t̄ p̄nō vsura. q̄d ip̄i dūminutē re
cītāt. arguit enī sic. Ubi p̄ scripturā fūt̄ p̄missio
nes t̄ obligatiōes ex p̄te cōitātis ciui emēti ciuiis
ex his mot̄ ve hēat p̄missum lucrū emīt̄ iura p̄
mi t̄ fit creditor cōitātis ibi v̄f̄ eē pactū. sicē in p̄
posito. Per officiales enī p̄ cōitātē deputatos ad
faciendū istas scripturas siue vocētur sindici siue
aliter p̄fata p̄missio et obligatiō. pacēt̄ aut̄ et sū
praē allegatiū v̄f̄ eē p̄missum. ḡ t̄. Ad h̄ argumen
tu r̄ndēt̄ q̄ sindici t̄ officiales p̄dicti nō sunt insti
tuti ad faciendū nouū īctū inter cōitātē t̄ ciuc̄
sed solū ad p̄firmandū īctū factum inter vēdito,
rem t̄ emp̄torem. t̄ hec est r̄nsio eoz.

Itē super eo quod. §. XXV.

de dubio dicibat p̄ excusatiōe emētiū arguebat
in īrū sic. q̄ īctū q̄ vallat̄ cor legib⁹ t̄ scripturā
t̄ catenā nō v̄f̄ eē dubius. R̄ndēt̄ illi q̄ adhuc
eo nō obstantē magnū dubiū. q̄d p̄t̄. q̄ aliquid pl̄
valēt̄ aliquid minus. et q̄re b̄ nisi p̄t̄ dubiū. sed bee
r̄nsio p̄t̄ deficere q̄ nō est tñ dubiū sic dicit. nā
vt sup̄ dixi t̄ habui a mercatorib⁹ q̄ nō estēti qui
mercatores ista tractat̄. Erq̄ p̄fata p̄missio v̄l̄ lucrū
dari cepit p̄ cōitātē ciuib⁹ nunq̄ defecit. et si ali
q̄n dilata ē supleta ē. Lā aut̄ q̄re plus l̄ min⁹ va
let̄ est defec̄t̄ vel abūdūtia pecuniae ciuib⁹ q̄n enī
h̄nt̄ pecunias emēt̄ t̄ tūc vēdūt̄ cari⁹. q̄n autēz
q̄ h̄nt̄ sortes apud cōitātē idigēt̄ pecunia t̄ emēt̄
tur t̄ vēdūt̄ min⁹. sic etiā i diuersis locis pl̄ v̄l
min⁹ daf̄ p̄ cabio flore. de loco ad locū fm̄ maio
t̄ re t̄ minoē idigēt̄ eoꝝ p̄ mercationib⁹. Latēas
aut̄ securitat̄ t̄ firmatatis de p̄dict⁹ dixi volūtātē
t̄ potētā ciuiū regentiū q̄ h̄nt̄ pecunias de p̄dict⁹
in cōitātē. t̄ q̄rūt̄ lucrū t̄ minus difficile esset eis
ista subtrahere t̄ mutuare eis inuitis qui si liben
ter p̄derent sortem t̄ lucrum. deus nouit.

Ex premissis appa. §. XXVI.

recte q̄ p̄fata lucrū emētiū a p̄mis nō est līcītū. s̄z
sapit vsurā. sed forte ip̄i emētores possent et cusa
ri q̄ cōe dat eis lucrū p̄ dono dāno t̄ interēs. et
ista vt mibi v̄f̄ nō eccl̄sant illud lucrū nec faciūt̄
līcītū. Buc enī intelligit̄ q̄ illud lucrū solū vñū et
idē sit itēt̄ t̄ donū. aut̄ donū solū. aut̄ interēs so
lū. s̄z nō p̄t̄ dici donū t̄ interēs siml̄. q̄d p̄bo Et
idē enī eodē mō sumpto nō pueniūt̄ ea q̄ nō s̄c̄
dē mō sumpta. sed donū t̄ itēt̄ nō sumiūt̄ eo
mō ḡ s̄l̄ vñū esse nō p̄nt̄ maior ē nota p̄ p̄bm̄ mi
nor ē nota q̄ rō donū ē q̄ sit libez. rō v̄o interēs
est q̄d sit obligatiū. Prēterea p̄firmat q̄ cāe dispa
te sunt dispatiōes effectū nec pueniētū eidē l̄ idē
existētū. sed cāc doni t̄ interēs sunt liberalitas t̄

justicia. ḡ donū t̄ interēs sunt dispatiā. nec vñū
et idē est cā ḡ vñū t̄ idē nō est in illa. Probaſ se
cūdo q̄ illud lucrū nō est donū. illud ḡ q̄d daſ mu
tui sorte t̄ nō aliter nō est donū. Sed illud q̄d da
tūr a cōitātē t̄ tale. ḡ nō est donū. maior ē v̄a q̄d ca
dit sub obligatiōe ve patuit sup̄. minor p̄baſ q̄d nō
daſ alicui n̄ debēti recipere sorte. Prēterea q̄d ex
se cadit sub restitutiōe nō b̄z ex serōem doni. sed p̄
factū lucrū ex se cadit sub restōem. ḡ nō b̄z ex serōes
doni. maior ē nota cū donū sit rcs iūdibilis. mi
nor p̄baſ de facto cū indigat remissiōe vt dī ī che
mate. n̄iſi forte donū v̄ll̄t̄ appellare q̄d debitōr p̄
solutionē donat t̄ remoueat creditori q̄d nō tenca
tur ad restōem. Probaſ certio q̄ illud lucrū n̄ sit
p̄rie interēs. damūs aut̄ t̄ interēs. p̄ eodē acci
pio in p̄dicto cōitātis statuto. Interēs enī dī cūz
aliqd aliquid deest q̄d sibi debet de iure. Illi ḡ p̄ inē
esse daſ aliqd v̄l̄tra sorte cui aliqd abest q̄d n̄iſi de
bet de iure. s̄z isti emētori nō abest aliqd q̄d ei de
bet de iure. ḡ illud lucrū q̄d daſ ei v̄l̄tra sorte non
est interēs. maior ē de iure est. minor appetet. q̄d
de iure dī sibi sors deberi t̄ illā voluntarie credit
cōitātē. Videlq̄ p̄di cōf̄dictū lucrū illūcītū v̄l̄su
rā sage t̄. Nec oīa p̄fāt̄ mḡ Dñicus ord̄ p̄dica

Super iūta mate. §. XXVII

ria p̄sultus Fede. de senis. Ut rū sc̄z licētū sit emē
re dicta iura seu credita q̄ q̄s b̄z in mōte p̄ter p̄
stantias solutas. R̄ndēt̄ q̄nō sed vsurā sapit p̄
recipit̄ in cōstītūs suis sic declarās. licet vulgari
sermone dicāt̄. vēdo tibi. c. flore. q̄s mutuauī cō
taci. cū in rei veritate nō sic ē. q̄d in eoꝝ q̄mūtū
auī. c. ip̄i cōitātē trāstūli dñū eoꝝ in ip̄am cōita
tem cū in muruo dominū trāsferat̄. sic patet in
insti. q̄b̄ modis ībīt̄ obligatiō in p̄ncipio. in v̄l̄.
vñ etiā. Nō p̄t̄ ḡ credēt̄ vēdere ista. c. cū non sit
vñs ip̄oꝝ. Nam sol̄ dñs rei de iure vēdere p̄t̄ sic
p̄dictū est. p̄ter q̄d v̄f̄ q̄ in h̄ īctū nō vendan̄ n̄iſi
iura creditoꝝ q̄ insurgit̄ et mutuuo t̄t̄ ip̄a obliga
tione cōitātē. Videlū est ḡ p̄mo q̄ sit actoris i
tētio ē vt subintret̄ t̄ teneat locū p̄mi creditoris
vici q̄ ad b̄ q̄ ip̄e creditor sit creditor cōitātē i so
rē q̄ vēdēt̄ recipit̄. v. p̄ q̄liber cētēnario anūuāt̄
donec recipiat sorte. p̄ter q̄d colligit̄ manifeste q̄
sub velamine emptiōis emptoꝝ sit liber t̄ volūtā
rius creditor cōitātē vt v̄l̄tra sorte ḡra mutui. q̄n
q̄ recipiat auūatim. Dico ḡ q̄ rō q̄re p̄mi credi
tores nō sunt vsurarij est ista. q̄d ad mūriandū cō
mūriatā coacti sunt. Et q̄d nō est līcītū i legē ne
cessitas līcītū facit. de re iūf̄. Qd nō ē līcītū s̄b̄ aliq
spe vel matime intētōe p̄maria recipiēt̄ aliqd
v̄l̄tra sorte ḡra mutui mutuāt̄ cōitātē. p̄terea līcī
tū ē aliqd accipe v̄l̄tra sorte. Nasī sic dī. i. q. i. i
c. sicut ep̄m̄. Nullā enī maculā oblatio suscipiēt̄
ingerit q̄ nō ex ambiētē peritiōe p̄cessit̄. ḡ p̄locuz
ab op̄posito iste q̄ libere t̄ volūtātē cū spe t̄ intē
tōne p̄maria recipiēt̄ v̄l̄tra sorte ḡra mutui mu
tuāt̄ cōitātē vsurarius est. tuū q. i. i. c. vsura. et. c.
pleriqz. xii. q. i. i. si feneraueris. et de vsu. cōsuluit̄
Prēterea in iudicio aie ille vsurarius cēsēd̄ est
qui coꝝposito pecunia mutuat̄ t̄ creditz p̄t̄tētē

Citulus Primus

cessante ut plus inde recipiat. ut patet ex de ysuris
cōsuluit. p. iij. si seueraueris. Sed talis em-
ptor efficit creditor et eo pposito pecunia mutuat.
et licet omnizatione cessante recipiat ultra sorte
nec alio mutuaret. sic ex eius intentione iam p. z. g. in
iudicio aie ysurarius est. Preterea sedo sic pba-
tur. Quicunq alteri tradit quis mediata h̄cū ut
plus sorte recipiat ysurari⁹ est. sicut p. z. p. iij. q. iij
c. ysura. t. c. pleriqz. sed talis emperor bmoi est. sic
p. z. ex intentione et affectu. g. ysurarius est credēd⁹
Eōfirmat⁹ sic. Si talis emperor simpliciter et abs-
q velamie aliqu fieret creditor cōstatia ut recipet
ultra sorte ysurarius esset. sed iste sub emptoris ve-
lamine eque fit creditor ac si simpli tradidiss cōi-
tati. g. ysurarius est. Tertio pbat ocl'o an dicta
multiplici alia ocl'o q ex pdictis colligi pnt. pma
est hec. Primus creditor nūq pōt ponere pdictū
emperor in loco suo cu oib illis circūstatijs qbo ē
ipē cu ipē violēter creditor sit. Secunda ocl'o q si
talis emperor cogere emere a cōitate sic extitit pri-
mus ab ysura excusatus et rbi pncipl'r nō et cō-
rētus accipe ultra sorte mutui rōnesic supius est
dictū. Tertia qz est. Si talis emperor daret. c. p. ill'
c. qnimo si daret et ultra nō min⁹ ysurari⁹ et. ex q
sola intēcio recipiēdi ultra sorte grā mutui hoiez
ysurari⁹ facit. Quarta est qpmū nō solū coacto
sed etiā intēcio recta excusat. q si placeret cogil/
licitū forē eo q coactio transiret in voluntariū.
Quinta est. Nō iō q libere emit et creditor volun-
tarius si emperor iste ysurari⁹ est. sed q intēdit re-
cipe ultra sorte. Nec est snia Fede. de sensis de ver-
bo ad verbum.

Lum ergo in pre. §. XXVIII
dicta materia emptionis iuriū q habet soluentes
pstantias seu collectas cōitati in ipa cōitate q di-
citur florentie denarij mōtis venetijs imp̄stita.
ianue loca. Utrum sit licitu emere dicta iura sit
magna cōtrouersia et varia opinio inter sapientes
tam doctores in theologia q in iure. aliqz dicē/
tibi tale h̄cū sape ysura et p pns illicitu. alijs pro-
bantib licitu esse. Notandum est qd di. b. tho. i q/
dam qone de qlibet. vīc q p̄tio q qrl de aliquo
actu vtrū sit p̄tū mortale vel non. nisi ad h̄cā
aut̄as exp̄ssa scripture sacre aut canonis seu de-
terminatiōis ecclie vel euīdēs rō. nō n̄i p̄culosis
sime determinat. Nam si determinet q sit ibi mor-
tale et nō sit mortali peccabit h̄faciens q oē qd ē
cōtra p̄sciam edificat ad gehēnā. ut br. xxvij. q. i.
§. ex his. Si aut̄ determinet q n̄ sit mortale et fm
rei vitacē sit error. sius nō excusabit eū a mortali
sed h̄ secundū vīlane intelligēdū qn. si erraret ex cras-
sa igratia. secus si ex p̄babili. puta q p̄sulit p̄tos
in tali materia a qbo sibi h̄ illud tale nō esse mor-
tale. vide eni tūc in eo eē ignorācia qsi inuincibil
que excusat a coto. et h̄cū ad ea qnō sunt exp̄sse
cōtra ius diuinū vel naturale. ut h̄ articulos fidi
decē p̄cepta et bmoi in qbo ignorans ignorabil. ut
sit aplūs et h̄etur. i. q. uij. §. fi. Et si dicere h̄ esse
ysura et ysura ē h̄ decalogū. Rū. ysuram eē h̄ p̄ce-
pta decalogi vēp̄ est reducīue. sed h̄cū eēysu-
rariū nō est clarū. cu sapientes p̄tia siby nūicē i hu-

iūsimodi p̄sentiant. Lū aut̄ d̄ ignorantiam iuriū
naturalis nō excusare intelligē debis q exp̄se p-
se vel reductiue sunt p̄tra ius naturale et diuinū.
ut h̄ fidē et p̄cepta p̄cidentes rōes vel determinatiōis
tionē ecclie. vel determinatiōem et sniam cōe dōs
cto. Et nō debis qui p̄ multa media et non clara
p̄banke cōtra p̄cepta et articulos.

In huiusmodi §. XXIX

ergo qz in dubijs tutior via est eligenda. ut d̄ de
spon. c. iuuensis. Jo. p̄sulēdū est vniuersiqz ut ab em-
ptione talū iuriū abstineat. sic concludit p̄fatus
Lau. in suo tractatu de ysuris. qz quis rōnib p̄bet
dictū h̄cū sustineri posse ut licitu. vt. §. Et sic et
excludit Inno. in silib h̄cib qui dubijs sunt sup
c. p̄suluit de ysu. Qui aut̄ iam fecissent dictū cō-
tractū emptōis dictor iuriū p̄sulēdū eset q si
rescindere possent ipm̄ h̄cū reuēdēdo cōitati ipi
salubrie eset. et qd inde recipient ultra suū capitale
qd posuerūt in emendo paupib ero garēt. Uel si
hoc cōmode fieri nō posset post recepta sorte suaz
ex redditib annalib a cōitate paupib seu locis
p̄is legarēt fm quosdā ut Jo. do. car. aut cōitati
remitterēt ipm̄ ius exigēdī redditū illū fm alios
ut Gui. et Hrc. de ari. q si tale cōsilīu recipe recu-
saret qz reputā illa licita esse et rōib seu cōsilīis
habitib a sapientib circa hec. et pdicta iura emere
intēderet vel iam empta retinere. et annū reddi-
tū illo p̄ recipe ut licitu in pperū. et alijs legare l
vēdere ad placitū. relinquēd⁹ vī iudicio suo. nec
cōdemnandus ex h̄ aut denegāda absolutorio tāq
p̄seuerans videat in vīcio ysure. Multomaḡ in
pdicatione in bmoi materia nō est p̄cipitanda sen-
tentia q sit mortale seu ysurarius h̄cū. ut dicit
Lacellarius pisensis in generali loquē de dubi-
is materij de mortali. et h̄ ne inūtia laque⁹ aīah
bus. xxvij. q. i. et viduas Sed nec et pdicare expe-
dit licitu esse h̄cū ne via petur cupiditat. Si v̄l
nil dīcedū de tali materia. aut si dicat aliqud ostē-
dendo dubiū esse. et p pns p̄suadēdo ab abstinentia
istius h̄cū ut tutior via eligatur. Sed p̄supposi-
to et q dictus h̄cū esset licitus illi q vacat ep̄ti
oni bmoi iuriū nō aliquā cā rōnabilis ducti. si soluz
ad augēdas diuītias et sue cupiditat satissimē
dū. nō vidēt posse excusari a turpi lucro. qd mor-
tale est et si nō obliget ad restitutiōem. Et si ita ei
merēt intendētes p̄ h̄ cōitati mutuare vī parati
ad mutuandū voluntarie ipi cōitati. p illo redditū
annuali bmo. ab ysura excusari nō possent. fm. c
cōsuluit. ex de ysu. Secus aut̄ si intēderet emere
ab h̄cū ius in mōte seu imp̄stis et loci. sic cīmū
tur pdicta et iura licita et nō mutuare cōitati.

In super cum cleri. §. XXX.
ci et religiosi magis h̄ceri ab omni specie mali
debet abstineare. ut ex de vi. et hone. cle. c. Lū ab oī
et fama eoz non pollui. sed pollere dī in p̄plis fm
Aug. rī. q. i. nolo. et laicos qscungis in vita et mo-
ribz p̄cellere deceat. ut dicit Hiero. viij. q. i. c. qz
ideo abstinenre debet ab emptōe bmoi iuriuz. nec
hoc ab alijs trahat in exemplū. q si eis p̄ testim le-
gentur vel alio p̄to mō p̄feratur si eis licet reddit⁹

Capitulū

XII

habere licebit et istud possidere. Consultius tamē facerent vendendo cōmunitati.

Quod autem vo. §.XXXI.

lentes, p̄bare h̄cū esse illicitum inducūt illud. In dubijs curior via est eligēda. Rñdet hoc esse verū de honestate et meriti maioriātate nō de salutis necessitate q̄ ad oīa dubia, alioquin opteret oēs religionem intrare cū curior via sit q̄ in seculo p̄ma nere. Et istud sc̄z religionem intrare utiq̄z cōiulit non p̄cipitur t̄tciū. q.ū. c. admonere.

Item cum dici .§.XXXII.

tur a quibusdam q̄ exponere se p̄iculo p̄cti mortalis est mortale fīm. b. Tho. in. viij. s̄ emere p̄dicta iura est exponere se p̄iculo peccati mortalitatis q̄ du bium est vtrū ibi sit mortale. Rñdet negādo mio rem. Nō. n. emere p̄dicta iura est exponere se p̄icu lo peccati mortalitatis simpliciter loquēdo. s̄ bñ cū ista cōditione adiūcta. s̄. dubitādo ibi esse morta le sumendo p̄prie dubiū. cū sc̄z nō magis declinat ad vñā p̄tem q̄ ad aliam fīm rōem. Sed q̄ emit p̄ dicta p̄t nō dubitare de b. sed opinari licitū esse ex quo p̄ ecclesiam nō est determinatū cōtrariū. et multi sapiētes et periti licitū aſſeuenter. et multo magis q̄ crederet oīo talem h̄cūm esse licitum peccaret mortaliter illa emendo.

Item quod dici .§.XXXIII.

tur a quibusdam q̄ quidam papa morib⁹ et sciētia p̄dītus dixit h̄cūm hunc esse illicitum. nō p̄ p̄terea sequitur q̄ sit illicitus qz talis papa nō determinauit illud papaliter sed magistraliter vnde cit Hug. in quodā simili. et habet in glo. qđam de cre. Hoc enī declarauit papa q̄ vt priuata psona sentiebat circa illā materiā. nō aut̄ vt papa facien do sc̄z decretū siue h̄stōem sup̄ rali inatecia. nam talis determinatio sic facta piudicaret et p̄ualer̄ auctib⁹ et dictis quoruclinq̄z docoz̄ vt plene ba betur dist. x. p̄. corū. Qd̄ at dī p̄ Greg. Bonaruz̄ mentiū ē ibi culpa timere vbi culpa nō est. dist. v. ad eius. valer ad b̄ q̄ dīctū est. s. vīez q̄ rimēdū est ne ibi sit culpa. et iō p̄sule abstinentium.

De soluētib⁹ .§.XXXIV.

autem ipsas collectas seu p̄statias cōitati q̄ ad re ceptiōem annualis redditus quem eis concedit cōitas cōiter p̄cordant q̄si omēs licitū esse exquo coacti soluēt. tanq̄z quoddam interesse. i. damni sui evitatio p̄ ipa pecunia coacte mutuata detur a cōitate. cum etiam ipa cōitas libere et expediter sponte cōcedat illū redditū p̄ modū doni si inter esse locū nō haberet. ex eo q̄ ciues vidētur obligati ad subveniendū sue cōitati. et ad exponendum omnia sua bona īmo et vitam p̄ salute reipublice Quidam aut̄ de ordi. berenī. vt Grego. de ari. et Gui. dixerūt p̄dictos mutuātēs seu soluentes p̄ stantias cōitati non posse recipere dīctū redditum annuale nisi quousq̄ recipiat suā sortem cū inter esse. i. damni inde securis et non vltra posse recipere. sed cōiter hoc non tenetur nec a magistr⁹ or dīnis p̄dicatoꝝ. nec minor⁹ nec a iuris p̄spītis. sed i

gpetuum dicunt recipi posse. Qui autem volūta rī non coacti soluēt dicas p̄stantias p̄pter lucr⁹ qđ intēndūt habere ex redditu annuali visura; cōmittūt. exq̄ p̄ncipl⁹ lucr⁹ intēndūt in illo mutuo. Secus si secūdario. s̄ est ideo mutuant q̄ coguntur. sperant tñ recipie illū redditū vñ aliquotum cōsolantur nō tñ et illo lucro mouētur ad mutuandū s̄ et coactione vel etiā et liberalitate ad. s̄b; ueniendū necessitati seu cōitatis.

Capitulum. xij. de Rapina.

Olite sperare i iniqui

tate rapinas nolite cōcupiscere. diuitie si affluant nolite cor aponere. Ps. Iri. Tenerabilis. Job. cassianus in collation. bo dīc diuitias similes esse vilco. Sic ut enī vīcus im plicans auem impeditne possit sursum volare s̄ cadit ad terram. et sic capitur ab auctor. ita amor diuitiaz̄ im plicat mentem vt non valeat q̄ sursum sunt querere et appetere. sed si. vult ad sup̄na et sp̄ rituali. et se leuare relabitur ad terrena querenda etiam rapiendo aliena. vnde capitur etiā a dī abolo vt ait apl's. i. Lox. vi. Neq̄ rapaces regnū dei cōsequentur. et ratio est. qz faciunt cōtra caritatem p̄tini et cōtra p̄cepta dei quoꝝ obseruatio necessaria est ad sequendū regnū dei. Dicit enim deus Exo. et. Nō furtū facies. Nōcē aut̄ furtū in telligīt omnis usurpatio illicita rei alieniae occulta sine manifesta. vt dīc Aug. xiiij. q. v. c. pena le. Et frequēter accidit q̄ non solū in morte om̄nia sibi auferuntur. sed etiā in vita vel a dīnis tpalib⁹ vel a stipēdarīs v̄l ab alijs. Unū dīs p̄ Esay. xxiij. Ue q̄ p̄daris. nōne et ip̄e p̄daberis. et cū consumatus fueris dep̄dationē dep̄daberis. Exemplū manifestū ad Ira; bēmus. i. Reg. iij. de amalechītis q̄ cū fecisset magnā p̄da et incendiū in sicelech vbi dauid cū familia sua habitabat sed tunc erat absens reversus et cōsilio dñi p̄secutus est illos et inuenit eos discubentes qui q̄li festū celeb̄at dīc p̄ cuncta p̄da et sp̄olijs captis et eis oīa abstulit et fugāuit. Et q̄ paucissimi sunt qui nō inuoluti se rapinis aliquo mō. iō phiseus rōnabilitē dño ḡtī as referebat ab h̄ virtio coq̄ces se immūne. Deus gr̄as ago tibi inq̄t. q̄ nō sum sicut ceteri homī rāptores iniusti. Lu. xvij. Nolite ḡspare et. vbi tā p̄nt notari. Primo interdīcifidētia circa opulentiam tpalem. ibi. nolite sperare. Secūdo excludit violentia cōtra substantiaz̄ mūdiale. ibi. Rapinas nolite cōcupiscere. Tertio abhīc cōcupiscētia q̄z ad inherētiam corp̄ finales. ibi. Diuitie si affluant.

Quantum ad primum .§.I

Nota q̄ iniquitas hic appellatur opulētia tpalis seu diuitie fīm Hug. card. Unū et saluator dixit. Luce. xvi. Facite vob̄ amicos de mammona iniquitatib⁹. m. immona autem sīriace latine diuitie interpellantur fīm Hiero. Dicuntur autem diuitie iniquitates seu iniquitas non q̄ in se male sint. sed p̄pter tria scilicet quia.

Titulus Primus

Inequaliter dispensantur
Nimis solerter procurantur.
Dominus eis communiter abutuntur.
Quod diuitie inequiter dispenses de se per. Nam vnum paup est et de eis nihil; alius aliquatulum. ali' multum. alter plurimum. et pterea in Basiliis dicuntur diuitie iniquitas. i.e. inequitas. quod non equiter distri'bus sunt homines. Nec tamen habet ex hominibus industria cum videamus multos in industrios sat egere. et simplices et incurios abudare. Nec est de demone. quod non potest facere sine deo pmissu. unde quod ipse dixit Christus cum tetrauit de auaricia omnes ei oia regna et dicens. Nec omnia mea sunt cui volueris do illa. ut habeas. Lu. viii. meda cum dicit. nec mirum. quod medietate est propter eum. Job. viii. Sed a domino deo est hec varia diuitias et inequitas dispensatio opacitatem vel pmissione. quod intelligitur Iob ait. c. xij. Abudat tabernacula pdomini et audacter p uocat dominum. s. ad iram. cum oia dederit eis deus in manus scilicet pmissum. Nam autem huius inequitas dispensatio in tpe assignatae Amb. ait. Nunquid iniquus est deus ut non nobis equaliter distribuat vite subsidia. ut tu quidem esses afflatus et abudans. alijs vero decesseris. Et non potius quod voluit tibi benignitas sue erga metu pferre. aliij vero virtute patientie coronare. dis. xxvij. sic hic. Si ergo diunes non vult diuitias ad finem quem dominus ordinavit. tunc et credidit ut scilicet recognoscatur ipsum ut benefactor et diligat. et per nos ei indigentibus largias non habet quam spandi vita eterna. unde recte dicitur talibus. Nolite sparcere in iniquitate. i.e. in diuitiis scilicet repletis. Nam et diuitiis epuloni dictum fuit. Recordare quod receperisti bona in vita tua. Lu. xvi. i. remunerationem accepisti per diuitias. et ideo non potes sparcere salutem. Unde Eccl. xxxi. 8. Beatus vir qui inuenitus est sine macula quod post aurum non abiit nec spaurit in pecunie thesauris. Secundum dicitur diuitie iniquitas ppter nimiam solicitudinem quod habebat ad eas. Unde saluator loquens de terra spinis occupata in quod per cecidit seminis. dicit significare eos quod a diuitiis et solicitudinibus mundi suffocatur. Lu. viii. 10. Adiungit ergo sollicitudinem diuitiis. quod sine ipsa sollicitudine diuitie habent non poterunt quod ideo est spinis separari. quod perinde metu frequenti sollicitudine et antletare. et sanguinem percuti et pluriū eliciunt. et sub dei auditu electi suffocant ne fructu sequitur. Et hec sollicitudo est malitia seu iniquitas ut dicit Stephanus. c. viii. q. v. sed hoc exponens illud. Facite vobis amicos de manoma iniquitas. Speraret at multi et ipsa sollicitudine sua circa diuitias non posse deficere et ageret. puidere ad plenum occurritibus casibus sed nolite impare in iniquitate ait post. i.e. i ipsius diuitias et vita sollicitudine ad eas. et erit. quod una est spes ista et deficitus. Videtur enim quod terribile diuitias deficitur et de magnis copiis venire ad paupertatem. Et hoc est quod ait apostolus. i. thymo. vi. Diuitiis habent seculi principem non sublimis sape nec sparcere in incerto diuitiarum suarum. Et propterea legitur quod deo timet quod sibi superfluebat et lucro de laboribus suis oia de diei diei paupibus largiebat. Intravit autem suggestio diabolus in cor eius ut vicis non paupibus erogaret amplius quod sibi superfluebat et seruaret ut necessitatibus eius futuris puideret. Et cum pgregaret et seruaret ut necessitatibus eius futuris puideret. Et cum pgregaret magna quantitate pecunie cum magno labore et sollicitudine et in illa sparet contigit ut quodam die cum laboraret pede percussit genu.

ad eo ut laborare non possit necire. Lepis ergo pecunia congregata in medicos et variis medicinas et pcedere. et tota iam exhausta permanebat infirmitas et ita agrauata quod de psona medico pceptu pcedere abscondere ad mortem evadendam. Et quod in angustia constitutus reuersus est ad seipsum cepit se arquebus de sua vanorum spe in illa pecunia. et domini mihi implorare ut non aspiceret ad suam iniquitatem. sed redderet sibi psonam sanitatem. pinitus ad solita pietatis opera rediturum. cum anglus apparuit cum stomacho ait. ubi sunt diuitie tue congregatae. quod per eas in quod tantum spes habebas non fac te sanari. Uerum quod recogit iniquitatem tuam non vult de respicere ad factitatem tuam sed tibi sanitatem tribuo. ita ut caueas non amplius sparcere in iniquitate et in deo vivo. et tages pede ei subito curauit cum plene. Dicitur tertio diuitie iniquitas. quod milite iniquitates committuntur propter eas et per eas. Propter quod dicit Salomon. Eccl. v. Diuitie congregatae in malum domini sui. Et Hieronimus. Dis diunes autem iuxta aut heres iniuncti. per ipsas ei diuitias sponte querere iusticiam. scientes quod pecunie obediunt oia. unde ypsi. i. li. sen. Lito vidolat auro iusticia nullaque re ptemscit culpam quam redimere senum existiat. et. q. iii. paup. Per diuitias sicut diunes habent officia et beneficiia et exaltat superbia. Aug. Clericus diuitium superbia per diuitias sperat miser habere obtinere veniam et supernam priorem dando elynas. et eo quod ipsa vita ait. Facite vobis amicos de manoma iniquitatem. ut cum defecerit recipi. vos si eminabitis. quod si dicat. dabo paupibus elynas ex iniquis diuitiis per meritum et oportes eorum patitur vobis regnum cœli. sed hoc est quod ipse diuitie et si per iniquos modos et nimia sollicitudinem congregata non est scobitorum restitutum certe. Nam illa oportet certis personis restituere per filium oportet. theologos et canonistas. Nec sufficit hospitalia vel ecclesias facere aut paupibus erogare. ut hec est de hominibus. sed dignum. Et augustinus. Neque si agricola iniquum ac pperatum iuvat ita quod sicut et ex eo per fructibus largas elynas faciat hoc rapina iustificat. cuiusque q. v. c. neque. Sed si restitutio fienda est incerta tunc paupibus erogandum. et est alia illicta lucra et superflua. et hec in statu generali fienda ut fructus percipiat. nam ut dicit sapiens. Dona iniquorum non probat altissimum. nec resipicit in oblationibus iniquorum. nec in multitudine sacrificiorum eorum. ppiabili peritum unde et Job. xxvij. Quod est spes hypocrite ut auare rapiat. quod si dicat nullam spem patitur salutem. et si ex rebus rapiat daretur elyna cum deinceps potius restituere. Nolite ergo sparcere in iniquitate.

Quantum ad secundum. §. II.

excludit ab hoce usurpatio regum in eo quod de rapias nolite et cupiscere. sicut autem illicitum est et percepit deus derum rapine. ita et multo fortius ipsum per rapies. Et appetit quod de rapie prohibetur lege diuina et puniri iudicio dei perisse. sed opus rapine prohibetur lege diuina patriter et humana. et in utroque foro dei scilicet romani punitur qui transgrediuntur. quod perturbant nimis pacifici homines coniunctum. Unde dominus per Esaiam. I. Ego domini habeo odio rapinam in holocaustum. et etiam si mihi ex ea fiat sacrificium. Odi regnum dei est reprobare et punire. et puniri reges rapitorum ponit Amos prophetam in. c. tertio dicens de eis. Nescierunt facere rectum. thesaurisantes iniquitatem et rapinas in edibus suis. Propterea hec dicit

Act. 9. dimitus

Act. ad istud cremply
oratnam

Capitulū

XII

dñs deus. Tribulabis terra. i. corpus circuicetur
scz penis. et detrahēt ex te fortitudo tua. i. aia tua.
q̄ est fortis ad rapinas et alia mala. deorsum trahēt
ad inferos et diripiētur edes tue. vbi. s. sunt cōgre
gate rapine.

Notandum autem .§. III.

¶ quinq̄ modis 2mittit rapina scz in usurpatis
dominijs. in publicis bellis. in manifestis latro
cinis. i. pedagijs et gabellis indebitis et iniustis cal
lis et dānis. ¶ Quantū ad p̄mū cū alijs dñs vel
cōitas accipit l̄ detinet ciuitatē l̄ castri eccie l̄ im
periū vel alicui dñi nō iusto titulo. vtriḡ raptor ē.
et omne lucrū et cēsum qđ inde p̄cipit et salariū qđ
inde p̄cipiūt officiales et rectores ab illa. rapina ē.
Rapine ipioꝝ detrahēt eos. ait Salo. puer. xxi. i.
deorsum trahēt ad inferos. sī scribit de Alexā. i.
2 Mach. i. q̄ postq̄ p̄cussit Dariū regez p̄faz et me
doꝝ p̄stituit plia multa et oīm obtinuit munitio
nes scz p̄ rapinā. et infecit reges terre. et p̄rasijtis
q̄ ad fines terre. et accepit spolia multitudinis gē
tiū et obtinuit regiōes gētiū et tyrānos et facti sur
ei in tributū. vñ refert Aug. in li. de ciui. dei. q̄ cū
quidā pyrata dicit. Dyomedes cap̄ suis et B.
lecadro p̄ntrat̄ introgauit eū alexander. Quare ma
re infestū h̄bet. s. p̄dando p̄ ip̄z. cui r̄ndit li bera cō
rumacia. q̄ ea cā et rōne q̄ ip̄e totū mūdū p̄seqbat
Sed q̄ ego inq̄t p̄uo nauigio id facio. latro vo
cor. tu vo q̄ maḡ classe scz gētiū multitudine id a
gis diceris imperator. Nam alia dñia nō ē in me et
renisi q̄ ab h̄ me necessitas cogit. te vo imēsa cu
piditas. Demum mortuus est alexander et detra
ctus est cū rapina sua ad inferos.

Commititur secūdo ra .§. III.

pina in bellis. Qui enī iniustū bellū agūt. in om
nib⁹ q̄ auferūt ab eis 2̄ q̄s plian̄ rapinā faciunt
fm. b. Tho. ii. q̄. q. lxvi. arti. pe. Qui aut̄ iuste bel
lant si ab hostib⁹ laicis accipiāt nō 2mittit rapi
nā. sed ab alijs capiētes nō sunt īmunes a rapia.
puta si a p̄sonis ecclesiasticis moratib⁹ i ciuitatibus
et loci alijs hostiū. nisi illis bonis et virtualibus
hostes souerent. et loca eoz eēnt incastellata. eti
am eccie fm. Būll. et Ul. seu si a viatorib⁹ seu a su
is virtualia et alia. et cōiter faciūt. rapiāt. vñ Jo
bap. dicit militib⁹. i. stipēdarijs p̄cētib⁹ doceri vi
am salutis. Estote 2̄tēt stipēdij v̄ris Lu. iiij. bo
cens inq̄t Bmb. sup Lu. Idcirco stipēdia 2̄stituta
esse militib⁹ nedū sumpt̄ q̄ris p̄do crasset. di. lxx
vi. c. in singulis. Et ut dīc aug. militare nō ē pec
catū. s. de se. sed p̄p̄dā militare h̄ petim̄ ē. xxiiij. q̄
i. militare. Etiā cū h̄ fieret in bello iusto. fm. bea
tho. vbi. s. vici p̄ncipali itētōe cupiditat̄ et rapie
vñ oēs tales sunt i dāniōis statu. qđ hodie peine
in oīb⁹ stipēdij iueniēt. Pone inq̄t p̄s. loquēs de
iniuste bellatib⁹ vel 2̄ p̄lm fidelē. p̄ncipes eoz sic
oreb̄ zeb̄ et zebēt et salmana. q̄ ex̄tēs capitanei ma
dianitaz iuste bellauerit. et rapiēdo bona eoz s̄b̄
iugauerit p̄lm dei. sed p̄ gedeonē cū treccētis oc
cisi sunt cū exercitib⁹ suis cētūi ḡintimilib⁹ dicti
principes et habet Judi. viij. z. viij. De bello h̄es i
tra in tercia parte. t̄cu. uij.

Commititur tertio ra .§. V.

pina in latrocinijs aptis Tales erāt q̄ descedētē
ab hierlm in iericho expoliauerūt et plagi ipsois
abierūt semiūno relicto. vt hētū gabolice Luc.
x. Et latrones qđē maritimi q̄ dicūt pirate p
mare p̄dāces q̄s et cōicati s̄ nec absolui p̄nē ci
tra apliā sedē. Silr et latrocinātes p̄ terrā q̄ spo
liat seu rapiūt sua a romperet et alijs pegrīs eccias
et loca sc̄a vilicātib⁹. aut et eos q̄ p̄ suis negocijis
vadūt ad curiā romanā v̄biciq̄ sit. l̄ inde rede
untes ad p̄p̄ria. aut portates ad curiā victualia. si
mili mō ecōicati s̄. vt. j̄. hētū. uij. p̄ce. ti. i. Alij
vo latrones q̄ alis p̄dat ac et naufragites expoli
ant reb̄ suis. debēt excōicari vt et de rap ecōica
tioni. Et cū alios sceleratos ut hōcidas. adulte
ros. pditores et bmoi 2̄fugietes ad ecciaz rōne e
munitas ecclesiastice dēat defēdere et n̄ p̄mittere ibi
capi istos p̄blicos latrones tueri n̄ d̄z. et de emu
eccle. Ehi qđē et in vita p̄nti male fortunātur. si
cū et duo latrones q̄ cū xp̄o crucifisi s̄. vt habet
Mach. xvij. Et duo p̄ncipes latronū. s̄. rechab̄t
baana q̄ portates caput s̄bōserb̄ filij Saul occisi
ab eis. sc̄e dānde eos occidi. et p̄cīs eoz manib⁹
et pedib⁹ sc̄e suspēdi. vt hēt. ij. Re. uij. De multipli
ci pena boꝝ raptor̄ h̄es intra post sequētem. §.

Quantum ad quartū .§. VI.

Erigētes vel ipoñētes noua pedagia v̄l guidagia
q̄s dari instituta s̄. et viatorib⁹ l̄ mercatorib⁹ p̄
sonis l̄ reb̄ q̄s deferūt. erigētes ip̄i sine lnā p̄nci
pis. i. pape. vel imperatoris rapinā 2mittit et excōi
cati s̄. nec citra sedē apliā p̄nē absolui. Erigētes
aut̄ 2̄suta seu cū lnā p̄ncipis noua et nō tenentes
itinera secura ex negligētia seu cupiditate ne expē
dāt p̄p̄ q̄ viatores spoliat rapinā 2mittit et tenē
tur ad bmoi dāna. Erigētes a p̄sōis ecclesiasticis p̄ se
v̄l alios gabellas et pedagia p̄ reb̄ suis q̄s n̄ defēt
et negotiatiōis rapia et faciūt et se excōicati. vt d̄ cē
si. c. q̄q̄. li. vi. et b̄ n̄i h̄ent lnāz a papa qđ sit in
terrā eccie. Unū et xps cū qđā vice itaret capharna
um dixerit q̄ exigebat ibi pedagia petro. mḡ v̄l n̄
soluit drag. i. illud qđ cōt̄ soluebat̄ p̄ trāsitū i illo
loco. Et itroētib⁹ i domū interrogauit xps petrū
di. symō. Principes frēa q̄b̄ accipiūt s̄butū l̄ cen
sum a suis l̄a aliēis. r̄ndit synō petr̄ ab alienis.
q̄sbdit xps liberi s̄. filij. iussit t̄n ip̄m ire ad marez
staterē quē iueniret i ore p̄sōis hamo capti dare. ex
igētib⁹ ad tollēdū scādalu ut hēt math. xvij. Adin
nuēdū q̄ p̄sōe religiose et ecclesiastice q̄les erāt xpus
cū discipulū n̄ tenēt tallia soluer̄. ipoñētes q̄z talli
as seu collectas seu p̄stātias dāni p̄ales l̄ ciues a
licui cōstat̄ p̄sonis v̄lra debitū rōis n̄mias l̄ i
portionatis et certa scia. Silr erigētes a subdi
scrutia 2̄debita i p̄sōis l̄ reb̄ et opas l̄ agr̄ et rectu
ras aialū rapinā 2mittit fm. b. Tho. iiij. q̄. q̄. lxvi
ar. pe. de q̄b̄ d̄. Ezech. xxij. Principes i medio ci
q̄sli lupi rapiēt p̄da roboā rex q̄ noluit alleūtare
iugū seu onēractionū ḡue qđ salomō p̄c̄ ipo
suerat p̄p̄o israel ad continuandam pompaꝝ et ia
ctantiam curie sue amissit decē p̄ces regni sui. i. x
tribus qui exigebat. p̄ eo lapidatus fuit a populo

Citulus Primus

ut paret. iij. Regū. xij. Exigentes tallias a clericis sine lniā pape rapinā faciunt. et postmodū si nō cesauerint ab hmoi sunt ercōitati. ecē de immo. eccl. c. nō minus. t. c. aduersus. Ite et de cen. q̄q̄. lib. vi. aduersus. de q̄ ercōitatiōē hēs. in. uij. pte. t. i. Quicūq̄ aut̄ rapina sit et pdictis mortale peccatō est. et p̄nter ducēt ad eternā mortē nisi fiat d̄ ea rapina et restitutio si pōt. Un̄ Ezech. xviiij. dīc dñs Si genuerit q̄s filiū latrone rapiētē rapias t̄c. nū qd̄ viuet s. talis raptor. nō viuet vita. s. ḡr̄s mor temorēt. s. corpali. et inde etna. Ergo rapinas no lite p̄cupiscere. De tallis seu collectis pedagys et gabellis. vide plene infra eodem titulo.

In tertio principali .§.VII

psalmista docet remouere p̄cupiscētā. i. amorem diuitiar̄ q̄ sc̄z q̄s eis inheretet vltimo fini dīces Diuitie si affluant. i. etiam si a deo fluant p̄ licita acq̄sitiōem. nolite cor apponere. i. ibi p̄stituere si nem eas amādo ut p̄ncipale bonū b̄ enī esset frui eis. Nam frui fīm mḡm p̄mo finiāz. dist. i. ē amō reinheritare rei. ppter se. qd̄ fidū nō est. nisi summe trinitati. Nam fīm Hiero. ip̄ossible ē ut p̄nctib⁹ quis et futuris fruāt bonis. i. gl̄ia celesti. Et h̄ ē qd̄ ait salvator. Difficile est diuite intrare in regnum celoz. Mat̄. xiv. Loquit̄ emi de diuite q̄ p̄ficiūt suū vltimū finē in diuitijs cui⁹ signū māfestū ē ap̄onat cor diuitijs ita q̄ ibi p̄stiuat finem qn̄ ppter diuitias acq̄redas vel p̄seruādas patut est facere p̄tra dei p̄ceptū. De h̄ et intelligit illō Luce vi. Ut eterne. i. dānatiōis yob diuitib⁹ q̄ haberis cōsolatiōem v̄ram. Nolite ḡ cor apponere diuitijs cōstituēdo ibi finē p̄ modū fruītōis. Et rō q̄renō sint diligēde q̄ ibi nō rep̄t qd̄ p̄cedit. s; decipiunt et ppterē t̄pus appellat eas fallaces. Nā p̄mittit felicitate fruītōis p̄fecte. et p̄stant miseriā dānatiōis eterne. vñ Salomō ait. Ec̄s. v. Qui amat diuitias nō capic fructū ex eis. Fructū fīm b̄. Tho in sum. dī a fruo. fruēt q̄a fructē vltimū qd̄ desiderat et expectat de arboze. Un̄ zgrue signē fruītōem dei q̄ ē vltim⁹ finis q̄ desiderat et expectat. cur a nob̄ et op̄ib⁹ n̄fis. Et enī vltimū in actibus gle. q̄ post visionē et tentiōem seu dilectionē seq̄t̄ fruītō. Un̄ Job. xv. dīc dñs xp̄us. Posui vos ut eat̄ sc̄z p̄ bona opa viā mādatoz et fructū afferatis. i. cōseq̄mīni etnā fruītōem. Hmōi āt fruītō in se h̄ sanctitatē suauitatēt puritatē. sed q̄ amat diuitias ut auarus de q̄ ibi loqtur non capit ista et eis. nā insatiabilis ē. vñ Lchr̄. Ipa ap̄positio diuitiar̄ auger flāmā. et maior sic cupido. Et Amb̄. Nec satanas vñq̄ aderit cupiditati. disti. xlviij. sicut bi. Sc̄do auarus p̄uat suauitatē ppter qd̄ dī. Ec̄s. v. Saturitas diuitijs. i. abūdantia maḡ nō sinet dormire eū. Tertio puritate priuaz. nam ut dī. Ec̄i. r. Auaro nihil est selest⁹. hic aut̄ aiām suā venalē h̄. qd̄ p̄t̄ q̄ p̄ uno solido lucrādo v̄edit aiām suā diabolo p̄mitendo men dīcū pluriū et hmoi. Ergo exq̄ nō capic fructū q̄ intendit ex diuitijs fīm psalmista. Diuitie si affluant. nolite cor apponere.

Et pro m̄iori decla .§.VIII.

rationem aterie huīus pōt sic diffiniri Rapiua. s. q̄ est rei alienē nō sacre in loco nō sacro illicita p̄ violentiā ad lucrū facta usurpatio Declarādo at p̄ticulas ei⁹ nota q̄ usurpatio dīcit acū in gene re. Sciendū tū q̄ rapina sumit̄ multiplicitē. Uno mō largissime et ip̄ proprie. p̄ oī usurpatiōe in debita siue rei t̄galis siue rei spūal. et sic sumit̄ ad Phil. ij. Nō rapinā arbitrat̄ ē. s. xp̄us iesus ēt se eq̄lē deo. sed h̄ fecerūt p̄mī p̄ntes q̄ v̄rdīc Aug. vo luerūt rape diuinitatē. i. dei eq̄litatē. et pdiderunt felicitatē. sed h̄l⁹ rapine xp̄s soluit penā. ex h̄ ē qd̄ dī p̄ p̄s. Que nō rapui tūc et coluebā. Secundo sumit̄ min⁹ large. p̄ usurpatiōe et acq̄sitiōe l'retentione illicita rei t̄galis q̄cūq̄ siue manifesta si ue occulta. et sic Amb̄. dīc. Siq̄ usurpā accipit rapinā facit. xij. q. uij. Et aug. ait. Si qd̄ inuenisti et nō reddidisti rapuisti. xij. q. v. qd̄ tū prinet ad furtū. Et hiero. Aliena rape p̄uincit q̄ v̄lra nēcīria sibi retiuere p̄ba. di. xlij. s. i. qd̄ tū intelligit̄ supfluo nature et p̄sonē. Tertio mō rapina sumit̄ p̄prie et stricte sc̄z. et usurpatiōe rez. violēta. et de hac xp̄s p̄bariseis ait. Pleni estis rapina Ma thei. xxij. Et fīm hāc acceptionē p̄p̄riā h̄ diffinitur Un̄ in ea ponitur dīcēt̄ ab alijs usurpatiōib⁹ Rei alienē dī ad dīam rei p̄p̄t. nā rē p̄p̄ia si q̄s etiā p̄ violētā accipet ab eo q̄ ab alio abſtulit dīz alportat nō ēt rapina. nec ēt p̄ q̄ ad locū raptor se p̄tulit et portavit q̄uis alī malefaceret cuī posset in iudicio repetere. Nō sacre et in loco nō sacro subdit ad dīaz sacrilegij. q̄ res sac̄ auferunt. vñ de loco sacro res nō sac̄. Illicita addit̄ ad dīam eoz q̄ et si māfeste et p̄ volūtātē eoz a q̄bi accipit̄ auferātur. tñ licite tollunt̄ ut i bellis iusti. cuī debito mō auferūt̄ bona ab hostib⁹. et cuī alī debitu ab alīq̄ iusto publica auctēte auferē. Ibi ei nec rapina nec p̄cēt̄ ē. ar. xij. q. v. c. nō sane. Per violētā ad dī ad dīam furti q̄ nō manifeste sed fraudulēter res rapūt̄ alienā. p̄b̄ enī p̄b̄ distinguit furtū a r̄apina. v. cthi. q̄ furtū occultā. rapia q̄o violētā v̄surpatiōē p̄portat. et sic s̄t̄ diuerse sp̄es auaricie. Ad lucrū facta dī ad dīam rapt̄ q̄ē sp̄es luxurie qm̄l rapiēt̄ ad cōcubitū nō ob lucrū. de quo. j.

Nota secūdū beatū .§.IX

Tho. ij. q. lxvi. q̄ rapina est q̄ui p̄cēt̄ furto tripliō rōe. Prima ē tal. Furtū trapina h̄nt̄ rōz p̄cēt̄ p̄fūolūtarū qd̄ ex pte ei⁹ cui aufer̄t̄ res. qz. s. cōtra volūtātē ei⁹ aufer̄t̄ id cui⁹ ē dñs. vbi ḡ maḡ re p̄t̄ de iuolūario ibi maḡ p̄cēt̄. s; maior rō iuolūtarū iuēnit̄ in rapina q̄ in furto. q̄ violētā q̄ rep̄t̄ in rapia directō opponiēt̄ volūtātē q̄ igrātia q̄ i uenit̄ furto cuī nesciēte eo res auferat. et iō q̄uius p̄cēt̄ ē rapia furto Sc̄da rō ē q̄ p̄ rapinā n̄ solū i fer̄dānū s; ēt ifer̄ iuaria p̄sonē. cuī h̄ v̄gat̄ i q̄ndaz i ḡminia i p̄p̄one. et beciuria p̄sonal p̄p̄oderat fraudi l'dolo q̄ griner ad furtū. Tertia rō sumit̄ ex pena a legib⁹ vtriq̄ p̄ctō ip̄posita. Nā fīm leges canonicas et ciuiles q̄ui p̄unis̄ rapia q̄ furtū ut. j̄ p̄eb̄it̄. Quis aut̄ dubitat scelerati⁹ esse p̄missū qd̄ q̄uius est puniū. in q̄ Hiero. xxij. q. i. nō affera mus. q̄ at̄ hoīes maḡ v̄cident̄ de furto q̄ de r̄apina nō est ex eo q̄ furtū sic turpi⁹. i. q̄ui⁹ q̄ rapia

Es est enim verecūdā fīm pōm. iij. ethi. timor de turpi actu. sed ut dīc. b. Tho. q̄ hoīes sensibilib⁹ ibe rentes magis glānt de vture exteriori q̄ manife statur in rapina q̄ devtute interiori q̄ tollit p̄ pecatū. et s̄ minus verecūdātūr de rapina q̄ defurto. cūq̄ magis deberet de rapina erubescere. Ra pinas q̄ nolite cupiscere ait p̄s. Et multo magis nolite facere exq̄ grauius est furto. a quo homies cōter se custodiunt. et grauissime etiam puniunt. Et de pena infra ponitur.

De pena raptoris No. §.X.
ta q̄ cū q̄s rapit res alienas fīm leges si agat ifra annū ciuititer puniit in q̄druplū spūtata. s. ipa re. Si aut post annū puniit in simplū. ff. vi bo. rap. l. i. et q̄. te neq̄ tñ raptor ad istā penā postq̄ fuerit cōdēnatus fīm Lbo. Si vo agat crīmāl p̄ puniit p̄ peer vim sine armis in tertia p̄te bonozz et infamis. ff. de vi. l.i. Si aut cū armis puniit deportatiōne. qz s. deportati ī insulā et pdit oia sua bona. Jus tū. de publi. in. iij. f. itē ler iulia. Scdm canonēs vero multipliciter puniit. Et p̄ma pena ē. q̄ ercōi carur ab illo epo in cui epatu fecit rapinā. et de rap. et incē. c. i. et. q. iij. placuit. Itē de negatur ei p̄nia nisi restituat ablata. vel securitatē plena faciat et de redditō si h. libeat vñ possit. si vo nō hret vñ posset. et distulit accipe p̄niā vñq̄ ad mortē et sic nō pōt satissacere. si petat p̄niā dabili et tēt via ticiā. si aut decedat impenitēs tūc et viaticū et sep̄tura negabit et. e. c. sup eo. et. c. ī litteris. Qd si n̄ habet vñ redditō nec heredes nec p̄pinq volūt facere. ip̄e tūc p̄trit facit qd pōt l̄z carde. nō p̄uabitur p̄niā et viatico. Is tñ sepultura negabit. Qd statutū est ad terrore alio. Presbyteri vo q̄ p̄dcā fecerint sepeliēdo ip̄m et hmōi debet deponi ab officio et bñficio ut in dico. c. sup eo. Sz tñ de istis raptorib⁹ occulis nō d̄z iste rigor seruari fīm In nocen. exera eo. ī litteris.

Item nota quod qui .§ XI
principauit in crīe rapine vel furte vel sacrilegiū vel alteri⁹ iniuste dānificatiōis mortali⁹ peccauit. q̄ bus aut modis fiat principatio hmōi p̄tineat in his versib⁹. Jussio. p̄siliu. cōsilius. palpo. recursus. "Participās. mut⁹. nō obstās. nō manifestās. Et inq̄z i quilibet eoz teneatur ad restitutiōem. vñ de nūc ī declaratiōne eoz

Quantum ad quinqz. §.XII
casus p̄mi vñus dat talis regula q̄ si ex p̄cepto alterius vel cōsilio vel p̄sensu. s. coagatiōis. vel palpatione. s. adulatiōis laudādo tñ. Idē de derisiōe vel vilificatiōe ut ad h̄ inducat. puta q̄ diē nō eē bonū ad aliqd. et q̄ nescit rape et hmōi. et h̄ dānificās mouet ad dānificandū. Idē dicit p̄c. de pal. de detractore si p̄pter detractiōem audiēs. p̄scatus dānificet detractū. Uel recursu. si receptio ne furte vñ rei furate ē facta rapina vel alia dānificatio iniusta. ita q̄ alias nō fuisset facta. vel etiā postq̄ ē facta rapina vñ furte qñ ex receptiōe furte vel rei furate. impedit nō solū punitio sed et restitutiō rei ablaciōem. p̄c. de pal. vel cā dānificās b̄z

recursum ad aliquē sicut ad p̄stantē p̄ocimū ad documentū al's q̄libet eoz p̄se teneat insolidū. i. in totū leso seu dānificato et si nihil de rapina pūcīst ad eū aut p̄ se nil damni intulisset. et b̄ q̄usq̄ illo li leso fuerit latissactū. Si autē et sine ope istoꝝ sex cōsilio mādato et hmōi fuissz nibilomin⁹ facta rapina vel dānificatio et nil plus p̄ qdūq̄ op̄ illoꝝ addicū est nō tenet nisi q̄tū de rapina puenisset ad eos. Si vo aliqd plus factū ē ex mādato l̄ p̄silio l̄ alijs hmōi ad illud pl̄ tenet insolidū. Et qd dicū est de iussione idē intellige qñ rapinā vñ dāz nū noise suo factū ratū habuit. bec p̄c. de pal. Itē xi. q. iij. c. q̄ p̄sentit cū duob⁹. c. se. et de resti. spoli. c. cu ad sedē. Itē de cōsilio in p̄uidicū eccliaz. vt d̄ collectis eis iponēdis et hmōi teneat insolidū qui dat tale p̄siliu vñ sequit cū effectu talis impositio collecte clīcis sine līna pape. et de sen. excō. nouērit. Itē qd h̄ d̄ de cōsilio rapine idē intelligit. Pe trus de pal. de p̄silio vñsure. et idē dicit de aduocato dāte malū p̄siliu et ex iigratia. Idē dīc Ricar. d̄ cōsilio qd dāt alii q̄ nō restituat aliena. vñ q̄cū et alio mō p̄siliu p̄stat in dānnū. primi sc̄eret vel ignorātia crassā sine quo p̄silio talia non fierent ar. et de sen. et cō. c. nup. in glo. Cōditors inq̄z statutorū que sunt in dānnū. p̄m Dura. tēnen̄ restituere totū illud dānnū. et silr p̄sultores statutorū illoꝝ. Itē qñ plures volūt insimul itaq̄ vñus nō iret sine alio ad faciendū aliqd furtū vel dānnū vel bellū in iustū vbi īferūt dānnū cuz sit ibi cōsensus cooptatiōis q̄libet eoz teneat insolidū de dānnū dāto. Sed siq̄ tales sequeret ita q̄ si ne eo etiā fuisset factū dānnū teneat solū de eo qd p̄ uenit ad eū et de eo in q̄ dānificauit ar. ad hanc dī stiūtiōem. et de sen. et re. iudi. c. cū inter. et de sen. excō. c. inter alia. et. xl. q. iij. c. qm nob. Notarij etiām vel alie p̄sonē q̄ destruit testā vel alia īstā cōtinētia legata facta locis p̄jō. vel q̄buscūq̄ perso nis. vel debita alia q̄ alij nesciūt seu p̄bare nō p̄nō vñ sequit dānnū q̄ talia nō soluunt. tēnēt insolidū lessis. q̄ p̄stant cām efficacē. Qui vero occul tant et studiōse peccant mortaliter. nec debet ab solui nisi manifestent ea cū opter. Et licet aliqd dīcant eos nō teneri ad restitutiōem. q̄ heredes re manēt obligati leg. itarijs vel alijs creditorib⁹ vñ h̄ vñ cū p̄stat cām efficacē dāni sicut et p̄m dū occulē ea tēnēt. et p̄ matie cū heredes l̄ debitores hoc nesciūt. q̄ tūc nō obligant̄ satissacere. sed et si sciūt et facissacere nesciūt seu nolunt. q̄ legatarij h̄ p̄bare nō p̄nō. nec valet rō eoz sicut p̄ in simili Nam cū plures obligati insolidū. obligatio vñus magis p̄ncipalis non tollit obligatiōes min⁹ p̄ncipalis. sicut obligatio pupilli ad restituēdaz vñurām quā fecit tūc. p̄ eo non deobligat tutorē si pupillus non reddit.

Quantum ad tres .§.XIII.
ultimo casus scđi vñus dat talis regula. q̄ si ta lis mur⁹. i. tacēs qñ videt fieri furtū et dolose tācēt cū possit impeditre. Et silr non obstās q̄ possit obſistere. Et nō manifestans. i. qui scit vbi sit res rapta vel furat a et non manifestat etiam cum de hoc interrogatur. In quolibet horum casuū si est

Titulus Primus

officialis tenetur in solidum cū teneatur ad hoc
et officio suo etiā si nō pueniret ad eū quicq; dāni
ficato sit satisfactū, dist. lervi. c. culpam. Et icel h
ligit Sco. cū interrogat in iudicio et non manife
star ybi sententia res ablata vel alias iniuste pos
sessa posset dño restituī, ita tñ q; dicēdo veritatez
nō imminet piculū sui statut vel sue psonae, tal' te
nefleso siue sit officialis siue pūata psona. arg. ad
hoc. xi. q. iij. c. quisq; et ex de fur. c. q; cū sure. si offi
cialis et ex iudicū interrogat tenet si nō dicat tñ nō
imminet sibi piculū sue psonae. si aut nō sit officia
lis et q; ad h nō tenet et suo officio q; quis peccet nō
tñ tenet ad aliquā satisfactionē dānificato. Tho.
ij. q. iij. et in q̄to smiaz. di. xv. et Al. i q̄to. xl.

Et nota quod si §. XIII.

vnus dictor. q; sc̄ tenet in solidū satisfecit integr
liter de oī dāno exp̄sū siue in cōmodo siue inter
eise oēs alij liberant. q; nō tenet dānificato. Nā
bona fides nō patit ut idē bis erigat. ff. de re iud.
l. bona fides. Ray. et Hosti. et Tho. Et addit. Ray.
dices sic. Ille cui si satisfuit credo q; pōt et dō q; tñ
ad iudicū aiecedere actionē illi q; totū soluit nō
quidē ut ab uno totū erigat nisi forte a principali
sed p; prib; pet. at a singulis. q; tñ aut ad for. p; tñ
sum nō tenet cedere. ff. de admī. tu. l. si ples. l. i. tñ
sic di. Hosti. siue sit facta cessio siue nō. alij q; nihil
soluerūt tenet et pscia ad relevandū illū q; insoli
dā satisfecit q; liber in suis prib;. Nā soluēs utilis
gessit cor. negocia. vñ tenet h̄c ratū et si satisfa
cere. ar. ff. de nego. ges. l. cū pecunia. t. l. soluēdo.
Tho. q; q. q. q. lxx. q; declarans dīc q; si ille q; fuit
pncipal ut puta pncipal soluerit oēs illi liberati se
qui fuerūt cū eo ad dānu faciēdū induci. si vñ ali
us restituit tunc illi q; su. ut pncipales. et illi ad q; res
puenit ut vide intelligēdū q; si isti tales non
restituāt ei ceci tenet p; suis prib; ut dicitū ē pū.

Et nota secundū Inno. §. XV

in glo. sup. c. sic dignū. c. de homi. q; si spoliat li
beraliter dimicet pncipali ut raptori vel pncipien
ti liberatus est psciliator et bmoi. q; liberat est qui
pncipaliter tenebat et q; res habuerat. S; si di
mittit psciliatori nō credit ipse Inno. liberatos a/

lios ad quos res puenerūt nisi exp̄sse intellexerit
eos liberare. neq; etiā illū q; rapina fecit. etiā si de
rapina nihil habuit q; de iure naturali et diuino.
q; nō est q; sublatō pncipali tollat accessoriū. et nō
ecōtra. et de p̄st. c. trāsſato. imo plus. q; si etiā li
beraliter absoluēt pncipalis nō ppter h̄ absolu
tus est cōsiliari? si aliqd ad eū puenit de rapina ni
si et alijs. p; eo satisfecerit. et tūc iste psciliari? in ca
su aie ei teneat q; p; eo satisfecit. Lōcordat h̄ostī.
et q; quis a p̄dicti oīb; possit erigē pena qdruplici ut
de rapina et oī furto manifesto. et alio furto pena
duplici. Tho. q. q. q. lxx. q; si declarās dicit. bmoi
pene nō debent nisi postq; fuerint adiudicati per
smiam in quo casu pena vnius fm Ray. non libe
rat aliū. q. q. q. c. cum devotissimam.

Nota q; si quis §. XVI.

emittit de rapina vel furto q; pteinet ad pncipatio
nem rapinc si h̄ fecit sc̄iēter aut p; babilic h̄ credē
si h̄ fecit cupiditatē acqrēdi sibi ut sc̄ h̄ret vel ven
deret alteri sic velle incurrit in multa mala et in
cōmoda fm Ray. Tho. et Al. Primo indistincte
tenet ad restōes rei si h̄. vel valoris ei? si nō habet
aut etiā si ec ipa re p; pria redditā detegere cum sic
occultū. tūc ei sufficit valnē restituere. Secundo
nō sā libera alieñādo alteri. vel si res pte in morte
q; cūq; casu. vñ si auferat ei i grātia aut violēter et in
h̄ nō rē ipam emptā de rapina l̄ furto obtulisset
dño ipam rei tpe et loco p; gruo et ille recipere noluis
set. Tertio peccat mortalit. et rō vtriusq; ē. quia
furtū p; misit rē alienā p; tādo inuitō dño. ff. d. fur.
l. i. Et fur sp ē in mora restituēdi. ff. de p̄di. fur. l. p
fur. q. q; dicit. Quarto ne p̄ciū q; dedit pōt repetē
re ab eo cui? ē res. Un. L. de fur. l. in civile sic dō.
In civile rē desiderat ut res agnitas furtivas n̄
pūs soluatiq; p̄ciū solutiū fuit a dñis. Lurare g
caut̄ negociai ne nō tñ in dāna bmoi sed et in
suspitione criminis incidat. Nec pōt se defēderet
ne statuti sup hoc editi. q; tale statutū ēt h̄ decum
ar. di. viij. q; mores. Quinto et tenet restituere
oēm vtilitatem q; h̄t l̄ h̄c potuit. et in cōmoda
q; sustinuit ille cui? ē res fm Buil. deductis tñ et
p̄sū q; fecisset vtiliter circa rē ipam. Sexto et
si restituit rē deteriore q; cū ad ipam puenit nō li
berat. et si i alij tpe medio fuit res melior tenet ad
estimatiō plimi. ff. de fur. l. in re furtua. et de re
sti. spo. c. q; quis. Et h̄ fm q; dā intelligendū ē q; res
nō habet si ei res habet sufficēt q; sit eq; bona sic cū
fuit ablata. Septimo q; nō p̄t agere p̄ vēditors
de p̄cio sibi dato. obstat enī sibi turpitōdo sua et
nisi exp̄sse cauerit. x. q. q. h̄ ius. in fi. Scdm tam
Blex. de ales in. viij. talis pōt rē emptā restituē
denti ut recipiat q; de illa dedit. Magis enī p̄t si
bi puidere q; alij. debet tñ inducere furē ad resti
tuēdū rē illa dño suo. hec ille. Ulex in foro pscīte
nēt vēditors rei q; sc̄ibat rē furatā et reddere emen
ti bona fide. Et multomagj. q; furat ē tenet redde
re vel dño rei si sibi satisfactū nō ē pemptores vel
cōsumptores ei? vñ ei q; emit si ipse restituit. In h̄
tñ nō ecusat i grātia iurū sc̄ q; credebat et licetū
emere ei q; q; rapuit. et de re. iu. li. vi. c. ignorātia
sed ne i grātia facit crassā et supina. puta cū q; tpe

Capitulū XII

guerre iuste vel iniuste emit a stipendarīs calices
pamenta missale. et bmoi intencioe lucrādi eride.
Nā tenet in totū fm pdicta. ar. q. q. c. q. et hua/
nis. xvi. q. i. si cupis. et d. cle. exco. mi. c. aplice. idē
dicedū si sup h nibil cogitabat et sic ap̄e faruitatez
et teneraria simplicitate emittē fm Ray. et No/
sti. Si aut̄ p̄mis raptor l̄ empor l̄ p̄ncipal̄ resti/
tuit plene rei estimatōem cū toto interce. ceteri q̄
emerūt l̄ dono accepēt liberati s. ar. ff. de enic.
I. si serui. agat m̄ p̄niā q̄libet de p̄cō suo. xvi. q.
v. q̄ habetis fm Ray. et Guil. Si aut̄ rē quā scie/
bat raptor emitt volūtate restituēt q̄ l̄ uelit geret
negociū illi? cui? fuerat n̄ peccat. p̄t ab eccl̄polia
to petere p̄ciū q̄d dedit et qcqd exp̄edit ad p̄seruā/
tione ei. Si qd̄ at lucrat̄ e cū ea re illō peinet ad
dñm rei et si res sine culpa sua pereat v̄l amittat.
P̄t̄ petere qcqd solut̄ p̄ ipa re. et i iudicio aie
credit tali ep̄tori absq̄ phatōe. s. nō i foro p̄t̄
so n̄ sib̄ publice prestare. ar. ff. de neg. ge. l. c̄sem.
Si at tal̄ empor postq̄ fecit diligēt inqrere et n̄
potuit iuenire cui? eēt illa res. qcqd v̄l ultra id q̄d
exp̄edit p̄ ipa re. dādū ē p̄ aia illi? eēt fuit et sic liba/
tus ar. ad b. xii. q. q. c. q̄tuor. Si eēt paup̄ posset
a plato ēt ei vt paup̄ relinq̄ illō plus p̄cio soluto.
Guil. et Hosti. Si vo emitt bona fide et cū diligē/
tia adhibita n̄ tenet restituere durāte bona fide. et
emēdo vt p̄ cōmodo suo h̄et m̄ peccat. Et si durā/
te p̄scia n̄ decepta et bona fide res perij n̄ tenet
q̄ n̄ erat i mora. et s̄l̄ si alienauit n̄ tenet. s. p̄
v̄l p̄t̄ rē fuisse v̄tiosam si iuenit dñm ipi? rei d̄z
ei reddere. nec p̄t̄ p̄ciū petere ab eo. L. de fur. l. in
ciuilē. s. agat h̄ v̄ditorē. p̄t̄ m̄ retinere v̄l petere
p̄cas q̄o etiā l̄ bona fide feci circa rē p̄seruādā v̄l
meliorādā. et n̄ tenet de fructib⁹ r̄pe bone fidic p̄c
ptis iā p̄sumpt̄. s. de extantib⁹ q̄adib⁹ eēt cō/
sumpt̄ exq̄ malā fide cepit h̄re secus. q̄ tenet resti/
tuere Ray. in sum. Hosti. in sum. Guil. i glosa.

Sciendum si quis . . . . .

comedit vel alia p̄sumpsit de rapina l̄ furto. q̄ te/
nēt ad restōe; ei? dō p̄sumpsit si b̄ sciebat. Et idēz
de eo q̄d accepit q̄ donationē scieb̄ esse rē rapram
q̄ sc̄ tenet ad restitūtōe nisi p̄sumpsit ante q̄
b̄ scieret. Inno. et Hosti. imo ēt postq̄ p̄sumpsit ne/
scieb̄ rē bmoi q̄n q̄ donauit n̄ soluēdo. Pe. d. pa.
S. qd̄ si dubit et v̄trū illud q̄d h̄uit p̄ donū vel p̄
emp̄tōne sit de rapina furto et bmoi. Ad b̄ dicte
Bler. de ales in. vii. q̄ regulare ē q̄b̄ talē rē resti/
tuere obligat̄ q̄n p̄scia dicit et res aliena l̄ q̄n
dubital̄ esse aliena siue obtinuerit p̄ donationē
siue p̄emptionē. d̄z aut̄ illā restituere dñm cū p̄scia/
entia furis q̄ cā furat̄ est. s. vt liberaet v̄terqz. Nec
ille. Et rō hui? esse p̄t̄. q̄ nullus se d̄z exponere p̄
culo p̄t̄ mortalis s. retinēdo i tali dubio expoit
se p̄culo furti. Uerū si n̄ sciret dñs v̄l n̄ iueniret.
post debitā diligētā inq̄sitiōis eroget paupib⁹
vel sibi a p̄niario. i. cōfessore si idigeret ut pauperi
assigneat̄. Et sumis h̄ dubiu stricte et p̄rie n̄ large
p̄ leui scrupulo. q̄ si irrōabiliter format sibi du/
biu puta q̄ emit ab eo q̄ rapuit ab inimicis i bel/
lo manifeste iusto. et cū alia debitis circūstātib⁹
deponat dubiu ad p̄siliū sapientis. q̄ si deponere

nō p̄t̄ satissimac̄ cōscientie sue reddendo. Tōlu/
lendū est m̄ cuilibet ut abstineat ab emptionetā
liū. q̄ multa p̄nt̄ occurrere dubia.

Itē nota secūdum. §. XVIII.

Ray. in sum. q̄ v̄ros q̄ comedūt et bibūt et indu/
unl̄ de rapinis et alijs male acq̄sīt̄ seu obligat̄ re/
stitutioni tenetur de oib⁹ q̄ s̄l̄sumūt n̄si in casu
s. cū agit cāz spoliator̄ monēdo et iduceadō s̄l̄ ra/
prote ad restōe faciēdā. tūcēti n̄ tenet. n̄ q̄ al/
terius negotiū gerit uelit etiā ignorāti et abūti
licite recipit exp̄etas siue secura fuerit ueritas si/
ue n̄. ff. de neg. ge. l. ii. t. l. p̄poni. Et h̄ irelligo
p̄ eo r̄pe q̄ circa talū correctionē laborauerūt. n̄
q̄ v̄ro et familia possint uiuere de toto anno s̄ re/
bus talib⁹ p̄ vna admonitione vel duabo. s. q̄du
cōtinue instat oportū horis. Sat. p̄cor. Cilri. et
Guil. et Hosti. Un̄ aut̄ et quo dēant uiuere v̄ro et
familia raptoris i pdicto casu dic Ray. in sum. si
sbi sunt aliq̄ de iusto p̄t̄ de illis p̄sumere v̄l exp̄e/
dere. si n̄ sunt aliq̄ aliud sibi v̄ctū q̄rat. vel ab a/
mīcis v̄l de p̄sanguineis l̄ ogando l̄ et elynā q̄ren/
do. Et idē dico si aliq̄ sunt ibi de iusto s. v̄l ita mi/
xta sunt q̄ n̄ p̄nt̄ discerni vel si p̄nt̄ marit̄ n̄ per/
mittit. q̄ si p̄ nullū et p̄dīc̄ modis v̄ctū iuenire
p̄t̄ restat ei tripler auxiliū. Un̄ ē si p̄t̄ b̄re dedo/
te vel sp̄saliū. i. donatione facta ei. p̄pter nupti/
as inde uiuat. Secūdū vt denūciet talib⁹ q̄ p̄nt̄ p̄
desse. vel ēt si p̄bari p̄t̄ denūciet ep̄o vt cōpellat
v̄ro p̄scere d̄ iusto. ii. q. i. si peccauerit. eēt p̄ pig.
c. ex l̄ris. Tertiū auxiliū ē vt si eset in artō posita
p̄t̄ ēt de rapina uiuere. q̄ necessitas n̄ b̄ legē. de cō/
se. d. v. c. discipulos. Et si n̄ imineat extrema ne/
cessitas v̄l aliquātūlū peccare. et iō ad cauelā iuu/
gāda ēt aliq̄ p̄niā. eēt de fur. si q̄s p̄ necessitatē famili
Quicqd̄ at sic exp̄edit doleat aio. et p̄ponat q̄cici?
potuerit restituere et v̄tāt p̄t̄. s. ad solā necessitatez.
P̄t̄ et uiuere ipa et q̄libet aliq̄ cui raptor daret de/
p̄cio rerū raptar̄ q̄s v̄edidisset. q̄ p̄ciū rei furtive
n̄ ē furtū. Et h̄ dico si marit̄ alia ē soluēdo. Se
c̄ si n̄ ē soluēdo aut̄ p̄ h̄ fieret n̄ soluēdo. hec ray.
P̄t̄ ēt v̄t̄ alio remedio fm p̄siliū sapienti sc̄ i ca/
su q̄ bona raptoris. vel v̄surarij n̄ cent̄ obligara/
oia cert̄ p̄sonis s. qdā incert̄ tūc de ln̄ia ep̄i q̄ est
pauper̄ p̄. di. lxxvij. ep̄o p̄t̄ v̄t̄ talib⁹ ac si ep̄o di/
stribueret ei vt paup̄ de illis i cert̄. p̄c etiā et cū t̄
more. h̄ t̄ v̄l h̄re locū q̄n vir h̄et v̄l poss̄ restituē/
re certa q̄ restitutio incertop̄ siēdā ē p̄us restitu/
tis cert̄. Qib⁹ sup̄dict̄ alijs remedij p̄t̄ v̄t̄ v̄ro
v̄surari si de v̄l̄ beat dote et vir nibil b̄ nisi re/
stitutioni obligatū rōe rapine. furti. v̄surel̄ alia de/
cā. put̄ dictū e. In oī en̄ pdicto casu tenet v̄ro de/
bitū reddere viro et cōcūrso nisi subſic aliō ipedi/
mentū ar. xxij. q. v. si dicat. frēs ēt p̄dicatores q̄
vadūt l̄ uerisant̄ ap̄d v̄surarios q̄n h̄uit n̄si d̄ v̄su/
ris v̄l ap̄d raptoreis vt eos iducat̄ ad restōe siue p̄/
dicatores i ginali siue i spāli p̄ p̄suasionē excusant̄
marie si ap̄d alios n̄ possent cōmode iuenire. c̄ s̄
sen. exco. cū voluntate. Et h̄ irelligēdū ē cū mode/
ramie et de victu et vestitu et libris fm Pe. de pal.
et si sit spes pbabilis de illoꝝ correc̄tōe. Iſi p̄t̄ eoꝝ
rū exp̄etas raptoris n̄ subtrahat facultas resti-

¶ Titulus Primus

mendi nec in toto nec in pte. ar. q. vi. anterior. q. illud. Guil. et Hosti. De restorē bēs plene. s. t. q. p. totū. a iudeis dicit Pe. de pal. q. nō licet recipere. ppter scandalum.

De filiis et filiabus .§.XIX

et familia raptoris usurarioꝝ et alioꝝ q. restorē sit obligati viuetibꝫ de bonis ipoꝝ Nota distinctioꝝ fm Beral. ordi. berem. q. aut usurariꝫ ē soluēdo aut nō. In pmo casu scz cū soluēdo et alia adbuc bꝫ vltra ea ad q. latissimacere tenet. de illi viuere pnt fm distinctioꝝ etn datā de reore i h casu. In secundo casu cū scz n̄ ē soluēdo q. cqd psumunt comedēdo et bibēdo et vestēdo restituere obligant. Et rō c. q. illi reddit ipotētē ad satissimacēdū. et sic dāno p. stat cām efficace. excusari cū pnt t̄les pp̄ qnqz. ¶ Prioꝝ p̄ceuratoꝝ. i. cām spoliatorꝫ agit scz labo rādo fidelis et frequēter ad iduccēdū illi ad restitu endū. z b dū habet spes circa h de eo. s. ut restituat alio nō. Scdo ꝑp̄ recop̄satōeꝝ. i. q. de suo can tū restituunt q̄tū ab eo accipit puta si ē filiꝫ m̄ lu c tur i aliq̄ exercitio q. vīcū et vestitū et suo lucro b̄ret. Si ē filia tm̄ laborat i domo q. vna ḡlōnavi uere possz et sic de famul. tūc ḡnō tēt sic dī de c̄pti onibꝫ usurarioꝝ et mercenarijs eoz. Tertio ꝑp̄ restauratoꝝ scz si ponunt se restauraturos. et ad h se facultatē b̄fē probabilitē credūt nec aliū de pmode viuere pnt. Quarto ꝑp̄ligātiā q̄i nescit rē cē ta lē. s. furtiuā. vel illi obnorū bm̄oi restorē. nec cāz bꝫ b̄ sciēdi. s. b v̄ tm̄ dū ē in illa c̄ptiā. s. cū po stea nouit v̄ tenet nisi eis scz ita p̄uul. q. alit nutri ri nō poterat. ar. de p̄se. di. v. discip̄los. et c. de re su. q. d̄ n̄ ē. Quinto ꝑp̄fēccitātē. q. i talī etate sūt filiꝫ q. alr̄ nutritri n̄ put. Et si q̄rāt v̄rrū p̄ aliciuſ q. dū viueret expēdit. c. flore. p̄ filio nutriēdo i stu dio et doctorādo cū ipē p̄ nibil nisi de usurp b̄ret. et cū eēt obligat̄ ad restorēz usuraꝫ i mille. legauit filio tm̄ q̄ngeros. q. pl̄ t̄en̄ b̄ebat. v̄trū tenet fili uis ad restituēdū illos. c. flore. expēsos i studio. ad q. dīcedū fm q̄sdā q. si p̄ erat nō soluēdo cū filiū nutriebat i studio. si filiꝫ sciebat p̄iem suū oia b̄fē obligata restorē. q. male ablata cā sciebat tenet. si hō prem credebar de licite acq̄sitis sibi p̄uidere n̄ tenet de p̄sumpt̄. s. tm̄ de extatibꝫ puta libris de illis empeꝫ et bm̄oi. Ego credo tenet ēt de p̄sumpt̄ et necessarijs vīcū cū alr̄ sibi n̄ posset p̄uidere vt de his q̄ expēdit p̄ doctoratu et restitu n̄ incario et alioꝝ distracti sine necessitate. Bōa ei fides sua excusat eū a pccō p̄tū. s. n̄ ab obligatioꝝ restorēis.

Nem nota q̄ si quis .§.XX.

ipediuit aliquē dignū vel idoneū siuste. i. p̄t̄ odiū vel vindictā et bm̄oi a p̄secutiōe alicuꝫ bñficij vel officij l̄ munieris mortis peccauit. Et si qdē iā erat cōsecut̄ illud bñficiū l̄ officiū ad spe fec̄ reuocare tēt ad restorēz eq̄i scdm suā facultatē. sed nōdū erat p̄secut̄ tenet ad aliquā recop̄satōeꝝ arbitrio boni viri. Tho. q. q. q. l̄t̄. sed Pe. de pal. in q̄rto sic dīc. Si aliq̄s ipedit aliquē a p̄secutiōe p̄bende nō aio ledēdi. s. vt det digniori l̄ eq̄ dīgno sibi vel alteri n̄ tenet ad restitutoꝝ. Si autē facit b̄ vt deq̄ min⁹ dīgno tenet nō qdē tāci q̄tū valebat p̄bēda.

cum ad hec non esset cōsecutus. sed pensatis cons dictionibꝫ vtriusq; fm arbitriū bonoꝫ. Secūt̄ est i alijs donis v̄l legatis i q̄bñ nihil est debitu le gatario vel donatario s. tm̄ ḡtū. vñ si tibi dan dū vel iā legatū adbuc tm̄ reuo cabl̄ p̄uro m̄bi k̄ amico dari n̄ facio tibi iūrisā nec iūsticiā. q. non aufero tibi iūs tuū. Nihil enī erat adbucti tibi de h bitū. sed p̄bēde hñt distribui n̄ p̄ liberalitatē sed p̄ iūsticiā q̄ respicit debitu. vñ meliori debent̄ respetu min⁹ boni. q. ineq̄liter bon⁹ loc⁹ est ḡtificatōe bec. Pe. de pal. sed Ricar. et Sco. in. vij. de eo q. i h pediuit aliquē a p̄secutiōe bñficij p̄bēde l̄ aliciuſ muneris qđ erat i via hñt faciūt̄ talē distinctioꝝ. q. aut h̄ facit ex odio et cā dānificādi. primū. et tūc tenet vt dictū est fm Tho. et Pe. nō ad totū illud bñficiū l̄ mun. q. nō est eq̄l̄is valoris b̄fē rem in actu et p̄e cē ad b̄fē et marie cū possit ipediri. s. tēt̄ nef ad aliquā recop̄satōeꝝ ad arbitriū boni viri. Aut h̄ facit nō cā odiū et iūries s. cā cōsulēdi et p̄uidēdi sibi l̄ amico suo de illi⁹ rei v̄ilitatē. et tūc i nūlo elo tenet si p̄curauit p̄yīa līcitā. Et h̄ p̄t̄ patere ca li etēplo. nā si p̄cido venas in fundo meo p̄ q̄s de riuaꝫ aq̄ ad alteri⁹ p̄tēt̄ et h̄ intētione sibi nocēde tenet̄ ad restorēz dāni. Si autē h̄ facio absq; frānq; de scz intētione p̄sulēdi v̄ilitatē mee. v̄pōte quāz m̄bi multū est v̄tē h̄ facere nec p̄t̄ quenāt̄ fe ri si sine p̄cīsione dīctarū venap. tūc in nūlo tene or. q. nō in iūste dānifico eo q̄ iūs habeā faciēde v̄ilitatē meā in fundo meo. ff. de aq̄ plu. ar. l. si in meo. Nec obstat q̄ rusticū detinēs violēter ne sur as op̄is erēqua teneat̄ ad salariū qđ amittit. Et si nūlīt̄ ipediūt̄ p̄sicatorē aut aucupat̄ captōe p̄sict um vel auū q̄ sunt cōis iūris. tenet̄ eis ad dānū datū. et h̄ nūlī rōne ripe vel terre q̄ sunt sp̄aliūz do minorū et cōtātū q̄s faceret hñt scz sup h̄ autēt̄. Nō enī hec sunt silia aindict̄. nāz h̄ aufer̄ p̄sicatori et aucupi su⁹ p̄pri⁹ v̄lus q̄ erat v̄tīq̄ sui iūris. au ser̄ etiā fruct̄ in eoz v̄su et q̄sī seminaliter p̄t̄. Tēt̄ si ipediuit fruct̄ alicuꝫ agri v̄l vinee pura es fodēdo semina vel destruēdo vineas florentes et bm̄oi q̄ peccat mortaliter studiose b̄ faciēdo et re net ad satisfactōē tanti q̄tū v̄di potuissent fru ctus in illo dubio scz nōdū nati vel maturati. vñ multipliciter ipediri poterāt. Tho. q. q. q.

De columbariis .§.XXI.

Pe. de pal. in. vij. dīc sic. Vide q̄ dñs colubōnū tenet̄ restituere dāna illata dñs agroꝫ semiatōrū q̄s colubi dānificant̄. nīlī sit tm̄ qđ quidā fin gunt dīcēt̄ q̄ colubī qdā nociva cū ḡnis come dētēs magis p̄sunt q̄bñ oblit̄. Dñs enī tenet̄ emē dare dāmnp illati a suo aialī p̄cise q̄i est i culpa. ars liberalē dāndo t̄p̄mp. nōra Sile enī iūdicis ē q̄ ad h̄ de seruo et aialī bruto. Tñ sp ad min⁹ ad alterū tenet̄. cū ḡ dñs colubari sit in culpa scient̄ sic tenens colubos tenet̄ insolidū. hec Pe. de pal.

Capitulum tredecimum de Rapina et partico pantibus in ca et tallis seu p̄stantis que imponuntur iūste et exactionibus indebitis que fiue a dominis vel officialibus eorum, et pedagōgīs et ga bellis,

¶ r̄p̄. St. Cm̄. vñlo libro 7.

Capitulū XIII

A Etalliis siue collectis impositionib⁹ seu p̄stantib⁹ q̄ imponunt et exigunt dñi et cōitates a subdit⁹ vel ciui⁹ bus suis q̄ sunt licite et q̄n illicite. et p̄ suis rapie. Notandum q̄ quedā guamina que diversis noib⁹ nūcupant. aut imponuntur psonis ecclesiasticis aut secularib⁹ Si psonis ecclesiasticis ut clericis et religio⁹ et hmōi. nisi hoc fiat cū lnia et auēte sedis apostolice il licite et rapine sunt. et mortaliter peccat talia exi gentes et tenent ad restōem. et si nō soluant et occē tens bona ad subterfugiendū hec onera nō est pec catū. et sunt excoicati tales exigeentes vel recipieres et iponentes nisi cessauerint ab hmōi exactiōib⁹. q̄z fuerint admoniti. et de immu. et aduersus. de q̄ excoicatione hēs. i. in. uij. pre. ri. i. et ibi hēs q̄c dicatur psonae ecclesiastice a q̄b nō possit etigi. Sz lnia habitas sedis apostolice si fiant cāis iustis et modis licita sunt et nō aliter. Unū et cū tpe famis cunctiorum egipciorum terrā phārao emeret p̄ dandis. s. vii etiā liberos esse optere. inq̄t Bra. xxiiij. q. uij. f. quā uis et historia hmōi hētur Ben. xlviij. Si talia ex igant a laicis tūc aut qui ista exigunt et imponunt hēt lētūmū dominii sup eos tūsto titulo possidēt eoz ciuitates vel castra. aut usurpatū puta q̄z pertinent ad eciam vel iungū vel aliquē dñm et iuste sunt ablata ab eis et q̄ voluntate eoz detinentur et si isto scđo mō. i. usurpatiū habent tales exactio nes et collecte illicite et rapine sunt. et mortaliter peccat exigeentes et tenent ad restōem deductis tam et cōpēs faciis in utilitate eoz. p̄ cōseruatiōe ciuitatis et aliorū locorū hmōi. Illū aut a quib⁹ exi gunt in nō soluedo vel fraudes adhibendo videlicet occultado bona sup quib⁹ imponunt nō peccat. dumō tūc caueant a giuris et mediachis et locutio bus circa hmōi. Auere etiā debent a scandalis si inde extinguerent et non soluendo. ar. ri. q. uij. c. in se verba. Si aut habeat lētūmū dominii sup eos q̄b imponunt hec onera. tūc aut p̄ iniustis cāis im ponuntur aut p̄ iustis. Si p̄mo mō. i. p̄ iniustis cauis suis puta p̄ faciendis iniustis guerris et nutriendis manifeste. vel si est dñs ciuitatis imponit et hēat ad ludendū ad p̄opatice viuendū cū familia et alia deceniā sui status ad p̄digie expendendū in cōui uis enrenis luxuris et hmōi. tales tallies et collecte p̄ hmōi sunt rapine et tenent ad restōem nisi cāis exigerent. que alias sunt debita vel ex statuto vel antiqua rationabili consuetudine licet male expendantur. Qui etiam ex subditis p̄pria sponte soluerent p̄ hmōi cāis et voluntarie assentiūt iniustis guerris peccat utiq̄ mortaliter ei dñs suis p̄sentientes in malo. xi. q. iii. qui p̄sentit. non tū rapinam cōmittit ip̄e dñs. nec tenent ip̄i dñi eis restituere p̄ regulam. Scienti et cōsentienti nō fit iuris. ne q̄ dolus de re. iu. li. vi. Loactis aut ad hec soluenda tenent. et si p̄nt subterfugere solutiōes hmōi talliarū sine scandalo non peccat. Si vero iustis de cāis imponant hec onera tunc subdistinguendū p̄

maiori declaratione. Nam aut talis populus a q̄ sit hec exactio regitur p̄ vnu. puta regē ducē mar chionem comitem p̄ncipem et hmōi. Aut p̄ plēs siue et nobiliorib⁹ siue ex plebeis siue mixtim et vtrisq; Et in p̄mo casu cum scđ p̄ vnu regitur si exigit ultra ea que inter ip̄m et antecellōres suos et subditos suos et antecessores eoz cōuenit et ex pacto statuto vel consuetudine antiqua. et b̄ ex fraude minis vel coactione directa vel indirecta a se scđ vel a suis. Indirectum voco q̄n denegat eis iusticiam vel nō defendit eos ut vader ut sic aliqd ex torqueat vel insinuari eis facit q̄ vult aliquid ab eis. mortaliter peccat rapinam committendo et tenetur ad restitutiōem fm Ray. Guil. Cl. et Hosti. ar. a Trījs. dī. xvij. de eulogij. Et subditū i tali casu non tenetur ad dandū vel ad solutionē eorum. vñ illa subtrahendo non peccat si tū fiat hoc sine scandalo. Si vno exigit dñs a subditis eade q̄ quib⁹ cōuentum est cū eis p̄ se et antecellōres bona fide sine dolo et coactione. sicut fieri solet cū ville et māsiones cōceduntur de nouo colonis v̄l alijs psonis de quib⁹ etiā fieri solent instrumenta q̄ cōtinent censum annuū v̄l alias seruitutes et p̄ actio nes. tunc licite pot petere. et subditi tenent soluere. Nam quilibet in traditōe rei siue pot ponere legē quā vult dūniō non sit p̄tra dēū. ar. de cōdi. appo si. c. xiiij. et xvij. q. ii. c. cleutherius Dicit etiā cōci lium affricanū. pacta custodian. et de pact. antiquus. Si etiā dñs ultra pacra vel statuta inf se et subditos spōne oblata recipit nō peccat. nec tenetur restituere. i. q. ii. c. placuit fm ray. et hosti.

Lirca hanc materiam .§.i.

sic dicit. b. tho. in ep̄la ad ducissam brabācie. P̄n cipes terrarū a dēo sunt instituti non quidē ut p̄ p̄zia lucra querant sed ut coenū utilitatem p̄plis p̄curent. et ideo sunt eis instituti redditus ut ex illi viventes a spoliacione abstineant. Unū Ezech. xlviij. dicit q̄ p̄ncipi erit possessio in isrl et non depopulabitur ultra p̄lm meū p̄ncipes. Lontingit autem q̄ aliquā p̄ncipes nō habent sufficiētes redditus ad custodiendam terram et ad alia q̄ imminēt eis expediēda rōnabilitē ip̄is p̄ncipib⁹. Et in tali casu licitū est ut subditi exhibeant vñ possit cō munis utilitas p̄curari. Et inde est q̄ in aliquibus terris ex antiqua consuetudine dñi suis subditis talliam imponunt q̄ si nō sit immoderata absq; p̄cō exigi pot. Nam fm aplm. Nemo militat suis sti pendis. vñ et p̄ncipes q̄ militati cōitati negotia eius p̄curando debent et viuere de bonis cōibus cōitatis. vel p̄ redditus depuratos vel si hmōi defuerint vel etiam si sufficiētes nō sint qui iant deputari p̄ ea que a singulis colliguntur. Et similē rōvidetur esse si aliquā casus de nouo emergat vñ quo oporeat multa expendere p̄ utilitate cōi vel p̄ ho nesto statu p̄ncipis p̄seruādo. ad qđ non sufficiūt redditus p̄pria vel exactiōes p̄suete. puta si hostes terram inuadat vel aliquā siliū casus emergat. et p̄ter p̄suētam exactiōem p̄nt p̄ncipes aliqd erige. et p̄ utilitate cōuni. hec Tho. Et tunc subditi q̄ absq; volūtate dñi subtraherēt p̄ fraudes vel alios modos tales tallias debitas ex statuto vel cō

Titulus Primus

Suetudine antiqua rōnabilis vel etiam de novo impositas moderate et causis impossib. a. b. tho. peccant mortaliter furtū cōmittēdo fm Ray. et tenētur ad restōez. vñ et Ray. dicit q̄ si ī distincte sit posicū in īstrio cōuentiois aliquid tale v̄bum. collecta tallia. questa. et bm̄oi. intelligitur q̄ debet ea moderate petere inspectis onere et facultatibus subditor. x. q. iij. c. fi. et ex de cen. cū apl's. in fi. glo. eti. am. Guil. dicit ibi q̄ cū in instrumēto contineat q̄ dñs possit facere tallia ad iussum et placitū suum aut cū b̄ est ex suetudine. moderandū ē ad arbitriū triū boni uiri inspectis facultatibus subditor.

Donūtetur casus spāles. §. II.

In quib⁹ licitū est dñis exigere a subditis ultra cōsuetum vel statutū. Et Ray. exp̄mis q̄ tuor. **D**amus casus est quē etiā posuit sup. b. tho. p. defensio nē patrie cū sc̄ in iuste inuadit ab hostib⁹. et maxime p. defensione sue ciuitatis vel castri vel ville. Ad hoc enī tenēt oēs nō solū res suas p̄t̄is etiā am corporaliter laborare. munire se in castris vel in ciuitate vigilare ut sic seipos et res suas saluēt. xx. iij. q. iij. c. fortudo. et de emuni. ec. c. puenit. Se cūdus est si dñs vult ire in exercitū iudicū ab ecclēsia vel a p̄ncipe et hereticos vel paganos necde suo absq; graui damno posset facere expensas necessarias. tūc enī pōta subditis auxiliū moderātū petere. **T**ertius est si in guerra lī bello iusto et p̄ sua captus sit ab hostib⁹ nec pōt̄ soluere redēptionem petītā ab eo absq; graui damno. Sed si in bello in iuste captus esset nō posset redēptionēm suam exigere a subditis. et si exigeret totam vel p̄ rem teneret restituere eis fm. b. Tho. i. p̄dicta ep̄stola. **Q**uartus est si vellet ire ad p̄ncipe p̄ obtinendo priuilegio spālis. p̄t̄cōis. p̄ se et p̄ eis. nec posset de suo expēsas ad h̄ v̄t̄les facere et necessariās absq; ḡui damno vel etiā si q̄ alia silis causa emerget. dū tamen sp̄ moderate et nō ad ḡuamē eoz et cū caritate et nō ex violentia exigeret. x. qđ. iij. c. viii. circa mediū. et de censi. c. cū apl's. vbi dicit. Prohibemus ne subditos suos tallias et ex actionib⁹ epi ḡuare p̄sumant. Sustinemus autē p̄ multis necessitatib⁹ q̄ aliquid insupeniūt. ut si manifesta et rōnabilis causa eritterit cū caritate moderatū valeat ab eis auxiliū postulare. In no. etiā sup dicto. c. cū apl's dicit q̄ subditi p̄ter et ep̄m p̄elli ad p̄stantū auxiliū in necessitate Glo. etiā Guil. sup illo vbo si q̄ alia cā sil. addit. alios casus dicēs q̄ sunt aliq̄ne alie cāe v̄t̄late et pbare alicubi p̄ter p̄dictas. **S**ic ḡ quintus casus tres includēt q̄n dñs maritat filiam suam vel filium suū facit militem. aut relevat feudū suū. aut nouū auget coopando. talia enī v̄dēt̄ respicere cōmodū subditor. p̄eo q̄ cū dñs maritat filiam sibi acq̄rit amicos. et augēdo feudū sit dñtior. et cū facit filiū militē sit potētior ad defendendū terrā tūc ergo plus pōt̄ petere dñs a subditis q̄z an. nec credo q̄ qui talia recipiūt damnādi sint vbi p̄sue tum est vel p̄stitutū. dum tñ nō recipiāt v̄tra consuetū vel p̄stitutū. Si tñ aliquid est p̄suetū vel p̄stitutū. et sic ad arbitriū etiā consuevit cū moderamine exigatur. Lōcor. cū Ray. Ul. Guil. et Nos. ex libro.

qui Hosti. addit etiam sextū casum q̄ est m̄lt̄iple. sc̄ circa refectionē pontiū et viarū. et q̄n iusta causa dep̄aupatus est vel nimis obligatus. vel qz nō habet qd comedat. In talib⁹ et silib⁹ tenēt subditi dñs subuenire. amo et vasalli dñt i b̄mōi se re cognoſcere obligatos. Et b̄ q̄i vbi q̄ comprobac̄ cōſuctudo generalis q̄ cuz rōnabilis sit censenda ab oib⁹ et seruanda. Et in b̄ cōcor. b. tho. v̄z in p̄cedēti. **S**i aut dñi vel officiales eoz aliqd cōtra formam p̄scriptam extorqueat a subditis iūtis direcce vel indirecce fm Ray. rapinā p̄petrat et ad restōem tenēt. Sil' si qui plati ecclesiastici p̄ curatiōem vel seruitū aliqd impendat legato vel alij et plus a subditis extorqueat q̄ soluerint. rapinam p̄mitūt et tenēt extorta restitutere et tātundē de suis paupib⁹ erogare ut ex de iū. ecclē. q̄ plērī. Dicit aut̄ tho. in p̄dicta ep̄la ad ducis̄am q̄ si id qd ab officialib⁹ dñoz in iuste exacuz est puenit ad manus eoz dñoz. restituēdū est vel certis psonis si sciunt̄. vel in piis cas̄ seu in vtilitatem cōem si nesciunt̄. Si aut ad manus dñoz rum nō puenit qd in iuste extortū ē dñc nihilominus ipi dñi compellere suos officiales ad restōez silēm faciendam ne de sua iniusticia lucē reportet̄ imo et tales sunt a dñis ḡuiter puniendi ut ceteri a silib⁹ abstincant̄ in futurū. sicut Salomō dīc̄ q̄ pestilence flagellato stultus sapientior fieri. hec Tho. Dicit etiā Ray. q̄ si ex aliquib⁹ circūstātib⁹ v̄detur ipis dñis impossibilis vel multi difficultis talis restitutio. satis v̄t̄ q̄ possit b̄mōi p̄ncipibus et militib⁹ p̄suli q̄ in recōpensatiōem remitterent̄ eis de eoz assensu et libera volūtate aliquā seruitūtēm seu annuā p̄statōem in p̄petuū vel ad t̄ps. ita q̄ plenissime videre eis satisficeri. vel etiā face rent in remissiōem peccator. illo q̄b tenēt̄ alij qd hospitale vel opus simili pieratis cū p̄sensu et eoz si pot̄ requiri. Item dicit Ray. q̄ dñi qui nihil recipiuit a subditis nisi tallias vel questus si dñ nouo est petītā vel q̄sita talis tallia. nō dñ exigere et qd mala fide p̄cepit deber restituere si pōt̄. xij. q. vi. si res. Et idem dicit si ab antiquo est soluta sibi et antecelozib⁹ suis. sed nesciut̄ vel credit̄ in Ray. q̄ si est verus dñs et nihil p̄cipit penitus cū tñ videatur v̄t̄ credibile q̄ ad minus iusticias recipit. debet subditi aliqd inter se statuere qd def̄si bi in signū subiectiōis ne als inutiliter videat et dominū rei sue penes eū. ar optimū. xvij. q. iij. c. cleutherius. t. i. q. iij. siq̄ obiecerit. Etsi dubitet̄ de p̄titute b̄mōi subsidij. Lredo inq̄t Ray. q̄ dñc seruare qd in viciniis villis vel castris vel p̄uinitiis obseruat̄. ita tñ q̄ nō ḡuetur villa illa. vel etiā eligatur illa p̄suetudo vel minus soluit̄ qn̄ diuerse cōsuetudines rep̄iūt̄. ex de p̄sue. cum olim. et de censi. et p̄te. Et dicit glo. Guil. q̄ credi p̄ v̄l sciri. p̄habiliter ex iusta cā ab antiq̄ fuisse tallia v̄l collecta imposta et exacta q̄n sup b̄ rep̄itur conseccum instm̄ vel si est seruati b̄ a tpe q̄n extat me moria in tñ p̄sumendū est fm q̄dāq̄ ex iusta cā fuerit iposita ar. di. xij. c. illa. Qd credo nisi sit violeitia suspicio in tñ p̄sertim cū dicatur q̄ in longissimis p̄scriptiōib⁹ nō oportet pbare titulum.

Capitulū XIII

Dicit etiam idem Guilielmo quod illi domini qui habent de cōsuetudine cū subditis suis quod de mobiliis suis capiant q̄tū volūt et q̄n volūt, tamen suspicantur eos velle trāslire ad alium dñm oīno expoliāt eos. si nō est certū aut si credat q̄ nō fuerit h̄ ab initio legitime institutū. h̄mōi spoliationes ipso genere saepe male sunt vicez rapine. vñ peccat q̄ h̄ faciūt et tenēt ad restōem. Idem Ull. addēs quod p̄babile nō ē h̄mōi p̄suetudine nimis seruile esse inducāt de voluntate et cōsensu subditoz. sed p̄ violentiā et coactiōne sugiōp. sed si certū est q̄ ab initio fuit imposiōtū tale onus terre sine malicia et fraude sez qd̄ dñs possit capere q̄tū vnlt a subditis. et q̄ possit retineō re oīa mobilia si recesserint. cū q̄libet possit imponere rei sue onus qd̄ vult. videt posse tolerari q̄ iūtiū vtratur tali p̄suetudine q̄ nō ḡuare ultra modū manētes vel inde recedētes. nec tenēt ad restōem.

Si aut ciuitas vel castrū regalē plures sīl sīc sit in multis p̄falle ciuitatib⁹ tūc cū ciuitas eger p̄; cūq̄ p̄ defensione sui in iusto bello. vel p̄pter ali⁹ os casus occurrētes. cōiter eligit aliq̄s ex ciuitate qui h̄eant imponere vnicuiq; p̄ rata ei p̄tingente fm facultates suas. Et h̄ sit tripli. Uno mō q̄ dicti ciues electi ad distribuēdū dicta onera imponant vnicuiq; fm q̄ reperiūt eū h̄re in substatiis et lucris debita inuestigatiōe sup̄ h̄ facta. puta ad rōem vni⁹ lib̄e p̄ cōtenario eoz q̄ h̄t et h̄mōi. Et tūc si ex certa scia ob odii vel aliud iponit alicui ultra ratā ei p̄tingente fm ea q̄ reptus est h̄terapiam facit et mortaliter peccat. teneat ei satissimacere de illo pluri qd̄ sibi iponit ultra debitū q̄n et sua impositione ille recipit tale grauamē. Cōtingit ei aliquā q̄ illi nō iponit tanta tallia vel collecta vlt p̄stantia q̄ta p̄ illū imposta est q̄ voluit sup̄ debitu grauare. qz sez alij q̄ cū eo h̄nc distribuere p̄les nō p̄cordat cū ipo ita agrauādo. Et tūc etq̄ non damnificat licet h̄ intēdet peccat qd̄ eū mortalē ar. xxij. q. v. q̄ p̄iurare. sed nō tenēt ad restōem.

Si aut oīes vel maior p̄suēnūt in iponēdo illi ultra debitu peccant mortalē et tenēt insoliduz q̄libet eoz q̄ guat ad satissimēdū de damno. ej de iniū. et dā. c. si culpa. Sed si minus debito iponit sc̄ter tanq̄ min⁹ h̄eant q̄ p̄tū est vel etiā cōdissimulacione vel negligētia notabili nō q̄rit sufficiētē de sube p̄titatē quā h̄nt q̄b⁹ iponit p̄stātia peccat mortalē. et cōitari qđem nō tenēt. qz cōitas et si p̄ vna vice nō colligit q̄tū indiget ponet itez et pluries fm tacām tū faciat ab impostorib⁹ illi q̄ alleuātus est et debitu certū est q̄ nō tenēt. imo poti⁹ ipo vñ obligari illis q̄ ipo fuerūt in eo q̄ p̄ eo satissimacere. vñ magis illis tenēt q̄b⁹ itez iponitur vel pluries. sed qz est obscurū et nīm̄s diffīcile repire quib⁹ ex illis et inq̄tū tenēat videt dicendum q̄ ad arbitriū boni viri dēat paupib⁹ erogat recipuebis q̄ sunt de numero eoz q̄b⁹ iponitur plus vel minus fm p̄titatē subtractā et iniūta diminutione collectaz vni vel plurib⁹ factaz. Et in eo casu cū fm p̄titatē sube habite et lucrez iponit vnicuiq; ciues q̄ occultat bona sua mobilia vel immobilia vel fingunt minus valere aut debita h̄re ut minus imponatur eis. furtū cōmitiūt. et tenētur cōitati satissimacere. nisi p̄babilitē

scirent quasi omnes illud facere sez occultare p̄tē suoz bonoz. tūc enī vident posse excusari. qz omnia manifestādo ultra debitū ḡuareatur fm rataz cōtingēt. Lauere tū debet in oībus a mēdatijs et multomagis a giurijs. ar. xxij. q. q̄. p̄imum.

Secūdo mō imponi .§.III

tur p̄stantia vel collecta ciuitib⁹ ab electis a cōita et ad h̄mōi. ita vñc̄z q̄ imponat vnicuiq; nō soluz fm bonoz p̄titatē q̄ regiunt hoīes h̄re sed etiā fm iudiciū ipoz imponentiū. i. fm q̄ eredit illis habere quib⁹ iponit. ita q̄ simpliciter cōmittit cōscientie et iudicio imponentiū. videt tū cōitas i tendere q̄ iuste faciant hoc vnicuiq; vñc̄z pro rata sua. Et tūc si ex certa scia plus alicui iponit q̄ debet ut illi nocēt. vel ut alios indebitē alleui et minus debito iponēdo peccat mortalē. et tenēt oīes illi q̄ h̄ faciūt satissimacere dedamnis inde secutis lesis. ar. de iniū. et dā. c. si culpa. de illo pluri ultra debitū cōitati soluto. Si aut ex errore alicui plus iusto iponit credentes illi. m̄lē copla habere bona q̄ manifestat. et fm illam p̄titatē quā credūt ex p̄babilib⁹ p̄tectoris iponit et nō pl̄ videtur excusari a peccato et ab obligatione satissimacōtionis. dūmō non moueatur leuib⁹ p̄batōib⁹ et suspicionib⁹ et rumorib⁹ hoīm et p̄cipue malitioib⁹. sed p̄babilib⁹ rōibus vrgētib⁹ facta debita diligētia alias tenerēt sc̄z grauando et ignorātia crassa. ut in dicto. c. si culpa. in q̄ etiam debet attēdi fama et cōuersatio ipius cui iponit. qz si laudabilia sunt fm cōm̄ estimatiōem tuti⁹ est sibi credere in h̄ et fm assigra iponere q̄ p̄pria opinione moueri. qz humāni iudiciū sepe fallit. de sen. exc. c. a nobis. Secus autē est si fama illius vacillat. si vero minus debito notabiliter iponit ex certa scia ob p̄tēlām vel amicitiā vel p̄uatam utilitatē. aut etiā ex notabili negligētia q̄ nolūt diligēt inquirere. vñ possent defacili iuuenire illū multo plura habere q̄ ostendat fm q̄ debet ipo nere peccant mortalē faciētē et iusticiā et tenētur satissimacere alij qui inde plus guant q̄ ḡuareatur. si a p̄dictis fuisse soluta debita tallia. nisi forte h̄ facerēt. si minus debito iponēdo alicui. ne si securus fieret moliretur aliquid p̄tra cōitatem. vel etiā qz in p̄teriū fuerit in h̄mōi sup̄ modū ḡuatus q̄ si in h̄ volētes ei recōpensare de dānis. Occultantes autē bona vel pauciora assigantē q̄ h̄eant et eo q̄ verisilē creditū q̄ nō stabit illi informationi sed plus estimabūt ipm h̄re. tūc plus imponēt qz de ciuitate scīt et alios sic facere. vident posse excusari cauēdo tū a mendacijs et giurijs. Secus si crederēt q̄ et hoc non ḡuareatur ultra debitū. tūc enī peccant et tenētur cōmunicati.

Terțio mō imponi .§.III.

tur p̄stātia sic. Liuib⁹ ad imponēdū deputat̄ assūgnat̄ certa et decimata summa. puta mille floreno; rū hoīb⁹ vni⁹ p̄tēt̄ seu vni⁹ p̄tēs ciuitat̄ iponenda ciuib⁹ vñc̄z p̄ rata sua p̄portionab̄ fm facultates suas. et qz nō clare sciri p̄tē de facultatib⁹ posnitur simpliciter in arbitrio illoz p̄titas ipone da ita tū q̄ p̄uenias addicēt̄ summā mille floreno;

Titulus Primus

rum. Et assumuntur ad hoc q̄nq̄ septem et q̄nq̄ nouem boles q̄nq̄ etiā plures. et h̄c modū sit ō terminata ipolitio cui libet. Quilibet enī illoꝝ imponentū facit scripturā suā in secreto et p̄ se q̄titatem exp̄mentē quā iponit cui libet. Et collecti scripsi oꝝ iponentū ab iunctū scriptre cōtinentes maiore suminā et minorē. et accipiuntur tres rātuz cōtinētes summas medias totius q̄titatis quā cōtinet simul assumpte ille tres scedulae. tercia p̄s iponit illi ciui. puta si vna ex p̄mitit vnu florenū alia duos alia tres florenos erit tercia p̄s totius summe q̄ est sex floreni duo et h̄ illi iponit. Si ḡ iponētes habita sufficiēti diligētia ad sciendū fa cultates et lucra psonar̄ bona fide iponit q̄tuꝝ credūt illi p̄portionabiliter debere p̄tingere etiā si plus iponere q̄ ille mereat. excusat videntur a peccato. ar. xxij. q. v. de occidēdis sed si intendit aliq̄s ġuare et se et suos amicos alleuiare citra cō dignū notabiliter q̄ hoc faciūt peccat mortalr̄ in singulis impositionibꝝ boim in quibꝝ intēdunt p̄ regulā. Qui occasionē dāni dat dāni q̄ dedisse v̄. cf. de iniu. et dam. c. si culpa. Quantū v̄o ad obligatiōem satisfactionis est difficile inuenire q̄ te neātur et in q̄tuꝝ ppter intricata materia. Et si quidēm oēs iponētes p̄dicūt sibi p̄cordant q̄tu cui libet velint vel aliquibꝝ iponere aggrauando aliꝝ quos ex odio vel vt amicos possint vltra debitū alleuiare oēs sunt fures et latrones et tenet q̄libet insolidū notabilitēs ex hmōi ipositione nisi pos̄ta ex ġuarent ut d̄r in. h. se. Teneat autē pdic̄t de omni dāmo et interesse. put argui a simili p̄t ex verbis Ray. et glo. sup. c. h. q. vi. q̄ dicūt iudicem dātem sciēter iniustam suā teneat ad satisfactō nem de omni interesse p̄t lele. Efficaciter enī ē cā dāmi illius nō obstante q̄ nil sibi inde acquirat vt de iniu. et dam. c. si culpa. Et q̄ teneat q̄libet eoꝝ rum insolidū q̄nq̄ sit satisfactū. p̄t p̄ ea q̄ dicit b. tho. et oēs alii in. u. q. d. xv. De cooperatoribꝝ ad rapinas et dāmina alioꝝ sine q̄bꝝ nō fieret. bñda tñ ē cōsideratio fructus sc̄i annualis redditus quem inde p̄cipiūt soluētes p̄stantias vt fit florētie et vēner. Ex hoc enī minus ledūtur multo q̄ si nil soluentibꝝ redditus p̄cederet. et sic p̄q̄ns illi ad min⁹ satisfactionē tenet. Si autē q̄libet p̄ se et in secreto vt facere tenēt fm intentiōem cōitatis ipo nte cū aliqui ex scriptis vt dicitur est ab iunctū sci licet maiores summas etiātes et miores. et sic solum medie opentur impositionē cui libet p̄tingē tem. nec bene sciri valeat q̄ sit maior. minor q̄ ab īcitur vel media q̄ opatur. difficile ē iudicare q̄s ex illis teneatur. de illis dico q̄ ex certa scia intendunt vltra debitū ġuare. Nam qui iponit fm q̄ si bi videtur ille de collecta mereri. siue opentur sua scripta siue nō open in nullo videat teneri si diligētiam adhibuit. Aliq̄ autē qui ġuare intendunt vltra debitū siue opentur siue nō open eoꝝ scripta. obligari vidētur ppter affectū intentionis cū ope sub securō. ar. ex de biga. debitū. Tum etiā q̄ illi aliq̄ mō cooperator et assentiūt dāmo. h. q. i. c. notū. tu q̄ in dubio tutior via est eligenda. de spon. c. iuue nis. Qui etiā min⁹ debito iponit tenet aliq̄s. qui ex hoc ipso ġuantur. q̄ illud minus q̄ ei im.

ponit debitum solvi fin rōem refunditur sup̄ alios ad soluēndū nō forte hoc facerēt ex hac cō ditione et p̄sideratione q̄ alii in p̄teritū fuerūt sū pra modū et iusticiā nimirū ġuati. et tam in isto ca ūlsc̄ in iustiā alienatiōis q̄p̄i p̄cedēti sc̄i nimirū ag grauatiōis vbi obscurꝝ est et valde incertū q̄tuꝝ in de sētūr dāmū. teneat ad arbitriū boni viri. vt saltim q̄rere remissionē a lessis si sponte h̄i potest. Occultatē autē bona vel oñdētes pauciora habe re. vel debita nō vera cū merito hēant dubitare et cū h̄ plus sibi iponit q̄s mereant vident̄ posse ex̄cusari ex q̄ cū multa iniusticia et iproportiōe hec i ponit. mendacia tñ sp̄ vitanda. tr̄j. q. iij. c. i.

Et q̄ post impositionē .§.v.

dicta p̄ talliaꝝ et p̄stantiaꝝ cū publican̄ regiunt multe impositiones nimirū iproportionate res mes ex q̄bꝝ sequuntur q̄re plurimoꝝ ad sedāduꝝ scandalū laudabiliter p̄uidet q̄ eligatur ergūatores q̄ possunt minuēre de summa in cōi polita. puta mille florenor̄ certā q̄titatē puta centū flore nos minuēdo de ipositione facta eis q̄s v̄tra rātam sibi p̄tingētē ġuatos inueniūt p̄t eis videt vnicuiꝝ eoz p̄portionabiliter fm excessū ġuamis nis. Et cū p̄les ad h̄ assumant̄ reiectis maioribꝝ et minoribꝝ q̄titatū ergūatoꝝ de mediis scriptis q̄ cōiter sunt tres simul multiplicatis tercia p̄s ta tius ab ipositione sibi plus p̄ alios in iūcta s̄bra bitur. Si ḡ p̄ talē ergūatē reduciat ad cōlitatē fm portōem vt sc̄i remaneat in tallia seu p̄stan tia sibi p̄ueniēt et debitū. et isti ergūatores bñfaciunt. Et illos q̄ p̄pus p̄tra p̄sciam plus debito im posuerat ab obligatiōe satisfactionē liberat. s̄z nō a peccato iusticie p̄petrato. Et q̄ p̄tūt alleuiatio nē cū sciant se nō cōile v̄tra debitū ġuatos assigna tes rōes sue aggūatiōis sed falsas. puta q̄ h̄it debita vel nō tāta bona lucra q̄ta h̄it et credūt h̄i v̄n ergūtores mouētūt ad minuēndū oñp̄ peccat mortalr̄. ppter mēdaciā et fraudes q̄ vergūt in det mentū. primoꝝ eoꝝ sc̄i q̄ veraciētūt ġuati nimirū quibꝝ inde minus p̄t diminui de ġuamis. Si h̄o ergūatores p̄stituti cōtra p̄sciam ergūant aliquē de q̄ iudicat q̄ nōd̄ ergūari. q̄z nō est sibi ipolitū v̄tra debitū peccat mortalr̄ agētē ī iusticiā mō dī stributiuā. q̄d̄ est mortale fm. b. tho. h. q. et vident̄ teneri cōitati quā dānificat vel poti⁹ aliq̄s ergūā dis q̄s ex h̄ nō valēt alleuiare vt intēdit cōitas. et si ex aggrauatis nimirū v̄n multū relevant aliꝝ in nullo ī iusticiā faciūt et ī intentionē cōitas q̄ est cū nō solū aliq̄bꝝ s̄z etiā oībꝝ ġuatis p̄portionabiliter dimittat et diminuat. sed si in modico plus alleuiant se et amicos q̄ alios v̄ loc̄else ġtificatiōi. Si enī onus sibi ipositūt decēs q̄ret immē nū p̄mittēs ex h̄ et socis iminuēt et amicos suo rum indifferēt. i. siue siue ġuati siue nō. p̄tra iūsticiā facit. Et in hmōi p̄positōibꝝ p̄missis et iura mētis factis ī iusticiā peccat mortaliter nec dñc seruare. xxij. q. u. q. c. in malis. Et idē est dīcēdū et q̄tuꝝ ad p̄mos ipostores de quibꝝ dīcētū est in. h. p̄cedētibꝝ q̄ sc̄i ad istas colligatiōes iuramēta et p̄missionēs iniustas siue intendant seruare siue nō intendant.

De pedagiis guidagi. §. VI.

Vide pto is et thelonieis. Pio declaratione vocabulorum dic
nostabili Bern. in gl. in. c. sup quibusdam. de vbo. sig. qd peda
gia dicunt qd danck a transactibz scz pecunie in locis
constitutis a principe. Guidagia dicunt qd datur pro
ducatur p terrā alicui ut securius vadat. hec ber-
beceria dicunt thelonia a thelos grecce derivata.
qd latine vectigal dicitur alicubi dicunt vulgariter ga-
belle. alibi duane. Tident ḡ hec instituta p expē-
sis qd fuit a dñis terraz vel cōtitutibz ad tenendū
territoriū eoz securū transactibz p mare vel frāz
ne spoliāt vel ledant in persona vel rebo. Addit etiā
Ber. ubi. s. salinaria. qd scz danck p sale. Et de his
oīb̄ dic qd solus pnceps pōt h̄ pstitueret nō ciuitas.
L. noua. vect. insti. nō po. l. q. t. iij. Et qd dicit
ciuitatē nō posse. ut intelligēdū sine lnia pncipis
Dicit autē hic pnceps impator. vii t Hosti. dicit i-
sum. qd solus rex romanorum pōt cōcedere pedagiū
t nō ali. De rege etiā francie dic qd in h̄ eadē p̄tā-
tem h̄ p̄uilegiū. ej qd scz danck p venerabile. S. Z.
Inno. sup. c. innouam. de censi. dic simplē reges
posse iponere noua pedagia. peccat tū si faciunt si-
ne cā. vide etiā t multomagis qd papa possit h̄ co-
stituere t cōcedere p̄cipue in terris ecclesie. Ipse ei-
dicitur pnceps. xiiij. q. viij.

Ad sciendum igitur . §. VII

No
qd bec licite exigūtur vel nō. vel qd est iusta b̄tra;
būtūr t qd nō licite. distinguendū est p̄mo aut qd
a psonis ecclesiasticis accipiūtur aut ab alijs. Et si re-
cipiant a psonis ecclesiasticis. tūc aut exigūtur bec
ab eis p rebo qd cā negociatiōis deferūt vel defer-
ri faciūt. t tūc licitū ē ab eis recipi iusta pedagia
t gabellas scz ab alijs fm Archi. qd h̄ notat p ar. a
h̄ris de censi. c. q. q. li. vi. Id dicendū cā deferunt
mercimonia alio pnoie suo. i. dicēdo esse sua. imo
t puniri deberet p platos suos de fraude t nego-
ciationis exercitio cui sit eis interdictū. lxxvij.
di. fornicari. Aut exigūtur bec ab eis p rebus suis p
eccliaz suaz qbuscūqz dñmō nō cā negociādi trāf-
feri faciāt et tūc exiḡt t recipi nō p̄nt a principe scz
ecclazi fm Hosti. qd nullus secularis h̄ p̄tā t ec-
clesiasticis rebo. ej de p̄st. qd in eccliaz. Recipiēdo
aut p se vel p alios rapinā p̄mittūt t tenent ad re-
stitutionē t sunt excoicati ut de censi. c. q. q. li. vi.
de qd excoicatiōē h̄es. j. in. viij. pre. c. i. Ipse aut pso-
ne ecclesiastice occultādo ipas res qd deferūt p se v̄l
pallios ut no soluat no peccat. qd ad h̄ nō tenetur
debent t cauere a mendacijz t scādaliz qd solēt ori-
ri cū talia dēphendūt, nec tū p h̄ p̄nt pena mul-
ctari tanqz de fraude. als obligarent ad restituē-
dū. Et p p̄stōz illā. c. q. q. in. vi. olim erāt excoica-
ti t ipē psonē ecclesiastice soluentes pedagia t bmōi
t tallias. sed ad tollenda scādala fuit reuocata qd
tum ad istam p̄tem p clemētinā. Si autē exigātur
hec pedagia t thelonia a laicis. tūc subdistinguē-
dū qd aut exigātur p mercimonijs. aut p alijz re/
bus ad vsum suū ut bladū. vinū t bmōi. Et si pro
mercimonijs exigāt. itē subdistinguēdū. Nam
aut antiquū exigūt aut nouū. Si nouū nisi sit cer-
tum institutū esse a principe ppter imminentem ue-

cessitatē non licet accipere. alias rapinam com-
mittunt t ad restitutiōem tenētū fm Ray. t sūt
excoicati. nec absoluī possunt citra aplicam sedēz
vtz in uñ. pte. i. in. c. de p̄cesu excoicationū. que
fit in curia in cena dñi. Si autē sit nouū t insti-
tutum a principe iusta de causa. aut etiā antiquū
qd scitur impositū ab his qui potuerūt iponere
p̄sertim auctē eccle. aut nesciā a quibz sit institutū
creditur tū ab illis i. stitutū qd potuerūt. qd credi-
rōnabiliter pōt cum nō extat memoria in p̄trariū
tūc si est vel creditur esse iusta cā impositū. ut p defē-
sione strate publicē predones i terra. v̄l piratas
in mari. vel p defensione fidei vel patricē pagāos
vel hereticos vel alia simili causa t recipieres ta-
le pedagiū vel theloniū facit illud ppter qd fuit i.
positum. sine scrupulo cōscie potest illud recipere
fm Ray. etiā si nō faceret tūc expēsas qd nō est ne-
cessē cū terra sit bñ purgata latronibz in pace. pa-
ratus tū labores t expēsas facere si necesse ēt ad
tenendū patriā securā. pbancit bec oīa. xxij. qd.
iij. siqz romipetas. t. vij. q. q. c. vob enī. ej de cen.
c. puenit. de treu. t pa. c. innouam. ff. de publ. ve-
cti. l. vectigalia. ff. loca. l. ex ducto. Si autē sit anti-
quū t tū nō auctē pncipis inductū. v̄l etiā si nō
facit illud ppter qd institutū est scz faciendo qd in-
se est ad tenendū viam securam siue antiquū sit si-
ue nouū t cum auctē pncipis introductum fm
Ray. nō pōt licite recige. t recipiendo rapinā fac-
t tenet ad restōem illis a qbus accepit. vel paupi-
bus erogandū si illos ignorat fm Ray. sed Ho-
sti. dicit in summa qnō tenetur restituere si auctē
pncipis est inductum vbi cōstaret qd hac de cau-
sa institutū est. Sed qd plus est tenetur ad plenā
satisfactiōem illis qui ibi ledūtūr in persona vel re-
bus si hoc accidit ex defectu suo. qd scz nō tenet pa-
triam securam ut debet t potest. xxij. q. q. c. dñs.
t. q. v. administrators.

Non soluentes autē . §. VIII

dicta pedagia t thelonia cum iusta sunt. qd scz
nō sunt instituta cum auctē pncipis vel et iusta
cā qd tū credi nō debet nisi p̄babiliter sciat. vel et
si iusta de cā t ab his qd potuerūt. tū nō seruāt illis
pter qd fuit institutū scz in tenēdo loca securā et
bmōi nō peccat nec tenent restituere fm Ray. qd
cessante cā in erigētē cessat effectus t obligatio ut-
dante. zillo nō seruāt fidē nec ipi tenēt. lxi. di.
statuum. S. his oīb̄. t de iure iusti. c. puenit. Laue/
ant tū a mendacijz qd p̄tā sunt. Nō soluentes au-
tem licita pedagia t thelonia qd scz sunt instituta
a quibz dnt cū iusta cā t obseruata. rapinā faciūt
seu surrū fm Ray. vii tenētū ad restituēdū illis
quibz talia debētūr. t agere debent pniā de pec-
cato bmōi. t de mendacijz t p̄iurijz t alijs v̄tibz
additis. Un aplūs Ro. xij. Reddite omnibz de-
bita cui vectigal. vectig. l. Ceterum ad penas qd in-
flicte sunt a iure cōmuni vel municipalī cōtra fa-
cientes in bmōi fraudem. dupli vel quadrupli. xl
vel amissionis illoz mercimonijs in quibus fie-
bat fraude nō tenent i loro p̄cie uisi fuerint depre-
bensi t cōdemnati fm Tho. ij. q. t Gui. t Glo.
super. c. fraternitas. xij. questione secunda. in fine

Titulus Primus

De non soluentibus hmōi thelonea et pedagia in territorio saracenoꝝ vel paganooꝝ dicit Ray. q̄ si hoc sit tpe treuge cū eis et de mercibꝫ nō phibitꝫ et ipi saraceni seruant fidem in defendendo in territorio suo eos a latronibꝫ et piratis p̄ mare cū re neatur ipi infidelibꝫ soluere. fideliter debet illa eis restituere. vel si non apte p̄nt paupibꝫ dispēsare ad mandatū eccīc. Nam fides etiā hostibꝫ fūāda est. trii. q. i. noli. et. xxii. q. viii. in uocēs. Idē U. qd̄ tñ intelligit glo. Guil. cū p̄sentiuīt ipi fideles et hmōi statutis eoz aut pactis. Sed tpe guerre v̄l quo ad merces phibitas. vt ferrū et lignamina et hmōi. fraudando in hmōi thelonea nō tenenētis sed debet paupibꝫ erogare. Ad qd̄ tñ fm glo. guil. nō sunt de necessitate cogendi sed honestate. Do sti. aut in sum. dicit simpliciter et indistincte chris tianos nō teneri ad soluēdū hec thelonea sarace nis qz nō subsunt eis. Nodie tñ portantes nō so lūm p̄dicta sc̄z ferrū et lignamina sed et quecunqz mercimonia ad terras saracenoꝝ sine lnia pape i cidiūt in excōicatōem cuius absolutio aplīce sedi referuat. et in alias graues penas. de quibꝫ habet in quarta p̄re titulo p̄mo.

De pedagiis vero que. §.IX

exiguntur p̄ blado vīno et alijs hmōi. que q̄s defert vel deferri facit nō p̄ mercimonio sed p̄ vsu. i. vite sue et familiue sue ut dicit Hosti. q̄ nō d̄z solui alij qd̄ pedagiū. etiā si p̄suetudo sit irronabilis tideo nō tenendal De pdictis enī rebz nō exigi d̄z pedagiū. et qz nō datur pedagiū nisi de rebz q̄ cā nego ciationis vel mercimonij vēbūtur. L. de vecti. et cōmis. l. vniuersi. Satis zcor. Bern. in glo. sup. c sup qbusdā. dc v̄b. sig. hic v̄n. Jo. in sum. concor. et Bar. in sum. pisana. In directorio sic d̄r. De his que ad p̄priū vsum emūtur. vt ḡra ruris colēdi. v̄l ad se defēdēdū fisco nullū pedagiū d̄ct. vt. L. de vecti. l. vniuersi. li. viii. vbi žuenies decollari man datur. qz nō exigeđa sunt nisi de his q̄ cā negotia tionis seu mercimonij deferūt. L. de vecti. et zmis. l. vniuersi. Nec excusat p̄suetudo h̄ria dū sit irro nabilis et iniq. ar. di. viii. si p̄suetudinē. Et his se quis q̄ frandando hmōi pedagia occulce portādo talia et nō soluēdo nō eēt p̄ctm. dūmō cessent giuria et mēdacia et scandala. Et si pedagiū et gabella sumat p̄ codē h̄riū seruat de facto in ciuitatibꝫ tu scie sc̄z florētie et alijs multis qz dc oīb̄ p̄dīc̄t exi gitur gabella. t̄cū dicta gabella sit imposta p̄ sta tutū ciuitatis p̄ modū cuiusdā tallie seu ipsoitio nis et collecte p̄ expēs fiendis in vtilitatē cōita tis. Dicendū q̄ ciuitas exiges dicta gabellas p̄ v̄ctualibꝫ siue regat p̄ vnu ve ducē marchionem principē et hmōi. siue p̄ plēs de pplo. ve p̄ores p̄si les antianos et hmōi. si h̄nī p̄tatem leges p̄dendi et imponēdī collectas. qd̄ ē p̄sumendū. si ex more antiq. h̄ faciat cui⁹ memoria nō extat in h̄riū vide tur etiā posse iponere solutionē dicta gabellaꝝ. p̄ sui adiutorio et defensiōe. q̄uis enī plēs aliquis n̄ possit facere legē generalē. qz hoc est impatoris ve notat. Jo. et Archidi. di. ii. lex. Spāles tñ facere p̄c et in h̄ p̄sentit p̄nceps. ff. de iusti. et iuri. legiōes po

puli. Sicutiam et collectam spālem facere t̄ impo nere p̄t p̄ suis necessitatibꝫ. et si nō generale ut et actiōem pedagioꝝ siue lnia p̄ncipis. q̄nimo p̄ le gem municipalē que d̄r. statutū siue reformatio a pud q̄sdā deroga legi cōi v̄t in materia dotiūt et successionū et alior. Ad qd̄ facit regula iuris. Se neris p̄ sp̄em deroga. de re. ii. in vi. et sic si gabella includat sub noīe pedagiū vel sit idē nō obstat in q̄lex cōis. phibeat exigi pedagiū vel gabellā d̄ v̄ctu alibꝫ et hmōi. qm̄ vel lex municipalis vel cōsuetudo p̄scripta h̄ec p̄riū cū p̄suetudo r̄onabilis et p̄ scripta collat lege. vt c̄f de cōsue. c. vlti. Nec v̄f ir̄ r̄onabil cōsuetudo cū sit necessariū p̄ expēs sup plēdis cōitatis et ciuitatis defensione. qz oēs ci ues d̄nt se et sua exponere p̄ patrie defensione. Re quirient aut̄ lnia p̄ncipis ad imponēdū pedagiū que videtur fore obtenta si extat consuetum. nec ē memoria in cōtrarium. Presupposita igitur licētia habita a p̄ncipeli gabella noīe pedagiū intelli gatur. et multomagis si gabella sit nō vt pedagiū sed vt collecta. videtur q̄ teneant horries soluere gabellas de v̄ctualibꝫ et quibuscunqz et h̄riū faci endo sit furtū. et tenentur restituere cōitati l̄ emētibus eas. nisi ista exactio gabellaꝝ fieret ab his qui nō h̄nīt dominū seu tituli iustificatus inibi. vel nisi illi qui fraudauerūt alij impositōnibꝫ et modis v̄lra p̄portiōem essent grauati ni mis. vel cū essent graues gabelle et sine necessitate imposite. et vtilitate cōitatis. sed ad nutriendum pompa et auariciam aliquoꝝ p̄ncipū vel ciuiū. Alias solui debent dicere gabelle vt dicum est Ad qd̄ facit Aug. Pactū intelligentis ciuitatis con suetudine vel lege firmatū. nulla ciuīs aut p̄gri ni libidine violenter. di. viii. q̄ cōtra.

Capitulum viii. de furto.

Avoie cōstiss sermones me os retroſū. si videbas furēcurrebas cū eo p̄s. elit. vt d̄r. di. c̄rvii. Omnes psal lentes q̄tridie deo reprimittimus. In iustificatiōnibꝫ tuis meditabor nō obliuiscar sermones tuos. Qd̄ qd̄ oēs xp̄ianos obseruare salubritāē. s̄z p̄cipue hos q̄ ecclesiastica p̄secuti s̄ dignitatē hec ibi v̄ba sacre scripture dicunt hmōes dei et iustificati ones. Sermones quidē dei. qz deus eadem ver ba locutus est p̄ sc̄tōs suos. et qz deū mentiri l̄ sim dicere īpossibile ē. cū sit ipa v̄itas. iō f̄mones sui verissimi sunt. Un̄ xps ad p̄rez. Jo. xvii. Sermon tu⁹ v̄itas ē. Iustificatiōes aut̄ dicunt q̄ ea seruāta faciūt hoīem iustū et ondūt i p̄spci dei et hoīm. Un̄ de Zacharia t̄xore sua Elizabēth d̄r. Luč. i. q̄ erāt iusti ambo an̄ deū incedētes i oīb̄ mādat̄ et iustificatiōibꝫ dñi. q. d. iō erāt et ondēban̄ iusti. qz obseruabāt iustificatiōes dñi. sed hmōi obliu sc̄t ne c̄ in eis meditāt̄. qz nec ea seruat nec ea cu h̄rat sc̄re. et tra quos dīc dñs. Osee. viii. Quia i sciā repulisti et ego te repellā. Et Breg. Qui ea q̄ dei se nesciūt. i. mādata. et. a dño nesciūt. i. reprobant di. xxxvii. Lōtra quēlibet s̄gilhoꝝ inuehit dñs di cens. Proiecisti t̄c. vbi tria notauit.

Primum redarguit obmissionem p̄ceptoz in ḡna
li. ibi. Proiecisti.
Secundo innuit usurpatiōem alienoz in p̄ticiu
lari. ibi. si videbas furem.
Tertio ostendit p̄cipatiōem bmoi usurpationum
ibi. currebas cum eo.

Quantum ad primam .S.I.

certū est q̄ illud qđ p̄icitur tanq̄ inutile t̄ abho
minabile a se elongat. t̄ qđ retro ponit ut nō vide
atur sic collocaſ. Projicuit ḡ sermones dñi q̄ ab
obſeruatione eoz se elongat reputates iutile t̄ va
num t̄ vile truosexiuere ſc̄m mādata ei? Retro
aut̄ p̄icitur q̄ voluit ea ſcire ut licetius ſeu liberius
peccent ſine remorū p̄ſcie. Dī t̄ Job. xxi. Recede
a nob ſciam viap̄ tuaq̄ nolumu. Ni ſunt omnū
pessimū. Inter sermones aut̄ dñi p̄mi t̄ magis ne
ceſſarij ſc̄ decalogi. t̄ i uno ipoꝝ p̄ceptoz dī. Non
furtū facies. Lro. xx. Noie aut̄ furtū intelligit ois
illicta usurpatiō rei alienē ut dī. Aug. xiiij. qđ. v.
penale. Lois v̄lus oim q̄ ſunt in h̄ mundo oibus
hoib̄ eſſe debuit. dī. Lle. xij. q. i. dilectissimis. ſic
enī de⁹ iſtituit naturā hūanā dās ei dñi oīz cū
ait. Dominamini volatilib⁹ celi. p̄ſcib⁹ maris. et
bestijs terre. Bcn. l. Qđ dñi oēs habuiffent quia
ita erat rō bñ ordinata t̄ regulata q̄ nulla re vñſ
fuiffent niſi ad neccitacē vel rōnabile ſtilitacē qđ
oēs ſibjñuicē voluiffent. t̄ ſic nulla inter eos fuif
ſet diſcordia t̄ ſic ponit de iure nature. l. p̄mitus
iſtitute cōis oim poſſellio vtz. dī. i. ius aut̄ natu
rale. Sed t̄ natura viciata etiā de iure nature eſſt
in caſu etreme neccitatis oia eē cōia. t̄ ſic intel
ligitur fm Amb. Nemo p̄priū dicat qđ cōē. diſ
lcv. ſic hi. vbi glo. cōē. i. cōlcandū p̄te neccitatis.
Un̄ ſiq̄s auferret aliqd ut puidere iuel' alterius
etreme neccitati ei no poſſet alr̄ puidere in nullo
peccaret nec alicui tōveret q̄ tu illud ē ſiu qđ ac
cipit. nec eſſt q̄ qđ babeteſ de fur. c. ſiq̄n. vbi iponit
p̄nia furari in neccitate q̄ illud intelligit qñ non
erat etreme neccitas t̄ ſi aliq̄ indigētia. tūc ei nō
licet aliena furari ſz dī aliter ſibi. puidere et ſi op̄
teret eū mēdicare. Post naturā ḡ deſtitutaz iuste
puifum eſſt iure hūano ut eē caſuſ etreme neccita
tis poſſideant̄ iſta tpalia diuersa a diuersis ut p̄
pria Un̄ Aug. Unuſq̄ ſoſidet qđ poſſidet. nō
ne iure hūano. nā iure diuino dñi eſſt terra t̄ plenū
tudo eius. Paupes t̄ diuites dñs de vno limo feſſ
paupes t̄ diuites vna terra ſuportat. iure aut̄
humano dī. hec vlla mea. hec domus mea. hic
ſeruus meus. iura hūana p̄ impatoꝝ ſunt q̄re
q̄ ipa iura hūana p̄ impatoꝝ et reges ſeculi do
minus diſtribuit generi humano di. viij. c. q̄ iure
Sed p̄ maiori huius declaratio ſcindū ſm bea
tū tho. ii. ii. q. lxvi. arti. i. t̄ ii. q̄ res iſte exterioreſ
que poſſideant̄ p̄t̄ ſiderari tripliciter. p̄mo q̄z̄tū
ad earū naturā t̄ mutatiōem. ſcō q̄z̄tū ad p̄taceſ
p̄curandi eas t̄ diſpēſatiōem. tertio q̄z̄tū ad vſuz
earū t̄ ſubuentiōem. Et fm p̄mū modū res ipse
nec in coi nec in p̄ticulari ſunt hoim ſed dei. quia
natura rerū nō ſubjetetur p̄tā ſeoim ſed dei. cui
ad nutum oia obediūt. Un̄ non p̄t̄ h̄ ſtute ſua
iugare naturas. rex ſed ſolus deus t̄ ipius ſtu /

te immeſiate ſacte ſunt mutationes miraculoſe
rerū. ut aque in vniu iu nuptijs. Job ii. Virge in
ſerpētem t̄ ecoueroſo. Eto. vii. vel ſtute naturali
mediāte ve in mutatiōib⁹ factis a magis pharaonis
quā ſtute deus indidit rex in ſuī creatiōe. q̄
uis aut̄ deus p̄ncipaliter dñum oīm hēat. ordi
uit tñ ſm ſuī puidentiam qđam eſſe ad hois ſuſte
ratiōem t̄ ve co poſſideat. ita tñ q̄ ab eo h̄t̄ recog
ſcat t̄ nō a ſe. ut diues ille qui dicebat. An̄a mea
habeb multa bona reponita in annos plurimos.
Lui dictū fuit. Sculec hac nocte alam tuaz repe
tunt a te t̄. Luce. xij. Quantū ad ſed in ſez p̄taceſ
p̄curandi t̄ diſpensa id ipas res t̄gales ſic nō ſo
lum licitum eſſt ſed etiā neceſſariū ad humana ſt
ram q̄bō poſſideat aliqua ut p̄pria. et h̄t̄ p̄ter tria
primo q̄r magis ſolicitus eſſt vnuſq̄ ſoſ ad p̄cu
randū aliqd t̄ gubernandū qđ ſibi ſoli ſperit q̄
ad id qđ eſſt cōcoim vel multoz q̄r vnuſq̄ ſoſ labo
rem fugiens relinquit alteri id qđ p̄iuert ad com
mune. ſicut accidit in multitudine mīſtroz. ſecū
do q̄r ordinatiō res huanc tractant̄ ſi ſingulū im
mineat p̄pria cura alicuius rei. p̄curande. et econ
trario eſſet cōfuſio non modica ſi q̄libet indiſtin
cte q̄libet p̄curaret cū plures cōcurrere et ad ean
dem rei. p̄curandam t̄ q̄libet mō ſuo tertio. q̄r p̄
hoc ſtatus hoim magis pacifice p̄ſerual dū vnuſ
q̄ ſoſ ſua re cōtentus eſſt. Un̄ videmus q̄ inſ eſſ
que cōiter ex indiuiſo aliquid poſſident freqūtus
inter eos iurgia oriuntur dū ſez vni v̄ q̄ magi ſlu
la re utatur q̄ ipē. vel q̄ minus laborat. p̄ ea. thū
iū ſmodi. Quātū ad tertiu ſez vſum iſtarū reruz t̄
ſubuentiōem. ſic non dī homo ipas res h̄t̄ ut p̄
prias ſed ut coes. i. ut defacili cas cōcet alijs in
dignitibus etiā ſi nō patiantur etreme neccita
tem. Un̄ apls. i. Thmo. viii. Diuitib⁹ hui⁹ ſeculū
p̄cipe facile tribuere cōicare. vñ Lri. Dñs nō ha
rum rex nos dños ſed diſpensatores ſecit. Lum
igitur iſta tpalia ut p̄pria licite poſſideantur. nul
lus debet ſinc bñ placito et volūtate dñi iparū re
rum aliqd auferre. alioq̄n furtū facit t̄ ſermones
dei retroſu. p̄hicit. Nec p̄t ſe alijs excuſare et eo
q̄ filij iſrl̄ muuo accipiētes ab egyptijs vasa au
rea t̄ argētea aſpoſtauerūt ea ſecu libi retinentes
ea ut hētū Ero. xi. Hoc ei iuste fecerūt et eo q̄r et
dñi p̄cepto vñ Aug. Nō binc q̄ ſoſ ſumēdū exēplū
putare dī ad expoliādū iſlo mō. p̄mū ſuī. h̄ enī
de⁹ iuſſit q̄ nouerat qđ quēt pati opteat. nec iſra
belite furtū fecerūt ſz deo iubēti mīſteriū p̄buerē
ruj. q. v. c. dīc dñs. Lū ei dñi ſint oia nob̄ qđaſ
mō accōmodata ſic dñs alic⁹ ſe modate alii ut
acciپedo ab ipo t̄ cōmodādo alteri nō illi faciū
ri. nec iſte ſcōs diceret furari accipiēdo. Illo devo
lūtate dñi. ita in p̄poſito accipiētes illa vasa et p̄
cepto dei nō p̄mīſerūt furtū. h̄ aut̄ de⁹ iuſſimē
diſpoſuit p̄pē oppiſi ſoſ t̄ iniuriās q̄ ſoſ hebreis ſee
rat egypti. t̄ usurpatiōes mercedis labořis eoz q̄
ſi i recopēlationē illo p̄ dānoꝝ. ſicut et nū cōdētine
tiſuum certitudinaliter qđ aliter rehabeſe nō p̄
ſi aliquid veniret ad manus eius qđ illius eſſet t̄
vñ nō ſequeret ſcandalū vel p̄cūlū licite poſſ; ac
cipe. Secus ſi inde ſequi poſſet p̄cūlū. et dī hoc
plene inſra in. c. ſe. g.

Ctitulus. Primus

Quantū ad secūdum .§.ii

Norat spalis transgressio cu dicitur. Si videbas
furē. Furū prie iportat occultā usurpatōem q
uis ut dictū est large iportat oēm usurpatōē il
licita. Est autē triplex usurpatō occultā sc̄ p̄sidē
tie. doctrine. t sube. Et de p̄ma dīc dñs Jo. x. qui
ascēdit aliud q̄ sc̄ postū. ille fur est t latro. osti
um p̄ qd̄ ascēdit p̄ dignitatē v̄l regimē ad ouile ec
clesie ē xp̄us iesus. Ego sum ostiū. ait ip̄e. seu mo
dus traditus p̄ ordinationē eccie. Intrat ḡ p̄ osti
um q̄ suscipit regime alioꝝ p̄ xp̄m nō p̄ mūdi
faustū t auariciam imitās ipm. vt. s. pat̄ sit aiaꝝ
ponere pouib⁹ suis. nō lanā tñ q̄res t lac t palū
ab ouib⁹ suis recipiēs curā fm canonicas sancti
ones q̄ nō sic. pmouet ille fur est xl atro. Occulte
subtrahit aias subditoꝝ deo nō bñdo curā de eis
t mala exēpla dādo eis. Et si intrusus ē nō illam
turā bñs a supiorib⁹ v̄l irregularis v̄l exēcicatus
vel suspēsus l̄ infēdictus exēcēdo curāq̄stū in ipo
est furāt aias occulte subditoꝝ absoluedo cū non
possit. q̄uis oues nesciētes excusenſi al's boni ſe
fruct⁹ q̄z bñficioꝝ furāt al. vñ vlera mortale qd̄
quorūdīe 2mittit exēcēdo curā tenet ad restōem
illōꝝ fructū p̄cepit ſic t fur de re furata. Und
Esa. i. 2 t'les dī. Principes tui. i. plati. socij furū.
Furtū doctrine ē cū alijs grāz ſcie t doctrine quā
ſinc dubio h̄z a deo. q̄ fm Aug. q̄ bona. prudēter
loqmur a deo ē nō nra ſapia. ip̄e tñ ſibi p̄ parrogā
tiā ascribit. vñ Apls Ro. q̄. Qui p̄dicas nō furā
dū furāt ſc̄ usurpādo gl̄iam dei. Furtū ē t̄ docri
na 2mittit infideles pagani t heretici. de qb̄ xp̄s
D̄s q̄q̄t venerūt an me. i. 2 me. ſeu p̄ponētes do
ct̄ina ſuā mee. fures fuerūt t larrones. Jo. x. vbi
Aug. sup Jo. Fuerūt qdā pharisei de virtūs t v̄tu
tib⁹ multa ſubtilia tractātes. diuidētes. diſſi niē
tes. rōes acutissimas 2cludētes libros implētes
ſapiam ſuā buccis 2crepātib⁹ vētilātes. q̄ etiā au
derēt dicere hoib⁹. nos ſeqmū ſectā n̄am tenete
ſi vultis bñ vñuere. ſed hi fuerūt fures q̄rētes aias
deo auferre q̄rānt. i. 2 xp̄m venerūt. i. 2 verā fidē
t doctrinā ei. Sil'es bio ſunt tpe moderno qdā
q̄ ſibi t alijs p̄uadēt ſufficere ſibi ad ſalutē ciuitē
vñuere fm qndā v̄banitatē erētorē de interiori
bus nō faciētes 2ſciām de virtūs t mandatis ec
clesie ſz furtū ē 2mittit idocria q̄ pdicat n̄ missi
de qb̄ dñs Hier. xiiij. hec dīc dñs ad p̄phas Qui
furabān k̄ba mea. Prophe dicūtūr pdicatores
fm Greg. q̄ furant k̄ba dei cū pdicat n̄ bñtes au
toritatē narrātes ē ml̄ta ſomnia t ſictiōes ſub
specie reuelatiōis facete a deo. t ſic recipiūt ml̄tas
elynas cū hiſ deceptiōib⁹. ſz illas elynas furātū
t tenent ad restōez cap fm Sco. t Inno. Furū
ſube ē p̄r̄iſſime furtū cū occulte aufer̄t aliena ſb̄
ſtatiā ſic feci iudas q̄ fur erat t loculos bñs. vt dī
Jo. xiiij. t ea q̄ mitteban ſc̄ in loculis. i. ſcarſella
portabat. i. asportabat p̄t furās t domū porras
Sup q̄ k̄ba dīc Aug. Exēplū dñi accipite ſuersā
tis in tra. q̄re bñt loculos cui angeli mīſtrabanc
niſi q̄ ecclā illi loculos habitura erat. q̄re furē
admisit ſc̄ iudā niſi q̄ ecclā cū fures patit̄ tolē
ret. xij. q. i. exemplū. Et qb̄ k̄bis demōstrabat ag

te error fraticelloꝝ asserentis xp̄m n̄l habuisse i
mūdo. p̄p̄iū nec in p̄ticulari nec in cōi. cum dicat Aug. q̄ hēbat dñs loculos q̄s portabat iudas. t ad qd idē Aug. declarat. q.e. in. c. H̄abebat dñs loculos a fidelib⁹ oblataꝝ seruās t suoꝝ necessitatibus t alijs indigētib⁹ p̄uidebat. Ac etiā error illoꝝ q̄ dicunt ap̄lici detegit dicētū n̄l posse ut pro priū retineri t possideri cū salute aie. Enī Aug. dicat q̄ eccia erat h̄itura loculos eccia. i. fideles etiā am clerici t plati ecciaꝝ licite poterāt aliq̄ vt pro pria possidere vtz. q.c. Ep̄i t sequētib⁹ alijs plurib⁹ bus. c. vii yterq̄ error p̄ heresi ab eccia est dānac⁹ Declarat ēt ibi Aug. ex ip̄o facto xp̄i tolerāt̄ iudas quē sciebat furē q̄ disp̄satores eccie vt plati et si male traxēt bona ei⁹ male vtēdo t sic q̄s furando q̄ paupib⁹ ea subtrahūt q̄b⁹ debent debet tū tolle rari a fidelib⁹ nisi in iudicio detegant̄ t p̄demnen tur Demū sīc iudas fur laqueo vitā finiuit etnali ter damisat⁹. ita fures aliqñ suā sp̄edūtur in vita t n̄s p̄iam agāt t restituāt si p̄t. dampnāt. Per petrat̄ aut̄ furtū circa subam tpalem multis mo dis. Primo in rebus inuictis alterius t sibi reccis cuius plenā declaracionē bēs. j.e. ti. c. de inuictis Sedo in rebus p̄scriptis sī mala fide ifra tps p̄scri ptionis t b. j. e. c. de p̄scrip. Tertio in rebus sibi cō modatis vel pignoratis vel depositatis q̄n sc̄z cō tra volūtare dñi illaz v̄tis cis ad vtilitatem suā Et de his. j.e. c. de cōmodato. t. c. de pignore. t. ca. de deposito. Quarto i scriptis alteriꝝ accep̄tis vel re tentis q̄ tinēt iura sua t credita sine q̄b⁹ nō p̄t sibi debita exigere t sua defensare. Quinto ēt i rebus occul̄te subtrah̄t t sīc diē Boe. q̄ nulla peior peltis ad nocēdū q̄s familiaris inimic⁹ ira infu res nullus p̄t ita nocere sīc domestic⁹ latrūcul⁹ Et hi sunt filij t filie cū accipiūt de bonis p̄ntum occul̄te t volūtate eoz. v̄xores cū accipiūt de bonis virop̄ suor̄ sine p̄sens eoz vt dent z. angui neis vel alijs n̄s cōes elynas. Serui et serue de bonis dñor̄ suor̄ sine scitu eoz. Discipuli nego ciator̄ t artifici. t factores sine bñplacito suorū mḡor̄ t p̄fōnor̄. Socij in apotecis cuž accipiūt p̄cōi lucro siue scitu p̄socioꝝ vt sibi retinēt nō ēb dubiū oēs hos mortaliter peccare De his pleue i fra in. c. de furto. q̄ p̄ceptū dñi faciūt q̄ p̄hibet furtū. Unī t dñs inter p̄tā q̄ coinqnāt hoīem id est. maculat̄ aīam. q̄ p̄rie nō fac̄ n̄s p̄tem mor tale fm. b. tho. in. ui. ponit exp̄sse furtū hec sc̄inq̄ q̄ coinqnāt hoīez. Math. xv. Hoc ēt p̄t ex eo qd̄ dr. Zach. v. hec ēmaledictio q̄ egredit sup faciem oīs terre. q̄ oīs fur siēt̄ ibi scriptū ē iudicabit̄. i. cō dñabil̄. null⁹ ḡ dñenat̄ fm iudicū diuinū n̄sī p̄ mortali. fm. b. tho. ii. ii. q. levi. arti. vi. Qui iḡis fu rabaf ait apl̄ nō surels maḡ op̄cē māib⁹ suis vt hēat vñ necessitatē tribuat patienti. t ēt vt possit r̄st tuere ablata ad q̄ tenet̄ q̄tū p̄t als n̄ poss̄ dignē penitere vt diē Aug. xiiij. q. vi. si res. Sz siq̄s au fferret alteri aliqd q̄ illa re male yteret. vñ dānuz ei non sequit̄ tpale sed vtilitas aie. sicut auferēdo occul̄te fucum mulieri. gladium furioso pecunia vel pannos lusori et delapidatori t huiusmodi. ne illa distrahat male. sed ad vtilitatem domus conuertat non malefaceret, sicut t Rachel que

Capitulū

xv

furaea est ydola patris sui **L**aban et hoc non re
phendis. qz abstulit illi occasionē ydolatriā. Et
hoc nisi ex ipso facto sequeret graue scandaluz ali-
cuius. siqz aut̄ auferret a diuinitate auaro vel visura/
rio vt inde daret paugib⁹ nō p hoc excusaret a fur
to. vt exp̄sse ostendit Aug. in quadā omel. Forte ali
quis cogitat ⁊ dicit. **M**ulti sunt xpianū auari et
cupidi nō habeo pctr̄ si illis abstulero ⁊ paugib⁹
dedero. vñ illi nil boni agunt. mercedē h̄c potē
ro. sed h̄m̄di cogitatio diaboli calliditate suggeri
tur. nā si totū tribuat qd abstulit addit poti⁹ pec
catū q̄ minuat. bcc ille. tuqz. q. v. forte.

Quantum ad tertium. §. iii.

vbi notabat p[ar]ticipatio usurpatiōis alieniꝝ .ib[us]. currebas eū eo. s. cū dō ad furāndū. L[et]erū autē importat affectū magnū ad ipm furtū. dicit autē Salomō puerb. xxi. Qui cū fure p[ar]ticipat odit a[n]imū i[us]uā. Triplice autē rō assig[n]atur q[uod] furtū ē pec-
catū grande. Prūma t[em]p[or]e q[uod] caritate agit q[uod] s[ecundu]m i[us] d[omi]ni
dilectione nō solū dei. sed etiā primi. q[uod] autē ē con-
tra caritatē mortale est. cū p[ar]tē h[ab]et vita spū alis-
iae. p[ar]tinet enī ad caritatē primi ut nō solū q[uod] ve-
lit ei bonū sed etiā ad h[ab]ere sed p[ar]tē furtū nō operat
quis bonū primo. imo ḥ[ab]itu sc̄z nō cumētū in rebus
et si passim sibj[n]uicē boies furareñ giret huma-
na societas. hec Tho. ii. ii. q. lxxi. arti. vi. Secunda
rō est q[uod] furtū ē p[ar]tē iusticiā q[uod] reddit vnicuiq[ue] q[uod] su-
um est. p[ar]tē enī accipit[ur] q[uod] ē alceri. q[uod] sibi non
debet sc̄z auferenti. q[uod] autē est p[ar]tē iusticiā est morta-
le cū agit nō solū ē bonū alicuiꝝ sed etiā ē bonum
eoē. vii. t[em]p[or]e leges oēs puniūt furtū G[ra]uer. q[uod] nocent
bono cōi. t[em]p[or]e aliq[ue]s leges positiuas municipales
morte puniūt[ur] tales. Tercia autē legē diuinā pu-
niebanā furtū pen. i. damni. q[uod] debebat restituere
q[uod] tuor oues p[ar]tē vna. q[uod] q[ui] boues p[ar]tē vno vt h[ab]et Exo-
di. xxij. t[em]p[or]e b[ea]tū. Tertia rō est q[uod] in furto p[ar]tē mittitur
volus seu fraus. dū sc̄z oculite accipit q[uod] si ex insi-
dijs usurpādo re. primi. sc̄z dolū t[em]p[or]e fraude cōmitre
re. vbi est notabile dānū. primi nō est absq[ue] graui
pccō. p[ar]tē. Virū dolosum abhomabilis dūs. Est at
mortale nō solū cū furāf[er] q[uod] q[uod] notabilis valoris ē
in se sed etiā cū notabile impedimentū t[em]p[or]e
notabili est. Sed siq[ue]s in se p[ar]tē q[uod] auferat pa-
tus t[em]p[or]e dispositus actualiter multū auferre si p[ar]tē
de posset furtū cōmittit q[uod] mortale est. Unū Die-
ro. Fur nō solū iu[m]aiorib[us] sed etiā i[n] minorib[us]
iudical. nō enī q[uod] furatū est sed mēs furatūs at-
rendit. p[ar]tē. q. vi. c. fi. Q[uod] intelligit cū intendit ac

Uina p*ro*p*ri*e et*iam* mult*um*. al*s* in i*n*im*ini*mi*li* ne*p*ri*e* f*ur*tu*n*ec
m*or*t*al*e*st*. Q*d* aut*d*, p*uer*. vi. No*l* gr*adi*s*est* cul*p*a*c* cu*q*s*f*ur*at*u*s* f*uer*it n*o* i*p*ter*e* d*r* q*r* i*n* se*n* s*ic*
m*or*t*al*e*, sed* ve*d*i*c*. b*Th*o*.ij.ij.q.lxvi.arti.vi.* du*p*lic*r*one*P*rim*o* p*ter* ne*c*icit*at*e*induc*et*e* ad*f*ur*at*
*u*sti*d*e*ci* que vel*diminuit* culp*p* vel*totaliter* coll*it*. cu*z*
res*p*di*sc* es*set* ext*rem*a ne*c*ess*it*as*ve* dict*u* est*s*. U*n* qua*si*
hanc*r*o*em* ass*ig*u*an*s*q*re*n*o*s*it grand*is* cul*p*e*s*
sub*dit* Salom*o*. F*ur*at*en*i*ve* c*lur*ient*ez* im*pleat*
s*iam*. Sc*do* p*ter* p*ati*o*m* ad*reatu*m adul*teri*j*q**d* ut*q* e*gu*i*v**ii* mort*e* pun*is* in*le*ge*divina*. v*n*
de*f*ur*e* sub*dit*. q*d* e*p*eb*clu*s*reddet* sept*upli*. q*aut*
f*ur*st*o* no*num*.

adulter est p̄der aī am suam. Currit ḡ cī fure qui
p̄cipiat cī eo in furto. qđ ut notat Hug. cardia-
sup̄ vī. sup̄dicti p̄s. fit nouē modis p̄cēris in his
versib⁹. Iustitio. cōsilii. cōsensus. palpa. recursus
Participās. mūritus. nō obstant. nō mā. usitatis.
Quos vīlus ponūt plures doc. b. Tho. ij. ij. rī. uīj
Alber. z alij. Sed eoz declaratiōne bēs plene i p̄-
cedēti. c. dc rapina. qđ sufficeret p̄ alia p̄dicatione
ibi vide. Idē enī iur. ē i p̄cipiatōe rapine z furti.

Capitulū. xv. de furto. ⁊ de multis sp̄cto seu modis furti ⁊ de iuētis q̄ sibi retinet ⁊ de pīgre ⁊ de cōmodato ⁊ de deposito ⁊ de locatiōe ⁊ p̄ductiōe ⁊ descriptiōe quō. s. in his cōmittatur furtum vel aliud peccatum.

Artum est cōrectatio
rei alienē mobibilis et corporalis fraudu-
losa inuitō dño lucrificaciōē ḡa siue ip-
sius rei siue vī postessōis vere. vt. ff. e. l. i. **Lōtter**
eratio ponit in pdicra diffinitiōē qz sine ea n̄i e fur-
tū etiā si int̄ueniat volūtas vel v̄bi. enī p̄ solā vo-
lūtate erit qz transgressor alteri p̄cepti sc̄ illius
Nō z capisces rē pruni cui. Rei alienē ponit i dis-
finitione qz in re ipsa nō p̄mittit furtū. iniellige
nisi ali⁹ b̄fet i re illa aliqd̄ ius puta cui res erat p̄
gnorata l̄ p̄modata qua dñs fraudulose capiēdo
furtū p̄mitteret. ff. e. l. si res. s. si is q̄ rē. in p̄n. **Ide**
Tho. q̄. q. **Iriij.** Mobilis et corporal dr̄ qz in rebus
immobilis vt in agro. vel in corporalib⁹ vt sunt a-
ctiones et seruitutes nō p̄mittit furtū eo q̄ talia n̄
possint cōrectari. Fraudulosa dr̄ q̄ cū aliqd̄ cres-
debat rē eiusu q̄ nō erat. vel si nō erat sua crede-
bat q̄ etiam ab eo qui habebat ibi suis posset acc̄
pere. non cōmittit furtum licet alias teneat. In
sti. de vi bo. rap. s. q̄ tamen. et s. se. Inuitō domis
no dr̄ qz si credit dñm p̄missurū et subest iusta cau-
sa credēdi nō tenet. **Gec** si nō subest. ff. e. si is q̄ne
Et dr̄ dñs inuit⁹ et si videat rē auferri q̄uis non
p̄dicat. ff. e. l. penl. Si aut̄ putat facere iuitō dñs
et tñ dñs vult furtū qd̄ e fac̄ q̄tū ad int̄entionē s. n̄
tenet ad restōc. nec dñs p̄t petere obstatē sibi sua
volūtate. ff. e. l. inter oēs. s. penul. Lucrificandi
ḡa dr̄ qz siq̄ alienā ancillā rapuerit non cā lucri
sed libidinis nō p̄mittit furtū. ff. e. l. yez. **Jpi** vel
vel v̄lus possessionis vere dr̄. qz non solū p̄mittit
furtū q̄ rei dñi vult lucrari. sed etiā q̄ vult i re
ip̄a lucrari v̄sum et possessiōem di. l. q̄ sacri. ff. e. l.
q̄ inuēta. **Puot** sunt sp̄es furtū. R̄i. duc. nam a
liud est manifestū sc̄ illud cū q̄ fur dēphendit p̄s-
usq̄ veniat ad locū destinatū. alind nō manifestū
cū q̄ nō dēphendit. ff. e. l. i. q̄. t. iij. Item nota q̄ qd̄a
remanēt in noīe generali. quedā sub sp̄ali. veluti.
Sacilegiū qd̄ furtū est rei sacre. Peculatus qd̄ ē
furtum de republica. **rruij.** q. v. quid ergo. Abigea-
tus qd̄ est furtum qn̄ quis disp̄git gregem et inde
furatur. Plagiū qd̄ dicitur furtum hoīs. s. q̄z
quis liberū hominem scienter vendit vel emit. ff
de plagi. l. i. t. iij. Et codem modo si seruum alie-
num sollicitauerit vel asportauerit.

Titulus Primus

De furto in genere. No. I.

randū q̄ furū cōmittit quis qn̄ abstulit rē alie
nam fraudulēter r sciens nō esse suā occulte, r est
mortale nisi eēt qd minimū yr fructus ortoz i p
uo valore r hmoi. qz tūc veniale nū illud modi
et abstulisset r intentioē r notabilis accipiēdi vel
damnificādi si potuisset. qz tūc eēt mortale fm. b

Lbo. q. h. q. lxvi. arti. vi. r. xij. q. vi. c. fi. Et etiā
restituere rē furatā qz citi' pōt nū illa a q ab
stulit tantū dē habuisset de suo r nolebat reddere
qz in tali calu nō tenet ad restorē fm. Hosti. nū p
h fieret alteri guāme. peccauit tñ talis guāme sic au
ferendo si poterat in iudicio rē suā recuperare. qz n

debebat sibi facere iusticiā sed iudicet. Si autē in iu
dicio no poterat rehahere sibi vel pōt defectu pba
tionis lpter tyranide vel potetia ipius. tūc etiā
nec accipiendo peccauit. nū inde alijs scadalu par
raret fm Lbo. q. h. Ide pē. de pal. in. vii. r Hein
ric de gan. Ad qd etiā facit dictū Aug. xij. q. v.

nō sane. Quicq ab inuito sumi iuriose auferit.
Nā pleriq nec medico volūt ipēdere honoē suū
tē. Et qd dictū ē de furto scz qz cū sine scadalo ali
om̄i rē sibi furarā vel aliud tanci valoris pōt acci
pere ab eo q abstulit qn̄ in iudicio recuperare n pos
set nō tenet restituere. Ide v̄ dicendū de rapia v
sura r fraudulētia. r alijs dāmificatiōib⁹ iniustis

Et qz bona fides nō patet vt idē bis exigitur. turuz
esett heredib⁹ suis declarare q ille nō tenet sibi p
aliquē modū honestū vel donare ei si qd dēat ille
fur vel raptor vel alias dāmificas. Et h̄ dico ne il
le q alienū derinebat zscia ductus restituat illud
male ablatū ei etq hēbat ius suū. zscibēbit bis su
um. Pro maiori declaratiōi pōtitor. Nota qz in
dictu casib⁹ nemo sibi satisfacere pōt.

Primo qn̄ iuridice vel aliter pōt sibi rehahere. i. petendo
ab eo q est sibi debitor vel ipm in iudicio quenien
do p̄baciōes sufficiētes qz bz. r sibi fieri sperat
iusticiā. facit enī tūc ztra ius exp̄sum ar. dist. ix.

Imperatores. h̄ qz qz ḡ legib⁹. Scđo in iudicio
ordinario r cōi. Nemo enī pōt ec iudicet in p̄pria cā
ve habet. L. ne qz in p̄pria cā. l. i. qd institutu ē iu
ste. tñ ne fur vel raptor dēphēsus se excusare possz
dicēs te debere h̄fe ab alio cui furat⁹ est. tñ qz idē
orirent scadala r discordie si ex ordinariū iudicū
quilibet sibi satisfaceret. tū qz plus posset accipe
qz qd h̄fe dicēdo rē suā maioris p̄cij qz sit r eā
qz abstulit minoris qz sit.

Tertio i dubio tūc ei
est superioris suā requireēda. aljs accipiendo cū se ex
ponat piculo furri etq dubitat peccaret guāme.
dist. xxii. habuisse. Indeēs ē r sat⁹ abhoi ablede
decus ut in re dubia certa del̄ suā.

Quarto cū
verisile ē inde scadalu primop̄ generari r guāme
puta qz vel capieſ l̄ credet qz qz innocēs est illō fur
tum fecisset. nemo enī cū alteri iactura d̄ locu
pletari de re. ii. li. vi.

Quinto qn̄ ex b̄ imineret
piculu p̄prie fame puta qz vissit estimari pōt qz sc
enter r vt fur diuulgab⁹ cū nō possit p̄bare illuzi
sibi esse debitorē cui abstulit. ar. xij. q. vi. nolo. ibi.

Qui fidēs zscie sue negligit famā sua nimis cru
delis est.

Sexto si imineret ei piculu p̄prie p̄sonē
vel vice. puta qz posset accusari vt fur. qz hoc esset

tentare deum arg. xij. q. ii. querit. Septimo si
immineret piculu p̄scie. puta qz nō credit sibi lice
re sed furū reputat vel qz se exponit piculo piurij
patu piurare cū peteret potius qz dicere vītatem
ar. xvij. q. i. h. Ex his oīb. r. xij. q. v. qz piurare.
Peccat qz in his casib⁹ sibi satisfaciēs. Satisfac
re autē seu restituere nō tenet nū plus debito acce
pisset. l̄ nū ei nō satisfaciēdo seu restituēdo vīnum
de qn̄qz vītāmōs picul̄ euēnire posset cui tñ obūa
re restituēdo. ar. xij. c. ca ex iniūcto. de no. op. iii.
q. sup eo. Et rō hōp̄ est. qz sic retinēs z se vel z pri
mū puereret iusticiā naturale. Iē nota qz si fili
us familiās abstulit de bonis p̄nti z volūtate co
ru furū zmisit. z s̄i est qd notabile mortale est. et
si coheredes h̄fet post mortē eo p̄ obligari illis
p̄ eo qz p̄tingebat illos de sic ablaciō si sunt in no
tabili qzitare. nū obtinuisser remissionē sup his
ab ipis p̄ntib⁹. r multo magis emācipatus tenetur
Nec pōt filius familiās fm Ray. in sum. dare ele
mosinā de peculio p̄fectio r aduentio mūlē cre
dat p̄ez p̄missurū vel nū sit d̄ lnīa patr̄ in scolis
vel in pegrinatione. de castreli autē vel qz castren
si p̄t. Pro hui⁹ declaratiōe nota fm Guili. Pe
culū castrele d̄rg filios familiās occasiōe militie a
p̄ntib⁹ alijs donat̄ ipē i militia acqrit. Quasi ca
strele est qz filius familiās ex aduocatione l̄ alio of
ficio publico p̄cepit. puta si sit officialis seu reor
z inde recipit salariū. Ide d̄r de medico. r s̄ilz qz p̄
byter. r clericis ex officio suo aduenit. Et in p̄dcō
duplici peculio filius cēsēt v̄ p̄familias vt possit
de eo facere elyam z facere vt placeat. L. de los.
testa l. si. Protectiū est qd er rebo p̄pis l̄ ea poccā
sione aduenit. vt fructus suē lucru. r i isto nū iu
ris bz fili⁹. sed p̄ plenā p̄prietatē. vt insti. p̄ qz per
so. no. acq. s. i. Aduēticiū ē qd er alia qzqz cā s̄i
lio aduenit suē a matre suē ab alia extranea p̄so
na suē de alijs opationib⁹ suē de laborib⁹ suis. r
in b̄ peculio seruā filio p̄prietas. Et si p̄ p̄moriāz
filij est. fz viuēte p̄fe bz p̄ plenū vīfructū. r de eo
fill⁹ testari nō pōt. ex de scul. licet. li. vi. In bonis
autē qz bz p̄ multominus filiū bz aliquā p̄tātē nī
si qz d̄z ali. r iō accipiendo z volūtate eius furtum
zcomitie. Iē nota qz si v̄z occulit r z volūtatez
viri dedit de eius p̄cūniā l̄ alijs rē in notabili
li qzitare notabili dico p̄nt se l̄ etiā fm p̄portioē
sube viri. qz tūc furū zmisit z mortalitē peccauit.
si notabiliter dedit z sanguineis suis siue alijs lu
cids fucis vel alijs vanitatiib⁹ expēderit r dādo eti
am paupib⁹. isto mō peccauit. qz si nō bz p̄familiā
lia fz doctes tñ nō pōt dare elyam z volūtate viri
Lbo. q. h. q. xxi. In extrema tñ nēcitate pōt et d̄z
subuenire et z volūtate mariti dūmō tñ ipē et
nō incurrat notabile detrimētū sui status. lxxvi
pi. nō satis. Si etiā m̄l̄ v̄lra gubnatiōē dom⁹
exerceret arte aliquā lucratam. vt aurificiū lamī
cū sericiū r hmoi. tūc de suo lucro posset z nota
biliter dare p̄ p̄s cāis h̄nēc eī familiā vñ quenice
ter aliū de sustentētur. Alber. De pane r de vīnoz
hmoi q̄ cōiter z s̄ueuerit viri dare p̄tātē familiē
erogādi coipo q̄ nō phibuerit zcessisse videntur
dūmō moderate fiat qn̄mo si aliquā phibussent
p̄e p̄nt interpari scz q̄ intēdant p̄ b̄mōi. phibero

Capitulū XV

cas a nimio non a toto. Sui. Si tñ conscientia sua
eis dicaret q nullo mō testarentur nō debet dare
q cōsciam. De afernalia dicens q hz viror pterdo
daturāt hz bōtes ut successiones hereditarie legata ei sacra l' do
nara t hmōi. De pafernaliā ac pñt disponere ut
volunt mulieres nisi obstat q fuerit v'l aliquid ius
municipale. Ultra pdictos tres cas' scz extreme
necessitatis i paupe vel cū ml'r ē lucrosa vel hz pa
fernalia Pe. de pal. posse et alios casus i qbo ml'r
pot dare elyna et alienare sine lniā viri. **P**rim' ē
ad virandū dānu sic fecit abigail. i. Reg. xxv. quia
miser pgl̄tia v'l malitia viri videat sibi iminere piculū
pot ipa obuiare. Secundus si vir sit fatus tē enī
dispēlato dom' pñt ad vrore nisi p supiorē alit
fini ḡhōordinatū fuerit. Tertius ē si vir ebſens nō posuit
alii dispēlato dom' sue loco sui. Quare est si pe
grinās vir expēlas caecas dederit militari si vulc
ubi subrahēre pot paupib⁹ erogare. becille i. uij.
Siq aut furtive accipit ultra pdicta tenet ad
restōem fm' q pñt. **I**te discipulus cuiuscumq; arti
ficiis si abstulit vel de pecunis vel de iphis rebo ve
nalib⁹ sui mḡi vel si emēs aliqd p suo mḡo dixit
plus expēdile q̄ fecerit accipies ubi rēsidū pecu
nie q̄ furtū est. Item qlibet gerēs negotia alteri
us ut curor curator pcurator t hmōi. singōtes se
plus expēdisse i emēdo vel min' recepisse q̄ recepe
rint in vēdēdo vel al's dolose dānificares. Item q
hz societate cū altero de lucro alicuius negotiū si
sufficiēt fm' pacta inita t iusticiā sibi rñdit dep
te illū cōtingēte retinēdo de iure illius furtū cō
mittit. Sic etiā agricola ptrialis si nō fideli' et
integre rñdit suo pñno. Itē stipēdarius etiā i bel
lo iusto cū si pullos vel alia cōmestibilia abstu
lit ab hoib⁹ p qbus pugnat vel blada collegit pro
equis pascēdis. vel al's eos dānificauit. q̄ furtū
est vel rapina t ad restōem tenet nec excusat si h̄ sa
ciat ex pcepto dñi sui di. viij. Que h̄ mores In bel
lo iusto cenc̄ inimicis de dānnis datis. De bello
aut multa hēs in. iij. pte in tractatu de dānis. ti.
iij. Itē q dedit opem ad furtū faciēdū. tq̄ dedit cō
silii t q̄ receptauit fures tenet ultra peccatū ad
restōedū fm' modū tñ q̄ dictus ē sup in. c. xij. de
rapina. **Q**uid siml'r fecit furtū siue ante mrio
niū siue post. t vir pñcipauit. aut vir fecit t multi
er pñcipauit. nūq̄ licebit vrore de rebo cōib⁹ sat
facere. Rn. fm' Sui. Ubi de cōsuetudine regiōis
vir t vrore cōicant sibi credita t debita et h̄c v'l
maleficio. si res furtua ad hec existit in eoz pñate
viro pñt illā restōere et h̄dicēte marito. Si aut
cōsumpta est pñt vro: si exp̄sse vir nō h̄dicāt nego
cia mariti gerēdo t scipam liberādo estimatiōnes
restōere de cōib⁹ bonis. Prohibēte aut marito
nō credo q̄ debet facere hmōi restōem cū nō ha
beat administrationē rxp sed marit'. si tñ restōuer
de rebo cōib⁹ bona fide nō credo q̄ esset pñia iniū
genda q̄li p mortalit. **Q**uid si q̄s furas ppter nēcī
tae famis vel frigoris. Rn. Si eit rema nēcī
tas nō peccat s; vicitur iure suo. de pte. di. v. disci
pulos. Un pñt occulte subrahēre ut dicit tho. q. ii
q. lxxi. nō tm' p se s; p alio. Nā i tali casu oia se cō
munia di. xlviij. sicut h̄. Sed b̄ intelligendū ē cūz

aliter sibi pñiderenō pñt. Nam si ab amicis v'l ēt
elynaliter pñcedo inueniret t et verecūdā nō pe
teret nō excusare t furto accipiēdo occulte ab aq
lijs. q̄ si nō sit extrema nēcītas peccat q̄dez. s; ppter
nēcītate attenuat pñcim. Et in tali casu intelligitur
pñia q̄ imponētē de fur. c. siq̄s ppter nēcītate. De
restōne fienda vide. i. de resti. p. totū. Quid si quis
furā epianos detentos a paganis ut eos liberet.
Rn. fm' Ray. t Hosti. Si est tēs guerre in nullo
tenet. xxiij. q. ii. dñs. t. q. viij. ut pñdem. Si vō ē ce
pus treuge tenet ipē pagano restōere nō bosem
pter piculū s; estimationē. s; etiā tenet de aq
lijs male ablatis. ar. xxiij. q. i. voli. Si tñ pagani
copulerat ad circūcisionē vel ydolatriā vel aliquō
mortale pñcim tūc penit' ille liber fact' est. t sic fu
rans eu nō peccat s; mercē. ar. di. luij. nulla. Sed
et siq̄s violēter vreter ancilla sua nec vellat desiste
re. si aliter nō posset evadere tale malū liceat fugi
re posset t dimittere dñm suū. nūq̄ epiano q̄de
tinet a saraceno liceat furari. Rn. fm' Hosti. Si
iste epianos dñs esset treuga frangeret ea t sic crat
in culpa t suit captus nec iminet piculū nēcītatis
nō liceat furari sed tenet ad restōem. nā talis iuste
detinebat ut q̄ tē belli captus est. vel si iminē
at nēcītas nō tenetur ad restōitionem.

De inuentis Sciendū. §. II.

q̄ de inuētis Hiero. sic ait. Sciant b̄ virtū simile
esse rapine siq̄s inuēta nō reddiderit. cuj. q. v. ml'
ti. Et Aug. Si qd inuēsti nō reddidisti rapuisti
q̄tum potuisti fecisti. qz plus nō inuēsti. q. ca.
Et nota Hiero. t Aug. in dīcis auctib⁹ sumunt
rapinā large p̄oi illicita usurpatiōe. S; ppter lo/
quēdo nō ē rapina s; furtū dñ. ff. de fur. t. falsus.
Et aduerredū q̄ inuēta aut de pñiñq̄ fuerit i bo
nis alicui' nec habent pderelicto aut nūnq̄ v'l nō
de pñiñq̄ s; ab antiquē tē thesauri. Si pñmo mō tūc
fm' Ricar. t Tho. q̄ res alienas inuētas q̄ depin
q̄ fuerit in bonis alteri t nō habent p̄ derelicto
acceptit ut sibjpi retinet mortaliter peccauit si est
q̄d notabilis valoris. t tenet nihilomin' ad resti
tutionē ei cui' est q̄ si pñscēcit cui' sit faciat p̄b
lice denūciari in eccia. tli nec illo mō repiret cui'
ellet dñ p̄ paupib⁹ erogari nisi ipē iutor. eliz multus
paup. q̄ tūc posset eu lniā epi' penitentiary sui vel
coſelloris illud sibi refinere q̄i s; no inuēti cu
iūs est. S; si res inuēta nō fuisset in bonis alic
aliquā vel ab antiquē fuit ut in thesauris antiquē in
uētis. qd iuris. dicit tho. q. ii. q. levi. q̄ res q̄ nūq̄
fuerit i bonis alic' s; lapilli t gēme q̄ inueiunt
in litore maris. t nō domesticē aues t pisces ma
ristales res occupati pcedūtur. Et eadē rō est de
thesauris antiquē p̄ sub terra occultatis q̄p' nō
est aliq̄s possessor nisi q̄ fm' leges cimiles tenetur
dare medietatē dñ agri si i alieno agro inuenerit
Pe. aut de pal. in. viij. dñc q̄ thesaur' i alieno agro
inuētus p̄ medietate restōedū est dñ agri. in
dictus in suo agro su' ēt de cōsuetudine aut thesau
rus vbiq̄s inuētus est pñcipis. Et dñ thesaurus
vet' depositio pecunie cui' nō exat memoria hec
Pe. De eodē igit fieri pñt elyna sed nō tenet. No
st. aut in sum. dicit q̄ si thesaurū in pñrio fudo in
sib⁹ pñs Singula

3 ec. m.

Citulus Primus

veneris fit tuus. Idem si in alieno data opa. si si
nō data opa. medieratē debeo dño fundi. Insti. d
re. diui. h. itē ea. z. h. thezauros. z. h. itē lapilli. et
L. de thesauri. l. i. Res aut p derelicta habita oc
cupati cōcedit. s. si sit mobilis et abūclat. idē si im
mobilis. idē guli. Res aut q̄ faciunt̄ i mari ad al
leuandū nauim. p̄ter pīculū vice nō habent̄ p de
relicto. vñ restitui debent si scitur cuius sunt. vel
paupibus erogari si nescitur.

De pignore Nota q̄ si. §. III.

quis est vsus pignore accepto vñ hñit emolumētū
tpale si b̄ egit p volūtātē pīgant̄ p̄misit furtū. si
ex volūtātē eius p̄misit vñrā. n̄lī forte eset talis
res cuius vsus sine pīcio solet cōcedi in amīcos sic
cōmodatio libri et in vtroq̄ casu teneat ad restōem
vel restituendū pīciū illi vñs. Lbo. iij. q. lxvij.
Et nota fm. Hosti. q̄ pignus est obligatio rei lici
te et mobilis p debito inita et transit in pīate cred
itoris. S̄ q̄ potheca q̄ est ēt q̄si pignus si rei im
mobilis nō trāsit in pīate. q̄tū h̄o ad actū pīsona
lem nō differūt. q̄ pīt obligari vel nō. vide i sum
cō. li. iij. ci. viij. q. lxvij. Prohibētur autē obligari
res sacre ut eccie. Tē vasa sacra vñ ornamenta ec
clesiastica et b̄ n̄ si nc̄itāte vīgēre. i. in illis casib⁹
in quib⁹ pīt talia alienari. e. eti. ca. l. Ecclesiasti
cia reddit⁹ et stipēdia nō pīt obligari spāli pīuen
tione sed a iudice. p debito canonici ex cā iudicati
pīt obligari fm. Inno. e. de fidei. c. pīuenit. h̄i
am faciendo furtū vel sacrilegiū p̄mitit. Tē libe
ri hoīs nulla est obligatio. q̄ in his p̄sistit tñm ob
ligatio pignoris q̄ de bonis n̄iis facimus obno
xia. Fallit h̄ in libero hoīe suspecto et male merito
vel in pīrio debito nisi debitor cedat bonis extra
desol. Dōardus. vel si tanta sit nc̄itas q̄ ducat
piem q̄ filiū obliget q̄ vēdere possit. Fallit et in q̄
busdā alijs casib⁹ q̄s narrat Hosti. li. iij. rubce. xxi
de pig. Obligari autē pīt fm. Ho. vbi sez tam res
pītes q̄ future. et fruct⁹ pendentes pī ancille. fru
ctus pecor. et ea q̄ nasct̄ur. ff. e. l. q̄ nō dñi. Tē res
corpales et incorpales ut cauitōes et noīa debito
rū. ff. e. l. cī cōuenit. It pīt pignori obligari pīsona
les futūres tylufruct⁹. ff. e. l. si is. s. fi. It pīiales
scrūtūces rustice n̄ at vībane scrūtūces. ff. e. l. si
is. Siq̄s autē res suas obligauerite de pīrib⁹ et fu
tūris sensisse pīsum. q̄uis b̄ nō expīmat. vt. L. q̄
res. pig. obli. po. l. fi. Vñr exceptū ese q̄ spāliter
obligatur nō erat. vīputa vestis supellectilia et
silia q̄ in vñ h̄ebat. L. q̄ res obli. l. i. Pignorati
cia vo actio nō naſcīt n̄iis demū tradita re credi
tori. Insti. q̄b mo. re h̄ obli. h. vñt. Notādū ē q̄ vñ
diu vñ denari remanet ad soluēdū pīgn⁹ nibilo
minus remanet obligatū. ff. e. l. qui plures. Et
nota q̄ creditor tenet̄ oēs fruct⁹ pīgn⁹ pīceptos
deductis expēs bona fide circa hmōi facit pīpus
tare in sortē. Si autē b̄ factō sibi vult reddi suū a
debitorē fm. Ray. l. i. ti. de vñr. h. xij. pīla habet
auxilia. Primo vīc pīt pecunia mutuatā petere
pactiōem pīsonalē corā iudice. L. de pig. l. q̄uis.
Scđo pīt pignus sibi datū alteri in pīgnore oblī
gare. L. de pig. l. i. z. iij. Tertio pīt pignus ēt ven
dere inuitō et pīdīcēte debitorē n̄iis debitorē offerat

L. vēdītōrem vēdītōem pīgnoris obligari n̄ pos
se. l. i. z. iij. Circa venditionē tñ est adhībēda disti
ctio. q̄ aut certa pacta fuerūt firmata inter debi
torē et creditorē sup venditionē pīgnoris in certo
termīo vel loco vel pīsonē de b̄ faciēda. aut nullo
mō faciēda. aut sup b̄ n̄l pīuentū ē inter eos. In
pīmo casu teneat debitorē pīus notificare debitorē et
postea poterit vēdere fm formā pīuentā et nō aliter
In scđo casu q̄tū fuit pīctū appositū de nō vendē
do ēt tūc pīt vēdere dz creditorē pīus denūciare
debitorē cer ut soluat. et si nō soluerit poterit ven
dere postea. als si an trīnā denūciatiō vēderet
furti teneat. In tertio casu cū scđnū cōuētū est su
per b̄ sufficie vna denūciatiō. et postea elapsō bien
nio poterit fieri venditio. Probanē hec. ff. de pig.
act. l. si pīuentē. Ad satīsfaciēdū creditorē i sup di
ctis modis pīt cogi debitorē pīccia; si est de foro
suo. et si nō sit de foro suo pī modū denūciatiōis
rōne pīcti. e. de iudi. nouit. vel in modū recōuerō
nis. iij. q. viij. c. Linagēdo. Et si forte post ince
ptā cam vellē debitorē desistere a cā mora pī credi
torē vñ pī ad petitōem creditoris possit euī cogere
iūder eccīastic⁹ ut rīndeat corā eo vel satīsfaciāt. e. pī
de ordi. cog. cū dilect⁹. Et nota fm. hosti. in sum
li. iij. rub. de pig. h. iij. q̄ hec infrascripta intelligū
tur pīgnori tacite obligata. siq̄s p̄misit dotē tibi
oīa bona illi pī illa pīmissiōe tacite obligatū. siēt
bona mariti p̄ restituēda dote oīa vīroī tacite ob
ligat⁹. etiā vīb̄ e. neus. i. is q̄ nō b̄ in pīate mīlie
rem pīstītūt dote. et n̄iis ipē e. neus ipām dote spālī
stipulat̄ ipā mulier tacite stipulasse vñ. nec pī deli
cto vīri dz vīroī amittēre dote suā. e. e. ti. ex liter⁹.
etiā si crīmē lese maiestatis pīmisit. L. ad. liul.
maie. l. quisq̄s. s. vīroī. Item oīa bona pīductōr
cīnēta et illata in pīdīo rusticodño scītē nīli ad tē
pus inferant̄ domīno tacite obligata sunt pīpēnī
one vt. L. q̄b cau. pig. cō. l. quis. in agro vībano
dīstīnguit vīrū dño scītē vel nescītē sīt ablata.
Item bona tūtoī et curatoī tacite obligant̄ mīo
rib⁹ illoī offīcio si administraverint inīq. L. de
admi. tūro. l. p. offīcio. Item bona patris tacite obli
gan̄ filiū pī reb̄ aduentīcīs. L. de bo. q̄lib. l. cuī
op̄et. Item bona mīris quolāris ad scđas nuptias
sunt filiōī poris mīmonij vt eis restitūat q̄ a po
ri marito lucrata fuit. L. de secun. nup. l. hac edī
cīali. Item bona defuncti tacite obligant̄ pīlegat̄ et
pī fideicomissi. L. cōia dele. l. i. Et nota q̄si pīgn⁹
periret vel deterioraret penes cū si hoc accidit s̄
ne culpa creditoris nō teneat soluere illud nī ac
tū sit q̄ amīssio pīgnoris liberet debitorē. Si vē
ro pīret vel deterioraret culpa debitorē teneat cred
itor. L. de pig. act. l. q̄ fortūtu. Tē nō q̄ in casu
i q̄ creditor iuste vēdit pīgn⁹ et bōa fide si min⁹ ac
cipit q̄dēat b̄ pīt ageat pī debitorē ad residūū. s̄
vero plus accipit teneat restituere debitorē. L. de
sur. do. l. fi. hec Ray. alias furtum p̄miteret. sibi
illud plus retinendo.

De cōmodato Nota .§. III

q̄ si alicui pīmodatū fuit alīqd ad certū vīsum et pī
se ad aliud ē vīsus. puta q̄ equus sibi cōmodatus
est vt iret in villam et ipē duxit in bellū sic furtum

Capitulū XV

cōmittitur. nisi forte rōne amicicie poneret spem
 in ratibabitione et teneat talis ad satissaciendū si
 perīe vel deteriorat. ff. e. l. si vt certo. hosti. et goff.
 et in cōmodato nō transfrēt dñum sicut i mutuo
^{Mē. P.}
^{Comodatū} Est autē 2modatū fīm Hosti. alicui⁹ rei ad aliquē
 spālein vsum ḡtuita facta cōcessio. Nam si merces
 interuenit transfe in locatū vel aliū p̄ctū immo-
 minatū. Lōmodare autē pōt q̄ et donare 2modarī
 pōt cui et donari. et is q̄ obligatiōem ḥbere pōt.
 Item nō solū platus sed etiā yconomus. nā et ta-
 lis ḥbere pōt. e. q. iij. s. h ius. sed si pupillo 2mode-
 tur nō teneat. licet alii sibi obliget. ff. de act. emp.
 et ven. l. iulianus. s. antepenul. teneat p̄pillus
 inçptū locupletior. factus ē. sic et si psonē nō ecce
 cōmodatū fuit teneat cōsū in vilitatē ei⁹ ver-
 sum est. Hosti. Itē si vrēdo ad id ad qd est sibi cō-
 modatū perīe. vel ē res deteriorata. q̄ tūc si ḡtia
 vel volūtate ipius cui 2modatū est. est cōmodatū
 nō teneat de casu fortuito nisi ipē fuisse in culpa.
 Exemplū vt si 2modatū remulit p̄ minus idoneū
 nūcium. vel iſeruenerit pacū q̄ teneat. vel fuit i
 mora postq̄ debuit reddere. q̄ in quolibet box
 teneat ad satissaciōem. Dic̄ casus fortuitus q̄ p̄
 uideri nō pōt. sicut incendiu ruina. naufragiu. ra-
 pina. et hmōi. L. e. l. i. Teneat autē dolo et culpa la-
 ta leui zleuissima. et de cōmo. l. i. Et d̄ dolus ma-
 chinatio ut sibi fecit 2modatarius sibi subripi re-
 cōmodatā. Lata culpa est cū dicit se nō intelligeb-
 re vel se nelcire qd oēs scīut. ut si dimisit re 2mo-
 datā in platea. et dicat q̄ nō credebat sibi auferri
 et sic ablata est ei. vñ ei imputat et teneat ad satissac-
 ciendū talis 2modatari⁹. Leuis culpa est desidia
 vel negligētia. ut si rem 2modata posuit in came-
 ra et dimisit ostū agtū inde recedēt et sic ablata ē.
Leuissima vpo culpā est q̄ alīq̄ mō p̄uideri potuit
 ut si tem 2modatā posuit in archa. sed nō firmas-
 uit clavis. et sic est ablata ei. vñ ei imputat et teneat ad
 satissaciendū. sed si firmavit archā et adhibuit oēs
 diligētiā tūc nō teneat. sed si ablata ē res 2modata
 vel perīe ut si seruū tibi 2modauero ut domū tuā
 vel rectū reficiat et cadēs de machīna morias. non
 teneris nūsi in culpa dep̄bēderis etiā leuissima. q̄z
 sc̄z machīna nō fuit diligēter ligata. ff. e. l. si vt cer-
 tol. Si vpo 2modatū fuit ḡtā 2modatā tūc. si p̄jē
 vel deteriorat 2modatari⁹ teneat de dolo et culpa
 lata. vt. ff. e. si vt certo. puta si vrozi mee mutuauit
 clamide et honeste iret ad ecciam vel ut inde ad/
 duceret. Si autē fiat ḡtā vtriusq̄ teneat de culpa la-
 ta et leui. puta 2modauit tibi ciphos ar̄fētos cu⁹
 amicos coes inuitasse. ff. e. l. in reb. hec Hosti.
 in sum. li. iij. rub. xxv. s. i. et Goff.

De deposito. Nota q̄. §. XV
 si deposito sibi facto vsum est vel retinuit sibi v̄l al-
 teri 2cessit ad vsum q̄ tūc furtū 2misit nūsi h̄ egit
 etiā volūtate depōnētis. vel nūsi erat res q̄ vsum est
 cōsistens in pōdere. numero. tmēsura nō obsigta
 q̄ in hmōi nō h̄z. p̄uelocū depositū. Itē cū res de-
 posita apud eū etiā p̄jē seu ablata est si qdē dolū
 cōmisit vel latā culpā teneat. De leuissima culpa te-
 netur si sit in moral. alīqd accepit p̄ custodia. aut
 ḡtā depositari⁹ fuit depositū. aut se obtulit depo-

sit orde casu fortuito teneat si pactum vel mora p̄
 cessit. et. e. bona. vide in sum. li. iij. et ri. vi. qō. xxij.
 quid sit culpa leuis zleuissima. hēs sup̄ 2modatū
 h̄. pri. Et bis v̄ possē solvi questio q̄ querit Quid
 cū officialis alicui⁹ cōitatis vel dñi q̄ soler dici ca-
 merari⁹ vel thesaurari⁹ recipiē pecunias introi-
 tus ipius cōitatis vel dñi gabellaz pedagioz col-
 lectaz et pdictas pecunias assignans cōgruo tpe
 alijs officiali⁹ vel psonis determinat⁹ a dñō ipo
 vel a cōitate. p̄ea stipēdarijs et alijs seruienti⁹
 vtrū si pecunia sibi tradita p̄ modū q̄ si depositi si
 cū ea negocie vel eā pmuter cābiendo florenos ad
 monerā vel ecōuerso vel mutuo tradēs vslurā rec-
 piat. vtrū lucrū inde suscep̄tū fiat suū. Ad h̄ dicē-
 dum q̄ si cōitas inde nil ledat seu dñs illi⁹ pecu-
 nie nec etiā pionē q̄ recipie debet sua salario. q̄ sc̄z
 tpe statuto eis solvit in tregre. illud lucrū suū facit
 rōne sue industrie et p̄cipue cū substet amissio eius
 piculo sui. vñ et fideiūsorē tales solent dare. et cōi-
 rates h̄ scīut et tolerat q̄ res est in numero p̄sistēs
 tpondere nō obsigta. et sic nō p̄prie depositū. Sez
 si et b̄ exercitio seq̄rēt dāmnū creditorib⁹ dñi vel
 cōitatis q̄z eis nō solvit statuto tpe et eo q̄ came-
 rarius pecunia cōitatis v̄l dñi in alijs teneat occu-
 patam. tūc teneat illis de omni dāmno. et peccat ḡ
 uiter et volūtate eoz differēdo solutionē. Si autē
 in vsluris exerceat tale pecunia peccat ḡuiter talia
 p̄mittentes ad q̄s spectat cū p̄ticipis iūt peccati.
 cōsentēdo. xi. q. iij. qui p̄sentit et teneat ipē ad resti-
 tutiōem. et cōitas seu dñs si inde aliqd lucrī h̄ret
 q̄ ad illā prem. De fraudib⁹ autē q̄s ibi faciūt dan-
 do diminutas monetas. et de exorsionib⁹ q̄z cōit
 multe et q̄s in numerū minutie sunt et difficile eis
 inuenire p̄nt ea paupib⁹ dari. ar. xij. q. v. nō sane

De iniūticia in locatio. §. V
 ne et 2ductione facta videndū est. Dic̄ autē loca-
 tor q̄ rei sue vsum alteri. p̄ p̄cio p̄cedit. ut cum lo-
 co tibi domū meā ego sum locator. tu vpo 2ductor.
 Et et q̄nq̄ d̄ q̄s locare opas suis q̄n offert se ad
 faciendū alīqd p̄ p̄cio. vel etiā q̄n accipit re et faci-
 at in ea alīqd qd̄ d̄ in isolatus p̄ctus. Et pōt i hu-
 iusmodi 2mitti p̄tū multiplicitē. p̄mo si locat-
 rem vtiliosam sc̄tērē puta domū ruinosam. vel e-
 quū claudicārem vel als defectuosū peccauit mor-
 taliter si inde secutū est l̄ veriūl̄ seq̄ poterat nota-
 bile dāmnū 2ductor. et teneat ad satissaciōē dedā
 no subsecuro. et h̄ q̄n tale vtilū v̄l talis defectus
 ignorabat a cōducōre. Un et in lib. q̄ d̄ Neredi-
 ana sic d̄. Si locauit tibi quenta mercede meum
 equū ad vtecurā ducentia floretie et restituendū
 inde ad. viij. dies et equū adeo vtiliosus erat ut cō-
 mode eo v̄ti nō possē forte q̄z cespitabat vel cade-
 bat vel sessorem ledebatur cū calcariw. geretur nō
 ambulabat vel male et silia. Distinguendū est. q̄a
 si locauit certū. puta hūc equū et sc̄bā vtiliosuz. te-
 neor ad omne dāmnū et intereste tuū. Si nelciedā
 vtiliosum nō teneor. sed si locauit tibi incertū. pu-
 ta vñ de equis incis cū habere plures bonos

Titulus Primus

et malos et postea tibi p̄tcaui malum hoc sciens te
neor etiam ad omne interesse. Item teneror tibi ad
oēs impēias q̄s fecisti in equiratione, et tu teneror
spāliter ad ea q̄ meū cōuenisti, hec ibi. Item si loca-
do domū vel agrū plus exigit q̄ debuerat p̄side-
ratis circumstātis p̄currentib⁹ que multe sunt pec-
cauit plus vel minus fm q̄ ḡuaꝝ p̄ductor. Item si
grauauit p̄ductorem erigēdo pensionē siue mer-
cedē rei locate ante tempus debitū, q̄ iniquū est.
et fm Hosti. in hoc seruari dī qd̄ inter eos actū est.
Si h̄o nō appetit qd̄ actū sit seruandū est mos re-
gionis, qui si nō appetit vel est varius seruandus
est qd̄ minimū est ut seruolat in fine anni. de re-
tur. in obscuris. in. vi. Idem Bz. Item si dūs si
ne locator et expulit inqlinū seu p̄ductore de habi-
tatione vel v̄su rei locate aī terminū p̄uentū iter
eos in casu nō p̄cesso peccauit et tenet ad satisfacti-
onem si p̄ductor et h̄ aliquid damnum incurrit. Ubi
nota q̄ in. uq̄. casib⁹ līcite locator p̄t expellere p̄
ductore. Prim⁹ est si domus locata neceſſaria fa-
cta sit siue habitationi p̄t. si domus in q̄ habita-
bat casu destruta est, aut si postea durit vrorem.
aut siliſ necessitas supuenit. qd̄ intelligēdū ē fm
Hosti. qn̄ tpe locatiōis illa nccitas nō iminebat.
Secundus casus est si dom⁹ bz nccitatē regatio-
nis et intelligo de necessitate orta post locationē et
in his duob⁹ casib⁹ est remittēda pensio p̄ rata tē-
poris. Tertius se querit p̄ductor in domo queritur.
ut si tener porcos in solario v̄l nō est in ea fm
pactū p̄ductiōis. vel si deteriorē faciat rem. p̄u-
ta si oga rustica suo tpe nō exerceat. v̄l si malas fe-
minas ibi teneat. aut etiā pueras ar. in auten. de
leno. s. sancimus. vel ppter inimiciciae culpa co-
loni ortas damnum detur agro. ut si inimicus eius
arborē exciderit. que exempla ponit Hosti. Et in
hoc tertio casu dixerit aliq̄ nō esse remittēda p̄t
pensionis p̄ rata tpiis. Sed h̄iū fm est. q̄ domi-
nus tenet remittere sed p̄t agere p̄tra mālinū de
damno dato Quartus est qn̄ inqlin⁹ pensionē nō
soluit p̄ bienniū q̄ p̄t expelli si ad qn̄quennium.
vel v̄ltra p̄durit. Et si locator p̄misit sub certa pe-
na nō expellere p̄ductorem. inrelligat cōditio si sol-
uat pensiōem. ff. e. t. i. quer. Hos quorū cas⁹ po-
nit Hosti. cē. e. t. i. p̄ totū. Item si p̄ductor male tra-
etauit rem sibi locatā. sic plus vel min⁹ peccauit
fm lesionē et p̄cipue qn̄ et malitia vel crassa negli-
gentia h̄ egit. et tenet ad satisfactiōem. Item si nō sol-
ueret tpe debito cū posset. peccauit. Item si erigit
locator a p̄ductore satisfactiōēs danni de re loca-
ta in casu etiā in q̄ nō tenet. vel ecōuerso. si con-
ductor nō satisfecit de damno securto in re sibi lo-
cata cū tenet. Pro cuius declaratiōe nota fm
Hosti. q̄ si damnum p̄tigerit culpa p̄ductoris v̄l il-
loꝝ quoꝝ oga v̄titur tenet ip̄e p̄ductor. et in h̄ etiā
cōtractu venit culpa leuis cū ḡa v̄tiusq; celebri-
tate. q̄s quis quidā h̄iū dicent. ut insti. q̄. mo. re
p̄hiū obli. s. fi. Unū si auriga vel carroterius dū ce-
reros currus trāsire nō p̄mitit p̄tendēdo si curꝝ
euertit et seruū vel bouē q̄ p̄ducerait quassauerit.
vel occidit tenet p̄ductor. debuit se tpare et diligē-
tius se habere. ff. e. s. Item q̄rit. Sed si fecit qd̄ q̄
cū p̄ diligēs fecisset securus erit. ff. e. si merces. s.

Qui colūnam. De domino vero dato ab alio cui
obuiari nō potuit non tenetur. ff. e. sed de domino
Sili de casu fortuito nō tenet nisi fecerit sp̄le pa-
ctum Hosti. Idem si locando opas suas in facie
do aliquā rem intulit damnum dno rei destruendo
in toto vel in pte ipam. rē. si h̄ p̄tiget culpa sua vel
illorū quoꝝ opa v̄titur de domino etiam v̄di
leuis est culpa. ut si cōductor colūnam transferen-
dam p̄durit vel dolia z silia si fracta fuerunt sua
culpa vel suop̄ quoꝝ sc̄z opa v̄titur. tenet. Si aut̄
adhibuit diligētiā quā adhibuisset diligēs p̄f
familias nō tenet. ff. e. si merces. s. q̄ colūna. Et
licet de domino dato ab alio nō teneat. tenet tñ de
custodia. ff. e. l. q̄ mercedē. Nam qui mercedē pro
sola custodia accipit tenet etiā de leuissima culpa
et de depo. bona fides. De casu fortuito nō tenet
nisi ex pacto. Item si nō laborauit tñ q̄tu cōmode
potuit. vel faciendo moras vel pausas nō necesa-
rias. vel etiā nō faciendo opus diligēter. Item pastor
tenet de custodia. ff. locati. l. q̄ mercedē. Et si dūs
dicat q̄ perit culpa vel dolo illius et pastor negat
fm Hosti. Pastori incūbit onus p̄bāndi. Nam cū
ip̄e rōne officiū dēat custodiā h̄e si dicit amissam
p̄bet absuisse culpā siue dolū. sicut argētari? p̄ba
re dī amississe rōes. ff. de edē. l. si q̄s de argētariō
s. fi. Item i custodie carceris. ff. de custo. et reb̄ re.
l. si cū alijs. qui dolū allegat dolū p̄bare dī. ff. de
p̄ba. Quot. s. qui dolū Item si tutor puer quē dū
xerat forma calceti tam rebemēter p̄cussit ut ei oī
culus effodere tenet q̄ leuis tñ castigatio est
ei cōmissa. ff. e. l. Item q̄ recipit palliū
meū et postea p̄ errorē dedit alteri tenet. q̄ non
tolera error in facto. p̄prio. ff. e. l. Item si palliū. Item
si vestimenta pollienda accepit et mures roscruēde
culpa tenet. ut. ff. e. l. item q̄rit. s. si fullo. Item si ali-
quid lartientū vel polliendū vel gemmā culpen-
dam vel includendā accepit. tenet. excepto si virō
matrici frangatur. nam tūc nō tenet nisi p̄ specia
le pactū ff. e. l. si q̄s fūdū. Eode mō si virtulos p̄
scendo accepit. Item si me inuicto naura ponat res
meas in alia nauī q̄ p̄durera et perit. tenet naura
ff. e. l. Item si q̄rit. Et nota q̄ in certis casib⁹ sit re-
missio census liue p̄cū rei licet fm Hosti. ut si cō-
ductor expellitur sit remissio p̄ rata tpiis. vt. Item
excusā ppter vim maiore cui resisti nō potuit. ff. e
l. si ex p̄ducto. s. q̄. z. iij. Item ppter sterilitatē officiē
tem p̄ductorem in agro in cōmodo nisi sterilitas
valeat p̄pserari cū ybertate p̄cedētis vel sequētis
anni. Et fiat hec remissio p̄ rata tpiis sterilitatis.
e. ppter. sed fm Inno. et Hosti. si. si q̄s locatō
peras suas tñ. vel locat opam et rem. vel accipit
spēm ex innoiato p̄tētū ut aliqd faciat in ea. totas
mercedē recipit etiā si casu fortuito impeditus fu-
erit nisi mora vel culpa possit sibi iputari. puta si
opatus fuit alibi eo tpe q̄ inde possit p̄modē opa-
ri. ff. de va. et e. de or. cog. l. i. s. penul. Casus vero
fortuitus nocet locatori corporis et mercede ut nō
habeat nisi p̄ rata. Item p̄ductor agri vel domus
vel alterius rei p̄t ipam rem alteri locare. L. e. l.
nemo. et tūc res posteriores p̄ductoris sunt obliga-
tē p̄ncipali dno v̄sq̄ ad istam p̄tiratē quā iste se
cūdus p̄ductor tenet p̄ori. ff. e. l. si in lege. Item

Capitulū XV

si conductor expedit aliqd in re cōducta necessarie vel utiliter agēdo. edificādo vel instituēdo fīm Hosti. aget ḥ locatorē ut expensaz recipiat. ff. e.l. dñs al's fecus. Item nota q̄ in grī v'l scolares trācentes cū aliq̄ cūc bonon. de cōductione hospitij irreq̄tis in quilius nisi tempus fuerit elatium cōductionis sunt excoicati. c̄ de loca. ex scripto. De h̄ habes in. uij. p̄eti. i. Itē si aliqd possidet iū re p̄scripto nō certantibz p̄ditionibz omnibz q̄ req̄ runt ad legitimā p̄scriptiōem tūc rem furtiuā h̄ vel rapta m̄ sic peccat mortaliter ut teneat restituere fīm Guil. et alios theologos et canon istas Pro cuius materie aliq̄li sed breuissima declaratione est sciendū q̄ p̄scriptio vel v̄scapio fīm Ray. ē acq̄satio dominū p̄tinuaciōem possessionis t̄pis a lege diffiniri. i. p̄ spaciū t̄pis diffiniri a lege. ff. d̄ v̄scap. l. iij. Differit aut̄ p̄scriptio et v̄scapio ab in uice in b. q̄ p̄scriptio est circa imobilia. ut agros domos et hmōi v̄scapio circa mobilia ut aitalia et hmōi. xvi. q. iij. placuit. s. q̄s actiones. Item v̄scapio cōpleteur triennio. sed ad p̄scriptiōem req̄rit plus t̄pis. ut infra patebit.

Ad p̄scriptionem .S. VII

*Acta ad
caque
regnum
ad p̄fessionem
Reipublika*

legitimā q̄tuor requirūtur fīm Ray. Hoff. et Hosti. Primum est cotinuatio p̄scriptiōis p̄cū q̄ p̄scribit p̄ t̄ps a lege diffinitū ut toto illo t̄pe sine i/ terruptione sit possessa. xvi. q. iij. s. p̄ot. Tempus aut̄ a lege sup̄ b̄ diffinitū est in p̄scriptione lōgi et poris. tempus. xx. annoꝝ inter abn̄tes. z. r. inf̄ p̄sentes. In p̄scriptione longi t̄pis est spaciū. xxx. xl. annoꝝ. xvi. q. iij. s. p̄ot. Et h̄ intellige p̄ laicos et p̄ uatas p̄sonas. Nam et̄ra ecciam no p̄t p̄scribi neq̄ ab alia ecclia neq̄ a laico nisi spacio. xl. annoꝝ. L̄et̄ra ecciam v̄o romanā spacio. c. an. xvi. q. iij. s. q̄s actiones. z. c. nemo. Et intellige p̄fites in eadem p̄uincia et̄tes fīm Hosti. et Guil. fīm alios in eadē ciuitate. Scđm est bona fides. i. q̄ re cipiēs rem quā p̄scribit credit tradērem esse dñm vel h̄c ius alienādi et̄ sic erret in factō in iure ff. de v̄bo. fig. l. bona fidei. Inno. et Ray. et hec bona fides requiri p̄ totū t̄ps p̄scriptiōis. ex de p̄scri. vigilāti. xxxvij. q. iij. s. v̄go. Et nota q̄ fīm leges nō solū exigeabā bona fides in p̄scriptione longissimi t̄pis. s. xxx. vel. xl. annoꝝ. sed et̄ia in p̄scriptione lōgi t̄pis sc̄z. r. vel. xx. annoꝝ. non requiri fīm leges bona fides nisi ab initio p̄scriptiōis. vt. L. de p̄scrip. xxx. vel. xl. annoꝝ. l. cū notissimi. z. l. s. quis emp. xvi. q. iij. s. p̄ot. sed fīm canones requiri bona fides in omni p̄scriptione in q̄libet p̄ter t̄pis q̄s q̄ p̄scripsit. ex de re. iu. possessor. li. vi. An̄ in h̄ leges ille sunt abrogatē p̄ canones ut dicit Jo. an. q̄d p̄t facere p̄p̄ter p̄iculū aīaz. vt. r. disti. p̄ totū. z. e. de p̄scrip. vigilāti. Tertii q̄d requiri ē iustus titulus. et fīm Ul. et Guil. d̄r iustus titulus bicōnnis actus p̄ quē solet acq̄ri dominū. vt si ver⁹ dñs tradat re. aut q̄d solu. s. ei ut debitū. aut q̄d emit. aut q̄d est heres institutus. aut intra res hereditatis habuit. aut donatū est ei. aut p̄ transactōem recepit sine p̄ derelicto habitā occupauit aut legatū est sibi. aut datū est viro in dote et̄ p̄ uxoris. aut p̄ socio. i. q̄d duox̄ societate solu. dī;

viduntur bona. i. facta diuisione cedit in p̄em al teri aliqd eoz q̄ bona fide possidebat alienū aut p̄ suo vt cū q̄s inter multa q̄ habet sua h̄z aliqd alie nū q̄d credit suū. Dicit Hosti. q̄ iste vltim⁹ titulus sc̄z. p̄ suo nunq̄ dat cām p̄scribendi nisi ali. s. fugior̄ p̄rendat. L. du v̄sc. l. celus. Sed cū c̄ de p̄scrip. ad aures. z. c. vlti. nil dicat de titulo nō v̄t q̄ p̄cral ed sufficiat bona fides solū. Jo. an. sup̄ rub. possessor. Breuiter dicit q̄ si ius cōe v̄l p̄scrip̄tio nō est h̄ possessorē sufficit bona fides. als ne h̄ cesse est allegare titulū z. pbare nisi alleget p̄scrip̄tio tanti t̄pis cuius h̄rū nō sit memoria. ex de p̄scrip. c. ii. In sum. aut̄ cō. lib. ii. c. v. q. vi. d̄r q̄ suf̄ficit h̄s titulū v̄m vel p̄sumptū. et iō soluunt multa h̄ria. ex. e. c. de q̄rta. Et subdit Guil. q̄ p̄sumptio de iusto titulo sp̄ h̄s p̄t secura p̄scia q̄n cōnibil. p̄babilitatis innoescit de h̄rio. Quartū q̄d requiri est fīm Ray. q̄ res nō sit virtiosa. Et dicit res virtiosa si est furtua vel vi possella quam non solū sur vel rapto. sed nec vllus aliud q̄zis ab eis emerit vel als bona fide accepit p̄scribere p̄t vel v̄scage. et h̄ n̄isi v̄ciū purgatū fuerit loco isti q̄rti. Hosti. et Hoff. dicit q̄s optet q̄ sit res p̄scriptiōis. Ponūt aut̄ Ray. Hosti. et Hoff. iu. summis multa esse q̄ p̄scribi nō p̄t. et in criminibz nullo t̄pe p̄scribi p̄t. s. p̄tius ex diuturnitate t̄pis augentur. ex de cōsue. c. fi. xxvij. q. v. q̄d deo. Item cōtra obiam visitatiōem. p̄curatiōem q̄ debet rōne visitatiōis p̄scribere nō p̄t subditus. ex de p̄scri. cū non licet. ex de censi. c. cū instantia. Item ecclēsie et cetera loca sacra necnō decime et p̄mitie et oblationes nullo iure p̄nt a laicis possideri v̄l p̄scribi. q̄ regulariter q̄d possideri nō p̄t p̄scribi nō p̄t c. vi. q. iij. s. p̄ot. Item limes prochiar̄ vel dioceſum vel q̄d adberet limiti p̄scribi nō p̄t. sed bene limes p̄dior̄. xvi. q. iij. licet. Item publice pensioſes et frumentos agroꝝ nō p̄scribuntur a colono. Item liber hō. xvi. q. iij. s. p̄ot. Item respublike q̄ sunt in v̄su p̄pli romani v̄l aliaꝝ ciuitatē vel platee p̄tes a queductus rīni. et hmōi. nec cni in toto nec i p̄t hec p̄scribitur. ff. de v̄scap. l. v̄scapio. His q̄ tuor p̄ditiōibz cōcurrētibz rem alienam p̄scriptā cū bona p̄scia q̄s p̄t possidere fīm Inno. Hosti. et Jo. an. et q̄s omnes. Nam iure humano disticte sunt possessiones et res appropriate di. viij. q̄ iure. Et ius sic disponit q̄d illud p̄us erat alienū efficiatur suū iure p̄scriptiōis. Si q̄s vero h̄z sup̄ h̄ cōsciām scrupulosam ad cōsiliū sapientē deponere d̄z q̄ si nō p̄t deponere restituat. et nullo mō teneat cōtra p̄sciam q̄ edificat ad gehēnā. xxvij. q. i. s. et his oīb. De p̄scriptione q̄ ad p̄sciam. sic dīc Anto. de hu. i. c. q̄ pleriq̄. Prescriptio aut̄ ē mere odio sa q̄scz solū est fundata ex negligētia eius h̄ q̄ē p̄scribit. sed sup̄ terminus p̄scribētis et titulo et bona fide. Et tūc q̄ tales p̄scriptions sunt inducte cōtra naturalem eq̄itatē. sed p̄pter bonū et equū publicū sic taliter p̄scripta nō teneat p̄scribēs restituere. et hoc tenent cōsider canonistē in. c. vigilanti

Citulus Primus

extra de p̄scrip. Et in regula possessioꝝ de re. iur. in vi. Theologi tenent p̄riū, et sic res est in dubio. sat tis eque dici posset q̄ si acquirit rem titulo lucrativo p̄sulendii est ei q̄ restituat ubi nulla fecit et p̄samt. sed si titulo nō lucrativo. tūc si ī ignorau tem et nō sagacem. p̄sula vt restituāt. si ī sagacez cōsula vt nō restituat nisi resarcito p̄cio et expen sis melioratioꝝ. q̄ b̄damnū est passus ppter ne ligētiā eius cuius erat res in non recuperando. hec ille. Ray. aut̄ dicit simplr tali p̄sulendii q̄ restituat. Qd̄ si talis noller acq̄escere. non audet illi dare securitatem q̄ sit in statu salutis nec audet p̄cise diffinire illū esse in statu damnator. ppter iu ra q̄ b̄ cōcedūt. et sic seruat vbiq. Sed Inno. No sti. et Jo. an. Bern. Boff. Monal. Ul. Guil. Ge ral. Jo. de rip. et Lau. simpliciter dicunt licite pos se possidere taliter p̄scripta scz p̄currētib⁹ dicit cir cūstatiſ. et sic cōiter tenet. Quot aut̄ modis inter rūpā p̄scriptio naturaliter vel ciuiliter et q̄n rege scit aut̄ no currit. vide in sum. cō. li. h. et uij. q. cxix q̄. et se ibi dī q̄ fm Ray. interrūpī p̄scriptio duo bus modis scz ciuiliter et naturaliter. et ciuiliter trib⁹ modis. Primo p̄ libellū p̄ncipi oblatū. et b̄ valet in annualib⁹ actiōib⁹ q̄ p̄ b̄ p̄petuaūt. Et fm glo. dicitur annuales actiōes q̄ ultra annū n̄ du rant. Scđo interrūpī p̄scriptio p̄ q̄relā iudici sa crām et secutā rei quentiōem et b̄ in oīb⁹ actiōibus Tertio plitis p̄testatiōem. et hic mod⁹ in oīb⁹ actiōib⁹ valer. L. de p̄scrip. xx. an. vel ultra. l. fi. idē p̄ oīa est in q̄si litis p̄testatiōe. Sone exemplū. ex tra ut lit. nō p̄te. qm̄ ultra mediū. Extra iudiciuz etiam ciuiliter interrūpī p̄scriptio. v. modis. pri mo mō p̄ solutiōi v̄surā debite pecunie. Nam solutio v̄suraz ut diē glo. interrūpī p̄scriptiōem sup debito p̄ q̄r̄t annos creditor celerat a repetiti one debiti. Interrūpī scđo p̄ sedam cautiōem faciat a debitor. L. de p̄scrip. xx. an. l. cū notissimi Tertio interrūpī p̄g. p̄testatiōem cū nō p̄t p̄cede realiq̄ cā impeditus. et de offi. ordi. c. pastoralis. et xvi. q. iij. s. p̄t. Ita p̄testatio fm gl. p̄t fieri coram ordinario iudice vel etiā corā publicis et hōe statis p̄sonis. Interrūpī q̄rto p̄ denūciatiōē facit colono. i. p̄ citationē factā de p̄ndo iuri coram iudice sup re quā possidet noīe alieno. et ut lī tenō p̄test. qm̄. Quinto interrūpī p̄ sinodalez. p̄ clamatiōē. vel cū sacerdos in sinodo vel cōcilio p̄uinciali vel generali. p̄clamat q̄ alius sacerdos tenet rē ad suā ecciam p̄tinente. ut et de p̄scrip. sā ctōz. Naturaliter aut̄ interrūpī p̄scriptio p̄ occu pationē q̄z et p̄ violentā elec̄tiōem vel etiā si res sit furto sublata. ff. de v̄suc. l. naturaliter. cū Ray. cōcor. Ul. in oīb⁹ p̄dictis. et Inno. in glo. sup. c. il. lud. e. ti. Item notandū q̄ in sepe casib⁹ n̄ currit p̄scriptio nec etiā interrūpī sed q̄scit fm ray. Primus ē tpe plati male alienatis q̄diu viuit et tenet ecciam ut diē glo. xvi. q. iij. si sacerdotes Se cūdus est tpe vacatiōis eccie. Tertius est q̄diu p̄ latus ē hereticus. et intelligēdū fm glo. de plato eccie cui res ab alio possidebat et de p̄scrip. audi tis. Quartus est tpe scismatis. et de p̄scrip. cū vob Quintus tpe excoicatiōis qd̄ intelligo si nō sit negligēs in absolutione. et ut lit. nō p̄te. qm̄. Luius

rō est. qz ex cōicatus nō pōt agere ad interrūpēdū
p̄scriptiōem. Secundus est tpe etatis pupillaris. Se
ptimus est in tpe qz legitima cā impeditus nō
pōt agere. eī de apel. ex rōne. de bis. Inno. ex. e. ei.
sup. c. ex trāsmissa. vbi etiā specificavit de tpe ho
stilitatis et captiuitatis. Idem nota qz vt dī in gl.
x. q. i. sup. c. qz. alijs pōt p̄pria auctē retenere qd d
iure nō p̄stitit licet illud diu soluerit vt. L. de ag.
et censi. l. libo. Tempus enī non inducit obliga
tionē ex de censi. puenit. nec in talibz currit p̄scri
ptio sine cā etiā si aliqd ḡtis longissimo tpe sit p
sticū nō currat in b̄ p̄scriptio. xvi. q. iij. clericī Sc̄i
endum etiam ē de tpe qn incipit currere p̄scriptio
Lirca qd dicit Ray. et Huil. qz nō incipit currere
p̄scriptio in actione reali vel psonali nisi exqz qz
pōt agere nō impediēt eū iure. Et dī actio realis
km Huil. qn quis rē suā psequit apud quecūqz
detentorē vt est rei vendicatio. Actio psonalis est
p̄ quā cōtra psonā agit et aliqd h̄ctu vel qsl. et ma
leficio vel qsl. vt ē actio ex emptis. actio tutele. ac
tio de furto actio de electis et effusis. Et ex his seq
tur qz filios familias non currat p̄scriptio in rebus
aduertijs nisi exqz liberatus est a p̄pria p̄tate. nec qz
mulierem currat p̄scriptio in dote nisi matrimo
nio soluto vel in aristo ad inopiam h̄gentē. qz enīz ex
tūc pōt repeteret dorem si nō repeterit currat p̄scrip
tio h̄ eam. Itē nec creditori currat prescriptio nisi
extante debiti p̄ditione vt si p̄misisti creditori cētu
si nauis m ea yenerit de alemania n̄ currat h̄ eū p̄
scriptio nisi cū nauis yenerit. nec currat p̄scriptio
nisi adueniēt die solutōis. vñ si credidisti mibi cē
tum vsqz ad. x. annos. nō incipit currere p̄scriptio
cōtra me nisi cōpletis. x. annis p̄bal. L. de p̄scrip.
xix. an. l. cū notissimi. L. cor. U. Idem nota km
Ray. qz ignorātia iuris nō facit aliquē bonē fidei
possessorē. ff. de usuc. l. nunqz in glo. et ponit exem
plum. pura si credo pupillū vel illū qui curatores
habet posse rem suā alienare sine auctē tutoris vel
curatoris. et sic ab eo emo vel in domū recipio nō
possum illud p̄ tps statutū p̄scribere. Idem Uff.
Idem etiam si emo rē quā scio furatā putans mi
bi licere qz totungz tpe nō p̄scribo. Si aut̄ qz du
bitat an res sit sua et bz iustam cām dubitādi km
Hosti. et Ber. talis adbuc dī b̄fē bona; fidē et vteſ
fructibz et p̄scribit. debet tamen ab alijs inquire
re veritatem vt sic ad eū pueniat. ar. di. xxvij. s. si.
Capitulum. xvi. de fraudulentia p̄ modum p̄
dicationis.

Detur que cōmictiēn emptione ⁊ venditi
onē seu negociatione. **U**nū p̄s. lxx. Quo-
niām nō cognoui negotiatiōem introibo in portę
tias dñi. dne memor abor iusticie tue solius **S**ed
cū dñs dicat **L**u. xix. p̄ gabolam loquēs. Negoci-
amini dū venio tradēs seruis suis pecuniaz qua
possent negociari. ⁊ demū exigeſ rōem ab eis lēr-
uim quē repit nō fuisse negotiatiū durc increpat
uit pecuniam ab eo abstulit ⁊ 2demnauit. quō er-
go dauid asserit se abstinuisse a negotiatiōe ut do-
mino ētus esset ⁊ suum regnum intraret dicens.
Dñ non cognoui **S**cīendā igitur ⁊ triplex ē ge-

Capitulū XVI

nus negotiations. circa qd p̄s. docet nos recte habere sui exemplo.
Prima est mūdialis et sceleta, et ideo cauenda. qd niam nō cognoui negotiatiōem.
Secunda est spūalis et honesta, et iō exēcenda. in trobo tē.
Tertia est tpalis et modesta. ideo pmitteuda. domine memorabor tē.

Et a secūda inchoando .§.I
scz negotiacionis spūali. Parabolā ponit circa h̄ saluator dices. Matb. xij. Sile est regnū celorū homini negotiatori querenti bonas margaritas. Regnū celoz designat ecciam militantez. et sensus. Qd sit in eccia s qlibet fidelis est sile ei qd narrat in parola ista de negotiatoze. Negotiator eni querēs margaritas vñ. inuenta q videſ ſibi p̄cio ſior vnde et ditioſ ſiat vendit oia que h̄ et emiſ ea. Negotiator diſcurrit p̄ diuersas regiones p̄ciūm portat ut merces accipiat. ſic negotiator spūal diſcurrit nō corpe ſed mente p̄ tres regiones q subſunt dominio dñi ſui vbi manifestat potētias ſuas. Prima est regio celeſtis in q manifestat dei potētia ad remunerandū. Secūda est terrefris in q de claratur dei potētia ad creandū et gubernandū. Tertia est in inferis vbi cōprobatur potētia dei ad cruciandū. Per istas regiones pſalmista ostendit ſe diſcurrere dū ait. Introbo in potētias dñi id est loca vbi manifestant ſue potētiae mēte itellectu et affectu. Merces q repit in p̄ma regioē est glā divine intuitionis. Cuiſo eni eſt tota merces inq̄ Aug. Quāuis eni ibi ſint multe margari te iux illud qd canit eccia. Porte nitent margaritis q ſunt varia gaudia btōz. hec tñ p̄ciosior. vnde p̄s. Poſuſti in capite eius. i. in mente ſeu in itellectu iuſti et spūalis negotiatoris coronam. mercedem q fineſ nō h̄ ſicut coronam de lapide p̄ciosoſ. ſ. clare viſionis dei. Emittur aut̄ hec ſi emi pōtest grā q v̄tq pecunia eſt ipi dñi cōmendata ſeruis ſuis ad nezociandū spūaliter. Ut aut̄ poſſit b̄re iſtam pecuniam q emat, vendat oia q poſſideſ oia. i. et ſubam et corpus et aliam ſupponit grē ad ea habendam p̄ſeruādam et augmentanda. et ea mediane recipit glām qz grām et glām dabit dñs. p̄s. Un̄ et p̄nilius baptizat ſi nulla h̄eā ſopā mēritoſ. tñ qz h̄ grām decedens recipit glām. Hic et Greg. Regnū celoz tñ valer q̄tū h̄ ſez et oia ſubſciant voluntati dei et grē ſue. Nil vili cū emi nil carius cū poſſideſ. In ſcda regione ſez hui mūdi ſunt multe in margarite. Multa ſunt genera bo noz. qz diuītie honores ſcia et hmōi. ſed p̄ciosior oibus eſt ſapia. Un̄ de ea diſclapiſ. Nec p̄pau il li ſapie ſez lapide p̄ciosum et oia q desiderant huic nō valent p̄pari puer. iij. Sapientia aut̄ vocov̄ ſu teminfusam tñ. et ſic accipit coiter in ſacra ſcriptura. Ipa p̄phendit in ſe oēs v̄tutes morales q̄b in vita nil eſt v̄tlius hominib⁹ ve dicit ibi Sapiens. Pecunia q̄ emittur eſt labor cohibendi et mo derandi ſuas paſſiones. Nā ve dicit phus v̄t̄ eſt ſcia circa diuītie. Et v̄giliius Surſum atolle re ḡdu ſez ad v̄tutem. hic opus. hiſlabor eſt. Et in li ſapie d̄r. Si quiesceris ſapienſiam q̄ ſi effodiēſ

thezaurū inueniet. In effoſione thezauri eſt laboř in abſciēdo terraz. i. terrena affectu despiciendo eſt et desideriū thezauri magnū eſt et p̄fundatio q̄ innuuit humiliatiōeſ. In tertia regione ſez inferni merces que deſcendēdo meditatione ad eam i vi ta p̄nti pōt emi. eſt venia. i. remiſſio pene eternei. ferni val tpalis purgatorij cuius quisq; eſt debitor. p̄ peccatis ſuis. Nō eni eſt hō ſup terram q̄ nō peccet. ait Salomon. iij. Reg. viij. Nulla p̄ciosi or marginata ex illa regione inde pōt trahi et v̄tlior iſta ſez venia. Multa eni inde meditādo poſſunt trahi ut cognitio diuine iuſticie. copassio ad illos et hmōi. ſed hec v̄tlior. Pecunia aut̄ q̄ emiſ ſta margarita p̄ciosa eſt p̄nia. Ut eni dī leo papa. Venia nō datur nifi correcto. de re. ii. in. vi. et plenius declarat Aug. de pe. di. i. inquietus. Nem̄ p̄ciosi de errore ad veritatem de quo cung magno vel p̄uo v̄tio ad v̄tutem transire poſſe ſi ne p̄nia. Per p̄niam eni p̄ncipaliter cordis et p̄tritio nem̄ tam tollit culpa. et de pena debita plus et minus fm̄ q̄titatem doloris. De iſta igitur negotiacione ſpūaliter intelligit qd dñs p̄cepit dices. Negociamini. Et ad hāc exēcendā dicit p̄s. ſe intra turū in potētias dñi. i. in regiones ſue potētiae. ſuo exemplo nos ad idem. p̄uocās.

Reuertendo ad primū .§.II

genus negotiacionis ſez quā faciūt mūdam quia plena eſt multis v̄tij. iō cauenda inq̄tu v̄tiosa qd ip̄e pſalmista nos docet ſuo exemplo dicens. Non cognoui negotiatiōem et h̄ eſt rex fm̄ aliam biblie translaciōem. In loco cuius n̄ ſa translatio h̄. Nō cognoui literaturā h̄ eſt exercitiū iniquorū. De q̄b d̄r Baruch. uij. Filij agar exquisierunt prudentiā q̄ de terra eſt negotiatores teman tē. Et iō hāc dñs Jesus. phibet dices Job. ij. Nolite facere domū patriſ mei domū negotiacionis. Domus p̄fis eſt nō ſolū eccia materialis ſed multo magis ſpūalis. i. collectio fidelū q̄ rūc fit domus negotiacionis cū fideles intendūt negotiacionibus iniquis. vñ Lrif. de hmōi dicit q̄ mercatores nunq̄ pōt deo placere. Septēpliciter aut̄ negotiatio eit inq̄ et cauenda large ſumendo.

Primo rōne ſuim cupidi.

Secūdo rōne pſone clerici.

Tertio rōne tpis ſeriat.

Quarto rōne p̄ſorū inuifti.

Quinto rōne loci ſacrati.

Sexto rōne mediū iniqui.

Septimo ratione materie mali.

Quantū ad p̄mū clariū eſt q̄ cuius ſiniſ eſt malus et ip̄m opus neceſſario eſt malū. Si ḡ ſiniſ nezociandi fit p̄ncipaliter cupiditas q̄ eſt radit omniū maloz negotiatio erit inq̄. Sed p̄ hmōi declaratio ſciendū fm̄. b. tho. ij. ij. q. lxxvij. ar. uij. q̄ ad negotiatores pertinet p̄mutatio rei reꝝ inſiſtere. Importat eni negotiatio in facto qndam com mutatiōem. Eſt aut̄ duplex p̄mutatio rei ſin p̄bi losophū. i. politi. Una quidē q̄ ſi naturalis et necessaria p̄ quā vīc̄ ſit p̄mutatio rei ad rem vel reꝝ et denarioz ppter neceſſitatē vite. Et talis p̄mutatio nō p̄prie pertinet ad mercatores ſz magi ad yco

Titulus Primus

nomos et pollicitos. i. his qui habent puidere domibus et familie sue aut ciuitati de rebus necessariis vite. Nec igitur mutatione summis summis sed laudabilis quod honestum quod scilicet deseruit necessitati vite humanae. Possent tamen in ea remitti diuisa pecunia sed illa sunt virtus hominum non artis in se. Alia comutatio est denarioꝝ ad denarios ut in cambiendo vel denarioꝝ ad merces ut in emptione et venditione vel repx ad res ut in purificazione quod dicitur barattus non propter res necessarias vite sed ordinata ad hunc finem. s. lucrum ex ipsa mutatione sequendum. et hec propter negotiatioꝝ. Et quod est de se deseruit cupiditati lucri quod terminum nescit. sed in infinitum tendit. i. oꝝ summis se considerata hanc quidam turpitudinem inquit summa in sui ratione non importat aliquam finem honestum vel necessarium de sui rore lucrum tamen quod inde quis sit non importet in sui rore finem honestum vel necessarium nihil tamen importat in sui ratione viciolum vel ratione proprii. Unus ordinari potest ad finem aliquam honestum et necessarium. et sic efficeretur negotiatio licita. puta si negotiator lucrum quod querit moderatus. tamen ordinatus ad hunc finem scilicet ad sustentacionem sui et familiis summis scilicet statu suu decentem. aut etiam ut inde paupib[us] subveniatur etiam cum negotiatione interdat propter publicam utilitatem ne scilicet res necessarie ad vitam proprie defint et lucrum inde expetit non quod sine scilicet stipendiis laboris fructu alijs debitibus circumstatis de quibus dicuntur. sic non potest etenari. Sed in fine ponat ultimum in lucro intendens solu[m] diuitias augere in immensum et sibi reseruare in statu permanet damnatioꝝ. Et debet iustissimo negotiatoribus dicere. b. tho. esse intelligendum quod ait Lysis. sup math. Quicunque regnatur ut ire gram mutationem vendendo lucre filium est quod de templo ejus est ut habetur de lxxvij. Tamen quod enim est quoniam ultimum finemstituit in lucro. tunc enim est ex ecclesia quod ad meritum. Nolite ergo facere do. pa. m. do. ne. Hic autem largissimum negotiacionem et in se. huiusmodi. Secundo negotiatio est mala ratione persone cum scilicet aliquibus personis sparsiter aliqui iure prohibetur quod fit cunctis clericis et multo in agis religiosis ex necessitate. protinus. ubi non solu[m] negotiatio. sed plura negotia ibi ponuntur eis interdicta. Dicit enim Augustinus. Negotiari aliquam licet aliquam non. anque sis clericus licet post effectus es clericus non licet. dicitur lxxvij. fornicari. R[ati]o est summis b. tho. iij. q. lxxvij. ar. viij. quod clericus abstineret non solu[m] a malis sed etiam ab his quod habet spiritum malum quod in negotiacione pertinet. et hoc tripliciter. Primo quod negotiatio est ordinata ad lucrum cuius clericus debent esse temptatores. Unus Hieronimus. Negotiatorum clericorum et in opere diuitie tanquam quidam pestes deuira. dicitur lxxvij. Secundo propter frequentiam negotiatorum vicia. quod difficulter eritur negotiatoꝝ a peccatis labiorum. ut dicitur Ecclesiastis xxvij. Et Leo papa. Difficile est inter videntes emettis mutationem non inferiorem per certum. de pe. d. v. Qualitas. Sed clericus multis diebus se cauere a peccatis invenit illud. Ambulans in via imaculata. Tertio quod negotiatio nimis implicat mentem curis secularibus et propria sparsalibus retrahit unus apostolus. q. ad Thess. iiij. Nemo militans debet impli. se nego. secundum. Ad idem dicitur lxxvij. consequens. Hinc enim frequenter vacare diuinis. licet tamen clericis ut prima coicationis specie quod ordinatur ad necessitatem

vite emendo vel vendendo. Et si emendo ad suum usum virtualia vel libros et huiusmodi. postea non intendendo his vel alia quod credo empta charius vendat clerici quod tamen plus valent quam pretiosi non peccat clerici vel laici. Si licet eis candem materialia emere et inde artificialia facere honesta tamen quod congruant statui suo. sicut emere ferrum rude. et inde facere ligones et vendere et alia honesta exercitia non tamen et h[oc] dimittendo officia ecclesie ar. d. lxxxi. clivus. Nolite ergo clerici vel religiosi clivis negotiationibus vacando facere. do. pa. m. do. ne. Tertio negotiatio est mala ratione tempore festiui. quilibet enim die talibus diebus abstinentia ab opibus servitibus. in illud Expositio xx. Omne opus servile non facietis in eo. sed negotiari et putari iter opera servitibus nisi emendo quod sunt necessaria victui quotidiano. et de h[oc] habebit difficultate infra. Per huiusmodi et negotiacionem non solu[m] violatur festa sed frequenter omittuntur diuina officia quibus vacandum est diebus festiui. de p[ro]p[ter] se. d. iij. d[icitur]. In illa sancto die festiua. nil aliud agendum nisi deo vacandum. Dicit enim Pe. de pal. in. viij. In nudinis negotiacione auditu diuinis non quidem causa auaricie. i. congregandi ad superfluitatem. sed aliquam fine honestum scilicet ad p[ro]videndum ex lucro necessitate sue et familiis vel dandu[m] paupib[us] vel quidem bono coitatu[m] de rebus necessariis et simili. p[ro]pterea tales excusari. ex quo plati ecclesia sentit et tolerat. Se quis si sunt prohibite per aliquam exceptionem et huiusmodi convenientius est p[ro]videre per penas pecuniarias a rectoribus que magis tunenescit et rigatur. Quarto negotiatio est mala ratione loci cum scilicet exercetur negotiatio in ecclesia. Sit enim ex hoc magis irreverentia loco sacro et per propria deo cuius est domus. Unus et dominus videntes et cunctes in templo cieci dicitur dices. Nolite facere domum prius tecum sed dignius et sacratus est in tempore gratiae templi ecclesie quam templi salomonis. Ibi enim offerebant animalia et sanguis bircorum et vitulorum. hic autem offeretur corpus et sanguis Christi domini. Et cum plura p[ro]p[ter]trent in emptione et venditione quoniam fuit ratione loci sacri sicut et alia ibi perpetrata. Impedit etiam deuotio orantibus propter tumultum quod solet pertingere in huiusmodi. Sed quod de videntibus ibi candelas. dicendum est quod clerici vel religiosi quod hoc faciunt principaliter ad satum faciendum devotioni fideliu[m] quod solent eas accedere in honore dei excusari possunt. Si autem ad cupiditatem et lucrum principaliter non videtur excusari posse a vice et cito eis prohibito negotiacionis et principue in tali loco sicut nec sacerdotes veteris testi in his quod videntur in templo. Et in his quatuor casibus predictis quis consilendu[m] sit quod lucra facta in huiusmodi paupib[us] erogatur. non tamen ut videtur esse de necessitate salutis. Et ratione est quod datio et acceptio pecunie in huiusmodi de se non est prohibita. sed actus negotiandi non simpliciter sed in talibus locis tempore et persona vel fine. licet aliquam prindicat. non tamen inueni aliquod ius vel doctorum solennem h[oc] expresse dicente. sed quod de necessitate sit paupib[us] dandu[m] illud lucrum. Quid autem predictum h[oc] paupib[us] dandu[m] cautum est absque alia declaracione esse. sed de necessitate vel conscientia honestate. Nec enim optet oculum fratrem apire in predicatione propter piculium abundantium sententias vita[ris] quod perinde lunt ad conscientiam dilatarandam. quoniam et in interrogacionibus decet aliquam super hoc prudenter eludere. ar. d. xlviij. in mandatis. Semper enim cruciorum

Capitulu

XVI

via cōsulenda sed non imperanda. ar. xxvi. q. viij.
alliganc. **Q**uinto negotiatio redditur illicita rō
ne mali p̄fortij. puta si mercatores inter se conue
niant et pactū faciant q̄ omnes vendat tali p̄cio
tales merces. vel vnuis solus vēdat zno ali⁹ certā
rex sp̄em. tales si pactū faciant q̄ vendat certo p̄
cio p̄petenti et nō plus sed etiam minus sunt libe
ri. **J**ustū est imo p̄sulit Hosti. q̄ ad h̄ et mercato
res sua officia exerceant bona fide de lñia sui epi
sciant q̄z p̄nt lucrari in mensura bladi et yni et
bm̄i. vel q̄z p̄nt p̄ libra vltra id qd̄ emerit ven
dere in recopensatione laboris industrie et exp̄la
rum et fin p̄cium taxatam ab eo vēdant sine men
dacijs et tuci erūt a peccato negotiatois. et de ep̄.
et ven. c.i. **B**onū et equū p̄silii est. sed q̄ cōsilium
est nō obligat cū p̄sucudovib⁹ q̄si sit in zruū vbi
tñ siue et p̄pm siue qd̄ meli fieret puidere et recto
res ciuitatis scz et taxato p̄cio ab eis venderetur
victualia et alia q̄ sunt ad viuin necessaria nō pos
sent mercatores seu vendetes p̄ciuz augere absq̄
peccato. sed si pactū faciūt mercatores insil et cer
to p̄cio vendant merces suas et nō minus. nō tñ
p̄ b̄ incéndies se cōseruare indemnes cum iustiz
p̄ciū ponūt mercib⁹ finvalore illius tgis q̄ lucra
immoderata querere et nimicata p̄cq pessime fa
ciūt. Et dicitur hi monopolite a monos quod ē
vnus et politē qd̄ est venditor vel polis qd̄ est ciui
tas q̄si vnus solus vendēt in ciuitate. et tale pa
ctum monopolitaz est illicitū et a iure prohibitum
fin Hosti.. **L**e mono. l.i. et cauet in dicta. l. q̄ ex
ercēs tale officiū p̄p̄ris bonis expoliatus exilio p
petuo damnet. **S**i q̄ etiā societatē facit cū eo que
nouit esse male p̄scie et p̄fas et nefas negotiari. li
cet ip̄e ab illicitis p̄meriq̄s cauet et sociū admo
neat ab illicitis abstinere non excusat nisi p̄b̄be
at inq̄z p̄t et societatē cū eo soluat si p̄t. vel p̄b̄
testetur si nō p̄t de illicitis lucris p̄cipare non
velle nec illū in ip̄is se intromittere. ar. di. lxxvij.
error. Et sup̄ h̄ dī. inq̄rere ne laboret crassa igno
rancia q̄ nō eruit. **S**exto est illicita rōe medij.
id est. cu medianitib⁹ piurijs et mēdacijs et dupli
catib⁹ negotiati. vñ Lassi. Illi negotiatores abho
minabiles sunt coram deo q̄ iusticiā dei minime
p̄siderates p̄ immoderatū pecunie ambitū polluūt
merces suas plus piurijs onerādo q̄ p̄chis. disti.
lxxvij. qd̄ est aliud. Et de piurijs qd̄ no est dubi
um q̄ q̄ vñt̄ eis etiā vnico piurio sciēter scz fl̄m
iurando q̄ peccat mortaliter fm Ray. et b. tho. ij
ij. q. c. ar. uij. qz exp̄sse q̄ p̄ceptū dei faciūt notabi
lem irreuerēti. am p̄mittendo. De mēdacijs autē
dicit Ray. q̄ si b̄ faciūnt ut decipiāt etiam mor
taliter peccant. et tenētur ad restitutiōem eius in
quo decepat. Et glo. dicit ibi q̄ non distinguunt.
vñ in modico vel in magno decipiāt. **E**redo
Ray. loqui de mendacio exq̄ q̄ intendit nocere
seu decipe in multo si possit sicut in modico cu dī
cit esse in mortale Nam si in modico tñ intendat de
cipere nō est rō q̄re debeat esse mortale. Et qd̄ dī
glo. vñ referendū ad factū nō ad intentōem qd̄ ex
mō loquēdi p̄z. hoc est cum et si intendat decipere
in multo actu tñ non decipit nisi in modico quia
non potest. vel etiā potest referri ad accūm resti

tutionis. qz sta in modico decipiāt tenetur ad
illud modicū sicut ad multū qui in multo deci
pit. **S**ed siq̄s mēdacio vētetur in emendo et vēden
do ut diceret se in demine. puta ut vendat iusto p̄
cio rem suam. dicit p̄stissime sibi plusq̄ p̄stissime r̄bu
iusmodi. peccat talis venialiter fm Ray. s. Nos.
dicit q̄ si hoc facit assidue tec̄ cōsuetudine morta
līcē vñ peccare. Brigitte a sili de ebrietate quā dīc
Aug. else mortale si sit assidua vñ dist. xxv. q. als.
Hoc tñ nō credo fm. q̄ veniale de se q̄z cuq̄ cō
tinues et multiplicetur nunq̄ sit mortale fm tho.
ij. q. cl. art. ij. Et de h̄. s. in. i. preti. vi. **S**ed bene
disponit ad mortale. Nec est sile de ebrietate vñ
dictū illud aug. exponit b. tho. ij. q. q. c. Est igitur
illud mēdaciū veniale nisi addatur p̄empt. **E**t
idem dicendū de duplicitatib⁹ q̄ ibi sunt et fraudib⁹
bus scz q̄ sit mortale vñ intendit notabilit̄ dece
ptio. primi. alias veniale. de b̄ plenius. j. **S**e
primo rōne materie mali. Quedam enī negotia se
que de se sunt mala de sui natura. ut vñura symo
nia et bm̄i. vñ Amb. Regiūn̄ et plurimi negotia
tione in ueris mercari velle ḡam sp̄llsci. t. qd̄. i.
req̄unt. et boz negotiatio. i. exercitatio oib⁹. p̄b̄z
betur clericis et laicis fm Ray. Quedam alia sunt q̄
nō sunt de sui natura mala tñ eis vñt̄ur boz vñ
in plurib⁹ ad malū. ut facere tarillos et cartas. lai
bos lucos et bm̄i. et tornamenta superflui vestiū. Et
ab boz emprise et venditione et factio dī q̄libet
abstinere et p̄maxime ab his q̄ sine p̄cō mortali fi
eri non p̄nt. seu quoq̄ vñus cōiter est ad mortale
peccatū. Et sic intelligendū qd̄ dīc Inno. in. c. fra
tres. de pe. di. v. valet. Falsa pñia est cū penitens
ab officio. i. actu negotiati nō recedit qd̄ sine pec
catis agi nō p̄t. Et qd̄ ait ait Greg. in omel. scz
negocia q̄ ad peccatū iplicant neceſſe est ut ad hec
post querſionē animus nō recurrit de pe. dist. v.
negociū. Loquitur enī de mortalib⁹ peccatis. nāz
si de quibuscumq̄ etiā venialiō intelligatur nul
lus posset etiam licita negotia exerceere. De huius
modi aut̄ artib⁹ quaz artificia sunt frequēter ad
peccata dīcēt. j. in se. c. **Q**uedam alia sunt dubia
ut emere p̄stantias solutas cōitati ab alijs seu de
narios mōtis imp̄stata veneto. zloca ianuenis
que quedam dicunt licita quidaq̄ illicita et ab hu
iustinō abstinentē. qz in dubijs curior via ē eligen
da ex depon. iuuenis. et de hac materia latius. s.
c. ti. c. viij. z. c. r. vi. Ibi ponuntur rationes ad utrā
q̄ p̄tem. et ideo de facilis condemnandū. et sic qd̄
tutius est cōsulendum. ut dictū est.

Quantum ad tertium. §. III
principale scilicet de negotiacione temporali mo
desta. **S**ciendum q̄ tunc negotiatio est licita
quando eam exerceant fm iusticiam quam exigit
deus ab hominibus non fm iusticiam hominuz
et hoc est quod ait ps. Memorabor iu. tu. so. scz
in negotiando et alia opera faciendo. Judicia ho
minum solū sibi cauet a magnis excessibus de
ceptionis. puta vñtra dimidiām iusti p̄cij irri
tans tales contractus. extra de empt. et ven. cum
dilecti. Sed iusticia dei non permittit etiam ali
quam paruam deceptionem scienter factam.

Citulus Primus

Qui aut sequitur iusticiam hominum non memoratur iusticie dei. de quo dicitur. Memorabor iustitiae dei. scilicet. Illi aut sunt negotiatores qui de templo ecclesiastice militaris qui ad meritum exercuntur et de templo triumphatis ecclesie qui ad portum. Unus Cassius. supdicto. Et psalmus. Illi abomiables facti sunt scilicet iusticia dei minime considerant et perniciem pecunie ambitum meritis suas polluant. Sicut aut seruati iusticia dei. i. iustitia domini deum cui in negotiando datur iustum primum non excessuum. et res integra debita non sophisticata. aut cui est permutation equa. Ita econtra negotiantes largo sumpto vocabolo permutacionibz et videntibus tripliciter aut faciunt contra iusticiam dei.

Primo ex iniqua appreciatione.
Secundo ex varia sophisticatione.

Tertio ex illicita permutatione.

Quod autem ad primum sciendum est. b. tho. q. ii. q. qd. lxxvij. arti. i. peremptio et videntio videtur introducere. per coim vtilitate veriusque dum scilicet unus indiget re alterius et econverso sicut per primum primo politi. patrum. Quod autem per coim vtilitate introductum est non debet magis esse unius quam alterius. et id inter eos est eqalitate contractus institui. Quaeritas autem regis in vili hominum veniunt mensura est per primum primum datum ad quod est inventum numeris. ut dicitur. i. cthi. et id si primum excedit regis tate valoris rei vel econverso res excedat primum tollit iusticie equitas. hec vero. et remittit postea iniurias. Iniquitas enim dicitur quod est iniquitas. i. inequitas. scilicet qui diligit iniquitatem odit aliam suam. Secundum alias translationem inquit psalmus. x. psalmus. et loquitur de anima dei qui est voluntas eius. Unus et tu. x. q. ii. hoc ius. dicitur quod si in venditione rei ecclesiastice plus offeratur quam res valeat ecclesia recipere non debet. sed tam iusta primum. Et rō est per archi. in dicto. f. q. ecclesia non debet dolium facere in operibus suis. et de dona per tuas. Sic igitur regis non potest licite vedi plus quam valeat. nec minus enim per peso ea cum valore in respectu ad usum nostrum et probabile iudicium humanae estimatio misurantis valoris rei infra limites latitudinis competens. Et per maiori declaracione humius materie tria videnda sunt.

Primo unde accipiens sit debitus valor rei.

Secundo quod sit la titudo competens valoris rei.

Tertio quod dicendum quod sit excessus valoris rei.

Et per declarationem primi optet tria considerare diligenter. et per primum est quod est secundum in. uij. di. xv. duplex est valor regis. Primum est valor naturalis. Secundus est valor visualis. Valor naturalis rei est per bonitatem nature a deo in re creata. et per modum vel pulchritudinem plus valens quam panis. quod illa habet vitam. animalia seu usum. et non panis vel etiam margarita. Secundus valor diversus est per similitudinem in respectu ad usum nostrum. et per modum aliud sunt visus non visus ratione. tantoplus valent. et per modum per panis plus valent quam mus. Quia igitur actus emendi et vendendi ad usum humane vite merito ordinatur. id regis qui sit ad usum humane vite venelium valor sumendum est secundum non per primum. Secundus considerandus circa valorem rei est quod ipse valor regis secundum non acceptus. i. per modum qui sunt ad usum nostrum in re venali tripliciter per se. Primo ex eius virtutate. Secundo ex eius raritate. Tertio ex eius placibilitate. Et virtutatis quod est rei attribuitur per modum res ex suis realibus virtutibus et per

prietatibus est nostris utilitatibus virtuosior et efficiacior. et per modum bonus panis triticeus plus valens ad usum nostrum quam ordeaceus. et fortis equus ad velocitatem plus valens quam asinus. Secundo pensatus rei venalis valor ex eius raritate. i. per modum quod res ex sua iunctionis raritate et difficultate magis necessaria sunt per quanto regis ex ea penuria maiore ipsa indigentia et minorer facultate habemus. Unus Hieronimus. Omne rati carum. dist. eccl. legitimus. Et secundum hunc bladum plus valens est per famam et carissime quam tempore quam multum abundant apud omnes. Sic tertius clementia ignis aer aqua et terra. vilioris per modum hoies estimantur propter eorum copiam quam balsamum vel aurum. Quis illa de se sint magis necessaria quam vita. via recta. Tertio pensatus in re venali ei copiabilitas. i. per modum quod magis vel minus bene placet voluntati nostre habere ralem rem et vitam ea. Ut enim putat hic sumus est rem in facultate voluntatis assumere vel habere. et id non modica per modum valoris venalius rerum ex bene placito voluntatis pensatus plus siue minus copiabiliter in usu buiis rei vel illius est per modum quod unus equus est regis vii. et alter alterius. et unus ornamenti vii et alius alterius. et hoc modo viii regis vii alterius viliorem multum apparet et sibi reputat permodum et charam et econverso. Tertius considerandus circa valorem regis est quod valor regis venalius vita aut non quam potest a nobis determinari nisi per plecturaliter et probabilem opinionem. et per modum punctualiter sub indicibili ratione aut mensura in plus et minus quam sub aliquo latitudine competenti respectu temporum locorum et personarum. circa quam latitudinem diversi hoies est. modo differre probantur. et hanc etiam dicitur thoma. vbi. s. Et per modum regis non possit in puncto indivisiibili. viii aliud quantulum plus aliquantulum minus emere vel vendere non tollit equitatem vel iusticiam dum non fiat excessus notabilis quam sciam. Quantus ad secundum scilicet quod sit competens latitudo valoris rei infra cuius limites possit per modum extendi. Dicendum quod tripliciter per modum invenit et ex iure. et per suetudinem. ex discretione. Et per modum ex iure quod si per modum quod videntur res excedat medietatem iusti per modum qui emittit deficiat a medietate iusti per modum puta valens res. et flore. putat competenter estimatur et tam videntur petit et recipit. xvi. vel cum valet per modum emit per modum. cum dimidio. cum est per modum iura factus est nullus. et de empereor. et regis. cum dilecti. per iudicem irritatum facit supplicem defectum permissum. viii etiam si est minor excessus quam medietas iusti per modum si sit notabilis regis per modum thoma. q. ii. q. lxxvij. et secundum in. uij. di. xv. est ibi iniustitia et per modum permissum mortale et restitutor facienda quam ad eum per quem sit deceptio adiutent in per modum multum excessu l' defectu. Sed si fiat deceptio ignorans quod scilicet regis videntur estimantur tam valere tamen est ibi mortale ergo ipse decipitur per errorem. Sed tam cum permissum videntur sibi ostendit tenet ad satisfactionem ipsa te peccarer mortaliter si non veller satisfacere. Quod coram intellige quod defraudatur iusto per modum eptor per videntur ex errore seu ignorancia. Nam si scientes et adiutantes existent excessus vel defectus libere considerantur in tale per modum et contractum in nullo tenetur alter cuius eo contrabens cum sciat illum aduertere de excessu vel defectu precium. Et ratio est quod scientes et coientes non fit iniuria neque dolus ut de reg. iur. li. vi. Si

Capitulū XVI

cum enī pōt rem suā absq; omni p̄cio dare t dona
re. ita etiā pōt p centesime pte iusti p̄ci rem suam
vendere ad suū bñplacitū. t alteri p qnta pte. t al
teri p iusto p̄cio tm. Nec in h sit iniustitia ex par
te alterius nisi cogere venditor ad vendendū ali
qua maḡ necessitate ad h inducēt cū non pōt ali
ter sibi puideret. vellit tm iusti p̄ci. s̄ inuenire nō
pōt. vel etiā magna leuitate ad h mouēt ut pdi h
gus t leuis tūc enī secus dicendū. Secūdo ipsa
lascitudo p̄ci pōt innotescere ex p̄suetudine. Nam
ut dīc̄ Sco. in. uij. vbi scz q̄ experientia satis patz q̄
cōsuetudinarie relinquit ip̄is p̄mutantib; vt pen
sata mutua necessitate reputent se mutuo dare eq̄
uāles. t hincinde accipe. Durp̄ quippe v̄ inter ho
mines p̄ctus esse in quib; p̄bētes nō intendāt ali
quid de rigore iudiciali q̄ est ut tm res ematur v̄
venda p̄ctum valer sibi mutuo relaxare vt si cōez
cōtractū comitēt aliq̄ datio vera. Et hic modū cō
mutantū fundat q̄si sup̄ lege nature dicente Fac
alteri q̄d tibi vis fieri. Satis ḡ est pbabile q̄ quā
do p̄bētes mutuo sunt cōtentī mutuo sibi remit
terevellint si aliq̄ mō. dū tm nō enōrmi deficiunt a
pfecta iusticia. Tertio innotescit latitudi p̄ci re
rum ex discretione. Dictat enī discretio q̄ cū res i
se valens. t. tñ habēti est chara tveilis vt. xij. livo
lo eam h̄re dem sibi nō tm. t. sed p̄ctū sibi valet. et
quo ip̄e retinere volebat q̄r v̄tilis vt. xij. Unū t. b.
Lbo. q. ij. q. lxxvij. dicit q̄ v̄dcre rem plus q̄ vale
at est iustū n̄si in detrumentū cederet venditor
v̄dcre scz p̄ctū valet. puta q̄r sibi muleū est v̄tilis
illa res v̄l necessaria. tūc enī vendere poterit pl̄
q̄ res in se valeat p̄ctū scz valet ip̄i venditor. Sed
q̄uis emp̄tor multū iuuetur ex re quā vult emere
si v̄dctor inde nō damnifica ex carentia ip̄ius r̄ci
nō p̄fere pōt plus v̄dere rem q̄ valeat in se. q̄a
v̄tilitas q̄ sup̄uenit emp̄tori nō est ex p̄ditiōe ven
dentiis nec ex cōditione rei in se. sed ex p̄ditiōe emē
tis. vñ nō d̄ vendere illi q̄d nō est suū. Idē Sco.
in. uij. Si tñ sua liberalitate emp̄tor vult aliquid
plus dare q̄s valeat res q̄r inde multū iuuat. pōt
recipi ar. i. q. ij. sicut ep̄m. Quantū ad tertium
prūne pris scz q̄n fit excessus in p̄cio. quid iuris.
Ad h dicendū q̄ tripliciter pōt fieri excessus in p̄s
cio rep̄ venaliū vel defecrus. Primo quidē v̄tra
dimidiū iusti p̄ci. t sic p̄ctum pōt rescindere dece
ptus vel restauratiōe damni sui petere vt dictū
est. Nec obstat si dicaf q̄ ynuisq; in re sua ē mo
derator t iudec̄ fīm iura. ḡ rei mee possim ipone
re p̄ci q̄d volo. nec aliq̄s pōt me cogere ad p̄tarā
tum p̄ci sicut nec etiam ad vendendū. sicut etiā
emp̄tor non cogitur ad emendū n̄si p̄cio sibi bñ
placito. Sicut igitur p̄ctus emptionis t venditi
onis est mere voluntariū. sic etiam taxatio p̄cij
venaliū rep̄ debet esse voluntaria fīm voluntatem
vendentis t ementis. iuxta illud puerbiū legale.
Res tm̄ valet p̄ctum vendi pōt. Ad illud enim re
spondeo. Quāvis q̄s nō cogatur ad vendendum
rem suā tamē in actu t p̄ctu vendēdi. si vendere
vult formam iuris t regulam iusticie seruare de
bet t equitatis. Et iō in actu vendendi nō licet si
bi rei sue statuere iniustū p̄ciū t accipere. quia
tūc nō imponit r̄ci vt simpliciter sue p̄ciū sed vt

alterū cōmutande. Hmōi autē impositio p̄muta
tive includit acceptiōem p̄ci p̄valentis. Accipere
autem p̄valens p̄ciū est iniustū t h̄ egatētē
Insup̄m Hosti. q̄uis nō posset q̄s cogi ab ini h
tio rem suam vendere vel alienare. vt. L. de p̄be.
emp. l. dudum. si tamen exposuerit venale t p̄ciū
offeratur si p̄ iusto p̄cio vēdere nō vult cogi pōt p̄
iudi c̄m q̄ iusto p̄cio vendat. ff. de offi. p̄si. l. i. Et
cū dicil. res tm̄ valet p̄ctum vēdi pōt. intelligit de
iure nō defacto fīm estimatiōem cōem fīm Anto.
debu. Secūdus excessus est in p̄ctu hmōi q̄n v̄l
q̄ notabilis est nō tm̄ p̄tingens ad medietates iu
sti p̄cij. Et tūc aliqui dicūt licitū esse nec ad re
stirutiōem teneri. q̄r iura hoc p̄mittūt. vt in dicto
cū dilecti. de emp. t ven. Quā opinionē seq̄ vide
tur. Duran. o. di. mi. in sum. sua. Sed hāc opiniō
onem tanq; erroneous t p̄culofam saluti aiay re
pbant. b. cho. vbi. s. q̄bec lex das p̄l'o i quo sunt
dicētes. q̄ talis scienter decipiēs iniusticiāz facit
t p̄ p̄ns mortaliter peccat. t tenet ad restitutionē
eius in q̄ decepit. Si aut̄ ignorāter et ex errore. s.
estimans tm̄ illā valere t hmōi tūc nō peccat. sed
cū aduertit errore tenet ad satisfactiōem damni
leso seu decepro. als tūc peccaret si nō disponeret
se ad emendam. Ad rōem ab illis deductā in lege
R̄ndet b. cho. vbi. s. q̄bec lex das p̄l'o i quo sunt
multi deficiētes a v̄tute. vñ solū p̄hibet ea mala q̄
habēt destruere humānū suictū pacificū ea punie
do vt furta. adulteria. notabiles deceptiōes in cō
tractib;. vt deceptio v̄tra dimidiū iusti. th cū pu
nire pōt absq; maiori scandalō. als eriaz illa toler
rat. vt. i. q. vij. quotiens. xxij. q. uij. ca. ip̄a pietas
dist. l. vt cōstitueret. Alia aut̄ p̄mittit nō q̄r licita
sed inq̄tū nō punit ea t h̄ ne punitendo sequerent
maiora mala. Sed lex diuina q̄ datur oib; nil di
mittit impunitū in bac vita vel aliq̄d q̄d sit v̄tuti
cōtrariū. Unū fīm diuina legē illiciū reputat si in
cōtractib; eq̄litas nō seruaret. q̄d sit plus vendē
do rem q̄s valuerit. vel minus emendo cū sit p̄ciū
pue notabilis excessus in h. cū. b. cho. p̄cor. Jo. de
lig. t. Jo. cal. t plures alij canoniste dicētes illam
decretalē h̄re locū iure fori nō iure poli. t h̄ ad vi
tanda multa litigia q̄ de leui possent q̄tidie fieri.
Tertius excessus est q̄n in hmōi p̄ctu p̄p̄ sit d̄
nificatio. vt q̄r pauloplus vendit res vel paulo h
minus em̄ iusto p̄cio. t tūc q̄uis q̄dā dicat id
stinctēnō p̄mitri p̄ctū nec teneri ad restitutiōem
eo q̄ p̄cia rex nō p̄sistat in puncro indiuisibili. s̄
habeat quādā latitudinē in plus t min⁹ Uterius
tamēv̄ dicendū q̄r latitudine illa d̄ esse p̄petens
t sic h̄z limites suos q̄ tm̄ difficulter scire p̄nt. ido
si q̄s in emēdo v̄l vendēdo excedat aliquātuluz li
mites n̄ agēs p̄scia. q̄r scz credit illō eē s̄ar̄ iustū
p̄ciū. t si rigidū nō peccat nec tenet ad restituciō
h̄ nem. q̄uis aliq̄tulū excedat limites iusti p̄ciū t tē
h̄z locū illud q̄d illi dicūt scz cōem p̄ctū p̄comita
ri aliq̄le donatiōem t sibñnuicem p̄ces remittere
modicū pl̄'l'min⁹ iusto p̄cio. s̄ siq̄s p̄sciam ven
dat pl̄'l'min⁹ iusto p̄cio. i. credēs excedere
sup̄rium ḡdum latitudinis p̄ciū. t si in modico
nō potest excusari a peccato saltēt veniali cū oīs
deceptio t fraus sit peccatū. t etiā teneat ad satiſ q̄

Citulus Primus

factiōem. sed exq̄ minucie tales sunt in numerē. et
 parū inde etiā leditur. primus debet illud sic iniuste
 acq̄sitiū paupib⁹ erogari. tuq̄. q. v. q. hēt. decla-
 ran⁹ pdictar⁹ Geral. ordi. here. et Jo. de rip. q. si fi-
 at diminutio vel excessus iusti p̄cij in p̄ctib⁹ i mo-
 dico nō ē necē reddē facere. Ad qd. p̄bandū indu-
 cunt triplicē rōem. Primo qdēm rōne paci et sal-
 uationis. Qd enīz ex cōsensu et statuto cōi et p̄cō
 oīm vtilitate. pcedit eoip̄ obtinet equitatē et ro-
 bur iuris cōis. sed cōis cōsensus ac recta et disre-
 ta p̄fuerudo vult q̄ non omnis excessus in talib⁹
 restirui sit necesse. et hoc iō. q̄ expedit tpali paci et
 saluti spūalr. Expedit quidē tempali paci. q̄ als
 infinitē querimoniē et litigia ex h̄ orietur. Spūa-
 li etiam saluti hoc expedit sc̄ coitatis et p̄tū eius
 q̄ cū difficultū sit ab h̄moī p̄ctū excessib⁹ se to-
 taliter depurare. et maxime in hominib⁹ impfec̄
 in h̄bancib⁹ lucris. et quib⁹ et in quib⁹ maior pars
 cōmunitatis homi cōsistit. Periculissimum om-
 nibus eset h̄moī excessum sibi vēdicaret retinere
 non liceret. Secundo hoc idem. p̄batur rōe mutue
 cōcordationis. Proprijs nang forma et ratio cō/
 mutationi p̄ctū et veriusq; p̄tis libero ac pleno cō/
 sensu inchoatur et rectificat. ita q̄ empor vult si/
 bi rem emptam potius q̄ p̄cium eius. et venditor
 ecōuerso. vterq; etiā et pleno cōsensu et a se aliae
 re intendit. p̄cium dominiū rei sue illud in aliud
 totaliter transferēdo. Et si in aliquo p̄ter intenci-
 onem et p̄ciam estimatōem defraudat. citra tam
 excessum enormē lege diuina. xl humani. p̄b. bītū
 vult nihilominus p̄ctū initum ratum esse et fir-
 mum. ac si libere et exp̄se omni tali legi renuncia-
 ret in p̄ctū facienti. p̄ cōto p̄ sua temporali indeinna-
 tate id faciat alter sibi nihil inde reddere obligat.
 q̄ ibi iam nō est enormous. imo forte nec ullus ex-
 cessus. q̄ sicut potuit totū absq; omni p̄cio dona-
 re. sic potuit. p̄ minori p̄cio iuste vendere vel da-
 re. Tertio b̄ p̄batur rōne humane estimatiois. q̄
 quidem incerta est ad mere iusta p̄cij p̄fractanda et
 ad p̄cise discernendū excessus et defectus iusti pre-
 cij. p̄ter qd̄ licet p̄ciū in aliq̄ minuatur vel excede-
 tur. nihilominus nulli. p̄prio vel cōi iudicio cense-
 tur aut censeri dī. p̄ enormi. Nec sic respectu iudi-
 cij nostri recedit a moderatia iusta p̄cij sub p̄pet̄
 ti latitudine mensurandi qn ipm aliqualiter iclu-
 datur sicut musti vel vinū acerbū vel aliqualiter
 ceteris nō sic recedit a specieyini qn includatur
 ab ipa. Et p̄m Scotū in. uij. di. xv. eq̄litas cōmu-
 tationū et p̄ctū nō possit in diuisibili medio. imo
 in medio illo q̄ iusticia cōmutatiua respicit ma-
 gna elatitudo. et intra illā latitudinē nō attinge-
 re indiuisibile punctū equalitē rei in qnq; gdu-
 etra extrema fiat. iuste fit. Si q̄ autē obstareret
 dicere q̄ qui qd̄ in cōtractib⁹ ē illicitū et peccatū
 cōtraius diuinū esseyide. et sic nullū robur ab eo
 obtinere videſ. imo potius opositū. p̄ter qd̄ nul-
 lus illicit⁹ excessus p̄cij p̄t a iure diuino acqui-
 ri peccati in illo. Rū Dicendū q̄ in huiusmodi cō/
 tractib⁹ sunt duo precipue attendēda. s. icriinseca
 affectio. et extrinseca operatio. Et p̄ctū ad primū
 sc̄ intrinsecā affectionē sciendū q̄ pro quāto vult
 in primū sciētēr aliquā in eq̄litate et. si huiusmo-

di cōtractib⁹ meliorē partē habeat q̄ ille pro tāto
 altqd̄ de iniusticia habet. que si nō ē mortale. q̄. i-
 niō notabilis sufficit. aut p̄ cōtritionē et penitēcia
 lem satisfactionē aut per purgatoriū ignem sicut et
 cetera venialia expiari. Quātū ad sc̄dm sc̄licet
 operationē extrinseca et cōmutationem lsc̄dm
 veridicā estimationē p̄cij sui cōtineat aliquātu-
 lam ineq̄litarē. respectu tamē ad cōmune statutū
 et ad cōdescēsiā legem dei que p̄mittit aliq̄s mi-
 nores defec̄. ita sc̄ilez q̄ p̄ eos nō punit ad mor-
 tem eternā et ad liberū cōsensū cōtrabentū. nō ba-
 bet ineq̄litarē. imo poti⁹ benignā et cōfessoriā et
 salutiferā equitatē. et ideo p̄ctū ad h̄ tam diuino
 iure q̄ humano robur obtinet firmitatis. Alter
 omnes huiusmodi excessus p̄cij illiciti erūt in a-
 quirētib⁹ mortalib⁹ culpa. q̄ eset usurpatio rei al-
 ie inquātū alienē. Teneret etiā quilibet venditor
 siue empor omnē talem excessum restituere. et sic
 oēs qui hicnō restitueret damnarēt. qd̄ quidē ne-
 quisssimū et durissimū est pensare. Ut rūpp̄ter p̄ra-
 uitatē humani effectus ad talia temporalia incli-
 nati. ac p̄pter ineq̄litarē talium mutationū
 securius et iustius eset omnēm talē excessum sciē-
 ter factum si alicuius p̄ctūtiā appreciabilis foret
 satisfacere. aut si p̄raui valoris sunt p̄ animab⁹ il-
 loz paupib⁹ erogare. q̄ in hoc plus. pficeret frau-
 dato nisi et ipē graui inopia laboraret. Nec tamē
 pdicanda cum magna discretione. cuz populi ad
 dilatandam p̄ctūtiā sint proni. et ideo que curiora
 sūt dicēda sunt. Quātū ad fraudes quas faciunt
 homines in negociando et illicitas p̄mutatōnes
 dicetur in sequentibus sub alio sermone
 Capitulum. xvij. de varijs fraudib⁹ que cōmit-
 tuntur in negociando.

E varia fraudatione

Dloquitur p̄pheta dicēs. p̄s. li. Tota die
 iniusticiaz cogitauit lingua tua. sicut
 nouacula acuta fecisti dolum. Ubi ultra frequen-
 tiam mali opis quā signat dicens. Tota die et sen-
 tentiam damnatiois insinuat dicens. Propterea
 deus destruet te in finem et cuellet te tē. Unū et apo-
 stolus. i. ad thessal. uij. Neq; q̄s circūueniat. i. de-
 cipiat in negocio frēm suū. q̄ vindex est de⁹ de oī
 bus his. Et de bestia quā vidit Johānes apocal.
 xiiij. q̄ faciet ne quis posset vēdere vel emere ni
 si q̄s habuerit characterē ac nomē bestie. Bestia q̄
 dī a vastādi diabolus ē. character ei⁹ q̄ est imago
 eius est fraus et dolus. nomen eius est falsitas. q̄z
 mendax est. Absq; ista imagine sc̄z fraudis dicunt
 mercatores nō posse vendere vel emere. Sed ibi
 subdit q̄ accepit hūc characterē bibet de vinoire
 dei. Et nota tria mala q̄ faē dolos⁹ seu deceptor in
 negociādo seu vēdēdo. pmū est astucia in modos
 ad decipiendū rexquirēdū ibi. Tota die iniustici-
 am cogitauit lingua tua. sc̄dm est fraudulentia ī
 e cogitatos exequendo ibi. Fecisti dolū. tertū ē
 malitia ī decipiēdos lūnēdo. ibi. siē nouaclā acuta

Quantum ad primum .d.i

Sciendum q̄ licet astucia fraus et dolus possint
 in actib⁹ alioz peccatorū repiri. cōmunius tñ i vi

Capitulū

XVII

Atque
sit astutia
et avaricie circa achsitionem epalii suis ueritatem
ercent. ut et dicitur b. cho. iij. q. lxx. arti. iij. **Astucia**
prius est cum quod ad sequendum aliquem finem bonus
vel malum uicitur non veris vijs seu medij. sed sila-
tis et apparatibus. hoc est autem peccatum. quod contra roem
rectam. unde et prudentiam. Neque enim etiam ad bonum
finem optet falsis vijs et simulatis guenire sed ve-
ris et realibus. quod facit prudentia. Et qui similitudinem
habet cum ea in eo scilicet ut uicitur ad gueniendum ad
finem intentum illis medijs que reducunt ad ipsum.
Sed prudentia debitis et iustis medijs et uictis ad
bonum finem. astucia indebitis medijs vel ad mali-
um finem ideo ipsa astucia aliquando dicitur prudentia
propter dictam similitudinem sed improprie. Unde et p/
uerb. i. dicitur. Ut pueris detur astucia. i. prudentia. et
puerb. iij. Astutus. i. prudens omnia facit cum
consilio. Si ergo astucia consistit in excoitatione
dicitur via et simulatio ad aliquem finem sequen-
dum. puta ut in positu ad decipiendum. primus in
epalib. Et hoc est quod dicitur psalmista de iniq. Lo-
tadie iniusticiam cogitauit lingua tua. lingua sci-
licet cordis erquirendo et inuestigando mente quo
modo iniusta possit facere et primus decipe. Sed di-
cit dominus per prophetam Job. v. c. quod recitat aplust. i. cor. p/
iij. Comprendam sapientes scilicet mundi in astucia eo-
rum. quod frequenter cum intendat decipe ipsi decipiuntur.

Quantum ad secundum. §. II
Notandum est in beato. cho. iij. q. lxx. q. dolus est ex-
ercitio astutie. unde consistit in excoitatione dicitur via
rum falsarum que excoitantur per astuciam. et pri-
misper aliter fit per verba ad decipiendum. unde illud p. s.
Lingua tua concinnabat. i. multiplicabat dolos
quod et ad malicias cordis eecogitatas ad decipi-
endum excedatur etiam dolus. iuxta illud. Eccl. i. Cor. tuum plenum est dolo. et ad opa deceptoria.
scimus illud. Nicere. vi. Luctu faciunt dolos. si ergo
dolus per uera et facta deceptoria. fraus autem per
principia facta et sic habes differentiam inter fraudem
et dolum et sic sumitur cum dicitur. extra de rescri.
Ex tenore. quod fraus et dolus nemini debent patro-
cinari. ut fraus referatur ad facta deceptoria. ad
verba autem dolus. Et nota est in p. de palu. in. uij.
Bos. et Bern. quod si dolus dat cam contractui. pu-
ta quis celat vitium equi quem exponit venaleum
vel laudat ipsum ut indefectuolum. quem defectum
si sciret emptor nullo modo emeret ut equum caden-
tem piculosum. tunc res illa quod ualeret precius
tunc quod venditor celando vitium occultum rei illius uer-
laudando ut non habentem defectum cum sciret tene-
tur ad restituendum perempti et reofferenti rei.
quod propter talem dolum potest rescindi. hucus est iura.
Si autem dolus per verba vel facta incidit in contractum
quod scilicet emptor emisit illam rem cuius defectum ne-
sciebat. sed non tunc piculum tunc si res illa tunc valeret.
non teneretur ei venditor in aliquo. quod et quo vol-
ebat emerere et emere iusto prezzo. si tunc non valebat
de restituere illud plus. Nos dolos dum facit ius-
tus auarus per verba adulatoria plena fallacijs al-
liendo verbis humanis et reuerentibus ostenden-
do se amicum emptoris regnandi. Unde p. s. Propter
hoc assimilat eum barbitonem. et linguam suam

nouacule cum qua radice pilos qui anteque radice
accidit nouaculam super lapidem oleolicum. ita au-
rus et fraudulentus oleo adulatio nis lingua acu-
stic ad radendum pilos. i. auferendam tempalia. Di-
citur ergo. si cum nouacula acuta scilicet lingua eius fuit.
Lonera hos impetratur p. s. dices Linguis suis do-
loce agebat iudica illos deus. i. condemnata eos deus.

Nota in tertio frandu .§. II.

lentia que consistit in factis et comprehendit in dos-
lo dum dicitur. Fecisti dolum. i. opatus es fraudes
Sed ut dicitur puerb. i. Ipsa molitur fraudes
contra animas suas. Est enim fraudulenta aliquis
mortale peccatum et ad restituendum obligat. si sic
notabilis deceptio. sit g. fraudulenta.

Primo in rei quidditate.

Secundo in sui quantitate.

Tertio in eius qualitate.

Quarto in solue id tarditate.

Quinto in periculis ad res mutabilitate.

Sexto in bone intentionis prauitatem.

Primum ergo de se .§. III.

ctus fraudis est in quidditate seu specie et substati-
tia rei. ut si vendatur auriculatum per auro. unus la-
pis preciosus per altero. unum limphatum per puro. et
bmoi. De qua fraude contra eam facientes inuenient
deus per Esaiam. dices. i. c. Argentum tuum versus est
in scoriam. unum tuum mixtum est aqua. ubi alia trans-
latio habet. cupones cuius unum aequaliter miscet. Hanc
fraudem committit in specie rei macellarii venden-
tes carnes bircinas vel caprinis. per castratinis.
Bromatarum vendentes unum aroma mixtum cum
alio per puro. ceram mixtam oleo. per pura cera. unum
medicinale per alio. Et multi alii artificij suis fa-
ciunt multas sophisticaciones. Si quis ergo scienter
aliquam fraudem facit in bmoi decipies vel inten-
dens decipe. primus peccat. et ad restituendum tenetur
si notabiliter ledit. b. cho. iij. q. lxxvij. Sed si
ignoranter fieret talis deceptio scilicet vendendo vnā
rem. per alia cum scilicet credat talem esse non peccat. si
tamen tenetur ad satisfactionem cum precipit de errore. pu-
ta vendit quod anulum auriculatum per aureo credens et
aureum. tenetur cu[m] ppredit de errore illi empto-
ri satisfacere. Sicut etiam si quis daret alicui unum
grossum argenteum de auratum. per uno floreno tenet
dare florenum. Et ex his p[ro]p[ter]et ut dicitur b. Tho. ubi
sup[er]. quod illicita est vendere aurum et argenti alchi-
micu[m] per vero. tum quod non est adeo purum sicut verum.
tum etiam quod non habet easdem p[ro]p[ter]ates. sicut pro-
prietate letificandi aut quod non ualeat contra certas in-
firmitates. Si autem per alchimiam fieret uerum auxilium non
esset illicita vendere per vero. quod nihil prohibet artes
ut aliquibus naturalibus causis ad productionem ueros
et naturales effectus sicut Aug[ustinus] dicit in libro de trinitate.
de his quod sunt artes demonum. Et quod dicitur est de ven-
ditore id intelligentem de empatore. cu[m] scilicet vendit
crederet rem suam minima periculosa uita auriculatum
quod est auxilium et lapide vitrum quod est periculosa. Empator
enim cum hoc precipit peccat grauius si non dat sibi per
cium competit valor rei. sed finem estimationem
vendentis. et tenetur ad satisfactionem. Cleru[m] cu[m]

Titulus Primus

aliqui sophisticant ea que vendunt ut se seruent in demnes et cum aliquo lucro cogruo, quod si vederet puras res et empores non vellent dare iustum pretium. quia alii vendunt talia sic sophisticata et mixta minori pretio videlicet posse excusari dum non fiant tales mixture quod noceant humanis corporibus quod accidere potest in his quod venduntur in cibis et potibus hominum praecipue medicinalibus. Si ergo non vel illicitum cum per tale mixturam res reddunt magis amabilles et non nocie. si autem diuini contingere de vino greco quod aliquum quod est purum quod nimis sumosum minus placet cum non aequaliter miscetur amabilius reddat. et libenter emunt hoies credentes ei esse purum debet enim venditores in hinc casu sibi minus vendere quam si esset purum ales venderent aqua per vino. et sic de alijs similibus.

Secundo fit fraus §. V.
in quantitate. pondere. numero. et mensura. Unus dominus Deus. xxv. dicet. Non habebitis in sacculo diversa pondera maius et minus. Et Ieremia. xix. Nolite facere iniqum aliud in iudicio. in regula. in pondera. et in mensura. Et Proverbi. xii. Lanagan in manu eius statuta dolosa. Lanagan interpretatio negotiatorum. Non enim comittitur dolus et fraudes in mensuris. quod si babeant iustas mensuras et pondera. tamen fraudulenter veniunt eis ad decipiendum. Et in pondere quod est fraus est cum dat quod est. vincias per una libra carni. aromatum piscium. lane lini. et alias rerum ponderabilium. In mensura cum datur de panno lance vel linea vel r. brachia vel vlnas cum dimidio panni. p. xi. vel sectariam vel minima viciuam diminutam. vel metretam ymni olei vel alterius liquoris non plena. In numero cum quodcumque aliquid res in certo numero dare numerum dimidium tribuit. Omnes hi qui habent scientiam faciunt fraudes iniqum agunt et per dominum. de quod Secundus Sapientia. xi. Quia disponunt in pondera numero et mensura. scilicet debitis. et tenentur ad satisfactiorem damnificatis. vel si paup. est dare paupib. Notandum quod ubi est de more prie. quod qui dat lanam vel lynn ad neindum seu filandum accipiet et coparet filatum ad rotem tredecim vinciarum per libram quam habet scientiam laborat illa filando si non solvit sibi de tredecim vinciis nisi per una libra. non propter est ibi fraus. quod non decipit cum sciat sic sibi debere solvi. et sic intelligi pactum cum a principio sibi datur opus. Scienti enim et conscienti non sit iniuria neque dolus. de re. iiii. vi. quis curpis videat nos. Non autem sicut excusant tabernarii dances mensuras yni diminutas scilicet usque ad collum metrete. vel alterius mensurae cum sit de more. Nam ementes decipiuntur cum intendant habere plenam mensuram et per voluntatem eorum diminuitur nec proutudo excusat quod dicenda est corrumptela nisi habuerit ut se proutetur indemnes vel cum aliquo lucro rationabili. qui alias non lucrarentur si plenas mensuras darent. quod opteret periculum augere in quo non inueniret empores vel paucos. Ita lanifices qui faciunt trabere panos ad tracterium ultra debitum artis non postea madefactus et consus ut moris est retrahitur ad longe minorem mensuram quam per fraudem faciunt. Et multo magis quam per rotem artis vendunt caligas cum faciunt pannum ex quod eas formant minus debito madefacti. ita quod postea ipsi sursum cuncturantur empori multum restringuntur et decurtantur.

peccant non parum et fraudatis tenent ad satisfactiorem cum cito lacerent et male deseruant eis. Item lanifices. i. deferentes lanam vel lynn ad filandum quibus pecunia datur a magistris suis ut solvant ad rotem tam per libra. puta. v. solidos si minus solvant et illud sibi retinet fraudem faciunt. Et si a filiis trichibus auferunt minus quanto vel debito per solutes. illud satifacere in futurum supplendo illud minus datum eisdem vel paupib. erogando si parum est per quod liberetur. vel non bene sciuntur persone. Si vero eis solvant quanto et pergrat periculum quod eis remanet per pecunia tanent magistris restituere.

Litterio in qualitate .§. VI

rerum sit fraus cum scilicet venduntur carnes infectae per sanitatem aromata antiquata et sic virtute debilitata per recentibus. liber corruptus et falsus per fideli. et corrum fragile per durabile. vinum corruptum per sano. domus ruitura per stabili et firma. animal infirmum per sano. pannus defectuosus per indefectuoso et honestus modi. De his de Elsa. xxvii. Clasa fraudulenti personae sunt. i. artificaria. Et cum queritur si tenetur venditor semper dicere defectum rei quam expeditum venit. Rendet. b. tho. n. q. lxvij. quod defectus rei aut est occultus aut manifestus. Si occultus tunc aut talis defectus redditus vsum illius rei venalis impeditum vel notium aut non. Et si quidem talis defectus redditus vsum rei impeditum vel notium. puta cum quis vendit equum claudicantem per velocitatem vel dominum ruinosam per firmam. vel cibum corruptum per sano peccat grauitate iniusticie et mittendo in dolosa et fraudulenta venditione. et primus damnificando ex hoc vnde tenetur ad damnum recompensacionem per regulam illam. Qui occasionem damni daturum quoque dedisse videtur. et de iniurie et da. da. si culpa. Teneretur ergo manifestare vicuum rei nec potest celare. Si autem defectus rei non impedit tantum rem utrum eius nec reddit notium sed minus redditum rem utilem si demat de periculum importat ille defectus celando defectum non peccat. dum tamen non dicat medacium nec tenetur manifestare vitium rei si tunc nec iustum periculum inueniret vel etiam emporum. Post enim abductus res esse utilis ad plura et si non ad omnia ad quod valeret ex eius sine defectu. Multo magis si defectus sit de se manifestus. puta quod equus est monocularis non tenetur manifestare sed tenetur periculum diminuere per illo defectu quem empori ignorat nisi versus cuius est periculosus vel notius tunc enim tenetur dicere empori illud ignoranti. immo nec deberet exponere venditioni periculum si estimet emporum ex leuitate et presumptione non curare se periculo persone exponere vel alium in vendendo rem defectuosam deceptum. Nec enim quod aliquis fuit deceptor in emendo rem defectuosam credens bonam. potest ipse sibi alii decepere vendendo in iusto periculo ac si nullum defectum haberet postquam defectum nouit. sicut nec licet furari alteri vel ledere. puta petro ex eo quod martinus furtus est sibi. Pena enim tenere debet suos autores et non alios. unde vendendo plus iusto pericolo scienter per defectum tenetur ultra peccatum latissimamente empori ignorantis defectum illum. Quid de lanificibus vendentibus pannos lacera-

tos ad tractoriū. sed remēdatos ac si nō h̄cēre di-
ctum defec̄tū. aut etiā pānos intercos vel tincos
male. p bonis. vel vestes veteres renouatas et car-
datas ac si essent q̄si noui ut rigatterij et ritagli-
tores faciūt. Rū. dicēdū. si tales nō diminuat de-
pcio q̄stū ipso. et ille defectus fraude et dolū ppe,
tranc. et tenet ad satisfactiōem. Mediatores q̄z
scu fensales q̄ scū tales defectus et p bouis et in-
defectuosis vēdere faciūt. p̄cipes sunt peccati et
sunt obligati ad restōem. ut de iniur. et dam. da. si
culpa. Idē de faciētib fieri pānos lineos et de se-
rico intercos cū eueniūt norabiles defectus in eis.
sive rōe in tere sive rōe forme seu texture q̄ tñ nō
pcipi defacili pñt ab emporib. Secus autē dicen-
dū in oibz pdic̄t casibz q̄n empor pcipies tles de-
fectus vel nō pcipies volūtarie emit re tillo pcio
p̄tus in negociādo q̄ intēdic̄t inde bñ lucrari. pu-
ta in alio loco vbi care vēdūtūt et cū talibz defe-
ctib. Scīeti enī et scīenti nō sit i niuria neq̄ do-
lus. d̄re. iu. li. vi. Sed qd̄ de ipis recimedatorib
pannor. q̄ vidēt̄ ex ope sue artis esse occasio illi
fraudis. q̄ ita subtiliter agit qd̄ nō pcipi defaci-
li pñt scissure pannor. Rū. q̄ cū aro illa sit publi-
ca in ciuitate et tolerat̄ et rōnabilit̄. q̄ et si nō sie-
ret illa reemendatio nec etiā iustū pcii vellēt em-
ptores dare. vel etiā forte nō ita defacili inueniret̄
emportores. vñ et boles pñt intelligere pānos aliqui
h̄cē tales defectus. Lanifices insup pñt iuste ven-
dere diminuēdo de pcio bñ q̄sticac̄ defectus. qd̄
verū faciant vel nō faciat hñc̄ ipi d̄judicare. ideo
nō videntur posse zdemnari sed tolerari.

Quarto in solutionis. §. VII
diminutōe et tarditate sit fraus seu dāni q̄n non
soluit laboranti. p ope suo termio debito. qd̄ faci-
unt multi nō tam ex impotēcia q̄z ex auaricia. q̄
cū illa pecunia debita solui mercenariis vel alijs
volunt aliq̄ tpe negotiari q̄ lucrari. sed b̄ est exp̄
se etra dñi mādatu dicētis. Lewis. rix. Nō mora-
bitur opus mercenarij tui apud te vñq̄ mane. Et
puerb. iij. Ne dicas amico tuo. vade reutere cras
cū statim possis dare. cū enī tales idigēt. sustinet̄
inde plura incomoda q̄z illi sunt cā. Et b̄ nisi nō
dū termin⁹ aduenisset iolutiōis fiende fm pactū
et conventionē. vñ et dñs vinee dicit in fine diei. p
curatoris suo. Uoca oparios et da illis mercedem
fm p̄tūtionē factā. Aliqñ etiā dat eis fallas mo-
netas p bonis. aliqñ et eis subtrahit de debito di-
uersis vñs. Sz qd̄ cū Pe. volēs soluere credito-
ri. pura Jo. p̄ re empta vel ope facto sibi vel vectu-
ra rex. vel alia cā mittit eū ad camporē vel merca-
torē q̄ b̄ suas pecunias vel sibi eas mutuat̄ ut ipi
soluat̄. et campserius vel alijs gerēs negotia ipi
mercatoris. p eo soluit Joban. ad instantiam two
Intatēm ipius petri retinet tamen duos denarii.
os p libra. p mercatore campserius eius. nunqđ ē
licitū. Rū. Si b̄ b̄ z suetudo ciuitatis in bmōi et
creditor b̄ scīes nō h̄dicit. vñ posse tolerari et excu-
sari rōne z suetudinis q̄ legē facit cū ē rōnabilit̄.
vt di. i. cōsuetudo. Nō autē vñ irroabilis dicta con-
suetudo cū introducta sit respectu laboris nume-
rantis pecuniam et scribētis et exp̄saz q̄s fac̄ cam-

psor vel mercato; pensionis excentiū artēz p eo
Ratio enī exp̄saz et laboris babēd. et ar. c. mā-
gne. de voto. Et nullus cogitur suis stipendijs mi-
litare. xij. q. i. f. i. Si at vltra z suetū acciper frau-
dem z mutteret. vel etiā si creditor b̄ nesciēs p vo-
luntatem suam et intētiōem recipit illā diminuti-
onem. nam tūc mercede laboris sui si vult capsor
ab eo. sz Pe. cuius noīe soluit recipiat nō a credi-
tore Jo. qui integrē d̄z recipie ius sui. Sed qd̄ de
camerarijs vel depositarijs cōitatis in diuersis
officijs et montis vel gabellaz et bmōi bñcib vel
recipe pecunias et psonis vel tradere eas varijs
bōw p cōitare et quolibet dāte vel recipiente ab
eis erigūt aliquid pura vñū denariū p florenovē
libra. mu. iqd̄ b̄ est licitū si hoc b̄ z cōsuetudo a dīs
seruata Rū. dicēdū saluo meliori indicio b̄ vide-
tur distinguendū. q̄ aut tales sunt salariati et cōi-
tate et sufficiēt fm laborem officij et qualitatē
aut nō sunt salariati vel diminute et insufficiēt
salariati. In p̄mo casu non credo posse erigere vñ
recipere. quia ibi non videntur habere locum con-
suetudo cum irroabilis sit introducta et mera et
immensa cupiditate. vñ portius dicenda est corru-
ptela dī. viij. consuetudo. Et sic credo talia sic et
corra seu acquisita ex debito paupibz erogāda. ut
ruj. q. v. c. non sane. In secundo casu videntur eos
posse erigere etiā cōsuetudinem eos excusare que
rationabilis est cum seruati illis psonis. et nemo
de suo cogitur facere beneficiū ar. xij. q. i. f. i. sed
dignus est mercenariis mercede sua.

Quinto fit fraudis in .§. VIII.

pecunie ad res mutabilitate. ter hoc diminuitur
pcium debiti. pmissum. q̄ non indigentes aliqui
talibz rebus cōducti in aliquo ope cum vendune
minus pcium q̄ id qd̄ cōstitit eis. Et contra hos
ait Jacoby aplijs. v. c. Ecce merces oparioz qui
messuerūt regiones vestras que fraudara est a vo-
bis clamat cōtri vos. Scīendum igitur q̄ cum
pacta debeant seruari. et de pace. antigonus. Et
pacta et cōventione legem accipiūt. ideo cum q̄s
cōducitur ad aliqđ opus si p̄mittit sibi dare pecu-
niam non debet illi dare virtualia vel pannū vel
alias res nisi inq̄tūn velit ipē cōductus sua spō-
re. vel nisi alio mō non possit sibi soluere et defē-
ctu pecunie. sz tūc si ille nō indiget vñs illius rei
puta pāni. sed optet vēdere ut heat pecunia p alijs
revenēdis. illud dāni qd̄ inde sustinet i mē-
nus vēdendo d̄z cōductor relarcire. ex quo pactū
fuit de pecunia et inuoluntari als res recepit. Sz
si a p̄ncipio opis pactum in soluendo sibi de labo-
res uero certo precio in rebz. pura panni. virtualiū.
et partim in pecunia. tūc si illas res quas sibi dat
p parte solutionis fm cōuentiōem vendit iusto p-
cio fm q̄ alijs vendit. quis ipē nō indigēt eis re-
vēdēdo mulcum perdāt. q̄d sibi datum fuit p
xx. solidis non potest renderē nisi p. xv. vel min⁹
in nullo cōmitit fraudem cōductor. quia scienti
et consentienti non sit iniuria neq̄ dolus. d̄re.
iur. li. vi. Sed si ipē vel alijs pro eo. pura ritagli-
stor pro setariolo dat pannum tectori conducto
a setariolo maiori precio q̄ alijs vendatur. De-

Titulus Primus

Alio plurimi certe eene tur, pura ritagliator vedit pannum alijs ad roem, xxx. solidop brachio. s. tertio, ri serici ad roem. xxxij. vel plus. que pannu reuen des repit. xxv. solid. cere setario lus tenet terrori d' tribu solidis p' q'libet brachio panni. q' plus iusto p'cio tñ vendidit sibi ritagliatoz ad petitione setarioli. sed de illis q'ng q'bo min' v'edit q' emic nō tenet ei ex q' iusto p'cio vendit u' fuit. et couertio inter illos talis fuit ut scz in p'ano sibi solueret i totu' vel in p'ce p' suo labore. Sed et si ipse terror setarioli ab inicio cu' pactu' fecit cu' setariolo de panno sibi dando p' labore suo scit q' ritagliator v'edit sibi plus iusto p'cio. q' sic coiter sit et als exp' e. nō v' libi setariol' teneri. q' in idē reuertit ac si setariolus a p'ncipio faceret pacru' cu' t'rorre d'ado sibi tñ q'ntu' v'edit p'ano sibi datu'. puta d' sibi dare et flore. p' suo labore. sed in p'ano de q' scit terror q' nō inueniet de ipso p'ano v'edens ipm nū set flore. v'ita e' sicut faceret pacru' cu' codare sibi set flore. nō obstat q' dicitur de et flore. q' nō i pecunia decc p'm. sit sed i p'ano sibi p'putado tal' q' sex florenos habet. v' et si t'ror petret tñ sex florenos a setariolo q' sic credit habitu' p' pannu' sic v'editu'. nō v' setariolus malefacere. Est en' facis turpis calis mod' v'triq' z setariolo z ritagliatori z poti' e' re p'badus v' iniust'. Nota en' q' si er' b' nō accip' et t'ror debitu' lucru' de labore suo fin' c'om estima' tionis s' diminutu'. putat aut' debitu' lucru' illudi quo quenunt i pecunia pura. et flore sed. q' paup' e' et o' en' accipe et multomin' v' se et familiu' sustent. t'c'c' v'liq' setariolus sibi teneret dare supplemetu' v'liq' ad decc v'el circa si dat sibi p'ano que n' v'dit nisi set. q' sic dign' e' opari' mercede sua et debito iusticie. ita et quenucti mercede. als' es' z eq'litate iusticie. sic in h'ctu' empri'ost v'editio' e' in iusticia et p'ctu' cu' res em' min' iusto p'cio et n'c'i tate v'editoris. sed si q'ntas set floz reputat q' grua merces sui laboris v' posse illud t'li turpiter inue tu' admitti. U'ez q' talia coiter inueca sunt ad decipiendu' z opprimentu' paupes. i' o' induc'di sunt setarioli z ritagliatores q' abstineat a talibz et facis b'moi fraudibz satiss'ficiat lesis. vel paupibz eroget si nō gruauerit notabiliter t'ror. ar. xvj. q. v. c. q' h'ctis. z. c. nō sane. Et idē dicendu' de alijs c'duc'c'ribz laboratores ad alia artificia et exercitia. Sed de setariolis et t'roribz dictum est. quia hu' in' modi multum florentie practicatur.

Sexto fraus est et in .S.IX.
opibz de genere bonoz cu' scz q's i' cis q'nt' alio q' glam dei. i'c' illud apli. Dia in glam dei facite. pura remuneracione i' mudo. p'ce q'ndic' Hiere. xlviij. Maledict' ois q' facit op' dei fraudulenter et desidiose. q'd expon'c' Greg. ix. li. moral. d'c' q' triplex fraus q' m'riti si bono ope q' d' opus dei. s. cu' ir'ed' remuneratio ex eo ab hoie. Et b' p'mo a corde scz ut becat amicicia et g'tia'z hoim. i'c' aliqd boni opatur sed fallax g'ra'z puer. xl. qui en' b' q'nt sepe. ut ait Aug. ab eo offendit de' nc' offendal' amic'. De' at' ait ps. Dissipauit ossa eoz. i. ope i' g'ne v'tuosa qui hoibz placet. Scdo ab ore cu' scz ex bono ope q'nt laus h'ana q' phibuit xps d'c'c'. L' fac' elynaz

noli tuba cancre ante te. Mat. v. i. noli publicaz. Cre' et lauder'. q'ui' en' dicit q' memoria iusti cuius Claudibz n' tñ ipse reqrit ea. s. de' illi e' tribuit ve' n' solum a deo s' et ab hoibz viu'z et mortu' laudetur. Tertio ab ope cu' scz q's aliqd bonu' facvt a deo re munere' t'palt. i. vt p'sp'c' leiu'at seu orat et b'moi facit ut p'se'c'ur elynam ecclesiastica dignitate. vel bal' n' r' g'lios p'st'f'c'tes de sua bonitate decipiat t'palt l'spi' n'g' m' ritualis tal' hypocrita e'. Et de b'moi d'n's d'c'. Ue p'nc' h' vob hypocrite q' sil'es est sepulchris dealbas q' ap' parat hoibz speciosa. Mat. xxiij. D'c' g'ales qui de g'li' p'fraudes faciut i' ope dei i. de genere bonoz male. ih' g'abco d'c'cio'z dei incurrit. Ec'c'ra d' viro iusto dr. xxiij. plura'ze Be'at' q' excutit man' suas. i. ope ab o' munere. i. p'le'ad' ope nec glam hoim nec laude nec transitoria.

De permutationibus .S.X.

rex ad res in negocia'do q' vulgariter dicitur b'z ratti. puta dat lanifer setariolo duos pannos la'neos estimatos ab eo. c. flore. p' his setariol' dat la'nei' pannu' serici' estimatu' ab ipso. c. flore. Siue mercator dat lanifer lanam et setariolo serici' et p' his lanifer dat sibi n' pecunia sed pannos lanceos et setariolus dat pannos sericos in tali estimac'oe in q'nta receperit lanam et serici'. nunq' d' licitu'. n'. Si pure et absq' fraude p'li' fiat p'mutatio q'nta' p'ci' et q'nta' vel q'ntitat' rex e' h'ctus p'mutatio'is t'lici' t'us. q'ra iure approbat' simplicie in t'galibz. extra de re. p'm. p' totu'. Si aut' siat fraus. aut b' e' in ip'sis mercimon'is q' ad q'ntitat'. aut in estimacione p'ci'. si in q'ntitat' rex p'mutaz. t'c'c' si est fraus ex p' te vni' tñ. q'z. s. dat alteri' pannu' laneu' vel serici' seu lanu' vel serici' multu'. defectuosa et intencio'z eius cu' tñ ipse recipiat res ab eo n' viciatas v'liq' peccat moraliter et teneat facere notabiliter ledens. c'f' de iniurez dam. da. si culpa. Et s'il' mediat' seu sensalis q' nouithm'oi' fraudez q' cooptat' fraudi. q. q. i. notu'. Si aut' v'liq' int'edit alterum decipe et ab v'liq' datur alteri' res defectuosa pro bona v'liq' ignorante fraude alterius v'liq' p'ccat' moraliter p'pter mal' intentionem. xvj. q. v. q' p'curare. Quantu' aut' ad satisfac'cio' p' hic hic locu' p'p'satio v'liq' alteri n' teneat s'li' in t'ato dece p'pus e' v'liq' et intencio'z sua q'ntu' alter. Si v'liq' et p'ctici' sciret defec' rex p'mutadaz non v' ibi e' fraus. q' sci' et p'sentienti n' sit iniuria. de re. iu. li. vi. et alteri n' teneat. Si at' sit deceiptio i' p'cio. q' et' cessiu' ponit suis mercimon'is. t'c'li v'liq' eoz excedit p'cio et n' als. q' excedit peccat et obligat' satisfac' si e' notabil' excess' nisi b' als p'p'edat et tñ sic velit facere p'mutatione. t'c' v'liq' n' teneat p'regul' sci' eti'. i. vi. Si at' sci' et p'sentienti v'liq' excedit i' p'cio i' esti' m'ado suas res. q' als' de altero b' credit et p'sentienti q'ntidie b' p'c'c'et. puta mercator de lana qua' dat lanifici' val' et t'c' re. floz. km curr'c' p'ci' exigit. c. l'circa. Et lanifer de p'ani' lanceis q'li' dat mercatori. p' sua lana exigit. c. cu' n' valeat nisi. xl. l'circa. cu' als' p'babili' sciat de altero q' iustu' p'ci' exigit de sua re. v'liq' b' hic locu' p'p'satio. nec ibi p'p'rie et fraude cu' ir'edat se p'seruare id'nes n' alter. q'nt' excep' t'les tñ adinu'c' onis sunt ex cup'p'c'ate inu'eter i'c' vitande.

Capitulū .xviii.

Laplin, xvij. de multiplici falsificatoe & ibi agit
de falsificatoe in mesuris, in ponderib, in monetis, in
scripturis, in bullis, in instrumentis, & in fetib filior.

DE fallificatione potest
induci illud p̄s. lxi. Mendaces filii hoīz
in stateris ut decipiāt ipsi de vanitate i id
ipm. Ubi tria p̄nt notari. Pr̄o defectio veritatis. ibi.
Mendaces filii hoīm in stateris. Scđo intentio noci
bilitatis. ibi. ut decipiāt ipi. Tertio consecutio penali
tatis. ibi. de vanitate in idipsum.

Et a secundo inchoado .§. I.
clarū est q̄ qui vnt̄ mendacio ad hoc faciūt ut deci-
piāt & fallat, qđ pat̄ & diffiniōe eius. Nam diffini-
tur a m̄ḡo sen. in. iij. qđ est falsa vocis significatio cū
intendōe fallendi. Et q̄ falleret decipe alii est contra
vel p̄ter charitatē & legem naturalē, q̄ null⁹ vellet ab
alio decipi s̄ oīe mendaciū p̄ctū est & vitandū. Un
Iis̄ in sinonimis. Oīe mendaciū fuge, q̄r oīe mē-
daciū p̄ctū est. Decipit aut̄ aliquā leipin q̄s corde cu-
facit sibi eroneam conscientiā de aliquo. vel male
iudicat de alijs. Ore, cū dicit qđ scit vel estimat non
sic esse. Ōpe, cū s̄illat, vnu actū pro alio. Et vt ait am-
bro. xxiij. q. v. cauete. D̄es qui d̄scūt mēdaciū s̄iliq̄ sūt
dyaboli. De ipo eī dicit Jo. viij. Mendax est pat̄ ei⁹
id est mēdaciū p̄m⁹ inuētor & corde quidē mendaciū
dixit. cū ait in corde suo, vt d̄r Elsa. xij. Sillis ero al-
tissimo, existimās puenire ad gloriā p̄ virtutē p̄prias
Ore vsus est mendacio cū dixit p̄ serpente p̄mis pa-
rentib. Nequaq̄ moriem̄ t̄c. Sen. iij. Ope aut̄ cuz
Em̄ aplm̄ ip̄e satanas trāsligurat se in anglm̄ lucis

Quantum ad primum §. II.
Lertū est q̄ in omni mēdaciō deficit vītas, t̄ cū x̄ps
sit vītas discordet ab eo, yñ cū x̄po nō pōt esse alīq̄s
cū mendaciō. Dicis ei apoc. c̄tū, de sanctis q̄ non est
inuentū mēdaciū in eis. Sūt autē mēdaces fil. bo. in
sta. Statera autē est quedā regula recte mensurandi
res cū est iusta statera, sed mēdaces filij boim in sta.
In statera quidē conscientie vel opinioñis internalis.
In statera s̄nē iudicialis. In statera mensure mate-
rialis. Prima est cū q̄s iudicat de aliq̄ fm suam cō-
sciam in q̄ frequēter fallit nō recte estimādo. Tñ hic
ro. Nō afferam⁹ stateras dolosas vbi appendamus
qd̄ volum⁹ p̄ arbitrio nro dicētes hoc ḡue hoc leue.
Sed afferam⁹ diuinā staterā de scripturis sc̄tis tāq̄s
de thesauris dominic̄z t̄ in illa qd̄ sit graui⁹ appēda-
m⁹. exiij. q. i. Sed mēdaces filij boim in sta. faciētes
sibi leue osciam vel nullā de q̄nib⁹ p̄tis seu mal. ve
de adulterio ppter qd̄ sequif falsus p̄tus aliqñ t̄ sup-
positio alieni part⁹ t̄c. Sc̄da est in iudicio vbi sentē-
tia est q̄s statera. Tñ greg. ely. di. Ōmis q̄ iuste iudi-
cat staterā in manu gestat. Sed men. si. bo. in state.
p̄ inslūstas sentētias. Tertia ē statera mēsure materia-
lis. de q̄ puer. xi. dr. Statera dolosa abomīabilis est
ante dñm. Sed men. si. bo. in sta. q̄r faciūt aliqñ fal-
sas mensuras. et pōdera. vel eis vtunk. Numīsma ēt
fm p̄bm dr mēsura terū venalii. q̄r tm̄ monete dat
q̄tū estimāt res esse valoris. Sed men. si. bo. in sta.
falsificādo monetas. vel falsis p̄tēdo. Scripture etiā

hosim pottest dici statere, quiper eas quasi metrisuram seu de-
clarat quod alicui sit concedendu. Sed metra, fac. ho. insta-
scre bullas falsificado instru*r* alias scripturas. Et de
bis omnibus in sequenti, h. declarabit.

Quantum ad tertium .S.m:

Pincipale ostendit quod deum eveniat istis medacibus in statere et falsificantibus. sed videlicet quod cum ipsi decipiuntur, ipsi rade decipiuntur. Sed ubi in modico decipiuntur quod in terrenis, ipsi in multo quod in eternis a dyabolo decipiuntur, non perpendentes se inde pueri gloria et eterno igne puniri. Et sic intelligit illud psalmus. De vanitate in id ipsum precedentes, scilicet medaces, de vanitate, scilicet falsitate quod utrumque ad decipiendum in id ipsum incidunt, scilicet in deceptionem. Magna enim deceptio est quod decipiuntur a dyabolo, quod dum intendunt sperant ex suis deceptionibus distari et gaudere inde sumime depauperantur et contumeliantur cum deum in puncro ad inferna descendunt. propter hoc igne eterno cruciandi, ubi nec gutta habere aquae valent in refrigerium, sicut de diuite epule ne postulant et lazarus descendet ad eum et aqua gutta refrigeraret linguam eius.

~~De falsificatione mo~~ §. III.

nete. Abb. sy. sup ca. Quāto, de iure lūr. sic dicit fm glo. in dicto. c. Non licet sine concessu p̄cipis seu im- patoris cudere moneta. vt in. L. ij. r. iiij. de fal. mo. fm Bar. r. Ly. ibi. r hocverz nisi ciuitas vel princeps in senior p̄scriptis sit hoc q̄ tñ tps de cuius initio non exi- stat memoria. vt in. c. lug quibusdā de ver. sig. vñ nisi esset talis qui p̄scriptis sit iura imperij. vt bys panie re ges qui vt dicit glo. dist. Ixij. valentinian⁹. nō subia cent impio. qz de hostiū fauicib⁹ regnū cruerūt. falsa- tur aut̄ moneta multipliciter. vt in glo. dicti. c. Quā- to. r sievarie punīt. Uno mō falsat moneta principis de nouo cuendō. r talis debet cōburi. vt. L. ij. L. de fal. mo. Scđo falsat q̄s cuđēdo monetā ciuitatis vel inferioris a principe. et talis capite punitur. vt. L. de fal. mo. l. Tertio cū quis nō fabricat d̄ nouo mone tam. sed fabricatā cudit. s. minuendo. vel tingit puto monetā erēa vt appareat aurea. r talis punīt vltimo supplicio. vel dat ad bestias fm conditionē persone. vt in. L. quicūq; ff. de fal. mo. Item notandū scđo q̄ babēs ius cuendī monetā dicit fraudare eā tribu modis. Primo fm Jno. qñ certū pond⁹ a principio p̄ quolibet denario demittit de mandato p̄cipis. r illam sic diminutā mandat postea recipi ac si p̄mī p̄deris esset. Scđo mō fm Jno. qñ ab sectiōr cuditur moneta mltominoris ponderis vel valoris q̄s esset d̄ ductis tñ expensis factis pro ea fienda. Et sicut uult In no. q̄ tñ debet ualere moneta in forma q̄tū in mate- ria ualeat. deductis tñ expensis. quas autoritatē p̄stis de suo facere nō tenetur. imo si p̄nceps indiget poſit inde b̄re aliqđ lucru ut sic min⁹ valeat q̄s materia etiā deductis expensis. Et hocverz si extra regnū nō sparge ret moneta talis. qz tūc. si extra regnū lparedo seque- tur dānū etiā nō subditoz. In p̄mo ar. calu credit In no. qz possit p̄nceps minuere monetā cū sensu pp̄l. qz qlibet pot̄ renūciare iuri suo. vñ. q. i. c. q̄s pericu- lū. s. q̄t esse p̄iculōsum. r q̄t sufficere plenū mag- tū regni. qz negociu putat negotiū vniūlitatis. fatek

Titulus Primus

etia. Inno. licentia pli nō sufficere qn moneta illa ē expēdēda extra regnū. Tertio mō fraudas fm hosti. extrinsec⁹, vt qr p̄nceps bonā monetā reprobat vel equale vel min⁹ valentē subhicit ad b̄ ut de reproba⁹ ta bonū for⁹ hēat, et illā costan faciat et cudi⁹.

Quantū ad vsum fal. § V

se monete. Nō q̄ scientē expēdēs falsam monetā vñ def̄ ḡteneaf pena. l. cornel. de fal. q̄ regulariter ē de⁹ portatio ⁊ oīm bonoz publicatio. seruus vo vltimo supplicio punis. Sed bar. dicit b̄ p̄cedere qn expen⁹ dit nū mos pl̄ beos vel stannicos. qr de illis tm̄ facit mentionē illa lex, als punis pena exordiaria. hec oīa Abb. sy. ¶ Nō tm̄ q̄ vbi qs in aliq̄ loco vbi monete diminuti ponderis min⁹ valer fm illa diminutio nē emit debito p̄cio. et postea illas portat ad locum aliū. vbi tantū valent qntū integre monete, et ita in different̄ expēdēnt ⁊ accipiunt ⁊ int̄m eas cōputant qntū integras ut in qbusdā ciuitatis regni exq̄ pl̄ vēdit eas qs emerit nō videt in b̄ peccare cū nulli dā nū inferat ⁊ sibi ex sua industria ⁊ labore lucru qrit. sicut accidit de alijs mercimonij⁹ q̄ pl̄ min⁹ ue va⁹ lent in uno loco q̄ in alio p̄ regulā scient. Dere. turis in. vi. Sed q̄ bonas ⁊ integras monetas diminueret ⁊ sic diminutas portaret ad talē locū. vñqz frau⁹ de faceret ⁊ h̄ legē. et tenet talis lucru pauperib⁹ ero⁹ gare. p. iiii. q. v. c. nō sane. Sicut etia nō excusarent a p̄cio q̄ monetas malas ⁊ diminutas scient hanc pro bonis. etia si sibi date essent p̄ bonis. et postea perpe⁹ dit de diminutio valoris. nō enī p̄t absq̄ peccato fraude alteri dare. p̄ bona ⁊ integra. qr culpa alteri ⁊ error suus nō d̄ alteri nocere. Lulpa enī d̄ suos re⁹ nere actores ⁊ nō alios.

De falsificationibus. § V

in ponderib⁹ ⁊ mēsuriis. Ex cōcilio magunti⁹. dicit. Ut mēsure ⁊ pondera iusta fiat supple statuim⁹. et. Si qs iustas mēuras iusta pondera lucri cā mutare p̄sumperit. xxx. dies in paneraq̄ peniteat. ex de emp. ⁊ ven. c. ii. in glo. Insup punis fm leges. l. cuius les. l. cornel. de fal. Nec p̄na hic taxata forte locū h̄ cū coiūnceret in iudicio ecclastico tētiolo. Nā i fo⁹ ro p̄ne idē iudicari ē de ista sicut ⁊ de alijs taxatis in canonib⁹. vt. s. sit arbitaria. ar. de pe. di. i. mensuraz. ⁊. xxvi. q. viii. tpa. Et dubiū nō ē qn talis peccet mor talie cū agat h̄ iusticiā ⁊ in dāno primoz. ⁊ tenet d̄ oī dāno inde seculo satisfaccere. ex de iniur. ⁊ dā. da. si culpa. Qd̄ si scire nō posset. ppter multitudinē psonas rū ⁊ varietatē. tenet pauperib⁹ erogare p̄cipue si in p̄ uo illos lessit. Tenet etia ad remediā inq̄z p̄t si ne piculo sue psonae vel maioris scādali. vt. s. auferat de medio dicte mēsure vel p̄dora falsificata. vel ade quen. ⁊ idē dicendū de eo q̄ eis. l. falsificatis scienter v̄sus fuit. s. q̄ peccat grauit. ⁊ de eo in quo ali⁹ dam nificat per b̄ sibi obligat.

De falsificatiōe in scri. § VI

ptis. fitaut b̄ vel in bullis papalib⁹ vel in fr̄is. vel in fr̄is ⁊ alijs scripturis. Et in bullis papalib⁹ seu re scribis d̄ falsa esse p̄ surreptionē ⁊ p̄ nouā fabricatiōnē ei⁹. ⁊ p̄ iuris interpretationē. Per surreptionē q̄de⁹

d̄ falsa bulla vel reſcptū seu carta. cū. s. in petitōe gr̄e seu bñficij de q̄ ibi fit metio aliquid tacitu ē qd̄ si fu⁹ set expressum nō ēt cōcessum. cū ē suggestū fm q̄ ta cito forte nō fuisset cessū. ⁊ tal d̄: faliā. aff. de fal. l. si qs obrepserit. Et cū b̄ studiōle fit ⁊ adūtenē nō est dubiū q̄ mortale ⁊ que comittit. Nō tm̄ tal̄ incidit in excoicationē latā ⁊ falsarios bullaz fm richar. in. iiij. de q̄. j. dicif. caret tm̄ cōmodo illi⁹ gr̄e. puta supplicaz̄ tu ē pape q̄ det bñficiū curatū alicui cū hēat etatem l̄imā. l. xxv. annos. ⁊ b̄ est fm. qr̄ seit illi⁹ nō br̄. xxi. v̄l cū supplicat p̄ bñficiū ferendo illegitimo facio⁹ q̄ sit illegitimi⁹. tal̄ gr̄a sic surrepticie obtēta nū va⁹ let ac si nihil obtinuisse. Ulez in. c. sup fr̄is. de rescp̄. fit distincio ⁊ videt qn p̄ maliciā vitas racet ⁊ fal⁹ sitas suggesti⁹ nullū cōmodū ex fr̄is impetrās. p̄sq̄. Qui aut̄ b̄ facit p̄ ignorantia ⁊ simplicitatē si tacue talē veritatē vel exp̄ssi⁹ et alē falsitatē q̄ exp̄ssa vel tacita nō ipetrasset illas fr̄as alicui⁹ gr̄e idē iuris videt ee. Sed si etia vitate illa exp̄ssa vel falsitate nō dicta etiā fr̄as gr̄e alicui⁹ impetrasset salte in forma cōsūmū nō caret cōmodo earū totaliē. sed tm̄ fm rigorē iuris iudicat ex eis non fm formā eaz. vt ibi d̄. Un̄ dicit glo. q̄ ad b̄ ut rescp̄ teneat nihil d̄ supprimi ex his q̄ mouere aīm p̄ncipis p̄nt ad dandū rescp̄ vel de negandū. Qui aut̄ falsa cartā fabricat de nouo si ē bulla papal̄ vel rescp̄ tal̄ deponit ⁊ degradatus tradit curie seculari. si ē cleric⁹ p̄niend⁹. l. morte. ex de cri. fal. ad falsarioz. ⁊ ē excoicat⁹ ipso facto. ex. c. ad falsarioz. Et ponunt in. c. l. z. e. ti. septē modi falsitat̄is cognoscēde. De hac excoicatiōe hēs in. iiij. pte. ii. S̄c̄d̄ m̄ aut̄ leges p̄a falsari⁹ hec ē. depositio ⁊ oīm bonoz cōficiatio in libero. in seruo pena ē mois. ff. d̄. l. l. Et b̄ vez in falsante p̄ se rescp̄ p̄ncipis. falsantes alias fr̄as ecclie excoicant. Quo autē ad forū p̄scie vltra mortale que cōmissum tenet falsari⁹ siue testi siue instri cuiuscū q̄ siue scripture vt in libris meritoroz. vel scientē vtens talib⁹ de oī dāno qd̄ inde ali cū sequit. siue sit notari⁹ siue testis siue cooperator vel facies b̄ fieri. ex de iniur. ⁊ dā. da. si culpa. Et oē emolumētū qd̄ inde recipit tenet restituere. qr̄ sur ē tra tro. p. iiii. q. vi. si res. ⁊ in multis locis ē excoicat⁹ p̄ sy nodales. Qui etia scient v̄t falsis bullis icidit in illū canonē ⁊ vtra mortale tenet ad restitutionē si inq̄ de aliqd̄ utilitatis p̄cipit. Itē nō fm glo. sup. c. in memorā. di. fix. q̄ carta falsa p̄ iuris determinationē ⁊ v̄l interpretationē d̄ cū scribis maiore partez vel cōs̄ fuisse p̄ntes q̄ tm̄ non sunt p̄ntes vt ex de his q̄ si. a. pla. sine p̄sen. ca. Quarto ⁊ tal̄ falsari⁹ suspedit⁹ officio et bñficiio. vt ex de testi. tā fr̄is. Itē d̄: falsa carta q̄ non h̄ testes inscriptos. vt ex de p̄cura. c. l. Tota fm ho stien. p̄ testes dicunt inscripti qn p̄ alium scribunt. Sed subscripti dicūl qn p̄ris manu subscr̄perūt. Et qn qs scit scribere per se oportet subscr̄bere in instrō. Sed si nescit scribere tūc p̄t p̄ alium subscr̄bere. ex d̄ sen. ⁊ re iudi. cū iure. Itē dicit carta falsa q̄ h̄ subscr̄ptio. ptiones sed varijs manib⁹ notas ⁊ q̄ nō ē perfecta ea de matu. vt ex de p̄sū. cū oīm. nisi ex b̄ scribi diūsi tas q̄ sit ibi calamī vel atramentī mutatio. vt i autem. rat̄. mō. dī. dī. de fi. instru. ⁊ caute. in pn. Itē dicit falsa si ē alieno n̄. fōlō. signata dūmodo habuit p̄sū. vt ex de appell. significavit. Itē dicit falsa ppter falsam grāmaticā

Capitulū .XIX.

vt ex de resch, ad audientiā. Itē dicunt̄ false si sūt su-
specte r̄ eis nō impōis fides, vt. L. de pba. l. iubem⁹
Item dicit̄ s̄lm si sigillū est fractū, vel si nō est annus
indictiōis appositus, vt ex de fi. instru. inē dilectos,
Itē si sunt imputate līcē pēdente, vt ex de testi. cām +
Itē si filum ēruptū, vt ex de cri. fal. l. z. Itē si sunt im-
petrate sine mādato dñi, ex de rescrip. nōnulli. Item
dicunt̄ līcē false si ep̄s appellaſ fili⁹ vel si papa vni loz
quis in plurali, vt ex de cri. fal. q̄tuz graui. Itē dicit̄
carta seu bulla falsa si apparet ea fuisse rasaz vel mu-
tata r̄ tal deponit, ex de cri. fal. ad audientiā. Hec oia
in glo. in. c. i memoria. dī. cī. Sed ēstū ad istud v̄l
timū. s. de rasura, r̄ illud alid. s. de falsa grāmatica di-
cit̄ Durā. ordi. mino. in summa. q̄ b̄ intelligit̄ in rescri-
ptis pape, ex de rescrip. ad audientiam. Elia aut̄ inſ-
trumenta nō viciār̄ p̄ falsam grāmaticā. Unū in p̄
uilegīs r̄ testamētis falsa latinitas nō nocet dū con-
stet de volūtate testatoris, vt. L. de testa. l. errore. Et
b̄ io. q̄r̄ līcē papales trāſent̄ per multas man⁹. Nā lez
gūn̄ p̄mo in petitiōe. scđo in notula. tertio i līa gros
sa. hec guil. r̄ iob. p̄x. v. q. ix. c. aplice. Sed si h̄z deſe-
ctū līcē vellissim̄ be nō viciāf ppter b̄. c. ex pte. ex defi. in
ſtru. n̄iſ ſubtractio līcē aliuſ ſenſum inducat q̄ dictio
integra. ca. inē dilectos, ex de fi. instru. Itē inſtr̄m̄ vi-
ciaſ ſi h̄z ſcripturā interlineare vel rasurā in loco ſuſ
ſpecto q̄n̄ līcē ſunt a pre. ſec⁹ ſi ſunt clause. hec ille. Itē
dicit̄ inſtr̄m̄ ſlm ſi eſt dñū alteri ex eadem pte. plato.
vt ex de fi. instru. imputari. Sed nō q̄ inſtr̄a vel atte-
ſtationes cū inueniūt false p̄ pte. vt̄z in toto reprobē-
tur. Slo. io. ſug. c. ſi ad ſcripturas. dī. ix. arguit. p̄ r̄
tandē ſoluit dices, q̄ ſi plura capla ibi inē ſunt vel
vnu est accessorū alteri. uno caſſo ſeu falſo p̄bato. cō-
neſa r̄ accessorīa caſſant̄. Secus ſi diuerſa r̄ ſepata
ſunt. Hec diſtinctio pbaſ. ff. de nego. ge. l. cū ad cum
z. q. vi. ſi q̄n̄. q̄. diſtinctio. Sz bar. br̄c. dicit. Ego
credo q̄ ſi aliqd ſalſatatis reperit in inſtr̄o totū reddit̄
ſuſpectū, vt. ff. de fi. instru. l. q̄. hecibi.

Quarto fit falfifica. §.VIII.
tio in p̄ib⁹ cū. ſ. ſupponit alien⁹ p̄tus, ex de pe. r̄ re-
officij. r̄. ff. ad. l. cornel. de fal. l. q̄ ſalſum. Et idē dicit̄
dū q̄n̄ mulier ſiugata habuit filiū p̄ adulterū quez
marit⁹ estimat ſuū. Nā ſi mulier cōcepit p̄ adulte-
riū, vel ſupponit ſib⁹ alienū p̄tum q̄c̄d eppēderet, p̄
nutritiōe r̄ gubernatiōe illi⁹ creature ſi ad id in q̄ ſuc-
cederet putatio p̄t ſenſe totū ad refutandū q̄ ſur-
tu cōmisiſt q̄tū p̄pōible eſt. De b̄ tñ ſic dicit̄ in ſum-
ma ray. Tal mulier d̄ laborare q̄buscūq̄ modis p̄
velegittimi beredes nō fraudens de bereditare p̄tia
caute tñ. Reuelare em̄ ſimpli marito vel etiā ip̄ ſpuri-
o vel ſuppoſito nō expedit absolute, ſ. r̄ ſine diſtin-
ctione vt dicit̄ ibi glo. tñ q̄ ſorte inde puenirē homi-
cidia r̄ adulteria, tñ q̄ ſi maritus forte dimitteret eā r̄
nō valētes forſit̄ ſi inere vterq; adulterare, tñ forte
q̄ ſi nō crederet ſibi ita q̄ pcedat. Reuelare ſuū in
pnia ſacerdoti prochiali vel alteri magi p̄to, r̄ poſtea
cū ipſo vel ſine ipſo reuelare ep̄o in pnia. Et tunc ep̄s
vel etiā ſacerdos ſi tante diſcretiōis vel morūtatis
ſit. vel q̄d turi⁹ eſt, ambo diligēt̄ inq̄rant ſuū r̄ caute
ſi ſpuri⁹ vel ſuppoſit̄ ſit b̄ ſpūalis r̄ timens deum

Quo inuēto vocent eū ſecreto corā muliere r̄ ſi vides
biſ expedire recepto p̄t ſacramēto ſi muliere q̄ nō
calūniosc. pcedat, r̄ etiā ab illo q̄ ſactū ſecreto teneat
poterūt reuelare ſibi r̄ inde conſulere q̄ ingrediaſt reli-
gionē vel q̄ traſferat ſe ad longinquā regionē r̄ ſic ni-
bil p̄cipiat de bonis illi⁹ q̄ ſe credebat eſt patrē, hec
ray. Idem guil. r̄ hosti. Et addit̄ hosti, q̄ etiā ipſa
mulier p̄t marito reuelare ſi nō timeret ſibi periculū.
ſicut ſunt aliq̄ mulieres q̄ domiuant̄ viris. r̄ etiā aliq̄
que ſcientib⁹ viris adulterant̄ r̄ ſilios ab alijs ſuſce-
ptos ſcient̄ ipſi viri nutriūtāq̄ ſuos. Et in b̄mōi ca-
ſu ſolendū ē q̄ reuelat̄ marito r̄ ſic eo aſſentiente ab
ſoluta ē mulier q̄tū ad reſtōem. q̄r̄ coſecuum ē mari-
to diſponere de ſuo ſicut placet, hec hosti. Si ſo illi
ſpurio vel ſuppoſito nō p̄t reuelari ſine periculo. v̄l
etiā marito, aut etiā ſi facta reuelatiōe tali ſilio ſm di-
ctā formā nō vult acq̄eſcere ſilio tūc iniūgaf mulie-
ri q̄ de ſponsalicio ſuo r̄ alijs rebo q̄s b̄ v̄l in futurū
habere poterit ſatiſfaciat iuxta poſſe dolens ſp de pte
r̄ ſi nō p̄t plene ſatiſfacere p̄ponat firmiter in aio q̄ ſa-
tiffaciet q̄ ſi ciro poterit, r̄ ſic erit in bono ſtatu. ar. p̄x.
q. v. b̄ videt, r̄ ex de pe. r̄ re. officij. ybi ponit talis ca-
ſus. Dicta aut̄ ſatiſfacio ſiat mediāte pſona diſcreta
ſecrete r̄ caute r̄ ſub b̄mōi ſobis. Quedā pſona tenet
yobis in b̄ accipite. Idē guil. r̄ hostien. q̄ etiā addit̄
q̄ ſatiſfaciat etiā heredib⁹ ob in teſtato vel etiā ſcript⁹
ſez in teſtō. Satiffaciet etiā vt dicit inno. illis q̄b̄ ve-
rilliſt credit q̄ ſua reliqſſet. vel ſi b̄ nesciſ dei pauperi-
bus. Q̄ ſi mulier nō haberet q̄d daret tūc ſru inno-
ſi h̄z p̄batiōes p̄ quas reueſare poſſet ſuccēſſores pre-
dictos a dāno q̄d b̄nē ſua occaſione d̄z eās adducere
nisi inde eſſet q̄ ſue malū p̄uenturū, tūc enī nō d̄ ſacē
q̄ ſi min⁹ malū ē dānū rez q̄ ſcorpoz r̄ aiaſ. Et idē
eſt in ſilbō. Si ſo nō h̄z p̄batiōes ſileat. q̄. v̄. ple-
riū. fil⁹ aut̄ b̄mōi ſpuri⁹ vel ſuppoſit⁹. vt d̄ ſi guil.
nō tenet ſoli mulieri credere p̄cipue cu multe ſint ma-
licie r̄ fallacie mulieri. vñ li in lana conſcia pſeuſrat
credo in toto q̄ excusat p̄ ignorātā inuincibile facie
deceptiōis de p̄cipiēd̄. Si ſo honestas ſeie r̄ alie-
p̄babiles circumſtātie ſaciūt ei p̄babile ſciām de ve-
ritate facti, r̄ vult tuitorē viā tenere nil v̄lten⁹ p̄cipiat
De p̄ceptis aut̄ etiā iſumptis q̄dū habuit bonaſ
ſide, cōſulit ray, q̄ refutat vel cōponat vel remiſſio-
ne petat p̄ aliquā alia personā tacito negoſcio. Dicit̄
tñ ad b̄ nō ē ſolē cogendū ſi defacili nō p̄t ad hoc ē
duci. ſed de iſumptis. Ul. ſimpli dicit talē nō teneri.
Satis cōcor. iob. neapol. in q̄libet. Et addit̄ non
ſolū ſi p̄culū pſone ſi mīneret. ſed etiā amīſſiōes fame
r̄ ſine periculo vite nō videt q̄ ſeneat māifestare ſi b̄
p̄bare non p̄t.

Quinto fit falfificatio §.IX
in iudicio vt q̄n̄ iudez ſi leges ſi uira, pnuſciat. ſic
iudez in ſentētiando inuīſte. ff. eo. l. i. vel q̄ ſallam le-
ge vel caninē cui⁹ auctor ignorāt̄ allegat, ſicut faci-
unt interdū aduocati inuīſta cām defendēdo. ff. ad
l. cornel. de fal. l. i. vel etiā cornū pētes testes, aduoca-
ros ſiudices. ff. co. h. i. Sed de b̄ poneſ ſpeciale ca-
p̄ulum ſequens.

Capitulū. xix. de inuīſticia que eſt in iudicis, r̄ quo

No. 2. Vide atq̄ uī ſi
officij de penitentia
Poenitentia

Citulus Primus

ad iudicem, et quo ad accusatorem, et quod ad reum, et quod ad testes, et quo ad aduocatum, et quod ad procuratorem.

Ordo IV. de iudiciorum in sua silva imprimatis. **E**n iudicio que fuit iniustitia que fuit in libro iuris. Et iudiciorum frequentius ex auaricia peccit in libro iuris. Et iudiciorum frequentius ex auaricia peccit in libro iuris. **O**bsequenter obi davit iudices instituti quod oderint auaricia. Lotra autem iniuste iudicantes inuehit pater dicentes patrem. Iusque iudicantis iniquitatem, et facies patrum sumitis iudicantis egeno et pupillo. Ubi tria notantur. Primo reprehendit platio iniusta sicut ibi. Uisque iudicantis iniquitatem Secundo arguit, acceptio indebita personarum, ibi, et facies peccatorum sumitis. Tertio patitur subuentio misera, bilitate et oppressorum, ibi, iudicante egeno et pupillo.

Quantum ad primum. §. I.

Sciendu quod iniustitate iudicare est iniuste et iniuste iudicare. Dicit enim iniustas quod iniustas. Euntas autem quod intendere est iudicem iudicem est severitas iusticie dulcore misericordia ipsa. Iuniorum iudicant qui in equitate et iustitia iudicant, et huius multipli. Primo iudicando eus qui non est sibi subiectus ut latens clericum, et platus non subditum sibi. Lotra cum presumptione inuehit apostolus Romae, viii. Tu autem quis es o homo qui iudicas alienum seruum. Unum et in figura domini precepit quod transierat per alienum agrum non mitte ret falce in messem alienam si falce iudicat in non subditos. ut exponit gregorius, vi. q. iii. scriptum. Secundo iuniorum iudicat quod de his quod deo sunt reseruata iudicat, ut de occultis, vñ apostolus, i. Corin. iiiij. Nolite autem tempore iudicare quod usque veniet dominus. Et iurabat papa. De manifestis quod de loquimur, secretorum enim cognitor et iudex est deus. xxiij. dicitur, erubescat. Tertio iuniorum iudicat quod postposito ordine iudicario iudicat. Unum post multa. c. iiij. q. i. concludit gratianus, s. his omnibus, quod nullum est condonandum nisi iudicio ordinabilium his, aut concordia aut se reum perficeat. Et Job, xxix. dicit de se. Nam quia nesciebam diligenter examinabam. Quarto iuniorum iudicat quod per pecuniam sicutas perferit, cum dicat augustinus. Non habet iudicem recte iustum iudicium. xi. q. iii. Ad hanc etiam facit et opimum quod habet. q. ea, q. recte. Unum tales inuehit nichil probat. iij. c. dicentes. Judices enim in iudicioribus iudicabantur et. Et paulopost in punitione talis criminis dominus, idcirco syon quod si ager arabicus. Quinto iuniorum iudicat quod ex levibus suspicionibus non sufficiens probatio in iudicium pertinet. quod si endu non esse dicit melchiades papa dicentes. Primo spes oia diligent inquirere, ut cum iustitia et claritate diffinitatis. Nemine potest iudicari nisi fuerit et iustus iudicium nullum iudicantis suspicionis arbitrio. In cuius figura et exemplum dominus cum audisset clamorem sodomitorum de eorum virtute noluist iudicare seu perferre sicutam cum oia sciret nisi prius oculi videret per angelos inqrens, ut per henricum, xij. Secundo iuniorum iudicat quod ad iudicandum non zelo iusticie vel rone, sed possidere mouet odij, amoris, timoris, vel ambitionis, sicut iudei ex odio, pylat et timore iniuste et christum percesserunt. Unum, i. p. ii. c. dicitur. Tradebat autem iudicari se iustus, ut gregorius, dicit quod iuniorum modis peruerit humanum iudicium. Timore, dum metu peccatis alicuius loco primus est. Lupitatem, dum primo animi alicuius corripit. Odio, dum quemlibet aduersarium molitur. Amore,

dum amico vel proximo permanet aliqd intendit. xi. q. iii. quod iuniorum iudicatur quod egredi in silabo peccat vel gaudiobus et paupere notoriis reos condemnatur. Ad quod facit quod ait apostolus Romae, viii. Inquit alius iudicas te ipsum condonans. i. condemnabile ostendit. Hoc enim alius scandalizat factum, b. t. b. sc. sc. q. xxvij. q. non videt facere ex iustitia, sed ex superbia et ostentatione. Unum et dominus de adulteria dicit Job, viij. Qui sine peccato est virum primus in illa lapide mittatur. Non enim de criminis dimittere impunita, sed perponere emendationem in se, et cum humilitate condonare non peccabit. Hinc etiam super bene inaccolatum ait. Judicete alterius errore quod non habet quod in seipso condonet. Judicet ille qui non agit eadem quam putaverit in alio punienda ne cum alii iudicant se ferat sicutam. Judicer illus qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offensione, nulla lenitate ducat. Et. dicitur iudices seculi qui non iudicando tenere debet affectu sobrietatem inquam et sinceritatem, q. viij. iudicet. De processu autem iudiciorum et de pluribus peccatis quod sunt iudicando, b. s. i. in. iii. p. eti. ix.

Quantum ad secundum. §. II.

Principale acceptio personarum reprehendit cum dicitur. facies patrum sumitis, q. d. male factis sumendo facies peccatorum. Sumere facies patrum est respicere ad personas potentes et diuisores et nobiles, q. coiterunt patres. et sic non per merita cause sed intuitu potest. Diuitias, consanguinitatis, amicicie et benevolentiae, per talibus iudicare quod pertinet ad acceptiōē personarum. Sed ut dicitur, iuris licet. Accipe personam in iudicio non est bonus, immo perhibetur dicere dominus. Ut magnum ita et plus audiatur. Debent enim iudices dominum omni et superbum iudicem imitari, de quod ait p. apostolus Act. x. In veritate complicitus non est acceptor personarum deo. vellet quod facies significaret conscientiam, non illud. Tertium, iiiij. Denigrata est super carbones facies eorum, i. conscientia patrum turpis effecta sordido virtutum. Sumere facies patrum in iudicio est iudicare non conscientiam sibi facient patres quod non curant agere in iusticia domino seruat et complacat amicis, et diuitias et gloriam. Sequuntur. Refert p. de palma, iii. q. in fratre dum quidam foderet in agro suo iuuenit humana lingua per una loquente. Et interrogatus quod esset. Reditus suis in bonis quia hois pagani qui iudex fuerat dum in paganismo mortuus et sepultus, et quod nunc decederat sicutam iniuriam deo referuerat illa sicut in illo membro sue lingue quod usque baptismum recipit. Unum rogauit quod significaret hunc epo loci ut veniret ad baptizandum eum, et hunc esset signum veritatis predictorum si ipsa lingua baptizata subito in pulchritudine reverteret. Aduocatisque epis cum clero et populo. Et per locutionem ipsius lingue de predictis coram omnibus baptizata subito resoluta est in pulchritudine. Tercium enim sumere facies peccatorum, est iudicare de rebus non apparentia, put facient peccatores non habent existentiam et putantur. Contra quod ait salvator. Nolite iudicare non faciem sed iustum et. Job, viij.

Ita et **Q**uantum ad tertium. §. III. Manda iudicibus ut debeat subvenire pauperibus et pupillis, dicitur. Judicante egeno et pupillo, tales enim coegeruntur, put facient peccatores non habent existentiam et putantur. Contra quod ait salvator. Nolite iudicare non faciem sed iustum et. Job, viij.

Ita quod index debet semper iustitiae et equitatis, ut de re non stabiles, in. l. resp. n. et de peccatis.

Ita quod dicitur iudicare iuste iudicato.

Ita quod quantum modis iudicatur in manu suis.

Capitulū .XIX.

*Me de
trahano*

īusticiā opprimitxi. q. iij. Et p̄ esa dñs ait. Pupillo non iudicat, et cā vidue non ingredit ad eos. Non sic egit traian⁹ impator et si ethnic⁹ sed causam vidue sibi querela ponens de filio occiso a filio ipius impatoris patienter audiuit iustissime iudicando sententia uit. Sic filie salphaat, quinqz orphane in perito sua iuste fuerūt a iudice moysi pp̄li ist⁹ audite exaudite. Sic sanct⁹ Iuo britan⁹ causas orphanor⁹ et pupillo rū contra potētes efficaciter defendebat. Et sanctus ludovic⁹ rex frācoz ipoz guamia diligētissime suble uabat, tenet enī iudices ad hoc ex officio. De ipis ei dī. Veritas cū minime defensa opprimit. Neglige re quippe cū possis perturbare querens nibil ē aliō q̄ fouere. Nec caret scrupulo societas occulte qui ma nifesto facinori desinit obuiare. dī. lxxxvij. error. Sed et Gra. pb̄at q̄viduis z orphans tenet ep̄i auxiliū p̄stare, et ī iprobor⁹ violentias p̄tētiōis patrocinium nō negare. dī. lxxvij. p̄ toū. Ubi dicit glo. q̄ viduas, pupillis, libertis, z oppressis, tenet p̄lat⁹ procinuum p̄stare. Et sup. c. lic⁹. dī. ea. dī. glo. q̄ paupez z oppōzor⁹ cause z p̄egrinor⁹ spectat ad ecclām. extra de ver. sig. sup̄ quibuldā. Spectat etiā ad iudicū regis. vt xxvij. q. v. regū est. Itē tutelā miserabilū psonarum pupillor⁹, orphanor⁹, viduaz, oēs p̄nt suscipe cleris cit monachū. vt dī. lxxvi. c. quenit. cū glo. Mo naci tū nō sine licētia luoz supior⁹. Dñs deus etiā p̄mittit eas iuare, p̄s. Uidua etiā benedictes benedi cam r̄c. Ecp̄s. Orphano tu eris adiutor.

Notandum autem .S. III.

q̄ in iudicij concurredūt quinqz genera psonarz, s. iude ad sentētiandū. Actor ad accusandū. Reus ad r̄tendū. Testis ad probādū. z aduocat⁹ seu p̄curat⁹ ad defendendū. z quilibet hor⁹ ex avaricia p̄petrare p̄ctm quod cōi noīe ījusticia nūcupatur. Ubi de singulis hor⁹ videndū est. Et p̄io iudec com mittit ījusticiā cū p̄fert ījustā sniam, z hoc p̄t esse p̄ certā sciam. aut p̄ ignorantia, aut p̄ negligentiam. Et cū hoc facit p̄io mō, s. aduententer peccat mortali z multū grauit, q̄ agit contra dñm cul⁹ officio fungif. Dicis ei dei est iudicū, z contra bonū cōe quod con seruat z promouet p̄ īsticie executōem, z contra cari tatez īsticiā erga illū contra quē profert sniam, z gra uil⁹ ē rapina. vii tenet ei de omni īteresse in casu q̄ il le, p̄ quo dedit sniam īiquā nō vellet yel nō posset sa tissacere. Rō est, q̄ occasione seu cāz efficace dedit dā no illū, z q̄ occasione dat dāni dānu quoq̄ d̄isse vi def. ex de iniur⁹, z dā, da, si culpa. Ubi glo. super. ca. 15 etiā placuit. z. q. vi. dicit q̄ si iudec p̄ dolū vel gratiaz vel odiū vel pro pecunia male iudicauit, puniſt̄ i verā litis estimationē, z ī famis efficiſt̄. L. de pe. iudi. qui ma. iudi. l. ij. Et vltra restituōdem fm̄ leges multas alias penas sustinere debet. Et q̄uis in foro iudiciali nō cogat ad restituōdem vel alias penas nūl cōuicet vel cōfessus, tū in foro penitentiāl seu p̄scie ablegz con uictōe tenet ad restituōdem ois dāni lesō ye dictū est fm̄ Ray. z hosti. z xl. Et debet ei imponi p̄na tanq̄ p̄ grauissimo crīmī. sī. q. iij. c. quicq̄. Si autē esset talis iudec ecclāstic⁹ īcurreret etiā pena suspēsiōis ab ejecutoe officij p̄ anū. De q̄ yide ista i. iij. p̄. tū. ix.

Si vo p̄ ignorantia īiuste iudicat, tūc aut ex se su dicit sine assitore, aut de siliō assessor, z si p̄mo mō se ex se, et ignorātia illa est crassa z supina, q̄ nec p̄ se sciebat q̄d cōsider debebat scire, nec ab alijs curauit, uestigare, tūc fm̄ ray. z xl. z guil. io fm̄ leges teneſt̄ le so inçrū bonū z equū ydebleſ religioni iudicantis. L. de va, z exor. cogni. l. fi. In iudicio autē aie credo inq̄ ray, q̄ tenet ad restituōdem vt in p̄mo casu. Rō bul⁹ ē, q̄ri in culpa fuit cū sciuit vel scire debuit se īrō sufficientē, z tū iudicare p̄sp̄serit, ex d̄ iniur⁹, z dā, da, si culpa. Si aut̄ fuisset ignorātia p̄babil⁹ in eo, vt q̄r̄ facta debita diligētia ad īvestigandū a p̄tis de cō silio eoz tulit ījustā sniam, p̄ iusta siue scienē male z īiuste īsulento, siue q̄r̄ erat materia variarū op̄i, t illi fm̄ suā op̄i, quā rectā putabāt īsulucrunt excusa tus ī iudec p̄cipe delegatus fm̄ xl. z etiā vt ydeſt̄ ordinari⁹ nil omitendo de p̄tingēlbo ad īvestigādū veritatērei. Si vo iudec h̄ fecerit de siliō assessor q̄ asserebat tālē sniam ījustā excusat̄, q̄r̄ ī eo ē igno rātia p̄babilis q̄ excusat̄. ar. dī. lxxvij. f. fi. Dant enī assessorēs iudicib⁹ p̄ter sciam eoz vt īsulat ignoran tib⁹ iura. Quāvis enī nō possit ē iudec ecclāstic⁹ nisi h̄eat mediocrē saltē sciam, vt ex de elec, cū nobis z dī. px. c. i. in glo. Tū in seculari iudicio si h̄z cōsuetu dinē cāz siue peritiā iudicādi p̄t cōmitti cā iura igno ranti z p̄t ē ordinari⁹. L. de iudi. l. certi. iur. vbi dī q̄ milites p̄nt ē iudices. De iudice etiā delegato dī. cit xl. q̄ sepe ēignar⁹ iur. qd̄ etiā nouit delegans, sed rōne bonitatis delegat sibi cām, z talis si tulit ījustā sniam bona fide z siliō p̄toz, nō tenet ad ūtissactōz. Et idēvidet dīcēdū de arbitris q̄ ad snias īiustas. Sivero tulit iudec īiquā sniaz siue ordinari⁹ siue d̄ legat⁹ siue arbiter, q̄. s. z si erat scies tū neglexit reuole vere libros z studere materiā, vel si nesciebat p̄ se ne glexit q̄r̄ere consilia peritoz etiam si esset delegat̄ nō excusat̄ ab obligatōe restitutōis p̄t lese p̄ suā īiquā sniam, etiā si credebat ījustā forte fm̄ ray, z xl. Item si fuit negligē iudec ad assumendū idoneū assitorem q̄ elegit ignorantem, aut hoīem male p̄scie fm̄ cōem opinionem, siue hoc fecerit ex avaricia vt mīn⁹ expēdi ret in salario dādo, siue ex amicicia vt seruiret amico pro illo rogāt̄, siue ex incuria vel alia cā nō excusat̄ a restituōne. q̄ in culpa fuit, ex de iniur⁹, z dā, da, si culpa. Si aut̄ assumpſit q̄ cōsider tenet af bon⁹ z ūtificiens, vel dāt sibi a supiore, ita q̄ de ei⁹ siliō habet iudicare, tūc excusat̄ iudec a p̄ctō z restituōde ferendo īiquā sniam quā credebat ījustā ex cōsilio assessoris ipi⁹. Sed ipē assessor tenet insolidū p̄t lese īsulendo seu ondendo sniam fore ījustā si hoc facit mala fide et contra p̄sciam, vel etiā bona fide sed ex crassa ignorātia aut negligētia, ff. q̄lq̄z iur. l. ij. z hoc fm̄ ray. boz sti. z xl. Itē nota q̄ iudices seu officiales iudicātēs ī causis ūturas, vt florētē officiales mercātē si p̄ ūtias sniam cogūt ad soluēdū aliquas ūturas, vel nō ad repetendū solutas peccat mortali z tenet ad restōes q̄r̄ p̄stant cām efficacem dāni, ex de iniur⁹, z dā, da, si culpa, et si hoc faceret ex statuto vel cōsuetudine tales officiales sunt excommunicati, vt ī cle, ex graui. ūtur. ¶ Item iudec si accipit pecunia vt iudicet siue vt nō iudicet, siue vt iudicet male siue iudicet bene, peccat

Titulus Primus

mortalē cum teneat gratis officium suū exercere. ar.
xiiij. q. v. nō sane. Pecunia autem illā retinere non
pot. Sed qd̄ debet facere de tali pecunia. habes. j.
in. iij. pte. ti. ix. Ubi etiam h̄es ver̄ possit penas debi-
tas reo relaxare vel augere vel minuere.

Actor siue accusator re. §.V

quiris in iudicio. qr̄ ut dicit amb. Judicis non ē sine
accusatore dānare. q. i. de manifesta. Et b̄ nisi cri-
men sit notorii. Evidētia enī patrati sceleris clamo-
re nō indiger accusatoris. q. i. de manifesta. fama
enī publica eū accusat. Sed qr̄ is q̄ vocat aliquē ad
iudiciū qrelā ponit. aliquid de cā criminali seu criminis
aliquid de ciuili seu de reb̄ tpalib⁹. In criminis d̄r ac-
cisor. in ciuili p̄sueuit dici actor. Quis etiam in cri-
minali etiā actor dicat. Tripli aut̄ contingit tale pec-
care. Primo calūnioso agēdo. s. imponēdo aliquid in
crimine ex malitia. vel petedo aliq̄ bona tāq̄ sibi debita
ta q̄ nouit p̄ se vel ex d̄silio p̄tor̄ sibi nō debere. et tal
in utroq̄ casu peccat mortalē. agēs ē charitate p̄t
et ē iusticia. et p̄iur̄ ē cōster et deoi dāno inde secuto
tenet leso mō sibi possibili. ex de iniuri. et dā. da. si cul-
pa. et. xiiij. q. v. nō sane. in. i. 2. q. vi. si res. qr̄ si dāni fi-
cat in bonis tpalib⁹ illa d̄z restituere. Si in fama vel
plōna. qr̄ accusat̄ de crimine iniuste et iūctus falso
infamāt de facto et occidit vel mutilat vel als ledit ī
plōna. d̄z sibi satissaccre. put pot. ad arbitriū boni vi-
ri. nō tñ tenet se manifestare p̄ factū si inde sibi per-
culū vite imineret. Sed si ē in progressu cause. d̄z di-
mittere et nō psequi. Scđo peccat actor inordinate de-
sistēdo a p̄secutōe cause inchoate. s. p̄uariādo. i. alia
p̄t. videlz accusatū adiuuādo colludēdo cū eo dissili-
milando vel nō inducēdo lēmas pbationes q̄s b̄z ē
rei. et acceptando falsas excusatōes rei qd̄ b̄z locū in
criminib⁹. aut etiā ex toto desistit a p̄secutōe cause
sine debito ordine iuris qd̄ d̄r tergiuersari. Et b̄ facit
corrupt̄ pecunia a reo et amicis ei⁹ aut p̄cib⁹ eoz in-
ducit. et tūc peccat mortalē. qr̄ facit ē républicā cu⁹
bonū. p̄curat p̄ punitionē criminū qd̄ ille ipedit b̄m
b. tho. se. se. q. lxvij. In cā autē ciuili seu vbi agit de
tpalib⁹. qr̄ ibi nō intēdit nisi indēntas actoris seu ac-
q̄satio iuris ipsius actoris. et qd̄libet renūciare pot̄ iuri
suo. viij. q. i. ē periculōs. iō absq̄ p̄tō pot̄ desistere
a p̄secutōe cause siue. siue concordādo cū eo. siue ad
vitandū expensas et grauamina litigior̄. Tertio mō
actor offendit cū et si h̄eat iustā cām criminalē siue ci-
uile p̄ indebita media cām. p̄seq̄ yrendo mendacij
in iudicio. vel falsis iūstis et testib⁹ et pbatioib⁹ alijs
ne amittat iustā cām. qd̄ etiā mortale ē b̄m. b. tho. se.
se. q. lxvij. vii nullo mō l. p̄tō. q. i. faciat. Uer̄ si in-
de obtinet victoriā cause exq̄ cert̄ ē de sua iusticia
cause nō tenet ad satisfactionē alteri parti. nec etiā in
expensis placiti cū ille iustā verauerit euz. Si autē
actor in cā ciuili estimar̄ se ius b̄re. qr̄ et sic sibi dicitur
ab aduocatis et p̄tis vel etiā dubitat de iure suo nec
in p̄cessu cause cognoscit īnū. etiā si cām haberet in
iustā nō peccat placitādo. Quis meli⁹ saceret p̄cordā-
do vel dimicēdo. Nemini enī facit iniuriā q̄ ut iū-
re suo dicit let. Et si obtinet victoriā causa nō tenet sa-
tisfacere dū b̄ ignorat. qr̄ pbabilis ignorātia excusat

et. dt. xxvij. g. si. Sed si postea certificatur de errore
suo. tūc tenet ad restitutionē illoz bonoz. et b̄ nū iā
bona fide p̄scripserit. ex de p̄scrip. p̄ totū. In cā autē
criminali nī sit bñ cert̄ de criminis. et posset legitie
p̄bare nō excusat̄ a p̄tō mortalī accusando. qr̄ ex
ponit se periculo magno sui vel. p̄imi sine cā sufficie-
ti. Iē nō b̄m antho. de bu. sup. c. qr̄ pleriq̄. q̄ cū q̄s
siue actor siue re⁹ aliq̄ tenet. ex iusta siua data. p̄ co a
iudice q̄s lex positiva ei assūt̄. tñ qr̄ lex naturalis
resistit. qr̄ non d̄z q̄s locupletari cū aliena iactura vt
dāno. de reg. iu. li. vi. locupletari. Jō tenet talis resti-
tuere sic h̄ita. etiā si nō p̄curationē ipsi⁹ obtinētis cāz
sed sola iudicia ignorātia obtinuissz. et ille q̄ succum-
bit non appellasset. q̄si videat ille acq̄euise exq̄ a sen-
tētia nō appellauit lesus. qr̄ talis nō ē ver̄ sed p̄sum⁹
ptus p̄sensus. vt nō. de sen. et re iudi. qd̄ nō sufficit
fido p̄scie. hec ille. Qd̄ itelligēdū v̄d̄z q̄i tal sufficie-
nō iūstā fuisse datā p̄ se. siue tūc siue postea

Reus cōcurr̄t in iudi. §.VI

cio. Dicif enī re⁹ is qui accusat̄ seu impedit̄ sup aliq̄
re siue iuste siue iūstā. Et talis tripli pot̄ peccare et
mortalē. Primo dicēdo fallitātē vel tacēdo verita-
tē. vt cū iudex exq̄rit ab eo veritatē b̄m ordinē iuris. si
ue in cā ciuili. s. cū agit de aliq̄ re tpali. vt cū interro-
gat̄ si pecunia mutuo accepit ab actore. vel si nō resti-
tuit mutuataz. sc̄ies se accepisse b̄ negat. vel restituta
asserit. vel etiā in cā criminali cuius accusat̄ et sunt semi-
pbationes. vel cū infamia exorta erga aliquē fit inq̄
sūtio sup b̄ etiā in casu mortis negat se comisisse male
ficiū p̄petratū peccat mortalē tal. Et rō ē b̄m. b. tho.
se. se. q. lxix. qr̄ facit ē debituz iusticie et b̄ est mortale.
Pertinet aut̄ ad debitū iusticie vt q̄s obediat suo su-
giōi in his ad q̄ ius siue platiōis se extendit. Supe-
rior aut̄ ē iudex respectu ei⁹ q̄ iudicat. et ideo ex debi-
to tenet accusat̄ iudici exponere veritatem quā ab eo
b̄m formā iuris exigit. hec tho. Si aut̄ nō esset legitti-
mus iudex. puta q̄ b̄z dominū usurpatū cū non sit
superior ei⁹. nō videſ facere ē iusticiā si non obediat ei
in dicēdo veritatē. peccat tñ dicēdo mendacium. Et
mortalē si peieraret vel nocumentū nōbile. p̄tio in-
ferret. Silt etiā si esset legittim⁹ iudex et non inq̄raret
b̄m formā iuris. puta q̄ impert̄ de debito pecunie
sine aliq̄ infamia exorta vel occasione inq̄rit ab eo de
homicidio vel furto. tūc nō tenet r̄ndere. sed pot̄ per
appellationē v̄l aliē subterfugere iudicium ei⁹. nō tñ
d̄z mendacij dicere b̄m tho. Accusat̄ aut̄ vel inq̄ris
tūc iuridice de yno maleficij et cōuice⁹ pot̄ inq̄ri et de
alijs. et tenet veritatē dicere b̄m pe. de pal. in. iij. Se
cūdo re⁹ pot̄ peccare mortalē calūnioso se defendēdo.
nā isto mō etiā si b̄ et iustā cām peieraret. qd̄ semp ē
mortale. nā in cā etiā criminali iuramentū de calum-
nia prestādū ē. ex de iura. ca. c. inberentes. Pro cui⁹
declaratiōe dicit. b. tho. se. se. q. lxix. qr̄ aliud ē verita-
tē tacere. aliud ē falsitātē p̄ponere. Hor̄ primū in aliq̄
casu l. Nō enī quis tenet oēm veritatē dicere. sed il-
lā quā ab eo pot̄ et d̄z exigere iudex b̄m iuris ordinē
puta cū p̄cessit infamia sup aliq̄ criminis. vel aliq̄ iū-
dicia apparuerūt. vel cum p̄cessit pbatio semiplena.
Scđm aut̄. si falsitātē p̄ponere nullo mō l. Ad id au-

Capitulum

XIX.

q̄d licitū est pōt q̄s pcedere vel p vias lictas et fini
intēto accōmodas. q̄d p̄tinet ad prudētiā, vel p vias
illicitas et posito fini cōgruas q̄d p̄tinet ad astutias
q̄ exerceſ p fraudē et dolū, et p̄mū quidē laudabile. se-
cundū vō viciōsum. Reo igiflz se defendere occultā
do veritatē quā p̄fiteri nō tenet, p aliquā puenientes
modos, puta q̄ nō respondet ad q̄ respondere nō te-
net, et b̄ non ē calū uisō se defendere sed prudenē euā-
dere. Nō autē lz vel falsitatē dicere vel veritatē tacere
quā dicere tenet, nec aliquā fraudē adhibere, q̄r̄ fraus
et dolus vīn h̄nt mēdaciō q̄d ē calūnīose se defende-
re, hec tho. Quātū cūq̄ ḡ quis haberet iustaz cām lz
q̄r̄ nō b̄z p̄barōes sufficetes amitteret in notable de-
trimentū sube vel p̄sone, nō p̄pterea lz sibi dicere mē-
daciō vel inducere s̄lm testē vel s̄lm instrū vel aliqd
hmōi, als nō excusare a mortali. Tertio peccat reus
p̄ appellationē iniustā, videlicz cū q̄s appellata s̄nta
cā afferēde more ne h̄ ei iusta s̄nta seraf̄, peccat mor-
talē, q̄r̄ hoc ē calūnīose se defendere. Talis enī agit
p̄ iusticiā q̄r̄ officiū iudicis ipedit yñ ei iniuriā facie-
t, etiā aduersario suo cul⁹ iusticiā inq̄stum pōt pteur-
bat. Et iō sicut d̄z, q̄, vi, Dīno puniend⁹ ē cui⁹ in/
iusta appellatio p̄nunciat, et tenet etiā ad satisfacien-
dū de dānis et expēs. Nec⁹ si appellat ex p̄fidentia
iuste cause, q̄r̄, l, credit se h̄tē iustum cām, hec, b, tho,
vbi, s. Itē p̄dēnato ad mortē si iuste hoc sit nō lz ei se
defendere p̄ violentiā et hmōi, als esset mortale, non
tū tenet facere yñ sequā ei mors, puta manere in lo-
co carceris si inuenit aptū, vel non comedere p̄dena-
to ad mortē p̄ famē si cib⁹ ei occulē offerat. Sed cō-
dēnato iuste ad mortē lz resistere cōdēnanti, iudici
sicut et latronib⁹ et se defendere nisi forte p̄pter scanda-
lū vitandū cū ex b̄ aliquā grauis turbatio timeretur
hec, b, tho, se, se, q̄, lxix, ar. iiij.

Inducitur etiā testis .§.VII

in iudicio. Et tripli potest peccare. Primo dicendo falsitatem scientem. et talis peccat mortaliter. secundo. scilicet. sc. q. lxx. tu quod facit in iusticia ledes bonorum coe vel. p. sim. tuus qui facit in octauum preceptum expesse quod dicitur. Non loqueris. p. sim tuum falso testimonium. Exo. xx. tum quod piuratur. Nam testis iurat. als non credere sibi quantum religio nis sit. ex. e. nuper. Et surare de falso ray. et hosti. quod di tet tota honestate quam nouit dare illa. iij. q. ix. horcamur et quod non admisceat falso. nec aliquid de suo adiuvet. iij. q. ix. pura. Ita de quodcumque fluctu dine addidit. et bene. quod nulli pandet testimonium. iij. q. viii. q. ita in criminali. Potest remitti iuramentum de conscientia priuata. ex. e. eius. nisi in causa matrimoniali. Testificando insuper falso aduertente te nec ad restitutionem omnem quod exinde p. sim ammisit. p. p. ei testimonium. iij. q. vi. si res. et. q. q. i. notum. Secundo peccat in testificando cum id quod est sibi dubius assent sibi certum. et talis peccat mortaliter. quod exponit se piculo pecati. et damnificatio alterius. cum possit contrarium esse ei quod dicitur. et tamen peccat cum iure se scire illud quod nescit. Nam non admittetur ei testimonium si non dice ret se scire. quinimum solent testes interrogari. unde et quibus sciant. Et si interrogati de causa scie non dicant non valer testimonium. iij. q. viii. q. ita solam. et in autem de testi. h. et h. dudu. Et tenent ad restitutionem si inde proti

mus in iuste dāni scire, debet ḡ hō in serendo testi-
monū fīm, b̄, tho, se, se, q̄, lxx. id de quo ē cert̄ p̄ certo
asserere, et id de q̄ ē dubi⁹ sub dubio proferre. Ueꝝ q̄
ex labilitate humanae memorie cōtingit q̄ quis repu-
tat se quandoq; certū de eo, quod falsum est, ideo si
quis cū debita sollicitudine recogitans estimat se ēē
certū de eo qd̄ falsum ē non peccat mortalit̄ hoc asse-
rens, q̄ nō dicit falsum testimonū p̄ se et ex intentō
sed p̄ accidēs contra id qd̄ intēdit, hec tho. Sed nec
tenet ad restitutionem damnū passo. ar. xxiiij. q. v. de
occidēdis. Nō autem excusaret a peccato si ex impre-
meditatiōne et negligētia et si nō ex malitia diceret fa-
lsum nec etiā ut videt ob restitutionē si videat primus
damnū incurreret, ex de iniur, et dā, da, si culpa. Ter-
tio peccati cōmitis et mortale cū pecunia accipit pro
testimonio ferendo etiā si p̄ testimonio veritatis. Ee-
rō huus est, q̄ exp̄esse facit contra iura, cū hoc pro-
hibeant et valde iuste ad vitandū corruptionē verita-
tis ppter pecunia. Tñ dicit aug⁹, q̄ non h̄ testi vēde-
re vez testimoniu. xiiij. q. v. non sane, et multomagis
peccat cū accipit testis pecunia ad falsitatē dicendā,
vel occultandā veritatem. Pōt̄n testis accipe exp̄elsa-
tim ab eo qui eū producit, puta si ex testimonio feren-
do dietam facit, vel etiā opam sua et lucrum dūnit̄
et huiusmodi. iiij. q. iiij. §. venturis. Accipiendo aut̄
pecunia p̄ testimonio restituat ei a quo accepit, nisi il-
le dedisset ad corrumpendū testem, nā tunc ei debet
dari in cui⁹ iniuriā accepit, vel pauperibus erogari.
Quarto peccat in omissione testimonij cū ferri d̄z in
utilitatem primi. Pro cui⁹ declaratione distinguen-
dū est fīm, b̄, tho, se, se, q̄, lxx. Nā testimoniu super al-
qua re quā quis nouit, aut ab eo requiri⁹ aut non re-
quiri⁹. Si requiri⁹ tñc sub distinguedum, q̄ aut re-
quiri⁹ auctē sui superioris. Et si primo modo, id est
auctoritate sui superioris cum ei teneat obedire, aut
non auctē sui superioris cū ei obedire teneat in his q̄
pertinet ad iusticiam, tunc sine dubio tenet ferre tes-
timoniū in his dūt̄pat in quib⁹ exigit ab eo testimo-
niū fīm ordinē iuris, puta in manifestis, et de qb⁹ p̄
cessit infamia. Et in bīmō omittēdo testimoniu ferre
peccaret q̄ cōtra obedientiā ageret et charitatē no-
nuādo p̄xim vel bonū cū d̄z. Sed si exigat testimo-
niū ab eo i nō manifestis et de qb⁹ nō p̄cessit infamia
nō tenet ferre testimoniu. Si at̄ req̄raf testimoniu el⁹ nō
auctē superior, tñc ad liberādū hoīez ab iusta morte
seu quecius pena vel falsa infamia vel aliquo dam-
no tenetur nibilominus ferre testimoniu. Ad quod
facit dictum p̄. Eripite pauperem et egenum de ma-
nu peccatoris liberate. Et illud Inno. Negligere cū
possit perturbare peruersos, nihil aliud ē q̄ souere
Nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesta
criminis desinit obutare. lxxxiij. dī. error. Si non re-
quiritur super hoc, et inde videt sequi iniusticiam et
damnū proximo notabile in persona, fama, ve-
substancia, tenetur facere quod in se est ut veritatem
denunciet ei qui potest ad hoc prōdēsse. Iusta illuc
Proverbiorum, xxiij. Erue eos qui ducuntur ad
mortem. Et Romanorum. i. Digni sunt morte, non
solum qui faciunt sed etiam qui consentiunt facien-
bus. Et, xxiij. q. iiij. ondit cū plurib⁹ alijs caplīs. E

八

Titulus Primus

In predicto casu fin ray. De dāno etiā sacerdotes & alij clerici & religiosi tenent. p. 111. q. iij. quāq. nisi sit talis cā in q. nō liceat eis ferre testimonium. vt in cā sanguinis. Idē xl. Sup his aut q. ad cōdēnationē alicui p̄mitit nō teneat fin tho. bō ad testificandū nō cum a supiore cōpellat fin ordinem iuris. q. si circa h̄ veritas occultat nulli ex h̄ spāle dānū nascit. q. si imineat periculū accusatori nō ē curandū. q. ipse se in hoc periculū spōte ingessit. Alia aut rō ē dereo cui periculū iminet eo nolēte. Huius. etiā dicit q. in odiosis exceptionib⁹ vel criminib⁹ nō insuerunt testes cōpelli posse. Iz q̄q compellant ut in iudicacionib⁹. De his. q. q. in secreto cōmissa sūt alicui ut debeat q̄s testificari etiā reqlit. dicit. b. tho. se. se. q. lxx. q. si q̄s h̄ habet in secreto p. p̄fessionē. f. audita. nullo mō pōt testificari. q. nō scit h̄ ut h̄. & mai⁹ ē vinculū sacri q. p̄ceptum boī. Sed si ex p̄fessionem ei cōmissa sunt sub certo. distinguendū. q. si lunt talia q. statim cu veniunt ad noticiā boī debet manifestari. puta si p̄tinet ad corruptionē multitudis corporalē vel spiritualez velle dānū alicui p̄sonē. vel si q̄līdū ē qd spāla tenet. dz manifestare testificando vel manifestādo vel denunciando. q. h̄ debitu non pōt obligari p. secreti cōmissum. Iuī illud. In mal⁹ promissis rescindē fidē. p. 111. q. iij. Si aut sunt talia q. quis p̄dere testif. vñ p̄t ex hoc obligari q̄ sibi sub secreto cōmittunt. & tūc nullo mō tenet ea p̄dere. etiā ex p̄cepto superioris testificādo. Et rō ē. q. seruare secretū ē de iure naturali. nec pōt hoi p̄cipi h̄ illū. qd ē de iure nālī.

Aduocatus procura. §. VIII

1. tor & iurisconsult⁹ peccare p̄nt multipliciter. Et p̄mo aduocat⁹ si sciencē defendit cām quā nouit iniustam fin. b. tho. se. se. q. lxx. peccat grauiter. i. mortaliter. Et rō est. q. illicitū ē cooperator alicui ad malū faciendum. P̄silendo. adiunādo. vel alie p̄sentiendo. Unū dicit Ro. i. Digni sunt morte nō solū q̄ faciunt sed etiā q̄ p̄sentū facientib⁹. Sūt etiā cū a p̄ncipio cause credit iusta & in p̄cessu videat eā iniustaz peccat grauiter. defendēdo eā. non tñ d̄ eā. p̄dere. vt. si. iuuet alia parte vel secreta sue cause alteri parti reuelet. q. male faceret & h̄ fidelitatē. Sed dz eā deserere dicendo. clientulo q̄ nō h̄ iusta vel eū ad cedendū inducere. vel ad cōponendū cū adiūtario sine sui tñ dāno. Et teneatur talis ad oē dānū qd altera ps ex eius auxilio incurrat. hec tho. Idē ray. & allegat. l. re. L. de iudi. Et idē statuit greg⁹. **D**e restitutiōe videt intelligendū in casu in q̄ clientul⁹ su⁹ q̄ obtinuit victoriā cause nō vellet vel non posset restituere. Nā & ille cū receperit iuritatē cause iniuste p̄ncipal⁹ teneat cū h̄ nouit. Sed si ignoraret puta q̄ aduocat⁹ vel p̄tē dicit eū sus h̄re viōr excusari cū laborat hac igratia. dī. p. 111. vñ. q. fi. Insup si dixerit clientulo iusta eū h̄re cām quā nouit iniusta. si cām pdit teneat ei de exp̄s fac̄s sibi & alijs in litigādo. Sec⁹ aut si ipē clientulus cognoscēs cāz iniusta voluit eā defendere. ex de iniur. & dā. da. si culpa. **S**ed peccat aduocat⁹ in defendendo cās cū ē ignorās vel negligēs. Nā si assumit iusta cām & ex igratia nobili vel negligentia sua. q. nō laborat in revolutō libro⁹ ut inueniat veritatem.

2. clientul⁹ amittit cām. peccat mortaliter. Et rō ē. q. nō biliē nocet p̄tē cū possit & debeat iuuare. nec debuit se ponere ad illud officiū vel ad actū ad qd non erat idone⁹. ex de iniur. & dā. da. si culpa. Et teneat ad restitutiōe dāni inde secuti clientulo suo fin ray. & bōsti. Si h̄o defendit cām iniusta quā credit iusta; ex ignorantia nobili vīc̄ peccat mortaliter. Et rō est. q. exponit se periculo grauis dāni. p̄tē. vñ & periculo p̄tē mortaliter. Et si obtineret victoriā cause tenet ad sati faciendū p̄tē lese. **T**ertio peccat mortaliter aduocat⁹ si allegat falsa h̄ p̄sciam. vel instruit fin testē. vel inducit clientul⁹ su⁹ ad negandū veritatē etiā si defenseret iusta cām. & alie obtinē nō posset victoriā. Et rō ē. q. fin ap̄lm Ro. iij. Nā sūt faciēda mala ut eueniant bona. nec vti iz indebitis mediis ut veniat ad bonū finē. Ad restitutiōe aut nō videt teneri. Sed si abstulit bonā cām & iusta aduersario p̄ dictos modos vel p̄ cauillationē suā. vel ipm īuauit in petendo dilatiōes supfluaſ. vel faciēdo positionē duplices vel cauilloſam. teneat talis in solidū ad vēz iteresse. i. oē dānū fin hosti. greg⁹. f. etiā statuit in supdicta cōstitutiōe. q̄ id qd aduocatus recipit inq̄ aduocatiōe vel p̄silio. teneat duplū restitutere. & nihilomin⁹ de dānis teneat satisfacere lesis. Et idē statuit de p̄curatore. **N**ō se. Et iurisconsult⁹ in dādo p̄silū sciencē in cā quā nouit iniusta. si opatur victoriā cause illud p̄silū. sūt ad p̄silia dāna. Nā aut si credit iusta & h̄z cām credēdi. ex de re iuī. Null⁹ ex p̄silio teneat nisi fuerit fraudulentū in vi. Si aut cā ē dubia vēz. s. contineat iusticiā. nec nedū si remanet dubia vēz ad diffinitionē cause licet aduocato. p̄curatori. & iurisconsulto iuuare fin. b. tho. vbi. s. & guī. **Q**uarto peccat aduocat⁹ & p̄curator⁹. r̄bō & iurisconsultis circa receptionē imoderatā salariū vñ indebito mō fin. b. tho. Quāuis enī licite possint petere salariū ut mercedē sui laboris. Unū & aug⁹. dī. q̄l̄ aduocato vendere iusta p̄cōmū & iurisposito vēru p̄silū. p. 111. q. v. nō sane. nō tñ debet petere imodēratū. Attedi faūt moderatē salariū fin ray. circa q̄. **A**ite ca. tuor. P̄mo fin quantitatē cause. Sed oī fin labore aduocationis. Tertio fin sciām & faciūdām aduocantis. que reg. Quarto fin p̄suetudinē regionis. Sed oī hōz p̄siderat rationē pōt mal⁹ & min⁹ taxari salariū. vt. iij. q. vñ. f. h̄obt sa apub vrbē. & ar. xij. q. ij. concessō. r. c. vulnerane. & tēlaijīng ad de p̄ben. de multa. Lōcor. tho. & xl. Unū in h̄ non pōt dari certa regula de q̄ntitate salariū. Et subditray. q̄ dī. erq̄ cā ē incep̄ta nullū dz facere pactū cum litigatore. Et modē quē in p̄p̄ia recipit fidē. q̄ poss̄t ē occasio magni p̄driculi. iij. q. vñ. f. p̄terea. q̄ fin glo. q̄ si videret cāz iuī. periculo tūc cogere clientul⁹ su⁹ inire pactū cū eo dare sibi salariū ad libitū. Idē xl. Petere ḡ pōt salariū moderatū ab initio litis vel p̄ factū. Et si a p̄ncipio non ē factū pactum determinatū salariū pōt fin hosti. aduocat⁹ cogere clientul⁹ p̄ iudicis officiū ad dādū debitū. Dicit etiā hosti. q̄ nō h̄ pacisci de certa p̄tē. s. q̄ta. puta decima vel centesima. als debet ei in terdiſ for. i. exercitiū aduocādi. L. de postu. l. si qui aduocatorum. Sed de quanta licet pacisci. id est certa quantitate pecunie dūmodo nō excedat debitum. Qd dicit aug⁹. q̄ licet vēdere rectū consilii ut supra dictū est. intelligit ray. & xl. q̄n laborat in volvēdo li. **A**ite q̄. **I** filij ad vīta. **P**ro p̄tē vīde pa. zis de p̄nctis in sua tractati de fin oratione sup parte p̄tē. **C**ol.

Capitulum .xx.

bros & studendo & disputando forte cū alijs peritis.
Els si sine labore possit mādere creditur q̄ nūl debeat
recipere sed gratias mādere. Sed hosti, restringit hanc
miam qn petes cōsilii e paup. Nā si c̄ diues pot pe-
tere salariū ar. tūq. q. v. no sanc. Si enī non laborat
tūc laboranti in pteritū studēdo & discendo. Itēad
uocantes vel pcurantes scientē in cā pluraria peccat
mortaliter. Et si ex eoz aduocatione vel pcuracōe q̄s
sententiaſ ad soluendū vſuras videnſ teneri ad resti-
tutionē. ex de iuriū. & dām. da. si culpa. Possunt etiā
peccare in mō aduocādi. cū l. dicūt obprobria. & de-
nisiones & hmoi q̄ prohibentur. vt. v. q. illū. in loco. et
iq. q. vii. illū famēs. h. si q̄s adeo pçp. Sed de hoc et
pluribz alijs babet. j. in. iq. pte. vi. Et quō debent
aduocare p̄ pauperibz. J. e. ti. c. de inhumanitate.
Capitulū. x. De acceptiōe personarum

Lapitulu. xx. de acceptiōe personarum.

Quia in iudicis de qui
bus tractatū est. s. reperit frequenē p̄itius
acceptio psonaz. qd̄ notauit ps. in eo
qd̄ inducū est. s. in aucte illa. Utz quo iudicat̄ in
quitatē. et facies peccator̄ sumitis. qd̄ p̄itius est. d̄ iu-
sticiā distributiuā. et frequenē p̄petrat̄. qnq̄ ex auari-
cia. qnq̄ ex affectu sensuali amicicie vel parere. Jo-
nūc agendū de h̄ hic est. qd̄ peccatū et multū nocens
bono coi. Prohibet̄ in lege diuinā dū dicit̄ Deut. i.
"Nō accipieris cuiusq̄ personā. Ab h̄ vicio p̄tm fuis-
se imuntem testati sūt discipuli phariseor̄ cum hero-
dianis dicentes. Nō respicis psonā boīm Mat. xij.
Et posset sic describi qd̄ acceptio psonaz ē viciū quo
id qd̄ ex debito iusticie est alteri conferendū exhibetur
pstone nō ob meriti ei⁹ ad ipsam rē. sed ob cōditionē
ipsi⁹ non p̄gruenē ad ipsam rē. Propterea autem dī
ex debito iusticie conferendū. qd̄ in his qd̄ dan̄ mere
ex liberalitate nō ex debito nō h̄ locum acceptio pso-
narum si daf̄ magis vni pstone qd̄ alteri. puta. donat
q̄s de bonis suis centū amico vel sanguinco rōne
amicicie vel parentele qd̄ nō donat exīeo q̄uis sit me-
lio vel magis egeat. hic nō est acceptio psonaz si da-
tur magis vni pstone. qd̄ suū est qd̄ dat. et nemini dī.
et in refusa vniq̄s qd̄ est moderator riuder. Et ex hoc
phar. b. tho. sup eplam ad Ro. vt ait ap̄l's. q. c. "Nō
est psonaz acceptio apud dēū. in eo videlz qd̄ pecca-
tor̄ qd̄ dā relinq̄t in suis pctis. quosdam ad se vocat
dando eis grām suā quā nō dat reprobis. Nā acce-
ptio psonaz vt dicit̄ ē opponit iusticie. vt locū h̄ in
bis qd̄ dan̄ ex debito qd̄ attredit iusticia. De⁹ aut̄ nō
ex debito sed ex grā vocat pctores ad p̄niam. Un ad
Ro. xi. Si ex opib⁹ iā nō ex gra. Et ad titū. iij. Nō ex
opib⁹ iusticie qd̄ fecim⁹ nos. sed fm̄ suā misericordiam sal-
uos nos fecit. In talib⁹ aut̄ bñficiis gratis datis li-
bez ē nō solū deo sed etiā h̄oī dare cui voluerit. Ju-
llud. Math. xx. Un uol⁹ mibi qd̄ volo facere. Si
gnan̄t aut̄ subdis. Nō ob meriti pstone rē. Nam ad
enī qd̄ h̄ distribuere vel dare aliq̄ ex debito distribuē-
da p̄tinet qd̄ det illa fm̄ qd̄ repit meriti seu aptitudinē
in psonis p̄gruenē rei qd̄ daf̄. Nā fm̄. b. tho. se. q. q.
lxiiij. Ad iusticiā distributiuā spectat diuisiō psonis
diuisa tribuere fm̄ proportionē ad dignitates psonaruz
vt. s. vnicuiq̄ det fm̄ qd̄ est i. eo p̄rietas digna ad id
qd̄ dat. Si liḡ q̄s in dādo p̄sideret p̄rietate illā pso-

neque quā id qđ ei pserf ē ei debitu nō ē acceptio pso
nāz. Sed si qđ p̄sideret i eo cui pserf nō illō qđ dat
sit ei pportionatū vel debitū s̄ solū b̄ qđ ē iste hō per?
vel martin⁹ puta amic⁹ vel sanguine⁹ vel sibi utilis
b̄ erit acceptio psonar. Sz ob pditionē nō pgruēt̄
ad ipsa r̄. b̄. dr. qđ fm. b̄. tho. vbi. s̄. ptingit aliquā
pditionē psone facere eā dignā respectu vni⁹ rei i nō
respectu alteri⁹. Sicut hec cōditio. s̄. plangustas ad
vnā psonā facit eā dignā vt sibi pl̄ dimitrat̄ de p̄i⁹
montalib⁹ bonis qđ exīce psone. Sed ipa pdition nō
facit eā dignā vt p̄ b̄ pserf sibi ob eā de bonis eccl̄
siasticis seu officijs z bñficijs qđ s̄ alij psonē aptiori
vel pl̄ qđ alij. qđ nō ē pntela pdition pgruēt̄ ad talē re-
scz bñficia vel officia eccl̄istica. Et ppterab̄ b̄ virtus
in officijs z bñficijs pserēdis in iudicij⁹ excendis
z in honorib⁹ exhibendis.

Et quantū ad collationē. §. I.

bñficioꝝ qñtꝝ, vtꝝ platoꝝ peccet in cōseredo bñficiūm / h[ab]itac[u]lo[n]e
bono p[er]missio meliori. Tel etiā vtꝝ peccet eligentes cōferendō beneficium
aliquē in platuꝝ min[or] bonū p[er]missio meliori. Et vtꝝ do bono p[re]sum̄ so m[od]i
def[init]ioꝝ sic, q[uod] d[icit] biero, q[uod] q[uod] p[er]statiō ex oī pplo qui do bono p[re]sum̄ so m[od]i
ctioꝝ, q[uod] sanctioꝝ, q[uod] in oī vt[er]tū eminētioꝝ ille eligat adorū de h[ab]itac[u]lo[n]e abd[ic]at n[on] e
sacerdotiuꝝ, viii. q. liz. Tūc t[er]pis cōtē sacerdotes ha[bit]ac[u]lo[n]e g[ra]tiaſ m[od]i p[er] col[or]e de
bebāt curā aliaꝝ, q[uod] nō eligendo talē peccat. Et r[ati]o[n]e ap[osto]loꝝ C[on]tra r[ati]o[n]e de Ime
b[ea]tho, in qdā q[ua]de de gl[ori]a, q[uod] q[uod] p[ot] dici melior du[ci]t[ur] patronastū v[er]o de feli
pl[ac]it. Uno moꝝ simpliꝝ. Alio moꝝ fm qd[em]. Simpliꝝ at[que] patronastū v[er]o de feli
d[icit] melior q[uod] ē sanctioꝝ et pl[ac]it bñis de charitate. Scđm h[ab]itac[u]lo[n]e in Cap[itu]lo C[on]tra adorū
qd[em] d[icit] melior q[uod] ē melior fm aliquē respectū. Contingit aut[em] aliquem esse melioreꝝ simplicit[er], i[m]maioris scit[er]
tatis q[uod] nō ē melior q[uod] ad h[ab]itac[u]lo[n]e p[er]ficiat in ecclia. Sz all[eg]or[ia] nobilitas v[er]o id
minoris scitatis erit melior eo i regimie, q[uod] sorte magis eccliam iuuare poterit, v[er]o q[uod] illuꝝ sapie, v[er]o q[uod] au
xiliuꝝ potest. v[er]o q[uod] deseruuit in ecclia. Nō g[ra]tiaſ p[er]ficiat in v[er]o de feli
latus dare bñficiūm vel officiuꝝ meliori simpliꝝ. sed melior q[uod] ad h[ab]itac[u]lo[n]e p[er]ferat vnuꝝ alteri nisi p[er]ficiat in v[er]o de feli
aliquā cām q[uod] si p[er]ficiat ad honoreꝝ dei et utilitatē ecclie
iā cām ad h[ab]itac[u]lo[n]e ē melior. Si aut[em] illa cām nō p[er]ficiat ad
h[ab]itac[u]lo[n]e acceptioꝝ p[er]sonar[um], q[uod] tāto ē q[uod] q[uod] in rebus de
uiniſ cōmittit, hec tho. Et q[uod] qd[em] ē directe ꝑ iusticiaꝝ
ē mortale, et acceptioꝝ p[er]sonar[um] directe ꝑ iusticiaꝝ distri
butiuꝝ. id ē mortale. Non dū etiā q[uod] q[uod] minus
bonū simpliꝝ possit p[er]ferri magis bono in regimine ec
clesie, q[uod] utilior, nō tū si sciat malus et q[uod] quis possit iuu
are eccliam p[er] sciam vel potētia, q[uod] in h[ab]itac[u]lo[n]e p[er]ficiat
req[ui]reſ bonitas v[er]o, als sine peto cura exerceri nō p[ot]
beni nō ē p[er]ferre min[or] bonū sz simpliꝝ malum. et p[er]
q[uod] nō ē idoneꝝ nō d[icit] p[er]ferri ei q[uod] ē aliq[uod] mō idoneꝝ.
Uñ et alb[er]t, magnū d[icit] exp[lic]it q[uod] pmouēs ad ordinē vel
curā pastoralē vel aliq[uod] bñficiūm ecclasticū scient[er] in
dignū absq[ue] dubio peccat mortalit[er]. Nec nobilitas ex
cusare p[er] ut pmoueat mal[um], q[uod] q[uod] nobilior tāto no
ciunt. Et si dicat q[uod] aliꝝ nō sit ita vtil[er], oī ista rō non
v[er]o vtilitas spūal[er] p[ro]p[ter]ali ꝑ p[ro]ponēda ē, nec excusat pau
citas mistroy ecclie, hec alb[er]t. Ad argumētū r[ati]o[n]e ꝑ
vtiq[ue] ceteris parib[us] d[icit] eligi et assumi ad platuram do
ctor[um] et sanctior[um], cū s. al[er]t ita vtil[er] eccliesi[er] ceteri. Sed
vbi aliꝝ esset vtilior in gubernac[u]lo[n]e min[or] doct[or] et san
ctus tamē bonū cum in h[ab]itac[u]lo[n]e d[icit] intendi vtilitas
ecclie, ille potiꝝ d[icit] p[er]fici. Slo, m[od]i sup[er] d. c. liz, dicit q[uod]
bug, tempat dicta compagiuꝝ que ponit bieroꝝ, vnuꝝ

¶ Titulus Primus

q. l. q. debet esse sanctus et doctus. sufficit enim q. sit bonus. Et est aliquid eo ipso bonum q. non est malum. ex de p. sump. dudu. Alij tamen dicunt q. melior est p. ferendum Ixi. di. nec emeritis. 2. lxxv. di. c. si. Et quibus iob. ad hunc erat opinioni hug. tamen b. tho. se. se. q. lxiij. ar. ij. tenet alia opinionem dicentes. q. q. ad Iosiam necesse est eligere res q. melior. vel simpliciter vel in copatiode ad bonum coe. q. alii habent non potest magis idoneus. verum q. ad hoc q. electio non possit spugnari in foro judiciali sufficit eligere bonum. nec tenet eligere meliorum. q. sic ois. electione posset impugnari. Et etiam aliquid debeat eligi de gremio ecclie de iure coe. p. p. terea statutum est. q. plumbum q. talis debeat esse ut ilius q. ad bonum coe. q. l. magis diligit ecclesiam in q. nutrit est. b. m. b. tho. Non tamen per hunc quoniam de alia ecclie possit assumi si ut ilius habeatur.

Queritur secundo utrum. §. II.

de b. vita eto nostab
leg in Cap. viijco ut
excellita beneficia
in Eto Carnali statu

prelatus ecclie possit committere p. sanguineo suo curas sue ecclie postposito meliori. Et videtur q. non. Nam dicit hiero. loquens de moysi q. instituit successorum sibi in regimine iesum. naue non filios suos vel p. sanguineos. Nulla p. sanguinitatis ratione nulla h. ita est p. platio p. iniquitatis. p. p. n. agros et p. d. i. o. r. relinquant hereditatas. Subversio populi illius tradidit quem deus elegit. q. l. h. e. a. t. sp. m. dei. viij. q. i. si ergo. Et sic videtur q. p. p. n. q. non sunt danda beneficia ecclastica. R. n. d. e. t. b. tho. i. quada q. one de q. libet q. alii dicendum est de p. sanguineo equo idoneo. alii de p. sanguineo minus idoneo. Si enim p. sanguineus sit equo idoneus. potest prelatus p. ferre p. sanguineum. nisi forte ex h. scandalum oritur. vel alii exinde malum exemplum accipiunt ut q. p. b. a. b. l. e. t. c. i. m. e. t. q. alii plati inducentur ex exemplo ad dandum suis consanguineis minore dignis. R. o. h. u. i. e. q. in h. q. d. e. t. c. o. sanguineo equo digno nil deperire utilitatis ecclie. vñ in h. satissimamente amori naturali. q. charitate informata. Et h. figurat. Gen. xlviij. v. b. s. p. h. a. r. a. dixit ioseph de tribus suis. Si non sti in eis viros industriolos istitue eos magistros pecorum meorum. Si vero sit minore idoneus p. sanguineus plati non debet cum p. f. c. i. c. ad curam ecclie postposito meliori. et h. duplicitate roe. Primo q. infideliter agit dispensor q. negotium domini sui gerens rem eius non meliorat cum possit Secundo q. h. videtur p. inere ad acceptance p. sonarum. q. dicitio p. sanguinitatis non est dicitio p. ines ad curas ecclie que non obtineat iure sanguinis sed dino munere. Esset autem conditio faciens ad negotium circa dispensationes primordialium bonorum. Unus si episcopus de patrimonio libro bonis magis p. uideat suo p. sanguineo minore idoneo non est acceptio p. sonarum. sed si ratione p. sanguinitatis magis p. uideat de primordiali crucifici non caret virtus acceptio p. sonarum. L. on. idem tho. se. se. q. lxiij. ar. ij. Id est tho. dicit. q. e. ar. i. q. p. inere ad acceptance p. sonarum si q. p. moueat ad p. lationem vel ministerium aliquorum q. diues est. vel q. p. sanguineus vel amicus est. q. diuinitas vel parvula non est dicitio faciens ad eam p. ter quam ille dignus sit talis dono. s. p. lationis vel ministerij. sed sufficiens scia cum honestitate p. t. ad acceptance p. sonarum b. m. io. neapol. in q. libet. Dispensare p. iura colla vel p. t. curaria sine causa rationabili magis circa unam p. sonam q. alia puta q. est amicus vel p. sanguineus vel diues et b. m. o. i.

vt si dispensor an legitimam etatem. vel p. moueat vel habat beatitudinem vel dignitatem aliquid. q. amicus vel consanguineus vel diues vel potest et b. m. o. i. non autem pauper et ceterus etiam si sit prior aptior vel si abbas vel prior dispensat cum subditis aliquibus in usu carnium. in ieiunij. in vigilij. et laboribus. non q. magis indigent vel alia rationabili causa. sed q. magis sunt cum eo astricti. Si q. etiam b. m. s. distribuere aliquam elemosinam collegi vel c. o. t. a. t. i. s. vel testatoris non dat illis q. credit magis indigere. sed amicis viciniis vel p. sanguineis minoris gentibus etiam p. inere ad acceptance p. sonarum. Sunt in p. seruando officiis secularibus p. vi. a. s. c. r. u. t. i. n. vel aliter si q. admittat p. b. e. n. d. o. faba seu assensu non his q. idoneus iudicatur. sed eis q. sunt amici vel consanguinei. vel reseruat amico in b. m. o. i. ad acceptance personarum videtur pertinere et grauiter peccat. articulo. lxi. miramur.

In honoribus etiam. §. III.

hoc virtus repertus cum. s. aliquis honoratur non ratione virtutis quam in se habet. vel saltem reputat. sed ratione diuinitatis vel alicuius vanitatis. Pro cuius declaratione dicit. b. tho. se. se. q. lxiij. ar. ij. q. cum honor sit quodammodo testimoniū de virtute eius qui honoratur. sola virtus est debita causa honoris. Sed sciendum q. aliquid potest honorari non solus p. ter virtutem p. r. i. a. sed etiam p. ter virtutem alterius. Sicut p. incipes et p. lati honorant etiam si sunt mali in genere gerunt p. sonam dei et c. o. t. a. t. i. s. cui p. f. c. i. u. n. f. b. m. illud prouerb. xxvi. Sicut q. mittit lapidem in aceruum mercurij. ita et q. tribuit honoris insipienti. Quia enim gentiles ratione vel rationationem attribuebant mercurio. Acerum mercurij dicitur tumulus ratiocinus in q. mercator mittit aliquam vnam lapillam loco centum marcarum. Ita etiam honoratur insipientes q. ponit loco dei et loco rotundum munieratis. Et eadem ratione parientes et dominum sunt honoratis p. ter participationem divine conditionis. q. deus est omnium pater et dominus. Senes autem honorandi sunt p. ter signum virtutis quod est senectus. Sed h. signum q. s. c. d. f. c. Diuites autem honorandi sunt q. maiorem locum in c. o. t. a. t. i. bus obtinet et non potest diuinitas suas. Unus idem. b. tho. mas in. xi. q. libet. vbi ponit et quod. Utz honorari diuites magis q. alios p. inere ad acceptance p. sonarum. Respondeat dices q. duplex est honor. Primus. s. qui debet alicui ratione suuipsum p. ter propriam virtutem sicut est commendatio. reverentia et b. m. o. i. et ad hunc honoris divitiae nichil facilius. vñ si talis honor alicui exhibeat. erit acceptance p. sonarum. Unus dicit valentius magister q. honoratus q. virtutibus debens sicut triumphi et alii b. m. o. i. apud romanos antiquos nulla pecunia emi poterat. Alius est qui debet alicui ratione statum quem habet in republica. Sic enim in persona res publica honoratur. Et p. ter hoc reges et p. incipes honorant. b. m. illud. i. p. petri. ij. Regem honorante. Et q. in res publica terrena diuites statum obtinent altiorum. ideo ciues celestis hierusalem quasi in babylonia peregrinantes debent eorum inter quos conuersantur morem gerere. ut dicit augustinus in libro de ciuii. dei. Et sic diuites honorare illis duratur honoribus qui ad exteriorum concitum pertinent non est malum. Sed in his que pertinent ad fidem christi. Peccatum est p. ferre diuites pauperibus. sicut sunt ministris

Capitulum .XXI.

stratores sacramentorum. hec tho. **U**nū si q̄s vellet audiū re confessionē diuinū et nō pauperz vel nō ita diligenter aut tradere eucharistiā aut ordines, aut alia diuinib⁹ et non pauperib⁹ esset psonaz acceptor. Si q̄s autē pri⁹ audiret vel poti⁹ diuites, q̄r credit eos magis in diligere vel maiore fructū inde seq̄. vel non ita patienē expectare sicut paupes, nō prīmer h̄ad acceptanceē psonaz, sed ad debitā discretionem. Et hinc ē fm. b. tho. se. se. vbi. s. q̄ facili⁹ dispensat in m̄rimōto in gra dib⁹ sanguinitatis et affinitatis phibitis circa excellentes psonas q̄s circa alias. fit enī hoc ppter sed p̄atis firmāndū qd̄ magis ēnc̄trū cōi utilitati circa excellentes psonas q̄s circa alias.

In iudicij⁹ quoq̄ .S. III.

phibet acceptio psonaz. **U**nū et prolixi⁹ dicitur. Accipe psonā in iudicio nō est bonū. Hui⁹ rō est, q̄r p̄ hoc corūp̄ iudicij⁹, et p̄ p̄ūs iusticia. Nam fm. b. tho. se. se. q. lxiij. ar. viij. iudicij⁹ ē act⁹ iusticie, put sc̄ iudex reducit ad eq̄litarē iusticie ea q̄ ineq̄litarē facere p̄nt oppositā. Personaz autē acceptio ineq̄litarē quandā h̄z inq̄stū attribuit alicui psonē p̄ter proportionē sua in q̄ p̄sistit eq̄litas iusticie. et sic contūpiatur iudicij⁹ p̄ acceptanceē personaz. **U**nū et regula iuris dicit. In iudicij⁹ nō est psonarū acceptio habēda de re, iuri, in. vi. **U**nū et nico. pa. dicit. Necesse ē fm sacra m̄ scripturarū documēta ac fm iusticie tramitē, et accusatiū sil' et accusatoriē adesse. Et vna p̄tē q̄ntactūq̄ et q̄licūq̄ p̄dīra sit auē cresic̄ p̄sūs audiri ut alteri p̄t nulli p̄iudicij⁹ irrogēt. iij. q. st. necesse. **U**idēt nōr̄ cōtraria, clv. di. cū beat⁹, vbi dī. q̄ leuite et sacerdotes nō sunt nisi p̄ grauib⁹ excessib⁹ corporalib⁹ flagellādi, cū tñ minores clerici etiā p̄ leuib⁹ verberib⁹ subiecti⁹. ar. ad hoc di. xl. c. i. et de offi. dele. sane. Jo. an. in glo. sup̄ dicta rubrica sic soluit. **I**n penīs differt diuinitati et psonē. vt in. d. c. cū beat⁹. et de traſact. c. fi. Itē in ſedēdo et allurgedō, vt di. xcij. c. non oportet. Sed in iudicij⁹ vel ſua nō ē habenda acceptio psonaz, sed in eis ē eq̄litas ſeruāda. vt dicit rubrica. In pnie exhibiſtione, vt. xxvi. q. viij. ſacerdos. Itē in fide xp̄i ſuſcipienda. de Iſe. di. iij. nec quēc̄. Et in alijs sacramentis, vt de Igi. ſeruo. c. i. Et in pauperz recepitione cū ſufficere poſſum⁹. xlj. di. c. q̄ ſc̄am⁹, et huſ ſuſmodi. Et nō q̄l; iudex nō debeat uti acceptio psonarū ut hic, tñ utile ē in arbitriā iudicē ḡtiosuz habere, vt de offi. dele. cōſuluit. Laueat tñ in ſacienda grā ne incurrat pena cōſtituōis, de ſen, et re iudicē de cetero. Jo. an.

Capitulum. xxi. de ſacrilegio inq̄stuz pertinet ad auariciam.

Sacrilegium quādoq̄ ponit inter ſpēs luxurie, vt tñ op̄ camis exercet a clericis vel religiosis et monialib⁹ bus ſeu a laicis cū eis. Aliqñ ex ira vel odio pcedit, vt cū p̄cutiſ ſuioſe cleric⁹. Aliqñ autē puenit ex auaricia, vt cuſ q̄s rapit ſacras res, vel de ſacro loco. Et fm h̄c respectū inē vicia ad auariciā p̄tinētā h̄ poti⁹. Sic autē diffiniſ ſeu deſcribit ſacrilegium. s. p̄t ſacrerei leſio ſeu violatio. Iſido, tñ dicit q̄ ſacrilegium dicit ab eo q̄ legit et furat q̄s ſacru. Uel p̄t pleniū

sic deſcribi q̄ evitū quo irreuerentia exhibet psonis vel locis vel rebo ſacris. Et q̄ ſacru dicit aliquid ex eo q̄ ordinatur ad dei cultum. Et ex hoc q̄ aliquid reputatur ad cultum diuinū efficit quoddā diuinum ſicut et illud qd̄ ordinat ad ſinē bonū ſonū rōem boni, et ſic ad illud tale ſacru debet qdā reverentia q̄ reſ ſerit in deū. Et hinc ſequit q̄ oē illud qd̄ p̄tinet ad in iuria dei, et h̄ eſt p̄tē tñ h̄z rōes ſacrilegij. hec. b. tho. se. se. q. xcij. arti. i. Et autē ſpāle peccati ſacrilegij diſtinctū ab alijs, q̄r in eo reperit ſpālis rō deformitatis, q̄r, ſ. violat ſres ſacra p̄ aliquā irreuerentia et opponi tur virtutū religionis, ita q̄ ipſa irreuerentia et dechonratio q̄ ſit rei ſacre dicit ſviolatio. Sicut autē honor ē in honorate nō in eo q̄ honorat. vt dicit. i. cibi. ita ir̄ reverentia ē in eo q̄ irreuerent se habet q̄uis etiam nihil noceat ei cui irreuerentia p̄bet. vñ ſi res ſacra in ſe nō violat, tñ q̄zū eſt in ipſo ſacrilego violat eā. Si cut et purpura regale indumentū ſacra honorat et glorificat, et ſi quis hanc pforauerit morti dānat quasi h̄regē agens q̄uis nihil agat in psonā regis fm da masce. Ita ſi q̄ ſe ſacram violet et h̄ipſo h̄ dei reuerentia agit. Reperit autē ſacrilegij in plurib⁹ generibus peccatorum ſeu materijs, ſez in luxuria, in homiciō, in iuxta, in furto, in rapina et h̄mōi. Nec tñ et h̄ ſe quid quin ſit ſpāle peccati. Nō enī eſt incōueniens vñ ſpāle rōem p̄tē repiri in plurib⁹ generib⁹ p̄tōz fm q̄ diversa p̄tē ad ſinē vñ ſpeccati ordinant. Itē cut etiā et ſpālis rō alicuius virtutis p̄t repiri in plurib⁹ materijs vel generib⁹ virtutū a quib⁹ imperat ſe cut ieiuniū aliquā impaf ab abſtinentia, aliquā a castitate, aliquā a religione. Quocūq̄ ḡ genere peccati q̄ ſaciat contra reverentia ſacris in rebo debitaz, ſacrilegij formaliter cōmitit, h̄ materialiter ſint ibi alia genera peccatorum. Interdū tñ reperit ſacrilegij ſepatiū ab alijs peccatis, eo q̄ act⁹ nō habet aliam deformitatem niſi q̄ ſe ſacra violat, vt cū iudex rapit aliquē male factorem de loco ſacro que in alijs locis licite capere poſſet. hec. b. tho. vbi. s. ar. q.

Dividitur autem ſacri .S. I.

legij⁹ in diuinas ptes v̄ ſpēs fm diuinas rōes ſc̄itaz, rerum ſacrarū quibus irreuerentia exhibet. Tanto autē aliquā ſacrilegij⁹ eſt maius quāto res ſacra in quam peccatur maiore obtinet ſanctitatem, attribuit autē ſanctitas et personis ſacris. i. diuino cultui de dicatis, vt ſunt clerici et religiosi, et locis ſacris, vt ſunt ecclie, et reb⁹ quibuslibet ſacris, vt ſacramenta, reliquie, vasa ſacra et huiusmodi. Et q̄ ſanctitas loci ordinatur ad ſanctitatem hominis. ideo graui⁹ eſt ſacrilegium cōiſſum in personā ſacram q̄ ſlocum ſacrum. Sunt tamen in utraq̄ ſpecie diuerti gradus ſacrilegij fm diuinitatem locoz et personarum ſacrarū. Graui⁹ ē enī ſacrilegium cōiſſum in ſacerdote v̄ ſe p̄ ſacerdorem q̄ ſe in ſubdiaconū vel dyaconū, et grauius in episcopū q̄ ſe in ſacerdote. Similiter grauius eſt ſacrilegium cōiſſum in choro vel circa altare q̄ ſe in altero loco ecclesiastico. Similiter etiā tenta ſpecies ſacrilegij que cōmiftit circa res ſacras. habet diuersos gradus v̄ ſe diuinitatem gradū rerum ſacrarū inter quas ſummū gradū obtinet ſacramēta quib⁹ homo ſanctificat, et inter ea eucharistia que conuent

C^{on}titulus .XV.

p̄m. Et iō sacrilegiū qđ cōmitat̄ circa eucharistiam
 ē grauissimū inter ea p̄ sacra fm̄ locū tenet vasa sa/
 crata ad sacramētōꝝ susceptionē. Et unde imagines sa/
 cre & reliq̄ sc̄tōꝝ in quibꝝ venerant̄ vel honorant̄ qđ
 dāmodo ipse p̄sona sc̄tōꝝ. Deinde alia qđ ad ornatus
 ecclie p̄tinētꝝ & mīstrorꝝ. Demū qđ sunt deputata ad su/
 stentationē mīstroꝝ siue mobilis siue imobilia. Qui
 cūq̄ h̄aliqđ p̄dictorꝝ peccat. sacrilegiū cōmittit. bec/
 tho. vbi. s. ar. iij. Unꝝ & pl̄ papa dicit. Sicut qđ ecclie
 siā dei vastat & eiꝝ p̄dia & donaria spoliat & inuidit.
 si sacrileg⁹. sic ille qđ sacerdotes eiꝝ insequit̄ sacrileg⁹
 iudicat. Nō ḡ grau⁹ p̄t̄m ē fornicatio qđ sacrilegiū.
 Sed sicut grau⁹ ē peccatū qđ cōmittit in deum qđ
 qđ in boiem. sic grau⁹ ē sacrilegiū agere qđ fornicati/
 ri. xvij. q. iij. sicut. Qđ p̄t̄m carnale cōmissum a reli/
 giosis sit sacrilegiū. br. xvij. q. i. iudicas. Itē oē pec/
 catū qđ p̄sona sacra cōmittit materialē et qđ p̄ acci/
 dens ē sacrilegiū. qđ aliqđ mō est ē sanctitatē c̄i. Unꝝ
 biero. dicit. qđ nuge in ore sacerdotis sūt sacrilegium
 vel blasphemie. Formaꝝ aut̄ & p̄prie illud solū p̄t̄m
 sacre p̄sonae ē sacrilegiū. qđ agit̄ directe & eiꝝ sanctitatē.
 vt si virgo deo dicata fornicet. Dicit etiā. xvij. q. iij.
 qđ qđ disputat de iudicio p̄ncipis dubitantes an
 honore sit dign⁹. qđ p̄ncipis elegerit ē sacrilegiū qđ
 intelligit large fm̄ qđndā nōis extensionē. Nā cū bo/
 nū cōcē gētis sit qđndā diuinū. vt d̄r. in. i. etbi. Unde &
 antiqu⁹ rectores reipublice diui vel diuinī dicebat
 qđ diuinē p̄uidētie ministrī. iō qđ p̄tinet ad irreuerē/
 tias p̄ncipis. s. disputare de eius iudicio an oporteat
 ipm seq̄ p̄ qđndā sūltudinē d̄r. sacrilegiū fm̄ tho. vbi
 s. ar. i. Idē de papa. & b̄ nisi stataret illud eē ē deum
 Guil. aut̄ cū disputat de iudicio intelligit. s. de iudis/
 cōncordā in dubiū qđ determinauit. Lō/
 mitūt̄ etiā sacrilegiū qđ diuinē legis sc̄titatē aut ne/
 sc̄edo cōmittit. aut negligēdo violent & offendunt.
 vt dicit. xvij. q. iij. si qđ suadente. s. qđ autem. Qđ lar/
 ge d̄r. sacrilegiū fm̄ tho. Et intelligit qđ legē dei qđ i
 pugnat vt heretic⁹ & blasphemus. qđ ex b̄ qđ nō credit
 deo incurrit infidelitatē. & ex b̄ qđ diuinē legis verba
 spugnat sacrilegiū est.

De pena contra sacrilegio. §. II
 gos. Nota qđ triplex ē pena. Prima ē fm̄ Ray. excoī/
 catio aliquā maior. vt in sacrilegio cōmisso p̄ inieccio/
 nē manū violētā in clericū. vt. xvij. q. iij. si qđ sua/
 dente. & ppter incēdū. vel ppter effractionē ecclie vel
 loci sacri. Aliqđn̄ incurrit minor. vt in exhibente p̄ vim
 cōfugientē ad eccliam vel locū sacrū de ea. vt. xvij. q.
 iij. miror. & alijs. c. Et b̄ recte statutū est. vt p̄ qđ pcc/
 cat qđ p̄ hec torqueat. vt d̄r. Sap. vi. Peccat enim
 talis qđ p̄sonas vel loca sacra. & iō iustū est vt arceat
 a sacris & ecclia fm̄ tho. Sc̄da p̄ea ē pecuniaria etiā
 ab ecclia instituta & b̄ etiā recte. Nā fm̄ tho. cū pene
 sint qđndā medicinē multi sunt qđ parū curat de penis
 spūalib⁹. magis aut̄ riment dediti mundo penas pe/
 cuniariag. & iō addita ē talis pena vt magis arceant
 a sacrilegiū timore salē b̄mōi. Qualꝝ autē & qđnta sit
 ista pena & cui p̄solūcēa p̄ sacrilegio cōmisso iō p̄sonā
 vel loca sacra vel rebo. br. xvij. q. iij. si qđ in atrio. et
 si qđ cōtūmaz. & si qđ deinceps. vbi ponunt diuerte
 pene pecuniarie. aliquā p̄sonis leſis. aliquā locis sacri

violatis applicāde. Et dicit guil. qđ ille diuerte pene
 sunt posite fm̄ diuinas cōsuetudines ecclias. Et idex
 dicit xl. vel qđ arbitrio ludicis punianſ. Sed & qđ.
 q. iij. de viro nefando p̄ sacrilegio cōmisso circa res sa/
 cras iponit p̄nā seprēnis cū certa forma ibi descripta
 Hodie tñ arbitria ē sicut & alie. ex de pe. & re. de qđ.
 Tertia ē pena p̄sonal. Naz fm̄ leges si atroc iniuria
 fiat p̄sonae ecclastice. dicit Ray. qđ pena ē decapitacō
 L. de epi. & cle. l. si qđ. Als iudicis reseruaf arbitrio
 moderāda p̄ qualitate p̄sonae. rei. loci. & t̄pis varietate.
 ff. ad. l. iul. pecu. l. sacrilegij. Gratian⁹ etiam dicit
 xvij. q. iij. si qđ suadente. s. s. Qui de ecclia vi ali
 que exemerit. vel in ipsa ecclia loco vel cultui sacerdo/
 tib⁹ vel mīstris aliqd iniurie importauerit. ad instar
 publici crimis & lese maiestatis accusabit. & couice
 siue cōfessus capitali sūta a rectorib⁹ priuincie feret se
 cut in li. L. legiſ. ti. de epi. & cle. l. si qđ in b̄ gen⁹ sacri
 legij. c̄.

Qui detinēt lega §. III

ta facta ecclias vel alijs p̄is locis & non soluū. sa/
 crilegiū cōmittit large tñ sumēdo. Unꝝ biero. Amis
 co aliqd subtrahere furtū ē. Eccliam ho defraudare
 sacrilegiū. xij. q. iij. gloria. Et tales multū differendo
 vtqđ peccat. Quāuis enī nō noceat hoc aīab⁹ defun/
 ctōꝝ qđ illa legauerit qđtū ad meritū dignū p̄mlo glo/
 riae. quia ex ipsa ordinatione ecclie fiende consecuti
 sunt meritū. nocēt̄ qđtū ad expiationē penar⁹ qui/
 bus ē debitor. qđ nō ita cito euaderet̄ subleuab⁹. vñ
 dicunt̄ necatores alia. xij. q. iij. qđ oblationes. Si tñ
 fieret p̄ua dilatio ex cā rōnabili. puta vt res venden/
 da multo maiori p̄cio vēderet̄ qđ tūc. & sic inde mai/
 suffragiū elemosinarū sequeret. tunc laudabilē sie
 ret. bec tho. in qđib⁹. Itē nō fm̄ Jo. neapol. in quo
 Elīs. qđ heredes vel executores testōꝝ qđ differūt nōbīz
 liter exēd legata ad p̄ias cās ex negligētia vel auari/
 cia qđ ē eis incōmodū. peccat mortalē. qđ p̄bat du/
 pli cōrōne. Prima est qđ inferat notable nōcumentū
 aīab⁹ defunctoz qđtū ad expiationē a pena. qđ non
 min⁹ videſ qđ inferre nōcumentū magnū corporib⁹
 b̄ autē vtqđ mortale. qđ ē charitatē seu pietatē. Se/
 cūda ē. qđ tales mandant̄ excōicari. vt p̄. xij. q. iij. qđ
 oblationes. sed null⁹ d̄z excōicari nisi p̄ mortali. & in qđ
 busdā dyocesib⁹ excōicatio lata p̄ sinodalez. vñ sup
 b̄ inuestigandū. Itē qđ alienat vel emis̄cētē bōa
 ecclie imobilia vel mobilis p̄tinētia ad cultū diuinū
 vt paramēta. calices. & b̄mōi. in casu nō licito vel in
 casu licito. sed non fm̄ formā ecclie. que br. s. q. q. s. b̄
 ius. & c. si quis ep̄s. & ex. de re. ecclie. nō alie. nullilice
 at. & c. monasterioꝝ. in clemē. peccat mortalē. Quia
 agit̄ iō ordinationē ecclie & in dāmū ecclias. etiā si
 iusto p̄cio emeret sacrilegiū cōmittit. & non tenet alie
 natio. Et de b̄mōi alienationib⁹ ecclastich. & modo
 eaz b̄s infra in tertia p̄te. Itē faciētē statuta. Ecclie
 sīstātā libertatē sacrilegiū cōmittit. Et iponētēs cle/
 ricis & p̄sonis ecclastich tallias sine lnt̄a pape. exige/
 tes pedagia & gabellas ab eis. & seculares trahentes
 eos ad iudicia sua & capiētēs & b̄mōi. Et quō vel qđ
 sint excōicati prop̄ b̄mōi b̄s in. iij. p̄t̄s. i.

De sacrilegiū cōmis. §. III

so mītūlē p̄ diversas gētes p̄tra sacra populi dei

Capitulū .XXI.

loquit p̄s dices. Deo venerūt gētes in hereditatem tuā polluerūt templū letim tuū, posuerunt hierlm in pomoz custodiā. Sed m glo, cōtinuā q̄tū ad lram deplorat p̄s, sacrilegia cōmittenda circa tēplū dei et deuastationē hierlm p̄ plm gentilē. Scdm autē sensum spūale sacrilegia q̄ sūt, talia mala in tēplo spiri tuali ecclieg male viuētes. Et pie petit liberationē ab ip̄is malis, Ter autē fuit illud templū salomonis p̄ phanatiū et cūitas hierlm depopulata. Primo p̄ nabuchodonosor sub sedetbia rege iuda, q̄ cū exercitu caldeoz capta ciuitate hierlm muris destruciōt incedit templū et abstulit vasa ei⁹, ut babel. iij. Regū xl. Scd o p̄ antiochū regē machabeoz q̄n idolū posuit in tēplo adorandū, qđ tēplū tā fuerat reditū catū sub esdra et zorobabel. Sed de eo dicit, tēplū plenū erat illicitis et scortatiū cū meretricib⁹. Ma chab. iij. Tertio p̄ titum et yspasianū p̄ncipes romanoz p̄ morē xp̄i inde ad. xl annos, q̄ euersa fundit ciuitate tēplū etiā diruerūt km p̄ xp̄s p̄nunciaue rat dicēs. Videris has magnas edificatioz. I. tēplū, Nō relinquez lapsū sup lapidē q̄ nō destruāt. Et q̄z nis tēpē dauid nō dū est templū edificatū berosoly mis, vii et nec ip̄hanatiū sed p̄ multa tpa, tñ vñt in locutioz tēpē p̄terito, p̄ futuro, ppter infallibilitatē dñi ne p̄scie, in cui⁹ libro p̄be legūt p̄phetando. Vensus est ḡ. O de⁹, gētes, i. gētiles venerūt, i. venierūt et poluerūt, i. polluēt. Spūalit autē de tēplo ecclie et hieu salē militari nōr̄ p̄nt tria genera sacrilegioz desfēda. Primum p̄petratū in abusioz sacroz, ibi, Deus vene runt gētes in hereditatē tuā.

Scdm operatū in violatione sacroz locoz, ibi, poluerūt templū sanctū tuū. Tertiū exercitatiū in usurpatiōe bonoz ecclesiasticoz, ibi, posuerūt hierlm in pomoz custodiā.

Quantum ad primū .§.V.

Sciendū ē q̄ hereditas dei dī p̄plus fidelis, eo q̄ possūt dea deo p̄ fide et grām sicut hereditas ab herede, q̄nesit. Unū ipse dicit p̄ ezechielē. Hereditas mea istl. l. est. Secundū Istrūt̄p̄toz videns dēu, et sūt populū fidelez q̄ videt dēu p̄ fidē. Tel etiā hereditas dei dicit cler⁹ depurat⁹ diuinis officiis, vii cler⁹ grece lotis sors vel hereditas dī km Istrū. di. xii. c. i. Qui cler⁹ dī hereditas dñi, qz tales sicutiuerē dñt ut spāli p̄rogatiua scritat⁹ possideant a deo. Sed de vtrisqz, s. fideli bo et clericis. Sideras p̄s, multipli sacrificiū eoz gemendo dicit O de⁹ gētes, i. gētiliē viuētes, vii et gehēne dedit, venierūt in hereditatē tuā, i. in christianismū et clerum. Sicut enī gētes, i. pagani nullā reverētiā bñt ad sacramēta vel sacra ecclie, q̄ nō credūt esse sacra vel sacra nec alicui⁹ p̄tutis. Sic cler⁹ et popul⁹ xp̄ian⁹ nullā reverētiā verā ostēdūt h̄re ad sacra et sacra ecclie, et h̄ comittentes sacrilegia multa. Lerte gētiles suis fatis fallisqz exhibebat mltō maiore reverētiā q̄z fideles veris sacris. Qđ oñdit diffuse p̄ multa exempla. Valer⁹ maxim⁹ in. i. li. c. i. Unū et ibi narrat, q̄ cū in tēplo dēe veste qđā virgines essent dedicate ad nutriendū ignē, una ex eis sup h̄ posita, q̄ p̄misit ignē ex lingui ex negligentia occisa fuit, et alia plura ibi. Et q̄tū qđē ad sacra maximū sacrificiū ē circa abusum,

magis sacri, i. corporis p̄pi. Qđ qđā p̄petrat̄ utendo ip̄o in maleficis et veneficis. Unū et in cronicis legit̄ qna dā sūmū pontificē in sanguine p̄pi suille venenatum. Ad sacrificiū etiā pertinet sumere indigne, i. in peto mortali q̄cūq̄ odio, fornicatiōe, v̄lura et h̄moi eucharistiā. Talis enī km aplm. i. Lox. xi. Iudeiū sibi māducat et bibit, cū mortale sacrificiū cōmitat. Judas ex indigna cōsciatione p̄secut⁹ est h̄uc fructū, ut iniq̄tate p̄ditionis cōceptā executiōi subito mādaret, indeq̄ et magnitudine malū desperat̄ laqueo vitā si niret. Sacrificiū etiā incurrit sacerdos cū mortali tractas et administrans ecclastica sacra talia. Unū in figura p̄cepit dñs in veteri lege in applicatione leuitat et filiorū Aaron ad ministeriū sacerdotiū p̄ras deret p̄i oēs pilos corporis sui et lauaret, ad delignādū q̄ etiā a p̄ciis cogitationū criminalib⁹ q̄ signant p̄ pilos debet se purgare per nouaculā contritiōis et aqua p̄fessiōis. Propterea enī ut dicūt hebrei, Q̄z q̄ terigit archā dñi q̄ eucharistiā significa bat cūm̄ clinaret de plaustrō bōb̄ recalcitrantib⁹ subito mōte corrept⁹ ē, ppter irreuerentia, qz nocte p̄cedēti v̄rorē cognouerat. Vide etiā magna irreuerentia et q̄si facili legūt stare anī altare in facie sacerdotis et curiose et fire spicere in sacrum et q̄ facit sacerdos. In huīus figura mādavit dñs in lege sua, veteri q̄ archa nō nuda sed vestita, i. copta tradat̄ leuisis deportanda, ita ut null⁹ de populo eā videre nudā posset. Et q̄ bethsa mīste eā nudā aspererūt, cū, i. in terra philistinoz in terminos israel a bōb̄ reducta ē, mortui sunt. lxx. vii. i. et l. milia plebis, ut b̄. i. Reg. vi. Insup vñt aq̄ ba p̄ismali vel aq̄ bñdicta vel crismate vel oleo sc̄tō in sacrificiū vel in incantatiōib⁹ et h̄moi est magnū sa rilegiū. Et sūt iterare sacra nō iterāda, ut baptismū confirmationē, et ordinationē, vel etiā in ip̄is vñt alijs iterare formas sacroz sine cā rōabili. vñt matias corz ineptas p̄pare, ut vñt q̄si marcidū et farinā non bñt purgata vel q̄si corrupta vel h̄moi, nō absq̄ sacerle gido ē grāni. Mult⁹ et incuria dūm̄tcre eucharistiam corrūpi. Vasa qz sacra et vestes sacras et olia ornamenti ecclie et multomagis reliquias sc̄tōz irreuerentē tra gitare vel imūdas tenere et laicos vñt suis repūratio nibus q̄ sacra sunt magnū sacrificiū ē. Et cōtuz h̄moi deo displiceat̄ ostendit Dan. v. vbi legūt, q̄ cū balthasar fecisset aportari vasa aurea q̄ asportauat p̄ suus vel au⁹ nabuchodonosor de tēplo dei de hies rūsalē et eis vtere, vidi dīgitos scriberes in pariete h̄i. Mane Therel Phares, p̄ que b̄ba fuit sibi sis gnificatū ut daniel exposuit q̄ ei auferēdū erat regnū qđ nocte sequēti evenit. Nā ingresso dario cū exercitu suo in ciuitate capta ē, et ipse balthasar interfactus quā historiā recitat canon de p̄se. di. i. vestimenta ad terro; et caueat̄ sibi laici ab v̄su et tactu talium. O q̄z detestabilis ē incuria q̄rudā clericoz q̄ calices p̄mitūt rubigine destrui tobaleas et pallas altaris et corporalia turpissima remanere, casulas et alia paramēta toraliē dilacerari. Et tñ ipsi miserrimi nō paterent talib⁹ vestib⁹ indui, aut talib⁹ tobaleis mensam suaz parari. Et qđ sunt ista nisi sacrilegia et magna irreuerentia ad sacra et sacra, et iō magna punitiōe digna dī vñna et humana. Pro istis ḡ ingemiscēs, p̄s, O deus

*Mē q̄ vñcēt p̄t
fari in Calre Cr
Somgnine sy*

*Mē q̄ in 3° Comi Artr
sacrilegiū*

Citulus Primus

venerunt g̃eres in hereditatē tuam, qui in eo ostendunt
se gentiles et infideles q̃ ita irreuerēter se habēt ad sacra
cramēta et sacra tua. Et hoc de p̃mo.

Quantum ad secūdū VI

sc̃ sacreliū cōmissum circa loca sacra dicit. Pollue
runt templū sc̃m tuū. Templū dicit a contemplan
do. q̃ ad h̃ institutum ē vīo templet ibi de⁹ orādor⁹
et contēplando et meditādo. Unū ps. Adorabo ad te
plum sc̃m tuū. Et ips⁹ Lu. xix. ait. Script⁹ est. sc̃l⁹
Esa. lvi. Dom⁹ mea dom⁹ orationis vocabis. Quā
vis enī de⁹ cum sp̃is sit nō capias loco nec locū ex se
requirat ut exaudiat q̃ vbiq̃ ē. tñ in veteri et nouo te
stamento voluit h̃e speciale tabernaculū vel templū
seu ecclias ad cultū suū. ppter ipsos adorantes boſes
q̃ sunt corporales. vt. s. accedentes ad ipsum locū cū
bac cogitatiōe q̃ loc⁹ ille deputat⁹ est ad colendū et
adorandū deū cū maiori reuerētā et affectu accederet
et manerent in eo. et inde p̃ter efficaci⁹ orōnes homin⁹
exaudirent. vt dicit. b. tho. pma se. q. cij. Ex benedici
one aut̃ et multomagis ex cōsecratione ipsi⁹ templi re
cipit loc⁹ quandā virtutem ut diabol⁹ non tñ possit
imaginatioib⁹ vītioꝝ boſes infestare. vt dicit. b. tho.
se. se. Sed istud templū materiale polluit seu violat⁹
p̃ multiplex sacrilegiū. et multomagis templū rōnale
Qd quidē p̃matie dicunt templū dei hi q̃ sunt dū
vino obsequio mācipati. vt clerici et religiosi cōsecre
ti. vel per solēnē professionē. vel per ordinationē. Unū
et religio dicit sacra et ordines sacri et caste viuentēs ad
qd illi tenent ex voto. templū sunt sp̃issanci. inquit
lucia h̃go et martyr. Et p̃mo quidē violat⁹ et polluit
tēplū materiale p̃ op⁹ carnale ibi perpetrātū. ita q̃
indiget recōciliatione p̃cipue fm̃ hosti. cū est nianis
sum. Et sic p̃phanauit fuit tēplū dei ab antiocho re
ge. de q̃ dicit. iij. Machab. iij. q̃ templū erat luxuria
plenū et cōmēssationib⁹ et scortantū cū meretricibus
vītioꝝ se mulieres ingerebat faciētes int⁹ q̃ non lice
bat. sed nō inuasit ipun⁹ impi⁹ rex de tanto sacrefi
cio. Nā in itinere Istitutus cecidit in curru suo ver
mib⁹ scaturienib⁹ corp⁹ ei⁹ in tolerabilī fetore exercit⁹
tū grauās corporaliē et eternaliter mortu⁹ est in mas
simis dolorib⁹. Qd etiā ibi resideat mulieres parte
in habitu meretricio ad capiendas aīas. iuuenesq̃
discurrentes ad puocandum eas. nōne magnū sacrī
legiū videſ. et domū orōnis fieri speluncā latronū. vt
verificet illud p̃p̃be. Oculus me⁹ dep̃dat⁹ est aiām
meā. q̃r vīt̃. vīt̃ ipsa mētiri nō p̃ot. Qui viderit
mulierē ad cōcū. eā. iā mecha. est eā in cor. suo. Ma
chae. v. Sed q̃ etiā ibi tripudient vel ludant multo
magis sacrilegiū. et male p̃ot excusari a p̃cō mortalit̃.
Templū aut̃ humanae corp̃is clericor̃ et religiosor̃
cū violat⁹ p̃ opera carnalia sacrilegiū est tanto scelerat
tius q̃nto p̃prop⁹ est tēplū dei q̃ dom⁹ materialis
cū ibi essentialiē inhabiter. et per grām in creatura rō
nali. Quicūq̃ violauerit tēplū dei ait apl̃s. i. Lox.
iij. Disp̃det illū de⁹. i. in diuersas pres p̃det aiām. si
ad inferos iudicādo. famā subtrahēdo. et subbam di
minuēdo. Cōiter enī tales male fortunant et efficiunt
infames. Si enī sp̃osus temēt⁹ sufferre nō p̃ot spon
sam suā adulterare sed repudiāt. aliquā etiā occidit

cū adultero. multomagis credendū ē fm̃ guissim⁹
indignari q̃ sponsa sua. s. aīa clericū vel religiosi alteri
adhereat. et p̃ carnalia õpa fidē ei frangat. Et h̃ ēq̃
dicit greg⁹. de hm̃oi. Si enī inter boies solet bone fis
dei h̃ctus nulla rōne dissolui. q̃ntomagis pollicita
rio ista quā cū deo pepegit. s. per votū solui sine vīn⁹
dicta nō poterit. xvij. q. i. viduas. Et ad h̃ plurimū
inducēt accessus ad monasteria monialū cum vani
tatiō mulier. et tripudia q̃ sunt ibi et cōtūta. et cōf
bulationes rez mandanaz. vt clericor̃ et religiosor̃
numia familiaritate cū eis. Unū in decre. caueat p̃ rat⁹
dī esse ad eas accessus et cū magna cautela et breuis
ōno locutio. xvij. q. ii. in decima. Bñ ergo dīa p̃ot.
Polluerūt tēplū sc̃m tuū. Sedo polluit seu vīo
la tēplū dei materiale p̃ sanguinis effusione violē
ter ibi factā. et indiget tūc recōciliatione. de Ise. di. i.
vestimenta. In h̃ sacrilegiū incidit iōas rex iuda q̃ fe
cit lapidare zachariā filium barachie. i. iōade sūmī la
cerdotis int̃ tēplū et altare. vt h̃. q. Paral. xxiiij. p̃
qd male fortunat⁹ est. Ad sacrilegiū etiā p̃tinet q̃ be
re de tēplō p̃ vim cōfugientē ad ipsum tūc ppter de
bitū sicut ppter maleficū q̃dēcī. Talis enī ibi dī el
se secur⁹. nec p̃ot per vīm etīhi nīl esset public⁹ latro.
xvij. q. iiiij. sicut. vel nocturn⁹ depopulator agrov. vt
inūria fecisset loco sacro. ex dī imun. ec. inter. Tēplū
rōnale polluit et violat p̃ sacrilegiū q̃ man⁹ inūcī vīo
lentias in clericū vel religiosum vel religiosam. et talis
nō solū peccat mortalit̃. sed etiā incidit in exēcūtio
ne maiore. nec p̃ot absoluī citra sedē applicātā si inūria
fuerit enormis. puta vulnerationē. in carcerationē. nō
bile percussione. xvij. q. iiiij. si q̃s suadente. Idē si ho
stiliter q̃s insequīt cardinalēs. Idē si facit bānūt vel
exilio tradere ep̃z loci. de pe. si q̃s. in cle. Sed de bis
exēcūtio宣言ē h̃ēs diffuse in. iiiij. pte. ii.
i. c. q. i. q. iij. Tertio sacrilegiū cōmittit et polluit dei
templū p̃ incēdū vel effractionē ipsi⁹ et religiosi. q̃d
factū ēa nabuchodōriosor circa templū dei. vt p̃dix
rat ps. di. Incendēt igni sanctuarī tuū. sed in bo
ue et boie p̃uesus. vt dicit aug⁹. ppterugbiā suam.
xvij. q. iij. miror. Nichanor strenu⁹ in armis dux et
erit⁹ antiochi. q̃r minat⁹ ē destruere tēplū dei. vīc⁹
et occidit in bello cū exercitu suo a iuda machabeo et
dextra quā exēderat tēplū cōminādo suspēta est
tēplū. et lingua ei⁹ per p̃ticulas aut̃o tradita est. vt
h̃. q. Mach. Propt̃ hoc etiā incurrēt exēcūtio ma
ior. vt ex de sen. ex tua. t. t. cōquesti. Et de h̃ h̃ēs dis
fuse in. iiiij. pte. ii. i. De multiplici etiā pena horū sacrī
legioꝝ. h̃ēs. s. in eo. c. s. q. Lōmitis insūg̃ irēuerē
tia locis sacris p̃ alios modos et faciendo de eis sta
bulū p̃ iumenti. aut̃ tabernā ad comedēdū vel bibet
dū vel lectisternia ponēdo. vt virtualia et suppellec
lia et casum nēctis. et emēdo et vendēdo in eis. q̃d tē
q̃d sacrilegiū detestādo xps cīcīt flagellis emētes et
vendētes nō quidē in tēplō sed in atrijs tēpli. q̃d mi
nus ē. Refert mīgr̃ in historijs scolasticis q̃ postq̃ ma
gn⁹ pompe⁹ deuicta iudea et facta tributaria romē
nis. stabulari fecit q̃s in templo dei bīerosolymis et
sq̃ postea fuit deuict⁹. et demū decapitat⁹ q̃ p̃t fuc
rat fortunatissim⁹. Theodorū etiā narrat. q̃ quida
iulian⁹ p̃fect⁹ orientis apud antiochiā intras ecclias

Capitulū .XXI.

mīnit cōtra altare dei. Sed paucis dieb⁹ interiect⁹ viscerib⁹ putrefactis interiū emicēt stercore p̄ os. Per istos ergo modos fideles polluerūt templū sanctū tuū dñe. Sed ecclā statuit ecclā extra de im̄mu, ec. decet domū, lī. vi. q̄ ad ecclā sit humiliis et deoꝝ accessus. nec ibi fīat parlamenta nec iudicia vel vaniloquia. sed auditio et meditatio attenta diuinorum.

Quantum ad tertium. §. VII.

hīc p̄cipiale. Sacrilegiū perpetrat circa res ipsas ecclās eas auferēdo vel etiā eis abutēdo. Unū dicit ps. Posuerūt hīrusalem, i. ecclā, in pomorū custodiā. Quā fruct⁹ sunt in agro sit aliquāt̄ aliquid tūgurii ad habirandū pro custodiendis illis, sed ip̄lis recollect⁹ deserit tūgurii, et sic ex se paulatim ruit. Loc⁹ etiā vbi custodiunt poma in domo ē cōter locus vilis et desolat⁹. Sic prelati vel seculares ostēdūt habere aliq̄ā curā de ecclās q̄n est temp⁹ messiū, vel vindemiarū, ut decimas et oblationes recipiat et fruct⁹ possit sessionū. sed his p̄ceptis nō amplius curat de eis p̄mittentes destrui et ruere. cū enī fm̄ iura vna ex qua tuor partib⁹ redditū ecclesie debet conuerti in repartitionē fabrice ut, xij. q. iiij. quatuor. Loc⁹ etiā pomorum satis parvulus ē, et plures accipiūt de familia vñ domo, et mures etiā rodunt. Sic bona ecclāe familiaries p̄sanguinei et q̄r ea p̄curāt furans et boētes bestiales etiā consumunt. Sed ut dicit hīro. Ecclām defraudare sacrilegiū ē, xij. q. iiij. gloria. Hinc et bonū facit papa ait. Nulli lī ignorare q̄oē quod dño consacrāt. et daf fm̄ glo. siue fuerit hō. siue aīal siue ager. vel quicqd fuerit dño sc̄l cōsecratū. i. datū sanctum sanctorū erit dño. et ad vsum sacerdotū qui debet sc̄n esse pertinebit et ad ius p̄tinet sacerdotū. Propter qđ inexcusabilis erit oīs qui a dño et ecclāe cui cōpetūt auferit. vastat. et inuidit vel rapit. et vsc̄ ad emendationē ecclāe q̄s satisfactionē ut sacrilegus iudicet. et si emendare noluerit excōiceat. xij. q. iiij. nulli.

Quantū autē displi. §. VIII

ceat deo auferre res ecclāe. vel detēplo res alias manifeste ostendit per exemplū heliodori. Hinc enī cuīt fūsset missus a rege berosolymaz ut accipet multas pecunias q̄s audiuerat esse in tēplo dei. cuīt intrasset in templū ut eas auferret. apparuerūt ei tres angelī in forma humana. Unū quidē equester armat⁹ cui⁹ equ⁹ pedibus anteriorib⁹ percutiēt pect⁹ heliodori in terrā prostrauit. Alij vñ duo sequentes pedestres ipsum accipientes flagellauerūt acerrimē. ita ut mortuus fūsset nisi onias summ⁹ p̄tifer pro eius vita orasset. qđ et obiūtuit. ut habef. ij. Mach. Narrat et iustin⁹ q̄ brēmis dux galloꝝ venit cū. lx. milib⁹ contra grecos. et spolij̄s hoīm satiat⁹ ad deoꝝ templo anhelabat volēs rapere q̄ in templo appollinius p̄fiosa erant. Uenīt̄ igīt̄ superb⁹ habuit obuiā q̄tormilia hoīm qui nibil potuerūt ē tantū exercitū. sed potuit de⁹ q̄ suā iniquā intentionē cognouit. Nā subito saeclo tremoruꝝ p̄maximo et cadente pte motis parnas vbi templū erat. expressit magnā partē exercit⁹. deinde grandio et pluia cadens de celo exterruit. et ipse

brēmis ex dolore sc̄ip̄ occidit. sicq̄ reliqui fugientes mortui sunt ut vñ non remaneret. Dionisi⁹ q̄z dñs magn⁹ et frān⁹ in sicilia ex potentissimo dñno ad tārā deuenit miseriā ut in senectute sua mīgr fieret pueſ roꝝ ad quā miseriā credid̄ deuenisse. q̄ culturam deoꝝ contēpsit ut dicit valen⁹. Dic̄ etiā sacrilegiū nō solum cuī auferit sacru de loco sacro ut calices paramēta et hm̄oi de ecclā. sed etiā cuī tollit sacru de nō sacro. ut p̄dicra existentia ex ecclā vel locum sacru. Et insup̄ cum auferit nō sacru de sacro. ut qui suraf in ecclā que nō sunt sacra ut pecuniaz. siue ecclā siue seculariū psonarū. ut. xvij. q. iiij. quisq̄s. Hiero. etiā dicit q̄ clerici qui p̄nt sustētari de bonis parentū. et de bonis ecclāe yolut nutriti. sacrilegiū incurrit et comittunt. et p̄ abusum talū iudicūt libi māducāt et bibut. xvi. q. i. qm. Qđ intelligit q̄n non deseruit ecclāe ip̄li fm̄ glo. vel etiā si deseruiunt ecclāe. q̄ ab ecclāe recipiūt in malos usus puerat. ut ludis. focas. rīs et hm̄oi. Usurpantes patronatū. aut bona vacātiū ecclāe ultra sacrilegiū sunt excōicati. ut hēs in iiij. preti. l. Nō solūtēs legata sacra p̄is locis. faciētes statuta p̄ ecclāsticā libertatē. vel iudicantes fm̄ ea alienātes bona ecclāe vel monasteriorū contra debitā formā. trahentes clēricos ad iudicia secularia sacrilegiū cōmittūt. de quib⁹ vide. s. e. c. §. iii. qui invicpit. qui detinent.

Lapl̄m. xij. de pditione.

Roditio ponitur a greco.

Dogizio in li. xxi. moral. int̄ filias auaricie: q̄r coliter p̄cedit ab ea. Et p̄t describi sic q̄ sit quedā deceptio facta ē dñm vñ familiarēs suos in dāni reū vel psonē. aut manifestationē secretorū eoz. Et de hac p̄phetans ps. ē xp̄m p̄ iudām patrata in psonā ip̄li xp̄i sic ait. Nō pacis mee in q̄ sperauī. q̄ edebat panes meos magnificauit sup̄ me supplantationē. Ub̄ tria videnda sunt.

Primo cōiunctio familiaris. ibi. Nō pacis mee in q̄ spe. qui ede. pa. meos.

Scđo proditio criminalis. ibi. magnificauit supplā.

Tertio offenditio psonalis. ibi. sup̄ me.

Quantum ad primū. §. I.

Sciēdū ē ut dīt̄ boeti⁹ q̄ nlla peior pestis ad nocēdū q̄ familiariū lūmīc⁹. Et rō ē. q̄r cuī ab eo q̄s sibi nō cauet multipli p̄t nocere. Habuit autē p̄s familiaritātē cum iuda. q̄r cuī eo st̄inue puerabāt. et familiaritas ei⁹ ostendit in dicto p̄su et tribu. s. ex beniuolētia et cōfidentia. et ex beneficētia. Beniuolētia ad eū notat cuī ait. Nō pacis mee. i. cuī quo habebā pacē. ut pote q̄r meū ipsum feci discipulū. et ex spāli amore et beniuolētia in apl̄m elegerāt ut esset ex sacraito duo denario numero senatorū vñ quib⁹ secreta sunt reseruata. Vos inquit ipse eis. dixi amicos. q̄r vobis oīa nō feci. Job. xv. Lōfidentia insinuat cuī addit. in q̄ sperauit. i. cōfidi. S̄z q̄rit aliq̄s q̄uo xp̄s sperauit seu cōfudit in iuda cuī scriptuz sit Hiero. xvij. Maledict⁹ vir qui cōfudit in hoīe. Lui enī respōdet q̄ cōfidentia q̄ inducit maledictionē diuinaz seu reprobationē est cōfidentia īherentie finalis. cuī. s. quis ita cōfudit in

Titulus Primus

aliquo ut totum suū adiutoriuꝝ ab eo expectet. Sic autem christus in nulla confidit creatura nec etiā elec̄tio eius, est autē cōfidentia suffragat̄e instrumentalē & ista ē licita & necessaria humanae cōversationi. Nullus enī sibi pli sufficit vñ indigens alter⁹ ope oportet q̄ confidat de eo q̄. i. instrumentaliter eū iuuabit in eo q̄ requirit. Sic xp̄s sperauit in iuda, i. cōfidit, i. ostendit se confidere de eo inq̄tū sibi cōmisit seruare loculos vbi cōseruabant pecunie xp̄o elemosinaliter date ad puidendū necessitatib⁹ suis & suoꝝ, ut dicit aug⁹, ac si esset fidelis, cum tñ sciret eū fure, vel ut dicit glo, confidit non perse sed p̄ membris sua. i. ap̄los qui credebāt iudam ip̄m esse fidelem & bonū ut ceteri. Beneficentia ad eū declarat dicēs, qui edebat pañes meos; Tríplicē autem panē ei xp̄s dedit ad esū p̄ maximo bñficio. i. panē doctrinale, panem sacramentalē, panē materiale.

Panis doctrinalis est. §. II

Iacra doctrina veritatis, de qua Eccl. xv. dicit, Libauit illū pane vite, & intellect⁹. Et eccēs. xi. Mitte pañe tuū super transientes aquas, i. porige doctrinam eis q̄ sunt in aquis tribulationū ut roborenſ, vel in agis cōpunctiōis peccator⁹ ut spe consulent vel eis q̄ calcāt & deserūt delicias delectationū ut in spūalib⁹ delectent. Istū panē edebat iudas q̄ frequentissime īmo cōtinue audiebat doctrinā xp̄i inducentē ad cōtemptū terrenor⁹. Eclipse etiā cū ceteris apostolis ad predicandū eā missus fuit ut expresse dicit aug⁹, i. q. i. xp̄s. Sed tāte beneficentie oblit⁹ veritatem pdidit. Ipsiū autē imitant̄ p̄dicatores qui veritatem in mēdaciū mutat falsa populis p̄dicando ut placeat, vt veritates necessarias cū expedit reticendo ne displicant. Utī cryso⁹. Nō solum ille p̄ditor est veritatis qui trāsgrediens veritatem palā p̄ veritate mēdaciū loquit̄, sed etiā ille q̄ non libere, pñūciat veritatem quā libere pñunciare oportet aut nō libere veritatem defendit, quā libere defendere cōuenit, p̄ditor est veritatis. Nā sicut sacerdos debitor ē ut veritatem quā audiuit a deo in scripturis sacris libere p̄dicet, sic laic⁹ debitor ē ut veritatem quā audiuit a sacerdotib⁹ p̄bataz quidē in scripturis defendat fiducialiter, qđ si nō fecerit prodidit veritatem, hec ille, xi. q. iii. nolite. Christ⁹ autē est veritas, & sic p̄ similitudinem dicit p̄dere xp̄m. Et hoc quo ad nccrīa ad salutē, & cū extat necessariū. Nō enim semper oportet nec decet oīm veritatem diceat vel populis p̄dicare, & si nū qđ debeat mēdaciū dicētiā ad p̄fectum audientiū, q̄ ut ait apl̄s, De⁹ non indiget nro mendacio.

Panis sacramentalis. §. III

est p̄cipue eucharistia. Utī de ipso loquēs dñs iesus Joh. vi. ait, Panis quē ego dabo caro mea ē p̄ mūdi vira. Et ps. Panis ā angelor̄ māducavit hō & cibaria misit eis in abundātia. Utī preterito p̄ futuro more, p̄ prophetico, i. māducabit, & mitit, panis autē angelor̄ ē de⁹. Cibaria autē dicit in plurali, qđ solum in sacra mētali pane ē de⁹ sed & caro xp̄i, & sanguis, & anima. Hūc panē comedit iudas in ultima cena. i. eucharistie cū alijs, Utī aug⁹, sup ps. Christus qđ fecit nos

bis, i. quale exemplū tribuit q̄ tanta patiētia suū pditorē vñq ad mortē sustinuit ut ei p̄mā eucharistias p̄pro ore confessam suis manib⁹ traderet. i. q. i. xp̄s. Sed tāti bñficij ingratissim⁹ mox ip̄m pdidit osculo, qđ nūc das in missa in signū cōionis, qđ est sacramentū ynitatis & pacis, cui assilant̄ sumentes sacramentū p̄scia mortalis peccati, & in contriti accedētes ut amici & osculat̄es & sibi viventes p̄ cōionē. sed trādentes eū in man⁹ inimicor̄ p̄ malā dispositionē. i. Demonū & peccator⁹ quib⁹ sunt pleni p̄stū in eis esti. Utī hiero⁹. Dic mibi sacerdos, dic mibi clericē, quō eisdē labijs quib⁹ osculatus es labia meretricū osculans nūc virginis, O iuda, osculo filiū hoīs tradis. Et assilat tales iude pditori. Et idē de accedētib⁹ cū alijs criminib⁹.

Panis materialis .§. III

nōe in scriptura sacra cōprehendit oīm necessariū ad vitā humānā. Et hoc mo debem⁹ intendere cū p̄oḡ stulam⁹ in orōne dñicali. Panis nostrū quotidianū da nobis hodie id est in pñti tempe, hec sunt nobis necessaria ad vitā panis, & vīnū & oleum & vestimentū, & alia nccrīa. Dunc panē edebat iudas sibi & dño p̄curatū. Et videtur mirabilē dñi clementiā & beneficentiā, qđ eum sciebat inclinatū ad cupiditatē ut posset satissimacere sue auaricie aliqualiter ne oīno carens pecunia induceret ad faciendū p̄ditionē cōmisit sibi loculos ut inde posset auferre aliq̄ permittēs minus malū. i. furti, ut cessaret a grauiori. i. pditiois ex ipsa rei dispository. Sed ignis auaricie nū qđ dicit sufficere prouerb. pxx. Ad tātū eum nephas auaricia duxit ut mḡm benefactorē & dñm summū vēdēdo proderet pro vilissimo p̄cio. Huic autē pessimo proditorū cōparari ostēdit beda p̄ pecunia dicētes falsa testimonia in iudicijs & bmoi, & discordātes a veritate p̄ sua cōmoditate. Utī sup mar. sic ait tractās illud Mar. xiiij. Abiit iudas ad sūmos sacerdotes & statuerūt ei pecunia se daturos ut eū p̄deret. Multi hodie ius de scelus, qđ dñm & mḡm suū deū, p̄ pecuniam vendidit velut īmane & nephariū exhiberēt nec tñ cauent. Nā cum p̄ munib⁹ falsum ī quemlibet testimoniū dicūt, profecto qđ veritatem pro pecunia negat deū pro pecunia vendūt. Ipse enī dicit, Ego sus veritas, Lū societate fraternitatis aliqua discordie p̄ste cōmoculant, deū pdunt, qđ de⁹ charitas est. Qui ī veritatis & charitatis iussa spernūt, deūm qui veritas & charitas ē prodūt. Maxime enī cū nō infirmitate vel ignorātia peccant, sed in similitudinē iude que rūt oportunitatē r̄t, xi. q. iii. abiit. Non tñ intelligendum est ut predicti ita grauiiter peccent ut iudas est dānabiliter.

Quantum ad secundū. §. V

Notatur pditio criminalis, cū dicit. Magnificauit i. magnū fecit, supplātationē, i. deceptionē. In enā gelio dicit Joh. xiiij. vbi hō dicitū allegat. Qui māducat panē meū leuabit ī me calcaneum suū, qđ est alius sumptū ex alia trāslatione, & in idem sonat. Leuabit calcaneū q̄ res multū premiſ. i. exiget ī me ad cōculandū me in mortē p̄ p̄ditionē suā. Est autē pro dī

Capitulū .xxii.

tio magnū scel^o summe odiosum deo & boīo. Nil ei
ita nocet huane quieti & bono cōi. hinc oritur maxi-
ma oda, scandalū, homicidia, latrocinia, ciuitati et
regnoꝝ exterminia, fit aut̄ proditio tribū modis. Pri-
mo in rebꝝ & dominiꝝ. Secdo in capiēdis vel occidi-
dis psonis. Tertio in reuelādis secretis. **P**roī fit p-
ditiō qm̄ q̄s māifestat res occultas dñi sui. amici v̄l
noti sui. maliciose alijꝝ vt eas auferat. & p̄cipue ūni-
ci sui. vel etiā cū ciuitatē vel castrū dñi sui vel amici
opatur vt amitterat. & ip̄e vel aliꝝ iniuste accipiat. Et in
v̄trocq̄ casu v̄lra graue mortale ppetratū tenet talis
ad restituōem om̄is dānni. cā ip̄is dñis & amicis suis
is q̄b alijꝝ inde dānificatis. etiā si ip̄e nullā v̄nitatez
inde sequaq̄ regnā illā. Qui occasiōne dānni dat
dānnū inferrevidetur. ex de inīuī. & dā. da. si culpa. et
p̄. q. i. h. Qui p̄sentit. cu glo. Talis fuit proditio. Ab
salonis qui sub specie voti implendi traxit ad se p̄p̄z
Ecōgregauit in ebron. & facia cōuratōe contra prez
pditorie abstulit regnū patri suo dāvid. S̄c cōcūtius
recepit qd meruit. nā remanēte suspēto ī queru p̄ ca
pilloſ sub qua equeſter traſibat. Ioad hoc audiens
tribo lanceis eū interfecit. Historiā habes diffuse. i. reg. xvii. **S**ecdo fit proditio circa psonas vt capiā
turab inimicis vel occident. **V**ic dālla prodidit sam
pstone. Nā cū ad importunā eiꝝ requisitoem manife-
stasset ei in quo erat fortitudo eiꝝ. vocatis ad se phili-
steis. eiꝝ inimicis a quibꝝ accepit pecuniā. pditorie
caput ip̄i Sampsonis dormiētis in genibꝝ eiꝝ abradi-
fecit. & excitatum tradidit philisteis. vt scribit Judi-
xvi. Sic ioab osculōs Amasa sibi obuiāte vt amico
gladio pditorie occidit eū. i. reg. x. Et dāvid p̄ lras.
pditorie fecit vriam occidi. i. re. xi. Sic iudas oscu-
lo silii hoīs tradēs iudeis vt caperet & occiderent. ma-
gnā fecit supplātationē. i. deceptionē magnificavit.
Tertio mō fit proditio circa secreta reuelata. vt cū q̄s
consiliā & secretos tractatus dñi sui. v̄l ciuitatis sue re-
uelat inimicis vel alijꝝ quibꝝ nō debet. puer. xi. Qui
ambulat fraudulentē reuelat arcbana. qui aut̄ fidelis
est celat amici cōfissiū. Si qui tñ alijꝝ illicita tracta-
rēt in nōcumentū alicuiꝝ vel aliquoꝝ cōtra iusticiam
nō malefaceret reuelādo eis talia leci era vt sibi possēt
cauere ab iniustis nōcumentis. mō tñ debito & cōtum
sieri p̄t sine scādalo ar. xxii. q. i. h. O stēdit & di. lxxii.
q. totū. z. xxii. q. v. hoc videt. Exemplū in chusi q̄
similans se amici absalonis vocat ad silii dissipā-
uit consiliū achistopbel. qd erat contra dāvid. ac reue-
lavit ei que tractato fuerūt in silio p̄ filios abisathar
vt sibi prouideret. vt hēt. i. reg. xvii. Deliseus etiam
p̄pheta reuelauit regi israel consilia secreta regis syrie
de his in quibꝝ iniuste q̄rebāt illi nocere. hoc tñ habe-
bat ex reuelatōe sp̄ū sc̄ti. i. h. reg. vi. **S**ed & cū quis
petit alicuiꝝ notabile occultū manifesterat alijꝝ publ-
ce corripiendo sive sociꝝ sive p̄latꝝ dicit pditor. Un-
dug. Si eū. s. occultū peccatorē vis publice arguere
nō eris correptor sed proditor. i. q. i. si peccauerit. Si
militē sacerdos occulto peccatori etiā excōcato de-
veget in publico sacramenta vel abstineat a cōione
eiꝝ. publice proditor est criminis. Et hoc phibet. vi.
q. i. si tm̄. & multomagis que habet in confessiōe ma-
nifestans. proditor est. & punīsi conuincit. ex de pe. &

re omnis. Si quis etiam fratres clausas alicuius legat aduertens ut sciat secreta eius. proditor est et mortaliter peccat. nisi forte ex quadam subita levitate vel ignorancia faciat. cum illi notabiliter iniuria faciat. et scandala multa perirent euidenter. Et hoc nisi leges esset platus eius vel alius spem ponens in ratibabitione. vel nisi esset manifestus aduersarius eius dubitas ne ibi aliquod tractet et eum Debuit enim scribes sibi prouidere ne deuenient ad manus aduersarij.

Quantum ad tertium §. vi

principale nota est offenditio personae Christi, ibi, super inc. Maxima pena est homini cui videt se proditum ab amico et beneficiario. Ut ergo nullum genus pene defessus Christi passio non, ideo commisit se prodi ab amico, unde ut singulariter pena sua exprimes ipsam proditorem Iesum in ultima cena turbatus est spiritu, i. alterius et multum afflictorum considerans penam ipsius prodictionis scirende per iudicium. Sic ergo patienter tulit predictionem suam, sic et nos debemus serre deceptiones et padices patienter,

Queritur Cum quis §.VII

possidet iuste aliquā ciuitatē vel castrū, qz. i. usurpat
uita vero et legittimo dñō. si ciuis vel subdit⁹ talis in-
iusti possessoris vel alio⁹ occulte ope⁹ vt amittat talem
ciuitatē vel castrū et recuperet vtr⁹ dñs c⁹ si peccat. Ad
qd̄ rūdef q̄ autho agit ex cupiditate vel odio aut ex
zelō iusticie. Si p̄io mō puta qz inde cōsequit p̄mis-
tigale ut fieri s̄lueit in hmōl. nulli dubiū quin pec-
cer moxalt. Radice enī infecta intentiōis peste cupi-
diratis que est radix oīm malorū non p̄t sequi inde
nisi fruct⁹ moriser⁹ damnatiois. ar. i. q. i. f. f. Nō enī
tenebit ei qui iniuste possidebat et si amissit. qz rē suaz
proprio dño restituit et si nō debito mō. Uñ et Ab-
ner capitane⁹ exercit⁹ yshoeth. qz ex indignatiōe con-
cepta contra eū pro iusta reprehēsione ac etiā spē tem-
palis remuneratiois q̄siuit tradere dñsum regni iste
qd̄ iniuste tenebat yshoeth fil⁹ saul. David ad quē
de iure spectabat dño illi p̄cedente. iusto dei iudicō p-
ditorie a soab occisus est. vt hēl. q. re. iij. **Si autē ex**
zelō iusticie mouet totalryel etiā principalis. qz sperat
etiā scđario inde consequi aliquā remunerationē tpa-
lem q̄uis principalis inducat ex iusticia nō videt pec-
care. qz quilibet debet p̄im suuare ex charitate sicut
in psona ita in reb⁹. Et ad b̄ videt facere quod ait da-
masus papa. Qui p̄tobuiare et perturbare p̄ulos et
nō facit. nihil ē aliud q̄ fauere iperari eoz. Nec caret
scrupulo societatis occulte q̄ manifesto facinori desi-
nit obuiare. xxiij. q. iij. qui p̄t. Et q̄uis p̄ncipalit b̄
intelligat de his q̄ b̄nt publicā ptatez q̄ ad b̄ tenent
nc̄rio ex eoz officio. tñ etiā alij p̄nt facere b̄ ex qdam
charitate. et b̄ qñ ver⁹ et legiti⁹mus dñs nō p̄t alio
mō recuperare suā ciuitatē vel castrū p̄ supiore vel alii
Et ex tali prodictione versilliter credit⁹ nō sequi mors
vel scandalū alicui⁹. Uñ et iōiada summ⁹ sacerdos
et iust⁹ dñsum regni iuda qd̄ sibi usurpauerat athalia
tyrannice ab ea abstulit facta iuratione ē cā sancte
et iuste. et restituit soas filio ochozie q̄ erat tūc septem
annoꝝ ad quēde iure respectabat. vt br. iiiij. Re. xi. S̄z
si hec fieri nō p̄nt sine morib⁹ boīm et perturbationib⁹

Titulus Primus

z scandalis alioꝝ nullo mō hoc attemptādū. Unde amb. Si non pōt alter subueniri nīl alt' ledas, com modi' ēneutrū iuuare q̄ grauare alterꝝ. xiiij. q. v. De nīq. Et q̄ raro z quasi nūc ista fieri p̄t sine morte boim z multis scādalīs. Iō nemini ɔculendū nec pre dicandū hoc agere cuꝝ sp̄ abstinere oporteat clericos & cōsilīs z cooptatione vb̄i mōis boim pōt accidere etiā p̄ iusta cā, tū ppter vitandā irregularitatē, tū ppter scandalū hominū q̄d inde sequit̄, tū propter horroꝝ effusioꝝ humani sanguinis. Un̄ gregor. Si in morte longobardoꝝ me miscere voluissēm hodie longobardor̄ gens ne regēnc ducē haberet. sed q̄ deū t̄s meo. in morte cuiuslibet bois me miscere formido. xiiij. q. viii, si in morte.

Queritur vtrū hostē. §. VIII

capitalem alicui' dñi vel cōitatis iniuste agētis vel bellantis h̄ipm dñm vel ciuitatez sit licitu p̄ditōrie occidere. puta p̄ venenū z hmōi p̄pinatu a suis familiariib. Ad qd videt̄ dicendū q̄ nulli liz priuate p̄ sonē aliū occidere quoq̄ mō etiā q̄sticūs malum z nocū, nīl in bello iusto, vel se defendēdo si b̄ nō fit p̄ditōrie. Et rō est, q̄r h̄ dñi preceptū est. ar. xxij. q. v. De occidēdis. z. c. si nō l̄. Sed nec etiā inducere aliquē ad p̄pinandū venenū. Hosti, q̄ nō sit cōiter ni si p̄ familiares z amicos, q̄ nulli l̄ inducere aliū ad mortale cu sit p̄ charitatē. Nec facienda sunt mala vt eueniāt bona fm aplm. Qd fieret si aliq̄ suasionē vel p̄missione q̄s instigaref ad hmōi, sicut nec l̄ induce re aliū ad mutuandū ad vſurā qui ad b̄ parat̄ nō sit fm, b, tho, in ſuma. Offerēte aut̄ se aliquo ad b̄ faciendū cu iā peccatū sit in eo, nō videt̄ illicitū uti ma la volūta eī in bonū ſuū ei aliquid p̄mittendo ob liberationē ſuā ab hoste iniuste grauante ipm. Habe ti enī iustū bellum p̄ aliquē l̄ occidere eū fm aug. xij. q. i. qd culpa, ac etiā vii infidijs. xxij. q. ii. c. doz min. Sicut ḡ parato ad fenerandū l̄ ab eo accipe ḡ re mutuū ad vſurā ex cā aliqua honesta fm tho. Et fiddi q̄uis nō licet̄ in fidèle inducere ad iurandū p̄ falsos deos, tñ ad firmandū pacū ſecuz ſup negocio iusto l̄ vti iuramēto tali eī, q̄r b̄ nō est inducere illū ad malū ſed malo eī vti ad bonū ſuū. Nō enī peccato eī se sociat̄ qui p̄ demōia iurat̄ ſed bono pacto, eī quo fidē ſeruat̄, i. fidelitatem fm aug. xxij. q. i, mouet. Ad ſilitudinē dei qui vñk malis boim z bonuz glie ſue inde bona eliciens. Dic ad illī familiari ſead b̄ offerētis ad hmōi licitu ſit vti ad liberationē ſuī iusta ſic audiuia peritis. Nec iſtū p̄dicandū vel ɔculendū ſum ne pareſ via p̄dicitōibz z homicidījs, q̄nimo z p̄ factū imponēda eſſet p̄nīa aliqua ad terrorē z cautelā. ar. xxij. q. ii. in lectū. Sed vbi talis hostis haberet iuſtiā z iuste grauat̄ v̄l bellā ſtalē, vel du biū eſt q̄s habeat iuſtiā nullo mō liceret. Si aut̄ alicui' aliquid dicitur ſub ſigillo ſcreti ſeu ɔfelliōne extra ſit ɔfelliōne, vel exactiōe iuramēti ſup hoc vt b̄ ſcretū teneat̄, ſi illud reueler ſine cā vrgente z rōnabi li peccat̄ mortalē faciē ſitus naturale. Sed ſi tenēdo illud ſcretū inde ſequi veriſit̄ p̄t noſumentum notabile reipublice corporaliter vel in tractatu p̄dictionis ciuitatis vel ſpūaliter vel in diſeminatiōe ali

cui' erroris ſidei z moꝝ vel etiā noſumēti p̄ſicularis p̄ſone, vt cū querit moꝝ alicui', tū ſubeft cā vrgēz z rōnabilis reuelandi ſcretū. Et iō non obſtantē q̄ cū ſ promiſſione vel iuramēto manifestare debet vt obuief malo, non tñ p̄ accusationē ſi, p̄bare nō poteſt h̄, q. vii. plerūq. Sed p̄ denūciatiōe eo mō quo ſie ri p̄t meli', nec in b̄ peccat̄ nec p̄iurus eſt, q̄r vt dicit regula iuriſ iii. vi. Nō eſt obligatorium cōtra bonos moꝝ p̄ſtitū iuramentū, nec tenenf in hmōi caſu ſer uare ordinē fraterne correctōis, vt. ſ. p̄mo moneat̄ z c. fm, b, tho. ſe, ſe, q. lxxxix. nīl cert̄ eſſet de emendatio ne p̄ ſecretā admonitionē. De hoc plenū vide. j. in ti. ix. an. c. vi. de negligētia fraterne correctōis. De reuelatione ɔfelliōis habes. j. in. ih. parte. Sed quid ſi q̄s litteras alicui' directas z ab eo poſt lectionē ea ſit dilaceratas z projectas recolligat̄ iunctas ptes in ſimul z legat̄. R̄. Si vt ſciat ſecreta ei' faciat curioſitas eſt. Si vt ſibi p̄uidet p̄uidentia humana ēnec peccati, Euilibet enī ſibi licitu eſt accipere rē que ha bef pro derelicta, cui' eſt talis ſra. Un̄ dicit venerijs contigisse, Lū quidam magnū mercator ſras accepit. Tet a partib' orientis vt emicer aromata multa cui' ſatis, q̄r futuū erat vt p̄cū multū cresceret eoz q̄r in de trāmitti nō poterat illis temporib. Ille plectam litterā dilacerauit z in terra fruſta proiecut. nil alicui' dicit intendē illud facere de q̄ cauſ reddebat. Sed ali' tenuis mercator ſre illius fruſta collegit z ſimul ſuis p̄tibz coaptauit z legit. Quo facto cu hoc a nullo ſcrip, acceſſit ad oēs apothecas que babebant hu iuſmodi in gresso vñalia z cerio ſcīo currēte dato ro tuum emit. Lūq̄ mercator magnū cui ſre directe fuerat iret ad emendū, inuenit ſia vendit̄. Interrogat de persona emp̄tor. Mirat̄ nesciis ſactū ſed demū p̄cepit. Sicq̄ lucrū magnū q̄d ille ſperabat ex huſ ſemptione aliis ſua iuſtria ſibi p̄ueruit ſine iniuria ei', nec ſibi in aliq̄ tenebat. Sed verte caſum. Quid ſi q̄s malicioſe intendens nocere alteri ſcribie ſram dirigidā alicui' vt ſuo amico admoneat̄ eū vt emat multū de aliquo mercimonio, lana, ſerico, aros matibus z hmōi, q̄r erūt cara in futurum, q̄d nouit falſum eſſe, z p̄mitte ſibi cadere in aliq̄ loco publico vbi frequentar alioꝝ q̄ odio habet vt eā inuentam legat, z talia emat vt inde multuz perdat, z torū hoc ſequit̄. R̄. Talis vñq̄ grauiter z mortalē peccat in tendēs primo nocere cōtra charitatē agēs. de pe. dī. i. nūquid, cū, c. ſe. Non tñ tenet ſatſiſtare de dāno, q̄r nō dedit occaſionē efficacē dāni, extra de inſur, et dā, da, ſi culpa. Non enī ita leuiter debuit credere, ſi bi ergo imputet ſuā leuitates. Sed qd cum ciuīs yn̄ vñius ciuitatis z fidelis iuratus ciuīlē p̄ncipiis ſciuit̄ machinationē ciuitatis z tra p̄ncipē z eō ueroſ, p̄ncipiis ſā ciuitatē cui debet ciuī ſreuelare ſp̄in cipi vel ciuitati. R̄. fm. Jo. neapol. in q̄libet. x. Sci endū primū eſt q̄ machinatio ſtricte z p̄rie accepta ſonat in malū. Eſt enī malum ſeu iniqua excogitatio ſā aliquē. Sed large z cōter accepta e idem q̄ excogitatio alicui' malu iuste vel iniuste inſerendi alicui', et ſic accipiendo eſt in proposito vt q̄d p̄poſita lat̄ ſe termineſ. Que quidem queſtio p̄t diſtingui in. vii. caſus, q̄r aut vñq̄ machinatio, ſ. p̄ncipiis ſā ciuīs

L. vnde atq̄ in Capo
i ſacerdos de Cōffibz
finarij

Capitulum .XXIII.

tatē et ciuitatis p̄ principē ē iusta. aut p̄ma ē iusta et se
cūda iniusta aut eō uero, prima ē iniusta et se dā iu-
sta. aut ē dubiū de vtraq; an sit iusta vel iniusta. aut
ē dubiū de p̄ma sola. s. si ē iusta vel iniusta. aut de se-
cunda sola. Primo igit̄ cum. s. vtraq; machinatio est
iusta. dicendū q̄ neutrā talis debet reu. lare. Rō est.
qr bonū bono nō est p̄rū. qd ergo ē impeditiū bo-
ni sāq̄ ei trūm ē malū illicitū. s. talis reuelatio in
q̄tum ex natura sui ē impeditiū talis machinatio-
nis iuste ḡ emala et illicita. Et si diceref q̄ talis q̄ iu-
rauit p̄ncipiū reuelare oē consiliū et tractatiū ē se facuz
et video ex vi prestiti iuramenti tenet reuelare tale machi-
nationē. Respondef q̄ iuramentū nō est vinculū in-
qtatis. vñ ex nullo iuramento alijs obligat ad aliqd
illicitū. Talis autē reuelatio illicita esset. q̄ impeditiua
iusticie. et oē nō tenet ad talē reuelationē rōne iuramen-
ti. Sed hō casu cū. s. vtraq; machinatio iniusta est
dicendū q̄ vtraq; talis dī reuelare. Rō est. qr q̄libet
dī impidire malū iniuste inscrēdū ei quē dī diligere
cū diligere aliquē b̄ includat. s. velle et pecurare ei⁹ bo-
nū. et impidire ei⁹ malū. Sed bonū ciuius dī diligere
suā ciuitatē et iūliari iurat p̄ncipiis dī diligere talē
p̄ncipē. ḡ dī malū vtriusq; ipedire reuelando machi-
nationē iniustā ē vtrūq; factaz. Et si diceref q̄ talis
iurauit nō reuelare secreta ipsū p̄ncipiis. Rñdef ut su-
pra in p̄cedenti casu. s. q̄ nō tenet ad tale iuramentū
nisi q̄ nō reuelare esset licitū. In casu autē nō est il-
licitū. vñ non tenet ad obseruātiā iuramenti. Sel-
endū q̄ cū ciuitati et p̄ncipiū ē reuelādā machinatio ē
se facit. Si q̄ris cui citi? Rñdef q̄ si p̄nceps p̄est ta-
li ciuitati citi? dī reuelare ciuitati q̄ p̄ncipi. Lui⁹ rō
ē. qr illi plus obligat quē dī magis diligere. sed talis
magis dī diligere talē ciuitatē q̄ talē p̄ncipē. Rō ē
proper qd vñquodq; et illud magis. sed hō dī. ma-
gis diligere p̄ncipē q̄ alia singulare psonam. qr p̄n-
ceps gerit psonā ciuitatis. ergo magis dī diligere coī-
tate sui ciuitatis q̄ tolē p̄ncipē. Sed si p̄nceps p̄est
nō solū tali ciuitati sed toti regno vel regioni in q̄ est
tal ciuitas. citi? Debet reuelare tali p̄ncipi q̄ tali ci-
uitati. Lui⁹ rō est. qr illi plus obligat reuelare quez
tenet magis diligere. sed talis magis tenet diligere ta-
le p̄ncipē. ḡ c. Bonū enī tonū ē magis diligendū
q̄ bonū pris. sed bonū talis p̄ncipiis cū sit estiman-
dū. bonū tonū regni se h̄z ad bonū talis ciuitatis. vt bo-
nū tonū ad bonū pris. In casu autē dubio an sit iusta
vel iniusta vtraq; vel altera machinatio supponere dī
talis q̄ sit iusta. Lui⁹ rō est. qr q̄tū ad bonitatē et ma-
liciā idē iudiciū ē de actu elicito iteriore. et de actu im-
perato extēriori. quia act⁹ iterio habet bonitatē
et maliciā ab extēriori. vt ab obiecto. et extērior ab
iteriori vtra p̄ncipio. Idē ḡ iudicū q̄tū ad bonita-
tē et maliciā ē de machinatio iterio et de bello extē-
rior. Sed in casu dubio an bellū inductū a p̄ncipi
p̄se iusta vel iniustū. subdit⁹ dī bellare p̄suppone
do bellū esse iustū. Et si le ē de ciue respectu ciuitatis
ḡ idē dicendū ē de machinatio. Et q̄ in casu dubio
subdit⁹ debeat bellare ad req̄sitionē dñi sui. dī aug⁹
et h̄r. p̄. q. i. quid culpas. Lui⁹ enī dubia sint semp i
meliorē partē interpretanda. vt dicit beda. et habeat q̄
de re iuri, estote. Potissimum b̄ obseruandū ē in factis

platoy. qr inferioris nō ē defactis superioris sui q̄ clīm
cūbunt ex officio suo iudicare. Itē nota q̄ nō ē ille
de machinatio sua ē p̄ncipē. et de machinatione ci-
uitatis reuelanda p̄ncipi. Et b̄ prop̄ du o. qr null⁹
p̄t licite esse sibi ipsi cā mortis. sed alten⁹. sic et reue-
lando suā machinationē de q̄ nō accusat nec deuin⁹
cas est sibi cā mortis sue. Sed o q̄ in p̄ate sua est
verisilit̄ a p̄pria machinatio deſſtere. et resiliēdo impe-
diret malū p̄ncipi. sed nō est in p̄ate sua q̄ talis ci-
uitas resiliat̄ talī machinatio. Ad alios casus quē
supra sūt positi traci de p̄mo. ex dīc̄ p̄t sumit̄ r̄nūo
Capit. xiiij. de turpi lucro. et ibi de ludo aleatorū.
et alijs ludis. per modū p̄dicationis.

E turpi lucro de quo
dicit apls. Neq; turpe lucru sectates. s.
Thi. iiij. Quāuis apls loquaſibi de p̄
mouendis ad ordines sacros. et oēs f.
deles debent b̄ seruare ne sint sectantes turpe lucru.
cū b̄ sit sp̄s auaricie q̄ oib; phibef. Dī autē turpe
lucru stricte lucy qd sit ex ope aliq; phibito a legē diui-
na vel humana ipsa tñ datio vel acceptio pecunie
nō vetita. vt p̄tingit in acq̄sitis p̄ meretriciū. cōcubis
natū. histrionatu turpe. et p̄ tornacimētū et hmōi. La-
lia enī oga phibita sunt. nō autē accipe vel dare p̄o
hmōi pecunia nisi in q̄tū souet q̄s in petō. Largius
tñ dicitur turpe lucrum. lucru quodētū q̄ illicitum si
ue competat restitutio. aut erogatio pauperibus. siue
nō competat restitutio. Et sicut turpe lucru est nō solū
quod supradictū est. sed etiā acceptū p̄ simonā. per
vslaram. ac etiam acceptum pro iudicando bene vel
male. aut pro testificando. et acquisitū per mercimo-
nia illicita. et per ludum aleo. Et b̄ in hanc acceptioē
sūj. q. iiij. quoniā multi cum duob; sequēca. Sed
de acq̄sitis per vslaram dictū est supra. De acq̄sito
per simonā quid fieri debeat patet. s. c. i. Et de acq̄
sitis pro iudicādo in. c. de iusticia. Hic p̄mo de ludo
Sed primo notandū est q̄ cū ludus importat quā
dam festiū actionē triplex est ludus.

Primus proueniens ex magna deuotione. et hic per
amandus.

Secundus contingens ex humana recreatioē. et hic
tolerandus.

Tertius procedens ex dyabolica suggestione. et hic
euandus.

Quantum ad primū §. I.
inuitat psalmista dicens. Oēs gentes plaudūe ma-
nibus. iubilate deo in voce exultatiois. Quem ludū
exemplū suo facere docebat cuius luderet p̄se et omnis
israel coram archa domini. vt habeat. i. Paral. p̄. iiij.
Saltans nudus et psallens ob deuotionem et affe-
ctum exprimū ad christum quem intellexit figurari in
illa archa domini in qua erant virga. māna. et lex mo-
sayca. designantia deitatem potentissimam. carnem
purissimā. animam sapientissimā christi. Nichol
yror eius que ista vides despiciēt signat̄ synagogā
oli dei sponsam despiciēt xp̄i humiliat̄ veritatem
misterior̄ ei⁹ dixit ipse dauid. Ludā et vilior sā plus
q̄ fac̄ sum. et humiliis ero in oculis meis. iiij. Re. vi.

Titulus Primus

Unū et ipsa nichil olim multū dilecta a datus punita ē a deo et facta sterilis vñq; in finē suū. Sic sinago ga ppter suā pfidā sterilis facta ē bonis operib; vñq; in finē mudi. Secundū ludus ē cū q̄s vñq; aliquibus verbis vel factis solaciosis ob recreationes sui et aliorū ita tñ q̄n il turpe ibi misceat, vel deo iniuriosū aut p̄mō nec grauitas aī totaliter resoluat. Et talis ludus pertinet ad virtutē estrapelie. Lū enī animū la borat interiorbo curis et cogitationib; sicut corp⁹ ex teriorib; exercitijs q̄ virtutis est finitae, indiger aliqui quiete sicut corp⁹ refectione sua. Qd̄ procuratur p̄ tñlia dicta vel sacra solaciosa q̄ dicuntur ludus. Vis ergo vtendū est sed p̄ay, sicut sal p̄ cōdumento fini philosophū. Hinc et sapientē. Interpone tuis interdū gaudiā curis. Sic legim⁹ beātū iohannē euangelistam aliqui ludentē cū auicula, et bñm anthoniū gaudentē cū fratrib; suis, et p̄ exemplū cōmuni tractat⁹ baliste inde frangēte si non relaxat̄ corrigēte sup̄ h̄ facto scādalizantes. De h̄ ludo dicit Zacha. viij. Lūtūtis et plebit̄ hoib; ludentib;. Et Matth. xi. Silis ē generatio hec pueris in foro ludentib;. Ludi puerorū ad recreationē eoz sunt inueniti, ppter quod pueris dīc̄t sapientē. Lude troco. Id hui⁹. s. recreationē sūt inueni aliq̄ ludi, p̄ adolescentib; ut ludus pile. Alij p̄ iuuenib; ut iact⁹ pali, cursitatio, et hmōi. Alij p̄ viris vel lud⁹ seachoz, qui ludus nec etiā clericis ē prohibitus vñm lau, tñ ad tollendū scādalu laicoz corā lat̄cis nō debent hmōi agere. Distractionē honest⁹ p̄ do minis p̄cipue thalib; pro platis catuli et symie. Iz poti⁹ solacia sua inscripturis deberēt querere. Ju⁹ ilib; i. Mach. xij. Hūtūtis solacio lib;os scōs in manibus nris. Terti⁹ lud⁹ pcedens ex diabolica suggestio ne est lud⁹ vñb; sūt turpes representatōes, ut mimoz vel periculosa et nociva exercitias, ut torneamēta, palestra, et lud⁹ aleē et hmōi. Et q̄z hec sūt plena p̄tis, dicit aug⁹. de penitente, q̄ cohibeat se a ludis, de pe. di. vi, et sci viri ista evitauerūt. vñ thob. iij. Dicit sara, cū ludentib; nō me misceri, nec cū his qui ambulat̄ in lenitate et. Et biere. In medio ludentium nō sedi. Et ad h̄ pertinet p̄fere ad inuicē sara, sicut in q̄bus dā locis in carnis p̄iuio vel alij festis q̄d nō est du/ biū esse mortale, ppter pericula sequentia.

De ludo aleē videnda .§. I.
sunt tria. Primo vñz sit peccatum, et an mortale vel veniale. Secundo vñz qd̄ acquisitū p̄ ludū talem sit restitu endū et a quo acquisitū ē. Tertio vñz cū non sit restituendū an sit de necessitate salutis pauperib; erogādū, vel de honestate illi. Q̄ autē sit peccatum patet ex h̄, q̄, pbibet p̄ legē canonicā et civili. vt. ff. de aleato, p̄ totū, in auten, de san, epi, §. interdicim⁹, et ex de vi, et ho, cle, cleri, vñb; dicit q̄ clericis ad aleas vel rapilos nō ludant nec hmōi ludis intersint. Et q̄uis, et loquaf de clericis, etiā et laicis, pbibet. vñb; ibi vacat argumentū a dñio sensu. Et h̄ q̄ alibi nō solū clericis sed etiā laicis, pbibet. vt di, xix, c. i. vñb; dicitur. Ep̄s aut presbyter aut dyaconus aleē seu ebrietati deseruiens aut desinat aut certe dāuet. Subdyaconus vñb; aut lector, aut cantor silla facies aut desinat aut coio ne priuēt. Siliter et laic⁹, ex canonib; aplorū. ¶ Lū

Et caplū notandū p̄mo q̄ ludus aleē fmi guil. intelligit ois ludus q̄ inveniuntur fortune, ut ludus castilloz. Et id ē videt de caris vel halib; q̄s sit ibi aliquā industrie p̄ncipaliē nō ē fortune. Ludus autē seachoz nō est fortune sed industrie, et ob recreatione inuenit. Unū no prohibit̄ vñm rich, nec etiā clericis fmi lau. Ludus etiā pili nō ē fortune sed exercitij. Nota secunda q̄ lud⁹ aleē ē peccatum mortale fmi ray. qd̄ pbari pōt ex pena. Null⁹ enī debet depōni vel excōicari nisi p̄ mortalī ho vel p̄sumpto, sed ludens ad aleas debet depōni vel excōicari. vñ illū canonē. Ep̄s, ḡ t̄. Qd̄ credo vez q̄ ex cupiditate quis ludit, s. p̄ncipa liter mor⁹ nō ob recreationē, sed ad acquirēndū et q̄ nobilitē p̄ ludū. Nā ludere qd̄ modicū ut pueri faciūt vel ob recreationē et moderate nō videt mortale. Unū ff. de aleo. l, si, dicat, q̄ in cōuiuto vescēdi cā ponit in ea rē familiē ludere p̄mittit. Et h̄ etiā videt inuuere text⁹, c. illū ex mō loquēdi. Dicit enī deseruēs, allud denotat frequentiā. i. valde et frequenter dedit⁹ ludorū qd̄ sit cōiter ex cupiditate. Et q̄uis guil, dicat q̄ tūc est mortale qñ du cīk in cōsuetudinē, istud de se nō videt vez, q̄ consuetudo etiā aggrauat peccatum non tū mutat spēm peccati vel gen⁹ vt de veniali fiat mortale fmi. b. tho, sicut etiā vitium ebrietatis cui ludus equiparat in pena etiā p̄ semel cōmissum aduertēt̄ est morale, sed frequentē hoc faciens videt hoc agere excupiditatē. Nō tertio q̄ illā penam non sustinebit̄ sez depositiōis vel excōicatiōis nisi ducat h̄ in cōsuetudinē vñ ray. Imo etiā sit assuerit⁹ ad hmōi debet prius admoneri, etiā admonit⁹ nō cessauerit̄ p̄niciēdū illā pena. Necq; enī pro mortali q̄s est excōicādū nō fuerit contumax fmi, b. tho, in. uij. Nota quarto q̄ hodie idē videtur in subdyacono sicut etiā dyacono dicendū q̄ ad penam illā fmi hosti, extra defser, nō ordin, miramur.

Quantum ad secundū. §. III
Nō fmi. b. tho, se, se, q. xxxij, ar, viij. q̄ in tribū casib; te net̄ q̄s restituere qd̄ acq̄sunt p̄ ludum ex iure diuino ita q̄nō debet pauperib; erogari sed restitui nisi cuj neicirent̄ vel nō iuuenirent̄ p̄sonē sicut accidit in alijs restitucionib;. Et prim⁹ est cū acq̄rit̄ q̄s ab his qui rē suā alienare nō possunt. Et qui sint illi ray, ponit exempla, ut furiosi, pdigii, minores, ppx, annis, et maxime pupilli, et mēte capti, surdi et muti, et ceci, et q̄ per peruo morbo laborat̄, q̄ et tales rebō suis sup̄esse, et puidere nō possunt, dandi sunt ei tutoris vel curatores, insti, de cura. §. furiosi. Et qd̄ dictū est de pdigis videt intelligendū de his quib; rōe, pdigalitatis dāti sūt eis curatores a iudice et nō de alijs. Servi etiā cū quicquid hñt sit dñioz alienare nō possunt. Sed et religiosi siqua haberent ad vñsum suū vel p̄ administrationem, illa tamē donare vel alienare nō possunt illicite, vt in ludis, vñb; q̄ eis vinceret̄ etiā prelatis ad restitucionem tenerent̄ monasterij vel prelatis. Clerici cōtūm ad res ecclesie cū pauperum sint, xvi. q. i., quoniam, alienare illicite non possunt vt in ludis. Filii familie qui emancipati non sunt a patre alienare non possunt per ludum vel alios modos nisi peculium castrense vel quasi castrense, in quo vt

Capitulum .XXIII.

dñi et censent. Et qd sit peculium castrē vel quasi vide supra. Silliter et uxores si nō habent parafemalia alienare nō possunt. Qui ergo acqrit ab his p lus dū restituere tenet tutoribz vel curatrizibz vel platis au dñis eoz, b̄m tho, ray, pe, de pal, et alios nisi forte sit qd modicū de q presumi posset q eoz superiores ut patres tutores et huiusmodi nō curarēt. Secundus casus ē cum acqrit et fraudes, puta vredo falsis taxillis vel alio mō decipiendo. Nā hoc restituendū est ei qui amisit vel hñti curaz ei, reputat enī hoc ut furtū, ar, ad b, iiii, q, v, non sane, in s, b̄m tho, et ray. Tertius est cū quis attraxit aliquē ad ludū p ym vel nimia importunitatē siue in principio ludis siue in medio cū aliis vellet dimittere et nō sinit, tūc etiā tenet restituere b̄m tho, et ray, qui ad hoc inducit, c, nō sane. Quartus casus est qn, s, ludis voluntariū cum voluntario ex cupiditate nō per fraudem et vincit ab eo qui alienarenō pōt suas res. Sed ubi viuis legibus imperialibz vel municipalibz prohibentibz huiusmodi ludū et mandantibz posse fieri repetitionē amissoz in ludo, vt, ff, de alea, l, s, nec hñoi leges sunt p dissuetudinē abrogate qd ad restitutionē, et tunc circa hoc sunt varie opiniones. Aliqui enī dicunt qd tenet restituere sic acquisitū p ludum si videlz per siam iudicis ad hoc fuerit artat seu condēnat, als nō tenetur, et rō est, qz talis restitutio est pcepta in pena lucrantū ex tali lucro. Nec iura qd de hoc loquuntur dicunt qd talis teneat ipso iure sed qd possit repeli. Qn qd enī licite pōt retinere aliquid anteqz qd sententiā uidicis reddere cōpellat, quod tñ per siam iustelataz reddere necesse ē, sicut pater de penis alioz iuriū. Et addit pc, de pal, in, iiii, ad b̄g qd talis retinere non pōt sed dz pauperibz erogare qn siam iudicis, et tñ nō tenebit si in iudicio reperat, si pōt, pbare erogationez factā pauperibz, sed p̄ siam oportet qd restituat, nec sufficeret pauperibz erogare. Alij dicunt simplicitē et indistincte nō esse restituendū, sed de necessitate pauperibz erogandum. Et hoc b̄m placen, et hugo. Illigat pro rōne, cum turpitudo vertif ex parte vtriusq, melior ē conditio possidentis, ff, de condi, ob turcau, l, iiii, et iiii. Sed azo dicit b̄ forte habere locū cuz dedi aliquid vt turpe qd faceres. Hec si dedi b̄hendo ubi lex h̄ctū phibet h̄rum est, vt, l, de agri et celsi, l, quēadmodū. Et idē dicit hosti. Tertij dicit qd talis iure durāte sic acquisitū ē simplē restituēduz ei a qd acquisitū ē ex iure positivo, qz iura phibent nō soluz ludū, sed et acquisitiōez p ipm. Et maleficii possessor dicit qd legū iura mercat, l, de agri, et celsi, l, quēadmodū. Hec ē opio azo, et glo, sup, c, ep̄s, di, r̄ff, et, c, clericis, q, de vi, et ho, cle. Et hosti, dicit qd vere oēs doctores hoc seniūr. Hāc opinionē firmat et sequit, b, tho, vbi, s, et in, iiii, sentē, di, xv. Et rich, in, iiii, s, qd est restituendū ab illis qd sunt talibz legibz astricti eis et quibz acquisitū ē, si sciunt durante talis iure in suo roboze et nō abrogato p dissuetudinē, et b̄ nisi qd lucras fuerit ab eo qd enī attraxit ad ludū in qd casu nō tenet illi restituere qui amisit, sed erogare pauperibus. Idē ray. Quartus dicit vniū salē restitutionē fieri, s, etiā in locis vbi boles nō subiectū legibz ipse, r̄libz. Et rōem assignat, qz scz talis restitutio in iure

canonico implicitē ē posita. Nā leges imperiales nō contrarias diuino iuri, aut p h̄iam rōnabilē h̄suetudinē approbatas obseruandas esse iura canonica decretuerū, vt p̄z dī, x, de caplis, et in alijs, c. Sed ius imperiale phibet talē acquisitionē, ergo r̄c. Sed ad b̄ possit responderi qd quis ius canonici firmet iura ciuilia iuri diuino vel canonico non contraria, nō tñ extendit obligationē illoz iuriū ad eos qd eis nō sunt subiecti de iure vel antiqua cōsuetudine. Nec etiam ita firmat qd possint per cōsuetudinē abrogari, sicut ius canonici. Aliqñ etiam abrogat, vt dī, iiii, c, statuum, cum, q, se. Unde hac opinione omissa magis placet et opinio, b, tho, supradicta.

Quantum ad tertium § III

scz cū quis lucrat in huiusmodi ludis cū voluntario valente alienare et sine fraude, et qui legibz imperialibus nō sunt astricti vel alijs municipalibus parisor mister prohibentibz huiusmodi ludū, vel si sunt huiusmodi legibz astricti, tñ sunt p dissuetudinē abrogate qd ad factū restitutiois qd agendū de tali lucro. Littera hoc due sunt opiniones. Aliqui enim dicunt illud pauperibz erogandū de necessitate et nō possiblē rerūnere. Alij vo dicunt hoc de honestate p̄slīq nō de necessitate fiendū. Et qz quis prima opinio sit securior, et sō poti p̄slēndā, non tñ videt de necessitate imponenda vt ppter hoc denegat absolutio nolenti b̄ face, qz nō credit sibi necessariū esse ad salutem, et hec sc̄iunt dicta doc. Nā, b, tho, et rich, in, iiii, nil dicunt de erogatiōe pauperibus siēda qd ad eos qd nō sunt astricti legibz imperialibus, vel etiā cū essent p dissuetudinē abrogate. Et io, an, et io, cal, sup, ca, clericis, de vi, et ho, cle, dicunt tutū esse talia pauperibz erogare, nō tñ dicunt fore necessariū. Idem monal, et ascā, et alex, an, gli, fran, de zamb, dicunt posse defendi tale opinionez scz qd non teneat omnino talia pauperibz erogare, qz cōsuetudo potuit dñiū perdēns in vincentē trans̄ferre. Jo, de imol, ista allegat et n̄ reprobat. Ray, etiā in sūma sua dicit, qd multi sapientes dixerūt acq̄sita per ludos aleē nō restituēda sed pauperibz erogāsda, tñ modo sic seruat qd nec ad erogandū pauperibz sunt cogēdi sed fieri pōt de huiusmodi elemosina vt de acq̄sito p meretrīū, qd vtrīq consulit nō imperatur. Pe, de pal, in, iiii, dicit aliquos tenere qd qd nō est locupletior ampli⁹ non tenet qui, s, pdidit qd per lucrū fuerat lucra⁹ phibitū lege humana, qz talis nō erat obligat⁹ pauperibz rōne alicui⁹ recepti ab eis vel cōmissi in eos. Igī ne pareat via ludis et turpibus lucris in huiusmodi casu consulendū ē et persuadendum ad erogandū pauperibz, et precipue qd ad illud qd remanet in lucro vltra pdita in eo, et alia saltim paulatim et p interualla tempoz nō tñ cogenitus, et multo mun̄ hoc pdicandū, sed qd pauperibus sit erogandū. De acq̄sito p tornamētū dicit richar, in, iiii, qd nō tenet quis restituere, qz ecclia etiā phibet tornamētū nō tñ acquisitionē p ipm. Un d̄z pauperibus erogat, de cōsilio tñ magis qd ex precepto.

De ludo aleē per modū .§. V

dū pdicatōis p̄sidiuci illō p̄s, r̄ff. Haudiq̄ iustū patōz

¶ Titulus Primus

multorum cōmoratiū in circūitu. Cōmorant in circūitu
nō solum hominū astantiū lusores firmi ipsi manen-
tes. sed ex ipso actu ludi. Sit enim ibi quasi circūitus
cū sit quidā discursus p̄sciendi et resumendi eisdem
taxillis. et tūc finit vñus lud⁹ quando pūcta illa ex
ipsis iactatis apparet q̄ primo visa sunt. Sicut enī
figura circularis finit cū ad primū punctū a quo in
choata est post discursum quendā redditur. sit etiam
circūitus quidā in lucro ipsi⁹ dum qđ vñus amittit
ali⁹ vincit. et post discursum plurimū. qui p̄mo amissit
qđ perdidit. reuincit. gaudet cū vincit. tristatur
cū perdit. Et iter⁹ letat cū vincit. Et ap̄edicit cō/
morant. Non enī contenti sunt per horā morari in lu-
do sed cōmorant totaliter. cōmorant tota die. et quod
peī est toto tēpore vite sue. Qui enī huic assuectū di-
mittere nesciunt. Bñ ergo dicit ps de b. Audiuī vi-
tuperationē r̄c. Ubi tria notari p̄nt de hoc vitio.
Primo q̄ est in mūdo abominabile. ibi. Audiuī vi-
tuperationē.
Scđo q̄ est in seipso inseparabile. ibi. cōmorantiū.
Tertio q̄ est dyabolo associabile. ibi. circūitu.

Quantum ad primū. §. VI.

Non est quasi aliquid virtutum quod reddat homines ita infames et abominabiles sicut ludus. Nullus confidit de lusore, nec vult eum in socium alicuius artis, qui semper habet timorem ne furares sibi ut posset ludere. Tales ergo lusores et virtuperant ex suis pessimis moribus christianitate et virtuperant ab hominibus. Et hoc propter multa scelera enormia quae reperiuntur in ludo et ex ludo. Vere virtuperabilis est lusor et stultus cum vilissime servituti se subiectus, dum taxillum quasi deum suum constituit, et ad hanc astringens sevit faciat quod ille iussit. Si videris inde Sen. murere velle dinari alii muri, non quod tenes risum, quanto magis ridiculum est quoniam os caninum dominatur horum. Nam de ossibus canis sunt taxilli, quos os est minoris valoris et conditionis quam per mus dominatus homini. Sed et lusor largitur ad preceptum taxilli quod non largitur ad preceptum dei, et plus etiam quam fuerit. Beatus martinus largitur ad consilium dei, quod non solum dat medietatem clamidis sed etiam tunicam, corrigias et camisiam, ad mandatum taxilli et nudus sequitur dominum suum mundum vel dyabolum, et quod peccatum est quod cum debet abnegare deum illum, sed taxillum postquam cognovit et cepit est malitia eius, postquam ecce contra abnegat deum vero virtuperabiliter quod ei non nocuit sed ois bona fecit et vindicat se de eo quod est absque culpa. O quanto virtus virtuperandi est quod manibus suis se perdit quemadmodum filius manibus crucis affixus acquisivit. Unde bene, in persona Christi loquens ait lusori. Ego te acquisivi manibus crucis affixis, et tu consumis te manibus decessus dedicatis. Unde maxima ingratitudo. Ut enim dare actum in quo concurrebat tot mala quod ex ludo. Quod enim in taxillis sunt pucta tot scelera ex eo procedunt vnum grauius altero, et ideo non mirum si virtuperant a deo et rotundum ludum. Nam primum peccatum quasi punctum punctum sive ne quo nunc reperiuntur ludus est amissio ipsius. Et quis istud multis leue videat tamen sapientibus etiam ethnicis grave reputat. Unde Sen. Nulla maior iactura quam tenebris amissio, nam recuperari non potest. O quanto poterunt reddere rationem deo deinceps qui toto die et aliquan-

do etiā nocte adiungūt, circa ludū imorant. Omne temp⁹ tibi impensum requireſ a te qualiter sit expen ſum, inquit Bern⁹. Et nō ſolum amittit ipſi ludentes temp⁹ ſed et alios amittere faciūt qui, ſi talia aspiciuntur. Nec enī tales ſunt ſine petrō. Et ex hoc dimittunt diuina et alia spiritualia opera. Et qđ interim cogitantiſ inutile dicif. **S**ecundūm viciū procedēs ex ludo eſt blaſphemia. In nullo exercitio ita frequenter blaſphemat deus et tota curia celeſtis. Qđ viciū nō ſolum eſt mortale ſed valde graue, adeo qđ dñs in lege ſua mandauit. Quicqđ blaſphemauerit nomē dñi morte moriat. Et corp⁹ quidem morte corporali, anima aut̄ morte niſi penituerit infernali. Et aliqui terribilia iudicia facit de⁹ cōtra tales. Aliquā etiam oculi taliū ceciderunt ſup mensam luſoriam. Aliquā vero ſunt fortiæ a demonibus. Aliquando os inuersiū eſt horribiliter et hmōi, z m̄ vi ipſe ait, Nomen meu⁹ iugiter blaſphemat. **T**ertiū eſt contumelia. Ita z cōtumelias ſibi uice dicunt. Et qđ iſta et multa alia mala ibi ſunt ppter quod a legibus puniunt et prohibent ludi. Rectores qui iſta diſſimilant et nō puniunt. Qđtum in eis eſt grauiter offendit. Nā vt dieſ di, p. xiiij. Negligere quippe cum poſſis perturbare gueſos nihil aliud eſt ſouere. Et premitiſ ibi, error cui nō resistit, approbat. **Q**uartū eſt diſſipatio ſubſtantie temporalis, vñ merito figuraſ p adolescentiorem illum pdigū qui recedēs a domo paterna diſſipauit ſubſtantia ſuam. **L**u, xv, frequentē videm⁹ hoc contingeret qđ inuenies emācipati vel defuncti parētib⁹, et aliqui etiā viuentib⁹ magnas diuinitas parentū p ludū cito coſumunt, et ad magnā miſeriā deueniunt. Nā ſi aliquando vincūt partē acquisitorū p ludum dant eis qui mutuant mēſam luſoriaz et taſilloz vel ſocys ludi, partē expēdūt in tabernis et luxurijs et coiuuijjs. Et cōter oēs luſores i processu temporis dicunt ſe plus amissiſſe qđ acquisiuiſſe. Sed et ea que vincūt ſibi retinere nō poſſunt, ſed vel restituere vel pauperib⁹ dare. Hui⁹ aut̄ declaratiōne vide hic ſup̄ imediate. **Q**uintū eſt ecclie contemp⁹ ſeu, inobedientia. Nā ecclie phibet ludū alearum, nō ſolum clericiſ ſed etiā laicis, adeo qđ niſi correct⁹ ſe emenda uerit debeat excoicari, vt habeſ di, xxv. ep̄s. Et etiā pius civile, vt, ff. de alea, p totum. Et pōt dici lud⁹ aleo oīs ludus qui innitiſ ſorte principaliter etiam ſi fiat ibi aliquid de induſtria, ſicut ludus taſilloz, cartarū, et alia hmōi. Dicit aut̄ christus Luce, x. Qui vos ſpernit, ſi prelatos ecclie in ſuis ordinatiōib⁹ me ſpernit. **S**extū eſt furtū. Nā qui ſunt dedit luſido cum nō habent ad ludendum furant, vel a parētib⁹ occulta accipiendo et furtū eſt, vel a viciniſ vel a magiſtriſ ſi in exercitib⁹ ſunt artiū mechanicarum ludendo autem ſi perdiſ tenenſ restituere furata qđ uia amiserint. Si vincūt augent furtum, vnde et furata tenenſ restituere a quibus accepérunt, et lucrata p ludum ab hiſ qui nō poſſunt alienare vt filiūſ ſamilias et alie certe persone, et furata restituere tenentur hiſ qui habent curam eorum. Non furtum facies inquit domin⁹, qđ talis dignus eſt ſuſpēdīo. **Septimus** eſt gula criminalis, Qui enim vincūnt ſicut

Capitulum .XXIII.

male acquisierunt pecuniam. ita male expendunt. qd
vadunt ad tabernas vel faciūt cōiuia. et in vicio gu
le plurima consumunt et in crapulis. Sed socii et fā
milie et uxores lusorū nō nisi cū mala conscientia pos
sunt comedere et bibere et vestire de acquīsitis qd ludū
cū debeant restituī vel pauperib⁹ erogari. Attēndite
vobis a crapula et ebrietate. ait xp̄s Lu. xxi. Octa
num ē homicidū. Nā lusores aliqui de verbis veni
unt ad verbera. de verberib⁹ ad vulnera. de vulneri
bus ad homicidia. De multis etiā diebus nris au
diū est qd occisi sunt in ludis. Sed qui effuderit san
guinē humanū effundet sanguis illi⁹. vt dicit Ben.
lx. Talis enī cap⁹ a iudice occidit et ipse. vel etiam a
sanguineis illi⁹ vindictā de hoc faciēt qd quis ma
le. qd mībi vindictā et ego retribuā ait dñs. Tere ma
ledicta res ludus vñ rancū scelus orit. Nonū ē in
vidētia finalis. Nā qd p̄dit cū videt bursā suā vacuā
et ei⁹ qui sibi vicit plenā et alioz etiam ludētū suidet
de pecunia illi⁹ tanta et cupit qd ipsam pdat. Lū etiā
videt vīcinos vel alios abundare diuitiis inuidet et
dolet qd ipse non habeat qd ludere possit. Sed suā gā
mīs inq̄ basilius inuidiam que pign⁹ est gehenne
Job. v. dicit. Parvūlū occidit inuidia. Decimū ē
caristia rex que sequitur in domo sua. Nā modo de
scit panis. modo vīnū. modo lec⁹. modo vestimen
tum vīori que pignorat vel ludat. Inde querit vīcor
et familia trascit. Ipse maledicit se et alios. et sequunt
multa mala. Et sic illa patet vel quies pōt esse in do
mo illa. Nō est patētū. dicit dñs Esa. xviiij. Undecimū ē laudatio mala. Nam qui vicit laudat
se de malo. et alioz de eo qd decipiat sociū et ipsenō p
pendat. laudat etiā a mundanis rāc̄ strēnuus lusor
et bon⁹ magister. Sed ḥp̄iaua et bestialis ista laus.
cū se laudat de re diabolica. Laudat p̄tor in deside
rijs ale sue inq̄ ps̄. S̄ ex hoc vt subdit. Exacerba
vit dñm peccator. i. puocauit ad irā cōtra se ad puni
endū scipsum. Duodecimū est mēdaciū. Qd quot
mendacia dicunt ibi a ludētib⁹ et ab aspicientib⁹
Sed vt dicit amb. Dēs qui dicit mendacium filij
sunt dyaboli. ccij. q. v. caute. Et qd per mendaciū
acquirit cū ibi sic frāus restituere tenet. et vt eis magis
credat mendacium addunt iuramentū et fit periūrū
qd est semper mortale et grauissimum peccatum cū sit
aduerteat in ludo sue extra ludū fīn tho. in summa.
Tertium decimū est neglectus. Nā lusores p̄ter hoc
vt habeant magis temp⁹ ad ludendū negligunt di
uina. et nūssas et vesperas. oratiōes et predicationes.
nisi forte orient ut dē faciat eos vincere. Sed nescit
divina iusticia patrocinū dare facinorū seu criminis
bus. vt dicit criso⁹. Negligūt festa seruare. qd in illis
permaxime ludunt. et plura peccata et grauiora com
mittunt qd si terrā colerent qd est festa violare. Opus
seruite nō facietis in eo Ezo. xx. Peccatū ē opus ma
gime seruile. Quartū decimū est odium. Nā odi
unt eos qd eis vīcunt. aliqui odiūt scipos se aliquan
do verberantes. odiūt quod pēt est deum qd non fa
cit eos vincere. Et intantū insurgit odiū vt quod nō
possunt scelesti boies facere in psona sua. et in figuris
faciūt p̄cutientes. expūtes et huiusmodi. Sed deus
ostēdit super hoc plures magna miracula. qd debu

iusmodi figuris aliquādo efficiat sanguis. aliquando
tales a demoniis arrepti sūt et horribilē vexati. Odi
unt et boles reprehēdentes eos de fato scelere. iuxta
illud. Odo habuerūt loquētē. Et ps̄. Posuerūt ad
uersum me odiū pro dilectione mea. Quintū
cū ē participatio sceleris. Istud enī p̄tm a mulē
participat. Nā qui donat eis pecunias ad ludendū
et parte lucri. vīcī mortaliter peccant. et tenent de eo
qd puenit ad eos qui mutuant eis etiā sine parte lu
cri malefaciunt. et si nūq̄ rehabēt ligē iuste merentur
cū sint causa mali. Qui aspiciunt ludentes non sūne
imunes a peccatis multis curiositas et vanitas.
Sed et parētes qui nō castigant filios ludētes graue
ter peccant. Digni sunt morte nō soluz qui faciūt sed
etiam qui cōsentīt facientibus. Ro. i. Qui mutuāc
tarillos vel qd in domo ad ludendū locum prestāt p
ticipes etiam sunt mali. Sextū decimū est questio
litigiosa seu cōtentiosa verbalis. dum. s. vñ dicit sua
puncta apparuisse. ali⁹ negat. vñ dicit vnum. ali⁹
contrariū. et ex cōtentione insurgit contumelie et vec
ba inordinata. Lōra verbosos nō p̄tendere verbis
ait catho. Multū ergo qlibet debet sibi cauere a cō
tentione que producūt tot mala. Decimū septi
mū est rapina. Aliquādo enī quasi violenter trahit
vīnus aliū ad ludū vel volentez recedere in uitū tener
vel falsos tarillos submittit. et tūc est rāc̄ rapina et re
stituere tenet qd sic acquisiuit ei cui vicit fīn legē oēs
diuinā et mūdanā. sed cōter hoc accidit qui vna die
vincit alia die perdit. vt merito possit de eo dici. ve qd
predaris. nonne et tu p̄daberis ipse. q. d. sic. Et tamē
qui sic attraxit inuitū vel sic decepit. nō est restituens
dum quod p̄didit. sed pauperib⁹ erogandū. Des
cūmū octauū est scandalū. Nā hoc videt vītū infectū
vīnum. Lū enī quis videt alium ludere vībi nihil cogē
tabat de ludo inclinat ad simile. Et p̄cipue cum fili⁹
sint inclinati et apti ad imitandū mores parentū vi
dendo patrē ludere. blasphemare. clamare et alia ma
la facere qui p̄ducit ludū. sine freno ad talia assūscit
et sic scandalizat filios et alios suo exemplo ludendo.
Sed dicit xp̄s Mat. xvij. Qui scādalizauerit vītū
de pusillis istis qui in me credūt expedit ei. si melius
est ei vt suspendat mola astinaria in collo ei⁹ et demer
gat in p̄fundū maris. Decimū nonū est tristitia
que in eo est tāra si p̄dit qd nil boni liber ei agere. qd
imo aliqui intrāt desperationē et occidūt scipos. Tri
sticā etiam non modicā afferunt oībus diligētib⁹
eos d̄ actu ita turpi et periculoso ale et corpori infami
corā deo et mō. Et dicit aug⁹. de pe. di. v. c. i. qd pe
cator reuertis ad penitētā inter cetera. Debet hoc de
fere de tristitia magna quā dedit bonis de suis ma
lis operib⁹. Vigesimū est vīsura maxima. Si enim
quis p̄o centū que exponit mutuo recipiendo. et. vel
v. p̄o. c. dicit vīsura. qd dicendum ē de eo qui po
nit se ad ludum cū decem florenis. et in eadem die la
crabis per ludū centū florenos. certe videt maxima
vīsura. vnde et pro se retinere non potest. sed vel resti
tuere in certis casib⁹. vel pauperib⁹ erogare in alijs
Si autē perdit sibi imputet et sue favitati. Vīsura
rius dicit Criso⁹. super omnes est maledictus.

Vigesimū p̄mū est ch̄ristianus vītū operatio.

Titulus Primus

Contra illud qđ ait apls. qđ. Cor. vi. Nō vituperet ministerū nřm. i. seruitū qđ seruum p̄pō. Sed p̄ lus dū seruitur diabolo. Sicut enī de⁹ inuenit. xxi. lras. primo. nā alie postea sunt supaddite. ad cōponendā biblā ybi est ois sapientia reuelata. Ita inuenit dia bolus taxillū biblā suā ybi posuit. xxi. pūcta tanq̄ lras suas nigras ybi in ysu cl⁹ reperitur ois malicia p̄tū. Qđ enī est malū qđ inde nō sequaf. Nō deficit ibi qđ est sūme abominabile. s. sodomia. Nā adole scētū miseri vt hēantad ludendū assentiūt oī turpi tudini dantib⁹ eis pecunias. p̄ ludo. Nō ḡ debet di c̄christian⁹ qui dedu⁹ est ludo cū vituperet nomen christi.

Quantū ad secundū. §.VII.

sc̄z qđ est inseparabile tale virtū ab hoīe. noīat ex b̄ qđ dicit. cōmorantū. Nō enim tales transēt sicut faciunt electi transētes de terrena ad celestia. euntes de virtute in virtute. qđ sursum sunt querētes. sed qđ sunt sup terrā querēt cōmorates in terrenis. i. sil corde et ore et ope morates in eis. Lordē quidē. iux illud ps. Oculos suos statuerūt declinare in terrā p̄ cordis. s. inextinguibile desideriū et sitim. Ore insup. iux illud Elsa. xix. De terra ē de terra loquī. Et Joh. i. Qui de terra ē de terra loquitur. Spere aut̄. qđ oīa faciūt ve ditenſ sustinentes multa pericula et labores. vt in eis illud verificet ps. Tabelcere fecisti sicut araneā aīaz ei⁹. fecisti tu de⁹. i. pmisisti aīam auari. ex qua auaria pcedit ludus. tabescere. i. deficit. sicut aranea qđ se euiscerat ad faciendū telas quib⁹ capiat muscas. Hic auar⁹ et lusor cōsumit se ad excogitādū malicias et operandū quo possit alios decipere et sibi acq̄rere. Nec mīz si lusor cōmorat in virtū nō recedes ab eo. Mā s̄m p̄b̄m in li. ethicōz. ex multis actib⁹ vitiōsis sicut et virtuosis generat⁹ habit⁹ qui ē de diffīcili mobili a subiecto. et generatus habit⁹ adhuc et iteratis actib⁹ dilataf et firmat⁹ magis et dilataf⁹ habit⁹ in ei⁹ actib⁹ magis ac magis delectat. et delectatio perficit op̄. Sic lusor frequētā ludos ira delectat in eo. vt tota q̄li suam felicitatē videat ibi ponere. Et qz̄ ita tudo est q̄li altera natura. sicut naturalia tolli nō p̄nt ita que in p̄suetudinem ducat ut ludi. vix p̄nt hoīes auelli ab hmōi quantūcūq̄ perpēdat ex huīsmodi vituperari et plumi. Consuetudo aut̄ in malū nō minuit peccatiū sed auget. vt dicit. xxiiij. q. i. pudenda. Tāto enī sunt grauiora peccata q̄āto aīam infelice diuti⁹ detinet alligata. ex de consue. c. si. Et rō ē s̄m tho. p̄mia se. et alios doctores. qz̄ cū peccatiū consistat in voluntate. q̄āto quis cū voluntate magis effrena ta et firmata in malo peccat. tāto graui⁹ peccat in eo de genere peccati. Sed ludens cōter et p̄suetudine vt faciūt lusores sunt effrenatissimi et firmatissimi in auaricia et alijs malis que comitans ludo vñ graui⁹ simē peccant. Et his demū euenerit qđ ps. imprecaſ dices. fiat cōmoratio eoz̄ deserta. et in tabernaculis eoz̄ non sit qđ inhabiter. Cōmoratio lusor est in bas raterie loco. sed illa ē deserta ab hoībus. i. rōne vrenti bus. Nā nullus qđ sit bon⁹ ciuīs vel rōnalis persona ibi cōuersat. verecundare cōmū ibi videri. Solū bestie ibi sunt. i. bestialiter viuentes sicut bestie habitat

libent in deserto. Cōmoratio etiā ybi habitant. s. in domo sit deserta. Bene hoc sciūt paupcule vpores ta liū et familiē. qz̄ tales vt habeat ad ludendū expoliāt domū vestimentis et vrentib⁹ et oībus bonis vt nō sit qđ inhabitat ibi possit. Mirabile ē et horribile cō siderare qđ sit istud virtū inseparabile ab hoīe cum ē in eo habituatus. Et ideo caueat sibi quisq; ne talibus misceat. Unū inq̄t. Uidi vituperationē multoz̄ comorantū ysq; ad mortētoto tpe morantū in hmōi.

Quantum ad tertium. §.VIII.

facit illud virtū associari demonijs. qđ innuit cū dicitur. in circūtu. O p̄ dyaboli est circūtu. Unū Pet⁹ in p̄ma cano. c. v. inq̄t. Aduersari⁹ vester dyabolus tāz̄ leo rugiēs circūt. Sicut ergo lusores reperiunt se in via dyaboli qđ est circūtus. ita et in termino cuī eo. s. in inferno. Unde Elsa. lxv. Qui ponitis fortune mensam et libatis sup eā. ppter ea dinumeraboyos in gladio. Ponut mensam fortune qđ ludūt exponentes se fortune siue p̄ taxillos ludendo siue per cartas. Et isti seriunt gladio dīne vltiois in inferno. Unū in caratis siue naib⁹ sunt figure non solum baculoz̄. Denerioz̄. cupparū. sed et gladioz̄. ad innuēdū qđ ex ludo sequunt cupiditates. potatorēs vsq; ad ebrietatē. verberationes et vulnera. et demū gladi⁹ mortis erue. Dicūt in bonis dies suos. inq̄t Job. xci. Et in pūcto. ad inferna descendūt. Uidēt lusorib⁹ bona et magna bona ista tpalia comedere. bibere p̄ ludos acq̄rere. et iste est circūtus vite eoz̄. sed in pūcto ad inferna descendūt. Ipsi querūt decipere alios in puncto taxilli et dyabol⁹ decipit eos in pūcto tpis. qđ expectat ad penitēdū sed eis deficit. Unū et puerib⁹ dicūt. Pro uno punto pde martino la cappa. et ibi in inferno faciunt circūtū cum dyabolo. quē dicit ipse Job. xxiiij. Transibunt ab aquis niūi ad calorēniū. et conuerso intelligendū est a calore intenso ad frig⁹ niūi.

Queritur quid iuris. §.IX.

cum altricantib⁹ duob⁹. puta petro et martino super aliquo rei euentu preterito vel futuro. puta morte aliū cuius pncipis. vñ. vt petrus afferit mortuū tale dominiū. vel venturū talem pncipem ad talem ciuitatem in fra certū temp⁹. qđ si sec⁹ fuerit obligat se martin⁹ noī daturum centū. ita tñ qđ si ita est vt afferuit martin⁹ tñ qđ tenebat. Rīuz viceversa teneat dare petro centū. vel min⁹ s̄m cōventionē ad inuicē factam. vt rīuz tale lucrū sit licitū. Rī. non. sed turpe lucrū dici pot̄ pcedens et auaricia et nulli deseruiens utilitati. s. vanitati et pdigalitati. Nō tñ restituere oportet de necesse. sed pauperib⁹ ergandum vt audiūt a peritis. Et hoc magis ex cōsilio qđ ex p̄cep̄o. ar. xiiij. q. v. ca. nō sanc. t. c. qui habetis. Et videb̄ habere silūrūdines aliquam ad ludū qđtū ad futurū euentum. Nulla enī lex mandat restitucionē in huiusmodi. et si lex diuina et naturalis prohibeat omnē actū auaricie et illici te acquisitionis. vt meretricij et torneamenti et hmōi.

De acquisito per mere. §.X.

tricū quod p̄tinet ad turpelucrū sciendū est s̄m be tū tho. se. se. q. xxij. et Rich. iii. iij. et Pe. d. pal. in. iiiij.

Capitulū .XXIII.

2 glo. sumaria, p. 111. q. v. in p. n. q. nō dī restituere sed pot de eo sien elemosina. et p. sulendū ē illud pauperibus erogari nō tñ tenet de nō cōte, qz ersi lex diuina vñ canonica phibeat actū p. quē lucrat, nō tñ ipsam acceptionē vel dationē. Qd autē ecclesia phibeat recipi oblationes talium et in veteri lege intelligit b. de oblationibus ad altare, qd sit in detestationē criminis ut illa magis erubescat et desistat, et ne ecclia videat approbare talia sclera. Et idē dicēdū dī acquisiſi p. incubis tñ et sodomiā et adulteriū eadez rōne, tñ q. sume oia iura detestant̄ sodomiā. iō magis inducendū ad dādū illud pauperib. Quidā tñ dicūt q. acquisitioni per adulteriū ē dandū ei in cia? iniurias ē factu. s. viro cū ipse ē innocēs, sed occulto mō dandū ē ei ne ei īnoſtelat adulteriū, vel nisi etiā ecōtraypori fidē fregisset tūc enī pauperib. ē erogandū. Sed videt idē dicendū qd de alijs turpibus lucris, s. meretricio et hmōl. Si qd tñ vel si qua accepissent aliq. bona in nobili quantitate ab his q. alienare non pnt. s. a religiosis, seruis, pupillis, et clericis q. ad bona ecclastica, restitue retenenf his q. hñt curā de eis vel eccl̄s vel monasterijs eoz. Que etiā in hmōl turpitudine vt cōtingit p. fraudes et sportunas extorsiones babuissent teneatur restituere ei a q. habuisse etiā laico vel hñti curam ei? si nō est sui iuris, ar. p. 111. q. vi. c. si res.

De faciētibus vel ven §. XI

dentib gladios, lanceas, balistas, venena et hmōl q. bus boles vel ledunt vel morunt vñz sit licitū corū op̄ vel lucrū. Nō fm̄ ray, distinctionē, pmo q. ad intentionē eoz, scđo q. ad ipsa oga. Quantū ad pri mū sciendū est q. si tales hec faciat vel vñdant ppter b. vñhoies talib abutant, vel si sciencē vñdāt et donet talib q. sc̄iunt vel credat abusuros mortali peccat et grauissime, et oia pctā que occasiōe illaz rerum ab alijs ppterans sibi ipurant et rei sunt apud deū oīm az que ppter b. pereut. xi. q. iiij. c. p. cipie, p. xvij. q. ii. c. si tu abstines, Itē cū sunt coopatores oīm scelaz in de cōmissor, iō debent, p. oībus penā sustinere, ij. q. i. c. notū, in si. Si autē dicāt se habuisse intentionē, qz sc̄i, credebāt alii enīce talia, ppter aliquē licitū vñsum, vel hñs aim indifferentez nibil sūg b. cogitabat, vel ignorabat q. cēt illicitū talia facere vel vñdere, tūc sub distinguendū, qz aut ille res sunt q. ad humānū vñz pnt cīle vñles, ut arma in bello iusto, cultell ad incendū, tūc enī venena apponunt a medi cīs in qbusdā medicinis, vel etiā in colorib aptan dis et hmōl, aut ad nullū vñsum sunt nisi ad pec cāndū, sicut qdā venena mortifera ad nullū bonū vñsum vñtilia. Et in pmo casu nō dico ipm peccare dū modo nō hēat intentionē corrupta ut dictū ē, nū for te ex q̄litate psonae vel tr̄pis cognoscere vel, phabiliter sibi dicaret sc̄ia q. ille nō qritillā rēnisi ad malum ppetrandū, tūc enī nō dī sibi vendere b. talē sc̄iam, p. xvij. q. v. c. de occidēdis, t. v. q. v. non oīs. In scđo autē casu peccat faciēdo vel tenēdo vendēdo vñ alias alienādo res tales. p. xi. q. i. c. i. de p. se, di. v. fucare, ar. de libello famoso quē nō dī quis ostēdere sed destrue re, als peccaret gūter, v. q. i. p. torū, et ē optima. l. ad hoc, ff. de p. bēn, emp. l. q. sepe, vñbi ponit talis regla,

p. flagitiole rei. Lq nullo mō p. additionē alecī rei po test esse vñl vñsi humano, nec emp̄io, nec mandatū nec societas valere pot. Et oia mala q. īnde sequunt̄ pnt isti iūtari, Eōcordat in p̄dicti tho, hosti, et inno-

De balistarijs Nota. §. XII.

q. ars sagittarioz seu exercitiū phibet sub pena exco municationis. ex de sagit. ca. vñco, qd cōter intelligit de bello iūsto et ī catholicos. Nam ī infideles vel etiā fideles in iūsto bello lictū reputat. Nam in bello iūsto nō refert q̄tū atinet ad iusticiā vñz aperte vel et ī iūstis qd pugnet. p. xvij. q. ii. dñs. Et pugnare cū balistis videt esse pugna ex iūstis. Sed q̄tu ad ex coicationis pena tenet cōter doctores q. sit canon ferē de nō late siue siue bellū sit iūstū siue iūstū, L. cōications ep̄las. l. i.

De factoribz et vñ. §. XIII

ditoribz aleaz et capillor, et cartaz seu naiboz, fucorū fertoz, seu coronarū mulierū, capillor, capitis, stāpa, torbo, pannoz, et hmōl ornamētoz, quid iūr. Tidē dicendū de factoribz vel venditoribz aleaz, capillor, cartaz, q. q. vt in pluribz hoīes vtunq̄ his ad p̄ctū mortale, ppter avariciā, iō non videt tales posse excusari a mortali. vñ nec absoluendi nisi talia dimittat, de p. di. v. falsas, t. c. frēs, t. c. negocia. Guīl, etiam dicit q. nō īsecūrū de talib vñtere q̄rū vñsū ē vt sc̄i quenti ad peccatū qd intelligo de mortali, et ē turpe, lucrū. Sed de factoribz vel venditoribz fucor, et alioz ornamentoz videt dicendū q. vñdēdo his de quibz sc̄i vel credit q. vñtā ad prouocandū ad lasciuia est mortale, q. coaperant tali in criminē, ij. q. i. c. notū, Quod tñ nō dī deficii cedere nisi apparcant signa manifesta vt in meretricibz. Nemo enī est iūdicandū īmemor salutis eterne, de p. se, di. i. iubem. Abi autē b. ignorat vel p̄siderat sed solū de vanitate adūtit cū talib possunt mulieres vñ cum peccato et sine pētō, et cū mortali et cū veniali fm̄ intentionē eaz et q̄ntitatē excessus. Et q. īfectio eaz vt in pluribz sit lasciuia vel mortalis supbia aut iānis gloria. duz est dicere et ter merari iūdicare. Qui etiā sit tanq̄ excessus q. faciat mortale difficile est discernere, vñ non videt q. in hū iūsmodi peccat mortali. Min̄ enī īsta facere vt vendere q̄ portare, sed ista portare vel vñ et fuc, qd videt p̄cipue īne ornamēta puocantia ad lasciuiaz de se nō est mortale fm̄, b. tho, se, se, q. clxij. Abi etiā dicit q. q. mulieres licite p̄t̄le ornare, vel vt plenē decennia sui stat⁹, vel aliqd etiā addere vt placeat vñris suis, ideo artifices talium ornamētoz nō peccat in vñsu artis hmōl, nisi forte adinueniēdo aliqua superflua et curiosa. Nec rm̄ hoc faciēdo dicit esse mortale. Sed si dicāt q. querūt alij vñris placere vt in pluribz saltim ad inanē gloria. Dicendū q. inanis gloria ex genere suo ē ventiale fm̄, b. tho, se, se, q. cxvij. Ij. aliqñ possit esse mortale. Persuadēdi sunt igit tales ad dimittendū opera et venditionē talium vanitatum non tamē cogendi per negationem 'absolutionis'. Dubia enim in meliore partem sunt interpretandas, extra de re, iuris, c. estote. De ipso autē vñsu ornatū dices. j. ti. vi.

De arte histriona. §.XIII.

tus. et de factione instrumentorum musicorum et usu eorum. Sciendo fuit, b. tho. se. se. q. ars histrionat. de se non est illigita, q. ordinatur ad recreationem et solaciem hominum exhibendum quod necessarium est vite humanae, sicut sol cibis et cōdimento, dummodo fiat locis ruribus et modis oportunitatis et a personis laicis alii peccatum esset, ut si tempore pueris in loco ecclesie a persona ecclastica, vel cum iniuria dei vel proximi. Quid si fieri cū verbis turpibus vel actibus turpia repūtontibus, vel eis incantationibus et ruris est illicitum et mortale. Et talia exercentes non sunt absoluendi neccōcandi. Et de talibus loquuntur cyprianus in c. p. dilectione, de pse. di. q. et aug. di. lxxvi. q. venerantibus donari, ubi dicit q. dando talibus pecunias pro opere suo est magnum peccatum, q. souens in scelere suo et perire habet turpe lucrum, vñ et pauperibus erogandū de consilio tui, sicut etiam acquisitum per artem mathematicam, i. divinatoriam, vt. xiiij. q. v. c. q. habet, cū. c. seq.

Quantum ad faciem. §.XV.

tes instrumenta musica, cum ypsilon eorum de se sit licitus, ita et formatio et venditio. Potest tamen multipliciter esse peccatum in ysum eorum, ut si ad lasciviam, prouocandam vel nimia complacientiam sensualē, pmaxime autem in diuinis officiis pulsare in organis ballatas et cantiones laicas videlicet magna dei irreverentia. Necita deinde placere clausis populo ad aures quod displaceat deo miscendo carnalia diuinis officiis. Que enim conuenit christi ad beatitudinem. Et si multi non pendunt de cantionibus, aliquid tamen mundani et vani precepiunt, vñ trabunt magis ad carnalia quam ad spiritualia. Et cyprianus dicit, Logitatio carnalis et secularis hominis abscedat, s. t. p. orationis et diuinis officiis, de conse. di. i. q. vii. Utque autem mortale vel veniale sit ipsis viderint quod habet faciem.

De ementibus tem. §.XVI.

pore messum blada et t. p. vnde maz vini et alios fructus ut postea cari vendat in futurum. Dicit canon b. esse turpe lucrum cui sit ob cupiditate non ob necessitate xiiij. q. iij. quicunque. Sed vñ in tractatu suo plenius distinguuntur. Dicit enim q. b. sit aut propter bonum commune, aut propter bonum priuatum. Si propter bonum commune, sicut ioseph emit frumentum t. p. abundanter ut possit pruidere patriae t. p. famis. Huius pli. hoc mercatorum est. Idee ray. Si autem propter priuatum commode tunc tripliciter, q. aut b. sit ex prouidentia timet ne postea habeat in futuris emere si indigerit cum cari erit, et tamen postea cui non indigeat sicut credebat vendidit carius quam emerit sed non cari quam vendit in foro, et b. licet est. Idee ray. et g. i. n. et inno. Et multos fortius si b. facit et pietate, ut. s. ex lucro venditionis inde pruideat pauperibus, dum tamen moderate b. faciat ita q. p. carissimam cōstat non ledat. Secundum potest b. fieri fuit iustitia cōmutativa ut faciat mercatores, et licite p. n. p. opera sua recipere lucrum ut sustentent dummodo non intendat carissimam inducere. Idee dicit g. i. n. et addit maxime si aliud genus negotiorum non nouit, nec alias huius vnde vivat vel sustentet cu. familia sua. Tertio modo fieri potest b. ex auaricia, ita q. vñ. tamen emit de huiusmodi et p. gregat q. po-

stea cōpellunt homines emere ab eo ad placitum suum, et non vendit care ut vult, et isti enormiter peccant h. p. primū et cōtitat, et tales q. virtualia vel alias res, aut etiam monetas emunt ut carissimam inducat, vocat ray, nephas belugas et mortale est fuit guil. Sive a clericis sive a laicis fiat, sed grauius in clericis, Inno, et hosti. dicunt q. qui emunt virtualia et cari vendat t. p. indigentie q. sive emerit nulla utilitate pesata, s. p. p. u. sive psona et familie vel subuentiois pauperum, sed ex cupiditate utique peccat, non tamen tenet huiusmodi lucra restituere certis psonis, sed debent pauperibus erogari fuit ray, vt. xiiij. q. v. qui habet, cū. c. se. Sed b. fuit guil, vñ et ruris est de honestate consiliis non de necessitate, sicut de aliis turpibus lucris dictum est.

Sunt et alia plura. §.XVII.

turpia lucra ut in mittendo vel portando arma vel in gnamina, vel quecumque mercimonia ad terras soldas non subiectas, et tales ultra peccatum turpis lucri incurvant excoicationem cuius absolutio pape reservata, et de b. vide in. xiiij. pte. t. i. i.

Lucrum quod quis. §.XVIII.

Sequitur in seruendo usurando in arte illa, psonera cui est mediator in malis factibus. Miles in seruendo in bello iniusto factum ad stipendium suum. Notarius in faciendo instrumenta usuraria, et breuitate quodcumque lucrum quod quis recipit pro opere quo seruit alij in illicitis. Luterum etiam quod quis facit in operando vel vendendo diebus festiuis vel in ecclesiis vel aliis locis indebitis. Recipiendo etiam pecuniam ob electionem alicuius in aliquam dignitatem temporalem, dicit guil. q. est turpe lucrum, et consulendum quod pauperibus def. q. suis hosti, dicat b. simonia cu.

Lapl. xxij. de inhumanitate,

Orduratio contra misericordiam seu inhumanitas ponitur pro filia auaricie a. b. greg. in li. moral. et ab ysid. za. b. tho. se. se. Et consistit vice in istud in b. q. quis non subuenit primo in necessariis vita cuius potest, quod constat p. cedit ex auaricia ex eo q. amat pl. substantiam regalem quam p. primū suum. Et talis deficit a faciendo elemosinas corporales q. cōtinetur in hoc versu. videlicet, Alisto, poto, cibo, redimo, tego, colligo, cōdo. Loquens p. de subventione p. primū q. quā excludit in vice in istud obdurtationis h. misericordiam, sic ait p. s. cl. Beat. q. intelligit super egenum et pauperem in die mala liberabit eum dominus. Dominus conservet eum et vivificet eum et beatum faciet eum in terra, et non tradat eum in manibus inimicorum eius. Naturale est enim cuilibet appetere beatitudinem et vitare miseriā que est ei contraria. Sed eum p. obdurtatione contra misericordiam efficiat quis miserrimus, q. dānatus. Dicit enim Math. xxv. q. ibi b. s. imiseris cordes in supplicium eternum et p. miserationes, et elemosinas deinceps factas cōsequantur beatitudinem, q. misericordibus dicit Math. xxv. Cenit b. dicti patris mei percipite regnum. Esuriui enim et dedistis mihi manducare tecum. Ideo extirpandum est istud vitium, et elemosina debito modo facienda est ut percepias ad beatitudinem, q. q.

Capitulū .XXIII.

innuit p̄s, dicens. Beatus qui intelligit, vbi tria notantur.
Primum q̄ inhumanitas est eradicanda p̄ rōnabilis elemosine crogatōnē, ibi. Beatus qui intelligit super egenū et pauperem.
Scđm q̄ crudelitas hec est elimināda propter horribilis sententie euasionē, ibi, in dic mala liberabit euz dominus.
Tertium q̄ iniq̄itas hec est effugāda propter presen̄tis vite fructificationē, ibi, dñs cōseruet eum.

Quantum ad primum §.I

ostenditur p̄vitiū hoc est eradicandū, p̄ hoc q̄ cōtra rīū suadetur, s̄ subuenire pauperib⁹. Quō enī p̄t; alii quid efficacius suaderi, q̄ cū ostenditur ex eo beatis tu dinē adipisci. Beat⁹ inq̄t qui intelligit. Contraria ei mutuo se expellunt. Sed non sufficit dare elemosinā, nisi detur debito modo. Unde Eccl. vii. 8. Et facere elemosinā ne despicias, donec inuenias iustū id est teneas eaz q̄usq̄ debite possit erogari. Et h̄not p̄s, cū ait, Beatus qui intelligit, i. cū itellectur ratione p̄vuidet paupib⁹ et egenis. Ordinē nouit rayponē circa hoc distinctionē, dices esse discernendū inter petētes climosinā. Aut petūt quasi ex debito ut predicatorib⁹ et plati. Aut simpliciter pro corpis sustentatione. In primo casu distingue, q̄ aut sūt noti aut non. Si sunt noti et constat eos missos vel p̄stitutos ad prelatū recipiendi sunt, i. Loy. ix. Qui altari d̄seruūt cū altari p̄cipiant. Et non ailiigabis os bovis trituranis r̄c. Si vero sunt incogniti et dubitare in eis tale officiū sit concessum, primo debent examinari an ita sit, q̄r circa maiora maius p̄culū vertitur. Non enī cīm dat p̄spalā sed sp̄ualia accipiant q̄bo vertit p̄iculū magnū, di. cl. quiescam⁹. Possent ei falsa dissimilare ut heretici qui simulat sanctitatē ut cerretant qui multa mēdacia singūt. In scđo casu cū, s. petūt simpliciter pro sustentatiōe cōrgis iterum subdistingue, q̄r aut potes abūdare seu p̄uidere omnibus, aut non. Si omnib⁹ sufficis, omnib⁹ indistincte subuenire debes h̄ntib⁹ indigentia. Innitat nos ad hec exempla abrae et loth, q̄r omnes indifferēter recipiebant, inter alios etiā angelos recipe meruerit. Hene, p̄f. Et in hoc casu dicit Lrb. Quiescam⁹ ab hac absurdar dyabolica et pemptoria curiositate, s. discerendo inter pauperēt pauperē. Non enī ex vita eoz quos recipis mercede tibi restitutur⁹ est deus, sed ex voluntate honorificentia multar misericordia et bonitate, dist. xlvi. c. quiescam⁹. Et qđ dictū est de dando oībus indistincte ad sustentationē vbi quis sufficiat, intelligendum nō recipiens elemosināz abuteret, ut puta vel male expēdendo, vel p̄opter hoc traderet se negligētie cōfisus de p̄uisione sibi facta, ar. v. q. v. ca. non omnis. Indigentib⁹ aut ad mortē quātūcunq̄ malis, obstinatis, excōcatis, hereticis, iudeis, et infidelib⁹ alijs semp subueniendū est, et ab oīb⁹ etiam si op̄teret furtū accipe cū non inueniret aliter ad subueniendū, dist. lxxvi. pasce. In scđo vero casu cū, s. q̄s non pot oīb⁹ sufficere dicit Amb. nouem esse considerāda, s. fidem, q̄r fidelis preferēdus est infideli, qđ intellegendū videt ceteris parib⁹, et p̄cipue equalitate indi-

gentie. Lausam, q̄ illi q̄ tenēt capitiū ab hostibus sunt alijs p̄ferendi. Locūtūt si captiūs p̄ opter debitu iustū crucietur in carcere. Nam si omnib⁹ debetur misericordia, iusto amplē illis. Tempus, nam si tpe afflic̄onis suenū a te impetrat r̄c, si tpe quo duciād mortē. Modū, vt non totū necyni simul oēs opes ef fundant, sed discrete dispensem⁹, et hoc nisi aliquis et toto veller mundū desere, vt religiosi. Exemplū in heliseo. Et si p̄t plurib⁹ sufficiēter tradere, meli⁹ est q̄ vni cīm dare, sed non meli⁹ est vniyel paucis ad sufficientiam q̄z multis ad insufficientiā et quasi nihil fin tho, vbi supra. Necessitudinē, vt p̄pinq̄i sanguinis extraneis p̄ferant. Debilitatē, q̄r claudi, ceci, et iua litudināli alijs p̄ferendi sunt. Nobilitatē, i. verecūdā que ingenuos pdit natales. Etatem, q̄r senes iuuenib⁹, ceteri parib⁹ p̄ferendi sunt, hoc plene habes di. lxxvi. non satis. Tho. ii. iii. q. xxix. 8t. Exhibitō caritatis et beneficiorū ad magis propinquos et attinetes magis est extendēta. Sed p̄pinq̄itas vni⁹ bonis ad alterz potest attendi diuersimode p̄m diuersa in quib⁹ sibi homines ad iūicē cōmunicant. vt cō sanguinēi in naturali cōlūctōe, cōclues in ciuili, et fideles in sp̄uali, et sic de alijs, et p̄m diuersas cōlūctōes sunt diuersa beneficia impēdenda. Nam ynicūz est magis impēndendū beneficium p̄tēs ad illā rem p̄m quā est nobis magis cōiunct⁹ simili⁹ loquēdo tñ p̄ variari p̄m diuersitatē locoz et tpm et negocoz. Nā in aliquo casu magis subueniendū est extraneo, puta ē extrema necessitate q̄z patri non patēti illam necessitatē. Itē dicit tho, vbi, s. q̄ nullū benefactoris est beneficium sicut paretū. Ideo paretēs in recōpēsāndis beneficis sunt oīb⁹ alijs p̄feridi. nō necellitas et alia p̄p̄onderet, vel aliq̄ alia conditio, puta cois utilitas ecclēsie vel reipublice. Ut in extrema necessitate magis essent deterendi filij q̄z parentes.

Quantum ad secundū §.II

Sciendū q̄ per misericordiam elemosināz euadit sentētia horribilis dānationis qua diceſ. Itē maledicti in ignem eternū. De elemosina enī 8t. Tho. p̄f. Elemosina a morte liberat, et ipsa est que purgat peccata. Et h̄ē qđ ait p̄s. In die mala libabit eū dñs, s. a. penit. *Mecop̄ dies frontis d̄ dies mala*

Dies mala d̄ dies iudicij p̄ticularis et vniuersalis q̄ mala est reprobis p̄pter damnatiōis suā durā cōtra eos publice latam. Ecōtra autēt dr. Ja. ii. Judiū cū sine misericordia, s. liberante, fieri illi qui non fecerit misericordiā inhumanus existens. Unī p̄s, xlviij. de diuīte auaro ait. Nō dabit deo placationē suā, et p̄cūm redēptionis anime sue laborabit r̄c. Ubi tria d̄ eo notantur.

Primum q̄ deo extat irrecōciliatus, quia nō dabit deo placationem suam.

Scđm q̄ a p̄tō extat inēpiatus, quia nec precium redēptionis anime sue.

Tertium q̄ in eternū durat cruciatū, quia laborabit in eternūz viuet adhuc in finem.

Quantum ad primum dicit Greg. in oratione d̄ eo Deus qui culpa offenderis penitētia placaris. Sed medicamentum fort̄ quod op̄atur in penitētia est misericordia elemosine, inquit Amb. de pe. distinc. i.

Titulus Primus

medicamentū. Unde in figurā huius dicit iacob de esau, quem timebat ppter effeniam. Placabo eū munieribus. Gen. xixij. Dñs enim placat in muneribz elemosinarū. Sed inhuman⁹ cum nō dicit elemosinas ex auaricia ipm placare nō potest, et per cōsequens remanet inimic⁹ et nūl qd facit boni pōr deo esse gratiū.

¶ Quantū ad scđm dixit nabuchodonosor peccato ri daniel. Peccata tua elemosinis redime. Dan. iiij. Ecclamb. Peccatis tuis venundat⁹ es. s. dyabolo, redimete pecunia tua. s. p elemosinas, de pe. di. i. medicina. Sicutq; peccator p elemosinam contritiōis quā dat aīe sue liberat se a seruitute dyaboli et p̄cū q ad culpā. Ita p elemosinā quāz dat pauperi liberat se a pena debita supplicij. Sed in miseris non dat elemosinā intenorē nec exteriorē. Et ideo qd nō dabit preciū redemptōis aīe sue remanet sub seruitute dyaboli in peccatis. **¶** Ex his sequit tertū. Nam qd nō placat hic deū qd offendit, sed cum peccatis accedit ad diē malam iudicij in fine vite sue. i. postea in fine mundi. Ideo in diē mala nō liberabit eum dñs, sed dicet ei cū alij. Ite maledicti in ignē temū. in q fm p̄s laborabit in eternū cruciariibz. Et quare non libera ū dānātione in illa die assignat pro cā inhumanitatē dicens. Esuriū et nō dedistis mībi manducare Math. xvi. **¶** Uisitari debet infirm⁹ et tribulat⁹ et consuleat verbis, adiuuet in corporalibus obsequijs, subleueſ ſi indigeat tralibus substantijs p medicis et medicinis. Et ſicut dicit Job. v. Uisitans ſpeciez tuā. l. p̄ximū, nō peccabis ſed premū mereberis. dīcente xpo. Infirm⁹ fui et uifraſtis me. Sic amici job uifrauerūt eū depauperatū et infirmatū ut non cōſolaret eū. Sed qd rep̄bēderūt eū dicentes p̄t hypocritū ſum percussum et humiliatū, deo diſplicuerūt. **¶** Poterū debet ſitibundus et qd indiget. iux illud Ro. xij. Si ſit inimic⁹ tuus potū da illi, et multomagis benevolis. Math. r. Qui potū dederit vni et mīmis em in noſe diſcipuli nō perdet mercedē ſuam. Rebeca que potū dedit elicer, pcurator abrae poſtulantem meruit magnifice matrimonio copulari. **¶** Lib⁹ debet pauperi ministrari fm illud Esa. lvij. frāge ſuienti panē tuū. Noſe enim panis intelligitur cibis. Signāter dicit frāge. i. parre da, ut videlz fm amb. di. lxixij. c. nō ſatis. Nō totū quis ſibi eripiat, ſed qd habet cū paupere partiaſ. Uelut etiā frānge. s. plures p̄tes ſaciēdo da pluribz. Mel⁹ eſt enī dare multis ad ſufficientiā qd vni ad ſuperabundantia. Panem dicit qd eſt cois cib⁹. n; no debet pauperibz ſieri lauta cōuia. Cū aug⁹ dicit. Dent pauperibz uilia diuites, et ioli etiā deliciatis. di. xl. Nō cogant. Cū dicit no alienū. i. de male acquisiti que debet reſtitui. Nā ut dicit Eccl. xxvij. Qui offert ſacrificiū. s. ecclie de ſubſtantia pauperi quaſi qui victimat filiū ante patrem ſuū. xliij. q. v. Imolans. Diuſ epulo qd mīcas panis lazaro nō dedit in inferno ſepul⁹ guttā aque habere nō potuit Lu. xvi. **¶** Legere. i. uifte nudū, ſub qd comprehendit oē cooperiū corpori neceſſariū et ſuū aptū. Eſa. lvij. Cū uideris nudū operi eū. Qd oſtendit job optime ſe ſerualle dices. Si deſpici pretereuntē eo qd nō habuit uiftemētū, et abſeq; opeſiūto paupere, ſi nō benedixerunt mībi latera

et. et de uelleribz ouī ſearum calefact⁹ ē. humerū me⁹ a iunctura ſua cadat. Job. xxi. Et de thabito qd erat plena operibz bonis ex elemosinis dicit B. t. ic p̄ vidue flentes oſtenderūt petro tunicas et uestes qd eis ipſa faciebat, ex quāz copaſſione petri mortuam uiferat. Sic iohannes baptiſta ad monte bar turba dices. Qui habet duas tunicas det nō habeti. Lu. iiij. Pro uina enī tunica ut exponit biero⁹. inteligit uestimentū ſibi neceſſariū et familię ſue, pro alia intelligūt ualie ſuperflue uestes qd ſunt pauperbz dande. Ut enī ait amb. Hudor⁹ eſt uestimentū qd recludit, ſeſ ſuperfluū. di. xlviij. ſicut bi. Nō ſubuenientibz enī de uestimento dicit in iudicio p̄p̄s Math. xxi. Nuſ dus ſui et nō cooperiūt me, et ideo. Ite maledicti in ignē tc. Colligere in domū pegrinos, ad Heb. vii. Hospitalitatē nolite obliuia. Per hanc enī quidā placuerūt deo angelis hospitio receptis, ſicut p̄t de abraam et loth. Gen. xiij. Job etiā oſtedit ſe huic uacasse operi dices. Foris nō manſit peregrin⁹, et hōſtū meū viatori patuit Job. xxi. Et hoc fieri dī hōſtiter i. Petri. iij. Hospitalites inuicem ſine murmuratiōeſ Hicrō. Dīs hospites aduenientes lera ſrōe ſuicp̄iūt, et eis pedes abluim⁹ preter hereticos. Similē qd multi diſcurrūt irutani et certetani et latrūculi, et ideo caute in binōi agendū ēne dānificet. Dicit enī xij. q. i. h. ad hec. Muſ in pera, ignis in ſinu, p̄p̄s in gremio, male remunerat hospites ſuos. Econtra domos hospitibz clauſas in ſodomia ignis celeſtis cōſūpſit. di. xlviij. h. i. Sic et ignis inhu manos hospites deuorabit, quibz dices. Hospes ſui et nō col legiſtis me. Math. xxi. **¶** Et ſextū op⁹ miſcōdie corporalis redimere captiuos, et eos qui detineniſ apud inſideles redimere maxima miſcōdia eſt, cū ibi periclitet nō ſolum corpus ſed etiā aīa, pro quo etiā calices conſlati et vēdi ſuader ambo, dices. Ornat⁹ ſacroz eſt redemptio captiuoz. Et vere iſta ſunt uala p̄ciosa que redimūt aīas a morte. Ille verus eſt theſauruſ qd operat quod ſanguis xpi operat⁹ eſt. fij. q. h. c. auſrū. Et idē etiā dicit ex ſuā ſexte ſinodi uinculariſ qd babef. e. q. c. aplicos. Paulin⁹ eſp̄s. Nolanus vir ſanctissim⁹, ut refert gregor, in li. dyal. qd pro redemptiōe filij vidue ſe ſeruituti ſubiecit inſidelis. Oſes captiuos xpianos qd detinebanſ ab inſidelibz longobardis per tria rege et obtinuit liberari et remitti ad p̄p̄ia. Eos quoq; qd detineniſ in carceribz pro debitis et p̄cipue ſi ne culpa ſua redimere, p̄ eis ſoluendo creditoribz vel mutuando magna elemoſina ē. Et multomagis qd debet debitores ſuos qd nouit impoſtēs ad ſoluerūt ex miſcōdia relaxare, quod dñs p̄cepit dices. Eſa. lvij. Dimittrite eos qd cofracti ſunt liberos. illos etiā qd iniuste ponunt ad carcereſ ſuare ut absoluant qd libet, p̄ poſſe debet laborare. ſic fecit ab demelech euſ nūch⁹ regis ſedechie pcurās p̄cibz ſuis et obtinēs a rege hieremīa p̄hetam miſſum in lacū. i. pteū ſi ne aqua ad iſtantiā ſacerdotū ppter veritatem quā prenūciabat future captiōnis h. eſolymoz inde ex trahi et ſibi prouideri ex qd multū deo placuit, ut haſ beſt hōſtē, xxvij. Inſuper a ſeruitute liberare ſeruos p̄cipue poſtq; effecti ſunt xpiani, et credi pōr eos beſt uſuros ſua libertate ē magna miſcōdia, ſicut etiā

Capitulu .xxiii.

seruitus ē magna miseria. Tūz greg. dicit q̄ salubriter agit si hoīes quos liberos ab initio natura p̄culit z ius gentium iugo substituit seruitutis, in ea qua nati fuerat manumisericordis beneficio libertati reddens, q̄. q̄. cū redēptor, ybi pōit exemplū ad h̄ invitāt̄ nr̄i redēptoris q̄ nos dyaboli captiuos libertate donauit. **¶** Ultimū op̄ misericordie corporalis est cōdes re. i. sepelire mortuos. Thobias sepeliēs etiā cōtra p̄ceptū reḡ sennacherib mortuos de populo suo, z ali q̄n dimittens p̄iandū vt h̄ exequereſ. nec timens mīnas vel pericula mortis, ppter hoc multū deo placuisse vt sibi dixit raphael angelus Thob., xiiij. Et et magna miseria cecitatis z paupertatis deuenit ad illuminatiōne z magnā prosperitatē cū filio suo, filij iacob cū magna diligentia fecerūt officiū sepulture ipsius ut habebat Gen. xl. Et in pena dictū fuit de iniq̄ iōaschim, Sepultura azini sepeliet. Hiere, xxiij. Azinus manet insepultus. Deuote etiā mulieres marie cū nīchodemō z ioseph multuz̄ cōmendans de sepultura pie z gloriose exhibita xp̄o, Math. penul. Ad h̄ erit̄ facit qd̄ habebat. xiiij. q̄. q̄. c. ebron, z. h. se. Et cōquis se/ pultura mortui nō cōferat mortuo cōstum ad sensum quē corp̄ non b̄z post mortē, ppter qd̄ saluator nō ponit inter opa misericordie in iudicio reqrenda. Illa enim tñm ponit que subueniūt vite humanae, tū etiā nō memorat ea, q̄ hoīes ex se ad hoc inclinans ex humanitate z utilitate ne corpora infecta aerē inficiat, tū p̄m b. tho. se. se. q̄. xxiij. p̄metat defunctū, qd̄ de eī corpore agat, tū cōstum ad hoc q̄ viuit in memorijs hoīm cuī honor de honestat̄ si maneat insepultus, tū cōstum ad affectū quē adhuc viuens habebat de suo corpore cui piorz affectus cōformari debet p̄ mortem eius, z ideo laudabile op̄ eius ē.

Quantum ad tertium .§.iii.

principale ostendit fructus magnus misericordie in vita pnti. **U**nus ibi. iij. dicit. Pietas ad oia valet pro missione vite que nunc est huius. s. spiritualis. corporalis et future. Et hoc declarat ps. ponens quadruplicem fructum. **P**rimus est. Dominus consoluet eum. s. in vita gracie et in prosperitate temporali. Secundus est. ut vivificet eum spiritualiter quod ut dicit Iohannes. iij. **E**lemosina ab omni peccato et a morte liberat. **U**nus et filius videtur receptare propter elemosinam suam. fuit. iij. Reg. xvij. Tertius fructus est. beatum eum faciat in terra. s. felicem et famosum. Dicit enim boettius. **Q**largitas hominem claros facit. auaricia vero diabolos. **Q**uartus non tradet eum in manus inimicorum eius. spiritu liter. s. demonum. **U**nus contra iob qui fuit elemosinus de ditus non potuit prualere dyabolus cum suis maliciis et flagellis. **S**ed utrum dare elemosinam sit ex precepto ita quod

Mic and clemosin. Sed ut dare elemosinā sit et p̄cepto ita q̄
habet mortaliter q̄ nō dat eā. Rn. fm. b. tho. le. se. q.
xxxij. q̄ sic. q̄ omittitē eam puni⁹ eternalit̄. vt patet
Matb. xxv. Ite maledicti in igne eternū r̄c. qd̄ pro
cā dānationis ponit omissione elemosine. Esuriui enī t̄
nō dedistis misib⁹ r̄c. Sed nullus puni⁹ igne eterna⁹
amparet liter nisi p mortali. Rō hui⁹ est. q̄ cū p̄imi sit dilec
tio sub p̄cepto fm illud Jo. xv. Hoc est p̄ceptū meū
ut diligatis inuicē. Necesse est oia illa cadere sub p̄
cepto sine quib⁹ dilectio p̄imi nō conseruaf. Ad di
lectionē autē p̄met ut nō solū yelim⁹ ei bonū sed etiā

opemur ad hoc, sicut illud, i. Jo. iij. Non diligam verbo neque lingua, sed ope et veritate. Ad hoc autem quod velim ut et opemur bonum alicui requiri quod ei non necessitatis est subueniamus. Ubi. i. Jo. iij. dicit. Qui viderit fratrem suum necesse habere et clauserit viuus cera sua ab eo, quoniam caritas dei manet in illo. Et ideo elemosinam largitio est in precepto. Sed quod precepta dant de actibus virtutum non necessitate est quod hoc bonum elemosinae cadat sub precepto sicut et actus virtutis, i. sicut per rectam rationem requiritur. sicut quaz aliquid est considerandum ex parte datus elemosina. et aliquid ex parte recipientis. Ex parte datus est considerandum quod illud quod est in elemosinas erogandum sit et superfluum non solum respectu suius ipsius quod est ultra illud quod est necessarium nature siue vite siue proprietatis, sed et respectu aliorum quorum cura sibi incumbit, quod prout oportet per vnuquisque sibi, prudenter his quorum cura sibi incumbit, et postea de residuo aliorum subueniar necessitatibus, ratione quorum dicuntur necessarii personae sicut per persona dignitatem importat sicut et natura, primo accipit sibi ad sustentationem proprii corporis quod est necessarium ministerio virtutis nutritive. Superfluum autem erogat ad generationem alterius per virtutem generativam. Et ad hoc facit quod dicit propositus Lucas. Quod superest date elemosinam et ecce oia munda sunt vobis, i. nullam intendit auxilium et temporalibus contraheris sic dispensando. Et hinc. Aliena rapere conuictum quod sibi ultra necessaria restinere, probatur, dicitur. Nam et ideo autem recipiens requirit per necessitatem habeat alioquin non est ratione quod ei elemosina def. Sed cum non possit ab aliquo vno oibus necessitate habentibus subveniri, non ois necessitas obligat ad preceptum, sed solus illa sine qua quis sustentari non potest. Et in hominibus habet locum quod ait Ambro. Pasce fame mortuentem, si non pauperisti occidisti, dicitur. Ixxvi. c. pasce. Sic ergo dare elemosinam de superfluo est de precepto, et sicut dare elemosinam ei qui est in extrema necessitate, alios dare elemosinam est de consideratione superflua nature et personae de necessitate precepti ergo eroganda, quod si sunt isti certi ad proprietatem, tunc sunt et aliorum habentium potestatem qui inde sustentari possint certi ad ipsum. Ubi ambro. dicitur. sicut hic inquit. Nemo prout dicat quod commune est, i. alios considerandos per necessitatis sicut in globo, et sequitur, plausus sufficeret ad sumptum et violenter obtentum est. Esurientum est pars quae tu dennes. Nudorum vestimentum quod tu recludis. Misericordia seu captiuorum redemptio est et absolutione pecunia quam in terra defodis. Tantorum ergo te scias inuadere bona qualitas possis prestare quod velis, i. debes velle, hec ibi. Item nota quod dictum est de necessitate nature et persone hoc iudicandum est sicut per probabiliter estimari potest. Nec oportet considerare ad oculum casus quod possunt contingere in futurum, hoc enim esset de crastino cogitare quod dominus prohibet. Sed debet iudicari superfluum et necessarium sicut ea que probabiliter et per plurima occurrit. Idem ipse theo. an. iij. dicitur. ybi dicit et addit, quod casus extreme necessitatis iudicandus est quoniam apparent signa probabilia future necessitatis extreme nisi eis subueniat, ut cum quis videt pauperem indigentem cibos vel potum vel alios necessarios et homines impotentes vel pigros ad subueniendum illi nec pauperem posse sibi prudenter, Nec enim exspectanda est

Titulus Primus

ultima et extrema necessitas, quod tunc forte non posset natura iuuari iam defecra. Dicit etiam beatus tho. quod non tenet quis querere quis habeat necessitatem, sed sufficit ut his qui veniunt ad noticiam suam subueniat. Itē quod tenet indigentibus subuenire ut dictum est quis liber de arte sua medicus in medendo infirmis pauperibus et procurando medicinas, aduocatus in aduocando, iuris consultus in consulendo et sic de alijs.

Pro maiori declaratio. §. III.

tione huius materie. Nota que breuiter dicit Duran. in. iiii. di. xv. Dicit enim quod cum usus bonorum exteriorum sit ordinatus ad subuenientium necessitatibus vite personalis. subuenientia ista debet esse ordinata secundum charitatem qua quis tenet, primo sibi, secundo proximo, et cōiunctis, tertio extraneis. Necessitas autem quam quis patitur in necessitatibus et bonis exterioribus potest esse duplex, absoluta et conditionata. Absoluta quod omnia bona propria que quis habet ei sunt adeo necessaria quod sine eis non potest vivere. Et hec vocat necessitas nature. Conditionata vero quando sunt ei necessaria ad sui status decentiam et cōseruationem, et hec dicunt necessitas personae, inquit persona nominat dignitatem et statum. Dicendum ergo quod illud quod est necessarium nature necessitate absoluta non est preceptum dare immo illicitum, quod plus tenet sibi quam aliis. Illud autem quod est necessarium ad decentiam status soli ex precepto dari, debet per relevationem status alterius, quod nullus tenet verecunde vivere in statu suo et releuet aliis ad decentem statum. Quod autem est superfluum utrumque necessitate nature, et in statu debet dari ex precepto. Et illud L. xi. Quid superest date elemosinā. Nec est dubium quin sit preceptum respectu illoꝝ qui sunt in extrema necessitate, quod si illud ex precepto dandum est quod est necessarium proprio statui a fortiori et omnibus illud quod superfluit. De illis autem qui non sunt in extrema necessitate, sint in magna verecūdia non audeo diffinire nec plene cōdemnare maiorem partem divitum, sed secundum auctorem Jo. supra allegatos quem non solum loquitur de necessitate extrema sed notabiliter et verecūda videtur hoc.

Nota igitur ex predi. §. V.

Etis primo quod non dare elemosinā quod pertinet ad hoc vitium inhumanitatis tunc est mortale quod quis superflua ultra, scilicet necessaria nature et proprie habens non subvenit patienti extremam necessitatem quam nouit secundum tho. rich. et duran. in. iiii. di. xv. et heren. in quolibet Secundo cum quis sciens extremam necessitatem proximi non subvenit ei de eo, quod est sibi necessarium personae, id est decentiam statu sui et familie sed superfluum naturae, et hoc secundum duran. et richard. in. iiii. Sed. b. tho. se. se. quod exxiiij. dicit hoc esse sub p̄silio. Unde non peccaret istud omittens saltem mortaliter. Quid forte intelligit de tanta necessario per sonem, id quod ad decentiam, propter cuius parentiam sustineret magna pericula vel dāna corporis vel aie. Quādō etiam non prouidet sibi et suis secundum statum suū et indigentias et avaricia hoc agere ut quod peccat. Tertio cum quis de superfluo virtusque necessitatis nature, et proprie non subvenit magnas ne-

cessitates et miseras patientib⁹, et si non extremas sibi notas, et huius videtur esse quasi mortale secundum duran, sed non secundum tho. Quarto dare elemosinā de necessario nature, scilicet sibi et familie esse peccatum, quod contra charitatem secundum tho. richard. et duran, et hoc nisi ut dicit tho. se. se. quod exxiiij. ubi. s. quis daret persone alicui, quod considerat utiliorem illa rei publice vel ecclesie quam se vel familiam, et ideo preferat cōseruationem vite illius sue subueniendo ei de necessario vite ad quod tamē tenet et precepto, sed priuat ad magnā perfectionē. Laudabilis terēt qui quis daret elemosinā de necessario persone indigentib⁹, et si non extrema cum vellet religione ingredi, vel in promptu per industriā possit sibi circa suo desideriū statu prouidere. secundum b. tho. ubi. s. Quinto quod indiscretē daret vel non indigentibus vel male ventibus, viii. v. non omnis. Nota quod si pater filiū, vel parentem libertū, vel dominum seruum inservientem vel etiā adulatum languidū exponit, vel ei alimenta negat ipso facto filio est a patria potestate liberat⁹ et in genuitatem libert⁹, et seruus in libertate capiſt. Illi quoque quod eos suscipiunt non possunt propter hoc in eorum personis subiūs aliquid vendicare, hec in decretal. de infantī, et lan. expo. c. si a patre. Idem ray. Eraddit quod qui talia presumit, in foro penitentiā est talis patricida vel homicida iudicandus pro eo quod hominem cui in tanta necessitate tenet, periculo mortis exponit. Inspectis tamen circuitus, et ut mors inde fuerit subsecuta vel non erit penitentia moderanda. Si autem hoc facerent propter dicti parentes vel dominū, quod forte nec elemosinas dando aut querendo nec eos aliter alere possint, tunc secundum guili. in nullo peccat si nil omiserint de contingētib⁹. Qui etiam filios per adulterium vel fornicationem acquirunt, sed ad occultationem peccati et tollendū scandalum mittant ad hospitalia tenentes illos alere expensis suis, et eis peruidere si possunt.

Capitulum. xxv. de inquietudine mentis. scilicet nimia sollicitudine.

Aquietudo mentis ponitur a gregio, et ysiō, filia avaricie, ad quam pertinet inordinata sollicitudo circa tempestoralia que a christo prohibetur, cum dicitur Matth. vi. Non liceat sollicitari esse. At quā etiā remouendam exhibet princeps apostolorum dicens. Omne sollicitudinem vestram projiciete in eum, quoniam ipsi est cura de vobis. i. Pe. v. Quod vero esse asserit p̄s, dicens in persona Christi et cum perfecte imitantur. Ego mendicus sum et pauper, dominus sollicitus est mei, fuit enim p̄s mendicus, quod et alioꝝ elemosinis sustentabat. Unus augustinus. Habebat dominus loculos oblata a fidelibus cōseruantis, ut suorum et aliorum necessitatibus prouideret, etiā quod, i.e., habebat. Dicendum mendicus quod manu dices, quod tales petendo elemosina communiter extendunt manū. Pauper dicitur quasi parvū habens. Nam multi sunt medici qui multū habent, sed ipsi etiam mendicās parvū habuit. Unus ipse dicebat. Culpes soucas habent, et volucres celi nidos, scilicet autem hoīs non habet ubi caput suū reclinat. Matth. viii. Et cum esset ita paup et multi alii perfecte eum imitantes, tamen dominus ut sollicitus de ipsis eis p̄uidit. Sed quod apostolus exhortatur ad sollicitudinem de-

Capitulum .XXV.

cens. Ro. f. Sollicitudine nō pigrī ne videat discor-
date in sententijs discipul⁹ a magno veritatis. Quien-
dum q̄ triplice ē sollicitudo.
P̄ia criminalis ⁊ repudiāda, q̄ inimicū dei instituit.
Secunda spiritualis ⁊ moderanda, q̄ numerū timor cōndit.
Tertia spiritualis ⁊ amplexanda, q̄ multū dei amo-
rem accedit.

De prima dicit apostol⁹ .§. I.
lus ad Philem. viii. Nihil solliciti sitis, s. tali sollicitudine
ne criminali. Est autē sollicitudo criminalis seu mor-
talis tripliciter. Uno mo circa spaliam querendo mul-
tum laborando ⁊ mente ⁊ corpore in eis cōstituens fu-
nē vltum. s. ipsa spaliam plus amando q̄ salutem pro-
priam. Sollicitudo enī importat quoddā studium
Studii autem est yehemēs animi applicatio circa
aliquid. Et de hac intelligi illud Eccl. iii. Peccato-
ri dedit de afflictionem ⁊ curā superfluum ut addat
⁊ cōgreget. s. temporalia, ⁊ tradat ei qui placet in con-
spectu suo, vt religiosis bonis ⁊ hospitalib⁹, quibus
rāndē talia dimititur plurimi. Et subdit. Et
hec vana ⁊ cassa sollicitudo ē. Lassa est, q̄ non que-
rat animū ipsius diuinis prout estimabat. sed valde
inquierat eu, vnde inquietudo mentis dicit. Simil-
em est oratio que se euiscerat ad faciendū subtilestes re-
las quib⁹ mulcas capiat, sed defacili cū suis telis ab
alij animalib⁹ destruetur. Sicutalī mense euacu-
at omni vigore sapientie ⁊ iusticie ad cogitandū subti-
les vias ad decipiendū incoutos, sed ipse ab homi-
nibus vel saltē diuino iudicio afterit. Vana est solli-
citudo sua q̄ nō affert sibi illum fructū quem credit. s.
vitā eternam etiā pauperibus dimittēdo. nisi ipsum
vere peniteat, ⁊ quib⁹ debet satisfaciat. Alio mo solli-
citudo temporaliū est criminalis fm. b. tho. se. se. q. ly.
q̄i est tanta ⁊ rātordinata q̄ a spiritualis salutis
sue necessarijs retrahit eam omittendo vt lucret. pu-
ta si ita insistit occupationib⁹, negociationib⁹ artifi-
ciij, recollectioni mesiū ⁊ vindemie, q̄ omittit seruare
festa, ieunare diebus p̄ceptis, audire missam dieb⁹
festiū, consiteri, cōicare, ⁊ huiusmodi. De hac dicit
p̄ps Lu. viii. Sollicitudo hui⁹ seculi suffocat verbuz
sc̄i auditū vel inspiratū ne fructificet in mente. Ad h̄
etiā facit q̄d ait greg. in. p̄c. li. moral. Et es huius se-
culi dilectiones in terrenis rebus fortes sunt. s. ad solli-
cite laboranduz pro eis, in celestib⁹ debiles. Nā pro
spalii gloria vlc̄ ad mortē desudare appetit, ⁊ p̄p̄
perpetua nec parū in labore subsistunt z̄c. in decreto
di. xlviij. oēs. Si quis autē ex nimia sollicitudine qua-
gerit ad spaliam nō omittit spaliam ad salutem necessa-
ria, sed diminuit de deuotoe ⁊ tepeſciſ a seruore debi-
to. veniale erit. Letio mo est mortalis talis sollicitu-
do, q̄i etiā in alij criminalibus apponit diligenter cu-
ram ⁊ festinā ad perpetrandum. Dicitur enī sollicit⁹

uitat mūdo seu dyabolo, sed nemo p̄t duob⁹ dñis
seruite, s. sibi cōtrarijs ⁊ contraria subentib⁹, vt sun-
t p̄s ⁊ dyabolus, spiritus ⁊ mund⁹. Seruit q̄s mū-
do ⁊ dyabolo ⁊ amicus ei⁹ est dū acquiescit temptationis
ntibus ei⁹, ⁊ amor temporaliū rerū superat amorē dei.
Si enī deum diligenter, odiret mundū ⁊ dyabolum,
nō q̄tum ad naturā sed ad vitia ipsius mundi que
in eo reperiunt⁊ q̄tum ad maliciā dyaboli detestā-
do ipsa vitia. Sed qui seruit mūdo ⁊ dyabolo nō dī-
ligit quidē ipsum naturalē sed sustinet tyrranidē ei⁹
⁊ alter⁹, s. christum cōtent in eo q̄ non seruat manda-
ta eius. Nolite ergo solliciti esse de hmōi.

Secunda sollicitudo ē .§. II.

humanolis. Quia enim homo multis indiget. hinc
ab humanitate sua instigatur vt sollicitus circa tem-
poralia quibus sustentatur timens ne sibi deficient,
sed ista est moderanda remouendo illum timore in
ordinatum, quo sc̄i timet ne eriam laborando ⁊ fa-
ciendo quod in se est nō omitendo curā salutis ani-
me sue deus non prouideat sibi, q̄d pertinet ad quanti-
dam diffidentiam bonitatis seu prouidentie diuine
⁊ hoc vlc̄ peccatum est. Unde hīero. Labor exercē-
dus est, sollicitudo vitanda que sc̄i prouenit ex ista
diffidentia ad banc moderandam, ⁊ cū est virtuosa re-
secunda. admonet aplūs dicens. Volo vos sine solli-
citudo esse. s. tali imoderata, precipit christus dī-
ces. N̄ lach. vi. Nolite solliciti esse in crastinum. In-
telligit autem pro crastino tempus futurum fm bie-
ro. Pro cuius declaratiōe dicit beat⁹ tho. se. se. q. ly.
q̄ nullum potest esse virtuosum op⁹ n̄li debitis cir-
cūstantijs vestiatur. inter quas vna est debitū tem-
pus, fm illud Eccl. viii. Om̄ni negotio tempus est
⁊ oportunitas, quod non in exteriorib⁹ tm̄ operibus
sed etiam in interiorib⁹ locum habet sollicitudinez.
Unicus enim temporis cōgruit propria sollicitudo
sicut temporis estatis cōgruit sollicitudo metendi, ⁊ tē-
pori autūni sollicitudo vindemic. Si q̄s ergo in tpe
estatis iā de vindemia cōt sollicit⁹ supflue p̄occuparet
futuri tpi sollicitudinē. vñ hmōi sollicitudinē rāq̄
supflua dñs phib⁹ di. Nolite solliciti cē i crastinū, ⁊
q̄s iōe assignat dices. Crastin⁹ enī dies sollicitus
erit sibip̄si. i. priam sollicitudinē, habebit q̄ sufficiet
ad affligendū aīam. Et hoc est q̄d subdit. Dies suffi-
cī malicia sua, i. afflictio sollicitudinis. Sumit enī
ibi malicia nō p̄ p̄t sed pro malo pene sollicitudis
que affligit mente. Excludit autē p̄ps hanc sollicitudinē
dīnō procedente ex nimio timore defect⁹ triplici ra-
tione. vii ⁊ ter dicit. Nolite solliciti esse, que sentialē
ponit. b. tho. se. se. q. ly. arti. vi. Primo ratione mai-
oris influentie, ibi. Nomine anima plus est q̄ esca z̄c.
⁊ est talis ratio. Qui maiora prestisit vlc̄ ex amore
nō ex debito ⁊ minora prestabit. sed dī deus dedit no-
bis animam ⁊ corpus ⁊ vitam sive nostra sollicitudi-
ne que vlc̄ sine comparatione sunt maiora ⁊ perfe-
ctiora esca ⁊ vestimentis. vt patet ex se. Et etiā ex iōe
q̄ s. n̄ nobilioz est his que sunt ad finē sed ad bunc
finem sunt ordinata esca ad vitā sustentandā, ⁊ vesti-
mentum ad corp⁹ cooperiendū ⁊ conseruandaz, si ḡ
prouidet de maiori, s. dando corpus ⁊ animā prouid-

Citulus Secundus

debit, et de cibis et de vestimentis faciendo quod in vobis est licite, et si non estum appetit tamen estum iudicabit vobis expedire. Et ideo nolite solliciti esse. Secundo hoc facit ratione vberioris prouidentie, ibi. Respi-
cite volatilia et considerate lilia tecum. Ecce talis ro. Sa-
piens qui gubernat sapienter dominum suam omnibus p-
uiderit, et si prouidet minimis animalibus, ut canibus, et
auibus et equis, probabile est quod prouidebit creaturam
rationalibus. Sapientissimus est deus et optime gubernat domum suam universi, non si prouidet ut manifes-
te pater animalium de virtute, ita quod absque sollicitudine ea
rum et ope seminandi et congregandi habent unde vi-
uant. Et herbis et virgultis prouidet de tanta nobilitate
estimata ut sunt flores quod dicuntur lilia habentia ita pul-
crum colorum et vivacem, quod salomon non sicut induit
veste talia coloris. Nec tamen herba seu virgulta que hic
sunt dicuntur sollicitant ad faciendum sibi tale iudicium
tum, quantum magis credendum est quod deo prouideat de
sufficienti cibo et vestitu his quos ad imaginem suam
fecit cunctis nobiliores. Tertio hoc excludit regnum cre-
dentes et specialia benivolentie, ibi. Nolite solliciti esse
hec igitur omnia gentes, et infideles inquirunt, scilicet enim pater
vester tecum. Ecce talis ro. Gentes, et infideles, non crea-
dunt divinam prouidentiam curam habere de actibus huma-
nis, et ideo non mirum si sollicitant ad ista trahant inquisi-
tione estumantes sua industria posse ea habere. Sed
vos fidèles cum credatis deum gubernatorem omnium, et mo-
do specialiori omnium, non oportet ita sollicitari, sed labo-
rado et moderato pruidendo considerare in deo. Insuper
pater aliquid est pius et scit filios suos indigere quo se
poterit contineare quin necessitatibus eorum prouideat,
Sed pater celestis est piissimus et scit quod his oibus indi-
geris. Non oportet ergo dubitare de punctione, et non
nolite solliciti esse. Reipublice filii nationes homines, dicitur
Eccl. iiij. et scit quod nullus sperauit in domino et confusus
est permisit in misericordia eius et derelictus est, q. d. nullus.

Quantum ad tertiam. §. III
sollicitudinem, s. spūale horat dicens, Querite primum
regnum dei tecum. Ut enim dicit hiero. in oratione de cibo et ve-
stimento spūali debemus semper esse solliciti. Lib. spiritu-
alis quod alia reficit est sapientia seu verbū dei, quod ut dicit
Math. iiiij. Non in solo pane vivit homo sed in omni
verbo quod procedit de ore dei. Testimonia varia sunt ha-
bitus virtutum quibus alia ornata. Unus ambro. Hec sunt
interna mentis velamia, et indumenta. Lirca hec igitur
spūalia deo sollicitari erga deum, erga scīpīm, et erga
primum. Primo erga deum. Nam hoc est enim et ultimum
quod deo requirit ab homine ut recte bonum, ut dicitur
Mich. vi. s. sollicitum te ambulare cum deo tuo, quod sic
poterit seruente dilectione ad quam quis producit sollicitate
orando et meditando. Unus apli. Ro. xij. Sollicitudo
non est pigri, spūserentes, domino seruientes, et sic querit
regnum dei primum, s. potissimum regnum glorie. Secundo
debet homo esse sollicitus erga scīpīm in cauedo ab insidiis
dyaboli et custodiendo lensus suos ipsos non perdendo.
Unus dicitur Deut. iiiij. Custodi temetipm et animam tuam
sollicitate. Ad quod faciendum Salomon inducit exemplum
formice dicens, Proverb. vi. Vade ad formicā piger
et considera vias eius, et discere ab ea sapientiam, et prouidentiam

et sollicitudinem, que cum non habeat ducem nec pcepto-
rem neque principem congregat sibi in estate et parat sibi
in messe cibū. Sic homo in tpe rite pntis non debet plus
grari sed sollicitari dum potest sibi congregare merita ho-
nor operum et sapientiae, et sic querit homo iusticiam reg-
num, virtutes et bona opera quibus venit ad regnum.
Tertio debet quis esse sollicitus quo ad primum, ad
Ephe. viij. Solliciti seruare unitatem spiritus in vinculo
pacis. Et ponit ab exemplum in corpore humano
dicens, i. Cor. xij. Pro inuidice sibi sollicita sunt membra
scilicet ad iuvandum alterum aliud et subueniendum. Et prima
pime spectat ad platos sollicitari erga subditos in spi-
ritualibus et corporalibus. Unus Ro. xij. Qui pestis in sollici-
tudine et pater erga filios. Unus de thobia dicit quod cu[m]
morā faceret, s. filius in redeundo sollicitus erat patre pro
filio. Et coiuges altero, p altero, i. Cor. viij. Qui autem
cum uxore est, sollicitus est quoniam placeat uxori et concuerio.
Et matrona de punctione necessarioz. Unus martha quod
satagebat circa frequens ministerium, dixit Christus. Mar-
tha martha sollicita es. In quo non de sollicitudine
reprehendit sed de turbatione et murmuratio[n]e. Lu. xij.
Et sic querendo regnum dei iusticiam eius sollicitudine
spiritus, hec omnia adhuc ipsa trahit, ut non oporteat solli-
citari anxius.

Citulus secundus de restitutio[n]ib[us]. capitulo primo
de restitutio[n]e in genere ubi ponuntur viginti manus re-
plentur quoniam liber habet quinque digitos, i. mō-
dos, et sic centū modi in quibus sit restitutio vel eroga-
tio, et hoc per modū predicationis, in quā etiam de multis
plici nauis, s. p[ro]prie ecclesie et religionis, ubi etiam ponun-
tur expeditiva restitutio[n]is et utilitas eius.

Hoc spacioz manibus illic reptilia quoniam
non est numerus. Animalia pusilla cum
magnis illic naues pertransibunt, p[ro]p-
terea. Loquens propheta de mari bus
ius mundi ostendit pericula eius et consequenter euasio[n]em. Nam plenus est mundus manibus raptoribus
et illicite acquisitoribus, de quibus dicit augustinus. Non dimic-
tit peccatum nisi restituatur ablatum, i. vi. q. vi. si res, et
dere, iuris, peccatum, i. vi. vnde et Math. xvij. dicitur
Redde quod debes, et apostolus Ro. xij. Reddite omnibus
debita. Quod enim debet esti benigne remittitur non tam
men iniuste repetitur, peccat autem qui ultra debitus
exigit. Ait augustinus, p[ro]p[ter]a, q. i. Et quod opera nostri salvatoris
ultra veritatem historie rei geste aliquid nobis insinuant moraliter agendum in quo euz imitemur ex
hoc quod ipse abh[er]it trans mare et scribit Jo. vi. Et iterum
ascendens in nauicula transstetavit, et habet et Math.
xij. figurauit quod debemus istud mare istius mun-
di transire ad quod est necessaria nauicula, quod ipse usus
est ea ut perueniamus ad patriam et civitatem nostram
et in monte dei. Tria ergo notat psalmista in predictis
verbis.

Primum qualitas mundialis figuraliter designata, sibi. Hoc mare magnum.
Secunda malignitas criminalis generaliter demonstrata, ibi. Et spacioz manibus illic reptilia tecum.
Tertium suffragabilitas salvatoris pluraliter pre-

Capitulum Primum

parata sibi. Illic naves pertransibunt, et per aliquam has
rum navium oportet transire.

Quantum ad primum. §. I.

cōis sententia est sc̄tor̄ gregor̄ ber. et alior̄, mare mun-

dū significare per multas siles p̄ficitates sed pronunc-

sufficiat tres exprimere.

Et primo per amaritionē.

Sedō per fluctuationē.

Tertio p̄ periclitationem.

Primo enī mare dicit̄ quasi amar̄, qz. s. eius aqua
est amara, i. salia, et ibi amara vita, sic mundū iste ple-

nus ē amaritudinib⁹. Eccl̄. ii. Lucti dies ei⁹ laborib⁹

bus et erūnis plenī sunt, nec q̄ noctē quiescit. Bern. et

felicitas hui⁹ seculi multis amaritudinib⁹ repsa est.

Et gregor̄. Qē qd̄ hic eminet plus merorib⁹ afficit q̄

honorib⁹ gaudet. dī. xiiij. c. herui. Quis possit replica-

re ei⁹ amaritudines? Nūc amaricas cōtumelia et deri-

sione. Nūc infirmitate et p̄secutione. Aliqñ paupera-

te et alior̄ deceptione. Et tñ tanta ē humana cecitas

q̄ sp̄ vellet hō in mūdo isto esse. Un̄ hiere. Tren. iiij.

in p̄sona peccatoris inq̄t. Inebriauit me absinthio.

Id est inebriari p̄misit dñs ad sinthio, qd̄ est amarissi-

mū, i. amore hui⁹ seculi ita amari. **I**n hui⁹ figurā

legit̄, q̄ filii israel venientes ad locū qui dicit̄ marath,

inuenerūt aq̄s amarissimas quas b̄berē nō poterāt

Sedō mare cōtinuo fluctuat, plus tñ et min⁹ b̄m

spa varia, ppter qd̄ dicit̄ ps̄. Mirabiles elatiōes ma-

ris. Sic hoīes mundi fluctuāt cōtinuo diuersis affe-

ctibus et passionib⁹ aliqui in altū ascēdūt p̄sumptio-

nis et dignitatis, aliqui descendūt in p̄fundū deie-

ctionis et vilitatis. Fluctuāt plus tñ et minus varijs

etia desiderijs q̄ implere nō p̄n̄t. Esa. lvij. Lor̄ imp̄

q̄lī mare seruēs qd̄ quiescere nō p̄t. Demū ad litus

frangit vndas suas. Hiere. v. Qui posuit barenam

terminū mari, et dixit. Illic confringes tumentes flu-

crus tuos, sic demū superbia et altitudo mūdana in

morte ad terrā p̄sternis. **T**ertio mare ē plenū peri-

culis. Un̄ Eccl̄. xlviij. dicit̄. Qui nauigant mare enar-

rāt pericula ei⁹. Sed maiora sunt p̄icula mūdi. Nā

ve dicit̄. xvij. q. i. sepe malor̄ p̄ueratio etiā bonos

corruipit, q̄ntomagis eos q̄ ad virtū p̄n̄t sunt. Ni-

mis enī exēpla trahūt mala. Un̄, b. anthoni⁹ vidēs

mūdi in visiōe plenū laqueis clamauit. Ō q̄s istos

euadet. Pericula hui⁹ mūdi terribilia fuerūt ostēs.

Dan. viij. c. qñ vidit in mare magno q̄tuor vētos pu-

gnare. et q̄tuor bestias inde ascēdē terribiles. hoc ma-

re mundū ē. q̄tuor venti pugnātes sunt q̄tuor passio-

nes. Amor nūm⁹ sui. Odīu. primi. Tumor deficien-

ti. Una spes diu viuēdi. Post hoc exurgunt q̄tuor

bestie vastantes hoīes. Una vastat aīam malis exē-

plis et p̄suasionib⁹. Secda corpora vulnerariōe p̄cuſi-

sionib⁹ et occisiōib⁹. Tertia famā derractionib⁹ et cō-

tumelij. Quarta subam in iniustis usurpationib⁹.

Transcēdūt est nobis b̄ mare magnū. qz q̄ amat pe-

nculū in illo peribit Eccl̄. iiij.

Quantū ad secundum. §. II

dicit̄. i. Jo. v. Tot⁹ mund⁹ in maligno positus est. i.

malo igne vicioz q̄ v̄unt mente inordinatis deside-

riōe, et dignū faciūt eo p̄petrantē igne eterno. Un̄ ad-

ament⁹. Ignis alien⁹. libido. auaricia, et oīs prava

cupiditas est, hic ignis exurit nō mundat. de pe. dī.

iiij. c. int̄ hec. Et aug⁹. Quiqñ autē aliquod de p̄cis

istis in se dñari cognouerit nisi digne se emēdauerit

eterna illū flāma trucidabit, dī. xvij. multi sūr. In cu-

ius figurā legit̄ Ego. p̄iūq. q̄ pharao cuī exercitu suo

transiēs p̄ mare rubyz submersus ē delcedes in p̄fun-

dū. sed filii isrl̄ colūna nubis eos p̄cedēte exierūt illeſe

Ad significandū q̄ dedisti mūdo demergūt in p̄fun-

dū vicioz. sed p̄ols dei vīdēs deū per viuā fide trāſe

Munt mundū liberati adiutorio dñe gr̄e. Et quo mū-

dus iste sit posit⁹ in maligno rotus, ipse iobes in sua

p̄bia cano. declarās dī. iiij. c. Qē qd̄ est in mūdo, aut

ē cōcupiscēta carnis, aut cōcupiscēta oculoz, aut su-

p̄bia vite. Mundū vocat amatores mūdir p̄cōrēs

In q̄bus tria dīt̄ esse, q̄ sunt radices oīm maloz. Que

tria ponit p̄s, esse in mari de q̄ loquī sed sub figura.

Nā cōcupiscēta carnis, i. luxuriā innuit dices. Illic

reptilia q̄rū nō est numer⁹. Reptilia q̄ corp⁹ trahunt

p̄ terrā apte significat luxuriosos ut anguille in mari

q̄ in luto figunt et lubrice sunt, et b̄i innumerī sunt in

oī seū. statu, etate et cōditione, et natōe. ut merito dī

ci possit. Oīs caro corrugat viā suā. Gen. vi. Sed

nō est discurrendū p̄ ista, q̄ ad alia tendim⁹. Supbia

vite ostendit p̄s, esse in mari mundū cū subdit. atalā

pusilla cū magnis, s. ibi sunt. Et b̄ mō, q̄r̄ pisces pu-

illi sunt p̄da magnoz, et p̄ eis nutrunt, sic in mūdo

paupes opprūnūta diuitib⁹ et p̄ols sunt p̄da poten-

tu et dnoz, et p̄ eis dñant. Un̄ Abachuc. i. dī, fac̄

es boīes ut pisces mari, i. p̄mitrendo ut superbi do-

minent in firmis boīib⁹. Cōcupiscēta autē oculoz,

id ē auariciā, insinuat dices. Spaciuū manib⁹, i. de-

monib⁹. Manes enī in plurali dicunt̄ demones v̄l-

manib⁹, s. boīm v̄surpantiū aliena p̄ auariciā. Uere

spaciuū, i. valde latū ē istud seculi mare b̄mōi ma-

nib⁹. Nā vt dicit̄ Hiere. vi. A maiori v̄sc̄ ad mino-

re, a sacerdote v̄sc̄ ad leuisā oīs auaricie studēt, et

hoc hñt man⁹ ad unehatas, sed mund⁹ peribit, et cō-

cupiscēta ei⁹. i. q̄r̄ et suba rey q̄ diligunt̄ et rapiuntur

Sicut autē boni manib⁹ sanctoz angeloz, i. operib⁹

tenēt̄ ne offendant, ita mali manib⁹ demonū, i. ope-

rib⁹ precipue v̄surpationū quas suggestur portā-

tur ad inferos. Sed vt aī p̄s. Dominus nō derelut

quer eum, sc̄ electum sūi in manib⁹, s. demonis,

quia si incurrit peccatū aliquod rapine vel aliud ma-

lum, habet et nauem paratam, s. penitentiam, qua pos-

sit exire de manib⁹ demonis. Unde sequit̄, illic na-

ues p̄transibūt, Et ideo cū p̄p̄o qui abīt̄ transma-

renaūm transeundū nobis est, et cauendum de his

manib⁹. Est enī.

Manus feneratoria,

Manus raptor̄ia,

Manus furatoria,

Manus bellatoria,

Manus dānificatoria,

Manus participatoria,

Manus sacrilega,

Manus iniuste iudicatoria,

Manus in iudicio inique assistoria,

Titulus Secundus

Manus fraudatoria.
 Manus falsificatoria.
 Manus proditoria.
 Manus symonistica.
 Manus impeditoria.
 Manus lusoria.
 Manus turpis lucri operatoria.
 Manus locatiois et conductiois viciatoria.
 Manus detractoria.
 Manus persone lesoria.
 Manus aliarum predatoria.

De prima manu. scz .§. III.

feneratoria potest intelligi. Illud quod habet Apoc. xvij. Vidi mulierem sedentem super bestiam coecinam, i.e. dyabolum habentem in manu eius poculum aureum. Hec mulier est cupiditas que in manu. i.e. opere usura habet diuisias quas sicut sed non erit quis sit. sed solum delectat in videndo. Hoc autem quinq[ue] modos sicut manus habet quinq[ue] digitos. Et primus est in pignorum, qn. s. qd. p. mutuo alieni facto recipit pignorum ab eo rei mobili vestimenti eius et homini. aut immobilis ut possessorum ex qua capit fructum sive lucrum non computatis in sorte. quod usura est. nisi in casu cum gener a saceroto quo usura habeatur ab eo dore sustinens onera matrimonij accipit possessionem ab eo in pignorum extra de usuris. c. salubriter. Et de hoc diffuse supra. i. i. c. vi. et ix. Secundus digitus seu modus est in depositionibus. cu. s. quis depositum pecuniam apud mercatorum vel camporum, ut viat ea. salvo tamen capitali suo. et cum intentione principali et aliquid percipiendi ultra sortem. nulla tamen facta pactio super hoc. et usura est. cu. q. iij. si feneraueris. Et de hoc. s. ti. i. c. viij. Tertius digitus in emptionibus et venditionibus. cu. s. vendit merces ultra iustum precium ratione dilatatiois temporis in soluendo precium et hoc nisi sit illam intendebat seruare in futurum quando tantum vendit vel plus sperabat valutaram. Si mulier quod enim res minima iusto precio. eo quod anticipat tempus solutionis precii antequam recipiat mercem. ut tempore veris tritici recolligendu. et hoc nisi dubium esset ut plus minus sit res illa valutara. ar. de hoc ex de usuris. in curitate. i. c. nauigati. Et de hoc diffuse s. ti. i. c. viij. Quartus digitus in compunctionibus et affectis assecuratiobus ut in cambiis que dicuntur veneficis. et cambiis que sunt in curia romana. p. bullis que sunt vere mutue cum usura. et cum ipsomet sit satisfactor simulatus et verus mutuator. ar. cu. q. iij. plerique et de hoc. s. ti. i. c. viij. Quintus digitus in mutuis cum expressis lucri actionibus sive in pecunia. sive in operibus. sive in alijs que per se possunt extimari. ar. cu. q. iij. c. putant. Et de hoc. s. ti. i. c. vi. et viij.

Secunda est manus. §. III.

raptoria. que manifeste rapit alterna. De manu violenti. i.e. raptoris eripit pauperem. s. deus. Eze. xxij. Et hec habet quinq[ue] digitos seu modos. Primus consistit in usurpatis dominis civitatibus castro et villas suas. ex quibus oemolumenum quod inde percipit rapina est. Secundus est in tallis iniustis. qn. s. d. n. s. civitatis imponit collectas ultra debitum consuetudinis vel sta-

tutis. seruitia indebita operari et exigit. et non solvit eis de labore. vel si civitas est libera qui non pro rata imponit ciuium. sed grauat aliquos nimis. Tertius est in pedagis et gabellis illicitis. qui s. imponit domini terrarum vel ciues noua pedagia sine licentia principis vel etiam si antiqua vel noua cum licentia non seruat vias tutas. cu. tamen possent. Quartus in latrociniis terrestribus vel maritimis. vel pyratis discurreunt per mare piedando. Et naufragio etiam in mare pecta sibi accipere ad rapinam pertinet. vel etiam de rebus publicis illicitis. de quibus in. iij. pte. ii. iij. Quintus in personis capiendis et vendendis quod libere sunt seu christiane. Nam etiam pagani vel saraceni capti in bello iusto et ficiantur servi capientur. vni et vendi possunt ut servi et emi. non tamen christiani. Debent ergo ista restituiri si possint. ut dicit augustinus. xij. q. vi. si res. De his habes. s. ii. i. l.

Tertia est manus fura. §. V.

toria. cum quod accipit occulte aliena nesciente domino. apostolus ad Ephes. xij. Qui furabatur non furetur. sed magis operetur manibus suis. fur videtur operari manibus alienis inquit accipit lucrum operis aliorum. Et hec manus habet quinq[ue] digitos seu modos. Primus est de inuenzione quod s. quis res alterius inuenias quod non habentur pro derelicto. sibi retinet. cu. q. v. multi. Et de hoc habes. s. ti. i. c. xv. Secundus in illicita prescriptione. qn. s. quis prescribit aliena mala fide. sciens. si illa esse aliena. nec aliquo iusto titulo habuisse. de re. iuris. c. possessor. li. vi. Et de hoc. s. ti. i. c. xv. Tertius est in rei pignorare commodate vel deposito usura quod dominus rei non consentit. et tenet de utilitate inde habita. et si amitteret ex culpa sua tenet reddere. ray. et de b. s. ti. i. c. xv. Quartus in occulto rerum usurpatione. siue hoc fiat a filiis de rebus parentum sive ab uxore de rebus viri ipso nesciente. sive a servis de rebus dominorum suorum. siue a dispensatoriis de rebus suorum patronorum. siue a discipulis de rebus magistrorum suorum. siue ab extraneis de rebus aliorum. etiam si hoc faceret dando inde clemosinas pauperibus nisi in extrema necessitate constitutis. xij. q. v. c. forte. Et de b. s. ti. i. c. xv. Quintus in religiosa appropriatione. qn. s. religiosus recipit aliquid vel nesciente plate suo. vel alterius dat pro quo vel extra neo. vel cum occultat et ut propria retinet acquisita per eum vel data. non parat superiori libere assignare. xij. q. i. Non dicatis. Et de b. habes in. iij. pte. ii. xvi.

Quarta est manus beli. §. VI

latoria. ubi regiuntur surta. et rapina. et sacrilegia. Nam sive misit hostis. s. bellando ad omnia desiderabilia. Tercius. i. Desiderabilis autem sunt blada. pecunie. edificia. vasorum aurea templa. et alia ornamenta ornata in templo ad quod misit manus exercitus nabuchodonosor bellane per hierosolymam rapiendo. incendendo. et destruendo. Et hec manus habet quinq[ue] digitos seu modos. Primus est cum dominus vel coitas aliqua assumit iniustum bellum. Nam qui ab hoc concurrunt adiuuando. consulendo et cooperando de omnibus dominis illatis aduersariis. etiam si nihil pueret ad eos tenet sacrificare. xij. q. v. c. non sane. s. f. Secundus est per tenet de omnibus dominis et expellit quas patiuntur subditis suis. qui involuntarii sunt et

Capitulum Primum

coacti. Nā vltra expensas quas faciunt aliqui ab aduersariis debellant et capiunt ipsi et bona eorum. varius est enim cunctus belli. extra de iniuriis. et dā. da. si culpa Terti⁹ est. qz qui habet iniustum bellum ea que capit et destruit vel hoc facere permititur suis sicut cōter faciunt satisfacere teneat. xxij. q. i. c. militare. Bona aut rapta ab inimicis iuste que debet cōdiudi occultando et retinendo sibi. furant. xxiiij. q. v. c. dicat. Quar tus ē. cum iuste bellā rapit bona ecclesiā non iusta stellarū. aut bona clericorū contrarie partis. vel etiā viatores. peregrinos. mercatores. et alios innocētes. di. lxvi. in singulis. Quint⁹ est qn̄ habens iustum bellum ex sua inertia et crassa negligētia nō defendit suos cū possit. et precipue cum est cōductus mercede ad bellandum. Et silt cum possit debellare inimicos. et sic cito guerre facere finē ut plus lucrē ex duratiōe p̄ hīj. vel qz corrupt⁹ ab aduersariis nō fideliter negotiū gerit. teneat extra de iniuriis. et dā. da. ca. si culpa. Et de his oībus habes in. iij. pre. ti. iij. c. i. per totum.

Quinta est manus .§.VII.

dānificatoria. Dicit proverb. xvi. Si man⁹ ad man⁹ nō fuerit nō erit innocens. Et qn̄ yna man⁹ nō sufficit ad vnu op⁹ alia iuvat. Sic et aliqui si vnu nō sufficeret ad rapientū vel ad furandū vel dānificantū aliū. et tunc adhibet adiutoriū alter. et hoc ē manus ad manū adiuncta. et talis ē quis non sit principalis. vel nūl pueniat de rapina vel dāno ad eum. tñ teneat. qz nō ē innocētē sed in causa. Et hec habet quinqz digitos qui continent in versu. Juslo consiliū cōfervū palpo recursus. Prim⁹ ergo est. cuz quis mandat fieri rapinā furtū vñrā vel aliud dānū. et ex hoc se quis effectus dāni. qd als non fuisset factū. talis tenet insolidum etiā si nūl peruenit ad eū. Sic et tutor. curator. pcurator. et factor. qui p pupillis vel p alijs faciunt contract⁹ vñrarios si illi pro quibz fecerūt nō satisfaciat. teneat cū sunt pncipaliores. Secund⁹ qn̄ consultit. ita qz ex illo sequit dānū qd als nō fuisset factū. talis etiā tenetur insolidum. etiā si nūl p uenit ad eū. si autē fuisset factum etiā sine illo cōsilio sed aliquid pl⁹ factum est ad illud pl⁹ teneat. Inno. et hosti. Terti⁹ est consensus. s. cooperatiōes nō mentis tm̄. puta qn̄ duo vel plures faciunt aliquo furtū vel dānū simul. ita qz vnu non faceret sine altero. teneatur quilibet insolidū. secus cū etiā sine illo factum fuisset. tñ cū alijs se repperit ad dānificantū. tūc enim retenetur solum de dāno illato p̄ eum. Qui etiā est mediator scienter alicui⁹ trax⁹ fraudulentē ut sensales tenetur de dānis. Quartus est palpo. s. cum quis adulando seu laudando aliquē de furtō vel de dāno. scz qz si strenu⁹. et ex hī inducit eū ad faciendū malū. qd als non fecisset. et idē detrahēdo ad hī inducit. ut puta tu es pusillanīmis. vel nūl vales. et timidus et huiusmodi. Quint⁹ est recursus. s. cum quis receperat fures et dānificates. et ex hoc sequunt dāna. vel etiā rem raptā cum querit et ipse occultat. p̄ter quod non pōt recuperare. Officialis aut qz pōt sine periculo sue persone obstat ne fiat dānū vel rapina. vel manifestare fures et ablata et non facit. teneat. hec beatus tho. al. pe. richardus in. iij. di. xvij. Innocenti⁹

ray. et guil. Et de his. s. ti. i. c. xij.

Sexta est manus par .§.VIII.

ticipatoria. s. de rapta. furata. vel vñraria. et de hī pōt intelligi illud. Ione. iij. Recedat vñusqz ab ini quitate que iu manu sua est. Et hec bī quinqz digitos. Prim⁹ est participando de hmōi per donatio nem. Talis enim cui donat cū hoc scit debet reddere dñō eius rem ablata. donū autem datū ab vñrario cum oīa bona sua sunt obnoxia restitutiō. re netur etiā reddere vel sibi vel pot⁹ his quibus vñrari⁹ habet restituere. Secundus ē p vñctationē familiā enī raporis vel vñrari⁹ vel vñrō filij. et alijs qui nō habent nisi de rapinis vel vñris tenēt satiō facere de consumptis. sed habendo etiā alia bona co medendo vel vñrendo res male ablatas in propria specie tenēt de eo quod cōsumūt. ray. Terti⁹ est per dātionem. filia enim qz dota per eum qui nō habet nī si de viuria vel alias male ablatis. marit⁹ qui hī nos uit nō pōt recipere doce. et receptam teneat restituere creditoribz loceri. et ipsa etiā filia mortuo marito teneat restituere dotes. ray. De hoc habes. s. ti. i. c. xij. Quart⁹ est participando de re rapta vel furata per emptionē. Qui enī emit talia sciētē vel ignorantia faci eti crassa. teneat restituere cū suenerit dñm rei vel ero gare pauperibz si illum ignorat. Si etiā talia emit p habiliē extimans esse venditoris. postea sciens fusile ablata. teneat nibilomin⁹ dñō reddere si cognoscit. vel pauperibz rem vel preciū erogare si non inuenit. ray. Et de hoc. s. ti. i. c. viij. Quint⁹ per legatiū vel hereditatiō. Intelligitur enim hereditas deducto ere alieno. Heres ergo vel legatari⁹ eius cui⁹ bona sunt obnoxia restitutiō vel ex cōtractu. vel quasi ex mā leficio furti. fraudis. vñrare et huiusmodi. vel quasi oīa teneat restituere que recipit de tali hereditate vel legato. extra de vñris. c. michael.

Sexta est manus .§.IX.

sacrilega vñdētē vñrario circa sacra et ecclesiastica Job. xv. Letendit enim aduersus deū manū suam. id est sacrilegam. Hec est manus sacrilega. Nichanor. quā extendit cōtra templū dei cōminatus īpm funditus destruere. sed ipso occiso suspēsa est manus et lingua ei⁹ a iuda machabeo cōtra templū. ij. Mattha. xv. Et hec habet quinqz digitos vel modos. Prim⁹ ē cum auferunt sacra et calices. paramenta. crucis. reliquie. et alia hmōi. Secundus est qn̄ au ferunt aliquia etiā nō sacra. etiā de loco sacro. ut in ecclēsia. et de vñroqz. xvij. q. iij. c. quisquis. Terti⁹ est. qn̄ sit incendiū vel effractionē in loco sacro iniuriōc. nec etiā satisfacere vel etiā inferunt talia dāna ecclēsias vel personis ecclesiasticis. ut exigendo gabellas et pedagia. de censi. c. cōfess. li. vi. Aut imponēdo col lectas. de īmu. ecclē. c. aduersus. aut faciendo repres saltas cōtra personas ecclesiasticas. extra de iniuriis. et dām. da. c. etiā pignorationes. li. vi. Quart⁹ est cū clerici male tractant bona ecclesiārum dilapidando. indebitē alienando. in pompas et lascivias expendēdo consanguineos ditādo. xij. q. ii. c. nulli. Et bona debita pauperibus vel clericis vel reparatiōē ecclē

Titulus Secundus

clesie subtrahēdo. debet restituere. **Quintus** cū sub
trahunt legata facta eccl̄hs. p.ij. q.ij. c. Qui oblato
nes defunctoz. vel nō soluuntur decime vbi cōsueue
runt solui. vel cū nō est legittime in bñficiis constitut⁹
sed p̄ intrusionē vel simoniā. vel aliqd̄ impedimentū
irregularitatis h̄z. tenet enī fructus pceptos restitue⁹
re. de re. iur. li. vi. beneficiū. Et de his oībus. s. ii. i.

Octava est manus in .§.X.

iuste iudicatoria. et beat⁹ q̄ excusat manus suas ab oī
munere. dicit Es. xxiiij. sc̄ obsequij. pecunie. et lau
dis. per munera enī frequenē pūtū iudiciz. Et hec
man⁹ h̄z quinq̄ digitos. **Primus** est. qn̄ iudex seu
quicq̄ officialis dat iniuste sñiam ex certa scia qua
cūq̄ de cā. sive odio. sive amore. sive corruptione pe
cunie. et talis tenet de oī dāno et intellec̄ p̄ t̄ lese. Ray.
xi. q. iii. q̄ uo. **Secundus** est. qn̄ ex ignorātiā crassa p
ferit iniusta sñiam. Nō enī debebat se ponere ad id qd̄
nō erat idone⁹ cum p̄iculo alter⁹. sec⁹ si decept⁹ con
silio assessoris. q̄ putabat idone⁹ ex malicia vel igno
rātiā crassa male cōsulētis. sive tenebit assessor. Ray.
Tertius est qn̄ ex nobili negligētia p̄tulit iniustam
sñiam. q̄ noluit laborare ad legendū in libris qd̄ po
tuisset inuenire. et videt teneri. ex de iniur. et dā. da.
c. si culpa. **Quartus** est qn̄ accipit pecunia pro iudi
cando vel nō iudicādo. aut male vel bene iudicādo
Ray. Talē enī pecunia sibi retinere non pōt sed pau
perib⁹ dare vel reddere dāti. **Quintus** cū non vult
iudicare et dare sñiam. put pōt et debet ne displiceat
habēti iniusticiā. aut vt dāmūt̄ ius habēte. et talis
tenet si p̄s postea amittat iusta cāz. vel si remittat pe
nas vel diminuat iniuste cū non posset tenet cōitati
si auerter penā iusta. tenet ei qui soluit. Tho. et ray.
De his. s. ii. i. c. p.ij.

Dona est manus in .§.XI.

iudicio iniuste assistoria. De h̄ne iunges manū tuā
vt p̄ implo dicas testimoniu. Ero. p.ij. et Diere. p.ij.
Erūte oppressum de manu caluniāt̄. Et hec habet
qn̄q̄ digitos fm̄ p̄ sunt qn̄q̄ genera hom̄ q̄ ibi cō
currūt. i. aduocat⁹. iurisconsult⁹. actor. aut p̄curator.
testis et re. **Primus** ḡ est aduocatus q̄ si scientē assu
mit ad defensandā iniusta cāz obtinet victoriā cau
se. de oī dāno tenet aduersario si clientulus nō satisfe
cit. Tho. se. se. q. lxxi. ar. iij. Si nō obtinet tenet cli
entulo de exp̄s. qn̄ videt dicit sibi cām esse iustum
als ille nō litigasset. Si assumit cām iusta et cōcrassa
ignorātiā v̄l negligētia notabili p̄dit. videt teneri cli
entulo de dāno suo. ex de iniur. et dā. da. ca. si culpa.
Secundus est iurisconsult⁹ si scientē prestat malū consilium
vel fraudulentū vñ ius hñs p̄dit cām. sive sit ille cui
cōsulit sive alter tenet de dānis inde securis. Si fide
liter cōsuleat. put seit. nō tenet. ex de re. iur. null⁹ ex co
filio. li. vi. **Tertius** est actor. aut p̄curator q̄ accusat
aliquē de falso crimine vel petet indebitū scientē. tene
tur de oī dāno qd̄ inde recepit aduersari⁹ cām de ex
p̄ensis. Beat⁹ tho. se. se. q. lxxij. ar. iij. Si autē vere
accusat et postea p̄ce vel p̄cio desistit vel p̄uaricat te
nenet cōitati. **Quartus** est si re negat veritatē de qua
iuridice interrogat negādo indebitum pecunie tenet

actori. Negādo autē crimen vñ seq̄l accusatori mora
vel mutilatio. vel alia pena. vel fatigādo scientē appel
lationib⁹ vel dilationib⁹. tenet satissimacere ad arbitriū
boni viri. **Quintus** est testis si ex falso testimonio ei⁹
scientē facit actor vel re incurrit dāmū aliqd̄ inu
ste. tenet testis insolūt̄. ex de iniur. et dā. da. c. si cul
pa. Et si accipit pecunia p̄ testimonio ferendo etiam
vero tenet illa pauperib⁹ erogare. p.ij. q. v. nō lane.
Et de his oībus. s. ii. i. c. p.ij.

Decima est manus .§.XII.

fraudatoria. Job. xxi. In mālō meis nō adhesit ma
cula. s. fraudis. Et hec h̄z quinq̄ digitos sive modos.
Primus est in rez quidditate dū. s. vna substantia
vendit p̄ alia. vt vñū lymphatū p̄ puro. vnum aro
ma pro alio. aut̄ alchimiarū p̄ puro. et hm̄oi. Se
cundus ē in quantitate. vt cum dāk diminuta mēsura
vel in ponderib⁹. vt. xi. vncis p̄ libra. vel in vasis de
vino. oleo. tritico. et hm̄oi. vel in cannis de panno la
neo. lineo et hm̄oi. **Tertius** est in qualitate. vt cū vēdī
res defectuosa. vt vñū vel carnes corrupte. p̄ bonis
aīal viciōsum et claudicāt̄. p̄ sano. nō minuedo de p̄
cio et multograui⁹ eset vendēdo rē periculosa et no
ciuā hoi. **Quartus** ē in preciū ineqlitate. vt cū vēdī
res pl̄ iusto p̄cio q̄ valeat scientē. vel cū multomino
ri p̄cio emit̄ q̄ valeat. q̄ vēdīto nō cognoscit rez. vel
qr̄ ducit marina nccit̄. **Quintus** est in gabelle de
bite vel pedagū subtractiōe. vt qr̄ occulte introducit
re ad ciuitatez. vel assister vñū esse. p̄ alio. vel minoris
quantatis vt min⁹ soluat. hi oēs tenet satissimacere fm̄
tho. se. se. q. lv. et ray. Et de his. s. ii. i. c. p.ij.

Undecima est manus .§.XIII.

falsificatoria Job. v. Qui dissipat cogitationes malū
gnovē possint man⁹ eoz implere qd̄ ceperūt. mani
festando. s. falsitas eoz. Et hec h̄z quinq̄ digitos
sive modos. **Primus** ē in ponderib⁹ et mensuris faci
endo. vel vtendo falsis. i. diminutis mēsuriis in ven
dendo. et mēsuriis excessiuis in emēdo. tenet etiā talis
de dānis inde securis. **Secundus** ē in falsis monētis
fabricādo falsas monetas v̄l incidēdo eas aut falsas
tis aut diminutiis p̄ lūmis scientē v̄tēdo. v̄ltra peccas
tū tenet de dānis lessis. **Tertius** est in bullis apliq̄
falsatis vel p̄ surreptionē obtēnis. cū. s. expressum est
falsum in supplicatione vel omisū illud exp̄mendo q̄
narrato nō obtinuerit. bñficiū enī vel grā sic obtēta
nō valet. vñ tenet satissimacere de emolumento p̄ ipsas
obtentō. **Quartus** ē in instrumētis vel scripturis
falsificatis. vt testamētis in quidō scribunt legata ali
ter q̄ disponat a testatore. vel scripturis vbi apparent
debita et cassant̄ et hm̄oi. **Quintus** ē in falsis pr̄bō
vt cū mulier cōcipit p̄ adulteriū vel suppōit sibi ales
nū partū. q̄ tenet de oībus que p̄sumit putatiū fili⁹
de donis mariti. et de his q̄ vt legitimō filio sibi de
hereditate relinqueret. ex de iniur. et dā. da. c. si culpa.
Et de his. s. ii. i. c. p.ij.

Duodecima est manus .§.XIV.

nus pditoria. De qua p̄ps Lu. xxij. Ecce man⁹ tra
dantis me meū est in mensa. Nō enī su proditio vñū

Acte ḡ Jndices.

*Acte ḡ ad hoc rāctus
et p̄tūratores.*

Capitulū Primum

per familiares. Et hec habet quinq^u digitos. Primum est in castis et p^lis et terris, q^ui, s. q^us auferat l^umo d^on^o et dat p^oditorie alteri q^ui ibi ius nō habet tenet talis de oibus dānis inde securis. Secundus est in psonis q^ui tradit d^onū suū vel amicū in manū inimici occidēdū vel redimēdū, vel impediendū a negotiis suis, et tenet ad oē interesse. Tertius in reb^os q^ui pecunias vel alia bona sui d^on^o vel amici procurat deuenire ad manus inimicor^o aut cui associat se cū aliq^u ut ducat ad locū ubi spoliet. Quartus est q^ui secreta reuelat d^onī sui ut dānū fieret, vel aduocat^o secreta cause quam defensit adūsario pandit, ut se possit defendere, et tenet ad dāna, ex de inū, et dā, da, e, si culpa. Et de his oib^os, s. t. i. c. xiiij. Quintus est cū quis vni insidēs nō seruādo pmissa poeta etiā si esset hostis dū et ipse ei seruat fidē et nō ols, xiiij. q. s. noli.

Decimatercia ma. §. XV.

nus est simoniaca. Et de hac, iij. Reg. xiiij. Quicquid volebat implebar manū suā, s. pecunia quā dabit, et siebat sacerdos. Et hec habet quinq^u digitos seu modos. Primum est accipe pecuniā vel alia p^lisa pro sacramētis aut beneficijs p^{er}ferendis vel collatis per modū precij nō p^o modū elemosine, et tale pecuniā retinere non p^ot. sed pauperib^o d^oz erogare, vel ecclie in cui^o iniuriā data c^o, tho, se, se, q. c. Secundus est accipe pecuniā appre*ciatiue*, p^o alijs rebus sacris, ut ecclīs, altariis consecratis, aq^u bap*timali* i*scerata*, oleo sancto, reliquijs sc̄tō, sepulturis loci sacri, i*urepatronatus*, ingressu religionis et hīmōi, talis pecuniā retine nō p^ot sed pauperib^o erogari oportet, vel ecclie pro q^u comūsa est simonia. Tertius est p^o spiritualib^o ex*ercitu* q^us, ut p^o predicando, orando, visitando, eligendo, p*firmādo*, a correctōe delistendo, curā oīaz exercendo, cōsiderando, et hīmōi alia, recipiendo pecuniā ex*actiue* vel p*actionalē* vel appre*ciatiue*, tenet pauperibus erogare, vel ecclie in cui^o iniuriā data est. Sed si p^o modū elemosine retinere p^ot sibi. Quartus est q^ui accipit bīficiū simplex vel curatū aut dignitatē, si moniace, q^ui tenet resignare, et fructū inde p*ceptos* restituere, etiā cōsumptos deductis expensis factis in utilitatē beneficij illi^o, et p^o fructibus colligendis. Quintus est de mediatorib^o ad p*curandū* bīficiū vel officiū ecclastīcū vel aliqd^o spirituale, hi tenet pecuniā p^oter hoc receptā pauperibus erogare, hec oīa, b^o, tho, se, se, q. c. et ray, et inno. De his, s. t. i. c. v. p^o totū.

Decimaquarta ēma. §. XVI.

nus impeditoria. Ecce, q^ui te duplii corde et manib^o male facientib^o, i. ipedientib^o bona alior^o. Et hec habet quinq^u digitos. Primum est q^ui quis ipedit aliquē a*secutiōe* alicui^o bīficiū vel officiū. Et si iam illud erat cōsecut^o et possidebat, et iniuste p*curauit* sibi a*fern*, tenet latissacere rotū. Si nondū erat cōsecutus s^z in via hīdi tenet ad arbitriū boni viri, tho, et rich. beneficij. Secundus est q^ui ipedit fructū p*uncturos* alicui^o suis agri vel vinee vel effodiendo semina, destruēdo vineas, arbores et hīmōi, qui tenebit ad qntū extimabunt fructū in illo dubio valituri, tho, in, iij. Tenedo etiā colubarias et nō sufficiēt p*ascendo* vñ dānis.

¶ 11

nū inserūt seminib^o vel fructib^o, tenent de dānis, p^otrus de pat. in, iij. Tertiū est de his q^ui faciūt statuta vel capla ne v*sure* solute possint repe*c*, vel q^ui possint hoies cogi ad soluendū, et qui iudicat bīm ea, vel etiā sine statutis dāt finiam q^ui soluāt v*sure*, vel solute nō reperant, hi tenent ad eas restituendū si v*luraz* rīj nō restituāt, impediūt enī restitutōe, x. q. iij. c. q^ui sentit. Quartus est de his q^ui dant l*ras* emunitoris as debitorib^o iniuste ne possint cogi a creditorib^o ad soluendū eis cū possint, hi tenent illis de illis dānis. Quintus est de iniuste ipedientib^o ne q^us possit ex*c* negocia sua honesta, occultādo i*stra* vel scripturas p que manifestas ius suū, vel ipedientes ne quis accedat ad iudicē ecclastīcū in cā qua pōt vbi sibi fieret iusticia, vel aliq*u* iniuste et maliciose ipediens iter suū ad iudicū, vel ad negocia sua vnde recipit dānū. Et de his tenet.

Decimaquinta est. §. XVII.

manū lusoria de q^ui pōt intelligi illud Job. xxiij. Si, i. nō oscular^o sum manū mēa in abscondito, Lusor enī cū vincit attribuit manū industria, vñ aliquā oscular^o cā ut cām lucri. Et hec b^z quinq^u digitos. Primum est decipit in ludo, ut p^o falsos taxillos, aut chartas, aut dicēdo mendaciū, et sic vincit, tenet enī restituere decepto. Secundus est q^ui vincit ab his q^ui alienare nō p^ot, ut sunt fui, filij famili, p*cipue* pupilli, uxores, religiosi et hīmōi, et hec oportet restituere eis q^ui hīt curā illorū. Tertius est q^ui vincit ei qui īduxit vel traxit ad ludendū multa i*portunitate* cū non velle ludere vel volentē a ludo recedere inuitū detinet, et tenet restituere. Quartus q^ui vincit in locis vbi p*hibet* ludus, et p^o leges mandat fieri restitutio, q^ui nec p^o dissuetudinē sunt abrogat^o, et tūc etiā tenet restituere p*den*ti bīm tho, se, se, q. xiiij. rich, in, iij, ray, et inno, et alios. Quintus q^ui vincit in locis vbi nō p*hibet* ludus, vel si p*hibet*, leges sunt abrogat^o p^o hīam hīuetudinē, et tūc d^oz pauperib^o erogare v*tr* de n*ecē* vel de honestate vide, s. t. i. c. xiiij, vbi plene ē ista materia.

Decimaserta ēma. §. XVIII.

nus locatiōis et cōductōis viciatoria. De hac Deut. xxiij. Videbit q^ui infirmata sit manū, i. deficiens op*er* in locando et p*ducendo*, et hec b^z quinq^u digitos. Primum q^ui quis locat alteri rē quā nouit viciosam et equū claudicantē vel domū ruiturā, qui tenet de dāno inde secuto. Secundus q^ui nimis notabilē ex*igit* p*reciū* de re locata, domo, agro, vel veste et hīmōi vel q^ui auferat ab eo rē locata sine cā rōnabili q^ui tempus cōuenit, tenet enī ei de dāno, ray. Tertius q^ui cōducit q^us alii ad op*andū* nimis p*uo* p*recio* notabili. Eliter vel debitā mercedē nimis tardat dare cū p*otest*: vñ ille recipit dānū, yel loco pecunie debite dat sibi res quas oportet cū vendere minori p*recio* q^ui d^oz habe*re*. Quartus si cōduct^o ad operā et festinātia vel negligētia non fideliēt est operat^o, et bī, vñ sequit dānū ei. Quintus q^ui male tractavit rem sibi locatā ut domū vel agrū p*mittendo* destruere, vel equū vel boves nimis fatigando et hīmōi, tenet talis de hīmōi dānis ad arbitriū boni viri, ray, in summa, Clasall^o etiā

ludentes
falsis taxillis

ludentes
falsis taxillis

ludentes
falsis taxillis

Titulus Secundus

qui bona que habet in feendum a domino male tractat et
malitia vel negligentia tenet de damnis. Et de his
supradictis. l.c. xv.

Decimaseptima est §. XIX.

manus turpiter lucratoria. De qua Isa. i. dñs. Manus vestre plene sunt sanguine. I. turpibus lucis, et
hec habet quinque digitos. Primus est lucrum ex ope
recamali et meretricio, lenocinio, concubinatu, adul
terio, et huiusmodi. Secundus est ex arte vel actu pro
hibito lucrari. Ut ex arte mutuadi vel faciendo capi
los, carbas, fucos, torneamenta. Vel ex histriionatu
turpi, scribendo usurario, in numerando pecuniam ad
usuram, et scribedo huiusmodi, in faciendo in diuinatio
nes incantationes et huiusmodi, in scribendo instru
menta in fraude usurari. Tertius est lucrado re
pore prohibito, ut diebus festiis emendo et vendendo, si
ne necessitate scribendo vel alia opera ad lucrum facien
do. Quartus est negotiari in locis prohibitis, ut in ec
clesiis vendendo vel emendo, vel etiam mittendo ad ter
ras saracenoꝝ, vel portando arma vel ligna magna vel
virtualia, et quecumque mercimonia sine licencia pape, te
ne illud quod lucratus est, et tantum de suo mittere
in subsidio terre sancte. Quintus est intentio mere
cupiditatis vacare negotiatioꝝ, vel intentio introdu
cendi christianis hi oꝝ debent acquiesca pauperibus ero
gare, magis non ex honestate et consilio quam necessitate.
p. q. v. c. qui habetis. Et de his. s. t. i. c. xxiiij.

Decima octava est ma. §. XX.

nus detractoria. p. Erue. s. deus de manu canis. i.
detractoris animas meam. i. vitam. Proverb. xvij.
Mors et vita in manibꝫ lingue. scilicet detractione. Et
hec habet quinque digitos. Primus est cum quis scien
ter accusat aliquem de falso, et conuictus de criminis con
denatis, talis ei tenet satissimamente non quidem detegendo
falsitatem postquam est punitus reus, quod sibi imineret per
culum persone, et illi iam puniro non satissimamente sed alio
ad arbitrium boni viri, an punitionem auctem debet detegere
falsitatem vel desistere ab accusacione. Secundus est
qui extra iudicium infamari aliquem de crimine scire non
esse verum vel nescire si est verum, quod tenet nullis quibus di
gitis declarare se falsum nisi ex hoc sibi imineret ma
gnus penitulum vite et homini. Nam tunc aliꝝ prout po
test debet sarcis facere, vel cum libellos famulos super cal
mine de eo coponit vel canullenas quod peius est.
Tertius est qui ad aliquod crimen commissum vere ab alio
auger aliquid aliud notabile quod est falsum, ut cum di
cit se vel alii turpia colloquia vel gestus habuisse cuic
aliqua sed etiam carnale copula vel, cum aliꝝ dicunt de
eo turpitudinem cum aliqua agere raret studiose, vel ali
qua signa facit ut credatur vere esse quod non est, et talis
tenet ad declarandum falso esse. Quartus est cuic
dicit aliquod crimen alterius referens se audiuisse quod occul
tum est et ignorat si est vere, et talis quanto debet satissim
amente habere in c. s. f. ij. Quintus cum dicit etiam
alterius vere perpetratum sed occultatum, et talis de
bet restituere potest, vel etiam cum dicit contumeliam
in persona aliorum, et talis debet petere veniam vel alii se re
conciliare cum eis.

Decimanona est ma. §. XXI.

nus personales. Mich. vij. Ut fratrem suum vena
tur ad mortem, malum manu suaz dicunt bonum. Et
habet quinque digitos seu modos. Primus est auferen
do vitam occidendo alium iniuste, et extra iudicium ordi
nari, et talis tenet, put dicetur in c. s. f. i. d. dano in
descuro. Secundus est mutilando membrorum iniurioso,
et tenet de expensis in medicis et medicinis, et de lux
cro pdito si ex mutilatione non potest laborare. Ter
tius est in vulnerando vel percutiendo iniuste sicut tol
lendo hospitatem, et tenet ad dannum inde ei secura.
Quartus in carcero, et sic tollendo ei libertatem quod sa
ciendo absque causa non habili tenet de dano quod inde sequi
tur, secundus si facit, quod est ei debitor, ut sibi citius soluat.
Quintus cum mittit in exilium vel confinum iniuste, et per hoc
auferit ei patriam. Et oꝝ damnum quod inde recipit quod cor
ter est multum tenet ei satisfacere.

Vicesima est ma. §. XXII.

nus aiarum pectoralia, et de hac Sap. i. Impium mari
bus et verbis morte accessunt. Et habet quinque digi
tos. Primus est qui voluntate ingredi religionem ad seru
endum deo aliquis reuocat, vel iam ingressum persuader
et educit, tenet hic illum reducere quem in eo est, vel se
vel aliu ponere in religionem sicut p. de pal. Secundus
est qui quis persuader alicui aliquod criminale blasphemie
et decipiat. Et multo magis qui quod ausent alicui virtus
genuit et matrimonium, et debet ducere in proximis vel
dotare si potest indiget. Tertius est qui quod suo sermo
ne trahit ad erroris fidici ut faciunt heretici disseminantur
res falsam doctrinam, et hi tenent reuocare. Quartus
est cum prelati vel patres famili, et sua negligenter per
mittunt gregem suum perire non corridentes et admittentes
et multo plerumque cum suis malis exemplis eos ad mala p
uocant, tenent enim eos corriger h. q. i. c. scelus. Quintus
cum homines suis prauis acris aliis scandalizant, vel
mulieres suis omnia et tripudij alijs ludis ri
sibus, blasphemias, et hi debet satissimamente rebos
quis acris edificando quod prius scandalizauerant.

Sequitur tertia ma. §. XXIII.

paris principalis divisionis facte ubi ponit remedium ad
euadendum de manibꝫ istis usurpatioribꝫ quibus dy
bolus in mare precipit in profundum infernum, et hec est na
vis, vñ dicit. Illae nauis pertransiunt, In plurali du
cit nauis, qui implet est nauis.

Est nauis vice regularis.

Est nauis pnie virtualis.

Et de primo intelligit illud proverbio, vñ. Facta est
sciallo mulier fortis de quod ibi loquitur figurata ecclesia quod
sinavis institoris et mercatoris delonge portans pa
netum, et doctrinam et eucharistie, quod de celestibꝫ quod pascit
tur hoeres fideles. Et cryso, tractas illud Math. ix.
Ascendens ipsi in nauicula transfronsuit, dicit ipsi no
num ecclesi fluctus se mitigatur et ascendit, hec est nauic
ula petra que quantum magnis fluctibus persecutionum et
rannis errorum ab hereticis prauior operum, ab ypocritis
reali, ydeas submergi, sed submergi non potest.

Capitulu Primum

ea gubernante sed p^o tempestate tranquillū facit. vt dicit Tho.ij. Et figuratu fuit Math. viii. q^u ipse surgēs a somno sperauit venit & mari. & facta ē tranquillitas. dormire vō videt cū tribulatiōes surgere sī nit. vt dicit di. xxiiij. c. in noīe. Hec per petrū & alios p^laros & p^dicatores rhetib^y predicatoris capit multos pisces ad fidē. vt impleat non solū nauicula petri i. ecclie occidentalī sed etiā iohānis euangeliste. i. ecclie orientalī. i. grecie. vbi iohānes p^dicauit dū. s. socia ta fuit cū nauicula petri. i. vniuersitati ecclie humanae. vt figuret habeat Lu. v. Petro q^z aī capturā piscū dicūtum fuit. Duc in altū marj. s. nauiculā. & laxate rbe tia vīa in capturā. Qd exponens amb. ait. in altum sc̄z in profundū disputationū. Quid enī tam altum q̄z altitudinē dīvītiaz videre. i. scire dei filiū. & p^fessionē dīvīne generatiōis assumere. xxiij. q. i. nō turbatū r. Aperte autē ecclia militā signat p^r nauim. q^z quēadmodū nauis in p^rincipio & fine ē arta & paucos cōinet hoīes. in medio ē lata & multos cōinet. ita ecclia militans fuit arta in p^rincipio. q^z in multis p^gsecutionib^y & pauci erāt in ea. Unū & marcellus q^z erat papa p^o suffigationē fuit deputat^a a diocleiano imperatore p^esimo multis annis ad custodiā animalū in stabulo & vīban^r papa in sepulchris latitabat. p^rter imanitas & persequentiū. In fine etiā. s. tpe antichristi erit arta. Erit enī tūc tribulatio q̄lis nō fuit ab origine mūdi vt dicit Math. xxiij. Unū & pauci firmi in fide ecclie p^manebunt. In medio autem tpe. i. nūc. lata est & multi in ea reperiuntur clerci & laici. vt dicit cryso^r. Multi sacerdotes pauci sūt sacerdotes. multi in nomine. pauci in opere. di. xl. Et patrimonium iesu p^ripiatū ē & exaltatū. Et p^rincipes & magnates. ciues & populares. oēs querut de altari p^ricipare. p^rcurātes suos filios vel cōsanguineos vel amicos cōstitui in dignitato & bñficiis & eos diuītes faciat & bona pau perib^r ergāda in p^phanos vīsus p^mumant. Sed nūl male ablata eccliarū restituat sīpīt. Adenānt. Et p^rimo nō q^z bñm regulā iuris in. vi. bñficiū ecclasticū nō pōt licite sine canonica institutiōne possider. Si q^z p^rimonia recipit bñficiū seu intrusiōne seu vīspatōne. i. p^r laicos vel alios de sacro q^z non poterant p^rferre. vel bñs aliq^d impedimenti irregularitatis. & vel nō canonice elec^r vel positus. tenet oēs fructus susceptos restituere deductis expensis rōnabilitatē in utilitatē bñficiū bñm doc. Eccl^o nota q^z etiā si nō te assump^r nō officiat vel officiare facit secularie vi uens nō intēdit demū clericari sed vīozari & sequitur seculare cu defraudet eccliaz & intentionē eorū q^z derūt bene ecclie possessione. videt q^z tenet ad restituōne fīsa cōpōle. q. i. c. gloria. Vīl que deputata fuit determinata p^r clericis seruētib^y. vel p^r fabricis eccliesiaz. vel p^r cōdūctis p^r pauperib^r dās alīs tenet restituere. Nota tertio. matij. m. ory q^z si sua neglīgetia amīstant bona ecclie mobilia. vt libri. paramenta & hīmō. vel destruunt immobilia vel ruūt tenet ad satisfactionē de oībus. vt ex de inīur. Comij. Mala. Abundāt tabernacula p^rdonū. s. clericorū. & audace Cetez de puocāt dñm. s. ad irā p^rter molā vīta. cū oīa dederit elezioni. h. eis in man^r. vt. xij. q. i. si privatū. De hac nauī ecclie sic ait cryso^r. Navigat ecclia instruta fidei gubernante.

naculo felici cursu p^r hīi seculi more. bñs deum gubernatorē. angelos remiges. portas choros om̄i sanctoz erecta ipsa salutari arbore crucis in q^z euangeli ce fidei vela suspendēs flante spiritusco ad portū p^radissi & q^zetē securitatis eterne deducit. Ubi cryso^r. fē ptem dicit de hac nauī ecclie. Primum est. q^z p^r bñ se culū q^z ē more rēpestuosum bñ nauigare. vñ etiā ele eti periclitans. Exemplū iōne ppbe. q^z existes cū alīs sustinebat periculū submersiōis quantūq^r labora tē ad exponendū nauim. vt babef iōne. i. & iō val^r de timendū. Beat^r vir q^z spē p^rauid^r. ait sapientia Ber. Nullū ē securitas oīfrēs. Nec in celo nec in paradiſo & multromū in mūdo. In celo angel^r cecidit sub potētia diuiniratis. Adā in paradiſo de loco voluptatis. Judas in mūdo sub schola veritatis. Scdm q^z dicit cryso^r. de nauī ecclie est. q^z bñ deū gubernatore habitorē cui vēti & mare obedire. & iō multū cōfidentū. q^z eri cōcūt p^rmittit nō tñ perire. Unū in hīi figura cū essēt discipuli in nauī cū eo & ipso dormiente periclitarent. surrexit xp̄s & impauit ventis & mari. & facta ē tranquillitas magna. Math. viii. Et iā vice dei tenet plati in gubernādo nauim ecclie. vñ et dī vocant. Sicut autē q^z gubernat nauē nū q^z descriet nec in rēpestate neq^r in trāquillitate. alioq^r sibi imputaret submersiō nauis si cōtingeret ex sui negligētia etiā si nō intenderet. Ita etiā plati debet intēderē securē ecclie oī tpe. Unū nico. papa. Si p^rnitiosu^r est p^retā. i. directorē nauis in trāquillitate nauē deserere q^romagis in fluctib^y. & paulopost. Nos q^z tāq^r aries gregib^y ducatū p^bentes. Imo q^z & pastores horū sum^r deo auctore cū eis in periculis p^r virib^r p^rsisterē cōuenit. & cū tranquillitas redditā fuerit diuīna pietas. mor. gregē requirere & in vñū colligere. & ei^r alia celestis patrie pace sursum enigere debem^r. viij. q. i. sci scutaris. Terriū est. q^z bñ angelos remiges q^z eam inē fluce hīi seculi custodiūt & deducūt. iñ illud. Angelis suis de mandauit de te vt custodiāt te in oībus vīs tuis. & iō gaudendum de tali adiutorio. Sacerdotes etiā angeli appellan^r. bñm illud Mala. h. Labia sacerdotis custodiūt sciam & legē reqūrūt ex ore ei^r. q^z angel^r dñi exercitiū est. Et bi remigando ministratiōe sacramētōz nauē mouēta. eccliam fide liū ad portū in q^z nō parū hīt laborare in ministrando debite. Unū in figura dī Math. viii. de discipul. q^z erāt laborates in remigādo. Erat enī eis vent^r p^rius. s. tēpitationū. Quantū q^z dicit cryso^r. de nauī ecclie est. q^z bñ choros scētōz q^z sunt oī frute pleni. Unū de petro & plurib^y discipul dicit Jo. xxi. Alscēde rūt in nauim. & iō libētē intrāndū. q^z bñ p̄s. Lū scō sanc^r eris. Unū figura p^r nauem salomonis q^z sel in tribus annis adducebat. h. Paral. aurum & argen^r tū nimis ebū. symias & pauones. nā ecclia p^rip in fī de trinitatis p^rsonaz & vītatis essētē diuīne ad supnā bīerosymā inducit scētōz apōlos & martyres. & bīlētū. doctores sapientia & doctrina plenos. & hoc ē argentū. & p^ressores. & bīlētē ebū. q^z albi p^r vite mū dīciā. & forēs p^r donū fortitudinis. & q^zī symiē mītantes act^r boīm. i. sapientiū inberētes exemplis. Et p^rincipes q^z cū apparatu vīvunt. & bīlētē pauones. Multū iūnat talis societas. Sanctoz sicut econverso

Citulus Secundus

multū nocet opera malorum. Tū ambro, in figurā huius sit. Non turbā nauis que habet petrū, de qua sc̄i habet Lu. v. Ascendens xp̄s in yñā nauim que erat symonis, rogauit eū a terra reducere pusillum. Turba illa q̄ iudicat habet, de q̄ s. habet Mathei viii. Et si multa illuc discipulorū merita nauigabat, tñ adhuc p̄ditoris cā perfidia agitabat, in ytraq; pe- trus, sed q̄ suis meritis erat firm⁹ turbā alienis. La- ueam⁹ ergo perfidū, caueam⁹ p̄ditorē, ne per ynuz mulci fluictum⁹, ergo nō turbā hec nauis in q̄ pro- vidētia nauigat, abest perfidia. Supat fides, xiiiiij, q, i nō turbā. Quintū est q̄ in hac nauī ē arbor ere- cta solutifere crucis, et in ea antēna xp̄s ad p̄gredēdū. Ideo sub ip̄a manendū, q̄ sub ea nullus p̄t ledi- extra istā nauim ecclie, i. fidē crucifixi nemini p̄t ec- salus, ad qđ facit qđ dicit Alec. xxvij. Nisi manseris in nauī nō poteritis salvi fieri. Tū p̄ archā noe q̄ rāq̄ nauis in aquis diluuij continuit et salua uit oīa aīalia ibi existētia, vt habeat Gen. vii, recte figuratur ipsa ecclia et crux xp̄i b̄m grego, et aug. Sicut enī oēs qui cē archam reperti sunt diluuiio perierunt, ita oēs q̄ sunt cē eccliam pereūt. Erat illa archa tricamerata ad denotandū tres stat⁹ ecclie, s. iugatorū. Attēn- tium, et p̄latororū. Lōpacia erat ex lignis levigata et bi- tumine linitis, q̄ refulet ex fideli liberis a supflui- tate virtorū et charitate glutinatis et vnitis. Septū est, q̄ habet vela euāgelice doctrine q̄ sunt plena ver- bis xp̄i. Sicut enī vela sunt plena aere et vento, sic et veiba nō sunt aliud q̄ aer formar⁹ in gutture loquē- tis. Ista ḡ vela sunt plena statuz verbis xp̄i que nos docet qñ, quo, qua via, et q̄ eundū sit, et ideo attēn⁹ audiendū Lu. xi. B̄ti q̄bi audiūt verbū dei et custo- diūt illud. Tū et Jaco. viij, dicit. Ecce et naues cū ma- gne sint, et a ventis validis minent, circūferunt autē a modico gubernaculo, s. semonis. Ecclia est vna et multe. Una vnitate fidei et dilectionis, multa varia- te locorū et rituū, et he mouentur a ventis verboz xp̄i gubernacula sunt ordinatioes p̄latororū, qui tñ atten- dente debent ad stellā maris, i. xp̄m et ei⁹ matrem vir- ginē, uterq; enī dicit stella. Tū fulbertus in sermone dicit. Oportet oēs christicolas per hui⁹ seculi pelag⁹ nauigantes respicere ad stellā maris. Si q̄s enī hoc egerit nō iactabis inanis glorie vēto, nec scopolis tri- bulationū strangel⁹ nec absorbebis scyllē voluptatum voagine. Septimū est, q̄ ducit ad portū queris ps. Deditus eos in portū voluntatis eoz, s. ad quies- tē et locū securū et plenū oī bono. Tū dicere possunt veri fideles qđ scribitur de paulo et sociis Alec. xxvij. Nauigauim⁹ et venim⁹ ad locū qui dicit boni port⁹. Nec ē nauis de qua dicit Job. xxi. q̄ discipuli nauī gio venerūt ad litt⁹ vbi apparuit xp̄s resuscitat⁹ tra- bentes rhetē magnis p̄fisco centū quinq̄ in rati⁹ sine scissura rhetū, i. sine distinctione veritatis doctrinæ predicate, vt habeat figuret Jo. xxi. Tū coniunctū sequit xp̄s cū sanctis de glorificatioē eoz igne chari- taris decoquente illos, et patres veteris testamēti ad refectionē fructiōis. Ex numero autē illoz cōprehendit saluandorū qualitas. Nā ad illum numerū per- uenit q̄ numerū decē et septem, incipiendo numerare ab uno et addēdo sequentē numerū ad p̄cedētes vs;

et ad numerū, xvij, inclusione, Terbi grā, vni addēdo duo sunt tria, ternario numero addēdo ternariū sūt sex, senario numero addēdo quaternariū q̄ sequitur sūt dece, et sic vlt̄ri p̄cedēdo vsc̄ ad denariū septe nariū resultat, clivij, oporet ḡ saluandos habere, xvij numerū moralis, i. oblerationē, et preceptoz que sūt unt de actib⁹ virtutū. Virtutes sūt septe, fides, spes, charitas, prudētia, iusticia, fortitudo, cōperantia. In trāf autem istā nauim ecclie p̄ innocentia baptisma lem. Dicit autē hiero, q̄ post naufragiū, s. de ista nauī ecclie p̄ amissionē innocentie baptismalis, sc̄da tabu- la est pñia quasi sc̄da nauis, de pe. dī. i.

Nauis etiam dī. §. XXIII.

cē religio, de q̄ p̄t intelligi illud Math. viij. Ascē- dēte ieu in nauicula secuti sūt cū discipuli ei⁹. B̄te autē religio signat p̄ nauim, q̄ substantialia religio- nis multū reperiunt in his q̄ sunt in nauī. In nullo statu vel cōversatione mūdi reperi tanta obediētia sicut in nauī. Nā oēs ad simplicē nutū obedient nau- clero seu gubernatori nauis et rex et pontifex cuiuscū- q̄ conditōis existat in eiusdo, stando et operando, p̄t mādauerit ipse. Castitas etiā ibi satis seruat etiā ab incōtinentib⁹, ad qđ facit et vita austera que ibi cōis- ter tenet, et exclusio occasionū, paupertas q̄, q̄ nibil est in ea nisi deforis portetur, et ea queibi sunt cōiter sunt alioz, et p̄ay ip̄i nauigātes ibi bñt. Ascendit ḡ xp̄s in hāc nauim, i. bñt statum religionis. Nā obe- diētia summā exhibuit patri factus obediens vsc̄ ad mortē, mortē autē crucis, ad P̄bil. iiij. Memento te fīs q̄ christ⁹ vt nō perderet obediētia pdidit vi- tam, ait Ber. Contiūtentia in sūmo gradu tenuit, q̄ virgo purissim⁹, imo nec vñq̄ stimulū carnis habu- it vel lensit, vel cogitationē turpe, et ita castos mores habuit in sua cōversatione q̄ cū fuerit de alijs crimis nibus infamatus, et falsissime, de turpitudine aliqua nūq̄ ab aduerariis suis fuit accusat⁹ notat⁹ vel in- famatus, vel in suspicioē habit⁹ quis cū mulierib⁹ fuerit aliqui cōuerlatus. Nā vt dicit Lu. viij. Mu- lieres iuste sequebant̄ eū, et sepe in hospitiū marche- et marie declinavit, et maria peccatrice osculari pes- des et vngi pedes et caput pmisit, paupertatē quantā suscepit, vt dicit Math. viij, et Lu. ix. Vulpes foue- as bñt, et volucres celi nidos, sili⁹ autē bois non ha- bet vbi caput suū relinet. De elemosinis viuens, et mortu⁹ expensis alienis sepulturā accepit, fuit q̄ na- zare⁹, et deo dicit⁹ qđ in veteri testamēto erat quida⁹ nou⁹ modus religionis, vñ barba et capillis inton- sus erat. Institutor fuit pm⁹ et sumim⁹ oīs perfectio- nis et religionis ad quā direxit et perdixit ap̄los su- os, nec p̄l⁹ nec postea potuit aliqd collegium eis in sanctitate et p̄fectione equari ad quam peruerterūt in die penthecostes, prius in istā nauim ascenderūt ve- nouitq̄, cū omnia dimiserūt nauim, s. p̄zre volūtatis et cupiditatis. Nā de eis dicit⁹ q̄ vocati a xp̄o relictis rhetib⁹ et nauī secuti sunt eū. Math. viij. Et dicit cu- piditas nauis, q̄ sicut nauī stat sup aquā et nō im- plef, ita cupiditas sup aquas fluxibiles diuitiaz vel concupiscentiaz impleri nō potest, Et sicut nauis cu- labore magnō fabricat, cū timore custodit, et cu dolo na- vi

Capitulū Primum

re amittitur ita res temporales acquiruntur cum labore, et opera carnis et proprie voluntatis perficiuntur, et cum timore non perdendi possidentur, et cum dolore custodiuntur et amittuntur. Et sicut in nauis quando exoneratur de tuto lucro et mercibus non remanent nisi feces in sentina, ita anarisi, somnatoribus et huiusmodi non remanent nisi eis propter nisi stagni ignis et sulphuris. Apoc. xxi. Et de his potest intelligi illud propter. In spiritu vehementi dure sententiā damnationis cōterēt naues tharsis. Tharsis interpretata exploratio gaudii, naues ergo tharsis sunt ille cōgregatiōes religiosorum que volunt gaudere in mundo seculariter viventes, et hoc nisi sati faciat spiritu vehementi cōtritionis conterēt. Triplex enim furtum seu rapina solēt facere religiosi in nauis religionis. Primum est cordis cum, si sequuntur per ipsam voluntatem transgrediēdo p̄cepta sue religionis, fratres non solum facultatibus, sed etiam propter voluntatibus abrenūciaverūt, p̄. q. i. non dicatis. Secundum est corporis per fractionē castitatis quod se mel deo obtulerūt. Tertium est substantialitatis temporalis, et hoc cum recipiūt aliquid et occultant plato, vel cum quod tenet de licentia prelatorum non sunt parati ad ponendū in manib⁹ eorum, vel cum ea que habent siue cum licentia vel sine male expendūt ludendo, turpiter consumēdo, vel amicis et consanguineis alijs dādo indebitē. Compatur autem religio nauis in septēta versus celū, ita et religiosus ad terram dicitur esse clausus de eis non se introuitudo, sed aperte celū versus id est dedit contemplationi celestium ut dicere valeat illud apostoli. Nostra cōuersatio in celis est, hic et hi eo. Est vnu gen⁹ christianoꝝ quod mancipatū diuīs no officio et dedicatiō contemplatiō ab omni strepitu temporalium cessare cōuenit, ut sunt clerici, cōuersi, et deo deuoti, et religiosi, p̄. q. i. duo. Ideo versus terra debet esse clausa et stricta nauis religionis. Nam et terra resoluunt vapores, et mala desideria que corrumpunt affectū, et nebula que obnubilat intellectū, et sanguis quod costringit effectū boni operis. Scđo nauis non potest diu sustinere seu portare corp⁹ mortuū quod periclitaret, et inficeret etiam alij, unde in mare p̄. q. citur, sic qui in religione incidit in peccatum mortale, si cito resipiscat alios inficit, et destruit religionē. Nam a peccatis occultis procedit ad manifesta, et quotidie nisi cito peniteat peior efficit. Unū Iohanniss. Nulla peior bezita malo monacho, et ideo si se non corrigit se p̄spandus est. Unū bistro, Relecāde sunt carnes putride, scabioſa ouis a caulis repellenda est ne tota domus massa et corp⁹ pecora ardeat, corruſat, putrefact et intereat, p̄. q. i. c. recessante. Tertio nauis in aquis integrā manet et conservat, cum autem terrā tangit frangitur et dissiliat seu apertur, sic religiosa cōgregatio dū sequestrata terra, et a cōversatione secularium et negotiis terrenorū conservat et rectitudinem regularē servat et vigorē spiritus, sed si inheret vel infigit in terra cōversatione ex casum necessitatibus et exigētis cōtractatis a quietis proposito resoluat et relaxat. Unū eu⁹ genius papa dicit, quod monach⁹ non debet se qualificare et negocia implicare, sit clauſtro suo contentus, quod si est pūcis sine aqua caret vita, ita et monach⁹ sine monasterio, sedeatq; ita solitarius et taceret, quod mortuus est mundo, deo autem vivit, agnoscat nomē suū. Nos nos enim grece latine dicitur unus, et achos grece latine dicitur tristis, p̄. q. i. c. placuit. Tristis autem dicitur, id est dolens et lugens, in aquis ergo cōjunctionis debet morari. Christus postquam turbas docuerat et miracula fecerat ibat in desertum locum, vel in monte cum discipulis turbas dimittens Lu. xiiij. exemplum nobis in hoc prebēs. Quarto nauis quoniam tumēcūq; sit clausa et stupra et omnia foramina circūcūq; obtrusa, tamen imp̄ceptibili modo paulatim et guttatum aqua subintrat, ita quod nisi sepe sentina euacuet aqua tantum cresceret aqua propter submerget, ita in cōuersatione religionis quātumcūq; omnia que seruentur et diligenter quis adhibeat ad claudēdum viam peccatis et vitandum occasionses, tanta est humana fragilitas propter imperceptibilitē homo frequenter cadit in veniale. Vepties enim in die cadit iustus et resurgit, inquit salomon Proverb. xxviii. Et apostoli perfectissimi religiosi dicunt, in multis enim offendimus omnes Iacobi, iij. Nec autem quotidiana peccata etiam si leuita sunt, tamen diminunt vigorem spiritus et disponunt ad mortalitatem, et ideo per orationem et cōunctionem et alios modos remouenda sunt de anima ne submergetur nauis mentis. Unde augustinus. Que humanae fragilitati quis parua tamen crebra surreput, que si collecta contra nos fuerint ita nos gravabunt et oppriment sicut aliquod unū peccatum grave. Quid enim interest ad naufragium utrum vno grandi fluctu nauis operari et obruat an paulatim surrepens aqua in sentinam et per negligentium culpaz derelicta atque contempta impletat nauem atque submerget, de penit. d. i. tres sunt actiones. Quod autem dicit augustinus, multa venialia ita gravata sicut vnu mortale, non est intelligendum tamē venialia sunt mortalia. hoc enim nūc accidit sed in disputatione, quod incidit ad mortale. Quinto nauis non debet esse nimis onerata, quod nullum pondus demerget, nec nimis vacuata vel alleuiata, quod vacillaret, sic in religione ad hoc ut quis bene proficiat non debet nimis onerari occupationibus exteriorib⁹, quod mentem submerget. Unde bernardus in libro de consideratione. Lexatio dabit intellectum, inquit propheta. Clerum est si non sit nimis, alioquin subruat intellectus. Nec etiam debet esse vacuus ab operibus oculos, unde Hieronimus. Semper aliquid boni facito ut dyabolus inveniat re occupatum. Et apostoli habentes potestatem de euangelio vivere laborabant manibus suis ne quicquid gravarent, et infra. Egyptiorum monasteria hunc morent, et nullū absq; opere et labore suscipiant. Non tam propter victus necessaria quantus propter anime salutem, de conse. d. v. c. nūc. Nauis etiam non in una parte tamen oneratur et in alia non, sed proportionabiliter, sic in religione non unus debet nimis onerari, et aliis nil facere, sed quilibet secundum conditionem suam debet applicari ad opera. Sexto in nauis existentes intentionem suam et iter dirigunt ad portum finaliter. Et ad hoc sunt variantes propter quod omnes in uno concordant ad ea que valent ad conservacionem nauis ad labozandum et operandum et obviandum.

nasterio, sedeatq; ita solitarius et taceret, quod mortuus est mundo, deo autem vivit, agnoscat nomē suū. Nos nos enim grece latine dicitur unus, et achos grece latine dicitur tristis, p̄. q. i. c. placuit. Tristis autem dicitur, id est dolens et lugens, in aquis ergo cōjunctionis debet morari. Christus postquam turbas docuerat et miracula fecerat ibat in desertum locum, vel in monte cum discipulis turbas dimittens Lu. xiiij. exemplum nobis in hoc prebēs. Quarto nauis quoniam tumēcūq; sit clausa et stupra et omnia foramina circūcūq; obtrusa, tamen imp̄ceptibili modo paulatim et guttatum aqua subintrat, ita quod nisi sepe sentina euacuet aqua tantum cresceret aqua propter submerget, ita in cōuersatione religionis quātumcūq; omnia que seruentur et diligenter quis adhibeat ad claudēdum viam peccatis et vitandum occasionses, tanta est humana fragilitas propter imperceptibilitē homo frequenter cadit in veniale. Vepties enim in die cadit iustus et resurgit, inquit salomon Proverb. xxviii. Et apostoli perfectissimi religiosi dicunt, in multis enim offendimus omnes Iacobi, iij. Nec autem quotidiana peccata etiam si leuita sunt, tamen diminunt vigorem spiritus et disponunt ad mortalitatem, et ideo per orationem et cōunctionem et alios modos remouenda sunt de anima ne submergetur nauis mentis. Unde augustinus. Que humanae fragilitati quis parua tamen crebra surreput, que si collecta contra nos fuerint ita nos gravabunt et oppriment sicut aliquod unū peccatum grave. Quid enim interest ad naufragium utrum vno grandi fluctu nauis operari et obruat an paulatim surrepens aqua in sentinam et per negligentium culpaz derelicta atque contempta impletat nauem atque submerget, de penit. d. i. tres sunt actiones. Quod autem dicit augustinus, multa venialia ita gravata sicut vnu mortale, non est intelligendum tamē venialia sunt mortalia. hoc enim nūc accidit sed in disputatione, quod incidit ad mortale. Quinto nauis non debet esse nimis onerata, quod nullum pondus demerget, nec nimis vacuata vel alleuiata, quod vacillaret, sic in religione ad hoc ut quis bene proficiat non debet nimis onerari occupationibus exteriorib⁹, quod mentem submerget. Unde bernardus in libro de consideratione. Lexatio dabit intellectum, inquit propheta. Clerum est si non sit nimis, alioquin subruat intellectus. Nec etiam debet esse vacuus ab operibus oculos, unde Hieronimus. Semper aliquid boni facito ut dyabolus inveniat re occupatum. Et apostoli habentes potestatem de euangelio vivere laborabant manibus suis ne quicquid gravarent, et infra. Egyptiorum monasteria hunc morent, et nullū absq; opere et labore suscipiant. Non tam propter victus necessaria quantus propter anime salutem, de conse. d. v. c. nūc. Nauis etiam non in una parte tamen oneratur et in alia non, sed proportionabiliter, sic in religione non unus debet nimis onerari, et aliis nil facere, sed quilibet secundum conditionem suam debet applicari ad opera. Sexto in nauis existentes intentionem suam et iter dirigunt ad portum finaliter. Et ad hoc sunt variantes propter quod omnes in uno concordant ad ea que valent ad conservacionem nauis ad labozandum et operandum et obviandum.

Ctitulus Secundus

dum periculis et periculi merces in mari cum eis
pedit, ad adiuuandum et supportandum alter alterius
grauamia, sic in religione debet esse summa unitas ad
conservationem vite regularis, et intentionem suam et opera
ad portum quietis eternae dirigere, sicut scribit de pri-
mitiis christicolis qui religiose viviebant. Aec. viii.
Multitudinis credentium erat cor unum et anima una
in domino tecum. Unde et clemens inquit, **L**ois vita omnibus
est necessaria fratres et maxime is qui eo irreprehensi-
biliter militare cupiunt, et vitam apostolorum discimus
pulorum imitari volunt, xiiij. q. i. dilectissimi. Et sicut na-
vis non relinquit vestigium sui processus post se, ut dis-
citur Sapientia et experientia docet, ita et religiosus debet
caucere ne opera sua faciat ut videatur ab hominibus in
sui laudem sed occultare ea, sicut christus exemplum suo
nos docuit precipientes aliquando turbis ne cui dice-
rent miracula sua Marci, viiiij. In nauibus ergo existen-
tes siue comedunt siue bibant vel dormiunt semper ad
portum appropinquant nisi studiose se firmaret, vel tem-
pestate devicti, ita in religione et omnibus opera ipsius
quis merefatur omnia in obedientia sunt fundata. In
omnibus et peribus merefatur, si est in gratia, et bona ha-
bit intentione. **S**eptimo nauis continet multas
et varias merces, et viles et preciosas, sicut aurum, ar-
gentum, ornamentum, frumentum, vimum et oleum, et pos-
ta, vnum dicatur Job, ix. Quasi naues poma portan-
tes, sicut aquila volans ad escam. Ita religio continet
multa exercitia, sapientie, eloquentie, et doctrine, spiritus
ritualis leticie, misericordie, odorisfera exempla, corpora-
lia exercitia. Et sicut ex mercibus nauium si perveni-
ant ad portum salve, homines multum ditantur etiam de
mercibus vilibus, multum autem perdunt si submer-
gantur magis quam per alias exercitia. Ita in statu religio-
nis si quis perseuereret usque in finem, magnam coronam me-
ritorum sibi acquirit. Sed si deficit in nauis iudiciorum
incident quod in alio statu, scilicet seculari. Tunc hieronimus
rectus fuit
isset hominem subisse coniugium et ambulasse per plena-
rum ad altiora tendente, scilicet religionis in profundum in-
ferni demergi. Et quod, q. v. c. si paulus. Item augustinus. Si
cuit difficile sum expertus meliores quam qui in mona-
steriis prescererunt, ita nec deteriores quam qui in mona-
steriis descererunt, dicitur, xlvij. c. quantilibet. Venti voris te-
prationum faciunt naues religionis submergi et deficere
et ideo invocare oportet diuinum auxilium.

De tertia nauis. scz. §. XXV.
penitentia potest intelligi illud Sap. xiiij. Exiguo ligno
scz nauiculae committunt homines vias suas, et transverses
unes mare per ratem liberati sunt. Exiguum dicitur ille
lud lignum, quod in humilitate fundatur penitentia. Eodem
mittunt autem animas suas hoes ei, qui sperant per ipsius
saluari gratia dei. Nemo enim potest dignus agere peni-
tentiam nisi qui speraverint veniam inquit ambrosius, de pe-
nitentiis. Et permanendo in ea peruenient ad portum salu-
tis cum meritis meritorum, sed ad veram penitentiam pre-
exigitur ut preambulum eius restitutio seu satisfactio
debitorum. Nam ut dicit augustinus, p. xiiij. q. vi. Si res que
ablatas est non restituuntur si potest restituiri, penitentia non
agitur, sed simulatur. **S**ciendum igitur quod est triplex dif-
ferentia restitutiōis, scz. deceptiva, dannosa, et retribus.

tua. Et hec ultima pertinet ad hanc penitentiam per quam
fit salus. Deceptiva restitutio habet septem deceptiones
scilicet prolongatiuam, inflatiuam, placatuam, execccatiuam, di-
minutiua, distributuam, defraudatiuam. **E**cce igitur
prima deceptiva restitutio prolongatiua. Nam quis
dam et si restituere intendunt aliena restitutio non
illam differunt quantum possunt auctoritate propria dis-
lationem sibi accipientes, sed vobis iminet periculum vi-
tanda est mora, ut dicitur dominus, v. cu[m] enixa. **N**atura certe
ignorantia voluntates absque mora gratia eis ablatas
sibi reddi, et tamen paupiri restituere nolunt illud propter quod
gratia sunt priuata, cum tamen pauperem per spoliaue-
runt temporali substanciali que priuata fuerint spirituali
gratia. **S**econda deceptiva restitutio dicuntur inflati-
ua. Nam quod illicitos contractus atque usururas aliena oc-
cupauerunt vbi de culpa sua debuerunt humiliari, et
de iniuria illata creditoribus veniam postulare. Ecce
ratio ipsi debitores quadam inflata arrogancia dum iaceant
in lecto infirmitate grauati dicuntur ipsis creditoribus.
Si ego non fuisset per ihesum tu et familia tua fame, scilicet
si deo placherer cito convalescam, quasi dicere velint,
Si deo me liberare placherer, facias quod ei grauiter
displacebit, quod non restituam immo quidam mente in-
flati ad iniuriam sibi deputant quod creditores eorum in vita
vel in morte petunt sibi restitui sua, quibus gratias
agere deberent imensas tantum adiutoribus sue salutis
repetendo sua, cum aliter vere penitentia non possint, ut
de peccato, dominus, v. c. falsus. **T**ertia deceptio dicuntur placati-
ua, haec fallacia decipiunt qui cum debeant restituere
aliena pacificat solum clamores exteriores, puta dan-
tes bonas responsiones si qui reperiat debita, nil facie-
tes vel prouidentes de restitutio, vel quod contractus
sunt palliani cum nil repeatant a creditoribus usurarum
quod erubescerent, ipsi non curant de restitutione clamores
conscientie qui eos sequitur usque ad sempiternum iudicium
non audientes, quod et si remordet conscientia nolunt
tamen restituere. Sed vermis eorum, scilicet conscientia non
moriens, et ignis eorum non extingueatur. **E**sa, xlviij. **Q**uarta est execccatiua. Sunt namque plurimi qui cum grauiter
infirmani proponunt restituere aliena si contingat eos
morti, non autem si mortem evadant, hi taliter pacem cum
deo volunt in iste quod si eos mori contingat amplius eum
molestare non intendunt, securi si evadunt. Sed tales
pro certo sciunt quod siue vivant siue moriantur, de misericordia
cum eis facit pacem, sicut **E**sa, xliij, testatur.
Non est parvum quod dicit dominus. Peccata enim te dimis-
serunt, non tu illa dicit augustinus, de penitentia causa mortis
de peccato, dominus, v. viij, si quis. **Q**uinta restitutio deceptoria
nuncupari potest diminutiua. Nam sunt quida[m] qui
sunt posse non restituunt integraliter creditoribus quod
debent, sed certam portionem cum conditione quod remis-
tent residuum creditores, que remissio non valet, quod eorum
acte sit, vult enim potius creditor aliquid habere quam ne
habet, unde remittit. Lerte non sic egit zaccheus princeps publicanus, sed ait christus, si quid aliquem defraudauit redi-
do quadruplum. **S**ixta restitutio distributiva dicenda
est. Magna insanitia quoniam est quibus non sufficit
quod aliena rapuerint cum multitudine peccatorum, sed
cum multis alijs culpis illa relinquunt, longissimum

Capitulū Primum

*Mec 1
Mus q fan
mt capo
Mas si dada
rja de bonis
altemus*

op' et p̄fissimū arbitranū. dū illa que certe psonis restituere obligant volūt in pias cās dispensare. vel erit gendo capellas vel altaria. aut dotādo ecclesias et fabricando. faciendo calices et paramenta tradendo nupuis pueras. dando pauperib⁹. vestiendo nudos. et faciendo hospitalia cū armis suis. Et qd est aliud hoc q̄ culpis ppetratis in vita addere alia in morte. duz debita certis psonis distribuūt ad pompā et ostentationē. tales nō excusant pauperib⁹ dando qd ē certarū personarū ut dicit ex de homī. c. sicut dignū. r. i. q. i. c. nō est putāda. Septima ē que dicit destraudatua cū. l. quis cōmūtū alteri restitucionē cum ipse pot facere. Et h̄ pertinet et cōcurrat ad scđam restitutioonis differentiā que dicit dānatua. l. sui et suorū heredū. qn. l. dimitit hereditib⁹ ut post mortem suā restituant et nō facit cū ipse pot. talis enī substantia sic legata nec ipm saluat et heredes dānat. q̄ cōter ipsi nō restituunt. *Nec enī. l.* dicit. Extrahim q̄ interpretatur cresces ducit ad intersectionē filios. Exemplum narrat pe. damian⁹. p̄t recitat vīcen. in spe. histō. De quodā nobili viro q̄ succēs cūdā in hereditate. et inter cetera bona hereditatis deuenit ad eū quedā possellio cuiusdā ecclesie. quā ille per hereditatem dimiserat illi nobili ut suā tenebat legatam sibi a p̄decessorib⁹ suis. Erat autē nobilis ille als vit bone cōditionis modestus et p̄ ecclesias visitans. Contigit autē ipsum mori. et post mortē inde ad paucos dies cuī quidam not⁹ eius oraret pro ipso in spū videlicet apertam. et flammā infernalem. et in ea scalam quandam octo gradus habente. et in p̄mo gradu superiori vidit illū nobilem defunctū pauloante. In secundo gradu vidit sedere eūz qui legauerat sibi. et sic deinceps alios vīz ad ultimū gradum. oēs illi octo iniuste possederat et iniustū alīs legauerat. Erat autē talis ordo cōstitutus. q̄ qn̄ vñus de presidentib⁹ morib⁹ descendebar ad primū gradum. et qui prius erat ille descēdebat ad secundū. et secundus ad tertīū. et sic alī. ubi ostensum ē q̄ p̄ter illam iniustaz detentionē possessionis oēs illi dānat erat. Ex descendētione p̄ gradus notabilis augmentū pene per iniustaz legationē factam nō fuerūt excusat ex ignorantia. q̄ que fuit in eis iuris que nō excusat. aut facti. l. crassa et supina que nō excusat. vt. i. q. i. per tortū. Et q̄ non sufficiat ad salutē alteri cōmūter restitucionē ei q̄ vule satissimē eā quod probari pot̄ se p̄plici rōne.

Primo p̄ter improprietatem.

Scđo p̄ter inutilitatem.

Tertio p̄ter tepiditatem.

Quarto p̄ter infidelitatem.

Quinto p̄ter dolositatem.

Sexto p̄ter impossibilitatem.

Septimo p̄ter cupiditatem.

Primo in quā p̄ter iproprietatem. q̄ sicut dicit tho. sc. se. q. leij. et supia dictū est ille p̄ se ad restitucionem tenet qui intulit dānū. Scđo propter inutilitatem. q̄ cū restituto ad satisfactionē p̄cambula sit. nō est quā res. bī. vere et sufficienter penitēs. nec absolutus q̄ pot̄ ea facere et nō facit. Tertio p̄ter tepiditatem. q̄ quod alseni cōmūtū cū facere p̄ se possit. aut est ex dicta et falsa voluntate restituēdi. aut ex defectu et imperfectiōe. (non dīmitat) ḡ sūjs. heredib⁹

atō voluntatis repiditate cū quando exire possit sit accū sibi debitū et necessariū non exire. Talis ergo nō habet verā voluntate restituendi. imo apte clarescit q̄ si pl̄ vīueret adhuc esset in habituali p̄posito restinendi rē illā. alī statim se expediret. Quarto p̄ter infidelitatem. q̄ constat heredes et executores esse ad hoc cōter ut plurimū infideles. nec curat de hoc propter testatoris mortē. Imo plus longe zelat vario ex respectu viuentū et remanentū prosperitatē p̄oris vīs. aut etiā alīz quibus illa bona remanere debent q̄ aīam ipsius defuncti. ex quo patet q̄ talis se exponit periculo manifesto q̄ nū q̄ restitutio fieri. Quinto p̄ter dolositatem. q̄ multi modi dolositatum p̄ quos talis aliena acq̄sītū iniuste. et multe p̄sonē q̄ hoc probare nō possunt. sibi soli plēnot̄ noti sunt. de quib⁹ certus est q̄ per executores et heredes nūq̄ ad elucidationē veniet cū tales querat restitutions et probations quas in hīmō i fraudib⁹ frequenter ē impossibile dari. ergo talis sciētē vīdens hoc periculum manifeste cōfēnit salutē aīe sue. Sexto p̄ter impossibilitatem. q̄ multi sunt pauperes qui p̄bare nō possent. nec crederec̄t eis. q̄ infideliter cōtra aīam suā facit. qui restitutioē suā heredi vel executori dimitit q̄n̄ eam pot̄ facere p̄ se p̄sum. nō enī credibile ē q̄ aliū sit ei fideliōr q̄ ip̄met. Septimo p̄ter cupiditatem. q̄ tales executores sunt qn̄q̄ valde cupidi et auari ad sibi talis restituta vel leviter aliquo super ficiali mō cū his quibus restitutio sc̄eri debet p̄transū vel saltū protelandū et differendū. et ad exā sperandū et ad repellendū qui restitutioē petūt. Jo cogitēt insensati parentes quā incompationē et duriā habituri sunt filij erga eos post mortē. vix enī selī in anno illorū memores erūt ad anniversariū celebraclū. pensent itaq̄ in seip̄s q̄ pauca bona faciat. p̄ parentib⁹ lūis. et hīr no dubitant sibi sīen. sicut Lu. vi. dñs ait. Mēlura q̄ mensi fueritis remetet et vos bis. imo recipiēt multomin⁹. q̄ teste dño Mathei xiiij. Qm̄ abundauit iniquitas refrigerescet charitas multoz. Tertia ē retributia multoz bonoz. Uideinde sunt igit̄ suasiones seu rōnes et inductiones. s. ad faciēndū ipsam restitucionē. Septē nemper restitutus boī aliena iniuste detenta restituti q̄ inducere debent ad aliena restituēdū. Primo restitutus sibi deus. Scđo aīa sua sibi. Tertio restitutus sibi merita sua. Quarto oēs spūales fratres. Quinto ecclesiastica bona. Sexto restitutus ei bona fama. Seprimo acq̄ris ab eo regnū glīe sempiternū. Primo enī rali debite restituti restitutus sibi deus p̄terea dyabolice p̄suasioni minime dī credere q̄ luggerit sibi dices. Si aliena restitutes eris paup̄ et mendicus. Qn̄ enī pauper esse pot̄ cui restitutus de⁹. vel deū haberet. et vere nimis auar⁹ ē cui nō sufficit deus Aug⁹ enī ait. Hatis dīues xp̄iana religio. q̄ in possessione om̄is oīa possider. q̄ sicut xp̄ba ait. Dñi ē tertra et plenitudo eius. Qui enī hīz deūm. hīz oīa q̄ sunt dei. Scđo restitutus sibi sua aīa. imo rot⁹ ip̄se. propterē saltē restituēdū. Quātū dīmitteret sī cap̄

titulus Secundus

et sit a suis capitulo libo inimicis, cu etiā in nequorum ma-
nibus cōpribētis sit, qz in yngul' demoniorū. **T**ertio restituunt sibi merita sua q ante yslurā vel rapinā
lucrat⁹ est. Nā bona facta in grā mortificant p sequē-
tem culpā, sed reuūscit p recuperatā gratiā, sicut sen-
tū ē. Sepe reuūscit q mortificata fuerūt. Vnuere
nō pnt q mortua nota fuerunt. **Q**uarto restituunt
ei oēs frēs spāales qd quidē amiserat dū in iuste reti-
nuit alicua. vñ Eccī. p.ij. q coīcāno seti ad canē. **T**er-
re canis vtiq̄ ē iuste rapies ⁊ retines aliena. ppterēa
nō bz colone cū aliquo viro dei, sed cū iniuste detēta.
restituit, amici dei fuit illi⁹ dulcissimi frēs. **Q**uin-
to restituunt sibi ecclastica bona, qz p̄ticeps sit oīm
bonoz q in ecclia dei fiunt. sicut in psōna talis p̄ba-
rie. Particeps ego sum oīm timentiū te, ⁊ custodien-
tū mandata tua. **S**exto restituunt sibi bona fama
q supra multas diuitias estimanda ē. sicut salomon
Prouerb, p.ij. testat. Meli⁹ ē nomē bonū q diuitie
multe, ⁊ sic apta ⁊ clara facie absq̄ rubore postq̄ re-
stituit aliena pōt nō mī corā dño, sed cozā boībus oī-
bus apparere. **S**eptimo aut̄ req̄ris ab eo regnum
glorie sempiternū, vbi sūt diuitie multe infinite, i. eēz
naliter durature. Diuitie enī tpales ⁊ si nō restitun-
tur in pnti, p̄ mortē saltum sel̄ relinquēde sunt, ⁊ tūc
verificat illud Eccī. p.ij. Lū moriet ho, hereditabit ser-
pētes, bestias ⁊ ymes. Ista enī tria diuidunt sibi oc-
cupātes ipie aliena. Pūmo serpētes sūt malicioſi ho-
munes, i. sanguinei seu amici q serpētina amiciciā
malicia bona tpaalia iniuste acquisita sibi multipli ⁊
magie in morte diuitias occupare conant, ⁊ hi serpen-
tes merito nūcupant, qz sicut serpēs ⁊ comedit terrā
⁊ malicioſum oīal ē. **G**en. ii. Serpēs erat callidior
cūctis alianibz terre sic tales p̄ malicioſam amiciciā
incorporat sibi talia bona tpaalia. **G**eo aut̄ bestie q
a yastādo dicte sunt dicunt̄ demones infernales. sic
ps. ait ad dñm. Non tradas bestias alas p̄frentiū
tibi. Et iste bestie rapuit illi⁹ mali diuitias aliam. **T**er-
cio ho vermes rodunt atq̄ dsumunt.
Claplin. q. de restitutioibz vbi ostēdīs quid sit re-
stituendum ⁊ quantū.

Quicca ipsam autē restitūctionē vidēda sunt octo q̄ in b̄ versu cōtinēt. Quis, qd, ybi, p̄ q̄s, cui, cur, quō, qñ. Et q̄ de p̄mo dictū est. s̄, in, i., c., h., t̄, r̄, se, idēo ibi videndū. Quātū ad scđm, l̄, qđ sit restituendū et qntū. Sciedū q̄ ablatū si pōt. cuī, q̄. vi, si res, r̄ si ē qđ fructificās, etiā fruct̄ eī vel aliter satifaciēdū qñ restitui nō pōt illud. Sed p̄ hui⁹ declaratiōe sciendū qđ dānū pōt alteri qđrupliciter īfieri.

Secundo q ad usum auferendo ei vitales viuas timo-
nes corporales. **T**ertio q ad honorē & famā p vitupatiōes & bales.
Quarto q ad subham p acceptatiōes criminales.

Quantum ad primum. S. I.

notandum ad p. 1. y. 1.
nec dñs ei auferre virtutes directe et efficacie
q; voluntas cogi nō pot ybi possit p. c. ppter qd dic

Capitulum

.II.

subtrahit, si autem non dū scholas intravit, sed intrare dīsponebat, nō tñ tenet. Et obligat scholarem inducere ut redeat ad pīmū. Si autē h̄ facit volendo sibi, prudere, pura est doctor, et vult sibi de scholis prudere, si h̄ sine fraude facit et scholaris nondū se dederat alicui doctori, nō credo eū in aliquo obligari, cum cuiuslibet sit licet mō lictu et debito procurare utilitatē suam, alii tñ credo sibi licere. Si autē hoc facit volens alij p̄uidere, sicut qñ scholaris alicui⁹ doctoris subtrahere conat scholares alij doctorib⁹ ut intrēt cū doctoris suo, in h̄ solum honorē et utilitatē sui doctoris intēdens si subtrahat īā intrantē cum alio doctore, credo ipm obligari, nisi forte illi⁹ doctoris cui eū subtrahit insufficiencia et scholaris alij specialis cura q̄ sibi teneat excusat. Si autē retrahat intrare volentes cū ex h̄ nullū ius doctori sit acq̄sītū, et h̄ facit sine fraude nō credo eū doctori in aliquo obligari, obligat autē scholari si eū remittat ne audiat meliores, si autē hoc facit utilitati scholaris volēs consilere, et sup hoc a scholari requisit⁹ solvit q̄ audiat alij doctorē meliore bñ facit. Et dicta in his casib⁹ sunt ceteris parib⁹ intelligēda. Iste enī casus ē ita varijs modis circumstantialis q̄ vix p̄t variā certa regula, hec ille. Quantū ad tertium, s. dānificādo alios suo malo exemplo, sicut scandalizat plati subditos pōpīs et lascivis et alij moribus suis. Mulieres suis supfluis ornabitoribus et tripudij et alij manifeste peccates, et p̄cipue qñ hoc intendit vel p̄tenunt seu p̄cipendū scandalū eorum, ppter qđ alij ruūt in diversa vicia, tales teneant ad scādaliendū bonis exēplis manifestis non autē tenent ppter hoc ad aliquā publicā pñiam, ut dicit al. Sed ad edificandū alios bonis morib⁹ manifestis, sicut scādalizauerūt q̄ male manifesta. Quantū ad quartū, s. de seducente virginē, et coruente ex mirimonū dicit Exo. xxi. Qui seducit virginē et dormit cum ea potabit eā et habebit eā vtores, aut reddet ei iux⁹ modū doris quā virgines solēt accipe. Dānificauit enī talis illa in castitate virginali auferēdo thesaurū irrecupabile, vñ teneat ei saltem ad restitucionem castitatis p̄migalis accipiendo eā in vtorem vel dorando. Et si quidē promississet eā ducere in vtorem, teneat etiā rōne promissionis, nisi esset nimis disparis conditio nis, vñ fraus potuit dephēdi, et tunc satissociat ad arbitriū boni viri. Et idē et forū qñ violentiauit. Quā uis autē preceptū allegatū legis mosayce sit iudiciale et inq̄stū ad h̄ nō obligat, tñ inq̄stū ē sumptū p̄ statuto ab ecclia vel aliqua ciuitate obligat, sicut patet ex de iniurī, et dā, da, c. si culpa.

De secunda dānifica .S. II.

catione q̄, s. sit corpori p̄ lesionē. Aduertendū q̄ qua tuor modis contingit, s. p̄ occisionē, mutilationē, vulnerationē, aut verberationē, et p̄ incantationē, aut vio lenta derentionē, si ergo fiat dānū primo mō, tñ sco tū p̄t satissocere sustinēdo penā talionis a iudicē nō a se, nec etiā teneat iudicii se offerre, sed capt⁹ nō h̄ se de sendere aut carcerē infringere, sed inuenta oportunitate h̄ fugere tñ tho, et henricū, et cōdēnat⁹ debet pa tienter mortē ferre. Est et alij mod⁹ tñ scotū, sibi vñ us ad satissociendū q̄ quis ad h̄ nō teneat, necessario,

sez ut exponat vitam in cā iusti bellī, ut contra inimicos sidei vel ecclesie, pro restitutione seu satisfactione fienda illi cui⁹ vīta abstulit. Quod si nec hoc vult fas cere, tenetur ad satisfactionē specialem pro aīa occisi ut ad faciendum elemosinā pro eo, vel assumēdo ali quam peregrinationē ad limina apostolorū, vel sancti iacobi et buiusmodi pro anima ei⁹, et procurando alioꝝ orationes inquitū potest. Nec hoc sufficit, sed si interfector sustentabat aliquas personas ut partēm filios et huiusmodi, operibus manū suaz, teneat interfector omnibus illis ad tantū quantum illis abstulit subsidiū propter occasionē eius. Insuper teneat occisor placare letos quantum potest, hec scot⁹. Quantū ad secundū, s. de mutilationē dicit idem scot⁹, p̄ pro buiusmodi nō est statuta pena in ecclisia nisi pecunaria, et ista debet responderē nō solum dāno qđ quis intulit per mutilationē, pro toto tempore futu ro quo vñsur⁹ quis esset membro absēto, sed etiā expensis appositis in curatiōe, ut h̄t ex de iniurī, et dā, da, c. si culpa. Et ultra hoc teneat ad placacionem lesi inquantū in ipso est, et consolationē ipsius afflīcti, q̄ afflictio perpetua est, plus aurem ponderāda ē mu tilatio paup̄is q̄ diuitis si magis egebat parte absēta ad victum necessariū, puta si absēta est man⁹ de extra scriptori, qui de illa arte viviebat, tūc enim magis teneat. Quantū ad tertium vides deū optime satisfactionē imposuisse, sez in lesionē vel percussione corporali, Exo. xxi, vbi dicit. Si rixati fuerint viri et percussit alter proximū suū lapide vel pugno, et ille moritur nō fuerit sed iacuerit in lecto, si surrexerit et ambulauerit super baculum suū, innocens erit qui percusserit, scilicet a mortis penā sustinendam, ita tñ q̄ operas suas quas, s. interim neglegerit impedit⁹ percussura, et impensis in medicos restituat, cui pene addenda est reconciliatio et placatio quātū in eo est. Quantū ad satisfactionem de quarta lesionē Scīendū est, q̄ ultra lesionem, reconciliationem et venia petrā lessō fiet satisfactionē iniurie prout sapiens determinabit et si lesus plus veller exigere q̄ deberet ad illud plus nō teneat ledens ut illum reconciliat, hec scot⁹, et q̄ ex illo reputatur ut quidam carcer iniurie, ideo mittit aliquem in exiliū vel confinium qđ est exiliū ad temporis iurius, et ipse q̄ omnes qui sunt huiusmodi cāve dantes consilium vel auxiliū efficacē ad hoc, teneantur exulantī de omni dāno inde securō, et hoc ad satisfactionē arg. extra de homi. c. sicut dignum, et xl, q. iij, c. qui cōsentient, sed beat⁹ tho. in sum, et in. iiiij, dicit, q̄ in omnib⁹ dānis vbi nec in se nec in equivalenti p̄t fieri restitutio, ut in stupro, mutilationē mēbris et h̄mōi, satisfactionē fiet per recōpensationē ad arbitriū boni viri, idem ḡuil.

De terciā dānificatiō .S. III.

ne sez in fama et honore Scīendum q̄ quatuor modis p̄t contingere, sez per contumelie illationē, p̄ detractionē, vel per detractionis ab alijs facte recitationem, et cum quis accusatur iuste per veritatis negationem. Quantū ad primū dicitur quis contumeliari alteri seu contumeliam inferte cum ei priuatim vel coram alijs in faciez dicit verba impunita defecit.

Titulus Secundus

notabilē culpe, ut vocādo eū latronē, pditorē adulteriū & hmoī, vel etiā cū dicit verba exp̄mentia defectū nature intendēs inde iniuriā, ut vocādo eū straboznē, vel illegitimiū & hmoī, qd̄ prius dicit coniūtiū. **N**on ius q̄s hoc facit aīo iniuriā, ultra offensaz morali tenet satissimē facere p̄ximo sic leto, & placare ipm̄ lesum q̄tū p̄t̄ petendo veniā, vel alio mō & b̄ in p̄ua to vel publico b̄m̄ ḡ ipse p̄uatim vel publice contuž melia intulit. Nā si in publico cōtumeliam intulit & cōtumeliat? hoc exigit ut in publico veniā petat, teneat ad b̄. Et si in ipsa cōtumelia aliqd criminale falso exp̄ressū, teneat corā illis q̄ audierū exprimere se falsuz dixisse. Aug⁹. Ubi peccatum orū fuerit ibi moriatur h̄.q. i. si peccauerit. T̄ez si prelatus subditio, p̄ filio, vir uxori, m̄gr̄ discipulo, dñs seruo, dicit s̄ba contumeliosa b̄ faciens ex correptione nō teneat petere veniā a tali b̄m̄ aug. in regula dices de platis. Si etiā ipsi modū vob̄ ex effusione sentitis non a vobis exigū vt a vobis subditis veniā postuletis r̄c. Sed si b̄ sacerdoti multā iniuriose & luore vindicte, tunc teneatē plati subditio petere veniā & recōciliare lesū, b̄m̄ ray. Cē rū si xumeliam recipies in verbis p̄ contumeliam si domestice cōuersat cū cōtumeliantē, & familiariter vide tur ostendere remissū iniuriā & recōciliatiū fore, & cō sequent nō teneri alias ad petēdū veniā b̄m̄ duran+ in sum. **Q**uantū ad scdm̄ dānū, l. p. Detractiones. **B**tingit p̄ncipaliter fieri duobi modis. **P**riū imponēdo alicui falsū criminē verbo cantilena, vel famoso libello, & talis teneat illis corā quibz detraxit declarare se falsū dixisse. qntūcunq̄ ei inde exurgat erubescēta & usus. nū ex b̄mineret ei magnū periculuz vite, vel aliud magnū inconvēniēs sequeret. Et si no/ uerit q̄ is cui⁹ famā abstulit sc̄iūs detractorē ipm̄. teneat detrabens se cōponere cū infamato q̄ eū de iniuria sibi facta, ut veniā postulare in p̄pria glōna si au+ det vel q̄ aliū si q̄ se apte nō p̄t. s̄ si ignorat infamatus detrahētē reconciliēt ei tacito noī suo. **D**cō mō p̄tingit fieri detractione dīcēdo aliqd criminale de alio, sed vere p̄petratū, occultū tñ, sed b̄ debiti ordine infamie inductiū. **L**alis teneat famā restituere i/ famato q̄tū p̄t, sine mēdaciō tñ, l. vt nō dicat mēdaciō se illū infamasse. sed dicat se male dixisse vel iniuste diffamasse, vel alio cogruo mō, vt nō credat ipm̄ cē tālē, male dixi & stulte locut⁹ sū, & b̄m̄. Ad/ dit hosti, & dē b̄ seruandū nū cē tali publica recogni+ tione ille infamari ampli⁹ infamaret. Et guil, addic ad b̄ etiā nō teneri q̄n̄ periculū sibi īmineat ex poten+ tia adūsat. **V**id̄ insup & b̄ seruadū q̄ q̄n̄ criminē qd̄ pri⁹ erat occultū p̄ detractionē cē factū manifestū per alii modū q̄ p̄ verba illi⁹ nō teneat ad hmoī restōem q̄n̄ etiā q̄s nō p̄t famā restituere b̄m̄ tho, in sū, d̄, p̄ alii modū recōpensare dānū illud. **T**ez si quis crī+ me alieni⁹ reuelat nō ex odio vel loq̄itate, sed ex cha+ ritate vel iusticia vel ex nēctre, puta dicit ecclie b̄m̄ or+ dinē correctiōis fraterne, vel accusat eū coram iudice vel d̄fessori d̄. cū nō possit alie peccatum suū sufficien+ ter declarare, vel etiā vt d̄fessor oret, & admoneat illū vel plato vt puidet mēl̄ sibi & gregi suo, tal nō tene+ tur ad fame restōem, b̄m̄ pe, de taran. ray, & vmbre, **Q**uantū ad tertū dānū, l. recitādo detractiones au

ditas corā alijs nō exp̄sse assērēdo nec tanq̄ certū di+ cēdo, sed p̄t̄ audiuīt tale & tale criminē de alijs qd̄ ne+ sc̄i ab auditorib⁹, dicit sc̄ot⁹ in. iiij. q̄tal sic incaute loquens de alio falsū criminē dīcēdo, forte ille b̄ fecit certe p̄t̄ esse q̄ fecerit, aut dīcēdo, ego audiū q̄ ille b̄ fecit, nū ille ostēdat aliquā certitudinē maiore q̄ ex relatōe cōi, nō auferet ex natura acti⁹ illi famā in op̄i+ nione audientiū, q̄ si illi firmē concipiūt & credit et b̄ illum de q̄ ē sermo ēē criminolū leues sunt, q̄ c̄i+ to credit leuis est corde, vt scribitur Eccl. xix, verum q̄ a scandalo pusillorū cauere oportet, iuxta illud Math. xvii. Qui sc̄andalizauerit vnum de pusillis bis q̄ in me credit, expedit ei vt suspendat mola asy+ naria in collo ei⁹, & demergeat in profundū maris, et multi sunt tales pusilli & leues & iō p̄cūlosū ē corā eis talia audita referre. Et si b̄ fiat intētōne mala, sc̄ ledēdi famā ei⁹, non facile p̄t̄ excusariā mortali. Si aut̄ fiat corā pusillis & leibus ex incōsideratiōe, durū ē dicere q̄ sit mortale. Et dicit aliq̄ q̄ si q̄s ex tali re+ latione alicul⁹ nō incurrisset infamie, teneat famā re+ stituere corā illis corā quibz locut⁹ est de eo, sed si nō ē secuta infamia nō teneat. **Q**uantū ad quartū dā+ nū p̄tingit hoc qn̄ q̄s accusat⁹ in iudicio de criminē qd̄ cōmisit sed occultū & nō sufficien+ p̄babili, negat se cōmisisse, & sic indirecte crimen imponit accusatori ostendēs in b̄eū esse mendacē, & norat eū de calūnia Tibi dicit sc̄ot⁹ in. iiij. q̄ sic negans nō teneat retracta re negationē suā q̄ negauit in publico vez crimen, te+ net tñ per qdā verba sobria restituere famā illi accu+ santi quā indirecte nō uit de calūnia dīcēdo. Nō ha+ beatis eū p̄ calūniatore, credo q̄ habuit intentionē+ bonā in accusando & hmoī. Ecōtra cū q̄s accusatus ab alio falso dealiq̄ criminē ex dolore torture cōfess⁹ ē crimen, qd̄ nō cōmisit, cū se infamauerit, teneat in+ q̄tū p̄t̄ declarare se falsū dixisse, magis enī teneat q̄s se diligere & p̄t̄ vite sue & fame puidere q̄z alios. Et si ex b̄ sequeret infamia, imo etiā mors accusatoris, nō ei imputat, sed malicie ipsi⁹ accusatoris si ad+ uertenē hoc facit, v̄l insipientie si ex errore b̄ agit, sibi ergo iputet q̄ ad b̄ indebitē se posuit, cū periculo ale+ ri⁹. **I**nō b̄m̄ pe, de taran. q̄ ex iniuriis illatis q̄+ busciq̄ modis solēt̄ tria ouiri p̄ ordinem in lesō, p̄i+ mus ērancor in affectu. Scdm̄ ē signū rancoris in+ affectu. Tertiū ē actio ē iniuriante. Primiū, l. rācores statim d̄ dimittere iniuriati, l. nūq̄ babere. Scdm̄ d̄ dimittere cū iniurians petat veniā, & ista dimissio+ exterior nō est aliud nisi quedā acceptatio satissim+ nis, vel indicatio recōciliatiōis b̄ho vel facto exp̄ssa, vt cū offensus offendētē relevat genuflexū anī eū, vel eū d̄, dñs peat vob̄ r̄c. Tertiū aut̄, l. actionē ē iniuriaz nō teneat dimittere nisi facta saūfactiōe. Sed adūten+ dū circa signa rācoris q̄ qdā remota sunt, & qdā que+ īngerūt p̄babile suspitionē de rācore, vt cū alijs nō+ vult vñq̄ iniuriati loq̄ vel obvias ei diuīt ab eo, aut+ tortuoso vñtū sp̄ eū respicit, & hmoī. Et ista signa nū+ liū retinē nec anī nec p̄ satisfactionē sibi factā q̄ ab+ oī sp̄ mali abstinentiū ē b̄m̄ aplm̄. Unū tal nō d̄ talia+ signa facē q̄ p̄babili credat ēē in odio. Viḡ ho re+ mota sūt q̄ nō īngerūt de odio argumētū b̄ odii seq̄+ ref, vt sunt subtracciō familialitatis & fuitioz aliquo+

Capitulum

.II.

et illa retinere oībus siue ante satisfactio
ni siue post, dummodo non fiat malo alio, sed pro maiori
ti sui et alteri pace, non tamen iniuriatus querere
reconciliationem iniuriantis ipso non penitente, nisi in
casu, sicut crederet probabilitate quod per hoc liberaret
aliam eius a mortali odio, et non esset occasio mali, pu
ta quod ex hoc iniuriās superbiter vel audaciam sumeret
silia faciendi, unde ostendetur ex Balthys iniuriatū offendisse
et batusmodi. Hec oīa vīmber, in exposuōe regu
le beatī aug. Debet autē fieri satisfactio vel restituōe
infamie vel fame opīciū potest et adest oportunitas sine
alīs periculis.

De quarta dānifica. §. III.

tione, sicut ex exteriori. Notandum primo quod restituenda ē
res rapta vel furata vel alio modo usurpativo habita
in propria specie īmo īduo si ipsa habet nec po
test dari alia, per ea eiusdem bonitatis, nisi forte pecunia
contra voluntatē dñi ipsius rei, iij. q. i. Reintegranda
sunt oīa spoliatis, et hoc verū nisi in casu cum usurpa
tio rei alienae esset occulta, et ex restituōe ei in sua spe
cie detergere raptor, vel aliud inconveniens sequeret,
tunc enī sufficeret dare preciū eius. Sed nota
dū quod si ipsa res male ablata periret morte ut aīa, vel
sibi auferret, nihilominus restituere tenet fīm ray, et ali
os. Quiautē deteriorata est in bonitate, vel diminu
ta in precio, supplendū est precium, quod debet restituī
eiusdem bonitatis fīm ray. Nam si equū vel bos ab
latus penes raptore est debilitatus ita quod extimes va
lere, vel florenos qui prius valebat, et restituit, et non, v.
Similē si furatū est sextarium frumentū tunc, et so
lidos cum restituit valer, xx. duo sextaria tenet reddi
re vel, xl. solidos, nec sufficeret restituere sextariū, fīm
ray, et xl, īmo et si illo intermedio inē usurpatōne, et
restituōem plū valuit quod tpe usurpatōis illo pluri
recio restituit fīm aliquis. Teneat etiā raptor, per restitu
tionē dānū petere remissionē de iniuria saltē per inter
positā psonā vel per se expresso noīe suris vel supri
so fīm quod qualitas negocij requiri si ē manifestū, vel oc
cultū. Tertio nō quod si est res fructificās tenet resti
tuere rectū oībus fructibus inde pceptis, et quod pcepti pos
tulissent a diligēte possesso, puta agrū usurpatū alī
teri ex quod non perceperit de fructibus nisi, xx, sextariā frumē
ti, quod male fecit cultuare ybi, xxx, pcepit, diligēs cul
tiuator annuatim, talē restituere tenebit non solū, xx,
pcepta, sed, xxx. Sicut si equū furatū est, cū quod lucratū
ē menslatū vīnū florenū, vībī dānū lucratū fuisse vīnū
cū dimidio tenebit restituere ad rōnem vīnius floreni
cū dimidio per mensam. Et intelligit h̄ deductis expē
sis factis in utilitatē et seruationē ipsi rei nō ījūs, tī
nō superfluis, et expensis factis cā colligendō fructū
bmōi enī deducuntur tā a male fidei quod bone fidei pos
sesso, ray, et tho. Dāna etiā quod passus dānū est ex carē
tia rei sue teneat satisfacere, ex de iniuriā, et dām, da, c. si
culpa, tho, et ray. Tē q̄to nota quā plures concur
rūt ad furtū vel dānū faciendū, ita quod vīnū non saceret
sine altero, quibet teneat īsolidū, et ad totū dānū resti
tuendū et restaurandū quicq; sit satisfactū integralitē.
Illo autē restaurato ad plenū per vīnū illo, teneat po
sto nō ſtea quibet alioz per partē sua satisfacere ei quod totū resti
tuīt, fīm tho, ray, īnno, hosti, et alios, et de homī, et sicut
dīt dignū, puta cū duo vel plures vadūt ad furan
dīt alīd, ita quod vīnū non iret vel faceret sine altero, siue
cū multi stipēdarī bellāt īiuste, ita quod vīnū non faceret
sine alio p̄cipue p̄ncipalibus multi plūlū p̄stāt ad
faciendū extorlōdes, vel expellēdo īiuste aliquē cīnē
ita quod sine assentū eoz non posset fieri, teneat īsolū
dū. De his tī plene habes, s. ti. i. Quinto nota
quod cū duob; vel pluribus existentib; hereditib; vīsurā
rī vel raptoris si alīe facit est non soluēdo alīo sic, vīnū
teneat īsolidū. Si plures sunt quibet tenet, p̄ p̄fusa
ad restituendū quod vīsurārī et vīsuratiue accepta sūne
ab illo, s. vīce ad q̄ntitatē quod peruenit ad eos hereditate
rie. Nā oīs hereditarie obligate sunt, et ex de vīsuris, c.
cū tu, Hosti, ber, goff, et lo, an, ad vītra autē quod p̄cepit
de hereditate p̄dicti vīsurārī vel raptoris, non tenet.
Quis non esset p̄ illa satisfactū, in totū creditorib; vīsu
rārī vel rapina. Sed qd si heredū vīsurārī alter fa
ctus ēt non soluendo, nū qd alīt teneat īsolidū. Res
pondit ad B glo, de vīsurā, in, c, tua nos, et dicit quod sic
cū ad ipsum saltē de hereditate puenit. Nā et heredi
taria res obligari videat ēxīco. Lū ista opinione vi
def concor. ioh. an, et car. Sexto nō, quod recipiens a
religiōlo ī voluntatē supioris sui teneat illud restitu
re nisi illud extrema nōcē receperit, ar. xij. q. i. nō di
catis, et recipies ab ipso plato religiōlo, sine cōrōbāli
sed ex parētela vel turpitudine teneat ad restituēdu
z monasterio, filia religiōlo vel abbas dotata notabili
liter d bonis mōsteriū teneat restituere dotes, et vir et
si b̄ sit, nisi forte p̄ modū eleōsine moderate dotassit.

Bed queritur vīrum. §. V.

de lucrū quod quis fecit ex re rapta, furata vel p̄ senū acq
sita teneat restituere vel paupib; erogare. Id quod re
spondeat p̄ distinctionē. Aut enī talē res ē ex se fructifi
cās quod in sui vīlus nō consumif nec distractib; ut ager
vīnea, domū, iumentū et bmōi. Et debet res
titui ē lucrū inde pceptū, fīm tho, et oīs alios. Aut
talis res nō ē fructificās ex se et ei vīlus ē cōlūptio
ut granū, vīnū, oleū et bmōi, aut distractō, ut pecūia
numerata. Et circa bmōi res ē triplex modū dicendi.
Nā qdā dicit quod ē lucrū īā pceptū debet restituere vel
paupib; erogari, quod radice infecta nullū bonū fructū
seq̄ pōt. vt dicit, i. q. l. c. fer. Lū ḡ radix illī lucrū sit
vīlrapina, videat etiā quod fructū, s. lucrū exinde sit
infectū et obnōtū restituōi vel erogationi. Alij ho
dicunt quod si pecunia rapta vel senebrē teneat in du
blio restituere, ac etiā dāna quod passus ēis quod solū vīsu
rā ex carētia ipsi pecunie solute, puta quod oportuit eū
accipe ad vīsuram p̄ suis nōcētib; vel vēdere res suas
mulro mōri p̄cio quod valeret, lucrū īā pceptū ex pecun
ia senebrī p̄ licita negotia non teneat restituere vel
erogare paupib; et h̄ tenet, b. tho, se, se, q. lxxij. nō
char, et pe, de pal, in, iij. io, an, et lo, cal. Et ad rōnem
alioz dicit pōt quod radix iusti lucrū nō ē rapina vel senū,
sed industria vītēs ea. Ex se enī illa pecunia nūbil lu
cri atrullisset. Et si non est radix infecta, quod industria
de se est bona. Sed si illa pecunia male acquisita vīlus
fuisse in fraudib; et in alīs illicitis acquisitionib;
bus, tūc radice infecta teneretur. Alij dicunt.

¶. 1. ex maleficij 5
m. ex auctor. ¶. de actionib; 69
6 obligatio, 69

Titulus Secundus

vt lau. de rido. in supradicto tractatu de usuris. qd l*u*
crum ex tali pecunia acquisitus tripharie dividetur.
Et vnam quidem partem habebit usurans ipse. vi
debet tantum quantum debetur expense. labori et in
dustrie. quod boni viri dirimeat arbitrio partes alia
restituere creditori suo. qui scz sibi dedit usuras habu
to respectu ad dannum qd ille sustinuit in bonis ex
carentia illius pecunie. vt dicunt tho. et sequaces. Re
siduum rāq; incertum dabatur pauperib;. quod sic p
bat. penes usurantur nō debet remanere. ne scz ex
hoc paretur via usuris. et inuitentur homines ad pec
candum nec debet creditori restitui. qd tunc recipere
usuras de sorte sua. ergo pauperibus est eroganduz.
qd regula est qd quando est aliquid erogandum et nō
apparet cui. illud est pauperibus dandum. ar. iiii.
q. v. nō sane. Ray. etiam consulit qd post restitutionem
solum usura recepte petat usurans. absolutionem ab
eo de alijs si teneretur ad cautelam. Migne equita
ti videtur innata isti ultima opinio. tunc sufficere vi
detur absolutio que dicitur a beato tho. cum alijs in
sua opinione.

Item queritur utrum. §. VI.

manifesto usurario prestare cautionem de restitu
dis usuris si ad preces eius aliquis pro eo fideiube
at teneatur ipse fideiussor creditoribus usurarum. vel
episcopo vel pauperibus ad restitutionem omnium
usurarum extortarum certarum et incertarum. ad qd
respondet lau. vbi supra dices qd L^{ap}us de casti. cū
pluribus alijs determinauit talem fideiussore nō te
neri ultra vires hereditatis principalis. etiam si prin
cipalem se constitueret. Et addit. hanc etiā questione
disputauit paul^o de eleaza. et determinauit qd nō ob
ligatur fideiussor ultra facultates usurarum habito re
spectu ad temp^o cautionis. qd si tempore cautionis
principalis erat soluendo dato qd facultates postea
sunt exhauste nō restitutione usurarum et eris alieni.
sed per alios modos fideiussor remanebit ad omnis
obligatorum. licet enim exceptio in opie pro sit principa
li non in fideiussori. Sed si tempore cautionis prin
cipalis nō erat soluendo. non tenetur ultra vires prin
cipalis. Idem tamen paulus distinguit inter fideiuss
bente et precauent et se obligantem ad restitutionē
usurarum ex alia causa. In primo enim casu nō tene
tur fideiussor ultra vires. qd nec etiam ultra vires re
stituere vel cauere tenebatur principalis. In secundo
casu secus. qd principalis est obligatus insolidum. Iz
enim habeat exceptionem in opie vel simili. que ex
ceptio ut pure personalis non dirigitur ad fideiussore
Item km richar. in. iiii. di. xvi. qui dāmificat aliques
in iuste in sua libertate. scz in iuste procurando ipsum
redigi in seruitutem. tenet si facere seruū pro eo si nō
potest eu aliter restituere libertati. nisi forte talis esset
conditio persone que hoc damnū intulit quod nota
biliter redūdaret in preiudicium boni cōmuni. in
quo casu non tenet se facere seruū. sed tenet ad omne
aliud intresse ad arbitrium bonorum. Quantumcumq;
autem aliquis dāmificaret aliquem in alijs posselli
tionibus. nūq; tenetur pro restitutiōe se facere seruū
eius vel alterius. qd ut dicitur. ff. de regu. iuris. liber

tas ineptimabilis res est. Quod autem dicit Exod.
xvij. Si autem non habet sur unde reddat venundū
tūr. iudiciale preceptum fuit unde modo nō obligat
hec ille. Item qui emit in seruū vel ancillam qd ab
initio cum fuit captus in bello iuste erat christianus
vel christiana. quis heretica liberū dimittere debet.
nec potest petere precium ab ipso seruo. sed ab eo a q
emit si inuenit. als sibi imputet. sicut et qui emit rem
alienam ignoranter comperta veritate debet restitue
re domino eius. vel si ignorat dominū pauperibus
erogare nō sibi retinere. Si autem nō erat christianus
sed saracenus. turcus vel tartarus et huiusmodi. ta
lem in seruū emptum vēdere potest. et postea bapti
satum pium est certo tempore cōuenienti ex seruitio
habito eum libere dimittere. si tamen bene vtitur li
bertate nō tamen necessarium. Item si quis impe
dit in iuste aliquem ab officio vel beneficio iam obtē
to. puta procurans sibi auferit ex aliqua sinistra cau
sa et falsa. tenetur ad satisfaciendum de toto. km tho
mam et richar. in quarto di. xv. Secus si iuste hoc p
curat. puta meretur pueri ex defectu suo. Sed si im
pedit a beneficio consequēdo. non tenetur ad tantus
quantum est beneficium. sed ad arbitriū boni viri.
km thomam et richar. Quod intelligendum videtur
quando hoc facit ex odio et malitia. Nam si faceret ut
sibi vel amico suo magis prouideret qd illi. puta re
fractor aliquis vult legare ticio cētū. et ego rogo qd po
tius leget mihi vel cuidam persone mihi magis dile
cte. et ille facit sic. talis km pe. de palu. in. iiii. nulli tes
netur. qd nulli auferit ius suum. Nam illi nulluz ius
erat acquisitum et nemini facit iniuriam qui vtit ius
re suo. Cuilibet enim licet se recomendare alteri ut si
bi donet vel leget precipue cum indiget.

Item queritur utrum. §. VII.

clericī teneantur restituere illos fructus. quos volu
ptuose consumunt nō facientes seruitium in ecclēsia
et officiando. Respon. km archi. di. xliii. vtiq; tenet
tur. et hoc tripliciter. Primo ratioē datī. Nam illa bo
na tali ecclēsia ideo data sunt ut offerantur preces et
sacrificia pro ipsis qui dederūt et ex residuo alantur
pauperes. Ad quod facit verbū hiero. dicens. Tertio. de
bi o sacerdos de altario vivere. non luxurianti p̄mitti
tur. di. xliii. s. i. Et qui hoc non facit infideliter agit.
Secundo ratioē sacrilegij. qd defraudant totam ec
clēsiam quam suis precibus et officijs suuare debent
et ei prodesse. Unde alejan. papa. Ipsi sacerdotes p
populo interpellant. et peccata populi comedunt. qd
precibus suis ea delent. i. q. i. ipsi. Tertio ratioē odij
qd prouocant iram dei cōtra populū. Grego. Lu
bis qui displicer ad intercedendum mittit. irati ani
mus proculdubio ad deteriora prouocatur. di. xlii.
s. i. Quod verum est quando populus est causa ma
licie sacerdotis. Sed quid si facit seruitū ecclēsiae.
sed in mortali perseuerat. Rū. non videtur teneri de
fructib;. et rō est. qd mali ministri orationes cōes ut of
ficia misse. plūnt vivis et defunctis km tho. in q̄to.
Hed quid de horis omissis. nūq; tenet restaurare
totum. Km. km archi. ex eq̄rate deberet sibi in iuste
pnia. si posset. sed tm non est necessarium. s. in b. p̄nta
Rō de
ab m
p̄ de celebra
s. i. s. i. m
m. m. m
f. g. b. y. ab
p̄nta. z. celebra

Capitulum

III.

est arbitria sicut in alijs. Et idem sentire videat per
de polu. in. iij.

Lapl. iij. ubi sit fienda restitutio.

Quantum ad tertium principale, si vbi fienda sit restitutio. L. ii.
ca b distinguendū, q̄ aut persona cui fienda est restitutio scīt, aut inquirēdo scīt pōt, aut oīno ignorat, aut scīt vel inquirendo inueniri pōt ipse vel ei⁹ heres ipso mortuo, in loco vbi facta ē rapina, vslura vel dānū si vterq; ibi est, vel vbi cūq; ad inuicem conueniūt creditor & debitor, si autē alter est ab sens a loco vbi facta ē vsluratio vel dānificatio, mitteat expensis ei⁹ qui se absentauit de loco. Si igit̄ is cui facienda ē restitutio est absens, pura q̄ mutauit domiciliū mittet sibi rē ablata seu pecuniaꝝ ipse qui abstulit expensis illi⁹ cui babet restituere. Si vō se absentauit a dicto loco is qui rez vslurauit suis p̄p̄is vabco plu expensis trāsmittet rē vel pecuniaꝝ fm hōstī. 7 io. an. Et hoc p̄ talem modū q̄ nō detegat peccatum si peccatum est occultū. arg. q. q. i. si peccauerit, vel etiā pōt creditor significari pīcipue q̄i est multū remotus a debitor occulte vel manifeste fm q̄ expedit. 7 fm q̄ creditor ordinat vel de mittenda illa re, vel alicui dāda sic agar debitor & liber erit. Si aut̄ suo p̄p̄io motu re illam destruaret seu pecuniaꝝ debitor, & in via periret vel auferret, sibi periret, & adhuc teneretur ad satisfactiōne fm iob. in glo. Uel etiam non sperat curit ad locū potest rem sibi seruare. 7 fm tho. & hōstī. 7 io. in edē sacram deponet vel alio tuto loco. Aut si res est qui valoris & creditor multū distans & abundans pot fm guil. pro aia ei⁹ pauperibus erogari. Si ignoratur nec perquirēdo inueniri pōt cui restitutio fieri debet tūc eroganda ēres ablata vel precium eius pauperibꝝ pro aia illi⁹ in loco illo vbi facta ē rapina, vslura, vel dānū, vel in loco in quo inhabitat is cui fienda est restitutio, & hoc ideo, q̄ meli⁹ est q̄ vicini sensitiant cōmodū inde q̄i erranei. Tū etiā q̄r verisimili⁹ est ibi reperiſi dānū passum vel heredem ei⁹. Ita notat hōstī. io. an. & io. de ligna, vel fiat saltē hec erogatio ad arbitriū diocesanī vbi factū est dānū vel rapina. fm ray. Si tū non cōmode fieri possit in dicto loco cū hoc nō sit necessarium, pōt tunc & debet alibi fieri fm guil. Sed z. b. tho. in huiusmodi casu nihil dicit de loco determinatio, sed q̄ pro anima illius cui⁹ res erat debet pauperibꝝ erogan. Unū & magister hugo perit⁹ in vterq; inre, & frater clar⁹ dicebat, q̄ cū pauperes sint & vnu membra in corpore ecclie nec ab hac vnitate sequentur ppter locū distātū, sufficit si restitutio incertoꝝ dēt q̄buscūq; pauperibꝝ etiam alter⁹ prouincie quā vbi facta ē rapina vel dānū, & maxime qui sunt magis pauperes xp̄i & vniiores ecclie dei & saluti ḡiaꝝ. Et ex hoc apparet q̄ loc⁹ non est de necessitate restitutiois sed de cōgruentia. Idem tenet fede, de senis. c. xxxij. opis sui. Usure tū incerte extorte p̄ vslurarios manifestos quo debeant restituī in quo loco & per quē diocesanū habes. s. vi. i.

Quānis quod habeat. .S. I.

tur in isto. S. nō p̄tineat ad vbi cū magis ad qd. tñ hic notabilis. Querit vtrum fideiūsor possit repetere a debito vsluras quas p̄ eo soluit creditori penes quēs p̄ ipso debitore intercessit, ad qd rūdet dñs lau. de rīdol q̄ io. an. in questionibꝝ mercurialis. sup regula dānū. de regu. iuris. li. vi. bāc qđem explanat nos tabiliter, & ex ei⁹ dictis elicit. si. conclusioes. Quorū prima ē talis. Nō recipit fideiūsor a debito obliigationem scītē & cōtradicē vsluras debitorū suo solutas, nec etiā sortem, nec quid aliud inutiliter impēsum. Plus enī ē cōtradicere q̄i non sentire, extra de simo. c. sicut tuis. Scđa conclusio ē, nō repetit a debito scītē & patiēte sed nō mandatē obligationē fī de fideiūsor vsluras vel indebitū solutas, vel solutū creditori & sibi imputet q̄ se obtulit, extra de regu. iuris. bona fides. li. vi. Reperiſt tū sortem & indebitū qued soluit. Tertia conclusio est nō repetit a debito scītē & mandante ipsum obligari, p̄ sortem fideiūsor soluens vsluras, tū q̄ fines mandati excessit, tū q̄ ad illas obligat⁹ nō erat. Quarta conclusio ē non repetit a debito fideiūsor vsluras scītē & mandate ipsum in oīm casum, vel simplicē obligari sine fideiūbere, patet q̄ in generali mandato nō inclusit indebitū, de quo verissim̄ in specie nō mandasset, de regu. iu. in generali. li. vi. Quinta conclusio est, repente debitor scītē & mandate ipsum pro vsluras cū sub nomine sortis inclusit eas vt est moris obligari seu fideiūbere, ipse fideiūsor vsluras, q̄m iuste credere poruit illā sortē totū debitū, nec presumere debuit illud indebitū sub nomine sortis p̄mittere, extra de p̄sumip, q̄ verisile. Sexta conclusio est, repetit a debito scītē & mandate noīatim p̄ vsluras fideiūbere fideiūsor creditorū solutas si iurauit illas soluere, & ista ē cōs opis nio, extra de fideiūsso. c. iij. Et ista opinionem approbat io. an. habet tū fideiūsor optionem soluendi vel absolucionē petidi sicur habet debitor. Septima conclusio ē, repente a debitor scītē noīatim mandante pro vsluras fideiūberi ipse fideiūsor vsluras creditorū solutas etiā si nō iurauit creditorū illas soluē si ipsi fideiūsor debitor indēnitatem iurauit dū alīa propter pignora data vel alīa cām debitorū fuerit expedit vsluras solui, extra de fideiūsso. c. puenit. Octaua conclusio est, nō repetit a debito scītē & mandate noīatim p̄ vsluras fideiūberi ipse fideiūsor creditorū spōte solutas si nō iurauit creditorū illas soluere, nec debitor iurauit fideiūsor indēnitatem nec expedit creditorū propter pignora data vel aliam cām ipsas vsluras solui, & bē de lege fori. Sed opinio theologorum que fm io. an. multum sauer equitati est, q̄ vñ geatur debitor ad soluendum in foro conscientie, extra de regu. iuris. scienti. li. vi. Nonna conclusio est nō repetit a debito scītē & mandate nominatim p̄ vsluras fideiūberi ipse fideiūsor vsluras ipsi creditorū coacte solutas si nō iurauit fideiūsor indēnitatem nec expedit creditorū ppter pignora data vel alīa causam vsluras solui si fuit ipse fideiūsor in culpa, vt quia non exceptit, secus si non fuit in culpa. Decima conclusio ē, q̄ in oī casu q̄ pōt a debitor fideiūsor vsluras repetere debet intelligi si nō interuenit fraus

Titulus Secundus

personae ad personam constitutis ob fiduciisorem
de priuile. c. q. 10. Undecima conclusio est in omni
casu quo fideiussor a debitoribus repetrere potest
poterit illa repetrere a creditore cui soluit, scilicet mandat
li si fideiussor, s. in oib. L

Lapim quartum per quos debet fieri restitutio.

Quartum ad quartum.
scilicet quos debet fieri restitutio, primo dicen-
dū de incertis, postea de certis. Queri-
tur quod dispensatio incerto debet fieri quod eū qui
huius restituere vel alium cui comiserit aut solū p diocesis
nū. R. Circa huius sunt varie opiniones et huius. Hosti.
sup. c. cū tu. ex de usuris. et in. c. cū sit. ex de iudeis. et
in summa sua de penit. s. si. iuxta si. tener quod yn de casis
bus primitiū ad episcopum est restitutio male ablatorum in-
certorum. Quid etiam tenet Io. an. de penit. et re. c. l. epis. li. vi.
in glo. Et de reg. iuris. peccati. li. vi. Id quod videlicet fa-
cere quod habet. p. q. i. p. capimur. Adducit etiam aliquis
quod tenet hanc rationem. Cum huius bona incerta sint. p. oia-
bus eorum quos fuerint fideliter dispensanda. ac per se ipsos
eoipso sint ad diuinū cultū et subuentione pauperum
ordinata. solū autem ecclastice pietatis sit rex et mode-
rator diuinū cultū et pater pauperum. et dispensator rerū
diuinū cultū ordinata. ut p. lxxvij. d. i. c. diuinū et
in multis alijs casis. id huius iudicium est incerta debita p
eū dispensanda sunt. Archidiaconus autem in quā quoniam di-
sputata p. cum in rosario. p. q. q. v. non sane tener con-
trariū. Et dicit suam hosti. s. circa huius supradictā esse
verā in casu ubi nullus deputatus est a testatore quod hoc
exequatur. ut. q. i. q. v. de laicis. Ubi vero certa persona de-
putata est a testatore illa persona debet exequi in predicto ca-
se de laicis. et ex de testa. c. tua nobis. Inimo credo quod ipse Z
raptor incerta quod debet pauperibus erogari potest ipsa
pauperibus erogare absque iniuria et auctoritate episcopi vel alterius
iudicis ecclastici. ut satis colligit ex de usuris. c. cuiz
tu. Et huius etiam innuit clare glo. ex de homi. c. sicut dicit
gnū. s. eos. Nec ob illa decreta. ex de iudeis. cū sit. per
quam probat hostiem. suā opinionē. nam illa decreta loquitur
de iudeo non p. p. i. nō cuius actus vel dispensatio merito
habet suspecta ab ecclia quod ad p. p. i. nos. id iuste et b. n.
dicit ibi huius prudenter diocesani. quod suspicio cessat in
p. p. i. et sic non dubito quod p. p. i. nō haberetur intromittere
de talibus. hec archi. Jo. de lig. id est sententia et adducit
hac ratio. Qui indebitū exorsit obligatur ex maleficio
vel quod illis quibus exorsit si extatals paupib. Et re-
gula huius quod debitor potest p. solutione se liberare. insti. q.
bus mo. tol. obli. p. totū. Tu quod dicitur huius da mibi
casum exp̄lūz p. regulā. Nec ē verū quod sit in dicto. c.
cū sit. quod nō loquitur in p. p. i. sed in iudeo. ut dicit ar-
chi. huius opinionē sequuntur paulus et ge. sup. cle. i. de p. p.
i. uile. hoc etiam cōsulerunt Jo. cal. et ruptus. Sed et dñs
hugo utriusque iuris perit. et frat̄ clarus. ut huius in quā
sumula. cōcordauerunt in huius quod nullū ius expressum huius
dicit. nec in decretis nec alibi nisi quod episcopū est procurator
pauperum. Illud vero adaptat quod potest procurator de suo p.
prio si huius vel de bonis ecclie. i. fructibus. vel alijs mo-
dis. Sed quod sacerdotes simplices sunt imponiti p. ma-
tori pte. episcopū vero reputantur suffidentes. hinc inolevit quod
huius restitutions remittantur ad episcopū. Ut si confessor perit.

tus sit scilicet in huius sufficiente sulere nō est ncce remis-
tere ad episcopū. hec ibi. Huius etiam sententia est Jo. mo. hoc
etiam innuit inno. ex de iudeo. ecclie. c. q. ploribus. ar. p. q. i.
q. s. si quod romperet. ad rōem aut superius inducit
p. alia opione posset r. id est quod huius episcopi et plati sint di-
spensatores rez datarū ecclesias non tamen sequitur quod sint
dispensatores omnes quod huius deū sunt in diuinū cultū et in
pauperibus erogāda. sed solū in diuinū cultū tamen ordinata
et reddit ecclias et huiusmodi. Nam si essent dispensato-
res erogando omnes huiusmodi essent dispensatores omnes su-
p. fluorum quod diuites ex diuino pcepto deberent pauperi-
bus erogare quod a nullo cōcedit. sed et b. tho. se. se. q.
lxx. dicit quod si ille cui fieri debet restitutio oīno ignoratur est
de restituendis ei sicut potest. dando in elemosinas p. salu-
te eius siue si mortuus siue vivus. pmissa tamen diligenter in-
spectione eius. Et de auctoritate episcopi nihil dicit. Scitur
in. q. i. d. xv. dicit. si quis per cuius manus debeat ra-
bia. s. incerta dispensari. R. quod nō inuenio quod necessaria
sit determinat mediator in ista pauperibus dispense-
sanda. videlicet autem mihi quod per se ipsum. cōsilio tamen boni
virū potest pauperibus erogare hec quod tali mediatori ad
dispensationem tribuit. possit de cuius fidelitate p. sumere
ret. et tamen sibi appropriaret vel in alios usus puerteret
quod deberet. Unus ibi lex diuinā vel ecclastica non ligat.
sequēda est rō naturalis. Illa autem dicitur quod qui
tenet restituere magis hoc faciat per lege p. alios. nō
excludendo tamen per hoc consilium boni viri. sed include-
do. hec scitur. Quidam alij faciunt circa huius distinctionē
videlicet quantum eorum in quibus cōpetit repetitio. ut furto
rapina. usura. rauda. et huiusmodi dispensatio incerto p.
tinet ad episcopū. sed alios ibi nō cōpetit repetitio. et si ero-
garatio sienda sit pauperibus ut in ludo. iniuste acceptis
et iudice p. iudicando. vel a teste. p. testimonio. meretri-
cio et huiusmodi. quilibet p. se potest dispensare. vel co-
silio cōfessoris. Ego credo sententiā et opinionem ar-
chi. et sequentiū omnino verā et simpliciter excepto uno
casu. videlicet incertis publicis usurariis. quod calum
nō dubito omnes alios exceptisse intendere. quod ibi ex-
presse et clare ius prouidit. ut. s. per dispensationem dio-
cesani talia. incerta determinentur et dispensentur. ut extra
de reg. iuris. q. i. d. li. vi. tradit formā de huiusmodi.
de qua habet. s. t. i. c. i. f. In hoc ergo casu tamen potest
intelligi quod dicit per terram opinionē. scilicet in usuri-
ris publicis incertis. Et si queritur utrum episcopū
possit per sua synodalia hoc statuere. ut. s. sibi retine-
at dispensationem incertorum et alii non possit se in-
tromittere. Dicit in hoc casu Jo. de lig. super. c. cum
sit. de usura. quod quicquid dicit Jo. an. dubium est an
possit. Et Jo. cal. in quodā consilio suo dicit expresse
quod nō potest. Hugo et frater clarus dicit quod nō potest
episcopū de iure excōicare sacerdotes qui se intromittunt
de dispensatione incerto.

Quantum ad secundum. s. l.

scilicet per quos debet fieri restitutio certorum. Ad
quod respondeatur. quod per eum qui abstulit seu recepit
usuras et male ablatora potest etiam per alias personā
quacunq; facere. In hoc enim vera est regula iuris.
Qui per alium facit perinde est ac si per se facere vi-
deatur. de regulis iuris. in. vi. si tamen vitium usura

Capitulum

.III.

re vel furti vel alterius dani est occultus, et restitutio oc-
culto modo per se vel pro alii sienda est ut non detegat p-
sona, ar. q. i. c. si peccauerit, laueat etiam diligenter

quod cum per alium facit, ita faciat cause quod recipiat cuiusdam

et non ille sibi retineat, quod non est ex hoc liberatus nec beneficiis

est odiosus de predictoribus et consolatoribus questuaribus qui

querunt pecunias non aiam salutem. Et si is qui rapina vel usuram vel fraude fecerit non restituat cum be-
ne

nes teneat ad oia onera defuncti inquit sufficiat heredi-
tatis, tenet et ipse facere dicta restituem, ex de usuris
c. michael. Et eadem ratione heres hereditis et sic in infinitu-
m cu scilicet ab eis hereditas obligata ad restitutions

proprietatis et rapinas et dana a prioribus facta. Et

vbi non sufficeret hereditas ad satissimandum tenet legatarum et donatarum, quod legari non potest nec donari alienum. Nec excusarebant heredes scientes vel dubitan-

tes vel merito dubitare debentes ex publica fama vel

scripturis vel ex fideli relatu testatorum illicitos contra-

ctus fecisse vel usurarios ex hoc quod nullus ponit querere

la super hoc, vel postulat aliquid ab eis ut debitus, sed de-

bent diligenter inquirere veritatem quantum potest. Et si invi-

ueniuntur sic esse notificari vel notificari faciat illis quibus

debent esse offerentes ad restituendam. Et si non invenerint ali-

qui pauperibus erogandu, abs esset in eis ignoratio-

crasia quod non excusat, dicitur. Et quis defunctus

non proposita dicta restitutio si decesserit impenitentes, p-

dicitur in illo necessaria est ipsius hereditibus si volunt salu-

m. quod non dimittit peccatum nisi restituatur ablatum, dene-

re, non possit. Si autem licita artem exercebat, vel patrimo-

nialis cum habebat testator, nec apparuit ex fama vel scri-
pturis de illicitis factis seu alieno plumerem debet eu-

iuste acquisuisse, quod nemo iudicandus est in memori sue fa-

cilius proprius et diuini timoris. i. q. vii. sancimus. et p-

cepimus in mortis articulo. Item nota quod dicitur hosti in-

suum tu, de usuris, quod si aliquis honesta persona puta sa-

go nos credos vel epis traxit inde debitorum et creditorum de sa-

tissimando, et dicat creditorum talis mediatorum tantum fa-

ciam tibi redi si ex corde residuum dimittas, non deci-

pias me, quod mediator sum, nec debitorum cuiusdam salu-

te quero, et creditorum si det se ex toto corde libare ipsius

debitorum, quod non dicatur ipsum liberatum non video, nec

scuro qualitercum sit satisfactum dummodo sit ei satisfa-

ctum. Si quod moueant in trium factum in odiu usuram

et utilior. Si quis enim ex alia causa aliquis usurpatione admis-

tit quilibet theologus et cetera dia uite partes possit tra-

ctari, et ipsi est quod debet ex pacto remitti, abs titulus

de transactionib. inutilis esset. Et quare non id est de

usura. Dicendum quod tenendum quod percibit possit vel insu-

su iudicis vel pactio parti remissio fieri, et sic dicas

usuram absolutum, hec hosti. Que quidem intelligo

vera esse in foro pretorio, non in foro plebeo, vel etiam in

foro plebeo quantum ad ea que dubia essent utrum Deberet

dari an non, quod rationes sunt ad utramque partem, vel cum du-

bium est quantum debet satisfieri pro aliquo dano dato. Et

ad hoc facinnt rationes quae inducit ipse hosti. Sed ubi

certum et clarum est debitum et ratione usuram vel alterius

usurpationis nisi creditor liberaliter remittat illud quod

remittit, etiam si de mille decem tantum remitteret si hoc facit

quod purat se aliter non posse residuum habere nil valet illa

remissio facta ex publico pacto quod adhuc sicut. Unum cu

mercator in fortunis passus fallit, et occultas multas
et bonis suis mobilibus ut non perueniat ad manum, credi-
tores querunt compositionem cum eis de minori quantitate
quod debeat, pura primit respondere singulis creditorebus
ad rem, p. solidorum pro libra, cum tamen posset totum
dare vel cedere bonis, cui compositionis assentientur credi-
tores, et ita recipientes liberare eum de residuo. Letum est
quod quod ad deum adhuc tenet de residuo cum illi non spon-
te sed coacte fecerit tillam remissionem volentes potius il-
la pre carere quam toro, quoniam si decederet bonis tota-
liter nil sibi reseruando, et non sufficiunt bona illa ad sa-
tisfaciendum si postea quenerit ad pinguiorem fortunam
tenet de residuo, ex de solu. c. odoard.

De daniis datis ad in. §. II.

vicem inter ciuitates tamenque guerre quanto et per quod possit sie-
ri remissio quod faciunt pacem cum certis pactis et capillis.
Nota quod in quadam summa dicta sic quod quis sine mul-
ti pupilli et absentes quod non assentientur, et forte etiam aliqui
dicunt ex pueris, qui receperunt dana iniuste nec eis
est factum. nihilominus tantum est bonum pacis quod ha-
bent republicas gerere potius cum consensu maioris pars
subiectorum sibi pacis subdere licet et relaxare in
vicem dana data. Et si fiat relaxatio predicta tenet et va-
let. Nam et hoc modo potius pro bono reipublice sibi talliss
ponere et bimodis quas gabellas vocat. De bonis ho-
clericorum et religiosorum non potius relaxationem facere laici
quod non sunt eorum foro subditi, nec de bonis ecclesiasticis
potius aliqua dispositio eis, ut dicitur bene, potius tamen
hoc facere plati spuma terrarum ad in vicem de pennis et
quoniam clericorum et religiosorum qui dana receperunt
in guerra. Hanc autem relaxationem quod ad laicos vel cle-
ricos intelligas de daniis datus de rebus consumptis.
Nam res extantes ut eis, panos et bimodis, qui habent et
sciunt sua non esse, utputa quod bellum iniustum fuit ex pre-
suo, vel si iustum, ab his accepterunt a quibus non pote-
rat, ipsa tenere non potest. Tamen si dominos proprios inueni-
re potest, eis reddere tenet, als si non inueniunt pauperis
bus erogare. Idem videlicet dicendum si de iusticia belli
dubitatur, nam et clare bellum iustum est res accepte effi-
ciunt capientur, dicitur, ius militare, que tamen debent in-
eos proportionaliter distribui per duces bellum ut, xxxij. q.
v. dicat, nisi per publicum edictum datum sit unicus quod
capit, pauperum autem et innocentum non videtur tu-
rum bona auferre cum sine culpa nisi subsit causa non sit
aliquis puniendus. Dere, iuris, li. vi, pena tamen tempora-
li frequenter punitur unus pro altero diversis de causis,
ut, i. q. iij. et totum.

De tutoribus et cura. §. III.

tutoribus negotiorum aliorum gestoribus filiis familiis
et bimodis, qui ex torsionibus vel fecerunt rapinas,
fraudes et damnatione alieno, scilicet pro pupillis,
patronis vel patribus suis, nil tamen eorum peruen-
nit ad eos sed ad pupilos, dominos, patronos, vel
patres eorum, queritur utrum per eos debet et posse
sit fieri restitutio ipsius pupillis, dominis, vel patribus.
vel nescientibus in uitio de bonis eorum ad
quos peruenierunt taliter exorta. Respondeo. Quis
dam dicunt indistincte, quod sic in foro conscientie,

Citulus Secundus

Dummodo non inimineat inde periculum vite, conscientie vel fame si deprehenderentur aut scandalum se quatur, puta quia aliquis creditur esse furatus illa qui innocens est et huiusmodi. Tales ut dicunt illi non committunt furtum occulte illa accipientes, cum pecunia sive nebris vel rapinas vel fraudes habita non sit eorum etiam est, quod cum efficacem tam predicatorum, si tutorum curatorum et hominum, et per intermedium illos, tale iniuste lucrum deuenient ad manus pupillorum patronorum vel patrum et ad restituitionem sunt obligati isti mediatores iusti esse videantur ut quodcumque illorum iniuste ablata sunt nunc iuste in iam habeant ea satisfacere ne ipsis de propria satisfacere teneantur, ar. ad hoc de re iuris ois res, li. vi. ubi dicit cryso. Dis res per quascumque casus nascitur easdem dissolvitur. Propterea ad hoc agendum predicatorum tenentur et in bonorum gerunt utiliter curam sui et eorum qui iniuste detinent aliena. Alij autem perfectius et reque rident per distinctionem videtur, quod aut tales adhuc habent in manibus administrationem rerum illorum aut non. In primo casu pertinet et debent restituere de bonis illorum ad quos prueniunt lucrum quod habent in manibus si nolunt remanere ipsis obligati ad satisfaciendum de suo, et hinc siue occulte siue manifeste, cum sufficienti causa talia quod non possint postea ab eis repeti. Et ad hoc videat facere ratione opinio eius cum regula illa, ois. Si autem non habent amplius administrationem cum subdividuntur, quod aut predicatorum tutorum, curatorum et hominum, non pertinet illa restituere de suo, pura quod pauperes aut priui. Et si non pertinet sufficiens quod denunciant principaliibus, si per quibus secerunt usurpas et hominum, si ignorant quod per eis secerunt talia illicita lucra quod ad eos deuenierunt, non et obligati sunt ad restituere. Et si non satisfaciunt ipsis principaliibus, habeant propositum satisfaciendi de suo, cum poterunt. Ad faciendum autem occulte a predicatorum ad hoc non tenentur nec debent, et ratione est, quod ad se excusati sunt a restituendo ratione impotestie. Ut si non satisfaciunt ipsis principaliibus, habeant usurpas vel fraudes auferendo ab eis occulte, per hoc non videat salutem eorum cum remaneat obligati in conscientia ex quod scirent talia fore facta nec velint satisfacere, et sic non dissoluit peccatum vel obligatio quod ad estimationem eorum. Sed nec potest quis a pauora persona cogi ad restituitionem male ablatorum nisi per iudicium ecclesiasticum vel ciuitatis, nec videat bene posse excusari a furto cum contractet rem alienam in iusto domino cum in usura transferat dominum, per hoc etiam se exponit plurimo periculis. Si autem tales mediatores de quibus dictum est pertinet restituere cum illi ad quos extorta pruenerunt nolunt restituere quod principaliter obligantur per petere humilitate non per coactionem vel fraudem a creditoribus usurparum et fraudum remissionem cum per nos eos non remanserit pecunia sive nebris, et illi qui eam habuerunt remaneat principaliiter obligati, qua remissione obtenta libere et sponte amplius non tenebuntur, sed tamen principales, nisi et cum fieret remissio. Quod si remissio facere non vellent tenentur de suo satisfacere, et tunc usque ad quantitatem solutam per illius poterunt occulte recipere de bonis eorum, sed alioquin per viam iudicij retrahere non poterint, ita tamen quod non sequatur scandalum vel periculum, que semper irritanda sunt. Ubi autem mediator talis sic satisfecit dominum aliquem modum cautum declarare illi quod sciebat se obligatum ad illa non amplius retineri, utputa si dicatur se non curare ab eo illa recipere quod si donasset, vel declaras-

re suis heredibus quod non recipiat a tali persona aliquid ut debitus per tali casum et hominem. Bona enim fides non patitur ut se vel exactum iteret erigatur. de re iuris, li. vi.

Lapsum quintum cui fienda sit restitutio.

Quantum ad quintus

cui fienda sit restitutio seu datus rei ablate vel alio illicite acquisiti. Pro fundamento noranda est distinctio quam ponit, b. tho. se. se. q. ffij. dices. Triplum per eum aliquid illicite acquisitum. Uno modo quod acquisitum illicite debet ei a quo est acquisitum. Et siue non trahatur dominum illius rei in accipientem, ut in furto, rapina, siue transversa, ut in usura, cum competit repetitio. Se cum modo est aliquid illicite acquisitum ita quod ille qui acquisivit non potest illud retinere, nec tamen debet ei a quo acquisivit, quod ille in iusticiam dedit, et ille in iusticiam accepit, ut in similia et in libro in quod ipsa datus et acceptio est legem dei. Tertio modo dicit illicite acquisitum, in modo quod ipsa acquisitione sit illicita, sed illud ex quo acquiritur est illicitem ex quo transversum dominum, nec competit repetitio ut in meretricio et hominum. Nam meretrictus turpiter agit et contra legem dei fornicando, sed ipsa acceptio vel datus pecunie probus iusmodi illicito non est illicita nec contra legem dei, et hoc proprie dicit turpe lucrum. De illicitis quod isto tertio modo sunt thesauri et ray, potest dari elemosina et potest etiam retineri, nisi superfluum per fraudem et dolorem mulier extorsisset, quod illud esset restituendum, et ad hoc pertinent lucra facta ex histriatu illicito, ex duello, ex torneamento, ex certis factis de floribus, et alijs hominum, quod usus communiter est ad lasciviam et deciujs factis et arte mathematica seu divinatoria, et lucro negotiacionis, aduocacionis, vel medicinae in casu non concessio quo ad clericos. In his diversis talia qui non possunt fieri elemosinam, quod dicit propter verbis, iij. c. Honora domini de tua substantia. Et iterum, Honora deum de tuis iustis laboribus, ut, xiiij. q. v. elemosina, et i. q. i. non est putanda, sed hoc non est verum secundum thesaurum et ray, et alios communiter predicti autem capitulo allegata hoc intendunt quod non licet dare elemosinam de malis acquisitis, que sunt debent certis personis restituiri, vel quod non debet quod facere alicuius illicitem ut det elemosinam. Et quisquis quidam distinguunt ut dicit gulf, quod in his que sunt prohibita quod mala, et non puniuntur a iure iusti infamia, ut meretricium, duellum et huiusmodi, talia retinere possunt. Sed que mala sunt quod prohibita a iure, ut torneamenta negotiatio quod ad clericos et huiusmodi et talia non potest retineri ad usum suum sed debet pauperibus erogari. Licet hec distinctio videatur esse probabilis, tamen quod penes sunt restringende non ampliatur, et qui nimis emundat elicit sanguinem, credo quod in predicatione omnibus casibus et similibus bonum est et salubre quod penitus inducat ad erogandum pauperibus, non tamen cogendus ad hoc, nec si non vellet, ex hoc iudicandus est non esse in statu salutis si non vellet huiusmodi penitentia accipere, sed quod huiusmodi lucra pauperibus erogat, nisi in casibus a iure expressis, ut in simonia, et idem de eo quod datur iudicium ad corruptendum eum, et huiusmodi, ut infra dices, et ergo thomam, ray, gulf, innotescit de huiusmodi debet dare elemosina debito honestatis et consilij, non debito necessitatis salutis, et sic intelligitur illud, xiiij. q. one, v. qui habetis. Non

Capitulum .v.

est ergo illud sic acceptū restituendū ei a quo accepū ē. qz in turpi cā melior est pōditio possidēt. yr. ff. de condī. ob tur. cau. l. in re.

De illicite acquisitis §.I.

scđo mō vīcē cū illud sic acq̄situs non debet ei a q̄ est acq̄situs. nec tñ acq̄rens pōt retinere. p se illud pōt z d̄z. p n̄ccitate salutē nō solū de p̄silio z hōeſ state paupib⁹ erogari. z b̄z rō est fm tho. se. se. q. l̄q. Quia ipsa datio z acceptio ē lege. p̄hibita vt simonia. quidā tñ extēndūt istū scđm modū ad om̄ē lucp̄ in q̄ cōmittit p̄ctm in dante z accipie. tenē solū in symonia s̄z et in pecūlia accepta pro adulterio z p̄ vsura cū quis accipit mutuū sine causa rōabili. puta vt ampli⁹ dīteſ z inde solvit v̄surā. illā v̄surā vt dīcūt q̄ accepit retinere nō p̄t. nec tñ ei reddere d̄z qui dedit. qz turpī copat⁹ est dādo mutuū ei q̄ē nouerat nō indigere. S̄z. b. tho. nō dīc̄b. sed cū datio est z legē. in dicto autē cāu datio pecūlie. p mutuo nō est p̄ctm. sed accipe illo mō v̄surario mutuū est p̄ctm. qz dat illi oč casione mali. vñ līc̄ peccet mortali. sic mutuū accipieđo. d̄z tñ potius fddere illi a q̄ accepit q̄s paupib⁹ erogare nisi v̄bi nō inuīret ille a q̄ accepit. vel et̄ li vell; illam v̄surā reddere nō v̄surario. s̄z his a qb̄ extorrit iþe v̄surari⁹ v̄suras. p eo satisfaciendo. p illa pte. et tūc d̄z v̄surario signifi care. ne illi iteq̄ restituat. z p̄cipue hoc d̄z facere cū licentia epi. vt si dīc̄ v̄surari⁹ v̄llet ab eo repetere ep̄us cōpellat ip̄m desistere a repetitio. et etq̄ v̄tiliter gelūt el̄ negociū ei⁹ ratū h̄re. tñ non tenet ad h̄c inq̄rere yl darebis q̄b̄ est debitor v̄surari⁹. s̄z sufficit q̄ restituat a q̄ accepit. paupi bus tñ erogare nō d̄z cū nouit eūz a q̄ accepit. et p̄t ei dare. qd̄ exp̄ie ondit Aug. d. Nolite face. reclēosinas de senore z v̄suris. xiiij. q. v. nolite. Nam cū daf̄ paupib⁹ qd̄ debet certe psonenō liberaſa restitutiōis obligatōe ad illā psonā vt h̄z extra de homi. sicut dignū. circa fine. Sed in simonia ip̄a datio z acceptio pecūlie. p spūalib⁹ est p̄hibita. Un̄ d̄z. i. q. i. Anathema danti anathema accipiēti. z ideo nec sibi retinere valz nec illi reddere q̄ dedit. sed d̄z p̄nccitate salutis paupibus erogare si p̄t. yl illi ecclie i cui⁹ inuria data est applicari. yl aliter. p̄sideri. put h̄s. s. titu. i. c. v. Similr in iudicio p̄hibitu⁹ ē iudici l'assessori cū h̄t certū salariū accipe aliqd̄ a p̄tib⁹. p iudiſando vel n̄ iudiſando bñ l'male. z testi. p̄hibitu⁹ est accipe. p̄ testimonio ferēdo. Un̄ aug. Jo nō d̄z vendere iudex iustū iudicū aut testis vez. testis mū. qz vendit aduocat⁹ iustū patrocinū z iuris consult⁹ vez. p̄silū. Illi enī int̄ v̄rāq̄ prem ad epi amēn adhibēn. isti exyna pte consultū. xiiij. q. v. non sane. Quod ergo iudex recipit p̄ bñmōi vel testis. p se retinere nō p̄t sed debet illi restituere qui dedit si iuste dedit. puta vt iuste iudicaret intendē is quodāmō redimere vexationē suā. Un̄ aug. in dīcro. c. Nō sane. Ille solet sibi male ablā tam pecūliā rep̄tere. qz iustū iudicū emir. quo man̄ ven̄le esse nō debuit. Sed si pecūlia daſa fuit iudici ad eū corrūpendū. vel testi ad faliū testimoniū dicendū vel alicui ad falso accusan-

dum vel aduocato ad iuste aduocandū. illi dator reddi nō debz. qz turpiter dedit. nec sibi retinere p̄t. sed paupib⁹ elargiri vel illi in cuius dānum siue inuriaz data est. z precipue si amisisset ex hoc iusta causā. h̄ntur becīn. d. c. Non sane. p̄ ut no. ibi Jo. an. z Archib. z. xi. q. ij. Qui recte. z Inno. extra de imū. eccl. qz pleriq̄ Ray. z hosti. in sumis. Silt inferiores officiales ve nūc mis si. z bñmōi. si aliqd̄ extorquēt p̄ imp̄bitatēt denarium. z bñmōi p̄ vim. tenent paupib⁹ erogare. z b̄ v̄bi certū salariū recipiāt. vt dīc glo. in. d. c. Non sane. Nam cū salariū sufficiēs recipiūt si qua extorquēt debent restituere si qd̄ est notabile. Et idem videt̄ dicendū de notarijs. camerarijs z bui uismodi q̄ p̄ officio suo exercendo exigūt aliqd̄ a psonis. Si enī h̄nt sufficiēs salariū tenent ad restitutiōne eorū qui accipiūt illis a qb̄ accipiunt. Nec videt̄ exculare p̄suetudo cū sit irrationabil. ar. xiiij. q. i. Militare. vel paupib⁹ erogare si dif̄fīcile p̄t inueniri. Si salariū nō haberet vel nō sufficiens. p̄suetudo credo p̄ excularet. qz nemo cogitur suis stipendijs militare. Insup de his q̄ accipiunt pecuniā ab accusatis aut incarceraſis ante qz p̄feral sententia cōtra eos vt intercedat. p̄ eis et liberent. Sciendū q̄ si accusati l'incarceraſi sūt culpabiles vnde z merito cōdemnādi illaz pecuniā nec reddere debent datorib⁹. qz turpiter dederūt. nec retinere p̄t sibi. qz turpiter accipere runt imp̄dientes iusticiā. sed paupib⁹ debet ero gari. ar. xiiij. q. v. Qui habetis. Si vñ sūt innocētes ad redimendū vexationē suā dederūt ei. p̄cu ūrando sui liberationē si intercessores p̄cis sunt officiales salariati. alias pecuniā receptaz. p̄ hoc reddere debet vel paupib⁹ erogare nisi data fui ūset p̄ modū doni et liberalitatis. z p̄cipue post li berationē. qz tūc retineri posset. ar. i. q. ij. Sicut ep̄m. Et silr si intercessores nō sunt officiales salariati. sed duate p̄sone laborādo. p̄ bñmōi iusta li berationē iuste faciūt. z qd̄ eis daf̄ retineri valēt Item de pecuniā data. p adulterio z missio vel cōmittendo q̄uis quidā dicat q̄ debet dari nō ei q̄ dedit nec sibi retineri. sed ei dari in cui⁹ inuriaz data est. i. marito si vxor eius p̄misit adulteriū et quo pecuniā habuit v̄bz q̄ poti⁹ debeat dari pau perib⁹. nisi ille maritus esset paup. qz ppter paup ratem posset etiā cōfessor ip̄i inulieri tanq̄ pau peri dimittere. Et silr de viro cōmittēre adulteriū qd̄ ad vxorē caste viuētē. Et videt̄ esse in bñmōi q̄si idem ius. Sicut de turpi lucro z meretricio. qd̄ etiā potest retineri sic acq̄situs. nisi q̄ leges p̄hibent adulteria z p̄missio. nō aut̄ simplicē fornicationē z meretricia. Nihilominus de pecūlia da ta pro adulterio nihil statuunt sic de pecūnia sū moniaca z alijs bñmōi. vñd paupib⁹ erogari poti us inducendi sunt. xiiij. q. v. Non sane.

De acquisito per lu. §.II

dos fortune extra casus in quib⁹ debet acq̄situs p̄ bñmōi restitui. debet paupib⁹ erogari. qnq̄ etiā posset sibi retineri. Sed de hoc plene h̄s sup̄ co. li. ti. i. c. xiiij. De illicite acquisitis p̄mo modo. i. cū de eī illud acq̄situs ei a quo acq̄situs est.

Titulus Secundus

ut in furto. vsura. rapina. et hmōi regulare est q̄
hmōi restituēda sunt spoliatis. siue sunt dñi illa
rū rex. siue ad eos spectet dñmō p̄stet rem nō fu
isse subtractā seu oblatā vt accidit in pignore. de
posito. cōmodato et hmōi. Licet enī tales q̄ hñe
pignora deposita et hmōi nō sunt dñi ip̄az. rex
tñ ex honesta cā illa tenent. iō eis dñt restitui ta
lia ablata ut dominis ip̄az. rex. et sic intelligit il
lud. iij. q. i. reintegranda sunt oia spoliatis. et de
resti. spo. p̄ rotū. Si aut̄ res ablata ē ab eo q̄ iniū
ste habuerat puta p̄ furtum v̄l' rapinā restituen
da est dño rei nō illi furoni. Quāvis aut̄ male fa
ceret talis restituendo furoni a q̄ ip̄se accepat. et
no dño rei ipsius quē nouit. tamē fm' Guil. libe
rat̄ ē a restōnis obligatiōe. q̄ reposuit rem in
pristinū statū. Quidā tñ dicunt q̄ illud qd̄ acq̄
ritur et vsura mētalī tantū nō debet illi restitui
q̄ dedit. q̄ id. a se volūtarie abdicauit. nec tamē
sibi d̄z retinere. q̄ d̄ legē accepit. extra de yslu. cō
suluit Sz deb̄z paupib⁹ erogari. ar. ad hoc etra
de homici. c. sic dignū. de yslu. cū tu. Sz ista iura
inducta vident esse ē talē opinōne. Nam ibi d̄z
q̄ debent ablata restitui eis quorum fuerū si re
periunt̄ vel heredib⁹ eoz. Nec aliq̄ ius nec aliq̄
quis doctor solēnis facit istam distinctionē in
vsuram mētalē et pactionalē. ut p̄ma debeat re
stitui ei q̄ dedit. Sed nō sz paupib⁹ erogari. sed
sicut indistincte dīc Aug. de acceptis p̄ furtu. vel
rapinā q̄ dñt restitui nō dari paupib⁹. sic inqui
ens. Qui ē ius societatis hūane. furtis. rapine. i
uasionib⁹. opp̄s̄sionib⁹ aliqua abstulest reddēda
potius q̄s̄ donāda censem̄ exēplo zachei. xiiij. q.
v. non sane. ita et indistincte dīc idem de vsuris.
Nolite facere elemosinā de vsuris. q. ea. q. d. hec
reddenda sunt nō paupib⁹ danda. cū sz inueni
untur q̄ dederūt ipas ysluras. et cū d̄z q̄ qui dedit
yslurā volūtarie illud a se abdicauit. Rn. q̄ si de
dit et libalitate et p̄ modū doni vez̄ eset. et tūc re
incipies hoc sciens nō teneret restituere nec etiā
paupib⁹ dare. Sed si dedit rōne mutui p̄ncipalē
liter nō illud abdicauit voluntarie. supple sed cō
ditionate ne mutuas p̄putaret se grauatu et istū
ingratū. et sic alia vice nō inueniret mutuum. et
ideo sibi debet restitui yslura. Si aut̄ nil accepit
v̄lra sortē q̄s̄ hoc intēderet in nullo tenetur.
nec illi nec paupib⁹. ad hoc facit qd̄ d̄z in directo
rio iuris. Ibi enī dīc q̄ yslurarius mentalē indu
cendus est in foro penitētiali. ut restituat. p. c. cō
suluit. de yslur. Et subdiſ̄ infra q̄ in foro ecclesiē
yslurarius mentalē iudi cād̄ est male agere. et est
inducedus nō cōpellend̄. ut sic accepta restitu
at. nec tanq̄ yslurari⁹ est puniēd̄ in foro iudiciale
sed q̄ ad deū reuera yslurari⁹ ē. et tenet restituere
sic accepera. et sic intentio cū affectu sc̄e yslurariū
vt in dicto caplo Consuluit. et. xiiij. q. iij. c. si fe
nerauer. Et hoc notat Ber. Inno. bost. et goff.

Pro huiusmodi autē §. III.
majori declaratōe sciendū q̄ i req̄ d̄z restitui tri
plici alijs se p̄t h̄c q̄ aut̄ ēver⁹ dñs. aut̄ heres
eius aut̄ solū dispensator est circa ip̄am rem. In
primo casu sz cū est verus dñs rei ablare debet

sibi restitui si p̄t. iij. q. i. reintegrāda. et fere p̄ totā
questionē. Et hoc nisi in iusto bello v̄l' iusto edī
cto impia vel ecclesiastico ille cui res ablata est
privare cō iure reb̄ndi simpl̄r et ad tps. Nam cum
cōtingeret hoc puta qz tanq̄ heretic⁹ cōdēnat̄ ē
dominus rei. vel de criminē lese maiestat̄ coniū
ctus in q̄bus casib⁹ om̄ia confiscant̄ p̄ sniam
sup̄ hoc nō sibi s̄z fisico dñt om̄ia sua applicari. et
tra de he heret. ex cōmunicāt̄. Insup si dñs res
ablata nō h̄z administratōem bonor̄ suorum ve
pupillis debet illud reddi tutori v̄l' curatori. In
secundo v̄o casu cā sc̄z est legitim⁹ heres sibi dñt
ablata restitui. sed cā distinctionē talis fm' Ray. qz
si heredes sūr p̄les vniciq̄ fm' p̄portionē sue be
reditarie p̄tis restituendū est. Si aurē heres in
aliq̄ determinata p̄e et q̄ntitatē cōstitut⁹ sit. p̄a
ta in centi vel etiā in domo et nō plus. tūc resto
nō fieri heredi. sed illi vel illis q̄b̄ testator p̄misit
dispensationē bonor̄ suor̄. Si v̄o defunct⁹ in
morte om̄ia bona sua legauit paupib⁹ et p̄ys lo
cis q̄b̄ illa legata sunt acq̄ris ius in bonis de
functi p̄nrib⁹ et futuris vnde eis deb̄z restitui. in
tertio casu cū sz est dispensator rex. ut episcopi
et aliq̄ eccliax plati. et gubernatores hospitalium.
distinguendū qz cū dant aliq̄ alijs aut dant de
bonis suis p̄p̄rijs. id est patrimonialib⁹. vel p̄ in
dustriā acq̄sitis. sz scripture. doctrine et hmōi. et
debuiusmodi dando q̄buscunq̄ etiā mal' ut me
retricib⁹ et histriōnib⁹ q̄uis q̄uis peccent. ut illis
dist. lxxvi. c. tonare. Tamen nō tenetur ad resti
tutionē. nec illi qui hmōi ūcipiūt ab eis fm' ray
mundū et Guil. aut dant de fructib⁹ eccliax su
arum et loco p̄ior̄ ad mensas eoz seu ysum spe
cialiter deputatis. et tūc ēt male v̄tendo et dādo
male faciūt. nō tñ tenent̄ ad restōem. ipsi nec illi
qui recipiūt ab eis. n̄isi recipient p̄ extortiones.
fraudes et violētias. tūc tenerētur. et hoc fm' be
tho. se. se. q. leij. et fm' Guil. But dāt de bonis ec
clesie deputatis ad cultū diuinū. vel caplo distri
buendis. aut paupib⁹ erogandis sp̄alif. vel ēt
cum simpl̄r cōmittitursue dispensatiōi sine dis
tinctione sibi deputator̄ ad vitam ab alijs. Et
tunc dāt causa necessitatis seu elemosinē būsa
ciunt. nec ip̄i tenetur nec q̄ recipiūt ad restitu
endum nisi dare de his que sunt distinctionē depu
tata cleric⁹. q̄ tunc tenerent̄ eis de eo qd̄ abstule
runt ab eis. qz nō est danda elemosina de alieno
xiiij. q. v. Nec. Si dant psonis hōestis p̄ patro
cinio et labore q̄ē impēdēt ecclesiā etiā lauda
biliter faciūt. et hoc fm' q̄ntitatē laboris et indu
strie. Ecclesiasticis enī v̄litarib⁹ defuentez ec
clesiastica optet remuneratōe gaudere. xij. q. ii.
quicunq̄. Nec ergo plati dantes nec recipiētes
pro hmōi tenent̄ in aliquo restituere. sed si danc
ratione penete cū tñ non indigeāt. vel causa fa
uoris hūani erga p̄ncipes. n̄isi faceret ad redime
dam yerationē suaz quo ad tyranos vel similes
vel dāt causa turpitudis et meretricib⁹ et hmōi.
tenent̄ ad restituendū qd̄ sic male decederūt. nō q̄
dem de bonis ecclesiē sed de suis p̄imōnialib⁹.
si habēt vel p̄ industriā acq̄sitis. Illi etiā qui
sictalia que alijs debebant̄ male accipiūt. debet

Capitulum .VI.

restituere nisi ipse qui satisfecisset. Nec tho. xvi. Debent autem dare vel successoris eius quod dedit. vel in utilitate eccie querere cum licentia superiorum. et paupibus erogare si illa paupiri debebantur. Qui autem recipiunt a religiosis propter iustitiam causam vel sine iniuria superioris dominum restituere plato ipsius monasterij vel conuenienter. vel alias in utilitate eccie et monasterij expendere. Propterque si ipse platus fuit qui male de- dit. In eo autem casu ex supradictis dicitur ita fieri quod pecatum cum est occultum non manifestetur. et ita quod non se habet qualiter scandalum. ar. vi. xiiij. Duo. Qui autem tenent alicui eccie vel loco pio. dicit id dare gubernatori seu rectori loci. nisi ille rex non habet iustum titulum sed usurpatum. vel probabilitatem credatur male usurp. tunc enim posset in virilitate illius loci conuerti vel successori reseruare.

Quantum ad sextum scilicet cur sit iusta restitutio. Ad hunc secundum thes. se. q. lxxij. assigntur ratione videlicet quod restituere est actus iusticie. ad iusticiam autem honestam et exercendam quilibet tenet. Consistit autem iusticia in quantum equalitate quod tollitur per usurpatorem et detentionem rei alienae. et reprobari non potest nisi per iterata datioem seu assignationem rei ei cuius erat si potest. et id tenet restituere. **S**ed nota quod sic quilibet qui est sui iuris potest donare rem suam ita ut etiam remittere res sibi debitam gratis et relaxare suo debitorem. Quae remissio sive donatio libere facta sine fraude. et coactio postquam facta est ex persona non revocatur. ut dicit Ray. ar. viij. q. i. quod piculus. **S**ed sciendum quod illi qui ponunt se in malibz creditorez promittendo seu offerendo se ad dandum quod peterent. rogantes tamen ut totum vel pretium dimittantur. sed non intendunt restituere immo sperant quod pro modico querabuntur. alias se non ponent in manibz eorum. a potest quidem rapine. usus et hisusmodi. vel alterius male usurpatorem non sunt absoluti. quod potest per personam et confessionem dimittit quantum illi vera non habent. **S**ed vero sint absoluti a debito vel obligatoe restituendi distinguendum est secundum Egidium or. here. in quodlibeto. quod si creditor per ipsam voluntatem et liberalitatem dimisit et donavit non curans quicquid debitor intenderet non tenet ipsum debitor amplius restituere si hoc ei clare constat. Secus autem si creditor deceperit vel coactus. vel despaterit. id quia nunquam estimabat se ab eo illud debitum posse habere. vel non posse habere totum. et id potius voluit hunc pretium quam nihil. dubitas ne nihil habet si totum vellet. **T**alis ei remissio non valit. et adhuc obligatur ad restituendum. Sed quod hec malitia multum utiliter est in cessatione sciri. et in frequenti practica. id seriosius et plenius tractanda. et quid sentiat docet. in hoc referendum. **L**uz quod quis ut usurpari vel cuiuscumque alterius qui habet aliena sufficiat in foro conscientiere missio sibi facta ab his a quibus et coram usurpari vel alia male ablata. vel hereditate eorum si illi non videntur. **R**endet diuerlim mode a diuerlis. ut prout in. §. legi tribus Gerardus de senis ordi. here. assertus quod habet male ablata nisi reddat aut sufficiat faciat cautionem. non potest liberari a sua obligacione per aliud modum cum per aliquod modum restituere. Nec ei potest deobligari. **A**ctus et sit tristis in foro conscientiae.

gari. Primo per remissionis Secundo nec per viam satisfactionis. Tertio nec per viam liberationis. Quarto nec per viam translationis. Quinto non per viam donacionis. Sexto non per viam renunciationis. Septimo non per viam concordie et discreti. Inducet ad hec has resones que non videtur multum urgenter sine multa difficultate solvi potest per eos qui tenent quod absque actuali restituzione potest tolli obligatio male ablatorum ab eo cui obligatur per quilibet horum modorum dummodo non si at per fraudem vel metu vel per desperationem. sed non re habendis sed libere sponte gratia et scient. Si enim fraudulenter vel coacte fieret talis deobligatio locum habet quod dicere non aliter. Quod non possit tolli talis obligatio per viam remissionis nisi restituatur. probatur sic. Nulla remissionis est capax nisi a potest prius desistat. sed hunc rem male oblatam quodcumque remanet obligatur ad reddendum non potest desistere a potest. quod non est capax remissionis. et per sequentes obligatoe tollitur potest per viam remissionis. ad quod facit regula. Peccatum de regulis. iuris. li. vi. Restitutio enim per quam obligatio tollitur est prima remissioni. unde non videtur remissioni fieri nisi per restituentem potest tollari obligatio. Sed ad hoc non videtur. Major duplicitis intelligi potest Uno modo ut intelligatur quod remissionem debiti rei ablate. et sic videtur falsa. Non potest alicui remitti debitu si vult creditor libere et sponte quodcumque ille debitor non intendat dare et non sibi apostoli obligabitur secundum Egidium. Secundo modo ut intelligatur de remissione potest. et tunc est vera. sed minor falsa. Nam hunc male ablata si non per restituere vello modo remanet obligatio ad restituendum cum potest. ut ex dictu. c. Odoardus. Et tamen desistit a potest si penitus et proponit restituere in futuro. sed et si per restituere sed male. et hinc intendit facere si creditor non remittat. talis est remanet obligatio ad restituendum et tamen desistit a peccato penitendo. Et quod subdit ex regula Augustini. Peccatum de regulis. iuris. li. vi. quod restitutio est previa remissioni. vero est non solus de restituente actuali sed et mentali. et in proposito et in equivalenti. **Q**uo autem non tollatur per viam satisfactionis. probatur sic. satisfactione est potestrum causas excidere et eorum suggestionibus aditum non indulgere. de pe. vi. iij. satisfactione. Cum ergo oblationem detentio rei alienae sit causa potest nisi ipsa causa potest excidiatur. quod sit per oppositum suum. sed non restituentem. ergo nisi restituatur non videtur posse satisfactione quantumcumque accepit creditor. Insupponit per satisfactionem non solus reparare amicicia sed et equalitas iusticie quod ablata erat per usurpatorem et detentionem et alienationem alienorum nisi tollatur causa in iusticie et in equalitate quod sit per restituentem subtractum creditorum redditur quod minus habebat quam debebat ab eo usurpatore qui plus habebat quam debebat non repabitur iusticie equalitas. et sic non sicut satisfactione nisi reddat ablata. satisfactione enim fieri dicitur per ipsum debitorum qui violauit iusticie et usurpatorem alienum. non per creditoris. Ad hoc potest responderi quod utique potest causa excidi non per nisi per restituentem. sed restitutio fieri potest non solus accuseret etiam mente et proposito alios qui non potest restituere cum nihil habeant. seqaretur quod non possit satisfactione pro potest quod est falsum. similiter etiam equalitas iusticie reparari potest non solus per actualem restituentem sed etiam per alium modum per quem sibi creditor videtur.

Titulus Secundus

In iuriis passus reputat sibi satissimum. Sit quoque
in huius remissione satissimatio per debitorem qui violavit iusticiam dum habuit animum patrum, et se offert ad restituendum si non remittit. **T**ertio probat quod non tollat per viam libationis. sic Crisostomo dicit extra de reg. iur. Omnis res per quicunque causas nascitur per easdem dissolvitur. sed obligatio talis iniusti detentoris nascitur per eius solam depravata intentionem et voluntatem. si rapiendo l' retinendo alienum et reg. dissoluti non poterit nulli per voluntatem sed rectificatam scilicet in restituendo ablata. Et sic videtur quod non sufficiunt voluntas eius cui fieri debet restitutio ad collendam obligacionem ei non fuerit causa ipsius. Ad quod responderi potest quod voluntas depravata usurpatoris res certificari potest non solum per actualē restonem sed per intentionē voluntariaz restituendi si ille sponte noluerit remittere. Et sic non solum voluntas creditoris sed et debitoris voluntas quod ea fuit obligacionis et currit ad liberandum obligatorum dum se offerat ad satisfaciendum creditori ad placitum.

Quantum ad quartum. scilicet per viam translatiōis et acquisitionis dominij probatur quod non possit tolli obligatio sic presupposito quod in usura non transferat dominium. Nam quidam tunc assumunt talis regula. Nullus potest in re detinenda iustus titulus advenire nisi prius in iustus titulus auferri non per absque hoc quod iustus titulus acquiratur et eodem verso. Et idcirco erit alia actio per quam iniustus titulus tollitur. et per quam iniustus titulus acquiritur. nulli ergo advenire poterit iustus titulus per aliquam actionem nisi ei auferat iniustus titulus per aliam actionem. sed illi qui acquirit dominium in re detinenda aduecit iustus titulus per dominium acquisitum. quod si prius habuit iniustus titulum per alii alienem usurpationem et detentionem optime dicitur titulus in iustus auferat per eiusdem rei restitutionem auctori dominij acquisitionem. et sic non est capax dominum auctori restonem. Et multo fortius in furtis et rapinis in quibus sum oculis non trahatur dominum. sed ad hoc respondet quod ut deinceps est restitutio per quam auferit iniustus titulus in foro plenarie fieri potest non solum manualiter sed et metallorum dum scilicet patrum realiter reddere si non vult dimittere. et sic oblatio iniusto titulo per spontaneam et liberam remissionem creditoris acquiritur dominium. **Q**uinto quod non possit tolli per viam donationis probatur sic probas propositiones. illi cui restitutio fieri debet donare non potest nisi sit restitutus. et ipse iniuste detinens alienum auctori restituat. ablata certificari non potest. de tali donatione vero sit vera donatione. primam sic probatur. Donatione nisi sit libera non est donatione vera. ut. ff. d. adimen. lega. I. rem legata. iste autem quod talis donat. scilicet antequam sit restitutus non libere donat. quia non libere illud habet cuius non actualiter illud habeat. Et si dicitur quod restituendum libere potest habere. et per sequentes et donare libere potest. quod detentor bonorum suorum patrus est reddere. talis instantia nihil valeret quod restituendum certificari non potest quod talis habens sua male ablata sit patrus ad ea restituendum. nisi castigatum cum potest reddat. vel per eis reddendis sufficiet faciat cautionem. quod primit ad secundam positionem. Nam si videatur aliquis signa quibus patrum se ostendat

ad satisfaciendum non probant esse sufficientia cum illis ut possit ita quod non habet intentionem restituendi sicut ille qui habet. Et talis alienus detentor iniusti cui donatio fit auctori restonem. non potest ut vera donationem acceptare cum bona conscientia. Ad quod respondet quod non solum donari potest res habentes. sed iura et actiones et quantum sponte haberet. nec pro rea potest dici non esse donatione libera. quia res non accipi habet. Et cum negotiis agatur et discussi scilicet in foro contentiouse ubi credendum est cilibus pro se. et contra se. et nemo sit arbitrandus immemor sue salutis. ut dicitur. i. q. vii. c. sanctum. Et quod debitor offerat se patrum ad restituendum si vult. rogat tamen ut donec non coactus. non deceptus. sed spontaneus. potest sibi persuadere et credere libere donasse. precipue cum non egeat multus. Nec presumitur quis defacili iactare sua et donare. **S**erto quod non possit tolli per viam renunciationis probatur. Ubi renunciatione non habet locum. obligatio tolli non potest per viam renunciationis. sed antequam fiat male ablatorum restitutio non potest ille cui fieri debet restitutio renunciare. quod non potest tolli obligatio detinendi iniuste aliena per viam renunciationis. Major est nota. Minor probatur. Nam renunciatione illa quod fit a spoliato antequam restituatur ipsa decernitur nulla esse sic. iij. q. i. epis. et extra de resto. sp. c. sollicitate. Et hoc quod non presumit libere fieri. quod non est verisimile quod sponte iuri suo renunciatur qui renunciatur spoliatus. sic in positivo videtur dicendum quod renunciatis creditor non restitutus non videtur sponte renunciare sed ut coactus. et huiusmodi. Ad quod respondet quod ea quod continetur in dicto. c. huiusmodi locum in foro contentiouse ubi procedit per presumptionem. sed in foro plenarie etiam spoliatus potest renunciare iuri suo ut in positivo. Preterea eo ipso quod offerat se ei ad restonem si vult iam renestit et restituit cum iuri suo. **S**eptimo quod non possit tolli per viam querentie aut discussio. probatur sic. Supposito dicto regule. peccatum. li. vi. Obligatio illa qua iniustus detentor alienorum est obligatus ad restituendum. necessarie est quod tollatur per viam restonis vel aliam viam equipollentem. Et quandoque quod sit via equipollens restitutio si dicatur quod sit via remissionis auctori restonem sequitur in alia istud inconveniens quod potest dici restitutio. et tamen in possessione memini posse. quod patet esse falsum per quod habet. ff. de probaz. sig. l. pl. est. Dicit enim ibi quod restituere non solum presentia rei potest sed et possessionem facere. fructusque reddere. quapropter nullus potest dici restitutus nisi in possessione fuerit constitutus. Si ergo remissio quod fit auctori restonem equipollat restitutio ipsi sequitur inconveniens. quod est non positus in possessione dicitur restitutus. **S**ed ad hoc respondet quod in foro plenarie et ab Aug. non sumitur ita stricte restitutio si in foro contentiouse sumitur iura. Nam quoniamque impletar voluntas creditorum a debitorum restitutio facta. Et cum quod cedit bonum etiam auctori ponat eos in possessione restituit quod ad plenariam. Quod ergo dicitur Gerardus. scilicet quod non sufficit remissio nec potest liberari nisi restituat si potest videtur habere locum quoniam remissio fieret non libere et sincere. sed remittens inducetur ad hoc vi. fraude et timore seu despoticam. scilicet inde sequendi. **D**ancemusque quoniam formam Launderis idoli in tractatu de usu prius recitat opinio

Capitulum .VI.

nō docto. Diē ḡ glo. sc̄da in regla. peccatū. tenet. q̄ sic. Sed dyoni. ibidē p̄. sc̄z q̄ non sufficit nisi pecunia sit pata restituioni. Quorūdā h̄o theologoz opinio fuit q̄ ēt nō sufficit q̄ res sit pata restitū s̄z opt̄z q̄ offerat. Jo. an. ibidē sup̄ glosa demū assumit viā mediā dicēs. q̄ aut gerit i mēte v̄surariis restituere. et tūc remissio suffic̄ aut nō. et tunc securis. sed Fede. de senis in ope suo firmat indistincte opinionē glo. supradite sic dicēs. Si is cui restitui dñg pecunia vel male oblata. nō coact̄ l̄ deceptrus. nō circūuent̄ et oī dolo. vi. et calliditate et metu. cessantibz et p̄cibz v̄l fructuoz exhibitorē induc̄ pecūiaz sibi debitā nō oblataz nec restituioni paratā v̄surario dimittat. liberatus ē v̄surari⁹ a restōne. nō tñ a peccato qd̄ cōtraxit exercēdo v̄suras nisi et de illo p̄cō penitētiā agat. Pōt etiā dici q̄ pl̄ e qd̄ si v̄surario p̄ severate i crīmīe tñ disposito ad alīqm̄ restōez is q̄ d̄z recipe v̄suras fm̄itiat illas p̄prio motu vel ad petitionē v̄surari⁹. liberatus ē v̄surari⁹ a restōne rei. et si nō a peccato. q̄ de hoc opt̄z sat̄ facere deo p̄pniam. Hec ille. Hāc opinionem firmare v̄d̄r hostiū. in sumā. et arch. de v̄su. in. c. quāq̄. li. vi. sup̄ v̄bō satisfactū dicēs. Satisfactū accipim⁹ quomodo cūq; voluntati creditorū satisfiat. Ite Lopus de casti. idem goffre. et guil. de mū inde lauren. sic 2cludit. vt collaō oīno om̄is dubitatio an sit v̄l non sit liber anim⁹ remittentis. et p̄ seq̄ns clara 2scia v̄surari⁹. et vt facilius inducant̄ hoīes ad p̄tritionē. et de cetero a talibz abstineat. cautū est pdicare q̄ nō sufficit remissio facta q̄uis se disponat ad satisfaciēdū si non remitteret creditor et caut⁹ qd̄ opt̄z q̄ pecunia sit restituioni pata. et cautissime qd̄ offerat pecunia vel q̄ pl̄ e qd̄ ponat in malibz creditoris. Sz de sure etiā in foro 2scie puto illa glo. cul⁹ opinioez sequit̄ Fede. vt dictū est ē verissimā. et ad hoc inducit ip̄e Fede. plures rōnes. et p̄ma ē talis. In maioribz crīmibz sic est in crīmīe furti v̄l rapi ne vel violentie. restituua vel rapta remanente apud furē vel raptore de volūtate dñi purgatur vitiū furti vel rapine sine aliq̄ restituōe. vt. l. si fur. devsl̄. i. p̄n. vt. ff. de p̄ca. l. si certe. Ergo purgatur vitiū v̄sure remanēte v̄sura ap̄d v̄surariū de volūtate dñi. et q̄ illa sint maiora crīmīa patet ex majoritate pene. siue agat ciuitē siue crīminalē. guī autē p̄cm̄ ē qd̄ guīus puniſ. vt. xiiij. q. i. nō afferam⁹. Sedā ratio ē q̄ in crīmīe v̄suraz et in alijs maioribz suffic̄ 2dignaz facere satisfactionē. ēt̄ d̄ rap. c. i. vt q̄s sit liberat⁹ a peccato. extra de v̄su. quāto. Sed satisfactionē intelligetur quōcung; desideriū creditoris impleatur etiā si n̄ soluat. vt. ff. qui satisfa. cog. l. i. Tertia rō est q̄ v̄d̄r fm̄ cū insolubilis esse. sunt qd̄a spe ciales casus in qb̄ obligat̄ ad restōem nō sufficit remissio. vt de censi. exigit. li. vi. et ibi de hoc ḡ in alijs casibz stabit regula. s. q̄ suffic̄ remissio. idēz tenet. Pe. de palu. in. iiii. di. xv. q̄ dīc q̄ obligat̄ restituioni excusat p̄ remissione creditoris q̄ p̄ acceptationē tollit. Et h̄ n̄ sit tal̄ p̄soa q̄ nō beat administratōez vel q̄ nō p̄ dare nec p̄ n̄s remittere q̄ remittet ē donare. Ite qñ iure ē cau-

tum q̄ remissio nō valeat. tñ enō excusat sicut ē iudice delegato q̄ mūera et exp̄elas recipiēs vel extorq̄ns tenet reddere nulla p̄tū remissiōe sibi p̄futura. extra de resp̄. c. statutū. li. vi. Et de v̄s sitante iūre ordinario recipiēte mun⁹ ad cui⁹ du plū restituēdū tenet. de cesi. exigit. li. vi. Hec p̄. Qd̄ si quis obīceret regulā. Non dimittit p̄cm̄ nisi restituā ablatū. qd̄ ē v̄bū Aug. Et restituere est rē in p̄tinū statū reponere. Un nō v̄d̄r suffic̄ cere remissio. Ad hoc r̄ndet p̄dict⁹ Pe. et lau. p̄. Fede. de senis. q̄ Aug. in p̄dicta regula nō būic respectū ad strictā significatiōem v̄bi. Sz mentez eius q̄ v̄bis p̄ferenda ē. extra de v̄bo. sig. c. intelligentia. Intelligentia fuit q̄ si offendisti. primuz tuū rapido. furado. v̄suras extorq̄ndo. reconciliias te cū ip̄o. et cōiter q̄ hoīes nō iactat pecuniā as suas. Sz volūt sibi restitui res ablatas. p̄fca aug. se retulit ad v̄bū restōnis. Et q̄ sic itelleric̄ oīdit multipl̄r. Hec ille. Qd̄ aut̄ diē lau. sup̄ ec̄ p̄dicandū nō suffic̄re remissiōes. n̄li fiat ea q̄ di cūt̄ diuersi. nō v̄d̄r tutū vel cautū. nā exalt p̄dicatiōe p̄t̄ sequi ira p̄cl̄m aīaz. sic cautela. sic ei p̄dicator d̄z sibi cauera a pdicando ea q̄ h̄nt ho mineo inducere ad malū. et alleuado malā. Ite de d̄z sibi cauera pdicando scruplosa et ardua qñ cois op̄iūlo e in 2riū. hoc em̄ ell̄ inūcerela qācum anīabz qd̄ fieri n̄ d̄z. xxvij. q. i. vīduas. Budieido em̄ talia et n̄ tuado cū ex audit̄ formet sibi 2sciāz hoc sibi n̄ccario fiendū q̄ h̄nt hm̄i remissiōes et ex difficultate nolit se ponere ad facieudū erit in malo statu rōe 2sciā sibi facete sup̄ eo in q̄ bene poterat trāsire cū bona 2sciā Precea si pdicatore in pdicatiōe hoc dicat. s. nō suffic̄re remissiōe n̄li tc̄. et postea in audiētā 2felliōis faciat 2riū et dicat illi suffic̄re nōne ex h̄ p̄t̄ seq̄ magnū scandalū ē doctrinā pdicatōis. Ex hoc em̄ poterit homies credere sic ē d̄ ml̄tis alijs q̄ pdicatores dicunt. s. qd̄ nō s̄ simpl̄r v̄. sed ad terrorē dicta. et sic p̄cl̄abit doctrina fidei. Nō video ēt̄ qd̄ cū bona 2sciā asq; sui maḡ p̄cō possit hoc dicere in pdicatiōe si sentiat 2riū. q̄ hoc cōiter tenet doctores. sed et si teneret aliquā aliāz opinioñū cū ille siut scupulose. nō deb̄z velle oēs inducere ad scrupulos suos. Neq; ḡ pdicando dicat q̄ suffic̄ remissio ne inducat occasionē malit̄. Ap̄iatur via v̄suris. neq; dicat qd̄ n̄ suffic̄ ne dicat mēdāz cū vel scrupulos et laq̄os inūciat auditoribz sed dicat qd̄ dīc Aug. qd̄ opt̄z qd̄ restituit si p̄t. xij. q. vi. c. si res. Et in restōne includit̄ remissio. Sed quid si p̄ remissione libere facta et ve v̄surario ip̄e v̄surari⁹ mādat in testamēto suo reddi v̄suras. nunq; qd̄ sel̄ remissum ē d̄z restitui his quibz tenebat p̄ius. Dicendum fm̄ Fede. qd̄ in b̄ distinguedi et. q̄ aut̄ talis testator locut⁹ ē per verba transferētia se ad factum. vt puta q̄ iubet v̄suras restitui his qb̄ debebat eas restituere. et qui p̄barēt eas soluisse. et tūc n̄i obstatē remissiōe tenebit̄ satisfacere heres. et hoc casu loquit̄. c. ad nostrā. de iūfūr. Aut̄ loquit̄ p̄ v̄ba trāsferentia se ad iūs. nō ad factū. vt puta q̄ iubet ea restitui quibz deber. et tūc sec̄ dicendū ē. Nec ille. Item sciēdū qd̄ cū alicui fit remissio libere et sūn fraude

Titulus Secundus

non tenet talis illud quod sibi remissum est paupibus dare. sibi enim acquisitum illud ius seu debitu non paupibus. si cetero quod tenet paupibus dare quod sibi donatum est. Hostie in summa. tamen de usu. dicere quod si fenerator per te pecunie fenebris restituat ei a quo habuerat vel beneficiu suo. et de voluntate eius precepit restituat. Dicunt theologi indistincte quod non est liberatus nisi rotu offerat. Tu dicas quod si ex pacto fit est liberatus. extra de simo. c. venies. si autem usurarii precepit libera liter et sine pacto soluat et offerat. et de aliena presumptio perat ei creditor ei libalis dimittat libatus est debitor. nec ultra ad restituendum tenet. si nec tenet si gratis accepisset gratias oblatum sum goss. tamen bonus iudex hic et certis plectur modis sui animi informabit. Nam si creditor est paup et in opere usurarii est diuus et potes non presumo quod creditor ipsum usurarii sponte ex corde liberet. sed hoc faciat quod ultra recuperare non potest. et ut illud tantillum quod offert recuperet et non amitteret. Si vero creditor sit diuus et potes quod etiam plusueuit minus et ioculatoribus tantum de suo donare. vel plus frequenter plurimi potest ex corde hoc faciat. hec ille. Itē nota quod quodque sunt modi satisfactionis. Primo modo est cum pecunia libere offert. Secundo modo est cum pecunia non habet et offert pignora. Tertio est cum nec pecunia habet nec pignora. et ignorat. facit tamen instrumentum ut heres compellat ad restitutum. et est ipso metum. Quartus modo est cum mediata sacerdote vel aliquo religioso fie voluntaria et libera concordia. iste enim modo se dicit creditori velle et posse libere debitoris. Quinto modo est cum consensu et misericordia creditoris ponit debitor aliquam possessionem in manu alicuius honesti viri et cuius fructibus soluat per eum debitor deinde possessio ad heredes transire et revertitur. vel ita dicitur gmanere. p. incertus. Nec ibi. Itē archb. in rosa. xijij. q. v. Non sane. dicit quod hosti. dicebat quod si his in quibus est pecunia mortale sum legem diuinam. ut infarto vel rapina. dispenses enim potest episcopus. immo nec est papa ut aliquis dicunt quod minima punitio agat et restituatur si potest. extra de usu. cum tu. In his vero in quibus est pecunia mortale sum ius positum. et cum episcopis siue inferioribus pape in dicta dispensatione nullum dispenses vel dilatationem postare potest. nisi solus papa. iij. q. i. Reintegrada. vel hi quibus specialiter comisit. Si vero non est in dicta potest. Nec ibi. Sed quod vero papam non possit dispenses in his restibus ubi est pecunia mortale per petratum in usurpatio et legem diuinam facta. ut surto. rapina. usura et hominum. quod minima restitutio facit si potest. visus intelligendus quod ad restitutum certorum cum scilicet scientia vel quod ad incerta cum dispensaret absque causa non habili. vel saltem dubia per libito voluntatis. Non enim potest collere quod sunt propria hominum. et dare alios sine causa. sed cum causa non habili perputa per modum penitentie. ut cum auferret impium vel regnum alicuius propter demerita sua. quod est inimicorum ecclesie. vel hereticorum. vel scismaticorum. nec se vellet corriger. sed cum faceret mouere bellum et aliquem dominum vel ciuitatem psecundum ecclasiam vel fauente hereticorum. vel detinente bona ecclasiam. et traduceret alios dignitatem iura et bona illorum sicut factum est pluries. Nec papa potest cum bona conscientia que paupibus debetur dispenses et dare diuitibus sine causa. Sed cum causa non habili potest talibus ob

ligatis remittere seu ut paupibus dare ea quod acquisierunt per furta. rapias. et usurpas cum se certa super omnes alios cum sit superius et uniusal potest paupem magis quam episcopi qui in hominibus dispensare solet. ut lxxvij. dicitur. c. epis. Quia et hoc plenitudinem praeatis in dispensatione bonorum ecclesiasticorum. et plena iurisdictio in triis ecclie forte domini hominibus. s. ecclias. et eorum qui habent in terris ecclie possit remittere debita ex furto et rapia et usura et cum sciunt persone sine eorum sensu ex aliqua causa non habili. Nam quodcumque hoc sit ut iuraynius ecclie et fructus auferat et det alii quod curato illi est ecclie cum causa tamen ut creditur non habili. Et sic multo magis potest in hominibus dare dilatationem. quod plenius est dimittere debitu quod dilatationem dare ad soluedum. Queritur et utrum super incertum cum episcopo potest praecepere. possit fieri copositi vel transactio. Rendet laus de ridol. Scindit et pau. in cle. q. de pe. et re. hunc passum examinat et finaliter determinat quod non potest illi tex. et p. c. Licit de officiis. vica. li. vi. Cuncti enim quod sine mandato apostolico id facere nequint epi nisi cōponeret de tanta quantitate contra est illa ad quam ascendunt. et non de minori. Contrarium fuerit. sed facit computationem sive de debitis suis taxatiua ipsorum incertorum. Et si vera sunt quod dicunt pau. quod videtur de iure. nec visus est. et suetudo valere. multo potest aie illa querent. Tex. tamen illi videtur meo non probant ita clare. unde forte possit renderi quod non est credendum quod papa qui fecit epis potest pauperum indistincte et cōcessisset eis in specie quod ex causa possent cum talibus transigere. Et isti haec maiorem praeceptam quod illi quibuslibet administratio est concessa. itē non simpliter donat. Itē papa scit taliter plusudie et diu toleravit. Sunt tamen taxatiodes per suauitas. De laus. Forte possit dici quod quod ad ecclias militare valet dictum lauret. et etiam quod ad deum et ecclias trinitate phante cum ex causa non habili facit copositi de minori quantitate quod sine incerto. puta quod residuum dividitur ei ut paup. cum alio non possit vivere sine indecentia sui statutum multum notabili. Sed ubi absque hac causa epis scient et ponat de minori quantitate non habili valorem dictum pau. in foro dei. Non enim credendum est papam fecisse epis dispensatores bonorum pauperum. ut possent per libito voluntatis remittere vel compondere super incerto ut de his homines postmodum pompose vivant. Nec ipse papa potest cum bona conscientia absque aliquo causa non habili facere hominibus taxationes longemque quod sit debitum incertorum. et residuum illius scienter debitoribus dare cum oportet plene et bene possint restituere. Secus autem cum dubitatur utrum restituere possit debitor pro incerto. Nam in dubio semper interpretandus est factum pape per maximam in bonum. ut dis. xl. Non nos cum glo. Papa enim et si habeat plenitudinem potest statim errare potest ut homo. Et inter cetera sue potestatis. non auferetur sibi ista communis hominum conditio. quod possit peccare mortaliter et descendere ad inferos. et graviter ceteris puniendus si deliquerit. ut dicitur dist. xl. si papa in glo. Insup cum restitutio certorum debeat percedere restituendum incertorum. quod episcopi circa usurarios publicos ut licentient ad sacramenta ecclie et sepulturam prius componant super certa quantitate pro incertis quam sibi solent imbursum magis quam paupibus dare. et de certis non

Capitulū VII

puideant sufficenter ut reddatur integraliter. minus bene faciūt. Quinimo si nō sufficeret bona que remanēt usurarijs vel heredib⁹ eorum, tenetur que acceperūt, p̄ incertis cōtribuere pro restitutio[n]e incertoꝝ, alias fures sunt et latroꝫ auferentes q̄ debent certi psonis, extra de usu, cum tu. xiiij. q. vi. si res, sed cōsuetudo i b̄ nō excusat q̄ potius dicenda est corruptela, quia contra ius diuinū. dīl. viij. que p̄ mores. xxx. q. vij. flagicia. Caplī. vij. de modo et ordine restituendi.

Quantum ad septimum
De modo restituēdi seu ordine. Circa quod consideranda sunt tria. Primū ē q̄ restitutio certop̄ p̄ponēda ē restitutio[n]i incertorum. Sciendū igitur q̄ certa omnia obligata restōni. i. cū sciuntur psonae qbus facienda est. prius integraliter soluēda sunt q̄ restituāt incerta qn̄ sc̄ situr vel dubitat bona restituētis nō sufficiere ad verūqz. Nam tunc restituēda sunt plene prius et integraliter certa, et hoc triplici rōne.

Primo ratione successionis.

Secundo rōne obligationis.

Tertio ratione similitudinis.

Quantū igit̄ ad p̄mā rōnem. sc̄ successionis. ad uertendū diligētē q̄ nō succedit in pauperibus ipse xp̄s nisi qn̄ nō regiunt psonē certe q̄b̄ restituūt certa ut q̄ p̄ substitutiōem succedere videntur ac si diceret testator. dimitto meos heredes tales et tales qbus debeo, vel ēt si nō debeo. s; si eos nō repiri cōtingat substituo mibi xp̄m cum paupibus. Quantū ad secundam rōnem. s. obligatiōni sp̄ba hoc sic. Nā paupibus nō tenēt heredes dare sc̄ p̄ restōne incertoꝝ. nisi vñica rōne. s. in foro dei. Sed creditorib⁹ certi tenēt duplixi rōne sc̄ in foro dei et in foro mudi q̄ beredes possunt a creditorib⁹ in iudicio queri. Quantum ad tertiam rōnem. s. similitudinis. pb̄al idem a simili de voto simplici et solēni. Nam votū simplex nō ita obligat sc̄ id qd̄ est solēne. Nam simplex obligat quo ad deū solēne q̄ ad deū et foro mudi. vñ et simplex votū impedit m̄fumonū p̄bendū s; nō dirim̄t cōtractu. Solenne aut̄ rimpebit et p̄ctū dirimit. ut p̄z dīl. xxvij. p̄ totū. Et rōb⁹ est. q̄ i voto simplici est vñū vinculum ligās in solēni duplex.

De restitutio[n]e vero cer. § I
torum sciendū est q̄ restitutio etiā fieri dz cuius q̄dam ordine. Pro cui declaratōe notādū q̄ fm̄ simplicē volūtate creditoris p̄tingit debitorem habere substantiam eius.

Et prima est violentata.

Secunda conditionata.

Tertia conformata.

Prima rep̄i in rapina. furto et simili. Sc̄da in usura. Tertia in p̄tractib⁹ iusti. Et fm̄ hūc triplice volūtate qdū. varie p̄us et posteri⁹ hō restitutio[n]e obligat. Cum igit̄ prima volūtate. s. violentata. debitor tenet ut puta q̄ abstulit p̄ furto et rapinas et hūc violentias. talia prius restituēda sunt q̄ usura et alia debita, et hoc p̄p̄ tria. sc̄,

Propter offensionem.

Propter expropriationem.

Propter compulsionem.

Prop̄ offensionē qdē. nā maior in eis infestū inuria. qr̄ illa penit̄ sunt inuoluntaria. s. rapia. furtū et hūc. Usura v̄o aliq̄ mō ē voluntaria. s. voluntate p̄ditionata. p̄terea de sui nata minorē inuria sapit in primū. Alia v̄o debita sine inuria sunt qr̄ voluntaria sunt. puta illō qd̄ debet rapia. furtū et hūc. videlicet debito. s. de

tione emp̄tōis facete alic⁹ rei. v̄l rōne mutui licti. et hūc. Et ideo rapina et furtū prius restituēdūt q̄ ipsa usura. et alia debita lictio mō p̄eta. et

eade rōne p̄ rapina. qr̄ quior in ea violencia et inuria q̄ in furto. Tercio dz tal' ordo fuari. p̄

pter expropriationē. Nam in rapina et furtū fm̄ om̄s dominū nō transserit. et iō talia nūq̄ fiue

taliter possidētis. in usura v̄o dñium trāsserri v̄l def.

Tertio suānd⁹ est tal' ordo. p̄cōpulsionez Magenī debitor cōpellit et artat a iure restitue

re q̄ extorrit p̄ furtū et rapinā q̄ non hūt p̄ usura. Nam ad restōem usure p̄pellit diuino et ecclastico

iure. s; ad restituēdū rapinā artat iure diuino. ecclastico et civili. Ex qb̄ seq̄ q̄ debitor si nō p̄ i satisdū restituere qd̄ extorrit p̄ rapinā et furtū. et ēt

qd̄ hūt p̄ usura. tenet insolidū restituere pri⁹ qd̄ habuit p̄ rapinā et furtū q̄d̄ hūt p̄ usura. et b̄

cū rōne voluntatē currētis. qr̄ in soluēte usuram aliq̄ mō voluntas ei⁹ currat ad illam expoliatōz usure. Tercio expoliat⁹ p̄ furtū seu rapinā p̄ oēm

suā voluntatē spoliat. cum etiā rōctur⁹ coartatio[n]is. Nam a iure civili p̄pellit hō ad restōnem rapine et furti insolidū. et si nō hēat ad restituēdū usuras. Hui⁹ sūme est Herar. or. here. Que videlicet rōnabilit̄ dicta. hoc excepto. s. q̄ dēat pri⁹ restituē

rapinā. furtū et usura q̄ debita lictio mō contracta. hoc enī eēt offer rebolo causa de rapia. Sic

enī iuste accipet ab aliq̄ diuīte ut daret elēos in paupi. ut dīc aug. xiiij. q. v. forte. Ita ēt iustū v̄r

ut d̄ eo qd̄ iuste debet alteri. puta honesti mutus vel emplorib⁹ vel alic⁹ licti cōtract⁹ restituat alie

nū. hoc enī esset rage alienū ut reddat alienū. et nō sunt facienda mala ut veniat bona. ut ait apostolus ad Ro. Ad hoc arg. xiiij. q. v. Neq; enim.

Quantū ad secundā § II

volūtate qd̄ p̄ditionata q̄. s. cadit i usura. dicit Alexander lombard. q̄ prius tenet restituere q̄ hūt p̄ alios p̄tractare voluntarie factos. et hō rō c̄. q̄ i restitutio[n]e debitor p̄ solū fuit iustitia s; i restōe usure et male ablatoꝫ. n̄ solū iustitia fuit. s; ēt iūnūria deo et p̄tio fca amouet. Et iō restō usure p̄ferēda s; iūnūria fuit. qr̄. s. talia debita iusta i satisfactio[n]e p̄ponant male ablatoꝫ. Advertēdū q̄ i duplixi cāu hō fieri p̄t. s. qn̄ debita sūt clare mālēsta et restitutio male ablatoꝫ nō sūt s; obscure sic inquirende. Sc̄da quādō res q̄ debet est determ̄nata. puta. l. vel. c. et male ablata in determinata. nam clarū semper precedit obscurū in iure. et determinata rem in determinata. sed illud communiter nō fuit. etiā extra predictos duos casus. qd̄ etiā vīdō rōnabilit̄ fieri. qr̄ indecens videtur usura debere restitui de re iuste alteri obligat a

Titulus secundus

Nam p hoc nō colligunt iuris scā. p̄tio t deo. s̄z ad dicitur noua. qz alienū auferit. nec enī tenet deo et primo rōne viure ppetrate vel alteri male abla ti nisi inq̄stum p̄t de iure. ar. de re. iu. Nemo ad impossibile obligat. Si i ḡz nō p̄t restituere v̄suram nisi subtrahēdo ius alteri p̄tūc accusatur a restōne. ppterēa maḡz hoc cēt violētu; seu p̄ voluntatē ei cui debet aliquid rōe iusti h̄ctus. s̄z subtrahere suū creditum q̄z fuerit recipere v̄suram ab alio. ppterēa n̄ v̄d̄z rōnabile ut d̄ iusto obsequio q̄d fecit. p̄tio. s̄i mutuādo seu in expectādo p̄ciū rei vendite reportet in cōmodū t damnū q̄d continget hoc suādo cū qui dedit v̄surā iā:n receperit cōmodū magnū ex mutuo s̄bi factō. t ibo debet s̄bi sufficere vt v̄surari restituat s̄bi v̄suram cū posit. de suo t nō de alieno. qz fm̄ reglaz locupletari nō d̄z aliq̄z cū alti iuris l̄ iactura de reg. iu. li. vi. Et hoc n̄ iura cōmunia l̄ mu nicipalia alie disponerēt. qz hm̄di seruāda sunt. Nam iure h̄uano possēsiones t alia p̄pria possi dentur. vt patet dist. vi. quo iure;

Tertia volūtas que §. III.

dicit cōformata. repitur in h̄ctibz licitibz v̄bi v̄suntates p̄rabentibz in simul p̄formātur. In restitutiōe aut talibz aliq̄z prius restituēda sunt. nā prius restitui d̄nt q̄cunqz certa debita q̄z q̄cunqz ad pias causas relicta atz donata. Lui ratio ē qz donatio ad pias causas largitio sunt ex supērogatōis p̄filio vel sunt forte bona incerta. restitutio aut male ablatōz seu alioz debitorz certo rū sunt ex obligatōe t pcepto. p̄tio restitui debent q̄ sunt fm̄ necessitatē p̄cepti q̄ que sunt fm̄ superrogationē p̄filij huic sentētie p̄cor. archi. in c. nō sane. xvij. q. v. hinc et Ray. ait q̄ si credito res vel legatarij s̄l̄ venerint ad heredē primo est satisfaciēdū creditoribz. s̄z si veniūt separati. lib eratur heres soluēdo p̄ ordinē cui libet veniēti siue creditorū legatario. dum tñ nil in dolo vel fraude ope. veritū si legatarij p̄ueniūt credito res. et excipiunt vel posteriores credito res priorēs et potiores in iure preueniunt. credito res postmodū veniētes heredē inq̄tare nō d̄nt nisi de hereditate remāserit ei. Unī possit adhuc satis facere illis. s̄z h̄nt tāqz potiores ius suū saluū t legatarios q̄ prio accepēt. s̄l̄ t credito res ante riores t posteriores q̄ accepēt p̄mo. idē q̄z gul. ait t addit q̄ si heres scit vel credit hereditatem ultra debita nō extendi. siue ex h̄ctu v̄l̄ q̄i ex malficio vel q̄si nihil legatarij d̄ dare. Si ho q̄n titatē debitorz nescit d̄z satisfacere prio credito rī. Et si legatarij prius vel simul cum credito rī legata petat. est creditoribz potioribz p̄mo soluēdū. Si autē de hereditate nihil remānz prio solutis debitis legatarij nō tenet. Si vero h̄uā ordinē mutauerit heres prio. s̄l̄ soluēdo legatarij seu secūdarij creditoribz potioribz i foro cōsciētie mīme libera t nō hoc faciat ignorāter reputas hereditate. s̄l̄ sufficere ad oīa soluēda. vel ne sciēs hunc credito reē potiore. his p̄cor. hostē.

Itē nota q̄ ceteri paribz suāda est regula. Qui prior est tge potior est in iure. de re. iu. li. vi. Tbi

aūt sunt p̄uilegia paria. s̄i psonaz t actionum in siml̄ eq̄lit̄ satissacendū est. nisi de aliq̄z illorū probet galteri p̄ferēdū sit. fm̄ legē pacti v̄l̄scr̄ p̄t̄ seu v̄sus approbat. hec aūt notari solent. E bo. auc. in poss. p̄ debito. Cum ḡ mercator v̄l̄ alī us frangit. v̄l̄ vt vulgariter d̄ fallit. nō sufficiēs satissacere creditoribz oīb ex integrōvenientibz cūctis vt sibi satissiat. Nic̄ ordo suādū Bald. de perusio. L. p̄ debito. s̄bo. acto. iudi. pos. Primo d̄z satissieri dñis rep̄. v̄bī grā deponentibz s̄i deposita erāt sibi sacra. vt. ff. de p̄uile. credi. l. fi. et. l. veteri. Scđo satissit merciū venditoz si ex tant merces. hoc est ip̄e merces restituunt̄ tanq̄ singularē p̄ p̄cio obligate. Si autē pl̄ valerēt. il̄ lud pl̄ reddit̄ ad cōmodū credito p̄. vt. ff. de act. vendi. l. iulian? Si autē ip̄e merces nō extat sed v̄dite sunt. t loco eaz alie subrogate tales subrogate nō redundo loco eaz. qz n̄ sunt p̄ p̄cio ob ligate. vt. ff. de in re p̄so. l. quidā. Hui rō assiḡt quia p̄ciū ex re illa redactu obligatū non erat. ḡ necēt res q̄ emis. vt h̄r̄ extra. e. Idē q̄z in p̄muta tione dicēdū ē. qz v̄bi spēs in obligatōe ē. non succedit loco alteri? altera. vt notari. ff. de ver. si gnifi. l. labeo. Tertio ceteri paribz p̄ferēt v̄xoz. qz hypothecam censeb̄re. t lo p̄fertur ne dum p̄tentēdibz psonalē obligatōem sed ēt p̄tendēdibz ta citam hypothecā. vt. l. assidu? L. qui po. in p̄g. ha. Non tñ p̄ferē creditoribz h̄tibz anteriores hypothecas t exp̄ssas. Fisc̄ q̄qz sile b̄z p̄uilegiū cum muliere. L. de p̄uile. fisc̄. Quāuis. Et de h̄tē b̄s extra d̄ p̄igno. ex litterz. in glo. quoniam Quarto post hypothecas veniūt deponētes. s̄. s̄. nō extat depositi. ff. de po. l. Si hominēm. §. si. Hoc enim priuilegiū cause depositi datur propter frequentiam contractū depositoz. tamē sicut in l. p̄dica patet. tali priuilegio non gau dent qui sub nomine depositi mutuant ad v̄lus. hypotheca autē potior est. quia pertinet ad rem ipam. ff. de pac. Rescriptum. Qui rovēnūt simplices priuilegiati. id est habētes priuilegia personalia nō realia. Sexto t v̄ltimo veniūt cyrographarij pro rata nō obtenta prioritate cōtractuum. quia licitum est debitorz pro cumulo creditorum facere deteriorē causam credito p̄ priorum non dominū nec hypothecam nec pri uilegium habētūm. vt. ff. de separa. bo. l. i. §. cōtrario. Et ista est ratō q̄re in cyrographarij creditoribz non attēditur tempus. H̄cc ille. Verum v̄bi lex municipalis seu statutum ciuitatis aliter disponeret. illi est standum etiam in foro conscientie si nō sit exp̄sse contra deum. quod non defacili iudicandū est. quia nemo arbitrādus est immemor diuini timor t sue salutē. i. q. vij. sanctimus. Nisi euidenter appareat h̄riūm. Unde in aliquibz ciuitatibus vt Florentie sal lente mercatore. per sindicos institutos a com munitate sup huiusmodi. v̄bi nō sufficiūt bona mercatoris fallentis ad plene restituēdū omibz. satissit vñcūqz pro rata scđm facultatem bonorum illius et non prius vñi q̄ alteri. nō aliq̄bz psonis priuilegiatis in h̄tē in mulieribz p̄ dotibus rehabendis t hm̄di q̄bus plēne satissit

Capitulū VII

Contraq̄ cuiq̄ alioꝝ. **T**ecm pmo nota q̄ hi d re. **N**on restituere si oīo non possunt soluere v̄l re. restituere sufficit contricō t̄ propositū restituendi quādo cōmode poterunt. cuj. q. vi. **S**i res. Qd vez est cum nota sit paupras. talis enim non d̄ excommunicari. vt dic̄ extra de solu. c. **O**doard⁹ ne calqua pena mulctari. vt extra de v̄l. cuz tu Et d̄ c̄f̄ nota paupras quādo cedit bonis. Ideo q̄ tali deb̄ consuleret sacerdos si d̄ pauprate dubitat q̄d cedat bonis. Nota tamē q̄d non sufficit hec cessio ita q̄d nō sit ei aliq̄ p̄nīa iniungēda. quia nec solutio nec satisfactio plenaria sufficeret. Nā lic̄ cessio siue solutio quo satisfactione homini sufficiat adhuc tñ ecclie satisfactio nō est. q̄d iudee ecclastic⁹. sc̄z sacerdos p̄ usurpatione rei alienae iniugat sibi p̄nīam. Et in hoc ostendunt t̄ sacerdos tes delinquentes qui putat sufficere q̄d satisfaciant nec transgressionē quād fecerunt postmodū consistentur. Nec hosti. in sum. ti. de pe. t̄ re. Secun do nota q̄ si tali postea p̄uenirer ad pinguiores fortunā. tenet satisfacere. etiam si cederet bonis. quia p̄ hoc nō sunt liberati. s̄z tali cessio ad hoc eis prodest ne iudicati trahātur in carcerem. L. qui bo. ce. poss. l. qui bonis. v̄b̄ etiā dicit glosa q̄ cessio in hoc etiā p̄dest. quia postea nō poterit. p̄ueniri nisi inq̄ntū facere posse. et sic haberetur ratio ne egeat. et p̄terea conueniri nō deber n̄ si sit tantū illud q̄d acquisiuit q̄ merito videatur debere conueniri. Hec in glo. Sed qui h̄nt restituere si conueniat ex maleficio si nō sunt soluendo verberandi sunt p̄ debito. sed si nō conueniuntur ex maleficio nō dñt tales verberari. sed sufficit q̄d cedant bonis. Archib⁹. xiiij. q. vi. **S**i res.

Nota tertio q̄ si is qui aliena abstulit p̄t restituere t̄ nō restituit. nō est in statu salutis. cuj. q. v. si res. Dicit aut̄ Ray. in summa q̄ dñs alicuj̄ ius terre tenet restituere indebet exacta q̄ se v̄l a suis directe vel indirecte. Glo. supra indirete vt quādo denegat eis iusticiā vel non defendit eos vt sic extorquat aliqua vt debet. Si rali domino ex aliquib⁹ circumstantijs appareat mltū diffi lis v̄l impossibilis talis restitutio. satis videtur q̄ possit consuli h̄mōi. q̄ in compētione. vel remittat eis cōmunicer cū eoz p̄ sensu t̄ libera. voluntate aliquā seruitute vel annuā prestantiam imperpetuū vel ad tēpus. ita q̄ plenissime videatur eis satisfactum. vel etiā faciat in remissionē p̄tōꝝ illoꝝ. q̄b̄ tenetur ad aliq̄ hospitale v̄l si mile op̄ t̄ pietatis. cuz sensu t̄ eorūdē si potest requiri. Recibī. **N**ota q̄to q̄ is qui habz aliena restituere t̄ cert p̄sonis si p̄t in totū vel in p̄t̄ sed nō cōmode. s̄z cuz multa sui incōmoditate cōponat vel cōueniat cuz ipo lesō vel spoliato amīcabiliter de redditib⁹ suis moderate. ita q̄ vita sibi remaneat assignādo sibi quisq̄ fuerit plenarij satisfactum. vel paulatim singul annis vel mēs sibi vel alijs r̄pib⁹ emēdet q̄d p̄t. t̄ b̄ cuz voluntate illi⁹ cui d̄z satisfacere q̄ si nullā inuēret misēdā ap̄d eū. t̄c̄ absq̄ dilatōe tenet satisfacere vel bonis cedere. q̄r talis p̄tōꝝ sp̄ē in mora. Hosti. t̄ raymūd⁹. Sed hoc melius d̄clarabit in vltio. h̄ sequen. **S**i aut̄ p̄dictus inuēit misēdā ap̄d cre

ditores suos facientib⁹ sibi dilatōem l̄ remissio nē. tunc p̄ ea v̄t̄ t̄ est in bono statu anime si tñ h̄z in p̄posito faciēdi q̄d debuisset si nō potuisset obtinere ipsam remissionē vel dilationē. **Q**uito nota q̄ v̄bi plures eēt creditores aliq̄. t̄ debitori perent dilatōem aliq̄ creditores volūt dare alii qui nō. sed q̄cedat hōis. stabili⁹ in hoc maiori p̄t̄ creditorū. t̄ intellige maiore p̄t̄ v̄bi est mai⁹ et fortius debitu. etiā si v̄nus esz cui plus q̄d omnibus debeat. Si v̄o par sit debiti. standū est maiori numero creditorū. Si v̄o oīa sunt paria eligenda est clementior sūia. s. q̄ dilatio detur. L. de cessio. bo. l. finali. Ray. Nota ultimo b̄q̄ Jo. an. sup. c. quānq̄. de v̄l. lit. vi. mouet q̄nē. **N**o q̄ hereditib⁹ p̄ssim. beres v̄surarj q̄n hereditas nō sufficit omnib⁹. Debeat satisfacere p̄mo veniētib⁹. **H**ui. duran. t̄ arch. dicit q̄ nō. ino fiet eis t̄ alijs satisfactio p̄ rata v̄nūq̄ez contingēte. arg. supra de testa. c. relatū. in si. **S**z d̄c̄ io. an. Satis v̄d̄ in h̄ cāu baberi debere p̄siderat t̄pis. vt ille q̄ pri⁹ soluit v̄suras. recipiat q̄d suū est integrer. t̄ sic de sin gulis. s̄m regulā infra de reg. iur. qui prior. cum istoꝝ par sit cā vt ibi dixi. t̄ in hypotheca hoc p̄sideram⁹. L. q̄ po. impig. ha. l. **S**z si fund⁹. t̄ bona v̄surarj videntē eēt hypothecata. supra eo. cuz tu. Multi tñ doctores dicit̄ z̄riū in hoc. s. q̄ bona v̄surarioꝝ sunt hypothecata. vt hosti. arch. Fede. goffre. Et ipē cū Jo. an. dicit q̄ de hac hypotheca nō h̄m⁹ t̄x. exp̄sum. **S**exto q̄ v̄bi aliquis est institut⁹ beres t̄ nō sufficit hereditas ad soluēdū legata om̄ia t̄ debita. d̄c̄ Ray. q̄ credit in iudicio anime sue q̄ nō teneat nisi inq̄ntū hereditas sufficit. etiā si nō fecit inuētarū. Idē io. an. t̄ fe de. de lenis. Icc̄ in iudicio p̄tentioso si nō fecis̄ inuētarū s̄z si fecisset nō teneat nisi durātē hereditate. Distinguit tñ inf̄legata t̄ debita. q̄ debita sine diminutōe d̄z p̄oluere durante. sc̄z ad h̄b̄ hereditate. delegati v̄o si tot sunt quot nō remaneat ac legitim⁹ p̄ retrabere suā legitimā. t̄ itēq̄ q̄rā s̄m quosdā si fuit institut⁹ beres. Et nota q̄ beres p̄t̄ deducere aī om̄ia expēlas funeris t̄ alijs necessarijs quas fecit causa hereditatis vt in testamento t̄ h̄mōi. **E**xpēlas tamen quas fecis̄ supfluas ad honorez t̄ pompam mūdi. nō posset cum tua conscientia trahere de ere alieno sed facere intelligereb̄ s̄ suo. Pet̄⁹ de palu. in q̄to Si aut̄ plures sunt heredes ad debita vel lega tare regulariter tenetur quilibet pro hereditaria parte. Exciuntur quinq̄ casus. **P**rimus est si aliquod opus individualium est in obligatione tunc enim quilibet tenetur insolidum. ff. de verboꝝ obliga. in executoribus. h̄. i. in glosa. ponit hic exemplum vt si testator promisit se ad aliq̄ opus facturū. vel promisit per se vel heredem suum nō fieri quo minus per fundū suum tibi ire liceat. ad hoc quilibet herendum erit obligatus insolidum. **S**econdus casus est si res q̄ deb̄ restitui ab uno insolidum possideatur. L. de herere. vel ac. ven. l. ii. **T**ertiū est in alimētis legat̄ que et voluntate defunctori vel iudicis vel ab uno insolidum v̄l a pluribus p̄ partibus designatis p̄t̄cuntur. ff. de glie. le. iij. **Q**uartus si testator ab

Ctitulus secūdus

vno heredū legauerit creditorū hereditario cōpē
sandi anno. tūc enim heres ille vñq; ad q̄ntitatē
legati onus dbiti illi⁹ sustinebit. ff. de lega. ii. cū
ab vno. Quintus est in expēs vroris q̄ non tñ
strinxit heredes p̄ hereditarijs portioib;. s̄z et
virum, pportione que puenit ad eūz de dote vro
ris sue. vt puea si ad eū puenierūt. c. et in heredi
tate sint. cc. ip̄e vir tenebitur, p̄ certia. et heredes
pro duabus prib;. ff. de reli. z lump. fu. quot. z. l.
veluti. Nec omnia hosti.

Quomō debeat fieri §. III.

restitutio vrore 2cipiente filiū p̄ adulteriū quē
vir reputat esse suū. de his q̄ psumit ipse fili⁹ spu
rius de bonis patris putatiui. z d̄ hereditate ro
ta ve pte ad eū pueniēt. Et p̄mo videndum est
de ip̄a vrore adultera quomō teneat z ad qd̄ Se
cundo de ip̄o filio spurio si tenetur. z quomodo
Tertio de ip̄o vero pte qui ex adulterio talem si
lum hñit. quō z ad q̄ntem teneat. Silius casus
vñz qui ponitur extra d̄ pe. z remis. c. officij. vbi
d̄ Significasti de muliere supponente sibi alie
num partū. quē vir eius reputas suum nutrit.
et heredē instituit. vñ idem dicendū videt q̄ntum
ad restōnez de ip̄a muliere z de filio supposito. et
buic fraudi dantib; operā efficacē. Et d̄ muliere
adulera q̄ntur p̄mo si debeat b̄ reuelare marito.
Ad qd̄ dicendū q̄ aliquā nō z aliquādo sic Nam
vbi immineat aliquād horū pículoz nō debet reue
lare marito. Primū pículū est infamie. s. mulie
ris. Scđm periculū est scandali. Tertiū pículū
est mortis. Quartū periculū est improbabilitatis.
Primū periculū est infamie. s. mulier. qz hoc
talit reuelando cum esset antea bone fame seip
sam pessime z turpissime diffamaret qd̄ quidem
magnum pículum est mulieri. Nam quod dicitur
Prover. xvij. scptum est. Nelius est nomen bo
num qz diuitie multe. licet intelligatur de viris.
enī turpi⁹ ac periculosi⁹ in honestis infamia mu
lieribus ingetit notā. Secundū est periculū
scandali. s. viri z consanguineoz atz amicorum
eius si illis hoc innoesceret malum. nam nō so
lum ap̄d se turbarent ex eo. s̄z vix extunc possent
cum ea amiciciā z pacē ac concordē societatē ha
bere. imo forte marie⁹ dimitteret eam. et nō valē
tes forsitan cōtinere vtricū adulteriū ppetraret.
et sic innūerabilia mala et irrecupabilitia int̄ eos
orirentur. Tertiū est periculū mortis scz vro
ris z sue spurie. plis atz adulteri sui. Nam proba
biliter timere posset quod eius maritus siue qui
cunq; aliis dñ occidere alium queret necaretur
fm Sco. in quanto concurrētibus dictis trib⁹
periculis q̄ videtur valde pbabilis z in plurib⁹
euientia nō debz talis mulier suo coniugi re
uelare. z prop̄bōnū incertū restituendū heredi
tatis talib; pículis se exponere manifeste.
Quarto prop̄pículū improbabilitatis. Nam nec
vir nec filius nec etia publicus iudec mulieri b̄
reuelanti credere obligat. nisi p̄bet dicta sua per
infallibilitia signa. aut p̄ violentias pbatiōes siue
p̄ doneos testes. Nam ex solo ei⁹ dicto nō potest
exheredare filiū ealcem. maxime in fr̄is in quib⁹

primogenita ex d̄suetudine in toto vel in pte suc
cedunt. Insup fm Sco. vbi. 8. in talibus terris
si p̄ crederet vtori sue in hoc nō posset tñ in hoc
spurio auferre hereditatē nisi in publico foro cū
probaret talē. z tunc oportet muliere nō tantū
ap̄d maritū. s̄z ap̄d totā patriā diffamari. z isto⁹
presupposito scz qd̄ nō debeat reuelare rōne ma
loz grauioz etinde ptingentiu. quo debeat tal
mulier satifacere dicetur infra. Ubi tamen non
immineret pículū aliud v̄l malū n̄isi infamie ip
suis adultere. vel mortis sue. videtur qd̄ si p̄mo
riatur viro suo debeat ante mortē ordinare cuz
confessore suo v̄l alia persona matura qd̄ si moria
tur postea reueleret ex pte sua viro. qn̄ scz et hoc p̄t
obuiari ne putariuus fili⁹ habeat hereditatē ro
tam v̄l pte. Aliquādo v̄o hoc marito l̄ alij
extra confessionē teneat mulier reuelare videlicet
lī hec tria cōcurrūt simul. Primo si apud mari
tum z alios sup hoc fortz z quis suspicio imp̄ssa
eset z occasio dubitandi totaliter. Secundo si ex
certis ac sufficientib; causis p̄t z debz vehemē
ter z valde probabili credi quod nil de primis
periculū supradictis hic subscreret aut cresceret
sed potius mingeret. Tertio si firmiter p̄sumat
quod filius boni mariti voluntarie cedet. s̄z si par
uulus est filius cessat ista ratio. quia muttere p̄t
maritus ad hospitale illum cum nō teneat alere
alienos. nisi in extrema necessitate cū alij desit
qui p̄uideant. his aut̄ tribus concurrentib; re
uelari deberet z posset. sed vix ista concurrunt et
rarissime p̄sumēdū est qd̄ concurrat. Insup di
ci posset fm Huilhelmu⁹ etiam reuelare posset
si non tñnet maritum. vel aliud imminet p̄h
riculum. Sunt vñq; quidam viri scient vro
rum adulteriū sustinentes v̄l etiam consentien
tes. imo quādoq; vrores suas ad hoc artantes.
vel qz proprios filios nō possunt habere v̄l alia
qz vñq; pudēda occasiōe. Fca aut̄ notificare ac
qz viri⁹ p̄ educatoe talis filiū expēdat. vñq; doble
gari a restōne aliq; siēda. qz fec qd̄ in se fuit v̄dā
nū euitaret viri expēsa. i educato z bēditatois
q̄ ad alios ar. et de iniur. z dam. da. Si culpa.
Nec tñ d̄ māifestare adulteriū p̄p̄giclm p̄fone
z infamie detrimētū. z odiū ad eū euitadū. Et si
āmāifestatōez iā aliq; p̄sūlissēt b̄mōi putariu⁹
fili⁹ tenebit ip̄a m̄ in qz p̄t satifacere. s̄l alij
qd̄ v̄t suū possider. Et si magn⁹ etiis qn̄ b̄ notif
cat. nō veller ip̄e fili⁹ credere b. nec credere bonis
putatiui p̄is. petēs salte legitimā q̄ sine causē ex
p̄sis a iure auferri nō p̄t v̄t cīm⁹ fili⁹. nec p̄z
p̄bari. tenebit nibilom m̄ ip̄a m̄l̄ bedib⁹ de
portione illa ablata sibi d̄ eo tñ qd̄ p̄t z nō plus
cē de re. iu. in li. vi. nemo. Et b̄ qz fuit i morano,
tificandi quādo potuit. p̄uideti Sed nunqđ mu
licer tali s̄debz reuelare crimen suum filio spurio
z inducere eum ad d̄mittēdū hereditatem ve
ro heredi. Ad hoc dicendū fm Scotū vbi sup.
q̄ aut̄ filius crederet matrī aut̄ nō. Si aut̄ cre
deret nō aut̄ pbabile est q̄ prop̄p̄ hoc dimitteret
dicta hereditatē. Nam paucos repire contingit
qui ita perfecti sint q̄ propter seruandaz iusticia
in foro dei dimittāt magnas possēdēt quas

Capitulū VIII

retinere possunt iure exteriori. et velint spurii reputari. nec hoc mē presumere p̄t nisi antea multū fuisse expta de bona voluntate filij sui. nō ḡ d̄ se et ponere certo piculo defamatiōis ap̄d filij. ppter incertā correctōem illi. Si vō nō crederet tūc seq̄rē inde duplē malū. Primo q̄ ip̄a defama/ ref. sc̄do q̄ ab illo hereditas sicut antea posside/ retur. Si q̄s aut̄ obstat q̄ talī filio debeat reue/ lari. ne sc̄z ignorāter copularet p̄ matrimonium sue sorori aut alteri sue propinquae. seu alia face/ ret q̄ a iure spurii p̄hibita sunt. Dicendū q̄ talī ignorātia dum pleuerat om̄io excusat cū sit īḡ/ rantia facti. Si q̄n tū faciū veniret ad lucē tale m̄rimoniū esset dirimendū. Si tū queraſ an da/ to q̄ talī filius ex v̄bis matris te spuriū credat te neatur restituere bona q̄ habuit marito matris ceteris filijs alijs hereditib⁹ pdicti mariti. Dicen/ dum q̄ si hoc indubitate credit et ratōne illi il/ lud credēdi bab̄z tenet fīm deū nō tū iure būano. Si tamē nō habet sufficiētē cām et rōnez credē/ di. tūc reddere nō tenet exq̄ per se vel p̄ alterz sibi daret q̄ nō bz sufficiētē seu dignam rōne cres/ dendī. Sunt aut̄ inēcetera q̄tuoz signa que red/ dunt suspectam talē m̄fēz ita q̄ ei nō debet defa/ cali credi.

Primū est amor.

Secundū est odium;

Tertium stulcia.

Quartū incertitudo.

Primū est amor. id est prediligit alia. plēm v̄/ri sui. Secundū est odium. videlicz si p̄sumit ip̄m vel eius v̄rorē odire. Tertiū est stulcia. quia sc̄z mulier facta et leuis est vel p̄tinacis sensus. Quartū est incertitudo cū nō p̄stet cā cē v̄l fuisse certā q̄ hunc p̄cepit de adulterio nō de viro. Nō enī hoc osmī p̄t adultere esse certū. Sz q̄d reme/ diū tali mulieri d̄ exhiberi. Dicendū q̄ ei secundū Scotū v̄bi supra triplex remediū dari potest.

No benegionē. et tūc talē q̄ possit p̄fessionē suā iuare ne sc̄z incidat in scilla cupiēs vitare caribdim. Secundū est q̄ fiat cleric⁹. vnde valeat tūc fīm deus ecclastica bñficia acceptare. et his q̄si sufficien/ tibus merito iam p̄tentus dimittat hereditatē alteri fratri laico in seculo remanēti. Si tamē p̄ nullā p̄suasionē honestaz cor talis filij m̄ flecre re p̄t ut hereditatē dimittat. nō videt q̄ debeat se prodere illi cū certa nō sit q̄ tal̄ ab ea imp̄su/ sibilis in alijs tam licit⁹ et honestis flecteretur ex illo. imo forte tenaci⁹ retineret ne spuri⁹ putareſ cū talē nota multū caueant male natī. Tunc demū tertiu remediū addendū ē sc̄z q̄ saluo iure būano et absq̄ infamia sua p̄t et deb̄z de sua dote cū eā hēbit in p̄tare vel d̄ paternalib⁹ si bz. et cete/ ris bonis et laborib⁹ et sudorib⁹ suis indemniem facere v̄z et legitimā eius prolē. Obligatiē v̄/ro satissacere de glump̄ ab illegitimo filio. Sz ta/ lis filij satissacere nō tenet q̄ glump̄ sit q̄dū in bona fidē fuit. de hereditate aut̄ ml̄ obligari ut hereditib⁹ viri ab intestato vel hereditib⁹ script⁹ vel quib⁹ verisimilr̄ credit⁹ et reliquiss; hereditatem. Qd̄ si nescit d̄ paup̄ib⁹ erogari. Tenc̄ inq̄s fīm

correspōdentiam iusticie. Non enim dico q̄ te neak ad restōnē equalētis hereditati. qz vt suj p̄ius dēm ē pl̄imū qdē differt inter h̄ie et p̄pe eē s̄z q̄ iste legitim⁹ heres nūq̄ hūit hereditatē l̄z fīm iusticiā fuerit p̄pe. ppter ea minusq̄ equalēs here ditari sibi sufficit p̄ hereditati fienda. Illud aut̄ min⁹ determinat̄ in arbitriū bōi viri. Qd̄ si nec boſciri p̄t nūc nō obligat̄. tenebit tūc cū p̄cier ad pinguiorē fortunā. ex de solu. Odoard⁹. si vō talis ml̄r nunq̄ bz v̄n restituere possit. tūc et im/ potētia excusat si hēat satiſaciendi p̄positū. xviij q. vi. si res. De adulterio aut̄ cui⁹ ē fili⁹. dicendū viōz q̄ si sc̄t vel credit verisimilr̄ illū eē suū v̄bē m̄ ip̄sa satissacere nō valeat v̄f q̄ teneat de expēſis educatiōis p̄fī putatio. qz cām efficacē dedit tali dāno. et de iniūz et dā. da. si culpa. fīm tamē possibilitatē suā. Et si mittet ip̄a adultera ad hospitale v̄l finiss; mortuū p̄cipisse. vel q̄ notificat̄ cauit sine sui piculo tenebit hospitali de nutri/ mēto et alijs expēſis. nisi notabil̄ paup̄tas excus/ set cā cū de iure naſali ad h̄ teneat. dist. i. Jus na/ turale. Et hospitalia p̄p̄p̄ a uipes nutriedos sine/ fēa nō ppter diuitias. Sz de hereditate vel dote si dotareſ a p̄e putatio reneri videſ ad arbitriū um boni viri accēta sua facultate. Que tū satis/ factio occulte fieri d̄z cū sine piculo manifestari nō possit. ar. iiij. q. i. si peccauerit. Si aut̄ dubitat adulterio eo q̄ leuis ē mulier et cū alijs adulterat̄ vel et q̄ ip̄a adultera dubitat v̄p̄ sit eius v̄l ma/ rit̄i relinq̄tur. iudicio dei cui om̄ia nuda sunt et apta. et ḡuari nō viōz de restōne. Indecēs ē enīz vt in re dubia certa detur snia ait Bre. di. xxvij. habuisse. In nullo tūc cāu ad obviāndū hm̄oi pe/ rīculis vel mal⁹ debet adultera vel adulter que/ rere ab oboz sum vel mortē paruuli. ar. xxij. q. ii. Fa/ ciat.

Laplīn. viij. sc̄z quādo fienda sit restitutio.

Q̄ Elantum ad octauum

Qsz q̄n dīc. b. Tho. se. se. q̄ lxiij. q̄ statū. qz sic accipe rem alienā est ē iusticiā. ita et detinere eā qz p̄ h̄ q̄ aliquis detinet re alienā inui/ to dño ip̄edit cū ab v̄su rei sue. et sic fac̄ ei injuria. Manifestū ē aut̄ q̄ nec p̄ modicū tgis l̄z allicui i p̄tō morari. Sz q̄libet tenet p̄tīm statū deserere. Un̄ dīc q̄i a facie colubri fuge p̄tīm. et iō tenet q̄li/ bet statū restituere. v̄l dilatoez petere ab eo q̄ p̄tō v̄sum rei p̄cedere. Et siq̄dē teneant de incerteſ illud eſſz erogandū in p̄ias causas cū q̄silio ecclie si hm̄oi p̄sonē bñtes restituere r̄maneat. ita pau/ pes cū q̄silioz et familia q̄ nō hēant v̄n viuāt. statū dicit Ray. vt dīc in cāu q̄silio. s. in titu. de deci. ibi at̄ sic dīc. Si q̄s retinuit decimas lōgo tpe. et nūc venit ad satissacredōz. et postulat intuitu dei et ecclie maxime q̄bz p̄ua; lubiam sibi remitti. q̄dē accepit tpe p̄terito cūz aliter opteret cūz sua familiā mendicare. q̄uis ecclies decimas om̄is possit petere. si viderit istum contritum. et p̄ces ea recolesta in Cap̄ eius inuiti veritati debet ei tanq̄ pauperi dimic/ terre vnde viuat cū hoc esset datura postea. xvi. q. i. quoniam. Nec ray. Qd̄ intelligendū viōz v̄bi dān̄ decime d̄ more. p̄tē de iure cōi. Nā v̄bi de

¶ Titulus secundus

more nō vane decime vel valde diminuse viden
 tur excusari. put plene hēs in. i. pte tī. i. et dīc ibi
 glo. Guil. q̄ illi q̄ reassignat ī māu pūtarij q̄ hoc
 nō faceret nisi pētētiā restitueret eis. p̄ pte v̄l
 p̄ toto q̄n nesci cui facienda ē restō. q̄n credit eos
 esse ī statu salutis. dicit ēt paulopost q̄n est nēce
 q̄ fiat bmoi reassignat ī māib⁹ pūtarij dūmō ta
 lis pat̄ sit ad arbitriū ei⁹ l' alteri⁹ boni viri satiss
 facere. dīc ēt q̄ in hoc cāu eps q̄ ē dispēsator pau
 pez p̄ dilatōem dare vel pte dūmītere. ac etiāz
 totū si viderit expedire ad necessariā sustentatōz
 illius tāq̄ alic⁹ alteri⁹ paupis. ita enī q̄ q̄to v̄tū
 lius p̄ gerat negocium illi⁹ cui siēda ē restō si psō
 na ei⁹ fūissz nota ut p̄ exponēdo illa q̄ cēnt ei re
 stituēda in v̄lus tales q̄ p̄t ei mag. pficere q̄ ad
 deū. Hec ibi. Si tenet cert psonis q̄ nolūt dare
 certā dilatōem dz ad petitiōem ipoz absq̄ vila
 tione satissfacere vel cedere bōis. q̄ fur l' raptor
 sp̄ sunt in mora. t̄ iō sp̄ augēt p̄tī. ff. de 2di. fur
 l. in refurtua. vbi lesi eget et fame pereunt. ne int̄
 ueniēt paululū mora iue nīrī nō valeat qui redi
 manē. sp̄ vitāda ē mora vbi ē p̄cīm. di. xxvij. de
 syracusane. Et hoc ēt si op̄z ipm̄ mēdicare. vnd
 nō dico hīto respectu ne egeat. nā ē hoc nota ēt
 de v̄su. cum tu. tñ. Ul. addit sine culpa p̄t accipe
 vite nētria. sc̄ extēme. R̄ay. moderate sibi vita
 retēta q̄usq̄ plene satissfaciat. Hostiē. vō sic dicte
 Sz qd si nō imineat talr p̄cīm nēcītati. et bis q̄
 restituēre tenet nō p̄t induci ad restōem statī fa
 ciendā. puto q̄ discret sacerdos p̄t suā p̄scīaz in
 formare et eo q̄ intēdit gerere v̄tīl negocium cre
 ditor. Nā si vider q̄ aliter nō p̄t recuperare in per
 petuū. vel n̄ ita cito l'nō ita cōmode. p̄t recepto
 iuramento v̄l alia sufficiēti cautōe si h̄e p̄t cautio
 nē. dilatōem cōcedere et sub hac 2ditōe si adim⁹
 pleuerit hoc ifra tales dīc p̄tōē absolueret ut sic
 creditor q̄ ei debet recuperet et p̄tōē recedat a p̄
 sbytero desp̄at. Hec ille. Sz q̄ in fine b⁹. f. s. q̄
 absoluat sub 2ditōe h̄iū assenserit Ul. dicēs. q̄
 absoluto a p̄tīs nūq̄ fieri dz sub 2ditōe. et iō dī
 ei p̄t q̄ absoluat simpli⁹ si est absolued⁹ sed decla
 raret qd nō v̄lebat absoluto nill adimpleat p̄
 nullum. Ul arch. sup. c. Si res. cuj. q. vi. qrit.
 Utrū bñti restituēre dēat h̄i respect⁹ ne egeat et
 dīc. vīd̄ q̄ sic ff. de iuriur. l. in 2denatione. ff. de
 cesso. bo. l. is q̄. Et sic nota p̄t ber. et d̄ solu. Odo
 arduis. et facit ad hoc qd b̄. xvi. q. viij. quicunqz
 Sz inoce. in. c. cu tu ex d̄ v̄su. Secus credit fm̄
 canones v̄tib⁹ notat. Ala. ber. et hosti. q̄ insolidū
 tenet detēctores v̄suraz. et nō solū inq̄tū facere
 p̄t. q̄ hosti. in sumā dīc q̄ h̄i restituēre paula
 tim singul mēsib⁹ soluāt creditorib⁹ si alis si p̄t
 sine maḡ derimēto. put potuerit v̄l cōponant se
 cū spoliatis Qd si nullā potuerint inuēire mis̄i
 cordiā ap̄d eos. tñc abloq̄ dilatōem tenet satissfac
 re v̄l bonis cedere. quia peccator semp est in mo
 ra ff. de cōdi. fur. l. in refurtua. extra de simo. c.
 cum in ecclie Multe tenent dicti precedēs ran
 q̄s equū. sc̄ p̄tenet soluere q̄ntum possunt re
 tenta sibi vite cōmoda. arg. de conse. di. v. disci
 pulos. extra de fure. si quis. Sed arg. h̄iū super
 v̄bo reddere. eiusdē. c. et ibi dicit arch. q̄ statum

debet reddere totū quod potest. allegans beatā
 Thomā sc̄ba sc̄be. q. lxij. qui dīc q̄ statim fienda
 restitutio est dñs Johānes dñci in glo. quadā.
 dictū tamē beati Tho. p̄t dici nō esse cōtra sī sa
 ne intelligat. vt infra dicit. Sed in quadā summa
 dīc q̄ illi qui restituēre v̄suras et male ablata et
 proponūt firmiter reddere sed nō pollunt statū
 quia nolūt cum familia sua egere vel mēdicare.
 tamē incipiēt iucta posse satisfacere. vtrū tales
 possint absolui et cōmunicari. Respon. aut sciūt
 ipsi male ablata. et etiāz ipi quib⁹ debētur bmoi
 volūt. tūtū ē q̄ de consciētia corū stent ad termi
 nū ipoz et volūtātē. Si v̄o nesciūt tales dāmna
 data sibi. et reuelatio posset ēē pīculosa illis q̄ vo
 lunt restituēre. tūc nō est reuelādū illis. sed p̄
 sumendū q̄ confessor v̄tiliter illorum negocium
 gerat. et confitens intēdat et promittat satisfac
 re q̄ cito potest. q̄ hic habz locū ratibabitio de
 bono et equo. et tunc p̄fitens absolui et cōmuni
 cari p̄t. q̄ est in via salutis. Si vero om̄io nesci
 autur p̄sone quib⁹ restitutio est siēda. tunc est lū
 bere in potestate plati. vel discreti cōfessoris dā
 re et constitutre terminū cōfidenti sicut viderit
 necessitatē et cōtritionē eius et voluntatez eius
 paratā et p̄omp̄tā restituēndi. et infra istū termi
 num talis p̄t absolui et cōmunicari. Quid autē
 debet facere v̄gor et familia raptoris qui nō ba
 bentisi de obligatis restitutio. habes supra
 titu. i. c. xij. de rapina. f. xvij. z. xix. Nota q̄ ray.
 et hosti. circa istā materia restitutiois dicunt
 hoc notent et tenet sacerdotes q̄ fm̄ maior v̄l
 minor fuerit fraus vel dolus vel violentia. mai
 or vel minor debet esse discretio iudicantis. et
 et fm̄ hoc in v̄suris que fuit in depositi ut dictū
 est supra in. c. de v̄sura. que om̄io sunt restituen
 da. tamē q̄ ia minor est ibi violentia q̄ in ceteris
 poterit confessor etiā cum sc̄p̄sona cui siēda
 est restitutio magis moderare tēpus restitutē
 di retentia sibi vite cōmoda et familie sue. Quidā
 circa istā materia dicunt et meo iudicio sat rōna
 biliter q̄ in certis casib⁹ nō tenet q̄s ad statim re
 stituēdū actuali. etiā si h̄eāt modū aliquē ad re
 stituēdū et ab eo cui tenet inuēire nō possit necre
 missione nec dilatiōz. sed subitā velit sibi fieri re
 stituēdū q̄n vīz ex restituendo statī inde seq̄rēt
 evidēs vel pbabile dānū sp̄iale v̄l t̄pale notabili
 le ipius restitutētis. vel alioz qd preponderaret
 dāno eius q̄ debet h̄e ex carētia illius rei. P̄t
 autem dānū esse triplex. sc̄ p̄culū mortis. infā
 mia ḡuis seu scandalū notabile vel dānū et p̄e
 riculū pbabile mortalis culpe. ratio h̄i⁹ est. l. q̄
 tal restitutio possit d̄ferri. q̄ fm̄ Sco. o. mi. cre
 ditor. i. q̄ dz h̄i⁹ maḡ dz velle in bmoi casibus ut
 maximū incōmodū seu dānū eius q̄ h̄i restitutio
 recuitet in modica restōnis dilatōe q̄s suū incō
 modū modicū l' dānū ex carētia ad t̄ps sue rei.
 Et si obijcāt q̄ restituēre ē act⁹ negatiū p̄cepti.
 q̄ reducīt seu explicat p̄t hoc qd ē nō retinere alie
 nū. h̄i⁹ p̄ceptū negatiū oblīgat sp̄ et ad sp̄. R̄ide
 tur fm̄ Sco. q̄ alienū iniuste et inuito dño reti
 nere simplr. pbibile p̄terea sp̄ et p̄ sp̄ isto mō nēce
 est saluti alienū nō retinere. led q̄n q̄s h̄i⁹ p̄positū

Capitulum .viii.

et voluntate restituendi alienum, p tpe oportatio ex
tunc tenet dno rei volente. i. velle debere vult aut
hoc dñs rei et si non actu illico. in actu debito et
honesto. qz dñs velle qz sūm bz fineat qusqz potest
oportune. Et si dicat dñs rei. hoc agite inuite. et
qz non vult qz qz tuncunqz rps sūm retineat. Dicē
dñs fīm scotū qz dno inordiatae volēte statū rebabe
re sūm. et p zeqns p recrā rōem nolēre. p̄im reti
nere sūm. tunc no est derentor in iust. Nam et depositi
tū dñ redditio strictissima cū repetit reddi. ut
L. depo. l. fi. et in iusto dno voluntate inordiata
cū repetit et cū eo malū faciat sibi l'alcip̄t itineri
et Aug. dīc qz multa bona sūt p̄stanta in iust dñ
ez p̄ poti utilitati qz voluntati p̄sulis et cetera. vi.
xlv. Et qz emēdat. et exemplū ponit. xxiij. q. viii. c.
ipa pietas. de eo. s. qui qz voluntate extrahit de do
mo ruitura qd laudabilis fit. Est g. vn casus cū
imminet et hmoi restōe subita p̄cīlin dāni incō
pabiliter p̄ualentis dāno qd in bz creditor et ca
rentia rei sue. puta cū ipē creditor hñdo illā rez
seu pecuniā quā qs de suo retinet mag' posset re
pugnare et p̄ualere p̄ bonū cōmūc. Nam tñc fīm
Ricar. in. iiiij. Non tenet illud restituere illi. Sz fū
deliter refuare ut restituat sibi vel heredibz suis
qñ hoc fieri poterit sin. p̄iudicio boni cōis. vñ de
positare illud ira ordinādo et p̄uidēdo qz tpe suo
restituat. Idē videlicet dicendū cū qs male vteretur
resua rebabita. puta gladio ad occidendum se
vel aliū hmoi. Idē viōr dicendū cū et subita resti
tutiōe ille qz restitueret rē ablatā p̄ furci vñ aliud.

No defa viciū. deregereſ et inde infamareſ cū fama sit qd
nobiliqz ibidem tēpaliſ. vñ gratiū reputat pec
ma. *de* Catu derractois qz furtu cereris paribz fin rbo. sc.
bal. n. r. sc. q. lxxij. z. vi. q. i. dceriores. Cum qz quilibz de
nostriſ t beat. puidere puationi fame sue. ar. xij. q. i. nolo
Potest talis differre restōem vsq ad eips qz nō de
de cleſtis cphendat in criminē et diffameſ li aliter puideri n
ni. y. col. pōt. Idem dicendū cum id quod dī restitui nō
in fi. Vbi possit illi restitui nisi faciēdo magnas expētas ad
mittendū sibi qz in remoris ē creditor. Tūc enī
dint pōt. quid agendū ē hēs. s. in eo. ti. c. iij. Et idē dicendū
tissi puan qn mīr hūit filiū p adulteriū neſciente viro l'sup
c Song bon posuit sibi alienū pēt qui nucrī de bonis viri. v'l
heres ēt dimitit ut filiū p̄pri. cū teneat mīr talis
fame. de oibus qz ceperit filiū ille. s. putaciū pris. nō tā
Debet regalare factū qn er hoc seōref seu sed p̄bas

jo. neapol in quidetur de q̄ des s. p̄le co. iiii.
i.c. de furto. ibi vide **C**lius casus ē q̄ et hmoī
vōdene restōne subita sequi poss̄ mōs sp̄ualis seu p̄c̄m
istud **Xb**, mortale p̄habilr in restituēdo vel familie ei⁹. pu
sta restituedo qbz aliena ad tantā venit paupertatē
vel miseriā q̄ nō p̄t viuere vel puidere filijs d̄ vi
etu z vestitu. z cū sint alicui⁹ nobilis p̄ditionis
mēdicare nimis erubescit ab amicis ad sufficien
tiam nō inueniūt. laborare nesciūt. vel non p̄t
quia paruuli v̄l infirmi. z si restituēdo exponit
piculo ipse cū familia sua furādi vel p̄stiuandi
filias vel despationis vbi retinēdo alienū cū ip
so ex idustria sua puidet. z pce sibi z familie. et di
sponitur ad satissaciendu; paulatim hoc sentire

videtur **S**co. in. iij. **H**enri. in. vi. quodlibet. q. xxvij. Et idem videlicet dicendum cum eis habet instrumentum artis sue. unde ex labore suo gubernatur et fecit suos et vendendo vel tradendo ea ut restituat suis creditoribus. poterit laborare et inde liberari. puta libros que ad iurispositos et medicos. instrumenta que ad artifices. Laborando autem cum predicitis ultra sustentationem suam poterit interim paulatim satisfacere. Nec credo esse contra hoc quod dicitur. **T**ho. ij. q. lxij. s. q. statim restituendum est alienum simpliciter. Non enim ita amare debet alia accipienda sicut dicit lex. sed civiliter et in sacra scriptura statim dicit fieri quod in pleno tempore ut per prophetam malachiam. statim veniet ad templum regnum. Et per predictum cum ex causa ita urgenti differtur. ut dictum est. Post testem etiam multipliciter accipi in iure. et non solum per potentiam facti. sed et iuris et comoditatis. ut per prophetam xxiij. q. iiij. faciat. in globo. Nec non sunt predicanda ne pareat via de tentio aliorum ad quod numerus persone sunt inclinatae. sed cum magna discrecio in consilio et consilii tractanda et cum multis circumstantiis consideranda quod honeste factum. Ad hanc etiam facit quod dicit **J**ohannes neapolitanus. in quo liber. ix. q. xxij. et **R**y. in. viij. et **P**e. de palu. Quod ritur enim verum poterit restituere male ablata statim sufficiat ad salutem relinquere in testamento per heredes restituatur. Rendet ad hunc ipsum **J**ohannes neapolitanus. q. b. sufficit in duobus casibus tamen. Primum est quod haec male ablata creditur vere et per certum quod talis retentio non sit contra voluntatem domini. Talis enim retentio non est iniuria seu iniusta. Illius enim patitur iniusticia voleas ut de te in. v. ethico. Secundus casus est quod talis retentio rei alienae est contra voluntatem domini. sed inordinata putum cum non redditur gladius furioso cum repetitur per se in furia hoc enim iuste fit. ut. xxij. q. iiij. Ne quis. Et si hoc est quod aliquis vult rem suam statim habere quam retinet non potest dare sine notabili dono suo et contra ille cuius est potest sine damnatione suo et in modo carere ad tempus. Extra istos casus non sufficit ad salutem nisi statim restituatur. Ratio est quod de necessitate salutis est vitare peccatum mortale. sed non solum auferre alienum sed etiam retinere extra predictos casus. est mortale quod contra iusticiam cum faciat iniuriam proximo et hoc cum potest restituere. non non sufficit ad salutem tali relinquere per testamento per heredes restituatur. sed de necessitate salutis est statim restituere si potest. Sed si ille cuius est res seu cui obligatus non potest illa re carere si in modo suo etiam ad tempus. tunc oportet quod restituat etiam cum magno in modo suo. nec sufficeret dimittere per testamento. Tertius casus excusans a restituendo subita est cum ex hoc immineat periculum mortis corporalis. Et per hunc malorum declaratio nota est **R**icardus in. viij. dist. xv. quod si ille qui damnum inculcit habet aliquod ultra necessitatem sustentacionis nature quemlibet sibi necessarium ad victus est decentiam sue persone restituere tenet. Non enim licitus est de alieno vivere cum seculari honore. Si autem non habet nisi necessaria ad sustentationem nature. tunc distinguendus est. quod aut iste qui damnum passus est non indiget ad sustentationem nature eo quod ab eo ablatus est et tunc ille qui abstulit restituere non tenet. quod ex iure naturae licitus est vincimusque usus possessionis necessarie ad sustentationem nature. Extrema autem necessitas omnia facit contra factum de lege rodum. l. ii. s. i.

Titulus Secundus

Lum in eadē in ter. et glo. Aut indiget ad sustentationē nāfē eo q̄ ablataz ē. et tūc sub distinguo. q̄ aut p̄m. Id est bñs ipius rei indiget ista re ad sustentationē sue nature prius q̄ nccria ad sustentationē sit nāfē illi⁹ q̄ abstulit. Aut ut ergz eodēz tpe fac⁹ ē indigēs ista re ad sustentationē suenāture. Aut iste q̄ abstulit fac⁹ ē indigēs ista re ad sustentationē sue nature prius q̄ iste a q̄ ablata est.

Primo mō et scđo p̄t dīci sine p̄iudicio q̄ iste qui abstulit rem istā tenerer restituer et illi a quo abstulit. q̄ nunq̄ fuit illi⁹ q̄ ea abstulit. sed sp̄ re mansit isti⁹ de iure. postq̄ enī sū in statu in q̄ res mea res ē mibi nccria ad sustentationē nature nō pot fieri alteri⁹ me ē dīcēte. Si tertio mō. tunc ille q̄ abstulit restituere n̄ tenet q̄ ab isto tpe q̄ facta est sibi nccria ad sustentationē nature cū tūc illi⁹ a q̄ ablata ē non cēt nccria. acq̄suiuit ius in illa re illi⁹ qui abstulit. Et iō q̄zis dāmū passus veniat postea ad statu in q̄ res sibi ablata ēēt sibi necēfaria ad sustentationē nature nō ppter hūc habz mai⁹ ius in ista re q̄ iste q̄ ea abstulit. nisi iste qui eam abstulit deueniūz ad statuz in q̄ ampli⁹ ista res n̄ cēt sibi nccria ad sustentationē nāfē. Idez p̄ totum. Pe. de palu. in. iij. et Scō. Ex dīci bo rum q̄ tales q̄ bñt restituere et si retineat sibi q̄ dāmodo nccria p̄ sustentationē sui et familie ad vitandū multa picula anime et corpis q̄ verisill̄ sequi possent bonus suis cedēdo et oīb̄ se spoliādo p̄ restōne siēda. qd̄ forte tuti⁹ cēt. s. restituere et in deo ē fidere etiam si op̄o teret mendicare. Fin Ray. Ad h̄ nō vīd̄ teneri de nccitate salut. Lū non dīt tales ita laute vivere et pompose vestiri cū familijs suis et filiis suas cū magnis dotib⁹ nuptui tradere sic si nō cēnt obligati ad restōnes s̄z parce viuere et quas dōres tradere. et si nō p̄t nobili vel mercatori nuptui dare artifici et pleb̄ beo dīt tradere et alia sup̄flia resecare. Lū mītra ergo prudētia hoc negocīū agēdū ē. cū efficaci ter viden⁹ facere qd̄ p̄t ad restituēdū. et alijs se bñ hīc. et cū tiore dei. credo p̄t absolui et cōicari Qui auerz et de eo qd̄ p̄t sp̄ p̄crastināt et annua tim regiū p̄mittere p̄fessori restituēre. et postea nō faciūt. no videtur absolui nisi p̄s faciant. Vl̄ disponāt efficaciter negocīū vt hēat executionē et multo min⁹ ei p̄mitri dīz cōmuniō sumi q̄ntuz dico spectat ad p̄siliū p̄fessori. Nam q̄ntū ad sacerdotē q̄ bz cōmunicare. cum ille se in māifesto ingerit ad hoc qd̄ iuris bēs isra i. iij. pte. de v̄surarijs aut māifesto qd̄ sit augendū cū eis in restituētōe et collatōe sacroz bēs. S. eodē tī. c. de v̄su. Possent etales petere remissionē a creditorib⁹ quā si sponte et sine fraude obtinēt nō ampli⁹ ipi⁹ obligant. nec cēt paup̄ib⁹ illa remissa eis dare te, nētūr Non tamē decēs cēt vt viues a paup̄e et in digēs parum a multo indligente p̄terer remissio nem. Queritur vtr̄ ep̄s elapsis trib⁹ vel q̄ntoz annis possit agere ē heredes. vel possessores bo noz quondā illi⁹ q̄ in testamento reliquit mille li⁹ bras soluedas nomine v̄suraz incertaz cū de extorsione dīcraz v̄suraz non appareat nisi p̄ confessionē dicti testatoris Rūdet lau. de ridol. in tractatu d̄ v̄suris post Fede. q̄ cū actio q̄ cōpetit

ex testamēto. vel ḡdictio que cōpetit ep̄o. per l. Nulli sint psonales. et p̄ spacū triū annoz clau dātūr p̄ seq̄ns. L. de p̄scrip. triū v̄l q̄ntoz annoz ideo p̄tra heredes bona fide possidētes q̄ sp̄ p̄iu mīl nō cōpetit actio ad dictas mille nisi p̄baref malā fidem heredē habuisse et sciuisse vītū et crīmen defuncti. q̄ casu deb̄ intelligi. Tua nos cū si. Et idē si de extorsione appareat paliud q̄ testamēto. Quo aut ad possessores bonoz per q̄s p̄ testatorē vel cīue heredē bona alienata sunt nō est aliqd̄ dubiū si possidēt spacio decē annoz q̄ actio psonalis nō cōpetit ē successorē singula rem. vt. l. i. g. si heres. ff. ad trebel. Nec obstat p̄mo dicta. si q̄ actōes ep̄o cōpetētes durant q̄tu⁹ or annis. q̄ intelligit hoc de actōib⁹ competētibus ep̄scopatui vel ecclījs. Et hic nō competit actio ep̄o vt ep̄o. sed vt yonomo et administratorē bonoz paup̄ez. Querit q̄ si p̄missio generali edīcto q̄ q̄ntū q̄ dederit v̄suraz nomine aliqd̄ tali v̄nūtā infra tot dies r̄t. Si netō venit nec aliq̄s certas p̄baut v̄surarius ifra terminū ad id sibi statutū latagz est sūta p̄ ep̄m declarāt illas cē incertas. Utr̄ v̄surari⁹ sit cur⁹ si postea appareat psonē certe q̄b⁹ restitutio est faciēda. Fede. i ope suo sentit q̄ sic. etiam q̄ ad illos q̄ tūc erat extra dyocēsim. Fācētū q̄ talib⁹ competit remedium. Sed cogita dīclau. an sit v̄xp̄ et p̄riuz practicalē quādō non ē determinatū q̄ oīa veniant sub nomine incerto. hoc est q̄n non fit taxatio vere. et fm̄ q̄ntitez ad quā ascēdunt s̄z minor. et fm̄ q̄ inter eos conuētū ē. Et d̄ hoc iudici pro cuius sentētia alio nō dato p̄sumitur. cōstat legitime. An aut̄ tal' practicala sit iuris consona tuipse vīd̄ prompti sunt ep̄i ad eius obfuantia. quia p̄ seip̄ sis incerta imburfant nec ad illoz volūt restituētōne venire vel teneri sed fit certa taxatio scđm̄ conuentionē cōdō q̄ mo:is est. quetamen an de iure possest fieri vīdēdū est. Notandū etiaz fm̄ ar chidaconū q̄ si aliq̄s decedes relinq̄t sibi herēdem ex testamēto vel ab intestato. et ordīauit q̄ntū dam executorē tantū ad cōmēdam suoz foris factoz qui dececdens tpe mortis sue creditorib⁹ nebatur. et iaz termini solutois sue fluerat. Iste executor debitū hm̄oi soluere tenet. et potest conueniri. q̄i elapsis terminis solutois cepit iniuriari creditorib⁹ in non soluēdo defūctus. Ex p̄ce pro autē dñi solutio ē faciēda. ar. xi. q. i. magnū. xiiij. q. fi. c. tributū. Quare peccat i termino soluendo. tum q̄ frangit p̄missum. extra de pac. c. i et. ii. tum q̄ illo elapsō iūito dño detinet alienū ff. de excep. doli. l. ii. g. circa. Et hoc tenet quida⁹ vt sc̄z nomine foris factoz hoc cāu veniat dīcta quorū termin⁹ solutiois tpe mortis lapsus erat. et p̄ illis agi possit. Sec⁹ de debitis q̄z termin⁹ nō aduenerat. et ita nota in spe. Rubri. qualiter in iudicio scriptura p̄ferri. g. nunc v̄o. Deo demū cui datum est aliqd̄ p̄ errorem dicit Jo. de rip. in tractatu de p̄ctib⁹ q̄ in tali dītione aut̄ est error psonē vel error fortune. vel alterius cōditionis apposite. Si p̄mo modo. puta inten do dare petro et do martino. tūc martinus teretur acceptū restituere vel vānti vel illi cui inten

Capitulū Primitū.

debet dare. ar. eccl. q. i. g. i. Si vero error fortune
puta intēdo tibi dare ut paupi. et tu es dives de
q̄ si acceptus tenetur restituere danti vel alicui
paupi nisi recipiens interim cēt effect⁹ pauper.
Si vero sit erroz alicui⁹ alterius p̄ditiois puta q̄
re sc̄m credo cuz nō sis. et iō dono tibi. vel credo
celebratuz te missas. et ideo do tibi. dicit q̄ si re
ceptori cōstat de p̄cisa intētione dantis. s. q̄ alis
nō daret nisi cōditio subesset. talis error obligat
ad restituendū receptū. aut ad sufficiētē sup/
plendū p se vel p aliū intentionē dāris q̄ ratiō
est. q̄ cu res in istū nō transcat nisi eo mō q̄ dās
vult transferre nisi nō exstat conditio. in ipsum
res nō trāfertur. Alij vero dicunt q̄ ad restōnē
tal⁹ error nō obligat nisi ipa conditō circa quā
erratur esset causa motiua & finali dationis tal⁹
q̄ pbant p simile. do tibi centū libras q̄ credo
te esse amicū meū. dato q̄ accipies non sit amic⁹
me⁹. nō obligatur ad restōnē. Si autē amicita
sit causa ppter quā dō tibi centū libras. sc̄z si sis
amic⁹ meū. nisi amicus fueris obligari ad resti
tutionē. Ex his p̄ questores luncī Anthōnij
vel ali⁹ q̄ uin⁹ nullō mō p̄t sibi retinere ea que
illis paupib⁹ vello p̄ qui b̄ dāt p̄tūt quia h̄tē
ess⁹ error p̄sone. Verū tamē q̄ null⁹ tenet p̄ prijs
stipendij militare. nec causas aliorū agere ad ex
pēsas suas. dico q̄ p̄t tales viuere sup̄ q̄stus q̄s
faciunt. et p̄t eos in moderatū salariū dare. hec ille
Illa vero q̄ dāt eis ex mendacij eo p̄ questor. q̄
videlz allerū q̄ dicent multe mille p̄ dantis. vel
babebūt talē vel talem indulgentia. vel absoluē
tur a votis cop⁹ vel a casib⁹ repuatis. vel q̄ sicut
lectisternia & hospitalia & hmōi p̄ qbus illi dant
vel nō dātū. nec talia fūt. nec tā sunt. totumē
rapina. & restituī dāt dantis ea vel paupib⁹ ero
gari. arg. xiiij. q. v. non sane.

Citulus tertius de Supbia Caplū p̄mum
de supbia p̄moz pentū et eius punitione.

Axpeditis his que
pertinent ad auariciam cum
speciebus & filiab⁹ & remedijis
restitutiois. Nūc de superbia
agendū est que cum sit virtuz
spūale min⁹ ab homib⁹ cognoscitur.
Sicut de diabolo a q̄ortū hūi dicitur
Job penul. q̄ est rex sup̄ om̄s filios superbie. ita et
superbia ipa regina & m̄i est om̄i yirioz. p̄m Bre.
et sicut de ipa marie diabol⁹ p̄demnat. ita xp̄us
cū elect⁹ suis de ei⁹ p̄rio. s. hūilitate marime com
mendat. Unū aug. in. xiiij. d̄ ciui. dei. c. xij. sic agit.
Liuitati dei in b̄ seculo pegrinanti marie come
datur hūilitas. & in rege ei⁹ q̄ est xp̄s marie p̄d
catur. Contrariū hūi virtuti elatois virtū in ei⁹
aduerario q̄ diabol⁹ est marie dñari sacris l̄bis
edocet. Profecto ista ē magna differentia q̄ ciui
tas vñ loquimur veraqz discernit. vna sc̄z locie
tas pioz hominū. alia impiorum. singlō queqz
cum angelis ad se pertinenctibus in quib⁹ p̄cessit
hac amor dei. hac amor sui. Hec ille De hac psal
mi. Superbi inique agebant vlsqzquaqz a lege au
tē tua non declinauit. Ubi de ea tria notantur;

Primitū ē virtū. & ideo pulsanda. ibi. Superbi int̄
Sc̄m est maximū. & iō eradi. que agebant.
Sc̄anda. quia vlsqzquaqz.
Tertiū eius remediū. & ideo regula fernanda
quia a lege autē tua non declinauit.

Quod superbia sit pec. §. I.

catum p̄t̄ et eo quod dicit splalmista Superbi
inique agebant. scilicet superbiendo. Iniquitas *Ita q̄ in jyntus e*
autem p̄tū est. Under iocobi. iiiij. dicitur. In
perbis d̄s resistit. & hoc ideo. quia sibi contrarii
sunt p̄ peccatū. sed de ipso superbie virtus videnda
sunt tria.

Primo quid sit.

Secundo q̄ sit mortiferum.

Tertio quomodo primū.

Et quantū ad p̄mum dicit Aug⁹. in. xiiij. de cl.
dei. q̄ superbia est puerse celsitudinis appetitus.
Ubi p̄mo notandū q̄ superbie p̄tū consistit in
appetitu seu volūtate sicut & alia peccata. nō in
estimatione. Unū quando Grego. dicit in libro
morali⁹. q̄ superbia est cum q̄s estimat bona que
h̄tē a se h̄tē non a deo vel meritis suis estimat obti
nisse & hmōi. nō sic est intelligēdū tanqz in ipsa
estimatione consistat superbia ipa sed consistit in ap
petitu excellētē in ordinato. Sz quia q̄s mul
tū appetit facile credit ex ipo appetitu nimio ex
cellētē que habet superbis. inde inclinatur de fa
cili ad estimandū. de se ultra id q̄d est. ita q̄ estis
matio illa sequitur appetitū illum ino: dinatus

Secundo est cōsiderandū q̄ quia appetit⁹ su
pbi est puerus seu inordinat⁹. q̄ p̄tra regulā
rationis. ideo viciōsus. Pro cui⁹ declaratione
est dicendū q̄ appetitus in omni eo q̄d appetit.
aut sequit⁹ regulā rationis. id sc̄z q̄d ratio natu
ralis dicit aut excedit ipam aut deficit ab ea. &
cū sequitur regulā rationis est actus virtuosus
cum autem excedit vel deficit a regulā rōnis. est
viciōsus. Exemplū de appetitu sc̄ientiē qui de se
est homini naturalis. Si enim quis appetat sc̄ien
tiam & intēdat ei fm q̄ ratō dicitat puta ad debi
tum finē & debito modo prīnebit hoc ad virtutem
studiositatis. si vero excedit regulā rōnis ut quia
nō intēdit scientie p̄p̄dēū. vel q̄ q̄rit scrire q̄ nō
pertinet ad dēū & hmōi. prīnebit hoc ad virtutē cu
riositatis. si autē deficit a regulā rōnis ut q̄ nō
vacat sentire ut d̄z prīnebit ad negligētē virtutē.
sic ad p̄positū de superbia. Lū enī cōsistat i appeti
tu excellētē & honoris q̄ naturalēr bō desiderat
et ratio hūi ē q̄r̄ bōm naturalēr desiderat per
fectionē boni q̄d consistit in quadā excellētia.
Hanc excellētiam p̄ q̄s trib⁹ mōis desiderare
nāz si h̄ faciat fm reglām rōnis. sc̄z ad debitum
finē & debitis medijs. pertinebit ad virtutem
magnanimitatis. si deficit a regulā rōnis. tota
liter retrahēt se ab ope magno & honore sibi pro
portionato timore deficit. prīnet ad virtutē pu
llanimitatis. si autē excedit regulā rōnis q̄ren⁹
bonorē & excellētia nō ad debitū finē vel sibi in
proportionati. s̄ sup̄ sua p̄ditionē prīnet ad virtutē
superbie. Non enī ē aliud superbia q̄ excedere men
surā p̄priā in excellētē appetitu. Unū superbis d̄

Titulus • III.

quasi sup id qd est valēs. Et qr nō est eadē mensura om̄is hom̄i qd vni nō imputabili ad superbiaz faciendo qdam multū honorabilita sic ep̄s exerceſdo auctē ep̄scopatē alteri imputaret ad superbiaz vt si sacerdos eadē agere vell̄. Tho. se. se. q. clxii. et in qnib⁹ d̄ malo. Tertio sciendū q̄ materia hui⁹ virt⁹ p̄ quā differt ab alijs ē excellētia. sicut matia auaricie ē pecūnia z matia luxurie est deleſatio venerea z q̄uis videat idē superbia cū inanis gloria. p̄p̄ qd alij doctores ponūt vtrūq; pro vno. tñ fm Bre. in. xte. l. mora z he. Tho. se. se. ybi. s̄ s̄t̄ diversa z realiter distincta in b̄ dñtia quia superbia materia est p̄p̄ia excellētia. s̄ matia inanis gloria est māfestatio sp̄ius excellētiae. Appetit enī superbus excellētia z honorē sup̄ sua vtrūq; rem. s̄ vano glorioſus appetit inordinate q̄ māfestetur alijs sua excellētia. Et qr ad excellētias pertinet q̄ māfestet q̄s alijs. iō q̄i immediate a superbia pcedit inanis gloria ut p̄ma filia seu sequitur ad eam p̄tinuo ut germana. Qd pulcre ostendit Origenes s̄t̄ pentateuch. xix. Ubi moraliter expōnens inebriatōm Lotb p̄ filias ei⁹. dicit q̄ ille due filie maior z minor Lotb que secute eum in monte inebriaueſt z cū eo copulate filios genuerunt. s. moab z amon. q̄ruz deſcēdentes inimici fuēt p̄pli dei. phitiḡ in templū intrare in tertiaz et q̄rtam ḡnatiōne. Figurat hec duo vicia superbia am z inanis gloria. que ex mēte oriunt̄ viri iusti z sancti. Superbia enī ait aug. etiā bonis opib⁹ inſidias ut pereant. Lū iſt̄ qui mōdī vicia deserit. s. cupiditatē z luxuria tanq̄ ignē z sulphuricā soſ domam mūdane querlatōis p̄sumētem. In monte q̄ pſecōis apprehēdit. sequūtur superbia z ianis gloria q̄rī nō sibi cauētē dulcedine copiacētie ipius honoris z laudis inebriat ut nō discernat bonū a malo in ope ſiendo. et q̄b⁹ generat tanq̄ filij opa facta et superbia z inani gloria. q̄ qr legiti ma z dei pplo inimica. n̄ p̄nt̄ in templū ſuperne glorie intrare vel boiem introduceſſe ipa ſuperbia ſit corde ſue locutōe ſue ope ſue p̄uetudine perpetrata tanq̄ quaſuoz ḡnatiōnes eius. Quāuis autē superbia videat h̄re ſimirudinē cum magnanimitate inq̄tū vtrūq; tendit i magnū differt tñ ab ea plurimū ſic vir⁹ z viciū. Nam ſuperbia tendit in maḡ qrendo excellētia z honorem. sed excessiue ut dictū ē. Magnanimitas vero mediocriter q̄ mediocritas nō attendit fm̄ q̄ntitatē ei⁹ in qd tendit. qr tēdit in maximū q̄tū fieri p̄t. s̄ attēd̄iſta mediocritas in duob⁹. scz. Prio p̄portiōe ſui ad magnū qr tēdit i magnū qd p̄t ſibi eſſe p̄portionatu z couenientē. z iō nullus p̄t eſſe magnanimus n̄iſi virtuosus. Scđo attēd̄it ista mediocritas in cleōne. qr ſcz non tendit in magnū fm̄ qd. ſicut ſunt bona etteriora inf̄q̄ magnū p̄cipue ē honor. qd p̄t qr magna nimis nō reqrit honorē tanq̄ ſine voluntatis ſue. qr hoc n̄iſi partū reputat ſibi. cū honor ſit vanū z transitoriu bonū. Unū nō curat nec eligit honorari ſz fieri honore dignū. fm̄ qd honor est testimoniu virtutis. Superbus autē in his duobi deficit a magnanimo. Prio qr excessiue z ſupra regulā rōnis. i. ſupra proportionē ſue virtutis ho-

norem z excellētia appetit. Scđo qr honorē ex teriore eligit tanq̄ ſine voluntatis ſue. de virtute cui debet honor n̄l curās. Tho. ſr. ii. ſinax. diſt. xlvi. Sic ḡ ſup̄bi iniq̄ agūt qr peccat ſuperbiēdo. Neceſt̄ qd̄ repromittit ſuātibus legem ſuā in premiū dicēns. Donā te in ſup̄biā populoz ſumitur enī ibi imp̄oprie ſuperbia p̄ quadam excellētia ſuper alios. Quantū ad ſecundū notandū q̄ ſuperbia fm̄ genus ſuū ū mortifer quādo est fm̄ ratiōis deliberationē. Ratiō huīus est. qr velle nō ſubjici deo d̄ liberare ſeu regu lis eius ū mortale. qr hoc ū auerti a deo qd̄ ū p̄cipiū i om̄i mortalib⁹ ſed ſup̄bus b̄ agit. ḡ zc. Signāter dictū ū delibatate quia ſicut om̄ia alia mortalia ex genere ſuo. ut homicidiū ſurtus adulteriū z bmoi. p̄pter imperfectionē q̄nia ſeſlic̄ p̄ueniūt iudiciū rōnis z ſunt p̄pter rationis cōfēſſum ſunt venialia. ita z circa ſup̄biaz accidit quia ſez ſunt aliq̄ motus ſup̄bie q̄ ſunt venialia dum eis ratio nō aſſentit. Hec tho. ſe. ſe. q. clxii. Unū z thobias admonē ſiliū ſuū dixit. Superbiā ſum nunq̄ in tuo ſenu auct̄ vbo dominari p̄mīcas. Thob. iii. Non dixit tangi vel ſimulari ſed dominari. qd̄ imp̄orat rōnis cōfēſſum. Oſtendit idem autoritate psalmi dīcētis in pſona domini Psalmo. c. Non habitabit i medio dom⁹ mee qui facit ſup̄biā. Nullus autē excludit uice a domo dei ſiue militātis ſiue triumphantiſ ecclie niſi p̄pter mortale. ſed hoc agit ſup̄bia fm̄ dictū Aug. ergo zc. Dicit etiam dñs per ppbam Detefor. ego omnē ſup̄biā. quod nō ūt̄ niſi p̄pter mortale. Ad quod ēt̄ facit dictū Gregorij in. xxvij. mōraliū. dīcēt. Evidētissimū ſignū reproboz ū ſuperbia ſicut elector̄ ūt̄ builitas. ſed nullus ūt̄ reprobus niſi p̄pter mortale. ḡ zc. Scđiū tamē q̄ ſup̄bia dupliſter potest cōſiderari fm̄ Tho. vbi ſup̄ra. Uno mō fm̄ q̄ habet quādam redundantiam in om̄ia vicia. Om̄nia enim peccata poſſunt oriiri ex ſup̄bia dupliſtatione. Uno modo p̄ ſe. inquātu ſez alia peccata ordinātūt ad ſine ſup̄bie que ūt̄ appetitus inordinatus. p̄p̄ie excellētiae. ad quod p̄t ordi nari illud qd̄ quis inordinate appetit. Alio mō in direcēt z quasi p̄ accidēt. ſez remouēdo prohibens ut timorē et reuerentia ad deum inquātu ſez per ſup̄biā contēnit homo diuinam legem per quā p̄hibetur a peccato. et ſic ſuperbia ūt̄ vti cium q̄ ſi generale. et habet quādam generalitatē ſup̄ om̄ia vicia. Ad hanc tamē generalitatē ſup̄bie p̄nīt̄ q̄ om̄ia vicia poſſunt ex ea oriiri nō q̄ ſemq̄ om̄ia ex ea oriiri. Nam z ſi poſſit quis transgredi quodcūq̄ p̄ceptuz ex contēptu quod p̄nīt̄ ad ſup̄biā non tamē ex cōtemptru transgreditur. ſed aliquādo ex paſſione v̄l ignorātia z huiusmōi. Alio mō potest considerari ſuperbia fm̄ ſpeciē. p̄p̄iam quā habet et ratiōe propria obiecti. z ſic ſup̄bia ūt̄ ſpecialē peccatū. ſit enim appetitus inordinatus. p̄p̄ie excellētiae. Et quāuis quidā cōnumerēt in ſcapitalia vicia inq̄ntuz ex ea multa genera p̄t̄iūt̄ oriūt̄. Gregorius in quem ſequitūs Tho. ſe. ſe. q. xxxij. ponit eam matrē z radicē capitalū dicēns. xxxi. mōr-

Capitulū Primitū.

*Mit de
Supbia*
Radix quippe cuncti mali est supbia. Primitus autem huius soboles septe nimis principalia virtus debac virulenta radice proferunt. ianis gloria. inuidia. ira. tristitia. auaricia. vetricis ingluvies. et luxuria. *Mit de
Cupido
te*
Quantum ad tertium. s. qd est primū peccatum. patet et hoc qd dicitur Ecclesiastis. Initium ois peccati supbia. et thob. iij. Ab ipsa. s. supbia sumpsit initium omnis peccatio. et Isidorus dicit qd sicut supbia est origo omnium criminum ita et ruinam oim virtutum. p. hoc. qd primū peccatum luciferi fuit supbia. Unus de eo dicitur Esaias. xiiij. Detracra est ad inferos supbia tua. et similiter primū peccatum. ad eum fuit supbia ut infra declarabitur. Qd etiam aliquis peccatum est dicans prius cupiditas apostolica. et inuidia. hoc non est simili ut supbia. s. finitum quid. s. finitum aliquem respectum. *Mit de
Cupido
te*
Non cupiditas dicitur prima seu primū peccatorum fin illud. i. ethimo. vi. Kadi oim malorum est cupiditas. qd est verum ex parte conuersiois. eo qd conuersio inordinata ad comitabile bonum est causa oim peccatorum. Sed supbia est causa ex parte auersionis a deo. p. autem est auerti ab incomitabili bono qd conuerti ad comitabilem bonum. et id supbia est prior cupiditate. et causa eius. Apostolica. i. recedere a madatis dei et voluntate dicitur causa peccatorum fin illud ecclesiastis. Initium peccati hominis apostolat a deo. sed hoc intelligitur prioritate executionis non prioritate intentionis. ita qd prioritate executionis est apostolica a deo. que est voluntas non subiecti se voluntati diuinae. sed prioritate intentionis est p. supbia que est voluntas presentis. *Mit de
Mito
Supbia*
Quanta ad secundū. §. II. principale supbia ostendit esse maximū peccatorum cui dicuntur psalmi. v. q. squaq. i. maxime inique agebant supbia. v. glo. ibi dicitur. maximū peccatum in homine est supbia. Et ad idem facit qd dicitur glo. super illud psalmi. Et minus dabor a delicto maximo. hoc est a delicto supbia qd est ultimum redentibus ad deum. et primū recessibus a deo. Isidorus. etiam in libro de summo bono. dicit. Omnis inuidia deteriore scito esse supbia seu propter qd a summis personis vel a primis assumitis seu. ppter qd ex bonis ois. Qd autem supbia sit grauissimum omnium peccatorum. octo rationes. p. s. rōne auersio. nis. operationis. permissionis. vitiationis. oppositionis. et simulationis. adhesionis et iniuriarum. *Mit de
Mito
Supbia*
Et prior auersio. p. sic in peccato mortali attendunt duo. s. auersio ab incomitabili bono. et conuersio ad comitabile bonum. licet autem ex parte conuersionis ad comitabile bonum supbia non sit grauissimum peccatorum. eo qd excellētia quam supbia ordinata appetit non habet maximā repugnantiā ad bonum virtutis. tamen ex parte auersio supbia habet maximā grauitatem. cuius rōne est qd in aliis peccatis bono auertitur a deo. vel propter ignorātiā. vel propter infirmitatē aliquā. vel propter concupiscentiā aliquā alterius boni. sed ppter supbia auertitur a deo. ex hoc

ipso qd non vult subiecti deo. et ei pceptis. ppter ea Iacobus. iij. dicitur Deus superbiis resistit. ppter ea qd est peccatum magis auertitur a deo tanto est maius. sed peccatum ex contemptu qd est supbia magis auertitur a deo qd est peccatum et ignorātiā. in potestia vel concupiscentia. ergo supbia est maius. *Mit de
Supbia*
Loremnit enim deum super eo qd non vult subiecti ei et pceptis ei. Se cuīdo p. s. supbia esse maximū peccatum rōne operatis sic. Illud qd omib. peccatis guitarē donat et causat est gaudiū alij regulā illa Brest. Propter qd vnu quodqz et illud magis. Si enim qd cuīqz se calida se calida inqstū principiat naturā ignis. qd p. maxime ignis est calidus. sed supbia hoc facit. Nam qd opere peccatum est grauus. si fiat et supbia qd si et ignorātiā vel infirmitate. etiam si sit peccatum infidelitatis qd grauus redditer contēptu supbie. qd ipm est marius fin qd poterit illud p. Supbia cop. qd te oderit. s. deum ut punientem et phibente consecutorum suorum malorum desideriorum ascēdit semper. s. supbia alia vita. *Mit de
Mito
Supbia*
Tertio p. s. idem rōne pmissio. sic. Apud deum et apud mundū permittit minima malū resuuntur vel extirpetur mali. sicut et medicus sapientis in remedium maioris morbi patitur infirmum. i. leuore morbi incidere. et deus patitur in veteri lege libellum dari repudiat vitare froridum. et leges humanae permittit meretrictum ne sequatur adulterium. qd gaudiū sunt homini. Sed in remedio peccati superbie permittit deus hominem ruere in peccata gaudiū et turpia. *Mit de
Mito
Supbia*
Andre Isidorus. in libro de summo bono. dicit. Qui detinetur supbia et non sentit. labitur i carnis luxurie et per banc humiliatus confusione exurgat. idem gregorius. in moribus tractans illud iob. xij. Qui. s. deus dissoluit balthazar regum. i. permittit frangi castitate sc̄torum. et. s. recognoscant supbia. *Mit de
Mito
Supbia*
Exemplū in vita patrum de uno qui cum ex magna puritate et sanctitate palceretur ab angelo lapillus in supbia ita fuit deuictus stimulo carnis qd de reliquo heremo ibat ad seculū ad implendā concupiscentiam suam. sed in via hospitatus apud duos germanos religiosos. dum ad eorum instantiam eos instrueret in se reuersus penitentiā et egit. *Mit de
Mito
Supbia*
Quarto probatur idem rōne facilioris vitiationis sic. Peccatum tanto est grauissimum quanto faciliter potest vitari et non vitatur. Sed peccatum superbie faciliter potest vitari alij peccatis. s. ipso cognito. ergo si non vitetur grauissimum erit. Signatur autem dictum est ipso cognito. Nam motus supbie occulte subrepens anteque deprehendatur per iudicium rōnis non habet maximā grauitatem. et difficultates motus vitantur propter eorum latentiam. Unde in psalmi. In via hac qua ambulabā. s. bonorum operum abscondit superbie laqueum mibi. sed deprehensum per rōnes faciliter vitantur et hoc ex triplici consideratione. *Mit de
Mito
Supbia*
Primo ex consideratione infirmitatis. ppter. fin illud Ecclesiastis. quid superbiis terra et cinis. *Mit de
Mito
Supbia*
Secondo ex consideratione magnitudinis diuinae. Job. xv. Quid tumet. i. superbis contra deum spiritus tuus. *Mit de
Mito
Supbia*
Tertio ex consideratione parvitas bonorum nostrorum. Nam quo ad bona nature vel fortune dicitur Esaias. xl. Omnis caro senum et omnis gloria eius quasi flos seni. Quo ad spiritualia dicuntur. Igitur. Omnis iusticie recte quasi panem menstruat

Titulus

•III.

Lum ergo ex hmoꝝ consideratioꝝ superbia comp̄ta defacili posse vitari si n̄ sit erit ḡuissimuz. Et hoꝝ supra. Quinto p̄batur idem rōne opositōnis sic. Illud est grauissimū et maximū peccatuz quod maxime oponit se deo. sed superbia est buiſmodi. ergo r̄c. Nam boecius dicit q̄ cū omia vicia fugi. int a deo sola superbia oponit se deo sicut fecerunt descendētes ex noe nemroth cum suis. cum voluerunt edificare turrim p̄tingentē usq; ad celū. vt si forte inū daret diluvium possent se a deo defendere in illa turri et nō submergi. sed deus confudit supbia eoz. quia cū moniti per angelos noluerūt desistere. cofuse sunt ibi et diuerſificate lingue eoz. vt nō possent se mutuo inteligere. et sic oportuit eos dimittere īchoata. Unꝝ et ipsa Sapia ait. Superboꝝ et sublūniū colla p̄ pria virtute calcaui. confundēdo et conculcādo eos multipli. Sexto p̄batur rōne firmioris adhesionis sic. Quanto peccatiū firmius est et minus separabile tanto ē grauiss. sed supbia est buiſmodi. ḡ r̄c. Qd p̄batur multipliciter. Nam si separat anima sensibilis ab homine nūquid erit concupiscētia oculoz in homine. certe non. et tamen esset supbia. Item qnrum ad pctūm ire. Nam si tollatur vt nō fiat alicui iniuria. nunquid istud erit appetibile quod est vindicta. constat qd non. et p̄ ablationē iniurie remouebit vindicta. et tamen erit supbia. i. appetitus in ordinatē excellētia. Item cuꝝ motiuū inuidie sit odium alienē felicitatis. si sit unus homo solus in mundo. nunquid erit tristitia alienē felicitatis. certe non. et tamen poterit esse superbia. Superbia igitur quia minus separabile rōne iam dicta. i. grauissimum. Septimo rōne assimilatōis si c. Sicut maior virtus est illa que nos magis assimilat christo. ita et maius est virtū illud qd magis nos assimilat diabolo. sed supbia est binōi. Unꝝ dicitur iob xli. de diabolo. Ipse est rex sup oēs filios supbie ergo r̄c. Veracuo rōne iniuriatiōis. Illud est grauissimū et maximū pctūm qd maxime iniuriatur deo et auertit et derogat deo sed supbia est hmoꝝ. ergo r̄c. quod p̄t p̄ alia discurrendo. Nā p̄ blasphemā homo iniuriat bonitati diuine. quia est peccatiū in spiritu sanctū. p̄ mēdaciū iniuriatur homo veritati diuine sed per supbiā iniuriat excellentissime iustitiae diuine. qd p̄t. quia superbire est q̄ sup statum homis ire hoc est quasi quandā eq̄ilitatē dei ap petere. et sic iniuriari iustitiae diuine. Hec alexander. iij. parte. q. xxviiij. Ray. Lum ḡ supbia sit maximū ideo detestāda et evitāda. et remediu ad hoc notaꝝ in. & seqn.

Quātū ad tertiu p̄an. & III
cipale. scz de remedio. hoc est qd ait ps. A lege at tua nō declinavi. q̄ dicit. Superbi ideo inique agunt supbiendo quia declinat a lege tua nolentes subiici ei. Ego aut nō declinavi ab ea. scz subiicio me ei fuās eam et sic vita supbiā sic ergo qui vult vitare supbiā non decliner. et nō recedat a lege dei eterna p̄ affectum que ē voluntas sua ordinaria cuncta ad fines suos subiiciens se voluntari sue. Qui enī esse vult vt deus. ait Aug. super ps. viij. scz sacre voluntate sua; nō dei queritur

similis esse deo. sicut diabolus et primus homo q̄ noluit diuino teneri p̄cepto. Item nō declinet a legē naturali p̄ effectū que docet inferiorē subiecti superiori p̄marie et ei nō velle equari. Unde dixit antiochus. Et si pessimus tñ instinctu naturali ducet. Justū est hominē subiectū esse deo et nō patria sentire de eo. q̄. Nachab. ix. Decez etiā hominem vilēm se reputare. cum clare videat se esse verme et cinerem. Unꝝ michee. vi. Humiliatio tua i me dico tui. Item nō declinet a lege diuinali scripture per intellectū frequenter meditando ruinas superboꝝ. que ibi referuntur. unde ab ea sibi caueat ne similia patiatur. Hinc fōgo beatissima in cantis Luce. i. Dispersit superbos mente cordis sui. id est eos qui sunt superbii nō primo motu. s̄ mens te. i. deliberatōe. cordis sui. i. voluntate ipsoꝝ suis superbos. sic exponit domin⁹ Ioh. dñci sup magnificat. Uel sic ut refratur illud sui ad deum. et est sensus. Deus disp̄sit superbos. non sententia comminatoria vel ad tempus sicut aliq̄s peccatores sed mēte cordis sui. id est deliberatione sue voluntatis immutabilis. Uel sic. Disp̄sit superbos in mente et voluntate. vt ybi prius erant vnti cum deo et primis et in sc̄p̄is sine p̄ superbiam in pres. diuisi et separati a deo et angelis suis bonis. et in se in diversa vita distracti. sicut patz de superbia luciferi hominis primi. et nabuchodonosor qui fuerūt disp̄si lucifer de celo in infernum et demōes hinc inde p̄ aera homo de paradiſo in mundū p̄ diuersos ritus idiomata et loca. Nabuchodonosor de regno in dectum cum diversis feris. om̄is mente disp̄si et intellectu et affectu. Unꝝ gre. i moralib. Considerer homo elatus qd in terra me reatur si angel⁹ platus in celo p̄sternitur. de pe. dist. iij. & principiū. De ruina luciféri scribitur Lu. x. Ubi christus dicit discipul̄ suis admonēs eos cauere sibi a superbia. Uidebam satanā sicut fulgur de celo cadētem. et per quod virtū ceciderit ostendit Isaías dicens. ruij. c. Quoniam cecidisti lucifer de celo r̄c. qui dicebas in corde tuo. in eccliam ascendam r̄c. similis ero altissimo. qd dicere ses deliberate cogitatōis et affectionis suis superbiam ostendit subdens. detracta ead inferos superbias tuas ybi dicit Aug. de qnib; veteris testamēti q̄ dyabolus elatione conflatis voluit eē ut deus absoluere ses in nullo subesse. Pro declaratōe sciendi dum q̄ triplex est eq̄ilitas seu similitudo una omni modo equiparātio. alia eminētia tertia est excellētia in consecutōe glorie virtute sue nature. Prima eq̄ilitas vel similitudo est in psonis diuinis. Unde amb. tractano illud p̄s. Deus q̄s similitis erit tibi. dicit. vt ieq; filius q̄ est ymagō patris. Hanc equalitatē vel similitudinē licet quidā dicant angelū appetisse. scz esse vt deus q̄ q̄uis hoc sit impossibile. tamē vt dicit Aug. hochabz ceca ambitio vt semper psumat q̄s possit. Sed hoc omnino eē imp̄ossible q̄ isto mō appetier ut deī similitudinē tñ oīmodā eparantiā p̄baꝝ tripli rōne. Prima ē q̄ q̄uis q̄s possit pl̄ desiderare q̄ possit h̄c. nō tñ p̄t pl̄ velle q̄s possit estimare q̄ intellectū voluntas sequitur nō excedit. hoc autē nō p̄terat angel⁹ estimare. Sed rōne est q̄ certissimum est creaturam non posse adequare

Capitulu Primum

creatori. nec etiam ipsa natura humana que erat in christo. Unde psa. xl. dicitur Lui simile fecisti cum. Hoc autem sciuit angelus cum hinc intellexum perspicacissimum. ergo non appetit Tertia ratio est ex parte angelis. quia impossibile est angelus appetere aliquid bonum quo exsistet iam ipse idem non esset Nulla enim natura que est inferioris gradus appetere potest superioris nature gradum sine supervisus corruptio. quod non cadit in intellectu. nec per consequens in appetitu. sicut canis non appetit esse leo. quia si transfertur in eundem superioris nature iam non esset. Secunda equalitas est prominentie. scilicet in non subesse alicuius. sed preesse omnibus angelis et cunctis inferioribus quod est proprium dei. Et quantum ad hoc licet angelus potuerit appetere omnibus preesse angelis et cresceris inferioribus. non tamquam potuit appere quod ab solute non esset sub deo. Et hoc propter tres ratios. Prima quia est hoc impossibile angelum et omnem creaturam non esse subiectam creatori. nec enim hoc eademe potuit in eius apprehensione quasi possibile. Secunda ratio est quia ipsum angelus desine recessus si totaliter deo subiectus non esset. Tertia ratio est quia tota eius perfectio est esse sub deo quia totum bonum angelii est in hoc. et scilicet deo subest. sicut tota claritas aeris est ex hoc quod subditetur radius solis. Tertia equalitas eminentie seu excellenter est habere beatitudinem ex nullo merito suo vel alieno. et hec est eminentia quam appetit angelus cum dixit Silius ero altissimo. Fuit ergo peccatum superbie sue in hoc quod ad secundam supernam beatitudinem suam que in plena dei visione consistit. non se erexit in deum tanquam in finalem perfectiorem ex eius gratia desiderans cum aliis sanctis sed eum sequi voluit per virtutem sue nature. non tamen sine deo in natura organite. sed sine deo gratiam transferre. Et quod habet in aliis beatitudinibus per virtutem sue naturae oino absque gratia alicuius superioris. est primum deo manifestum est quod tantum ad habere appetit angelus dei qualiter. Unum tantum ad habere appetit etiam deo non subiecti. ut scilicet eius gratia super sue nature virtutem indigeret. Hec ergo non sensibilis est. Et prima parte. quod. Non solum autem in lucifero fuit superbia. sed et in aliis angelis qui cecidunt cum eo. Unus de apostolo. quando caudam sua in excelso traxit tertiam prem stellam. et angelorum in terram. et infernalem. Sed quod incertum est nobis numerus angelorum qui ceciderunt. ponitur ibi numerus determinatus aliquando. et tertia pars per indeterminatio. Quod autem aliis angelis peccauerunt exemplo primi datus tale exemplum. Si enim miles ordinatus sub rege et sub duce exercitus habet voluntatem suam in regem. et malam se quod voluntate ducitur et voluntatem regis. sic quodammodo de inferioribus angelis sequentes voluntatem primi angelii contra voluntatem dei peccauerunt. aliis dissentientes a voluntate primi angelii peccatis. et sequentes voluntatem diuinam deo immobilitate adheserunt. Unus iob. iiiij. Ecce quod fuit ei. sed deo non sunt stabiles sed in bene et in malo. Et in angelis suis. et a creaturis nomine prauitatem. et superbie. Angelus dicitur in plurali. Sed dissipit superbos mentes cordis sui per aerem caliginosum ubi hincindebitantur. Multa autem magna et mira

bilia discuntur in lege diuina. et in scriptura de angelis primi excellentia primitus Ezech. xxvij. Tu sis genitulus studinis tuus. Hec autem tam mira inquit Gregorius illa exponens. xxxij. moralium. Idcirco deo scribuntur ut homini ostendatur quid ipse superbias de elevationis sue culpa passurus sit. si feriendo illi parcere noluerit quod creando in tanta gloria clari tatis eleuavit. de pe. di. q. ca. finali.

De superbia prius

S. III.

mox gentium dic Aug. ad Morosum. Non modo clavis superbia studiorum sponte obediens dei mandata. et tempore. sed et coram deo diligenter scientie boni et mali. Superbia ergo precessit appeti tui scientie boni et mali et virtutum gaudi. sed securi et suasiones sponte. Fuit autem superbia primi hominis in hoc quod appetit immoderata. et studiorum dei quod ad scientiam boni et mali principale. Secundario autem appetit similitudinem dei quod ad potentiam. ut scilicet virtute nature. proprie opere ad beatitudinem secundam.

Propter quod declaratio sciendi quod similitudo dei est triplex. et esse noticie et potentie. Prima similitudo scientie in esse fuit impressa homini a principio secundum illum genitum. Fece deus hominem ad ymaginem et similitudinem suam. Et angelo Ezech. xxvij. Tunc genitulus studiorum.

Secunda est similitudo noticie seu scie. et hanc similitudinem angelus accepit in sua creatore. Ut subditur in auctore Ezech. pdictra. Propter sapientiam. Sed hoc hanc similitudinem in sui creatore non accepit in actu sed in potentia soli. Tertia est potentie similitudo. sed operandi aliquid quod ad beatitudinem per se pertinet. angelus igitur et homo non peccauit appetendo primam similitudinem principale. sed etiam boni et mali. sicut sponte ei suggestum. ut scilicet per virtutem naturae propter scire. vel per seipsum cogiscere quod sibi boni vel mali futurum est. Secundario appetit diuinam similitudinem quod ad potentiam. ut scilicet virtute proprie naturae oparetur ad beatitudinem secundam. Unus aug. de vita religione dicit quod magis voluntas sua potentia fruens est dei.

Notandum autem quod petrus primo patrum. sed superbia non fuit simpliciter quod alii petris hominibus quod patet. quod maior est superbia quod est deum negat. et blasphematur odire quod superbia quod est inordinate appetit diuinam similitudinem. quod quis fuit superbia primo patrum. Sed fuit grauius illud petrum ceterum secundum quidem. et secundum aliquem modum id est secundum distinctionem personarum peccatum. petrus enim ei illis habebat maximam gemitatem perpter perfectiorem statum eorum quod erant in perfectissimo et summo statu. et ex hoc gressus me peccauerunt. Iohannes. scilicet et super. iiij. sensibilis. Et igitur ambo equaliter peccauerunt. et in genere. quod ambo superbie percepit ad iniuriam petrum eorum habent se scilicet excedentia et excessa. Superbia mulier fuit quodammodo tripliciter. et elatior. suggestior et inclinatio.

Prius rōne elationis. quod maior fuit elatio mulieris credentis suasioni serpente. quod viri non credentes. Secundo rōne suggestio. quod mulier non solum peccauit sed et viro petrum suggestum. ut peccauerit in deum et in primum. Tertio rōne inclinationis. petrum enim viri ex hoc diminutum est. quod sensibilis in peccatum amabilis quadam benevolentia quod plerumque fit ut offendatur deus ne ex amico quod sit inimicus. Sed ex alia

Titulus III

pre p̄ctm supbie ade fuit q̄m̄ tr̄plici alia rōne.
Primo propter maiore ingratitudinē magis
 enī fuit ingratus adam eo q̄ plus erat mēte spi
 rituali. pdit p̄p̄ magnitudinē sc̄iētē sibi d̄ ate.
Secōdō prop̄ maiore rebellionē. Maior enī fuit
 inobedientia ade eo q̄ p̄ceptū primo fuit sibi da
 tu. exinde eue p̄eū. **T**ertio p̄ maiors dāni icur
 sionē. Ni maī dāni securit̄ ē ex p̄ctō ade q̄z eue.
 nā q̄ in adā erat hūanū gen̄ v̄tualit̄ seu seminalit̄
 vt in p̄ncipio actiuo. iō ex p̄ctō ip̄i⁹ corruptū est.
 et trāfusum p̄ctm i hūanū gen̄ non aut ex p̄ctō
 eue. Nā si sola peccaliz̄ nō fuiss̄ hūanū gen̄ infē
 ctū. Alexander in securda p̄e. et tho.

Dene aut̄ securte er illa. §.V

superbia q̄ cā fuit trāgressōis diuini mādati sūc
 multiplices. Et p̄mo q̄ ad totū gen̄ hūanū ē tri
 plēx. Et prima qdē infec̄tio aia p̄ corpib⁹ infū
 ditur. sc̄i p̄ctō originali. p̄p̄ q̄d n̄isi purifcent̄. dei
 vīsiōe z gl̄ia p̄petuo p̄uant̄. Sc̄dm̄ ē quia ex illo
 originali ēt purgato remanet anie vulnerate ig
 norantia. malicia. cōcupiscētia. z difficultas ad
 bonū. Tertiū est. q̄z er illo oēs sunt subditī mor
 ti corporali z omib⁹ penalitatib⁹ q̄s sustinēt̄. fa
 mis. sitis. est⁹ z frigor⁹. innumerabilū ifirmitatū
 corporis. Un̄ ap̄l̄. ad Ro. v p̄ vnū hominē pecca
 tum. l. originale intravit in mādū. z p̄ peccatum
 mōris. Quāvis enī eua p̄us supbiēdo peccauerit
 p̄pter q̄d dicit Ecc. xxv. A muliere iniū factuz
 est peccati. z p̄ eū oēs moriūr̄. tñ q̄z ml̄r nō fuit
 vnuersale p̄ncipiū totius hūane nature. q̄z non
 tota hūana natura fuit in eua. s̄z in adam. sc̄i vt
 in p̄ncipio actiuo sc̄i p̄fectiuo. Jō rotum p̄ctū
 fuit in adā plūmatū q̄n mulieri p̄sensit. Si enī
 adam nō p̄sensisset peccati mulieri. p̄uli delecten
 dentes ab eis nō p̄tratisserit p̄ctm originale. nec
 per p̄seqns mortē necessario incurrisserit. berue?
 Et iō signāter ap̄l̄ dixit p̄ vnū boiem sc̄i Adam.
 Et q̄uis illa die q̄ peccauerit primi paretes non
 fuerit mortui actu. enī fuit īmediate morti cor
 poris obnoxij. Et sic intelligit̄ illib⁹ eis a dño dī
 cr̄i. In q̄cūq̄ die comederit̄ ex eo morte moriū
 mini. Hen. ii. idest morti eritis obnoxij. fm tho
 mā. z augustinū.

Secundo pena in. §.VI

flcta cōmuniter p̄mis pentib⁹ et supbia ē trip̄le
Prima est grē z oīm v̄tū amissiō. Un̄ august.
 Princeps vītor̄. dū vīdit adam ex limo terre ad
 ymagine e⁹ factū. pudicicia ornatū. cēperatia cō
 positiū. caritate splēdidiū illos primos pentes ill⁹
 donis ac tant⁹ bonis spoliauit. p̄terq̄z peremis.
 s. spūalr̄ p̄uādo grā. de pe. di. ii. p̄nceps. Et b̄ in
 nūl̄ cū dēm fuit a deo. Ecce adā fact⁹ ē q̄i vn⁹ ec
 nob̄ sc̄ies bonū z malū. Et ēlocutio sc̄e erituta
 ris. et iō dicit q̄i vn⁹ ex nob̄. l. p̄sonis diuīs. z sūt
 verba increpātis. q̄i diceret. ad b̄ fact⁹ erat vt b̄n
 ficio grē dei eis. sic d̄s p̄adoptionē s̄z p̄ superbiaz
 et inobedientia miser hō pdidit z fac̄t̄ est silis be
 stijs. vn̄ fec̄ eis d̄s tūicas pelliceas vt se coḡscerēt
 Tel sunt verba decerrētis eaz eos q̄z ceteros ho
 mines a vīt̄is supbie fm aug. q. d. Ecce quo pu

nitur supbia homis. Sc̄da pena inflcta vīt̄is
 fuit rebellionio carnis seu sensualitat̄ ad spūm q̄ p̄i
 mo apparuit in mēbr̄ genitalib⁹. Un̄ aug. in li. d
 ciui. dei dīc q̄ sensēt̄ motū carnis sue. i. stimu
 los carnis. p̄p̄ q̄d erubescētes ad iūcē fecerit̄ sibi
 perisomata de folijs. i. coopimēta vt serabolas.
 et sic secura ē recognitio verecūdie l̄z cupie. Un̄
 d̄z Ben. iii. Et ap̄ri sunt oculi eoz. Un̄ aug. sup
 Ben. Nō ē credēdū q̄ p̄mi p̄ntes ēēt̄ producti
 clausis oculis p̄cipue cuz de muliere dicas q̄ vī
 dit lignū q̄d esset pulcr̄ vīlu. s̄z apti s̄ ad aliqd in
 tuēdū z cogitādū q̄d nūq̄ an aduerterāt. i. ad in
 uicē se zcupiscēdū q̄d an nō fuerat. spūalr̄ at ap̄t
 ti s̄ ocli eoz vīnus. s̄. difficultatis in bono. aliis
 facilitati malo. l̄ ad malū agti s̄. i. cogūerē vīru

Tertia pena est. §.VII

q̄ in eis.
 exclusio residētē d̄ loco tā ameno. Nā post p̄ctm
 exclusus ē eadē dic de padiso. Dic̄t enī gen̄. iiij.
 Emisit enī dñs de padiso voluptat̄. Und̄ gregor̄.
 Quid padiso locūdū. q̄d celo securi⁹. z tñ hō de
 padiso. z āgel⁹ d̄ celo peccādo cecidit. Idē adam
 p̄m̄ hō. p̄ p̄ctō d̄ padiso eieet̄. c. h̄ ē q̄ nobilitatē
 dei a se eiecit nob̄. lītate loci p̄uaf. dist. xl. q̄libet.
 Hic loc̄ padisi q̄z uis nūcū dēsū. ut hoīm ad vīū
 q̄r inaccēsibil̄ est. tñ fuit ei ad docūmētū. Primo
 qdē dū cognoscit se. p̄pter p̄ctm̄ illo fuisse p̄uacū.
 Sc̄do q̄r p̄ ea q̄ corporalr̄ in illo. p̄ idiso s̄ instruit̄
 spūalr̄ de his q̄ p̄teinēt ad padisum celestē q̄ p̄pat
 nob̄is adit̄ p̄ rpm. Tho. se. se. q. I. iij. Et ne homo
 possit ad placitū suū illuc redire posita sunt ibi ī
 pedimenta. s. cherub. z gladi⁹ flāme⁹ atz. & satil̄ ad
 custodiendā vīlīgnī vite. Ben. iiij. Hocāt sic in
 telligit̄ fm. lrām. Loc̄ enī illi⁹ padisi vīd̄ esse in
 accessibil̄ p̄cipue. p̄p̄ vēhemētiā est̄ in loc̄ intīne
 dijs ex p̄piuq̄rate sol. z b̄ significat̄ p̄ flāmeū gladiū
 qui & satil̄ d̄. p̄p̄ p̄p̄riatē mot⁹ circularis hmōl
 estū causant̄. Et sit p̄ cherubin q̄r p̄ angelicū mē
 nisteriū creditib⁹ ec̄ aliq̄ ignea custodia. tho. ybi
 s. post Aug. Spūalr̄ aut̄ duplex reat̄ q̄ p̄ p̄ctū
 incurrit. designat̄. Prim⁹ ē amissiōis glie q̄ cōsi
 stit in vīsiōe dei. i. plena cognitōne. z iō collocat̄
 an padisum. cherub q̄ interpretat̄ plenitudo scie. q̄
 excludat ab ip̄a vīsiōe. **Sc̄ds reat̄** seu pena ē
 ignis gebēne. z iō ponit gladi⁹ flāmeus. Nam p̄
 gladiū vītrō diuīe iūsticie designat̄ q̄ vt d̄ & satil̄
 idest ex vīraq̄z parte incidens. quia animam et
 corp⁹ cruciabit̄ Designat̄ ēt ista tria p̄ q̄s ex pec
 catis redit ad deum. sc̄is per cherubin. idest per
 sciam z cognitōem dei p̄ ignē dilōnis. p̄ gladiū
 versatile. i. tolerat̄ie passioez fm mḡm i. ii. sent.

Alro quoq̄z prec̄i. §.VIII.

pue fuit inflcta trip̄le pena ex p̄re corpib⁹. Prima
 fuit terre sterilitas. cum dictū fuit. Maledicta
 terra in opere tuo. z exponit̄ multis modis vī
 delicit terra non gratis pascet te sicut fecisset in
 statu innocētē sed nec semper ex equo responde
 bit laboribus tuis. quia aliquando multum la
 borat z parum vel nihil recolligit. quod est in op̄e
 re. inquantum punit̄ homo ex terra non

Capitulū .II.

peccati fructū quē debetē fī laboreū suūm. Uel sic maledicta tra. i. qz peccasti, p̄t vrore q̄ tibi debuit ēē subiecta, iō t̄ maledicta erit tra subdita tibi et n̄ r̄ndēs ad desideriū tuū. Et qz peccasti p̄mulierē q̄ tibi debuit ēē in adiutoriū, ideo t̄ terra q̄ tibi ēē debuit in fuitiū erit maledicta. qz in tediū t̄ labore, vel p̄terea terra maledicta nō adam ad terrendū homines ne similia facientes si milr̄ maledictōe feriant. Scda pēa ē culture anxietas. Un̄ dī ei. In labore t̄ anxieta comedes et ea t̄. Gen. iiij. i. laborando victū q̄res. Et hec pena laboris ē cōmuniſ. Null⁹ cī et tra comedit nisi p̄cedente labore vel iuſ ſel in alio. Nam t̄ cō templariſ ſi nō laboreat i vita actiua. t̄ ex labore alio, de terra comedit. Ante aut p̄tem t̄ ſi opatus eſ, hō terrā nō fuiss, ad labore ſed ad ſolatiū t̄ delicias. fīn augustinū q̄ntū placuſſ.

Tertia pena ē angustie acerbitas. ibi ſpinas et tribulos geruſabit tibi. fīn Rabbanū. ſpine au tem p̄tem erat. ſi nō ve homi labore inferet. ſicut ſerpetes t̄ alia noſia q̄ an̄ homini erant innocia. fīn tho. ybi. s. poſt aug. Spūaliter ſpine ſut p̄uſtiones ſeu ſtimuli p̄tōp̄ q̄ ex carne pueniunt ve lucer terra. vel p̄uſtiones tortuosaſ qſtioniū t̄ tribulos cogitationū q̄ de nimia ſolicitudine p̄uſionis vice pueniunt fīn gloſſant.

Mulieri aut̄ in ſpeciali §.IX

tres pene et p̄te corporis ſunt et ſupbia iſſicte.

Prima ē labore in portando plem conceptam. Un̄ dictū ē ei Gen. iiij. Multiplicabo erumnas tuas t̄ cocept⁹ t̄. Multitudi ſeceptū inducit in pena mulieri nō ppter p̄creatois t̄ multiplicatiōne plis q̄ fuſſet ēt in ſtatiu innocentie. ſi ppter multiplicationē afflictionū q̄s mulier patif ex h̄ q̄ diu portat fetuſ vñt mulr̄ ferola citius ſenescit et moritur. **Scda pena** ē dolor in p̄tu. Un̄ dī in dolore paries. Omnis enī mulr̄ q̄ cōcipit i p̄tō d̄ neccitate parit cū dolore. Sola enī vgo maria ſine corruptiōe ſecepit, ſine labore portauit, ſine dolore pepit. qz eius concep⁹ nō fuſ ſīm legē nature a p̄mis pentib⁹ deriuata. Si aut̄ mulr̄ nō cōcipit neq̄ parit, patif ſterilitat, defectū qui p̄pon derat p̄dic̄ peniſ. Un̄ t̄ amb. **Pudor** est ſemis nuptiarū omnia nō h̄redib⁹ ſola ē hec ca nubedi. s. p̄ncipalis. idem. Lōuigh p̄mu t̄ gra nuptiarū part et ſemiarū. xxiij. q. y. pudor. **Tertia pena** iſſicte mulieri ē fuitus in obſeqndo. ibi. ſub viri p̄tate eris. qz intelligit et p̄te corporis. Nā et pte anime deo ſubiecta ſic t̄ vir. Hec et ſubiectio ē in triducta in pena nō ſolū q̄ſtū ad regimē, quia ēē an̄ p̄tem vir fuſſet caput mulier, t̄ gubernator ei⁹ ſi put mulr̄ ū p̄pria voluntatē nccib⁹ voluntati viri parere Iea q̄ an̄ p̄tem erat ſubiecto mulier ad vi rum ex reuerētia t̄ dilcone post p̄tem est et timore. t̄ ſic est ſubiectio q̄ ſuſlis ei iſſicte in penaz peccati. Hinc aug. Satis appetet quēadmodū ſemias viris ſubditas ēē t̄ pene famulas lex voſluerit ēē vrores. xxiij. q. v. hec imago. Ecce quo mala ex ſupbia. Un̄ dī adam exemplū meum ab adolescentia mea.

Capitulū. ii. de quatuor ſpēbus ſupbie,

D E ſpeciebus ſuperbie

dicit Gre. in. iij. li. mora. q̄ q̄tuor ſue ſpēs ſupbie q̄bo ois timor arrogantiū demōſtrat. s. cū bona a ſemeriſis b̄re existimāt aut ſibi datū ſupbie p̄ ſuis merit⁹ purat. aut certe cū iactat ſe h̄e q̄d nō h̄at. aut delpecris cereris ſingulariter videri appetit. Et ſebris p̄t exponi illis pſal. cere. Dñe nō ē exaltatū cor mei. s. affec̄ado excellētia inordinate ſupbie priam mēſurā. t̄ ſic bo na mihi collata mihi attribuēdo nō a deo recognoſcendo. q̄ ad p̄mā ſpēm Neq; elati ſunt oculi mei. oculi ſez estimacōis t̄ affec̄ōis nō ſunt ultra debitū in altū leuati. bona q̄ a deo agnoscō meritis meis aſcribēdo p̄ncipalē. q̄ ad ſedam ſpecies Neq; ambulaui in magnis. magnificādo in movel apd alios bona mea ſp̄nalia l̄cgalia ea poſſi dendo vel min⁹ b̄ndo. q̄ ad tertia ſpēm. Neq; in mirabilib⁹ ſup me. ſi abulaui estimatōe. mirabilia t̄ q̄ ſi ſingularia ſup me eriſtētia p̄ cereris in tuendo t̄ alios et h̄ despiciēdo. Jo aut̄ nō me ce altauſ aliq; iſtoꝝ modoꝝ. qz vt dī ſaluator marthē. xxiij. t̄ Lu. xviij. Qui ſe exaltat h̄uſiabit. Ec puer. An̄ ruina exaltabili ciuitas. Exaltare ē rē eximo in altū leuare. quod facit ſuperbia. vt patet ex eius ethimologia. Un̄ apte figuratur per ventū de quo dī Mar. vi. q̄ erat eis vent⁹ h̄rius ſez diſcipulis nauigatiōb⁹ in mari. Erat eis ventus contrarius vbi tria noratūr.

Pri⁹ ſpētas t̄ multiplicitas elatiōis ibi. erat ſcdo nocibilitas ſeu malignitas. ventus. t̄ ſeptiſ ſuſmodi infectionis. ibi. contrarius.

Tertio irremediabilitas ei⁹ malignarōis. ibi. eis Nā in mari b⁹ ſeclī nauigatiōbi ver⁹ ſupbie ſrat qz b̄ois opib⁹ iſſidat ut pereat. vt dī Aug. Est eni matia vētī ſīm Al. vapor terre⁹. frigid⁹ t̄ ſic ſic q̄elenat ſtute radib⁹ ſolarū. t̄ cleuat⁹ t̄ igroſſatus in aere ſpellit aerē ſaciēdo aliquārum rumorē q̄n̄ est magn⁹. ſic ſupbia ē q̄dā cogitatō ſubtiliſ q̄d ſtra cordis egredit ſicca humore ḡre. frigidā caritate qz caritas n̄ inflat. i. Lop. xiiij. q̄ cogitatō calore. i. inordinate amore excellētiae trahit ſinpi i altuz p̄femmatōem ſup ſe. t̄ rumorē ſaſ ſe magnificando. Hic ē ille vēt⁹ figurate q̄ veniēt a regiōe deſerti. p̄cutiēs domū in q̄tuor angulū vbi ſeptē ſi. l̄j iob cū tribi ſorozib⁹ qui uabat delecit ea. omnis oppmēs ita eriſtētēs. Job. i. qz vīc vēt⁹ ſupbie imiſſus a diabolō p̄ teptatōz q̄ deſtū dī. qz omni gra d̄relict⁹ p̄cutiēs domū mei ſeu ſcīe iuſti in q̄tuor āgul. i. v̄tutib⁹ cardinalib⁹ ſi ei assentia ſue refac̄. t̄ ſeptē dōa ſpūſſi cū tribi v̄tutib⁹ theoloſiſ ſigurat p̄ filios t̄ filias extiguit. vt nulla ibi vīt⁹ vel gra viua remaneat vbi ſupbia regt. Si gnāl aut̄ p̄dic̄ q̄tuor exaltatōes ſeu ſpēs ſupbie p̄ q̄tuor vētōs q̄ ſvidit daniel i mari magno pugnare. vt dī Dan. vii. ſ. orientalē. australē. occideſ.

Et ergo p̄t ſ. I. talem t̄ aſtonare. ma exaltatō ſeu ſpē ſupbie cū q̄ ſeordiato appetitu. p̄tē excellētiae boni bitū naſaleſ ſt i genū. in telleci. mēoriā. fortitudineſ corporis. pulcritudineſ vel bonū r̄gale ut diuinitas. gloriā. honorē. potē.

*Me de māſonja
venit.*

Titulus III

tiam. vel spūate vt grām. sciam. sapiam. p̄dicatō
 nē. p̄phetia & hmōi. sibi attribuit q̄i a se brēt non
 a deo. Ubi nota q̄ supbia cōsistit nō solū i cogi
 tationes; et in affectōe. supb̄ ei nō credit̄. s. q̄ n̄
 sit aliquid bonū in se v̄l alio qd̄ n̄ sit a deo. s. de bo
 no qd̄ h̄z seipm̄ ita magnificat ac si ab alio nō ha
 beret h̄z a se. Pro c̄ declaratōe sciēdū fm. b̄tho.
 sc. se. q. l̄ij. & in. h̄. senē. dist. xl̄ij. q̄ estimatio rōis
 de aliq̄ bono p̄t corrūpi dupl̄r. vno mō in vniū/
 sali. Et sic corrūpiſ estimatio rōnis. s. in vniuer
 sali qn̄ q̄s estimat vniuersal̄r bonū qd̄ h̄z nō h̄c
 a deo s. a seip̄o. & h̄z p̄tinet ad infidelitatē cū recta
 fides h̄eat q̄ d̄s ē actor oīm bonoꝝ. Sc̄do cor
 rūpit estimatio rōnis in p̄ticulari. p̄t aliquaz
 passiōz fm q̄ errat q̄ organ̄ malū vt d̄r p̄rouer
 uij sicut ibi ḡf. si aliq̄ sentiret in vniuersali for
 nicatōe nō eē p̄tēt infidel̄. nō āt infidel̄ cen
 sel fornicator q̄ fornicatiōe elegit tāq̄ bonū. p̄t
 occupie passionē. Ita a sili si q̄s eccl̄imaret vniu
 salr & absolute dei n̄ eē oīm creatorē l̄ homi graz
 p̄ meritis dare. es; heresis vel infidelitat̄ p̄tē
 S; q̄ aliq̄ p̄t inordinatū amorē. p̄rie excellē
 tie. ita de bonis suis gl̄ic ac si ea a seip̄o h̄ret. p̄
 tinet ad supbiā non ad infidelitatē. **T**usta sp̄s
 p̄ma supbie p̄t figurari p̄ ventū orītale q̄ siē ab
 oriente orīt nob̄ lut. ita a deo orīt nob̄ oē bonus
 ḡe & naſe. de q̄ supbo se exaltat sibi attribuendo
 de h̄z p̄t illō intelligi. onager assuer̄ in solitudinē
 attracit vētū amoris sui. Hec v̄l d̄s fuisse exaltatō
 supbie luciferi. sc̄z appetēdo & estimādo. p̄pria v̄tu
 te sine deo p̄grām opante ad gl̄am puenire vt di
 ctū est. s. Et de h̄z v̄sa. xiiij. d̄r. Quō cecidisti de ce
 lo lucifer q̄ mane orebar̄. corrūsti in trā. q̄ v̄l ne
 rabas ḡetes. q̄ dicebas i corde tuo. Ascēdā i celū
 sup astra dei exaltabo solū meū. sedebo in mōte
 testam̄. i laterib⁹ aq̄lonis. Ascēdā i altitudinēs
 nubiu. silis ero altissimo. Verūt ad infernū de
 traber̄ in p̄fundū lac̄. Et q̄si cām subdit̄. detra
 era ē ad inferos supbia tua. qua scilicet v̄lus ē in
 sermōc p̄dicto. Ubi nota q̄ dicta p̄ prophetia fm
 Nicolau de lyra & alios. habz duplēcē in telle
 crum litteralē. Exponitur enī & de Nabuchodo
 sor cui⁹ regū emicuit ut lucifer sup alia regna.
 et mane ortum dicit̄ quia fuit p̄ma monarchia
 mundi sc̄z assiriorꝝ. qui & gentes multas vulne
 rauit & debilitauit. subiugans impio suo & sub
 misit sibi populn̄ dei. sc̄z populn̄ iudeoꝝ. quod
 notā in sequētibus. Nam ascendit in celuz. id
 est in populu dei celestē. sup astra. i sup sanctos
 viros. sedebo in mōte. id est in templo dei quod
 erat in monte. in lateribus. i. cū magno extermi
 nio. sup altitudinē nubiu. i sup p̄pbas dñando
 eis & captiuādo. silis ero altissimo n̄ recogscēdo
 hoc a deo s. p̄rie v̄tū ascribēdo. s. q̄ a deo n̄ re
 cognouit s. supbiuit. ad infernū dduce⁹. & ad ni
 bilū redactū ē regnū ei⁹ in balthasar filio vel ne
 potē suo. **S** exponit̄ ad lsam & cōmuni⁹ d̄ an
 gelo p̄mo. Et ibi notātur p̄la exp̄linētia ḡuitatez
 p̄tē illi⁹. Et p̄mo h̄z oñd̄ exalte dignitate cuž
 d̄r lucifer q̄ luces ferēs p̄ excellentiā. Fuit enī sup
 mus in eoēs angelos creatos. fm illō Greg. de
 pe. di. ij. l. fi. Et iō maḡingrat⁹ & rep̄hēsibilis. q̄

p̄la h̄oā ceter̄ recepat naſe & ḡe. Aliq̄ tñ dicit̄ n̄
 fuisse supmū simpl̄r. s. fm. qd̄. i. i aliq̄ ordine p̄nci
 patuū vel angelox. l'archangelox. Sc̄do oñd̄
 ḡuitas q̄ ad origis prioritatē cū d̄r. q̄ mane ore
 baris. i. in p̄ncipio an oēm creaturā ita. s. q̄ nlla
 an cū s. p̄les post eu. fm narratiōe l̄re geneſ sūt
 create. Qui potuit videre se nūbil̄ creasse. sed de⁹
 totū fecisse. **T**ertio ex criminis originalitate cū
 dic̄l corrūsti in trā. Auertit enī se a diuina p̄tē
 plātōe & cōuerte se ad sui p̄sideratōem. & sic coz
 ruit. **P**rimū enī oīm p̄ctōy in mūdo fuit suū. **N**
Quarto ex p̄cti societate. ibi. q̄ v̄l nerabas ḡetes
 i. sp̄s q̄a secū trahebat suo exēplo p̄nciole su
 p̄bie. q̄ v̄l peccat & tāto p̄les inficit suo exē
 plo inq̄. **Q**uito ex p̄cti firmitate. ibi. q̄ dicebas
 in cordō tuo. Non enī fuit qd̄ē mot⁹ a nāfāl alio
 p̄usalus p̄moꝝ p̄ntū. s. cū malicia et assiduitate
 ex se p̄curat⁹. **S**exto ex supbie immēsitate. ibi.
 ascēdā in celū nō emp̄yrrei. q̄ ibi erat v̄bi crea
 tus fuerat. s. in celū sanctissime trinitat̄. vt sc̄lz
 sc̄l ip̄e est gl̄iosus ex se. ita ip̄e ascēderet & p̄cēiret
 ad gl̄iam quā nō nōd̄ adept⁹ fuerat p̄ppriā vir
 tute sine adiutorio ḡe. **E**zeptio ex p̄ncipiat̄ sin
 gularitate. ibi. sup astra dei exaltabo solū meū
 idest sup angelos ceteros vt mihi p̄uiāt. Octā
 uo ex sapie sublimitate quā appetit̄. ibi. sedebo
 in mōte testamēti. appetit̄. fm Berū. esse similes
 dei filio quē vidit incarnandū. & q̄ datur⁹ erat i
 mōte sion legē testamēti noui. Appetebat ḡz t̄ ipse
 cē legislator. **N**ono ex malicie nocibilitate ibi. i
 laterib⁹ aq̄lonis. vñ p̄cedit vētū frigid⁹ & afflū
 ctu⁹. i. suggestā & slab̄o in p̄mis p̄ntib⁹ vētū sup
 bie vñ frigidifiant amore dei. qd̄ fecit ex inuidia
 sua. **D**ecimo i cognitiōis naturalitatē. ibi. ascē
 dam sup altitudinē nubiu. i. sup subtilē cognitō
 nē. p̄pharuz. i. oia erūt mībi p̄uia sine dei adiuto
 rio. **U**ltimo in dei eq̄litate. ibi. silis ero altissi
 mo. q̄rēdo adorari vt deus. qd̄ freqn̄t fac̄ q̄rēdo
 adorari p̄ deo. sicut ap̄d ḡtēles adorantes in sta
 tuis demōes. & cuž xpo dirit Math. uij. hecoia
 tibi dabo si cadens adoraueris me. dicitur autē
 tunc dixisse hoc. quia ex supbia sua quā tunc in
 currat om̄ia mala fac̄ in contēptū dei. Et p̄ hac
 supbiā iniuriaf h̄o deo in seip̄o. q̄ fac̄ se totalem
 cām. boni q̄ h̄z a deo. **L**ōtra quē apl̄s. i. ad Lox
 uij. Quid hēs qd̄ n̄ accepisti ab alio saltē a deo a
 quo bona cūcta p̄cedūt imēdiatē l̄mēdiatē. Ja
 cobī. i. Oīne datū optim⁹ & oē donū p̄fectū delur
 sumē descendēs. Et. i. palipo. xix. Tua sunt oia
 et q̄ demātua accepim⁹ dedim⁹ tibi. Et subdit̄
 apost. Si aut̄ accepisti qd̄ gloriās. s. in teip̄o vel
 ap̄d alios q̄i nō accepis. s. ab alio sed a teip̄o ba
 beas qd̄ p̄tinet ad ingētitudinē. Und̄ gregoriūs
 Actoris sui grām negare quincit̄. qui libi tri
 buit bonū quod opatur. Et inde ex sua ingrati
 tudine meretur amittere. quia fm Augusti. Qd̄
 deus dederat gratia abstulit in gratia. sicut nar
 ratur in libro de septē donis de qdaz magno do
 ctore legētē solēnit̄ ep̄stolas Pauli. et cū qua
 dam die laudaretur a quodam q̄ista bene legerz
 dixit ex superbia q̄ melius intelligebat q̄ ipse
 apostolus. propter quaz superbiā imēdiatē est

Ne vnde dux̄t h̄a
 fer.

Capitulū .II.

oblit⁹ penit⁹ oīm vt n̄ ec vnā l̄am sciret p̄gscere.

Secūda sp̄s eraltatōis .S. II

superbie est cū q̄s bonū qd̄ habz a deo meritorie sibi ascribit credendo aliquā excellentiaz in nata vel grā vel fortuna. i. in t̄p̄ib⁹ suis meritis ⁊ virute h̄c p̄ncipal⁹ quā nō penisi ⁊ dei grām obtinere. Lū ḡ supbus inordinate appetat excellētiaz ultra sibi p̄firā a deo. qz ad maiore excellentiam pertinet alic⁹ qd̄ bonū qd̄ bz a se h̄eat nō ab alio. v̄l si ab alio h̄eat maior excellētie ē q̄ meritis suis illud acq̄sierit q̄z et grā suū sufficiēti merito. iō su perbo estimat h̄c bona a se vel meritis suis a deo fīm tho. Sz merita nra sunt insufficiētia ad ea q̄ p̄ meritis redēunt. Et ip̄oz meritorz n̄ sola causa nos sum⁹. h̄c p̄ncipal⁹ cā est grā q̄ ē tm̄ a deo. vñ apl̄s. Nō et opib⁹ iusticie q̄ fecim⁹ nos. sed fm̄ su am miā saluos nos fec̄. in q̄ ad L̄icū. Non ex opib⁹ in q̄ p̄teritis q̄ nullā erat. qz vt d̄r. Lūz nō dū nati cēnt aut aliqd boni vel mali egisset dixit d̄e. Jacob d̄ileri. et au odio habui. nō tñ imparatiendo maliciā odisse d̄r. Esau. sed nō dādo grāz sic iacob. nec ex opib⁹ p̄tib⁹ a nob fac̄. qz nō sūc p̄digne passiones b⁹ t̄pis q̄. s. sunt in tribulatio nibz ⁊ opib⁹ bonis in q̄b⁹ h̄o patif laborē ad futurā gloriā. Ro. viij. Neq̄ ex futur⁹ qz si dūs p̄uide rit aliquē bonū futurū ⁊ bñ vñz grā ido sibi dedit qz tūc t̄pale vt est opatio h̄uana cēt cā eterni sz p̄destinatōis q̄ est ab eterno. ⁊ qd̄ ait apl̄s ad Eph. i. Elegit nos an̄ 2stitutōes mōi vt sim⁹ sc̄i et imaculati nō qz eram⁹ futuri sz vt sim⁹ p̄ eius electōem. Sc̄im ḡ sua miā saluos nos fec̄ p̄n/ capaliter n̄ ex meritis n̄li secūdario. Sz in nata libo q̄z cū d̄s sit actoz p̄m⁹ oīm actionū ⁊ motor omnū motionū. nec intelligerene velle nec sentire. nec vivere nec opari possum⁹ sine ei⁹ iſluxu. Et in libro de cau⁹ d̄r. p̄ois prima cā pl⁹ influit in causatū sc̄de causē q̄z ip̄a cā sc̄da. Un̄ ysa. xvii. Omia opa nra opatris es in nob̄ dñe. Et apl̄s. ij ad Cori. iiij. Nō sum⁹ sufficiētes cogitare a nob̄ aliqd q̄i ex nob̄. s. p̄ncipali v̄ture nra Quāuis enī d̄s p̄ter bōa q̄s facit multiplicet ei sp̄nalia. cō seruet naturalia. augmētet t̄palia. nō tñ d̄s esti. mare q̄d̄ b̄ faciat q̄i ex debito tāq̄ sua opa sine cā p̄ncipal⁹ bm̄oi 2cessiōis sz sua libalitas. Multos ēt videm⁹ maḡ idustrios ⁊ laboriosos ⁊ sanctius viuētes. ⁊ tñ nō s̄ ita abūdātes in t̄paliib⁹. Figural ista sp̄s supbie p̄ ventū australē q̄ est calidus ⁊ venit a regiōe multū calida. qz de meritis sc̄z erimie bonitat⁹ nimis 2fudit. de q̄vento dicit Daniel. viij. Hui⁹ supbie vento fuit p̄cussus Na buchodonosor qñ dixit in palacio suo cōsistēs Nōne hec babilon maḡ quā ego edificauī et ampliaui in robore meo r̄c. idest v̄ture meā. ⁊ sicut supbie attribuit v̄tci sue nō dei libalitati domini illib⁹. sz punit⁹ c̄immediate sc̄e fuerat sibi pri⁹ p̄ annū in v̄siōe sub fiḡa altissimi alboris demōstratū. Naz in bestiā mutat⁹ est q̄ tñ mutatio fm̄ epyphaniū fuit fm̄ fantasiam ip̄o ⁊ alioz aspici entū nō fm̄ nature sp̄em vel subiaz. iō aug. xvij. q. liij. miror. vbi dicit Si de p̄tate p̄sumit nabu chodosor. regē int̄cēde q̄ causa supbie ex boie mu-

tatus ē in bouē. Et vt d̄r in historijs scolasit⁹ yl debatur ex p̄e capitis vñq̄ ad mediū corporis bōa ex residuo sc̄e leo. qz sc̄z tyrāni i p̄ncipio dominij sunt lasciu⁹ ⁊ ceruicoli. ⁊ postea fūnt rapaces vt leo pp̄los deuorātes. siccq̄ amisit regnū p̄ septēt̄a i. ānos quib⁹ sapientēs cū filio ei⁹ regebant. ⁊ ip̄e cū feris in desertū bitabat deo sic disponēre. vt n̄ ledereſ a feris. Et v̄ diē m̄gr in historijs se p̄e anni mutati sunt in. viij. m̄c̄les q̄b⁹ passus est istā alienatōem mētis. ⁊ in capite. xl. diez reuer tebat ad sensuz p̄p̄iū ⁊ flebat petū suū p̄alios. xl. dico. ⁊ exinde reuer tebat ad istā alienatōem. viij. tamē annis stetit sine v̄lu regni. Vide historiam que pulcra ē. Dan. iiiij. Sic ⁊ ph̄eta sc̄us qui fuit missus a deo de iudea i samariā. vt h̄r. iii. Re. xij ad rep̄bendendū b̄ieroboā deyolatria. ⁊ fuit si bi p̄ceptu ne ibi māducaret l̄b̄eret. postq̄ hoc fecit sc̄z rep̄bendēdo b̄ieroboā regez nō timendo minas ei⁹. ac ēt brachū regi ip̄o a refactū lana uit ⁊ mūera ei⁹ 2tēp̄s. vt diē gre. in mora. qdaz occulta supbia mētē ei⁹ app̄hendit meritis suis il la maḡ opa ei⁹ ascribēs i mētis obscuritatē in ci dat tantā vt iūrat⁹ ab alio. p̄pha. s. falso ad cōe/ dendū sc̄cū ex p̄e dei i mādarum dei assensit cre dens a deo illi fuisse p̄ceptū. sed ab eo rep̄hensus in via. postea strangulat⁹ ē a leone. ⁊ sed ⁊ paulo ap̄lo datus fuit stimul⁹ carnis sue siue tēptatio carnalis fm̄ Greg. in moralib⁹. siue infirmitas corporalis fm̄ Augustinū. ne incideret in hanc su p̄biam vt meritis suis ascriberet illas magnificas dei reuelationes. put ip̄semēt fateretur dicens. Ne magnitudo reuelationū extollat mc. dat⁹ ē m̄bi stimulus carnis ⁊.

Tertia sp̄s eraltatōis .S. III

supbie ē cū sc̄e iactat habere apud alios loquido vel apud se existimando h̄e quod non habet. vt cum quis reputat se habere acutum intellectū. vel magnā memorī vel magnā industriā i agen dis. vel peritiam in arte. vel prudentiam in regimine. v̄l pulcritudinē in persona. vel scientiam s̄i mente. vel perfectionē in vita spirituali. et de hoc in se gloriat⁹ cum tamē reuera ista non habeat. vel non tantū sicut estimat. Unde ysa. xvi. dicitur Alūdiūmū supbia moab. supbus est enī valde supbia ⁊ arrogantia ei⁹ plusq̄ virt⁹ ei⁹ Hieronim⁹. Nos pulices ⁊ vermiculi nostram debemus sciētiam in sciētia profiteri. et ex hoc perfectus est homo. Unde Prouerbior⁹ pentil. d̄r Vir cui locutus est de⁹ per intimā cognitionem et grām. stultissimus sum virorū. sapientia non est mētuz. Seneca. Scio me aliqd proscisse. qz hoc scio quod nescio. Et si de scientia sua debet quis humilia sentire. parua; ⁊ quasi nullam reputando cum quasi nil perfecte ⁊ complete sciāt etiam natura vñiū musce. multo magis de gratia ⁊ virtutibus debet quis de se infima estimare. Nam de scientia vel sapientia. sua potest ali⁹ quam certitudinē habere. sed de gratia ⁊ virtutib⁹ infusis nullam. Et ideo apl̄s postq̄ direrat. Nihil mihi consci⁹ sum. i. ad Corint. iiij. subdit. sed nō in hoc iūstificat⁹ sum. Periculosa est

Titulus III

talis sup̄ba existimatō et vanā confidētiā inducit
 de bonitate sua. Unū postea de facili ruit. Hac vi
 detur sibi pulsar. petr⁹ apl⁹ qn̄ xp̄ sibi dicēte de
 scādalo sui et alioꝝ et postea de sua negotiōc trina
 ipse estimās se habere illā cōstātiam pfectā. s. pro
 eo tolerandi mortē quā nondū hēbat. dixit. Etiaꝝ
 si oportuerit me mori tecū te nō negabo. Lu. xxij.
 sup̄ quo verbo ambro. ait. Nec iō dicta sunt ut sci
 am⁹ neminē se iactare debere. Nā si petr⁹ lapsus
 est qui dixerat. Et si ali⁹ scandalizati fuerint in te.
 sed nō ego. quis ali⁹ de se iure psumat. deniq⁹ da
 uid qui dicerat. Ego dixi in abūdantia mea. s. de
 uotioꝝ et feruoris non mouebor in eternū ea sibi
 iactantiā obfuisse testaꝝ dicit. Auertisti facie tuā
 a me et fact⁹ suz perturbat⁹. hec ille. vi. q. i. imitare.
 Taliſ de se sup̄ba existimatio exēcat intellectū
 vt nec se nec agēda nec deū deū bñ 2gnoscat. Unū
 figuraꝝ p̄ albuginē oculi q̄ impedit visum. Unde
 Greg. in pastoali pupilla nanq⁹ oculi nigra viſ
 det albuginē tolcras nibil vider. q̄ videlicet senſ
 sus hūane cogitatōis si stultum se pctōremq⁹ in
 telligit cognitiōem intime claritatis app̄hendit
 si aut̄ candore sapientie seu iusticie apprehēdit
 existimat a luce se sup̄ne cognitiōis excludit. et eo
 claritatēm veri lumis non app̄hendit q̄ se ap̄ se
 p̄arrogantia exaltat. dist. xlit. Hinc etenī mira
 biliter hoies penē om̄s decipiunt. de se existimā
 res maiora q̄ hēant. Hac sup̄bia s̄ occulta vīd
 fuisse duc⁹ Josias optim⁹ rer iuda qn̄ bellū mo
 uit sine cā p̄tra regem egypti. vt dīc Jo. cassian⁹ i
 tractatu de vīcijs. sed in punitionē in bello occi
 sus ē. vt hētūr. iij Reg. sed ista est differentia in
 electos et repbos. q̄ si electi aliq̄ sup̄biunt cito
 redēnt ad humilitatē. sed reprobri nūnq⁹. Unū io.
 xv dicit. Lunc̄tis dieb⁹ suis sup̄bit impi⁹ Ubi
 greg. in ch. mora. inquit. solent etiā electi in qui
 bsdā suis cogitatōib⁹ et actibus sup̄bire. s̄ quia
 electi sunt cū crīs dleb⁹ sup̄bire nō possunt. quia
 priusq⁹ vitā finiāt ab elatōne ad hūilitatē corda
 cōmutant. Impi⁹ cū lunc̄tis dieb⁹ sup̄bit. q̄ sic
 vitā terminat vt tamē ab elatōne nō recedat. Lir
 cumspic̄t q̄ tempal⁹ floret in vita. carnis fidu
 ciā ponit. eamq⁹ diu pmanere estimat quā ad
 p̄sens tenet. solidatur in elatōne anim⁹ in despe
 c̄tu adducit oīs. p̄p̄ quis q̄ repētina mors surri
 piat nūnq⁹ considerat. Et subdit Job. Et numer⁹
 annoꝝ incert⁹ est tyramidis eius. Ubi gregor⁹
 Tyrann⁹ proprieꝝ dī qui in cōmuni re publica n̄
 iure p̄ncipiat. bñ ergo sup̄biam tyranidē vo
 cat. q̄ qd̄ nō nūnq⁹ alius in republica ab hoc p̄
 acceptā dignitatis potestiam ali⁹ in puincia. ali
 us in ciuitate. alius in domo ppria. ali⁹ platen
 tem nequiciā hoc exercet ap̄ se in sua cogitatiōe
 Nec inquietur deus q̄ntū quisq⁹ valeat facere. s̄
 quantū velit sed cū sit incert⁹ termin⁹ vite eius.
 cur extollitur q̄si de certo. q̄i dicat. de b̄ debaret
 eū humiliare incertitudo vite. Ad hāc spēm sup̄
 bie p̄tinet excusare suos defect⁹ q̄ et b̄ fm̄ Ibo.
 vbi sup̄ homo sibi arrogat̄t innoctiam quaz nō
 habet. ad quā sup̄biam eriam multū cōmuniter
 homines labiuntur vt merito possit dici illud. Nie
 remie vij. Nullus ē qui agat penitētiā. vt pec

cato suo dicens qd̄ feci. oēs enī se excusant. s̄ ve
 dīc Aug. Si te excusas deꝝ accusat. si te accusas
 deus excusat. i. parcit. Unū et p̄mi p̄ntes requisiti
 de trāsgressionē q̄ non se accusauerūt. sed excus
 auerūt. vir torq̄ndo i sociā vel i deū q̄ d̄siderat s̄i
 bi talē sociatē. et ml̄r in p̄spētē q̄ decepat. ideo
 subito de padiso expulsi s̄i. Unū et gratian⁹ dic q̄
 spes sup̄bie ē velle videri iustū q̄ pctōr est. atq̄ hy
 pocrita p̄uincil q̄ ad imitationē p̄moꝝ pentū ter
 giuersatiōe vboꝝ pct̄r sua leuigare p̄cedunt. Ul̄
 siē cayn pct̄m reticēdo penit⁹ sup̄primere q̄runt.
 vbi sup̄bia regnat. hūilitas locū nō b̄ sine q̄ nō
 p̄tē sal⁹. de pe. di. i. h. taciturnitas. c. q̄ demuz
 circa si. Ad b̄ ac. s. ad excusandos suos defectus
 inducūtur multi ex b̄. s. q̄ considerant defectus
 alioꝝ. et sic maiores reputātes. suos p̄uipēdunt
 Signat aut̄ hec sup̄bia p̄ ventū occidentale. In
 occidente enī occidit lux. sic bō sup̄bit de bonis
 que non habz.

Quarta spēs super. §. III.

bie est q̄ q̄s estimās se meliorē v̄l sapientiōre ceteri
 alios despiciat et p̄cenit affectas alijs dñari. de b̄
 p̄t̄ intelligi illō Job. xi. Vir van⁹ erigit i sup̄bia
 et q̄i pullū onagri liberz se natū estimat. Clereva
 nus ē tal. q̄ leuis et nullo p̄dere timor firmat⁹
 erigit. s. sup̄ alios q̄res dñari et leges imponere.
 filis ē onagro. i. alino siluestri q̄ p̄ siluā suaz p̄a
 uaz volupratū discurret nullis onerib⁹ v̄l vīn
 culis mādat oꝝ reputat se subditū s̄i libez ad no
 cendū cuicq⁹ despiciendū et p̄uinciendū Talſu
 ir phariseus ille q̄ ascendēs cu publicano ad ado
 rendū in tēplū dicebat stās. s. rigid⁹ i sup̄bia. b̄s
 grās ago tibi. q̄ n̄ suz s̄i cētū boim adulteri. ras
 pt̄ores. iūsti vel ēt hic publican⁹. ie uno bis in
 sabbato. decimas do oīm q̄ possideo Luce. xvii.
 Et sicut sup̄bia se exaltādo et p̄im publicanum
 despiciēdo fuit repbat⁹ Qui at phariseus exemplo
 p̄xio p̄uinciat. qd̄ accidit freqnē ex sup̄bia. sibi et
 alijs plura mala fa. s̄i Amb. P̄rio qdē audiē
 tem reddit peiorē. q̄ si sit pctōr fit letior crīmis
 inuēto collega. Si sit iub⁹ extollit p̄ alioꝝ crīmia
 induc⁹ de se maḡ putare. S̄edo tal cōmunita
 tem ecclē ledit. Non enī oēs audiētes vituperat̄
 solū eū q̄ peccauit. s̄i ritui xpiano p̄t̄uelias inne
 ctūt. Tero dei gl̄iam blasphemare fa. S̄ic ei
 nob recta agētib⁹ nomē dei glificatur. si nob pec
 cantib⁹ blasphemat⁹ Quarto eū q̄ audiuīt obp̄
 bia. p̄fundit imprudētiorē et adūlariū faciēs.
 Quito statuit se pene obnoxii reb⁹ plar. q̄ sibi
 nō p̄ueniūt. p̄t̄net ḡad sup̄bia se alijs p̄ponere et
 alios despiciere. Unū et Amb. in libro de offi. inqt̄
 Si q̄s vō nō obediāt ep̄o sese extollere atq̄ exal
 tare d̄siderās q̄res et obūbrae merita ep̄i simu
 lata affectōe doctrine aut hūilitatis aut misēdie
 ie a vero deuinat sup̄bus q̄ vitat̄ ea regla est vt
 nibil faciat q̄s p̄mendādi sui grā q̄ minor alijs fi
 at. ne si qd̄ boni opis bñs id ad deformationem
 alterius et vitupatōem exerceas. xi. q. iij. si quis
 Exemplū ponit Bre. in dyalogo Tales sup̄bī
 nullū timet. similes diabolo. de quo dī Job. cli
 factus est vt nullū timeret. Om̄ne sublime vider

Capitulū .II.

De hac etiā Sre. xxvij. moralū. circa finē sic ait
 Quasi tyrann⁹ qdam obfessam ciuitatē incipit
 cū mente superbia irrumpit. Et q̄ dicitur queq; ceperit eo in dominio durior erurgit. q; q̄ aplo
 res virtutes sine hūilitate agūtur eo latius ista
 dñant. Quis quis ḥo eius in se tyranidē captiuā
 mente suscepit hoc p̄mū dñm pati⁹ q̄ clauso cor
 dis oculo iudicij equitatē pdit. Nam cū cta q̄ ab
 alijs bñ gerunt duplacent. t̄ sola ei q̄ ipse vel pra
 ue egerit placent. Semper alienā opa despicit. s̄
 miratur qd̄ facit. q; quiq; d̄ egerit egisse se singu
 lariter credit. t̄ cum se in cūcīs trascendere ce
 teros estimat p̄lata cogitationū spacia secuz de
 ambulās laudes suas tacit⁹ clamat. Nonunqm̄
 ad tantā elatōem mens ducit vt in eo qd̄ tumet
 etiā p̄ ostentationē locutōis effrenē. Nec ille.
 sicut fec̄ p̄barise ille r̄t̄. Sz mirabilr̄ eos d̄s h̄st̄
 liat. Un̄ d̄. Ecc. x. Gedēs ducū supborz euertit
 et sedere fecit mites p̄ eis. Un̄ legis de qd̄a tyra
 no superbo. q̄ cum audissz pluries dec̄tari in
 ecēia illud Dispersit supbos mēte cordis sui. De
 posuit potētes d̄ sede. t̄ exaltauit hūiles. Uocat
 clericos t̄ mādauit eis vt deberēt radere d̄ libr̄
 suis illos v̄sus q̄ falsi erat dicens de scde sui do
 minj a nullo posse deponi. cui cū ecōtra diceret
 nō acquiescebat. Sz siebūiliatus fuit. Accidit vt
 quadā die irer ad balneandū se cum magna co
 mitiua. cunq; dimissis vestib⁹ sol⁹ fuisset balneū
 ingressus inde ad modicuz angel⁹ dñi appuit in
 effigie illius dñi quasi extiens de balneis nudus.
 Lung⁹ oēs estimarēt illū dñm eē suū reinduz
 associantes oēs cū eo redeūt ad ciuitatē t̄ ad do
 mū. vero domino remanēte in balneis trāfacta
 q̄ aliq̄ morula extiens de balneis nudus nēminē
 inuenit. nec ēt suos pānos sz q̄sdam miserios et
 consicissos. cunq; alios n̄ bret in pmptu illos in
 ductus furore replet⁹ t̄ familiā sua. q̄ eam dimi
 serant. reuertiſ ad ciuitatē t̄ incipit interrogare ia
 nitores de familia sua nominādo nū c vnuz nū c
 alii q̄rēdo quō eū fuerat ausi ita dimittere so
 lum. Illi ḥo qui viderat angelū in forma eius re
 uersum domū cū comitua quē dominū crede
 bant videntes hūc male inducū reputat eū vnu
 fatuū qui faceret se dñm ex fatuitate. t̄ sic deri
 dendo loqban̄ cum eo. siēfit cū fatuis. Turbat
 iste mag⁹ t̄ mira vadit ad palaciū t̄ multi cū eo
 deridendo. Lung⁹ ab aliqbus mātūriobi dice
 retur q̄ dñs ciuitas erat in palacio t̄ q̄ ipē erra
 bat. t̄ iō nō diceret talia. ille attonitus t̄ pre ad
 miratōe q̄i alienat⁹ dicit. Quid est qd̄ dicitis. nō
 cognoscitis me dñz vest⁹ q̄ egressus paulo ante
 de ciuitate iui ad balnea. quō ergo dicitis dñm
 esse i palacio. quis est iste dñs aliis q̄ ego. Fūt
 hec nota angelo q̄ dñs putabat. Qui ad sui būi
 liationē maiore fecit eum vocari vt sic loquēdo
 corā alijs irredeat. Et ille dñs male induc⁹ vldes
 angelū ab omib⁹ haberi vt dñm. t̄ se contēni. di
 cit quō ipse ē dñs ciuitatis. t̄ quō dimissus fue
 rat in balneis. nec ēt suas vestes inuenierat. t̄ qd̄
 miratur quō ipse teneat dominuiz ciuitatis qd̄
 suū erat. omnesq; in risum querebat. Demum
 angelus vocavit cū solū in camera. t̄ reduxit sū

b̄ ad mentē supbiaz suam q̄ v̄sus pluries fuit in
 verb dices se d̄ sede nō posse deponi. t̄ idco illos
 versus debere abradi. ondēns sibi manifeste per
 expientiā quo in breui impeccibiliter fuit sede
 nō solū priuatus. sed fatus a cūcīs reputatus
 t̄ iō disceret hūiliari t̄n supbire. Qui recogscēs
 pctm suū indutus ab angelo vestib⁹ suis. ipo dis
 parēte gressus de camera receptus ē a suis vt do
 minus narrans gesti p̄ angelum.

Dicitur autem ventus §.V

contrarius qntū ad scdām p̄tē q̄ nociv⁹ ē. Siē
 enī a vento matiali mlta nocumēta p̄cedunt. ita
 a vento supbie mlta nocumēta spūalia. Siē enī
 vent⁹ vt p̄z ad sensū ē aer⁹ obscurati⁹ seu spissa
 ti⁹ p̄citati⁹ t̄ turbati⁹. ita supbia intelligēti⁹
 obscurat. puer. xi. Ubi fuerit supbia t̄ ptumelia
 cor ad malū incitat. Un̄ t̄ gre. Obstaculū verita
 ti ē supbia t̄ hoīm pacē perturbat. Ezech. i. Vene
 turbini veniebat ab aqalone. i. supbia perturbans
 venit t̄ ora est a demōe. Scđo vent⁹ est i mari
 tēpestatis generati⁹. t̄ hoc q̄r vndaz eleuati⁹
 et p̄ seque maris inflati⁹ t̄ in pres z̄rias extē
 siuus. vn̄ t̄ nauigantiū submersiuus. Sic super
 bia in mūdo bella t̄ ritas cōcitat. dū quisq; vult
 esse maior t̄ alteri dñari. vndas i. affectiōes bu
 manas eleuat et rollēdo ser iactādo. mare cordis
 inflat t̄ in pres z̄rias sepat. donec nauigāres in
 naui supbie submerget. Math. xviij. Nauicula
 in medio mari auctabā fluctib⁹. s. a vēto. puerb.
 xiiij. Inter supbos sp̄ sunt iūrgia. Tertio vent⁹
 est in tra mōtiū p̄cessu⁹. domoz submersiuus t̄
 arboz eradicatiuus. q̄ sc̄ supbia ēt viros spūaz
 les spiritu eminēti⁹ cēptādo pulsat t̄ subuertit
 assentiēdo. iij. Re. xix. Spū grādis t̄ forz. i. vē
 tis subuertit mōtes nō in spū dñs domus dñs
 ruit t̄ collegia diuidēdo Math. viij. Flauert vē
 ti t̄ irruerit in domū illam t̄ cecidit. puer. xv. Do
 mos supborz demolit dñ s. arborez. i. homines
 fructuosos t̄ gratijs multis dotatos aliqui era
 dicat destruendo vt saulē Sap. iiiij. A nimietate
 ventoz eradicabunt. s. arborez. Confringentur
 enī rami in cōsumati t̄ fruct⁹ illorū inutiles. Ec
 clesiasti. xxi. Substātia supbi eradicabit. Quar
 to vent⁹ ē spume in aq̄ generati⁹. vesice inflati⁹
 uus t̄ extēsi⁹. paleaz t̄ puluez eleuati⁹. q̄ sup
 bia quē adūtare nō dēc̄cēt in spumā vanitas
 si p̄t adducit. t̄ p̄ vanā glā inflādo t̄ elevādo s̄b
 mergit. Sap. v. Spes ip̄q̄ q̄i lanugo q̄ a vento
 tollit. t̄ tanq; spuma ḡciliis q̄ a pcella dispargit.
 Apl's. q. ad Loi. xij. Limeo ei ne forte cū yenero
 nō q̄les vos volo iūeniā vos. t̄ ego iūeniar a vo
 bis q̄lē nō vult. ne forte p̄tentōes t̄ emulatiōes
 ne inflatiōes t̄ sedatiōes r̄t̄. sint inf̄ vos. Deuso. i.
 Tumētes supbia ascē dist̄ r̄t̄ iob. xxi. Erūt sicut
 palee aī faciē v̄eti. Sic supbi q̄rentes hoīores
 et sic se eleuātes deūcūtūr in miseriā. sic supbus
 antiochus de q. q̄. Machab. ix. Quinto ven
 tus ē in corpe humano multaz egritudinū can
 satiūs. q̄i sc̄ in corpe generat̄ rel ibi clauditūr
 vt infirmitas ylionum. torsiones vētris. colica
 et hmōi. Sic p̄ supbia multe infirmitates sp̄

Titulus

III.

rituales Eccl. iij. Synagoge superboꝝ non erit sanitatis. Et q̄ infirmitates p̄tōꝝ oriant ex superbia ostendit Bre. in. xxvij. li. mora. i. fi. Luctis nāq̄ superba apd se cogitatōꝝ tumētibus inest clamor in locutōꝝ amaritudo in silentio. dissolutioꝝ ihi laritate. furoꝝ in tristitia. inbōestas i acrōe. hōe stas i ymaginē. erexit i incessu. rancor i respōſiōe boꝝ mēs sp̄ est ad irrogādas p̄tumelias valida ad tolerādas infirma. ad obediendū pigrā. ad lātēscendā alios importū. ad ea q̄ facere t deb̄ et p̄ualet ignaua. ad ea aut q̄ facere nec dber nec p̄ualet t p̄ata hec i eo qd̄ sp̄tēnō apperit nullis exhortatōibꝝ flectit. Ad h̄ aut qd̄ latēter d̄siderat q̄rit ut cogat. qr̄ dū metuit ex desiderio suo vile scire optat vim in ipa sua volūtate tolerare. hec ille. **Sexto** ē vētus lumis t ignis extinctiū vt p̄t; ad sensum. sic superbia extinguit lumē ḡtē t ignē caritas t oīm v̄tutū. Eccl. xxi. Dom⁹ ē nimis. i. valde locuplex est. s. v̄tutibꝝ. anibilaꝝ superbia. vñ gre. Sic oīavicia eneruat hūilitas. oēsq̄ v̄tures colligat t roborat. sic superbia oēs v̄tures d̄struit et eneruat. Idē greg. paulo sup̄ inq̄t. Alia virtus eas solas v̄tures impenitē q̄bꝝ ipa destruūt. vt vi deliciꝝ i ra. patiētiā. castrimargia. abstinentiā. libido t̄tū entiā expugnat. Superbia at neqq̄ ē vñ v̄tutis extinctiōne p̄tentia. s; h̄ cūcta aīe mēbra se erigit. t q̄ generalis ac p̄stifer moribꝝ corp⁹ om̄e corrupit. Impedit q̄ superbia invasionē ḡtē t vir tuū. Sic ei p̄caū ē receptiū nō querit ut mō̄tes. ita superbia q̄ facē mentes eleuatas v̄ltra cōem p̄ditionē ip̄edit receptōem ḡtē. Unū in figuraꝝ d̄r q̄. re. i. Mō̄tes gelboꝝ q̄ significat superbia. necros n̄c pluie. s. ḡtē veniat s̄i vos t̄c. Lumē et v̄e cognitōis ip̄edit. Unū apls d̄t ad Ro. i. de p̄bis superbiis q̄ dicētes se ec̄ sapientēs stulti facti s̄. t̄ tradi dic̄ eos d̄s in reprobus sensum. i. tradi pm̄isit.

Vertio superbie reme. §. VI.

diabilitas insinuatibꝝ i cis. s. discipul⁹ p̄frariabatur vētus. q̄ laboꝝ adō h̄ venti i nauigando t de mū xp̄ ad eosveniēte. libati s̄a vēto. t sacra est tranq̄llitas. Oportz ḡad remedianū superbie ne dñct. xp̄i discipul⁹ ei⁹ vīta t doctrinā seq̄ t labo rare diuersis p̄sideratōibꝝ. Ip̄e siqdēm xp̄s hūiliū lūm⁹ fuit in oī vita sua t p̄ulatōe hūilit̄ p̄uerat⁹ cū simplicibꝝ t paupibꝝ. nō cū doctoribꝝ t mūdi sapientibꝝ t dūtitibꝝ q̄ cōiter s̄it superbi. Hūiliter induit⁹ ē nō p̄opose. docuit nō p̄funda t curiosa h̄ vtilia t hūilia. fugiēs honores. vt cū vellēt eū turbe facere regē. Jo. vi. aliqñ p̄cipiēs occultari ei⁹ miracula. vt D̄arci. vij. de muto t surdo in his q̄ agebat grās deo fr̄tēs t nō sibi attribuēs ve Jo. vij. A meipso facio nibil. Et illō. mea doctrina nō ē mea. s; ei⁹ q̄ misit me in fuiendo discipulis vt ablūedo pedes eoz Jo. xii. Ut dimittamus humiliū ci⁹ ad nos descēlū. de lumī celī ad tenebras mūdi. de sede regali ad officinā p̄tī de p̄fessu p̄tī ad p̄fūdū laci. formā s̄u accipiēs et s̄lititudinē carnis p̄tī vīc; corp⁹ subditū penis peccati vt famē. siti. frig⁹ t alia. etiā ip̄am morē nō t̄n̄ būtem p̄tēm. Unū aug⁹. Erubescat hō fieri superbo postq̄ hūiliat⁹ ē dūs qui ēt superbiā rep̄ben-

dens hūilitatē docēs. vt illō Math. xiiij. Noli te vocari rabbi. Et illō Recibein nouissimo loco Lu. xiiij. discipulos cū p̄cederēt de p̄matu superbia p̄teatos reprehēdes dicēdo. qr̄ n̄li cōversi fuerit t efficiam si p̄uuli nō intrabit⁹ in reg. ee. Math. xvij. Et cū apli reuīt a p̄dicatiōe gaudent t demōes expulsiſt aliqui superbia. p̄prie reputatiōis stimulati. terruit eos exēplo sathanē dices. Videba sathanā si fulgur de celo cadēt̄ sez superbiā. Et itēp. Lū fecerit oīa q̄ p̄cepta s̄i vobis dicite serui inutiles sum⁹. t qd̄ debuim⁹ faſ cere fecim⁹. Lu. xvij. Ip̄e ēt ait ad p̄tēm. Consiḡ teor tibi dñc p̄t̄ celi t fre q̄ absēodisti bec a sapientibꝝ t prudētibꝝ. i. superbiā Math. xi. t subdit⁹ Discite a me. qr̄ mitis sum t hūilliis corde. Est ergo p̄mū remediū t vētū suppīe. exēplū vīte xp̄i. Scōm doctrina ei⁹ ip̄am detestās t ad p̄riū exhortans. et h̄ est xp̄m secū h̄ie in nauī mentis. Tertiū est laborat̄ in exercitijs v̄tilibꝝ se occupādo. Unū d̄r de pe. di. ii. Si q̄s lem̄ notatus fuit inuidie vel cōtentōis vītio. t rursum in h̄ idē it̄ciderit sciat se p̄mā cām ex q̄ inuidia l̄ p̄tētio naſc̄t̄ interiorebꝝ medullis br̄erecondita. oportz ḡ eū p̄ h̄ria atz aduersa curari. i. p̄ hūilitat̄ exercitium. Exercitiat̄ hō hūilitatis sunt si seviliōribꝝ officijs subdat. t ministerijs indignioribus tradat. Ita enī arrbgātia q̄ est hūiane glorie vītū curari poterit vt in cōsuetudine hūilitat̄ affect⁹ v̄lra iam nō incidat in arrogātie t vane glie de lictum. sed in singul̄ hūiūscemodi vītūs similis adhibet̄ t̄c. Quartū remediū ē consideratio vīlitatis p̄prie atz miserie anīe t corporis. Job. xiiij. Repleat hō multis miserijs. nāt̄ d̄ muliere breuē vītūs tēpe. q̄ q̄s flos egredit̄ t p̄terit̄. Quid ei est homo nisi sperma retidū in p̄ncipio sui vasectoribꝝ in medio. escaveriū in fine q̄ ad corp⁹ quo ad aīam in p̄tīs nat⁹. sūn̄ p̄tīs nō vītūs. te nebris inuoluit̄. ignorās sīne sūn̄ a supno iudicāce de oībꝝ iudicād⁹ t p̄mēd⁹. t p̄cipue de superbia. Iū illud p̄s. Retribuet dñs abūdan̄. s. penam facientibꝝ superbiā. t hoc recte. qr̄ superbi directe p̄gnant h̄ dñū. Esa. iiij. Dies dñi sup̄ oīm superbiū et arrogātē. Ideo infirmi sum⁹ animo vt ne cleui cogitatiōi possūt̄ p̄ nos resistere. nec leue verbum sufferre. nec leue statū temptatiōis sustinere. Corpis infirmitas tāta vt pu⁹ v̄mis vt scorpio et aranea ip̄s. p̄sternat. ip̄m moleſter. Quid infiraris inq̄t̄ aug. sanies fetida. qd̄ tender p̄llis morticina. Quintū ē cōsideratio melior̄ vīte. Greg. Sic incētuū elatōis ē p̄sideratio deterioriū. ita caurela hūilitat̄ cōsideratio melioris. Cōsiderata enī vīta sc̄rōꝝ qt̄ t q̄nta fecerit t sustinuerūt p̄ deo. miserrima ondīt̄ vīta nīa. Sextū reme diū est p̄sideratio iudicioꝝ dei. t p̄cipue h̄ superbos p̄s. Tu humiliasti sicut vulnēsatū superbum. Et illud oīculos superboꝝ humiliabis.

Frēpla habes plura §. VII.

in scriptura quō dūs hūiliat̄ superbos. Prīmū exēplū luciferi t p̄mor̄ p̄tū d̄ eoz superbiā hūiliata. de q̄bo sup̄. Habet gen. xi. de edificare volenti bus turrī p̄tingente vīs q̄ ad celū vt sic se d̄sen-

Capitulū .II.

derent a deo si ampli⁹ aquas diluuiū iduceret suū per terrā vbi confusis linguis eoz compulsi sunt opus dimittere impfectū. **S**cđo de pharaone qui ex magna supbia nolēs parere dñi iussionibz sibi per moysen et aaron factis de dimissione ppli demū post multa flagella humiliatū demersit in profundū. Ero. viiiij. **T**ertio de datan et abyron qz rebellantes moysi et ex supbia cōtēnētes p̄ncipalē tū ei⁹. apta est terra et deglutiuit eos viuos. Nu meri. xvi. **Q**uarto de saule rege qz nō erat meli or in israel. cui dñs dixit Re. xv. Cum esses puulus in oculis tuis caput in tribubz cōstitui te in israel. nūc qz eleuaris abieci te. **Q**uinto de roboam filio salomonis. de cui⁹ supbia legi. iij. Re. xij. cuz dixit p̄plo israel. Mīn⁹ dīgit me grossior est dorso patris mei. tē. Sed humiliat⁹ est. qz occiso Adura qui erat sub tributa. decem tribz recesserunt ab eoz fecerunt sibi aliū regē. s. Ieh roboam. **S**exto de sennacherib de cui⁹ supbia dē dñs Esa. xxvij. Supbia tua descendit in aures meas. ponā igl⁹ circuli in naribz tuis. et frenum in labiis tuis. et reducā te p̄viā qua venisti de eius humiliatiōe subdit⁹. qz angel⁹ dñi in vna nocte occidit. clxxv. milia exercitus sui. sicqz ipē rex assiri orū sennacherib. euadēs reuersus in terrā suam a filio suo occisus ē in templo dei sui de nabucho donosor. De quo daniel. iij. dictum est. **S**e primo de holoferne et exercitu ei⁹ cui p̄cerat innūerabili. qui et supbia dixit. postqz achior locut⁹ est collaudās illū pp̄lm et dē suūt oñdatur. qz nō ē ali⁹ deus nisi nabuchodonosor. postqz p̄cesserunt eos quasi vñ boiem. cu etiaz cū eis gladio interib. Judith. vi. Sed humiliat⁹ est qz amputato capite eius a Judith. erercit⁹ fugit. et debelatus est. Judith. xv. **O**ctauo de aman qui propter supbiā suā pati nō poterat qz Mardocheus eū nō adoraret sic ceteri hoies qd ille nō faciebat qz cognoscet illū abuti honore. sed būliat⁹ est qz demū suspensus ē in lingno illo qd parauerat mardocheo p̄ patibulo. et oes inimici populi iu deo p̄ occisi sunt illa die a iudeis data licentia super hec a rege assuero. qz ipi debebat oclidi. ut hēt Hester p̄ totū. **N**ono de antiocho rege. iij. Machabeoz. ix. de quo dī qd locut⁹ ē supbe. Anthi och⁹ audit⁹ qz exercit⁹ eius fuerat deuict⁹ a iudeis dicens seventurū hierosolimā et congerie sepulcri eā factur⁹. Sed imēdiate būliatus fuit. qz ap̄prehēdit cū dolor viscep⁹ et tant⁹ fetor de corpore ei scaturiente vermbz exhibat qz nō poterat cū exercitus tolerare. ibivide de ei⁹ humiliatiōe. **D**ecimo de herode qui decollauit iacobū. qz cū pp̄ls ei ac clamaret laudes dei et nō hois. i. laudaret cum vt dē induit⁹ veste aurea reuerberāte sup eū radio solis. et hoc supbientem et supra boiem de se esti mantē p̄cessit cū angel⁹ dñi. vt hēt Acl. xij. sed disfusius in histōria ecclastica. **U**ndecimo de populo iudeoz. qui cū fuerat a dño mirabiliter adiut⁹ et exaltat⁹. qz supbe egit cōtra dñm nolēs cuz recipet doctrinā eius. būliat⁹ et dispsus p̄ orbē in futurē obprobriū. **D**uodecimo in vitas patrū de quodā anachorita qui ad magnū apicē cōreplacōis ascēderat. sed supbia elatus būliat⁹ ē

Nam dyabol⁹ assumēs speciē m̄lieris oberratīs in deserto venuit ad cellā ei⁹ rogās recipi de nocte ne a feris deuoraret quo factō et accēso ei igne ad calefaciendū aspiciēs in eā et stimulat⁹ libidie cū opus nephariū attētaret illayt sum⁹ euanuit in aerē clamitās. An anchorita qui te v̄sq in celum exaltabas. ecce qz i infernū demersus es inducēs cum ad desperationem.

Capitulū tertīū de gradibz supbie. xij.

Dixi. de qbz be. Berū. in quodā libello. et be tho. iiiij. q. clxij. de his pōt expō il lud p̄s. Supbia eoz qui te oderūt ascendit semper. Ubi sciendū qz est dupler ascensus mentalis. Unus est v̄tualis. s. de bono ope in melius. et de actu vñ v̄tutis in aliū. De quo Esa. iiij. Venite a scēdam⁹ ad montē dñi. i. xp̄m vel celū. s. p̄ būilitatez et bona opa. Ulter criminalis. s. deyno actu peccati ad aliū. et p̄cipue qz supbia importat ascēsum quēdā false estatiōis et inordinate affectionis ad magna. ascēditur criminaliter cū quis deyno gradu supbie ascēdit ad aliū. de quo pōt intelligi illō Ero. xij. Nō ascēdes. s. p̄ gradus supbie ad altare meū. i. xp̄m seu diuine maiestatis. sed p̄ būilitatez oportet ascendere. qz dī Job. xx. Si ascēderit i celū. s. meritoz estimatione supbia eius. et caput eius nubes terigerit quasi sterquilinū in fine p̄ detur. De hoc ergo ascēsu supbie dē p̄s. lxxij. Superbia eoz tē. Ubi tria possim⁹ notare. **P**riō viciū detestabile ibi. Supbia. **S**cđo malū i su perabile. ibi qui te oderunt. **T**ertio p̄gressum execrabilem ibi. ascēdit semper.

Quantum ad primum §.I.

ira est detestabilis supbia. put dī Eccl. x. Odibilis corā deo supbia est et hoibz. Supbia enī deo ad uersat⁹ primo ac p̄prio subiecto. Aduersat⁹ quippe deo qualibz volēs ab eo auferri qd suū est. Dicit enī dñs Apō. i. Ego sum alphaz o. principium et finis. s. omnis creature. Sed supbi cū estimet bona sua que habet. a se haberet esse principiū eorū et ad hūc finē faciat opa sua ut bonorez et magnificetur. sic facit se principiū et finē qd dei est. Unū dī Boeti⁹. qz cetera vicia fugiūt deu sed supbia resūstic deo. plururia enī hō ad creaturā cōuertitque rēs inordinate delectatōem p̄ avariciā ad pecunia. et sic de alijs. sed p̄ supbia cōtradicit deo quā si volēs dominū ei⁹. Sed si videris inquit. Se necca murē velle dñari alijs muribz. nūquid risūteneas. et iō specialē dicit⁹ de supbia. Iaco. iij. Deus supbis resistit. et merito. nam nō solū supbus vult deo equari sed supborē esse. Unū de supbo an̄tixpo dicit apls. ij. ad thessal. ij. Extollitur adūsatur sup oē qd dicit⁹ deus aut qd colit. vbi Ber. Horret hūanus intellectus verbū. vrinā horreat simul cogitatū malignū pariter et affectū dico ei vobis qz nō ille tm̄ sed omnis supb extollit supra deū. Vult ei de fieri volūcatē suā. vult supbo fieri suā. Jam vides cōlitas. Et vide male cōgruam p̄portōem. De ei in his qz rōne approbat vult fieri volūtatē suā. supb hō cū rōner cōtra ratōnem

Titulus

.III.

Supbia deinceps impugnat semper in omni parte, in oī loco et in omni persona. Multa peccata sunt quā cauerunt in solēnitatibz. sed supbia tūc magis exercet in pomposis vestibz et ornatibz vñ homines supbiunt in cōuiuijs, in fūmōibz et bimōibz. Peccata carnis gule et frau, dulētie et bimōibz, raro cōmittit in locis sacris. Sed supbia ibi p̄matime. Multe et suuī persone quā de dignatur fornicari, fraudare, mendacia dicere quā tñ sibi nō caueret a supbia. Supbia est bonis opibus insidiat ut pareant, ait Aug. Quinimo nūlla cōtumelia scū offendit deo vbi nō sit aliq̄ mō supbia, p̄terea dī Eccī. x. Initii oīs p̄cti supbia ex eo vicz, quā p̄mū p̄ctū qđ fuit luciferi fuit superbia. Sed vñ dī Judith. ix. Superbiū n̄ tibi dñe placuerit a principio. Uel dī initii p̄cti, quā supbia p̄mō p̄ctū ē cā in nob originalis p̄cti. vñ in nob est inclinatio in omne p̄ctū, vel quā in oī p̄ctō ē alii, quo mō superbia dū quis se rebellat mādat deī. Uñ aduēt̄ xp̄i in carne fuit, et ad iudiciū ē superbiā erit. Sed p̄mus ad medendū, scds ad punien, dum eā. Uñ aug. p̄ter magnū peccatū supbie deus hūilius venit. Iste ingens morbus animaz oī, potente medicū de celo deduxit, vñq̄ ad formam serui hūiliavit cōtumelijs, eū ligno suspendit ut salute rāte medicine curat hic timor. Scds advene erit ē supbiā puniendū. Uñ vñsa. iiij. Dies dñi exercitū sup oīm supbus et excellum et arrogan tem et hūiliabz. Est etiā supbia p̄ximo iniuriosa. Supbus cī primū corde zēnit verbū cōtumelias factis molestat. Lorde enī zēnit fūm illō Eccī xiiij. Sicut abomiatio est supbo hūilitas, si cere crabilis est diuīti paup. Et nō solū hūiles, sed et superbos supbus zēnit et eis p̄triat. Non enī in eo verificat illud Om̄ne aīal diligēt sibi simile et inclinat ad illō. Et rō est, quā supbo appetit sup alios p̄ esse vel reputari vel honorari, et iō cū ista cōmu nia esse nō possint, cū videt aliū supbū ista querere tanq̄ impedītē suū sequi desideriū cū detestat. Verbiū est supbo molestat, primū multiplicat et sefactādo et cū eo litigando et cōtumelias inferēdo. Uñ amos. vi. Nūnq̄ i fortitudine n̄fa assum p̄sim⁹ nobis cornua, s. faciēdo magnifica oga et apparentia. Et eccī. xi. Si cōructat p̄cordia vetētum, ita et cor supboꝝ Ad l̄ram. Stomach⁹ ven tositate inflat⁹ cōructat qđ abominalē ē audiētib⁹. Sic supbo v̄ba ventosa et displicibilia, p̄fert. Et illō puer. xi. Ubi fuit supbia, ibi et cōtumelia. Factis et molestat enī affligēdo et bonis spoliando, fūm illō puer. xiiij. Arma et gladij in via supbi custos aut aīe sue lōge recedit ab eis. Et eccī. xv. Effusio sanguis in rīta supboꝝ. Qn̄ enī non p̄t obtinere qđ volūt nō curat p̄ se vel alios sanguine fundere ut possint ad dominia ascēdere. Et quā molesti sūt alijs supbi, iō cōiter egreferūt. Uñ et eccī. xxv. Tres spēs odiuit anima mea, et aggrauor valde anime illoꝝ, pauperē supbū, diuitem mendacē, et senēfatui et insensatū, ad l̄ram. Hoc iō ē, quā talib⁹ tollit occasio illoꝝ maloꝝ. Supbi am enī inducit opulētia vel magna aliq̄ excellētia quā nō bz paup. Et paupertate ut p̄uideat necessitatē sue qđs aliq̄ dicit mēdacia. Et expiētia longa debuit senē sapientē efficere. Moralit̄ totū

implēt̄ de supbo qui oīsbet. Ex p̄cē siq̄dem corpis est homo valde paup̄imo pauprīm⁹ adeo ut men dicare eū oporteat vīctū et vestitū ab herbis ut pānum lineū, et animalibz bruti et lanā. Dives mēdaciōsus qui bona q̄ habet magna dicit a se habere, vel se nō posse cōtinere velycia vincere, cuī tñ possit cū adiutorio gracie. Genex fatu⁹ est qui cā pluries fuerit exptus suas fragilitates et cas⁹ potentiū tñ cōsidit iū se exponēs se p̄clis et regimia querēs. Demū supbia, p̄prio subiecto nocet. Nā bona de se cōvertit in mala inq̄tū de bonis supbūt opibz, et sic malū culpe incurrit, vñ devita moritur, de sanitate egrotat, de medicina interficit, a mortuo occidit. Sicut in figurā eleazar occides elephātē sub eo occubuit. i. math. vi. Ifē supbia in errorē inducit, vñ sup illud. Vñere. xlir. Arrogantia tua decepit te supbia cordis tui. Et glos. q̄ omnis heretic⁹ arrogas, quā supbia hereticī fas citrō vere ignorante. Ifē supbia mentē inebriat ut se nō cogitat. Albae. x. Quo vñm potantē dicit sic erit vir supbū. Uñ hoc mō decipit potantem quā ingrediēt̄ blande sua straurate, postq̄ vero rece p̄ctū est incompētūtate, ip̄m dñatur in hoīe, et facit eū fatue credere, et fatue loq̄, et opari nocuia. Sic postq̄ supbo recepit supbiā in affectu tūc de facile recipit eā in intellectu ut alta de se credit, alta loquā, et est sicut ebrīns, et q̄ de se dicunt̄ bona que in se nō esseydet, credit. Uñ accidit ei sicut cuidā rustico qui cū portaret agnū ad vendendū, quidā truffatores cōdixerūt sibi ut quilibet interrogat̄ p̄ se quid vellet de illo cane dicēt̄ canē esse agnū illū. Cum ergo prim⁹ quereret a rustico quid preciū vellet de cane illo. Redit rustic⁹, agnus ē iste nō canis, cui ille irridendo inq̄t. Erras quā canis ē et nō agnū. Interrogat secūd⁹ quātū preciū cēt canis ille. Lui ecōtra ille dixit, agnus est nō canis, et sic successine plures fecerūt, p̄pter qđ demū imutat̄ a vera cerdulitate sua imo scītia, verbis illorūz canē estimauit et pro cane vilī p̄troyendidit, sic surperborū. Item supbia inducit infirmitatē que de facile incurrit et difficulter curatur et sepe in ea recidivatur curata. Tripliū autē rōe incurrit fa ciliter. Prima ratio est, quia nō putatur tantā infirmitas quātā est, et ideo nō vitalē sicut vitanda est, vñ. Hic. Cum nūmis turpis supbia credidit, minus viratur luxuriā eo magis erubescit hoīes quia oīs turpē nouerūt. Secūda est, quā manū festiora repūnt exempla supbie qđ alioꝝ peccatoꝝ rū. Fornicatores enī et alijs viciōsi occultant peccata sua, sed supbia manifeste cōmittitur. Quā autē quis gloriet de lasciujs et alijs sceleribz iam p̄cessit ex supbia, alias occultat. Tertia ratō ē propter multiplicitē materiā, quia de quocunq̄ malo Ifē de diffīcili curatur, vñ Job. xv. Luncris diebus suis supbit ipius Quādo enī aliq̄ infirmat aliq̄ alio peccato, odij homicidij, vel fornicatiōis cognoscēs cōfiteretur, cōteritur et dimittit illō. Sed supbus nec vult subire hūilitatē cōtritionis nec erubescētā confessionis, vitans miserias suas sciri. Ut enī dicit Gra. de pe. di. i. c. qui domum, circa fi. s. taciturnitas confessionis ex fonte supbie nascitur duz quis nō vult cognosci quasi sit

Capitulū .iii.

Ex similitudine enim patet non de facili curabilis. Nam assimilatio luciferi peccato, quod superbia fuit et insanabilis. Ad hoc etiam facit homini regum, quia infirmitas quod ignorat non potest curari. Hieron. Difficile ad sanitatem venimus, quia nos egrotare nescimus quod maxime accidit ex superbia.

Secundo malū insupe §.ii

rabile notač cū dr. Qui te odet. Odiū autē hoīs
ad deū est maximū p̄cū qđ supat oia alia, et ad
hoc demū p̄ducit superbia. Sciendū tñ fm tho-
se. se. q. clēq. qđ dūs in naturā sua nō solum nō p̄t
odiri. Est enī ipa eentia bonitatis. bonitas aut
in se inqntū bonitas nō p̄t odiri. qđ bonū est qđ
omia appetūt inqnt p̄bus in. i. ethi. Sz et inqntū
creator vel bñ facor nō p̄t odiri. Null⁹ enīz odit
eū qui sibi bñ facit inqntū app̄rehendit illō vt be-
neficū. Ez si reputaret illud qđ sibi imp̄dīt bo-
nū vt malū z sibi nociuū sic possodire. v̄l̄t hīto
respectu ad aliud. p̄ta qđ z si sibi aliqd bonū fec
est sibi ūrius in aliq. vt si filius odiat p̄z nō qđ
eū genuit. sz qđ verbēauit. Sic d̄s odit vel inqu-
tum punitor maloz. z sic odit a deīoījz a labi
dānatis. ynde dr. Bpoč. xvi. de dānatis. Et man-
ducauerūt liguas suas p̄ dolore. z blasphemauer-
rūt deū qđ bz ptātem fugias plagas. neq̄ egerūt
pniam vt dāret illi gloriā. vel qđ impedit d̄s ali-
qđs ne impleat suas voluntates malas dūsis mo-
dis. vel qđ p̄b̄et p̄ctā p̄t qđ prauī nō ita libere
peccant vt cuperēt. tum quia momordet p̄scia.
tum quia nō assentitur ab alijs ex timore.

Tertio progressus ere. §. III.

crabilis supbie nota^r cu^s d^r. Ascendit semp. Ubi
notandū q^r, xij. sunt ḡdus supbie qb^d ascenditur
ad summū ei^r. f. curiositas. leuitas. inepta leti^s
cia. singularitas. iactātia. arrogātia. p̄sumptio.
simulata confessio. defensio peti. rebellio. liber^s
tas sui. assuefactio mali. Et berū. in qdaz libello
eius explanat q ad statū religiosuz. S^r vt cōmuⁿ
nior sit maria etiam ad alios extendem^r.

Est ergo primus §.iii.

grad⁹ Curiositas. que in b⁹ p̄sistit du⁹ q̄s nō con-
tent⁹ terminis cognitōis sibi quenīc⁹ q̄rit scire
videre. audire. vel alijs sensib⁹ apprehendere que
nō dec⁹. Multipl⁹ hoc vitio infectū ē gen⁹ hūa-
nu. ⁊ tāto magis q̄nto min⁹ de eo nō fac⁹ sibi con-
sciam. Ut enī dī eccl⁹. i. Nō satiaſ ocul⁹ visu. nec
aur⁹ auditu. Freqñē quis q̄rit q̄cūq̹ ocul⁹ occur-
rūt videre ⁊ audire oia q̄ dicūtur. Et breuiſ q̄n/
docūq̹ q̄svtitur aliq̹ sensu nō pp̄ter aliquā cām-
rōnabilē. s̄z solū vt noticiā hēat de ipa re obiecta
sensui p̄tinet ad curiositatē. Lū ēt intellect⁹ scire
querit q̄ sibi p̄hibita sunt vel noria vel q̄ sūt sup̄
capacitatē suā vt de mysterijs fidei ⁊ p̄dclinatō
ne ⁊ b̄mōi. curiositas est. Tñ dī eccl⁹. iij. Altiora
te ne q̄sieris. ⁊ fortiora te nō scruter⁹ ⁊ in plurib⁹
opib⁹ ei⁹ ne fuerit curiosus. Bern⁹ aut sic ait de b⁹
gradu. Si vider⁹ monachū de q̄ prius p̄fidebas
ybi stat. ambulat. s. discurredo hincinde ⁊ oclis
inspičter vagari. caput erectū. aures portare di

stetas. et morib⁹ exterior⁹ hominis interior⁹ immunitatum agnoscas. dñi enī aia sui circūspectiōe or pescit incuria sui. in alioꝝ curiosam eq̄ facit. Ut quid autē audes oculos leuare in celū q̄ peccasti i celū. terrā intuere ut cognoscas reipm̄. Nec ille. Dyna filia iacob. q̄ curiosa fuit in egrediēdo domiū ut videret semias regionis illius consuprata fuit a sychen. Gen. xxxiiij.

Secundus gradus est .§. V.

leuitas. s. ad iudicādū facta alioꝝ. ad loquendū ad pferendū sentētias. ad ordinādū noua. ad docēndū alios. ⁊ si ḥdic̄l 2tentiōes multiplicat. q̄ om̄ia pcedūt cōiter ex numia sui estimatōe quasi euāgeliū sit om̄e qđ dixerit vel senserit. ⁊ alij nūl sciant. sic cayphas cū dixit in p̄cilio Uos nesciis quicq̄ nec cogitatis. expedit vob vt vn⁹ bō moriat. et helyu iuuenis q̄ cū vidisset tres amicos iob qui eū visitauerāt. s. helipbac. baldach. ⁊ saiphar disputātes cū eo suparos. ducrus leuitate et arrogantia illos 2tēpsit tanq̄ ignaros. ⁊ ipse iob aggressus ē disputatiōe eū arguēs. Sz reprehensuſ a dñō fuit ⁊ ei dictū. ca. xxviiij. Quid est iste inuolueſ sentētias fīmonib⁹ impītis. Bern. vero sic ait de b̄ ḡdu. Sic orit iste et ḡdu pcedēt. Monach⁹ qui lui negligēs alios curiole circū ſpicit dū q̄sdam ſuſpiciſ ſupiores q̄sdā dēſpiciſ iſeriores. in alijs qđē videt qđ inuidet. in alijs qđ irridet. vn anim⁹ nulla ſui cura ꝑuat⁹ p ſupbiaꝝ ⁊ alte ſe erigēs. mō p inuidiā tabeſcit. mō p excellētiā puerilr bilareſcit. ⁊ qđ ſupari dolet. ⁊ qđ ſuperare ſe gaudet. amor ppric excellētie ſaciſ. Tāles aut̄ nūc pauca et mordacia verba nūc multa in amarius versa. nūncluctu plena. ſemp au tem irrationabilia iudicit verba. Hec ille.

Vertius gradus est S.VI.

ineptā leticiā. Tidens ei superbo se p̄sp̄ari in cpa-
libus. ab homib⁹ laudari. honorib⁹ exaltari. di-
gnitatib⁹ sublimari. t q̄s vult posse dep̄mtere. in
de mundialr hilarescit. hoc h̄is p magna felici-
tate t industria sua. etiā de aptis malis exultas
fī illō. puer. q. Letant cū malefecerint t exultat
tant in rebus pessimis. deridentes t s̄bsannates v̄l-
gēnētes paupes t miseris. sic diues epulo in in-
ferno seplē⁹. ppter ea qz quiujs gandēs mēdicūz
lažaz ptempit Lu. xvi. Procurant aliqui tales
tripudia. choreas. hastiludia. ludos t alia vanas
ad augendā suā ineptā leticiā. Szvt ait Job. xxi.
Zenent tympanū t lyrā t gaudēt ad sonitū buc-
cine. t in pūcta ad iferna descedunt. Bern. vō de
hoc sic ait. Monachos q̄ duos supbie gd⁹ ascē-
dit cū gaudiū videt infpellari tristitia quā d̄ bo-
nis alteri⁹ ībit impatiēs sue būilitat⁹ p̄git ad cō-
siliū false cōsolatiōis ex illa p̄e q̄ sui sibi vilitas
er aliena excellētia mōstrat astringit curiositatē.
vt in q̄ ipē vīdeſ excellere notet. in q̄ alter p̄cellat
semp dissimulet. vt dū evitat qd̄ triste pucat leti-
cia p̄tinet. His itaqz indicij bic gdue dep̄ben/
diſ. rari vel nulli gemi⁹ vt putas si atēdas. aut
sui oblitū aut ablūtū a culpis. in signis scurrili-
tas. in frōte hilaritas. vanitas appareat i incessu.

pronus ad iocū facilis et p̄mptus in risu. simili
vesice turgentī vento, puncto forate exiguo que
si stringit̄ crepitat et.

Quartus gradus est. §.VII

Iacantia. sc̄ laudare seipm̄ sup̄ debiti modus
diuersis rebus. vel de pulcritudine. vel fortitudine
vel nobilitate generis. aut d̄ diuitiis potētia et glo-
ria. de industria artis sue. intellectus acutus. sc̄ia
sapientia eloqntia. virtutib⁹ et ḡra. Sed ut dicit
puer. Laus i. p̄prio ore sordescit. An̄ catho. Nec
te collaudes. et seq̄tur. Hoc faciūt stulti q̄s gl̄is
verat ianis. Ad iactantiam et et supbia p̄mit. por-
tare supflas vestes et alios ornatos sup̄ statum
suū pompas in cōiuīus. edificijs et eq̄atur et in
alijs apparati q̄ oia demū ad inferos deducunt.
Un̄ dicūt ip̄i supbia in inferno positi. Quid p̄fuit
nob̄ supbia n̄ra et iactantia diuiciariū. ecce om̄ia
transiit velut umbra. Sap̄. v. Sic symo mag⁹
qui iactabat se posse mutare naturas rep̄. timor
tuos suscitare et in celū ascendere cades in tram-
dimissus a demonū multirudie q̄ cū ferebat per
aerē. orōne perri collisus et fract⁹ in profundū de-
scendit. Bern̄. aut̄ sic ait de h̄ gradu ibi et p̄cedē-
ti gradus sic oris. Postq̄ vanitas in vesica cresce-
ret grossescere incepit necesse ē ut ampliori for-
mine lassato sinu ventositas eructet alioq̄n rum-
peſ. De phendit at hic grad⁹ his indicijs. Esurit
et sitit q̄b omne qd̄ sentit ondat. p̄uenit interro-
gante. nō q̄renti r̄ndet. ipse q̄rit. ipse dissoluit ver-
ba collocutoris p̄scidit impfecta. Si de religiōe
agitur statī visionis et somnia p̄ferunt. laudat ie-
iunia. cōmedat vigilias sup̄ oia orōnes exaltat.
Si ad ludicra fino cōuerit. in his q̄nto assuetor-
tato loquacior ita ut seueros animos et graues
in levitatem concitet et in risum.

Quintus gradus super. §.VIII.

superbie est Singularitas. facere sc̄ aliqd̄ vltra
cōmunia et sueta ut p̄ ceteris reputet et honore-
tur ut circa vestitū. inuenire nouitez vestium
mag⁹ apparentiū. noua ornānta. in fmonib⁹ uti
verbis pegrinis et obscuris. in disputatiōib⁹ seq̄
nouas opinōes vltra cōunes. in tractatiib⁹
cū alijs de aliq̄ matia. discrepare a cōuniū iudi-
cio alioꝝ et videat magis intelligere factū. in p̄-
visionib⁹. grauaminib⁹. et p̄motiōib⁹ vult singla-
riter p̄ ceteris tractari meli⁹. de q̄ p̄t exponi illō
psal. Singularis ferus depast⁹ ē eam. s. vineā ec-
clesic. Ferini enī hoies sunt hmōi q̄ volūt esse sin-
gulares. Nam hō inqntū hō est aial socialeñ sin-
gulare. et h̄i sumūt vineā eccliaꝝ et ciuitatū totū
p̄ seq̄rentes de alijs nō curātes. In statu hō spi-
rituali recedere a cōi vira regule. a cōunib⁹ con-
stitutiōib⁹ patꝝ a cōunib⁹ ceremonijs et obſer-
vatis sine causa virgente. vel spāli reuelatōe ad sin-
gularitatē p̄mit. et est valde p̄iculōsum. Contra
hos inuehit Bern̄. in fmonē dicēs. Quid dīc tu
amator singularitatis. cōunia loca. cōunes
vīa. cōunē reglaz. cōunes obſeruantias quid
fastidis. Ideo thomas nō vidit ep̄m cū ceteris.
quia nō erat cū eis q̄n vēit iesus. Qd̄ sit p̄iculōsum

ostendit Jo. cassian⁹ in p̄ma coll. de q̄dam q̄ dice-
batur berro qui cī esset singularis in auſteritate
vite et admoneret̄ in h̄rū et supbia p̄ttanēs in
illa singularitate cū apparet ei diabol⁹ i specie
angeli lucis. et eius verb acquiesceret. derthum ex
ſuſione diabolii piec̄t̄ le in p̄teū. Nō tñ p̄mit
ad singularitatē hoc s̄z animi ſirmitatē ut decli-
nantib⁹ alijs q̄si oibus a mandat et debit⁹ reglēs
quasi sol⁹ vel cū paucissimis mādata et regulam
feruet. ſic in laude d̄ de thobia q̄ cū oēs ex filijs
isrl̄ irent ad adorandū idola q̄ fecerat iero boam
ret isrl̄. iſte sol⁹ ibat in hierlm̄ ad templū ad. ado-
randū. iij. Re. vij. dēū et offerendū ſacrificia et de-
cimas. et cū ducere ad captiuitatem in nimiuē
cū alijs cōtribulib⁹ suis. et oēs alij d̄ populo ſuo
cōtaminaretur. in eſci gentilīn. ſc̄ comedendo
cibos eis. p̄hibitos i lege. ip̄e sol⁹ nō eſt p̄tiamiat⁹
in eſci eoz abſtinet. i. ab eſu illoꝝ ciboz. Tho-
bie. i. c. Bern̄. ſic ait. Singlāritas a p̄cedēti gra-
du ſic oris. Turpe eſt cī q̄ ſe ſup̄ ceteros iactatiū n̄
pl̄ ceteri ſagat aliqd̄. ut vltra ceteros apparet.
Perpendit aut̄ his indicijs grad⁹ iſte. pl̄ ſibi ta-
lis blandit̄ de vno ieiunio qd̄ ceteri p̄adētib⁹
facit q̄ ſi ceteri ſep̄tē dies ieiunauerit cōmodior
ſibi videat vna oratiuncula peculiari ſq̄ tota psal-
modia tot⁹ noctis. dolet aliquē ſe pallidiorem et
mān⁹ comedentē ad oia ſua ſtrēnuus et ad cōmu-
nia piger. vigilat in lecto. dormit in choro.

Sextus gradus super. §.IX

bic eſt Arrogantia. cū ſc̄ q̄s attribuit ſibi illam
ſciam et virtutē quā nō b̄. ex b̄ q̄rens alijs poſſe
preelle. ſubeffe rennuēs. c̄q̄ri ceteri nō ſufferens.
adulatōib⁹ acq̄ſcēs ſi alijs eū nō vererat impa-
triēs. Niere. xlviij. Sublimitat̄ et arrogatiā et ſu-
perbiā et altitudinē cordis illū. ego ſcio dīc dñs
ſc̄ ad puniēdū. Hac arrogatiā duce marius cū
uiſ roman⁹ nō p̄tentus q̄ſeries fuerat cōſul ro-
manoz. voluit tyrānicē t̄violetia eſſe et ſeptimo
ppter qd̄ infeſſio ſc̄ ē multoz ciuiū bello infe-
ſtino facto int̄ mariū et ſillam q̄ voluit eū impe-
dire in hoc. ut narrat Tertius lii⁹. Sic et iulius
caſar reuertiſ vīctor de gallia voluit fieri cōſul.
vñ ſecuta ſunt ml̄ta mala. Qd̄ eſt q̄s credat poſſe
vel velit malos q̄ſcūq̄ ſeparati a bonis p̄tineſ ad
arrogatiā oīdit Aug. dīcēs. Quāt⁹ arrogatiē i-
mor eſt q̄nta hūilitas et lenitatis obliuio. et arro-
gantie q̄nta erectio ut ſe q̄s poſſe facere credat q̄
ne apl̄ ſe cōcessit d̄s. zizania vīc̄ a frumento putet
ſe poſſe diſcernere. xxiij. q. viij. c. q̄ntus. Perrinet
etia ad arrogatiā imperioſe deſpectue docere v̄l̄
regeret ſubditos. et h̄ alios inuehere ut videat pl̄
ipl̄ ſape ut qdā faciūt. etiā in fmonib⁹ et ſcript̄
ſuīs. Lōtra q̄s ḡtian⁹ poſt Jero.. Nihil impide-
tiūs arrogatiā rufſicōꝝ q̄ garrulitatē quicq̄z pu-
tāt et pati ad lites in ſubditos tumidi intonant.
dī. xlvi. ſ. i. Ad idē Hrc. xxiiij. mora. ait. Habz b̄
xpiū doctrina arrogatiū et hūill̄ nesciat inſerere
a docēt et recta q̄ ſapiūt. miſtrare recte n̄ poſſunt
Iūi verbis eoz. pditūt q̄ cū docēt q̄i in qdā ſibi
videat ſumīt culmī reſidere. eosq̄ quoſ docēt
et lōge inſra ſe poſitos velut i mo respiciūt. q̄b

Capitulū tertium

Nō ɔsulendo loq̄ sed vir dñando dignant̄. His p̄ pp̄bant. s. Ezechielē xxvij. dī. Clos ēt cū austere tare impabili eis r̄ cū potētia. dī. xlvi. e. hoc habet Berū. yo sic ait de hac arrogātiā. sic oritur ex p̄ cedēti. Lū ex his calq̄ singularit̄ agit ap̄ sumpli ciores eī opinio exreuerit. q̄ oga q̄ cernūt. s. vñ pdeant n̄ discernūt. dū miser̄ beatificat̄ ī errorē mouēt. credit q̄d audīt. obliuiscitur intēctionem dū amplexit̄ opinionē quiq̄ de oī re alia pl̄ sibi q̄ alijs credit. de se vñ pl̄ alijs q̄ sibi. vt non soli vñbo aut opep̄ ostēratiōe suā pferat religiōez sed intimo cordis affectu se credat oib⁹ sanctiōez et quicqd d̄ se laudat boīcs. nō ī grantie aut beni uolēt̄ laudator̄ suis meritis ascribit.

Septimus gradus su/ §. X

perbie dī. Presumptio cū. s. ponit se ad ea q̄ exerce dūt facultatē suā. cōditione suā. t̄ statū. Ad p̄su p̄tione prinet q̄ q̄s poneret se ad disputādū cū heretic̄ vel alijs infidelib⁹ ignar⁹ scripturārum r̄ atonū ad argumēta eoz. Ut̄ quidā religiosus vt reputabatur deuoēt̄ sciol⁹ sed p̄sumptuosus audīes errore fraticelloz q̄s iuit h̄c libp̄ in quo erāt errores illoz vt posset cū eis disputarez conuincere. Sz q̄ ignar⁹ erat in illis capeēt̄ t̄ heretic⁹ fact⁹. Pertinet ad p̄sumptionē q̄ q̄s dū p̄ se iuuare in victu t̄ necessariis expectet cibū de celo. Sicut accidit yni ex duob⁹ heremitiis in vñlaspah trū q̄ recedētes ab alijs cōmiserūt se gubernatio ni diuine. Et itinerates cū iam cepissent esurirez p̄ debilitate deficere obuauerūt qbusdā barba ris q̄ diuina instigatōe cōmoti p̄ter solitū obtule rūt eis ad comedēdū. q̄b⁹ assensit t̄ acceptauit vñt̄ his eoz intelligēs a deo dispositū vt hoīes ita se ri eis obtulissent̄ comedit. Alter p̄manēs in sua peeruiaz p̄sumptiōe noluit. sed expectauit cibum sibi a deo mitte p̄ angelū. vñt̄ p̄ fame mortu⁹ ē sui homicida. Ad p̄sumptionē p̄tinet agere q̄ spectat ad officia alioz. vt si subdit⁹ velit placū regere. si laic⁹ de clericis velit iudicare. cape t̄ punire etiā malos clericos. si mulier velit viro impare. si q̄s velit facere officiū q̄d ad eū n̄ p̄tinet. Sicut Ozi⁹ as reriuā qui ingressus ē tēplū dei v̄ offerret in censum. s. p̄ter sua p̄sumptionē bāc effect⁹ ē lep̄sus. i. paral. Bern. de hoc gradu sic ait. Hec ex p̄cadēti gradu sic oriz. Qui alijs p̄esse putat quō pl̄ de se q̄ alijs nō p̄sumat. prim⁹ in cōuentib⁹ re sidet. in cōsilijs p̄im⁹ r̄ndet. nō vocat̄ accedit. si iuſsus se interrompit̄. deordinat̄ ordiata reficit̄. refecta q̄cqd ip̄e nō fecerit aut ordinauerit. nec recte factū. nec pulcre ordinati estimat̄. iudicat iuſdicātes. p̄iudicat iudicatis. si cuz t̄ps aduenierit nō pmoueat̄ ad poratū. suū abbate aut inuidum iudicat. aut deceptū. q̄ si mediocris aliq̄ obediētia ei iniūcta fuerit. indigna t̄ arbitriā nō mino rībo se se occupādū. qui ad maiora se se sentit ido neum.

Octauius gradus su/ §. XI.

p̄bie ē Defensio p̄t̄. Mltū hoc regis in hoīib⁹ vt vicia cōmissa excusent alleuiet̄. alijs attribuat̄. et

aliq̄ tanq̄ benefacta defendat̄. Sz si te excusaō ait aug⁹. dī. accusat̄. Ille uiat q̄nq̄ p̄t̄m suū cōpaciōe peccator̄ alioz p̄cipue supioz. iurta illō. Stult⁹ vitabit̄ correctionē. t̄ iuryvolūtate suā in ueniet cōpatōz. i. simile sibi ut sic alleuiet factū suū. Aliq̄ vero alijs attribuit cām peccator̄ suo rīt̄ dyabolo vel socio t̄ hmōi. sicut p̄mi paretes quop̄ adā req̄sl̄t̄ de culpa attribuit socie euc. J̄p̄sa req̄sl̄ta attribuit serpēti dīcēs. Serpens dece pit me. p̄ter q̄d īmediatē de paradiso eicci sunt. Brñ. iij. Aliq̄ eriā q̄s defendit̄ peccatū suū puta rōnib⁹ ondēs se bene fecisse. Et in his que sunt de terminata ab ecclīa. vt velle defendereysurā q̄ comittit̄ sub noīe depositi vel discretiōis nō esse pec catō. aut fornicatiōem simplice. t̄ hmōi. p̄tinet ad heretim Defendere etiā culpā alioz. grauis su p̄bia ē. Un̄ Iſi. Qui cōsentit peccatōb⁹ t̄ defendit̄ aliquē delinquēt̄ maledict⁹ erit apud dū t̄ homines. t̄ corripieb⁹ increpatōe seuerissima. ri. q. iij. c. q̄ cōsentit. Un̄t̄ Anastasi⁹. q̄ voluit defendere Fotinū hereticū. diuino iudicio p̄cussus ē. vt hēt̄ dī. xix. anastasi⁹. Scđm bern. sic corf̄iste ex p̄cedēti. Qui p̄mp̄t̄ ad oīa se coluicit̄ ingerere. ī possibili le est aliq̄ nō errare. Ad p̄latūluit p̄tinet errātes arguere. Sz quo culpā suā cōfitebis̄ qui nec esse putat p̄ter ea cū culpa nō putat̄ crescit. nō ap̄putat̄. Multis mōis fūt̄ excusatōes in peccatis. Aut eī dicit q̄ se excusat̄. aut nō feci. aut feci qdē t̄ beneficē. aut si male nō multū. aut si multū nō mala in tētē. Si aut̄ de illa quicq̄. alicā se nūt̄ excusare suāt̄. Sz q̄ aptas defendit̄ quō occul̄tas t̄ malas cogitatōes cordi suo adueniētes bu militē reuelaret abbati.

Nonius gradus su/ §. XII

p̄bie ē. Simulata p̄fessio. cū. s. q̄s quicq̄ t̄ manifester⁹ de aliq̄ excessu cū videt locū nō cē excusatōis fateſt̄ et ondē signa magne būilitatis t̄ emēdatis q̄b⁹ fitte agit vt reputet̄ vere cōpūctus t̄ correctus ad q̄d facit q̄d ait Lrif. Quis aliq̄ vidit clericuz cito pniam agēt̄. t̄ si dēphēlus būillauerit se. sc̄z p̄fitēdo culpā nō dolet q̄r̄ peccauit̄. Sz p̄fundit̄. q̄r̄ pdidit gl̄am suā. de pe. dī. i. melurā. q̄. q̄s aliquan do. Ad simulatā etiā p̄fessiōe p̄tinet q̄ q̄s in p̄fessiōe sacrālī īticeat aliq̄d mortle p̄fecūdā q̄d ītē occurrit. in q̄ mortlēr̄ peccat̄ p̄ter irreuerentiā sacraimenti. t̄ ex supbia p̄cedit. dum vult̄ videri iuſsus in eo q̄ facet malo. qui peccator̄ est vt dicit Gratianus de peniten. dist. i. §. Taciturnitas. De quadam muliere legitur que erat magne sapientie. consiliū t̄ sanctitātē. Nec lapsa in peccator̄ carnis q̄uis h̄ totū t̄p̄evite sue offleret̄ penitētia ageret al p̄errimā. tamē q̄r̄ noluit cōfiteri defun̄cta appāruit cuiā sibi nocte reuelās se. p̄ter hoc damnatā ad gehēnā. Bern. vero sic ait. ondēs quomō ex p̄cedēti bic oriatur. Nonulli cū a p̄rōtōrib⁹ argūnt̄ considerātes q̄ si se defendērent nō crederetur eis subtilius inueniūt̄ argūmentū defensōis. verba respondētes dolose cōfessionis. vultus demittitur. prosternitur corp⁹. aliquas lachrymas si possunt sibi extorquent.

Citulus .III.

vocem suspirijs verba gemitijs interrumpunt. Nec solū tal obiecta nō excusat. sed ipse culpā q̄ exag- gerat. Nec aī simulatio sic ppendit inq̄ Bern. Vasa figuli pbat fornax. et tribulatio vere penitētētes discernit. Qui veracis penitētē labores pnie nō abhorrent. Eius simulata ē fessio. vna vel leui puelia aut exigua pena interrogati. iā humilitate simulare nō pot. murmurat frēdit irascit.

Decimus gradus .XIII.

supbie ē Rebellio. nolle obedire superiorib⁹ ut plaztus parētib⁹ et alijs. cōtemnereq̄ mādata supioꝝ puer. xvij. Impi⁹ cū in pfundū venerit peccatorū cōtemnit. Ubi sciendū q̄ nō solū in maiorib⁹ ordinatōib⁹ sed etiā in minis qbuscūq̄ ptempus mortale est. Un̄ Bern. in li. dc dispensatōe et pceptione dicit. Neglect⁹ vbiq̄ culpabilis. neglect⁹ vbiq̄ dānabilis. Et anteri⁹ papa ait. In lege yere ri habeat q̄ q̄cūq̄ sacerdotib⁹ non obtemperasset. aut extra castra posic⁹ a pplo lapidabat. aut d gladio subiecta ceruice contemptū expiabat crux. Nū cyero inobedies spūali animaduersione trūcatur. i. pene dānatiōis ererne. aut eiectus de ecclēsia rabido demonū ore decerpit. xi. q. iij. absit Pharaō rex egypti q̄ ptempit mādarū dñi per manēs in sua pteinēta et duricia demū submers⁹ est in mari rubio. vt hēt Exo. xiiij. Ber. de hoc sic ait. Qui pui⁹ arrogās fact⁹ soci⁹ contēpserat. iam patēter inobedies. ingm̄ etiā contēnit. Sciedū tñ q̄ grad⁹. xij. in tres tñ colligi pnt. ut in set pri mis sit contēpt⁹ fratru. in q̄tuor sequētib⁹ ptempus in gr̄i. et in duob⁹ qui restat cōtemp⁹ dei. De niq̄ybi fratru concordia. aut mḡi sentētiā semp monachos spernit. quid vltra in monasterio nisi scandalum facit.

Undecimus gra/ .XIII.

dus supbie est Libertas peccādi. talis vult esse si mul deo. vt. s. libeat ei facere qd vult. Un̄ dt Ans/ helm⁹ in li. de silitudinib⁹. q̄ qui vult esse lib suit nulli legi subjici. vult auferre coronā de capite di q̄ solū ei est hoc ppriūvt nulli subjacia. et si impe- dit a deo aliquib⁹ tribulatōib⁹ vel obstatulis ut n̄ possit libere implere voluntatē suā malā. irascit cōtra deū. blasphemat et iniuriaſ. Huius aut̄ accedit qd legit̄ parabolice de pdigo filio. Lu. xv. Qui pe- tita a patre portōne substātie sue. raccepta. i. liber- tate sue volūtatis. abiit in regionē longinquā in statū. s. ruens malicie. remotū a deo. vbi dissipat totā substātiā. s. vtrutis et grēa teo habite. et bona etiā naturalia debilitatiuendo lascive. et fuiēdo demonijs. Bern. de hoc q̄ hāc libertatē monach⁹ cū iā monach⁹ nec mḡi m̄ vider quem timeat. nec fratres quos suereat q̄to secur⁹ cāto liberi⁹ sua desideria implere delectat. a q̄b⁹ in monasterio tā pudore q̄ timore pbheat. Sed et si frēs et abba- tē nō iā timet. nōdū tñ penit⁹ dī formidie carebit

Duodecimus gra/ .XV.

dus supbie est Losuerudo peccādi. et hoc est val/ de piculosum. q̄ cōsuetudo. ut dicit sapiēs. ē q̄si altera natura. Un̄ sicut naturalia tolli nō possunt

itar cōsuetudo valde difficulter tollit. vez. q̄ na- turā nō est sed quasi. iō regi p̄t. et si cū difficulta- te. inducit enī habitū qui ē dispositio de difficulti mobilis a subiecto. tñ remoueri pot. Un̄ Lazar⁹ mortu⁹ et sepultus cū difficultate fuit suscitat⁹. i. cōcurrētib⁹ plurib⁹ acib⁹. q̄ in resuscitatiōe alio/ rū mortuoy p̄ xpo. Nam et fleuerūt sorores et ora uerūt p̄ ipo. et turbat̄ xps fleuit ac clamauit. Si gnisicat aut̄ Lazar⁹ mortu⁹ et sepult⁹ peccatē ex cōsuetudine fm aug⁹. dū. s. male cōsuetudinis qua- si mole p̄mitur anim⁹. de pe. di. ij. f. sicut in trib⁹ Nec tñ talis cōsuetudo excusat vel minuit pecca- tu. sed pot⁹ aggrauat. Un̄ greg. Tāto sunt Guio- ra peccata q̄to diuti⁹ aiam infelice derinent alli- garā. ex de p̄sue. c. cū tāto. Bern. vero sic ait. Post q̄ terribili dei iudicio prima flagicia impunitas sequit̄. ea p̄ voluptas libēter reperitur. reperita blandit̄. cōcupiscēta reuiuiscit sopit̄. ligat cō- suetudo. trahit̄ miser in pfundū maloy trahit̄ capitu⁹ tyrānidī vicioꝝ ita ut carnaliū voragine desiderioꝝ absorpt⁹ sue rōnis diuinisq̄ timor⁹ ob- litus. dicat insipies in corde suo. Non est d̄cis. Capitulū quartū de supbia in q̄druplici gene- re homi. s. in platis in religiosis in clericis et in la- icis. et in singulis horū est q̄druplex supbia.

On habitabit in me- dio dom⁹ mee qui facit supbia inq̄ ps. c. Dom⁹ dei ecclia sancta est ut dt. Vie- ro. xxiij. q. i. oib⁹. Mediū el⁹ ē vnitas et charitas fidelū. q̄ in medio cōsistit virtus. In domo ergo ē sed nō in medio. q̄ in ecclia est numero et nō merito. sed in medio qui in caritate et omni virtute per quā postmodū habitat in domo glorie celestis de q̄ Jo. xxiij. In domo p̄ris mei mastones multe sūt Supbiā aut̄ q̄ nō habitat in medio dom⁹. i. in cari- tate nō pot puenire ad celestē gloriā. supbiā aut̄ facit. i. opā q̄druplex gen⁹ homi. Et bi a regno ex- cluduntur. Secunda est supbia religiosꝝ. Tertia est supbia clericop̄. Quarta est supbia laicop̄.

Quantum ad primum .I.

de supbia platoꝝ. In q̄tuor at̄ rep̄l̄ supbia in plati. Primo in hoc q̄ estimātes meritis suis suis se adeptos. et subditis suis meliores se ee arbitrat̄. Un̄ gre. in. xxiiij. moral. circa si. sic ait. Prelato in cogitatōib⁹ supbia sugerit. quia solo vite me- rito super ceteros excreuit. et si q̄ ab eo aliquan- do bene gesta sunt heciportūtē el⁹ aio obijcit. et cu- bīc singulariē deo placuisse insinuat. q̄ facile sug- gesta suadeat. ipz ad testimoniu⁹ p̄tatis tradit̄e tributōz vocat dicēs. q̄r n̄i om̄ps deus te his oī bus meliorē cerneret oēs hos sub tuo regimienō dedisset. el⁹ q̄ metē mor erigit. viles acq̄ iūiles eos q̄ subiecti se on̄dit. ita ut q̄ nullū dignū resp̄- cit cui eq̄num̄ loq̄. vñ et morētis trāqllitasi irā vertit. q̄ dum cūctos despīcit sensu⁹ vitamq̄ om̄iu⁹ sine moderatione reprehendit. Nec ibi. Sed quantūcunq̄ quis sit certus q̄ de volun- tate domini sit preposit⁹ alijs et videalib⁹ bene

Capitulū Quartū

admnistrare nūq̄ tñ potest eē bene securus si
debitū suū faciet. nec alij se d̄ p̄ferre. q̄tudie cō
tingit mltos subditos meliores simpt̄ cē plati. &
Nec sanciorē dicim⁹ syrtum laurentio. quia sy
xus papa ille dyacon⁹ ei⁹. Aut pfectoē valerii
ep̄m vīncēto dyacono ei⁹. Et q̄uis apl̄s dicit
ad Ro. xii. Nō est p̄tās nisi a deo. verū ē s̄z op̄ate
q̄ ad bonos. sinēte seu p̄mitēte q̄ ad malos. Uñ
hiero. Budacer forte aliqd dicim⁹ s̄z tñ q̄d scri
pt̄ ē dicim⁹. nō sp̄ p̄nceps pplo t̄ iudei ecclie p̄
arbitriū dei. i. bñplacituz daf. s̄z p̄t̄ merita n̄ra
depositū. viij. q. i. audacter. Et ponit exēpluz de
saule q̄ deo ordinatē fuit fact⁹ rex ppl̄i israel. t̄ bo
nu erat t̄ tñ postea repbus fact⁹ e. vt h̄. i. Reg.
xv. Sic t̄ hyeu inunc⁹ ē rex isrl̄ p̄ discipulū heli
sci dñi subēte. t̄q̄uis ip̄leuerit mādatū dei in ex
terminādo domū achab zoēm pgeniē ei⁹ t̄ phe
ras baal tñ ydolatrie dedit̄ repbat̄ e. vt h̄. viij.
Reg. x. pp̄ qd̄ vt d̄ Job. xxvi. Bigigātes gemū
sub aq̄s. i. viri fortes. t̄ magni scitacē sub cura
pp̄loz ingemiscit. timētes sp̄ deficere vt exponit
greg. Sed supbia platos iuadit in h̄ q̄ tanḡ
dñi volūt in omib⁹ a subditis obediri t̄ reuereri
maḡ dolētes de trāsgressiōe sua p̄ ordinationum
etia circa leuia q̄ d̄ trāsgressiōe diuio p̄ceptoz
Lōtra hos dīc apl̄s Non q̄i dnantes in clero sed
forma facti greg et animo. nec pietateylla monē
tur in defectib⁹ subditoz s̄z seueritate. De q̄b⁹ d̄
Bre. in ome. Ni q̄ de falsa iusticia supbire solē
cereros q̄s despicunt nulla infirmatib⁹ miscdia
codescendit. t̄ q̄ se p̄t̄ores eē n̄ credūt co dteri⁹
p̄t̄ores fuit. di. xl v. vera iusticia Int̄m aut̄ ali
q̄n tales supbia verat vt t̄i malis sibi velint ob
tēperari. als ip̄os subditos psequut̄. Ni figurā
tur p̄ balas ariolū q̄ iter faciens ad malū pagen
du. i. intēdens maledicere pl̄m dei. azinā cut in
sidebat. pgredi nolēte calcarib⁹ vrgebat ad eū dū
et mortē minabat. Sz diuio miraculo azinā lo
quēs arguēs vesaniā ill⁹ dixit se non posse quia
n̄ cā erat gladio euaginato. vt h̄. Ilue. xxiij. Ba
laā significat platos. azina subditos. Lū at pl̄a
ti volūt inducere subditos suos p̄cipiēdo. suadē
do. cōminādo ad aliqd maluz. nō dīc obediens s̄z
būil̄ se excusare n̄ posse. q̄ gladi⁹ vbi dñi qd̄ āge
i. pdicator. pponit. s. diuie lñie. phibz. vt exponit
l̄ ḡtian⁹. q. viij. s. Ite cū balas. Tertio p̄sidē
tes supbia ducūl q̄n cūcta disponere volūt de ca
pice suo dēdignātes audire ab alijs q̄ ip̄i nesciūt
vel seq̄ p̄silia alio p̄ nemīn⁹ eis sapevideant. cum
tñ scriptū sit puer. iii. Ne innitaris prudētē tue
Paul⁹ apl̄s va selconis edoc⁹ euāgeliū a xp̄o p̄
visionē claram dei t̄ miracula fcā post tres ānos
et sua cōversione venit bierosolymā ad p̄ferendū
cū apl̄s de his q̄ ip̄se p̄dicabat. vt ip̄e refert ad
Bal. Ut enī dicit gre. Si qd̄ bonib⁹ queūq̄ ec
clesia. ego etiā minores meos q̄s ab illicitis p̄bi
beo in bono imitare patui sum. Stult⁹ est enīz
qui i eo se p̄mū estimat vt bona q̄videt discere cō
tenat. di. xxiij. d̄ p̄statinopolitana. Clemēs ēt dīc
Null⁹ ep̄s. pp̄ obprobriū senectutis vel nobilita
tem generā p̄uul vel nūmis eruditis. si qd̄ forte
est utilitatis vel salutis inqrere uegligat. q̄enīz re

belliter viuit t̄ discere atq̄ agere bōa ūcusat. maḡ
diaboli q̄s xp̄i memb̄p eē ondit̄. vi. xxix. c. null⁹.
de rege assuero monarcha legit̄ Hester. i. q̄ habe
bat septē sapientissimos scientes leges t̄ iura ma
iorū quoq̄ consilio cuncta agebant. Quarto re
ctores supbia derinentur cū nō patiunt̄ ab alijs
rep̄hendi in his q̄ min⁹ bñ faciūt. vt enī d̄ Eccl̄
vij. Non ē bō sup frā q̄ faciat bonū t̄nō peccer. t̄
pmarie cura reisfamiliar̄ sine petō exercere n̄ p̄
etia ab his qui nouerit petrū fm̄ Bre. Ocul⁹ q̄ p̄
pius q̄ntūcūq̄ acutus. t̄ si oīa alia videat sc̄pm̄
nō videt. Non sic egit petr⁹ p̄nceps apl̄o p̄ sed re
p̄chēsus a paulo d̄ nimia p̄descensiōe erga iude
os in obfūatiōe legaliū cū audiuit. vt d̄ ad gal.
ij. t̄ dist. viij. veritate. David ēt rex rep̄benus a
nathan. p̄pha de adulatio t̄ bōcidio occulto subi
to acquiesces penituit. theodosi⁹ impator rep̄bē
sus ab ambrosio de occisione pluriū p̄curata in
vindictā vnl⁹ sui militi īfecti t̄ p̄hibit̄ ab eo ec
clesiā ingredi an publicā pniam. acq̄uit t̄ patiē
ter culit. Contra bieroboā qui manū extēdit p̄
p̄bam q̄ cū rep̄bēdebat de ydolatria īnūles ve
caperut aruit brachiū. ij. Re. xiiij. Joas rex iuda
q̄ lapidare sc̄z zacharia filiū ioiade ex eo q̄ vicia
eius rep̄bēdebat. in mala multa incidit. Lū hūl
litatēm t̄ reuerētia t̄ p̄udētia. vt fecit nathā cr
ga dauid. dīc supiores argui. Sz t̄ si iniuste ar
guerent cū māsuetudine non cū indignatōe t̄ vin
dicatōe dāt ondēre inōcētā suā sc̄z feci xp̄s dīcēs
iudeis eūz in multis calūniantib⁹. Quis ex vob
arguet me de p̄ctō. Jo. viij. t̄ bētūr. q. viij. ca. te
stes. s. ecce ostensum est.

In religiosis quadru. §. II.

pler inuenit supbia Prima est cop̄ qui despiciunt
sc̄lares etiā p̄t̄ores credētes se inquinari ex cō
sortio coz. Similes bi sūt iudeis qui vt d̄ Jo.
xxvij. nolebāt introire in p̄toriū Pilati ne cōta
minaretur. timētes coinqnari cobitatiōe infide
liū. nec sibi p̄sciam faciētes de p̄curatōe mortis
xp̄i inōcētis. Lōtra q̄s dīc dñs Deus. xxiij. Non
abominaber egyptiū. q̄ t̄ ip̄e aduena fuisti ī ter
ra eius. Egypti⁹ interpt̄ tenebre. t̄ significat se
cularē. Ad qd̄ ēt valz illud biero. Discidite inqui
uite s̄z illi q̄ p̄sumūt de sua bonitate ad p̄t̄ores
polluti. recedite a nobis. nolite nos tangere. no
lite nob̄ comunicare. Nec locutio nō illuat ce
cū. nō sanat egrotū. nō curat infirmū. sed maḡ
occidit et in desperationem deīcīt. distinē. xliij.
recedite. Debent quoq̄ religiosi cōsiderare q̄ ali
quando in seculo sunt aliqui habentes merituz
et perfectionē religiosorum. et econtrario in re
ligione aliqui desides t̄ malī tenētes vitam ma
lorum et mūdanorum. In cuius figuram legit̄
Josue viij. q̄ domin⁹ transito iordanē voluit q̄
duodecim lapides de ip̄o fluvio sumerēt̄ur t̄ po
nerentur in terra siccā in medio castrozū. t̄ econ
tra duodecim alijs de frā etra fluuiū sumpt̄i po
nerent̄ in medio fluuij iordanis. Jordanis fluui
us significat statum fluidū seculare. et terra ari
da statum religiosum. sed in etamē recti iudicij
christi. mutat merita ordinū qualitas actionū.

Titulus III

Duidā in seculo faciūt opa religiosoz t ecōtra. Ex
emplū in vitaspatrū quo ad primū de pannutio
qui cū oraret sibi reuelare cui associaref in cel. au
diuit a dño q̄ qdā simphoniaco q̄ q̄rebat sibi vi
cū et arte cantādi quē cū q̄sister Pānuri⁹ t inue
nisset interrogauit qd̄ boni egisset in mūdo isto.
Rūdit q̄ smel cū esset latro et quedam mulier fu
isset rapta quā locij ei⁹ volebat opprime ipē defen
dit eam t liberauit de māibz coz. Et alia vice cuz
inuenisset p̄ heremū discurrente t lamētantē qn
dam mulierē eo q̄ marit⁹ ei⁹ t filij tenerenſ ex de
bito captiu. ipē errantē reduxit refectiōe dedit
et. ccc. solidos q̄b redimeret maritū t filios. Lū
aut̄ pannuti⁹ hortaref eū ad deserendū mūdum
acq̄euiret factus religiosus sancteviruz obiūt. Itē
post hoc rogauit pannuti⁹ cui similis haberetur
sanctoz. t fui ei dictū q̄ similis crat p̄mario cu
iustā vici q̄ erat in primo. t cū venisset pānuri⁹
ad eū t diligenter inq̄sisset de vite eius dicit se ēē
cōiugatū t vcoz nō cognoscere nisi cā prolis. nō
raptorē. nō ledentē p̄ famulos suos gregesyl fru
ges alioz. lites sedantez hospitalē. q̄ demū horta
tu pannutij intravit heremū t sanctevitam fini
uit. ¶ Itēp tertō oravit pannuri⁹ cui assimilaret
in sanctis. Et rūsum fuit q̄ quidā mercatori qui
iustē lucras paupibz subueniebat. t hortari eius
omnibz paupibz el ergiris intrās heremuz sancte
decessit postmodū reuelatū est ei q̄ assumendus
esser in celo. Et ne in supbiā eleuaret ppterēa p̄i⁹
illa sibi ostensa sunt. Econtra legiſ in vitaspatrū
de quodā religioso solitario q̄ erat rāte opiniois i
populo. vt estimaret patria illa meritis cōserua
ri suist tñ in morte ei⁹ fuit aū ei⁹ violēter a dmo
nibz de corpe educra t ad infernū blata. q̄r fuerat
hypocrita t supbz. q̄uis aut̄ religiosus nō ðbeat
despicere secularē vita vel abhorrire cōsortiū cuz
expedit. nō tñ debet extra necessitatē multeū secu
laribz familiaris existere. vel cōuersari. q̄r nimia
familiaritas cōtemptū parit. ait Sene. t q̄es eti
am mētis resoluīt ex hoc vt dicit anthoni⁹. ¶ Se
cundo supbiū religiosi alq̄n er sua religiōe t pa
tribo se iactātes. alhs oibz ppterēos statū suū. qui
imoz alios despiciētēt multa mendacia fingē
tes ad exaltādā suā religionē. t alios deprimēdūz
Et monachi quidē glorianſ se patrē habere. Be
nedictū patrē oim religiosoz in occidēte multos
qz sancros ac summos pōtifices ex monachis ex
tisse. vt Grego. magnū. Eugenii. Urbanū. et
multos aliosqz doctores optimaqz p̄tē elegisse
scz cū maria sedeant sec⁹ pedes dñi ad audiendū
verbū illius t cōtemplādū. s̄ynt nā tales vt bona
Martha satagerēt circa frequēs ministeriū dñi
et nō ocio corporēt t ignauia. negzeni q̄s valz esse
bon⁹ israelita. i. vidēs dñi p̄ cōtemplationē. n̄i p̄
us fuerit iacobita. i. supplātator vicioz supator
passionū. Unū in figurā dictū fuit exo. xix. Bestia
q̄ terigerit mōtē. s. cōtemplatiōis lapidabif. s. errori
bus p̄cutietur. q̄r aīalbō. i. passionibz subdit⁹ nō
p̄cipit ea q̄ deiſt. i. Lop. ij. c. Predicatores vō et
miores t augustinēses iactat se ytores habere sil
Lyam fecūdā t Rachelē p̄ pulcrā immixtaqz ex
actione p̄dicatois t doctrine. t cōtempatiōe orato

nis. et meditatio*s*. xpm imitari cu*m* aplis ei*s* sicq*c*
ceros p*cellere*. Et pdicato*r*es qd*a* dominicum
q*si* duo i*esu* simili*m* sup*c*teros pdicat. Mino
res seraphic*e* Fracisc*u* extollit sed*e* luciferi amis
sam replente. M*et*itur equid*e* ipm omni anno
purgatori*u* expoliare*s* suis d*eu*otis. Augustinum
summe venerant*h*eremiti*u* vt g*em*a docto*r* in
duentes cu*m* habitu suo. Lanonice et*i* regulares
et fuit. Nam carmelite a m*ote* carmelo sub He
lia ini*tu* habu*s*se suspic*an*t p*te* reguli Basili*s* su*m*
spicie*r*tes. Sz attedat o*e*s q*d* Pet*r* d*icit* B*c*. x.
In v*it*ate cop*er*i q*m* n*o* est accepto*r* p*sona*p*z* de*s*.
sed in omni g*e*te qui timet d*e*u*m* accept*o* e*st* illi. Re*s*
cogitet illud N*ero*. N*o* sunt fili*s* sancto*r* qui te
n*et* loca e*o*p*z*. sed qui exerc*et* op*z* e*o*p*z*. di. xl. c. non
est facile. Notet dictu*m* Grego. N*o* locav*l* ordies
nos creatori n*o* reddut accepto*r* s*z* nos aut me
rita n*ra* coniug*u* aut mala disiug*u* d*is*. xl. c. non
loca. Quato q*s* h*u*erit nobilior*e* p*rem* p*fectio**r*
statu*r* degeneret tanto sibi maior co*fusio**r* i*udi*c*u*
tra g*o* quis affici*l* ad patres suos et religione*z* q*o*
alios n*o* cot*en*at*l* alijs se p*fer*at. Tertio sup*b*
bi*u*nt aliq*z* religio*s* eo q*o* se sapiet*es* estimates sen*s*
su suo se regeret sequi volut*u* pp*ri*a volut*u*te*r*. Ber.
Supbia q*sta*uis prud*es* vide*l* dimitt*re*da et abi
ci*eda*. Si ei admitt*re* sup*b*, p*ma* die q*incipit* bi*u*
tare vult leges dare. Prover. xvi. Vidi*st* ho*ie*
sapiet*e* libivideri. magis illo spem h*eb*bit stultus.
Tales nol*u*nt facere q*o* eis d*iz*. et*i* si pri*u* h*eb*bat vo
lunt*u*te facie*l* ill*o* p*marie* hoc e*re*ph*es*ibile*r* picu*m*
losum nouellis in religione. v*n* Bern. Nouit*u*
prud*er* insipieter sapiet*e* in cella diu posse consi
stere ip*oss*ibile*e*. Strule*s* fiat*rt* sit sapiet*e*, et hec sit
ois discretio ei*s* vt in hoc nulla sit ei*s* discretio. hec
ois ei*s* sapiet*u* vt in hac p*te* nulla sit hec pp*ri*avo
lutas. vt dt. b. b*ndict**u* in regula. Est illa via de q*o*
dic*l* p*uer*. xiiij. Est via q*videt* ho*ie* recta i*nouissi*
ma ei*s* duc*u*nt ad morte*r*. Hec figurat*u* p*arbor*e sci*tie*
bon*z* mali in paradiso voluptatis. i. religio*s*
e*fructu* interdictu*m* a d*no* qui comed*it*. l. seq*ndo*
su*u*velle. q*o* n*o* d*z* h*fe*. morte*a*ie incurrit. Ben. i
ij. Narrat Grego. in sc*do* dyalog. de sc*to* b*ndicto*
q*o* cu*m* cellerari*n*o dedisset paz olei q*o* erat i*m*
naisterio paup*ir* madauerat duct*o* copassio*e* fra
tr*u* ne*pi* eo careret. p*cep*it v*ras* ill*o* cu*m* oleo. p*ij*
cere*e* et fenestr*u* de summo in terra*n*e remaneret
aliquid contra inobedi*ta* in monasterio. Quar
to supbia religio*s* e*o*p*z* qui in clau*stro* supbi*u*
unt de diuinit*s* q*s* h*u*erut*u* in seculo. vel nobilit*u*
te generis. v*l* de his que strenue gesserunt*u* in secu
lo. aut q*o* multa dederint monasterio. vel quia
multa acquir*at*. q*si* omnes sint sibi obligati*r* de
beat*e* eu*m* reuereri. U*u* aug. in reg*la*. Nec extollan*l*
si comuni*vite* aliqd de suis facultatib*z* p*uler*nt
nec de suis diuinit*s* magis supbi*u* si eas i*m*ona*s*
sterio p*ti*u*l*. q*o* si eis in sc*lo* frueret*u*. Quid ei*s* p*dest*
dis*pg*edo d*re* f*ang*ib*o* si a*a* misera supbi*o* effici
tur diuinit*s* cot*en*edo q*o* fuerat possideo*r* Sz cer
te de his supbi*o* n*o* h*z*. q*o* bona q*o* sua dicebat sua
n*o* erat. Un*D*avid Paral*l* dicebat d*no*. Iua s*it*
o*s*a d*ne* et q*o* de manu tua accep*im* tibi dedim*o*.
Ben. Nibile o*ino* bon*u* s*in* se bono*o*. amb. q*o* h*u*c

Capitulu Quartu

Ingressus es lucē, qn de ventre mīis existi qbus
queso facultatibz. qbusqz stipendijs stipat in/
gressus es. di. xlviij. sicut. et ex h̄ vidr eis ad placi/
tū possibl aliq retinere. s; accidit eis spūalr qd
accidit Ananiez saphire corporalr q retinetas sibi
aliqd ex suis occulte mortui sunt. Act. v.

In clericis similiter §. III.
supbia repit. de qbz p̄ illibz p̄. intelligi. In labore
boim n̄ sc. qz n̄ bñc artes facere. et cu boibz n̄ fla/
gellabū. qz n̄ verant impositōibz et fuitur boim
sc dominorū et cōmunitatē. qn iura. scē ē de scō.
ideo tenuit eos supbia. Et h̄ qdrupli. Prio i su
perfluo ornatu vestiū. Amicez bois enunciat de
bonie. Eccl. xii. qz supbus h̄icu supbū animuz
indicat. Basili. Qis ornat? p̄ter nccitatē. i. cō/
gruitatē elatōis h̄ calūniā. Un̄ de Aug. legit q
dicere solit? erat. fateor de p̄ciosa veste erubesco.
et iō cu mibi offert vendo eā. vt cu ipa cōis ēē nō
possit. p̄ciū sit cōmune. Hinc et bern. ad eugenū
papā ait. Tu pastor incedis daurat? tā m̄ta cir
dat? varietare. Ques qd capiūt. si auderē dicere
demonū mag' hec pascua qz ouiu sunt hec. Sic
faciebat petr. sic paul. ludebat. Petr. nescitur
pcessisse aliqui vel gēmis ornat? vel sericis. nō te
ctus auro. nec vect? eq albo. nec stipatus milite.
nec circūstrepētibz sept? misstr. absqz h̄ tñ credit
sat posse ipler salutare mādatū. pasce oues me
os. Sacerdotes ei? inqt d̄ p̄ p̄. induan̄ iusticia
Et itez. Sacerdotes ei? induā salutari. i. salma/
tore. vīc̄ ornādo eos pueratōe xp̄i q fuit bñilitas
in vestitu et in oibz actibz suis. Solēt aut se qdaz
excusare tripl' rvidelicz quia dominus intuetur
cor. et bñilitatē cordis respicit. et magistrū bñili/
tatis interioris se fatet dicēs math. xi. Discite a
me qz mitis suz et bñil' corde. Scđo qz dz qsz se
zformare moribz cor. cu qbz viuit d̄ di. xli. qz
quis. Tertio qz ex h̄ honor ecclie querit. Quātū
ad p̄mū rñderi p̄ q a cord vere bñilitas exterior su
pbia nō pcedit. Ex fructu inqt salvator cogscit
arbor Math. vii. Preterea n̄ vīb sufficere cleri
cis l'alijs bñilitas sola interior exteriori omissa
Phil. viij. ap̄ls. Modestia vīa nota sit oibz bo/
mibz. Rep̄bēdit idē ap̄ls comedēt ydolotici. et
si non in veueratōe ydoli corā infirmis mente. i.
Lō. viij. et ad Ro. xij. ex eo vīc̄ q sc̄dalis in
firmū cu ille estimer sapicē h̄ facere i veneratōz
ydoli. Un̄ ad silla trahit p̄ exēpli. Sic p̄plus vī/
des clericos deferre p̄posas vēstes cogitat eos
ex supbia et inani gla agere. vel ibmōi n̄ cē p̄ctū
P̄fesa xp̄s n̄ solū bñilitate bñuit interi? sed et
exteriorē exhibuit vīi ablūtōe pedū discipulorū
et alijs mult's in exēpli. Ex eo aut qd dirit. Discite a
me t̄. volunt oīdere bñilitatē cordis n̄cīram
qz sine ea nihil valeret exterior quā p̄rendit vpo
critic. nō p̄ h̄ excludēdo exteriorē. Itē ab oī specie
mali abstinet vos ait ap̄ls. qd p̄marie dñt bñau/
re clerici. vt eī de vi. et bo. cle. cu ab om̄. S; por/
tare vēstes p̄posas h̄ spēm mali supbie. ḡabsti
nere dñt ab hmōi. Ad scđm rñdet qz qz p̄for
mare se moribz eoz cu qbz viuit qn tales mores
sunt. i. acc̄ morigerati et bōesti. et bi. pprie dicūt

mores nō āt qn se abstiūiones. Un̄ et aug. dīc. Qd
neqz fidē nec qz bonos mores ēē ouīcit. indifferē
ter bñdli ē. et p̄ eoz int̄ qz viuis societate bñadū ē
dist. xij. illa. Nō dīc simpl'r mores s; bonos mo/
res. S; quō p̄nt dici boni mores q̄ a iure repbāl
et a sc̄tis vbo et exēplo. Dicētē di. xli. Cleric̄ p̄
fessionē in h̄itu et incesu p̄bet. Et iō neci vēstibz
nec in calciamētis decōrē querat. Insup conclu/
sio coti. xri. q. vi. cause hec est. q̄ cleric̄ nec fulz
gidiſ nec clar vēstibz dñt ornari. et in pluribz ca/
pitulis dicte qnūis d̄ q̄ p̄cīs tēpibz ois sacrat?
vir cu medlocri aut vili vēste p̄uersabā. Audie/
rant ei qz q̄ mōllibz vēstibz in domibz regū sunt.
Math. xi. Glōla et luminaria dīc ibi. repbēndi
iactantiā et abusuz et voluptatē in hmōi. n̄ ipm
vslum p̄cio lax vēstibz qui ut fieri bñm p̄suetudinez
regiōis. vez. qz i his cōiter regēt et iacratāt et vo/
luptas et supbia et pdigalitas et scandalū priorū
videt simpliciētē berēdū littere cu scri h̄ dixerint
et bñauerint. Nec p̄ hmōi apparatū honoratē et
clesia ut tangebañ in terra excusatōe s; port? de/
honoratē. Utens enī ci? honor. p̄ curat p̄ virtutez
mistroz suoꝝ et p̄cipue p̄ actū bñilitatē et mode/
stie. qd intelligētē sci egerūt ut Aug. et martin?
et alij. Un̄ gre. Nihil in episcopali ceruice splēdi
di? fulget qz bñilitas. dist. c. ca. cōtra morē. Se
cūdo supbūt et gloriant clerici seculares et regu/
lares s; vani i aplitudine eccl'ap̄ suaꝝ et in leitudine
ministroz in pictur et sculpturis et marmoribz
et in ornamentis multiplicat paramentorum.
et deauratis varietatis vel polimitis. et in vasis
argentis et cortinis. supbia exterior et laicalis
becest et vana. S; oia ista licet ad dei honorē fiat
et diuino cultui applicen̄t cui zuenitomne dec̄
et eminens. tñ quo ad supfluitates multas que
ibz p̄currūt meli? et gratius deo ut in pauperp̄ ali/
monias cōuerterent. qd et sancti fecerūt. ut aug. et
ambro. qui ait in li. de offi. Nonē dīctur? est dñs
Lur passus es tot inopes fame mori. et certe ha/
bebas aux vnde ministrasses alemonia. s. sc̄torū
vasoz. cur tot captiui in captiuitatez ducti. nec
redempti ab hoste occisi sunt mcl? fullz ut vasa
vuentū fu arcs qz metalloꝝ. Quid enim dices
Timui ne templo dei ornat? decesset. Rñdet. Au/
rum sacra nō querūt. nec placēt auro que auro
non emūt. Ornatus sacrop̄ est redēptio capel/
vorum. Aug. xij. q. ij. aurum. Nec aliquis mibz
opponat inqt Hiceron. diues fuisse in bierosoly/
mis templū. mensam. lucernā. thuribula. pare/
las. cibos. mortariola. et cetera ex auro fabrica/
ta. Tunc hec pbantur a domino quādo sacerdo/
tes hostias immolabant. et sanguis pecudū erat
remissio peccatoꝝ. quanqz hec omnia in figuraz
p̄cesserint. Nunc ho cum paupratem. dominus
sue dñs dedicauerit portem crucem. et delicias
lurum putemus. xij. q. ij. c. gloria. Tertio su/
pebiunt clerici tam seculares qz regulares de au/
dientia confessionū cum habent magnum con/
cursum. et p̄cepit de nobilibz et potentibus
estimantes ad eos personas accedere et bonita/
te sua et scientia et doctrina sua. cum tamē aliqui
tales sunt imp̄ ericissimi. nec ceteri meliores. et si

loquaciores. sed si h[ab]ent zelū aīaz. nō p[ro]ponaz. nō
se extollerēt. pp[er] qd[em] aliquā emulan[ti] p[ro]hibentes ne
ad alios accedat. et sine cā rōnabili nō se extolle[n]
rent cū regrat magnā prudētiā et nō modicas
sciā et castimonia verā que in se cognoscere pre
sumptuosuz vīd[et]. multū h[ab]it timere ne cecus ce
co ducatū p[ro]stans ambo in foueā cadat. Laueat
spūalis iudee inq[ui]t Aug. de p[ro]fessore ut si non cō
misit crīmē neq[ue]cīe ira nō careat munere scien[ti]e.
de pe. di. vi. qui vult. Lognoscat se ig[ne]r[er] ait idē in
eo. ca. et purget in se qd[em] videt alios sibi offere. i.
peccata. Qd[em] si ab elatōe nō cauerit de se p[ro]sumēs
et sua puritate et zelo sine timore adēs. si numī
familiaritatē cū mulierib[us] et spūalib[us] lumperit
et cupiditatē intēderit vel curiositatē. q[ua]res q[ui] nō
opt[er]et. ds[ic] hūiliabit eū. et i magnos incident laq[uo]s
diaboli cū scādalo et pdicitōe plimoz q[ui]s ruinas
freq[ue]nt aurib[us] p[er]is vbiq[ue] audiuim[us]. Quarto
supbiūt clerici magis regulares q[ui] seculares. q[ui]
magis officiū exercent de actu pdicatiōis cum
videt eccliaz ipsler. et p[re]cipue cū nō solū aures de
mulcēt pp[ro]p[er]oz s[ed] mouēt et flectūt v[er]o q[ui] ad quersio
nē mozo q[ui] meritis suis hoc ascripient. aut inge
nio et eloq[ue]ntie. ex hoc sup[er] ceteros teneri cupiētes
et honorari. et dictis suis nō pdici patientes. in
bis et q[ui] min⁹ bñ vel falso dicta s[unt]. Nesciūt hi p[er]
derare q[ui] g[ra]tia f[or]mōis et cū fructu cois est bonis et
mal[is]. Qd[em] oñdit apl's. i. Lo. xiij. Si liguis boim
scz placendo loqr. et angeloz int[er] s[ed] mouēdo vel
illuminādo inq[ui]t. caritatē nō hēam. fact⁹ sum sicut
es sonās. me p[ro]sumēs. et alios ad bonū inducēs.
pter qd[em] ip[er] apl's pdicator vniuersi rap[er] ad ter
tiū celū castigaret corp⁹ suū et in fuitutē redigit
nō in delit⁹ nutrit[er]. ne forte cū alijs pdicaret
ip[er] rep[er]bus iuenire. timēs si nō egerit q[ui] docue
rit. In iudicio sedes ait Lri. Si enī bñ docue
ris t[em]male vixer[er]. deū instruis quō te debeat cō
dēnare. di. xl. multi. Solēt hi glāri de filiis su
is. i. quersis. s[ed] eos extiguūt malo exēplo vite sue
In sup aduertēdū ē q[ui] fm Greg. in mora. sermo
dat pdicatiō freq[ue]nt ex merito nō suo s[ed] audiēt si
cū etiā et aufer[er]. vñ et dñs azinam cū voluit loq
fe ad corripiēdā velsaniā pp[ro]phe balaā. Nūc. xxij.

De superbia laicorū. §. III.
potest intelligi illō Isla. xxvij. Pedib[us] culcab[us]
corona supbie. i. illō d[icitur] q[ui] marie supbiūt. et hec est
quadruplex. Prima est de diuinit̄. i. Thimo.
vi. Diuitib[us] p[re]cipe. nō altū sape. i. nō supbie. dic
enī Aug. Uermis diuitiū supbie. vīd[et] enī eis ra
tione diuitiaz oīb[us] ēē supiores. et q[ui] oīa diuinit̄
possent h[ab]e. S[ed] atēdant q[ui] vt dīc Job. xxvij. Di
ues cū dormierit nibil secū affert. Secunda ē d[icitur]
nobilitate generis. Ut salust. Comune malū nobis
licaris ē supbie. vide[re] enī eis q[ui] a noliorib[us] desce
derūt p[er] alijs debere honorari et reputari. vñ das
than et abyron de nobilioi tribu exori supbie
eleuari ē moysen de ducatu pp[er]li. Nūc. vi. S[ed] ri
diculosa ē ista nobilitas q[ui] attēdil[er] p[er] corpor[is]
rone generis. Dēs enī de luto originē trahim[us]. et
corp⁹ cuiuslibet fu[er]ē aīe. Non aut d[icitur] magnob[us]
vnu[er] fu[er] q[ui] ali⁹ cū fuitus nō spectet ad nobilita

tem. Unū tantū bonū est qd[em] h[ab]it nobilitas q[ui] car[us]
nis d[icitur]. quod q[ui] quoddā frenū est qd[em] d[icitur] cobibere
homies ne malefaciat. Unū h[ab]ero. Nihil aliud vi
deo in nobilitate appetendū nisi q[ui] nobiles qdā
nēcēte astringit[ur]. ne ab antiq[ue] p[er]itate degene
rent. Unū cū quidā vituparet aliuz de genere suo
dices. Tu es caput tui generis. Ille r[es]pondit. et tu es
cauda tui generis. S[ed] vt ait qdām. Nobilitas so
la est animū q[ui] morib[us] ornat. Tertio supbiūt de
opibus et genere bonis. Nā cū faciant quedā su
perficialia bona vt aliquā ieiunare. diccre alijs
ordēs. dare elēosinas. audire pdicatiōes. labora
re ad gubernādū familiā. et forte ad regendū ci
uitate p[er] diversa officia. reputat[ur] se dei amicos. et
in gl[ori]a recipiēdos. p[ro]ferendo statū suū clericis et re
ligiosis. cū nō bēant tot labores et vexatōes. S[ed]
cum his opib[us] imisceat multa mala et mortalia et
in eis p[er]maneat p[er] totū annū. imo et aliquā p[er]ānos
dūt aduertere nullū valoris seu meriti et illa bo
na que eis vident[ur] magna. q[ui] extra caritatē fa
cta. vt odīs. fornicatio. piuriū. fraudulētia. et hu
iūsmōi q[ui] freq[ue]ntat. Unū de eis verificat illō Aggei
i. Longregauēt mercedes et misericordias in laccū
ptusum. in q[ui] scz nil remanet missum. labores q[ui]
eo[rum] p[er] mōdo sūt nō p[er] deo. et cū modica patientia
et tōre dei. Quarto supbiūt erubescēdo de ope
ribus bonis eis incōsuetis. s. sic dīmittēdo. Ecc. iiiij.
Est p[ro]fusio adducēs p[er]tīm. s. q[ui] q[ui] p[er] verecū
diā timēs irrideri ab alijs dīmittit bona facere
qd[em] videt. p[re]cedere ex supbia carnali. q[ui] dū appetit
honorā ab alijs timet faciēdo illa bona que nō
sint eis grata nō esse in honore corā eis s[ed] in ob
probrio. Hi certe vt ait p[er]s. Timuerūt tōre vbi nō
erat tōr. i. cā timoris. vñ sūt q[ui] p[ro]uuli q[ui] exterrēt
latratū catuloz q[ui] mordere nesciūt. Sene. Alij
toritatez habem⁹ senū. sed vicia pueroz nec pue
roz tantū s[ed] infantū. illi leuia formidat. hi sal
sa. nos vtraq[ue]. Nec ille. Ille leuia formidat qui
verba irrissiōis formidat. falsa formidat q[ui] repu
tat dedec[er] qd[em] in vitate est honor. Mūd[em] iste est
vt catul⁹ irrisionib[us] latrās ē eos q[ui] bñ faciūt. sed
mordere nescit q[ui] eos nō p[er]curit. et cu[er]t latra
uerit. tacebit. O q[ui] strēnui milites s[ed] q[ui] p[er] solū
latratū derelinquiūt dñm suū. bñ relinqret eum
si armati milites inseq[ue]rent. Si alijs de militib[us]
ali⁹ reg[is] ipso petente ab eo debitū fuitū. dicer[er]
se nō audere ei fuisse. q[ui] hoīes obloquerēt de eo
friuola et ridiculosa reputare[nt] ei⁹ excusatio. Sic
est friuola illoz q[ui] p[er] ba boim dīmittūt face
re que p[er]tinēt ad fuitū et honorē dei et salutē ani
maz et p[ro]fiteri. audire diuīa. facē elēosinas. vissi
tare ifirmost fuisse eis. accipe eucharistīa publī
ce. cū alijs frequentare pdicatiōes. dīmittere ve
stes p[ro]posas. cauere a mēdaciōis. ingredi religio
nē et hmōi. Ni s[ed] silēs lepori q[ui] est aīal valde timi
dū. vīnā tñ cēnt silēs ei in alijs. De eo ei scrib[er]
puer xxx. Lepuscul⁹ plebs inualida q[ui] collocat
in p[er]a cubile suū. Lepusulus labia habet i mo
tu aures longas. pedes veloces. timor enī addit
elas pedib[us]. Sic facere d[icitur] q[ui] debilē se cognoscit i
p[er]a fiduciā h[ab]it. et cubile collocat q[ui] in xp[ist]o fidu
ciā h[ab]it. Petra enī erat xp[ist]s. ait apl's. s. significatiue

Capitulū .v.

labia habet in motu qui frequentiter orat. lōgas hēc
aures quæ velocē ad audiēdū tardē ad loquendum.
Iaco. i. id ē ad r̄n dēndū obprobrijs q̄ sibi dicunt
debet enī tacere. pedes veloces b; quē timor dei
occupat. qr̄ qui timet deū n̄ib; negligit. vt dicit.
Eccl. vii. Lausa aut̄ hui⁹ timoris ēē p̄t amor pla-
cendi mūdo. Seneca. Desines timere si sp̄are de-
sieris. vel qr̄ forsitan de⁹ recessit ab eo. vir posset ēē
in eo tāta timiditas in q̄ de⁹ esset. vñ p̄. Si am/
bulauero in medio tribulatōis nō cīmebo mala.
qm̄ tu meū es!. Ostēditur aut̄ fatuitas eoz qui
erubescut bene facere tripl̄r. Primo q̄z̄pi per/
mittit sevinci ab irrisorib; q̄s magna facilitate
vincere p̄nt. sola enī taciturnitate vincunt irriso/
res. Esa. xxx. In silētio ⁊ spe erit fortitudo v̄ka. Si
enī illi q̄ irridēt tacerēt animū haberēt ad mer/
cedē quā expectat. h̄sū remanerēt irrisores. Se-
cundo oñditur hec fatuitas ex eo qr̄ timet irride-
ri ab his q̄ irrisiōe digni sūt. Qñ enī mali irridēt
bonos de bōis opib; suis. inde ac si ceci irride-
rēt vīdētes de hoc q̄vidēt. ⁊ claudi recete inceden-
tes. ⁊ iō ipa irrisio irridēda ē. Señ. Equo animo
audiēdāsunt cōuicia impitorz ad honesta tēden-
ti contēndēt īipse concept⁹. Tertio oñdit per
hoc. qr̄ erubescut de hoc vñ gloriari deberēt. vñd
erubescut bene agere eo q̄ cōlucuerūt male agere
vel qr̄vidēt eos male agētes. Hoc enī valde glo/
riosum ē cū alijs bene agit inter male agētes vbi
male agere cōsuevit. Tales sunt siles illis q̄ eru-
bescut q̄d naufragio euaserūt. vel de b; q̄ nō sece-
rint qd̄ soliti sunt. vel de hoc q̄ san⁹ esset alijs cri-
stentib; leprosia. Señ. Nōdū es felix si turba nō
te deridet. L̄christ⁹ math. v. Beati eritis dū male
dixerint vobis hoīes tc. Señ. Nunq̄ multis sed
quib; placeas cogites.

De vicis de scđetibus
a superbia magis q̄ ab alijs. Et pri-
mo de ambitioē que dicitur cathedra
pestilentie. fm illō psalmi. Beatus vir q̄ nō abi-
it in cōsilio ipoz. et in via peccator̄ nō stetit. et i-
cathedra pestilētie nō sedit. Quod intelligitur de
xpo de q̄cunq̄ iusto eū imitāre. vñ aug⁹ sup p̄.
Noluit xps regnū terrenū cū superbia. que cathe-
dra pestilētie recte dicit. q̄r nō fere quis q̄s ē qui ca-
reat amore dñi andi. et humanā nō appetat gloriā.
hec aug⁹. Pestilētia enī dicit morbi late vagans
et q̄si oēs inuoluēs. Amor dñi andi ad ambitionē
pertinet. Amb̄. quoq̄ sup lucā inq̄. Sepe q̄s vicia
nulla delectant. q̄s nulla potuit mouere luxuria
nulla auaricia subuertit. facit ambitō criminōsos
et ve dñctur q̄s pri⁹ scrut. Et p̄terea dyabolus
tentās dixit xpo in mōte. hec oia tibi dabo. s. re-
gna mūndi q̄ ostenderat si cadens adoraueris me.
Math. viii. Adorat enīz honorat et scrutit ambi-
tiosus indebitē eū a q̄ honorēz dignitatē sperat.
In p̄fato aut̄ vñ p̄. nota tripl̄ lex. p̄cessus q̄ p̄t i
quolibet repiri peccato. Tres enī sunt differēcie
peccati. s. mortalis. ait Aug. tanq̄ tres mortes.

Una iu cor de cū s. rōne assentis libidinī vel cui cū
q̄ peccato mortali. tāq̄ pueilla in domo mortua.
math. ix. Altera in ope cū in factū pcedit assens⁹
vt adoleſcēs c̄ portā delat⁹. Lu. vii. Tertia cum
mole male puetudis fōmī anim⁹ tanq̄ Lazar⁹
fetēs in monumēto. Jo. xi. de pe. di. ii. sicut trib⁹.
Denorans iste differetie seu grad⁹ phos termios
abire. stare. t sedere. Et sicut in abeūdo. i. receden
do de loco importāl p̄cipiū mor⁹. in stādo in via
psecutio mot⁹. in sedēdo termin⁹ motus. Ita in
mali assuefactiōē ē graui⁹ p̄tem q̄ in opatōe. t in
opatōe. s. exteriori magis q̄ in cogitatōe tm̄. Bea
tus ergo in re fuit xp̄s t erit in futuro ois iustus.
Nū aut in spevir viriliter agēs t vtuose q̄ n̄ abiēt
in cōsilio. i. nō recessit a deo. in regionē dissimili
tudis p̄ peccatiū deliberate cogitatōis. Ab ea eni
quis incipit a deo recedere. in h̄silio ipioꝝ reperi
ens se. i. demonū tractantū t p̄suadētū ambitō
nē. eis acquiescēs ut primi paretes. Et in via pec
catōnō stetit. i. nō peccauit ope erect⁹ cōtra dēū
q̄ est via q̄ itur ad inferos sicut ipi primi paretes
ope trāsgrediētes dei mādatū. Et in cathedra pe
stilētie nō sedit. in p̄uetudinē ducēs actū ambi
tionis vel alteri⁹ peccati. t frequēter iterās ac de
fendes vt lictū peccatiū suūt ipi primi parentes
qui se excusauerūt. t sic ibi quiesces. Sicut in ca
thedra quia exaltat se sup̄ alios. ita p̄ ambitōe; q̄
ris dignitas t platio ad quā sequiſ honor. Et sic
in cathedra doceſ. ita talis suo exēplo malo indu
cit alios adviciū. qđ inficitz occidit aiam sic pesti
lētia corp⁹. Ber. in sermōe. Doteſtatis abito agē
lū felicitate angelica ad quā erat creat⁹ priuauit.
Sciētie appet⁹ boem imortalitatis gl̄a spolia
uit. nō euā cib⁹ deflexerat. nō mandator obliuio
destiuerat. s. p̄missio honoris. abito illecebrosa
decepit Pōt ergo p̄siderari abito put ē in delibe
rata interi⁹ ei⁹ affectōe. t hic abiēt in h̄silio ipioꝝ
In p̄curata exteri⁹ opatōe. t hic stetit in via petō
rū. In continuata vberi⁹ exercitatiōe. t hic in ca
thedra pestilētie nō sedit.

De prima scz ambitioē .**.I.**
put ē in mēte. de saluator in rcpbēsionē scribap. et
phariseor. math. xiiij. Amāt pmas cathedras in
synagogis. i. p̄cipuas dignitates. ad q̄s sequeſtbo
nor. Est autē ambitō. put diffiniſta be. tho. se. se. q.
cxri. inordiat⁹ appetit⁹ honoris. Et q̄ ad digni
tate porētiā p̄ſidēcias sequiſt honoꝝ. iō inordiat⁹
appetit⁹ h̄ap p̄tinet ad abitōem. q̄ autē abitio sit
pc̄m. pbaſ tripl̄. Pr̄io q̄ a mala radice ppagat.
Scđo q̄ caritati aduersat. Tertō q̄ magnanira
ti p̄traria. Pr̄im sic pc̄z. Si cfruct⁹ īfect⁹. q̄
et infecta radice generali. Itat acr⁹ būan⁹ qni pce
dit ex pc̄o optet q̄s it pc̄m. Sz abitio q̄ ē appetitus
inordiat⁹ honoris. pcedit ex pc̄o. Nā d̄t aug. i. li.
devia religiōe q̄ abitio pcedit ex supbiaz ex p̄cupi
scēria seu cupiditate. Sz supbiaz cupiditas sune
pc̄avt pc̄z. S. ḡ t̄ abitio ē pc̄m. pur enī p̄ potētiaz
vel dignitatē intedit quis acquirere aparetē et ex
cellente honorificētā. sic abitio or̄t ex supbiaz Sz
put intedit q̄s acqrere p̄ hmōi sufficiētā appare
tē seu rez abūdātā. sīca cupiditate or̄t abitō.

Titulus .iii.

Blerā. n. q. pte. Sedo ambitio pbatur ēē pcam
qz adūsaſ caritati. Nihil ei repugnat caritati q est
vita aie nisi pcam. Sz ambitio repugnat caritati. Di
cit enī apl's. i. ad Loi. xi. Laritas nō est abitiosa.
vbi dīc glo. i. vult alijs pponi. Laritas ei diligat
pcm sic leipm. z iō nō vlt eū sibj cere sibi sz sociū
esse. Appetit suire pto z nō sibi suiri. Sic filius
hois n vēit mīstrari sz mīstrare. Mat. xx. Ambi
tio igī pcam ē. Tertio osidilec pcam ex eo q ma
gnanimitati prial. Nā qd prialr etuti moralis
est pcam q virtus moralis est fm regulā rōnis. Sz ma
gnanimitati q est virt⁹ moralis fm pbm. uij. ethi
cōtrariaſ ambitio. Ambitio enī est inordiat⁹ ap
petit⁹ honoris. z magnanimitas ē ordinat⁹ appetit⁹
magni honoris. Inordinatū aut oponiſ ordiato.
igī ambitio ē pcam. Pro declaratōe aut hui⁹
inordinatōis appetit⁹ q rep̄t in ambitōe. Nota
fm Tho. se. se. q. cxxxi. ar. i. q honoris pportat qn
dā reuerētiā exhibitā alicui in testimoniū excellen
tie ei⁹ vel virtutis. Circa aut excellentiā homis duo
atredenda sē. Prīmū ē qd id in qbō excedit non
bz bō in leipo. s. a se sed est qī qddā diuinū in eo.
et iō nō debet sibi pncipaliter ex bō honoris sz deo.
Scdm p̄siderandū ēid in qbō excedit daſ homi
a deo vt ex eo alijs pslit vñ int̄m dz hoī placere te
stimoniuſ sue excellētie qd ab alijs exhibet inqnt
tu pafiblī via er bō vt alijs pslit. Tripli ḡtinge
appetit⁹ honoris ē inordinatū Uno mō q appetit⁹
honorē seu testimoniū de excellētia quā nō bz. qd ē
appetere honorē supra suā portionē vt si mal⁹ de
siderat honorē ac si cēt bon⁹ z desideret regimen
et p̄sidentia q nō debet nisi virtuosis vel curās de
virtute. Unū ceci. vii. dr. Noli velle fieri iudei nisi
valeas virtute dirū pe iniqtates scz alioz. s. recte
iudicando nec declinādo a vītate. timore l' amo
re cuiuscumqz qd n faē mal⁹. Refert aug. in. v. d. ci
uita. dei. c. xij. antiq̄ romanos cum dedici eēnt
ydolatrie duo in vrbe p̄struxisse tēpla inē cetera.
vnū dee virtuti. aliud deo honoris. z cōtigua. ita
tnū ordinata q ad tēplū dei honoris n̄ posat esse ac
cessus nū p̄ tēplū dee virtutis. Qui qzuis erraret vt
infideles in fco z opinione. Nā nec virtus dea est.
nec honor dō. sz dona dei q solē colend⁹. In sig
tn quo ad ordinē p̄strucōis templorū n̄ errabat
voletā enī cūctis ondere q ad honore q inltuz
appertit recte pueniri nō p̄ nū p̄ oga virtutis
Sed o inordinate appetit⁹ honor inqntū hono
rē de excellētia sua quā bz a deo n̄ refert in deum
cupiēs ipm deū vt actorē sue excellētie z virtutē
pncipalr honorari. Juſ illud apli. Soli deo ho
norē glia. sz sibi cupit illū honorē vt qddā bonū
Dō si qz obijceret q absqz virtuo p̄ vtiqz appetit⁹
a quoctūqz q sibi debet. p̄ pmio. Sz honor est p̄mi
um virtut̄ yr dīc pbs in. uij. ethi. ergo sibi appete
re honorē nō ē pcam. Rñdet tho. vbi. s. q honor
nō dr premiū virtutis er pte ip̄l v̄tuosi. vt bō scz. p̄
premio expetere debeat. sz p̄ pmio expetit btitudi
nē q est finis virtutis. Sz dr cē honor p̄niū v̄tu
ex pte alioz q scz nō bñt aliqd maius qd retribus
ant virtuoso qz honorē. qui ex bīpso magnitudi
nē bz qd phibet testimoniū virtuti. nō tn̄ est suffici
ens pmū. vt dr. uij. ethi. Tertio inordinate ap

petitur honor; in q̄ntū appetit⁹ in ipo honore que
scit. nō referēs honorē ad utilitatē alioꝝ. et tal⁹ p.
pter seqndū honorē in multa mala incidit. vii.
Leo papa. Mens potētie auida nec abstiere no
uit a vertutis. nec gaudere pcessis. nec pietati ad
bibere p̄sens. di. xlviij. c. viii. Sic auiditas po
tentie ad ambitioꝝ p̄tinet. Nec obstat si q̄s dicat
q̄ honor de se est q̄dā bonū et maximū inf exte
riora. In sup ⁊ p̄ honorē boies reuocant⁹ a multi
malis faciēdis. ne. s. pdant honorē et puocant⁹ ad
bona. Un⁹ et tulli⁹ dīc in li. de tuscūl. aſtōnib⁹ bo
nos alit artes quieꝝ studia accendūt gl̄ia. q̄ viꝫ
licitū ipm appetere. Nam ut r̄ndet tho. vbi. s. ho
nor et si sit bonū. appetitus tñ boni d̄z ēē reglat⁹
fm rōnē. Si aut̄ trascendat regulā rōnis iā non
erit bon⁹ ille appetit⁹ boni. Sic q̄ appetere honoꝝ
re in ordinate vt sc̄z q̄escat in eo vel alio mō qd̄ fac
ambicioſus ē p̄tra regulā rōnis vii ⁊ malū. Sic
etiaꝝ appetiti ordinatū honoris sc̄z p̄ debita me
dia aliqui reuocant⁹ a malis et puocant⁹ ad bonū
nō aut̄ q̄ appetitū inordinatus. q̄nimo p̄b̄ daſ oc
casio ml̄toꝝ maloꝝ. cū sc̄z n̄ curāt qd̄ mali agat
vt honorē seqntur. Und salusti⁹ in catilinario
dīc q̄ gloriā honorē et impū bon⁹ et ignauis. i.
mal⁹ equesibi exoptat. Et iste. s. bon⁹ recta via
nititur huic. s. ignauo q̄ bone artes defunt dol
et fallacij intēdit. Qd̄ etiā illi q̄ nō curāt de ho
nore vitupan̄t. fm p̄bm intelligit⁹ debitis qui non
curāt de honore fm q̄ ratio dīcat. i. q̄ nō curāt
vitare ea q̄ sunt p̄ria honori vt mala opa. Nō at
intelligēdū q̄ debeat q̄rere honorē. vel facere bo
na vt honorē. Qui enī solū p̄p̄ honorē vitat ma
la. vel faciūt bona nō sunt tr̄uosi. vt patz p̄bm
iij. ethi. vbi dīcit q̄ nō sunt vere fortis q̄ p̄p̄ho
nores faciūt fortia. Appetit⁹ iſḡ honor⁹ ambicio
si. q̄ inordinatus alioꝝ p̄dictorꝝ triū modox. ido
peccata est. Aug. etiā dīc q̄ locus supior ſiꝝ quo
p̄plus regi nō p̄t. et ſi admīſtreſ vt dec̄ indeceter
tamē appetitur. viij. q. i. qui ep̄patuz. Un⁹ et ibi pec
catum. Et talis appetitus ad abitionē p̄tinet.

Quantū ad secundū §. II.

scilicet put honorz et dignitas pcurat. phisbetur b
prtines ad ambitionem. Eccl. viij. 8r. Noli querre ab
hoie ducatum nec a rege cathedram honoris. i. digni-
tatem. Sic aut ad rege spealiter ptnet ponere ali-
quem in regno suo qui loco eius sit. et regi iniuriat
faceret qui ab alio qd a rege sine ei colensu b ob-
tinere veller. Sic deo iniuria fac qui ab alio qd ab
ipso dignitate qrit. Quilibet aut rex or tenet vi-
ces dei. pcpue ecclasticus. Tunc aut ptnat a deo
prefici seu devolutate ei cu a ppls seu electoribus
seu superioribus in dignitate sine lui affectu vel qstis-
tu ponit. Un ad hebre. v. Nec quisq sibi sumit
honor. sed qui vocat a deo tanq aaron. Querit
aut quis cathedram honoris. et sic stat in via pctorum
ambitionorum. qui p pcamina vel obsequia l mune-
ra pcurat dignitates. officia vel bnticia pcpue
curata qd ptnet ad symoni ut dicitur est. s. vi. i.
cap. v. quod fecit impi Jason qui ambiebat ad
summum sacerdotium. ut dicitur qd. Mach. viij. viii
pnmisit regi antiocho trecentasexaginta falenta

Capitulū .V.

argenti ut obtineret summū sacerdotiū. qd t fec
ita puerse agēs ut p̄stitueret ephebiā. i. p̄stibulū
iūueniū. t iudeos transire faceret ad rit⁹ gētiliuz
et postea cū mitteret pecunia p̄menelaū ipse ad/
didit ad pdicā summā multa p̄mittēs. t sibi p̄/
curauit fūmū sacerdotiū. Deberat quilibz sibi
cavere ab hmōi q̄slitu t p̄curatione triplici er cā.
Prio qr̄ multa crīmia inducit. scđo qr̄ quilibet
iust⁹ hmōi fugit honorez. tertō qr̄ quietē mentis
tollit. De p̄mo dīc quidā p̄bs Hoc maximū ma/
lum habet ambitiosus. qr̄ nō respicit dēū vel se l'
alios. sed p̄ fas t nephas t mille picula ad digni/
tatem tendit quā appetit. Ambitiosus sp̄ est pa/
uid⁹. Tinet enim ne quid dicat vel faciat qd in/
ocul̄ hoīm displiceat. honestatē mētis. būilitatē
simulat. cunct⁹ adulatur. t cunctis inclinat. oīm
est fu⁹ t tributari⁹. graue pugnā bz̄ in se dū iniq/
tas pulsat animū. t ambitio z̄tinet animū. Am/
bitiosus nulli p̄cie ut regnet. dominū enī nō pa/
titur sociū. Prop̄ h̄ romul⁹ occidit frēm remu/
lum vt sol⁹ regnaret. Juli⁹ cesar pl̄a bella ciuilia
in quib⁹ occisi sunt innumeri. fec ut impīu vſur/
parz. Ambitiosissim⁹ absalō p̄tū peperit ut reg/
ret ip̄e. sed p̄ adulatoēs p̄plm ad se trarit. t fec cō/
iuratiōe p̄ patrē dāvid cū de regno expulit. vro/
resq; eius publice coguit ut firm⁹ polz regnare
ipsumq; p̄z cū exercitu suo extermiare curauit
sed impunit⁹ nō transiit. Nā fugiens de bello in/
mula cū transiret sube⁹ querū. p̄ capillos capi/
tis ad ramū quere⁹ remālit suspensus quē Joab
lancis trāffixit. ij. Re. xvij. Abihail mortuo si/
lio Joram vt sola regnaret pessima femia omnē
de semie regio masculū occidi fec nisi vnū Joas
sc̄z puulū qui abscondit⁹ fuit. sed ip̄a demū occisa
fuit. uj. Re. xi. Hieroboā rex isrl̄ ne amitteret re/
gnū qd sibi a deo traditū fuit vitulos aureos fe/
cīcī dan t bersabee vt eos p̄plū adoraret. t in/
hierlm̄ nō accederet. h̄z tpal̄ t eternal̄ punitus
est. uj. Re. xij. Abimelech vt p̄ncipatū accipet in/
sechen occidere fecē septē frēs legitimos ip̄e illegi/
timus. h̄z male finiuit faciēs se occidere postqm̄
fuit p̄cessus a muliere p̄ fragmē mole iacratum
de muro ciuitatis ab eo obesse. Judicū ix. Legi/
tur in vita spatz qd dū quidā frater incederet per
viā lutosam secū mēte revoluēs qd si eēt ep̄s face/
ret multa bōa t mala errirparet. cecidit i densū
luciū vn̄ tot⁹ deturpat⁹ est qui ex hmōi cā ad se re/
versus ad intelligendū p̄ctm ambitiōis qd eum
sub specie boni pulsabat sibi ipsi dixit. Surgite
dñe ep̄scope. Animadūtit erinde qd in mal⁹ lu/
tum vitiōp̄ cecidissz si ad illō p̄motus füssz Se
cūdo oñditur magnitudo vitiōp̄ ambitiōis seu g;
uitas et h̄ qd oēs facti fugie⁹t dignitates t bono/
res. considerates mala inde seqnria. Qd ēt figura/
tū est in pabola quā dixit Joas p̄ sychimitas. s.
qui inficerat. lxix. frēs suos vt ambitiosuz aby/
melech brēnt in p̄ncipē. Judicū. ix. Qd sel̄ ligna
voluerat regē sibi p̄stituere sup se t inungere. Di/
xeruntq; oliue Impera nob. R̄ndit oliua. nun/
qd possū deserere pinguidinē meā qd vñtūr dīj
et homies vt p̄moucar infē ligna. Dixerat exinde
ad arborē sicū. Ueni t accipe regnu; super nos.

Que r̄ndit Nunq; possū dīmittere dulcedies
meā t fruct⁹ suauissimos t ire vt inclīnia p̄mo/
uear. Locutaz̄ sunt ligna ad vitē. Ueni t impa/
nob. Que r̄ndit Nunq; possū deserere vinum
qd letificat dēū t boies vt p̄moucar inter ligna
t nolueſt. Demū dixerat ad ramū Impa nobis
Qui r̄ndit si me p̄stituitis rege venite t sub ym̄
bra mea regescite. Si aut̄ no vultis egreditur
ignis de ramno t cōburat vos. Moraliter.
ligna sunt boies. iux illud p̄s. Erit tanq; lignuz.
tē. Regē q̄rūt sibi inū gere. qr̄ rectore q̄runt qui
eos māsuere t leniter regat. t nō tyrānīce. Pro/
curat b̄c olivā h̄z rēnuit. qr̄ dediti op̄ib⁹ mie sig/
natū p̄ oleū nolueſt dīmittere op̄ mie qd ip̄inguac
lucē in se grē dinē. t primis subueit vt p̄ficiant
timentes ex b̄ amittere bonuz qd faciunt. Ficos
desiḡt p̄eplatiū qui vocatus ad regimē nō ac/
quiescit timēs amittere suauitatē odors cōtepla/
tionis ex solicitudine t occupatioē prelatōis. Ut
tis significat dilectionē feruētē q̄ etiā recusat
plationē timēs ne ex officio regimis tepeſcat fer/
uor dilcōnis qui letificat dēū t boiem. Ramū
est gen⁹ rubi aspe⁹ nimis t aculeatū ad modū
sentis. qd ad imperū venti fm̄ Josephū emitit
ignē. t in p̄mo molle ē postea obdurescit. t signi/
ficat tyrānū vel ambitiosum q̄ spinis vīctorum
acut⁹ subditos spoliat. siē spine lanā ouīū. qd se
mittit ignē pueris t furioso p̄satōis q̄ se t alios
cōburat incedio tribulatōis p̄ntis t infernalis.
Sic iḡt sc̄i recusant mali. p̄curant t auide acce/
ptat honores t dignitates. Und̄t ip̄e sc̄tōz oīm
sanctificator ip̄us Ihs cū facto miraculo ex qn
q̄ panib⁹ multiplicat⁹ turbe voluerat sibi face;
re regē aufugit. vt h̄r Jo. vi. Mo q̄ses. lxxiiij. an/
norū cum mitteret a dño vt eēt dux p̄pli hebreo;
rum. multū restitit excusans se q̄ eis impeditio/
ris lingue. Eto. uj. Saul q̄ melior nō erat i isrl̄
nō q̄res dignates h̄z asinas patris. cū a samue/
le esset sibi nunciatū ex p̄te dei t p̄ miracula ostē/
sum q̄ futur⁹ erat rex populi. vocatione omni p̄plo
vt manifestaretur. ip̄e in domo abscondito. ne assu/
meretur. i. Reg. ix. Hieremias cuz mitteretur a
dño t p̄stitueret sup gentes t regna t anūciādūz
verbū dei subtrahebat se dices A. a. a. dñe deus
ecce nescio loq. Hiero. i. Marc⁹ euāgelista vt sa/
cerdotio repbus habereſt amputauit sibi pollicē
vt ait Hiero. t greg. magn⁹ ab omni populo t cle/
ro acclamat⁹ in papā occulte fugit vt vitaret di/
gnitac. Hiero. cardinalatum rome dimisit vt
litteris sacrī betheleē insudaret. Et petr⁹ dāmis/
nus tanto honori iā exercito vt sibi vacaret. va/
lefecit Ambro. ne p̄mouereſt in archiep̄m elect⁹
a cūctis meretriceſt ad domū suā ire fecē nō vt eas
coſgseret. h̄z vt populu ab hmōi reuocaret. Gre/
nazanzen⁹ ep̄atum dimisit sapie vacaret. t au/
gustin⁹ summū doctore. h̄z inuitū. Valerij⁹ ep̄s
fius p̄b̄m ordinavit sibi p̄cauens ne ad vrbem
carentē ep̄o deueniret vt pastoralē curā vitaret.
Martin⁹ aut̄ nec diaconatū a scō bilario picta/
uien̄. ep̄o voluit impostū acceptare. indignū se
clamitās tanto officio. Quāta iḡt p̄sumptio. qn
ta ambitio. t q̄s p̄iculosa in illis q̄ homūtioneſ

merito et acto de pusilli hominibus offerunt ad homines onera quia gigantes sapientia et sanctitate vite, si bi arbitrii sunt importabilia. Considerabat hic quod ait augustinus. Nihil in hac vita, et maxime hoc in tempore difficultus. nihil laboriosus. nihilque periculosus episcopi et probrii aut diaconi officio. sed apud deum nihil beatorum. si enim modum militare, quod non imperator precepit. nihilque tristius. miserabilis et dannabilis homini dignitate si per functiones res agat. dicitur. xl. ante oīa. Honoresque et dignitates episcopales plene sunt periculis et vicissim malis. Unde hie. Egregie de cesare Tullius ait. Cesar cum quosdam honorare voluit non ipsos honestavit sed ornamenti detur paucis. Et boetius. Quanto maiorem est dignitas. tanto despectiores imponens facit. Tollit demum ambitionem et presidientiam vel dignitatem quemcunq; inducere multas amaritudines per maximam quoniam queritur vel quisita possidetur. In cuius figura lyra dicitur lippis oculis habuisse. quod cum martha sollicitatur et turbatur erga proxima. inde oculi obscuratur et quies tollitur. quiescedo autem aia sit sapientia. Hic gregorius. Domine quod hic emet propter meritoribus afficitur quod honoribus gaudet. et dum cor in tribulacione ponitur ad memoriam culpa renouatur. s. ambitionis. dicitur. xvii. Nerius. Berninus. quod sic ait. Ambitio ambitum crucis. quod oes torques. omib; places. nil acerbi cruciat. nil molesti inquietat. nil tamen apud miserios mortales celebri negotiis ei. Aperte figuratur presidens per opimentum superius tabernaculi domini factum de pellib; arictum rubricatis. quod cooperiebat aliud copimentum periculorum ipsorum tabernaculi. ut hunc Exodus. xxvi. Tabernaculum dei ecclesia est. copimentum superius defendens. aliud inferius ab estu et umbribus et pluvias sustinuit. significat presidentes in ecclesia qui custodiunt filios dei quos tenere diligunt perfecte superiores. ab incolumis et verato multis quod ipsi sustinunt. Unde gregorius. Misericordia dei quod tenere diligit ab exterioribus actionibus abscondit. Nam et per familias ad eum laborum mittit filios a quod subditos filios suspendit. et inde filii sicut veratoe decori sunt. Unde fui i publice detur patrum. Ide in moralibus. Exhortatione a lazarobus modis impetrat. Sed vesana mens propter aspera carnalia quod tenere blanda spuma laetatur. Habentes enim manu fastidium et sepe desideratum quod non sine lacrimis comedunt. s. honores et dignitates figuratas pallias et cepas quod in dextro quedam appetebat. Num. xi. Et sic tales ambitionis hic amittunt quietem scie. ita in futuro quietem glorie. Unde et episcopus Iacobus et quod per matrem vero regem scilicet zebet dei petierat sedere versus ad dexteram et alius ad sinistram in regno suo. s. dominus existere in regno quod tempore tuum estimabat ambitione duxit. Redit episcopus. Sedere ad dexteram vel ad sinistram non est meum dare rebus. Math. xx. id est non regnabit. sic nec aliis ambitionis. Legitur de gosfredo papa clarcualen. quod cum fuisse electus in episcopum tornacensem et ab Eugenio papa et sancto Bernardo cogeretur subire ordinem praestitum et atra dixit. Monachus fugitus esse potero si binc me ejicitis. episcopus autem nunc ero. et sic dimis sus fuit. Cum autem predicatus Gosfredus mortuus apparuerisset cuiusdam charo sibi interrogatus ab eo de illo negocio episcopus quod non acqueruerit iussus si fuisse ille deo placitum. Redit. Reuelatum est mibi a sancto

etissima trinitate. quod si fuisset de numero episcoporum fuisset de numero reproboz.

Quantum ad tertium §.iii.

scilicet primariis in virtute ambitionis. Hoc notat ibi in sedendo in cathedra pestilem. quod non facit virtutem. Cathedra dignitatem sicut presidientia. Unde matthei. xxviii. dicit episcopus. Super cathedram moysi sedebat scribe et pharisei. et dignitatem et officium regendi et docendi populi quod faciebat moyses. tenerunt scribere et pharisei. Sed cathedra pestilem est quoniam per ambitionem et presumptiōne punitur ad ea et indigne retinetur. Nam taliter prelatio ut morbi stagiosus occidit humorem. et alios inficit suo exemplo. Sedet autem in ea quod pseuerat et quod est in tali ambitione excusans se. et defendens hoc ut licitum ut magis in cathedra. Sed ut ait episcopus. Ut vobis phariseis quod diligitis prietas cathedras. Lu. xi. Ut autem damnatos impetrat. Ubi dicitur. L. Riso. Qui male sedebit super cathedram iniuriam cathedre facit. Malum enim sacerdos de sacerdotio suo non dignitatem sed crimine acquirit. dicitur. xl. multi. Male autem sedet quod ambitione et vice in hunc dignitatem vel officiosum. et hominem. Sanguis uige due sunt filie dicentes affer affer. Propter penitentiam. Ne sunt ambitione et cupiditas quod semper appetunt honorabilius et digniora beneficia et dignitates. et sic sedent habituati in hominibus. Sed quod est ut appetere episcopatum sit illicitum. et si est mortale peccatum. Et videtur quod non. Qui enim episcopum desiderat ait apostolus. i. thom. iij. bonum opus desiderat. sed etiam sacerdoti sperare episcopatum. quod est appetere. Dicit enim zoymus papa de sacerdote. Qui per singulos gradus est ordinatus debite suatis intersticiis congruis temporibus quod secundum eum ad bonos mores exacter vita prouderit et secundum summum pontificatum spare debet. s. episcopatum. dicitur. xv. in singulari. Et idem dicitur. li. officia. g. cc. Ad hanc quod est rindet. b. Tho. se. se. q. clxxv. dicens quod in episcopatu pertinet tria considerari. quod unum est principale et finale. s. episcopal opatio per quam utilitas primorum intenditur. secundum illud Iohannes. viii. Pasce oves meas. Aliud est altitudo gradus. quod episcopus super alios constituitur. secundum illud Matheus. xxv. Fidelitatem et prudens quod constituit dominus super familiam suam. Tertium est quod cosequenter se habet ad istas. s. reverentia et honor et sufficiencia episcopalis. secundum illud. i. thom. v. Quod bene placuisse papa duplice honore digni habentur. Appetere igit episcopum ratione homini circumstantiarum manifestum est quod illicitum est principes ad cupiditates et ambitionem. Unde contra phariseos dominus dicitur matthei. xxviii. Amant per mas cathedras in synagogis. Quantum ad secundum scilicet ad celitudinem gradus appetere episcopatum presumptiōnis est. Unde dominus arguit dicitur scipulos primatum querentes dicens. Principes gentium dominatur eorum. Ubi Christus. dicit quod gentile est primatum europe. et sicut gentium copione anima cohortum effuantur conuicti. Sed appetere primis gradus est laudabile est et virtuosum. Ubi quod papa episcopalis actus habet annexa gradus celitudinez presumptuosum videtur quod aliquis pessime appetat ad hunc

Capitulū .V.

ut subditis psit nisi manifesta necessitate imminente sicut dicit Bre. in pastorali. qd tūc erat laudabile episcopatu appetere qd dubium non erat p hunc quenqz ad maiora supplicia puenire. Un de facili nō inueniebañ qui bmo onus assumeret. pser tim cū ad hoc alijs caritatis zelo diuinit⁹ incitat. Sicut ysaias appetēs primis. pdesse ad p̄dicādū se mitti perit. qui tñ vt dicit Bre. p̄us se purgatū a vītis audiuit. pōt tñ quilibz absqz vītio p̄sumptōis appetere alia opa facere si eū cōtingeret in tali officio esse. vel ēt esse se dignū ad talia opa exēcenda. ita q̄ op̄ bonū cadat sub desiderio. nō tñ primatū dignitatis. et sic vīdū dicēdūz simplr esse illicitū. qd pbatur p Aug. dicentez in rit de ciuitate dei. Locus supior sine q̄ pl̄s dei regi nō p̄t. Et si administrēt vt decet: indecentur tñ appetit. qd ēt b̄. viij. q. i. qui ep̄atuz. Et q̄uis exp̄sse hic nō dicat b̄ ēt mortale. videtur tñ ex dīcīs ei⁹ hoc elici posse. in. q. c. ar. v. et in script⁹ in iij. Dicit enī ibi q̄ p̄ces p̄ se porrecre p̄ dignitatem vel bñficio bñte curā aīaz symonia inducunt Ray. Nu-hosti. et goffre. et qdaz alijs idē sentiūt. Et rō eoꝝ est. q̄ reputatur p̄ indigno rōe p̄sumptionis. etiā si al's ēt dignus. Sz null⁹ reputat indig⁹ bñficio ecclastico in dignitate culpe nisi p̄ter morale. ḡ tal p̄sumptio ē mortalis. tūc sic arguit. Apperitus deliberat⁹ aliqui⁹ rei cuius p̄curatio vel actio exterior est mortal. est mortale quia ad eandē spēm pertinet. sicut p̄z p̄ exempla⁹ appetitu liberato et op̄ fornicatōis furti et alijs et b̄ de pe. di. i. si cui. cū alijs cap. Sed p̄curare p̄ p̄ces bñficiū curatū est mortale vt pbatur est. ḡ et appetere cū t̄ ep̄atus p̄matie bz curā animaz ergo tē. Si dicitur q̄ appetit⁹ et op̄ nō sē circa idē. q̄ opus est p̄ p̄ces. Sz appetitus ē simplr n̄ ad opus p̄cū. Responsio q̄ b̄ nō obstante firma manet cōclusio. Nam t̄ ille q̄ delectatn̄ i cogitatōe morosa fornicatōis. esto q̄ exp̄se nō appetat op̄ fornicatōis. nō p̄tēra euadit mortale q̄ et si nō exp̄se tñ tacite assentit ad op̄. exq̄ volūtarie delectōem cogitatōis bz. Sic in posito q̄uis nō appetat fundere p̄ces. appetit tñ illud cui⁹ p̄curatio est mortale n̄i b̄ appeteret sub cōditione in qntū. s. hoc esset licitū t̄ nō p̄cū. tūc nō cēt. p̄tēre volūtas q̄ req̄ritur ad p̄cū. Sz potius vellitas quedā. Preterea p̄ totā illā questionē. b. tho. de symonia nil dicit de mortali. et tamen certū ē symonia ēse p̄cū mortale. Et si q̄s diceret hoc constare p̄ penas inflictas et mltā q̄ ibi dicitur et similr p̄tēl elici et bis q̄ in isto arti. ponit. dic enī allegans Crisostomū. Primatū ecclie cōcū p̄scere nec iustū ē nec vīcile. Quis enī sapiēs vult se subīcere iustitiā et pīculo tali vt det rōne. p̄ oī ecclie nisi forte q̄ nō timeret dei iudicium abutēs primatu ecclie seculariē. s. vt cōuertat cū in secularē Hec ille Sz b̄ agere. s. ñ iusticiā vel abuti prima tu ecclie seculariter. mortale vīdū. Et supius etiā dixit b̄ appetere ēē vītū gētile. i. paganoꝝ. quod vīdū ē mortale. Sup ep̄stolā. i. ad Ibi iij. sup illud Qui ep̄atum desiderat. idē thomas sic dīc Aug⁹. dīc q̄ loc⁹ supior indecēter appetitur. Et ratio ē. q̄ null⁹bz appetere aliqd vītra vīres su-

as nō sibi p̄portionatū. alias esset stultus. Alle⁹ bene possit desiderare cū opus ēt episcopatu p̄portionam. Ad hmo autē null⁹ est idoneus q̄ platus sī gradū et cōnentia debet om̄es alijs exēdere in cōuersatiōe et cōtemplatiōe ita vt sui respectu alijs sint gret. Et hāc idoneitatē dese p̄sumere est marie sup̄bire. ḡ vel appetit circūstātias. i. q̄ pl̄s. et honor. et beat p̄atēt. et diuinitas. et tūc nescit qd appetat q̄ nō ē bīc ep̄at⁹. vel ip̄m opus. et b̄ est sup̄bire. et iō nō accipiendū n̄i si impositū. Nec ille. Sup̄bia autē ex genere suo est mortale. Exq̄ oīdītū magnū ēē p̄cū. Ad argumentū r̄ndētū Ad illud Qui ep̄atū desiderat tē. Dicit ibi btūs Ibo. s̄ ep̄las q̄ multū et b̄ textu male intelligentes sumptēt sibi occasionē ambitionis. Non vult⁹ dicere ibi apostol⁹ q̄ q̄ desiderat dignitatē episcopat⁹. desiderat bonuz opus. Sed qui desiderat hoc opus qdē intendere saluti populi qd op̄ importat nōmīc epi. interpt̄tarur enī sup̄intēdens. s. saluti alioꝝ. iste desiderat bonū opus. q̄ hoc ē opus caritat̄ quod pōt fieri etiā sine dignitate ep̄ali. q̄uis bñs illam dignitatē ad hoc ex debito teneat. nō attēdens ad gradū et diuinitas que illā cōcūstant nūc dignitatē episcopale q̄ tūc nō erant. q̄ ep̄ierat pauperes nec in honore. s̄ p̄mi ducti ad tormenta. Un̄ aug. dicit ibi q̄ apl̄s exponere voluit qd sic episcopus. q̄ scilicet est nomē operis non honori. grecū est enī nomē. viij. q. i. qui ep̄atum. Un̄ et glo. Jo. que arguit ex isto cap. q̄ possum⁹ appetere ep̄atum ad p̄desse alijs non p̄esse. multū sup̄ficialr arguit. cū in ip̄o cap. Aug. dicat p̄rīum. s. q̄ locus supior indecēter appetitur. etiā si bñ ad ministretū. Ad scdm r̄ndētū q̄ spes sumitū dupl̄. Uno mō p̄tēre. et sic includit appetitū rei sperate. Alio mō improprietate large p̄ qdam exēciatiōe q̄i certa seu credulitate alie futuri euētus qui pōtest et amari et non amari. sicut dicere possum⁹ reum cauētū sp̄are mortē quaz tñ odic non amat. et sic sumitū spes a zoymo in dicto cap. in singulis. di. lxxvij. Si et Bre. cū videret populū et clex acclamare in eū poterat sp̄are p̄patū et illis cōcūstantijs. i. expectare siendū. et tñ fugiebat et horrebat. vel vt erponit qdaz glo. sup̄ cap. Si officia. sperare debebit. i. dignus habebit episcopatu. Nec obstat si dicitur. Appete, tere religionē est licitū. ḡ et appetere episcopatuz cum vītqz dicitur status pfectōis. Nam vt dīcit btūs Ibo. vbi. s. alio mō et resp̄cū dī stat⁹ p̄fectionis episcopatus. et alio mō religio. Episcopatus enim dī status pfectōis active. quia sc̄z habet alijs pfectōis sc̄z subditos. vnde supponit iam pfectōem habitā quam nullus de se debet p̄sumere et habet etiā gradū et p̄atēt sup̄ alijs. Sed religio est status pfectōis passiuꝝ. vt scilicet via tendendi in pfectōem. vii nō optet q̄ sit perfēctus. sed q̄ tendat ad eam. et in ea nō pfectur s̄ subīcitur alijs. qd grīt nō ad bonorem s̄ bñi liationē. Ad supradictam cōclusionē facere vīdetur qd ait Bre. loquens de dignitate ep̄ali. s. Locus regiminis sicut desiderantibz est negandus. ita fugientibz est offredus. Et sicut sc̄ptuz

Titulus

III.

est scilicet ad Hebreos. v. Nec quisque sibi sumit honorem sed quod vocat a domino sicut aaron. viii. q. i. in scripturis. Non autem videtur denegari homini alio imperium non percurrere nisi per mortali. quod illud desiderium videtur mortale. Secundum ibi dicitur quod intelligitur desiderium ambitione. sed ut possint non ut possint. et de importune se ingerentibus. Et secundum hanc glossam et opinionem eorum qui dicunt licitum esse presbyteros per porrigeare per beneficio curato si alius sit dignus. de quibus habes in. s. sequenti licitum est desiderare episcopatum ut possit. quod tamquam unum de mille non facit de modernis. Sed ex supradictis etiam hoc licitum et ambitionem est per presumptuosum est.

Queritur etiam utrum. §. III.

appetere alias dignitates seu officia vel beneficia curata infra dignitatem episcopalem. ut abbatiam prioratum. dechanatum. posituram vel archidiaconatum vel eccliam curatam. sit mortale. Et videtur quod non quod non est prohibetur aliqui iure intelligi et concessum viii. q. ii. Eboracum. Sed ista nullo iure prohibetur. quod ut licita concedatur. Contrarium vero videtur esse rei probitas. Et ratio est. quod ubi est eadem ratio. ibi et idem ius. Nam de similibus idem est indicium. ar. di. v. ad eius. Sed ratio quae est illicita et mortaliter appetita episcopatus est propter curam quam habet annexam. quod presumptuorum nimis est ut quod se reputet idoneum ad regendum animas aliorum. Sed eadem ratio est in quilibet predicatione. quod secundum omnes est cura annexa. nec differunt ab episcopatu nisi secundum magistrum minus. quod vice episcopatus habet curam universalis sue dioecesis. sed in predictis officiis constituti habent curam partiale. vice unius propterchie vel unius collegij. talia autem non diversificant spiritum sed concordantem peti. Sic appetere furari unum florem non est eiusdem speciei cum appetitu furandi mille lilia. et secundum sit quis peti. propter maius nocendum intentum. Sic in predicto maior utrumque presumptum et ambitionem tamen est quemadmodum cura et maior gradus est annexus dignitati vel beneficio quod appetitur tamen utroque appetitur mortaliter. Prereterea si aliquod predicatorum petere est mortale. et illud appetere erit mortale. Nam secundum Iacobum. Ray. hosti. et goffr. petere pro se aliquod eorum etiam si alius sit dignus inducit simoniam. quod sunt presbyteri per indignum ratione presumptio nis. quod et appetere erit mortale. cum simonia sit mortale. Et ad confirmationem huius conclusiois evidenter facit plurima dicta scriptorum. Dicit enim Lactantius. Qui desideraverit permatum. id. dignitatem vel platuram in terra. inuenient et fusionem in celo. nec interfuerint Christi corpora bitur quod de permatu tractauerint. di. xl. c. multi. s. qui desiderauit. Nullus autem iuentus et fusionem in celo aut separatur a consortio suorum Christi nisi per mortale. ergo et. Item leo patrus. Principatus quem aut sedicio eror sit aut ambitus occupauit. etiam si acibus suis vel moribus non offendat. Ipsius tamen initium sui est perniciens ex se. id. q. s. principatus. Sed non de perniciens nisi mortale. ergo et. Item gregorius. Sicut is qui iniurias renuit regis situs refugit et sacris altariis admonedus. ita qui ultra ambitus et sponte se ingerit est remouendus. id. q. v. sic ut. Sed nullus est remouendus a proportione nisi propter mortale. quod et. Ita cura animarum

non potest exerceri licite et absque mortali sine gratia se in celebrando. administrando sacramenta. officiendo eccliam solenniter. nullus autem potest esse certus et se habere gratiam. Cum ergo frequenter et qui continet beatum istum facere. videtur sponte se piculo mortaliter peti exponere. Nam ratione videtur tangere beatum thesaurum. in quolibet. Si autem per superiorum ponatur ad predicta videtur satius excusari. quod necesse habet obedire. Scientiam autem quod id quod dictum est. scilicet quod non licet petere beneficium curatum absque virtute symonie. secundum thesaurum. et alios aliqui non tenent. ut Bernum. in glossam. Guilielmum. Ray. et Til. in ope suo. Dicunt enim bene esse licitum si alius sit dignus. Quod si vero esset certe etiam licitum esset appetere. et idem de episcopatu. Ad autoritates autem fortiter responderent quod intelligunt quod hoc appetit ut presidet. non ut possit. vel quod hoc querit per indebita mediis ut per potentiam secularis. vel munera et hominum. vel quod alius est indignus. Nec reqviri certitudo scientiae. sed sufficiens certitudo probabilis conjecture de his quod sit in gratia sicut exigitur in susceptione sacerdotum debita. Nam operatione sequitur evidenter curiales. Sed quod doctores qui contrarium dicunt sanctitate et scientia theologie et iuris sunt longe prioriores. id non videtur tutam predictam opinio. nec secunda. Dicitur forte posset quod si intenderet deo fuisse in clero non propter honores maiores secundos et divitias quod in seculo. sed quod statim iste melior est quam secularis et divinitatis applicatus et magis sibi gratus. et in eo positus appetit sibi. prouideri de beneficio a superioribus. vel etiam petit ut possit secundum predictum suam sustentari non ad pompa sed ad decemtiam non habens intentiorem ad curam nec ad honorem et gratias et pinguis beneficium. sed ad sui gubernationem. ita contentus de simplici beneficio sicut de curato. dum modo sibi sufficiens est non per pecuniam sed ad decemtiam non habens intentiorem ad curam nec ad honorem et gratias et pinguis beneficium. sed ad sui gubernationem. ita contentus de simplici beneficio sicut de curato. dum modo sibi sufficiens est non per pecuniam caret. Appetit enim et querit quod est de iure divino debet. videlicet Qui altare defuit de altari vivere debet ut ait apostolus. I. ad Corinthus. ix. Quod licitum est culibet. Et quis cura annexa sit ei quod sibi pertinet. oculum tamen eius non est ad hunc principalem sed ad sustentationem sibi debitam ex fructu ecclie. Illud autem secundum quod sit cuiusdam est accessoriu[m] et per accidens. Et accessoriu[m] naturam sequitur pergruit principaliter. dereg. iur. li. vi. causa accessoriu[m]. Sed principale intentum. s. sustentationem sibi videtur licitum. quod et quod inde sequitur non aliud licitum adiungendo. Ad argumentum respondet quod negando illud secundum quod est appetere nullo iure prohibetur. prohibetur enim illo mandato divinitate legis. Juste quod iustum est exqueris. quo mandato intelligitur prohibiri indebita procuratio vel ministratio sacramentorum vel executio spiritualium et hominum. Item et illud ad Hebreos. v. Nec sibi quisque assumit honorem. sed quod vocatur a domino et. Unde etiam hoc esse est ius naturale quod alius quis querat onus supra vires suas. Tercio circa principale questionem huius questionis percedentis. id. de episcopatu utrum sit mortale illa appetere. quod ut dicitur Iacobus. in quodam quilibet. questione de mortali utrum non reperiatur expresse aut probitas scripture vel determinatio ecclie. non nisi piculo difficile determinatio iudicio sapientum relinquitur. Ad argumentum autem factum in predictum posset responderi duplum. Uno modo opinione illorum qui dicunt non esse illicitum propter preces per se per beneficio curato. si alius est dignus

Capitulū .V.

videlz qd nō est mortale peccare epatū p preces.
Unde nec etiā appetere. Alio mō tenēdo opinio
nē peati Thome t sequatū s. q illud sit illūcītū
et lymontacū, t fm hāc opinione rūdebit q appre
titus liberat cius cui pcuratio t act exterior
est mortal est mortale. hoc est vēz qd nō est in posito. Nā
pcuratio est p pcces. appetitus autē est simplr. vñ t
sine pccibz pccibz pōrē. Sed si qd ita appeteret q
etiam pcces est patē pccigere p se. tūc appetit p
pcuratio eēt circa idē. t tūc p mīlū opiniōe vī
detur mortale. Ad illud aliud. s. cū dī qd si in pe
titione est mortale. rūderi pōt qd nō est sp verum
Nam līcī mībi apperere qd pccibz t libaliter
det mībi duo p mutuo facio sibi ḡtis t liberalit
z tñ b̄ petere vslrā saperet. Ad auctes iam respō
sum esse vīdī. vel poss̄ dīci etiā qd dicere sunt ad
exaggeratōem. tñ mībi adhuc remanet materia
dubia. t iō cauenduz. Dicere ḡ autē appetere
bmōi curata pncipaliter ppter honorē t diuitias
que inde sequuntur homīb̄ vīdī esse mortale. t rō
est. qd est ī ordinē caritatis. Nā nō sōlū dilectio
Dei t primi ē in pcepto. sed etiā ipē cordō dilectio
nis fm Tho. scđa scđe. q. xvi. Est autē de ordine
vīlōnīs vt vīlōḡ prius salā aīaz q̄ corpor̄. sed
hunc ordinē talis puerit pferēs tēpalia qd
nāl ad corpus. s. diuitias t honorē. saluti aīaz
que exerceatur p curā. Preterea dist. li. ca. qui in
aliquo crīmī. Ponit conciliū tollētanū plā vī
cia t impedimenta canonica a q̄b̄ deb̄z esse imū
nis pmouēd in episcopatu. Et inter cetera hoc
ponit. Qui ambīt honorē querūt. cōcludēs q
ordiator eoq̄ q̄ hñc talia vītia vīz puniri cū ordi
natis. qd nō esset nīs mortale ēēt. ergo tē. Prete
rea abutī re erq̄ abusu verissimilē psequi pīclīn
salutis animarū vīdī esse mortale qd ī caritatem
Sed bmōi q̄rere vel appetere mō dicto est abu
ti illa re. s. dignitatē vel bñficiū qd illa pncipalitē
sunt ordinata ad pcurandū salutē animarū non
ad tēpalia. Et ex hoc abusu verissimilē sequit̄ peri
dictio animarū t iō vīdī esse mortale. Nam ne
displiceat subditis vel dñis tēpalium. t p pñs
amitterat talia bñficia. vñ psequeat alia incōmoda
mōi nō curabit de correctōe subditōp. vel admo
nitōe eoq̄. vel subtractōe sacramentōp. cū expe
diret. Talis ut mercēnariū cum viderit lupum
inuadēt gregem fugiet tacendo. t lupus rapiē
et t disperget oves. vt dīci Tho. x. Et h̄ est sal in
fatuatū fm Aug. s. cum querūt tēpalia i cura
populoz pncipaliter. qd ad nibiluz valet nīs ut
mittatur foras t cōculcetur ab homīb̄. vt habe
tur Mat. v. ergo tē. Preterea in repentinis hō
opatur fm sine pfectūtū t habētū pfectōceptū
Tali autē freq̄nter occurrit ea quibus repente
oporet puidere in foro consciētē ratōe cure. cū
autē finis pfectūtū in eo sit tēporalitas et in eo
sit habituat fm illud iudicabit t male. et sic ex
ponit se pīculis pētōp mortaliū. Preterea cum
quis pīpua opa spiritualis ordinat ad tēpale
vīlōtatein. videtur cōmūniter ibi pfectūtū finē
et p cōsequens est mortale. qd auertitur ab incō
mutabili bono. t cōuertit ad cōmutabile bonū

Sicut cū quis opera de genere bonoz cōmuni
ter vt icūuia. clemosinas t hūiūmodi. facit ad
bunc finē pncipaliter vt laudet ab homībus
Sed hoc talis facere videb̄t Nam qd maxime sunt
spūalia sc̄ exercere curā intendit t ordīat ad ho
norem t diuitias. ergo constituit sibi finē. t per
consequēs peccat mortalit. Ad quod facit quod
ait Aug. ad Valerī. videlz qd nīb̄ in hoc mun
do tristis mītabiliū t damnabiliū episcopi vel
pīb̄yteri vel diaconi dignitate si perfūctorie
id est negligenter er. adulatozie res agatur. disti
rl. c. Ante omīa. Predicī omīes tunc ponebāt
in cura vel adiutorio cure vt diaconi. vt cū tem
poralitas querit pncipalit. pfunctorie t adula
torie agitur cura ergo tē. Multo magis omīs
peccat mortaliter. qui indignū vel ppter ignoran
tiam crassam. vel propter mālā vitam vel ppter
impedimentū aliquod canonīcū. vt etatis vñ ir
regularitatis t hmōi. appetit vel q̄rit talia. Tal
enī facit cōtra iura diuina t canonica. Facit
enī contra regulam apostolicā. i. Thymoth. iii.
Dōpet episcopū esse irreprehēsibilem tē. que
regula extendit ad omīes promouēdos preci
pue ad curam. vt dīci dist. lxxi. c. apostolus. Et
in figurā Leuitici. xxi. pceptū fuit Homo qui
habet maculā nō offerat panem deo suo. ne acce
dat ad ministeriū eius. Et ille macule significat
peccata mortalia vt exponit Grego. dist. xl. c.
hīc etenī. A quib̄ maculis debent esse liberi
promouēndi. quibus maculis pleni sunt tales
qui appetunt et querunt hūiūmodi pīmōtōnes.
Ad hoc etiā facit quod habetur extra de eccl.
ca. cum in cunctis.

Sed quid de officiis .V.

et dignitatibus secularib̄ si appetant et pētātū
et procurētū per pcces t obsequia. vt officium
pōtestatis. senatoris. capitanei. verilliferi. prio
ratus ciuitatis. t alīs hmōi unquid est pctū
Responsio. qd si quis hmōi appetat vel q̄rat ma
gis curans de honore t lucro qd de iusticia suā
da. vñ et parat tūtū amīcīn licitīs t in illicitīs
et lucrari pīfast nefas. t deuīare a iure ne displi
ceat magnis. nec punire crīmī vt debet. vtqz
mortaliter peccat faciens. cōtra illud Sapie. i.
Diligite iusticiā qui iudicatis terrā. Similiter
si ignorat ea que spectant ad executionē debitaz
dicti officij. nec p alium iuuari pōt. vt per assesso
rem. In laicis enī intolēabilis videb̄t ignoran
tia dicit Leo dis. xxvii. ca. si in laicis. Et loqu
tur de rectoriib̄. Similiter si paratus ēt intro
mittere de his ad que sua pōtestas nō se exēdit
q̄uis ibi consuetū fieri. pura si late. vel sī cle
ricis iudicare vel de ecclesiasticis disponere qd
eis pīb̄betur. dist. xvi. p totum Si autē in cōdīt
seruare in omīb̄ t administrare iusticiā in agen
dis. saltem pīpracticā cōpētētē eductus. t i du
bīs intēdētē q̄silia querere. illa tñ querit et pp̄l
honorē mūdi. t ne despīcābilē habeat nō pīcipā
do officia ciuitatis vt cōceri. vel vt in delucē cō
sequal quo se t familiā valeat sustētare. et hoc p
salarīū dīputatū. t alia q̄suetā vt de pētis pecūnias
R. 4

rās et litigij nō error quēdo a subditis vltra cōstitutū scz aportatōem lignoꝝ t̄ virtualiū t̄ buiſſmodi. buana rēptatio ē. nō t̄ q̄dēnand⁹. Et multo maḡ cū ista q̄runt ne p̄uati his q̄culc̄tur a ceteris. t̄ imponātur ei onera q̄uia t̄ importa/bilia. Si quis aut̄ hoc faceret ad obuiāndū ma/lis zclo iusticie dei nō hoīes timēs. quis est hic et laudabim⁹ eūz. Tuti⁹ tamē esset extra hmōi eē quā difficile est in hmōi officijs que ibi p̄ponunt malis ml̄ta fūstere t̄ op̄onere se torrenti. ad qđ tamē teneſ q̄ntū in eo est. q̄r vt dicit Innocēt⁹. Non caret scrupulo societatis occulte qui mani festo criminis desinit obuiare. dist. lxxiiij. Error. Ad mentē etiā reducendū q̄r iudicium durissimum fiet his qui p̄sunt. vt Sāp. vi. 8r. Qui aut̄ sunt male vice pīculose se ingerit ad talia. t̄ ml̄to ma/gis qui etiā male fame. Difficile estenīt ut babis/tuati in malis nō deficiāt in ml̄tis. Unū et Leo papa dicit q̄ ad honores mūdi sine suffragio t̄/poris sive merito laboris indignū est pueniri. Et notari ambit⁹ solent. i. ambitōis virio q̄s. pbira/tis documēta nō adiuāat. dist. lxi. miramur. Di/cit enim Zosymus papa. Officia secularia pīci/palem locū non vestibulū actiōis ingressis idest nouis in hmōi. sed p̄ singlōs ḡdus examinatis deserūt. dist. lxi. si officia. Et licet mali iuste iu/dicarēt. hoc tamē est scandaluz p̄plis. Unde Am/brosius. Judicet iste dealteri⁹ errore q̄ non bz qđ in seipso condemnnet. Judicet ille qui non agie eadem. iij. q. viij. c. Judicet. et per totam questio/nem illam.

De magisterio i theo. §. VI.
logia v̄p̄ liceat appetere. petere t̄ p̄curare. Et vi/derur q̄ nō. Quia xp̄us dicit math. xxij. Nec yo/cemini magistri. q̄r mīgr̄ vester vnuis est christus. Et iaco. iij. dicit. Nolite plures mīgr̄ fieri t̄c. In contrariū est. quia nullo iure p̄hibetur. t̄ nullaz curam habz amēxā vnde sit pīculū. Responsio. Hanc questionē format br̄us Tho. in q̄dlibetis sub alijs verbis. videlz vtrū liceat alicui. p̄ seipso petere licentiā docendi in theologia. Et respōd̄z p̄sīc. Et ratio est q̄r nullam petit excellentiā po/testatis qđ turpe est. sed petit solū oportunita/tem cōmunicandi id qđ haber cōmunicare. Lō/municare autē scientiā quam quis habet lauda/bile est t̄ ad caritatē p̄tinens. scdm illud Sōp̄ie vij. Quam sine fictione didici. t̄ sine inuidia cō/municō. Et. i. Petri. vij. Unusquisq; put acce/pit gratiā in alterutrū illā administrantes. Po/test tamē turpitudinē cōtinele rōne p̄sumptiōis vt si ille qui nō esset idoneus peteret officiū docēdi. Het ille. Ex his igitur duo p̄supponūtūt ad hoc vt sit līcītū. Primū q̄ sit idoneus ad docen/dum. Scdm q̄ intendat nō excellentiā p̄ncipa/liter. sed cōmunicare doctrinā. Si ergo aliquod boꝝ defuerit non līcītū sed peccatus erit p̄argu/mentū a contrarijs. vt. di. xv. qualis. Si ḡ non sit idoneus nec etiam cōpetenter p̄sumptuosus erit t̄ videſ esse mortle. q̄r q̄ intentōis ordinatōis ecclēsiae. Ab ecclēsia enim credit⁹ institutū tale offi/ciū magisterij. vt ex demagistr̄. p̄to. et ad defen-

sionē t̄ declaratiōne catholice doctrine vt sc̄ane/bomīco sd quos in dubijs de iure debent h̄re recursuz. t̄ vt doctrina catholica publice doceātur. Et q̄ sit intentionis ecclēsiae q̄ non admittat ad tale magisteriū non ydoneus p̄t̄ ex hoc. quia iurant cōmunicer magistrādi q̄ non admittent ineptos ad illud. Juramentū autē nō exigitur extra ordinatōes ecclēsiae nisi in arduis que vulc/omino seruari. quod videſ in hmōi esse verum. Nam ex contrario sequit̄ derīsio catholice do/crine t̄ periculū animaz. Nam simplices audi/o nomie magistri ad illum accedent pro cōsilio in dubijs conscientie. vel pro declaratiōe scriptu/re. sup̄ quo quesitus erubescēs tacerēne ignar⁹ videatur. respondebit scdm ignorātiā suam. Unde et Innocēt⁹ dicit. Misericordia est cū fīc̄ri magistr̄ qui nunq; fuit discipulus. distin. lxi. Et zosymus papa. Quis tam arrogans rāz im̄ pudens inuenit qui in celesti militia que p̄op̄e/siūs ponderanda est. t̄ sicut aurum reperitis ig/nibus explicaanda est. statim dñe esse desiderat. cum tyro ante nō fuerit. prīns velit dicere q̄r di/sere. dist. lxi. Si officia. Merito autē potest dīci būiūmodi magisteriū militia. quia docendo. et disputando debent vīc̄ ad mortē pro veritate certare. Accidit autē de būiūmodi iperit̄is ma/gistris quod dicit Leo papa. videlicet exīstūt er/oris qui veritatis discipuli nō fuerunt. xiiij. q. iij. ca. quid autem. Non videſ igitur talis damna/nationē euadere qui manifeste inepetus t̄ insuffi/ciens illud querit t̄ appetit. nec eos qui illum ad/mittūt cum periuri inueniātūt. Quanta autem/scientia requiratur ad hoc vt possit ydoneus iu/dicari. arbitrio ipsoꝝ peritorum relinqtur. Si autem ydoneus quo ad scientiāz exīstat. sed hoc querat non ad cōmunicandū scientiā. sed prīcī/paliter ad honorē sui et nō dei. et magis ad tem/poralia acquirēdūt et exemptiones habendas et libertatem. Viderur enim grauitēt et morta/liter peccare. quia officiū spirituale facit venale. Ad qđ optime facit quod dicit Beda. videlicet. Cōdītōres columbaꝝ sunt. bi etiā qui graduū vel grām in ecclēsia spiritualē quāz dño largien/te p̄ceperūt nō simplici intentōe sed cuiuslibz bū mane causa retributōis exēcent cōtra illud Pe/tri apostoli. Qui loqtur q̄i sermōes dei. t̄ qui mi/nistrat tanq; ex virtute quā administrat deus et ei vt i omībus honorificēt de⁹. Quicq; ergo t̄q; les sunt si veniente dño nolunt de ecclēsia auferri auferat ista d actibz suis. i. q. iij. c. non solū. Non auferunt autē quis de ecclēsia nisi pro mortali. ḡ t̄c. ex quo intēdunt talem gradum propter tem/poralia exēcere. Et p̄tinere videtur būiūmodi vitium ad ambitionē et cupiditatē que maxime debent esse remota a clericis. t̄ ml̄to magis a re/ligiosis. Unde symachus papa. Nullus per om̄itionem ad honorē p̄mittratur accēdere. Nā cū/bis accessus in laīca p̄versatione culpetur. quis dubitat q̄n in religiosis t̄ deo servītibz inīciat. obprobris. i. q. i. nullus. Unū t̄ salvator dñe in h̄ uehit contra scribas t̄ phariseos de hoc inter ce/tra q̄ amant vocari ab homībus rabbi quod

Capitulū VI.

Interpetatur magister Mathei xliij. et non videtur verisimiliter hoc esse de venialibus culpis. Et terum attempata ambitus moderni temporis quia omnes currunt ad magisterium docti pariter et in docti, et non recta intentione. credo laudabilius fore huiusmodi fugere qui docti sunt ad sufficietiam, et abstinerent quod querere. ad reprimendam te meritatē eorum qui per fas et nefas ad tales gravidaū ascendunt. et tollendum subterfugient excusationis eorum cum viderent probos talia querere sicut plures fecerunt vita et sciētia clari. Et hoc nisi obedientia eos cogat. cuncti enim cum Iere. i. se excusante demū parendū est. viij. q. i. in scripturis. ut beatus Tho. fecisse legitur. Ad argumenta respondet. prohibuit christus aliquem vocari magistru[m] ea inētione ne quis estimaret illuminationem mentis quam quis percipit ex doctrina magistri. sibi ipsi transmagistro principaliter attribuere. cum ipse christus solus deus sit magister qui illuminat omnē hominē veniente in huc mundum. Jobānis. i. id est siū quo nullus illuminatur. Ad illud Jacobi respondet ut intellige de his qui ex ambitio[n]e hoc querunt et p[re]sumptio[n]e. Unde ibi glosa. Nisi discreti et in scripturis docti.

Sciendum etiam .§.VII

viciū ambitionis reperiū circa exteriōrem cultū. scilicet ornatus corporis et apparatu. Unde dicitur Actuū. xxv. q[ua]d agrippa et bernice cu[m] ambitione multa. id est apparatu introierunt in pretorū. Et q[uod] Paralipomenon. xvi. dicit q[uod] super corpus Aha regis iuda mortui combusserunt aro[ma]ta et vguera ambitione nimia. Sed ut dicit thomas scda scđe. q. cxix. ar. q[uod] hoc nō est nisi finit[us] et cultus exterior pertinet ad honorem. Prelim[inary] p[re]tiosus enī ambitious et arrogans. Primo quidem ignorant seipso in quaūtum dignificare se bonis plusq[ue] sunt digni. Secundo sunt insipientes vel p[re]sumentes in quaūtum conantur ad honorabiliora et alta q[ue] sunt supra ipsos. Tertio indebitē virtutē eis. Demū quando nō possunt perficere redargūntur. et ab alijs et a propria coscience. Et cum nō possunt habere honores in virtutib[us] et in magnis factis. volunt honorari p[er] fortunas. Unde ornant se vestibus et componunt figurā corporis sui ut decentes videantur. et volunt q[uo]d bone fortune eoz sicut diuitie et huiusmodi sine manifeste alijs. unde et ipi dicunt et narrat fortunas suas ut inde honorētur. Nō tamē ambi[tio] est circa exteriōrem ornatū vel fortunā uis[us] si scđm q[uod] hoc pertinet ad honorem. Tho. et Albertus in cōmen. sup libro ethi.

Laplin. vi. de p[re]sumptione.

PResumptio sumitur multipli. Aliq[ue] enī ponit p[er] p[ro]batōe semiplena in iure. et sic dicit in reglis iuris q[uod] semel malū p[er] p[re]sumit malū de reg. iur. i. vi. cu[m] suis recordantib[us]. Aliq[ue] sumit p[er] q[uo]dam bona confidentialia. et sic accipit Judit. vi. Benedictus es dñe qui nō derelinquis p[re]sumentes de te. Et dis-

tiū. c. deniq[ue] dicit gregor. q[uod] mulier que fuit san[cta] guinis patiebatur. christū p[re]sumpsit tangere. et deuote confidit p[er]pter sanitatem habendā. Alii quando sumit pro una ex speciebus blasphemie in spiritu sanctum quia quis indebitē sperat dei misericordiam consequi permanendo in peccatis. Alii quando sumit p[er] oponit magnanimitati. et est species superbie. et d[icit] hoc alijs modis acceptio[n]is omis[s]is nūchic agitur. Et potest describi sic q[uod] p[re]sumptio est virtū quo q[uod]s aggredit vel exequitur ea q[uod] supra facultate sua sunt et conditionem. Pro cuius declaratione sciendū est q[uod] magnanimitas est virtus moralis tendens ad magna opera et magnos honores. sed secundū rationē et secundū virtutem sua et dignitatē. huic autē virtuti opponitur aliquod virtū sūm defectū. et aliqd sūm excessum. sicut et in alijs virtutib[us] moralibus. Et secundū defectum quidē opponitur virtū p[re]sumptio p[er]sonalis quo quis retrahit se ab his bonis q[uod]b[us] est dignus vel aptū dum. s. non conat ad opandum. ca[usa] que sibi cōpeterent secundū statū suū. et hoc p[er]ibet Eccl. viij. Noli esse p[re]sumptio[n]is in animo tuo. Sed p[er] excessum opponit magnanimitati p[re]sumptio et ambitio. s. diuersis modis. Nec est inconveniens vni virtuti opponi plura virtutē sūm diuersos respectus. Uticum enī ambitionis opponit magnanimitati inq[ui]ntū inordinate tendit ad magnos honores et indebitē virtutē eis. quia nec ad debitu finē nec debito mō. Et magnanimitas tendit ad illa ordinata et debito mō. Virtū autē p[re]sumptio[n]is attemp[ta]t magnū opus excedens statū suā facultatē. Hunc Bresto. ventosum vocat. q[uod] et uā. ethicop. Et magnanimitas aggredit opus sibi p[ro]portionatum. Qd autē alijs attemp[ta]t opus facere suā facultatē excedēs virtuosum est et p[er]tinet q[uod] p[er]tra ordinatē naturatē existens. qd fac p[re]sumptuosus. Tho. se. se. q. cxix. Et de b[ea]tis Judith vi. De se et d[icit] sua virtute p[re]sumptio[n]es b[ea]tissimas. s. tu ds.

Circa hoc tamē tria .§.I.

sunt notāda. Primū est q[uod] sic existens in statū etatis imperfecte. s. puerilis. p[re]sumptuosus est si attē p[er]taret facere ea q[uod] ad statū p[er]fecte etatis. s. virilis p[er]tinent ut iterādo facere magnā dietā. portādo maximū pondū faciendo sermonē ad populū et b[ea]tū. Non autē ell[us] p[re]sumptuosus si ad h[ab]et tendat puer ut ad opa etatis p[er]fecte p[ro]ficiat. puta si ambulator p[er] aliquid miliare. si portet p[er]nū p[er]dus si aliqd mētē retinet corā aliquib[us] et binōi. Sic existens in statū virtutē imperfecte esset p[re]sumptuosus si statim attemp[ta]ret facere ea que sunt virtutis p[er]fecte. ut exponere se operi vbi esset periculū martyris. vel tradere se vite contemplatiue. vel exposu[n]te se aliorum regimini. vel facere excessivas p[er]nitentias et huiusmodi. con autē esset p[re]sumptuosus si ad hoc tendat ut in virtutem perfectā p[ro]ficiat ut faciebat aplūs ad p[er]philip. iij. Que retrosum oblitus in anteriora ne extendet ad brauium sequor superne vocationis. quasi per continuū profectum. Nemo enim repente fit summissus. sed a minimis quisq[ue] inchoat ut ad maiora gressu[n]t. dicit gratianus de pe. di. iij. dum sancta.

R. 5

Titulus .III.

Secundo notandum est quod si homo vel se trahere et convertere ad diuinam operationem. contemplationem et hominem. vniendo se eis per intellectum et voluntatem. quoniam diuina sunt supra hominem non enim dicetur presumptuosus si debito modo. sed per capacitate suam se applicet eis. et ratione est. quod in homine sunt quedam potentie naturales. ut intellectus et voluntas per quos potest homo coniungi immortalibus et diuis. Et sic autem presumptuosus si intellectum applicaret ad ea que sunt supra capacitate suam ad apprehensionem properer quod dicitur ecclesiastice. Alioquin te ne queritur. et fortiora te ne scrutaris fueris. **T**ertio notandum est quod si quis intendat aliquod virtuosum operum facere virtute sua excedens facultatem suam. talis dicitur ventosus et presumptuosus. Et hoc modo sum sufficietes cogitare aliquid bonum. vel facere ex nobis. ut dicitur. iiii. Logica. id est in virtute propria. Sed si aliquis attendat magnum opus facere non ex se. sed in virtute diuini auxilij. hoc iam non erit presumptuosus cui ratione est. quod magnum opus de se cum fiducia diuini auxilij facultate non excedit. Et secundum. q. cxx. quod intelligo cum illud est proportionatum secundum modum suam presumptio auxilio communis gratiae. Nam si quis attemptraret facere miracula. aut predicare indeuctus sub fiducia diuini auxilij magna presumptio esset. Sed acceptando celebrazione communione religionis ingressum regnum impositum et hominem cum debitissimis circumstantiis. bec cum diuino auxilio fuit. et si non propria virtute. unde non esset presumptio.

Si queratur quod sit. **A. II.** grauius peccatum presumptio aut pusillanimitas sibi contraria. Rendetur. Ista possunt considerari tripliciter. scilicet secundum suam speciem. secundum suam radicem et secundum effectum inde sequentem. Secundum primam considerationem sic pusillanimitas est deterius et frequentius deterius. quod est et genus proprium eo quod per pusillanimitas homo recedit a bonis quod est peccatum. ut dicitur. iiii. ethica. Presumptuosus autem habet actu similiorem acutum magnanimiti in quantum constatur in magnu. Et ideo pusillanimitas magis opponitur magnanimitati quam presumptio. Unde et genus peccatum est. Est etiam frequentius proprium pusillanimitas. Manifestus est enim quod pluries accidit esse pusillanimes aliquis. qui scilicet omittitur facere bonum quod pertinet quod qui se extenuant ad faciendum bonum quod non pertinet. sed ideo frequentius. Secundum igitur beatus Thos. dicit pusillanimitatem simpliciter esse maius quam presumptuosum. Secundum autem considerationem secundam scilicet quantum ad radicem eam. tunc proprium est grauius quam pusillanimitas. Nam radix presumptio est supbia. radix pusillanimitas est ignorancia sue possibilitatis et pigritia. genus autem est supbia quam pigritia. immo supbia dicitur de licet maritum a patre. secundum gloriam. ibi. et secundum considerationem hanc dicitur ecclesiastice. xxvii. De presumptio nequissima unde creata est. ubi renderet gloriam. quod de mala voluntate creature. scilicet de supbia. Et bistro. ad Paulam et eustochium. De nulla re ita irascitur dominus quod si per nos presumptio supbia. Secundum tertiam considerationem videtur genus presumptio. nam ex presumptio hominem sequuntur innumeris mala sibi et aliis. Ponunt enim ex ea homines

sead honores et dignitates et officia indignissimi et impunitissimi. voluit facere multa indebita de sensu suo presumptis. neque homines neque deus timentes ea acceptantes sub quibus deficiunt. Et alia magna scandala faciunt. Unus dicitur sapientia. Semper presumit se una conturbata conscientia. Pusillanimitas nocet sibi quando se illis hominibus quod facere posset. alios per accusandos non iuvando ut posset.

Articulus huiusmodi § III

materiam presumptio dicitur Ambrosius. quod David quod dixit. Ego dixi in abundantia mea. id est bonorum spiritualium. non mouebor in eternum. sed recessum a rectitudine vite per primum scientiam sibi non cuiuscumque illa iactantiam et presumptiōnē. Subdit Bernardus facie tuā a me. sed subtrahendo gram et factū subtilibus in parte via ria lapsus. id est quod in imitare. In quibus verbis psalmus tria ostenduntur. Primum sui presumptio. ibi. Ego dixi in abundantia mea non mouebor in eternum. Secundum dei punitionis. ibi. Bernardus facie tuā a me. Tertium malum consuetudinum. ibi. factū subtilibus. Logitur presumptus de se in corde suo presumens de abundantia bonorum spiritualium suorum. non mouebor. sed recessum a deo per primum in eternum nunquam. Sic petrus apostolus de se presumens inquit. Et si omnes scandalizati fuerint. sed non ego. qui tamen ceteris dereris. cecidit negatus christi ad vocem ancille Mathew. xvi. Sciendum tamen est quod triplex est presumptio. Prima est presumptio propria iusticia. Secunda est presumptio de sua conscientia. Tertia est presumptio de iniusta potestate. De prima dicit Hieronimus. Nulla presumptio prouincios quam de propria iusticia et conscientia superbum. Presumit autem quod de propria iusticia quoniam propter operum procedentia sua bona multiplicata ita presumit de virtute et conscientia sua quod amissio timore exponit se picul' peccatorum tanquam sic certus de non peccando. Sed ut ait leo papa in sermone. xl. Nemo de sui cordis puritate presumat. sed presumendo. quia pauperrimus ille hostis acrioribus pulsat insidias quos in mari novit abstinere a peccatis. Et per hunc modum diabolus aliquid decipit homines ut cum plurima tanta non fuerint temptati vel inclinati ad alii quod genere peccati et precipue carnis et habuerint oportunitatem peccandi. sic reddit eos securos. id est incertos et demum trahat ad malum. Unde legitur in vita apostoli quod cum quidam esset infirmatio. genitum et iam senectus propter quod erat genitum congregacioni. petiit ille ab abbate eiusdem ad civitatem ad locum ubi ab aliquo muliere gubernaret et non esset onerosus fratribus cuius abbas diceret ne forte in fornicationem caderet ille protestatus ait. Ego sum mortuus corpus. et quod per istud mihi pertingere. Lui ille. Et si tu mortuus es non es mortuus diabolus temptator. qui cum iuisset in civitate quedam virgo ob deuotio eius se obtulit ad seruendum ei. Et cum aliquantulum qualiuisset ex nimis sua sumpta familiaritate et fiducia eam coquuit. et ex ea filium suscepit. sed quod tamen publice perituit et horatans alios sui exemplo ne de se presumeret. Et ut homo hunc timere et non presumere. considerara hominem in ualitudine. dominum fortitudine et lapsorum multitudine tanta et becillitas nostra ut unum habet blasphemus reflectat ad malum. et cogitat in diuina libertate surripit pessimam temptationem. Nisi quod dominus adiuvaret

Capitulū VI.

me ait p̄s Paulomist̄ hicass; in īferno aīa mea.
Hostes autē tartarei ita robusti sunt et callidi ut
nos locuste reputemur et ipsi gigantes respectu
nisi sic figurate dixerit exploratores fr̄e. p̄missiois
de inabitatorib; eius. Lapsus innūeri et talius q̄
videbant̄ impeccabiles. vt dauid salomōis. Eze
chie et Josue et alioꝝ. Unde Hiero. ad eustochi
um. Si paul⁹ apl⁹ svas elcōnis ē prep̄at⁹ i euau
geliū r̄pi. ob carnis aculeos et incēt ua vītoꝝ re
primis corp⁹ suū et in futurē subiicit. et tñ videt
alia legem in mēbris suis repugnē legi mētis sue
si post nuditatē. leuūia. fame. carceres. flagella
supplicia. in se reuersus exclamat. Infelix ego hō
quis me libabit de corpe mortis hui⁹. tu te putas
secūz esse debere. xxix. q. v. si paul⁹. Et vbi quis
ita de se p̄sumeret q̄ exponeret se sc̄iēter picul⁹ pec
catōꝝ mortaliter peccaret. iux illō Ecc. iii. Qui
amat picul⁹ incident in illō. vt si q̄s ex aspectu si
xō in aliquā psonā vel familiarī colloquio l̄tur
pi societate. vel loco. iam exptus ē lapsum. et re
cenſ et adūtenter ad ista se p̄s̄it. male se posset̄ste
a mortali excusare. B̄tūs ḡ vir q̄ s̄ est pauidus
Dicit ecci. Qui nō mens ē dure nimis presumē
do corrūet in malū. Null⁹ ḡ in q̄ntacunq; abū
dātia meritoꝝ dicat. Nō mouebor ī cēnū. Bene
qlbz d̄z p̄ponere nō mouere se a deo et vītute rece
dēdo vñq;. Is cogscat se fragile et aptū ad ppetrā
dū omia mala nisi custodiat enī ds. et ip̄e etiā se
custodiat vītādō occasiōes maloꝝ et sic obfuer.
sc̄z fugiendo picula. Sc̄do p̄sumit aliq̄s d̄ sua
scia q̄ in his q̄ sapientes dubitāt ip̄e audet p̄ci
pitare sniam. s̄c̄ faciūt hodie multi p̄dicatores
et confessores. vel qui etiā q̄d peius ē repbant di
cta magnōꝝ doctoꝝ et scrōꝝ quorū corigiam cal
ciamētoꝝ nō sunt digni soluere. Contra hos dī
cit Ecc. xxix. In medio magnatoꝝ loq nō p̄su
mas. Qd inep̄e faciens heliuuenis repbēdēs
sc̄z Job et amicos eius repbēsus fuit a dño Ad
magnā vñt p̄sumptionē de sua scia p̄tinet q̄ sine
causa vīgentē mutat̄ leges et statuta maioriꝝ tāq;
ipi melius cogscant q̄s antecessores fundatores
legū et religionū pleni sapientia. Sz vt vīcny co
laus papa. Ridiculū ē t̄ sati abomiabile dede
cūs ut traditōes q̄s a p̄tib; accepim⁹ infringi pa
tiāmūt. di. xij. In cui⁹ figurā p̄ceptū fuit a dño ī
vētī lege. Ne transgrediar terminos q̄s p̄s̄t cui
posuerit. idest ordinatōes. Nec er b̄ q̄ alibi fuit
contrariū debz q̄s mutare de leui mores q̄s iue
nit in loco antiquatos in reb̄ indifferētib; nisi
sit ratio multū vrgēs et sūn scandalō. al's p̄sumptio
est. Usū hieron. Illud breuiter admoneindū pu
to ut traditōes ecclasticas p̄ficiū q̄ fidei nō offi
ciunt ita obfuanado ut a maiorib; tradite sit
nec alioꝝ p̄suetudinē p̄rio more subuerti. di. xij.
c. illud. Et dicit ibi glo. sup vñbo fidei. vel et mo
ribus bonis. Ad magnā vñq; p̄sumptōem p̄
tinet ut ponat se q̄s ad audiendā confessionē qui
ignar̄est etiā cōmuniū p̄sumēs b̄ ex sua bona cō
scientia et intētōe aliqui practica et bonitate seu
subtilitate naturali intellect⁹. nec p̄t tal'excusari
a p̄co mortalib; de hīmōi p̄sumptōe q̄n ē ita rudis
ut nec casus a q̄b ip̄e p̄t̄ absoluere vel nō absol

uere sciat discernere nec exēcutionē maiorez a
minorī. nec p̄tā cōmunita mortalia. pura nesci
ens fornicatōem simplicē et mortale. vel cōgita
tionem s̄liberatā alicui⁹ mortal. estimās omnē
ir. am ē mortale. et sic de gula et inuidia. et q̄ non
teneat quis ad cōfitemētū et cōmunicādū nūl̄ in
morte et hīmōi. contract⁹ varios nec intelligēt
nec sciens saltēt sup bis dubitare. Ratio b̄ est
q̄ p̄stat cām efficacē ruine primi sui. et si non di
recte. s̄ hoc incēdens. tñ indirecte. s̄. nō faciēs des
bite id ad qd̄ tenetur. q̄ nō debuit se ponere ad
illud ad qd̄ aptus n̄ erat in dānū alteri⁹ p̄ reglaꝝ
Qui occasiōe dānni dat. dānū quoq; dedisse
videtur. extra d̄ inū. et dām. da. si culpa. Ad qd̄
facit optime qd̄ ait Aug. de pe. di. vi. Qui vlt cō
fiteri p̄tā et inueniat grām. sacerdotem querat
sciente soluere et ligare. ne cū circa se negligēs ex
titerit sc̄z et ignorātia instruēdi. negligat̄ ab illo
qui salubriter monet eiū ut vitet cecū ne ambo in
fouē cadant. sc̄z p̄fessor et p̄fiteſs. et loq̄tūr de fo
uea eterne dānatiōnis in quā nullus c̄dit. nīs̄
per mortale. Nec excusat̄ a toto ex b̄ q̄ ponit ad b̄
a plato suo. quimo et ipse plāt⁹ cū eo in fouē cā
dit fīm eandē. Al. quia nec debuit cecum expone
re. nec ille debuit omnino ineptus obedire. Posse
tamen excusari talis in his tribi casib; p̄tio q̄n
periculū mortis confitēti immineret. hec alius
posset haberi. tūc enī qlbz p̄t̄ et d̄z audire ppter
efficaciam sacramēti ne ea p̄uetur. Sc̄do q̄ndo
confitēs est perit sufficiēter ita q̄ ipm p̄fessorez
dōcer. et oñdit guitarē suoꝝ p̄tōꝝ et credit bone
consciētē. Tertio q̄n p̄fiteſses sunt psonē spūal'r
viuētes et freqnē p̄fiteſses q̄ nō p̄sueverūt hīne n̄
si venialia. Ad magnā p̄sumptōe p̄fiteſses p̄nītēt
piculōſā in gerere se ad regendū alios q̄ s̄ igno
rat. Et similr ad p̄dicandū cum nō est sufficiēter
aptus. vel cū nō ē missus. Ad magnā p̄sum
ptōe īmpūtādūm ē q̄ ponat se quis ad exercitū
aduocandi. q̄sūlēndi. in iure iudicādi. me
dicādi. si nō studiūt ut cōpetēter sit in hīusmōi
ēdoctus. Et vīdet p̄ regula posse sumi illō. q̄ qui
cūq; ponit se ad aliq̄d exercitiū p̄blicū et q̄ p̄t̄
alīs exinde sequi notabile dānū verisimilr in p̄
sonā vel rebus ppter ignorantia magnam illū
circa illō exer citiū q̄ p̄cect mortaliter. arg. et d̄
inū. et de dām. da. c. si culpa. Tertio p̄sumit
quis de potentia. et hoc cū vītū potestare quā
nō b̄ ad aliq̄d faciēndū. de q̄ p̄sumptōe p̄t illō
exponi Ecc. vi. Nec vanitas et p̄sumptio spūs ē
vanitas est. quia nil veri effec⁹ agit. p̄sumptio
est. quia sibi attribuit p̄tētēm quam non habet.
Unde gratianus de pe. di. vi. §. finali. dicit. Ne
mo videlicz alterius parochianū iudicare p̄su
mat. In hīi figurā mandauit in veteri lege Le
uitici. xij. ut transiēs p̄ alienū agrum. falcam in
alienam messem nullus mitteret. videlicet ut ec
ponit Grego. in eum qui nō est sibi cōmissus fal
cam iudicū nō mittat. vi. q. iii. c. scriptū. Et hoc
scienter agendo vñq; mortalr peccat. Ratio est
quia facit contra iusticiā exp̄se vīsurpans potēt
statēt alterius et guerrit ordinē iur;. Et hoc ba
bet locū et in foro penitētiali et in foro cōtentioſo.

Titulus III.

ecclesiastico et ciuili. Nam qui absoluuit audiēdo cōfessionē si nō h̄z auctem. vel si h̄z auctem audiēdi nō h̄z prātem absoluēdi a tali casu si sc̄iter facit q̄s dubitat mortale ēē talē p̄sumptōe et s̄līr absoluuit ab eccl̄i catiōe a q̄ nō p̄t. incideret et taliis p̄sumptor in eccl̄i catōem papalē. si eē religiōsus. ut h̄es in. iij. pte. ti. i. ibi vide b̄ b̄ Similic dispēlando l̄ cōmūrādo vota q̄ non pot̄ scienter peccat mortalē in tali p̄sumptōe. In foro et p̄ten-
tioso si q̄s iudicaret aliquē nō sibi subdīci scien-
ter. peccaret mortalē. et in foro seculari. ut si ep̄i-
scopus p̄ferret s̄niām ē totaliſ exēptos. vel reh-
ligiosi ē clēricos et hmōi s̄niē sunt nulle. Simili-
ter ad magnā p̄sumptōe et mortale p̄tinet recto-
rum seculariū si volūt iudicare clēricos et ad iu-
dicia sua trabere s̄ne. p̄ debitis s̄ne. p̄ tallijs im-
positis ab ip̄is laicis. q̄ nullā prātem h̄nt s̄ cos
xi. q. i. p̄ totū. S̄līr si clēricus exēceret officiū
ordinis q̄ne non h̄et. pura subdiacon⁹ cantare
euāgeliū. diacon⁹ diceret missam et hmōi. vel lai-
cus faceret officiā q̄ nullo mō p̄nt fieri nisi p̄ clē-
ricos. cēt mortalē p̄sumptio. Unū et ozias rex iu-
da q̄ p̄sumpsit tēplū dei ingredi ad dandū ince-
sum dño q̄d officiū erat sacerdotiū. a dō p̄cessus
totus fact⁹ ē leprosus. ut h̄i. iij. palipo. xxvi. Ad
magnā p̄sumptionē et mortiferā spectat mutare
nō solū materias et formas. sed et̄ et ritus. et q̄ p̄ti-
neut ad solennitate faciōp et officiō eccl̄iasticō
rum. Ad p̄sumptōem maximā spectat ut inferi-
or supiore velit iudicare et sententiare ēē cū cū non
possit. Unū d̄r in decre. di. xxi. Intantū. hanc pre-
sumptōem sc̄i p̄es apud calcedonē in generali
concilio detestati sūt. q̄ sc̄i quidā dioscōrus no-
mine p̄sumpsit s̄niām eccl̄iicationis ē leonez pa-
pam dictare. ut cū sine aliq̄ audientia subito cō-
demnarent. Nec vacat a p̄sumptōe subdit⁹ qui
et si in iudicio s̄ne. cū temerarie p̄dennat facta
prelatōp dubia. q̄ p̄nt bñ et male fieri. q̄d deo d̄i/
splicere oñditur p̄ figurā. Nam ut b̄r in. iij. Reg.
vi. cum archa dñi dauid ordinante reducere in
hierlm cū in itinere bobus ducentib⁹ eā recalci-
trantib⁹ archa aliq̄ntulū inclinata fuisset q̄dam
nomine Ozia qui eā cū bobus ducebatur temerarie
tetigit eā quasi retinens ne caderet. p̄t q̄d a dño
subito p̄cessus ē morte. Et ut exponit Gratian⁹
iij. q. viij plerūq; s̄. bis ita. et s̄. in mor. Archa
desiḡt platū qui t̄ se d̄ h̄fe māna dulcedis et
virgā austēritatis. et lege iur⁹ et sc̄ie. boues recal-
citrantes sunt subditi discoli. quib⁹ q̄ plat⁹ incli-
natur p̄descendēs aliq̄n impēfectiō eōp. aliq̄s p̄
sumptuosus q̄i retinet archā ne cadat. dñi p̄sum-
ptuose iudicat et rep̄bendit platum de nimia re-
missione. Unū Ozia interpretat̄ robust⁹ q̄. s̄. p̄sumit d̄
sua virtute. Posset aut̄ cē ita inordinata talē p̄-
sumptio q̄ mortē incurreret aie. Itē p̄tinet ad p̄-
sumptōem q̄ aliq̄s se intromittat̄ d̄ officiis alio-
rum. et de his q̄ nō spectat ad eū nisi nc̄citate l̄ ca-
ritate moueret ad supplendū defectū alteri⁹. Unū
dicitur in regula iur⁹ q̄ non est sine culpa q̄ rei q̄
ad eum nō p̄tinet se immiscer. et de re. iur⁹. li. vi.

Punitio quam facit .§. III.

deus contra p̄sumptōem. ibi nota secundo cum
dic̄t Auertisti faciē tuam a me. Auertit aut̄ de-
faciē suaz a creatura rōnali dupliciter. Uno mō
subtrahendo grām sic cum aliq̄s offenditur ab
aliquo subtrahit faciē seu aspectum suum ab eo
nolens videre cū. Et hoc facit d̄us p̄sumptuose
q̄i est mortalis ei⁹ p̄sumptio. Deutero. xxiij. Ab
secondam enī faciē meā ab eis. generatio enim p̄
uersa ē. Alio mō d̄r deus auertere faciē suaz sub-
trahendo feruorē et actualē deuotiōem et sp̄uales
gustū q̄d facit aliquādo sponsus erga sponsaz et
paruo defectu ut magis sit circūspecta et timoro-
sa. et de hoc in p̄s. Ego dixi in excelsu mētis mee.
Et sc̄dm aliam litterā In pauore meo. p̄iect⁹ suz
a facie oculoz tuorum. quod est verbum anime
deuote. videlicet cū sentit se priuatā consolatio,
nibus sp̄uālisbus et gustu dei timens se derelictā
a deo. sed ideo deus hoc agit ad tempus ad exclu-
dendā p̄sumptiōem. Nam si ad placitū suū anīa
sentiret consolatōem nimis de se p̄sumeret et ne-
gligentie se daret. et parum a defectib⁹ paruis se
caueret. sicut si vir semp̄ aspiceret et rideret in fa-
ciē sponse. efficeretur nimis irreuerens et leuis.

Quantum ad tertium .§. V

sc̄ilicet consecutiōem malī certū est q̄ amilla grā
dci p̄sumptōem nō potest se qui nīl malū de q̄
conturbatur mens. Tnde in versu p̄diceo subdi-
tur. factus sum cōturbatus. id est totus turbat⁹.
Loz enī impij quasi mare seruēs quod p̄que
scere non potest. nūcestuant per vnam passio-
nem nūc per aliam. quandoq; p̄ vanā leticiam.
quādoq; p̄ nimia tristiciam. et hmōi.

Lapitulū septimū de curiositate. in quo agi-
tur de spectaculis et vicijs que procedunt ex vano
aspectu. et etiā de studio seculariū litterarū utq;
sit licitum.

Quirositas inter gra-
dus superbie supra ponitur. et ab ea
procedere vides. Virtūtē est pēnc oēs
inuolens et parū cognitū. sed mul-
tum nociuū. quod a se remoueri exceptat p̄s. di/
cens. Auerte oculos meos ne videat vanitatem
in via tua vivifica me. Ubi tria ponit.
Primo astendit sui debilitatem. ibi Auerte ocu-
los meos.
Secundo petit excludi curiositatē. ibi. ne videas
aut vanitatem.
Tertio appetit dirigi circa vniuersitatem. ibi. in
via tua vivifica me.

Oltendit primo ex hoc .§. I

sui debilitatem. q̄ postulat a deo hoc fieri. q̄d vi-
det p̄ se facere nō posse sc̄i. Auertere oculos suos
a vanitate ad quā curiositas inducit ad inspiciē-
dum. Multū enī homo inclinatur ad sciendū.
Nam ut dīc p̄bs. Omnes homines natura scire
desiderant. Et eccī. i. dicit̄ Non satiatur oculus
vīsu nec auris auditu. Multo enī magis appē-
titur scientia et veritatis cogitatio q̄d diuitie q̄ru
appetitus est insatiabilē. et merito q̄ sc̄ia p̄tinet.

Capitulū

VII.

ad pfectōēz aīē, nō aut̄ diuitie. Et iō orare dēm⁹ vt pficiat qđ p̄ nos nō valēt. s. auertere ocl̄os a vanitate. i. inordiata z inutili cognitōē. Ipse ei deus ait apl̄s ad philip. ii. opa in nob̄ z velle pf̄ cere p̄ bona volūtate. Ideo aut̄ nociuū ē ut excludat aliqñ a regno celoz. Unū curiosus figuratur p̄ illū q̄ se excusat̄ nō posse accedere ad quā sue rat cenā inuitat̄ dicens. Juga bouū emi qnqz z eo pbare illa. Lu. xiiij. Bos. p̄ cornua q̄ bz eminētiā in capite signat lugub̄. q̄ in se bz eminētiā eti mactōē de se fuḡ ceteros. Et p̄ter ruminatiōē designat p̄sideratiōē inordinatā qua discutit rite singula. Quinqz paria sunt qnqz sensus exte riōes a q̄b̄ oztū habet ois n̄a cognitio. Paria vero sunt nō singularia. q̄ ipoꝝ sensuꝝ organa exteriōra sunt duplicata ut duo oculi due aureſ due nares duo labia due man⁹. in q̄p̄ pulpis p̄cipue vigeſ tactus. Probare vadit q̄ curioſe vti tur eis ut exp̄iat̄ qd delectatiōis in b̄ reperiāt. hic aut̄ si emit b̄mōi paria boum dans p̄ p̄cio ſa lucū anic ſue. eam. s. p̄ponēs ut delectet̄ in cogni tione inutili z vana rez fm ſenſum vel itellec̄tu vriqz ſeipm̄ p̄uat cena glie. De q̄dr Apoē. ix. Be ati q̄ ad cenā nuptiāp agni vocati ſunt. Sz videt̄ in b̄mōi cognitōē itellec̄tu vel ſenſitu n̄ po ſe eſſe p̄tm̄. Nam ſenſitu deſvuit itellec̄tu. Lognitō aut̄ itellec̄tu fm ſe eſt bona. In hoc enī viꝝ conſiſtere pſectio hois ut intellect⁹ eius de potentia reducat̄ ad actū qđ ſit p̄ cognitōēm veritat̄. Preterea illud qđ q̄ ſequit̄ a deo nō p̄t eſſe malū. q̄ d̄s nō eſt acor̄ malī. Sz quecungz abūdātiā cognitōēi eſt a do. Juī illō ecci. i. Dis ſapia a dño do eſt. Et ſap. vii. d̄r. Ipſe dedit mihi hoꝝ q̄ ſunt ſciām verā ut ſciām diſpoſitiōem ozi bis terraz z virtutes elemētoꝝ. ergo tc. Preterea illud p̄ qđ quis aſſimilat̄ deo nō p̄t eſſe malū. Sz homo aſſimilat̄ deo p̄ b̄ q̄ veritatem cognoscit. et q̄ oia nuda z apta ſunt ocul̄ ei⁹. Ad heb. vii. Et p̄mi Re. ii. d̄r. Deus ſcientiāp dñs ē. Ergo qntū enīqz abūdet cognitio veritat̄ nō eſt mala fz bo na. Appeti⁹ aut̄ boni n̄ eſt viciōſus. q̄ circa cogni tione veritat̄ nō viꝝ eē viciū curiositat̄ v̄l aliud. Rñdet br̄us Tho. ſe. ſe. q. clxvij. art. i. q̄ cognitio veritat̄ quis de ſe ſit bona. p̄t tñ p̄ accidēs alicui eſſe mala inqntū. vel ſupbit ex ea v̄l viciur ea ad malū. Tertiū aut̄ curiositat̄ non eſt circa ipam cognitōēm vitatis directe. Sz circa aperit̄um z ſtudiū cognoscende veritat̄ qñ ſez eſt inordiatus. Quāuis ḡbonū homis conſiſtat in co gnitione veri. tñ pfectū homis nō p̄ſtītōi cogni tione cuiuscuꝝ veri. ſed in cognitōē ſumme ve ritatis pfecta. ut p̄ phm in. x. ethi. patz. Et iō p̄t eſſe viciū in cognitōē aliqz verop̄ fm q̄ tal̄ appeti⁹ circa illa no debito mō ordinat̄ ad cognitōē ſumme veritat̄ in q̄ coſiſtit ſumma felicitas. Et ſic ſoluitur p̄mū. Ad ſcdm et tertiu rñdeo q̄ q̄z uis cognitio veritat̄ quā hēmus a deo. z p̄ quā aſſimilamur deo. de ſe ſic bona. nō p̄ b̄ excludit quin b̄ poſlit cognitōē veritat̄ abuti in maluz vel etiā inordinate cognitōē veritat̄ appetere. Non ei ſuficit ad virtutē bonū appetere. Sz opt̄z etiam ipm̄ appetitū boni eſſe regulat̄ fm rōnez

In b̄ ergo p̄ſtīt viciū curiositat̄ in appetitu z ſtudio inordiato circa cognitōē rez de q̄ orād̄ ē deus ut amoueat dicēdo Auerte ocl̄os meos z

Quātum ad ſecundū §. II.

ſez de ipoꝝ virio curiositat̄. Scienđū q̄ ſic du plex eſt ocul⁹. s. corporis q̄ dicit ſenſus. et anie q̄ dr̄ intellect⁹. ita duplex eſt curiositas. s. itellec̄tu et ſenſitu. et io in plurali dīc oculos meos ne videant vanitat̄. Et q̄uis curiositas ſenſitus exerceat p̄ alios q̄tuor ſenſus ſicut z p̄ viſum. tñ nomie viſus intelligitur ois ſenſatō. vñ ſluſuſ dīci. Vide q̄ bonū ſonū habz campana. i. audi. vide q̄ bonū odorē bz iſte floſ. i. odora. Et xp̄us dixit diſciplis ſuis. Videlice man⁹ meas z pedes iſest palpate. Lu. xli. Et p̄ſ. Bustate z videte Uanū aut̄ dr̄ res inutili. vel q̄ nō conſequit ſinē ad quē ordinat̄ ſic medicina dr̄ vana q̄ nō inducit ſanitat̄ ad quā ordinatur. Lognotio in hoſe ordinari debet ad aliquā vtilitatem fm rōnem ſicut z omnis acr⁹ hūan⁹. als vana eſt z curiositat̄ viciū. Unū ſapic. viij. d̄r. Vanū ſunt omnes homies in quib⁹ non ſubeft ſcienđia dei. i. q̄ non ordinat̄ ſciām ſuā z cognitōēm ad deum ſalte ut vltimū ſinē. Et biero. ait de q̄busdā curios. Nō ne videtur vob̄ in vanitate ſenſus z obſcuritate mentis ingredi. q̄ dieb⁹ ac noctib⁹ dialecia arte torqntur. qui phisic⁹ pſcrutator oculos trans ce lum leuat. z ultra pſfundū terraz z abiffi in qđ ſam inane demergit. qui iā bñ feruet q̄ tāta meſtroz ſiliuam in ſuo ſtudio ſuſ cord̄ diſtinguit. ve br̄. xxvi. d. nonne. Vident ergo oculi vanitat̄ ei qui ſeq̄t̄ curiositat̄ itellec̄tu v̄l ſenſituam. Et qntū ad itellec̄tu notandū fm bñt Tho. ſc. ſe. q. clxvij. art. i. q̄ qnqz mōis ipa curioſitas exerceat. Primo inqntū quiſ intēdit ſuo ſtudio in cognitōē ſuſ veritat̄. put p̄ accidē ſo lungit̄ ei malū ſic illi q̄ ſtudēt ad ſciām veritat̄ ut inde ſupbiant. Unū aug. in li. de morib⁹ ecclie. Sūt qui deſerit ſuſ virtutib⁹ z neſciētes qđ ſit d̄s er qnra ſit maiestas ſp̄ eiusdē manētis naſe ma gnū ſe aliqd̄ agere purat ſi vniōlam iſq̄ coporis molem quā mudū nuncupam⁹ curioſiſſime in rentiſſimeqz p̄quirat. Unū z ēt ranta ſupbia i eis ſignatur ut in ipo celo de q̄ ſepe diſputat inhabi tare videant Similr illi qui ſtudēt addiſcere ali quid ad peccandū. viciolum ſtudiū hñt fm illō Niere. ir. Docuerit lingua loq̄ mēdaciū. Et qui addiſcēt incantatōes. ſortilegia z maleſicia z ve neficia. z b̄mōi. v̄l expiunt ea ſi babent effectum. Iſidorus etiam in libro ſententiārū dicit. Ideo prohibetur christianis ſigmenta legere poetaꝝ. quia nimū excitant mente ad incentiuſ libidi num. diſt. xxvij. Ideo. Qd̄ p̄cipue videtur habe re locū in Quidio methamorpho. z d̄ arte amādi. et iuuenali z ſimiſibus. Ambro. quoqz dicit astrologia. z b̄mōi ſcientiāp q̄ deſpecte ſunt. Et qui biſ ſtudent curam anime nō habent. diſ. ea. f. ii. Secūdo modo cū qui ſtudet addiſcere ab eo a quo nō debet. ſicut illi q̄ p̄quirūt aliqua futura vel occulta a demōib⁹. in quo regitur curiositas ſugſtioſa. Unū augustin⁹ de na religōe.

Titulus .iii.

Nescio an philosophi impedirent a fide virtus curiositatis in pscrutadis demoiibꝫ p̄fesa aut̄ xp̄s demonē p̄ficeret ip̄m dū clamabat. Scio te q̄ s̄is sc̄is dei. increpabat ut taceret Lu. viij. ut seznos doceret nō esse q̄rendū a demoiibꝫ et cognitioem veritar̄. q̄ p̄fesa aliq̄ h̄a aliquā dicūt ut hoies his allecti eis credat. Et tādē ad aliqd̄ malū deducat. Ad bāc ēt sup̄sticioam curiositatē et pestiferā p̄tinet ars notoria q̄ hs̄ q̄rit acqrere c̄ certis obseruatiis diuersas scias. Et de hac infra in ti. de sup̄sticioibꝫ. Dic̄ etiā aug. in ti. de diuiniatibꝫ et maledicibꝫ q̄ fuit in iuocatibꝫ d̄monū. his portetis p̄ domonū fallaciā illudis curiositas h̄uana. dñ id impudēter appetūt scire qđ nulla eis rōe que, nit inuestigare. xxv. q. v. nec mīz. Debēt aut̄ qui h̄n̄ b̄mōi libros induci ad cōburēdu t̄les libros et scripta ne aliq̄ abutātur exēplo eorū qđ scribit̄. Acf. xix. sc̄ qđ q̄dā qui fuerat curiosi secrati cōtulerat libros et cōbusset̄ corā hoibꝫ. Tertio mō et alijs seq̄ntibꝫ p̄tē virtūtē ex ip̄a inordinatōe appetit̄ et studiū addiscēdi v̄trat̄. Et b̄ p̄mo inq̄ntu p̄ studiū min̄ v̄tile retrahibilis a studio qđ et nēcitate sibi incibit ut si h̄ns curā aiaj̄ vel audire confessionē nesciēs qđ spectet ad tale usſiciū. insitiat studio p̄bie. vel astrologie v̄l̄ poesi et b̄mōi qđ hie ronim⁹ rep̄hēdēs inq̄t̄. Sacerdotes dei omis̄t̄ euāgelijs et p̄phētijs vidēt̄ comedias legere. amatoria bucholicoꝫ v̄suū verba cantare. tenere virgiliū in māibꝫ. et id qđ in puerest cā nēcitat̄. crimen in se facere voluptat̄. di. xxvij. sacerdotcs. Hinc et origenes dic̄ Sc̄inches et ranas qbus p̄cussa suis egyptiū significare vanā ḡiam dialet̄. ticop̄ garrulitate; et sophistica argumenta. Si lique qđ porcoꝫ q̄bꝫ pdig⁹ saturari cupiebat sed neq̄bat. doct̄nas figurat̄ gentiliū. fm̄ Nero. sed et ip̄e hiero. verberat̄ fuit acriter in infirmitate et sibi dictū q̄ Lyceronian⁹ erat non xp̄ian⁹. eo q̄ nimis vacabat studio platois et ciceronis dele, citat̄ suauitate eloquij. Et si qđ p̄phas legere incipiebat. fm̄ horrebat inculc̄. ait ip̄e. di. xxvij. legim⁹. cu. q. se. Sicq̄ et curiositate retrahebat a studio scripture maḡ v̄tili et necessario. Unū et reli giosis et clericis in sacerdotio l̄ dignitate cōstitutis p̄hibet sub p̄ca excōicatōis studiū legū et phi, sicc. i. medicīe ut maḡ possint vacare studio theologie et canonū. et ne cle. vel mo. c. fi. t. c. nō magno. Quarto mō inq̄ntu alijs studet ad coḡscen dū v̄ritatē supra. p̄p̄ ingeniū facultatē. q̄ p̄ b̄ ho mines defacili labiū i errorē. Unū d̄r ecci. iij. Al tiora te ne q̄sier̄ ut fortiora te ne scrut̄ fuer̄. et in pluribꝫ opibꝫ ei⁹ ne fueris curiosus. et postea seq̄l̄ Multos enī sup̄platauit suspicio illoꝫ et in vanitate detinuit sensus eoz. Ad quā curiositatē p̄tinet q̄ aliq̄ inuestigēt de mysterio trinitat̄ v̄l̄ icar natōis vel sacramēti eucharistie et p̄destinatiōis et b̄mōi rōnibꝫ naturalibus. de quibꝫ dic̄ Amb. Tu qđ digitū ori admoue. scrutari nō l̄ diuina mysteria. s. curiose. Unū et i figurā Nūe. iij. fuit p̄ceptū. Alij nulla curiositate videat q̄ se in scrūtatio. i. occulta mysteria xp̄i p̄pusq̄ induātur. i. nisi velata. et q̄ curiositate ducti filij isrl̄ videat̄ arcā dei rediūtam p̄ boues et philisteis q̄ in bello ab/

stulerant eam in bethsames. mortui sunt septem milia viroꝫ et q̄ngenta milia pleb de bethsamis ut b̄. i. Re. vi. Per maxime simplices dūt caner̄ ab hmōi curiosis q̄nibꝫ. Unū aug⁹. dīc q̄ cum q̄ runt aliq̄ quid b̄s faciebat an m̄di creatiōez. Re sp̄odendū ē q̄ ethā gehennā curiosis p̄pabat. Quito mō qđ h̄o appetit cognoscere veritatē cir̄ ea creaturas nō ſerendo ad debitū finē. s. ad cognitionē dei. s. in ipa cognitionē sola delectat̄. Unū aug. de vera religiōe dicit q̄ in cōſideratiōe crea turar̄ nō est vana et p̄itura curiositas exercēda. sed ḡdus ad immortalia et sp̄ manētia faciēd⁹. Salomon q̄ dīc se curiose multa inuestigasse p̄p̄nūs mīa curiositatē quā h̄uit ad inuestigadū de opibꝫ nōb̄ hoīm circa sc̄ibilia. infatuat̄ legit̄ nimio amore mulier̄ qđ origenes intelligit p̄ doctrinis gentiliū varijs et multis q̄p̄ amore delectatus a veritate errauit. postea tñ emēdat̄. Señ. i ep̄la. Demens merito videret si cū sara in monumētu senes femineq̄ p̄gereret. cū iuuēt̄ intra portas expectaret armata. sederēciosus et b̄mōi q̄stūculas ponerē. Qđ nō b̄s p̄didisti cornua nō per didisti. q̄ cornua b̄es. Nō vacat ad istas incep̄t̄as. Ingēs negociū in manibꝫ ē. Mors me seq̄t̄. Fugit vita. Adūsus bec doce, mc. Necille.

Oculus quoq̄ cor §. III.
poralis put includit oēm sensuz exteriōre videt vanitatē cum curiosus ē. q̄ curiositas sensitua causa multoꝫ p̄tōꝫ est et oēs pene inuoluēs. cōſitit in appetitu et studio inordinato cognoscēdi p̄ aliquē sensum exteriōre. Pro cui⁹ declaratiōe dic̄ b̄tūs Ibo. se. se. q. chrv̄. q̄ p̄gnitio sensitua ordinat̄ ad duo. Uno mō tā in hoibꝫ q̄ in brūt̄ ordinat̄ ad corporis sustentationē inq̄ntu. s. p̄ b̄mōi cognitionē hoies et alia aialia v̄rat̄ nocuia. et cōquirūt sibi nēcīria ad sustentatōem. sicut ouis v̄dens lupū fugit. et b̄o v̄des inimicū. qđ facere nō posset si nō videret. et v̄des cibū sumit illū. Altero mō cognitionē sensitua specialiter in hoie b̄ordiatur ad cognitionē practicam vel speculatiuā vident̄ enī herbā medicinalē medic⁹ ordinat̄ eam ad me dicinā. Vident̄ exercititia alicui⁹ artis quō ſunt addiscit ut fm̄ eam operetur. Considerāt̄ p̄ v̄ſuz. auditū et alios sensus pulcritudinē et v̄tūtē creaturar̄ exurgit inde in cognitionē creatoris. Qđ igit̄ nō appōit̄ studiū circa sensibilia cognoscenda p̄dictis modis et causis sc̄z p̄pter necelita tem ſustentāde nature. vel propt̄ studiū veritatē intelligende. tūc oculus videt vanitatē et peccat̄ curiositatē vel alio virtu. Nam etiā si nō ordinet̄ ad male et cupiſcendū v̄l̄ detrahendū. aspiciēdo sc̄z facta aliorū. ſolum ex hoc q̄ nō ordinatur ad aliqd̄ v̄tile. ſed poti⁹ auertit hoīem ab aliq̄ v̄tili considerat̄. curiositas et vanitas eſt. Unū et Au gusti⁹ in li. p̄fēt̄. fatetur ſe peccare in aspiciēdo a caſu canē currentē post leporē eo q̄ hic aspect⁹ auertit aliquid ab aliq̄ v̄tili conſideratiōe et vanus inquit ebisco. Et quāuis luxuria et gula ſint circa tangibilia et gustagilia. ſicut et v̄tium curiositatis. eſt tñ iſta differentia inter iſta ſim b̄m̄ Ibo. vbi. ſ. Nam luxuria et gula ſe circa de-

Capitulū .VII.

leccatōes q̄ sunt i vsum rex tangiblissi et gustabiliū. et curiositas ē circa delectatō cognitōis et tace⁹ et gust⁹, et alioꝝ sensuſ ſz inordinate, et vocatur p̄cupia oculorū hec curiositas. rōneiaz dicta qz ſez noīe oculi intelligit oīs ſensuſ. Unū et Aug. in. x. p̄fess. oīndens diam hmōi dicit. Ex hēu de h̄tius discernit qd curiositatis qd voluptatis agat p̄ ſensuſ q̄ voluptas pulcra. ſuauia. canora. ſapiā. leuiā ſectaſ. Curiositas autē ē ſeria reprandi cā ad ſubiectā moleſtia ſz expiendi nocēdīqz li/ bidinē. Hec ille. Sic ḡ luxuria q̄rit delectatiōeſ inordinate tactus. ſz curiositas q̄rit delectatō ſ inordinate cognitōis q̄ h̄t p̄ tactū de re. et ſic de alijs ſenſat̄. Und ſvirgines reprant̄ de virtu carniſ p̄ modū curiositat̄. ſ. vt expiant̄ q̄litate illi⁹ delectatōis veneret et cogſcat. magiſ q̄ alie pſone nō ſvrgines fm̄ Pe. de palu. Sz q̄ expti ſūt delectatōem venereā aliqui incitant. et ſtimulan̄ ad turpia magiſ aliqui ex curioſitate. ſ. ad expiendum nouos modos turpitudinū q̄z et luxuria. Et iō orand⁹ ē dō ne oculi videant vanitatem. Dicit etiā Beda q̄ viciū curiositat̄ in diſſeſdiſ carpen diſſvicijs primoꝝ qd fir p̄ p̄ticularia ſenſibiliā. Dō in intelligendū fm̄. Tho. vbi. ſ. nō qn̄ hoc fit aīo. ſ. pſiderādo ſcā alioꝝ ad veſtitatē ſuā. vt ſez inde pſiciat puocat̄ exēplo bono alteri⁹. v̄l̄ et ad veſtitatē alteri⁹ vt. ſ. corrīgaſ ab eo regla caritat̄ ſuatis debit̄ circūſtatijs. Vz cū q̄ ſiderat ſcā alioꝝ ad despiciendū vel detrahendū v̄l̄ ſalte inuti liter inqrendū. hoc enī curiosuz ē et viciouſ. Unū puerb. xxiiij. dr Non inſider̄ nec q̄ras impietatez in domo iūſti nec vasteſ requiri eī. Ad qd facit qd dr. vi. q. i. Ex merito. Officiū ſingulorū ſit caſiſſimi nō ſolū oclōs h̄e castos ſz et ligua. nec aures pruriētes q̄z h̄eāt idest curioſas. Nec qd i do mo cuius q̄z agat. alia dom⁹ p̄ eos vñq̄z nouerit. De qbusdā mulierib⁹ vanis dicāples. i. Thb. inuectiue. q̄ circuerint domos. et nō ſolū oclōe et verboſe et curioſe. Dyna filia iacob quia egressa ē domū priſ ut videret ſemias regionis curioſitate duxta. oppreſſa et violata fuit a ſyche. gen. xxxvij. Nec de māib⁹ ei⁹ eruta niſi qdā vi fratz. ad ſigurandū fm̄ Hug. q̄ aīa egrediēs p̄ curioſitatē de domo. p̄prie pſcie timorate ut curioſe intueatur creatureſ p̄ alioꝝ ſenſatōem ſnde violat̄ a dyaz bolo p̄ ſenſum in alioꝝ malū quā diabol⁹ vioſat̄ detinet blādīcēs dū remordēt̄ pſciām de malo vane pſolaſ. v̄l̄ ſpe venie vel emēdatōis. vel cōpatiōis p̄tī alioꝝ. ſz frēs. i. affec⁹ viriles anīe ſenſualitat̄ vim faciēt̄ et occidēt̄ p̄ p̄tentia ſuia cripiunt de manib⁹ diabolī.

Quantū ad tertium ſ. III.

vbi appetit. p̄pba dirigi circa vniuersitatē creaturarū. ibi In via tua viuifica me. Nota q̄ via dei est vniuersitas creatureſ. qz p̄ ſideratiōem eaꝝ mēs vadit ad deū. et tūc viuificat mēs cū deueni endo i cognitōz di p̄ creaſas. iūz illō. Ro. i. Inuiſibilita dei a creaſa m̄di p̄ ea q̄ ſcā ſe intellecta cōſpiciuntur. Logſcendo deū diliget euꝝ. et oīs boni cōtentiuū. p̄ dilectiōz eī dei aīa viuificat. Ex pulcritudine enī creatureſ p̄cipitur pulcritudo dei

creatoſōim. Ex magnitudine eaꝝ magnitudo dī ex ppetuitate dei eīitas. Ex virtute dei pfectio ū. Et iſta eſt pīa curiositas et bona.

De ſpectaculis etiam ſ. V.

dicit Beda. q̄ nō ſolū in addiſſeſdiſ artib⁹ magiſ. ſz ſt̄ in p̄eplandis ſpectacul⁹ pſiſtit in p̄cupiſſentia oculorū q̄ fm̄ Aug. ſac̄ hoies curiosos. de hmōi autē dīc. b. Tho. ſe. ſc. q. clvij. ar. ij. q̄ inſpeceſto ſpectaculoꝝ reddit̄ viciola inqntū p̄ h̄o firpnus ad vitia vel laſciuie v̄l̄ crudelitatis p̄ ea que ſibi rep̄tant̄. Unū et crifo. dīc q̄ adulteras et inueſcūdas mētes p̄ſtituit tales inſpectōes. Sz q̄riſ v̄t̄ ſit mortal⁹ talis inſpectō. et viðr q̄ ſic. q̄ dicit de ꝑſe. di. i. Qui die ſolēni p̄termiſſo ecclēſie cōuentu ad ſpectacula vadiſt ecclēſie. ſz nullus excōmunicari dī ſi ſi mortali. q̄ viðr mor‐ tale. Preterea dīc atq. ſup̄ pſal. Uideſt hoies ve‐ natore et delectantur. Ue miseriſ ſi ſe non corre‐ xerint. yidebūt enī ſaluatoře. ſ. in iudicio et cōtriſtabunt. di. lxxvi. q̄ vēditorib⁹. Sz veſimportat dānatōem eīnā. fm̄ hiero. Contristari eſt in aduētu ſaluatořis nō enī ſi rep̄boꝝ. ergo z̄. In ſriū ē quia Al. ſup̄. iiij. dīc q̄ ſpectacula ſiue ſint inuēta em ad tediū remouēdū et ſolatiū mortalitat̄ buſt̄ mane. ſiue ſint talia q̄ h̄eant anexā uilitatēm q̄ui imiſſeſt vanitas ut aucupia. venatiōes et hmōi in pſoniſ ſeclarib⁹ ſunt tolerāda exercitia eorū dūmō nō ſiāt tpe inſdicto v̄l̄ loco ſacro. q̄nō eſt mortale. Etiā. b. Tho. ſup̄ nō dīc ſimplr eē viciſam. ſz inqntū puocat ad malū. Poffit ſic diſtingui. But ſpectacula ſunt talia q̄ ſunt repſen‐ tatiuia piaꝝ rez. ut adoratio magoꝝ. occiſio ino‐ centiū. paſſio xpi. aſcenſio. miſſio ſpūſſerī et hmōl̄. Et boꝝ exercitia de ſe ſunt licita. et ſi ſt̄ inſpectio eoꝝ. Uana enī que aliqui ibi miſcentur. ſunt reſeſcanda. et multo magis ſi qua turpia committet‐ rentur a iuueniſbus qui talia reparant. Aut nō ſunt talia. et tunc aut illa ſunt exp̄ſſe prohibita a iure ut torneamēta et duella. extra de tor. per to‐ er. ij. q. uij. monomachiam. Uel etiā ibi proba‐ biliter imminet piculum vite. v̄l̄ notabilis leſio‐ nis. exercitium horū mortale eſt. Inſpectio au‐ tem horū nō videtur mortale. niſi quis ita in‐ ordinate afficeret ad aspectū buiūſmodi. q̄etiaſ accederet ad inſpiciendū ſi precep̄eretur p̄tratiū ſel niſi quis propter hoc dimittat diuina in die bus ſeſtiuſ. Et de hoc intelligitur capl̄m induſtrium ſup̄a Qui die ſolenni. Uel dareſt operam efficacem ad buiūſmodi ſacienda. ſicut qui puocant ad iſta. vel ſoluūt ſaciētib⁹. quia aīſ ſi faſceret. But nō ſunt exp̄ſſe prohibita. et tunc ſi re‐ preſentant multū turpia et laſciuia ea exercentes mortaliter peccat̄. Et de hoc de cōſe. diſt. ii. c. pro‐ dilectione. Et inſpectio voluntaria taliuū mor‐ tale eſt. quia nil aliud eſt q̄ delectari de turpib⁹ et de ſeuia. cum etiā quia periculo temptationis ſponte ſe exponit. et de hoc intelligitur. c. ſupradicatum Aug. Qui venatorib⁹. Loquituren̄ ibi de bistrionib⁹ et venatorib⁹. cū bestia dentata. Si a caſu reſpiciit talia neſciēs fieri hmōi repen‐ tationes nō viðr de facili p̄demmandus pro leui

¶ Titulus .III.

et incauto aspectu. Si at alia vana et solatiosa res p̄senteōb̄ solatiū. qđ tñ nō sit in obprobriū eccie vel cleri l̄ religiōis. de seū viōr mortale. nec exercitatio nec aspicio ut facere larvas. dracones reges et hmōi. Sils aspicere coreizantes. saltantes. currētes ad brauiū. l palestra se exercētes. l hasti ludis. l alijs ludis d̄ seū viōr mortale. quis vanitas sit et amissio t̄pis. Poss̄ tñ ibi ē mortale per accidēs pp̄ aliquid malū supueniēs. l malā intēcō nē in hmōi. vt si qs ex aspectu m̄liez corizantiū trahat in p̄cupiam eap. Clericēt et religiōis talia aspicere magnū p̄ctū viōr. pp̄ scandalū pl̄i. Unī d̄ de p̄se. di. v. Nō opt̄. i. nō p̄gruit mistros altaris l q̄libet cl̄icos spectacul̄ aliquid infesse. Et in ea p̄cedēti d̄ q̄ larvas demonū an se fieri n̄ p̄sen tiāt. Et q̄ m̄la mala p̄tingit i hmōi fieri. iō dete standa et r̄phēdēda s̄ in p̄dicatōib̄ et alia hmōi.

De curiositate et

¶ .VI.

aspectu vano oculor̄ q̄stū ē p̄iculosus pl̄ q̄z alio rū sensū abusus. Comitri p̄ p̄ctū p̄ visum magis q̄z p̄ alijs sensū multipl̄. incēlant et facilr. fm̄ mḡm Umb. i expositōe regle aug. Induc̄ i cāut̄ aspect̄ ad q̄dlibz capitaliū viciōp. P̄t̄o ei ir̄ ritat gulā gen. iij. T̄udit ml̄r lignū qđ ēēt bonus ad vescedū et pulcz oculū aspectus delectabile. et tulit de fructu ei⁹ et cōedit. S̄edo incitat cupidi tate et auariciā. Mat. iij. Ondit ei. i. xpo. diabolus oia reḡ mōi. vt. s. incitaret ad appetitū eorum Umb. Mens auari sp̄ aux̄ sḡ argēt̄ videt. Ter tio puocat ad supbiā. Unī bern. dīc q̄ lucifer vīdens filiū dei eḡlem p̄t̄ voluit assimilari sibi ut ess̄ egl̄is et ip̄e p̄t̄. Unī i cordō suo dicit Sils ero altissimo. ysa. xvij. Et i fabula d̄ q̄ bufo se pp̄fea istauit i prato. q̄z ibi vidit bouē magnū pascētes. et voluit ei assimilari i magnitudine. s̄z crepuit. Quarto cōmouet irā Mat. xvij. Viderēt p̄fui eiū q̄ siebat p̄ristati s̄ valde. Sic et frēs ioseph videntes q̄ a pie pl̄ ceteram amare. oderāt eū nec poterāt ei q̄cō pacifice loq. Ben. xxvij. Quito cōcitat inuidia. i. Re. ii. Videb̄ emulū tuū i cun etis p̄spis in iſrl̄. et paulo p̄. vt deficiat oculi cui et tabescat aia tua. s. inuidia becvidēdo. Soctes Utinā oculi iuidoz i oib̄ citatib̄ eent ut d̄ oim felicitate torqrent. Sexto vouet accidiā. Accidiosus enī visa insēperie t̄pis non audet extire ad op̄ sed torpescit in domo Ecc. xi. Qui cōsiderat nubet nūq̄ metet. Septimo inflāmat ad libidi nem Ecc. ix. Prop̄spēm mulier̄ multi pierunt et ex h̄ p̄cupiscēta q̄ ignis erardescit. Senef. vi. Videntes filij dei filias boimq̄ eent pulcre. acce perūt vrozes ex oib̄ qs elegerāt. pp̄ qđ postea se cutū est diluuiū. Sic egyptiā videntes sarā vroze abrae q̄ ēēt pulcra nimis nū clauēt pharaoni et sublata ē ml̄r. Ben. xij. Sic samson vidēs mulierem validam de philisteis adamauit q̄ tandem fuit cā mortis sue. Judic. xij. Sic dauid vidēs berib̄ saee lauantē se misit. p̄ ea et adulterii p̄petrat̄ ē iij. R. xi. Senes iudices pl̄i videntes susannā et arserūt in p̄cupiam ci⁹. Dan. xij. Om̄e igr̄ p̄cōrum gen⁹ p̄culos general. Et iō t̄pus dicit Si ocul⁹ tu⁹ neq̄ fuerit. totū corp⁹ tuū tenebrosum

erit. q̄z sc̄z om̄es tenebre p̄cōrz p̄ malos oculos inducunt. Et iō si ocul⁹ tu⁹ sc̄dalizat te erue euz sc̄z nō aspiciēdo illiū vñ sc̄dalizar̄. et p̄jce abs te ait saluator mat. xviij. S̄edo ocul⁹ p̄ incessanē inducere ad malū qđ nō sicē de alijs sensib̄. Nā alijs sensus n̄ sp̄ h̄it obiecta in p̄mptr. vt pz inaudiū. gustu. odoratu et tactu. s̄z ocul⁹ sp̄ bz qđ p̄cō inspicere et inde peccare si velir. iij. Pe. iij. Oculos h̄ntes plenos adulterij et incessabil̄ delicti. Itē ac̄t̄ ocli velocior est q̄z alioz sensuū. Unī apls cōcōiungit eū cū momero dices In momēto i icu oculi. et iō facilr p̄ ip̄m peccat. vñ Judic. x. d̄ q̄ cū intrass̄ an facie ci⁹ statim cap̄t̄ e in oclis ei⁹. Et iō d̄ Ecc. xxi. Neqū oculo qđ creatū et q̄ dice ret nūbil̄. si qs male vrat̄. Itē quis impudicicia posuit vigere in oib̄ sensib̄. p̄marie tñ in visu. Et in olfactu qđē cū in odorib̄ meretric̄ delectatur tū illud Alperī cubile meū mirra et aloē et cina/ momo. puer. vij. Itē in auditu. cū vor ei⁹ v̄l can tus audit̄ Ecc. ix. Lolloquij e⁹ q̄ ignis erarde scit. Unī bern. dīc q̄ est sic libul̄ p̄p̄t̄. s. toxicās In gustu cōiuādo cū ea. pp̄ qđ d̄ Ecc. ix. Luz muliere aliea n̄ sedreas nec accūbas cū ea. nec alijs tercaris in vino cū ea. In tactu. puer. vi. Qui ingredīt ad vroze p̄t̄ sui nō erit mūd̄ cūz tetigerit eam. In oculis. iij. Pe. iij. Oculos plenos adulteri⁹. Licet ergo vigeat corruptio impudicicia in om̄ib̄ sensib̄. pl̄ tñ in ocul. Tact̄ enī simplex solam suauitatē carnis suscipit. Audit̄ dulcedi⁹ nem eloquij. Odorat̄ fragratiā odori. Gust⁹ nū bil̄ p̄p̄t̄ de ea p̄cipit. sed visus colorēz. figurā. gestus. ornatū. mēbra. et totū corporis dispositionēz p̄cipit. Et q̄nto pl̄a sunt rāto maiore ignē accen dūt. Itē freqn̄t̄ p̄t̄ videri p̄sona q̄z tangi v̄l audiū vel cū ea comedere. P̄t̄ quis videre oēs mulieres vnius ciuitatis et oēs concupiscere. sed nō sic tangere. audire et hmōi. Unī trenop. iij. d̄ Oculus me⁹ dep̄datus est animā meā in cūt̄is filiabus vrbis mec. Item audaciū oculus peccat i mulieres q̄z alijs sensus. Audet enī quis videre inultas mulieres cū quib̄ nō auderet loqui. Itē nō potest ita dep̄bendi impudicicia oclū sicut alioz sensuū. Itē insatiabil̄or est alijs sensib̄s Eccs. i. Non satiatur ocul⁹ visu. Et iō Augustin⁹ in regla. Nec dicatis vos h̄re animos p̄dicos. si habeatis oculos impudicos. q̄z impudicus ocul⁹ impudici cordis est nūcius. xxiij. q. v nec solo. Lauendū est igr̄ a curiositate oculorū. De quin q̄sensibus habes supra in prima parte titulo secundo.

¶ Sed queritur vtrū .VII.

līeat in litteris secularibus studere v̄le eis vti. Et gratianus quidem hanc questionē mouet de viris ecclesiasticis. dist. xxxvij. per co. Et arguit pro et contra. Demū sic solvit in. s. cur ergo Se culares litteras quidam legiūt ad voluptatem poetarum signentis et verborum ornatūm dele etati. Et tales reprehēdūt a sanctis. Undebie ronim⁹. Vino inebriātur qui scripuras sacras male intelligit atq̄z perniciēt. Sicera qui abu tūtūr sc̄dari sapia et dialeticoz cōdīculis que

Capitulū Septimū

non tā vincula sunt appellanda q̄ fantasmatā id est
vmbre quedā r̄ imagines que cito pereunt r̄ resoluunt
distinctōe ea. Et in p̄io c. dī. Ep̄s libros gentilium
nō legat. hereticoz autē legat pro necessitate r̄ tempe
Quidā vero literas seculares ad eruditōem eas ad
discunt ut errores gentiliū legendo detestent. r̄ vtilia
que in eis inuenient ad ysum sacre eruditōis deuoti
cōuertant. Et tales laudabili litteras seculares addi
scūt. Pro qua cōclusionē firmāda inducit exempla fi
guras r̄ autoritates sanctor. Exempla videlz Moysi r̄
Danielis q̄ in omni scientia egyptiorū r̄ chaldeorum
fuerū erudit. De quib⁹ dicit hiero. d. ea. Qui de mē
sa r̄ vino regis nolūt comedere ne polluant. sc̄d Dani
el cū soc̄s vtic⁹ s̄ sapiam atq̄ doctrinā babilonioz
rū scirent esse peccatum nunc⁹ acquiescerēt discere qđ
nō licebat. discūt autē nō vt sequant. sed vt iudicent
atq̄ cōuincant. figurās hm̄i habem⁹ in hoc q̄ p̄ce
pit dīs fili⁹ israel vt spoliarēt egyptios auroz argē
to. moraliter instruēt inquit Gratian⁹. vt siue aurū
sapiente siue argentū eloquentie apud poetas inue
nerimus in ysum solutissū eruditōis vertam⁹. In le
uitico vero p̄mitias mellis. i. dulcedine humanc elo
quētie dīo iubemur offerre. i. ad honorēvti. Magi
quoq̄ dīo tria munera obtulerūt in quib⁹ nō nulli
tres ḡes philosophie intelligivolut. Deniq̄ in expo
sitōe psalterij Lassiodor⁹ ait. Q̄is splēdor rhitorice
eloquētie. oēs modi poetice locutōis. quilibet varie
tas decorē p̄nūciationis a diuinis scriptorib⁹ sum⁹
p̄lit exordiū. dist. ea. h. Sed contra legēt. Confirmat
idem autoritate. Bede dicētis. Turbat acūmēlegen
tum r̄ deficere cogit. qui eos a legendis secularitōi
bris omnib⁹ modis estimat. philibendos in quib⁹ si
qua inuenta sunt vtilia. quasi sua sumere licet. alioqñ
Moyses r̄ Daniel sapientiar̄ literis egyptiorū r̄ caldeo
rum nō paterētur erudit. nec ip̄e magister gentiliū ali
quos verius poetaz suis scripturis indidisset vel dī
ctis. Et glosa ibi ponit illa dicta poetarum. s. in ep̄la
ad Titū illō Pigmēnidis. Lreteles male bestie sem
p̄ mendaces. v̄tris pigri. Et in ep̄stola. i. Pauli. xv.
ad Corinθ. illud Terēt̄ Coriūpunt bonos mores
colloquia multa. Illō autē quod addūt ibi glo. Ode
ro si potero si nō inuitus amabo. quod dicit et in di
ctis apostolis nō est verum. quia ibi nō habef. s̄ be
ne in actib⁹ apostolor̄ illud Genius quidē cum sim⁹
dei in ip̄so vivimus. mouemur et sumus. Itē hiero
num⁹ sup̄ ep̄stolā ad Titū. Si quis grāmaticā artē
nouit vel dialeticā vt recte loquēti rationē habeat. et
inter vera r̄ falsa diūdicit nō improbamus. Sed ex
sinodo eugenij pape hoc habef statutū vt ab vniuer
sis ep̄scopis subiectis pleibibust alij locis in quib⁹
bus necessitas occurru oīa curaz diligētia habeatur
vt magistriz doctores cōstituant qui studia literarū
liberaliūq̄ artiū dogmata doceāt. quia in his maxi
me diuina manifestatur atq̄ declaratur mādara. d.
ea. De quibusdā b. tho. h. h. clxvij. dicit q̄ studium
philosophie fm̄ se est licitū r̄ laudabile propter verit
atē quā philosophi p̄ceperūt deo illis reuelāte. vt dī
Ro. i. Sed quia quidā philosophi abutūtur ad fidi
impugnatōem. ideo apl̄s dicit ad Col. ij. Vnde ne
quis yez decipiāt q̄ philosophiā r̄ inanē scientiā fm̄

traditionē boīm r̄ nō fm̄ p̄pm. Sed vir venerandus
in sanctitate dignitate r̄ sciētia p̄clarus dīs Jo. dīs
ci hanc materia plenius discutit r̄ declarat. quendam
enī librū edidit intitulatū lucula noctis q̄ torus est
materia huius q̄stionis. Querit enī argumētū p̄
cedens vtrū sit licitū p̄pianis secularib⁹ literis vt. Et
in corpore questiōis vbi post argumenta ad partēne
gatiā determinat questionē in ca. qđ incipit. Nam
dico philosophiā. declarat se philosophiā seu seclares
literas nūcupare quas ethnici seu seculares homines
vt cōiter inuenisse credūt. Hanc sc̄lū philosophiā
inquit ip̄e auctore Harrone quadrifariā dūiserūt. vi
delz in rōnalem. morale. naturalē. r̄ diuinā. Ad rō
nalem p̄tinere voluerūt dialeticā ceterasq̄ artes libe
rales. Morale vero descripsérūt ethicam. r̄ poētis nō
modicā portionē cum historijs. q̄ eo ad mores cōue
niunt quoviroz mulieriq̄ actus recitātes bñvien
dir timēdi in malis tradūt exempla. Huic riūulo om
nē ciuilem tractatū placuit applicare. Sequit p̄m
de naturalis seu ab idiomate greco p̄blica dicta q̄
de rebus sensibiliōe īvestigatōe sua a centro terre vt
q̄ ad summū celū de quoq̄z potuit opinari p̄sum
ptione solerti voluit habere sermonē. Tandē diuina
lis seu metaphysicalis quā theologiā vocamus. de
magicis sacrī demonib⁹. sepatis substantijs r̄ natu
ra diuina p̄tractans. futurū seculū cum ciulbo suis
opinatis r̄ actionib⁹ credēta nō autē scienda multi
plūciter diffiniuit. Sicq̄ ex hoc vno fonte quē philo
sophiā seu amore sapientie vnde plantāte Pictago
ra philosophi nomē est ortū. quatuor flūia nata aie
padīsum humectat in riūulos multos diuisa. hinc
prodeut grāmatica. rhetorica. historia. r̄ cetera mīta.
Et post mīta in eo. c. dicit ad questionē p̄positā pos
se p̄ticulariter respōderi videlicz q̄ naturalis philoso
phia que rex creatōem nō nouit r̄ eternitatē. sed p̄p
tūtate mundi aut p̄barenitib⁹ aut supponit. r̄ p̄ bu
iūsmodi īstventati cōtraria in superficie tantū vt credo
Theologica etiā que metris currit vt p̄fōla sincerita
ti fidei in suo vestimēto rebellis neq̄z sunt legēde ni
si a paucis in fide benefundatis q̄rest infideles r̄ he
reticos expugnare. Ni ei si sciūt triticū a zizania sepa
re. debet mītū migra in aerā vētilare. r̄ puz r̄ defes
catū cibū r̄ potū non cōpactū p̄plis ministrare Du
as vero alias humane philosophie p̄tes p̄pian⁹ pote
rit discurrendō videre cū ad ei⁹ officiū p̄tinuerit. aut
finis pieratis id petierit. siue v̄vitef ocū vicioz sens
tina cū meliora se nō p̄ntauerint. Sit hec p̄clusio sci
Hiero. dicētis sup̄ ep̄la ad Titū. Si q̄s grāmaticaz
artē nouit vel dialeticā. vt recte loqui qndi rōem habeat
r̄ inter vera r̄ falsa diūdicit nō improbamus. Geo
metria autē Ar̄itmetica r̄ musica hñt in sua sciē
tia veritatē. sed nō est illa sciētia pietatis. Sciētia pie
tatis est nosse legere scripturas r̄ intelligere p̄phetas
r̄ euāgelio credere. Et apl̄s nō ignorare. dī. xxvij.
Si q̄s. Accedit ad idē Anticus in ep̄la dicēs. Tā
diu liberalib⁹ artib⁹ immorādū est q̄diu anim⁹ me
liora agerē nō p̄t. Rudimēta sunt nrā nō opa. Et idē
in ep̄la. xxvij. Quēadmodū studere oīb⁹ ānis honestū
est. ita nō oīb⁹ institui turpis r̄ rediculosa res est.
Senex clementari⁹ Juueni parendū est. sc̄iūtēdū est

titulus Tertius

huc omnia ille. Lui addi p̄t qđ ait Hiero, de danièle
et socijs sc̄s discunt autē hō vt sequātur, sed vt iudicet
atq̄ cōvincant. Quō si q̄spīā aduersus mathemati-
cos volēs scribere impitus matheseos risu pateat, et
aduersus philosophos disputas si ignoret dogma-
ta ph̄oz, di. xxvij. q̄ de mēla. Vinc Amb. sup luē
Legim⁹ aliq̄ ne negligat. legimus ne ignorem⁹, legi-
mus nō vt teneam⁹, sed vt repudiem⁹. Itē aug⁹. Si
quidveri de deo Sibilla vel orphe⁹ alique gentiū pa-
tes aut philosophi p̄dixisse noscunt valet quidē ali-
quid ad paganoz vanitatē reuincendā, nō tñ ad isto-
rū, s, que sunt fidei autoritatē cōlectendā, di. xxvij.
Si quidveri. Ad predictā questionē p̄fatus vir ver-
nerand⁹ in se, c, qđ incipit, tertius terminus. Rūdet
Plen⁹ declarās hos terminos, cōcessum, cōsultum,
mandatū, p̄ceptū, p̄hibitū, et vsum. Et q̄stū ad
prīmū dicit illō esse cōcessum quicqđ p̄ indulgiāz
ab eo q̄ id iuridice p̄t est largitū, utraq̄ pte in libe-
ra potestate beneficiari manēt. Accipio autē magis
stricte cōcessum q̄ faciat lexib⁹ dicit qđ nō est probi-
bitū videntur esse cōcessum. Sicq̄ concessus est vsum
carniū humano generi post diluvium. Hoc modo re-
or dicendū aliquib⁹ aptis et solidatis in fide, ethnico-
rū studiū esse cōcessum. Et ad hoc facit ca. De q̄bus
dam. dist. xxvij. Consultū addit supra cōcessum
nō solū p̄suassione sed etiā maioriū boni cōditionem
Cōsiliāmūr enī vt ex plurib⁹ qđ honest⁹ fuerit eliga-
mus. Hinc dico ad dubiū. q̄ cum meli⁹ studiū pene
omnis hō possit frequētare q̄ sit studiū philosophoz
rū. Non enī de p̄ri pugnant lectio xp̄ianoz et lectio
grecoz, sed incōparabilis, sicut ad p̄positū Hieroni.
scribit aug⁹. Pulchrior est veritas xp̄ianoz q̄s Helena
grecoz. Esset absolute in cōi cūlibet cōsulendū ne le-
gat codices ethnicoz esto q̄ in certis casib⁹ bodie ali-
cui foret cōsulendū prefato studio dare operā effica-
cem, vt in c. Qui de mēla, di. xxvij. Mādatū vult
iurisperitus maxime Archi. cū Hugo. xiiij. q. l. Qđ de
bet infra p̄ceptū fore et cōsiliū sugare in eo q̄ ob-
ligat ad penā cōtrariū faciente, qđ nō facit consiliū,
sed nō obligat ad culpā qđ est de rōne p̄ceptū. Tunc
dicit ad quesitū p̄ iudicē semper tērū fore mādatum
ne q̄s in dictis gētīlū debeat p̄manere, verberari ei
iussit Hiero, vt Liceronianū. ipso verberato teste ad
Eustochiū, qđ factū Bratian⁹ assumit in canone p̄
stabilitētē cōclusionis eiusdē di. xxvij. c. legimus.
P̄ceptū autē est cui⁹ trāsgressio morale crīmē indu-
cit. xiiij. q. l. qđ debet. An vero sub tali p̄cepto libri
gentilū xp̄ianis intelligi debeant inēdicti, temerarie
nō audeo affirmare licet multi textus id videant so-
nare, vt illecti eaz doctrinaz blandicj̄s resipiscant
aliqui q̄ eaz vinculis astrictivelut hos ad victimam
ducerēt. Tali zelo ipsius vt credo nō mediocris.
tali facultate instructus beatissim⁹ Hiero. scriptis de
filio pdigō ad Damasum papā. Demonū cibus est
carmina poetaz. secularis sc̄la rhetoricoz pompaž
boz. Nulla ibi saturitas veritatis, nulla ibi refectio
iusticie repit. Studiosi eaz in fame veri et virtutū pe-
nuria p̄seuerat. Prohibitio nō distinguēta p̄cepto
nisi q̄ illō affirmanū vt honora patrē et matrē, hoc
negatiū, vt nō occides. Et fm hoc credūta sanctis

lectiones ethnicoz codicū p̄hibite multis de causis
ita tamē vt ois prohibitio cōditionalis intelligat et nō
absoluta. Laule autē sunt ister similes. Si q̄ forent
meliorib⁹ obligati vt sacerdotes q̄ debet cure aīarum
vacare, vt c. sacerdotes, di. ea. Item ybi de sumptib⁹
de quib⁹ debet paupes sustētari, tales liere emerent
soluēdo doctorib⁹ vñ libros acqrendo, vt in c. Legāe
di. ea. Itē cum propter talū literarū amore litere sa-
cra cōtemperetur negligerent, vt in c. Vino inebrīa-
tur, di. ea. Itē si causa vanitatis cōtingeret frequenta-
ri p̄dictas, vt in ca. nōne, di. ea. Item si ad inanē glo-
riā vel qđuis viciū inclinarēt legentes, Idē et fort⁹ si
deducerēt ad errore. Id qđ facit. c. idco. di. ea. Dēs
he cause rāgunt, dist. xxvij. in. c. p̄ allegato. Utē q̄
vt plurimū hec mala ex prefatis lecturis proueniūt
sicut exēpla patiēta et conscientia proprie clamāt. p̄hibite
plūmū in plurib⁹. Et ideo dñt detestari. sermonib⁹
vilipecti, carūq̄ sectatores increpari, nō quis in se
male, sed q̄ media sunt ad deuandū a deo. Under
Greg. fidei zelator deuotus Liti liuñ yri marie elo-
quētis libros quotq̄ repre potuit cōbussit. Usus
autē est fm aug⁹, et magistrū in p̄uo sen. di. i. id qđ in
vsum venerit inferre in id quod fruendū est, i. in deū
mediate vel immediate. Sicq̄ ois vsum licitus est, et
abusus illicitus. Sic igit̄ qui studēt in gētīlū docē-
nis propē deū, bi illis vran̄k et licitu est eis, imo et me-
ritorū, q̄ vero ob vanitatē vel aliquē alii sinē, bi eis
abutūt, et illicite student in eis. Et q̄ cōiter boles
abutūt, ideo cōmuniter tales repēndūt.
Lapitulū octauū, De temerario iudicio.

Emerarium iudicium
quod est speciale p̄t m̄. ex curiositate et su-
pbia p̄cedit. Ubi sciēdū fm b. cho. ii. ii. q
l. q̄ iudicū fm suā primā impositōem īportat deter-
minatōem rectā iustorū. Ieoz q̄ sunt iusta. Sz ap̄lia
vocabulo extendit ad significādū oēm determinatō
uem in q̄buscūq̄ sive in speculatiis sive practicis.
Under dicit q̄ cecus nō potest iudicare de colorib⁹,
nec infirm⁹ p̄pter gustū īfectū de saporib⁹. Ipsilon
autē iudicū prout est actus iusticie triplē reddit vi-
ciosum. Primo cū q̄s iudicat de his in quib⁹ nō
habet p̄tatem, puta cū quis in iudicio ēfamiat cām
etius qui nō est sibi subditus et cōdemnat vel absolv-
uit eū p̄sentētā, vt laicus clericū, vel qui nō habet
regimē condēnat alii qui sibi nō subdit. Et hoc dis-
cit iudicū īsurpatū p̄tēs ad p̄sumptōem de q̄ su-
pra in caplo de p̄sumptionib⁹. Secundo reddit
iudicū viciōsum cū quis habens regimē et potestatē
sup eum q̄ē iudicat nō fm iura determinat redditēs
vnicūq̄ quod debitū est condēnando. s. reum. et ab-
soluendo īnocētem, sed iniusticiā facit amore vel tū-
more ductus odio vel cupiditate vel ignorātē culpa-
bilis, et dīcī iudicū p̄uersus seu īiustū. Et de hoc su-
pra. ti. i. ca. p̄t. de iniusticia. Tertio mō cū q̄s p̄-
redit ad iudicandū de alio ex leib⁹ signis et caufz et si-
sufficiētib⁹ ad cognitōem facti. et dīcī iudicū suspī-
cōsum vel temerariū, et de hoc nūc agit alii duob⁹
omissis. Quod q̄rūcōsum p̄hibet apl̄s. i. ad. Lvi.
iiij. Nolite an tps iudicare q̄usq̄ veniat dñs. Hui⁹

Capitulū Octauū

Vicī, ut dicit Līv, pene nullus repitur imunis, s3 cle
nīus religiosus, et laicus, rector, et subditus eo inuoluit.
Sed p hoc cū est crīmiale cōdemnat. Unī xp̄s Luce
vi. Nolite iudicare, et nō iudicabimini. Nolite condē
narez nō cōdemnabimini. i. nolite iudicare vt condē
netis, i. reputando dignum, hoīem damnatō de eo
de quo nō est certū. Unde psal. Feci iudiciū et iustici
am, iustū iudicū et rectū, nō tradas me calūnianti
bus me supbis ps. xvii. id est nō tradas me prope
hoc demōib⁹ supbis, q̄ accusant̄ h̄dū bonos fallo
tūr hec dicit̄ calūnia, sicut diabol⁹ falso accusauit
Job dñō dices, q̄ prop̄e p̄spitātē ei seruiret. Job, i.
Ubi ampliando materia. Nota q̄ triplex est iudiciū
temerariū. **P**rimū de proximo suo. Secunduz
de domino deo. **T**ertium de seipso.

Quantū ad primū de .§.I.

quo p̄ncipaliter intendit. Nota q̄ iudiciū temerariū
est cū aliq̄ opus proximi de q̄ nō haber sufficientia
indicia ad cognoscendū, verū bonū vel malū sit ī mē
te sua firmiter estimat seu determinat illō esse malū.
et dī esse iudiciū suspicōsum seu temerariū. Circa q̄
tria vidēda sunt. **P**rimo de ei⁹ causa. **S**ecundo de
et⁹ malitia, s. quāta sit. **T**ertio q̄e phibita. **Q**uā
tū ad primū, sicut dicit Tullius, suspicō iporat̄ op̄i
nōnē malī q̄ ex leib⁹ indicij pcedit. Et p̄tingit ex
tribo. b. Tho. ii. q. l. art. iii. Uno mō ex hoc q̄
aliq̄is in seipso mal⁹ est. Et ex hoc ipso q̄ cōsc̄ēt̄ ē ma
licie sue facili⁹ de alijs male opinat̄, b. illō Ecclesias. p
Stultus, i. p̄tor in via ambulās cū ipse sit insipiēs
oēs existimat̄ insipiētes. Havarus cū sit assuet⁹ fraud
dib⁹r mēdacijs in emēdo vel vendēdo oēs emētes et
vendētes credit silla facere. Luxuriosus q̄ respicit in
uenes et loqui⁹ mala intēctionē lasciuia ita q̄s vider re
spicere vel loqui⁹ cū bmōi, malū idē iudicat. **S**z nō se
quis q̄ si ipse mal⁹ est ali⁹ sint mali. et si essent mālēste
mali, nō tñ sp̄ malefaciūt̄ et mala intēctionē. **S**ecundo
mō puenit hoc ex eo q̄ quis male affici⁹ ad alterum
Lū cū quis p̄tenit alii vel odit, vel trascit. vel iuident
ex leib⁹ signis opinat̄ male d̄ ipso, q̄ ryn⁹ q̄s faciliter
credit q̄d appetit, q̄ iugū male affectus ad alii appē
tit̄ sibi malū prompt⁹ est ad cogitandū malū de eo,
Ad hoc facit q̄d ait Hiero. O inuidia pmū tu mor
dat quidā p̄ nefas noīe xp̄ianī relicta trabe in oculo p̄
prio in alieno festucā q̄rit, i. ex hoc q̄d iuidēt̄ alijs d̄
leib⁹ defectib⁹ iudicat et condēnant eos. **T**ertio
mō puenit hoc ex lōga expientia. Unī de pbūs. in. ii.
etib⁹r q̄ senes sunt maxime suspicōsi, q̄ multoties
sunt expti alioz defect⁹. Prime due cause suspicōnis
manifeste p̄nēt ad p̄ueritātē effect⁹. Tertia vero di
minutroēm suspicōis. vii etiā p̄cm̄. De his at̄ q̄ de
se sunt mala, ut blasphemie, homicidia, adulteria, et
bmōi, ut dicit Beda, licet nob̄ suspicari⁹ iudicare ma
la. Imo p̄trariū facere, i. estimare eayt bona et licita et
p̄cm̄ et error p̄culosis. Unī. ii. q. iii. dī. et est s̄na Hie
ro. Si q̄s dicerit iustū, s. op̄ iustū et iniustū iustū.
vt ergz abomīabilis est ap̄d dēū, sed null⁹ est abomīa
bilis ap̄d dēū, nīli prop̄e mortale, ergo hoc ē mortale.
Unī dicit ibi glo, q̄ hoc intelligit vno mō cū q̄s dicit
vicias esse virtutes, vel econverso, talis mortalit̄ peccat.

Et p̄sonat hoc ei q̄d dicit Aug. sup ep̄lam, ad Lorū.
s̄z q̄ errare in rebus necessarijs est mortale p̄cm̄ cū
quis. s. iudicat seu putat op̄ bonū esse malū et ecōuer
so, nam q̄liber adulst̄ tenet̄ scire hoc bonū illō ma
lū. bec in glo, q̄d intelligit̄ de necessarijs ad salutem
quoz transgressio vel omisso est mortale, sec⁹ de veni
alibus. In illis cī necessarijs ad salutē, ut dicit Diez
ro. parū distat a vicio decipe vel decipi posse xp̄ianū
Et ad eos dirigil illa imp̄ratiō, Elsa, v. Ue qui di
cīt̄ s̄z in corde vestro bonū malū et malū bonum rē
Non tamē cōtinue peccat mortalit̄ qui errat in necess
arijs, sed pro illo tpe q̄ omittit vel negligit addiscere
illa fm̄ tho. **Q**uantū ad secundū, i. de malitia q̄n
ta sit, s. vēiale vel mortale. Nota fm̄ b. tho. vbi supra
q̄ triplex est gradus suspicōis. **P**rimus est cū q̄s
ex leib⁹ indicij incipit dubitare de bonitate alic⁹,
ut cū vīdens probū virū religiosum ridere, vel dure
loqui alicui, vel aliquō solaciū dicere incipit cogitare
illū esse leuēr nō ita sanctū sicut cōiter tenet̄, et hoc est
venialer leue peccatū. Pertinet ei hoc ad tentationē
humanā sine qua vita ista nō ducit, ut habet in glo.
sup illō. i. ad Lorū. iii. Nolite ante tempus iudica
re. **S**ecundus gradus est cū aliquis pro certo ma
liciā alterius estimat ex leib⁹s indicij. et hoc si sic
de aliq̄ graui, i. mortali erit mortale tale iudiciū, q̄ n̄
est sine tr̄ceptu p̄mī inēiori, sicut si q̄s ex hoc p̄videt
hoīem bone fame vel q̄ ignorat cui⁹ cōditōis sit, lo
quentē cū muliere quā nō cognoscit, in loco honesto
et mō modesto firmēt̄ in mēte existiat eos loq̄ de tur
pib⁹ v̄l inētōe p̄rauāt̄ inducat ad malū, cū hoc age
re sit mortale tale iudiciū erit illi peccatū mortale. Si
milt̄ si q̄s vīdens hoīem comedēt̄ pluries, v̄l hora
prima in die q̄ est ieiuniū eccl̄ie in quadragesima
et cū nō cognoscat eū nec sciat mortuū ei⁹ ad comedē
dū firmēt̄ in aīo credit q̄ peccat mortalit̄, et q̄ tr̄sgre
dāt̄ p̄ceptū eccl̄ie, peccar̄ ip̄e iudicās mortalit̄, q̄ p̄
bre legitimā cām nō ieiunādi, ut infirmitatē vel mul
tū labore necessariū et bmōi, in q̄ casu nō peccet nō ie
iunādo nec tr̄sgredit̄ mādatū eccl̄ie. **S**ec⁹ at̄ cēt̄ cūz
iudicaret p̄ p̄sumptōy vīdelez q̄ si tal̄ omittit ieiuniū
sine cā legitimā peccat mortalit̄ in tr̄sgrediēdo prece
pra eccl̄ie, de hoc tñ nō iudicat v̄l h̄eat cām legit̄
mā vel nō cū nesciat. Silt̄ cū q̄s ex eo q̄ aliquis nō cō
uersat̄ domestice cū aliquo ȳpus, vel oīt̄ aliquam
irā ad eū, p̄ certo credit q̄ h̄eat oīdū mortale ad illū,
mortalit̄ peccat. Nō enī oīs irā vel indignatio ē oīdū
Sz cū q̄s h̄z signa satīs vīgētia seu pbabilit̄ malicie
alterī v̄puta q̄ ē male fame. dēphēlus p̄lies in tōli
vicio loq̄ suspect⁹ cū suspecta in loco etēpe suspecto,
nō cēt̄ mortale. **L**ū cauendū est etiā tūc a iudicio n̄
si sit suspicōvioletā q̄ facit hoīem p̄uictū in foro con
tētoso. Unī glo, dicit sup illud. Nolite iudicare. Et si
suspicōis vitare nō possim⁹ q̄ boīnes sum⁹, iudicia
tñ, i. diffinītūas firmasq̄ sentētias st̄tēre debem⁹.
Si q̄s autē iudicat aliquē deēminater certitudinali
ter de p̄ctō veniali sine sufficiētib⁹ signis veniali pec
cat. Unī salvator ait Mathei, vii. In quo iudicio iu
dicaueritis s. de mortalib⁹ veniali iudicabim̄, s̄z et
vos a deo. **S**z q̄d si q̄s ex aliquo signis exterioribus
iudicat aliquē supbū, iracundū, vel gulosū, et bmōi

Titulus Tertius

que sunteria capitalia. Vide dicendū q̄ si iudicat illū habere talia vicia secundū passionē vbi frequenē & cōiter est veniale, nō b̄m rōem deliberatā in mortali cōiter est veniale. **Terti⁹** gradus suspiciois est cuz aliquis iudex pcedit ex suspicioib⁹ ad dēnandum aliquē et hoc directe est cōtra iusticiā, vnder morte. Est enī iusticiar in iusticia proprie circa opatiōes extreiores. et io tunc iudicium suspiciois p̄tin⁹ directe ad iniusticiā quādo ad actū exteriorē procedit ut in foro causarū. Sed iudicium suspiciois interius in mente p̄tinet ad iniusticiā reductiōē f̄m qđ cōparat ad extrerios iudicium sicut actus interior ad exteriorē ut cōcū p̄scentia ad fornicatōes, et iū ad homiciū. Prohibet autē in ure iudicē iudicare ex suspicioib⁹. Und dicte Melchiades papa. Prio sup̄ oia diligēt inq̄rite ut cū iusticiar claritate diffiniat̄, nullū iudicetis suspiciois arbitrio. sed primū pbate. q̄. q. i. prio vbi dicte glo. q̄ triple est suspicio. **Pri⁹** est temeraria q̄ scilicet oris ex leib⁹ iudicijs ut cū ex locutōe aliquaz psona rū leuiū dicet malū de aliq̄, et de hac intelligit qđ dīctū est. vñ responda est. q̄ nō facit pbatōem. **Tercia** est violenta. ut cū repitur suspectus cū suspecta. nud⁹ cū nuda in eodē loco. hec quia cōuincit inducit condēnatōem tanq̄ sufficiēter probatū sit. vt. xxij. q. i. Dixit dñs. Qđ iudicari nō debeat p̄ suspicioes sed p̄ sufficiētes pbatoes ostendit. **Quarūtus** papa dices. Si de oīm cōditor sodomo⁹ rū mala quo cōclaniorib⁹ ad celū pueneras oia sc̄ies prius nec crederet nec iudicare revoluit q̄ ipse ea cū fide lib⁹ testib⁹ diligēter inuestigās que audierat ope cōprobaret. Nos q̄ sumus hoīes et p̄tōres quib⁹ incognita sunt occulta iudicia dei. hec p̄fauentes nullū ante yera iustāq̄ probatōem iudicare et dānare debemus. q̄. q. i. Deus ospōtēs. **Quātū ad tertū** sc̄ q̄ rest p̄hibitū iudicare ex suspicioe. Rūsio. q̄ et hoc se quis triple malū. Nā cōtemnit proximū. v̄surpat dī propriū ledit seip̄. **Qđ** homo cōtemnit proximū ex iudicio suspiciois sic declarat. bc. tho. q̄. q̄. q. i. Et hoc q̄ aliquis b̄z malā opinionē de aliq̄ et absc̄is sufficiēti cauſa iniuriaſ ei⁹ cōtemnit ip̄z in mēte sua. nullus autē dī contēnere proximū vel qđcūq̄ nocumen tu infere abs̄is causa virgēte. q̄ hoc est cōtra caritatē proximi. Et ideo vbi nō appareat manifesta signa de malitia alterius debem⁹ eu⁹ ut bonū h̄e. Unī aplus. Ro. xiiij. Qui nō manducat manducāre non sp̄nat. sc̄ iudicando ip̄m malū et gulosū, vel idolatrā qđ ad idolotica, et q̄ manducat nō manducantē nō iudicet ut sup̄sticiois et b̄mōi. Si q̄ obijceret q̄ iudicium magis dī esse de eo qđ in plurib⁹ accidit q̄ de eo qđ in pauciorib⁹, sed in plib⁹ accidit q̄ hoīes male agūt. Nā dicit Eccl. i. Stulroy infinit⁹ est nūerus. pni enī sunt sensus hoīem et cuncta cogitatio ad malū ab adolescētia sua. vt dī. Gen. vi. ergo pot⁹ dī dubiū factū boīs iudicari in malū q̄ in bonū. q̄ sic min⁹ fals⁹ leſ cū falli sit malū intellect⁹ prop̄ falsitātē. Rūt bea. Tho. vbi supra ar. iiij. q̄ q̄uis b̄o dubiū factū ī me lius interpretando freq̄ntius fallat. tñ mel⁹ ē q̄ frequē

tius b̄o fallat b̄ndo bonā opinionē de malo hoīe q̄ rarius fallat habendo malā opinionē de bono hoīe. qđ cōtingeret si dubia in partē peiorē interpretārent. Nam nulla iniuria sit alicui ex p̄to. sed ex sc̄o vñq̄. S̄z neq̄ etiā in hoc falli p̄tinet ad malū intellex⁹ iudicatis bonū de malo hoīe in factō dubio. Alio est enī iudicare de rebus. alio de hoīib⁹. Nā ī iudicio de rebus attendit ibi solū bonū iudicatis si vere iudicet. s. put est. et malū si falſo iudicet. q̄ bonū iudicatis est verus. et malū est falſum f̄m phūz in. vi. ethi⁹ cor. Ipsi autē rei de q̄ iudicam⁹ nū nocet q̄litterūq̄ iudicemur id dī b̄o nūt ut de rebus iudicet. put sunt. Sed in iudicio q̄ iudicam⁹ de hoīib⁹ p̄cipue attendit bonū et malū ex pte ei⁹ de q̄ iudicat. q̄ in hoc ipso hororabil⁹ habet q̄ bonus iudicat p̄ceptib⁹ si malus iudicet. Et ideo debem⁹ attendere in tali iudicio potius q̄ bonū iudicem⁹ hoīem nisi manifesta rō ostendat stratiū. Ipm autē falſum iudicium hoīis bene iudicatis de malo hoīe nō p̄tinet ad malū intellect⁹ ipsi sic nec ad p̄fectōem ei⁹ p̄tinet cognoscere veritatē singulārū contingentū. sed magis p̄tinet hoc ad bonū effe cū hoīis f̄m caritatē. iuxta illō. i. ad. L. xiij. Ethi⁹. Charitas nō cogitat malū. s. de. primo. **S**c̄o ex iudicō b̄mōi suspiciois v̄surpat dī propriū. Dicif enī dist. xxij. Erubescant. Occultoz cognitorū iudex est de ideo solus habet iudicare de occultis. q̄ solus nouit occulta. f̄m illō qđ ait Salomō. Tu sol⁹ nosti corda filiorū hoīim. et illō. q̄. pal. vi. Hoīes vident que foris sunt. deus autē intuet cor. Cum igit̄ in his que de se mala nō sunt sed de genere bonoꝝ v̄t elemosine. ieiū. nūr̄ b̄mōi. vel indifferētia. vt comedere bibere loq̄ et b̄mōi. malicia corū. i. q̄ sint malefacta. pcedat hoc ex mala intentōe facientis. et intētō sit occulta. Jo iudicans male de aliquo v̄surpat deo iudicium suū. vñ val de sup̄b⁹ et arrogans. Et ideo dicit apls. Ro. xiij. Tu autē q̄ es q̄ iudicas alienū seruū. i. qnō p̄sumis iudicare cor alteri⁹ qđ deo reseruas. Pertinet etiā ad te merariū iudicium q̄ aliquis qui eū q̄ nunc malus est manifeste velit iudicare dānandū nūt p̄ p̄suppositōz sc̄ si p̄seueret in malo. Pōr enī q̄libet q̄stumūq̄ malis cōuerit ad dñm. Unī et leo papa dicit. Nemo ē de sperādus dūest in hoc corpe cōstitutus. hoc enī esset iudicare de futuris quoꝝ cognitione deo est nota. S̄z de p̄teritis malis. p̄ximū q̄ nouim⁹ nō debem⁹ iudicare. q̄ p̄seueret in eis nūt hoc appareat. sed estimare q̄ penituerit. Nā v̄t dī. q. vñ. sancim⁹. Nemo iudicādus est immemor salutis sue. Pro regula igit̄ iuris habet q̄ dubia sunt in meliorē p̄tē interpretāda. extra de re. iur. c. estote Ubi etiā nota f̄m b̄. tho. vbi supra q̄ interpretari in meliorē vel deteriorē p̄tē. Atq̄ duplī. Uno mō p̄ p̄suppositōz. alio mō p̄ determinatiōem. Sc̄dm primū modū. s. p̄suppositōis tūc cū debem⁹ aliquib⁹ malis adhibere remediuū siue alienis siue nostris. ad hoc ut securius remediuū adhibeat dī p̄supponi qđ detin⁹ ē. q̄ remediuū qđ est efficax. q̄ nūtūs malū multo magis erit cōtra min⁹. Et sic bon⁹ nūciens si adhuc vere penituerit. de cōmissis iudicās p̄ p̄suppositōz acsi nō penituerit sufficiēter. itez plies dolet. iuxta illō Job. ix. Verebar oia opa mea. Evidēt psonā ignorāvel p̄clivē ad malū tollā ante eū. quod

Capitulū Octauū

posset furari vel unde posset maleagerenō iudicādo illū malū determinate sed p̄supponendo q̄ eis possib⁹ sibi et mībi prouideo. Secundū aliū modū. s. deter⁹ minarōis sic dubia in meliorē patē sunt interpranda Quantū ad tertū p̄ h̄mōi iudiciū ledit homo seipm̄ Tlazyt dicit aug. de occultis alieni cordis temere iudicare peccatū est In quo eī aliū iudicas ait apl's ad Ro. q̄. tēpm̄ condēnas. i. tib⁹ noces cōmitēdo p̄ctm̄ unde puniesis. Quātū eī hoc displiceat deo oī ditur p̄ punitionē. Legit̄ enī iñvit⁹ p̄tq̄ cū duo germāi siml̄ in berēno habitarēt ad seruiendū deo, ad tantā puritatē. mērisq̄ p̄fectoz̄ yenerat ut ad placitū suū vi derēt alter aler⁹ grām p̄ splēdorē quendā extra resul gentē sup̄ eos. Accidit̄ vī die qdā ieret ad vīlitādū patree p̄ berēnūr cū minor ex eis videtur vñū ex ilf̄ p̄tribo comedētē sexta seria in hora tertia iudicavit illū trāsgressoriem ieiunij, qd̄ tūc habebat ut p̄ceptuz Reuerlus iiḡ ad cellula propiā cū maior oras optaret videre splēdorē soliti sup̄ frēz minorē nly idere potuit prop̄ qd̄ vocauit eūr z sciscirat̄ est si in aliq̄ eū cōscientis remorderet, nā mirabat q̄ nō videbat lucē sup̄ eūr p̄ bus. Ille hō diligēt̄ p̄scrutas sciam suā denul loinq̄t recolo nīl q̄ ydēs talē p̄em comedere aī hoī rā male suspicat̄ sum de eo q̄ intelligēs maior illud temerariū iudiciū fuisse cām illi⁹ subtractōis grē. uī stā eī cām poruit habere ille soluendi ieiunium. z sic non peccare, penitētā egit cum eo, z redīt ad lucez pristinam. Item in vital patrum cum duo fratres satis iuuenes et apparentes discurrente predicando verbum dei accessisse ad quandam deuotissimam mulierē, audita fama sanctitatis sue, post diuina colloquia cōmandantes se oratiōibus suis abiēsūt. Illa videns illos ita iuuenes cepit suspicari et hestare de puritate et bonitate illorum quasi nō possent in tanto discurso puritatem seruare, propter quod cū orationi se dedisset per spacium temporis sentiēs se aridam z non gustare solitā dulcedinē cum miraretur z pie cōquereret de tanta ariditate, demum apparuit sibi beata Maria dure arguēs eam de temeraria sua spitione contra fratres suos dicens q̄ esset sufficiens in mundo puersantes conseruare eos, z q̄ propterea illa dulcedine priuata fuerat. Sup̄ quo penitens de temerario iudicio eos in veneratioē habuit. Exemplū etiam de beremita qui iudicabat Gregorium in papatu delitari quō sūt sibi declaratū.

Quantū ad secundū .S. II.
principale scilicet iudicium quo iudicat̄ deus temerarie ab hominē. Scendum quod temerarie iudicant deo qui in passione positi arbitrantur deum non esse iustū. vt illi q̄ dicebant p̄ouerbiū illud Patres nostri comedebant vuam acerbam, z dentes filiorū obstupescunt. id est sunt alligati, vt vulgariter dicis. id est patres nostri peccauerunt nos portabim⁹ penam pro eis Ezechi. xvii. quod esse falso ostendit dominus dicens. Filius nō portabit iniquitatē patris. id est non luet penam pro eo, nec pater iniquitatē filii, sed vñusquisq; in iniuitatē sua moletur quod verum est quo ad penam tangentem suūnam

seu in alia vita. Nam pena temporalis sī iusticiā. vñnam et humanam punitur vñus p̄o alio ex causa varia. Iudicium autē temerarium est quo arbitrantur aliqui deum non parcere penitentibus quando graue est peccatum, quod falso esse ostendit ps. psalmo. I. dicens. Tibi soli peccauit malum coram te seī ei, vt iustificeris in sermonib⁹ tuis, z vincas cuz iudicaris. Que locutio obscura est, z ideo expōenda. Est igitur vñus intellectus sī beatū Thomā, post glo. super epistolam Romā. iij. vbi ponitur hec auto ritas sic. Ego peccauit tibi soli, id est quia rex sum nō habens superiorē hominē qui me puniat deadulterio et homicidio cōmissō. id est tibi deo reseruat̄ pecatū meū punitendū. malum coram te feci, id est scienteret si alij ignorauerint vñl coram te, id est cito a te respectus oculō misericordie tue ad te conuersus, ab hoc ergo peccato munda me quia agnosco, id est doleo z peniteo quod supra petierat, z hoc vt iustificeris in sermonib⁹ tuis z vincas cum iudicaris. scilicet hoc sequetur hoc bonum est, quia iustificaberis. id ē iustus manifestaberis, id est veraz in sermonib⁹ tuis in quib⁹ veniam promittis peccatorib⁹ conuerſis non solum illo sermone Ezech. xvii. Peccator in qua cūz hora conuersus fuerit, quia h̄mōi verba ps. p̄ us fuerūt dicta ante verba Ezech. Sz etiā illo sermone quo dicit Lexit. xxvi. Orabūt pro imp̄ietib⁹ suis z recordabor federis mei. Et deuē. xxi. Si ductus penitūdine reuersus fueris ad deū reduci te dñs deus tuus z miserebit̄ tui, z vincas, id est vincas opinionem hominū fallo estimatiū cum iudicaris ab eis. id ē estimaris q̄ nō parces peccatum̄ dauid l̄ alij pecatorib⁹ ita q̄ glyt̄ hic tenet cōsecutivē nō causatiue. Ali⁹ sensus est vt ly ut referat̄ nō ad illō munda me sed ad illō tibi soli peccauit cōsecutivē tamē non causatiue, z est sensus. ij. Regū. xij. Ego peccauit tibi et iustificeris in sermonib⁹ tuis, id est ex peccato meo cōsecutum est, quia tu appares iustus, id est fidelis, et veraz in tuis sermonib⁹ id est promissionib⁹ nō frāgens ipaz cōtra facies propter peccatum̄ meū vel aliorū Promiserat enī deus dauid q̄ regnū suū stabiliret in eternū. ij. Regum. vii. que promissio erat implēda per incarnationē christi, sed a quisbusdam dicebatur q̄ propter peccatum̄ dauid non esset deus illā obseruaturus, sed quis talis prophetia erat prophetis nō cōminatōis que mutari potest si humana merita mutātur sī illud. Vñc. vii. Repente loquar ad uersus gentem, quia ad illa respicit, sed erat prophētia predestinationis scđm quā predicitur aliquid q̄i omnib⁹ modis implēendum. Et ideo si factum nō fuisset quod promissum est. Dauid preiudicaret diuinē iusticie, id est veritati, z non appareret deus veraz z fidelis in promissis omnimode implēdis. Sed im plendo promissum illud etiā peccante. Dauid apparet iustus, id est veraz in suis sermonib⁹ promissorūs z vincit opinionē falsam qua iudicatur mutabilis et non fidelis in promissis. Et hec est expositio secunda ad propositū apostoli ibi inducta. Ali⁹ expositōes dimittant. Item iudicant alij deum temerarie eo seī z affligat bonos z nō premiet hic de quibus dicitur

Titulus Tertius

Malachie.ij. Dicitis vanus est qui seruit deo, et quod emolumenitum receperimur quod mandatis ei obediimus. Sed hoc esse fallsum et temerarii iudicium ostendit ipse dicens. Hoc vultus mecum in iudicio contendere. Deus dereliquistis meum quilibet meref gehennam solum proprie originale, et alias penas, et ideo nullus potest conqueri. Hoc ergo. xiiij. Justus quidem tu es, de peni. di. iij. Quid ergo. vbi dicitur. Quid ergo turbamur. nemorivens malignos, spiritum habere turbem. Non est hic retributio malignitatis neque virtutis. et si aliquo modo contingit aliquis sit retributio vel malicie vel virtutis non tamen quod dignum est sed similitudinem quidam gustus vel scacie vel iudicij, ut quod resurrectio non creditur talibus documentant. Quod itaque videmus malignum distingere, non sub ruamur, et quoniam videmus bonum mala pati non turbemur, illuc corona illuc supplicia. Et alia ratio quod non potest malus in oib[us] malus esse sed haec aliquam bona. Nec bonum in oib[us] bonum esse sed haec aliqua peccata. Quod ergo pro speritate haec homo malus malo capitum sui est. Cum ergo per illis bonis paucis hic retributio accipit illuc iam plenus punies. Potest etiam referri memoria bona ad minorem penam habendam, ut bona quam inter multa mala sunt sufficientia ad prius vita vel future premium obtinendum, sed ad tolerabilem extremum iudicium supplicium subeundum, sicut de fidez ceteris que sine charitate habentur, hec ibi.

Quatuor ad tertium principale. S. III

Cipiale. s. iudicando de seipso temerarie, dicitur. L. xi. Si nos meritos iudicare non videntur a domino, iudicare mur. In iudicio hoc, primo oportet fieri diligenter examinationem, et de hoc intelligitur autoritas. Secundo redargutio et punio in se de manu eius et hoc quilibet. iuxta illud psalmi. feci iudicium et iusticiam. Tercio potest fieri absolutio vel quod pro certo reputetur se innocentem sine mortali, et hoc nulli licet. Et de hoc apostolus. i. ad Corin. iij. Neque me ipsum iudico, hec vero, super epistles. Scinditur igit per tale iudicium est temerarius, quod quod estimatur certitudinaliter esse se deo gratum et virtuosum, quod cum non remordet conscientia de mortali. Unde ab hoc iudicio cauet sibi apostolus dicens. i. ad Corin. iij. Neque me ipsum iudico, et innocentem pro certo me non estimo. Luius rationem assignans subdit. Nihil mihi conscientia sum. I. non habeo conscientiam alicuius peccati mortalis, sed non in hoc iustificans sum. id est non sufficit ad hoc quod me iustum vere pronunciem, quod prout aliqua peccata in me esse que me latenter illud psalmum. De licet quod intelligit. Sed hec, s. certitudine iudicium de corde alicuius reseruans soli deo, propterea subdit. Qui autem iudicat me dominus est. Nam de hoce dicitur etiam. Spiritum poterat est dominus. Nam de hoce dicitur etiam quod ad seipsum. Nemo scit, s. per certitudinem vestrum odio vel amore scilicet dei sit dignus. Eccl. ix. quis enim quis videat se agere vestrum opem frequentem et delectabiliter et prompte quod ad debitum finem quod est signum habitus generati, tamquam actus virtutum acquisitum sunt oīno similes actionibus virtutum infusarum non potest quod scire vestrum talis actus bonus procedat a virtute peccati acquisita in ipso que non sufficit ad salutem, aut virtute infusa necessaria ad sa-

lute que est ex gratia. Secundo est temerarii iudicium de seipso cum estimatur sibi licere iudicare de cunctis repulsis se spiritalem, pro eo quod dicit apostolus. i. ad Corin. iij. Spiritus omnis iudicatur ipse a nemine iudicatur. Temerarius est enim presumptuosum ut quod reputet se spiritalem. Nam enim thesaurus super dicta auctoritate dicitur spiritus cuiusque spiritus illustratus, enim intellectus, et inflatus est in auctoritate spiritus sancti, quod scribi pro certo non potest. Nec intelligitur illud apostoli quod talis spiritus iudicet omnia facta hominum etiam dubia, sed quod de singulis que pertinet ad salutem rectum iudicium habet utrum scilicet hoc sit bonum vel malum. Nam ut dicitur. i. ethicae. Unusquisque bene iudicat que cognoscit, et hoc est optimus iudex, sicut medicus de medicinalibus, et sic uerere virtuosus de moribus qui sunt boni vel mali. Qui autem non est spiritus modo predicto non potest bene iudicare de hominibus. Et ideo subdit quod ipse spiritus a nemine, et ab homine non spiritu non iudicatur. Non autem intelligendum est tantum a superiori suo non possit iudicari sicut aliud. Tertio est iudicium temerarium quod quod estimatur non curandum quodcumque iudicent vel suspicent homines de eo bonum vel malum, per eum quod ait apostolus. i. Corin. iij. Mibi autem pro minimo est ut a vobis iudicetur utrum scilicet sim fidelis et idoneus minister Christi aut ab humano die, et ab humano intellectu quoque, ut in priuitate tamen glori glo. Temerarium est hoc. Nam dicitur. Eccl. xli. Cur habeat de bono noleat, et uogat. Qui neglegit famam suam nimis crudelis est, p. i. q. iij. Non sunt audiendi. Ut ergo dicitur b. thesauri, super epistles, i. dicto passu. de iudicio aliorum hominum erga se duplicitur. Propter securitatem habere unum modum certum ad alios quod ex eorum bono operae edificatur et malo scandalizantur, et sic boni non pro minimo sed per magnum habent ab hominibus iudicari, cum dominus dicat. Math. v. Uideant opera vestra bona et gloriantur patrem vestrum. Alio modo certum ad seipsum, et sic non multum curant, quod nec gloriam ipsam concupiscunt. iuxta illud Eccl. xli. Nolite timere obprobrium hominum. Et hoc est quod ait apostolus. Mibi autem, i. certum ad me pertinet per minimo dicere quod fama inter minima bona et pura, et inter ipsalia. Quarto iudicium temerarium est ut aliquid estimetur iudicium suum in agendis infallibile, et alios id est debere sentire, cum dicatur augustinus, de coelestia, d. iij. In una et eadem rotunda sententia quot homines, Et apostolus ad Rom. xij. Alius iudicat inter die et die, et aliqua die abstinentiam et aliquam non est continentiam legis. Alius iudicat omnem die scilicet habendum indifferenter ad abstinentiam vel non abstinentiam. Et intelligitur de illis legalibus proportionibus de quorum observatione erat varia opinio in eis iudiciorum, vel etiam de illis abstinentiis quod licet prout sua ratione est, ut non comedere carnes et hominum. Et subdit apostolus. Unusquisque in suo sensu abundet, et liber sit ad se quendam quod sibi videatur, quod intelligitur enim thesaurus ibidem de indifferenter non de his quod de se mala sunt. Justus ergo iudicium iudicare ait christus Iohannes, viij. secundum quod fecit per apostolum, dicens, feci iudicium et iusticiam id est instrumentum iudicium,

L. Capitulum nonum. De ingratitudine, et ibi de multis beneficiis nobis a deo concessis de quibus homo debet esse gratius deo,

Capitulū Monū

Quidia prima et secunda

Quidia prima et secunda species supbie quibus homo bona a deo accepta ab eo non recognoscit sed sibi attribuit ut meritis suis ascribit ad ingratitudinem pertinet. Invidendum est de ipsa ingratitudine. Potest autem sic describi. Ingratitudo est vicium quo beneficiari non retribuit benefactori quo debet. Pro cuius declaracione sciendum quod duplex est debitum. Unum, s. legale ad quod se quis lege astrinxit, et ad hoc reddendum inducit iustitia virtus cardinalis. Aliud est debitum morale ad quod scilicet quis inducitur honestate virtutis, et hoc reddit gratia seu gratitudo respectu beneficij accepti ab alio que est virtus specialis pars antea iusticie. Et quod hoc aliqd est peccatum quod repugnat seu contraria virtuti. Ideo ingratitudo quemadmodum reddit quod debet benefactori cum contrarie gratitudini est peccatum semper beatum theo. H. q. c. viii. ar. i. Ut et apostolus. v. ad thymo. iii. In gratitudine conuenerat inter alia peccata cum dicit. Errant homines seipso amantes, parentibus non obediens, ingratiti. Et nec per se aliquis excusare a vicio ingratitudinis ex impotencia quia scilicet non potest recipere beneficium. Quia ad debitum gratitudinis reddendum magis attendit voluntas quam opus. Unde Seneca. in. i. de beneficiis dicit quod beneficium non in eo quod sit aut datus consistit sed magis in datus aut facientis animo et ideo sufficit voluntas recipiens cum deest facultus. Procedit siquidem debitum gratitudinis ex oblio amoris a quo nullus debet esse absolu. Nam illud Roma. xiij. Nemini quicquam de beatibus nisi ut inuidetur diligatis, et attenditur ibi equalitas voluntatum. Ut s. sicut ex propria studie voluntatis beneficiorum aliquod exhibuit ad quod non tenebat ita et ille qui suscepit beneficium aliquod supra debitum recompensat vel habeat voluntatem recompensandi si non potest effectu recipere. Nec enim ex obliuione potest quis excusari ab ingratitudine nisi illa procederet ex naturali defectu quemadmodum subiacet voluntati, non autem ex illa que puenit ex negligencia. Nam dicit Seneca. in. iii. de beneficiis. Apparet illud non sepe de reddendo cogitasse cui oppositum obliuio. Unde de illo antiquo populo ingrato dicitur in ps. xv. Obliti sunt deum qui saluauit eos. qui fecit magnalia in egypto miracula in terra Cham. terribilia in mari rubro, et dixit ut disperderet eos. Tibi ponit ps. alios ingratitudinem quod obliti sunt deum non solum in hoc quod non dilexerunt nec laudaverunt deum beneficiorum nec aliquid in eius obsequiis fecerunt sed grauiter offendebant adorantes vitulum aureum pro bono et conquerentes de eo, et quod sunt indignati in eum. Secundo in breui describit beneficiorum a domino collatorum multitudinem ibi qui saluauit eos. Et saluauit eorum pres tpe famis in egypto. postea fecit magnalia in egypto copiosissime multiplicando eos flagellido egypti os multipliciter terribilia in mari rubro eos per medium sic ci maris producendo. Et pharaonem cum exercitu ingressum in aquas submersendo, mirabilia in terra cham per desertum deducendo cum pastu manne de celo et terram cham. i. et p. missis ipis habitatoribus extensis eis in possessionem concedendo. Tertio subdit ingratitudinis punitionem ibi dicit ut disperderet eos voluit quod

dem eos delere per illa ingratitudine qua adorauerunt vitulum aureum. sed moise orante placatus factus est et suspendit sententiam. Sed cum plures idolatrias haberent multis modis deum offendissent, propter quod dati sunt in seruitute pluribus vicibus sub diversis tyrannis in libro Iudiciorum Reg. et cum clamantes ad dominum concipi ad deum reverenter de liberales eos de necessitatibus suis, demum addentes summam ingratitudinem videlicet in occasione crudelissima crucifixionis filii dei dissipit eos per invictum in seruos et ancillas destructa usque ad fundamenta ciuitate hierosolimam invulnerabiliter perlous mortuis gladio pester fame. ex illis ab exercitu Litteris Vespasiani, et vicibus infidelitatis et alijs deditos ad eternam damnationem deducit. Et quod ois in figuram contingebat illis, facta sunt autem propter nos auctoritas apostolus. i. ad Corin. x. Fuit enim iste populus figuratus populi christiani. Ita demum euenerunt christiani, et per tota si ingrati fuerint inuenti saluauit enim eos a peccatis eorum per passionem suam. Fecit magnalia in egypto tenebrosa mudi, quod magna documenta doctorum magnas conversiones proponit, magna exempla perfecte vite sanctorum, fecit miracula in terra cham. in terra egyptie miracula miraculorum, miracula sacramentorum, et inter ea precipuum eucharistie, terribilia in mari rubro, quod prostratores diabolorum omnes peccatorum, et iterum in mari penitentie et lachrymarum, et in mari rubro effusionis sanguinis martyrum gloriosorum. Unde timere habet ne si in uenient ingrati dispergantur temporaliter dari in contemplatione aliorum, et spiritualiter in cruciatum demoniorum et

Et autem ingratitudo .§. I

speciale peccatum. Quoniam enim beatum ibominatur, et se, q. c. viii. arri. q. in qualibet peccatum sit materialis ingratitudo ad deum in genere, scilicet facit homo aliquid quod potest ad ingratitudinem pertinere quia summus beneficiorum est nobis. Et tunc est circumstantia aggrauans peccatum. tamem formaliter ingratitudo est quando actualiter beneficium contemnitur. Sicut enim gratitudo est specialis virtus habens diuersos gradus, quorum primus est per beneficium recognoscere, secundus per gratias et laudes agere, tertius per retribuendum pro loco tempore beatum suam facultatem. Ita ingratitudo que ei opponitur ut patet ex ipso nomine. Nam ingratitudo dicitur quasi non gratitudo est speciale peccatum habens diuersos gradus. Et quia quod est ultimum in generatione est primum in resolutione. Ideo primus gradus ingratitudinis est ut homo beneficium non retribuat secundum quod receperit, secundus est per dissimilem, id est non laudet, nec gratias agat, tertius est per non recognoscere sive per obliuionem sive per quemcumque alium modum. Et quia in negatione intelligitur affirmatio opposita. Ideo ad primum gradum ingratitudinis pertinet per aliquis retribuat mala pro bonis. Ad secundum per beneficium ut vituperet. Ad tertium per quasi maleficum reputet in mente sua ipsum beneficium. Unde Seneca in tertio de beneficiis. Ingratus est qui dissimilit, magis ingratus qui non reddit, ingratissimus

Titulus Tertius

qui est oblitus. Est autem thomā, ubi supra quod mortale quod veniale ipsum peccatum in gratitudinis. Dicitur enim quis ingratus dupliciter, ut dictum est Uno modo quod solā omissionē, puta quia non recognoscit vel non laudat, vel non retribuit ieses pro beneficio accepto. Et hoc non est semper mortale, quia debetū gratitudinis est ut homo etiam aliquid specialiter tribuat ad quod non tenet. Et ideo si illud permittit non peccat mortaliter. Est tamen peccatum veniale, quia hoc non per venit nisi ex negligētia quadam aut ex quadam indispositione homis ad virtutē. Potest tamen contingere quod talis in gratitudine sit etiam mortale peccatum vel propter intēriore cōtemptū, vel propter conditōm eius quod subtrahit benefactoris beneficio quod ex necessitate debet siue simpliciter siue in aliquo casu necessitatibus, sicut si quis patrem suum qui post deū est maximus benefactor filii cum ab eo receperit esse, premneret recognoscere ut patrem suum propter utilitatem conditōis vel debilitatem sensus vel tenuitatem substatet homī. Aut etiam non subueniret ei in magnis necessitatibus suis cum posset, vel non laudaret eum in quo laudādus est primum cum ex tali omissione laudationis sequitur ei virtus perit, vel infamia ipsius patris. Et idem videlicet de alijs quod magna beneficia concūlissent, secundo modo dicuntur aliquis ingratus, quia non solū permittit implere gratitudinis debetū, sed etiam contrarium agit. Et hoc etiam secundum conditionē eius quod agit quodcumque est peccatum mortale quod veniale, puta si quis deum summū omnium beneficiorum quasi odiat seu pro nibilo habeat vel contemnet quod eū fecerit in hunc modum venire esse, quod solet accidere cum quis est tribulatio byz angustias, et tentationibus pressus, vel non habet bona quod in alijs cedit, vililificans beneficia dei sibi concessa, ut iesus hoc est peccatum mortale quod secundum deliberatōm rationis evenit. Secundum si secundum motū sensualitatis, Multo magis esset si ipsa dei beneficia vituperaret sibi collata, vel blasphemaret eū qui in mundū fecit eum venire, et per nos labo habuit nisi mala et homī, adhuc autem grauius si alijs ficeret in iniuriā dei ut persequēdō fuos dei et homī. Et similiter qui parētes exprobaret cōtumelias afficeret aut verberaret aut alias personas multū benefactores, talis in gratitudine esset mortale, alias veniale, de in gratitudine magna populi dei loquēs moyses deus, et p̄f̄, ait, In crassat̄ est dilectus et recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus, derelictus deum factorem suum et recessit a deo salutari suo, incrassatus scilicet in naturalibus bonis collatis sibi, impinguatus in spiritu aliis, dilatatus in corporibus, recalcitrauit offendendo opere de reliquo deū non recognoscendo beneficia, et recessit a deo non agendo gratias ei, non laudando ipsum sed idola. Autem in gratitudine est veniale talis in gratitudine non est propter charitatem sed propter quia non tollit habitu caritatis sed excludit aliquem actum eius, ut feruore, et quodvis in quodlibet veniali peccato, sic ibi aliquid in gratitudinis in cogitum, si peccatum veniale tollit aliquem actum virtutis per quem homo obsequitur deo, non est tamē ibi perfecta ratio in gratitudinis. Cum autem in gratitudine est mortale difficulter per repūtiū nisi mixta cum materialibz aliorū peccatorū, Nam si quis non recognoscet vel contemnet dei

beneficia in se, erit ibi communiter accidia vel inuidia, Et si iniuriatur parentibz vel alijs benefactoribz verbo, erit ibi contumelia, vel blasphemia vel aliquid aliud. Et si facto erit ibi furtum, vel impietas, vel lesio corporalis et homī. Cum autem quis hoc solū faciat ut ipsum beneficium notabile vituperet et vilificet vel contemnet, forte solum ibi in gratitudine erit. Et ut dicit beatus thomā, ubi supra, nihil prohibet formale roem alicuius specieis peccati in pluribz generibz peccatorum materialiter inueniri. Et secundum hoc in multis generibz peccatorum inuenientur ratio in gratitudinis. Notandum etiam secundum thomā, ubi supra, quod ille qui ignorat beneficium non est ingratus si beneficiū non recopenset dummodo sit patius recōpensare si nosceret. Et autem laudabile est ille cui prouidet seu datur beneficium ignoret duplē, primo modo propter inanis glorie uitationē sicut beatus Nicolaus fecit cum propositiōciens occulte aurum in domo cōvicini paupis humanū fauorem vitare revolutus. Unde Secundum, in iij. de beneficiis cum dixisset quod hoc beneficium lex est quod alter s. dans statim debet obliuisci dati. Alter s. recipiens memorē accepti quasi se declarans in, viij. eiusdem libri dicitur Erat si quis estimat cum dicimus eū qui beneficium dedit obliuisci excutere nos illi memoria rei persimilis honestissime. Cum ergo dicimus meminisse non debet, sed volumen intelligi predicare non debet nec iactare. Secundum dō est laudabile ut ignoret beneficium, quia in hoc ipso amplius beneficium facit quod consulit verecūdē eius et beneficium accipit. Unde Secundum, dicit in eodem lib. quod in eis fallendō est quod inveniatur ut hecat, nec a quod accepit sciat.

Grauitas huius peccata .S. II

ti in gratitudinis magna est, propter quod p̄s, excitat se ad gratitudinem exhibendā dicens. Benedic anima mea domino. Secundo puocat se ad in gratitudinem fugiendas dicens. Noli obliuisci omnes retributōes eius, et beneficia eius. Appellat autem beneficia retributōes quod facientibz nobis mala, p̄ malis deus retribuit bona, id nō li obliuisci, quod hoc pertinet ad in gratitudinem, et ut magis evitetur in gratitudinem enuerat beneficiorum reverendam multitudinem ibi, qui propicias oibus iniquitatibus istis. Ipsa autem grauitas huius peccati ostendit et quod tuor que ex ea sequuntur.

Primo concessa bona auferuntur.

Secundo dimissa peccata revertuntur.

Tertio grauissima mala oritur.

Quarto promissa beneficia subtrahuntur.

Quantū ad primū di .S. III

Et Aug. Quod dederat gratis abstulit i grātis. Unū salvator dicit iudeis in gratia postquam posuit parabolam plātate et locate agricol. ubi ostendit in gratitudine illorum. Iō auferat a vobis regnum dei, propter expositōes latentes parabolae videlicet de illo populo iudeorū qui ut vineas plātatus a deo, et posuit in terra, pmissiōis cum torculari legis quod timore premebat, et retrahebat a malo, et sepe scilicet custodie angelice, et turni templi nominatissimi in culto diuino locatus, id est deditus fuit in curā p̄ misericordibz sacerdotum, ut deo faceret fructificare per bona opera. Et ad sollicitūdum hoc misit diuersis

Capitulu

Monu

epibus plures nūcios. i. prophetas. Sed illi ut ingratiū occiderūt prophetas. et demū filiū dei patris q̄ vīneā plantauerat et locauerat. prop̄ quā ingratitudinē ablatū est regnū dei. i. regimē fidelē p̄p̄lī ab eis et ih̄ tellectus verus scripturaz. Habet nibilomin⁹ pabo la sensum moralē. Vinea enī designat sāiam qualibz que a deo plantat in creatōe. in q̄ ponit torcular remorsus. Scientie. turris rōis ex qua possit vidēdo distinguere amicos ab inimicis. lepe circūdāt scz custodia angelica q̄ vndiq̄ custodit. locat colonis scz ap petitū intellectuor̄ sensitivo. vires in ea sunt inclinationes ad virtutes v̄l q̄ plus est habit⁹ virtutū q̄ in fundūtū in baptismo. Temp⁹ fructū appropinqt̄ cū incipit habere v̄sum liberi arbitrii quo debet i bo noīe dei fruct⁹ p̄ducere bonoz̄ opeoz̄ tunc mitit deus nūcios suos. i. bonas inspiratioes et instinct⁹ mētales ad benefaciendū vel documēta p̄dicatoz̄ et alioz̄. S̄ v̄tingratus istos mortificat̄ contēnit. Demū ip̄e dī filius in sacramēto altaris venit ad eū sed vel nō recipit vel receptū ejicit extra se et crucifigit malis opib⁹ suis secundū illō q̄d ait apls ad Hebreos. vi. ca. de prauis xp̄icolis Rursus crucifigētes dī filiū in semet ipsis et ostentui h̄ntes. Quid ergo facit dñs his ingrat̄is. Ans̄t ab eis regnū dei illō videt̄ de q̄d ait apls Roma. xiiij. Regnū dei nō est escar pot⁹. sed iusticia p̄p̄r̄ gaudiū cum sp̄ulanc̄to. Iusticia autē est omnis virtus fm̄ philosophū. De hac ingratitudine conq̄rens dñs sub noīe vīne quomō p̄ ip̄m auferunt̄ bona sp̄ulalia dicit Esa. v. Vinea facta est dilecta meo. et sepiuit. et lapides elegit ex ea scz ad faciendū maceriam. p̄ custodiēda ipsa. Lapides sunt ḡtes solidū virute qui custodiūt animas. et plātavit vīneam electā id est vites p̄cipuas. et edificauit turri et torcular extruxit in ea. expolita sunt supia. Et expectauit ut saceret vīnas et fecit labrūcas. vīne sunt op̄a vere vīnosa. labrūcae sunt op̄a que h̄nt apparentia boni. Et subdit de hac ingratitudine loquēt̄ cōquerēs. Quid v̄lra de bui facere vīne meez nō feci. Et nūc ostendā q̄d faciam vīne. Auferā sepem. i. subtrahā custodiā scz sollicitationē angeli custodientis. diripiā maceriam. i. patres remouēdo. ponā eam desertā subtrahēdo grām. nō putabili p̄ielatis p̄ reprobationē suffluoz̄. nec fodietur p̄ p̄titionē confessionē. Ascendēt spine maloz̄ desideriorū sup̄ eam. et nubito mandabo ne plus antslug eam. i. verbū subtrahā cōpunctōis a p̄dicatorib⁹ et cō. Ad hoc etiā facit q̄d ait h̄iero. in li. iudi. Deus qui vīdet̄ in abscondito prospiciēs mentēz amōs vīcīs a passionib⁹ ieruentest̄ in corde eius senō dī ligi. sed aut auariciā aut libidinē aut iactantia. discedit a mētecius. s̄ subtrahēdo grām. et reliquit domū eius vacuā. s̄. virtutib⁹. s̄. q. i. audi. Primi parētes q̄d repleti omnibus bonis naturalib⁹ et sp̄ulib⁹ omnib⁹ virtutib⁹ ingrat̄ fuerūt̄ deo adherētes aduersario ei⁹ et mandati transgrediētes oībus virtutib⁹ exposūti sunt. Ingratus enī exigit inquit aug. q̄ plenus virtutib⁹ deum oīno nō timuit. de peni. vi.

Quantū ad secundū .§. III

propter ingratitudinē peccata dimissa redēt̄ Unde dñs in parabola de seruo debitore decē milū talens

torū qui ut ingratus noluit misereri cōseruo suo pro paruo debito cētū depanoz̄ ob amore dñi sui q̄ si bi remiserat decē milia talenta. irat⁹ ip̄e dñs cōtra eū tradidit eū cōtorib⁹ quousq̄ redderet ynuersum debitū. Math. xvij. Ubi dicit Rabanus. Considerādum est. q̄ dicit ynuersum debitū. quia nō solū pecata que h̄o egit post baptismū imputabūt̄ ei ad penam. s̄z etiā originalia q̄ ei in baptismo dimissa erāt. Quō aut̄ peccata dimissa p̄ penitentiā vel baptismū p̄ recidiū sequēs dicant̄ redire propter ingratitudinē de benefico p̄cepte remissionis. tracat̄ diffuse hec materia de pe. di. iij. in fm̄. tam in tet. q̄z in glo. Et in iij. sentē. di. xxij. p̄ to. t. be. tho. ibidē in scripto. q̄ de mī post alias opiniones determinando dicū. q̄ pecata dimissa realiter nunq̄ redeunt ad animā. nec q̄ ad culpā. nec quoad penam. vt scz pro oībo dimissis sustineat pena sicut nunq̄ fuisse dimissa. Nec etiā sequens culpa recidiū est tāte grauitatis sicut omnia dimissa peccata simul nec etiā digna tāta pena q̄nta merebant̄ oīa illa. Sed redire dicūt̄ fm̄ quid non simpliciter. i. fm̄ quendā effectū aggrauatiōis prop̄ illam cōcūstantiā ingratitudinē. Habz̄ enī illa culpa recidiū quandā majorē grauitatē propter illā ingratitudinē. quam grauitate nō haberet qui beneficiū il lud nō p̄cepiss̄. sicut etiā ille qui receperisset magnum beneficiū a dño suo rēpali sup̄ excessu p̄petrato cōtra eum sibi relaxato v̄tīz maiori pena dign⁹ est q̄z si nō receperisset tantū beneficiū. Et hoc idē confirmat Ḡatia. de pe. dist. iij. §. verum dicens Illa peccata dimissa redire dicūt̄. quia quisq̄ post acceptā remissiōnem adyomēt̄ redire tanto graui⁹ punieb̄ q̄zro beniginitate dei abusus singulorū remissiōni acceperit in gratia extitit. hec ibi. Under Guilel. dicit q̄ q̄uis quis non teneat̄ peccata debito modo p̄fessa iterum confiteri. debet tamen dicere se alias in similia incidunt̄ si recidiūt̄ ut dephendatur maior grauitas peccati. propter illam ingratitudinē adiunctaz̄. Seruus enī liberatus a servitute propter ingratitudinē cōmissari erga dominū suum redigis̄ in servitutē fm̄ iura. Dicit apostol⁹ ad Hebreos. x. Deteriora merent̄ supplicia qui filium dei cōculaverit̄ sanguinē eius pollutum duxerit quemadmodū iudeus. et hoc propter ingratitudinē. Quanto enim quis recipit maiorē beneficia tanto faciens mala magis ingrat̄us est. vnde ceteris paribus grauius peccat̄ et grauius puniatur. Ex quo seq̄tur q̄ pro eodem peccato ceteri paribus grauius punierit fidelis q̄z infidelis. religiosus q̄z secularis. et p̄elatus q̄z subditus. quia plus ingrat̄us fm̄ beatū Thomam. Ad quod facit quod dicit Urban⁹ papa. xij. q. i. scim⁹. Et exēplū in vita patrum de illa caluaria que adiurata dixit se in vita fuisse paganum et in inferno esse. Et sub paganiis iudeos. Et sub iudeis malos christianos in profundo

Quantum ad tertium .§. V

propter ingratitudinē incurrit quis multa mola et te polia et sp̄ulalia. Dicit cī apls Ro. i. de antiq̄s pbis. q̄ quis cī cognovissent̄ deū. nō sicut deū glificauerē nec grātias egerūt̄. sed euauuerunt̄ in cogitationib⁹

Titulus Tertius

suis sibi attribuētes beneficū eis a deo cōcessum in teleccus, propter hoc vīcū ingratiudinī tradidit illos de^o in reprobū sensum in vīcia idolatrie contra naturā, i. tradi p̄misit. Et postea ponit m̄la alia peccata grauiā in q̄ incurrerūt. Repletos inq̄ oī iniqtate, malicia fornicaōe auaricia r̄c̄, ibi vide, Ezechias rex hierlm̄ post vīctoriā maximā liberatōem de māib⁹ Sennacherib, quia nō sufficiēter gratias egit cantando canticū dñō fīm more illius p̄pli. Iō p̄pter ingratiudinē egrotauit Ezechias vīsq̄ ad mortē, vt dicit Joseph⁹, historiā habes Isa. xxviiij. Joas rex iuda q̄r̄ grātissim⁹ fuit erga Josiada summū sacerdotem. Nā vīcī ei⁹ occulauit cū tu pūlūs cētr̄ q̄rere ad occidendū ab athalia, et postea in sept̄o anno ip̄e Josiada ordinauit sibi dari regnū inter secca arbalia, cū postea mortuo Josiada fil⁹ ei⁹ zacharias rep̄bēderet cū devichs suis, adeo malus & ingratuus fuit q̄ feci cū occidi. Unū postea infirmar⁹ est & male sibi fuit, vt habeat. q̄. Paralip. xxij. Uri sichen q̄r̄ ingrati fuerūt occidētes, h̄c filios Bedeonis a quo liberati fuerāt de manib⁹ madianitarū occisis centūiginti milib⁹ ex eis, iō sustinuerūt multā pressurā. Judei ingratis inī de beneficis xp̄i vīt cū crucifigerēt, capta tandem bierosolima post mortē innūterabiliū, ferro, peste, fas me, disp̄si sunt p̄ orbē. Magis tñ xp̄s conq̄r̄ de nostra ingratiudinē q̄d de sua passiōe dicens q̄ deuotū Berni. Vide hō que p̄ te patior. Ad te clamo q̄ p̄ te morior. Vide plagas q̄b⁹ afficio. Vide clausos q̄b⁹ cōfodio, & cum sit rātūs dolor exterior & interior, pl̄t tñ cruciō, q̄te ingrātum experior. Hui⁹ ingratiudis mirabat Salomon Eccl's. x. vbi dicit. Liuitas qua & pauci in eavīri, venit cōtra eam rex magn⁹ & extremitatē munitiōes eius p̄ gyrum & p̄fecta est obsidio, inuestiōes estvīr pauper in eā liberauit eam p̄ sapientiā suā, & nemo deinceps recordat⁹ est paup̄is illus. Liuitas hic mūndus est, parua est respectu vniuersi paucivīri, i. virtuosi in ea, rex q̄venit cōtra eā diabolus est q̄ oēs tenebat obsessos vt capet p̄ dānātōem, paup̄ inuenitus in ea xp̄s est q̄ liberauit eā p̄ prudētiā luam diabolū passionē supando sed nō est q̄ recognitet tantū beneficū & qui audiat verba illius paup̄is, ecce maxima ingratiudino.

Quantū ad quartum §. VI

dicit aug. Non est dign⁹ dādis q̄ est ingrāt⁹ de datis Et Berni. Ingratiudino est vīcū desiccās vīens fōtem dīne p̄teratis, fluēta ḡr̄ rote misericordie. Sap̄. xvi. Ingrati spes tanēz ymbernal glacies tabelacet, i. deficit, s. q̄r̄ nō recipiet bñficia q̄ sp̄abat, ip̄a demum glā fidelib⁹ p̄missa ingratus priuat. Unū glo, sup̄ ep̄i stola ad Corinthis. Nemo donis dei fieri bñt q̄ eis extiterit ingratus. Sicut ei fīm iura ciuilis p̄ prop̄e ingratiudinē p̄t priuare filiū ex toro hereditate bonoru suor̄ qui alias nō posset, ita de^o pater priuat ingratos hereditate glie si p̄seuerent in ingratiudine, Non enī defacili sunt subtrahēda beneficia ingratis. Unū dicit b. Tho. ii. q̄. q. cvij. q̄ circa ingrātū duo sunt cōsideranda. Prīmū quidē quod ip̄e ingratus dignus sit patr̄ sic certū est q̄ meref̄ beneficij subtractionē. Aliud est considerandū sc̄z quid oportet ip̄m benefi-

cū facere. Et primo quidē nō dī esse facilis ad ingratiudinē iudicādā q̄r̄ frequēter, vt ait Seni, q̄ nō redit tñ gratus est ex eō videlz q̄r̄ forte nō occurrit ei saultas aut oportunitas reddēdi Secundo dī attēde re beneficū ad beneficiatū de ingrato faciat gratuū quod sibi nō p̄t p̄sō beneficio facere forte faciet secūdo, q̄ si beneficis m̄stiplicatis ingratiudinē augear & peior fiat tūc a beneficio exhibitiōe cessare dī. Et sic facit gloriōsus de^o, de q̄ Lu. vi. q̄ benign⁹ est sup̄ ingratos & malos, quē imitari debem⁹, vt ibi dī. Nā ut dicit Hiero. Moderatio dei ac pīetas solū nost̄ reditū querit ac nos cupit lōga sua bonitate saluare, videlz nō subtrahēdo bona nob̄ collata diu expectando ad penitētiā addēdo p̄tinue & talia vt grati reuertamur ad eū. Et subdit hiero, q̄ si nō querimur si duri corde sum⁹, si in peccatis vīsq̄ ad mortē illicite p̄duram⁹, assidue peccatiū nō miseret de^o, dī. xciij. c. Diaconi, & sic demū ablatis a nobis bonis suis in gratos ad gehennā tradit. Et ideo noli obliuisci oēs retributōes eius. Sed benedic aīa mea dñm.

Anima habet poten .§. VII

tias quib⁹ op̄s intellectua, s. volitūa & sensitūa. Benedic ergo intellectū rememorādōt cōsiderando bōa tibi collata. Dīa nostra sunt, ait apl's. i. ad Cor. iij. s. Diuinalia ad fruendū, i. p̄sonē diuine Intellectualia id est angelī ad seruēdū, q̄r̄tē dī ab Heb. i. Dīes ad ministratorū spūs sunt, Rationalia ad vītuēdū, id ē homīes Irrationalia ad vīrendū, p̄s. Dīa subiectū sub pedib⁹ eius. Disce, ait Berni, cōsiderare singula q̄ tibi apponūtur, s. bñficia ut nulla sint q̄ debita gratia rūactōe frustrenſ. Benedic affectu sup̄ oīa diligēdo tantū benefactorē. Nā ethnici hoc faciūt vt diligent eis beneficētes. Aug. in li. de cathecīzādis rudib⁹. Si amare pīget reamare nō pīgeat sc̄z dēi p̄ tantis bñficijs Null⁹ ei est tā fere mētis, i. ita ingratis & duabus q̄r̄ si nō vult impēdere, vult tñ repēdere. Ez tan ta est ingratiudo hoīs vt q̄d cuncq̄ tpale etiā vīle magisq̄ dēi diligat. Unū in finali iudicio hāc ingratiūdīne exprobrādo reprobis oīdet dīces, vt ait. Erisost. Ego pro p̄tēos hō fact⁹ suz. Prop̄tēos delusus & crucifixus. Ubi est rātāz meaz iniuriaz fruct⁹. Ubi est seruitus quā mūbi debuistis p̄cō sanguis. Ego sup̄ glām meā vos habui cū eēm de^o appārens hō & vos oēm rē vīlissimā terre amplius dilectistis q̄d iusticiāz meār̄ fidē. Bñdīc sensitūa porētia, i. voce laudādo dēi & oībō sensitib⁹ ei bñlēdo, iuxta illō apli. Magnificabit̄ xp̄s in corpe meo Ad h̄mōi, s. obsequū p̄standū deo inducit oīs creaōa seruīes ad nutum suo creatori. Unū dicit Hugo, de sc̄o victore q̄lībet creature tria. voce quālibet alloq̄f, videlz accipe, redde fuge. Accipe beneſicū ex me ad vīsum tuū. Accipe inq̄ celū & me illūtātōem & motū. Accipe inq̄ ignis a me calōrē. Accipe ab aēre respiratōem. Accipe ab aq̄ refrigeriū & lotionē. Accipe aīt terra a me animalia, virtuēlia, metalla, & sustentatōem. Secundavox est redēs, obsequiū tuo benefactori & meo creatori, qui iō me creauit vt tibi seruirem, ego vīt grata semp̄ tibi obsequiū dum tibi seruio. Tu ergo multomagis sibi obsequiū prestes in honorem suum me vīendo, et sibi

Citulus Tertius

q̄ mors. Nam fin p̄m. Mors est vltimū terribi
lū. hec tamē pena cito trāsit. sed pena mortis īfernā
lis nunc. Sed dñs redimit id est liberat p̄ grām su
am p̄ cito sanguinis sui ab hoc interitu mortis īfer
nalis. vitā tuam. sc̄ amissam p̄ p̄m. Ecce quārus
interitus. Ibi enī est priuato dñinivultus. i. vissiois
dei. ignis cruciatus. demonū insulæ. cosciēte remor
sus. puerorū tumultus. tenebrarū locus. ppetuū fler
seu ois refrigerij defecit. Ab hoc interitu īfernali re
dimūt dñs homēm. et totēs quōtēs mortale p̄misit.
O ingratitudō imensa. et cecitas miserāda. si a mor
te corpali te aliq̄ semel liberar̄. ppetuo illū amares
illū laudares. eisq̄ seruires. et liberantē a morte pessi
ma nō recognoscis. Moli ergo obliuisci. rē.

Quantū ad quartū .§. XI.

Misericordia dñz quasi miseriā adūmēs h̄z maior m̄
seria esse nō potest q̄ nō esse. Tanta est hec q̄ in ap̄
petitū creature cadere nō p̄ absolute. Ante cōceptū
tuū nibil eras. Anima ei cuiuslibet de nibilo crea
cum corpi infundit. Lū ergo nibil essem. tantā m̄iam
fecit dñs vt tibi esse daret. et nobilissimū eē. Nā in aia
posuit imaginē trinitatis et distinctiō q̄ in angel. Si
militudine deitatis magis q̄ in alijs inç̄tū sicut de
us est totus in toto orbe et totus in qualibz p̄c.
ira aia in orbe suo. i. corpe. tota in toto. et tota in qualibz
p̄c corporis. Participatōem cū oībus creatis esse scilz
cōecū elementis vegetari cū plantis. sentire cū brutis
intelligere cū angelis. rep̄itationē īnversitatatis. Ibi
enī sunt quatuor humores in corpe. formes quatu
or clementis. Quinq̄ sensus exteriores. visus. audie
gustus. odorat̄. et tactus. Et quatuor interiores. sc̄
sensus comūnis. estimatiua. fantasia. et memoria q̄ si
nouē celi. Nam decimū empyreū in quo dñs resider
p̄ glorie manifestatōz. est p̄ intellectua. i. intellect⁹
et volutas. In qua p̄ videt deus et amat cā sanctis
et angelis eius. Dñm dominator est. p̄s. Oia subiec
ti sub pedibz eius. Aug. Oia fecit deus prop̄ ho
minē. Unde in sex dieb̄ cuncta creando habitatōz
hoi fecit ornauit. et postea creādo in possessionē po
suit duplēcē ī natura sub statia. i. corporis et aie. et pos
siderat duplēcē ī celo glificatōem. i. aie corporis. in q̄
beati hoies in futura anglos sanctos antecellēt cum
ipi corpora nō habeant. vñ nec gloria corporis p̄ conse
quens. Demū in dō psonalē vñdō. Nam in xp̄o est
humanitas et diuinitas vñita. Nec est in illa huānita
re nā assumptū alid suppositū q̄ de verbū. Agno
sc̄ o xp̄iane. ait Leo papa. dignitatē tuā et diuinē cō
sora fact̄ nature noli in veterē vilitate degeneri. Qūsa
tione redire. Considerās ergo ingratitudinē hois su
p̄ hoc mosles ait. Deū qui re genuit dereliquisti et obli
ra es dñi creatoris tui. Deū. p̄t̄. q̄. di. quō potes eē
ita ingrata. Ecce quō coronauit te in mis. Quāuis
enī omibz que creauit misericordiā fecerit deū eē
in esse producendo. In ista tamē misericordia tibi co
ronā super omnia dedit cōferendo tam nobile esse et
dominiū et regnū omnīū.

Quantū ad quintū .§. XII.

Miseratōes dei in plurimi dici possunt plima bona

spūalia et corporalia quibz nos isolat̄ remouēs miseri
as nostras in gubernatōe nā. ita q̄ coronat̄ te ī mis
respectu creatoris. coronat̄ te ī misericordiā respectu
gubernatōis. coronat̄ inq̄tyndiq̄ circū dans te totū.
aiam. i. et corp⁹ suis bñficijs. Coronat singlā pui
sione quasi mal d̄ alijs creaturis videat̄ curare vt tibi
subueniat. Unde Gap. viij. dī. Lū magna reueren
tia dñne di ponis nos. Et proli. viij. c. Dicit̄ n̄ee eē
cū filiis homīm. Misericordia famis et sitis prouidet cibaz
r̄is et potibz varijs ne fastidū generet. Misericordia nu
ditaris vestimentis plurimis lanceis et lineis et sericis.
Misericordia frigoris. calore ignis. Misericordia tenebrarū. lu
mine lunae solis. Misericordia paupertatis. diuinit̄s auris
argēt̄ et ceteroz metalloz et lapidū preciosoz. Mis
ericordia infirmitatū. medicinis innumeris. Sensibz ip̄is
copioser suauiter prouidet. Visu de pulcritudine co
lor. Auditui. de suauitate sonoz cantus et instrumē
torū. Gustui de dulcedine ciboz. Odoratu. de fra
grantia odorū florū et aliorū. Tactui. de leuitate diuer
sorū obiectoz. Quātē sunt misericordiae. Replet̄ ait
Jo b. xiij. multis miserijs. q̄s relevat̄ diuersi misera
tionibz. Quātas ei inspiratioes et incitamēta ad bo
nū immittit. Quod documēta scripture sacre. Quot
exhortatōes sanctorū. Quot exempla pfectoz. Quāt
tas varietates artiū et artificatorū ad tollēdū oculū.
Quot evasiones pūcoloz. Quātas expectatioes ad
emendatōes peccatoroz. Quot auxilia angeloz. Ps.
Angelis suis dñs mandauit rē. Quō misericordia pater si
lioz misertis est deus. H̄z tanta est ingratitudō no
stravt cōquerēdo dicat. Esa. i. filios enuitūr et ab
tasi ipsi autē spreuerūt me. rē.

Quantū ad sextum .§. XIII.

Lettū est q̄ desideriū nostrū hic impleri nō p̄t̄ ex
plentia docet. Sed vt dicit p̄s. Tatiabor cu. appa
ruerit glā tua. Ibi eī beatū possidebit̄ bons q̄ dicūt
seprē dotes q̄ implebūt̄ cāsā et corpus et tota l̄ quies
tabūt̄. videlicet visionē clara. qua implebūt̄ sapia. cō
prehensionē. qua implebūt̄ securitate dilectionē p̄se
cūlūmā. qua implebūt̄ gaudio seu fructuē quo ad
corpus. agilitatē. subtilitatē. claritatem. impassibilis
tatē. Uel septem bona que hic desiderātur sed nun
q̄ possident̄ plene. diuinitas. honorificētias. potentib
as seu dominia. delectatōes. sanitatem. vñt̄ p̄petui
tatem scientiā virtutem. Ibi plene habētur. Habent
siquidēritates morales ī patria. sed ad aliū vñsum
sicut diuinitas et honorē. sed p̄ aliū modū q̄ hic. Er
go benedic anima mea dñō rē. ne sis ingrata.

Capitulum decimum. De tentatione qua homa
tentat deum.

Entatio dei. id ē qua

Homo tentat deum. speciale peccatum est
procedens ex superbia et presumptiōe ho
minis. de qua inquit dominus per ps. Tentauerūt
et exacerbauerūt deū ex celsū. et testimonia eius nō
custodierunt. Circa hoc vidēda sunt tria.
Primo quid sit deū tentare.
Secundo quare quō sit peccatum.
Tertio de punitione eius.

Capitulū .X.

Quantum ad primum §.I

Sciendū q̄ temptatio dei ē viciū quo hō pretermis-
tit facere qđ pōt ad pericula evitāda, vel aliqua agē-
da respiciēs, seu expectās diuini auxiliū effectū. Pro
cui⁹ declaratione dicit, b. ch. se. se. q. scvij. ar. i. q̄ tē-
ptare ē proprie experimentū sumere de eo q̄ temptat. Po-
ssim⁹ autē experimentū sumere de aliq̄ verbis &
factis. Et tōbis quidē experimentū sumim⁹ qn̄ inqui-
rimus an sciat vel velit vel possit illud implere qđ q̄
rimus. factis autē cū per ea que facim⁹, exploramus
alter⁹ prudentiā, vel voluntatē vel potestate. Utrū
q̄ hōz cōtingit fieri duplī. Uno mō aperte, vt cum
qs se tēptatorē profiteſ. Sicut samſon p̄soluit ph̄i-
listis pbleuma ad temptandum eos. vt Iud. xij. Allo mō insidioser occulite, sicut pbarsei tēptauerūt
p̄m qn̄ interrogauerūt. Licet nobis dare censum ce-
seri. Math. xij. Rurſus qn̄q̄ hoc sit expreſſe vt cuž
q̄ dicto vel facto intendit experimentū sumere de ali-
q̄ vt cum iudei signū de celo querebāt a p̄o tempta-
tes eū. vt dicit Lu. xi. Qn̄q̄ interpretatiue, qn̄, scz et si
h̄ non intēndit vt experimentū sumat id tñ agit quod
ad nibil aliud videt ordinabile niſi vt experimentū
sumat, sicut si qs portaret multā pecuniā per viam
quā nouit latronib⁹ assuetam, eēt hoc q̄li illos latro-
nes tēptare si furenſ q̄uis nō intēdat hoc. Uſi berū,
dixit de pecūnia raptā a latronib⁹. N magna pecunia.
magna tēptatio. Sic igit̄ hō temptat deū qn̄q̄ ver-
bis qn̄q̄ factis. Verbis quidē cū loquimur cuž deo
orando. Unū in sua petitiōe aliquis expreſſe deū tem-
prat qn̄ ea intentiōe a deo aliquid postulat vt exploret
dei ſciam, potestate & voluntatē, factis autē expreſſe
tēptat qn̄ per ea q̄ facit intendit experimentū sumere
diuine ſapiēne, potestatis vel pteſatis. Sed q̄li inter-
pretatiue dei temptat q̄ eſi nō intēndat experimentū
sumere de deo. tñ petit vel facit aliquid ad nibil aliud
vile niſi ad pbandū dei potestate, bonitatē vel co-
gnitionē, vt zacbarias in pētēdo signū ab angelo, p
filio ſibi naſciuto Lu. i. Et gedeon imponēdo vell⁹
in area rore implendū in signū victorie, Iud. vi. Si-
cūt si aliq̄ faciat equū currere vt euadat hostes, hoc
nō est experimentū de equo sumere, ſed ſi equū currere
faciat aliq̄ necessitate, hoc nibil aliud erit q̄ exper-
imentū sumere de equi velocitate. Et idē ē de oī-
bus alijs rebo. Unū ergo prop̄e aliquā necessitate vel
utilitatē cōmunit ſe aliquis diuino auxilio in ſuis pe-
nitentib⁹ vel factis. h̄ non ē deū tēptare. Dicil enim
h. Paral. xx. Lū ignorem⁹ qđ agere debeam⁹, hoc ſo-
liu residui habem⁹ vt oculos n̄ros ad te erigam⁹. Et
ſic sancti viri mouunt ad petendū p̄cibo diuine po-
tentias effectū ex necessitate vel utilitate in miracul-
faciēdis inspirati ad h̄ a deo. Unū autē hoc agit alijs
necessitate vel utilitate, hoc ē interpretatiue tēptare deū.
Unū ſug illud Deut. vi. Nō tēptabis dñm deū tuū,
dicit glo. Deū temptat q̄ bñs qđ faciat, ſine rōne co-
mittit ſe periculo experiens vt̄ possit a deo liberari.
A quo cauendū fore docuit p̄ps exemplo ſuo. Cum
enī poſſet de pinnaculo deſcendere via humana q̄ p
ſcalas, noluit miſtere ſe deorsum vt ſuadebat dyabo-
lus, q̄ periculu erat fm naturā & miracula facere tūc

nō erat expediens. Et ppter eandē rōem nō volebat
aliq̄ in iudea ambulare, q̄r q̄rebant eū iudei interfici-
cere. Jo. vii. Hoc idē abraā docuit exēplo qn̄ descen-
des in egyptū dixit ſaray eē ſororē ſuaꝝ. Ben. xij. In
q̄ ſacto inq̄t aug⁹, ostenditq̄ nemo dñ temptare deū
ſuū cū habeat qđ ſalubrion̄ ſilio faciat. l. fm viā hu-
manā. Fecit qđ potuit deo cōmisit in quem ſperauit
p̄ij. q. h. querit. Sic ⁊ paulus apls fecit ſe ſubmitti
p̄ ſportā de miro vteuaderet iſidiās. q. ad Lor. vi
nec expreſſauit q̄ de⁹ mitteret angelū ſuū. Qr aut̄. b.
agathā recuauit medicinā corporalē dicens. Da
beo dñm ielum q̄ ſolo fmone restaurat vniuersit. nō
in h̄ tēptauit deū. Expta enī erat erga ſe diuina beni-
volentiā vt vel infirmitates nō patereſ quib⁹ medici-
na indigeret vel ſtatiū in ſe ſentire ſtatiū ſanatiōis ef-
fectū. Et q̄ a iure cōi exorbiat̄ in pſequentiā nō ſunt
trahenda, de reg. ſu. in. vi. niſi qs baberet ſilēz iſtin-
ctum a ſpūſto. Tēptauerūt ḡilli p̄p̄ ſtatiū in he-
remo deū vt p̄barent potetiā dei ſi poſſet eis puidere
dicētes vt aut̄ in alio ps. Nunquid poterit de⁹ parare
mensam in dēſerto. Nunquid p̄ panes poterit dare
Nūqđ introducere in terra pmissōis ſalijs modis
Est aut̄ h̄ p̄ctm. l. tēptare deū. qđ p̄t̄ ex eo qđ in lege
p̄bibeſ Deut. vi. Nō tēptabis dñm deū tuū. Rō hu-
ius eſt fm. b. ch. ſe. ſe. q. scvij. ar. q. vt dicitū eſt tē-
ptare ē experimentū ſumere ſeu p̄bare. Null⁹ autē ex-
perimentū ſumit de eo de q̄ ē cert⁹. Et iō tēptatio oīs
ex ignoratiue vel dubitatiue pcedit, aut ei⁹ qui tēptat.
ſicut cū alijs experimentū de aliq̄ re ſumit vt ei⁹ q̄lē
tate cognoscat, vt cū m̄gr interrogat diſcipulū vt ſci-
at ſi didicit vel intelligit lectionē, ⁊ auſiſ ſurū ſtricat
vt ſciat qn̄ū ē mittū. Aut pcedit ex dubitatiōe alioſ
ru. ſicut cū qs experimentū ſumit de aliq̄ re vt alijs
dſtendat p̄ que modū dicit̄ de⁹ tēptare hoīes vt abra-
ham Ben. xij. circa imolationem ſili. vt. l. oſtēderet
mūdo obedientiā ei⁹. ⁊ thobiā vt oſtēderet alijs pati-
entiā ſuā & bmōi. Et ſic p̄ps tēptauit philippū dices
Unū emē⁹ panes tc. vt. l. oſtēderet ipſi paup̄atē ſi
dei ſue. Ipſe enī p̄ps ſciebat qđ eſſet facturus Jo. vi.
Ignorare autē vel dubitare de his q̄ p̄tinēt ad diuina
pfectionē. l. p̄tatis ſapie vel bonitatis ē peccatū.
Gic ḡ tēptare deū vt cognoscat qs ei⁹ virtute p̄ctm eſt
Sicq̄ aut̄ od h̄ expimēdo ſumat eoz q̄ p̄tinēt ad di-
uina pfectionē nō vt ipſe cognoscat ſi vt alijs demō
ſtret, hoc nō ē tēptare deū cū ſubſt iusta nccitas vel
pia utilitas & alia q̄ ad h̄ concurrere debet. Si enim
apl̄ petierūt a dño vt in noſe ielu xp̄i fieret ſigna, vt
dr. Act. iiiij. vt. l. vīt̄ xp̄i infidelib⁹ demōſtrareſ. Si
qs aut̄ h̄ attēptaret facere. l. miracula eſto q̄ facereſ
ad pſfirmationē ſidei veritatis niſi ſup̄ h̄ haberet in-
ſtigationē ſpūſto ſicut habuerūt ſci. p̄tineret h̄ ad
temptationē dei. Qd aut̄ ait ps. Huſtate & videte qm̄
ſuavis ē dñs. Et apls Ro. xij. Proberis q̄ ſit volun-
tas dei bona bñplaccē & pſecta nō p̄tinēt h̄ ad tem-
ptādū deū, nec ibi ē p̄ctm, q̄ intelligunt̄ de cognitōe
affectiua dei & pbatōe. fm quā qs exp̄it in ſe gustū
diuine dulcedis & cōplacentiā diuine volūtatis qđ p
uenit ex eo q̄ qs coraliſ ſe ſubſt̄ dei volūtati, & at-
tētē & affectiue ſiderat diuina volūtati, & ex h̄ ſeq̄
in eo exp̄iētia diuine dulcedinis. Sed p̄bare dei vo-

Titulus

III.

luitate vel bonitate cognitione speculativa vtrꝫ s. sit bona voluntas dei. vel vtrꝫ deꝫ sit suavis h[ab]et p[ro]pter ad temptā dū dū. sicut et p[ro]bare vtrꝫ deꝫ possit eū iuware et sibi p[ro]uidere q[uod] fecerūt illi p[re]s. Unde dicit. Quia draginta annis p[ro]xim⁹ sui generatiōni huic. s. iudeoz in deserto adiuuādo. defendēdo ab inimicis. p[ro]uidēdo in n[on]cētib[us]. Loquuntur p[ro]fessiōne hois qui cū ē p[ro]ximus p[ot]est iuware. Et dixi sp[iritu] hi errat corde. estimādo vel dubitādo vtrꝫ possim iuware et eis p[ro]uidere. et cor de errat. i. voluntate et malitia sua. q[uod] ait rex achas res p[ro]pendit cū q[ui]sl[us] ab esaya. ut peteret signū dixit. Nō perā et nō tēptabo dūm. Es[ay]a. vii. p[ro]terea fuit q[uod] nō p[ro] ipso solū sed p[ro] totū populi instrūctionē mouebat p[er]ter signū q[uod] ipedito[rum] cōis salutis. Neq[ue] enī h[ab]et p[ro]prio tēptabat dū. tū q[uod] h[ab]et faciebat ex dei mandato. tū q[uod] h[ab]et p[ro]inebat ad cōem[ph]y[er]itilitā. signū. s. signū libera[ti]onis. humāni generis. ut ibi p[ro]p[ter]a. Abraa aut cū p[ro]t[er]tū sibi signum dari de terra p[ro]missiois dāda semini suo non tēptauit dū. q[uod] h[ab]et faciebat ex instinctu dei. et ibi magnū misteriū incarnatiōis. Ioh[annes]. vbi. s. Hoc aut peccatiū opponiſt virtutis religionis fm tho. vbi. s. ar. iii. q[uod] cū finis virtutis religionis sit deo reuerentiā exibere. oia illa q[uod] p[ro]tinet ad irreuerentiā dei religioni opponunt. p[ro]tinet aut ad irreuerentiā hois temprare eū. Null⁹ enī p[ro]sumit tēptare eū de cui⁹ excellētia certus ē. Et cōiter ē mortale. Ubi dicit Sap[ientia]. i. Inuenit dūs ab his q[uod] nō tēptant eū. Q[uod] autē inueniatur deꝫ a creatura vtrꝫ. cognoscat eū et possideat p[ro] grām nō est nisi p[ro] impedimentū mortalitatis p[ro]tinet. H[ab]etā ex p[ro]nitione ipsi⁹ nota in p[ro]p[ter]a. cū dū. Ipsi nō cognoverunt vias meas. s. opa mea seu mādata mea q[uod] iur ad dū. Inē q[uod] mandata. h[ab]et est. Nō tēptabis dūm deuz tuū. et p[ro]pter h[ab]et iurauit eis. s. sumit decreas si introibūt si. p[ro] nō. i. q[uod] nō introibūt in requiē meā. s. terrā p[ro]missionis q[uod] figurabat vitā eternā. Et sic fuit q[uod] null⁹ eorū q[uod] nūerati sunt in egypto. s. sexcentamilia hoīm ad plia aptoz intrauerūt. sed mortui sunt in deserto. exceptis caleph et iose. Propter q[uod] h[ab]ent apls ut cas uam⁹ ab isto cū sit multū que dices. i. Lox. s. Neq[ue] tēptam⁹ p[ro]p[ter]a sicut q[uod] tēptauerūt et a serpētib[us] perierūt. ut h[ab]et Nūi. xxv. Multis alij s. viciib[us] et modis tēptauerūt. Et nō q[uod] dūlū mode hois tēptat dū. Alii q[uod] videlz dei potentia seu p[ro]tate. Alii q[uod] dei sapiam vel veritatem aliqui dei patientia vel bonitate.

Temptant dei potesta. §.II.

reilli q[uod] in periculo positi cū possint remediare via humana nolūt. expectantes effecūt dñe p[ro]tatis. i. liberatōne deo. sicut iudas machabe⁹ cū repiret se cum paucis et videret exercitū bachiidis multū cū posset declinare certamē erubescētia duci⁹ ne videre fugis se hostes. cōmittens se deo bellū in h[ab]et illum et ibi occisus ē. Mach. ix. Si q[uod] etiam infumare et nō let ut medicinis non p[ro]pter abominationē stomachi ad eas vel timore nocuimet. vel ipotentia emendi. s. ut a dno sanaret. sicut. b. agatha dei potentia tēptaret nisi haberet sup h[ab]et familiare cōsiliū a sp[iritu] scō sicut illa. vel q[uod] vellet illa penā sustinere p[ro]pter amorē feruente ad p[ro]p[ter]am. ut sanct⁹ egidi⁹ vulneris gutturis retinere voluit absq[ue] curatiōe. Pertinet etiā ad tēptandū dei

p[ro]tate q[uod] alij aggrediat p[icula] absq[ue] ncēte sperans dei potētia adiuuari sicut fecerūt abyali cū alij duo bus q[uod] accesserūt ad bauricēdū aquā de cisterna beth leem ut afferret David transentes p[ro] medios hostes philisteos. q[uod] et bethleem tūc tenebāt. q[uod] Re. xxiiij. Dūella etiā assumere voluntarie p[ro]tinet etiā ad tēptatiōe dei. Unū et phibent ut dicit nicola⁹ papa. q[uod] q. iiij. monachia. David faciendo du ellū cū goliath. ut bē i. Re. xvij. nō tēptauit dū. q[uod] vt dicit nico. de lycia sū p[ro] dicto. c. h[ab]et ex instinctu sp[iritu]stī. et idē dicit glo. sup. c. monomachia. Fuit etiā figura duelli q[uod] p[ro]p[ter]a fecit cū dyabolo signato in goliath q[uod] potētia et malitia sua oes exterrebāt. Sed p[ro]p[ter]a figurat in dauid q[uod] interptat manu fortis. funda bū illatatis et lapide fortitudinis totū inermis malitia sustinēdo humiliā passionē eū p[ro]stravit. Qui etiā p[ro]p[ter] in deserto tēptatus cū tribu lapidib[us] sumptis de flumine. i. tribu au[tor]itatis scripture. inimicū vicit tēptantē. ut p[ro]p[ter] Ma

Temptant dei sa. §.III.

Chei. iiij.
p[ro]tentia q[uod] inepti et insch ponūt se ad p[ro]dicandū vel legendū vel diſputandū cū hereticis sperates a deo b[ea]bi infundi sciā. sicut factū ē aplis. Sed dū hiero⁹. Q[uod] illis suggestebat sp[iritu]sance⁹ h[ab]et alij p[ro]ferit sp[iritu]sanctus. Temptat dei sapiam vel veritatem q[uod] faciūt purgationes vulgares. p[ro] aliq[ue] manifestādo. puta cum b[ea]bi suspectū aliquē de furto. adulterio vel alio. ad p[ro]bandū innocentiā suā et manifestādū. q[uod] non fecerit illud volunt[er] tangat fertū candēs. vel bibat aquā bullientēs sperates q[uod] deo sic manifestet veritatē in h[ab]et q[uod] nō noceat si illud nō p[ro]petravit. al[ia] noceat. h[ab]et etiā phibetur expōsse euas. q[uod] est dū tēptare. q[uod] q. iiij. c. i. r. c. consu[lt]isti. Unū henric⁹ impator cū suspectaz h[ab]et v[er]o q[uod] s[ecundu]m et sc̄tā erat de adulterio coegit eā nudis plantis sup ferrū ignitiū incedē. vñ i morte sua corā p[ro]p[ter] accussat⁹ et p[ro]p[ter] fuit. Illa tñ q[uod] coacta fecit. illesa euasit cū innocētē eis⁹ ut h[ab]et in cronicis. Sicut etiā phibet dari sicut corp⁹ p[ro]p[ter] ad p[ro]bationē alij sceleris. de q[uod] sus[pect]⁹ h[ab]et. Unū illud. c. sanc. z. c. sepe. ij. q. iiij. in q[uod] statuit ē abrogatū fm graianū et b. tho. in. iiij. In veteri autē testō cū habebat v[er]o suspecta de adulterio p[ro]missa fuit purgatio q[uod] siebat p[ro] aquas certo mō. ut h[ab]et Nūi. v. ad vitandū mal⁹ periculū. s. v[er]o seidū. sicut et quēdā alia p[ro]missa sunt.

Temptant tertio dei. §.III.

bonitate aliqui et clementia vel patientia q[uod] petunt sibi p[ro]p[ter]a dumtrū. tñ ipsi nō dūmittunt iniurias alij odii retinētes. vel als indeuote orat. p[ro]pter q[uod] dicitur Eccl. xvi. Unū orōnē p[ro]para aīam tua et nolēē q[uod] h[ab]et q[uod] tēptat dū. Ubi dicit glo. q[uod] deum tēptat q[uod] orat q[uod] docuit. s. dūmitti sibi debita. sed nō facit q[uod] iusit q[uod] nō dūmitti p[ro]p[ter] debita suis offensoribus. Qui enī se ad deuotionē nō disponit cū orare vult nō facit q[uod] inse est ut exaudiat a deo. Unū quasi interpretatiue tem[pt]at q[uod] velit p[ro]bare si ē ita bon⁹ etiā si nō q[uod] exaudiiri faciendo q[uod] in se est. tñ velit deo eum exaudiire et dare grām illā. Et lz hec interpretatiua tēptatio videat et p[ro]sumptio p[ro]cedere et indiscretōe. tñ fm. b. tho. vbi. s. hoc ipm ad irreuerentiā p[ro]ficit dei ut h[ab]et p[ro]sumptuose

Capitulū .XI.

z sine debita diligētia se habeat in his que pertinet ad deū. H̄c cōiter nō est morale. Tēpar dei patientiā z bonitatē q̄ permanens in p̄ctis sperans sibi dari a deo. aū terminū vite sp̄m cōpunctiōis. q̄si velit p̄ba re de patientiā sī eū ad p̄niam exspectabat. h̄ quem lo quid apls ad Ro. iij. An ignoras q̄ benignitas dei ad p̄niam te adducit. tu aut̄ fm̄ duriciā tuā z imp̄nitens cor tuū thesaurizas tibi trām. i. cumulas tibi punitionē dei. Exēplū de q̄daz iuuene leui z lasciuo qui cū esset dedit⁹ vītis orabat deū oī mane aū oīa vīnō permitteret eū mori siue auſsamēto. i. q̄ p̄l⁹ sib⁹ notificare q̄s moreret. Quadā igit̄ vīce cū sic ora ret apparuit ei angel⁹ dices se a dño exauditū q̄ nō moreret. s. sine auſsamēto. Ex qua re fac⁹ mag⁹ secu rus voluptati⁹ mūdi inſistebat. p̄ alic̄tulū tem poris vno mane surgēs de lecto sensis dolorē capiſ. z cū ſoci⁹ eum vocaret ad vana excusauit ſe nō poſſe exire. ſequēti die arriput eum febris h̄ lenta. amici z ſanguinei incipiūt eū admonere de p̄fessiō ſcītēs vīta ei⁹ lubricam. Ipſe aut̄ trufabatur. Nūquid ego moritur⁹ ſum dices q̄r vultis me p̄ſteri. ſuccrelit febris. z illi magis hortant ad pñſam vt cit⁹ ſanitatē recipiat. Rūdit. bñ credo. ppter ſcelera mea h̄ accidit. ſe. ſed cōuenient⁹ eft q̄r ego vadā ad eccliam ad cōſtendū q̄r dem̄ labore p̄fessori ad veniendū ſanat⁹ oīno ibo ad p̄ſtendū ad eccliam. Lūq̄ ſualuſſerit ſimilitas z multū grauaret ipſum ſui ſollicitarēt. Nō habeo inq̄t caput ad h̄ p̄ dolore z grauamine. nesci⁹ reinq̄t dicere. ſed alleuiat⁹ a febre volo facere qđ ſua detis. Denū apparuit ei angel⁹ dices. Agnosc me. Qui rūdit. nō. Ego ſum ait angel⁹ q̄r ibi annūciati⁹ ex pte dei q̄r nō morereris ſine auſsamēto. iā tēp⁹ eft tranſreas de h̄ mundo. Lui ille. Quō eft h̄. nūquid de⁹ deceptor eft q̄r p̄misit auſſamentū z nō dedit. Lui angelus. ſimo p̄miſſum ſeruavit. Nā non ſolū auſſamentū vñū dedit ſed multa. primū ſuit dolor capiſ ſcōm febris. terro ſolicitario amicor. quartū augmen tum infirmitatis. ſed noluiſti audire ſeptando deū. z iō oportet te exire. Et ſubito moriens ad inferna deſcendit zc.

Laplīm. xi. de ſcīſmate. z ſbi tractat⁹ de duob⁹ ge rentib⁹ ſe p̄ ſummo p̄tifice qđ agendū ſit p̄ ſeruante conſciētē.

Sſcīſma er superbia et
ambitiōe cōiter deriuat⁹ z charitati ecclias ſtice vītatis ſtriat⁹. Et ſic p̄t diffiniri vīl describi. Scīſma eft vītu q̄ quis ſub ſummo p̄tifice eſſe reſuſat. z mēbris ecclie ei ſubiectis cōicare reſuſat. Pro cui⁹ declaratione dicit. b. tho. ſe. ſe. q. p̄p̄x. ar. i. q̄ homē ſcīſmatis fm̄ yſiō. li. ethimol. a ſcīſſura aīor. vocata ē. Scīſſio aut̄ vītati opponiſ. Un pec carū ſcīſmatis dicit qđ directe z p̄ ſe opponiſ vītati. Sicut enī in rebo naturalib⁹ id qđ eft p̄ accidens nō p̄ſtituit ſp̄m. ſic nec in rebo moralib⁹ in quib⁹ il lūd qđ eft intentū illud eft per ſe. qđ aut̄ ſequit⁹ p̄t intentionē eft q̄ſi p̄ accidēs. Unde peccatū ſcīſmatis p̄rie eſſe ſpecialē p̄ctū. eo q̄ intendit ſe ab vītate ſepare quā charitas facit. charitas aut̄ nō ſolum alteram p̄ſonam alteri vīt sp̄uali dilectionis vinculo. ſed etiā

totā eccliam in vītate ſp̄us. Et iō p̄rie ſcīſmatici dīcunt qui p̄pria ſponte z intentiōe ſe ab vītate ecclie ſepant que ē vītatis p̄ncipalē. Nā vītatis p̄ticularis aliquoz ad inuicē ordinat⁹ ad vītate ecclie. ſicut cōpoſitio ſingulorū membrorū in corpore naturali ordi naſ ad totus corporis vītate. Ecclie autem vītatis in duob⁹ attendit. ſ. in cōnexione membrorū ad inuicē ſeu cōicatione. z itērū in ordine oīm membrorū ad vñū caput. fm̄ illib⁹. L. ol. ii. Inflat⁹ ſenu carnis ſue z nō tenens caput. ex q̄ totū corp⁹ p̄ nexus z cōnexio nes ſubministrat⁹ z constructū c̄reſcit in augmentū dei. Hoc aut̄ caput eft ipſe xp̄s cui⁹ vīce in ecclia ge rit ſum⁹ pontifex. Et iō ſcīſmatici ſunt q̄r dictuſ eft ſubelle renuū ſummo pontifici z mēbris ecclie ei ſubiectis cōicare reſuſat. Hinc z pelagius papa ait. Scīſma ſiquidē ip̄m quod grecū nomē ē ſcīſſura ſo nat. ſed in vītate ſcīſſura eſſe nō p̄t. Non ergo vītati cōcant q̄ ſcīſmaticis cōcant. partes ipſi ſibi ſeſe rūt z ab eo qđ vñū eft. vt apli iude iā verbis loquar ſemetiſlos ſegregat̄ ſp̄m non h̄iſt. p̄xiiij. q. i. ſcīſma. Et q̄uis herelis etiā diuidat hoīem ab vītate fidei catholice. tñ ſcīſma ē ſpāle vītum distinctū ab ipſa. nā herelis opponiſ directe z p̄ ſe fidei. z ſcīſma opponiſ p̄ ſe eccliaſtice vītate charitati. Et ideo ſicut ſi des z charites ſunt diuerſe vītutes. q̄uis quiq̄ ca ret ſide caret z caritate. nō tñ econuerſo. Ita herelis z ſcīſma ſunt diuīſa vītia. q̄uis heretic⁹ ſit etiā ſcīſmaticus ſed nō econuerſo. Et h̄ eft qđ ait hiero. ſup̄ eplaz ad Gal. In ſcīſma z herelis h̄ arbitror interefle q̄ herelis puerum dogma h̄ ſcīſma aut̄ ab ecclia ſer pat. p̄xiiij. q. iij. inī. Et tñ ſicut amissio charitatis eft via amiceti ſide. ita ſcīſma ē via ad herelis. vñ ſiſſe rūt ſicut diſpoſitio z habit⁹ vel ſicut gen⁹ z ſpecies.

Et autē ſcīſma peccatū. §. I.

absq̄ dubio mortale. quia contrariatur charitati eccliaſtice vītatis. Si enī peccatū quod cōmitit ūt charitatē alie⁹ pſone p̄ticularis ē mortale. vt oīū p̄ticularē ūt p̄ximū. multo magis qđ p̄petrat ūt charitatē ūt eccliaſtice cōgregationis ut ſcīſma. Bonū enī q̄nto cōius tanto diuini⁹ fm̄ p̄bm. z p̄ ſuſ mei⁹. z malū ei ſe p̄p̄tū deten⁹. Patet enī ſuſitas ma xima hui⁹ peccati ex dictis ſanctorū. Dicit enī aug⁹. Neq̄ ſcīſmatici alie⁹ ſibi ex iuſticie mercede p̄mittant. qđ ſibi charitas nō ē non p̄t eſſe iuſticia. Dilēctio enī p̄ximi malū nō opaſ. p̄xiiij. q. i. ſibi. Item be da ſup̄ Math. Quicūq̄ ab vītate ſidei vel ſociete petri apli q̄uolibet ſemetiſlos ſegregauerint. nec tales a vinculis p̄tōrū ſolout. nec iauā regni celeſtis p̄nt ingredi. q. e. Segregat⁹ aut̄ q̄s ab vītate petri p̄ ſcīſma p̄ qđ q̄s nō ſubiect ſummo pontifici q̄ locū teſnet petri. Itē cyprian⁹ dicit. Luneti ſcīſmatici q̄ ſoris ſunt. i. ex ecclia ſp̄m ſcīſmū non h̄iſt. q. e. dicim⁹. Hoc idē ostendit ex q̄ui p̄nitione eoz diuina z humana. Et de diuina loquit⁹ cyprian⁹. viij. q. i. dices. Deniq̄ q̄ ſit inſepabile vītatis ſacram. z q̄ ſine ſpe ſunt. z p̄ diſtione ſibi maximā de idignatiōe dei acqrat̄ q̄ ſcīſma faciūt declarat diuina ſcriptura in libris Regū. iij. c. xij. Ubi a tribu iuda z beniamin decē tribu ſcīſſe ſunt. z relicto rege ſuo alteri ſibi ſoris cōſtituerunt.

Titulus .III.

Et indignat⁹ est inquit dñs omni semini israel ⁊ de molivis eos ⁊ dedit in direptionē donec ab h̄c erer eos a facie sua. qz dissipat⁹ est israel a domo daniel. iij. Reg. xvij. Et tanta indignatio dñi extit contra eos qui scisma fecerūt, vel etiā cum homo dei ad hieros boam missus esset qui ei peccata sua exprobraret atqz vltione futurā prediceret, panem apud illos edere ⁊ aquā bibere vitaref, quod eū non custodisset ⁊ cōtra dñi preceptū pransus fuisset. statim diuina cēlū ra percussus est ut inde regrediens impetu ac mortu leonis in itinere necaref. iij. Reg. xij. Sed adhuc in euangelio suo dñs maiorem sue intelligētie luce mā nifestat qz idē qui tunc se a tribu iudeo ⁊ beniamini sci derat. ⁊ hierosolimis relictis secesserat samariam, vt inter pseudo prophetas ⁊ gentiles computarent. Nam cū primū dīcipulos in ministerium salutis mitteret mandauit ⁊ dixit. In viā gentiū ne ieritis ⁊ in ciuitate samaritanorū ne intraueritis. Et ad iudeos pri us imittēs gentiles adhuc p̄eterire iubet. Addendo enim gentiles ciuitatē samaritanorū vbi erat scismati ci qui debebat omitti, ostendit in his scismaticos gentibus. i. paginis coequari. Et post pauca inducit ex exemplum dathan ⁊ abyron ⁊ chore qui fecerūt scisma in illo populo hebreorū cum esset in deserto p̄tra moy sen ⁊ aaron querētes sibi usurpare ducatū populi. p moyse ⁊ summū sacerdotium pro aaron qui terribili ter a deo puniti sunt. nā vt dicitur in ps. Aperta est terra ⁊ deglutiuit dathan ⁊ operuit super cōgregatio ne abyron iuxta vocez dñi. Iiij. xvi. Et exarsit ignis in synagoga eoz. ⁊ flāma combussit peccatores sciz chore cu sacerdotibus cōplicib⁹ suis. vt habef. Iiij. pvi. hec cyprian⁹. Uez qz quis scisma sit graue peccatum ⁊ graui⁹ peccato idolatrie puniū. qz adorantes vitulū aureuz gladio occisi sunt. vt habef. Ego. xxij. Scisma faciētes. s. dathan ⁊ abyron a terra absorpsi sunt. nō sequit⁹ scisma sit graui⁹ infidelitate. sed cō muniter ⁊ ex genere suo infidelitas graui⁹ est. Ratio bui⁹ est fm. b. tho. se. s. xxiij. art. iij. qz cū queris in cōmuni de duob⁹ peccatis qz sit graui⁹. intelligēda est questio de grauitate qz attendit fm gen⁹ peccati. Henus autē peccati seu spēs attenditur ex obiecto. ⁊ ideo illud peccatū qz maior bono contrariaſ illud ex genere suo est graui⁹. sicut peccatū in dñi est graui⁹ qz cōmissum in p̄timū. Manifestū est autem qz infidelitas est peccatū contra ipm dñi fm qz in se est veritas prima cui innitit fides. Scisma est cōtra ecclesiasticā vnitatē que est quoddā bonum participatum, ⁊ min⁹ qz sit ipse dñs. ⁊ ideo infidelitas ex genere suo est graui⁹ scisma. Sed si considerer grauiſtas peccati ex circūstantijs sic posset cōtingere qz alii quis scismatic⁹ graui⁹ peccaret qz aliquis infidelis. ⁊ hoc vel propter maiorem cōtemptū, vel ppter maius periculum qz inducit vel prop̄ aliquid huicmodi. Nec obstat predictis si dicaf qz charitas cui opponiſ scisma ē maior fide cui opponit infidelitas, ⁊ qz oponit maiori bono mal⁹ malum ē fm p̄bm in. viij. ethico. Nā vt dicit tho. vbi. s. Charitas habet duo obiecta. Unū principale. s. bonitatem diuinam. Aliud secundarium. s. bonū p̄tū. Scisma autē ⁊ alia peccata que sunt cōtra p̄fimū opponunt charitati

qz tum ad secundum bonū quod ē, m̄tus bonū qz ipē deus, ⁊ ideo ista peccata que sunt cōtra p̄imum sunt minora qz infidelitas. Sed odīū cōtra deū vti⁹ qz graui⁹ est infidelitate. Inter peccata tñ contra p̄i mū scisma est maximū. qz cōtra spirituale bonū mul titudinis. Itē non obstat si dicaf qz hiero. dicit. Qd graui⁹ est punitū sceleratus esse cōmūsum. xxiij. q. i nō afferam⁹. Sed scisma ē grauius punitum idola tris vt dictū est. Nā vt dicit tho. vbi. s. dictū hiero. vez est cōter de pena in hoc mūdo. Aliqñ tñ ex ali qua causa sec⁹ est. Et rō est. qz cū pene sint quedam medicinae ad arcendū hoies a peccatis. ideo aliquādo vbi ē maior pronitas ad peccatum aliquid seuerior debet pena adhiberi sicut etiam ab ecclia maior pe nitentia iniungit vroricide qz matricide, ex eo qz p̄nores sunt hoies ad occidendum vrorē qz matrem. Et sic ad p̄positū. ille populus erat pron⁹ ad scismata ⁊ rebelliones. vt dicit. i. Esdr. iiij. ⁊ ideo magis illud punitū. Et etiā nō erat ita notū populo qz semp moyles deberet esse princeps illi⁹ populi. sicut qz deberet semp adorare vñ dñs, quod habebat per legem. ⁊ ideo oportuit rebellantes illi⁹ p̄ncipatui pena inconsueta ⁊ horibil⁹ puniri. Itē qz cyprian⁹ dicit scismaticos gentilib⁹ coequari. hoc nō est simpliciter vez. ⁊ sed fm quid. qz tum scz ad separationem in genere ab ecclia.

Scismatici in penam .§.II.

p̄iuant ab ecclia potestate ordinis seu cōsecrationis qz s. ad līcītū vsum p̄tē qz jurisdictionis simplē, ⁊ potestate administratiōis int̄palib⁹. Pro maiorū horū declaratiōe dicit. b. tho. se. s. xxiij. art. iij. qz duplex est p̄tē spūalis. Una quidē sacramentalis que confert qz aliquam cōsecrationē. que dicit p̄tē ordinis seu consecratōis. ⁊ hec indebilis ē ⁊ auferri nō potest sicut nec ipse caracter ab aia. Dēs enī consecratioes sunt imobiles manēre que consecrat⁹. sicut p̄tē etiā in reb⁹ inaſatis. Nā altare sel̄ consecratum nō conse crat itez nisi fuerit dissipatū. ⁊ ideo talis p̄tē remanet fm essentiā suā in hoie qui eaz adeptus ē sive la baſ in heresim siue in scisma vel aliud molū. qz patet ex hoc. qz talis rediens ad eccliam non itez conse crat. Sed qz p̄tē inferior nō debet mitti in actū nisi fm qz mouet a superiori p̄tē. sicut etiā pater in naturalito. Indē qz tales vsum p̄tē amittit. s. hereticis ⁊ scismatici. s. qz non licet eis illa sua p̄tē vti. si tñ v̄si fuerint eoz p̄tē effectū h̄z in sacramentalib⁹. qz in his bō nō operaſ nisi vt instrumentū dei. vñ effe ctus sacramētales nō excludunt. p̄ter quācūqz cul p̄a conseruentis sacramentū.

Secunda potestas est. §.III.

jurisdictionis que simplici hois ūnūtōe cōfert. etia lis p̄tē nō inuisibilitē adheret. vñ in scismaticis et hereticis nō remanet sed ecclia auferit ab eis. Unū nec excōicare nec absoluere nec indulgētias dare p̄it. aut aliquid h̄mōi. Quid si fecerint nihil est actū. Cum ergo dicunt tales nō habere p̄tē spirituale intelligentiū est de potestate secunda. vel si intelligat de p̄mis. s. consecratōis. referendū est bō nō ad essentiā potestatē

Capitulū .XI.

sed quo ad legittimū ysum eius. Et sic intelligendū est illud quod ait cyprian⁹ de nouatano scismatico. vij. q. i. Nouation⁹ qui nec ynitatem spirit⁹ nec coniunctionē pacis obseruat. et se ab ecclēsia vinculo atq; a sacerdotū collegio separat. neq; episcopi potestatē potest habere nec honore qui episcopat⁹ nec ynitatē voluit habere nec pacē. hec ille. Idē. Dicim⁹ omnes omnino hereticos et scismaticos nihil habere potestatis ac iuris. xxiiij. q. i. dicim⁹. Sunt ergo vera sacramenta que cōferunt vel conficiūt scismatici si seruent formā ecclēsiae. Nec obstat qđ dicit pelagi⁹ papa. xxvij. q. i. scisma. videlicet. Scismatici qđ in ynitate ynuj nō sunt. vt qđ in partē esse voluerūt. vt qđ spiritū nō bñt. corporis xp̄i sacrificiū br̄e non possunt. et in fine 'Noli ergo inquit idem quasi nulla scismaticoz atq; ecclēsie differentia sit velle indifferenter ytrōuz sacri⁹ ficijs sociari' Nō est christi corp⁹ quod scismatic⁹ cōfici si veritate duce dirigitur. hec ille. Dicit enī ibi glo. iob. et bene. qđ intelligit hoc vel cū scismatic⁹ non seruat formā ecclēsiae. vel si seruat dicit corp⁹ xp̄i non esse confectū ab eis. qđ nō confert eis effectū spiritualem ipsi⁹ sacramenti. Unū et gratianus post longam disputationē hui⁹ materie. l. vtrum sacramēta hereticoz et scismaticoz sint vera sacramenta quā ponit. i. q. i. h. ex his verbis. Aug⁹. post. c. quod quidam. in fine. h. sic dicit. Sciendū qđ sacramēta hereticoz dīcunt irita vel damnāda. falla et inanīa. s. in diuersis caplīs ibi positis. nō cōsum ad se cū sint sancta et vera etiā ab heretico celebrata. sed cū illicite danib⁹ p̄ fidis sint ad iudicium. illicite accipientibus ab eis nō cōferunt spiritū sanctum. irita et non vera dicunt. qđ promittit et conferre credunt nō m̄buūt. hec ibi. Idem de scismaticis. Ideo autē recipientes sacramēta scienter ab hereticis et scismaticis p̄rie et stricte dīcunt nō recipiunt effectū gracie et si characterem qđ ad imputentia ipm̄ fm̄ tho. qđ facti accedunt cū in hoc faciat contra preceptum ecclēsiae hoc prohibentis. excepto baptismo in casu necessitatē.

Scismatici etiam pri. §. III.
uantur potestate administratiōis temporaliū et in dignitatibus constituti. imo etiam et possessionib⁹ suis. Unde aug⁹. Relegant leges vbi manifeste p̄cepere rūnt impatores eos qui preter catholice ecclēsiae communionē usurpant sibi nomē christianū nec volunt in pace colere pacis actore. nihil nomine ecclēsiae audent possidere. dī. viij. quo iure. Unū et xxij. q. viij. per totum. dīcif qđ hereticī sunt suis et ecclēsiae rebus expoliandi et qui possident hereticis ablata nō dicunt alie na possidere. quod videlicet intelligendū cum sit auctoritate et licetia pape vel dñi valentis dare hanc licentiam. Et idē iudic⁹ dīcif de veris scismaticis. xxij. q. i. qui cōtra. et xxij. q. v. de ligurib⁹. De alienationib⁹ sacris et scismaticis. scilicet de bonis ecclēsiae qđ nulle sūt et nullū vigoris habet extra de scisma. ca. i. cum glo. Itz cum ordinatis scienter a scismaticis solus papa dispensat. sed cū ignoranter ordinatis dīcretus prelatus potest dispēsare. extra de eo qui ab heretico. ordi. c. i. Sed qui ad prelaturam precipue episcopatus solus papa dispēsat. extra de ele. c. quia di

ligētia. fm̄ hosti. Et cum revertūtur ad ecclēsiam recipiendi sunt fm̄ ray. cū manus impositione et satisfactione ut spiritū sanctū accipiant quem extra ecclēsiam nō habebant. xxij. q. i. dicimus. Nec credit eis si dicunt secū dispensatum nisi ostendat dispēsationem. extra de scisma. c. ij.

Scismatici insuper et .§. V.

per iudicium ecclēsisticum excommunicantur. et po testates seculares diuersis modis cohercent. Ratio huius est fm̄ beatum thomā se. se. q. xxij. arti. iij. quia. vt dicitur Sapient. xi. Per que peccat quis per hec et torqueat. Scismaticus ut dictum est. in duob⁹ peccat. In uno quidem qđ separat se a communione membrorum ecclēsiae. Et p̄tum ad hoc conueniens pena scismatizorum est ut excommunicent. Unde Iume. xvi. dicitur in figurā bni⁹. Recedite a tabernaculis impiorum hominū. qui scisma fecerūt dathan et abyron et nolite tangere ea que ad eos pertinent ne in uolumini in peccatis eoz. Et. xxij. q. i. dicimus. In alio vero qđ subdi recusant capiti ecclēsiae. et ideo qđ cohercent nolunt qđ spiritualē potestatē ecclēsiae iustum est ut temporali potestate cohercentur. Unde. xxij. q. v. dicitur. qđ diuine et humane leges statuerūt ut ab ecclēsiae ynitate diuisi et eius pacē perturbantes a secularib⁹ potestatibus cōp̄iūmantur. Nec est inconveniens qđ dupliči pena puniant. sc̄z spirituali per excommunicatioē. et temporali per cohortiones in rebus vel personis fm̄ beatū tho. vbi supra. Cum enī pene huiusmodi vite sint medicine quando una nō sufficit ad coherendū hominem a malo superad ditur merito alia. sicut et medici circa stirpates corporales. ita et ecclēsia cum aliqui per excommunicatio nem nō sufficienter reprimuntur adhibet cohortionē brachij secularis. Sed si una sufficeret nō oppone ref altera. Unde pelagi⁹ papa. Quisquis ergo ab apostolicis est divisus sedibus scismaticū esse non dubium. et contra ynuersalem ecclēsiam altare erige re conatur. Detalibus insertis calcedonensi cōcilio canon sic dicit. Qui a communione sc̄p̄sum suspendit et collectam facit et altare constituit et noluit vocanti episcopo consentire neq; obedire et primo et secundo vocanti. bunc omnino damnari nec vñq; vel orationem meteri nec recipere eum posse honorem. Si enim permanerit turbas faciens et seditiones ecclēsiae. per extraneam potestatem rāq; seditionis cōp̄iūti. sc̄z statuimus. xxij. q. v. Non vos. et in. c. se incipit. de liguribus. sic idē ait. Regule patrum hoc specialiter constituerunt. ut siqua ecclēsistici officij persona cui subiectus est restiterit vel seorsum collegere aut aliud altare exercit seu scisma fecerit iste excommunicetur atq; damnetur. qđ si forte et hoc contempserit et permanerit divisiones et scismata faciendo. p̄ publicas potestates opprimat. et paup̄i post Mille alia exempla et constitutiones sunt quib⁹ euidenter agnoscitur ut facientes scismatas in ecclēsia sancta non soli lumen exiliis sed etiam proscriptione rerum et dura custodia per publicas potestates debant cohereri. et qđ solent huiusmodi cum per violentiam cohercent conqueri de iniusticia. qđ cogi non debent nec etiā Z 5

Citulus .III.

ad bonū. Respondeat ad hoc longū. dicens. Scismati dicunt. Lui vim christū intulit. quem coegit. Ecce habent apostolū paulum. Agnoscat in eum pī co gentem xpī. postea docētē. pī ferientem. postea cō solantē. Mirum est quomodo ille qui pena corporis ad euangelium coactus intrauit plus his omnibus laborauit qui solo verbo vocari sūt. xiiij. q. vi. Et ad hoc facit quod habetur Math. xxiiij. et Lu. xiiij. Exi in vias et sepes et cōpelle intrare sc̄ in domū ecclie. Ite aug. Qui vult de cōcitatē p̄tates adūlū sc̄ismati cos. adūlus dissipatores ecclie. blasphemū nō miret q̄d de concitatē v̄ta sara verbēt̄ agar. Lognoscat se agar. ponat cervicē que cū humiliata discederet a domina sua et cōquesta esset angelō de domina sua. Respondit. Reuertere ad dominā tuā. ad b̄ enim affligitur ut reuerrat. xiiij. q. iij. q. iiij.

Sed quid cum duo .S. VI.

vel plures in ecclia sunt gerētes se pro papa et qui libet eoz haber suam sequelam. quis eorum dicetur sc̄ismaticus cū suis sequacib⁹. Respon. Aut constat et communiter tenetur q̄ quilibet sorum intrusus est. i. nō canonice elect⁹. Aut constat vñ eoz canonice et rite elect⁹. videlicet a duabus partib⁹ cardinaliū et sine violentia. et alius postea superinductus. aut dubitatur quis illoz sit canonice et rite elect⁹ vñ vel alter. Et in hmo casu nullus eoz. sed quilibet eo rū sc̄ismatic⁹ cū his qui sc̄iente sequunt̄ ipm et excommunicari ipso facto. extra de elec. c. l. Ede b̄ loquit̄ ca. lxix. d. si duo. vbi dicit. Si duo forte contra fastemitate cōcertantium fuerint ordinati. sc̄ in summos pontifices. nullum eoz futurū. sacerdotē. i. sum mū ponitice permittim⁹. sed illum solū in sede apostolica permansurū censem⁹ quem ex numero cleri cor noua ordinatione diuinū iudicium et vniuersitas cler⁹ elegit. hec ibi. Nec obstat q̄ hoc statut⁹ honorius augustus. et ad imperatorē nō spectat statut⁹ re aliquid de electioib⁹ ecclie. sicut nec de rebus alijs ecclasticis. vt dicit. sc̄ i. d. bene. Hoc enī facit ro gutu ecclie. et ecclia approbauit. et sic pōt et valet ac si ecclia fecisset. rōne approbationis. Quando ḡ constat nullum eoz canonice elect⁹ ut q̄ nō a cardinalibus sed ab alijs. in q̄ casu loquit̄. c. si q̄s ex epis. d. lxix. c. si quis pecunia. Uel si a cardinalib⁹. non tñ a duabus partib⁹. vt in decretali de elec. l. qui tali adhereret vere sc̄ismatic⁹ est. Et per concilium p̄uiden dū esset. cū cardinales huiusmodi causa essent. Alis ipsi cardinales alii canonice eligent. et ille vere apostolic⁹ erit. Et nota q̄ ex hoc p̄electio pape symonias ce facta esset a cardinalibus dūmodo als rite cassari non pōt. nec tolli qn sit ver⁹ papa. Et siliter q̄tuncū et criminolus et irregularis esset electus ut dicit glo. sup. c. si q̄s pecunia. Et plen⁹ glo. in. c. i. In scđo casu. s. cum constat vñ canonice elect⁹ et postea alius se intrudit. sicut cornel⁹ papa qui fabiano successit. et post eū canonice creatū. Nouattan⁹ quidaz papā se fecit. Tūc primus est ap̄licus ver⁹. et ali⁹ apostatic⁹ antipapa. et antichristus sc̄ismatic⁹ vere cū sequacib⁹ bus eius. Unū et gratian⁹ post. c. si duo. d. lxix. g. se. dicit q̄ hoc. c. de eo nō intelligendū est qui uno et ap̄p

stasiā ordinato a cardinalib⁹ et religiosis clericis apostolice sedis intronisat. etiā si ille apostaticus ita cathedrā petri violenter tenuerit ut canonica electio intra vrbez fieri nō valeat. hec ibi. Et ad hoc optime facit quod dicit cyprian⁹. vij. q. i. Factus ē cornelius ep̄s de dei et christi eius iudicio de clericoz pene oīm testimonio. de plebis que tūc affuit suffragio sacerdōtū antiquoz et bonoz virorum consensu cū nemo ante se factus esset. cū fabiant̄ loc⁹. i. cū locus petri et gd⁹ cathedre sacerdotal⁹ vacaret. q̄ occupato et de dei voluntate atq̄ oīm viroz sensu firmato. quisq̄s iā ep̄s fieri voluerit foris fiat necesse est. nec habet eclesiasticā ordinationē q̄ ecclie non tenet vnitatem. quis q̄s ille fuerit l. de se multū iactas et plurimū sibi v̄d̄ dicens p̄phanus est. alien⁹ est. foris est. et cū post pri mū effētū possit quisquis post vñ qui solus debet esse fact⁹ est. iam nō secundus ille. sed nullus est. hec ibi. et in se. c. idē dicit. Nouattan⁹ ep̄s non est q̄ cornelio ep̄o in ecclia a. xvij. epis facto adulteri atq̄ extra neus epis fieri a delectorio p̄ ambitum nitit. Et contra tales sic intrusos imprecant̄ multe maledictioes. d. xij. in noīe dñi. Dic sub eugenio tertio factū est sc̄isma tpe beati bernardi. Nā ipo eugenio rite electo alius intrusus est. sed meritis laborib⁹ ipsius bernardi ablatu est illud sc̄isma. et remanēt eugenio in sede apostolice ille ad nihil redact⁹ est. deinde sub iohanne. xxij. factū est aliud sc̄isma. Nā cum ipse iohannes p̄ extravagante suam declarasset fore hereticos qui xpm affisererēt p̄tinaciter nil possedisse in cōiecta mobile. cū sit contra euangeliū expresse. ut patet Job. xij. 2. xij. q. i. habebat dñs. Quidam nūcupati fratelli de opinione fecerūt sc̄isma assertores papā iohannē hereticū cū successorib⁹ et sequacib⁹ eius. et fecerūt alium papā pilis. et adhuc p̄seuerat illa heres in quibusdā. greci etiā circa annū dñi. nōgentesimū sc̄isma faciētes in heresum etiam inciderūt de spiritu sancto reprobatā. extra de sum. trini. et fi. catho. c. i. d. vi. sed reduci ad vnitatē ecclie et veritatē fidei sub eu genio. iij. qui nūc petri sedem tenet. In tertio ho casu. s. cum dubiū est quis illoz duorum sit canonice electus. puta q̄ electio primi dicit facta per metum qui cadit in constantē vñ. quis in duabus partibus cardinaliū postmodū ab eisdem sit electio alterius sine violētia et metu quoctib⁹. Sicut accidit casus circa dñi M. ccclxx. annos. Nā mortuo gregorio. xi. cardinales debentes p̄cedere ad electionē sūc cessoris fuerunt. ut dicitur a romanis cōminati q̄ occiderent si non eligerent italicū aliquem. Elegerūt ergo archiep̄m bareni. qui tūc erat rome exprimentes ei q̄ etiā eligeant ad vitandū periculum seu fingebant eligere. sed postea data oportunitate alii libere et nō coacte intendebat eligere. Electo igit̄ illo qui vibano septus dictus ē. Ille ut fertur dixit q̄ si volebat eum eligere voluntarie eligerent. q̄ si intendebat papa esse. publicato igit̄ illo vibano p̄o papa et a cardinalibus adorato. et consecrato de consensu eoz ac principibus christianitatis hoc per eos significato q̄ canonice esset electus. Inde ad aliquos menses ipsi cardinales recesserunt ab eo et fugientes ad ciuitatem funeralem. que est in principio regni ibi elegerunt aliū

Capitulum

.xi.

qui dictus est clemens sextus, qui transtulit curiam suam in auinione. Illucq; venerata est pro papa tota francia et hispania et carthalia. Alteri vero urba no adhessit obediens italia alemania et vngaria. perse uerauitq; hoc pessimum scisma ultra triginta annos. Cum igitur hic esset dubium et ignorantia facti, quia exceptis cardinalibus et paucis alijs tunc presentibus ceteri scire non poterant si talia sic processerunt. vel aliter cum diversi diversimode gesta referrent. Et partim etiam ignorantia iuris, qz dubium versabatur apud peritos vrum fuerit talis metus qui cadere posset in constantem virum, nec ne. Uel etiam quia post electionem habuerunt tempus liberum ad recedendum, et non fecerunt obediens. Sed econtra rivo per signa expressa ostenderunt voluntarie et libere faciam electionem. Ignorantia autem facti cum probabilis est excusat, sicut excusatur iacob cognoscens layam non uxorem suam pro rachele uxore sua, quod etiam expresse dicitur, i. q. uij. h. notandum. Et plenus in glo, ibi, que etiam declarat quomodo dicatur ignorantia probabilis que excusat siue sit de facto proprio siue alieno. Ignorantia iuris civilis seu canonici ad quod spectat huius materie discussio ut dicit ibi glo, et si non excusat cum est tale ius quod quod defacili per se scire potest vel per alios. Dum tamen habeat copiam peritorum ut, ff. de iur. et fac. ignor. 2 di. xxvij. si in laicis. Excusat tamen si est tale ius quod quis nec per se nec per alios scire potest, cu peritos fallat, et diversi contraria sentiant, ar. di. xxvij. h. vlti. cum glo. Ideo in illo scismate illi fuerunt vere et proprie scismatici qui presentes scientes factum contra iura scienter, vel contra conscientiam fecerunt scisma tale passionibus ducti, amoris vel odii, cupitudinis et ambitionis. Ellij vero qui vni vel alteri urbano, scz vel clementi, obedientes adhreibant moti ad huiusmodi tenendum non temporalitate sed ex conscientia exauditis consilij peritorum non erant vere et proprie scismatici etiam si ei qui non erat verus adhesisset, quia preter intentionem eorum erat error et divisio eorum. Quauis enim ignorantia iuris diuisi vel naturalis neminem excusat, ut dicit gratianus in dicto, h. Notandum, ibi non erat talis ignorantia quia eti credere in unum caput sicut in unam catholicam ecclesiam si de articulis fidei que spectat ad ius diuinum tamen credere hunc esse illum unum caput vel alium cum duo sunt gerentes se papa, non est ortus culis fidei, sed qui km iura ecclie est electus, quod sci re pertinet ad factum et ius canonicum. Quauis ergo una ps excōicare alteram cum sequacibus et scismaticā nū cuparet, q simpliciter inheritancebant excusari videbantur a virtute scismatis. Durante illo scismate post urbano successit ex illa parte bonifaci, non. bonifacio successit innocentius sextus. Innocentius gregor. xij. Ex alia pte clementi successit benedictus, xij. Sub his autem scz gregor. xij. ex una pte, et benedicto ex alia factum est aliud scisma circa annos dñi. M. cccc. Nam recessenti bus cardinalibus ab utroq; papa et uenientib; pisis ibi conciliū uniuersale celebrantib; depositis illis duobus, s. gregorio et benedicto q conciliū vel concilium sub ea videlicet rōne depositis, qz diceban

tur scandalizare factu suo publico totam ecclesiam, cu non vellent conuenire simul in aliquo uno loco ut p miserant et iurauerant ad dandū efficaciter unionē ecclesie. Demū creatus est pisis alexander qui dicebatur prius petrus de cādia, cardinalis ordinis minorum. Lui successit iohannes, xij. bononie electus. Et cum pene omnes reges et principes christianitatis dimissis gregorio et benedicto obedienciam dedissent alexandro et successoris suo, tamē adhuc maximū dubium erat vtrum illud pīsa celebratum fuerit verū generale concilium vel concilium ab aliis cum nullius eorum qui se gerebant pro papa fuerit auctoritate congregatum. Item vtrum causa propter quā fuit creatus ille tertius, scz alexander valer. qz gregorius et benedictus scandalizabant ecclesiam ex facto suo, quia scz dissimulabant unionem dare ecclesie ut promiserant esset vera. Nam de gregorio repertum est contra rīum ut apparuit de facto postea, qz sponte renūcia uit in concilio constantiensi. Et vtrum potuerit illos deponere pro illa causa, et per consequens ibi creatus esset verus papa, s. alexander vel antipapa. Ex qua cū trium partiū quicq; simpliciter credebat, sūt esse verum papam et non alium motu conscientie dictramine paratus etiam alteri adherere si hoc ibi constaret, excusatus creditur a virtute scismatis et sententijs eius. In cuius signum est, qz in qualibet obediencia erant multi peritos et sanctissimi viri et cum deus et natura non deficiat in necessariis, sed vincit doceat de omnibus ut dicit iohannes in cano, sua. Non est credendum spiritum sanctum deseruisse ecclesiam cuius instinctu regitur. di. viij. qui contempta. Uel christum recessisse a suis qui dicit. Ecce yobis etiū suū omnibus diebus. Math. xl. Si error ille fuisset periculosis et damnabilis. Insuper et sub urbano et bonifacio fuerunt sancte que claruerunt miraculis, et sancta brigida et katherina de senis credentes in illum, et sub clemento et benedicto ex alia pte fuit beatus petrus lucinburgo cardinalis eius clarens misericordis. Sub bonifacio et gregorio fuit dominus iohannes dominici cardinalis eius eximie scientie et pbitatis. Et sub benedicto magister vincentius magis mus predictor et sanctissime vite. Idem senserunt et scripserunt et consuluerunt ipsi venerabiles viri domini minus iohannes dominici, et magister vincentius. Tandem deo miserante cum sic nauicula petri fluctibus quateretur domino quasi dormiente exurgens tranquillum fecit. Longagato enī concilio constante per imperatorem sigismundum assignatiōe ibi facta ipsius per papam ad quem spectat huiusmodi, ut p3 di. xvij. p totū, et per iohānē. xij. et p gregorii xij. et cardinalibus benedicti omnibus ad ipsum concilium uniuersale accendentibus cum cardinalib; iohannis et gregorii decretum est ut pro efficaciori modo unionis fiende per modum cessionis procedendum fore. Sicq; gregorii, xij. prefatus sponte omni iure papatus cessit et renūciavit per harolū de maij testis suū in hoc procuratorem in publico cōcilio iohannes, xij. prefat⁹ fugā arripuit. Sed impator si gismund⁹ eu insecur⁹ cepit et redire cōpulit ad p̄fatu locum concilij, et qz cedere solebat ac etiam multi

Titulus .III.

actibus suis ecclesiam scandalizabat depositus fuit. Et similiter benedictus, qz ad concilium venire non
luit nec missere, nec incorporari nec cedere deposito
fuit. Demū de comuni concilio et assensu omnium car-
dinalium, gregorij et iohannis et benedicti qui illuc eis
uenerant, et omnium nationum scz italicce, gallice, ale-
manie, hispanie, anglie, assumpti sunt aliqui qui sū
mul cum cardinalibus haberent vocem in electione
fienda summi pontificis. Sicqz ad electionem proce-
dentibus creatus est canonice domin⁹ otto cardina-
lis de colunensisbus vocatusqz martinus quintus. Accep-
tatusqz ab omni clero et principibus christia-
nitatis universis pro vero vno et indubitate aposto-
lico petri successore ielu christi vicario. Et decretum
fuit quicquid fuisset a quocunqz illorū trium qui se
gesserunt pro papa concessum et ordinatum in sua dū
taxat obedientia ratuz esset et firmū. Unde et omnes
remanserunt in suis dignitatibus et officijs. Et qz quis
ille pertinax olim duct⁹ benedictus in castro panisco
lae fugiens moreretur in sua duricia ab omnib⁹ de-
relictus, fact⁹ ē post eum a paucissimis antipapa qz
dam eugenius, sed subito res illa euauit, nam cel-
lit sponte omni iuri si quod haberet in papatu. Cre-
dit autem procuratū tale cōciliū congregari labo-
ribus et industria domini iohannis dñi cardinalis
ragusini qui plures accessit ad imperatorem aliquā
in habitu cardinaliat⁹, aliquando in habitu transfor-
mato ad suggestendū et sollicitandum illud negocium

¶ autē in dicto scīl .VII

mate sic dubio nullus esset condēnandus cuicqz il-
lorū trium adhereret pura conscientia non solum rō-
nibus iam breviter assignatis probatur, sed et quidā
magister epimi⁹ in theologia tunc cancellarius pari-
sensis ad idem propositum quasdam conclusiones
scripsit approbatas per doctores totius universitas.
Prima conclusio est. Quocqz cōtententum de pa-
patu demonstratū non est hereticū dicere. A. non ē
papa. Ratio huius conclusionis est. quoniam nulla p-
ositione ad cui⁹ verificationem exigitur veritas vni⁹
propositionis contingentis et ad fidem impertinentis
ē de necessitate aut integritate fidei. Nam sicut proposi-
tio copulativa cui⁹ vna p̄s est tota cōtingens, et cui⁹
ius vna p̄s est falsa et impossibilis, est tota falsa aut ī
possibilis, sic in p̄posito. Lōstat autē qz ad verificatio-
nē istius. A. est papa. eligit non solum vna sed mul-
tas p̄positiones contingentes esse veras. vt qz electio
est rite et canonice celebrata, et ab illis qui habent po-
testate, et siles. Lū ergo nesciat si electio pape est cano-
nice celebrata nisi a paucissimis intercessione et intel-
ligentib⁹ et permixtie qz sapientissimi de h̄ dubitant
vt in p̄dicto scismate. id non ē hereticū dicere qz talis
vel talis nō ē papa, qz s. nō pot esse elect⁹ canonice.
Nō enī pertinet ad fidei p̄sistētē vel ille papa, sed qz
sicut vna papa ille, s. qz eligit ut ordinavit p̄p̄s vel ecclia-
di, xxiij, c. in noī dñi. Secunda conclusio ē. qz in sta-
tu p̄dicto stat aliquid esse apud qz istud prūnacē asse-
tere. A. nō est papa, sapere heresim. Rō hui⁹ conclu-
sionis est. qm̄ p̄positio dicit sapere heresim qn̄ ex ipsa
assumptione cum aliquib⁹ veris que rationabiliter

negari nō possunt sequit̄ error in fide. Sed possibile
est aliquos homines per revelationē vel aliter sic cer-
tificatos esse qz oīa rite facta sunt, et canōice in electio-
ne ipsius. A. in papā. qd̄ rationabiliter dubitare nō
p̄nt. tūc tales si negant. A. esse vel fuisse papam inci-
dunt in errore istum qz rite electus et consecrat⁹ in pa-
pā nō ē papa nec vnḡ fuit papa, et qz nō succedit pe-
tro, et multa similia qz non sunt heretica, ar. vii, q. i. fa-
ctus, et extra de elec. līc. Tertia cōclusio est. In bu-
iusmodi scismate tā dubio temerarium iniuriosum et
scandalosum est asserere oēs tenētes istā partem vel
omnes alterā vel neutralem etiā adulteros universali-
ter extra statum salutis esse, vel ecōcommunicatos, vel
rationabiliter de scismate suspectos. Rō huius con-
clusionis est. Quoniam multi sunt ex vtracqz pte et neu-
trales quib⁹ non est materia ista clarificata qn̄ ratio
nabilitē possint negare vel dubitare propositionem
istam. Quocqz contendentū de papatu demōstra-
to. A. est vel fuit rite electus. A. nō est scismatic⁹ vel
hereticus et similes ad quas sequit̄. A. nō esse papā.
Assumptū docet experientia, et tot docissimoz dūsile
adūsile sūe. Et constat multos esse simplices qui ad
talia dubia inuestigāda non tenēt qui nō mouent
nec fauore nec odio vel questi ad non fauendū illi p-
ti vel illi, et parati sunt obediē veritati sufficientē agnī-
te, nec sunt pertinaces. Qz si nō pertinaces, ergo nec
excōciati, nec de scismate rōnabilitē suspecti. Tota
ratio hui⁹ fundat in hoc. qz nūqz fuit tā verisimilis
et vobēnes causa dubitationis in aliquo scismate si
cur in isto. Lū signū evidens est varietas opinio-
nū inter sanctissimos et doctissimos ex vtracqz parte
imo p̄suppositi illis que facta sunt et cōcessis, adhuc
restant questiones iuris ad verūlibet disputabiles,
que oīa incertitudinē rationabilem generat in h̄ scis-
mate, et ab errore p̄nicio plurimos excusant. ar. ad
hoc a sili. xxiiij, q. iij, c. dixit. De scissibus enī idē ē iu-
dicū. extra de transla. c. inter corporalita. Quar-
ta cōclusio ē. Quacqz pte demōstrata temerariū et scis-
malosū et sapiēs heresim ēasserere sacra ab eis ēfecta
suā efficacia nō habere, et sacerdotes nō esse conser-
tos, pueros nō esse baptizatos, et eucharistiā nō esse
conferā, et bmoi. Rō huius ē, qm̄ neqz scisma neqz
heresis, neqz qd̄cūqz virtū impedit qn̄ sacra h̄nt suā
efficaciā. qd̄ vtrqz vez est ēstū ad essentiā sacerdoti. qz
vera sacra sunt seruatis q fieri debet, et debita forma
et materia et bmoi. vt dictū est. S. Scienētū sumēres
a p̄cīs nō recipiūt effectū vltimū sacerdoti. ḡram. et
hōcio, qz sicut accedit cū faciant ēordinationē ecclē-
sie que h̄ p̄hibet. Excipiētū baptism⁹ qui in casu ne-
cessitatis a quocqz scismatico vel heretico vel paga-
no suscep̄tus cōfert. ḡram. vt expresse dicit. xxiiij. di. ḡ-
ceter. Unde cyprian⁹ qui dicit sacramenta etiā ba-
ptismū a scismaticis vel hereticis collata irrita esse et
inanis, vt habeat. l. q. i. c. sicut eunuch⁹. Si quis in-
quit reprehendit ab augustinio et alijs doctribus
ecclēsie in supradicto. ḡ. ceter. Sed quando scisma ē
dubium et obscurum vt istud de quo ē sermo, creden-
dum est sacramenta a quacqz parte conferant suū
effectū vltimū. scīl gratiam conferre, dummodo
alias dispositi sunt, et contra conscientiā alicui partiū

Capitulum

•XI•

nō adhucereant. Quinta cōclusio ē. q̄ possibile ē alē
q̄s vere p̄ti assentientes veraciē esse scismaticos & ali
q̄s false p̄ti assentientes mō predicō non esse scismaticos.
Rō hui⁹ cōclusiōis est. q̄ stat aliquē vere p̄ti as-
sentiente sic esse p̄tinacē q̄ ppter questū vel vanā glo-
riā vel alia cām nō habet aim paratū ad obediendū
veritati cognite si p̄ eccliam vel aliter regire illū erra-
re. vel etiā dū in tanto dubioz inuoluto p̄ sua asser-
tione sustinēda se a mēbris vers⁹ & vnitate ipsi⁹
ecclie. Nō enī est scisma tm̄ in separatiōne membrorū &
capite. sed etiā in separatiōne p̄tinaci membrorū ad iniū-
cē. Ex q̄ cōsequēntē habeb̄ q̄ est tenerariū & periculo
sum vnā p̄tem vel alia generalitē spugnare. & ab eius
dem cōicatione cā detestatiōis declinari. Altera p̄s
cōclusionis patet ex tertia cōclusiōe supra posita.

De sententijſ ercōi .§.VIII

cationis q̄ serunt ab vna pte d̄ aliam dicit q̄ fieri nō
deberet, q̄ excoicatio fieri nō debet nisi p mortalī, vt
dicis, p. q. iij. nemo lmo nec p mortalī nisi post cōtu-
maciā, vt. q. e. certū. In b̄mōi autē nō debet q̄s iudi-
cari de mortalī. Si m̄ s̄nia pferat prout factū ē non
est curādū, Q, enī aut gregō, xi. q. iij. S̄nia pastoris
sue iusta sue iniusta timēda ē t̄ seruanda vt dicunt
doctores. Hoc intelligendū ē q̄s pferat a pastore seu
iudice suo. Sed in h̄ casu cū non reputet ferentē hu-
iūsimodi s̄niā iudicēs suū, t̄ habeat pbabilē cām h̄
estimādi nullā, d̄ illā credere, p. q. iij. cui illata.

Demū ex premissis .§.IX.

psatus doctor elicit quatuor documenta. Primum est, q[uod] inter ho[re]s eiusdem obedientie expedire ad adherere sententias latas a suo superiore credito, alioquin non esset vinculum charitatis inter eos, et hoc placet, als sequeretur multa inconvenientia et magna confusio. Secundum d[omi]ni documentum est de casib[us] reservatis pape de dispensationibus et aliis foro scie vel foro publico seu contentero, p[ro]mptu ho[re]s cum credulitate sue pris et suam premi et seipso quietare tenendo, per factum id quod superior coru[m] ab eis creditur fecerit. Neutrales autem videntur habere sufficientem recursum ad ordinarios, apud quos cum eorum opinionem coiter loquendo est praes deducta. Et h[ab]et satis placet excepto eo quod dicit de neutralibus. Non bene enim intelligo quoniam quis possit esse neutralis. Tertium documentum est quod tunc primu[m] ponit quod apud plurimos potest hic applicari documentum ambrosianum, ad ar[bitri]um, quod habet, p[ro]p[ter]e, di, illa, de ieiunando vel non ieiunando, videlicet cum rome sum ieiuno sabbato, cum mediolanum sum non ieiuno. Ita et tu ad quamcumque ecclesiam veneris illius modi serua si non vis cuiuscumque esse grauis, nec quemcumque tibi. Ita inquit ille, idem homo per diversitate locorum et temporum et personarum sine periculo scismatis et damnacionis nunc huius pris, nunc alterius dicitur et sententias obedire potest, et nunc cum istis, nunc cum illis concordatione permanere. Istud documentum non placet, non enim concipi quoniam illud possit irritare fieri. Cum enim praes iurisdictionis ab uno summo, scilicet papa christi vicario deriveret in alios inferiores platos, sicut sensus et motus a capite in membra insinuit, Prope quod christus vniuersitate petro dixit. Libi dabo claves regni celorum, Matth. xvi, ad commendandum ynitatis sacram, et quod

a papa in alios esset iurisdictio derivanda, ut ait cy-
pan⁹. cciiij. q.i.loquis, cū duo capita esse nō possint,
alioquin esset monstrū in ecclia. oportet ab uno vero
vel plūto derivet p̄as in alios. Si ḡ cū est in terris
obedientie vni⁹, illi adheret ut sūmo capiti a quo esti⁹
mat h̄c p̄atē vt a p̄ma origine r̄ sic absoluīt. r̄ abso-
lutionē ab alio p̄ se q̄rit q̄n accedit ad terras obedienti-
tie alteri⁹. q̄s dabit auct̄e absolūdi eos q̄ sunt de il-
la obedientia, vel vt possit ip̄e absolui ab illis. Nō ille
prim⁹. cū habeat istos vt p̄cisos. Nō secund⁹ cū iam
adheserit p̄mo, r̄ sic a sc̄do babeat sc̄ismaticus. Non
vterq;. q̄r tūc essent duo capita. Lōuēnienti⁹ videtur
dicendū q̄ vni⁹ eoz adherēdo b̄m q̄ magis dictat cō-
scia, nō ad quē magis tp̄alitas trahat. illi⁹ auct̄e fun-
gat̄ absoluēs illos, r̄ absolutionē querēs ab illis qui
sunt de obedientia ipsi⁹ cui adheret. De hoib⁹ autem
alteri⁹ obedientie nō se intromittat nisi ad obedientiā
reūlos ei⁹ cui ip̄se adheret. Illos tñ nō p̄ter b̄ cōde-
net. Et siquidē t̄tingeret illū nō esse vez cui cū pura
p̄scia adhesit, in absolutionē supplebit defectū sūnius
sacerdos dñs Iesus, q̄ habet claves, r̄ cui ap̄it nemo
claudit. Ignorantia aut̄ p̄babilis excusat eū. Ad
dit quartū documentū dicēs. Ubi bō nibil in se sen-
tit carnale vel tenebrosum trahēs eū ad istā ptem te-
nendā vel alia nō debet sibi servare scrupulos. Te-
rissimū ē enī illud xp̄i. Si oculus tu⁹ fuerit simplex
totū corp⁹ tuū lucidū erit. Nolo aut̄ ex istis r̄ p̄cedē-
tib⁹ dicere q̄ in dī casu sic liceat de obedientia pape et
ei⁹ sententijs sentire r̄ varia iudicare, sed tantummodo
ubi r̄onabilit̄ r̄ p̄babilis h̄rō dc iure dubitandi.
vt ē in supradicto sc̄ismate. Et b̄ documentū multū
placet q̄tūm ad vtrāq; partē. Ex p̄ma parte elici po-
test ista cōclusio, q̄ in pdicō sc̄ismate r̄ multomagis
q̄n esset min⁹ dubium q̄s mouet ad inherendum et
obediendū vni⁹ magis q̄s alteri, nō ex cōscientia r̄ vez-
itate cognita sed ex tp̄alitate, vt q̄ vñ⁹ magis iuu-
re p̄t, vel maiora bñficia cōfert q̄s alter, ille ē in ma-
lo statu aīc sue etiā adhērēdo vero. Ex sc̄do parte no-
tandum diligēt q̄ nō idēm dicēdū de quolibet sc̄is-
mate. alioquin sc̄ima r̄ chimera idē essent, r̄ sūni late-
s sc̄ismaticos, r̄ tādure infectiones r̄ puniōes frivo-
le essent, r̄ inutiliter mēbranas occuparēt. Qñ igitur
sc̄isma ē euidēs r̄ clare a nō passionatis p̄t p̄cipi vt
in p̄mo casu r̄ sc̄do supradictū est, tūc locum habent
que dicta sunt in. q.i. t.iiij. r.iiiij. h. de sc̄ismaticis. Nec
ignorantia excusat eos q̄n per se vel p̄ alios defacti
li veritatē sc̄ire possunt. Et de bñmōi intelligitur illud
quod dicit pelagi⁹ papa de sc̄ismaticis veris loqns.
Nec enī leuitat eorū crimen, magis h̄o auget q̄ eos
diu restitisse dixistis, ne apl̄cis sedib⁹ cōcantes in
sua cōione recuperent. In b̄ enī dum r̄ illi⁹ inculpādi
sunt qui cōicare talib⁹ voluerunt, multomagis tñ il-
li execrandi qui nō solum in sacerdotibus cōmu-
nem apostolicarum sedīum, verūtiā in ipsis spre-
uerunt. Sed nec illud eis prodest q̄ eos in eisdē litte-
ris vel ignorantia rationis vel simplicitatē intellect⁹
sui a nostra se cōmunione suspendisse perhiberis. Id
ipsum enim magis est, p̄pter q̄d sc̄ismatici sunt r̄c. cc.
iiiij. q.i. sc̄isma. Hinc r̄ beda aīt. tractans illud Job.
in cano. Q̄is qui credit r̄ non permanet in doctrina

Titulus .III.

christi deū non habet. Si quis venit ad vos & hāc doctrinā nō afferit, nolite eū recipere in domū, nec ei aue dixeritis. Hec ioh. de scismaticis siue de hereticis vitādis, q̄ v̄b docuit etiā fact̄ exhibuit. Nā cū ap̄d ep̄besum balnea lauandi gratia fuisset ingressus, et viduisse ibi cherintū, cōtinuo discessit nō lotus dīcēs fugiam⁹ hinc ne balnea corrūat in quib⁹ cherintus lauāt inimic⁹ veritatis, vt refert de eo policarp⁹, xxviiij. q. i. ois. Item ambro. Lypuan⁹ nō putauit fidē esse in scismate. Nā enī fidē erga deū tenerēt tū erga dei eccliam nō tenebant, cui⁹ patiebāt velut quosdā art⁹ diuidi mēbraq̄ lacerari. Etenī cū ppter eccliam xp̄s passus sit, & xp̄i corp⁹ sit ecclia non videſ ab his xp̄o fides exhibeti a quib⁹ passio ei⁹ euacuat atq̄ dī strabif. xxiiij. q. i. c. aduocauit. Item alexander, q. ait. Qui ex eccliaz sunt, nec ligare p̄nit nec soluere, nec reconciliando ecclastice coloni reddere, nec excōicando ei⁹ societate priuare, q̄ ipsi heresi vel scismate polluti siue s̄nia notati penit⁹ carere. p̄bank. Et cū dñs daret oībus parē ligādi atq̄ soluendi potestate, Petro pro oībus & p̄ oībus claves regni celoz se datu⁹, p̄misit dīcēs. Libi dabo claves regni celoz. Quicūq̄ ergo ab unitate ecclie que p̄ petrum designata alien⁹ fuerit execrare p̄t, cōsecreare nō valet, excoicatiois vel recōciliatiois potestate nō h̄z, xxiiij. q. i. audiuim⁹. Itē, i. q. vii. q̄ tens. tradit̄ forma q̄ scismatici reuerterētes ad unitate ecclie debēt abiurare scisma p̄mittentes sub surerūdo nū q̄z in scisma relapsiōs, & in scriptis redigere promissioez sub obligatione pene eterne, hec oīa & filia de vere p̄p̄le scismaticis intelligunt, p̄mo vel scđo mō dictis nō tertio.

Scissima autem quod .§.X.
nūc regnat factū basilee. āno dñi. Mccccxi, vel circa. sub eugenio. iiij, videſ p̄tinere ad scđm modū scismatis poti⁹ q̄ ad tertiu, qđ dubiu⁹ vocat̄ est. Nam cū mortuo martino. v. canonice fuerit creat⁹ ipse eu⁹ gen⁹ & accept⁹ a tota xp̄ianitate p̄ unico & indubitate apllico, & p̄ plures annos papatū tenuerit, congregatio facta basilee q̄ aliquā cōciliū fuit, q̄r auctē marthini cōgregatū, & postea etiā auctē eugenij confirmatū fuit dissoluta, trāslato cōcilio ferrariā ppter reductionē grecor̄, & inde florentiā ppter supuenientēz ibi p̄stē, effecta ē conciliabolum & synagoga satbane adeo vt basiliscū pareret ipsa basilee congregatio aū su temerario p̄sumens deponere eugenium, & creare amideū ducē sabandie dictū felicē. Pro rōe iustificationis siue impietatis allegat̄. Primo q̄ ipse eugen⁹ papa nō poruit dissoluere illud cōciliū sua auctē firmatū. Et ex h̄b cōciliū est supra papā ad iudicandū de ipso. Tertio q̄r scādalizabat eccliaz iuste ip̄m cōciliū depositū, & deposito aliū creare potuit. Sed primū esse falso ex h̄b ostendis. q̄r eius ē destituere & dissoluere cui⁹ est statuere siue constituere. cū sint eiusdē p̄tatis act⁹, ar. ex. de re. iuris. oes. Sicut autē papa p̄t cōcedere canonē generale ita & tollere p̄t & mutare, vt p̄p̄. xxv. q. i. s. his ita. Et sicut solus p̄t cōciliū generale indicere & facere celebrare, & ei auctē dare, vt dī. xvij. p̄ totū, ita & dissoluere p̄t. Scđm falso esse multa iura declarat̄. Non enī papa

h̄z auctē a concilijs p̄ncipalit̄, sed a p̄p̄, vt habebit̄ dī. xxi. q̄vis. Et ipse papa dat robur & auctē ordinatis in cōcilio, vt dicit ex de elec̄. significasti. Nec est h̄id quod dicit gregor. dī. xv. sicut sancti. in si. videlz q̄ seip̄m nō illa destruit, s. ordinata in cōcilijs vnuer salib⁹ p̄misit si q̄s absoluerē q̄ illa ligant̄ p̄sumit. Nā vt ibi dicit glo. ioh. & bene, hoc intelligit̄ cōciliū ad ea q̄ pertinent ad articulos fidēi. Nam cōctum ad positiua magis standū est sententie pape q̄ alioz. Dicitur etiā. ix. q. iij. Nemo iudicabit̄ p̄mā sedem iusticiā tēperare desiderantez, neq̄z enī ab oī clero, neq̄z ab augeſto, neq̄z a rege, neq̄z a pplo index iudicabif. Idez dī in. viij. c. se. ponit ibi glo. tres exceptioez. Prīna ī foro penitentie, tūc enī iudicatur a suo confessore, sed ille tūc tenet locū dei. Secunda cū submittit̄ ip̄e sua sponte se iudicio ecclie conciliij vel alteri⁹, sicut accidit in symacho papa & leone, vt. vij. q. v. auditū, & q. vii. nos si, & dī. xxi. nūc aurē. Tertia ī criminē heresis. Un̄ dī. xl. si papa. Et nem̄ ē iudicad⁹. s. papa nū si dephēdat̄ a fidē deū⁹. Ulbi dī glo. b̄ vez si se nī vel let emēdare. Nāz vbi se emēdaret nec tūc depōceret, p̄ quoddā decretū factū ī concilio constantiensi. Id̄ dīta est quarta exceptio, s. ī casu scismatis, qđ videſ intelligendū de scismate dubio. cum. s. sunt duo p̄tifices creati & dubitaf̄ q̄s eoz sit verus vt tunc fuerat nō de manifesto. s. cū vñ canonice creatus. alius postea intrusus. alias cū quilibet ep̄s possit recedere ab obedientia pape, & sic facere scisma. & sic habebit̄ q̄dī papa iudicari cū tū iura contrariū clamet. Un̄ anaclet⁹ papa inquit. Electionē summoz pontificum sibi dñs reseruavit. dī. lxix. Lū ergo nullus boyz casuū ī p̄posito repertaf̄, q̄r nec a fide deū⁹ eu⁹ genit⁹, nec se submissit̄ conciliij iudicio, nec esset tunc aliquid scisma qua rōne potuerit conciliū, īmo conciliaboliū iudicaret de ipso non appetet. Tertiū etiā fruolū est. Nā ppter nullum peccatū excepta infidelitate papa p̄t depōi. Un̄ glo. illa que habef. xl. dī. si papa. dices q̄ papa p̄t depōni ppter quodēt̄q̄ peccatū quod scandalizaret eccliam si incorrigibilis esset, q̄r inobedientia dicit̄ infidelitas opinatiue loquatur nō assertive. Nam ipse iohannes cui⁹ est glo. sensit contrariū. dī. lxxix. dicens, q̄r cū dicitur prop̄ heresim posse depōni sumīt̄ ibi prop̄te & stricte heresis pro errore in fide nō pro cōtumacia vel inobedientia. Nec reperiſt̄ aliquis papa deposit⁹ precise prop̄t̄ scelerā sua, sed prop̄t̄ scisma tollendū. Quales aut̄ furent̄ quante sanctitatis & fame qui deposituerūt eugenijū & apostaticū illum & antipapam elegerūt scūnt plurimi. q̄r nulli coz̄ infames & scandala plura ī diversis locis fecerūt. Et q̄les electores talis elect⁹ amideū ambitiosus summe cupidus & dolosus. Eugenio ad pauges liberalissimo ad ecclesiās & religiones deuotissimo null⁹ sapiens vīte siue ī se derogat. Līca regimē autē diversi diuersa dīcūt̄, sicut & de quib⁹ busculz & presidentibus. Sed vt dicit glosa super ca. non nos. dī. xl. facta summi pontificis que sc̄dē se manifesta non sunt excusanda sunt vt facta sampsonis, & fulta hebreor̄. Non ergo vident̄ posse excusari a vīcio propriū scismatis & penis eius recedentes ab obedientia eugenij. Et qui amideū dicto felice, qui

Capitulum

XI.

excoicatus est solenniter cum sautoribus suis per eu-
genium in concilio florentino, ut pape obediunt, nisi
si forte simplices et idote qui sequuntur in h. diocestanos
suos paratos ad h. ium quoniam eis constaret de fute ab
eis ignorata. Autem alio dicatur se credere et mente te-
nen euenum ut verum papam, et illum reputare antipapam.
sed tamen ad vitandum scandalum suum, amissios rez exili, et
incarcerationis, pruatiis balsifiorum, pliculi mortis, illum
infelice ab eis venerantur, ut papam nominant, et hominem, tamen
corde ut antiporum detestantur. Non videns magis excusari
a mortali quod marcellinus papa cum in veneratioe
idoli posuit gna incensis super prunas timore mortis co-
pulsus, dicitur, nunc. Autem quod salomon cuius ob amorem
mulierum idol genua flectebat ad complacendum eis quod in
corde non adorabat. Est enim ibi mendacium christiana reli-
gione seu bis quod pertinet ad fidem, quod est pruinciosum meda-
cium, q. i. q. h. p. m. Est enim mendacium non solum in ipso
sed in ope, quod tamen propter dicitur silatio. Unum nec, b. tho. ex-
cusat a damnatione antiquis probos quod cōcurrerant cum po-
pulis ad venerandum idola exterius, quibus sciret non esse
deos, ar. ad h. di. l. probos quod. Nec pro paucis dicta sunt
rōne scismatis. Sed de praece pape et concilij. Et dicitur in
fine tertie p. tis, si vita cōcesserit dominus.

Diviserunt sibi vestimenta. §. XI.

menta mea, et super vestem meam misserunt sorte, ps. xxi. Quo
quid p. s. in persona christi prearent pie de crucifixoribus corporalibus, h. non minus de crucifigentibus spiritualibus per scismati-
ta heres et malos mores. Vestimenta christi significat
spiritualibus ecclesiis seu fideles aliqui. Unum de ipsis locis
probabis sit. His ipsis velut vestimento vestieris. Es. xlii. Et in ps. ad xpm locutes ait. Mirra, s. amaritulus
et mortificationis. Butta est quod dicitur genere aromatum quod tol-
lit inflaturas et tumores, et ligat humilitatem quod tollit superbia. Lassia quoniam locis aquae crescit in intensum, et per
fidem, hec odorat spirat alii boni exempli. et h. a vestimentis
tuis a domibz eburneis, i. s. fidelibus tuis sum glo-
ri dicunt idcirco vestimenta christi, quod sicut vestimentum in-
heret vestito, eumque circumdat et ornat, ita fideles christi in
herent per dilectionem, circumdat per imitationem exteriorem
ornat per venerationem, dicuntur et domini, quod Christus inhabita-
rat per gram et refectionem. Eburnee per castitatem et fortifi-
cationem, ex quibus, s. virtutibus delectauerunt te, i. tibi pla-
uerunt oportet, vel delectabiliter te habuerunt filie regum, fi-
lie spirituales regum, i. platoz letoz. Est ergo ecclesia vestis
christi et vestimenta eius. Vestimenta in plurali, propter multi-
plicitatem rituum modorum et diversorum idiomatum ecclesiarum diversarum. Unum et iobes septem ecclesias in asia minori apocrypha
psalmi sua, ut, i. c. d. Vestis in singulari de propter unitate
vni fidei, speciei et dilectionis. Unde Christus petro ait,
Super hoc petram edificabo ecclesiam meam. Math. xvi.
Sed vestimenta hec priuntur et dividunt scismatici, sor-
tiunt vero malis plati. Et sic diviserunt sibi vestimenta
sua et. In quibus tria possunt notari.

Primo enormitas scismatis, ibi. Diviserunt, si, ve, mea
Secundo vanitas regimis, ibi, et super vestem meam.
Tertio pueras regimis vel gratias charismatis, ibi,
misserunt sortem,

Quantum ad primum. §. XII.

enormitas scismatis ex hoc appareat, quod nulli est vestimenta
christi corporalia diuiserunt fuerunt gentiles et christifor-
tes, et magis offendentes, paganis filios esse scismati-
cos Christus ostendit cum punxit gentiles cum samaritanis qui
scismatici erant separati, s. a iudeis dices. In via gentium
non abiens tamen in civitate samaritanorum non intraverit
Christus quod crucifigunt quantum in se est, quod divisionem faciunt
propter quam collendam inter nos et deum et plenam gentilem et
daicium Christus crucifixus est. Et ideo apostolus admonet dicens, i.
ad Cor. i. Non sint in vobis scismata. De iudeis qui
debet de scisma erat inter eos, Jo. ix. Et h. certum ad illos
quod Christus blasphemabat, et cum deuotis personis non concordabat ad sentiendum unum de Christo, s. quod scimus et bonum et de
us erat. Quia grauius autem propter magnitudinem sceleris
punianter a deo eternaliter et penitentiter, ab ecclesia spiritualiter
a seculo temporaliter, s. e. c. h. iij. viij. v. Qui autem sunt
principales ad causandum scismata ostendit hie, dices
Tertios prescrutinas historias inuenire non possunt, alios
scidisse ecclesiam dei, et de domo domini propterea seduxisse per
ter eos qui positi sunt domini sacerdotes et presbiteri, i. specula-
tores. Hoc poterunt in laqueum tortuosum ponentes secundum
dalium in omni loco, xxiij. q. iij. transferunt. Divisores sunt
heretici et scismatici. Vestimenta christi congregantes side
lium vel sacra vel scripturas sacras sum globo, iubet quod de
litterat et hoc sub vestimento. Dividunt autem hec dum pueri
tum et corripunt male exponendo vel indeigne tractando

Quattuor ad secundum. §. XIII.

dicit glo. quod christi unitas ecclesie seu ecclesia est una est. Unum
in symbolo dicitur. Una sanctam catholicam, i. valem ecclesias.
Et Lan. vi. Una est inquit sponsus de ecclesia columba
mea, et ideo sicut unitas dividit non poterit nec ecclesia. In
cuius figuram vestis illa christi dicit euangelista Job, xix. quod
incedunt erat, et desuper extetta per totum non habens videlicet
scissuram aliquam factam ad acum. Heretici igitur et scismatici
quantum in eis est scindere queruntur. Et sum hoc dicit hie, d.
quibusdam hereticis et scismaticis. Tertius oriens in se po-
pulorum furore collitus in discordiam domini tunicam, et deinceps
per extensam minutatum per frusta decerpit, et christi vineam excep-
minat vulpes, xxiij. q. i. q. m. Sed pulchritudine non potest, si
cuit nec milites sciderunt tunicam illam. Unum pelagiuss alle-
gas aug. Si nullo modo per recte dici ecclesia in quo scimus
est, restat ut quoniam ecclesia nulla esse non potest nisi ea sit quae
in apostolice sedis per successiones episcoporum radice constitutam
bonum nullorum malitia vello modo valeat extingui, xxiij. q. i. pudenda. Hinc et cyprianus, Ecclesia una est quoniam in mul-
titudine latitudine incremento secunditatis extendit, quoniam
multi radices sunt sive unum lumen habent, et rami arboris
multi sunt, sed robur unum tenaciter radice fundatum. Et
quoniam de fonte uno riuuli plures defluunt, et numerosas
est diffusa videat exundantis copie largitate, unitas
tamen seruat in origine. Quelle radii solis a corpore
divisionem unitas non capitur. Ab arbores frage ramum
fructus germinare non poterit. Ab fonte perinde riuulus, pre-
scissus aescit. Sic et ecclesia dei luce profusa per totum orbem
radios suos porrigit, Unum tamen est quod vbiq; diffundi-
tur, nec unitas corporis seperatur, hec ille, xxiij. q. i. lo-
quuntur, et per totum, c. illud in tua de unitate ecclesie pulchra dicitur.
Hie, et cetera dicitur quod ecclesia unita columba appellatur.
quod sponsa pulchra sine ruga, sine peccatis et macula, et bona

Titulus .III.

et cōclusus et fons signat⁹ et pute⁹ aq̄ viue. et padis
sus cū pomoz fructu. q.e.oibus. Greg. etiā dī in li-
moral. q. in vna domo comedis agn⁹. qz in vna ca-
tholica ecclia vera hostia redēptori imolat⁹. Sola est
q̄ intra se positos valida charitatis cōpage custodit.
ex quā oīs perit. sicut ex archā oēs repti diluvio pe-
rierūt. q.e.qz. Et nō q̄ ex ecclie vnitatē significataz p̄
dñi veste ponit⁹ q̄s tripli. s. p̄ pfidā. p̄ suam. p̄ mali-
ciā. Per pfidā. s. heresis ⁊ scismati⁹ efficit⁹ q̄s separatus
ab ecclia. Un̄ cyprian⁹. Lū heretic⁹ in ecclia non sit
būdicit cū a deo sit maledictus. vitam pollicet cū sit
mortu⁹. deū inuocat cū sit blasphem⁹. i. q. i. si q̄s in
qt̄. Et aug⁹. Quodlibet hor̄ heretic⁹ ⁊ scismati⁹ a c̄
cipiat. s. donor̄ charitatē. tū q̄ op̄ multitudinē pec-
ator⁹ q̄ r̄p̄riū donū ē catholice vnitatis ⁊ pacis ip̄i
nō bñt. q.e. multe. Sed oīs p̄ suam. s. excoicatiōis
ponit⁹ q̄s ex ecclie vnitatē. Un̄ aug⁹. Qui excoicat sa-
thane tradit⁹. qūo. qz. s. ex eccliam ponit⁹. Ex eccliam
aut̄ dyabol⁹ sicut in ecclia xp̄s. Ac p̄ h̄ dyabolo tra-
dit⁹ q̄ ab ecclie cōione remouet. ri. q. iij. oīs. H̄ y e-
tū est q̄n iuste excoicat. Un̄ orige. sup̄ Levit. Lū q̄s
nō recto iudicio foras mittit⁹. i. ex eccliam per excoica-
tionē. si aī nō exierit. i. si nō egri. vt exire mereret. nō
ledit⁹. Interdū q̄ foras mittit⁹. int̄ ⁊ t̄ q̄ foras ē intus
videt⁹ retineri. xiiij. q. iij. c. cū aliq̄s. Tertio efficit⁹
aliq̄s ex eccliam p̄ peccatū. s. morale. Un̄ greg. Nec
iste dicend⁹ ē cē in ecclia ⁊ ad istā societatē sp̄us p̄t̄
nere q̄ ouib⁹ xp̄i ficto corde misceſ. Sp̄us ei sc̄us di-
sciplie effugiet sicut⁹. xiiij. q. iij. de ill. Et hiero. Qui
ē alīq̄ forde p̄c̄i polluit⁹ de ecclia dici nō p̄t̄. de pe-
titio. i. ecclia

Qnātu ad ter. §. XIII.
tū notaſ platoz prauitas in h̄ q̄ mittit⁹ sorte super
vestē dñi. q̄ signat⁹ eccliam. vt. s. eoz sit nō xp̄i. q̄runt
videlz regimē ecclie ad sua cōmoda. nō vt xp̄o lucris
faciat aias. Iuf̄ illud apli. Unusq̄s q̄ sua sit q̄rie
nō q̄ ielu xp̄i. De q̄b⁹ aug⁹. Sūt in ecclia qdā p̄posi-
ti. de q̄b⁹ apli dices. sua qrentes non q̄ ielu xp̄i. qd̄ ē
sua q̄rētes. nō p̄pm̄ ḡtis diligētes. non deū. ppter deū
qrentes. cōpalia cōmoda p̄sequētes. lucris inbiantes
bonores ab hoib⁹ appetētes. viij. q. i. Cōtra hos i-
nēbit ezechiel dices. Ut pastoib⁹ q̄ pascebāt semet⁹
iplos. xxiij. Uel p̄t̄ ibi nōri gravitas charismatis.
ibi. Misereſ sorte. Nā sicur in missiōe sortiū p̄t̄ in-
dustriā ⁊ labore hoib⁹ dñi tū disponēt̄. Sequit⁹ q̄s
illud qd̄ sorte dīrimit⁹. Sic sine meritis hoib⁹ ⁊ labo-
re q̄s adipiscit⁹. ⁊ ei ſerſa dñi vestis xp̄i. s. charitas
vt ponit⁹ glo. p̄ quā p̄tinet ad vnitatē ecclie. Hec ē ve-
stis nuptialis sine q̄ q̄s repens in nuptiis ecclie nūo
excludit⁹ de ea merito. vt h̄ parabolice Math. xij.
P̄t̄ hoib⁹ mittere sorte. i. poneret⁹ q̄rere signa demō-
stratiua q̄s dēat h̄re veste dñi. i. charitatē. puta si au-
dit libenē verbū dei. si ē. p̄mp̄ ad bonū ⁊ dolet de p̄-
teritis. Sed dñs dat ipsam cui placet. fm̄ illud p̄to
verb. xvi. Sortes mittunt⁹ ſinū. s. ab hoib⁹. h̄ a dñi
rgant. i. disponit⁹. q̄s habeat qd̄ sorte q̄nſ. Sic cecu-
dit sorte ſup̄ mathiā. Act. i. id est illud ſignū distin-
ciū. i. ſup̄ humilē. Interp̄af enim parvulus.
T̄itulus quart⁹ de inani glia. Laplm̄ priū de
ipsa p̄mogenita ſupbieſilia.

O R̄imogenita superbie
filia est vana glia q̄ est viciū capitale. et q̄
ſepte alia orūn̄ fm̄ greg. p̄p̄. moral. ve-
t̄. dicet. Et q̄uis multū ſue genitricē pellime affilieſ
diſſertū realit̄ ab ea. Nā ſupbie inordinatē excellē-
tiam appetit. Inanis glia h̄o maniſtationem ip̄i⁹
excellentie apud alios. Postq̄ enī currim babyl. i. ſu-
pbie celſtudine in mēte ſua cegit edificare. p̄t̄gētes
ad celū vt celebreſ nomē ei⁹ in terra p̄ vanā gloriam
exq̄rit. Lui⁹ tū ſiniſ ſuſio ē. fm̄ illud apli ad Phil.
iij. Gloria eoz in cōfūſionē. Et cū cetera virtut in ſer-
uis diaboli inabitēt. veſt̄ dicit cryſo⁹. hec etiā in ſuis
dei habitaculū reperit. Nulla enī eft ſā excelsu ſotus
q̄ dulcedine glorie nō r̄agat. ait quidā ex gentiliſbus
Un̄ ⁊ vulgare puerbiū q̄ culibet placet caro alau-
de. Un̄ narrat valeri⁹ maxim⁹. q̄ cum in qdā bello q̄
dā muſ⁹ ſtrēnue dīmicasſet. ira q̄ debebaſ ei ſi mo-
rē ill⁹ ciuitatis triūph⁹. i. quidam honor vñ resulta-
bat ei magna gloria. cū ſibi nō dareſ. tāta fuſt audī-
tas ill⁹ glorie q̄ fregit vñcula mūritatis ⁊ p̄t̄ illū
triumphū. Deſco basilio legiſ. q̄ in dieb⁹ ſolēnibus
cū in habitu p̄t̄iſcali ornat⁹ p̄cſſionaliſ iter. ordi-
nauerat vt qdā ſibi diceret. Pr̄ ſepulcrū tuū nondū
ē pſecu. ſu be ḡ cōpleri. qz neſciſ qn̄ dñs veniet. ⁊ h̄
ne inſurgereſ ſum⁹ inane glorie. Sed ⁊ cū papa con-
ſecraſ quidā cleuās in arūdine ſtūpā incenſam cla-
mat. Pr̄ ſcē ſic trāſit glia mūdiſ. ſi. cito. Rō autē hui⁹
q̄rē ſā ardenē deſiderat⁹. q̄rē bt̄tudo q̄ naturalit̄ ap-
perit⁹ h̄ in ſe gloria. i. claritatē ⁊ decoriſ ſed verā ⁊ per-
manenteſ. Un̄ ⁊ ipsa biitu doſt̄ ſt̄quenſ in ſcriptuſ
gloria nūcupat. p̄. cōp̄. Gloria hec ē oibus ſanc-
ti⁹. Et Jaco. i. Beate vir q̄ ſuffert ſt̄pationē. qm̄ cū
phatus fuerit accipiet coronā glorie. i. p̄mūni. Alia
rō eft. q̄rē naturaliter h̄o appetit p̄petuari. ⁊ q̄rē in vita
nō p̄t̄ cū moriaſ. querit p̄ gloria. i. ſamaz q̄ durat in
mentib⁹ hoib⁹. Un̄ dicit ſa piēs de iustis. Un̄t̄ noſ
mina eoz in ſeculū ſeculi. Prima ē inaniſ gloria ſi
aug. q̄ campū intrat ſtra vñmosos pugnatura. vñtia
eft in recessu. Un̄ q̄ nullus q̄ſi cuadit qn̄ ab ea alī-
q̄n̄ ſeriaſ. p̄terea ſaluator. Math. v. nō dicit ſimpli-
negādo b̄t̄ qui nō bñt ſp̄m. i. ventu inaniſ gloria. ſi
b̄t̄ pauperes ſp̄u. i. qui patu bñt de ea. In hui⁹ ſig-
ra fortissim⁹ ⁊ ſanctissim⁹ ſampſon cū marilla aſini
mille ex philisteis occidiſſet. alioq̄z rulū gloriaſ eft dī-
cēs. In marilla aſini zc. Judi. xv. ſubito tū humili-
tus eſtīt̄ vñtia ad morte vt recognoſeret a deo oēm
ſua virtutē. Sic ſap̄lifortissimi poſtea ſcī ſi ſimpli-
ciate vñtia ſue ⁊ doctrine demones ab obſeffis corpo-
rib⁹ expulſent. ⁊ vñtia in mentib⁹ eoz occidiſſent cū
ad ſp̄m reuſi de hm̄oi gloriaſen. ſp̄s eos exēplo ter-
ruſ ſathane de celo cadentis ⁊ vñtia ortu h̄ inaniſ glo-
ria. Tanto autē inq̄t̄ aug⁹. de ciui. dei. efficiunt deo
acepſores q̄neofuerim⁹ ab hac līmūdicia mūdiores.
Hac ſp̄s vitare exēplo ſuo nos docuit dices. Jo. viij.
Ego gloria meā nō quero. ⁊ merito q̄rē ipſa ducit ad
cōfūſionē eternā. Un̄ p̄. cly viij. Qui cōſidēt ſu-
re ſua ⁊ in multitudine diuinitat̄ ſuarū gloriaſ. fra-
nō redimit. redimes h̄o nō dabit deo placioneſ ſua. ⁊
Ubi tria de inani gloria notaſ.

Capitulū Prīmū

Primo cā a quo orisat. ibi. Qui cōfidūt in virtute sua. Scđo materia in q̄ exerceatur. ibi. Et in multitudine diuitiarum suar̄ gloriari. Tertio qua pena puniant. ibi. frater non redimit. re dimet hō.

Quantum ad primum. §. I.

ostēdit p̄s. cām inanis glorie esse supbiā. Nā ex b̄ q̄ confidūt hoīes in virtute sua gloriari. Cōfidere aut̄ in virtute sua ē estimare mala r̄ pericula posse evadere. r̄ bona spūalia sibi posse p̄curare ex seipso. Fallit aut̄ talis p̄ superbiam appetentē excellentiam supra se estimās se aliquid esse cū nihil sit. vt ait apl̄s ad Gal. vi. Nā sine me inq̄t xp̄s. nihil potest facere. Job. xv. q̄nūmo fm apl̄m. h̄. ad Lox. ii. Nō sum sufficiētes cogitare aliquid a nobis q̄si ex nobis. Si aut̄ acccep̄sti. s. a deo oīa ait idē. qđ gloriari quasi nō accēpis. Sc̄iendū tñ fm. b. tho. sc. se. q. cxix. ar. i. q̄ appetitus glorie de se nō noīat aliquid v̄tiosum. sed appetitus inanis glorie. Sic etiā gloriatio sive gloriari p̄t bñ r̄ male fieri. Pro cui declaratiōe videndū est qđ sit gloria. Circa qđ dicit tulli in rhetorica sua. q̄ gloria ē frequēs de aliq̄ fama cū laude. Et ad idē p̄tinet qđ ait ambro. s. q̄ gloria ē cum clara laude noticia. Gloria iḡ claritatē qndam signat. Un̄ gloriari sc̄d est qđ clarificari. vt dicit aug. sup Job. tractās illud verbū xp̄i. Clarifica siliū tuū. Job. xvii. Claritas enī decorē quendā b̄z r̄ manifestationē. Et ideo nomē glorie īportat manifestatiōe alicui de eo qđ spud hoīes decoī videt. sive illud sit aliquid corporalissime spūale hoīim. Quia hō illud qđ est simpliciter clarū a multis conspici p̄t r̄ remotis. vt p̄t exemplū plū de luce solis vel ignis. Jō p̄rie per nomen glorie designat q̄ bonū alicui deueniat ad noticiā multorum r̄ approbationē. fm qđ dicit in Tītūlio. q̄ gloriari ad vñ nō est. Larḡm accepto nomine glorie nō solū p̄sistit in multitudinis cognitione nomē glorie. sed etiā paucor̄. vel etiā vñ ad sui soli. dum. s. aliquid propriū bonum cōsiderat vt laude dignū. Q̄ vñ aliquis bonū suū cognoscat r̄ vt f̄tuosus approbet non est peccatum sed laudabile. fm illud apl̄. i. ad Lox. ii. Nō sp̄m huius mūdi accep̄im. sed sp̄m q̄ ex deo est vt sc̄iam. q̄ a deo data sunt nob̄. Silt nō est peccatum q̄ aliquis bona sua velit ab alijs approbati ob aliquē bonū finē. fm illud Marb. v. Sic luce at lux v̄ra. i. vita vt videat opa v̄ra bona. r̄ glorificat patrē v̄m. hec tho. Gloria iḡ aliquis triplicē. In dño. in primo. in mūdo. In dño gloriari q̄ aliquis bonū in se recognoscēs. r̄ vt vere bonū approbans r̄ cōplacētiā hñis illud a deo recognoscit. Ad qđ hoīes tak apl̄. ii. ad Lox. s. dices. Qui gloriari in dño glorie. Et q̄ dicit apl̄s b̄ esse scriptū. sciendū ē hoc haberi. Hiere. ip. c. sub his verbis. Qui gloriari in b̄ gloriari sc̄ire r̄ nosse me. Apls dicit. In dño glorie. qđ forte est fm antiquā translatione. vel idē fm sniam. Qđ verbum. b. tho. sup apl̄s pauli exponit tripl̄. Uno mō vtly in dño denotet obiectū gloriādi. q. d. ex hoc glorie q̄ habet in se dñni cognoscēdor amando. qđ exp̄sse ponit in hiere. cū dicit. Sc̄ire r̄ nosse me vt sc̄ia referat ad cognitionē speculatiū. r̄ nosse

ad gustatiū per om̄ē. Alio mō gloriari in dño est gloriari fm deū. i. de his q̄ sunt fm deū. vīdelic̄ boñis artib⁹ r̄ reb⁹ spūalib⁹. Un̄ apl̄us. h̄. ad Lox. i. Gloria n̄ra bec ē testimonij sc̄ie n̄fē. s. q̄ sc̄ia nō remordet de peccatis grauib⁹. sed attestat operib⁹ n̄ris approbans ea vt bona r̄ laudabilia. nō de malis. sīc ille de q̄ p̄s. ait. Quid gloriari in malitia. Tertio mō gloriari in dño ē gloriā suam r̄ bonū suū reputare se bre a dño. totū qđ cecidit in gloriā suā reserēs in domino. fm illud p̄s. Tu dñe susceptor me⁹ es gloria mea. s. cā gloriā mee. Et sic p̄p̄re sumis ab apl̄o cum dicit. In dño glorie. q. d. nō nobis debem⁹ imputare gloriā n̄ram. sed deo. Un̄ subditibi. Nō enī ille p̄batus ē. i. approbat a deo vel ab hoīib⁹. q̄ seip̄m cōmendar de se gloriando. sed quē de⁹ cōmendat. i. cōmendabilē facit bonis opib⁹ r̄ miraculis. Nā de⁹ est cā totū boni opis p̄ hoīes facti. Gloria scđo q̄s ex primo. i. ex bono. p̄ximū cū ex bonis q̄ b̄ doctrine vel exēplaris vīte vidēs alios proficere r̄ se laudari. r̄ in opinione bona cē. approbat illud r̄ cōplacentiam b̄z prop̄e utilitatē alior̄ inde sequentē. vel etiā cū alijs virtuose se bre cōspicēs. r̄ deo seruire. ac salutem aliorū p̄curare. r̄ illos approbat r̄ laudat r̄ cōplacētiā b̄z de eoz laude prop̄e dei honorē. r̄ p̄ximor̄ utilitatē. Et sic siliū sapiens ē gloria p̄ris. vt dicit salomō Et apl̄s dicit de chorintis. Gloria n̄ravos estis. Et uerū. Expedit mibi mori magis q̄ vt gloriā meā q̄s vacuet. i. bonā famā r̄ opinionē habūta ex bōis operib⁹ faciendo. s. aliquid vñ illā denigraret. r̄ prop̄e hoc aliquā sc̄i gloriari. i. se laudat iuste. vt hoīes q̄ min⁹ q̄ debet de virtutib⁹ eoz sentiuntur opinant̄ audit̄is magnis eoz bonis in maiori veneratōe r̄ deuotione babeat eos. indeq̄ magis p̄ficiat. Sic apl̄s paulus magnalia sua chorintis narrat. quib⁹ p̄ eū cōuersis pseudo apl̄i supēnētēs sua falsa doctrina contēpū bilē reddiderat. dices. Si voluero gloriari nō ero in sīpīs. h̄. Lox. vii. Id enī fecit ppter utilitatē ipsor̄ vt doctrine sue sane magis assentiret. In mūdo gloriari qui bona t̄palia habita recognoscit. r̄ ea reputat vt magna bona in eis delectat. appetu laudes hñmanas r̄ de illis cōplacentiā b̄z vt p̄p̄s comodū r̄ magnū bonū. Un̄ gregō. in moral. dicit. Dēs hui⁹ seculi dilectores. p̄ t̄pali gloria v̄sc̄ ad mortē desuda reappetūt. p̄ spe p̄petua. nec p̄az in labore subsistit̄ di. xlviij. oēs. Pro hac p̄sequēda romanū multa picula r̄ grauia sustinuerūt r̄ labores mirabiles. vt ponit aug. in li. iiij. de cui. dei. Un̄ r̄ poeta de marco torquato. q̄ p̄sul xp̄is. q̄r̄ filius su⁹ mōuerat bellū h̄ hoīst̄ h̄ edictū suū q̄uis victoriā obtinueret decapita ri fecit. dicit de eo. Uiscit amor patrī. s. illū marcum ad illud faciendū. laudū q̄ imensa cupido. Sed hec gloria vana ē turpis. de q̄ ait matathias. A verbū viri peccatoris netimueris. q̄r̄ gloria ei⁹ stere⁹ r̄ vermis. hodie extollit̄ cras non inueniūt. q̄r̄ cōuerlus ē in terrā suā. i. Macha. ii. Gloria ei⁹ sicut stere⁹. Et de hac dī Apōc. xvij. Quantū se glorificauit r̄ in delīcīs fuit. tantū date ei tormentū r̄ luctū. Nec iḡ est vana gloria q̄ viciū est. Un̄ aug. v. de cui. dei. dicit Sanī vīdet q̄ amorē laudis vitium esse. cognoscit. Sed r̄ ethnic⁹ ille tulli⁹ fons eloquēs. i. i. de offi

U

Titulus

III.

cūs ait, Latenda ē glorie cupidos. Eripit enim aī libertate, p magnanimitis viris oīs debet esse conten-
tio. Hoc ille magn⁹ scipio seruauit q̄ gloria fugiebat
sed rāto plus cu ipsa sequebaſ. Hāc vitare ap̄ls edo-
cuit dices. Nō efficiamur inanis glorie cupidi inui-
cē puocantes, inuicē inuidentes. i.ad Gal. vi. Idem
xps prius pcepit dices. Marth. vi. Te faciēt elemo-
sinā nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. i. sinis
stra int̄ētio laudis & glorie tpalis, nō se immisceat in
bono ope qd agis figurato p dexterā. Sed q̄ ap̄ls
dicit, Imitatores dei estote. ad Eph. v. Posset alicui
videti gloria hōim & laude esse q̄rendā, q̄ dñs deus
h̄ facit dices. Elsa. xliv. Qis q̄ inuocat nomen meū
in gloria meā creauit eu. Insup cū ipse nobis gloria
in premiū p bonis operib⁹ pmittat. Em illud Ro. q.
Qis qui h̄m patientiā sunt boni opis, gloriam & ho-
nore, pmittit de⁹, licet videſ illud esse appetendum.
Per appetitū etiā glorie & laudis hōies puocant ad
bonū. Unū null⁹ de tusculanis q̄onib⁹ inq̄. Honos
alit artes quicq̄ ad studia accēduntur gloria. i. tpali.
Sed ad h̄rūdet. b. tho. q. ea. arti. eo. Ad pmiū q̄ de
bem⁹ deū imitari, nō oī modo, q̄ nec possumus, sed
mō nobis cogruo. Q, enī de⁹ querat a nobis gloria
vt. s. cū glorificem⁹ & se laudet h̄ nō facit ppter aliquā
suā utilitatem, q̄ ex hoc nō se extollit, & nil boni ei ac-
crescit cū bonis infinitū sic in seipso q̄d facit ppter bo-
nū nrm. Nō enim possem⁹ cū cognoscere si eī nō ma-
nifestaret nobis suā magnitudinē insinuando p scri-
pturas. Sic & q̄s posset gloria & laudes appetere. in
q̄tū. s. h̄ cederet in utilitate alioꝝ & honore dei, & nō
propter suū cōmodū. Ad scđm dicendū q̄ gloria q̄
pmittit deo in pmiū nō est gloria mūdi vana h̄ ve-
ra. Et hāc debem⁹ querere, iuxta illud. Gloria mea
in deo est. Ad tertū dicendū q̄ eīs alioꝝ puocent
ad virtutū ope ex appetitu glorie humane sicut ex ap-
petitu alioꝝ tpaliū bonoꝝ. tñ nō sunt vere virtuoꝝ
si q̄ propter gloria tpalem ope virtutū faciunt. vt dī-
cit aug⁹. in. v. de ciui. dei. Nihil ligis. vt ait ap̄ls, per
inanis gloria fiat, exq̄ virtū est oris ex ppria cōfiden-
tia & superbia.

Quantum ad secundū .§. II

sc̄ de materia in q̄ inanis gloria inueniſ ſc̄dū q̄ ha-
bet in diuitiis. Unū p̄s. In multitudine diuitiarum
suarū glorianſ. Sūt autē multiplices diuitie.

Diuitie criminales.

Diuitie temporales,

Diuitie spirituales.

Aliqui vane glorianſ de p̄mis. Alij de ſc̄dīs. Alij
de tertīis. Diuitie criminales ſunt vitiā copiosa. de
quib⁹ dicit ygo gloria in cātico ſuo. Diuities dimi-
ſit inanes. Lu. q. s. vacuos bonis ſp̄ualib⁹. Lertum
est q̄ nō loquit p̄ce de diuitiis tpaliib⁹. Nā abraam
erat diuities in p̄fessiōe aurī & argenti. vt dīcīt Gen.
xiij. & tñ nō fuit vacuus ſed plen⁹ gratia & p̄cutibus
H̄l̄l̄ dauid. iob. sanct⁹ ludouic⁹ rex francoꝝ. Loq̄/
tur q̄ de his q̄ ſunt diuities. i. abundantes in vitiis.
In multitudine hāz diuitiarū glorianſ q̄ in ſe delef-
ctonſ laudari de ſcelerib⁹ ſuis, vel ſe laudat ap̄d alioꝝ
os vt de vindictis, de luxurijs, de tripudijis, de inui-

dijis, & de deceptōib⁹. Unū p̄ Proverb. xx. dīcīt. Ma-
lū est dicit oīs emperor. s. ei a q̄ vult rez emere vt ſic p
vili p̄cio det illā, & cū recessent. ſ. emēdo illam tūc glo-
riarū in ſe vel cū alijs. de hoc videlz q̄ decepti illum &
lucrat⁹ multū fuerit. Sed certe vana ē iſta gloria. i.
falsa. Vana enī alioꝝ id ē qd ſalfum ſic accipitib⁹.
Nō assumes nomē dei tui inuanū. Exo. xx. i. falſo et
mendaciter iurādo. Et q̄ ſit falsa talis gloria patet.
q̄ gloria vt dīcīt ſupra p̄portat claritatez. Gloria
enī q̄ſi clara. Sed talis gloria & ipsa ope mala de q̄
bus glorianſ habet obscuritatē & temeritatem, & du-
cunt ad tenebras infernales, q̄ obscuritas & cecitas
mētis est gloriari, vñ q̄ ſe deberet ſumē confundi. Ut
qd diligitis vanitatem de malis gloriādo, & p id eſt, q̄
ritis medaciū, q̄ di. falsa ē talis gloria. Diuitie tē/
porales ſunt ſubſtatiæ bui⁹ mūdi, vt pecunia, aurū &
argentū, localia, dom⁹, agri, vefimenta, omenta
mercimonia & h̄mōi. De quib⁹ ſaluator. Lu. vi. Cle
vobis diuitiib⁹ q̄ habetis ſolationē v̄ram. s. in iſis
diuitiis dēſcendo. Glorianſ ḡ in h̄mōi q̄ querūt de
iſis diuitiis laudari, & placet eis eſe in opione ho-
minū ppter h̄mōi, & alia tpalia. vt potentia, dīcītum,
puleritudo fortitudo corporis & h̄mōi. Sed vana ē ta-
lis gloria. i. valde caduca & trāitoria nō h̄n̄ ſimilitu-
tē ſed multā mutabilitatē, ſicut dīcīt alioꝝ vanū. iu.
p̄ illud Proverb. xxxi. Vana ē puleritudo. i. valde
caduca. Qd patet. q̄ p morte oīa hec dīmuntur, & b
etia frequentē auferunt vel amittunt vel corrumpun-
tur. Unū Jaco. y. dīcīt. Diuitie v̄re putrefacte ſunt au-
rū & argentū v̄m eruginauit. Et. i. Thimo. vi. Diui-
tibus p̄cipe non altū ſapere, ū nō gloriari, nec ſperare
in incerto diuitiarū ſuaz. Qis caro ſenū. i. oīs hō, et
oīs gloria ei⁹ quasi flos ſeni. Alſactuz ſenū, & flos
ei⁹ dēcidit. Elsa. xl. & q̄zci⁹. Diuitie ſp̄ualeſ ſunt
ſtutes & bona ope. de quib⁹ dīcīt. i. Loq̄. i. In oīb⁹
diuities ſacti eſtiſ in illo. s. xpo ita vt nil vobis deſit i
vlla grā. s. q̄zci⁹ ad nēcīria ad ſalutē. Et Elsa. ait. xxix.
Diuitie ſalutē ſapiētia & ſcīa. s. cū guſtu, & timor dīcīt
ipse theſaur⁹ ei⁹. Glorianſ de his diuitiis qui appa-
reunt de his laudari, vel cum audiūt, vel estimāt ſe de
h̄mōi laudari cōplacentiā in ſe h̄n̄ de ſua opione et
fama put est quoddā bonū tpale gloria mūdi. Sed
vana ē iſta gloria. i. res inutilis & infructuosa faciēt
ipsa ope bona. vt ieūnū, elemosinā, orōnēm, ſalia,
inutilia & ſructū pderere ſuperne gloria. Sic etiā alioꝝ
dīcīt vanū. Ju. illud. Ope eoz vana. i. inutilia & ri-
ſu digna. H̄dere. li. Et Job. viii. c. Vana ſe labor
vñ nō ſequit ſiniſ ad quē ordinaſ. Em illud p̄s. Nisi
dīcīt edificauerit domū inuanū laborauerunt q̄ edifi-
cāt eā. i. nī ſe operib⁹ bonis q̄ faciūt quib⁹ p̄pam⁹
nobis domū non manuſactā in celis. dñs edificet. i.
int̄ētio ſit vt placeam⁹ ei & queram⁹ gloria ei⁹. Em il-
lud ap̄lī. Qia in gloria ei⁹. s. dei facite, fruſta labo-
ratus & nō cōſequimur illud ad qd bona ope ordina-
tur ex ſe. Et ideo vana ē h̄mōi gloria, respectu etiā
hōim a quib⁹ eſt ipsa gloria, quoꝝ iudiciū eſt incer-
tum, & qui vanitati affilant. Homo enī vanitati ſilis
fac⁹ eſt. p̄s. cxlii. Gloria vana ē. Lu. ergo quib⁹
naturaliter detestet caducaſtē, ſalſitatē, inutilitatē
& bec regiant in gloria mūdi, que ppter vana dīcīt

Capitulū Prīmū

ideo sume fugienda ē. Et ut magis eūtē cōsiderem⁹ adhuc magis hōmī glorie puitatē ⁊ vilitatē. Et p̄mo q̄tū ad materia, Quid ē pulcritudo corporis humani de q̄ nō pauci ⁊ p̄cipue mulieres gloriant. Quāmo dica, Lerte cū oībus fūcīs suis nō poterit mulier sue facie facere colorē rā vīuacē qualē haber rosa vel vīola, q̄r nec salomon in oī gloria sua vestū ē sicut vñū ex his, s. lilijs ait xp̄s Math. vi. Sed ⁊ modica febris cito pulcritudinē auferit. Quanta sit pulcritudo ⁊ foritudo corporis humani ostendit cū tenuis vermis aranee vel scorpionis ad terram p̄sternat. Quid sācī vestū vīde aliq̄ gloriani nisi sterc⁹ vermium. Quid aurū ⁊ argentū nūli sex terre que pedib⁹ cōculat. Quid varia nūli pelle muriū. Q̄ quanta vanitas ⁊ fatuitas gloriani se esse circūdatum sterco, vermuū, fecibo terre, pellib⁹ muriū, lanis pecudum⁹. Sed nec glorie sapīes in sapiēta sua, ait dñs Die re. ix. Ubi sapīes, i. in diuinoz cognitione, vt plato, Ubi scriba in moralib⁹, vt socrates, seneca, tullius, Ubi cōquisitor hui⁹ seculi in naturalib⁹, vt aristoteles, plato, goras. Nōne de⁹ stultā fecit sapīam huius mudi, ait apls. i. ad Cor. i. Stultā esse ostēdit ⁊ nullam, s. dū opatus ē que illi dixerūt impossibilia que rētes gloria hōim de sua sapīa, ⁊ nō deum gloriāt̄es. Tere ista gloria est vana respectu t̄pis ⁊ loci vbi queris. Quenī enī in terra q̄ respectu celi estimat̄ ab astrologis vt pūctus. Sed ⁊ de ipsa terra due t̄m p̄tes ex quīc̄ habitant, ⁊ in his duab⁹ p̄tibus null⁹ vñc̄ fuit q̄ vībīc̄ fuerit noīatus. Et si h̄c contingere nō ab oīb⁹ hōib⁹ laudaref, sed si aliqui laudarent alij vītū parent. Dic enī quilibet sanct⁹ ⁊ doc⁹ transiuit per gloria ⁊ ignobilitatē, p̄ infamia ⁊ bonam famā, vt ait apls. ii. ad Cor. vi. Sed si hoc aliqui ob tuneret, parū durat, qđ in xp̄o ostensum erat. Nā cū dñica in ramis oēs laudassent eū clamātes. Gloria ⁊ bonor sit tibi xp̄p̄ redēptor r̄c̄. Inde ad quīc̄ dies clamauerūt̄ os crucifige eū, in multis cōtumelijis ⁊ obprobrijis affligentes eū. Di etiam a quīb⁹ querit ⁊ habeb̄ talis gloria puluis sunt, i. hōles, quod aut̄ in puluerib⁹ signat̄ cito delef. Quantū autē detrimēti sequat̄ et̄a varia re in se, s. dicet̄ pro tertia pte.

Quantum ad tertium. §. III
sc̄ de pena seu punitiōe hui⁹ vītū ostendit dū subdī tur in ps. Frater nō redimit r̄c̄. Locutio obscura est. Sic aut̄ intelligit, frāt̄, i. xp̄s qui ppter assumptam nrām humanitatē dī frater nr̄, iuxta illud qđ ait ps. in persona ei⁹ ad patrem, ps. xxi. Narrabo nomē tuūz fratrib⁹ meis. Hic frāt̄, i. xp̄s nō redimet tales q̄ glo rianit̄ vane in diuītj̄ suis, i. nō faciet p̄cipipes sue redēptionis. Quāuis enī per suā passionē oēs redēmit q̄tū ad efficaciā, non tñ oēs q̄ ad efficientiā. Nō enī p̄cipiunt effectū hui⁹ redēptiōis qui ei⁹ vēstigia nō sequunt̄, sed q̄ mudi gloria nō quesuit sed fugit, diffusiones mudi sustinuit. Si aut̄ ipse xp̄s non facit p̄ grām suam hōiem suā p̄cipiē sue redēptionis, hō quīc̄ sit redimet de fuitute dyabolitales, vt legatur interrogatiue, q. d. certe nullus. Sic exponit gratian⁹, p̄m. q. q. in p̄nti. s. vez hoc. Nō igit̄ dabit deo placationē suā nec p̄ se nec per alii poterit deū recon-

ciliare, sed dānabitur ppter inanē gloria ⁊ superbiam. Et sic inanis gloria ē mortale p̄tem exq̄ conduceat ad dānationē eternā, qđ vez est nō tñ semp sed in trib⁹ casib⁹ vt ponit, b. tho. se. le. q. c̄p̄p̄t̄. ar. iii. In his casib⁹ inanis gloria dilectioni dei est. omne autē quod contrariatur dilectioni dei mortale. P̄mo quidem quando quis gloriaf de aliq̄ falso qđ est ī diuinā reverentiā, vt ille de q̄ dicitur Ezecl. xxvii. Eleuatū est cor tuū dixisti de⁹ ego sum. Idē est cum gloriaf de aliq̄ mortali cōmiso, qđ cum facit coram alijs se de illo laudando ad iactantia p̄tinet, si in mēte gloriaf habendo deliberaat̄ complacentiam cor dis cū estimat̄ se laudari de tali p̄tō erit inanis gloria. Si grauissime puniti sunt a deo q̄ vanā gloriaz questerūt de rebo mudi. Quā terribiliter puniēdi sunt q̄ de peccatis q̄ sunt in dei iniuriā gloriani. De das uid rege ⁊ pp̄ba legim⁹, q̄. Regū, vlti, q̄ q̄ numeraz re fecit populu; suū sibi subditum vt sic gloriaf in multitudine subditoz, ita deo displicuit q̄ p̄pp̄hetā gad sibi optio dāra fuit vt vñū ex trib⁹ eligeret in p̄nitionē illi⁹ inanis gloria. Aut p̄ septē annos famē in terra, aut p̄ tres menses guerrā, aut p̄ tridū pestē. Elegit qđ magis cōe fuit sibi potēs accidere sic alij s̄c̄ pestē, ⁊ sic in tridū d̄ pestē mortui sunt circa, lxx, milia hōim. Herodes agrippa qui decapitauit iaco bū, vt scribit Act. xii. Sed pleni⁹ in historia ecclasiā cū esset irat⁹ tyris ⁊ sydonijs venientes ad euū vt recōciliaren⁹ sedente p̄ tribunali vestibus aureis induit⁹ ⁊ ad radū solis vt magis luceret, cū a populo darent ei laudes vt dei nō hōim, quib⁹ ille acquirescebat ⁊ gloriab⁹, mox p̄cessus est ab angelo ⁊ vermis bus scaturiuit corp⁹ eius. Sc̄do inanis gloria est mortale qđn quis refert intentionē suā ad gloriam ve ad ultimū funē ad quem etiā ordinat̄ virtutū opa vel elemosinas faciendo, orōnes, tēcūnia ⁊ hōmī. Pro q̄ sine consequēdo parat⁹ est facere aliquid mortale vt sequat̄ gloria temporale vel ne amittat famā quam bñt hōies de eo. Unū aug⁹, in, vi, de cui, dei, ait. Hoc vītū, s. amor humane laudis qđ p̄tinet ad inanem gloria rā est inimicū pie fidei si maior sit in corde cu piditas gloria q̄s dei timor ⁊ amor, vt diceret christ⁹. Qūo potestis vos credere gloria ab inuicē expēctantes que a solo deo esthō querētes. Job, v. Timēbat enī quidā ex illis ne reputarent̄ ignorantes, vel ne ex sinagogā ponerent̄ ⁊ perderent̄ famā hōim si credidis sent in xp̄m. Exemplū cū aliquid tractat̄ in concilio ciuitat̄, qđ est ī iusticiā cui ciuis assentit ⁊ persuadet vt sic laudeat̄ a ciuib⁹ q̄ sit amator cōitatis vel amic⁹ tenentū statū seu gubernantū ciuitatē, vel ne se op̄ponēdo p̄dat famā ⁊ opinionē quā habebat de eo p̄ sone q̄ sit rect⁹ hō ⁊ hōmī. Sicut pylat⁹ cum velle p̄m dūmittere q̄r innocētē inuenierat, cū audiuit a iudeis, Si hūc dūmittis nō es amic⁹ cesaris, timēs ne amitteret gloria seu famā quāz querebat ⁊ amabat, vt, s. oīa faceret que p̄tinēt ad cōseruationē stat⁹ im peratoris iōm in iuste morti adiudicauit. Silr̄ cum mulier impedita de turpitudine timēs ne clamando vel alīe rēnuendo insinaret̄, ⁊ gloria seu opinionem p̄dat apud alios sue honestatē, peccato assentit, sicut fecit lucrecia nobilissima romana que cū esset in ma-

Citulus

III.

Prima fama sue castitatis tarquin⁹ fili⁹ tarquinii regis romanorum cū mari⁹ ei⁹ collatinus domus abesseret reliquias eā de turpitudine, et cū assentire nollet minatus est eam occidere, et seruū iuxta eā ut postea apud maritū et consanguineos accusaret illos repisse in adulterio, et ppter occidisse ppter qd tātū amauit gloriam sue fame conservationē sue castitatis q assensit cōmittere adulterium, ne poneret famā imaculationis et infamatiōis in gloria sua, in q factō utiq mortaliter peccauit, ut ostendit aug⁹ in i. decuri. dei. Ideū iudi cū est de quo cūq alio qd quis agit vel omittit h̄ sa lucte aīe ut cōsequaf laudē humonā, vel ne amittat famā. **T**ertio cū quis illud de q gloria pserit deo qd phibetur cū dicit Hicre. it. Non gloriē sapientia in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec duces in diuitiis suis. s. ita q illa plus diligat q̄ me, q̄ b̄ esset mortale, vel etiā cū pserit testimoniu hoīm testimoniū dei, sicut illi de quibz dī Job. xij. Dilexerunt gloriam hoīm magis q̄ dei. Lerte maxima psumptio est et digna terribili pena ut miserrim seruus velit rapere yxorē dñi sui et talis dñi qualis ē de⁹. Gloria est sponsa dei quā p se vult et nemini cōcpare ut q̄s. s. sibi attribuat rāq̄ sit seu reputat cā bonoz suoz. Ego dñs. ait per Esa. xlviij. gloria meā alteri non dabo. Unū et angeli deconstaurerū. Gloria in altissimis dō sc̄ sit. Lu. ii. Nam vult usurpare q̄ gloriā, p̄q̄ q̄ rit, qd debet q̄libet sūme cauere. In hui⁹ figurā legitur Hen. xxix. q̄ ioseph cū esset pulcerim⁹ iuuenis et valde industri, et prudēt et fidelē ageret negotia dñi sui. Yxor̄ ipsi⁹ dñi sui videns eū ita elongantem. philocapta et eo sollicitabat eū ad stuprū, ille autē resuabat dīcēs. Qia que sunt in domo dñs mibi cōmisit de eis dedit p̄tē preterq̄ in te que ei⁹ yxor̄ es q̄ possum cōmittere tantū nephaz. Demū cū sel p̄ vestimentū cū teneret ut cū ea dormiret, i. cōmiseret ille au fugit vestē dimittens. **I**ste dñs ioseph est dñs deus. Ioseph q̄ interpr̄tāt augmentū, seru⁹ su⁹ signat quēlibet seruū dei q̄ tendit ad augmentū virtutū, talis pulcer est alio iuuenis fortitudine mentis prudēt in ope. Yxor̄ dñi ē gloria. Querit ergo gloria q̄ deo tribui dīz videns aliquē multū p̄ficeret in virtutibz sibi coniungit ut sibi cā attribuat et ut laudē, querat ab hoībus, et in ea delectet. cū offerat stimulat mētem. Sed ver⁹ fidelis dicere dīz in mente resistendo. Dñs dedit mibi quasi dñlū bonoz suoz, oīm exce p̄ tra te, q̄ p se vult gloriam. Et si oporteat etiā vestez r̄palū rez, vel etiā vitam ipsi⁹ corporis qd indumentū aīe est. dīz dimittere ne gloriaz dei auferat. In alijs casibz vana gloria cōiter est veniale. Et q̄ vensale disponit ad mortale. id et ab hac cauendū est. p̄s. Sagitte paruulor̄ facte sunt plague eoz. Dicit ber. super Qui habitat. q̄ sagitta volans in die ē vana gloria. q̄ in claritate bonoz operū mentes tangēt an vulnērat q̄ videatur. Sed si sint paruulor̄ tales sagitte, et peccata venialia efficiunt plague dispositiue, et mortalia nisi cito curent.

Et sciendū q̄ inanis. §. III.
gloria tripl̄ aggredit hoīsem. In principio. in medio, in fine op̄is boni. In principio quidē cū q̄s instigat

ut bonū op̄. puta demosynā, leūnū, orōes, sermones, cōtinationes ordinatas, gubernationē domi⁹, ornatuz corp̄is, lectōes alījs et h̄mōi faciat ut laudē humonā inde cōsequaf. Qd si fiat, meritū op̄is amittit et pena incurrit vane glorie debirā, ppter p̄ps Mathei vi. ait. Attēdite ne iusticiam vram faciat, i. opera de genere bonoz corā hoībus ut videamini ab eis. s. ut laudē ab eis recipiat alioq̄ mercedē nō habebit apud p̄rem. Ubi notandū, q̄ nō p̄babit simpliciter dñs op̄a bona fieri in manifesto corā hoībus, sed ne fūt illa intentiō ut laudēt. i. ppter vanā gloriam. Et q̄ illi q̄ sunt imperfecti sunt satis inclinati ad laudem hominū p̄curandū. Ideo ut docet greg. in moral. tales si q̄ bona faciūt singularia ex cōia et nēcīa ad salutē occulte facere debet ne inanis gloria insiciat intentio nē, sicut fecit b. nicola⁹ cū prouidit nēctī p̄sanei tribus vicibus occulte p̄ficiens p̄ fenestrā in domū ilius nō modicum aurū ut nuptiū tradiceret tres filias nubiles q̄s p̄ paupertate intēdebar, p̄stituere ut inde cū ip̄is vivēret. Sed viri p̄fecti et q̄ sunt positi in exemplū alioz debet in publico bona facere etiā singularia ut inde plū edificent et ad sūla puocēt. sicut fecit b. p̄ dñicus q̄ in domo quarūdā matronaz hospitat⁹ q̄ hereticis adheserāt q̄ sub pelle ouina austerratis ut lupi sīas eaz deuorabant, dormiuit p̄ tōtā q̄dragēsimū sup̄ tabulā manifeste portauit cūlicū ieiunauit in pane et aq̄, ut yelsicō exēplo sue pnie vere nō sūlate illas de errore reduceret, qd et factū est. Debet q̄ q̄libet sibi cauere ne, ppter laudē humonā acq̄ rendā alīq̄ faciat, q̄ ut dī Lu. xi. Si oculū tu⁹ fuerit nēcī, i. intēcio totū corp̄ tuū. i. op̄ qd ex illa p̄ced tenebrosum erit, i. uniquū. Intēcio tua op̄ tuo non men iponit, inqt ambro. **I**n medio hoī insidiat vana glīa, q̄ si q̄s alīq̄ bonū cepit pura intentiō ad honorē dei et salutē p̄mī sui, si de h̄ laudat vel cum cogitat se de h̄ laudari, inaniter blarescit. Vinc aug. in l. xii. ad dñm loquens ait. Laudat hō alīq̄ de alīq̄ dono qd dedisti ei. Et tū plus gauderet laudari q̄d donū qd dedisti ei. Nolle ut alīq̄ bonū meū auget suffragatio oris alieni, sed fateor auget. s. ex laude audita nō solū sed et vitupatio minuit. Quotidia na sona nra ē lingua aliena, hec ille. Sed ad dñm dīz hō nīti. Nā ut dī grego. xi. q. iij. inē verba, cū q̄s calūnias, sed alīq̄ mali de eo dicit qd. in se nō esse cognoscit. in magnā dī leticiā, p̄silire, innocentiā tū suā ostendere. Cū autē laudat de bono qd in se nō recognoscit, vel tantū quantū dicit, qd frequēter accidit magnā tristiciā mētis dīz habere. Uerz nō dīz aliquis ppter ip̄sum inanis glorie bonū deserere inchoatū. Unū dī Eccl. xi. Qui ventū obseruat nūc bī seminat, i. attēdit in ope suo, ne surripiat vēt inanis glorie nūc bī facit, q̄r̄ impecitibilē inspirat ventum. Sic legim⁹ de. b. bernardo, q̄ cū sel̄ feruentē predicaret roes eū deuote audiret, tēp̄atio inanis glorie eū arripuit dīcēs mētē sue. Ecce nūc bī predicas, libēt̄ audiris, sancti⁹ ab oībus reputans r̄c. Qd open̄dens, b. bernard⁹ alīq̄tū tacit⁹ stetit, sed subito a deo illustrat⁹ tēp̄ationi r̄dīt. Nec ppter cepti, nec propter te dīmittā. et suā predicationē vīcī ad finem p̄secutus ē. **I**n fine hoī op̄is insidiat cū p̄fecto bo

Capitulū Primum

no ope quis vanā cōplacentiā h̄z. Tū in figuram dīctū fuit Hen. iij. Tu insidiaberis calcaneo ei⁹. Calcane⁹ qui ē finis corporis signat cōplementum opis cui serpens insidiat ut vulneret inani gloria. Qz q̄s gaudet et cōplacentiā habeat cū diligenter cōpletevit opa sua ut orōnes, confessionē, elemosynas et alia huicmodi a natura et grā est. Nā et delectatio perficit op⁹ fm p̄bm, et opa virtuosa dicunt fructus spūs q̄ fm amb̄, pascūt mente sancra et sincera delectatōe. Nō est ḡ istud de se vitiolum. Sed q̄ vanā complacentiā habeat in se gloriās de talī ope, vel se laudās vel gaudens q̄ inde laudē hoīm acquirit, hoc ad inanē gloriā pertinet. Ad h̄ virtūtū pertinet q̄ aliqui faciūt ecclias, hospitalia, capellas, calices, paramētra cū armis suis, qñ hoc faciūt ut laudent. p̄s. Gloriabunt in te dñe oēs qui diligūt nomē tuū. In te inq̄t nō in se. Sic, b. greg., de se narrat circa funē moral, q̄ post q̄ p̄fecit illud op⁹. s. expositōis iob quedā suggestio inanis glorie ei obrepserat quā tñ profunda humiliatōe cōtrivit. Hanc dñs uitare docuit q̄ sanato leproso ei p̄cepit dices. Uide nemini dixeris. Math. viiiij. Et t̄ez q̄ oblatū ei surdū et mutū duxit eū scorsum a turba eū; sanauit, eto sanato p̄cepit turbe ne cui diceret. Math. ix. Nō timebat p̄ps incurrere vanā gloriā, q̄ peccare nō poterat, sed in h̄ exemplū de dit ut q̄ntū in nobis est occultem̄ bona opa n̄ra nec in de quera m̄ laudez n̄ram. q̄d pertinet ad vanā gloriā. et h̄ intendit p̄ps p̄cipere phibendo talē. s. malam intentionē ibi signatā. Sed quantoplus p̄cipiebat, tantomagis manifestabāt, q̄ q̄ntomagis se sancti volūt occultare, tantomagis de eos manifestat. Sicut narrat hiero, de sancto hilariōne q̄ fugiebat p̄ loca occulta post miracula facta propē cōcursum populorū sed nō solū homines, qñmo et demones eu in manifestabāt. Erit p̄ps Jo. viii. Si ego glorifico me ipsum, gloriā mea nihil est. Anshelm⁹ in li, de silītu dñib⁹, assilat vanā gloriā farfalle quam pueri insequuntur ut capiat, q̄r eis videat qd pulcrū sed cū accessisse se credit, aufugit ab eis et ad aliū locum volat, sed si capient, qd hñt, nihil. i. rē vitez q̄ ad nihil valet. Sic puerilē viventes gloriā mūdi querunt quasi qd magnū, et cū credūt se habere fugit ab eis, et si conse quuntur rē fragilem hñt. Debet ḡ quilibet vanam gloriā fugere, q̄ res est fragilis gloriā mūdi. Tū boetus de philosophica cōsolatione. O gloriā o gloriā qd aliud es in milib⁹ hoīm nisi inflatio qd amaurū id ē vent⁹ discurrens p̄ aures audientiū laudez hoīs. Et cū gloriā sit quidā effect⁹ honoris et laudis, ex h̄ enī q̄ aliquis laudat vel quecūq̄ reuerentia exhibet reddit clari⁹ in noticia hoīm. Ideo fm. b. tho. se, se, q. cxxij, arti. iij, sicut magnanimitas ē circa honorem, ita et circa gloriā. Tū sicut moderate magnanimus vītū honore, ita et moderate vītū gloria. l. fm. rōem. Tū sicut p̄bs dicit in, iij, ethicoz, de magnanimo. q̄ honor sibi p̄nū quid reputat ita et gloria. Magnitudini cū animi repugnat ut res modicas tantū appetiet et de eis gloriēt. Et siliter repugnat magnitudi ni animi q̄ de his que non sunt gloriēt. Tū dicit in iij, ethicoz, q̄ magnanim⁹ magis curat veritatē q̄ opinionē. Ite in, iij, ethicoz, dicit q̄ magnanim⁹ nō

est cōtentiosus, q̄ nibil estimat magnū, nullus enī contēdit nisi p̄ re quā estimat magna. Itē ibi dicitur q̄ nō curat ut laudet, s. ppter se. Ut etia dicit, b. tho. q. ea, arti. co, ad p̄fectionē hoīs pertinet q̄ ipse cognoscat se, sed q̄ cognoscat ab alijs nō pertinet ad p̄fectiōnem ei⁹. Et iō non ē per se appetendum, vt, i. cognoscat ab alijs, p̄t appeti inq̄tū vtile ad aliqd, vel ad h̄ q̄ deus ab hoībus glorificet, vel ad h̄ q̄ hoīes p̄ficiant et bono qd in alio recognoscūt, vel ex hoc q̄ hoī ex bono qd in se recognoscunt per studiū laudis alicie studeat in his p̄seuerare et proficere. Et fm hoc intelligendū est illud Eccl. xli. Eurā habe de bono nomine, De vanitate ipsius gloriā habebes, s. in, iij, h. Scđo debet euitari, q̄r fortutes eneruant, p̄s. Dñs dissipat ossa eoz qui hoībus placent, dissipat, i. dissipare permittit ossa, i. virtutes et opa p̄fecta ex quib⁹ consistit robur aē, qui hoībus placent, s. querentes laudes humanas, qd pertinet ad vanā gloriā. Tū greg. in moral, assilat vanā gloriā latrunculo qui itinerantem, ut amicū tergo occurres associat et postea eū expoliat. Nā inanis gloriā incidenti p̄ viam bonorum latenter occurrit, et virtutib⁹ et meritis aīam expoliat. In cui⁹ figuram legiſ, iij, Regū, xx, q̄r cuz ezechias rex iuda legatis regis babyloniorū ostēdissit oīa sua p̄ciosa, aurū et argentiū et aromata et thesauros suos, duc⁹ quadam vanā gloriā dixit ei elayas propheta ex pte dei q̄r oīa illa que viderat illi legati babylonio nū ipsi babylonij auferrent et asportarent in terrā suā qd impletū fuit tpe ioachim et sedechie regum iuda p̄ nabuchodonosor regē babylonie, vt p̄t Diere, caſi, ad significandū q̄r cuz quis manifestat thesauros virtutū prop̄ laudē humanā, ip̄os dyabolus rex cōfusionis asportat seu auferit. Tertio inanis gloriā vītia multiplicat. Est enī vītū ex septe capitalib⁹ vītūs fm tho, se, se, q. cxxij, arti. iij, qd probat p̄ greg. xxi, moral. Quāuis enī quidā ponat superbiā vītū ex capitalib⁹, et h̄ nō assignant vanā gloriā capitale esse vītū, rōnabilit̄ videt qd dicit greg., in, cxxi, moral, s. superbiā nō capitale vītū, sed reginā esse et matrem vītiorū, et q̄ immediate orīt inanis gloriā ut vītūz ex ea pītalib⁹. Rō hui⁹ est, q̄r superbia īportat quendā appetitū inordinatū excellentie. Ex oī autē bono qd q̄s appetit, quandā p̄fectionē et excellentiā cōsequit. Et iō cum fines oīm vītiorū ordinant in finē supbie, propter hoc videt q̄r hēat quandā generale causalitatem super oīa alia vītia ut dicatur mī oīm. Inter bona autē per que q̄s excellentiā consequitur videt p̄cipue ad hoc opari gloriā inq̄tū importat manifēstationē bonitatis alicui⁹. Nā bonū naturalē amat et honorat a cunctis, et ideo sicut p̄ gloriā que ē apud deū cōsequit homo excellentiā in rebus diuinis, ita per gloriā que est apud hoīes consequit quis excellētiā que est in rebo humanis. Et iō propter propinquitatē ad excellentiā quā homines maxime desiderant, cōsequens est q̄r sic multū appetibilis. Et q̄r ex eius inordinato appetitu multa alia vītia oriunt, iō dicit vītū capitale. Et q̄uis ex genere suo nō sit mortale per hoc nō collitur quī sit capitale, et ex ea plura etiā mortalia oriunt. Ex ea autem oriuntur sicut filii septem, sc̄z inobedientia, iacrantia, hypocrisis, cōten-

Titulus

III.

Nō, pertinacia, discordia, et presumptio nouitatum, sicut greg, in. xxix. moral. Dux sufficiētā sic assūgit, b. tho. q. v. arti. v. Illa virtus q̄ de se nata sūt ordinari ad sūt nē alius virtus capitalis illa dicuntur filie ei⁹. Finis autē inesse glorie ē manifestatio proprie excellentie. ad hanc autem pōt cēdere duplū. Uno mō directe, Alio mō indirecte. Si directe aut p̄ verba et sic ē iactātia. Aut per facta, et si sunt facta hūtia aliquam admirationē. sic est presumptio nouitatū. Si p̄ facta alia, sic est hypocritis. Si idirecte et b. q̄tuor modis. Primo q̄tū ad intellectū, et sic est pertinacia p̄ quā hō nūmis ī nūtū sue sūt meliori. Secundo q̄tū ad voluntatē, et sic ē discordia dū nō vult a propria voluntate discedere ut cū alijs cōcordet. Tertio q̄tū ad locutōnē dū alijs clamosc cū alijs litigat. Quarto q̄tū ad factū dum q̄d nō vult ezequī supioris p̄ceptū. Quāvis autē ira cauter discordia et intentionē. tñ q̄d b. nō agit cōiter nisi cū adiunctione inanis glorie per b. s. q̄d alijs reputat sibi gloriosum q̄d nō cedat voluntati vel sibi alio rū, id ponuntur filie inanis glorie. Iactātia vero q̄tū ad cām interiorē ei⁹ q̄d est arrogātia ponit sp̄es superbie, sed exteriorē frequentē ordinat ad gloriam et bono rē, et ideo ponit filia inanis glorie.

Capitulum secundum de inobedientia,

In obediētia prima fūlia ē inanis glorie. De q̄d dixit samuel propheta. Quasi scel⁹ idolatrie ē nolle acquisītare. s. i. obedire. i. Reg. xv. Et q̄ arguit greg. Vine obediētia q̄d q̄s infidelis esse conuincit. etiā si fidētētē videas. vñ. q. i. sciendū. Dicit tñ. b. tho. se. se. q. cv. q̄d illa compatio nō ē fm equalitatem, vt. s. ita sic graue peccatū inobedientie sicut idola tria. sed fm si multitudinē aliquā inq̄tū. s. redūdat in contemptū dei sicut idolatria et si nō tñ. Est autē inobedientia aliquā virtū generale. aliquā ppriū et spāle. Sic et obediētia sibi tñ. aliquid est virtus generalis aliquā spālis distinguita a ceteris. Pro cui⁹ declaratiōne dicit tho. se. se. q. ciij. arti. q. q̄d accipiat obediētia proprie. put respi cit intentionē formalē rōne p̄cepti. sic obediētia ē specialis virtus. et fm b. ad ipsam requiri q̄d impleat alijs actū iusticie vel alter⁹ virtutis intēdēs iplere p̄ceptū pura honorat parentes. seruat festa et ieiunia. q̄d hec sunt p̄cepta dei vel ecclie. aliter nō facturus. Sed si accipiat obediētia large p̄ executōe cuiuscumq; qd pōt cadere sub p̄cepto sic erit virtus generalis et cōcurrat cū scib⁹ oīm virtutū. Sic inobedientia cū per intēdō nē respicit rōem p̄cepti cōtēnendo. i. rēnuēdo se subij cītali regule. sic est p̄ceptū speciale. et ad ipsam requiri tur q̄d actualitē p̄tenat p̄ceptū. Si ho accipiat large inobedientia p̄ omisiōe cuiuscumq; qd cadere pōt ex quacūq; intentiōe sicut. nō tñ. contēnendo p̄ceptū. sic est virtus generale et reperiit in oī peccato. et sic ab amōbro. diffinīt peccatū esse celestū inobediētia mandator. Hic ḡ diceſ de inobediētia. put ē virtus generale. vt frequentē in scriptura sacra accipiat aliquā. put est spāle. Tantū autē ē virtutis inobediētiae vt p̄ ea de paradiso expulsi sum⁹ nec reverti potuerim⁹ alit q̄d p̄ obediētia durissimā xp̄i q̄d patri obediens fuit usq; ad mortē crucis. Unū apls Ro. v. Sicut q̄d inobedientia

entia yni⁹ hoīs. ade. s. cum cōmedit de ligno bonis et mali h̄ dei p̄ceptum multi cōstituti sunt p̄ctores. ita p̄ obediētias yni⁹ hoīs iſu xp̄i multi iustificabunt q̄scz imitati cū fuerint in obediētia p̄ceptoz. et sic in figurā per altā viam reūsi sunt magi in regionē suā.

Math. ii. qui sunt duces fidelium. Regio nra est p̄ radis via alia. i. tñia ad eā ex q̄d inde venim⁹ ē obediētia. p̄ inobediētia enī in hoc eccliu venim⁹. De bac ps. cxviij. Ubi tria notantur.

Primo punitio rebellionis. ibi. maledicti.

Secunda expressio inobediētis. ibi. qui declinante.

Tertio plurificatio transgressōis. ibi. a mādatis.

Quantum ad primū .S. I.

Sciendū q̄d inobediētia seu rebellionem incurrit maledictio dei. qd ostendit ps. dices. Maledicti sc̄s a deo. Id qd etiā facit qd dicit Deus. xxvij. Maledictus q̄d nō p̄manet in sermonib⁹ legis hui⁹. nec eos opere p̄ficit. s. obedieō. Et Eccl. xli. Te vobis ip̄i viri. q̄d dereliquistis legē aeterrim. s. q̄d inobediētiam et si natū fueritis in maledictōis nascimini. et si moriū fueris. in maledictōe erit ps vestra. Maledictio dei designat punitionē. Dicere enī dei ē facere. Maledicit ḡ de⁹ cum malū pene facit. i. interrogat inobedienti. Maledicit autē propter inobediētiam tripliciter deus.

Primo p̄ afflictionē corporis.

Secunda p̄ pugnationē orbis.

Tertio p̄ priuationē numinis.

De primo dictū fuit ade. ppter inobediētia suam. Maledicta terra in ope tuo. i. propter op̄ tuē transgressōis. Terra corporis tui erit maledicta. afflita multipliciter. Spinas enī et tribulos diuersaq; passioñū et infirmitatū germinabit tibi. Oēs enī pene quisbus subditū sum⁹ famis. sitis. calorū. frigoris et infirmitatū sunt in penā illi⁹ inobediētis. Spinas enim cōcupiscentie terra sensualitatis germinat q̄d caro concupiscit aduersus sp̄m. ad Gal. v. qd ex illa inobedientia p̄cessit immediate enī cū rō nō obediuit deo. et ea rō se rōni rebellauit. **S**ecunda maledictio ē. qd oēs creature pugnat h̄ hoīem prop̄e inobediētiam ubi p̄i⁹ obediēbant hoī. Sap. v. Pugnabit p̄ eo orbis terrarū h̄ insensatos. Et iuste quidē actū est vt cum oīs creature deo obediat facies id ad qd instituta ē. et sic p̄ceptū posuit cōscitūs creaturis. et nō p̄terribit ps. cxviij. qd pater ad sensum. si inobedientis deo repellet fuerit cum ad hoc ei seruat vt obediat deo. oēs impugnet cū et maledicat affligendo. ip̄m etiam vermes et pulices et musce et aranee. De inobedientibus dicit etiā Deus. xxvij. Si nolueris audire vocē dñi dei tui vt custodias et facias oīa mandata ei⁹. s. obediendo. yement sup te oēs maledictōes iste et apprehendente. Maledict⁹ eris in ciuitate. maledict⁹ in agro. maledict⁹ horreū tuū. et maledict⁹ reliquie tue maledictus fruct⁹ ventris tui. et fructus terretue. armento boū tuoz. et greges ovū tuoz. maledict⁹ eris ingrediens. i. incipiens aliquā op̄. et maledict⁹ egrediens. i. finiens op̄. Et maledictōes explicāt subdit.

Mitter dñs famē et esuriē et increpatiōne in oīa ope

Capitulum

.II.

qua q̄ facies donec cōserat te et p̄dat velociter. Adiūt
getibi dñs pestilentia donec sumat te. Percutiet
te dñs egestate, frēgiore, ardore et fūti, et aere cor-
rupto ac rubigine. Sit celū sup te enī, et terra quāz
calcas ferrea. Det dñs imbrē terre tue puluerē, et de
celo descendat sup te puluis. Tradat te dñs corruen-
tē an̄ hostes tuos, p̄ vanā viāz egrediaris ē eos, et p̄
se p̄ fugias et dispergaris p̄ oīa regna terre. Sitq̄ ca-
dauer tuū in escā, cūctis volatilib⁹ celi et bestijs terre
Percutiet te dñs vlcere egypti, scabie et prurigine.
Percutiat te amētia et cecitate et furore mētis. Et mul-
ta alia ibi habes. Ecclia etiā punit inobedientiā ma-
ledictiōe excoicatiōe. Nā pertinaciter inobedientes
excoicat. Apls. ii. ad Cor. x. Et in promptu h̄ntes
vīscīlō dēm inobedientiā. Uī. xi. q. iij. absit, dicit. In
veteri lege q̄ sacerdotib⁹ nō obtempasset, aut lapidabat
a populo, aut p̄cepit, s. inobedientie expiabat cruo-
re. Nūc autē inobedientis spūalī aiaduversiōe truncat
id est excoicat. Excoicatio autē maledictio dicif in tu-
re. vt. xxiiij. q. iij. cū sancti viri. in. §. p̄cedēti, ad illud
capit. Tertia maledictō q̄ oībus peior est, q̄ pri-
uat de visione et cōsortio sanctoz. Maledicti erūt q̄
contēnūt te. s. p̄ inobedientiā Thobie, xij. Christus
enī dicet reprobis, q̄ mandata sua non seruauerunt
Discedite a me maledicti in ignē eternū. In hūr si
gura xp̄s maledixit sicut hee quā sine fructu repperit.
Math. xi. Unū subito siccata ē nō apra nūl ad ignēz
Sicq̄ sine fructu ob seruatiōe mandatoroz rep̄teriun-
tur a xp̄o maledicunt, i. reprobanf, ita q̄ ampli⁹ me-
ri nō p̄nt vel deo frui, s. ad ignē gehennē mittunt.
Effici etiā inobedientis aridus p̄ indeuotioe, quā h̄re
nō p̄t. Unū berū. Nō dabit inobedienti copiā sui tāte
obedientie amator q̄ mori maluit q̄ non obedire. s. p̄
xp̄s. Sed neq̄ fructū exauditiōe in oratione p̄cipit.
Unū Proverb. xxviij. Qui declinat aurē suā ne audi-
at legē, oīo ei⁹ erit execrabil. Aug⁹. Qui a preceptis
dei auertit, qđ in orōne postulat nō meret. Int̄ oīes
creaturas nō videt esse nūl due q̄ deo inobedientes
sunt. s. dyabolus et mal⁹ hō, et iō congruū est ut sicut
q̄si ab oībus maledictis diabolus in detestatiōem sui
sic et inobedientis hō, et cū sociis q̄si attinēs ei⁹ sicur xp̄i
dicunt parētes, frater, soror, et mī, q̄ faciūt patris sui
celestis voluntatē, vt dicit Math. xij. Ultra punitio
nē seuerissimā inobedientie ade, ppter qđ dicit Ben.,
iij. Aldā exēplū meū in punitiōe inobedientie ab ado-
lescentia mea ut mihi caueat ab inobedientia. Plura
alia exempla h̄nt. Ut or̄ quidē loth prop̄ inobedien-
tiā suā ad ȳba angeli versa est in statuā salis. Ben.,
xij. Saul prop̄ inobedientiā suā priuāt est regno.
Unū dicit. i. Reg. xv. Pro eo q̄ abiecti sermonē dñi
et dñs te abiecti ne sis dñs in usl' et rex. Propheta do-
mini q̄ cōtra p̄ceptū māducauit in samaria ppter
suam inobedientiam a leone suffocatus est in via. iij
Regū. xij. Quidā etiā q̄ noluit obedire vni ex si-
lijs prophetarum dicenti sibi ex pte dei, q̄ percuteret
cum vulnerādo a leone percussus est. iij. Regum. xj
signans inobedientiā prelatoruz qui nolunt gladio
correctionis percusere vitam subditoz. De filio inobe-
dientie dicitur Deutro. xxi. Si genuerit homo filiu⁹
consumacem et proterū qui n̄ audit imperiū patr̄

et coercitas obedire contemnit, accusatus et parentib⁹
bus in porta ciuitatis coraz senioribus lapidabit cū
omnis populus. Tasti regina vtoris regis assuerit,
q̄ contempnit ad eum accedere vt imperauerat, p̄t̄
uata est regno et coniugio. Hester. i. Jonas quia no-
luit domino obedire in eūdo ad predicandū in ci-
uitatem nūnien. ora tempestate ppter hoc in mas-
ri projectus est. Jone. ii. Popul⁹ israel quia deo obe-
dire contempnit, id est decem tribus a salmanasar aī
syriorū in captiuitatē ducte sunt in nūnien. et postea
rege popul⁹ iuda cum rege suo sedechia ppter cōtem-
ptum mandatorum dei, a nabuchodonosor in baby-
loniam captivi ducti sunt, vt in. iiiij. Regum vlti, et
Hier. vlti. Josephus et azarias quia contra obedis-
centiam iude machabei ducis exercitus israel moue-
runt bellū contra inimicos, debellati sunt occisi duo
bus milibus, i. Machab. iij. Quidam monach⁹
nomine malchus, quia contra obedientiam abbates
recessit ad visitandū parentes, captus est ab infide-
libus vbi multa perpersus ē, vt habetur in vita spa-
trum. Quidam liberatus a beato benedicto cum ve-
taretur a dyabolo, quia contra obedientiam ipsius
patris ordinem sacrum suscepit a dyabolo arreptus
est iterum. Marcus torquatus consul romanorum
quis cum esset in campo cōtra hostes, filius eius cō-
tra obedientiam seu mandatum patris ipsius bellū
cōquis magnam victoriam haberet eum decapitauit
vt narrat valerius, quod augustin⁹ in libro de ciui-
dei non reprobat. Lauendum ē summe ab inobedi-
entia que tot maledictionibus, tot malis punit.

Quantum ad secundū. §. II

Inobedientia ipsa exprimitur dum dicitur, qui de-
clinant. Declinare autem a mādatis est recedere ab
eis, id est non obedire. Isa. xxx. Necq̄ ad dexterā ne-
q̄ ad sinistrā sc̄ vie declinetis. Uia ad patriam ē
obseruatio mandatorum. Mandata sunt de actib⁹
virtutum. Fm thomam, que cum consistant in me-
dio. Ille declinat ad dexteram vie qui recedit a man-
dato per excessum circa virtutem, ille declinat ad si-
nistram qui recedit a mandati obseruatione per defi-
ctum virtutis. Sicut circa primū mandatum ad si-
nistram declinat qui idola colit non deum, ad dexte-
ram qui superstitiose colit, et sic de alijs. Sed vt ait
psalmista et allegat apostolus ad Roma. iij. ad ostendendū vniuersos declinare. Non est intelligens.
neq̄ requirens deum, omnes declinauerunt, simul
inutiles facti sunt. non est qui faciat bonum. non est
vtq̄ ad vnum. Ubi fm beatum thomam super di-
cto passu in epistolis pauli ps̄, notat primum inobedi-
entiam vel transgressionem mandatorum ibi. Non ē
intelligens. secundo omissionem inde premiorū, ibi,
simil inutiles facti sunt. tertio collectionem in huius
modi cunctorum, ibi, non est qui faciat bonum et cō-
¶ Primo inobedientia notatur ibi, omnes declina-
uerunt simul, id est recesserunt a regula diuine legis.
Esa. lvi. Omnes in viam suam declinauerunt, id ē
a mādatis dei recedentes propriā voluntatem securū
sunt. Sed huic declinatiōi p̄mitunt duo q̄ p̄currūt
in p̄to, Primum ē defect⁹ discretiōis seu rationis, ibi,

Titulus .III.

non intelligens. Omnis enim malus est ignorans, inquit philosophus, quod verum est, in particulari eligibili. Scdm est defect recte intentionis, ibi autem regens deum non est, s. intentionem suam dirigendo ad deum p. faciem tuam dicere requirat. Ammissio premii nota ibi, simul inutiles facti sunt. Hoc inutile dicimur quod non consequitur finem suum, et ideo cum homines a deo declinari non obedientes mandatis eius propter quem consequendū facti sunt, inutiles dicuntur cum non assequantur premium. Sap. iiiij. In pto multitudine non est utilis. In terra promissiōis ex omnibus numeratis in egypto aptis ad preliū, s. sexcentis milib⁹ solū duo intrauerūt. s. caleph⁹ et ioseph⁹ qui māserūt et firmi steterūt in obediendo domino. In figurā qđ de omniū vniuersali multitudine qđ fuit in sex mīdi etiab⁹ nullus intrat in virtutē eternā, nec princeps vel sapientissimus vt moyses, nec sacerdos etiā summus vt aaron nisi duo obserueret charitatis mandata dilectionis, s. dei et proximi. Et in his duob⁹ mandatis vniuersa lex p̄det Math. xxiij. Comprehensionis cūctoz nota ibi. Non est qui faciat bonum, s. aliquis quod intelligit fīm propriā virtutē, i. nullus per seipm facit bonum nisi a deo adiutor⁹, vel cōperte nullus bonum faciat quin, s. in aliqđ deficiat, iuxiliū, iij. Reg. viij. Non est qui faciat sub terrā bonum et non peccet. Ut loquimur de cōgregatione malorum. Non est usqđ ad vñiū, s. p̄pm. et sic post exclusione. Sed nondū qđ cū quasi oēs declinet a mandatis, diversis tñ de causis declinat ab eis.

Alliqui p̄ impotentia.

Alliqui per ignorantiam.

Alliqui per certā sciām.

Quantū ad mandata dei null⁹ potest iuste se excusare et seruare non possit. Nam et si non propria fortute, tñ cū adiutorio gr̄e cūcta seruare potest ad quā recipiēdā si facit quod in se ēnō ei denegabis. Unū hiero. dt. Ma ledicō oīs, s. a deo qđ dicit deum aliquid non possibile p̄cipisse. De mandatis autē hominē dicit, b. tho. se. se. qđ plū, qđ si platus tot p̄cepta multiplicet, qđ ea subdit⁹ implere non posset excusa p̄ peccato. Et iō prelati debent abstinere a multitudine p̄ceptoz. Ad h̄c facit regulā iuris. Nemo potest ad impossibile obligari, ex de regu. iij. li. vi. Et intelligit non solū de impossibilitate faci sed etiā iuris, fīm glo. ibi. Unū si prelat⁹ ī ius aliqd mādat non potest obligari ad illud, i. nec tenet, nec dī obedere. Si autē dubitat utrum possit facere qđ graue et durū est, obediē dī. Unū di. xix. c. in memoria. dt. Licet vix ferendū ab illa sancta fide iponatiugum tñ fera mus, et pia deuotio tolerem⁹. De ignorantia mādator⁹ ex qđ aliqui declinat. Non qđ in mādatis qđ sunt de iure dīno nulla ignorantia excusat a mortali, sed ut ap̄ls dt. Ignorās ignorabitur. s. a deo reprobabis si transgredias mādatā nōcīra ad salutem. In positivis seu humanis p̄ceptis nisi hēat iusta cām ignorantie ut qđ non potuit scire nec habuit qđ doceret, non excusat, ut a p̄ctō qđ tenet ad seruandū et non seruat. Unū aug. Illis oīno ignosci nō poterit quia qđ discent hūtes opam nō dederūt, di. xxvij. s. s. Et nicola⁹ papa dt. Si decreta romanorū pontificū nō habet, de neglegētu et incuria redarguedi estis, di. xx. De ignorantia tñ multa hēs, s. in p̄ma pte, et j. in tī. de accidio. Dej

clīnat alij scientē a mandatis, et alij qđ ex sufficiēti ratione, aliqui ex neglectu, aliqui ex contemptu. Ex rōe null⁹ potest declinare licite a mandatis dei in illo casu nisi de sibi h̄c mādet, vt mādatur oīee qđ recognoscere mulierē fornicariā. Oīee, i. qđ in h̄c nō peccauit fīm tho, qđ hec est iusta let⁹ et p̄ceptū qđ de ordinat. Sī in p̄ceptis platorū potest declinare aliqui sine p̄ctō. Dicit p̄. de pal. in. iij. qđ si platorū p̄cipitalicū aliqd errans nō p̄cepitur si sciret veritatem, p̄talis salua obedientia, i. sine p̄ctō nō ip̄le illud, ex de resch. c. si qñ. Dicit etiā idē p̄. qđ p̄cepta p̄incipis intelligentia saluo iurealiter⁹. L. de emā. libe, nec aut. Unū nō oportet p̄ manū pape ip̄le, sed sufficit cām, p̄babile, nō ip̄le dī allegare, vt exp̄sse dī ī illo, c. si qñ. Illa enī rō dī moūere delegatū qđ mouit delegante. Unū si sciret se h̄c cāz nō ip̄le dī papa mādat quā si sciret, credit verisimilitudinē qđ dī mādasset nō tenet ip̄le sup̄ dicto, c. si qñ. de resch. Dicit etiā antho. de bu. qđ subdit⁹ mandato superioris dī obediēre nisi subdit cā quā allegare dī p̄bo sc̄z vel sc̄pro. Nec dī qđ dī mādato superioris si mot⁹ iusta cā nō obedit. Si autē dubitat utrum superior eū intēdat obligare ad faciendū etiā si sciret factū vñ mouit subdit⁹ ad nō faciendū estimās iusta cā h̄c dī obediēre. ar. xxiij. q. i. quid culpa, vel significando expectare sc̄dam iussionēt in. c. si qñ de resch. Ex neglectu declinādo. i. nō seruando mādatura dīna aut humana facere ī obediētiā, ī nobedientia putē vi tū generale, saltē ea qđ sunt ab aplis et eoz successori bus instituta nulla desidia negligant. nlla dissensio ne violēt, nulla certātē turbant. Juli⁹ papa. p̄tv q. i. amputatio. Sciendū tñ fīm tho. se. se. q. ciij. qđ vbi cōmittit p̄ctū veniale nō ī sibi p̄prie inobedientia sed cū cōmittit mortale. Nā venialia nō sunt ī p̄cepta. Ubi etiā nōndū fīm cancellariū parientem, et alios doctores qđ nō oīes ordinatiōes ecclie vel platorū sunt in p̄cepto, ita qđ transgrediente s. etiā scientē peccati mortalit, s. sicut in lege dīna qđā sūt monita simplicia ī qđ faciendo esset de se veniale, vt illud Leuit. xij. Lorā cano capite surge, i. reverentiā senioribus p̄be. Quedā p̄ceptoria ī qđ opando eēt mortale, vt decem p̄cepta et qđ reducunt ad ea, tñ nouo testō credere exp̄plicite articul' fidei, et sacra suscipere fīm tpa et qđ latitatem p̄sonarū. Ita etiā in lege canonica vel civili seu ordinationib⁹ platorū sunt qđā p̄ceptoria qđam monitoria. Qui facit contra p̄cepta diuina vel humana sumendo propriētē stricte p̄ceptū, etiam si non faciat ex contemptu sed ex neglectu, peccat mortaliter. Unde gregorij⁹. Quod p̄cipit⁹ impatur, quod imperat⁹ nō cessēt est fieri. xij. q. i. s. item gregorij. Apostol⁹. iij. Thimo. iij. inter criminalia ponit illud. Parentibus nō obedientes, Et ad Roma. xij. Qui potestati resistit prelati nō obediendo, dei ordinationi resistit, et ipse sibi damnationem acquirit. Ratio hui⁹ est fīm beatus thomā. sc̄dā sc̄dc. q. xv. arti. i. qđ illud est mortale quod contrariatur charitati per quā est in nobis vita spiritualis. Talis autem est nobedientia p̄ceptoz. Exigit enim charitas qua domin⁹ diligetur vt mādatus eius obediāt, fīm illud Job. xij. Si qđ diligit me sermonē meū suabit. Et in p̄ceptis dei cōtinetur, qđ etiam superioribus obediatur, fīm illud

Capitulum .II.

ad Hebre, vltimo. Obedite prepositis vestris et sub facete eis. Et Ro. xiiij. Dis sita potestatis sublimis ribus subdita sit. Facit etiam iusticiam et charitatem ipsi qui non obedit iustis preceptis superiorum, per hoc quod subtrahit obedientiam debitam. Ex contemptu autem declinat a mandatis qui non sunt ex negligencia sed etiam ex qdnam rebellione et obstinatione renuit subiecti preceptis superiorum. Et hec est inobedientia stricte et formaliter speciale peccatum. Unus Proverb. xviii. Impetr cū in pfun dū peccatorum venierit contēns. Et xps Lu. x. Qui vos scilicet platos spernit, et pertinet in mandatis vestris me spernit. Inter Nicolaum papam. Si quis dogmata, mādata, inēdicta, sanctiōes vel decreta per catholica fidem vel ecclesiastica disciplina, per correctionem imminētiū vel futuro rū malorum a sedis apostolice p̄fule, p̄mulgata cōtempserit, anathema sit. I. Thes. xxv. q. ii. si quis. Et ut dicit bernardus, in libro de dispensationibus et p̄ceptis. Contemptus vbiq̄ dānabilis, s. mortale ē. Facere aliquid quod est p̄ceptum diuinum vel humānum nō ex contemptu sed ex passione, mortale ē. Facere autem ex contemptu, nō solū mortale ē sed grauius, et non solū si fiat p̄ceptum sed etiam si fiat p̄mandatum, s. illud quod de se est veniale mortale. Unde quod dicit augustinus. Nullū est adeo veniale quod non sit at criminale dū placet. Di. xxi. q. als. Exponit glosa id est cuius contemptus, s. venialis ira quod ipse contempserit est mortale. Et quoniam gravis peccatum mortale sit talis obedientia seu p̄cepti contemptus, non tamen gravissimum oīm. Unde enim gravius sit contēnere p̄cipiente quod p̄ceptum ei. Iō 10 illa peccata quae sunt p̄sona p̄cipiente sunt graviora peccatorum inobedientie quae sunt p̄ceptum ei, sicut blasphemia erga deū, homicidium erga proximū magis quam inobedientia. Et in tho. vbi. s. Et quod ut dicit augustinus. In potestatibus humane societatis, sicut ad obediendū maior minori recte p̄ponit, ita de omnib⁹, dis. viii. Quae p̄mores, id quanto supiorum ē ille qui p̄cipit, tanto grauius ē esse inobedientē illi, et tanto grauius ē esse inobedientē deo quam homini. Inter et transgressio p̄ceptorum diversorum cuiusdam supiorum, tanto ē aliquid grauius peccatum. quātum agis p̄ceptum illud ē de intentione p̄cipientis siue dei siue hominis. Inter scientiam quod peccatum invenit etiam in obediētiā. Et scientia quod peccatum in obediētiā non sicut inobedientia est in p̄cepto, sed in p̄cepto et hoc ad inobedientiam p̄ceptum sicut in tho. p̄s. Declinantes autem in obediētiā, id est de cōdetes a mandatis quibus obligantur, et per hanc intrātes in obligatiōes pene debitate per transgressioē adducet dominus cū operantibus iniquitatē, s. ad infernum. De contemptu tamen plenius habebas in tertia parte, in tertiā de religiosis.

Quantum ad tertium. §. III

Ait endētū quod in plurali dicitur a mādatiis tuis, quod plura sunt mādata diuinā et humana quae nullo debet declinari. Mandata ecclie et platoz dei mādata dicitur p̄t si iusta sunt, quod a deo inspirata eis. Et illud Proverb. viii. quod sit sapientia diuinā, per me leges et cōditores iusta decernunt. Et quoniam cōteret assignetur differētia ista inter mandatum et p̄ceptum, quod mandatum nō obligat de necessitate salutis, et transgressio ē veniale, sed p̄ceptum sit de necessitate salutis, quod obligat ad mortale tamen frequētē mandatum sumit pro p̄cepto. Unde episclus cōpulis loquens de dilectione summe necessaria haberi, dicit

xit. Hoc ē p̄ceptū meū ut diligatis inuisitatem. Joh. xv. Et alia vice sit. Mandatum nouū do vobis ut diligatis inuisitatem, Joh. xiiij. Et ipse iohannes in p̄ma cano, sua inquit. Hoc mandatum habemus a deo ut quod diligite deum, diligat et fratres suū. Sic etiam in p̄s, mandatum ponit per p̄cepto hic et aliubi quod sit, sicut illud p̄s, cōvij. Tu scilicet de mādata tua custodiri nimis, et valde quod vobis ad mortē sufferendam. Dicit Eccl. iiiij. Vobis ad mortē certa per iusticiam cōseruanda, circa quae sunt mandata. Unde autem sunt multe ordinatiōes ecclie et rectorū quae sunt mādata, et p̄cepta obligāta de necessitate salutis nō est facile de oīb⁹ determinare, potest tamen de hoc bī aliq̄ cognitione ex materia vel forma. Ex materia quod dicitur sit ordinatio de reverentia ad charitatem vel iusticiam vel diuinā reverentiam, ut illud de correctione fratrem. Corripere eū inter te et ipm solū. Matth. xviii. quod ē p̄ceptum diuinum. Et per eucharistia a ieiunis sumatur, quod est p̄ceptum ecclie, de p̄se, di. q. li. liquido. Et quod nō reddit debitus in adulterio permanēti ab alio. xxij. q. i. p̄ totū, et hīmōi. hoc tamen potest male determinari nisi ex cōmuni declaratiōe docet. Ex forma autem, et modo locutionis vel scripture ipsiū ordinatiōis potest haberi multi plicē. Primo ex pena spūali posita in obsecratiōe, vi delibet in obsecratiōis lata, quod pena maxima ē in ecclie sua, xxiij. q. iij. Unde omnes ordinatiōes ecclie prelatorum que sunt vel facte sunt sub pena obsecratiōis late sententie nulli dubiū sunt p̄ceptorie quoniam nō dicat verbum p̄cipiendi vel mādandi. Et scientia obsecratiōes subditi peccat mortali nisi contineat intolerabilem errorem. Id est si fiant sub pena suspensiōis, depositiōis vel interdicti. Sed si fiant sub pena obsecratiōis cōminatio, et nō late sine sed ferēde, nō est vobis quod verz et clausū. Quibusdam videbitur quod sit mortale transgressio talorū ordinatiōis, sicut iohannes neapolitanus p̄cipie cum est in iure cōscripta. Sicut ab hominibus fiant dubiū est. Secundo potest haberi p̄pendi ex pena corporali grauius, ut si p̄fiteat aliquid sub pena mortis vel mūrtiōis, purus p̄ leges et statuta ciuitatū quod est in tho. in prima se. obligat etiam in foro ecclie ad obsecratiōem, vel pena incarcerationis que inserit etiam ab ecclasticis, et in religiōibus mortale est. Non enim inserit talis pena nisi p̄ eo quod multus est lesuum iusticie et boni cōsiderationis. Id est videbitur sub pena cōsiderationis culpe debita aliquid p̄fiteat, et in religiōibus aliquod. Tertio potest hoc haberis si ordinatio fiat sub tali forma, p̄cipio vel mando in virtute obediētiā vel spiri tūsancti, vel sub intermissione maledictiōis ercente, vel sub obligatiōe peccati mortalis. Huiusmodi modis utrumque cōmiserit nunc prelati cum intendunt p̄cipere subditiis aliquid necessarium faciendum, et ecclie sua in suis ordinatiōibus. In regula tamen bī frātis cōscientia absq̄ tali modo loquendi habentur multa p̄cepta obligantia ad mortale, ut habeat in ecclie. Episcopus de paradiſo, extra de verbo, sig. Sed cum p̄ceptum sit obiectum obediētiā est in tho. vbi. s. quomodo cūq̄ innotescat et quibusdam verbis p̄ceptum suggeris subdito, certitudinaliter tenet obediētiā, als stat viri tūti verbō, iuxta illud gregorianum. Humane aures talia verba iudicent quia foris sonat, xxiij. q. v. humane. Ubique dicit glo, quod cū nō p̄stat de intellectu legislatoris vel mā-

Titulus .III.

dantis nō est a verbis recedendū, ut ex de spon. c. ex
līs. 2. ff. de l. iul. nō aliter. als quā faciendo ḥordi
nationes ecclie vel prelatorū vel regularū vel statuto
rū que nō sunt p̄ceptorie ē veniale nisi fieret ex contē
ptu. Precepta autē ecclie cōia ad q̄ oēs obligant̄ sunt
plura. vt de obseruatione festoz. de obseruatōe ieiū
nōz. de confessione semel in anno siēdo. de cōione etiā
suscipienda. de auditōe missis diebus festiūis. de cui
tatione excoicatoz. de abstinentia ab esu carniūz seria
septē et sabbato in italiā. de sumēda eucharistia. ieiū
no stomacho q̄ ad nō infirmos grauit̄. de cauēdo a
torneamētis. de nō faciendo aliqd eoz in quib⁹ ē la
ta sinia excōicationis a iure. Ultra ista decē cōia gene
ra sunt quedā alia p̄cepta spectāria ad speciales sta
tus ut ad clericos vel religiosos vel p̄iugatos vel me
dicos. Et de decē p̄ceptis leḡ divine habes. s. in p̄
ma pte. ti. i. c. De p̄ceptis ecclie hēs. i. in tractatu de
accidū q̄ cōiter omittunt ex negligētia. q̄ ad accidū
panet. Et in ti. de guls. q̄ ad p̄ceptū de ieiunio et ab
stinentia carnū. De p̄ceptis prīnentib⁹ ad stat⁹ p̄fa
tos vel alioz habes in tertia pte in titul⁹ de illis sta
tibus. Nūc autē age solū de p̄cepto solutōis dec̄az
qđ partim diuinū est p̄tū ecclie. sc̄ q̄ ad quotā. Et
ex contēptu aliquā dimitit̄ ppter malā vitā clericorū.
Lapitulum. iij. de retentiōe decimārum. vbi agit
quō et si excusant̄ nō dantes decimas.

Sumite psalmū et date
tympanū psalteriū locundū cum cithara.
ps. Sic exponit gratian⁹. iij. q. i. ecclias
q. se. Sumite. s. vos populi psalmū. i. diuina officia
q̄ principaliter sunt de psalmis. Psalm⁹ enī interpre
ta laus dei et officiū totū est ad laudē dei. Sumite
ḡ diuina officia a clericis. et date eis tympanū. i. psa
lia. q̄ idecirco dicunt tympanū. q̄ sic ad sonū tympa
ni boies corporalit̄ gaudet et recreant̄. ita per psalia
recreat corp⁹ et letificat in sui sustentatiōe. Qui enim
seminant spūalit̄ ab eis debet metere corporalia. Et
q̄ altario seruunt̄. viuere debet de altario. s. psalmi
i. ad Lox. iij. Et p̄ps Lu. i. Dign⁹ est operari⁹ mer
cede sua. et multa alia testimonia scripture q̄libi nō
gratian⁹. Et ppterē institutū ē a deo recclesia decias
dari in sustentatiōe ministroy ecclesie qui sp̄lis mini
strant spūalia ve dīna officia et sacra. Ved ut sint fru
cifera aiabus ista. s. psalmi diuinoy et tympanū de
cimā et oblationū. sit ibi psalterius. s. Decacordū. i.
obseruatio decē p̄ceptoz. iux illud. In psalterio decē
chordarū psallit̄ illi. Et ista obseruantia p̄ceptorū sit
cū cithara q̄ dulci⁹ sonat psalterio. vt dicit glo. et ligē
charitate. Nilbi enī dulci⁹ charitate. Tūc psalterii ē
locundū. i. obseruantia mandatorū qui sit in charita
te. Et diuina igit̄ ministrāda et psalia decimārū dā
da cū obedientia mandatorū et charitate. Exod. xxiij.
Decimas et p̄mitias nō tardabis dño offerre. Est
autem triplex decima.
Prīma decima spūalis.
Scda decima psalis.
Tertia decima substantialis:

Decima spiritualis .I.

q̄ figurabat̄ p̄ decimā materialē ē humiliatio seu re
cognitio oīs sui boni a dō. et defectus suis a se. Decia
ē p̄fectiois signū. q̄ denari⁹ nūs est nūs qdāmodo
p̄fec̄. q̄ ē limes prim⁹ nūorū. Nam ultra nō pcedit
nisi replicādo p̄teritos nūos. Nouenari⁹ est nūs im
p̄fectus. q̄ nō attingit ad decimū. Dare ḡ deo decimā
spūalit̄ est q̄cqd p̄fectiois in se est deo attribuere
et q̄cqd defect⁹ est sibi retinere. i. a se recognoscere. s. il
lud. O see. p̄tū. Perditio tua ex te isti. tū in me salus
tua. Ad qđ facit qđ ait hiero. sup̄ malachitā. Possu
mus decimas et p̄mitias sic interpretari. Si q̄s doc⁹
et erudit⁹ in lege dñi p̄t̄ alios erudire. nō d̄z sue attri
buere prudētē ingenios qđ possidet. sed grās agat
pmū dño q̄ cūcta largit̄. deinde sacerdotib⁹ et ministrib⁹
a quib⁹ est erudit⁹. p̄vi. q. i. reuerūmini.

Decima temporalis .II.
est obseruatio q̄dragēsimē cū debita obseruatione et
deuotio et ieiunio. Tū enī ann⁹ p. ccclv. dies vol
uit. ieiunādo. p̄xvi. q̄ sunt a p̄ia dñica q̄dragēsimē
vsl̄ ad pasca ieiunabiles. nā sex dñicis dieb⁹ q̄ inter
ponūt nō ieiunā. q̄si anni decimas deo dām⁹. Est
enī. p̄xvi. nūs decima ps diez anni. hec greg. de cō
se. di. v. q̄dragēsimā. q̄b⁹ tū q̄tuor dies p̄ores additi
sunt ab ipo grego. et cōformā nos tpo in ieiunio
q. xl. dieb⁹ ieiunauit. Sed vt p̄fecte det decimā hu
ius tpi. d̄z hoc tpe p̄matie abstinenere a vtijs. Et sic
xl. horis stetit p̄ps in sepulchro seu mortuus. ita illis
dieb⁹ sit mortu⁹ sensib⁹ exteriorib⁹. et mortificat⁹. Et
sicut. xl. dieb⁹ stetit in mūdo p̄ resurrectionē ad con
forandū discipulos et visitandū. ita ill̄ dieb⁹ magis
visitans elemosinis. p̄mitoz. et sic. xl. ebdomadis stet
it in vtero bōgis. ita illis dieb⁹ voces deo orōni et
puritati. Et sicut. xl. mēsto p̄dicauit in mūdo. ita ill̄
dieb⁹ audias p̄dications.

Decima substantie tē .III.
poralis ē decima ps fructū q̄s recolligit in terrē
suis. De q̄bo d̄z Levit. xxvij. Dēs decē terre siue de
frugib⁹ siue de pomis arbor̄ dñi sūt. Et q̄ h̄mōi de
cime nō dēt q̄rī dñs dīces. Malach. iij. c. Si aſ
figet hō deū. q̄ vos cōfiguris me et disfis. In q̄ cōfi
gim⁹ te. in decimis et p̄mitis et penuria vos maledi
cti estis. q. d. q̄ nō dedistis decias. iō habuistis ma
ledictionē penunie. Et subdit. Inferte oēm decima
tionē in horae mea. vt sit cib⁹ in domo mea. et p̄bate
me si nō effudero sup̄ vos catharactas celi r̄c. Et d̄t
aug⁹. Decie ex debito requirunt. et q̄ eas dare nolue
rint res alienas suadūt. p̄vi. q. i. Hoc tū intelligēdūz
cū reffrerent. vt. j. declarat̄. Et innoč. q̄ in signū vīs
dñi q̄lī qdā titulo spāli dñs sibi decias rep̄auit. ex
de deci. c. cū nō sit. Ponit aut̄ ray. multa mala q̄ pue
ueniūt tū dātib⁹ decias. Un̄ aug. Tū decias dādo
celestia et terrena possis. p̄mereri. p̄ avaricia tua du
plici biūdictio fraudaris. Hec ē enī dñi iustissimi cō
suetudo vt si tu illi decimā nō dederis. tu ad decimā
reuoceris. dāb̄ ipo militi qđ non vis dare sacerdoti
p̄vi. q. i. c. decie. Itē aug⁹. ea. q. Nō enī d̄z n̄ postu
lat premiū s̄z honore. et q̄ dignat̄ ē nob̄ totū dare. de
cimā dignat̄ a nob̄ recipi nō sibi sed nob̄ pculdu

Capitulum

III.

bis p̄futuram. Antiqui patres ideo omnib⁹ cōp̄hs abundabāt q̄ decimas dabāt. Qd nō accepit xp̄s accepit fiscus. xvij. q. viij. maiores. Econtra remuneratio dantū decimas fm ray. ē q̄druplex. s. abūdātia fructū. sanitas corporis. remissio peccator̄. t celeste p̄mū. De p̄mis duab⁹ dt aug⁹. Si decimā dede ris nō solū abundātiā fructū s. t sanitatē corporis cōseq̄s. xvi. q. i. decimā. De alijs duab⁹ dt in eo. c. Qui ḡsibi p̄mū aut cōpare aut indulgētiā p̄ctōz desiderat p̄mereri. reddat decimā. t de nouē p̄lbo studeat elemosinā dare paup̄ib⁹. Utidēndū ḡ qd sit decimā qd p̄mitie. de qb⁹ debeat dari. a quib⁹ psonis t qb⁹ locis. t an excusenf a p̄ctō nō dātes vbi non p̄sue rūr dari. Nō p̄mo hiero. sup̄ ejecib⁹. p̄pere multiplices decimā. Et h̄b̄rē de deci. i. vbi dt. Decimā p̄tē oīm frugū Lemitici tribui p̄ls ex lege debebat. Rurs⁹ ex ipsis decimis leuite b̄ est infenor̄ mīstroz ḡdūs de/ cimas dabāt sacerdotibus. Erātq; t alie decimē q̄s vnuſd̄q; ex iplo srl̄ in sua horreis reseruabat vt co mederet eas tū iret in hieſlin⁹ in tēplū t in vestibulo tēpli sacerdotes t lenitas ad cōmūnū lūnitaret. Erāt t alie q̄s paup̄ib⁹ recōdebat. At nō p̄mitie quas de frugib⁹ offerebāt. nō crāt sp̄lī noīe diffinire. sed offe reū arbitrio derelictē. Traditionē q̄s accispim⁹ he breoz nō lege p̄ceptaz. sed arbitrio mḡoz inolitā. q̄ plurimū q̄dragēsimā p̄tē dent sacerdotib⁹. q̄ minūmū sexagesimā. Inē q̄dragēsimā aurē t sexagesimaz licebat qd̄cunq; volūsſent offerre. hec ille. Quare aut̄ p̄mitie dent. t q̄uo hoīes ad b̄ teneant. Dicit. b̄. tho. se. seq. lxxvi. ar. iii. Qd q̄ deo debem⁹ exhibere id qd̄ p̄cipiū ē. iō offerebānt p̄mitie in recognitionē diuinī bñficij. s. q̄ alīq̄s p̄fiteat fruct⁹ terræ a deo recipere. Et dabant ex p̄mis fructib⁹ tāc̄g qd̄ p̄cipiū. Et q̄ sacerdos stiruit populo in his q̄ sunt ad decimā p̄mitie cedebāt in vsum sacerdotū. pertinet aut̄ ad ius naturale vt ex rebo sibi dari a deo alīqd tribuat ad suū honore. Sed q̄ talib⁹ psonis exhibeant. s. sacerdotib⁹ aut̄ de p̄mis fructib⁹ aut̄ in tanta q̄ntitatē b̄ fuit in lege yteri determinatū. In noua aut̄ lege p̄ determinationē ecclie diffinir̄ vt primitias hoīes sol uāt fm̄ p̄suetudinē patrie. t indigentia ministroz eccliesarū. Un. xvi. q. viij. dī. q̄ decimas t p̄minas q̄s iure sacerdotū esse sentim⁹. ab oī poplo accip̄e debet. Decima aut̄ p̄pria t vera ē decima q̄s oīm bonoz iuste acq̄sitor̄ do debita. ex. e. tua nobis. Un. fm ray. dari de oīb⁹ fructib⁹ terraz. arborz. oroz. nutrimentib⁹. aīlū. lano. lacte. feno. lignis. p̄sicationib⁹. venatiōib⁹. bus. afflictis pensionib⁹. molendinis etiā ad ventū. balneis. fullonis. metallorū. lapidicinū. de lucis. et negochis. scutis. t artificis t ceteris bonis. xvi. q. i. decime. t. q. viij. c. q̄cūz recognouerit. ex. e. com̄missum. t. c. nūcios. Et generalis de oī licto fm̄ bo sti. t tho. Fir aut̄ tal distinc̄o de decimis. q̄ qdā sunt psonales. qdā p̄diale. qdā mītra. Personas. les sunt q̄ debent ex negociaſe t art. ficio. seu scia. i. ex lucro acq̄sito p̄ sciam. vt p̄ lecturas. aduocatioſe. ſūlratioſe t bm̄oi. militia. venatiōes. p̄ſcatiōes. officio regiminiſe t bm̄oi. Et he psonales dari debet eccliesie prochiali ſeu baptiſmali vbi q̄s audir̄ diuina t recipit ſacra. vt. xvi. q. i. queſtiō. t. xiiij. q. i. f. i. Et bñm̄ ſi aliud obtineat de cōſuē. ex eo. c. i. t. ex de deci. c. ad

aplice. Uel nīſi preſcripte ſunt q̄ tñ preſcripto p̄ laicū fieri nō p̄t. hec ray. hōſti. t tho. Reges tñ t p̄ncipes psonales decimas ſoluēt ep̄o illius dyocelis in q̄ bñt p̄ncipale domiciliū fm̄ innoč. Et p̄nt dari psonales decime in fine anni. ar. extra d̄ pigno. c. ex l̄ris. De re etiā donata vel legata nōuit hug. xvi. q. i. decime. q̄ d̄z dari decimā. Iz fuerit decimata a legatore vel do/ natore. Sed de ſucessiōe hereditatis p̄me fili⁹ nō te neſi ſi decimata ſunt bona a p̄fe. s. heres c̄ne⁹ bñt te neſi. De illicite acq̄ſtitio in caſib⁹ vbi cōpetit reſtituō vt in furto. vſura. iniuſto bello t bm̄oi. vel vbi de ne cefitate oportet vt fiat erogatio. vt in ſimonia. nō d̄z dari nec recipi decimā psonalis. Sed in alijs illicite acq̄ſtitioſe. vt p̄ turpitudo debet dari ſi peccatū ē oī cultū. nō aut̄ ſi eſt notoriū d̄z recipi fm̄ tho. Decima p̄dialis ē q̄ puenit ex ipſis p̄dīs. ex eo. ad aplice. t. c. paſtoralis. t fm̄ hōſti. debent dari indiſtincte a poſſidente p̄dia ſue iuste ſue iuſte poſſideat. Et nō ſolū ſi poſſideant p̄dialia a catolico. ſed etiā hereti co iudeo vel pagano. ex. e. c. de terris. Et rō hui⁹ eſt. q̄ dāt rōne p̄dior̄. ex. e. c. de terris. etiā ſi fulſent ſe minata ſemine furtuō. t bm̄oi. tho. t ray. Qd ſi q̄s ar borē exciſam in ſilua portet ad lacū vbi multopl⁹ valet fm̄ innoč. ſoluet decimā ecclie vbi ſila eſt ſilua de ducti exp̄ſis q̄ ſecit in trāſſerēdo. t d̄z dari prochiae in q̄ ſiluā eſt p̄diū bm̄oi decimā p̄dialis. xvi. q. i. ſi q̄s laic⁹. t. xiiij. q. i. t ex. e. qm̄. Et b̄ nīſi aliud obtineat de cōſuētudine. t debet dari decimē nō deducti ex p̄ſlis. nec etiā illis q̄ ſiue p̄ fructib⁹ colligēdis. ex. e. c. cū ſint hoīes. debet q̄s dari ſtatim q̄ ſiue p̄cipiū ſunt anīq̄ ſinde ſep̄at cēliſus vel tributū t bm̄oi. Et li p̄t ſuerit ſacra dicta ſep̄atio. dabis nihilomin⁹ decima integra. ex eo. c. tua nobis. Utq; aut̄ debeat de portari ad eccliam vel dari in agr̄. t vineis. dicit. hōſti. in b̄ ſiue ſtandū ſuetudini. ex de ſepul. c. certifica ri. Decima mixta ē q̄ de agnis t alīq̄ ſetib⁹ aīalū puenit q̄ ſunt in pſciuis. p̄tū enī iſta decima pue nit a p̄dīs vbi pſciunt aīalia. t ſic ſunt p̄dialeſ. partim a cuſtodia pſonaz t ſic ſunt psonaleſ. p̄terea di cunct mīſte. Et iſte fm̄ hōſti. dāde ſunt illi ecclie vbi eſt ſuetudo dādi. Qd ſi nō apparet ſuetudo dādi ſi aīalia pſciunt in prochiae el⁹ q̄ eſt dñs iplo rū t q̄ gent curā eoz dari d̄z p̄rie prochiae. Si aut̄ pſciunt in alia prochiae diuidi debet inē eccliam vbi pſciunt t p̄pia. ex de ſepul. c. relatū. S. tho. t ray. dī cūt. q̄ de lacre. ſeu t lana d̄z dari ecclie vbi pſciunt. In bm̄oi aut̄ decimis nō tenenf dare optia nec tenenf dare magis vilia ſi mediocria. xvi. q. i. c. decime. Itē nō q̄ ſi pſciua p̄ aīalib⁹ annuatim vēdant fm̄ innoč. decimā p̄cū ſoluerit illi ecclie vbi ſunt pſciua. Sed ſi dñs fundi pariaſ ſiue pſci bestias in ſudo. cum berba quā euellit bestia trāſcat cū onere ſuo. ſ. d̄cī. dñs bestie tenebis dare etiā decimam valoris herbe. ſi. de vſuſru. l. ſi vſuſructus. Utrum decimē poſſent p̄ſcribi. Reſpoſdeo a laicis nō. extra de p̄ſcript. c. cū ſam. ſed a clericiſ ſic ſi prochiae habent. extra de p̄ſcript. c. de quaſta. Religioli q̄ ſi nō habēt parochia ipsaſ p̄ſcribere nō poſſunt. q̄ nec poſſidere. xvi. q. i. placuit. Sed ſi habent tunc ratione parochie eas p̄ſcribunt. extra eo. c. cum contingat. t. c. cū in tua. Et nota q̄ ep̄ſcop⁹ q̄ dicit ſe p̄ſcripſile decimas in

Acte de decimis predio lib9

Acte on de me poſſim̄ p̄ſtriſi

Titulus .III.

Alieno episcatu oportet quod alleget et p̄bet titulum, qui ius
cōe est in eū nisi tanti epis alleget p̄scriptio, cuius dīj
memoria nō existat, ex de p̄scripte c. ep̄m. li. vi. Itē nō
quod si p̄suetudo p̄cipiendi decimas fuerit p̄scripta in
vno p̄dio alicuius prochiae nō extēd̄ hoc ad aliud pre-
diū qđ de nouo collis. ex. ed. c. cū contingat. Item qui
diu decimas nō soluit et nūc vult soluere nō dīj solue-
re illis qui ex sola p̄scriptione decimas hactenq; p̄cep-
erūt, sed ecclie prochiali fin guil. **A**utem decime illa-
rū rez de quib; nō p̄suerūt dari antiquit̄ debent
tur illis qđ eas hñt in feudū v̄l eas recuperant aut
ecclie. Rūdet ray. Vide, qđ milites qđ als decimas re-
cipiunt possint illas petere eo qđ illis terra illa ab antiquitate
quo fuit decimal' et vna eadē res non dīj dupliciti iure
cēseri. ex. e. cū in tua. Uel forte vez in monasterio vel
ecclia. sec' in laico qđ nō dīj eas recipere sic nec etiā deci-
mas noualiū. Unū cōsulendū ē qđ soluat prochiali ec-
clesie. Ide hosti. Itē sciendū fin ray. qđ si q̄s tenet de
cimas in feudū nō ppter hoc recipiet decimas noua-
liū sed debent ecclie prochiali. qđ hñmōi cōcessiones et
p̄uilegia sunt artāda nō amplianda. ex. e. tua. nisi for-
te sunt religiosi et ex p̄uilegio decimas p̄cipiat. qđ p̄cipie-
ret etiā decimas noualiū. ex. e. c. ex p̄te. el. q. Q. si ipi re-
ligiosi nō ex p̄uilegio decimas alicuius ecclie p̄cipie-
bat sed ex p̄scriptione. tūc decime noualiū nō eis sed
ecclie sunt soluedē. ex. e. c. cum contingat.

A quibus debent da. §. III.

In decime. Rūdeo qđ debet dari decime ab oībus lai-
cis. p̄vi. q. viij. decimas. et ex. eo. c. a nobis. Itē clerci
tenent ad decimas non de ecclis; sed de rebo suis. ex.
e. c. q. Itē religiosi tā exempti qđ nō excepti de terris et
possessionib; suis acq̄sitis et acq̄reditis tenent integre
soluere decimas illis quib; cedē possessiones fuerāt
decimales. ex. e. c. statuto. li. vi. Itē leprosi tenent ad
decimas. si tñ sine cōter viuētes non tenent de ortis
et nutrimenti aialii. vbi etiā intelligunt se. Et oīa
p̄dicta intelligunt se iure cōi. sec' si q̄s hñ aliquid ex p̄
uilegio. Itē iudei et si ad decimas psonales nō tene-
ant qđ nō recipiunt diuina nec sunt de ecclesia. tñ tenē-
tur ad decimas p̄diales. ex. eo. c. de terri. Itē fin tho-
se. se. tenent clerci dare pape req̄reti. Nā in veteri te-
stamento mandauit dñs leuitis recipientib; decimas
a populo ipsos dare decimā decime sumo sacerdoti
Natural' enī rō dictat ut ille qđ hñ curā de cōi statu. p
uideat sibi. vñ possit excipi ea qđ p̄tinet ad cōi salu-
te. Tenent ḡ clerici dare decimā sumo pontifici si exi-
git. Itē vendēdo acerū an decimationem ecclesia hñ
actionē in decia p̄ vñq; c. et emp̄tore qđ res trāsūt
ad eū cū onere decimaz. ex. e. c. pastoralis. et p̄ vendi-
tores ppter dolū ei'. qđ hñ preciū rei vendite. p̄tū. q. q. q. monem'. Pōt ḡ petere a qđ maluerit. sed si recipit ab
uno liberat' et alter. Itē cum collectis fructib; decimā
statim debet dari si nō soluat statum nō competētē
solui p̄nt et an solutionē acerū p̄ furtū vel rapinā de
area vel archa sublat' fuit. tenet rustic' ad dādū de
cimā. qđ fuit in mora et sic periculū spectat ad eū. Hñ
si nō fuit in mora nō tenet. sed ager ecclia hñ actorem.
Et siliter nō tenetur si sacerdos fuit cā more.

Qualiter et quando te. §. V.

neant̄ hoīcs dare decimas et p̄cepto. Dicēdū fin tho-
se. se. q. lxxxvij. Preceptū de solutiōe decimā p̄tū
ē morale in dictū rōne naturali. p̄tū est iudiciale ro-
bur hñs ex institutiōe diuina. Loueniebat etiā cum
ceremonialib; qđtū ad aliquā significationē. Mora
le quidē in qđtū rō naturalis dicitat ut his qđ dīno cul
tui ministrabāt p̄p̄ls nēcīa ministraret. Quis enim
militat vñq; stipēdīs suis ait ap̄ls. i. ad Cor. 4. Ju-
diciale ē qđtū ad determinationē certe p̄tis. s. decimā
qđ determinationē introducta ē ex institutione dīna pri-
nēs ad eq̄litatē fin condicione illi' populi cōseruan-
dā. qđ tribu levitica dīnis ministeriū mācīpata pos-
sessiones nō hēbat. et ideo dīnis voluit eis dari decimas
a p̄lo. Ceremoniale ē in qđtū signat qđ qđq; p̄fectoris
nisi est in nobis deo debem' attribuere. imp̄fectionē
hō et defect' nobis reseruare. i. a nobis recognoscere
Denari' enī nūs qđ est primus limes numeroz signi-
ficationē. et nouenari' defectū et imp̄fectionē. Est au-
tē hec differētia inē ceremonialia et iudiciale p̄cepta.
qđ ceremonialia illicitum est seruare p̄tē noue legis et
mortiferū. Iudiciale hō etiā nō obligēt ad seruandū
tñ absq; p̄to p̄nt obseruari et ad eoz obseruationem
obligant̄ aliq; si statuant p̄ legib; autē eoz quorū ē
cōdere leges. sicut si aliq; princeps statueret ut qđ su-
rat' fuit ouē reddat p̄ ea qđ tuor. subdit illi' tenent
ad obseruantia ei'. Nā autem in p̄posito determina-
tio quote. i. decimā cū sit iudiciale p̄tē et stricte. non
autē ceremonialis nisi largerōe significatiōis sp̄uialis.
qđ quēmodū oīa in figurā cōtingebant illis. assum-
pta ē ista determinatio ab ecclia p̄tē noue legis. p̄ sta-
tuto seu lege. vt. s. nō min' p̄p̄ls noue legis cōferat mi-
nistris noui testi qđ p̄p̄ls antiqu' p̄fert veteris legi.
cū ad majora teneat. et nobiliores sint ministri noui
testi qđ veteris. vt oīdir ap̄ls. q. ad Cor. 4. Sic igi-
tur ad solutionē decimā tenent hoīcs p̄tū ex iū-
re naturali. qđ sp̄ durat vñdē ad istud ut mīstri ec-
clesie a populo sustentent s̄z nō magis p̄ decias qđ p̄
alii modū. p̄tū tenent ex institutione ecclie. s. qđtū
ad qđtā. i. decimā. qđ tñ pensatis oportunitatib; p̄tū
et psonaz possit alia p̄tē definitare. vbi ḡ p̄suetuz
est dari ex p̄cepto tenent ad eas.

De non dantibus de. §. VI

cimas vñz excusen' a peccato ex eo. qđ nō ē p̄suetum
dari in illis p̄tib;. vel daf' vñz cētesima. et de qbusdā
tm. vt frumento et vño nō de alib; fin p̄suetudinē loh-
ci. De decimis psonalib; dicūt ray. et hosti. in sum-
mis suis. qđ cuz sint nō de iure dīno sed hoīcs p̄cepto.
Nā Leuit. xl. sit tm mētio de p̄dialib; et consuetudo
tollat iūs humanū. vel in totū si est generalis. vel in
p̄tē est p̄ticularis. dī. p̄vi. c. cōsuetudo. iō nō soluē-
tes ipsas vbi ē p̄suetudo nō soluēti. excusen' a culpa.
Nā nēcīo ille sunt soluēde qđ debent ex lege diuina.
scz p̄diales. vel loci p̄suetudie approbata. ex. e. in aliis
quib;. Ide dicūt hugo cardinal' cui' s̄niā ponit et te-
nere vñdē archidia. p̄vi. q. viij. et ex. e. discretioni. li. vi.
De p̄dialib; autem ē maior difficultas. et cōter cano-
nit̄e vñdē tenere qđ cōsuetudo nō soluēdi non excu-
set a p̄tō nō soluētes. Et aliq; assignat istam rōc; qđ
sunt de iure diuino. Sed nulla cōsuetudo p̄t toller-
e. vel p̄chalere iūri diuino. vt. dī. viij. per totū. ḡ et c.

Capitulū .III.

Sed ad h̄ responderet Jo. neapol. in q̄libet. iij. q. xiiij.
 qz videlz dupl̄ pōt dīci aliquid cē de iure vel lege di
 uina. Uno mō stricte, p eo qd̄ ē d̄ iure naturali & de p
 tinentib⁹ ad fidē, & sic est vez ḡ cōsuetudo nō pōt tol
 lere tale ius diuinū. Sed isto mō accepto solutio de
 cime nō est de iure dīno & naturali. s̄ bñ sustentatio
 mistroz a plo. qd̄ pōt fieri p reddit⁹ bñficioz & ob
 latioes & alios modos. Alio mō dicit ali qd̄ de iure
 diuino large. i. p oī eo qd̄ dīne in scriptura siue sit
 iudiciale siue ceremoniale siue morale. Et isto mō cō
 suetudo pōt tollere aliquā pceptū de lege diuina. pu
 ta iudiciale qd̄ erat assumptū p statuto ciuitatis vel
 ecclie, & sic ē in pposito. Uel pōt dīci si dīca qd̄ de/
 cime sunt de iure dīno & naturali. p exactio seu reddi
 tio nō est de iure dīno, sed ius exigendi & debitū red
 dendī si petant seu ipsa redditio. Et sicut qlibet pōt
 remittere ius suū ita ecclia fruct⁹ decimarii, qd̄ facit
 nō per eō. Alij ho assignat istā rōem, qz p̄supponē
 do q̄ solutio decime sit de lege ecclie. nō in legē scriptaz
 nō pōt tollere p̄suetudo nisi sit rōnabilis & p̄specta. ve
 dīc̄t ex. de cōsue. c. si. Et d̄ rōnabilis quā nō pbat
 ius sed tolerat iure, & rōnabilis q̄ iprobata iure. vt
 dīcit ibi berū. in glo. & archid. S̄ iusta p̄suetudo nō
 dādi decias reprobata iure. Id h̄ pōt respōderi q
 sm̄ pe. de ancho. sup ca. statutū. Lū decre. aliq̄ isto
 mō loquit̄. in fringit vtrq̄ cōsuetudinē q̄ ad illud tē/
 pus in q̄ statutū. Sed si p̄edictā decretalem adhuc
 duret cōsuetudo in contrariū p debituz tps. in fringet
 postmodū cōsuetudo decretale si papa scit & tolerat.
 In h̄ tñ sunt varie opinione, s̄ si cōsuetudo sequēs
 possit instingere cōstitutionē & reprobata cōsuetudinē
 in triū. vide de h̄. s. in pma p̄teri. de p̄sue. Dicit au
 tē tho. se. se. q. lxxvij. qz ecclia possit req̄rere decias.
 tñ laudabilit̄ nō requirit eas in locis in q̄bō sine sc̄
 dalo req̄ri nō posse p dissuetudinē vel alia cām. nec
 tñ illi q̄ nō soluit in illis locis sunt in statu dānatio
 nis. nō forte prop̄ obstinationē h̄ntes voluntatem
 nō soluēti. etiā si ab eis peterent. Idē sentit alefā. de
 ales in summa. Nō tñ vide sufficiēs req̄sito curati ad
 h̄ & teneat reddere vbi nō ē de cōsuetudine exigēti.
 De papa nulli dubiū q̄ ipso ordināte q̄ experientur
 vbi nō ē p̄suetu tenerent hoies. Sed vtrū ad req̄sitionē
 diocesani teneant dubiū. & id ad papā tunc re
 currēndū & solēdū. Idē tho. sup. h̄. c. xij. dīc̄t.
 q̄ vbi nō ē cōsuetudo dādi decimas. & clericū h̄nt suf
 ficiente vīciū non tenent hoies p illo loco & tpe dare
 decias. Sed vbi ē p̄suetudo dāndi vel mīstrī ecclie
 nō h̄nt sufficiēt. tenent ad dādū. Idē tho. in q̄libet
 sic d̄ & meli. Nulla cōsuetudo tria soluit hoies ab
 obligatiōe reddendi decias. q̄ hec obligatio fundat̄
 sup ius diuinū & ius naturale. vñ sp̄ tenet hoies red
 dere decias si ecclia exigat. tria etiā p̄suetudis nō ob
 stante. tñ terris in quib⁹ ē p̄suetudo q̄ decīe soluan
 tur ipsa p̄suetudo q̄si expostulat decias. vñ peccaret
 q̄ nō redderet. Sed in terris in quib⁹ nō ē cōsuetudo
 cōis & decīe denī & ecclia nō petit. vide ecclia remit
 tere dū dissiliat. Et iō hoies in terris illi nō peccat de
 cimas nō dāndo. Durū enī eset dicere q̄ oēs hoies
 italiz & p̄tū orientaliū q̄ non dant decias dānarent
 Et bmoī argumētū possum⁹ ab aplo accige cui deſ

berent nēcīa vīciū ab his quib⁹ p̄dicabat. tñ non ac
 cipiebat necīi peccabat q̄ ei nō dabat. alioq̄ male
 egisset cū eis apl̄s nō accipēdo. Jo. aut̄ apl̄s nō ex iō
 gebat qd̄ sibi debebat ne offendiculū daret euāgeliō
 Ut nō bñ faceret rectors eccliaz s̄ in terris illi decis
 mas exigeret vbi nō ē p̄suetudo dari. s̄ p̄babilit̄ c̄t̄ si
 derent q̄ ex h̄ sc̄adalu orireb̄. Qz aut̄ in aliquib⁹ terris
 milites exigerat decias h̄ nō est q̄ ipsi hēc ius exige
 di decias. q̄ cū bñ ius sp̄uale qd̄ debet mīstrī nō
 cadit in laica psonā. Sed ille res t̄pales q̄ de iure exi
 gunf a clericis. s̄ fructus decimaz ex cōcessiōe ecclie
 date sunt illis ppter qd̄a seruiria facta ab eis ecclie.
 sicut etiā ecclia pōt remittere ipsos fruct⁹ q̄ dānē p
 decima. nō tñ remittit ius exigendi decias. nec tollit
 debitū reddēdi. hec tho. q̄ hec dīc̄t de decimis sim
 pliciter & indistincte siue p̄dialib⁹ siue psonalib⁹. Et
 huic. s̄ siue satiā cōcordat̄ dīca guīl. & archid. in p̄
 dialib⁹ & dīca Jo. an. de qbuscūz decimis si bñ et
 nō sup̄stis litter intelligant. Archid. ho sup. c. Discre
 tioni. ex de decimis li. vi. post̄ ostēdit p multa iura
 & dicta sc̄toz in decretis & decretalib⁹ posita decias
 esse debitas ecclies. Addit̄ tñ sic. In h̄ dicebat fra
 ter hugo mḡ in theologia p̄ decime p̄diales debent
 ex p̄cepto. sed nisi petens nō tenet dare. sed si petant
 tur & nō soluant ab illis q̄ debet tūc peccat mortalit̄
 & sic vidēt̄ loq̄ iura de decimis q̄ sunt cogēti ad so
 lutionē p censurā ecclasticā. Et hāc sñsam videat seq̄
 hostien. in glo. sup. c. a nobis. ex eo. vñ. Quicq̄ in
 sia canones. hec archid. Jo. ho. an. sup. c. a nob. ex de
 deci. & p̄mi. in nouella. p̄ multa p que pbat decias
 de necē soluēdas sic cōcludit. Quicq̄ ḡ monitus
 nō soluit integralē decimā negari nō pōt qn peccat
 mortalit̄. q̄ transgressor diuine & humane legis necnō
 & iudicii sc̄tūtū repert̄ vñ & excōicari pōt. Et h̄ pro
 bat ludouic⁹ impator iubēs ne p̄textu incest⁹ clericō
 tū retineat. s̄. decima. & dīc̄t sic. Qui ho decimaz p̄
 trinā admonitionē & sacerdotiū p̄dicationē dare ne
 glexerit excōicef. vt in lombardia de deci. li. vñ. Et p
 h̄ dīc̄t qd̄a q̄ in regionib⁹ illis vbi de more nō solu
 uit decima nec p̄dicas nec exigis. nō peccant morta
 lit̄ hoies q̄ nō dant decias. q̄li romana ecclia videat
 sup h̄ salte q̄ ad p̄terita dis p̄sare. ne p̄tingat tantas
 multitudinē in hac cā dānari. ar. j. e. c. in aliquib⁹. et
 in eo qd̄ legit̄. j. de p̄se. eccl. c. aq. & de cle. excō. vel i
 terdic. mi. c. si. celebret. Alij ho dīc̄t q̄ cū ad soluō
 nē decie ex p̄cepto qlibet si obligat̄ sp̄ peccat nō solu
 uens. ar. ex eo. ex transmisso. & sp̄ est in mora sicut fur.
 Et hec opio videat km̄ rigore iuris p̄serenda. pma tñ
 benignior & efficacior ē. Et id ad vitandū alaz̄ peris
 culū exp̄sse est amplectēda. ar. s. de appell. c. si. Illud
 q̄t̄ p certo teneas q̄ q̄tūcūz clericī delinquunt vel
 decimis abutant̄. nū q̄t̄ tñ de h̄ h̄nt clericī disputare
 necdēbet ppter h̄ decimas detinere. vt. j. e. tua nob̄.
 hec ibi. & sic videat cōcor. tho. ho neapol. in. iij. q̄
 libet. q. xij. sic dīc̄t q̄ p̄ceptū de decimis dādīs nō
 obligat̄. q̄ sit de lute nature vel de iure scripto in nos
 ua lege. vel in veteri. q̄tū ad decalogū & moralia. sed
 in cōst̄u vel iudiciale vel ceremoniale. Et q̄ bmoī iu
 dicia & ceremonialia transierūt nō obligant. Unū
 aug⁹. dīc̄t in q̄dam sermone q̄ sabbata obseruare &

Titulus

♦III.♦

Decimā dare et circūcīsōnē facere et hīmōi imperfecta
erāt, trāslatūr̄ oīs et pfecta sunt. Sed obligat b̄ pre-
ceptū de decimis, q̄r ē de iure politiō pape q̄ p̄fēst
toti ecclie cui⁹ ē statuere marie talia q̄ yident ad cul-
tū dei ordinata, et ad sustentationē eoꝝ q̄ vacant dīui/
no cultui, q̄ ut esset qdā cōsonantia, et noui et veteris
testi, statuit ut taxatio veteris testi de decimis serua-
reſ eriā in nouo q̄ possit etiā statuere si ei videret p̄pē
aliquā cām rōnabile q̄ plus v̄l min⁹ dare, et tale sta-
tutū oēs obligaret. Lōsu etudo autem nō dādi deci-
mas in aliquib⁹ terris q̄dū tolerab⁹ illis q̄ p̄sunt
ecclie, et maxime a papa, ppter cui⁹ statutum oēs obli-
ganſ excusat q̄zū ad b̄ q̄dū nō petūt p̄t līcīte te-
neret, sed si peteret marie de p̄lēnū pape in talib⁹ ter-
ris oēs tenerent dare, b̄ enī esset iā ampl⁹ hanc p̄sue-
tudinē nō tolerare seu approbare sed destruere. Tñ
sicut legē abrogatā p̄ p̄lēnū legē si legislator reuocaret
oēs obligaret, renouata sic p̄suetudine p̄t destruere
nō tolerando et oēs ad sui statuti obseruantia obliga-
ret, cui statuto vides derogari p̄ p̄lēnam p̄suetudinez
q̄dū fuerū tolerata et q̄s p̄ p̄is approbata. Ulric⁹
autē dicit qñ nulla decima soluīt vides q̄ dñi p̄diorū
brevi manu soluerint ecclie decias, et q̄ eis deinceps
ecclia redonauerit. Inno, autē multū rigide incedit
in ista materia dices, q̄ in eo q̄ decime non soluunt
vel min⁹ plenereddunq; nulla p̄suetudo valet vel ex*eg*
cusata peccato. Antho. de bu, dicit, q̄ canonista nō
ē bon⁹ determinator in ista materia. Et theolog⁹ cui⁹
scia est ius diuinū, vñ cū sint decime de iure dīno et
ad theologos magis spectet declaratio et determina-
tio dubior̄ circa ius diuinū q̄ ad canonistas, vides
q̄ theologis sit stādū magis q̄ canonistis. Dicit etiā
q̄ cū fuerit p̄fessus ip̄e plurib⁹ pbis et famosis viris
magis in theologia nulla ē sibi facta scia de solutōe
decimaz, ip̄e tñ vides tenere q̄ sint soluēde. Sed
nō q̄ in b̄ oēs cōcor, q̄ vbi est consuetudo dādi oīo
boies tenant ad dāndū, et dī eis fieri scia. Dicit tñ
hosti, q̄ cōpositio in p̄sonā ecclastica et laicos super
aliq̄ p̄t decie seu q̄ta de p̄lēnū plati superioris valet.
Ray, etiā dicit q̄ si q̄s retinuerit decias longo tpe, et
nunc venies ad p̄lēnam petit sibi remitti, q̄r als opor-
teret eū mendicare, sacerdos si vides ip̄m tritu, et p̄s
ces ei⁹ innīti vītate, dī sibi remittere tāz paupi cum
b̄ idex postea dare deberet, v̄l q̄. i. qm̄. Illaddit q̄
etiā si est diues p̄t in totū vel in p̄tem dimittere et q̄
vult in posterz abstinere. Si q̄s autē velit simpli in-
telligere lle, illā, s. q̄ teneant p̄fessores facere sciam
p̄sientib⁹ etiā si in b̄ nō fuerint req̄siti q̄r de hoc aliq̄
doc. nihil dicūt, tunc vides sufficere q̄ faciat sciam
p̄ istū modū, s. q̄ si exigerent sint parati dare ad māt
datū ecclie, als vt dictū ē nō essent in statu salutis, q̄r
cōteneret p̄ceptū ecclie vbi est p̄suetū dare de toto fa-
cere sciam vt dēt, vbi vō de aliq̄ q̄ta et p̄ua p̄suevit
dari illā dent. Nec tñ vides q̄ oporteat facere sciaz
nisi p̄ncipalib⁹ dom⁹. Nā sīlī familias serui et huius
modi dare nō p̄t.

Lapl'm.iiij.de Jactantia.

*Actantia secundū gre-
go, est filia inanis glōse, r pōēticā describī*

est virtus quod se verbis extollit super illud quod est vel
quod homines opinantur de eo. Tertius viratus oponit secundum
spem actum, quod continetur in ea regis salutem. Sed secundum quam
sunt ex quo et si non sicut tunc ut frequentius accidit haec humi-
litati. Nam percedit iactantia et superbia sicut a causa interioris
mortuorum et in pellente. Et per hunc enim quod aliquis per arrogantiam
intemperata superbia se eleuat sequitur plerumque exterius maius
ra quod de se iactet. Id aliquis est vanitate quod non est ar-
rogantia ad iactantiam percedit, et ex illa vanitate delecta-
tur, qui taliter est secundum habitum et ideo arrogantia per quam aliquis
superbia secundum extollit se superbie, non tamen idem iactantia
est sed ut frequentius causa ei. Et propter hoc gregorius ponit iactan-
tiam tertiam secundum superbie. Plerumque procedit iactantia
ab inani gloria sicut a causa finali, in quantum secundum secundum iactator in-
tendit quod per suam iactantiam gloriam sequatur. Et hoc secundum grego-
rius dicit originem et inani gloria, et esse filia eius secundum rationem si-
nis. Prohabet autem hanc dominus dicens, Ecce, vi. Non
te extollas in cogitatione ait tunc, ubi dicit glo. iactantia
et superbia prohibebet. Hac ut vitiosam puniendam a domino
ostendit psalmus dices, psalmus xii. Disperdet dominus vniuersa labia
dolosa, et linguam magniloquam quod differunt, lingua nostra
non stram magnificabimur. labia nostra a nobis sunt, quis non
dominus est. Ubi potest nominis triplex iactantia.
Primum iactantia per ironice, ibi, Disperdet dominus vniuersa
uersa labia dolosa, et linguam magniloquam.
Secundo iactantia per vanitatem, ibi, qui differunt linguam
nostram magnificabimur.
Tertio iactantia propter falsitatem, ibi, labia nostra a nobis
sunt, quod noster dominus est.

Quantum ad primum. §. I.

Sciendum percuti aliquis dicit de se aliquis defectus quod in
se non esse cognoscit, et cum hoc facit ut inde reputetur humili-
us et sic abiectus, vel portat vestes multum abiectas, vel
facies pallida quod ea intentio ut reputetur mortificatus
et contemptus mundi, ibi est iactantia et aliud etiam virtus
quod dicitur ironia secundum themistoclem, scilicet, q. et c. et i. et ar. q. tunc secundum diuinis
sa. Iactantia quod est in exteriora intendit ostendere
potentiam in se quam non habet. Ironia vero in exteriora ostendit defec-
tuos exterius quem in se non recognoscit. Unus de hominibus dicit
prophetus Matthaeus, vi. Exterminant enim facies suas, scilicet exter-
minos naturales appetit facies suas herbis vel quibus
dant lotionib; vel unctionib; ut appareant pallidi, ut
appareant hominibus ieunantes, et sic reputentur abstinen-
tes. Et prophetus dicit quod superabundantia et valde defectus
iactantia est quod, scilicet, sit ad istum finem. Unus de augustinio legi
quod nec nimis preciosas vestes volebat deferre nec nimis
abiectas, quod in vitroque aliquis homines querunt gloriam
sua quod pertinet ad ironiam iactantiam. **Quantum ad**
secundum. ut Proverbium, xvii. dicitur ironico. Lumen submittit
vocem suam, scilicet, quis per aliquid dicendo de se vilis ne credideris ei
Septem enim neque sunt in corde illi. Proverbium, xvii.
Id est plena nequaquam. Sed de his de multis in predicta auerte
Disperdet dominus, scilicet, per diversos modos perdet eternaliter
se, et spiritualiter, et aliquis translatum, vniuersa labia dolosa, qui
se in herbis suis utuntur dolo dicentes defectus de se quod
non recognoscunt in se ad decipiendum audientes ut sic
estimant eos humiles, vniuersa subdit linguam magniloquam.
Lingua enim oris est sit humilis in lingua cordis est magna,
qui magnificari intendit. **Notandum tamen quod dicere**

Capitulū .III.

de se vilia vel ostēdere actu vel minorā seu defectuō
sa pōt fieri tripli fīm tho. se. se. q. cxvij. art. i. Uno mō
salua veritate dū. s. q̄s maiora q̄ sunt in se retinet. et q̄
dā minorā seu defectuosa de se pfect que tñ in se esse
recognoscit. Et h̄ nō pertinet ad virtū ironie. nec est
peccatū fīm gen⁹ suū nisi p corruptionē alicui⁹ circū
stantie. puta talia dicēdo psonis infirmis. vñ illi scā
dalifaren⁹. als laudabilē fieri pōt. Sicut apls paus⁹
lus vocat se mīsmū aploz. et psecutorē se fuisse ecclie.
i. ad Lox. xv. Et vir cū q̄ est deus. et q̄ cōfotat⁹ est a
nō dñs. dic. Stultissim⁹ sum viroz. et sapia boim nō
est mecum. vt dī Prouerb. Nec mō virtū ironie cōmit⁹
tū. q̄ loquī fīm reputationē mūdanoy. qui estimat
stulticiā. mūdana contēnere q̄ mundi sapia q̄rit. vel
loquī de sapia que rōne acq̄rit. non de ea q̄ dīna in
spiratiōe habet. Amos ppheta negādo se esse pphera
dices. Nō suni ppheta. c. viij. nō peccauit. quia sc̄z nō
erat de origine ppheteri. vel vt dīc̄t gregō. q̄ cognō
uit tūc actualiter nō h̄re spīm ppheteri. Sic z. b. franci
scus sine ironia appellabat se maximū peccatorē cer
ta p̄sideratiōe et respectu. Sc̄do mō pōt aliq̄s dice
re minorā de se et vilia q̄ mō in se non recognoscit. aut
cū negat aliq̄d boni de se q̄d in se ēē cognoscit. et hoc
p̄tinet p̄p̄ead ironia. q̄ est spāle peccatū. et p̄tū veris
tati p̄ defectū. et oī euitandus. Et de his dīc̄t pbs in
iiij. ethi. q̄ quidā minorā de sedicūt fugientes tumis
dū. i. elationē sed nō ppter h̄ excusans p̄tō si mētūt
q̄. nō debet sic vitari vñū p̄tū q̄d cōmittat p̄ h̄ ali
ud. Un̄ aug⁹. sup̄ Job. Nō ita caueat arrogātia vt
veritas relinquit. xxij. q. ii. nō ita. Et gregō. Incaut⁹
ti sunt humiles q̄ mendacio se illaq̄ant. q. ea. incaut⁹
Et tale peccatum mīn⁹ ē graue. s. ironia q̄s iactatia.
Un̄ pbs dīc̄t in. iiij. ethicoz. q̄ ironies et min⁹ dicen
tes gratores sunt fīm mores. s. iactantes. Tertio
mō dīc̄t q̄s minorā de se q̄ nō recognoscit intendēs
inde magis cōmendari. Et tal̄ ironia est mixta cū ia
ctantia. Et fīm pbs est graui⁹ iactatia. Et de hac dī
Eccl. xix. Est q̄ nequī se humiliat. et inferiora ei⁹ ple
na sunt dolo. Sed disperdet dñs vñuersa labia do
losa. Hinc et catho. Ne te collaudes. nec te culpaueris
ipse. Hoc faciūt stulti q̄s gloria vexat inonis.

Iactantia secunda est .S. II.
per vanitatem. s. cū aliq̄s dīc̄t de se laudabilia ex qdā
loquacitatem vel levitate mētis sive aliq̄ nc̄te vel vñli
tate. q̄d fieri nō dī. iux illud Prouerb. xxvij. Laudet
te alien⁹ et nō os tuū. Et Ben. Laus in p̄p̄io ore sor
descit. Ubi adūtendū p̄ triplici ex cā pōt q̄s laudare
seip̄m. Uno mō sui iusta vñlitate cū. s. q̄s ē tribula
tionib⁹ circūdāt⁹. vel calūniatus seu despatione tem
ptat⁹. ppter q̄d recognitat bona facta. vel corā aliq̄s re
serat ad sui iactationē et cōforationē. Sicut iob sanct⁹.
cū esset flagellar⁹ multipliciē. et visitat⁹ ab amicis ar
guere de vita sua p̄terita tāq̄ non vere sed simulate
deo deseruisset. se corā eis laudavit dīces. Ocul⁹ fui
reco et pes claudio. Pater erā pauperū. et cām quā ne
sciebā diligentissime investigabā Job. xxix. et multa
alia silia in. c. se. Un̄ baldach. falsum dīxit arguens
eū de iactatia ppter istas sui cōmendatōes dīces. Us
q̄ ad quē finē verba iactab. Et ezechias rex iuda cū

sibi dictū fuit p̄ esayā ex pte dñi q̄ morere tñ vñue
ret. compūct⁹ de p̄tis dīxit. Recordare dñe q̄o am
bulauerim corā te in vñtate. et qd̄ bonū est in conspe
ctu tuo feci. Es. xxvij. Qd̄ idcirco fecit fīm gregō.
in moral. ne in ipso intenso dolore quem habebat de
p̄tis desperaret. sed p̄fortaret fiducia operz honorū
preteritor. Si q̄s etiā se laudaret nō deficiēdo a veri
tate vt euitaret aliq̄d periculū vel maluz. Dīcut fecit
paul⁹ cū se cū romani ēē manifestauit. ppter qd̄ fu
it dimissus liber q̄ tenebat captiu⁹. vt br̄ Acē. xvi.
laudabilitē faceret. Sc̄do mō p̄p̄i charitate vt cuz q̄s
habeat aliq̄s p̄dicare vel dirigere aliq̄ laudat de se et
narrat mirabilia vt audiētes imitent̄ se ut doctrina
ei⁹ efficaci⁹ recipiat. Et h̄ laudabilitē sit. sicut fecit apls
paul⁹ ad Lox. scribēs in. ii. ep̄la. Cū enim p̄seudo
aplī. i. p̄dicatores p̄ recessum pauli ab eis q̄s ad fi
dem trāgerat ipsi p̄dicarent. et pauli famā et auētem
sc̄e et sc̄itatis q̄llissent supprimere vel minuere ut ab
eis p̄temptibilis haberet. Paul⁹ charitate et zelo sa
lutis illoz duc⁹ vt vñtaret illos q̄ errores dissimina
bant. et questū inde q̄rebāt et sue doctrine verissime in
hererent. mirabilia et multum laudabilia de se reserat
Ubi p̄ laudē de generē suo. q̄r semine abrae et iraeli
ta se cōmēdat de mīsterio xpi dīces. Ministri xpi sūt
ego ut min⁹ sapiēs dīca. s. fīm apparentiā. plus ego
sc̄z sum. Quārō q̄s pl̄ se laudat. cāto videt min⁹ sc̄z
piens. qd̄ vez cēt si sine cā rōnabili faceret. Et ostēn
dit q̄o fuerit fidelis et magn⁹ seru⁹ xpi ex duob. s.
ex multis et magnis laborib⁹ habiti. p̄ xpo q̄s ibi et
planat. et ex magnis revelationib⁹ dīnoz sibi factis.
q̄r ropt⁹ ad tertium celū ad vidēdū dēū. q. ad Lox. xi
z. xij. c. Et. i. Lox. x. Per oīa oībus placeo. s. in luctis
q̄rens nō qd̄ mihi vñlile est. sed qd̄ alioz fac̄t suz iu
deis tāq̄ iude⁹ his quisine lege sunt. tāq̄ sine lege es
sem tē. Tertio mō sit h̄cū defectuositate sive vera
dicat se laudādo sive falsa ut cū mouenſ ad h̄ ex cu
piditate vel ex vana gloria vel ex vanitate. et h̄ p̄ficit
ad vñlū iactantie. Un̄ et pbs dīc̄t in. iiij. ethicoz. q̄
iactator singūt de se maiora existentib⁹ q̄nig nullius
grā. i. ex vanitate. q̄nig grā honoris et glie. q̄nig grā
orgēti. Ibi etiā dīcit. q̄ alioz iactat seip̄os ppter lucras
q̄ de se ipis singūt ea ex quib⁹ possint lucrari. puta q̄
sunt medici vel sapientes vel diuini. Q̄ autē medicus
narrat solēnes curas infirmoz per eū factas. et doctor
disputatiōes et lecturas in quib⁹ cōmendat⁹ fuit de
sc̄ia sua. et artis et artificiata ab eo ut inde lucre⁹ dīcen
do veritatem et nō derogādo aliq̄s illi⁹ cōditionis. in se
nullū peccatū vñdī. Sed cōt̄ excedit pl̄ dīcētēs q̄
sunt rei veritas. et cum alioz depressiōe. et hoc s̄g p̄tū.
vñ Prouerb. xxvij. dī. q̄ se iactat et dilatat. s. excedēt
do suas laudes iurgia sc̄urat. Nam audientes cū et h̄
videat eis diminui honore suū et illū insurget. et vñli
sc̄at de iactatia docēt⁹ vel p̄dīcantis. Amb. etiā su
p̄ h̄tī īmaculati dīcit. Virtū alī est indignis secreta
vulgare. qd̄ sit vel loquacitatem incauta. duz sine iudicio
volat irreuocabile verbū. vel adulatioē ut ei placeat
cū secreta reuelat. vel iactationē sc̄ie ut plura videat
sc̄ire. di. xliij. s. fi. De his q̄ iactatorib⁹ dīcit p̄s. Qui
dixerit in facto lingūā nrā magnificabim⁹. i. lau
dādo irrōnabilitē oīa nrā. Un̄ glo. dīcit ibi q̄ notaſ

Titulus

.III.

Iactantia et superbia ex q̄ hō magna loq̄ dese Gallina cū fecit ouū nō cessat clamare donec p̄pendis q̄ ouū fecerit, sicut ouū pdit. Sic dñs disp̄det hos p̄ diuersos modos, perdendo fundendo aliqui in vita hac, et puniendo in alia.

Tertia iactantia est .§. III.

propter falsitatem vt cū aliquis laudat se de eo qd̄ nō est in sc. Unū et pbs dicit q̄ tristia veritati. Et de hac dñs Hiere. xlviij. Sublimitatē ei⁹ et arrogantiā et superbiā et altitudinē cordis illi⁹. s. Moab ego scio ait dñs et iactantia ei⁹. et q̄ nō sit iuxta eū virtus eius. Ita fortis⁹ et potens sicut se dicit. et hoc p̄ prius sonat iactantia. Dicit enim a iacio iacis. Que enim q̄s vult longe a se pone re in altū eleuat et extollit. Et sic aliquis p̄ prius tunc se iactat q̄n de se supra se aliqd̄ dicit. Et quis etiā ad iactantiam p̄tineat qd̄ aliquis ducat de se vel facit vñ ostendit pl⁹ de se q̄ opineſt de eo. qd̄ apls refutat dicens. Parco autem ne q̄s me existimet sup id qd̄ videt in me. aut audit aliqd̄ ex me. q. ad Lox. xij. tñ magis p̄ prius iactantia ē cū offert se sup id qd̄ est in se. et sic opponit veritati p̄ excessum fīm tho. le. le. q. cxij. ar. i. Unū et iur dei dicebat p̄po. Tu de teipso testimonium phibes. testimonium tuū non est ver. Job. viij. q. d. q; te iactas cōter iactantia dicūt mēdacia. p̄ps tñ veritatem dicebat et nobis necessariā. Est autem tūc mortale fīm ipsuſ tho. tripl̄t. **A** Vno mō ex se inq̄tū tristia veritati. cū se illud de q̄ q̄s mendaciōse se iactat est ē gloriā dei autē iniuria et cōtumelia p̄sumi. sicut ille de q̄ dicit Ezech. xxvij. Eleuatur ē cor tuū et dixisti de⁹ ego suz Et pharise⁹ q̄ se iactabat nō esse sicut alij hoīes iniu si rē. addens cōtumeliam publicani. Lu. xvij. Et sūr cū q̄ se iactat de aliquo criminali qd̄ non fecit estī mas inde haberi p̄ strenuo. Sed etiā vez dicendo nō excusareſ a mortali. ppter approbationem mali et scandalū p̄sumi. sicut illi de quib⁹ dicit Esa. iij. Peccatū suū q̄si sodoma p̄dicauerūt. nec absconderūt. Scđo ē mortale ex sine cū. q̄s iactat se vt inde posse decipe p̄sum et notabiliter ledere spūaliter et tpaliter Unū et pbs dicit in. uij ethicoz. q̄ turpior ē q̄ se iactat cā lucri q̄ se iactat cā glorie vel honoris. Est enim ibi mendaciū p̄niciolum exq̄ intendit dāmū p̄i. Si cū si q̄s se iactaret esse magnū mediciū vel aduocatū et magna fecisse. qd̄ tñ fassum ē. vt inde ponat se hoīes in manib⁹ suis cū dāno et periculo eoz. Terretam etiā q̄ se iactat de multis indulgetib⁹ et alij que falsa sunt. et p̄dicatores et p̄fessores et diuinatrices vt inde obirent tpalia vel inducāt ad mala confidētes de illoz bonitate nulli dubiū q̄n mortalit̄ peccent. **A** Tertio iactantia p̄t considerari p̄ respectu ad cām. vñ aliqui. pcedit. s. superbia. q̄ superbia si mortale sit erit et ipsa iactantia mortale. vt cū q̄s sciam suā industriam et virtutē deliberaſe sibi attribuēſe et nō deo iactat seu laudatſe de hmōi. hoc tñ difficile ē cognoscere. et de eis loquiſt̄. cū dicit in pſona iactator. Labia nrā a nobis sunt. Magna iactantia cū superbia ē ista locutio. vt. s. aliquis dicat labia. i. locutionē suā et doctrinā a se elle et nō a deo a q̄ est oē datū optimū. Unū talis p̄fectū cōter dicit in corde. q̄s noster dñs ē. q. d. nul lus. sed nosipſi habem⁹ in p̄tate nrā. qd̄ tñ fassimū

est. q̄ oī sapia a dño deo est. Unū in inferno dicunt miseri iactantes. quid nobis p̄fuit superbia nrā et iactantia diuitiar. Ecce oīa transierūt q̄si vmbra. Sa pien. v. Sed disp̄det dñs bos. In alijs casib⁹ iactantia cōter est veniale. Et hoc etiā dñs grauiē punit. Unū narrat gregor. in li. dyalo. de quodā scō viro. qui cū visitasset quoddā monasteriū monialū quendā puerū demoniacū ibi inueniſſer q̄ moleſtus erat monasterio ppter hoc. Et cū duc⁹ esſet ad domū ſancti viri q̄ p̄erat quibusdā liberat⁹ est a demone meritis et p̄cibus ſancti viri. Sed cū sup b̄ le incaute iactasset dices. dyabolū nō habuisse p̄tate in pueſ cū fuit cū ſeruſ dei. s. moniales nō timebarūt immediate. rurſus puer arrept⁹ est a dyabolo. et vexabat. p̄pendens vir dei peccatū ſuū iactantie multū doles. dicit ſocijs q̄ nō comederet q̄usq̄ dñs lachrimis et p̄cibus eoz ul̄ liberaret. qd̄ et factū ē. Legiferiā in vitaspatriū. q̄ abbaī appollonio ſanctissime vite in heremo cōmoſrati. vox de celo veniēs dicit appolloniū p̄ te p̄cram ſapienſi ſapiētū in egypto. et oīm culturaz demonū ſubruſ. At ille ait. Aufera me iactantia dñe ne forte eleuat⁹ ſup fratres meos cadaz ab oībus bonis. et dicit ei vox. Mitte man⁹ tuas ad ceruices. et qd̄ cōſp̄endis reſtringe et ſub arena ſubrue. Et dñm ap̄ polita manu ad ceruicē apprehendit ethiopē quulū clamante et dicente. Egolūm demō. Et vox ad eum. Perge quocūq̄ volueris ſecur⁹.

Iactantia quāuis in .§. III.

verbis cōiūs cōſtitat. tñ etiā in openib⁹ reperil q̄bus q̄s querit ostētare qd̄ est. vel ultra id qd̄ est fīm ſtatū ſuū. puta cū ſit multū paup̄ vtiſ p̄ciosis uestib⁹ et alij p̄p̄is vt diues videat⁹. vel etiam ſi diues eſſet vult illud maniſtari ſine cā rōnabilit̄. Et cū tali iactantia occurrit plura alia virtus aliqui. vt ſuperbia. inanis gloria. mendaciū. p̄digalitas et hmōi. Unū de rege affluero dicit q̄ fecit grande cōuiuū ut ostenderet diuitias iactantie ſue. Et ad b̄ p̄t induci illud p̄s. Ne timueris cū diues fac⁹ fuerit hō. et cū multiplicata ſuerit gloria dom⁹ ei⁹. qm̄ cū interierit nō ſumer oīa. nec deſcedet cū eo gloria dom⁹ ei⁹. **A** Ub̄ tñ nō p̄muo q̄ ex abundātia reproboz nō debet quis conſternari. ibi. Ne timueris.

Scđo q̄ in iactantia operz extērioz non valent ſimo rari. ibi. Lū multiplicata ſuerit gloria dom⁹ eius. Tertio q̄ ex vberatia p̄dictoz habet p̄petualit̄ crūcian. ibi. Nec deſcedet cū eo gloria dom⁹ eius.

Quantum ad p̄mū .§. V.

Sciendū q̄ quis cōſternif. i. timet vides aliquē maſlū dicescere et p̄ſperari p̄t hoc procedere q̄r cōſiderat q̄ ille p̄t ei nocere ſed timere non d̄z ſi dñm ſecū haſear p̄ gram. p̄s. Dñs illuminatio mea et ſalus mea quē tumebo. Dñs p̄tector vte mee. a quo trepidabo q. d. a nullo. Pone meiū te. et cuius vis manus p̄gnet contra me. inq̄t Job. xvij. Hinc yſido. deſumō bono. Scđm catholicā ſidem nec natura dei nocere quiq̄ potest. nec natura dei iniuste nocere cuiq̄ p̄t nec nocere quiq̄ iniuste patif. qm̄ qui nocet. ait apoſtolus recipit b̄ qd̄ nocuit. s. q. iij. Scđm. Ne timeras.

Capitulū .III.

Gas p̄s. cū diues fac̄t sūt hō. vt. s. tibi noceat. Q. si boni emulatores fueritis. s. seruatores legis q̄s vos bis nocebūt. inquit pet̄ in cano. q. d. nullus. Dñm aut̄ p̄m̄ iſum timete et ſerificare in cordib⁹ vestrīs. et ſi q̄s corpori noceret nō m̄ ſpiritu. q̄nūmo quod noceat corpori iuuat ſp̄m ait amb̄. Sed nec corpori q̄s nocere valet niſi volente deo. Aliqñ hō videns quis malos ditescere et pſperari p̄triftat et timet ne forte videns ſeipm tribulari et paupertate et alijs miserijs alſiſci ne delpiciat a deo et nō curet de eo. et ſicut in prieſenti ita in futuro in miseria ſe repiat. et eotra de gra tu habeat illum diuitē malū et acceptū. et propterea proſperet hic et in futuro. Et in buiuimodi ſic vacillans et timentis pſona iñt p̄s. Ecce ipſi peccatores et abundātes in ſeculo obtinuerūt diuitias et dixi. Ergo ſine cā iuſtificauit cor meū. i. ſine uilitate cor munici tenui. et laui inter innocētes man⁹ meas. i. preſeruaui me ab operib⁹ imundis peccatorum ſicut innocētes. et tñ fui flagellar⁹ tota die. i. diuertib⁹ tribulationibus p̄cuſſus a deo. in die gr̄e. et caſtigatio mea in matutinis. i. in nocte culpe cū incidi fui puni⁹. ſed ſi direbam. narrabo ſic el̄timās iuſtos nō recte tractari a deo. ecce nationē filioꝝ tuor̄ reprobaui. Dicit enim Proverb. iij. flagellat dñs oēm filii quē recipit quē diligit dñs caſtigat. Et apoc. iij. Ergo quos anno arguo et caſtigo. ad Deb. xij. Q. ſi ex disciplinam eſtis cui⁹ p̄ticipes facti ſunt oēs sancti. ergo adulteri et nō filij eſtis. i. legittimi. Nō ſemp osculatur paꝫ filium ait amb̄. ſed aliquñ caſtigat. ergo cū caſtigat qui diligiſtunc circa eū pleras exerceſt. Habet enim amio plasgas suas que dulciores ſunt cū inferunk amare. v. q. v. nō ſemper. Difficile īmo impossibile ē. ait hiero. ut pſentibus q̄s et futuris fruas bonis. et de delicijs trāſeat ad delicias. ut in utroq; ſit ſeculo gloriosus. hic plere ventrē. illic mente. estimabā ergo ut cognoscere vere. ſ. veritatem reputans eos felices qui abundat r̄paliſbus. et ſi ſint mali et infelices qui hiſ carent. ſed hic labor est an me. ſ. ad cognoscendū q̄usq; int̄ in ſanctuarī dei. i. in ſecretū iuſte et diuine dispensationis et retributiōis. et intelligam in nouiſſimis eoz. ſez in morte. ſubito enim defecerūt et perierūt. ppter iniquitatē ſuam. Ergo ne timueris cū diues fac̄t fuerit homo. ſ. tea deo derelictū. et tui curā non habere. p eo q̄ babes illam abundantia et diuies.

Quantū ad ſecundū .S. VI.

Debet quis abſtinere a pōpīs mūdi in quib⁹ ſupbia et vana gloria reperiſ et iactātia quedā. Nam iſte pōh pe cito deficiūt et ad penas ducūt eternas. Unū in inferno poſiti ipſi reprobi dicit. Quid nobis p̄fuit ſupbia noſtra et iactātia diuiciarū. i. diuerte pōpe quibus ſacanter oſtendim⁹ magnas habere diuitias. Ecce oia trāſierūt ſicut umbra. Sap. v. Propterea dicit p̄s. Cū multiplicata fuert gloria domus eius qm̄ cum interierit nō ſumet omnia. i. aliquid ex oib⁹ ſuis pompiſ. neq; deſcendet cū eo gloria eius. Deſcenderit ſiquidē talis. nō ascendet ad celum quo ſancti ascendūt. ſed deſcendet in infernum. nō cum gloria ſed cū ſumma ignominia. Sed ſimil oſtendat quō multiplicat diues iniqu⁹ gloriam domus ſue. et quō

descendet p hoc ad infernum cū ignominia. Multiplicat gloriā dom⁹ ſue primo in lectis. Nā ſaē mul- tū ſpaciosa vel preciosa utpote intarsia et bene poli- ta deliciosa nimis cuꝫ ornamentis varijs et culcitrīs mollib⁹ et lintheamīnib⁹ biffiniſ et rechamati. Sed ut dicit Amos. vi. Ueobis qui dormitis in lectis eburneis. et in ſtratis vestrīs. Ueiporat maledictio nē eternā. Qualem autē lectum habeant in alia vita aut fulcimentū p lecto eis in inferno pato. dicit Eſa. viij. Detracta ē ad inferos ſupbia tua. cōcidit cadaū tuū. ſubter te ſternet tinea et operimentū tuū erūt vermes. Erit ergo p culcitra tinea et pro coopertoio vermes. Glo. ibi. Qui p̄i pallia auro gemmisq; diſtincta habebāt. ſatis moleſte ſuſtinebunt ſupbi hunc le- ctum. Et qui ſuſtinenre non poſſunt q̄ in lecto eoz ſit yn⁹ pulex et pediculus q̄n in lectis eoz erunt tineæ ſub eis et vermes ſup eos. qd faciet. Et ut dicit Eſa. vlti. Clermis eoz nō morietur. Quis igiſ cum multipliſata fuerit gloria dom⁹ ei⁹ in lectis diuersis orna- mentis et pompiſ in quib⁹ nō eſt niſi quedā iactan- tia. nō deſcenderet cū eo gloria ei⁹ ſed ignominia. et ideo vitanda eoz hac cōſideratiōe lecti que cito habebit in morte. Eccl. ſ. Cū moriet homo hereditabit ſerpentes et vermes. Scđo conſideratione lecti dñi iſeu- ſpi. Aug⁹. Lectū autē ſuū dimiſit p̄p̄ ſuſcipiūt ſu- is. quicq; vult cū illo quiescere in celo in illo iaceat lecto. Moriaſ in cruce ſi vult cruciſū placatū vide re. Crucē autē intelligo totam vitā eius cruciatu ple- na. Item bern. Lircuire poſſum celum. terra. mare. zoia que in eis ſunt. et nō inuenio te niſi in cruce o bo- ne iſeu. Ibi iaces ibi cubas. ibi dormis in meridie. Tertio quiescēdo in lecto cōſcientie qui mundificat lachrimis compunctionis. iuxta illud. p̄s. Lauabo p singulas noctes lectū meū. et tunc etiā efficitur floridus. ſm illud Lant. i. Lectulus noster floridus. Exemplū in vitis fratrz predicatorz de illo ſcholarz dumi- te et mundano que viſitans in domo ſua ſubprior cō- uent⁹ bononiensis. vbi h̄ contigit cōpatriota ſu⁹ cū vi- diſſet in camera ſuſ ſuſ pompa lacti ſu⁹. et alias ſuſ delicias. poſt locutionē mutuā de factis patrie eoz. cum ille ſcholarz paciū exegerat ab eo prius ne ſu- prior diceret ſibi aliquid dedeo timēs de couertiōe ſua qd et ille pmiſerat. niſi tñ duo ſp̄ba ſi recessu. Demū volēs reſcedē ait. Scitq; qd ſeptū ē d̄ his q̄ volūt ga- dere in hoc mūdo et buiuimodi. pompaſ in lectis et alijs querere. Reſpođit ille quid. ait. id qd dicit elai- as p̄pheta. ſ. Subter te ſternet tinea et operimentea- tuū erūt vermes. poſt recessum hui⁹ ita imprefſum ē verbū illud in mēte ei⁹ de tali duricia lecti infernalis qnūq; potuit quiescere quousq; religionē ingressus eſt. Scđo multiplicat gloriam dom⁹ ſue in equita- turis tenendo plures eq̄s nō necessarios pulcros ad paſcendū oculos aſpiciētiū et ornatos varijs modis. Sed ſi hoc p̄hibiſtum fuit a dñi regi quantumagis militi et populari etiā diuiti. Dicit enim dñs Deut. xvij. Cum fuerit conſtitut⁹ rex nō multiplicabit ſibi equos. Et dū ſaul prim⁹ rex bon⁹ ſuit hoc ſeruauit. rediens de agro cū bobus hō in equitibus. et habe- tur. i. Regū. xi. ſed malus et ſuperbus effect⁹ in multis pliſcauit ſibi equos. Abſalon etiā cū per ambitione

Titulus

.III.

Voluit usurpare regnum, multiplicauit sibi cun⁹ et equis ob iacratio. Hoc displicere deo ostendit. Zach. xiiij. ubi dicit. In illa die dicit dominus, percum amorem et equum in stuporem, et ascensionem eius in amentiam. Que dies dia et vanitas est ista non velle incedere per vnum miliare nisi equo cum sit homo san⁹ tam frustra dederit dominus pedes homini. Quoniam crudelitas pascere mulos et equos abundantem, et hoies ad imaginem dei factos fame sinecessit per perfiditatem, ornare equos auro et argento, et pauperes dimittere nudos, vñ Amos, vi. dicit. Ne vobis qui opulentis estis in syon, et confiditis in monte samarie optimates capita populoꝝ ingredientes pompatice domum israel. Quid enim huiusmodi equitature superflue nisi papa satiane quam in fidelis quisque abrenuit in baptismo. Qui ergo multiplicata fuerit gloria non descendet cum eo gloria ei⁹ sed dignominia. In cuius figura ingressus equus pharao cum currivo et equitibꝫ eius in mari, et reduxit dominus super eos aquas maris. Exod. xiiij. eos, scilicet submersens. Unum dicunt mali ut habetur Esa. xxix. Id est equos fugientem et subditum tam dominum respicio super hoc. Jo fugietis et super veloces ascendemus so velocius erunt qui vos persequentur. Qui herad⁹ imperator recuperavit lignum sancte crucis, quod de hierosolymis rex ipsius condidit apportauerit postea, inde cum ipso reuersus, quoniam voluit hierosolymam intrare eum insidens cum magno apparatu baronum equestrium clauserunt se invicem muni portae ciuitatis miraculose apparenſez angelus domini dicit ei quod dominus iesus qui ingressus per portam illam ad subeundum passionem crucis non superbium equum ascendit, iuxta prophetam zacharie dicens. ix. c. Ecce rex tuus ventitur ibi iustus et salvator pauperrimus super asinam et super pullum asinum. Tertio multiplicat diues iactator gloria domini sue in coniunctis ostendendo iactantiam et vanam gloriam in multitudine epulorum et varietate in ornato ministrantium, et preciositate vasorum argenteorum et aureorum. Gen. in epila. Non magna nobis constat fama sed ambitione, iam non sunt homines dentibus et ore et ventre ad coquinam pertinenti, oculis quoque gulosi sunt. Balthasar rex assyriorum cum in babylonia fecit sumptuū cum principibꝫ suis magnū non fuit contentus ibi ut yasis suis pretiosiss. sed et adducit facit yasis aurea que nabuchodonosor de templo domini apportauerat ad bibendum in eis. Sed ita displicuit deo quod subito apparuerunt contra eum digititres manus scriberent in pariete, mane, tethel, phares. In quibus verbis fuit prouinciatum ibi ut exposuit daniel interpres illius scripture quod ablatum erat sibi regnum, et datum medis et persis. quod impletum fuit nocte sequenti ipso imperfecto et cunctitate capta a cyro danielis. Salomon quod faciendo magna coniuncta in sua curia et nimirum pompa in familia et exorturis grauabat nimis populū sibi subditum collectis, propter quod cum petissent a filio eius roboam alleuiari, et ille noluisset, amissit maiorem prem dominum sui. Nam recesserunt ab eo decem tribus, ut habeat. iij Regum. xij. Unum Esa. v. dicitur. Ne qui consurgatur manu ad exaltationem sectandam, et ad potandum vescer ad vesperam, ut vino estuatis cithara et lyra tympanum et tibia in coniunctis vris et opere domini non respicatis. Et quis in laicis sine huiusmodi coniuncta iactantia plena, et multis alijs virtutis reprehensibilitate, multo tamen magis in clericis et patribus ecclie quod debet humilitati et sobrietati in sistere, sed et ipsi in huiusmodi frequenti incidunt et cedunt. Unde hie. super Micheaz ait. Ecclesie principes qui deliciis affluit, et inter epulas atque lascivias pudicitiam seruare se creditur, propheticus sermo describit quod etiam sunt de spaciose domibꝫ lautis coniunctis, et multo labore epulis exquisitis, et si vis scire quod etiam sunt propter malas cogitationes et opera sua euangelium lege, in tenebris, scilicet exteriores vbi erit fluctus et stridor dentum. dicitur. Quia igitur cum multiplicata fuerit gloria domini eius in familia et coniunctis descendet in infernum cum ignominia non cum gloria, cum miseriis non cum diuitiis, sicut diues ille qui epulabatur quotidie splendide, sepultus est in inferno. Lu. xvi. Jo cœpendium est ab huiusmodi et pauperibus parada coniuncta ad necessitatem sublevandam, non ad factitiam ostendendam ut fecit rex assuerit ut ostenderet diuitias iactantia sue. Hester i. Sic docuit papa. Cum facias prandium vel cenam voca pauperes claudos et debiles tecum. Lu. xiiiij. Quod et ipse fecit in coniuncto suo factio in monte, non principes sacerdotum, scribas aut officiales pilati inuitas, sed turba humilium, non super tapeta, sed super terram vel senum, sedenter, non deliciosis cibis, sed pane et piscibus paucis, non saturatos et repletos sed esuriens ne deficiant in via. Quarto multiplicat gloriam domini sue diues iactant in edificiis eius faciendo magna edificia, et ea multipliciter ornando. Contra hos inuenit dominus maledictionem dices Hieron. xxij. Ne qui dicit, edificabo mihi domum latam et cœnacula spaciose qui agit sibi fenestras et facit laquearia cedrina pinguis et nopalida. Et quod frequenter ista sunt cum iniustiis, vel quod ex male acquisitis vel cum iniuriis, primo. Jo dicit Hieron. xxij. Ne qui edificat domum suam in iniusticia, et Esa. v. Ne qui coniungit dominum ad dominum, et a gruz agro copulatis, scilicet auferentes proximo sua ut per vobis beatim, non quid vos soli habitabitis super terram. Non sic egerunt patres nostri qui longo viuebat tempore, Nam dicit apostolus ad Hebreos, si de patriarchis, fide abraham demoratus in terra reprobus missionis tamquam in aliena in casulis habitando cum yasa ac et iacob et coheredito reprobationis eiusdem. Excepit etabat enim fundamente habente ciuitatem cuius artifex et conditor est deus. Ad detestationem huiusmodi iactantie et vanitatis etiam facit quod Genes. dicit in epila. Dominus monumentum sit aduersus infesta corpi. Danc an sepes erexerit an varius lapis genitum alienum nibil interest, scitote hoies tabene culmo quam auro tegi, contemnente ceera quesugus ac cum labore velut orna mentum ac decor posuit. Memoret enim prius preter alium esse mirabile cum magno nibil est magnum, hec ille. Paulus quod per heremita visitatus a sancto anthonio quoniam ab eo antea adhuc christiana religio, ritus gentilium in edificiis sumptuosis imitaretur, et auditus quod sic, defleuit conquestus vanitatis tamen hoies deditos. Magna fatigata videlicet hoc ut cum hoies nunc sint ita brevis vita faciunt sibi talia sumptuosa habitacula, cum antiqui quod longo tempore viuebant in tabernaculis habitaret etiam diuites. Unde hic vero. Sic edificat quasi semper victuri, sic comedunt et bibunt quasi cras morituri dicentes. comedamus et bibamus cras enim moriemur. Permaxime autem religiosi cauere debent ab hominibus pomposis edificiis que

nisi et patribus ecclie quod debet humilitati et sobrietati in sistere, sed et ipsi in huiusmodi frequenti incidunt et cedunt. Unde hie. super Micheaz ait. Ecclesie principes qui deliciis affluit, et inter epulas atque lascivias pudicitiam seruare se creditur, propheticus sermo describit quod etiam sunt de spaciose domibꝫ lautis coniunctis, et multo labore epulis exquisitis, et si vis scire quod etiam sunt propter malas cogitationes et opera sua euangelium lege, in tenebris, scilicet exteriores vbi erit fluctus et stridor dentum. dicitur. Quia igitur cum multiplicata fuerit gloria domini eius in familia et coniunctis descendet in infernum cum ignominia non cum gloria, cum miseriis non cum diuitiis, sicut diues ille qui epulabatur quotidie splendide, sepultus est in inferno. Lu. xvi. Jo cœpendium est ab huiusmodi et pauperibus parada coniuncta ad necessitatem sublevandam, non ad factitiam ostendendam ut fecit rex assuerit ut ostenderet diuitias iactantia sue. Hester i. Sic docuit papa. Cum facias prandium vel cenam voca pauperes claudos et debiles tecum. Lu. xiiiij. Quod et ipse fecit in coniuncto suo factio in monte, non principes sacerdotum, scribas aut officiales pilati inuitas, sed turba humilium, non super tapeta, sed super terram vel senum, sedenter, non deliciosis cibis, sed pane et piscibus paucis, non saturatos et repletos sed esuriens ne deficiant in via. Quarto multiplicat gloriam domini sue diues iactant in edificiis eius faciendo magna edificia, et ea multipliciter ornando. Contra hos inuenit dominus maledictionem dices Hieron. xxij. Ne qui dicit, edificabo mihi domum latam et cœnacula spaciose qui agit sibi fenestras et facit laquearia cedrina pinguis et nopalida. Et quod frequenter ista sunt cum iniustiis, vel quod ex male acquisitis vel cum iniuriis, primo. Jo dicit Hieron. xxij. Ne qui edificat domum suam in iniusticia, et Esa. v. Ne qui coniungit dominum ad dominum, et a gruz agro copulatis, scilicet auferentes proximo sua ut per vobis beatim, non quid vos soli habitabitis super terram. Non sic egerunt patres nostri qui longo viuebat tempore, Nam dicit apostolus ad Hebreos, si de patriarchis, fide abraham demoratus in terra reprobus missionis tamquam in aliena in casulis habitando cum yasa ac et iacob et coheredito reprobationis eiusdem. Excepit etabat enim fundamente habente ciuitatem cuius artifex et conditor est deus. Ad detestationem huiusmodi iactantie et vanitatis etiam facit quod Genes. dicit in epila. Dominus monumentum sit aduersus infesta corpi. Danc an sepes erexerit an varius lapis genitum alienum nibil interest, scitote hoies tabene culmo quam auro tegi, contemnente ceera quesugus ac cum labore velut orna mentum ac decor posuit. Memoret enim prius preter alium esse mirabile cum magno nibil est magnum, hec ille. Paulus quod per heremita visitatus a sancto anthonio quoniam ab eo antea adhuc christiana religio, ritus gentilium in edificiis sumptuosis imitaretur, et auditus quod sic, defleuit conquestus vanitatis tamen hoies deditos. Magna fatigata videlicet hoc ut cum hoies nunc sint ita brevis vita faciunt sibi talia sumptuosa habitacula, cum antiqui quod longo tempore viuebant in tabernaculis habitaret etiam diuites. Unde hic vero. Sic edificat quasi semper victuri, sic comedunt et bibunt quasi cras morituri dicentes. comedamus et bibamus cras enim moriemur. Permaxime autem religiosi cauere debent ab hominibus pomposis edificiis que

Capitulū .III.

etā in laicis reprehendunt sc̄is. **Un** bern. Video ḡ sine magno dolore videri nō d̄ quodā p̄ aggressiōam xp̄i militiā rursus secularib⁹ implicati negoçis rursus terrenis cupiditatib⁹ īmergi. magna cura erit p̄ere muros ⁊ negligere mores. Idē. Abiecta sancta simplicitate q̄si religiosas quasdā nobis creauim⁹ habitationū honestates in quib⁹ tantū cōp̄assum ē s̄ni malib⁹ ut pene in hōes effecti sunt aiales. Idē. Obsecro in peregrinatiōe hui⁹ seculi q̄ est militia sup terrā edificem⁹ nō nobis domos ad habitandū, sed tabernacula ad defendendū. ut pote cito euolandī ⁊ in traturi in patriā ⁊ ciuitatē, facile est q̄d naturale est nū būd nō facile est ⁊ sufficiēs nature ⁊ cōgrū conscientie ipsam sibi cellam de vīrgis cōtexere, de luto plasma re, vnde cūq̄ operire ⁊ decetissime inhabitare. Quid ampli⁹ īquirendū. Et si v̄su sopiant hm̄oi dei lectatiōes c̄st̄ sunt q̄ vrānk tāq̄ non v̄tētes, tñ conēptu meli⁹ q̄ v̄su vincunt hm̄oi affectiones, hec ille, Mag⁹ debet delectari viri spirituales in aspectu celi q̄ recti, ⁊ poti⁹ admirari opa dei q̄ bōls. Sed et talia sūt sepe ex rapinis ⁊ v̄luris ⁊ questib⁹ cū multis meridacis q̄ accusabūt ista p̄curātes in iudicio, iuxta illud Abacuc. q̄. Lapis q̄ de pariete ē clambit, ⁊ lapis q̄ inter iūcturas edificiorū est respondebit. **Un** ⁊ d̄ qđā fratre qui erat implicat⁹ hm̄oi negoçis legif in vīcis fratrū q̄ fuit vīsus in penis purgatoriū tū canna ad mensurandū in manu. Et de, b. dñico q̄ cū reuersus bononiā vidisset cellas aliquantulum in edificio eleuatas cepit amare flere ⁊ dicere fratrib⁹ Quācito vultū facere magna pallacia, De p̄po vero īndi biero. Nūc v̄o cūm pauperate dom⁹ sue pauper dñs dedicauerit, portemus cruce, ⁊ delicias lu/ tū putem⁹, q̄, q̄, gloria. Ise enī nō habuit vbi caput suū reclinaret, nec domū, nec agrū, ⁊ natus post m̄s est in p̄sepio, ⁊ morru⁹ in sepulcro alieno sepult⁹ est. Quinto multiplicat⁹ gloria dom⁹ eius diuītis ⁊ alij ex nobilitate generis vñ se iactant, qz. s. nati sūt de stirpe regia vel alicuj⁹ magni p̄ncipis vel de magna familia ⁊ famosa ⁊ hm̄oi. Sed multū vana ⁊ irōnabilis est ista iactantia. Nā oēs sum⁹ geniti p̄ma n̄ri origine ex uno patre adā. Nō enim fecit de⁹ vñū adā de argento vel auro ex q̄ orisunt nobiles, ⁊ aliū de luto ex q̄ nati sunt ignobiles. Sed fecit de⁹ vñicū adā de limo terre, vt Sen. i. dicit. Aut ergo oēs nobiles, aut oēs ignobiles. **Un** Malachie. q̄, dicitur, Nunqđ nō pater vñ⁹ oīm nostroy. Nōne de⁹ vñus creauit nos. Quare ergo despicit p̄tinū suū vñusq̄ ex vīm. s. iactando se de nobili familia natū, ⁊ alium de ignobilis genere. Sed si aliquid magni esset in ta/ li nobilitate generis, magis esset illoz a quo dicitur q̄ suū vñ non bz ipse inde glorii vel se iactare sed poti⁹ illi. **Un** Sen. Nemo in gloriā vīram vīxit, nec qđ ante nos fuit n̄m est, anim⁹ nobilē facit. Ne autē hōes multā estimationē faceret de huiusmodi nobilitate generis de⁹ ea videretur contēp̄isse. Nā in vīteri testamēto p̄tinū regē de mīma familia ejinas q̄ rentē. s. Saulē assumpli seruū. bñ. s. dñiū fustulit eū de gregib⁹ ouīū minimū in fratres. In tge ḡre elegit p̄scatores ignobiles in p̄ncipes ecclie. Et vt dicit apls. i. ad Log. i. Videlte vocationem vestrā fratres

nō multi nobiles, nō multi potētes, non multi sapientes, sed q̄ ignobilis ⁊ contēp̄ibilis sunt elegit de⁹ vt cōfundat fortia. Nō ergo estimat̄ etiā ab ethnicis sapientibus nobilitas carnis, sed animi ex optimis morib⁹ resultas. **Un** Señ. Nemo altero nobillor nū cui recti ingeniu ⁊ bonis artib⁹ aptus. Et plato inquit, Neminiē regem nū ex seruis oriundū esse, neminiē seruū nū ex regib⁹. H̄is ista longa varietas miscuit ⁊ sursum deorsum fortuna v̄sauit, hec ille. Sicut autē ex eadem radice p̄cedit spina ⁊ rosa, ⁊ rosa quidē nobilis est ⁊ grata q̄ nō cessat vñfacere eis qui iuxta eā sunt, s. odore suū spargido. Spina v̄o vilis ⁊ exosa, q̄ pungit q̄s tangit. Ita ex eisdē parentib⁹ nascuntur aliquā duo. **Un** v̄o nobilis in morib⁹ gratis seruens oībus. Ell⁹ ignobilis grauis ⁊ displicibil cū etiis, sicut paret de esau ⁊ iacob vterinis. Et de tito et domīciano filiis vespasiani impatoris. Nobilitas q̄ vera est alī que morib⁹ ornat inq̄ sapiens. Signa autē hui⁹ vere nobilitatis animi sunt, liberalitas, mā suetudo, virilitas, magnanimitas, ḡritudo. Primus signū nobilitatis est libertas. Nā ⁊ de⁹ q̄ nobillissim⁹ est liberalissim⁹ est. Tanta enī est eius liberalitas vt nō solū sua sed ⁊ seipsum dederit, ⁊ nō solū suis ⁊ sibi seruientib⁹ sed etiā hostib⁹. Ipse enī selem suū oriū facit sup bonos ⁊ malos, ⁊ pluit sup iūstos ⁊ iniūstos. **Math.** v. Ad dandū fecit quecūq̄ fecit. Nas creaturas rōnales fecit vt eis daret, ironales vt eas daret. Leo q̄ dicit rex aīalū ⁊ nobile aīal est liberale. **Un** ⁊ aīsto. dicit, q̄ est aīal cōcīatiū. E contra non dare est rusticitas magna. Quidā milites interrogauerunt semel magnū alani audita fama ei⁹ sc̄e que esset maxima curialitas, i. nobilitas. Respondebit q̄ dare. Qd cum placuisse eis interrogauit ipse eos ⁊ q̄ coſerret ad inuicē sup hoc qđ eis maxima rusticitas ⁊ cum coſerēdō non cōcordarent, nam viuis dicebat vñū ali⁹ aliud. Respondit alani⁹. Ego posui vos in via soluēde qōnīs ⁊ uescitis considerare. Nā si curia lessimū est dare, sequit⁹ q̄ rusticissim⁹ sic ei⁹ cōtrariū, sc̄z auferre. Et ideo vos estis rusticissimi q̄ incessante auferitis a pauperib⁹. Sc̄dō signū vere nobilitatis est mā suetudo ⁊ miseria. Señ. Nullū magis ex oībus q̄ clementia regem ⁊ p̄ncipē decet. Proverb. p. Mansuetudo ⁊ ueritas custodiūt rege, ⁊ clementia firmat thron⁹ ei⁹. iiii. Regū. p. Reges iīl clementes sūt. Rer apū solus nō bz aculeū cū oēs alie apes habeat, q̄d iracundissime in vulnere cū pungū relinquit. **Un** Ternū est virilitas in eos q̄ repugnat. **Un** milib⁹ dñk ensis q̄ vt debet in hostes nō subieccos. Eſi in hostes corporis multomagis in hostes aī. i. resistendo temptatioib⁹ ne efficiant serui dyaboli. Aī q̄ enim quis vīct⁹ ē, ei seru⁹ additus ē, dicit p̄ in p̄ma cano. Seru⁹ p̄matie ē p̄ nobilitatē. Quarū est aī magnitudo q̄ quis modica p̄tenit ⁊ magna appetit. **Un** nō sūcīvere nobiles q̄ ponūt amore suū in vno milite poti⁹ q̄ in celi rege. Et cum oīs terra sit vñ⁹ punct⁹ respectu celi, ⁊ oīs q̄ sub sole sūt vanitas sunt, nō nobiles sed viles sunt q̄ appetūt ⁊ finē suūm ponūt in terrenis celestia p̄tenētes. **Un** Quintū signū nobilitatis ē gratitudo. Demū multiplicat aliquā gloria dom⁹ inq̄ in diuersis corporalib⁹ bonis in quib⁹

Titulus .III.

vani homines se iactat ut in sanitate. Sed ut dicit Iacob. iiij. Que est vita nostra, vapor ad modicum parentis, et deminutus exterminabili. Nullum oiam reperi isti infirmum sicut homo, et ita lesibile. Iactat se aliquis de pulcritudine. Sed ut dicit Proverbi, vnde, follax gressus, humana et vano est pulcritudo cito amittit, et nunc cum amore domini coniungit occasio est multorum malorum sibi talium. Sicut patrum in maria magdalena quod erat in civitate peccatrix et in maria egyptiaca, et pelagia et aliis. Alleluia iactat de fortitudine corporis. Sed ut dicit Sapientia, vi, fortioribus fornicis instat cruciatio, quod nisi tales permaneant in timore dei abutuntur. Quanto formidabilis est corpore fortioris quam inimicu[m] habet cum quod prelia, et per huius cum corpus est debile et infirmum debilitatem hostis nostrum. Unde apostolus, Glorias non in fortitudine sed in infirmitatis bus suis, ij. Cor. xiiij. Alioquin se iactat de agilitate et velociitate corporis. Sed valde vanum est se iactare de eo in quod multa oiam hominem excedunt ut canes, leporum. Absque fratrem Iacobus quod agilis erat et velox ut caprea. Sapientia de sua velocitate, quod insequebat abhinc principem exercitus yaho sebi occulsum est ab eo, ij. Regum, ij. Sed neque de scia dominorum aliquis se iactare vel gloriarum cum ois sapientia a domino deo est. Ecclesiastes, i. Et in scia nemo posuit demones superare qui in propria sciam suam penas inferni non evadunt. Que etiam est scia nostra, cum nec natura vestrum formice vel berbe profecte sciatur. Unde bini dicit quidam prophetas. Hoc tamen scio quod nescio. Tenebris enim inuoluimus inquit Job, xxvij, nec nos ipsos profecte scire valeamus. Cum ergo multiplicata fuerit gloria domini diuinorum mundanis cum interierit non sumet oia. Alioquin de quibus iactabatur, nec gloria quam hic habebat descendet cum eo, sed summa ignominia in inferno, ergo abhicienda ois iactantia et in domino gloriantur non in mundo.

Lapidem, v. de presumpzione in quod agitur de oratu mulierum inordinato ut sit mortaliter.

Resumptio nouitatum filia etiam glorie. Et vide co[n]sistere istud virtutem in his quod aliquis in actibus exterioribus aliquid incolumem facit sine rationabili causa. Et quod hoc ut plurimum sit ad ostentationem et laudem consequendam, id ponit etiam glorie filia. Et de hac potest intelligi illud quod dominus ait per prophetam suum Iesum, Dimisi eos enim desideria cordis eorum. Ibunt in adiumentib[us] suis, Populus dei olim fuit populus iudaicus dum habuit rationem fidem, et permanens in cultu veri dei. Nunc autem quod non audiuit legem suam quod mandabat prophetam suscitandum de medio eorum de fratribus suis, id est de genere suo, et christum iesus quem debet audire et obedire, nec legem servat mandatorum, nec ad opa Christi voluntate attendere, id dimissus est a deo subtrahito lumen fidei, et est factus non populus dei, sed populus dyaboli. Si autem dimisi sequuntur desideria cordis eorum quod sunt fuerunt de terrenis acq[ui]rendis usurpationibus, sine cessatione vacantes, vadunt tendentes ad mortem eternam in adiumentib[us] suis quod dicunt inuenientes nouas fabulas, et erroribus expositiones biblie, ut per se in thalmum eorum ut videantur non errare, sapientes valeant reputari. In novo testamento prophetas dei est prophetas christianus qui soli sunt vera fides quod Israel dicit potest, quod interpretantur videlicet deum, quod deum videt nunc perfide. Unde autem hic prophetas non audit legem dei et

seruando, neque intendit ei per ultimo fine et ut summo bono cum eligendo et sibi inherendo, et oia opera sua ad gloriam eius dirigendo, dimittit eos de non quidem propter suum quod deficeret non potest populorum eius quod est spiritus sit, sed eos de illo populo christiano quod recedunt a lege eius. Dimittit quidem eos non per suadentiam sed per gratiam quam subtrahit eis. Neque enim eos dimitteret ipse nisi per ipsi dimitterentem eum quod dimisit a deo sinunt sequi desideria cordis eorum. Tercium autem homines ex se, ut dominus Hieronimus, xvij, prauum et inscrutabile. Et sicut prauum est cor, ita et prava est desideria, et inde sequuntur prava opera, sicut ex radice infecti fructus corrupti. Ex corde enim excent cogitationes male, furta, adulteria, homicidia et bestialia, ut dominus Matthaeus, xvij. Vladut autem ad inferos non solus per consuetu[m] mala coia sed quotidie adiumentum nouas vias. Quod documento scriptorum patrum sanctorum est superstitionis adiumentione presumentium non est Stephanus papa, ij, q. iiiij. consulvisti. Vladut autem ad inferos non solus per consuetu[m] mala coia sed quotidie adiumentum nouas vias ultra consuetas ad regendum populum, siue exhortante subdolis substancialis quod pertinet ad cupiditatem, siue ut laudent ab hominibus de modo regimur, namque sapientiores antiquos recedendo, sine causa semper eorum, illud Proverbi, xxiij. Non transgredieris terminos quod posuerunt pres tui. Vladut doctores in adiumento nubis suis quod non sequuntur dicta scriptorum, sed opiniones novas subtiles et curiosas non utiles ad pruriendum auctoritas. Et si iuristae sunt non aspiciunt ad intentionem legis et equalitate sed ad destruendum antiquas iurias, Hilarius in libro de trinitate. Intelligentia doctorum ex causis est assumenda dicendi, quod non sermoni res, sed rei sermo deesse subiectus. Vladut in adiumentib[us] suis predicatorum quod gratia proba trutinantes in melioribus et plebeioribus de sacra littera philosophantur et minoribus gestulationibus ad risus excitant auditores, non illud apostoli. Ad fabulas autem contulerint, Iudei, ij. Non sunt fontes sine aqua, si sapientia, et nebulae turbinibus agitate quibus caligo tenebras regnatur. Vladut in adiumentib[us] suis clericis in officiis quod ut placeat laicis dicunt missas mortuorum, et alias votivas indistincte, quibuscunque diebus mutant officia ordinata, carcerates non pernotantur sed leviter, et discantantes et pulsantes in organis ballatas. Non habent habeant culum domini, ut fieri solet in theatris non in ecclesiis. Sed ut de gregio. Deum manibus, i. opibus stimulat, i. provocat ad iram, quod per vocis delectat, di. ccij. c. in scena. Vladut in adiumentib[us] suis religiosi quod non conteniuntur oblationibus aliquo singulare agere volunt orando, i. comedendo, i. loquendo, in aliis austerioribus ut per ceteris reputentur sed tales confusi remaneant nisi spatiis instinctu sparsiti moreuantur, sicut seruis germanorum, dñicorum, francesum et alij. Vladut in adiumentib[us] suis prophetas quod adiumentum quotidie nouas adiumentiones ad frangendum ordinationes ecclesie ac si in nullo essent subiecti platis, et ipsi debeant eos regere, et quod eorum etiam dirimere, et peccata punire, et talibus grauare, sapientiores se iudicantes ecclesia quod regis a spiritu sancto in ordinationib[us] suis ac si minus habent talia prophetarum esse. Et ut de aliis omittantur adiumentib[us] prophetarum me istud virtutem in ornatu quotidie renouant, dum viri sed multo magis mulieres ob vanitatem quotidie variat vestes. Eo tempore quo dñs Sopho, i. Visitabo super oceani induiti sunt vestes peregrinae, in quod actu repertus sit et

Capitulum .V.

tum presumptis et nouitatibus et vana gloria frequenter pote des et virtutum immodestie. De quod postea pote et ceteris. filie eius etiam compotest circum ornata ut similitudo repleti. In quibus tuis de hunc virtute possunt notari.

Primum quod a mulieribus frequentata est. ibi. filie eius compotest. Secundum quod in vestibus perpetrat. ibi. Circumornata.

Tertium quod in coloribus augmentata est. ibi. ut similitudo repleta.

Quantum ad primum. §. I.

manifestum est quod immodestia ornata et presumptio nouitatum in mutatio vestium potissimum repicitur in mulieribus. et ideo postea non dicit loquens de mundanis filiis eorum sed filie eius compotest. Tunc et sacra scriptura cum loquitur de ornata corporis et vestium notis mulieribus. ut Proverbiis. unde inquit salomon. Ecce mulier occurrit illi habitu mere tricio preparata ad capiendas alas. et Esa. iij. Pro eo quod eleuate sunt filie syon. scilicet in vana gloria ornata. et ambulauerunt extento collo quod est signum superbie. et nutibus oculorum ibat ex curiositate et concupiscentia. et plaudebatur pedibus suis. scilicet corizando et saltando. et compotito gradu sedebat. decalauavit dominus Christus filias syon. et dominus crines eorum nudabit. Et iij. Pe. iij. dicitur. Mulieres subditae sunt viris suis quoniam non sit extrinsecus capillatura. aut circumcidatio auri et argenti aut indumenti vestimentorum cultus. sed quod absconditur cordis est hoc in incorruptibilitate. et honestitate modesti spiritus. Et paulus. i. ad Thimo. iiij. Cito lo mulieres orare in ecclesia in habitu ornato cum vere ecclasia et sobrietate. et parte ornata se non in toto crinitibus. aut auro vel margaritis. aut veste preciosa. scilicet excessu sui statutum. sed quod decet mulieres. permittentes pietatem et bona opera. Et Job. Apoc. xvij. dicitur. quod mulier eternaliter cruciata quod significat congregationem reproboz erat circundata purpura et coccino. et inaurata laude preioso et margarita. et habebat poculum aureum in manu sua. quod significat apparitionem delectationem et complacentiam inanis glorie et concupiscentiam in opibz suis. et habebat in fronte scriptum mistri babylon magna. scilicet Nefusio infernalis sibi refuata.

Duplex autem ratione potest assignari quod istud virtutem immodestie et superflui ornata magis reperiri mulieribus quam in viris. Prima est quod ipsa ornata mulieris ultra virtutem immodestie est. provocatio ad lasciviam quam ad aspicientes est eo. quod adiungit ad apparentiam pulchritudinis. quod quanto maiori est ratio propter allicit et excitat concupiscentiam hominis. Cum autem mulier sit caput peccati etarma dyaboli sum originem. quod scilicet scelos viros deinceps. ut per nos in dauid. et laqueum eius quod scilicet capit incircumcis. Proprie quod de salomo Eccl. vij. Inueni mulierem amatoriem morte quam laqueum est venatorum sed est demonum. Iohannes dyabolus sciens quod per hanc multos capit et occidit. instigat ipsam mulierem ad se ornandum ad hunc ut talis armatura ei siue gladio sit acutior et magis politus ad provocandum ad concupiscentiam sui. et laqueus magis efficax ad capiendum et detinendum. Sed proside ret attrecte vana mulier quod tot mortibus digna est et penitus inferni quod per eum vanum et excessivum ornatum ruere facit. Si enim quod occasionem patitur mortis corporal vel danni temporis et incurrit pena inferni. quoniam magis est occasio mortis aeterno alterius per ornamenta varia et alias vanitates est de inservientibus. et dicitur. Qui occasione dani dat. datus est dedisse videt. Tunc et de quadam comitissa habebat ut in hunc fallor. de septem donis. quod cum esset multum libe-

ralis ad pauperes et orationibus dedita. sed multum vana in ornata et provocante capilloz post mortem apparuit cuiusdam sibi familiaris deuote mulieri et interroganti de statu suo. Respondebat se fore damnata precipue propter ornatum eius capitis et capilloz. unde et vidit mulier illa caput hunc habere plenum serpentibus mordentibus ipsum loco capilloz in penum illius vanitatis. Sed multi sunt alii qui in ornata quod magis adhuc provocant ad lasciviam. Secunda ratione quare istud virtutem magis reperitur in mulieribus est ex eo. quod sicut magnanimus omnia ista trahit parsua estimat etiam ipsam gloriam trahit. unde de ea modicorum curam habet. ita contra pusillanum puerum magna est virtus et ipsa gloria mundi magnitudinem reputat. Mulier autem certe puer animi est et debilioris cognitionis quam vir. unde et gloriam trahit magnitudinem arbitrat. Et cum non valeat apparere vel exaltari in magnis negotiis quod nec in regimine nec in docendo vel negoziando et bus iusmodi. saltet in appetitiva pulchritudinis quod gloriam consequitur quod tamen est quid vanum et transitorium. quod ut dicitur Esa. xl. Omnis caro senum et omnia gloria eius quasi flos feni qui cito marcescit. Et mirum est quod cum mulier querat suum opere omnia habere pulchra quod anima ipsam quod nobilior est et preciuum in hunc vellet habere sedata et maculata. Aug. Ecce omnia pulchra sunt cum unius. et tamen ipsi sunt turpes. scilicet in anima. Istis sic supflue et vitiis se ornatis occidit sicut evenit cuiusdam regi qui conuocatis omnibus magnistris terra sue fecit convivium magnum et non erat aliis quod angulus in domo quod non esset cooperatum purpura et preciosis pannis. Assuit et quidam pueri qui cum vellet expellere expulit in faciem eiusdem regis. et cum ministri eius capientes eum vellet ducere ad suspedium non posse sit rex sed quesivit ab eo quod id fecisset. Qui respondit. Vidi omnia loca plena auro et argento et purpura. et ideo in barba regis incrassata ex pinguedine ciborum me mundaui et purgauimus non enim vidi locum minus mundum quod audiens rex compunctus est. Sic dyabolus videns hominem qui deberet esse dominus creaturarum alias et pulchrioris eis quod minus pulcher sit eis. immundus expulit in eum in plenum patiens vel in faciem conscientie eius suggestionibus malis maculando. Et hoc etiam figuratum fuit in expulso quod siebat in facie eius quod nolebat sustinere semen fratris suorum. ut hunc deus. xxv. frater huius in scie defunctus. scilicet sine filio habito est dyabolus qui sine spes salutis damnatus est cui ab homine debet semen suscitar. quod ex hominibus repande sunt ruine angelique. Sed si homo non credidit ad hoc ut scilicet per virtutes ascenderet ad celum non vult sustinere semen fratris suorum. unde et hoc in mundum ait expulit in faciem eius. quod abominabilis reddidit. Lerte erubescere domina domini si videret se turpe et ancilla pulchra. Ancilla caro est anima domina. unde multum erubescere debet per corporeum ornatum et pulchrum appareat. et anima maculis plena inueniatur et vanitate ornata. Quia igitur virtus istud immodestie ornatus magis reperitur in feminis ideo dicitur postea. filie coram composite. Sed composite ista vana est procedens ex incompositione mentis et tollens in futura resurrectione ultimam pulchritudinem et claritatem corporis. Unde apostolus ad Philippi. iij. Salvatorem expectamus dominum nostrum Iesum christum qui resurrexit mabit scilicet in finali iudicio corporum humilitatis nostre. scilicet corporum nostrum humiliatum et perfectum configuratum corporis

Titulus .III.

claritatis sue. I. silatū corpori suo glorioso. Corp^g qd
nō fuit hic humiliatū sed exaltatū et glorificatū p va
na ornamēta tūc nō glorificabī sed int̄ reprobos ob
scurabis. Un̄ ber, sup dicta auct̄e apli. Nūc eāt nūc
rideat q corpora sua pellib⁹ muriū. i. giris et varijs et
stercorib⁹ vermuū. i. sercīs informāt. qd abiectōis
dñs ad iudicandū nō reformabit nisi qd abiectōis
et humilitate inueniet. Sic diues epulo q indueba
tur purpura et byss⁹ sepul⁹ est in inferno, et in eternū
cruciabis. Lu.xvi.

Quantum ad secundū .§. II

Pncipale ppetrat hoc pctm̄ imodestie cū psumptōne
nouitatū circa vestes. Un̄ subdit ps. Circūornate,
nō ornate mēte, sed circūornate. i. circa corp⁹ et oī pre
ornate, sed vt br Eccl. xix. facies hois et risus dentiū
et amici corporis annūciat de illo. Lata enī diligē
tia et pōpa ornat⁹ insinuat totaliter mūdo debitā mē
tē. Dñs d̄ qn̄ emisit pmos parētes de paradiso, nō
fecit eis tunicas sericeas sed pelliceas. i. de pellibus
nialiu. Ben. iij. vt cognosceret se siles bestijs effectos
et viriliter ad regendū nuditatē et arcendū frig⁹ indu
cedos. Sed adiuenit psumptio et vanitas hoim pā
nos laneos ex lana ouiuū formatos, adiūpit lineos in
molliciē ex corticib⁹ herbarū et his nō cōtentia supin⁹
duxit serica ex stercorib⁹ vermuū, adiūpit varia ex pel
lito muriū, addidit gēmas, argentū et aurū ex vani
tate. Sed vt d̄ Den. in eplo. Quāmodū stult⁹ ē
q equū emptur⁹ nō ipm̄ aspicit, sed stratū et frenos.
Sic stultissim⁹ est q boiem aut ex veste aut ex condi
tione vestis q nobis circūdata ēmō existimat. Adū
tere debēt diligēt⁹ q dñs cōminat p hmōi vano or
natū. Isa. enī. iij. dics. In illa die. i. iudicij v̄lis vel
punitiōis r̄palis auferet dñs ornamēta calciamēto
ru. et torqueb⁹ et monilia, armillas, mitras, discriminā
lia, et periselidas, et murenulas, et olfatoriola, et inau
res et gēmas in fronte pēdētes, et mutatoria, et linthea
mina, et acus et specula, sindones et vittas, et teristra,
et erit p suuī odore fetor, p zona funicul⁹, et crispā
crine caluiciū, p fascia pectorali ciliciz. Hic posita
sunt ola ornamenta mulierū a capite usq; ad pedes
circūquaq; q tūc erat in v̄su qdū alqua nobis igno
ta propter dissuetudinē, aliq; adbuc remanēt in aliq
sili. Un̄ glo, ibi armillas vocat ornamēta brachiorū
loco quaz sunt mō manice ita longe et late ut suffice
ret valor, p optimo vestitu. Pariselidas vocat orna
mēta taloz, i. in fine vestis loco cui⁹ pōt nūc estimā
rī cauda cū frappis. Murenule dicunt et catherule cir
ca collū, loco cui⁹ nūc aliqd ope polimito, i. rechama
tura. Olfatoriola vocat qdā in quibus cōtinebāt ibi
muscu, et pnt dīci nasitergia q suuī serico intexta, ali
qn̄ et inē muscum seruata. Teristra vocat vestes est
uas valde subtiles, et dicunt a teria qd est estas. vul
gariter pnt dīci giornee vel cothardute. Ornamēta
calciamētoz sur calciamēta rostrata v̄l planule pictē
et alte ad ostendēdā magnitudinē quā nō h̄fit. Tor
quess sunt collaria, monilia q, i. pendūt aī pect⁹ q so
let esse de margaritis. M̄stre hec dīci pnt q portāt
in capitulo multū eminētia sup caput ad modū coro
ne vel bireti. Discriminalia sūt, pectines et directoria

eburnea q̄b⁹ capillos aptāt capiti. Inaures sūt anū
li in aurib⁹ ppositi pforas in guula erate, q̄b⁹ adbuc
vnum iudei, et antiqui magis ve p̄z in sc̄ptura. Et h̄i
stiane autē i man⁹ digitis tenet et p̄ uno nō dedecet i
signū m̄rimoniū, h̄ de plurib⁹ pōpa ē. Hēme in frōte
pēdētes sunt aliq; ple q̄s in coronis suis aī frōte de
serit. Mutatoria sūt plura et varia vestimenta pulcra
q̄b⁹ diuisis tpib⁹ murant. Lintheamina bis sup alia
vestimenta desup, h̄ valde subtilia adbuc deserit ro
mane. Et sūt spilecta q̄ in diuisis prib⁹ ponit, p fir
matōe ornamētōz. Specula et magni valori bīt sp
in domo secū, vt frequēt se v̄plis q̄o sint cōposite
possint inspicē. Sindones camiseas subtiles et reti
culatas vel vela in capite. Utile sunt q̄b⁹ capillos li
gāt vel colligūt ne defluat, et si suos nō h̄it ligat alie
nos. Zona cingulū ē qd̄ nūc fit de serico intexto, et or
namētis suri et argēti. Crines capilli crispati vel tri
cati flavi facti cū frequenti humectatio et sol̄ desicca
tione, et inde capiti lesioe. Fascia pectorali dici pōt qd̄
nūc ponit pannū cū bōbice. Et p̄ his ornamētis p̄
mittit dñs ignominia et penā et merito, q̄ in his ma
gra pdigalitas et crudelitas repit, cū pauges moriā
tur fame et frigore, et mulieres ī tātis et in tā vanis or
namētis abūdet. Lōtra q̄s iuchit iaco. in cano. c. v.
dīces. Elgitē nūc diuītes v̄lulate in mūserijs q̄ vene
rūt vobis. Diuītie v̄re p̄trefacte sūt, vestimenta v̄ra a
tineis cōmesta sūt. Et sciendū fm. b. tho. se. se. q. cl. q
ar. i. q̄ circa ornatū extērō, tripl̄ pōt offendi.
Primo p̄t morē consuetū. Sc̄bo propter inordi
Tertio prop̄t nūmū defectū. Cnatū affectū.

Quantum ad primū .§. III.

Dz se hō in p̄uatione extērō p̄formare morib⁹ eoz
cū q̄b⁹ vivit, qn̄, s, nō sūt malī mores. Un̄ aug. i. li.
p̄fisi. Que h̄ boim mores flagicia sūt, p̄ moy diuīsta
te vitāda sūt, vt pactū inē se ciuitatis et gēris p̄suetu
dine vel lege firmatū. nlla ciuīs aut pegrini libidīne
volef. Turpis īenī ois ps q̄ suo nō p̄gruit vniūso.
di. viii. q̄ p̄ mores. Idē etiā d̄t in li. de doctrina xp̄ia
na. Quisq; reb⁹ p̄terentib⁹, s, v̄cibo, potu, vestib⁹
et hmōi, restricn⁹ v̄t q̄s in se hēant mores eoz int̄ q̄s
vivit, aut sugestiosus aut intēpans ē. Et si q̄s sic eis
v̄tis et metas p̄suetudis bonoz int̄ q̄s v̄lāt̄ excedat
aut flagitosus ē aut aliqd significat. di. vii. Et h̄ int̄
elligēdū ē vt. s. sc̄. qn̄ p̄prie sunt mores. i. act⁹ morib⁹
gerant ea q̄ frequentāt̄ cōtē ab hoib⁹ tal loci. Nā abu
siones nō dz q̄s imitari. Si vt d̄t v̄lāt̄ in sinonimis
Prauū v̄lū lep et v̄lā vincat. Si cui de v̄lu patrie ē vt
mulieres deserit vestes v̄lus collū scissas et aptas v̄
q̄s ad ostentationē pectoris et māmillazz, et in prib⁹
rbeni valdeturpis et ipudicē ē talis v̄lus. et nō ser
uand⁹. Sed d̄ v̄lu cōi p̄tē ē deserre mulieres vestes
caudatas puluerē excitantes et v̄ia mundātes cū eis.
vt sic floretē h̄ turpe ē et detestādū nō ill̄ p̄formandū
Sili de planul' altis vestib⁹ ligulat̄ v̄l p̄foras. Nō
seq̄ris turbā i malū, ait dñs i v̄cēi lege. Utz at hmōi
sūt mortale pctm̄. declarabīt. Legifili. d. vii. donis
q̄ cū quidā sanct⁹ p̄t per ciuitatē ambularet obvia
vit, cuidam mulieri ornate vestē habentē caudatā, et
iuxta eā v̄dit dyabolū ndentē cui mādauit adiuran

Capitulum .V.

do ut sibi diceret cāz sui filius, qui rūdit. Ideo nīl qz soci⁹ me⁹, s. ali⁹ dyabolus cū insideret caudam hui⁹ mulieris, mulier cū traxit caudā vestis ad se ne luto vie derupparet in luctū cecidit ipse soci⁹ me⁹. Ex qz ostē datur ista dyabolo placere. qd nō esset si sine peccato fieret. Sicutqz mulier vrat veste virili, vel ecōtra, vt sit in ludis, turpe eē z vitiōsum fm tho, vbi, s. ar, h. tū qz contra consuetudinē cōem. tum qz pōt esse causā lascivie. Prohibebat autē hoc in veteri lege Deut. xxv, ex eo qz gentiles talī mutatione habit⁹. vtebanī in supstitutionibz idolatrie. In decre. di. xxx, si qua mulier, hoc, pbibet sub anathemate, sc̄endē sentētie ratione cuiusdam superstitionis heretice, vt sibi dicit glosa. Unū si quis nūc nō ex superstitione vel vanitate, sed ex causa rōnabili vrat huiusmodi, puta ad virandū periculum, vel ex defectu vestimenti alteri⁹, peccatuz nō esset fm tho.

Secundo potest esse .S. III.

peccatum circa ornati vestium prop̄ inordinatum esse. Qui qz ad superabundantia tripliciter accidit. Uno mō inqzū ex superfluo cultu vestiū nō querit gloriā fm qz vestes p̄tinēt ad apparatū et ornatus vñ gregō, in ornat. ast. Tunc nōnulli qz in cultu p̄cio sari subtiliōz vestiū nullū putat esse peccatum. qz si culpa nō esset nequaqz sermo dei tā vigilāter exp̄mēret qz diues qz torqbat apud inferos purpura rabys so inductus fuisset. Nemo qz p̄cipiat sumptuosam surrexit in medio populi quidā fatū⁹ clamore dicens. Et stulte qz credis inducere auditores hos ad dissimilendū pompā vestiū cū tuipse vtaris, vt patet in cappa tua. Et sic patet de circulo ordinatione vestiū.

cat⁹ et contemptor mundi est eo qz vestes multū viles dilaceratas vel vnguisadas defert. vñ z bern. dicebat qz in vestibz pauperibz placebat, sordes autē nūc. qz signū erat vel negligentis ai vel gloria affectatis. Et biero. Neqz affectare sordes nec exaltare delicie laude pariū. Qd in cibis vel vestibz dicit gratian⁹ intelligendū, di. xli, h. p̄terea. Utz qui verbo et exēplo hñc alios, puocare ad p̄niā et mudi conceptū decet vili bus indul. sicut fecerūt quidā ex prophetis. De quibus apls ad Heb. xi. Circuerūt in melotis, i. sclauis, in pellibz caprinis, vt belyas. Et glo. super illud Johannes habebat vestitū de pilis cameloz Mat. vii. Qui p̄niā predicat habitū p̄nse ostendar. Narat vñb. in expositōne regule. qz cū qdā magnū pdicat oru pdicaret acrit detestātor iſcrepādo p̄pā vestiū, et ipse cappā haberet sumptuosam surrexit in medio populi quidā fatū⁹ clamore dicens. Et stulte qz credis inducere auditores hos ad dissimilendū pompā vestiū cū tuipse vtaris, vt patet in cappa tua.

Quantū ad tertium .S. VI.

p̄ncipale. s. de coloribz adiunctis in ornatu. dicit ps. vt similitudo répli. s. sunt filie, de quibz locut⁹ est. Lem plū non solū ornat auro et cortinis varijs, sed etiā colōribz multis in picturj, sic vane mulieres corpa sua que rōne fidei sunt templū sp̄issanci fm aplm. i. ad Lox. vi. faciūt templū dyaboli dū alternatē picturā a deo factā ad imaginē suā. instinctu dyaboli posnūt colorē albū et rubeus, et sic vt hypocrite exterminat facies suas vt appareat hoibz ieunātes, ait christus Math. vi. Hoc exp̄esse reprehendit insignis martirū p̄pi cyprian⁹ dices in lib. de habitu virginū. Nō virgines, non viduas, sed et nuptias puto etiā oēs felas admonēdas qz op̄ dei et facturā ei et plasma adultere nullo mō audeant adhibito flaue colore, nigro puluere vel roboze, aut qzlibet medicamine, qd dicit, qz multa faciūt ad huiusmodi ornatum. Et subdit. Man⁹ deo inserūt qñ qd ille formauit, reformare intendūt. Impugnatio ista ē dñi ogis p̄uaratio veritatis, deū videre nō poteris qñ oculi tui nō sunt, t. faciei color qz deū fecit, sed qz dyabolus infecit illū sectara es. Rutilos atqz depictedos oculos serpentis imitata es. De inimico tuo tracta cum illo pariter arsura hec ille. Quando autē hoc sit mortale habes in. h. se. Lerre magna nimis p̄sumptio et superbia ē velle alia formare effigiē quā deū nō dedit tāqz despiciēdo op̄ dei, et qz ipē meli⁹ valeat facere. Quāvis enī apls dicat. Iad. Lox. vii. Que nupta ē cogitat qz mudi sunt qzno placeat vñro. et ppter h̄ pmittatē ornari cū sobrietate, nō tñ vt singat colorē quē nō hz. Benī ē decipere et maritū et alios et mēdiacū opis, qd maritis displicere deberet et eis, s. pbibere fucus. Unū aug⁹ ad positiū, fucare pignētis qz vel rubicūdior vel cādidiōz color appareat adulterina fallacia ē, qz nō dubito etiā ipsos maritos se decipi nolle. qd sol pmittēdēsūt ornari. vt. s. placeat fm vñriā nō fm iperū. Nā verō natūs christianorum et christianarum nō solum est null⁹ fucus, sed nec aurī vestisqz pompa, sed mores boni, de confessa, distinctione, v. fucare. Impia ieh

Tertio potest esse pec .S. V.

cātū in vñ vestiū ppter defectū. Et h̄ vel ex negligētia hoibz inqzū nō adhibet studiū et labore vt vñtatur cultu vestiū, put oportz, vñ et pbs dicit in. vñ, ethi, qz ad mollicē que vñtū ē pertinet qz hō trahat vestes et terrā ne laboret in retinēdo cā, vel h̄ pōr fieri vt in de querat gloriā et ostentationē yt, s. reputet mortis

¶ Titulus .iii.

label regina que se ornauit stibio, i. colore, putas per
hoc ad sui amore trahere hyeu, de mandato ei⁹ preci-
pitata est de fenestra, et bestijs comesta in pte vi ba-
bes, iiii. Regū, ic. Hester regina cū se presentauit as-
suero ornata, et colore roseo, comitata Domicellis, su-
bito assuer⁹ videns eā versus est in furorem in facie,
Sed ex timore pallida facta, subito in clementiā ver-
sus est furor ei⁹. De ipso etiā ornatu yano babes, i.
in titulo de gula, c. de choreis:

Queritur utrum orna. §.VII.

tus mulierū fī morem patrie qui videt vanus ē su
perfīlus quo ad vēstēs incīlas, pēforatas, lingula
ras, polīmitas, i.richamatas, caudatas, deauratas,
quo etiam ad mitras, seu baltheos capitis, capillatu
ras varias, bombicē cīrcā dorſum, margaritas, zo
nas aureas, planulas altas, fucos. Et huiusmodi sit
peccatū mortale. Et arguēdo ad partēz affirmatiūā
videt q̄ p̄fīsum ad quēsūmū sit mortale in quolibet p̄
dictorū, sc̄ ornatus mulierum. Primo sic. Dñs de
us in scripturis sanctis nō cōmīnat damnationem
eternā vel grauē pūnitionē nisi propter mortalia.
Ratio huius est, q̄ iustus est dñs, et iusticiæ dīlerit
Exigit autē iusticiæ vt fī mensuram delicti sit et plā
garum modus. vt dīcit Deut. Sed dñs cōmīnat
graueū pūnitionē mulierib⁹ facientibus huiusmo
di vanitates per Esa, dicētē, i.ij. c. sic. Blusfer do
minus ornementum calciamentoz et lunulas et tor
ques, et monilis et armillas, et mitras et c. et infra. Et
enī pro suauī odore fetor, et pro zona funicul⁹, et pro
crispanti crīne caluīci, et pro fascia pectorali cilicium
pulcerrimi quoq̄ viri tui gladio cadent, ergo et. Se
cundo sic. Quod est p̄tra doctrinā apostolicā vide
tur esse mortale, per illud Lui. f. dictū nostri saluato
ris. Qui vos audīt me audīt, et qui vos spēnit me
spēnit, ar. etiam ad hoc, xi. q. iij. qui omnipotentem
Unde et p̄tra eā doctrinā nō valer per quēcē dispē
sari, vt dīcitur. xxv. q. i. sunt quidam. Sed talis or
natus est cōtra doctrinā apostolicā. Dicit cñ bea
tus petr⁹ in p̄ma canonica, c. iij. Mulierū non sit ex
trīsec⁹ capillatura, aut circūdatio auri et argēti, aut
indumentū vestimentoz cul⁹. Et paulus aposto
lus, i. ad Thibmo. ii. de mulierib⁹. Ornantes se nō in
tortis crīnib⁹ aut auro, aut margaritā, aut preciosa
veste et, fī hiero. Ue impōtitā dānationē eternā
cui imprecatur vel prenūnciat. sed Math. xviiij. dī
cit dñs iesus. Ue illū per quē scādalum venit. Scan
dala autem, i. ruine spirituāles multoties euenire ex
facto huiusmodi ornat⁹ mulierum plurib⁹ infirmis
mentib⁹ satis credibile est. Ad idē facit quod dīcīt
De iniur, et dam, da, c. si culpa. Qui occasioz damni
dat, damnu quocē dedisse videt, ergo et. In con
trarium et ad partē negatiūā arguendo, s. q̄ huius
modi ornatus nō sit mortale, probat sic. Quod san
ctorū patrum documentū vel decreto sanctū non est
superstītiosa adiūventioz presumeudū non est. vt di
cīt in canonica, q. q. iij. c. consulūisti. Doc ē enim
contra illud Proverb. iij. Ne innitaris prudētē tue
vt exponit hiero, et habetur de con.ca, ne innitaris.
Sed nullus sanctoz patrum siue summoz pontifi

cum siue doctorum determinat huiusmodi ornatus simpliciter esse peccatum mortale, necl sanctus tho. se. se. q. clxix. art. ij. vbi questione speciale mouet circa huiusmodi dicis hoc esse morale nisi in quibusdam casibus, ergo in alijs casibus non erit mortale, per argumentum a contrario. dicitur. qualis. et ipsius doctrina est ab ecclesia approbata specialiter per Johannem. Et similiter et irrefragabilis doctor alexander deales hoc non assert nisi in certis casibz, ergo in alijs non erit mortale. Clemenendo breuiter ad decisionem questionis salvo semper iudicio cuiuscumque melius sentientis et determinatione ecclesie vide sic dicendum. In ornatu huiusmodi duo sunt diligenter examinanda. Primum est intentio ornantis. Secundum est ipse ornatus in se. Et quantum ad primum. Cum multiplex possit esse intentio circa huiusmodi, sic enim varietate intentioris erit ibi aliquando mortale, aliquando veniale, alii quando nullum peccatum. Nam si mulier se ornaret hac intentione ut trahat homines ad sui concupiscentiam certum est ibi peccatum mortale esse, qui agit contra charitatem proximi tendens ad mortem anime eius. etiam si non sequatur ruina alicuius per concupiscentiam eius. ar. de pe. di. i. si cui. Et in plurimo alijs capitulis in quibus expresse habebitq; sola cogitatione liberatur est mortale. Et ibi est p[ro]p[ter]e per se scandalum actuuum et mortale doctrinam, beati tho. se. se. q. clij. art. ij. z. iiij. ad hoc facit illud Proverb. vii. Ecce mulier in habitu meretricio preparata ad capiendos animas. Si vero non hoc intendat, sed istud aliud, si iactantiam et huiusmanum laudem sibi constituit finem suu ultimum magis diligens ipsam gloriam et salutem anime sue, vel gloriam eternam, parata facere contra dei et ecclesie precepta ut consequi possit illam gloriam, tunc est eis peccatum iani et glorie mortale enim beatu tho. se. se. q. ccccij. Moralia enim ex sine trahunt speciem probum in liberti. Si autem intendat quandam complacentiam illi vanitatis ornatus ad quem ita ordinare affectur quod ibi constituit finem, adeo quod etiam si crederet certitudinaliter proximum ex illo ornatu ad ruinam trahi non curaret, ut consequatur complacentiam illam. Sicut etiam erit mortale. Et sic intelligit petrus deثار, illud dictum aug. di. xxv. §. criminis. Nullum est adeo veniale quin sit criminale dum placet, complacentia videlicet fruitionis. Et multo magis si in dei contemptu hoc ageret. In quo casu loquitur cyprianus in auctoritate superiorum inducta in precedentibus. Uel cum intendit trahere ad concupiscentiam sui extra matrimonium intelligitur diversa auctoritas cypriani. Si vero intendat aliquam inanem gloriam vel iactantiam vel complacentiam in huiusmodi ornatu leuem, scilicet citra salutem anime infra dilectionem dei et proximi, erit veniale enim beatum thomam se. se. q. clxix. z. q. ccccij. Demum si intendit precise placere viro ne huiusmodi obmiserito redatur ei odiosa, et sic inclinetur ad aliarum concupiscentiam, vel qui imperatur sibi hoc a viro peccatum siquidem nullum erit. Ad hoc facit quod ait apostolus. i. ad Thimo. ij. Mulieres in habitu ornato cum sobrietate et reverentia, Similiter si intendat ex hoc vitare obprobrium hominum, ne, s. omisso ornamento enim modum patrie, despiciat a ceteris, aut ut coniugio

Capitulum

.V.

tradat nullum videat vel leue peccatum.

Quantum ad ipsum. §. VIII

ornatus in se duo sunt ibi virtus inuenitur, scilicet superfluitas excessus quod pertinet ad prodigalitatem, et incentiu[m] seu exercitu[m] libidinis ad quod illud inducit. Et quantum ad superfluitatem cum non ois prodigalitas sit mortale, sed aliquam et frequenter veniale, et in isto respectu non poterit illud iudicari mortale nisi fuerit valde evidens, et enormis excessus. In quo considerandum est, quod unius est magnus excessus ut uxori comitatu[m] vel paup[er]is artificis vestis velutata, auro recta, aut gemmata, alteri paru[m] vel nullus ut uxori principis vel militis. Id quod facit optimus quod dicit augustinus in libro de doctrina christiana, videlicet Quid loco et tempore et personis conueniat, diligent[er] attendendum est ne removere flagitia reprehendamur. In his enim oibus non usus rex sed libido in culpa est. Et habetur dictum, quod est in gratianus in libro de disciplina, q[uod] dicitur, Extende illud etiam ad indumenta ut, scilicet, debeat in hominibus attendimus patrie, Qui usus prius et si sit moderatus et vanus. Tunc et abusus creature, non tamen ois abusus creature est mortale. Nam comedendo nimis ardent[er] est ibi abusus cibi, et tamen raro mortale. Si quis autem vellere dicere non potest esse abusum creature nisi in transgressione precepti, tunc nec in ipso excessu ornamenti et prodigalitate erit superabusus creature sed quod est mortale. Quantum autem sit ille excessus quod ad superfluitatem seu prodigalitatem ornatus quod facit mortale, sicutor me nescire dare regulam generali nec de facili posse dari, nec regio aliquae dedisse, unius prudentie et arbitrio boni viri relinquendu[m] est. In quantum vero ipse ornat[us] mulieris est, provocatus ad lascivias, videat ibi distinguendu[m] de occasione data sufficienter vel accepta. Si enim mulier ornat[us] se habet decetior[um] sui statu[m] et more patrie, et non sit ibi tumultu[m] excessus, et ex hoc aspicientes rapian[us] ad concupiscentiam eius, erit ibi occasio potius accepta quam data. Tunc non mulier sed cuiuslibet qui ruit ex aspectu eius imputabilis ad peccatum salte[m] mortale, arg. ad S. xxiij. q. v. d[icitur] occidet. Poterit autem esse etiam excessus quod erit ibi occasio etiam data ex parte mulieris se ornatis, quibus autem sit iste excessus ut mortale valeat iudicari ad arbitriu[m] boni viri videtur dimittendum. Boni viri dico non solu[m] in conscientia sed in sufficiencia et conditione personae se ornatis. Ita tamen quod non sit ibi libido in voluntate, quod pertinet ad intentionem de quod dictum est, scilicet quod est ibi mortale vel veniale. Nec sit ibi scandalu[m] exteriori ope, quod pertinet videat ad nimium excessum. Nec tamen assent in contrariu[m] faciendo esse mortale, quod non potest. Sed et fucus vestis quod per ceteris vanitatibus videat magis pulchritudinem ostentare, et per dominum magis ad lasciviam incitare. Beatus vero se se, scilicet qui elegit, potest non esse mortale de se, sed mortale vel veniale in intentione vestitis, et conditione personae vestis si non sit in statu nubeculae precipue religiosa in quibus forte esset mortale. Quoniam et turpitudinem non naturalem, sed ex aliqua supuenienti egritudine accidentem per hoc occultare bis que nuptie sunt vel in statu nubeculae sine pec-

cato fieri possent fratres, b[ea]tho. Ad idem, scilicet quod predicta de se non sint mortalia possent adduci rationes sequentes. Non peccatum mortale est contra legem divinam vel humanam quod patet per diffinitionem augustinus. Peccatum est dictum vel factum vel concipiut contra legem dei, in lege dei includit et humana, sed homini ornatus non est contra legem dei, ut patet discurrendo per mandata decalogi aut per mandata euangelica. Nec contra legem canonica, humana vel civile. Et si dicatur quod in antiqua compilatione decretalium prohibeat indistincte portatura vestium in scissarum vel frappatarum. Satis est quod in noua compilatione non habetur neminem membranas occupet frusta. Non autem antiqua sed noua compilatione in ipsis brevi et ligata, grecorum. Preterea quod innititur monachorum patrie seu sit fratrum viuum ciuitatis, non est h[oc] ius naturaliter divinum, et si turpitudinem aliquam videat fratrem, ut mulierem incedere non velato capite sed in capillis etiam si ille mos sit h[oc] ius positum, dummodo tamen non reprobetur a iure licet est vel saltete non criminale. Turpis est enim ipsius uniusculo suo non disgraces, ut dicitur de disciplina viij. quod contra monachos. Augustinus, etiam refert documentum sibi datum a sanctissimo monacho ambrozie, ad quamcumque ecclesiam deuenientis monachus illius serua si non vis cuiuscumque esse scandalum, nec quemcumque tibi dicitur, illa. Sed ornatus homini est de more multorum patrum et locorum nec est h[oc] ius divinum aut naturale, nisi forte valde notabilis excessus, nam pax per nihil reputatur arg. de cose, dicitur, iiij. reuera. Et fratrum probi parvus recessus a medio non corrupit bonum virtutis, et sic non erit h[oc] ius. sed pretium. Nec etiam reprobatur a iure monachus iste, quoniam ex hoc per clericis prohibetur ornatus mundus arguendo a proprio sententiay. laycij concessus videat, dicit enim xxiij. q. viij. Disstantia et ornatura corporal[is] aliena est a sacra ordine. Et in c. le. p. ro. Et in cle. c. qm. de vi. et hoc cle. per clericis prohibetur portare vestes nimis logas incisas, lingers, gularias et hominibus, de laycij nihil dicitur. Preterea facta lancerorum sunt imitanda quod non sunt privilegiata. Nam de propriae legi erat regula in proprio quod a iure, li. vi. de re, iu. c. privilegii. Hic enim ab eccl[esi]is sectorum arguitur augustinus q. viij. ea vindicta, q. vi. vi. vides. Sed multi liciuntur talib[us]. Nam de ioseph scripsit legitur per eius fecit ei tunica polimeta, et richamata. Gen. xxvij. Hester quod sanctissima cum ingredere ad regem assuerit domicellas secundum habuit quam una vestimenta in terram defluenter et sic caudata retinebat, iudith castissima et vidua induit se ornamenti suis et posuit sibi mitram et alia hominibus, sancta cecilia deauratas vestes deservit, et plures alicuius. Nec obstat si dicatur quod hoc fecerunt pro loco et tempore excellenter fructu inde sequendum, quod quod est in se licet non sit illicitum propter priam intentionem seu bonum inde secutum. Inde ceteris est enim crimen suum alienum commodis impendere, inquit leo papa. dicitur, xlviij. sic. Et ad salutem sempernullus ducendum est opitulante mendacio, ait augustinus, xxij. q. vi. c. primus. Ex his ergo videtur cum prefatis in predictis non peccauerint quod possunt mulieres eas in hoc imitari vel saltare in eis hoc non sit mortale. Ex predictis igitur videtur dicendum quod vesti in huiusmodi ornatis professores inueniant clorem et inducantur mortale, tales non absolvant nisi proponant abstinerent a tali criminis ut sic interni sequatur arbitrius iudicis, scilicet q. viij. tunc vera, et de peccato di. v. c. falsas. Qui in hominibus regit et veniale non denegat absolutionem, etiam

¶ Titulus .III.

si nollet dimittere sed in illo perseverare, q̄ venialia
nō sunt deinceps fessiōis, fīm. b. tho. in. iij. senē. Si
qđ nō pōt̄ clare cipere ut sit mortale v̄l veniale seu
ex intentione ipsi⁹ quā nescit intelligere vel illa exp̄me
re seu ex q̄litate et q̄ntitate ipsi⁹ ornat⁹. Nō videt tūc
p̄cipitanda fīna, vt dicit ḡuīl, specu. in qđā simili. vt
sc̄z denegat ppter h̄ absolutionē, vel illi faciat p̄sciam
de mortali, q̄ faciendo postea h̄ illud, etiā si illud in
senō esset mortale ei erit mortale, q̄ oē qđ est h̄ p̄scie
tiā edificat ad gehēnā, xvij. q. l. h. ex his. Et cū p̄
ptiora sunt iura ad soluendū q̄ ligandū, dī. l. ponde
ret. Et meli⁹ sit dīo reddere rōem. Denim misericōdīa
q̄ de nimia severitate, vt dicit cryso⁹, xvij. q. viij. alli
gāt, potius videf absoluendū et dīo examini dimis
tendū, fateor tñ q̄ et p̄dicatores in p̄dicādo, et fessi
res in audiētia confessionū debet talia detestari, et rep
hendere et p̄suadere ad dimittendū cū sint nimia et ex
cessiva, vt cōiter accidit nō tñ ira indistincte asserere
esse mortalia. Et ad h̄ optime facit qđ dicit aug⁹, in
ep̄la ad presidiū. Et allegat. b. tho. se. se. in nr̄a q̄one
Nolo vt de ornamentiis aurī vel vestiis p̄p̄rā habeas ī
phibendo fīnam nīl in eos q̄ p̄lugati nō sunt, neq̄
cōiugij capaces q̄ cogitare debet quo placeat deo. Il
li autem cogitat que mūdi sunt quo placeat vel vñ
v̄xōib⁹ vel v̄xores v̄ris t̄c. Inducedī essent rectores
ciuitati exhortationib⁹ vt p̄ statuta pena p̄cunia
rū auferret alia p̄cipue supfluitates vestiū aurī. argē
ti, et gēmarū et hmōi. Ad argumenta aut̄ facta p̄
pre affirmativa responderē ad p̄mū. s. auctiē esa. ḡin
telligit in casu in q̄ est ibi mortale vel nimī exellus
Un ppter abusum talū rez dīs p̄mitit illa auferre
et dare fīna in punitionē crīmis qđ pōretiā esse in re
nuilib⁹. Ad sc̄dm. s. de doctrina aploz, ad h̄ respons
def q̄ nō oē qđ est h̄ doctrinaz aploz est mortale aut
indisp̄esabile. sed solū q̄tū ad ea q̄ pertinet ad fidem
vel bonos mores nēcitos ad salutē. Nā sicut in lege
antiq̄ circa moralia et euāgelica et canonicā lege, que
dā ponunt p̄ceptio, quoꝝ trāsgressio est mortale, q̄
dā mādatorie inducētia trāsgressore ad veniale, qđā
p̄sultrōe ad nullū omittente talia ligātia peccati, s̄
ad mal⁹ p̄mōuentia bonū. Ira et in doctrina aplīca,
qñ aut̄ intelligat in talib⁹ scripturis esse p̄cepīt et man
datū ex mō loquēdi, et de veritate sermonis ipsarum
scripturar̄ nō pōt̄ clare regula h̄ri, sed fm mām subs
iectā et declaratiōes sc̄oz, de hmōi dīctū ē. s. in. c. de
inobedītia. Talis aut̄ ornat⁹ ab aplīs nō phibet p̄
ceptorie nīl in eo casu cū fieret ad lascivū vel mor
alē iactantia, vt dicit. b. tho., sed mādatorie vel exhorta
tōe, qđ p̄t̄ ex evidēti rōne, q̄ si p̄ceptorie dicere et
v̄l secr̄t h̄ incōueniēs, q̄ cēi⁹ portaret vestē auro
intērā aut̄ argēto, etiā si regina mortali peccaret, qđ
est absurdū dicere. Ad illud etiā qđ dīctā qbus⁹
dā in antiq̄ voluit decret, q̄ phibebant alīq̄ ex hmōi
sub pena p̄uationis sacroz nō pōt̄ inde argui q̄ illib⁹
de se sit mortale, q̄ subteratio sacroz nō sit nisi p̄ mor
tali, sed q̄ tūc qñ ecclīa h̄ phibuit s̄ tñ h̄ fecit qđ mī
hi ē ignotū erat mortale in trāsgredienib⁹ illib⁹, ordī
nationes enī ecclīe vel platoz cū sūt sub pena exōis
carōis postq̄ fuerint pmulgatē et acceptatē morib⁹
v̄tentū v̄tig ligat trāsgressores ad mortale, et h̄ non

q̄ illa sint mala, sed q̄ p̄hibita et p̄ceptoria p̄ talē mo
dū statuēdi. qđ argui pōt̄ ex illa rōne, s̄, inducta. Sz
cū leges canonice et civiles aliquā nō pmulgat̄, aliquā
pmulgatē morib⁹ v̄tentū nō recipiant̄, aliquā recepte
p̄ fīnas leges vel etiā per fīna p̄uetudinē abrogant̄,
vt dī. iiij. c. deniq̄ cū caplīs se, iō nō p̄manētib⁹ ipsi
in robore suo nō ligat̄ q̄s p̄ctō, et p̄ fīns nō peccat vñ
p̄uari nō possit iuste sacris. Nec argui pōt̄ v̄dictū ē
ibi esse mortale, q̄ cōminatio ē pene excōicatiōis, sed
tūc argui pōt̄ cū lex ligabat nō abrogata. Sic in p̄po
sito ex h̄ q̄ nō h̄ illud, c. in noua cōpilatione p̄z q̄ ec
clesia nō vult ligare fideles, et bñ, q̄ plati nō debent la
queū in h̄c cōsiderare aiab⁹ fm doctrinā aplī, qđ sit ip̄a p̄cī
piēdo ad quoꝝ fīna fideles sunt p̄clues. ad qđ facit
c. de viduis, xvij. q. i. de facientib⁹ autē hmōi orna
menta artificib⁹ qđ dicendū sit, bēs, s̄, nī, l. c. xxiij. de
turpi lucro. Ad tertīū v̄ltimū de occasiōe ruine
q̄inde sequit̄ sā insum ē, q̄ nō in oī occasiōe dāre q̄
modocūq̄ seu sc̄adalo ē p̄ctū mortale in data h̄ q̄s
hoc intēdit, vel dictū vel factū in se ē tale qđ ē suffici
ens inductiū ad ruinā. Nā q̄s diceret ex h̄bo ocio
lo vel leui dīcto ab alīq̄ sc̄alib⁹ tuit in mortale, ppter
bōcīp̄ dicente peccare mortali, cū neq̄ h̄ ipse intē
dit nec credat, als caueret. Erit ḡtū occasiō potius
acceperā q̄s data. Sic in p̄posito d̄ ornatū q̄ v̄tig rā
inordinat⁹ esse pōt̄ q̄ enī occasiō efficaciē data, vñ et
Caplīm. vi. de Pertinacia. (mortale.

Fertinacia filia est va
ne glorie q̄ opponit virtuti p̄seueratiē fm
excessum. Pro cui⁹ declaratiōe dī. b. tho.
se. se. q. cxixij. ar. i. q̄ laus p̄seueratiē in h̄ p̄sistit q̄
alīq̄ nō recedat a bono, ppter diuturnā toleratiā dis
ficiū et laboriosoz, cui opponi p̄ defectū mollices
et p̄ excessum p̄tinacia, p̄tinacio in h̄ cōsistit q̄ nimis
p̄prie sñie inheret. Pro cui⁹ declaratiōe dīct. b. tho.
se. se. q. cxixij. ar. i. q̄ p̄tinax dī fm yst̄, in li. ethi.
q̄ est ipudētē tenēt̄ q̄si ad dīa tenat̄. Et b̄ idem dī p̄
tinat̄, eo q̄ in p̄posito suo ad victoriā p̄seuerat, antiq̄
enī dicebat viciā quā nos victoriā appellam⁹. Et hos
p̄bs in. viij. ethi. , yponomines vocat̄, fortis sñie. q̄
sc̄z p̄seuerat̄ in p̄pria sñia pl̄q̄ op̄ozet̄, sicut econtra
mollia min⁹ q̄ op̄ozet̄, perseuerās aut̄ sicut op̄ozet̄,
vñ in medio existit. Jō vt alīq̄ nimis p̄sistit ī sua p̄
pria sñia. q̄ p̄ h̄ vult suā excellētias manifestare q̄si
pl̄q̄ alīq̄ intelligat, et iō dīct̄ a greg. orī ex vana glā
Quāvis aut̄ p̄tinax excedat̄ in h̄ p̄sistit nimis in alīq̄
h̄nē difficultatē, h̄z tñ aliquā delectationē in fine sñ
cut̄ et foris et p̄seuerās. Unī dī p̄bs in. iiij. ethi. q̄ gau
det p̄tinaces si sunt vincentes et tristans si sñie eoz in
firme appareat̄. Sed q̄ ista delectationē ē vītiosa ex eo
q̄ cā nimis appetit, et tristiam ei fīnas fugit, iō alīq̄
mō assilat̄ p̄tinax incōtinēti seu molli. In lib. catholi
con h̄ q̄ p̄tinax dīct̄ dī, spudēs, irreuocabilis, in
docilis, obstinat⁹. Dī q̄ nō cedit sñie alteri⁹, sicut
mālē dīz dī q̄ nō cedit s̄ resistit tactui Impudēs
q̄ nō erubescit fīre etiā veritati vel sapienti. Irreuoca
bil, q̄ nō pōt̄ reuocari a sua sñia seu op̄ione. Indocil
q̄ edoceri nō pōt̄. Obstinat⁹, q̄ etiā in futurō intēdit
p̄manere in sua sñia.

Capitulum VI.

De pertinacibus poter. §. I.

poni illud ps. lvij. Furor illis fūm sūlitudinē serpentis sicut aspidis surde obturatis aures suas q̄ nō exaudit vocē incantatiū t̄ venefici incātatiā sapientē. Loquif̄ p̄ba de p̄cōrbo q̄ vt in yslu p̄cedenti dicit. alie natī sunt a vulua. i. separati a charitate q̄ est q̄si vulua id est porta ecclie p̄ quā concipit̄ yslus. per charitatē eū incorpōranti ecclie. Errauerūt ab yterō recedētes a veritate doctrine. p̄ quā nutribant̄ in vtero ex̄entes. i. in cōgregatiōne ecclie. Locuti sunt falsa male ynuēdo vel male docēdo. Illis ḡ sive iudeis sive hereticis siue malis xp̄icolis furor ē fūm sūlitudinem serpentis. furor ē ad iugnandū veritatē resistēdū nunciantib⁹ ea. Sicut solitus ibat furq̄s in uect⁹. t̄ dirū toto corpore vir⁹ efflabat. Act. ix. Est ḡ illis furor ad silius dincē serpentis q̄ sp̄ gestat secū venenū mortiferū. viii dicit glo. ibi. Ira irrevocabilis. Ecce pertinacia. Naz̄ ptinax dicit̄ irrevocabilis. sic serpēs antiqu⁹ q̄ nō solū venenō inobedientē sed t̄ ptinacie infest̄ p̄mos parētes vt p̄sisterēt̄ in errore suo excusantes se. Pertinac dur⁹ t̄ obstinatissim⁹ ē in malo. viii iob. xli. Lor eius indurabif̄ q̄si lapis. Et iacob patriarcha p̄herens d̄ ptinacia scribat̄ t̄ phariseos quā ostenderūt̄ in non recipiēdo doctrinā xp̄i. q̄ scribe t̄ pharisei cōiter desēderūt̄ de simeon t̄ leui filiis suis q̄bus tūc loquebas̄ sit. Maledict⁹ furor coz q̄ ptinax in h̄dicendo xp̄o t̄ indignatio eoz. q̄r dura. H̄en. penul. c. iñ̄ serpētes null⁹ autē p̄niciosior aspide. iñ̄ illō Deut. xxvij. Ue nenu aspidū insanabile. huic aspidi compaſt̄ ptinax. Tū dicit̄. q̄si aspidis surde r̄t̄. Ubi tria de ptinaci. Primo q̄r renuit̄ influentiā dei inspiratiōis. ibi. Sicut Secundo q̄r repellit̄ sapientiā viri. (aspidis surde. declarantis. ibi. que nō exaudier̄ r̄t̄. Tertio q̄r x̄enit̄ sapientiam plati fulminatiōis. ibi. vt ye

Quātū ad primū .§. II.

Cnefici. ptinax assūlak̄ aspidi surde. q̄r nō vult audire inspirationes d̄ eis cedēdo t̄ assentīdo. Aspis a natura nō est surda. sed astute agit vt sit surda. q̄r vt dicunt naturales. t̄ glo. ibi nōt̄ q̄n̄ p̄cipit̄ se adiurandā vna aure fligit̄ in terra. alia obturat cauda. viii nō audiēs sic nō educat̄ de caverna sua. sic ptinax t̄ dur⁹ ne audiāt̄ vocē dei q̄ ad cor loquit̄ p̄ inspirationē. aures fugit̄ in terra et vna pte. videt̄ cogitat̄ suū ponit̄ in terra. in aliā mittit̄ caudā. i. et alia pte. p̄mittit̄ sibi longitudinē vite seu p̄tā sequētia addit̄ p̄terit̄ t̄ intēdēs in eis p̄sistere. t̄ ex b̄ nō audit̄ vocē dñe inspirationis vt educat̄ de caverna malicie. Sed vt d̄r̄ in prouer. Lor durū male habebit̄ in nouissimo. t̄ prouerb. x. xvij. q̄ mentis est dure corriet̄ in malū. sicut accidit ad lram. pharaoni cui cuz pluries fuisset̄ dñs locut⁹ p̄ moysen. vt dimittet̄ populū suū liberz. pluries p̄ posuit̄ t̄ pmisit̄. sed detent̄ amore terrenoz. t̄ vana spe euadēdi flagella. noluit̄ audire dñm. sed induratus est cor pharaonis. vt d̄r̄ Ego. viij. t̄ p̄sistens in sua ptinacia ad p̄sequendū p̄lm̄ illū. demū in mari rusbro submersus ē. stephan⁹ etiā p̄homannir de ptinacia arguens iudeos cuz quib⁹ disputabat. Dura inq̄e ceruicēt̄ in cōtrūctis cordib⁹ t̄ aurib⁹. vos sp̄ spiritui

sc̄o restitistis. Act. viij. Et dñs ad moysen. Cemo q̄iste popul⁹ dure ceruicis sit. dimite me vt irascat furor me⁹ luḡ eos. t̄ delect̄ eos de terra. Ego. xxij. viij t̄ biero. Si nō conūramur. Si duri colli sum⁹. si vs q̄ in fūre ī mal⁹ p̄seueram⁹. assidue peccantū nō m̄ seref de⁹. di. xcij. c. diaconi. Ecōtra dei seru⁹ dicteū ps. Audia qd̄ loquaſ in me de⁹. i. in mēte occultis inspirationib⁹ acq̄escēdo t̄ executōi mandādo. Et h̄ est qd̄ dicit̄ deuota aia ī canicis. aia mea liq̄facta ē vt dilect⁹ locut⁹ est mibi. loquit̄ p̄ occultā inspiratiōnē ostendēdo suā bonitatē t̄ suauitaz quā dñs sume diligere. t̄ mūdāna vt vana x̄ēnere. Et tūc aia liq̄facta qñ semota oī dūrcia totā se deo p̄ viā facit. vt subin trent dīna in affectu. t̄ curat effectu seruent̄ iplendo mādata.

Quantū ad secundū .§. III.

repellit̄ ptinax sapientiam hoīs sibi declaratis errorēs suū. t̄ io assūlak̄ aspidi q̄ non exaudit̄ vocē incātatiū. q̄r nō ex̄it̄ de caverna sua. put intendit̄ incātator sic ptinax non vult de caverna sui erroris exire. put intendit̄ p̄dicator vel doctor q̄ eū admonet̄ de p̄cōrbo suo. H̄ illud agens prouerb. iij. Ne inītaris prudētie tue. Et illud Ro. xij. idipsum īuicē sentētes non alta sapientēs sed humilib⁹ cōsentientes. Ut īiquū dñs per Elia. v. c. q̄ sapientes estis ī oculū vñis t̄ corā vobis metiplis prudētes. Magna supbia t̄ ptinacia ista ē vt velit̄ q̄s plus sibi credere q̄ oībus alijs cū nullus stadeo sapiens qn̄ aliqui possit̄ errare. Nec dñs q̄s b̄ incoueniēs reputare vt p̄diciatio vel doctrina veritatis q̄ optima ē significet̄ hic p̄ incantationē q̄ mala ē t̄ p̄hibita. xxvi. q. v. c. i. Nā hoc ysticū est in scripturis sacris. Sic gregor. in lī. moral. dicit̄. dauid q̄ malus fuit in p̄ditiōe t̄ morte vñe significare dñm. deum. t̄ vna bonū t̄ fidēlē signare populū prauū iudeoz p̄tinacē. Nā deus ip̄m populū iudeoz hortabaf̄ vt reuertet̄ ad domū. s. ecclie ī cōuiuio sue doctrine. cū tenēs cibuz regū doctrine ap̄loz ei mītēs vt letareb̄ cū vñore sua. i. sapia vera quā oīm habuit̄ populus vt vñore sibi inberēs. Sed ip̄e p̄p̄ls iurauit̄. i. se firma ut ptinacia ducit̄ se b̄ nō facturū. sed secuturum aracham q̄ erat ī papilionib⁹. līna gogā q̄fētē ī cēmonialib⁹ legis. ppter qd̄ dauid dauid dimisit̄ eum cū līris continētib⁹ mortē et̄. Permisit̄ enī dñs illum populū ī sua ptinacia sequi legalia. t̄ in līris q̄s defert̄ secū ī restitionū. H̄ se. iij. Reg. xi. Nō exaudit̄ iuḡt̄ pertinacē incātantū. q̄r non acquiescit̄ sentētie sapientium. t̄ hoc est valde periculōsum. Nā pertinacia est que perficit̄ rationēs heresis circa ea que sunt fidel. dicēt̄ enī petr⁹ de tharan. in. iij. q̄ ad heresim requijs runtur duo. Unū quasi materiale. s. error ī intellectu. Secundum quasi formale. sc̄z pertinacia ī voluntate. Unde aug⁹. ī libro contra manicheos sit. Qui ī ecclia xp̄i morbidum aliquid p̄rauūq̄ sapiunt̄ si correpti vt rectū sanūq̄ sapient. resistat̄ contumaciter. suaq̄ pestifera dogmata emēdare nolūt̄ sed defensare p̄sistit̄. heretici sunt. xxij. q. iij. q̄ ī ecclia. Sed si q̄s ī aliq̄ erraret̄ estimās illā esse regulam t̄ fidem ecclie parat̄ emēdare cū sciret̄ nō ēēt̄ hereti⁹. Unde idē aug⁹. Si quis sūiam suā q̄būs clam

Titulus .iii.

atque quiescam nulla pertinaci animositate defendunt. querunt autem causa sollicitudine veritatem, corrigi parati cū innoverint, neque sunt inē hereticos reputandi. xxiiij. q. iij. dicit aplius. Unus et abbas ioachim q̄ errauit circa mysterium trinitatis asserens magnum petrum hereticum. p eo qđ dixerat in. u. sen. d. i. q̄ p̄ et filio et spiritu sustinuit qđa summa res ē. dices ipse ioachim nō esse in trinitate unitate vera et propria. sed q̄si collectivā et si militudinariā. sicut multi homines dicuntur vñ populū reprobat̄ opinio et huius est tanq̄ heretica. et approbat̄ sua petri predicatione tāq̄ catholicā. Uerū q̄ ipse ioachim submisit oīa scripta sua correctiōi sedis apostolice. a fratribus se tenere qđ credit ecclia. et sic nō fuit p̄tinax ī sua sententia. excusat̄ a vitio heresie. ut b̄t̄ exēde sum. tri. et figura. c. dānam? Abbas scraptione eximie vice et abstinentie errabat in estimando deū esse corporeū et b̄re membra manū. et pedes et oculos sicut homines. q̄ scriptura sacra b̄ refert. nō intelligēs medullā. et tñ nō fuit hereticus. q̄ huic nō p̄tinaciter inherebat qđ postea p̄ heresi fuit reprobatus ab ecclia. xxiiij. q. iij. c. penul. Unū cū sibi fuisse error su⁹ demonstrat̄ a iohāne cassiano eū dimisit. ut refert idē iohānes in collationib⁹ patr̄. Multū sancti viri virtutū pertinacie a se excluserunt. aug. in. i. li. de tri. Nō pudebit me scibi erro dicere. Quisq̄s hec legit vel audiet vel parat̄ certus est pergit mecum ubi parat̄ hesitat̄. q̄rat mecum ubi errore suū cogitescit. redeat ad me ubi mecum reuocet me. In grediamur sūl̄ vestitatis viā tendentes ad eū de q̄ scripsit p̄tū est. Querite facie cū temp. i. veritatem. Narrat gregor. in li. dialo. de pascasio diacono perito viro et magne veneratōi in populo ppter suā probitatē adeo ut dalmatica ei⁹ mortui iacentis in feretro cum fieret eretē ei⁹ quidā demoniac⁹ contingēs liberat⁹ est. hic fuit repentin⁹ in balneis p̄ mortē suam a setō germano epo capuono cū illuc accessit cā infirmitatis. et cū mī roretur et quereret quid ibi ageret quem nouerat esse mortuum. Rūdit se ibi deputatum. i. aliam suā sed in corpe aereo assumptō apparetēz. ppter b̄ q̄ cum tpe suo fieret scisma in ecclia duob⁹ se gerentib⁹ pro papa. s. symacho et lauretō. demū dimisso laurentio a p̄plo et clero suscep⁹ est symach⁹. et habuit p̄sumo pontifice unico et vero. Ipse tñ pascasio p̄manit ali⁹ q̄stulū p̄tinax in pte lauretū q̄li ipse laurenti⁹ esse debet summ⁹ p̄tis p̄tis poti⁹ q̄ symach⁹. Legit etiaz in vita spātri. q̄ q̄ quidā p̄ magnē abstinentie p̄tinax fuit in sua opione ad credēdū peccatū molliciei nō esse peccatū. sicut nec etiā cū q̄s purgat̄ nares vel aures a supfluitate q̄s p̄ducit natura. apparet p̄ morte se. ppter hāc p̄tinaciā ēē dānatū eternaliē amico suo reuelauit. Debet igitur quilibet cauere ne sit pertinacē in suo sensu. Et cū in aliquā materia varie reperiūt̄ unq̄ opiniones. sine p̄iudicio salutis an determinatio nē ecclie. q̄cūq̄ eaz tenere ita tñ alteri inherere. q̄ sibi magis videt̄ rōnabilis vel cōior q̄ parat̄ sit te nere p̄tia si per eccliam illa determinaret. Nam q̄ sic p̄tinaciē inheret vni q̄ etiā si aliud ecclia determinaret illa nō deseret. p̄tinacia ī eo hīmōl ēē morale. sicut xp̄m habuisse aliquā ī cōi cū discipulū. vel nō habuisse. ut nōlibet credi potuit an determinationē ecclie. Sed postq̄ fuit determinatū p̄ iohām. xp̄m. xp̄m hāz

buisse in cōi cū discipulū aliqd pecunie et tenere p̄mina citer p̄tū eē hereticū iudicat̄. vñ q̄cūq̄ sc̄ies detinim̄ nationē ecclie teneret p̄tū heretic⁹ eē. sicut sūt fratres celli de opione vulgarē dicti. Non solū circa ea q̄ sunt fidei et bonoz̄ mox. sed etiā circa agēda non dī q̄s esse p̄tinax in sensu suo. Unū de. b. bern. cui tpe suo nō fuit sūlis ī sc̄itate. sapia et fama miraculorū. legi⁹ q̄ b̄ dixit ad extrema veniēs ī documentū sūm̄. Sp̄ magis secur⁹ sum iudiciū aliorū q̄ p̄tū sensu. **Quantum ad tertium .§.iii.** obaudit p̄tinax sūliam fulminat̄is excōicatiōis. Unū dicit ps. Nō audiet vocē benefici īcārantis sapienē venētic⁹ bic dī q̄li venena facies. sed in medicinā sic de serpēte tiro venenissimo fit medicina q̄ dī tūria chs a tiro q̄ valet p̄ venenū et alios morbos. Veneri cus q̄ p̄tō dici p̄lat̄ ecclie. q̄ de veneno excōicatiōis facit medicinā. Excōicatio enī et venenū videat̄ et medicina. Venenū qđē q̄tū ad statū tp̄alē excōicatiōi q̄ ponit̄ ex numeris fideliū ac si eēt̄ mortu⁹ et etiā p̄mitit uo tpe tal̄ verabat̄ a dyabolo p̄ excōicationē. Unde apls. i. ad Lor. v. dicit de corinθo qđā quē excōica nit. Hūc tradidi satiane ī intentu carnis. i. ad vēxā dā corp⁹. Inficit etiā alios excōicat̄ p̄cipiatē sc̄ies cū eo in casu nō cōfessō veneno p̄tū saltem venialē excōicatiōis minoris. vel etiā peccati mortalē qñ b̄ face ret̄ in concepū. vt qñ p̄cipiat̄ in dīnis officiis sūm̄ tho. in. iij. et alios. Fictiū de b̄ veneno. medicina tūria che p̄ venenū p̄tū mortalē ad iōm̄ p̄pellenduz. Ad b̄ enī ordinata ēr p̄p̄ b̄ferit̄ ī aliquā vt q̄ nō vult audiē sūliam plati p̄cipiente sibi sub pena excōicatiōis vt abstineat ab aliqd criminali ope et emendet. p̄tinax manēs excōicat̄ sit. et cūtēt̄ ab oīb̄ fideliib⁹ sic p̄ pena illi⁹. p̄fusionis renuntiat̄ ad p̄niam. et sp̄su salu⁹ fiat vt dicit apls. i. ad Lor. v. de excōicato. Et iō p̄ps dī pit̄. Math. xvij. de p̄tōre nolente se emendare p̄ hāternā correctionē. Dic ecclie. i. plato ecclie. si eccliam nō audierit. i. si plato ei p̄cipienti sub pena excōicatiōis vt desistat a malo. non obedierit. sed p̄tinax fuerit. sic tibi sicut ethnic⁹ et publican⁹. i. nō p̄cipes cuj eo p̄ excōicationē. Unū excōicatio medicinalis dī. nō mortalē ab aug. q. i. c. multi. Nec obstat qđ dī. i. q. iij. nemo. videt̄ q̄ anathema. i. excōicatio ē eterne mortis dānatio. q̄ best̄ vez cū ipsa p̄tēt̄ et non seruat̄. vt dicit glo. ibi. Reperiūt̄ maria p̄tinaciā et inobedientia in illo cōceptu. q̄ faciūt̄ hoīem dignū eterna damnationē etiā si sūla excōicatiōis iniuste lata esset. contemnere ipsam et nō seruare esset mortale sūm̄ doc. nisi cōtineret intollerabile errorē. sc̄z cum ec̄omunitē tur quis q̄ nō vult aliquid malum facere. vel post legitimam appellationem. Et ideo dicit gregorius. Sententia pastoris siue iusta siue iniusta sit simēda est. xi. q. iij. Sed notandum quod dicit ps. Incantatis sapienter. pro quo alia littera habet medicamentū medicati. i. a sapientē medico p̄parati seu temperati. Si enim medicina non tempereat a sapienti medico sūm̄ proportionē et qualitatē infirmitatis. et infirmitati non iugabit sed nocebit nec sapiens medicus absidit membruz cū aliter potest curare infirmū. Sic p̄elatus ecclie non debet esse subi⁹ ad fulminat̄

Capitulū sertū

excoicationē. Non enī dī fieri nisi pro mortali crīmīe
in quo est pīnaxz incorrigibilis nolens parere man-
dato iusto plati pīcipiētis, pīm tho. in. iij. Et, xi. q. iij.
ca. Nemo. Neq; qīs debet inducere vel petere fieri ex
comunicationē cōtra aliquē nīcū sperat pī illū mo-
dū sibi satisfacien dū esse de dāno habitō, puta quia
credit qī propter hūc timorē ille qī leſit faciet debituz
sūi. Ma si faceret anīo nocendi saluti illius, hoc pī
neret ad līuorē vindictē. et ēt mortale, plati etiā ipsi nī
debēt ferre tales sentētias in suis ordinatōib; cū veri
similiter estimare valent subditos eas nō timere, nec
prop̄t̄ eas ordinata fuore, hoc enī ēt laqueū int̄ cere
aiab; qđ cōtra eos militaret. Dicit ei aug. qī nibil sic
debet formidare xp̄ianus sicut separati a corpe xp̄i, sc̄z
pī excoicationē, xi. q. iij. c. nibil. **C**ū excoicato mai-
or dīcī anathema, qđ interpretat sepatio. Ma talis ē
sepatus a septē bonis magnis, z ideo summe deb̄ti
meri, z caueri sp̄. **D**rō est sepatus a celo, qz nunq;
intrabit in celū nīl absoluat ab ea. **U**nī xp̄s ait mat.
viiij. Quocūq; ligaueris sup̄ terrā erūt ligata in ce-
lo. i. a xp̄o z curia celesti, etiā si iniuste ligarez cōte-
neret. vñ Lrib. Nemo contēnat vincula ecclīastica, qz
nō est hō qui ligat sed xp̄s qī dedit pīrētē tālē hoib; et
hoies fecit dignos rāti honoris, xi. q. iij. De xp̄o aut̄
dī Apoca. iij. qđ h̄z clauē, s. regni celestis claudit nēo
apit, i. cui claudit celū, qđ facit pī excoicationē nemo
pī agire illi nīl ip̄e, qz nō agit pīmanētī in excoicationē.
Scđo sepatur ab oī sacramēto ecclīe, iij. q. iij. Enī
geltrudā. Nulli⁹ sacramēti talis est capax. Rō est qz
est extra ecclīam etiā nūero. Sacra autē ɔerunt exi-
stētib; in ecclīa. **U**nī talis nec absolui pīt a pīctis in
confessiōe quātūncūq; ēt ɔtrīt z dispositō ad facien
dū oīa, nīl prius absoluat a vinculo excoicatois fm̄
tho. in. iij. z si absoluere nō valeret, sed oportet itez
postea absoluī. Nec talis matrimonī ɔrabere pōt.
Sīm ɔraberet tenet quidē matrimonī, sed peccat
mortali ɔrabēdo. Et si recipit ordīes sacros velete
quis actus eoz ut celebrando, centādo euangelīū, z
bm̄oi, efficiū irregularis, indigēs dispēlatione pape.
Tertio sepatur ab ecclīa suffragio. Dicit apl̄us Ro.
xij. Oīs sumus vñ corpus in xp̄o, s. mīsticū z spūa
se. **L**arū est qī memb̄z sepatus a corpe nō recipit pītē
nutrimēti qđ pī cibū assumit. **L**ib⁹ hui⁹ corporis sunt
orōes, z bm̄oi, z alia bona qī sūt in ecclīa, sed excoic-
atus est memb̄z sepatus ab ecclīa, dicit enī aug⁹. Oīs
enī qī excoicat, s. iniuste lathane tradūt, quō lathane tra-
dit, qz s. extra ecclīam ejcīt. Extra ecclīam aut̄ est di-
abolus sicut in ecclīa xp̄s, xi. q. iij. Oīs, z tō nō h̄z pī
tem bonoz qī sūt a fidelib;. **U**nī diabol⁹ h̄z maiorem
potestate seuendi in eū spūalēz tpalr, vt dicit ma-
gister sen. in. iij. Nulli⁹ etiā indulgētie ē capax. Quar-
to sepak a diuino officio, vñ Isido. **L**ū excoicato nec
orare licet, xi. q. iij. c. **L**ū excoicato. **U**nī dicit docto.
Ray, z alī qī si excoicatus est in ecclīa qī dīcī diu-
nū officiū, dī admonēti vt exeat ecclīam, z si exire nī
vellet, violēter pīt emitti. Et si hoc fieri nō possit prop̄
potentiā pīsonē, debet dimitti officiū quousq; erat,
etiā missa si nōdū incepit canonē. **S**ec⁹ si incepisset,
qī tunc dī prosech̄ vñz ad cōtonē lūmpīz z postea re-
siduū de ecclīa exēudo in sacrīstā dicere, hoc aut̄ serz

uandū est qī excoicationē est notoria. Ma si occulta est
nō est viradus in publico ne prodas crīmīe, hoc tamē
per decretū constantiē, prohibita est hm̄oi pīcipiā-
tō in diuinis qī ad excoicatos denūciatos in ecclīa z
noīlatim. Tamē vide hoc plēnū infra in. iij. pītēt, z
ca. i. Ipse tū excoicatus scienter pīcipiās in diuinis
nō euadit mortale peccatū. Et sīl pīcipiās cū eo in
diuinis sciēter fm̄ tho. i. iij. z archi. Ad qđ facit qđ
babēt, xi. q. iij. c. Qui cōmunicouerit vel orauerit cūz
excoicatis, si laicus est excoicat, si cleric⁹ de-
ponat. Et intelligif de excoicationē nō in crīmīe crīmī
noso, qz incideret tā in excoicationē maiorē eandem.
Hed de cōicando in alīs ex cōtemptu z deorādo in
diuinis officijs. **T**alis ei pena, s. depositōis z excoica-
tionis nō infert nīl pro mortali. Intelligentū etiāz
illō fm̄ modificatiōem illī decreti. **L**ostātēn⁹ **Q**ui
to sepak a fidelū cōsortio, qz nō pīt pīcipiāre cū alīs
fidelib;, nec ipsi cū eo in comedēdo vel bibendo, vñ sa-
lutando, vel orādo, vel cōicando **U**nī versus. Os ora
revale cōio mēla negat, s. excoicatis. Os, i. locutō, mē
sa. i. comedēre cū eis, alias cōtrariū faciendo in casu
nō concessō incurrit excoicationē minorē ipē parti-
pans cū qua si accederet ad aliquod sacramētū sci-
enter ante absoluēdem peccaret mortali, sed a quolī
bet simplici sacerdote qui pōt audire ei⁹ cōfessionem
pōt ab ipā absoluī. Inīp̄ peccat saltem venialiter sic
pīcipiāndo, mortali autē si faceret hoc ex cōtemptu.
Et sīl ipse excoicatus pīcipiāndo cū alīs. **E**xcipiūt
tī qđa casus in qđo līcīte pōt participari cū eis, qui
cōtinētur in hoc versu. Utile lex humile res ignorata
neccesse. Habet hoc, xi. q. iij. Quoniam in tēz, z glo. **V**ñ
declaratiōem horū habes plēne in. iij. p. t. i. **Q**ō autē
nō debeat fideles pīcipiāre cū excoicatis est ex ordī-
nationē aplōz. **U**nī, i. Lor. in. v. dicit apl̄s. Si qī fra-
ter noīatur, aut fornicator, aut idolis seruīs, aut au-
rus z cibū, cū buuismodi nec cibū sumere, s. licet. **U**bī di-
cit angusti⁹, qī apostol⁹ noīationē appellat excoica-
tionē, q. i. **M**ulti, ad hoc etiā facit quod babēt, xi.
q. iij. c. sicut apostoli, cū. c. se. **S**exto sepak a quolī
bet actu legitimo, vnde nec testificari pōt nec accusa-
re, nec aduocare, nec iudicare, z iudicata pī eū cū noī-
toriū eset nō teneret, nec absoluere, nec ligare, nec eli-
gi potest ad dignitatē seu platura, nec eligere. **V**ide
declarationē horū, in. iij. p. t. i. in. c. de causa finali ex-
coicationis, solū ad predicationē admitti pīt. sicut z
fidelis qīlibet vt cōuerrat ex doctrina adverā peniten-
tiam z obedientiā. Et in prīmitiū ecclīa ad ostē-
dendā autoritatē prelatorū ipius z roborādū, z indu-
cendū tunorēz reuerentia eis, qui excoicabat imme-
diata corporaliter vexabat a diabolo, sicut pī. i. Lor. in.
v. de Cherintho quē propter incestū notoriū apl̄us
excoicauit dicens. Hunc tradidi lathane vt spūs ei⁹
saluus fiatē. **S**eptimo sepatur post mortē a fide-
lium sepulchroz officio, quā nō debet sepeliri in ecclī-
a, vel cimīterio sed extra, sicut animalia bruta z in-
fideles, nec debet deferrī cū modo cōsuetō fidelū ad
ecclīam, alias qui cōtrariū facerent sciēter, peccarent
mortali z incurreret clerici excoicatōem, de quo tū vñ
de in. iij. p. t. i. c. Nec pīt fieri pī eo ordīes solēnes seu
officiū nīl pīt absoluere post mortē a segētēia qī fieri

Titulus Quartus

poteſt quād ap̄ parē ſigna cōtritioſis ante mortē. q̄ queſiunt abſolutōem. Exemplū de illis. sanctimonia liby quas brūs benedice⁹ excoīcauit prop̄ loquacita tem ſuā q̄ post mortē eay vīſe ſunt exp̄re de ſepulchris ⁊ de ecclia quādo celebrabat ⁊ dicebat officiū. q̄s cū beatus benedict⁹ recōciliatiſſet nō ſuntrivis ampli⁹ exp̄re. Vide hoc in. iij. dialogoꝝ beati greg. pape.

Lapitulū septimū de Ipocrisi.

IIpocris filia est ina-
nis glie. Et inter pſecutōes ecclie graues
figuratos p̄ quor bestias q̄s daniel vidit
Demori egressas. bec eft tertia Pr̄ia ei bestia ſilis lee
ne ſuī pſecutō tirannoꝝ infidelū q̄ crudelit̄ vt leena
deſeuierūt ſecliam p̄ cruciat⁹ variōs ex q̄ multi ple
runt corpe multo aio fidēnegat̄. Sc̄da bestia ſilis
vīſo ſignauit pſecutōem hereticor̄ q̄ varijs ⁊ falſ do
ctrinis fideliſ ſeptauerūt multos interfecerūt errorib⁹
bus Tertia ſilis erat pardo q̄ bz colorē variū ſignat
pſecutōem q̄ nūc eft ipocritaz q̄ ſubvariō colore ſci-
tatis mltos decipiuer̄t adyicis pducuit Hāc ſequit̄ p
ſecutō annixpi ſignata p̄ q̄rā bestia ferā diſilex alījs
q̄ p̄cipue cū ipocritaz p̄veros fideles pugnabit. ipo
crita autē vt dicit yſid. in li. ethi. greco vocabulo in la
tino ſilator interpretat̄ q̄ dūvicijs malus ſit. bonum ſe
pala oñt. hipo. eniſ ſallum. ⁊ crūlū iudicium interpretat̄
q̄ ſallum iudicium inducūt in mētib⁹ boīm. q. s. ex ill⁹
bonis acibo exteriorib⁹ iudicāt eos bonos. vñ idez
Iſid. dicit q̄ ipocrite nomē tracūt eft in ſilitudine eo
rū q̄ in ſpectaculis p̄terra facie incedūt diſtinguētes
vultū vario colore vt ad pſone quā ſilant colorē ve
niunt. mō in ſpēviri. mō in ſpē ſeſe. vt etiā laude po
puluſ fallāt. ſicut cū ſingit ſe eē iouē vel herodē vel xp̄z
vel angelū ⁊ hmoī. vel p̄m alios ab ypo qđ eft ſupra
⁊ crūlū qđ eft auꝫ. dicit q̄ual ſup̄ aurū. ipocrita
enī ſup̄. lab extra in opib⁹ oñt ſe eē auꝫ ſanctitat̄.
ſed int̄ eft lutū cupiditatis. vñ greg. de ipocritis lo
quiſ traſcas illō Job. xl. Sternet ſibi auꝫ q̄i lutū ſi
leviathan de quo ibi loq̄. q̄ ſignar̄ vel diabolū v̄l̄ arti
xp̄m. q̄ auꝫ. viros ſanctitate fulgentes ſm exteroſ
ra ſubſternit ſibi quā lutū. vicijs conqnaū ſub
heit̄ Di ergo p̄ alīqd auꝫ p̄ alīqd lutū ſunt. ſicq̄ au
rū q̄i lutū ſternit q̄i occultis peccatis exigēb⁹ p̄ qđ
lutū erāt etiā virtus q̄ publice claruerat p̄ qđ aurum
erāt manifeſte diſſipat̄. de pe. di. iij. c. multi. Eſi ergo
ipocritis ſilario qđā nō oīs. ſed illa q̄ p̄ ſilat pſonaz
alterius. i. p̄ ope de genere bonoz oñt ſe extenſiſtare
habere q̄ p̄ pcfm priuaf. hoc autē pcfm eft. ſi ſilario ta
lis. Rō b̄ eft. q̄ eft qđā mendaciū. Mendaciū at
ſp̄ eft pcfm ſm aug. Pro cui⁹ declaratiōe dicit brūs
tho. iij. q. cxi. ar. i. q̄ ad virtute veritatis priuacyt ali
quis tolē ſe exhibeat exteri⁹ p̄ ſigna exteriora qual' eft
ſigna aut exteriora ſunt nō ſolu verba ſed eciam ſacta
Sicur ḡveritati opponiſ q̄ alījs p̄ ſyba exteriora ali
ud ſignificet q̄bz ap̄ ſe in mēte. qđ p̄tinet ad mēda
ciū. ita etiā veritati opponiſ q̄ alījs per alīq ſigna ſa
ctoz vel reꝫ aliqd de ſe ſignificet. Iñi ei qđ in eo eft
qđ proprieſ ſi ſilatio. vñ proprieſ ſi ſilario eft qđā
mendaciū in ſignis exterioroz ſactoz. Nō refert at v̄t
quiſ verboꝝ ſacto mentiaſ q̄n. ſi illō nō ſit mendaciū

cū ſe pcfm. Notandū tñ diligēter ſm tho. vbi ſupra
q̄ ſicut alījs verbo mētis q̄i ſignat illō qđ nō eft. nō
autē q̄i racer qđ eft qđ alīq̄ licer. Ita etiā ſilatō eft
q̄i quis p̄ exteriora ſigna factoz vel reꝫ ſignat alīqd
qđ nō eft. nō autē ſi alījs p̄tēmittat ſignare qđ eft.
Uñ p̄t alījs pcfm ſuī occultaſ abſq̄ ſimulatoſ. Et
ſm hoc intelligendū eft dictū biero. ſi ſecunda tabla
poſt naufragiū eft pcfm abſcondere. i. nō maniſteſte
alījs extra pſeſſionē ne. ſi alījs inde ſcandalū generet.
Propter qđ inuectiue dicif cōtra maniſteſtāres ſcele
ra ſua Iſa. iij. Peccati ſuī quaſi ſodoma p̄dicauerūt
nec abſcondent. Sciendū etiā ſm beatū thomā
vbi ſupra ar. iij. q̄ habitus ſanctitatis putat religiōis
vel clericatus ſignat ſtatū quo q̄s obligat ad ope p̄
fectōis. ⁊ ideo cū q̄s habitu ſanctitatis assumit int̄e
dens ſe traſferre ad ſtatū pſectōis ſi p̄ inſiſmitatē defi
ciat nō eft ſimulator vel ipocrita nec tenet calis ma
niſteſte peccati ſuī ſanctitatis habitu deponendo
Uñ greg. cxi. mora. dicit q̄ ſunt nō nulli q̄ ſanctitatis
habitū tenet. ⁊ pſectionis meritū exeq̄ nō valent. hos
nunq̄ credendū eft in ipocritaz nūc currere. q̄i alīj
ud eft inſiſmitate alīb̄ malicia peccare. Si autē ad hoc
ſanctitatis habitu ſumererūt ſe iuſtu oſtenderet. eſſet
ſilatorꝝ ipocrita. Notandū etiā ſm eundē. iij. iij. q̄
clexvi. ar. i. q̄ religio noſat ſtatū pſectōis ex intentōe
ſuīs. nō eft habitu iōp̄us pſectōis. Unde nō oportet
q̄ quiq̄q̄ eft in religionē ſit iam pſectus. ſed q̄ ad
pſectōem tendat. Non ergo eft talis ipocrita ſi nō ha
bet pſecta caritatē ſed ad hoc tendere tenet ſe opaꝫ das
revi habeat pſectū charitatē p̄ exercitū religiōis. q̄ ſi
contēnat tendere ad pſectōes p̄ ea q̄ ſunt religiōis nūc
eſt vere ipocrita. ⁊ ſilat ſi ingredit religionē vel clericatū
tū ſummat propter tēpulatārē principalit̄ ſe ſub habitu
ſanctitatis mūndo fruſt. Si autē querat v̄t ipocrit
ſit mortale peccatū. Rñdet be. Tho. iij. iij. q. cxi. ar. iij
q̄ in ipocriti ſunt duo. ſciliꝝ defectus ſanctitatis. et
ſimulatio iōp̄us. Si ergo ipocrita dicas ille cui⁹ in te
tio feratur ad v̄tūq̄. vt. ſi aliquis nō curat ſanctitatē
habere ſed ſolū ſanctū apparet. ſicut conſuevit acci
pi in ſacra ſcriptura ſic maniſteſt eft q̄ mortale ē Rō
hui⁹ eft. quia nullus totaſ ſanctitatē nūl pro
pter mortale. ſed talis priuaf ſanctitatē totali. Si autē
dicas ipocrita ille q̄ intendit ſimulare ſanctitatē a q̄
deficit p̄ peccatū mortale. ita qđ ipocriti ſolū dicas
ipsa ſimulatio ſanctitatis nūc q̄i ſalis ſit in pecca
to mortali ex quo priuaf ſanctitatē nō in ipsa ſimulatio
eſt ei ſemp in peccatū mortale. ſed q̄nq̄ veniale. Qd
diſcernendū eft q̄n. ſi mortale vel veniale ex fine in
tentō in ipa ſimulatōe. Nam ſi finis repugnat carita
ti dei vel p̄ximū. puta vt diſſeminent errores vel dāniſſ
et p̄ximū notabilis eft mortale. Si autē finis nō reſ
pugnat charitati dei vel p̄ximū. puta cū delectat̄ ipa
ſacto. erityeniale. de quo p̄bū dicas q̄ eft magis va
nus q̄i malus. in. iij. ethi. pe. de palu. etiā in ſcriptis
dicas q̄ ſi q̄ ſimulat ſe ſanctitatis. vt inq̄tas ſua
pallieſ. ⁊ ipē ſanctus reputat̄ delectat̄ ipa laude ſuī
ipocriti eft ſemp peccatū. Si autē hoc faciat vt de
us honoreſ ſi proprieſ edificeſ ſicut ſi religioſus oſten
dat corā laicis maiora ſigna pſectōis q̄i corā fratrib⁹
ſuis. vt illi edificetur. ſic nō eft ipocriti. vel ſi eft large

Capitulū Septimū

sumpta peccatū nō est. Unū de b. dñico legis. q̄ cū in itinere multū sibi dūs ess̄. prius sicut extinguebat ad fontē. et postea in hospitio pax bibebat de vino. et hoc ne aspiceret si ibi voluisse sati facere siti potatorū reputarent. sed abstinenter sobriū. et sic etiā frēs suos docebat. vt corā populū ostenderet exēpla sancti tatis ad eoz cōuerzionem. Predicatio xp̄i multū fuit cōtra ipocritas et nullū homīnī genus videt̄ ita acriter et frequenter reprehēdiss̄ sicut ipocritas. vt p̄z in euāgeliō. Primum viciū a quo ecclia in p̄cipio q̄dragēsimē docet abstinēre est ipocrisia. Lū ieiunatis nolite fieri sic ipocrite tristes. math. vi. Et rō est q̄ ipocrisia est impeditiva fructū penitētē ad quā inducere intendit ecclēsia in illo tpe. Fructus enī penitētē est remissio culper adēptiō glie. Et illō. Penitentia agite appropin quabit ei in vos regnū celoz. Sz hoc auferit ipocrit. Unū Job dicit. Nō apparebit in cōspectu dñi oīs ipocrita. i. nullip̄ ipocrita. et Isa. etiā ait. Lōtrī sunt in sy on p̄fōres possedit tremor ipocritas. tremor. l. Dāna tionis. Hoc viciū summe detestati sunt oīs sanctivū et aug. dicit Nolo habere ipocritas. malū est cadere a p̄posito. peius est simulare p̄positū. si nō seruat foris sanctitatē dimidiū cecidit. si intus habuit simulatō nē totus cecidit. xij. q. i. Certe vbi dicit glo. q̄ vult di cere q̄ est peius q̄ ipocrisum peccare q̄ manifeste. id ē magis p̄iculōsum sibz alīs sibi. quia corrigi nō pōt cum sit occultū peccatū eius. alīs quia nō ita potest caueri. Ad quod facit lez que dicit q̄ plus est veneno occidere q̄ gladio. L. de maleſi. l. Unica.

Otra ipocritas loquēs .S.I
 dñs p̄ ps. xlii. peccator dicit de Quare tu enarras iusticias meas et assumis testamētū meū p̄ os tuum. Tu vero odisti disciplinā. Ubi tria p̄nt notari d̄ ipocrita. Primo simulatio sanctitatis in actō ibi. q̄ tu enarras iusticias meas. Secundo oratione p̄blistar in locutione ibi. et assumis testamentū meū. Tertio de testatio virtuositatis in affectō ibi. Tu vero odisti disciplinam. et.

Quantū ad primum .S.II.
 Narrat aliqd nō solū sermonē s̄. et ope. sicut celi enarrant gliam dei nō loquēdo sed ope sue claritatis et in fluxus in inferiora. et celi spūales opibz virtutū et miraculoz enarrat gliam dei. Iusticia hic dicit opus d̄ genere bonoz vt elemosina. ieiunium. oīo et hmoi. Unū magister iustitiae docēs vitare ipocrisum ait. attēdite ne iusticiā vestrā faciat̄ corā homibz ne videam̄ ab eis. Math. v. Iusticie dei discūtunt nostre opa bona nostre q̄ a nobis sunt. dei q̄ a deo inspirat̄ vel q̄ ad deū dirigunt̄ si bene siant. p̄fōr ergo narrat iusticias deū cū ipocrita facit opa de genere bonoz vt appareat iustus. Sz filatores et callidi. puocat̄ iram dei ait Job. Et ideo dicit Ecclēasti. i. Non fueris ipocrita in cōspectu hominū. Sed large sumendo ipocrisum nota q̄ triplex est ipocritis.
 Prima est demonis.
 Secunda carnis.
 Tertia hominis.
 Magnus ipocrita est diabolus. Nā vt ait aplūs.

Ipse se trāstigurat in angelū lucis. Et hoc duplī. sc̄q̄ visibilēr in visibilēr. Visibiliter dum sumit speciē sanctitatis. in qua corporalē appareat vt sanctus estimat̄ p̄ sua deat malū. Sicut apparuit sauli in specie Sa muelis sancti p̄pheti q̄n cōsuluit phitonismam. vt hēc i. Regū. xxvii. vt sic adorat̄ ab eo km̄ august. Sic ei appuit atbōs i forma xp̄i cuiā nouitō i forma yḡis marie. In forā ageli bōi mīlī p̄sōis Invisibili dū suggerit malū sub specie virtutis. Unū Greg. ait. Sepevis̄ cia se ingerunt̄ virtutes esse simulatūr. sicut tenacitas p̄simonia. p̄digalitas. liberalitas. furor. zel. remissio misericordia. et indiscretio. abstinentia. In hui⁹ figurā legē hieremie. pli. q̄ octoginta viri de Sichēr de silo et de samaria rasi barba et scissi vestibus squalentes cū irent ad tēplū dei munera et thus h̄ntes in manu ut offeret̄ dñs. Ismael q̄ erat de semie regio. egressus in occursum eoz de masphat incedēs et plorās ibat. q̄ dixit ad eos. Venite ad godoliā quē. s. p̄fecerat rex reliquias luda. q̄ cū venissent ad mediū ciuitatis inē fecit eos. solū euaserūt ex eis. p. qui dixerūt se habere thelauros absconditos. Uiri isti signat̄ virtuosos q̄s etiā numerus figurat. Nā resultat̄ ex denario octies multiplicaro. nūerus denarius designat decaloguz veteris testamēti. et octonari⁹ octo būtudines nouitē stamēti. Ultraq̄ ergo seruātes barbā radūt. q̄ de p̄ p̄ihs virbo fiduciā sibi subrahūt. Testes q̄ sibi met̄ ipsi in exterioris decoris laceraōne nō p̄cūt. oblaturi in domo dñi thus et munera deferūt qui exhibere in sacrificio dñi orēz cū opibz pollicens. Sed tū si in ipsa sancta deuotōis via caute circūspicere nesciunt. Ismael. i. diabol⁹ de scie regio. q̄ a dō creat⁹ occurrit cōpassione simulaſ et profectū. et ad dñm terre q̄s p̄ mouere velle oīdes dñi. l. instigat ad aliq̄d bonū et p̄ hoc inducat malū. pura p̄lationē. p̄dicatōem. audiēt̄ tā. cōfessionē. visitatōem parentū. ad cōuerzionē eoz frequētātē muliez. ad sanctos viros. et hmoi. Sz in ipsa via talis pie opatōis occidit dū ambitiōe. supbia. terrena cupiditate. negligēt̄ amōre sensuali aviā gratia se iungit solūq̄ penitētēs euadūt man⁹ qui figurant̄ p̄ habētes thesauroz occultū. i. i. mōra. circa si. de isto ipocrita dicit xp̄s loquēs de malo seruo. p̄ tem ei⁹ cū ipocritis ponet. Lu. xij. i. cū demonibz hu miliis s. i. t̄ior fiducia divini adiutorij. et t̄ior suscipit̄ faciūt cognoscere deceptrōes hmoi. vñ ps. Ab altitu dīne diei. i. diaboli qui se trāstigurat in angelū lucis timbo. ego vero in te sperabo. l. liberari ab eo. Caro etiā est magna ipocrita. et hoc duplī. Uno mō simulat̄ se esse infirmā debilē et nō posse facere q̄ suggestio spūs. l. ieiunare. vigilare. et hmoi. mat. xxvi. Spūs q̄ diem prompt⁹ est caro autē infirma. Et aliquādo cō querit̄ ipsa caro seu sensualitas d̄tra spūm q̄ numis ḡ uat ea. et q̄ nō poterit p̄seuerare. In h⁹ figurā legē thobie. iij. q̄ cū saray reprehēderet ancillā de suis insolē t̄q̄s. illo murmurās cōtra eā conrumelā infres alt. Num mevis interficere sicut interfecisti viros tuos. nunēz videam⁹ ex te filios interfecisti viros tuoz. Saray signat̄ rōem. ancilla sensualitate. Lū at rō arguit̄ sensualitatē de suis leuitatibz et reprehēt̄ eam. remur murat̄ coro seu sensualitas d̄q̄ris. q̄ nō ei p̄mittit̄ seq̄ appetitus suos. Caro ei cōcupiscit aduersus spūm. et

Titulus Quarantis

spūs aduersus carnē ad gala. v. Accusat ipam rōes
vt crudelēz interfectorē septēvitorū. Septē viri sunt
qncs sensus, et appetitus concupisibilēz irascibilēz. q̄s
ratio mortificat quoad vicia et vanitates. viri sunt q̄z
legitimi dati a deo. vt eos liceat sequari. et obediatur rōi
vsc̄g ad vsum liberi arbitrii. h̄ postea mortificans cō/
cupisētib⁹. et si rō vultryua pmātere. et cū ācilla. i. caro
qrit aliqd inordinate facere ratō coeretur arguit eam
et de hoc ipa tōqueris dices se īndiscretē h̄cē occidere
velle corp⁹. Et cōmūnas q̄si optat vt filios bonoz ope
rū nō generet. h̄z rō lacrimis et orōib⁹ se dz̄ iuuare vt
illa fecit Eliā ipocrisim exercet caro p̄ illusionē. aliquā
enī simulat se quasi mortuā vīch⁹ et tētationib⁹ ut non
sentiat spūs tentatōes carnis etiā cū ei offeretur ma
gne occasioes et pericula maloz. vt cōuersando cum
mulierib⁹ domestice. vel mulieres cū viris nō patian
tur stimulos aliquos vt ex hoc spūs p̄fus de sua cō
stantia et virtute demū ruat in aliqd scelus. Tñ s̄līs
est vulpi q̄ est animal fraudulētū et leſiuū. vulpis enī
q̄i famescit cū p̄ aliā viā sibi p̄siderē nō p̄t ponit se
extēsam in agro quasi sit mortua. qđ aues q̄ circum/
stantyidentes appropinqnt sibi et vidētes ipam non
moueri estimates mortuā volitant sup eā. et tunc vul/
pis callida surgit velocitē. et capit aues et comedit. Ita
caro simulates mortificatā vīch⁹ et passionib⁹. sed cū
ex hac cōfidentia q̄s sibi nō cauet. sed opak incaute.
insurgit caror occidit spm. Sic in figurā b⁹ samson
fortissim⁹ qui nimis cōfidit de dalila muliere dilecta
cum tamē exp̄tus fuiss̄ plures insidias eius dormi
ens in gremio eius abscis capillis tradit⁹ est in ma
nus inimicor⁹ p̄ ea. samson spūs robust⁹. dalila sen
sualitas quā naturalē q̄s multū diligis. et tñ exp̄it
sepe insidias ei⁹ h̄ ipm. quis fungat se diligere spūm.
Si autē nimis cōsidit ita q̄ obdormiat corpe et negli
gentia. abscis affectib⁹. p̄positis deuotis mētis q̄si
capillis caput imp̄ceptib⁹ tradit⁹ in man⁹ demon⁹
illudēdus. Tertia est ipocrisia q̄ynuāq̄ qrit deci
pe aliū sub spē sc̄titatis. sicut discipuli phariseor⁹ cū
herodianis q̄i interrogauerūt xp̄m sub spē inqrendi
veritatē si licet dari censum cesari. pm̄serūt magnā
cōmendatōem ei⁹ dicentes. Magister scim⁹ q̄i vere
es tē. vt. s. sic simpli ap̄p̄ret eis cor suū. Intendētes ex
missione sua cū calūniari vel cape. vnde xp̄s dixit eis.
quid metētatis ipocrite. mat. xxv. Dupl̄ etiā q̄s q̄
rit decipe ipocrisim alios. Uno modo in spūalib⁹
vt cū quis p̄tendit magnā austeritatē vīte et mortifi
catōem et detestatōem vīcioz et vidētes denotioē affi
cian⁹ ad eū et sic d̄. Semper valeat errores et heres sic
faciebat illi heretic⁹ q̄ erant tpe br̄. Qui
dā alij faciūt se patres spūales simpliciū muliercula
rū. et sub specie obedientie et mortificatōis. et cū exem
plis sanctoz quasi siliib⁹ inducūt ad multas turpitudines. vñ apls. In nouissimis diebo recedēt qdē a si
de attēderēs spiritib⁹ erroris. et doctrinis demoniorū
loquentū in ipocrisi mendaciū. et mat. vñ. attendite id
a falsis prophetib⁹ q̄ veniūt ad vos investimentis ouī
um. intrinsecus autē sunt lupi rapaces. attendite id
est diligēt⁹ cōsiderate et caute. prophete dicūt p̄dī
catores religiosi. et plati falsi sunt si ipocrite sunt. Te

stimēta ouīū que deserūt sunt opera de genere bono
rū. Lupi rapaces intus sunt q̄z ad intentōem ma
lam decipiebat ope occulta mala. Unde et in figuraz
hui⁹ mādauit dñs in lege. Nō seres agz diuerso seie
semē est verbi ex cul⁹ emissone seu p̄nūciatōe sequit
cōceptus in mēte audītib⁹. ager est mūd⁹. Semiat
autē agz diuerso seie q̄ agit pia opa dicit bona ſōba.
et exinde pponit crūmia tanq̄ licita et falsa documēta
vt semē diuisum a p̄sō fēlato. alio mō infēdit decipe
p̄tīm p̄ ipocrisim in tp̄alib⁹ vt cū q̄s p̄terēdit ope
sanctitatis vt adipiscat ecclāsticā dignitatē vel bene
ficiū. vñ si est laic⁹ frequētāt ecclās. audit missas. cle
mosinas multiplicat polā p̄dicatōes nō dimittit. re
ligiosis et famōb⁹ p̄sonis familiaris efficiſ. vt sic sim
plices et vidue existūtātes bonos tales viros fidat
de ipis. et pecunias eis tradant ad negotiandū. q̄s
eis auferūt dicētes se amississe. et in fortuna passos. h̄
dñs p̄hibet figurate in lege veteri dices. Nō induer
veste que lana linoḡ cōtexta est. Vestis q̄ corp⁹ circū
stat est cōversatō exterior nostra in qua apparem⁹ bo
minib⁹. Lana que calida est fruct⁹ ouis aialis inno
centis sunt ope charitatis. i. de genere bonoz que p̄
prie fūt ab ouib⁹ xp̄i. linnū qđ frigidū est fruct⁹ tere
sunt ope inq̄tatis que frigidū reddūt aīm. et oriunt
ex cupiditate. In vestē autē lana linoḡ cōtexta lana
apparet. et linnū q̄i sub ea laterz ideo cōgrue signat cō
versationē ipocritaz in quib⁹ ope deforis bona pa
tent. sed intus in corde ope p̄iaua latentz cupiditate
plena. Lauēda est ergo ipocrisis et hoc q̄i mortē aīm
inducit. vñ aug. Malū bre cecos vel claudos. i. sim
plices et imperfectos et plāgere mortuos. q̄cūq̄ ipocri
ta est. mortu⁹ est. p̄. q. i. Molo.

Secundū quod nota .S. III

tur de ipocrita est oīatio bonitatis in sermōe cū d̄z
assumis testamētū meū p̄ os tuū. Testamētū dei ē
sacra scriptura q̄ testamētū dei d̄z q̄ ibi de⁹ attestat
id est manifestat filiis suis qđ agere debeāt̄ et heredi
tatem eius capiat̄. In hoc testamēto agit de materia
cōfessiōis. de materia diuīne laudatiōis et de materia
p̄dicatiōis et totius xp̄iane religionis. assumit ergo hi
pocrita testamētū dei p̄ os suū et male dū consitit̄ si
cētē nō manifestans oīa p̄tā que recolit. sed q̄busdaz
exp̄s alia q̄verēdiora sunt dīmittit ne reputetur
ita malus sicut estūt̄ sed bon⁹ vñ mūr⁹ malus quod
ad ipocrisim p̄tinet. vñ aug. Laut⁹ sit penitēs neve
recūdia duc⁹ diuidat cōfessionē. hoc est cī ad ipocri
sim tendere. et sp̄venia carere. de pe. dī. i. q̄nimo no
ū mortale p̄mitit. Clerici quoq̄ et religiosi cū dicūt
officiū diuinū assumit testamētū dei p̄ os suū. q̄
psalmi sunt de ipo testamento sed si yolūtarie mento
distrabūt ipocrisim est q̄ ex ipso actu oīdūt se diui
nis vacare cū tū mētēhabēt ad inutilis et vana. Un
dñs iesus mat. xv. ipocrite. bene p̄phetauit de obis
Isaias dices. Popul⁹ hic lab̄s me honorat. cor autē
eoz longe est a me. qđ vīc̄ graue peccatū est et mag
dei irreuerēta. sicut si q̄s aliqd petēt ab aliquo ma
gno dño cū secū loq̄ref interrūpet f̄monēt cū famlo
eius fabulare. Drare autē est cū dño deo loq̄. Et tō
magna irreuerēta est ad alia yolūtarie diūti. Prelati

Capitulū Septimū

et predicatores assumunt testamentū dē p̄ os suū dñi
p̄dicantes scripturas dicunt nō faciūt, corrigunt et rep̄-
hendunt grauiter defectus alioꝝ, cū tñ ipsi sint siles v̄l-
peiores, quibꝝ dicit p̄ps Lu. vi. ipocrita ej̄ce p̄i? trah-
bem de oculo tuo id est grauia peccata de oculo mē-
ris, et tunc p̄spicies ut educas festucā de oculo fratris
tui, id est aptus eris ad corrīgēndū minora aliorum
peccata. **S**eptem maledictioꝝ inuenit dñs cōtra
scribas et phariseos ipocritas significātes rectores ec-
clesiar̄, p̄dicatores et religiosos ipocritas ut h̄r Mat.
xxvij. **P**raia est. Ue vobis scriber pharisei q̄ deuora-
ris domos viduarū silantes longā orōem. Ni sunt
q̄ promittunt diceret missast psalteria et plures orōes
in missis et nil faciūt, et adiuueniūt orōes bñi Lipuāi,
et brevia varia, et sic dilatāt philateria sua f̄m L. risost.
Scđs est. Ue vobis scriber pharisei ipocrite qui
circuitis marer aridāt faciatis vñū pselitū, et cū fas-
etus fuerit faciatis eū filiū gehēne duplo q̄ vos, pse-
litus dicebat q̄ ex gētilitate couertebat ad iudaismū
sicur Ruth moabitis, et achior, hoc cū magno studio
procurabat illi pharisei et locū nūc tenet religiosi q̄uti
q̄ nō fuāt regulā suā sed tenet p̄p̄iū q̄s, aug. appellat
ipocritis, p̄j. q. i. Nolo. Soler hi querere alios tra-
here ad religionē suā et seculo, et magnificat sumbris
suam religionē alij̄s preponētes sed factū religiosum
monachū vel moniale suis mal' moribꝝ et exemplis fa-
ciunt peiorē q̄ cū eēt in seculo. Tertia est. Ue vobis
scriber pharisei ipocrite, q̄ decimatis mentā et anētū
et oēolus, et relinqtis q̄ grauiora sunt legis. s. iudicū
et charitatē dei. Ni sunt q̄ faciūt subtilescias alij̄s
et imponūt onera grauia et īportabilia in hūeros bo-
minū, dīgito autē suo nolit ea tāgere. Predicat etia
p̄p̄as et ḡiam tpaalem et ipsi sunt talibꝝ implicati, dī-
ligenter seruat aliqua ceremonialia charitate vacui.
Quarta est. Ue vobis scriber pharisei q̄ similes estis sepulcris dealbatis q̄ apparet hoibꝝ spe-
ciosa, intus autē sunt plena spurcitibꝝ. Ni sunt q̄ vi-
dēnt austeri, modesti, casti, et mortificati, sed int̄ sunt
et in occulto pleni delitibꝝ amātes primos recubit̄ i-
cenis vbi sunt meliores boli, et exinde penetrante dos-
mos mulier. i. monasteria et captivas ducit mulier-
culas oneratas peccatis q̄s deuotas appellat pleni
spurcitia camal' amoris. **S**exta est. Ue vobis scriber
et pharisei hypocrite q̄ edificatis sepulchris p̄phetazz et
patres vestri occiderūt illos. Ni sunt qui q̄rūt bonos
rare sepulchra sanctoz et ecclias eoz et ornare sculptu-
ris, taperis argēto et auro, et lumiaribꝝ q̄s affectū et de-
uotionē ostendentes ad eos cū nullā reali hēant, sed
si viuerēt p̄seqr̄ eos, nec audirent nec imitarebꝝ exē-
pla eoz. **S**eptima est. Ue vobis scriber pharisei hi
poctre q̄ claudit̄ regnū ante hōles. Uos enī nō in-
troitis nec introētes sinitis intrare. Ue aut̄ f̄m Hie-
roni, importat damnationē eternā. Scribe crāt do-

ctores et declaratores legis. Pharisei quedā p̄s popu-
li religiosius ceteris viuētes. Ni ergo nō intrat̄ in reh-
gnū prop̄p̄icia sua, nec sinūt intrare cupientes pro-
pter mala exēpla quibꝝ alios corrūpūt, vñ dicit aug.
nemo in ecclesia amplius nocet q̄ p̄uerseyuēs no-
mēvel ordinē sanctitatis retinet. In exemplū quippe
culpa vehemēter extendit q̄n pro reuerētia ordīs pec-
cator honorat̄, dist. lxxix. Nemo. **P**rohibuit do-
min⁹ in veteri lege esum strūtōis in figurā. s. q̄ null⁹
sibi dī incorpare et cōformare mores ipocritaz s. ca-
uere, q̄d exp̄s dñs declarās inq̄t, attēdite a fermēto
phariseor̄ q̄d est ipocrit̄, q̄ autē strūtō significet ipo-
crisim⁹ et q̄re oñt gre. lī. xxii. mo. tractās illibꝝ iob. xxix.
pēna strūtōis silis est pēnis herodij et accipitris qui
derelict in terra oua sua. Tu forte calefacies ea i pul-
uere, obliuiscif q̄ pes cōculcer ea, aut bestia agri cōte-
rat durat̄ ad filios q̄s nō sint sui, verba sunt dñi lo-
q̄ntis ad iob, q̄ exponēs greg. ait, accipiter et berodi⁹
reliq̄s aues volatus sui velocitate trāscēdit. in catho-
licon dī q̄ herodij⁹ est avis rapacissima q̄ aquilā vin-
cet rapit, maior dī phalco. Strūtō autē pēne eoz si-
militudinē bñ sed volatus eoz celeritatē nō bñ, à tā-
enī elevarī nō valer, et alas quasi ad volatū specien⁹
erigit, sed tñ nunç a terra sevolādo suspēdit q̄t̄s sunt
oēs ipocrite q̄ dū bonor̄ vīta simulat̄. imitatoez san-
ctevisionis bñt, sed veritatē sc̄tē actōis nō bñt, alas q̄
dem p̄ figurā sanctitatis extendit, sed curaz seculari-
um p̄dere grauati nullaten⁹ a terra subleuant̄. sicut
autē strūtō signat ipocritas, ita accipiter et berodi⁹
electos, et accipiter et berodi⁹ parua bñt corpora sed pen-
nis densioribꝝ fulsa, et ideo cū velocitatem transvolat̄
q̄ p̄z est q̄d grauat̄ multū quod leuat̄. Sic electi in
bacytar̄ si absq̄s grauam̄e aliquā culpe esse nō p̄st,
tñ parū est q̄ deprimit̄, et multa vīt̄ bone actōis que
eos in alta sustollit̄. Strūtō vero raris pēnis induit̄
et imani corpe grauaf v̄t si volare appetat ipsa pauci-
tas pennari molem tāti corporis in aere nō suspendit
sic ipocrita si qua facit q̄ leuat̄, s. bona, pauca tñ sunt
et mala p̄petrat multa que grauat̄. Item si pēne strū-
tionis ad pennas herodij et accipitris similitudinē colo-
ria bñt, similitudinē virtutis nō bñt. Nā illoꝝ penne
cōcluzer firmiores sunt, et volatu aerē p̄mire vīrtute
sue soliditatis p̄nt sed strūtōis penne dissolute eo vo-
latū assūmtere nequeat quo ab ipso q̄ē premere de-
buerat aere trāscendit, sic electoz vīrtutes et pēne
solide volant̄ v̄tentū humani sautoris premat̄, sed si
hypocritaz actio cūlibet rectevidet volare nō suffi-
cit, quia fluevit̄ vīrtutis pennā laudis humane aura p̄
transiit. Et cū opera ab extra hypocritaz et bonorum
sint similia, quō discernātur p̄ps ostēdit dices, a fru-
ctibus eoz cognoscetis eos, id est falsos prophetas.
sc̄t̄ ipocritas. Unde sequit̄ in autoritate Job. xxix.
Que strūtō derelinquit oua sua in terra oua strūtō
nū sunt filiū hypocritaz, quos, s. verbis et exēplis exte-
rioꝝ bonor̄ actuū deo dignūt. Ouā q̄p̄e insensibꝝ
lia in semetp̄is sunt, sed calefacta inviuis volatilibꝝ
couertit, ita quāli auditores ac filiū certū est q̄ fr̄
gidiz insensibiles remanet nisi doctoris sui sollicita ex-
hortat̄e calefacte, ipocrite ergo q̄ dñs p̄uerse sem-
q̄ openf. s. mēte, loq̄ tñ recta n̄ desinūt, bñt at loq̄ndo

Titulus Quartus

In sider cōuersatōe filios paruit. **S**ed q̄r eos bñ viuēdo nutritre nō p̄nit ideo d̄r̄ eis. Relinquit in terra oua sua. Oua in terra deserere est natos q̄ cōuersatōe filios nequacq̄s a tēnēs actib⁹ inēposito exhortatōis n̄ do suspēdere. Oua in terra dereliq̄s est nullū celest⁹ vite filiis exēpli p̄bere. **S**ed q̄r derelictos ypocritarū filios sup̄na cura nō deserit, s̄ intima electōe p̄scitos largitate grē respectu calescit, tō subdit̄ in Job. Tu foris in puluerē calescias ea, subaudi vt ego de⁹ calesacio illa q̄r, s̄, p̄nuloy anīas t̄ ipfectorū in medio peccantū positas quasi in puluere amoris mei igne succēdo. Et cum de se dñs dicat q̄ oua in puluere calescit derelicta, ex hoc etiā indicat apte, quia ipe opa tur intrinsecus perverba doctoris q̄r sine verbis nul lus homis calescat qd̄ voluerit in frigore pulueris ut ex hoc humilie quisq̄s doctor in docēdo, t̄ nō sibi ascribat conūsionē auditor̄ qd̄ suū n̄ est. Subditur adhuc de stritione. Obliviscit̄ q̄ pes conculceret, aut bestia agri conterat ea. Pes signat trāsum opatōis humane q̄ conculcat oua cū opatio est puerla trabens suo exemplō ad malū. Bestia in agro deuorās t̄ con terēs oua est diabolus in agro mūdi querēs quēde/ uoret. Obliviscit̄ ergo ypocrita oua sua, i. filios n̄ cu rans q̄ pes hoīs, i. actio mala alicut̄ suo exēplio, vel bestia agri, i. diabol⁹ sua prava suggestiōe eos spūali ter occidat q̄s spūaliter genuit. **S**ed veraces magistri sup̄ discipulos habēt̄ cōtra timoris exvirtute charitatis. **U**n̄ non obliuiscitur eoz, sed h̄bis t̄ exemplis cautos reddūt a mal̄ hoīb⁹ demonū tēptationib⁹. **U**n̄ apl̄s. Denū ciamus yobis in nomine dñi n̄n̄ ieu xp̄iūt subtrabatis vos ab oī fratre inordinate ambulanter nō fīm traditōem nostrā, t̄ alibi. Limeo ne si cut serpēs seduxit Euā astutia sua. Ita corrūp̄ sensus vestīcē, ypocrite quasi obduratis cordib⁹ viuūt, nec sibi ipsis timētyl diligūt ne ipsos filios quos ge neratylla pietate debiti amoris agnoscūt. **U**n̄ subdr̄ Duraſ ad filios, quasi nō sint sui. Quē enī gratia ca ritatis nō infundit proximū suū, etiā si ipse hunc genuit deo extraneū respicit. Luius enī mens, s̄, ypocrite semper exteriora appetit, intus insensibilis sit, t̄ nul la cōpassione caritatis erga proximū mollescit. Ostē dit demū greg, p̄ multas autoritates quō apostolus Paulus erat sollicitus t̄ cōpotiens filiis suis. Assu mit̄ igit̄ ipocrita testamentū dei, i. scripture q̄ os suū docendor̄ predicādo sed male, quia q̄ predicat nō fu randū suratur in occulto saltē gloriam dei, q̄ predicationē mechandū, mechatur a deo recedens, t̄ ideo vesib⁹.

Doc autē tertio ostē .**S. III.**
ditur, s̄, detestatio bonitatis q̄ tu odisti disciplinā, i. verā compositōem moꝝ, t̄ coeruonē vicioꝝ, q̄ p̄tinet ad disciplinatū xp̄i, ad hebre, xl. In disciplina p̄seuerat. Ostendit exterius ypocrita habere disciplinam sed fictā hz. Ut autē d̄r̄ Sap̄, i. spūsctū discipline effugiet fictū, quā sit pessimū istud viciū ostēdit sc̄us Seuerin⁹ in quodā sermone sic dices, ipocrit⁹ subtilis le malū, secretū virus, venenū latēs, virtutū sucus, t̄ nea sanctitatis. Aduersa oia nitūtur viribus suis armis suis pugnat, impugnat palā. Unde t̄ caueſ tam

facile q̄ videtur, hypocrisis secura simulās fallit, pro spera curiosa mētis, t̄ crudeli arte virtutes trūcat mu crone virtutū, ieiuniū ieiunio p̄mit, orōnem orōe va cuat, miām miseratōe prosternit, hypocrisis cognata febris frigido poculo propinat ardorē, qd̄ corpib⁹ est idropis̄is hoc hypocrisis anīab⁹, idropis̄ bibēdo sitit, hypocrisis inebriat sitit. Nolite sit xp̄s cū ieiunatis fieri sicut hypocrite, tristes extermīnat enī facies suas. Hypocrita licet tibi sit facies inulta, neglecta cutis, tristes vultus, extermīnatus aspectus, hic ab homib⁹ inuenisti laudē sed corā deo fructū ieiuniū pdidisti, hypocrita abstinentē intrasti fluct⁹, cōtinētē cōscendi sti vndas, enatasti ieiuniū pelagus t̄ in ipso portu ieiuniū naufragasti. fratres fugiendū virus, pestilēria cauēda, que de remedib⁹ creat morbos, p̄sicit de me dicina languore, sanctitatē vertit in crimē placatōe sa cit reatū, generat de propiciatōe discrimē, hypocrisim q̄ sugerit̄ vincerit, q̄ incurrit̄ nō euadit, sitn̄m simplē citatis ieiuniū de puritate puz, hoīb⁹ occultū, dyas bolo ignotū, donatū thesaūz qui nō abscondit qd̄it virtutes, pdire nō manebūt, hei ille. Ex hoc ostendit magnitudo peccati t̄ noſumentū q̄ pessim⁹ hoīm āt̄ t̄ ip̄s p̄maxime cū hypocrit̄ decipit. **U**n̄ greg, xxv moral, tractās illud Job, xxxiiij. Qui regnare facit hi pocrit̄ propter peccata ppl̄i, dicit q̄ p̄t̄ hic oīm ipo critarū capn̄t antip̄s designari. Seductor q̄ppe ille tunc sanctitatē simulat, vt ad iniquitatē petribat. Membra autē eius sunt q̄ p̄ sictā sanctitatis speciē appetūt videri quod nō sunt. Ille quidē p̄ncipaliē hypocrisim sumit quia cū sit dānatus homo, deus se esse mētitur. Sed ex eius corpe nūc prodeunt q̄ iniq̄tates suas sub tegmine sacri honoris abscondit. **S**ed breuiter desicit gloria quā quē erit hypocrita, t̄ quo virtutib⁹ p̄ueſ, t̄ tandem cōternalē p̄nūtiatur pulchrit̄, oīt̄ Job dices, xx, ca. Haudū hypocrite ad instar pūcti, glo, que est greg, ex mora, q̄r sc̄ leticia t̄ delectatio eius in laude hoīm trāster pena sequēs p̄manet, adiūstar puncti dicit q̄r sicut stilus in puncto dū ponit le ual, sic hypocrita pūctis vīte laudē dū tangit amittit. Sedetur, si abscederit vīc̄ in celū sup̄bia eius, i. si celestem vītā se agere simulet, t̄ caput eius nubes terige rit, i. si intellectū suū similē veris p̄dicatorib⁹ ostendit̄ quasi sterquilinū in fine perdef̄, i. mens ei⁹ in fine provīcioꝝ suoꝝ setore damnabilis. Et qui cū viderat dicenteibi est, quia, s̄, ipso extincto neq̄ bicvbi elatus fuerat, apparet neq̄ in eternitatis reçeyclut somniū euolās nō inueniēt, quia, s̄, quedā vīsio fantasmatis est que hoc oīdit in ymagīne quod nō habet inveritatem que somnīo cōpatur, ab eo oīs laus t̄ gloria duꝝ tenet, amittit. Et trālit̄ sicut vīsio nocturna, q̄r, s̄, quo se diuīt̄ meritis humanis estimatōib⁹ vīdet de ostē sione est fantasmatis nō de soliditate virtutis. Oclus qui cū viderat nō videbit, quia in morte amatoribus suis abscondit̄ qui cū consueverat admirādo cōspice re. Nec ultra intueb̄t̄ eū locus ei⁹, quia, s̄, lingue adulantū in quib⁹ tanq̄s in loco quiescebat, hūc fauori bus ad iudiciū non sequūt̄ur. filiū eius atterēre regestate, quia qui in hypocrisim et eius imitatōe nascit̄ dū veritatis soliditatē non tenet, in cordis egestate d̄sciunt. Et manus eius reddent ei dolorē q̄r dānatos

Capitulū Octauū

Iustam ex iniqua operatione recipient. Interim autē sic quod sequitur. Ossa eius implebūtur vicijs adolescen tie eius, q̄r videlz dure in eo prauitati cōsuetudines avicio sumpte sunt pessime inchoatiōis. Et cū eo in puluerē dormiet. i. vsc̄ ad mortē non cessabit ab eis. Et paulopost. Panis eius vertet in fel aspidū intrū secus quia sc̄z de pane sancti eloquij cui studet. nō vt ex coriuat sed vt doctus appareat. q̄d male q̄rit prae ue intelligit in heresēs labēdo fit̄ sicut veneno aspi dū morias. Diuitias quas deuorauit euom et. q̄r sc̄z diuitias sapientie id est doctrinas sacre legis q̄s legē do deuorauit. obliuisc̄s euomet. Et de ventre ei⁹ exp̄ trahet dñs eas. q̄r iusto iudicio de memoria ei⁹ euell̄ let. vel ad literā tales etiā diuitias rez congregat. q̄s oēs dimittit. Caput aspidū surget. et occidet eū līn gua vipere. Alspis paru⁹ est serpēs. Clpera plixoris est corporis. et sic nascit ut violenter exeat. Unde vipe ra quasi vi pariēs. Caput ergo aspidis surgit dū uniuersitatis suggestionis occulte libēter suscipit. Et occidit eum lingua vipere. q̄r violētis postmodū tentatōib⁹ deuicit tradit. Non videat riuiulos fluīs. Riuiuli flu minis sunt dona sp̄ū sancti. fides. spes. caritas. que hypocrita non cōsiderat q̄r solis visibilib⁹ intēdit. Tor rentis. mellis et butiri. mel desup. i. ex aere cadēs dul cedire signat diuinitat̄. butiz quod ex carne est. misteriū est incarnatiōis xp̄i. q̄ misteria hypocrita nō gusat. Fruitiōem etiā diuinitatis et humanitatis xp̄i in patria potest significari qua ille priuāt. Luet q̄ fecit omnia nec tamē psummet. i. psoluet in tormentis q̄ illū cōseruauit desideria. Erat sine fine cruciē vivere sine fine cōpellit. hec omnia in glo. Deficit ergo glia eius. priuāt gloria dei. et in pena locatur inferni. Exē plū ponit gregō. in. iij. dialogor̄ de quodā heremita qui ab homib⁹ reputabat sanctus. propter magnā abstinentiā quā pretēdebat facere. et magnā modestiā exteriōrē. Demū veniens ad extrema cū circūstant plurimi qui ad eū causa visitatiōis accesserāt spe rantes aliqđ documentū babere. et forte signū videre deo ogante coactus est exprimere suā simulatiōem et damnatiōem dicens. Cum ergo videbar ieunare occulte comedebāt si. quid boni agebāt sanctus repu tater. laborabam. prop̄e quod ecce traditus sum diaconi ad deuorandū prop̄e hipocrisim meā. Tā pedes meos et corp⁹ in os suū assumpst. et residuū ad se tra bit. Quasi simile habet in viralparz de alio q̄ in tāta opinionis celebritate erat ap̄d incolas ut estimarent homines se meritis illius et precib⁹ in terra subsisteret ex morte et omni bono carere. sed q̄r hipocrita erat. vii sus est in morte. et quodā sancto q̄r demones adueni ent. p̄aia eius. et dictū fuit vni eoz. Educ illā misera etiam de corpe p̄violentiā. ut q̄ nunq̄ passus ē me quiete habitare in ea prop̄e hipocrisim suā. sic cū vio lenta et inquietudine ducaſ ad inferna. Et subito unus demonū imisit vincinos ferreos p̄ os ei⁹ et cū maxiavi olētia illā de corpe extrahit quā mīlitudo demonū se q̄ba verberādor cū maḡ ip̄tu deducedō ad inferos. Capit. viii. de discordia p̄ modū p̄dicatiōis. et ibi de partialitatibus civitatum.

anis glorie fm greg. sub qua cōtineſ sedatio fm tho. vt species sub genere. et iō nō numerat inter filias in anis glorie. q̄s sub discordia cōprehendit. vnde i isto capitulo aget de vtraq. et de discordia dicit Liprius martir. Neq; ad cayn respxit dñs neq; ad mu nera elius. i. nō acceptauit. Quō enī deū pacatiū habere poterat. qui cū fratre nō pacem sed zeli discordiā habebat. dist. xc. neq;. Dicaturē discordia quā si diuersuz cor ab altero. Importat fm Tho. iij. h. q. p̄p̄vij. arti. iij. quandā diuersitatē seu disgregatōez voluntatū. inq̄tū. s. voluntas vniū stat in uno. et voluntas alterius stat in alio. Quod autē voluntas alicui⁹ in proprio sūstāt prouenit ex hoc q̄ quis presert q̄ sua sunt his q̄ sunt alioz. Et hoc cū sit inordinate ptiner ad subgrediā et inanē glam. et ideo ponit discordia fīlia inanis glorie. propterea autē est discordia peccatiū fm tho. iij. h. q. p̄p̄vij. ar. i. quia q̄uis voluntas vniū us homis in se cōsiderata nō sit regulā voluntatis alterius quā oporteat sequi. tamē voluntas homis inq̄tū in heretivoluntati diuine sit regulata fm primā regula. s. dei. Et ideo discordare a talī voluntate proprii est peccatiū. quia p̄ hoc discordat a regula diuina. Sed si voluntas homis sit deo cōtraria est quedā p̄ uersa regula a qua discordare bonū est. vnde sicut sa cere discordiā p̄ quā tollit bona cōcordia quā charitas facit est graue peccatiū. propter quod dicit pro uer. vi. Sep̄ sunt q̄ odit deus. et septimū detestat ani ma eius. et ponit hoc septimū esse. qui semiat in fratres discordias qđ est officiū diabolī qui semiat ziganā in medio tritici Mat. xij. Sic causare discordiā per quā tollit mala cōcordia. de q̄ dicit Ezech. Ma ledictū eoz cōcordia. s. in volendo malū. laudabile ē. Qđ intelligēs Paulus posuit discordiā inter phariseos et saduceos. qui cōcordabat in iniusta p̄secutiōe et nōumento sui. s. cī act. xij. sciens paul⁹ q̄ vna p̄s et saduceoz alia phariseoz exclamauit in cōcilio dicens. Utrū fratres ego phariseoz sum. et filius pharisei. de sp̄z resurrectione ego iudicor. Et cum hoc dississet facta est dissensiō inter phariseos et saduceos. hoc etiā fecit p̄ps dices. Nō veni mittere pacē sed gladiū math. x. s. sepando cōcordiā in malo. ¶ Est autē discordia aliquā mortale aliquā nullū p̄cē. aliquā veniale. Pro cui⁹ declaratōe dicit b. tho. iij. h. q. p̄p̄vij. art. i. q̄ discordia opponit cōcordie q̄ causat ex charitate. Charitas autē multoz corda coniungit in aliquā vnum qđ est principali bonum diuinū. secūdario bonū proprii. Discordia igit̄ ea ratioē est peccatiū inq̄tū cōtraria huic concordie. Potest igit̄ discordia cōtingere tripliciter. ¶ Primo per se et ex intentōe quando. s. q̄s dissentit ab alijs in eo quod ab eis querit vel tractatur qđ seit ipse ptinere ad honore dei et bonū propriū duc̄t odio. amore. timore. vel huiusmodi. et hoc est mortale ex suo genere propter contrarietatem ad charitatem licet primi motus huiusmodi discordie. p̄pter imperfectiōem actus sūt venialia. Unde apostolus ad Gala. v. inter opera carnis ponit dissensiōnes id est discordias. et de eis dicit quia talia agunt regnū dei non cōsequentur. ¶ Secundo p̄ accidens et sine intentōe sed cū errore p̄iculoso vel ptinaci in hōione et cū agit aliquid qđ latet est clare apparet et sc̄d.

Discordia est sexta filia i.

titulus Quartus

honore dei vel bonum coe, vel priuate psonae, et maiori parti et sapientiori qd in facto reqratur videt tal modo fiendu, et aliquis dissentit ab eis et non concordat qd sibi non videt hoc bonum vel ita bonum, et hoc non est sine peccato ventiali salte, vel etiam mortali fm materiā in qd discordat, qd nimis de suo sensu psumit contra illud pū, iij. Ne innitaris prudetie tue Et illud, ij. corin. vi. Ide sapite pacem habete. Secus autem si illud in quo concuerent oes alij eet manifeste contra deum vel proximum, qd tunc dissentire ab alijs et non concordare laudabile est fm illud Exo. xxiiij. Non sequitur turbam in malum. Nec ille prie discordat ab eis sed ipi ab eo. Tertio modo contingit discordia inter duos vel plures sine pcto virtutis et b qd est de eo qd non est manifeste bonum et queriturq inten dit bonum honoris dei vel proximi utilitate, sed vni vide turvo modo agendum aliquod q tractatur, alteri alio modo, et roes probabiles sunt proverba pte, et plures etiam et sapientes proverba pte, vel inter duos magnitudine au toritatis, probitatis, et sic etiam in sanctis viris inuenit aliquis discordia, vnder act. xv. Facta est dissensio, inne paulum barnabam, i. discordia, et hoc circa factum Johannis qd marcus dicebat discipuli eoz. Nam qd recesserat ab eis ut parates visitaret, paulus ipm reuersus nobeat amplius habere in societate ducit zelo iusticie. Barnabas volebat recipere molles instictu misericordie, et sic discernerunt a binicem, fuit etiam hoc ex dina prudentia ordinatus propter utilitatem inde consequente, ut sic diuini pluribus fructificaret.

De seditione nota qd ipsa .§.I

Seditio discordia importat, non quacunque sed in ptes aliqui multitudinis. vñ Ili. dicit in li. ethimo, qd seditionis est q dissensiones animorum facit, et discordias gerunt. Eouenit autem fm tho. ij. q. xlj. ar. i. in aliquo cum scismate, risa, et bello, et in aliquo differt. Eouenit in hoc, quia importat quandam contradictionem sic illa. Differt at a scismate, qd scisma opponit unitati spiritus a li. multitudinis ecclesiastice. Sedatio autem unitati spiritus a li seu seculari. multitudinis ciuitatis. Differt at a bello, et risa, qd bellum, prie est extraneos hostes qui multitudinis ad multitudinem. Risa at vni ad vnum vel paucos. Sed seditio prie est in ptes vni multitudinis in se dissentientes, pura cum una pte ciuitatis exercitata in tumultu contra aliam. Scdo etiam bellum et risa hoc differunt ab ea, qd bellum et risa importat impugnationes in actu, sed seditio dici potest siue sit bmoi impugnatio in actu siue siat etiam pugatio ad impugnationes bmoi. vñ glo. dicit, ij. cor. xij. Seditiones sunt tumultus ad pugnam, s. qd se pugnant intentat pugnare. Hoc at agere est pctm. Unus aples numerat seditiones in aliis ptes, ad gala. v. et est spale pctm, qd huius bonum cui opponit. s. unitatem pacem multitudinis. Est at mortale ex genere suo. vñ aples conumerat ipsum in mortalibus. Ros b est fm tho. ij. q. xlj. ar. ij. qd seditio opposit unitati multitudinis, s. populi ciuitatis vel regni, dicit aug. xxi. de ci. dei. qd populus determinat sapientes non oes cetum multitudinis, sed cetum iuris consensu utilitatis cois sociatum unde maiestus est unitate cui opponit seditio et unitate iuris et cois utilitatis. Ex quo pte qd opponit sedatio iusticier bono coe, et ideo ex genere suo est mortalis.

le, et tanto grauius quarto bonum, coe quod impugnat p seditionem est maius qd bonum priuatum qd impugnat p riam. Et peccatum bmoi puto qdem in his q procurat seditionem qd grauissime peccat, sicut fecit siba filius bocri q clamatis coram oī populo israel. Non est tibi pte in dauid tē, fecit seditionem facies tribu israel recedere a regimine dauid. Sed ioab pcedes tē eū fecit eū decapitare, ut habeat, ij. Reg. x. Talis fuit barabbas latro qd in seditione fecit homicidium mat. xvii. vi. Decudo tē eis qd sequuntur eos perturbantes bonum coe. Sicut illa multitudine qd secura est absalonem in coniuratione contra patrem suum dauid suos adherentes et sequentes. Qd puniti sunt quoniam ex peste mortui sunt separaginta milia viroꝝ de illo populo dauid nuerare faciente populum, ij. Reg. xxiij. Non enim solū propter ptem dauid, sed etiam proprie pte coniurationes populi predictarū occisi sunt. fm tho. Illi vero qd bonum coe defendunt eis resistentes non sunt dicendi seditiones, sic nec illi qd defendunt se cu iuadunt ab alijs dicendi sunt ricosi. Itē regimē tyrannicum cu non sit iustum, qd non ordinatus ad bonum coe sed ad bonum priuatum regentis, ut dicitur, ij politi. ideo perturbato bmoi regimē non habet rationem seditionis nisi forte quoniam sic perturbat inordinate tyranni regimē et multitudine subiecta maius detinendū patet ex turbatore sequenti qd ex tyranni regimē. Magis at tyrannus seditionis est in populo sibi subditō seditiones et discordias nutrit ut diuinus dominus possit. Unus Jolada summus sacerdos qd cum multitudine armata abstulit regnum iuda ab Althalia qd sibi iuste usurpauerat, non fuit seditionis, s. virtuosus. iij. Reg. xi. Gil'aoth Barach et Sedeon auferentes dominia ab oppessoribꝫ suis, ut i lib. Judic. patet.

De discordia et seditione .§.II

ne qd pertinet ad ptes ciuitatis et castrov pte exponi illud pte, lu. v. Vidi iniqtatē et contradictionē in ciuitate tota die circundabat ea sup muros et iniqtas, et labor in medio eius et iniusticia. Ubi tria quidēt quidē in ciuitate anime siue ecclesie siue congregatiōis politice. Pro malum similit̄ execrādū ibi. Vidi iniqtatē et contradictionē in ciitate. Scdo ptem in multis pte pagādū ibi. Tota die circundabat ea sup muros et iniqtas. Tertio dannū horribilem expectādū, ibi, labor in medio eius et iniusticia.

Primo igitur notandum .§.III

est malum totale execrādū et ciuitādū. s. malum dissensionis quā vocat pte. 3dictōs dices. Vidi iniqtatē, s. per excessū et pte. 3dictōs, q. d. iniqtas excessiva in ciuitate est 3dictor et disilio, s. oē regnum in seipz disius solabilis sit pte. Lu. xi. Est at triplices 3dictōs vel divisiones. Pris dissensiones intimal. Scda discordatois fraternal. Tertia seditionis poplaris. Pris 3dictio et divisione vni pcedunt aliae dissensiones ēi ciuitate seu regno et qd sunt ples potenter affectus qd ples hoies ēi ciuitate vel regno. Unus de sapientia, Eouenit nulli qd secū dissidet ipse, ij. qd huius discordia in se non habebit discordia cu aliquod de aug. Ismael y separe a populo dei non obfuit mater ancilla, s. agar sed fratema discordia. dist. lvi. c. Ismael, quā, s. ipse habuit et cu Isaac. Istā fratema discordia apls vocat psecutionē dices ad gal. iij. Is qd fm carne natus est, id ē

Capitulū Octauū

Ismael psequebat eū q̄ fīm sp̄m nāt̄ est, i. isaac. Lib̄r̄ vero genē appellat ludū, dīcīs ei genū, xxi. q̄ cū ȳderet sara ismahele ludentē cū ūaac dīsputat sibi fīm Origenē sup̄ gene, hi duo frēs geniti ex abrahā signē duos appetit̄ ab aio pcedentes. Appetit̄ s. rōnalb̄ic est isaac fīm sp̄m nāt̄, q̄ gratiē dei est ut q̄s vivat fīm rōnem. Ell̄ est appetit̄ sensualis fīm carnē nāt̄ bic est ysmabel. Inter bos est cōtradictio t̄ dissensio, q̄ fīm apl̄m, caro cōcupiscit aduersus sp̄m, t̄ spirit̄ aduersus carnē. Hec sibi inuicē aduersant. Et si appetitus rōnalis vincat dñes carni, tūc est vera pcor dia in regno ante. Sed si appetit̄ sensualis subiectat sibi sp̄m passionis sequēs psecutio est, discordia ē in ter frēs istos. Nā remurmurat sinderens, t̄ cōsciētia remordet. Dīcīs aut̄ tūc ludus q̄ sicut ismael ludēs solatio secū isaac puulo querebat illū sup̄are trahē re ad illicito renitentē, ad adorandū ymagines luteas ab eo factas. Sic caro blandit̄ spiritui t̄ illecebro sis cū eo deceptōib̄ agit, vt delectatōib̄ alliciat, vos luptatib̄ moliat ad terrena inducat, qđ pendens virtus sap̄ieȳl̄ discretōis signata p̄ saram fīm Ouge. separare debet̄ disiūgē ip̄m ab eo, i. nō assentire, t̄ sic remanebit anim⁹ in cōcordia t̄ pace. De pētōib̄ enī dīcīs Osee, x. Lor eorū diuīsum est, s. p̄ variās passiōnes. Et omne regnū in seip̄m diuīsum desolabit̄ id ē puenier ad desolatōem dānatōis erit. Secunda cōtradictio est discordie vni⁹ ad alterū. Et ista est maḡ iniqtas. Unī Lyprian⁹. Inexpiabil̄ est culpa discordie purgat̄. dist. xc. c. Neḡ. Si q̄s ei discordaret ab alijs in alij qđ est manifeste ad honore deivel bonū cōmune vel priuare psonē aduertēs illō esse bonū, sed prop̄ odium, inuidias, inimicitia vel partialitatē discordias, talis etiā si martiriū sustineret nō saluaref in tali discordia manēs. Et q̄s istō ē maḡ peccatū, ideo in decretis dīcīs. Discordātes clericos ep̄s vel rōneyel potestate ad cōcordia trahat d. xc. c. ii. t. c. studendū est ep̄is ut dissidētes, i. discordātes frēs sive clericos sive laicos ac pacē coartēt. Qđ si nollent t̄ inimicitia sit apta t̄ odiū in derestatōez vi cīj. dī. ea. Oblatōes dissidentiū frāz̄, necq̄ in sacerdario, nec in gasophilario recipiant glōbi, cū, s. t̄. odi un̄ eoz̄ est apertū t̄ notoriū. Tria sūt sunt q̄ generant discordia in ciuitate eccl̄ia. Primi⁹ p̄p̄ri cōmodi, pecunia inordiata. Scōm honoz̄ t̄ onerū distributō improporionata. Tertiū trāgressionū puniūt̄ relaxata. Qđi alijs nimis intēdit sue vtilitati, alijs inde grauant̄ modica cū eo p̄nt̄ h̄re cōcordia vñ. Gene, in puer. Principiū discordie est aliqd̄ ex cōi. lūi facere. Turpissim⁹ nihil est q̄s cū eo bellū gerere cū quo famulariter vīceris, propter qđ dīcīs in decretis, q̄ lex q̄ ligat hoīes subditos ad sui obseruantia, t̄ ex hoc ligat in cōcordia t̄ pace q̄ nullo priuato commodo sed pro cōi ciuiū vtilitate dīcīs esse cōscripta, dist. viii. Erit. Cidemus in corpe hūano q̄ q̄hūmores sunt in debita proportōe corp̄ est sanū, sed q̄i intrat diuisio ḡvni⁹ nimis abūder ceteri, inde seq̄s discordia infirmitatis Roboā q̄ nimis voluit puidere bursellue ut possit facere expensas sup̄flua in cūnia sua ut pater eius salomōr diminuere noluit etactōez tributor̄ seu talliaz̄, ex hoc tāta est exorta discordia inē

tribū iudaz̄ tribū israel q̄ nūq̄ tolli potuit t̄ sic amiſit magnā prem domini⁹ sui, vt habeat iij. Regū. p̄ij. Inducere etiā nouos mores nō necessarios ad rectitudinē vite inducit discordia. vnde in decretis dīcīs discordia part̄ p̄sumptio nouitatū. Secundū genes̄as discordia est q̄i nūmis aliq̄ȳterant̄ in collectis et alijs laborib̄, alijs nimis alleuiant̄ vel cū honores et officia aliq̄b̄ copiose cōferunt̄, alijs autē p̄ay vel nūbil̄, inde generaft̄ discordia t̄ inuidia inter eos, vel cū rectores nūmis grauant̄ subditos, prop̄ qđ subditū minus diligunt̄ eos. Dīcīs gregō. Dū reuerentia minorib̄ potētōib̄ exhibet̄, t̄ potētōes minorib̄ dilectionē impendūt̄ vera cōcordia sit ex diversitate contextio, t̄ recte officioz̄ administratio gerit̄ singulor̄, dist. lxxxix. ad hoc, sic in corpe hūano ait apl̄s. Roma, xij multa mēbra habent̄ singula antēmembra nō eun̄ dem actū habent, nec vñū usurpat̄ officiū alteri⁹ aut cōtemnit̄. In uno corpe cōgregatōis vel ciuitatis dīcī esse multi positi in diversis officiis, nō vni totum vel plura alteri nūbil̄, sed cuiq̄ qđ sibi p̄gruit̄, nec dīvysurpare exercitū alterius, nec cōtemnere ip̄m v̄t̄ili⁹, sed eius auxilio vñi. Si autē secus fiat discordia sequit̄. Sic de dño deo dīcīs Job, xxi. Qui facit cōcordiam in sublimib̄, i. in angelis diuīris diuīrsā officia cōcedens nec vñus officiū alterius usurpat̄, t̄ si q̄i vidēnt̄ in aliquo negocio discordare, sicut p̄inceps p̄sārū restituit̄, i. angelis platus p̄sīs principi seu angelo plato iudeis dū quereret ille liberatōez illi⁹ p̄pli. Per fax autē princeps retētōe in babilonia propter vñi litatē illius patrie ex exemplis bonorū cōcordia fecit deus dum dei volūtate id factū est ytrisq̄ volētibus quod deo placitū erat. Historiā babes Dañi, x. exposiūtōe in p̄ia parte q̄stionis. Quisq̄ corp̄ affligit̄, sed ad cōcordia deserit̄, laudat quidē dēū in temp̄o, sed nō laudat in choro Hiero. Nam in choro summe viratur discordia vocū que tollit melodiā cantus. Tertiū est per qđ sequit̄ discordia nō punire delicta. Nam ex hoc daſaudacia malis ad ledendū alios et quo discordier inimicitie sequit̄ur, t̄ si puniātur alijs qui īpotētēs t̄ nō alijs maiores inde orūt̄ur etiā in dignatiōes t̄ discordie maiores. Tribū beniamin q̄r noluit punire scelus cōmīsum ab hominib̄ ciuitat̄ gabaa qui erāt in tribū sua, inde orta est discordia in ter eos t̄ alias tribū t̄ prop̄ mouētes bellū cōtra eos pene totā gladio pīmerit̄. Multū ergo debet caueri discordia, maxime q̄r ait hieroni⁹, post Galustē cōcordia p̄ures crescit̄, discordia maxime dilabūt̄, q̄r sicut vñta est magis infinita, i. fortior, ita q̄r romagis est diuīsa tanto debilitat̄, t̄ demū deficit̄, q̄r omne regnū in seip̄m diuīsum desolabit̄. Tertia cōtradictio est sedicōis vñius partis ciuitatis tumultuatis cōtra aliam prem sicut sunt p̄tialitates gibelli norū cōtra guelfos t̄ ecōtra sive alie diuīsa nōib̄ appellate, quib̄ plene sunt ciuitates italie. Haec vocat apostol. Sectas inter opa carnis, que q̄ talia agūt̄ res ḡvnu⁹ dei nō cōsequit̄ur, ad Gala, vi. Et magnitudo peccati ostendit̄ ex hoc, quia dī. di. xlvi. Seditionari os statuimus nūnc ordinādos. Ilō autē p̄hibetur quis prop̄ peccatū ordinari p̄cise nisi enorme, t̄ pro hīmōl̄ oīm̄ imponebat̄ solēns penitētia que, s. comq̄

Titulus Quartus

mouebat totā ciuitatē vel villā. Expiēntia autē magis
strīa rex docuit, ut p̄z in multis ciuitatib⁹ vbi sunt ca-
les cōtradicōes qđ dū vna p̄s seditione agit ḡtra aliā
et impugnat et expellit si pōt. in processu tēpis inuale-
scens, p̄scripta seditionē mouet ḡtra illā expellēs et le-
dens, et sic demū verificat verbū xp̄i. qđ diuīsum om-
ne regnū in seipm̄ desolabif. Tria autē magis ma-
la regiunt in hmōi seditionib⁹ et partialitatib⁹.

Prīmū magna satuitas.

Secundū magna crudelitas.

Tertīū magna in eo diuturnitas.

Quantū ad prīmū non videt sub celo esse stultior
gens qđ p̄tales. Et rō est, qđ hoc scel⁹ est in appetitu
stultiz dānosi mali Delectat q̄s in opib⁹ carnis et gu-
le, dānabilis quidē errat, oblectat ali⁹ in turpi lucero et
insatiabili cupidine rex, errat absq; dubio, ali⁹ intu-
mescit pompis et glorio fastu letat, et hic etiā grauiter
peccat, et sic de alijs qđ oēs hi errat in appetitu boni
trāitorij delectatōe illecti, sed partiales ex appetitu et
desiderio mali dū partialitatē divisionē affectat po-
nentes in piculo substantiā tpalē, corpus, filios, con-
sanguineos, amicos, et eoz bona. Quid enī boni ex
partialitate lucretur nō videtur nisi hec p̄cula expiri
et cū hoc eternis supplicijs cruciari. Unde p̄tali con-
gruit illud Eccl. xxiiij. Sup plumbū qđ grauabitur
et qđ illi aliud nomē qđ fatius. Arenā et salē massaz
ferri facilius est ferre qđ hominē imprudentēz fatūz
impiū. Hmōi ei partialis simil⁹ est frenetico qui gau-
dens exponit se magnis p̄culis nil reputās ea, et hoc
quia rōne caret. Secundū malū est nimis crude-
litas, treno, iiii, filia ppli mei crudel⁹ quasi stratio fi-
lia populi dei est quelibet alia fidelis, sed crudelis ut
stratio, qđ sicut stratio deserit oua sua nō curās d̄ eis
ita partialis nō videt curare de filijs et familia et alijs
suis prop̄ p̄tialitatē. Non inuenit tanta crudelitas
in aliquo genere hominē quāta in partialib⁹ et seditionib⁹
Ratio b⁹ est, qđ habitū odij sp̄ habet ḡtra boies h̄rie
partis tam notos qđ ignotos, p̄ntes, p̄teritos et futu-
ros, aduersus infantes et senes, aliqui aduersus p̄san-
guinos et affines, et cōtra eos qđ aliqui sibi seruerūt in
multis, et horū oīm quib⁹ odij gerunt in mēte homi-
cide dici possunt. Qui enī odit fratre suū homicida ē
i. iohā, iij. Sed ylra odij cordiale q̄s exprimere ya-
leat seueras et imanes crudelitates q̄s contra alia p̄-
tem exercet nō parcūt etati, nō sexui, nō cōsanguinita-
ti, nō amicicit, nō fidei, nō religioni, nō sanctitati s̄z
vscq; ad devoratōem humane carnis pueniūt. Sed
bis iusto iudicio dei evenit frequēter qđ accidit crus-
delissimis adonib⁹ ezech regi Iebus seu hierlm cui ca-
pto fuerūt abscisi pedes et manus, et positus fuit sub
mensa comedēntiū sicut canis, qui memorās sue ex-
ercite crudelitatis ait. Reddedit mibi deus qđ feci,
Septuaginta enī reges abscisis manū et pedū sum
mitatib⁹ colligebat sub mēla mea reliquias ciboz, si
cū feci sic mibi factū est. Judic. i. c. Et quod accidit
crudeli tyro regi psarū qui ex crudelitate delectabat
effundere sanguinē humanū, sed bunc captū regina
Damaris cui s̄liū occiderat d̄capitan⁹ fecit, et caput
eius in ollā seu vtrē sanguine plenū demergit dicens
sanguinē sūsti sanguine bibe, Tertīū malū est magis

in eo diuturnitas. Nam semp morātur in hmōi diuī-
sionib⁹ et p̄tialitatib⁹, nec faciūt sibi conscientiam. Unū cū
nō cognoscēt morbū medicinā penitētē nō querit,
Tentia autē nō datur nisi correcto, de re, iu. li. vi. ca.
peccati Nec tales possunt absolui nisi abrenūciant p̄-
tialitatē ita, s. qđ omne odij dimittat, s. ex corde, et ap-
petitū nocuēti cōtra iusticiā alteri parti falsa enim
penitētē dicit cū sic discedit ab uno peccato ut nō di-
scēdat ab altero, ut habeat de pe. dī, v. fallas ut cū re-
tinet odij etiā inimicicias absoluī nō debet. Et si absol-
uat nū ei valer Quod autē dimittat p̄tialitatē in qua
inueteratus est et firmiter habituatus multū difficile
est nisi dei gratia opetur. Excrāda igit̄ est nimis con-
tradic̄o seditionib⁹ et partialitatū.

Secundū principale .S. III

qd̄ nota ē in verbis p̄almitate est, qđ multiplex p̄ctū ex
hmōi cōtradicōib⁹ p̄cipue partialitatū p̄cedit Tora
die inquit circūdabit eā, s. ciuitatē vbi sunt discordie
et p̄tialitates sup muros et p̄cipue qđ sunt p̄incipales
sc̄z ad custodiendā ciuitatē sicut muri et defendendā
Iniq̄tas queyariāt multa est, sed maxime iniusticie, p̄
fidiez maluolētie. Si quidē passiōes quib⁹ sunt ple-
ni discordie et partiales, ut timor et amor ad cōpartia-
lem, odij ad aliam p̄tē, ita puerū iudicij inter, ut
reputent bonū malū aduersus partis hoīem, et malū
bonū suū cōspectatorē, illū puniōt etiā innocentem
istū consolūtū absoluāt mala faciente. His male iu-
dicantib⁹ dī. Almos, vi. Lōuertistis in amaritudinē
iudicij et fructū iusticie in absinthiū, dicit aut̄, s. q.
iij. Quicūq; cōsanguinitate, aut amicicia aut hostili-
odio, aut inimicicit̄ in iudicando ducit, puerū iu-
dicij xp̄i qui est iusticia, et fructū ei⁹ in amaritudinē
vertit. Remota autē iusticia ait, au gust. de cuiū, dei
qd̄ sunt regna nīsi magna latrocinia Est autē hic mor-
bo valde infectiu⁹ vnuis inficit alii. Unū de hmōi po-
test intelligi illō apoca, ix. De ore eoz, s. partialiū p̄-
cedit ignis, s. furoris, fumus, s. supbie, et sulphur sc̄z
detractōis fecit, et ab his trib⁹ plagiis occisa est etiā
ps̄ hoīem. Qui ei cōtauerit supbo induet supbiā, dī
Eccl. xiij. et Eccl. Non abules cū hoīe iracido ne el-
ficiaris siliū sibi. Sp̄ tales obloquūt et partē aduer-
sam, et sicut aer pestilens q̄ntomagis attrahit, tanto
magis inficit. Ita corrūpunt mores bonos colloq̄e
mala. i. Lorin. xv. Et sic circūdabit ex oī p̄tē ciuit-
atē tora die iniq̄tas. Secunda iniq̄tas est p̄fidia.
Sunt ei de numero illi de qđo ait apls. Cōfiteurſe
nosse dei factis autē negant, q̄nimo xp̄m produc. dī
enī Beda. Qui societate fraētatis aliqui peste discor-
die cōmaculant xp̄m, pdanrot iudas, xi. q. iij. c. abijt
Nullū autē magis cōmaculat cōtate discordiis qđ se-
dirios et p̄tales. In baptismo qđē abrenūcialis diabo-
lor p̄pōis ei⁹, et ascribit militie xp̄i p̄ ch̄ssinatōz, h̄zc
p̄ditor p̄ p̄tialitates se pōit ad militiā diabolī. Erat
sunt p̄tialates in sua p̄tialitate, qđ pot̄ fidē negareb̄
p̄tē sectā quā sequūt. Qui nō est meū ait xp̄s ī me
est, s. i. fraēna caritate, et qđ nō colligit meū trahendo
boies ad cōcordiā, vnitatē pacēt ego disp̄git. S̄z
tādē īpī disp̄gūt, qđ disp̄sit supbos, ut sunt p̄tales,
mente cordis sui, Luce, i. Lauēda igit̄r̄, Tertia

Capitulū

Monū

Iniquitas tota die cīrcū dans ciuitatē pīalem est maiuolentia que cōtinua est in mentibz talibz. Hec ē ut dī Job. xxix. Ignis deuōrā vīcō ad summationē et oīa eradicans germina. Līslost. de cōpunctōe cordis. Si inimicūtē semel occupa paucrītē boles oīa q̄ sūnt. que dicūtēt. que audiūt. ita accipītūt ut ad maiores et longiores proficiat inimicitias. Quis poss̄ enumerare crīmialia mala q̄ ex malibz oīerā partialibz et se dirīosoz orītūt. hinc homicidia. hic adulteria. illuc meretricia. rapto. fornicatoes. monialibz violatoes. rapine. furtā. incēdia. sacrilegia sacroz locoz. alij faſ me moriūt. alij igne cōburāt. alij decapitāt. alij membris detruīt. manibz. lingua. et alīs mībris. etiā qđ verecūdū ē dicere. pudēdis rē. In clericis cōtentia. in religiosis deficit vita regulans.

Tertium quod debet .S.V

expectari ex seditionibz et partialitatibz est dānū horribile. et multiplex. et hoc est. Labor in medio ei. s. ciuitatis seditionē et partialitatibz deditē in iusticia iā dicta. Est autē labor tribulatōis in mundo. Est labor cōfusionis in extremo. Est labor cruciatōis in inferno. De prīo inq̄ ps. Contritor infelicitas in vīs eoz. Et quia via pacis nō cognouerūt et cōcordie. cōtrito id est ad nibū deductus status eoz. et infelicitas miseriaz. Partibz enī ad inimicātibz exigētibz de meritis hominū. Demonibz instigantibz. deo pīmitē tevna ps pīuauerat cōtra aliam. illam expellit. expulsa vagando discurrīt cū magno sui labore et in cōmodo bona eius auferūt a corrārijs et nūlū fructū inde percipiat. sed labore pauprat̄ crucif. edificia destruunt. siluescūt arua. vīne pīdūt. artes et industrie dimittūt. adolescentibz egestate cōpulsi ad stipendiū vadunt cū laborez sudore. iuuenes pulsi nō sumunt vīores q̄ eos gubernēt. puelle innupte cū anxietate expectant. religiosi nō inueniūt elemosinas. Sz non dū maloz finis. Lū cī nō fuerint purgata sed aliquātūlū punita peccata expulsoz. et peccata excellētū in terim fuerint iplēta. Vos tonitrui tūi inq̄ pībeto in rota. fit enī vox tonitrui iudicioz dei terribilū rota versatili. Reuersioz expulsi expellētes. pīscribūt. eoz. q̄ bona diripiūt. et cede crudeliori crassanf. et tribulationibz multipli exponūt. Sicq̄ ipse illō. Ix. xxvij. Mandā remanda. expecta reexpecta. modicū ibi. et modicū ibi. ut vadant cadat retrosum. et cōterātur et illaqueētūt et capiant. Mandat enī vna ps aliā expellēdo pīscribēdo. Aliacq̄ ps reuersa remādat p̄ ea z pīscriberat. Expectat ps proscripta reversionē suā et similālā emissa postea reexpectat suū regressum. Modicū ibi. i. in vna partiu bonoz spalūt spūlū remanet. Et modicū ibi. i. in alia pīt̄ hīa cū postea ipsa proscriptibz. Sicq̄ vadūt ad mortē cadunt retrorsum ut nō videant calum suū. Conterūt in pulucrem miseriaz. q̄ pīt̄ in felicitas in vīs eoz. i. opibz talibz pīt̄. Sicq̄ vīt̄ dīcīt bīere. xlvi. Fortis impēgit in fortē. et ambo parē coruerūt. Facta diuīsōe inter tribū iudaz benīam ex vna pīt̄. et decē tribō israel ex altera q̄ prius fuerāt sub uno dīo. multa mala fecit vna ps cōtra aliā demū vīt̄ ps pīt̄a ē. et felicitate captiuitatis et dure seruitutis incurrit. In ciuitaz

te quoq̄ romana cōquisito dīo orbis. postq̄ discor die partialitatū et seditionū vībē ingressi sunt a gente mario cōtra sillā. et ecōtra. Catilina cōtra servitū et Ticeronē. Cesare cōtra pompeii. innumere cedes cī uū securē sunt. sanguis effusus hūanus supra mos dū. Et si tge Octaviālā impiū pacificū fuerit summe dō opante ob nativitatē xpi demū paulatī ad nibū deductū est. ut verisicēt dīcū xpi. Om̄e regnū i seip̄z diuīsum rē. Et sic labor in medio ei. Scdm̄ cī lagbor in extremo cōfusionis. vīx ei tales in extremis pīt̄ deserere partialitates et odia. Qui si moriāt in tali sta tu sine signis cōtritōis nō debēt eis dari sacra. qđ est ad magnā cōfusionē. Sz nō miror. q̄ ecclastica sep̄tura deberēt carere. Nā regulare est q̄ q̄ mouēt in aliū quo peccato mortali notorio debet pīuari sep̄tura ecclastie nisi fuerit ecclastie recōciliat̄ seu ostēderit signa penitētē. vt. xij. q. h. c. quibz. Et extra de sepul. c. p̄ rochiano. Un̄ in eo iplebis illō bīere. xxij. Sepultura asinī sepelēt. q̄ proh̄ cīt̄ in flūvel souēa extra ciuitatē. Qđ si sua pīsumptōe vel suoz fuerit in ecclia sep̄tus. hoc sibi erit ad cumulū dānationis. et hoc procul rantiū. xij. q. h. sane. Ecce quātus labor cōfusionis in remanētibz. Tertiū est labor cruciat̄ infernal. Nā vt dicit aug. Si q̄s senserit aliqd mortaliū in se dñā ri. nisi penitentiā egerit cēna illū flāma trucidabit. in libro de igne purgatoriū. Et sic regnū homī pīt̄um desolat̄ et pīt̄ad desolatōem eternā. Unde sum me cauēdū ab hmōi regno.

C Capitulū nonū. De contentionē.

S Eptūna et vltima filia inanis glīe est cōtentio cū q̄ bz magnā vīcīnitate litigii. Et iō hic de vīt̄o. Contētio tū opponi cōcordie seu caritati. Litigii hō amīcīcie. Pro cul̄ declaratōe dīcīt b. tho. h. q. c. vi. ar. i. q̄ lītīgī. p̄prie pīsist̄ in verb. cū. s. vīn̄ verb alteri. dīcīt. In qua cōtradictione duo possunt attēdi. Qđ q̄ ei pīt̄ingit hōdictio propē pīsonā dīcētis. cui hōdictes silentē recusat propē defectū amoris atōs yncientis. Et hoc videt pīnere ad discordiā hīa caritati. Qđ q̄ hōdictio oris rōe pīsonē quā q̄s pīt̄istare nō verēt. et bec hōdictio ē litigii oppositū amīcīcie seu affabilitati ad quā pīnēt delectabili alīs cōnuere. Un̄ phūs dīcīt iii. iiij. ethicor. q̄ q̄ ad oīa hōdictū causa ei. qđ ē pīt̄istare. necq̄ quoscūq̄ curātes. discoliz litigiosi vīcanf. Prohibēt autē litigiosi ad ordines. pīmoueri et platuras. dū dī apls. i. Thīmo. iiij. Nō litigiosum. s. oportet cē pīm. qđ extēndit etiā ad alios clericos. Et rō b̄ pībītōis est ut dīcīt grān̄ di. xlii. h. i. et c. se. q̄ litigiosi sunt supbi. vīl adulatōibz sibi atōs pīncipum cōciliant̄ vel fratribz suis detrahēdo infamie notā in gerūt. vel inter frēs seminādo discordiā. sedirōes facere nunq̄ cessant. Ostendit autē Jacob apls. iiij. c. talevitū p̄cedere ex cōcupiscentia pīt̄yidelz concupiscentia importat inclinationē habitualē ad pīt̄a q̄ cunq̄. Un̄ sit Un̄ bellor̄ līces in vobis. nīli ex cōcupiscentiā q̄ militat in mēbris vestris. C Lōtentio autē

Titulus Quartus

diffinitus ab ambro. q̄ est impugnatio veritatis cū cōfidentia clamoris. et hoc p̄t est p̄tum. Nā contentio etiā ponit a Tuiilio in. q̄. rhetorice color rhetorice. dicit enim q̄ cōtentio est oratio ad confirmandū et consutandū accōmodata. Inq̄stum autē est vicū apls admonet vitare ad Ro. xiiij. dices. Nō in cōtentione emulatōe. s. ambulem⁹ couersando. et Latho. Cōtraverbos noli p̄tēreverb. et greg. in moral. Ego puto salvua fide melius. s. esse alieno intellectui cedere q̄ cōtentioneib⁹ deseruire. Ponit autē a greg. cōtentio filia inanis glie ex eoyt dicit b. tho. iiij. q. xxvij. ar. iiij. q̄ contentio est quedā discordia in verbis. discordantū ac uterq; in sensu suo stat. et unus alter nō achescit. Propriū autē est supbie et inanis glorie propriā excellētiā q̄rere. Dic autē discordātes sunt aliq; ex eo q̄ stant in propriib⁹. ita p̄tēdētes sunt aliq; ex hoc q̄y nūlq; verbo qđ sibi videb⁹ defendit. sic nō videat min⁹ bene qđ ali⁹ cognoscere illō de quo cōtendit. Unū sit morale diceb⁹ infra. De vtroc⁹ igīl sumul et large sumēdo p̄t̄ exponi illō ps. cxvi. Effusa est contentio sup̄ princi p̄es et errare eos fecit in inuia et nō in via. s. prop̄e cōtentione. Et dicit de errare facere p̄missiue. nō quia causet errore sed quia p̄mittit. sicut etiā exponit illud amos. iij. Si erit malū in ciuitate. s. vniuersi qđ domin⁹ nō fecerit. s. p̄missiue. Unū aug⁹. in enche. Nihil sit nisi oportes fieri velityel ip̄e faciendo. s. q̄tū ad bona. vel sincero fieri. s. q̄tū ad mala. Facit igīl cōtentiosos errare. s. p̄mittit hoc q̄r incedunt nō in via q̄ xps est dices. Ego sum via. veritas et vita Job. xiiij. Qui nō fuit cōtentiosus sed humil⁹ et mitis. sed in inuio. i. in imitatōe diaboli q̄ sup̄b⁹ est et rex sup̄ oēs filios superbie. ut dicit iob penul. Ip̄se est inuio. i. extroyiam q̄r extra grām et miam xpi. Uel in inuio ambulat seu opant nō in via q̄r extra charitatē sunt. q̄ via dicas ab aplo. i. Lor. xiiij. inq̄ens. Adhuc excellētorē via vobis demōstro. et aug. Ipsa est via q̄ ducit ad celum. Uel via est obseruatio mādatorū iuxta illō ps. Uias mandatorū tuorū cucurri. Lū igīl contēdentes n̄ ambulent in via charitatis intendētes q̄rere veritatē in sua contētione. sed vadūt in inuio emulatiōis et superbie. errare eos de facit. s. p̄mittit. et ip̄os et alios audiētes. Unū apls loquēs de contētione ait. iiij. thimo. iiij. Noli cōtendereverbis. Ad nihilū enī vtile est. s. hoc n̄ ad subuersionem audientiū. Effusa est ergo rētē. Ubi notandum. q̄ triplex est contentio.

Prima est contentio emulatiōis effusa ab inferiorib⁹ sup̄. i. erga p̄ncipes sup̄iorū. Secunda ē cōtentio disputationis effusa ab opinōib⁹ sup̄. i. int̄ p̄ncipes māḡroib⁹. Tertia est contentio litigatiōis effusa a disceptatiōibus super. i. iuxta p̄ncipes magnatorū vel rectorum.

Prima cōtentio est que. . . . I

I procedit ex inuidia. quā būt ad inuidiē alioq; erga suos p̄ncipes. i. doctores. nā cū vident doctorē alioq; magis laudari. et in opinione qđ suū. inuidēt et cōtendit cōtra laudātes alios. talis cōtentio fuit in chorūtis cōuersis ad fidem a paulo. vñ eos redarguens ait. i. Lorin. i. Cōtentōes sunt inter vos. hoc autē dico qđ unusq; dicit. ego sum cephe. i. petri. ego pauli. ego appollo. diuīsus est xps. Et in. c. iij. Lū sint inē vos

zelus et cōtentio. i. inuidia ex qua procedit contentio. Nōne carnales estis. i. sensuales et bestiales. Existib⁹ bant tales q̄ q̄ a meliorib⁹ maiori sancto fuisse bapti satus. ille maiore grāz cōsecutus fuisse quasi ipsi homines daret grām ut xps. Et sic q̄ habebāt affectōes ad vnu populi magis om̄edabāt p̄tēdebāt. contra baptisatos vel cōuersos ab alijs tanq; a nō ita sc̄is hominib⁹. et nō tantā grām conserētib⁹ inuidibantq; inuidē. H̄z magn⁹ error iste erat. q̄r boles nō sunt colatores sacralis grē sed xps. et sic errabat in inuio et nō in via incedētes veritatis. et iō paulus reduxit. sic et di scipuli iohannis baptiste estimātes. iohannē māgr̄m suū maiore xp̄o cū viderent q̄ plures cōcurrere incipi ebant ad sequelāt doctrina xpi. quasi inuidētes sibi hoc significauerūt. et forte aliqui de hoc contēdēbat q̄ maior et̄ magister eoq;. et iō p̄t̄ d̄berēt seq;. sed iohannes eos eduxit de tali inuio. cū misit duos discipulos suos dices. tu es q̄rēt̄ es tc. vi. s. videntes miracula eius agnoscēt̄ credēt̄ vez messiā. et sibi magis adhererēt. ut dicit Crisostomus. sic contēdūt quidā q̄tēde de p̄dicatōib⁹. de doctōrib⁹. de sanctis fundatōrib⁹ religionū q̄s fuerit maior dñicus vel frācise vel aug. vel tho. et h̄mōi. fatue sunt iste contētiones. et n̄l nūl errore discordiā generāt. Legit̄ de duob⁹ doctōrib⁹ quoz ym̄b̄hat in magnā deuotōem iohānē bap. ali us iohannē euāgelista. cū q̄libet multū suū om̄endaret. et alrej alteri p̄ferret. cōdixit̄ sibi in publico facere disputatiōem solennē sup̄ hoc ad. pbādū quis maior et̄. H̄z nocte p̄cedēt̄ dīc assīgnatā disputatiōnis iohānes baptista suo deuoto doctōri apparuit. et iohānes euāgelista suo renēt̄es q̄ disputatiōem tale dīmītterēt. q̄r sp̄i bene concordabat in celis in similitudine ipsi inuidē haberēt cōcordiāt charitatē in terris. et sic dēmū in sup̄nis viderēt hanc vēritatē. Insup̄ cū conuersi ad fidē ex iudaismo qđā ali⁹ ex gentiliitate romani cōent̄ inter se altercabātur et̄ tendebāt. alter alteri se p̄ferens et̄ alii despiciēt. Māyt dicit magis in glo. circa finē plogi cōtinuo. Iudei ei p̄uersi propt̄ sc̄tos patres a quib⁹ originē dixerāt. et legē specialē eis a deo datā gentiles p̄uersos despiciebat. dicētes se propter obseruantia legis meruisse grām xpi dicētes. Nos d̄ genere abrahe nati sum⁹ cui p̄missio primū facta est. p̄p̄ls peculiaris dei sum⁹. Nos de egipto forti māu et̄ mirabilib⁹ signis de eduxit. Nos de sicco vestigio mare rubrū transire fecit. Manna pauit Aquā de p̄tra fluxit̄ soli legē ei accepim⁹. Ad nos sp̄aliter venit̄ dei fili⁹. Unū ait in euāgeliō. Nō sum missus nisi ad oues q̄ perierūt dom⁹ israel. Ecōtra gentiles cōuersti dicebāt. Quāto plura beneficia vobis occēta nar̄atis. et̄o peiores vos eē ostēdītis. Nam eisdē dīc b⁹ quib⁹ mare rubrū transistis. et postea aī ydola salta stis. et̄ q̄ manub⁹ vestris fecistis. et̄ p̄p̄io ore q̄ paulo ante de submersiōe pharaōis et̄ exercitu ei⁹ laudes dō reddiderat. ydola adorastis et̄ laudastis in deserto. p̄ manna celū datū in deferto fastidiētes in egyp̄tū redire voluistis. Sepe deū ad irā irritastis. et ad vlt̄ mū p̄p̄m in leger p̄petis vobis p̄missum occidisti. Nos itaq; vob̄ digniores sum⁹. qui ut de xpo audiū m̄ in eū credidim⁹. Unū q̄ prophetā de nobis dominus ait. Popul⁹ quē nō cogui seruauit mīhi. i. audiū

Capitulū Nonū

auris obediuit mibi. vnde stat nos nō ex industria sed ex ignorantia deliquisse. Si apostolos et prophetas habuissent idola non coluisse. Quod de genitris nobilitate vos iactatis si qua talium gloria est tū cīmabell et Iau pīt pariter gloriarī cū de eisdem parentibz nati sunt. His igit altercatibz apls se mediū interpositū oēs cōtentioēs eoz hincinde dirimēs ad yānā cōcordia oēs adduxit. ondēns nullos eorum meritis suis eē salvatos. qz oēs et iudei et gentiles sub pīto tenebant. sed p dei grā liberati sunt. vt ait apls ad Ro. x. Non est distincio iudei et greci oēs enī pecouerūt. et agent ḡa dei iustificati gratis ḡa ip̄i. ad Ro. iii. Et contentioēs yātādas eē oīt dices. Ro. viii. Non in cōtentio et emularōe. Vlc etiā de reducōe regis dauid in regnū suū. Tendētes tribu israel cū tribu iuda se diuiserūt. qz durā verba adiunūce habuerūt. qz Reg. xix. Sermo enī dūrūs iustitias puerb. xv.

Secunda cōtentio est. §. II.

disputatōis. sed rōnabilit facta. apls. i. corint. xi. Si qui videb inter vos cōtentiosus essem nos tale scuetudine nō habem⁹ sed neqz ecclia del. Rndēte obsecro absqz contētōe Jaco. vi. Honor est hoī qz separa cōtentioēb. prouer. xx. Ubi enī julus et cōtentio. ibi in cōstantia et omni opus prauū Jaco. iij. Triplex autē est viciosa cōtrā scientie iustitiam.

Primo quia cōtra scientie iustitiam.

Secundo quia cōtra modestie cōgruitatem.

Tertio quia propter materie iutilitatē.

Lontētio pīo mō qn. s. est ipugnatio veritatis ad uertēterz mō inordinato. vt cū clamorez hmōi. ē pecatū mortale pī tho. qz q. xxvij. Unz et apls pōit contentioēs inter opa carnis. de qbz dicit qz qui talia agūt regnū dei nō consequēt. qz videb intelligēdū de rebo importante. vt qz pīnāt ad fidē vel bonos mores vel determinata p eccliam vel pīnātia ad doctrinas yūles vel alia notabilia. Nā cōtentio qz sit int̄ pueros etiā cōtra veritatem non videb in oratione. Multū dī eūtari. Et ratio qz debet eūtari cōtentio est. qz dicit glo. sup illō. Noli cōtendere verbis. Lontētio mūt stabilitatibz sepe generat odī scrupulū. Solēt enī in cōtentione talia opponi elūmitio. cuiā maluoletie argumēto ut mouēat anōs insipientiū frarz. Nec pī esse cōtentio qn extorqat aliqd contra sc̄iamētē in tūs in aīo pdat. et foris vīctor accedit. Nemo ei partē seyincī licet sc̄iat vera esse qz audit. collatio ergo eē debet inter dei fuds nō alteratio. hec ibi. Secundo mō cōtentio est pīm qn etiā fieret p veritate. sed modo i ordinato. vt cū clamorez hmōi. et tūc videb vīiale pecatū. pī tho. qz q. xxvij. ar. i. Nisi forte rata inordinatio fiat in contētendo qz notable sc̄andalū seq̄tur alioz qz possit essi mortale. vñ apls postē dīpīl. qz thīmo. qz noli cōtendere verbis subdit cām. ad nūl enī vīale est n. si ad subuersionē audientia. Subuersio at imparat notable sc̄andalū. Sz si fiat lētē ad ipū ḡmālū fālūtātē debito mō tūc laudabile ē. Et hī ca thōlici contētūt cōtra hereticos ad defendendū ierat. vñ glo. super illud. i. Reg. iij. accedit vt quadā dīcēt. dīcīt catholici cōtra hereticos contentioēs nō cōmoyent nisi pī ad certamē pīocētūt. In quo tñ dīcēt

genter cauendū est vt nō ponāt se ad contendēdū cū iudeis vel hereticis nīl bene periti. ne fidei doctrina cōfusioni pateat si nescire sufficenter respōdere obiecris. Insup etiā nec corā idiotis et simplicibz. pī tho. qz q. c. ar. viij. quoz sides tāto firmior in eis est quāto min⁹ contrarietatis aliqd audierūt. audientes enī cōtrariabz que tenet incipiūt vacillare. Tertio mō contētio est viciosa propter materie iutilitatē vt cuž fiunt contentioēs de rebo nullius iutilitatibz sic vt aliter sint. Unde apls. i. thīmo. vi. Si qz aliter docz et nō acq̄escit sanis sermonibz iēsu xp̄i et qz pī pietatē est doctrine supbus est nihil sciēs sed languens circa questioēs et pugnas verborz. ex quibz os̄iūtūr inuidie contentioēs. blasphemie. suspitiones. male conflictationes boīm mēte corruptor. Ubi dicit glo. sup illō. Languēs circa questioēs et pugnas verborz. i. in expeditus ad soluendū eas languēs ait. Nō enī recusaro do fidē penitus morūt. et ad veritatis scientiā cōualeſcīt. sed quasi repētūs accessionibz lāguet circa questioēs. Questio enī tūc erat an aliqd esset seru⁹ cuž oēs et eisdem patribz sint nati. et oēs xp̄s redemerit. Pugneverbz videbatur. quia dīs dīxit. Si liberauerit vos filius. vere liberi eritis. Nec verba videbāt repugnare verbis apli dīcētis. eo. ca. Qui sub iugo seruitur sūt. dīnos suos omni honore dignos ar̄būtūr. Sed superficialis est ista repugnātia L̄bri⁹ enī loquebatur de seruitute animi p peccatū. apls dī seruitute tpali quoad corp⁹. Sic etiā fiunt nūc multe contentioēs et disputatōes inutiles. vt de cōceptu virginis in peccato originali. vel non. in publicis pī dicatōibz. Unde sequitur magna scandala apō au diores. De Maria magdalena. si fuerit meretrix vīrgo corpē vel corrupta. De Johanne euāgelista si ē in paradiso terrestri cum corpore vel in gloria vel in mūdo corpus ei⁹ et hmōi. Lontētore etiā de dignitatibus vel locis honorabilioribz vanū est. Et sic intravit contentio inter apostolos quis eōū videreſt esse maior. quos xp̄s cōpēculūt dīces. Prīncipes gentiū dominatūrūt. Luce. xxij. nec hoc fuit absqz peccato. Quod autē Job cū domino contentōem fecerit dīces. Nunqđ qui cōtendit cū deo tam facile conq̄scit. Ibi cōtentio pōnīt pro disputatione. Dixerat enī ca. xij. ad omnipotentē loquar. et disputare cū deo cupio. In qua disputatōe contentioē nō intēdebat veritatem impugnare. nec inordinatē animi vel vocis vt. sed aliqā inquisitōem exquirere. Unde in nullo peccauit pī thōma vībi supra. Utinā ergo sunt contentioēs inutiles. que vīcīcī instigant opē diaboli cui summe displicet concordia boīm. Unde legibz in vitas patrū. qz cū duo germani in beremo habitareē dō militātē et diu in maxima cōcordia vīxisse nūcē contentioēs verbū habētēs. vñus eoz instigatus a diabolo qdā die dīxit. Tātū est qz non fecim⁹ aliquā contentioēs faciamus vel vñā. Lui alter dīxit nescire se facere. Quē ille docuit dīces. Ponam⁹ laterētū vel aliquā rem in mediū. et ego dīcam qz est mea. et tu cōtra qz est tua. et ego tētū dīcam qz est mea et tu cōtra respondēas. et sic faciemus contentioēs. Et ergo cepisset ille dīcere re illā suā. et aliū cōtra dīcītiss suā. dūrū pīm⁹ loq̄ns ait. immō mea est. Quem ille estimās iratum subito

Titulus Quintus

Scholasticus dicens. Si tua est ipsa accipe, et sic finita est questio. Lui ille primus dicit. Sic non oportet facere sed semper plute in dicendo tua. Cum igitur iterum cepissent post binam replicatorem modo priori cum acriter primus loqueretur alius subito assentiebat dicens accipe si tua est. Et cum plures iterassent negocium nunquam potuit illevinci ut veram contentionem facerent. sicut dyabolus confusus est.

Tertia est contencio liti. §. III

g. Hanc videlicet probibere dū aut Math. v. Qui vult tecū in iudicio contendere tunc tuam tollere. Dimittite ei et pallium. Unde ap̄s reprehendit choristos. q̄ in iudicio adiuvicē contendebāt dicens. i. Chorist. vi. frater cū fratre iudicio contendit. Sed frustra esset institutus ordo iudiciorū cum suis solenitatis in iure canonico et cūlī si nō esset licet et iustū contendere in iudicio ob sua reperēda, et propulsatōem iniuriarū, et obviandū iniusticijs et calunij. Quod ergo ait apostolus. Secularia iudicia si habetis oīno peccatum est in vobis. i. Chorist. vi. intelligit de contendōe iudicaria nō simpliciter et ex toto sed de ea que fit apud iudices infideles ut ibi dicit per apostolū. Docēn p̄ibetur infideles esse iudices in causis fidelium, vel intelligit de contentionē iudiciali etiā apud fideles, sed cum fraudib⁹ mendacib⁹, et iniusticijs. Unde ibi dicit apostolus. Quare nō magis fraudē patimini sed vos fraudatis, potest tertio illud intelligi de nō contendendo quādo in repetitionē suarū rerum scandalū sequens ref. in eis a quibus repetitur, si tamē scandalū et pusil loz nō phariseoz. Sed postquam declaratū est illis a quibus repetitur aliena illa sua nō esse sufficiēter. ita est scandalū phariseoz in eis. s. ex malitia pcedēs si turbare ex hoc. Unū nō dimittēda et taliter tentio ex hoc de necessitate. De hoc tū vide infra in. ca. de scādalo. qđ aut̄ dicit ap̄s nō contendēdū in iudicio cōsiliū est. Unū nō obligat ad impletōem ei⁹ nisi cōtū ad p̄patōem animi. nō ad op̄. vt. s. taliter patut nō solū ablata nō reperire si oporteret, sed etiā ad patientē serēdū si claritudē p̄deret, art. ad hoc. xxiiij. q. i. c. patut. vez. 2 side rando q̄ in hmōs contētione in iudiciale fuit multa peccata ex vītraz pte. mēvacia. s. luxuria. odia cōtumelias fraudes, et alia. forte meli⁹ esset talia dimittere q̄ tot p̄culis se exponere, et p̄cipue q̄n̄ litigia sunt intricasa, et iudices sunt cupiditatē nō veritati dediti, vel cū altera pte cōponere, etiam diminuēdo de iure suo querarius evēctus belli causa, et expēlē multe. vñ. v. q. i. si primates. s. q̄ iudex laborare debet ad cōcordia, et debet litigantes cōliare. ff. de offi. p. l. Illicitas. Debet etiā seruari modestia i litigib⁹. vñ. dñ. v. q. i. i. c. in loco q̄ quicqđ aut cōsiderant cōsultatōib⁹ agit. aut ab accusantib⁹ pte. pponit. sic debet mitissima verborum relationē referri, ut nec contētiosis vocib⁹ sensus audiētiū turbet. i. clemōsis nec iudicij vigorem de tū multu energet. Sed de ordine iudiciorū mō aduocādi h̄r in. iij. pte. i. ix. Effusa est ergo taliter contencio litigiosa sup̄ p̄cipes. i. luxuria p̄cipes seu rectores ybi causa agunt. Et qđ sup̄ aliquā ponat pro luxuria, patet ex illo verbo ps. Sup̄ flumina babilonis sedim⁹ et c. i. iuxtra, et sic contendentes in iūtio viciorū procedētes nō in

via iūsticie et charitatis errare fecit. i. permisit in plus inuenientia intrādo. vel veritatē non videndo, sic due meretrices semel contendebāt in iudicio corā regē Salomone de filio vni⁹ viuo, altero mortuo, quē falsa mītū tulerat a latere vere mītū et mortuū suū iuxta mītū viui locauerat. Clide histōriā. iij. Reg. iij.

Titulus quītus de luxuria.

Lap̄m prīmū de luxuria in quo agitur p̄iō de. vñ. occasionib⁹ eius. Secundo de. vñ. gradib⁹ eius. Et tertio de. vñ. documentis eius.

Luxuria est tertium viciū p̄cipale. Sumit autē hoc nomine duplicitē. Uno mō large, p̄ abūdantia et sup̄fluorū rerū corporalium, sc̄ nō solū venereoz, sed et cibis. p̄ vīlē et diuinaz̄ delitiaz̄. Et sic sumit amb̄, cū dē Egritudo corporis p̄cīm repellit luxuria carnis. i. abūdantia delitiaz̄ p̄cīm adoleat. i. nutrit. de p. dist. i. c. verbū. s. potest fieri. Aug. etiā dicit in lib. p̄fess. gl̄ luxuria satietate atq̄ abūdantia se cupit vocari. satietatem ciboz, et abūdantiam diuinaz̄. Secūdo mō sumitur luxuria proprie et stricte, p̄ inordinatōe circa vene rea. Unde fm̄ Iiō. in lib. etymologiz̄. luxuriosus dicit quasi solutus in voluptates. Et qđ voluptates venereas maxime animū hominis resoluunt. s. a vigore ratiōis ideo fm̄ tho. iij. iij. q. clivij. arti. i. circa voluptr̄es venereas marie luxuria considerat. Sic etiā libidōz si in alijs materijs dicat. vt libido cōscindit. libido dominādīz hmōi. specialiter tamē sibi hoc nomine vendicat venereas voluptr̄es. In quibus spēat libido dicit esse. vt ait august. in. xiij. de ciui. dei. Sic et diffiniri p̄t. Luxuria est inordinatō appetit⁹ venereoz rū. appetitus dicit qđ oē p̄cīm principali⁹ consistit in appetitu seu volūtate. Unū aug. Nō ipudice. i. luxuriose vītis corpe nisi p̄i⁹ spū. i. volūtate cōcepta neq̄ cia. d̄r̄ eccl̄a aug. d̄ violē opp̄sist. Nō polluit aliquē libido aliena si aliena erit. i. si nō assentiat p̄ evolutione. Et loquitur aug. de pollutiōe animi p̄ p̄cīm. non de pollutiōe carnis. Inordinatō dī; cū est h̄rōis ordinē. Nā si est fm̄ rōem appetit⁹ vel vīsus venereoz vt i debito actu cōtagiati. non est luxuria neq̄ p̄cīm. s. quō cunḡ aliter s̄p̄ est p̄cīm. Rō h̄r̄ est fm̄ b. tho. iij. iij. q. clivij. ar. iij. qđ quāto aliqd est magis necessariū tāto⁹ magis oportet q̄ circa illō rōis ordo seruef. vñ p̄ cōseq̄is magis ē viciōsū si ordo rōis p̄termittat. vīsus autē venereoz est valde necessari⁹ ad bonū cōe qđ est p̄fatio humani generis. Et iō marie circa hoc dī attēdi ordo rōis q̄ determinatus ē p̄ legē diuinā et humānā. Si autē circa hoc aliqd fiat p̄ter id qđ h̄r̄ ordo rōis. viciōsum erit. hoc aut̄ p̄met ad rōes luxurie et modū et ordinē rōis excedat circa venereas, et iō peccatū ē ex genere suo mortale. qđ directe h̄r̄ p̄ceptū illō. Nō meschaberis. Exo. xx. Sup̄ q̄verbo dicit aug. Nō iō me chie oīs illīc̄t̄ cōcubit⁹. s. extra mītūmoniū, atq̄ illoz mēbroz nō licitus vīsus. p̄hibit⁹ intelligit. Exo. q. iij. c. meretrices Ap̄l's etiā ponit luxuriā int̄ oīa carnis q̄ q̄ agūt regnū dei nō p̄seq̄nt, ad gal. v. vñ oīdificēt.

Capitulū Prinū

mortale. Sed arguit contra sic, p actum venereū se
mē emittit qđ est supfluū alimēti, ut patet p phīm in
li, de generatōe aīalū, sed in emissiōe aliaꝝ supfluita
tū nō attendit aliqđ p̄tīm. ergo nec circa actus vene
reos p̄ esse peccatū. Rñdet b, tho. q. iij. q̄ phīm in
dicto li. semē q̄uis sit supfluū, est tñ supfluū quo in
diget, supfluū ei ðrex eo qđ residuū est opatiōis vir
tutis nutritiue. tñ supfluū nō est ad opus virtutis ge
neratiue, sed indiget eo ad generatōz, h̄ alie supfluita
tes hūani corporis sunt q̄bo nō indiget, z lō nō refert q̄
liter emittatur salua decētia cōuictus hūani. Sz nō
est sile in semīs emissiōe. q̄ taliter fieri dīz vt cōueniat
fini ad quē eo indiget seruatis aliaꝝ debitiss circūstā
tis alias erit mortale. Itē fm b, tho. vbi supra sicut
alijs vicijs opponuntur alia vicia vt contraria, ut auari
cia, pdigaliati, psumptō despaci, z hmōs, ita z luxu
revicio opponit ut triū viciū qđ cōtineat sub insensi
bilitate. Et accidit hoc yicū in eo q̄ ita detestat mlie
rū ysum velviroz si mulier est q̄ yrori debituū n̄ red
dit velviro yrori, qđ etiā p̄t eē mortale, venerea dicū
tur actus carnales avenere dicta, que a pagāis dice
bas dea amoris, ex amore ei cōcupie tales act⁹ proce
dūt In se autē nō sunt illiciti, sed cū sunt inordiati vi
delz cōtra regulā rōis. Unū in cōuigio debito mō pua
to absq̄ p̄cō sunt, z si ibi sit silis delectatio, rō b⁹ est
fm b, tho. iij. iij. q. clij. arti. iij. q̄ sicut est vere bonū q̄
cōseruer natura vni⁹ inividui, ita etiā est quoddam
bonū excellēs q̄ cōseruer natura spēi hūane, sicut au
re ad cōseruatiōez vite hūane vni⁹ hoīs ordinatis ylus
ciboz ita etiā ordinat ad cōseruatiōem hūani generis
ylus venereoꝝ, vñ aug. dicit in li, de bono cōugalii.
qđ cibo est ad salutē hoīs, hoc est cōtubis⁹ iū gal ad
salutē generis, z iō sicut ylus ciboz p̄t esse ab absq̄ pec
cato si fiat debito mō z ordine fm q̄ cōpetit saluti cor
pis, ita etiā ylus venereoꝝ p̄t eē ab absq̄ oī p̄cō si fiat
debito mō z ordine fm q̄ est cōuenient ad finē genera
tiōis humanae, sernatis alijs debitiss circūstātis. Et
si arguat in cōtrariū sic. Ubicūq̄ rep̄t aliqđ supflu
um p̄ qđ a bono rōis discedit, hoc est viciosuz, q̄ vir
tus corrūp̄t p̄ supfluū z diminutū vt ðz, iij. ethi. Sz
in quolibet actu venereo est ibi supfluitas rōis z dele
ctatiōis, q̄ intantū absorbet rōem q̄ ipossibile ē aliqd
intelligere in ipa, ut ðt phīs in, vi, ethi, z hīero, dicit
q̄ in illo actu spūs p̄phetie nō tangebat corda ppbe
tar, xxij. q. iij. c. Lōnubia, ergo null⁹ act⁹ venere⁹ est
ab absq̄ peccato. Rñdet idē b, tho. vbi supra, q̄ mediū
virtutis qđ corrūp̄t p̄ supfluū z diminutū nō atten
dit fm quantitatē, sed fm q̄ conuēit recte rōi. Et iō
habūdantia delectatiōis q̄ est in actu venereo fm rōz
ordinato nō contrariat medio virtutis. Et p̄terea ad
virtutē nō p̄tinet quantū sensus exterior delectat, qđ
seq̄tū corporis dispositōes, sed qntū appeti⁹ inētor ad
hmōi delectatiōes afficiat. Nec etiā hoc q̄ q̄s liberū
actū rōis nō p̄t habere ad spūalia p̄siderāda sil cū il
la delectatione ostendit q̄ actus ille sit ū⁹ virtuti. Nō
enī est cōtrariū virtuti si rōis actus aliquā intermitrat
aliqđ fm rōem fit, alioqđ q̄ alie se somno tra
dit esset cōtravirtutē, hoc tamē q̄ concupiscētia z dele
ctatio venerea non subiaceat impior moderatiōi ra
tionis prouenit ex pena p̄imi peccati inēgū rato ðo

rebellis demeruit habere suā carnē rebelle, ut p̄t per
August, de ciui, dei; Nō est ergo in illo actu p̄cūm, p̄
pter illā immoderantia delectatōis r̄ cōcupiscentiam
sed est aliqd penale a p̄uo peccato deriuatū, hec tho.
Et ad hoc facit qd̄ air ap̄ls. i. corin. vii. Si nupserit
virgo nō peccat, r̄ hieroni dicit, cōnubia legitima ca
rent quidē peccato, p̄cūm, q. ii, c. cōnubia.

De hoc igitur vicio po^r. .I.
test intelligi ill^d ps. lxxij. Incenderunt igni sanctuari
um tuū. In terra polluerunt tabernaculū noīs tuī. Ad
literā loq̄tur prophetā ventura prenūciando de tem
po dñi quod erat in hierlm nobilissimū q̄ appellat
sanctuariū et tabernaculū noīs suū. factū ob nomen
gliamz laudē domini. Et istud fuit pollutū et igni in
censum p̄ gentiles siue chaldeos. cū nabuchodonosor
cepit hierosolimā tpe regis iude. s. Sedechie. siue ro
manos cū Titus destruxit eā p̄ quadraginta duos
annos a passiōe dñi. Morā vero templū dñi sunt
fideles. iuxta illō. i. cor. iiiij. Templū dñi estis vos. q̄
respectu aīe p̄st dici sanctuariū. q̄r in eis ē sanctitas
et habitatio dei ut dicebat esse in sanctasctoz. et respe
ctu corporis tabernaculū in quo aīa q̄dscit. Unde pe
in secunda ca. loquēs de corpore suo ait. Scio q̄ ruelot ē
depositio tabernaculi mei. et illō tabernaculū. i. q̄libet
fidelis est nomis dñi. quia habet in senome chri
sti inquantū dicit xpianus a christo. Ignis libido ē
inquit Orige. i. signat libidinē. de peni. di. iij. c. inter
bec. Incendit ergo templū illō p̄ luxuriā interiorē.
Polluit p̄ luxuria exteriorē. Ligna q̄bī incendit sunt
occasioes et incitationes ei^r. Sicq̄ tempū ad solū redi
git infernale. prop̄ qd̄ dr. Incenderunt igni sanctua
riū in terra. i. ita q̄ad terrā dirutū est. ad terrā. s. ifer
nale. Tria ergo sunt circa hoc videnda et elicienda ex
verbis ps. **P**rimo eius occasiōne subtrabendam in
materie suggestiōe. **S**ecundo ei^r progressionē preci
dendā in ignis extensiōe. **T**ertio eius lesionē cose
quendā in templi cōsumptiōne.

Quantū ad primū oc .§. II.
casōes luxurie sunt multe Robert⁹ holchot sup lib.
Sapie ponit dece esse contētas in his versib⁹. Ocia
segnicies somn⁹ caro semis vini⁹. Prospēritas ludus
carnis forma puer. Nūc autē septē breui⁹ ponētur.
Priā est ociositas. Tñ dī. xvi. Ezech. Hec fuit ini-
ctas. i. cā iniqtatis sororis tue sodome. supbia. sati-
ritas. panis. et abudātia et occū. Et occū soror dicit. i.
simul in vicio luxurie. ber. Quid réputationū malaruz
causa et sentia est occū. Sapiens. Ocia si tollas pire
cupidinis arma. i. luxurie artes in his. **S**cđa ē ni-
mia q̄es. Ko. xiiij. Non in cubilibor⁹ ipudicitijs. s. aij
bulem⁹ in nrā puerarōe. pmittit cubilia ipudicitijs.
q̄r nimis q̄escēdo in lecto bō incidit in lascivias et in
ipudicicias luxurie. Isbōseth filij saul q̄escēt dormi-
ens in lecto p̄cussus fuit in inquine et occulus a rehabs
et banaa principib⁹ latronū. ij. Reg. iiiij. Ad signan-
dū q̄ ex nimia q̄ete a demonijs q̄s p̄cuti vicio luxu-
rie. Under Latho. Nec somno dedit⁹ esto. s. nimio.
Tñ diuturna q̄es vicijs alimēta misstrat. **T**ertia
vēris ingluies, siue in nimis comedēdo siue nimis

Titulus Quintus

laute, prouer. **¶** Qui delicate pauerit seruum. i. cor-
 pus suum, in fine sentier eum contumacem. id est rebellem
 stimulos luxurie. Unde in figurâ primi parates per
 petratovicio gule subito in terrestri padiso senserit sti-
 mulos carnis, vñ et fecerunt sibi personata. **S**en. iij.
Ber. In delictis pictarâ castitas, biero. Tenuit et geni-
 talia vicina sunt membra. ut exercititate membrorum intel-
 ligat confederatio vicior, di. **E**xv. **Q**uartâ vinum
 immoderate sumptu. priu. **P**Lururiosa res est vinum
 sed est causa luxurie. Erasmus ad ephe. Nolite vite in-
 ebriari vino in quo est luxuria. i. materis luxuria. In
 cuius figurâ Noe fact' ebrius denudauit semina. ge-
 ne. ix. qz. s. venter mero estuas defacili spumat in libi-
 dinâ. Exemplu in Ioth, qui nimio vino inebriat et fi-
 liab' cōcubuit cū eis, gene. xij. **Q**uita nimia fami-
 liares cū mulierib, Eccli. plj. In medio mulierum
 noli cōmorari. prouer. vi. **N**unq' homo p' absconde
 re igne in sinu suo vestimenta sua nō ardeat. et abu-
 lare sup prunas ut nō comburatur plâte ei. **S**ic qui
 ingreditur ad proximâ sui nō erit mûdus. s. si fue-
 rit familiaris. **V**lc exponit Illico. de lira illi. Ecclias.
 plj. **M**elior est iniqtas viri cō mulier bñfacies. i. mi-
 nus periculosa cōuersatio etiâ cū malis viris cō
 uersatio familiaris cū bonis mulierib. **U**n Dieroni.
Hospitiolum tuu raro aut nūc mulier pedes terat,
 quia nō potest digne habitare cū deo q' feminaz ac-
 cessib' delectat. **F**emina cōsciam seculi inhabitatis exu-
 rit. di. **E**xxv. **N**ec cōfidat de sanctitate. q' nec sancti-
 or David. nec fortior Samson. nec sapientior Salomon,
 qui p' mulieres corruerunt. Periculosa est etiâ cōuersa-
 tio cū iuuencul. Unde Helinganus. Qd facit in semi-
 na sexta hoc in puer etas. **S**exta est curiositas
 sensus q' est vel in asperu pulchriu reg, vel in auditu
 turpiu vel in cantilenis. vel tripudij, vel in expiensi-
 na ipsarû voluptatû. Unde Eccli. ix. Auerte facie tu-
 am a muliere compa. Nam vt dicit Ben. **E**xvij. **L**u
 vidisset dñna vpx phutiphar oculos in ioseph et
 dixit. dormi mecum. Ben. **E**xxij. De iudith dicit q' pul-
 chritudo eius captiuâ duxit aiam eius. s. holofernis
 iudith. Et ecclast. ix. **L**u saltatricem nō sis assidua
 us nec audias eam. Ita figurant p' illa q' tuor q' for-
 nam incendebat a ministris nabucho. s. nupta. i. q' d-
 dam gen' bituminis. videt aspectus vñ. p. s. au-
 ditus turpior ludorum malorum exemplorum. et malleoli. i.
 fameta cogitationum turpiu ex curiositate. Istis incē-
 dif fornam occupie bñanevit faciat flammâ luxurie q' p'
 pinac' a malis misbris diaboli. Dañ. iij. **S**eptem est
 subbia. Qd subbia sit occasio luxurie oñt. See pphe-
 ta dices contra israelites. spus fornicateis in medio
 eoz. et dñm nō cognoverunt. et nō arrogatiis isti in fa-
 ciem ei' ac si diceret ut exponit Grego. Culpa que p'
 elatione mētis in occulto latuit per carnis luxuriam in
 aperto rñt. i. ex hoc oñsum est q' cā libidinis p'cessit ex
 culpa elatōis. **U**n et apl's loqns de atiqs mudi sapienti-
 ib' q' evanuerunt in cogitationib suis dicentes ex sup-
 bia se esse sapientes. dicit. tradidit illos deus. i. tradi-
 p'misit in desideria cordis eoz. i. in imundicia. In hu-
 sus figurâ ille prim' inobedies mox ut subiecto pec-
 cauit pudēda cōtexit. quia p' tumelia spus do intulit

mox carnis cōtumeliam innenit. Et q' auctori suo subi-
 ditus esse no luit. ius carnis subdile quā regebat om-
 sit. **H**inc est enī q' longa cōtinentia repete soluitur. et
 plerūq' vñq' ad senum virginitas seruata viciat. quia
 enī negligē humilitas cordis. rect' iudep' despicit ei'
 am integratē corpis. hec ola grego. in. xxvi. moral.
 sup illo. Qui docet nos sup iumenta terre. Ad id sa-
 cit q' d' ait ipse greg. lib. xxvij. sup illo lob. armilla p'
 forabis marillâ eius. Hostis antiqu' q' iā inter' do-
 minâ. etiâ exterius leuire p'mitit. ut q' in cogitatione
 elati sunt p' carnis luxuriam prosterant. Scim' q' ali
 quādo min' est in carnis corruptio et cadere. Et cogita-
 tione tacita ex deliberata elatōe peccare. Sz cū min'
 turpis subbia credit min' vita. Luxuria vero eo ma-
 gis erubescit hoies quo simul oēs turpe nouerunt
 fit plerūq' q' nōnulli post subbijâ in luxuriam corruen-
 tes et agro casu malū culpe latentis erubescit. Unde
 et in vita partz legitur q' quidā q' puenerat ad mgnū
 apicem pfectois et contēplatois et quia elatus fuit in
 mente deuenitys ad vicia carnis. statu heremū de-
 sereret. et ad seculū rediret. Sed iter agens hospitat'
 de nocte in cella duoz fratrū incipientiū deo seruire
 cum sermonē sacerdoti exhortatoriū vite spūalis. et
 ad eorū requisitiōe inter verba in se reūlus penituit.
 et ad cellā redijt. subbijâq' suam recognoscens et pen-
 tens ad gratie perfectionē cito ascendit.

Quantu ad secundu .S. III

sc' de p'gressioe. Sciedū q' sic ignis paulat' psumic
 tēpli. ita luxuria et cogitatione turpiu icipit. et nū resis-
 tacylten' p'cedit progressus luxurie fit p' septē grad'.

Prim' est sensualis cōplacētie toleratio.

Secondus est morosa delectatio.

Terti' est in actu consensio.

Quartus impu dica aspicio.

Quintus turpis confabulatio.

Sextus libidinosa cōrectatio.

Septim' operis expletio.

Cetera.

Primi tres sunt i. corde ab istra. alij q'nuor i. corpe ab

De primo gradu po .S. III

test intelligi illi. **E**sa. i. Ali ferte malū cogitationū ve-
 strarū ab oculis meis. ait dñs. i. cogitationes vestras
 iniquatum sunt mole ut cogitationes luxurie. Pro cui'
 declaratō sciendū. quod tūc cogitatio luxurie p'ctū
 est quādo q' cogitans turpia voluntarie. siue ad peni-
 tendū de his que gessit. siue ad intelligēdū vel docen-
 dum materiā de turpib' bona intēto. siue inuoluta-
 ria occurrit cogitatio turpib' ex ociositate mētis. v' cu-
 riostate. vel ex gestis p' eū. vel p' suggestionē demōis
 sensualitatis. tñ aliquāt delectat' et placet' cū di-
 splicētia tñ rōis ibi est p'ctū veniale. Et hoc est quod
 ait apl's Roma. vñ. Nō eī quod volo bonū hoc ago.
 sed quod odī malū hoc facio. Loctur enī de malo
 concupiscētē cōplacētie sensualis. quod frequētē
 paul' anim' in cogitationib' turpibus q' quidē licet
 odiat fm' rōem. tamē patit' illud in sensualitate. talis
 cōplacētia significari pot' seu figurari. p' elum ligni
 vetiti ab Eua. quod ostēdit greg. dices. suggestio pec-
 cati sit p' diabolū. delectatō p' carnē. cōsenius p' spm';

Capitulū Primū

Id est rationē, quia et primo serpens culpā suggestit. Euavelut caro, id est sensu alitas delectata est Adaz vero velut spūs consenserit infra. Cum enī malignus spūs peccatū suggestit in mēte, si nulla delectatio peccati sequatur, peccatum omnino perpetratū non est. Cum vero caro delectari coperit, peccatū iam nasci incipit. Si vero ex deliberacōe consenserit tūc peccatū cognoscitur perfici. scilicet in animo. In suggestione enī peccati semen est in delectatione sit nutrimentū in cō sensu perfectio. Et lepe cōtingit ut quod malignus spūs seminat in cogitationē, caro trahat in delectationē, nō tamē animus, id est ratio eidem delectationi cōsentiat. Et cum caro sine animo delectari nequit ipsamē animū carnis voluptatib⁹ reluetans in delectatione carnali quoquo mō ligat inuitus, ut ei ex ratione cōtradicat nec cōsentiat, et tamē ea delectatio ne ligatus sit, sed ligatū seyehemeter ingemiscat. Unū et ille celestis exercitus p̄cipu⁹ miles genebat dices. Video aliam legē in membris meis repugnante legi mentis meer captiuū me ducentē in lege peccati. Itaq; est homo et captiuus ut ita dixerim liber, liber ex iusticia, captiuus ex delectatione quā portat inuitus, hec ille dist. vi. testamentū in palea sed pensandum. Si arguas contra, q̄ videlz Aug. dicit in lib:o de libero arbitrio q̄ null⁹ peccat in eo quod vitare nō posse test. Sed nō potest homo vitare qn actus sensualitatis sit inordinatus. Est enī sensualitas ppetua corruptio q̄diu viuim⁹ in mundo. fm augusti, ergo talis motus sensualitatis seu p̄placentia nō est peccatum. R̄ndet b. tho. p̄ia secunde, q. lxxiiij. arti. iij. q̄ ppetua corruptio sensualitatis intelligēda est q̄tū ad vomitē qui nunq; totaliter tollit in hac vita. Transit enī originale peccatū reatu, et remanet actu, i. quo ad inclinacionē ad malū. Sed talis corruptio nō impedit quin hō rōnabili volūtate possit reprimere singulos motus inordinatos sensualitatis si p̄sentiat, puta diuertendo cogitationem ad alia. Et dū homo cogitationem ad aliud diuertit, potest etiā circa illō alijs inordinatus motus insurgere, sicut cū quis trāssert cogitationem suā a delectationib⁹ carnis volens cōcupiscēti motus vitare ad speculatiōem scientie.

De secundo gradu sci .S.V

lacet morose delectationis intelligi illō Hiere, unū Usq; quo morabūtur apud te cogitationes noxie. Et illō sapienti, i. Peruerse enī cogitationes separant a deo. Nullus autē peccatū separat a deo, nisi mortale. Logitatio autē morose delectationis circa materiā luxurie est puerula quia contra debitū vsum seu rectitudinē rōnis vnde et mortale. Quod firmat be. tho. p̄ia secunde, q. lxxiiij. art. viij. p̄ autoritatē aug. dicētis in libro, xij. de trist. Si cōsensus illecebris, i. voluptatis sola cogitatione delectationis p̄tentus est, sic hādū existimō velut cibū vetitū sola mulier comedenter et post pauca subdit. q̄ totus homo dānabit p̄ hmōi que sine volūtare operādī, sed tñ cū volūtate animū talib⁹ oblecēdī sol⁹ cogitatiois sentiunt esse peccātū nūl p̄ grām tpi. remittant Nullus autē damnat nūl pro mortali. Ad hoc etiā facit qđ greg. art. Plerūq; autē puerum qđ cōcipeit animū intra semetiōm etiā q̄ desideriū voluit. Et nū

mīz, mētem nequaq; immūda cogitatio maculat cū pulsat sed cū hanc sibi p̄ delectationē subiugat, de pe. di. iij. c. inter hec. Macula autē nō cōtrahit proprie nūl p̄ morale. fm tho. i. uij. ergo r̄c. Enota q̄ in expolito de illius figure de esu ponit vetiti p̄ adā et euā aliter pcedit aug. aliter greg. Nā greg. in. q. p̄cedenti euā dicit carni, i. sensualitatē signare in q̄ nō cōtingit esse nūl veniale, sed aug. ponit euām rōnem signare inferiorē, in qua potest etiā esse mortale fm tho. et viij rum rōnem dicit esse supiorē in hoīe, vnde esum eue dicit signare morosam delectationē in cogitatione, et esum ade cōsensum mētis in actuū, nec est p̄ hoc cōtrictas in sentēcie dicte p̄clusione, sed varietas ex positionib⁹ dicte figure. Quid sit ratio inferior, et qđ sit ratio supior habet in prima pte titu. qđ. Sed p̄ māori declaratōe huius materie q̄ utilis est et difficilis ad cognoscendū dicit b. tho. p̄ia secunde, q. lxxiiij. arti. viij. Quod alijs de fornicatiōe cogitans pōt de duob⁹ delectari. Uno mō de ipsa cogitatiōe. Alio modo de fornicatiōe cogitata. Delectatio de cogitatiōe ipa se quis inclinatōem affect⁹ in cogitationē ipam Logitatio ipa fm se nō est peccatū mortale, imo qnq; est veniale tm̄, puta cum q̄s inutiliter cogitat de ea, qnq; sine peccato omnino ut qn̄ utiliter de ea cogitat, ut cū vult de ea p̄dicare vel disputare, et ideo p̄ p̄seqns cogitator affect⁹ que sic est de cogitatiōe fornicatiōis non est de genere peccati mortalib⁹, s̄ qnq; veniale, qn̄ docē nullū. Unde nec cōsensus in talē delectationē est mortale, sed q̄ alijs de fornicatiōe cogitans delectat de ipo actu cogitato, hoc contingit ex hoc q̄ affect⁹ eius est inclinata in hūc actu. Unde q̄ alijs cōsentiat in talē delectationē hoc nihil est aliud q̄ q̄ cōsentiat in hoc q̄ affectus eius sit inclinatus in fornicatiōem. Null⁹ enī delectat nūl in eo qđ est p̄forme appetitus ei⁹. Qd autē alijs eligit ex deliberaciōe q̄ affectus ei⁹ cōformet his q̄ fm se sunt mortali et mortales. Unū talis cōsensus in delectationē peccati mortalē in cognitōe si nō in op̄ est mortale. H̄z ergo locū in alijs mortalib⁹, ut homicidij, furti et hmōi. Dicit ei b. tho. vbi supra, q̄ cōsensus in delectationē q̄ pcedit ex cōplacentis ac̄t⁹ homicidij cogitati est p̄ctū mortale. n̄ autē cōsensus in delectationē que procedit ex cōplacētiōis delectationis de homicidio. Contingit autē freqūtius hominem peccare circa materiā luxurie in morosa delectatione quia magis ad hmōi inclinat. Et incidit in hoc tepidi. Nā frigidū id est habituati in peccato subito trahūtur ad cōsensum operis, feruētes q̄cūnus expellit immūdas cogitationes. Sed tepidi morātur in huiulmōi, et fm tho. vbi supra, ar. vi. dicit delectatio morosa nō ex mora tpiis, sed ex eo q̄ ratio deliberaṇis circa eā immorāl, nec tamē eā repellit, tenēs et volens libenē que statū ut attingūt aīm repelli debuerūt, ut dicit aug. in. xij. de tri. Et quāvis appre hensio virtutis imaginatiue sit subita et sine deliberatione, et ideo potest aliquē acū causare anteē rō suscipiō vel inferio; habeat tēpus deliberandi, et ibi pōt esse veniale tantū, tamē iudicium rōnis inferiores que sc̄ iudicat de aliquo agēdo v̄l nō agendo p̄ rōes tpias, puta p̄ legem humānā vel naturālē, est cū deliberatione que indiget temp̄, in quo et ratio supior que

Titulus Quintus

Si rationes eternas seu legē diuinā iudicat de agēs
dis deliberare potest. Unde si non coibeat ab actu
peccati p̄ suam deliberationē. s. detestādovt malum
ei imputat. t̄ sic et ipsa cōsentire videtur. Pe. de tha
ran. in. q. senten. disti. p̄fū. q. sic dicit. Complacentia
surgentem in sensualitate circa luxuriam vel alio quod
est mortale ex genere suo. Aut ratio superior ex consi
deratione diuini preceptivē offense dei statū reprobavit.
t̄ tūc non est nisi veniale. Aut nō statū reprobavit. t̄ tūc
aut expresse p̄sentit. t̄ sic est mortale quia vir comedit
id est rō sup̄or p̄sentit. Aut nō exp̄sse sed negligit re
probare. Aut ergo manet talis p̄placētia p̄ sufficiē
tem deliberationē et adiutoriō p̄culi. t̄ tūc ē mor
tale. t̄ mulier comedit. Aut nō manet sic est veniale

De tertio gradu luru .S. VI.

rie. s. P̄sens in actū turpē. istud est mortale. Math
xv. Et corde exēt cogitationes male. furtū. homicidia
fornicatioē adulteria. t̄ hec coinqnāt homēm. i. macu
la mortali inficiūt quād sunt cogitationes deliberate
bor. Et tūc fm aug. dicit adā figuratiōē cōedisse po
mū. i. rōem sup̄iorē P̄sensisse exp̄sse saltē p̄ omissionē.
t̄ cōseqnēt mortēanīne incurre. Unde aug⁹ dicit
q̄ p̄sia differētia peccati mortalis est cū in corde con
sentit libidini figurata p̄ puellā mortuā sed adhuc ī
domo iacentē. de penitē. distin. q. Sicut. Item dicit
august. Si cui adhēsit cupiditas cōcubēdi cū v̄ro
re aliena sed deest facultas. nō minus reus est q̄ si in
ipso facto deprehendere de penitē. distin. i. Et hoc
quo ad iudicium diuinū non humānū ybi non pu
niuntur cogitationes sole etiam deliberate. Et est simi
litudo in generē non in specie seu quantitatē. Nam si
cūt est peccatū operis malus q̄ cordis ceteris partis
bus. ita grauius puniſt a deo. Sed in hoc est eq̄litas
in diuturnitate pene. q̄ ytrūq̄ pena eterna puni
tur. Idem dicendū est de alijs peccatis. vt patet ea.
distin. per plura capitula. ante illud. Si cui. Et hoc
totum intelligendū est deliberato cōsensu in actū
peccati mortalis eius. s. quod est cōtra aliq̄ p̄cepto
rum. ut fornicatioē. furtū. homicidiū. t̄ bmōi. Lōsen.
sus autē deliberatus in actū peccati venialis. q̄uis
etiam pertineat ad rationēm superiorem. non tamē ex
se est nisi veniale. pura quis deliberat dicere menda
cū officiosum v̄l' iocosum v̄l' verbū ocosum. t̄ bmōi
fm Thomā p̄sia secunde. questi. lxx. arric. ix. Et se
autē propterea diciū est. quia rōe cōtemptus adiun
cti posset esse mortale. Scindū etiā quod cū pecca
tūm cogitationis mortale sit eiusdēspeciei. cum eodē
opere exteriori p̄petrato. sed differit fm imp̄fectū et
p̄fectum. quia peccatū cordis dicit imp̄fectū respec
tu peccati op̄is fm tho. p̄sa secunde. Ideo quemad
modū peccata mortalia operis de necessitate oportet
ea cōsideri non solum in genere. sed in ultima specie.
Non enī sufficeret dicere se p̄petrasse luxuriam. t̄ oport
et q̄ exprimāt specie luxurie pura simplicie fornicatio
nis. vel adulterij. vel stupri. vel sacrilegij. t̄ bmōi.
Ita etiam de cogitationib⁹ deliberatis luxurie non
sufficit confiteri se habuisse cogitationes turpes cum
cōsensu. sed etiam oportet q̄ exprimāt materia ipsa
videlicet cōiugatam. vel solitā. vel virginē. vel sans

etimoniālē. vel mares et huiusmodi. Et idem iudicē
um videtur de cogitationib⁹ morosis. vt scilicet exp̄ri
mat qualitas personarū erga quas anim⁹ versat⁹ est
Logitatio autem deliberata in v̄tore propriā non
est mortale. sicut nec ipse actus cōiugalis de se t̄ hoc
nisi ita immoraret in ea quod pollutio in eam seque
retur in vigilia.

De quarto gradu lu .S. VII

furie quod est aspectus libidinosus. mat. v. Qui vi
derit mulierē ad cōcupiscendū eam tā mechatus est
in corde suo. Ubi augustinus. Etī solo v̄su cū tor
p̄ter vel innupta concupiscē adulterii perpetratur.
Exq. questione. v. Qui viderit. Et sumis ibi adulteris
um improprie. scilicet p̄ fornicatiōē fm glo. vel alia specie
luxurie. Idem augustin⁹ in regula. Aspectu quoq̄t
affectu appetit. t̄ appetit cōcupiscēta seminaz. Nec
dicatis vos habere animos pudicos si habeatis oculū
los impudicos quia spudicus oculus impudici cor
dis est nūcius t̄ cum seiuicē etiā facētē lingua aspe
ctu mutuo corda nūciant impudica. t̄ fm concupiscē
tiam alterutro delectāt ardo. etiam carnis in in
tactis ab imfida violatōe corpib⁹ fugit castitas ipsa
de mortib⁹. Exq. q. v. Nec solo. Castitas āt nō amitt
tur nisi per mortale. ergo talis aspect⁹ est mortale. et
proverbio. dicitur. Abominabilis est dñs desigens
oculū. s. in alterz ad cōcupiscendū luxuriose. sed null⁹
efficiſt abolitibilis dñs nisi propter mortale. vt arguit
Cl. ergo talis aspect⁹ est mortale. Et notandū q̄
nō dicit simplē. q̄ viderit mulierē h̄ cū additōe ad cō
cupiscendū. Nam p̄t q̄s aspicere m̄ltiplē mulieres. q̄
vel a casu sine p̄meditatiōē. vel ex cā rōnabili. vt. s. co
gnoscāt eā in effigie et discernat ab alijs v̄l' vt attētiorē
reddat si loqtur de v̄tib⁹ vel v̄l' p̄siderāt vanitatē or
natus possit meli⁹ rep̄hendere. vel ex quodā honesto
amore fm illō. puerib⁹ Ubi ocul⁹. ibi amor. sicut p̄
respicit filiū. t̄ amic⁹ amicū. t̄ in his nullū de se p̄cū
vel v̄l' ex pulchritudine creature eturgat in laudē crea
toris. fm illō p̄s. Delecasti me dñe in factura tua.
qd̄ tñ est p̄sector. Imp̄fectus āt est p̄iculosum. v̄l' ex
quādā curiositate vt sciat factōz seu formā ei⁹ vel or
natū eaz q̄uādā sensuali p̄placētia de pulchritudine
cūs. sicut mulieres de egip̄to ascēdebant p̄ muros
vt videret trāseunte Joseph pulcherrimū. qđ sine pec
catōveniali nō est v̄l' vt libidinose inardescat in cō
cupiscētā ei⁹. t̄ hoc est aspicere ad cōcupiscendū. qđ ē
mortale. Et q̄ dictū est deviro erga mulierē. idē q̄ to
tum de muliere aspicere v̄l' et hoc ostendit q̄ gra
uitz q̄ innūcibilitē peccat q̄ dieb⁹ festiūs v̄l' alijs
discurrunt p̄ ecclias vel vias ad p̄candū mulieres. vel
p̄bilocapti in aliq̄ sequūtūr eaz. Ad qđ cū nū ad cō
cupiscētis libidinose. Qui tot p̄ctā mortalia perpe
trat q̄ diuersas cōcupiscētes asplūt. vel q̄ viciibus
vñq̄t eandē seqntes diuerb⁹ p̄p̄to aspiciūt ad cōcupi
scendū. Ipe etiā mulieres p̄p̄detēs se adamari et p̄o
cori quotiescūt studiōle se offerunt aspēctib⁹ amato
rū v̄tūl' placeat rotiēs peccat mortali. etiā si nū turpe
agere vellet cū illis. t̄ rō est q̄ sunt occasio efficax rū
ne illoz. t̄ q̄ occasionē dāni dat. dānu quoc̄ dedisse
v̄l' def. extra de insur. t̄ dā. dā. ca. si culpa. Sed qđ

Capitulū Primum

de illis q̄ sub specie mortificationis spūiales faciūt corā sed denudare mīlīeres totaliter, sicut cōmptū est aliquā in aliquib⁹ p̄tendente sanctitatē. Credo non posse excusari a mortali p̄tō. Et ratio h⁹ est, q̄r hoc est contra honestatē naturalē adeo vt etiam primi cōsuges ad om̄z eua post trāgressionē p̄cepti nō passi sunt se/ inuicē nudos videri, sed fecerūt sibi p̄fornomata d̄ fo/ lijs fūcūs. I. cooptorū pūdēdoz, vt p̄z gen. iij. t vale/ rius maxim⁹ dicit q̄ nō erat phas patrē cū filia simul balneari ne nudos se inuicē videret cū tī eētē ethnici. Unde sola ratio naturalē hoc eis dictabat. Sc̄da ra/ tio est propter periculū lapsus. Dauid tam sanctus aspiciens a casu mulierē lauantē se nō euasit crimen adulteri⁹, quomō credendū est ut non incidat in laq/ um diaboli, q̄ studiose sibi laqueū parat. Qui amat pīculum incideat in illud, dicit Ecclasiast. iij. Unde et barnabas cum videret gentiles in quodā festo lude/ remares cum feminis nudos ita horruit obprobriū hoc et periculū vt malediceret eos ex cui⁹ maledictōe secura est ruina templivnde multi mortui sunt. Ter/ tia rō est proper scandalū. Nihil enī occultū, quod nō reuelat. Nat. x. Cum autem talia deueniūt in noticiā alioz p̄cipue facta a personis que reputatur spūales, generant magnū scandalū cogitantib⁹ hoib⁹ bus etiam pīciora z de alib⁹ p̄sonis vere honestis z bo/ nis etiā similia. Qui autē scandalizauerit vñū de pu/ sillis his, expedit ei vt suspendat mola asinaria i col/ lo eius, z demergat in profundū. Nat. xvij. Ex q̄ pena innuit peccati⁹ mortale in scandalo inducitio ad mortale vt hoc. Sed vt dicit propheta, Facies ea/ rum ventus vrens, id est aspectus eaz in facie est im/ mittēs quendā afflatū z instigationē libidinosam in aspiciēte, quantum magis aspectus turpitudinū eaz. Unde Leviti. xvij. Ubi prohibet matrimonium co/ trahendum inter certas personas sub noīe aspectus turpitudinis eārū prohibet cum dīct. turpitudinē eius non reuelabis, quasi ostendes quod talis alpe/ crus est inductiu⁹ efficaciter ad cōmitionem. Nō est ergo huiusmodi vera mortificatio, sed deceptio diabo/ li, z laqueus animaz insipienti⁹, z dici potest hoc vi/ cium impudicicia.

Quintus gradus lu §.VIII
furie est turpis cōfabulatio. i. Lorinth. xv. Lorūm/ punt bonos mores colloquia malas Līpria. in lib. devirginitate ait, ip̄e Ἐκubū ip̄e Ὀplexus, ip̄a Ὑfabula/ tio, sc̄z turpi⁹ quātū dedecoris z criminis afferat, cō/ fident. Sed crimen importat mortale peccatum, ergo z cōfabulatio. i. locutio turpi⁹ est mortale, qđ ait ap̄ls ad ep̄bēf, v. Appellat stultiloquii z cōnumerat inē mortalīa dices. Om̄nis autē fornicatio aut immūdiciā aut avaricia aut stultiloquii⁹ nō noīe in vobis, sicut decet sanctos, z subdit q̄ om̄nis talis nō habet hereditatem in regno Christi, quo nullus priuaf nisi per mortale z de hoc nulli dubiū est q̄ dicit verba tur/ pia z lasciva hac intentōe vt se vel aliū p̄uocet ad lu/ gū furia vel se mīte delectandi in locutioz z cogitatione turpi⁹ extra matrimonium mortali⁹ peccat ps. Ligua eoz, sc̄z talia p̄suadentū gladius accutus, s. ad occi/ dendū aliam suā z audiēntū vt exponit aug. de pe/

distin. i. Noli. Quisimo dīcēdo verba honestar bōa, sed hoc fine vt per illa tandem induceret ad libidi/ nem, peccaret mortaliter, sicut etiā dat elemosinam vt cū illa persona valeat fornicari. Sed ybi talia ver/ ba turpia dīcūt ex quadā levitate ad solacium q̄z uis de se non videātur mortalia, quis peccata oris. fm Thomā, p̄ maxime iudicātur quo ad grauitates peccati ex intentione proferētis prop̄e quod dicit aug. grēa lingā nō facit, nīl rea mēs, tamē per accides posset esse mortale ibi ratione scādali seu ruine inde sequētis in mēte alīci⁹ vt cū audientes sunt obiles spū, z verba eētē multū lasciva. Idem videlicet dīcēduz de facientib⁹ vel cantātibus cantilenas plenas lasciv/ uis, z multomagis quādo ibi immiscēt etiā nomi/ na deit̄ sanctoz, quod pertinet ad notabilē irreuerenti/ am deit̄ sanctoz. Sed audiētes libēter talia, nō tan/ tū ex quadā levitate z solatio yano, sed etiā delectatō/ nē deliberatā in tali materia audita querētes, non vi/ dent posse excusari a mortali sicut nec a delectatione morosa turpia cogitatōis cū ex auditu sequātur talia p̄cipue mētibus infirmoz, nīl forte hoc foret inē con/ iuges. Si ergo contigat p̄ter intentionē talia audiri vi/ tare debet, vel salti diplacentiā mētis habere. Me/ diatores autē in huiusmodi turpib⁹ q̄ portant abassi/ atas de talib⁹ materijs sue viri sue mulieres, vel q̄ p̄suadent, vel q̄ deserūt literas sciēter in istis etiā ho/ nestā continētes, sed ad contrahendā malā amiciciā, nulli dubiū quin peccat mortalē. Digni ei sunt mor/ te eterna, videlicet non solum qui faciunt huiusmodi, sed etiā qui sentiūt facientib⁹ Roma. i. Un⁹ autem mod⁹ sensus est p̄ cooptationē, vt hic, z multomagis/ mulieres ipsas literas et scienter recipientes, legentes

Bertus gradus lurn .§.IX

rie est libidinosa cōrectratio que, s. fit p̄ oscula āple/ rūs, cōtactus manū, vel aliaz partū corporis. Hāc ap̄ls nos fat turpitudine cū ait ad Ep̄bēf, v. Om̄nis for/ nicatio aut immūdicia aut turpitude nō noīe in vo/ bis. Ubi glo. Turpitude vt in osculis, amplexib⁹ et bīmōi, oīa talia sunt pīcā mortalia q̄n fūre libidine extra matrimonium. Unde ap̄ls ibi subdit, Om̄nis for/ nicatio aut immūdus nō habet hereditatē in regno Christi z dei. Non autē resumit de turpitudine z stultilo/ quior scurilitate, q̄ sub illī, fornicatioz z immūdicia includūtur. In tantū enī sunt peccata, amplex⁹, oscu/ la, tactus, z stultiloquia, inq̄stū, pcedūt ex luxuria q̄ in fornicatione, z immūdicia notant. fm Thomā. Pro cuius maiore declaratio dicit brūs tho. secūda seconde questio, clvij, quod alīqd potest esse pecca/ tum mortale dupliciter. Uno modo fm speciem suā e/ hoc modo osculum, amplexus, vel tactus, fm suā rationē non nominat peccatum mortale. Possunt hec fieri absq̄ libidine, vel propter aliquā rationalib⁹ causam. De more enī est in aliquib⁹ locis vt nō solū viri viros, sed etiā viri mīlīeres precipue cōsanguineas suas cum de nouo adueniūt vel visitant ample/ xant, z manus mutuo cōtingant z osculen. Sicut et Jacob patriarcha osculatus est Rachaelē adole/ scientulam amore casto vt consanguineam. Neces/ tas quandoq̄ compellit et tangere totum corpus, et

Titulus Quintus

etiam secretiora nature, ut medicus infirmam in tali pre-
Laula alia ronalivit cum dat osculum pacis in ecclesia
esto quod non fiat aviris erga mulieres talia non sunt pec-
cata de se, quis possit superuenire et temptationem et mola
intem, sed hoc erit per accidentem. Ellio modo dicit aliquod esse
peccatum mortale ex causa sua, sicut ille qui dat elemosina
non ut inducat aliquem in heresim, mortaliter peccat pro-
pter intentiorem corruptam. Dicunt est supra, quod non so-
lum consensu in actu, sed etiam pensu in delectatione
peccati mortalis est peccatum mortale. Et ideo cum fornicatio sit
peccatum mortale, et multo magis alie species.
Dicitur est per sensu in delectatione talium peccatorum est
mortale. Et ideo cum oscula, amplexus, et tactus per
pter hominem delectationem extra matrimonium habendum
sunt mortalia, quia sic sunt libidinosa. Et qui permis-
tit hec sibi fieri ab eo quem est fiat ad hoc moueri amore
libidinoso mortaliter peccat, qui facienter consentientem
per pena constringit, ut dicitur, iij, q. l. Notum cum gloria,
Hoc qui permitit hoc sibi fieri credens taliter moueri ex
delectatione fraterna seu honesta amicitia, seu quasi
dum humanitate seu more patric, non peccat, quis hoc
faciens ex libidine mouere, et per consequentes mortali
peccaret, et hoc quo ad oscula, amplexus, et dando alter
alteri manu ut moris est, quod tamquam piculosum est.
Et ideo cauendum est ab his intermixtis mulierem, etiam
religiosos. Bonum est, inquit apostolus, i. Cor. viii, vij. Mulier
rem non tangere. Nam dicitur, Ecclast. xiiij. Qui tetigerit
picem cui similis est mulier, inquinabitur ab ea. Under leo
papa et sancte eius manus est mulier ex deuotione oscula-
ta fuisse in grauem temptationem carnis, per
pier quod manu ipsam scandalizante abscedit, huius vir-
go Maria miraculose restituuit. Cum etiam quidam rep-
benderet quendam fratrem coram beato Jordano magistro
ordis predicatorum ex eo quod quedam mulier ex deuotione tes-
tigisset manu eius, sed ille se excusans diceret quod mulier
bona et sancta esset, respondit beatus Jordanus, Terra
utique bona est aqua bona, et tamquam exvirgas se contum-
gente sit lutum. Permittere autem se tangi in membris ge-
nitalibus nisi sint coniuges vel nisi subsistat causa necessaria
ut infirmitas, et homini, credo non posse excusari a
mortali cum istud non fiat communiter nisi ex amore li-
bidinoso. Et credere quod hoc fiat pura intentione, est
fatuus non simpliciter. Et multo magis hoc facies
quia piculose se exponit peccato luxurie ponens ignem
in paleis. Et quis predicta sunt oscula, amplexus, et tactus,
non impediant bonum proles generande et educande
et quia ex his picis non potest sequi generatio, tamen
ipsa procedunt ex libidine que est radix hominis impedi-
menti, et secundum hoc, i. inquit, libidinosa, sunt mortalia,
et non aliter, secundum Thomam Vbi supra. Dicit enim in quibus
et in summa sua, quod propterea apostolus postquam reprehendi-
dit hominivicia, scilicet turpitudinem, ut in actibus et oscula, stul-
loquuntur et scurilitatem, consumeras ea inter petram morta-
lia manifesta, qui et ipsa talia sunt cum procedunt ex libi-
dine, subdit. Nemo vos seducat in alio verbo proprie-
tate in ira dei in filios dissidentie. Quod dicit propter
quoddam qui tunc forte pugnat debet hominivicia, sicut et
nunc sunt alii turpes hominiviciae. Probatur hoc
idem per autoritatem scripti. Qui responderit inquit mulierem ad
coquiscendam eam et cetera. Ubi dicit Beda, quod visus acci-

pit ibi pro omni motu ad delectationem veneream, scilicet
tra matrimonium. Et concludit ipse videlicet quod ista esse
mortalia tenendum est omnino, non tanquam opinio de
qua aliter sentire licet, sed tanquam veritas ad fidem patrum
sic oia quam patrum ad bonos mores, et quam patrum alios
reter huius et hereticus, qui est in scriptura a letis expposita.

Septimus gradus in .§.x

jurie est summaratio libidinosi opis, de quo apostolus ad
Gal. v. Manifesta sunt opera carnis quam sunt fornicatio
adulterium immundicia ipudicia, luxuria et cetera, et sub-
dit. Qui talia agunt regnum dei non consequentur. Augu-
stus etiam in libro de signe purgationis ponit inter peccata
mortalia que ducunt ad gehennam fornicationem, quod
est minus in genere luxurie, ut patet distinzione, xxv, para-
ra, alias autem ea, et nota quod in cle, ca, ad nostram
de hereticis. Unus ex articulis becardorum damnatur
pro heresi quod osculum mulieris est mortale per pecca-
tum, scilicet parentum cum ad hoc non inclinet natura,
sed actus carnalis peccatum non est maxime cum tempore
exercens et hoc quia natura ad hoc inclinet. Huius virtus
est falsum et hereticum ut habeat indicia cle, et decla-
ratur ibi in glo, p. Jo, an. Primum enim non est simpliciter
tertius. Nam osculum mulieris potest esse cum peccato
et sine peccato. Si enim fiat ex libidine, et extra matrimo-
nialiter coniunctus, est peccatum mortale, alias non ut
supra dictum est. Nam si fiat ex more patrifici honesto amo-
re, non erit peccatum, sicut inter coniuges ex amore car-
nali si fiat in actu conjugali non est peccatum sicut mortale.
Ratio autem quod assignatur est falsum, scilicet natura non in-
clinat ad hoc. Natura enim ordinat illa ad actu carna-
lem summarizat in fine, sicut autem natura ordinat
aliquid in proprio fine, ita etiam inclinat in oia ordinata de-
se ad illum finem. Sicut enim gravitas rei gravis inclinat
illam recte ad esse deorsum, ita etiam inclinat illam ad descen-
dere deorsum. Lumen ergo natura intendat summarizans
actus venerei, quia ex eo sequitur generatio, et oscula or-
dinantis, et inducuntur sicut ad consummatum opis, id
in coniugio legitimo quod est secundum naturam etiam speciei, id est
secundum rationem, oscula et hominem possunt esse sine peccato. Itedam
to etiam quod natura ad hominem non inclinaret, adhuc ratio
non cluderet. Si enim aliquid est mortale ad quod natura
non inclinet, ergo ieunare, peregrinari, et alias opera penali-
lia, facere, credere in deum unum trinum, essent mortalia
cum natura ad ista non inclinet, quod est absurdum. Sed
sicut est falsum et hereticum, Nam fornicatio est actus car-
nalis, et semper est mortale peccatum, ut patet per apo-
stolum, ad Galam, v. Et Augustinus dicit, xxv, distinzione, para, aliis
autem ea, et xxviii, questione, i. Predicandum quod pleni-
us infra declarabitur. Quoniam autem natura ge-
neris inclinet ad communitionem maris et feminae simili-
citer, id est secundum sensibilitatem quam est communis nobis et bestiis
non tamquam natura speciei per quam homo est differens a
bestiis, id est secundum rationem sed inclinat ad huiusmodi
actum prout debito modo exercet, scilicet per coniugium. Et
alio modo exercitatus talis actus est contra naturam,
id est contradictionem naturalem, ut infra dicetur. Et in
coniugio quidem talis actus venereus duobus mo-
dis est mortale peccatum, Uno modo corpori,
scilicet quando pretermittitur debitum vas,

Capitulū Primum

Vnde generatio sequi non potest, aut studiōse fundit
semē, et mortale est in vtroqz, vt fecit Onam filius iu-
de qui ob hoc mortu⁹ est Benet, xxvij. Et de hoc eti-
am, xxxij. questioe, vij, adulteri. In alijs autē modis
in cognitis, seruato tamē debito vase, q̄uis de se nō
sit mortale, p̄t tamē ibi esse mortale prope motū effre-
nate libidinis. Et hoc est qđ dicit Alb. q̄ p̄t eē signa
mortalis cōcupiscēte, et ideo detestāda inq̄renti hu-
iustismodi. Alio mō mente cū sc̄z excedit līmites matri-
monij, i, cū intenzo; deliberatā habet ad alia perso-
nam q̄ cōiugem vel ita effrenate rapis ad actū q̄ eti-
am luxor⁹ nō eset cū illa vel alia, tñ libidinē suam ex-
pleret, et hoc mortale in ipso non in consorte q̄ hoc nō
intendit. Tales vident⁹ fuisse septē mariti Sare vpo-
ris Thobie iunioris q̄ ob hoc strangulati sunt a dyabolo,
vt habeat Thobie, vij, et sic potest intelligi illō
Hieroni. Nihil interest ex qua causa honesta q̄s ini-
sanias. Unde septus phis in sentētis inq̄t Adulter
est ois in uxori suam amator ardētor, xxij. quest, liij.
ca. Drigo. Blof, adulter. i, ad silitudinē adulterij se
habet disponēs se illavti enā si non eset vpo. Si at
infra līmites matrimonij exerceat talis actus cā de-
lectatois est de sevētiale. vt, xxv. di, h, alias aut ea, sc̄z
si cā generāde prolis, vñ causa reddendi debitu alter
alteri ut tenet cū potest, tūc nullū peccatū, vt dt aug.
xxij. q, h. Quicqd inter se. Itē nota q̄ cū oēs pre-
dicti gradus luxurie concurrat successiue et īmediate
in aliquo pctō luxurie sine interpositō ep̄is, oēs hñt
pro uno peccato mortali, qđ tantograui⁹ est q̄ntopla
occurred, sicut si q̄s in cogitatione fornicatois moro-
se delectat, demū in actuū assentiat, et cū tali p̄posito
aspiciat in aliquā libidinose alloqtur turpiayt cā in-
ducat osculef, et demū eam cognoscat, vñ mortale ē
sed si diuersis ep̄ibus interpolatis alijs hoc faciat,
qđlibet p̄ se erit mortale, vt si morose delectat, et alia
vice deodēvicio cogitatōe occurrēte assentiat, et alio
temporevidens psonā in quā mente p̄sentit libidinose
aspiciat, erit diuersa peccata mortalia, figuratā
ipm opus luxurie, sicut et quodlibz aliđ peccatū mor-
tale ope cōmissum, p̄ adolescentē mortuū etra portā
detatu, vt dicit btū aug⁹. Porte enī oēs sunt sensus
corpis. Operi autē peccati, ad dit autē btū august,
aliū gradū sc̄z assuefactōem ad ipm prauū opus fi-
guratū p̄ lazaru sepultū sc̄z mole male consuetudis.
de peni, distin, q̄, sicut Addit greg⁹. in moral. tertū
sc̄z obstinationē in ipo vicio, et hoc p̄ excusatōes suas
et adulaciones alioz figuratū p̄ quartū mortuū p̄po
nunciatiū, sed non resuscitatiū. Et sic ignis paulatim
crescendo cōburit totū templū corpus et aiām Ignis
nunq̄ dicit sufficit. Proverbioz penultimo de gra-
du in gradū crescit vt dicat. Incenderūt igni sanctu-
arium tuumz.

Tertio et ultimo vidē .§. XI

dum est de ei⁹ lesionē, que seq̄t. Hec est autē lesio
et nōcumentū, q̄r sicut illud templū fuit p̄ ignem ro-
toliter destructum, ita templū rationale vniuersaliter
destruīt per ignem luxurie. Unde de hoc proprie dicitur Job, xxxi. Ignis est vñq̄ ad perditionē deuorās
et eradicans omnia germina, sc̄bz bonoz tempaliumz

spiritualium. Consumit enī.
Primo tempalem substancialē,
Secundo mundalem gloriam.
Tertio corporalem vitam.
Quarto mētalem intelligentiam;
Quinto quietem et mundiciam,
Sexto spūalem gratiam,
Septio dicit in eternalē gehennam,

Primo consumit tēalem substancialē de quo proi-
bior, xxix. Qui nutrit sc̄tū p̄det substancialē. Exem-
plū de filio pdigo q̄ dissipauit substancialē suā viuen-
do luxuriose, vt habeat Luce, xv. O quorū et quāta ex-
pendūt in bñdi miserijs, Erybi deberēt hoies pau-
pibus erogareyt per hec possent recipi per elemosy-
nas in terra tabernaculoyt admonet christus ipsi p̄
abusum taliū pregant sibi eterna tormenta, redditū
dño rationē de hoc q̄ de bonis sibi a deo collatis se
occidunt, alios in peccatis nutrit̄ paupib⁹ quā-
si illa rapiunt. Secundo luxuria cōsumit mundi glo-
riam seu famā. Maxime autē hoc viciū infamat ho-
minē. Under Grego, dicit in libro moral. qđ pecca-
tata carnalia sunt maioris ifamie q̄ cetera viciā. Sa-
lomon fuit valde glorioſus et famulos in mūdo, ita
vt omnes desideraret videre vultum ei⁹, sed p̄ luxur-
iam deturpauit et obfuscavit omnē famā suā. Pro
pter quod dicit Ecclia, xlviij. Narrata gloria eius, ī
clīnasti semora tua mulierib⁹, posuisti maculā ī glo-
ria tua, et in quib⁹ dā ciuitatib⁹ habeb⁹ statutū et vals
de rationabile p̄ luxuriosos precipue in genere sacrī
legij, s, cū monialib⁹ vel sodomie nō debeat ciues ad
mittere p̄scrutiniū ad officia, et dignitates vnde seq̄t
honor et gloria in vita ista. De nullo etiā vicio ho-
ita erubescit sicut de hoc, ita q̄ vix audeat confiteri et cō-
fusione. Tertio cōsumit vitam. Beneca. Plures occi-
dit volu p̄as q̄ gladius. Et quidā sapiēs eā descri-
bens ait. Luxuria est inordinata cornis petulantia,
dulcevenenū, importuna lues, pniciosa potio, q̄ cor-
pus hūanū debilitat, et virilis animi robur eneruat,
Unā et rationib⁹ quare antiqui patres tantū viue-
banz robusti, nunc autē paruo p̄ pleni debilitate
hanc esse puto, q̄ erant magis continētes, carde con-
trahebant matrimonium, interim seruando castita-
tem, nunc autē a puericia incipiūt pleni esse luxurijs
nūmis cito contrahunt matrimonium, sed si differūt
perpetrant innumera mala. Quidam in magna di-
gnita constitutus deditus luxurijs cum meretrice in-
uentus est mortuus, vt narrat cronica Martiniana
Amon ex amore turpi luxurioso infirmatus est gra-
uiter, secunda, Regum decimotertio, et similiter fili-
us prefecti romani infirmatus quem ob libidinem
quam sequi volebat suffocatum a dyabolo resuscita-
uit Agnes virgo et martir sanctissima, vt scribit am-
brosius.

Quot toxicantur.
Quot violēter occiduntur,
Quot infirmantur,
Quot detracantur,
Quot infatuantur,
Quot in via p̄nī a domino in punitōem privantur,
Terte innūeri, Quarto p̄sumit mētale intelligentia

Citulus Quintus

Psalmista. Supcepit ignis, s. luxurie, et non videret solem, i. lumen regis, unde de sensu luxuriosis q. q. scilicet sunt susanna ad nefariis opere secum trahere dicit Daniel p. 13. q. auerterunt oculos suos, s. metus ne videret celum neque recordarentur in dictiorum iustorum. In h. figura legitur q. Sampson postquam adamauit dalidam deceptus ab ea excecatus est. Iudicium, p. 6, sic q. deuincit a concupiscencia carnis, abstractus et ille, et quasi deceptus excecatur a demotis, ut non consideret offensam dei, et mala mentis incurrit, vnder sententia in prologo declamata sit. Nullus habet tam mortiferum ingenium quam luxuria, siquidem regem perturbat, intellectum hebetat, memoriam enervat, oblitum onus immitit, erroris infundit, ignorantiam inducit, et hominem quasi bestiam facit proibus etiam dicitur, vi. ethicae q. instantium actus ille venere regem absorbet q. impossibile est aliquid intelligere in ipsa delectatione talis. Quinto plenum quietem metit et mundicitur puer, p. 13. Qui diligenter cordis mundiciam diligenter dominum, sed certe etiam corporis mundiciam diligenter dominum, ut ea q. ordinavit in veteri lege, ex qua mundiciam corpore arcebant a templi ingressu, et in novo tractatur aliud sacramentum, non nisi mundatis seu lotis manso hoc audent, sed luxuria tollit utramque mundiciam plus quam alia via. Mentre ei impletur varijs passionibus, et in querelarum suspitionibus vicibus. Unde Hieron. in libro contra Iouinianum ait, Amor formae mulieris regis obliuio est in insanie protinus, minime et conuenienter ait sapienti, altos et generosos spiritus frangit, et de altissimis cogitationibus ad humilissimas derribit querulosos iracundos, temerarios, dure impiosos et ferocios blandos facit, et cum fruendi cupiditate insatiabiliter flagrat propter lacrimis et quatuoribus pdit hec illa. Mundiciam corporis tollit, et hoc est quod ait apostolus, i. Corin. vi. Omne peccatum quod fecerit homo extra corporum suum est, quod autem fornicatio in corpus proprium peccat, quod videlicet non solus facit animam immundam, sed alia peccata, sed etiam corporum illorum offendit indebet resoluendo, unde non soli polluti peccato luxurie debet abstinerere de necessitate a coitione, sed etiam polluti nocturno somno monentem eam dimittere proprie immundiciam et hebetudinem metit, quod non dicitur de aliis ita. Sexto plenum gratiam, tollit enim gratiam omnis virtutis, gratiam ordinis, gratiam datum gratias. Non redescet ait dominus Noe spiritus meus in homine internum id est gratia spiritus sancti, unde procedunt virtutes et hoc quod caro est, i. carnalis luxuriosus, sicut tempore diluvii, p. 13. Sed, vi. Nulla virtus vera potest esse simul cum luxuria, sed si loquitur corrumptus. Nullus luxuriosus potest recipere gratiam ordinis, nec deberet ordinari. In cuius figura precepit dominus q. scabiosus non accederet ad ministerium in templo, nec herinosus quod exponit Greg. in capitulo pastoralis, dices scabiosum significare luxuriosum corpus. Scabies enim procedit in corpore ex ardore nimio interiori. Herinosus significat luxuriam metus. Tales non debet ordinari, ut habeat, dicitur, causa. Hinc etenim Gregorius et deditum homini viciis non possunt ministrare nisi cum datus natione sui. Et si sunt notori vel accusati in iudicio deberet privari officiorum beneficio, frequenter etiam prius uita quis gratia gratis data est homini vicii. Unde narrat Gregorius in libro dialogorum q. cum quibusdam predicatoribus veritatem fidei cum fuissent abscede lingue a gothis infidelibus postea loquebatur sicut si eas haberet mis-

raculose, sed unde eorum proprie lapsus carnis subito amittit tale donum. Septimo plenum animam, et postea corporum in gehennam, nisi de hac in vita peccaret, unde Apocalypsis penultima, dicitur, fornicariis, medacib, beneficiis et homicidis propter illos in stagnum ignis et sulphuris. Et iudei, cap. 13. Subintroierunt quidam homines impi, graz dei nostri in luxuriam transserentes, et paulo post sicut zodomam gomorram, et initium ciuitates simil modo ex fornicatione, et abeunte post carnem alteram facte sunt exemplum ignis eterni penitus sustinentes, i. Corin. iii. Qui violauerit templum dei, i. animam per luxuriam, despiceret illum deum, i. per diversas pres pater animam, et postea corporum mitredem in gehennam. Et augustinus dicit q. quicunque senserit in se aliquod capitalium dominari, ut fornicationem, adulterium, homicidium, et alia hominum, eterna illum flama trucidabit, distinxit, p. 13. Alias autem ea, Exemplum aliquod.

Liber secundus de simplici fornicatione:

Ost tractatum de luxuria in generali numerando est de species eius singulis, et ponitur esse quatuor, p. 13. q. i. leprosum. Cum ergo, scilicet fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, raptus, Adder vicium contra naturam quod distinguuntur in quatuor species vel modos, s. mollicies, sodomiticas, bestialitatem, et aliud modum innoiatum, cum s. vir non utitur modo naturali muliere. Hoc autem vicium contra naturam, propterea ibi non connumeratur in illa predicta affectu gravatore, quia solus ibi ponitur ille que humanae nature non repugnat ut est vicium contra naturam secundum Thomam, ad de etiam sacrilegiu quod facit specie de p. se sed ibi non connumeratur, quia secundum Thomam potest in diversis species prefatis reperiri. Nam si abutatur persona coniunctio per spirituale cognitioem vel comatrem, vel filia spirituali, erit sacrilegium ad modum incestus. Si abutatur sanctimoniali cum christo despota erit sacrilegium ad modum adulterium. Et inquantum est sub patris spiritu lis cura constituta, erit sacrilegium ad modum stupri. Et si violentia inferatur, erit raptus spiritualis. Oportet autem distincte considerari has species, et sufficientiam bonorum sic assignat beatus Thomas secunda secunde, q. clausum, articulo primo. Peccatum luxurie in hoc consistit q. aliquis delectatione venereatur non secundum rationem. Et quia species luxurie sumitur non est circumstantia, quia inquantum huiusmodi non dat speciem aquae, sed ab oblecto, quod est materia actus. Ideo oportet species luxurie assignari ex parte materiae que potest ratione recte non conuenire. Et hoc potest esse dupliciter. Uno modo quia habet repugniam ipsa materia ad finem venerei actus. Et hoc duplicitur, quia aut inquantum impeditur generatio prolis, et sic est vicium contra naturam quod est in omni actu venereo et quo generatio sequi non potest. Aut inquantum impedit debita educatio et promoto prolis, et sic est fornicatio, s. simpliciter soluti cum soluta, pura cum meretrice, vidua, vel concubina. Alio modo materia venerea in quantitate exercetur actus venerei non potest esse non conueniens ratione recte per comparationem ad alios homines. Et hoc duplicitur. Primo quidem ex parte feminine ipsius cui quis commiscetur, q.

Capitulū secundū

scz ei debitus honor non servat, et sic est incestus q̄ est abusus sanguinear̄ vel affiniū. Scđo ex pte ei⁹ in cuius piātē est femina, et hoc tripli, quia autē in potestate viri sui, et sic est adulteriū, aut in potestate pris. et sic est stupriū, si illicita defloratio virginū, si ramēyi olentia non inferat. Si autē violēta inferat femine vel parētibus erit raptus. Si autē habet votū conti nentie, ut moniales vel beghine vel clerici, et religiosi, et sic erit sacrilegiū, quod tñ reduci pōt ad aliquā pre dictar̄ specierū ut dictū est, tñ distincta species est. Idē si in loco sacro omittat quecūq; luxuria. Diuer sificatur autē iste species ex pte femine magis q̄ ex pte viri, q̄ in actu venerei semina sebz ut paties et p̄ mo dū materie, vir autē p̄ modū agētis. Et p̄dictē sp̄es assignant fīm differētiā materie ut dictū est. Et tñ quis diuersitas materie solū nō diuersificet sp̄em, tñ diuersi tas ista assignata fīm materiā, propterea diuersificat sp̄em quia habet in se annexā diuersitatē formalē ob lecti scđm diuersos modos repugnatię ad rōem. Itē nō est incōueniens q̄ in eodē actu regiant diuersorū actuū deformitates et diuersas virtutes, et sic adulteriū est sub iniusticia et sub luxuria. Possunt etiā aliquāt̄ esse diuersae sp̄es luxurie in eodē actu, ut si cōiugatus cognoscat moniale virginēr̄ sanguineā suā rapies de monasterio, sic erūt simul adulteriū, sacrilegiū, incestus, stupriū, raptus, et vñ p̄cm habēt deformitatem oīm dicit̄ p̄t̄ ex illis circūstantijs necessario cōfidentis. Itē actus circūstantes actuū venereū il liciti in m̄rimoniō vel extra ut oscula tact⁹ et h̄mōi, p̄t̄ ner ad impudiciā. Hec oīa thomas, vbi supra.

De fornicatione igitur .§. I
que est species luxurie. Norandum qđ ait, p̄s. lxxij. Perdidisti oēs q̄ fornicat̄ abs te. Perdidisti, i., pdes tu de. Unī p̄terito p̄ futuro fīm more, p̄pheticū, p̄p̄ certitudinē rei Perdes, s. morte etiā oēs in distincte si ne acceptōe p̄sonaz qui fornicant̄ vel corgalī p̄ luxuriā, vel sp̄ualiter p̄ fidia, vel criminaliter p̄ quācunq; clpā Abs re, i., abstracti et illecti ep̄alib⁹ Hec hugo cardinal. Ex q̄byverbis tria p̄nt̄ elici ad declaratōe mātere fornicatiōe. P̄t̄ fornicatio multiplicē incurrit, ibi, oēs q̄ fornicat̄. Secūdo dānatio certitudinalr̄ promittit, ibi. Perdidisti. Tertiū subtractō di sp̄ualiter subseq̄tur, ibi, abs te.

Quantū ad primum .§. II.
Sciēdū q̄ fornicatio in scripturis dicit̄ ydolatria vel infidelitas aliquā ex eo q̄ aia recedat p̄ intellectu a deo adherēt̄ falsitatē errori. Et de hac sepe reprehēdit̄ pos pul⁹ antiqu⁹ iudeoz q̄ sepe ydolatrabit̄. vñ dī. Ozee iiij. fornicati sunt a deo suo, s. israhelite p̄ ydolatriā, et, i. Paralip, v. fornicati sunt p̄ deos pploz, s. israelite Judicū, vñ fornicati sunt cū Balasim q̄ erat idōlū geniliū. et Gāp, cūj. Initii fornicatiōis exq̄sitō idoloz, et cū Ezechiel de fornicatōe illi⁹ pp̄li loq̄ p̄cipue Ezechie, xvi, p̄ totū, de hac intelligit̄ Aug. ad idē de Idolatria et q̄libet noxia sup̄sticio fornicatōe, xxvij, q. i. Idolatria Et in eadē, q. c. se dicit, idē aug. Nō so lu mechatio est illi⁹ q̄ carnē suā p̄ramiat̄, s. etiā qui si mulaczy facit mechaz. De his nō ē dubiū, q̄ p̄didisti

oēs q̄ sic fornicant̄. Scđo fornicatō di larger morta liter, q̄cunq; culpa mortal inqntū p̄ cā q̄s recedit. et si nō fide, tñ affectu a deo legit̄ sp̄o aie, vñ dī Au gust, q̄ auaricia et q̄libet culpa q̄ aia aberrat a lege di fornicatio dici p̄t̄, xxvij, q. i. Idolatria. Et de hac p̄ intelligi illi⁹ qđ dicit̄ dīs. p̄ Hier. iij, c. Tu autē fornicata es cū amatorib⁹ mītis, tñ reuertere ad me, et ego suscipiā te. Anima cū tot fornicat̄ amatorib⁹ q̄c creatures inordinater supra deū diligū. Hāc fornicatiōne sp̄uālē signat fornicatio Samaritane q̄ p̄ qn̄ q̄yiros p̄cubina erat cuiusdā vñ p̄ps dicit̄ Hūc quē nūc habes nō est tu⁹ vir. Johā, iij, s. aia p̄p̄ pueri cie habet ut legitimos viros quinq; sensus quoq; in stincū sequit̄ sine peccato anteq; habeat vsum rōis sed cū puenerū ad vsum rōis. si nō adharet deo, inde efficiēt̄ cōcubina diaboli adherēt̄ errori fornicatur a deo. S; dī. tñmittit̄ aliquā tribulationes circa ipsa tē poralia ut sic recedat ab amatorib⁹, et accedat ad chri stum vītū legitimū, fīm illud quod dī. Ozee, ij. Ecce sepiam vīa tuā spinis, et sequit̄ amatores suos, et nō inuenierēt̄. Et dī. et, reuertar ad vīz meū priorem. Tertiū proprie dicit̄ fornicatio acris venereus fornicatio inter solutū et solutā, q̄uis etiā aliquādo largi⁹ noīe fornicatiōis intelligat̄ omnis actus luxurie, ut il lud, i. Chorin, v. Auditur inter vos fornicatio q̄lis nec inter gentes, et tamen illud proprie erat incestus, vnde ad maiore distinctiōem dicit̄ hec fornicatō sim plec inter solutū et solutā. Et de hac sicut de alijs dus bus verificat̄ illud. Perdidisti omnes q̄ fornicat̄, vnde Hebreoz, iij, fornicatores et adulteros iudicabit̄ deus scz ad mortē eternā. Sed tria argumēta vīdenſt̄ esse in contrarium. Primi, quia deus nō p̄cipie aliquid quod sit mortale peccatū, sed deus p̄cepit. Ozee, p̄phete dicens, vade sume tibi vxorē mulierez fornicariā, et fac tibi filios fornicationū, ergo fornicatio nō est peccatū. Secundū est, quia omne peccatū mortale cōtraria charitati sed istud nō cōtraria charitati, quia nec charitati deī cū non sit directe p̄tra de um, nec charitati p̄ximū, quia p̄ hoc nulli homi sit in turia. Et ambro, etiā dicit, Dis summa xp̄iane discipline in misericordia p̄serate cōsistit̄ quā q̄ bz et si lumbicū carnis patiat̄, vapulabit̄ sed nō p̄bit. ergo fornicatio non est mortale. Tertiū est, quia Isidorus dicit̄, di, xxvij, Christiano nō dicam plimas, s; nec du os habere simul līcītū est, s; vñ tantū aut vxorē, aut si cōiunḡ deest loco eius cōcubinā, sed in cōcubinatu est fornicatio simplex, ergo c. Quod dictū est fornicatio esse peccatū, absq; dubio tenēdūm est fīm tho, ij, ij, q. clvij, arti, ij. Et ad argumēta respōdetur, Ad primū tripliciter, uno modo fīm Hieronimum, videlicet q̄ meretricem et fornicariam quandā assūm̄ p̄lit̄ in vxorem, et de impudica fecit castam. Et scđm hoc in nullo potest argui sicut nec hodie, si quis meretricem ducere in vxorem volentem honeste viret̄, xxvij, questione prima capitulo. Non est culpandus. Ellio modo fīm Tho, ybi supra dicendū q̄ fornicatio dicit̄ esse peccatum in quātū est cōtra rectam rationem. Ratio autē hominī recta est fīm q̄ regulat̄ voluntate diuina q̄ est p̄sia et sunima rō. Et ideo q̄ quis facit ex voluntate dei cūs precepto obedīt̄ nō

Citulus Quintus

est contra rectā idem, et si videas contra cōmū ordinē rationis, sicut nec est p̄tra naturā qđ sit p̄ miraculū q̄ quis sit contra cōmū cursū nature, et ideo D̄ze, nō peccauit fornicando ex dei p̄cepto. Nec proprie talis concubin⁹ debet dici fornicatio nisi referēdo ad cursū communē. Tertio mō f̄m Nicolaū delira, dicit v̄xor fornicaria mulier q̄ erat gentilis que dicebat fornicaria sp̄uālter q̄ idolatra. Et hoc fecit ex dispensatiōe dei. Ad f̄m responder b. tho, vbi supra q̄ fornicatio simplex h̄riat caritati p̄ximū, q̄ntum ad hoc q̄ repugnat bono p̄lis nascitur ut dicet in se. §. dū scilz dat opera generationi, non f̄m q̄d conuenit proli nascitur re. Quod autē dicit Ambro, non est sic intelligendū ut cū quocūq̄ vicio luxurie morīs non dānet propter opa misericordie exhibita sed q̄ p̄ illa opa misericordie disponet ad grām̄ penitentiā, vnde veniam in p̄nti consegnatur de lubrico. Ad tertium dicit Gratianus, di, ea, q̄ ibi concubina sumit inpropre videlic̄ pro ea que duxit est vere in v̄rorē, sed sine solēnitate legali, puta sine instrumēto donib⁹ vel testib⁹ et h̄mōi. Hanc cōiugē facit affectus, sed concubinā noīat lex. Et sic etiā sumit, dist. xxiiij. c. Is qui nō habet, firma ergo permanet sententia q̄ mortale estois fornicatio. Et ideo pdidisti omnes qui fornicātur.

Quantū ad secundū .§. III

principale, s. q̄ fornicatio sit peccatum mortale, q̄ dicit Perdidisti, s. eternalis, p̄bari p̄t quadriplici rōe. Et p̄ movidelz, q̄ hoc est p̄tra legē naturale, q̄d declarat. b. Tho, in. iij. Otra ḡtēles sic sententia. Rō naturalē dicit homini q̄ filii debeat nutriti parentib⁹ vsc̄ ad temp⁹ debitu. Ad hoc ap̄tē nutritiū p̄tinet n̄ solū cibo corporalē, sed enī intellectualis, sc̄z doctrinē morū discipline quo non est capax puer an̄ vsum rationis. Et cū postea sit capax non potest postea vna die cuncta addiscere sed paulatū. Et ad nutritiū corporalē nō sufficit pater in pueritia. Ad nutritiū animi p̄ correctiōem nō sufficit mat̄. Naturalitē est homo pronus ad malū ab adolescētia sua, et in tali era/te parū timet matrē, sed oportet q̄ bacul⁹ tunoris parenti sit sup̄ euz. Oportet ergo si prolis debet duci ad p̄fectiōem status sui f̄m aīam̄ corp⁹ ad q̄d naturā ūstigat parentes, q̄ simul stetit pater n̄ p̄ magnum temp⁹. Sed fornicarij cū nō sint astricti alīq̄ lege ad p̄manendū, sed possint ad placitū separari. immo dicit et separari et propter periculū ut palea iuxta ignē, et propter scandalū alīq̄ amonendū. Si autē separant seq̄ tur deſtitutio prolis q̄d est cōtra legem naturale, Lōtra naturā id est ratioē naturale, igit̄ est q̄ quis vta tur vago cōcubitū prout sic per fornicatiōem. Sz opor tet quod sit maris ad feminā, cum q̄ p̄maneat non p̄ modicū temp⁹, sed diu vel etiā per totā vitā. Inde est q̄ maribus in specie humana magna sollicitudo de certitudine prolis inest cui iminet educatiō plis. Sed ad hanc certitudinē facile determinatio maris ad feminā per matrimoniu per q̄d indissolubilē adiuvicem ligant. Nec obstat si aliquis fornicādo aliquā agno scens sufficiēt prouideat prolī de educatione, quia illud quod cadit sub determinationē legis iudicatur f̄m illō quod p̄mūnter accidit, et non f̄m id quod in

aliquo casu cōtingit. Idem quasi babet, sc̄d a secūde q. clvij, arti. ij. Secunda rātō qua probat fornicatiō simplicē esse mortale talis est Nullū peccatum excludit a regno dei vel facit hominē dignū morte eterna n̄i mortale. Sed talis est fornicatio sc̄z excludēs a regno dei; Nam ad Gal. v. dicit apls noīatis quis buldā peccatis, et inter cetera fornicatiōem. Qui illa agunt regnū dei non cōsequētur, et Roma, i. Enumeratis multis peccatis et inter illa fornicatiōem subdit. Digni sunt morte nō solum q̄ faciūt, sed et qui pleniunt facientib⁹. Unde legit̄ de quodā cōcubinario et cum esset infirm⁹ et confessor quidā visitans eū nollet absoluere, nisi ea de domo emitteret, ille assensit, sicut sumpvis cum lachrimis multis oībus sacramētis d̄cessit. Unq̄ iste confessor qui erat sanct⁹ homo pro eo oraret existimās ad purgatoriū trāsisse prop̄ penitentiā apparuit quadā vice ei se assēres soie damnatū, et hoc quia sicut penituit intendens cōcubinam re assumere si euāsset. Tertia rō est, quia est cōtra le gem diuinā contra illud videlic̄ preceptū decalogi, n̄ mechaberis. Exod. xx. Quod exponens Isidorus ait, Nec quisq̄ p̄et matrimonij federa alijs femis misceas ad explendā libidinē, xxiiij. questioe. v. Nō mechaberis. Sic etiā exponit augustin⁹ in capi. Meretrices, ea, questioe, vbi ait, Meretrices esse, et ad meretrices accedere prohibet dñs quarū venialis ētū p̄itudo. Ex quib⁹ verbis patet predicāt̄ autoritatē, que ponit̄ pro glossa, Super illud Deutero. xxiiij, non erit meretrix de filiabus israel nec scortator esse corrupte scriptam scilicet ipsam autoritatē que dicit̄ quarum turpitudō est venialis. Unde aliqui volebant arguere fornicatiōem esse veniale peccatum quod falsum est. Vult ergo dicere glo. venialis non venialis. Ad hoc etiam facit quod dicit Thobie, iij. Attē de tibi, id est caue ab omni fornicatione, et preter v̄rem tuam nūc patiaris crīmē scire. Crīmen p̄prie importat peccatum mortale. Unde ex determinatione facta per apostolos in p̄io cōcilio hierosolimis mā, datum fuit conuersis ad fidem, p̄cipue gentilibus, et abstinerent se a fornicatione Actu. xv. Et ideo, q̄ pagani putabant sibi hoc licere, august, etiam quodam sermone ad populū ait, Non licet vobis fornicari, sufficienteb⁹ v̄tores. Non licet vobis habere cōcubinas, etiā si v̄tores non habetis, dist. xxiiij, audite. Quarta rātō est ex tārātōe penitentia eius. Solum enī pro peccatis mortaliō inuenit tārātā penitentia, non autem pro veniali, et ratio est f̄m Thomā in. iij. quia inter mortale et veniale est infinita distātia. Nam mortali debet infinita f̄m diuturnitatem, id est infernalis. Veniali autē debet penitentia finita et temporalis. Sed pro fornicatione habet tārātā penitentia, scilicet septem annōrū, sicut pro adulterio, peritio, homicidio, et huiusmodi, ut habet. xxij. q. i. Predicandū ut scilicet per penitentia septiformis gratia sp̄issantē per peccatum amissa, et reparare ostendat, xxiiij. q. ii. Nōc ipsum in glo. Ex quo sequitur q̄ē peccatum morale, propter quod ait apostolus, i. Thessal. iij. Nec est voluntas dei ut abstineatis vos a fornicatione, quia pdidisti omnes qui fornicātur,

Capitulū Tertiū

Quantū ad tertium .§. III

subtrahis utiqz dei plentia p grām p fornicatōz. Un dicit abs tēz tales sunt seu efficiuntur p hoc vitium. abs te. i. sine te. S; ve eis cū recessero ab eis dīc dōs min⁹. Oze, vñ. Fornicatores ei deus punit. angelus fugit, diabol⁹ colit, ipm p̄xim⁹ ledit. Qd⁹ de⁹ punit fornicatores seuere patet p ill⁹ qd⁹ ait apl⁹. i. Lox, p. Neqz fornicentur sicut quidē eoz fornicati sunt, et ce cederūt yna die, xxiiij. milia, quādo scz pp̄ls iſl fornicatus est cū filiab⁹ Moab. Historia habes. Nūeri. Et sic ve fuit eis. Et hoc merito, qz facit de tēplo dei domū meretricū. i. Lox. vi. Mēbra vestra sunt tem plū spūstanci, et in figuram, d. ii. Macha. vi. qz tēs plū dei erat plenū commissiōtōz et scortantū cum meretricibus, qd⁹ summe displiceret deo. fornicato ait Idor⁹. Maximuz scelus p carnis imundiciā, quia templū dei violat, xxxij. q. viij. capi. nō solum Angelus fugit tantum obprobriū cū sit purissim⁹ et mūdici am diligat Angelis suis mādauit de te ait psalmista ut custodiāt te. Sed si filia regis daref alicui i custodiā, et illa fornicaret, nōne summe displiceret ei, bernar. In quo quis angelo reuerētā exhibe angulo tuo nec audeas p̄ste eo facere, qd⁹ nō faceres mevidente, horret igit tantū fetore. Un invita patz habet p̄cuz angelus bon⁹ comitaref quandā ex patrō trāseun te corā pulchro iuuene et bene ornato, sed luxurioso, angelus clausit sibi nares. Et cū pater ille interrogaret causam, cum ornamenta eius redolerent. Respon dit p̄ propter luxuriam cui erat deditus ei fetebat, et sic querebat eū fugere. Et sive eis. Diabol⁹ libenter habitat in mēte luxuriosi. Unde Job, xl. Dormit Be hemot in locis humerib⁹, i. in membro carnalib⁹. Idē Job, xl. Fornitudo eius in lūbis eius, et virt⁹ ill⁹ in vmbilicovēris ei⁹. In lūbis enī dicit esse sedes luxurie in viris, et in muliere d̄r esse in vmbilico, inde semē ab eis decidit. Propterea diabolus habitat i eis, qz mltū lucrat cū eis qz p alia vicia. Nā duos capit simili fornicantes vbi p alia vicia vñ. Et in figurā h⁹ legio demonū electa ad imperiū xp̄i a quodā perit licetā intrādi gregē porcoz et accepta p̄tē p̄cipitauit eos i marevit h̄b̄. Mach. viij. et lūc. viij. ad significandū qz libetē h̄bitat in luxurios figuratis p̄ porcos qz delectat yslari in sceno. Et inde p̄cipit in marevicioz. Ue at eis quos inhabitat diabol⁹. Ledit cor suū, qz dicit Oze. iij. Fornicatio vinū et ebrietas auferunt cor. Proximus leditur exinde, qz si generatur filius illegit̄m⁹ est, et priuaf omni dignitate tēpali, et ecclastica ordinationū, et platuraū nū legitimet, a etiam hereditate paterna, et cōtumelia fā cūctis. Et frequenter quia sunt maloz morz nocent tori parētele, sicut p̄ i Abimelech filio Gedeonis nato ex cōcubina, qz mor tuō patre interficerē fecit. Iç, fratres legitimos vno et cepto qz fugit solus dominare, ut habeat Judicū, ip̄ capitulo. Unde dicit distinctōe. lvi. ca. Si gens. De om̄iōtione meretricū estimandū est degeneres populos ignobiles et furentes libidine om̄es fore, p̄creant̄ os et ad extremitū vniuersam plebē ad deteriora et ignobiliora virginē nouissime, nec bello forē, nec in si de stabilem, nec honorabilem hominib⁹, nec deo amaz.

bilem esse prouenturā, sicut alijs gentib⁹ hispanie et prouinciez burgūtioz populis, que a deo recedētes fornicate sunt. Lōtingit Aduertendū etiā qd⁹ cū fm theologos in quarto, et canonistas, affuneras p̄trahatur p̄ fornicatōe, nullā sanguineā eius cū qua qz fornicat⁹ est potest habere in ypoz vscz ad quartum gradū inclusiue, quod si fecerit matrimoniu nullū ēt cotine in peccato morātur dū sciunt factū. Et sic ve eis, et demū eternū ve, quia fm Grego. Momenta neū est qd⁹ delectat, eternū quod cruciat. Figura tal⁹ per ydropicum, qui cōtoplus b̄bit, cōtoplus sitit, sic insatibilis est voluptas fm Bedā sup ill⁹. Ecce qui dā ydropicus cratante illū, s. iesum, Luce, p̄iū.

Lapitulum tertiu de adulterio.

A Dulteriū est secunda species luxurie. Et sicut ipm nomine sonat est accessus ad alienū thoz, vnde adulteriū qz ad alteri⁹ thoz accessus. In qz fm b. tho, scđa scđe, q. cliiij. ar. viij. dupl̄ p̄tra castitatem hūane genere rationis qz offendit. Primo in qntū accedit ad mulierem nō sibi m̄rimoniū iunctā, qd⁹ requirēt ad bonū prolis proprie educāde ut dictū est in p̄cedēti. Alio modo qz accedit ad mulierē per matrimoniu alteri cos pulata, et sic īpedit bonū prolis aliene, et cōtra iusticiam agit. Eadē ratio est de muliere qz adulteriū corrūpis, vñ. Eccl. p̄iū. d. Os mulier relinques virum suū peccabit. Prio eū in lege altissimi, qz incredibilis fuit, in q. l. p̄cipit. Non mechaberis. Secundo vñ suū dereliquit in qz facit ī certitudinē prolis. Tertio in adulterio fornicata est, et ex alio yro statuit sibi filios qd⁹ est cōtra bonū proprie prolis, sed primū est cōe om̄ib⁹ peccatis mortaliib⁹, alia duo qz ponuntur in dicta autoritate specialiter p̄tinēt ad deformitatē adulteriū, et sic adulteriū est determinata species luxurie ut pote specialē deformitatē habens circa act⁹ venereos hec tho. Et sic manifestū p̄ se est s̄ mortale. Est autē aliquādo adulteriū simplex cū. l. altera p̄tium est cōiugata, et nō alia. Aliquā est duplext cū ytraz pars est cōiugata quod graui⁹ est. Aliquādo habet aliam deformitatēt si no sit altera pars cōiugata, vel etiāz cōiugata est, tamē velb⁹ gozel sanguinea v̄l monial⁹ et runc cū adulterio, simul est ibi alia species luxurie. Qd⁹ at dicit Sext⁹ ph̄ns, ut allegat Hiero, qd⁹ adulteriū est ois in ypoz iua amator ardenter, qz quis talis nō violet fidē matrimonij, tamē facit ī bonū matrimoñiū in honeste eovtens. Ideo aliquāl p̄tē dici adulteriū nō tamē proprie qz intret banc spēm. Et nota fm p̄. in. iij. qz in adulterio fm quid pl̄ peccat mulier qz vñ scz quia facit cōtra bonū prolis, et rōne scādali. fm vñ ro aliū respectū, s. cōtum ad bonū fidē equalit peccat. Et qz hec est cā efficiēt qua alter possit aliū dimittere, ideo equalit hoc p̄tēt. Sed cōtum ad p̄domis nantiā rationis, qz vir habz rōem magis vigorosam ad resistendū passionib⁹, ideo ceteris parib⁹, pl̄ ipse peccat adulterando qz mulier. De dimissione prop̄ adulteriū, vide ifra in. iij. p̄ee. t. i. De adulterio loqns dñs p̄ psalmistā, ait p̄s. xlii. Si adulteris portoz tu am ponebas, Et paulop̄ Arguā te et statuā ī faciez tuā, ponere portoz suā cū adulteris ī p̄cipiare, id est

A

Titulus Quintus

adulterare. In his autem tria notantur.
Primo crimen detestandum, ibi. cum adultere, porro
nem tuam ponebas.
Secundo ligamen eius intimandum ibi arguatur et recte.
Tertio grauamen expectandum ibi, et statuam con-
tra faciem tuam.

Quantum ad primum. §. I.

Certum est adulterium esse valde detestabile peccatum et
graue. Cum adulteris portionem tuam ponebas, ut scilicet
esses et tu adulteres. Oze, viij. Quis adulteratus nisi clu-
banus, s. intus ardentes per accipitentiam extra sorientes per
immundiciam, postea in anima et corpe incensi per gebennaz
Unde adulterium est graue sit ostendit Clemens. Quid
inquit in oculo peccatis adulterio grauissimum, sed namque lo-
cum in penis teneret, xxxij. q. viij. Nam in peccatis quae sunt
proximum, proximum penale, i. dignum pena, etiam mortis cor-
pis est homicidium. Secundum est adulterium. Maius
enim est est furtum et rapina et medacium et multa alia. Ex hoc
siquidem genere causas ostendit grauitas huius peccatis de-
testatio. Ex causa scilicet efficienti, materiali, formalis, finali
et circumstantiali. Ex causa efficienti, nam saltem alter eorum habet
in se sacramentum matrimonii quod est maximum significati-
onis. Hoc autem dico sacramentum magnum in Christo et ecclesie.
Significat enim huncdem deitatis cum humanitate,
et Christi cum ecclesia, nonque autem deus separatus est ab
humanitate postquam assumpsit eam, nec Christus ab ecclesia nec
ecclesia a Christo. Contra illud tamquam sacramentum ubi
est quaedam dignitas agit adulterius separans se a conjugi et
alteri adherens. Dignitas autem personae, secundum Thomam, in
principio scilicet, aggrauat peccatum quod in quanto maiori dignita-
te, et auctoritate peccat certioribus paribus. Secundum ostenditur
grauitas huius peccati ex causa materiali ipsius, s. actus qui
exercebitur duos, et sic ubi diabolus in aliis peccatis suorum
interficeret istud duo simul uno preso, et interponuntur
mediatores. Et tantum crescit aliquis factus amoris potius
libidinis et procurat mors conjugis per adulterium
vel adultererum, vel promittit eam accipere in proximorum mortuo
conjugi, quod si fecerit cum effectu secuto si duixerit illas
in uxorem permanet in peccato mortali, quod matrimoniis nullum est propter impedimentum criminis, et sic
multiplicantur peccata extra de eo, quod duxit in manus, quam
potius per adulterium, s. super eo, et ceteris. Significasti de hoc non videtur
plenus, iij. pre. vi. Tertio ex causa formalis. Hec est
in quolibet peccato mortali auctor ab incomparabili
bono, sed per nullum peccatum ratione absorbet ab omnibus
ratio dei ira et efficaciter totus caro, sicut ibi Hieronimus dicit
quod etiam in actu flagiti punita spississime non habebat a veris
prophetis, s. quod actu prophetandi, infirmagis in actu
adulterij ratione mens auertit a deo propter inordinatio-
nem amorem procedit adulterium. Unde dicitur prouerbius, vi
Qui adulterer est proprius cordis inopia scilicet amissio vigore
rōnis perdit alicui suam, turpitudinem et ignominiam con-
gregat sibi obprobrium eius non delebitur. Quarto ex causa
finali, finis huius malorum est consecutio voluptatis. Et
quod quis pretremediare alicui peccato non facit, tanto
grauius peccat, quod maiori inordinatio et voluntatis, s. huius
malorum per de facili remediare, quod si huiusmodi per seibi sa-
tisfacere. Unus apostolus, propter fornicationem, s. vitandam, vnuus
quisque suam habeat proximam, s. Loz, viij, si non habet per summe

re, querit idem apostolus. Melius est nubere quam vivi, s. incidere
in adulterio et alias accipitentias et voluptates danas. Nec excusat te si dicis non possem prudenter vivo
et nutritre filios si haberemus nisi dote haberemus sufficientem
Melius est pati dispensacionem in tempore et recipere minorum do-
cumentum, et facere minores popos et prudenter ales sue est in ma-
lia incidere vicia que dominatur. Si autem sumere non
vult quod ad hoc non cogit, seruet castitatem. Quinto ex
causa circumstantie aggravatur peccatum. Nam quatuor plus
scandalorum mala inde sequuntur, tatorum est peccatum.
Sed quod possit enumerare mala quae sequuntur ex adulterio
Quod homicidium inde sequitur et quarta, et non solus in cor-
pe, sed in anima. Nam quae dispositio bona habere potest quod
in adulterio constitutus subito occidit, quot hereditates
deprendit per filios habitos occulte ex adulterio quod
bus vel legitimis relinquit hereditas. Quot incestus
inde proceduntur, s. Hunt, quod aliqui sunt sanguinei, quod
regna exterminata sunt. Nonne troia civitas illa tam
famosa propter adulterium perpetrata a Paride cum bele-
na totaliter destruta est. Nonne David propter adulterium
et perfidiam cum Bersabeeyt occularet addidit per
noctem homicidium per curado fidelissimum militum suum occidi,
et propter adulterium in punitionem filii eius Absalon
expulit eum a regno, et publice peccauit cum proximis pa-
triis suis, ut habeat, q. Reg in plurimo, c. et ceteri adulterii
sit ita graue, ut videatur verificari illud Oze, iij. Nonne eti-
ritas, s. fidelitatis in terra non est misericordia, s. ad animam suam et proximum, sed malum dictum, medacium, furtum
adulterium inundauerunt, s. abudanter creuerunt, et san-
guis sanguinem terigit, s. peccatum peccato cumulat datur
non per penitentiam tollitur.

Quantum ad secundum. §. II.

Scilicet quod prohibetur adulterium, et ligatur est quilibet ab omnibus lege
ut caueat se ab eo. Unus dicit dominus Arguat et ceteri, s. adul-
terio, et hoc per scripturam eius ei scriptura divinitus inspirata
villis ead argueduntur, iij. Thiburnus, iij, et principes scri-
ptura legis. Unus dicit Jacobus, iij. Redargunt a legi, s. estis
qui transgressores. Arguit ergo dominus de adulterio pri-
mo per legem intrinsecam et naturalem. Secundum per legem mosay-
ciam, prophetam. Tertio per legem evangelicam et iustitiam. Quarto per legem canonicas et sinodalem. Quinto per legem ci-
vilicam, et imperiale. Lex naturalis intrinseca metu est ille
la que dicit quod tibi non vis fieri, vide ne vides alteri sa-
cias. Thob, iij, sed quod est ille qui vellet proximam suam adul-
terare, certe nullus, nisi fatuus et pessimus exercet lenocini-
um. Nulla mulier hoc desiderat nisi fatua et mala, immo non potest pati vir rale iniuriam, sed expellit et percutit
et proximam turbat de adulterio viri cui nouit, get-
tu hoc serva erga proximum non adulterabis. Eideo
hoc cunctis saltu dictat lex seu ratione naturali, per etiam omnes leges
naturalis scriptam ethnici et idolatrie habuerunt per cuius
magis abhorserent quod homicidium. Et in signum huius
quod Abraham propter famam descendit in egyptum cum proximo sua
Sara per pulchritudinem rogauit eam ut non indicaret se esse vero
re ei, si interrogaretur. Et hoc secundum secundum Nicolaum de lyra,
quia cogitauit quod si sciuerent proximam suam eam cum ob pul-
chritudinem eius accipiscerent eam cognoscere, ne adulterium
perpetraret quod summe detestabatur, occidissent abra-
ham ut possent postea ea vesti sine vice adulterium min-

Capitulū Tertiū

sibi faciētes conciam de homicidio q̄ de adulterio
 Secūdo arguit de adulterio de p̄ legē mosaycā
 & prophetā. Exod. xx. Nō mechaberis, hoc ē adul-
 terabis, & adducis pena. Levitici. xv. vbi dicit. Mo-
 rieſ mechus & adultera q̄ adulterati fuerint. Unū scrib-
 ber pharisei adducētes ad iesum mīlērē in adulterio
 dēphensam dixerūt. Magister hec mulier modo in
 adulterio dēphensa est. Moyses mādauit in lege hu-
 iusmōi lapidare Joā. viii. & p̄ Malach. dī dñs. iiij. c.
 Ero testis velox maleficiſ adulteriſ & piuris. s. ad ac-
 cusandū vt punianſ. Qd autē aliqui ex patriis cum
 haberēt uxores accederēt ad ancillas p̄ hñdis filijs.
 vt Abraā ad agar. Gen. xvi. & Jacob ad Balāz zelſā
 ancillas. Gen. xxi. nō prop̄ hoc cōmiserunt adulte-
 riū. q̄ cognouerūt eas nō fornicari. sed maritali affe-
 ctu cū quib⁹ deus disp̄lauit. vt simul haberēt p̄les
 uxores abſq̄ p̄tō. vt extra de diuor. c. Saudemus.
 & hoc ob multiplicandū cultū dei q̄ remāserat solū i
 familia eoz ex multiplicatōe hom̄i eoz p̄ generatōe
 in illa familia. & etiā ob sp̄nālē significatiōem q̄ bēt.
 p̄tō. q. iiij. Recurrat. t. c. se. & ca. obvīciūt. Tertio ar-
 guit ſeu rephendit adulteriū p̄ legē euangelicā. Naz
 dixit xp̄s in euāgelio. Math. xix. Quos de⁹ dñxit.
 bō nō ſepat. rephendit illos iudeos q̄ dabāt libellū
 repudij uxori cū nō placaret eis. & ea dimiſſa ſhebat
 cū altera adultera. declarāt hoc eē adulteriū nō ma-
 trimoniū. & q̄ Moyses prop̄ duriciē & crudelitatē il-
 lorū hoc pmiferat. nō vt bouū & licitū. ſed vt min⁹ ma-
 lū ne occiderēt uxores ſi dimittere nō poſſent. Separ-
 igit bō. quos de⁹ diuincit. & malefacit iñfringēs dī or-
 dinatiōne. cū ſine cā legitima dimittit uxore. vel uxor
 virū. & m̄l̄tomagis ſi adulterat. & peius ſi de facto cū
 alia trahat. Pro nulla igit̄ cauſa licitū eſt accedere
 ad alia q̄ ad propriā uxori. Nec ex eo q̄ ſterrilis ſit ux-
 or. vt ex alia babeat filios nec ex eo q̄ infirma q̄licūq̄
 & q̄cūq̄ diuina infirmitate & incurabili. ſiue ſit ce-
 ca. ſiue ſit palitica. ſiue leproſa. Nec ex eo q̄ eſt adul-
 teria vel q̄ntūcūq̄ malā v̄l̄ heretica. Bñ poss̄ dimi-
 ti q̄tū ad cohabitationē thoꝝ prop̄ adulteriū. vel
 piculū ſui. p̄habile corporis. vel aie. ſed nō quoadvin-
 culū. i. q̄ poſſit accedere ad alia viuēre p̄ua. alis adul-
 teriū eſt. Et idē de uxore erga virū. Unū Aug. Sic n̄
 ſunt faciēda adulteria volūtate etiā p̄creandi filios. ſi
 cut nō faciēda ſurta volūtate paſcedi paupes. p̄tō. q.
 iiij. ſicut. t. q. v. c. Si uxore. t. q. vii. per totū. Quar-
 to arguit p̄ legē canonicā & ſinodalē. Nā ecclia fm an-
 tiquas regulas iponit penitentiā ſeptennē. p̄ adulterio
 vt p̄z. p̄tō. q. i. c. p̄dicandū. q̄uis hodie ſint in arbi-
 trio cōfessoris penitentiē imponēde ſiue. p̄ iſto ſiue pro
 alio p̄tō. Et in aliquib⁹ ecclēſ ſiue epalib⁹ eſt etiā ſen-
 tentia excoicatois lata per ſinodales ū adulteros. De-
 ſure autē cōi. q̄uis nō ſint excoicati ipſo facto. debe-
 rent tñ excoicari q̄i ſiūt māiſtſtū & pſeueraſ. A do at
 ſp ſunt excoicati etiā occulti adulteri. Punit etiā ad-
 adulteriū iure petēdi debitiū ab uxore ita q̄ non tenet ei
 reddere debitiū. cū hoc certitudinali nouit. q̄nimmo
 ſtatut ecclia q̄ ſi in adulterio pſeueraſ notorio. nul-
 lo modo dī ei reddere debitiū q̄ innocēs ē. ad hoc ne
 videat ſauere ei in adulterio. deſiſtat ab eo. Unū Hie-
 ro. Lū uxor carnē vñā in alia diuilerit et ſe a marito

p̄ fornicationē ſepauerit. non dī teneri ne virū quoq̄
 ſub maledicto faciat. dīcēte ſcriptura. Qui tener adul-
 terā ſatu⁹ eſt iniqu⁹. p̄tō. q. i. Dicit dñs. t in c. ſe.
 Et idē iuris eſt oīno in viroꝝ uxore. q̄niſmo p̄ ū volū
 ratē adulteri vel adultere q̄ ſidē ſeruat caſtitatis pete-
 re diuortiū & nō cohabitare cū adultero. & intrare mo-
 naſteriū q̄i adulteriū eſt notoriū ut notari. t. vñ. q. iiij.
 c. a. gathosa. cū glo. Si uis plen⁹ de hiſ vide in tertia
 pre. t. primo. ca. p̄tō. Quinto arguit p̄ legē ciuile &
 impiale. Nam p̄ legē ciuilem propter adulteriū pro-
 batū uxor pdat dores. vt in autē. vt liceat marito. pa-
 ra. q̄ vero coll. viij. pdit famā & honorē. pdit ritam
 aliqui. Quāuis autē ipſe leges ſeculares nō puniante
 ita viros p̄petrātes adulteria cū ſolutis. ſicut mulie-
 res p̄petrātes cū ſolutis viris. v̄l̄ cōlūgatis. tamē fm
 recti iudicūt ecclie ita peccatōn⁹ ſicut & alter. & ite
 deberet puniri. vñ dicit Inno. papa. Christiana reli-
 gio adulteriū in v̄troc̄ ſexu pari rōne condēnat. p̄tō
 q. v. et. q. vi. auguſti. aſt. Indignant mariti ſi audiāt
 adulteros viros ſimiles adulteris ſemis pendere. Id
 eſt ſuſtinere penas cū tanto graui⁹ eos puniri oportet
 tuerit. quātomagis ad eos p̄tinet. & virtute vincere et
 exemplo regere ſemias. Prūuat etiā lex ciuileſ natos
 et adulterio paterna hereditate. & oībo dignitatib⁹ tē
 galib⁹. Ecce quō dia iura ſumme arguēt detestant
 adulteriū. & ideo ſumme cauendū.

Quantū ad tertium .S. III.

principale. ſ. grauamē. expectandū. i. penā dicit. Gra-
 tuā ū faciē tuā. i. in iudicio ipa p̄tā ſala q̄ ex adul-
 terio oriūtūr tibi ostendent ſi ipsa p̄tā & ſala & ipsa te
 accusabūt. ex quib⁹ condēnaberis. Nā vt dicit. Heb.
 iiij. adulteros iudicabit de⁹. ſ. ad ignē eternū. Et pri-
 mo quidē pena eſt eis ſumma p̄fusio quā bēbit adul-
 terorū toto mūdo. Letū eſt qđ ſi mulier nobil̄ nūc
 accuſareſ de adulterio in iudicio in aliq̄ ciuitate corā
 pplo. haberet ſumma penā p̄fusionis. O quāta ſu-
 ſio tūc coram toto mūdoꝝ amicis & inimicis argui dī
 adulterio ſiam que nobilissima eſt q̄ violauit etiā ſa-
 cramentū dei. Qđ virū nō erubet ſecat nūc de adulterio
 prop̄ qđ manifeſte p̄mittit. hoc p̄cedit ex maſia ce-
 citate. q̄ nō d̄gnoscit grauitatē mali. cū deberet ma-
 gis erubescere q̄ mulieres. ſed tūc ſublata tali cecita-
 te ignorātiae ſumme p̄fusioni patebūt. Hiere. xx. Con-
 fundētur yebeniē. q̄ nō intellexerūt obprobriū. ſ.
 peccati. Prūmo ſtaruet ante faciē ſuā grauitas h̄
 peccati ex iniuſticia maſia ſiuriā quā fecit. Prūmo
 violatōe ſacramēti dei ecclie. p̄pter qđ puniuit de-
 terribilis iſtud viciū. Nam vt habeat. Judi. xx. propter
 adulteriū p̄petratū cū uxore cuiusdā leuitate a viris ci-
 uitatis Babaa. q̄ noluerūt eos punire illi de tribu
 Beniamin mortui ſunt in bello circa ſexaginta milia
 homin̄. Nā in p̄ſor in ſecūdo bello facto adiuuicē. xi
 tribus fuerunt debellati a tribu Beniamin mortuis
 plus q̄. p̄tō. milib⁹ de ipſis. q̄ ū ſidebat de ſua multi-
 tudine. cū eſſent. cccc. milia vel circa. In tertio bello
 p̄pūctiꝝ de dñs ū ſidētes habuerūt victoriā ūlēta tri-
 bu Beniamin. ſ. p̄tō. milib⁹ q̄ngēnis exceptis. Et hoc
 deus permisit in penā adulteriū. Sed in historiis ro-
 manoꝝ narrat. quod prop̄ adulteriū ūmissum ab

Titulus Quintus

anthonto q̄ sibi cū Octauiano adulterat totū impe-
riū, ex eo qđ repudiauit uxore suā athoni⁹ germanaz
Octauian⁹ adhesit carnaliter Cleopatre regine egypti
libidinose semie Octauian⁹ indignat⁹ mouit & tra eū
bellū naualez terrestre, & vbiq̄ anthoni⁹ fuit deuict⁹
et demū fugiēs ante eū ipse cū Cleopatra seipso occi-
ciderūt. **T**ertio statuet & tra facie suam, s. adulteri,
odia blasphemias detracções q̄ exurgunt prope illō.
Nā raro est qđ hoc possit celari. Et si mulier comittat
adulterium qđ sciat, marit⁹ q̄si sp̄ odit eā, & nō patitur
eā aspicere, sibi & filiis improparet. Unde orūtur
cōtumelie meretix nūcupat, qđ sustinere non valet
Si vir adulterium committit, vpo; scies blasphemat, cu-
pit sibi mouē, summe odit eā cum q̄ adulterat, anxia
tur suspitionib⁹, & aliquā iudicij dei obliuiscit, qđ to-
tū agit adulterium om̄issum. **T**ertio statuet & facie
homicidia q̄ inde sequitur aliquā. Nā occidetur alii
qñ fili⁹ a talib⁹ accepti, etiā sine baptismo ad occultā
dum adulterium, qđ est maxima crudelitas, nec potest
maior cogitari, qđ prius occidere filios, aliquā occi-
dūtur ipi adulterates, quis enī nullo mō possint vel
debeat occidi a priuatis psonis, nec patre, nec m̄re,
nec marito, nec fratrib⁹, aut alijs, sed solū a iudice cō-
munitatis p̄viā iuris. Et s̄m canonistas grauissime
punif interfector vporis prope adulterium, vi, xxxvij, q̄
ij, c. admonere, tñ de facto audis sepe hoc fieri. Quar-
to statuet & facie fura inde secuta. Nā mulier multo
tiens dat adultero de bonis viri, s̄ & si casu filium ex
adulterio suscipiat, de bonis viri sui nutriet cū, & he-
reditatē totā v̄l partē suscipiet patris sui putatiū, vñ
cū oia ista ipa furef marito, vel legitimis alijs heredi-
bus, qñ mulera, vel quō satissaciat. Vide de hac factōe, supra tit. i.

Quinto statuet & facie diuersas
sp̄s luxurie inde securas. Nā si vir scies vporē adulte-
rā raro sibi recōciliaſ, q̄uis penitē debet suscipe,
sed indignat⁹ accedit ad alias feias vel etiā masculos
cū tñ deberet trinere, & mulier hoc audiēs de viro ex
indignatiōe aliquā etiā sit alias casta inclinat ad tur-
pia faciendū cū alijs, vel p̄ alios modos. Et diligētē
attendēdū qđ nō excusat muliera p̄cō adulterij al-
senties viro timore reverēcū die vel in familiē vel etiā mor-
tis minante, sicut aliquā aliq̄ faciūt, q̄ licet sint pessime
cōtentē timētes si clamēt, ne fundant, assentiant. **V**n
illa nobilissima matrona Lucretia vpo; Lollatini, ali-
as castissima mulier nō excusat a p̄cō adulterij, cuž
assensit Tarquino filio Tarquini supb̄yltimi regis
romanorū ex eo qđ ille minat⁹ est, qđ si nō assentire si
bi occideret iuxta eā in lecto somulū diuulgās apud
maritū & alios, qđ q̄ in adulterio eos cōprehenderat
occiderat prope qđ illa timēt magis infamia q̄ mor-
te assensit, & postea ad ostendēdā displicentiā hui⁹ fa-
cti ne credere libidie victa corā collatino marito suo
& alijs sanguineis ad se vocatis gladio seipsum occi-
dit. Malefecit assentēdor adulterium om̄issit, sed pe-
ius adhuc se occidēdō, vt oī Aug. in p̄io de ci. i. d.
Nō sic fecit illa castissima & sanctissima Susanna vpo;
or ioachim. **S**ed cū senes pessimi iūtarēt ad nephias
p̄minādo eā se accusaturos de adulterio si nō assen-
ret eis. R̄sit illa, & bñ Angustie sunt mibi vndigērē.
Vn subito clamauit p̄ adiutorio, & licet illi senes ach-

cusassent & dēnassent, de misericordiē & miserabilitate
beravit eā. Historiā habes Daniel. xij.

Capitulū quartū de vicio cōtra naturā.

Incium contra naturā
est altera species luxurie, qđ est grauissi-
mū sup oia alia vicia luxurie. **V**n Aug.
dicit, Adulterij malū vincit fornicatōem sc̄ in gra-
uitate culpe. Tunc autē ab incestu, horū omnī pellū
mū est qđ cōtra naturā est, p̄xij, q. viij. Adulterij **S**ed
est ista species nō specialissima quā oportet p̄ficeri s̄
subalterna, gen⁹ ad als sp̄s sp̄cialissimas, videlicet
Molliciem,

Sodomiam,

Innaturale,

Bestialitatem.

Et de mollicie ait apls. i. Lvi, vi. Neq̄ molles re-
gnū dei possidebūt. Sumis etiā mollices s̄m alias
acceptōem proprio incōstantie, & de hoc infra. De ī
naturali vicio ait Aug. Lōtra naturā est sivir utatur
mēbro mulieris nō ad hoc depurato. **T**ñ apls. Si
at vnuſq̄s vestrū suū vas possidere in sc̄ificatiōe et
honoře, i. s̄m debitū modū, nō in passiōe desiderij si-
cut gentes, i. pagani. Et intelligi nō solū de vase cor-
poris sui, sed etiā de vase vporis s̄m debitū modū ut
possit seq̄ generatō filiorū ad honoře dei, & nō eo mo-
do quo magis delectat. De sodomia ait apls. i. Lo-
rin. vi. Neq̄ masculoz cōcubitorū regnū dei possit
debūt. De bestialitate, Leui. xx. Qui colerit cum ira
mēto more mortial, Dicit etiā aliq̄ nō viciū & natu-
rā cū viragens cū muliere, & si seruef debitū vas, n̄ tñ
debitū modū p̄suēt a naturaz magis aptum ad ge-
neratōem, vt si mulier vertat vro dorsum & nō faciem
vel si supgrediat virū & bñ modus mōstruosus q̄
viciō peccata sunt, & aliquā etiā nō sp̄ mortalitā, qđ exē
crabilis sit in meretrice, execrabilis in vporē, p̄xij, q. viij
Adulterij. **S**ed de his in, iij, pte ii. i. c. p̄xij. **V**n bea-
tus Lbo. ij, q. clvij, art. p. sic dicit. Ibi ei est deter-
minata sp̄s luxurie. vbi specialis deformitatis occur-
rit, q̄ facit indecentē actū venereū. Qđ p̄tē duplicitē
Uno mō q̄ repugnat rōni recte qđ est cōde in oī vicio
luxurie. Alio modo q̄ etiā sup hoc repugnat ipi origi-
dini naturali venerei actus q̄ cōuenit bñane speciei.
qđ viciū & naturā, qđ plurib⁹ modis cōtingere p̄tē

Priō mō si abloz oī cōcubitu cā delectatiōis vene-
ree pturef qđ p̄tē ad līmūdiciā, quā mollicē vocat
Sed mō si fiat p̄ cōcubitu ad rēnō eiusdē speciei
et, qđ vocat bestialitas. **T**ertio mō si fiat p̄ concu-
bitū ad nō debitū sexū p̄ta masculi ad masculū, se-
mine ad sc̄iam, qđ sodomiciū dī. **Q**uarto si non
seruef debitus modū cōcubēdī, aut & tū ad instīmvel
vas nō debitū, aut & tū ad alios modos mōstruosos
& bestiales, hec Lbo. Et primi q̄tuor modi dicū-
tur & naturā, i. generis, & q̄ p̄ illos q̄tuor modos fru-
stra in cōtē nature, qđ generatio sc̄ q̄ nō p̄t. **A**llī mō
dī q̄ etiā p̄tē in q̄to suato debite vase, s̄ n̄ debito
stū. **D**ī & naturā, qđ & p̄suēt modū nature, p̄ quē nō
ita apte p̄curari p̄t generatō. **Q**uantū ad grauitatē
eoz dicit b. Lbo. vbi supra, q̄ insimū locū tener mol-
licies deinde cū nō suaf debitū vas vel mod⁹ postea

Capitulū Quartū

sodomia vbi nō seruaf debit⁹ sex⁹, postremo vero bestialitas. De hoc vicio ē naturā p̄dictos quorū modos includēdo p̄ ad ergu ēdū induci illō p̄ Dispergūt in endor facti sunt ut stercus terre. Et loquitur ad Iram, vt exversu p̄cedēti de madianis inimicis populi dei, et capitaneo coz Sisara rege suo Jabin hi omes dispicerūt, i. p̄ diuersas p̄tes et modos pierunt, occisi in endor iuxta quandā fontē et facti in magnaz abhoiatēz et fecerūt ut sterc⁹, remanētib⁹ ibiscada⁹ uerib⁹ eoz in sepultis. Sz moraliter significant p̄ hos laborantes vicio cōtra naturā qui mortui in aīa sunt in maxima abominatione populi dei. Et ex illis verbis de hīmōi possunt notari tria.

Pri⁹ occasio culpe aboiate, ibi, Disperierūt,

Scđo abusio nature violate, ibi, in endor.

Tertio Iffuso pene illate, ibi facti sunt ut stercus.

Quantum ad primum .§.I.

occasio culpe aboiate ē naturā innuit in interpositōne istōz q̄ dispicerūt, s. Jabin rex Sisara capitaneus su⁹, et Madiani popl̄ ci⁹ isti dispicerūt. Jabin interpr̄tati sapientēs, s. sapientia mundi, de q̄ ait apl̄s Ro. i. Dicentes se esse sapientēs, stulti facti sunt, s. p̄ supbia q̄ se esti mabāt et lactabāt se sapientēs esse. Ex supbia ei illorū sapientū fm mundū oīt ibi apl̄s fuisse humiliatos et datos ita in reprobus sensim ut nō faceret sibi cōscienciam de hoc turpissimo vicio. Nā seie coz relicto naturā līlysu exarserūt in cū vsum q̄ est ē naturā masculi et masculos turpitudinē opantes. Et Iouē quē deorū suorū maximū colebat, referezat p̄plis talia turpissima agentē eoz poete. Et Virgilii maximū poetarū narrat magnū sodomitā historiographi. Et Iuli⁹ cesar satis doc⁹ cū trūpho potirex evictoriā habita⁹ hostes sibi fuit publice impropereū viciū sodomie. Nec Octavian⁹ ita felix et sapientia fm mūndū caruit hoc vicio, et q̄re hoc vicio spati, nisi propter supbia eoru, qui oēs ad inferos descendērūt. Un̄ Ezech. xvi. d. Hec fuit iniqtas, i. cā iniqtat sororis tue sodomie, supbia, saturitas panis et aqua et ocū. Et q̄ nō porrigebat manū paupi, s. dādo elemosinas. Madian interpr̄tati declinās iudiciū. Et hec est scđa occasio sodomie declinare, i. nō considerare finole iudiciū in q̄ sodomite oīno erūt muti, nullā excusatōe valētes b̄re de tāta aboiatē, cū nulla bestia hoc gerit. Un̄ sodomia interpr̄tati muta, q̄ facit hoīem mutū ut excusare se nō poslit sicut de q̄busdā alijs mal. Declinat etiāz talis considerare iudiciū q̄d fecit tpe Noe ppter hoc viciū, s. diluvium vniuersale mittēs aqz. Q̄d is ei caro corrupat viā suā. Gen. vi. q̄rvt alt Methodi⁹ martir. Feme ex libidine nimis supgredebat viris. Et viri in alterut̄ exardescēbat coquētes. Sz vna ex cauf̄ acceleratōis futuri finali iudiciū p̄ ignē totū mūndū. Aburē tem ponit p̄pheta Jobel, h̄ viciū augmentatōe. Dicit enī dñs. Descēdā in valle Josaphat et discepabo cū gētib⁹, et q̄si cām affligēas subdit, q̄ posuerūt puerū in p̄stibulo Jobel, s. Sisara ei interpr̄tati exclusio gaudiū. Et hec est tercia occasio, q̄ cī tales excludunt a mēre sua gaudiū spūale q̄d resultat ex bonis opib⁹ et cōsideratōe gaudiū celestis q̄d p̄mittit subueniētibus paupib⁹, et sine gaudio diu hō eē nō p̄t, ideo p̄tunt se ad gaudia mūdana. Saturitas corporis, curiositas ocū, audiēdo turpia solatioz, pompa et hīmōi vnde p̄cedit tale viciū. Un̄ Ezech, in supradicta autoritate posuit ocū, et subtractōem elemosinaz et saturitatē. Et si saturitatē panis et aqua dicit cām h̄ viciū est tomagis erit cā h̄ saturitas carnūz cōfessionū, et potentis vini ut Maluatici, greci vernaci, romanie, et hīmōi, p̄ q̄ turpissimi hoīes decipiūt alliciūt adolescentulos, ut inducant eos ad hoc viciū.

Quantū ad secundū .§.II.

talis culpa q̄ est abusio nature nota⁹ ibi in endor. Endor enī interpr̄tati fons generatōis. Est aut̄ fons generatōis membrū pudendū q̄d est instrumentū generatōis hūane, vnde dispicerūt in Endor, i. p̄ diuersos modos pierūt abutētes tali instrumēto, siue p̄ mollietē, siue p̄ sodomiā, siue p̄ bestialitatē, siue p̄ alios modos. Est aut̄ ita aboīabile viciū ut dignē cōgruat eis ista p̄carō, dispereat, i. ex toto peat de tāta mēoria eoz. Nā spūsc̄tūs q̄ optie nouit grauitatē p̄tōz non minat hoc vicio irreticos p̄essimos q̄d est suplatiū malit peius dici nō p̄t. Gen. xiiij. Erat at hoīes sodomiz p̄essimis p̄tōres nimis. Lomphendis autē eius grauitas et abominatione maxima in quinc̄.

Primo q̄ est supans bestialē conditōne.

Secundo q̄ est clamans diuinā vltione.

Tertio q̄ est puocans vlem glie indignatiōem.

Quarto q̄ est induces magnā infectionē.

Quinto q̄ est suscipiens oīs legis punitiōem.

Pri⁹ igit̄ istō viciū exedit bestialē p̄ditionē, q̄ nūla bestia rep̄is hoc agere. Non enī cōmiserat anīal masculū cū masculo, nec femina cū feia, nō equus cum equo, nec equa cū eq̄, nec equ⁹ cū vitula, vel equa cū bove, sed mascul⁹ cū femina eiusdē speciei. Et p̄ alia viāia homo efficiat simil bestijs, p̄ istud aut̄ viciū efficit inferior oī bestia, cū nulla tāta turpitudinē agat. Et hec est rō quare vocat viciū ē naturā. Hō cū fm p̄bz est aīal rōnale, et inq̄tū rōnale p̄petrādo alia peccata agit ē naturā. I. ē rōem naturale. Et fm hoc dicte Johā, Dam̄, q̄ omne p̄ctm est ē naturā. Sz inq̄tū aīal fm aīalitatē venit cū bestijs istō viciū cōmitēdo agit ē naturā. I. nō solū instinctū naturalē, s. etiā ē instinctū bestialē seu aīalē. Et sic agit ē naturā generis, fm Tho. Unde Augus. Hōz p̄essimū est q̄d cōtra naturā est, p̄xpi. q. vii. Adulterij. Et si dicat p̄ sacrilegiū in luxuria videat graui⁹ q̄ dēū, p̄ hoc aut̄ nō fit iniuria deo. Itē q̄ adulteriū incest⁹ stupr⁹ videat esse magis ē caritatē p̄ximi, cū p̄ illa sit iniuria p̄xio magna, p̄ hoc aut̄ non videat illa fieri iniuria alicui. Rūt b. tho, vbi supra q̄ viciū ē naturā est ē dēū, q̄ ordo nature ab ipso deo est. Et iō in pctis ē naturam cuius violē ipse ordo nature fit iniuria deo ordinatore nature. Et q̄ natura speciei est magis rūcta vnicū et indiuiduo, q̄d cūq̄ alid indiuiduum. Et iō pctis ē naturam speciei sunt grauiora et p̄missa ē indiuidua. Scđo oīdīf eē p̄essimū, q̄z p̄clamat diuinā vltionē cito de ipso fiendā, ppter sui aboīationē. Un̄ Gen. xix, dicit dñs. Llamoi sodomiz et gomoreoz multiplicat⁹, et pctis eoz agrauatū est nimis. I. vii cū q̄d agunt clamatoryndictā. Duo p̄tōrum genera

Citulus Quintus

Dicit scriptura clamare ad deum propter sui horrorem delit homicidium sodomitum. Unus postquam occidit Iacob suum fratrem Iacob, dixit ei deus. Tunc sanguis fris tui clamat ad me de terra Iacob. Iacob postulans scivit indictum. De hoc autem turpissimo iure inducta est auctoritas, quod clamor sodomorum est. Et sic in hoc assilat homicidio, et mentro, queriturque destruit spiritum humanum quantum in se est, sed peior modo sodomita. Nam homicida destruit se pando animam a corpore, quod remanet immortalis et corpus demum reassumit. Sed sodomita destruit impediendo ne sit homo, non generetur. Et nota modum locundum mirabile scripture circa hominem. Descendit inquit dominus, et videbo utrum clamore eorum impluerint an non est ita, quod dicere admirando, utrum possim credere tamquam nephas regiri in hoie, ut volo videre clare hoc malum si ira est per puniam.

Tertio est pessimum, quod puocat celestem patriam ad iniuriam dignitatem propriae. Judicabit in nobis inquit, psalmus, ut plenitudo ruinas. sed deus. Impletum sunt ruine angelice et hominibus preteritis quod in ultimo iudicio non per reassumptionem corpora sua mortua. Desideratur ergo aie sanctorum ardentem finale iudicium, secundum Gregorium in moralibus, ut reuniantur corporibus suis. Affectant et angeli implere seu restaurari ruinas suas ex hominibus natis in mundo et per dominum cupiunt oes multiplicatores humani generis per debum in mundum, ut pleat citius numerus electorum in superna felicitate locandus, sed cum hoc impediatur dedit hoc vice maleficum dico hunc tota celestis curia eos in detestacionem abominationem. Sed ipse filius dei rex totius curie celestis ita aboias, quod dicit Augustinus, videt horum in humanitate natura introductum fere desist in carnari, nam ut ait ipse Augustinus, violat qui propter hoc viceum societas quod non cum deo esse debet, cum illa natura cuius ipse est actor, libidinis peruersitate polluit, xxvij. q. viij, flagitia. Et in signum maiusme detestacionis dicit Hieronimus, super ista, quod nocte illa quando est natus, oes quod repti sunt illo vice laborantes mortui sunt subito non evolunt pati tantam ignominiam repetitione in natura nostra quam assumptae. Quarto est pessimum, quod inducit nimiam infecundem, ut apostolus Romanus, i. vocat hoc viceum passionem ignominiae, non noscendam. Et secundum quod dicit Ray, non soli actus eius, sed etiam loquenter ipsa platio eius, si sine causa virginis aures audientis, ipsa elempta polluit. Et imperator dicit in autentico, ut non luxurient in natura, quod illud viceum inducit pestilencias et tempestates, et forte ista est causa, quod in multis civitatibus taliter frequenter supueniuntur pestes, quod magis abundat tale viceum quam in aliquibus alijs. Sed in compendio theologie dicitur quod ipse diabolus temptas de hoc viceo postquam inducit homines ad hoc, fugit abominans ex nobilitate sue nature tamen scelus. Et autem infectum ceterorum, quod unde de ditus huic viceo est sufficiens insicere totam civitatem unde figura leprosa quod insicere susantes cum leprosis. Et ideo sicut in lege maledicabat tales sequentia pulsatione ceterorum ne insicierat alios ita deberet cuiusvis familiarietas eius et in figuram hunc dictum fuit Loth ad hoc ut euaderet morte, quod non moraretur in sodomia nec in oes circa regionem, Genesim, xix. Et loquebatur manere a pulsatore cum eis. Adeo abhorruit sanctus Loth istud factum, quod disponebat filias suas virgines tradere consupradatas ut cessaret sodomite a tali viceo. Et quis non bene ficeret, quod non sunt facienda malorum venientibus

na, ita nec ut evitent maiora mala, xliiiij. dicitur, quod est, tunc ex detestacione hoc subito elegit, et ob gravis hospitalum, xxvij. q. viij. Offerebat. Qui into prout quod sit pessimum gravio omni lege puniatur, et graviter, per legem quidem diuinam. Nam secundum Leviticum, xxv. Qui dormierit cum masculo coitu semineo uterque opatus est nephas morte morias. Per legem ecclesie ybido, per alios peccatis mortalibus imponitur penitentia septembris contumelie, per hoc imponenda secundum penitentiam maior quam septembris, propter enormitatem eius, ut, xxvij. q. viij. hoc ipsum, sicut se, et deberet excommunicari quoniam tales sunt notori, et permanentes in hoc viceo. Nam cum sit graviter et incestus secundum Augustinum, et incestus est cum matre vel germana vel alijs consanguineis seu affine carnali consenserit. Si aplaus excommunicatio incestuosum tradens eum in praecepto diaboli, ut, i. Lordin, v. multo magis excommunicari debet naturam peccantis. Clerici autem suicii de hoc viceo debent officio et beneficio privari, extra de excessu, plena, causa. Clerici. Secundum legem impigilat de talis decapitari, et quod commordat domum, et quod mediator est, ut, L. de ex ordine, eti, qui puerum, secundum legem municipalem in aliquo loco de ciburi et ybi seruat talis lex libera repulit civitas talis ab hoc viceo et deinde mirabiliter prosperat, et statu seruat secundum etiam leges sunt infames, et aduocare, procurare non potest cum sicut essent suicii, ut, ff. de postu, sicut infames. Sicut ergo homines dissipierunt in endo, et per tale viceum abutentes membro generationis, ita disperat de terra memoria eorum.

Quantum ad tertium. §. III.

confusio pene, non raro ibi, facti sunt tunc stercor terreni, non possunt assilari alteri rei ita aboientur et federe Jobel, i. L. secundum putuerunt iumenta in stercore suo, secundum Gregorium, homines lascivii virtus suam in setore luxurie finierunt et Lison ybi predicti plerunt interpretatae obstinatio quod nisi a iumentis resipiscat ab hoc viceo visum est dimittit in puerata etate, sed efficit obstinatum, et expedita hoc docet. Sed secundum sit abominabile dictum viceum sedum et pessimum, omnino dictum ex punitione diuini iudicij in vita prius de eo quod deo dedit erat illi viceo homines ciuitatis Sodome et gomorrah, secundum Sebonem adamum Gregorius quodcius ciuitatum, de quibus habebat historiam Genesim, xix. ubi dicitur Urim, in speculo bis storiali, li. iiij. circa hoc per sepe notantur ibi aggrauatissima culpam illam, quod rident sepe in pena. Et primus est corruptio nature, quod ostendit in clamore. sicut quod defloratur, clamat ut liberetur a corruptione, video in penam in naturalis factus est locus ille, versus est enim in mare salsum quod de mare mortuum, quod contra naturam aliorum ibi nec pisces vivunt, et aues de supra volantes subito mortue cadunt, ad innundandum moraliter per tales cogitationes item platioidis aut affectus, nec vere actiones effectus habere vivaciter potest. Secundum in culpa fuit ipsud etiam liberas peccati, Ira enim libere hoc faciebat malum et sine vere recudia acsi est operificium, unde a maiore usque ad minorum irruerunt in domum Loth, ut abuterent publice illud duobus angelis hospitium receptis a Loth, quos homines putabantur, et in penam percussi sunt cecidentes faci in exemplum pluri percuti supplicium ignem sustinentes, ut secundum Genesim, xix. Sic hodie aliqui sunt ita ceci, quod nedum eruuntur, sed gloriantur de hominibus vel se excusant, propter assuetudinem, ut dicit Augustinus in libro, confessus, quod flagitia quod contra naturam sunt qualia sodomorum, quod repudiada sunt, quod si oes gentes

Capitulū Quintū

ageret eodem criminis reatu lege diuina tererent. p. xxii. q. vii. flagitia. **T**ertium aggrauans est sterilitas eō migrationis. Ex homī enim p̄missio n̄ibil p̄ generari. Lui rūdet in penā sterilitas illi loci, q̄ n̄ibil oīno ḡn̄tūrūlitas. Sic tales aliqui priuans generatōe s̄lioz. vñ fuit far q̄ emis̄ ioseph d̄r fuisse eunuch. i. ine prus ad generatōe seu ad generandū. et hoc q̄rūt d̄t. Nicō. de lira glo. i. q. i. sicut eunuch. d̄nis exiccauerat genitalia ei. eo q̄ ad turpem v̄sum ei emera ioseph. iō d̄nis ipedivit eū. propter tale viciū p̄t v̄xōne gare debitū et petere diaortū q̄i est notoriū. p. xxii. q. vii. Q̄es accusatōes in glo. sed etiā opa bona q̄i nul la faciū. **Q**uartū aggrauans fuit ardor desiderij. Plus enim exardescere dicitur homī hoīes in viros q̄i alij in mulieres. Lui corrūdet in penā ignis ardor. q̄i cōbūs̄it eos. et poma nata in arborib⁹ circūpositis il li lacui v̄sc̄ ad maturitatem sunt coloris viridis matura vero si incidant fauille exēt in signū ignis eter ni. Unī Berū. Schēnalis flāma morā nō sustinens sodomioz quenit tollere natōem. et ipam conscientia te cōfusionez terrā cōsumpsit ignis sulphurez et spūs pcellaz. **Q**uintū est fetor carnis. Ois ei luxuria et ista maxime est cā fetoris. vñ merito possit de eis d̄i ci illō. p. ps. p. viii. De cadauerib⁹ eoz ascēdit fetor. Lui corrūdet in penā sulphuris fetor. p. ps. Ignis sulphur et spūs pcellaz. i. denōes p̄cūtēs eos pars calich eoz. Memoria ipsius viciū ita fetet q̄ aliqui insensibili facit. In cui⁹ figurā v̄xōt Loth. q̄ respergit retro vt. s̄videret illā ciuitatē. versa est in statuā salis. Respice reretro est recordare homī sceloz cū delectatiōe et volūtarie. **S**extū est tenacitas voluptatis. q̄ hoīes iue teratos i hoc vicio vñq̄ euadere sinit. Lui ɔgruit gleba bituminis quā loc⁹ ille multiphar se vomit. Bitumen autē est quedā terra sicut cola adherens. Nec tñ istud minuit p̄t̄m. sed aggrauat nec excusat̄ sunt a p̄cipiatōe pene. sicut nec criminis Qui filios familias et subditos nō corrigunt debicycio digne sunt morte ait ap̄ls Ro. i. Nō solū q̄ faciūt. s̄ et q̄ sentiūt faciēt bus. Joseph. et si puer noluit tacere cui v̄ldit tantū nephas i fratrib⁹ suis. h̄vi d̄i Heni. p. viii. accusauit fratres suos de criminē pessimo. s. q̄ cū iūmetis v̄l cū mārib⁹ coiceret v̄sic̄ punirent̄ a patre. nec dimisit correctionē propter odiū fraternū sive fratz q̄ oderūt. ita v̄yellēt eū occidere. **S**eptimū est stagū q̄ infic̄ multitudō cohabitatiū et societas talū. Lui rūdet in penā q̄ tota regio siml cū vrbe infecta subuersa ē. Et propter hoc etiā d̄nis abusus p̄uulos et innocētes. q̄ si vivissent prop̄ stagū imitati eēt opa turpia eoz. vñ in hoc misertus est eis. i. q. iiii. Etiam. s. p̄uulos facti sunt ergo et sunt demum tales viciōsi ut ster̄cus terre.

Capitulum quintū de incestu. et ibi etiam quomo do resistitur luxurie.

Incestus qui est altera species luxurie s̄sistit in p̄missōe carna licū coniūcta. sanguinitate et affinitate. vel spūali parētela. de quo p̄t exponi illō. p. ps. p. xxii. Nō s̄ fieri sicut equ⁹ et mulus quib⁹ nō est intellectus.

Ista est differētia inter hoīemz alia animalia in motu passionū. Nam animalia bruta cū mouētur passionē alijs qua. nō p̄t se cōtinere ab ea nisi cohibeat̄ alij vio lentia alteri. Et ratō est. q̄ rōem nō h̄t qua possint passionē moderare vel retinere. Unde cū scelus vel equ⁹ v̄der cibū q̄ appetit subito ponit se ad illum comedendū nisi impedit̄ vel verbere. S; hō cū mo uel passionē sue desiderio cibiv̄ alterius rei p̄t etiā data omni oportunitate se abstinere et nō vti ea re. et hoc ideo q̄ haber rōem q̄ p̄t moderaret̄ cohibere passiones et mēbra corporis q̄ si nō v̄taf rōem sed sequatur passiones illicitas. effici similis bestijs. Unī boēt̄ in libro de philosophica consolatiōe. Itaq̄ sic vt q̄ probitate deserta hō eē desiderit. cū in diuina conditōem trāsire nō possit. v̄taf in beluā. Et p̄maxime sequen do delectatiōes venereas illicitas. in q̄b̄ rōta ratō ab sorbet assūlata et equo et mulo. hinc est qd̄ d̄i Thobi. vi. p̄ angelū Raphaēlē. Qui iugio v̄tūt̄ur vt a mēte sua excludat̄ deū et libidini sue vaccent. sicut equus et mulus quib⁹ nō est intellectus. s. tales sunt. Et multo magis cū extra iugū sequiūt̄ suas voluptates. vt v̄ cestu et homī. Nolite ḡ ait p̄s. fieri sic equ⁹ et mul⁹ et. q̄i diceret. Nolite seq̄ viciū luxurie. Tria p̄nt̄ ibi nō. **P**rimo p̄cipit̄ relucrat̄ voluptatis. ibi. Nolite sicut equ⁹ et mulus. **S**ecundo exprimit̄ abominatio incestuositatis. ibi. in quib⁹ nō est intellectus.

Secundo inchoando .S.I

Incest⁹ vt dictū est supra. est spēs distincta luxurie et grau⁹ est adulterio. vt. p. xxii. q. viii. adulterij. Et p̄ hāc effici q̄s s̄ilis equor mulo. Equ⁹ est fortis et ipetu⁹ sus ita incestus tanto impetu ferit̄ a libidine. q̄ nō at tendit ad aliquā parētē reuerēt̄ia dūmō sequak̄ suā libidine. sicut nec equ⁹ attendit si eq̄ sit materyl̄ soror nata ex eadē m̄re vel p̄. Mulus cum domin⁹ suus cōficit in eo dū appropiat se et trahit calcēs. ita ince staus nō p̄ corpus tm̄ recalcutrat spūi. sed qd̄ p̄s ius est. q̄ amico suor benefactorū non parcit nec patri vel matri abutens aliqua cōsanguinea vel affine in hoc norabilitē inuiriando et ledendo honorēsuū. **P**ro declaratione huius materie oportet aliquid dicere breuiter tamē de gradibus cōsanguinitatis al finitatis. et cognationis spiritualis Postq̄ gloriōsus deus primos parentes creauit et in paradiso institūt̄ et matrimonij. excludit a coniugio vnum gradū cō sanguinitatis. dicēdo per Adam. Relinquet homo patrem et matrē. et adhērebit v̄xōt̄ sue. Benef. iij. id ē nunq̄ licebit v̄llo tempore patri sumere filiā in v̄xōrem vel matri sumere filium in maritiū. et multominus etra coniugium carnaliter cognoscere. quia maximus esset scelus incestus. In primo etiam gradu consanguinitatis in linea collateralē fuit concessum contra bere matrimonij filij. Ade propter necessitatē. quia alij non erāt. vnde oportuit ad multiplicandum geniū hūanū q̄ filij. Ade sumeret̄ in v̄xōres sorores carnales. sed sublata hac necessitate sp̄ fuit. p̄hibitū matrimonij inter fratres et sorores et germanos. q̄i mas simus incestus. et multomagis extra coniugij talis

Titulus Quintus

cōmiserio. In lege autē antiqua fuerūt alij grad⁹ cō sanguinitatis exp̄ssi in q̄bo nō poterat p̄trabi matri monū. In noua autē lege, p̄ determinatōz ecclie sunt declarati esse q̄tuor grad⁹ cōsanguinitatis et affinitat⁹ in quib⁹ nō p̄trabi matrimonī ut i decreto. Nō d̄z extra de sanguine, et affi. **E**st autē prim⁹ grad⁹ in linea collateralū germani seu sorores carnales, seu fratres soror germani. Scđs gradus filij duorum germanorum qui dicūt culini. Terti⁹ grad⁹ filij p̄sobrinoꝝ si uerius culinoꝝ. Quart⁹ filij p̄dictoꝝ. In nullo ḡ hoꝝ gradu p̄ cōtrabi matrimonī, qđ si q̄s faceret sine diu sp̄satoꝝ pape matrimonī nullū eēt s̄ cōtinu⁹ inceſtus, et excoſcatēt eēt ſcīter hoc agēdo, et filii illegitiꝝ miſent. Siſi q̄s cognoscat aliquā cōsanguinitatē carnaliter in q̄cūq̄ p̄dictoꝝ gradu, incestū p̄mitteꝝ ret uterq; etenim p̄tētū, et raro grauiꝝ q̄d p̄iūctior eēt grad⁹. In linea at ascendentiū, fm doc, et descendentiū eēt p̄petua p̄hibitio. s̄. p̄bendi matrimonī, vt, s̄. inter auū et nepotē, pauūt p̄nepotē, et hmoi, et incest⁹ etiā grauissim⁹ eēt. Affinitas etiā h̄z q̄tuor grad⁹ iſtra q̄s nō p̄thi matrimonī, et hi fundat in gradib⁹ p̄sanguinitatis. Nā ex matrimonio inē duos celebrato th̄bi tur ista iūctio q̄ d̄z affinitatē inter p̄sanguineos mariti pura. Petri oēs ex vna pte, et uxoriē ipſi⁹ Petri, pura Nasam. Ex alia pte inter sanguineos et sanguineas Mase oēs, et ipm petri mariti ei⁹. Itē in edeꝝ gradu in q̄ sunt sanguinei marito efficiunt affines Mase puta germani. Petri efficiunt affinis mase milie riis in pio gradu. Lōsobrini⁹ Petri efficiunt affinis uxoris Mase in ſedō gradu, et ſic ultra. Idē p̄ totū de cō sanguineis Mase q̄d affinitatē th̄bēdā cū Petri. In his iſtis q̄tuor gradib⁹ affinitatis si q̄s th̄beret matrimonī nullū eēt, s̄ p̄tinu⁹ incest⁹, et excoſcatēt abo ſci enter agētes, vt; p̄ cle. Et nota diligēter q̄ȳt supra dictū eēt, etiā p̄ ſimplicē ſornicatōe fm doc, oēs theologos et canonistas. Th̄is affinitatis ipediēs matrimoniorū dirimēti n̄ cū illa cū q̄ ſornicat⁹ eēt, s̄ cū sanguineis ei⁹, ita vt nulla eaz vſq; ad q̄rtū gradu. O q̄t incestus ſunt, q̄ matrimonī legitimi reputat̄. Ignorātia tñ facti p̄babil nō iuri excusat̄. Itē nota diligētē q̄ si q̄s cognouit carnali mulierē cui⁹ matrē v̄l filia l̄ soror germanā vel p̄sobrina h̄z uxoriē, si cognouit carnali illa anteq̄ th̄beret p̄verba de p̄nti cū ea quā duxit in uxoriē matrimonī nullū eēt, et dirimi d̄z, p̄p̄ ipē, dūmūtū affinitatis p̄cedēs. S̄ si cognouit carnali filialē postq̄ p̄traxit p̄verba de p̄nti cū p̄dicra, s̄. matrey filia vel sorore vel alia sanguinea vel affine, m̄rimos nū q̄dē tenet, sed p̄det ius perēdi debitum ab uxoriē, reddere tñ teneſt s̄ nō exigere abſc⁹ p̄tō mortalī, vt extra de eo q̄ dux, in v̄x, quā poll, p̄ adul, et, xvij, q. ij ca. Qui dormierit, Et q̄ teſt⁹ ibi ē obſcur⁹, vide glo, idē, xvij, q. vii. Qui dormicrit cū p̄libo, c. Itaq; coḡ ſcens carnali affinē pdit ius perēdi debitū. Cōſiderate quantū horret ecclia iſtu incestū, et tñ nō vident̄ hoſes ſibi ſcīam facere. Et hoc q̄ ſunt ſicut equ⁹ et mul⁹. **I**n cognatōe vero ſp̄ual q̄d th̄bēt in collatōe quoūdā ſac̄oz, s̄. baptis̄mū ſfirmatōis ſi th̄bēt matrimonī, vel carnali ſim̄trio inē ſiunctos talē. erit incest⁹ ſp̄ual, vñ ſacrilegiū etiā. Tres eī ibi ſunt grad⁹ cognatōis. P̄im⁹ d̄z paternitas, et p̄trab̄

inter patrē matrē eius q̄ tenet ad baptis̄mū vel conſimarōem, et eū q̄ tenet ad ipm baptis̄mū, vel etiā cōſimarōem, ac etiā uxoriē eius, vel etiā q̄ baptifat̄ v̄l cōſimat̄. Scđs d̄z paternitas, et p̄trab̄ inter eū qui tenet ad baptis̄mū, vel ſirmatōem aut etiā qui illa ſacramēta cōſert, qui d̄z pater ſp̄ual, et eū vel eā q̄ tenet, qui d̄z fili⁹ eius ſp̄ual, vel filia ſp̄ual. Terti⁹ dicitur fraternitas, et p̄trab̄ inter illū qui tenet v̄l eā ad baptis̄mū vel ſirmatōem aut filios ei⁹ q̄ tenet. Si quis ergo in aliq̄ hoꝝ gradu ſadū q̄ ad v̄lra nō extendūt cōſtraheret matrimonī nullū eēt ſed dirimendū, et incestus ſp̄ualis ac ſacrilegiū. Et ſiſi q̄ ſim̄it op̄ carnales cū aliquo vel aliq̄ in aliq̄ gradu huī ſcīt cognatōis ſp̄ualis, incestū ſim̄it, ex p̄. iij, c. i, r. ii, et extra c. c. Martin⁹. Erte d̄z, xxv, q. vii. Incestuoli dū in ipso detestādo ateq̄ nephādo ſcelere manet, nō inter fiſdeles xp̄ianos ſi, inter gētiles et cathecumēos habeat. Nolite ḡ fieri ſicut equ⁹ et mulis incestū p̄petrando. Hec luxurie ſpecies p̄ figurari p̄ ſocru Petri q̄ tenet, baſ magnis febrilo vt d̄z Lu. iij, que orōib⁹ aploū gratia xp̄i ſanata eſt. Dicit cī, beda ſignificari p̄ hanc animā luxurie deditam.

Quantum ad tertium .§.II

Per hoc iūctū ſequit ſuffocatio rōis. Dicit ei in eq̄r mulo nō eſt intellect⁹, ita et in iſtis nō videt eſſe intellect⁹ ſeu vſlus rōis. Lū ei affinet ūdruplex rō q̄re ūcōgrua eſt talis ūmixtū ūlanguineoz v̄l affinitā fm Lbo, iiij, q. clivij, ar, ix, incestuoli ūem iſtā rōes abh̄cīt nō v̄tēt intellect⁹. **P**ria rō eſt q̄r naturalis bō d̄z quādā honorificatā parentib⁹, p̄ ſiſi alij cōſanguineis q̄ ex eisdē p̄tēb̄ ū p̄pinq̄ originē trahūt intātū q̄ ap̄d antiquos vi Valeri⁹ magis⁹ refert non erat ſas filiū ſit cū patre balneari, ne ſic ſeipſo inuiſcē nudos ſp̄iceret. Manifestū eſt aut ſm p̄dicta q̄ in acrob̄yeneris magie p̄ſtit qdā turpitudo bonoſiſcētē ūia, vñ de his hoſes verecūdant̄, et ſo incoſtruū eſt, q̄ ſiunctōe venera tolū ſponaz ſiat adinuicē. Et hec rō videt exprim̄. Leui, xvij, vbi d̄z Ma ter tua eſt, nō reuelab̄ turpitudinē ei⁹. Et idē poſte dicit in alij, Scđa rō eſt q̄r ſonas ūuctas ūanguine necesse eſt adinuicē ſimul ūſari, vndesi hoſes talles ſc̄z q̄ ſunt ūanguinei vel affines nō arceret a cōmixture ſiunctōe, nimia oportunitas dareb̄ hominib⁹ uenere ūomixtōis, ſic animi eoz nimis emollescerent p̄ luxuriam. Et ideo in veteri lege ille persone ſpecialiter videtur eſſe prohibite quas necesse eſt ſi mul cōmorari. **T**ertia ratio eſt, quia p̄ hoc impedi retur multiplicatio amicoꝝ. Dum enī uxoriē extraneam accipit, iūgūt ſibi quadaz ſpeciali amicicia omnes ūanguinei uxoris, aciſi eſſent consanguinei ſui. Unde aug. dicit, xv, de ciui, dei. Habita eſt ratio reſtiffiſma caritatis, vt hoſes quib⁹ eſſet utiles atq; hoſes neſta concordia diuersaz viciſſitudinū vinculnēt rentur. Nec vnuſ in uno multas haberet, ſed ſingle ſpergeret in ſinglos. **Q**uartā rō reddit̄ et additur p̄ Eret, ii, poli, quia cū naturalis bō ūanguineas dili- gat, ſi adderet amor q̄ eſt ex ūmixtione ſiunctōe ſiueret nimius ardor amoris, et maxime libidinis incētuſ quod caſtati repugnat. Et q̄uis incestus dicatur

Capitulū Quincū

quasi nō castus, & q̄libet sp̄s luxurie corrupat castitatem, n̄i anthonomatice dī de incestu q̄si corruptō castratis, q̄ abusus maxime luxuriaz plonaz inducit corruptelā castitatis, cū propt̄ oportunitate ad lasciviam ex frequēti conuersatione cohabitatōe domesti ca, cū propter nimī ardorē amoris, vnde certe maḡ non solū incautela sed fatuitas est ex quo mūd̄ ē ita corruptus sicut cernit & pueri puuli ex malis exēpl̄ s̄ sint dediti talib⁹. simul facere dormire fratres cū so/ rorib⁹, vel alijs psanguineis vel affinib⁹, aut compa- tres cū cōmatrib⁹ nimis domesticē cōversari. Lū ad hoc aliqñ fiant vt aptius possit malū fieri. Et similiē adolescentes indifferēter cōversari cū alijs. **D**uātū autē deo displiceat istud viciū ex diuina puniōe etiā om̄i in vita ista oñdī. Nam propt̄ incestū Paul⁹ apostolus excōicauit quendā corinthū qui abutebat no uerca sua, & traditus fuit propter hoc in p̄tates sathanæ, vc bī. i. Lōr. v, vt in corpe vexareb⁹ a diabolo crudeliter, sicut vexabat in ansa. Ruben q̄ cognouit carnalitv̄ xorē patris sui Jacob diminut⁹ fuit in primo genitura, vnde dixit ei pater, Ruben p̄rogenit⁹ me⁹ maior in donis sc̄z esse debuisti, s. propt̄ primogenit⁹ turā, minor in implo. s. effectus, s. propt̄ incestū tuū, quia ascendisti cubile patris tuū maculasti tho rum ei⁹. Deū, penul. Sed & in libro de benedictib⁹ xiiij. patriarchaz legil. q̄ Ruben infirmat⁹ ad mortes propter hoc infirmitatē iliaachaz incurrit. Elmon q̄ violauit sororē suam intersect⁹ fuit ab Absolō, vt p̄t̄ h̄. Reg. xiiij. Ita gloriolus baptista exhortauit hoc facimus q̄ cū pcepit. Herodē regē hoc incurrisse cum he rodiade cognata sua, egressus est desertū qđ neq̄ p̄pter penitentiā deseruerat vt increparer̄ tūn̄ nephas, & cū scelenib⁹ plurimis ille esset deditus soluz de hoc publice arguit̄ eū dicens. Non licet tibi habere uxorem fratri tui. Mar. vi, & propt̄ reprehensionē hāc fuit Johānes incarceratus & decapitatus. Non ergo in istis incestuosis est intellectus sicut nec in eq̄s, q̄n̄ smo equit̄ aliqua scialia bruta vidēs hoc horre sum me. Nā phūs. in. viij. de aſalib⁹ dicit q̄ quidā equ⁹ q̄ pulcherim⁹ erat cū suisser deceptus, q̄ sciliz posit⁹ fuit pann⁹ ante oculos ei⁹, vt nō videret equā matrē suā, s̄ cū ea p̄misceret q̄ ec̄ pulchra erat p̄ comitroz amoro panno cum ppendit ita exhortauit q̄ seipm̄ p̄cipitauit. Nolite ergo fieri sicut equus & mylus in q̄bus non est intellectus.

De primo sc̄z vt resi. **S. III.**
stat voluptati sue. Nota cū dī nolite fieri, q̄ si diceret & si supueniat instigatio vel temptatio ad incestum vel alia species luxurie, nolite acq̄efcerer̄ assentire revoluti ti. Totū enī malū primo pcedit avolūtate cū est ma la Jacobi, iiij. Resistite diabolo & fugiet a vobis De bilia enī est hostis ait Christo, q̄ nō vincit nisi volētēn̄ & phūs in. iiij. ethicoz. Peccatū int̄pantie vt est petm̄ luxurie dī peccatū puerile, tum q̄ sicut puer si in sua voluntate dimittit, crescit in propria voluntate. Tū dī equ⁹ indomitus euadit durus, & filius remissus euadit p̄ceps, ita concupiscentia si ei satifiat, accipit manus robur tum q̄ sicut puer emendaſ propter hoc q̄ cobercer̄, propter qđ dī prouerbioz, xxij. Noli sub-

trahere a puero disciplinā Tu virga pcuties eū, & ani mā eius ab inferno liberabis, s. dī concupiscentie resistitur, reduc̄t ad debitū honestatis modū. Et hoc est qđ ait Aug. in. vi. musice, dicit ēi q̄ mēte in spūalia suspensa atq̄ ibi fixa manēte, cōcupiscibil. i. Concupiscentie carnalis impet⁹ frāgit, & paulatim rep̄ssus extinguit, maior enī erat cū leq̄retur, non omnino null⁹ sed & minor cū refrenamus. Et ideo dicit ph. l. in. iii. ethicoz, q̄ quādmodū puer debet km̄ p̄ceptū pedagogiū vivere, sic cōcupiscebile cōsonare rōni. **U**ltra istud remedū interius resistentie, triplex est aliud re medū exterius, sicut cōtra ignem cui compatur luxuria, vt dictū est supra, triplex remedū adhibet ad extingendū vel minuendū.

Primo per aq̄ infusionem,

Secundo p lignoz subtractionē,

Tertio p ab igne elongationē.

Totū hoc p̄ de olla q̄ est iuxta ignē q̄ si ita bullū atq̄ effundat qđ contineat in ea, aliqd̄ p̄dictoz triuū fieri cōsuevit, q̄ vel s̄q̄ frigida olle infunditur, vel de lignis subtractionib⁹ vel olla ab igne elongat. **V**ic cū mēs interiē feruet calore luxurie ita q̄ substantia virtutū q̄ ibi contineat effundit, dī primo ad aquā recurrere, s̄ triplēcē, videlz ad aquā lacrimaz & cōpunctoz consi deras infirmitatē suā & piculū & ideo devote poscens auxiliū, vñ dī Sap. viij. Ut sciui qm̄ alī nō possūm̄ ētīnēs nūl̄ deus det, & hoc ipm̄ erat summa sapiētia scire cui⁹ donū eēt. Elij dīm̄t̄ dēpc̄t̄ sum illū. Nec tñ ex hoc p̄t̄ se excusare incōtinēs q̄ ētīnē n̄ p̄t̄ nisi dī dederit grām̄, sicut nec etiā se excusaret aliq̄s p̄t̄or ex hoc q̄ p̄seuerat in aliq̄ p̄t̄or cū inde nō possit recedere p̄ penitentiā nūl̄ deus infundat gratiā. Nam vt dicit be. Tho. in. iiiij. Deus nulli gratiam subtrahit faciēt quod in se est, sed semp̄ patus est infundere se preparare, sic & castitatis bonum a deo datur, cum quis p̄ oratiōes & per subtractiones occasionuz ipm̄ querit, & de hoc potest intelligi illud Ps. Lōfregisti capita draconū in aquis id est p̄cipia temptationū carnaliū in aquis lachrimaz. **Q**uod si aqua ista non sufficit addat sc̄bz aquam̄ videlz alicul⁹ corporalis afflictōis, non tamē piculose, vt caſtrando se ipm̄ vel aliquid buiūsmōi, hoc enī esset peccatū mortale, vt. xxv. distin. p̄t̄o, tesser irregularis. Unde q̄ p̄t̄ regnū celoz, intelligit̄ km̄ Christos, & alios de caſtratione spirituali, sicut cū ait Math. viij. Si oculi tuus scandalizat te, erue eum̄ rē, p̄ quod prohibetur aspectus incitatiū ad malū, non euulso oculi corporalis p̄cipit, ita cōmēdatur a christo, qui se caſtrant, i. qui voluntarie a se reſecant concupiscentias carnis & vñcreant deo seruant. Debet ergo quis in temptationibus luxurie posit⁹ ita carnem affligere vt piculum nō sequat̄, sicut egit be. Bene, cū fuit temptatus in solitudine vñbēmēter proiec̄t se nudū interverpres & vriticas, & dolore corporis obſtulit vuln̄ mētis. Sic & beat⁹ Frāc̄iscus temptatus cū disciplina corde nō sufficeret ad mortificationem temptationum nudus stetit inter niues formando de niue vñforem̄t̄ fūlios rē. Beatus Bernardus se misit in aquas gelidas ad reprimendaz temptationē b̄. De quodā etiā

Citulus Quintus

Suumen narrat be. Hieronim⁹ q̄ cū fortiter temptaret de hoc cyclo nec orōib⁹ nec abstinētib⁹, nec vigilijs suuareb⁹ ab impulsu vehementi temptatōis, demū patet monasterij hoc inuenit efficac⁹ remediū Ordinavit cū monachis suis q̄ quotidie ei diuersas molestias et p̄tumelias aliq̄ inferrēt, et ip̄m et accusarēt eū apud abbate q̄ mollesasset eos. sicq; q̄ridie paup̄ iuuens p̄tumelabat, et accusabat ab eis q̄ p̄tumelā iuuelerat. Trāsacto aliq̄ tpe cū bac mortificatōe laborū, vna diez interrogauit eū abbas quā sibi erat in tempratōe carnis cui r̄sit, p̄r mī. mīb⁹ iuuere n̄ sinif. quō luxuriari concedis. sicq; p̄ huc modū affluiūt morificationū sine p̄cūlo dētemporēb̄mōi liberat⁹ fuit. De hoc p̄ exponi illud Eccliaſt. iij. Ignē ardente extinguit aqua. i.e. vehementē temptationē luxurie aqua tribulatōis mortificat. Et est tertia aq̄. i. scriptura rū lectrōis eaz̄ et meditatōis q̄ etiā ad hoc multū operatur. Ut̄ Hiero, de cō. distin. v. c. Nunq̄. Alma studia scripturaz̄ et vicia carnis non amabis. Vigilia ei honestatis, i. studia honesti tabefaciēt carnes. Eccl. xxii. Ibi ei xinef q̄ detestandū sit hoc viciū. q̄q; no ciuū. q̄ p̄ ip̄m ad ignē eternū quenā. Sic legit in vi rasparz de quodā sancto heremita. ad quē accessit q̄ dā publica meretrīx. q̄ se factauerat cū amatorib⁹ suis. q̄ illū sanctū ad op̄ nephariū p̄traheret. Accessit ergo ad cellā seu heremitorū ei⁹ quodā sero tarda hora et pulsans cellā eius. simulabat se errare in deserto et viā rectā amississe. prop̄ qđ rogabatve v̄l in aliquo anglo heremitorū sineret tñ illa nocte manere ne foris inuēta deuoraret a seris siluestrib⁹. Ille vidēs ne cessitarē extremā, et simulatōem et prauā illius intentionē ignorās, licet inuitus prop̄ p̄culū. tñ charitati coactū introduxit seip̄atim manere faciēs. Media nocte diabol⁹ cepit terribilē illū patrē vexare dētempatōe carnis q̄ sibi p̄sli loquēs ait. Opa mala in tenebris fiunt, bona autē in luce. Accendit ergo lucemā, et cum temptationis cresceret, cepit ad reprimendū cogitare de igne inferni q̄ p̄m scripturas patus est luxurios⁹. Ius p̄ illud. Fornicatoribus et homicidis p̄s illoz̄ in stagnū ignis et sulphuris, et cum nō cessaret temptationis p̄sib⁹ p̄sli dicere. Incipe nunc expiri penā illi⁹ ignis eternī q̄ longe grauior erit. cui⁹ te debitore ostiuitis faciendo ad qđ incitaris, posuitos vñ digitū man⁹ ad ignē lucerne, et tñ tenuit p̄ totū obussit. Tam vehe mēs erat temptationis et adhuc p̄ hoc nō cessabat et ip̄e ap̄ p̄suis sequentē digitū. Deinde oēs alios suecessiue sic cōbusta manu temptationis cessauit. Illa autē misera q̄ temp⁹ expectabat aptū ad inuitādū ad malū cū per aliquas rimulas vidilset qđ iste agebat, ita horruit stupore et morereb⁹. Mane autē facto illi laicius iuuenes q̄ submiserat ip̄az̄ pessimā meretricē venierūt ad cellā b⁹, interrogantes si p̄terito sero a casu applicuisset illic aliq̄ mulier, qua deuia erat. Respondit senex ibi facer illa pessima femia, nāt mīb⁹ hoc fecit qđ videtis, ostendēs manū combustā et ordinē facti. Tidētesq; eā mortuā veniā postulabant de malo qđ tracrauerat recomendātes eā sibi. Qui orōe suscitauit eā. Mirandū est istō gestū nō imitādū. Neḡ enī lege cōi hoc agere liceret, quātacūq; temptatione pulsat⁹. Sz̄ lege priuata, s̄ spūssanci, q̄ cōi legi non

sub̄icit, vt. t̄is. q̄, q̄ Due sunt, quā sed nō dī dimissa cōmīl sit cert⁹ ea duci, si nō vult seduci. Secūdū re medīū est subtractio lignoz̄. Si enī appositio lignorum auget flammā, ita subtractio minuit. Ista ligna sunt cibaria et potus, q̄ nō solū ex cōstitate sed ex q̄lita te incendūt ignem luxurie, et tantomagis cōstomagis sunt delicatiora et magis nutritiua. Unde aplus. q̄. Lorint. vi. premitit ieunū castitati dices. Exhibeat m̄ nos metipos ut dei mīstros, in ieunij. in castitate, q̄ abstinentia ciboz̄ iuuat ad castitatem. s. cut multū p̄cūlātio ciboz̄ inducit materialē luxuriam. Sine cetera et baccho frigerven⁹. i. luxuria ait Hiero. Et p̄ps ait Mat. xvij. Hoc gen⁹ demonioz̄. s. tentantū de luxuria, nō ejus nīl orōet ieunio. Et propterea in ieunij ecclie est interdict⁹ oīs elus carniū, et in ieunio q̄dragēsimē etiā elus lacticinioz̄ seu ouoz̄ et casei, vt̄ dist. iij. Deniq; q̄ ista sunt magis nutritiua et incendiua libidinū. contra q̄ sunt instituta ieunia Luxuriosa res est vinū. i. cā luxurie et dī proū. Et Hiero. Tentat mero estuās facile despumat in libidines. et proū. p̄p̄. Qui delicate pauerit seruū suū, in fine sensiet eū p̄tumacē. Seru⁹ est corp⁹. Qui ergo volunt bñ comederez biberet lautiōes eplas. et q̄scere, et dicūt se casteviure nō posse, v̄tq; ver dicūt, sed nō excusati sunt vt putat, q̄ nō tollūt occasiōes sue luxurie, sicut q̄ poneret alia ligna in domū suā quā videt ardere si credereb⁹ sibi si diceret q̄ displaceb⁹ sibi obustio. cū ip̄e apponat materiā. sic q̄ nimis vacat b⁹. In li. d̄ testamētis. xij. patriarchaz̄ narrat Joseph admonendo filios suos quō fuit liberatus de p̄culo adulterij ad qđ inuitabat eū dīa sua frequēter, et hoc mediati b⁹ multis ieunij. et orōib⁹. Ubi etiā declarat quomodo multis modis q̄s iuit illa pessima femia eū ad nephias inducere. Primo qđē cū filios nō haberet. dixit illū vellet habere in filiū, et q̄ adoleſcēs erat. xvi. āno rū. cum primo fuit vendū frequēter amplexabat et rā gebat vt filiū malo āño. qđ postea ppndit cū cepit ad malū solicitare sub p̄ceptu vt filiū hret ex eo quem maritus putaret propriū, et sic oīa bona q̄ multa erat ad eū deuenirēt. Sz̄ cū ille recusaret dices eē a dō suo dō celī p̄blistū adulteriū. suggestio altū modū offerens leviz̄ necatuz̄ p̄venenū. vellet postea ip̄az̄ v̄tōrē accipe, qđ ille horruit dictū. Minas q̄ si ageret hoc manifestaret scelus suū, nec sibi iungereb⁹. Tertio p̄misit ei q̄ dimitteret idola et virū suū ad idē inducebat si ei assentiret, et adoraret deū suū, et sic esset cā eōrum salutis. Lūi respondet Joseph, non placere deo suo conuersio ad eum propter satisfaciendum libidi ni. Quarto misit sibi epulum solenne, sed incantatum opere diaboli, vt inflāmaret eum ad amorē suū et concubitu, quod ip̄e dominī reuelatōe cognoscēs, facta oratione sup cibum nihil documenti percepit ex eius esu. Quinto sibi dixit q̄ nisi cum ea rem haberet omnino se occideret gladio velveneno, et sic esset ip̄e causa mortis sue. Sup quo increpauit eam dīcens. q̄ concubina virū sui si hoc ageret, postea omnibus bonis suis gauderet et quia emula eius erat, iō retraxit se inuidens felicitati securitate emule sue. Deīnum quadā desperatōe facta quadam dīcens apprehēdit eum per liciniam vestimenti quasi vīm infrendo

Capitulū Sextū

Dicens dormi meū. qd̄ recusauit fugiens Et hoc vel
timū ponit scriptura Gen. xxxix. Sz̄r postq̄ fuit fla
gellar⁹ a dñō suo et incarcerat⁹ ppter accusatoz falsam
ill⁹. aliqu⁹ fecit sibi occulto mō notificari q̄ si. pmitte
ret secū dormire faceret cū viro suo ita q̄ educeret de
carcere ill⁹ a l's dñū maneret. nec acqueuit sed fitm⁹ in
pposito castiratis māstis. iuuās se orōib⁹ et ieuūis. et
caute puerans. Inueni inq̄ Salomo Eccliaſt. vij.
mulierē amariorē morte. siue intelligal de feia siue de
voluptate venerea seu cōcupiscēta Amara est mois
corpalis. q̄ sep̄at alia a corpore. h̄ alamorē luxuria l'
mlier. q̄ sep̄at alia a dorz celesti curia Sech̄ i antori
tate quela quis ēvenator̄. i. demonū. Nā demōes la
queos temptationū ad capiēdū hoies sibi etiā volan
tes p cōtemplationem. ponut mulieres vel luxuria sage
na corci⁹. i. cogitatio de illavel affect⁹ ad illā est sage
na qua hoies veluti pisces incaute capiūtur. vincula
sunt man⁹ ill⁹. i. opa que facit mulier ad allicēdū ut
nutus et ornat⁹. locutioes et enzenia. et alia bmoi sunt
vincula quib⁹ ligant hoies et ligari tenetur ne exeat
de peto. Qui placet deo effugier. i. vitādo domestici
tate eazz orōib⁹ ieuūis se iuuādo. Tertii re
mediū est elōgatio ab illis psonis q̄ dāt vel dare pos
sunt materiā rēptatois. Un apls. i. Lorin. vi. fugi
te fornicatiōem. Sup quo verbo ait Amb. Lū alia
vīc̄s pōt expectari cōflictus. hāc fugite ne approxim
metis. q̄ nō p̄t alie meli⁹ vinci. Rō b⁹ eē p̄t. q̄ bmoi
delectatoes in pticulari cōsiderate nimis excitant⁹
citant cōcupiscēta ad se. Materie alioz perōz cōsi
derate paz vel nibil mouet p̄cipue illos q̄ nō sunt de
diti talib⁹ vīc̄s. Qui nō est dedit⁹ auancie. ex hoc q̄
cogistat devlra. vel symonia. vel furto. vel fraude a
se vel ab alijs cōmissa nō inclinat⁹ ad illa. Sz̄ cast⁹ et
honestus recogitādo turpia a se ppetrata v̄l ob alijs
etiā bona intentiōe. ritilla⁹ et aliqu⁹ fortiter rēptat⁹. Et
ideo sine magna necessitate nō dī q̄s talib⁹ mētē im
plicare. et cū necessitas magna īmīnet. cū magna vigi
lātia rōis ne caro reuiūscat. Si ergo temptat⁹ q̄s er
ga aliqu⁹ psonā pticularē. meli⁹ remediu adhibere n̄
pt q̄ elongare se a cōuerstatiōe illius q̄st̄ honeste et si
ne nota fieri p̄t. vñ et illa mala mulier q̄ inlecerat ocu
los in Ioseph victia cōcupiscēta eius cū a casu sol⁹ Jo
seph sine arbitris. i. alijs factourbo dom⁹ ita tresset in ali
quā p̄tēt opis quippiā faceret. ausa fuit ista nequā
capē eū per clamidē et secū rem h̄ret. q̄d ille cernens
pticulū nō verbis m̄dit. sed factis fugiens de manib⁹
et. et dimissō pallio foris exiuit Gen. xxxix. Cūr Iis.
ait. Lōgrū ē inde corporis euellivbi q̄s illecebris de
seruinet. Nā locus vbi q̄s prauevixit in aspectu mē
tis opponit q̄d sp̄ q̄s ibi vel cogitauit vel gessit. di.
lxxi. c. Valer ei in scriptura dī. fenu vel palea vel stup
pa. Eccl. xxi. Stuppa collecta synagoga peccatiūm.
et cōsummatio illorū flāma ignis. Sz̄ q̄ securitas esse
pt stuppe v̄l palee iuxta ignē. Exim̄ notabile in. iiii.
dialogoz. de illo p̄bitero sc̄o v̄forato q̄ stenebat v̄co
rē quā ante p̄motōnē suā suscep̄at a se remora hic cū
efset antiquat⁹ in sanctitate et in extremis vite cōstitu
tus adeoyt nec sp̄us videref esse in illo. v̄for ei⁹ volēs
certi⁹ videre si exp̄irasset adhuc adhesitos suū ori illi
us. et vel sic aliquē alii sentire de eo ep̄ire. Qd̄ ille

temēs clara voce dixit. Adhuc igniculus est. s. in co
pe. Tolle palea. Qd̄ illa intelligēs se inde remouit.
Post quod clamare cepit. benevenerint dñū mei. bñ
venerint dñū mei. vt qd̄ ad tantillū seruū venisti. et
loquebas de pe. et pau. Ecce venio ecce venio. et sic cū
eis ad celum concendit.

Capitulum sextum de stupro.

Suprum est alia speci
es luxurie. et consistit in actu venereo extra
matrimoniu quo deflorat virgo. Aliquā
do tamē sumis large pro alijs speciebus luxurie Et fm
hoc dicit Ambro. Omne stupr⁹ adulteriū est. p̄p̄ij. q
iij. Nemo accipit ei ibi stupr⁹ pro cōcubitu viri v̄co
rati cū alia quacūq̄ q̄ cum v̄fore sua Sic enī accipi
tur. Num. v. vbi dī. Si later adulteriū et testito ar
gi nō potest. q̄ nō est iniūta in stuprorē. i. adulterio.
Est autē speciale peccatum. quia fm Thomā secunda
secūde. q. clisi⁹. arti. vi. vbi circa materiā alicui⁹ vici⁹
occurrit aliqua specialis deformitas ibi debet ponē
determinata species illi⁹ peccati. Est autē luxuria pec
catū consistēt circa materiā venereo. In virgine au
tē sub custodia patris vel alterius existente occurrit
specialis deformitas. si corrūpaf extra statum marri
monij. Et hoc tam ex pte puelle. que ex hoc q̄ viola
tur nulla pactione cōjugali precedentiū impedit a legā
timō marriūo consequēdo. Nam tales qñ hoc sci
tur cōmuniter recusant et in honeste mulieres. Ponē
tur eriam p̄ hoc in via meretricandi. a quo retrahebat
ur. ne signaculū virginatus amitteret. Lū etiam ex
parte patris q̄ d̄ eius custodia sollicitudinē gerit. fm
illō Eccl. xlj. Sup filiā luxuriosam cōfirmā custo
diam. nequādo faciat tevenire in obprobriū inimic
is tuis. Et ex hoc patz q̄ stuprū est species determin
ata et disticta a luxuria. quia īm̄portat illūcē deflo
rationem virginū sub cura parecum exstētū. Quia
Sichen filius Emor cōmisit stuprū cum Dina filia
Jacob. inde secura sunt multe et magna mala. Nam
fratres eius simantes sevelle ipam Dinā dare illi
Sichen in v̄fore prout affectuose postulabat. si ta
mē ipse cum toto populo suo circūcisionē acciperet.
acquieuit ille cū patre Et hoc seruato tertia die circū
cisionis facte quādo dolor erat maior incisure. Sime
on et Leu iurrarūt ciuitatē Sichen. et ipm dominū cī
uitatis patrem cum filio ac omnes alios habitatoz
res ciuitatis illius in ore gladij percusserunt. iuuā
tibus eos omnibus fratribus eoru in vindictā stu
pi. contra voluntatē ramen patris sui Jacob. v̄ba
betur Beneb. p̄p̄ij.

De satisfactione stu
pri v̄trum teneatur in aliquo stuprator satissimē et
in quo Rūdef fm Tho. vbi supra. q̄d hoc bñ duplē
inuriā annexā. vñā ex ptevirgis alia ex pte pris sub
cū cura est. idēc teneat satissimē aliquo mō v̄trigz.
Ex parte quidē virgininis. quia et si eam non vi cor
rupit. tamē seduxit proprius q̄d teneat satissimē. vnde
Exo. xxiiij. dī. Si seduxerit quis virginē nō dū despō
satam dormieritq̄ cū ea dotabit eis et bēbit in v̄forez

titulus Quintus

Si autem paternis noluerit dare ei, reddet pecuniam iuxta modum dotis quam virginis accipe consueverit. Et quis etiam patri puelle iniuriat, ei etiam tenet ad penam secundum legem. Dicit enim Deutero, xxij. Si inuenierit vir pueram virginem que non habet spolum, et apparet hunc est cubuerit cum ea, et res ad iudicium venerit. datum quod dormiuit cum ea, l. scilicet argenti, et habebit eam pro rem et quod humiliavit eam non poterit dimittere illam cunctis diebus vite sue. Et hoc ideo ne videat ludibriu[m] fecisse f[ab]m[us] Augus. Hec tho. Et quod hoc preceptu[m] in iudicia ponit, que non obligat nisi in ecclesia vel aliquo ciuitatis illa assumatur, continentia magnam equitat[em], i. n[on] ad illa non videat obligari, nisi quatenus in statutis alius cuiusciuscius habere[tur]. et in iudicio contentioso ad illa condemnare. Et idem dicendum de quacumque alia pena statuta, contra tales quod fuerit adiudicatus. In foro iudiciali ecclie videtur teneri ad alterum horum constitutorum, s. aut sumere in uxore, aut maritare, i. dote[m] dare ar. extra de adul. ca. i. Sed ut dicit ibi glo. hec fuit pena antiqua. Hodie autem sic puniri. quod aut ducat eam aut verbaterat a sacramentis exclusus retrudatur in monasterium ad agendam penitentiam, de quo egredi non posset extra eo. c. q. Aliquod etiam glo. intelligitur hec de seducto reseruanda, quod seducit, i. seorsum a domo abducit per violentiam. In foro autem conscientie sic agendum videtur f[ab]m[us] Guilielmo. Si deflorat eam voluntaria, non tenet ei, patri autem teneat, quod iniuriat est ei, vni in aliquo satisfaciatur vel saltem eum placat. Si autem seduxit, pura, p[ro]missio nimbor mendacibus, non videat fuisse voluntaria. Iniuriam ergo seducti si costruprauit, iniungendum est sibi quod satisfaciatur ad arbitriu[m] boni viri, vel cum ea copulari si p[ro]misisset eam ducere in uxore ut copula ab ea extorqueretur seruerit p[ro]missu[m] multomagis iuramento firmatum, et hoc nisi nimis distans esset eorum codicito, puta mulier p[ro]bea, vir nobilis et potes. Non enim mulier p[ro]sumit fraudem ignorasse, vel etiam si magnu[m] aliquod scandalum in credidit prouentur, et tunc perat remissionem p[ro]missi, et aliter satisfaciatur f[ab]m[us] sua facultate, et mulieris indigentiam. Parentes autem qui tradunt filias suas nobilibus et diuitiis deflorandas, ut propter hoc eas nuptui tradant illas dotantibus pessimi sunt lenones, vel etiam ut ex pecunia collata propter turpitudinem indeviuant, digni morte temporaliter eterna, quod horres beatus Nicolaus adolescentes puidit conuaneo suo nobili, h[ab]it paup[er]i, p[ro]p[ter] ciens p[ro]fenestrarum domum massam aurum tribu[er]e vicibus p[ro]distribu[er]e suorum suorum filiarum quas intendebat p[ro]stituere. Tenebant enim abarentes eis prouidere, nec peccatum stupri evadit ex hoc quod devolutate puellerum parentum hoc agatur et ablata veritate fornicatione cum eis committuntur semimiscendo cum eis si soluti sunt. Si autem violentia inferatur puelle absoluta ait semper resistere, si stuprum quidem est ex previru, et grauiter puniri debet ex costrupratorum rapto. Ipsa autem nec peccat nec amittit virginitatem et si signaculum virginitatis amisit. Et si se defendendo ne violetur sive nuptia sive innupta casu occideret eam ipse tem non obviandum nec homicidium intendes, sed suam defensionem, puta fibrat gladiu[m] contra eum ne capiat credo non peccaret, quod vim vi repellere est de iure nature. dicitur, i. c. ius naturale. Et si licet non solum se sed et bona sua defendere ne capiatur a latronibus, quare etiam ne

pudiciciam et honoris suum amittat, et ne maxime temptatio exponatur. Sed si violenter conditionaliter inferatur, pura quia commissio sit ei de morte vel infamia, vel verecundia ducta non auderet clamare, vel timeret scandolum magnu[m] oriri non excusat a stupro peccato. *Capitulum septimum de Raptu.*

Raptus est illicitus cotius a rapiendo dictus. Et ut dicit, xxvii, q. i. Raptus committit cum puella que violenter a domo patris abducitur et corrupta in uxore habet. Et quia haec specie deformatur in materia venerea, ideo ipsa est determinata species luxurie. Et ut dicit beatus Tho. q. i. clvij. ar. viij. Raptus quandoque concurrat cum stupro, quod inuenit raptus sine stupro, quod docet stuprum sine raptu. Locutus quidem raptus cum stupro quando aliquis interficit violentia ad virginem illam cito deflorandam, que quidem violentia quod interficit tam virginem quam patrem eius, quandoque interficit patrem non virginem puta cum ipsa consentit quod de domo patris abducatur. Differt autem violentia raptus alio modo quod quicunque puella violenter abducitur a domo parentum et violenter corripitur quandoque si violenter abducitur non tamem violenter corripitur sed devoluntate virginis sive cornu patitur fornicatio coitu sine matrimoniali, qualitercumque violentia absit salutaris ratio raptus. Inuenit autem raptus sine stupro, puta cum quis raptivit uel puellam corruptam. Unus Simachus papa dicit, Raptus viduarum vel virginum ob immanitatem tam sceleris detestamus. Stuprum vero sine raptu quod aliquis absque violentie illariem virginem illicite deflorat. Item f[ab]m[us] tho. ubi supra, aliter dicendum est in raptu puellarum quod sunt alii despontate, et aliter de raptu earum que non sunt despontate. Ille enim que sunt alii despontate restituenda sunt suis sponsis quod in eis ex sua despontatione ius habent. Ille autem que non sunt despontate alii s[ed] restituentur sicut p[ro]p[ter] patre potestati, et tunc devoluntate parentum p[ro]t[er] eas licite in uxores accipere. Si autem aliter sint, illicite matrimonium contrahit, quia quicunque rem rapiit, tenet ad restitutionem eius, tunc si non fiat talis restitutio, et puella rapta consenserit voluntarie in habeendo rapto suu[m] in viru[m], tenet matrimonium. Nam raptus et si impedit matrimonium perhibetur, non tunc dirimit contractum, unde quod dicit in concilio Neldensi, placuit ut hi qui rapiunt feminas vel furantur vel seducunt eas, nullatenus eas habeant uxores, quibus eas postmodus nuptialiter cum sensu parentum suscepit, xxvii, q. ii. placuit, dictum est in detestacionem criminis. Ut p[ro]t[er] interagi de his qui sunt alii despontate magis p[ro]yerba de p[ro]t[er]i, hec Tho. in glo. summaria, xxvii, q. ii. in p[ro]t[er]i, questionis, ubi tractat hec questio. s. ut raptor possit nam p[ro]tam habere in uxore pacta penitentia sic dicit hec quod si dico dubium non habet, quod utique potest raptor rapta habere in uxore pacta penitentia. et est exp[er]sum extra de raptori. Accedens. Et hoc n[on] sit sponsa alterius de p[ro]t[er]i, tunc ei illi reddenda est, sed si est sponsa de futuro non cogit eam recipere, ut, xxvii, q. i. L[et]er illa. Capitulo ergo que dicitur quod non possit raptus manere cum rapto, intelligenda sunt quando raptus non consentit in matrimonium raptoris, sed potius in stuprum, cum enim

Capitulū Octauū

in peccato maneat se pāndi sunt vel intelliguntur quādo rapitur spōsa alter⁹, q̄ si eēt spōsa de futuro & cu⁹ rāptore p̄traxisset voluntarie p̄verba de p̄nti, cū eo re maneret etiā d̄scentib⁹ parētib⁹. **Uñ Hieron.** sic agit. **L**na legitima cōiugia in scripturis legatur. **P**ris mū legitimū nūgū est, s. virgo casta in virginitate vīro data legitime. **S**cđm est virgo in ciuitate dephensa a vīro, & illi p̄vum copulata si voluerit pater el⁹ doabit ea, iste vīr in q̄tū iudicauerit p̄t, & dabit p̄cium pudicitie ei⁹, & erit illi uxor, s. si p̄senserit mulier in mīnū moniū. **T**ertiū est filia dephensa in ciuitate, s. a rāptore si non voluerit pater eius, s. illi dare in uxore de trahet eā ipsi vīro daabit alter⁹ & doabit ea, & legitima erit ei. qđ intelligit quādo puella nō cōsensit in mīnū moniū, sed in stup⁹ cū rāptore. **xxvi. q. i. t̄ra.**

De pena rāptoris muli .§. I
erū dicit Ray, in summa, q̄ pena rāptoris fīm leges est vt capite puniat, & ei⁹ substatia rapte applicet sī in genuā rapuit. Si vero ancillā vel liberā substatia nō amittit, sed tū decapitat. **ar. xxvi. q. i.** De rāptorib⁹. De d̄capitatore d̄ exp̄l⁹. **L.** De rap. vīrg. l. i. **S**cđm canones autē rāptor efficiſ ſeru⁹ rāpte nū ſe velit redimere, vt dicto. c. de rāptorib⁹. **I**te d̄ excoicari cum fautorib⁹ suis. **xxvi. q. i. t̄. iij.** Si tū rāpta velit d̄here cū rāptore, pōt ut dictū est ſupra. Et dicit ibi glo. Ray, q̄ hec pena p̄t infligti in foro iudiciali nō in foro penitentiāl. Nota etiā fīm Boff. q̄ p̄dicate pene in telligūt̄ infligēde ſi rapuit mulierē honestā, ſecus ſi rapuit meretricē, vt. **L.** De rap. vīrg. l. i. **N**ec diſtigui turvītrū volenter mulierē q̄s rāpiat vel inuitā, spōsam propria vel alienā. **I**ngatā vīl nō ingatā, q̄uis acius puniat, q̄s p̄ adulterio. dicit etiā b. Tho. vbi ſu⁹ pra. q̄z spōlus ex ipa despoliatiōe b̄z aliqd̄ ius ſi ſua spōla, iō q̄uis peccet violentiā inferēdo, ſi educendo spōsam de domo parentū violēter excusat tū a crimi ne raptus ſumēdo ſtricte. **Uñ H**elasi⁹ papa dicit, q̄ lex p̄teritor̄ principiū ibi rāptū d̄ esse d̄missum, vbi puella de cui⁹ nuptijs nil actū fuerat videbat abducta. **xxvi. q. i.** **N**ostri etiā dicit q̄ ſi deponſatā de p̄nti volente monasteriū ingrediāt̄ rāpiat̄ carnali agno ſcar, nō poterit poſtea ingredi d̄ ei⁹ voluntatē. **Uñ S**ebastiā⁹ papa dicit, q̄ ſi ſe p̄cipit ſenac̄ iudici ecclastico p̄tate puniēdi t̄les, ipſe circa mortē vel mūlatōem vel ſanguis effuſionem enormē, poterit ubere rāptore incarcerari & flagellari ita tū q̄ flagella in vindictā ſanguis trāſire nō videātur, vel pena pecuniaria multari. Quos tū inueniēt̄ exceſſiſ ſe q̄ mēbri mūlatōez vīl mortē d̄z reſeruare puniēdos regie p̄tati, extra e. t. in archiepātu. **S**i q̄s etiā ſeruā inuitā violauerit ſeruū inuiriāz actiōe tenet, de pe. d. i. **S**i q̄s. Et ſi p̄ſeuerauerit in uicio impēdo eā nec poſſet rēſiſtere quin violentiā ſibi inferret, ſi aliter nō p̄ ſue pudicitie, puidere licite poſſe fuſgā inuire. Si ei⁹ licet furari in caſu neceſſitatis ad euādendū mortē corporis, vt de cōſe, dicit, v. c. **D**iscipulos. Et ſi licet uxori aviro recedere trahentē ipam ad mortaler eōuerſo, vt habeat. **xxvii. q. i.** **I**dentia. Et ſi li cer reo capro ad mortē fugere cū adiutus p̄z ſine rēſiſtētia q̄re etiā nō licet ſeruo recedere a dīo ad euadēdū

mōtē anime, etq̄ frequēter moleſtat eā reniſtentem, & ad malū cogit. **Q**d̄ aut̄ p̄dat dīs ius & p̄cium ſerui, imputet ſibi, q̄ priuilegiū meret amittere q̄ t̄cessa ſi bi abutit p̄tate. **xi. q. iii.** **P**riuilegiū. Prop̄ rāptū ſaſ uinaꝝ vt refert Aug. in li. de ci. dei, maxie cedes hoīz ſecute ſunt inter vīrāg p̄t, ſcīz romanorū & ſauinorū. **L**ū cī romana eēt adhuc q̄ſi de nouo p̄ſtructa, & mīb̄ti eoy essent ſine uxori, ſeſerit quoddā festū in dolo, ad qđ t̄currētes vt moris eſt ſemine de p̄ib⁹ viciniſ. vt de ſauina, illi romani rapuerūt eas vt haberent uxores vnde ſecutū eſt bellū & magna strages. **C**apitulū, vii. de ſacrilegio.

Sacrilegium prout eſt species luxurie, eſt coitus fact⁹ p̄ ſonam ſacrāvel cū p̄ſona ſacra. i. būtem ordinem ſacrāvel votū cōtinente, vel etiā in loco ſacredō pro cu ius declaratō ſciendū fīm Tho. h. h. q. cluīj, ar. f. q̄ actus vīl vītutis velychij qui ordinaſt ad finē alteri us aſſumit ſpēm illi⁹, ſicut ſurtū qđ omittit p̄opter adulteriū trāſit in ſpēm adulterij, & eōuerſo adulteriū qđ omittit p̄opter ſurtū faciēdū trāſit in ſpēm ſurti. **M**anifestū eſt autē q̄ obſeruatō caſtitatis fīm q̄ordinat ad cultū dei trāſit in actū religiōis vt p̄z in his qui voulēr ſeruāt virginitatē, vt p̄z p̄ Aug. in li. de virginitate. **Uñ manifestū eſt q̄ etiā luxuria fīm.** q̄ violat aliqd̄ qđ p̄tinet ad cultū diuinū p̄tinet ad ſpe cī ſacrilegiū & fīm hoc ſacrilegiū p̄t poni ſpēs luxurie p̄t at p̄currere ſacrilegiū cum diuīlis ſpēb⁹ luxurie. **S**i eni ab utaſ ſpona p̄ucta ſibi fīm ſpūale cognatōne omittit ſacrilegiū ad modū inceſtus, vt inter cō patrem & matrē. **S**i aut̄ ab utaſ virgine deo ſacrat̄, in q̄tū ſpōsa xp̄i, eſt ſacrilegiū per modū adulterij. in q̄tū vero eſt ſub cura patris ſpūalis eſt qđdā ſpūale ſtup⁹. **S**i violentia in ſerak eſt ſpūalis rāptus. **D**e q̄ ultimo dicit Justinianus impator. **S**i quis nō dīcā rāpere ſed attemptrare tantūmodo matrimonij iun̄gendi cā ſacratissimas virgines ausus fuerit, capitāli ſentētia ſeriat de peni. d. i. **S**iquis. Ad quantum dedecus pueniat bō p̄ hoc ſacrilegiū p̄t elici ex ſobis p̄. dicetis. **H**ō cū in honore eēt nō intellexit, compaſtus eſt iumētis inſipientib⁹. **T**ibi nota tria de tripliſ ci honore in quo ſe regire p̄ ſpona ſacra in qua inueſtiſt̄ bīmō ſacrilegiū & p̄ ipm vītu patur. **P**rimus eſt honor deſifice ſponsalitatis. **S**econdus eſt honor dominice p̄tatis. **T**ertiū eſt honor angelice ministerialitatis.

Quantū ad primum .§. I
certū eſt q̄ magnus honor eſt eē ſpōlam alicui⁹ regi major ſpōlam ipatoris, fīz maxim⁹ eſt eē ſpōla ſp̄i leſu q̄ eſt rex regū & dīs dīnantiū, hec at eſt q̄libet anīa bītis & ſeruātis humiliori ſeruātis virginitatis. **Uñ** cuiſibet illaz p̄fecte viuēti dīceſt in ſuētē. **T**eni ſpōla ſp̄i accipe coronā quā tibi dīs p̄pauit in eēnū. **Q**uānis eni dicat apl̄s de oīlo caſte viuētib⁹ & bñ. **D**espondi eni vos vīnī vīro virginē caſtā exhibere xp̄o ſōe fidē ſeruātē ſuētē dīleccōe, tñ oīlo mō magis ſpēali d̄i habēns & ſeruās, p̄poſitū virginitatis ſeruā ſpōla ſp̄i. **Uñ** cū p̄ſerat viro vel bñdīcīl, ipsa cātāt illō. **I**psī ſum BB

Titulus Quintus

despōsata cui angeli seruūt, cuius pulcritudinē solz
luna mirant. Rep̄nit̄t enī statū ecclie trūphant̄ s.
quo oēs sancti sincerissimo amore inseparabilē sp̄o in
berent̄ sine villa corporis corruptōe. Has enī virgines
dicit̄ Jo. apoc. xiiij. sequi agnū sp̄osum suū quo cūq;
ierit, et cantare canticū nouū qđ null' alii? cantare pōr,
qđ videlz sp̄m pfecte imitan̄t quo ad integritatē ani-
mer corporis Et speciale gaudiū qđ aureola dicitur
propter vitoria carnis plectram p̄cipiūt qđ alij sc̄i et
sancte nō virgines h̄nt. Hinc et amb. Pulchritudines
maiorē estimare qđ p̄t decor ex virginis q̄ amatura re
ge probat̄ a iudice, dedicat̄ dñs, deo Secreta Lipriani
nus. Virginū glia sublimior flos est ecclastici ger-
minis. dec⁹ aet̄ ornamētū grē sp̄ualis, illustror por-
tio gregis sp̄i. Ipsi, s. virginī sp̄osus dt. in Lant. iiiij.
Teni de libano sp̄osā mea, veni de libano coronabe
ris, liban⁹ interpt̄t candidatio. et significat puritatē
bis dicit de libano, qđ duplēcē puritatē d̄z babere ser-
uatā aīe, s. et corporis, vt corone aureola virginitatis.
Lū igit̄ virgo sit in magno honore sancritate, si ī ali
qđ opus carnale labaſ sacrilegiū cōmittit q̄ ledit̄ p̄re
sacram violādo sponsam deo consecratā. Talis non
intelligit quātū thesaurū amittit seu furat̄. thesaurū
vtig maximū, quia non est digna pōderatio aīe con-
tinētis, vt dī E. celi. xxvi. Et yte dicit apls. in. iiij. ad Lo-
rin. iiiij. Habem⁹ thesauz istū, invassis viciliby. i. cor-
porib⁹ ideo caute ambulandū qđ si frangat̄ istud p̄
quodēcū op̄ carnale irrecupabilit̄ amittit. km il-
lud Elmos. v. Virgo israel, pietra est, t̄ nō est q̄ suscī-
tet eā. Sup̄ q̄ verbo dicit bīer. Audacter dicas, q̄ cū
cetera possit de⁹, virginē nō p̄t suscitare p̄ ruinā, pōt
quidē liberare a pena, s. debita p̄ p̄cō. sed nō p̄t coro-
nare corruptā, s. aureola virgītās, p̄cō. q. v. Si pau-
lus. Qđ Ugo cardinal̄ exponit dices, nō p̄t, i. nō oīt
se possevel nō cōsuevit hoc facere. Nō intelligit talis
utilitatē abominatōem opis sui. Un̄ Señ. Tolum
pr̄as nihil h̄z magnificū, nū q̄ natura deo p̄ximū fa-
ciat a misterio vilū mēbro acturpiū veniens. Et vt
dicit be. Tho. in. iiiij. Virgo fort̄ ipugnat̄ temptatōe
carnis qđ alij p̄ modū curiositat̄, q̄si appetē expi-
ti quātūtēvel q̄litat̄ delectatōis venere quā nō est
extra, cui erit̄ imaginatōi diabol⁹ rep̄nit̄ qđ mgnū
esset valde delectabile, qđ m̄ est valde turpe adeo q̄
q̄libet de hoc magis erubescit qđ de alīs acito. Et
vt narrat̄ in libro de natura sp̄u. quedā virgo deo de-
uota cū temptat̄ amississet virgītātē in rāta tristiciā
Deuenit Sideras p̄ qle op̄ vilissimū amississet tm̄ the-
sauz qđ p̄ tristiciā et dolore mortua ē. Nō intelligit ta-
lis, q̄rt̄ dt Greg. Et si momētaneū est qđ dilectat̄, tm̄
eternū qđ cruciat̄, pena, s. debua rāto sacrilegioz ad
ulterio sp̄uali. He inq̄t apls. i. Thimo. v. recipiēt dā
natōnē maioriē qđ primā fidē irrā fecerūt. q. l. sp̄o p̄
miserūt solēni votovt sp̄osā fidē castitatis fuare. Hic
Lipriani⁹ ait in libro de virginitate. Si supuentēs ma-
ritus sp̄osam suā iacere cū altero viderit, nōne indigē
et fremit̄, et p̄ zeli dolore gladiū portat in māu sua. Et
qđ sp̄s dñs et iudei nr̄ cū virgītā sua sibi dicat̄, et san-
ctitati sua destinatā iacere cū altero cernit. qđ indigē
et irascit̄. Quas penas in scelestis istis p̄dictiōib⁹ cō-
minat̄ cui? vt gladiū sp̄ualē vētūr iudicij dies, p̄p̄v

q. i. Nec aliq. Et qz nō intellexit sp̄as iūmētis insip̄l
entib⁹, et fac̄t⁹ s̄lis est illis nō soli iūmētis, sed insip̄l
entib⁹ iūmētis s̄iles sūt. Quāvis enī oīa iūmēta sine
insip̄lētia, qz sine rōe sunt, aliq. tñ prop̄ qdā instin⁹
ctus naturales prudētia viderur, qz aliq. qdā p̄cipare
rōnis et sapie. Alia vero oīo stolidavt azini. Un̄ d̄
ab a qz est sines sensu, his iūmētis magis ceteris stoli⁹
di sunt sacrilegi, luxuriosi de q̄bo pp̄beta. Quoz car⁹
nes sunt vt carnes asinoz. Quāta eī insip̄lētia ista ē
quanta temeritas sp̄osaz regis eterni et sp̄oso suo pul
cherrimo ditissimo nobilissimo, potestissimo, optimo
recedere, et vilissimo seruo paup̄rum deformati, infir⁹
mo adherere. Quāta brutalis libido p̄sumere accede
re ad sp̄osadn̄i sui qd̄ nullo mō p̄t ip̄z latere. Merito
cōgantur iūmētis insip̄lētib⁹ qz nullā vtūtūr pp̄inc⁹
tate rōis. Assimilant recte eis, qz debet vt iūmēta se
pari a cōuerſatō et alioz p̄ exēdicatōem vel depositōez
Un̄ d̄, xxvij. q. i. Si qz eīs, p̄biter, diacon⁹, v̄l sub
diacon⁹, aut lector, aut psalmista, aut hostiari⁹, cum
muliere deo sanctificata mechatus fuerit, Deponat.
Si laic⁹ est exēdiceqz, qz sp̄osam p̄p̄l corrupit. Scōm
leges d̄ occidi, et bona ei⁹ p̄fiscari, in autē, de san. epi.,
in si, et hec lex est canonizata. xxvij. q. i. Si qz rapue
rit. In qbusdā diocesib⁹ p̄ sinodales institutōes illes
sunt ip̄o facto exēcūtati. Narrat Valeri⁹ maxim⁹ in
i. li. qz qdār si gētilis tñ dedicata cū oīhs virgib⁹ ad
seruandā castitatem deeveste qz regta est in stupro ad
mortē punita est. Et tales vt iūmenta moriūtūr.

Secundo reperit se hō .§. II

in honore dñice p̄atis, hic at̄ est qd̄cīqz sacerdos est.
Tales d̄ dicunt. p̄s. De steri in sinagoga deoz, i.,
sacerdotū, in medio at̄ deos djudicat, i., sacerdotes.
Un̄ Greg. ad Mauritium imperatore scribēs ait. Sa
cerdotes aliqui d̄i in sacris eloqz vocāt. Scriptū ē
enī dīs nō detrahēs. Quid ergo mīz si illos vestra
pietas honorat, qby in suo eloqz honorē tribuēs dōs
appellat ip̄e de⁹. Merito at̄ d̄i dicūt sacerdotes p̄
pter peatē dñi quā hñt. P̄nt enī murare panē et vinū
in corp⁹ et sanguinē dñi verbis p̄secratōis, qd̄ null⁹
angelus, null⁹ sc̄tūs in celo, i., aīa, nec ip̄a virgo bñissi
ma p̄t, sed sol⁹ de⁹. P̄stetia absoluere a pctis, vt ab
soluti debite intrēt regnū celoz. Un̄ Anter⁹ papa,
Absit ut quicqz sinist⁹ de bñmō arbitremur, qz aplico
gradui succedentes corp⁹ xp̄i sacro ore cōficiunt, p̄ qz
xp̄iani sum⁹, qz claves regni celoz bñites ante dīe iū
dīcūt iudicat, i., q. iii. Absit. Magn⁹ igīt honor, ma
gna est potestas sacerdotū. Sz si nō viuūt caste sz lu
curiose sacrilegū cōmitūt, et nō intelligūt svū hono
rem quē ita vītupant. Hō cū in honore esset nō intel
lexit qd̄ de⁹ p̄cepit Aaron Levi, pxi. Hō de semic tuo
d̄ est de genere sacerdotali, qz habuerit macras nō of
ferat panes deo suo, nec accedat ad misteriū el⁹, i., nō
offerat sacrificia, nec mīstret sacrā. Et inter alias ma
culas ponit bas. s. si habuerit ingē scabiē, si fuerit pō
lerofus. Qd̄ exponēs Greg. in pastorali ait. Jugem
scabiēbz, cui petulantia sine cessatōe dñatur. In sca
bic⁹ enī feruor viscer⁹ ad cutē trahit, per quē luxuria b
gnaf exterior. P̄sonerosus est qui nequaqz qdē vī
ad op̄ nephariū rapit, sed eius anim⁹ volup̄tate

Capitulū Octauū

luxurie sine villo repugnatiōis stimulo delectat, p̄ficit, disti, hinc etenī. Non intellexit talis sacrileg⁹, qđ ait iste dñs. Nūdiamini qđ fertis vasa dñi. Fert sacerdos vasa vasa dñi. qđ vasa p̄secrata quotidie tractat, vasa fert qđ sacra, p̄pi qđ sunt vasa gratie dñi in manib⁹ portat, fert vasa dñi, qđ aīas subditoz h̄z regerer sustentare monitis et oratio, et id debet mūdarī metē et corpe. Quātū scelus sacrileg⁹ pataret qui vasa sacra vel sacramēta manib⁹ lutoſis tringeret vel ea in lutū p̄jceret, hoc agit sacerdos luxurie vacans et sacra contrestant. Non intellexit miserrim⁹ qđ ppter hoc xp̄z ut iudas prodit. Dicit enī Hiero. Dic mīhi sacerdos quō cū his labijs quibus oscularat es filiū hoīs. i. p̄pm in sacramēto oscularis labia meretricis. Quidam filiū hominis tradis. i. s̄lis es ei. Nō intellexit qui irā dei contra se, puocat. In cui⁹ figurā Nadab et Abiū sacerdotes qđ obtulerūt ignē alienū nō dñi mortui sunt. Ignis domini est amor caritatis. Ignis alien⁹ est ignis cōcupiscētēr carnalitatis, cū quo in cōspectu dñi accedentes in ecclia a dñi punitūt, p̄ maijē at scāda, lizant pplos plusqđ p̄ alia vīcia vīt reuerentia et deuotionē vīt possunt habere, neduz ad eos, sed ad sacra eoz. Et ppter h̄mōi sacrilegia eoz compant sumētis s̄les eis effecti. O quāta et qđ ifelix mutatio ex deo effici lumentū inspiens. Sicut enī sumēta onerant cōtinuis onerib⁹ verberant frequentib⁹ verbētib⁹ consternūt a cūctis hominib⁹ propter malā vitam eorum sacrilegā, quotidie impositōes exigūt ab eis gabellaz tributa a laicis p̄tra oīa iūra vbi p̄p̄ prop̄ bona vīta fuerāt facti exempli ab oīib⁹ his, punitūt et iūmēta. Nā vt habef. lxxij. dist. p̄sbiter, sacerdos pro fornicateō debet penitentiā agere, et annis et duo bus primis in paner in aī alijs q̄nc sc̄ntib⁹ ter in hebdomada in paner residuīs etiā aliquā penitentiā am facere p̄m formā ibi tradūt, et intelligit de fornicatōe publica p̄m Host, hodie tñ h̄mōi p̄nia est arbitria. Nota etiā qđ sacerdos qđ cognovit carnalē filiā spūalem. i. quā baptizavit vel crismavit, si est ep̄s, vt audiuit eius confessionē, sacerdos dñ penitentiā agere p̄ij. annis ep̄s, xv. mulier religioni tradēda. xxij. q. i. Si quis sacerdos, z. c. Non dñ. Et. xvij. q. i. De filia et intelligit cū peccatū est notorū de iure vel de facto hodie tñ arbitria. Et hoc perpēditur quantū horre bant sancti patres hoc sacrilegū, et intantū ecclia sacerdotes cōcubinarios vt iūmēta insipientia despicit et prohibeat eos ad celebrationē missē, et diuinorū officiorū, et fidelib⁹ p̄cipiat ne audiant missas vel officia eoz vel p̄cipiant sacra ab eis qđ sunt notorū fornicatores vt di. xxij. c. ppter hec. cū. f. se. Et si moniti non desistant, debet beneficib⁹ spoliari, qđ prop̄terea statuit ecclia non qđ eoz sacra sint vera sacra in se sicut cōsecrata a bonis, sed vt vidētes se p̄tar saltem verecūdia resp̄scant. De hac tñ materia quō tales debeant evitari habes diffuse in tertia parte.

Tertius honor qui .S. III.
 rep̄stur in boī ē. qđ dicīt minister dei seu seru⁹. hoc at est officiū angeloz p̄m illud p̄s. Qui facis āgelos tuos spūs et ministros tuos, et heb. i. Q̄es administratori spūs sunt, i. angeli. Et qđ tota vita clericivel relū

giosi etiā cōuersi est deputata ad servitū dei. Ideo p̄cipue p̄ excellentiā dicuntur ministri seru⁹ dei. Hiero. altari deseruēt altaris oblatōe sustentat, p̄ij. q. i. Llericus. Seruire autē deo regnare est, p̄m Greg. et in sīgnū regle dignitatē por̄tā coronā capillorū in capite. Lerte magnus honor iste seruire die noctuē dñō. Sed si dñi t̄pales qui immūdi sunt peccat⁹, querūt et volūt habere fuos qui corā eis ministrēt, mūdos imaculatos sicut legi de Nabuchodonosor, qđ fecit eligere ex hebreis iuuēculos nobiles sine macula ad seruēndū et, et h̄i fuerūt Daniel Ananias Azarias et Mīael. Dan. i. c. Multomagis xp̄s de⁹ qđ est fons mūdicier puritatis vult habere mistros puros et imaculatos. p̄s. Ambulās in via imaculata hic mībi mīstrabit. in qđ dñs. s. Idonee. Ut et dicit Lant. qđ. pascit inter illa, s. in mētib⁹ casteviuentū. Recete autē tales caste viuentes dicūtur ministri dei sicut et anglū qđ in carne p̄ter carnēviere angelicū est nō humānū. at Hiero. Talis ergo clericus vel religiosus om̄ites sacrilegū p̄ opus luxurie vitup̄at ministerū suum. Dic nō intellexit qđ violat templū dei. Si qđ om̄ite ret aliqd op̄ carnale in ecclia cuiuscūqđ conditōis sic viuoz magnū sacrilegū p̄petraret, ita qđ ecclia ipsa qđ erat p̄secrata indigeret recōciliatōe ad hoc vt possint ibi diuina celebrari. vt h̄i de cōse. dist. i. Ecclesi⁹ qđ intelligit Host. cū est manifestū vide de hoc in. iii. p̄ij te. Sed nobilis templū dei et sacrat⁹ est aīa rōnal qđ se dñō deuouit p̄ castitatem, etiā si nō sit vgo s̄iqđ in qđ apls. templū deivolauerit disigdet illū deus. i. Lohrin. vi. vñ. p̄p̄ vñ. q. i. Sc̄iendū est oīb⁹ qđ deo sacrata rū feminaz corpora p̄ votū prop̄e sp̄sōis cōsecrata esse tēpla scripturaz testimoniis cōprobāt. Et iō violatores eaz sacrilegū iūta sententiā apli. filiū pditōis noscūt Hinc ē illō Greg. Si inē hoīes bone fidei cōtractns nulla sunt rōe dissolui q̄ntomagis pollicitatio ista quā cū deo qđs pepegit sc̄z de seruādo castitētē, et sine vindicta nō poterit relaxari. xxvij. q. i. Vitudi as, et prop̄terea ne deueniāt ad istō sacrilegū, ordīas vīt ecclia qđ clericī nō habitent cū mulierib⁹, nec mīles res in domo clericorū nisi stricto gradu cōsanguinitatis de quo nulla possit oriū suspicio. vt. lxxij. di. c. cū omnib⁹. Et. ea. c. In oībus. dī solus. s. cleric⁹ ad solam nulla religionis rō p̄mittit accedere. Meli⁹ est ei duo qđ vñ. Similē enī fideli⁹ et tūt̄res agit. De reli giosis etiā dī qđ cautela hec circa monachos seruerit vt remoti a familiaritate earū id est monachi nec vīt qđ ad vestib⁹ habeat accedendi familiare p̄missu⁹. Sed neqđ abbāte neqđ eū quē p̄fecerit extra eā qđ p̄est loqui virginib⁹ xp̄i aliqd qđ ad institutōem eaz p̄tinet, licet, nec eū ea sola que p̄est freq̄nter loqui eos oportet, sed sub testimonio duarū vel triū eaz itav̄tara sit accessionē brevis oīno locutio. hec. xvij. q. i. In decima. Et in oībus pene diocesib⁹ est semītia excolcatōis latā. Ingredientes monasteria monialū sine cā necessitatī. Plaicos clericos et religiosos, quā incurrūt etiā ipse moniales si extra casum cōcessum p̄mitrant intrare. Et qđ diu monasteria se custodiūt ab h̄mōi familiaritatib⁹ siue cū religiosis siue cū clericis siue cū laicis bene se h̄ntr in bona fama sunt. Si at familiaritates sumāt efficiūt, p̄stib⁹ et spēlūce latro

Titulus Quintus

num. Et mirū est q̄ cū consanguinel eaz cupiant eas honestas esset castas. dāt eis oēm occasionē in ūnū. Nā ad eas accedūt iuuēcule cū ornatibz vanitatis suis. Ibi faciūt cōuinia, ibi loquūt de factis dormorū suaz, ibi de matrimonijz et alijz que nō decet, ibi aliqui trispudant. Et q̄ sunt hec nisi quedā iuicemata ad ea q̄ sunt mūdi et excitamēta cōcupiscentie. Sicq̄ obscurata mens nō intellexit statū suū, sed cōpatur et similē efficaciuētē tradens se oī immū dicte et sicut iuicemata nō erubescit d̄ turpibz actibz ita frōs meretricis sacra est cis ut nō erubescat de tātis sacrū legijz. Sz cōiter tales q̄ viuūt ut iuicemata, moriunt ut iuicemata sine intellectu corpora vermito corrodētibz et eoz aiabo coloribz frigoribz ferni expositis. Quartū aut̄ sit pīculosum clericos vel religiosos familiariter cōversari cū semīs etiā spūalibz, exempla habes de episco po fundane cūitatis, qui cū recepisset quādā iuicemata in domo ex pīlate īa raptus erat ad cōcupiscentiā eius. sup quo iudeus q̄ posuit se in via īstitutus supuenientē nocte ad dormiēdū ī quodā templo idō loz signo crucis facto sup se vidit satan exigentē rationē a cōplicibz suis de malis ad que hoīes puocas uerūt. Et cū quidā ex eis surgens aīn principē retulisset quō illū ep̄m īa induxerat ad cōcupiscentiā illius semine mirabilē cōmendatus et laudatus fuit et fortatus ut pīscaret inchoataz. Quibz omnibz int̄matis illi ep̄o q̄ iudeū penituit peccati sui illā remouendo. et iudeus baptizat̄ est. habeb hoc in libro dia logoz. In legenda be. Andrei, habeb aliō exēplū de illo ep̄o, qui erat ita deuotis. be. Andrei q̄ diabolū in specie mulieris spūalīn domorū pīadio recepat. Sz b. Andreas in forma pegrini appārēt maliciā eius. In vitaspātrū etiā habeb aliud simile prio exemplo de quodā patre in heremo cōstituto qui in ciderat in fornicationem.

Lapi. i. de filiabz luxurie, et pīo de cecitate mēt̄.

Pot species luxurie vi
dendū est de filiabz eius q̄s Greg. in. pīpi
moralū ponit esse octo videlicet,

Licitatem mentis,

Precipitationem,

Inconsiderationem,

Inconstantiam,

Amorem sui,

Odium dei,

Amorem pīsentis seculi,

Desperationem vite future.

Sz vi que alie ponūtur ab Isidoro, ut stulteloquii. Scurritates, Ludibria verba, et bīnoi ad pīlicita rehducunt. Et q̄uis ista peccata noīata oriāk ex alijz peccatis freqūt̄t̄ et cōius ex luxuria. et iō filie ei⁹ dīcitur. Et ipsa diffīcile intelligerent sunt specialia peccata sine adiunctōe alien⁹ diffīcile est nisi odīu dei et desperatio futuri seculi. et diffīcile q̄i sunt pīca mortalia actu pīpetrata. Quō at oriāk ex luxuria sic declarat b. Tho. iij. iiij. q. clvij. Qn̄ infirmiores potētē vebētē afficiūt ad sua obiecta conseq̄ns est ut supiores vires impeditāt̄ et deordinēt̄ in actibz suis. Per viciū aut̄ luxurie maxime appetit̄ infirmior, s. cōcupiscentiē

billis, vebētēt̄ intēdit suo obiecto. s. delectabili carnis prop̄ vebēmentā delectatois. Ideo cōseq̄ns est ut p̄ luxuriā magis supiores vires deordinēt̄. s. rō et voluntas. Sūt autē rōis quatuor act⁹ in agēdis. Prīm⁹ est simplex intelligētā que appīchēdit aliquē finēt̄ bonū. et hic actus ipēdī per luxuriā. s. m̄ illud Dani. pīj. Concupiscentia subvertit cor tuū. et q̄irum ad hoc ponit̄ cecitas mētis filia luxurie. Scēd̄ act⁹ est consiliū de his q̄ agēda sunt propter finē. hoc etiā impedit̄ p̄ luxuriā. Unde Terētius de amoribz dīnoso ait. Que res nec consiliū in se nec modū bīz vīlumi. et pīlio regere nō potes. et sic ponit̄ filia luxurie pīcipitatio. Terti⁹ act⁹ est iudiciū de agēdis. et hoc impedit̄ p̄ luxuriā. et sic ponit̄ inconsideratio de q̄ p̄cep̄ ponit̄ illō Esa. v. Q̄ pa manū ei⁹ nō pīsideratis. vt. s. s. m̄ illa iudicēs in agēdis. Quart⁹ est p̄ceptū rōis d̄ agēdis. et hoc impedit̄ p̄ luxuriā. q̄ impētū concupiscentie impedit̄ ne exēquaf q̄d p̄posuit. et sic ponit̄ in Dstantia. Sap. iiiij. Inconstatia concupiscentie. i. q̄ p̄cedit ex concupiscentia trāsuerit sensum. s. de eo q̄d cogitauerat deliberauerat. Volūtatis aut̄ duplex ē acris. Prīm⁹ est appetit̄ finis. et q̄zū ad hoc deordinat̄ volūtas inordinate appetēdōt̄ eligēdo delectationē venereā ut finē. et sic ponit̄ filia luxurie amor sui de q̄ ap̄los. iiij. Ibi. iiiij. Erūt hoīes seip̄os amantes. et tua volūptati amatores magisq̄ dei. Et p̄ oppositū ponit̄ alia filia luxurie q̄ dicis odīu dei inq̄zū. s. p̄biber bīmoi delectatōes. ps. Dexters tua. s. potētē tue inueniat eos q̄ te oderunt. s. ad puniendum. Secundus est appetit̄ eoz que sunt ad finēs. et q̄zū ad hoc deordinatur volūtas per luxuriā. et sic ponit̄ filia eius amor pītis seculi. vt. s. quis fruāt volūptatibus ad placitū. s. m̄ q̄ Jacobī dī. iiij. cap. Qui voluerit amīe esse hū⁹ seculi. inimicus dei constituet Eliud dī Desperatio futuri seculi q̄. s. dum q̄s nūmis dītinef a carnalibz volūptatibz. nō curat sed fastidit venire ad spūales et eternas delicias. Ad ep̄bēs. iiiij. Desperates semētōs tradidēt̄ se in pudicicie.

Prima ergo filia luxurie .i. I.

ne dī. Licitas mētis. q̄ in hoc pīsist̄ cum q̄s ita mēte deditus est et occupat̄ circa mūdā et pīcipue circa carnalis opa et nescit cogitare de do eligēdo cū vīlti mū finēs uoz opēz. nec de alijz spūalibz reby cogitat ut dī prop̄ immersionē ī carnalibz. Tali vīcio tensus diceret̄ alid ps. Lumen oculoz meoz. et ipsū nō est meū. Et sicut cecus corporaliter non potest illuminari opere nature. q̄ de priuatione ad habitū non est regressus. ita et fortius nec spūalit̄. Unū p̄ Do min⁹ illuminat̄ cecos. Et pro declaratōe materie sciendū q̄triplex est cecitas mētis seu spūalis. Prīma cecitas ī supnalia nō intēndo. Scēd̄ cecitas ī necessaria nesciendo.

Tertia cecitas ī salutaria non eligendo.

Sz de pīsa Sophōe. i. Ambulabūt̄ ut ceci. q̄ dīo peccauerūt̄. Greg. Lecus est q̄ lumē supne pīēplatio nīs ignorat. Sz p̄ maiorī horū declaratōe dī. b. tho. iiij. iiij. q. xv. q̄ cecitas mētis est priuāt̄ ei⁹ q̄d est pīcī pīiūt̄ intellectual visionis. Hoc autē pīncipiū est triplex. Unū est lumē rōis naturalē de q̄ ps. Mult̄

Capitulū IX

Dicit quis oñdit nobis bona que debem⁹ facere, cui questioni respondens ait. Signat⁹ est sup nos, i. impresum in pte superiori in anima, lumen vultus tui dñe, lumen vultus, i. naturalis rois, i. luminosus vultus tuus. Dic⁹ auctoratio vult⁹ dei, qd sicut per vult⁹ vñ⁹ hō est similis alteri, ita p rōem sum⁹ siles deo & sic p vult⁹ cognoscim⁹ hoīem, ita p rōem cognoscim⁹ qd age⁹ re debeam⁹. Et cū sit hoc nature nunc p̄ tolli ab aia sed impedīt ab actu eius aliquando propter defectū in virib⁹ inferiorib⁹, s. in imaginātōe fantasie, vt p̄ in amentib⁹, retiā aliquā q op⁹ incantatōe vt de prestigij magorū qui faciūt apparere vñū p alio, sicut fecit magus, & hmōi. Scđm est lumē habituale sup additū lumini naturalis rois, s. lumē grē, de quo p̄ intelligi illō ps. In lumine tuo, s. grē videbim⁹ lumē sc̄ glie. Et hoc interdū priuaf aia, & est pena peccati, sed cōe om̄i peccato mortali de quo dī. Dap. ii. Malitia enī illoꝝ excecauit eos. In hui⁹ figurā legitur q Sedeclias rex hierlm cū fuit captus a Nabucodo, s. fugiēs ab hierlm excecat⁹ fuit a nabucodo, corā eo si l̄hs occisis, & capitū duc⁹ in babyloniam, iiiij. Reg. vi. Sic q capis a diabolo rege bablonie, i. cōfusionis, p̄ peccati excecat⁹ priuaf lumē grē mortificatis filijs bonoꝝ operꝝ, demū duc⁹ capitu⁹ in infernum. Talis ergo dicere valet. Lumē oculorū meorū nō est mecū. Tertiū principiū visiōis intellectualē est aliqđ p̄imū intelligibilem dīc Aug. qd intelligit alia cui mēs hominis p̄t intendere & nō intendere. Quod at nō intendat, p̄cedit ex hoc q̄ habet spontaneę voluntatem se auertentē a consideratiōe illi⁹ principij, qn̄q̄ ex hoc q̄ occupat se circa ea q̄ magis diligit, & vtrq̄ mō ce citas ista est speciale p̄ctm, h̄. p̄t, i. cui ista, s. spūalia intellecta p̄sto nō sunt cec̄t̄ est. Et q̄r̄ dicitur in, iij, ethicoꝝ, vñusq̄s ea in quib⁹ delectat⁹ opat, ex eo q̄ delectatio facit applicare intentionē ad op⁹. H̄ia vero nequac̄ vel debiliter opatur. Hinc est q̄ cum dele ctatōes venere sint maxime inter delectatores corporalēs, intentio hoīis p̄viciū luxurie qd est circa hmōi delectatores matie applicat⁹ ad corpalia, & p̄seq̄ns deibilitat⁹ opatio mētis circa intelligibilia, & sic ponit ce citas mētis filia luxurie q̄ excludit cognitōem gustatiuā, s. spūaliū bonoꝝ, ps. Supcedidit ignis, s. luxuria, & nō vidēt solē, i. lumē spūaliū bonoꝝ nō habuerūt. In hui⁹ figurā legit̄ Thobie, h̄. q̄ cū ex labore fatigatus sedēs dormiret stercora irundinū cū caderet sup oculos ei⁹ excecauerūt ipm. Sic evenit aliquā q̄ fatigat⁹ hō ex occupatiōib⁹ mundi dū dormitat circa spūalia cōsiderāda, & custodiā sui, iſūdines, i. demones q̄ in acre discurrunt stercora calida, i. suggestioꝝ luxurie sentide immittunt super oculos mētis que excessanter priuant lumine spūali. Talis ergo dicere p̄t, lumen oculorū meorū non est mecū.

Secunda est cecitas .§. II:
 Ignorātie de qua saluator Math. xv. Lec⁹ si ceco ducatū p̄stet ambo in fouē cadūt, i. si ignorās gubernat ignorantē regat. Triplex est autē ignorantia sc̄.
Ignorātia iuris humanalis,
Ignorātia legis diuinalis.
Ignorātia operis contingibilis,

De his p̄ intelligi illō ps. Ieffi. Nescierūt quoad primā, neq̄ intellexerūt quo ad secundā in tenebris ā bulant qd tertiā. Ignorātia iuris humanalē est iſḡ ranta legūr ordinationū q̄ facte sunt ab hominib⁹ ecclasticis vel secularib⁹, sicut sunt leges canonice sa cte a p̄clis vel a summis pontificib⁹ q̄ obligat om̄s catholicos cū sunt yñuersalē, vel facte a platis inse riōib⁹ q̄ obligat tm̄ subditos et̄. Et leges ciuiles sa cte ab imperatorib⁹ vel etiā a p̄p̄is ciuitatib⁹ vt sunt statuta. Lū hmōi ligent cū iuste sint in foro cōsciēte opoz̄ q̄ scianf, aliter seruari nō possent & p̄cipue q̄ p̄tinent ad mores cōes xp̄ianoꝝ, vt cessare ab operib⁹ seruilib⁹ dieb⁹ statutis ab ecclia, leiuare certo tge audiare missam dieb⁹ festiūis, semel in anno p̄fiteri & cōi care, & hmōi de quib⁹ infra dicef. Et silt ybi q̄s morā trahit cōtinue dz̄ scire leges statuta, & laudabiles cōsuetudines eoz, als ignorādo quasi cecus dici p̄t, & nō esse sine culpa. Es. v. Propterea duc⁹ est capi uis popul⁹ meus, q̄ nō habuit scientiā, s. agendorū Aug. Non oīs ignorās immūis est a culpa, illis ḡ ignorati non potest q̄ a quo disceret habētes operam nō dederūt, dī. p̄p̄vij. h̄. s. Quedā autē ordinatiōes & materie que concernunt p̄ticulariter aliquos stat⁹ bo minū, vt que p̄tinēt ad ministratiōen debitā sacrōiū debet scire curati. Medici que dīnigūt ad eos. Jūrisperiti que statuūtur de eis, & hmōi, als ista nesciēdo peccatū est. Unde leo papa. Si in laicis intolera bilis videſ inscientia, quātū magis in clericis, nec exp̄ cūlōe digna est nec yenua. dī. p̄p̄vij. z. i. q. iij. cīr̄ ca finē, ybi agit de ignorantia. Dicit ibi glo, magna & notabilis ḡ ignorantia iuris canonici sive ciuiliſ, qua si nemine excusat, & hoc intellige cū ius tale est quod aliquis defacili p̄ seipm̄ scire potuit vel etiā per alios dū tamē habuit copiā peritorꝝ. ff. de iu. & fac. igno. l. iuris. Ignorātia legis diuinalē que facit hoīem cēt̄ cū spūaliter est nescire que habētur in sacris scripturis p̄mittentia ad finē & bonos mores necessarios ad salutē. Ipsa enī scripture cōtinet quicqd pertinet ad ius naturale. Nam illa duo principia iuris naturalē, sc̄z quod tibi non vis fieri vide ne alteri facias, & que cūq̄ vultis vt faciat̄ yobis hoīes vos facite illē habētur in scripture sacra prūmū est Thob, iij, aliō mat. vij. Decalogus etiā q̄ est dī iure naturali habet Ego, p̄t. Dicit etiā gratiōn⁹, i. q. iij, circa finē ḡ ignorantia iuris naturalis oībo adultis dānabilis est, & de hac intelligi illō apli, i. Corin. xiiij. Ignorās, s. q̄ sunt dī iure naturali, ignorabit̄, s. a deo, i. reprobabit̄, & illud Greg. Qui stultus fuit in culpa, i. ignorans, sapient̄ erit in pena, dī. p̄p̄vij. Quid ea. Qui ergo p̄petrat̄ fornicatiōem ymoniā mendaciū, & hmōi, ex ignorātia nesciē esse peccata nō excusat̄ a dānatiōe. Sz̄ yltra hmōi p̄cepta naturalia p̄tinet etiā ad ius diuīnū ea que sunt fidei, s. articuliz sacramenta ecclesie q̄ in articulis cōprehendūt. Quāvis enī ratio natu ralis, nō dicit̄ ista aut doceat, namē dicit̄ ratio vt cre dat deo in his que ipse revelat̄ in scripturis q̄ pdica, & sunt publicata p̄ orbem & cōfirmata miraculū. Et si quis natus eēt in desertoyel in carcerē nunc̄ que sunt fidei audiret nō excusat̄ non credēdo. Et rō est q̄ dicunt docto, & talis si nō ponat obstatulū gratie

Titulus Quintus

sed vinit lege nature. divina gratia nō deseret eum
quoniam ei reuelaret credenda, sicut evenit Cornelio Lē
turioni. Act. x. Teneatur ergo q̄libet scire explicite ar-
ticulos fidei sicut credere tenet fm Tho. ii. iij. q̄st. i.
Ita enī publice predicari solēnit̄ ecclesia. Et q̄uis
q̄libet fidelis ex cōgruentia deberet scire symbolū,
non tamē est necessariū, nec etiam q̄ sciat ordinate ar-
ticulos sicut p̄cepta decem dūmodo sciat talia esse
p̄cepta implenda et illa credenda. De ignorantib⁹ igi-
tur ista dicit inuestiue. Hicre. iij. Teneentes legem ne
scierūt me. Et Sap. q̄. Nescierūt sacramenta dei, sed
vt dicit Greg. in morali. Qui ea q̄ dei sunt nesciunt.
a dō nesciuntur. i. reprobātur. Et biero. In his que
ptinent ad ius diuinū ut p̄cepta articulos, parū dis-
stat in vicio decipere vel decipi posse xpianū. xvi. q. c.
Si cupis. Talis ergo dicere potest. lumē oculorum
meorū nō est meū. Et ut dicit. iiij. Reg. v Lec⁹ et clau-
dus non intrabunt in templū dei. s. glie. Lucus qui
ignorat que sunt dei. Clandus q̄ ea sciens non op-
erat recte. Et et tertia ignorantia. s. facit. hec non excu-
sat nisi quis dei operam rei licite et adhibeat sufficiē-
tem diligentia, et intelligenda est sic regula iuris. Ig-
norantia facti non iuris excusat extra de reg. iur. li. vi.
Et ut dicas quis p̄babilit̄ ignorare ut excuseat dicit
glo. i. q. iij. circa finem. q̄ non requiritur q̄ sit nimis
scrupulosus et curiosus. Nec q̄ sit nimis negligens et
dissolutus in inquirēdo. ff. de iur. et fac. igno. l. Nec
supina. Si q̄s ergo dat opera rei illicite vnde sequit
aliquid malū q̄d nescit non excusat. puta si quis lud-
dit ad sarayel cuī gladiorū inde p̄curit aliquē que nō
videt, et sic ignorat, non excusat a peccato. Sicut etiā
am non excusat a peccato Lamach. qui occidit sagittā
ta. Layn estimāt eum seram silvestrē ex eo q̄ cec̄ erat
Unde illicitū erat ei opus venandi licet saceret pro-
pter vtilitatē sc̄e, pellū p̄vestimētis. Nam tūc car-
nibus nō v̄scibant. vt. xv. q. i. g. obijcif. Sicut etiā
non excusat Lor. cum nescies filias esse suas. cōcu-
buit cum eis. quia opera dedit rei illicite, sc̄e ebrietati
vñ secura est illa ignorantia. vñ Aug. Inebriauerunt
lor. filie eius. et se nesciēt immiscuerūt. q̄ propter cul-
pand⁹ est nō quantū ille incestus sed q̄ntū illa ebrie-
tas meret. xv. q. i. Inebriauerūt. Sc̄do ut ignoran-
tia facit excusat oportet q̄ adhibeat debita diligentia.
vñ si quis aptando tectū dom⁹ p̄jicit tegulas factas
in via q̄d in se est op⁹ illicitū, sed nil dicit nec signū po-
nit sup hoc propter q̄d alīq̄s trāst̄ iuxta nescies op⁹.
et ex regula ab illo p̄iecta frangit caput illi nescies ali-
quē trāst̄ inde certe nō excusat a culpa nec a pena
vñ nec excusat iudei in facto quo cruciferūt xp̄m.
q̄ nesciebat ip̄m esse xp̄m, nec credunt adhuc venisse
messiā, et hoc quia nō adhibuerūt debitā diligentia
ut dicit gratian⁹. i. q. iij. g. xl. circa finē. vñ ipse xp̄s
dicebat eis. Scrutamini scripturas, et ipse sunt q̄ te-
stimoniū phibēt de me Jobā. v. Propterea dicit eis.
vi. Exceca cor p̄pli hui⁹. i. p̄mitte. ista materia est mil-
tum dilatabilis. puta si q̄s accedit ad sacramētū ne-
sciens. i. nō recordat de aliquo criminali omisso. vel
sentētia quā incurrit. et sic nō p̄fessus ex eo q̄ non ad-
hibuit diligentia ad examinādū conscientiam nō excusa-
tura peccato. Nota si platus vel pater familias nescit

crimina manifesta subditoz q̄ non adhibet diligentia
tiam ad inq̄rendū. et sic nō puniēt illi pereūt, non ex-
cusat. sicut nec heli nō puniēt peccata filioz vñ regu-
la iuris, nō potest esse recta excusatio pastoris si lup⁹
oues comedit pastor nescit. extra de regu. iur. Quā
uis. Et quis multa in hmōl p̄petrātur. iō dicere pōt
q̄libet. lumē oculoz meoz nō est meū, et venia petere
et cū codē. ignorātias meas ne memineris. Scien-
dū q̄ tripli p̄tingere ignorantia in qualibet p̄dicta
rū videlz affectata. crassa, et inuincibilis. ignorantia affe-
cta est qua q̄s refugit q̄ debet scire ut liber⁹ peccet
sine remissiō consciē, de qua ps. noluit intelligere ut
benē ageret. Et iob. xxi. dixerūt deo. recede a nob. sci-
tiām viaz tuaz nolum⁹. hec in nullo excusat immo-
fm tho. auget sen poti⁹ est speciale p̄ctū. Sc̄do ig-
norantia siue iuri siue facti potest esse crassa et supi-
na. et hec est quando q̄s non recusat scire immo vñ
let sed neglit̄ addiscere propter laborem seu occupa-
tiones. et inq̄rere vel legere cū possit. hec q̄tū ad ea q̄
quis debet scire sine respectu xpianitatis ut p̄cepta
dei et ecclie seu respectu status vel officiū vñ exercitiū vñ
religiosus q̄ sunt religionis, seu curatus q̄ p̄tinēt ad
cura. aduocat q̄ p̄tinēt ad iura. medic⁹ ad medicinā,
et hmōl si nesciat. excusat quidē a tāto sed non a toto
id est non est ita graue peccatū sicut si faceret ex certa
sciētia. Unde Grego. grauius ex infirmitate. i. passio-
ne q̄ ignorantia peccatur. de peni. dist. q̄. Scien-
dū Quantū vero ad ea que nō tenet scire ut astrologiam
philosophiā. possum et binōl. nō peccat ignorādo. q̄n
immō sunt quedā que meli⁹ est nescire q̄ scire. vt dī-
cit Aug. distin. xxviiij. c. Quāuis. vt ea que instigat
ad malum. Et dicit ignorantia crassa et supina ad sū
militudinē hominis crassi qui nō bene videt q̄ sunt
ante se. nec tamē dītinē peccat cū manet illa ignorā-
tia sed tūc cū debuit vel debet et neglit̄ hoc agere.
Tertia ignorantia est inuincibilis que nullo studio
humano vñci potest. vt est in pueris nō habentib⁹
vñsum rōnis. et amēbo. et hec excusat a toto. Unde ex
que fūta fatus seu deficiētib⁹ vñsum rationis nō spu-
tantur eis ad peccatū nec ad penam nec quo ad deti-
nec ad mundū. siue illa que faciūt sint p̄tra legem di-
uinā ut homicidiū. blasphemia et huiusmodi. siue cō-
tra legem humānā. vt nō confiteri. nō cōicare semel
in anno. et huiusmodi. vt. xv. q. i. Aliquos. 2. cap. seq.
Etiā si ex culpa sua incidisset q̄s in talem amēbū
vñ suriam. siue ex nimis ieunijis. vigilijs. siue ex ali-
qua passione amoris vel doloris. Dicit etiā Ull. q̄ cū
aliquis dubitat de aliquo factō vel siendo vñz si licet
tum vel illicitū. et cōculit peritos. et facit quod in se
est ad innuendū veritatē si sibi consulat contrariū ve-
ritati quod ille sequitur satis excusat. quia potest dis-
ci in eo ignorantia inuincibilis ut in dubio sc̄issimā
cū debeat adherere in bello dubioso quo ad subdi-
tos. et hmōl. In his tamen que sunt de iure naturali
vel diuino quantūcūz consuleretur sibi ignorantia
peritissimis atrariū veritati nō excusat a peccato il-
lud agēdo. quia in hmōl nō potest habere locū igno-
rantia inuincibilis quo ad habētes vñsum rōis. Quā
ergo nescierūt que sunt legis humanalis. neq̄ intel-
legētis que sunt legis diuinalis. in tenebris abulane

Capitulū X

Id est operatur ignorātes que debet scire de contingētibus factis in his ut sequit in ps. Mouebūtur id ē remouebūtur omnia fundamēta terre, i. homines qui sunt de terra, fundamenta, s. spiritualia edificij virtu alis, ut fides, i. Lorin. iij. Fundamentū aliud nemo potest ponere p̄ter id quod posuit est qđ est dñs Ies̄us, i. fides xp̄i, charitas. Apls ad Ephe. iij. In caritate radicatiz fundati. Hiero, fundamentū oīm vir tutū humilitas, bis amoris nulla vīt⁹ superest. Et iō ait dñs Elsa. plūj. Educ foras populū cecū, et oculos habentē, foras eccliam militanter triūphantē. Educ id est educes tu, s. deus.

Tertia cecitas est in .§. III.

eligendo cū videlicet quis cognoscit esse malū quod vult sacerer tamē facit. qđ nō potest esse nisi qđ et si in vniuersali cognoscit esse malū ut fornicatione, furto, homicidio, et būiusmodi tamē in particulari illū actū nō cognoscit esse malū, sed videt sibi esse bonū. Nam ut dicit Dyonissius. Nullus intendens ad malū operatur. Et de talib⁹ dici potest illud ps. Oculos hūc et nō videbūt, habet quidē oculos ad cognoscendū in vniuersali sed nō vident illud esse malū in particulari. Ut r̄ dicit philosoph⁹ in libro ethicoz, qđ oīs mal⁹ est ignorās, et talis ignorātia nō est speciale peccatum. sed quedā circumstātia que repititur in quolib⁹ peccato. Erat idem facit qđ dicis in prou. Errat qui operantur malū. In hoc est error qđ videt ei qui malū agere non enī nisi rerū ignorātia potest errari. ut dicit August, dist. xxvij. qđ quis. Nonne magn⁹ error, et magna cecitas esset si quis estimaret lapidem terreum vel vitreum magis p̄colosum qđ adamanteum topassio. Sic errat ut cecus qui aliquid terrenū vel diuinat vel honoris vel delectatiois corporalit p̄ponit mandatis dei seu delectatioib⁹ sempiternis. In figurā hui⁹ legif qđ Naas rex amonitazz cū bellaret contra viros Iabes galad in hoc voluit eos habere federatos et pacificos si omniū erueret oculos dextros, et sic cēnt in obprobriū israel, i. Reg. i. Naas est diabol⁹ qđ pugnat cōtra filios israel, i. fideles. Interp̄tāt̄ enī israelvidens deū sc̄z p̄ fidē, hoc āt est pactū qđ vult habere cū fidelib⁹ ut cruat oculos dextros, i. respectū ad deū ut reglas seu mādara eius nō habeat in actib⁹ suis, et tūc non curat dare eis molestiā, et bellare cū temptationib⁹, qđ pacifice eos tūc possidet. H̄z non debet huic acq̄escere fideles, sed habere recursum pro adiutorio ad xp̄z et sic liberati erunt, sicut illi viri iabes galad inuocates devote auxiliū. Saulis israel regis liberati sunt. Qui autē iam incurrit cecitatē spūalem imitetur cēcum qui sedebat secus viā et medicabat, qui clamās ad ielum ut videret, lumen recepit. Lu. xvij. Uel celi donium, i. cecit a nativitate qđ lauans se in natatoria Syloë ad mandatū pp̄ivisum recepit. Iohann. ix. hec loto sit mortaliter in contritione et confessione. Omnia inquit Laurētus in confessōe lauantur.

P Capitulū decimū de precipitatiōe.
Recipitatiō est secūda
filia luxurie qđ et si freq̄nter procedit ex luxur

furia, tamē et alīs vicijs etiā procedere potest, et aliquando est speciale peccatum, aliquā circumstantia aggrauās peccatum. Difficile est autē intelligere, put est speciale peccatum, nisi cū alio adjuncto. Et in hoc cōsistit qđ homo de agēdīs vbi p̄t esse dubiū nō habet sufficientē examinatōem et consiliū mentis sed subito disponit et ponit se ad faciendū qđ mēti occurrit cōtra illō. Nū bil sine illico facias. Eccl. xxvij. sc̄z mēti. Ad hanc instigat diabolus dices mēti qđ xp̄o suavit̄ Math. iiiij. Mitte te deorsum, i. precipita te ad malū. Et ad hanc precipitatiōe pertinet qđ aliquā deficiat a docilitate qua qđ disicit ab alijs seu acq̄escit eoz p̄ silēs, et a memoria qua respicit ad p̄terita gesta, et a rōe qua qđ bene est discursiuus et rōcūnatiuus ut bene possit applicare vniuersalia principia ad p̄ticularia que sunt vniuersalia et incerta, que sunt p̄tes integralis prudētie, s. docilitas, mēoria, et rō. Et mēoria et rō nō sumūtur p̄ potētēs, sed p̄ bono xp̄u eaz. Et de hac loq̄ns ps. li. psal. alt. Dilexisti oīa verba p̄cipitatiōis ligua dolosa, propterē dñs destruet te in finē. Ubi notaſt et culpa et pena subsecuta, culpa cum dicit, verba p̄cipitatiōis, pena cum subdit, deus destruet tecū, sc̄z perdendo, sc̄z in mortem eternam.

Primum est verbū cordis.
Secundū est verbū oris.
Tertiū est verbū operis.

De verbo cordis ait .§. I.

idem ps. Qui loquit̄ veritatē in corde suo. Ab isto verbo qđ est propositū faciendi aliqd incipit p̄cipitatiō. ut, s. sine sufficientē examinatōe subito disponat facere qđ primo mēti occurrit Job. xvij. Precipitabile ēū, s. peccatorē consiliū suū et immittet in rethe pedes suos, p̄ hoc enī capiſt̄ tenet diversis mal. Sed p̄ declaratōe huius materie, s. p̄cipitatiōis dicit be. tho. ii. ii. q. liij. p̄ p̄cipitatiō hic dicit ad s̄lititudinē in reb⁹ corporalib⁹. Dicit enī p̄cipitari s̄m motū corporalē qđ a superiori in ima venit s̄m imperū quendam propriū motus vel alīcū impellentis nō ordinate delcedendo, sicut ad litterā dicit de Razia qđ p̄cipitauit semet ipm̄iū in turbas, ii. Macha. xiiij. ne, s. capere a gentilib⁹, et de mulierib⁹ que circūcidet filios suos ut obseruarent legem dei qđ p̄cipitauerūt eas p̄ mūros ciuitatis, ii. Mach. vi. Summū autē anime bonū est ipsa ratio, inq̄t Ibo. Imum autē eius est operatio p̄ corpus exercitata. Grad⁹ at medij p̄ quos operat ordinate descendere sunt isti, memoria p̄teritorū intelligentia p̄sentū, solertia in considerandis futuris eveniib⁹, et rōcūnatiō conferēs ynu alteri, et docilitas p̄ quā quis acquiescit sententijs maior, que sunt p̄tes integrales prudentie ad quas pertinet bene consiliari, et per hos gradus descendit homo recte consiliando. Si quis autē seraſt non agendo per imperū voluntatis vel passionis pertransitis his gradibus erit vicium p̄cipitatiōis et imprudentie, de quo pot̄ intelligi illud Deutro. xxvij. cap. in cantico. Audite. Hens absq̄ consilio et sine prudentia est, s. p̄ viciū p̄cipitatiōis, utinā sapient quo ad p̄terita recognitanda, et intelligenter quoad p̄sentia ordināda, et nouissima prouiderit qđ ad pericula futura cūstāda siue intuēda

Titulus Quintus

Et si aliquis precipitāda facit aliquid et auertēs se a regulis diuinis, ut contemnes et repudias diuina documenta sic est mortale. Et dicit etiam temeritas talis precipitatio. Si vero precipitāter agit absq; cōtemptu diuine regule, sed cū detrimento seu defecru eoz que sunt de necessitate salutis, iterū est morale vel circūstantia q̄ repitū cū mortali sicut cū debeat quis semel in anno cōfiteri et cōmunicare, subito ac̄ cedit ad cōfessionē sine aliqua p̄cogitatōe, cum tū ha beat multa intrīcamta et grauia peccata, propter qđ p̄ay dicit et multa omittit gratia q̄ defacili menti occurrit, et sic subito cōicat indispositus. Iste p̄cipitāter facit confessionē, et est ibi mortale p̄timū. Similiter si quis h̄ns disputare cum infidelib; et de rebo arduis ponat se p̄cipitanter ad hoc sine aliqua p̄uissōne, vnde probabili deficere possit et fundi fides cui obutare potuisse p̄ matūrā p̄uidentia mortale eēt nisi si a spūlāntio induceret sicut apli, q̄ spūlāntio non eger tempore. Si autē aliquid p̄cipitanter operatur absq; derimento eoz que sunt de necessitate salutis erit veniale. Et quia luxuria maxime absorbet consūlū, ideo ponitur precipitatio filia luxurie. Temeritas enī fīm Ibo, vbi supra, uno modo procedit ex impenitū voluntatis, vel passionis, alio modo ex cōtempnu regule dirigentis et hoc secundū proprie importat temeritas. Unde ex hoc dicit er radice supbie puenire quia refutat aliena regule subesse precipitatio aut sebz ad vtricq;. Unde temeritas sub precipitatio cōtinet quis precipitatio magis respiciat primū.

Secunda precipitatio .§. II

esse potest in verbis oris. Eccl. x. dicit. Labia insipiētiū p̄cipitabunt eū, i. imprudēs p̄cipitanter loquuntur sine examinatōe mentali seu locutois Eccl. ix. dicit Temerarius in verbo odibilis est. Dicū est q̄ temeritas dicit precipitatio. Et ratio quare p̄cepit ad loqūdū est odibilis q̄ ex quo subito loquitur qđ mēti occurrunt nō examinādo verba oport̄ p̄supposita humana fragilitate quod dicat multa incōuenientia et displicēria auditorib; vndō odit. vñ dicitur Eccl. v. Ne temere quid loquaris, Et precipue in tribū debet caueri precipitatio.

In sententiis proferendis,

In dubiis decidendis,

In secretis edicendis,

De primo dicit Euānustus papa. De omnipotēs vtr nos a p̄cipitande sententie platōe cōpesceret, cum omnia nudaz aperta sint oculis ei⁹. mala. Sodome noluit audita iudicare priusq; manifeste cognoscere que dicebant. Unde ipse ait. Descendā et videbo vtrz clamorē qui venit ad me ope et pleuerint an nō est ita vt sciam. Qđ fecit ve nobis exemplū daret ne p̄cipites in discutiēdis et iudicādis negotijs esse⁹. qđ, qđ, i. Deus. Hoc aut̄ figuratiue innuit in eo qđ dñs postulatus de adultera iudicare dare sententiā, nō statim de dit iudicij, sed inclinās se deorsum dīgito scribebat in terra, typice nos instruens inq̄t Greg. vt cū priorz errata cōspicim⁹, non an iudicem⁹ rep̄bendēdo qđ ad conscientiam humili reuersi dīgito discretōis solerter exculpem⁹ et quid p̄ditorū nostro placeat quidue displi-

ceat examinatōe dirimēm⁹. **H**incbeatus Gregorius ait. Rectorē ecclie et qui publica iudicia exercent in dictandis sententijs nullaten⁹ leuitate aut furore duicti sūt p̄cipites. x. q. iij. **S**umope Et induci tibi exē plū moiſi qui querelas populiz causas ingressus et bernaculū referebat ad dñm, et postea r̄i debat. vñ et David qđ sūt preceps ad dādam sententiā cōtra mīphiboleth, iniuste egit. Nam cū Siba seru⁹ seu p̄curaror ipsius mīphiboleth filij Jonathē occurrit et cū animalib; oneratus victualib; regi dauid fugientia facie ab saloni regnū surpātis sibi offerēs, interrogauit David de mīphiboleth quid de eo eēt, q̄ falso accusat eū, s. q̄ studiōse voluissit occurtere let⁹ de sua electōe de regno invindictā, quia ablatū fuerat a saule suo, quod credēs dauid nimis leuitate p̄cipitanter dedit sententiā. vt. s. bona collata mīphiboleth sua essent id est ipsius Sibe. Et cū postea reuersus in regnū ingresso hierosolimā obuiasset ipse mīphiboleth intonso capite in signū doloris de electōe eius a reg et dauid queret causaz q̄re non iussit cū eo, allegavit impotēria suā, quia claudus erat, et ille Siba deceperat eū et falso infamauerat. Suḡ quorū si mutauit sententiā tamē iniuste p̄cipitanter videat eḡis et videlicet q̄ diuidideret adiūcē bona pro dīmidio iper Sibe. Nā et si iniusta dederat p̄cipitanter sententiā decept⁹ vebis illius, debuit reuocare totā postē fallaciā sūt de p̄bendit. **I**n dubiis quoq; decidēdis multū debet vitari precipitatio, et p̄maxime in factis conscientiæ vbi vertis periculū anime. Ut greg. ait. In reb⁹ dubijs non debet esse iudicij absolūtū, xxxiiij. dī. Habuissē. Ubi dicit glo. q̄ est triple ambiguitas, s. iuris, facti et p̄sonae. Et incipiendo a tertio ambiguo, quādo, sc̄ certum est factū sed dubitaf quis fecerit, tūc p̄t ferri certa sententiā. Non contra aliquā p̄sonā determinante fīm illō. qđ, q. i. c. i. Nemine iudicetis suspiciois arbitrio. S; in genere, s. qđ qui fecerit tale delictū quod manifestū est sit exēcūtū nisi infra certū temp⁹ indicauerit, vt. v. q. i. Quidā. Ubi vero sit sc̄dū ambi guū, s. facti, quia, s. dubitaf de aliquo vtrz sit factū vel nonnūq; est ferenda sententiā certa, vbi sedetur p̄iudicium alteri⁹. Et ad hoc facit verbū greg. dīcētis. Graue est satis indecēs vt in re dubia certa defit sententiā, x. q. iij. graue. Ut si dubitaf vtrū alijs iuste aliquid possideat vel nō, seu vtrz contrarieant alijs in gradu vel casu phibitoyl nō, in talī dubio nisi sufficiēs p̄bato nō debet dari certa sententiā in damnū alteri⁹. S; vbi nulli sit p̄iudicium i dubio facit defit certa sententiā absq; p̄cipitatiois vicio, puta cū dubitaf vtrz alijs sit batisatus vel nō vel vtrū confirmatus vel ordinatus, vele ecclesia vel hostia consecrata debet baptizari. p̄fir mari, vel ordinari vel cōsecrati, si vere dubiū est, quia vt dicit Leo papa, non putatur iteratū quod ignoratur esse factū, de conse, dist. i. Solennitates, et dist. levij. ea. Presbiteri. **D**e primo ambiguo, s. iuris p̄ceditur de similib; ad similia, vt dist. xx. De libellis vbi possint iura cōcordari nō contrariari, vnde Leo papa. In his que dubia sunt vel obscura id nouerimus sequendū qđ nec euangelicis p̄ceptis contrariū, nec decretis sanctoz partz inueniū aduersum dī. xliij. Sicut quedā, Et intelligendū est de illis decretis q̄

Capitulū XI

non abrogata sunt p contrariā cōsuetudinē. Tbi at
rep̄iun̄k diverse opinōes & aduerso solenniū docto-
riū in aliqua materia nec habet exp̄issa circa hec decla-
ratio p autoritatē scripture vel determinatō p eccliaz
tunc pīculosum est pīcipitare sententiā, & ita vni op̄/
nioni adherere p alterā condēnet ut hereticā vñ dam-
nabilem. sicut cognoscere vñorē menstruatā assere
q̄ sit mortale, emere im̄p̄ita venetiaz, seu iura mon-
nis florente q̄ sit vñsaz multa hm̄oi. In his liḡ q̄
vñs curior vñs sit eligenda & consuleād ut de spon. ca.
Iuuenis, pīcipue ante facrū. Nō tñ vñ dicit Guil, est
pīcipitāda sententiā cōdemnādo alterā opinionē. Id
quod etiā facit q̄d dicit be. Tho. in q̄dlibet. l. q̄ pīstio
vbi agit de mortali. nū habeat exp̄issa autoritas scri-
pture vel canonis vel rō efficax non nisi pīculoſiſſime
diffiniſſ, & hoc est pīra multos pīdicatores & pīfessores
modernos q̄ sunt nimis faciles ad iudicandū aliquid
esse mortale. Nathan propheta interrogatus a Da-
uid vñrū deberet domino deo templū edificare, quia
pīceps fuit ad dandū responsum dicens hoc domi-
no placereyt propheta loquēs, oportuit postea eū re-
uocare sententiā. Nam dñs loquēs prophete dicit q̄
hoc nō faceret q̄ multū ſanguinē ſuderat, sed fili⁹ ei⁹
templū edificaret, ut habeat. q̄. Reg. Dicr Josue, cuž
principib⁹ tribuum, quia pīceps fuit ad faciendū pa-
ctū cum Habaonitis amicīci et pīfederatōis ſimulan-
tib⁹ illis se in remotissimis habitare nō in terra pro-
missionis ſed longo itinere pīfractos, quia os dñi nō
cōulerunt, ut dicit Josue. ix, Decepti ſunt, & quia tu-
rauerūt eis recomendantos habere ob reuerentia ſura-
mēti voluit dñs illos reſeruari. q̄ extermiſi debebat
In ſecretis etiā maniſtandis debet q̄libz cauere ne
ſit pīceps als inciderit multa mala. Nā pauciflīmi
rep̄iun̄k fideles ad ea ſeruanda, vñ hieſe. ip. dī. Un⁹
quisq̄ a proximo ſuo ſe cufodiat, & in oī fratre ſuo n̄
habeat fiduciā quia omnis frater ſupplātans. i. deſ-
cipliens in reuelando ſecreta. Sic Samlon quia pī-
ceps fuit ad reuelandū ſecretū ei⁹ in quo conſiſtebat
fortitudo ſua daſile cum pluries exptus ētē maliciāz
eius tonſo capite ab ea cū dormiret in gremio eius,
captus fuit a philisteis & exēcatus Judicū. xvi.

Vertia pīcipitatio .S. III.
potest eſſe in ope. Sicut ſi aliquis appetens nouam
domū fabricare ſubito poneret ſe ad faciendū fabri-
care cū non habeat expēnsas ſufficiētes vel modum,
pīceps eſſet in illo opere. Unde Laiſtus papa in q̄
'Nos tempe egemus ut maturius q̄d agam'. Non pī-
cipitem⁹ pīlia & oga noſtra, neq̄ ordinē corrūpam⁹
dīſtin. l. Ponderet. Op̄ eſſet ytiḡ pīcipitādo ſiquis
aliquē ſine noticia eius vel examinatōe eligeret ſubī-
to in rectore vel pīfessorē vel aſſumeret ad ſacerdotium
vel ad religionē, vel ip̄e aſſumeret aliquid op̄ arduū ſi
ne diſcussione ſue facultatis. Et ſicut virtuose opans
pīſiderat cīrcūſtantias, ut recte ſint & congrue ad ſinē
Itaz econuerſo diabolus cum iſtigat ad molū in-
ducere conaſt ut ſubito opereſ ſine aliquā examinatō-
ne vel diſcussione periculi. vnde Orie. Lentavirtus
& cunctatix ante iudicat q̄ incipiat quid decorum,
quid honestum. Iniquitas omnia pīcipitat, de peſ-

niten. dīſtin. iij. Inter hec. Sic maligni iudei turbā
ti contra christum arguentem incredulitatē eorum.
in Nazareth duxerunt eum vñſq̄ ad ſupcilium mon-
tis ut precipitarent eum Luce. iiij. Ad hoc etiam fa-
cit quod dicit Proverb. iiij. Uta impiorum tenebro-
ſa id est operatio. nesciunt vñbi corrūante, id est ita pre-
cipitāter agunt & non perpēdūt pericula, & mala ad
que deuenient, ſicut & pīceps ſuit Elſael in persequē-
do Abner ducem exercitus Iſboseth, nec voluit des-
tere adverbū ipius Abner, propter quod corrūit oc-
casus ab ipso Abner. q̄. Regum. iiij. Eſt autem hoc vi-
cium fm Gregori, in libro moral. iiij. contra donum
consiliū. Importat enīz quandam inordinatam, ſeſ-
tinationem consiliū in agendo aliiquid, & q̄uis con-
tingat eſſe peccatum in consiliando non ſolum ſi eſt n̄
mis festinus, ſed etiam ſi ſit nimis tardus, ita q̄ pre-
tereat oportunitas temporis, ramen quia in inquiiſi-
tione consiliū multa particularia ſunt consideranda.
propter quod dicit philosphus in. vi. ethicorum, q̄
oporet tarde consiliari. directius tamē opponiſ pī-
pitatio recitūdīni cōſiliū q̄ tarditas ſupfluā q̄ habet
quandā ſimilitudinē recti consiliū.

Capitulum yndecimū de Inconsideratione.

Inconsideratō dicitur
filia luxurie fm Grego, in. xxxi. moral. nō
quod ſemper procedat, ab ea procedit enīz etiam ab
alījs. Sed quia predictum viciū pertinet ad deſe-
ctum prudentie ſeu ei contrariaſ cōſtitutum ad illū actū
qui eſt iudicare, qui actus eſt rationis. Delectatō au-
tem pīcipue que eſt in venereis absorber totaliter
rationem, & corrumpt estimatiōem prudentie, & ido-
ponit ſilia luxurie. Eſt autem peccatum quia conſi-
tra prudentiam ad quam ſpectat non ſolum consilia
ri circa agenda ſed etiā de consiliatis recte iudicare.
Sed non potest quis recte iudicare de aliquo nō pī-
considerationem prius habitam. Unde dicitur Pro-
verbiorum. iij. Oculi tui videant recta, ſclicet per
intentionem puram, & palpebrete id eſt considera-
tiones precedār gressus tuas id eſt oga tua. Contra
rium vero agit per inconsiderationem, quia ſclicet iu-
dicat quis & agit ſine pīſideratione debita. Et pro hu-
iūmodi declaracione dicit beatus Thomas ſecunda
ſecunde. q. liij. articu. iiij. q̄ pīſideratio importat ac-
tum intellectus veritatē rei intuientis. Sicut autem
inquisitio pertinet ad rationem, ita iudicium ad in-
tellectum. Unde & in ſpeculatiūiis demonstrativa ſci-
entia dicitur iudicatiua inq̄ſitum per resolutiōem in
prima principia intelligibilia de veritate inquisitorū
rum diūdicator, & cōſideratio maxime pertinet ad iu-
dicium. Under defectus recti iudicij ad inconsidera-
tōis viciū pertinet, pur. ſ. aliquid in recte iudicādo de-
ſicit ex eo q̄ contemnit vel negligit attendere ea ex q̄
bus rectum iudicium procedit. Unde manifestum
eſt q̄ inconsideratio eſt peccatum. Nec eſt contra quod
dominus ait II.ath. decimo. Nolite cogitare quoſ
modo aut quid loquamini quod videtur pertinere
ad inconsiderationem, Nam fm Thomā, vbi ſupra,

Titulus Quintus

ibī non p̄hibet dñs cōsiderare q̄ sunt agēda vel dicēda quādo homo habet oportunitatē sed dat dñs, si ducia in illis verbis fideliō, vt deficiētē sibi oportūnitatē vel prop̄ impiā vel prop̄ subitā p̄occupatō nem in solo diuīno cōfidant auxilio. Alioqñ si p̄termittat hō facere quod p̄ solū dñm auxiliū expectas videt deū temptare. Et quāui s̄ quisue p̄silia op̄oret q̄ multa p̄sidereret p̄ defectū dñli sit p̄cipitatiōis viciū, et p̄ conseq̄ns defect⁹ p̄sideratiōis nibilominus inconsideratio ponit viciū speciale distinctū a p̄cipitatiōne, quia cu rōta consideratio eoz que in consilio attendūtur ordinantur ad recte iudicandū. ideo consideratio p̄fici in iudicio, et inconsideratio mafie op̄ponit rectitudini iudicij, sicut p̄cipitatio rectitudini dñli p̄sila. **T**ē nota fm Tho, q. ii, art. viii, q̄ sub inconsideratiōe q̄ est p̄tra iudiciū rectū q̄ est ac⁹ prudētie includūtur vicia incautele, et in circūspectiōnis que sunt p̄tra p̄tes integrales prudētie, q̄ dicūt cautor̄ circūspectio. Et sicut ad circūspectiōem p̄tinet p̄siderare circūstātias ei⁹ qđ q̄s vult agere p̄op̄e aliquē bonū finē, vt, s̄. non solū illud sit bonū fm se, sed etiā fm circūstantias. Nam t̄tingit aliqd fm se considerandū esse bonū cōueniens fini qđ m̄ ex alii quib⁹ occurritib⁹ reddit malū vel nō opatiū ad finē, sicut ostēdere signa amoris alicui fm se cōsidēratiū videtur esse conuenies ad alliciendū ad amore, sed si cōtingat in animo ei⁹ suspicio, vel suspicio adū latōis, nō erit hoc cōueniens ad finē. Non p̄siderare ergo tales circūstantias p̄tinet ad in circūspectiōe. Et sicut p̄ cautionē ita accipitūr bona ut caueātur mala in se, vt que h̄c spēm mali fm ea q̄t in pluribus accidere solent sic p̄ incautōem nō considerātur talia. Imp̄i tanq̄ puluis quē p̄hycityent⁹ a facie terre iō nō resurgūt imp̄i in iudicio, neq̄ peccatores in cōsilio iustor̄. ps. i. **T**riplex est act⁹ prudētie q̄ necessaria est cūlibet. Prim⁹ est p̄cipite dño. Estote prudētes sicut serpētes. **N**ath, x. i. cōsiliari circa agēda per inquisitionē modoz quib⁹ fieri p̄t. Scđs est iudicāre de cōsiliatis, i. de his q̄ proponūt varia in consilio eligere qđ magis cōuenit. **T**erti⁹ est imparare sibi seu iudicata ezequī, i. quod q̄s eligit e multis agendum illud facere efficaciter. Imp̄i et peccatores, i. prauī q̄ ad deū. Et bi imp̄i prauī quo ad prop̄imū. Et bi peccatores sicut carēt vera prudētia que, i. est fm deū irat actib⁹ eius, s̄. cōsilio, iudicio, et imp̄io. P̄tio per viciū p̄cipitatiōis. Scđo p̄ inconsideratiōem. **T**erti⁹ p̄ inconstātia. Et hoc norat ps. in p̄fatis verbā p̄cipitatiōi inchoando. Viciū inconstātia, et inexecutiōnis, ibi, tanq̄ pul. Viciū inconsideratiōis ibi, iō non resurgūt. Viciū p̄cipitatiōis ibi, neq̄ p̄tōres. **S**i cuit principal⁹ act⁹ prudētie est imperare sibi in eo qđ iudicauit fiendū, s̄. executoī mādore, ibi, et p̄sistit disfictas. Multi enī bene cōsiliant et bene iudicant de egendis et tamē nō exequūtūr. Sic p̄maxime contra prudētiā est viciū inconstātia et ideo de malis loquendo ab hoc incipit dīcēs. Imp̄i tanq̄ puluis aī faci emventi, p̄ qđ notat inconstātia. Quid c̄lēi⁹ puluerē. Sicut ergo vent⁹ freq̄nter leuat puluerē, devno loco ad aliū, ita p̄tōr̄ vt puluis siccus būore grē mutatur devno ope ad aliō q̄ inconstātia vento tēprato

nis a facie terre, i. a stabilitate p̄positi qđ sibi eligēdo firmauerat. Terra ei firma est. Eccl. i. Terra autē in eternū stat. Vel p̄jēitura cōspectu ecclie signate per terrā hoc quoad meritū, et si nō quoad numerū. Quantū ad scđm, s̄. viciū inconsideratiōis dicit iō nō resurgūt. Quia c̄i vt puluis imp̄i sunt, p̄iecti vento tempratiōis a facie terre, i. ecclie militatīs vel terre viuētiū, nil de ea curātes, iō nō resurgūt ab imis vicōrum ad sup̄nā vītūtū. Non resurgūt in iudicio, i. ad iudicandū seip̄os p̄ cōpunctōem, de q̄ apl̄s ait, i. ad corin. xi. Si nosmetip̄os diiudicare⁹ nō vīc̄s a dñō iudicaremur, prop̄ qđ nō resurgūt etiā in iudicio q̄ est actus prudētie, q̄ nō cōsiderat q̄ debēt p̄siderare sed inconsideratē agūt cōtra illō, puer, tūj Labia sapiētis, i. prudētis considerant placita, s̄. deo labia viuētē cordis, os imp̄io pueris. Quantū ad tertū sc̄viciū p̄cipitatiōis inq̄t. Necz p̄tōres in dñlio iustor̄, s̄. resurgūt. Consiliū iustor̄ est dñli mētis seu examinatiō agendor̄ sine quo nō agūt fm illō, puer. Astutus, i. prudēs oīa agit c̄i dñlio, s̄. mētis sue, s̄. hoc dñli nō sibi faciūt p̄tōres. Sz vt dī puerb̄, i. pedes eoz, i. affect⁹, ad malū currūt et festināt ut effūdant sanguinē. Sz de p̄cipitatiōe dīctū est in capitulo p̄cedēti, et de inconstātia diceat in seq̄nti. Nūc ergo de inconsideratiōe de q̄ puer, tūj, dī. Qui inconsideratē ad loquendū sentiat mala.

Inconsideratiō viciōla triplex est, et per eam nō resurgunt imp̄i in iudicio actus prudētie,
Prima est proprie defectionis,
Secunda est diuīne opationis,
Tertia est alienē conuersatiōis.

De prima dicit christus .i.

Au. vi. Quid vides festucā in oculo frīs tuīz ipētra bem in tuo nō p̄sideras, i. notabilē defectū tuū. Est ac triplex defecto in se q̄ nō p̄siderat ab ip̄is p̄tōri b̄, et iō nō resurgūt i. iudicio recto fm prudētā ut iudicēt de rebo p̄t sunt, p̄t dñt, s̄. fm affectū iordatū. Defectus sue conditionis,
Defectus sue offensionis,
Defectus sue profecțiōis.

Non enī homo p̄siderat sue defectū cōditionis, s̄. q̄sūlis sit, et iō nō recte iudicat de se estimās aliquid esse cum nibil sit, s̄. ex se fm apl̄m. Prūmū ergo, vt ait Bernū, in li. de consideratione, a te incipiat cōsideratio tua, non solum incipiat sed in te finiatur quocunq̄ euagetur a te reuocaueris eaž cum salutis fructu. A facie enim consideratiōis tue conditiōis occurret tibi homo miser et miserabilis, paup̄, cecus, et nud⁹. Homo inq̄t Job, tūj, natus de muliere breuiyiens tempe replet multis miserib⁹ qui q̄si flos egreditur et conteris et fugit velut vmbraz nunq̄ in eodē statu p̄manet homo inquit dolens q̄ sit homo ab humo de riuitus et in ip̄am reuersurus, erubescēs q̄ sit nud⁹, q̄ nat⁹. Et nud⁹ egressus suz de vtero miris mee Job t̄plorās et q̄si murmurās, q̄ nat⁹ sit ad labore nō ad honore, Hō c̄i nascif ad labore, et auis ad yolatū Job tūj. Nat⁹ de mulieret ob hoc cū reatu, ps. l, in p̄ctis pepit me mī mea, fm aliā brām, repletur multis miserib⁹, et ideo cum fletu, Ecclēs, q̄. Lunctū dies eius

Capitulū XI

laboris ut ensim pleni sunt. nec p nocte quidē descit
vere multis miserijs. qz corporis et anime sumul. Quid
enī calamitate vacat nascenti in peccato. et fragili cor
pore mente sterili. Nullū animal natū fragili? cor
pore. Anima vero sc̄ēta et virtutib⁹ vacua. Nascitur
et aia nostrava tabula rasa in qua nihil est pictū fū
phūm. Breuiyiuēs tpe. et lo cū metu. s. mortis sem
p Jaco. iiii. Que enī est vita vestravapor ad modicū
patens. et deinceps exterminab⁹ Et istud breue tem
pus semp incertū. quia nescit diem neqz horam. q
dñs ventur⁹ sit. Math. xxiiij. Qui qzlos egreditur
et conteris. Habet enī aliqd apparentez vigoris i in
uentute sua. sed cito p senectutē suam decidit marce
scit. Esa. iiii. Omnis caro senū. et omnis gloria ei⁹ qzli
flos seni. efficiatū est senū. et cecidit flos eius. Nunqz
in eodē statu pmanet. sed mutat de etate in etate. de
sanitate in infirmitatē. de sciente in obliuiosum de di
uite in paupem. de bono in malū. ps. Pencula iser
ni inuenierit me. Quia igit̄ homo nō considerat hanc
suā vilissimā pditionē. ideo nō resurgit in iudicio
roꝝ reputet ex senibili habere nisi miseriam et casum.
sed de psumis supbit. Sed vt dicit Grego. in mo
ral. Consideret homo elat⁹ quid mereat in terra. Si
angelus in celo prosternit si illi parcere noluit quē in
celis in tanta gloria sublimauit. scz lucifero cū supbi
uit de peni. distin. q. ca. vlti. Sc̄dō non considerat
peccator defectū sue offensionis. quātus sit quantū
cungs nocuus. cū auferat sibi summū bonū. indu
cat ad eternū suppliciū. auferat sibi omne meritū. Et
ideo quia homo nō considerat nō resurgit in iudicio
vero cū instigat ad malū. sed quasi nihil malis sibi in
deueniat. sed magnū bonū illud iudicat seu deter
minat faciendū. Sed vt dicit domin⁹ Ezech. xvij. si
auctorit se iustus a iusticia sua oēs iusticie ei⁹ nō re
cordabūtur. s. ad premiū. ipse in iniqtate sua moriet
scz morte eterna. sup quib⁹ verbis dicit Grego. Hoc
nobis maxime considerandū est. qz cum mala com
mittim⁹ sine causa. i. vñlirate. bona trāfacta ad men
tem reuocam⁹. quia in ppetratōe malor⁹ nulla debet
esse fiducia preteritor⁹ bonor⁹. de peni. disti. iiii. Hoc
nobis. Quod est cōtra multos qui credūt per opera
bona facta salutem cōsequi eriā si malū faciāt. Saul
quodā temp⁹ optim⁹ fuit. et malta bona fecit propter
deū et salutē populi. cū quia auertit sea iusticia inobe
diens et dīno mādato reprobat⁹ et dānatus est. vt p
in. i. Reg. xv. Item qz nō sufficiētē considerat pecca
tor. circūstantias aggrauātes offensiones suas. ido
nō resurgit ad vitā gratie in iudicio penitētiōi qz nō
digne penitet. Unde dicit Aug. in li. de penitētiōi
consideret peccator qualitatē criminis in loco. in tpe. in p
seuerātia. in varietate psoner⁹ quali hoc fecent tēptas
tioner⁹ in ipsi⁹ vñcī multiplici executōe. Consideret qn
tu pseuerauit⁹ defleat̄. de pe. dis. v. ca. q. De hmōi
autē circūstantib⁹ qz sint de necessitate confitende ha
bcs in. q. pte. Tertio nō considerat mal⁹ defectus
sue male pfectōis. Non enī solū exigit de⁹ a nobis
vt euitem⁹ malū h̄vt faciam⁹ bonū et proficiamus in
bono fū illud apli ad Phil. Que retro sunt obliu
scēs. s. mala ad ea nō reuerēs. in anterioria me exten
des. s. pfectēdo magis ac magis ad brāuiū sequor sus

pnevocatōis. Nam tripla dei nō pficere est deficitē.
Quia igit̄ peccator⁹ negligēs nō considerat defectū sui
pfectus. ideo nō resurgit in iudicio debito in agēdo
sciz meliora. sed sueta sua misera bonitate vel anriq
repiditate. inconsiderādo igit̄ qualis sis qzli fueris
inquit Bernar. in lib. ii. de consideratōe. companda
sunt posteriora priorib⁹. prosecutis ne in virtute. sapi
entia. et intellectu. in suavitate moris an ab his forte qd
absit defeceris. Patiētior sis an impariētior solito. ira
cundior leuiorue. insolētior aut humilior. affabilior.
aut austētior exēbilior an difficilior. pusillanimior
an magnanimior seruismagis aut plusculū dissolu
tus. timorat̄ aut forte fidet̄. qz oportet late patet
hic cāpus in hoc genere considerādi. Oportet. innotescat
tibi zelus tuus. clemētia tua. discretiōz mode
ratrix eaꝝ virtutū. qualis videlz in donādis iniurias
sis. qzli in vlciscendis qz in vtrōg. puid⁹ modi. loci.
tpis obseruator. Hec ille. Ad collendū at bñoi dese
ctū. s. pfectus multū valet consideratio mortis. Und
Job. xvij. dicitur. Spūs me⁹ attenuabit̄. s. magis ac
magis pfectēdo dimittēdo grossiciē sensualitatis et
pſcie. et hoc iō qz dies mei breuiabūt̄. s. hoc consideran
do. et solū mibi superest sepulchz tps nō bñs apli⁹ ad
pfectēdu. Sup qzlo verbis Job dicit Grego. iiii. mo.
Qui considerat qualis erit in morte sp̄ sit timid⁹ i opa
tione. nihil qd trāseat appetit. cūctis pñtis vite des
ideris p̄radicit̄. et pene se mortuū considerat. qz se mo
rituz minime ignorat.

Secūda incōsideratiō .§. II

est diuine opatiōis. de qz Esa. v. Opa manūi c̄. s. dī
nō consideratis. p̄pēa captiu⁹ duct⁹ e ppls me⁹. s. dia
bolo p p̄t̄m. Et ētriplex dei opatiō. qz qz nō considerat̄ a
pc̄tōib⁹ iō nō resurgit i iudicō recto. s. male iudicat̄
Prima operatio qua cūcta regit.

Sc̄dō opatiō qua aliquos deserit.

Tertia opatiō dei qznyuersa cognoscit.

De pñia dī xp̄s Joā. v. Pr̄ me⁹ opaf vñcī mō rego
ogor scz sūl cū co. et loq̄ de ope regimis et gubernatiois
mūdi quā s̄g cōtinue opaf de⁹ dans vnicuīg creatu
re qd sibi zgruit et nulli deficit. vñ dī math. vi. Lōsi
derate lilia agri quō crescūt q non laborat neqz nenc
et de⁹ vestitilla talib⁹ colorib⁹ q cōgruūt eis. Et ali⁹
euāgelista ait Lu. xij. Lōsiderate coruos. nō serūt ne
qz zgregat̄ in horreat dñs pascite eos. Dicūt ei natu
rales qz corū nascūt cū plumis alb. p̄pē qd ex pñtes
estimātes illos pullos n̄ suos. ppter dissilitudinē co
loris deserūte eos. et n̄ nutrīt̄ alie aues et alia pul
los seu filios suos. s. de⁹ n̄ deserit eos Ipc̄ ei vt dī p̄s
dat iūmētis escā ip̄oz pull̄ coruoz iuocatib⁹ eū mō
suo vocē formatib⁹ ad insinuādū appetitū cib⁹. Pctō
res at qz n̄ considerat̄ bāc dci. puidētia et gubernatōz n̄ re
surgūt̄ i iudicō recto s. astuter p fallacias et p nūmias
solicitudinē pcurat̄ sibi tpalia qz p se p idūstriā sua
sibi possint puidere n̄ ex dī gubernatōz puidētia. pa
nit dñs ppli suū i defto qzli innūmerabilē. s. milia so
lū apti ad plū suerat̄ nūmerati i deftovltra senes et par
uulos ml̄ieres. pane celi suauissimo. i. māna. s. l. anis
vt p̄p ero. xvi. pauit̄ helia tpe famis i torrētē Larib
morante p coruum deferentem panem et carnes. iij.

Titulus Quintus

Reg. xvij. Respice filij natōes hoīm scitote q̄ nul lus sperauit in dñor derelict⁹ est. Ecclast. q̄. De scđo ope d̄ Eccl. vij. Considera opa deit vide, q̄ nemo p̄t corrigerē quē ille despexerit. Despexit autē quē deserit gra sua. Nullū autē deserit deus nisi ille p̄t deserit deū. Multa fecit p̄ps ad corrīgēndū iudā ut emē darer se de p̄cō suo. Terruit verbis dices. Ue autem homini illi p̄ quē tradar ego r̄. Attraxit b̄fīcīs ab luendo pedes, et corpus suū in sacramēto porrīgēdo. Stendit se nosse. vnde p̄dixit, nec tamē manifesta vñalīs. Sed nec p̄ ista correxit se, quia derelictus a deo quē ipse reliquerat cupiditate deuictus. Quāta fecit pro cōuerſionē illuminariōe illius populi iuđō rum. Cūlīa eōū reprobēdit, errores detexit eos veritatem edocuit, insidiantes illi scribas et phariseos ut caperet in verbo p̄futauit, miraculis innumeris doctrinam suā approbauerit, passionē sustinuit, p̄ eis rogauit, post resurrectionē multi ex patrib⁹ resurgentēs et apparētes eis declarauerūt ipm̄ esse. N̄essiā pm̄sum in lege, p̄ ap̄los veritatē hanc manifestauit et predicauit, signa terribilia future destrucōis evenire voluit nec tamē p̄ ista se correxit. Venite et videntē ait p̄s opera dei terribilis in cōsilīs super filios hoīm, cum videlicet eos q̄ benefacīunt aliquān̄ deserit occulto suo iudicio nobis ignoto sed nūnc iniusto. Unī sanctiviri hoc considerātes nō de suis operib⁹ p̄sumūt, sed sp̄timent ne occultis corū demeritis a deo deserantur. Job. xxij. A facie eius, s. dē turbatus sum et conside rans timore solitor. Sed peccatores qui hoc nō cō siderant nō resurgūt in iudicio vero, extimātes ad placitū suū se posse corrigeret ministri penit. Ios emen dare. **D**etercio ope dicit Job. xxvij. Lubet om̄nes celos ipse de⁹ considerat. Et puerb. v. Respicit deus viā hominis, i. viā et cōversatōem, et om̄es gressus eius ipse cōsiderat, i. affectus. Hoc cōsiderantes electi dei q̄ deus semp̄ydeat om̄nes cogitatoēs eoz et opera, sibi cauet ne oculos diuine maiestatis offendant. Sicut etiā quicūq̄ seruus qui scerit se a domino suo optimo et sapiētissimo intueri, diligēter attēdet, ret ne quid qđ sibi displiceret p̄ageret. Hiero. Om̄nia que faciunt sancti in conspectu dei faciūt, peccato res aut fugiūt a facie dei, sicut d̄ de Layn q̄ post homicidiū et desperatōem egressus est a facie dei. de p̄dist. i. Etenim. Et ideo nō resurgūt imp̄i in iudicio recto in vitā peccata, q̄ nō considerat q̄ de⁹ videt opa eoz, quasi nō cureret dicētes cū quisbusdā infidelib⁹. Quid nouit de⁹ et quasi p̄ caliginē iudicat. Null̄ bes latibulū eius, nostra nō considerat Job. xxij.

Tertia inconsideratio. §. III

est alienē cōversatōis, cōtra quod ait apl̄us Phili. q̄. Nō que sua sunt singuli considerātes, s. t̄m̄. sed q̄ ali orū, et i. Pe. q̄. dicit. Ex bonis operib⁹ vos considerātes glorificent deū in tempe visitatōis. Debet at triplex esse cōsideratio circa alios, cui⁹ p̄trānū yiciū est, Circa subditum ut regulerur, Circa virtuosum ut imitetur, Circa prauum ut excusatetur.

Deber siquidē p̄clā diligenter cōsiderare p̄usatō nem subditoz suoz, et examinare ut corrigerē valeat

errata. Unde prouerb. xxvij. Diligēter agnosce vñ tum pecoris tui, et om̄nes greges tuos cōsidera. Et in huī figurā dicit Leui. xiiij. de leproso. Considerabit eū sacerdos, quia, s. si apparet in eo signa māifesta, lepre debet eū separare a ceteris ne alios inficiat. Unde Die ro. Resecande sunt carnes putride morbida ouis a caulis pellenda est ne totū corpus corrūpatur, grec inficial. xxiij. q. iij. Considerare etiā debet nō suā vñlitatē, sed munēsicut dicit de Quā summo sacerdo te q̄ cōtulit se ad regem considerātes cōmūnē vñlitatē, vñliuerse mālititudinis. q. IIacha. iij. Sed q̄ imp̄i non cōsiderant hoc in subditis ideo nō resurgunt in iudicio ad recte iudicandū disponendū de eis, et iō cum eis corrūt in malū, sicut Nely sacerdos et iudez cū filijs suis. Ophnīt finees. i. Reg. iij. Secundo debet considerari cōuersatio bonoz ad imitādum p̄ maxime vita p̄pi. Quia ut ait Augus. ois p̄pi actio, nostra est instructō. Hebre. iij. Considerate fra tres apostolū et pontificē confessōis nře Jesum q̄ fide lis est ei q̄ fecit illū. s. deo ad equeundū oēni volūtam eius. Plus enī mouent exempla p̄ verba, vñ q̄ uis Aut, audisset doctrinā optimā beatī Amb. p̄dicantis, ex qua ab errore manicheoz exutus est, tñ ad plenā cōuersiōne eius et sumēdā religionē p̄piā magis mouit cōsideratio vite. Anthoniū beremite, et sim pliciani, cū quo p̄culie de factis suis, et Victorini cul̄ exemplū Simplician⁹ sibi ad imitandū induxit, vñ et ecclia orat. Sanctoz tuoz ad meliorem vitā exempla nos prouocēt, imp̄i. Sed nō cōsiderat eoz vita nisi forte ad curiositatē vel detractionē, iuxta illō p̄s. Considerat peccator iustū, et querit mortificare eum. Magis considerat conuersatōē mūdanoz ad imitandū, et ideo male iudicat de agendis fm̄ cōm̄ ero rem. Tertio debet cōsiderari vita p̄rauoz ut ex his q̄ ipsi faciūt prop̄ mūdū hō eccl̄et ad faciēndū prop̄ deū considerādo qđ si sic tm̄ prop̄ p̄ctm̄ Unī sequit sumū premū p̄s. Oculis tuis cōsiderabis, et retr̄butionē peccatoroz videbis. qz, s. finis maloz mors ē. Unī biere, q̄, dicit. Trāsite ad insulas et videte, tñ Ledar mittiter cōsiderate yehemēter videte si faciūt est huīscemodi si mūrauit gens deos suos et certe ipsi nō sunt dīj. popul⁹ vero me⁹ mūrauit ḡlam in idolu. Obstupescite celi sūg hoc Idolū dici p̄t quelib⁹ crea tura quā quis supia deū diliḡit, ut pecunia delecta tio carnis, potētia et h̄mōi. Unī et auariciā dicit apl̄s. qđ est idoloz seruoz. Si ergo p̄ctores creaturis mū di tāto desiderio afficiūtūt in seruūt vñldeant pro dīs h̄re, qđ fieri dī, p̄vero deoz cultu ei⁹. Et nō solū ad cōsiderādū opa hoīm, s. etiā minūmōz oīaliū brutoz inuitat Salomon dicens prouerb. vi. Vade ad formicā o piger, et considera vias ei⁹ et disce ab ea sapi entiā, que cum non habeat ducem, nec preceptorem nec principem, parat sibi in estate cibum, et cōgregat in messe qđ comedat in bieme. Sic cōgreganda sunt in vita p̄senti merita ut in futurū viuant. Et imp̄i nō estimātes bona nisi que vñder nō resurgūt in iudicio vere prudentie ut prouideant sibi in futurū, vnde ha beant adviendū in alio seculo cū nō valeant fodere tūc per penitentiā, et mendicare tūc erubescant, q̄ eis

Capitulū XII

nil dare, ut fecit villicus iniqtatis q̄ ob hoc laudat⁹
fuit, quia prudenter sibi prouidit in futur⁹ relaxando
debita, et ideo oportet qđ fame morians eterna.

Capitulū duodecimū de inconstātia.

Inconstantia est quarata filia luxurie, que fīm Tho. q. q. liij. iij.
portat recessus quēdā a bono pposito dis-
finito. Hmōi autē recessus principiū habz avī apper-
titua seu volūtate. Non enī reredit quis a priori bo-
no pposito nisi propter aliquā qđ sibi inordiate pla-
cer. Sed iste recessus nō cōsummat⁹ nisi p defectū rō-
nis, que fallitur in hoc qđ repudiat id qđ recte acce-
ptauerat. Et quia cū possit resistere impulsui tēptationis siue passionis si nō resistat hoc ex debilitate ipi-
us, se nō tenet firmiter in bono xcepto. et sō inconstātia
q̄tū ad sui cōsummatōem pertinet ad defectū ratōis.
Sicut autē omnis recitudo rōis practice pertinet ali-
qualiter ad prudentiā, ita omnis defectus eiusdem p-
tinet ad imprudentiam. Et ideo inconstātia fīm sui
cōsummatōem pertinet ad imprudentiā. Et sicut p̄ci-
pitatio est defectus circa actum cōslīj. Inconsidē-
tio circa actū iudicij. Ita inconstātia est defectus cir-
ca actum p̄cepti, qui actus pertinet ad prudentiā. Ex
hoc enī aliquis dicitur inconstans, quia ratio deficit
in precipiendo ea que sunt consiliata iudicata. Est atē
peccatū, quia cū ad prudentiā p̄tinet p̄ferre maius
bonū minori bono, et p̄ consequēns desistere a meliori
bono. Nam pposito quod sit p inconstātiā perti-
net ad imprudentiam, sed prudentiā est virtus ergo im-
prudentia que sibi contraria est peccatū. Dicit autē
inconstātia, a Grego, in moral, filia luxurie nō quia
non causest etiam ex alijs vicijs, sed quia luxuria to-
taliter extinguit iudicium rōnis. Inconstātia autē
q̄tū ad sui cōsummatōes vt dictū est pertinet ad de-
fectum ratōis. Under philosophus dicit in ethico.
qđ inconstātēs concupiscentie totaliter nō audit ratō-
nem. Et Sapient. xiij. dicit Omnia cōmixta sunt in
constātia nuptiarū inordinatio mechier impudicie
Pertinet autem ad inconstātiā defectus intelligē-
tie et solertia et prouidentie que sunt partes integra-
les prudentie. Et intelligentia hic nō sumit pro potē-
tia intellectu sed est quēdā recta estimatio de aliquo
particulari fine. Solertia est qđ ex improviso occur-
rit aliquid agendum subito inuenire quod cōueniat
operi. Prudētia est respectu alicuius distatis ad ea
que in presenti occurrit ordinanda. Deficere autem
in hmōi pertinet ad inconstātia.

De vicio inconstātie .§. I.
pōt exponi illō p̄s. lxxvij. auerterūt se et nō seruauerit
pactū quēdāmodū patres eoz pueri sunt in arcum
prauū. auerterūt se. s. a deo recedētes ad quē erāt pū-
si p penitētia vel religiōis assumptōem, vel ordīs sa-
cri, vel alicui⁹ boni, ppositi. hiere, q̄, auersio tua incre-
pabit te, et puer. u. auerterō pueloz inficte eos, et nō
seruauerit pactū. s. factū in baptismō vel penitētia vel
religione assumpta aut ordīne. hiere. xi. Induſi sup
eos oīs verba pacti būl⁹ qđ p̄cepit vel facerēt et nō fecer-
tūt quēdāmodū patres eoz cōuersi suntz. Atq̄ p̄s

uus dici potest qui cū videtur qđ debeat emittere sagittas, cū trahit frangitur, et sic deficit. Et sic inconstātēs cum est tēpus operandi, et proposuerat et promiserant, tunc deficiunt. Tel arcus p̄laus est qui cum debet iā cere sagittas cōtra alios revertitur contra se. Sic aliqui cum deberēt corda obediētie flecti et mittere sagittas bonorū operū contra diabolū mittit sagittas malorū opeoz, et hoc cōtra se ad vulnerandū se et alios malo exēplo. Oze, viij, reuerſi sunt etēnt absq̄ iugō facti quasi arcus dolosus, et hoc quemadmodū patres eoz, ip̄i enī allegant cōsuetudinē suorū antecessorū q̄ ita fecerūt ipsi. Hicre, xvij, indurauerunt ceruicem suā tēc. Procedit autē inconstātia, i. nō per manere firm⁹ in pposito boni quod determinauit agendū sed ab eo recedere ex tripli causa.

Primo ex inordinatione affectionis,

Secundo ex horrore tribulatiōis.

Tertio ex subtractione delectationis.

De p̄io dicitur .§. secūdus

Sap. iiij. Inconstātia cōcupiscentie, i. ex inordinata affectione procedēs pertinet sensum sine malicia, sc̄ s pposito boni. Jacob, i. Unusquisq; temptat a cōcupiscentia sua abstractus et illectus, abstract⁹ s. a p̄ posito honor illectus a specie boni qđ sibi cōcupiscentia suggestit. Et seq̄tur. Deinde cōcupiscentia cū conceperit, s. affectū mali parit peccatū dum enī afficit homo inordinate ad ista terrena, dīvitias, voluptates honores, et hmōi, q̄tūs proponat frequenter p̄sistere in bonus ppositis et exequi qđ ratō suadet agere, cū offerat aliquid diuitiarū vel delectatiōis carnalis, vel aliud ad qđ inordiate est habituāt affectōnatū inconstans efficitur frangēs om̄e bonū ppositū. Unū saluator in euāgelio, Luce, viij, dicit q̄ semē cadens inter spinas quod natū nō puenit ad pfectiōem, qđ suffocatū fuit a spinis hi sunt q̄ audiūt verbū dei sed a soli citudinib⁹ būl⁹ vite et voluptatib⁹ eūtes suffocatū, et fructū non faciūt. Terra est cor eoz. Spine ibi orta affectōes nimis inordinate. Semē boni ortū ppositū boni. Receptū ex inspirato vel predicatiōe, s. fruct⁹ impedīt, quia affectōes ille nimis m̄ltiplicate interū punit ppositū et inconstans efficiat. Balaam cū fuit vocat⁹ a Balach rege. Noabitarū, ad maledicēduz, pplo deīt exterminare ab angelo admonit⁹ pposuit nō dicere nisi ea q̄ dñs p eū mandaret dicendū vel loqui faceret, qđ et ter fecit. Et illect⁹ et inclinatus affectū honoris et pecunie quam apperebat ab illo rege mutavit ppositum docens illū quomodo possit illos devincere videlicet mitterendo ad castra iuuencū las ornatas ad alliciendum eos ad fornicandum cū eis. Et licet populus ille proposuisset et promisisset servare mandata, et per consequēs non fornicari, tamen multi inordinate affectū ad voluptates fornicati sunt sed puniti sunt occisis, xxij, missibus, et ille Balaam cum his qui dederunt eis illam occasionem perierunt, et habetur Nūmen, xij. Affectū erat inordinate ad propinquos facit homines inconstantes, et recedere a pposito perfectōis assumpto. Unde gregor. iii. viij. moral. Sunt pleriq; qui non solum aliena non appetūt verūtā cuncta q̄ possiederat in mōdo

¶ Titulus Quintus

derelinquunt semetipos despiciunt. nullā p̄ntis vite gloriā requirūt. ab hui⁹ mūdi se actionib⁹ separant. s̄ tñ adhuc vinculo carnalis cognatōis ligati. dū amo ri propinqtatis inditete deseruūt. ad ea sepe p̄ affe ctū cogitationū redeut q̄ iā cū pprio respectu sube gerūt. Lūc⁹ plus q̄ necessitē est carnis ppinqs diligūt retracti exteri⁹ a cordis parēte diuidūt. Nā sepe q̄idā videm⁹ mūdi ⁊ oper⁹ p̄fessione reliq̄s. ⁊ tñ. p̄ inordi nato affectu ppinqz p̄toria iñrūpe. terrena⁹ rez iur ḡs vacare. libertatē intime q̄tis relinqre ⁊ mōdi stu dia iā detracta regare. hec oīa greg⁹. Et ego vidi tales in talia incidere. ⁊ tandem propter inordinatū affectū propinqz corpor⁹ aīa male fortunari. om̄e p̄positum boni dimittere. Et paulo infra subdit ibi greg⁹. Sic q̄sq; dī. ppinqz necessitatib⁹ ḡpati vt tñ p̄ cōpassioz nō sinat vñ sue intēndis impediti⁹ vt affect⁹ mentis viscera ipleat. ⁊ tñ a spūali p̄posito nō auertat ⁊ amo re spūaliū dilectoz in se ppinqz vincāt. Qd pulcre si guratū in illis vaccis ostēdit q̄s applicauerūt philis stei ad ferendū plauſtz sup qđ posuerāt archā dñi. dī enī de eis. i. Regum. vi. Tollentes duas vacas que lactabāt vitulos iñtinxerūt ad plauſtrū vitulosq; earū clauerūt domi. Et paulop⁹ ibāt indirectū vacce pviā q̄ ducit bethsamis. ⁊ utiēr vno gradiebāt pgētes ⁊ inuḡites ⁊ nō declinātes neq; ad dexterā neq; ad sinistrā. Vacce iste designāti viros spūales ⁊ pelta tos. ⁊ doctores. q̄ in plauſtro mentis dñt portare ar chā scie sacre scripture. in q̄ p̄maxime sunt xp̄i miste ria abscondita figurata p̄ ea que in archa erāt. Vtūli sunt eorū propinqz vel filiū spūales. Bethsamis inter p̄tatur dom⁹ solis signās domū ḡlie. Debēt ergo plati ⁊ doctores cū supna sc̄ientia ad eterne lucis habitas culū se dirigeret cū incedit attendētes necessitatib⁹ propinqz vñ filiorū spūaliū corporib⁹ vel spūalibus designat. p̄ clausurā eoz. mugire quidē dñt p̄ opaſ sione ad eos. sed colla posterius nō flectere. nec ab iti nere cessare. sed bethsamis tendēte. nō declinādo ad dexterā neq; ad sinistrā. i. vñ rectitudis tenendo. ad vicina erroris latera. p̄ affectu pignez nō declinare si cutfecit Job. q̄ audira nō dico necessitate morte filio rū quasi mugitū dedit. dum tondo capite in terrā cor ruīt. sed mugies recto itinere iuit. quia os ad laudez dei aperuit dicens. dñs dediſc.

Secundo procedit in .§.III

constātia ex horrore afflictōis. Quāuis enī q̄s p̄po nat firmiter se babere in bonis opib⁹ ⁊ nō declinare a rectitudine. ppter quecūq; aduersa sibi occurrēta. qñ videt sibi de ppinqo iminere aliqd magnū pīculū tribulatōis. aut qñ incipit pati angustias ⁊ dolores. recedit a p̄posito assentiē alicui malo vt euadat ma la imminētia. Unū dī Jaco. i. Ut duplex animo in constātis est in olbō vñs suis. Sicut simplex aīo dī q̄ in olbō operib⁹ suis respicit ad deū omnib⁹ p̄ponēs cōmodis mūdi. Ita duplex est q̄ respicit ad salutem animē corporis. vñ animū. i. affectū habēs ad deū. aliū ad conseruationē corporis sui nec ad deū habz ita animū quin admitteret aliqd seu faceret contra deū pro sui conseruatōer suaz rez. Dicīḡl inconstātis est in omnib⁹ vñs suis. quia cito recedit a p̄posito p̄pē

aduersa. De hīmōi dicit ps̄. In ignē deſiles eos. in ignē. s̄ tribulatōis. in miserijs nō subiſſent. ⁊ nō ſir mi ſtabūt incepto proposito virtutis. Discipuli do mini ſecerūt ſibi ſirmū propositū tpe paſſiois appro pinquāre ſpm nō dicerere. ⁊ petr⁹ magis p̄mittēs in careerer in mortē ire ſecū ſed cum videret ſibi iminere pīculū moris capro a iudeis in oīo oēs fugierunt. Petr⁹ ad interrogatōem alioz ne credereſ ſdiscipulus eius. ter eū negauit cum iuramento Mat. xxvi. ⁊ ſic fu erūt inconstātis in p̄posito. S; timēdo mortē camis tue. ait Aug. dabis mortē aie tue. Eſto fidel⁹ vñq; ad mortē. ⁊ dabo tibi corona⁹ vite. Apoca. ii. Fidel⁹. ſ. ſer uādo. p̄missa in baptiſmate. videlz abrenuciare diaſ bolor⁹ tempratōib⁹ ei⁹. firm⁹ p̄fisēdo in via mādato rū. ⁊ hoc vñq; ad mortē inclīne. i. etiā in his in qb⁹ ſeq̄t mors. q̄ eſtyltumū terribilis. ſcū ſ Ursinus me dicus lā ſuſtinuerat multa martiria. conſtarer pro ſi de xp̄i. ſed ducutis ad decollandū cepit expauſcere. ⁊ quaſi a p̄posito recedere. ſed p̄foratus ſb̄is ſancti cīvitalis resumpro vigore ſpūs mortē ſuſcepit. Non coronabit nīl q̄ legitime certauerit. inq̄t ap̄ls. Lōtra aduersa temptationū ⁊ tribulatōis ita. ſ. q̄ ſit ſtans vñq; ad mortē. Qui enī nimis tumēt boarent aduersa bi non ſunt apti ad vñcedū inimicos spūales. vñ nec ad regnū. Unū in hui⁹ figurā legim⁹ in li. Judic. vii. ca. q̄ cū Gedeon deberet pugnare contra mādias nitas ⁊ multis militib⁹ cōgregatis cū eo de pplo dei. Primo ex iuſſu dei ſequeſtrati ſunt a bellare debenti bus oēs pauidiz remiſſi ad domos ſuas. Gēdo ſa cta eſt itez alia p̄batio ſeu examinatio eoz q̄ deberene pugnare. videlz de olbō p̄gregatis ⁊ pgētib⁹ ad potā dū ad aquaz fluenta. q̄ nō genuſtepi ſed erecti aquā ſumerēt manu ad os. p̄fciendo. illi v̄ apti advictoriū am cū gedeone ſoli aſſumerenſ. alij vero q̄ flexis genib⁹ de fluuiō aquā biberēt. illi vt inepiti remitterenſ ad propriā. ſicq; p̄ hāc diſcussionē trēcēti ſoli ex. ſimi libo remaſerūt cū gedeone q̄ ex dei ordināde hoc mō pugnādo vicerunt. ad caſtra hostiū accedentes lagēnas oēs in ſinistra manu tenuerūt in quib⁹ vel ſup q̄ bus lampades accensas habebant et in. destra tu bas. quib⁹ buccinātibus et la genas ſtictiles inuice percutiendo frangentibus. ſicq; luminarib⁹ lampā dum apparentibus exterriti hostes in fugē ſouer ſi ſuner occisi. vt exponit Gregorius in moral. libro iij. capi. xxviiij. Gedeon ſignificat christum q̄ eſt caput exercitus populi dei et iudei ecclie. Interpretatur enī gedeon circuiens in uero. Unde apte ſigurat christum qui ſua diuinitate cuncta circuiens ⁊ complectens. ⁊ per humanitatem in uero virginis ſuit. Mādian interpretatur de iudicio. ſignans demones qui de iudicio iuste iudicatis dei repulsi ſunt ab hu mano genere. Longregati cū gedeone ad bellādum ſunt cuncti fideles. Sed multi ſunt vocati. pauci ve ro electi. ſc̄z q̄ habent victoriā de inimicis. Nā q̄ nīmis horrent aduersa timentes pelliſue hi apti ſuſtinent. In ſupz qui ſapientes ſunt baurētes aquas. ſ. doctrinarum flexis genib⁹ in terra. id eſt que ita va cant lecniōevel auditioni diuinorū q̄ ea opere nō ſer uāt curvati ad ſrena. hi etiā victoriā h̄re nō poſſunt. pauci ergo ſunt qui remanent cumi xp̄o pugnantes.

Capitulū XIII

qui scilicet non curvit sed recti remanent rectitudinem
vite. seruantes diuinam doctrinam quam hauriunt.
Et hi trecēti sunt. i. habitates pfectā noticiā. pfectaz
fm fidē trinitatis. Lentenarius ei nūerus significat
pfectōem et ternari trinitatē. Numerus etiā trecētorz
fm greg. cōtinet in litera Thau. q̄ crucis spēm teneret.
cui si sup trāuersam lineā id qđ in cruce eminet ad
derē iam nō crucis spēm teneret. sed ipsa crux ēēt In
bis ergo trecētis sequētib⁹ gedeonē signantur hi qđ
dicitū est a xp̄o. Si quis vult post me venire abneget
semetip̄z et tollat crucē suā et sequat me. H̄i ergo ferūt
crucē signatā in Thau p carnis sui mortificatiōem. p
proximi in malis cōpassiōnē. q̄ passionis xp̄i fiduciā
am et pfectōem. armati incedūt ad bellū. s. tuba p̄dū
catōis vel publice confessionis cū expedit. lampader
radio exēplanis cōversatōis vel miraculoz coruscato
nis lagenis corporeis. qbus cōfractis p fatigatōez la
boz tolerationē tormentorū. et omniū aduersorum
letam per passionē deuicti sunt inimici infernoz et ip
si cum victoria reuertit̄ur ad ciuitatē p̄p̄ia supnor.
q̄ constātes fuerūt. sic dicitū fuit Jo. Apoca. viij. H̄i
sunt q̄ venerūt ex magna tribulatiōe. s. cōstantes i eis
modo coronātur.

Tertio procedit in cō .§. III

stantia ex subtractōe delectatōis. Sine gaudio seu
delectatōe aliq̄ diu q̄s stare nō p̄t spūalib⁹ vel mūdiali.
Lontingit at q̄ aliquis assuerit solatōis mūdi cōpū
ctus abstineret. pponit a vichis et firmiter permanere i
via moy. Sed cū nō studet in spūalib⁹ delectari. in
stigat̄ consuetis vichis et tristīcī tac̄ē subtractōe
eōrū delectatōis instigatōi assentit illius delectatōis
recedens p̄ hoc a cōcepto p̄posito boni et sic incōstās
efficit. Un̄ Jac. iii. 5. Ubi zelus et cōtentio. ibi incon
stantia et omne opus prauū. et licet ibi loquāt̄ de zelo
inuidie. p̄t etiā intelligi de zelo amoris mali. In vtro
q̄ enī zelo propter tristīcī ex carēta delectatōis cu
pīte sequeāt̄ incōstantia et recessus a bonis p̄positis.
ut p̄ in saul qui ex zelo inuidie p̄sequēs David alii
q̄n recognoscēs peccatū suū p̄posuit et p̄misit nō p̄se
qui. Et p̄cipue q̄n potuit occidere David Saulē in
speluncā ingressum ad purgandū ventrē. et altera vī
ce cū de nocte accessit ad tentoriū suū tollens bastaz
eius. sed postea instigatus eodē zelo p̄secutus est p̄
secudēm suā inuidā. Et videt̄ hoc p̄tinere ad spēale
viciū qđ dicit mollicies. Dicit ei p̄būs in. viij. ethico
q̄ mollis dicis q̄ recedit a bono prop̄ tristīcīs cau
satās ex defectu delectationū quasi cedēs debili mo
uenti. vnde p̄suerantie opponit. Pro cui⁹ declaratō
ne dicit be. tho. ii. ii. q. cxixij. q̄ laus p̄suerantie in
hoc cōsistit q̄ aliq̄s nō recedat a bono prop̄ dūtū
nā tolerātiā difficultū et laborosoz. cui directe oppo
nit q̄ aliq̄s defacili recedat a bono propter aliq̄ dis
ficia que sustinere nō p̄rest. et hoc p̄tinet ad ratiōez
molliciel. Nam molle dicit qđ facile cedit tangenti.
non aut̄ iudicat̄ aliquid molle qđ cedit fortiter sp̄ellēti
Nam et parietes cedēt machine p̄curienti. Et iō nō
reputat̄ aliquis mollis si cedat aliquib⁹ valde grauiē
impellentib⁹. Un̄ philosop̄ dicit in. viij. ethicoz. q̄
si q̄s a sorib⁹ impellentib⁹ delectatōib⁹ vincit̄ vel tristi

ciōs. nō est mirabile s̄z cōdonabile si ītendit̄. Nam
festū est autē q̄ grauiē impellit met̄ p̄cūlōrū q̄ cupi
ditas delectationū. Unde tuli dicit i p̄io de officijs
Nō est cōsentaneū qui metu nō frangit̄ eū frangi cu
piditate. nec qui se inuicū a labore p̄fūtēre vinci a
voluptate. Ipsa etiā voluptas attrahendo forti⁹ mo
uet q̄ tristīcī de carentia voluptatis retrahendo. q̄r
carentia voluptatis est purus defectus Mollis ergo
proprie est q̄ recedit a bono propter tristīcīs cau
tas ex defectu delectationū. Est autē viciū dūlūm et
distinctū specie a vicio molliciel. de quo dicitū est su
pra in. c. devicio cōtra naturā. Nam illō pertinet ad
luxuriā et opponit castitati. Istud ad inconstātiā et
opponit p̄suerantie. Quod enī aliquis cedat debili
mouenti quod p̄tinet ad molliciel. hoc p̄test esse du
pliciter. Uno modo q̄r difficultū p̄test delectationū
absentiam sustinere. et hec mollicies p̄tinet ad inconst
stantiā. Alio modo naturali dispositiōe. quia videlz
habet animā mūrū constante propter fragilitatē com
plexionis. et hoc modo compānē semīe ad masculos.
vt dicāt̄ mulieres quasi molles et masculi viri. qua
si viriles. et ideo per quādā assimilationē qui mulie
bria partūt̄ dicāt̄ molles quasi muliebres effe
cti. quod p̄tinet ad luxuria. Scīdū etiā q̄ delicia
est quedā mollicies fm philosophū in. viij. ethicoz. et
fm thomā mollicies proprie respicit defectū delecta
tionū. delicie autē causam impeditatiū delectatōez
puta labore et hmoi. Voluptati enī corpori oponit
labor. Et ideo res inq̄zū sunt laboriose intarū im
pediūt voluptates. Deliciosi autē dicūt̄ur q̄ non p̄t
sustinere aliquos labores. nec aliquid qđ volupratē
dimittat̄. Unde dī Deutro. xxviij. Tenera mulier et
delicata que terrā ingredi non valebat. nec pedis ve
stigiū in terra figere propter molliciel. Itē inq̄zū in
ludis solatījs. et hmoi. est ibi quedā remissio seu req
es q̄ opponit laborū. Et iō sicut nō posse sustinere la
boriosa p̄tinet ad molliciel. ita et nimis appetere remis
sive quācūq̄ quietē in ludis. solatījs. vel recreatōib⁹
bus corporib⁹. vel in nō surgēdo ad vigilias noctis
debitas. p̄tinet ad molliciel. Sed nota q̄ duplex est
mollicies et delicia. Una criminalis de qua dī puer
xiij. Qui mollis et dissolutus est in ope suo frater est
sua opera dissipantis. Et i. Thimo. v. Uidua viuēs
in delichis mortua est. scilicet in anima. Alia spiritual
de qua Elsa. clvij. dicit de anima lapsa ad terrena et
vita spirituali. Non vocaberis ultra molles et delica
ta. Et Lanti. Que est ista que ascendit de deserto de
lichis affluens. s. spūalium gaudiōz. Et prouer. viij.
Delicie mee esse cum filiis hominū.

Lapitulum. iij. de amore sui.
Amor sui est quinta fi
lia luxurie. Sed notandum fm Thomā
secunda secunde. q. xij. arti. v. Amare se
ipsum contingit tripliciter.
Uno modo prout est cōmune omnī.
Secundo modo prout est propriū bonoz.
Tertio modo prout est propriū maloz.
A Homo enī dicit aliquid esse duplī. Unomō fm

Titulus Quintus

suam substantiam naturam. Et si hoc oes estimatur sicut bonum commune se esse id quod sunt. scilicet anima et corpore compositos et sic omnes homines bona et mali diligunt seipso inquit diligunt conservatorem esse ipsorum. quod naturale est in vno necessariu[m]. Secundo modo sicut homo aliquid esse sicut principale palitate. sicut princeps ciuitatis dicitur esse ciuitas unde quod principes faciunt facere ciuitas. Sic autem omnes estimant se esse id quod sunt. Principale enim in homine est mens rationalis. Secundum est natura sensitiva et corporalis. quoque primum apostolus nominat hominem interiorem. sed tamen vero hominem exteriorum. h[ab]itum. dices. Licet his quod noster est homo exterior corruptus. sed corpus tuum quod noster est homo interior renouatus de die in diem. et mens rationalis. Tercium igit[ur] estimatur principale esse in eis natura sensitiva ut et corpus. Tertius non recte cognoscentes non vere diligunt seipso. quod non sicut id quod vere est principale in eis. Boni vero cognoscentes vere seipso. vere seipso diligunt. quod sicut id quod vere est principale in eis. sicut in mente naturali hoc est diligere seipsum quod percipit. ex quo ponitur pro exemplo dilectorum primi dum dicit. Lc. xiiij. diligere amicum tuum sicut teipsum. Et loco amici dominus dicit. Mat. xxiij. a christo primo tuum. et hoc pertinet ad virtutem caritatis. Sed amor quod per cordes amat seipso. sicut corpus et sensitivitate est per seipsum et causa multorum malorum. Et de hoc intelligit illud post scriptum expositorem augustinum. Incensa ignis suffossa ab increpatione vultus tui gibunt. Ubi Augustinus. Quia per te procedunt aut ab amore male inflammati. et hec sunt incensa ignis. sicut opa mala aut a timore male humiliata. et hec sunt suffossa. quod deinceps et quasi suffodit animi timor. Sed gibunt. et faciunt homines per te opa facientes a te facie dei increpatim proprie homini. Timor enim malus ab inordinato amore procedit. Ex eo enim quis timerit dum expectat vel dubitat aliquid quod amat sibi afferri vel ledi. Iste amor sui sicut sensitivitate sicut Augustinus. in. iiiij. de civitate dei. est ille qui edificat ciuitatem babylonis. et statu d[omi]nato crescentibus usque ad contemptum dei. Incensa gigni. et amantes seipso sicut natura sensitivale peribunt dominum increpante in iudicio. triplici rore. Primo quod deo iniuriantur. Secundo quod primo iniuriatur. Tertio quod in principio multiplicantur.

Inimicatur quidem .§. I.

deo amor sui. quod per te dicitur deus brevi et ultimum finis quod vere est ultimus finis omnium ad quem oes alii finis reducendi sunt. per amorem sui talis habet seipsum. ut ultra mundum. et sic fructus seipso ut deo. Dicit autem Augustinus. quod nil peius quam frui utendis et ut fruendis. Amans enim se et conservatorem sui. ut gaudeat sicut sensitivitate non curans deum offendere ut ei complacat. nec vellet mori etiam deum in gloriam videndo. sed patriam facit de exilio. hic ut deo quam frui dicitur. quod non amat deum proprie seipsum. sed ut ei per se bene faciat. Et istas conditioes vere amicis quas deberet habere cum deo cum rore. ad seipso secundum sensitivitate habens non sicut rationem. Apparet hoc per illa quinque quae sunt proprie amicis sicut phum in ethica. Amicus enim vult suum amicum esset vivere. Secundo vult ei bona. Tertio ad honorem laborant operatur. Quarto coniunctus ei delectabiliter. Quinto concordat cum ipso eiusdem delectatus et concordatus cum eo.

¶ Malis autem homines amantes se non sunt conservare integritatem metis. sed corporis et viri sensualis. Secundo non appetunt menti spiritualia bona et dei gloria. sed corpori delectabilia. Tertio non operantur neque laborant per virtutibus acquirendis et ad honorem dei sed ad delectandum corpus. et propter hoc sustinent magnos labores. et pericula ut per p[otes]tas in fortis. adulterios et alijs malis quod perfrat quotidie. Quartu[m] non est eis delectabile redire ad coram coniunctu[m] meti gaudiose et hoc ideo. quod inueniunt ibi mala et peritiora peccatorum. et futura penas quod horret. nec gloriantur cum deo loquuntur in orationibus et letacionibus. sed gaudent. Quintu[m] delectabiliter cum sensualitate spiritu in hominibus querentes versari quod sensibus sint placibilia. Quinto non sibi spissis concordat. sicut ratione propriam remordet nec cum voluntate dei sed benevolenter concordat cum appetitu sensu proprio ipso obediens. Et quod per maximam dedidit luxurie amant se sicut sensitivitate. cum illa maxime absorbeat rorem ideo deus iste amor sui filia luxurie. et si in alijs et cum alijs viciis regatur. Ad hunc amorem sui pertinere videlicet prudenter carnis. de qua dicit apostolus Rom. viiiij. Sapientia carnis inimica est deo. Dicit enim beatus Thomas. q[uod] uero. i. q[uod] cum prudenter sit circa ea que sunt ad finem totius vite. ideo prudenter carnis proprie deus sicut spiritus bona carnis habet ultimum finem vite sue. et quod per hoc deordinat circa ultimum finem qui non possit in bonis corporis. ita est per se. deinde enim diligere caro ita ut ordinetur ad bonum aie sicut ad finem. non quod in ea constituantur finis. et non solum est peccatum sed etiam mortale. quando videlicet constat finis in hominibus delectationibus carnis. Ita videlicet studens diversis vestimentis modis quod posset delectare sensitivitatem per patrum est facere contra dei legem. Ubi dicitur Rom. viiiij. quod prudenter carnis legi dei subiecta non est. Et sub prudenter carnis includit etiam prudenter mundi iniquum. sicut exteriores res mundi querunt per se proprie carnem. de qua Luce. xviij. de filiis hominis. secundum prudenterores sunt filii lucis. Et Baruch. iiiij. filii Agar quiescentes prudenteriam quod de terra est. Sed quod alijs aliqui inordinate afficiantur ad aliquid delectabile carnem. et sic adhibeat studium et diligenter ad sequendum illa delectationem. non tamen ibi constituta fine vel in eo quod est preceptum fit. erit tunc veniale prudenter carnis. et hoc est quod ait apostolus. Carnis cura ne feceritis in desideriis.

Secundo per amorem .§. II.

sui iordani in iuria factis per misericordias. Et prius quod deus quod multa quod superflue expedit ad delicias suas et delectatos subtrahit paupribus. Et quod est tam iustus. inquit abbas. quod quoniam subsidia suas delicias patet. di. xlviij. Secunda. In quod magis adhuc deliquerit clericus quod bona seu redditus ecclesiarum quod sunt pauperum ultra sua necessitate habentur et delicias carnis. Et quod iudeus Hieronimus dicit. Nam in tugurio et rusticana domo quod vicis rugienter et ruris milio librae cibario pane saturato poterat nunc silazur mellis fastidio. xij. q. iiij. gilla. et loquuntur plena eorum Berini. sicut hominibus ad id est. Clasmati nudis. clamant famelicos per quoniam de clericis dicentes. Nobis famer frigore miserabiliter laborantibus quod defert tot mutationes libere et priscis. et plicata in matris nostrae est quod effunduntur. Nonne crudeliter nobis subtrahunt quod inanis expendunt. Et nos dei plasmatorum. et nos Christi sanguine redempti sumus. vita nostra cedit vobis in superfluous copias.

Capitulū XIII

Nostris necessitatib⁹ deerrabunt quicquid vestris vanitatib⁹ accedit. hec ille. Nocrotū pcedit ex nō mio amore sui. Caritas enī que p̄tatur sibi nō q̄ rit que sua sunt. dicit Ap̄lus. i. Lox. xiiij. scz tantu sed et que sunt alioꝝ. Un⁹ et de alexandro mag⁹ dici tur q̄ cū semel esset cum magno exercitu in qdaz loco sterili et in aquoso. et siciret ip̄e cū exercitu suo fuit oblatus sibi ciphus aque. sed considerans q̄ d eo omnes alij bibere nō poterant effudit in terrā aqz illā. Ex isto amore sui nimio nō solū nō sobuenit. primo in necessitate. quinimor et multe opp̄s siones et fraudes et iniusticie et p̄dationes perpetuā tur et adulteria et incestus et stupra. que oia sunt contra primos in magnis iniuriam eoꝝ. Un⁹ David adulteriu opatus est cum bessabee nisi ex nimio sui amore satissimare volens et cupiscentie sue. Un⁹ filius eius amon et stupravit germanam suam nisi ppter amorem priū. Un⁹ Nemroth cepit esse robus venator hominū. i. oppressor. Henr. x. et p̄t mus tyrannus volens alijs dominari nisi ex sui amore. Un⁹ Romulus solus occiso germano voꝝ luit p̄mus obtinere regnum romanop̄. marcus et sylla pluries cōsulatum. Julius cesar demū impe rium multis iniurijs et stragib⁹ ploꝝ. nisi ex sui amore. vt ait August. de ciui. dei. Un⁹ et Plato dīc̄it ciuitatem illam bene regi in qua quis p̄prio nescit affectus. i. amore. p̄prium. Et Sane. ait. q̄ si ista duo pnoia meū et tuum tollerent de mundo scz quo ad effectum et affectum omnis guerra et controversia cessaret. que duo pertinet ad amorem sui inordinatum. hec est causa omnis discordie in ciuitate. Nam qz quilibet nimis se amans vult in impositionib⁹ et grauaminib⁹ p̄ ceteris et vlera debitu alleuari. et in honorib⁹ sup̄ alios exaltari vnde oriuntur secte seditiones et psecutiones adiuntem. Mandauit dñs in veteri lege miliu nō debere comedи. cuius vox est mio mio. qz vices propter tales mores milui nos non vult fideles. sibi incorpari. et in causa p̄pria statuerūt iura. null⁹ sit iudex ex eo q̄ amor p̄prium mentem excecat.

Tertio per amorem sui. §. III
 numium peccata multiplicantur. tales enī defacili transgrediuntur oia mandata dei et eccie. cum sine grauia sensualitati se nō posse ieunare affirmant incantationes. diuinatioes et diversa sacrilegia se qui non curant facere ut sequantur sanitatem corporis suis qđ inordinate amant. Si in clero sunt officia diuina euitant. ab ouib⁹ suis lanam et lac reqrunt cū omni diligentia. de animab⁹ autem eorum parū curant. si in religione. de ceremoniis nihil curant de coitate pax. dum eiis benest. Niam amor sui est ille de quo xps ait. Job. xij. Qui amat aiā suā p̄det eam. qui enī amat aiā sensitū volēs satissimare appetitū sensitū suo p̄det aiā intellectuum multa via incurrendo. et est ibi relatio reciproca. ibi eam Ponit aut̄ ap̄lus. ij. Thimo. iiij. que mala proueniant ex amore sui dicens. Erunt in nouissimis tib⁹ hoīes seipos amantes. Ubi dicit b. tho. sup̄ huc locū. Radix totius iniqtatis est amor sup̄pūos scz fm sensualitatē. Ex hac radice sunt diverses sp̄es iniqtatis q̄sequenter

enumerat aplūs. Cupidi quo ad bona exteriores appetēdo etiā nō sua. Elati elatio est species superbie qua scz sup̄ alios se prefert. Supbi. quo ad alias species sup̄bie. Bla sphemi quo ad deum. ma⁹ ledicētes de deo. parentib⁹ nō obedientes in his que debent. Ingrati. quo ad benefactores. et respe ctri beneficiorū receptorū. Sccelesti. grauia alias peccata admittentes contra primos. vt homi cedum sodomam. et bmoi. Sine affectiōc. quo ad affectū charitatis. Sine federe. i. sine pace. Crimi natores. i. imponētes criminis falso alijs. Incōstientes quo ad luxuriam metis. Immites. i. iracudi et nō māsueti. Proditoris vel cūratorū vel psonarū vel secretorum. Incōstantes. i. in pteuerantes in ppositis vel impatiētes. Lumidi id est psumptuo si vltra vires suas opera aggredientes. Leci id ē nō habētes rectū vsū et ratiōis. Voluptatū amatores nō ex passiōe. sed ex habitu luxuriosi. Specie quidem pteatatis habētes. sed virtutem ei⁹ abnegantes. vt hypocrite et hos decuita. Sed vt dic̄it puer. xiiij. extrema gaudī luxus occupat sempitern⁹. Ecce dicit Ap̄oca. xvij. Quācum se exaltauit et in deliciis fuit tantū date illi tormentū et luctum. et aliquādo etiā in vita p̄senti p̄mittit de⁹ tales ad miseras deuenire. Narrat Petrus domianus q̄ dux venetie cōstantinopolitanezb⁹s habebat uxorem q̄ tam teneret delicate viuebat et tam artifīciosa voluptate se mulcebat. vt se cōibus aq̄s de⁹ dignaret abluere. scz ei⁹ serui de ore celi vndiqz collecto laboriosum ei balneū p̄parabāt. cibos suos nō rāgebat sed ab eūnchis ei⁹ alimēta queqz mīnūcius cōscindebātur in frustula. que morilla cū fuscinulis aureis et bidētib⁹ ori suo liguriēs adhībebat. cubiculū eius tot aromatib⁹ et thymiamati bus redolebat. vt etiā dictu fetitū sit et auditu in credibile. Sed dum adhuc viueret vibrato super eam iudicij mucrone. corpus omne cōputrauit. itavt totū cubiculū intolerabili fetore cōpleret. nullusqz illam ferre potuit. nō p̄sueta. nō seruul⁹. vte vna ancilla nō sine sp̄ēz redolentū auxilio in eius servitio remāsīt. que tñ raptim accedēs cursum recedebat. diutius hoc languore defēcta et miserabiliter cruciata. amicis qz letantib⁹ dīc clausit extremū. Hinc pōt illud adaptari qđ scriptus est. Quantū se exaltauit et in deliciis fuit tantū da te et tormentū et luctū. Nec Pe. Capitulum xiiij. de amore p̄ntis seculi.

Allor presentis seculi ponit a Greg. vt dictū est sup̄ filia luctorie. Et v̄ b̄ p̄ctū in b̄ p̄sistere. qz bō nīmis affici ī ad vitā p̄ntē p̄pter delectatioes q̄ habētur ex rebo mādi. Et q̄ inter has maxime sunt delectationes venere. iō ponit amor p̄ntis seculi filia luxurie. Et cū tam iordinante q̄s affici ī ad mādū seu ad p̄manendū in mundo p̄pter delectabilitas eius q̄ fruatur eo ponēs scz finem suū in vita p̄nti cupiens in mādo p̄petuari. et nil curans de sup̄na felicitate. istud mortale est et multis vitijs cōmictum. Et de b̄ intelligit illud Jaco. uij. Qui voluerit esse amic⁹ hui⁹ seculi inimicus dei constitueetur. Et illud. i. Job. q. Qui diligit mundū nō est

Titulus Sextus

caritas patris in eo. Et ad idem facit quod ait Hiero. Difficile immo impossibile est ut prius quis fruatur et futuris bonis et in viroq[ue] seculo appareat gloriosus. et de delitijs transeat ad delicias. sed affectando in modo gignere ut possit alij vel ut ipse in virtute p[ro]ficiat. ut de peccatis magis satisfaciat. seu quodam appetitu sensuali vel naturali quod ut dicit Boetius. omne animal vita tueri laborat. Et secundum quod Christus dicit petro. Tu senueris alius te cinget et ducet quod tu non vis scilicet ligado. et ducet te tecum ad mortem. Job. v. illa non volebat instinctu sensualitatis vel naturae. sed secundum rationem. et h[oc] non est per nos. vel si est aliquam talium inordinatus affectus ad vitam prout est veniale.

De amatoribus huius. §. I.

seculi potest intelligi illud post. Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis non est qui faciat bonum non est usque ad unum. post. xiiij. Naturaliter quodlibet vita et defestatur destructioem regni et corruptiorem et abominationem et boni defectioem. Nam bonum est quod oculi appetunt inquit prophetas. Et contra malum per se nemo appetit secundum Dionisius. Et iohannes euangelista in prima canone. c. iij. admonet nos dices. Nolite diligere mundum neque ea que sunt in mundo. quod omnino quod est in mundo. scilicet in amatoribus mundi. aut est concupiscentia carnis. aut concupiscentia oculorum. aut superbia vite. et mundus p[ro]bit et concupiscentia eius. Si quidem ab amatoribus mundi queruntur delitie seu delectationes carnis. circa quod est concupiscentia carnis. id luxuria et gula. queruntur et divitiae. circa quod est concupiscentia oculorum. id auaricia. Appetunt et honorificentie que resultant ex laude hominum seu fama potentia dignitatem. sapientia et honestitas. circa quas est superbia vite. Sed deficit oia ista cum de sideribus suis nam corpus corruptitur et in terram convertitur. divitiae corrupti sunt et convertuntur in terra finaliter. quod de terra facta sunt et in terraz pariter convertuntur. Inquit sapientia. Potentie et dignitates corrupti sunt et deficit et sub terra positus pedibus consumulantur. Et sic corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis. Studium enim est animi vel h[ab]entis applicatio circa aliqd secundum Tullium et Tertium. Que autem sunt studia mundanorum ad que vehementissime applicant animum ostendit scriptura dices. Omnes a maiori usque ad minorem auaricie student Hieronimi vi. Et puerorum. xiiij. de quibusdam. Morantur in vino et student calicibus eportandis. id ad multum ibi benduntur. Et paulopost. Sicut regulus venena difundit scilicet vinum potatum. Regulus est quod serpens cuius venenum maxime est mortiferum. sed nil ita mortiferum humanis ingenii ut luxuria est inquit seneca. que ex nimio potu et cibo p[ro]cedit. Et Hieronimi. xxii. dominus ait. scilicet super his presentibus de virib[us] suis. dicitur. Quis pertinet nos et quod ingredies domos nostras. Et visitabo vos iuxta fructum studiorum vestrum dicit dominus. Succendat igne. Ecce quod abominabiles facti sunt in studiis suis. quod dixerunt per affectum non est deus ille. scilicet qui est verus dominus in celo. Sed de creaturis miseriis quibus student fecerunt sibi deos. delitijs diuinitatis et honorificentias quibus sunt immersi. Et sicut ait aplodus. Rom. i. Mutauunt gliam incorruptibilis dei in gloriam imaginis

corruptibilis hominis volucrum. quadrupedum et serpentum. Serpentis comedentes terram sunt avari. volucres per aera volantes sunt superbi alta querentes. quadrupedes per lumen incedentes sunt luxuriosi. Isti omisso cultu et studio veri dei totum studium sunt ponunt ad ista ut videatur per diuersis et summis bonis habere ea. Et sic corrupti sunt abominabiles facti sunt in studiis suis non est qui faciat bonum. quod bonum facere potest quod sit verum bonum. cum mundus non habeat neque accipere possit spiritu sanctum secundum doctrinam Christi. Job. xiiij. a quo procedit omne bonum. Nunc mundi amatores cognoscunt enim deum Job. i. Mundus eorum non cognovit. Nolite ergo diligere mundum neque ea quod in mundo sunt. In mundi amatoribus ex quod corrupti sunt abominabiles facti sunt in studiis suis non est qui faciat bonum non est usque ad unum. ubi tria potest notari in amatoribus mundi propter quod mundus non est diligendus secundum sententiam Jobis euangeliste. Non potest diligere tecum.

Primum defectibilitas mundi qualitas. ibi. Corrupti Secundum vilitas entitatis. ibi. Abominabiles facti sunt.

Tertium nullitas probitatis. ibi. Non est qui faciat bonum tecum.

Quantum ad primum. §. II.

defectus mundi quod ipse deficit continet cum rebus suis quod sunt summis bonis habent amatores mundi ostendit post. cum dicit de ceteris. Corrupti sunt tecum. Unde et cum amor huius mundi quod erat in descendentibus a causa primus edificavit civitatem in mundo vocans eam Enoch. Gen. viij. quod interpretatur dedicatio. quod se totaliter per amorem dedicauerat mundo. Unde quod iste amor seculi subintravit in generatione. sicut effecta est mala et corrupta mente et corpe. unde dicit Gen. vi. Corrupta est terra coram deo et repleta est iniquitate. propter quod deus immisit diluvium universale et sic corrupti sunt oes qui erant in mundo. exceptis reseruatis in archa. Quoniam autem corruptio stricte importat mutationem seu destructioem rei quam ad formam subalez sicut vinum de corruptum quod efficitur complete acerbit vel marcidum. et ait dicitur corruptum cum moritur et efficit cadaver. tam et largius sumit in scripturam mutationem etiam secundum aliquam glutinam corporalem vel spuma. Et secundum h[ab]itum aplodus. y. Lox. viij. Is qui noster est homo exterior et corruptus scilicet secundum diversas varietates glutinatus. Et Eccl. viij. Omnes in corruptionem sumus. et quod Thimotheus. viij. Noies mente corrupti. Corrupti sunt ergo amatores mundi in mente et corpe cum diuinitatis et deitatis et honorificentias suis. Unde in libro Sapientie ponit locutio eorum in mundo isto. et postea in alio declarat quod corrupti sunt et ad nihil redacti. Tenete igitur qui sunt ad suos sequaces. Sapientia. y. et fruamur bonis quod sunt. scilicet in mundo isto scilicet in heredo eis totaliter per amorem. Ut amur creature tanquam in iuuencione celorum. vino profuso et ynguentis nos impleamus. Non pretereat nos flos regis. Loronem nos rosas ante quod marescat. Nullum pratium sit quod non pretereat luxuria nostra. nemo sit eroe luxurie nostre bigere linquimus leticie sigillum. quoniam hec est post nos nostra et hec est sois. Opprimamus pauperes iustum scilicet per diuersos.

modos avaricie. Non peccamus vidue. nee venera-
mūr canos multi tuis. Sit fortitudo nra letiūus/
sticēs p̄ supbia. hec ibi. Corrupti sunt cū suis
amatozibz̄ iñferno se recipiētes. z̄ p̄ angustia sp̄i
ritus gemētes dicit. *Lassati sum⁹ in via iniqta/
tis z̄ p̄ditiōis. Quid nob⁹ p̄fuit supbia. aut qđ dīy
uiciāz̄ iactācia p̄culit nob⁹.* Transierūt oia illa. rā
qđ vmbra Sap. v. Nolite ḡ diligere mundū ex qđ
corrupti sunt oēs mūdi amatores cū suis. z̄ dese-
cerūt q̄z̄ctius. z̄ deficiūt. cui⁹ scelerim⁹ defect⁹
z̄ corruptio tripliciter p̄t ostendi.

Primo ex scripturis.

Secundo ex figuris.

Tertio ex experientijs.

Scripture tam sacre qđ alie insinuat clare q̄z̄ci-
to transeat vitabuius mūdi cū suis vanitatibus
Ubi apl⁹. i. Loz. vii. Quivtunq; b̄ mūdo rāq; qđ nō
vstantur. i. nō multū inberēat p̄ amorē ip̄i⁹ rebus.
Et subdit. Preterit eni figura huius mūdi Sub-
stantia vtiq; mūdi sz̄ elementoz̄ z̄ celoz̄ z̄ hoīm
nō p̄erit. sed stat in eternū. p̄terit aut̄ figura. i. ap-
parētia qđ pulcra z̄ suavia apparet in mūdo. Et qđ
cito p̄tereat. Job. xx oñdit dices. Gaudiū ypocri-
te ad instar puncti. Uere mūdus est hypocrita qđ
fūm apparentia exteriorē v̄ bonus. z̄ fūm rei vita/
tem est malus z̄ plenus miseria z̄ neq̄cia. ita mun-
dus iste v̄ in istis sensibiliō rebus bonus. s̄z plen⁹
falsitate z̄ malicia. Gaudiuz aut̄ z̄ oīs delectatio-
eius est ad instar puncti qđ est qđ indiuisibile. Nam
de p̄teritis delectatioibz̄ nihil habes sicut nec de
p̄terito tpe nisi reatū. de futuro nihil obtines. so-
lum ḡnūc instans habes qđ subito transit. ducit
inqt̄ idem in bonis dies suos. s̄. mūdani z̄ in pun-
cto ad inferna descedit. vici in morte. Idem oñ/
dit Greg. dices in. i. moral. Lū mūdi gl̄a rep̄eti-
nus finis intercipiēt. breuis. p̄culdubio innoscit
fuisse. Et in qđam omel. ait. Ecce mūdus qđ diligi-
tur fugit. z̄ qđ labentē mūndū retinere non possu-
mus necesse ē ut cū ip̄o labamur. z̄ Bern. in qđaz
sermone Omnis delectatio mūdi hui⁹ vniuersa/
qz̄ eius gl̄a z̄ qcqd in eo p̄cupiscit. p̄s us modicū ē
in illius felicitatis z̄ gl̄e p̄gatione si tñ modicū di-
ci debet z̄ nō poti⁹ nihil. Quod corrupti sunt ama/
tores mūdi mēte z̄ corpe oñdit Jobel dices vcl/
ta locutione. Audite senes z̄ auribz̄ p̄cipite oēs ba/
bitatores terre. z̄ paulop⁹. Residuū eruce come/
dit locusta. residuū locuste comedit huic⁹. residuū
vni bruci comedit rubigo. expgiscimini ebr̄j. z̄ v/
lilate oēs qui bibitis vinū in dulcedine. qđ p̄/
rjt ab ore v̄ro. Quautū ad sensum litterale Nic.
de ly. de quorū monarchijs mūdi exponit signat̄
p̄erucam. locustam. brucum. z̄ rubiginem. a qđ
devoratus z̄ corruptus est mūdus p̄ bella innue-
ra. sicut pilla corruptūt z̄ sumunt̄ blada. Eru-
ca ḡ fuit monarchia assirioz̄. qđ cū exercitibz̄ suis
columpsit mundū in p̄te orientis. Locusta fuit
monarchia medoz̄ z̄ p̄z̄ que i alia p̄te mūdi cō/
sumpsit z̄ deuorauit multa. Bruc⁹ fuit monar/
chia grecoz̄. qđ mūdū in alia p̄te corruptit. Rubi/
go fuit monarchia romanoz̄. qđ in p̄te occidētis
destructit qđ remāserat occulis innumerabilibus
milibz̄ p̄ plia. z̄ p̄cipue ciuilia. Unū quo ebr̄j sūt

homines z̄ soporati est amor mundi. Dulcedo ei⁹
est delectatio eoz̄ que sunt in mūndo. sed dñe boīes
excitari z̄ p̄siderare qđ perij vinū oīs amoris z̄
delectatioibz̄ qđ sunt in mūndo. Corrupti sunt qđ oēs
illemonarchie cū suis bonis vanis. Greg. aut̄ in
li. xxxiiij. moral. exponit sp̄ualiter de virtujs qđ cor/
rūptū mūdū in mente dicēs crucā qđ incedit toto
corpeluturiā significare qđ aliquis mūdanos cōsu/
mit. Locusta qđ volare v̄. sed cadit p̄ supbia z̄ elaz/
tionē z̄ p̄sumptiōem qđ alios corrūpit in mundo.
Bruciū vero gulā. qđ multū deuorat. Rubiginez̄
sz̄ ventū vrentē dicit significare iram qđ subito iñ/
cendit vel avariciā qđ v̄re mētem. Ebrios dīc signi/
care amatores mūdi. Expgiscimini ḡ z̄ nolite dīz/
ligere mūdū qđ perij vinū. Scđ o oñdis quō mū/
dus z̄ vita p̄ns cito trāseat cū suis gaudijs p̄figu/
ras. i. p̄ ea qđ assimilat. Assimilat eni valde rebz̄
caducis vici. vmbre flori. feno. nebule seu vaporī.
tele. z̄ alijs bmōi. Homo inqt̄ p̄s. Vanitati similitud/
faciūt est. i. mutabilitati. dies eius sicut vmbra p̄/
tereunt. Mūdus dīr a motu. Et qđ suis oia sint i mo/
tu iux illud Boerij. Stabilisq; manēs das cunh/
eta moueri. ppter qđ omia vanitas. Hō m̄ dīvanī/
tas vauitati. Eccl's. i. qđ sup̄ oia mutabilis. affe/
ctu. intellectu. sensu. loco. a literatōe. corruptione
z̄ nunq; in codē statu p̄manet. Job. xiiij. Dies cius
subdit p̄s. sicut vmbra p̄terent. Quanto quis ma/
gis insequit̄ vmbra sua. tantomagis fugit tempore
p̄tibiliter vmbra deficit. Llama dixit dñs sel' Ela/
ye qđ rādit. qđ clamabo. cui dñs. Dis caro senū et
oīs gl̄ia eius qđ sī flos agri. Ericcatū est senū z̄ ce/
cidit flos. qđ sp̄us dñi insufflavit in eo. Ela. viij.
Uere senū est p̄pls. sicut eni senū nascitur viridez
paulatim crescit. sup̄ueniente vero calore arefit. et
p̄ falce de terra euelli. z̄ ab aialibz̄ comedit. Flos
et herba producit̄ pulcher z̄ amabilis aspectu sed
paulopost decidit z̄ marcescit z̄ p̄ nibilo habetur
ita hō nascit̄ de muliere ut senū de terra hīs viri
ditatē viuacitatis in iuuētute. sed calore natura/
li paulatim p̄sumēre humidū radicale senescit. de/
cidit. indurat̄ z̄ arescit. z̄ p̄ falce mortis dī agro mū/
di collit̄. z̄ vmbi corpus comedendū tradit̄. Elia
vero si amore seculi secū bz̄ a bestijs inferni deuo/
ratur. Flos eni ē gl̄a hoīs z̄ honor quē bz̄ in mū/
do pulcrissimo z̄ delectatio sed cito transit z̄ p̄ nī/
bilo estimatur. Que est vita nra inqt̄ Jacoby in ca/
nonica sua. Vapor ad modicū parēs. z̄ deinceps
exterminabit̄. sicut eni nebula de terra l̄ de aq̄ ex/
ijs z̄ paulatim in aera ascēdit. sed cito app̄ arēte so/
lis radio dissolut̄ z̄ ad terram ip̄ceptibilis resol/
vitur. ita hō appetit aliq̄stulū i mūdo z̄ calore fe/
brili dissolut̄ z̄ ad terrā. p̄sterniſne ampli⁹ v̄/
dcatur. Et Ezechias in cātico suo ait. Precisa est
velut a texete vita mea. dū adhuc ordiret succidit
me. de mane vlc̄ ad vespaz finies me. Ela. xxxvij
Assimilat vita nra tele qđ ordit̄. cuius vna p̄s est
terra. z̄ tñ inuolura manet. z̄ p̄z̄ de ea v̄. alia te/
xenda z̄ etiā nō v̄ solū illa p̄s in qđ labora z̄ mul/
tum labore z̄ motū v̄. Sed telā materiale nō p̄ci/
dit texens coiter nisi cū p̄pleuerit. qđ dominū bz̄
in h̄ sup̄ eam. sic de tpe p̄terito vite nostre nihil v̄/
z̄ de futuro minus. sed solum qđ habemus in pre-
LL 2

Citulus Sextus

senti breve est et quasi momentaneū in quo labo/
ramus repleti multis miserijs nec est in voluntate
nostra qm̄ p̄cidat. et a vite nostrae sed est in ma/
nib⁹ dei q̄ solus h̄z dñi mortis et vite. et cū credid⁹
mus durare ut in iuuentute aq̄ pficiat et deuenia/
tur ad senectatē ipse p̄cidit subito. Et iō dicebat. Esto
te pati. q̄r nescitis dīneq̄ horā. Mat. xxv. Et di/
es dñi sicut fur in nocte ita veniet. ait apl's. O mi/
sera vita inq̄t Aug. Quātos decepit. q̄tcos sedu/
xisti. q̄ dū videris umbra es. dū exaltaris sumus
es. dū extolleris nibil es. dulcis es stultis. amara
es sapiētib⁹. Et b̄tūs Sebastianus ex his legebat
in libro quē angel⁹ aū eū tenebat aptū ait. hec vi/
ta fugitua est. hec ab initio mūdi in se credētes fe/
sellit se expectātes decepit. de se p̄sumētes derisit.
et vt oib⁹ p̄betur esse mērita nullū oīno secūx red/
dit. hec impat criminā. suader scelera. hec admo/
neretur ut rapiat. iracūdum ut seuiat. mendacez
ut fallat. Damascen⁹ assimilat statū mūdi seu vi/
tam p̄tēm cui dā fugienti aū vniornē insequētē
eū q̄ cadere incipiēs in fouēa. p̄fundissimaz sereti,
nuic manib⁹ applicans sc ad quādā arbuseulū tē.
Vide in legēdis Jacobī de voragine circa finezin
historia barlaamī Defectio mūdi et ḡle et delectatō
q̄ cito sit peritura oīndis experientia q̄ est rex. mḡa
vbi sunt p̄ncipes gētū inq̄t Baruch. iii. et q̄ vnan/
tur sup bestias q̄ sunt sup terrā. i. sup hoīes bestia
liter viuētes et luxuriose. q̄ in auboceli ludūt. i. in
supbis et ambitiosis. q̄ argētū chezaurisant tauz.
in q̄ p̄fidūt hoīes et nō est finis acc̄sitionis eoz. Et
r̄ndz sibyp̄i docēte exp̄iētia q̄tadiana. Et extermin/
nati sunt. i. et terminos mūdi missi sunt p̄ mortē
et ad inferos descenderūt. et alij in loco eoz surre/
xerūt. vbi est potētia et dñiūm Assueri q̄ reguit su/
per centūvintileptē. p̄uincias. vbi victorie cele/
bres et triūphī Alcātri magni. vbi diuitie regis
Tresi vel Salomonis. vbi fortitudo herculis vel
hectoris. vbi pulcritudo belcne vel absalonis vbi
lasciuie cleopatre et amonis. vbi glā et magnificē/
ria Julij cesarī vel augusti octauiani impatoris
vbi fama sapie aristotel. p̄thagore. socratis. pro/
lomei. et platonis. vbi eloquentia demostenis. tici/
linij. et tullij maronis. Exterminati sunt et ad in/
feros descendēt oīa hec relinquentes et nō secum
nisi culpā cū pena portātes. Corrupti sunt omēs
hi aīa et corpe. Et vt magis p̄iculariter videat va/
nitas et defectio mūdi adducam⁹ in mediūvnum
q̄ oīa q̄ amantia mūdanis erp̄ est. s. Salomo lo/
quēs de sc̄po ait Ecēs. ii. Magnificaui opa mea
edificauī mibi domos plātau vineas. feci hortos
et pomeria. et serui ea cūcti generis arborib⁹. Et
truxi mibi p̄iscinas aq̄ru ut irrigare siluā lignoz
germinatiū. possed i seruos et ancillas. multaq̄ sa/
millā habui armenta q̄z et magnos ouīū greges
ultra oēs q̄ fuerūt ante me in hierlm̄. coaceruauī
mibi argentū et aurū et subas regū ac p̄uinciarum
Feci mibi cantores et cātartices delicias filioruz
hōūn. sciphos et v̄ceos ad vina fundēda in mini/
strio et supgressus sum opib⁹ oēs q̄ fuerūt aū me
in hierlm̄. Sapiā q̄ p̄seuerauit meū et oīa q̄ desi/
derauerūt oculi mei n̄ negauit eis. nec p̄hibui cor/
meū quī omni voluptate fruerūt. Et subdit. Lū

me cōuertisse ad vniuersa opa que fecerant ma/
nus mee. et ad labores in quib⁹ frustra sudauerat
reperi in oībo vanitatē et afflictionem animi tristil
p̄manere sub sole. In p̄dictis v̄bis oīdit salomō
q̄ exp̄tus est et habuit oīm magnificētiam eoz q̄ a
mantur p̄ mūdanis. sed in. iij. li. Reg. in pluribus
c. in. ii. palip. magis diffuse et distince declaratur
magnificētia ei⁹ q̄ ad diuitias. delicias. potentia
et sapiām eius. Nam q̄tū ad potentia ipse fuit ma/
gnus rex et regnauit sup totū p̄plū dei. iij. tribuū
Suit sibi p̄cessum viuēte patre suo David cū esset
anno p̄. xij. reprobato a regno adoniam quem iuuau/
bat Joab p̄nceps et exercitus ad h̄ndū regnū et a
lijs plurib⁹ clamauit oīs p̄plus. viuat salomō
rex. ascēde q̄ vniuersa multitudo post eī. et plus
canentib⁹ tib⁹s et letantib⁹ gaudio magno ut habe/
tur. iij. Reg. i. Sublimitatē regni sui et dñiū ostendit
scriptura cū dicit. iij. Reg. iiij. c. q̄ salomō erat
in ditione sua habens oīa regna secū a flumine ter
re philistium usq̄ ad terram egypti offertenū mu/
nera et servientib⁹ sibi cunctis dieb⁹ vite sue. et ibi
noīant. xij. magni p̄ncipes quoq̄ quilibet suo mē/
scē in anno salomonī et familie sue necessaria min/
istrabat ad victū. hūit q̄z magnam pacē in regno suo.
Dicit. i. palip. xxix. q̄ hēbat pacē ex omni par/
te in circuitu habitabarq̄ iuda et isrl̄ absq̄ timo/
re vlo a Dan usq̄ bersabee cunctis dieb⁹ salomo/
nis. Tāca at erat familia curie eius q̄ de nullo ah/
lio dño mūdi legis reputo. Nam. iij. Reg. iiij. de/
scribit cib⁹ quē volebat omī die p̄ familia sua vbi
dici. Erat aut̄ cib⁹ salomonis q̄ singulos dies. xx.
chori sil'e. et lx. chorū farine. x. boues pingues. et xx
pascuales. et c. arietes. excepta venatione capre/
rum ceruoz et bubaloz et auīū altiliū. puto q̄ echo/
rus fuerit ponderis mesura mille libraz. Et q̄ p̄
verisilr̄ p̄p̄bendi q̄ familia sua erat circa triginta
milia psonaz hēbat q̄z q̄draginta milia p̄sepiā eq̄
rum curulū. et xij. milia equestrū. iij. Reg. iiij. et
ii. palip. De diuitijs cius dī. iij. Reg. x. q̄ de/
dit salomonī diuitias et glam ut nemo fuerit ei s̄
milis in regib⁹ cunctis retro dieb⁹. Dinnesq̄ q̄ re/
manserant de amoreis. et heis. iebn̄zeis. p̄bere/
zeis. fecit sibi tributarios. Regina q̄z Sabba de/
dir sibi. cx. talēta auri et aromata mīta nimis ge/
masq̄ p̄ciosas. Et vt dī. iij. Reg. x. Erat p̄d⁹ au/
ri q̄d̄ offerebat salomonī p̄ singulos annos serin/
gentia fragrantia et talento p̄ auri excepto eo q̄d̄ of/
ferebat viri q̄ erant sup vectigalia et sup negotia/
tores. Et oēs reges arabie ducesq̄ terre. Ubisib⁹
endū q̄ talentū est triplex fm̄ catholicō. Prīmū ē
l. libraz fm̄ alijs. lxxvij. libraz fm̄ alios. cxx. li/
braz. Sumēdo aut̄ mediū sc̄p̄ et esset. lxxij. libraz
introitus eius ascendebat ad q̄draginta septēmi/
lia nōgentaq̄nquatraduas libras auri. Libra
aut̄ auri valer circa. xc. ducatos. Erat q̄ introi/
tus eius ānualis quadro milioni et cinquecento
cinquātacinq̄s miliaria. et q̄trocēto quaranta du/
cati sine alijs introitib⁹ cōib⁹. Argentū autē erat
in tanta copia ut nullius reputaret p̄cē diebus
cius. Fecit insup̄ templū mirabile in hierlm̄ dep/
q̄d̄ famosum erat in toto orbe v̄t in. iii. Regū di/
uersis. c. ad cuius opus. lxx. milia viroz erant oc

cupati ad incisionem lapidum de montibus ut dici
tur. iij. Reg. v. et in. vii. annis amplevit tam grande
opus. Fecit deinde domos suas ad habitandum in
vii. annis. Despietia et fama eius scribit. iij. Re
gum. vii. qd salomon erat noisatus in vniuersis ge
tibz p circuitu. Locutus qz est tria milia pabolas
et fuerunt carmina eius qnqz milia et disputauit su
per lignis. i. arboribz a cedro q est in lybano usqz
ad ysopu q egreditur de pariete. et disserruit de iumentis
et volucribz et reptilibz et piscibz. et veniebant de
cuncris ppls ad audiendum sapientiam salomonis. et
in. iij. Reg. x. c. dr. q regina sabba venit a finibus ter
re audire sapientiam salomonis. tuides domu famili
am et ordinem misstransit non remansit in ea alitus
p admiratione sapientie sue. Ut dixit ei. Vidi ocul
meis et pbaui q media ps nū clata non fuerit mibi.
Maior est sapientia tua et opera tua qz rumor quem
audiui. Et in. iij. c. legis q procedebat sapientia Salo
monis sapientia omnium orientalium regnorum. et sapie
tior erat cunctis homibz. becibz fuit collata diuinis
in somnis. put postulauerat a principio regni sui
in sui puericia. et picipue in iudicando populum. qd
maxime ostendit in principio et primo iudicio et senten
cia quam tulit pudentibus duabus meretricibus
coram eo ut ibi. De dilectionis iam dicta sunt ab eo
sed tuote est dicere de voluptatibus eius. cu ut dici
tur. iij. Reg. xi. Fuerunt ei vrores qsi regine septim
gentie et pcebune trecentibus copulat est salomo
ardentissimo amore. Et auerterunt mulieres eoz
ei. Lū qz iam senecte esset decipiat est cor eius per
mulieres. Ubi notandu q in tanta magnificencia
sua. potentia. fama et abundancia non est auersus a
deo nisi p inordinatum amorem voluptatum. et nisi pe
nituerit corruptus in aia et corpe esset et dannatur.
Sed hebrei dicunt et plures doctores. sancti eu p
nituisse. et tunc fecisse huc librum Eccl. Un intulat
eu hebrei de pnia salomonis. qd gclusus oia exp
tus. reperi in oibus vanitatem et afflictionem nil
pmanere sub sole sed oia deficere. Corrupti sunt g
omnes mundani in amore mundi. et ideo nolite di
ligere mundum.

Secundo contemnen §. III

dus est mundus non amandus ppter vilitatem
entitatis eoz que sunt in mundo. Un dicit Abbo.
minabiles facti sunt in studiis suis. Res fidei sunt
vilitissime et abominabiles. dicit aut ppha. Abbo
minabiles facti sunt in studiis sicut ea q diligenter
scz amatores mundi. Ea eni est vis amoris ut tale
te esse necesse sit qle est. id qd amas km aug. et hug.
Habet eni amor vim vnitiam et transformatiam
km Dioni. Lū g vilia sunt q amant a mundanis et
abominabilia et ipi q efficiuntur abominabiles.
Vilitas aut et abominabilitas mundialium appa
ret triplici respectu.

Primo respectu materie qualitatis.

Secundo respectu aie nobilitatis.

Tertio respectu mixturee anxietas.

Qualitas materie mundialium est valde vtilis vn
dr. Hiere. vii. Stultus plus meus me non cog
nit. Filii iniipientes sunt et recordes. Sapientes
sunt ut faciant mala. bene aut facere nesciunt. A

sperit terrain et ecce vacua erat et nihil qsi diceret.
Ecce stulticia maxima homin q totu amor et co
gitatu suu ponunt ad terrena et mundana. cu cu va
ca sit terra veri et firmi boni. et nihil sit qd in ea
apparet boni. nihil enim est qd de se tendit in nihil
lum. et sicut omnia ex nihilo facta sunt. ita ex se ha
bene redire in nihilum. Quid aut vilius dici posset
imo et nūcupatur tali noise q nihil vilius nū abo
minabilius est scz stere. Eccl. xij. De stercore bo
um lapidatus est piger. q deo nō seruit sed mundo
Piger enim in dei ope hmo lapidat. Guatur. pcuti
tur. et occidit de stercore boum. et de possessione tra
lum p inordinatum affectum diuinitaz q predicato
res sancti q ut boues scindunt terram peccatoruz.
sed ad fructificandum reputat stercore ut expositi
onem Greg. Un aplaus ad phil. vii. Omnia arbi
tratus sunt ut stercore ut xpm lucifaciaz. Eccl. Jo
belis. i. dr. Loputruerunt iumenta in stercore suo.
Qd exponit Greg. dices qd est mundi amatores
in luxurie fetorem vitam finire. Un Eccl. i. dicit
Omnis mulier fornicaria ut stere. culcabitur.
Et de gla peccatoris dr. i. Marth. q. Glia ei ster
cus et vermis. et qd sunt aux argentum et alia metal
la in quibus picipue possunt diuinitie nisi fer terre. qd
sericum vñ sunt pulera ornamenta nisi stere ver
mum. qd varia vnde glandibz niss pelles vniunt
muri. panis et vinum et ali fructus et terra nascunt
tur q pinguefit stercorebz alium. et sumpta in cibis
et potis in sterco et vnum queritur. Et qd est ipse
ho qz ad materiam inquit Ver. nisi sperma fetiduz
faccus stercoz cibz vermu. cuius finis talis est ip
sum qz tale est in phm. Quis finis luxurie. nonne
stercus. qz finis delitiaz esus et potus. nonne cru
ciatus aliqui vtris vel capitibz cu nimis est et de
num sterco. qz finis dominij. nonne scrutus. qz
finis honoris. nonne frequenter pulsio. qz finis ho
minis q ad corpus. nonne cinis. Unde Job. xx.
Hoc scio a principio et q positus est ho sup terram
qlaus impioz e brevis. Et paulopost. Si ascende
rit in celu supbia eius et caput eius nubes retige
rit qsi sterclini in fine pdei. et q eam viderant di
cet. vbi est. velut somnii euolai non inueniet. sicut
Losdroer rex psarui q ita supibiuit ut facta sibi tur
ri argentea facret se adorare ut deu. s2 pfls capo
et decapitatus est ab heracio imperatore et in sterco
linu redact. Nolite g diligere mundu te. Secun
do ostenditur vilitas mundi respectu nobilitatis aie.
ps. Abyssus abyssum inuocat. Abyssus cui non da
tur fund est deus infinitus cui magnitudis non
est finis. abyssus est aia nra infinite capacitat in
potentia. Iluc eni pot tñ veritatis intelligere ut
bonitatis grecie quin adhuc plus accrere possit
seu accipe. abyssus g inuocat abyssum. qz aia qua
si infinite nobilitatis appetit deu nobilissimum et
summum bonu qd clarus loquens ps. dicit. Sicut
uit aia mea ad deu fonte viuu. Fecisti eni nos do
mine ad te et inquit est cor nrm donec recebat et re
spectu nobilitatis eius oia terrena vilituma sunt
non solu metalla et aialia. sed et celu et sydera. sol et lu
na. sicut vinu et si in se sit piosum ppati tñ balsa
mo vilitissimum erit. auru in se nobile et caru est. sed

Titulus Bertus

compatum adamanti. carbunculo vel topaso vi
le erit. Sic nobilissima aia cū sit. vilia t abomina
bilia sunt respectu eius cetera. ppter qd dicebat ber.
O aia insignita dei imagine. decorata silitudine.
redempta xp̄i sanguine. despōsata fide. dotata spi
ritu. deputata cū angelis. capax beatitudinis. he
res bonitatis princeps rōnis. qd tibi cū carne. qsi
dicat. quo amore inheres istis rebus mudi q̄ordi /
natur ad carnem cū sis ita nobilis. t ipsa sez ca
ro ita vilis ut sit qsi infinita distantia magis q̄ i
ter celū t terram. sicut aut̄ res nobilis t preciosa si
cōiungatur rei multe ignobiliori vilificat. siē siq̄s
cōiungit aurū cū luto. vel bonū vīnu cū acero v̄l
aqua. ita aia in se nobilis efficit vīlis t impura et
abominabilis. cū amore iungit cū istis mundas
nis rebus. ppter qd dī q̄ abominalis dīo impius t
impieitas eius. Sap. xiiij. Habitatio q̄s anic pro
pria in celo est in q̄ habitare p affectu dēbet km il
lud. Phil. iiij. Nostra quersatio in celis est. sed ter
ra cum omnibz q̄ in ea sunt est ut punctus km a/
strologos respectu celi. Quā vīlis eset q̄ p mag et
nobilissima ciuitate capet vīli vīle rugurū qua
le est mūdus respectu celi. Sed nec totū mundū
seu terram cū omnibz bonis suis q̄s vñq̄ posse /
dit. quis aut̄ possedit vñq̄ totū aut̄ argētūz.
aut̄ lapides piosos mudi. q̄s dñatua est siliis oi
bus gentibz vel alibz terre. q̄s obtinet oēz hono
re t glām. nōne siq̄s a multis laudat ab alijs ei d
trahitur t maledicit. q̄s oēm voluptatem intētā
venereoz vel ciboz psecutus est. sed cū oīs dele /
ctatio sensualis passio sit. vñ t cum transmutati
one corporali si inordinate t non moderate accipit
nocet q̄plurimū t vilissima creatura efficit quia
similis bestijs Ecēs. iiiij. Dixi de filijs hoīm ut pro
baret eos deus t ondēret filijs bestijs. Vilissima
demū onditur omnis creatura respectu glē sup
ne seu beatitudinis diuine ad quā videndam t p
fruendam aia est creata. Oculis enī nō vidit nec
auris audiuit nec in cor hoīs ascendit q̄ prepara
uit deus diligentibz se. nō mundū sed sc deū. i. co
rinth. iiij. Visio illa tanca pulcritudinis est. tācōqz
amore dignissima ut sine illa Plotinus pbs aīaz
quibuslibet q̄tislibet bonis repletam estimet in
felicissimam ait Aug. de ciui. dei Ex hac sequitur
gaudiū immēsum cuius patione omne gaudiū
t delectatio mudi vilissima t abominabilis ē. vñ
Bern. Illud est vñ gaudiū t summum qd nō de
creatura. sed de creatorē p̄cipit. qd cū accepis ne
mo collet a te. cuius cōpatione oīs iocūdiras me
ror est. omnis suauitas dolor ē. omne dulce ama
rum. omne decoz fedū. t omne qd delectare p̄t
molestū. Et sap. xi. dī. Tanc̄ momētu statere sic
est ante te. s. o deus orbis terraz t tanq̄ gutta ro
ris ante luchanū q̄ desēdit in terra Abominabi
les sūt q̄hoies amatores mudi p̄tervilitatē q̄ in
mudo repit compatiōne aie respectu sue capaci
tatis habitationis t ultimis finis sez glie. Et ideo
Nolite q̄ diligere mūdum t. Tertio ondit vili
tas mudi. i. eoz q̄ amant a mudanis respūt anxi
etatis t mixture que est in ipis diuītis. honorifi
centijs. delicijs t hmōi. Ris̄ dolore miscebūt ait
Salomon. puer. xiiij. Job. v. Homo nascitur ad

laborem. Et in figuram huius dictum fuit Adeī
psona cotius humani generis. spinas t tribulos
germinabit tibi. Gen. iij. sez terra q̄tūcūq̄ colas
Sic q̄tūcūq̄ q̄s querat fructū delectatōis ex ter
ra corporis sui diuersis exercitijs. tñ spinas diuītaz
q̄rietū affligenitū eu vel tribulos remorsionis
conscie patit. vt nō integrē letari possit vel nō p̄se
quendo vt libet vel timido ne pdat. Unū t Boeti
us de philosophica p̄solatiōe dicit q̄ multe amas
ritudinibz felicitas huius mudi respsa est. nec est
aut̄ idem alijs tam cōposite felicitatis qui nō ali
qua ex pte en sua fortuna rixetur. Nam si habz ali
quis diuītias. aliquā nō hēbit filios. vel si hz ma
los inde crucia. si bonos timeret ne moriāt. si hzdi
uicias t filios aliquā nō hēbit natales nobiles. si
nobilis sit. nō hēbit honores. si honores mltas v
tudias t inimicicias patit. vel infirmitates gra
ues incurret. t sic semper hz in mudanis cū gaudio
mixtam aliquā anxietaē achaib reguū hēbat isit
et q̄ non poterat bēt vīneā naboth. de q̄ volebat
viridariū facere et tristitia infirmatus ē. iiiij. Reg
xxi. Amā agagites erat p̄mus in curia assueri bo
noratissimus ab eo. t q̄ vñus hō sez mardoche
nō honorabat cū vt ceteri nibil reputabat tanca
felicitatē. In li. Hester. iij. c. Achitophel sapientis
sumus q̄ nō fuit factū km p̄siliū suū ita amarica;
tus est q̄ laqueo se suspendit. ij. Reg. xvij. O cum
q̄to labore ea q̄ sunt in mudo q̄runf diuītiae. deli
tie. voluptates. honores dignitates. cū q̄to timo
re nō aīittendi possident t solitudine. cū q̄to
dolore pdūtnt vel auferuntur. Sz si oīa babeanit
ad mutū q̄d nunq̄ est nibil tñ secū de mundo cri
ens ferre p̄t hō. qm inq̄t ps. Lū interierit nō su
met oīa. i. aliqd ex omnibz. nec descēdet cū eo glā
eius. Et iō nō sunt hoīs bona q̄ secū ferre nō p̄t.
ait Amb. i. vera t pmansura bona. sed t ipis mā
lis penalibz plenus est mūdus in tota vita hoīs
ut verissimū inueniat qd dī Ecēs. iiij. Luncti dies
eius laboribz t erūnis plenī sunt nec p noctē qui
dem requiescit. Et certe mirū est quō cū mūdus
sit plenus tot calamitatibz hoīes diligat ipm v̄l
vitam p̄tēt q̄ potius mors dicenda esset. Lnu
merat alijs ex his miserijs t anxietatibz q̄ haben
tur in mudo cōiter Aug. in. xxij. de ciui. dei. c. xxij.
dices Quid enī est qd cū labore meminimus sine
laboro obliuiscimur. cū labore addiscim̄ sine la
borescimus. cū labore strenui sine labore in
erēs sumus. Sed p̄ter puerilis etatis penas si
ne q̄b addiscī nō p̄t a pueris. qd maiores volūt
qui vix aliqd vtiliter volsit. q̄t t q̄tis penis gen
agitetur humanū que non ad malicieā p̄tinēt ini
quoz. sed ad p̄dictiōem p̄tinēt miseriāq̄s comunē
Quis v̄lo sermone dixerit. q̄s vlla cogitatōne cō
phendit. q̄tus est merus. q̄tis calamitas ab or
bitantibz atq̄ luctu. a damnis t dānatiōibz. a de
ceptionibz t mēdacijs hoīm. a suspicionibz falsis
ab hoīibz violentis. a facinoribz t sceleribz alienis
qñquidem ab eis t depdatio t captiuitas t vin
cula t carceres. exilia t cruciatus. t amputatio
membroz t puatio sensuum. t oppressio corporis.
ob obscenam libidineē op̄prinētis explendam. t
alia horrenda multa sepe cōtingunt. Quid ab in

Capitulū .XIII.

numeris casibus qui forinsecus corpori formidā tur. estib⁹ ⁊ frigorib⁹ ⁊ tempestativib⁹ allumonib⁹. choruscatiōib⁹. tonitruis. grandine. fulmine. motib⁹. hiatibusq⁹ terrap⁹ oppressionib⁹ ruina rum. ab offensionib⁹ ⁊ pauroze. vel etiam malicia iuramentoz. a cor venenis fructū aquap⁹. aurarū bestiāp⁹. vel etiam mortiferis morsib⁹. a rabie que cōtingit ex rabido cane. ut etiam q̄ blanda ⁊ amicā suō dño bestia. nonnunq̄ vehemētius tamari us q̄ leones draconesq⁹ metuant. facitq⁹ hominē quem forte cōtaminauerit ptaglione pestifera ita rabiosum ut a gnatib⁹ cōiuge filii plus omni bestia formidetur. Que mala patiuntur nauigātes. q̄ terrena itinerā gradiētes. Quis ambulat vbiq⁹ inopinatis nō subiacens casib⁹. de foro quidaz rediens domū sanis pedib⁹ suis cecidit pedē fre⁹git ⁊ ex illo vulnerē vitā finivit. Quid videt sedēti securius de sella in qua sedebat heli sacerdos cecidit ⁊ mortuus est. Zigrīcole īmo ⁊ oēs homines quoq⁹ t̄ q̄tōs la celo a terra vel a gnicōsis animalib⁹ casus metuit ut araneis. scorpionib⁹. serpentib⁹. bufonib⁹. tarantolis. vel noxiis fructib⁹. contra milleformes demonū in cursus. quis in innocētia sua fudit. q̄nq̄dē nō q̄s fideret etiam pūulos baptizatos quib⁹ certe nō innocentissē. aliqui sic verant ut in eis deo linente ista monstres hñ⁹ vi⁹ te flenda calamitas taliterū desiderāda felicitas iam vero ex ipso corpore existūt morboz malayt nō libris medicoz cūcta cōp̄bēsa sint in quorū plurib⁹ ⁊ pene oīb⁹ ipa etiā ad iumenta ⁊ medica menta tormenta sunt. ut homines a penaz extio penalē eruantur aurilio Nonne ad hoc pdurit homines sitiētes ardor īmanis. ut vrinam q̄ būnam vel etiam suam biberent. Nonne fames ad hoc ut a carnib⁹ hominū homines abstinentē non possent. nec inuentos mortuos bōies. sed quos a se ppter hot occisos. nō quoslibet alienos. verū ī am filios matres incredibili crudelitate q̄ rabida clurias faciebat assūmerent. Ipse postremē sōnus qui ppter quietis nomē accipit q̄s verb⁹ explīcet se ppter somnioz vissis q̄ sit inquiet⁹. ⁊ q̄ magnis licet fallax rerū terrorib⁹ aīam miseram sensusq⁹ prurbet. Ab hmōi tñ miserijs q̄si quibusdā infersa vice non liberat nisi gratia salvatoris xp̄i dei ⁊ dōmini nostri iesu. hoc enī nomē est ei iesus q̄ saluator interpretatur. hec ille. Liberat siquidez grā xp̄i ab hmōi miserijs mudi pducendo ad glāz vbi nō erit mors. neq⁹ luctus. neq⁹ clamor. sed nec ullus dolor ut dī Apoc. xxi. sed pfectum plenūq⁹ gaudiū ⁊ quies. nō autē liberātur a malis amatores mudi. sed de pñtib⁹ vadūt ad ppetū lucū inferni. vbi mors sine morte defectus scz omnis boni sine defectu. finis infinitus ut dicit Greg. in lib. moral. O vere immensa cecitas ⁊ fatuitas amare mundū istum plenū tantis miserijs. vbi et siquid boni est mutū est cum multis antitetab⁹. ⁊ exinde puenire ad maiores ⁊ ppetuas calamitates. Nolite ergo diligere mundū ⁊ c. q̄ abominabiles facti sunt ic.

In tertia parte princi. §. III.
pali norabatur nullitas pbitatis in mundo. q̄di

citur. Non est qui faciat bonum sed ex amatorib⁹ mudi qui mundo volūt frui nō est vñq⁹ ad vnum id est nec vñ⁹ tñ ex eis ⁊ loquitur de ope vere bono scz meritorio ⁊ grato deo. Quāvis enī tales q̄ sunt in mortali faciāt multa de genere bonorū ⁊ vñ elemosinas. ieiunia. orationes. ⁊ hmōi. nulluz tamen eoz est opus meritoris nec vere bonū. tro est hmōi. tho. in pma scde. q̄r nullū opus hominis potest esse meritorū ⁊ deo acceptū qđ sit sine glāz amatores mudi sc̄m grā ⁊ inimici dei ydictū e. Et iō ex eis n̄ ē q̄ faciat bonū. Contraria n̄ pnt sil'i; esse. Lū aut ex amore mudi pcedant innūera mala ideo amatores mudi nō possunt facere bona. nō est qui faciat bonū et eis. Quāta peccata oriātur ex amore mudi ondit August. In. xxi. de ciuis. dei. c. xxi. dicēs. Quid amor ip̄e tot rez vanaz ac q̄s notia p. et ex hoc mordaces cure. perturbatiōes merores. formidines. insana gaudia. discordie. litigies. bella. insidie. inimicicie. fallacia ⁊ audacia. adulatio. fraus. furtum. rapina. perfidia. superbia. ambitio. inuidentia. homicidia. paricidia. crudelitas. seuitia. nequicia. luxuria. petulantia. impudentia. impudiciciā. fornicationes. adulteria. incesta. ⁊ contra naturam vñiūq⁹ seruū tot stupratusq⁹ imundicie. quas turpe est dicere sacrilegia hereses. blasphemie. perjurie. oppressiones innocentium. calūnie. circumventiones. puaricationes falsa testimonia. iniqua iudicia. violentie. latrocinia. ⁊ quisqđ talū maloz in mentē venit. et tamen de vita ista boīm nō recedit. hec vñq⁹ boīminū sunt maloz ab illa tñ erroris ⁊ queris animis radice venientia cū qua omnis filius adā na scitur. hec ille. Et sic ppter q̄ nō est qui faciat bonū ⁊ ex amatorib⁹ mudi. q̄r vñū solum ex tot peccatis est sufficiens ad tollendū gratiam. ⁊ q̄ sequēs oē bonū meritorū. sed t̄siquid faciūt amatores mudi de genere bonorū ⁊ istud multū repide ⁊ tardet indebitē facili. q̄r vel ppter mudi faciunt ⁊ sic cōgregauerūt mercedes ⁊ miserit̄ eas in sacculū p̄tulū ut dicil Aggei. I. Quia ppter malū suū et vanum non inde fructū suscipiunt. vel si faciunt ppter dñū nō tamen cū illa diligentia ⁊ solertia sic ea que faciunt ppter mundū. Un̄ Greg. dist. xlviij dicit. Omnes huius seculi dilectores interrenis rebo fortes sunt. in celestib⁹ sunt debiles. naz p̄tali glā desudare vñq⁹ ad mortē appetūt. ⁊ p̄ spe ppetua nec p̄p̄ quidē in labore subsistunt p̄ pro terrenis lucris quislibet iniurias patiūt ⁊ tolerāt. ⁊ p̄ celesti mercede vñ tenuissimi vñbi p̄tumelias ferre recusant. Terreno iudici tota die etiā assistere fortes sunt. In oratione vñ corā dñō vñ vñ⁹ hore momēto lassant. Sepe nuditatē. delectationē. famē q̄. p̄ acq̄redis diuītys atq̄s honorib⁹ tolerāt. ⁊ ea rū rez spe se p̄ abstinentiā cruciant ad q̄s adipiscēdas festinat. hec ibi. Quis ex mudiā sustinet illos labores. p̄ deo q̄s sustinet. p̄ rebo mundū. certe nō est vñq⁹ ad vñū. vñz in rusticis. mercatorib⁹. artificib⁹. stipendiariis. nautis. ⁊ alīs. Et qđ peius ē ex insensibilitate proueniens esse subsentibus delicias. putabant. Job. xxx. sub spinis tot laborum p̄ mudo videtur peccatorib⁹ felicer manere ⁊ in delictis. Q̄ si possemus ait August. nos ipos excita

Titulus sextus

re et nobiscum amatores mundi excitare ut cōcent
tantum amatores dei q̄sum sunt seculi perituri
Denum etiam tanta est miseria huius vite ut nō
sit qui faciat bonum semper etiam quantumq;
sanctus nō est vñq; ad viuū scz p̄m ipo excepto cū
matre sua. Nō est qui faciat bonū sup terra t non
peccet. vt dī. iij. Reg. viii. t Eccl. vii. Quinimo se
pries in die cadit iustus. q̄r septē modis. p̄ gran-
tiam. p̄ negligētiā. p̄ incontinētiā sensuū. p̄ impatiē-
tiā. p̄ insipietiā diuinor̄. p̄ ingratitudinē. p̄ affi-
cientiā. i. affectū inordinatū. nolite ḡ diligere mā-
dū. Nā t in figurā anathematisavit dñs thesau-
ros Jericho. vt null⁹ de eis acciper q̄c̄. Jericho
interpretat luna. t significat mādū valde mutabi-
lem cuius res nō debent accipi a fidelib⁹ vt eis in
herēat. s̄z q̄libet dīz eas igni diuini amor⁹ expone-
re. vt h̄m ipm ea diligat t possideat. als̄ p̄riū faci-
ens sic Achor lapidabit eterna damnatōe p̄ xp̄m
saluatorē. Qui est bñdictus in secula seclor̄ amē.

Capitulum. xv. de stulticia.

Tulticia que est cōtra
riā dono sapie fm̄ tho. q̄. ii. q̄. xlvi. ar. iij
est filia luxurie. t ad ipaz p̄nct p̄bō ha-
beat fastidiū; de deo t de donis eius. Unde illa
diuovicia q̄ nō erat Greg. xxii. moral. inter filias
luxurie. s̄. odium dei. t desperatio futuri seculi p̄-
tinēt ad stulticiā q̄si due p̄tes ei⁹. Pro hui⁹ mere
declaratiōe dīc̄ idē tho. vbi. s̄. q̄ uōmē stulticie a
stupore v̄l sumptū esse. Un̄ yido. dīc̄ in li. ethi. q̄
stultens est q̄pter stupore nō mouet. t differt stul-
ticia a fatuitate. q̄r stulticia īportat hebetudinem
cordis t obtusionē sensuū. Facuitas aut īportat
totaliter sp̄ualis p̄uatiōem sensus. Et iō p̄ueniē-
ter stulticia op̄onit sapie. Sapiē enī fm̄ ysi. dīc̄
cius est a sapore q̄r sicut gust⁹ est apt⁹ ad discreto-
ne saporis cibor̄. sic sapie ad p̄gscendū q̄litatē
rep̄. t cāz circa sp̄ualia. Et sic stulticia op̄onit sa-
picio sicut p̄ria. Fatuitas aut sicut pura negatio-
nam faciūs caret sensu dījudicādi. Stult⁹ aut̄ ba-
het sensum bebetū. Sapie aut̄ subtile. insipiens
aut̄ vt dīc̄ yido p̄rius est sapiēt eo q̄est sine sapo-
re discretiōis t sensus. Un̄ idē v̄l insipietia t stul-
ticia. p̄cipue aut̄ v̄l stult⁹ q̄n̄ q̄s deficit in sua ius-
dic̄ q̄ attendit circa altissimā cām s̄. dei q̄ ē finis
vltim⁹ t summū bonū. Qd̄ aut̄ patiāt q̄s stuporez
seu hebetudinē ī iudicādo circa vltimū fine p̄t
esse dupliciter. Uno mō ex naturali indispositiōe
sicut accidit ī amentib⁹. t tal stulticia nō ē p̄ctm̄
q̄r nō est voluntaria. Alio mō ī q̄zū q̄s immēgit
sensum suū reby terrenis ex q̄ reddit sensus ei⁹ ī
cpr̄tus ad p̄cipiēndū diuina fm̄ illō. i. Lox. ii. aia-
lis hō nō p̄cepit ea q̄ dei sunt sic t boim h̄nri gu-
stum infectū humorē nō sapientia dulcia. t tal stul-
ticia est p̄ctm̄. Un̄ dī. puer. i. Prospicas stultorūz
p̄det eos null⁹ aut̄ pdīnisi. p̄ p̄ctm̄. Nec obstat
si dīca q̄ p̄ctm̄ ē voluntariū. s̄z stulticia ē inuolun-
taria. q̄r null⁹ vult ēſſe stult⁹. q̄uis enī null⁹ velit
stulticia. vult tñ ea ad q̄ p̄sequi ēſſe stultū. scz ab/
strabere sensuz suū a sp̄ualib⁹ t īmēgit terrenis
Nā t idē p̄tingit ī alijs p̄ctis. Nam luxuriosus
vult delectatiōem sine q̄r nō ē p̄ctm̄. vellit enī frui

delectatiōe sine p̄cto. Et q̄r stulticia fin q̄r est pec-
catū. p̄uenit ex h̄ q̄ sensus sp̄ualis est beberat t
nō sit aptus ad iudicādo sp̄ualia. Maxime aut̄
sensus immēgit ad terrena p̄ viciū luxurie q̄ ē cir-
ca maximas delectationes quib⁹ ratio marie ab/
forbetur iō māxime nascit stulticia h̄mōi ex luxu-
ria. Un̄ dī. puer. vii. Statim ē ſeq̄t scz meretri-
cē. ignorans q̄ ad vincula trahatur stule Greg.
Qui stultus fuit ī culpa sapies erit ī pena. dist.
xevij. q̄ ea. De stulticia loquif p̄s. Simil insipiens
t stultus p̄bunt. p̄s. elvij. q̄uis vt dictū est insi-
piens videatur ēſſe idē q̄d̄ stultus ait sumendo
p̄p terminos ipos. tñ alioq; ampliantur t recti-
guntur termini ī suis significationib⁹. vt h̄. Nā
insipiens p̄t dici q̄ nō p̄spicit ī futuro. Stule
aut̄ q̄ nescit ī quo malo sit nūc ī p̄senti fm̄
glo. vel sic. Insipiens qui nō attendit mala p̄ntia
vel futura. Stultus aut̄ qui t si attendit non ca-
uet. vel sic. Insipiens cui res nō sapientia p̄t sunt.
Stultus aut̄ cui res q̄ nō debent sapere sapientia.
Diuina enī sp̄ualia ī se optima sunt t suauissi-
ma sup oia. iuxta illō p̄s. cxiij. Quā dulcia fauci-
bus meis eloquia tua tē. Eloquia dñi dulciora
sup mel t fauum. Terrena t carnalia ī se anime
amara t aspera sunt fin illud Aug. Omnia sunt
aspera. t tu domine solus es requies. sed v̄trique
peribunt. Peribunt etiam ī p̄senti vita t terre h̄
na vel ī anima t corpe. vbi Aug. sic ait. Pone te
in manu xp̄i. esto prudens t p̄spiciens tibi in po-
stremo. si non ita facis simul insipiens t stule p̄c-
ribis. Est enī triple stulticia.
Prima spiritualis t gratiosa.
Secunda spiritualis t criminosa.
Tertia generalis t obprobriosa.

De p̄ia stulticia. i. Lorin. §. I

iij. Siquis videtur īter vos sapiens ēſſe. stultus
fiat vt sit sapiens. vbi Ambrosi. in glo. sic ait. In
scripturis diuini sapientia p̄ astutia t calliditate
ponitur ergo siq; videtur īter vos sapiens ēſſe
in hoc seculo. i. astutia mundi. Stultus fiat. i. mū-
danam sapientiam hoc est factū t elaciōem de illa de/
ponat vt sit sapiens. quasi dicat. vt non solū vide-
atur sed vere sit sapiens. et quare. Quia stule
cūlō prudens est dco. hec ille. Ergo hec p̄sistit ī co-
tempn terrenoꝝ t mortificatione vicioꝝ. q̄ vidē
tur stulta apud mundi sapientes. i. Lox. i. Que
stulta sunt mūdi elegit deus. Un̄ Greg. in. x. mor-
al. tractans illud Job. Deridetur iusti simplici-
tas t quasi lampas contempnā ait. Sapientia iu-
stoz est nil p̄ ostentatiōem infringere. sensum ver-
bis apire vera vt sunt diligere. falla devitare. bo/
na gratis exhibere. mala libentius tolere q̄z face-
re nullam iniurie vltiōem querere. sed hec iustoz
simplicitas irridetur. q̄r ab huius mūdi sapienti-
bus puritatis virtus fatuitas creditur. Ome qd̄
innocenter agitur ab eis. p̄culdubio stultus repu-
tatur. Et quic̄d̄ ī ope veritas approbat. carna-
li sapientie fatuū sonat. quid nanq; stultus vide-
tur mūdo q̄z mentem verbis ostendere. nūbil cal-
lida machinatōe simile. nōnullū iurijs tūclias
reddere. p̄ maleficētib⁹ orare. paupertate q̄rere. pol-

Capitulū .xv.

sessa relinqueret, rapiētī nō resistere, percutienti
maxillam alterā p̄bere. Unū bene cui⁹ mūdi dilec-
torib⁹ ille egregi⁹ dei sapiēs scz moyses ait. Abso-
minatiōe egyptio p̄ imolabim⁹ deo n̄ro. Ques q̄p
pe egypti⁹ edere dedigunt, sed qd̄ egypti⁹ abomi-
natur h̄ srlīce dño offerūt. qz simplicitatem zscie
quā iniusti quiq; velut infima abiectaqz delici-
unt. hāc iusti in virtutis sacrificiū v̄tūt. Et excole-
tes iusti puritatē ac māsuetudinē deo imolat. quā
abominantes reprobi satuitatē putat. hec ibi. Per-
tinet ḡ ad istā sanctā t spūalē stulticiā q̄ bō n̄ mo-
uerat iniurias alioꝝ. ex eo vīcz q̄ homini nō sapiūt
terrena sed celestia sola, t hec ē vera sapia. Namq;
aliq; nō moueat iniurias et eo q̄ est simplicitas cir-
ca oia stupidus b̄ p̄tinet ad stulticias simpliciter.
sicut in amētib⁹ q̄ nō discernunt qd̄ sit iniuria. t si
militer q̄ contemnit terrena ex eo vīcz q̄ impedi-
unt pfectui salutis affectio illor⁹ t occupatio. t qz
vilia cogiscuntur respectu celestium p̄tinet ad sanctā
stulticiā. Et ēt loq̄ de de diuinis t spūalib⁹ magni-
fice vltra humanū modū. Unū cū paul⁹ loq̄et cūz
herode. t qbusdā alijs maḡtib⁹ de diuiniōe q̄s ba-
buerat t doctrina xpi dicit ei qdā. Insanis paule
Multe littere ad insanā te adducūt q̄būt ip̄e re-
spondit. nō insanio. sed v̄ba sobrietatis ego loq̄.
Act. xxvi. Sic t p̄dicatio ap̄loꝝ de deo incarna-
to t crucifixo stulticia reputabat sapiētib⁹ mundi
i. Lox. i. Placuit deo q̄ stulticiam p̄dicatiois sal-
uos facere credētes. hec sancta stulticia boiem si-
byp̄i stultū repurare facit. puer. xxx. Dicit vit̄ cul-
locutus ē dñs. Stultissim⁹ sum viroꝝ. sapia non
est mea. t Sen. Si qn̄q; fatue delectari volo nō
est mihi lōge qrendui. me rideo epl̄a. xxvi

Secunda stulticia que .§.ii.

est spalis et criminosa filia luxurie. Propterea sapientia non quod scilicet accipit per causam altissimam et fine ultimo ipsum deum, sed quod per prophetas dicitur. In methode quod ad sapientiam pertinet post scilicet derationem altissimam quam scilicet deum per quam de oibz iudicatur et ad quam ordinatur omnia et per reglas diuinatas diuinae scientiae legis vel interne inspirationis deesse et alijs interioribus exteriusque disponit. Et hec sapientia quod defensum est. Iacobus iii. Huius ergo sapientie proxima stulticia virtutis spale quod consistit in hoc ut dictum est in libro primo de sapientia immoderatione ad terrena ad quod per se ipsum inducit luxuria non est aptus ad iudicacionem spiritualium et diuinorum et per se ipsum gustus spirituali. Hec ergo quod sapientia mundi dicitur accipit per altissimam causam et ultimo fine. Vnde aliquem finem malum sit hoc dicitur sapientia ad male agendum sicut abuseatur bonus latro qui per appetitas vias scilicet gaudere ad ipsum finem sequendum scilicet surrandi. vel accipit per ultimo fine aliquod bonum terrenum vel diuitias. Vnde aliquod bonum corporis. ut delectationes carnis. Prima appellatur iacobus sapientia diabolica. scilicet ordinata ad malefacientem. Secunda terrena quod ordinata ad diuitias. Tertiaria autem quod ordinata ad delectationes corporis. terrena autem alias et diabolica scientia est ista sapientia. Iacobus iii. Sed vere stulticia est. unde vel diuitia quod constituerat finem suum in terrenis dictum fuit a deo loco ab angelo. Stultus hoc nocte ait tuus repeteret a te scilicet demones. quod est pactum cui erunt luciferus xij. Et de luxurioso dicitur puer. vii. Ignorans quod ad vincula trahitur stultus. Et de astutis ad malefacientem dicitur Diaboli. uero. Filii

sipicēes sunt et vecordes. sapientes sūt ut faciat ma-
la. qn̄ autē facere nescierūt. becautē stulticia hoiem
decipit qz eristimat in creaturis regem inuenire s̄
nō requieciuerit sed angastias puer. v. In multi-
tudine stulticie sue decipiet In p̄to detinere fac qz
nō videt p̄culū suū sicut frenetic⁹ gaudet in frene
si ac si san⁹ esset. Un⁹ d̄r puer. xiiij. Sapientia timet
declinat a malo. stult⁹ autē trāsilit et p̄fidit Cor
rectiōem seu flagella sentire nō sinit puer. xvij. pl⁹
p̄ficit apud prudentē vna correctio q̄s centū pla-
ge apud stulcū virtutē eneruat Eccl. vi. Nō te ex-
collas in cogitatiōe aie tue velut thaur⁹ ne forte
elidat virtus tua p̄ stulticiā que noria sinit affectat
puer. i. Usqueq; p̄uli diligit infantia et stulti ea
q̄ noria sunt cupiēt. Noria ei s̄taie et corpi ista ter-
rena. nam nimetas ciboz et yenereoz cui dediti
sunt q̄ diuina nō gustat. morte accelerat. infirmita-
tes inducit. et honores et diuitiae q̄ q̄runq; multis
angustijs afficiunt. male cīcē reb⁹ vñatur vñ Se-
ne. in ep̄la. x. Stulto nulla re op⁹ ē. nulla ei re vñi-
scit. sed oīb⁹ eget. Dis stulticia laborat fastidiosui
Iḡminia generat puer. iiij. Stultoz exaltatio iḡ/
minia. Sei. i ep̄la. hūl' res ē stulticia abiecca for-
dida. seruūl. mult⁹ affectib⁹ et sevissimis fibicra et

Tertia stultitia est gene. §. iii

rale viciū. Si cēnī sapia in scriptura sac̄a coiter p
vtute ponit ac ēt ab ethniciis moralib⁹. Em q̄dicit
Señ. q̄ sapiēs nō perturbab⁹ q̄cqd acciderit ei. sic
ecōtra stulticia viciū ē. t̄significat q̄d cūq; scz mor
tale p q̄ qs postposito sumo bono. Inheret creatu
re vt ultimo fini et sumo bono. qs enī nō stultū dī
ceret cū q̄ vnū obolū pponeret oī thezauro mūdi
Talē q̄cqd p̄cōr. p̄ponit enī pecūiaz. delectatōz
venereā potētiā et bmoi. q̄ vanas et trāsitoria deo
et mādas ei⁹ et felicitati supne. Venerūt inq̄t sapi.
mib⁹ oīa bona p̄f̄ cū illa. s. sapia q̄ de⁹ ē seu xp̄⁹ in
fusa et d̄ bmoi d̄ Eccl. i. Stultoz infinite⁹ ēnūt⁹
Quāvis at qdlib⁹ p̄ct̄m possid̄t̄ dici stulticia p̄cipue
ta scriptura noīat ali⁹ qs p̄ct̄res stultos. Et p̄ma
stulticia ē ī n̄ p̄siderādo dei circūspectiōez p̄s. xciij
Stulti aliquī sapite. q̄ plācauit aurē n̄ audiet. scz
vba v̄a. aut q̄ vinclit oclm̄ n̄ p̄siderat. s. corda v̄a
z opa. q̄ corripit ḡtes n̄ arguet eos. s. de iūqtatib⁹
v̄ris Secūda ē in p̄ferēdo suā cogitatōez alijs. p
xxvi. Sapientia sibi v̄t stule⁹ septē viris loquenti
bus snias. Et vt dīc Greg. Stultus est enī q̄ i co
se p̄mū estimat vt bona q̄ viderit scz in alijs disce
re cōtemnat dī. xxi. de constantinopolitana. Ter
cia in babendo de incertis temerariam opinionē
sen hoīm suscipitōez. Eccl. x. Stule⁹ i via abulans
cū ip̄e sit insipies. id est. malus omnes existimat
insipientes. i. malos. Quarta in babēdo vanā
ḡliationē Eccl. xiiij. Attende ne seductus in stulti
cia scz inanis ḡliatiōis humilier⁹. Lach. Nec te
collaudes. nec te culpaueris ip̄e. hoc faciūt stulti
qs gl̄a verat inanis. vn̄ David q̄ ex inani gl̄a fecit
numerare p̄lm̄ vt gl̄are in multitudine. humili
atus fuit p̄ subtractōem seu diminutione. lxx. mi
liū de p̄lō suo p̄ pestē q̄d recognoscēs dicebat ad
dñm. p̄cor vt transferas iniquitatē serui tui. q̄ stul
te egi nimis. q̄ Reg. xxiij. Quinta est in illicita

Titulus sextus

vel vana deuotione Eccl's. v. Displicet deo infidelis et stulta pmissio. Quis fuit votus; Ieppe qd deo mit deo offerre quod sibi homo occurseret dedomo reverenti cu victoria a plio. Un et filia occurretem in sacrificium obtulit. Judi. vi. vbi dicit Hiero. qd fuit stultus in voto. Et in decreto. dicitur qd stulta vota frangenda sunt. xxij. qd uero in malis. **S**exta stulticia est in iniuora maiorum pponendo. Eccl's. ii. stultus in tenebris ambulat. si errore et ignorante. Un Hiero. Nonne rationis homo dignitate amittere qd vel ieiuniu caritati vel vigilias perfert sensu integrati de pse. di. v. c. non mediocriter. Et Lrix. dicitur qd aliquid iurates per deum ut eius pax dicere et minus obligari. sed si iuratur per euangelium. tunc quod maius agere ut quibus ipse ait dicendum est. Stultus scripture propter detrimentum non deo propter scripturas factus est. xxij. qd. i. Si aliquis. **S**eptima stulticia est in canticationibus et divinationibus intercedendo. Hiero. x. Stultus facies est omnis homo a scia sua. si. divinationibus incantationibus et hominibus. et paulopost. Gladius. si. diuine lata ad diuinos ei qui stulti erat. Ad quod facit quod ait Aug. xxvi. qd. ii. Qui sine salvatore salutem vult habere. et sine vera sapientia estimat se fieri possi prudenter scilicet per arte notoriariam. et divinationes et hominibus. non sanus sed eger. non prudens sed stultus et demens in egritudine assidua laborabit. **O**ctaua terrenis affectu infigendo Job v. Vidi stultum firma radice. i. fixum in epalibz affetu et maledicti pulchritudini ei statim. i. cognoui illam appetitiam. pspistatis cito deficienda. puer. xvij. qd. pdest stulto habere diuinas. qd. d. nihil. et quod non vult eis ad quod ordinare sunt. **N**ona est stulticia incredulitatis scilicet non credere quod a sanctis viris predictis sunt. Lu. xlii. O stulti et tardi ad credendum in oibz quod locuti sunt. pphe. Magis stulticia est non credere viris sapientissimis optimis sicut fuerunt auctores fidem martires sancti. ac doctores ecclesie et credere phis. genitilibz ac poesis. et historiographibz et mercatoribz. qui oes abundant fallitatem in iuis dictis. **D**ecima stulticia est predicationis infructuose Tren. ii. Prophete tui viderunt tibi falsa et stulta. nec aperierunt iniquitate tua ut te ad patrem reuocaret. Propter psem Gregorius dicunt ibi predicatorum quod peccatum id est ea quod spectat ad futuram vitam. bi. videntur eis falso sub nomine veri cultu diuini et sane doctrine predicari falsa. Stulta dicunt domini ea quod non pertinet ad salutem docet curiosa et inutilia. Un ap. ii. ad Thess. ii. Stultus autem et sine disciplina ostiodes deuita. **U**ndeccima stulticia est locutionis indebita. Esa. xxij. Fatuus factus loquitur. et puer. xv. Os fatuorum ebullit stulticiam sic fecit Nabal viris dauid. propter quod dauid proposuerat occidere eum. propter ipsorum illis dictis. sed ab igual vro eius ei placauit dices de ipso nabali. Stulticia est in eo et in nomine suu stultus. i. Reg. xxv. **D**uodecima stulticia est stabilitatis et ipsius ueritatis Eccl. xxvij. Stultus ut luna mutatur. Et Sal. iii. inquit apostolus. Sic stulti estis ut cum spiritu cegitis nunc carne consumamini. **T**ertiadecima stulticia est luxurie. Judi. xix. dicit ille quod receperat in domum suam hospitio leuitatem cum vro sua cum yellente ea abuti. cessare a stulticia bac. et. ii. Reg. xiiij. dicit thamar amorem volenti et violare. noli facere stulticiam bacum. **Q**uartadecima stulticia est adulterio fauere. s. i.

retinendo adulteram. puer. xvij. Qui est ad adulterium studius est. quod scilicet fower ea in peto et seipsum vitupat Un Lrix. Si crudel et iniuque quod casta dimittit. sic factus est et iniuque quod meretrice est. Parton enim turpitudinis est quod celat crimen vrotis. xxij. qd. i. sic. **P**Qui tadeccima est renssionis indebita. puer. xvij. Qui prouideret quod audit stultum esse demonstrat. pmissio diuini vel est cum quod rindet male ei quod male locutus est. s. co tumelia Un puer. xxvi. Non rindet stulto in stulticiam suam ne ei similis efficiatur. Debet tamenq rindere cum correctio vel punitione si ad eum spectat officium ad reprehendendam audaciam eius. propter quod ibi dicitur Responde stultorum stultus. a. ei. s. corrigendo cum optet ne simili sapiens videatur. **S**extadecima est interrogatio nis incognitus. Eccl's. vij. Ne dicas quod putas cae est quod hora tempore meliora fuerunt quod nunc sunt. Stulta est enim huiuscmodi interrogatio. nam difficile est scire quod latet tempore praeteritorum seu editione. boim qui in praeterito fuerunt. quod si aliquis mala narraret magis publica et enormia non tamen alia cum inumerata fuerint semper mala mudi. Sed et quanto plus vivit plus expedit malicias hominum quod in praeterito fuerunt. et sic videntur homines deterritos esse. Ror enim hoc dicitur sic debere esse quod sic quanto aliquod fluens ab aliquo principio magis elongatur. tanto paulatim magis debilitas in suo vigore. sic et mundus quod tamquam procedit ylcerit tamquam deficit a recte naturali et a seruore spiritus et genere inchoato per ipsum. **D**ecimaseptima est stulticia loquacitas nimis Eccl's. x. Stultus ubi multiplicat. puer. xix. Totum spiritum suum perfert stultus. Et ibide. Vidiisti hominem velocem ad locum quendam stulticiam magis spanda est scilicet de illo quod sapientis prius considerat quod loquitur. **D**ecimaoctaua est stulticia inobedientia. i. Reg. xij. dicit samuel sauli. stulte egisti. nec custodisti mandatum domini mei. mat. vij. ois qui audit proba mea inquit spiritus et non facit ea similis erit homo stultus qui edificauit domum suam super arenam et descendit pluvia et venerunt flumina et flauerunt vici in domum illam. et facta est ruina eius magis. **D**ecimanona est stulticia inuidane leticie. Eccl's. vij. Et stultorum ubi leticia. puer. x. Per risum stultus operatur scelus. **C**Uigesima stulticia est ocositas et accidie. puer. xij. Stultus complicat manus suas. **T**itulus sextus de gula. **C**apitulo primo de Gula et de speciebus eius et de pena et remedio. **G**ula est unum ex septem capitalibus vitiis. De quo vicio inquit Ambrosius. Gula a padiso regnare expulit dicitur. xxv. Serto dicitur potest aut licet diffiniri. Gula est inordinate appetitus cibi et potus. Dicitur autem gula appetitus inordinatus secundum b. tho. ii. q. xl. viii. art. i. in eo precedit ab ordine rationis in quo sustinet bonum prout moralis. et quod ex hoc aliquod potest esse quod virtutis proprietas. id est gula est peccatum. Sed sciendum secundum b. tho. vbi. s. q. duplex est appetitus. Unus quod naturalis quod pertinet ad vires poterit vegetabilis in quo non potest esse virtus et vicinus eo quod non potest subiungi ratione. Unus et vis appetitiva dividitur in nutritiua digestiua et expulsiua quod pertinet ad vegetativa ut pres eius. Et ad taliter appetitus. s. naturalem bimodi vegetatiue pertinet elutries et sitis ubi non est

Capitulū Primum

peccatum. **Uñ Greg.** Sepe sine culpa agitur qđ venit ex culpa. vñ t̄ sine culpa cī elirimus coine dimus. qđ cī ex culpa p̄m̄ pentis est factū ut eli riamus dī. v.c ad eius. Alius est appetit⁹ sensiti⁹ uis in cuius concupiscētia virtū gule p̄sistit. **Uñ t̄ prim⁹ motus gule imponat inordinatiōem in appetitu sensitivo. qđ nō est sine peccato qđ vñ esse cū quis appetit cibū vel potū non ppter sustentatiōes sed ppter delectatiōem.** **Uñ excedēs tu q̄stitate cib⁹ vel potus nō ppter concupiscentiā cibi t̄ potus. sed p errorem estimas eo indigere. nō pertinet ad gulam.** Et de h̄ virtio loquit̄ ps̄. extra q̄sdā ps̄. lxx vii. Ad/ huic esce eorū erant in ore ipoꝝ. t̄ ira dei ascēdit super eos. Ubi tria norantur.

Primo materia et qđ gula ppetrāt. ibi. adhuc esce. Secundo culpā in qua aia maculatur. ibi. erant in ore ipoꝝ.

Tertio pena a qua persona cruciatur. ibi. t̄ ira dei ascēdit super eos.

Materiā huius vitij est. §. I
esca t̄ potus. Et de esca qđ est p̄ncipale dicit. Ad/ huic esce eorū. t̄ loquit̄ de coturnicib⁹ qđ dedit dñs illi p̄lo iudeoꝝ in deserto p̄stituto appetenti alios cibos quā manna qđ dabat dñs cī q̄tidie de ce/lo. Ubi sciendū qđ esca in se q̄cunq; nō est mala. s; bona. qđ creatura dei. i. Tbi. vii. Om̄is creatura bona. t̄ n̄ib⁹ reūciendū qđ cū gratiarū actione p̄cipit. Et salvator Math. xv. nō qđ intrati os co/inqnat boiem. i. cib⁹ t̄ potus scdm suā subaz t̄ na turam nō maculat boiem sp̄ialr. In qđ redargur⁹ est error qđ dā iudeoꝝ estimantiu q̄sdā cibos ve qui sunt lege veteri. p̄hibiti ex sui natura malos t̄ maculare aiam eorū. cib⁹. sed. b. tho. iii. iiii. t̄ gētiles qđ ceteri. hoc repbat tripliū rōe. s. aliquē cibū fīm se malū. Primo sic. qđ sic scdm rōem nō est p̄ctm̄. sit aut̄ vñquod qđ fīm rōem qđ ordinat̄ scdm qđ cogruit debito fini. Finis aut̄ debitus sumptū ciborū ē p̄seruatio corporis p̄ nutrītū. Quicunq; ergo cib⁹ h̄ facere p̄t. qđ absq; peccato p̄t sumi. nul lus qđ cibū sumptū fīm se est peccatum. **Sicdo sic.** Ut̄ rebo ad qđ sunt ordinate nō est scdm se malū sunt aut̄ plantæ ppter aialia. aialiu vo qđdā ppter a lia. t̄ oia ppter boiem. Ut̄ qđ plantis vel aialiu car nibo ad eium vel ad qcqd aliud homini sunt vti lia nō est scdm se petim. **Tertio sic.** Defecit p̄cti ab aia deriuat ad corpus t̄ nō eōuerso. p̄ctm enī dicim⁹ fīm qđ deordinat̄ volūtas. Libi aut̄ imme diate ad corpus prīnet. nō aut̄ ad aiam. Nō ergo ciborū sumptū fīm se p̄t esse peccatum nisi q̄tū re pugnat rectitudini volūtatis. Qđ aut̄ cibū sumptū repugnat rectitudini volūtatis p̄tingit tripliū. Uno mō ppter repugnatiā ad p̄priū fīm ciborū. sicut cū aliq; ppter delectatiōem qđ est in cibis vti tur cibis p̄triantib⁹ saluti corporis. vel fīm sp̄em vt̄ i firmus fructus herbas t̄ hmōi. qđ nocent cōiter il li. vel fīm p̄ficiat̄. vt̄ cū nimis comedit de aliq ita qđ ḡuat stomachū vel caput t̄ hmōi. **Secundū** do mo fīm qđ repugnāt cōditioni eius qđ vtitur cibis vel eorū cū quib⁹ p̄versat̄. Exemplū p̄mi p̄t vt̄ cū quis comedit accuratiū qđ sua p̄ditio vel facili tas exigit. vt̄ si rusticus vtitur cibis gentilium seu no

biliū. Exemplū secūdū. vt̄ cum quis vtitur alijs cibis qđ se habeant mores eorū cū quib⁹ cōuersat̄. Tertio mō fīm qđ cibi sunt aliq lege p̄hibiti. p̄fali quā cām spālem pura in vetere lege aliqui cibi p̄ bibebant comedit ppter significatiōem spūale. pu/ta porcus. milius. coruus. aquila. t̄ hmōi. qđ liḡificant virtū vici luxuria porci. rapu t̄ auaricia milius tarditatē t̄ crastinatiōe. n̄ coruus. delicio sitate aquila qđ vicia vult dñs qđ nō incorporem⁹ nob̄. In lege ecclie p̄hibet elius carnū t̄ feria ferocū annū t̄ ieiunijs t̄ lacticinia in qđ dī. 35. In aliq; etiā religionib⁹ p̄hibet regula vel p̄stitu tions aliq; cibis vti vt carnib⁹. nō qđ malis. s; ad concupiscentiā refrenādam. vt̄ dī de gl̄. di. v. carne. t̄ qđ illa ceremonialia legis veteris nūc cessat s; vari nō debet. t̄o illis vti possimus cibis tūc p̄hibiti. sed a significatis cauere dēmus. i. a. vitijs. **P**rohibitiū etiā fuit gētib⁹ ad fidē queris p̄ apostolos vesci idolotris ppter spēm in ali vitandā. ne sc̄z aliq; crederet h̄ illos facere in veneratiōem idoli qđ ad idolatriā p̄ineret als de se p̄ctm̄ non esset. Itē p̄hibitū fuit sanguine suffocatio vesci. qđ iudei erāt ex lege assueti abstinentia a talib⁹ que ad/ buc seruabāt. t̄ o ne reddetur odiosi eis t̄ ḡues in p̄uersatione evendo cibis qđ illis erāt abomina tioni fuit ad tps. p̄hibitū p̄ fraterna p̄cordia. Ad errore igitur pertinet quem manichei seq̄ban̄ estimare escam aliquē de se esse mala. vñ apl's. i. Tbi. vii. In nouissimis tpsib⁹ recedēt qđā a fide at tendetēs spiritib⁹ erroris t̄ doctrinā demonioꝝ. p̄hibitū nubere t̄ a cibis abstinentia. s. quibusdā tanq; de se malis. Esca igit̄ nō est viciū gule sed materia cir/ca quā exercetur ex concupiscentiā ad ipam.

Quantum ad secundū .§. II.

sc̄z in qđ p̄sistit culpa huius vitij. Sciendū qđ cōsi stic in desiderio inordinato cibi v̄l potus dū. s. ap petunt ppter delectatiōem corporis nō ppter sustenta tiōem ad quā sunt ordinati. Et hoc notaſ cū dici tur in ps̄. Erant in ore ipoꝝ. sc̄z qđ habuerunt desi derū comedēdi carnes ppter delectatiōem Aug. in li. p̄fessi. Jussisti dñs. vt̄ ad alimēta sic ad medi/ camēta accedam⁹. Sic n̄ sumis medicina nō ad delectationē. s; ppter necessitatē sc̄z ad p̄seruādūz corp⁹ a morte. t̄ cū timore sumis ne ledat̄. ita cib⁹ dū sumi ad sustentandū corp⁹ ne deficiat t̄ cū timo rene offēdat ex nimia p̄placētia. vñ Job. Anq; co/medā suspiro. s. timēs offēdere. Quāvis aut̄ dum qđ san⁹ ex̄is t̄ indigēs cibo v̄l potu cū delectatiōe comedat t̄ bibat pl̄ t̄ min⁹ delectat̄ fīm qđ h̄z gu/ stū meli⁹ dispositū t̄ fīm q̄litatē cibi t̄ pot⁹. ipa de lectatio de se nō est mala cū sit naturalē. sed cū cō placet sibi in cibo t̄ pot⁹ v̄su ppter ipam delectatiōni nō. ppter sustentatiōem ibi ē p̄ctm̄. siue cū p̄medit vel bibit p̄ncipalr. ppter delectatiōem ipaz. siue co medat ppter sustentatiōem sed in ipo eliu t̄ potu iam cū temptatur comedere ppter ipam delectationē vñ Augusti. in li. p̄fessi. de h̄ se excusat dices. Dū ad qđ etem satierat̄ iset indigentia modestia transeo. in ipso transitu insidiatur mibi laqueus concupiscentie. Et cum salus sit causa comedendi et bibendi adiungit se tanquam pedissequa iocunda gu/

Titulus sextus

solitas et plerūq; p̄ire conatur ut eius fiat causa
 Quānus autem gula sit viciū capitale. t̄ aul
 garib; dicitur mortale nō ēt semp est mortale. s; t̄
 tūc est mortale fm b. tho. iij. q. ccl viii. arti. q. qn̄
 ppter delectatiōem gule homo auertitur ab ulto
 fine qd̄ sit cū inheret ēt delectationi ut fini. ppter
 quē dēū cōtemuit pat̄ scz facere ptra p̄cepta di
 vel ecclesie ut delectationes hmōi assequaf de hoc
 scz cum est mortale intelligenda est auctas. Sre.
 dicētis rex. moral. Dum viciū gule non resistitur
 omne qd̄ homines foriter egerunt pdunt. t̄tum
 veneer nō restrigunt simul cuncte v̄tutes obru-
 untur. vel etiā fm Zho. pōt hoc intelligi q̄ gu-
 la v̄tutes aufer. an̄ non tam ppter se q̄ ppter viciū
 que ex ea oriuntur. Nam dicit idem Greg. in pa-
 storali. Dum venter p̄ ingluicem excedit. v̄tu-
 tes anime p̄ luxuriam destruitur. sed si q̄s inordi-
 nate appetit vel querit delectatiōem cibi vel pot̄
 nō ēt q̄ ppter h̄ sit pat̄us facere ptra dei mandata
 tunc erit veniale qd̄ cōmuniter accidit cum in ea
 peccatur nisi sit aliquis habituatus in criminib;
 Et fm h̄c modū intelligendū est qd̄ ait Augst.
 in sermone de purgatorio. Quotiens aliq; in ei-
 bo z potu plus accipit q̄ necesse est. scz ex delecta-
 tione ad mihi uta peccata nouerit p̄tinere. di xxv.
 g. multi sunt. Quānus autem hoc viciū cū est mor-
 tale nō sit directe cōtra p̄cepta decalo. est ēt indi-
 recte seu p̄ quandā reductioem fm tho ybi supra
 vici cōtra p̄ceptum de sacrificatiōe sabbati. in q̄
 intelligitur p̄cipi quies in ultimo fine. Sed p̄ gu-
 lam homo auertit se ab ultimo fine p̄stituēs cum
 in talis delectatione. Nec ī omnia peccat. i mor-
 talia directe p̄traria n̄ p̄ceptis decalogi. sed sola
 illa que iniusticiam cōtinent. q̄ p̄cepta decalogi
 specialiter p̄tinent ad iusticiam z p̄res eius. Ex h̄
 etiā gula est cōtra dilectiōem dei que facit deus
 sup om̄ia diligere ut sumū et ultimum finem.
 s; gula facit magis diligere delectatiōes ciboz q̄
 deum. cuius signum est q̄ facit cōtra p̄cepta dei
 ut cōsequatur hmōi delectationes. Et fm tho. q. e
 arti. iij. grauitas alicuius peccati attendatur pri-
 mo et p̄cipaliter fm materiam in qua peccatur
 fm quāz peccata circa res diuinae sunt maxima
 secūdo et ppter peccantia. i. deordinatiōis volunta-
 tis. tertio et parte effectus p̄sequentis. i. mali qd̄
 inde sequitur. Sedm p̄m gula non habet mari-
 mam grauitatem. q̄ non est circa diuina. sed cir-
 ca ordinata ad sustentatiōem. Nec q̄tum ad secū-
 dum. imo fm illud magis alleuiatur q̄ aggraua-
 tur viciū gule. cum ppter necessitatē sumptio-
 nis ciboz. cum ppter difficultatem discernēdi. et
 moderandi id qd̄ que sit in talib; ynde apparet de
 malitia voluntatis. Sed fm tertium p̄cipue at-
 ditur grauitas eius ut dicatur multum graue. q̄
 multa mala oriuntur ex eo. Ut sup illud. Qui per-
 cusit egyptum cū p̄mogenitis dicit glo. Egypto
 qd̄ interpt. tenebre. significat gulam que obce-
 nebrat animam et caput fumositatis. Primogenita
 em eius sunt luxuria cōcupiscēria. supbia. z hmōi
 q̄ generat gula. Qd̄ aut̄ d̄ Adā ppter gulā de para-
 diso expulsi illud fuit magis ppter radicem ei-
 us id est superbiā quam propter ipsam gulam.

Quantum ad tertium. §. iii

s. de pena qua punif gula. nota hoc cum dicit. Et
 ira dei asecdit super eos. scz gulosos. Ira dei est pu-
 nicio eius qua puniuit illos. scz ignem mittendo
 de celo qui cōbussit illos et occidit. Unde dicit̄ est
 locus ille sepulchra cōcupiscēcie. quia ibi sepulti
 sunt mortui propter cōcupiscentiam gule. Pun-
 nitur autem tripliciter

Primo pena corporali

Secundo pena spūali

Tercio pena gehennali

Quātum ad primū dicitur Eccl. xxvij
 Propter crapulam multi perierunt. Multū ēt
 moriunt ppter inordinatā sumptionē cibi et pot̄.
 Unde Lbri. Excessus ciborum cōsumit et cōpu-
 trescere facit corpus humānum. et macerat egris-
 tudine diuturna. tūcū cum morte crudeliori cō-
 sumit. de conse. di. v. c. Nihil sic iocundum. Hic
 et Hier. Ipocras docet in amphorismis. Crassa
 et obesa corpora opimis que crescendi mensuram
 impleuerint. nisi cito ablaciōe sanguinis minu-
 antur in paralism et pessima morborum genera-
 erumpere. scz est necesse. Et gabenus doctissimus
 Ipocratis interpres athletas quoq; vita et ars sa-
 gina est. Dicit in exhortatione medicin. Ne cyne-
 re posse diu nec sanos esse de con. di. v. c. Ne tales
 Et de quadam podagroso narrat ip̄e idem q̄ pro-
 scriptus et de pauperat̄ cum nō possit ita vacare
 gulositatib; suis fact̄ est sanus. Narrat de qdām
 abbate. qui cum iret ad balnea. q̄ quasi p̄dideret
 appetitum. ppter nimiam epulatiōem cap̄t invia-
 tōductus ad radicos suū fuit in carcera. Taudita
 causa itineris fecit cum dñs castri manere in qua-
 dam camera ybi nō erant nisi fabi crude. et aqua-
 sine cibo et potu per aliquos dies. ppter qd̄ ille con-
 sumptis supfluis humorib; fame ductus comedie
 illas fabas et sanatus est. Eccl. xxvij. In multis
 em escis erit infirmitas Sene. Voluptates non
 tantū voluptuosos excecat̄. s; et ipotēces reddunt
 et cōtrace. et leprosos. et diversis alijs infirmitatib;
 bus affligit. Inducit quoq; et pauperat̄ fm illud
 puer. xxi. Qui diligit epulas in cestate erit. et qui
 amat vinū et pinguia non ditab̄. Unde et p̄digus
 filius cōsumpta substantia in gula et luxuria cepit
 egere. Luce. xv. Secunda punitio seu pena quel-
 currit. ppter gulam est spūalis q̄ videlicet amic-
 tunq; et destruit̄ oēs virtutes que superane
 oīa bona temporalia. In hui⁹ figurā legi⁹ slabu-
 zardan p̄ceps. coquum destruxit muros hierlm⁹
 ad designādū q̄rventer cui multitudo coq̄p deser-
 uit. ppter viciū scz gule edificia virtutuz ad solum
 redigit. et ait Gratian⁹. clvij. diss. §. i. Quod fides
 ruina patiat̄. patet in illo populo hebreop̄ de quo
 legit̄. i. orinth. L. x. Sed sit populus māducere et bi-
 bere et surrexerūt ludere. id est festiuare in venera-
 tione vituli aurei declinātes ad idolatriā. Quam
 spem habere possunt de deo v̄l de beatitudine q̄p de
 us yēter est. ut dicit apls. Et gloria ī cōfusiōe cop̄.
 qui terrena sapiūt. ad phili. iij. Ni sunt gulosi qui
 cultū et sollicitudinē quā debet erga deū habere ba-
 bent. p̄vētre suo. Verus em̄ dei cultor̄ cum surgit

Capitulū Primum

mane cogitat primo de deo se ei recomēdans. S^z gulosus cogitat qd̄ debeat in mane comedere qd̄ magis delectet. De coqua templū facit. de mensa altare. ibi ponit victimas carnes varias. ministrī sunt serui mēse. oratiōes et lectiōes sunt locutiōes de cibis et vinis q̄ s̄nt meliores. hi dicunt Lomedamus et bibam⁹. cras enī moriemur. et sic erim⁹ q̄ si nō fuerim⁹. nec enī aliā vitam sp̄ant. sed cū se regiunt in igne inferni tūc expiūtur alia z vitam. Laritatem primi ignorat. Sicut diues ille qui epulabāt quotidiē splēdide et lazaro mendico et vlcerozo quē q̄ttidie videbat. nec micas q̄deq̄ q̄eadanc de mēsa ei dabat ppter qd̄ tandem mortu⁹ sepultus fuit in inferno. Qui enī habuerit su baz mudi hui⁹. et viderit fratrem suū egere et nō dederit quō caritas dei est in illo. i. Jo. iiij. q. d. nō est vtiq̄ P̄udētia p̄sternit gula. q̄rvt ait Piero. P̄gūis vēter. i. gule dedit⁹ crassum sensum generat. disti. xlviij. §. fi. Fumolitates enī ciboz et potuū ascēdunt ad caput et obtenebrat intellectū ut male pos sit discernere v̄m sicut p̄t in herode in quiuio posito q̄ nesciuit discere senō obligatū ad p̄missa in iuste. sed iprudēter et crudeliter ad petitionē puel⁹ le iussit amputari caput Jobis baptiste. Justicia exilio religat. q̄s enī tam iniustus tam avarus in q̄ Ambro. q̄s q̄ multoz alimēta nō suū vsum sed abūdantiā et delicias facit. di. xlviij. sicut hi. qd̄ fāc gulosus ita comedēs p̄ciosa q̄ multi paupes pos sent ex illo sumptu viuere. qd̄ irrisiones. detractiōes. p̄ditiones. homicidia fuit in quiuio Nōne absalon frēm suū p̄ditorie in quiuio occidi fecit et habet. ij. Reg. xij. Fortitudo p̄ gula infirmat. Un et q̄ cerrat in agone ab omnib⁹ se abstinet. i. Lox. ix. sc̄. q̄iam ciboz et potuū vt sit fortis ad bel londū. Fortissimus enī ille holofernes. cui⁹ terrem oēs formidabāt in quiuio nimiris comedēdo et bibēdo ita debilis ē effectus q̄ ab vna mīlere. s. Judith fuit decapitatus. Judith. iij. Temporā am aut fugat ex toto. sic vnu p̄trū expellit aliud. Sed vēter mero estuās facile despumat in libidines ut ait Piero. In cuius figura noe ebrius factus nudavit semora. Ben. ix. Sed et septē dona sp̄issanci ex gula ruunt. qd̄ figurati fuit Job. i. c. qn̄ septē filijs Job quiuantib⁹ in domo p̄mogeniti domus p̄cessa a vēto ruens oppreslit oēs. Figurant enī s̄m Greg. septē dona sp̄issanci septē fili Job. Demū pena gehennali punitur gula. Attende inq̄ saluator ne gūenē corda vestra crapular et ebrietate. et sugueniat in vos repētina dies illa. si iudicij vos zdemnans. Ponit ap̄ls Rom. xij. comedētiones et ebrietates inter opa tenebrarū q̄ ducunt ad tenebras eternas. Sicut ḡ ira dei a ascendit sup eos sc̄. gulosus sc̄ incendiu ignis. ita ignis eternus patut est gulosus.

De speciebus gule que. §. iii
quinq̄ sunt ut ponit Greg. in li. moral. di. Quin⁹ modis nos gule viciū temptat. aliquā nāq̄ in digētis tpa p̄uenit. aliquā tpa nō p̄uenit sed cibos lauctiores qrit. aliquā que sumenda sunt p̄curari accuratius experti. aliquā aut et q̄litas ciboz et tempus cōgruit. sed in ipa q̄titate sumēda mēsurā re

sectionis excedit. Nonnunq̄ obiectus est qd̄ desi derat. et tamen in ipo esu immensi desiderij deterius peccat. de 2se. di. v. c. quinq̄. sup b̄ datur. v̄lus proprie laute nimiris ardenter et studiose. Quō au tem isti modi vel circūstantie gule faciat diuersas sp̄es b. tho. h. h. q. celviij. ar. viij. sic declarat. Bu la importat inordinatam 2cupiam edēdi. In esu autem duo cōsiderant sc̄ ipē cib⁹ q̄ comeditur. et eius 2metrio. Pōt ergo inordinatio 2cupie attendi. vno mō q̄ttum ad ipm cibū q̄ sumit et sic q̄ttu⁹ ad subamvel sp̄em cibi qrit alijs cibos lautos. i. p̄ciosos. q̄ttum vero ad q̄litatem querit cibos nimis accurate p̄paratos qd̄ est studiose. q̄ttum ad q̄titatem excedit in nimiris comedēdo. Alio mō i ordinatio 2cupie p̄sideratur in ipa sumptione cibi. et hoc vel qr̄ p̄uenit debitū ēps comedēdi. et sic est p̄pere. vel qr̄ nō seruat debitū modū in edendo. qd̄ est ardeter. Propterea aut corrupte circūstanziarū diuersaz. facit diuersas sp̄es gule ppter diū sa nocua et quib⁹ moralū sp̄es diuersificent. In eo enī q̄ querit lautos cibos cecitatur 2cupiscētia eius ex ipa sp̄e cibi. In eo aut q̄ p̄uenit tempus deordinant 2cupia ppter impatiētiam mode et sic de alijs. De his pōt induci illud ps. lxxvij. Man duauerūt et saturati sunt nimiris et desideriū eoz attulit eis. Et loquit p̄s. de illis gulosis q̄ erāt in deserto in populo dei. Sed q̄ttū sit detestabile v̄cium gule ostendit Amb. in sermo. di. Sexto die bestie create sunt. et cū bestijs orta est pōrestas edēdi et v̄lus escaz. vbi cib⁹ cepit ibi finis fact⁹ est mudi ibi cepit sua incremēta nescire vbi ceperūt diuinaz circa eū opa feriari. quo iudicio declarat⁹ est q̄p cibos mudi h̄ret imminui p̄ q̄s defūt augeri. et infra. Eousq̄ p̄uaricari nemo nouerat et adhuc orta nō esset q̄ p̄ma est p̄uaricatio. Indictū est icium. i. abstinentie lex a dño deo p̄uaricatio legis a diabolo. Serpēs gule suader. dñs ieunare dēcruit. culpa p̄ cibum. cognitio infirmitatis in ci bo. firmitas v̄tus in ieunio. di. xxxv. Sexto vbi ostendit Amb. qnq̄ mala et vicio gule. Prinus qr̄ facie hoīem et aīal brutū sicut enī bestie comedunt cū trabit appetitus eas ad cibū sine discretiōne vel aliq̄ 2sideratione ita et gulosus nō respic̄t nec ad diē. nec ad modū. nec ad necessitatē. sed ad appetitū. et b̄ s̄gtum fuit in eo q̄ in eadem die sci licet in p̄ncipio creatiōis rerū q̄ createsunt bestie postea crearo hoīe fuit data lñia comedendi cum dñs dirit. de omni ligno padisi comedite et. Ben. ij. tullius. Si videris istos epulatores velut op̄mos boues stertere et sudare intellige eos et Ben. quosdā vētri obedientes loco aīalū numerem⁹ nō hoīm. Secundum malū qr̄ impedit virtutis p̄fectū. Un et Greg. dicit i li. moral. q̄ que n̄ vincit virtū gule male pōt alia vincere. i. q̄to corpus implet. tanto aīa minoratur. Qd̄ figurati fuit in b̄ q̄ dāta lñia comedendi a deo non creauit postea alias nouas creaturas. Et sic dicit Amb. mundū finitum p̄ cibū gule mudi sc̄ minorē diminutū. id ē hoīem in p̄fectu sp̄uali. Tertiū qr̄ est malorū. initium. nam omnes penalitates et miseriet mors q̄s patimur s̄m corpus et ignorātia et inclinatōes ad vicia p̄cesserunt ab illa inobedientiā. Ade et vicio

Citulus Sextus

gule fm illum versum sapientis. Mala. i. maril/
la. malis. s. bois ade. malo. i. pomo malo. contulit
omnia mūdoj corporalia z spūalia. vnde dicit hanc
fuisse p̄mam p̄uaricatōem sc̄z q̄tum ad extēria
vicia. Quartū malū est. q̄z obscurat intellectū et
aufert deū. Job. xxviij. Non inuenitur sapientia
in terra sua uiter viventū. i. gulosoz. Tulli⁹ men-
te recta ut non p̄nt cibo z potu repleti. In cuius
figuram post gulam cōmiliām se absconderūt pri-
mi gentes quali amantes renebras ne videretur
a deo. Et hoc est q̄d ait Amb. Latebra post cibuz
Quintū malum est. q̄z inducit luxurie fluxū Di-
cre. v. Saturauit eos z mechati sunt. Hiero. Quo-
modo iuuencula in seruoz iuuētūris positadapi-
bus z vino plena de castitate erit secura. q. d. ma-
le. Et in huius figuram p̄missō vicio gule fecerūt
ibi perisomata cooperietā pudenda. q̄z senserūt
stīmulū carnis. Et hoc est q̄d dicit Amb. Logi-
tio infirmitatis in cibo. z ideo serpens gule sua
det z tempesta de ea. vñ z rpm temptauit in deser-
to dices. Si filius dei es dic vt lapides isti panes
fiant. Math. viij. qz nouit inde multa lucrari. et
frequenter illud suggerit fm Morales sensū. vt lapi-
des duros abstinetie z ieuniorū p̄mutet in panes
relaxatiōis p̄nie z recreationis corporis. z hoc si fi-
lius dei es. si p̄ qz filius dei es p̄ fidem et gratiam
Deus vult filios suos letari nō cruciari. z regnū
dei nō est esca z potus. sed iusticia z pac z gaudiu
in spūsancto inq̄t aplūs Ro. xvij. Sed verum est
q̄ regnū dei non acgritut solū p̄ abstinentiam ci-
boz. sed p̄ iusticiam ad quā p̄inet ieunia insti-
ta nō frangere. neq; p̄ter delectationes comedere.
vel aliquid p̄ter comedendū inordinatū facere
q̄d z diabol⁹ xpo suggerebat. vt sc̄z faceret mira-
cula illius p̄uersiōis sinc causa vigente. quia ali-
ter sibi poterat de cibo p̄uidere. sed gulosi mādu-
cauerunt z saturati sunt. vbi notantur plures spe-
cies gule.

Primo māducauerūt aliqui in excessiuā q̄titate
Secundo māducauerūt aliqui cū laura q̄litare.
Tertio māducauerūt tertii de accurate studio
sitare.

Quarto man ducauerūt q̄rti ex nimia aviditate.
Quinto manducauerunt quinti sub temporis in
opportunitye.

Prima ergo species gū §.V

le seu modus est nimis comedere. vel etiā bibere
q̄d enī dicit de esu totū sciendū est de potu. sed lo-
cutio in hmōi sit de esu qz ibi magis offendit z fre-
quentius q̄z in potu. Lū aut̄ ita exceditur in q̄tate
vt incurrit ebrietas. illud est vñ viciū
spāle de quo dicit infra. Lū vero bibis vlera debi-
tū sed citra ebrietatem p̄inet ad hanc spēm gule.
Ab hoc vicio deuicti sunt multi ex illis ebrijs in
delecto de quib⁹ dr in p̄siculo allegato. Mandu-
cauerūt saturati sunt nimis. comedelerūt ḡ cotur-
nices quas dñs fecit circa castra eoz euolare. q̄s
captas comedelerūt in nimia q̄titate. sed puniri se
igne de celo gulosos illos cōburendo vt habet nu-
meri. ri. Et p̄petrari p̄t istud viciū ita circa vilis-
simos cibos z potus sicut circa delicatos z p̄cioz

sos. Unū dicitur Ezech. xv. hec fuit iniquitas so-
ris tue zodome saturitas panis z aque. De quan-
titate aut̄ cibi z potus nō p̄t dari vna certa regu-
la orantib⁹ fm candē mēsuram. sed plus z minus
exigitur fm varietatē p̄plerionū z fatigationum.
Unus etiam z idē plus indiger vno tpe q̄z alio se-
cūdū dispōem sui corpis. Unū pbis in li. ethi. nar-
rat de quodā fortissimo viro dicto milone q̄ cō-
debat solus aliqui vñ boue nec erat q̄uā stoma-
chus eius. Et alij qz debilis etiā de pauc⁹ buccel⁹
lis panis q̄uabāl⁹ p̄terea inq̄t xps. Math. xi. Ce-
nit Jobes baptista nō māducās neq; bibēs sc̄z cō-
munia cibaria. z dicit. demonū h̄. Cenit filius
bois manducās z bibēs sc̄z cōl mō. z dicit. Ecce
hō yorat z potator vini. z iustificata est sapientia
ab oībus filijs suis. Et hoc ultimū verbū tractās
Aug. ait. Ostendit filios sapie intelligere neci ad
stīndū nec in manducādo esse iusticiā. sed ineq̄ni-
mitate tolerandi in opiam z rpaudi abūdantiā z
nō se corrūpendi. xli. qd̄ dicit z appellat filios
sapie discipulos xp̄i a q̄b dicit se sapiam iustifica-
tam. i. iustum z sanctam in comedēdo moderate.
Tm̄ ḡpōt z d̄ q̄s comedere z bibere q̄tuz credit
se indigere ad sustentatiōem z executiōem eoz q̄ si
bi incubunt agēda. ita vt nō vñq̄ ad nauseam su-
mat. sed cū aliqui adhuc appetitu finē faciat. Cum
aut̄ ex delectatiōe cibi vel pot⁹ pl⁹ sumit q̄z sibi di-
ctat p̄scia oportunū tūc peccat. Et de crapula car-
nis p̄iuq̄ ex his q̄ habetur di. viij. deniq̄. cū glo. yf
ibi esse mortale. dicit enī ibi Greg. cū oēs laici se-
culares illa die plus solito z ceteris dieb⁹ accura-
tius cibos carnū appetat z nisi noua qdā audi-
tareyq̄ ad mediā noctē se ingurgitēt. nō aliter se
hmōi sancti xp̄is obseruatiōem lūscipe purat sc̄z q̄
dragesime qd̄ vñq̄ nō rōni z voluptati. imo cui-
dam mētis cecidati ascrībendū ē. Unū nec a tali cō-
suerudine auerti p̄nt. z iō cū venia suo ingenio re-
linquēdi sunt ne forte peiores eristat si a rali p̄sue
tudine phibeanſ. Hęc glo. ibi dicit cū venia. i. rpa-
lis punitiōis nō gehēnalis. Neq; m̄ oēs exceden-
tes illo tpe in q̄sto. vel q̄li zdemnādi sunt de mor-
tali. sed q̄ faciūt nimis excessum auertētes se a do-
b. etiā Aug. dicit esse repēdēdas comessationes
z ebrietates que siunt in dieb⁹ solennib⁹. vt disti-
tūq̄. Comessationes.

Secunda species est : §.VI.

comedere cibos nimis delicatos p̄ter delectatio-
nem vt capones. fasonos. pnices. carnes vituli-
nas. lēpredas. struriones. z hmōi. vīna. solēnia. vt
maluacitū. vernaciū. greciū. trebeaniū. z hmōi. hu-
ic deditus erat dives ille q̄ epulabāl⁹ q̄tide splen-
dide. de q̄ xp̄s dicit q̄ mortu⁹ est z sepult⁹ in isch-
no Lu. xvi. In hāc ēt spēm gule videnſ lāpli bi de
q̄b ait ps̄. Māducauerūt z saturati sunt nimis
nō enī erat cōtentī cibo cōi z vēli z suavi manne-
de celo. sed appetierūt carnes z solēnes. vñ cotur-
nices dñs dedit. Nūe. xi. Si m̄ q̄s vñq̄ cibaris
liscatis. p̄t infirmitatē vel debilitatē h̄ exigētē
ant generis nobilitatē. vt p̄nceps. aut p̄ter tpe
cōgruitatē. vt in nuptijs z p̄iujs discretis p̄t es-
se hoc absq̄ peccato. Unū Aug. Fieri enī p̄t vt siq̄

Capitulū Primum

ne aliquo vicio cupiditatis vel voracitatis p̄cioz
fissimo cibo sapieſ utatur. Insipiens aut ſentiliſ
ma gule flama in vilissimū inardescat. Et ſanius
maluerit q̄s more dñi p̄ſce vefci q̄ lenticula mo
re eſau nepotis abrahac. aut ordeo more iumētoz
di. xli. q̄lq̄s. et in e. di. idē dicit. c. Nō cogant dñi
teſ cibis paup̄m vefci. vt autur p̄uetudine infir
mitatis ſue ſed dolent ſe aliter abſtinere nō poſ
le. Vi enī p̄uetunē ſuā mutat egrotant. vt autur
ſu p̄fluſ ſed dent paup̄ib⁹ neceſſaria. vt anſ p̄ciosis
ſed dent paup̄ib⁹ vilia. hec ille. Un̄ laudabile ē a pu
eritia etiā filios nobilium affuſcere cibis grossiorib⁹
bus qđ fecit mater. b. Ber. erga filios ſuos nobi
les ſed diuites. Sed ſurgus ethnicus ſed recti
ſimus ordinavit in legib⁹ ſui adolescentulos ru
re nutriendoſ cibis viliib⁹. ſūme aut̄ rēphēſibi
le eſt iuuenculos ad tabernas accedere. pignolaſ
tas p̄fectiones ſed alia gulosas comedere. maluati
ca ſed greca bibere. i. cōiuuijs cū alijs iuuensib⁹ regi
re. Lū iſtis enī lambaciatib⁹ inducitur ad oēm
turpitudinē zodomiticā ſed bm̄oi. Niſis inardeſ
ſe in eis p̄cupia carnalis ſanguine in eis feruen
te abſq̄ b̄ q̄ ligna tanta ad augmentandā ſlamaz
apponant. Louvia aut̄ facere vbi cōiter lauta p̄
parant cū et amicicia vel alia cauſa ſiunt deſe nō
ſiunt rēphēſibilia. Nam ſed Job p̄mittebat filiis ſu
is p̄uiua facere inuiicē. Job. i. Et Joseph p̄pauit
fratrib⁹ ſuis cōiuuiū. ſabraaz angelis hospitib⁹
ſuis. Gen. xvii. ſed p̄cipue cū in p̄uiuijs abſiunt q̄n
q̄ circuſtancie q̄s ponit Greg. dicens. Sc̄iēdū q̄
cōuiua tūc et caritate veraciter p̄derunt cū in eis
absentiū nullius vita mordet. nullus et irriſioe
rēphenditur. Nec inaneſ ſeculariū negociorib⁹ fa
bule. ſed vba ſacre lectionis legunt ſed audiunt. Lū
nō plusq̄ neceſſe eſt cozpi deſeruit. di. xluij. p̄uiua
Et. q̄r raro ē quin in cōuiuijs multa vanam ſed riſ
foria immiſſeant ſed ultra debitu comedat ſed dele
ctetur. iō refert Aug. documētu ſibi a b. Ambro.
traditū ſed vitarer p̄uiua quib⁹ terminis tempe
rantie exceditnr.

Tertia species gule ē .§.VII

ponere nimis de tempe ſed cura ad prepandū ci
bos ſed magis delectent. puta ſed ſint variati. aſſa
ti. lieti cum aromatib⁹. cum ſaporib⁹ ſed bm̄oi. q̄vi
cio laborauerunt filij hely ſacerdotis. Nā cū p̄l's
accederet ad offerendū ſacrificia aſſalium ad alta
re fm mandatuſ legiſ veniebat puer qui ſez erat
minister ſacerdotiſ ſed diebat offerenti. da mihi
carnes. i. ptem aſſalis occiſi. ſed coquā ſacerdoti.
Non enī accipiam coctam ſed crudā. qđ faciebat
ut accuratiuſ poſſe ſuo ſacerdoti p̄parari. Et offe
rens r̄ndebat. Incendatur p̄us fm morez adeps
ſed poſtea accipies. ſed illeſ ſe minister nequaq̄. Si
non dabis accipiam eam vi. In olliſ q̄z vbi coq̄/
bantur carnes mittebat tridētem ſed trahebat cru
dum de lebete. ſed habet. i. Reg. ij. vbi ſubditur q̄
grande erat peccatuſ eorum. vñ in punitione in
bello p̄tra p̄bileſ occiſi ſunt. Et p̄cipue i. hoc
ſolent delinquere diuites. ſed etiam plati cecie. Un̄
Alanus in planctu nature ait. Hodie gula viciū
pſundiū ſe porrigit in dominos ſed platos qui

ſalmones lucios ceteroſq̄ p̄ſces equi pollenti ge
neroſtate inſignes varijs decoctionum cruciat
martirij balneātes officio ſacri p̄igis fonte bap
tizant ſed multiformem ſaporis gram p̄sequātur.
Alius miuſtrōp contundit. colat aliuſt cōſtit.
ſubſtantiam vertit in accidens. naturam murat
in artem. ve ſaturitas tranſeat in eſuriētem. Nec
ille. Sed magnā p̄ſciā ſibi debet facere tales de
tanto tpe qđ amittunt ſed faciūt miſtrōs amittere
p̄bm̄oi p̄preparatione ſed expēſe ſupfluſ quib⁹ drent
paup̄ib⁹ ſubuenire. Et forte etiam illi de quib⁹ dr
Manduauerūt ſaturati ſunt tē. in h̄ viciū in
ciderūt. Nam ceperit illas aues in copia ſed deſic
cauerūt ſed poſtea poſſent ſibi accuratiuſ p̄parare
in elum. Sciendū etiam q̄ ſumere cibos immu
de ſed ſine p̄gruente p̄reparatione vbi cōmode. puidere
p̄t viciolum eſt p̄tines ad viciū negligētie vel in
ſenſibilitatis. Und̄ Hiero. Nec affectate ſordes
nec erquisite delicie laudem pariunt. qđ inducit
Gratia. xli. diſt. clericus. §. ſicut de cibis ſic et de
veſtib⁹. qđ aut̄ aliq̄ ſanctos cibis cineres legim⁹
p̄liballe vel utimiscuisse vt b. Berma. ep̄uſ anthi
ſidioſiſ. ſan. Franciſcus dicit. Vl. Hoc fuſſe
laudabile ſed virtuſum ex ope opante. nō ex opere
opato. i. ex intentione opantiū. ve ſez ſubtrahen
tes ſe ab omni delectatione ſez corpali redderent
magis capaces ſed apti delectatiōib⁹ ſp̄ualib⁹ ſed
fectui ad diuina a deo ad hoc inspirati. ſi iſtud o
pus in ſe nō erat laudabile. vñ nec imitabile niſi
quiſ ſilr a deo inspiratus eſſet.

Quarta species gule. §.VIII.

est niſis ardenter ſeu numia auſidatate cibū v̄l po
tum ſunere. ad qđ p̄tinere videt comedere niſis
rapaciter ſed ſtimanter. Et licet quidam habeant
a naturali cōditione vel affuſfactione. tamē ſe
pori noſet. q̄r non ita bene potest cib⁹ digeri qua
ſi integer deglutitus. ſed minus bñ edificat. Et cū
pcedit ex inordinato appetitu delectationis gule
peccatum eſt. Hoc vitio eſau ſupatus. p̄ter vnaſ
eſcam ſez lentis edulium vendidit p̄mogenita ſua.
Nam vt narratur Gen. xxv. Lū reuerteret. Eſau
de agro feliſius ad domū inueniēt q̄ german⁹ eius
Jacob coctū lentū ſerculū comedere. petiuit ab
eo ſed ſibi de illo ſerculo ad eſum dare. cui Jacob
dirit. Vende mihi p̄mogenita tua qđ ſed fecit ex ni
mia auſidatate illius edulij quipēdens ea. p̄ tāuili
p̄cio vendere. vñ ſed gūter peccauit ſimonia p̄mut
tens. q̄r ius p̄mogeni ure tūc ſez in lege nature eſ
rat ſp̄uale. Nā p̄mogenitus renebat locū ſed offici
um ſacerdotiſ. Jacob aut̄ emēdo dr non peccasse
q̄r potius redemit q̄r emit vexationē ſuā. Et i. hac
specie gule ita peccat vilissimiſ cibis ſicut p̄ciosis
iimo frequēter offendit hoīes non faciētes ſibi cō
ſciā. p̄ter vilitatem cibi ſed cū maiori delectatiōe
gule comedunt aliquid berbe fructus. cepe. allia. et
bm̄oi q̄z carnes. Non attendētes q̄r viciū gule in
primis pentib⁹ non ſuit circa cauponē ſed ſectio
nes ſed in fructib⁹. Sed ve dicit hebrei fm. q̄alle
gat Nico. de lyra ſuit fructus ſicus. Un̄ Aug. In
omnib⁹ his reb̄ non vſus reꝝ ſed libido in culpi
eſt. Idem Viles cibi appetenter accepti impediunt
DD 2

Titulus Sertus

puentum abstinentie. David antem aquam concupitam effudit. gl. vi. c. delicie. Historia David habet. q. Reg. xxij. vbi dicitur quod cum quada die David aperceret bibere de aqua cisterne bethleem dicentes. Quis mihi daret de aqua cisterne quae est in bethleem subito tres socii eius fortissimi a seipso iuerunt. et per medius castros inimicorum philistinorum qui tunc habebat stationem in bethleem transierunt hauserunt aquas de cisterna bethleem et sibi aportauerunt. sed noluit bibere dicens. absit ut puerilium ait aperte hoc ego bibam. sed libauit eam dominus. Infirmi vel sani qui sciuntur vel experti sunt aliquid ciborum vel potus nocere infirmitati tibi eorum et non sumunt propter auiditatem utique peccant in hac specie gule. et huius plus et minus sunt excessum quem faciunt. Narrat etiam Gregorius in libro dialogorum de quadam sanctimoniali quae quoddam lactucam in orto vestro in colligens cum nimia auiditate comedit. propter quod ad diabolo arrepta est. sed ab equitio liberata est. Et etiam virtus peccauerunt isti qui manducaverunt. ut dicitur Desiderium eorum et ceterum.

Quinta species gule est. §. IX.

anticipare horam seu extra horam statutam vel consuetudinem comedere sine causa virginitatis. Nam si exigit infirmitas vel causa rationabilis omnis hora est idonea. Littera non ieiunat ceteris modis etiam nocturno est bona comedens scilicet prandium et cena. et per hanc rationem vivunt qui enim mendicant plures in die ut aitalia bruta sunt. nec sane vivere possunt cum ponatur indigestum super indigestum. unde maliti humores generantur. et caput erit fumositas tribus est gaudium et male appetit ad spiritualia. Et huius nisi magnus labor excusat. ut laborantes in agris. viatores. pueri dominum sunt in augmento. Qui autem de manu surgentes de lecto subito volunt comedere et bibere et post cibum pueri in diebus festiis annis vadant ad ecciam nimis indeuoti sunt. contra quod dicitur Eccl. x. Ut tibi frater cuius rex puer est. et cuius principes mane comedunt. Terra est homo. puer est sensualitas qui appetit sensibilitate ut puer. principes eius sunt sensus. Te autem illius regitur a sensualitate et cuius sensus vacat comedens rationibus tempestivis. quod gulosus est. Et saepe ieiunari debet ut in diebus statutis ab eccia. semel tamen comedit dies et circa horam nonam. pueniendo autem notabiliter horam non exire in tercia sine causa rationabilis sed mere et impatiencia amore et appetitu gule virtus est. vel etiam comedere post prandium de sacra. et si non ordinata etiam bucella panis vel plures fructus virtus est et non ieiunium. ut dicitur in cetero. In hac specie gule incidit Jonathas filius Saul quod facto preceptor a rege patre suo Saul qui nullus aliquid comedederet dominum precepit philisteos quod bellum gerebat. Propterea Jonathas transiit per campum insequendos cum suis inimicos per mellis accepit cum magna quae gerebat in manu quod repetit in quodam arbore et comedit fameductor. propter quod cum postea revertens a pescatione inimicorum cum suis Saul consulenter dominum non potuit habere ransonem propter transgressionem illam. Et hoc eorum quod petrarat volunt occidere illum. sed ipsi erupit eu de manibus suis ut habet. et regit. In his oibus quoniam spiritus ad discernendum quod sit mortale vel veniale lumen data est regula data superius in cetero precedentem. §. iii. vice quod cum causa

ta est inordinatio voluntatis seu affectio ad consequam delectationem gule in quoque dictiorum modorum quod videt se patrum ad faciendum contra maledictionem vel ecciesum est mortale. alias veniale.

Remedia contra gulam .§. X

sunt quinq[ue]. Primum est lectio seu auditio sacre scripture. Hoc unus est epus cum temptatus est gula in deserto dicit. scriptum est. Non in solo pane vivit homo. sed in omni verbo quod procedit de ore dei. ipse enim sermo confortatur ad abstinentiam. Spiritualiter enim cibo inducit obliuionem et contemptum cibi corporis. Secundum est elongatio ab his quod dant occasione excedendi in cibo et potu. ut sunt delectabilitas. varietas. nimetas ciborum. propter quod dicitur Melius est ire ad domum luctus quam ad domum conuiuinij. Tercium. vii. quod in quinque sunt occasiones gule et aliorum viciorum. Quartum est consideratio cene eternae ad quam in uitati sumus cuius esuries inducuntur. quod beati qui esurunt et sitiunt iusticias recte. Inuitatus enim ad solennem cenanam non curat de prandio precedenti. Apocalypsis ix. Beati qui ad cenas agni nuptiarum inuitati sunt. Quartum est moderationis occupatio puerorum. xxi. Desideria occiduntur pigrum. noluerunt qui causarum operari manus eius. rota die percutiunt et desiderant. Partitur enim oculos fame viuis uersalem oculi desiderant videre vanitatem. aures rumores. olfactus odores. gula cibos. quam famem non habet occupatio. Quintum est oratio. Unde post. De necessitatibus meis eripe me dominus. Necessitate est enim comedere et bibere sed immiscetur se gula. tamen oratione sub necessitate subrepatur voluptas. In cuius ieiunis figuram socrus symonis qui tenebatur magnis febribus orantibus apostolis respondit papa. sanaria est. Lu. viii. Socrus symonis est sensualitas. magne febres sunt spes gule. Quinque enim sunt febres. scilicet ebromora quod durat una die et est in spiritibus. fleumatica. tertiana. quartana. quae sunt in humoribus. s. fleumatica. coerulea quo ad tertianam. melaneolia quae ad quartanam. ethica que est in ossibus. Febris est excessus calor et gula inordinatus appetitus.

Capitulo secundum de omissione ieiunij que frequenter accidit ex gula.

Dicitur quod fit quoniam ex gula. quoniam ex incuria. Amb. in sermone Ut sciamus nouellum non esse ieiunium permanentem legem constituit de ieiunio scilicet cum dicitur de ligno scientie boni et malorum non comedatis. Best. ii. Lex abstinentie a domino deo cepit purificatio legis a diabolo. disti. xxv. sexto. Et hoc in statu innocentie sed post lapsum renouavit legem dicitur Joelis. ii. Louerimus autem ieiunium ad me in toto corde vestro in ieiunio et fieri et planctu. Est autem ieiunium triplex. Primus ex lege naturali. Secundus ex lege divinali. Tertius ex lege positiva seu humanali. diversimodo tamquam Nazarens ex lege naturali est ieiunium generali modo non determinato nec ad certum diem nec ad horas comedendi nec ad certitudinem cibi. Dicitur enim ratione naturali homini ut carnes suae ita domet ieiunium abstinencia esse et potest ut spiritui sit subiecta per coti-

Capitulū secūdum

mentiam telenari aliquā possit in deum. sed nō dicat q̄ magis vna die certa q̄ alia nec q̄ hora non na comedat nec q̄a lactaciniū abstineat. et ideo ex hac lege difficulter potest sciri qn peccatur omittendo. Ex iure diuinali est ieuniuū tripliciter. vñc et pnie inūctione. et voti p̄p̄y obligatione. et veteris legis traditione. Impolitio pnie q̄ sit p̄ficiēt a sacerdote de ieunio sicut de alijs rebus peinet ad satisfactionem ptem sacramēti p̄ficiēt. Pe. de pal. Sacra aut̄ sunt de iure diuinino. ita q̄ istud obligat q̄ dimittere ipm mere et negligētia est p̄tm mortale. secus si ex impotētia vel infirmitate vel obliuione vel letia differēdo ipm facere cū p̄fessō non astringit enī ita ad certū diez quin posset altera supplerē. Posset etiam p̄ illū p̄fessorem vel aliū in aliud p̄mutari sed nō p̄p̄ia aucte. Sib̄ cū redditio voti sit de iure diuinino s̄q̄s vouchet ieunare nisi irritetur vel p̄mutet p̄ enī q̄ potest negligētia omittēdo vel ex vicio gula est mortale. secus si et impotētia vel obliuione. sed si ex deuotione p̄ponit nō tñ vouchet ieunare aliq̄ die ut sextis ferias. sabbatis. vñ diebus marialib. i. illis ferias quib⁹ illo anno festū annūciate occurrit dimittēdo nō peccat saltes mortaliter etiā ex mera negligētia. Nō tñ p̄ter illa debet dimittere ieunia ecclie. sed potius ea seruare si vñq̄s facere neq̄t. Jeunia sup̄stitionis dimittēre dñs. ut comedere vna die vñi bolus alia die duos et h̄mōi. In lege veteri p̄ceptū ceremoniale erat iudeis ieunare certis diebus. fm illud Zach. viij. Jeuniuū q̄rti sc̄z mēsis iunij. ieuniuū quinti. ieuniuū septimi. ieuniuū decimi erit vobis in solennitates. Lausam aut̄ q̄re ieunabat certis diebus illorū mensū ponit Hiero. di. lxxvi. c. ieuniuū. Sz q̄rūceremonialia et toto cessant nullo modo illa seruandā sunt. Et siq̄s seruaret q̄r in lege manda ta. iudaizaret et mortaliter peccaret. Ex iure h̄uānali obligat ieuniuū tripliciter. et ordinatōe regulari. et statuto ecclie vniuersali. et cōsuetudine generali. In omni enī religione sunt aliq̄ ieunia determinata instituta p̄ regulā vel p̄stōes. q̄ p̄tērītendo et negligētia mera peccatu est nō tñ mortale nisi p̄ cōemptū omittētur vel si p̄ regulā in p̄cepto essent. sicut dñs de minorib⁹ q̄ et p̄cepto h̄nt regule sue ieunare oīb⁹ sextis ferias. et a festo oīm sancto p̄. vñq̄ ad nativitatē. Ex statuto ecclie vniuersali ieunia quicunq̄ omittēret ex negligentia vel gula nō infirmitate vel obliuione cū credit se bene posse ieunare mortale est. zp q̄libet die omis sa vñi. Secus si sibi vñ se nō posse ieunare absq̄ lesionē p̄sonē cū habeat cām aliquā dubitādī. nō tñ sufficiētem. sed posset ieunare. et sic intellige dictum b. tho. ii. q. q. celvij. arti. iiij. et in. viij. dist. xv. Pe. de pal. in. viij. circa b̄ sic dicit Jeuniuū sc̄z ecclie cadit sub iure positivo. vñ eius transgressio si ne cā est mortale. Qn vero fractio eius est cū cā licet nō sufficiēt. tñc est veniale. ut in his q̄ legūt in scriptā in cōplerorio. Qn vero est sufficiēs simplificiter tñc nulla culpa est ut in necessitate. et de obser. ieui. c. i. Qui ac nō aduerētēt de ieunio comedit in mane siqdē tenebāt scire q̄ esset ieunium nō tñ tenēt postea cōtinue ieunare cū tā sint obligati ad aliam diem. s. remittendo omissam. et si

non liceret sibi ea die plus comedere n̄mis grauaetur. nec cū toto hoc esset vñp̄ ieuniuū p̄ter n̄miam horē anticipationē. sed si nō tenebat scire non reputat fractio ieunij. vñ ac si esset ieunius p̄t il ladie ieunare sc̄z comedēdo hora debitā p̄adūo q̄r ieuniuū homini indictū nō solnī n̄sig accūsum humanū q̄ requirit intentiōem et deliberatiōem veram vel plūmp̄tā. h̄c ille Quedā aut̄ ieunia sunt ex cōsuetudine. et si ex p̄suetudine generali ut vigilia Jobis baptiste. oīs fideles astringit. si ergo p̄suetudine p̄cūlari alicuius patric. illos astringit. ac si esset ex statuto ecclie scripto. ut dī. xi. In his. et c. catholica. Que aut̄ sint ieunia ex statuto ecclie vel p̄suetudine declaratur in. §. sequēti.

Nota qui sunt dies ie. .§. I

iunandi et p̄cepto ecclie. p̄mo quidē tota q̄drā gesima exceptis dñcis dieb⁹. ut de cōsagra. disti. i. v. c. q̄dragesima. et de p̄se. di. in. viij. nō licet. Jte vñgilia nativitatē dñi. et. c. i. Jte vñgilia p̄tib⁹. ut notatur. lxxvi. di. §. necessario. Jte vñgilia assumptōis beate marie. et. c. i. Item nativitatē sue dñs a qui busdam institutū in extrauagāti. Ego aut̄ vidi quādam extrauagantē Bonifacij vbi instituit festū visitatiōis beate marie. et p̄suluit vñgiliaz ieunare sicut ieunaz vñgilia assumptōis et nativitatē marie. Lū ḡ vñroḡ simul fiat metio. et clax̄ sit de vñgilia assumptōis qđ in p̄ceptū. videretur idem dicēdū esse de vñgilia nativitatē. Noli tñ p̄cipitare sniam et p̄cipue cū Pe. de pal. dicat nō cē in p̄cepto. Nec mirū. q̄r nō dñs emanauerat dicta extrauagās. sed q̄r illa nō vñ esse p̄mulgata in populo forte nō astringit. Item in vñgilia ap̄lor̄ p̄pter q̄ philippi et iacobi et jobis euāgeliste. De vñgilia ap̄lor̄ Bartholomei et iacobi et Mathie dīc Pe. de pal. q̄ vbi p̄suetudo b̄z q̄ ieunēt ibi ligat. alias nō. sed tuti⁹ dicit q̄ sine in p̄cep̄o sicut et a lior̄ ap̄lor̄ et b̄z cōiter tenet et est magis fm iura. Item in vñgilia Jobis baptiste ex ecclie p̄suetudie vniuersali. Jte vñgilia Laureti ex generali p̄suetudine fm Inno. Jte ieunia q̄ttuoz rpm q̄ sunt q̄ ter in anno. et q̄n iunt declarati in isto vñi. Vult cruc. lucia. cinis. et carismata diua. Ut ieunetur q̄rta sequēs feria. Et est sensus q̄ prima q̄rta feria post festū crucis de mēse septēbris. et iter p̄ma q̄rta feria post festū sancte lucie. et iter p̄ma q̄rta feria post p̄mā dñicā q̄dragesime. et iter p̄ma quarā feria post festū sp̄issanceti. Debet etiā ieunare duob⁹ alijs dieb⁹ sequētib⁹ sc̄z sexta feria et sabbatho. di. lxxvi. c. statutū. Et in ipa dist. assūgtur rō de ieunis q̄ttuoz rpm et de ieunis hebreoz̄. sed plenū a b̄ tho. ii. q. q. celvij. Jeuniuū aut̄ aduēt⁹. rogationū. serte ferie p̄ totū annū. sunt de cōsilio nō in p̄cepto. De aduētu dubitāt vñrū sit in p̄cep̄o. et clericiis et religiosis. et a q̄busdam b̄ credit. ab alijs tenet vñrū et hoc cōius. s. q̄ nō sit in p̄cepto. et de obser. ieui. cōsiliū. nisi aliqui religiosi ut minores q̄habent ex p̄cepto régulesue ieuniuū. a festo oīm sancto p̄. vñq̄ ad natale. et oīs ferias serias p̄ totū annū. Item die dñico ieunare nō querit. et si quis hoc faceret q̄li agens contra p̄suetudinem populi xp̄i am̄ vel etiā ex aliqua sup̄stitione pec-

Citulus Sertius

caret. et hoc modo phibetur. dist. xxi. si quis p̄sby ter. alias non videtur esse peccātū. di. lxxvi. vñnam.

De ieunijis consuetu .§.ii
dinaris dicit Pe. de pal. in. uij. dist. xv. q̄ ad ieunia p̄suerudinaria ip̄a p̄suetudo obligat. etiam si scriptura nō dicat. argu. dist. xi. c. In his rebus Si ergo cōsuetū est in aliq̄ diocesi q̄ ieunē certodice illi de diocesi tenētur obseruare sicut et teneretur. si ep̄us indicaret. Unū et de pse. di. v. dicit. Jeunia in eccl̄esia p̄stituta a sacerdotib⁹ sine necessitate rōnabili nō soluans. Cōsuetudo enī rōnabilis et p̄scripta obligat. di. xij. c. illa. Et b̄ quo ad indiges nas. Alienigenē vero si veniūt animo cohabitandi extū ligātur ieunio p̄suetudinario sicut et scripro. Si oīt transēant solū p̄ terrā nō ligant cōsuetudinib⁹ et statutis. et tñ tenēt nō scandalizare. vñ occulē comedere p̄nt fm̄ more terre sue nō publicē. q̄ si esca scandalisaret frēm meū. tc. arg. di. xij. illa. Tñ vñ q̄ cōsuetudo laicorū nō liger clericos nec seculariū clericorū religiosos. q̄ distin/ eti sunt modi abstinentie inter hos tres status et plures abstinentias hñt clerici q̄ laici et religiosi q̄ clerici seculares. Uñ nou op̄ret q̄ ad ieunia illoꝝ ligentur quox etiaz p̄suetudinib⁹ a suis ieunijis nō absoluunt fm̄ reglam iuris. quē non honoro nō onero. Unū illoꝝ cū quib⁹ viuit mores seruare dz. q̄ tñ quilibet tenēt aliez nō scandalizare. ideo vbi est p̄suetudo ieunare. vt puta in festo sancti Marci laicis sequētib⁹ et clericis facientibus p̄cessiōnem sive letaniā maiorem. religiosi sic nec ad p̄cessōdem. sic nec ad ieunijis tenēt. sed publicē p̄pter scandalū non debent bis comedere. Itē vbi est ieunijis iure inductū. cōsuetudo q̄ p̄uat iuri excusat. licet generaliter dicat q̄ p̄suetudo que est cōtra sanctos canones nō excusat. qđ vez est q̄n p̄ alios canones in se vel in similī nō fuleit si aut est de ista arg. di. uij. c. statuimus. vbi agit de ieunio q̄dragesime. Excusant q̄ a ieunio et carniū esu indigenē p̄uincie vel dioceses vbi nō ieunatur etiā a viris morigeratis vt in vigilijs iacobī bartholomei et mathie. Nō aut si ribaldi et maliti. licet plures numero q̄ nec ieunia seruant quia nō est cōsuetudo sed corruptela. Itē excusant alienigenē q̄uis in terra eoz ieunēt ex q̄ veniūt animo remanendi. Sz q̄ transitū faciūt p̄ terrā sicut nō obligant ad ieunia illius terre. sic nō liberant a ieunijis et abstinentia terre sue.

De lacticinijis. vñrum .§.iii
possint comedē tpe ieunioꝝ. Nota q̄ siq̄s in ieunijis ab eccl̄e institutis extra q̄dragesimam comedēt lacticinia in locis vbi p̄suetū est nō comedere peccatū est. als si cōsuetū est talia comedē cōiter b̄ p̄ maiori p̄te p̄st comedē. di. lxxvi. c. vñnam. et tho. ii. ii. q. clvij. Inno. simpliciter dicit q̄ lacticinia comedere ieunijis eccl̄e extra q̄dragesimā ē peccatū sed nō soluit ieunijis fm̄um cōmuniū tenēt Sz p̄ maiori declaracioneboꝝ Pe. de pal. in. uij. dist. xv. sic dicit. Comestio lacticiniorū in q̄dragesima interdicta est vt dist. uij. deniq̄. Non aut in alijs ieunijis nisi cōsuetudo hoc habeat quā vbiq̄ ser-

vñdam in ieunijis dicuue Aug. Amb. et Hieronimus di. xij. illa. et dist. lxxvi. c. vñnam. Unū cui inieuncū est ieunare simpliciter non habet nisi a carnib⁹ abstinere ita q̄ ieunare etiā cū lacticinijis p̄t. Britones vero comedētes butirū in q̄drage sima viden̄ excusari q̄ in illis in quibus eccl̄a dispensare potest sciendo et dissimulando dispensat. si tñ ita dissimulat q̄ nec puniit excoicatione nec p̄hibet verba q̄ multa p̄ patiaz tolerant. q̄ si deducta essent in iudicio. nō tolerarent. sed si eccl̄a que tenetur ad correctiōem fraternali. nō puniret ne q̄ corrigeret de facto p̄ciparet in criminē. Nam et si simplicem fornicatiōem non puniat. p̄dicat ramen eam illicitam. Unū cum eccl̄ia fileat nec eis p̄fibeat. nec p̄dicet eos male facere alias et si aliud p̄uilegiū non habeant excusant. hec ille. Itē si sc̄tis feris sine causa infirmitatis comedit carnes mortale est. de cose. di. iii. c. de esu carniū. Itē in sabbatis comedere carnes in locis vbi est cōsuetum vlt̄er nō comedē mortale ē de conse. dist. v. q̄ dies. Secus si cōsuetudo patrie habet q̄ comedantur. vt in francia. cathalonia et alijs p̄ib⁹. q̄ tunī stabilitur cōsuetudini dist. xij. illa aut̄. Ex c̄pitur tamen ab ista regula dies nativitatis domini qñ est sexta feria. q̄ tñc licie comedētur carnes etiam ab omnib⁹. nisi et voto suo vel regulari obseruantia tenēt ad non comedendū. cf. de obser. ieui. c. cōsiliū. Et multomagis vñ idem dicendū qñ natalis est in tali die sabbati.

In qua etate tenetur §.iii

quis ieunare siuc ad ieunia. Nota fm̄ cho. ii. ii. q. clvij. q̄ nō tenetur q̄ ex necessitate p̄cepti ad ieunijis eccl̄e vñq̄ ad finem tertij septennij. i. xxi. anni. q̄vñq̄ ad illud tempus est in statu augmenti. Roem ibi potes videre. dicit enī sic. In pueris est evidens cā nō ieunandi. tū p̄pter debilitatem nature et q̄ puerit q̄ indigent cibo et nō multo in simul sumpro. cum etiam q̄ indigent multo nū trimēto. p̄pter necessitatē augmenti qđ sit de residuo alimenti. et iō q̄zdu sunt in statu augmenti qđ est in plurib⁹ vñq̄ in finem tertij septennij nou tenēt ab eccl̄astica ieunia obseruanda. Cōueniens tñ est vt etiā in hoc tpe se ad ieunandū exerceant plus et minus fm̄ modū sue etatē. Qñq̄ tñ tribulatione imminentē in signū p̄nē artioris etiaz pueris ieunia indicūtur. sicut legit de Niniuitis Jone. c. ii. Sz Pe. de pal. in. uij. dicit q̄ circa tertij septennij adolescentiū. q̄ quidā sunt alijs sortiores relinquunt arbitrio cōfessoris et p̄silfo medīcine sc̄t ieunare vel non. Est tamen cōueniens q̄ etiam infra istud tempus se exerceant ad ieunandum plus et minus fm̄ possibilitatē et etatē. Nō vñq̄ quoq̄ et iuniores in religionib⁹ iuxta platoꝝ rum suoꝝ in hmōi se dabent gerere. Ul. et Jo. an. in nouel. sup. c. consilium. cf. de obser. ieunū. ponit diuersas opiniones de etate qua quis obligatur et dicit aliquos dicere q̄ masculus in. tuq̄. anno. femina in. xij. Alij aliter. et in nulla se firmat. Allegat autem Hiero. arguentem eos qui in tenēt annis positos onerant ieunijis. Dicuz. b. tho. de etate cōmuniꝝ tenetur.

De redemptione veldi .S.V

spensatione ieuniorum. Nota q̄ dicit ibidem Johānes an. in nouel. Jeunia ecclesie non posse redi mi nisi et magna necessitate. sed ieunia voluntaria posse auctoritate superioris et causa utilitatis maioris. Et declarat esse ieunia voluntaria. ieunia ex voto vel ex iniunctione penitentie. Quidaz faciunt hanc distinctionem circa materiam hanc bene. Ille qui est obligatus ieunio ex voto vel ex generali institutione ecclesie si nulla adest necessitas vel utilitas reget. non potest redimere tale ieunium. Si at ad necessitas aliquā. tūc si ē necessitas q̄ collat oīm possibiliter ad ieunium. talis absq; aliquadi spensatione vel redēptione dimittere pot. Sed si sit talis necessitas que non collat ex toto possibiliter se inducat magnam difficultatem. p̄ta q̄ talis p̄ ieunium caderet in capitib; debilitatez vel corporis. ita q̄ non posset nec in oratione nec in alijs bonis se exercere. In huiusmodi autem casu potest redimere ieunium debitum pecunia elemosinali. auctoritate tamē superioris. Similiter si adest aliqua publica utilitas quam aliquis ieunando implere non posset. sicut est aliqua bona p̄dicatio et necessaria. et discursus p̄ter eam. vel discursus alius p̄ter necessitatem vel utilitatem ecclesie. et huiusmodi. cum quibus non posset ieunare tunc etiam habet locum dispensatio vel redēptione in ieunio. auctoritate tamē superioris et maxime diocelani. Ricar. in. uij. dicit q̄ si necessitas immineat statim peregrinandi. vel multum laborandi vel p̄ter conseruatiōem vite corporalis vel p̄ter aliquid necessarium ad vitam spiritualem. cum quib; laborib; non potest ieunare. non obligatur talis ad ieunium. quia non videtur fuisse intentio ecclesie statuēntis ieunia per hoc impedire. alias magis pias et necessarias causas. Unde videtur recurrentum ad superioris dispensationem nisi forte ubi non est consuetum. quia ex hoc ipso q̄ prelati dissimulant. videntur annuere. Dicit etiam q̄ p̄geinatio ad loca sancta et deuotione que differri non possit est iusta causa dimittendi ieunium si cum labore itineris ieunare non potest.

Sed de excusatis a ie .S.VI

unio. Nota q̄ excusantur a peccato quedam p̄sonae non obseruantes p̄dicta ieunia. Et primo itinerantes aut nullum laborantes quibus insiminet necessitas tunc peregrinandi et magnas diehas faciendi. vel etiam multum laborandi si viure voluit vel suam familiam sustentare vel nō incurrere notabile nutrimentum sui status. et cum labore vel itinere non possunt ieunium obseruare. excusantur. alias si possunt verumq; facere cōmode tenēre ieunare. Et similiter si possunt dif̄ferre iter aut subrahēre vel diminuere laborem. ita ut possint ieunare et ex hoc non incurvant detrimentum sui status. tenēntur ad ieunium. De hoc habes. uij. q. celvij. Si autem non est necessaria p̄geinatio. tunc fm. Pe. de pal. peccat aggrediendo p̄geinationes indiscretas tempore quo

ieunare debet. nec propter iter potest. Si tamen indiscrete aggressa est peregrinatio. nō compatiens ieunium nec perplectus est. licet se angere. sic propter culpam quis sic infirmus durante infirmitate non tenetur. Secundo servatores nobilium si ex causa preuenient horam comedendi vel etiā si prelibant modicum ante horam vel quāsi propter continuatōem temporis totum possit computari una mensa. Qui etiam p̄gustant cibos domino rum ad factendam credentiam quo casu erā liceret p̄gustare carnes si tali die dñs licite comedat. vel etiam si surgit de mensa ut portet enremitus alicui vel etiam si seruit vel legunt in mensa religiosorum cum licentia superioris. Tertio curlores quoq; usus necessarius est dominis vel cuius carib; si non possunt cum ieunio iter agere. excusantur. secus cum modicum vadunt vel quiescunt nisi indigerent et labore p̄cedente vel etiam in p̄modobentes magnum iter facere. optet q̄ reficiatur. Quarto. Hic fm. Pe de pal. videntur excusari. nō solum si sine calo officio non possunt viuere. quia tunc paupertas excusat. sed etiam si aliter possent viuere sed non equē bene. q̄ aliud est de illis q̄ ad certum diem se locant. q̄ non debent se locare nisi possint tunc ieunare si habet alias unde viuat. Aliud est de alio qui locat se ad tocum aīnum et ad totale se vitium. qui exciperet q̄ nu. q̄ diebus ieunij itineraret non inueniret qui eum recipere. Quarto pauges et mendicantes qui non possunt tantum habere ad ynam refectiones q̄ sufficiat eis excusantur. secus si haberent ad sufficientiam. nisi ex p̄cedenti inedia non possent ferre ieunium. Tho. ii. q. celvij. Et videtur etiam posse comprehendilllos qui non habent eis p̄parates necessaria ieunio. et ipi huic non possunt vacare. Quinto pregnantes lactantes si debilitas impedit eas vel si ex hoc timetur de periculo carum aut aborsum vel defectus alimenti pueri. excusantur a ieunio. immo deberent dimittere ieunium. Sexto infirmi. debiles. sed pro qua infirmitate. vel quanta debilitate excusantur arbitrio boni viri statur. Et siquidem fuerit manifesta causa necessitatis vel cuiusq; infirmitas non est necessarium p̄tere dispensatiōem. fm. Guil. p̄sertim cōsuetudine sic se habente fm tho. Si autem sit dubium verum sit causa necessaria petenda est ab ep̄o loci si 2modo haberi potest copiosa dispensatio vel aīp̄rio sacerdote si tñ haberi non potest ep̄us. non tamen querat tecum. p̄ cōsilio in bmoi. Item de cōsilio rōnabili medicina infirm solnens ieunium vel comedens carnes dicto phiabit non peccat sed peccaret medicus si sine causa rōnabili vel saltem dubia talia mādat vel ordinet infirmis. ar. xxij. q. i. quid culpat. Septimo senes si sunt multā debiles eo modo p̄ne excusari sicut dictū est de infirmis. rōne aut senectutis tam non excusant si sunt fortes ad sufferendum ieunium. nec est determinata etas ab aliq; usq; ad q̄s annos q̄s tenetur ad ieunium. Octauo de vcorib; dicit Innocē. q̄ quis debeant dimittere ieunia que habent ex voto prohibentibus viris. xxij. que itidē. v. Manifestum non tamen ieunia ecclesi

Citulus sextus

Sed forte ppter scandalum vitandum potest sa/ ccerdos dispelare cu tali. dī. l. vt cōstitueretur. idē Hosti. sed Pe. de pal. in. uñ. dicit q̄ hoc v̄ cēscā, dalum phariseoz. z p̄n̄s cōtempndū si nō vult vir uxorem ieunare. nisi forte p̄babilit̄ timeret infirmitas vel debilitas. De fructib⁹ multis ieun. n̄j z rōib⁹ ieunij q̄dragēsum. alis. bēs in pte. uñ.

De ieunio inquit .§.VII.

p̄s. Humiliabam in ieunio aliam meam. Jeuni um sumi ad triā in tho. iij. iij. q. cel. viij. ar. i. Pri mo ad carnis p̄cupie rep̄sūdēm. Un apls. iij. Lo rinth. vi. ait. In ieunis. in castitate exhibeamus nos in etiis p̄missit ieunio castitati q̄ p̄ ieuni um castitas p̄seruat. vt enī Hier. dicit Sine cere re z bacho friget venus. i. p̄ abstinentia cibi z po tus friget luxuria. z fm̄ hoc exponit iste vsus. In ieunio humiliabā. i. mortificabam. aliam meam. id est. sensualitatem a p̄cupiscētis. Sedo assūmitur ieunio ad mētis eleuatiōem in diuina. q̄ homo ieunus est magis liber a sumositiōib⁹ ce rebū. vñ magis ap̄us ad intelligēdū. Un Aug. in serm. Jeunio mēcē eleuat. z i signū h̄ de Daniel. leḡ q̄ post ieunio trū ebdomadaz accepit ele uatiōem mētis a deo a diuina mēstria z templā da Daniel. r. Et q̄ humiliatio est maxime neces saria ad eleuatiōem mētis ad diuina. z ieunium humiliat corpus z aliam. ideo bñ d̄. Humiliabā in ieunio. Tertio ieunio valet ad culparū sa tisfactiōem. Dū sc̄z affligimus corpus recopēsa mus deo de iniuris q̄s fecimus nimis corp⁹ de lectando z mādata eius. ppterē dicit dñs. Joel. iij. Louertimini ad me in toco corde vestro. in ie unio. fletu. z planctu. Et Aug. dicit q̄ ieunio facit cor cōrītu z humiliatum. Humiliabā ergo in ieunio. fletu. z planctu. s. satissimēdo. Qui enī satissimēdo humiliat se ei cui satissimēdo qui supbie rat insuriādo. Et q̄ ieunio ad p̄dicta tria ōciatur. iō illis t̄pib⁹ fuerunt sp̄aliter ab eccia instituta ieunia. in quib⁹ optet hoies magis purgari a peccatis z eleuari ad diuina p̄ deuotiōem. z magis liberos esse a voluptatib⁹ ad q̄s magis inclinant t̄pe veris supabūdātib⁹ humorib⁹. Hec au tem sunt temp̄a pasce seu dñice resurrectiōis i cu ius vigilia celebraꝝ baptism⁹ p̄ quem abluiimur a peccatis. z in cuius die generaliter sumi debetur ab omnib⁹ sacrosancta cōmuniō. z xp̄us p̄ resur rectōem eternitatē inchoauit. z iō p̄cedit ieunio q̄dragēsumale p̄ qđ aia purgata a peccatis libera a p̄cupiscētis magis ap̄a sit ad diuina eleuari. z bac rōne etiā sunt instituta ieunia in vigilijs. in p̄cipuis festiuitatib⁹ solennitariib⁹ vt magis pos sit ad sp̄ualia eleuari. Et in q̄tuor t̄pib⁹ anni. p̄ p curatione gr̄e. p̄ ordinandis in vestitūtē p̄li xp̄ia ni. Sed notandū q̄ tripliciter p̄ot om̄tri defecit circa ista ieunia instituta p̄ quē defectū hō nō humiliat siāt suā in ieunio. q̄ nō facit voluntatem dei. sed suā. z ideo nō est deo gratum. Un cū qui dam ieunātes p̄querent̄ q̄re deus nō acceptabat eō p̄ ieunio dicētes. q̄re ieunauimus z nō aspeti sti. humiliauimus aias nostras z nescisti. R̄ndit eis deus p̄ Esa. lvij. Ecce in die ieunij vestri iue

nitur voluntas vestra. q. d. nō vere vos humiliātis. non fin voluntatem meam sed vestram ieunij nastis. z ideo non et audiū vos.

Et Primo ex mentali indispositione.

Secundo ex cibationis plurificatione.

Tertio ex hōre notabilis anticipatione.

Quantum ad primū §.VIII

q̄ ieunio corpore sit deo gratū oportet q̄ tollat i dispositio mentis. Un dicit dñs Joel. i. Sancti facite ieunio facire modo debito vt sit sanctus id est. mībi dedicatum. Et hoc Excludendo vanum respectum. Exhibendo liberū affectum. Addendo pium effectum.

Primo quidē debet tolli de mente oīs intēcio vana q̄ p̄ote esse multiplex fm̄ illū versum Abstinē eger. egens. cupidus. gula. symia. virtus. Jeunat enim aliq̄s q̄ sentit se guatu cido z si comedere sibi noceret. sicut p̄ma die q̄dragēsum. Alio ieunat q̄ nō h̄ ad comedendū si habet patiam aliqd est. Alius ieunat ppter auariciā q̄ nō vult tm̄ ex pendere bis comedendo. vel q̄ h̄ lucra p̄ manib⁹ in apotheca q̄ nō vult a mittere vñ vsc̄z sero mēabit ieunus. Alius ieunat ppter gulaz q̄ forte iturua est ad aliqd cōuiuij. z ideo vt famelicus accedit z mēlius comedat illa die vel p̄cedenti ieunat Alius ieunat ppter hypocrisim vt symia que effigiat actus humanos. z tm̄ hō non est ita sc̄z hy pocrita ieunat vt teneatur bonus qui ramen nō est bonus. Quicq̄ istoz ieunat alias nō ieunaturus non seruat p̄ceptū eccie. Lū ieunaret in quic dñs istis Zach. viij. nūqd ieunio ieunatis mībi. q. d. nō sed vob. Sed vos cū ieunatis dicit xps. Math. vi. Nolite fieri sicut hypocrites sed puro respcū z intentione. ppter deū z ad obedi endū ecce ieunate. Sed oportet h̄re affectū libez a peccato q̄missō z q̄mittēdo. Nihil enī p̄destieunare z alia religiōis. i xp̄ianitatis opa facere nūsi mens ab iniuitate cohercatur in q̄t p̄ius papa de pe. di. iij. nihil p̄dest. s. ad vitā eternam. Qui cī facit ieunio q̄dcungz in mortali nō yalet sibi ad meritiū nec ad satissimēdo. yalet tm̄ sibi ad satissimēdo p̄cepto ecce fm̄ Alb. in. uij. vt non peccet mortaliter seruando ieunium qđ incurrit si n̄ seruaret. Et iō q̄z tūmcungz peccatur dimittēre nō d̄. Melius tm̄ z vtili s̄l p̄ p̄fessionē v̄l saltē cōtrictiōem liberaret affectū iuuā a seruitute peccati. Mat. vi. Tu autē cū ieunias vñge caput tu um. z faciem tuam laua. i. cōscientiam. s. a peccatis. Et Esa. lvij. dicit dñs. Hoc est ieunio m qđ elegi. dissolute colligationes impieratis. id est mā las societates cum quibus ligatus es in officiis vel contractibus vel maleficis. Solue fascicu los depraventes te. id est. obligationes restituti onum. et eos qui confracti sunt liberos scilicet dimittre qui solucre nō p̄nt nō in carcere teneas et omne onus disrupre scilicet peccati per contritionem. Tertio oportet adhibere pium affectum per orationem quo ad deum. Bona est enim oratio eum ieunio dicit Thobias. xij. Magis enim debet tali tempe instare orationi. Et vt magis oīo

Capitulū

.II.

sic deuota. egrediaſtis ſponsus de cubili ſuo et ſpō ſa de thalamo ſuo dicit dñs. Joel. ii. 1. ad orandū abſtinēdo ſe ab actu pugnali. nō trāniſi de cōi ſen / ſu et cōtinēta veriusq. Ad hoc hortant doctores nō p̄cipiūt. vt. xxxiiij. q. iij. q̄tientiūq. Debet adhiberi pius affectus ad p̄mū dando ei elȳnā. qđ ē ſd bñ eſſe ſeu ad p̄feciōem nō ad neceſſitatē ieui / niſ fm Alber. Un dñs Ela. l viij. Hoc eſt ieuiū qđ elegi. frange elȳnā tuū t egenos r̄c. de bet adhiberi pius effectus qđ ad ſeipm ut cā diſcre / tio ne ſumat cibū virgido ſupfluatē cibor̄x t ne / ceſſatē ſumendo. Un Hiero. Sint tibi ieuiia pura q̄tidianā t moderata. Quotidie p̄an dene / quotidie elȳnā de conſe. dil. v. ſint tibi.

Secūdo viciatur ieui .§. IX.

nium cū comedis plurib⁹ vici⁹ qđ vna Pro cui⁹ declaratione dicit. b. tho. ii. q. cxvij. ar. vi. qđ ieuiū eſt ab ecclēſia institutu ad p̄cupiaz refrenā / dam. ita tñ qđ natura nō ſoluatur ſeu deſtruat. ad / hoc aut ſufficere vñ vna comedio p̄ quā bō et na / ture ſatiſſacit tñ p̄cupiſſetē aliqd detrabit di / minuēdo comedonū vices. Et iō ecclēſie modera / tionē ſtatutū eſt ut ſemel in die a ieuiatib⁹ come / datur. Siq; ergo comedat pluries in die frangit / ieuiū. Un nota de collatione qđ ſit de ſero dicit / b. tho. vbi. s. qđ electuaria t ſi aliq mō nutriat nō / ramen alſumunt ad nutriendū. ſed ad iuuandū / digeftiōem. vñ nō ſoluunt ieuiū ſicut nec alia / medicinaz alſumptō. nū ſorte aliquis in fraudē / electuaria in magna q̄titate alſumat p̄ modū ci / bi. Pe. de pal. in. uij. di. xv. ſic di. Bina comedio / frangit ieuiū eoz ſez qđ coiter ſolent ſumū i ci / bum vbi etiā fructus cerasa. pira. t nuces pputa / tur qđ in loco refectionis alſumātur ut in p̄adio / et cera. t herbe etiā. qđ ſancti patres herbis veſce / bantur. Excipitur cū cā medicine ſumātur. tunc / eni non ſoluunt ieuiū ecclēſie ſed nature. Electua / ria t omnia alia hmōi qđ pſueuerūt ſicut ſpē ſu / mi poſt prandiū ad iuuandū digeftiōem. etiā ſi ex / talib⁹ pfecta ſint qđ pſe in cibū ſumū pſueuerunt. / dñm ſint alterata ſicut p̄ decoctiōem vel pfectio / nem qđ nō in cibū. ſed in cibi adiutoriū coiter abv / tentib⁹ alſumātur. vt in dactilis nucleo pfectis t / pignolata. ſilr nō ſoluunt ieuiū. hec ille Qd aut̄ / dicit Pe. nō ſoluere ieuiū fructus cuz ſumun̄ / cauſa medicine vñ intelligendū cū ſumun̄ ne vi / num ſine aliq ſumptū diſluat ſtomachū. t ſic no / ceat. Un cum cōis vſus xpianop ſit facere colla / tiōem de ſero aliqui pax. ſumere cū potu ſine alia / cōſideratione q̄uis nō intendat ſumere p̄ modū / medicine. ne ſez viñ nō ceat ſed innitanc⁹ conſue / tudiniq; ea rōne vñ introducta. pie eſt interptan / dum factū eoz t excusandū t bñ nū ſumerēti no / tabili q̄titate vel de plurib⁹ generib⁹ fructuū vel / ſtudiole ad nutriendū. Et qđ panis eſt p̄ncipal cib / bus ordinatus ad nutriendū. minus zgruū ve / tur panē ſumere. ſumere aut̄ buccellā panis frā / gitur ieuiū. potus aut̄ fm tho. vbi ſup. qđ magi / alſumū ad alteratōem corporis t ad digeftiōem ci / bor̄q; ad nutrimentū. licet aliq mō nutriat idco / licet pluries ieui. autib⁹ bibere illa vñā die. pos

ſet tñ ita imoderatē ſumere qđ peccaret t perderet / meritiū ieuiū. Pe. de pal. idem dicit ſez qđ potus / nō ſoluere ieuiū ſive poſt prandiū ſumā ſive an / ſumere aut̄ ſine q̄pua magna malū eſt t ſi non / frangatur ieuiū. niſi in fraudem hoc faceret ad / ſubueniēdū ſez fami biberet. Al. t Pe. dicit enī / Pe. de pal. in. uij. qđ ſiquis nō ppter famē vel volu / pte, ſed timore ne deficeret p̄ anxietate die ieui / nū ſicus vel porrectā vel aliqd hmōi plibaret an / horam p̄mentionis qđ ſi p̄ modū medicine nō fran / geret ieuiū. hoc tñ nō pdicandū eſt Ricar. a uē / in. uij. di. xv. circa h̄ ſic dicit. Quāuis aliqui dicat / qđ bibere viñ vel ceruſia in mane t comedere ele / ctuaria de ſero delect. ationis cāfrangat ieuium / credo tñ p̄ru. qđ q̄uis illa aliq mō nutriat i hoc / tñ nō eſt p̄ncipaliter vſus eoz alſ etiā frangeret ie / uiū bibere de ſero viñ vel ceruſia in collatiōe / qđ bñ aliqd de nutrimento. Si tñ bō in mane cer / uſiam vel viñ bibere nō ad extinguentū ſicut ſed ſamē. t in ſero accipet magnā elecuarioꝝ qđ ri / tate in ad ſubueniēdū fami talis faceret fraudem / ſtatuto. t p̄ p̄nō frangeret ieuiū de re. iur. certū. / li. vi. Lredo tñ de bono t equo cauendū eſe a po / tu viñ vel ceruſie t ſilib⁹ magis in mane qđ in ſe / ro. qđ potus ſumptus poſt prandiū t ſici ſubuenit / t digestōem adiuuat in p̄zētū p̄ potū facilī t zuētē / tius deſerit cib⁹ ad ſingula mēbra. ſumptus aucte / ſe ieuñio ſtomačo ve plurimā nocet. hec ille. Ite / diebo ieuñioꝝ p̄ q̄libet vice qđ comedit ylra vnaꝝ / vice peccat mortaliter fm Jo. neapol. in q̄lib; qđ / reduciſt iſtud p̄ceptū ad negatiua. ſed durādus di / cit in. uij. b̄ eſe tñ vñā peccatū mortale qđ fractō / viñ ſepti. p̄ vna die. ſed tanto ḡui qđ o pluri / bus vici⁹ comedit illa die. t iſtud cōiū ſeneſ. t / hoc nū ſouo cōtemptu pluries comedere qđ tūc / vñū eſſet dictū Jo. ſed ſiq; erciſatus a ieuñio t / ppter defectū etatis vel ppter laq̄orē vel aliaſ cām / roabilē. poſtea tñ vñ cib⁹ qđragēſimalib⁹ t evo / ſluptate vel incuria vteur lacticiq; ouis vñ car / ue mortalitet peccat. qđ cōtra p̄ceptum facit ecclē / ſie que ordinauit tali die vñ quadrageſimalibus / cibis. vt diſt. uij. c. deniq;

Tertio viciatur ieui .§. X.

um ex boze nimia anticipatiōne. Circa qđ Pe. de / pal. in. uij. di. xv. ſic. Ieuñio frangi notabilis / boze anticipatiōne ſine cā ſ. rōnabili. Dico aut̄ ho / ra nonā zgruā omni tpe etiā in qđragēſima. nec / optet expectare tūc vespaz dici fm officiū vt. ſi. au / qđ celebre ſeptiū officiū nō comedat. deſte. di. / ſi. ſolēt. Et cardi⁹ ſi comedti in qđragēſima qđ in a / lijs ieuñijs. tſic in qđragēſima p̄ offiū vſigaz an / horā vſepinā l̄ edere. Exq; p̄ſtar qđ nonā traſit ſic / in aliaſ ieuñijs poſt officiū noni l̄ an horam no / na dū tñ p̄ſter horā ſexte traſiſe. p̄t tñ in h̄ diſpen / ſare circa horā vñ. ppter debilitatē. vñ. ppter lecțiōem / vel ppter iter. vel ppter alias pias cās. vel ppter ho / ſpires. hec ille. Sz b. tho. ii. q. q. cxlyij. ar. viij. aſſi / gnans rōem quare hora nonā eſt cōueniens hora / comedendi pro ieuñio ſic dicit. Ieuñium ordi / natur ad delectionem culpc et repressionem car / nis. Ita tamen qđ per hoc natura non multum

Titulus sextus

grauietur. Est autem debita et communis consuetudo hominibus comedendi circa horam sextam. Et ratio est quod iam videtur esse completa digestio nocturno tempore naturali calore interius reuocato propter frigus noctis circumstantis. diffusio humoris per membra coquante ad hanc calorem dicitur usque ad summum solis ascensum. tum erit quia tunc principue nature corporis humani indigeret iuuari contra extremam aeris calorem ne humoris interius aduratur. Et ideo ut ieiunans aliquam afflictionem sentiat per culpe sacrificiae convenienter hora taratur comedendi ieiunantibus circa nonam coiter. erit ista hora congruit mysterio passionis Christi que completa fuit hora nona quando inclinato capite tradidit spiritum. Jejunantes enim dum suam carnem affligunt passioni Christi conformantur non tamen hora determinata sed subtilem extimatiorem. sed finis grossam extimatiorem sufficit enim quod sit circa banc horam. hec ille. Tardare autem post nonam quodcumque hora non viciat ieiunium nisi sit ex superstitione. Quid autem in veteri testamento ieiunaret usque ad vespam. scilicet cōgruebat talis hora illi statui qui assimilatur nocti. Status autem noui testamenti assimilatus diei et ideo sufficit hora nona. Ad quod facit quod dicitur de conse. dist. i. solent. vice quod in quadragesima nullatenus credendi sunt ieiunare quam ante manducauerunt usque vespertinum celebretur officium. Ex quo causa videtur quod non sit bene factum eos qui tenentur ad officium diuinum comedere in quadragesima propter ieiunio non dicitur vespere. sicut etiam in alijs ieiunijs ecclesie extra quadragesimam non dicta nona. cum etiam sit circa hoc communis consuetudo. que est optima legum interpres. et legem facit.

A Capitulum tertium de ebrietate.

Ebrietas est species gula. Dividitur enim gula in comeditiones et ebrietates. sicut genus in species secundum theo. q. q. q. cl. arti. i. de quibus aplius Roma. xiiij. Non in comeditionibus et ebrietatibus. Sed secundum quod triplex est ebrietas.

Prima est ex vino diuinali.

Secunda ex vino criminali.

Tertia ex vino materiali.

Prima est ex seruore diuini amoris cum quod ita eo repletur quod alienatus sit ab actionibus mundi. Tale enim vinum diuini amoris letificat cor hominis et facit hominem audacem et securum in omnibus periculis et loquentem abundantem et de diuinis que carnales non intelligunt. Unde turbide orationes audientes apostolos quando inebriati sunt spiritus sancto quoquebantur magnalia dei variis linguis. dicebant eos ebrios. sed Petrus apostolus surgens ad predicandum ostendit eos ebrios ex vino diuinalis amoris non materiali sed prophetam Iohannem. Ad hanc ebrietatem invitantur si deles. L. v. ibi dicitur. Comedite amice bibite et inebriamini carissimi. hoc vino amoris immensi ad nos fuit Christus inebriatus cum crucem ascendit. vñ dominus latinus in sequentia. An te fecit sic amor ebrium ut nec crucem putes obprobrium amoris.

gratia. In huius figuram Noe inebriatus vino vinee sue iacebat denudatus et irrisus a filio. Sic et Christus ebrius amore salutis vincere populi sui in cruce denudatus mansit irrisus audeo per pulo. ut exponit Augustinus de ciui. dei ps. Inebriabuntur ab ubertate domus sue scilicet saepe domus ecclesie triumphantis vel etiam militantis. Secunda ebrietas est et amore mundi et voluptatibus seculi. Tale vinum facit homines dormire in iniquitatibus. cadere binde diversis peccatis. in sensibiles esse in flagellis divinis. et de tali vino dicitur puerus xxij. Ne intucaris vini dum flave sit in vitro. blande enim ingreditur. sed in nouissimo mordet ut coluber. et quasi regulus venena diffundit. i. noli attendere ad voluptatem dux in corpore fragili ut vitrum apparere pulchra et suavis. Nam cum quis respicit et immoratur in hinc modis cogitationibus intrat inventrem mentis delectabiliter. sed postea conscientiam mordet ut veneno peccati animam replete. Expiscimi ebris et non a vino sed prophetam Iohannem. i. scilicet non vino materiali sed criminali. Et Tertius. iii. Inebriavit me absinthio scilicet mundus. Absinthium est amarum. Et ut dicit Boetius. Felicitas huius mundi multis amaritudinibus respersa est. Tertia ebrietas est ex vino materiali de qua aplius. Nolite inebriari vino in quod est luxuria. Sed sciendum est in theo. vbi. S. arti. i. q. ebrietas dupliciter accipitur. Uno modo pot significat ipsum defecum bovis qui accidentem ex vino multo potato ex quo fit ut non sit compos ronis. Et finis hoc non noiat culpam sed defectum penalem sequenter est culpa. Alio modo pot noxiare actum in quo quod incident in hunc defectum. quod actus si scienter fiat ita scilicet quod aduerterat per talem portum posse amittere vsum rationis vel phabilitate dubitum. et tunc tractus delectat de potu nimis bibit. erit mortale. quod plenius declarabitur. i. in sequenti. S. Et sicut alia vicia habent directe originem ita quod vnu est recessus a virtute medio per excessum. aliud per defectum. sicut avaricia. prodigalitatem. pusillanimitatem. triplum presumptum. et hincmodi. sic ebrietati opponit vicius. sed innoiacum est in theo. Si quis enim scienter intemperante vino abstineret ut natura multum grauaret non esset imunitus a peccato. Tertius aplius. i. ad Thymo. v. ait. Nolite adhuc aquas bibere proprie stomachi tui et frequentes infirmitates tuas. Idem videlicet multi lympharet ita ut noceret per principem quod haberet et monita vel persilia superpot. dicat enim prophetas in viij. etibi. quod insensibilitas quod opponit tristitia quod non multum contingit. id est ipsa quod oculis spes eius quod opponuntur diuisis spes tristitia noce carent.

D De ebrietate dicitur.

xxxv. distinctione. Ante omnia. quod ebrietas somnis est et nutriti omnium viciorum. Et psalmi. cxvi. de peccatoribus loquens ait. Turbati sunt et moti sunt sicut ebrios. et omnis sapientia eorum deuorata est. vbi tria.

Primum effectus inebriationis consequens. ibi. Turbati sunt et moti sunt.

Secundum actus immoderationem continens. ibi. sicut ebrios.

Tertium defectus rationem absorbens. ibi. Et

Capitulū .III.

omnis sapientia eorum deuorata est.

Secūdo inchoando §.II

Actus continuus immoderantiam ascribitur et exprimitur in ebrio. ibi. sicut ebrius. Ebrius enim dicitur quasi extra briam. id. regulam scilicet rōnis et debite moderationis. dicit enim b. tho. iij. q. cl. quod culpa ebrietatis consistit in immoderato usu et concupiscentia vini. quod contingit tripliciter. Uno modo quod nescit ut potum immoderatum esse et inebriare potentem. et sic ebrieras potest esse sine peccato. et sic creditur noe fuisse inebriatum. Ben. ix. Unus Amb. Primus noe vi neam plantauit dedit naturam. sed igit ignorauit potentiam. di. xxv. sexto die. Nam in prima etate non videbantur hoies vino nec carnibus di. e. ab etordio Secundo modo sic quod percipiat quod potum immoderatus esse. non tamen estimat eum tamquam inebriare possit. et sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Quod autem dicit Aug. Ebrietatem esse peccatum mortale si sit assidua in li. de purgatorio. et di. xv. f. alias. non sicut intelligendū est in tho. quod ipsa frequētatio faciat mortale. sed quod non potest esse quod homo assidue inebrietur quin sciens et volens ebrietatem incurrit. duabus multo magis experitur vini fortitudinem et suā habilitatem. Tertio modo quod aliquis bene aduertat potum esse immoderatum et inebriare valentem. et tam magis vult ebrietatem incurrire quam a potu abstinerere. et talis prie dicitur ebrius. quod mortalia recipiunt speiem non ab aliis quod per accidens eveniuntur et per intentionem. sed ab eo quod est per se intentum. et sic ebrietas est peccatum mortale. quod est hoc volens et sciens prout se usum rōnis quod est hystorem operatur et peccata deducit. et sic peccatum mortaliter piculo peccati mortalissimum exponens. Unus Amb. in li. de patriarchis Laudem dicimus ebrietatem quod quā peccata cauere non possumus. Nam quod sobrium cauemus. per ebrietatem igit rantes comitemus. nesciunt quod loquuntur qui videntur non nullo indulgent. iacent sepulti. xv. q. i. Sane Quod erit sit mortale ebrieras probatur per illud quod habet di. xxv. epus. vbi dicitur quod clericus ebrietati deviciens aut desinat aut cōione puerit. sicut et laicus. sed talis pena non imponit nisi per mortali. Item quis sic licet in firmo vel debili vici multo cibo vel potu ultra sustinet ad puocandum vomitum est consilium medicinae. qui tamen non reputandus superfluous. non requiritur quod sit potus inebrians ad puocandum vomitum quod etiam potus aque cepide vomitu. puocat. Unde non excusaret per hoc quod ab ebrietate est in tho. quis faceret causa medicinae. et per hunc peccaret mortalis liter. et sumens nisi crediceret ex illo potu non posse inebriari. Et sicut medicus vel alius quod hoc sibi sciens consideraret vel p̄minaret hunc estimans. Itē si quis daret alicui ad bibendum multum ad inebriandum eu. vel esti mās quod enim potu quemque sibi sumit. inebrietur. et quod si alicui non faceret. vel apte impedit posset. Id est levitate et in desolatum sumat. gemitus inebriari. vel etiam ponit studiose sal in vino vel alio inebriare valens occulte peccat mortaliter. extra de iniuria et dam. Si culpa. Tabernari etiam si perpendunt aliquos ex nimio vino sumptu inebriari quod excepti sunt plurimi ut in ebriositatem et non curat propter auariciam grauitate peccant.

Quantum ad primum. §.III

secundus effectus sequens inebriationem est multiplex. Unde dicitur in ps. notabo ibi. Turbati sunt et moti sunt. Sequitur enim turbatio et tumultuatio et iniuria et detractioēs contumelie. manifestatio secretorum libidinum executionis et alia. Unde puer. xx. Luria res est vinum. causans luxuriam et tumultuosa ebrietas. et generans tumultum. Hiero. Ut et mero estuans defacili depumac in libidinem. Eccl. Lib. dicit quod nil est ita demoni amicū cum sicut ebrietas et lascivia que est mater omni vicio. Amb. quod in sermone ponit mala quod sequitur ex ebrietate dicens. vinum itaque nec pceptit suo auctorū secundus. Noe sed ebrietas illius nobis suadet sobrietatem. et paulo post. Manebat autem vinum inueniret in oībō incōcussa libertas. nemo sciebat a consorte nature sue obsequia seruitutis exigere non esset hodie seruitur si ebrieras non fuisset. Obrepserat quidē iā frīne plationis inuidia. manebat adhuc p̄nē pietatis reverentia. Læsa est pietas dum rideat ebrietas. Non illis itaque solis nocent vina quod tempore. sed et illis amplius quoque oculis temulentia ebrio et membra nudantur. Et infra legim quod p̄rem loth inebriauit filie in monte. Fuit itaque ebrietas origo incestus peccatum regeneratrixis peccatum deterior. hec ille. diss. xxv. sexto die. Multe quod rixae et discordie et homicidia sequuntur ex ebrietate ut experientia docet.

Ultimo notatur de se. §.III.

actus tollens usum rōnis quia omnis sapientia eorum deuorata est. Unde puer. xx. dicitur Qui miscetur bis secundus vino et ebrietati non erit sapiens. Et Osee viii. dicitur. Fornicatio et ebrietas auferunt cor. et quod peccatum committitur prout liberari arbitrii qui est facultas rationis et voluntatis. ex quo inebrio ratio sopita est videatur quod ea mala que facit ebrius. ut homicidia contumelie. et non impuniti liberi debeat ad culpā. In hunc esse videatur quod p̄bus ait in iij. ethi. s. quod ebriosus meret duplices maledictiones. ad hunc dicitur tho. vbi. s. arti. viii. quod in ebrietate secundum duo attendenda secundus defectus secundus. et actus percedens. Et p̄te quidem defectus coequenteris in quod ligatur usum rōnis. ebrietas habet excusare peccatum in quantum causat voluntarium p̄gnorantias. Sed ex parte actus p̄cedentis videtur esse distinguendum videlicet quod si ex actu illo p̄cedente subiecta est postea ebrietas sine peccato. tunc peccatum sequens totaliter excusat a culpa. Si autem actus precedens fuit culpabilis. sic non totaliter quis excusat a peccato scilicet sequenti. quia scilicet redditur voluntarium et voluntate p̄cedentis actus in quantum secundus aliquis dens operam rei illicite incidit in sequens peccatum. Divisa minuitur autem peccatum sequens sicut et dividitur ratio voluntarij. Unde Augustinus contra Faustum ait. Inebriauerunt loth filie eius et scienti miscuerunt. Quapropter culpanodus est quidem non tantum quantum ille incepit. sed quantum ebrieras illa meruerit. xv. quod estimatione prima. Inebriauerunt ybi dicit glosa quod natura non patitur quod aliquis nesciens coeat. led di-

Titulus sextus

citur. *Loth* fuisse nesciens qz nesciuit eas fuisse filias suas. sed estimauit yronem capite alienato. dicunt idem tho. qz forte ebrietas loth fuit sine peccato. tunc etiam comixtio cu filiabz fuisset sine pcto ipse in filie loth non excusant a peccato. qz quis fecerint imaginantes qz totus mundus defecisset. sicut zo dom. ut vel sic humanum genus seruaret. qz n sunt facienda malam ut euenerat bona nec vnguis fuit dispesatur inter patrem et filiam. Qd autem dicit pbus ebrium mereri duplicem maledictionem. b dicit pbus dupler peccatum scz ebrietatis culpe sequentis ex ebrietate non ex eo qz pctum aggrauet ex ebrietate pmissu magisqz si ex certa scia. vel loquitur in legem cuiusdam pie tati. qui ut dicitur. i. polit. statuit qz ebrii si punierent plus punirentur qz sobrii thoc qz plures iniuriantur. Et in hoc ut die Brist. videtur respectisse ad communem utilitatem ut scz cohiberent iniurie. magisqz ad veniam qz debet haberi de ebrijs. p eo qz non sunt copotes sui. Ad qd facit qd ait Amb. in li. de priuarchis. Si qz p vinum ebrii deliquerit apud sapientes iudices venia quidem facta sed leuitatis dannatur auctores. xv. q. i. sane. vbi glosa. i. minori pena qz si ex certa scientia fecissent. damnantur. i. redar giuntur etiam eos qui nimis fuerint faciles ad ueebriandum.

Et autem gula viciū
capitale quinq̄ filias generās fīm gre-
mī ecclī moralī scilicet.

Debetudinem.

Ineptam leticiam,

Dultiloquium.

Scurrilitatem.

Immundiciam.

Dquare autem dicatur viciu[m] capitale. b. tho. q. q. q. celvij. ar. v. rōem assignat dices. Viciu[m] capitale dicit illud ex q[uod] multa oriuntur s[ed] rōes cause fina- lis in q[uaest]ionem scilicet h[ab]et finem multum appetibilem. vñ ex ei appetitu ho[re]s provocatur multipliciter ad peccandum. Ex h[ab]ere reddit aliquis finis multum appetibilis q[uod] h[ab]et aliquam de conditionib[us] felicitatis q[uod] est ulterius appetibilis. prinet autem ad rōem felicitatis delectatio rōis in li. i. t. u. q. ethic. t. i. o. viciu[m] gule q[uod] est circa delectationes tactus seu gustus. q[uod] sunt p[ro]prie[tes] inter alias ponitur viciu[m] capitale. Quāquis autem cibis circa quē est gula nō habet rōem finis. q[uod] si queris p[ro]pter se sed p[ro]pter aliud scilicet p[ro]pter corporis nutritionem. tñ q[uod] ille finis q[uod] est queratio vite est maxime appetibilis q[uod] sine cibo seruari nō potest. Inde est etiā q[uod] ipse cibo est maxime appetibilis t. ad hoc tere totus labor vite humana ordinatur in illis. eccl[esiast]es. vi. **O**mnis labor ho[rum] in ore eius. tamen gula magis est circa delectationes ciborum q[uod] circa cibos delectatio autem sicut se est appetibilis. Quid autem quinq[ue] filie eius assignentur b. tho. vbi. s. ar. vi. assignat rōem dices. Gula p[ro]prie[tes] s[ecundu]m circa immoderatam delectationem q[uod] est in cibis t[em]pore potibus. t. i. o. illa vicia inter filias gule computantur q[uod] est immoderata delectatio cibi t[em]pore potus sequitur. que quidem accipi ex p[re]cie vel ex p[re]co corporis. Ex p[re]co autem q[uod] dupliciter. **P**rimo q[uod] tu ad rōem cuius acti.

es hebetatur ex immoderata cibi et potius sumptu-
one. et quantum ad hanc ponit hebetudo sensus circa i-
telligentiam. ¶ Seco quantum ad appetitum quintupliciter
deordinatur per immoderationem cibi et potius quam sopi-
to cubiculo rotis. et sic ponitur incepta leticia.

Tertio q̄stū ad inordinatū verbū t̄ sic ponit mul
tilogium. **Q**uarto q̄stū ad inordinatū accū, seu

De his filiabus gule po. A. I.
test erponi illud p̄t. n. Scopul crū patens ē cūscus.

tert expōni illud ps. v. Septēm̄ patens e guttur
exz scz gulosoz liguis suis voldose agebant. iudi
ca illos deus. vbi tria pñt notari.

Primo q̄ est in sui p̄genie totius bois infectiuā.
ibi. sepulcrū patens est t̄c.
Secundo q̄ in sui cōgerie deceptiōis est cōtentiuā

Tertio quod est in sui fine punctionis susceptiu*a*, ibi iudica illos *zc*.

¶ Quantū ad p̄mū dicit Sepulcrū patēs ē guttur eoꝝ. Sepulcrū recipit cadauera q̄ putrescunt. vnde cū op̄iunt q̄n recēter sunt ibi posita exalat se tor infiſcīt seu corrūpēt oēm aerē circumstant et hanc effusio. Tūc sepulcrū et seruacō nō erit.

hoies affates. Sic gule viciū ut sepulcrū agnū in
ficit rotū boiem p̄ filias q̄ generant ex ea. Secū
do ultra filias q̄ generant ex ea scz gula qdaz etiā
alia vicia addūtur. ut detractio. derisio. pditio. a
dulatio. z thmōi. vñ subdit liguis suis dolose age
bant. Nā in zuiujs incipiūt hoies dediti gule lo
qui de aliq̄ bñ. t postea r̄tūt se ad male loquēduj
de eo. Ecce dol^o. Un̄ aug. c̄ebat eñ mensaz suā scri
ptos hos v̄sus. Quisq̄s amardic̄s abſit rodere
vitā. Hāc mēsā indignā nouerit ec̄ sibi. Post qui
via ēr tractant̄ pditioes vtz in zuiujo abſalonvbi
interfect^o ē amon. pditorie i zuiujo adonie. Ibi si
unt adulatiōes ybi ē dol^o. Quantū ad tertiu. q̄a
ista mala sunt t nullū malū ipunitū. iō subdit. u
dica illos de^o. i. iudicabis puniēdo. Un̄ Jaco. v.
Epulati est̄ sup terrā t in luxurij enutristis cor
da v̄ta. ecce ignis deuorabit carnes vestras.

FAd p̄mum reuertendo. Nota q̄

Primo p hebetudinem inficit intellectus.

Secundo p inceptam leticiam dissoluīt aff.

Quarto propria multiloquiu*m* destruit affatus.
Quinto propria scurrilitate*m* incāponit*m* testus.

Quinto p*l*acerrilitate incoponit gelitus.

Duima filia zula beha.

Brama nulla gule hebe .vii.
fudo nonis. Pro cui declaratię dič h. th. v. v.

lato poni. Propter occultationes vixit. Intra q. xv. q. xv. hebes opponit acutum. Acutum autem de aliqd ex eo q. est penetrantius et ehebes de qsi obtusus per trare non valens. Sic ergo in corporalibus de aliqd acuti sensus q. potest percepere ex remotis aliqd sensibile ut videtudo auditedo. et hinc modis. Et ehebtes de sensus hebetati q. non potest percepere nisi ex propinquo magis sensibilitate et non potest percipi. Ita de acuti sensus circa intelligentiam q. statim ad apprehensionem proprietatis rei vel effectus naturae rei

Capitulū .III.

comphendit inq̄sum vīc̄ vīc̄ ad mīnimas condītōnes rēi p̄siderādā p̄tingit. Ille ecōtra dicit̄ bēbes circa intelligētiā q̄ ad p̄gnoscēdā veritatēz rēi p̄tingere nō p̄t nisi p̄ multa media ei exposita. Et cū cētā nō p̄t p̄tingere ad oīa p̄siderādā p̄se, c̄te q̄ p̄tinēt ad rōem rēi. Sicut igit̄ hebetudo ī portat quandā debilitatē mētis circa p̄sideratōez spūaliū bonoz. In h̄ aut̄ diffīcta cācitatē mētis que ponit̄ filia luxurie. vt. s. p̄t. q̄r. cētās mētis imp̄rat nō debilē sed oīmodā p̄uātōem cognitiōis ip̄oz spūaliū bonoz. Et cū talis hebetudo seu grossicēs intellectus p̄cederet et naturali diſpositione. sicut sunt mētē captī t̄ alij rudes t̄ ml̄tum materiale veler infirmitate sup̄ueniētē q̄ al terat potentia fantastica t̄ memorīa. t̄ sic reddit̄ i telligētiā grossam peccatū nō esset. Sed cū p̄ceh̄ dit̄ talis hebetudo ex negligētiā vel fastidio p̄siderandi spūalia t̄ salutifera. tūc est peccatū mortale q̄n ex h̄ reddit̄ ineptus ad p̄gnoscēdū necessaria ad salutē al's veniale. Difficile tñ est ad intelligētiām peccatū p̄cise p̄se. Ex hoc tñ q̄ aliquis sit bēbes circa speculatiua theologie vel philosophica t̄ astrologica nō curans de his nullū peccatū est si nō h̄ officiū q̄d noticiā h̄oz reqrat. et rō est. q̄n s̄ necessaria ad salutē. Et quis hebetudo mētis inueniat̄ cōi mō q̄tū ad eligibilia in omni p̄cato. q̄r p̄cēm obscurat mētē. Et puer. xiiij. dicit̄ Errat qui op̄ant̄ malū tñ spūaliū mō ponit̄ hebetudo filia gule inq̄tū vīc̄ p̄ter sumositates ciborū t̄ potuā p̄turbates caput obscurat̄ seu ingrossat̄ i telligētiā Hiero. Galienus in exhortatiōe medici ne ait. Achleras quoꝝ vita t̄ ars sagena est. nec vi uere posse diu nec sanos esse. anima lq̄s ita nimio sanguine t̄ a dapib⁹ q̄si luto inuolutas nibil tenue nibil celeste. sed sp̄cē carnib⁹ cructuare t̄ de vētr̄ ingluuiis cogitare. de p̄se. di. v. Ne tales sicut ecōtra abstinētiā p̄fert ad sapientie p̄ceptiōem fm il lud Eccl's. q̄. Logitaui corde meo a vīno abstrahere carnē mētē ut aim mētē trāferrē ad sapiam.

Secunda filia gule di .§. III
 citur inep̄ta leticia q̄ inficit affectū t̄ dissoluit. de q̄ d̄r. Job. xxi. Lenent tympanū t̄ lyra t̄ gaudēt ad sonitū buccine t̄ in pūnto ad infernā descēdunt. Quāuis aut̄ fm̄bo. q̄. q̄. cel. viij. ar. vi. leticia cōsequāt̄ om̄ie peccatū. t̄ marime q̄d p̄cedit ex habitu inq̄tū sc̄z malus letatur de actu peccati vīl fine fm̄ illud. puer. q̄. Letant̄ cū maleficerint. t̄ erūt̄ de reb̄ p̄sūmis. Tñ talis leticia nō ē filia gule que est sp̄ale peccatū. sed inep̄ta leticia q̄ est vīga t̄ inēpolita p̄cedēs t̄ inordinata sumptuōne cibi t̄ potus. vii. vīgoꝝ affectus animi resoluīt̄ t̄ in aniter hilarescit. Un̄ d̄r. q̄. Esdrē. viij. q̄ ve in oēm mētē querit̄ in securitatē t̄ iocūditatē cū sc̄z ni mīum sumit̄. Et ex hac procedit t̄ ad hanc ordīat̄ saltus. cantus. tripudiu. ludus. histrionat̄. act̄. instrumentoz. diversoz. sonitus. q̄ frequēter fūit̄ in fine quatuor. Un̄ Ero. xxix. dicit̄ q̄ surrexit po pulus māducere t̄ bibere. t̄ surrexerūt̄ ludere. id est. solaciari. t̄ tripudiare. t̄ hm̄oi. Un̄ t̄ b. tho. iiij. q̄. clrit̄. ar. viij. dicit̄ q̄ excess⁹ in ludis. i. solari⁹ qui est cōtra virtutē eutrapelie seu iocūditat̄. q̄t̄

net ad vīcūm inēpte leticie q̄d vīc̄ peccatū est. q̄nq̄ mortale. q̄nq̄ veniale. Pro cuius declaratiōne dicit̄ idē q̄ in omni eo q̄d est dirigibile secū dum rōem sup̄flū d̄r q̄d regulā rōis eredit̄. Di minutū aut̄ aliqd̄ d̄r fin. q̄ deficit a regula rōis. Ludiera aut̄ t̄ iocosa vība vel facra sunt dirigibilia fm̄rōem. Et iō sup̄flū in ludo dicit̄ q̄ eredit̄ regulā rōis. Et h̄ p̄t̄ esse duplicit̄. Uno mō ex ipsa specie actionū q̄assumūt̄ in ludo. q̄d quidē geniū ludi dicit̄ fm̄. Tulliū esse illiberale. petulās flagitosum. obscenū. q̄n sc̄z vītūr̄ q̄s cā ludi turpibus facris vel vībis vel bis q̄ vergūt̄ in nocūmē tum. prīmi. q̄ sunt peccata mortalia. vt datrahēre deridere. t̄ p̄t̄umeliari. zhmoi. t̄ sc̄l ludus ille erit̄ peccatū mortale t̄ inēpta leticia in hm̄oi actu vel aspectu volūtaria t̄ affectata. Un̄ puer. xiiij. super illud. Rīsus dolore miscebit̄. t̄ extrema gaudū lūctus occupat̄. dicit̄ glo. lūctus p̄petuus. sed luct⁹ p̄petuus nō debet̄ nūi p̄ mortali. Alio mō excessus p̄t̄ esse in ludo fm̄ defectū debitaz circūstātiarū puta cū alij vītūludo vel locis vel t̄p̄bi indebitis. aut̄ etiā p̄pter p̄uenientiā negotiū vel p̄sonē vt cū fierent ludi theatrales in ecclīs vt t̄pe q̄dragē simili q̄d est tempus p̄nie. vel a p̄sonis ecclāsticis. Un̄ de p̄se. di. v. c. non optet. t̄. c. p̄cedēt̄ d̄r q̄clici nō dīc interesse nuptiis vel quīujs vībi ludi hui⁹ modi sūt̄. Et h̄ quidē p̄t̄ esse mortale. p̄pter vīche mentiā affectus q̄n vīc̄ delectatiōem ludo p̄pōit delectationi dei seu mandatorū obseruatiōi ita ut nō refugiat̄ facere t̄ p̄cepta dei vel eccie vt p̄sequatur leticia seu delectatoz ludi vīsi vel exercitii. alio erit̄ veniale. cū sc̄z nō ita assūciūt̄ q̄ vellēt̄ aliqd̄ cōtra deū p̄mittere. Tūcū est tñ etiā in defecru ludi fm̄ tho. vbi. s. arti. viij. q̄z rōem est vt aliquis se alijs onerosum exhibeat dū ip̄e nib. l delectabū le exhibet t̄ delectatiōes alioꝝ moderatas ip̄edit rep̄hēdendo. s. vel. p̄hibēdo vel fugiēdo. Illi ḡi ludo deficiūt̄ qui nec ridiculū aliqd̄ ip̄i dicit̄. et dīcentib⁹ molesti sunt q̄ sc̄z alioꝝ modicos ludos nō recipiūt̄. t̄ hi dīcūt̄ agrestes. vt pbūs dicit̄ in viij. ethi. Minus tñ vīcūm defecru in ludo q̄z etiā cessus vt pbūs dicit̄ in. ii. ethi. q̄ pauci amici h̄i. di st̄ p̄pdelectatiōem. q̄z paup̄ delectatiōis sufficit ad vitā q̄si p̄ cōdimento. sicut parū salis suffic̄ i ci bo. Bulteritas aut̄ p̄ quā aliq̄ nec alijs effērūt̄ delectatiōes collocatiōnū nec ab alijs recipiūt̄ que cōnumerant̄ ab andronico inter vītutes nō exclu dist̄ qdē oēs delectatiōes simpliciter. sed sup̄flūas t̄i moderatas. De choreis dīcēt̄ in. c. se.

Tertia filia gule .§. III
 queviciat̄ locutiōem est multiloquiuū seu loquacit̄as de q̄ puer. x. In multiloquio nō deerit p̄cēm. Ex comedētiā enī t̄ potu inordinato cōter sequit̄ loq̄citas. Un̄ dīc Breg. in pastor. Nisi gule dedītos immoderata loq̄citas detineret. diues ille q̄ epulabāt̄ q̄tidie splendide. Lu. xvi. In ligua graui flāma nō arderet. In huīus figurām egyptiū q̄ interpretāt̄ tēbre significās gulā q̄ fac̄ irellēm tēbro sum̄ hebetem p̄cessa fuit̄ ranis q̄ sunt loq̄ces q̄si semp̄ garrulātes. ad inquēdūm q̄ vīcūm gule facit̄ boiem loquacem. hoc aut̄ vīcūm multū nocet̄. Dici

Citulus Sexus

torenī puer. xv. Lingua immoderata cōteret sp̄bitū. i. seruorē t̄ deuoriōem. Quilibet pōt b̄ in se ipo experiri. qz ex loq̄ citate et bauris ois sp̄us de h uotionis. t̄ cum vult legere ozare vel meditari ocurrū. fantasmarā circa audita t̄ dicta t̄ interrū p̄nt attentiōem t̄ p̄nter seruorē ipediū. sic lebes sup̄ ignē n̄l cooptatur coopcule n̄ facile seruet. qz calor evaporat. Et iō in figurā dñs declarauit in veteri lege vas qd̄ coopculū n̄ b̄ret esse imū dū t̄ n̄ eo vtendū qz vic̄ fm̄ Bre. Mens q̄ n̄ habet restrictionē locutiois t̄ coopculū silēti imīda effici corā deo. t̄ b̄ est qd̄ d̄r Jaco. i. c. Siq̄ putat se religiosum esse. i. xpianū n̄ refrenās lingua suā huius vana ē religio. cōterit etiā lingua imodera t̄. i. loquax sp̄um. i. austert sp̄um gr̄e. qz dū non restrinçis os ab ocioso sermone. ad criminalia de riūatur yr detractiois. susurratiois. subsannatiois. stumelias. t̄ hmōi alia q̄ mortalia sūt. S̄z t̄ sp̄a ociosa verba de se venialia sunt. disponētia t̄ ad mortē aīc p̄nt esse mortale pecc̄m qn̄. i. in cō/ temptū dei dicerētur vel in malū finē inducendi alios ad criminale vel cū placetia fructiois. i. cāta delectatione q̄ p̄am p̄ponit mādatis dei v̄l eccl̄ie. Sed t̄ p̄terea salvator dicit. Math. xij. de omni verbo ocioso qd̄ locuti fuerint homines redi dent rōem de eo in die iudicij. Dicit aut̄ verbum ociosum fm̄ Bre. in moral. verbū qd̄ caret necel sitate vel iusta vtilitate. Neḡ enī ociosa sunt que dicunt in emēdo vel vendēdo v̄l alijs exercitiois licitis inde q̄rēdo vīctū suū vel gubernatioē familiie. Sed dieb̄ festiūs vel alijs dieb̄ stando v̄l euīdo cū amicis socijs vel viciniis loquēdo diuersas fabulas t̄ truffas. qn̄q̄ de guerris. qn̄q̄ de palatiis vel nugis cētinouellis t̄ hmōi. illa sūt ociosa. Et ut dicit Bern. in li. de p̄sideratione. Nuge i ore laicōp̄ sunt nuge. in ore sacerdotū sūt blasphemie. v̄rpote. qz os eoz p̄secratū esse d̄z t̄ totū deo dedicatū. vñ egredi b̄nt illa potentissima verba t̄ sanctissima p̄secratiois corporis t̄ sanguis xp̄i t̄ ab solutionis peccator̄. dicit aut̄ Hiero. Quoties lo quimur aut n̄ optuno tpe. aut n̄ in optuno lo/ co. aut n̄ vt p̄uenit audiētib̄ sermo malus p̄ce dicit de ore nostro ad delectatiois eoz q̄ audiunt. qd̄ phibet apl̄s. Eōsideremus ḡ qd̄ loq̄mūr. qz p̄ omni verbo ocioso reddituri sum⁹ rōem indie iudic̄. xij. q. v. quoties. De vīt̄ q̄. p̄cedūt a ligua habes. s. in p̄ma p̄tituli. t. c. ij.

Quarta filia gule dici .§.v
 tur Scurilitas. i. iocularitas vel locūdicas qdā fm̄ tho. ii. ii. q. cxlvij. arti. vi. p̄ueniens ex defectu rōis q̄ sicut n̄ pōt v̄ba cobibcre ita n̄ pōt cobibhere gestus exteriōes. Un̄ glo. dicit. Scurilitas id est iocūditas q̄ risum moueres solet. Et sup̄ ep̄stolas pauli dicit idem tho. q̄ scurilitas est v̄bū ioculariū q̄ aliqui volūt male placere alijs. Ii portat ḡ scurilitas gestū vel locūdīem p̄tinentez ad inbonestatē fm̄ tho. Et talia v̄ba vel gest⁹ p̄c ordinant ad mortalia vt ad luxuria. sunt mortalia. dicit idem sup̄ ep̄las pauli tractans illō ep̄b. v. Dis imūdicia aut fornicatio aut stultiloquuz aut scurilitas q̄ ad rem n̄ p̄tinet n̄ noīet in vob̄

Et n̄ solū hoc est mortale qn̄ aliquid turpe q̄s facit aut dicit vt puocet ad luxuriā mentis vel corporis. sed etiā cū ex quadā levitate t̄ solatio qn̄. Et illo aliq̄s inducī ad aliqd̄ mortale. qz p̄ accidens scandalizat eū. Et qz occasione dāmī dat dāmū qz dedisse v̄f. ex de inū. t̄ dam. c. si culpa. Secus aut̄ eset qn̄ talia fierē inter virū t̄ v̄rore etiā ad puocandū se ad actū p̄ugalem. Et b̄ fortrevoluit nō care apl̄us in eo q̄ dicit. Scurilitas q̄ ad rem n̄ p̄tinet. i. ad actū p̄ugalem. Un̄ et b̄ q̄ vidit Abū melech ysaac iocante cū rebecca opinatus est illā esse v̄rore suā Gen. xx. Isido. aut̄ ponit scurilitatē inter filias luxurie. Nec b̄ est p̄riū ei qd̄ dictū est. qz qn̄q̄ a gula. qn̄q̄ a luxuria p̄cedit. Et abundātia enī cordis os loq̄tur. Mat. xij. Et iō luxuriosus et lasciuia q̄ abūdat in mēte verba lasciuia loquitur q̄ p̄tinet ad scurilitatē. Et cū q̄s gule ē de dītis deleui crīa v̄ba t̄ gestus pfert. Utrositatis etiam ex ore vel ex pte inferiori studiose emittere sensibiliter ob levitatē t̄ risum. puocandū ad scurilitatē p̄tinet t̄ ad p̄ctū. Secus si ex inadueren tia vel ex infirmitate cui aliter obviari n̄ potest. seruata t̄ modestia p̄t fieri pōt. De verb turpib⁹ t̄ luxuriosis habes. s. in ti. v. de luxuria.

Quinta filia gule dici .§.vi.

tur imūdicia q̄ fm̄ tho. vbi. s. pōt intelligi. vel de q̄buscū q̄ sup̄fluitatib⁹ vt de einīsōe q̄ vomitū fm̄ illud Isa. xxvij. Omnes mēse eoz replete sūt vomitū sordiū. Et licet v̄tilis sit vomitus p̄ sup̄fluam comestio em vel potationē tamē viciōsum est subdcre se huic necessitatī p̄pter imoderantiaz cibi t̄ potus ex delectatiois gule. Si t̄ n̄ ex delectatione gule. sed ex p̄silio medicine comedit ad p̄uocandū vomitū in remedū alicui languori abs q̄ peccato est. Vide etiam p̄tinere ad imūdiciam q̄ aliq̄s comedat sicut porc⁹ ore iūcto manib⁹ bualutelētis vestes cibis deturpās. qd̄ aliqui ac̄cidit ex numia voracitate t̄ audiātate sumēdi cibū. Qd̄ aut̄ pharisei discipulos rep̄hēderūt. qz n̄ lauabāt manus cū māducabāt. Math. xv. Non est credendū q̄ discipuli xp̄i essent imūdi t̄ imodestī in comedēdo. sed qz n̄ ita pluries lauabāt manus suas in eadē comestioe sicut pharisei faciebāt. dicit Marcus euāg. q̄ sup̄sticiois t̄ vacū erat. h̄t̄ faciebāt vt viderentur obseruatorēs legis et eoz dñs dicit Isa. i. Lauami imūdi estote. sed dñs lōn̄batur de locutione aīe a peccatis t̄ mūdicia cor̄dis t̄ corporis. vel etiā cū erant in via t̄ n̄ b̄fent. ita aptitudinē ad lauandū manus n̄ curabāt de hmōi locione edocti a maḡo eoz summo qz non lotis manib⁹ māducare panē n̄ coinqnat boiez. Math. xv. cū de se n̄ sit p̄ctū. sed p̄cipue ad imūdiciam filiā gule p̄tinet pollutio corporis. qz ex iō/ dinata sumptio cibi t̄ potus corpus patifimum dicitur vel in vigilia vel in somnis v̄bi ē aliquando mortale p̄ctū qn̄ sez in vigilia t̄ voluntarie procurata ex p̄actu turpi vel ex cogitatione delibera ta vel morosa luxurie. De hac apl̄s ad Eph. v. oīs fornicator aut imūd⁹ n̄ b̄ hereditatē i reḡ xp̄i. et dei. Nec hereditas fm̄ tho. snḡ ep̄las est fructū dei. que quidē p̄fecta b̄t̄ in regno. i. in statu gl̄e n̄

Capitulū

.V.

camen totaliter ut sc̄z sancti comprehendant deū cognoscēdo, et diligēdo q̄stū cogiscibūis et diligibilis est. sic enī solus a seipso fruit dē? et q̄z q̄si p̄tialis ē nō totalis. iō dicit. nō h̄z hereditatē in regno xp̄i. id est. p̄tē in illa fruictō. qd̄ regnū d̄z xp̄i. q̄z p̄ xp̄s habet. Et h̄ imūdicia p̄tinet ad molliciē dc̄ q̄ sup̄ dictū est. Sed vbi pollutio seu imūdicia in vigilia sit oīno inuolutaria ḥ intētiōem nō est p̄ctim. vt cū p̄cedit ei infirmitate. sicut partēs fluxū semi-
nis qui in lege veteri h̄bāt imūdus. Leui. xv. vel
etīā cū q̄s audīēs p̄fessionē in ea audit valde xp̄ia
aut loquēs cū mulierib⁹ ex cā honesta. inde sequi-
tur pollutio carnis vel distillatio seminis aliq̄ cō-
tra volūtātē et intentionē suā ex qlitate p̄plexiōis
vel p̄ violētiā ḥctus alteri⁹ ipso sp̄ volūtate renitē-
te. Tñ Aug. Nemo impudicē vt̄z corpe nisi p̄us
sp̄us p̄cepta neq̄cia. Itē Isido. nō p̄t̄ corrūpi cor-
pus sc̄z viciōse nisi p̄us anim⁹ corrūpr⁹ fūt̄. xxij
q. vi. Qñ auctez accidit in somnis quō ibi p̄tingat
p̄ctim in pollutione vīdendū est in. g. se.

Capitulū quintū de pollutione in somnis.

De pollutione nocturna seu eueniētē in somnis siue diurna
siue nocturna, vtrū sit p̄ctm. Nota q̄ d
īpa possumus loq̄ tripliciter. Aut fm seipam, aut
fm cām suā, aut fm lēquelā. Lēsiderādo ḡ ipaz se
cundū se pollutionē nō est p̄ctm nec etiā veniale. rō
huius est fm b. Tbo. ii.ii. q. celuij. arti. viij. Omne
p̄ctm depēdet ex iudicio rōis. q̄r etiā p̄mi mot⁹ s̄
sualitatis nō habet q̄ sit p̄ctm nisi in q̄z̄tu iudicio
rōnis reph̄mi possit. Et iō sublatō iudicio rōis tol
litur rō peccator̄. In dormiendo autē bō nō habet
iudiciū rōnis libet. Nullus enim dormiēs est qui
nō intēdat aliquib⁹ s̄ilitudinib⁹ fantasmatū ve
lut reb⁹ ip̄s. t̄ iō id q̄d agit bō dormiēs cū nō ha
beat liberū iudiciū rōis nō imputat̄ ei ad culpas,
sicut nec id q̄d agit furiosus aut amens. Hoc idē
oñditur ex auct̄re Iſi. li. sūlaz dicētis. Nō est pec
catā q̄n nolētes nocturnis imaginib⁹ illudimur
dist. vi. Patet etiā idē ex verbis p̄bi dicētis in pri
mo ethi. q̄ fm diuidiū vīce. i. somnū nondiffer fe
līc a mēstro. nec studiosus. i. v̄tuosus avicīoso. s̄z
fm peccatū differt virtuosus a viciōlo sicut lux a
tenebris. ḡ in somnis fm sc̄ nō p̄t accidere p̄ctm.
Nec ob. illud Job. xxxij. p̄ somnū in visiōe noctur
na q̄n solet sapor occupare hoīes t̄ dormiūt in le
cto tuū c aperit aures viroꝝ et erudiēs instruit eos
disciplina sc̄z instituēs t̄ increpās p̄ reuelatiōem.
Ex quib⁹ verbis v̄r̄ q̄ in somnis possit bō agere
fm rōem vel cōtra rōem. q̄d est bene agere v̄l pec
care. al's frustra reprehēdere vel instruere. Naz ve
rūdet b. tho. vbi. ē. apprehēsio rōnis nō ita impē
ditur in somnis sicut iudiciū eius q̄d p̄scifp̄ cō
uerionē eius ad sensibilitā q̄ sunt p̄ma p̄ncipia co
gnitionis būane. t̄ iō nihil p̄b̄bet hoīem aliqd d
nouo apprehēdere fm sc̄ in dormiēdo vel ex ipsi
reliquijs p̄cedentiū cogitationū t̄ fantasmatib⁹
oblatis vel ex reuelationē diuina vel ex immissione
angeli boni vel mali. Sed iudiciū iōius rōis im
peditur. t̄ iō peccare nō p̄t in somnis. b̄c b. tho.
Et nota q̄ q̄uis pollutionē nocturna s̄eno sit pec

catum rōne iam dicta. dare tñ opam studiose ad
hūc finem. pura p nīmā cometiōem z potū vt se-
qual pollutio. etiā si faceret nō obdeccationem
sed ad alleuiatiōem nature z sanitatē eēt morale
sicut si in vigilia volūtarie se pollueret obsanita-
tem solū. nō excusaret a mortali. qz facit directe z
finē intentū a natura q nō est aliis in emissiōe se.
minis volūtaria nisi generatio. q p illū modū seq
nō pōt. sed appetere habere pollutionē ppter alleui-
ationē nature tñ sine peccato. i. sine h q det ope-
ram. sed via naturali nō est pctrn. Silt siqs come-
dit nimis vel nūmis calida ex q dubitat sibi ex h
sequi pollutionē in somnis qz als erpēus est hui⁹
modi. nō tñ ppter h illa sumit sed vt satissicat gu-
le nō ppter h est mortale. Lōsiderādo aut̄ pollutō
nem nocturnā fm cām suā tūc pōt ibi esse pctrn.
z nō pctrn. nō in se sed in ipa cā. Pro cuius decla-
ratione dicit b. tho. q. q. vbi. s. q triplex pōt eēt cā
buiusmodi pollutionis.

Prima causa corporalis.

Scda causa interior animalis.

Lertia cā extrinseca spūalis.
Quantū ad cām corpalem cū humor seminalē
supabūdat in corpe, vel cū est hūoris resolutio p
nūtiā calefactionē vel p alia quācūqz cōmotionē
sonniat dormiēs ea q p̄tinet ad h̄mōi expulsionē
hūoris supabūda:ris vel resolutiū sicut et accidit
q̄ natura ḡua: et aliq̄ supfluitate alia ita q p̄tīqz
formant̄ lu: imagine fantasmata p̄tinētia ad emis
sionē talū supfluitati. Si i ḡf̄ supabūdātiā hūo
ris sit et cā culpabili pura et iupfluitate cibi et po
tus, tūc nocturna pollutio h̄z rōe: culpe ex causa
sua nō in sc̄. sed si talis supabūdātia v̄l' reolatio
talis humoris nō sit et cā culpabili nō est culpa et
in cā sua. **S**ecūda cā pollutiōis p̄t̄ esse inerē
or alia:puta cū etacogitatō p̄cedēti p̄tingit ali
quā dormiēt pollui. Logitatio aut̄ q̄ in vigilia p̄
cessit qñqz ē pure speculatiua puta cū aliq̄s cā di
spensationis cogitat̄ de peccatis carnaliibqñqz ē
cū aliq̄ affectione v̄l' cupicē v̄l' horrois Lōtingit
aut̄ q̄ magis pollutio nocturna sequit̄ ex cogita
tione carnaliū v̄scior̄ q̄ ex cogitatiōne aliaz dele
ctatiōnū, qz et b̄ remanet quoddā vestigium et icli
natione in aia. ita q̄ dormiēs facilē induciſ̄ i suā
imaginatiōe ad assentiendū in actib̄ ex quib̄ seq̄
tur pollutio et sic h̄z rōem culpe ex p̄t̄ cā sc̄, co
gitatio p̄cedēs fuit cū delectatiōe sensuali. fuit ibi
veniale mortale aut̄ si fuisset cū deliberatiōe con
seisu. Sz si cogitatio p̄cedēs carnaliū actuū fuit
pure speculatiua vel cū horrore et displicētia tunc
pollutio inde sequēs nō h̄z rōem culpe etiā venia
lis. nec in sc̄ in cā sua. **L**ertia h̄o cā est spūa
lis extrinseca cū sc̄ opatiōne demonis p̄mouēt̄
fantasmata dormiētis in ordine ad tale effecrum
Et b̄ quidē qñqz ex peccato p̄cedēti sc̄ negligētia
pparandi se q̄ demonū illusiones. Un̄ et in Iero in
cōpletorio cantat̄ hostēqz n̄rm cōprime ne pollu
antur corpora. Qñqz puenit̄ b̄ absqz culpa hois ex
sola neq̄cia demonis, sicut in collationib̄ patruz
legit̄ de quodā q̄ sp̄ dieb̄ festiuis patiebat polluti
onē b̄ diabolo. p̄curāre ut eū imp̄ediret a sac̄ cōcio
ne, uñqz ē pollutio in sc̄ est p̄ctū, sed aliqñ effect̄

Titulus

Serius

precedentis peccati. cum se culpa est in causa sua.
Ad qd facit qd dicitur. vi. c. testamentum. et c. se. **C**onsiderando autem pollutiōem in somnis qd ad sequelam eius. i. qd ad id qd sequitur post eam. sic potest ibi esse peccatum mortale vel veniale vel nullum. Soleret enim aliquis post pollutionē recipere illā qd incepit in somno et terminalis in vigilia exurgere quādā complacētia et si quidē illa complacētia sit de pollutione habita rōne alleluiaōis. ut sic melius seruat dō magis liber a stimulis carnis vel erit rōne erone rationis nature quā sentiebat gaudā et inde alleluiā et nō rōne alicui delectatiois nō creditur esse peccatum. Sed si illa delectatio quā aliquis mō habebat sensualitas in ipa pollutionē dormiendo ericata et a somno placet subito vel repete ita qd illi delectatio ex deliberatione nō p̄scentur sic est veniale nō quidē rōne pollutionis sed rōne delectatiois facte in vigilia. Si vero excitato plene a somno nō repete sed deliberat delectatioi ascenit ita querā placeret si b̄feras debitu rerepriōi talis materie extra inſionū vel cū apperit futuri coitus. tunc est mortale. nō quidē ipa pollutionē iniuriam in somno et terminata in vigilia qd iā p̄cessit. s̄pprter non uū deliberatū p̄sensum habitū post pollutionem Hoc Alex. in scđa p̄te qd. xxx. qd aut pollutio ipediat celebrationē vñ colone. h̄es in. iij. p̄te tu. xiiij.

Lapitulum sextum de choreis.

DE choreis que pertinet
ad ineptrā leticiā siliā gule tñ cōiū
uīs frequētanq; qn sit ibi peccatum et quā
sum. Nota qd Alex. in. uīj. di. xvi. sic ait. Chorēat
bmōi ludi siue fiant cantu siue musicis fm se nō
sunt mali. qd p̄nt bene fieri aliqui. sed triplex et cā
p̄nt fieri mali et circūstātia. quāz vna et p̄cipua ē
mala intētio vt qn fiunt ad ondēndū vel puocan
dum libidinē sicut fere mō oēs exercēt. Et iō ecclē
siastre p̄sonae talia deposituerūt. qd etiam in signis
gaudū nō est cōicandū cū peccatorib⁹. Alia causa
est qn nō fiunt suo tpe vt tpe tristis. puta qd rage
sime et bmōi. qd sicut Eccl. xij. dī. Musica in lu
ctu importuna narratio. et h̄ mō interdicī peni
tentia ne sit in ludis. qd dum penitet tps est fieri
Lauac se penitēs a ludis et spectaculis inq; Au
gust. Tertia cā est sumpta ex officio p̄sonae s̄cē cleri
cis interdicī. venatio et ali⁹ ludi. qd in sorte domi
electi ali⁹ exercitūs dñt occupari. Puto autē inq
idē qd quinq; p̄currētib⁹ ad choreā nō sit reprehēsi
bilis. Primo sc̄ qd sit tpe debito vt tpe gaudiū. s.
in nuptijs. vel in tpe victorijs. vel liberatiois bois
vel patrie. vel in aduentu amici de terra longinq;
Secundo qd sit cū honestis p̄sonis de quib⁹ non
sit mali p̄sumptio vt cū leccatorib⁹ et leccatricib⁹.
Tertio qd fiat a p̄sonis secularib⁹. Nam monia
lib⁹ et monachis et clericis p̄ter qd dñt in ali⁹ oc
cupari oēm choreā puto illicitā. Quarto qd hone
sto mō fiant nō gestulationib⁹ nimis in honestis
et inordinatis. Quinto qd cantus vel musica ex
citatis in his nō sit de illicitis sed de morib⁹ l̄de deo
De melodia nō ē curādū. qd in talib⁹ necesse ē fieri
melodiam leue qd aliquiter et p̄mat modū chorizan
di. hec Alber. **E**t ait peccatum mortale hoc fm

Suī. quando fiunt choree ad incitandum se vel
alios ad libidinē extra matrimoniu. s̄līr fm ip
sum si ducāt seu fiant ex cōsuetudine erit sine cor
rupē intentione. cū adeopuocent ad libidinē qd
dicit Piero. qd nō credit viro si dicat se illesum et
uafisse a spectaculis talium. Hoc autē vñ sic intelligi
gēdū qd fieret ita inordinato affectu et indifferē
ter qd erit si scirent tales vel p̄siderarēt aliois in h
dead libidinē trahi et p̄cupiam malā vel ab ecclesi
sia phibeti adhuc tamen eis uerentur. Qd fiant co
ree in ecclesijs ut cōstueuit fieri in eccl̄js ruralib⁹
in solennitatib⁹ eorū cū hoc in notabilē vergat ira
reuerentiā dei. videtur esse magis mortale qd venia
le. Similiter cum fiunt a clericis vel religiosis cū
monialib⁹ vel secularib⁹ cū h̄ sit in magnū scāda
lum ali op̄ et piculum et ruinam ipoꝝ. Lū autem
a clericis vel religiosis sit inter se non in p̄sencia
laicorū ex qdā solatio et si levitate nō cū mortale.

De choreis antibus potest. §.

moraliter exponi illud p̄. xcvi. Inflammabitur in cir
citu inimicos eius. ignis iz et a deo procedens inflam
mabit et nō p̄burendo seu p̄sumendo. sed affligen
do gressim inimicos dei. i. p̄tiores qd nō diligē
dei nec seruat mādata eō. s̄z h̄riās voluntati eō rebel
lates leci qd ambulat in circuitu. iux illā qd p̄. ali
bi ait. In circuitu imp̄j ambulat de frenis ad ter
rena se revolentes continue donec cadant affectu
et op̄e procedant. s̄yel in circuitu. i. in choreis se exer
centes vbi fiunt circuitū multi. vbi tria tanguntur.
Primo ponit intēsum cruciatū. ibi. Inflammabitur.
Secundo adiicit apprehensum tripudiatum. ibi.
in circuitu.

Tertio innuit expressum reatū. ibi. inimicos ei⁹.

Et quia pena culpe. re . §. II

spondet et p̄ter eam affligitur. Incipiat a lecūdo
vbi notatur culpa. et spālis culpa cū dicitur. in circu
itu. s. ambulantes. Tripudiatum seu chorea est qui
dam circuitus ut ad seūsum. de uno enī loco mo
uent choreizantes et discurrentes citro ad eundem
redēt hoc frequētantes. Itud autē est iter diaboli
i. spē cī circuit. Unū interrogat⁹ a deo unde veni
ret r̄dit. Circuiū terram et p̄ambulaui eā. Job.
i. Et. i. Pe. v. Aduersarius vester diabolus tāq;
leo rugiens circumvit querēs quē decuoret. Qui qd
tripudiāt cū faciant iter diaboli cū eo se reperiēt
in termino inferni. Inflammabitur in circuitu iz eū
tes. Nō solum autē sequuntur tripudiantes iter dia
boli. quinimo diabolus ipē insidiās eis ut assē
sor equo ducit eos. qd pulchre ondit Jo. apō. lx.
vbi dicit qd de puto abysso quē vidi ascendit fu
mus fornacis magne et obscuratus est sol et aer. et
de puto fumo ascēderūt locuste sup terrā. Et ba
rū silitudinē ponēs dicit qd locuste iste erant sile
equis paratis ad plū et sup capita eorū tanq; co
ronis similes auro. et facies earū tanq; facies bo
minū. et babebat capillos sicut capillos mulierū
et dentes eaz sicut dentes leonū et babebant lor
cas ferreas et vox alax suaz sicut vox currū et eq
rum multoz currentiū in bellū. et babebant cau
das silēs scorpionib⁹. et aculci erat in caudis eaz

Capitulū

.V.

et potestas eāp. nocere hoīb̄ mensib̄. v. t hēbānt
sup seregē angelū abyssi. cui nomon hebraice abā-
don latine exterminās. Notate vba singula. signa
te misteria. Locuste iste sunt mulieres chorizates
putus abyssi vñ iste asecdūt est p̄funditas inferni
vñ suggestū tale exercitū choreizādi ademōb̄. Su-
m̄ fornacis magne cū q̄ erūt locuste deputco. ē in-
cīt. imētū t signū magne cōcupiscētē t lascivie vñ
ortū habēt chorree t cū qua fiunt. Et hic sum̄ ob-
scurat solē t aerem id est cōcupiscētia obtenebrat
viroſ etiā sapiētē t doctores. t aerem. i. cōtēpla-
tiuſ t spūales hoīes. vt p̄z in dauid salomone.
et in vitaſ patrū p̄ plā exempla. Heu aſcedūt sup
terrā. s. choreizates diſcurrēdo ſic locuste ſaltātes
t ſic locuste regē nō habēt. vt dicit puer. penul. vñ
inordinate incedūt ita tales ratoz nō hñt regētē
eas. ſed y bruta. aialia hincide leuitate diſcurrūt
Et ſicut locuste quib̄ plagata fuit egypt⁹ nibil vi-
ride deliquerūt sup terrā ſed torū coroſerunt. vt
p̄z Exo. r. Ita iſte hm̄i vanitātē tripudioz viri/
diratē boni. p̄pōſitū q̄d eſt in hominib̄ auferūt in
lasciuia inclinantes. Qualiter aut̄ ſint ornate iſte
locuste vnde magis eritāt cōcupiſcentiā hominū
declarat dum ſequit̄. Quod erāt ſimiles equis pa-
ratis ad bellū. Sicut homincoſtūt equis ſale/
rat̄ ad impugnandum inimicos. Ita demones
vētūt mulierib̄ ornatis ad expugnādum ſeruos
dei qui ſunt inimici demoni. Et ſicut equa odo-
rat p̄cul bellū. Job. xxix. t appetit currere ad cā/
pum. Ita vane ml̄icres inquirūt de locis vbi poſ-
ſunt oſtētari. t currūt ad talia loca in q̄b̄ dyaboh⁹
lus deſſiat t pſternat ml̄tos gladio cōcupiſcētē
Lorone in caput ſimiles auro ſunt mitre. balthea
ſeu ſerta que portāt in capitulo deaurata vel gem/
mata cū magna ſupbia q̄ ſunt ſigna triūphoz q̄s
dyabol⁹ habēt de ſeruis dei p̄ eas. Sed y dicit Iſa.
xxviii. Ue corone ſupbie. Ad hanc cōprimēdā rex
celoz dñs ielus p̄ p̄misit ſe in derilim t penā ſpi-
nis coronari. Facies eāp nō dicit eſſe facies homi-
num. ſed tanq̄m facies hominū. quod dici/
tur proper ſucos. Exterminant enim facies ſu-
as v̄dūcīt. Mathei. vi. i. extra l̄minos naturales
trahūt dum ſciliç ſint nigri v̄l croci coloris per
ceruſam t purpureū colorē p̄cete apparet albe et
rubicunde. Unde ſicut larue. i. maschare nō dicit̄
facies ſed tanq̄m facies hominū. ſic t ille q̄ ſub co-
lorib̄ additī ſalent facies p̄prie naturales. Sed
qua fiducia inquit Hiero. erigit ad celos vltum
quē cōditor nō agnoscit. De capillis etiā dicit q̄
habebāt q̄ſi capillos ml̄iey. t h̄ p̄pter capillos ali-
arū appositos v̄l ſerītū ſoſtū ad ſimilitudinē ca/
pilloz. Nō enī ſunt capilli muliey illaz a q̄b̄ ab/
ſiſi ſunt nee eāp que deſerūt cū appofiti ſunt ad
placitū deponūt. Et m̄rū eſt q̄ cum ml̄ieres ſint
multū timide quō nō exp̄uie cūt portare capillos
mortuaſ. Sed vanitas vel potius diabolus asse-
curat eās. ſed valde debēt metuere ne ſiē abſalō ca/
pillis ſuis q̄s nutriebat ad magnā vanitatē ſu-
ſpensuſ remaſit ad arborē. vñ t morto⁹ eſt. ſic ip-
ſe ſuſpēdāt in infernū. Dēces eāp. q̄s dicit iob. cē
leonū ſignificat eārū crudelitātē t inſatiabilitātē
Sicut enī leo eſt aialrapax q̄ſi inſatiabile. ſic mu-

lieres vane rapiūt a viris ſuis occulte v̄l ab am-
torib̄ ſi ſunt in bono eſte nunq̄m p̄tentanē de vefi-
bus t ornamentis ſi vidēt viciā vel p̄inquā ha-
bere ornamentū q̄d ip̄e nō gerant adeo inſtant
viroſ q̄ vir p̄nt viuere cū eis. t ita crudeles ſunt
q̄ t ſi debita habeat viri t ſatis laboret viuere vo-
lunt eis fieri ſiles etiā ſi deberēt ad yſurā accipere
vel viſuras exige. ſed ne respiciat̄ in mulierē ml̄i-
tiolan. Ecci. ix. d2. Lorice ferree q̄s hēbānt iſte
locuste. ſignificant incorrigibilitatē eāp. ſicut enī
in lorica vna mallea nō ſepat̄ ab alecrā. ita i hu-
iūſmodi vna vanitas p̄ſuera vñ ſuſa ornamentū ſo-
litū diſmittere nolūt. Et ſi aliquā ad p̄dicatiōeſ ali
cuius vel admonitiōem p̄ſellorū diſmittit aliqđ
q̄zcius p̄nt reuertitur ad p̄ſtina. Lantis reueri⁹
ad vomitū. q̄. Pe. q̄. Uot alaz ip̄az ſicut vroſ cur-
ruum t equoz. Alle locustaz ſunt brachia extenſa
in choreis vel velocitas in diſcurrēdo. Uot e can-
tus riſus t rumor ſaltus t deriſiones. q̄ ſentit in
hm̄i. t ſicut exercitus magnus ſolo tumultu ali
q̄n hostes fugat t vinctit. t clamore ſuo aues i ter-
ram cadere facit. ita exercitus choreaz ducut a
diabolo vinctit bonos viroſ. t hñtē ſpenas vñtuſ
in terra affectū ſez carnaliū cadere facit. q̄ aliquā
do q̄dam curioritate ducti ad aſpiciendū ad deſi-
deria carnalia dilabunt. Laude ſcorpionū i ipis
cū aculeis ſunt vel ad liſterā. caude. plix ſeſtū
tōz. vbi eſt venenū peccati. p̄digilatatis t ambici-
onis q̄ affliget aias eāp. vel cauda eſt finis tal'opez
ris in q̄nil remanet nili remorius pſcie q̄ pūgit d̄
ranto ſcelere t amuſo tpe. Potestas eāp ad noce-
dū. d2 eſe p. v. menses. q̄ cōter a paſcha vſq; ad
mediū autūni fieri ſolent. ſicut reges t p̄ncipes ta-
li tpe ſolent ad bella. pcedere vſq; ad mediū autūni
ni ut cōſument t auferāt hostib̄ q̄ hyeme laborā
do q̄ſierūt. ita diabolus poſt paſca inmediate ſgre-
gat exercitus choreaz ut q̄d ſgregauerūt t acqſi-
erūt fideles in aduētu t q̄dragelima meritoruz p̄
ořones. ieunia. coiōem. p̄fessionē t hm̄i. totum
faciat p̄dere p̄ opus choreaz. Rex abyſſi q̄ eſt ſup
locuſtas eās ducēt. eſt diabolus q̄ t extermiſor
dici. q̄ hic eſt finis huius inuictioſis t opis ext-
minare aias. i. extra terminos padisi ejcere Hie-
ro. Memēto ſq̄ p̄adiſi colonū ml̄r de paradiſo
eiecit. t ſic p̄z p̄pōſitū. vſq; q̄ diabolus eſt ducor
chorēzatiū. t ſicut ei⁹ interest circuitus ira i cir-
cuitu ſacit diſcurrere choreizates. ſed inſiamabit
deus in circuitu ſez ambulantes.

In tertia parte oſtendī. §. III

tur reatus buius acuſ ſtripudiandi cū dī. inimici
cos eius. Inimici eius ſez dei iuit q̄ ambulat in
circitu. Iul ſacit hominē inimici dei nili p̄cni
mortale. hoc enī tollit amicitiā t caritatē dei tpo-
nit inimiciā Eſa. lir. Iniquitates vefre diuiferit
inter vos t deum vñ. i. diuisione t inimiciā ſecerūt.
Et Jaco in cano. ſua. iii. c. Qui voluerit
eſſe amicus buius ſeculi. inimicus dei p̄ſtitetur
Inimicus mūdi eſt q̄ amar pompas. laſciuias. ſup-
biām. yanam glām. t q̄ vule placere hoīb̄ in pec-
catis q̄ oia repuñt in choreis. t iō p̄ eā ſeffic̄ q̄s
inimicus dei. Inſiamabit in circuitu ambulantes.

Titulus Sertus

qui scz ex hoc sunt inimici dei. In huius figuram est q Joha. baptista ad tripudiatu saltatrix si lie herodis in conspectu coniunctu fuit sibi amputatu caput. **M**arch. tuq. sic q choreas et saltus tripudioz q sunt in coniunctu auferunt caput Jobani. q interpretatur in quo est gria. in qz vici; habens giam exercit vel videns ea p q in prava desideria incurrit vel p occasioes peccatorz qd admiserat eam pdit. **A**ug. dicit q melius est diebus dñcis arare vel fodere qd choreas ducere. Sz certum est q arare vel fodere in die festiuis et hoc amittere gratia dei et efficere aliquis inimicus dei. **M**ulier ut dicit Origenes est arma diabolij. casput peccati. expulsio gadisi. Et aliqui diabolus bellat cu homine p aspectu mulier. aliqui p auditu vocis mulier. aliqui p tactu in choreis. aliqui p omnes istos modos simul bellat cu bose. Iaz ibi videtur totaliter cu suis ornacibz ibi audiuntur li suis cantibz et channibz et locutionibz et manu ranguuntur. et i ibi diabolus fortiter pugnat et vicit. Non mix. si choreizantes sunt inimici dei cu faciant q ola mandata dei et sacramenta que sunt me dicine dei. Nō q baptismu militant. qz cu in baptismo p patrinu tenetem ad baptismu pmiserunt renuciare diabolo et pompis eius. p choreas promissionem frangunt sequentes diabolu et pompā eius et opa. Lōtra sacramentū confirmatiōis. qz cu in ipo suscepunt signū crucis in signū q sunt redē pte sanguine xpī effusū in cruce. ipi sibi imponunt in capite signū diaboli ornamentū. s. variū diabolica instigatio. Lōtra sacramentū ordinis. qz cu ordi nentur clerici ad cantandū officiū et verba dei et p cipue in festis ad solaciōem spūalem pli ipi officiant in eccia diaboli que est locus vanitatis ut i theatris et plateis cantando cantilenas vbi sunt verba diaboli. i. amoris carnalis et verba diaboli li vana et turpia p que auertunt plurimos a vesperis et p dicationibz. Lōtra sacramentū matrimo nū. q multa mala desideria p cipiunt ptra fidez datam ibidē nō pcentus uxore sua. Lōtra sacrm pnie qz totā punctionē et p tritōem euacuant in hmōi vanitatibz quā sibi in qdragesima acqslit. Lōtra sacrm eucaristie qz cu suscepunt xpm in cōione pascali ipm ejciunt etra ciuitate anime ad crucifigendum ipm in sua querstatione mūdana. Lōtra extremā vnciōem. qz pedes qvnti s oleo sancto qd illos q eū receperunt vñ et qsi consecrati sunt deo eos mouent ad offendram dei. Nō solū aut choreizantes efficiuntur inimici dei sed zom niū sanctoz. Nam in festis oīm sanctoz eas exercent. et qz festū est solennius tantomag his va cant. Nullū ergo sanctoz intercessorē habere pos terunt in futuro iudicio cñ oēs offendent. Unde et Greg. in. uñ. dialogoz narrat de quadaz puella ditta. Musa. cui de nocte apparen̄a virgo maria cu magno comitatu virginū puellaz q albis erat induit. cu quibz cu musa affectaret associari et cu eis esse. dixit sibi vgo maria q si vellz cu eis eē ab stineret deinceps ab omni leuitate et tristibz et iocis et tripudiatu. saltu. cantu. et hmōi iocis puellarū et sic in die tricessimo veniret p ea. qd cu puella age ret et parentes mirarentur de tanta punctione seu

compositione et mutatione eius interrogarent cām ipa exposuit illis visionem et pmissionem sibi factam a vngne maria. qd et impletū est. Nam. xxv. die febre correpta in. xxi. postea apparēt vngne ipsa cum puellaz multitudine egrotante cepit clausmare. Ecce dña venio. ecce venio. Sicqz inter hec verba spiritū reddidit et cu illis sanctis virginibz ad padisum ascēdit. sicut gñ nō potuit illa musa associari sanctis. nisi abstineret ab hmōi iocis et vanitatibz. qz tales sunt inimici dei et sanctoz. Ita nec choreizantes nisi hmōi dimittant. Qui autē non assūciantur sanctis. cum demoniis oportet associari. et hoc in ultimo notatur.

Demum pro primo : §. III

sciendū est q istos p choreas in circuitu discurrent et inimicos dei et sanctoz se facientes deus in flāmabit. i. in flāmam ignis infernalispūciet. vbi faciūt tripudiū et circuitū. de quo dicit Job. xxvij. Trāsibūt ab aquis niū ad calores niū et ecō trans. a calore niū ad aqz niū frigidissimas Ecce circuitus cōtinuus inferni. et hoc est qd dñs reprimictr p hmōi actibz p Ezech. xxv. di. tripus danti. Pro eo q plausisti manibz et pculisti pede et gauisus es et coto affectu sup terrā isrl. idcirco ecce ego errāndā manū meā sup te et tradā te in direptiōem. et interficiaz te. s. morte eterna. In huius figuram etiā legitur Ero. xxvij. q cu moy ses descendisset de monte cu tabulis. x. pceptoz et appropinquās ad castra pli isrl. vdisset choros. i. tripudiatus et vitulū aureū fabricari ante quem choreizabant. iratus ira p zelū pfrigit illas tabulas reputans indignū margaritas vboz dei pōnere ante porcos et assumptis secū levitis interficit viginti etiam illa et istis qui choreas ducebant ante vitulū. Titulus aut est aia lassiuū. vii inuit q choree deferunt lassiuic. Et sicut illi oculi sūc corporaliter a moyse legislatore. ita choreizantes a xpo datore legis euanhelice in igne occidentur. i. cruciabūt. Inflāmabit inqz ps. in circuitu iniū inimicos eius. sicut ignis ē inter omnia elemēta maxime actiu. ita illi qui inflāmabunt illo igne maxime cruciabūt. Hic enī ignis dicit Aug. et si enī nū nō sit. miro mō est grauis. Excedit enī omnē p. nam quā passus est in hac vita. nunqz in carne tanta inuicta est pena. Licet mirabilia passi sine martirice tormenta. et multi neqter qz se sepe sustinuerū supplicia. de pe. dist. viij. s. vlti. Inflāmabit aut et vrt nō psumendo nec aliam q imortalis est nec postea corpus sed cruciādo supernaturali modo ut instrumentū diuine iusticie. Sicue etiā salamandra viuit in igne et nō psumit. et certi vmes viuunt in aqua bulieti cuiusdā fontis et inde educti moriūt. ut dicit Aug. de ciui. dei li. xxi. c. uñ. Et ideo non est impossibile vt incredibile si reprobi viuit in igne inferni.

Lapitulum septimum de derisione.

Deriso frequenter et mul

tiloqio et vicio gule pcedit. Post ior dinatam enī cibi et potus sumptionem boic labuntur ad derisionem quis ex alijs etiam

Capitulū VII.

censis oratur. Et pōe diffiniri q̄ est acerū preci/
pue locutio is q̄ q̄s intēdit ad erubescētiā t̄ pfusī
onem alii inducere. Et iden est illusio a ludo. i.
a toco deriuata. t̄ etiā subsannatio Differt t̄n irri
sio a subsannatione in mō. q̄ irrisio fit ore. i. vbo
t̄ chachinnis vñ a risu dicit. Subsannatio autē
naso rugato t̄ vt dicit glo. sup ps. Loueniūt autē
in fine. q̄ idem intendit sc̄z pfusioem inducere t̄
erubescētiā ei erga quē faciūt. Pro huīus ma
terie declaratione dicit. b. tho. ij. ij. q. lxxv. ar. i. q̄
peccata vbo p̄cipue pensanda sunt fin intentio
nem p̄ferētis. Et iō fm diuersa que q̄s intēdit cō
tra aliū loquēs hm̄i peccata distinguitur. sic au
tem aliq̄s zuiciando seu cōtumeliādo intēdit cō
niciari honorem depimere t̄ dētra hēdo diminuer
re famam t̄ susurrādo collere amicitiā. Et t̄ irri
dendo intendit q̄ ille q̄ irridet erubescat t̄ pfunda
tur in se. Et q̄ hic finis est distinctus ab alijs cuž
finis det spēm in moralib. id o derisio est peccati
spāle distinctū a cōtumelia. detractiōe t̄ susurrā
tione. q̄uis in hoc zuiciāt q̄ p̄ oia ista intendit
nocumentū primi q̄ vba malū dicēdo. Et q̄ noſ
cere primo notabiliter seu b. querere siue verbo si
ue facto est p̄ tra caritatē primi. q̄ dilectio maluz
primi nō opatur inq̄ aplūs. ideo sicut t̄ illa. s. cō
tumelia detractiōe t̄ susurratio p̄rie t̄ formaliter
sumpta sunt mortalia. sic t̄ derisio p̄rie sumptaz
stricte. Et ad intelligendū nocumētū q̄d sequit ex
p̄dices. primo sciendū est fm tho. vbi. s. q̄ de ope/
re virtuoso mcref aliq̄s apud primos honorent
bonā famā t̄ apud seipm̄ bone p̄scie glām fm illud
ij. Lxx. i. Gloria nostra hec est testimonii p̄scie
noſtre. q̄ est quadā clara noticia sibi de bono suo.
vñ quietē b̄z mens t̄ securitatē fm illud. puer. xv
Secura m̄ns et bona sez p̄scia q̄si iuge zuuiuz
Ecōtrario de acru vicioſo t̄ turpi apud alios tol
licur hoīs honor t̄ fama. Et b̄ intendit cōtumelio
sus t̄ detractor t̄ susurrator. t̄pter hoc dicitur tur
pia t̄ viciosa de alio. Apud autē sc̄psum per tur
pia. i. vicia q̄ sunt mortalia pdit hoī p̄rie p̄scie glo
riam p̄ quandā erubescētiā t̄ pfusionem. Et ad
hunc finē dicit turpia de alio derisor ut faciat eū
verecūdari t̄ pfundi corā alijs. Est autē erubescē
tiā fm jo. damascenū timor dehonoratiōis. Qui
autē p̄sciam alic̄ inq̄etat pfundēdo ipm̄ spāle no/
cumentū ei infert. q̄ illa q̄s ut dictū est magnuz
bonū sibi est. sic etiā fama t̄ honor q̄ anserūtūr p̄
cōtumeliā t̄ detractiōe sunt maḡ bona. Et cuž
hoc intēdit sc̄z nocere illi inducēdo eū ad magnā
confusionē t̄ erubescētiā ē p̄tm̄ mortale. Un̄ dī p̄
verb. ij. Abominatio est dīo ois illusor. Null̄
at dī Abominabilis deo nisi p̄ mortale. Si q̄s au
tem intēderer inducere aliquā leuē erubescētiā
alic̄ sicut fit aliquā pueris t̄ discipulis a magistr̄
ad correctionē vel animatiōem ad addiscēdū seu
de aliq̄ leui defectu naturali ob solatiū sicut soci
deridebant b. tho. in scolis appellates bouē mutū
vel sicut fit simplicibz t̄ quasi insensatē veniale vñ
dū t̄n nō puocenē ex hoc in notabile iraz t̄ ad blas
phemandū t̄ alia mala. Non obstat si obiūcia sic
Imitari dīu nō est peccati sed meritū. sed dī ir/
ridet t̄ subsannat alijs ergo t̄ nos istō licite agez
re possumus. dicit eni ps. ij. de dīo. Qui habitat i
celis irridebit eos r̄c. Et puer. i. inq̄ sapia Ego q̄z

in interitu vestro ridebo et subsannabo cum in
gruerit sup̄ vos repentina calamitas. Et Job. ix.
De penis innocentū nō rideat. q̄ rideredei aliter
fit q̄ irrisio hoīm. Nam rideare dei est fm Grego.
Affectioni nolle misereri. Irridere dei est pfusio
nem eternam p̄ peccatis iuste infligere. subsanna
re eius est terribilem faciem malis ondere. Ita
autē facere erga subiectos. f. iustam punitiōm
exercere non esset illicitū. alias secus.

Omnes videntes me de. §. I
riserunt me. locuti sunt labijs t̄ mouerunt caput.
ps. xxi. loqui p̄pha in p̄sona christi patientis. cui
inter cetera pena t̄ dolor genera hoc fuit specia
le. multipliciter illusio seu derisio sibi facta. vñ t̄ cuž
pnunciātis discipulis suis secreto ipam passionē
enarraret inq̄. Ecce ascendimus bierosolimā r̄c.
Et paulopost. Tradetur e. i. gentibz ad illudēdū
Lu. xviij. Et b̄ ondūtūr gūitas būius peccati que
ita eū afflīxit. Tria q̄ notant̄ in h̄sū p̄dico.
Prima deridēt generalitas. ibi. Dēs videntes.
Secundo recipiētis illusioem dignitas. ibi. me. s
t̄ deum p̄em t̄ sp̄m sanctum.
Tertio illusionis varietas. ibi. deriserunt me locu
ti sunt labijs t̄ mouerunt caput.

Quantum ad primum. §. II
Si diligēt̄ cuāgeliop̄ historias intueamur. oēs
rep̄iunt xp̄m derisisse. i. de omni genere hominum
vñ reges. p̄ncipes. sacerdotes. scribe. i. doctori
legis. milites pilati. i. stipendiarij t̄ populares fā
cius sum in derisum omni populo meo. ait ip̄e p̄
Miere. xx. Et de rege herode dicit Lu. xxiij. Spre
uit illum herodes cum exercitu suo t̄ illūtē indu
tum veste alba quasi satui iudicando. r̄o albis. i.
lineis quibz vestiebant satui induit. Et p̄us dicit
de iudeis q̄ in domo cayphe summi pontificis te
nentes eū illudebāt velando faciem eius vando
alapaz dicibant p̄phetisa no bis christe r̄c. Miliz
tes autē pilati post sententiam eius illuserunt
ponentes coronam de spinis in capite. t̄ arundi
nem in manu quasi sceptrū. t̄ veste rubea ut pur
purea regia induerunt in derisum. Joban. xix. Et
in cruce pendente deridebant eum princi pes. s
sacerdotū cum eis sez turbis dicentes. Alios sal
uos fecit r̄c. Lu. xxiij. Sic ergo omnes videntes
me deriserunt me. sed heu quia nō solum illa vice
sed quotidie christus illuditur t̄ deridet. Qui enī
sc̄ce agunt penitentiam nō dolentes de oīb non
conscientes integraliter vel nō satisfacientes istē
christum dirident quasi velantes faciem eius ac
si non videret fictionem eoz. sicut nouis peccatis
sue fictionis percūtit. Unde Job. xxix. dicitur
de strutione fm Grego. signantem hypocritans
qualis est talis q̄ derider equum rascensem ei
id est iustum verc penitentem t̄ deum qui regit ip
sum t̄ ducit. Hinc et August. in sermone. Peni
tentes si tamen estis penitentes t̄ nō irridentes
estis mutate vitam. Reconciliamini deo penitē
tiaz agis. genua figis. et rides. subsannas dei pa
tientiam. de pe. distinct. ij. Penitentes sc̄ilicet fi
cē penitendo. Sed qui penitentiam agunt Sed
frequenter recidiuant videntur etiam deum ri
EE 4

Citulus VI.

ridere. Unū Iſi, in li. de ſum. bo. Irrisor est et nō pe-
nitens qui adhuc agit qđ penitet, nec videt deum
poſcere ſubditus, ſed ſubſanare ſupbus. Lanis re-
uerſus eſt ad vomitū et penitēs ad peccatū. Depe-
di. viij. irriſor. Lanis reuerſus ad vomitū ē pecca-
tor iterā ſtulticiā ſuam. Interpratiue talis vide-
tur irridēt i. ad ſilitudinē irridētis facere. Nam
ſiq̄ ſiſq̄ de offenſa qui cōmīſa dñō ſuo veniā petiāz
obtiñeret et ſubito ei poſtea alapā daret, et ſic iterā
faceret, diceret vtiq; talis dñm ſuū irridere. Pbi
curioſe q̄rentes de iefu cū nō audiūt qđ naturalē
demonſtrat, cū herode curioſe deridet eū fatuitatē
reputatē paſſionē xp̄i. et hec eſt alba uestis ei imiſ-
ſa. Nos p̄dicamus xp̄m crucifixū gētib⁹ ve grecis
phis ſtulticiā ait aplūs. i. L. o. l. Et q̄ miniftriſ ec-
clieſe xp̄m rep̄iñantes coronaſt. i. circū dār spinis
tribulacionū exactionū et bmoi. ponūt arūdinez
vacuā. pſceptro euacuantes eoz iurſdictiōem cu-
velint de factis eoz iudicare ſalutātes ve xp̄m et
pcuriētes iniurijs ve ſubditū reū xp̄m deridet cū
militib⁹ pilaci Lu. x. Qui vos lez miniftriſ ecclie
ſp̄nit me ſp̄nit. Et q̄ iuſtos in cruce tribulaſonuz
et pſecutionū poſtros derident, q̄li ſe nō valentes
iuare, et a deo derelictos. xp̄m derident illudūt
in cruce pendente. ſicut i ob tribulaſu deridebant
aliq;. vñ dicit. Nūc derident me iuiores ope et. ¶ Omnes
igitur videntes me inq; p̄s. vidētes ſez p
fidem deriferūt me p diversa ſez peccata ppetran-
do et iterando. Aplūs ad Hebr. vi. debmoi inq;
Rursus cruciſigētis filium dei in ſemetiſis et o-
ſtentui hñtis. i. deriſion. hec tamen deriſio inter-
pratiua generale peccatū eſt non ſpecialē, quia p
omne peccatū ſtingit fieri eam.

Quantum ad ſecūdū .§. III

ſez illusionē recipiētis dignitatē. Scienđu q̄ ma-
xime dignitatē ſuit xp̄pus q̄ verus deus. Et ideo
guilimū p̄tm eſt irriſio. Pro cuius declaratiōe
notandū p̄m tho. ii. ii. q. ltrv. arti. ii. q̄ irriſio non
fir niſi de aliq̄ malo vel defectu. malū aut̄ ſi ſit ma-
gnū nō p ludo accipit ſed ſerioſe. vñ ſi in deriſum
vel illuſum verteſ. vñ illusionis vel irriſionis no-
mē ſumū. hoc eſt q̄ accipit p̄t pūi. Pōt aut̄ ali-
qđ malū accipi ve pūi dupliciter. Uno mō q̄ fm
ſe eſt pūi. et ſic ponere illuſum vel irriſum malum
vel defectū alicuius pſone q̄ in ſe eſt pūi ſicut ali-
qñ deridenſ clerici male legētis, et bmoi eſt venia-
le et leue fm geniſ ſuū. Alio mō rone pſone accipi-
tur malū alicuius ve pūi. ſicut defecruſ puerorū
et ſtulrop̄ parū ponderare ſolemus. ppter defecruſ
rōnis in eis. et ſi aliquē deridere de aliquo q̄ tam
nō eſt puer neq̄ amens eſt oino pūpendere, et ſic
vilem riputare ve de eius malo nō ſit curandū. Iſ
ſit q̄li p ludo bñdū. hoc eſt mortale et ſpūale p̄cm.
et p̄tra caritatē q̄ cōtemnit. et q̄ui uq̄ cōtumelia
que eſt etiā in maniſto. nam vñ ex ea eſe maior
cōtemptus et dehonoratio. et rato guius q̄to ma-
lozi reuerentia eſt digna pſona cui iuſtetur. Eſt ḡ
triplex irriſio
Primo irriſio diminoz.
Secundo irriſio p̄m quoꝝ.
Tertio irriſio viroꝝ iuſtoꝝ.

Brauiffimū eſt peccatū irridere deū et q̄ deū ſūt
fm illud. viij. Re. xix. Lui exprobasti quē blaſphemasti.
et ſup quē exaltasti vocē tuā. ſ. deridēdo p̄po-
ſta ſubdit. Ad sanctū iſtū. Et ſiliderideridere ſacramen-
ta ecclie tanq; in utilia et nō vera. ſicut derident
iudei. et quidā mali catholici irridētis facere. Nam
ſiq̄ ſiſq̄ de offenſa qui cōmīſa dñō ſuo veniā petiāz
obtiñeret et ſubito ei poſtea alapā daret, et ſic iterā
faceret, diceret vtiq; talis dñm ſuū irridere. Pbi
curioſe q̄rentes de iefu cū nō audiūt qđ naturalē
demonſtrat, cū herode curioſe deridet eū fatuitatē
reputatē paſſionē xp̄i. et hec eſt alba uestis ei imiſ-
ſa. Nos p̄dicamus xp̄m crucifixū gētib⁹ ve grecis
phis ſtulticiā ait aplūs. i. L. o. l. Et q̄ miniftriſ ecclieſe
xp̄m rep̄iñantes coronaſt. i. circū dār spinis
tribulacionū exactionū et bmoi. ponūt arūdinez
vacuā. pſceptro euacuantes eoz iurſdictiōem cu-
velint de factis eoz iudicare ſalutātes ve xp̄m et
pcuriētes iniurijs ve ſubditū reū xp̄m deridet cū
militib⁹ pilaci Lu. x. Qui vos lez miniftriſ ecclie
ſp̄nit me ſp̄nit. Et q̄ iuſtos in cruce tribulaſonuz
et pſecutionū poſtros derident, q̄li ſe nō valentes
iuare, et a deo derelictos. xp̄m derident illudūt
in cruce pendente. ſicut i ob tribulaſu deridebant
aliq;. vñ dicit. Nūc derident me iuiores ope et. ¶ Omnes
igitur videntes me inq; p̄s. vidētes ſez p
fidem deriferūt me p diversa ſez peccata ppetran-
do et iterando. Aplūs ad Hebr. vi. debmoi inq;
Rursus cruciſigētis filium dei in ſemetiſis et o-
ſtentui hñtis. i. deriſion. hec tamen deriſio inter-
pratiua generale peccatū eſt non ſpecialē, quia p
omne peccatū ſtingit fieri eam.

Secunda irriſio q̄ eſt magnū peccatū eppinq; et p
cipue pntū. cū maxime filij debeat eos honorare.
q̄ ab eis receperūt eſſe poſt deū. Unū dr. puer. xxi.
Oculū q̄ ſubſanuat p̄rem et q̄ despiciat p̄tū matris
ſue effodiāt eū corui de corrente. et comedat eū filij
aquile. Lorui de corrente ignis infernalis ſunt de-
mones q̄ oculū luminis naturalis et ḡre auferūt
irridēti p̄rem cū ſit ḡue mortale. Aquila eſt ſignū
imperij. vñ impatōrē ſignificat. Filij aquilaz ſue
peates inferiores terrene ab ea deriuare, et iſte co-
medūt irriſores pntū multis ꝑuamib⁹ eos affli-
gētis. Lam filius noe q̄ p̄iem irriſit cū vidiliſ ſu
ebriū iacere et in pudēdīs nudatuſ. Et iſta fratrib⁹
nūcians maledictionē ſeruituris incurrit i filio
et ſua posterioritate. Ben. ix. Et vt dr. q. q. viij. ſen-
tentia cam filij noe damnantib⁹ maledictionē di-
incurrētis q̄ pudēda ſuox ſupior̄ q̄ p̄ces ſpiritu-
ales ſunt, i. eoz mala oga non occultant, ſed irri-
dendo et diffamādo alijs manifestant. qđ frequen-
ter faciunt laici et alijs ſubdi. Tertia deriſio ḡ
uis eſt iuſtoꝝ de q̄ dicit Job. xij. Derideſ iuſti ſim-
plicitas et lampas contemptra apud cogitationes
diuitiū. vide ibi expofitiōem Bre. in moral. li. viij
ſed tales irridētis repietis ſe i iferno i alia vita di-
cūt ve bñ ſaq̄. v. bi ſe. lauſti q̄s bñim⁹ i deriſu et ſi
militudinē iperij. ſ. i mūdo exiſtes. Nos iſenſati
vitā illoꝝ eſtiabam⁹ i ſaniā et finē illoꝝ ſine bono-
re. Eccc quō p̄putati ſſiter filios dei. cū heliſe vir
iust⁹ et pp̄ba aſcēderet i bethel quēdā locū l' villāv
caſtrū. q̄ caluꝝ erat, qđa pueri ceperūt eū irridere
dicētis. Aſcēde calue aſcēde calue. qbz cū maledi-
ciſu p̄ deriſionē n̄ odio l' liuore vindicte mor⁹. ſz
zeļo diuine iuſticie quā vidit exigere b̄ ve puniren-
tur et aliꝝ exēplo eoꝝ ſibi cauerēt ab irriſiōe iuſtoꝝ
q̄ facto duo vrls exiſtes de ſilua. xlj. pueros ex illi
ne cauerūt ve bñ. viij. Re. q. Et hec deriſio valde no-
ciua ē p̄cipue icipiētib⁹ iuſticiā. i. bñ facere et a vi-
tis abſtinere. nā multi a bonis retrahūt ve vitē
tles irriſiōes ne vocitēt ſci et hypocrite l' aliqd hu-
iūsmoi. Unū Bre. in moral. Qui i alioꝝ aciſo ori-
ri ecupiſcūt bñea mox ea māu exprobatiōis euellūt
Iſtam appellaſ Bern. maliciam herodianaā q̄ he-
rodes ve xp̄m extingueret multos pueros recenꝝ

Capitulū VIII.

natos occidit. Sic irrisorēs pessimi ut xp̄i bono^{rē} q̄ ex bonis opib⁹ refluit et famā extinguit mul-
tos nouiter p̄fatos vita gr̄e sue irrisiōib⁹ p̄uan-
timo crudeliores herode inueniuntur q̄ herodes iā
natos. iste necedū natos s̄z p̄ceptos alioq̄ siḡ p̄nīeyt
cōtemptus mūdi oñdētes. subito diuīlis v̄bis t̄de
risoriūs derrabūt a bono. et sic multas aias pdūt
de quib⁹ sunt reddituri rōez deo. nec tñ d̄z q̄s xp̄
irrisiōez cuitandā alioz dimittere bona. Nā v̄rdi
cit xp̄s Lu. ix. Qui me erubuerit et meos simones
sc̄s omittēdo me seq̄ bona opa facere pdicare et bu-
t̄smodi timore ne irrideant. et fili⁹ bois erubesc̄
eū cū yenerit i maiestate. i. fūder̄s faciet p̄fusoē eī
na. In bni figurā legi. iij. Esdr. viij. q̄ cū thobi⁹
as irridēter in deos reedificatēs paulatim hierl̄z
dirupta a nabuchodonosor dicit. Si ascēderint
vulpes transiliēt mur̄ eoz lapideū. nō dimiserūt
pt̄erea illi q̄n seq̄ren̄ edificiū. s̄z orauit. Neemas
dicens. Budi de⁹ isrl̄ q̄ faci sum⁹ despicio. Lō/
uerte obprobriū n̄m sup caput eoz. nō deleat in
iquitas eoz a facie tua q̄ irriserūt edificatēs. vñ
topus p̄sumauerūt p̄fusionē irridētiū. et gloriā
suā reedificat hierlm̄ dirupr̄. q̄ n̄iaꝝ v̄tutib⁹ exē
minata a diabolo bonis opib⁹ renouāt p̄pniam.
Qd̄ frequenter aliq̄ despiciūt dicētes q̄ nō p̄seuera-
būt s̄z q̄libet leuis t̄p̄atio vel tribulatio dēejctet
eos. sed nō p̄ter h̄ dñt omittere sed oñ oñb⁹ iuuare
sc̄. et sic p̄ueniūt ad p̄fectū. De b. Frāc̄isco legi. q̄ in
principio sue p̄fisiōis pueri inseq̄ban̄ cū lapidib⁹ et
luto ut fatuū reputates et irridētes nec tñ ille ice-
pta bona dimisit. sic b. Dñic⁹ cū pdicaret hereticī
et alij p̄ui irridebat lutū in eū p̄ficētes. et paleas a
tergo. p̄ de risu ḡlligātes. q̄ oia vir sc̄tūs fidei mag-
numicat p̄tenebat p̄tinuās pdicatiōē recolens il-
lud Mat. v. Bei eritis cū vos oderit hoies et xp̄
brauerūt sc̄z deridēdo. et celerint nomē v̄m rāḡ
malū. p̄ter fili⁹ bois. Unde notanter dicit. sper-
nere mundū. signere nulluz. spernere sc̄. spernere per
hoc datur gloria dei.

Quantum ad tertium .S. III
sc̄z illusionis varietas. nota ī eo qđ d̄. Derisēt
id est. risū h̄uerūt. locuti sunt labijs dicētes. vach
q̄ destrui tēplū dei tē. mouerūt capita sua q̄si re-
uerētā exhibētes. s̄z realis despicētes. et sic variūs
mōis sit derisio s̄z vno sine. s̄. in p̄ceptū t̄ vilipēdiū
irrissi. S̄z vt d̄. puer. xix. Parata iunt derisorib⁹
iudicia. Derisorēs ip̄e deridet sc̄z eternalis puniē-
do. hoc est irridēre dei. Ad qđ facit qđ d̄. Esra. xxx
ij. Ue q̄ signis. nōne et ip̄e spueris. cū desierit cōte-
nere p̄tēneris. Debet q̄libet cauere a derisiōe ho-
miū. et diabolū q̄ nob̄ illudere q̄rit. deludere ip̄z
sugando. sic ars deludis arte. ait Lato. Diabolus
enī sic illudit nobis dū galīq̄ q̄ suggesterit nobis ut
nobis bona et veilia trahit secū ad intentū assen-
tētes. sic aliq̄s q̄ induceret aliquē ad intentū suū
sub dolo nocumētū ei inferēdo. derideret eum sic
diabol⁹. sed iō xp̄s sustinuit oēs irrisiōes istas ut
nos erueret de manib⁹ eius et doceret nos suo exē-
plo ei illudere. h̄ orabat p̄s. dices Ne irrideat me
inimici mei. demones. qđ faciūt vīncēdo in tēpta-
tionib⁹. Uñ Tren. i. Viderūt cā hostes et derisēt

sabbatā sua. nā cū demones vidēt aīam signatas
p̄ hierlm̄ de q̄ loquit q̄ seruat qđā de genere bono
nū vt festa et bmoi. sed alijs viciis insistere diuers⁹
sic ut faciebāt iudei. deridēt de bmoi. sic etiā deri-
dēt religiosos q̄ mūdi dimiserūt vt sabbatū. i. q̄
tem religionis possiderēt. et tñ diuersis passiōib⁹
vel p̄cupisētis ip̄licans viliū rez vt d̄ in collati-
onib⁹ Pannutij. Sed eō virilissi deridēt et illu-
dūt diabolo p̄fecte oībo resistēdo et h̄ ē qđ d̄ Dra-
co iste. p̄s. cij. quē formasti ad illudēdu ei. Forma
uit q̄pē de⁹ draconē. i. diabolū nō draconē sed an-
gelū bonū. s̄z effectū ē draco p̄ sui lugbiā tmaliciā
et eo veneno malicie sue q̄rit nos cape. sed de⁹ suā
gra facit vt illudamur ei sc̄z resistēdo. sed ip̄e dra-
co q̄sluit cape xp̄m et detinere. s̄z ei xp̄s illusit p̄po-
nēs ei escā sue h̄uanitatis quā cape volens hamo
abscōlo sue diuīnitas captus ē. et sic illusus a xp̄o
Cñ dñs ad Job. c. xl. Nūqd illudes ei. s̄. diabolo
q̄sluit. supple vt ego. aut exb̄ere poteris leuiathā
hamo sc̄z de mari. sicut et sancti illudunt diabolo
cū cū vincit deridēdo insidias. sic b. dñic⁹ illusit
diabolo q̄n apparet in forma symie vt euā ipedir̄
a lectione iussit ei vt teneret ei cādelā donec arde-
ret pedē tē. Sic q̄n b. margaretha p̄strauit diabo-
lū q̄ ad carcerē venerat ad suadendū vt assentiret
p̄ncipi⁹ di. Sternere supbe demō sub pedib⁹ femie
Eui diabol⁹. dimitte me. q̄ sc̄ illusisti mibi. am-
bro. Illudis diabol⁹ vt se morib⁹ suo vulneret et
se armet quē debilitatū putauit. de pe. di. dist. ca.
Poteſt fieri.

Capitulū octauū de p̄digalitate.

Rodigalitas et gula et
luxuria frequēter p̄cedit. p̄ter volupta-
tes p̄sequēdas. Uñ et Lu. xv. d̄ de filio
pdigo q̄ dissipauit subaz suā viuēdo luxuriose.
Frequēter enī fm tho. ad int̄pantias declinat. p̄
digi. tū q̄ exq̄ supflue expēdit in alijs ēt reb⁹ volu-
ptuosis expēdere n̄ verēn̄ ad q̄s maḡ inclinat cō-
cupia carnis. tū eriā q̄ cū nō delectant in bono
ut q̄rūtib⁹ delectatiōes corpales. Et inde cō-
phs dīc q̄ multi. pdigoz sunt int̄pati. uij. ethi. gu-
le igī tractatui annectit p̄p quā multa pdige expe-
diūt. q̄uis et multi alijs viciis possit oriri. vt et
iactātia luxuria et bmoi. Cōsistit at h̄ vicū i expē-
dendo supflue diuītias vbi et q̄n n̄ o; et min⁹ debi-
to eas amando. Dicit autem phus in. ij. ethicorū
q̄ prodigalitas oppōnit et virtuti liberalit. aris
et vicio illiberalitatis. id est. auaricie. **T** Pro c⁹
declaratiōe dixit b. tho. ij. ij. q. crit. ar. i. q̄ imora-
lib⁹ accēdūt oppō vicioz adiuvicē et ad vītūtē sedz su-
pabūdātia et defectū s̄z diuīsimode. Nā q̄tū ad eī
fectōz diuītiaz auar⁹ supabūdat pl⁹ debito dili-
gēa eis. pdiḡat deficēt min⁹ debito sollicitudiez
eaz gerēs. et sic oppōnūt liberalitati q̄ diligēt eas.
vt d̄. q̄tū vō ad extioz vñ diuītiaz ad p̄digali-
tate p̄tinet excedere qđē i dādo. deficēt at i retinē-
do l̄ acgrēdo. Ad auariciā at priuz eōrio. deficēre
in dando. superabundare autem i retinendo et ac-
cipiendo. et sic prodigalitas oppōnit auaricie. et
quamvis prodigalitas et auaricia sint contra vir-
tutē liberalitatis tñ auarus magis d̄ illiberalib⁹

Titulus VI.

pdigus. Et est rō. qz aliquid denonatur ab eo qd est p̄cipalins. Sicut autē in liberalitate q̄ mediu m̄ p̄cipia est datio ad quā et receptio et retētio ordinantur. ita et auaricia et pdigalitas p̄cipue accēdunt rēm daciōem. Unū q̄ supabūdat in dando b̄. pdig. q̄ at defic̄ auar. et illiberal. mag. at recedit a virtute liberalitatis q̄ p̄sistit i dādo p̄ defēt dādi q̄ p̄ excedit. Quīq̄ autē idē erit s̄l auarus et pdig. fm̄ tñ diuīsa opa. Lōtingit enī qñ q̄ aliq̄ excedat i dando et sic erit pdig. putat facit qui uī supflū vel vēstē excessiue p̄ciosam vel ludit et hm̄. t̄ siml̄ cū h̄ excedet in accipiendo et b̄ vel ex qdā nccitare. q̄ dū supabūdat in dando deficiūt ei p̄pria bona vñ cogit indebitē acqrere. puta p̄ fraudes v̄suras et hm̄. qd̄ pertinet ad auariciā vel etiā ppter inor dinatiōem amittit. Dū enī nō dant ppter bonū q̄li cōcepta virtute nō curat vñcunq̄ et q̄litterūq̄ accipiāt. et sic nō fm̄ idē est aliq̄ pdig. et auarus. Est autē pdigalitas p̄ctū. vñ et pdigus filius virtutis in euāgl̄o de ipa. pdigalitate Lu. xv. Hui⁹ rō est En tho. vbi. s. ar. q. et b̄ ē aliqd viciōsum q̄ corrupit bonū virtutis. sed virtus liber alitatis corrupitur p̄ pdig. litarē q̄ p̄sistit in medio q̄ l̄c̄ non excedat nec deficit a debito affectu et v̄su diuītaruz. Sicut autē illud mediū corrupit p̄ excessum ita et p̄ defectū. sed pdigus excedit in dando et deficit in recuēdo diuītias. et p̄ p̄ns est p̄ctū mortale q̄deq; qñ est magnus excessus veniale cū ē modic⁹. Et ē attendēns h̄ excesus nō solū fm̄ v̄tūtate. s̄ fm̄ p̄portionē considerata q̄litate p̄sonae potētis nobilis vel plebei et hm̄. Ipa ē pdigalitas aliqñ ex auaricia p̄cedit. Nam aliq̄ idcirco aliq̄ pdige expēdūt ut sic capet auarē aliquoꝝ a q̄b̄ diuītias acquirant. Longando autē ista duo vicia adiuītē ḡui us ē auaricia q̄. pdigalitas tripli rōe fm̄ tho. q̄. q. cr̄it. ar. q. Prima ē q̄ auaricia magis defic̄ a virtute opposita. magis enī ad liberalem pertinet dare. in q̄ defic̄ auar. Unū ap̄l̄s monet diuītis facile tribuere et cōicare sua. i. Thī. xl. qd̄ tñ intellīgēndū est fm̄ q̄ optet ut paup̄ib̄ nō adulatořib̄. q̄ b̄ esset pdigalitas. Secunda rō ē. q̄. pdig. est v̄tilis multis. s. illis q̄bus dat. auarus aut nullus nec sc̄. etiā sib̄p̄. Unū dr̄ Eccl̄s. vi. Vir cui dedit deus diuītias ne tribuit ei p̄tēte ut comedat et eis. q̄ v̄c̄ et auaricia nō audet uti etiā ad suā v̄tūtacē bonis suis timēdo ne deficit sibi. Peccat enī pdigus nihilomin⁹ in sc̄p̄m dū bona inutilitē p̄sumit vñ viuere dz. Peccat et in primū p̄sumēdo bona et q̄b̄ alijs p̄uidere dz. Et p̄cipue b̄ apparet in clīc̄ q̄ sunt dispēsatores paup̄ q̄ defraudant. pdige expēdēdo. vñ Amb. Quis ē tam ini⁹ qu⁹ q̄ multoꝝ subſidia suas delitias parat. dī. xlviij. sicut hi. Et Hiero. Tibi o sacerdos de alto rō viuere nō luxuriari. i. supflue et delitiose p̄mitit. tit. di. xlviij. s. i. Sed enī sic sibi zalijs nocet pdig. supflue expēdendo q̄ aliq̄b̄ p̄dest. i. q̄b̄ dat. Sed auar. nec sibi nec aljs. Unū p̄bs in. uiij. ethi. dīc q̄ multo melior v̄r pdig. illiberali. i. auaro. i. min⁹ malus. Tertia rō est. q̄ viciū pdigalitatis ē magis sanabile. et b̄ tum q̄ b̄ declinat ad senectutē q̄ est h̄ria. pdigalitati. tū q̄ p̄ b̄ p̄uenit ad egestatē defacili dimūndo et inutiliter consumēdo. et sic

paup̄ factus nō p̄t in dando supabūdare. tū etiā q̄ defacili p̄ducit ad virtutē ppter ſūlitudinē quam b̄ ad ip̄am liberalitatē. Sed auar. nō defacili ſanat. q̄ magis distat a virtute. Auar. etiā declinat ad ſenectutē magis inardeſit in ea. q̄ magis tūn̄ ſibi deficere p̄galia. Unū Hiero. Dia vicia cū ſenerſcere ſenescit. ſola auaricia iuuencit. vñ ē. q̄ in pdigalitate adiūgūt qñq̄ ml̄ta vicia int̄partie et ſic tales pdigi poſſent et peiores auaris. vt dīc p̄bs in. uiij. ethi. led b̄ est rōne illoꝝ alioꝝ viciōrum nō ex ſe p̄a. nō aut̄ p̄iner ad pdigalitatē ſed ad liberalitatē q̄ aliq̄ ſua ſua det paup̄ib̄ fm̄ p̄ſiliū xp̄i. math. xix. vt ſeq̄tū xp̄m pauperem

In diluītio aquarū. §. I.

multa p̄ ad deū nō approximabūt. p̄s. xxxi. p̄t et poni de pdigis. Aque q̄ ſluribiles ſunt ſignificat tpalia q̄ p̄tineſt fluunt ab uno in aliū et tandem in defectū. Unū p̄p̄ ſamaritane ait. Jo. uiij. Qui bibet ex hac aq̄ ſitice iteꝝ. q̄ ei tpalia acq̄rit mag. ac magis ſitit appetēdo alia. Diluītū ip̄portat ſupabūdātia excēliū aq̄p̄ erq̄ fructū terre nō ſequiſt p̄dīt. Unū et apte ſigt ſupflū et inordina tū v̄lū ſgalū ſeu diuītia p̄ erq̄ nō ſequiſt v̄tilitas ſeu fructū rōn̄abilis ſu p̄sumptio. et b̄ ſtingit in pdigalitate. Unū de t̄ aut̄ hoies deo appropinqt̄ pdig. deo ſic v̄t q̄ nō ei affilat̄ i v̄tute ſeu imitaſt̄ elongat̄ ſic ſigu rate ondīt de pdigo filio q̄ abiit in regionē longinqua a p̄f̄. Lu. xv. vñ be ie dicit. In diluītio aquarū t̄. vbi tria norantur.

Primo viciū p̄prietas. ibi. In diluītio.

Sed ſu varietas. ibi. aquarū multa p̄.

Tertio mali norietas. ibi. nō approximabūt.

Quantum ad primum. §. II

ellūtū viciū pdigalitas ut dictū ē ſignificat p̄p̄ ſt abūdātiā et expēſionē tpaliū. Talē ſt ſilis ei q̄ liq̄ē p̄ciosū ſfundit v̄ſi pleno v̄l̄ ponit i vase corrupo v̄l̄ dat p̄ nibilo q̄ totū p̄dit. Prodīg. ſfundit liq̄ē tpaliū v̄ſi pleno cū dat n̄ idigēti ſu diuītī. ſu v̄d̄it Prosp. Habēti dare nibil ē altō ſu p̄dere. i. q̄. q̄. pastor. Unū dñs docuit cū b̄ ſatit ſu uītia dz vo care paup̄es n̄ diuītē ſu inidigēt. Lu. xiiij. et v̄go maria i cātico dīc dñm ip̄leſſe elūrētē ſu diuītē bonis ſuis. Unū i figurā uiij. Re. uiij. dr̄ q̄cū ip̄lera eēnt vase oleo diuīnīt̄ p̄curata ſterit oleū ne effūderet. Liq̄ē aut̄ p̄o. it pdig. ſu vase imūdo. ſu dat tpalia mal ūt b̄iſtrōnib̄ plururijs exēcēndis et binōi ūt illō B̄iſaciūto ūt ūt deder. p̄cōrti. vñ Bi gu. dīc q̄ q̄ dāt b̄iſtrōnib̄ ūt meretricib̄ ſouēt illos i p̄cō di. lxxvi. q̄ venatorib̄. Tertio pdig. liq̄ē tpaliū dat p̄ nibilo ſu expēdit iūtī ūt lactatia et ontatiōe qd̄ frequenſit. ſic fecit affuer. grāde ſu ūt ſuis ut onderet iactatī ūt diuītias gl̄e ſuc. beſter. i. ſu dīc p̄p̄. ſi ego gl̄ifico memetiꝝ gl̄a meani bil ē. Jo. viij. Diſipat qd̄ ſubamp̄ pdigus tripliſt̄ Primo corrūpēdo ip̄am materialē. nā deſtru

Capitulū .VIII.

it multū pannū in faciendo supflua t̄ vana. sīc p̄z
in vestib⁹ lingulatis. pforatis seu st̄patis. in reti
cellis aurū t̄ sericū in texturis seu rechamatis. co
rium in scutulorib⁹ pforatis t̄ planulis altis. mul
ta alia in cōuiujs voluptuosis. et multa alia in
bastiludib⁹. tripudib⁹. histriónib⁹ t̄ equis. iux il/
lud Hora. xij. Imberbis iuuenis tandem custodere
moto. gaudet equis canibusq;. Preterea aut iu
uenes sunt magis inclinati ad h̄ viciū. qz ut dicit
p̄bus Innenes sunt magne spei. p̄t sc̄ spes ipo;
rat passionē s̄lo virtutē. t̄ iō nō curat multū expē
dere etiā si supflue. qz sperat multa in fucuro lu
cri t̄ sic supplere. sed inde aliquā veniunt ad magnaz
paupertatē t̄ miseriā. sicut ille. pdigus missus i vil
lam ad pascendū porcos q̄ nec de siliq; porcoruz
poterat saturari. Lu. xv. Secūdo dissipat pdig⁹
subam tpale eam diripiēdo. nam ut dic S̄en. ois
pdigus fur est aut mente aut officio. qz cū videt si
bi nō sufficere sua capit aliena. t̄ si nō maniste p̄pē
verecūdiā t̄n p̄ aliq; modos ut visurā secretā p̄ de
posita pignora t̄ hmōi. p̄ sacrilegia auferendo res
eccie vel bona cōitatis. Un̄ dicit ap̄ies q; pdig⁹ nō
debet ponit ad officiū ciuitatis p̄cipie ybi habeat
tractare bona tpalia expēdendo. Qz q̄ sibi nequaz
est cui bonus erit. Eccl. xiiij. q. d. Nulli. Frequent
ter enī accidit et iusto dei iudicio q̄ in suba male
acq̄sita t̄ cū multo labore succedit heres. pdigus q̄
in quo t̄pe totā dissipet diu p̄gregatā ad vtriusq;
damnatiōem t̄ male acq̄rētis t̄ male vtētis q̄ ce
dit in augmētū pene sp̄ius legatis. t̄ p̄tere adiues
in inferno perebat mitti lazazz ad frēs ne exp̄digio
vbi diuiciap̄ q̄s eis male dimiserat augerelei pena
Tertio dissipat pdigus subaz rōnale eam diuidē
do. nam v̄bēat ad expēndū q̄rit sibi facere ami
cos q̄ sibi sua coicent q̄d si nō faciūt intrat sefas
t̄ p̄ialitates adheret in alis t̄c. vel ꝑuat indebitc
si est officialis vel dñs ut possit sequi p̄opas suas
pdig⁹ t̄ inde in mētib⁹ subditoz vel alioꝝ sequū
tur odia. discordie t̄ in imicicie. Salomō. qz ꝑua
uit nimis subditos suos. p̄ter excessiuā pompam
curie sue t̄ pdigalitatē nō obſtare q̄ magnos red
ditus aliu de bret minus dilectus fuit a p̄plo. t̄ si
toleratus Sed qz filius eius roboam voluit seq̄
illam pompā t̄ ꝑuamen patris sui recessit maior
pars populi. i. x. tribo ab eo faciētes sibi aliu regē.
sc̄ Jeroboam ut h̄. iiij. Reg. xij. Dissipat etiā sbaz
pdig⁹ q̄ est. p̄curator t̄ factor seu disp̄sator bono
rū alioꝝ t̄ inutiliter disp̄sas. sīc villieq̄ diffama
tas ē ap̄ dñs; suū q̄ dissipasset bona ip̄i. Lu. xvi

Duo secunda parte no .S. III
ta q̄ habes. S. de lactantia. t̄i. viij. c. viij. vbi narrat
de varijs supfluitatib⁹ q̄ spectat ad lactatiā t̄ ad p̄
digalitatē t̄ iste sunt quasi aque multe.

Duo tertia parte nota .S. III
q̄ ibi ad deū nō approximabūt. est figura grāmatica
lis q̄ sc̄ min⁹dr t̄ plus intelligit. i. a te elongabū/
tur. Diceb̄ enī eis. Ite maledicti in ignē eternū t̄c.
Eſuriui enī t̄ nō dedistis mībī māducare t̄c. sed q̄
debūstis paupib⁹ dare dilapidastis. In vita etiā
ista ad magnam miseriā t̄ incōuenientē deueniūt

Un̄ legis de miraculis v̄ginis marie de q̄dā no bili
t̄ diuite q̄ cū bona sua pdige in zuiujs t̄ mu
nerib⁹ t̄ alijs vanitatiib⁹ sua plump̄sisset. incepit e
gere nec posse cōtinuare illā pompā t̄ expēsas soli
tas supfluas. qd̄ reputans sibi ad maximū verecū
diā. deligatione duce iuit in desertū inuocās ap̄b
te diabolū ut adiuaret eū t̄ subueiret. Lui de
mon appārēs q̄s iuit qd̄ velle. Qui r̄ndit q̄ pecu
nia m t̄ diuitias sibi p̄curaret ut solitus erat t̄ ip
se daret sibi seu faceret q̄cqd̄ velle. Qui duo tan
tū petiūt sc̄ abnegatiōem fidelis. sc̄o ut ducret in
de ad annū v̄corē suā ad eū in illū locū qd̄ totū p
misit t̄ docuit modū bñdi diuitias sc̄ ut foderet
in certo loco dom⁹ sue t̄ inueniret thesaurū qd̄co
tū euēnit. Et tūc cepit itez pdige expēdere t̄ viue
re more solito. S; in ad annū dicit v̄cori q̄ opore
bat eā secū ad certū locū p̄ficiſci sub specie alicui
deuotiois. Surgēs ḡ mane eq̄tauit cū ea. erat au
tem deuotissima bē v̄ginis. t̄ in via inueniēs ec
clesiam rogauit maritū ut p̄mitteret loco misse i
trare in eam t̄ aliq; tūlū orare. qd̄ t̄fecit. Et cum
oraret an̄ imaginē virginis marie ut ea; iuwaret
ab omni malo euētu. Incipiebat enī tim̄ re dor
mitavit in oratione. et beatavirgo maria sumpta
forma ei⁹ egrēla ē eciam. t̄ dixit viro expectanti
p̄sequi⁹m̄ iter. t̄ ascēdens equū secenta est cū q̄ cre
debat eam esse v̄corē suam. Lū aut̄ applicuit̄ ad
locū designt̄ cepit vocare diabolū. qui subito ap
paruit. t̄ vides mulierē quā cognouit else v̄ginez
mariam cepit tremere t̄ totus t̄ tribulatus cōtū
bari t̄ clamare t̄ militē dices. o pditoꝝ maledicte
quō deceplisti me. mirat ille dices. quō decepi. nō
ne duxi ad te v̄corē meā v̄p̄misi. ecce adest. ista est
foroz mea. r̄ndit diabolus. nō est hec v̄cor tua. sed
illa quā maxime odi q̄ maritē p̄sequi⁹ me t̄ostru
it toto conamine opa mea. hec ē m̄ illius ieu na
zarenī q̄ p̄ crucē suā cū socijs meis me debellauit.
t̄ de manib⁹ n̄is gen⁹ bñanū eripuit. hec ē q̄ Ma
ria vocat. Ad que r̄monē miles exterrit⁹ t̄ trem
būd⁹ subito piecit se ad pedes v̄ginis veniā perē
Et illa tribulū arguit diabolū dices. o maledicē dī
nō suffic̄ tibi pditio tua nisi t̄ tecū q̄ras b̄re socios
penaz. quō ausus es petere nocere velle mībi de
uotis. vade satana. nūq̄ alicui ex mībi deuotis
ampli⁹ nocit⁹. q̄ subito cū maḡ v̄lulato dissipuit
et militē v̄go rep̄b̄dit di. o miser quō p̄p̄ modicū
pecunie ita p̄misisti te decipi t̄ ad tm̄ nefas deduci
t̄ fidei abnegares t̄ v̄corē tuā diabolo expone
res. Alge p̄niaz de pctō tuo t̄ de t̄bī iūscet tm̄ sce
lus. Reutere ad illā ecclā vbi v̄cor tua descendit
ad orādū t̄ ibi cā iuuenies. Domū āt reutēs illū the
sauj̄ reponit vbi iuuenisti t̄ deo cū v̄corē tua fidelis
ter seruias i futuꝝ. p̄fīcēdo pctō tuū. t̄sic dispuis
Et miles reūl⁹ iuuenit v̄corē suā i illā ecclā. t̄ oia de
linquentes p̄ deo laudabiliter viterunt deuotis
simi facti virginis Marie.

Septim⁹ titul⁹ de Ira. capitulū p̄mū de ira t̄ ibi
de diūk̄ mois ire t̄ nocumens eius t̄ remedis

Ra ponitur a gregori.
tricēimo moralium et ab alijs docto
ribus vñū ex vñjs capitalibus. pro

Titulus .VII.

etus declaratione sciendū fm Tho. ij. ii. qd. clvij.
arti. i. qd ita prie loquendo est p assio appetit⁹ sen⁹
sicut a qua vis irascibilis noiatur. Circa passio
nes autē animē dupliciter in eis pōt malū inueni
ri. Uno mō eī ipa specie passionis qd considerat fm
objecū passionis. sicut inuidia fm spēm suā im
portat quoddā malū. Objecū autē ei⁹. i. materia
circa quā ē tristitia de bono alioꝝ qd fm serepu
gnat rōni. tō inuidia mor noia importat ali⁹
quid mali. vt dicit phus in. ij. ethi. Hoc autē nō cō
uenit ire qd est appetitus vindicte. i. punitiōis. vin
dicta euī pōt bene ⁊ male appeti. Alio mō inueni
malū in ali⁹ passionē fmq̄ sitate ipius. i. fm abū
dantiam ⁊ defectū. t̄ sic pōt malū inueniri in ira.
qñ quis irascit plus vel minus debito pter rōem
rectam. hec tho. ⁊ licer omēs sint inclinati ad irā
magis tñ colerici rōne ignee xp̄lecionis. mulieres
autē rōne debilitatis rōnis. Unū Eccl. x. Nō ē crea
ta supbia hoībꝫ nec ira nationi mulierꝫ. q. di. licer
viri magis inclinēt ad subiām. ⁊ mulieres ma
gis ad iram nō tñ se iuste p̄t excusare quasi crea
ti sint cū ea ⁊ vitare nō possint. qd hoc falsum est.
Et eccl. xxv. dr. Non est caput nequius sup caput
colubri. i. ita venenosum. Et non est ira sup iram
mulieris.

Deira loquens psalmi ..§.I
sta ait. p̄s. ter. Misericordia dei qñ tribulor. cō
tristatus est in ira oculus meus. aia mea ⁊ vēter
meus. Multe ⁊ varie ⁊ qsl̄ continue sunt tribula
tiones hoīm. ppter qd dicit aplus. i. ad Theb. ij.
nemo moueat. i. turbetur ⁊ a bono recedat in tre
bulatioibꝫ. sc̄iētes qm̄ in his positi sum⁹. Tre
bulatio est omnē id qd affligit hoīem ⁊ qsl̄ tribu
lū pūgit. Et his hō turbat p̄ passionē s̄ b̄ h̄tānū ē
xp̄allioibꝫ nec meremur nec demeremur nec lau
dabiles nec virtutabiles sum⁹ fm p̄bm in. ij. ethi.
Et hoc iō qd naturales sunt. ⁊ naturalia nō sunt
in potestate nostra ea auferre. vñ ⁊ nec motus ire
Nemo autē peccat in eo qd vitare nō pōt fm Aug.
Nō solū autē turbatur sed p̄ tribulatiōes frequen
ter perturbat. i. rotus vel simul turbat et appetitus
sensualis ⁊ appetitus rōnalis. ⁊ hoc est p̄ctm. A qd
miseria petit liberari dices. Misericordia dei qd
niam tribulor. cōturbatus est s̄z ppter tribulatiōes
in ira s̄z in oculus rōis. ⁊ aia s̄z porētia vo
luntatis. ⁊ venter sensualitatis. ybi notan⁹ tria.
Primo aurilium diuinale. ibi. miserere mei. ⁊.
Secundo vicium capitale expressatum. ibi. con
turbatus est.
Tertio excidium populare insinuatur. ibi. Ania
mea.

A secūdo inchoando ..§.II
vicium capitale est ira que tunc est vicium cū in ea cō
turbatur oculus ⁊ anima. intellectus ⁊ voluntas.
Nam in ira ⁊ p̄zelū que virtus est ⁊ si turbat ocu
lus rōnis. nō tñ aia. i. voluntas. sed in ira ⁊ vice⁹
cōturbatur frequenter. i. simul turbatur oculus rō
nis cum aia. i. voluntate. Unū ira diffinit⁹. put ē pec
catū qd est inordinat⁹ appetit⁹ vindicte fm Aug⁹.
Alia diffinitio ē Damasceni s̄z qd ē accēlio sangui

nis circa cor. sed hec est materialis ⁊ queuit etiā
ire p̄zelum. Capitale autē dr̄ fm b. tho. ij. ii. quest.
clvij. ar. vi. qd ex ea multa alia vicia oriuntur. Qd
autē et ira multa vicia oriuntur. habet s̄z duplicit⁹ rōe
P̄rio et presu obiecti qd h̄t multū de rōe appeti
bilitatis. inq̄stum s̄z vindicta appetit⁹ sub rōne iu
sti qd sua dignitate allicit. Alio mō ex suo imperu
quo mentem p̄cipitat ad qm̄q̄ inordinatate agen
da. Est autē ira magis viciū capitale qd odii qd tñ
grauius peccati coiter qd haber ira finē multū ap
petibile qd s̄z appetit malū sub rōne boni. i. iusti
magis qd odii qd appetit malū sub rōne mali.
Ip̄a autēm ira peccato variatur.
A philosopho specificatur.
A christo graduatur.

Quātu ad p̄mū peccati ire variatur. qd aliquā
est mortale. aliquā veniale. Pro cui⁹ declaratione
sciendū fm tho. ybi. s. ar. ij. qd motus ire pōt esse
inordinatus ⁊ p̄ter p̄ctm tripliciter vici⁹.
Primo ex pte mali qd alteri appetit.
Secūdo ex pte modi qd interi⁹ qd irascitur.
Tertio ex pte facti qd exteri⁹ oñditur.

Ex pte mali qd iratus appetit. tūc ira est pecca
tū mortale qd s̄z qd appetit in iustā vindictā seu
punitiōem. primi notabiliter dānosam ⁊ h̄ fm de
liberatā rōem. In iusta autē vindictā appetit cum
quis appetit cū puniri qui nō meruit. vt qd non fec
sibi iniuriā quā estimat. vel si fecit sibi iniuriā v̄l
alteri. appetit cū notabiliter v̄l plus puniri qd me
ruit. puta dicit verbū iniuriosum. qd desiderat p
pter h̄ illū occidi vel vulnerari ⁊ h̄mōl. vel etiā s̄
meruit iniuriā faciēs. Güster puniri affectat irat⁹
a quoq̄ qd illā punitiōe illi in ferri vel a sev̄l alia
priuata psona. tñd fm legittimū modum a deo
ordinatū. vel etiā ⁊ si desiderat illū puniri a iudi
ce de eo qd meruit. h̄ nō appetit ppter bonū iusti
cie ⁊ seruādū. s̄z p̄t malū ei⁹ qd sibi nocuit vt ex ma
lo ei⁹ faciet. Et qdlibet hoīz ē mortale. qd h̄ carita
tē ⁊ h̄ iusticiā incedit. S̄z si appetere tale malum
nō deliberate s̄z fm subitū motū p̄t mot⁹ ire sen
sualis p̄uenit iudiciū rōis. v̄l etiā deliberate rōis
appeter p̄tū malū. ita qd etiā illū nocūtū actu
iūferre nō es̄z mortale vt trahere puer p̄ capillos
est veniale. Ex pte autē modi qd qd irascit interi⁹
si ira ardenter irascit qd ex vehemetia ire decidat
a dilectionē dei v̄l. primi. qd solet p̄tingere cum ira
trāsit in odii. tūc etiā ē mortale. Iux illud Aug.
in regula. ne ira trāseat in odii ⁊ trahē faciat v̄ te
stuca. ⁊ aia faciat homicidā. qd nō sit nisi p̄ mor
tale. Et de h̄ dr̄ Job. v. Uirū stultū interficit ira
cūdīa. al's est veniale. Ex pte facti exterior⁹ ē
mortale ira inq̄stū er ira qd inducit ad crīalia fm
illud. puer. xix. Uir iracundus. puocat rīras ybi
dicit glo. Janua oīm vice⁹ iracudia. qd clausa
v̄tūtibꝫ interdic⁹ quies. apta ad om̄e facin⁹ arma
bit anīm⁹. v̄l cū qd ex ira oñderet siḡ odii. vt hoc
scādalisaret notabiliter. primos alias ira ē venia
le vt accidit in qdliana ira eoꝝ qd gerūt curā do
moꝝ ⁊ s̄bditōꝝ. ppter qd dicit xp̄s. mārche. solici
ta es ⁊ turbaris erga plurima. Lu. x. Quātū ad
scdm. s. de spēbꝫ ire dicit phus in. ij. ethi. qd ira
cūdōꝝ. qdā sunt acuti. qdā amari. qdā ḡues. zīc

Capitulū

I.

potest dici triplex species ire scz acuta. amara. et g
uis. Lui p̄cor. in sua Bre. et Damasce. in. q. li. di/
cetes. q̄ tres sunt irascibilitatis sp̄es. s. fellea quā
phus vocat acutam. q̄ leue scz habet p̄ncipiū t̄ sibi
tum motū. Secūda dīr inania seu iſaria quā phus
vocat amarā q̄ scz p̄manet et in vetustate deuenit
Tertia dīr furor quā phus appellat quem q̄ scz ob
seruat t̄ps ad supplicium inferēdū. hec differetia spe
ciez ire nō attendit p̄ncipaliter fin circumstantiaz
t̄ps sed fin facultate hois ad iram. vel fin firmi
tacē in ira et ex causa diversa firmitatis in ipa.
Pro cuius declaratioē vīcib. tho. ii. ii. q. clviiij. ar
ti. v. q̄ inordinatio ire p̄t attēdi ex duobz. P̄io
quidē ex ipa origine ire. q̄ s. b̄z leue cam. et hec ira
prinet ad acutos q̄ nimis cito irascitur et p̄ q̄libz
leui cā. etra illud Jacobi. Sit hō tardus ad iraz
Alio mō p̄t attēdi inordinatio ire ex ipa durati
one ire q̄ scz p̄manet et nimis p̄seuerat. Et hec p̄t
esse duplex Uno mō. q̄r cā ire scz iniuria illata ab
altero nimis manet in memoria vñ et h̄ diutinaz
tristiam cōcipit. Et iō sibi p̄i amarus est. etra il
lud Ephe. viij. Dis amaritudo et ira tollatur a vo
bis. Et Leui. xix. Nou cr̄is memor iniurie ciuiuz
tuoz. q̄b et Sene. dicit de Julio cesare ethnico scz
q̄ oīm memor esset nisi iniuriaz. Alio mō p̄tingit
p̄manētia ire ex p̄te vindictē quā quis obstinato
animo q̄rit et h̄ prinet ad difficiles seu ḡues q̄ nō
dimittit ira nisi puniat. S; ut dīr Ecclz. viij. Ira
in sinu scz mētis stulti regescit. Et Amb. Ira etiā
sepe in crimē inducit innocētes. q̄r duz plus iusto
irascimur et volumus aliena cohēcere ipi guiora
cōmittim⁹. s. iniuste puniēdo. rieq. iij. Ira loqui
tur ibi de p̄butifar p̄ono ioseph. q̄r ex eo q̄ nimis
iratus est h̄ ioseph ex falsa accusatione sue veroris
sibi credēs nō quieuit ira eius quosq; puniuit et in
iustissime scz eū in carcērādo ut h̄ Sēn. xxir. Ad
dit Bre. in. v. mozal. circa finē ad p̄dictas species
seu modos ire. Quartū eo p̄ scz q̄ cito irascunt̄ le
uicā et tarde dimittit iram. et hos dīc p̄to et alij.
Et in vita patrū dicit quidā et illis q̄ iracūd⁹. s.
qui leuiter irascit et tenet ira etiā si mortuos susci
taret nō posset deo placere. Quantū ad tertū scz
de ḡdibz ire ponit dīs Jesus Math. v. cum dīc.
Dis q̄ irascit fratri suo reus erit iudicio. q̄ aut̄ dī
cerit fratri suo racha reus erit sczlio. q̄ aut̄ dire
rit fatue reus erit gehēne ignis. q̄ ḡdus fin Tho.
vbi. s. nō prinet ad diuersas sp̄es sed accipit̄ fin p̄
cessum huani accus in q̄ p̄mo qd̄ ē corde aliqd̄ p̄c
p̄tut. Et q̄tū ad h̄ dīr. q̄ irascit fratri suo. Secun
dū est cū p̄ aliq̄ signa exterioira ira manifestat ete
rius. et anq̄ p̄cipiat in effectū. et q̄tū ad h̄c dicit
Qui aut̄ dicerit racha q̄ dīctio fin Hiero. est inter
iectio irascētis fin hebreū idioma. sicut apud nos
heu est interiectio dolētis. et nil aliud significat ni
si dolorē in cōi. et p̄ ipse interiectio admirat̄is. S;
q̄ apud latinos nō est aliq̄ interiectio irascētis. Jo
dimisum fuit illud racha i suo idiomate hebreo
signas ira in voce absq; exp̄sione vbi importatis
calūniā maledictiois et hmoi. Terti⁹ ḡdus ire ē
q̄n p̄ducit ad effectū. Est aut̄ effectus ire nocumē
tū alterius sub rōne vindicē. minimū aut̄ nocu
mentū est q̄ sic solo vbo. Et iō q̄tū ad h̄ dīxit. qui

dicerit fatue. sub quo verbo comprehendit om̄is
iniuriā q̄ fit. primo in locutione vel ope et ira. Et
loquisibz t̄ps de ira q̄ est p̄ctū mortale. vt cuz est
apetēs notabile dāmnu. primo et liuoreyndicē
Et in illo. p̄cessu ex mō loquēdī oñdit dīs Ḡn⁹ ee
peccatū in scđo ḡdu q̄ in p̄mo. et in tertio q̄ in se
cūdo. Et h̄ innūl̄ licet obscure ex mō loquēdī p̄si
militudinē p̄cessus iudicari. Naz cū adducit̄ re
us ad iudicē. p̄mo de crūmē iudicat̄. i. examinat̄
vtrū fecit vel nō seu q̄sum. et quō fecerit. repro q̄
maleficiū p̄petraverit. scđo fit cōsiliū seu collocu
tio iudicis cū suis cōsiliarijs si debeat sibi ignoci
ci vel qua pena plectri. et h̄ deliberato. tertio dat̄ h̄
eū sinā verali pena punit̄. sicut ḡ in hoc processu
minus p̄culū est reo iudicari. i. examinari q̄ post
examinatiōem de pena sibi debita. p̄ter delictum
tractari. q̄r dū examinat̄ adhuc est ei locus defen
sionis et p̄t cōvinci de crimē. et nō cōvinci. i. ab
solui. Et itez minus p̄culū scz iminet cū de pena
sibi danda tractat̄ in cōsilio q̄ post p̄ est lata sinā
q̄ cūq̄ de pena eius p̄t sibi ignoci vel alleuia
ri pena sibi debita. sed post sinā datā nō h̄ et pe
trare aliqd̄ remcdiū sed q̄ executioni mandet̄. ira
t̄ps et ipo mō loquēdī vult oñdit exteri
us in facie turbulētav̄ clamore q̄uis nulli faciat
iniuria. Et h̄ iō q̄r scandalizat̄ vidētes eius iram
Sic minus ḡue est et si mortale cū q̄s solū h̄ iraz in corde
puto cū odio q̄ cū ipē iram mortale oñdit exteri
us in facie turbulētav̄ clamore q̄uis nulli faciat
iniuria. Et h̄ iō q̄r scandalizat̄ vidētes eius iram
ab et̄ sed in incōfuso q̄ ira oñdere suā cū nocumē
to. primi scz cōtumelias inferēdō vel p̄cutiendo et
hmoi. Sicut enī ḡdus in culpis maior vel miior q̄
bus debet maior vel miior pena in purgatorio l̄
in inferno. sicut etiā in meritis bono p̄ op̄. Et in
q̄libet illo p̄ ḡdu intelligit̄ ut dictū est cū ira ē ta
lis et tanta q̄ sit mortale. Unū cū dicit. siq̄s dixerit
fatue. reus reit gehēne ignis. i. inferni. intelligit̄ cū
hoc facit aīo notabiliter iniuriādī. als p̄t esse ve
niale. et aliq̄ nullū p̄ctū. s. cū p̄t diceret filio. vt
magister discipulo. tu es fatuus. cā correctionis.
Nam et t̄ps sine peccato dicit disciplis. Lu. vlti.
O stulti et cordi corde ad credendū. Et q̄r q̄ iniuri
at̄ primo vbo vel facio. teneat̄ ad satisfactioē. p̄
p̄terca subdit̄ t̄ps. Lu offers mun⁹ tuū an altare
munus. s. cuiuscunq; boni opis facere disponis.
an altare. i. in cōspciū diuine maiestatis scz p̄t de
um illud faciēdo. et ibi recordatus fuer̄. q̄r frater
tuus. i. prim⁹ h̄ aliqd̄ adūsum te. i. q̄r cū offens
disti p̄ qd̄ es ei debitor. relinq̄ ibi mun⁹ tuū et va
de t̄c. Istud iter dīr fieri mēte nō corpe. i. dispone i
mente anq̄ scias illud bonū opus satissimē. p̄
ximo de iniuria illata. puta petēdo venia et hmoi.
Et tali dispositiōe p̄missa facias illud bonū op̄.
vt sic isto mō sit meritorū qd̄ aliter nō esset te nō
disposito ad recōciliādū cum p̄mo. non tamē
debet bonū. p̄ter hec dimitti.

Quantum ad tertium. §. III.

principale scz excidiū p̄lare qd̄ sequit̄ ex ira p̄ qd̄
dicit ps. xxx. Turbatus est oculus me⁹. aia et ven
ter q̄ vtriḡ plura sunt. Sciendū q̄ ex ira cū separ
mente triplex excidiū seu exterminū p̄cedit.

ff

Titulus VII

Excidit enim quis a condicione virtuali.

A compositione corpali.

A couersatione fraternali.

Dropt eram oēs vires seu potētiae aīc t' virtutēs alterant. Nam oculus intellectus obtenebratur qz ut ait Lato. Ira ipedit aīm ne possit cerne re vep. Unū dīc Bre. qz cū rector est in ira nō debz tūc iudicare finaliter. qz iudicium rōis est obscurū. dicit enī Restringēdā est sub rōne p̄rās. nec qd agendā p̄sūqz p̄citata mēs ad tranquillitatē redeat. Nam zmorōis tge iustū putat omne qd fecerit. xi. p. lī. c. illa. Narrat historia ecclastica qz theodosius impator t si deuot tñ cum audisset quē dam ex militibz suis sibi cap a tumultu pl̄ari oculis apud ebessalonīcā qz p̄missit se ira succēdi fecit dolose vocare pl̄m ad ludos cretenses vbi ob vindicā fecit plures occidi. ppter qd postea a bea. Amb. Mediobonū nō fuit p̄missus intrare ecclaz nisi p̄s facta publica p̄nia. xi. q. iii. c. cū ap̄s. Ira turbat animū. i. volūtate adeo ut si totus mūdus filio teneret iratus frangeret nō curādo de mundi totius destructione ut satissaceret ire sue. Unū p̄ verb. xvij. dī. Ira nō h̄z misericordiam. neqz enī pens furor. Sic de alexandro magno legi multuz furibudo qz ira succensus occidit militē sibi charillim de qz postea ira digesta ita doluit qz qsi se ipsum occidere voluit. Ira turbat vētrē memorie. Ideo vēter significat memoria qz sicut in ventre reponunt cibī comestī. ita in memoria retinent lecta vel audita. Sed cū ira mētem sugat. omne exemplū māsuctudis t partētē a memoria excidit. et oīs bñficij immemor fit eius qz quē turbat. Sic p̄z in saul qz ita iratus fuit h̄ dauid cū audiuit p̄ellas cantare. saul p̄cussit mille. t dauid. x. milia. qz qsiuit pluries eū occidere oblitus multoz tma gnoz bñficioz qz sibi t p̄plo fecerat. i. Regū. xvij. Et sic turbat in ira oculus rōis. aīa volūtatis. et venier memoratiōis. Et qz in potētis sunt virtutes. turbatis subiectis turbant t accidētia eoz. i. Virtutes. qd pulchre declarat Bre. in. v. moral. circa finem dīcēs. Quāta fit iracūdī culpa pensēm p̄ quādī māsuetudo amittit qz se virtus est ad tē perantia p̄ninet. supne imaginis. s. dei similitudo viciatur. qz de deo dīc Sap. qz. Tu autē dñe cū tranquillitatē iudicas t p̄s. Qm tu dñe suanis t mitis ea. qz iram sapientia p̄dit. i. prudētia. vt qd. qz ve or dīne agendū sit. nesciat. sicut scriptū est Eccl. viij. Ira in sinu stulti reqescit. Per irā vita amittitur sc̄ spūalis. t si sapia teneri videat. Unū scriptum ē Ira pdit t prudētes. p̄iram iusticia amittit sicut scriptū est Jaco. i. Ira hoīs iusticiā dei nō opatur qz dū perturbat mens iudicium sue rōis exasperat. omne qd furor suggester rectū putat. p̄iram cōcordia rumpit. sicut scriptū est puer. xxix. Ut animosus parit rītas. t vir iracūdus effudit peccata. Iracūdus qz p̄tā effudit. qz etiā malos qz ad discordanz. puocat. peiores facit. Per irā spūlancēt spēdor. i. gratia septiformis excludit. quo h̄ in retūsta translatione scriptū est. Sup quez requiescat spūs meus nisi super humile t quietū. Lū humilem diceret. p̄tinus quietū adūxit. Si ḡira menzti quietū subtrahit suā. spūlancēt habitationēz

claudit. hec Bre. Secūdo p̄iram incidit qz a cōpositione corpali. Dīc enīqz esse bñ p̄positū ī ge stibz suis. qd p̄ninet ad modestiā fin illud apli ad phil. viij. Modestia vīa nota sit in oībus hoībus sed ira deuictus ut dīc Bre. in. v. moral. ad ap̄tam moris sanitatem ducit. t vīz ad supficiē. s. corporis dispōs ab intimo cogitationū fundameñto dissipatur. Nam ire sue stimulis accensum corporis palpitat. corpus tremit. lingua se p̄pedit. facies ignescit. etas p̄tantur oculi. nō recognoscuntur noti. Dīc quidē sermonē format. sed sens⁹ qd loquatur ignorat. In qz itaqz iste abruptiōis longe est qz actiōnis sue p̄scius nō est. Unū plerūqz fit qz vīz ad manus ira. p̄siliat t eo furor mēbra foris incitibz exerceat qz inter ipsam membrōz dñam mētē capiūtūam tenet. hec Bre. Unū t merito figurat p̄ illū demoniacū qz vestimentis suis dilaceratis nud⁹ incedebat. homines verabantur in monumentis manebat. Mat. ix. Talis enim vehemēs ira celerat mortē. ppter qd dīc puer. err. Zelus t iracūdī mīnuent dies. Unū t aīalia iracundia. ut canis qz defacili mordet t latrat sunt brevis vite. Et de illa Silla cōsule romanōz. Narrat Aug. de ciui. dei. qz p̄ ira cū turbulētissimus esset. fracta est sibi vēna sanguis in corpe. vñ mortuus est. Tertio p̄ iram cadit qz a couersatione hoīm. Quilibet enī cauet sibi h̄re familiaritatē cū iracūdī vel querit. rationē ne ztumeliet ab eis seu ztender h̄eat. Und Greg. in. v. mōra. Per iram grā. vite sociali amittitur sicut scriptū est. Noli esse assiduus cū homine iracūdo ne discas seinitas eius. t sumas scandalū aīe tue. qz qui se ex humana rōne nō erat. ne celles est ut bestialiter solus vivat ut fere siluestres imo nec secū quiete habitare pot̄ solus. sed h̄ seipsum iratus frangit alīqz vasa vel cartas vel alīs sc̄p̄m p̄cūt. Unū legis in vitalpatrū de quodā ira cūdō qz cū non posset cū alijs couersari ob suam iram. demū accessit ad locū solitarū ut sine ira uiuēret. sed cū qdā die. p̄ aqua iūsset ad fontē impletō vase et aqua fontis ad aquā hauriendaz se iūlinuauerat t posito sup terrā casu effusa ē aqua versato vase. Sed iste iter p̄ ipse uerit alīa aīqz ira pmotus. sed cū iter vas euersum fuisse illē infūriatus vas illud zfrigat. sicqz pp̄edit qz nō alijs sed ipemēt cā erat sue ire. Louersans fāt cū talibz de mones libēter. Unū ap̄ls ad ephe. viij. Sol nō ochidat sup iracūdām vīram. nolite locum dāre dia bolo. q. d. p̄ iracūdā diabol⁹ habitat in vob. et h̄ cū sol rōis succubit sup irā. i. qn̄ tanta est qz collit vīsus debit⁹ rōis. qn̄mo iracūdī vīdens p̄tiores diabolo. Nā diabol⁹ nō fuit ausus p̄cipitare ep̄z de pinnaculo. sed dixit. Mette te deorsum. s. pharisei h̄ xpm repleti in synagoga ira. ppter verbæi vera t sancta duxerūt vīz ad supcūlū montis ut p̄cipitarent cū. Luce. viij.

Ad primū principale .S. III
reuertendo. de remedīis ire nota cū dīc. Misere mei dñe qm tribulor. hoc est enī remedium p̄cipiuū rogare deū ut det sibi patientiā. t liberet eū a miseria turbationis t ire qz nō minus tribulat mens tem qz ipa aduersitas vel iniuria illata. Unū Aug.

Capitulū

.I.

in sermone. Quod mala equanimiter toleremus id est sine turbatione ab illo est sc̄z deo. nō nostra patiētia. qd̄ p̄s. recognoscēs dicebat Tu es patia m̄ca dñe. i. cā patiētia m̄ce. vt exponit magister in p̄mo s̄nīaz eam sc̄z m̄hi dando q̄ a me nō habeo eam. Et iō q̄r̄ q̄tidiē tribulamur diversis miserijs est perēda ab eo patia seu mansuetudo dicēdo. mi serere mei qm̄i tribulor. Tria autem sunt que va lent ad tolerandam iram.

Primo p̄missio cū memoria passionis.

Secundo p̄missio ex dictamine rōnis.

Tertio subtractio materie turbationis.

CPrimum et secundū remedii ponit Bre. in. v. moral. circa finē dices duob⁹ modis facta possidere sūm̄ ira disuēscit. Primum est ut aīc̄ incipe aliquid cipiet mens sibi oes q̄s p̄t sibi inferre p̄tumelias q̄s p̄ponat q̄tūs redēproris sui. p̄ba cogitans ad aduersa se p̄parat. Que nim̄z venientia tāto fortius excipit q̄r̄ se cautius et p̄c̄teria armatur. q̄ enī improvidē ab adūstāte dēphēdit q̄si ab hoste dormīens inueni. hec gre. Preuidēdo aut̄ aduersa q̄ sibi p̄ne inferri et rememorando q̄ r̄ps p̄ eo sustinuit cū omni patia et m̄suetudine d̄z velle eum imitari et sine turbatiōe velle sustinere iniurias. i. Pe. q̄. Christus passus ē p̄ nob. vobis reliquēs exemplū ut seq̄mini vestigia eius. q̄ cū maledicere tūnō maledicebat. cū pateret non p̄minabat. Et Viere. Lū tractaret de morte eius loquēs ad dominū ait. Ego nō sum turbat̄ te pastore sequens de q̄ in p̄sona eius loquēs ait. Ego q̄si agn̄ manuetus q̄ portas ad victimā. Viere. xi. greg. si p̄sio xp̄i ad memoriam reuocet. nihil est adeo adūsus q̄d̄ eq̄ aīo nō toleret. Dia enī q̄ p̄t aīm magis ex citare ad iram et appetitū vindicte fuerūt facete circa ei. Nam iniuste passus ē ab his quib⁹ maiora cōtulerat bñficia. s. iudeis et corporalia et sp̄nalia et omnib⁹ modis. In suba. q̄ ablata sunt sibi vestimenta. In fama. q̄ mult̄ cotumelias infamat̄ e. In suis adhucētib⁹ ut in discipulis et m̄fe. In p̄sona. q̄ flagellatus. coronatus. spinis crucifixus est et tū nunq̄ iratus se p̄ crucifitorib⁹ erozauit ne p̄rīret dices. pater ignoscē tē. **S**ecundū remedii cōtra irā est īm̄ Bre. in. v. moral. ut cū alienos excessus asp̄cim̄. nra in q̄b⁹ in alijs excessim̄ delūca cogiremus. considerata enī infirmitas. p̄p̄la mala excusat nob̄ aliena patiētē q̄pe illarā iniuriaraz tolerat q̄ pie meminiuit qd̄ fortasse adhuc hēat tolere. Erubescit enī p̄cta alijs nō p̄cere q̄ vel deo v̄l primo recolit p̄cedo peccasse. hec gre. Ad hoc facit qd̄ d̄r̄ Eccl. xviii. Domini hō seruat irā et a deo q̄ rit medelā. q. d. q̄ dictamē rōis est ut velit sibi iḡ sei a deo et in magnis offendis. et ip̄e nō velit iḡse resed tenere irā. p̄tūm̄ in p̄uis. Unū et ille seruus cui dimissum fuerat debitu decēmiliū talentorū q̄r̄ irat̄ ē q̄ seruū et eo q̄ nō soluebat sibi centū de narins in q̄b⁹ debitor erat sibi. sed tenēta suffocabat eus et in carcere misit adeo displicuit dño suo q̄ tradidit eū tortorib⁹ q̄usq̄ reddere vniuersuz debitu ut h̄t̄ Mat. xviii. **T**ertium remedii p̄tra iram est collere occasione vīz dura. p̄ba rea que magis accēdit irā. Est enī ira accessio sanguis. Incendū aut̄ ignis diminuīt p̄ subtractionē lignoꝝ

rum vel infusioem aque. Ligna quemagis acten dūt sunt dure r̄nſiones. dura verba q̄ dici nō dñe sed taceri. Unū in vitaspatriū cū abbati. Moysi dicta fuisset maḡ p̄tūlia interrogatus si fuisset irā tua. r̄ndic̄ illud p̄s. Turbat̄ sum et nō suz locut̄. Lauendū tñ ne q̄s adeo r̄taceat q̄ dura loquentez et turbatū ut ex cœturnitate sua maḡ illū accendat. q̄ b̄ malū esset sed tūc̄ potius loquēdū est sed cū mansuetudine. nam ut d̄r̄ puer. xv. Rñsio molis frangit irā. sermo durus luscitat furorē. De q̄ dā ēt p̄bo legis q̄ cū verberaret discipulū suū p̄ defectu p̄missio aduertēs q̄ tra ei incipiebat dñari. sup̄scdit et vocavit alīu suū discipulū q̄ nō erat p̄sionatus p̄cipies ei illū v̄berare. Sciendū ēt fm̄ Bre. in. v. mōra. Nōnunq̄ dū ascēsus animus p̄ iram a d̄sucta locutione restringit p̄ accessum t̄pis penit̄a dilectione primi separat et acriores stimuli ad mentē veniūt. causeq̄ q̄ ḡuius exasperēt oris unturn. et ira in odiū vertit. plerūq̄ ira p̄ silentiū clausa intra mentē vehemētius estuat. et clamosa tacitas voces format. verba sibi q̄b⁹ exasperat obijcit. et durius exasperata q̄si in cāe examine r̄n̄det. Qd̄ sa / lomon breuiter insinuat di. Prestolatio impioꝝ furor. Et ante nos qd̄ sapiēs ait. Logitationes iracūdi vīpere sunt generatiōes mente comedūt mīc̄m̄ suā. hec gre. Lalis ḡ q̄ nescit irā vincere mētem clausam. d̄z vel cū illo q̄ quē est iratus si p̄t molliter loqui. vel si credit et b̄ excrescere cū aliq̄ patre sp̄uali vel amico sapienti reserare. ut sic p̄sio conquiescat.

Irascimini et nolite pec. §. V

carū q̄ dicitis in cordib⁹ v̄ris et in cubilib⁹ v̄ris cō pūgimini. p̄s. uj. Ubi nota q̄ tripliciter nos possumus habere ad iram.

Primo mō zelatiue et p̄ rectū

Secundo mō remissive et p̄ defectū.

Tertio mō viciatiue et p̄ excessum.

Et fm̄ quodlibet illoꝝ p̄t exponi v̄sus ut p̄sio mī p̄cipial sīc exponēdo. Irascim̄ et vicia alioꝝ et zelū. et nolite peccare. i. q̄ nō exceedatis in zelo. et ut verū sit zelus in corrīgēdo alios et irascēdo et eo r̄u defect̄ q̄ dicitis in cordib⁹ v̄ris et in cubilib⁹ v̄stris p̄pūgim̄. i. penitēmī. a de peccatis interioribus. ista dicitur in cordib⁹ sc̄z affectu. et de p̄ctis exteriorib⁹ q̄ agunt p̄ corp⁹. et ista dicitur. i. fūci cubilib⁹. Est enī corp⁹ tanq̄ cubile in q̄ requiescit animū. Est enī fm̄ Aug. p̄nia qd̄ irascētis vīndicta puniēs in se qd̄ dolet p̄missio de pe. di. iii. Penitēcia. Sed ad plenū zelū et necessariū prinet nō solū irasci et punire suos defecit. sed etiā alioꝝ debito mō inq̄stū p̄t et d̄z. Irascētū mīt̄ peccatis palez. i. maloꝝ sed nō odit īnḡt Aug. vi. q. i. §. si. Unū dīc̄ Līt̄. Qui irascit cū cā nō est re. naz si ira nō fuerit sc̄z p̄ zelū nec doctrina p̄ficit. nec iudicia stant. nec crīmia p̄p̄scunt. Unū. i. mat. ii. inq̄st Ma thathias istruēs filios et ad zelū legis exhortās p̄ exēpla. Helias zelādo zelū legis recept̄ est in celū qd̄ h̄t̄. uj. Reg. ii. zelū aut̄ p̄cipue legis helias oñdit dū irat̄ et talios p̄phas q̄ idolatrare faciebant p̄lm̄ q̄dringēros occidit torrēte Lison ut h̄t̄. ii. Reg. xviii. Edhuc aut̄ zelū inuitat exempla sc̄tōꝝ

Titulus VII

Unū Niero ad Ripariū. Legi sinomastrē. i. viii
 dictam Finees. austereitate helie et zelū symonis
 ebananei. petri severitatē. et anania et zaphirā tru-
 cidantē. pauli 2stātiam q̄ climā magū vñs dñi re-
 sistētem. cerna severitate dānauit. Nō est crudeli-
 tas c̄ria p̄ deo punire. s̄ pietas. Unū in lege d̄r. Si
 frater tu et amic⁹ tu et vror q̄ in sinu tuo dormit
 dep̄uare voluerit veritatē. sic manus tua sup̄ cos
 et effundes sanguinē ip̄oz. xxiij. q. viij. legi sinoma-
 strē. Si iudiciale accusando fuerit 2dēnatus ex
 ira p̄ zelū. de finees b̄r. Num. xxv. q̄ mot⁹ ira p̄ ze-
 lum vñi de p̄ncipaliorib⁹ trib⁹ iuda q̄ 2leget dñi
 miscebat cūz madianita in ip̄o actu peccati occi-
 dit. de helia b̄r. uij. Re. i. q̄ sup̄ duos qnq̄ genari-
 os fecit sgnē de celo descedere 2burentem eos. De
 zelo simonis p̄ eodē v̄ hic sumi simon et petr⁹ qui
 binomius erat. et historiā de anania et saphira ha-
 bes. act. v. glo. tñ ibi exponit de simone germano
 thatei apli rangēdo historiā q̄ b̄r in legēda eoz sc̄z
 de serpētib⁹ q̄ magos. p̄curatis q̄s apli miserūt su-
 per eos ad affligendū eos ex zelo dei. Hac ira p̄ ze-
 lū motus matbathias occidit nūciū regis antibi-
 ocbi q̄ eū iuitabat et pte regis ad sacrificandum
 idolis. et iudeū q̄ corā eo sacrificabat v̄z. i. mach.
 iiij. Hac ira mot⁹ r̄ps expulit flagello vēdentes et
 mentes in tēplo. Jo. iiij. De hac ira gre. in. v. mora.
 Si sic primos ut nos amare p̄cipimur. restat ut
 sice eoz errorib⁹ ut n̄is irascamur. de hac p̄ Salo-
 monē Eccl. viij. Melior ē ira risu q̄ p̄ tristiciam
 vultus corrigit anim⁹ dclinq̄tis. Ip̄e tñ zelus
 rectitudinis q̄ mentē inquietudine agitat mor-
 eius aciem obscurat ut aliora nō videat q̄ b̄r p̄i-
 us tranqllā cernebat. q̄ nec solis radius cernitur
 cū 2more nubes facie celi obducit sed iude subti-
 liss et ad alta reducit. vñ ad t̄ps ne videat. reuer-
 berat. s. ira p̄ zelū. Nam ip̄i recti emulatio eterna
 post paululū in tranqllitate largi⁹ aperit q̄ becm̄
 terim p̄ 2motionē claudit sicut infirmati oclo cū
 collirū ponit. lux penit⁹ negat sed p̄ paululū ple-
 nius recipit. Sc̄do ut et cludat defect⁹ ire cū v̄i
 optet. q̄ remissio d̄r et p̄ctm̄ c̄. et tūc sic exponit Ira
 sc̄imini cū oīz 2n̄ra et aliena vicia et nolite peccare
 q. d. si b̄ nō facitis. peccatis. nolite 2peccare non
 irascido. Pro cuius declaratione d̄c. b. tho. iiij.
 ii. q. clvij. ar. viij. q̄ ira dupl̄r p̄ot intelligi. Uno
 mō putē simplex motus voluntatis q̄ aliqs nō ex
 passiōe sed et iudicio rōis infligit pena. et sic defe-
 ctus ire absq̄ dubio ē p̄ctm̄. et b̄ mō intelligitur
 verbū Lris. cū d̄c sup̄ mat. Qui cū cā nō irascitur
 peccat. Nam talis vicia seminat negligētiam nu-
 trit. et nō solū bonos s̄ et malos inuitat ad p̄ctm̄.
 Iracūdā enī q̄ cū cā iracūdā nō ē. s. p̄rie. sed in
 dicitū. hec Lris. Iracūdā enī. p̄rie iccligib⁹ motō
 passionis. q̄ at cū cā irasci. i. et rōne. ira eius nō ē
 ex passione et iō iudicare d̄r nō irasci. Alio mō ac-
 cipi⁹ ira. p̄ motu appetit⁹ sensitiui q̄ est cū passione
 et trāmutatione corporali. et b̄ motus ex necessitate
 sequit̄ in hoie ad simplicē motū voluntatis. q̄ na-
 turaliter appetit⁹ inferior sequit̄ motū voluntatis
 appetitus superioris. n̄iſ aliquid repugnet. et iō nō p̄c
 totaliter deficere in appetitu sensitiuo motus ire
 nisi p̄ subtractiōem vel debilitatiōem motus vo-

luntarij. Et ideo ex cōsequēti defectus passionis
 ire viciōsus est sicut et defectus voluntarij motus
 ad puniēndū mala fm̄ iudiciū rōis. Est aut̄ pas-
 sio ire v̄tilis sicut et oēs alij mot⁹ appetit⁹ sensitiui
 ad prompt⁹ c̄requēdū s̄d q̄d rō dicat. alioqñ fru-
 stra in hoie esset appetit⁹ sensitiui. cū tñ natura ni-
 bil fruſtra op̄et. Si aut̄ q̄s nō irasci 2 vicia sua et
 alioz. vt cū familiā p̄ vel m̄ vel subditus r̄cor
 secularis vel ecclesiasticus vidēt vel sciūt delinque-
 re et ex remissione nō corrigit nec puniūt. ne leip-
 soa ira perturbē vel delinquērēs et amicos eorū
 cōſtristent. cū defectus ire est p̄ctm̄ et d̄r remissio
 Lōtra q̄s d̄r dist. i. siq̄s diaconus. Que est ista bo-
 nitas iusticie inimica. palpare criminōsos et c̄ia
 eoz dimittere v̄sq̄ ad diem iudicij impunita. Et
 Amb. dicit. Dū vñi indulget indigno ad plāpicio-
 nis stagij. p̄uocat vñiueros. Facultas enī v̄h
 nie incētuū prebet delinquēdi. xxiij. q. uij. est i
 iusta. Heli sacerdos summas et si in se bonus. tñ
 q̄r nō irat⁹ fuit 2 vicia filioz. mala morte cū filijs
 suis interiēt. Nec obstat si dicas q̄ deo debem⁹ al-
 similari iuxta posse fm̄ illud Mat. v. Estote vos
 p̄feci sicut et p̄ v̄ pfec̄t est. deus aut̄ cū tranquillit-
 ate iudicat et puniit sine ira aliena. nam ira ei⁹ de
 qua d̄r Iratus est furore dñs in p̄plm̄ suū. nō ē cō-
 sciatī animi sed iusta supplicij 2stitutio. vt habeat
 de pe. di. i. sed et 2tinuo. Sine alteratiōe aut̄ et cō-
 citatione animi irasci et punire nō possim⁹. r̄ndz
 enī b. tho. vbi. ii. q̄ deo assimilari dēm⁹ in appeti-
 tu boni. sed in appetēdo et in mō appetendi assimili-
 lari nō possim⁹. q̄r in deo nō est appetit⁹ sensitiui
 sicut in nobis surgit motus ire cū alteratiōe tob-
 fuseatione rōis q̄ tñ p̄ot et d̄r regulari rōe. hec enī
 ira tñ in ip̄a executione actus cū. s. corrigit iudic-
 cū rōis aliq̄liter impediat. nō tñ rectitudinē tol-
 lic rōis non est aut̄ cū 2 rōem 2tūris ut intermitat
 deliberatio rōis in eo q̄d est iā a rōne deliberatū.
 q̄r etiā ars ip̄edire in actu suo. s. dñd̄z agere si tūc
 deliberaret de agēdō. Tertio mō intelligit illō
 Irascim̄ itav̄ remoucas̄ ira excessus q̄ d̄r. s̄. xij. vi
 cū et sic exponit. Irascim̄. q̄d 2tingit q̄r huma-
 nū est q̄r q̄ nō irascit̄ ait Nicro. aut̄ deus aut̄ lapīs
 est. sed nolite peccare. i. nō bēatis voluntatē delis-
 beratā. vel ḡmanentē in ea. q̄r tūc ḡue p̄ctm̄ eset.
 Unū Eccl. d̄r. Graue satū et onerosa est arena. sed
 ira stulti v̄tro q̄ḡ ḡuor Sed ex illa modica ira cō-
 pūgimini de his q̄ facitis mēte et corpe incōueni-
 entia sic d̄c Nicro. et vt d̄c gre. in. v. moral. Lūg
 zelū anim⁹ inouet curandū sūmope nē ne beceadē
 institutio 2rtūs assumūt mēti ira dñel. ne q̄s dñia
 peat. s̄ q̄s ancilla ad obsequz rōis para a rōis ter-
 go nunq̄ recedat. nā 2tūlibet ire ex zelo recti-
 dinis surgat si imoderata mente vicerit rōi p̄tēn⁹
 feruiri 2tēnit. hec ille. Qd̄ aut̄ nō ē fm̄ rōem p̄ctm̄
 est q̄d cū 2tingit 2pūgim̄. Unū in bñi⁹ figurā d̄r i
 veteri legi. Vir q̄ incidit ligna i silua si casu exces-
 sum ferrū de manubrio interfecrit p̄tēm̄ 2fugit
 ens ad vñā ex trib⁹ ciuitatib⁹ refugij saluus erit et
 nō occidet fm̄ Hug. Vir incidit ligna q̄n̄ ferro i
 crepatiōis p̄pūtūs abscidit vicia ex hoib⁹ q̄ p̄
 arbore sign̄. sed ferrū egredit̄ de manubrio i hoc
 ope q̄n̄ rep̄hēsio vel pūnicio excedit modū debitis

Capitulū

.II.

rōnis ira dominante. et quo aliquā sequit̄ mors p̄tini licer p̄: er intentiōeū. q̄r asperitatis nimie ī crepationē correc̄tionem recipit nec salutem dī stin. xl. cū beatū. sed mortē scandalū. Talis ḡsic excedēs vt saluet. cōfugiat ad vñā ciuitatū triū in quib⁹ hoīes rei tuti sunt vīc̄z p̄tritiōem. p̄fessiōez vel satisfactionē. q̄libet h̄az includit alia duo sal tem. p̄posito z sic euader̄ trascimini ḡ. q̄ dicitis in cordib⁹ vestris z in cubilib⁹ vīs p̄pūgim̄. si vero q̄s irascit̄ sīne aliq̄ cā z aliquē puta q̄r nō offendit nec eū nec alios. sed q̄r volūtati sic nō assentit in malū. s̄ repugnet z b̄mōl vel ex cā iusta puta. q̄a offendit. sed iratus appetit eū puniri vltra debitū modū z supat̄ ira rōem l'multū obfuscat sic ē rep̄hēsible. z d̄r̄ ira p̄ vīcū. q̄d est aliquā mortale. ali⁹ q̄n veniale. vt dicit̄. Hāc. phibet salomō dicens Ecēs. vij. Noli irasci. Ira enī in sinu stulti requie scit. et hac iram sicut z vīs alias passionēs q̄s af fectiōes noiabāt dicebat stoici esse malū. z nō cādere in aio sapientis. i. virtuosi. Accipiebat enī irā. put̄ importat vīcū. put̄. s. q̄s irascit̄ z. p̄mīnū mālā cūs int̄ēdēs nō correptionē vīcū. vel bonū cōe. Sed paripateticī dicebat h̄riū. s. iraz z alias passionēs cadere in aio sapientis. Quoz fināz. Bu gu. in. ix. de cui. dei magis approbat. Sumebane h̄iram z alias passionēs. put̄ sunt mot̄ appetitus sensitiū. z siue sunt moderate siue nō. z sic sp̄ non nō sunt male. q̄r si moderent̄ rōne sunt bone. vt. s. puniāt̄ delinquēs. p̄pter bonū cōe iusticie z seruan dū p̄cū ad quē spectat. z in h̄ est mīster dei z sic re linquāt̄ vītōnē deo cuius eis. b̄ illud. Mea est vīto Deu. xxiiij. dum. s. appetit puniri mālī p̄ eūz qui est minister dei in illo.

Capitulū. ii. de indignatione. z ibi de varijs murmuratiōib⁹ que sunt z dēū z z platum.

DE filiabus irecipue de indignatione z murmuratione que ex indignatione vides p̄cedere z de hac ps. Define ab ira z derelinq̄ indignatio nē. noli emulari vt maligner̄. Ubi admonemur resēcare turbationē in mala plura tēdēte ibi. De sine ab ira. Eliminare indignatiōem ex ea. p̄cedētem. ibi. derelinq̄ indignationē. Exulare murmu rationē ex ipa. pueniētem. ibi. noli emulari vt ma ligneris. Quantū ad p̄mū dī apl̄s. Nō vos defindētes carissimi sed date lēcū trene. s. ille vos oc cuper̄ vt dī Amb. xl. q. iij. Ira. Et rō est. q̄r mīta mala p̄cedēt ex ea. z p̄cipue ser que sunt filie eius fm̄ Bre. in. xxii. moral. sc̄z Rixa.

Tumor mentis.

Indignatio.

Contumelia.

Clamor.

Blasphemia.

Potest enī ira tripliciter z siderari fm̄ tho. ij. ij. q. cl viij. ar. vij. Uno mō fm̄ q̄ ē in corde z sic ex ea nascitur duo. s. indignatio z tumor mentis. Alio mō fm̄ q̄ est in ore. Et sic triplice sequeſt̄ ex ea inordinatio. q̄r vel vor incōfuse clamando. z ad h̄ p̄nit̄ clamor vel propagando z cōficiādo z sic est contumelia v̄l blasphemādo. z sic ē blasphemāv̄l ma

ledictio. Tertio mō fm̄ q̄ ira est in facto. z sic ē ri ra. p̄ quā intelligunt̄ oīa documenta q̄ factō p̄so. nīs hominū iniuste irrogāt̄. vt homicidiū. vul neratio. sc̄careratio. z hmōl. desine ḡ ab ira q̄r ire z insaniē nībīl est mediū. inq̄t̄ L̄rif. Quantum ad secundū dīc̄b. tho. vbi. s. q̄ indiḡt̄io est cū q̄s mībatur z aliquē reputās idignū vt sibi h̄ fecerit. s̄z derelinq̄ indiḡt̄ioem ait ps. fm̄ alia translatiōez quā ponit Aug. sup ps. loco ei⁹ nos h̄em̄ furore. Ad q̄d etiā horat̄ apl̄s di. ad ep̄b. uij. Dis indiḡt̄io z ira tollat̄ a vob̄. Solet aut̄ q̄s indignari cuž vīdet̄ alii exaltari que reputat̄ min⁹ dignū z se pa ri vel nō ira app̄ciari. Et sic frater pdigi cum audiuit p̄rem suū cu tanto gaudio festo pdigū recepl̄ se in domū indiḡt̄ ē z nolebat intrare Lu. xv. sic audientes. x. apl̄s. de duob⁹ fratrib⁹. s. Jo. z Jacobo. q̄ petiſſent̄ p̄ ceteris in regno locari vñus ad derrera ali⁹ ad sinistrā indiḡt̄ sit. mat. xx. Sed nō dīz q̄s indiḡr̄ ex h̄. vñ Amb. Larissimi nō indi gnemini si mali floret̄ in mundo z vos mala pati mini. Nō enī est xp̄iane dignitat̄ in tpalib⁹ exaltari. sed pot̄ dēpm̄. illi nihil h̄n̄t̄ in celo. z vost̄ mūdo. z iō q̄cqd vobis mali z ringat̄ pot̄ gaude re debetis. Et L̄rif. Quid ergo turbam̄. neo vos vīdes malignos. p̄spītātē h̄rē turbe. Nō est hic re tributio vītūs z vītū. sed veluti qdā gustus d̄ pe. di. iij. Et ex hac indiḡt̄oē frequēter sequunt̄ mur muratōes z alia mala. Quantū ad ceterū dicit̄ Noli emulari. i. z tristari vel indignari. et dep̄ssiōne tui z exaltatione maloz ita vt maligneris. i. maligne aliquid agas vel murmurādo vel blasphemando v̄l a bonosēsando z b̄mōl. Et rōem ass̄gnat subdēs. qm̄ q̄ malignē murmurando vel ali qd̄ mālū agēdo extermīnabit̄. i. ex tra termīos sanctoz vel vītētū ponent̄. sic inq̄t̄ in illa sc̄tā iudic̄. Qui aut̄ impropriet̄ murmuratiōis p̄tuleat̄ cōtra dñm. extermīnati sunt ab extermīatore h̄ic Aug. sup ps. sup hunc h̄sum. Credidisti in crīstū q̄re crediti. qd̄ tibi pm̄s̄it̄. si felicitat̄ h̄ seculi p̄misit̄ tibi xp̄us. murmurā aduersus illū q̄n̄ vīdes infidele felicē. Quid tibi pm̄s̄it̄ felicitat̄ nisi in resurrectiōe mortuoz qd̄ aut̄ in hac vita ip̄e inq̄z p̄misit̄. an dedīgr̄is serue z discipule qd̄ dñs z magister. nōne ab ip̄o audis. nō est seruus maior suo dño. nō est discip̄ls sup mḡm̄. Ille p̄ te dolores. flagella. crucem. mortē. obprobria. s. portauit̄. Et qd̄ h̄oz iusto debebat̄. qd̄ tibi peccatori nō debet̄. Ergo tenēdīrectū ocl̄m tuū. s. si dei ne turbe p̄ ira. Define ab ira z derelinq̄ furore. Noli emulari vt maligneris. Exemplū in vitaspatrū legiſ de qdā sancto viro q̄ scrivebat deo in heremo. cui quidā deseruebat̄ discipulus portās ei necessaria ad vi uendū. quadā aut̄ dic cū iūisset ad ciuitatē inuenit oēs apothecas clausas. interrogauit de cā cū festū nō esset. dictū est cī q̄ qdā magn⁹ diues obie rat ad cuiusfunus rotus clerūs z plūs quenies bat ad honorandū. accessit ad ecclām voi sepelic batur v̄bi erāt̄ parata luminaria innumera. z cā pane oēs pulsabant̄. z oēs p̄fluerat̄. His vīsis re uersus ad heremū z portās heremite necessaria. inuenit in via caput heremite. z paulop̄ brachiū cū manu. vñ pp̄edit illū deuoratū a feris. super q̄ FF 3

multū est indigetus, p̄sicit se in terrā dices nō in de surgere nisi deus manifestaret sibi h̄ misteriū. quō ille diuīs iniqu⁹ mortu⁹ erat cū tāto honore et ille dei seruus cū tanta miseria. Et r̄ndit ei an gelus q̄ iō tantus honor suar⁹ disuīt factus. vt remuneraret ad plenū de opib⁹ suis bonis, nam i in ferno erat. Heremita autē ut purgares a leib⁹ ali quib⁹ peccatis suis. sic erat mortuus. sed in para diso erat.

De murmuratione nota. §.I

q̄ fm Rober. holchor est querela cū impacientia Et de bacing p̄s. xv. cōtra plm illū antiquū significante fm Aug. in gestis suis plm epianū. murmurauerūt in tabernaculis suis et nō exaudierūt vocē dñi. et eleuauit manū suam super eos ad puui endū. vbi tria demonstrat p̄s. Et q̄relā de deo insinuat. ibi. murmurauerūt. Et p̄manentiam in malis demonstrat. ibi. nō exaudierunt. Et p̄ea de vicio desiget. ibi. et eleuauit.

Quantum ad primum. §.II.

Tangit historia qn̄ reuersis exploratorib⁹ de terra pmissionis audiētes terram illā eis a deo pmissam ciuitatib⁹ fortissimis munitā giganteos homines ibi habitare. ceperūt diffidendo de pmissis dei murmurare dicētes. Faciamus nobis duces ut reuertamur in egyptū. Et h̄ egerūt in tabernaculis suis. i. cū essent ociōsi. Non enī laborātibus sed ociōsis b̄ p̄cūt. dicit ibi glo. Ubi sciendū q̄ eū murmuratio importet querelam. triplex regis querela cōtra dñm in scriptura.

Prima est p̄ psumptiōem.

Secunda est p̄ admiratiōem.

Tertia est p̄ turbatiōem.

Dē p̄ma dicit M̄th. xx. in parabola vinee q̄ illi qui venerūt hora p̄ma ad laborandū in vinea cū nō accepissent a p̄curatore. nisi vnū denariū siēt qui venerūt vndeclima hora. murmurauerūt aduersum patrēfamilias dicētes. Ni nouissimi sece sunt vna hora et pares illos nob̄ fecisti t̄c. Ubi dicit H̄re. in omel. q̄ veniētes p̄ma hora signū p̄ tres p̄mos veteris testamenti. et veniētes vndeclia signū sanctos noui testamenti q̄ recipiūt denariū id est idē p̄miū sicut et sancti antiq̄ testamenti et prius q̄ imēdiate cū moriūtur. illi autē diu dilati sūt Et illa murmuratio nō est p̄prie aliq̄ q̄relā h̄ deū. cū quietissimi sint. Sed p̄ suppositiōem dī. i. dato p̄ impossibile q̄ cōqr̄i vellent. declarat̄ a p̄te q̄ nō sit eis iniuria vel diminutio debite mercedis. sed iuste vnicuiq̄ tribūnū. Nico. tñ de l̄yra sup illuz te xtū aliter dicit. s. q̄ gētiles queri ad fidē sunt venientes vndeclima hora. q̄ reccepérūt tantā grāz q̄ ē quoddā p̄ncipiū gl̄ie. q̄tām et iudei in p̄ncipio cōuersi ut apli cū alijs discipulis vel etiā scri veteris testamenti. Nō enī est aliud gl̄a q̄ grā p̄summata. Uñ Ro. vi. Gracia dei vita eterna. s. est. Vidētes ergo iudei q̄ gētiles queri ad fidē recipiebat gratiam sp̄üssanci in signo visibili. s. in specie ignis sicut et apli. Uñ et Act. x. dī q̄ loquēte P̄c. s. cor nelio centurioni et familie sue cecidit sp̄üssancus

sup omnes qui andiebant verbū. nō intelligētes misteriū q̄i murmurabāt reputātes gentiles indignos tanta gratia. Uñ dicit ibi q̄ obstu puerūt qui venerant et circūcisione dicētes qz et grā sp̄i rituallanci in nationib⁹. s. gentiliū diffusa est. Et et reuertente petro ad iudeos ceperūt p̄qr̄i de eo. q̄ ad corneliū gentilem diuertissem. quib⁹ sc̄issē declarans quō sibi onus ē p̄ visionē. s. linthei h̄ celo submissi pleni aīalib⁹ in mūdis et ei dictū q̄ ma etaret de illis et māducaret t̄c. qz et gētes etiā vo cande erant a deo ad grām suscipiendaz. Nec pōt q̄s de deo iuste p̄qr̄i q̄rc det grām vni magis q̄ al teri. et q̄re magis vocauerit gētiles ad fidē q̄z iude os q̄ in eo nō h̄ locū acceptio p̄sonaz cum nulli sit debitor. Secunda q̄relā est p̄ piā admiratiōez. Vidētes enī sancti malos exaltari et bonos deprimit et p̄culcari. aliq̄ p̄qr̄unz de deo nō irascēdo h̄ admirādo de iudicis dei. et isto mō. Viere. xij. c. quasi murmurāt h̄ deū inq̄. Justus qđem es domine si disputē tecū. vez en̄ vera loquar ad te. q. d. Scio et sic facor te dñm in oībus opib⁹ tuis iustum. tñ miro de h̄ qđ ego dicā. qđ vtiq̄ verū est ut cernif. Quare via impior̄. p̄spal. via. i. stat⁹ fm mūdi impior̄. eoz. s. qui in pictate fidei et xp̄iane religionis deficiunt nō credētes alia vitā esse nisi p̄ sente. Bene est h̄l q̄ p̄uari can. i. egrediūt de via mandatoz tuoz sequētes viā demonū. i. vicioz et inq̄ agūt. i. h̄ equitatē et iusticiā nocētes primis Plantasti eos et radicē miserūt. i. te opante vel p̄mittente videnſ firmati in diuītib⁹ et honorib⁹ et potētia terrena et ita radicati et fundati q̄n pos sint p̄dere talē statū. p̄spitatis. Prope es tu. s. or̄ eoz. s. tu. deus. Nam si qđ perūt et desiderāt de rebus mūdi. qz alia nō q̄runt. s̄pi obtinent ac s̄ies etandias. et longe a renib⁹ eoz. Renes in scriptura significat delectatiōes corpales. qz et renib⁹ et ceditur semē. vñ sequit delectatio carnis marima. Et vult dicere. Si q̄s appetūt delectatiōes p̄uas tu es longe ab hmōi. i. nō impedis h̄ p̄mittis eos asseq̄ qđ cupiūt in hmōi. Deinde loquit̄ de se q̄ iu stus erat. Et tu dñe nosti me. i. cognouisti me. i. sc̄ entia electiōis et approbatiōis. et vidisti me. oculis tue gratie q̄ sunt dona sp̄üssanci me insperisti. et p̄bāsti cor meū. i. multis tribulatiōib⁹. p̄secutiōib⁹. temptationib⁹. examinasti. tecū. i. in oību inuenisti me tecū esse non recedendo a te neq̄ a ḡtia tua. Ecce q̄relā de exaltatione imp̄i et tribulatiōe iusti. Et imēdiate recurrēs ad rōcm illustratam a sp̄üssanco. subdit. Lōgrega eos q̄si gregē ad vīcīmā. q. d. Lerte video iusticiā tuā de⁹ in h̄ Nam q̄z hmōi reprobos deputas ad damnatiōem eternam. p̄pter eoz malā vitā. tu deus facis sicut ma cellarins facit q̄ vitulos et porcos q̄s vult vīctias re. i. occidere. dat eis plurib⁹ blada et bona pota glia quib⁹ pinguefiāt ut ip̄a aīalia pinguiora sine in morte sic p̄grega. i. p̄gregabis. vitulos autem q̄s nō vult occidere. sed vivere ponit ad aratrum et alios labores. Sicut tu de⁹ das istū reprobis abūdantiam t̄paliū et plenū remunerētur in plenū si si q̄ bona facit. et abūdatori pena i in fēno po stea cruciē ex malo vītu tantoz bonoz. Electos autē tuos affigis et laborib⁹ exponis q̄s ad vitam

Capitulum

.II.

reseruas eternam. Et sequitur de malis qui prospéran. Et sanctifica eos in die occisiōis. i. ad cōplementū t̄paliſ p̄spicatōis eoz in die occisiōis. i. mortis sue. sanctifica. i. p̄mittas ve hēant honorez et sepulturā magnificā ac si essent sancti. qd̄ tñ est eis ad maius iudiciū. vñ sanctifica. i. sanctifica. Hāc etiā piam querelā ponit ps. di. Ecce ip̄i peccatores q. i. dicūt si est scia in excelso. q. d. dens nō cognoscit ista sacra mūdi nec curat de eis. Et habundātes in seculo. i. in secularitate in virtuē mūdi. supbia anaricia et lururia. obtinuerūt diuicias in pecunij vestib⁹ lapidib⁹ p̄ciosis. palatijs. a grīs. et famulis. et dicti ista cernes fm sensualitatē et p̄mū motū temptatiōis ego dāuid. Ergo sine cā iustificauit cor meū. i. sine vtilitate exercui mei obseruatione mandator̄ dei et opib⁹ v̄tuosis et iusti vñ cor efficiē iustū et sanctū. et laui inter innocētes manus meas. i. actus mei innocētes fuerūt et si i aliq̄ offendī. aque pñie loui et purgauit tñ fui flagellatus tota die. et castigatio mea in matutinis. id est cū reperi me in die ḡtie fui flagellatus diu et sis tribulationib⁹. et tñ si aliq̄ incurri in noctem culpe fui a deo castigat⁹ diversis aduersitatibus sed a deo illuminatus subito dixi fm rōez. Si dicebā narrabo sic. i. talē esse retributionē malor̄ q̄ lis cernit in vita p̄tri et nō alia. Eccenationē filiorum tuor̄ reprobaui filior̄. s. p adoptionē zḡam et spālem amore. nam vt d̄r Judith. viii. Omnes ab initio q̄ deo placuerūt p̄ multas tribulatiōes trāsierūt fidèles. Et Heb. xij. Flagellat deoēm filium quē recivit. sed si nō est alia retributio q̄s ista pñs. cū mali bona hēant. et boni mala. ratio autē iusticie dicitur ut mala malus hēat. et bona bon⁹. ergo boni q̄ tot mala patiunt reprobi habebūtur et mali electi et dilecti dei. Estimabaz ut cognoscerem fm b̄ iudicū supficiāle. qd̄ frequenter fit fm sensitiam S; b̄ labor; est an me. s. ad cognoscēdū q̄r̄ de⁹ det bonis aduersa. et malis p̄spa. Do⁹ nec intrem in sanctuarī dei. i. in secretū luor̄ in dicioz p̄ visionē vel reuelationē. Et intelligaz in nouissimis eoz in fine qd̄ eis reddat. Nā v̄dicit Bre. in. uij. moral. Occulta sunt iudicia dei. q̄z cū malus bona b̄ et bonus mala. s; longe occulti ora. cū malus mala et bonus bona hēat. Nā icerum si mal⁹ hēat mala ad initiu sue dānatiōis. v̄l ad emēdationē. et bonus si bona hēat ad maiorez sui. puocariōem ad diligendū deū ex bñficiis multiplicat̄ an illa recipiat ad remuneratiōne bonoru. rū q̄ facit. Et iō sancti magi timet et dubitat in p̄spēris q̄s in adūsis. b̄ aut̄ intelliget in nouissimis qñ videbūt stat⁹ hoīm in alia vita. Uerūt̄ deic̄ cisti eos. s. reprobos dū alleuarens. i. supbe vterēt̄ tur bñmōi bonis t̄palib⁹. i. de statu felicitati s. t̄pal ad statū misericō dimississe. quā faci sunt in desolationē. subito defecerūt t̄c. Nō est ḡ respiciendū ad pñtē felicitatē s; futurā. nec p̄q̄redū q̄ malo bonā hēant. sed p̄siderandū quo v̄tan̄. q̄ si male tāto maius iudiciū eis p̄parat. Aliqñ etiā murmuratio q̄ est sine pctō accipit p̄ qdā qrela seu cristi. cia pcedēte ex defectu boni t̄pūalis que in sevidet vel in alijs. et sic sumi in ps. vbi loquens p̄ba de couersione iudeor̄ ad vesp̄. i. in fine mūdi. ait.

Ipi disp̄gen p̄ diuersas pres mūdi. ad manducā dū. i. ad incorpandū alios in ecclā. Si vero nō ferint saturati. i. si nō querant̄ quib⁹ p̄dicabāt ut optat. murmurabāt. i. tristabunt̄ illos et conq̄ren̄ de duricia eoz. Tertia qrela est cū turbatōe et ista. p̄rie est murmuratio p̄petuā. De q̄ d̄r Eccl. x. Ut p̄uidēs et disciplinatus nō murmurabit cor reptus. Hāc docet cauere apl's di. Phil. ii. Omnia agite sine murmuratiōib⁹. S; et ista murmuratio mala triplex est.

Aliquādo contra locinm.

Aliqñ contra platum.

Aliqñ contra deum.

Murmurat qñq; aliq̄. i. conqr̄is p̄ sociū seu primū. q̄ nō servit sibi. put velle. Un d̄r Eccl. xxix. de eo q̄ accepit mutuū a primo et cum reperit ab eo murmurat. sic inq̄. Multi q̄si adinuetōez estimauerūt fenus. i. q̄si inuenierūt nō redenduz vñq̄ estimauerūt mutuū eis factū. et sequiāt auctoritate. et p̄stiteāt molestiā his q̄ se adiuuerēt do nec accipiāt osculan̄ man⁹ dātis. et in tpe restituātionis postulab̄t t̄ps. et loq̄t̄ verba t̄cij et in murmuratiōis t̄t̄ps causab̄t. Si aut̄ poterit redder̄ aduersabil̄. aliquātiā murmurat q̄s. n̄ v̄ nimis Guarī in obsequijs l̄ opib⁹ ut cū paupes l̄ religio si petūt elynas. et hi a quib⁹ petunt̄. murmurant dicentes. Isti indiscreti sunt et nō faciūt nisi petere et si dāt murmurādo dāt. S; d̄r. i. Pe. uij. hospitales. s. ad subuenientū sine murmuratiōe. Sic martha murmurabāt p̄ magdalēna q̄ n̄ iuvabat eā ad misstrāndū. Et iudas dē effusione vnguenti dices. Ut qd̄ pditio hec t̄c. Aliqñ imo et sepe murmuratio sit p̄sideretes. s. eo q̄ nō p̄uideāt subdit̄ ut velle. knō eq̄liter oib⁹. Sic murmurauit p̄pls ille hebreo p̄ moylen duce suu in deserto Syn. q̄rendo de defectu cibi. v̄b̄ Ero. vi. Et in rapbidim conqr̄edo de defectu aq̄ Ero. xv. Et cōtra aaron sacerdotē suū summū q̄ v̄surpassat sibi saz̄ cerdotū et q̄ fuisse cā ip̄e et moyles mortis. ccle. sacerdotū q̄busti fuerāt ab igne imiso ad nō p̄ sp̄biā et murmuratiōe eoz p̄ moylen et aaron vōlētes v̄i sacerdotio ut aaron. v̄b̄ Nueri. xvi. et xvii. In qd̄ murmuratiōib⁹ mālūtē se bñerūt p̄ murmurates de eis et recursum bñerūt ad deum cum orōib⁹. Et i ecclā p̄mitiuā surrexit murmur grecop. s. p̄uersor̄ ad fidēj hebreos eo q̄ vidit̄ eo rū despicieban̄ in misterio s̄ridiano ut dract. vi. Et l̄ q̄ nūniū guabāl̄ in opib⁹ manuū v̄l q̄ nō ita regreban̄ ut hebrei. qd̄ reputabāt sibi ad p̄tēpū vñ p̄q̄reban̄. S; apl's ordinatiōib⁹ sepe diacones q̄ luḡ b̄ bñent curā sedatū e murmur. Istud viciū multū p̄turbat p̄gregatiōes religiosop̄ p̄pacē collit. et iō graul̄ p̄niciēdū Un d̄r di. xc. Alienōs sit a fratrū vnitate q̄ murmurauit. et op̄ci⁹ ab iūcial q̄ murmurās extiterit. ne penas murmuratiū tcurat. de q̄ ait apl's. Neq̄ murmurauerit̄ sicut qdā eoz murmurauerūt et pierūt ab exterminatore. dic̄t̄ glo. sup̄ v̄bo. Opus ei⁹ ab iūcial. opus cleri⁹ ci p̄cipue oīo d̄r. et op̄laici e oblatio. Et sic v̄i dīcere q̄ cl̄c̄ p̄ murmuratiōem d̄s separari ab aliis in oīone q̄li excoīcat̄. et laici oblatio nō q̄ recipi. Aliqñ sit murmuratio p̄ deū. Un Nume. xiiij

Titulus VII

Dixit dñs. Usqueq multitudine hec pessima muratur contra me. Utqz quedam blasphematio creature est ut q plus accepit a deo qz alie creaturæ. Zquerar deo qz nō agit mō suo et fm velle suum qsi sapienter sit deo et melius zgnoscat qd exspedit sibi et alijs qz deus. o qz fatue z queris infirmus de medico et eo qz nō sibi cocedit cibos plazitos gustui suo infecto sed ibi displicibiles et tm vtiles. Un Trn. iij. dr. Quid murmurauit hō viues virg peccatis suis. q. d. Quō audet zqri dō in tribulatōibz cū eas mereat p peccati suis. sed qd peius ē qz dñs prohibet hmōi murmuratiōes qz tidiē hoies iterat. et hō dr. in sedā pte.

De secūdo principali. §. III.

Sz pmanētia in hō officio norat cū dr. Nō eraudierūt vocē dñi. i. nō obedierūt sermonidñi. istō vii cū detestatis t. pribētis. Un t p sapientē inqz. Lu stodite vos a murmuratiōe qz nibil pdestimō ml̄ tu nocet. Et apls. i. Lop. g. Neqz murmuratiōis sicut quidā murmurauerūt. l. eoz. Et nota qz triplciter murmurat deo.

Primo de nimia severitate.

Secundo de nimia benignitate.

Tertio de aeris inqualitate.

Murmurat aliq z zqrunt deo cum multū affligunt maḡ pauprare. t infamia. t psecutio. vel infirmitate. aut tēptatiōe dicētes deū esse crudelē erga se vel alios tribulatos et pl̄ adūsticatis eis dare qz possint portare. et se a deo ecē dēlicitos et abiectos. Iz o qz magnā falsitatē t loquunt. ois Doctrina sana gētilū t catholicop. clamat deum pīssimū t clementissimū fore oēm adūsticatē ab eo pcedere t electos suos sibi acceptissimos mltipli cster h flagellare. t tūc maḡ eis adesse fidelis deū sit apls. i. Lop. r. qz nō pmittet vos tēptari sup id qd potest sed cū tēptatiōe faciet puetū ut positis sustinere. Et rō ē qz ipē cū tribulatiōis qz parti ad sustinēdū portat on. Lū ipē inqz p ps. sum i tribulatiōe eripiā enī. t cito. qz breuissima. t qsi mo. metanea ē vita nra. t glificabo enī exinde. Hoc at h̄. p certo ois q colit te dixit. saray vro. thobie in moris. qz vita ei si in tribulatiōe fuit. liberabit. si in pbatiōe coronabil. si in tēptatiōe ad mīas tuam puenire licebit. Nō enī delectar in pditiōibz n̄is iz post tēpestatē tranquillū facis p lacrimatiōz t sc̄i exultationē infundis. D qz eleganter circa hoc Hrc. in mora. loquit. Si inqz deo iusta plaz cere scim̄ t parti nulla nisi q deo placuerint possimus iusta se cū cta q patimur. t valde iniquū est si de iusta passiōe murmuram̄. hec ille. Lerte ml̄ tu ecēt argued̄ re si murmuraret de iudice eo qz facit enī flagellis aliquētū cedi enī mortē arerbū simā meruerit. Lū igl̄ oēs in mūdū intrem̄ cuz debito mortis eterne t oīm penalitati quō aude m̄ murmurare t zqri deo pīssimo qz flagellat nos t paliter q eternalr meremur puniri. Sz t in ipis flagellis multipli cē p isolationē infundit t p̄ mū coronā sup iponit. Bea. vir q suffert tēp. qm̄ cū pba. sue. acci. coro. vite Jac. i. In oī tribulatiōe est tēptatio. i. mot̄ ad paticiā. Nō ḡ murmurant̄ dū in tribulatiōibz sed patiēter ferendū. cū et ma-

rum sancti qui innocenter virerunt grauia passi sunt t libēter. Un Job. xxiiij. dr de tribulato. Re spiciet hoies t dicet. peccavi. t vt eram dign⁹ non recipi. i. tribulatus respiciēdo hoies sanctos t pfectos qzta passi sunt facetur t recognoscit se peccatorē t nō tm̄ affligi qzta merent̄ peccata sua. Se cūdō murmurat aliq de nimia benignitate dei v̄l qz recipit magnos peccatores ad pniam t dat eis magna dona. vel tolerat male agētes tādiū i mālis iustis nō punit. vel qz dat imp̄is et seleratis magnas. pspitates Et sic scribe tpharisei murmurabat ptra iſuz dicētes Quia hichō peccato res recipit t manducat cū illis Lu. xv. Et iterū. Lu. xix. M̄ murmurabat qz ad hoies peccatorē. l. zache um diuertisset. l. ad eundū in domū suam. l. māxime ondit. Lu. xv. p pabolam. centū omīū t decē dragmarū t duoz filiorū quorū minor. pdige consumpta suba reuersus est ad patrē tē. qzta sit dño deo cura de pētōz pueris. t qzta gaudiū i curia celesti Un t. ij. Re. xiiij. dixit sapiēs illa ml̄t thecnicē. Nec vult de pire aiām sed retractat cogitans ne penitus peat. qz a bieetus est. Per hec et a lla verba induxit dauid ad reducendū filii suum absalon exulem factū ppter fratriū ad ciuitatem suā bierlm̄. Figuras in hō ecciam qz pībū suis aditū obtinet peccatoribz qz occidit freni suū. i. a nimū peccantis ad veniā t ad ciuitatē eccie. vnde exules facti sunt. Qd aut̄ deus sustineat pētōz maḡ benignitas t patiētia dei est nō repēdenda sed dulciter amplexāda t venerāda. Quis est enī ille rā innocēs q velit subito puniri de defectibus suis. certe null⁹. Un t poeta. Si qzīcē peccat ho mines sua fulgura mittit iupiter. criguo tpe nūl̄lus erit. Expectat ḡ diu ut victorius benignitate hoies revertant̄ Ela. xxx. Expectat vos dñs vt mi seretur vestri. ppter ea exaltabis pēns voh. Maḡ xime enī suā omnipotētā pēendo manifestat Un et Hiero. M̄oderatio dei ac pietas solū nūm reh dītū qzit ac nos cupit sua longa bonitatē saluari. Sed si nō cōuertimur si duri collī sumus. si vsḡ in finē in malis pseuerāim⁹ assidue peccantium nō misereat deus dist. xciij. diaconi. Quinimo qzto qz diutius expectat si nō reuertit qzīcē pūntine Un Valeri⁹ maxim⁹. Lenro quidē ḡdu ad sui vin dictam diuina. pcedit ira. caritatem qz supplicij ḡ uitate p̄pensat. Exemplū notable de carpo discl pulo iobis q audie desiderabat punctionē cuiusdam quersi ad fidē q seduct⁹ fuerat a iudeo ad fidē abnegandā. sup qz orās hūit visionē fornacē ar dentis vñ exhibat capita serpētū trahētū illos. du os iudeū t seductū ab eo paulatim in fornacē. qd ipē carpus delectabiliter aspicioebat t cito int̄ tra bi eos optabat ex zelo iusticie. Sz rps desup appa ruit eripiēs eos de piculo t carpū repēdit o suo zelo dicens se itez patū ad crucē subcidū pp pētōres Vide hō pleni⁹ in legēdis in legēda resurrecōnis circa finē. Sz et si. pspa malis in pētō pseuerātibz deus tribuit. hoc agit ad retribuēdū eis. mercedē d illo modico bono qd faciūt hō ne sit irremuneratū. Quā rōem assigēt Cris. de pe. di. ij. qd er̄go turbamur. in fine. Tertio aliq murmurat hō de um de aeris intēperie vt cū est multa siccitas. vel

Capitulū

.III.

cum est nimia inuidantia aquarū. vel cum est in tensus calor. vel frigus perdurans. et bmoi. q̄ si de⁹ nō bene disponat ista. S; iniuste murmurat. Nā ve d̄r̄ Sap̄. viij. Sapiēcia dei disponit oia suauis. sed q̄ nō agit finuelle nostrū. iō murmuram⁹ quasi sim⁹ sapiētores deo et velim⁹ eū instruere q̄/ mō debeat mi⁹ id̄ gubernare. Exemplū legitur i⁹ vitaspatri de quodā saicto patre q̄ nunq̄ in or-
to poterat habere herbas vel fructus bonos quia sepe murmurabat de aeris intēperie accedēs aut ad quendā aliū heremīra inuenit eū pulcrū ortū habere et olerib⁹ et fructib⁹ repletū. Intertogauit quō ei⁹ acciderit et qd̄ saceret. R̄ndit q̄ colebat et serbat. et residu i⁹ deo remittet nō postulās plu-
uiam v̄l serenū. sed deo dimittēs totū. et q̄ exem-
plo cōpunctus sic et ip̄e fecit. et postea ip̄e bonum
ortum habuit.

Tertium principale .S. III

sc̄z penā quā de⁹ infert p̄ vicio murmuratōis. oñ dit p̄. di. Leuavit. s. de⁹ manū suā sup̄ eos. s. ad p̄ sternendū in deserto diuersis mortib⁹. Un̄ dixit deus Nume. cuj. D̄s q̄ murmurati estis in de⁹-
to a. xx. annis et sup̄ et murmurasti q̄ me. n̄ intra-
bitis in terrā sup̄ quā leuaui manū meā ut habita-
re vos facerē in ea p̄ter caleph⁹ et ioseph⁹. Et sic p̄ter
p̄t̄m murmuratiois q̄ fecerūt q̄ deū q̄ si nō pos-
set eos introducere in terrā p̄missiois. postq̄ reū-
si sunt exploratores terre illi⁹ dicētes illā p̄fiaz for-
tissimā et incepugnabile. vñ et volebat ducē n̄bi face-
re ad reuertēdū in egyptū. illa q̄ dringēt amilia vi-
rop̄ q̄ numerati su. et null⁹ eoꝝ introuit. s. mor-
tui sunt diuersi p̄tib⁹ in deserto excepti illis duob⁹
caleph⁹ et ioseph⁹. q̄ nō in murmurauerat. et b̄ et figurat
q̄ murmuratores nō valēt intrare i⁹ regnū celoꝝ fi-
guratū p̄ terrā illā. qd̄ et gre. d̄lē in omel. s. q̄ nul-
lus q̄ murmurat i⁹ regnū celoꝝ intrare p̄t̄. qd̄ ve-
rū est q̄i est morale. s. cu odio dci l̄ boim l̄ rāra di-
splicētia q̄ decidat a caritate vel p̄imi v̄l cū et lo-
cūtōe murmuris sequi⁹ notabile scādalu⁹ alij⁹. et
sicut tale vici⁹ excludit a regno. ita q̄nter inducit
ad eternū interitū. Un̄ in epla iude dr̄. Ecce vēit
dñs in sc̄is milib⁹ suis facere iudicium q̄ oēs et ar-
guere oēs ipios de oib⁹ opib⁹ ipietas. eoꝝ q̄b⁹ im-
picegerat et de oib⁹ duris q̄ locuti sunt q̄ deū. Ni
sunt murmuratores et q̄rulosi fm̄ desideria sua et
bec v̄ba dicūtur ibi ec̄ enoch. sed in via ista aliquā
do punit deus istos murmuratores. Un̄ legit in
vitaspatri q̄cū quidā frater audiret frequēter cō-
frates suos religiosos b̄t̄ varias solationes et
dulcedines de diuinis in oratiōib⁹ et meditatiōib⁹
suis. ip̄enib⁹ tale experiret. sed aridū et insipidū
se sentiret et deodosi⁹. qd̄ vice de nocte accessit ad
ecclesiām et ante imaginē crucifixi statim cepit for-
titer murmurare et co queri in bec v̄ba. prumpens
Dñe si ego seruissim alicui terreno dño tanto tpe
q̄to seruui tibi in hac religione et tñ laboravi. p̄
tuo amore impossibile eset qn̄ alij⁹ vice oñd̄sset mi-
hi aliqd̄ siḡi⁹ amoris et affectiōis et letā faciem ex-
hibuisse et aliqd̄ donū vel grām iptiret. Ecce tot
annis seruui tibi q̄ dicēris liberalissimus et p̄issi-
mus p̄dicaris. et nūq̄ dedisti mihi vñs quā solla-

tionē Aliostot ⁊ cedis qd̄ sepe audio. multa aut̄ es
ita crud⁹. et q̄re dñne tāta duricia erga me. Nūqđ
regeo n̄ seruio tibi. cūq̄ bec et sili a loq̄ret. ecce s̄ sit
se subito vectoretro p̄cussū et q̄ l̄ctu⁹ cecidit in ter-
rā q̄si n̄ mortu⁹. Adueniētib⁹ fratrib⁹ aliquib⁹ zncſcē
tib⁹ casū ip̄m nec loq̄ valēt ad infirmariā depor-
tauerūt vbi loqlā et vires aliquib⁹ recupans p̄s/
liq̄s dies mālit infirm⁹ cū rāco fetore ut vir pollet
et aliq̄s fuitre. In q̄ infirmitate p̄t̄m suū recog-
sc̄s et p̄fites fecit se portare ad ecciam an̄ illā ima-
ginē crucificti. ibi humiliat⁹ dicere cepit O dñne de-
us me⁹ q̄iuste q̄ p̄rie me supbissimū murmura-
torē castigasti. grās tibi ago dñe de⁹ me⁹. ncc enīz
aliud mereor. p̄ ip̄atiam et supbia meā. Et subito
audiuit vocē sibi dicētē. O p̄t̄z būliari q̄ vult cō/
solari. Un̄sic būliat⁹ p̄ ea sc̄it p̄solatōes spūal es
Lapitulum tertiu m de clamore.

Clamor ponitur inter

C filias ire fm̄ Sre. et tho. q̄ in b̄ p̄sistit ex-
ira voces clamoras s̄p̄fusas p̄ferre. mi-
scetur q̄ cōiter cū p̄t̄melia v̄l cōtentioē De clāo;
re at inq̄ p̄s. **I**nverterāt ossa mea dñ clamare
tota die. Ossa aie s̄ vires aie naturales ut intelle-
ctus volūtas et bmoi. in q̄b⁹ p̄sistit robur aie q̄b⁹
op̄al s̄cē in ossib⁹ materialib⁹ p̄sistit robur corporis.
Iste aut̄ vires inueterascut. i. debilitan⁹ ad bñ o/
perādū q̄ clamorē viciōsū. Sed sciendū q̄ est tri⁹
plex clamor vici⁹. **C**lamor intense affectiōis. **C**lamor
p̄fuse p̄t̄urbatiōis. **P**rimus ip̄etrat exau-
diōem. **S**ecundus puocat celestē punitionem
Tertiū excitat ad scandalizationem.

Primus clamor est cū .S. I.

q̄s mag⁹ affectu desiderat l̄ petit aliqd̄ a deo fm̄ il-
lud p̄s. Clamaui in toro corde meo exaudi meo
mine d̄iē gre. q̄ multū clamat q̄ ml̄tū amat. vñ et
moyses cū sup̄ mare rubru cū filijs isrl̄ maneret et
pharao eos p̄icq̄ret ad f̄ducēdū i⁹ egyptum. oranti
moysi silēter dixit dñs. Quid clamatis ad me. Exo-
di. cuj. Clamor ei⁹ erat intēsum desideriū q̄ ora/
bat. Iste aut̄ clamor intrat in aures dei ita q̄ me,
ref̄ et auditiōē. sic dñs repromittit di. in p̄s. clā-
mabit ad me et exaudiā eū. Un̄ et de p̄plo isrl̄ cuz p̄
p̄ter p̄t̄a sua diuīs tribulatiōib⁹ et captiuitatiōib⁹
v̄ḡereb⁹ dñ p̄s. Clamauerāt ad do. cū tribularētur
et de nēcitatib⁹ suis libauit eos vt̄ in li. iudi. p̄ ro-
tu⁹. sic chananea clamās p̄iesū fuit exaudita et sa-
nata filia. mat. xv. sic cec⁹ mag⁹ ac mag⁹ clamans.
miserere mei fili dauid. fuit illūinat⁹. Lu. xviij.
s. et p̄dicator isto mō dñ clamare i⁹ p̄plo. s. ex istimo
affū. et sic audiſ v̄tuose et fructuose. sic xp̄s clama-
bat i⁹ cēplo n̄ solū voce s. iresō desiderio. siq̄s s̄ sit.
veniat ad me et bibat. Jo. viij. sic et ihes⁹ bap. d̄r̄ vox
clamatis i⁹ deserto. mat. viij. de b̄t̄ clāore nō intelligit
v̄b⁹ p̄s. q̄ i⁹ p̄o n̄ inueterascut s. iuuene sc̄it ossa aie

Secundus clamor est .S. II.

borrenda aliqua cōmissa iniquitas Esa. lviij. No-
lite ieiunare sicut v̄lq̄ in hāc diēm ut audiatis ex-
celso clamor vester. s. vestroy sc̄lez. q̄ talia ieiunā
ff 5

titulus .vii.

nia cū his nō placent. **T**ria autē vicia p̄cipue sunt
que presui horrore clamān̄t ad deum vindictam
et celerem punitiōem. s.

Homicidium.

Sodomia.

Dpressio pauperum.

De primo dicit dominus ad eum postquam abel fratres suos occidit. Uox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Gen. viii. Et quod nisi ut enim scelus de hisbeam punire celeriter. unde subito factus est vagus et profugus et tremulus in membris. **D**e secundo dirit dominus a brahe. Clamor sodomitorum et gomorreorum ascendit ad me de terra. et quod clamabat illos nefas. nisi subitam vindictam. quod conscientia secuta est inibueretur illis quoniam ciuitatis igne et sulphure. **D**e tertio dicit Ezechielem. viii. Clamorem eorum audiuimus propter durciam terrae et loquutus de oppressione facta hebreis a pharaone regnante suo que cito punita est per multa flagella. Demum autem in mari rubro submersi pharaonis exercitus suo. Eze. xxiij. et Iacob. v. Ecce merces operarios vestrorum que fraudata est a vobis. clamat et clamor eius in aures domini introiuit terram. Dicitur etiam clamare peccatum dum trahit ad aliud et clamat vindictam cum non peniteat. sed addit quod malum malum. Sicut illud Isa. xxxvij. Et clamabunt pilosi alter ad alterum. Quod exponens Hesecias ait. Pilosus ad pilosum clamat dum perpetrata iniustitas perpetranda vocat. De hoc clamore intelligi dictum est. quod dum quis clamat tota die. id est dum addit peccatum peccato sic inueterascit et magis ac magis debilitans potentie anime ad bene opendum. Et quod inueterascit per interitum est. dic apostolus et sic clamat vindictam.

Tertius clamor est pro. §. III

cedes ex turbatione, et hic est filius ire, de quo apostolus ad Ephesios. Dominus clamor ira et indignatio tollantur a vobis. Et licet de se illud non sit morale, potest tamen esse vel ratione causa ipsum producetur ut si procedat ex odio vel ira mortali, vel ratione materie in eo continentis, ut si clamatio, tumultus inferat vel contentionem contra veritatem regni portatam, vel ratione scandalum ex consequenti, ut cum sit a notabilibus plus ultra ex ira vel alij notabiliter scandalizens. Christus modo dicitur apostolus in glorificatione Christi patientis de iudeis. Aperuerunt super me ossa suum sicut leo rapies et rugies quoniam vice pilato clamantes vocibus magnis dicebatur. Crucifige crucifige eum, et testantur oculi euangeliste. Et de hebreis potest intelligi dictum apostoli. Inueterauerunt ossa mea dum clamare tota die, et frequenter. Et quod homini clamor cum ira generat scandalum, et perire et filias eius hoc scandalizet et scandalizatur sepe, ita de scandalio in canticis sanctis dicendum est. Capitulo quarto de scandalo multo longius

¶ Epitulu quartu de scando multiplici

Sandalum oritur in a-
lione ex domo iudicis plena-

Dliquo ex clamore inordinato alteri⁹ et
ex alijs rit⁹ primentib⁹ ad irā. nec nō
er multis actib⁹ varijs alioz pēcōz Diffinit aut
sic. Scandalū est dictū vel factū minus rectū p⁹
bena occasiōne ruine. que diffinitio trahit ex ver
bis Hiero. sup Mat. ¶ Pro cui⁹ declaratione
dicit b. tho. q. q. xliij. ar. i. vt hiero. dicit qđ gre
ce scandalon dr. nos offendam vel ruinā tū pactio

ne dicere possum? Cōtingit enī qñqz q̄ alīcuī et/poniſ aliqđ in via etn̄ti corporali cui rei ipingens disponiſ ad ruinā sue casum. vt si ponat lignū v̄l lapis in quē ipingar. vel aliqđ lubricū sup q̄ pedē ponēs disponiſ ad casum. t̄ talis obet dicit̄ scāndalū. S̄l r̄ in pcessu vic spūalis ptingit aliquem disponiſ ad ruinā spūale alterius ex dicto vel facto inq̄tu. s. aliqđ sua suasiōe vel inductiōe vel exēplo trahit aliū ad peccandū. Et h̄ pprie dr̄ scāndalū. Un p̄. Juxta iter. s. q̄ incedebam i via spūali bo nox operz scāndalū posuerūt mibi. s. inimici mei hoies mali. t̄ h̄ malis exēplis suis. Nihil aut̄ fm̄ p̄priā rōem disponiſ ad ruinā spūale nisi q̄ h̄z ali quē defectū rectitudinis. qr̄ id qđ ē pfecte rectum magis iuuat hoiem circa casum q̄ ad ruinā inducat. t̄ iō pueniēter diffiniſ ut dictū est. Declaran do aut̄ singlās p̄cūlas diffinitiōis. id in diffini tione ponit̄ dictū vel factū. nō aut̄ p̄cupitū. q̄ etiā mō ptingit peccare. qr̄ dicta pfecta exteriora sunt t̄ alioz sensib⁹ obijicunt vñ q̄s p̄t induci ad rui na. Sz p̄cupita vel cogitata ab intra sunt t̄ vide ri nō p̄nt vñ nec scāndalizare seu ad ruinā dispone re valēt. Jō aut̄ subdīf min⁹ rectū. nō qr̄ rectū sit q̄uis aliud sit maḡ rectū. s̄c dicit⁹ rectū ēē pua re mādara. Sz recti⁹ seruare p̄ilia. Sz dr̄ min⁹ rectū qr̄ h̄z aliquē defectū rectitudis illō dictū v̄l factū Et h̄ vel qr̄ ē fm̄ se mali s̄c p̄cīm. v̄l qr̄ h̄z speciez mali s̄c cū aliqđ b̄ faciat nō corrupra intētiōe tñ q̄ h̄z spēz seu silicudinē veneratōis idoli. p̄t alteri p̄bere occasionē ruine. t̄ iō apl's monet. I. Thef. v Ab oī spē mali abstinet̄ vos. L̄ p̄prehēdunt̄ ḡ i mi nus recto rā ea q̄ fm̄ se s̄mala q̄ ea q̄ b̄nē speciem mali. Dicit̄ aut̄ pb̄es occasionē ruine t̄ n̄ pb̄es cāz er eo qr̄ cā iporat̄ iductiū pfectū t̄ sufficiens ad aliud. Occasio at̄ dīc cām seu iductiū t̄ insuffici ens a sc. Nihil at̄ p̄t cē alteri sufficiēs cā p̄cī qđ ē spūalis ruina nūl p̄pria volūtas. Sz dictū l̄ fcm̄ alteri⁹ p̄t cē alteri solū cā ipfecta t̄ aliqđl̄ inducti ua ad p̄cīm. nō aut̄ pfecta cā. t̄ iō dr̄ occasio ut im portat cām ipfecta n̄ cām p̄ accidēs sp̄ t̄ n̄ nihil. p̄b̄et i qb̄usdā diffinitiōib⁹ ponit̄ id qđ ē p̄ accidēs Itē nota q̄ dr̄ pb̄es occasionē. aliud eē p̄bere och rationē. aliud ex se occasionē accipe. Dictū enī vel factū alteri⁹ p̄t cē alteri cā peccādi duplicitē. uno nō q̄ se. alio mō q̄ accidēs. Per se qđē qñ aliquis uo malo x̄bo l̄ facto icēdit aliū iducere ad malū vel ēt si h̄ ipē n̄ intēdat. tñ ipm̄ x̄bu v̄l factū ē tale q̄ de sui rōe h̄z q̄ sit iductiū ad peccandū. pura u aliquis publicē facit aliquod peccatum. fornatiōis. blasphemie t̄ hmōi. v̄l facit qđ h̄z p̄cī sili udinē. vt si vir hēat multā familiaritatē cū mlie e suspecta t̄ tūc p̄prie b̄ faciēs p̄bet occasionē rui ne. t̄ est i eo scāndalū actiū qđ ē spāle p̄cīm. Per ccidēs at̄ x̄bu vñ⁹ v̄l factū ē alteri scāndalū qñ et ter intētiōne organi⁹ v̄l loquēt̄ t̄ p̄ter p̄ditionez p̄is v̄l x̄bi dicti aliqđ pp̄ mala sui dispositionez t̄ ope alteri⁹ induciſ ad peccandū. pura cū aliqđ uideat bonis opib⁹ alterius. et tūc q̄ facit actum ectum nō dat occasionē inuidēti ruine sue q̄stuz se est. sz ille iūmit̄ sibi occasionē fm̄ illō Ro. vii occasionē autem accepta p̄ legem t̄c. Et iō est ibi

Capitulū .III.

scandalū passiuū sine actiuo. i. absq; b; q; alioq; det illi occasionem ruine sed passiuū simul t; actiuū est ex eo. t; sic qnq; regitur scandalū; actiuū sine passiuo ut cum intendit suo ope inducere ad malū sed ille nō acquiescit. qnq; actiuū t; passiuū ut cū quis agit malū intendēt alium inducere ad ruinā vel de se illud opus est ad hoc inductriū. t; aliis et b; ruit in peccatū. qnq; passiuū sine actiuo. vt cū quis ex bonis opib; aliquis ruit. puta inuidēs. detrahēs. irascens t; hmōi.

De scando quomodo .§.I.

possumus ipm a nobis remouere docet ps. dices in ps. cxiij. Dat multa diligentib; legem tuam t; nō est illis scandalum. Sed cōtra qr qd est necessariū euitari non pōt. sed necessariū est euenire scandalū xpō dicēte. Necesse est vt eueniant scanda la. Mat. xviij. Ergo diligēdo legem dei etiā per b; scandalū vitari no poserit. rūdet b. tho. q. q. xl; ij. ar. q. q. aut̄as illa nō est intelligenda de necessitate absoluta quin se; homo possit vitare scandala inq̄tū sunt peccata sed de necessitate cōditional. Et b; tripliciter vel qr necessere est prescrita a deo vel pñūciata euenire vt cōiunctim accipiatur que quidē pscientia nō tollit libertatem arbitrij quin bō l; bere subeat vel ritet scandalū. vel necessitate utilitate finis. qr utilia sunt vt qui pbati sunt manifesti siant. vel necessitate dic̄t b; pluposita cōditioneboim qui fragiles sunt t; a peccatis sibi non cauent. sicut si medicus videns aliquis indebita dietavtētes dicat. necessere est illos infirmari qr intelligendū est si nō mutant dierā. t; boies si nō mutant queritōne eoz malā necessere est eos scandalizare t; scandalizari multipliciter sed doc̄s ps. Recete queritōne t; sic vitare scandalū dices. Pax mlt̄a diligētib; legem tuam t; vbi tria.

Primo pfectiōem opis. ibi. diligētib; legē tuam. Secundo pfectiōem inde munera. ibi. Pax multa. Tertio euitationē cr̄is. ibi. nō est illis scandalū.

Quantum ad primum. §.II.

sciendū q; lex dei p; in maxime est lex caritatis finis omnis legis. omnis lex uno sermōe impletur ait Aplus. Diliges primū tuū. qd t; dilectionem dei in cludit Et. i. Tbi. i. Finis precepti est caritas t; c. Unū quidē pceptum est unitate finis vnius qr ppter deū. Proper qd xp̄us dicit. Nocest pceptū meū vt diligatis inuicem. Multa aut̄ est in virute ppter qd dici. Lex cōtinens multa precepta quederiāt ab ea t; ad eam reducuntur. Diligit autem lex ista recognitione sepe de ipa meditādo quō debeat impleri fī illud. Lex dei eius sc̄z caritatis. in corde ipius. s. iusti. Et ps. cxiij. Quo modo dilect̄ legem tuam. tota die meditatio mea est. Secundo lectione vel auditione legendō v̄l au diendo sepe de ipa lege caritatis. Unū xp̄us dicit le gis perto in lege. s. scripture. qd scriptū est. quō legis. et rūdit. Diliges dñm deum tuum. Luce. x. t; Baruch. ii. Audi isrl mandata vite. Tertio dili gitur efficaciter exercitatione. i. Jo. iiij. Fisioli diligamus non verbo neḡs lingua. s. tantu. sed ope et veritate. i. vera operatione. probatio dilectoris

exhibitio est opis. ait H̄e. in'ome. Et vt dicitur pmo. Jo. ii. Qui diligit p̄imum. in luce manet. et scandalum in eo nō est.

Secundo munus quod. §.III.

sequitur ex ipa dilectione legis. i. caritatis est pac̄ p̄at multa vt nō orat. ps. cxiij. di. Pax multa. pac̄ inq̄t Aug. in. xix. de ciui. dei. dulce nome. dulcior res adeo vt oīa appetat pac̄. Et mali quidē nullā veram h̄nt pac̄. qr nō est par imp̄is dīc dñs Es. Nam si p̄fesores t; p̄dicatores p̄mitrāt eis pacem cū deo absoluētes a pctis q̄s nō dīt. t; ab hostib; exteriorib; t; nō h̄nt v̄ra pac̄. Et hoc ē qd int̄ib; dñs t; sacerdotes. s. antiq̄ p̄li dices Hier. viij Sanabant cōtritioem. i. extermīnū t; deuastatio nem mentī filie populi mei. i. cuiuslibet aie cum ignomia dicentes. Pax p̄ sc̄z erit vobis. t; non erat pax. s. v̄ra. Imp̄fecti autem sed boni p̄ grām pacem quidē habent. sed non multam. imo mo dicam. Sentiunt enim multam repugnantias carnis ad spiritum. t; si p̄ualeant. sepe etiam cū ho; minibus nesciunt pacem habere. sed defacili tur; bantur. t; turbant pacem alioz cum tamen apls. i. Lop. x. doceat vitare scandalū alioz t; loquit̄ idolotis cibis appositis. qui t; si posset cib; vesci absq; peccato. si tamen aliquis dicat esse idolotā cum. v̄pura reputans. p̄blicum illud comereno debet cui dic̄t comedere sed abstiner nec ne tur; ber illum. t; inducat ad similia faciendū vel adju dicaudum illum comedentem de peccato graui. Unde dicit. Si fieri potest quod ex vobis est cū omnibus hominibus pacem habentes. Sed p̄fes̄ etiā in caritate t; veritate q; pfecte diligēt̄ legez dei. illi h̄nt multam pac̄. Est enī p̄ effect̄ caritatis. Ibi tho. q. q. xxii. Unū sicut posita causa ponit̄ es fecitus. ita data magnitudine cause sequit̄ effect̄. multitudo. pfecta igitur caritas erit in lata t; maḡ p̄at. nam cū talis heat passioes sedatas parū beli sentit in carne sua. deo etiā pfecte subiect̄ cū oībus t; in omnib; inuenit pac̄. seruās illud In oībus requiem q̄siui. Ecci. xxij. Et sic cauent a sc̄alis qd restat declarandū.

Tertio per legem cari. §.III.

tatis pfectre euitat̄ cr̄imē qd est frequēs t; multuz cōe. s. scandalū. Unū dīc. Non est illis scandalū. qd quidē pōt esse tripliciter.

Primo scandalū actiuū t; infra intentiōem.

Sc̄do scandalū passiuū ppter defec̄tiōem.

Tertio scandalū occasionatiū ppter intentiōem.

Diligētib; le gē dei t; pfectis in caritate nō ē in illis aliquo bōz p̄rie t; p̄plete. scandalū aut̄ actiuū fīm b. tho. q. q. xl; ar. q. est cū aliquo suo dicto v̄l facto inordiato itēdit aliū trahere ad aliquo p̄ctū b; aut̄ sp̄ē p̄ctū. nā oē qd recedit a rectitudine rōz nis ē p̄ctū. s; p sc̄adūlū actiuū recediā a rectitudine rōis v̄z ex diffinitiōe ei. cū dīc qd ē factū v̄l dictū min⁹ rectū. i. n̄ rectū. b; ē oīdit apls di. Ro. xiij. Si p̄ cibū fī tu⁹ p̄ristat̄. s. sumēs in sc̄adūlū iam nō fīm caritatē ambulas. Et loquitur de idolo titis. sed illud quod est contra caritatē vel p̄ter caritatē dei et p̄ primi peccatu; est. Pertinet

Citulus .VII.

enī ad caritatem impedire, primū a peccato quā in eo est, qđ sit p̄ fraternā correctionē q̄ est act⁹ ex terior caritatis, sed p̄ scandalū actuū ex intentōe querit q̄s nōcumentū sp̄iale, t̄ sic agit ī caritatē t̄ actuū fraternē correctiōis. Est autē nō solū p̄ctū, sed sp̄ale distictū a ceteris scandalū actuū t̄ ex intentione. Et rō est, fīm tho q.e.art. iij. Finis q̄ int̄endis in op̄ib⁹ humanis p̄st̄ituit t̄ dat sp̄em i moralib⁹ siue virtib⁹ siue virtutib⁹ vñ vbi est sp̄alit̄ finis in ope, ibi est sp̄alit̄ virtus vel viciū opositū. Sed in tali scandalō est sp̄alit̄ finis, s. intendere ruinam sp̄iale i peccatū, primi. Et q̄s ex qlibet actu peccati possit, q̄s intendere ruinā, primūdum sc̄; agit illud ea intentōe ut suo exemplo vel vñbo i ducat aliū ad malū, vt furando occidēdo, peccādo, fornicando, t̄ h̄mōi ppter qđ omne p̄ctū p̄t esse materia scandalū actuū, tñ yltra malitia māterie et illa sp̄alit̄ intentione inducēdi aliū ad malū, p̄ illud habet qđ sit ibi sp̄ale peccatū, sed p̄t etiā regiri istud p̄ctū speciale scandalū siue māteria alioꝝ peccatorū, cū viciꝝ q̄s facit aliqd qđ de se nō est malū sed habet silitudinem mali intendens p̄ illud inducere ad ruinā siue siq̄s recuberet i idolio vel comedere idolotica ea intentōe ut induceret alios ad silia faciēdū inueniatōem idoli qđ tñ ip̄e nō venaretur, illud de se in malū nō esset sed ppter intentionē prauā p̄mitteret sp̄ale peccatū. Tū i ꝑ apl's admonet a talib⁹ abstinere etiā nō intendēdo ruinā, primūdices. Ro. viij. Bonū nō est māducare carnē t̄ nō bibere vīnu, nec in q̄ fra ter tuus offendit, aut scandalizat, aut infirmatur sc̄; agere q̄. s. q̄s p̄t p̄mittere sine piculo vel detrimēto p̄fōne siue. Et appellat offensionē indignationē alicuiꝝ ī ei qui peccat. Infirmitatem vero p̄p̄titudine ad ruinā. Scandalū autē ipam p̄actionē, s. ruinam in p̄ctū vel retardatio a bono, et ab oīb⁹ cauendū. Est autē istud p̄ctū aliquā mortale aliqā veniale fīm tho in. viij. Tā mortale ē eūz quis p̄suī verbū vel factū quodcūq̄s inredit idū, cere ad mortale. Sīl'r etiā siq̄s p̄ acru peccati mortalis inredit idū, ad veniale eēt mortale, putatisq̄s inferat alicuiꝝ p̄tumelā, detractionē, t̄ derisionem notabilē, vt faciat illū irasci vñl' indigri t̄ h̄tusmodi. Sed p̄ actū p̄cīvenialis inredit induce read p̄ctū veniale et veniale est. De tali scandalō mortali dīc xp̄us Mat. xvij. Qui scādalizauerit vñū de p̄suī his bis, expedit civit suspēda, mola assūaria in collo eius, t̄ demergaſ in p̄fundū maris vbi dīc Hiero. Multomelī ꝑ. p̄ culpa brevē reciſere pena quāz eternis cruciatib⁹ seruari, s̄ pena eterna non debet nisi p̄ mortali. Ut̄ er̄ b̄ ondīl' scādalū actuū aliquā eēt mortale. Ad qđ etiā facit qđ ait apl's. i. Lop. viij. vbi loquēs de scādalizatib⁹ alios op̄ib⁹ suis, inq̄t, p̄cutiētes p̄sciam fratrū in firmā in xp̄m peccatū, sed p̄ctū qđ in deū p̄mittit̄ est mortale, qđ solū mortale auerrit a deo, scādalizare autē alios ē peccare indeū fīm inductā autē. Ad idē facit qđ ait Aug. ve pe di i. noli putare te nō esse homicidā cū fratri tuo malū p̄suade s̄ sc̄lū mortale, si enī fratri tuo malū p̄suades, occidit̄ te t̄ aliquā frēm xp̄m cū. s. assentit p̄suasioni male, qđ ē scādalizare, nō autē occidit̄ aīa nisi p̄ mortali i

qđrum, s. p̄iuatur p̄ illud gratia, sic scādalizauit Balaaz ariolus filios isrl', seu potius docuit ba laac regē moabitārū quō scādalizaret ip̄lm isrl', put dīc Spoč. q. Docebat balaac, s. ip̄e balaam mit tere scandalū corā filijs isrl' cōfulendo vicez q̄ mulieres ornatas, moabitās mittebat ad castra filiorum isrl' cū idolis eaz ut inclinarēt eos ad fornicandū cū eis t̄ p̄ hoc ad idolatriandū qđ malū seycutū ē, sed acriter puniūt cū illis q̄ p̄fuluerit t̄ de derūt illud scandalū vñ. Nume. xxiiij. Istud autē scandalū actuū nō est in p̄fectis t̄ de ip̄is loquit̄ aut̄as p̄s. Non est illis scandalū actuū, s. p̄fect. Et rō fīm tho. q.e.art. vi. q̄ scandalū a actuū proprie est cū aliq̄s facit vel dicit aliqd intendēs idū, cere ad ruinā, vel si nō intendit hoc ip̄m, tñ op̄ra le est vñ natū sic inducere aliū ad ruinā qđ euēnit q̄ inordinatū est, ad p̄fectos autē p̄met ea q̄ agit fīm reglam rōnis ordinare p̄m illud. i. Lop. viij. Om̄nia honeste t̄ fīm ordinē fīat in vob., t̄ p̄cipue bane cautelā adhibent in his in quib⁹ nō solū ip̄i nō offendēre sed etiā alijs offensionē parent. Et si qđ in eoz dictis vel factis ab hac moderatioē desit h̄, p̄uenit et infirmitate humana fīm quā a p̄fēctione deficiunt̄, nō tñ int̄m deficiunt̄ ut multū ab ordine rōnis recedat sed modicū t̄ leviter qđ non est tñ magnū vt er̄ b̄ rōnab̄l' possit ab alto sumi occasio peccādi, t̄ p̄cipue mortaliter qđ importat stricte ruinā. Docuit xp̄s suo exemplo vitare alio rū scandalū qđ soluit tributū cū tñ nō tenere dī. Petro. Ut nō scandalizemus eos, vade ad māret mitte hamū. Math. xvij. Quo exēplo docet Gre, cum q̄s scādalizat̄ in famia orta ī aliq̄s debet ostendere innoceciā suā seexcusando ad tollendū scandalū ortūm. tñ. q. iij. inter verba. Scandalū passiū dīc fīm tho. ij. q. xlij. arti. iij. cū q̄s ex dicto vel facto alterius bono vel malo vel h̄nti sp̄es mali scādalizat̄, i. in aliqd p̄ctū ruit. Nō enī ruīt q̄s ruinā sp̄uali nīl' p̄ aliqd peccatū, nō est enī scādalū passiū sp̄ale p̄ctū qđ ex dicto vel facto alterius p̄tingit al. quē ruere fīm quodcūq̄s gen⁹ peccati. Nec hoc ip̄m qđ est sumere occasione p̄candi ex facto vel dicto alterius p̄tuit specialez rōem peccati, qđ nō importat sp̄alem deformitatē speciālī virtuti opositam. Et hoc scandalūm passiū qđq̄s est veniale cū. s. quis ex facto vel dicto alterius inordinato ruit in veniale peccatū, mortale autē est cum ex inordinato facto vñl' dicto alterius labitur in mortale siue hoc intendat siue n̄ intendat scādalizās t̄ aliquā sine p̄ctō alteri⁹ q̄s scādalizat̄ ḡuiter peccās, sicut cū q̄s turbat̄ l' aliqd aliud malū agit ex bono ope vel doctrina rōabili alterius. Et sic pharisei auditō verbo a xp̄o sc̄; non quod intrat p̄ os t̄c, scādalizari sunt, mathei. xv. Et sic apostoli ex passione christi scādalizati sunt. Nam videntes eūz capi t̄ ita male tractari amiserunt fidem de ciuis diuinitate quā prius crediderant per multa signa probabilitia edo cti. Et sic in ruinā ceciderunt. Secundū illud quod predixerat eis dicens. Omnes vos scandalūm patiemini in me nocte ista. Mathei vicesis mōxetto. Et certum est q̄ in xp̄o nullum fuit pecatum, nec etiā id apl's p̄dicatib⁹ fides xp̄i quod

Capitulū .iii.

ramen erat iudeis scandalū ut b. i. Cor. i. Et sic scandalū actuum erat nō in tpo sed in scandalizatis. qz ipi se scandalizabat et indispositio sua sumens res sibi ruinā et sacco vel dicto tpi qd nō erat de se inductiuū ad ruinā sed ad vture. fm tho. vbi. s Et Mat. ci. Beatus q nō fuerit scandalizat⁹ in me id ē. q vidēdo vel audiēdo passionē meā nō in dey dignet et h credere diuinitatē meā ppter ignomi⁹ia passionis. Hoc aut scandalū passiuū prie nō repū pfectis in caritate. z sic dicit ps. Nō est illis scz pfectis scandalū passiuū r̄c. Et rō fm tho. q. q. elij. ar. v. Scandalū passiuū importat quādā cōmonitionē animi a bono in eo q scandalū patif. Nullus autē 2mouēt q rei imobili firmiter inherz Maiores autē suis pfecti soli deo inherēt cui⁹ ē. mutabilis bonitas. qz z si inherēt suis platis nō inherēt eis nisi inq̄stū ipi plati inherēt xpo. fm il. lud. i. Cor. viii. Imitatores mei estote sic rego xpi Ut q̄sticungs videat alios in suis dīctis v̄l face inordinare seb̄re ipi a sua rectitudine nō recedūt fm illud ps. Qui pfectū in dño sicut mōs lyon. s. firmi erūt nō 2moueb̄s in eternū q bitat i hielz. Nō ḡn in his q pfecte adherēt deo p amoēt inuenit scandalū. q̄uis enī pfecti viri et infirmitate carnis incident interdu in aliq peccato venialia nō tñ ex alio p dictis vel factis scandalizat⁹ fm pfectū etiam rōem scandalī. sed pōtētē in eis aliq pfectio ad scandalū fm illud ps. Nei aut penemoti sunt pedes. qz zelau sup iniq̄s r̄c. Qd aures dixit xps petro. Scandalū es mibi. Math. xvi. ibi sumit improprie seu large scandalū p ipedimēto nō scz qz xps fuit scandalizatus sed qz cum narrasset passionē suā xps discipulis in via Petrus pierat⁹ affectu ad eū posuit se aū eū q̄si impedit volens iter suū ad locū passiōis di. Propiti⁹ esto tibi. nō erit tibi h. iō xps dixit sibi. Vide post me scandolum et mibi. i. impedit vis passionē. Nō ḡ pfecti sed ipfeci et mali sunt q defacili scandalū passiuū incurrit. Unī Hiero. dīc sup illud Math. xviij. Qui scandalizauerit vñū de pusillis istis dīc. Nō ta q̄q scandalizat⁹ p̄vulus est. i. ipfeci⁹. maiores cī id pfecti scandalū nō recipiūt. O q̄ta facutal bo minū ut imitari velint exempla maloz. z non p̄ bor. Quis ē ille ta demēs q̄ si videat alii in flum. um se iactare. vel se vulnerare. aut res suas p̄jice re. velit illū imitari etiā si sic potēs vel lapiēs z h̄ potius illū irrideat illūz imitetur q̄ qrit p̄motōēm bonoz suoꝝ. et q̄ sunt vera bona nisi virtuosa opa. O q̄ta fragilitas psonaz ut et q̄libet leui vbo v̄l inordinato facto p̄mitat se scandalizari. i. ruere i aliq̄d malū. et iō lignāter dr mat. xvij. Ue mūdo q scandalis. Multi enī incidūt in mag pcta q̄b̄ ve dānatois reseruat et factis z dictis alioꝝ. Doc⁹ autē xps ibidē vitare occasions q̄b̄ q̄s scandalizatur di. Si oculus tu⁹ dēter scandalizat te erue enī z p̄jice abs te. Et idē dīc de pede z manu. Tbi notandū q̄ nō dī illud intelligi. ita supcialr si fecit ille iuuenis q̄b̄ audies a b. pe. martire cu si b̄ 2fessus esset q̄ pede calcē dedi set matri. abscl̄ dit sibi pedē sed tñ miraculose fuit q̄ sibi restitu⁹tus. Quātū igit̄ ad sensum l̄ralē vult dicere xpus q̄ si oculus. i. aspectus alicui⁹ rei. putat m̄liers scā

dalizat te. i. dat tibi occasione ruendi in peccatu temptaciōis & cupie. vel odij vel auaricie & hmoi. ita scz q̄ er̄ visu talio rei vel p̄sonae ruis in p̄ctū v̄l fortiter ipugnari remoue a te tale aspectū nō re spicias illud. & sic oculū salubrit̄ eruisti & nō scandalū recipies inde. Si r̄ de pede & de manu itelli gēdo. p̄ pede accessum ad aliquē locū q̄ videat mul tu v̄tilis. sed si exēdo ad tale locū scandalizaris. q̄ ibi sunt q̄ te ad p̄ctū inducār. nō vadas et pe dem abscidisti. Si manū tua dexterā. i. aliqđ op̄ eriā qđ in se est p̄iu vel sp̄iale est inductiū ad pec catū. puta audire p̄fessionē alicui⁹ yñ cadis in la sciū. vel quē nō intelligis in suis factis pp̄ i grātiā tuā abscide. i. nō facias tale opus. mo ralit̄ vero ocul⁹ dexter est p̄sideratio speculatiua vel exercitiū vite p̄eplatiue vel doctor aut p̄siliari⁹ vel platus alicui⁹. manus est exercitiū vite actiue vel alijs amic⁹ v̄l bñfactor q̄ indiget l̄ opāndo vel in viuēdo l̄ subueniēdo n̄ccitati sue. Pes ē affectio i aliquā p̄sonā. Ut Aug. Pes meus ē amor me⁹ co feror q̄cūq̄ feror. q̄ affectio & si videat p̄ual si scā dalizat te q̄r inde plūmū tpi⁹ amittis & i dei amo re repescis vel in temptaciōes incidis q̄cūs v̄l al's quietē perturbas. de b̄ murmurat pp̄ indiscretā buj uismodi querlatiōem. Qia ista tollēda sc̄riā s̄vtilia mnlti viderent ut nō incidat q̄s i scādalū pas siū. Et idē de affectiōib̄ inordinat̄ ad liberos & ad honores officia ḡd̄ & hmoi. Ut & puerb. xxi. Noli esse amic⁹ boī iracūdo tē. ne ponas scādalū aetue. Et Eccl. vii. 8. Noli q̄rere fieri iudec si nō vales fr̄tē crūpere iniqtates. ne ponas scādalu in agilitate tua. Et Eccl. xxii. Ne tradas te v̄c laboriose. ne ponas anime tue scādaluz. Et xp̄s air Jo. xvi. Nec locutus sum vob̄ ut nō scā dalizam. Scādalū occasionariū ē qđ est p̄ accidēs & p̄ter intēctionē vt cū q̄s suo dicto l̄ facto i ordinato nō intēdit dare alteri occasiōne ruine sz solū sue satissimē volūtati. & sic scādalū nō ē sp̄ spāle p̄ctū q̄r̄ q̄ p̄ accidēs nō p̄stuit sp̄ez fm̄ b̄ tho. q. q. cluyn. ar. iij. Et scādalū p̄t esse & veniale & mortale. Veniale cū. s. q̄s 2mittit actū p̄ctū venialis l̄ actū q̄ fm̄ se nō ē p̄ctū sz bz aliquā sp̄et mali cū aliqđ leui indiscretiōe yñ aliqđ scādalizatur sen trahi p̄t ad aliqđ p̄ctū. mortale aut̄ cū cōmittit actū peccati mortalis alijs manifestū. siue etiā q̄r̄ p̄tenit salutē primi. vt & p̄ ea p̄leruāda n̄ p̄mittat alijs facere qđ sibi licuerit q̄stūcūq̄ quis scādalizet. & tē ēt 2mitrēdo q̄r̄ tē sc̄veniale l̄ ha beret sp̄em mali estimādo q̄ alijs ex talī actu ei⁹ ruet i aliqđ mortale & sine sui p̄cīlo vel detrimēto possit illud dimittere & nō faceret. q̄r̄ nō curat de salute primi dñmō sue volūtati satissimāt. esset ei mortale q̄r̄ caritatē q̄ q̄s tenet p̄uidere salutē p̄ ximi si cīml̄r pp̄cēdēs l̄ estimās ex signis aliquē tra bi ad p̄cupiscētā sui ex m̄ficiōiū offerat se in disf renter aspectui illi⁹ nō intēdes et b̄ illū inducere ad p̄cupiscētām suam sed nec etiā de b̄ curās sed volēs satissimāt volūtati sue seu levitati i discurrendo p̄ loca vel morando ad hostium domus v̄l fenestrās ex quadam curiositate vel vanitate. vt laudetur de pulchritudine. mortale esset. Se cū aut̄ si hoc non estimaret vel non bene poss

Titulus VII.

sed illa dimittere, ut q̄ oportet ire ad ecciam, vel alia loca, et aliquā cū viciniis morari in via ne redat se alijs onerosam, et de eo displicētiaz habeat. Si līr cū quis h̄z nimiam familiaritatē cū alijs p̄sonis suspecta et sentit hoies scādalizari nepharia de eis iudicando et loquēdo, nec vult dimittere n̄ curans q̄ alijs scandalizent. Q̄uis nō intēdat aliqd nephariū, nec illos scandalizare, cū nō sublit caūsa necessaria illi⁹ familiaritat̄ s̄ peccat mortaliter dando occasiōem talis ruine. Et de hoc intelligit illud Mat. xvii. Tle illi p̄ quē scādalū venit, ve aut̄ importat damnatiōem eternā. Et signāterdi cit venit, q. d. etiā si h̄z nō intēderet sc̄z scādaliza re, tñ opus ciuius tale est q̄ indevenit scādalu. Q̄d h̄z miserabile p̄ctm in mūdo abūdat, et nullā vi densib⁹ hoies facere p̄sciam, ornatus mulierum tamyanus, tripudiatus, et cantus, qd̄ est nisi ma gnū scādalū et laque⁹ alia. Ecce mulier inq̄ sa lomon, puer, y. In habitu ornata meretricio ad capiēdas alia. q. d. ad hoc opa ille ornat⁹ ad scādalizandū et capiendū alia peccato luxurie. Verba et gestus lasciujs plena q̄ dicunt q̄ fidie iuuenes inuicem et loquacitate vel solatō qd̄ sunt nisi ma gnū scādalū sibi et alijs audiētib⁹. Corripūt enī bonos mores colloquia mala ait. apls. i. co. xv. Lōcumelic, detractiones, derisiones, susurratio nes, contenciones, et perturbatiōes generat utiq̄ ma gnū scādalū alijs. Eccl. xxiij. Sup̄b⁹ et maledic⁹ scādalizabit sc̄z alios. Blasphemie, p̄uria, male dictiones, fraudes nō audire diuina, et nō sume res sacra, et alia mala opa q̄ videt filij in p̄ctib⁹ suis qd̄ su it nisi magna scādala eis ut silia discat opa ri. Mala vita manifesta recto, et plato, ecce am bitor, auaritia, simonia, pompa vestiu, et exquiste epule, sp̄es varie luxurie, nōne magnū scādalū totius p̄pli xp̄iani. Un̄ dñs Malach. ii. Scādalizatis plurimos in lege sc̄z ppter exempla male vite vīc. Et Hiero. de eis. Di v̄tūnī laqueū toz̄ tuos ponētes scādalū in oī loco, et u. qd̄. iij. Transferrut. Sz vt dicit Bre. Scire dīc prelati si vñq̄ delinquit, q̄ tot mortib⁹ digni sunt q̄ ex empla p̄ditionis ad ceteros trāsmittūt. ii. q. i. no tu, debet ḡ q̄libet cauere ne vbo vel facto aliquæ scādalizet, iū illud apli. ii. co. vi. Nemini dan tes vilam offensionē ve nō vītupe⁹ misteriū n̄m pfecti in caritate utiq̄ sunt liberi etiā ab h̄ genere scādali. Nam t̄ si 2mittit aliquā aliq̄ p̄ctā, tamē non sunt talia et tam maḡ q̄ alijs rōnablr̄ possit sibi sumere occasiōne ruine sp̄ualis fī tho. vbi. s ar. vi. et sic de hmōi. Par multa tc. et b̄ dum p̄seue rant in p̄fectione, p̄nt enī a gr̄a discederet tunc fa lca co. mala q̄ nota sunt magis scādalizat̄ q̄ alio rum. Et ex h̄ aggrauat̄ p̄ctm eoȳ magis h̄ alioz. et si arguāt̄ in p̄m q̄ petr⁹ post aduentū sp̄issan eti fuit i statu p̄fecro, et tñ gētiles p̄uersos scādalizant in obseruatione legaliū. Un̄ dīc aplus ad gallachas. ii. Lū vidilsem q̄ nō recte ambula ret ad veritatē euāgelij dīti cephe i. petro corā oī bus. Si tu cū iudeus sis gētiter et nō iudaicevi uis, quō gētes cogis iudai⁹ zare q̄ tc. Rūdet b. tho mas vbi. p. arti. vi. q̄ petrus peccauit qdē et repre hensibilis fuit fī sniam augustini et ipius pauli,

Q̄uis Hiero. dicat cōtrarium in hoc q̄ suberabat se a gētib⁹ et vītarz scādalū iudeo. q̄b̄ in caute aliq̄liter faciebat, ita q̄ gētiles ad fidē quer si scādalizabāl. Nō tñ factū petri erat ita graue peccatū q̄ merito possent alijs scādalizari, et s̄cip̄ tiebanz scādalū passiū absq̄ hoc q̄ iu petro et scādalū actiū sed indispositio aut imp̄fectō eo rum eos scādalizabat.

Queritur vtrum bona. S. V.

sint dimittenda, ppter scādalū alioz vitandum. Et pmo de sp̄ualib⁹ bonis. Scđo de sp̄ualib⁹ Ter tiū de sac̄alib⁹ et vtrū mutanda. Et p fundamen to buis materie sumat̄ regula iuris q̄ dī Utile scādaluz nasci pmittit q̄ veritas dimittat̄, ex de reg. iu. vtilius. vbi glo. ibi. et b. cho. in. uij. notant triplicem veritatem, s. vite, doctrine, et iusticie, et dicit Hiero. q̄ dimittendū ē ppter scādalū. s. vi tandū omne qd̄ p̄mittri p̄t salua triplici veritatem sc̄z vite doctrine et iusticie. Quinimō et vītas iusticie et doctrine qñq̄ ppter scādalū dimitten da est. fī tho. Ray. et Ul. vii dantur vīsus. Est re ritas vite doctrine iusticieq̄. Prīmū sp̄ habeduo alia, ppter scādalū līng. s. aliq̄n. Dō intelligenduz est nō quidē ve doceat alijs falsitas, ppter scādalū vitandum sed ve rāceat̄ veritas nō necessaria. Et sīl̄ nulli fienda est iniusticia, s. vt damnc̄ ino cens, ppter vitandum scādalū alioz, sed dormire p̄t sc̄ueritas ve nō punianq̄ meruerūt De bōis igitur sp̄ualib⁹ q̄ regiunt̄ in veritate vite iusticie doctrine, cū queris vtrū sint dimittenda, ppter scādalū vitandum. Rūdet b. tho. ii. q. xliij. art. viij. q̄ qd̄ ista nō b̄ locū in scādalo actiū q̄ nibil faci endū est cū scādalo actiū qd̄ est factū vel dictum minus rectū, sed b̄ locū in scādalo passiū pro cuius declaracione notandū q̄ in sp̄ualib⁹ bonis qd̄a sunt de necessitate salutis q̄ p̄mittri n̄ p̄t absq̄ p̄ctō mortali. Manifestū et aut̄ q̄ nullusd̄ peccare mortalr̄ vt alteri⁹ p̄ctm ip̄ediat̄. Et rō est, q̄ magis tenet q̄libet suā salutē sp̄uale diligere q̄ cuiuscūq̄ alteri⁹ cū nō solū ip̄e act⁹ dilectois, sed etiā ip̄e ordo diligēd̄ sit in p̄cepto, q̄ est vt prius et magis se q̄b̄ alijs diligat fī tho. Faciūt̄ ḡ faciūt̄ q̄ ppter tollēdū scādalū alioz, q̄tū cūq̄ ē que perierat vel aliq̄d crīmiale faciūt̄, qd̄ tñ frequenter accidit, qñmo nec veniale 2mittēdū est, ppter alioz, scādalū vitandum. Q̄uis h̄ aliq̄n dixerint, qd̄ b. tho. vbi. s. reprobat̄. Et rō ē fī ip̄m, q̄ h̄ implicat cōtraria. Nō si faciēndū est tā nō est malū nec p̄ctm. Nullus enī peccat faciēd̄ qd̄ dī, si aut̄ p̄ctm ē eligibile nō est, ḡ fieri nō debet. Ad qd̄ facit quod ait Aug. xxij. q. q. Faciat cū salutē hois nisi peccādo consulere non possit, iam se existimet nō b̄re qd̄ faciat. Et q̄uis p̄ veniale non tollatur homini gra tia p̄ quā est ei salus, tamen inq̄stum veniale dī sponson ad mortale, et sic vergit in detrimentū salutis. Unde cōtra veritatem vite p̄t bene q̄b̄ aliq̄n facere quid qd̄ ex genere esset veniale vt verbum o ciōsum et tamen dicendo ad collendum scādalū lum vel ad subleuandum tedium, tunc non erit peccarum nec proprie ociosum nisi materialiter. Quedam alia bona spiritualia sunt que non sūnt

Capitulū .III.

de necessitate salutis. ut dare elemosinas. sciu-
nare ingredi religionem et hmoi. Et in his distin-
guendū de scandalō qd aut scandalū qd ex eis ori-
tur pcedit et malicib cū scz aliquivolū impedit
hmoi spūalia bona scandalā zcitarando. Et b dicit
scandalū phariseoꝝ qd de doctrina xpī scandaliza-
banſ. et hoc eset tōremendum sicut xp̄s docuit
2 Math. xv. dicens Sinite eos scz scandalizari nec
dimittatis boni op̄. ppter tale scandalū et malici-
a pcedens aut scandalū pcedit ex infirmitate vñ
ignorantia. et b scandalū pusilloꝝ. Et ppter b scā-
dalum spūalia opa sunt occultanda vel interduꝝ
differenda vbi pculū nō imminet quicq; redditā
rōne scandalū esset. Si autē post redditā rationeꝝ
b scandalū duret. iam videtur ex malicia esse. Et sic
pter ipm nō sunt hmoi opa spūalia dimittenda.
Notandum erit am fm b. tho. vbi. s. qd in veritatevi-
te et doctrine et iusticie nō solū compendit id qd
est de necessitate salutis sed etiā illud qd pfecti
puenit ad salutem. fm illud i. Lop. xij. E mulam
ni carismata meliora. Unū cōsilia nō sunt simplici-
ter pterincentia nec etiam opa misericordie ppter
scandalū. et si sunt interduꝝ occultanda vel differen-
da. ppter scandalū pusilloꝝ ut dictū est. Si g pro-
pter ingressum religionis alicuius ptes vel alij
scandalizant vlcq; ad mortē aie vel corporis. nō dū
aliquis ppter b dimittere ingredi religionē. rōia
mala qd inde seqrent nō imputantur ei qd ingreditur
sed illis qui faciūt scipos sine causa scandalizatēs
Si tñ ex aliq; dilatione ista scandalā auferri vcri-
siflē estimarent et illi pculū nō immineret nō valē-
di postea religiōem ingredi differre deberet. Si
endum etiā qd obseruatio ꝑsilioꝝ et impletio ope-
rum misericordie sunt qnq; de necessitate salutis
qd ppter in his qd iam nouerūt scilia. et in his in qd
ex debito imminet defectib; alioꝝ subvenire vñ tē-
poralib; puta pascēdo esurientem. vel in spūalib;
docēdo ignorantes. siue fiant debituꝝ. ppter iniūctū
officiū vtz in platis. siue ppter necessitatē indigē-
tis. et tūc eadē rō est de hmoi sicut de his qd sunt
de necessitate salutis. Quantū igitur ad veritatem
doctrine cuꝝ dū ppter scandalū esse dimittenda. b
est sic intelligendū fm b. tho. vbi. s. ut nō quidem
doceat falsum aliq; ppter vitandū scandalū. qd b
est de necessitate salutis scz nō docere falsitatem sed
veritatem. et etiā nō tacere veritatem cuꝝ est necesse. p sa-
lute alioꝝ. Unū Erif. dicit qd nō solū pditor ē veri-
tatis qd transgrediēs veritatem palaz. p veritate mē-
daciū loquīt. sed etiā qd nō libere veritatem pñuiciat
quā libere pñuiciare optet. aut nō defendit verita-
tem quā defendere cōuenit. pditor est veritas. xi.
q. vij. nolite. Sed ipē actus docēdi pōt p̄mitti
fm zgruētiā tempoz. psonaz ab eo cui incum-
bit officiū docendi vel simpliciter qn ex doctrina
seu pdicatione nō sequit̄ aliq; fructus et scandalū
alioꝝ. vel fm qd. s. qd ad aliquā materiā. puta in a/
liqua ciuitate vel caſtra sacerdotes sunt zcubina-
riꝝ qsl̄ oēs. nec est species correctiōis eoꝝ. qd plati
nō curant imo forte sunt in eadē dāmatione. Si
pdicator dicat p̄lo eos vitando in officijs et sac-
mentis nec sp̄at p b remedii adhiberi sed scanda-
lum seq. pmo ipoꝝ clericoz. scđo p̄li. qui nibilo

minus nō vitabūt eos. audiendo etiā hoc esse p̄e-
ceptum ecclēsie. vel contemnent eos et sacramēta
eoꝝ. ut qd pditio hec. qd nō potius reticēdū p̄lo
tignorantia qd iuris positiū ē excusabit eos. hec
Duran. ordi. mino. in sum. Et multa scilia possent
bic applicari. nec est p̄ qd dū dist. xlviij. c. Dispensatō
celestis seminis nob̄ est in iuncta. Ue si nō sparse-
rimus. ut si tacuerim̄s. Intelligit̄ enī b de docri-
na necessaria ad salutē. et cū sperat fructus etiā alij
inde scandalizant̄. alias tacere docet. Hiero. xi. q
vij. quō ergo. Quantū ad veritatem iusticie quō sit
dimittenda ppter scandalū scz correccio. Scien-
dū fm b. tho. vbi. s. qd cū penaz infliccio nō sit p̄
pter se expertēda sed infligūtur pene ut qdaz medū-
cine ad cohibēndū peccata. Ideo int̄m bnt rōem
iusticie in qdū peccata p̄ eas cohibētur zsi nō ipiꝝ
delinquētis qd si ex punitiōne maxime scandaliza-
retur nō p̄t permittēda esset punitio. sed tñ alioꝝ qd
ex punitiōne peccatis sibi cauere a malis ne scilia
patiant̄. sed si ex inflictiōne penaz seu punitiōne ali-
cuius vel pluriū delinquētū plura et maiora ma-
la possent seq vel p̄babiliter dubitarc; de hmoi. tñ
infliccio penaz nō p̄tinebit sub iusticia. et tūc p̄t
renō p̄tinet ad veritatem iusticie. et p̄ pñs non puni-
re nō est p̄ iusticiam. Et b p̄cipue accidit qn̄ mul-
titudo est in scelere vel aliq; qd b magnam seq̄laz
adherentiū. Unū Aug. dicit. In hmoi cāis vbi per
graues dissensionū scissuras nō huius vel illi; ho-
minis pculū sed p̄loꝝ strages iacet. detrahen-
dum est aliq; seueritati ut maiorib; malis sanā-
dis caritas sincera subueniat. dist. l. ut p̄stitueret
et di. xlviij. c. cōmessiones. et. xliij. q. viij. c. nō p̄t
Correctio autē fraterna qd ordinat̄ ad correctiōes
et emendatiōem eius qui corrigit̄. iō cū de tali cor-
rectione verisiliꝝ creditur qd scandalizet̄. nō tenet̄
ad eam nec eam facere debet. fecus si nō scandalis-
atur ipē correctus. sed alij ex eius emendatōe. qd
tūc nō dimittēda. Quantū ad veritatem vice p̄t-
net ut nō solū quis abstineat a malis sed etiā ab
bis qd bñt spēm mali. Et p̄p b dicit apls. Si esca
scandalizat̄ frēm meū nō manducabo carnes ine-
ternū. i. Lop. viij. Loquīt̄ enī de carne idolis im-
molata quā comedere p̄cipue coram simplicibus
habebat spēm maliꝝ p̄tnerat credere qd b faceret
in veneratiōem idoli. Et sic scandalizabāt̄ in il-
lo qdūs non esset malū nō comedendo in vene-
tiōem idoli. Et idem dicendū est de quo cunq; ci/
bo scz qd cū quis scandalizatur super illi illius ab a/
lio ut qd cōtra morem patrie vel cōtra cōem. p
bibitiōem qdūs in se illi cibū possit licite edere.
debet abstinere ne alios scandalizet̄ vel rōem assi-
gnare. puta si ex infirmitate hoc facit. Libum autē
necessarium sibi ad vitam siue carnium siue alia/
rum rerum. non debet proper p̄ scandalum alioꝝ.
hoc dimittere simpliciter. quia hoc p̄tinet ad ne/
cessitatem salutis fm Thomam vbi supra. arti.
vij. sed sedare si apte p̄t. Infamiam etiam iniū-
ste exortam vnde homines quasi credentes b scā-
dalizant̄ dū. p̄ posse purgare illis modis qd licite
p̄t vel ondendo inocciaꝝ suā et falsitatem obloq-
nium vel approbationes faciendo inducere ut con-
vincatur de mendacio vel p̄ alios modos iustos

Titulus .VII.

*Et h̄notat Aug. xi. q. iij. c. non sunt audiēdi vbi si
fine dicit. Nobis necessaria est vita nostra sc̄z bo-
na. Alijs aut fama nostra.*

De secundo sc̄z de tēpo. §. VI

*ralib⁹ bonis vtrū sint diuītēda ppter scandaluz
eo p a quib⁹ repetūtur. Rūdet b. tho. q. q. q. xlj.
arti. viij. Distinguēdum est de hmōi bona qz aut
nostra sunt. aut sunt ad seruandū p alijs nob̄ cō-
missa. sicut bona eccie cōmīctūtur placis. t bona
cōia quibuscumqz reipublice rectori⁹. Et talium
cōseruatio sicut t deposito⁹ imminet his quibus
cōmissa sunt ex necessitate. Et iō nō sunt ppter scan-
dalum diuītēda quin sc̄z repeatant. vel pmittēda
auferri. sicut nec alia qz sunt de necessitate salutis.
Et sic b. tho. cantuarie. archiepus nō diuīs qn
repereret res eccie qz quis iudequeret scandalum
regis anglie. Si vero bona tpalia nostra sunt. et
ipoz dñi sumus diuītēra ea distribuēdo si penes
nos sunt. vel nō repeterendo si apud alios sunt pro
pter scandalū qnqz debemus qnqz nō debem⁹. si
enī scandalū ex hoc oriatur ppter ignorātiaz ut qz
putet esse sua qui detinet vel ppter infirmitatē ali
orum qd sup̄ dictū est esse scandalū pusilloz tunc
vel diuītēda sunt tota liter vel aliter sedandum
scandalū pusilloz p aliquā admonitiōne. Unde
Aug. in sermone dñi in mōte. Dandū est qd nec ti
bi nec alteri noceat qz ab hoīe credi pōt. Et cū ne
gateris qd petit. iudicanda est ei iusticia. Et me-
lius ei aliqd dabiz cū petētē iniuste correxer. ali
qn̄ vero scandalūn qd nascitur ex repetitiōe suo-
rū; bonoz pcedit ce malicia. qd est scandalū pba-
riseoz. Et ppter eos qz sic scanda p̄citant nō sunt
tpalia diuītēda. qz h̄ noceret bono cōi. dareetur
enī p hoc malis occasio rapiēdi aliena. znoceret et
ipis rapiētib⁹ qz retinendo aliena in p̄tō pmane/
rent. Un̄ dīc Greg. in li. moral. qz cū quida⁹ tem-
poralia nob̄ rapiūt. sunt tolerādi. Quidam vero
seruata equalitate phibēdi nō sola cura ne nostra
subterbātur. sed ne rapiētes nō sua sc̄p̄os pdant
bec Greg. Si enī passim pmittēt̄ hoib⁹ malis
rape aliena. vergeret hoc in detrimentū veritatis
vite t doctrine t iusticie. t sic esset qz regulā iuris.
Juste tñ t pie eccia abstinet a decimis exigēdis in
terr̄ in quib⁹ nō est p̄suetudo decimas soluere ad
vitandū scandalū hoim. Sicut etiā apls seminās
spūalia corinchis pie abstinuit a recipiēdo seu pe-
tendo tpalia ab eis ne offēdiculū daret euanglio
ne sc̄z illi scandalizarent̄ si petisset ab eis quod nō
erat p̄sueti. hec tho. Si aut̄ tyrrannus alijs tene-
ret aliqz bona eccie t ex repetitiōe inde sequeretur
scandalū nō solū tyranno sed eccie seu p̄plo v̄l cle-
ro qz quē ille malignaret ita qz maius esset dānu⁹
sequēdu⁹ ex tali repetitione t rehabitione qz ex ei⁹
carētia. lictū t iustū v̄l hoc enī videt̄ esse redime-
re veratiōem suam. Et qd dictū est qz non dñt di-
mitti talia. ppter scandalū intelligendum yide/
tur propter scandalū in illius solius. v̄l ita qz n̄
sequat̄ aliud maius scandalū. De facto b. tho. ca/
tuarien. pōt dīci qz forte illis tpalib⁹ qz repecebat
erant annexa spūalia quoz rex nō erat capax. sic
iūs p̄cipiendi decimas t hmōi. vel etiā qz mīta fe-*

*cerunt sancti ad superogatiōem t maiores pfecti
onem. ad que tñ non teneban⁹ de necessitate salu-
tis sicut qz Ambrosius phibuit Thodosiū intra-
re eccliam ante publicam pniā factā vel eum in
choro stare t hmōi.*

Tertio de sacramentis. §. VII

*vel etiā sacramentalib⁹ t vsu eo p vtrū falsitas
aut fictio vel mutatio f̄ eri debet ppter scandalū
vitandū. Et dicendū qz nulla fictio vel abusu oyl
mutatio subalis fieri debet. Un̄ nunqz debet da-
ri hostia nō secrata ne indigne accipiens ad iudi-
cium sui sumat. qz p hoc nō euadit iudiciū sumēs
t sacerdos mortaliter peccat. Sed si peccator est
notorius negare debet qz tūcū scandalizetur
si occultus denegare nō dīc Sil̄r ppter scandalum
vitandū p̄fientis qz si nō absolu⁹ pmittit semul-
ta mala factuz. vt desperatū. nō debet absoluere
eum si nō pponit se a mortalib⁹ abstiner. Simili-
ter nō debet qz ppter quodcumqz scandalū vitan-
dū vel sue infamie vel alioz turbatiōis celebra-
re in mortale existēs p̄tritus t hmōi. De sacramen-
talib⁹ aut̄ licet dicat Buil. t archidi. qz possit fieri
fictio in eis ppter vitandū scandalū. puta in aliquā
monasterio de more est qz secreta⁹ virgines qz se-
cratio est qd sacramentale. in cuius officio illa qz
cōsecreta⁹ dicit se esse v̄gine t sic est ibi fictio seu me-
daciū si hoc dicat dum consecrat̄ qz occulē amiss̄
virginitatē. qz si illa verba nō dicere vel nō cōse-
crat̄. haberet p̄ corrupta. t sic magnū scandalum
t infamia sequeret̄ ei. Un̄ dicūt p̄fati ad tollendū
scandalum tale posse fieri talē p̄secratiōem cū il-
lis verbis virginitatis. sed Al. t Tho. t Pe. de pa-
lu. in. uq. asserunt p̄trariū sc̄z qz hoc fieri non de-
bet. qz nec sacramēta negoz sac̄alia. ppter vitandū
scandalū debent mutari. sed potest adhiberi que-
dam cautela ad tollendū scandalum. puta vt fiat
que non sunt de substantia vel v̄rginalis. vt ac-
censio candelaz t hmōi. muratis his quo sunt de
substantia vel v̄rginalis. verba sc̄z quē dicunt̄ in
impositione vel murato noile v̄rginitatis in no-
men castitatis. Satis cōcor. Noſti. t Hoff. p̄ id
qd haberur ex qd me. c. au. c. i. Nomen v̄rginitatis
congruere potest corrupre. si continens sit. Mu-
tatio in sacramentis quo ad substantia fieri nō po-
test ppter scandalum vitandum vel alia de causa
erit ex dispensatione pape. quia ip̄a sunt de in/
stitutione diuina. posset autem fieri in his quē
sunt de substantia ip̄o dispensante. vt circa ritus
eo. Dispensavit aut̄ Greg. in quoda⁹ loco ex ne-
cessitate sc̄z ppter carentiam epoꝝ qz simplices sa-
cerdotes possent crismare seu sacramentū p̄firma-
tionis cōferre ad tollendum scandalū vt p̄t dis-
xcv. c. puenit. qd de iure cōmuni fieri non potest.
vt ibi subditur in. c. se. t glo. t b. Tho. in. uq. In qz
solus papa dispensare potest et non aliis. alias
non elicit ibi sacramentum confirmationis si per
alium fieret qz p̄ ep̄m. fm Tho.*

*Capitulum quintum de blasphemia. id est ma-
ledictione que fit multipliciter contra deum vel
creaturas.*

Capitulū .V.

B Lasphemiam ponit

Greg. in lib. moral. esse filiā ire. Et sumis hic blasphemia p maledictōe putetiam vulgariter sumit. Pro cui⁹ declaratōe b̄s Tho. dīc se. se. q. lxxvi. art. i. q maledicē idē est q malū dicere Dicere aut̄ tripl̄ sebz ad id qd dicit. Uno mō p modū enunciatois. sic aliqd et p mīl mō indicatiuo. Et sic maledicere nihil ali⁹ est q̄ malū alt⁹ referre. qd pertinet ad detractōe vnd detractores qñz maledici dicitur. Sic su mitur leui. xix. Surdo n̄ maledices. i. absenti u detrahēs. x. xi. q. iiii. in cunctis. Ubi dīc gre. scribens cuiđā ep̄o infamato iniuste. Sāctitas via debet mētē suā a maledicōz rumoribz hoīm atz obrectatiōibz disiūgere. z sola q̄ interne vite se atz velicitati subditoz. pfectiū cogitare. Sic etiā sumis di. xlvi. Lleric⁹ maledic⁹ cogatur ad postu landū veniā. Sc̄do mō dicere sebz ad id qd dīc p modū cause. Et b̄ qdē pmo z pncipalr copet deo q̄ oīa suo t̄bo seē. fīn illō p̄. Dixit z sc̄a sūt. Conseqnēt̄ uenit hoībz q̄ t̄bo suo alios monent p̄ impīu ad aliqd faciendū. Et ad b̄ instituta sūt verba impatiui modi. Et isto mō cū iudex p̄fert s̄niā pene in aliquē vel cū prelat⁹ ecclie excōciat aliquē illū maledic̄t. Si ḡboc sāc sub rōne boni. s. iusticie vt p̄ctm puniat vt iusticia dicit maledicere nō erit p̄ctm nec p̄prie maledictio. q̄ intētō eius nō fert ad malū l̄z ad bonuz. Si t̄bo sub rōne mali faciat intēdens malū illī q̄ zdem natura inqntū malū. sic maledicere. i. excoicatōe inferre. v̄l alia s̄niā pene spūalis vel t̄pali erit p̄ctm mortale. q̄ z caritate z iusticiā. Sic sumis xxiij. q. iiii. 6. Ipe dñs. Deh̄ ēt aug⁹. dīc. q. ea. Deus qui maledic̄t meritū ei⁹ desiḡt cui maledic̄t z s̄niā p̄mit. vpote quē nō fallit neq̄ q̄litas peccati. neq̄ peccatis affec̄t. Nō autē qui b̄ nō p̄t sc̄re. nec p̄positū mētēq̄ alteri⁹ videre aut coḡsc̄e re p̄t. Idcirco ēt si iudicant v̄l s̄niā p̄mentis intuitu. pferat maledic̄t. nō p̄t et maledic̄dī causa v̄bi ignorāt̄ peccant̄ affec̄t. hec ille. Vult dicere q̄ nō p̄t quis iuste cōdemnari de p̄ctō oī culto. Quāuis enī peccant̄ affec̄t in se non vi deatur. sic nec cor̄ homis. t̄n p̄cipi p̄t et aliqd manifēto p̄ctō p̄ quo pena infligēda ēt affec̄t eius. Similr̄ q̄uis sciri nō possit q̄ sit maledictus a deo fīn finalē rep̄batōem. t̄n sciri p̄t q̄ sit a do maledic̄t fīn reatum vite p̄ctis. Tho. vbi. 5.

Tertio dicere sebz ad id qd dīc. vt exp̄ssio qdaz affectus desideratis id qd t̄bo exp̄mis. Et ad b̄ sunt instituta t̄ba optatiū mōi. Facere aut̄ aliqd et yelle illō se zsequūt̄ in bonitate z malicia. Et sic maledicere aliquē. s. optando ei malū non ob aliqd bonū sed ob malū ei⁹ ē p̄ctm. Et de hac inquit Aug. Nūanū virtū tūc sc̄it maledicta p̄ser re cū forte conuictis aut iniurijs. puocaf. Qd vi cū volens r̄searc̄ apl̄s. ne maledicta maledic̄t z cōuictia p̄t̄yjs. puocemus. mandatū nc̄ariū posuit vt benedic̄m̄ quo conuictandi virtū re securt̄ nō quo adiudicādi vitas que hoīes lāt̄t̄ z p̄nunciandi aūtas perimat. xxiij. q. iiii. ca. deus qui. Ponit aut̄ apl̄s hoc Ro. xii. v̄bi ait.

Benedicete z nosite maledicere. Sicut z de xpo dicit p̄e. in p̄ma canōica. q. c. Cum maledic̄t̄ nō maledic̄bat cū pateret nō cōminabatur. Et de hac hic agitur. que cōmunit̄ p̄cedit ab ira. Et posset sic diffiniri q̄ ē imp̄cario seu appetitio alcuius mali z aliquē p̄ t̄ba exp̄ssa.

D e maledictōe inquit. §.I.

psalmista loquēs de iniq̄s. quo p̄ os maledictōe et amaritudine plenū est. Celoce pedes corūz ad effundendū sanguinē. Contritio z infelicitas in vijs eoz. p̄. xiiij. Ubi tria notantur.

Primo describit maledictōe p̄t est viciosa. ibi.

Quo p̄ os maledictōe z amaritudine plenū est.

Sc̄do ponit affectionem. p̄t est perniciosa. ibi.

Celoce pedes eoz ad effundendū sanguinē.

Tertio subdit p̄secutōem. p̄t est angustiosa. ibi.

Contritio et infelicitas in vijs eoz.

Quantū ad p̄mum. In tantū maledictō est vicio sa inqntū habz secū amaritudinē rancor et ire. Et ideo adiungit maledictioni amaritudinem. Pedes sunt affect⁹ q̄ sunt veloces. i. prompti ad effundendū sanguinē. i. ad rīcas vel ad multipli candū peccata. Demū in vijs. i. p̄ opibz eoz. contrito. i. magna tribulatio in p̄nti z infelicitas p̄dātiōis in futuro eis eit si nō penitēt. Notandum q̄ est triple maledictio ex ira vel odio p̄cedens in qua rep̄itur peccatum.

Prima est z naturā diuinalem.

Sc̄da est z creaturā intellectuālē.

Tertia est z facturā irrōnalem.

Prima que est contra. §.II.

naturā diuinale que ēt includit blasphemias; et cū quis maledic̄t deū. Imp̄ca enim ei malū ac si eis et creatura. qd t̄n ei nō p̄t conuenire. z sic continet blasphemias. Hoc autē semper est mortale cum p̄pendit se maledicere. nec excusat̄ q̄ er subēta ira hoc facit vel ex more sicut nec excusat̄ ab homicidio z sequēter a pena mortis si q̄s ex impietū ire hoc ageret. p̄. Maledicētes ei. i. deo di scribūt. i. diversi modis peribūt. q̄ quo ad anīmam morte gehennē in alia vita. et in p̄senti peccatis varijs corporis. Leui. xxiij. Qui maledic̄rit deū suū morte moriet̄ sez corpori. Ostēditur autē grauitas hui⁹ maledictōis tripliciter.

Primo quia nominari p̄ppre a sanctis refugitur.

Secundo q̄ puniri leuere statutis p̄cipitur.

Tertio q̄ exēceri sepe a damnatis rep̄itur.

Tantū hēt̄ur horroī istud virtū. s. maledicēt deū q̄ viciōsī viri nō audēt ip̄m virtū p̄prie noīe nūcupare. sed p̄ cōtrariū nolando benedictiones p̄ maledictōe vt p̄t̄ Job. i. v̄bi dīc̄t q̄ in capite hebdomade mittebat iob p̄ filijs z sanctificabat eos sibi admonēdo z corrīgēdo de virtūs siue of ferendo. p̄ eis sacrificia. Et subdit. Dicebat enī sc̄z iob. Nec forte peccauerint filiū mei z br̄nditez̄ rīnt̄ deo. i. maledixerint. Sic etiam quādo falso accusauerint testes Naboth de blasphemia seu maledictōe dicerūt cōtra eū. Benedic̄t naboth deo z regi. i. maledixit. iij. Reg. xxi. Quinimmo audiētes iudei deū blasphemare. etiaz qui mali

erant in signū hoarīs & detestatiōis dilacerabāt
vestimēta sua sīc dī de Larpha pontificez pessi-
mo q̄ scidit vestimēta sua cū dixit de xp̄o. Blas̄y
pbemauit Math. xxvi. Nec nūz vīd̄ enim hoc
pecedere ex odio ad dēū. Odiū aut̄ dei est maximū
pecc̄. Et mirū est q̄ terra nō absorbet tales ppter
tantū scelus. Scđo oñditur ḡuitas ex punitōe
legum. Om̄is lex mādat tales puniri graui. Et
lex dīmīa morte corporalī iubet h̄mōi pnniri. Und
sp̄lo dei ambulātē p̄ deſtū ad trā pmissiōis inuē-
tus fuit vn̄ dēū maledicisse de quo mādauit do-
minus a populo lapidari. vt h̄f Levi. xxvij. Lex
canonica iniugie alperam pniam. etra de male
dicio. ca. q̄. Ibi ponit̄ talis pena q̄ q̄ maledicē-
rit dēū vel b̄cam virginē vel sc̄os debet seprem
Dominicis dieb̄ stare in forib̄ ecclie dū dī missa
fra q̄ in ultimo ster sīn pallio & calciameis & cor-
rigiam baheat ad collū. & q̄ p̄cedentib̄ sc̄is fe-
rīs ieiunē in h̄pane & aq̄ & non ingredia ecclias.
Et quodlibet dīctoz diep̄ reficiat. tres vel duos
si nō posset tres. vel falcem vnū. & si ad hoc nō sup-
perant ei facultates. id in penā aliam cōmutet.
Et si pdicta renuerter sustinere. debz interdicti in
gressus ecclie. & in obitu carere sepultura. In fo-
ro tñ penitentie nō op̄z illam iniugere sed arb̄i-
traria est sīc p̄ alijs pecc̄ fm Boffr. Si vero in
tūdicio ecclasticō cōuincere. talis pnia poss̄
imponi & ad illā cogi. In om̄i etiā ciuitate bñ re-
gulata statutis ponit̄ pena pecūnaria. vel alia cō-
tra maledicētes dēū. Et officiales in calibō locis
qui om̄it̄ & ex negligētia. tales punire graui
peccāt. Un̄ greg. Consentire vīd̄ erranti qui ad
resecanda q̄ corrīgī dīt̄ nō occurrit. dis. lxxvij.
Consentire. Un̄ tales puniēdo & licez tempale
iustissime acq̄rit. q̄ coiter p̄s tal' pecunie i penā
solute est rectoz & accusantib̄. & magnū meritū
sibi acquīt̄ corā deo. Ipsi etiā sarraceni maledi-
centes dēū faciūt̄ terribiliter verberare. Tertio
ostendit̄ ḡuitas ei⁹ ex b̄ q̄d est exercitū eorum
qui sunt in iferno. Non aliud op̄z ibi exerceat ni
si blasphemare dēū & maledicere. sic dicit Job. in
apoē. xvi. de eis q̄ māducauerēt ligas suas pre-
doloē & blasphemauerēt dēū viuentē qui habet
prātem sup̄ bas plegas. & affligēdi eos. Qui ḡb
victio detinet. oñdit se prīnere ad statū dānatorū
erquo exerceat artē eoz. Terribile est & valde for-
midandū exemplū q̄d inducit Gre. in. iiiij. dyal.
de quodā puero qnqz annoz. qui a pentib̄ suis
ciuib̄ romāis in delichis male nutritus. cōsue-
tierat p̄ quolibet minimo dēū maledicere. Et cū
supueniēte peste in yrbe. ille puer infec̄t̄ cēt. p̄t̄
tenenti eū in brachib̄s cepit puer clamare Obista
pater. Māuri homīs me cape volūt. Faciēqz
suaz abscondere in sinu p̄t̄ q̄reb̄. ne sc̄s illos
viderer demōes. qui apparuerēt i forma ethiopū.
nīl tū pater videbat. Sicqz exterritus puer dēū
blasphemauit. Inter que vba vltimū sp̄m exala-
vit. duc̄t̄ a demonijs in infernū dānator̄. quoqz
officiū ita cito didiscerat. Et licez in tā tenera era
te infantuli nō soleat q̄s vsum rōnis rōnis h̄rc.
credendū est fm Z ho. in. iiij. in eo vsum ratiōis
acceleratū fuisse. sicqz ppter peccatū maledictio

nīs dānationē eternā meruisse. multiqz alij dēū
maledicendo in ludis vel alijs actib̄ a demoni
bus fuerūt arrepti & terribili v̄tati. Quorū os
maledictōe r̄c. Contritio & infelicitas r̄c.

Secunda maledictio .v. III

est contra creaturā intellectuā. et hec est celestī
infernalī & terrestris. Si q̄s aut̄ maledicit alijs
quē sc̄orum vel angeloz nulli dubiū q̄ mortali
ter peccat. quia sīc honor qui sit sc̄is redundat
in honore dei q̄ sacrificat eos. ppter q̄d dīc p̄sal
mista. Gloriosus dīs in sc̄is suis. si apparet. ira
iniuria q̄ sit sanctis ut maledictō blasphemie de
honorat̄ dīs. Un̄ & extra de maledi. ca. i. Puniri
iubēt maledicētes sc̄os. Creaturā infernālē
vt diabolū ip̄m maledicere inqntū creaturā seu
fm naturā nullo mō licez. q̄ ip̄s sc̄dm naturā bo-
num est sīc & q̄libet creatura. Sc̄dm culpā vero
maliciā q̄ in eo est maledictiō p̄t̄ q̄d nō est aliud nō
siderestari culpā eius. Un̄ dī Job. iiiij. Maledic̄
et̄ ei. s. nocti culpe originali qui maledic̄t̄ dīc.
ideft̄ diabolo. s. sancti viri. Nec est ē q̄d dī Ecci.
xxi. Cum maledic̄t̄ simp̄ diabolū. maledic̄t̄ ans
mam suā. q̄ sc̄dm Tho. vbi. s. cum maledic̄t̄ p̄ee
cator diabolū. ppter culpā q̄z aliter maledic̄d̄
nō est. simili rōne oñdit̄ le maledictōe dignū cū
in culpa maneat. et sc̄bz maledicere aiam suam
Et levitate autē vel ira hoc agere p̄t̄ est. sicut
cōiter accidit. Un̄ & abstinere ab hoc dicemur ex
emplo archangeli dīc quo dī in ep̄la Jude. Cum
alter caretur michael cū diabolo de corpē moyss
nō ausus fuit in cū iudiciū inferre blasphemie.
sed ait. Increpet̄ te dīs Ubi diero. Si ḡ michael
non fuit ausus diabolo & certe maledictōis dī
guissimo iudiciū inferre blasphemie. q̄nto maḡ
nos ab omnī maledictō puri esse dēmus. Ne
rebat quidā diabolū maledictū. s̄p̄ os archange-
li blasphemia exire nō debuit. xxvij. q. iij. si igni.
Alercatio aut̄ illa in h̄ finit. q̄z diabolus q̄rebat
inueniri corp̄ moyss. vt sc̄z eos inducerēt̄ ad ido-
latriā & nimī cultū eius. s̄z angel⁹ phibebat in-
ueniri ad subterbendū eis occasiōne sup̄st̄ dīs
quod & factū est. s. vt non inueniret̄. Creatura
int̄l. cōtualis terrestris est vt homo. cui cū maḡ
lum optari nō debet iniquātū maḡ. ita etiam
nec maledici. cum sit fact̄ ad ymaginē dei. Lo-
ringit aut̄ ex causa triplici homē maledicere.
Ex confirmatione dei & amore iusticie.
Ex deliberatione & līoze vindicē.

Ex subreptione vel correptione nequicie.
Primo iḡ cum q̄s maledicit alicui zforman-
do se voluntati diuine quā videt velle aliqd̄ ma-
lum illi⁹ homīs ex instinctu sp̄ūsceti. tunc nō est
peccatū sc̄dm Tho. vbi. s. art. i. Et hoc mō Pe-
trus apostol⁹ maledixit symoni mago dīcēs p̄e-
cunia tua sit tecū in pditōem. Act. v. Et paulus
maledixit elymē mago. Percutiat̄ te deus cecit
tate fili diaboli. Et belizenus maledixit puer dī
ripentib̄ eū in noīc dīi. vii secura est deuoratio
eoz ab vīsis. viij. Regū. iiij. Et noe maledixit cha-
naan filio chām Gen. ix. Eadem rōne oēs male-
ledictōes q̄ impcate suūta sancti p̄b̄ his contr̄

Capitulū .v.

peccatores ut illud. Duplici cōtritioē p̄terere eos
dñe deus n̄. Et gen. xviij. Qui maledixerit tibi.
maledictōib⁹ repleat. Et in ps. cxvij. De⁹ laudē
vbi imp̄cān̄t mltē maledictioēs p̄ iudā vel plin
indaici. Possunt etiā hm̄oi imp̄catōis intelligi
q̄ modū p̄betice p̄nūciatiōis fm̄ tho. Et tunc ex
ponitur p̄ns imp̄patiū vel optatiū p̄ futurō in
dicatiū ut illd. Contere eos. i. conteres. Ma
ledictōib⁹ p̄leatur. i. replebis. Jn. ps. De⁹ laudē
Constitue sup̄ cū p̄tōrē. i. cōstitues r̄c. Sūl̄ cum
aliq̄s maledicit alīcui optado ei aliq̄ē egritudi
nē vel aliq̄ē impedimentuz nō ppter aliud nisi ut
q̄ h̄ bon⁹ efficiatur. vel ab alioz nocim̄to cesseret.
pōt esse sine p̄tō. Un̄ gre. in. iij. mora. Cum sc̄i
viri maledictōis sniam p̄serūt nō hanc voto vl̄
tionis. sed ex iusticie examine pm̄t. xxvij. q. iij.

Sed pfectur aliquā maledictio et liuore vindicta. et h̄ est mortale p̄cm. cū sc̄z maledic̄t aliquē optādo ei dlibate aliquō malū notabile n̄ nisi malū. puta ob odiū l̄ vindictā l̄ inuidiā et bmoi. puta cū dicit Mois occidat te. Tali s̄ ē talis infirmitas tibi accidat pestis vel febris vel incisa sic tibi man⁹ vel pes frangatur. vel dyabolus h̄eat animā tuā r̄c. Et de hac intelligit dcm Ap̄li. i. corinth. vi. Neq̄z maledici regnū dei possidebunt. Null⁹ aut̄ excluditur a regno dei nisi pp̄m mortale. Et rō b̄ est fm tho. se. se. q. lxxvi. arti. iiiij. qz velle alicui malū fm se repugnat caritati q̄ diligimus primū volentes ei bonū. Et iō fm gen⁹ suum est mortale. Et tanto q̄ui⁹ q̄nto psonā cui maledic̄mus mag⁹ diligere et reuereri. dēm⁹. Un̄ d̄r leui. ex. Qui maledixerit patri vel m̄si morte moriat. Et mlt̄ q̄ui⁹ vīd̄ peccare cū ex deliberatiōne maledic̄t animab̄ pentū iam defunctoz. De plat̄ etiā specialiē d̄r. Principe populi tui nō maledic̄tes. Hinc greg. i. iiij. moza. Maledictū qd̄ sc̄ptu ra zdemnat est qd̄ non iudicio iusticie sed liuore vindicte p̄m̄ etiū. q. iii. cuz sancti. Sz ita miserabiliter abūdat hoc virtuz in mūdovt merito posset dīci illud zcharie. pp̄be. Nō est vītas i tera. nō est misēdia sz maledictū furtū. adulteriū inundaerit. Et sic hor̄os maledictōe et amariū tūdine plenū est r̄c. Tertio pfer̄ maledictō et subita ira sine deliberatōe. et q̄i cā correcciōis ut talis terreat. vt quorūdī faciunt p̄nes erga filios. magistri erga discipulos. et dñi erga seruos qui tamē non optant illis illa mala. et hoc sc̄dm tho. ybi. s. est veniale. qz p̄ctā verboz marie ex affectu iudicant̄. Et aug. de igne purgatoriū dīc ad minuta. i. t̄palia p̄tinere. cu om̄i facilitatet te meritate maledicim⁹. di. xxi. s. alias eadē. Quā uis aut̄ h̄ nō sit ḡue peccatū. m̄ ab bmoi abstine dum. Un̄ hiero. Qui negligūt oris maledicti cōsuerudinē resecare etiā l̄ nō corde maledicat. m̄ immūdiciā labioz et inqnamēta oris incurrit. xiiii. q. iii. Quātū aut̄ deo displiceat et filijs noceat maledictio p̄ntū erga filios oñdit Aug. in li. de ciui. dei p̄ eccl̄ illi⁹ m̄lier⁹ vidue q̄ in ciuitate capadocie habitas decē filios habebat. Et cū vna diez ex aliq̄ ope eoz ei displicēte eos male dirisset oēs effecti sunt in toto corpore tremuli ita ut omnū aspect⁹ ad se traheret. Ex quib⁹ due sc̄s

Paulus et paladia dicti venientes ad civitatem ypō
nensem ubi psulabat Aug. orantes ad altare be
ati Stephani ubi erant reliquie eius. miraculose sa
nati sunt. Sicque iudicata maledictio matris
in filiis et ipsi ad hoc puocates mitem puniti sunt.
Quos os maledicti sunt.

Tertia maledictio, .§.iii.

est $\tilde{\sigma}$ creaturas irronales. p[er] d[omi]n[u]s d[icit] gen. iij.
Maledicta tra in ope tuo in penam homis.
Pro cuius declaratōe d[icit] heus Tho. sc. sc. q. lxxvi
arti. ii. Maledictio creature irronalis pot[est] fieri
tripliciter. Uno modo ad creatorē referēdo inq[ui]stū
scz est creature dei. et sic est illicitū et peccatum blasphemie.
vñ et mortale. hoc enī est detestari deum
in illo ope suo. Secundo modo ad ipsam creature respi-
ciendo fm se consideratā. vt q[ui] aliqd brutū non
mouetur ut vult. vel nocet sibi et h[ab]entis. ex quo ira
scitur appetē ei penā. sed h[ab] est vanū seu ociosus
vnde et peccatu veniale. Maledictio enī licita
videtur esse p[ar]cipue inq[ui]stū respicit penā. Penā
autē r[es]pondet culpe. Unde cū creature irronalis nō
sit susceptiua culpe nec penā. tō vanū est fm scip-
sam maledicere. et tū hoc modo sit frequentissime
Quoꝝ os maledictōe r[es]t. Tertio modo ad hominē
referēdo ad quē ordinatur. Omnia enī fecit deus
prop[ter]a hominem. Aug. et sic benedictio et maledictio
ad illā rem pertinet. p[ro]prie cui potest aliqd bene vel
male contingere. s. rationali nature. Creatura autē
irrōnabilibus bonū vel malū dicit contingere in
ordine ad creature rōnalem. p[ro]pter quaz sunt ordi-
natae. Sunt autē ordinatae ad eam tripliciter.
Uno modo per modū subuentiōnis in quaē crea-
turis irrationabilib[us] subueniū necessitati huma-
ne. Et hoc modo deus maledixit terre ut p[er] cuius ste-
rilitatem homo puniret. Dominus eriam iussit
ut sex ex tribus israel stantes super monte hebal
deberet imp̄cari multas maledictōes transgressio-
ribus legis. et contra alie sex tribus stantes sup
monte. Varizin imprecarēt benedictiones mul-
tas obfusca toribus legis. ad innuendū ut d[icit] h[ab]ie-
ronim⁹ q[ui] quidā legem obfuscat dei timore puni-
tionū. et q[ui]dam amore p[re]mioꝝ. xxiij. q. iij. Cum
ergo. Et inter ceteras maledictōes d[icit] Deuter.
xxvij. N[on] maledictu horreū tuū. ut scz p[er] penuriaz
victualū punirent. Et hoc modo maledicere crea-
ture irronali ex magna maliuolentia scz ad pos-
sessorē eius ut sic ex carentia illius creature ir-
rationalis primus damnificeet notabiliter. ut p[er]
mortem equi. bouis. ruinam dum⁹ et huiusmodi
esset mortale. quia $\tilde{\sigma}$ caritatē. Secundo modo or-
dinatur creature irronalis ad rationale per mo-
dum significatiōnis. inq[ui]stū scz ea que contingunt
circa rationabilia figurat que mortaliter eveniunt.
vel evenire p[otest] homib[us]. Et sic d[omi]n[u]s maledixit si-
culne ci. s. accedens ad eam esuriens nō inueni-
ret fructū sed tm̄ folia. ex q[ui] maledictōe radicitus
arefacta est. Math. xxi. ad significandū populū
iudeorū ad quē domin⁹ venies incarnatus esuri-
ens. I. desideras salutē eius. quia nō inuenit fru-
ctus fidei. sed tūn folia ceremoniaz obseruatōis
repbauit g[ra]m subterahēdo. vñ nil fructū meri-

Titulus

VII.

rum pducere potest. Significat etiā hōiem tñ
bōis vbi ornatiū opib. a deo repbatū. p h̄ nō
sibi fructificare. Sic t̄ mōtes gelboe maledicte
sunt a dauid. vt nec ros nec pluia stillaret sup
eos. vt br̄. q̄. Re. i. ad significandū q̄ i mōte supbīc
vbi corrueit fortē isrl̄. i. angeli magni malī. t̄ p̄
mi pntes. nec ros gr̄e nec pluia descendit a dō
id est supbis. Tertio mō ordinat̄ creatura irra
tionabilis ad rōnalem p modū p̄tinens. s. tēpis
vel loci. Et pp̄t̄ b̄ p̄ intelligi ad l̄ram David ma
ledixisse mōtib⁹ gelboe ppter cedem p̄pli isrl̄ q̄ fu
it facta a philisteis in tali loco. Sic t̄ iob male
dixit dies nativitas sue dicens. Maledicta dies
in q̄ nat⁹ sum t̄c. ppter culpā originalē quam na
scendo cōtrarit. talias seqntes penalitatis tali
tēpe. Un̄ gre. in. iiiij. mora. ait. Nūmis est incōgru
um vt suspicemur iob nullo instigante. nullo pul
sante ex ipatētia ad vocē maledictōis erūpere
quē nouim⁹ inf dāna rep̄ mortēq̄ filior̄. int̄vul
nera corporis. incerb̄a male suadētis vroris ma
gna creatori p̄conia hūili mēte reddidisse. dū. s.
ait. Dñs dedit dñs abstulit t̄c. Et itez vrozi. Si
bona suscepim⁹ de māu dūi t̄c. Non est ḡ maledi
ctio ei⁹ ira cōmoti. sed doctrina tranquilli. Dies
ergo in q̄ nat⁹ ē desiḡt om̄e temp⁹ mortalitatis
id est deficit tēps mortalitatis. t̄ apparet sta
tus eternitatis. Uel dies qui optatur vt pereat
est diabol⁹ q̄ optatur vt peat. nō qđem a gloria
qua iam pdidit. sed vt retrusus licentia tēpādi
amittat. Hic quidē dies q̄ naturā bene condit⁹
nor̄ p meriti. tenebrosus dies cū psp̄a allicit.
sed in noctē desinat q̄ ad mala trahit. Sub hac
die t̄ nocte hō ē pceptus nat⁹. q̄ sub pte dya
boli p p̄tm̄ originales ex ipo introducūt hō cōci
p̄t̄ t̄ nascit̄. Uel dies p̄ti delectatōis desiḡt. nor
mentis cecitate. Homo ḡ in die nascit̄ vel in no
cre concipit. q̄ ad delectatōinem p̄ti nō rapitur
nisi p̄us q̄ met̄ tenebras infirmet̄. Sz pereat di
es. i. delectatio p̄ti vigore iusticie destruatur. et
nor̄. i. q̄ cecata mēs p̄ sensum ppterat. p̄nia ext̄
guat. Dies vertatur in tenebras. vt qđ i exordio
delectatōis ad quē finē pditōis rapit. videatur.
t̄p̄ p̄niaz cruciēt̄. Qđ si ita punita ē nō reqrat eā
deus in iudicio vt puniat. Hec ex dictis Greg.
sed abbreviata. Sz. b. tho. sup̄ iob tractas hunc
passum fm̄ l̄am sic ait. Intelligendū est iob diei
sue maledicisse. q̄ eū ē malū dēnūciavit nō fm̄
suā naturā q̄ a deo fact⁹ ē. sed fm̄ illā scripture cō/
suetudinē qua d̄r̄ t̄p̄ bonū vel malūz fm̄ ea q̄ in
tēpe agūt̄. fm̄ illō Ephe. v. Redimētes t̄p̄ qm̄
dies mali sunt. Maledicit̄ ḡ diei sue inq̄tū ma
lum in illa die accidisse cōmemorat. Quomō au
tē maledicerit ei. Subditur. Pereat dies i qua
dictū est nat⁹ est hō. Ubi sciendū q̄ licet eē et vi
vere sit scdm̄ se appetibile. tñ esse t̄ viuere in mis
eria est fugiendū fm̄ q̄ hm̄oi. licet interdum esse
in miseria libenter sustineatur. ppter aliquē finē
bonū. Un̄ illa miseria vite q̄ nō ordiatur ad ali
quē bonū finem. nullo mō crit eligenda. Bonū
aut̄ qđ ex aliq̄ miseria expectatur sola rō ap̄rehen
dit. nō aut̄ vis sensitua p̄cipit. sicut amaritudi
nem p̄cipit gustus. sz sola rō in fine sanitatis de

lectatur. Si q̄s aut̄ fm̄ passionē sui gust⁹ vellere
primere medicinā dēnūciaret eā esse malā q̄vis
ratio iudicaret bonā p̄fīne. Sic ḡ miseria quā
sustinebat Job rōne quidē videri poterat q̄ntuz
ad aliquid vtile esse. Sz inferioz. ps aīe q̄ tristitia affi
ciebatur aduersitate totaliter repudiabat. vñ et
ipm̄ viuere sub tali aduersitate onerosum erat.
Qñaut aliquid nob̄ odiosum ē. oīa abominamur
p q̄ deuenim⁹ in illō. Et iob fm̄ interiorz p̄t̄
aic cui⁹ passioz exp̄m̄re int̄ēdebat. t̄ natitatē et
cōceptōem suā ex q̄b̄ in bāc misiaz venerat odio
babebat. t̄ p̄ns diem nativitatis et cōceptōis
fm̄ illū modū loq̄ndi quo ex his q̄ in tēpe agūt̄
aliquid ascribitur tēpori bonū vel malū. Sic ḡ
fm̄ p̄tm̄ sensibili vitā sub aduersitate repudia
bat. volebat q̄s se nunq̄ natū vel p̄ceptum fuisse.
Et h̄ est qđ dicit. Pereat dies in q̄ nat⁹ sum. ac si
dicret. vrinā nunq̄ natū fuisse. Et nox i qua
dicru est. i. in q̄ dici potuit. vere p̄ceptus ē homo
id est vrinā nunq̄ fuisse. p̄cep̄. Louenīterā aut̄
nativitas ascribit diei p̄ceptione nocti. q̄ scdm̄
astrologos nativitas diurna laudabilior est p̄n
cipali sidere. i. sole existentes sup̄ terrā. Conceptō
aut̄ de nocte freqntio est. Similis mod⁹ loq̄n̄
di hō. Hiere. xx. vbi dicit hieremias Maledicta
dies in q̄ nat⁹ suz t̄c. Prosegitur aut̄ singulatim
de maledicōne vriusq̄ dici sez t̄ noctis dicens
Dies illa verta in tenebras. Ubi sciendū fm̄ hiero
in plogo sup̄ Job q̄ ab illo loco Pereat dies vñz
ad illū vbi aī fine libri d̄r̄ Idecirco meipm̄ rep̄bes
do. Scriptus fuit liber iste in vñlo exametri. vñ
et p̄ modū poematis scriptus est. Un̄ p̄ totū li
brū hunc figuris colorib⁹ vritur q̄b̄ poete vñ
consuevit̄. Poete aut̄ vt vchementi⁹ moueant
eandē sententiā p̄ diversa verba inducit̄. et fm̄
hm̄oi Job ad maledicendū diei sue. ea inducit q̄
bus solet nob̄ aliq̄ dies ēē odiosa. Dignitas dici
est claritas ei⁹. p̄hanc ei a nocte discernit̄. Hac
aut̄ dignitatē excludit cū dicit. Dies ista verta
in tenebras. Et q̄ntū ad sufficiem littere. tūc sri
uola videretur t̄ vana. q̄ iam p̄terierat dies nat
ivitatis. t̄ iam nō erat. qđ aut̄ p̄teriūt̄ imutabile ē
Quō ḡ poterat sibi dies q̄ p̄terierat in tenebras
couerti. Sz sciendū q̄ qdam p̄ modū oprādi d̄v
cīt̄ ad exp̄m̄dū iudiciū qđ de re aliq̄ hēt̄ur
Sic ḡ d̄r̄ dies illa verta in tenebras. ac si dice
ret Dies nativitas mee debuiss̄ esse tenebrosus
vt congrueret tenebris miseria quā patior. Quia
enī asperitus lumis delectabilis ē. suetuz est in
scr. pturis vt per tenebras tristitia significet. Est
aut̄ dies clarus multipl̄r̄. Primo ex dei scifi
catione q̄ eū celeb̄t̄ in stituit. vt sabbatum. Hac
claritatē remouet a pdicō die dicēs. Non requi
rat enī deus desup̄. q. d. Non exigit̄ ds ab boib⁹
vt hūc diem celeb̄t̄ agant sicut aliq̄ dies exiguū
a deo ad celeb̄randū in mēoriā bñficior̄. Ult̄ ḡ
dicere q̄ nativitas sua nō d̄z cōputari insignia
dei bñficia. cū maḡ sit natū ad miseriā q̄b̄ ad le
ticiam. Sz dō aliqs dies clar⁹ d̄r̄ ex bonoz re
cordatione. Solent enī homies aliqs dies cele
bres agere in q̄b̄ aliq̄ maḡ t̄ iocunda acciderit. si
cut pbarao die nativitatis sue celebravit. Hac

Capitulū VI.

Igitur claritatē excludit a dicta die. dīcēs. Et nō sit in recordarē hoīm. **T**ertio dies clar⁹ est ex corpali lumine. Quic claritas auffertur et subtracōne radiorū solis illuminantī terras. ut qñ sol eclipsatur. Et q̄stum ad hoc dicit. Nō illustrētur lumine. vel ex oppositōne nubī occulantiū radios solis. Et q̄stum ad h̄. dt. Obscurēt cū tenebre. **D**uarto ex defectu visu et virtutis. dī cū q̄ s moritur vel visu privatur. sic ei auffertur claritas diel. Et q̄stum ad ho c dicit. vmbra mortis r̄t. Et inuoluatur amaritudine. q̄ hoc dat intelligere totum quod de obtenebratōne dictū ē ad tenebras tristicie esse referendū. Nunc enī morē obserua/ revidetur ut pabolicā locutionē ex aliquo seqntri exponat. Nibil ergo intendit dicere aliud nisi q̄ dies nativitatis sue non debet iudicari dies gaudi sed meroris. cum per suā nativitatē ad vitam tante aduersitati subiectā deuenisset. Demum de nocte dicit. Noctem illam r̄t. Ibi vide.

Capitulum sextum de contumelia.

Ontumelia ponitur a bre in li. mor. filia ire. Et q̄uis oriāt aliquid etiam ex alijs vicijs. magis tamē directe et cōmuni⁹ ex ira. Et rāto ē quia finis ire est vindicta. Sed nulla vindicta magis est in promptu irato q̄s cōtumelia inferre alteri. Aliquando oriatur ex stulticia. fīm illud Prover. x. Omnes stulti miscentur contumelijs. s. vel alijs eas inferendo vel contumeliantib⁹ se immiscēdo. Si autē enī ira nos audit pfecte rōem sed patitur rō/ nis defectū fīm pbm. et ideo contumelias infert. Eadē rōe stultus. Aliqñ oritur ex supbia. fīm illō puer. xi. Tbi supbia ibi cōtumelia. et hoc accue et passione quia infert recipit eos. et hoc est dispoli⁹ tuue. Et ratio est. quia supbi estimat alios inferiores se. ideo facilius contēnunt alios et alijs irascuntur. vnde sequit̄ cōtumelia. Potest autē sic de scribi. Lontumelia ē expiatio defectus alterius corā eo per verba ad ipm dehonorandū. Undi illidōrū dicit in li. ethimo. q̄ cōtumeliosus est qui veloz est et tumet verbis iurijs. Extenso tñ nose q̄s p̄tēlia in factis iniurie dicit. Unī glo. super illud Ro. i. Lontumeliosos dicit. Lontumeliosi sunt qui dicitis vel factis iniurias et turpia alijs inferūt. vt si quis p̄c̄ret lutū vel sputū in aliquēt hmōi. Est autē differēcia inter cōtumeliam coniūtiū et inproperium. Nam contumelia est cū refertur defectus culpe alterius in vituperiū eius. vt cū vocatur quis. fur. adulter. et hmōi. Loniūciū cū refertur defectus culpe vel penc. vt cū quis vocatur scelavius. cecus. mēdic⁹. et hmōi. Inproperiū autē importat defectū minoratōnis cū reducitur ad memoriam seruitū in necessitate collatū. Sepe tñ sumitur vñū pro altero. et nomine cōtumelic vel etiā obprobriū quolibet horū hic intelligitur.

De contumelia. .S. I.

p̄s. levij. Propter inimicos eripe me. Tu scis im properiū meū confusione meā et reuerentia meā.

Zoquitur p̄s. in glōna xp̄i. dicit glo. Undi petit

liberationē a morte per resurrectiōm. ppter iūmīcos. vt sc̄z conuertātur et penitentia de passione ei illata. in qua sustinuit improperiū. cū sc̄z iudei dī cerēt. Blasphemauit. et hmōi. fīm glo. quod pertinet ad concumeliatā. Hicre. x. Audiuī contumelias eoꝝ in circuitu. Sustinuit confusione. i. magnā penā et illis cōtumelij. Ad hebre. xii. Susti nūt talē aduersus seipm̄ ḥdictōem. et ibi Susti nūt crucē 2fusione p̄cepta. Reuerentia meā. s. ad dīcū nō recedēdo a deo. s. p̄ patiam. Sap. ii. Con tumelia et tormento infrogem⁹ cū et p̄bem⁹ patiētiā eius. et videam⁹ reuerentia ei⁹. hec ola tu p̄scis. Pōt etiā fīm glo. dīci q̄ hec loquitur xp̄s in glōna mēbrop̄ suoꝝ p̄ q̄b̄ petit liberatiōnem. Ubi tria notantur.

P̄tō oñdit p̄tēlia illatā. ibi. Improperiū meū. H̄cō innuit penā inde causatā. ibi. 2fusioꝝ meā. Tertio subdit 2grūtētā fūtā. ibi. 2reuerentia meā

Quantū ad primum .S. II.

ibi ponitur improperiū. p̄ contumelia. vt pat̄z et glo. Ubi ad sciendū qñ est peccatū et quale. Nota q̄ contumelia pōt̄ in fieri tripli intētione. et fīm hoc iudicandū est de ipso.

Primo animo sc̄z corrīgendi.

Secundo animo sc̄z solatiandi.

Tertio animi sc̄z iniuriandi.

Lum ergo contumelia p̄fertur animo corrīgēdi in se non est peccatū sed meritorū. Lui⁹ rō est q̄r sicut licet aliquē cā correctōis verberare vel in pecunia condemnare. sic etiā pōt̄ zelo correctōis cōtra aliquē verbū coniūci⁹ dicere. Quod pat̄z etē p̄lo xp̄i qui dixit discipulis euntib⁹ in emaus. O stulti et rādi corde ad credendū. Lu. vi. Et etē p̄lo pauli qui dicit. O insensati galathe quis vos fascinavit euangelio non obedire. Ad galatas iii. Raro tñ ex magna necessitate vtilitate et cū moderatōe hmōi obiurgatōes sunt fecide. vt dīc̄t aug. et p̄cipue verbis cōtētib⁹ turpia abstine⁹dū. vt meretriz et hmōi. q̄ sine peccato dici nō p̄tē.

Secundo cū p̄fertur contumelia seu cōiūciū animo solatiādū tūc si talia nō sunt inderimētū honoris alicuius estyiale peccatū. vt vocando cecū stultū et hmōi. Si vero ex leuitate vel ludo p̄fert verbū qđ esset contra honorē alteri⁹ vel de quo estimare posset ipm̄ notabiliter irascit odiūt incurrit et ali⁹ graue p̄tēm̄. nō excusaret a mortali. etiā si hoc nō intenderet. sicut cū q̄s ludēs cū alio grauiter offendētis qđ ad murilatōz et hmōs nō careret mortali culpa. Ludus enī nori⁹ est in culpa. Quāvis enī ad europēliā seu urbanitatem p̄tēneat dicere aliqđ leue cōiūciū. nō tñ vñqđ ad de honoratōz vel cōtristatōz eins de quo dicit. sc̄z magis cā delēctatōis et ioci vel leuitate loquēdi obseruat̄ debitis circūstatijs. als ibi eēt p̄tēm̄. Et iōcāxēndū ē semp̄ a cōiūcijs et p̄tēlijs. Tertio cū p̄fert animo iuriādū vel vñcēdi. aut dehonorādi. et sic ē mortale. fīm tho. se. q. lxx. arti. q. Rō b⁹ ē q̄ notabilis ledit. prim⁹ et sic facit p̄tra iusticiā. et caritate. Nō cū q̄s amat min⁹ honorē suū q̄d diuinias cōpales s̄ pl⁹. Sz auferens substantia peccat mortali vel etiā itēdēs auferre. ḡml̄comaḡ itēdēs

Titulus .V II.

ausserre honorē. Verba enī p q̄ inferit p̄tūelia qn̄ tū ad suā eēntiā. i. inqntū sunt qdā soni audibiles. et si nullū no cumentū inferat nisi forte ḡuan do auditū cū nimis alte q̄ loquitur. enī inqntū s̄t signs representantia aliqd in noticiā alioz sic p̄nt multa dāna inferre. inē q̄ q̄ bō dām nificek qn̄tū ad detrimētū honoris et reuerētē sibi ab alijs et bibende. Unū et maior p̄tūelia ē et ḡui p̄tū. vt si aliquo dicat defectū suū corā multj. et m̄ etiā sibi soli vīcedo p̄ ee p̄tūelia qn̄tū ip̄e q̄ loquitur loqnt̄ reuerētā agit. Probalb̄ idē. s̄. p̄tūelia ē morō tale auctē. Nam dicit xp̄s Mach. v. Qui direrit fratri suo facue. qd̄ sc̄z peineret ad p̄tūelia reus erit gehēne. q̄ nō debet n̄lī p̄ mortali et intelligit cū h̄ dicit intēdens dehonoratōe. Apls ēt Ro. i. dicit digni sunt morte sc̄z eterna q̄ faciūt p̄tā. et enuerata ibi. inē que ponit cōtumelia. et Elemēs. Dānatiōe sunt digni q̄ p̄tib̄ legatiōe dei fungentib̄ contumelia inferut. q. vii. ca. Qualis.

Quantum ad secundū .§. II

notā pena seqns et improprio seu cōtumelia dum dī. Lōfusione meā. s̄. ex improprio mibi secutam. Lōfusio enī vt dī Catholicon iportat eru bescētiā. Erubescētiā at maḡ est pēa. vt dī Aug. de pe. dī. vi. c. i. Deb̄ aut̄ q̄libet sibi n̄ deferre p̄xi mo pena vel tristiciā. Unū abstinere dī p̄mo ab imppero seu p̄tūelia culpe ip̄roperādo ei culpaz p̄terit sine cā rōnabili. Qd̄ phibet Eccī. viii. Ne despicias boiem auerētē se a p̄tō. s̄. p̄pniaz nec improperes ei. Memēto q̄ oēs in corruptionē sum⁹. S̄. ē nec xp̄s impperauit. Magdalene p̄niēti p̄tā. s̄. texit remittēdo. et p̄f recepit filium pdiḡ reuerētē. et Jobes cuāgelistā illū iuuenē q̄ et discipul⁹ effect⁹ erat p̄ncipes latronū osculans ei manū q̄ homicidia pp̄trauerat vt nō zfundēt̄. S̄. gaudere debes q̄ frātu⁹ mortu⁹ erat et reuertit. s̄. gaudēt angeli b̄ uno p̄tōre pniaz agēte. Memēto q̄ tu aliqñ in talia cezidisti l̄ talia adhuc et peiora agis vel saltē ea pp̄trare potuisti. Sc̄do dī q̄s abstinere ab imppero indigētē sc̄z rememorādo ei⁹ subuentione sibi factā in ne cessitate ad zfundēdū et dehonorādū eu. Unū dī Eccī. xli. Li dederis. ne improperes s̄. imiteret̄ ut dī ibi glo. Qui dat omib̄ afflueret et nō impp̄perat. Jacob. i. Et de impprāte būficiū factū dī Eccī. xx. Datū insipiētis nō erit tibi vtile. Nam ocl̄ et⁹ septēplices s̄. etiā dabit et impprābat multa. insipiētis petō et p̄tūeliosus. Oculi ei⁹ in tētio ei⁹. et b̄i septēplices. i. ad varia emolumēta intēdens. vīc̄ emolumētū inde sperādo impp̄tune exigēdo. multoties impprāndo. dominū bonoz tuoz ambiēdo. te sibi subiūciēdo. de eo in aniter glāando. datuz ml̄to mai⁹ q̄s sic reputādo Et sic nō erit tibi vtile. Dī et q̄s abstinere ab s̄. properio seu p̄tō defec⁹ nātē. vīc̄ nō vocādo illegitimiū vel cecū l̄ hebetē l̄ stultū et b̄mōi. Eccī xxij. Est reuersio ad amicū excepto quītio et male dicto z̄. Unū et senēta q̄ ml̄tos hēbat filio q̄ exp̄ brauit annā impprābat seu cōviciabas ei⁹ dīs conclusisset vulvā cius. i. q̄ steril' esset punica est. q̄ filios amisit. i. Re. i. Lum aut̄ p̄ p̄tūelia q̄s fa

cit iniuriā p̄tō nō tabile. teneat̄ ei saeffacere salō tē p̄cedo veniā. Sic enī xp̄s docuit dīces marth. v. Si frater tu⁹ h̄z aliqd aduersus te. q̄ sc̄z ei inz iuriasti. vade recōciliari fratri tuo. s̄. p̄tēdo veniā. Notabile exēplū b̄ circa hoc in virtis fratrū Lū enī qdā p̄tūeliaz intuliss̄ fratri suo q̄ dīct⁹ est frater nycola⁹ de iuuenatio. et n̄ sibi recōciliasset veniā petita. accidit q̄ in ad paucos dies ifirma tus ille moreret. Post mortē b̄ appuit ipsi fratri nycolao p̄tēs ab eo veniā de p̄tūelia illata. Lū ille r̄ndit sc̄s illū ē desū crūz. Ueniā p̄tē a xp̄o in cui⁹ iudicio et foro es p̄stitut⁹. Et ille xp̄s mibi nō vult dimittere nisi p̄s būlliat⁹ veniā te p̄tēs obtinuero. Qd̄ libēter feā. et sic a xp̄o veñiā impetravit̄. at p̄tūelias oblata sibi sacis factōe p̄terēti ignoscere. als̄ ḡuis peccaret. Unū dī. xc. Si q̄s p̄tūstas noluit recōciliari fratri suo satissfaciēt eo acerrimis maceretur medīs. glo. ibi p̄tūcomunicationis.

Quantum ad tertīū .§. III

sc̄z p̄gruentā fuitā notaū cū dī. Reuerētā meaz quā. i. habui ad te dīs p̄tō in ipis impprātis. q̄ nō recessi a timore tuo et dīlōcōe p̄p̄t b̄mōi iniurias et p̄tūelias. s̄. volūtarie et patiēter sustinui. Unū et subdit̄ impprātū expectauit cor meū et miseriā. i. ad ista q̄ nō inuit⁹ s̄. volūtarī p̄pau. vt de cit glo. Ut aut̄ dī Pe. in canōca. i. Christ⁹ p̄s̄sus ē p̄ nobis yob relinquens exēplū et seqmīn̄ vestigia ei⁹. patiēter ferēdo p̄tūelias vt ipse fecit. Unū liberi⁹ papa. Nō vos a p̄o mētis p̄posito af̄. fūctōis amaritudo coartet recedere. cōsiderātes quāta creator dīs. p̄ vob̄ p̄tulerit. q̄busue contus mēlīs afficiendū tradiderit. p̄ vīa liberatōe. vī. q. i. suggestū. Et notandū circa contumelias vī. bōz et b̄nfac̄oz q̄.

Bliqñ oport̄ repellere.

Bliquando decet sūffere.

Bliqñ debet quis rep̄bendere.

Primo p̄tūelia est aliqñ repellēda. s̄. pūntēdo p̄tūeliantē. qñ q̄s. s̄. h̄z auētātē sup̄ eu. Con tūmelia enī iussu p̄ncipis et māu militē repellēda. Unū ro. xiiij. dī. Non sine cā gladiū portat. Dei enī minister est vīndex in frā in enī qui malefacit. Precipue aut̄ p̄tūelias et ea q̄ sunt in iniuriā def̄ vel ecclie op̄z punire. Unū criso. dicit q̄ iniuriā p̄p̄tūs esse patientē laudabile ē. in iniuriās dei impiū. Et q̄ p̄tūelias q̄ dīcūt̄ et rectores. p̄cipue p̄tūlos ecclie. p̄cipue vergūt̄ in p̄tūelia dei. iō p̄nēde. Et q̄uis quis debeat magis punire si pos̄ testatē h̄z p̄tūelias alioz q̄s p̄p̄rias. q̄ minus suū spec̄ b̄i ne mouēt̄ cupiditatē p̄uati honor̄. m̄ et in enī illatas p̄tō punire inqntū vergūt̄ iniuriā ecclie et detrimētū boni cōmuniſ. vt dī. xxiij. q. iiij. q. ii. Guillaris⁹. cū. q. seqn. et glo. ibi. Sc̄do ali dī p̄tūelia ē sūfferēda. et b̄ roccūtāde temeritatis iūc̄ illud. puer. xxvi. Ne r̄ndes stulto iūc̄ stultici am suā ne ei silis efficiar̄. Tacere ē p̄tē et nō m̄ detur p̄tūelianti qñ q̄s b̄ faceret vīli racēs magis p̄uocaret illā ad iracūdā p̄tūm̄ et. s̄. taccrene et ip̄e r̄ndens incurrat p̄tūelias. vel magis illū ad irā accēdat. debitū ē et p̄tūosum. Sc̄do debet

Capitulū

.VII

sufferri rōe incorrigibilitatis. cum enī conrumē
lians est incorrigibilis. nec in cā habz autē sus
ferre dīz et tacere. Siē et xps cū p̄tumeliaret nō re
spondit nec berodi nec pylato. nec scribis et pha
riseis p̄tumelātib⁹ cū. q̄ obſtinati erāt. vt h̄ i euā
gelij⁹. Tertio sufferēda ē p̄tumelia rōne pueran
de xcuris. s. sapie Siē nec patia nc̄rria est nob in
bis q̄ fūt ḥ nos. ita et in bis q̄ ḥ nos dicunt. Pa
tiēria ait apl's nob necessaria ē ait Ecc. viii. Nō
litiges cū hoīe ligato. nec struas i ignē ei⁹ ligna
nec cū potēte ne te p̄ potētiā opp̄mat. nec cū diui
te ne te p̄ pecūias vindicat. nec cū loquace ne te
p̄ eloq̄ntiā diciat. Un⁹ et in ps. d. Qui inq̄rebāt
mala mibi locut̄ sunt vanitates. s. falsitatis. Et
subdit. Ego at tanq̄ surd⁹ nō audiebā. et sic mu
tus nō apies os suu. Nō dīc ego surd⁹ h̄ tanqm
surd⁹. q̄ i b̄ est h̄ patie. et audiēs p̄tumelias cā
q̄ nō audiret nō murmuraret in corde. nec ore cō
tumelias r̄ndeat. Tertio dīz aliqñ rep̄bēdi p̄tū
lia in dicto l'fco q̄d lic̄ oibus. Un⁹ saluator cōtu
meliat⁹ f̄cō. cū. s. p̄cessus fuit in faciē p̄cessorē re
p̄hendit dices. Quid me cedis. Nec ei aliā maril
lā obtulit p̄cūtiēdā. Jo. xix. Et h̄ dupliči ratione
fīm tho. vbi. s. Prima ut audacia p̄tumeliantis
cōprimat⁹ fīm illud. puer. xxvi. Rūde stulto iuxta
stulticiā suā ue sibi sapiēs videat. Nō cū cū est i fu
rōre est arguēd⁹ h̄ ipo sedato. nisi vtilitas cōmu
nis aliud exigit. Scđo ne alior̄ p̄fect⁹ impedi
atur p̄ p̄tumelias illatas. Un⁹ gre. sup̄ Ezech. Quo
rū vita in exēplo ē posita dīc si p̄fit retrabentius
sibi p̄ba cōpescere. ne eoz p̄dicatōem nō audiāt
qui audirepoterant. et in prauis morib⁹ rema
nentes bene viuere concēnāt.

De satissfactoe pro con. .S. V

tumelias. Nota q̄ dīc Umbert⁹ i exposicōe regle
q̄qlib⁹ tenet ad satissaciēdū. illi que ledit verbo
ritando. vel p̄tumelādo. et tenet ad satissaciendū
cito. s. cū p̄t. Siē enī in restōne q̄d sine die certo
debet. oī die debet. ita et hic. Un⁹ apl's ad ephe. vii
dicit. Sol nō occidat sup̄ iracūdā vrām. i. si cō
tingat aliquē p̄tumeliare ex ira anteq̄ trāseat dī
es recōciliāmī cū eo. H̄ q̄rit aliq̄ q̄ sit ista sa
tissfactio ad quā tenet ille q̄ verbo altū lesit. puta
cōtumelādo. vel irridēdo et hmōi. Responsio tri
plete p̄t esse. Una ē p̄ verbū. ut cū q̄d offensia ve
niā perit. sic fēc Aug. scribeno hieronimo. dices
Obsecro te p̄ miām ielu xp̄i si lesi te ignoscē mibi
Scđa est p̄ corporis humiliatiōem. Siē fēc semey
david que p̄tumelauerat. Dicīt enī. q̄. Reg. rit.
q̄ semey p̄strat⁹ corā regē dixit ad eū. Ne reputes
mibi dīc iniqtatē neḡ meminer̄ iniqtatū serui
tui. Tertia est p̄ obseq̄a. Siē iacob voluit mune
ribus placare esau frēm suu. Ro. xij. Si esurie
rit inimicus tuus ciba illū. Sed q̄ritur vrum
teneatur q̄libet offendēs p̄bo ad om̄s hmōi sati
factōes. Responsio. Siē ledēs aliū in rebus nō
tenet ei nisi ad certā q̄ntitatē rei restituende. fīm
q̄ntitatē damni. vel in dubio ad arbitriū bonivi
ri. Ita et offendēs verbo non tenet ad om̄nes
buiusmodi. h̄ fīm q̄ntitatē offense. q̄d si offendēs
petit plus p̄t sibi sufficere satissfactio ad arbitriū

boni viri. q̄nūs laudabile sit etiā pl̄d debito face
re p̄ pacē primoz. Si autē plat⁹ esset q̄ excessisset
in verbis corrīgendo subditū ex debito iusticie
nō dīz petere venia subditū h̄ a dīo so. Nedūhi
mūi finitur būlitas regēdī frangā auctoritas.
vt dīc Aug. in regla. P̄t etiā plat⁹ remittere in
iuriā factā subito suo ipsi iniuriati in persona
vel verbis etiam contra volūtate ipsius subditē
iniuriati. ar. xij. q. i. Nō dicas. in glo. H̄ q̄rit
Si aliq̄ offendēt aliquē verbo in secreto et offen
sus querit satissfactōes. sibi fieri in publico. Nīc
quid ad h̄ tenet offendēs. v̄l ecōuerso si offendēt
q̄s p̄bo in publico et offendēs v̄l satissfactere in oc
culto. Nunq̄d satissfaciet. Responsio ad primuz
Non tenet nīs q̄d fuit factū in occulto fuisse pub
licatū. sic fur qui latēter accipit nō tenet publū
ce restituere. Ad scđm dico q̄ nō suffic. Argu
mentū in paulo aplō cui p̄dēnato ad carcerē nō
sufficit occulte liberari sed publice petīt educi et
dimitti. Item si q̄s p̄tumelādo dicit culpanz
alici⁹. et offendēs nō vult recipere satissfactōenā
a ledente nisi dicat se fuisse mētitū. Responsio se
cōtumelias scit se dirisse v̄p nō tenet. nec ille dīz
hoc ab eo exigere. sed si scit vel credit non esse ve
rum sed falsum vel incertum. quia debet etiam
cum damno fame sue dicere se falsum dixisse vel
incertum aut dubium scđm q̄ habz in consciē
tia sua. p̄rest cum hoc dicere alipua alleian⁹
tia culpam suam. p̄ca q̄ audierat vel ex ira dī
xerat. vel tunc credebat. nunc autem non credit
illud esse verum si sc̄est. Non autem debet dices
re se fuisse mētitū si non fuit mētitū sed fal
sum dicit. quia si tū q̄ credebat modo scit vel cre
dit contrarium. Necominia Umbertus.

Capitulū septimū de rīta et bello multiplici.

Quia filia est ire secū
dum Gregoriū. xxxi. libro moralis
Et et verbis Isidori in libro ethymo
logiarū potest haberi diffinitio eius. Dicit enim
q̄ ritosus est quasi ritu canino dictus. Semper
enī ad contradicēdū est paratus iurgio de
lectatur et prouocat contēdētē. Tame ut di
cit beat⁹ Tho. secunde scđe. q. xli. arti. i. rīta non
nominat simpliciter contēdētē. sed rīta que
ponuntur in verbis Isidori eius inordinatē
declarat. Primo quidem promptitudinem anē
mi ad contēdētē. quod signat cum dicit.
Semper ad contradicēdū paratus. scilicet
sue aliū bene siue male dicat aut faciat. Se
cūdū quia ipsa cōtradictione delectat. Unde se
quitur. et in iurgio delectat. Tertio quia ipse
alios prouocat ad contradicēdē. Et ideo subdit
prouocat contēdētē. Est etiam rīta quoddaz
bellum particulaire inter aliquos. Unde iacobi
iij. Unde bella et lites in vobis. nōne ex concus
piscētū que militat in membris vestris. bella
idest rīta et litigia. Nec est contra quod dictum
est sc̄z q̄ oriatur rīta et ira. Et iacobus dicit ori
ri ex concupiscentiis. Nā ut dicit brūs Thomas
vbi supra. ar. q̄. om̄nes passiones irascibiles ex
passionib⁹ cōcupisibilis orunt. Et sic rīta q̄

Titulus VII.

oritur ex ira oritur ex luxuria ut ex prima radice. Dissipa gentes q̄ bella volunt dicit ps. ad dñm. ps lev. Bellū ut dicit in catholicō dicit q̄l bonū p̄ antifrasim. sicut piscina q̄ caret pisce. Non ei est bonū sed malū et multa mala oriūt ex eo. In tantū autē pōt esse bonū in ḡtū nō volūtarie appetit. Is et necessitate exercet ad se defendēdū debito mō. Et iō signāter ps. nō dicit. Dissipa gentes q̄ bella gerūt. Multa enī bella gesta sunt a sanctis viris dñi iubentez p̄ sperāte. Unde ad Hebre. xi. Sancti fortes facti sūt in bello. castra verterent extero rūt Josue de q̄ eccl. xlvi. Fortis in bello Jesu naue r̄t. Sed dissipa sit que bella volunt q̄. s. bella delectabiliter suscipiūt ad nocendū alijs. ubi nota q̄ triplex est bellū.

Primū bellū internale et angustiosum.
Secundū bellū p̄iculare et ricosum.
Tertium bellū populare et p̄iculose.

De primo dicitur

.S.I.

Eccl. iij. Temp⁹ belli. et r̄ps pac⁹. P̄uo opt⁹ bel; lare et vicia. et postea sequitur pacin mēte. Et psal. Obumbrasti sup caput meū i die belli. s. in tpe q̄ bellau et vicia. vmbra tue gr̄l merito et mēoria tue obscure passiois p̄teristi me et dedisti refrige; rium. Seneca. Habeto pacē cū homib⁹. bellū cū virijs. Ninc gre. Sciens apls nob̄ iā non ultra bella eē carnal⁹ pagēda is. aie certamie et spūales aduersarios deludato reluc mag⁹ malicie p̄ceptū militib⁹ r̄pi dat dices. Induite vos armaturam dei et possitis stare aduersari insidiis diabolicij. q. i. nisi bella. Qñ autē inchoandū sit illō bel lū. oñdit Aug. i li. xxi. de ci. dei. c. vi. dices. Cum autē ventū fuerit ad etatē q̄ hō p̄ceptū capit et sub di pōt legis impio suscipiendū est bellū et vicia et gerendū acriter ne ad damnabilis p̄cta p̄ducāt. Et siq̄dez vicitoriar̄ p̄suetudine roborata nō sūt facilius vincuntur et cedūt. Sin autē vincere et impare p̄sueverit. s. vicia laboriosa difficultare supe rant. nec id varacit et sinceriter fit nisi delectatio eusticie. Best autē in fide r̄pi. Quō belladū sit doct̄ et idē Aug. in. xxi. de cui. dei. c. xiiij. dicens. In p̄eliori temptationib⁹ et vicia p̄iculoz etia; iusti versant in q̄b nō eis q̄s subdam⁹ vigilijs et inuisi tis excubātes. ne opinio verisimilis fallat. ne decipiat hō versutus. ne se tenebreat erroris effū dant. ne qđ bonū est malū. aut qđ malū ē bonū esse credat. ne ab his q̄ agēda sūt met⁹ reuocet. ne in ea q̄ agēda sunt cupido p̄cipiter. ne sup iracun dia sol occidat. ne inimicicie p̄uocēt ad retribu; tionē mali p̄ malo ne absorbeat in hōesta vel immoderata tristitia. ne i p̄cipiēdis bñficijs igerat mēs ingrata corporē. ne maledic⁹ rumorib⁹ p̄scia bona fatigēt. ne temeraria suspicio n̄ra decipiat. ne aliena de nob̄ falsa nos frangat. ne regnet pec catū in n̄ro mortl̄ corpe ad obediēdū desiderijs eius ne mēbra n̄ra exhibeat arma iniqtas pec cato. ne ocul⁹ sequitur p̄cupiscētiā ne vindicādi cu piditas vincat. ne in eo qđ male delectat v̄l visio vel cogitatio rememoreſ. ne improbū aut i decēs verbū libēter audiat. ne fiat qđ nō licet etiam sibi libert. Nec in b bello laboroz p̄iculorū plenissimo

vel de virib⁹ nostris sp̄ere facienda victoria vel virib⁹ nostris facta tribual. sed ei⁹ gr̄a de qua dicit aplus Gratias aut̄ deo q̄ dar nobis victoriā p̄ iesum xp̄m dñm nost̄p. Et alibi. In omnibus his supam⁹ ppter deum qui dilexit nos hec omnia ille. Qui a ḡ omnia ista bella sunt p̄iculosa ideo nō appetenda. sed q̄ntū in nobis est vitanda fugiēdo occasioes temptationū. Qui autē nō vitat occasioes is ingerūt se eis illi q̄i volūt bella et r̄ ras vicior. De his dicit ps. Dissipa ḡtēs q̄ bella volunt. Et ponit dissipa p̄ dissipabis fm̄ mores p̄pheticū. i. destrues vt. s. vincant. Qui enī amat periculū incidet in illud. vt d̄i Eccl. iij.

Secundū bellū est .S.II.

Rixa de q̄ principalr̄ intēditur. Iac. uij. Belligerat. sc̄i faciendo rixas et nō potest adipisci qđ cupitis. Vari⁹ est enī euēt⁹ belli. vt d̄i. ii. Reg. ix. Qui enī rixatur cū altero. intendit supare. et ip̄e supatur sepe et peccat. et iō vitāda est. Unū cum p̄stōres Lot̄ rixati sunt cū pastoib⁹ abrac ppter greges multos pecor̄ quos habebant. Ad hanc tollendā dixit abraham. ne quoq̄ sit iurū inter me et te. et pastores meos et tuos. separam⁹ nos ab inuicē. Si tu ieris ad dexterā r̄t. Gen. xij. De ipso autē bello rixe tria videnda sunt.

Litus ortum.

Litus actum.

Litus nocturnum.

Dicitur p̄ncipalr̄ rixa et ira. Unū d̄i. puer. xv. Ut iracundus prouocat rixas. Hoc autē sic declarat beatus Lbo. sc̄a sc̄de. q. xli. ar. ii. Rixa importat quanđā contradicōem v̄l q̄zad facta prouenientē dum vñus alteri ledere molicit. Dupliciter autē vñ⁹ aliū ledere intēdit. Uno mō q̄i intendens absolute malū eius. et talis lesio p̄tinet ad actu odij cui⁹ intētio ē ad ledendū inimicū v̄l in manifesto v̄l in occulto. Unū et aliquā rixa er̄ odio orū. p̄ q̄ d̄i. puer. x. Odū suscitat rixas. Nō cū rixa est p̄ prius effect⁹ odij. q̄z ppter intētionez odij entis ē q̄ rixose et in manifesto ledat. Alio modo aliquā intēdit aliū ledere co sciēte et repugnare qđ importat nomie rixa. Et h̄ p̄rie p̄tinet ad irā q̄ē appetit⁹ vindicte. Non at sufficit irato q̄ latenter noceat ei. et quē irascit sed vult q̄ ip̄e sentiat. et q̄ contra voluntate suam aliquid patiatur in vñu dictam eius quod fecit. Procedit etiam aliquādo ex superbia et inani gloria. nō ramen direcct̄ sed occasionaliter inq̄ntum aliquis ex hoc concitat ad rixam et iurgiū. quia ad iniuriā sibi reputat q̄ alius se ei preferat. ppter quod dicit. Prouer. xviij. Qui se iactat et dilatat iurgia concitat. Jurgium autē idem videtur q̄ rixa. Jactare se ex iurperbia vel inani gloria procedit. Quātum ad secundū litz actum sciendi est sc̄m. b. Lbo. vbi. s. ar. i. q̄ sicut intentio importat qndā p̄tradicōem in verbis. ita rixa importat qndam contra dictiōem in factis. Unū dicit glo. ad Galo. v. q̄ rixa sunt duādo ex ira inuicē se p̄cutiūt homines. Et ideo rixa videt quoddā p̄suatum bellū; q̄ in ter p̄natas p̄sonas agitur. nō ex aliqua publica auctoritate. sed magis ex inordinata voluntate

Capitulū

VII.

Et ideo rīsa sī impōrtae pētū. sed rīsa est pōpē et
pēc eōp q̄ ēt iñiuste iñuadūt aliū vel alios. v̄l ēt
qui se defendūt cū iñste iñuadūt. puta cū mīstri
rectoris volūt iñste cape aliq̄s rēos et illi se defē
dūt ne capian̄t cū rīsa ēt in eis. In eis dūt q̄ se de
fendūt solo aio repellēdī iñiuria cū debita mode
ratioē nō ēt pōpē rīsa nec pētū Quia vim vi repel
lere est de iure nature. dī. i. Jus natūle. Sīlīr nō
est pōpē rīsa in his q̄ iñuadūt alios ut capiant ex
officio suo q̄ se defendūt. Unū cū lernī q̄laaq̄ fode
rūt pteū t̄ iñuenēt acqm̄ q̄ p̄ illā rīcati sunt. vt
dīcīt Ben. xxvi. non in suis iacob fuit rīsa s̄ in
incolis terre quā iñiuste molestauet illos. Quā
tū ad tertīū. l. de nocumēto buī vīci sciendū q̄
multipl̄mocet. Primo qdē q̄ inducit ad mortē
eternā cū sic mortale pētū. qn̄ vīci q̄s iñuadit ali
quē iñiuste vt ḡatīat eū. vel ēt cū defendit se iñ
ste iñuasum ab officiali ut capital. vel ēt cū defen
dit se iñiuste iñuasuz er odio vel vindicādī anio
vel cū excessu notabili debite moderatioēs. vt si
iñuadēs p̄curiat eū manu. t̄ ille gladio p̄curit. i
omib⁹ his mortale est fm Tho. vbi. s. Et rō est.
q̄z iñferre nocumēto p̄cio ope manuali non est
abiq̄s mortali. q̄z ī iusticiā t̄ ī mandātū illō Nō
occides. In q̄ phibetur omis leſio psonalis iñiu
riosa. fm Aug. de pe. dist. i. homicide. Probat
etīa hoc sc̄z rīsa esse peccatum mortale et h̄ q̄ apl̄s
ponit rīcas inf̄ opa carnis. de q̄b̄ dīcad Gala.
v. Qui talia agūt regnū dei nō p̄seq̄nt. Nō aures
priuaq̄s regno dei nīsi p̄ mortalitā. Ueniale aut
elsz cū se q̄s defendēdo cā aliq̄ cū leui motu odij
vel vindicte b̄ agit. aut cū excedit aliq̄ntulū mo
dum defensiōis debiti. Nocet q̄z rīsa q̄z p̄ ea ge
nerātūr odia t̄ discordie in mētib⁹ rīcantū p̄pt
q̄z dī. puer. xvij. Qui meditāt discordias semiat
rias. l. q̄ intēdit seminare in aliq̄s discordias p̄
curat q̄ ad iñuicē rīxāt. vt inde in eoz cordib⁹
p̄rīcas discordie t̄ odia generent. Unū enī pētū
pōt impare actū alteri⁹ peccati in suū finē ordi
nādo. Nocet rīsa corpi. q̄z freqn̄sp̄ recip. t̄ q̄z al
teri faciat mali. Punītēt pena pecuniali vel cor
porali a iudice fm excessus q̄ntitatēz. quia iura
mādant ista puniri. vt p̄z. xxij. q. finali. t̄. c. fi.
vbi mādant puniri vt homicide q̄ rīxāt. et q̄ in
rīsa fuerit occisus Dissipa ḡt̄ deus gentes q̄ volūc
ista bella rīxāp̄ ut recipiat q̄d merentur.

Bertiū bellū dicitur. §. III.

populare q̄d est valō piculosuz. q̄z innūera mala
inde securit̄t. cū. s. vn⁹ p̄p̄ls seu ciuitas insurgit ī
aliam. vel vna ps ciuitat̄ ī aliaz ad nocendū pre
dandū subiçicēdū. expellendū t̄ occidēdū. Et cū
iñiustū est bellū q̄cūq̄ ibi scienter t̄ voluntarie co
currīt mortaliter peccat yltra alia pētā q̄ ibi cō
mītrūtūr. nā quicq̄d accipiat ab alia p̄ter rapina
est si vulnerat v̄l occidit hōicida ē. t̄ alia mala ei
imputant̄. Est aut̄ bellū iñiustū cū sit p̄ repēdēdīs
reb⁹ ablatis aut v̄lsc̄cēdīs iñiurijs. q̄n̄. s. ablatae
sunt v̄lres iñiurie facte ab aliq̄ ciuitate vel p̄plo
et emēdare n̄ vult. p̄pter q̄d bellū sumīt̄ iñustum
cū sit p̄ncipis aucte. vt arg. xxij. q. ii. Justūm. et
xxij. q. i. quid culpaf̄. S̄z cū sit bellū et ambitio

ne t̄ auaricia t̄ odio. vel ad dilatandū vñiūz suiū
ad augendas diuīt̄as ad dep̄mendū t̄ extermīt̄
nāndi alios ob odiū t̄ iñuiciā. t̄ hmōi ē iñiustū
Unū ang. Quid culpaf̄ in bello. an q̄z morūl bo
mīnes aliq̄i mortūl v̄l dīsentur in pace victu
rīb̄ rep̄hendisse timidor̄ est non religiosor̄. No
cendi cupiditas. vlciscēdī crudelitas. implacabi
lis anim⁹. feritas rebellādī. libido dñandi. Nec
t̄ his similia in bellis iure culpātūr. xxij. q. i. qd̄
culpatur. Qd̄ v̄tīḡ sit suggestiōe demonū qui d̄
boīm pditione letant̄ corporalz spūali. Unū t̄ aug
li. i. de ciui. dei. cc. xv. refert q̄ in magna planicie
circa romā vīsi sunt dīj romanor̄. q̄ dīmōes erāt
quos colebat sub diuētis nomib⁹ Iouis. mar
tis et alijs innumeris ad iñuicē bellare quod iō
fecerunt ipi dīmōes in aliqua specie apparentes
vt sic p̄uocarent ipos romanos ad bella tanq̄ bo
nesta t̄ licita. ex quo dīj ipi exercebat. S̄z propter
quā cām deus bella p̄mitteat. qui semper malis
elicit bona et maiora. ondit Aug. in. i. de ciui. dī
c. ij. dicens. Si quid recte saperet illa q̄ ab hosti
bus aspera t̄ dura p̄pessi sunt illū dīmōne p̄uiden
t̄ iñtribuere q̄ solz corruptos boīm mores bellis
emendare at̄ conterere. Itemq̄ vitā mortaliūz
rectam at̄ laudabile talibus afflictionib⁹ exer
cere p̄batq̄z vel in meliora transferre vel in his
ad h̄buc terris p̄ter vīsum alioz detinere. Dīc autē
ipse Aug. in. v. de ciui. dei. ca. xxij. Qd̄ sicut deus
vnus et verus regit t̄ gubernat omnia humana
vt placet. et si occultis causis nunq̄z tamen iñiu
stis. sic etiam ipa tempa bellorum in eius arbitrio
trio est iustoz iudicio t̄ misēdīa vel atterere vel
cōsolari gen⁹ būanū ut alia citius alia tardī
fiāt. Et exēplificat de multis. Bellū epyrataz
a pompeio Bellū punicū tertīū a scipione incre
dibili celeritate tēpis breuitate p̄fecta sūt Bellū
fugitivoz gladiatoz italia horribilz p̄trita t̄ va
stata. tertio āno p̄sumatū est. Pycontos marsi
et peligni gentes nō extere. s̄z etatice post diutur
nā t̄ dīcōtissimā sub romanis p̄vītūtē caput in li
berratē erigere tēp̄cauet. multis iam nācōnib⁹
romao imp̄o subiugat̄. delecta. Cartagine ro
manis sep̄issime vīctis t̄ duob⁹ p̄sulib⁹ occisis t̄
mult̄ senatoz ibi. huic malo quītū ann⁹ finē de
dit. Bellū sc̄dm punicū cū maxis dērimētis et
calamitatis reipublice q̄ ānos. xvij. romanorū
vires extermīnauit t̄ penē cōsumpsit duob⁹ p̄
lijs ferme septuagīta milia romanor̄ interierūt
Bellū punicū p̄mū. p. xxij. ānos pactū ē. Bel
lum mitridaticū. cl. Bellū s̄amerīcū ānis ferme
quinquaginta in quo bello romāni ita vīcti sūt
vt sub iugo etiam mitterentur. Sed quia nō dī
ligeabant gloriam propter iusticiam. sed iusticiā
propter gloriā diligere videbātur. pacem factaz
fedusq̄ ruperunt. Et infra. c. xxij. Quod nostra
memoria recentissimo tempe deus mirabiliter t̄
misericorditer fecerit si a nobis tacebitur crim⁹
ingrati cum redagarius rex gothoz agmine in
genti et iñmani iam in v̄bis vicinia constitu
tus romanis ceruicib⁹ immiceret vno die tanta
celeritate vīctus est. vt nec quidem. vno iam di
cam mortuo. sed nec vulnerato romanor̄ populū

Titulus VII.

amplius q̄ cencū milii prosterneret mōrē ipse
captus necatus est. Nec ille. Iste redagarsus in
fidelis in mōtib⁹ fesulanis cu suis extinctus est
vt declarat thom⁹ anglic⁹ supli. de ciui. dei in
pnci. De iplo aut̄ dei isrl dicit idē Aug. in. vi. de
ciui. c. si. q̄ a duob⁹ mirabilib⁹ ducib⁹. s. moys &
Iesu nau. seu Josue bella etiā psperrime ac mi-
rabilit⁹ gesta sūt deo x̄estante nō rāz. pp̄t merita
hebrei populi q̄. pp̄t p̄cā eāp̄ q̄ debellabant gē-
tiū illas eis puenisse victorias. Post istos duos
duces. iudices fuerūt in terra pmissionis quorū
tpib⁹ sicut schēbant & p̄cā populi & miscdia dei.
alternauerūt p̄sp̄ra & aduersa bellorū. Et in. xvij.
li. c. penul. dicit q̄ diuīlo illo populo in duo re-
gna. veraq̄ ps sic iubebat diuīa. puidētia. vel si-
nebat. varjs erigebat. p̄spitatiib⁹ & aduersitatib⁹
pmebatur. & sic affligebatur nō solū etteri. vez-
etiā inter se ciuib⁹ bellis. vt ceteris existentib⁹
causis miscdia dei vel ira patesceret. donec eius
indignatōe crescēt vniuersa gens illa chaldeis
debellatib⁹ nō solū subuerteret in sedib⁹ suis. sed
etiā ex maxia sui pte transferent in trā assyriōnū.
et prius illa ps q̄ vocabat isrl in decē tribib⁹ di-
stincta. Quis ac posset enarrare mala q̄ ptingunt
ex bellis. Nōne rapine fūt cōtinue & nō soluz ab
inimicis ab amicis austert. Q̄ q̄ mulieres vitu-
perant. adulteria. stupra. meretricia m̄lta sequū-
tur. Lapiūtur. pueri collūtūr a pncib⁹ & a iustis
exercitiis remoti applicant ad stipendia latrocī-
nantiū. Nōne militie dediti sunt & maximū blas-
phematores dei & sc̄op̄. Os aperire nesciūt nisi
male dicēdo dei & sc̄os. et turpiter surādo p̄ eos
etiā nō irati. Quis in illa arte reptitur nō vacās
sodomie & oī genere imāditie. Odiā & rancores
cōtinue p̄seuerat. ppter q̄ & p̄fessiōes & cōmuni-
nes & cultus diuin⁹ negligunt. guamia collecta-
rū m̄ltiplicant. & nō valētes soluere incarcerant
tur danū ad despacēm pdicūtūr. Stipēdarū &
villissimi hoies faciūt se dños dñoz. etiā suorū a
quib⁹ sunt p̄ducti & p̄ q̄b⁹ militāt. & si in aliq̄ p̄di-
cunt verberātūr & vulnerātūr ab eis. Sacrile-
gia p̄petrant. ecclias spoliāt. sacra diripiūt. in ec-
clesijs ludūt & stabulatur. Sacerdotes capiunt.
agricolas. marcatores p̄dantur. & redimere faci-
unt. incēdia ponūt in segetib⁹. i domib⁹. in eccl-
esijs. Agri & vinee iculti remanēt. arbores fructi-
fere incidūt. dom⁹ ad hīndū ligna. p igne destruū-
tur. gregesa armenta capiūtūr. vie inuicē efficiūt.
Sicq̄ artes & negotiatiōes pereant. Blasphemie
verractioes. derisiōes. pdictiones. p nibilo ba-
bentur. ludi q̄ntūcūg. phibiti crescent. hōicidia
addūtūr. Ecclīc citates & castra ad solitudinē re-
digūt. Exq̄ ḡt mala pueniūt. Bñ iqt̄ ps. Dissi-
pa gētes &c. qui sc̄z nō neccitatez & cupiditate acce-
dūt ad hoc. Unū & cycero dicit in. iij. li. de republi-
ca. Nullū bellū suscipi debere ab optima ciuita-
te nisi p fide & salute. Et vt exponit Aug. qui hoc
refert in. xij. de ciui. dei. ca. vi. de fide. id est fide/
litate seruāda. p salutē sc̄z. pali ad euadēdū ege-
statem. vincula exilia. mortē & hmōi. Sz multo
magis p fide fuāda & infideles iustissime bellat.
vt b̄. xij. q. viij. Omnis. & ca. hortatu. De bello

autem ad hoc q̄ sit iustū tractatur in tertia par-
te titulo quarto.

Capitulū. viij. de homicidio.

De homicidio quia ex
ira & rixis & bellis freq̄nter cōtingit
fieri homicida. mutilatōes mēbrop̄
et p̄cussiōes. ideo de ip̄s hic agendū. Omnia hec
cū iniuste fūt sunt p̄ p̄ceptū illud. Non occides
Exo. xx. vt dicit Aug. d. pe. di. i. Homicidū aut̄
potest sic diffiniri q̄ homicidū est om̄is occisio
illegitime facta. Signāter aut̄ d̄r homis. q̄ occi-
sio animalis irrōnalis sic nec destructio planta-
rum seu arbor̄. que viuūt vita vegetativa est ho-
micerū. Unū in pmo d̄ ciui. dei. q̄ cuī audīum⁹
Non occides. nō accipim⁹ hoc dictū de fructib⁹
quia null⁹ ē eius sensus. nec de irratōabilib⁹
animalib⁹. quia nulla nob̄ rōne sociātur. sed de
homib⁹. Ratio hui⁹ est sc̄dm Tho. se. se. q. xij.
art. i. quia null⁹ peccat vtēdō aliq̄ read id ad qđ
est ordinata. In rep̄ aut̄ ordine imperfectiora se-
ppter pfectiora. sic in generatiōe homis natura
ab imperfecti ad pfecta pcedit. Lūz iij̄ plante sint
ppter animalia oīa. & alia irrōnalib⁹ ppter
boiem. iō vtendo plantis ad utilitatē animaliū
et animalib⁹ ad utilitatē homin⁹. nō est p̄ceptū
nec peccatū. Inter alios at̄ usus matris videtur
necessariū vt in cibū. qđ fieri nō p̄t absq̄ mor-
tificatione corp̄. Qđ etiā est ex ordinatiōe diuīa de
cente dño. Bñ. ix. Omne qđ mouet & viuit erit
vobis in cibū. Nec est p̄. quia Exo. xij. statuitur
certa pena occidenti bouem vel ouem proximi.
quia hoc est ratione damnificatiōis proximi nō
ratione occisionis. Additūr etiā in diffinitione
illegitime facta. quia si homo accidat. ppter ma-
leficiū a iudice suo nō est homicidū qđ sit pec-
catum vel contra p̄ceptū. de quo loquitur. Est aut̄
illud peccatū vnu & p̄cipuus ex casib⁹ referua-
tis dioceſanis. sc̄dm om̄es doctores. Et quāvis
etiam ip̄s dioceſani non soleant tales absoluere
pter horrorem & detestationē facti. sed commu-
niter mittūt ad curiā romanā absoluēdos a pe-
nitentiarijs. tamē si volūt p̄t̄ absoluere etiā va-
lentes ad curiā accedere. alīs fruſtra ponērē in
casus refuatos episcopis homicidū voluntari-
um si nunq̄ possent absoluere. sed ponērē inter
casus papales. sed nec istō nec aliqd sit p̄cise p̄ch-
atum absq̄ adiunctōe sententie rep̄irur in iure
pape refuatiū. sed certe sententie irregularitates
quāis laudabile sit aliquādo multū enormia ad
curiā mittere. De excommunicatiōe aut̄ que incur-
ritur. ppter occisionē vel mutilatiōe vel p̄cussiō-
nē clericor̄ nil hic agitur q̄ diffuse hēs in. iiij. p̄-
titu. i. cap. i. De irregularitate que ppter hu-
iūmodi incurritur seu contrahit. habes in. iiij.
parte. titu. v.

De homicidis inquit. S. I.
psal. Viri sanguinī & dolosi n̄ dimidiabit̄ dies
suos. ps. liij. Viri sanguinī sc̄z effusores dicit
homicide. quia per homicidū cōmuni⁹ & abun-
dātijs effundi sanguis hūan⁹. Et addit̄ volvē-

Capitulū VIII.

q; si fieret sine dolo. s. sine p̄tō vt iudicat fac̄. non reprehenderet nec incidet in penā q̄ se querit. qz. s. nō dimidiāt tales dies suos ut plurimū. Et hoc dupl̄r qz vel corporalē n̄qntū. s. occidūt homicide vel ab amicis inficiet l̄i iudice. vt mādat lez. Et sc̄nō vniūt rōto tpe vīte sue. sed eis subterabitur tpe quo naturalē viuere potuisse. Spūalē āt intelligit qz taz ḡue p̄tīm ē q̄ vīt reuertitur ad p̄nīam. Et sc̄nd dimidiāt dies suos. s. p̄tināt vīt ad mortē inclusiūt p̄tīm sua. Dimidiāt āt si peniteret eos. qz dīc̄ illo malos intrūperēt. In his ḡ verbis tria possunt notari.

Primo homicidūt qd̄ cōmittit. ibi. Utr̄ sangui-
nē vītūt qd̄ adiūgitur. ibi. dolosi. (num.)
Tertio. supplicūt qd̄ se querit. ibi. nō dimidiāt.
Quantū ad primū sc̄ndūt q̄ hōicidūt pōt̄ dici dupl̄r. Uno mō stricte p̄ iniusta occisiōe homis et sicē sḡ mortale p̄tīm et ī p̄ceptū. Non occides Alio mō largē p̄ q̄cunq̄ occisiōe homis. et sic p̄t̄ esse aliq̄n̄ sūn̄ p̄tīm. Utr̄ sanguinū. i. occisor et effū-
dens sanguinē hānūt p̄t̄ esse q̄d̄ rōupl̄citer.

Primo necessitate vel sui defensione.

Secondo iusticie executione.

Quarto hostili impugnatione.

Et p̄mo cū q̄s occidit alīu n̄cītate duc̄t inueni tabili. qz sez iūasus ab alīo volēre occidere l̄ gra-
uiter vulnerare se defendēdo occidit. Fūato debi-
to moderamē cū alīe nō possit euadere manūt ci⁹
nō ē p̄pē homicida. put. s. hōicidūt dicim̄ p̄tīm
Pro b̄mōt declarat̄e tho. se. se. q. lxiij. art. viij.
dīc q̄ cū moral' actus accipiat spēm ab eo qd̄ est
fīm intentionē qz ex fine n̄ ab eo qd̄ est p̄ter inten-
tionē. Jō ex actu olic̄ se defendēt. duplex effect̄
sequi p̄t̄. Un̄ qd̄ īfūatio vīte p̄pē Alī ē occisio
inuadēt. Acr̄ igr̄ q̄ ex h̄ intēdit q̄ īfūatio vīte
pprieno h̄ rōne illicitē cū h̄ sit naturale cui libz
q̄ īfūeret se q̄ntūt p̄t̄ in esse. Un̄ de iure nālē ē vīm
vī repellere. dī. i. Jus naturale. s. tñ cū moderat̄
mine inculpate tutele. Nā p̄t̄ ac̄t̄ alīq̄s ex hōa in
intētōe puenīs illicit̄ redi si n̄ sit p̄portiona/
tus fini. Un̄ si alīq̄s ad sc̄p̄m defendēdūt vītatur
maiōr̄ violētia q̄ oporeat erit illicitū. qz exce-
dit moderamē inculpate tutele. Illicitū aut̄ ē q̄
hō intēdat occidere alīu vt se defendēt. nō aut̄ ci
qui h̄ publicā aut̄ referēt h̄ ad publicū bonū
sed fūato debito moderamē si ztingat alīu occi-
di nō imputat̄ occidēti. qz pl̄t̄ tenet q̄libz p̄uidet
re vīte sue q̄s alienē. Nec tho. Un̄ si p̄t̄ alīu euade-
te sed ob verēcūdī ne reputet̄ pusillanimis vīt
resistere. vel ēt si in ipo actu intēdit vindicatiōe
nō defensiōe. aut̄ post factū aggredientē cū debi-
lem et nō valentē cū ledere occidit. vel ēt notabi-
liter excedit modū in defensiōe. vt si aggress̄t pu-
gnis enīe repugn̄s occidat nō excusat̄ ab homi-
cidī crīmī. Et idē est q̄n̄ spōte se ponit ad talē lo-
cū vel casum vīt̄ existimat̄ vel existimat̄ potuit
talē nēcītarē sibi vēturā. Quātū ad sc̄dm cūz iū-
det h̄ legīmā aut̄rem seu p̄t̄ fūato ordīe iū/
dicario reū p̄dēnat ad mortē quā meruit ex zelo
iusticie nō peccat̄. Imo merefūido qd̄ dīs man-
dat̄. Exo. xliij. Malificos nō patīt̄ vītere. vīde-

nō est homicida. t̄ si sanguinem fūidat. nec īpē.
ne lictor nec alīq̄s cop̄ q̄ cooptant ad mortē cūs
vt assessor. test̄. accusator. associātes et capientes.
et b̄mōt. hoc tñ clericūt liceret. qz eis p̄hibita est
ōis effusio sanguis. reū. q. fi. p̄t̄. Et h̄ rō īfīm
Tho. se. se. q. lxiij. art. viij. qz omīs ps naturaliter
est p̄pē totū. Ordinalē enī ps ad totū sic īmpfectū
ad p̄fectū. Un̄ vidēt q̄ cū expedit p̄cidere alīq̄d̄
mēbz a toto corpe puta putridū. p̄ īfūatōe totū
us corpis ne iūcial. laudabili et salubrī abscl̄
dat. Quelibz āt psōna p̄t̄icularē cōgatur ad totā
cōitātē. sic ps p̄ totū. Et iō si alīq̄s hō repit̄ p̄
tulosus cōitātē et corruptiūt ip̄t̄ p̄pter alīq̄d̄ pec-
catū. laudabili et salubrī occidit. et bonū cōmūe
cōfuetur. modicū enī fermentū totā massaz cor-
rūpit. Quāuis eī occidere hoīem in sita dignita-
te manēt. i. bñ vītēt sic fīm se malū. et ī carita/
tem tñ hoīem p̄tīm occidere si q̄ babet aut̄ez
est bonū. sic occidere bestiā. petor est eī malus hō
bestia. et pl̄nōc̄t vīt̄ dīc p̄hs in. i. poli. Et ad h̄ fac̄
qd̄ dicit Hiero. xxij. q. v. Qui malos p̄cutit ī co-
q̄ mali suūt et h̄z iūs īfīctōis. i. p̄t̄atem minē-
ster est dīs. et q. e. c. miles. et c. p̄nceps. Si autē
suder reū dignū morte ad mortē p̄dēnat non ser-
uato ordīne iūdīcīario. vel ex amore pēciūt. qz d̄
hoc emolumētū p̄cipit p̄ncipalē mot̄ vīt̄ ex liuo-
re vindicē. vel odij. vel delectatōe effundēt san-
guinē vel hñdi laudes. peccaret mortalē. et q̄bus
cooptans ad h̄ sili īfīctōe. ar. xxij. q. v. cū minē-
ster. Quantū ad tertīū. Nota q̄ cū q̄s occidit a
liū a casu. i. p̄ter omnē sui intēctionē et voluntatē
sed dabat opam rei licite. et adbibuit debitā dili-
gentiā. nō imputat̄ ci ad p̄tīm. pura pulsat̄ cāpa/
nā debito mō solvit̄ vel frāgit̄ pulsatorū. qua-
si de nouo aptat̄ occidit̄ hoīem vīt̄q̄ nō iputat̄
pulsanti nec plāto eccl̄ie ad p̄tīm. Un̄ aug. ad pu-
blicolaz. Absit vt ea q̄ p̄pter bonū ac līcītū hēm̄
aut̄ facim̄. siq̄dem p̄ter nrām volūtarez quicq̄s
mali acciderit nō b̄imputetur. xxij. q. v. de occi-
dētis. Alioq̄n̄ vt subdit idē in dicto. c. nō līce-
ret h̄cē ligōes. gladios. funes et equos. quia h̄s
hō pōt̄ vīt̄ ad sui occisiōe. Hoc aut̄. b. tho. sed a
secūde. q. lxiij. art. viij. sic declarat̄ fīm p̄bīm in. iij
p̄bīscop̄. Casus est causa agēs p̄ter intentionē
et ideo ea que casuālia sunt simpl̄r loquēdo non
sunt intenta nec volūtari. et quia omīe peccatuz
est volūtariū sc̄dm Aug. conseq̄ēs est vt casua
lia īfīctōm. huiusmōi non sunt peccata. cōtin-
git tamen q̄ id qd̄ nō est p̄ se volūtum et intentuz
actu p̄ accidentē sit volūtū et intētū fīm q̄ causa
per accidentē. remouens p̄hibens. Und̄ ille qui
non remouet q̄ debet remouere ex quo sequit̄ ho-
mīcīdūt. crit ei quodāmodo homīcīdūt volūtā-
rium. Qd̄ potest cōtingere dupl̄citer. Uno mō
quia dat opaz rei licite nō adhibet debitā sollicitudīz
vel diligētā ad tollendū homīcīdūt qd̄ pōt̄ sequi.
Et in quolibet hōz reputat̄ homīcīdūt quo ad
peccatū et irregularitatē. putat ludit ad lāx. vel
cum gladio. verberat mulierē pregnantem vīt̄ p̄-
cutit virum eius cū qua cōmitrebat fornicatiōz
vel adulterīu volētē cū detinere aut cū p̄cīt la-

Citulus .VII.

pides ad expellendū bestias de agro. aut p̄ḡc̄t regulas de tecto ipm aptādo. et nō attēdit si aliq̄s transeat. nec clamat nec signū ad hm̄i ponit. vt pater z m̄ vel nutr̄xponit filiū p̄nū iūx̄ sein lecto z dormiēdo calcat. v̄l'm̄r p̄gnās saltat aut magnū pond̄ portat. v̄l'm̄r ex notabili ignorantia vel negligētia infirmūz male curat. qn in aliq̄ pdicorū casuū seqtur homicidiū imputat ei ad mortale. z erit refuar̄ casus epo. al's ut dīctū est dādo operā rei licite z adhibēdo diligētiā nō imputabīs ei. Quantū ad qrtū. s. hostili pugnatiōe cū q̄s in iusto bello occidit nō ex odio v̄l delectacōe effundēdi sanguinē hūanū. sed q̄r nō p̄t alī hostes suos subijcere seu inducere ad debitu iusticie. Dīc enī tho. vbi. s. ar. vii. q̄ licet ei q̄ haber publicā auctētē incēdere occidere hominem ad sui defensionē. referēdo b̄ ad publicū bonum vt p̄t in milite pugnēt v̄l hostes. z in ministerio iudicis pugnēt v̄l latrones q̄uis peccarent hi si priuata libidine mouerent. Unū aug. Si hōicidium ē hōiem occidere. p̄t b̄ aliq̄ sine pctō accidere. nā z miles hostē. z iuder vel minister ei' nō centē cui telū a manu fugit inuitō. nō mihi vide peccare cū occidit. xiiij. q. v. Si hōicidiū. Idez dicit i li. de ciui. dei. q̄ si in iusto bello occidat n̄ est homicidiū. Ad idē. xiiij. q. i. quid culpa. Et si in bello q̄d p̄ iusta cā suscipitur auctē p̄ncipis cerreni nō reputat pctm̄ homicidiū ibi facit ab ill'. Multo mag' in bello q̄d mādat dñs dñanciū de'. qui nō p̄t nisi iustā cām b̄re ad oēs. cū oīns sine mortis debitores si occidan̄ nō erit pctum̄ sic occidit in bello Jolue v̄l bicantes frā pmissio'nis. vt p̄t in li. Jolue p̄ totū. Sil' si aliquē in p̄ticulari quis occidat ex mādato dei māfestevel p̄ occultū instictū ei facto nō peccabit. nec erit p̄prie homicida. sicut samuel occidit agag reges amalech. finees coēuntē cū madianita publice. Abraā etiā patus fuit et b̄ ysaac filiū occidere ex mādato dei. H̄en. xiiij. Unū aug. in li. de ciui. dei. Neq̄q̄ p̄tra b̄ p̄ceptuz fecer̄t quo dīc. Nō occides q̄r deo auctore bella gesserūt aut p̄sonā gerentis publice p̄tāt̄ fm̄ ius leḡ sceleratos morte punie runt. Et abraā nō solū est non inculpat̄ crudelit̄ crīmīs s̄ laudat̄ q̄r voluit filiū obedienter occidere vt br̄. xiiij. q. v. Non occides.

Quantū ad secūdum .S. II

principale. Sciendū q̄ cū occistoni adiūgit doh̄lus. i. malitia seu volūtas directe vel indirecte. p̄ p̄ria auctē. tūc est p̄p̄re homicidiū pctm̄ que. z v̄l p̄ceptum. Unū viro sanguinū adiūgit. z dolosum z talis est vir sanguinū; z dolosus q̄ nō dimidiat dies suos. Omis cī q̄ accipit gladiū. ait xp̄s mathei. xxvi. s. p̄p̄ria auctē vtens ad occidendū. gladio p̄bit egali fm̄ iura. Et si istū cuaderet q̄r hic nō puniret. gladio diuīe iusticie peribit in alio. si non peniteret.

Nulli ergo licet occidere p̄p̄ria auctoritate.
Nec seipsum per aliquem casum.
Nec aliquē etiam imp̄j̄llimū.
Nec virum iustū ob premium.
Nec vñq̄ ad tollendū scandalum.

Quantū ad p̄mū dīc Aug. in. i. de ciui. dei. ad dñs dicit. Non occides Intelligam̄ v̄t q̄s de ho-
mine dictū. nec te nec alterū. Nec enī qui seipm̄ occidit aliquē q̄s hōiem occidit. Hoc aut̄ ec illi-
ciū declarat. b. Tho. se. se. q. lxvij. arti. v. tripli-
cōne. P̄rio q̄r nāl̄r q̄libet res seipm̄ amat. Et ad b̄ p̄tēt q̄ q̄libet res nāl̄r suat sein esse. et corrūpetib⁹ resistit q̄stū p̄t. Et iō q̄ aliq̄ seip-
sum occidat est v̄ naturālē inclinatiōem z v̄ cari-
tate qua q̄libet dz seipm̄ diligere. Et iō sp̄em̄ or-
tale occidere seipm̄. Scđo q̄r q̄libet ps illb̄ q̄d ē.
est roti'. q̄libet aut̄ hō est ps cōcātis. et ita illud
q̄d ē. est cōcātis. vñ in b̄ q̄ seipm̄ infīcīt iuriā
sac̄ cōmunitati. vt p̄z p̄b̄m. v. ethi. Tertio q̄r
vita est q̄dā donū dīvit̄ hōi attributū. z ei' po-
restati subiectū q̄ occidit z viuere facit. z iō q̄ seip̄s
occidit vita se p̄uās in dñi peccat sic q̄ alienū ser-
uū infīcīt. peccat in dñm cui' ē fuus. Et sic pec-
cat ille q̄ surpar̄ sibi iudiciū de re sibi n̄ cōmissa.
Ad solū ei dñm dei p̄tēt iudiciū morte z vite.
fm̄ illb̄ Deut. xxxij. Ego occidē z viuēr faciā. Unū
nec iudiciū hōi publicā p̄tēt l̄z se occidē p̄mitē-
ti q̄dcūq̄ maleficū. q̄r nll̄s ē iuder siuip̄'. l̄z cī
ei se cōmittere iudiciū alioz. Unū aug. de ci. dei.
li. i. Hoc dicim̄. b̄ asserim̄. b̄ modis oīb̄ app̄q̄
bam̄ nemīnē spontaneā mortē sibi debere infer-
re. xiiij. q. v. si nō l̄z. q̄. nō occides. Et ponit oēs ca-
sus q̄ possent alique mouere ad b̄ vīc̄. Primo
mō cā melior̄ vite seu felicitati ciuios z seqnde. vt
fecit qdā ph̄s q̄ lecro libro de immortale anie Pla-
tonis ob dīsideriū impatiēs p̄tēdī ad hāc imor-
talitatē sentiēdā. in ignē se p̄iecit. vt refert Aug.
v. de ci. dei. Sz ve dīc. tho. vbi. s. trālūtūs hoīs.
de hac yīta ad alīa feliciorē nō subiacet libero ar-
bitrio hoīs sz p̄tāt̄ diuīe. Et iō n̄ l̄z ob feliciorē
vitā se occidere. Scđo p̄t q̄s moueri ad hoc ob-
euadendū miseria s̄ vite p̄ntis. paupertatis. p̄fusio-
nis. infirmitatis z hm̄i. sic fecit Achirofel laq̄o
se suspēdens. q̄. Re. xvij. Et saul q̄ i bello dīvit̄
a philisteis ruit sup gladiū suū z n̄ plene mortu⁹
rogavit amalechitā suū suū vt infīcīt. ne illu-
deref a philisteis. q̄d z fec. i. Re. vlt. et Ḡias ne
capetur z illudere a gētib⁹ se occidit. vt br̄. i. ma-
chabe. xiiij. Et catbo v̄tēcīs audita victoria iu-
lii cesar̄ q̄i dedignat̄ ei subijcī se occidit. vt refert
Valerij. z p̄t̄ eu Aug. in. i. de ci. dei. Sz z billici
cū est z irronale. q̄r v̄ltimū malor̄ vite b̄ z mari-
me terrible ē mors. vt p̄z p̄b̄m. iij. ethi. Et ita
inferre sibi mortē p̄p̄f euadēdas miserias b̄ vī-
te est mai' malū assumere ad vitādū min'. q̄d ē v̄
rōnem. Tertio p̄t̄ q̄s moueri p̄pter aliqd̄ pec-
catū cōmissum. sic fecit iudas lechariotb̄ q̄ p̄nia
duc̄t̄ de p̄ditione xp̄i laq̄o se suspēdit. mat. xxvi.
Sz nec b̄ l̄z. tum q̄r maxic̄sibi nocet in b̄ q̄ sibi
adūnit ips p̄nia n̄cīrii. tūq̄r nō l̄z malefactoz
occidere n̄sli p̄ iudiciū publice p̄tāt̄. Quarto
p̄t̄ moueri ml̄r ne ab alio corrūpet. sic fecit que
dā coniugata honestissima. p̄ q̄ cī misisset diocle-
tianus impator vt ea abuteret. p̄p̄ pulcritudiez
dixit marito Qui cū m̄dissz obuiari nō posse illa
nō accessit sz infīcīt se. vt br̄ in histo. ecclastica.
Nec b̄ l̄z q̄r nō dīz se p̄mittere crīmē maximū q̄d

Capitulū .VIII.

est sui occisio. ut vitet minus crimen alienū. Nō enim est crīmē mīlieris p violentiā violate si p sen sis nō adsit. S; est min⁹ p̄fīn fornicatōnis vel adulteriū q̄ occisio suū ipsi⁹. Et est pīculosissimū qz nō restat ei p̄s ad expiandū p̄niam. Quito moueri p timore ne p̄sentiat in aliquid p̄cīm. p̄ta ne violētata mīlī in actu p̄sentiat delectationi. Uel etiā cuž abscidit sibi virilia ne labat in vītia carnalia. sīc fecit Origenes ut poss̄ p dom⁹ muž liez securi⁹ p̄dicare. ut dī in histo. ecclīastīca. qd̄ phibetur tāq̄ homicidiū. dī. lī. si q̄s absciderit. S; nec hoc licet qz nō sunt faciēda mala ut eueniat bona. fīm Aplīm. vel ut euenit mala p̄serim minorā t̄ min⁹ certa. Incertū est ei an aliq̄s i fūtu⁹ p̄sentiat in p̄cīm. potēs est ei bī erige a q̄cū q̄ tribulatōe. seu temptatōe supueniēte a p̄cīo li berare. Qd̄ aut̄ samson seip̄z cuž hostib⁹ ruina do mus oppīserit. excusat a p̄cīo. qz et instinctu sp̄ rituſci fecit. q̄ p̄ eū miracula faciebat ut dī. Au gust. xxij. q. v. si nō lī. s. nō occides. Et eandē ratiōne assīgt in. i. de cīni. dei. de q̄busdā sanctis se mintē q̄ le occidēt tpe p̄secutois. quarū mēorū in ecclīa celebraſ. Illico. de lira vide sili rōne eēcū sare allegās opinionē hebreoz. Saulē yt. s. hoc faceret ne in ipo illudereſ dī ver⁹ hebreoz a phīlistēs. S; p̄iū sentit Aug. xxvi. q. v. nec mirum. Et cōiter a doctorib⁹ repbat⁹ t̄ dōnat⁹ credī de razia idem sentit Illico. S; b. tho. p̄ vbi. s. Laudatur aut̄ in li. macha. p̄p̄ q̄ndā sp̄ēm fortitudis seu apparētiō. S; n̄ fuit in eōvera fortitudo. s. mol lices nō valens mala penalīa sustinere. Scđo notādū q̄ null⁹ p̄t aliquē occidere ēt malefactōrem. p̄p̄ auctē absq̄ p̄cīo mortali. Rō bī scđo tho. se. se. q. lxij. art. iij. qz occidere malefactorēz līcītū ē inq̄ntū ordinat ad salutē toti⁹ cōitatis. t̄ illū solū p̄inet cui cōmittit cura cōitatis p̄uan de. sīc ad medicū p̄inet p̄cīdere mēb̄y. putriduz q̄si ei cōmissa fūt cura toti⁹ corporis t̄ nō ad aliuz mediciū. Lura aut̄ boni cōmuniſ cōmissa est p̄n cīpīb⁹ z alās hīcīb⁹ publicā anctēs. t̄ iō eis solī lī occidere malefactorēz. nō alijs. Quāvis enī face re aliqd ad cōem utilitatē qd̄ nllī noc̄z sit līcītū culibet p̄uare p̄sōe nō m̄ facere illōs qd̄ alicui nō cēt līcītū facere. t̄ si vīle alijs nō fīm iudicīū habētis publicā p̄tātem. Un̄ aug. in li. v. de ci. dei. ait. Qui sīn̄ aliq̄ publica cādministratōe maleficū. furē. sacrilegū. adītez. p̄iurū t̄ quēlibet crīmiosuz int̄ fecerit. aut̄ mēb̄y debilitauit. velut hōicida iudei cabit. t̄ tāto acrius q̄nto nō sibi a deo p̄cessaz p̄ testatē abusiue v̄surpare nō timuit. xij. q. si. ca. penul. S; q̄rit vīz līceat marito occidē vīzōe adulterio dēphēsam. Et vīdī q̄ sic. t̄ q̄ nō peccet in hī qz nil iniustū facit. nō p̄ plōna qz mortē mēr̄f. nec p̄ publica iusticiaz. qz lex cūlībēt p̄mitit viro occidere vīzōe cuž adultero. seu ēt occidere adulterez cum filia inuētuz. fīm. adul. l. et hoc si sic vīlis p̄lōna adulter. Rñd̄z ad hīmōi. Pe. de pal. et tho. in. iij. dist. xxij. q̄ et iudicium hī facresq̄ est p̄cīm mortale. qz p̄ iusticiā. p̄iudicat enī p̄sone et rei publice. Personē q̄dem. qz nō dī mori nisi cōfessa vel p̄uicta in loco iudicij de crīmīc. Rei p̄ publice p̄iudicat. qz nō p̄ publicū iudicez mori

Et q̄z quis lex hī p̄mitit. hoc facit nō ut līcītū cōcedens. līz qz nō infligit pena. p̄t maximū incitāmentū mariti vel p̄arris. Illa tū lex ut dicit. Pe. bodie ē correcta p̄ autēticos. Nouo iure. vbi dī q̄ adultera dī retrudi in monasteriū. t̄ sic nō est rea mortis. S; t̄ si p̄statuta ciuitatis ēt rea mortis hī nō licet. etiā si ipē marie⁹ vel p̄t ēt iudez qz hecer iudicio sunt faciēda. nō ex furorēz cuž māritatē t̄ p̄filio factū est in iudicio p̄ponēdū et sentētia mortis p̄ferēda. Et siē nō liez p̄ istum modū occidere vīzōe vel filiā. ita nec adulteruz nec in scō ipo nec post factū. Jo. tū neapol. in q̄li bet. ex dicta. L. inducta sentit p̄iū. sed nō est tenēda talis opinio rōne iam dicta. S; nunq̄d līz culibz occidere eū q̄ rebellis est ciuitati sue. t̄ no riūs reptus ex terminos iur' dīctois illius ciuitatis si ipa ciuitas edictū publicū fecissz q̄ si q̄s eū vīcūq̄ occidat p̄mīlī recipiet pecunie vel alī terius rei. Vīdī q̄ sic. qz hī agit nō p̄p̄ia auctētū p̄ publica. exq̄ ciuitas dedit ralē licentia. In p̄iūz credo ēt fīm rei vītate. Nā ciuitas nō hī iurisdi ctionē vel alījūm p̄tātēz ex suū territoriū. t̄ ad iniuriā sibi reputaret vīna ciuitas si altera vīllz pu nire subditū suū seu i sua ciuitate existentez. hoc enī est mitē ſalcē in messem alienā. qd̄ phibetur vi. q. iij. scriptū. Un̄ si occidens ex tali līcītia cas p̄ref in ciuitate illa aliena vīt illū occidit. et ipē vībomicida iuste punireſ. In iusta ē ergo ralē lex et mortalr̄ peccat ēt statuēs qz allicit homies ad peccandū. Ubi aut̄ qui nori⁹ est multū cōmuni tati t̄ dign⁹ morte p̄p̄i potentia t̄ ſeq̄lam ſuā nō posset capi. vel ordinario iure p̄dēnat. si dīs p̄n cīpīlis vel iudez habet absoluta p̄tātem quōd cūq̄ p̄uniendi ſi p̄termisso ordīe iudicatio oc cidere facret. nō vīdī peccare nec hōicida cense ūri. exq̄ cuž mercē mortē. t̄ puniri n̄ potest alīt. S; nunq̄d furē licet occidere. Rñ. fur nocturn⁹ si di scerni nō poterat q̄ ad furandū t̄ nō ad occiden dū veniſſet. nec als poterat rep̄bendi. potuit occidi. als nō extra eo. Si p̄fodiens. t. ff. de furē. l. furem. Furē vero diurnū nō licet occidere niſi ſe telo tūc defendat. qz pl̄ est tūc q̄z furē. Latrones etiā insidiante in itinerib⁹. fīm leges culibet līcītū occidere. ar. xxij. q. iij. fortitudo. Et nocturnū depopulatorē agroz. L. ea. l. i. t. iij. Nullū ḡ līcītū occidere. p̄p̄ia auctētē nec ēt infidelē iudeū. pagas nū vel hereticū. Notandū. iij. q̄ ml̄tomin⁹ licet occidere innocentē dicente dīo Ero. xxij. Inno centē t̄ iustum nō occides. Ratō est fīm tho. vbi supra. arti. vi. Quia cuž occisio p̄cīo ſintācū ſi līcītū inq̄ntū ordinat ad bonū cōmune. qz p̄ ip̄sūz corrūptur. Justoz aut̄ ſit p̄uariua boni cōmuniſ t̄ p̄motua. qz ipi ſunt principalior p̄s multī tuđinis q̄ ceteri ſuſtentātur. iō n̄ lī occidere eos nī de ſpeciali mādato dei. Nā cuž dī hēat domīnum mortis t̄ vīte eius enī ordinatōe omnes moriunti ſinti et peccatores. iō qui mandato dei occideret innocentē nō peccaret. Si cēc pecca uit abraam filiū volēs imolare. Gen. xxij. t. xxij. q. v. lex eterna. Qd̄ aut̄ iustum p̄ mortē pertingat ad regnū miseriaſ hui⁹ vīte egrediens. p̄ accidēt est operi occidētis. Ex bonitate ei dei hoc euenie

Titulus .VII.

et sui bona dispositione. nō ex actu homicide p se
 Est. q graui occidere innocentē qz pctōrem qua
 duplīcī rōne. ¶ Primo qz mag agit z caritatē
 nocēt ei quē magis dī diligere. ¶ Seco qz mā
 gis iniustia facit iniuriā faciendo ei q min⁹ est
 dign⁹ qz peccator. ¶ Tertio qz p̄uat comunitā
 tem maiori bono. ¶ Quarto qz mag p̄enitētē deū
 Lu. x. Qui vos spernit me sp̄nit. Eu autē no
 viciudet innocentē tñ falsis testib⁹ ut re⁹ mor
 tis cōuincit in iudicio ut naboth iij. Re. xxi. deh
 bet diligētius testes et amiare ut inueniat occasi
 onē liberandi in iorū. ut daniel fecit. Dañ. xii
 et si nō p̄t reuinētē falsitatē. debet ad supiōrēz
 remittētē iudicandū vel ipse si absolutā h̄z p̄tātē
 liberare si nō p̄t h̄nā delegatā. non peccat ferens
 sñiam mortis z eum. tñ allegata z pbata. qz ip
 se nō occidit innocentē. cū in iudicio fīm. pbata
 nocēt app̄aret fīm qz ut publica psona habziū
 dicare. fīm tho. vbi supra. Ad idem fecit qd h̄t iij
 q. vii. Judicet. Nyco. de lyra sup̄ penthetru. asse
 rit p̄trium. vide plene de b. in. iij. p̄e. cītulo. ix.
 ¶ Querit autē vt̄z teneat quilibet liberare aliū ab
 iniusta morte si p̄t. Rñ. qz ex debito caritatis q
 libet teneat repellere iniuriū a p̄tō si p̄t. Ut am
 brosus. Qui nō repellit iniuriā a primo si p̄t. tā
 est in vīcio sicut ille qui facit. tciij. q. iij. Non infe
 rend. t in. c. se. t. q. v. Reos. Hec est sñia Ray.
 guil. z tho. se. se. q. lxxix. In hoc autē s̄cēpōit guil.
 est diuersitas notāda. quia ille qz h̄z publicā po
 testatē teneat defendere etiam cūz armis si op̄et
 dum tñ p̄sumat qz possit. psonē vō priuare si p̄t
 solo vō vel facio sine p̄culo sua psonaz teneat
 cū moderamē tñ inculpare tutelle. ut addit tho.
 Si nō credo qd tales teneatūt se p̄culo expone
 re. Utqz autē qz teneat dāre pecunia ne alīqz in
 iuste occidatur. Blo. di. lxxix. in p̄ncipio ponit
 duas op̄iniōes vna ē qz teneat quilibet alia est qz
 teneat̄ solū plati. Et subdit. Nibi vīz distigē
 dum. quia si p̄stat illū iuste occidi quilibet tene
 tur qntū sua possibilias p̄ pecunialiter subue
 nire salua sua nēcētātē. Qd si nēscitur an iuste v̄
 iuste aut si nēcessitas istius nō p̄t nō teneat.
 ¶ Quarto nō licet cōmitere homicidiū. pp̄t qd
 cunqz scandalū vel malū vitandū sui vel alteri⁹
 quia si nō sunt facienda mala ut euēiant bona.
 fīm aplim ad Ro. Ita nec etiā ut vītē mala fīm
 tho. vbi. 6. In qd delinquit inulieres que cū con
 ceperint p̄ fornicatōem. adulteriū vel incestum.
 et h̄mōi cōtratā conceprā in vītero occidūt diū
 sis medicinis. vel ex vītero natū ne manifestetur
 scelus eaz. t̄ inde se qzcur infamia tua vel occisio
 sui vel aliorūz. vel occupatio hereditatis alienē.
 Sed nil boz excusat a mortali ḡuissimo. et si an
 baptismū occidat ipm adhuc graui⁹. qz corpus
 et anima occidit. Non tñ reputat̄ homicidiū cum
 in vītero est. nīl fuerit puerperiū formatū. s. anima
 rationali. lxxix. q. ii. qd non formatū. Dicit̄ autē
 formari mascul⁹ spacio xl. diez. vel circa. t̄ semi
 na spacio. lxx. Sed nec licet matrē ex infirmita
 te non valentē euadere mortē citius ei⁹ mortem
 accelerare ut ples in vītero nō mortal nec prolez
 h̄dum natā occidere ut mīl saluel. et om̄s q. coo

pērātur ad h̄mōi opa z sulendo vel dando opera
 ad h̄mōi ut medici aromatarij t̄ alij s̄e homicide
 ij. q. i. notum. Sed querit̄ si mulieri licet occidere
 volente se opp̄inere nō valēt̄ aliter euadere ma
 nus ei⁹. Rñdit raynerius in summa ponit circa
 hoc duplīcē op̄iniōez p̄trariā alterā alteri. t̄ neu
 tram p̄fert. Sed videt̄ dicendū qz nō licet inēde
 realiquo mō occisionē volent̄ opp̄inere. si nec
 etiā inuadentē ad mortē p̄ sui defensione. Sed se
 se defendētē ne violetur ztingat illū occidi sib⁹
 imputet̄. et si dical qz occidendo est causa mortis
 illūtus nō solū corp⁹ s̄z aie. cū in actu voluntatis
 peccandi moriat̄. Rñ. qz ipse est sibi cā qui alterē
 iniuriā. Illa autē vītūtū iure suo naturali. qz lice
 vim vī repellere. Et mag teneat̄ saluti sue p̄uidere
 qz alterius. Nā exponit̄ se p̄iculo z sentiētē actu
 peccati p̄m̄tēdo se opp̄mi. p̄ter difficultatē reti
 nentie voluntas dñm nō facit qd p̄t ad euadēdū.
 Sed t̄ si tuas quantū p̄t saluo eo vñ p̄t sequi
 mors illi renitēdo mēreptō non ipse peccaret.
 Sicut t̄ si quis inuasus ne se defendēdo contin
 gat occidere p̄mitteret se occidi nō peccaret. sed
 maior̄ virtutis essz. Si autē talis possit alīcēnā
 dere ut clamādo fugiēdo t̄ h̄mōi non excusarēt̄
 mortali occidendo.

Quātum ad tertium .S. iii

principale. s. de punitōe hui⁹ sceleris. hoc nota cū
 dicit̄. Non dimidiabūt dies suos. qz impi⁹ cito
 moriet̄. t̄ nō reuertet̄ ad pñia. ppter magnitudi
 nem sceleris ut expositū est in p̄ncipio. §. ii. Qd t̄
 si nō semp̄ cueniat̄. ppter imenitātē diuine misē
 recordic. rñ freq̄nter accidit t̄ b̄ m̄cēt̄ h̄uana ma
 licia. Utqz sanguinū t̄ dolosu. i. effundentē san
 guinē cum dolo. i. voluntarie. abominabilē dñs. s.
 a grā t̄ glia sua repellēdo. Befi. ix. Quicūqz effu
 deret sanguinē h̄uana. funderet sanguis illī. vī
 xit christus. Propterea in figuraz p̄cepit dñs in
 veteri lege qz nō comedēt̄ carnem cū sanguine.
 vel sanguinē ad inducēndū eos ut horreret effu
 sione sanguinis h̄uani. ¶ Ostendit̄ grauitas h̄z
 peccati ex multiplicitate punitōe. Layn p̄m̄ homici
 de. p̄t h̄t̄ Ben. iii. vbi dicit̄ fuit ei patrato hō
 micidio abel fratris. maledict⁹ eris t̄c. ¶ Ester⁹
 go p̄ma punitōe infamia. Un̄ dr. Maledict⁹ er
 is ab holibus. Homies enī sūmē homicidas odi
 unt t̄ maledict⁹. Et merito. qz sūmē destructores
 h̄uani gener̄ extermiñates hōsem factum ad dē
 r̄yimaginē. ¶ Secunda punitio est inopia. et iō dicit̄
 cum opatus fueris terram nō dabit t̄bi fructus
 idēt̄ paucos. t̄ cum magno labore. ¶ Tertia est
 maliuolentia. Et iō dicit̄ vagus t̄ pfug⁹ eris. qz
 hominib⁹ odiosus. qz quilibz t̄ met̄ p̄uersari cū
 eo. ne simile quid faciat̄ cū eo. x. etiā incōstātia
 notatur. ¶ Quarta est venie disfidētia. Un̄ dicit̄
 ipse Maior̄ est iniqtas mea qz ut venia merear
 id est tantū est p̄cīm̄ meū qz nō cadit sub tua mī
 secordia. ¶ Quinta est dānatio cīna. Un̄ subdit̄.
 Ecce ejcīces me hodie a facie tua. T̄ paruerat ei
 sibi angel⁹ in forma h̄uana sibi loquens deū rep
 sentans. ¶ Sexta est mors milita ideo ac dīt.
 Omnis qui inuenerit me occidet me. scilicet hōmō

Capitulū .VIII.

vel stetitia. vel dixit hoc appetens mortē ex multi
psici miseria. **S**eptima ē infirmitas corpora. cū
dicitur. Posuit dñs signū in Layn. s. tremorem
horribile oīm membroz. Et qz hō nō debz occi/
di a p̄uata psona. etiā si mereat mortē Ideo dirie
dñs Layn. Nequaqz omis qui occiderit. ibi
punct⁹. ⁊ subintelligit Layn. Guit̄r punit̄ talis
Sepruplū punit̄. s. ipse cayn. id est in septima
genatōe. qz lamech iā h̄ns filios occidit cayn eti
stent̄ septima generatōe ab adā. Hec n̄ yco. de ly
ra. Cum enī lamech eēt cecut̄as ⁊ venatiōi fera/
rū vacaret. nō ppter carnes. qz tūc nō erāt i v̄su.
sed ppter pellez quibz tūc boies vestiebātur. du
cebat secū puep̄ qui indicabat sibi feras ut ad ip
fas sagittas iaceret. Vides ḡ puer cayn latitan/
tem in fructecta estimauit feram eē. ⁊ sic lamech
iaciens arcu occidit ei. vt dicit m̄gr in historijs
scholasticis. Graue igē est nimis p̄ctū homicidiū
qđ punit̄ nō solū lege diuīa. multipl̄ ut dēm ē
marth. xxvi. Qui in gladio occiderit. opt̄z eū occi/
di saltē diuīe s̄ne. s̄z ēt lege h̄ana. canōica ⁊ ciui/
li. Et qz eccl̄ia nō v̄ritur gladio mafiali. s̄z spūali
s̄o lex eī punit̄ oīm homicidā ⁊ mutilantē. nisi i
cā sue defensiois moderata. pena ēt irregularita/
tis etiā vbi nō sit p̄ctū ppter horroreis facti. de h
tū in. iiiij. pre ritu. viij. Qd aut̄ dicit tho. se. se. q. l.
iiij. homicidiū cōmissum ob sui defensionē indu/
cere irregularitatē. tpe suo erat in opinione aliquo/
rum doctoz. s̄z postea emanauit. Ille declarās
non inducere irreglaritatē. qz de homi. c. i. Et sic
hodie teneat. Ite homicidiū vel mutilatioi v̄l enor/
mis p̄cūlio sc̄a clericō ēt in minoribz ordibz v̄lti/
tuto inducere excoicatōem cui⁹ ab soluto sedi apli/
ce refuatur. vt p̄z diffuse. in q̄tra p̄c. i. c. i. Itēz
in foro p̄nic imponeba p̄nia septēmū ut p̄z. xxij.
q. i. Predicanduz tūc hodie est arbitraria sic et p
alibz p̄ctis. Tertiū aut̄ solēt ad curiā. ad peniten/
tiariois. maior aut̄ p̄nia iniūgī p̄ q̄busdā homi/
cidij maḡ guibz. Nam fm hōliē. ⁊ glo. ex de his
qui fi. occi. c. i. ii. ⁊ iii. q̄n p̄ntes sponte filios occi/
dūt vel opp̄mūt maior est eis p̄nia q̄z p̄ cōmuni
homicidio iniūgēda. Et dīc ray. qz dīc. induci ad
ingressū mōsterij vbi p̄cta deploret. ⁊ h̄nisi ba/
beret coniugē nō volenter ingredi. et ipse. vel n̄isi
h̄ret filios p̄uulos q̄s nō poss̄ dimittere. vel etiā
sine his s̄i nō posset. p̄p̄ fragilitatē carnis h̄ age/
nō tūc pōt ad h̄ cogi. Si aut̄ casu ⁊ ḡui culpa p̄c/
dente p̄tigerit tale homicidiū. tūc fm Hostiēlez
et glo. p̄nia. v. vel. viij. annoz ē imponēda. ar. dis.
I. Si quis. et qz de pe. ⁊ remis. c. quesitū. Si aut̄
louis culpa p̄cesserit. tūc p̄nia triū annoz ē iniū/
genda. qz de his q̄ fi. occi. de infantibz. Si aut̄
nulla culpa p̄cessit. de iure nō sunt puniendi. tūc
pter ambiguū duplicitatē est aliquo p̄nia ad cau/
telā iniūgēda. ar. xxij. q. v. Excoicatoz infecto/
ribus. Et in his oībo si culpa occulta p̄nia iniū/
genda ē occulta. Si māifesta. et p̄nia manifesta.
Et vt dīc. ii. q. v. consuluisti. mouēdisunt parētes
ne teneros pueros infantes teneat secū in lecto.
Grauior adhuc p̄nia imponēt v̄xocide. vt p̄z
xxij. q. ii. admonere. Est tūc et ipa arbitraria in
foro p̄nic. p̄cipue q̄n res est occulta. ponitur aut̄

maior p̄nia v̄xocide q̄s matricide. nō qz ḡui⁹ si
p̄ctū. Et iō qz hoies maḡsunt inclinati. ad v̄xocide
dium q̄s ad matricidiū. qz ad matricidiū p̄z v̄l
nibil. Et iō ogetur ponit̄ maḡ retrahēs. i. maior
pena. Jure aut̄ ciuili in q̄ est v̄lus gladij mafial.
punit̄ homicida pena mortis. Parricide aut̄ qz ḡ
uiter delinquūt. imo grauissime. iō ḡuissime pu/
niūt̄ nō pena decapitatiois vel alij. sed fm Ho/
stien. in iudicio totalis quicqz vel 2fellsus virgis
sanguineis verberat̄ i eculeo. i. sacco cori cocti
insuci missus cū cane ⁊ gallo gallinato. i. capone
et symia ⁊ v̄pera in pfundum marſactatur. v̄l
i fluitū p̄tū iuxta sitū regionis ut oīm elem̄
toz v̄su carere incipiāt. vel si mare vel fluui⁹ non
fuerit. p̄im⁹ tradaſ bestijs. Leo. tif. l. i. In foro
aut̄ p̄nic arbitaria est pena ⁊ occalte si occultuz
est impoāeda. ar. ii. q. i. multi. Homicide ḡtēre
fit ut nō dimidiet dies suos. i. vt citi⁹ occidatur.
qz crudelior omni fera silvestri. Nam om̄e animal
diligit sibi simile. vt dīc Eccl. viij. Quis vñqz vi/
dit leonem vel v̄sum. occidentem leotiem vel v̄z
sum. Nunqz sed bene animal alterius speciei. Ho/
mo aut̄ se ita permittit vinci ab ira et odio
vt occidat aliū boiem factū ad silitudinē dei. Si
mīlis est homicida dyabolo. de q̄ dicit xp̄s Job.
vij. Ille erat homicida ab initio. qz sez occidit̄
anima ⁊ in corpē p̄mos p̄ntes suo ope. Facit ho/
mida p̄tū meliā deo. qz occidit̄ suū cū om̄es si/
mus filij dei p̄ creatiōem. Ps. Filij excelsi om̄es
Et p̄fecti⁹ p̄ fidem ⁊ baptismū. Jo. i. Dedit eis po/
testatem filios dei fieri his qui credūt in noīe e⁹
Insup ⁊ angelo qui custodit boiem facit iniuriā
Noluit dñs q̄ dauid ⁊ si scūz deuot⁹ edificare
ei templū et eo q̄ sanguinē humanū effuderat̄ v̄c
babet. i. Paralip. xvij. Et iō summe abstinen/
dū. Et quia ad iniuriā p̄sonalē p̄net verberat̄
mutilatio. incarcерatio. ⁊ illud p̄ceptum Non
occides. ideo brevif hic de his. Pro cui⁹ decla/
tione dicit. b. Lho. se. se. q. lxv. q̄ in bonis corpo/
ris tria p̄ ordinē p̄siderantur. Primo integrī
tas corporis cui derimētū assertur p̄ mutilatiois
vel occisionē. Secundū est quies ⁊ delectatio sen/
sus. cui opponitur verberatio. et q̄duncqz aliud
dolore sensus afficiens. Tertiū est mot⁹ ⁊ v̄sus
membroz qui impedit p̄ ligatōes vel incarcera/
tionem vel quācūqz violentā detentōē. Et iō
incarcērare est illicitū. vel q̄litercūqz detinere ni/
si. fiat fm ordinē iusticie aut̄ in pena aut̄ in caute/
lam alic⁹ mali vitandi. ⁊ h̄ licet tūc iudici. De
detinere aliquē ad horā ad ipediendū cū ab alio
malo p̄petrādo cuilibet licet. siē retinere hominē
ne se p̄cipit̄ extrahere eū dōmo ruitura p̄ vim
et hmōi. vel ne se vel aliū p̄cūiat detinere. Sed
simpliciter aliū intrudere vel detinere ad cū p̄t̄
net qui habet vñuersalitē acibz bois exterio/
ribus disponere ⁊ v̄ra alteri⁹. Hec tho. Unū hū
iūsmodi facies morte punit̄ fm legē. L. de p̄ua/
to carcere. l. vita. Et q̄ p̄z esse mortale p̄ctū. Et si
militer verberare adultrū ei q̄n h̄ cura ei⁹. vt sūe
pentes. mḡri ⁊ hmōi. p̄t̄ner ad iniuriā. vnde et
mortale est pentibz tamē. maritis. magistris. q̄s
vis sit ḡmissa moderata castigatō. nō tū v̄sqz ad

Titulus .VII.

mutilationē membra, quia tunc esset mortale. Item qntū ad mūlātiōem sciendū q̄ cū totius hoīs vita nō ordinat̄ ad aliqđ p̄priū ipi⁹ hoīs, sed ad ipaz poti⁹ oīa q̄ sunt hoīs ordinant̄. Jō p̄uare aliquē vita i nullo casu p̄tinet ad aliquē; nisi ad publicā p̄tatem cui cōmittit p̄curatio boni cois. Sz̄ preciōs mēbri p̄ ordinari ad p̄priā salutem vni⁹ hoīs, t̄ iō in aliq̄ casu p̄t ad eū p̄tinere, puta si mēbz̄ sit p̄cridū p̄ p̄fatuōe vite licet īfir̄mus, vel q̄bz̄ curā ei⁹ cōmittit medico p̄cidebz̄ et b̄ q̄n aliter saluti corporis p̄uidere nō p̄t. Et q̄r saluti aie in tēptatione p̄cupiscēt̄ aliter p̄uidere nō p̄t q̄ p̄cīsionē, q̄ p̄cm̄ subiacet voluntati. iō nec p̄pter confundā castitātē seu vincendas tēptationes carnis licet virilia abscidere, q̄r mor⁹ tale peccātu est.

Octauus titulus de Inuidia. Capitulū p̄mū de ipsa inuidia, t̄ de nocumētis eius.

Inuidia esse vnum

In septe capitalib⁹ vñtis p̄dit gre. in. xxxi. mora. Et tho. se. se. q. xxxi. vi. art. iiij. Isid. aut in li. de sumo bo. t̄ Lassian⁹ in li. de institutis ce nobior⁹. nō p̄tuit inuidia īf capitalia, qđ forte iō fecerūt p̄p̄l. q̄ inuidia manifeste nascit̄ ex inani gloria. Sz̄ vt dicit ibi. b. tho. nō est ī rōnēvity capitalis q̄ p̄m̄ oriatur ex altero. q̄r vt dīc̄ gre. xxxi. mora. Capitalia vñtia tanta sibi q̄nctōe cōiungūt̄ t̄ nō nisi vñtia de altero. p̄feratur. Sz̄ b̄ est p̄tra rōem vñtia capitalis q̄ nō hēat aliquā rōez p̄ducendi ex se multa grā p̄cīz̄. qđ nō bz̄ inuidia s̄ multa ex ea vñtia p̄cedūt̄ ut infra p̄tēbit. Dif fini⁹ aut̄ inuidia fm̄ Job. damasce. scdō li. q̄ est tristitia de alienis hoīs. **P**ro cui⁹ declaratōe dicit br̄us tho. se. se. q. xxxvi. art. ii. q̄ tristitia de alienis bonis p̄tingere q̄tuor modis. **P**rio mō inqntū q̄s doler̄ b̄ bono alteri⁹ inqntū ex eo timentur nocumētū. vel sibi p̄i vel alijs bonis et talis tristitia nō est inuidia, t̄ p̄t̄ esse sine p̄ctō. Sz̄ cū moderata ē. nec ex b̄ facit aliqđ incōueniēt̄. **U**n̄ gre. xxiiij. mora. ait. euēnire plerūq̄ solzvñ amissa caritate. t̄ inimici nos ruina letificet̄. Et rursus. Eius gloria sine inuidia culpa p̄ristet̄ cuz̄ et ruente eo q̄sdam bñ erigi credim⁹ t̄ p̄ficiēt̄ illo pleroq̄ inuuste opp̄mi formidam⁹. Hec ille. Sicut ex submersione pharaōis cū exercitu suo in mari rubro popul⁹ isrl̄ael multū gauisus t̄ festinavit cantās cāticuz Lantem⁹ dño. t̄ pulsans tympanū cū Maria eo q̄ mortu⁹ est inimic⁹ qui volebat eos in fuiturē reducere. Exo. xv. Et ecōtra marathias cum suis p̄ristat̄ valde de eral ratione t̄ p̄spitare reḡ antiochi. q̄r q̄rebat ppl̄m iudeoz̄ transferre ad ritus gentiliū deo bō relieto. i. Macha. ii. Scdō mō p̄t̄ aliqđ p̄ristari de bono alteri⁹ nō ex eo q̄ ille hēat illō bonū sed q̄r sibi deest istud bonū. et hic p̄p̄e est zel⁹ fm̄ p̄bm. ii. rethoricoz̄. Dic̄l̄ etiāz̄ emulatio. Et si iste zelus sit circa bōa honesta laudabilis est fm̄ illud. i. Lox. xiiij. Emulam̄ spūalia. Sic faciebat apostolus cū dicebat. ii. ad Lorānt. xi. Emulor̄ vos de emulatōe. q. d. Inuidio quibusdā ex rob̄. sed

inuidia q̄ est fm̄ deū. Considerabat in aliquib⁹ coz̄ esse aliquas p̄fectas cōditōes q̄ nō ita forte apparenter erāt in eo. vel cū būilitate in se non reputabat eē. lic̄ simplicēt̄ esset p̄fector illis. et in illis emulabat̄ cupies p̄ficere. ista ḡ nō est p̄p̄e inuidia. nisi large dicta. Et sic intelligit̄ dictu Vie ronymi ad Alletham de institutōe filie. **H**abeat socias cū quib⁹ discat. q̄bz̄ inuidet̄. q̄z̄ laudib⁹ mordet̄. Sumi⁹ hic inuidia p̄ zelo seu emulatōne q̄ quis d̄ incitari ad p̄ficiendū cū meliorib⁹. Si aut̄ de tp̄alib⁹ sit tristitia talis p̄t̄ eē sūn p̄ctō ut si fm̄ p̄m̄ motū tristatur q̄ nō habet sibi neq̄ cessaria q̄ alii⁹ bz̄ cū p̄ctō. **U**n̄ q̄n p̄talē defectum incident in patientiā vel murmuratiōe vel min⁹ mente deic̄l̄ t̄ p̄tēbit ad accidiā. **T**ertō mō tristatur q̄s de bono alteri⁹ inqntū ille cui accidit illud bonū est eo idign⁹. q̄ quidēz̄ tristitia nō p̄t̄ oriri ex bonis honestib⁹ ex q̄bz̄ aliquis iust⁹ efficitur nisi forte p̄ristaret̄ quis videndo magnos peccatores a deo visitari magnis donis t̄ virtutib⁹ q̄i iudicādo eos indignos. sicut p̄ristat̄ usū indigna⁹ ē frater su⁹ maior de suscep̄to de fratrib⁹ pdigi magnifica. Lu. xv. Sz̄ b̄ eēt̄ p̄ristari ī deum t̄ inuistū reputare. vel inuidēt̄ fraterne ḡt̄ que est blasphemia in sp̄m̄ sc̄m̄. Sz̄ p̄ristari de diuītis t̄ alijs bonis tp̄alib⁹ q̄ p̄t̄ bonis t̄ mal⁹ puenire. hāc tristiciā vocat p̄bs. ii. rethoricoz̄ ne mesim⁹ t̄ dicit ip̄am ad bonos mores p̄tinere. Sz̄ hoc iō dicit. q̄r p̄siderabat ip̄a bona tp̄alit̄ fm̄ se p̄t̄ p̄t̄ maḡ r̄ideri nō respiciēdo ad etiā. Sz̄ fm̄ doctrinā fidei tp̄alit̄ bona q̄ pueniūt̄ in dignis ex iusta dei ordinatiōe disponuntur. vel ad eorum corruptionem. vel ad eorum damnationem. sicut diues sepultus in inferno. Luce xvi. t̄ hm̄oi bona q̄i nihil sunt in op̄atōe ad bōa futura q̄ fuāt̄ur bonis. Et iō hm̄oi tristitia p̄b̄t̄etur in septura sāc fm̄ illud p̄s. **N**oli emulari malignantib⁹. neq̄ zelauerū faciēt̄ iniquitatē. **E**ito enī transīt̄ coz̄ p̄spitas. qm̄ tanq̄ feniū ve lociter aresent. Subdit̄. Et iō nō est estimanda. **Q**uarto p̄ristat̄ quis de bono alteri⁹ inqntū alter excedit ip̄m in bonis. t̄ b̄ p̄p̄ie ī inuidia. t̄ istō semp̄ prauū fm̄ p̄bm. in. ii. rethoricoz̄. q̄r doler̄ quo est gandēdū. s. de bono p̄ximi. **U**n̄d̄ apost. i. Lox. xiiij. ait. Laritas nō emulat̄. i. nō inuidet̄. gaudet de bonis alii⁹. Nec obstat li dicas q̄ obiectū tristicie ī malū. Nō enī tristatur q̄s nī de malo. Sz̄ inuidia ī de bono alii⁹. q̄ inuidia nō ī tristitia. R̄ndet̄ tho. vbi. s. arti. i. q̄ obiectū tristicie ī vñtis malū. p̄priū. Sz̄ p̄tingit̄ aliqđ q̄ bonu⁹ alienū app̄hendat̄ ut malū. p̄priū. Et fm̄ b̄ d̄ bono alieno p̄t̄ eē tristicia. Inuid̄ enī bonū alii⁹ d̄ quo inuidet̄ estimat ut malū. p̄priū inqntū ī diminiutiu⁹ p̄p̄e glorie t̄ excellentie. Cid̄ enī sibi q̄r b̄ q̄ aliqđ excedit̄ eū in bōis vel eēp̄atur ip̄e nō sit in tantā reputatiōe ap̄d hoīes sicut si sol⁹ ille illa bōa b̄fet̄ supra oēs t̄ inde p̄ristat̄. bona igr̄ habita causant delectatiōem. amissa causant tristiciā t̄ dolorem. Ab alijs possessa nō excessiue nimis yltra se causant occasionaliter inuidiam et emulatōem. q̄r app̄henduntur ut p̄p̄ia mala ut dictū est. Et d̄r̄ inuidus quasi nō ridens q̄. salz̄

Misericordia in custodiam subdit̄
prope est. Vn̄ḡb̄ 2. C̄i. 3
Huius similitudinē p̄p̄t̄bz̄
etem̄ populuz̄.

Hāc inuidia hebat fm̄

Capitulū Primum

bonū alterius sine tristitia videre non potest.

De inuidia loquens. §. I.

¶ Psa ait Zelus dom⁹ tue comedit me. loquitur p̄s in persona xp̄i ad piem et a Jobāne euāgelista inducitur in testimoniū cū r̄ps ciecit de templo cū flagello de funiculis emētes et vēdentes. Jo. q. ad hūc intellectū vīc. O pater. zel⁹ i. int̄sūs amor quē habui ad honorē tēpli tui me q̄ cōsumendo afflxit. et ideo cū flagello expuli de templo eos q̄ irreuerterebant. Sz alio mō potest exponi sic. O pater. zel⁹ i. inuidia. dom⁹ tue. i. sacerdotū q̄ hñt curā dom⁹ tue i. tēpli. cōedit me. i. gl̄psit p̄ mortem. Ex inuidia enī sacerdotū q̄ ip̄e honorabat a p̄lo et audiebat magis q̄ ip̄i tradiderūt p̄ylato occidendū. Sciebat enī inq̄t euāgelistā q̄ p̄ inuidiā tradidissent eū. Mat. xxvij. Qd figurare oīdit Jacob. cū ait Fera pessima deuorauit filium meū ioseph. q̄ figurabat xp̄im. quē frēs et inuidia vendētes. putabat ad nihilū deduxisse. Sz inde p̄ uenit ad maximā glorioz. Tria ḡ de hac inuidia videnda sunt.

¶ Primū a quo malo oriatur.

Secundū quātum in peccato aggrauatur.

Tertiū quid ex hoc vīcio conseq̄tur.

Quantū ad primum. §. II.

Inuidia cōmunius b̄z ortū ex vata glīa. Unde apl̄s ad Gal. vi. Non efficiam inanis glīe cuhpidi. inuicē p̄uocantes. inuicē inuidētes. Ponit primus inanē gloriā. deinde inuidia. q̄ cā debet p̄cederesū effecūt. et posita causa sequit̄ effect̄ posita inanī gloria in homīe seq̄tur inuidia. quia cum videt vanē glorioſus aliquē sibi equari v̄l sugare in aliq̄ bono v̄l querit gloriā v̄l sibi q̄ no ita sit in gloria et reputatiōe homīni erq̄ ali⁹ hab̄z bonū simile v̄l maius sicut ip̄e. et ita ex hoc tristatur de bono illī. Uñ gre. xxi. moralū ait. Prima nāng supbie soboles inanis gloria est. que dū oppīsam mente corrupit inuidiam mortgignit. quia dū vani nominis potentia appetit. ne quis hāc alī⁹ adipisci valeat tabescit. Et p̄bs in scđo retoricoz. q̄ inuidibūt tales quib⁹ sūt aliqui similes. vel fm gen⁹ aut fm cognitionem aut fm staturā. aut fm habitiū aut fm opinione. Et iterū dicit q̄ illi quib⁹ modicū deficit et amatores honoris. et qui sapientes reputātur. sunt inuidis. vel fm inclinaciōem vel fm deliberatiōez. p̄t sunt boni et mali. Job. v. Paruuluz occidit inuidia. i. pusillanimū. occidit aut spūaliter.

¶ Pro hoc declaratiōe dicit b̄tūs tho se se. q̄. recvi. arti. i. q̄ cum inuidia sit de gloria alterius inq̄ntū app̄hendit et diminutiua glorie proprie quā quis appetit. q̄seq̄ns est ut ad illos bēat inuidia. quib⁹ bō se vel equare vel p̄ferre aperit i gloria. hoc nō est respectu multū a se distantiū. Nullus enī insan⁹ studet se equare vel p̄ferre i gloria his qui sunt m̄tro maiores eo. puta bō plebeus regi. vel rex plebeio quē multū excedit. Et iō bis qui multū distat vel loco vel tpe vel statu homo nō inuidet. sed bis qui sunt p̄pinq̄i quib⁹ se nititur equare vel p̄ferre. Naz cū illi excedūt accidit

hoc contra n̄am volūtate. quia estimat̄ in desibi minui gloria sua. et iō causat̄ tristitia. Silicudo autē d̄ esse causa amoris. et p̄ q̄ns delectatiōē cauſa inq̄ntū p̄cordat volūtati. Et sic discipuli Johānnes baptiste inuidebant aliquintulū xp̄o eo q̄ b̄ret maiorē concursum et famā q̄ magis eorū Johānnes. vnde zelantes p̄ ipso jobāne dixerūt ei sel̄ Is cui testimoniū phibūsti p̄les discipulos faē. Job. iij. Sz iō anes declarauit q̄ he maior ipso erat. q̄ ver⁹ messias. Similē cū audiētes decez de duob⁹ fr̄ib⁹ indignati sunt Math. xx. Amatores honorē et dignitatis sunt inuidi. s. ad eos qui bus p̄nē in honore et dignitate equari vel p̄ferri. nam si multū excedet nō inuidet. Non enī inuidet ciuis si nō hab̄z dignitatē regiā ad quā nō est aptus. neq̄ simplex sacerdos si nō est papa. sed si modicū deficiat. vīd̄ sibi q̄ ad hoc possit p̄tingere. et sic ad hoc conat̄ et sit ciuis de priorib⁹ vel a līis officijs ciuitatis sicut plures sunt et sacerdos q̄ sit plebāt̄ vel canonice vel cōps. Et si frustrat̄ eius conat̄ ppter excessum glorie alteri⁹. q̄ alij hñt q̄d ip̄e nō hab̄z. tristat̄ de bono alteri⁹. Et sic saul q̄d dauid d̄ uictō et occiso goliath puelle obuiant̄ et festiuātes de victoria eius canebat in eius laude. Percussit saul mille. et dauid decem milia. Audies hec saul inuidit dauid eo q̄ magis laudabatur q̄d ip̄e. vñ dolēs de hoc dicit. Mibi dederē mille. et filio ysai. i. Dauid decem milia. i. Re. xvij. Pusillanimes q̄ sunt inuidi. q̄ omnia reputat̄ magna. et quicq̄d boni alicui accidat reputat̄ seu magis sugaratos ēē. et inde p̄ristanē inuidendo. Et sic mulieres q̄ cōiter sunt pusillanimes inanis glīe cupide. q̄ reputat̄ magis q̄ p̄ua et vīlia sunt. vt pulcritudēz. ornatiū. tripudiatum. fecunditatē et b̄mōi. ideo defacili inuidet vīla vel alteri. Sicut et rachel inuidit sorori lye. q̄ secunda erat Hen. xxx. Qui reputant̄ sapientes vel viri tuosi aliquī inuidet si imperfecti sunt. et b̄ nō est et sapientia v̄l vītute in sez inq̄ntū ex eis resultat̄ honor et glā hñt in p̄spectu aliorū. Null⁹ enī inuidet b̄mōi sapienti et p̄fecto si ignorat̄ eis. b̄ominib⁹ sūt cū māifestatur ei⁹ sapientia et virtus. q̄d inde et multa exaltatiōe illī v̄l inuido minui fama sua et honor et in p̄ristat̄. Bonā enī spūalia ex b̄ et pluri⁹ cōicant̄ et minuunt̄. sicut p̄ de scīa et virtutib⁹ sed bona et galia cōicata vītis minuunt̄. sicut p̄t in diuītis. Naz et b̄ q̄ vñ q̄ b̄ centū florenos aliūs nō potest b̄frenisi sibi subtrabant̄ et ita gloria mūdi circa aliqd cū vñ b̄. ali⁹ nō b̄. v̄l non ita magnā. Si q̄s aut tota scīam suā cōicat discipulo nibil er ea ip̄e amittit. Sz magis p̄ficit. et ex b̄ scribe et pharisei inuidebat xp̄o. q̄ ex doctrina sua et virtute magis in honorē et fama erat q̄d ip̄i. p̄pēa dicit zelus dom⁹ tue cōedit me i. inuidia scribat̄ et phariseoz. et sacerdotū comedie me.

Secundo de grauitate. §. III.

hui⁹ peccari q̄s ēē sit ostendit et b̄ q̄d dīc Job. v paruulū occidit inuidia. Occidit aut spūalr p̄uādo aīam grā. sed nullū p̄cīm tollit grā ab aīa nisi mortale vnde inuidia ē mortale ex genere suo. q̄n̄ est fm deliberatiōem rōnis. hui⁹ rō est fm Lba.

Titulus .VIII.

secunda scde. q. xxvi. art. iij. qz genus peti zside
ratur ex obiecto. i. ex malitia circa quam e. Inuidia
autem fuit ratione sui obiecti huius natura caritati p quam
est vita spiritualis aie. fuit illud. i. Jo. iij. Nos scimus
qm translati sumus d morte ad vitam qm diligitur
fratres. Utroque enim obiectum inuidie. s. et caritatis
est bonum primi. sed fuit prius mortuorum. nam caritas
gaudet de bono pte. et de eodem inuidia tristitia. et
sic pte qz ex genere suo est mortale. Ad hanc quod
ait Aug. in li. de igne purga. ponit in mortalibus
conumeras ipm cu adulterio. homicidio. th. i.
xv. di. h. al'sea. Item ex pteil. carthaginensis. dicit.
Lericus inuides fratrum. pfecti dona cest in vicio
nō pmouerat. di. xlvi. sed nullus prohibetur a pmotu
ne nisi ppter mortale ergo re. Et sic in alijs pec
catis qz ex genere suo sunt mortalibus. inuenitur
aliquis imperfecti motus in sensualitate exentes et nō
punctantes ad psum ronis qz sunt pte reuialis
Sicut in genere homicidij pmi motus ire. et in gene
re adulterij pmi motus recipie. ita et in gne inui
die pmi motus tristitia de bono alteri. nō sit nisi
venialia. Qui motus est aliquis repulitur in virginitate
et in paup. Unus aug. in li. pfect. Vidi ego et
eruptus sum. zelante puer. i. inuidetem. nōdū loqu
batur et ituebat pallidus amaro aspectu collacta
neum suum. Non solus autem est mortale inuidia. sed
et valde que dicitur. de ipa. i. v. mora. Quā
uis p omni vice qd perpetratur humano cordi anti
qui hostis virus infunditur. In hac tamen nequit a
tora sua viscera serpens concutit et imprimende
malicia pestem vomit. Ipsa enim inuidia.

Primo deo contrariatur.
Secundo diabolo assimilatur.
Tertio primo iniuriatur.

Quantu ad pmi sciendu fuit dyoni. Bonum est suis
ipius diffusuum et comunicatum et pto maius bo
num. tanto magis comunicatum. Hinc est qz dicitur
qui est summe bonum pmarie et copiosissime comu
nicavit bonitatem suam innuerables creaturas
formando. et cui libet certum gendum bonitat scribendo. Unde plato. A deo ois inuidia relegata est.
id est exclusa. qnimo adeo bonum est et oportet ut dic
it Aug. in enchyridion qz nullum malum sineret esse
in suo universo nisi et illo eliceret maius bonum.
Inuidus contra non est comunicatus. sed sibi soli
vellet omnia. et qz alii non principarent secum bona ut
solus erat carens. et ex bonis aliis elicet mala. scz tri
stia in cordis sui. Unus puer. xij. Putredo ossium
inuidia. qz vice potestias aie qz ossa dicuntur eis mar
cescere facit et ejicit per tristitia. vel etiam ossa dicuntur
virtutes ut misericordia. caritas. nemesis. benignitas.
et huius qz destruuntur per inuidiam. Unus gre. in. v
morali. Unus deuictus cor luoris putredo corrumpit
piti ipsa qz exteriora indicat qz quis animu versa
nia instigat. Color quippe pallore afficit oculi de
primuntur mens accedit. membra frigescunt. in cogi
tationibz sebiles in dentibz fridoz. Hinc et So
crates. Utinam inuidus in oibus ciuitatibus octos
et aures breves ut de omnibus felicitate torquens. Sed
econtra dicit huius de sapientia loquens. Sine fi
ctione didici. et sine inuidia pmonico. et honesta
tem illi non abscondo. Sap. vij. Item neqz cum

inuidia tabescere psortum habeo. qm talis habet
non erit princeps sapientie. Sap. vi. Secundo inuidia
facit hominem similem diabolo. Hic enim de eo sa
picie. qz inuidia diaboli mors introiuit in or
bem terrarum. Imitatur enim qui sunt ex parte ipsius.
Videntes enim diabolus hominem creatum ad possidendas
supernaturales facultates. quia ipse non nodus adeptam. sed mox
adipiscendam amitterat superbia sua. inuides tanto e
bono et glori et iuste omni sue sagacitate malicie pro
curauit. ut illa puerum temptans eum et inducens ad
inobedientiam diuini precepti. et sic quotidie inuides
suggerendo conat fraternali caritate dissipare. Unus
Iohannes papa. Conatur versus hostis ab initio
ruine sue ecclesie unitatem rescindere. caritatē vulnere
rare. et bonorum operum dulcedinem felle inuidie infice
re. et oibus modis quibus per genitum humanum cuerte
re et perturbare dolet enim satanas et turbescit carita
tem quia ipse nequit bferi. et pueri in celis. homines
constantes ex lutea malitia possidere in fratribz. xvi. q
ij. viss. Et tanta est malitia inuidie qz ut cuiz ex
temptationibus quibus nos infestat augeatur ei pte ac
cidentalis inferni. cu potius eligat sibi illam auges
ti temptando nos ut ruere faciat qz illa carere de
sistendo a temptationibus. Sic inuidus vult potius
aliquis bono carere cu alijs qz ipm bferi communiter
cu alijs. Ad quod facit quod dicit Gratianus. Inuidia
sicut non inuenire tyranni. Maius tormentum.
vbi tagitur quidam histrio. Cum enim in curia cu
iustitia domini temporalis in scilla essent duo mil
itares milites vel familiares. unus valde inuidus. al
ter valde auarus. quod notorius erat. Quadam die vo
lens dominus bferi solarium cu suis baronibus fecit illos
vocare ad se. et coram etiā alijs curialibus et dixit. qz
cu essent sibi militiū gti in obsequiis suis dispone
bat eos remunerare. Et ppter eius patus erat dare
vni eorum quod sibi peteret. et exinde duplum alteri eorum
rum. Lacebat ambo et nullus volebat esse pmissus.
Nam cogitabat auarus si sum pmissum recipiā minū qz
si essem scds. cum duplum sit ei. pmissum qz primo
postulanti. cogitabat inuidus si pmissum video iste so
cius meus pmissum recipiet. nunqz b patet animus
meus. Potius volo dimitte petitionem meam et psecu
tionem alicuius boni. Lūqz inter se disceptarent et alii
alteri pponeret in petendo demum voluit dominus qz
uid pmissus in petendo. Egit iste cogitare iras
quid petere possum ut iste socius meus non excedat
me in donis. Si peto vnu vestem vel equum iste du
os habebit. si mille floreros iste duo milia. si vnu
castellum iste vnu ciuitatem obtinebit. Sustinere hoc
non possum aliquis modo. Potius volo eligere aliquis
malum pati ut ipse in duplo habeat qz obtinere bo
num in qz ipse me supereret. Dixit ergo. Domine ego
peto ut vnu oculum mihi eruant. ut sic socio duo ex
trahatur. quod inde factum sit non debet. Et bni suis inui
do factum ut uno oculo sibi euulso socius evanescat
illesus. et qz tam diabolica peditio fuit in eo. Tercio
inuidia iniuriatur. pte et animo et opere. Animo
quia non potest pati videre illum bona bferi. de oī psp
itate ei per tristia et doler. Unus de Ecclesiasticis. xij. Oculus in
uidi neqz. Unus inuidus figura pbelly sacerdotem de
quo scribitur. i. Re. iii. qz lucernam domini videre non po
terat donec extigeret. Sic inuidus lumen. i. psp

Capitulū Prīmū

factem cēngalem vel sp̄ialē nō p̄t clara mēte viderē nisi extinctā. i. n̄isi subtracrā. tūc gaudet de malo cal̄ psone. Si s̄ ē inuidia vespertilionis qd̄ anī al n̄ p̄t videre lumen dei. s̄z amat tēbras noctis. Sic inuidia p̄sp̄a homī videre n̄ p̄t. s̄z tūm adūsa de qbz gaudet ubi dolere deberet. Noctē et p̄xio cum p̄t diuers modis detrahēdo l' aliter nocēdo. Inuidia inq̄t Hugo de sancto victore auferit mib⁹ proximum. ira meipsum. Et cyprianus de inuidio ait. Nuic vultus minat. toruus asperetus. pallor in facie. in labijs tremor. stridor in dente. verba rabida. effrenata zuitia. et manus ad violentiam impeta. Et ut dicit basil⁹. Si erubigo ferro adherēs vir recedit. ita inuidia tū difficultate aliam dimittit iuas. Sic et saul inuid⁹ vexat⁹ a diabolo. et si qnq̄z insepolabatur vēatio nō tota lib̄ liberabat. Unū cypan⁹. Iste zel⁹. s. inuidia n̄ bz modū gmanēs iugis sine fine. et cū alia vicia et scelerā finiat̄ q̄t illi cui inuidia p̄ficerit maiori successu. tanto iuid⁹ in mai⁹ in cendū liuor⁹ ignis i mardescit. Ita sunt male dispositi inuidi. et de lumine obscurent. et dō sanitatem aliorū infirmētur. de aliorū vita moriant. Tales enī d̄ facilē p̄ditiones trahant. Unū puer. xxiij. d̄r Nō comedas cū hoīe iuido et ne desideres cibos ei⁹. qm̄ in silitudinē arioli et p̄ectoris estimat. qd̄ igorat Lomedē et b̄bedic̄ tibi. et mēs ei⁹ nō ē tecū. Et p̄clusiue rāta ē gutas b⁹ p̄cti q̄ inuidia phariseoz et scribar̄ et sacerdotū sc̄ē xp̄im crucif̄ gere. qd̄ fuit ḡuissimū p̄ctū. Unū dīc. Zel⁹ dom⁹ tue cōedit me. et figurata ē p̄ ignē q̄ cōsūpsit oues et pueras Job. i. ca.

Vertio de malis que §. III.

sequuntur et inuidia. Notandum p̄mo q̄ inuidia p̄ p̄terea ponit viciū capitale. q̄ caput ē multorum p̄tōp̄. et p̄cipue cor. q̄ dicū filie ei⁹. ¶ Pro cui⁹ declaratōne dīc Tho. se. se. q. xxvi. art. iiiij. q̄ sic accidia ē tristitia de bono sp̄ali diuino. ita inuidia est tristitia de bono pri. Accidia aut̄ p̄se aponit esse viciū capitale. q̄ er accidia hō imbellit ad aliq̄ facienda. vel ut fugiat tristitia. vel ut tristitia satissimat. Et eadē rōe inuidia ponit viciū capitulo. cui⁹ filie fm̄ Bre. in. xxi. mōra. sunt qnq̄. s. Odii. detractio. susurratio. exultatio in aduersi p̄imi. afflictio in p̄sp̄is ei⁹. Ratio assignatiōis ē fm̄ Tho. vbi. s. q̄ in conatu inuidie est aliqd tā q̄ principiū. aliqd tanq̄ mediū. aliqd tāqm̄ terminus seu finis. Principiū qdē est ut quis dimi nuat gl̄iam alteri⁹. vel in occulto. et sic ē susurratō vel māifeste et sic ē detractō. Mediū aut̄ ē q̄ ali quis intēdens minuere gl̄iam alteri⁹. aut p̄. et sic est exultatio in aduersi. aut nō p̄. et sic est afflictio in p̄sp̄is. Termin⁹ aut̄ inuidie est in ipo odio. Sic enī bonū delectas causat amorē. ita et malum cōtristans qd̄ est in inuidia causat odii. Enī nota fm̄ tho. vbi. s. q̄ afflictio in p̄sp̄is aliquā est ipa inuidia. aliquād nō est ipa sed filia eius. Inq̄tū quis tristatur de p̄sp̄is alic⁹ fm̄ qd̄ h̄c quandā gl̄iam. sic et tristitia ē inuidia. Inq̄tū dō p̄sp̄a c̄geniūt alicui ⁊ conatu inuident⁹ q̄ n̄i

tur impēdire p̄sp̄itatem illi⁹. si et talis tristitia est filia inuidie. Exulta rō dō in aduersis nō est dire cte idem q̄ inuidia h̄ sequitur ex ea. Nam et tristitia de bono. vel p̄imi q̄ est inuidia sequit̄ exulta tō de malo ei⁹. s̄z ut d̄r puer. xvij. Qui i ruina letatur alteri⁹ nō erit impunit⁹. Noceē magnū malū Job cauebat se ab eo dicens. Si exultaui ad ruinā eius q̄ oderat me q̄ inuenissez eū malū supple accidat mib⁹ malū. Unū amb. cuz videret semel qndā letari et ridere de casu alti⁹ in terraz dixit. Qui stat videat ne cadat. Quo dico subito ridens cecidit ipē. Et mi⁹ est q̄ cū gaudiū et dele ctatio sit ex p̄iūctione p̄ueniētis cū cōueniēt. et naturali inuid⁹ sit bonus. et bonū oīa appetant de bono. p̄imi gaudere deberet. et de malo dole re. Sed p̄terea contrariū accidit. q̄ inuidia cō uertit naturā quodāmodo in maliciā. et ideo de malo p̄imi gaud⁹ et malicia plenus tot⁹. Sic saul pessim⁹ fact⁹ ex inuidia p̄seqbatur dauid qui gener eius. et tot bona ei fecerat. et cū nō poss̄ capere cum et occidere ut cupiebat. contristabatur nimis. et de omni eius p̄sp̄itare. s̄z nō sic dauid erga cū. qm̄ audita morte eius ieiūavit et fles uit̄ amare. ut p̄z. q̄. Re. i. Multa et alia mala oriuntur qnq̄ ex inuidia. ut iudicia temeraria. Unū Hiero. Q̄ inuidia p̄mū tui mordat. qdam p̄ ne p̄bas noīe christiani relicta trabe in ocul' p̄p̄is in alieno festucā q̄rūt. s. male iudicātes de quis defecib⁹ aliorū. Hec opāt̄ oēm crudelitatem. nec amico nec fratri parcit. ut p̄z in p̄mis fr̄ib⁹ cayn et abel. Nam cū p̄pendit cayn abel fr̄ēm suū esse deo magis acceptū. ita inuidia in eū exarsit q̄ eū occidit. hoc autē fuit. quia ut dicitur Gen. viij. Respetit deus ad munera abel et ad munera cayn non respetit. quod ita percepit ut dicit magister in historijs scholasticis. quia descendit ignis de celo et incendit sacrificium. Abel quod domī no de animalibus melioribus obtulerat. nō autem descendit super sacrificium Layn quod de frugibus terre offerebat. sed corrosis et minus bonis ut avarus. et ideo nō acceptauit deus Un de alta littera habet Inflammātū dominus super munera abel. tē. idest flammā ignis immisit. et non super munera cayn. et ex hoc inuidit et occidit. sed acriter punitus est. Fratres Joseph inuis debant ei nec poterant quicq̄ ei pacifice loqui. ex eo q̄ a patre plus amaretur cunctis filiis propter bonitatē suam et sapientiam. et propter inuidiam voluerit occidere nisi contradixisset ruben. Demum eo absente cum vendiderūt in seruum ysmabelitis cūntib⁹ in egyptum. Genesis xxvij. Aman agagites inuidēs glorie mardochēi qui quesuit ab assuero regi peleri totum genus indeoz. et ipsum mardochēi in ligno preparato suspendi sed mediātē regina Hester verla est sententia h̄ eum ut illo die ipē suspendereb̄ in ligno ab eo parato. et omne gen⁹ suū inimici indeorum occisi sunt illo die. ut h̄ in lib. Hester. viij. In libro dialogo. iij. narrat Bre. de duob⁹ ger manis deo in heremo fuiētib⁹ eutocio et floretio. Eutocius ut magis industrius et litterat⁹ assumptus fuit in abbacē a mōachis cuiusdā abbaticē

Titulus VIII.

Lunq̄ florentius m̄re simplicis vir sol⁹ in cella remansisset rogauit dñm ut sibi aliquā societatez ccederet. qđ t factū ē. Nā yrsuſ ab orōe surgēs inuenit ad cellā venisse suā quē ut sociū sibi a do datū suscepit. t eū ut domesticū anial tractabat et in custodiā aliqz ouiculaꝝ ſuap ad paſturaꝝ mittebat. aſſign⁹ ſibi hora qđ ad cellā reuerti de beret. s. hora comestioſis vt. s. cū eo comedez. Fa ma aut h⁹ miraculi euolati p̄ patriā illā mōachi abbaꝝ Eutich⁹ germani h⁹. vidētes euticiū talia miracula nō facere. t inuidentes vna die aliq ex eis dormiēt yrsuſ occiderēt. Qđ demū florenti⁹ ppndēs multū doluit. t cū germani⁹ eius abbas euticiū iuſſet ad gſolandū eū dixit vel enūcian do v̄l imp̄cando qđ ad hec videret illos punitos qđ t factū ē. Nā oēs qđ occiderēt yrsuſ et inuidia effecti ſunt loprosi. t p̄ dolore mēbra ſibi diſcer pebat. Sic t ſacerdotes qđ et inuidia occiderat xp̄m p̄ extermiū maximū ſue ciuitat̄ t gentis amilia oī glīa ſuī dīſp̄ſi ſt p̄ vrbē. de quib⁹ dictū est Zelus domus tue comedit me.

Remedia ergo adh̄. §. V.

benda ſunt ḥ tam horrendā peftem. Quoꝝ p̄mū eſt ut amore ſuū quis a terrena glīa t rebus trāſeſ uirilis ſubtrahat. t p̄m ad celeſtia erigat. Nam remota cā remouet effec⁹. Lū iḡ gloria epalilis ſit occasio inuidie vt dēm ē renoto affectu ei⁹ in ordinato. t inuidia remouebit. Unū gre. Qui fructi bus inuidie carere deſiderat illā hereditatē appētat quā nūerus poſſidentiū nō anguſtare. Unde vir iust⁹ qđ nil in terra appetit alieni⁹. pfectib⁹ in uidere neſcit. Scđm eſt pſideratio creature vni uerſalis. Om̄is creaſura cōmunicat ſeipam mō ſuo. ſol oīb⁹ p̄bet lumen ſuū. t luna t ſtelle. terra cōmunicat fruct⁹ ſuos om̄ib⁹ aſalibus. et nihil ſibi retinet. Membra in corpe huāno ſe inuicez iuuāt. nec inuidet pes oculo. qđ nobilior eſt eo et eminentiōrē locū tenet. s. in capite. ḥ ut dicit apls. i. Cōp. xij. et expientia docet. ſi patit vnuꝝ membr⁹ p̄patiuntur oīa mēbra nō letant. t ecōtra de exaltatōe vniuſ mēbr̄ oīa gaudent. Si enim caput honorat vel decoratur dyadēmate v̄l flori bus l' alio ornatu. oīa alia mēbra letatūr. Angeli etiā gaudēt ſup vno p̄tōre p̄niam agēte. Lu. xv. quia inde illi p̄niuz p̄curat ſic econtra p̄triftan tur de ruina alic⁹ mō ſuo iux illud pſa. xxiiij. An geli pacis amare ſlebut. Et exemplū in legēda io hāniſ euangeliste quo resuſcitat⁹ ab eo rerefut ſe ſagelos illoꝝ disciploꝝ Jobis qđ penituerat iuſ deū reliq̄e vidisse doleres t lugētes de ruina il loꝝ. **T**ertii remedii. ſ. ad tollendū alijs occaſionē ſuī die ſe occultare bōa ſua qđ nō ſe nēccria vel etiā alioꝝ corā illis qđ ſe inclati ad h̄ vitū l' alio mō puidere ſic ſepus dixit discipulis qđ oñdir ſe in mōte trāſfigurati. Nēmi dixerit visionē hāc. Math. xvij. ne. ſ. cuiſ eēnt impfeciſ ſocī coꝝ et h̄ mouerēt ad inuidia. qđ habuerat illā viſionē t nō ip̄i. Legit̄ cī in vitaspaz. qđ cū qđ antiq̄tus in heremo vnde t magne fame h̄ret duas cellas adueniēt de nono p̄c vald noſato ad h̄randuz in illā heremo. ille p̄ ſocomodauit ſibi cellā vnaꝝ ex ſuis donec ſibi aliter puidet. t ibi morante

m̄ti ceperit ad ip̄ni vētre p̄ ſilhs. et ex his q̄ ibāc prius ad aliū p̄em p̄ſatu. Qđ cernēs inuidia mo‐ tuſ dixit diſciplo ut iret ad eū t diceret qđ ſibi reſtitueret cellā qđ voletat ea vti. Accessit ille t cū inueniſſet eū inſirmū dixit qđ p̄ ſu⁹ mittebat ad viſitandū eū t nū dixit de reperiōtē celle. Regratiat̄ eī ille ei. t reuersus ad p̄eſ ſu⁹ dixit qđ erat i firm⁹. vñ patēter ferret q̄ ſeq̄ meli⁹ ſebit. Inb ad paucos dies ſtimulat̄ inuidia miſit itey ad li‐ centiandū eū de cella. Et diſcipul⁹ ſba mutauit dices ſe muſſuſ ad v̄litādū. demū vidēs qđ nō re cedebat. accessit cū baculo expulſur eū. ḥ diſcipul⁹ puenit dices qđ abbas ſu⁹ vēbebat ad viſitā dū ei et caritate nimia p̄p̄ qđ placere ei occur‐ rere. qđ t ſec. t occurrēs piecī ſe ad pedes ei⁹ gra‐ tias agēs de cōmodata cella. Et ille i ſe reuerlus cōpūce⁹. t ſedata inuidie paſſiōe dilexit eū. Inb rogauit aut̄ diſcipul⁹ ſcorſuſ ſi fecerat ambasias ſibi cōmissas. Et cū intellexiſſet prudentiā ſe diſcipuli qđ nō eis ſeciſſet ad tollendū ſcandaluſ piecī ſe ad pedes ei⁹ dices velle impostaꝝ eū eſſe patrē. Hic m̄ ſi mēdaciū dixit nō bū ſec nec imu‐ tandus in hoc. ſed de pietate intentionis.

Lap. ii. de afflictione in pſp̄is filia inuidie.

Afflictio in proſperis ponit a greg. filia inuidie qđ in h̄ diſ fert a m̄re ſua. ſ. inuidia. qđ cū inuidia doleat t tristetur de bonis primi. appetit t q̄rit diminutionē eoz. ḥ cū h̄ nō euuenit. ſ. poti⁹ p̄ri um id qđ p̄ſperitas. inde maḡtriflatur. t ex hoc ponit filia inuidie fm. Ibo. ve dēm ē. S. Dicit aut̄ Salomon eēcs. Contēplat⁹ ſuſ oēs labores ho‐ minū. t industrias t adimaduerti patere inuidie primi. et in h̄ vanitas. Sup quib⁹ ſbis dīc Jo. dñici sup Ecēs ponit inuidia eſſe cām l' occaſioꝝ. Primo erroris t falſitatis.

Secundo affectionis cupiditatis.
Tertio defectionis bonitatis.

Quantū ad primum. §. I.

Om̄es errores boīm p̄ceſſerit ex p̄mo errore p̄iſ mor⁹ p̄tū qđ ſemianuit diabol⁹ ex inuidia Unū dī ſapie. ij. Deus creauit boīm ineterminabile qui. ſ. nō potuiffi errore decipi vel corpe deficere ſi obedifſeret. Inuidia at̄ diabolī mor⁹. ſ. aie t cor por. introiuit i orbē terraz. Nā ex inuidia ſua ve boīem deſceret. errore t falſitatis p̄pſuſ dicens Neqq̄ moriēti. Ecce falſitas. ſcī. t ei dī ſcī. qđ. et inuidia dī ſuſ p̄bſuit ne efficiam̄ ei ſiles in ſcīta. Ecce error. ſicq̄ etiā errores in ino‐ m̄tiplicati ſuſ p̄mo in cōphos ut oñdit Lactān⁹ in li. ij. institut⁹. Unus p̄bus ex inuidia volens ettinguere nomē t ſcientiā alterius alia opinio‐ nem inueniebat oppoſitā ſentētie alterius. quā t ſi animo nō ſentiret tamē pſuſionib⁹ aliquibus probare niſebatnr. Hinc aliqui dicit Aretotih lem motū fuſſe ad cōburendum libros. Platoꝝ in ſuſ magiſtri. quos potuit. t poſteca impugna reū in libris ſuī ſis contra ea qđ forte nunq̄ dicit. et ſic de alijs philoſophis. Poſteca iter doctores christianoſ h̄ malū inuidie inuētū ē. Unū baymo in lib. de xp̄ianoꝝ reꝝ memoria de Origenē aſt.

Capitulū .ii.

Plurimū admirari nō sufficio. qd vir tū illustr
et tam apre rebellās t obuiās heretic. deuoluc
sit in ta; notissimā heresim qd seraphin in ysaiā
opīscem̄ esse dixerit. Et in alio loco de penitēcia
diaboli scrips̄erit. t de absolutōe rep̄boꝝ p̄ mil
le annos t alij mult̄ q sane fidei aduersant̄. cum
abstinetissime vite castissime fuerit. t raz̄ p̄clarare
doctrine t lucidi fmois. Ego sane salua fide pa
trū dicerim ut b̄ vel n̄ sc̄pserit. s̄z ab heretic. obfu
scandū nomē ei⁹ t famā ab heretic. maligne cōfe
era sunt. t nomē ei⁹ intitulata. hec ille. Niero.
etiaz p̄pter famiā ei⁹ celebrē ex trāslatiōe optima
scripturaz multi ex iuidia detrahebat. t calū
niabant̄. vt ptz in pl̄ogo galeato. Un̄ diē ipse ad
bm̄oi. Quid luore torq̄ris. quid ē me imp̄toꝝ
animos zctas t̄. Grego. etiā magnū hūit emu
los suos. q post mortē man⁹ posuerit ad cōburen
dū lib̄ros suos. s̄z obsticat̄ petr⁹ p̄claro miraculo
Freqn̄ etiā multi doctrinā. b. Tho. approbat̄
impugn̄t vtp̄ ex iuidia v̄l zelo vitat̄ ipi viderit.

Secundo afflictio §.II.

ista est occasio augēde cupiditatē. Nā iuid⁹ vi-
dens p̄spitare primi affligit rāng⁹ b̄ nihil noceat
cū reuera nihil noceat. Un⁹ tull⁹ d̄ tūsculanis q̄
stionib⁹ ait. Inuidētia ē egritudo suscepta p̄p̄ al-
ter⁹ res sc̄d̄as. s. q̄ nihil noceat inuidēti. tñ q̄ si
bi vid̄ q̄ noceat t̄ diminuat sui gloriā t̄ reputa-
tiōem. iō appetit eū illis bōis p̄uari. t̄ si nō eue-
niat b̄ maḡ tristat̄. ac etiā vt illi excedat insitiat
cupiditati bonor̄ t̄ diuitiaz. sic babylonij vid̄e-
tes q̄ tres iuuenes hebrei. s. Alaniās. azariās t̄
mysac̄ erāt magni p̄ncipes i curia regnabucho-
do nosor̄ inuidētes glorie eo p̄ instigauer̄ regem
ad statuā aureā faciendā. t̄ vt adoraret p̄cipiedū
sub pena ignis vt p̄ hūc modū mitteretur in for-
nacē nō adorādo p̄ut factū ē. Sz̄ d̄s miraculoſe
in igne p̄uauit illeſos. vt b̄ Dan. iij. Sil̄r in cu-
ria reg'darij p̄ncipes ei⁹ mori inuidia p̄tra daniel.
q̄ cūctis erat honoratioſ t̄ maior corā rege
instigauer̄ eū ad statuēdi q̄ null⁹ petret aliqd
ab aliq̄ etiā deo inſra. vij. dies. als̄ mitteret in la-
cū leonū. vt sic daniel orās ad deū in lacū leonū
mitteretur. qđ t̄ factū ē. Sz̄ et dñs p̄uauit cum il-
leſum. vt b̄ Dan. vi. Tidēs inuid⁹ prim abūda-
re. t̄ b̄ ipse q̄rit p̄phas t̄ nephas. Si eī videt eū
indui scarleto. t̄ ip̄e q̄ p̄us erat p̄tent⁹ griseo vel
nigro vult indui scarleto ne ille honorabilior̄ eo
videat. t̄ si nō b̄ pecuniā ſufficientē conat̄ acq̄re
rep̄ fraudes. ludos t̄ hmōi. Similr̄ vider aliam
portare margaritas inuidet. t̄ tm̄ moleſtat virū
q̄ etiā ſi debcer̄ vſuras exercere inducit eū ad p̄-
curandū ſibi ſilia ne inferior illa videat. Sicq̄
multū crescit cupiditas. p̄p̄ ista tristiciā de aliō
bono. Hinc t̄ ſeneca in epla. li. ad lucillū. Nemo
ſe auaz intelligit. nēo cupidū. Leci cum ducent
querat. nos ſine duce erram⁹ t̄ dicim⁹. non ego
ambicioſus ſum. Sz̄ nēo p̄ alis̄ ſome viuere. Non
ego ſup̄tuoſus ſu. Sz̄ vrbs iſta magnas ip̄cias exi-
git. t̄ ſeq̄tur qđ nos decipim⁹. Nō ē extriſecū ma-
liu noſtr̄. intra nos ē. in viſcerib⁹ nr̄is ip̄is ſedet
et ideo difficultē ad ſanitātē venim⁹. q̄ nos egro-
tare nescim⁹. Hec ille. Et ſic vita nr̄a nō viſtūr

būana. s; symiā p̄ q̄ vñū quēq̄ effigiātē conātūr.
Refert lactanti⁹ li. v. q̄ archimēnides siculus in
uidens deo. qz tā pulc̄ celū tā vulcro o: dic sece;
rat. conat̄ ē eū imitari in tra. Fecit iſḡ ex ere con
cauō similitudinē mōi ⁊ figurā celi. in q̄ solē ⁊ lu
nā cōposuit. ⁊ ineq̄les mot⁹ cœlestib⁹ similes con
uerſionib⁹ singul⁹ q̄si dieb⁹ efficeret errātiū etiāz
stellar⁹ ⁊ fixar⁹ cursus dispares et regulatos 2po
sunt. S; nūqd iste potuit facere celū incorrupti
bile aut p suā naturā mobile. Nō. s; ereū fuit nec
potuit eū celū suū a morte corpali sui psecutoris
eripere.

Tertio inuidia seu S.m.

afflictio ista in p̄spis primi est defec̄t⁹ oīs bōē cōditionis t̄ virtutē, vñ t̄ malis plena. Unū ouidius eius pessimas 2dītōes exp̄m̄es in q̄. me thamoz phoseos dīc̄ p̄mo q̄ eius dom⁹ ē in imis. qz sc̄z in inferno manet. Unū gre. i li. dyal. Antiqu⁹ hosti vñ bonos cernit nitescere t̄ gloriā inde gueros in inuidia rapit ad penā. Sc̄do dom⁹ ei⁹ ē in val libo migr. qz s. absq; puritate. Om̄ne enī sp̄ct̄m̄ ponit se iuid⁹ ad p̄petrādū sīc fr̄s ioseph ex iuidia. cum vendideſt t̄ occidere p̄us q̄sierūt. Tertio caret sole. qz s. vitatē nō aḡscit sīc in figurā d̄ h̄s ly lūmo sacerdote d̄ q̄ lucernā dñi videre nō poterat. sīc inuidi saēdotes iudeor̄ n̄ potuerit videſ re. i. intelligere lucernā dñi. i. legē q̄ de messia ple ne loq̄bat. Lucerna ē lex inq̄t sapiēs. Quarto n̄ h̄z vētū. qz n̄ h̄z successus felices t̄ nūq̄ finit. Ly prian⁹ Mala cēta fine h̄nt. iuidia nō h̄z finitū. venorat petr⁹ cōmestor. Es̄i herodes agripa ro me ex̄ns icarcerat⁹ fuit a tyberio cesare, ipo mor tuo. gaius ei succedēs i ipio edurit cū t̄ sublima uit̄ i regē dans ei duas therarchias. p̄p̄ qđ herodes fili⁹ magni herodis q̄ cuī veore sua herodia mltū p̄passi sīc incarcero. t̄ laborauerit ad libationē ei⁹ t̄ postea iuidere ceperit. t̄ cuī q̄sissent ei p̄ ferri exilio lugduni deportati sīc. Quito hec dom⁹ inuidies p̄ e frigida. qz sp̄ caret igne caritatis de qđ dñs ait. Ignē veni mittere in trā cū opposita sit caritati. Serto abū dat caligie qz p̄suadet sīc bi mala. i. sp̄ pei⁹ h̄b̄ q̄, prim⁹ et si felicior sit p̄ximo viōr̄ sibi min⁹ h̄b̄. Unū ouidi⁹ Felicior seges alieni s̄q̄ in aruis. s. reputat̄ ex inuidia. Septimo palloz sedet i ore. s. inuidi. qz sp̄ detrahi bōis opib⁹ diminuēdo vel negādo l̄ depuādo. sīc Das than t̄ abyro detrahebat moisi iuidētes ei de p̄ncipatu Nūe. vi. Octauo est macies i uidio. qz est m̄r̄ auaricie t̄ p̄cīrat̄. Nō enī vult alijs cōicare bonū qđ h̄z sc̄e vel idūstrie nealī⁹ equel̄ sibi. vñ et Erito. dīc̄ q̄ ab hac egritudine plura s̄c vicia ab hac pecūia p̄cipia t̄ p̄ncipat̄ amor. t̄ vana glā nūq̄ recta acies h̄. Nono rubigine dēces. s. h̄z Infectos. qz ē infamatrix corrodendo vita alienaz Nō ei solu diminuit bōa alioꝝ. t̄ negat vt dictū est. s. s̄z et falsa iponit calūniamo. sīc rana marſ de q̄ Būice. ait. cano. iiiij. q̄ ē maligna iuadēs alia lia ex lōgīnq̄ currat ad ea vt mordet. t̄ si nō p̄t mordere iūflat h̄sus ea vt noceat. de q̄ p̄t exp̄oi illō Apoc. xvi. Vidi de ore dracōis t̄ d̄ ore bestie tres sp̄ns immūdos exisse ad modum ranarum Decimo peccatore felle virēt. qz sc̄z lḡ cogitat ma

Titulus VIII.

lū et iudicat prava de illo cui innidet. De hac gre.
in moī. Dum electi p̄ficiunt regbū in rabiem furo
ris excitant. et bona nascētia q̄ nolū imitari. p̄se
quātūr sc̄z ex inuidia. ¶ Undecimo ligua est ius
fusa ve ieno. q̄ sc̄z sp̄ murmurat. vel deo vel
plato q̄ dat alijs plusq; sibi tanq; partialis. hec
est bestia q̄ h̄z tres ordines dentiu. vt d̄. Dan. vij
q̄ sc̄z de deo. de platis. et de p̄ntib; murmurat.

¶ Duodecimo nunq; ridet. s. nisi de malo alieno
sed vt dicit Ro. xij. Gaudere cū gaudentib; flere
cū flētib; s. fac caritas. ¶ Tredecimo nunq; est q̄
ta. vt cayn inuidia q̄ exiit de deo vag⁹ et pfug⁹.

¶ Quartodecimo tabescit vidēdo gl̄iam alio p̄.
Decimoq; nro coedit carnes vipeas. q̄ solū ma
lis alioz satiatur et pascitur.

¶ Lāp. iij. de odio m̄ltipli et denocumētis et
varijs modis eius.

O Dium est prima filia
inuidie. et oritur freqnē et ira. p̄pter qd̄
dicit Aug. in regula. Lites et nunq; b̄catis. aut
q̄ celerrime finiatis ne ira crescat in odiū. i. ab
ira. pcedat postea in odiū. Nihil phibz aliqd vñ
oriri et diuersis causis fm̄ diuersas rōnes dire,
ctius tñ oris ex inuidia. et rō est fm̄ Tho. se. se. q.
recuq; ar. v. q̄ ex inuidia ip̄m bonū primi reddi
tur et tristabile. et p̄ pñs odibile sed et ira oriū odi
um fm̄ qd̄ dam augmētū. Nā p̄ irā appetim⁹ ma
lum primi fm̄ qndā mensurā. put sc̄z h̄z rōnem
vindicte. postea p̄ p̄tinuitatem ire puenit ad h̄z q̄
malū. primi absolute desiderat qd̄ p̄teinet ad rōnē
odij et sic p̄z q̄ causal odiū formaliter ex ip̄a inuidia
et ira aut̄ dispositiue. Qd̄ at oris odiū ex inuidia
sic declarat. b. Tho. vbi. s. Odiū primi ē vltim
in p̄gressu p̄cti. eo q̄ oponit dilectioni q̄ natura
licet. prim⁹ diligil. Qd̄ aut̄ alijs recedat ab eo qd̄
est naturale p̄tingit ex h̄z q̄ intendit vitare aliqd
qd̄ est naturalr fugiendū. naturalr aut̄ oē anial
fugit tristitia sic et appetit delectatiōem. sic p̄z per
phm in. vij. z. et ethi. Et sic ex delectatione causal
amor. ita ex tristitia causal odiū. Sic eni moue
mūr ad diligendū ea q̄ nos delerat. ira et moue
mūr ad odiendū ea q̄ nos tristat in h̄tū accipi
unt rōnē malū. Unū cu inuidia sit tristitia de bo
no. primi. sequit q̄ bonū primi reddat nob̄ odio
sum. et inde ē q̄ odiū oriū ex inuidia. et sic ex amo
re sequit delectatio cu. s. possidet bonū amarū. et
delectatio ip̄a causat amorē. q̄ vis appetitua re
flectit sup acc⁹ suos. ita ex inuidie tristitia causal
odiū. et ex odio ad psonā aliqm cātūr inuidia. Et
t̄uis odiū oponat directe dīrectiōi q̄ est p̄ma et
maria v̄tū. nō tñ odiū ē vtiū capitale vel ma
xim⁹ p̄coz nisi odiū dei. Rō h̄z ē fm̄ tho. se. se. q.
recuq; ar. iij. q̄ illō d̄ vtiū capitale exq̄ vt freqn
tius alia ortūtū ut dēm ē. s. Utūtū at est h̄ natu
ra hoīs inq̄tū ē aial rōnale. In his aut̄ q̄ est h̄ na
turā s̄paulatim et n̄ subito illō qd̄ ē nature cor
rupitur. Unū op̄z q̄ p̄mo recedat ab eo qd̄ est mi
nus fm̄ naturā. et vltio ab eo qd̄ ē marie fm̄ na
turā. q̄ illō qd̄ est p̄mū in p̄stitutōe ē vltimū i re
solutōe. Id at qd̄ ē marie et p̄mo naturale hoī est
qd̄ diligat bonū et p̄cipue bonū diuinū et bnū. p̄t̄

et iō odiū qd̄ huic dilcōni opponit nō est p̄mū in
dilcōne q̄ fitp vtiā s̄ vltim. et iō odiū nō ē vtiū
capitale. Qd̄ eni v̄tū vniuersitatisq; rei p̄sistit i h̄.
q̄ sit bñ disposita fm̄ naturā suā. iō in v̄tūbus
oportet esse p̄mū et principale quod est primū
et principale in ordine naturali. In ordine autem
naturali p̄mū in affectionib; seu passionib;
est amor. et sic in v̄tūbus p̄ma et p̄ncipalior est di
lectio. iux illō. i. Loy. xij. Maior horū ē caritas
Et eadē rōne odiū nō p̄t̄ esse p̄mū in vtijs. Et q̄
uis odiū mali qd̄ p̄riatur bono naſal sit p̄mū i
ter passiōes aie sic et amor natural boni. tñ odiū
boni p̄natural nō p̄t̄ ē p̄mū s̄ h̄z rōez vltimi. q̄
attestat corruptiōi nature iā facte. sic et amor ex
tranci boni. Et odiū qd̄ ē passiō pura non est
p̄cti. s̄ odiū dei vel p̄mū sp̄ ē p̄cti. Et p̄t̄ descri
bi q̄ odiū est q̄ appetit malū alio in malū eius
qd̄ p̄t̄o d̄. q̄ appetit malū primo p̄p̄ aliquā
bonā cām reputa infirmitatē vel mortē ne noce
at bonis. vel vt querat ad deū et hmōi. istō p̄prie
nō est odiū. q̄ nō intēdit p̄cise malū illi⁹. Differt
aut̄ ab ira. q̄ iratus appetit malū alio sub rōne
boni. s. sub rōne vindicte. vt puniat is h̄ quez est
irat⁹ de defectu cōmiso. s̄ odiens solū intēdit in
malum exosi.

De odio inquit psal. .§.I.

loquēt̄ in psona xp̄i ad p̄ies de iudeis odiētib;
eu et p̄seqn̄tib;. Posuerit aduersuz me mala p̄ bo
nis. et odiū p̄ dilcōne mea. Constitutus ē p̄ctōē
et diabol⁹ stet a dext̄ ei⁹. Lñ iudicat extat cōdes
nat⁹. vbi tria de odio notātur

Primo q̄ parit pessimā retributiōz. ibi. posuerit

Scđo q̄ ejicit optimā dilcōne. ibi. et odiū p̄z.

Terzō q̄ recipit maximā punitōz. ibi. p̄stituet̄.

Quantum ad primū .§.II.

Odiens alii. et si ille multa bona fecerit ei. tñ oim
oblit⁹ fecit multa mala h̄ illum qd̄ pessimū est.
Unū aug. sug psalteriū ait. Sex d̄. n̄t̄e sunt sc̄z re
tributiōz reddere p̄ malis bona. nō reddere ma
la p̄ malis. hec bonoꝝ sunt. s̄ p̄us melius. non
reddere bona p̄ bōis. reddere mala p̄ malis. hec
duo maloꝝ sunt. et posteri⁹ d̄ctrius. reddere bo
na p̄ bonis et mala p̄ malis. hec duo mediocriꝝ
sunt. et p̄us p̄iniquū bonis qd̄ christus nō arguit
sed plus oportere dicit. quia et si ethnici h̄ faciūt
posteriori p̄iniquum malis. p̄uenit tñ et bonis.
Unde etiā lex modū vltōis statuit dicens oculū
pro oculo. ques̄ dici p̄t̄ iniustoz iusticia ē. non
quia iniq; est vltio quā lex statuit. s̄ q̄ vtiōla li
bido vltscendi magisq; ad iudicē p̄teinet hoc in
homies discernere q̄ bonuz hoīem sibi expetere
Hic enim malū p̄ malo reddit. Iudex vero nō
odio sed delectatione iusticie iustuz iniusto qd̄ ē
bonum p̄ malo. quod etiā deus iust⁹ iudex fecit.
Hec ille. xxiij. q. iij. Sed differentiæ sunt. pessime
ergo agit qui reddit malum pro bono. ad quod
inducit odium. quod vtiq; iudei erga christum
egerunt. Nam cum multa bona et innumerab
eficiā eis contulerit. multa mala ei reddiderūt
verba opprobriosa. contumeliosa posuerunt

Capitulū

.iii.

aduersus eū p̄ bonis verb̄ sue doctrine vocando
et seductorē demoniacū t̄ hmōi. verbera durissi-
ma flagelloꝝ posuerūt adūsus eū p̄ bōis miraclo-
rū in eis fact̄. Refectōem felleā p̄ refectione sua
sua uī Demū malū morti posuerūt adūsus eū p̄ bo-
no vite eis dato. Tōtū h̄egit odūus eoz. Uñ ipse
ait d̄ eis Odio habuerū me gratis. idest sine cā.

Quantū ad tertium .S. III.

notā punitio odā triplex. s. t̄ p̄al. spūal t̄ inferna-
lis. ¶ T̄ p̄alis ibi. Lōstite fug eū p̄tōrē. i. consti-
tutes fug illū p̄lmp̄tōrē. s. ad dānandū t̄ affligē-
dū qđ factū est p̄ T̄cū t̄ vespasianū q̄ p̄lī illuz
rebellantē multipl̄t̄ affligerē t̄ subiugauerē. Sic
accidit h̄odētib⁹ q̄ i punitōez p̄cti eoz d̄ subiugat
eos p̄tōrib⁹ q̄ affligat eos. Uñ de illū p̄tōrib⁹ odī-
entib⁹ deū t̄ bonos ait pphā. Dānari sunt eoz q̄
odēt̄ eos. ¶ Punitio spūal notā ibi. diabolus
stet a dexter̄ ei. Dextera spūalis hois ē op̄ d̄ gene-
re bonoꝝ vt clēosine ieiunia t̄ hmōi. S; stat dia-
bol⁹ ad dexterā odient̄ q̄ collit sibi fructū om̄is
boni op̄s. N̄ i vt ait apls. i. Lōp. viij. Si distri-
buero om̄is facultates meas in eōbos pauper̄. et
tradidero co:p̄ ita vt ardua. sustinēdo ēt marty-
riū nūbil mibi pdest. s. ad meritiū sūi caritatē hoc
faciendo. S; vt ait aug. Tolle caritatē odūu re-
ner. Nil ita p̄iū car. et ait vt odūu. Impossibile est
caritatē dei inesse ybi ē odūu. ppter qđ diabol⁹ a
decret̄ stare d̄. s. ad auferēdū sibi fructū. ¶ Pu-
nitio infernal notā ibi cū d̄ cū iudicat. s. i mor-
te a deo erat p̄dēnat̄ ad penas etiās. sic p̄t̄ erē
plū in parabola fui debitor̄ decē miliū talentorū
qui er eo q̄ noluit p̄ suo dimittere centū denari-
os. t̄ sīḡ retētōnē odūu et iniuria recepta trādi-
dit eū tortorib⁹. i. demonib⁹ qusqz redderet vni-
uersum debitū Math. xvii. qđ erponit de odio
pp̄t̄ qđ q̄ moriēs cū eo p̄dēnat̄ ad penā inferni.

Quantū ad secundū .S. III.

quod vlt̄o posic̄ est q̄ pl̄ixius tractandū ē. no-
tandū q̄ odūu est p̄iū caritati cū caritas sic ma-
xima virtutū. q̄ vt ait apls. i. Lōp. xiij. Maior
hōp̄ caritas. Et aug. in ser. Caritas fōs est t̄ ori-
go om̄im bonoꝝ. munimen egregiū. via q̄ duē ad
celū. t̄ id oñditur ḡuitas h̄ peccati de q̄ d̄. Odi-
um p̄dēlōne mea. S; sciēdū q̄ triplex ē odium
primum sui t̄ discerendum.

Secundū dei t̄ horrendū.

Tertium primi t̄ fugiendum.

Odūu sui p̄t̄ esse bonū t̄ malū. t̄ id secernduz
vt malū deserat t̄ bonū teneat. In hoie sunt due
pt̄s. s. intellectua t̄ sensitīa. Intellectua seu rō
que sp̄hortat̄ ad optimā appetit̄ virtuosa t̄ odit vi-
tia t̄ p̄cā. Et q̄ ista ē ps̄ p̄ncipal̄ in hoic. id q̄ vir-
tuose viuit. vere diligēt̄ seipm̄. t̄ virtuose odit se-
sc̄ fm̄ p̄tem sensitūā q̄ est iferior̄ ps̄ i homīe. t̄ n̄
appetit nisi placentia carni ēt si sunt viciosa. Uñ
xps Jo. xij. Qui odit aiām suā in b̄ mōo. in vita
eternā custodit eā. Odire aut̄ aiām uā in b̄ mōo
est odire t̄ detestari virtia t̄ delectabilia fm̄ mun-
dū t̄ carnē ybi ē p̄ctū t̄ tal nō p̄p̄loq̄ndo odit
sed vere diligēt̄ se. q̄ in vita eternā custodit eā.

suā rationalē. vt in t̄red in eam. S; odūu sui qđ ē
dātabile p̄sistit in cōmitēdo aliqd̄ criminale vt
p̄manēdo in eo. q̄ p̄b̄ occidit aiām suā p̄uando
eām grā t̄ glā. t̄ exponēdo cā igni etio. vñ bñ d̄
in p̄s. Quā d̄lit̄ iniquitatē odit aiām suām. t̄ tale
odūu nō ē al qđ p̄ctū spāle s; grāle qđ repit̄ i qđ
libet mortali. Sic aut̄ odire in se vicia t̄ q̄ impe-
diūt salutē est licitū t̄ sanctū odūu fm̄ p̄s. Inq̄
tatem odio babui. s; nō pp̄rie odūu ē. Iea t̄ odire
vicia alioꝝ t̄ qđ in eis est impediēa p̄p̄ia salutē
laudabile ē t̄ vnuosuz. Uñ iñp̄s. Perfecto odio
oderā illos. i. p̄tōres. s. detestādo vicia eoz. Et
sic ēt intelligit̄ illō. Qui nō odit p̄tem t̄ mrēz nō ē
me dign⁹. Lu. xij. Odicendū ēt genitib⁹ v̄l̄ alij
q̄busciqz qđ in eis ē impediēs salutē n̄ am v̄l̄ ip̄
soꝝ vt affectō carnal̄ t̄ hmōi. Et leo papa. O dio
babean̄ p̄cā t̄ n̄ hoīes corrīgāt̄ cumidi toleren-
tur iñfirmi. d̄. l̄tr̄vi. c. odio. Sc̄dm̄ odūu ē odē
um dei. de qđ d̄. Jo. xv. a epo de iudeis. Viderūt
et odēt̄ me t̄ p̄t̄ meū. est sp̄ile p̄ctū distinctuz
ab odio. primi. S; qđ d̄s odio h̄etur declarat
b̄. tho. se. se. q̄. t̄tr̄uq. ar. i. dicēs. Odūu est quidē
mor̄ appetit̄e potētie q̄ non mouēt̄ nisi ab alij
apprehēlo. De⁹ aut̄ dupl̄t̄ app̄hendī seu cognosci
p̄t̄ ad hoic. Uno mō fm̄ seipm̄. puta cā p̄ ellēn̄
tiā viōr. Alio mō p̄ effect̄ suo s̄vidēri p̄t̄. cū sc̄l̄
inuissibilia dei p̄ ea q̄ sc̄l̄ s̄ intellecta sp̄iciuntur
De⁹ aut̄ p̄cēntiā suā ē ip̄a bōitas quā null⁹ odio
babere p̄t̄ q̄ de rōne boni ē q̄ amēt̄. Et ideo in-
possibile ē q̄ alijq̄ vidēs dei p̄cēntiā odio h̄eat.
Uñ t̄ dyoni. d̄ic in li. de diui. noib⁹ c. iij. q̄ oib⁹
am̄abile t̄ diligibile ē p̄tem bonū t̄ pulcr̄. Est ac-
de⁹ ip̄a bonitas t̄ pulcritudo. Inq̄ntū aut̄ d̄s co-
gnosc̄t̄ p̄fessat̄ suo. sciēdū q̄ alij effect̄ dei s̄
qui nō p̄nt̄ vlo mō p̄iari volūtati būane vt esse
viuere. intelligere. qđlibz eoz ē appetibile t̄ ama-
bile oib⁹. Uñ fm̄ q̄ de⁹ app̄hendit̄ vt actoz horū
effectū. vicz inq̄ntū ē creator. bñfactor. veritas
et hmōi. sic nō p̄t̄ odio bñt̄. vñ d̄. q̄ Esdrē. iij. q̄
oia inuocat̄ veritatē. et benignāter in op̄ib⁹ eius.
Et dyoni. d̄ic q̄ d̄s querit̄ oia ad seipm̄. Inq̄ntū
est oib⁹ p̄ncipiū esendi. q̄ oia inq̄ntū sunt cēdūc
in dei silitudinē qui est ip̄m cē. Sūta aut̄ qdā alij
effectus dei q̄ repugnē inordinate volūtati būan-
ne. sic ut inflētio pene. cobertio p̄tōp̄ q̄ legē di-
uina q̄ repugnē volūtati būane d̄p̄auare p̄ p̄ctū
Et fm̄ hanc p̄sideratōem p̄t̄ d̄s odio haberi ab
aliquibus tripl̄t̄.

Primo inq̄ntū phibitor̄ peccator̄.

Secundo inq̄ntū afflictor̄ aduersor̄.

Tertio in quantum impeditor̄ cupitor̄.

Ex hoc enī q̄ d̄s phibet aliquā mala q̄ ne alij
vellent facere. sed conscientia remordet t̄ nō sūnit
ita libere agere sine stimulo remordēte. vel etiāz
q̄ alij nō assentiūt̄ in malis volūtati eoz ducti
ex phibitione dei ideo odūt̄ deū qui talia p̄obs̄
bñt̄. Aliqui aut̄ odūt̄ deūm ppter aduersa
que sustinēt̄ a deo. et de numero bōz sunt dāna-
ti de q̄b̄ in p̄s. d̄. Supbia eoz qui te odēt̄ ascē-
dit semp̄. Non tñ quiq̄z odūt̄ penas odūt̄ deūm
Nam multi odūt̄ penas qui tñ non odūt̄ deūz
sed patienter tolerant eas ex recuerdia diuina.

Titulus VIII.

Sed primum in odiū ipius dei puniet; tanq; iustitia puniat; qd faciūt dānati h; est odire diuinā iusticiā. Blij bo odiūt cū non prospere succedit eis qd volūt; qd cū p̄inet ad magnū bñficiū dei, vñ dr. q. macha. vi. Nō sinere p̄cōrīb; ex s̄nia agere idest p̄m desideriū coꝝ s; statim vltōes adhibere magnū bñficij indicū ē. Est at odiū dei maximū p̄cōꝝ. qz oponit dilectioni dei qd ē optimū hois. Optimo enim oponit pessimū fm p̄m in. viii. cibi. Hoc maḡ apte declarat. tho. le. se. q. xxvij. ar. q. dices Defect⁹ p̄cī aōsistit in auerſioe a deo hmōi at auerſio rōe; p̄cī nō h̄et nisi voluntaria eset. vñ p̄m cōsistit i voluntaria auerſioe a deo. sed hec voluntaria auerſio p̄ se importat. i. odio dī in alijs aut p̄cī p̄cipiatue t q̄si p̄ aliud. Sic cī voluntas p̄ se inheret ei qd amat. ita t p̄ se fugit id qd odit. Unī qñ aliquis odit deū auertitur ab eo fm le voluntas eius. s; in alijs p̄cīs puta cū forniciatio n̄ auertit. so fm se s; fm illō inqntū. s. ap perit ino dinatā delectatōe; q̄ bz ānerā auerſioz a deo. Semper aut id qd ē q̄ se est port⁹ eo qd est p̄ aliud. vñ odiū dei ē gūl⁹ in alia p̄cī. t p̄inet il; lud ad p̄m in sp̄mīctū. put est speciale gen⁹ pecati. iō aut nō copurak int̄ sp̄s ei⁹. qz regitur i q̄ liber specie ei⁹. Est et istud p̄m gūl⁹ infidelitate. Ratio enī p̄cī infidelitatēt est et odio dei. circa 2 veritatē est fides. t iō sic causa est potior effectu. ita odiū dei mal⁹ p̄m est q̄ infidelitas. Odiū tertīū qd ē p̄mī sp̄ est p̄m t spāle p̄cī distinc̄tu ab alijs t mortale. qñ est fm deliberationem rōnis. Qd aut sit p̄m oñdīt p̄ scripture testifica; tionē. p̄ rōne t p̄ sui p̄secutōem. Quātū ad p̄mī dr. i. Job. q. Qui odit frēm suū in tēbr̄ ē. Te nebre aut sp̄iales sp̄cīta. Et leui. tīc. p̄cepit dñs Ne oderis frēm tuū in corde tuo. sed facere ḥ p̄; ceptū est p̄mī mortale. Et. i. Job. iiij. dr. Qui odit frēm suū homicida ē. s. aie sue. s; nō occidit anima nisi t mortale. qz mortale grām ext̄guit q̄ ē vita sp̄ual anie. Elementū ēt dīc hōicidioꝝ. tria genera. Utīs petr⁹ apl's ee dicebat eoꝝ parilē foie penā. Naz q̄ occidit t q̄ odit t q̄ detrahit p̄iter hōicida est. de pe. di. i. Qd aut dī penā eoꝝ parilē ee intel; ligit in genere q̄ qd libet horꝝ faēhoīem dignū pe na et̄na. qz mortale. Ondīk sc̄bo odiū primi ee p̄mī p̄ rōne quā p̄dit. b. tho. se. se. q. xxvij. ar. iiij. Odiū enī amorī opponiit. vñ tm̄ bz odiū de rōne mali q̄z̄tū amor de rōeboni. Amor aut debet. pri mo fm id qd bz a deo. s. naturā t grām. nō at de be ei amor fm illō qd bz a seipso vel diabolo. s; cūlpa iusticie t defectū. t iō l; odire i. p̄cio qd p̄i net ad p̄mī. t oꝝ illō qd p̄inet ad defectū iusticie diuine. hoc aut ip̄m qd odim⁹ in. p̄cio culpā t defe ctum iusticie p̄inet ad ip̄i⁹ amorē. Nā ciudex ra tōnis est velle alicui bonū t odire malū ei⁹. Unī ad Ro. xij. Odientes mali adberetes bono. t sic licite p̄t odio h̄ri inimic⁹. Naz inimic⁹ alic⁹ dr. q̄ fec̄ ei aliquā lesionē vel q̄rit facere ḥ rōne. Lal̄ at grauis peccat ḥ caritate t iusticiā agēs. vñ in hoc mal⁹ ē t hāc maliciā t culpā inimici p̄t t dz; quis odire t detestari. S; ip̄am naturā frīs t grāz ēt inimici nō p̄t q̄s odire sine p̄cō. qz odit q̄ fec̄ de us. s. naturā t grām q̄ bona sunt. Unī de dño di

cit sapiēs Sap. xi. Nihil odiisti eoꝝ q̄ fecisti. et h̄ p̄rie dr odiū primi. qd s̄lin p̄cō ē nō p̄t t morte cū est coplētū odiū. Tertio p̄ba ē p̄cī p̄ se cutōem. Seq̄tur ei ad odiū cessatio venie seu re missiōis habite t h̄nde p̄cōꝝ. Unī aug. Qui diuini bñficij oblit⁹ suas vult vindicare iniurias. s; p̄t odiū zceptū nō solū de furū p̄cīs venia; nō merebit. s; cī q̄ sibi dimissa fuisse gaudebat ei imputabū ad penā. de pe. di. iiij. c. qui diuini. qz. s; dānabil p̄t odiū seq̄ns ac si n̄ fuiss̄ sibi dimissus aliquid p̄cī. Exemplū in p̄bola de debitore x. mi lii talentoz Math. xvij. Et ut dicit. b. tho. vbi sup̄ ar. iiij. Lū gūras p̄cī cōmissi in p̄m atten das et p̄t deordinatōis voluntat̄ peccat⁹. t et p̄t p̄t nōcumēti illati. p̄cio gūris et p̄t nōcumēti in p̄mī ml̄ta alia p̄ta sint gūra odio. qz maius nōcumēti fit ei p̄illa ut hōicidū. adulteriū et hmōi. tñ et p̄t inordinatōis voluntatis odiū est valde gūre mortale. qz p̄ ip̄m deordinat̄ voluntas que ē potissimū in hoie. ut radix ois p̄cī nā ext̄ riores inordinatōes nō ētēt p̄cī n̄li ex inordina; tōne voluntat̄ fierēt. Et uorāndū fm Duran. ordinis minorū in sumā q̄ triplici ex cā bz quis odio. primū. Primo ppter disiplētīa veritatis. Secundo ppter disiplētīa bonitatis. Tertio ppter disiplētīa recepre penalitatis. Quātū ad p̄mī aliq̄ sunt ita pueri q̄ odio h̄nē diligētes se. t amāt odierētes se. i. vere nocent sibi ut inducētes ad mala. t ecōtra retrahētes a mal p̄ admonitōem odiūt qd falso dīctū ē de David q. Re. xix. Diliḡt odierētes te. t odio h̄s diligētes te. Et tales odiūt p̄t disiplētīa veritatis quaz eis dicūt. Unī salutis ait. Veritas odiū parit. de nūero horꝝ fuit achab rex isrl̄ qui dicebat de mis chea p̄p̄ba. Ego odi eū. qz nō p̄petat mibi bonū sed tm̄ malū. iiij. Re. xxij. Quia enim dicebat sibi veritatē reprehēdes eū t p̄nūciabāt sibi p̄sp̄a adulādo ei. ideo ip̄m michēa odiebat. Hui⁹ rōem q̄ assignās sal uator ait Jo. iiij. Omis q̄ male agit odit lucy. s. veritatis ut n̄ arguātur opa ei⁹. De taliby dicitur Bmos. v. Odio habuerit in porta corriente. id est sapientē. Sapientes seu iudices antiquis sta bant in porta ad iudicādū q̄ dīt oib; dicere veri tate. Aliqui odiūt p̄cīos p̄t disiplētīa boni tatis. qz eo ip̄o q̄ mali sunt bonos videre vel bo na de eis audire nō p̄nt. qd p̄cedit et inuidia. vel q̄ bonitas eoꝝ maliciā eoꝝ oñdit sic de Joseph dr. Ben. xxxvij. q̄ oderat eū frēs sui nec poterant ei pacifice loq. qd erat ppter singulare bonitatem eius. Unusq; enī ait Hiero. morib; suis fauct̄. Si cī ouis delectabiliter puerat cū oue et lū pus cū lupo. ita t mal⁹ delectatur t amat malos similes sibi. t bonos frīos morib; suis odiūt. Blij odiūt ppter disiplētīa zceptā ex aliq̄ iniuria re cepta. siē absalon odiebat amon frēm suum p̄t opp̄sitionē sororis thamar. simulauitq; disiplētīa q̄s; vindicaret iniuriā fratre occiso. iij. Re. xiij. si celau oderat iacob frēm suū t minabat ac cīdere qz abstulerat ius p̄mogeniture t paternā

Capitulū .III.

benedictōem. Gen. xxvij, quod tñ iuste iacob fecerat cū a dñō sibi datū fuissz. Est autē p̄t̄m istō multū generale & p̄maximū t̄ mirabilē m̄ltipli catū. "Nā vir homies odiū sel'ceptum volūt̄ dūt̄ mittere q̄i licitū eis videat̄, nec aduertūt̄ q̄ duz in odio manent nō tñ vñ p̄t̄m mortale cōmit̄unt. Sed totiēs quotiens iniuriā receptā ad me moziā revocātes actualr̄ optāt̄ illis mala q̄s odiūt̄. Qd̄ aut̄ dictū est antiquis. Odio hēbis ini micū tuū. Mat. v. Non erat illa sinia in lege dei sed falsa glo. quā faciebat legi doctores sup illō Diliges amicū tuū sic teipm. Leui. xiv. Ex h̄ arguebant a cōtrario sensu dicētes. Erq̄ amicū dī ligi p̄cipitur. q̄ p̄trium inimicū odiri mandatur Sed tale argumentū est validū qn̄ p̄trium nō b̄ in lege. Sz exp̄sse mandabat dñs p̄truz in ip̄a lege statuens q̄ si q̄s transiēs p̄ viā videret iumentū inimici sub sarcina in terrā lapsum. nō p̄trāsiret sed iuuaret ad subleuādū ip̄m. vñ talem fassam expositiōem reprobans ait. Ego aut̄ dico vobis Diligite inimicos v̄os. Math. v.

Producit autem odiū .§. V

tres fructus pessimos.

Primo cordis obdurationem.

Secundo crudelitatis actionem.

Tertio damnificatiōis malignitatem.

Odium indurat cor terribilē ut merito de odie, re possit illō verificari qd̄ d̄r̄ de diabolo Job. xli. Lor ei⁹ indurabit̄ q̄i lapis. Unū odiū simile est q̄ fuit occisus trayan⁹ impator. Legi enī de ip̄o & ip̄o mortuo exenteratu est corp⁹ eius ut medici possent videre cām mortis ei⁹. & inuērū ē cor ei⁹ duz q̄i lapis qd̄ ex illo veneno p̄cesserat. Lōndi dictiones aut̄ duri cordis ponit Berni in li. de p̄sideratōe di. Lor duz ē qd̄ p̄tritōe nō scindit̄ pie tate nō emolliit̄ p̄cib⁹ n̄ flectitur. minis nō cedit. flagellis obdura. cor duz ait sap̄ces male hēbit in nouissimo. Nec oia impleri vidētur tñ odiēte nā cor eius nō p̄t̄ b̄re p̄tritionē. Unū nec in confessiōe absoluōem nec veniā nec cōiōne. Exp̄sse enī dicit̄ de pe. di. v. Falsas. q̄ talis q̄ tenet odiūt̄ in corde admitti nō d̄z ad pniam. s. vt absoluat̄ a cōfessore. Et q̄nto maḡ p̄manet in odio. tāto magis indurat̄. Pierate n̄ emolitur talis. q̄r̄ t̄ si v̄deat inimicū in aduersitate nō cōpatitur. Sz appetit ei maiora mala v̄lq̄ ad p̄sumptiōem. Sic iudei odientes xp̄m nō fuc̄t̄ mori p̄ciare ad ipsuz cū videret̄ cū terribilit̄ flagellati. qd̄ se p̄ylatus ad flectendū eos ad p̄ciatē erga eu. Sz oino voluerunt eu crucifigi ut satiarent̄ de penis acerbissimis ei⁹ & obprobriis. nec flectit̄ p̄cib⁹ odiens. nam si amici & vicini religiosi & plati dep̄cent t̄les vt odia dimittat̄. & inimicicias nō acc̄escut̄. qn̄ in mo. nec p̄cib⁹ eius ad quē odiū b̄nt̄. et in iuste flet̄t̄ur p̄cibus. Sic nec iudei p̄cib⁹ stephani orat̄is. p̄ se lapidantib⁹. que in iuste oderat̄. p̄ se virtutes suas. & sap̄iaz & miracula. Nō cedit minis odiens. q̄r̄ t̄ si fiant ei cōminatōnes a p̄dicatoribus multoz. maloz q̄ d̄s p̄ odio suo inferet̄. & p̄cib⁹ pue dānatiōis etiē nō viō curare. Sz nec minas dei. Dic̄ enī aug. dicit dñs. Dimitte & dimittet̄

bi. Ego dimisi p̄us. s. p̄t̄a tua. & offensas mihi p̄ te factas. dimitte & tu postea. Nā si nō dimiseris reuocabo. s. te ad dānatōem. & quicqd̄ dimiserā replicabo tibi. de pe. di. uij. ca. dicit dñs. Fagell obduratur. Nā in currit in dāna et infirmates mortē familiē sentit̄ tamē odiū tener. vñ & nō iussimō male hēbit. q̄r̄ in morte cuž odio trāsīcs a demōib⁹ cruciand⁹ ad inferna descēdet. Se cund⁹ pessim⁹ fruct⁹ odiū ē crudelitas. Nulli placere sinit̄ odiū nec amicū nec cōsanguineo. eayn et odio ita crudelis fac̄ est vt nō p̄ceret germani no abel inocceti. Egyptiū q̄oderat̄ hebreos. vt b̄r̄ Ero. i. affligebant eos m̄lt̄ modis & obprobriis adeo crudeles effecti ad eos vt mādaret pharaon om̄is mares cū nascebant̄ submergi in flumine. Quid crudel⁹ esse poterat Irat̄ berodes ex odio quē p̄cepit ad regē iudeor̄ recēter natū. s. xp̄z vt occideret enī occidit om̄s pueros & filios p̄ prios a bimatu & infra in finib⁹ bethleē regnos. Tanta est crudelitas & stulticia odiētis vt occidat scip̄sum gladio odiū ex eo q̄ aliq̄s aliquantulū scidit̄ vēstem ei⁹. Dimis enī iniuriā q̄ fieri p̄est circa corpus. quia & res p̄tales ordinat̄ ad corp⁹. Corp⁹ aut̄ est vest̄ ale quā occidit gladio odiū ip̄m suscip̄ces. Lancea lōgini militis fuit ita crudel̄ sic est odiū. q̄r̄ illa trāsuerberauit corp⁹ mortuū. odiū aliam viuentē & aliquantiaz corp⁹. Hinc & boeci⁹ de p̄phica p̄solatiōe ait. Apud sap̄ices null⁹ loc⁹ odio p̄sus relinq̄tur. Nā bonos q̄s nisi stultissimi quis oderit. Malos b̄o odiisse rōne caret. Nam sic corporis languor. ita viciōsitas q̄i qdaz morbo est animaz. cū tñ egros corpe mīme odio sed miseratōe dignos arbitremur. Et seneca. Ridiculū ē odio nocētis inoccētā p̄dere. Ide in alia p̄pla Si magnanim⁹ fuerit nūq̄ dices tibi iniuriā fieri. de inimico dices. Non hoc uit̄ mihi. Sz animū nocēdi habuit. & cū illū in tua p̄tē videris vñ dicatum putabis te vindicare potuisse. Terribilis fructus odiū est damnū. Nam odiens querit in exoso se p̄tem genera damnorum vel simul vel segregat̄. et in q̄libet ē mortale. In substantia appetēs q̄ ip̄am amittat̄ diminuat̄. & ad h̄ opa tur si p̄t̄ p̄ se vel p̄ alios. In fama q̄r̄ detrabit̄ et bona audita de eo p̄uertit̄ dicēs malā intētionē b̄re. In patria. q̄r̄ q̄rit̄ quō exp̄llat̄ de ciuitate vñ saltem b̄ desiderat̄. In familia q̄r̄ appetit infirmates vel mortē filior̄. vel dānatōez & iniurias ei⁹. In libertate. q̄r̄ appetit q̄ incarcereb⁹ p̄ p̄ debita. vel sal's etiā q̄ fuituti subiecta. In corpe q̄r̄ cupit illum infirmari vel mori. vñ & im̄p̄ca ei multas maledictōes. & si ip̄enō velit p̄ se occidere optat̄ tñ vt ali⁹ vel d̄s hoc faciat̄ in vidiectā sui. In aia. q̄r̄ yellz aiaz ei⁹ ad inferna descēdere. Qdlibz hoz quis appetēs p̄t̄o ex odio mortalē peccat̄. Econtra dimittēdo iniurias & odiū de corde multiple fructus & optim⁹ sequit̄. s. remissio p̄t̄o. Aug. i sermōe. Ego ad dilectorēz inimicōz vos moneo qm̄ ad sanandū vulnera p̄t̄o & nullū medicamē tum efficaci⁹ esse coḡsco. Enūq̄z debitor est. et habz debitorē. hz p̄mū suū. Hanc regulā deus statuit cū debitorē suo. quā ip̄e suas cū tuo. Si nō ignoscis debitorē tuo. i. ei q̄ te offēdit̄ portan

Titulus .VIII.

do. s. odii ad eū. nec dīs tibi ignoscet debita tua. id est peccata. Si autē ignoscis tē dīs tibi remittere debita tua. vt dī Math. vi. scz si de pectis sis p̄t̄t̄us. Scōs fruct⁹ ē adopt⁹ filioꝝ. qz effici⁹ fili⁹ us de ips⁹ imitationē. fī illō Math. v. Diligite inimicos vōs. bñ facite his q̄ odet⁹ vos. Orate p̄ pseqntib⁹ t̄ calūnūtib⁹ vos vt sitis filii patris vī. s. dei. scz p̄ imitationem q̄b⁹ tandem hereditas glie datur. De⁹ enī nullū odit. fī illud. Diligis omia t̄ nihil odisti eoz q̄ fecisti. Unū p̄. Quō miseretur p̄ filioꝝ mīst⁹ est dīs. P̄ autē ignoscit nō odit malos filios. bñ facit inimic⁹ suis. i. pma nētib⁹ in pctō Nā solē suū oriri fac sup̄ bonos⁹ malos. et pluit s̄ iustos t̄ iustos. t̄ nū solū mate riale solem. s̄ spūalē q̄ lumen intelligērie dat t̄ bonis t̄ malis t̄ pluuiā ḡe infundit sup̄ iusto sau gmetando eā. t̄ iustos iustificando eos vt p̄t̄ in saulo. Lū enī eoz in ipo actu p̄secutōis xp̄i cir cūfūlūt̄ eū lux de celo. t̄ p̄uersus gr̄az dei recepit. Acē. ix. Oravit t̄ ipo dīs incarnat⁹ p̄ crucifixori bus suis. nō odit⁹ aut se vindicauit. Isai. liij. Pro transgressorib⁹ oravit ne pirent. Tertius fruct⁹ ē p̄uersio inimic⁹. Unū apl̄s ad Ro. xij. Si esurierit inimic⁹ tu⁹ ciba illū. si sitit potū da illi. Hoc enī faciens cōgeres carbōes ignis sup̄ caput ei⁹. i. calia bñficia scā inimic⁹ ex q̄b⁹ māfēste. p̄ ipi p̄t̄ videre dilcōnē tui ad eos. nō odit⁹ p̄t̄ inimic⁹ factā. erit ut carbones ignis excitantes in caput. i. in mente ei⁹ dilectōem. t̄ p̄ cōsequēs recognitōem sue offense. Sicē oratio p̄thomar eyris stephani. p̄ saulo inimico ei⁹ maximo q̄ sua bat vestimenta lapidatiū eū. t̄ p̄ alijs impetravit conuersionē ei⁹. Unū aug. in ser. Si Stephan⁹ pro saulo nō orasset. ecclia paulū n̄ habuisset. Legit̄ de sc̄to Job elemosinario q̄ erat patriarcha alexandrinus. q̄lē sel̄ quidā nepos eius recepisset magnā inimic⁹ a quodā ciue q̄ erat debitor eccie sue in certa q̄ntitatē pecunie. t̄ multū conq̄rē ipse nepos de inimic⁹ sibi scā ap̄d ipm suū auunculum patriarchā. t̄ cu⁹ vindictā t̄ odio expereret. Dixit ei patriarcha cōsolādo ipm. Patienter ex pecta fili mi. qz cito faciem⁹ talē vindictā q̄ tota alexandria mirabit. Qui exbilat⁹ dīe expectabat vlt̄iois fiende. Una lḡ dīex. patriarcha vocā fecit eū qui inimic⁹ fecerat. t̄ suū nepotē coraz se et astantib⁹ multū ciuib⁹ dicit patriarcha. Ecce talē tu fecisti talē inimic⁹ huic nepoti meo nō bñ fecisti ledendo. p̄im ruū. Nolo trāseat multa talis inimic⁹ vt erēplo meo astates t̄ alij postea hoc au dientes discāt suas vindicare inimic⁹ t̄ odū satiſface re. Quantū debes ecclie mee. Rūdit ille. tantū. Mandat patriarcha notorio suo dicēs. De le de libro rationū tale debitū. qm̄ in satisfactio nē inimic⁹ facete nepoti meo t̄ ob vindictā vnde t̄ mīhi. ego tibi illō debitū ex toto remitto t̄ absolu o. t̄ amodo tibi cayeas in futū ab offensis. p̄miti tui ne dīs irascāt̄ tibi. Ex q̄r̄ tota alexandria mirata est ve p̄dixerat. De sc̄o Johāne gualb. etiā legitur q̄ cū esset miles t̄ inimic̄as mortlēs ha beret̄ cū quodā. qz occiderat auicīm suū. Una dīex cū esset armis accinct⁹ t̄ inueniſs̄ inimicū suūm solū t̄ inermē aggressus ē eū vt inſiceret.

Qd ille intuēs se nō posse euadere p̄strauit se ro gās euz ob amorē ei⁹ q̄ tali die p̄ nob̄ oībo passus erat sibi ignosceret. erat enī feria sexta. Ad cui⁹ p̄ces subito emolliūt̄ est cor ei⁹ amore oīno odio dirit. Ob amorē crucis ei nō possūt̄ tibi nō indul geret cū ipse p̄ nob̄ inimic⁹ suis. mortē gustauerit hac die. Vade secur⁹ t̄ fac bonū. ego tibi iniuria tantā ex ore remitto. Post cū accessiſs̄ ad ecclias sancti Mīnīatis p̄p̄ florentiāz in monticō vbi nūc morant̄ frēs mōt̄ olivaz oranti ipi ad ima gine crucifixi. ipa imago inclinavit̄ sibi caput q̄si grās ei agēs de iniuria remissa inimico ppter cū Et adhuc oīdīs ibi tal̄ ymagō. Et ita cōuersus est ille Jobes gualb. ad deū q̄ dimissō seculo or̄ dinē. s. vallis vmbrose. t̄ miraculis multis clāruit canonizatus ab ecclia.

Atrū odīs prorūmū .S. VI.
 possit cōmunicari. Verbi ḡra. Pone q̄ alīqs su stinuit magnā iniuria vel damnu ab alīq̄ p̄t̄ qd̄ denegat sibi salutatiōem. mīnīqd̄ p̄t̄ sibi licetari ad cōmunionē. Rū. fī Duran. ordinis minoꝝ. Et illatōe iniuria q̄tuor solent oriri in homine. Primū est odīs siue rācor in cord. Sc̄o est esse. cōtus odī in ope. Tertiū est signū rancor̄ in ore. Quartū est acrio iniuria. Primū teneat̄ dīmisse dolere de p̄spitate inimic⁹. nec gaudere de malo nec malū sibi optare nisi cēt inimic⁹ ecclie. vt he reticus vel tyrrann⁹ pseqns. v̄l̄ reipublice. sic pu blic latro. tūc enī dolere deberet de p̄spitate sua tēpalib⁹. qz p̄ qnto pl̄ p̄spareat̄ tanto pl̄ ecclia vel respublica lederef. Unū gre. xxxij. mora. dīc̄. Si enī orū solz eē si vñitas desit bonis. ita p̄vñ cōsum solet eē si nō desit mal. Peruersos q̄p̄ vñitas corroborat dū p̄cordat. Unū paul⁹ vñita tē fregit factā a phariseis t̄ seduceis ad ipm occi dēndū. Licet aut̄ q̄s n̄ dībeat dolere de p̄spitate inimic⁹ in tēpalib⁹. nō m̄ teneat̄ gaudere de bono suo tēpali. s̄ debz gaudere de p̄uersiōe sua p̄fectu spūali t̄ virtutib⁹. S̄ si gaudet de bono vel dolz de malo inimic⁹. h̄ est signū p̄fectōis nisi ille eoz inimic⁹ ecclie vel respublice. Si at̄ dolet de bono tpali. vel gaudet de malo ei⁹ vel optat sibi malū. But tal̄ dolor v̄l̄ gaudiū rationi placz aut displic̄t̄. Si placet ita q̄ est fī rōnē delibera tā t̄ p̄s̄t̄ in eo nō penitēt̄ de h̄ nō d̄z cōmunicari nisi forē modicū malū optet sibi p̄ qd̄ se f̄ cognoscat̄. Uel nī optet malū nō sub rōe mali. s̄ q̄ credit sibi illō expedire vel respublice. si helias occidit duos q̄nq̄genarios cū suis. iiij. Re. i. Uel p̄p̄bo nū p̄c̄ vt p̄cm̄ minueret̄ qd̄ viuēdo augmētazz yel. p̄p̄bonū respublice vt viuentib⁹ v̄l̄ metus incuteret̄ ad vitandū ydolatriā vt Aug. dicit. xx iij. q. iiiij. f. S̄ vt obiſcitur. Uel eriā cū timeret̄ et p̄teret̄ dolet de ipa fī T̄ho. Si aut̄ dolor et gaudiū rationi displic̄t̄. q̄uis sensualitati placeat. s. de p̄spitate inimic⁹ t̄ aduersitate ei⁹. tunc p̄t̄ cōmunicari. Sc̄o ex illatōe inimic⁹ orī odū in ope t̄ h̄ s̄sist̄ in duob⁹. s. ex subtractione boni t̄ illatōe mali. Si in subtractōe boni. aut̄ q̄

Capitulū III.

suberabit illicite bonū spūale. aut temporale.
Si spūale puta qz excludit eū ab orōne generali
cū. s. orat p omnibz fideliō intēdit illū excludere
aut qz nō vult corā eo fidicare tūc peccat grauit.
nec debet cōmunicari qdū babet hāvolūtatez
Si suberabit bonū tpale. aut necessariū aut non
necessariū. Si necessariū sic peccat mortlē ut si lī
imicū nō pascit in articulo mortis. Tūc enī ha/
bet locū qd̄ dicit ambro. dist. lxxvi. si nō pauiſti
occidisti. Si nō necessariū nō peccat nūlēnialr
qz intelligo cū eo ille indiget t si nō absolute. si ef
fecus odq̄ p̄sistit in illatōe mali. aut ergo qz in
fert inimico malū contra ordinē iuris aut fm or
dinē iuris. si cōtra ordinē iuris sic peccat mortlē
qz mibz vindicāt ego retribuā. ait dñs ar. de pe.
di. iij. vbi dicit aug. Qui diuini bñficij oblit⁹ fu/
as vuln̄yindicare iniurias nō solū de fururis pec
catis veniam merebitur. tē. Si scdm ordinē iuris
si cūc pōt cōmunicari. odio tñ a cord remoto ut
qñ b̄ facit ex sentētia iudicis. vel ex pmisiōe iuris.
Ex sentētia iudicis. ut si malefactor ad mādatuz
iudicis satissacere leso nō vult etiā lesus pōt ipm
de mādato iudicis appetet bello. Et quicqd rapit
ab hoste vel adiutoribz suis totū suū est. quousqz
sit sibi plene satissacēt de omni dāno dato t expē
sis. vltra h̄ sūt n̄ debet aliud accipe. nisi ppter im
manitatē viciū ille meruerit oībo bonis spoliari ve
ppter heresim vel cōsimileviciū. similr cōmunicā
ri pōt qñ facit hoc ex pmisiōe iuris. Licet enī re/
gulariterverū sit qz uemo pōt scipm vindicare. v̄
sibi d̄ suis ius dice. tñ ius hoc pmittit in casibz ci
uilibz. ut vim vi repellere cū moderamē inculpa
re tutele vel etiā socios defendere. t bmo. xxij. q.
iij. for. tit. Tertio ex illatōe iniurie oritur si
gnū rācoris in ore. t sic distigue. aut iuriator ex/
hibet cōdignā satissacēt aut nō. Si exhibit fm
qntitatē cl̄pe suppler possibilitatē suā. sic tenet ad
amiciciā recipere t ei loqui. vñ aug. Deinēto ci/
to ignoscere si quis in te peccauerit a teveniā po
stulauerit. Si aut nō exhibet nō tenet ei loqui qñ
sc̄ satissacere aut oīno nō vult aut semiplene. Et
hoc intellige verū nisi forte actio iniuriaz aboliz
ta sit dissimulatōe vel remissiōe. Actio ei iniuria
rū aboletur remissiōe vel dissimulatōe. Remissiō
ne qñ. s. lesus remittit iniuria. xij. q. iij. sic illic.
Dissimulatōe remittitur. ut si luserit vel riserit yl̄
comederit cū eo post iniuria factā iusti. de iniur.
q. fi. Quarto ex illatōe iniurie oritur actō iniuriaz.
Hāc null⁹ tenetur dimittere. smo qñqz lesus
dumittere nō pōt vt si iniuria illata est monacho
vel seruoyel filios familias vel vxori. Nam si mo/
nacho illata est cōpetit actio iniuriaz monaste/
rio vel monacho. nisi forte monachus seu ali⁹ reli/
giōs us esset longe absens a monasterio. t de licen/
tia abbatis sen alius alteri⁹ sui superioris. tūc enī
posset agere de actōe iniuriaz. ff. de iniur. l. siv⁹
Et si monach⁹ remittit iniuria nihilomin⁹ mōa/
steriū agere pōt. Sed si abbas vel alius superior re/
mittit iniuria monach⁹ agere nō pōt. Secus si in/
ecclesia seculari que nō pōt remittere iniuria cle/
rico factā. Itē si iniuria seruo est facta dūs remit/
tere pōt nō seruus. Itē iniuria factā filios familias

pater remittere pōt t agere pro iniuria ipsa nō fili
us nisi qui iniuria facta fuerit putaret enī patrēfami
lias. ff. de iniur. l. i. q. i. t. q. si adeo Itē si vxori facta
est iniuria viro cōpetit agere pro iniuria t nō ecō
tra. Non qz est necessarium volēti cōicari ut dimit
tar actionem iniuria p ledenti sed oīū. Itē nota
qz qui remittit actōem iniuria p in articulo moris
tis in manu p̄sibteri. si hoc facit cā mortis potest
postea agere ptra iniuria si cōualescat. Sec⁹ ac
si simplr remisit. ff. ad sili. l. fi. Itē nota fm hosti.
qz actio iniuria ab initio aboleat dissimulatōne
id ē si quis iniuria accepit nō irascit nec mouetur
sed si cōdemnot⁹ fuerit. t iniuria statū ad aīm re/
uocauerit t iniuriante citari fecerit non tollitur
dissimulatōne. nec p salutationē. nec p osculū pa/
cis datū in ecclia nīl expresse remittat vel pacifi/
etur. Nec omnia Duran. vbi supra.

Capitulū. iij. de detractione t grauitate eius

DExtractio est secunda fi
lia inuidie fm greg. in moral. Diffinit
aut qz est denigratō alienē fame p vba
occulta. Ex qua diffinitōe fm de. tho. se. se. q. lxi
i. ar. i. ostendit duplex differētia inter ipm t cō/
rumelia. Et prīa est qzū ad modū pponēdi verba
qz. s. cōrumeliosus manifeste profert verba contra
aliquē. detractor aut occulce. Sicut aut fact⁹ sic
nocuūtē primo manifeste. t qñqz occulte. mani/
festē quidē p rapinā vel alias violētias māfestas
occulte p furtū vel dolosam pcessiōē. Itat v̄
bis manifeste quidētē cōtumeliādo. i. dicēdo. pri
mo verba iniuriosa in faciē eius. t occulte p de/
tractōem. Et iō dicit in diffinitōe pverba occulta
nō qdē simplr sed occulta ei cui detrabit. quia in
absentia ei⁹. qzū enī postea ei notū fieret a refes/
tentibz. tñ tūc occultū fuit ei qñ ille detraxit. **T**
Scđa differētia ē qzū ad finē inctētū seu nocuūtē
tū illatū. qz contumeliosus erfacto suo derogat
honorū detractor aut fame Nā ex hoc ipso qz aliquē
profert manifeste verba cōrumeliosa cōtra aliquē
videt ipm ppendere. t ex hoc dehonora cōtu/
melatus. vñ cōtumelia detrimētū affert honorū
S; cū quis verba ptra aliū pfere in occulto vīd̄
ipm magis vereri qz ppendere. vñ nō directe in/
fert detrimentū honorū sed facit qzū in ipo ē pro/
ferēs verba cōtra aliquē occulte eos qui audiunt
malā opinionē habere de eo cōtra quē loquit̄. hoc
ei intēdere videt. t ad hoc intelligit detractōes ut v̄
bis eis credat. vñ dī in diffinitōe qzē dnigratō. i.
obfuscato seu diminutō fame alteri⁹. In hāc que
niūt cōrumelia t detractio. qz pverūqz pferē malū
de prio. Et qz p p̄tāvēt alia n̄ denigratō fame ho/
mus. iō tales defect⁹ occulte referre de aliq nō ē p/
prie detractō. nisi qz h̄ intēderet vnde cū dī in dif/
finitōe qz detractō ē denigratō fame intelligit ex in/
tētōe factavt. s. qz eo aio loq̄t malū de alio vt di/
minuat famā ei⁹. Et sic soluit mīste qstioēs. Unū
si qz ordinarie accusatōl̄ denūciat crīmē alteri⁹ i
iudicio qzūis ex h̄ denigrefama accusatiūl̄ denū/
ciati. si h̄ nō intēdit sed vt puidet bono cōit salu/
ti. pri. qd̄. pmouet p punitōz criminūt correctōez
boīm nō detrabit cal sed meret. Sec⁹ si intēderet

Titulus. viii.

infamia tūc mortl'r peccaret. s; ad fame restōnez
nō tenet. Itē si q̄s loq̄tur ī aliquē q̄uis n̄ sequat̄
denigratio fame illi⁹.. q; s; verba nō credūt. tñ
exq̄ hoc int̄redit ⁊ ad h̄ opat̄ detractor est. Itē si
q̄s ex loq̄citare v̄l' leuitate refert crīmīa alioz oc-
cultā nō int̄ēdens fame derogare. nō formalr s;
māfialicēz̄ detraction. vñ nec p̄tm̄ ē mortale ni-
si ⁊ verbū qđ de alio pfert ex loq̄cite eſſ; adeo ḡ
ue q̄ notabilitē ledar famā primi. ⁊ p̄cipue in his
que p̄tinēt ad honestatē vite fm̄ Tho. vbi. s. vt
referēdo de aliq̄ q̄ sit adulter⁊ fornicator. v̄lura-
ri⁉. p̄dator ⁊ hm̄oi. seicus dicendo aliquē c̄e iracū-
dū. supbū. p̄tentiosum. p̄sumptuosum. leuem et
hm̄oi. Itē referēdo mala crīmialia alioz et qua-
dā loq̄citare q̄ notoria sunt non p̄tinet ad detrac-
ctionē. q̄ nō denigrat famā illi⁹. cū ias denigra-
sit. si tñ hac int̄ēde ageret mortalr peccaret. De-
tractio iḡl' p̄prie ⁊ stricte sumpta sp̄ ē mortle. fm̄
Tho. vbi. s. arti. ii.

De detractiōe loquēs .§.I.

Ps. ait. Induant qui detrahunt mihi pudore. et
operiant sic dyployde 2fusioe sua. ps. cxvii. Quā
uis ppba ibi loqtur i psona xpī ad p̄iem d iudicis
q detrabebat mlt̄ mōis. dicetis eu ec̄ trāsgresso
rem leḡ. blasphemū. maleficū t hmōi. vt d̄r. Jo.
vii. Murmur mult̄ erat de eo in turba ali⁹ di
cebāt q̄ bon⁹ est. ali⁹ neq̄ q̄. sed seducit turbas et
bi detrahebat. S̄ oēs tales indui sunt pudore
q̄ manifestissime apparuit de sc̄titate sua imo et
deitate. Et opti sūt 2fusioe dupliciti. s. tpali t eter
nali nō penitentes de pctō illo. Et iō dicit. sic dy
ployde. q̄ est vestis duplex. t significat duplicem
cōfusionē. Pōt ēt versus iste verificari de q̄libet
detractorē. t ponit p̄ns impatiū modi p futuro
indicatiū. vt freqn̄ sit in psalmis. Induātur id
est induent. t. circūdabūt vndiq̄ pudore cū. s. ma
nifestat fallitas eoz. vt in restōne fame. t opient

Duplici studione si non penitet, scilicet trivali et eternali.
Sciendū primum est detractio variarū septēpli,
alter, accruius terribilitate, et puritas difficulter.

Quantu ad p̄mū dī Eccl. x. Si mordet fp̄s
in silentio nil eo min⁹ bz q̄ occle detrahit. Ser-
pens comedit terrā. Sicē dicit̄ fuit p̄mo ser-
pent̄ in q̄ locut⁹ ē diabol⁹ mulier. Terrā come-
des H̄n. iij. Sic detractor pascit̄ defecit̄ hoīm
quos recitat. Serpēs ē aīal venenosum qd̄ suo
flatu inficit̄ p̄e astantes. Ita detractor bz̄ vene-
nū malicie. t̄ sua locutōe inficit̄ audīt̄s generā-
do malam opinione in mētib⁹ eoy. Serpens oc-
culte vulnerat seu mordet. Sic detractor occite
id est in absentia ci⁹ cui detrahit male loqf̄ de eo
agēs p̄ illō diuinū mādatū. Nō maledices sur-
do et corā scz̄n ceco pōes offendiculū. Lui. xir.
Maledic̄t surdo detractor. qr̄ diē malū de eo q̄
en̄ nō audit̄. Ponit offendiculū corā ceco qr̄ no⁹
tificat defect⁹ alie⁹ rei qr̄ nō videbat. i. nesciebat.
z̄ iade ille scandaliz̄t ex illo malo ope ipsius Et
vtbz̄ Deutero. xxiiij. Uenenū aspidū insanabile.
qr̄ nō p̄ tolli mala opinio generata et detractōe
Serpēs est aīal callidū. Un̄ dī H̄n. iij. qr̄ erat
callidior cūct̄ animatib⁹ fr̄e. Videt̄ enī in incessu

suq̄ sumat vnaꝝ viꝫ t̄ impeceptibl̄ voluit se ad alia. Unꝫ dꝫ puer. xxx. qꝫ vnū ce difficultibꝫ ad coḡ scendū ē via colubr̄ s̄ p̄ terra. sic detractor incipit loq̄ bonū de aliq̄ de q̄ intēdit malū dicere. vt sic maḡ sibi fides adhibeāt. t̄ subito vertit se ad mala t̄ virtua illiꝫ v̄c̄s p̄iunctōne aduersatiua. pura talis bona fuit hec. t̄ illa tal c̄m̄ virtū h̄z. tale sce lus p̄petrauit. Nocaut agit septē modis q̄s ponit. b. tho. sc. se. q. lxxiiij. arti. in r̄n̄sioe ad ultimū argumentū. directe qdē q̄tuor mōis. Primo mo imponit falsuzalteri dicēdo aliquē cōmissione tale crīmē qd̄ scit vez nō eē. Et idē videt si ex suspicione loq̄ns asserit qd̄ ignorat siue ex odio h̄ agat. siue ex loq̄citate h̄ enī mortale ē. Sec̄ si ex loq̄citate diceret se audiuisse tale crīmen de illo. Idē est. s. mortale qn̄ de se ipo diceret crīmē cōmisſione qd̄ nō fecit. Non enī min⁹ tenet q̄s puidere fame siue q̄s p̄imi. etiā si tiore pene h̄ faceret. puta ne reducat ad patibulū seu torturā. vel diuti⁹ ibi teneat facetur l̄ refirmat crīmē de se qd̄ nō p̄petrauit. Sec̄o mō qn̄ p̄tm̄ auget verb suis. et sec̄o q̄ auget t̄ intētōne h̄z. sic est mortale v̄l veniale. vt si dīc aliquē furatiuſ fuisse cētū florēos qui nō abstulit nisi qn̄q̄. dicit p̄cessisse aliquem multis verberibꝫ q̄ leuit p̄cessit. t̄ illō qd̄ addit ē quid notabile t̄ falsum. tenet restituere famā. se, cus si qd̄ leue. quō aut̄ restituere debeat famā in fra dicet. Tertio mō qn̄ occultū reuelat dicēdo sc̄z qd̄ vez est s̄ locultū alīs. tūc enī mortale est qn̄ ex maliuolētia agit. intēdēs diminutioē famē illiꝫ. vel ēt ex loq̄citate cū illō ē ita q̄ ex illa māifestatōe peri occulti seq̄tū diffamatio eiꝫ alīs veniale. Sz h̄ faciendo ex caritate dicēdo illī p̄sonis q̄s credit posse p̄ eaz̄ correctōe emēdarī vel ēt ex iusticie zelo accusando l̄ denunciādo in iudicio vt mala puniātur vel mal̄ obuiet nō malū sz bonū t̄ meritoriuſ est fm̄ Tho. in qdlibet. Quarto qn̄ id qd̄ bonū est dīc̄ mala intētōne factū. pura dat aliq̄s clēosinas. discurrit ad idulgētias ecclias freq̄ntat. deuote audit diuīa officia. dicit q̄s illū talia agere ex inani glīa t̄ hypocriſi. si intēdit talē opinionē mala ingerere ī mētibꝫ audientiū mortalr̄ peccat. siue h̄ipse eredat siue nō credat. tal nō tenet ad f̄stītūdū famā illiꝫ. qz nō abstulit. Nā audiētēs h̄ scīt vel seire dīc̄ intētōne alic̄ q̄ fine agat. opa b̄ ona scīrī nō posse. Etiō si h̄ crederet ex leuitate sua esset h̄ nō ex illa locutiōe. Quito mō directe detrabit q̄s cuſ. s. negat bōa opa alteriꝫ vt cū narrat de aliq̄ qd̄ est receb̄ h̄ administrās iusticiā subdit̄. clēosinariꝫ ad paupes t̄ b̄mōi. detrabere aliq̄s illivolēs dīc̄ nō esse vez. vt sic famā illiꝫ diminuat. Sexto ēt indirecte cū bona alic̄ maliciose recitet. vt cum querit de querlatōe alic̄ vt exhibeāt ei aliq̄d offi cū v̄l b̄ficiū scīt̄ aliq̄s mītra bōa de illo ex q̄b iudicareſ aptus ad illō tacer illa opa bōa ne p̄se qual tale vtilitate. tal etiā t̄ sī gūt̄ peccat indire cte nocēs p̄rio nō tū tenet ad aliquā restōnē famā. Septimo cōmittit̄ detractio p̄ cantilenas seu libellos famulos. vt cū q̄s facit cantilēnā vel sonetū sup̄ aliq̄ crīmē alic̄. vel ēt scribit scēdu lā p̄tūnē crīmē alic̄ falsuz. vel ēt vez sz occellū

Capitulu III.

et ponit in loco manifesto ut insueta legaliter per nos
ciam illi crimē diuulget. Et hi qui scribūt has scedula
las quod dicunt libelli famosū fīm iura canōica et ci
vilia quā puniuntur si repūtūr cū tis quod ipso in
utros libellos nō subito dilacerat sī alijs ostendit
Un adrian⁹ papa. ait. Qui alteri⁹ famā publice
scripturā vel tib⁹ a cōtumeliosa cōfingit. et rep
tus scripta nō pbauerit flagelle. Et qd eū pūs in
uenerit rūpat si nō vult auctoris facti cām incur
rere. v. q. i. c. i. Debet etiā hī excōticari. ut in. c. hi q
d. si qd. sic dī. Si qd famosū libellū siue domi siue
ipublico siue quoēqz loco ignorās repit aut cor
rūpat. pī. qd alter inuēiat. aut nulli pīteat inuētū
Si hī nō statī casdē cartulas corrupit vīsigni cō
sumpserit. sī vīsigni dolose māifestauerit scīat se
qz auctorē bīmōi delicti capitali siue subiugādum.
bīmōi aut libellus alteri⁹ opinionē nō ledat. L.
delibellis famosis. l. si quis.

Quātum ad secundū .S. II
peccatū detractōis ē multū graue. vñ dīcīt ater.
papa. Sūma iniqtas fratres ē detractio. vi. q. i.
Et iō in veteri ⁊ nouo testō pīcipit a detractionib⁹
abstinere. Iaco. iiij. c. nolite frēs mei detrahēre al
terū ne in iudiciū incidatis. sī vānatōis. Et sa
pien. i. A detractōe pīte lingue qz sermo obscur⁹
in vacuū nō sbit. qnūmō Salomō admonet cuz
detractorib⁹ nō querari dīces. puer. xxiij. Cū de
tractōrib⁹ nō pīmiscear⁹. vbi glo. In hī spālis vīcio
pīclīat rotū gen⁹ būanū. Ondī aut̄ grauitas ei⁹.
Primo quia deo odibilis. Cex trib⁹. videlicet.
Secundo quia pīrīo subiecto nocibilis.
Tertio quia proximo lesibilis.

De primo dīcit aplūs ad Ro. i. detractores deo
odibiles. Nullus aut̄ odio habetur a deo nisi pī
pter mortale. exqz ostendit detractio esse mortale
qd vñ ē fīm tho. vbi. s. qnū fit ex intētiōe denigrā
di famā alteri⁹ siue verū siue fīm vīcat. et etiā si nō
bac intētōe sī ex loqzitate cū inde sequiſ famatio
pri. Recte aut̄ ds odit detractōē et eo spāliter qz
videſ auferre qd ē dei. pīrīi. s. de hoībo iudicare k
mala eoz publice māifestare. qd in iudicio finali
opabit. vñ Job. xix. Quare pīseqmīni me ve de⁹. s.
pīdēnādō vitā meā. et carnib⁹ meis saturamī. Ubi
dīcit greg. in morl. qf saturā carnib⁹ būanis qui
delectabilr pāscit detractōib⁹ morib⁹ vite alienē
scz alijs detrahēdo. Et in vitaspāt⁹ legīl quēdā
patrē dirisse meli⁹ esse. i. min⁹ malū comedere car
nes aīalū brutoz et bibere vīnū tpe ieiunioz quā
carnes hoīm pī detractōem. Sicut enī ossa signi
ficant oga fortia. i. vītūla hoīm. ita carnes desī
gnāt oga infirma ⁊ defectuosa. Laro enī infirma
dīcit math. xxvi. Secundo detractō noce pīrīo
subiecto. Nā occidit aiām suā. pīuādō eā grātia.
vñ dī de pe. di. i. homicidoz. Qui occidit et qd de
trahit pīter hoīcida ē. ille corporis. iste aīe Detractō
etiā exēccat hoīem. vñ greg. Quid aliud detrahē
tes faciūt nisi qd in puluerē sufflat. et in oculos su
os terrā excitāt. ut vñ pl⁹ detractōis pīflant. inde
min⁹ vītatis videāt. xi. q. iii. Interverba. Hoc at
scz quō detractō cecitate iducat. be. tho. vbi. s. sic
declarat. qz hō letat in mīa oris sui. ut dī. puer. xv

Inde ē qd ille qd detrahit incipit magis amaret cre
dere qd dīcit. et pī pīns pīm magis odire. et sic ma
gis recedere a cognitōe vītatis. Nocet etiā detra
ctō pīrīo subiecto. qz si nō penitentia faciat. et
naliter cruciat. Nec ē cōtra qd. Aug. di. xxv. f. als
ca. qd in aliud. dīcit ad minuta peccata. i. venialia
prīncipe igne purgatorij puniēda cū nos cū omni
facilitate temeritate maledicim⁹ alijs. i. detra
ctō. hoc enī intelligit fīm tho. qnū nō intentōe infā
mādi sī et lapīu lingue hoc agim⁹. nec illud indu
cit infamia. vel cū dicim⁹ mala qnū sunt crīmīa
lia nec denigratīua fame. Si hī detractor te pe
nitentia pīportebit tē subire magnā pīfusionē. qz ne
cessē ē ipm dīcere se fālsum dirisse si fālsum dīxīt.
Bīqñ etiā talis puniēta deo spāliter. ut patet in
maria sorore aaron. qd effecta ē lepsa et eo qd detra
ctō moysi. pīrīo vīzorē ei⁹ ethiopīaz. ut Num. xij.
¶ Tertio nocet. pīrīo. s. same ei⁹. Et qd in seīora
bona qd possidem⁹ fama pīcīnēt divītīs eo qd pī
pīnqzor ē spūalib⁹ bonis. pīrīo qd dī puerbi. xxiij.
Meli⁹. ē nomē bonū qd divītīe mūlē. iō. Detractō
ē graue⁹ pītīm qd furtū et se. qz mai⁹ nōcumētūm
inde sequiſ. licet ex circūstātīs possit esse min⁹. vñ
Anther⁹ papa dīcit post grē. Detractōes sīqz vītā
morez qd bonoz corrūpūt his qd substātias aliorū
prediagz diripiūt. Laueat vīnū qd ne aut̄ lingua
aut̄ aures hēat prūtēt. i. ne aur̄ ipē alijs detra
hat. aut̄ alios detrahēt audiat. Sedēs inqz pī
pheta aduersus frātē tuū loqbaris. s. detrahēdo
et aduersus filiū matris tue ponebas scādalū tē.
Parcāt igīt singuli detractōi lingue custodiāt qd
sermones suoſ. et sciāt qz cū cra qd de alijs loquūt
sua snia iudicabūt. Nemo inuīto auditori libēt re
fert. vi. q. i. ex merito. Et pīmārie nocīuū ē detra
ctō qd irrogat pītātis et religiōtis. vñ dī in vītī lege
Dis nō detrahēt. i. sācđotib⁹ siue pītātis qd tenēt
locū dei in terris. vñ. vi. q. i. c. suīt plurimi. f. vñ.
Manifestū ē dyabolū qd sīcīeo rugiens circuit qd
rēs quē deuorōz cordib⁹ plebiū suadere vītēt doctorib⁹
bus atqz pītōrīb⁹ suis detractōes irrogēt accus
sent. ut pīplebēs langues cētēs nō tenētib⁹ pītōrīb⁹
frena eoqz lasciūt atqz iūma ruāt. ut saltē sic pī
clītī possint. Peius malū forenō existīo qd xpīz
nos suis inuīdere sācđotib⁹. hec ibi. Detractōes
figurāt pīamonitas illos qd nūctōs seu oratores.
Dāuid missos ad pīlōlādū amon de morte patris
in derisuz et iūriā absēderūt eis vestes vīsqz ad na
tes. et rāserūt dimidiū barbe estimātēs sī fālso qd
callide fūissēt missi ad explorādū terrā nō ad cōsō
lādū. sed pīrīo rātē inūriā dāuid missō exercitū
suo cū ioah cepit eos. et ciuitatē eoqz extermiavit.
ij. Reg. x. Nā cīj dāuid sunt doctores et pīsidentes
missi a xpō vt legatīz oratores ad hoīes mūdī ad
zīfirmādā vel renouādā amicīciā cū xpō. et ad cōsō
fortādū sub spe eternoqz bonoz. bī morte. i. morti
ficationē appetit⁹ sensuāl et vītōz. Sī hoīes pīl
dicētēs eos deceptrōres radunt dimidiū barbe qd
significat vīrlītātē vītūtū. qz diminuūt eoqz hoīz
oga negātēs ipā vel mala intētōe asserētēs facta
absēdūt vestes vīsqz ad nātēs vt appareat turpē
tudo. qz pīversatiōz eoqz et vītā dilacerāt detrahē
do. vt manifēstēt. sīqz vītā hēant occulta alijs de

Titulus .VIII.

tegunt. Sed ipsi detractores severer punit.

Quatum ad tertium. §. III.

oñd̄ ḡuitas b̄ p̄t̄. et eo q̄ purgaſ difficult̄. Nā cū ille q̄ detraxit teneat restituere famā q̄ abſtūlit dicēdo se falso dixisse si falso dixit. vel iniuste infamasse si v̄p̄ dixit. Et h̄ ill̄ oīb̄ q̄bus dixit si recordat̄ ad q̄d̄ d̄z̄ adhibere conatu. s. ad recordandū cū maḡ difficultate hoīs induci p̄t̄ in h̄ ppter p̄fusiōes quā recepturi s̄ de mēdacio suo. et cū ab uno fama mali vol̄ ad pl̄imos. q̄ male p̄t̄ fama ablata restitu. et tñ non dimicet̄ p̄t̄ nissi restituat̄ ablata. si restitu p̄t̄. ait Aug. ec̄ de reg. iur. li. vi. c. p̄t̄. Qd̄ intelligi nō solū d̄ rebo tpa libo diuītiaꝝ. s̄ et fame fm tho. vbi. s. cū fm so/ lomonē meli⁹ sit nomē bonum q̄d̄ diuītia multe. Illi at̄ cui detraxit dicere n̄ d̄z̄ n̄ p̄t̄. ad no/ ticiā ei⁹ tpa p̄sona detrahēs. tñ c̄ d̄s p̄t̄ venia p̄ se vel p̄ alii. nisi ex h̄ imineret̄ sibi magnū p̄d̄z̄ vite ex tali fame restōne. S̄ erubesc̄tia sola et cōfusiō bñda nō ē sola sufficiēs cā non restituēdi fa/ ma ablata. S̄ de mō restituēdi fama bēs. s. ti. ij. c. q̄. vbi. vide plene. Et notādū q̄ n̄ solū detrahē/ do q̄s peccat. s̄ et libenter audiēdo detrac̄tōes.

Deo cui⁹ declaratōe dīc̄ Tho. se. se. q. lxxij. ar. iij. q̄ fm apl̄. Ro. i. digni s̄ morteñ solū q̄ p̄t̄ faciunt. s̄ et q̄ p̄sentūt faciētib. Lōsentire at̄ cōtingit dupl̄. Uno mō directe. vt. s. q̄n̄ q̄s induē aliū ad p̄t̄. vel ei plac̄ p̄t̄. Alio mō indirē sez q̄n̄ q̄s nō resistit̄ p̄t̄ cū p̄t̄ et debet resistere. et h̄ origit̄ aliquā nō. q̄ p̄t̄ placeat. s̄ ppter ali q̄chūanū timorē. si ḡ aliō detrac̄tōes audiat̄ absq̄ resistantia. vñ d̄ fit p̄ceps p̄t̄ eius. Et siqd̄ īducat̄ eū ad detrahēdū. vel ei etiā placeat detrac̄tō ppter odiū ei⁹ cui detrahēs nō min⁹ peccat̄ q̄ detrahēs. s̄ aliquādo maḡ. Un̄ bern̄. Detrahēre l̄ detrahētē audire qd̄ boꝝ dānabili⁹ sit n̄ facile dixerī. Si vo ei nō pla/ ceat detrac̄tō s̄ et timore v̄l̄ negligētia l̄ verecū dia qd̄a omittat̄ repellere detrahētē peccat̄ qd̄ē s̄ ml̄to min⁹ q̄ detrahēs. t̄qñq̄ qd̄ē est veniale q̄ñq̄ etiā p̄t̄ eē mortale. vel ppter h̄ q̄ aliō incū/ bit ex officio detrahētē corrigerē. vel ppter aliquā p̄cīm p̄ns. vel ppter radicē q̄ timor bñan⁹ p̄t̄ eē mortale. Detrahēs h̄z̄ dyabolū i ore. et audiēs li/ bēter in aure. Dz̄ ḡ q̄libet cū audit̄ detrac̄tōes re/ phendere detrahētē. nō ridere vel n̄ audire v̄l̄ fa/ ciē oñdere turbulentā ad rep̄mendū cū. Un̄ d̄z̄ puer. xxv. Vene⁹ aq̄lo dissipat̄ pluuias. et facies tristis lingua detrahētē. Et q̄uis sit. p̄p̄j̄ arbit̄ tri⁹ detrac̄tōes q̄s audit̄ q̄s de se factas patiēter ferre et pari detrimētū fame sue nisi h̄ vergat̄ i de/ trīmētū et p̄cīm alioꝝ. et possit laudabil̄ fieri tñ nō ē sui arbitri⁹ q̄ patial̄ detrimētū fame alteri⁹ et iō in culpā ei vertifli nō resistat̄. eadē rōne q̄ te/ netur q̄s subleuare asinuz̄ primi sui iacentē sub/ onere. vñ p̄cip̄ Deutero. xxi. fm Tho. vbi. s. Et si audiēs scit illū v̄p̄ dicere q̄uis dicere nō de/ beat q̄ loqtur falso. d̄z̄ tñ arguere q̄ peccat̄ de/ trahendo. vel oñdere q̄ ei displiceat̄ detrac̄tō. S̄ nec de facilī d̄z̄ q̄s credere detrac̄tōib. cuz̄ q̄/ tidiana expientia doceat multas falsitates ex er/ rore vel mendacia ex industria dici. et p̄cipue. au-

diēdo a maluoli s. als peccaret. Un̄ damaſ̄ pa/ xi. q. ij. Nō solū re⁹ est q̄ de alio malū p̄fert. s̄ et qui aurē crīmib̄ cito p̄bet. s. credēdo. t. ij. q. i. de us dicit̄. Mala audita nullū mouēat̄. nec passiſ̄ dicta absq̄ certa p̄batōe credans. Si aut̄ q̄s au/ dīt̄ detrac̄tōes. q̄ estimat̄ loqñtē moueri et ca/ ritate. vt. p̄t̄endat̄ ad remediandū malis nō pec/ caret. S̄ nō sit facilētū ad credendū. Is aut̄ enī detrahētē d̄z̄ patiēter ferre. nō odio moueri vel de/ trac̄tōes de se factas detrac̄tōib̄ alioꝝ redūda/ re directe. s. dicēdo falsa vel occulta mala d̄ illis sed d̄z̄ se excusare et innocētā suā oñdere q̄ntū p̄t̄ ne alioꝝ ex infamia exorta scādalizent̄. als tacēdo malefaceret. Un̄ aug. Qui fidens p̄scie sue negli/ git famā suā nimis crudel̄. xi. q. ij. nō sūt audi/ endi. Et sic ex h̄ detrac̄tōes incurrit̄ infamia. q̄ detegitur falsitas et malicia coꝝ ip̄putat̄ eis q̄ si/ bi h̄ p̄curauēt̄. S̄ talē iniuriā receperā nō tenet̄ remittere ei q̄ detraxit̄ cū ventiā petit̄ n̄i famam. restituat̄ dicēdo illis corā quib̄ detraxit̄ se falso dixisse si falso dixit. odiū aut̄ et rancorē nunq̄ ex hoc d̄z̄ h̄bre. et deo cōmittere fē sufficienti excusa/ tōne. vñ Bre. s̄r̄ ezech. Linguas detrahētū sic nō studio nō dēm⁹ excitare ne pereat̄. ita p̄ sua/ maliciā excitatas dēm⁹ equanimē tolerat̄. vt no/ bis meritiū crescat. Et si v̄p̄ cēt̄ q̄b̄ dēm⁹ ī sed oc/ cultū taliter se excuset̄ q̄n̄ nō mentias. et ml̄to ma/ gis ne piret̄ vel arguet̄ eos de mēdacio S̄ poss̄ se alioꝝ p̄bis sophistica excusare. vt q̄ml̄ta fal/ sa q̄t̄idie dicuntur ab hoīb̄. vel ēt̄ q̄ de scīs vir̄ ēt̄ multa mala dicta sūt̄ falso. et iō nō mir̄ si ēt̄ d̄ ip̄/ so dicant̄. Et q̄mira⁹ q̄ credat̄ tñ uaphas de eo et hm̄oi. Permittit aut̄ d̄s hm̄oi detrac̄tōes su/ scitari ⁊ fuos suos ad z̄t̄uandū eos in hūilitā/ te. Un̄ gre. Sūt plurimi q̄ vitaz bonop̄ fortasse ampliusq̄ d̄z̄ laudat̄. et ne q̄ elatio de laude surri/ piat̄ p̄mittit opotēs d̄s malos in obtrac̄tōem̄ et obiurgat̄ em̄ p̄p̄pe. vt si q̄ culpa ab ore laudā/ tium nascitur in corde. ab ore vitupantū suffos/ cetur. Hinc est q̄ doctor gentiū se in p̄dicatiōne currere testatur inī ūfamia et bonā famā. vt sedi/ ctores inquit et veraces. et alibi. Alijs̄ sum⁹ odor/ vite in vitam. aliojs̄ odor mortis in mortē. Deb̄z̄ ḡ/ is cui detrahētē orare p̄ detrautorib̄ exemplō xpi/ dicentesp̄. cxiij. Pro eo vt me diligenter detrahe/ bāt̄ mibi. s̄c̄ iudei dīct̄es multa falsa de eo Ego/ autem orabam.

Capitulū. v. de susurratione.

Susurratio est quarta filia inuidie fm Bre. Et p̄t̄ describi/ sic q̄ susurratio ī locutio mala ocul/ refacta dealiq̄ ad tollendū ei⁹ amiciā cū alio. Un̄ glo. s̄r̄ ill̄ Ro. i. Susurroēs et detrac̄tōes deo odibilea dīc̄. Susurrones s̄c̄ ī ūfamia dīc̄ cordiā seminat̄. Pro e⁹ declaratōe dīc̄ Tho. se. se. q. lxxij. ar. i. q̄ detrac̄tō et susurratio ī matia/ et forma seu mō loqñdi ūueniūt̄. q̄ vtriq̄ malū occēt̄ de p̄t̄io loqtur ppter q̄ ūfamia dīc̄ alioꝝ po/ nitur vñ p̄t̄io. Un̄ ecci. v. s̄r̄ illud. Nō appelle⁹ ūfamia ūfamia. dīc̄ ibi glo. i. detrautor differit aut̄/ in fine. nā detrautor intēdit denigre famā p̄cipue ex q̄b̄ p̄cipue

Capitulu

1

infamari possit vel saltem diminutus eius fama.
Susurro autem incedit amiciciā separare finem gloriam inducā. Ecce p[er] illud quod dicitur puer. xxvi. Susurrone subtrahito iurgia. p[er] q[ui]escit. et si susurro talia mala de primo perficerit quod p[er] ipsum annūn[ti]at cōmouere audiētes. finis illud. Ecce. xxviiij. vir p[er]turbans p[er]turbabit amicos. et in medio pacē hincū immitteret inimiciciā. et Iustus dicet in licehi. susurro de sono locutionis appellat. quod nō in facie alicuius sed in aure loquitur de trahēdo. inquit q[ui]dem susurro malū dicit d[icit] alio d[icit] trahere. Sed in hoc differt a detractore quod nō intendit simpli malū dicere. sed quicquid sit illud quod possit animi turbare. Sed aliū est si sit simpli bonū. sed apparet malū inquit displicet ei cuius dicitur. Est autem de se mortale. quia per illud infertur nocumentū notabile primo.

De susurratione ait .§.I.

pros. Aduersum me susurrabat oces inimei. aduerm me cog. ma. mi. hic serz susurro dr et bilinguis Et ro est fin tho. quod cui a*cicicia* sit in*c* duos nimirer sursurro ex vrraque pre a*cicicia* rupe. Et io duabis linguis vtil ad duos. vni dices malum de alto. pro quod dr Ecc*i*. xxvij. Susurro et bilinguis maledictus erit. Et sumis et pro id est. Et subdis. Multos eniz curbanis amicos. Monstruosuz eet in nata bre duas liguas cui nullum aial heat duas linguis non si spens. verm opiniiez vulgi. Neceni spens habz duas liguas. Sz vidor quod heat propter velocet eir mortu vn filis est tal spenti venenosogue quod que diabolus locute ad tollendum a*cicicia* bois cui deo. vn filis est susurro diabolo quod figuram quod inimicum supsemignan te yzanim in medio tritici. Mat. xij. Tria sunt mala facit susurratio.

¶ Primo excludit benivolentia diuinalem.

Hoc tollit amiciciā humanalem.

Zertio includit nequiciā mortalem.

Quatum ad primum. §. II.

dicit Salo. puer. vi. Sex sunt q̄ odit d̄s t̄ septis
mū derestat aia ei⁹. Ocl̄os sublimes t̄c. p septio
aut̄ pōit cū q̄ semiat iter fr̄es discordias. hic ē su-
surro. Et ad idē fāc qd̄ dicit sapia increata q̄ est
dei fili⁹. puer. viii. Arrogatiā t̄ supbiā t̄ viā pūā
et os biligie detestor. Importat at̄ detestatio ali
qd̄ plus. p̄ odiū cōe. s. q̄ n̄ p̄ pati illō qd̄ quis d̄cē
stat an̄ se videre. Et sic p̄z q̄ hoc virtū excludit ab
aia beniuolētiā dei. ita q̄ d̄s illū n̄ diligit ad salu-
rem eternā. Sz mai⁹ malū seu dānū bō pati n̄ p̄
cū oia bona q̄ bēm⁹ ex beniuolētiā dei bēamus.
Merito at̄ dei fili⁹ susurronē d̄testat. q̄ d̄rius ē
sibi in opib⁹ suis nā dei fili⁹ venit. t̄ vsḡ ad mor-
tē crucis laborauit vt filios dī qui erāt disp̄si. cō-
gregaret in vnuz vt dī Job. xi. t̄ vt dissoluat opa-
diaboli. vt dicit Jo. in i.ca.sua.c.iii. Sz susurro
laborat vt aicos zcordes ab iūicē diuidat t̄ dis-
pergat silis lupo q̄ rapit t̄ disp̄git ones Magis
viden̄susurrones displicere xpo q̄ qui corp⁹ ei⁹
crucifixēt. nā xps magis dilexit eccl̄ia q̄ corp⁹
suum. q̄ p eccl̄ia mortē corp̄is sustinuit. Apoc i.
Lauit nos. q̄ sc̄z sum⁹ eccia. a pctis n̄fis. in san-
guine suo. s. p mortē effuso. diuidit at̄ vnitatē cor-
pi xp̄i. i. eccl̄ia seu fideliū p susurratōem. vñ et in

signū b⁹ malorū displicētēz si pmissiō diuisiōz scilicet
di in passiōe corp⁹ p̄priū t̄ agiri lat⁹ nō en pmissie
diuisiō tūcā ei⁹. q̄ significat ecclias. Unū dicit m̄l
lites. Nō scandā eā Jo. xii. Et vno v̄bo susurro
nis sequit̄ aliquā tantā discordia q̄ tota vna pa
tria destruet. Demū sic pacifici qui s̄ pacē q̄ nū
ponere ins̄ discordes vocant̄ filij dei. Mat. v. qz
sc̄z inimicat̄ dei filiū q̄ nos inimicos pacificauit p̄t̄
suo eterno. Iea eccl̄tra susurrit̄ des dicidē s̄ filij dia
boli q̄ qrit̄ hoīes deo inimicari. Et ut dicit beda
Qui societatē fr̄nirat̄ aliq̄ discordie peste cōma
culat̄ deū pdic̄ xi. q. iii. abijt̄ vñ sūc siles iude. t̄
in. c. iusti. d̄r q̄ hoī religioso. i. bono. parū d̄z eē
inimicicias alio p̄n exērcere. l̄t̄o augere male lo
q̄ndo nūl̄ eas ēt extingue reū loquendo studue
rit.

Secūdū malū quod .S.m.

generat susurratio ē q̄ tollit aiciā hoīm ad iūi
cem exq̄ ēt ḡuitas b̄ p̄ci oñdīl q̄ tollit amicīciā
qd̄ ē magnū bonū t nccrū i vita ista. Vñ d̄ ecē
vi. Bmico fideli nulla est cōparatio. Est āt nccrū
riū b̄fē amicīciā ppter q̄tuor rōnes. Te autē soli
d̄ Ecēs vñ. Sol̄ ēst qui nō h̄ amicū aliquem.
Primo rōne virtutis habende.

Ecclesiastica rōne utilitatis cōmunicande.
Terrigrante rōne vniuersitatis aeuande.

Quarto rōne cōsūmētūr sūmptuōs.

Quātū ad p̄mū n̄c̄riū est cū libz h̄

virt⁹ boni facē h[ab]itū t[em]p[or]e op⁹ c[on]tra bonū reddit. Quilib[et] autē necrīū ē ec[cl]esiā bonū ad salutē p[ro]fessiōnā. Sz amicicia ē virt⁹ l[og]o reducib[il]e ad virtutē. Et q[uod] amicicia sit virt⁹ moral[is] p[ro]balex h[ab]itū q[uod] virt⁹ possit in medietate q[uod] f[ac]tū rōe[bus] est. Sz i[ps]o quersatiōne hoīm tam in fa-
ctis q[uod] in dictis opt[er]e q[uod] q[ui]lib[et] ad vnuū quēg se h[ab]eat
ve decet. Et h[ab]itū facē amicicia seu affabilitas q[uod] mediuz
tenet in k[on]f[er]ātōre et litigioſu. Et sic p[ro]p[ter] q[uod] sit h[ab]itū
Reducit autē ad iusticiā. vñ et ponit p[ro]p[ter] potentia-
lis ei[us]. q[uod] si iusticia reddit viuicuq[ue] e[st]ile. ita ami-
cicia cuiilibet reddit p[ro]portionale. Sz in h[ab]itū differe-
t[ur] q[uod] iusticia p[ro]p[ter] attēdit debitu[n]t h[ab]estat q[uod] est
mag[is] ex p[re]t[er]atu si q[uod] ex p[re]t[er]atu. L[et]i ei h[ab]itū sicut aial-
rōnale sociale. si nō p[ro]p[ter] b[ea]tū viuere i[ps]a societate sine
virtute. ita nec sibi delectatōe. Et iō ex q[uod]daz debito
naſali h[ab]estat[ur] obligat ad b[ea]tū alijs p[ro]delectabilis
vivat. nisi p[ro]p[ter] cām aliquā n[on]cē sit alios p[ro]tristare
cū. s. amici defectuosa comittit. q[uod] tūc reprehēden-
di s[ecundu]m ve amicicie rōne. Quia g[ra]m[atica] susurratio q[ui]rit
amiciciā collere et virtute imittere discordias et liti-
gia. Un d[icitu]r puer. xxvi. Susurrone subtracto iur-
gia q[ui]escit. Scđo ē necrīū h[ab]re amiciciā rōne utili-
tati coicande. q[uod] sic p[ro]baet. Si illō q[uod] ē ex inclina-
tiōe naſali ē necrīū. multo mag[is] illō q[uod] ē ex assi-
milatōe spēi. Sz amicicia inest s[ecundu]m naturā generatīs
ad gemītū q[uod] p[ro]p[ter] p[ro]b[abil]itātē q[uod] s[ecundu]m signa amicicie nō so-
lū in hoīb[us] sz et in alijs aialib[us] et volatilib[us] q[uod] ve-
māifeste appet studiū lōgo tpe adhib[et] ad educa-
tionē plis. g[ra]m[atica] ē necrīā amicicia illa q[uod] ē hoīm ad
inuicē p[ro]p[ter] silicitudinē naſe spēi. Et h[ab]itū p[ro]baet p[ro]locuz
a minori. s. p[ro]p[ter] q[uod]dā signū amicicie q[uod] iuēit in oīb[us]
bonib[us] naſal[r]. s. familiaritatē et beniuolētie. q[uod] si
ad e[st]ēneos de q[uod]b[us] min[or]is vñ d[icitu]r naſal[r] impendimus

Titulus VIII.

bñficiis vñ obsequi q̄ s̄ amicicie signa. siē qñ ignori
 t̄ pegrini declinat̄ a via recta eos ab errore vie re
 uocam⁹. et iter rectū oñdum⁹ t̄ dirigim⁹. et qñ ca
 dūt erigim⁹ eos. ad oñdendū q̄ ois h̄ sit nāl. s̄r
 amic⁹ oī homi t̄ familiares. vñ ea q̄ sunt naturalit
 bona oibꝫ sunt nccria. qle bonū ē amicicia. Pr̄
 etiā b̄ et p̄uictu spāli. q̄ siē in alijs aialibꝫ ē amic
 cicia naturalit̄ ut apparet q̄ signa amicicie q̄ sunt i
 eis. puta q̄ assimilat̄. q̄ p̄uersant̄. q̄ obsequunt̄
 eo q̄ generas rps magnū adhibet ad educatiōez
 gēiti. mltō mag⁹ ē amicicia naturalit̄ in eos q̄ se vñ⁹
 gent⁹ adiuicē. in p̄tū cōicāt̄ in p̄uictu. i moribꝫ. i
 obsequis. Idē p; ex dicto cōi. Nā amatores homi
 laudam⁹ q̄ impiētes l̄ p̄ficiētes illō qđ ē boī na
 tuale. vel id ad qđ natā incliat cōis. s̄ amicicia.
 Et hāc tollit sulurro. Et iō b̄ eccl. xvij. Dis su
 surro maledic⁹ erit. Tertio ē nccriū b̄e aicicia
 rōne pac⁹ t̄ vnitatis p̄fuadē qđ sic pbaf. Illō ē ne
 cessariū b̄e qđ marie ē p̄fuatiū ciuitat̄ t̄ cōita
 tis. t̄ vitare ei⁹ oppositū. s̄ inf oia aicicia est pac⁹
 t̄ p̄cordie vnitatis p̄fuatiua. qđ p; et exēplo t̄ rōe
 Exēplo. q̄ legillatores mag⁹ studēt ad aicicia int̄
 ciues p̄fuandā q̄ ad iusticiā. qđ p; et b. q̄ legilla
 tores qñq̄ iusticiā int̄mittūt. puta. i p̄eis inferē
 dis ne amicicia excludat̄. ne dissensio oria. vnde
 q̄ p̄cordia aicicia assimilat̄. q̄ sc̄ p̄cordia legilla
 tores marie appetūt. p̄ceptuāt̄ ciuiū marie re
 pellūt q̄ inimicā salut̄ citat̄. iō aicicia marie i
 ter oia ē nccria. p; b̄ idē rōne. s̄ p̄cōpartiōez ad iu
 sticia q̄ marie vñ. nccria cōitati l̄ ciuitati totaſt̄
 argiendo. Illud q̄ h̄ito nō indiget altero. s̄ econ
 uero mag⁹ ē nccriū. s̄ amicicia hita p̄tū ad oēs
 nō ēt̄ nccria iusticia q̄ hita adhuc ēt̄ aicicia q̄rē
 da. qđ sic declarat̄. q̄ si aliq̄ s̄ amicicia in nullo idiz
 gent iusticia p̄p̄ dicta. Et ratio h⁹ ē. q̄ si aliqui
 vel ēt̄ oēs citat̄ hoies s̄ amici oia bñt̄ q̄s cōia.
 ēt̄ amic⁹ q̄libet sit aler̄ ip̄. nō ēt̄ amicicia ad
 seipm̄ s̄ ad sealtez. s̄ it̄ iusticia nibulomin⁹ in
 diget aicicia ad inuicē. Et iō si iusticia est nccria
 qđ dī Aug. in li. de ci. dei. cū aliter respublieno
 possit diu subsistere. multo magis aicicia q̄ sū
 iusticia cē p̄t̄. Et q̄ susurratio tollit b̄ bonū ami
 cicia. admonet apls. ij. ad Ro. xij. di. Ne forte sus
 surratioes. inflatioes. sedicioes sint i vob. ybi glo.
 susurratioes. s̄ seminatioes discordia. vñ t̄ ē amic
 ia. Quarto b̄e aicicia ēt̄ nccriū rōe nccritatis
 supplēde. Qđ sic pbaf. Illō ē nccriū b̄e q̄ nccritati
 vel indigētie oīm subuenit̄. hoc āt̄ sit p̄ amicicia
 Qđ āt̄ p̄ aicicia nccitat̄ oīm subuenit̄. pbaf ex se
 generibꝫ vel p̄ditōibꝫ hoim. q̄bꝫ est vñl̄ t̄ nccria
 amicicia. Est enī nccia t̄ vñl̄ diuitibꝫ. paupibꝫ
 iuuenibꝫ senibꝫ. tribulatioes t̄ p̄fectis seu felicibꝫ.
 Prio qđē amicicia ēt̄ vñl̄ t̄ nccria diuitibꝫ. t̄ b̄ du
 p̄t̄citer. quo ad cōicacōem bonorꝫ t̄ q̄ad p̄fuatō
 nē eoꝫ. Et p̄tū ad p̄mū q̄ sit nccaria p̄bat̄ sic
 Illō enī sine q̄ null⁹ eligit viuere ēt̄ hitis p̄tibꝫ
 omibꝫ necessariis ad vita ēt̄ summenccriū. s̄ b̄ ē
 sc̄om bñficiū. p̄cipue q̄ diues vel p̄ncips vel p̄o
 tens impēdit alijs. q̄ nulla ēt̄ vñlitas bonorꝫ for
 tune si et̄ his alijs nulli bñficiat̄ bñficiū sit ma
 rie t̄ laudabilissime ad amicos. ḡ amicicia q̄ ad
 cōmunicatiōem t̄ distributiōem bonorꝫ diuitibꝫ

est nccria. Quantū ad sc̄om. s̄. cōfusatōem bo
 noꝫ est nccria amicicia diuitibꝫ. q̄ bōa fortuna
 sine amicis p̄fueri nō p̄nt̄. t̄ qr̄ fortuna q̄nto est
 maior rāto ē min⁹ secura. q̄ p̄les bñnsidiatōes
 Et iō qr̄ q̄nto q̄s maior est in bonis extētoribꝫ
 tanto ē instabilior nisi cōtineat̄. Sic t̄ maria ar
 bor̄ indigē multis fulcimētis t̄ radicibꝫ a natu
 ra paris. t̄ sil̄ amici s̄siē virtutes naturales cō
 fuates aliquē in alto statu. Sc̄do ē amicicia vñ
 les t̄ nccria paugibꝫ. Illō enī ad qđ q̄s p̄surgit ē
 fortunis est marie nccriū. s̄ paupes hoies refu
 giūt ad amicos. eo q̄ estimat̄ diuites ēt̄ paupera
 tis eoꝫ refugii singulare. In angustiis enī cōpa
 bañ amic⁹ ait salomō. Un̄ sequit̄ q̄ in oī infor
 mio amici sunt veiles t̄ nccria. Tertio iuuenibꝫ
 etiā amicicia est nccria. Hui⁹ rō est. q̄ in iuueni
 bus abūdat̄ p̄nitas ad peccandū ppter p̄cupisē
 tiā deletionū quēl̄ in eis. fm illō Ben. viij. sen
 sus enī homis t̄ cūcta cogitatio pna s̄ ad molū
 ab adolescentia sua. Et eccl. xi. Adolescentia t̄ vo
 luptas vanā sūt̄. Lōlūgit voluptat̄ adolescentiā
 q̄ iuuenīt̄ b̄ mltā p̄nitat̄ ad ea. Ista āt̄ vitas ad
 malū p̄acos religat̄. s̄. exhortatōibꝫ. p̄silis t̄
 reprehensibꝫ. vñ phib̄ ēt̄ a peccādo. Quarto am
 icicia est nccria senibꝫ. hui⁹ rō ē. q̄ illis q̄ indigēt̄
 reuerētia t̄ carēt naturali potētia. valzobsequiū
 famular⁹. sed senes sūt̄ hmōi. Nam senes ppter
 uerentia que eis debet. t̄ ppter naturalē impoten
 tiam. i. ppter debilitatē corporis et q̄ deficiūt̄ i sūt̄
 is actōibꝫ. t̄ patiūt̄ defecūt̄ mltos indigēt̄ aicicia
 ad plendū suas actiōes t̄ ad subueniendū suis
 defectibꝫ. ppter qđ orabat ps. Ne p̄fias me in
 tpe senectutis. t̄ cū defecerit virt⁹ mea ne derelī
 quas me dñe. ḡ t̄. Nec aresco. viij. ethi. c. i. t̄ be
 lbo. t̄ alber. sup̄ illo loco inscrip. Quinto am
 icicia est vñl̄ t̄ nccria tribulatioes eo q̄ illi q̄ sūt̄ in
 tristitia alleuiatōes. qndā sentiūt̄ ex p̄ficiā amico
 rū p̄dolentū eis. Et p̄ficiā ēt̄ amici magnitudo
 vel ḡuedo tristicie alleuiat̄ qđ pbaf p̄ficit̄
 Sicut enī pond⁹ ḡue qđ sol⁹ vñus portat̄. alleuiat̄
 ex societate alteri⁹. secū portat̄. sic on⁹ tristicie
 leui⁹. t̄ meli⁹ fert vñ⁹ si alius secū ferat̄. fm illub
 Salaciū est miseris socios b̄e penaꝫ. Quāvis
 enī tristicie illi⁹ quā tribular⁹ patiſt̄ nūt̄ ro p̄rem
 amic⁹ n̄ assumat̄. assumit̄ m̄ p̄t̄ q̄tū ad cām dñs
 p̄t̄ dāni subiūt̄ amicus et q̄ tristicia ora est. vñl̄ p̄
 cōpassione fm illō. ij. Loy. xij. Quis infirmat̄ et
 ego n̄ infirmor t̄. Dñ enī q̄ tribulaſydet amicū
 suū p̄sente. t̄ de sua tristicia p̄dolentē minus dñ
 lor suū. Lōn solā etiā tribulat̄ ab amico visiōe
 cius. fmone t̄ opere. Brestotiles t̄ brūa lbo. in
 scriptis ibi. Verro est necessaria p̄fectis id est
 illis q̄ sunt in summō. i. p̄fecta etate. qđ sic pro b
 atur. Quocunq̄ fuerint homines potentiores
 ad agendum in vita actiua. et intelligendp̄ in vñ
 ta contēplatiua. illud est necessarium ad vitam.
 Sed amicicia est huiusmodi. Lūius ratio est q̄
 nullus quantūcūq̄ perfectus eligeret viuere sō
 litarius etiam si omnia alia bona haberet. eo q̄
 homo naturaliter est animal politicum. et socia
 le aptus cōuiuere alijs t̄ cōueniētius virtuosis t̄
 p̄fectis a quibꝫ adiuuat̄. t̄ in actione vñc actiue.

Capitulū

VI

dum qđ vñus nō videt. vel pōt̄ alius videt et pōt̄ in actōe vite cōtemplatiue qntū ad doctrinā et disciplinā cum ab alio adiuuat. Scienđū tñ qđ cū dicit̄ amicicia cē necessaria ctiā felicib⁹ seu pfectis. intelligendū est de felicitate vite pſentis. Nā de pfectiō e seu felicitate patrie nō est ncēria amicicia homī. qntū scz ad ncēritatē britudis. et ratio est. qz ille q̄ totā plēitudinē sue britudis seu pfectionis hz in vno nō indiget alio. Sz beatus in patria hz totā plenitudinē sue pfectois in deo. Un̄ non indiget amicicia cuiuscunq; alte rius. Un̄ et dicit̄ Sap. vii. Uenerit aut̄ mibi oia bona piter cū illa. s. diuina sapientia q̄ consistit in clara dei visione et zréplatione. facit tamē ad bñ esse beatitudis patrie amicicia seu societas sc̄tōrum inuicem pfecte se diligentū. Et fm hoc pōt̄ intelligi illud Boecij. scs null⁹ boni sūn socio est iocida et pfectra possedit. s. qntum ad premiū ac cidentale patrie. Sz loqndō de felicitate seu pfectiōe vite pſentis. tunc est necessaria amicicia. nō quidē amicicia q̄ fundat super delectabili. v̄ sup̄ v̄ili. sed amicicia q̄ fundat sup̄ honesto seu virtutib⁹. Et rō h⁹ inter ceteras est qz ad felicitatē p̄t̄et̄ felicis delectet̄ in ope virtutis. Et qz nō possum⁹ delectari nisi in eo qđ cognoscimus. Magis aut̄ possum⁹ speculari primos nostros quā nosiplos. et etiā actōnes primorū h̄ nostras quia yniuscuiusq; iudicium in p̄prijs magis def̄icit̄ ppter priuatum affectū quem habet quilib⁹ ad seipm. Et ideo opt̄ q̄ felici sine delectabiles ope rationes honor̄ viroꝝ et conerarie z̄ristabiles sicut musicus delectat̄ in bōis melodijs. sic felix gaudet in bonis operib⁹ amici. et sic indiget ami cīcīs.

Tertio susurratio

.§. III.

includit in se nequiciā mortale. et est contra p̄ce p̄rum dñi dicentis Lxii. xix. Non eris criminat̄. et susurro in populis. Criminat̄ dicitur qui publice accusando vel p̄uiciando petā alijs imponit. Susurro aut̄ occulte ut dictū ē. Et qz notabile noctumentū p̄ hoc vitiū infer̄ primo. ideo est mortale et q̄uius de se q̄ detracitio. Ratio h⁹ est fm brūm Lbo. sed a sc̄de. q. lxxvij. art. ii. quia peccatū in primū tanto est q̄uius qnto p̄ipsum mai⁹ noctumentū infer̄ p̄rio. tanto aut̄ noctūmē tum est maius q̄nto mai⁹ est bonū quod primo tollitur. sicut maius bonū est vita homis. q̄z dñs uite q̄ ordinātur ad sustentandū vitā. et q̄o q̄ui⁹ est homicidiū p̄ qd̄ tollit̄ vita homis quā furtū vel rapina p̄ quā collit̄ subia et palis seu diuitie. Inter cetera v̄o exteriōra bona p̄minet amicus qz sūn amicicia null⁹ viuere p̄t̄. vt p̄z p̄ p̄bm. viij ethicoꝝ. Et qz bona fama q̄ detractōez tollit̄ ad hoc marie nc̄ria est ut hō ydoncus ad amiciciā habeat. Et iō susurratio est q̄uius p̄ct̄m q̄ detracitio vel p̄t̄uclia. qz amic⁹ meli⁹ ē q̄z honor. et amari magis q̄z honorari fm p̄bm in. viij. ethi. Quā uis enī detractor aliqundo dicat maiora mala q̄z susurro. tamen qz grauitas peccati attendit̄ ex si ne magisq; ex materia. ideo est grauius susurratio que intēdit tollere mains bonū.

Capitulū. vi. de exultatione in aduersis. p̄mittit.

Qrultatio in aduersis
proximi est q̄nta filia inuidie. et pro p̄niquitatē habet ad crudelitatem et seūciā que virtuti clementi opponi. Nam crudel exultat in penis alteri. ipa etiam crudelitas et odio et inuidia pcedit vñd de ipa crudelitate hic breuiter dicendū. Est aut̄ crudelitas fm Se necā atrocitas animi in exigēdis penis. Est aut̄ dr̄ntia inter crudelitatem et seūciā. et diuersa vicia sunt. Pro quoꝝ declarat̄e sciendū fm Tho. se. se. q. clx. art. i. Nomē crudelitatis a crudelitate resumptū v̄idr. Sicut ea q̄ sunt decocta et digesta solent h̄re suauē et dulcē saporē. ita illa q̄ sunt cruda h̄nt asperz et horribilē saporē. Clemētia at̄ importat qndā lenitatem seu dulcedinem animi per quā qs est diminutiu⁹ penar. vñd crudelitas eī oponit̄ v̄luitū p̄ qd̄ qs excedit mēte in penis inferendis. Epicheya qd̄z q̄ ē ps iusticie. alio noī equitas or̄ penas debitas. et defectu cōmissio diminuit fm tñ q̄ rō dicit̄. vt ad tollendū scandalū et hm̄oi. Sed ipa dulcedo affect̄ ex qua hō ad hoc inclinat̄ p̄t̄et̄ ad clementiā. ita et ecōtra ip̄e excessus penar. qntū ad id qd̄ ceterius agitur p̄t̄inat̄ ad iusticiā. Sed quantū ad austeritatem animi per quā quis promptus est ad agēdas penas pertinet ad crudelitatem. sicut etiā differt misericordia a clementia. eo q̄ ad misericordiam p̄t̄inat alienē miserie subuenire p̄ beneficj collatione. ad clementiā v̄o miseria diminuere p̄ penar. dī. minutōez. ita differt misericordia a crudelitate. qz p̄ immisericordiā nō subuenit qs miserie. pr̄imi dādo bñficiū cū dī p̄ crudelitatē adauget miseria pene v̄ltra debitū rōnis. Tamen p̄p̄ter similitu dinē rōnis. harū virtutē scz clementie et misericordie quia veraq; refugit et abhorret miseria alienam sumis vna p̄ altera. Et sic ē v̄itia ei⁹ ſ̄ria. s. imis̄ sericordia et crudelitas sumis sepe vñd pro alio. Differt etiā pp̄rie sumendo crudelitas a feritate. Nā nomē seūcie et feritae a fūlitudine feraz accipit̄ que etiā seūcie dicitur. Hm̄oi enī afalia nocet homib⁹ ut ex eoꝝ corpib⁹ pascant̄. nō ex alio iuste cie cā cui⁹ p̄sideratio ad solā rōnē p̄t̄inat̄. Et iō pp̄rie loqndō feritas vel seūcia or̄ fm qd̄ aliq̄s i penis inferēdis nō p̄siderat aliquā. Culpā ei⁹ qui punit̄. sed solū h̄ qd̄ tollit̄ in cri. ciatu homī. et sic p̄t̄inat̄ sub vicio bestialitatē. Slā talis passio n̄ est hūana h̄ bestial. puenies v̄i et mala p̄uetudine. vel ex corruptōe nature sic et alie bestiales affectōes. Sz crudelitas attr̄edit culpā in eo q̄ punit̄ sed excedit modū i puniēdo. Et iō crudelitas differt a seūcia seu feritate. sicut malicia humana et bestialitate. vt dī. iin. vi. ethi. Et sicut crudelitas que est malicia humana opponi clementie que est virtus humana. ita seūcia seu feritas que est passio bestialis opponi virtuti quā philosoph⁹ eroycam seu dominicā vocat̄. et sc̄dm nos pertinere vi detur ad dona spirituſanci. videlicet ad donum p̄catis. hic autem sumitur crudelitas lo. ge. Scuerus autem sc̄dm Isidorum in libro etimologiaz dicitur q̄si seūus et verus. quia si

Titulus VIII.

ne pietate tenet iusticiā in puniendo. et sicut Tho.
Non tñ simplr seuerus dicit seūus. qz seūia im-
portat viciū. seueritas autē vtrū. Sed dicit seū
circa vtratē ppter aliquā silitudinē ad seūia q
nō diminuit penas. sed hoc agit seū cū ratōne
scz ut nō recedat a vtratē iudicij. De crudelitate
populi iudaici erga xp̄m ait ps̄. Non ē recordar
facere misericordiam. sed psecut⁹ est hoīem⁹ mendicū
et inopē. l. xp̄m. Sup quē versum Lassiodo ait.
Persequi hoīem facit aut diuītiarū ambīt⁹ aut
supbie odiosa iactantia. Paupem vero et mēdiciū
inseguī sola crudelitas facit. cui⁹ nec honor q̄rit
nec abundātia facultatis ambīt⁹. hec ille. Deb⁹
autē eūtari crudelitas. qz deo et hoīib⁹ displicet. et
de⁹ marīe laudat et clementia et mia. et d⁹ eūtari.
¶ Ut circa subditos nō exerceatur.
¶ Ut circa p̄p̄nq̄os nō habeatur.
¶ Ut circa afflitos nō exhibeat.

Quantum ad primum. §. I.

Sicut misericordia et clementia reddūt rectorē amabi-
lem subditis. qd p̄ vtile et necc̄iū est. ita inbūani-
tas et crudelitas reddūt eū exosum. Unī. puer. xx.
dicit. Misericordia et vtratē custodīt regē. et clemen-
tia firma thron⁹ eius. Et eccē. vii. ca. dicit. Noli
esse nimis iustus. est q̄ perit in iusticia sua. Dicit
nimis iust⁹ q̄ est nimis seuerus in corrigēdo. cru-
delis in puniendo. In archea autē dñi fuit non so-
lū virga aaro sed māna suauissimū ad significan-
dum q̄ in mēte p̄sidentis q̄ figurā p̄ archam do-
mini in q̄ lex dñi deb⁹ cōtineri. nō solū districtio-
nis et rigor⁹ iusticie d⁹ fuari. sed et māna misericordie
et clementie vitando crudelitatē. Qd docet greg.
in. xxxi. mora. sic dicens. Sit rigor scz in rectore
sed nō exasperans. sit zel⁹ scz nō immoderate sentēs
sit pietas scz nō pl⁹ expedit p̄cens. sic bon⁹ ille sa-
maritan⁹ in vulnerib⁹ sauciati ad curandū eum
immisit oleū et vīnū. nō splū mortificariū. sed et
oleum lenitivū. vt h̄ Luce. x. Et et b̄ seq̄tū me-
lius emēdatio criminū. Unī dicit Leo papa. Le-
uiter castigat⁹ reuerentia exhibet castigati. Aspe-
ritas autē nimis increpat⁹ os nec correptiōem re-
cipit nec salutē. di. clv. cum btūs. Sed vt dīc sa-
lomon puer. xij. Viscera impior̄ crudelias. Non
enim h̄nt misericordiam et cōpassione huāne 2ditioni
Diere. vi. Et crudelis est nō misericordi. Uer⁹ vt dīc
Iaco. ii. Judiciū. l. dānatōis. et seuere punitiōis
sine misericordia fier illi q̄ nō fecit misericordiam. sic p̄ in
Abdonisbech rege. Nā cap⁹ a filiis isrl fuerit ei
amputare summitates manū et pedū. et vincula
duct⁹ est h̄ierlm̄. qui dixit. Septuaginta reges
erant quib⁹ amputat⁹ summitatib⁹ manū et pe-
dum a me comedebat reliquias cibor̄ que cade-
bant de mensa mea. Sicut fecit ita reddidit mihi
bi dominus. Judic. i. Sicut ergo fuit crudelis
alij. itaz ip̄e p̄ceptus est crudelitatē. Lyrus rex q̄
fuit valde crudel delectabiliter fundēs humanū
sanguinē cū fuisset captus a regina damari cui⁹
filium ille occiderat. fecit ei caput amputari. et
in v̄rem sanguinis immergi dicens. Sanguinē
nem sicutisti. sanguinem bibe. id est sicut fuisti alij
crudelis. ita et erga te exercebitur crudelitas.

vt nō parcatur tibi propter regiam dignitatem.
ut fieri solet. Viscera autē rector deb⁹ cauere sibi et
crudelitate et feritate in factis erga subditos. ita
etiam in verbis nō debet esse asper et dur⁹ nimis
Nam dī. puer. xv. Sermo dur⁹ excitat furorem.
Qd verificat⁹ est in filio eius roboam in p̄ncipio
regni sui. Nam cū p̄ls isrl rogarēt ut minue-
ret ei grauamen expensar⁹ et extactionū q̄ fuerant
imposita a p̄c ex cōcilio iuuēnū r̄ndit dure p̄lo
dicens. Minim⁹ digitus me⁹ grossior est dorso
patris mei. P̄ me⁹ imposuit sup vos iugūz que
ego autē supaddam. pater me⁹ cecidit vos flagell⁹.
ego autē cedā vos scorpionib⁹. iij. Reg. xij. Ex q̄
duricia et crudelitate fmonis p̄ls recessit a dño
et obedientia. Insuper et Amā agagites q̄ fuit
ita crudelis. qd ppter odiū et inuidia ad honore
mardochē dolose ip̄etraverat lfas a rege assue-
ro. q̄ om̄e gen⁹ iudeor̄ v̄biciū q̄ inuenirent certa
die exp̄sa in litteris deberent occidi. de cui⁹ cru-
delitate hester dixit fgi assuero. h̄mōi crudelitas
redundat i regē. Hester. viij. Et ip̄e assuer⁹ de eo
scripsit amon genere et mente macedo a p̄larum
sanguine alien⁹ pietatē nrām sua crudelitate cō-
maculās pegrin⁹ suscep̄tus est a nob̄. Hester. v.
Tandē crudelitas reduc̄davit in caput suū. Itaz
ad supplicatōem regine hester revocate sunt littē-
re et in p̄trum mutata ordinatōe facta q̄ om̄es
inimici iudeor̄ q̄ illa die cupiebat et intendebat
occidere eos. ipsi occiderēt. Ip̄e amon ex p̄ce
pro regis suspēsus in cruce alta. l. cubitis quam
pauerat mardochēo. Hester. vij. Narrat etiā
Gregorius in q̄rto dialogo⁹ q̄ quidē miles ex
mortuis reuiuiscens rhome retulit m̄lta que vi-
dit in alia vita. et inter cetera q̄ viderat quendā
nomie p̄ez. qui officialis fuerat i curia romana
in fluvio fereni in loco penalī p̄ssō magno pōde
referri. et dictū fuit ei q̄ idcirco fuit illa pena pa-
riebatur. q̄ cū ex officio haberet facere aliquam
punitionē. nō obedientia inūcti officio. sed ma-
gis crudelitas ad puniendū illuz trahebat. Con-
fessores quoq̄ et p̄sulentes in foro conscientie in
imponendis penitentijs. vel in allocutione ad
penitentes debent etiā cauere a crudelitate et
duricia fmonis nisi cū expedit rōne obduracionis
hominū quādo dulcib⁹ monitis nō mouen-
tur ut fecit stephan⁹ p̄thomartyr dicens iudeis
contra quos disputabat. Dura cernice et incirci-
cisi cordibus et aurib⁹. vos sp̄ulancio semp̄ relis-
tis. Actuū. vi. Primiū docet Crisostom⁹ dicens
Si erramus modicā penitētiam imponentes.
nōne melius est ppter misericordiā reddere rōne
quam ppter crudelitatē. Ubi paterfamilias lar-
gue est. dispensator nō deb⁹ esse tenax. Si deus
benignus ut quid sacerdos eius vult videri au-
sterus. xxv. q. vij. alligant. Et gregorij dicit dist.
l. considerandū. q̄ idcirco permisit deus petrus
negare christū ut in sua culpa disceret qualiter
alij misereri deberet. Debent etiā ut p̄fuent bo-
nam famā et conscientiam cauere a nimia famē
litorate cum mulierib⁹. Unī augustinus. Qui fi-
dens conscientie sue negligit famā suam nimis
crudelis est. iij. q. i. nolo.

Capitulu

VI

Secundo ereretur. §.II.

crudelitas pmaxime ergo pentes dū eis nō subvenit vel qđ peius est dū affligitur. Unū dicitur Proverb. xi. Qui crudelis etiā pinq̄os abūcit Sicut ad virtutē pietatis p̄cipue p̄tinet erga p pinq̄os obsequiosum esse. et subuenire ita p virtutē crudelitatis denegatur obsequia et adiutoria de vita v̄l' interrogatur sup̄plicia. qđ v̄t̄q̄ est ē natura lem instinctu. Et iō apl's dicit p̄ma ad Thimo. v. Si q̄s suo p et maxime domesticor̄. i. pinq̄u cura nō habet. s. in puidendo fidez negat. idest fidelitatem seu uis naturale. et est infideli deterior. Et cōmuixer tales male forunātur etiā in hoc seculo sicut pat̄z in Absalone qui fuit ita crudel' vt nō solū occideret fr̄m suū amon sed et patres suum p̄q̄slimū dauid de regno expulit et quesuit occidere. Qui demū fugies de p̄lio eius exercitu debellato transiēs equester subter vñā quercum remasit suspensus per capillos capitis in ea. et a Joab laccis trāffixus ē. i. Reg. xviiij. Nero imperator quo nemo crudelior m̄rēm. p̄p̄i occidi fecit. vt et curiositate videret quō steterat in vētre matris. qui demū seipm ab impio expulsus occidit. Sed si maḡ crudelitas iudicaret a cūctis cū quis videret p̄iem l'frēm vel alīū s̄an guineū in maximis penis detineri. nec in vlo se posse iuuare. et cū posset multipl'r consolari et refrigerare negli geret. quanto maior crudelitas est p pinq̄os suos q̄ sibi bona sua ex quoꝝ acq̄sitiōe indebita vel nimia affectōe sciunt vel scire p̄nt. et verisimil'r credunt esse in penis purgatoriū q̄ maxime sūt sup om̄s vīte p̄ntis. et nō iuuāt eos orationibꝫ. elemosinis. missis et alijs p̄jūs suffragijs et quanto p̄t̄ est legata p se facta nō soluit. Und illi nō p̄cipentes suffragiū p̄manent in illis penis. clamates illud Job. xix. Misericordia mei mi seremini mei. salte vōs amici mei. q̄re psequim̄ me sicut deus. Unde tales ut necatores animar̄ madant ecōmunicari ppter talē crudelitatē. ej̄q̄. q. q. qui oblationes. Et de quodā milite legitur qui cū dimisisset cognoto suo. qđ in casu q̄ moreretur i bello ē infideles ad qđ ibat suū qndam equū venditū in elemosinā largiret. et in illo bello occiso cognat⁹ auaricia duc⁹ nō erexit⁹ ē in iunctū. sed libi retinuit s̄i in capite octo dierum a morte apparens ille miles sibi dixit. Quare nō fecisti qđ imposui tibi. fecisti me manere i penis v̄sq̄ nunc. s̄i spūn̄t⁹ nō euades. Nam ego hodie ad celū purgat⁹ ascendo. tu vō hodie ad inferna descendes. qui subito mortu⁹ et dānae⁹ est Solū in hoc licet ut crudelitate ad pntes qñ sc̄z q̄s vocatur p inspiratōem ad fuiendū deo p p̄ceptum mūdi et religionis ingressum. ut p̄t̄ afflictōez eo rū hoc nō p̄mittat. Nam ut dīc Hiero. Sum mū gen⁹ pietatis est in b̄ eē crudelē. Maximā crudelitatē exerceuit p̄ls iudeoz ē xp̄m i sua passione. Unū cōquerit de ipso sup b̄ p Hieremiā Tren. iiii. dicens. filia populi mei crudelis q̄si strucio in defto dedit vocē suā p̄tra me. filia d̄r synagoga p̄ creatōem et spūalē curā quā de ea hēbat de⁹ Populi mei idest que synagoga ē populus me⁹.

quasi strucio q̄si terrū crudum comedit. et de sī līs suis non curat. stridet fortiter. sic popul⁹ in deorum crudelis clamādo contra xp̄m. Et cum p̄latuſ fecisset eū crudel' flagellari. vt sc̄z b̄ vi⁹ so crudelitas eoz cessaret. magis ac magis clahibabant. crucifige eū crucifige eum. Unde p̄ psal mista loquens in psona xp̄i ad patrē exprimit illorū crudelitatē per varias similitudines dices Erue. p̄ framea deus animā meam. id est vitam. Et est oratio fm p̄tem sensitivā. Framea est spaſra que cito incidit et tollit vitā. et ideo multū est horrozi et velocitate mortis quaz inducit. Sic et ipsi iudei multa egerūt ad accelerandū mortem eius. Nam dabant ei bibere vīni myrratū seu acetolum et symeonē angariauerūt ad porrandū crucem. ne fieret mora et latuſeſ transfixerūt. Et iō demandu canis vnicā meā. i. vitā supple erue. Lānis audie rodit. vñ notatur auditas iudeoz ad mortē xp̄i. Nam et q̄rebant euz cape nō i festo ne a turbis defendere et barrabam dimitti petierūt et p̄lati volenti eū dimittere dixerūt. Si hūc diuitis nō es amic⁹ cesaris. Salua me ex ore leonis qđ est animal ferū. et cū rugitu insiliūt ad locu randū v̄sq̄ ad ossa. Et iudei cū magnis clamoribus postulabāt vt crucifige. et v̄sq̄ ad ossiuſ fractionē afflīcerūt occidētes. Et a cornibꝫ vnicorniū humilitatē meā. Unicoris est aīal feror et īndo mitū. qui habet cornu durissimum in fronte. q̄ aīalia transfodit et occidit. et sic duriciā et obstinatō nem iudeoz signat in mortē xp̄i. quia a nllō potuerūt flecti a crudelitate eoz. Sz de sua crudelitate puniti sunt crudeliter. Nam exterminium terrible secutum est de genere illo destructa ci⁹ uitate et multis milibꝫ homin̄ mortuis fame et bello. residui venditi. dispersi sunt per orbem.

Tertio crudelitas erer. §.III

ceretur ad afflictos cū. s. quis nō compatitur eis et subleuat. sed potius insultat v̄l' afflictōem addit. Si cum phacce fili⁹ romelie rex israel occidisset de iuda centū viginti milia in die vna tempore achas regis iuda om̄s viros bellatores propter peccata eoz. ins̄ ducēta milia muliez pueroz et puellaz ceperunt fili⁹ israel de fratribꝫ suis. s. de iuda infinitam p̄dam et adduxerūt in samariam volētes eos subiūcere seruituti ex magna crudelitate. vnde ppheta quidam reprehendit eos ex parte dei dicens. Ecce iratus domin⁹ p̄tra iudā propter peccata eoz tradidit eos in man⁹ vīas. Occidist⁹ illos atrociter ita vt in celuz pertingeat crudelitas vestra. Insug filios iuda vult⁹ vobis subiūcere in seruos et ancillas. Peccatis enī sup hoc domino deo vestro. Sed audite consilium meum. Reducite c̄ptiūos quos adduxerūt et redire in terram suam. q. Paralipo. xviiij. Et greg. dicit q̄ n̄ debet a nobis flagellatis addi afflictio. ne nos culpe quod absit offensa respicūt. vñ. q. i. Cum percullio. Proterea prohibuit dominus in veteri lege filios isrl' cornedere sanguinem animaliū in figurā ut auerteret eos a crudelitate horrenda effusiois sanguinis humani.

Titulus VIII.

Eadem rōne phibuit eos comedere aialia suffosata vel strangulata. qz in tali morte multū afflīgūtur aialia. phibuit in p̄ticulari cōedere grifū. qd animal est infestū hoibz t equis in detestatōz crudelitatis potētū erga subditos. phibuit t ede re vulturē. qd aial inleqtur exercitū bellantū ut de cadaueribz mortuoꝝ pascatur. t significat crudelitatē eoꝝ q. p̄curāt bella t seditōes veinde lūcēn̄t. In nullo enī genere hoim rep̄stanta crudelitas sic in p̄tialibz. adeo vt nō solū crudeliter occidat. sed et̄ occisum minuciatim in frusta disserpāt. t aliqñ comedat quo mil crudelit⁹. Proh b̄buit et̄ dñs coquere hedū in lacte m̄ris yl' auē capē cū pullis. ad inducendū illū p̄plm ad pieta/ tē et̄ vt audiū ad crudelitatē. dū essent assueri ad hm̄oi. etiā circa animalia bruta. vt dīc. b. Tho. pri ma sc̄d. q. c. Dicit et̄ Hiero. q. accepisse paupib⁹ erogandū t elūrētibz plurimis illō refuare omniū predonū vinct crudelitatē. xij. p. ij. Gloria. Qñ seꝝ quis q̄rit imittere caristiam emens v̄l re tinēs victualia nō sibi n̄cēria. Sciendū tñ q̄licet videat multis crudelitas punire reos ad mortē et̄ guiter punire crimia. nō tñ crudelitas. sed iustitia t caritas est. Unū hiero. sup̄ ysa. Non ē crudelis q̄ crudeles iugulat. s̄ crudel patientibz eē videtur. Nā latro suspēsus patibulo crudelē iu/ dicē putat. xiiij. q. v. non est. Hinc t aug⁹. Quid crudele moyses mādauit aut fecit cū cōmissum sibi p̄plm sancte zelans viuo t vni deo v̄o subdi tū esse cupies. postq̄ z̄guit ad fabricandū ydolū deflurisse t colendū in paucos vindicās gladio. et̄ in p̄sentī salubriter terruit. t disciplinā in po/ sterū sanctit. Nam cū nulla crudelitate s̄ maḡ di lectioē fecisse qd fecit q̄s nō in ei⁹. Ab his agnoscit orantis. p̄ p̄ctis eoꝝ t dicentes. Aut dimittē p̄plo hoc peccatū. aut si nō dimittē dele me de libro vi te. Sic aplus nō crudolis s̄ amicabilr̄ tradidit hoīem sarhani in interituz carnis. vt sp̄us salu⁹ sit. xxiij. q. v. z. q. iiij. ca. Ipsa pieras. Idez ait. v. q. v. non ois. t. c. nō osculatur. Molestus ē mes/ dic⁹ furēti frenetico. t p̄ indisciplinato filio. ille ligando. iste cedēdo. s̄ ambo diligēdo. Si autē illos negligat. t p̄ire p̄mittat ista poti⁹ māsuetu/ do crudelis est. Et̄ aug. dicit in regula dc occul/ tante p̄ctū alteri⁹ qd dz manifestare p̄silitudiez occulti morbi corporalis. Nam si frātū vuln⁹ h̄z in corpe qd velit occultare dū timet secari. Non ne crudelr̄ a te silere t misericorditer iudicare.

L Capitulū. vij. de blasphemia.

B Lasphemia dei quia
videtur p̄cedere ex odio ad deum. iō de ip̄a hic agēdū. P̄t autē sic describi et̄ v̄bis Ambro. q̄ est yitiū q̄ attribuit deo qd ei nō zuenit. vel remouet ab eo qd ei zuenit. vt si dīcaſ de eo aliqd importās defectū. puta qd n̄ sit iustus. vel qd nō sit omnipotēs t hm̄oi. Est autē contra actū fidei q̄ est p̄fessio credendor̄. Unū ad infidelitatē p̄tinere v̄d̄. qd et̄ verb apli elici p̄t. dicentis de se. i. Thmo. i. P̄rius sui blasphem⁹ t p̄secutor. Et̄ subdit. Ignorās feci i cōdulitate mea. Pro hui⁹ declaratiōe sciendū fm. b. tho. se.

se. q. xij. artē. primo. Qd nomē blasphemie fm portare v̄b̄. qndā derogatiōem excellētis boni tatis t p̄cipue diuine. Deus autē vt dicit dyoni. ē ip̄a cēntia bonitatis. Unū quicqđ deo zuenit per tiner ad bonitatē ipsi⁹. t quicqđ ad ip̄m nō p̄tinet. longe est a rōne p̄fecte bonitas q̄ est ei⁹ esen/ tia. Quicqđ ḡvel negat aliqd de eo qd ei zuenit. vel assertit de eo qd ei nō zuenit. derogat boītas diuine. Qd p̄t p̄tingere dupl̄r. Uno mō fm solaz opinionē intellect⁹. Alio mō contūcta qdaz affe ctus detestatiōe. sic ecōtrario fides dei p̄fici p̄ di lectionē ipius. Unū autē dōgatio diuīe boīta tis vel fm intellectū tñ. vel etiā fm affectū. si cōsistat in corde tñ. erit blasphemia cordis. si ex terius p̄deat p̄ locutiōem. erit blasphemia oris. Et̄ fm b̄ blasphemia p̄fessioni oponit. Qd autē aliqđ dicit qd suut tres sp̄es blasphemie. Prima cū deo attribuit qd ei nō zuenit. Tertia cū attribuit crea ture qd est p̄priū dei. fm tho. vbi. s. Non p̄prio quando iste sūt diuīse sp̄es blasphemie. qz attri buere deo qd ei nō zuenit vel negare seu mouere ab eo qd ei cōuenit nō differunt nisi fm negatio nē t affirmationē que dīversitas h̄cūs sp̄es nō dīsūgit. qd autē id qd est dei attribuit creature ad id p̄tinere v̄d̄ qd attribuitur ei qd ip̄i nō zuenit. Quicquid enī est dei. p̄priū est de⁹. Attribuere er go creature qd ē dei. p̄priū. est ip̄m dei facere idēz creature. Item sciendū q̄ ille q̄ loqtur h̄ deū con uicium īferre intēdens. vt cū dīc sit maledict⁹ deus t hm̄oi. derogat diuīe bonitati nō solum contra veritatē intellect⁹. sed etiā fm prauitati volūtatis detestanci t impediētis p̄posse dinūnū honore qd est p̄fecta blasphemia. Et̄ sicut lauda tur dñs in sc̄tis īqntū laudantur opa ei⁹ q̄ facit per sc̄os. ita etiā blasphemā ī sc̄tis īqntū blasphemia q̄ sit sancti redundant ī deū. Est autē blasphemia p̄ctū mortale. fm tho. vbi sup̄. arti. sedo Ex eo quod repugnat t cōtrariatur caritati dei. quia p̄ hoc derogatur diuīe bonitati. Unū t leui tici xxiij. dr. Quicqđ blasphemauerit nomen dñi morte moriat. Sed pena mortis nō infligl nisi p̄ mortali. Et̄ est h̄ primū vel sc̄dm p̄ceptum deca⁹.ogi. Uez est tamen fm Thmo. q̄ cum q̄s ex subita passione. prumpit in verba blasphemie nō aduertens hoc qd dicit esse blasphemā. vt qz nō cōsiderat significatiōem v̄b̄. nō ell̄ tūc pec catū mortale. sed si aduertat hoc esse blasphemā considerās significata verboꝝ. ex eo q̄ ex subito impetu ire hoc faciat. v̄l ex praua p̄suerudine nō ppter h̄ excusatur a mortali q̄uis cito doleat de cōmissio. sicut nec excusat ab homicidiū reatu qui ex subita ira p̄cutit. p̄mū. et̄ est istud īuissimū peccatū. Et̄ rōlest fm Tho. vbi. s. art. ij. qz blasphemia oponit p̄fessione fidei. t iō b̄ ḡuita/ tem infidelitatē. et̄ aggrauat si sup̄ciat detesta tio volūtatis. t adhuc maḡ si. prumpat in verba. sicut laus fidei augeat per p̄fessionē et̄ dīlectio nem. Unde cū infidelitas sit maximū peccatum fm gen⁹ suū. ita etiā blasphemia. Unū t glo. ysaie xvij. dicit q̄ om̄e peccatū blasphemie cōparatū leuius est. et̄ quātūm quidē ad obiecta p̄cti ḡui⁹

Capitulū VII.

grauiss est q̄d homicidii. q̄d blasphemia est dire
cte contra dñi. homicidii ē primū. Quātū vero
ad effectū nocūmēti p̄ponderat homicidii blas-
phemie q̄d plus nocet. In q̄uitate autē p̄tī magis
attenditū intētio voluntatis puerse q̄ videtur ecē
maior in blasphemia. cū intēdat nōcumentū ho-
noris diuinī q̄d in homicidio. De blasphemia que
alio mō dī maledictio. vt cū dī maledicē sit dī
et bī dī. bī sup̄ in cap̄ de maledicis. in tī de ira.

De blasphemia potest. §. I.

exponi illō psalmi. Nolite extolleſ in altū cornu
vestrū. s. sup̄biendo. Nolite loqui aduersus deum
iniquitatē ſez blasphemādo. q̄ ſez dī ſtringit coris
nua ſup̄bīz et punit blasphemos. Blasphemāt au-
tē dī multiplīr nō ſolū ab infidelib⁹. ſed et a p̄lo
qui dī fidelis. et freqn̄. De q̄ ip̄e p̄querit Ila. lī.
Et iugis nomē meū blasphemāt. et hoc mulplī.

Primo blasphemāt aliq̄ dei. puidentia.

Scđo blasphemāt aliq̄ dei potentia.

Tertio blasphemāt aliq̄ dei iuſticiam.

Quātū ad primū. §. II.

Blasphemāt aliqui dei. puidentia qui dicunt dñū
nō bīc. puidentia de rebus seu acrib⁹ hūanis ſz oia
euenire bomib⁹ a fortuna et caſu in q̄p pſona di-
cit Job. Et circa orbem celi p̄ rambulat nra autē
nō considerat. Ut libro. iij. de falſa ſapia de Epi-
curo philoſopho ſic ait. Videbat epycur⁹ bonis
ſemp aduersa accidere. paupertates labores exilia
carorum amissioes. malos et bonos eſſe augeri
potentia. honorib⁹ affici. videbat innocentia mi-
nus tuā ſcelera impune comitti. videbat ſuū de-
letu morib⁹ ſine ordine ac diſerimē annoz ſeuire
moitem. ſed alios ad ſenectutē puenire. alios in
fantes rapi. alios robustos interire alios i adō
ſcientie flore in maturiſ annis extingui in bellis
meliores potius vinci et perire. maxime autē co-
mouebat homines in p̄mis religiosos ḡuoribus
affici malis hiſ q̄ oīno dñū negligerēt aut nō pie
colerent vel minora mala et incomoda euenire
vel nulla. Et subdit. Cū hec cogitaret epycurus
earum rez velut malicia induit. Sic enī cauſaz
rationēq̄ videbat ignorāti. estimauit nullā cē p-
uidentia. nullāq̄ dei iuſticia. Nec ille. Sic et le-
neca in tragedijs. poſtq̄ cōmendat dñū de regi-
mine et ḡubnatiōe vniuersi et ordine rez aliarum
conquerit q̄ de rebus hūanis nō vi dī curare dicēs
Lur idem. s. deus qui ſanta regis ſub q̄ vasti pō-
dera mūdi. librata ſuos ducent orbes hominū
minime ades ſecutus nō ſollicet p̄diffeſ bonis
nocuisse malis. Res hamanas ordine nullo for-
tuna regit. ſpergitq̄ manu munera teſa. Peiora
ſouens. Vincit ſanctos dira libido. Fraus ſub-
limi regnat i aula. tradere turpis falces. Popu-
lus gaudent. eodez colit. atq̄ odit. triftis virtus.
peruersi tulit p̄mia recti. castos ſequit mala vo-
luptas. vicioq̄ potēs regnat adulter. Ut ſtboe
cius in p̄mo de philoſophica p̄ſolatiōe in pſona
hoz ait. O ſtelliferi cōditor orbis. qui perpetuo
mirus ſolio. rapido celū turbine verſas z̄. Et in
infra. Omnia certo fine gubernas. Solos hoim

repudiis act⁹. Merito rector cohiberemō. Nam
cur tantas lubrica verſat fortuna vices. Premit
inſontes debita ſceleri noxia pena. ac puerſi reſi-
dent celo mores ſolio. Sanctaq̄ calcant iniuſ
ſta vice colla nocentes. Latet obscuris cōditoſ
virtus clara tenebris. Justusq̄ tulit crimen iniq̄.
Nil giuria. nil nocet ipſis. Fraus mēdaciſ comi-
pta dolore z̄. Sed p̄ ip̄e dicere q̄tide qd ſeinel
incarnat ait iudeſ. Quiſ de vob̄ arguet me de
peccato. Job. viij. s. ignorantie vel imprudentie
aut inuſticie. certe null⁹. Et qd nō poſſum⁹ dñū
inculpare de aliq̄ vel arguere. ſed oia que fac bo-
nis et malis. bñ ſacit trib⁹ rōnibus p̄ oñdi fm
Johem dñi ci in ſermonē.

Primo ppter diuini opis pfunditatē.

Scđo. ppter noſtre mentis tortuositatem.

Tertio ppter dñi ſumā rectitudinē et claritatē.

Primo etenī dico q̄ nō poſſum⁹ dñū arguere p-
pter ſuoz opez pfunditatē. Sūt enī oga dei taz
alta tam pſunda qd nō poſſum⁹ p nos inuſtiga-
re. Et nō ſolu alta ſua oga nō poſſum⁹ compen-
dere. ſed nec minima et vilia valent a nob pſecte
cognoscit. Ut q̄re granū milij ſit rotundū et gnuſ
ordi oblongū om̄s mūdi ſapientes neſciret di-
cere. Et ſimiliter q̄re gnuſ frumenti ſit ſcissuſ; ex
vna pte et ex alia non null⁹ ſapientia poſſet ſuffici;
enī rōnem assignare. et ſic circa quālibet puaſ
rem poſſent inſinire moueri qſtioes q̄ ſeſcircs
explicare tanta abyſſum ſapie poſuit dī in iſtis
ſuis creaturis. Si ḡ in iſtis creaturis inferiorib⁹ et
magis vilib⁹ eſt tanta pfunditas qnto magis alie-
res alre et pſunde. Quō ḡ tu vilissima creature p-
ſumis reprobare dñū. q̄re iſtu fecit xpianū. illuſ
iudeū. illuſ reprobat. iſtu elegit. q̄re bonis malis
malis bōa eueniūt. Vide misericordia hoc pe-
lagus. quia ſubmergeris. Et iō dicebat apl's ad
Ro. xi. O altitudo diuinaꝝ ſapie et ſcientie dñi.
q̄ incōprehensibilia ſunt iudicia ei⁹ et inuſtiga-
biles vicius. Uie eius ſt oga ei⁹. et he inuſtiga-
biles. i. nō cognoscibiles a nob in vita iſta. ppter
pfunditatē eaz. Hinc et aug. querēs q̄re dñs nō
fecit ſigna in tyro et ſydone. de q̄b⁹ dicit xp̄s q̄ ſi
facta fuiffent illa ibi que feci ip̄e in iudea fuiffent
conuerti. et iudea in q̄ fecit illa miraclia. nō eſt cō
uerſa ad penitentiā. put dī Mat. xi. Dicit aug⁹.
Nam ſi rōne facti. pfunditatē iudicij ei⁹ penetra-
re nō poſſumus. maniſtatiſtice enī ſcimus et veſ
eſſe qd dī dixit. et iuſtu eſſe quod fecit. xxiij. q. viij
Nabuchodonosor. De tyris. Scđa ratio q̄re
nō poſſumus dñū inculpare eſt ppter noſtre mē-
tis tortuositatē. Sumus enī om̄s torti nō recti
et distorti. et nō recti ē iudiciū noſtrū. et iō male
iudicamus. ſic qui ponit baculū in aq. ſibi vi dī
q̄ ſit tortus qui tñ nō eſt. ſed defectus i vſu tuo.
Et ſic oculus iudicat de rebus coloratis fm qd ē
in eo. Dicunt philoſophi q̄ lux ſine pupilla oclī
nō eſt colorata. nec vllū colorē debet habere in ſe
vt bñ videat res prout ſunt. Ut ſi in oculis eſſet
aliquis humor et portares qñ eum pānū rubeus
vt azurreum videretur tibi obscurus. Sic eſt de
oculo noſtri intellect⁹. q̄ in eo eſt humor noſtre
concupiſcentie. et mal⁹ humor. s. cupiditatē mōi

Titulus VIII.

quia vellemus illi mala cōtingere quē odiūmus
illi bona quē amam⁹. et qz nō sic cuenit vt velle⁹
mus. iō male iudicam⁹ de deo ⁊ dicimus deum
in iustū. vel nō b̄e curā de nobis ⁊ puidētiā. Sz
remoue prauū humorē ⁊ videbis recte. Sic fece⁹
rūt ⁊ faciūt fui dei. quia enī remouēt a se amore⁹
a rebus m̄di. iō v̄d̄r eis q̄ quicqđ fecerit ⁊ facit
recte ⁊ optime faē. ⁊ cordant se in oībus eūz vo⁊
luntate dei dicētis illud ppheticū. Omia q̄ feci⁹
st̄i nob̄ dñē in vō iudicio fecisti. q̄ peccauim⁹ t̄i⁹
bi. et mādatiſ tuis nō obediuim⁹. Sed p̄tōres
iudicāt sicut infirmi quib⁹ dulcia amara vident⁹
et contra. Sic dicim⁹ tribulatōes paupertatem.
infirmitatē esse amaras ⁊ malas. sed fui dei op⁹
positum. Tertia rō q̄re deū inculpare nō possiu⁹
mus. est qz ip̄e est summa rectitudō ⁊ mensura
omniū rep̄. Un̄ dicunt philosopbi ⁊ sancti q̄ q̄li
ber res habz mēsurā suā. nō dico solū mēsuraz
causaz. vt in panno. et lettarioz vt in bladis. Sz
sunt multe alie mēsure ⁊ regule. Mēsura calo⁹
ris fin sapientes est ignis. qz nulla res ē ita cali⁹
da sīc est ignis. ⁊ iō res tanto ē calidioz. q̄nto ma⁹
gis appropinqt̄ caliditati ignis. Sic mēsura om⁹
niū lucentiū est sol. qz sol est lux intensior. omni⁹
bus alijs lucidis. ⁊ iō oēs alie res lucide habent
mēsura ab illa luce. et res illa est magis lucida q̄
mag⁹ appropinqt̄ ad lucē solis. Sic mēsura om⁹
niū venaliū est aux. qz fin ip̄m mēsura et ponit⁹
precii rebus. Nunc aut ad pposituz dicunt. san⁹
cti ⁊ philosopbi q̄ regula ure volūtatis est lex q̄
est tanq̄ quidā ocul⁹ q̄ habet dirigere volūtatez.
Lex aut hūana pcessit ab imperatore ⁊ sua volun⁹
tate. sed ip̄e fuit p̄tōr ut ceteri homines. ⁊ iō alijs
quādo errauerūt in cōdendis legib⁹ non recis.
Oportet ḡ q̄ sit vna volūtatis summa absqz vlo⁹
pctō ⁊ defectu. Et istaz dicūt oēs esse volūtatem
diuinā. que nō pōt eē magis recta. et nulla recti⁹
tudo ē sup eā. Et sīc ignis nō p̄t pderē suū calorē
et sol suū splendorē. sic volūtatis dei q̄ regula oīs
rectitudinis. nō p̄t effici torta vel curua. seu ob⁹
liqua aut iūsta. seu prava. vñ quicqđ agit recte
et iuste agit. Nos aut in vita p̄nti. ppter p̄nitatē
et cecitatē intellect⁹ n̄i nō possum⁹ plene cogno⁹
scere ista. Sz in alia vita cū videbim⁹ eū sicuti ē.
apre cognoscem⁹ q̄ oīa q̄ facit ⁊ feē dñs. cū maria
sapia ⁊ rectitudine fcā sunt. ⁊ qd̄ ait Solo. Ecēs.
ij. Luncta fec bona in tpe suo. Nolite ḡ loq̄ adū⁹
sus deū in iqt̄. s. blasphemando ip̄m tanq̄ nō
hēat. puidētiā de hūanis. vel nō recte puidēat.

Quantū ad secundū. §.III.

Blasphemant aliqui diuinā potentiatā vt illi qui
dicūt. Deus nō pōt facere hoc illud. ac si nō eis⁹
omnipotēs. cū enī dicat Ego. xv. Omnipotēs nomē
eius. Omia enī pōt nisi q̄ importat defectū ⁊ im⁹
pfectōem. vel q̄ implicat ūdictōem km̄ Ibo. in
p̄ma pte. Nam posse peccare vel mori vel errare
et hm̄i nō est posse. Sz impotētia. Un̄ biero. So⁹
lus dñs ille omnipotēs est. q̄ cū omia possit hoc so⁹
lum nō p̄t cui⁹ posse nō est aliqd posse. Sz nō posse
sz peccare. de pe. di. ij. §. vi. Et idē dicit q̄ cuz oīa
possit dñs. hoc nō p̄t. s. virginē luscitare p̄rūniz⁹

xxv. q. v. s. paulus. Hoc enī implicat ūdictōem
sz q̄ aliq̄ sit corrupta. t̄ virgo. i. non corrupta.
Poteſt iḡ dñs omia facere q̄ vult. Sap. ij. Sub⁹
est enī tibi posse cū voluerit. Puniri dñs pluri⁹
mos blasphemates dei potentiā. vt p̄t in seina⁹
cherib rege assirioz. Lū enī venisser in iudeā ⁊ q̄
reret capē hierosolimā ciuitatē principalem vbi
regnabat Ezechias misit nuncios Rapsacen ⁊
q̄ldā alios q̄ locuti sit nō solū nunc̄s ezechieſz
etia⁹ publice ad p̄lm ciuitatis q̄ erat in mūris ci⁹
uitatis vt audiret ⁊ rebellarent se ezechieſz utra⁹
deret ciuitatē. ⁊ se in māib⁹ sennacherib. int̄ cete⁹
ra dicēt. Nō te decipiat dñs tu⁹ in q̄ zfidis dicēs.
Non dab̄i hierolm̄ in māu regis assirioz. Nūqd̄
eruerūt dñi gentiū p̄los q̄s subuerterēt p̄tēs n̄i.
Et ad p̄lm dicebant. Nō zturbet te ezechias di⁹
cens. Dñs liberabit nos. Quis est ex oīb⁹ dñs ter⁹
raz q̄ eruerit terrā suā de manu meavt eruat do⁹
min⁹. s. dñs vester hierolm̄ de māu mea. Et sic blas⁹
phemabāt dei potentiā. quasi nō posset liberare
eos ab ip̄o. Ezechias aut̄ rex sc̄tūs hō ad orōne⁹
confugit. ⁊ ad Isaiā ppham misit vt oraret deuz⁹
p̄plo. Lui r̄ndit Isaias er p̄tēs loq̄ntis dñs sen⁹
nacherib. Lui exprobasti ⁊ quē blasphemasti et
sup quē etalasti vocē tuā. Ad sc̄tūm iūrl. Et infra⁹
Supbia tua ascēdit ad aures meas. ponaz ḡ cir⁹
culū in narib⁹ tuis. ⁊ stenū in labijs tuis. ⁊ redu⁹
cam te p̄ viā p̄ quā venisti. qd̄ ⁊ factuz ē. Nam in⁹
vna nocte ab angelo dñi occisa sunt centū octo⁹
gineaq̄z milia exercitus sennacherib. ⁊ reiūs ip̄e
in niniuen occisus est a filijs suis in templo⁹
dei sui. Haben̄l omia hec Isa. xxvij. ⁊ liij. Regū⁹
xit. Petrus etiā damian⁹ vt narrat Vincent⁹
in speculo historiāl. Ad idē ponit hoc exempluz⁹.
Duo amici ⁊ cōpatres in bononie p̄tib⁹ cū discū⁹
berent in zuiuio allat⁹ est gall⁹. qd̄ pulmentum⁹
vn̄ eōp̄ arrepto gladio in frusta defecuit. tritūq̄z
piper cū liquamine supfudit. Quo facto alter ait⁹
Profecto cōpater sic explicisti gallū istū vt sc̄tūs
petrus si velit reintegrare nō possit. Lui alter sib⁹
intulit. planū nō mō li sc̄tūs petr⁹. sed si xp̄s ip̄e
imperet gall⁹ iste in ppterū nō rrurget. Ad hāc⁹
vocem repente gall⁹ viu⁹ cooptus plumis exili⁹
uit. alas p̄cussit ⁊ cecinit ⁊ plumas excussit. totū⁹
q̄ liquamē sup eos q̄ vesceban⁹ aspersit. Ilico sa⁹
crilegi blasphemātia in asp̄sione piper lepra perfusi⁹
sunt. q̄ plaga lepre in posteris eōp̄ hereditaria p̄⁹
mansit vñq̄z in obitū. Un̄ in famulatū subacti s̄
bononiensis ecclie q̄ b̄t̄ petri insigni⁹ vocabulo.
Necille. Nolite ḡ loq̄ adūsus deū in iqt̄atē.

Quantū ad tertium. §.III

Blasphemant aliq̄ dei iusticiā dicētēs deū in in⁹
fum. cū multū affligit aliq̄s. ⁊ crudelē. In q̄ru⁹
p̄sona ait Job. xxx. Nutatus es mihi in crude⁹
lem. cū tñ sit iustissim⁹ ⁊ clementissim⁹. p̄s Just⁹
dñs ⁊ iusticias dilexit. equitatē vñt̄ eius⁹
hee est blasphemātia damnator̄ in inferno. Un̄ dñs
Apoca. xvi. Estuauerūt homines estu magno. ⁊
blasphemauerūt nomē dñi h̄ntis potestatē sup⁹
bas plegas. Ubi dicit glo. Qd̄ in inferno positi⁹
q̄uis sciant se p̄ merito p̄yniri. dolent tñ quoq̄

Capitulū VIII.

deus habeat tantā potētiā q̄ plagas eis inferat.
Pro cui⁹ declaratōe dīc Tho. secunda seculde. q.
xiiij. art. iiiij. Qd̄ cum ad rōnē blasphemie p̄tinet
detestatio diuine bonitatis illi qui suut in infer-
no. recinet pueram voluntatē auersaz a dei iu-
sticia in hoc q̄ diligat ea. p̄ q̄bus puniūt et velleūt
eis ut si possent. et odiūt penas q̄ p̄ h̄mōi p̄ctis
inferūt. et dolēt de p̄ctis q̄ cōmiserūt nō q̄ ip̄a
odian. sed q̄ pro eis puniūt. Et talis detesta-
tio diuine iusticie est etiā eis interior blasphemia.
Et credibile est q̄ post resurrectōem erit in eis
etiā vocalis blasphemia. sic in lāctis vocal' laus
dei. Et tali tamē blasphemia non demeret. quia
in alia vita nō est locus merēdi v̄l demerēdi. sed
recipiendi fm̄ merita. Unū sic in beatis bona eo/
rum opa q̄ ibi agit nō sunt meritoria s̄z p̄tinētia
ad p̄miūt b̄titudinis eoꝝ. Ita i dānatīs mala eo/
rum opa ut blasphemare et odire deū et h̄mōi nō
sint meritoria. s̄z p̄tinētia ad penā dānatōis.
Qui ḡ blasphemat deū vel ex tribulatiōib⁹ repu-
tantes iniustūt. vel alio mō officium et artem fa-
ciunt dānnatoꝝ. Unde multū habebant de sua
damnatiōe timere iudei quādo audiebant deūz
blasphemare. p̄c horrore sceleris scindebant ve-
stimenta sua. v̄l claudebant aures suas ne audi-
rene Nabuchodonosor viso miraculo. s. de euāh
sione triū iuuenū Ananīe. azarie et misabelis de
fornace ignis fecit edictū pregnū suum cum tñ
esser paganus. q̄ quicūq; blasphemaret deū illo
rum qui est deus noster verus graūter puniēt.
Capitulū octauū de blasphemia in sp̄
ritūsanctū et sex speciebus eius.

Quia peccatūz blasphe-
mie cōuenit in nomine cum p̄ctō blas-
phemie in sp̄ritūsanctū. et peccatū inuis-
tū die cū infidētia fraterne ḡfe que est sp̄s blasphemie
in sp̄ritūsanctū et odiū deī cū odio p̄imi. q̄ quis
realiter et sp̄e siſice differat. s̄o nūc de blasphemia
in sp̄ritūsanctū bic agit. Circa qđ videndū est qđ
sit. et quō dicāt irremissibile. Dī
cit h̄tis Tho. se. se. q. xiiij. qđ blasphemia in sp̄
ritūsanctū triplicē aliqui loquuntur. Antiq̄ enī
doctores. s̄z Athanasius. Nyclarins. Ambrosi⁹.
Hieronimus et Ch̄ristolom⁹ dicunt p̄ctū esse
in sp̄ritūsanctū quando ad litterām aliqd blasphem-
um dicit̄ cōtra sp̄ritūsanctū. siue sp̄iritus sc̄i s̄
accipiat̄. put̄ est nomē cēntiale conueniēt toti
trinitati. cuiusq; quelibet p̄sona et est sp̄iritus et ē
sanctus. siue put̄ nomen p̄sonale conueniēt vñ
in trinitate p̄sonae. Et fm̄ hoc distinguit Math.
xij. Blasphemia in sp̄ritūsanctū cōtra blasphemiam
in filium homis Christus enī operab̄t quedā
humanitus comedendo. bibendo et alia buiūt̄
modi faciendo. Et queda divinitus s̄z demōes
ejiciendo. mortuos suscitādo et h̄mōi. que qđem
agebat et p̄ virtutē p̄prie diuinitatis. et p̄ op̄atōem
sp̄iritus sancti quo fm̄ humanitatē erat repletus.
Iudei aut̄ primo dixerūt blasphemiam in filiū ho-
minis cū dicebant eūz voracem poratorē et hu-
iūsmodi. ut habeat Math. xi. Postea blasphemia
verunt in sp̄ritūsanctū. cū opera que faciebat virg

tute sue diuinitatis. et virtute sp̄issanceti acris
buierant beelzebub. et p̄perea dicuntur blasphemie
massie in sp̄ritūsanctū. Aug⁹. autē in libro de ver-
bis dñi. Accipit blasphemiam seu p̄ctū in sp̄um
sanctū. p̄ finali impenitētia. qñ s̄z quis p̄seuerat
in p̄ctō mortali v̄lq; ad mortē inclusiue. qđ qđē
fit nō verbo oris tñ sed et cordis et op̄is. nō vno
sed multis. hoc aut̄ verbum sic acceptū dicitur
contra sp̄ritūsanctū. quia est contra remissionem
peccator̄. que sit p̄ sp̄ritūsanctū qui est caritas p̄
tris et filij. Nec hoc dixit dñs iudeis q̄si ipsi pec-
carent in sp̄ritūsanctū. nōdum enī finalē erat
impenitētēs. sed admonuit eos ne taliter loquē-
tes ad hoc veniret q̄ in sp̄ritūsanctū peccaret.
Et sic intelligendū est qđ dicitur in Math. vbl
postq; dixerat dñs. Qui blasphemauerit in sp̄ritū
sanctū tē. Subiugit euangelista. quoniā dicebat
Sp̄ritū immūndum habet. Illi aut̄ qui differūt
conversionē suam et penitētia v̄lq; ad infirmi-
tates graues exponit se magno periculo. huius
peccati finalia impenitētēs q̄rara est. tunc v̄e
ra conuersio ad deū. q̄r nō videtur moueri amo-
re sed timore seruili. qui nō sufficit ad salutem.
Oportet enī ait Aug. in libro de penitētia. nō
solum deū timere iudicē. sed et anxietur p̄ gl̄ia.
id est diligere gl̄oriā dei. Et ideo inq̄t idē. Dul-
tos solet decipe serotina penitētia. de pe. di. vñ
p̄tōtū. Alij aliter accipiūt dicentes blasphemiam
esse in sp̄ritūsanctū qñ quis peccat et appropria-
tum bonum sp̄iritus sc̄i. Et attribuitur bonitas
sicut patri attribuit̄ potentia. filio sapientia. vñ
peccatū in patrem dicit̄ peccatūz ex infirmitate.
id est et passione peccatū in filiū p̄ctū et ignorāt-
ia. peccatū in sp̄ritūsanctū qñ peccatur ex cer-
ta malitia. non solū et certa scientia. q̄r hoc etiā
accidit i peccato ex infirmitate. sed ex ip̄a electōe
mali q̄ potest contingere dupl̄t. Uno mō ex inclī-
natione habitus viciōsi q̄ dicit̄ malitia. et sic nō
est idem peccare et malitia qđ peccare in sp̄ritūsan-
ctū sumēdo peccatū in sp̄ritūsanctū p̄prie pro-
ut est speciale peccatū. sed large qđ contingit fieri
fm̄ omne genus peccati. et hoc v̄tq; aggrauat pec-
catū. sed nō est speciale p̄ctū. Alio modo peccat̄
per maliciā et eo q̄ p̄ p̄ceptū abūcitur et remo-
uetur id qđ electionem peccati poterat impedi-
re. sicut sp̄s p̄ desperatōem. et timor p̄ p̄sumptio-
nem et h̄mōi. Nec aut̄ omnia que electiōe pecca-
ti p̄ntū impidere sunt effectū sp̄issanceti in nobis.
Unū sic peccare ex maliciā est peccare in sp̄ritūsan-
ctū. Et sic est intelligendū qđ dicit magister in
sc̄o lñiaz. di. xliij. s̄z q̄ ille peccat in sp̄ritūsanctū
cū malicia p̄ se placet. s̄z abūciendo p̄ contēptū
ea p̄ que poterat ip̄ediri a peccato puta cū aliquo
iūredit comittere aliquo p̄ctū. et occurrit menti
aliquā instigationes seu cogitatōes timor vel spei
vel consideratōes in ordinationes peccati et mi-
serie eius conatur ad repellēdum tales instiga-
tiones contēnendo easvt liberius et effrenatus
peccat̄. Sc̄dm q̄ blasphemia in sp̄ritūsanctū
est speciale genus peccati. id est fm̄ tertiam acce-
ptōnem. videlz peccare et malicia p̄ contēptū
eoꝝ que p̄nt̄ bōminē impidere a peccato. sic sūnt

Titulus .VIII.

Sex species huius peccati sunt magistrum sententiarum libro secundo. dicit. Elij. videlicet presumptio. despectus. impugnatio. veritatis agnitus. iniurientia fraterne gratie. obstinatio. et impenitentia. Et de isto peccato potest illud psalmus intelligi. Dixit dominus ex basan conuertam in profundum maris. Nicolaus de lyra exponit hoc de destructione hierusalem et iudee in quod metropolis est hierusalem. id principalis et caput illius. priuincie est sita ex una presu per iordanem. iuxta que est terra basan. et ex alia parte habet mare mediterraneum. Vespasianus igitur missus a Nerone imperatore contra iudeam que se re bellauerat in pro romano congregauit exercitus hominum ex viroque parte scilicet aliquos trahentes per terram basan. et aliquos per mare ad obsidendum et pugnandum contra hierosolimam. Dicit enim gopsalmista ad hoc norandum. Dixit dominus. id est diuina dispositio factum. hoc enim dicere dei facere est. conuertam. id est. vertam et dirigam exercitus romano. non venientes per terram basan. et conuertam id est dirigam alios exercitus eorum in profundum maris. id est per profundum mare. et vertam eos scilicet exercitus contra hierusalem ita crudeliter ut intingatur pes eius. id est habitantibus in ea in sanguine occisorum. id est ut ambulantes in ea intingant pedes suos in sanguine effuso. Tanta enim fuit occasio summa Iosephum ut pueniret ad decies centena milia occisi gladio. et lingua canum erinde intincta est etiam in sanguine eorum lambentium ipsum sanguinem sum more suum. Nec nicolaus. Hoc autem euenerit illis tantu scilicet exterminium non solu quia Christum occiderunt. quia eis dimisissi tantu scelus si conuersi fuissent. sicut indultu fuit longino centurioni et aliis penitentibus super hoc. Sed quod peccauerunt in spiritu sanctu sum triplices expositione supra possumus. Nam quartum ad primum attribuerunt beatus zebub principi demoniorum operationem miraculum. expulsionem demoniorum que christus in quantum homo faciebat in virtute spiritus sancti. Quantum ad secundum accepto est perseverauerunt in sua perfidia inter dei nolentes credere in christum usque ad mortem inclusive et successores eorum. Quantum ad tertiam quia fuerunt obstinati. impenitentes. iniurientes fraterne gratie et impugnantes veritatem agnitos in scripturis de messia. et ideo merito gravissime puniti sunt in hoc seculo. et etiam in inferno. Sed glosa. in continuo sic breuius exponit. et etiam ad apostolum. Dixit dominus. Ego conuerram te vel alios homines et basan existentes. Basan interpretatur seccitas vel confusio. id est ex seccitate gemitus et confusione perditionis venientes. et conuertam non solu hos sed etiam in profundum marcescentes homines desperatissimos et obstinatissimos in profundum peccatorum existentes quod pertinet ad peccatum spiritus sanctum. Et ita conuertam te ad me ut pes tuus. id est affectus intinguatur in sanguine Christi. id est affectum deuotissimae babeas ad Christi passionem. et prceps sis fructus eius. scilicet veniam et remissionem peccatorum percipiendos. Dicere autem domini est facere. Et sum hoc per tria notari de peccato in spiritum sanctum.

Primum est quod habet in se nimis gravitatem. quod dicitur in profundum.

Secundum est quod habet ad eam malicie preparabilitatem quia dicitur ex basan.

Tertium est quod habet venitiam et remissibilitatem. quia dicitur conuertam.

Quatum ad primum .S. I.

Status peccati dicit mare inquietudinem quam inducit. Unde dicit Isaiae. lviij. Quod in mari seruus quod quis cere non potest. Profundus huius maris est maxima gravitas eius quam habet in se peccatum in spiritum sanctum. Unde dicit salomonus puer. xvij. Impius cum in profundum peccatorum venerit contentus. Et hoc est proprius et strictus peccatum in spiritu sancto. peccare ex malitia contemnendo videlicet et abjectendo. ea per que posset retractari a peccato. In profundum ergo descendunt peccantes in spiritum sanctum quod sit sex modis seu species bus ut dictum est. Quicquid species distinguuntur secundum remotionem vel contemptum eorum per que potest homo ab electione peccati. impediri que sunt vel ex parte divini iudicij vel ex parte donorum eius. vel ex parte ipsius peccati summo. se. se. q. xij. arti. ij. Averitur hoc enim a peccato ex consideratione divini iudicij quod habet iusticiam cum misericordia. per timorem qui insurgit ex consideratione divinitate iusticie punientis peccata homo retrahitur a peccato. Unde Salomon. Per timorem domini omnis declinat a malo. Naturaliter enim quilibet horret penas. Lumen enim considerat quod propter peccatum debet puniri a deo. et severissime pena eterna. nec potest evadere manus eius. Propter quod dicit apostolus ad brevem. t. q. horrendum est incidere in manus dei viuentis. Et deuteronomio. xxxij. Non est qui de manu mea posset evadere ait dominus. neque incurrit in penas eternas sum quod exigit dei iusticia caueat sibi a peccatis. Sed iste timor abjectus et contemnit per illam speciem blasphemie in spiritum sanctum que dicit presumptio quod non consistit in hoc quod iusticia dei negetur corde vel ore. id est quod creditur ipsum non punire peccata. quia hoc pertinet ad infidelitatem. Sed in hoc quod contentum est ipam considerationem divinitate iusticie puta cum intendit aliquid peccatum perpetrare. et instigat mens eius et mouet ad considerandum iusticiam dei punire grauitatem peccatum mens ipsa contemnit et conatur abjectus re illam instigato et timoris quod tangit ex divinitate iusticie consideratione quasi sibi persuadendo quod non puniat ut liberius peccet. et sic presumit remansum sine penitentia adipisci. vel gloriam sine meritum. et hec est secunda species peccati in spiritu sancto. Cum tamen dicatur regula iuris in vi. Cetera non datur nisi cor recto. scilicet ad penitentiam. Et Augustinus. Ita impunitur a deo largitas misericordie quod non defera severitas discipline. de peccato. vi. i. q. neminem. Et si liber homo ambulans per viam iuxta quam est souera profundissima. piecit se in eam. non est liber ad eundum nisi alterius adiutorio. ita et in souera pecati quod ad infernum ducit. liber est quilibet per se ad intrandum sed non ad egrediendum nisi de portu gate ei manus gratie. Quid agnoscens psalmus dicebat. Emittite manum tuam de alto. eripe me et libera me de aquis multis. scilicet vitiis. quod scilicet per me non valeo

Capitulū VIII.

Hac presumptōe videtur fuisse deceptio iochim filius manasse reg' iuda. Cum enī vidisset p̄m ei⁹ manassen p̄ plimos annos sceleratissime vi-
sisse in genere mali ut et ysaiam nobilissimū pro-
p̄batur. serra lignea fecari fecerit. et ciuitates
hierlin impleuerit sanguine. et ydolatria se-
cerit populi et alia innumera mala. circa finem
regni sui captiuatus recognouit sclera sua pe-
nitentiam agens. et deus, indulxit ei. ut patet
quarti Regum. xxi. Estimauit ergo forte iste sic
posse transire i mūdo isto ut male viuedo p̄ mul-
tum tempis postea ad placituz suum ad peniten-
tiā rediret. vñ defacili deus ei ignosceret ut pa-
tri. Sed p̄sumptio ista decepit eum. Nam cū vi-
cūs eē deditus. ppter malū regimē eius fuit in
terfect⁹ a populo et male finiuit dies suos. Per
spem ctiā que consurgit in mente homis. ex con-
sideratione diuī misericordie remittētis pecca-
ta. et premiātis bōa homo retrahitur a peccato
seu r̄lurgit a peccato. Sed hec spes p̄ desperatōz
de diuina misēdia nō sc̄z q̄ nō credat deum velle
vel posse relaxare peccata quecunq; ad penitentiā
redeudi. quia hoc p̄tinere ad heresim. sed q̄ p̄tē
nit talem cōsideratiōem ut cū inspiratio tangie-
tor peccatoris ut desistat et peniteat. cum deus
sem̄ sit paratus rectpere peccatorē quecunq; re-
uertente ad penitentiā. ab̄jicit ille et conatur ex-
pellere illam inspiratiōem p̄suadens sibi deus nō
sibi ignosciturū aut saluatū eum sed eē repro-
bum et dānādū ut sic effrenat⁹ peccet erq; dām-
nandus est. Et istud est pessimū omniū malorū.
in quod incidit cayn cum dicit reprehensus a deo
de fratricidio perpetrato. Maior est inquiras
mea q̄ et veniam merear. Genes. iiiij. Sed ut
dicit Augustinus. De nemine desperandū est q̄
diu patientia domini ad penitentiā adducit. seu
dum est in hoc corpe cōstitutus ut dicit Leo pa-
pa. xxvi. q. vi. Ista enim est differentia inter spiri-
tum vñtu carni. et separati a carne quia vñt⁹
carni semp̄ est susceptibilis penitentie. separat⁹
nō. Sicut enī libez. arbitriū homis verti potest
a quacunq; virtute ad malū declinādo. Ita a q̄
cunq; malo ad bonū se cōuertēdo. Quod exp̄se
dicit domin⁹ qui mentiri nō potest. Ezech. xvij.
In quacunq; die cōuersus fuerit peccator et inge-
muerit omniū iniqtūtū eius non recordabor.
Et leo papa in decretis de pe. dist. i. c. multiplex.
Misericordie dei nec mēsuras ponere possum⁹
nec tempa diffinire. apd̄ quē nullus patitur mo-
ras conuersio. Periculosa igitur est desperatio
ut dicitur. q̄. Regu. q̄. et magis q̄ p̄sumptio.
Ab vtraq; autē cauendū est nec ita presumēdū
de eius misericordia tanq; mala nō puniat. nec
desperandū de venia tanq; conuersis peccator̄
ribus non parcat. Misericors enī et miserator
dominus et iustus. ait psalmista. Inter timorez
ergo et spem debemus ambulare. In cui⁹ figuraz
domin⁹ mandauit in veteri legē. Deutero. xxij.
ut nō sumere pro pigrō ore mola superior vñ infe-
rior. ut sic semp̄ secum habeat i domo sua. Mo-
la supior que cōprimit materiā ne eleuetur signi-
ficat et designat timore. quo quis timendo diuī

nam iusticiā mala punientē detinet eum ne ele-
verur et p̄sumat nimis de seyl de dei misericordia
Mola inferior queret in materia ne descendat
significat spem que retinēt mentē ne cadat in pro-
fundū desperatōis. Concedā autem sunt pec-
cata p̄ dolore inter verunq;. sc̄z spem et timorem
et separandū est surfur maloz a simila bonorū
in opibus nostris per illa duo. Ex parte vero do-
norū dei quibus retrahimur a p̄tō duo sunt
ista. sc̄z cognitio veritatis. et auxiliū interioris
gratiae. Ex hoc enī quis cognoscit veritatem cir-
ca aliquid siendū vel vitandū. multum iuuatur
ad vitandū peccatū. sicut econtra nō cognoscen-
do nō potest uitari malū. Contra hoc auctez est
tertia species blasphemie in spiritum sanctū que
dicitur impugnatō veritat⁹ agnire. nō cuiuscū
q̄ veritatis. ut circa naturalia vñ artificialia. vñ
tempalia in litigis. sed impugnatō veritatis ag-
nire circa ea q̄ sunt fidei et bonoz mox. Si quis
conuict⁹ ratione alteri⁹ de aliquo suo errore cir-
ca fidem ppndēs errore suum p̄manet et p̄seuerat
rat ad defendendū ipsum ne videatur errasse. vñ
etiam cū perpendēs seu instigatus vel illustrat⁹
aliquid esse peccatū mortale ut usuram. fornica-
tionē et huiusmodi. ut liberius peccet repellit et
ab̄jicit illum instinctū. vel etiā ore defendit talē
errore quē cognoscit falsum esse. Unde Augusti.
dicit in libro deynico baptismō. Qui contempta
veritatem vult sequi consuetudine aut cira fra-
tres est malignus quibus veritas manifestatur.
aut circa deum ingratus cuius inspiratione re-
gitur ecclesia dist. viij. Quod secundū Thomam
p̄tinere videtur ad peccatum in spiritum sanctū.
Et Liprian⁹ dist. ea. cap. Lonsuetudo dicit. Qui
post veritatem manifestatam in errore p̄seuerat.
prudens et sciens non iam in venia ignoratiōe pec-
cat. p̄sumptione enī atq; obstinatiōe quadaz
nititur cum a ratione supetur. Ad hanc blasphem-
iaz deuenierunt scribe et pharisei qui cognoscē-
tes vel de facili valentes cognoscere christuz esse
messiam eis in lege p̄missum noluerunt credere
vel confiteri sed contradicebant dicentes in Be-
elzebub eum facere miracula. quibus ostēdebat
doctrine sue veritatem. et suam diuinitatem. Et
iterum Lazarum resuscitatum ab eo voluerunt
occidere ad impugnandum veritatem sue virtu-
tis. et hoc faciebant ne viderentur minus sapien-
tes. et ne amitterent oblationes et decimas a po-
pulo. et bmōi. Aliud donum dei p̄ quod quis re-
trabitur a peccato est gratia diuina. Justificati⁹
tis per gratiam ipsius. Ro. iij. Gratia enī dei q̄s
iustificat. i. de impio fit iustus. et p̄ ipam vitat pec-
catū. Et q̄uis grā et veritas p̄ christū facta sit. ve-
d̄: Jo. i. Tñ hoc fuit mediātib⁹ donis spūscti q̄ d̄
dit hoib⁹. Sicut autē vtra virtute ē ipugnatio vi-
tatis. ut dicitū ē. ita et vtra grā. Est et quarta
blasphemia in spmctū q̄ d̄ inuidentia fraterne
grā. q̄ in hoc differt ab inuidia q̄ est vñtu capitale
q̄ inuidiavñtu capitale facit dolere et tristari d̄
bonis primi inquātū secundū estimationē in-
uidentis fallam hñt diminuere honore et reputa-
tionē ci⁹. S̄z inuidia fraterne grā q̄ est peccatū

Titulus .VIII.

in spiritu sanctu contristat et dolet non solum de bono, primum sed de gloria dei crescere in modo ut quod fides dilatetur, quod peccatores queruntur ad deum. a malis abstineant et huiusmodi. Ad quam blasphemiam a redire peccatum scismatis est Thos. Quia per fraternali gloriam cui opponitur hec inuidetia, membra ecclesie vniuersitatem sed scisma divisionem ab hac ponit. Unde Augustinus in libro de fidei et doctrina in morte die. Inuidetia facit fraternitatem impugnare est peccare in spiritu sanctu. Sed super epistolam ad Romanos. iij. Dicit b. Thos. quod dona quibus quis retrahitur a patre sunt Fides et misericordia illud per verbi operem. xv. Per fidem purgantur peccata et caritas est illud puer. x. Universa delicta operis caritas. Contra primum est impugnatio veritatis agnitionis scilicet fidei. Contra quam fecerit filius Iesu in defendo quod adorantes vitulum aureum dixerunt. Ni sunt deus tui Iesu qui te eduxerit de Egypto. Exo. xxxvii. attribuitur demoni operam dei. s. liberatores suos. Contraria secunda est inuidia fratrum gratiae. hac inuidia promovit iudei in antiochia videntes. s. quod plures queruntur ad fidem Christi per predicationem pauli concitauerunt religiosas mulieres et primiores ciuitatis excitantes persecutionem in paulum et barnabam. et sic elegerunt de finibus illis. Act. xliij. Hac inuidia promovit demetrius quidam nomine argentarius qui faciebat edes deo dyane. Gentilis enim erat et prestabat magnum questum artificib[us] ex illo opere. videlicet per predicationem pauli evanescari cultus deo dyane in epheso et introduci fidem et gratiam Christi per itinerarium artifices omnium et hoc ei auferri luxurie arte sua ad faciem seditionem in ciuitate ut inde expelleretur. vel occiderent. Act. xix. Et propter vero peccatum duo sunt quod homines a patre retrahere possunt. quorum unum est in ordinatio et turpitudine actus peccati. Aliud est breuitas et prauitas boni quod quis querit in patre. Primum ergo scilicet consideratio turpitudinis et inordinatio peccati soler hominem inducere ad penitentiam de peccato commisso. Nam enim turpius est patre. Adeo enim turpe est et inordinatum ut dicat Seneca. et si ethicus. Si scirem deos ignoscituros. et homines ignoraturos. scilicet peccatum meum. adhuc designarer peccare. Non enim propter illum hoc vivens ratione non bestialitate erubescit de peccato et hoc per fusionem nisi propter turpitudinem eius. Naturaliter autem hoc horret et fugit que reputatur turpia. Contra hanc autem considerationem ponitur quinta species peccati in spiritu sanctu. s. impenitentia. non tamen sumendo impenitentia potest importar penitentiam in peccato visus ad mortem inclusum. Sic enim non ad speciale peccatum. sed quodam circumstantia quod repiri potest in omni peccato. ut dictum est in primo. s. Sed perimperiorum patrum non penitentiem unquam. De quo peccato ait apostolus ad Romanos. iij. Tu autem fidei duricia tuam. et fidei impenitentis cor tuum thesauris tibi iram in die ire. et accumulas tibi reatum pene in die iudicii. Ubi dicit glosa. quod ibi nota blasphemia in spiritu sanctu. s. impenitentia. Et ad hanc fidei Thomam. reduxit simulata pena. que de blasphemia in spiritu sanctu. fidei glo. Leni. vii. quod intelligo scilicet quod nunquam intendit vere penitere et confiteri. sed semper simulate et fieri. Nam quod aliquis quis fieri confiteatur quodam verecundia intendens alias res

et confiteri. quis mortaliter peccet. non enim peccat in spiritu sanctu. Aliud quod retrahitur a patre ex parte ipsius est consideratio breuitatis et prauitatis boni quod est in patre. quod moritaneum et quasi nihil. sicut illud Rom. vi. Quem fructum habuisti in his quod nunc erubescitis. Nam stipendia peccati mortis et omnium malorum impletum penitentia. Dicit p[ro]bus in libro ethicop[er] et Gregorius in moralibus. Moritaneum quod delecat. eternum quod cruciat. Ita igit[ur] consideratio solet hominem inducere ad hoc quod voluntas eius non firmet in peccato. Sed tollit hoc per obstinationem quam scilicet homo firmat perpositu[m] suu[m] in docere quod peccato inberat. Et de hac obstinatione et impenitentia de Hieronimo. viij. Nullus est qui agat penitentiam super peccato suo dicens. quid feci. Quo ad primum omnes converteri sunt ad cursum quasi equum imperium vadens ad plenum quo ad obstinationem. Et ad hanc obstinationem reducit temptationis seu nolle obedire superrioribus firmiter. Dicit enim Bernardus in libro de dispensatione et precepto quod nolle obedire est resistere spiritus sancto. Unde quod est principale quod dicit Damasus pater. xxv. q. i. quod violatores canonum voluntaria et sine causa. id est per temptationem seu rebellione blasphemiam inferunt spiritus tuis in auctoritate quo conditi sunt. Hac obstinatione et impenitentia detinunt pharaon rex egypci post decessum plagarum in quibus ut remouerentur. permittebat divisione populi Iesu de Egypto. p[ro]pterea dominus sibi mandauerat per Moyensem. et aaron. Adbuc obstinatus manus ipse cum exercitu suis. persecutus perducit illum quem dimiserat ex morte primogenitorum omnium in Egypto hominum et brutorum. ut eum reduceret in futuram submersus est cum suis. et sic descendit in profundum. s. maris quasi lapis et per obstinationem descendit in profundum inferni. Sequitur igit[ur] sicut bone inspiratio dei quod sunt a gratia spiritus sancti scilicet consideratio iusticie et misericordie dei. instinctus veritatis et caritatis. recognitio turpitudinis et paruitas fructus eius. seu nullitas et sic vitium dum peccatum. et de ipso excedit. Nam ut dicit Hieronimus. Moderatio dei ac pietas solum nem rereditum. quod ac nos cupimus bona nostra saluare. Quod si non coquuntur. si duri colliguntur. si visus in fine in malis perseveramus. Assidue peccatius non miseretur ossium. dist. xciij. Dyaconi. Et ad hoc pertinet apostolus dicens. iiij. Cor. vi. Hoc tamur vos ne in vacuu[m] gratias dei recipiat quod est gratia spiritus sancti

Quatum ad secundum §. II.

principale scilicet quod patrem in spiritu sanctu habet malitia perprobabilitatem. i. presupponit aliam maliciam id est peccata animi operationem ipsius. potest hoc notari in eo. quod dicitur ex basili. quod interpretatio scilicet humoris gratiae. a qua non desiccatur seu priuat anima nisi per mortalia. Et basilius id est ex constructione peccatorum et sicciratus gratiae homines descendunt in profundum maris. t. in peccatum in spiritu sanctu. Naturaliter enim ordo hoc habet ut ab imperfecto visus moueat ad perfectum. Et in bonis hoc apparet quia ut dicit puer. vii. Justorum semina quae lux splendens crescit et perficit visus ad perfectum diem. Nemo enim replete fit summus. sed a minimis quisque inchoat ut ad maiora queat. de peccato. iiij. s. hic quod

Capitulū VIII.

Sic et in mal' vbi pfectū malū dicitur qd est maximū malū fīm p̄m, qui etiā dicitur. vi. ethicoꝝ. Qd et si homo possit iniusta facere, non tñ statim vt iustus opatur, idest ex electione seu habitu cū habitus generet ex pluribꝫ, pcedentibꝫ actibus. Et p̄ hmoꝫ declaratione dicit b̄tūs Tho. secūda scde q. xvij. arti. viij. Qd si peccare in sp̄m sanctū dicat large s. peccare ex malitia seu electione, sic certū est q̄ p̄iupponit p̄tūm istud alia peccata rōne iaz dicta, quia hoc est peccare ex bitu malicie, habitus autē nō generat subito, s; ex freqntibꝫ actibꝫ. Sic ex freqntatis actibꝫ abstinentia et castitatis fit alijs habituatus in abstineutia et castitate fīm virtute acq̄sitaꝫ. Ita ex freqntibꝫ actibꝫ luxurie vel alteri virtū fit alijs habituatuꝫ i luxuria vel alio virtū, sed si sumat p̄tūm in sp̄m sanctū stricte, s. p̄ ea malicia q̄ q̄s abūcet et cōtemnit ea p̄ q̄ posset retrahit a p̄tō, scz consideratōem diuine iusticie vel misericordie et hmoꝫ de q̄bō dictuz est in h̄. p̄cedenti. sic etiā plerunq; et cōmuniceret p̄supponit prius alia p̄tā cōmissa, qz ut dicit puer. xvij Impius cū in p̄fundū peccatorꝫ venerit cōrēnit. Pōtest tñ p̄tingere q̄ in primo actu excidendo a gratia peccat q̄s in sp̄m sanctū. Et b̄tūm p̄fliberatatem arbitrii q̄ quis subito verti p̄t ad omne bonū v'l malū, cum ppter mltas dispositōes p̄cedentes, tū ppter aliqud rebemēs motiuū homis ad malū, et prauū affectū ad bonū. Sed in viris pfectis non p̄t accidere q̄ statim a principio cadant in p̄tūm in spiritūsc̄m. Unū origenes dicit. Non arbitror q̄ alijs exhibet q̄ in sumo et pfecto gradu p̄stiterit, scz virtutū, et sublimi euacuetur aut decidat s; paulatū, et p̄ ptes eū decidere nece est. Sūl'r si accipiat blasphemia in sp̄m sanctū, p̄ q̄ cūq; blasphemia dei fīm p̄mum modū, aut pro finali impensētia, vtrūq; etiā cōmūteret p̄supponit alia p̄tā. Louendū est ḡ a peccatū quibuslibz qz a p̄uis puenit ad maḡ juſ illud. Sagitte par uulorū, s. p̄tōꝫ facte sunt plague eoz, i. maḡ p̄tā scz dispositiue. Et cito exēndū est d̄ p̄tō p̄ penitentiam, ne quis p̄ hoc q̄s descendat in p̄fundū maris, idest peccatū in sp̄m sanctū.

Quantum ad tertium. §. III
 scz q̄ babeat hoc p̄tūm in sp̄m sanctū q̄uis grauissimū remissionē et veniam patet, quia dicitur dñs de b̄ Louertā in p̄fundū maris, i. hoies desperatissimos et obsticiatissimos. Neq; ei ex p̄tis quereretur ad deū nisi deus quereretur eū ad se, scz illustrando gratia sua, ppterā inq̄t p̄pha. Louerte nos dñs ad te et queremur. Cum q̄s queritur ad deū, scz p̄ p̄titionē nulli dubiū q̄ q̄ntūcunq; peccati uerit et q̄modocūq; dñs ignoscit. Omne enī p̄tūm deus bon⁹ ignoscit reuertenti ad se, ut dī, i. q. viij. Et nullū excipit nec etiā p̄tūm in spiritūsanctū. Hinc et psal. loq̄ns de dñs. Qui sanat oēs lāguores tuos seu infirmitates, vbi glo. Omnipotētē medico null⁹ languor incurabil occurrit. Tum enim libet arbitriū se hēat ad bonū et ad malū q̄diu durat status vie, siē a q̄cunq; virtute p̄t q̄s excidere, cū etiā et angel⁹ de celo ceciderit, p̄t qd dī Job. viij. Ecce q̄ fūnūt ei nō sūt stabiles. Et in

angel⁹ suis reperit p̄uicatē q̄tō maḡ q̄ hicant dominus luceas, i. homines. Parī ḡrōe p̄t q̄s a q̄cūq; peccato resurgere ad statū iusticie dei grā ope rante. Sed p̄ bāc verā p̄clusionē vīd̄z eē qd dicit Math. xiiij. Qui dixerit verbū p̄ sp̄m sanctū nō dīmitte ei neq; in hoc seculo neq; in futuro, hoc ac est blasphemia in spiritūsanctū. Ex q̄ dīcto vīd̄z irremissibile. Sz r̄ndet ad b. b. tho. se. le. q. xvij. arti. iiij. q̄ si dīctatur p̄tūm in spiritūsc̄m finalē impenitentia, put accipit vno mō fīm Aug. i. p̄ continuatōe in aliquo p̄tō vīd̄z in fine vite inclusiū. Ad l̄am intelligendū ē et absolute illud eē irremissibile. Exq; enī hic nō penitet, de illo veniāz cōsequi nō potest in alio seculo vbi nō est loc⁹ p̄ nitendi, vnde ei nō remittit vīd̄z, qz nunq; queritur. Et de b̄ fīm Aug. intelligit illud. i. Jo. iiij. est peccatū ad mortē, et p̄ illo nō dīco ut roget quis Illud peccatū est finalis impenitentia, p̄ q̄ nō optet q̄ aliquis q̄ntūcunq; sc̄tūs orez qz nō exaudiret sed quōcunq; aliter accipiat blasphemia in sp̄m sanctū, sp̄ est remissibile p̄tūm et remittit sīc alia p̄tā si quis agat p̄nīaz de eo. Dicitur tñ irremissibile istud p̄tūm maḡ q̄z alia diversis de causis seu modis dīcti. Uno mō quia difficultē remittit q̄z alia, et hoc nō est ex difficultate q̄ sit exp̄re dei, qm oēs infirmitates aie et corporis eq̄ potēs est sanare, sed ex p̄tūm qz ut dīct Aug. in li. de ser. dñi in morte. Tāra est labes hui⁹ p̄tō q̄ būilitatem dep̄candi subire nō p̄t. Propter difficultē ḡ reuersiōis dīct irremissibile. v'l etiā dīct irremissibile fīm Tho. vbi. s. nō qz nullo mō remittat, s; quia q̄ntū est de se habet meritū ut nō remittat. Et b̄ dupl̄ Uno mō quātū ad penā. Qui enī ex ignorātia vell infirmitate, i. passione peccat, hz aliquā excusatōem, vnde et minorē pēnam meret. Qui autē ex malicia putē p̄tūm in sp̄m sanctū nō hz aliquā excusatōem, vñ eius pena minual. Alio mō p̄t̄ intelligi q̄ntū ad culpas irremissibile fīm naturā, sicut alijs morbi dīct in curabilis fīm naturā morbi p̄ quā tollit id p̄ qd morbo p̄t̄ curari, puta cū morbo tollit virtutē nature vel inducit fastidiū cibi vel medicinē. Iz etiā deus talē morbi possit curare. Ita peccatū i sp̄m sanctū dīct irremissibile fīm suā naturā in q̄ntū excludit ea p̄ que sit remissio p̄tōꝫ, p̄ b̄ tñ nō p̄cludit via remittēdi et sanandi potētē et misericordie dei, p̄ quā aliquā tales q̄i miraculose sanant, v'l fīm alijs dīct irremissibile quia nō legitur remissum, sic melchisedech dīct sine p̄ze, qz nō legitur q̄s fuerit ei⁹ p̄t̄ in scripturā. Q̄uis habuit patre, Et q̄ remittat p̄t̄ p̄ hoc qd dīct b̄ Louertā ait dñs i p̄fundū maris, s. exētes, i. obstinatiissimos, vñ et dñs p̄ amos p̄phaz. Sup̄ tribō scleribus isrl̄, et sup̄ quatuor nō couertā eū, i. sup̄ tribus couertā, iz nō sup̄ quartū. Qd erponens Hiero. ait. Primū est cogitasse q̄ mala sit, scđm cogitatōibꝫ acquieuisse p̄uersis, tertū qd mente decreueris ope cōplere. Sup̄ his ḡ querit q̄cunq; sint illa p̄tā, s; q̄ntū in q̄ nō queritur ē impnīaz. Unū subdit hiero. Quartū est nō agere p̄nīam, sed suo sibi cōplere delicto, de p̄ di. iiij. c. sup̄ his tribus, et b̄ ē irremissibili exemplū dū nūq; penitet,

Titulus VIII.

ACapitulum nonum de duricia seu obstinattione.

Duricia in pctō que ali-

H quando pertinet ad obstinatōe; est mul-
tum pectōsa. Nam ut dicit Ecclesiastes. Cor
duz male habet in nouissimo. Dicunt materialiter
res dura que nō cedit tactui sic lapis. sic cor du-
ru est quod nō cedit digito dei tangēti ipsi. spiritui
videlicet sancto vivi. s. inspiratio. Sicut ait p̄s.
Hodie si vocem ei⁹ audieritis. nolite obdurare
corda vestra. Loquitur nobis p̄ inspiratio. fuit il-
lud p̄s. Audias quod loquasi me dñs dñs. Loquitur p̄
scripturas Job. et ceteris. Semel loquitur dñs in scriptu-
ris. et secundario id sūm nō repetit. quod nō oportet
enī oīa ibi plene hēanl. Locutus est nobis p̄ filii fuit
illud Hebrei. i. Multifarie tamen. Nouissima diebus
istis locutus est nobis in filio. nō solū p̄ vobis sed etiā
p̄ populo q̄ debemus imitari. Loquitur p̄ tribu-
latiōes Job. iiii. Quoniam solet sopor occupare hoīes
sc̄e peccati. et dormiūt in lectulo. s. delectationis
mūdi. tunc aperit aures virop̄ et erudit̄ eos instruit
eos disciplina. Hodie ḡ si vocez ei⁹ audieritis. s. in
vita p̄nti. nolite obdurare corda vestra. sicut he-
brei in defto q̄bus iurauit dñs. i. firmiter posuit
si introibūt. i. nō intrabūt in regem meā. Unū ste-
phanus p̄thomartyr Actuum. vii. ad iudeos. Dura
inget cervice et incircūcisi corde et auribus. vos sp̄
spūscō restristis. Notandum autem q̄ suūt mltia
inducētia hēc duricā. et iō cauēda. Et p̄mū est
solicitudō secularis. Si enī carnes sunt dure eūz
liquor exēmit et humor eliq̄tur. sic p̄ sollicitudi-
nē seculi paulatim hūoz ḡte et deuotōis subtrabi-
tur et inde durus aliquaf. et q̄ insensibil ad diuinam
Unū bernardus Eugeniū. Prudētius te abstrabas
a curis h̄ seculi q̄ traharab illis. ne paulatim du-
caris ad cor durus. Sc̄m ē flagellatio frequēs si-
ne emēdatiōe. sic incus ferrea ex frequenti mal-
leatione magis induratur. Job. xli. Cor eius indura-
bitur q̄si lapis. et stringet quasi malleator p̄ incus
Sicut etiā via p̄tra magis atteritur pedib⁹ ambu-
lantiū. tanto magis induratur. Sicaliq̄ quātū omnia
gis p̄cutiunt et atteritur tribulatiōib⁹. tanto ma-
gis sunt duriores. Hebrei. v. Percutisti eos et tu
dolueris. s. contritōe. attriūsti eos et renuerūt ac-
cipe disciplinā. s. nō se emendādo. Tertium est
et aduersitate ad p̄spitatem migratio. sic metallūz
liquefactūz p̄ ignem liquefit. s. amoro igne magis
induratur. sic aliq̄ dū sunt in igne paupertatis et tri-
bularōis. liquefactūz p̄ deuotōem et cōpunctionēz.
sed si pueniant ad p̄spitatem et diuitias. duri effi-
ciuntur et crudeles. Sic pharao in flagella q̄si
liquefactus et cōpūct⁹ se disponebat ad bonū recō-
mendās se moyū sed habita quiete et remotis fla-
gellis induruit. Exodo. viiij. ix. x. Exemplū in vi-
tas patrum de q̄dam fornicatio q̄ erat valde deuot⁹
et liberalis ad paupes post orōem cui usdā sancti
repto thesauro effectus est durus et crudel ad pau-
peres. Sicut deo disp̄sante oīa fuerūt sibi ablata et
panis effectus. reversusq̄s ē ad deuotōem p̄stinaq̄
Quartū q̄d indurat est irsuccēsio. Si enī
calor aeris p̄sumit humiditatē interiorē ita ira
que est accēsio sanguis circa cor hūorē ḡte con-

sumit interiorē. Secundū xlii. Symeon et leui vasa
iniquitatis bellantia. nō aedictus furor eorum quia
pertinet et indignatio eorum. quia dura. Syme-
on interpretatur audiens merorem et significat
huiusmodi iracundos. quia semp hūc aurē cre-
tam si quid male de eis dicāt. ut se defendat. et
in eos insurgant. et iō vas bellicolum dicāt. Leui
interpretatur additus. et significat eos q̄ s̄ furoris
addunt q̄i. p̄ uno maledicto reddūt duo vel tria.
De quib⁹ puer. xv. Sermo durus suscitat furorē
sicut nabāl carmel⁹ dū durus. i. Re. xxv. Quin
cum ē mala assuefactio seu prauop̄ imitatio. Lō
suetudo enī est q̄i altera natura. et facit habitum
mētis. Habitus autē est qualitas de difficulti mo-
bilis a suo subiecto. Unū peccatum p̄suetudinaris
difficile collit. et tanto q̄ui⁹ quātoplirior est cō-
suetudo mali. ut dicunt ex de p̄sue. c. vii. Unū et laza-
rus qui sepult⁹ erat. et super eum lapis significans
duricā cum difficultate fuit resuscitatus. i. cōcur-
rentib⁹ mltis. Clamore xp̄i fletu. orōne et hmōi.
Hieron. vii. Indurauerit cervicē suā et petus fecerit
q̄p̄ies eorum. Tercium est negligētia. Negligē-
tia enī plato p̄ circa subēitos facit eos obdura-
re circa eos quasi nō prīnceant ad eos. sicut dū de-
struzione. q̄ induratur ad pullos suos seu oua
sua. vnde nascitur q̄si sua nō sint. ut dicit Job.
Septimum est impudētia. q̄n quis nō erubescit
peccare. tunc enī magis induratur et frastra corrigit
et admonet Ezech. iii. Domus isrl̄ attrita frōte ē
et indomabili corde. Et nota circa septimum scilicet
impudētia. q̄ sicut timor et intimidatio sunt ali-
quando virtus. sic et verecūdia enī sit timor de tur-
pi et inverecūdia sunt aliquāt̄ peccata cum. s. exētū
terminos rōnis. Pro cuius declaratiōe dīē Du-
randus ordinis minor in summa q̄ inverecū-
dia est p̄tēt q̄n homo nō erubescit peccare vñl al-
quid in honestū facere vel dicere corā deo et sc̄tis
bonib⁹ q̄d peccare videt ad obstinatōem. Ad q̄d
facit illud Hieron. vii. Frons meretricis facta est et
bi erubescere nolivisti. Et eiusdē. viiij. c. Lōfusio-
ne nō sunt p̄fusi erubescere nescieſt. Et gre. ix. mo-
ralis. Sunt nōnulli q̄s ad p̄petrandā nequiciā
oborta malitia subito inuitat. s. tamē humana
verecūdia reuocat. Et plerūq̄ p̄ b̄ q̄ exteri⁹ eru-
bescunt ad interiorē sua redeunt. et p̄ se internum
iudiciū sumunt. qui si p̄p̄hoīem mala facere mea
tuūt q̄nto magis p̄p̄ deū qui cuncta p̄spicit nec
mala appetere debuerit. Et sunt quidā qui postq̄
deū mente cōtempserint. multo magis hūana iū-
dicia spēnūt. atq̄ omne q̄d appetit audacter face-
re. nō erubescit. Et q̄s ad p̄petrādū malū occul-
ta iniquitas inuitat nūlla apta verecūdia retardat
sicut de iudice iniquitatis dū. q̄ deū nō timebat et
bonies nō verebat. Lu. xvij. Erubescētia ecō
trario est vicioſa q̄drupl̄r. Uno mō q̄n verecū-
datur q̄s de aliq̄ defecto nature vñl fortune. ut q̄s
est turpis aspectus puuis. vel strabo. vel pauper
vel illegitimus et hmōi. et b̄ est vitiū si sit nimia eru-
bescētia. ut de hoc nimis p̄tristet. vñl retrabat se
a bonis. Ad q̄d facit q̄d ait Hieron. Noli despice
re bonitatē figuli. s. dei qui te fecit ut voluit. dis-
xvi. nasci. et risost. dist. ea. Nunq̄ erubescam⁹

Capitulū. Prū.

de vīchīs penitū sed amplectamur virtutē. Sedo quādo quis erubescit et veritatez dicere vbi et qn̄ est opus. et ne hoc displiceat vel amitterat suorez vel qz maria turpis. et posset ēē mortale. Tertio qn̄ p̄e verecū dia in p̄fessione rericet p̄tā p̄cipue mortalia qd̄ esset mortale. de pe. dis. v. c. i. Quar to qn̄ tūmet inde irrideri. et iō suberabit se a phōis ne videat et irrideatur. et de cali irrisione nimis erubescit et hmōi. Nec durand' ordīs minoz.

Titulus nonus de accidia.

Lap. primū de accidia et filiabus eius.

Accidia ultimō ponitur quā inter virtū capitalia. Gre go. xxii. mora. po. it. Sicut diffi cultur a Damasce. Accidia est tristitia aggrauans. id est q̄ ita depmit animū hoīis ut nil boni ei agere libeat. Ab alijs diffinitur q̄ est corporis mentis bona negligens inchoare. Pro cui⁹ declaratiō dicit. b. tho. se. se. q. xxv. art. i. q̄ tristitia de se nō nominat aliquid laudabile vel vitupabile. qz passio est. et passiones cum naturales sint p̄m se nō sunt p̄tā. Ut in. q. ethicop. dr. q̄ passionib⁹ nec laudamur nec vītu peramur. Sz fm q̄ hō applicat passiones ad malum vel ad bonū. p̄tēt bene vel male facere. siē est tristitia de vero malo. ut de peccatis si sit moderata ē bona p̄tinēs ad p̄niam. ita et tristitia si sit de vero bono ut de bonis fiendis op̄ib⁹ vel de malo. sed immoderata est p̄tēt p̄tinēs ad accidiam. Est igit̄ tristitia accidie semper mala. et hoc dupl̄r. Uno mō fm sepiam qn̄. s. est de eo qd̄ est apprens malū et vere bonū. quia sp̄uale bonū ē vere bonū. liz. apparet malū sensitivē p̄pter laborē qui est in eo. Ideo qn̄ q̄ tristitia aliquo bono opere ad qd̄ tenetur est semper peccatū siē econtra delectatio est mala. et p̄tēt est de vere malo sed apparenti bono. ut delectatio fornicationis. et hmōi. Secundo mō tristitia accidie ē mala et p̄tēt fm effecū suū. qn̄ sc̄ est de vere malo. ut d̄ peccato v̄l morte alicui⁹ si sic agrauat mentem ut eum totaliter a bono retrahat. Unū et apls. ii. ad Lō. q. Non vult ut penitēs maiori tristitia absurdeatur. Qd̄ autem istud sit virtū speciale. et distinguenda ceteris. Brūs tho. sic declarat se. se. q. xxv. art. ii. Accidia est tristitia de bono spirituali. Sz si accipiat bonū sp̄uale cōmuniter non habebit accidie speciale rōnē vīchī. Et ratio est quia qd̄libet vīchī facit hoīem p̄tristari de bono spirituali sibi oposito. Nam luxuriosus tristitia de bono cōtineat. et gulosus de bono abstinenat. et sic de alijs. Qd̄libet enī virtū refugit bonū sp̄uale virtutis sibi oposite. Similē etiā dici nō potest accidiam esse virtū speciale. ex eo q̄ refugit sp̄uale bonum. put est laboriosum vel molestuz corpori aut impeditiū delectatiois eius qz non separaret accidias a vīchī carnalib⁹ quib⁹ aliq̄s querit delectatiōem et quietē corporis. Dicendū est igit̄ q̄ in sp̄ualib⁹ bonis est qd̄ā ordo. Nam omnia sp̄ualia bona que sunt in actib⁹ singulaz virtutum ordinantur adynum spiritualebonū

quod est bonū diuinū circa qd̄ est specialis virt̄ qui est caritas. Unū ad quamlibet virtutē princeps gaudere de proprio spirituali bono qd̄ consistit in proprio actu Sz ad caritatē p̄tinet illō sp̄uale gaudiū quo qd̄ gaudet de bono diuino. Et similē illa tristitia qua q̄a tristitia de bono qd̄ est in actibus singulaz virtutū non p̄tinet ad aliquid vi cium speciale. sed tristari de bono diuino d̄ quo caritas gaudet p̄tinet ad vīchī speciale qd̄ est accidiam. ut tristari de ieiunij. de elemosinis. b. orationibus fiendis cōfessionibus et alijs. inquitū sunt ordinata ppter deū vel reconciliandū deū et hmōi. Est autem accidia ex genere suo seu mortalia. qn̄ sc̄iles fm deliberationē rōnis est fm Tho. vbi sup. arti. ii. et ratio est. quia fm propriā rōnē p̄trariatur caritati. Nam propri⁹ effectus caritatis est gaudere de deo et bono diuino. Accidia autē tristitia de bono sp̄uali. inquitū est bonum diuinū. Qd̄ autē est p̄ caritatē est mortale. qz p̄ caritatē hēmus sp̄ualem vītā. inquitū p̄ ea deus inhabitat in nobis. Utē qz in omib⁹ pecatis etiāz que sunt mortalia ex genere suo. mortalia nō sunt nisi qn̄ suā p̄fectōnem p̄sequuntur. q̄ cōsummatio seu p̄ficio est in p̄sensu rōnis. Ideo si sit inchoatio accidie in sola sensualitate. et non p̄tingat ad p̄sensu rōnis erit veniale. siē accidit in motib⁹ aliōz vīcioz luxurie et hmōi. Sz si p̄g nenia ad p̄sensu rōnis q̄ p̄sevit in fugā et horrorem et derestationē boni diuini carne p̄ sp̄um p̄ualenter erit mortale. Et est p̄ preceptū de letificatione sabbati p̄ qd̄ p̄cipit quies mentis in deū etiā p̄tratur tristitia de bono sp̄uali diuino. Unū de accidiosis p̄tēt exponi illō p̄s. Dēm escam. s. op̄is sp̄ualis. abominata est alia eoz et apropinque est vīchī ad portas mortis. s. eterne. Et loquitur pphā de israelitēs q̄ cūtes p̄ defētū et mādato dci ut p̄ueniret inde ad terrā p̄missionis habueat m̄ltorū tedium et tristitia de labore. et in nauſea aliqui etiā māna. p̄pter qd̄ m̄ltorū fucrū puniti. et demū a terra p̄missionis exclusi. ut patz. Ille. xvij. Et si gūificat accidiosos q̄s edet p̄ defētū p̄nie vel rehligio. nō incedere p̄ labore. et in nauſea h̄nt omia sp̄ualia. p̄p̄ qd̄ p̄uant vīta et na. Et nota q̄ h̄sc h̄bre in fastidio bona sp̄ualia p̄tinet ad filiā p̄maz accidie. q̄ dicit̄ malicia ut. j. dicitur. Qd̄ autē accidie sit virtū capitale. put p̄tēt gre. Tho. sic declarat vbi. s. ar. iiij. Tūcū capitulo dr illō ex q̄ prom̄ptum est ut alia oriant fm rōnē cause final. Siē autē homines multa op̄antur ppter delectationē tum ut ip̄az consegn̄t. cum ex eius impetu ad ali quod agendū permoti. ita et ppter tristitiā multa op̄ant. vel ut ip̄am euīret. vel ex eius pondere in aliqua prūtēs agēda. Cum ḡ accidie sit quedam tristitia patet q̄ sit capitale. ut et ea plura oriantur. Oriuntur autem ex ea fm Grego. sex sc̄iles sc̄iles.

Malicia.

Rancor.

Pusillanimitas.

Desperatio.

Lorporū circa precepta.

Euagatio mentis circa illicita,

Titulus IX.

Et q̄ huiusenter hec assignent sic declarat beag⁹
 Tho. vbi. s. ut dicit phs in. viij etib. Null⁹ diu
 absq; delectatōe manere cū tristitia pōt. t̄ iō ne
 cessē est q̄ ex tristitia aliqd dupl⁹ oriaſ. Uno mō
 ve aliqd recedat a contristantib;. Alio mō ve ad
 alia trāseat in q̄b delectatōe. siē illi q̄ nō p̄nē gaude
 re in spūalib⁹ delectatiōib⁹ trāserūt se ad corpora
 lia. In fuga autē tristicie tal⁹ pcessus attendit. q̄
 bō p̄mo fugit c̄tristantia. Scđo impugn̄t ea q̄ tri
 sticiā ingert. Spūalia aut̄ bona d̄eq̄b̄ c̄trista
 accidia sunt t̄ finis. t̄ id q̄d ē ad fine. fuga aut̄ fi
 nis fit p̄ despatoēm. Fuga aut̄ eoz q̄ srad finem
 q̄tū ad ardua q̄ subsunt p̄silijs fit p̄ pusillanimi
 tate q̄tū ad ea q̄ p̄tinēt ad cōm̄ iusticiā fit p̄ cor
 porē circa p̄cepta. Impugnatio aut̄ c̄tristantiū
 bonoꝝ spūaliū q̄nq; est ḥ boies q̄ ad bona spūa/
 lia inducūt. t̄ h̄ est rancor. Qnq; ḥ ipa spūalia bo
 na in q̄p̄ detestationē aliqd adducit. t̄ hoc p̄prie
 est malicia. Inq̄tū aut̄ p̄pter tristiciā q̄s se trans
 fert a spūalib⁹ ad exteriōra delectabiliā opa ponit
 tur filia euagatio mēris circa illicita. Malicia
 ergo. put ponit filia accidie n̄ accipit. put est gen
 vitiōꝝ. s. p̄ hitu vitiōſo. s. put importat fastidiū
 bonoꝝ spūaliū. Et rancor n̄ accipit h̄ p̄ odio. s.
 p̄ indignatiōe ḥ inducentē ad bona. Et q̄uis ysi
 dor⁹ in li. de sum. bo. t̄ Lassian⁹ in li. de institutis
 cenobioꝝ. distinguat̄ tristiciā ab accidia dicētes
 tristiciā ēſſe inq̄tū quis recedit a ḡuori ope t̄ la
 borsoso ad q̄d tenetur. Accidīa vero inq̄tū quer
 tit se ad q̄tē indebitā. t̄ fm̄ Tho. vbi. s. quenā
 tūs ponit accidiam ēſſe tristiciā non diuersum
 virtū ab ea. Nam tristiciā n̄ ēſſe virtū ab alijs di
 stincū. fm̄ q̄ aliqd recedit a ḡuī t̄ laborioso ope
 vel fm̄ q̄scunq; alias causas q̄s p̄tristet. s. solum
 fm̄ q̄ tristatur de bono diuino q̄d p̄tinēt ad rōem
 accidie q̄ intantū querit se ad quietē indebitaz
 inq̄tū aspnatur bonū diuinū. Et de tristiciā dīc
 Iſid. oriri rancore. pusillanimitate. amaritudi
 nē. despationē. De accidia dīc oriri. viij. s. ociosita
 tem. somnolentiā. importunitatē mēris. inquietu
 dinē corporis. instabilitatē. verbositatē. t̄ curiosi
 tam. Omia ista fm̄ Tho. reducūtur ad ea lex
 que ponit H̄c. ut dictū ē. s. Nā amaritudo quā
 dicit Iſid. oriri ex tristiciā est q̄dem effect⁹ rancor
 ris. Un̄ ad ip̄m reducūtur ociositas t̄ somnolē
 tia reducūtur ad corpōrē. circa q̄ est aliqd ocioꝝ
 cū ea oīno p̄termittit t̄ somnolēter cū ea negligē
 ter implet Omia alia q̄ ponit ex accidia oriri per
 tinet ad euaginatōem mēris circa illicita. q̄ qdē
 fm̄ q̄ in ip̄a mēris resident̄ volēt importune se
 ad diuersa diffundere vocaſ importunitas mēris
 fm̄ q̄ p̄tinēt ad cognituā d̄r curiositas q̄truzad
 locutoem d̄r verbositas. q̄tū ad corp⁹ in eodem
 loco nō manēt d̄r inquietudo corporis. q̄n̄ s̄c p̄ inor
 dinatos mot⁹ membroꝝ vanitatē indicat mēr.
 q̄tū ad diuersa loca d̄r instabilitas. Uel d̄r insta
 bilitas fm̄ mutatōem p̄positi. Nō solū q̄ pacidi
 am s̄z etiā p̄ filias istas ei⁹ verificatur illud. Dēm
 escam abominata est aia eoz t̄c. Impugnatiō
 tem q̄s de accidia aliqd ex cibi seu nutrimenti de
 ffectiōne. Aliqñ ex apparenti humiliatiōe. Aliqñ ex
 corporis cōplexione. aliqñ ex diaboli instigatione.

De p̄mo dīc Lassianus in. x. li. de institutis cen
 bioꝝ. Marie accidia circa horā lectā mōachus
 inquietat. ut qdā febris ingrēs tpe p̄stituto ar
 dentissimos estus accensionū suaz solitis ac sta
 tutis horāse inferes egrotanti. Un̄ sciēdūz fm̄
 tho. se. se. q. xxv. ar. i. ad primū. q̄ passiōes ape
 titus sensitui ut tristicia t̄ alie. t̄ in se p̄n̄t ē pec
 cara venialia t̄ inclinat̄ animā ad mortale. Et q̄
 appetit̄ sensitui⁹ h̄z organū corpore. seq̄t̄ q̄ per
 aliquā trāsimutatiōem corpore h̄o fit h̄abilior. ad
 aliqd p̄cm̄. t̄ iō p̄t p̄tingere q̄ fm̄ aliquas trans
 mutatiōes corporeales certis t̄pib⁹ p̄ueniētes aliqd
 virtia nos magis impugnat̄. Qm̄s āt corpore defe
 ctus de se ad tristiciā disponit. t̄ iō ieūnātes cir
 ca meridiē q̄n̄ iā incipiūt sentire defect⁹ cibi t̄ vr
 geri ab estib⁹ sol̄ magis ab accidia impugnat̄. vñ
 Lassian⁹ dīc accidīa ēē demoniū meridionū. De
 quo loq̄ p̄s. Nō timeb̄ ab ieūnātes t̄ demonio me
 ridiano. qz. s. in meridiē ieūnātes t̄p̄t̄. De his ei
 cundo dīc Lassia. vbi. s. q̄ accidīa p̄uenit ex hoc
 q̄ aliqd ingemiscit se spūale fructū non h̄re t̄ ab
 sentia longeq; posita magnificat̄ mōasteria. qd̄
 videb̄ p̄tinere ad humiliatē. S̄z ut dīc tho. vbi. s.
 Ad humiliatē verā p̄tinet q̄ p̄siderās p̄prios de
 fect⁹ n̄ se extollat. nō āt p̄tinet ad humiliatē s̄z ad
 inq̄tūdīnē q̄ q̄s bona q̄ in se p̄gnoscit a deo cō
 tēnat tanq̄vilia respectu alioꝝ maiorū donorū
 qui aliq̄ h̄nt. ex q̄ p̄tept̄ seq̄t̄ accidīa. De his ei
 tristamur que q̄i mala et vilia reputam⁹. Sic ḡ
 deb̄ p̄siderare alioꝝ bona t̄ extollere ut ea q̄ ip̄e
 h̄z. t̄ si minora sint nō vili p̄dat̄. qz. sic sequeret̄ ī
 eo tristiciā accidīa. Un̄ eccl. xxx. Tristiciā longe
 expelle a te. s. nimia ac accidīa. nō ē enī vtilitas ī
 ea. T̄ tertio. melācolici ex p̄plexione inclinan̄t̄
 ad tristiciā. ex h̄uore q̄ supabūdat̄ in eis melāco
 lie. t̄ primū flegmatīci. Un̄ aliqñ studiōse opt̄z col
 querere aliqua subleuatua tristiciē ne nimietā
 te absorbeant̄ et inducātur ad despatiōez v̄l trā
 ferāt̄ ad delectabiliā mōdi. Un̄ d̄r puer. xvij. Spi
 rit̄ trist̄. i. accidīa exiccat̄ ossa. s. v̄tutū t̄ potētiā
 rū aic auferēt̄ ei vigorē bñ opādi. Un̄ cassia. assi
 milat̄ accidīa vermi q̄ dīcī caroll⁹. q̄ s̄z generat̄
 et ligno intimo. t̄ rodit paulat̄ medullā t̄ vigo
 rē ligni. q̄ corroso t̄ evacuato om̄e pond̄ v̄l ven
 tūs v̄l p̄cūlio. imo ex se frāgil̄ lignū. t̄ ruit edifī
 cū deliq̄. Sic accidīa naſcīt̄ ex intimis aīme. et
 paulat̄ p̄sumit vigorē spūs t̄ feruorē. q̄ s̄tracto
 etiā absq; v̄tēt̄ reperatōis p̄ se ruit ī aliqd magnū
 malū. Aliqñ ex diaboli instigatiōe accidīt̄ ut sic p̄
 tristiciā supueniente ex ei⁹ ore. qz p̄tēt̄ h̄z supvir
 tute sensitūa n̄ram deo p̄mittente. h̄o dīmittat̄
 bona opa q̄ facere d̄z. v̄l intēdit̄. v̄l ḡuem aliq̄ se
 reddat̄. Un̄ iobes Lassia. in tractatu de tristiciā
 ait. Interdū etiā nullis alijs existentib⁹ cauf̄ tri
 sticiē. inimici subtil̄ instictu tanto meroꝝ dep̄
 mimur. vt nec charoꝝ qdē ac necessarioꝝ n̄rōū
 aduentū solita suscip̄e affabilitate possim⁹. t̄ q̄s
 quid ab eis cōpetenti fuerit p̄fabularōe platum
 importunū nob̄ t̄ supfluū iudicetur. nullaꝝ eis
 a nob̄ reddatur ḡta responsio. vniuersos cordis
 n̄ri recessus felle amaritudis occupante. S̄z no
 tandem vbi dīcī Tho. vbi. s. Impugnatio vitiū

Capitulū. II.

qñq ē vincēda fugiēdo. qñq resistēdo. fugiēdo
qdē vincēda ē temptatio. qn p̄tinuatio cogitato
nis auget incētiū p̄tē v̄t luxuria. Un̄ aplas. i.
Loī. vi. ait. Fugite fornicatōz. Resistēdo at ē im
pugnatio vincēda. qn sc̄ cogitato p̄seuerās tol
lit incētiū p̄tē qd̄ p̄tingit et aliq̄ leui apphēsio
neq̄ p̄tingit in accidia ex q̄ v̄d̄ homi laborioz
sum. fin̄ instinctū sensualem facere oga sp̄ualia.
Sz insistendū est eis nō dimitrēdū. qr q̄to ma
gis cogitam̄ de sp̄ualib⁹ bonis. tāto mag⁹ nobis
placentia reddūt. Dicil ei Ecc. vi. Subice hūe
rū tuū t porta illā. s. sapiam. et nō accidier̄ i vin
culis eis. Alias si pmittit se ab accidia yinci seq̄
tur illud p̄. Dēm escā abominata est aia eorū.
Lap. sc̄m de accidie tedio t remedij eis.

DE accidīa loquēs psal.

ait. Dormitauit aia mea p̄ tedio. cōfir
ma me in verb̄ tuis. p̄. cxvij. vbi diē
glo. q̄ dormire ē hoīs obliuiosi t recordis. Sed
dormitare est feli expectatoris. Ubi nota viciuz
accidie. Ex h̄ enī q̄ bō laborareb̄ t diu quia dū
vuit. t p̄mū seu fructū subito nō p̄cipit sensib⁹
lem in aliq̄ accidias t dormitat ex accidia. Sz
sicet dormitōe cogitatiō bō incurrit dāna t egesta
tē dū imp̄ceprib⁹lēt ei auferunt sua. v̄l nō lucrat
ab inimicoz icidi t scādala m̄tuplicant̄. Sicet
dormitōe accidie demōes aufer̄ virtutes de aia
penuria meritoz patimōres peccati ad aiām in
gredit. Un̄ d̄r puerb. vi. Usq̄quo piger dormis
qñ p̄surges a somno tuo. paululū dormies. pau
lulum dormitabis t veniet tibi egesta quasi vir
armat̄. Et loquī salomō de pigritia accidie ex
qua qs dormit n̄l boni agēs. Et Mat. xij. dicit
ur q̄ dū dormirēt homies sc̄ p̄ pigritiam t ne
gligentia plati vel aliq̄ quicunq̄. venit inimicus
nocte t supsemiauit zyzanā in medio tristici. qr
dyabol⁹ l̄heretic⁹ l̄mal⁹ t̄pian⁹ i agro ecclie auc
mentis hūane inducit vitia t errorēs. etiam in
bonis si dormitōe negligetie t accidie se tradūt
Sylara q̄z t Holofernes fortissimi dormientes
occisi sunt a muliere. sc̄ p̄tis sensitiue. que cū sic
hostis sp̄us ppendens ipm̄ dormitasse p̄ accidīa
vigorē sumit z ipsum. Ab hac igitur accidie pe
tit liberari. p̄. dum ait. Dormitauit aia mea t̄c
vbi tria facit.

Primo viciū accidie exp̄mit cū dicit. p̄ tedio.
Sc̄o affectum b̄ malicie inuit cū dicit. Dor
mitauit anima mea t̄c.

Tertio remedium huius nequitie petit. cuz sub
dit. Contra me t̄c.

Quantum ad primum. §. I.
fm̄ b̄m̄ Tho. se. se. q. xxv. ar. i. in cor. q. accidias
importat tedium beue opandi. Dicitur autē ac
cidia q̄i acida. Acida aut̄ seu acerosa sūt frigida
frigus v̄o inducit difficultatē t tarditatē in mo
tu. Tidem⁹ enī q̄ aq̄ cū p̄ce frigus est cōgelata
immobilis manet q̄ ex se fueret. Et senes qr̄ fri
gidi sunt. t̄gues sunt t̄ardi ad ambulandū. sic
contra adolescentes in q̄b⁹ viget calor naturalē
tūt festini ad ambulādū t̄ discurrendū. Accidia ḡ

est qdā frigiditas sp̄ualis seu defect⁹ mor⁹ sp̄ualis t
seruor⁹ diulni erq̄ aia nō monet. l̄ cū difficultate
mouet ad bñ opandū. sicut ecōtra dicit Greg⁹. q̄
amor dei opat̄ mag⁹ si est idest mouer ad opandū
si operari renuit amor nō ē. Siē aut̄ aq̄ n̄lī mo
uent̄ purrescut̄. fm̄ illō poetiū. Et capiūt vici
um n̄lī moueāt aq̄. Unū etiā ex se fecit generat
et nisi a seb̄ illis mūdet. seu mutet corruptitur
et acescit. Unū d̄r de moab Hiere. xlviij. Requieit
in seb̄ suis nō est trāffusus de vase in vas. i. in
transmigrationē nō abiit. Ideoq̄ pm̄slit gust⁹ ei⁹ i
co. t̄ odor eius nō est imutat⁹. Sapor corrupt⁹
et odor p̄ius v̄tis nō recedit a vino si sup̄ feces
manserit. imo interdū totalr̄ corruptif. Sic ac
cidit accidioso q̄ acidus t acerosus effici. i. frigi
dus in amore dei. qr adeo corruptif in gusto seu i
affectu ut vera bona q̄ sibi dñt placere sibi displē
ceant. t̄ so p̄tristatur t attediatur ad faciēdū ea.
Sed si non vult totalr̄ corrupti d̄z moueri t mu
tari a sua desidia t tedio. al's dormitat inutilis
factus. quia dormitauit ait p̄. Anima mea pre
tedio. i. p̄ accidia fm̄ Lassianum.
Sciendū aut̄ q̄ triplex est tedium.

Primū est tediū tribulatōis t angustie.
Tertiū est tedium actionis virtuosi.
De tedio vite inq̄t Job. r. Teder aiam meaz vite
mee Hoc aut̄ tediū est qdā tristitia quam b̄z ani
mus et viuere in isto mō. Et qñ ista tristitia p
cedit ex desiderio celestis patrie t dei amore cosi
derado q̄dulce sit q̄ suave q̄vile videre deum
eo frui setōp̄ angeloz agminib⁹ interesse ad qd̄
obtinendū fac̄t̄. t q̄nta obscuritas mentis hic
sit ex ignoratiā deo. q̄nta picula. quāta impuri
tas. q̄nta instabilitas cordis bona est tal' tristis
cia t tediū b̄ se h̄re ondebat p̄. cū dicebat. Neu
mibi qr̄ incolatus me⁹ plon. t̄c. Et itez. Fuerūt
mibi lacrime mee panes die ac nocte t̄c. Sz b̄e
tediū in vita p̄senti qr̄ nō habz illam p̄speritatē
quā vellet. illos honores. diuitias t voluptates
quas cupit. Sz p̄ria cum videt t audit alios p̄s
perari. honorari. ditari. t et b̄ ita p̄tristat̄ q̄ vel
let nō viuere vilipēdes p̄ditōem suā. t cū ita deij
citur mēte t rōne deliberata nō eē in mōdo ape
teret vel nō fuisse natū. vel vt aial brutū affectas
mori q̄cunq̄ morce etiā in malo statu aūc. esset
istud tediū accidia mortalis. nunq̄ dei seru⁹ b̄z
tale tediū accidie. Dicil enī Sap. viij. Non habz
amaritudinē p̄uersatio illi⁹. s. sapi. neq̄ tediū
conuictus illius. sed gaudiū t loquitur de vera
sapiencia cū qua conuertas t couiuit qui dei gra
tiam habet Mundi autē amatores qui ea carēt
dicunt. Eriguum est t cum tedio est tempus vi
te nostre. Unde ad hoc vitandū subdunt. Ueni
te fruamur bonis. sc̄ t̄paliib⁹. Sap. ii. Tediū
tribulatōis t angustia est tristitia et q̄ qs angu
stia t̄ magnitudine vel m̄tuplicitate aduersi
tatis sue v̄l alioz vnde ad opandū difficultat̄
Et siq̄nidē sit tristitia t anxietas solū fm̄ p̄muz
motū seu sensualitatē. humana temptatio est ce
veniale vel nullum peccatum. Et perfecti viri hoc
tedium aliquā patiuntur. Unde apls sc̄a. L. x. i.

Titulus IX.

Sup modū quati sum^s. s. ex tribulatōibꝫ. ita ut nos redeteret viuere. Et eccl. ij. Tedit me vite mee videntē mala vniuersa ēē sub sole t cūcta vanitatem t afflictōez spūs. Et eiusdē. iij. Vidi calūnias q̄b sole gerūt t lacrimas iunocētū t nemī. nē isolatorē t nō posse resistere eorū violētē. Sz si sit tanta tristitia ex aduersitate l'morte alicui⁹ amici v̄l p̄sanguinei q̄ absorbeat rō. ita q̄ dimicat bonū nēcriū fieri vt p̄fiterī. audiremissā die bus festiūis p̄ponēs nō ampli⁹ bñ facere. v̄l penitentia bene fecisse istud est accidīa mortal. De q̄ ait apls. ij. Lox. ij. Tristitia h⁹ seclī mortē opatur sc̄z anime. Et dī tristitia seculi amaritudō et dolor quā q̄s fibi sumit ex tribulatōibꝫ mūdi. hac tristitia timuit iacob p̄iarcha detineri q̄n ex opione sumptē filij sui ioseph visa ueste ei⁹ sanguine tincta incōsolabilr dolebat. nec filij eius valebant delinire dolozē eius. Un̄ dicebat Descendā lugens filij meū in ifernū. Gen. xxvij. q̄si dicat tantā tristitia sentio de hoc. q̄ timeo ne inducat me in mortē vel i locū dānatorꝫ. hoc ēt phibet. s. mordinata tristitia dī more caroz. xij. q. ij. quā prepostep. ¶ Tediū actōis virtuose est cū q̄s tristia seu anxiā. p̄ aliq̄ bono ope q̄d oporteat cū facere. q̄r̄bi h̄z laborare puta in dicendo officium. in ieiunādo. orādo. in p̄fendo. i faciendo aliquā obedientiā t hmōi. hoc i currit mltitudo hebreorū ambulātiū p̄ defctū de q̄d Nūeri. xxi. q̄ cepit plūs tedere ppter labore itineris. Duz ḡitur per desertū pñie seu religiōis seu vite pñctis statū ex laboribꝫ opez bonoz freqnter incurrit tediū et anxietas. q̄ si ita dep̄mit q̄ ex hoc q̄s dissūt a bono ope necessario esset morale. venial aut̄ culpa si nō obmittat. s. lente t c̄pide agit. Et vt dī hic rōnim⁹. Melior est trū psalmoz decāratio cū cordis puritate t iocūditate q̄s toti⁹ psalterij modulatio cū antīcitate atq̄z tristitia. de cōse. dist. v. nō mediocriter. Sz si pmittit se hō vinci a tedio isto omittēdo mō vñū bonū. mō aliud p̄t laboz rem de quis venit ad maḡ. Semp ḡ op̄z laborare t victo om̄i tedio freqntē purgare de defectibꝫ. Un̄ bern. sup illō. Temp⁹ putatiōis aduēcit inq̄t. Quis ita ad vngue a se supflua resecauit vt nil se br̄e putet putatōe dignū. Credite mibi t putata repullulant t effugata redeunt t extincta re accēndūtur t sopita excitant. parū est sel̄ putasse. Sepe putandū est īmo si fieri p̄t sp̄ est ḡd putari oporteat. Si dissimulas. nē inuenis. q̄tūlibz in hoc ope manēs. pfec̄ris. erras si vitia putas emortua nō mortificata t maḡ cōpressa. vel noh̄lio intra fines tuos h̄stat. Iebus⁹. Subiugari p̄t nō exterminari. hec ille. Sinet tedio glaboraz op̄z in his q̄bōa s̄t s̄i tristitia. Un̄ apls. ij. ad Lox. ix. Nō ex tristitia aut ex nēcitate. hilarē enī datorē diligēt de⁹. Un̄ ioh. cassian⁹ in tractatu dī tristitia sic ait. Absq̄ illa tristitia q̄ vel p̄ salutari pñia vel p̄ studio pfec̄tois. seu p̄ desiderio susci p̄t futuroz ois tristitia tāq̄s seculi q̄ mortē infērat eq̄lī repellenda ē. t s̄i fornicatōis spūs seu philargiric de nostris cordibꝫ penit⁹ extruenda. Et tristitia qdē q̄ pñia; op̄al ad salutē obedēs ē affabil. būlis. māluta. suavis t patiēs. v̄pote

et oī caritate vēscēdens et ad oēm dolorē corporis ac spūs p̄tritionē infatigabilis extēdens. t qdā mō leta ac spe sui. p̄fec̄ vegetata. Sz tristitia māla asperrima. impatiēs dura. plena rācore t meō rore infuctuoso. ac despatōe penalī. pb idūstria et salutari dolore frāgēs ac reuocās v̄pote irrationabilis. Hec ille.

Quātum ad secundū .§. II.

sc̄z q̄ sit defect⁹ seu detrimētū b⁹ v̄tū. notat cūz dī dormitauit aīa p̄ tedio. i. accidie. sup q̄ verbo Jo. cassian⁹. Uere ab om̄i cōtēplatiōe virtutū et intūtu spūaliū sensuī dormitāt anīa q̄b⁹ p̄t̄r batōis. s. accidie tēlo fūt̄ sauciata. P̄igredo sc̄z accidie immittit. sopōē inq̄t Salo. puer. xii. qđ potest intelligi de tripli somno.

¶ Primo de somno naturali corporis.

¶ Secō de somno sicut cōtemplationis.

Quātū ad p̄mū dormitat nō solū aīa s̄z corp⁹ p̄ tedio. q̄z cū accidiosus nolit labōrare mēte l'corp̄ p̄ tradit se defacili dormitioni. in q̄ tria s̄z rep̄bēsibilia. p̄cedētia vt plurimū ex accidie. ¶ Prīmū est brutalitas cū q̄s dormit vt porc⁹. vt nud⁹ v̄l discoopt⁹ vel supin⁹ v̄l inexcitabil. Un̄ ber. Lar. nalis somn⁹ t brutalis abominād̄ est suo dei. Item idē. Laue inq̄stū potes fūe dei. ne sit somnus tu⁹ nō reques lassī. s̄z sepultura corporis suffoscati. ¶ Sc̄dm rep̄bēsibile in somno corporis est tristitia t carditas in surgēdo. Eccl. xxij. hora surgendi nō te tristet. Et puer. xxvi. Siē ostū vertitur in cardie ita piger i lecto suo. Lertiū ē somni nimetas aut inopportunitas. Nihil ita depeſrit de vita nřa q̄d somno deputat. Est ei somnus q̄i qdā sp̄s vel imago mortis. Et aut̄ tps sit p̄ciosissima res t irrecupabil. t illud q̄s supflue dormit. amittit. q̄z nil boni tūc agit q̄nimo inde plura mala sequūt̄ t tempratōes. iō solū nēcitas sumēda. Latro. Plus vigila semp. ne somno de dī esto. Nā diurna q̄s. v̄tūs alīm̄ta mīstrat. Ead Ro. xij. Non in cubilibꝫ t impudicitij. Inopportunitas dormicidi erā vitiosa ē. cū sc̄z q̄s dormit cū vigilādū ē vt tpe orōnis vel cōmīsv̄ p̄dicatōis. qd̄ ex accidie t tedio plerūq; accidit. Eccl. xxij. dī Lñ dormiētē loq̄q̄ narrat stulto sapientiā. Un̄ in collatōibꝫ narrat Jo. cassian⁹. q̄ cū quidā p̄ q̄sdā admoneret de salute aīme illi dormire cepēt. qd̄ ppndēs p̄ inīposuit aliq̄ verba solatiola. ad q̄ subito excitati ridere cepēt. Exq̄ sc̄o ondīteis desidiā eoz. t deceptōnem diaboli. Dormitat sc̄o aīa ex tedio t accidie incurrēdo dūla p̄tā t p̄dītōem aīe. Nā t dormitio in scriptura freqntē designt mortē. vt illō Jō. xi. Lazar⁹ om̄icus nř dormit. Sicut enī dormiēs nil bona cogitat vel optat. sic accidiosus p̄uatur oī bona cogitatōe l'meditatōe. s̄z diu ersa mala in mente reuoluit. fm̄ illō puer. xxvij. Per agz trāsūt̄ ho minis pigri t totū repleuerit v̄tice. ¶ transit⁹ iste est p̄ p̄sideratiōe. Qui enī diligēter p̄siderat agz id est mentē seu statum pigri. i. accidiosi inuenit plenum v̄ticeis prauoz desideriorum. Unde et p̄oyerbioz. xxi. dicit idēn. Desideria sc̄z māla

Capitulū

.II.

occidunt pigrū noluerūt quicq̄ operari manus eius. tota die cōcupiscit et desiderat. Unū ut dicit̄ Mat̄. viij. de suo centuriōis. Jacet in domo per pigriciā et male torqueat. In hui⁹ figuraz legi⁹ Judici⁹ xvi. q̄ samsone fortissimo obdormiente sup genua dalide rasis capillis capit⁹ infirmus factus ut certi cap⁹ est a philisteis et execratus. Sic q̄ ex accidīa dormīat ut satisfaciat sensuālitate signata p̄ dalidā. quā nimis diligit ppter qđ nō vult laborare s̄; quiescere. abrasis seu ammotis de capite mentis sue oībus capillis. i. cogitationib⁹ bonis capi⁹ a diabolo et execratis in rōne. Per accidīa auferl om̄is recta intētio ad deum et om̄is deuotio cōpunctiōis et lectiōis et pie orationis ut nō libeat ei orare vel legere vel scribere vel aliquid boni agere. Ad qđ designandū legi⁹ p̄mi Reg. xxvi. q̄ saule obdormiēte ablata est de papilionē ei⁹ balta. et vas aque qđ erat ad caput eius. Hasta longa et recta designat rectā intētioēz ad deū et diuina. Vas aque cor plenū deuotione et compunctione. Ista subtrahunt homini dum dormitat p̄tatio. Unū ut dicit̄ Proverbi⁹. xv. sicut tinea vestimento et sic vermis ligno. sic tristitia sez accidie nocet cordi. Tinea enī corrodit et tollit robur et pulcritudinē vestimenti. Et vermis medullā et vigore ligni. ita et accidīa robur et decore deuotionis. Per accidīa demū incurritur mors anime i. subtractio grē et oīm virtutū et meritorū et mors gehenne. In cui⁹ figuraz legi⁹ Eur. ij. Re. uij. q̄ ylboſeth regnāt p̄ saule p̄ suo una diez posuit ad custodiēndi portā dom⁹ rege quandā ancillā purgantē criticiū. que cū dormitasset ipso etiā Isbōſeth quiescente in cubiculo duo p̄ncipes lacronū rechab et gaana. latēter ingressi sunt domū et sublat⁹ sp̄cis p̄cuso. Isbōſeth iu iguine. abſcūm caput eius dāuid b̄p̄z rauerat. Qđ exponit Gre. in mora. videlz de aio nostro. qui rex est lugne hierlm et dñs potentiaz suarum. Ancilla que domū debz custodire est discetio seu prudētia q̄ debz inuigilare sup sensus suos. et discernere criticiū a lolio et paleis ut criti cum bona p̄ affectionū et cogitationū intra seſſeret et paleas seu lolii varia et mundanaz cogitationū abhiciat. Sed si ista dormitat p̄ tedio et anim⁹ ipse quiete querit mūdanā. intrant demones. et ablatis virtutib⁹ et laborib⁹ meritorū occidunt p̄ maxime p̄cutiētes in inguine idest in ali⁹ quo vitio turpi. nam resoluēdo sea vigore spiritus et dormitādo p̄tatio in sp̄zialibus ad carnalia se conuertit. et inde gratia priuaſ. Dormitat tertio anima p̄ tedio somno simulate cōtempationis. Aliquando enī sub spe contemplatiōnis et deuotionis dant se accidie et ocio nolētes operari manib⁹. quasi martham actiue contemnentes. et mariā contemplatiue p̄tendentes. ne scientes quid sit deuotio vel contemplatio. Neq̄ enim potest esse bonus israelita qui prius non fuerit iacobita. Israel interpretatnr vides de um. sc̄ per contemplatiōem. Jacob interpretat suppluator sez vicioz qđ p̄tinet ad ad exercitium actiue. Non est aptus ad contemplatiōem qui p̄i⁹ non plene mortificauit passiones. Non ergo isti

vere dormiūt p̄ contemplationē cum sponsa dīcente. Ego dormio et cor meū vigilat. Sed p̄ accidiam sub simulata deuotōe dormitant cuz eu thico adolescentē qui disputante paulo cuz in fe nestra domus sederet obdormiens cecidit de me dio cenaculo et mortu⁹ est. Act. xx. licet suscitatus a paulo. Et ad hoc facit qđ legi⁹ in vita patrum. Quidā peregrinus venit ad abbatem siluanum in monte synai. et cū videret fratres laborantes manualiter reprehendit dicens Quare operamini cibū qui perit. Maria optimā grem elegit. Qđ audiēs siluanus fecit ei dare codicem et misit eū in quādam cellā ut legeret. Cum autē transisset hora none circūspiciebat ille hinc inde si forte alī quis eum vocaret ad prandiu. et cuz vocaretur accessit ad abbatem interrogās si fratres come dissenter. R̄udit q̄ iam comederat. S̄; propterea non fecerat eū vocare. quia sp̄ualis erat et nō indigebat cibo corpali. cū mariā elegisset frēs autē sui carnales erant et iō comederant et operabant̄ Ille autē ppndens de sua p̄sumptione culpā suam confessus est. et abbas iquit. Martha ergo necessaria est marie. Surge ḡ qui dormis ait apostolus et exurge a mortuis. scilicet operib⁹ accidie et illuminabit te xp̄pus.

Quantum ad tertium .S. III.

scilicet remediū contra accidīa. hoc habet ex doctrina sacre scripte. Et ideo dicit. Confirmā me idest totū firma me in bono opere ne desistam et tedio. et hoc in verbū tuis. id est per verba que cōtinentur in sacra scripture. Unde de sapientia q̄ maxima continet in sacra pagina dicitur Ecc. vi. Subiecte humerū tuus et porta illam. i. obserua documenta iūs et nō accidieris in vinculis eius. idest nō incurres accidīam ex p̄ceptis eius que vincula dicuntur. quia ligant animā ad obſuandum et detinent ne quis defluat. Et licet multa sint documenta contra accidīam et verbis scripture p̄nunc tria sufficiat ponere remēdia cōtra eam.

Primum est deuota oratio seu meditatio.

Scđm est sacramentoz frequentatio.

Tertium est varia et bona exercitatio.

Deprimo dicit salvator cū inuenit disciplos ap̄ propinquantē passione dormientes p̄ tristitia. Cligilate et orate Mat̄. xxvi. ut nō intretis in reprætationem. q̄si diceret. Deuota oratio vos iuuabile succubatis reprætationi accidie q̄ subintrabit mētib⁹z. Idē etiā ait loq̄ns de tribulatiōibus in fine m̄bi. Orate ne fiat fuga hyeme v̄l sabbato. Hyems est frigida. et in sabbō est ocū et requies. vult ḡ dicere. Orate ne fugiatis. i. op̄ honū dese rat et accidie. q̄. pueit ex frigiditate diuini amoris. et ocio seu q̄tate corpali. Ad orōnē autē ipaz cōtinuanda et vincēdū beelzebub. i. demonū de accidīa verant̄. Interpretatur enim vir muscas. q̄z multitudine muscas illi ydolo insidēbat p̄e immolatiū cruxē sacrificiōp. Sic accidioso insident muscae importune et immunde malarum cogitationū. Adiuuante lumē meditationū que mente illustrant. et societas fortis perfectorum

Titulus IX.

Unde in huius figurâ legit̄ Ego: q̄ Josue pugnâte contra amalechitas qui significant demōes. te; nebat moyses manus elevatas ad celū in orōne et cum p̄ sc̄ litudine aliquāculū dimittebas. p̄ua lebat amalech & iōsue et p̄ pl̄m dei. ppter qd̄ aarō et bur inuenierūt eū ad tenēdū manū errectas ad celū quousq; vinceret populū ei⁹. Sic orante q̄ cunq; contra tēpratōnes diaboli & bellante p̄ re sistētiā. Nur qui interpt̄a lumen. i. meditatio et aaron qui interpt̄atur mons fortitudinis. i. societas fortis in virtute. iuuant cōtinua orōne ut non deficiat p̄ tēdio. s̄c vinceret demōes. Sic petro incarcerated ab herodi ut morti sequēti die tradiceretur. dormiente petro cum oratio fieret si ne intermissione ab ecclia p̄ eo rbi erat sanc̄issi; meḡsone fortes in fide a igel⁹ de nocte appārēs eum lumine excitauit eū dicens. Surge velociter et continuo occiderūt cathene de manibus cius et liberat⁹ fuit Actuū. xij. Oratiōib⁹ etiā sancoꝝ peccator dormiēs p̄ acc̄dia & tēdio clausus tri bus portis. s̄c obduratiōis cordis. taciturnitatis oris. indispositiōis satiſfactōis que utiq; ter tia porta ferrea est. & ligat⁹ cathenis duabus. s̄c timoris & amoris indebiti illustrat⁹ instigatiōe angeli & aliquā bona inspiratiōe subito cuadit de manib⁹ diaboli excitatus a somno accidie. Nō dītatiō multū valet contra accidie p̄cipue vitet p̄ſſionis xp̄i. Ad heb. xij. Recogitare eūz qui ta lem sustinuit aduersus lementipm contradictoꝝ s̄c ch̄ristum. ut nō fatigemini animis vestris s̄c p̄ tēdio deficienteſ p̄ſal. in pſona eius. Pauper sum ego. & in laborib⁹ a iuuēture mea exaltatus s̄c in cruce humiliat⁹ & conturbaꝝ. Bern. Nemor ero laboꝝ quos ch̄ristus sustinuit in predi cando. fatigationū in discurrēdo. temptationū in ieiunando. vigiliāz in orando. lacrimāz in cō patiendo. Recordabor etiam doloroz. coniūctioꝝ ſputoz. colaphoz. subsannationū. & clauorum. horūq; ſimiliū. alioquin requirebit a me ſanguis iustus qui effusus est ſup terram. Nec ille. Nō dītatiō etiā ſupplicij futuri & premij ſupni mltuz excitanteſam ab ecclia & tēdio. Quis est enī ta iners vel delicatus q̄ nō libenter laboraret ve hēmēter qñ inde ſciret acquirere maximū lucru et p̄mansuꝝ & euasuri intentiſſimum ſupplicium et eternum. Uenite ad me inquit ſaluator. om̄s qui laboratis & onerati eſtis & ego reficiamvōs. Mathei. xi. Labor enī eūz fine ait Bugiſtinus merces ſi fine. & refection ſuauillima. Legitur in vitaſpatꝝ. Lum qdaz interrogasset btm̄achillem dicens. Cur ſedens in cella mea accidie p̄titor. Rūdit ei ſener. quia nō dum vidiſti requieꝝ quam ſperam⁹. nec tormentū quod timem⁹. Si enim ea inſpiceres diligenter. ſ. p̄ meditatiōem. et ſi vermbus plena eēt cella tua. vſq; ad collum etiā in ipſis ḡmanis ſine accidie ſaceres. Oratio ergo quā iuuat meditatio nō valit accidie. Sacramentoꝝ frequētatio etiā valet. P̄cipiuſ at in sacramentoꝝ confeſſōe ſunt verba in quibus conſtitūt forme eorum. Conſtrīnat q̄ quis ētē diū in verbis dei. i. in ſacramētis in quib⁹ p̄ncipaliter eſt verbū forme. & p̄cipue ſac̄m eucharistie

ſtie quod eſt verbū forme. Et enī panis qui coe hominis confirmat & roborat ad bene agendū. Et ſe carbo ignit⁹ fin Damasce. qui excutit oēm corporē mentis. & gaudere & delecrari facit in do mino. Unū in figurā dicit̄ iij. Reg. xit. q̄ cum eēt helias eſſus & tēdio pſecutōnis Jeſabel uxoris achab regis iſrael obdormiuit ſubter vna iuniſ p̄p̄x. Ipo aut̄ dormiente appāruit ei angelus do mini excitans eū a ſomno. Qui p̄ſurgēs & vidēſ panē ſubcinericū ad caput eius & vas aque mūraculoſe ibi a deo pata comedit & bibit. Et cum iteꝝ obdormiſſet. an gel⁹ ſecūdo excitauit eūz di cens. Surge comedē. grandis enī tibi restat via. Qui p̄ſurgens iteꝝ comedit & ambulauit in forti tudine cibi illius vſq; ad montē dei. Helias de signat dei ſeruū. qui ex tribulatiōib⁹ & veratiōib⁹ carniſ atēdiatus aliquādo laborib⁹ & tem p̄atiōib⁹ obdormit. ut nihil ei libeat facere. S̄c instigatiōe angeli boni mēs excitat. ut ſumat la cmentū eucharistię figuratū p̄ panē ſubcinericū. Ch̄ristus enī panē ſe nomiat ſed viuū qui coe ſub cinere būiliatōis. ſuit decoctus in iſche paſſionis. hoc ergo ſumptu ſiuē etiā pane p̄tue. cum aqua lacrimāꝝ vel doctrine inde fortificat & co firmatur p̄ accidie ut incedat viriliter p̄ deſtum hui⁹ mūdi vſq; in vitā eternā. Tertiū remedū contra accidie eſt varia opatio. Eccl. ix. Qd̄cūnq; p̄t manuſ tua. instāter opare. q̄r nec op⁹ nec ratio nec ſapia nec ſcientia valet ad iſferos. quo tu p̄p̄as. Hiero. Nō facile capiſa temptatore. qui alicui bono vacat exercitio. In vitaſpatꝝ legit̄ q̄ cū brūs Anthoni⁹ temptatōe accidie ve xareſ cepit clamare ad dñm dicens. Dñe volo ſalvus fieri. ſed nō p̄mittit me cogitatōes mee. et ſubito vidit iuuenē pulceriſu. qui angel⁹ tra ponente ſe ad ſedendū & laborādum plectas ſeu ſportas. & inde ad modū ſurgere ad orādū. ſiteꝝ poſt p̄p̄ reponente ſe ad opandū. & poſteua ſurge tem ad orādū. Lunq; pluries alternatiſ ſic ad vtrūq; ſe poſuifſet. demū dicit angelus. Sic fac & ſaluꝝ eris. Unū narrat venerabil̄ Job. caſſia nūs in li. ix. de iſtitut̄ ſenobioꝝ. q̄ antiqui pa trē nullū ſuſcipiebant ad habitū monachalem ſeu beremitiū. ſi nesciret ſacerē aliqđ artificiū manuāle. qđ p̄terea a gebat. nō ſolū ut ille. poſiſ ex lucre ſue artis viuere. Iſ mlt̄o maḡ & p̄ncipalē us q̄ intelligebat ſine aliqđ corporali exercitio non poſſe vitare vitū accidie. Nam cū paucissimi ſint qui ſciant & valeat tota die vacare & temptationi orationi & lectioꝝ. & p̄matime incipiētes oportet q̄p̄cident in accidie qui nō vacat q̄tidie alicui exercitio corporali. Et qdā ex illis q̄ nō indigebant lucre. p̄ter victum. quia dactilis & aqua cōtentī erant. tñ laborabat ſaciētes plectas quorūdū. & in capite anni cōburebat. & faciebat alias ut ſic liberi eſſent ab accidie.

Legligetia vitium eſt
pena ad corporē circa precepta.
quod ſez vitium Greg. ponit in ſili
as accidie. Et p̄t diffiniri q̄ e p̄cūm

Capitulū

•III.

quo voluntas est remissa ad eligendū actum debitū obseruari, et opponit virtuti prudētie. qd sollicitudinē est diligēs ad opandū. De negligentia pōt exponi illud pō. Delictū iuuētūs mee, et ignorātia mea ne memineris dñe. Delictū dī qd derelictū. In qd notā pēcātū omissiōis qd omittit accūsus bonū qui dī fieri, vel circumstantia debita qd debet in actu bono finari qd peccat ad negligentia. Et dicit Berā. in li. de dispensatōe et pēcepto. Neglectus vbiqz culpabilis. tō dī. Delictū iuuētūs. qd magis in iuuētūte cōmittitur negligentie. pēl inexpientiā. pēl qd in iuuētūpāz pōt eē prudētie fīm pīm. qd contraria negligentie. Ignorātiae pēcātū innūera sunt. Ne memineris inqā ad dñm. s. ad puniendū. sed relaxa. Sed circa negligētia tria videnda semper sunt.

Primo. pīrietas significati.
Secundo. varietas principiū.
Tertio. grauitas peccati.

Quā tum ad primum. §.I.

Sciendū dīnīa est in ita sex. s. negligentia. pīgrītā. desidiam. incōstātā. corpore et omissionē que oīa ad accidiā pīnēt. et large etiam sumēdo negligentia in ea alia includūt. stricte autē sumēdo differunt qd ad significatū et qd ad actū. qd sic declaratur. Negligentia pīsīt in defectu interioris accūsus voluntatis qd est electio. Unū ysidorū in lib. ethimolo. dicit qd negligentia dī qd nec eligens. Et tō sicut recta electio copī qd sunt ad finē pīnēt ad prudentiā. ita negligentia voluntatis nō cligēdi recte ea qd sunt ad finē pīnēt ad imprudentiā ergo et ad peccatū. Pigritia pīsīt in defectu executionis exterioris. ita qd pigritia est respectu boni opīs faciēdi. Nam pigritia importat tarditatem exēqndi bonū opū. Unū dī pīger ille qd facēt tardē bonū opū qd dī facere velociter et cito. fīm illud. puer. xii. Absēcōdit pīger manū sub ascella. zc. et ea. xx. diei. propter frigū pīger arare noluit. Desidia dī respēcū boni opīs pīsequēdi vel pītinuāndi. et dī desidia a desinēdo. Lū enī vīdet deses difficultatē in agēdo desistit a bono opē et cessat ab illo. Torpor importat qndā remissiōes in ipa executione boni opīs dū. s. nō seruēter sed repide agit bonū. Apoc. iii. Utinā esēs calidus aut frigidus. s. qd nec calidū nec frigidū es sed repidus. incipiā te euomere ex ore mēo. Lālidū est seruēs frigidus est malū. s. cognoscēs malū suū. Tepidū autē qui bonus inchoavit s. impfecte. et ī illo statu permanet qd sibi sufficiat nō querēs pīficerē qd status est multū pīculosus. Nam frigidū. i. malū cognoscit ali qd defectū suū et se emendat. s. sed repidus cuius sibi videat sufficere. bonitas sua nō curat de emendatōe. tō. primus est reprobato nī signat pī vomitū. Sicut enī cuomīcū nunqā resūmis ad comedendū seu ad incorpandū. s. ab hominal etiā ad videndū. ita tepidū demūs separat a grā xpo nō incorpant. sed ab eo detestatūr. Tepida naturalē puocat vomitū. Incōstātā instabilitate voluntatis importat. Nam fīm Papiam. Incōstāna est qd instabilis est. s. qd mō sibi placē

postea sibi displicet. vel qd mō vult hoc mō vult aliud. talis fluctuat inter confidentiā Jacobi. i. Tūr duplē animo incōstāns ē in oīo suis vijs. Omissio differt a negligētia. siue qd sunt mortalia siue qd sunt vterqz venialia. Omissio autē de respectu actū debiti et necessarij fieri. qd s. est mortale. Negligētia autē stricte cu est mortale dī respectu circumstantie debite necessarie. puta tpiis vel loci vel finis et hīmōi. Inqātū s. venialia. omissio est respectu actus expedītis. nō tīncētī. Negligētia respēcū circumstantie quenātēs nō tīncētī. Negligētia tī freqnter sumēt pī omissiōe. Thos. sc. sc. q. lviij. et Alexan. in. q. pītē sumē. q. xxxvij. Et de pīgro qd et pōtēt intelligi. et de negligentie large. dicit puer. xiiij. Vult et nō vult pīger. vult sc̄z affectu in genere. seu veller ita. sed nō vult effectu. Sed sic arbor sine fructu est vana. ita voluntas sine oīe inutilē est vel intelligit. vult pīger et negligēs regnare cū xpo. s. nō pati cū eo sed fieri nō pōt. Dicit enī apls. ii. Thimo. q. Si sustinebitur et cōregnabimus. Uel sic. vult pīger bū mori. sed nō vult bū vivere. vel de negligentie pīlato expone. vult bīe emolimēta ecclie et decimaru. et nō vult habere curā animāx.

Quaotum ad secundū. §.II.

sc̄z varietatē principiū. vñ sc̄z negligentia causest. Sciendū qd et qd tuor virtūs oritur. Primo ab imprudētia qd sic declaratnr. Imprudens dicit qui diligētē nō obſuāt circumstantias in opibus suis. sed inter oīs circumstantias nobilissima est circumstantia tempis quā imprudēs negligit. obſeruare. Dicitur enī Eccl. xx. Lasciuus et imprudens nō obſeruabūt tempus. sc̄z quia nō cogitāt pīcēta nec ordinat pīsentia. nec preuident et deliberant futura. et sic negligit obſuare circumstantias debitas imprudens. Sed ve dicitur Eccl. clesias. viij. Qui timet dēū nihil negligit. quia sc̄ilicet nō omittit aliquid necessariū ad salutē. siue actū. siue circumstantiam debitam. et hoc non quia timor dei excitat hominē ad actū rationis. sc̄z ad sollicitudinē. quia timor facit hominem consiliatiū. Hec thomas. Secundo procedit negligentia ex accidīa. Lūius ratio est quia cum accidīa sit tristīcia de alieno bono spirituali. ideo negligentia generat ad eligendum et torporem ad faciēdi. Et ratio buiū est. quia sicut id quod nos delectat facimus diligentē. propter qd delectatio perficit opus scdm pīlōsophībūm in ethīcīs. ita quod nos contristat. facimus diligētē. Unde dicitur Proverbi. oī. xxv. Sicut vermis ligno. ita tristīcia nocet cordi. s. tollendo ei vires ad opandū bēnet diligētē. Tertio pēcēt negligentia et auarīcia. qd cū hō diligit inordinate magnā prosperitatē quam hō ex hoc efficiēt negligens ad vitandā malum et elīgendū bonū. Hicre. xliij. Ingressi sunt possiderunt terrām et non obediēt. vbi dicit glosa. qd nībū est medium inter possessionem et obediētiam. Nam vberitas securitatem. securitas negligentiam. negligentia contemptū generat.

Titulus IX.

Quarto procedit negligentia ex inordinato amo re sui. Unde dicit Gregorius in moralibus. q̄ negligentia minor amor dei exaggerat. Sed scilicet endum q̄ minor amor dei potest intelligi dupl. Uno mō p̄ defectū seruor̄ caritatis. t̄ tal negligentia est veniale. Alio mō p̄ defectū i p̄ius caritatis. t̄ sic dī minor amor dei q̄ s̄ amar deū solū. amo naturali. et ex hoc cū q̄ est inordinat⁹ amor sui negligentia est mortale. De q̄ intelligit illud b̄ h̄iere. xl viii. Nō sedecit q̄ facit op̄ dei negligentia. fīm vñā l̄ram Aleran. in sum. et tho. Est aut̄ negligentia spāle p̄ctū. S; sciendū fīm Tho. se. sc. q. liij. q̄ alia p̄ctā sunt specialia. q̄ sunt circa spālez materiā vñi luxuria et circa venerea. qdā aut̄ s̄ spālia propter specialitatē actus rōnis se extendent ad oēm in materia moralē. t̄ h̄mōl. sunt oīa vitia q̄ se circa act⁹ rōnis. Nam q̄libet act⁹ rōnis extendit se ad oēm matiāz moralē. Et ideo cū sollicitudo sit quidā spālis act⁹ rōnis. Seqns est q̄ negligentia q̄ importat defectus sollicitudinis sit speciale peccatum.

Quantū ad tertium §. III.

scilicet grauitatē peccati. Sciendū q̄ negligentia aliquā est mortale. aliquā veniale. Et mortale qdē est dupl. s̄. rōne defectus. t̄ rōne cōtempt⁹. Si enī p̄ negligentia p̄mitat⁹ actus q̄ est in p̄cepto. t̄ p̄gn̄s de necessitate salutis puta dare elemosinaz cū hēat supflua nature t̄ p̄sonē. t̄ videt indigenaz. Sīl̄ si p̄t̄mitat⁹ debite circūstantie isti⁹ us actus. puta dare elēmosinā tēpe extreine ncētatis alie⁹. Scđo est negligentia rōne t̄cēptus mortale. Si enī volūcas intat⁹ sic remissa circa ea q̄ dei sunt. ut totaſt̄ a caritate dei deficiat t̄cēndo que sunt dei puta cū nō curat q̄s bonū facare s̄ cōtemnit. Verbi grā. tenet̄ aliq̄s aliq̄s bonū sollicite t̄ deuote facere ut psallere t̄ orare. si aliq̄s ex cōsuetudinē hēat hanc negligentia. ita q̄ ex cōsuetudine nō curat. s̄ p̄tenit dicere horas suas sollicite t̄ deuote. tal negligentia erit mortal. Lūcet enī negligentia in dicēdo sel̄ vel bis horas in deuote nō sit mortale. t̄n ex freqn̄tia t̄ cōsuetudine p̄t̄ p̄tingere p̄ t̄cēptū q̄ crit illa negligentia mortalis. Sicut gutta cauat lapidē nō vi s̄ sepe caudendo. Et gutte aq̄ nō vna vel. x. s̄ multiplicate submergit nauē. Un̄ aug. Qd̄ facit fluct⁹ irruēs hoc sentina neglecta. dī. pe. di. i. c. tres sūt aut̄. in fine. Et sic dī i decre. p̄ anacletū. sicut in uno q̄s ope artū m̄f inuenit instantia. ita nouerca erit dictionis est negligentia. dist. lxvij. nibil. Nouerca cū tristitia gubnat filios alioz. t̄ iō male t̄ incursive. Et sic accidiosus cū tristitia t̄ odio vacat studio t̄ cuiusq̄ oīi. t̄ iō male addiscit vel deo māle fuit. Et de hac negligentia q̄ mortal est intelligitur illud puer. cit. Qui negligit viā suā mortificabil. s̄. p̄ culpā mortale t̄ pena etiā. Viā dicit. s̄. mādat̄ oīp̄ q̄ quā dēm⁹ ambulare ad patriā. Un̄ Isa. Hec est via ambulare in ea. vel viāz. i. rpm qui ait Ego sum viā veritas t̄ vita Jo. xij. Ipsi⁹ s̄c̄ p̄tenendo nō seqndō yestigia ei⁹. vel viā suā idest quersatōem t̄ opa sua. nō curās si bñ vñ male deo viuat vel mūdo bic dānabit. Est negligentia

tia veniale als qñ. s. nō p̄ cr̄mittit⁹ act⁹ necessari⁹ vel circūstantia necessaria ad actū necessariū ad salutē. Et de hac intelligit illud Eccl. vii. De negligentia purga te cū paucis. qd̄ intelligit tripl. Uno mō sic de petis cōmissis q̄ negligentia que sc̄ est veniale in paucis. i. p̄ paucis purga te. q̄ sc̄ paucis sufficiunt ad delendū vñialia t̄ hoc fīm glo. Scđo mō cū paucis purga te de petis negligentie. q̄ sc̄ pauci sunt qui sc̄iat purgare petā negligētie et sc̄ire an mortale an vñiale. Tertio mō cum paucis purga te. i. paucis reuelat̄ cor tuū. q̄si diceret. Nō reuelat̄ cuiusq̄ cor tuū vel p̄ficea ris indifferēter. s̄ his qui sc̄iant possint iuware et cōsulere. Est aut̄ negligentia in quibūdā dubia vñ mortale vel veniale. vel p̄ter dignitatē māterie. vel p̄ter incertitudinē debite resistente a rōne. Primum accidit circa sacramēta. vt de p̄se. di. q̄. si per negligentias. t̄. i. q. i. Interrogo. et in alijs multis. Scđm in cogitationib⁹ mortaliū peccator⁹. qñ nō cito expellit⁹ t̄ p̄cipue circa turpia. s̄c̄ yacillat mēs int̄ assensum t̄ dissensum.

Lap. iiiij. de negligentia bene opandi.

DĒ negligentia in bene opando ait ait p̄s. xij. Om̄s decidaue rit. s̄l̄ iutiles facti sūt. nō est q̄ faciat bonū. nō est vñq̄ ad vñū. Un̄ in euāg. de iustiā tis ad nuptias q̄s fecit rex filio suo. i. ds p̄r filio suo cum sibi vñiuīt naturā nostrā seu eccliam ad quā eccliam seu ministeriū credendo oēs in uitant̄. dicit q̄ invitati negleterūt euntes alijs in villa. alijs ad negotiacionē. alijs nūcios occideūt. Math. xxij. Et q̄ mis̄is exercitib⁹ suis rex p̄dīt illos. Sed econtra sc̄tūs daniel cauēs sibi a negligentia cum cōplerent̄ septuaginta anni qui bus pdixerat Hieremias populu illum indeoꝝ in captiuitate babilonica p̄mansurū. t̄ postea lib̄erandū posuit se ad adorādū dominū pro libe ratiōe illius populi in sacco t̄ cinere. Non quis eset incredul⁹ futuroꝝ. vt dicit Hiro. sed nese curitas negligentia. t̄ negligentia pareret offensam. de pe. di. i. pdixerat. S; cōmuniter oēs de clinauerūt t̄c̄. Ubi tangit p̄uitas oīm q̄ ad tria. Primo quo ad omissionē boni p̄fēctis. ibi. Om̄nes declinauerunt.

Scđo q̄ ad omissionē debiti modi. id est circūstantie debite ibi. simul iutiles facti suūt. Tertio quo ad omissionē boni p̄fēctis. ibi. non est qui faciat bonum.

Quantum ad primum. §. I.

scilicet omissionē boni p̄fēcti dicit. Om̄s declinauerunt. i. bonū qd̄ debeant facere nō egerunt Isaie. liij. Unusquisq̄ in viā suā declinauit. id est recedēs a bono quod debuit facere fīm ratio nem. secutus est viā suā sc̄ propriam voluntatem. Declinauerunt autem omnes tripliciter videlicet vel a veritate. vel a pietate. vel a summi boni in cōmutabilitate. A veritate vñusq̄s declinauit sc̄dū illud Osee. viij. Non est veritas dei in terra. Psalmista. Om̄nis homo mendat. De declinauerunt etiam omnes a veritate fidei tempe-

Capitulū .III.

passionis etiā apli. excepta beata virgine maria. nāz
relichto eo fugierūt Math. xxvi. qd̄ fm remigū vide/
mus impleri in his qui p amore xp̄i pmittūt se ma/
gna facturos. q̄ tñ quando oportet non faciūt. Insi/
nuat etiā moraliter q̄ xp̄s paucos habet socios ad
cōpatiēndū. sed multos ad cōgaudendū nō attendē
tes q̄ nō est transit⁹ ad lignū vite nisi p gladiū flam
meū. l. tribulatōes. Gen. iij. Sed oēs negligūt illas
cū debita patiētia suffere declinantes a veritate co/
gnitōis. q̄ nō intelligunt quāta oporteat p deo & re/
gno celesti pati. Unū dicit Prouerb. iij. Disciplinam
dñi fili mi ne obīcias ne dīcias cū ab eo corripueris.
Scđo declinant oēs a pietate seu misēdia. Dze. iij.
Nō est misēdia in terra. & hoc q̄ auaricie vacat oēs.
Em illud Diere. vi. A malorū vsc̄ ad minorē omnes
auaricie student. & a propheta vsc̄ ad sacerdotē cun/
cti faciūt dolū. Alia peccata nō vident̄ esse ita cōmu/
nia. Et ex hac auaricia clerici & prelati q̄ sunt obliga/
ti ad curā aliaz. declinant ab ea. non curantes nūl de/
lana & lacte. l. p̄alitate ouī suaz. sed ex negligentia
lupis eas exponūt vel dimittunt deuorandas. i. de/
monijs p diversa vicia. l. Thimo. iij. Noli negligē/
re grām que data ē tibi p ipositionē manū. l. ad ha/
bendū curā animarū. Nā vt dicit leo. Inferiorū ordi/
nū culpe ad nullos magis referēde sunt q̄ ad negl/
gentes desiderib⁹ prelatos. q̄ multā sepe nutriunt pe/
stilentiā dū securiorē dissilant exhibere medicinā. di/
lxxxv. c. inferioz. Tertio declinat̄ oēs a bono incom/
mutabili. l. a deo ad bona cōmutabilitia. Et vt gram/
matice & moraliter exponat̄. Nōla fm alber. magnū
sup ps. q̄ peccatores declinat̄ fm oēs sex casus decli/
nandi. Primo declinat̄ in noīatiuo casu. cū solum
in mūdo querant & cupiat noīari. quod p̄tinet ad su/
perbiā. Gen. xi. Celebremus nomē nřm ante q̄ diū
damur in terra. Scđo declinant in genituo casu
p luxuriam Gen. xix. Loth declinat̄ de siliabo su/
is genuit. Et de lenib⁹ q̄ exarserūt in concupiscentiā
fusanne. dicit Daū. iij. q̄ declinauerūt oculos suos
vt nō viderēt celū. Tertio declinat̄ in datiuo casu
p gulā Eccl. xviii. Si p̄frestes aleue concupiscentiā
faciet te in gaudiū inimicis tuis. Quarto declinat̄
in accusatiuo casu. p infamia & detractionē aliorū. ps.
in persona xp̄i. Pro eo vt me diligere. detrabebat mū/
bi. & loquib⁹ de iudeis fm infamantib⁹. Quinto
declinat̄ in vocatiuo casu p adulationē & verba dul/
cia. Sed vt dicit Prouerb. l. Si te lactauerint pec/
catores. nō achescas eis. Sexto declinat̄ in ablati/
uo casu per rapinā & ablationē rerū alienarū. sed ve/
eis qui multiplicant nō sua. Abachuc. q̄. Et si tales
faciūt ex illis hospitelia & ecclias. non propter b̄ pla/
cant deli. Ego dñs odio habens rapinā in holocau/
stum. ait ipse Esa. lxi.

Quantū ad secundum. §.II.

tangit negligentia q̄ ad omissionē modi debiti. l. cir/
cūstantiā debite. Aliqñ enī omitti bonus act⁹ debi/
tus. Et de hoc dicit. oēs declinauerūt. Aliqñ omitti
tūt cōstantia act⁹ debiti. & tūc est inutilis act⁹. Li/
cet enī act⁹ de se sit bon⁹. tñ propter malam inten/
tōem v̄l alia indebitā cōstantiā efficiūt illis ad sa-

lutē. vñ subdit. s̄l inutiles facti sunt. Nullū enī v̄r̄
tuosum op̄ ē. nisi debitib⁹ vestiā cōstantiā. Inu/
tiles dicunt̄ facti. & infructuos. Nā si sunt plati. do/
ctores. predicatorēs & hmōi. q̄uis doceant & regnāt
tūt propter malā v̄ta efficiunt̄ in fructuos. Lui⁹ enī
v̄ta despiciſ. restat vt c̄ p̄dicatio p̄tēnat. ait gregorius.
Mō solū alij sed etiā sibi sunt in fructuos. q̄ omisſio
debite cōstantie faciliop̄ de genere bonoz malū.
vñ nō meritorū. Unū dicit dñs cayn fm alia transla/
tionē. Si recte offeras. & nō recte diuidis. peccasti.
Gen. iij. Offert recte deo q̄ facit op̄ de se boni. sed
nō recte diuidit cū illud nō agit cū debita discretiōe
nō obseruans debitas cōstantias. vt cum facit ele/
mosinā in loco indebito vel tpe. aut non bono fine. &
hic peccat. Sed hic q̄ris que negligentia sit grauior.
an negligentia tgis vel loci. vel finis & hmōi. Et respō/
dit alexan. q̄. pte. q̄. ff. xij. q̄ negligentia tgis ē grauior
or. q̄ dānosior sibi. eo q̄ irreuocabilis. prop̄ qd̄ dī/
cit Gen. q̄ negligentia tgis est. indecētissima & valde
dānosa. Negligentia v̄o cōstantie loci est grauior
q̄ dānosior alteri. eo q̄ mai⁹ v̄ocūmentū insert p̄tō
verbī grā. cū negligentia facit lapidem in aliquo loco.
vñ occidit boīem. Negligentia v̄o finis ē grauior sim/
pliciter. q̄ ab ipso fine determinat̄ bonitas actionis

Quantum ad tertium. §.III

tangit negligentia quo ad omissionē boni p̄tis cū di/
cit. Non est qui faciat bonū. qd̄ intelligit tripliciter.
Uno mō sic. Multi dicunt̄ bonū & multi cogitat̄ bonū.
nū. sed nō est qui faciat illud bonū. sed ex negligentia
dimicet. Quāuis enim qñ pretermittit aliquis act⁹
debit⁹ exterior. illud dicas omisſio. tñ ipsa omisſio est
effect⁹ negligentia. & qñ negligentia reperiſ in p̄termis/
sione eoꝝ que sunt de nc̄te salutis. tūc negligentia tra/
bis ad aliud genus peccati magis manifesti. vt sicut
cum omittitur confessio vel cōfō annualis trahis illa
negligentia ad inobedientiā ecclastici precepti. Et
vt dicit ambro. Non satis ē bene velle. sed etiā bene
facete. l. oportet. di. lxxvi. Nec etiā sufficiat bñ dicere
vel bonū. Nā & fīcus in qua xp̄s tñ reperiſ folia. q̄
verba signat̄ & nō fruct⁹ opeꝝ. maledicta a p̄po aruit
Math. xxi. Et propterea dicit xp̄s. Nō omnis q̄ di/
cū mibi dñe dñe intrabit in regnum celorū. Primitū
dñe referit ad cor in quo bonū cogitatur. Scđo dñe
referit ad os. quo dicit bonū. sed oportet q̄ sequatur
tūt dñe quod subdit a p̄po. l. qui fecerit voluntatez
partis mei qui in celis ē. ipse intrabit in regnum celorū.
Scđo mō intelligit. non est qui faciat bonū. l. bonū
purū quin. l. misceat̄ cū eo multa mala & multas ne/
gligentias. Eccl. vii. Non est homo sup terrā qui fa/
ciat bonū & nō peccat. Et Prouerb. xx. Quis p̄t dī/
cere. mundum est cor meū purus sum a peccato. Et
aug. Si oēs sancti & sancte dū hic viuēt interro/
gati suissere si peccati haberent. responderet̄ vna vo/
ce omnes illud. i. Jo. i. Si dixerim⁹ q̄ peccatum nō
habemus ipsi nos seducimus & veritas nō est uī no/
bis. excepta sancta maria virgine. hec nullā negligentia
comisit. Et q̄uis negligentia reperiſ in omni
peccato generaliter. q̄ omnis qui peccat negligit ea
per que a peccato retraberet̄. nō tamen propter hoc

Titulus

.IX.

tollit quin aliquis sit speciale peccatum. In peccato ut si pertingat esse defectum circa aliquem actum rationis puta defectum consilij, iudicij et huiusmodi, tamen sicut precipitatio est speciale peccatum per spalem actu rationis qui pretermittit, s. consilij cuius possit reperi in quolibet genere peccatorum. Ita negligentia est speciale peccatum propter defectum specialis actus rationis, qui est sollicitudo, cuius inuenias aliquid inter omibus peccatis, tho, se, q. liij. Tertio modo exposuit sic, non est qui faciat bonum, s. penitentie ut debet. Quotidie multa mala sunt et quasi nullum penitentem peccatorum suorum. Unde dominus conqueritur per hanc, dicens, c. viii. Nemo est qui agat penitentiam de peccato suo dicens, quod feci. Sed qui perseverat in peccato negligenter ut ceteri. Et cum negligentia sit circa actu precipendi, ad quem etiam pertinet sollicitudo, aliter tam deficit circa hunc actu negligens, aliter inconstans. In constans enim deficit in precipiendo quasi ab aliquo impeditus, s. passio concupiscentie. Negligens autem deficit circa actu precipiendo per defectum prompte voluntatis, tho, se, se, q. liij. Et quod holes rapidi sunt, ideo negligentem agunt penitentiam. Sed saltem seruandum est quod sit apostolus Roma, vi. Humanum dico propter infirmitatem, carnis vestre. Sicut exhibuitis membra vestra seruire iniquitati ad iniquitate, s. peccato ducunt vos in aliud peccatum, ita exhibete membra vestra seruire iusticie, s. penitentie in satisfactione, s. quantam habuistis sollicitudinem ad laborandum pro malis, tantam habete ad faciendum penitentiam excludendo omnem negligentiam. Quis sumus negligentes ad bene operandum, et solliciti et fortes ad male operandum, hoc contingit propter tres rationes.

Primo propter difficultatem medijs,
Secundo propter multiplicitatem loci,
Tertio propter prauitatem animi.

Prima ergo ratio quare sumus negligentes ad hunc operandum, et difficiliter operamur est propter difficultatem medijs. Difficile enim est hunc operari, et facile male operari. Et ratio huius est ista. Virtus consistit in medio rei vel rationis, sed tagere medium est difficile, declinare seu deviare a medio est facile. Et quod hoc sit verum patet per exemplum designio. Nam continere punctum sive in centro circuli sive in aliqua parte superficie est difficile, deviare autem a medio est facile ut patet in sagittantibus ad signum. Sic ergo quod recte et virtuosamente agere consistit in attingendo medium quod est difficile, recedere autem a medio facile. Ideo negligens est homo ad bonum et difficultis, et contra facilis et solers ad malum. **S**ecunda ratio est propter multiplicitatem modi. Nam enim dyonisius de divinis nobis, Malum pertingit omnifariam, s. ex singulis defectibus. Bonum vero est perfecta et integra causa. Ratio huius est, quod actione non iudicatur bona nisi utrumque eorum fuerint, s. actus de se bonus, ut dare elemosinam, facere ieiunium, et orare et huiusmodi, et circumstantia bona quae est multiplex, s. debitum fatus, debitum modum, debitum tempus et huiusmodi. Tercio contra iudicatur mala non solum si actus sit malus de se, et furari, blasphemare, perjurare et huiusmodi, sed etiam si actus sit bonus in se, ut ieiunare, et aliqua circumstantia mala sit, ut intentio mala, s. propter laudem humanaam vel alia circumstantia

mala. Difficilis autem est facere illud ad quod multa requiriunt quod illud ad quod paucia. Patet etiam per exemplum de pulchritudine et sanitate. Non enim iudicatur homo pulcher nisi omnia membra eius decora fuerint. Turpis autem redditus ex hoc solo quod unum membrum corporis turpe sit. Sicut igitur eruditio que est malum complexionis corporalis puerit ex singulari deordinatio cuiuscumque humoris, sed sanitas non habetur nisi ex debita proportione omnium humorum. Sicut ergo eruditio tuta in corpore humano contingit multis modis ac etiam turpitudine. Sed sanitas et pulchritudo uno modo, s. cōcurrentibus oībus, s. debita proportione omnia membrorum et humorum. Ita actio bona contingit uno modo videlicet cōcurrente omnibus necessariis ad hoc quod alii quod unum ex illis deficiat, hec arresto, h. ethicoz, et altero, et theo, in scriptis super illud. Tertia ratio propter prauitatem animi quare sumus negligentes et difficultes ad hunc operandum. Sicut enim habenti linguam colera infecta, dulce est amare, et palato non sano pena est panis quod sano est suavis, et oculis igitur odiosa est lux que puris est amabilis, fuit augustinus. Ita habenti habitum virtutis vel affectum inordinatum corruptum amore, hunc operari est difficile et penosum, et inde negligere illud agere, sicut ecclésia habenti habitum virtutis, est facile hunc operari. Hoc autem inordinatio affectus contingit per prout pateretur, primo propter malum opus frequentia, Secundo propter mens maliciā. Tertio propter passionis vehementiam. Quantum ad primum certum est et manifestum, quod frequentia seu cōsuetudo male operandi facit difficultatem ad bonum. Quantum enim res naturales a sua naturali inclinatio ne propter cōsuetudinem in primum non mutantur, sicut patet per exemplum in lapide, quod huiusmodi frequenter proieciantur, nunc assuevit sursum moueri. Et ratio est, quod principium huius inclinationis, s. moueri deorsum, quod principium est grauitas mutantur non potest. Sed in actibus humanis moralibus hunc mutationem inclinationis propter cōsuetudinem in contrarium, et patet per exemplum. Nam multe gutte cadentes cauam lapidem, et ex frequentia edificatione scriptura citharizatione et huiusmodi, postquam didicierint artem faciliter oēs et bene operari. Et sic ex frequentia benefacere, casto vivere, abstinentiam seruare et huiusmodi, acquirit sibi hoc habitus virtutis. Tunc faciliter postea operatur fuit illam virtutem, et propter hoc non parum differt quod hoc a puericia statim assuecat male vel bene operari. Que enim a puericia spiritum firmum retinens, Tunc quod consuetudo est quasi altera natura, quod a puericia assuecat benefacere, faciliter operari, qui autem male difficulter, arresto, h. ethicoz, et theo, super illud. Secundo inordinatio affectus provenit propter mentis malicias. Qui enim vult scientiam et de industria aliquod magnum malum incurrit et aliquo modo bono fruatur, hic sic maliciosus appetitus inordinatus habet. Sicut lascivus quod de industria vult habere delectationem carnalem per quam maiori bono, s. spirituali et divino priuatur tamquam maliciosus peccat. Et si arguat, quod fuit dyonisium. Nullus intendens ad bonum malum operari, ergo videbat quod nullus ex malicio peccat, s. intendens male facere. Rideo quod malum propter se nullus intendit sed bene propter aliud, s. ad vitandum aliud malum, ut dānuum temporale, vel consequendum aliquod boyū vel deceptio-

Capitulū .V.

erationē maliciosus intendit malum. Tiellet lasciu⁹ delectatiōe frui sine offensa dei. sed duob⁹ sibi propo sitis. Delectatiōe venerea ⁊ offensa dei vult ⁊ eligit potius delectatiōe q̄c vitare offensam dei. Tho. pma scđe. q. lxxviiij. arti. i. Tertio puenit inordinatio affectus ppter passionis vehementiā. h̄ enim incōtinēs agnoscat q̄ oī in honestū est fugiendū. sicut ⁊ nouit q̄ nullū dulce extra horā inordinate est gustanduz. in passio n̄cupiscentie in ptculari ligat rōem. Et qd rō respuebat in generali ligata a passiōe cōcupiscentie. que qn̄ est vehemens pōt mouere quamlibet partculam ale etiā rationem si nō sit sollicita ad repellendū acceptat in ptculari. ita q̄ a tali passiōe in ptculari rō ligat ⁊ obnubilat. ⁊ affectio deprauat. arresto. vñ. echico. ⁊ tho. sup illud. ray. Notandum q̄ quaduplex est negligētia que periculosa est. ⁊ id debet evita ri diligenter. Prima est negligētia correctiōis vitor̄ Scđa negligētia obseruationis festor̄. Tertia suscep̄tionis sacramentor̄. Quarta negligētia audientie diuinor̄. De qualibet h̄az habetur speciale capl̄m ⁊ aliquā etiam plura capla. vt patebit. Qd Delicta q̄s intelligit. alt p̄s. q. dī. nullus. innumerā sunt enī ⁊ dicunt delicta quasi derelicta. i. negligētia q̄ cōmittitur circa pdicta ab oībus non possent enumerari. nec aliquis ab huiusmodi pōt se cauere. Et negligētia q̄ dem correctiōis vitor̄ que primo posita est triplex ē. Prima ē negligētia correctionis internalis. Scđa ē negligētia correctionis presidentialis. Tertia ē negligētia correctionis fraternalis. De pma inquit p̄s. fci iudiciū ⁊ iusticiā. Judicium sit interdū quis examinat conscientiā suam. Iusticia autē dum invenia vīta in conscientiā punit. Aug⁹. de pe. dī. i. Judicet se hō dum pōt. s. se examinando. ⁊ mores cōuerat in meli⁹. s. se corrigendo. ne cū non poterit preter voluntate a dño iudicet. Ambro. Nouit de⁹ mutare sententiā. si tu noueris emendare delictū. de pe. dī. i. Teneat autē quilibet se corrige p̄ coniunctionē. qn̄ peccatum occurrit menti. de quo nō est adhuc cōnit⁹. alīs talis omisso ⁊ negligētia esset mortale fm tho. in. viij. ⁊ oīs alios. Debet etiam se quilibet corrigerē de minimis. Nā vt dicitur. Quā minima negligēt paulatim defluit. Qui. s. negligēt minima vīta vitare. Qui negligēt minima vīta purgare. Qui negligēt minima mandata seruare. Iste paulatim defluit a vigore spiritus ⁊ a gratia. ⁊ a minorib⁹ ad majora pcedēs mala. Debet ergo q̄s vitare circa se oīm negligētia. Exemplū de illo sancto epo qui vīdens pelagiā an̄ conversionē cū multa sollicitudine ornatam flebat negligētia suā dicens se cū tanta sollicitudine nō seruire deo sicut illa querebat placere mūdo in malū ⁊ c. Capl̄m. v. de negligentia prelator̄.

D Eligētia prelatorū que prohibet cum dicit sacerdotibus. q. Paralip. xxix. Nolite negligere vos enim elegit de⁹. vt stetis corā eo. s. pro salute p̄fōr. Multum est periculosa sibi ⁊ alijs negligētia in prelatis. Vñ aug⁹. ad valerū. Nihil in hac vita facili⁹ leui⁹ ⁊ acceptabili⁹ hominibus. episcopi presbyteri aut dyconi officio. Sed si p̄functione. i. negligentē arg⁹ adū-

lato rō res agat. nihil apud deū miserius. tristis atq̄ dānabilius. dī. xl. ante oīa. Et de prelato maximo. i. de papa dicit dī. ea. Si papa sue ⁊ frātē salutis negligens dep̄pendit in utilis. ⁊ remissus. in operib⁹ suis. insuper ⁊ a bono taciturn⁹. innumerabiles p̄fōs cateruatū secū dicit primo mācipio gehēne cū ipso plagis multis in eternū vapulatur. Et venerabilis beda sup Math. ait. Nec sufficere nobis ad salutē arbi tremur si turbis negligētū vel quoruīlibet in doctor⁹ sive vel actib⁹ adequamur. quib⁹ sacris litteris vīica est credēti pariter ⁊ viuēdi regula p̄scripta viij. q. i. c. nec sufficere. Unū p̄s. ii. ad eos loquens ait. Erudimini qui iudicatis terrā. seruite dño in timore. Judicat terrā. i. eccliam vel homines qui de terra sunt rectores populoz precipue ecclias. quos horātatur ad tūla in pdictis verbis. Primo ad ignoratiā ab aīo remouendam. ibi. Errō. Scđo ad obedientiā deo exhibendā. ibi. Cdimini. Seruite dño. Tertio ad negligentiam in officio excludendam. ibi. In timore.

Quantum ad primum. §. I.

dixit dñs p̄ Osee. c. viij. Quia tu scientiam repulisti ⁊ reḡ te repellam. ne sacerdotio fungaris mihi. ppter qd dicit dī. xxvij. Ignoratiā mater cunctor̄ error̄ maxime in sacerdotib⁹ vitanda ē. qui officiū docēdi in populo suscepūt. Et ad hoc faciūt multe auctor̄ titates ⁊ figure q̄ ponunt dī. xxvi. S. ecce q̄ sacrarū. ⁊ dī. xxvij. dicit clemens. Nullus ep̄s ppter obprobriū senectutis vel nobilitatē generis a puulis ⁊ mūnītis eruditis si qd forte ē utilitatis ⁊ salutis inq̄rete negligat. Vñ in figurā dicit iacob filijs suis. Quia re negligitis audiui q̄ frumenta vendant̄ in egypto. Ben. xlj. frumenta sunt sacre doctrine que in egypto. qui interpretat̄ tenebre. i. in humilitate acquiruntur nō alio p̄cōloq̄ laboris ⁊ sollicitudinis. Si quis igif vult vīta spūs seruare nō debet negligere sed labore ad eas adipiscēdas. Erudimini ergo q̄ iudicatis terrā. i. prelati. q̄ ignorans prelatus nō ē in tuto ani me sue.

Quantum ad secundū. §. II

admonet rector̄ ad obedientiā dei cū dicit. seruite domino. Seruit ei qui ipsi⁹ mandatis obedit. vñ dicit Deut. viij. Luceas ne obliuiscar̄ dñi dei tui ⁊ negligētia mandata cī⁹. s. nō ea seruando. Integritas enim presidentiali salus est subditor̄. ⁊ vbi in columnis est obedientiē. ibi sana forma doctrina. Leo papa dī. lxi. miramur. Quō enī ait hiero⁹. pōt preses auferre maiū de medio ecclie qui in delictū simile corrūt aut q̄ libertate corrīpe peccatē cū tacit⁹ ipse sibi respōdeat eadē se admisisse q̄ corrīpit. dī. xxv. c. vi. Et nō diligēt fm pe. dī. pal. in. viij. dī. xix. plat⁹ corrīget p̄mīs ut crīmina subditor̄. i. ex officio suo si est in mortali peccato ē occulito peccat mortaliter q̄ in indigne exequit officiū suū. agens cōtra illu dñi mandatū. Juste qd iustū est exequi⁹. ⁊ sic suspensus ē quo ad se coram deo. ar. ad b. iij. q. viij. quin sine peccato. cū. c. sc. Qd dicit idē pe. vēz esse de prelato in spūalib⁹. Sec⁹ de

¶ Titulus .IX.

predato in temporalibus, ut capitaneo, potestate, cōsulibus et huiusmodi. Si enim prepositus vel balivus et huiusmodi in mortali existat occulto, et suspen dat latronem, vel als puniat malefactorum, non propter hoc peccat mortaliter cum hec officia etiam a gentilibus habeantur. Si vero quis corrigit vitia aliorum per modum magisterii, dicendo, s. publice sacra scripturam si peccatum eius non est occultum non peccat mortaliter. Si notorium peccat mortaliter, quod est de se scandalizat. Idem tho, in, iij. Si autem corrigit per modum predicationis id est predicando, sive sit occultum sive manifestum peccatum, mortale, in quo est mortaliter peccatum, ut tenet tho, pe, et archid. Nec tamen excusat a peccato graui negligenter si prelatus propter hoc desisteret a corrigendis criminibz, quod potest de peccato penitentia vel renunciare, unde non est perplexus. Servite ergo domino qui iudicatis terram, iuste viuedo, als adimpleat in eis illud Sap. iij. Ne gixerunt iustum, s. facere, et a domino recesserunt non, s. ei serviendo, sed contra voluntatem eius faciendo, et in periendo.

Quantū ad tertium .S. III.

instruit prelatus et rector, ut excludat a se negligentias in officio, dū dicitur, in timore, s. seruite. Nam ut dicitur Eccl, vij. Qui deus timerit nihil negligit, s. nihil omisit de his que facere tenet ex officio suo. Tria autem habet facere prelatus ex officio suo, que si notabiliter omittat committit magnam negligentiam, et non servit domino in timore. Et ideo dicitur Esdre, iij. Ut detene quid negligenter per vos agat.

Primum est in prouidendo subditorum necessaria,

Secundum est in inquirendo subditorum virtutia,

Tertium est in corrigendo subditorum criminis.

Primo quidem tenet prelatus prouidere subditis necessaria, quod in eo est tripliciter, als negligentias committit, s. sacramenta loco et tempore suo ministrando, documenta propinando, talia si potest dispensando, cum, s. habet superflua debet primo pauperes nutritre. Unde hiero, xvi, q. i. Quoniam quicquid habent clerici pauperum est et eorum domus omnibus debent esse communis scilicet indigentibus. Unde dicit gratianus, quod debent prelati subditis non solum spiritus lia sed etiam carnalia subsidia ministrare. Exemplo Christi. Qui turbas sequentes non solum verbo docebat sed etiam virtute sanabat et corporalibus alimentis reficiebat, quando videlicet satiauit quinque milia hominum ex quinque panibus ordeaceis et duobz pescibus, et Jo, vi. Et iterum quatuor milia ex septem panibus et paucis pesciculis Math, xiiij. Et ut hec possint perficere oportet eos secularium negotiorum habere solertia, ut eorum cautela ecclesie conseruentur indenes et cuius necessaria, pro modulo suo ministrent. Unde quidam petrus nomine electus in episcopum nea politanum repellitur a gregorio papa propter simplicitatem ne eius occasione res ecclesie dilapidarentur. Habetur hec di, xxix, c, ultimo, ubi dicit glo, quod sumus hic simplicitas pro negligentia vel stultitia, hec enim negligentia quando, s. est notabilis impedit promouendum, ut hic et di, xxij, episcopus, sed non deinceps promotus sed das-

ei coadiutor, ut, vij, q. i, quod frater. De gregorio papa narratur, quod cum audisset quendam tempore famis extra muros urbis fame defecisse, seipsum a misse celebatione suspendit per plures dies quod conscientia mortis illius cum ramen cum magna diligentia prouideret omnibus pauperibus intus et extra. Secundo debet esse sollicitus ad sacramenta ministranda et negligenter in huiusmodi magni peccatum est, quod per sacramentorum susceptionem sit aliquando peccator de attrito contritus, et sic salvatur, ut sine eis non salua retur. Unde dicitur, xvij, q. vi. Si presbyter penitentiam negauerit penitentibus morientibus, i. confessio, reus erit animarum, non ramen deberet absoluere si moriens non est paratus facere ad quod tenet. Unde et gregorius narrat in lib, dyalogorum, circa finem, de quodam sacerdote qui vocat ad infirmum quod aliquantulum distulit aliis occupatus ille interim migravit, de qua negligenter ille presbyter amissus me flebat, sed merito sanctitatis sue precibo obtinuit resuscitationem, hic presbyter dictus est severus qui ut perficeret opus in vita sua non credens illum ita citato finiri distulit, sed lachrimis resuscitans postquam confessus et sacramenta suscepit, inde ad octo dies mortuus est. Debet tertio sollicitus esse ad admonendum et instruendum ipsos, als negligentias committit, Ad quam remouendam salomon instruit prelatum discens. Proverb. vi. Fili mi si spoponderis pro amico tuo, i. proximo quod sit in susceptione prelature desististi apud extraneum animam tuam, id est firmiter te ligasti ad opere cure et sollicitudinis, pro eo pro quo prius non tenebaris. Illaqueatus es verbis oris tui et carpus tuis proprijs sermonibus, i. ad eas que subditis habes admonere et dicere, obligatus es facere ut exemplo tuo moneantur. Fac ergo quod dico tibi et te ipsum liberum quod incidisti in manu primi tui, discurre, s. per diversas considerationes et varias bonas operationes festina, s. ad eas que sunt expedientia, suscita amicum tuum, s. a somno peccati, Discurre, s. ad temporalia pauperibus ministranda, festina, s. ad sacramentalia propinanda, suscita amicum tuum per doctrinalia predictanda. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormies palpebre tue. Eruere quasi damula de manu, et quasi auis de insidijs aucupis, ubi dicit glo, Sonum dat oculus qui subditorum curaz omnino negligit. Dormitat qui quedam reprehensibilia eorum cum in eis cognoscit propter mentis rediutum digna inuictio non corrigit. Eruere quasi damula glo, quod damula mundum est animal natura velox cursu, visu perspicax seu acutum. Ideo cum in docendis subditis occuparis, mundus a peccatis omnibus, strenuus in bonis operibus perspicax in precauendis malorum insidijs, et virtutum penitus ut auis tutus esse satage de insidijs dyabolus, ut ad superna quenias. Quomodo autem prelatus debet subditos monere ostendit dominus ezech, in quadam visione, ut habeat Ezech, iij. Tu fili hominis sume tibi laterem et ponas eum coram te, et describes in eoc civitatem bierusalem et ordinabis eam obsidione, et edificabis munitores et comportabis aggerem et das eis contra eam castra et ponas arietes in gyro et tu sume tibi saginacem ferream et ponas eam in murum fer-

Capitulū .v.

reū inter te et ciuitatē et obfirmabīs faciem tuā ad eā
et eris in obsidione et circūdabīs eāz. signū est domui
israel. Gregor⁹ sup Ezech, omel. p̄f. sic exponit. pro
pheta tenet figurā doctoz et etiam prelatoz qui hā
bent subditos docere. Sumit autē propheta laterē et
ponit coram se cū prelat⁹ vel predictor quēpiam ter
renis datū auditorēm suscipit ad docendum doctri
nā verbī celestis. Describit autē ciuitatem bierusalē
pheta in latere qñ prelatus vel predictor peccatorū
quē instruit. declarat que sit retributio celestis patrie
que vīsio supne pacis. Loram autē se ponit laterem
cū alterā mente qualitatēm cōsiderat audientis t.p.
fecti vel defectū eius et fm intelligentiā eius cū ver
ba moderat⁹ de supnīs gaudīs loquens. Tū ergo
in latere descripta ē bierusalem qñ terrena mens in
cipit agnoscere que sunt gaudia supna. et ad illa ab
belare. Sed mos vt anim⁹ cepit amare celestia. acro
res q̄s cōsueverat temptatores dyabolus intīnit. Un
debet doctor vel platus ei bella dyaboli innotescere.
et cautū se ad illa ūparare. Et hoc est qđ dicit. ordi
nabis cōtra eā obsidione. i. declara q̄o per tempta
tionū bella ad eterna gaudia oportet puenire. et quis
bus se modis virtutib⁹ oponant. q̄o luxuria
castitatiē seriat. ira/tranquillitatez perturbet t.c. Quō
erā aliquando virtus sub specie virtutū se abscondat.
vt ira sub specie zeli. remissio discipline sub specie mā
suetudinis et huiusmodi. Cōportat autē pheta ag
gerem qñ denūciat auditoribus q̄ terrena desideria
magis surripe solent celestia apparetib⁹. Dat pro
pheta cōstra cōtra eā qñ cōtra eā collectas et adunat
tas insidias indicat. vt nō solū et uno. sed ex unctis
sūl virīs tempēt. Tūt enī quedam virtus p̄ quandā
sibi cognitionē p̄inqua. vt ex dissolutione sp̄is gu
la et ex gula luxuria et huiusmodi. In giro autem arie
tes ordinans qñ vicia singula mentē hincide ferunt
Quia ho ferri forte metallū est. et in fortagine cibis
frigil per sartaginē ferreā spiritualis zeli fortis fricu
ra signat. Ois quippe spiritualis zel⁹ doctoris ani
mā frigil. q̄i valde cruciāt duz infirmos quoq̄ eten
ta delerere et reb⁹ temporalib⁹ delectari cōspicit. Un
apls. Quis scandalizat et ego nō vror. Istā sartaginē
ferreā inter se et ciuitatē p̄dicator vel prelatus murum
ferreū ponit. q̄i ille fortis zelus q̄ nūc in mente docto
ris agit in die extremi iudicij inter eū et zālam quaz a
virtus celat. testis est vt si audiētis qui doceat. nolue
rit. doctor tū p̄ zelo qđ exhibet de auctorī negligētia
reus nō sit. hec greg⁹. Sic ergo parat q̄ si nō instruit
subditos platus reus negligentia est. Scđm bram h
factū a pheta signat obsidionē futurā bierusalē. Se
cundo dīz prelat⁹ esse sollicit⁹ ad inquirēdā virtus sub
ditoz. Tūt dicit dīs ezechiel in psona prelatorum.
Ezech. lū. fili bois speculatorēm dedicte domui isra
el. l. plebi tibi cōmisse ad intūcidū facto eoz. Un si di
cente me ad impiū sit dīs. Morte morieris tu non
annūciaveris vt auertas ab iniqtate sua. ipse in iniqt
ate sua moriet. sanguinē ho suū. i. mortes de manu
tua requirā. quando. s. ex negligētia tue inq̄stōis et
admonitōis nō est reverlus ad p̄niām. Dicit autē
dīs ad impiū. Morte morieris qñ perpetrat aliqd
mortale. Hoc enī ipse dicit p̄ scriptures. et sō debet p̄

latus inquirere de vita subditoz. vt qñ p̄t percipe
aliqd criminale in eis admoneat. vñ dicit. Diligenē
agnoscē vultū pecoris tui. i. cōuersationē subditi ex
teriorē et interiorē. q̄rum fas est. vt admoneat fm q̄
expedit. Dicitenī regula. Non p̄t iusta esse excusatō
pastoris si lup⁹ oues comedit⁹ pastor nescit. et dē re
gu. iur⁹. qñ. i. p̄t et debet scire et negligit. Et ista ē dis
serentia inē correctionē fraternā de qua. j. et correctio
nē paternam seu prelatoz. q̄ circa correctionem fra
ternā nō tenet hō inquirere defectus aliorū quos cor
rigat. sed q̄s cōtingit cū videre vel scire. sicut nec q̄s
tenet querē q̄s indiget vt de elemosinā. sed suffi
cit q̄ det sibi occurrentib⁹. put p̄t. Sed plato h̄ non
sufficiat. vt. i. corrigit q̄s cōtingit defect⁹ cū scire. sed
debet inq̄rere diligēt vitā subditoz si forte etiam oc
cultos defect⁹ p̄t deprehendere vt admonēdo. p̄ca
uendo malis obviat. Sicut etiam debitor adueniēt
termino solutiōis debite querere dīz creditorē cui sol
uat debitu fm tho. se. se. q. xxxiiij. Et ex p̄uis cognit⁹
investigando inueniūt sepe et alia. put doct⁹ greg⁹.
in pastorali exponēt illā vīsionē Ezech. que ponit
vīj. c. vbi dicit pheta q̄ de chaldea fuit duc⁹ in vi
sione in bierulin ad templū dñi. vbi vīdit iusta ostiū
q̄d respiciebat ad aquilonē. qđ. s. erat in atrio tem
pli statutū ydolum zeli. i. ydolum baal qđ erat ad pro
uocandū irā dei. iō dicit ydolum zeli. Et introcūxit
me dīs ait pheta ad ostiū atrij. et vīdi et ecce foramē
vñū in pariete. Et dicit dīs. fili bois fode parietem
et cū persodissem parietē apparuit ostium vñū. Et di
xit ad me. ingredere et vide abominationes pessimas
quas isti faciūt hic. et ingressus vīdi. et ecce oīs silitus
do reptiliū et aīliū abominatione et vñūlū ydola do
mus isrl̄ depicta erat in pariete et in circuitu per totū
z. lxx. viri de seniorib⁹ dom⁹ israel et leonias fili⁹ sa
phat stabant in medio eoz ante picturas stantium. et
vñusquisq̄ habebat thuribulum in manu sua. et va
por nebule de thure consurgebat et dicit dīs ad me.
Lerte vides que seniores dom⁹ isrl̄ faciūt in tenebris
vñusquisq̄ in abscondito cubituli sui. Dicit enī non
videt dīs nos. et dereliquit dīs terrā. et dicit adhuc
cōuersus videbis abominationes maiores. et introdu
xit me ad ostiū porae dom⁹ dīi q̄ respiciebar⁹ ad aqu
ilonē. et ecce ibi mulieres sedebat plangētes adonidē.
Et dicit ad me. Adhuc cōuersus videbis abomina
tiones maiores. et introduxit me in atriu dom⁹ dīi
inter⁹. et ecce in ostiū cōpli inter vestibulū et altare q̄st
p̄p. viri dorisū hñtes cōtra templū dñi. et facies eo
rū ad orientē et adorabat ad ortum solis. hec in textu
Hāc vīsionē tractans greg⁹. in pastorali dicit q̄ pro
pheta signat p̄positū ecclie qui in flagratione spiritu⁹
sancti inducit⁹ ad intūcidū opera eoz qui sunt in ec
clie signata p̄ bierusalē et templū dñi. Et in isto
introitu. i. in pīma facie vīdet ydolum zeli. i. defectuz sa
tis cōtem fideliū subditoz. s. amoē inordinatū ad ali
quā personā vt filios vel parentes vel amicos. vt fa
ciat sibi quasi ydolum de eis. Paries signat duriciam
peccati. foramen in pariete designat aliquod iudicū
peccati. Sed fudit parietē pheta. i. de quo foramine
facit magnū vt possit intrare qñ videlz prelat⁹ subi
lissimis inquisitionib⁹ et paucis signis cōprehensis

¶ Titulus .IX.

De peccatis subditorum deuenit ad noticiam; aliorum etiam occulutorum. Unus ingressus in foramen videt reptilia et animalia depicta domo Israe et idola. Hec significat diversa virtus quae iniquitates reperiuntur in subditis. Reptilia sunt peccata carnalia. Animalia quae sunt propter a terra elevata pectus spiritualia. Idola diversas species avaricie, hec sunt picta in imaginarie in mente quibus thurificant, i.e. cultu deo debitum exhibent, et seniorum in populis, i.e. principes permanentes sunt his infecti et magni plati ecclesiastici. Exinde intras per aliud ostium et alium locum, scilicet ad alium statum vertentes considerationes inquisitione videt mulieres plangentes adonidem. Hugo cardinalis dicit adonidem est in fictione poetarum sive omnia veneris, quem mortui lugentes postea resuscitato de eo gaudet. Alij dicunt esse adoniam filium David pulcherrimum qui occisus fuit a salomonem, et quos eius signat mulieres dedicatas nimis concupiscentias et lascivias, quae dolent non posse habere copiam somotorum suorum et aliquando habentes inaniter hilarescunt vel erat que viris abutuntur. Demum qui vertebat dorsum ad propiscitorum et adorabat ad orientem signante eos qui postponentes deum et reverentiam prelatorum non attendunt nisi ad prosperitatem ipsam sui statum etiam lucem. ¶ Tertio debet esse sollicitus prelatus in corrigendo criminis. De hoc dicitur, q. ad Thib. iii. Increpa eos dure, dicit enim Hier. xviii. Maledictus qui prohibet gladium a sanguine, s. fundendo. Secundum supradictum potest intelligi de rectore seculari qui habet potestate fundendi sanguinem seu occidendi. Talis si sine causa ratio nobilis prohibet gladium suum a sanguine, non puniri malversatione dei incurrit. Intelligit etiam de gladio locutionis imperatoris et dure que transfigit carnem sensuas, litatas et elicite per correctionem sanguinem peccati. hanc correctionem qui negligit seu omittit percepit habens curam aliorum maledictionem incurrit dei. viii. aug. super ps. Duo ista nostra homo peccator non frustra dicuntur, q. enim peccator est, corripe, q. homo est miserere. Nec omnino liberabis hominem nisi persecutus fueris peccatorem hunc officio nostra iungit disciplina sicut cuique regenti accommodata et ipsa est non solum epo regenti plebe suam sed etiam pauprem regenti domum suam, diuiniti regenti milia suam, marito regenti coniugem suam, patri regenti problem suum, iudici regenti paucitatem suam, regi regenti gentem suam, hec aug. xxvii. q. viii. c. duo sunt. Quid si quis neglexerit corrigerem prnceps sit peccatorum illorum? Unus eleutherus papas et innocentius dicuntur. Negligere quippe cum possit perturbare peritos, i.e. prohibere et remouere malis nihil aliud est quam souere. Nec coreretur scrupulo, i.e. suspitione societatis occulte quam manifesto criminis delinquit obviare. q. viii. negligere. Et intelligit secundo, de prelatis. Exempli probi sacerdos et iudeus populi Israel, quod filios ophni et fines, quae malis operibus suis scandalizabant populum falsa pietatis superatum duce corrigerem neglexit, id est se bonum grauiter punire est cunctis. Nam audita morte filiorum in bello retrocadens fractis cervicibus expirauit, ut patet, i. Regum, viii. Nec debet prelatus propter scandalum delinquentis de sua correctione vel punitione cum illud est manifestum dimittere in punitum, sicut in libro se, se, q. xxvii. art. vi. Et ratione est ista, q. correctio hec est acerbus iusticie his vim coactu-

um, et ordinatur ad bonum comedere. Ideo si delinquens propria sponte emendari non velit cogendus est per penas ut peccare deficatur, tamen etiam quod si corrigibilis sit per prius nationem eius, prouide bono communum, dum seruatur ordo iusticie, et unde exemplum alij deterrenuntur. Sicut nec iudex permittit ferre sententiam condemnatoris in peccantem propter timorem turbationis ei vel amicorum, ubi autem esset magis periculum et detrimentum quod sequeretur bono eum propter punitionem criminis alicuius. propter scandala, lumen inde consequendum est veillitas sequenda ex punitione, tunc ronabiliter correccio posset permitti, ut ad hoc dicitur, ut constitueretur. Debet autem in corrigendo cauere rea nimis crudelitate seu severitate, et a nimis pietate seu remissione. Nam est ad primum dicit Proverb. xxv. Qui nimis emulgit elicit sanguinem, et Eccl. vii. Noli esse nimis iustus, i.e. severus est, qui perit in iustitia sua. Hinc et leo papa, Leniter castigatur reverentia exhibet castiganti, asperitas autem nimis increpatio nec correctione recipit nec salutem. dicitur, c. vii. Quans tu ad secundum, de nimis misericordia dicit Proverb. xxi. Qui peccat virgo odit filium suum. Et in veteri lege, Non misereberis pauporis in iudicio, s. ut ex compassione pauperis non punies delinquente. Unus biero, Que est ista bonitas, quae est ista misericordia, vni parceret et oes in iudicium adducere. Polluit enim ex uno peccatore populus, sicut ex una moribunda ova totus gressus infuscatur, dicitur, c. vii. sed illud. Adhuc id est dicit oratio papa, Que est ista iustitia inimica bonitas palpare criminatos, et vulnera eorum visca in diem iudiciorum incurata seruare et paulo post, vere dico, quod illi ipsi quibus cum periculis et falsa misericordia indulgere videmur cum auctoritate tribunalis christi per tantum peccatis damnandi aduenerint contra nos cum dicuntur sunt dicentes, quod dum aut asperitatem lingue eorum expausimus, aut falsa bladimenta et periculosas adulatio nes ipsorum libenter accepimus, in eisdem permanentem peccatis inutiliter indulgemus, aut ipsorum peccata auge re permittimus, dicitur, i. l. s. quis dyaconus. Debet ergo seruare mediocriter docet gregorius, in q. li. moral. dicitur, Circa subditos debet inesse rectoribus, et iuste consilens misericordia, et pie seculens disciplina. Discenda est ergo lenitas cum severitate, et faciendum est quoddam ex virtutibus temperamentorum, ut nec multa ex asperitate exulcerentur subditos, nec nimis benignitate soluantes, dicitur, c. vii. disciplina. Adducit ad hec figuram de samaritano qui in vulneribus semiuiuis immisit vinum et oleum, vinum scilicet mortificatum et severitatis, et oleum lenitum pietatis ad eum sanandum. Et in archa domini designantur prelatum, erat et marina dulcedelinis et virga districtonis, et ps. Circa tua, s. castigationis, et baculus sustentationis per confortationem ipsa me consolata sunt. Ex eius plus in moysi qui ex magna pietate rogauit a populo, qui ydolatria rauerat sibi a deo ignoranti, aut detulerat de libro suo, et postea placato domino ipse cum suis occidit, xxvii. milia eorum qui peccauerunt. Ut ergo quod difficile est tenere medium nein altero excedat. Dicit crysolitus, p. meli est domino reddere rationem de nimis misericordia quam de nimis severitate. Si enim benignus est dominus, ut quid sacerdos eius vult videri austus, xxvi. q. viii. alligantur. Et calix papae, Sententia quae misericordiam vetat, non soluz tenere fratres, sed etiam

Capitulum VI.

dire fugite, qz potior est misericordia omnibus holo loco ustomatibus di. l. ponderet. Quod precipue vi detur habere locum quando delinquens humiliter recognoscit delictum suum, nec est tale quod trahatur in exemplū. Unde hiero⁹. Ubi peccator intel ligens vulnus suū tradie medico curandum tibi nō est, virga necessaria, sed spiritus lenitatis, de peni. dī. i. importuna. Et ut dicit augustin⁹, siue plectendo si ue ignoscendo hoc solum bene agitur dummodo ma la vita hominum corrigan. p. viii. q. v. prodest. Et hec omnia agere debet prelatus ex charitate. Unde au gustinus. Corripiantur a prepositis suis subditi cor rectionibus de charitate venientibus, pro culparū diversitate diversis vel minoribus vel amplioribus z infra. Nescientes quis pertineat ad predestinatoꝝ numerū, quis non pertineat, sic affici debemus cha ritatis affectu, ut omnes velimus saluos fieri. p. viii. q. ii. corripiantur. Q, si prelatus excedat modum in corrigendo si ex charitate correxit nō tenetur a subdi tis veniam postulare, dī. l. p. vii. quando. Si autem ex odio fecit, tenetur actione iniuriarum, ff. ad le. aq. quēadmodum. Facilius tamen parcitur prelatis in hoc casu ē in alijs, quia in cura rei familiaris vir po test evitari peccatum, vi. p. vi. dī. qualis, et p̄cipue ne gligentie. De huiusmodi excessu prelatorum in corri gendo habetur figura Deut. xix. Si quis abierit cū amico suo simpliciter in siluam ad ligna cedēta et lo gnum securis lugerit manum, ferrugē lapsuꝝ de ma nubrio amicū eius p̄cussit, et occidit, hic ad vnu supradictarum vibū. s. refugē fugiet et vivet, ne for te proximus eius cuius effusus est sanguis. doloris stimulo persequatur et apprehēdat et occidat animam eius. Quod exponens gregorius in pasto, ait. Ad sil uam cū amico imus quotiens ad intuendum subdi torum delicia conuertimur, et simpliciter ligna succidi simus quando delinquentium vita pia intentione recercamus, sed securis manum fugit, cum sc̄e incre patio plus qz necesse est in asperitatem penetrabit, fer rugē de manubrio proslit cum de correctione sermo durior excidit, et amicum percutit et occidit, qz audi torum suū prolatā cōtumelia a spiritu dilectionis in terficit. Correpti nāc̄ mens repente ad odium pro uchit, si hanc immoderata increpatio plusqz debuit adhuc. Sed his qui incaute proximus lingua extin guit ad ynam ex tribus ciuitatisbus necesse est ut fu giat, ut in vna eorum defensus vñiat, quia si ad pe nitentie lamenta conuersus in unitate sacramēti sub fide spe et charitate absconditur, reus perpetrati ho mīctū non tenetur, proximus extincti amici signifcat xp̄m, qui est proximus noster, qui cuꝝ venerit ad iudicandum reatum huiusdi culpe non appetit quē venia fides spes et charitas abscondet. Quatuor autem sunt cause dissumulandi et non corrigiendi de licita, ut ponit vñie⁹. Prima est cum malī sunt oc culti et non possunt a bonis discerni. Ad quod facit parabola de zizanis, vbi cum apparuerint zizania inter bonum semen tritici exorta, et dicere serui domino. Uis, imus et colligimus ea. Respondit domi nus non, ne forte euellentes zizania euellatis cum eis

z triticum. Math. xiiij. Secunda causa est, cuncta multitudo est tanta in scelere qz non possit extirpari sine scismate eccliesie, vel etiam quin boni inuoluerentur, dī. l. ut constitueretur. Dicit autem thomas sc̄a sc̄e. q. cxvij. qz quando tota multitudo peccat debet de ea sumi vindicta vel cōtritum ad totam, scilicet quādo sine maiorī scandalō fieri potest, sicut dominus egyp̄tios omnes persequentes filios israel submersit in mari rubro, et sodomite omnes igne et sulphure perie runt, vel cōtritum ad magnam partem multitudinis, sicut in penam eorū qui vitulum adorauerunt in de ferti occisi sunt. p. viii. milia. Aliquādo si sperat mul totū correctio potest exerceri punitio in aliquos pun cipaliores ut exemplo eorum alii terreatur, sicut do minus mandauit suspendi principes duodecim tri buum pro peccato fornicatioꝝ populi. Tertia cau sa est quando probabilit̄ p̄sumitur de emendatio ne, ut quia peccauerunt tales ex infirmitate vel ignora ntia non ex obstinata malitia. Quarta causa ē omisſio correctionis si exercitando bono s̄ prosum ec cliesie, cuncte enim tolerari possunt, ne boni oicio torpe scane, probantur hec dī. p. viii. comedationes, et p. viii. q. iiij. ipsa pietas, Lonicor, ray.

Capitulum septimum de omissione fraterne correptionis,

One negligētia seu omis sione fraterne correptionis, Q, autem fra terna correptio sit in precepto, patet per il lud quod dixit petrus christus in persona omnū. Si peccauerit in te frater tuus, vade et corripe eū inter te et ipsum solum. Mathei. xvij. Ubi augustinus in omel, ait. Quid ē in te peccauerit, id est tu scis quis peccauit, quis enim secretum fuit quando peccauit in te, secretum quere cū corrigis, quod peccauit. Nā si solus nosti, qz peccauit in te et eum vis corā omnib us arguere non eris erroris corrector sed proditor et infra. Cum scimus hec sc̄e peccata occulta, ait Au gustinus, non prodimus sed in secreto arguimus, vbi contingit malum ibi moriatur. Non tamen vul nus ibi negligimus ante omnia ostendentes illi bo mini in tali peccato constituto illud vulnus esse mortiferum, habentur hec. q. i. si peccauerit, Ubi glo querit de duobus. Primum est de quibus peccatis hoc intelligatur preceptum admonitionis huiusmo dis seu correctionis fraterne. Et ponit plures opinio nes. Quarum prima est ut loquatur de occultis, sed huic opinioni contradicit capitulo sed illud, dist. xlv, et extra de iudice. c. nouit. In quib⁹ capitulis dicta au toritas christi trahitur ad manifesta. Alij dicunt qz totum intelligitur de manifestis. Sed isti opinioni contradicunt dictū augustinī in predicto capitulo vbi ait. Si tu solus nosti tē. Tertiū dicunt qz principiū auctoritat̄ presate intelligitur de occulto, sed sequēs de manifesto. Jobannes andree intelligit de occulto quod tamen scitur a pluribus, et vocantur testes, ut probet admonitio facta, qz non posset accusare si nō

Citulus .IX.

processisset admonitus. Et cum dicit augustinus, si solus nosti illud solus non excludit aliquos, sed multi cedunt cum scz esset nororium, sicut exponit illud. Quo se fer sola ciuitas plena Treno, i. cum paucis. Ista opinio ultima videtur esse, b. tho., si tñ intelligat etiā de occulis, s. vni tm notis. Sed oī querit glosa, utrū oēs obligent ad hoc preceptū, et ponit opiniones. Aliqui dicunt qōes rectores sive prelati sive ecclastici siue seculares tenent ad istud preceptū quo ad peccata cōmissa et cōmittēda, ar. xxiij. q. iiij. duo ista. Sed alijs plonis est istud in cōsilio nō in pēcepto q ad pec cati cōmissa, in pēcepto autē quo ad cōmittēda, ar. xxiij. q. v. hoc videtur. Alij dicunt simpliciter qd extendi sur istud preceptū ad oēs, qd tenet hugo. Et idem, b. tho. se. se. q. xxiij. ar. iij. et ad hoc expresse facit qd habetur, xxiij. q. iiij. Tā sacerdotes qd relid fideles oēs summa debet habere curā de his qui pereunt, quatenus eoz redargitione aut corrigant a peccatis, aut si incorrigibiles appareant, ab ecclia sepeant. Nec ē cōtra qd aut hiero. Sacerdotes studeant adimplere illud euangelij. Si peccauerit in te frat tuus, di. xlvi, sed illud. Nō enī intendit hiero. Dicere qd soli sacerdotes sive plati teneant ad illud, sed qd magis illi qd certi fm tho. vbi. s. Tertio videndum est. Utz buiis modi omisso sit morale. Ad qd respōdit, b. tho. se. se. q. xxiij. arti. ij. q. sic. vñ aug⁹. dicit in li. de verbis dñi. Si neglexeris corrigerre peior effect⁹ es eo qd peccauit, sed hoc nō esset nisi buiismodi negligētia pēceptum omisiteret. vñ et mortale esset. Et ergo vidēdū qn omittit istud preceptū, propter qd mortale cōmittit. Pro cui⁹ declaratione sciendū fm tho. qd ē disserentia inter pēceptu affirmativa et negativa. Nā negotiata obligat semp et ad semp, qd prohibent actus vitiōs qui semper sunt fm se malis, nec vlo mō vel tpe vel loco bñ fieri pnt. vñ perjurabis, nō mechaberis et buiismodi. Sed affirmativa obligat semp sed nō ad semp, qd dant de actib⁹ virtutum. Sed ac⁹ virtutū nō quomodolibet fieri debet, sed obseruat̄ de bitis circūstantijs, s. qn debet, vbi debet, qn debet et buiismodi. Et qd in his que sunt ad finē dispositio eoz attendit fm ratiōē finis, in ipsis circūstantijs ac⁹ virtuosi p̄cipue est attendēda rō finis qui est bonū virtutis, si ergo sit omisso ratiōē circūstantie circa actū virtuosum que tollat totalitē bonū virtutis, hoc contrariabit pēcepto affirmativo. Si autē sic defecetus alicuius circūstantie que nō tollat totalitē bonū virtutis, dz nō perfecte attingat ad bonū virtutis nō est cōtra pēceptū. Unde et pbs dicit in. ij. et bicoz, qd si pax discedat a medio nō corūpit bonū virtutis. Lū ergo correctio fraterna sic sub pēcepto affirmativo et reducat ad pēceptū decalogi de honoratō parentum sub qd mandat oē beneficij spirituale vel tpe de necessitate primo impendendū. Correctio autem frater na ordinat ad hunc finē, s. ad emendationē fratrīs, i. p̄p, vñ inātū cadit sib⁹ pēcepto ināctū ē necessaria ad hunc finē. Unū omittendo correctionē nō semper peccat mortaliter, sed in certis casibus vt. i. declarabit.

De correctione fraterna. §.I.

pōt exponi illud p̄s, qd. Corripie me iust⁹ in miseri-

cordia et increpabit me, vi notant̄ dicit greg. Sicut nō est ob oratiōē cessandū p̄ bis qd corrigi volum⁹, etiā et si nullo boīm orante pro petro dñs respectū euz et fecit suū flere peccatum, ita non ē negligēda correctio qdūa de⁹ quos voluerit nō correctos faciat esse correctos. Tūc autē et correctione p̄ficit hō cum misere tur deus, atq; adiuvat qui facit qd voluerit etiā sine correctione, p̄ficere, xxiij. q. iiij. sicut. Et sciendū qd trīplex negligētia seu defectus pōt tērca correctionem contingere.

Primo ex correctionis irrationabili omissione, contra qd dicit. Corripie me,

Sed oī ex corrigentis criminali dispositiōē, cōtra qd dicit. Justus,

Tertio ex indebeti modi processiōē, cōtra quod dicit. In misēdis.

Prima ergo negligētia. §.II.

tia seu defect⁹ est cū omittit fraterna correctio sine ratione. Fit enī contra dñi pēceptū dicentes. Si peccaverit in te frat̄ tuus vade et corripe eū inter te et ipsius folium. Ubi aug⁹, in libro de verbis dñi ait. Admonet nos dñs noster non negligere inuidē peccata nostra querēdo quid reprehendas, sed vidēdo quid corrigas, id est nō oportet qd p̄pet hoc obliterem⁹ et curiose inquiram⁹ vitam aliorū vt inueniam⁹ quid possum⁹ reprehendere, hoc autē esset explorare vitā alicerius, qd fieri nō debet nisi sit prelat⁹ eius. Unū dicit Prouerib. xxiij. Ne queras impietatē in domo iusti, ne vastes requiēci⁹. Et adrian⁹ papa ait. Ne qdqd in domo iusti cuiusq; agat alia dom⁹ per eos nouerit. vi. q. i. ex merito. Illa enī bñficia que non certe plone debe mus, vt plati subditis sive sp̄ituali sive t̄pali, sed cōmunī oībus, vt elemosinas corporales vel sp̄iales nō oportet qd re quib⁹ ipendam⁹, sed sufficit impendere plonis que nobis occurrit fm tho. vbi. s. Nec ex hoc oportet religiosos exire claustrū suū ad corrige dū delinquentes. Sed non sufficit platis cū viderint vel casu sciuerint criminā aliorū corrigerē, sed enī debet inq̄rere seruatis tm semp debitib⁹ circūstantijs ut dicit. Dicit ergo ps. Corripie me, s. malefacentē iustus, nō racabit, nō dissilabit, nō omittet admonitio nē vel reprobationem, sed corripie me, als non esset iustus sine cā omittēdo. Pro cui⁹ declaratione dicit beat⁹ tho. se. se. q. xxiij. arti. ij. qd fraterna correctio tripli cōficiat pōt omitti. Uno modo meritorie qn. s. quis ex charitate correctionē omittit. Dicit enim aug⁹, li. i. de ciui. dei. Qd si propterea quisq; obiurgandis et corripiendis male agentib⁹ parcit, qd oportunit⁹ rem p̄pus inquirat, vel eisdem ipsis metuit ne per hoc dēteriorē efficiant̄, vel ad bonā vitam et p̄iam erudie dos ipediant alios infirmos et premiat auertant a fīde, nō videat esse cupiditatis occasio sed cōsiliū charitatis. Sed modo pretermitis fraterna correctio cum peccato veniali, quando scz timor et cupiditas faciunt hominē tardiorē ad corripiendum delicta fratrīs, nō tamen ita qd si ei constare qd posset fratem a pēco retrahere, p̄pet timorem nō displicēdi, vel cu p̄didatē t̄paliū, ne illa amitteret, quib⁹ in aī suo charitatē fraternā preponit, illa dimittere correctionem.

Capitulum

.VI.

Ethoc modo sancti aliquando negligunt corrigerem vi-
tam delinquentium, ut ponit aug⁹, ibidem. Tertio
modo omittitur fraterna correctio cum mortali pec-
cato, quādo, s. formida iudicium vulgi et carnis cru-
ciatio, ut dicit ibi aug⁹, dum tamen hec ita dominē-
tur in animo ut p̄ponant fraterne charitati, et hoc vi-
detur contingere quando q̄s presupponit de aliquo
delinquenti probabiliter q̄ posset eū a peccato retra-
here corrigoendo, sed propter timorem vel cupiditatē
pretermitit. Scendum q̄ omissione fraterne corre-
ctionis nō est mortale, nisi illud de quo sienda est sit
mortale. Nā ēḡuis etiā fraternaliter corrigit delin-
quentem in venialibus sic charitatis quando inde
speratur utilitas non tamen omittere illud ex negli-
gentia est mortale. Umbertus tamen in expositione
regule Augustini facit distinctionem de venialib⁹
dicit enī q̄ cum venialis sint dispositio ad mortalia.
Duplex est dispositio venialium ad mortalia, quedā
erum ē dispositio propinquas, et quedam remota. Di-
positio remota ut verbū oiosum, leuitas, risus aspe-
ctus, vel audit⁹ curiosus nouitatum et huiusmodi.
Dispositio propinquas est ratiōe multitudinis, ut in
illo qui osside sine numero hec cōmittit, vel ratione
magnitudinis, ut sunt aliqua mēdacia multū scan-
dalissimata, et aliisque detractōes et huiusmodi, vel ra-
tione connectionis cum mortali, sicut sunt colloquia
impudica et visus fixus circa mulierem et huiusmodi.
Sicut ergo aliquis videns alium incidentē per viā
credit q̄ statim incurriteret periculus mortis peccaret
nisi retraheret eū. Ita potest aliquis peccare morta-
liter nisi corrigit fratre de huiusmodi venialiib⁹ que
sunt dispositio propinquas ad mortale ut est petulan-
tia de qua loquitur aug⁹, in regula. Tenemur ergo ad
correctionem fraternalam preceptorie, de venialiib⁹ in-
terdum non inēctum venialis, sed inēctū ad morta-
lia inducentia. In alijs casib⁹ ēḡuis nō teneamus de
necessitate ad correctionem de venialibus, tamen est
de expedientib⁹ ad salutem, i. vīsib⁹, hec ymber⁹.
Item omissione correctiōis fraterne de mortalibus q̄n
non speratur emendatio fratris non est mortale, imo
sieri nō debet. Item de mortalibus publicis et noto-
riis nō habet locum preceptum de fraterne correctio-
ne. Sed de illis intelligitur illud apostoli. Peccan-
tem coram omnibus argue ut ceteri timore habeant
Unde augustinus, Que peccant corā omnibus cor-
rigenda sunt coram omnibus, que peccantur secreti⁹
corripienda sunt secretius. Distingue tempora, et co-
cordabis scripturas, q̄. q. i. si peccauerit.

Secunda negligētia .S. III
que cōmittitur in correctione fraternali est defectuosa
seu infructuosa cōmuniter, quando corrigitur ē pec-
cator. Dicit enim apostolus ad Ro. ii. In quo aliis
iudicas temetipsum condēnas. Sibi enī dici potest
illud prouerbium. Medice cura teipsum. Et yido,
in libro de summo bono. Nō debet alioz vicia corri-
gere qui vītū est subiectus, propterea dicit ps. Ju-
stus corripit me, q. d. nō peccator, q̄ nō est dignus
corrigerē aliena vel ydoneus qui proprijs dēmetur
Scendum tamen pro huiusmodi declaratiōe q̄ cor-

rectio delinquentis pertinet ad aliquem inēctum vi-
get in eo rectū iudicium rationis, peccatū autem nō
tollit totū bonū nature quin remanet in eo aliquid
de recto iudicio rationis, et fin hoc potest sibi compe-
tere alterius delictū arguere, sed tamen per peccatū
precedens impedimentū quoddam correctioni affer-
tur propter tria. Primo quidē ex peccato preceden-
ti indignus redditur, ut aliū corrigit de minori pec-
cato si ipse corrigit maius cōmisit. Unde sup illud
Math. vii. Quid autem vides festucā rē, dicit hie-
ro, De his loquitur qui cuī in mortali crīmine derin-
etur obnoxij minora peccata fratribus nō concedunt
Secundo redditur indebita propter scandalum
quod sequitur ex correctione si peccatum corripit
si manifestum, q̄r videtur q̄ ille qui corrigit non mo-
ueat ex charitate sed ad ostentationem. Unde super
illud, Quomodo dicas fratri tuo rē, ex pōit crysolito-
mus. Quo proposito puta ex charitate ut salves p̄p̄
mū tuum, non, q̄r teipsum ante saluares, vīs ergo nō
alios saluare sed per bonam doctrinam malos act⁹
celare et scītē laudem ab hominib⁹ querere. Ter-
tio propter superbiam corrigitis, inēctum, s. aliq̄s
propria peccata parvūpendens seipsum preferit pro-
ximo suo in corde peccata proximi austera severitate
diūdicans acsi esset iustus. Unde aug⁹, in li. de ser-
mone dñi in monte ait, Accusare vitia officiū est bo-
norū, quod cum mali agunt alienas partes faciūt
Quomo antē quis debeat corrigit docet idem au-
gustinus dicens, Logitemus cū aliquem reprehē-
dere nos necessitas cogit utrū tale sit virtū quod nū
ēḡ habuimus, et tunc cogitemus nos homines esse et
babere potuisse, vel quod habuimus etiam nō habe-
mus, et tunc tangat memoriam cōmuni fragilitas
ut illam correctionem non odiū sed misericordia pre-
cedat, si autem nos in eodem vītio esse non oblige-
mus sed congeniscamus et ad penitendum inuicem
inuitemus, pat̄ ergo ex his q̄ peccator si cum humi-
litate corrigit delinquentem nō peccat. Nec per hoc
nouam sibi dānationem acquirit, lz per hoc vel in cō-
scientia fratris vel saltē in sua pro peccato preterito
condēnabilem se esse ostendat, nō autem deobligat
peccator quicūq̄ ab isto precepto, nec pōt dici p̄ple-
sus, q̄r pōt conteri de peccato, et penitere etiā non erit
peccator, vel etiā ut dictū est humiliēt corrīdo pre-
cipue fraternali nō peccat. Nec excusant subditū q̄n
teneant correctione fraternali prelatos suos corrige-
delinquentes, si ut dictū est sperat emendatio eoz p̄
ipsam. Est enī fraternali correctio act⁹ charitatis et
pertinet ad vñūquēq̄ respectu cuiuscunq̄ persone ad
quā charitatē debet habere si aliquid in eo corrībi-
le inueniat. Clerum in correctione qua corrigit sub-
ditū prelatos debet modus congruus adhiberi, ut s. i.
non proteruis et duricia sed cum mansuetudine et re-
uerentia corriganter. Unde apostolus, i. Thimo. vi.
ait, Seniorem ne increpaueris, sed obscurā ut patres
Et ideo Dyonisius redarguit demophilum mona-
chum quia sacerdotem irreverenter correferat eum p̄
curiens, et de ecclēsia ejus. Dec beatus thomas
vbi supra, Ad hoc facit ut notat gregorius in pa-
storali exemplum Nathan prophete, cum correferit

Titulus .ix.

Dausd de adulterio cōmiso deculte, qz sub similitudine divitiae qui occiderat ouē pauperis, vt prepararet conuiuū pauperi hospitiū, super quo dauid su dicauit illum dignū morte rē. Ex qua sententia inde sumpta occasione yrbanie redarguit eū, r ille subito emendat⁹ ē historiā habes. qz Reg. xij. In hūl signum dicitur Exod. xix. Bestia que terigit montem lapidabis, qd sic cū subditus bestialiter seu proterue corrigit prelatū, qui rōe dignitatis qz altior ceteris ex officio dicit mons. Et. ii. Regū. vi. narrat. qz oza per cussus fuit a dño qz terigit archā dei que designat p latū, cōtrac⁹ antem ozeē qn̄ irreuerenter obiurgatur vel ei detrahit. Scinduz eriam fm tho. vbi. s. Qd ybi imineret periculum fidēi enī publice essent prelatā subditis arguēdi. Unū r paulus qui erat subdit⁹ petro, qz ipse papa r ille ep̄s, ppter iminens periculū scandali circa fidē. Petrum publice arguit, r sic dicit glo. Augu. ad Gal. ii. Ipse petr⁹ exemplū maiorib⁹ tribuit ut sicuti forte rectū tramitē reliquissent, ne de dignenſ a posteriorib⁹ corrigi. ar. di. viij. qz contēpta Et qzuis plūmēre se esse meliorē simpliciter quā p̄ latus su⁹ videat esse plūmptuose supbie tñ extimare se esse meliorē cōtum ad aliquid nō est plūmptois, qz nullus ē in hac vita qui nō habeat aliquē defectum. Et desiderandū est qz cū aliquis monet prelatū suū nō per hoc maiorē se extimat, sed auxiliū impietē ei qz quāto in loco superiori tanto in periculo maiori versat fm augusti, in regula. Tho. vbi. s. arti. iij.

Tertia negligentia cir. §. III
ca correctionē fraternā que cum sit actus charitatis, iō oportet qz fiat cū modo qz modus ē qz fiat fm charitatem, r iō dicit in misericordia increpabit me, misericordia autē est effectus charitatis, mod⁹ autē fm charitatē est mod⁹ r forma tradita a xp̄o in euangelio, qz de ne cessitate p̄cepti est fm tho. vbi. s. se. se. qz xxvij. ar. viij. vt videlz denūciatiōne precedat secreta admonitionē i peccatis, s. occultis, qz sec⁹ in publicis in quib⁹ nō est necessariū secretā admonitionē precedere denūciatiōne, r hoc, qz nō tm̄ adhibendum ē remediū ei qui peccauit, vt melior fiat, sed etiā alijs i quoz noticiāve nit, vt nō scandalizent⁹ r iō publice sienda. Sed qz in peccatis occultis p̄t parari offensa proximoz. Ideo adhuc distingnendū. Quedam enī peccata occulta sunt qz sunt in documentū, p̄moy corporale vel sp̄ituale, puta si alijs occulite tractat qn̄ ciuitas trādat hostib⁹, vel si heretic⁹ hoies p̄uatin a fide auerter, qz enī in hūlmodi casib⁹ qz occulite peccat nō solū in te peccat sed etiā in alios statim oportet ad denūciatiōne, pcedere omissa fraterna correctōe ut hūlmodi documentū ipediat nisi forte alijs firmiter extimaret qz statim p̄ secretam admonitionem possit hūlmodi mala ipedire. Quedā hō peccata occulta sunt qz sunt solū in malū peccantib⁹ r ei⁹ in quē peccatur, vel qz a peccate lederis vel saltē et sola noticia, et tūc ad hoc solū tenēdū est vt frati⁹ peccati subuentatur, r tūc sicut medie⁹ corporalis si sanitatē infirmo p̄t inferre sine alicui⁹ mēdri decisione hoc facit, si auē non p̄t abscondit membz min⁹ necessariū vt vita tot⁹ conservet, ita ille qz studet emēdationi fratris ad

quē ordinat⁹ fraterna correctio debet si p̄t sic fratre⁹ emendare cōtum ad conscientiā vt fama ei⁹ conseruetur quevtis ē. Primo quidēr ipsi peccanti nō solū in temporalib⁹ in quib⁹ cōtum ad multa homo patit detrimentū amissa fama, sed etiam cōtum ad sp̄ ritualia, qz p̄ timore infamie multi a peccato retrahunt. Unde qn̄ se infamatos cōspiciunt, irrefrenate peccat. Et ideo biero⁹ dicit. Loripiendus est seorsum fraterne si semel pudorē aut verecūdā amiserit, permaneat in peccato. Secōdō debet conseruari fama peccatis fratris, qz uno infamato alijs quodāmo do infamant, fm illud aug. ad plebē yponē. Tūc de aliquib⁹ qui sanctum nomē profisen⁹ aliquid criminis vel falsi insonuerit vel veri patuerit, instat sat agunt, ambiunt vt de oībus hoc credat. Tertiō qz ex peccato vni⁹ publicato alijs prouocant ad pec- candum, Uez qz conscientia, s. bona preferenda ē sa me voluit dē⁹ vt saltē cum dispendio fame fratris cō scientia p̄ publicā denūciatiōne a peccato liberetur. Et sic patet de necessitate p̄cepit esse qz secreta admōnitio in hūlmodi occultis publicā denūciatiōnem precedat. Nec est cōtra qz ioseph accusatiū fratre⁹ suos apud patrē de crimine pessimo. Gen. xxvij. nec legit ibi qz premiserit secretam admonitionem, qz fm tho. qzuis nō sit scriptū credēdū est qz pri⁹ admonuerit, vel dici p̄t qz publicum erat peccatum inter fratres, vñ de dicit pluraliter accusavit fratres. Qd etiā petrus ananiam r saphirā occulite defraudāte de p̄cio agri publice denūciavit peccatum sine precedenti admonitione, vt patet Act. v. hoc fecit vt executor dei cui omnia peccata etiā occulta sunt ei vt publica cui⁹ revelatione peccatum illius cognovit r puniuit. Christus etiā cum peccatum iude proditoris haberet vt publicū inq̄stum dē⁹, vnde r prodere poteret nō rāmen publicauit, sed verbis obscuris ei⁹ de peccato admonuit vt nobis exemplū preberet. qz q. i. vñus. Similiter nō est cōtra qz religiosi in caplo de culpis sc̄nuicem proclament p̄tmissa admonitiōe, qz illa sunt venialia nō infamatoria in quibus non habet locum preceptū fraterne correctiōis, sed si esset aliquō tale per quod frater infamaret cōtra preceptum age ret, qz per hūc modum peccatum fratris publicaret. Item quādo prelat⁹ in visitatiōe vel als precipit qz si bi dicat quod quis sc̄uerit corrīgēndū, intelligēndū est saluo ordine fraterne correctiōis siue preceptum fiat ad omnes siue ad aliquē specialiter. Sed si p̄ latus preciperet exp̄esse cōtra hunc ordinem a domino constitutū, r ipse peccaret precipiēs, r ei obedieſ. qz contra preceptū domini agerent, vnde tunc non ē ei obedientiū, qz prelat⁹ nō est iudec occulitorū, sed solus dē⁹, vnde nō habet potestatē aliquid p̄cipiendi in occultis, nō inq̄stum per aliqua indicia manifestant, puta per infamiam, vel per aliquas suspitiones in quib⁹ casib⁹ potest prelat⁹ precipere eodem modo sicut iudec secularis vel ecclesiasticus ei gere iuramentum de veritate dicenda, tho. vbi. s. vñ de r yrbanus papa. De manifestis loquitur, occulitorum enī cognitor⁹ r iudec est deus, dī. xxij. erubescant. Item post admonitionem secreto factam semel vel pluries quoique habetur spes emen⁹,

Capitulum

.VI.

dationis eius per hanc vitam procedendū est viterbius ad productionem testū, et hoc nō nisi cum sperat q̄ per tales testes inducitos ille debeat emendari qui per secretam admonitionem non se a vicio cōtinebat. Nam per hunc modum si non probabiliter credere tur emendatio non sunt testes inducendi sed desistendum. Inducuntur autem testes propter tria fīm tho. Primo ad oīndēdū q̄ sit peccatum de q̄ aliquis arguit ut dicit hiero. Secundo ad cōuincendum de actu si acutus iteret, ut dicit augustinus, in regula. Tertio ad ostendendum q̄ frat̄ admonēs fecit qd̄ in se est ad emendationē fratris procurandā fīm cryso. Idcirco autē volunt de teneri hunc ordinem in fraterna correctiōe, qz de uno extremo nō transīt conuenientē ad aliud nō p̄ mediu. In correctione autē fraterna voluit dñs q̄ principiū esset occultū, dū frater corriperet fratrem int̄ se et ipsū solū. Finē autem voluit esse publicū, ut s̄ ecclesie denūciaret, et id p̄uenienter in medio ponitur conductio testū ut p̄mo paucis indicest peccatum fratris qui p̄nit prodesse et non obesse, ut saltē sic sine multitudine dñis infamia emēderet, et qd̄ augustinus dicit in regula, q̄ peccatum fratris occultū p̄posito debet ostendi q̄ sc̄ testib⁹ intelligendū ē q̄ prius dicit prelato q̄ testibus, fīm qd̄ prelato est quedā psona singularis que magis p̄t p̄desce q̄ alij, nō autē q̄ dicit ei tanq̄ eccl̄ie, i.e. sicut in loco iudicis residēti, est q̄ seruandū iste ordo ut p̄mo secrete corripiat frat̄ delinquens de suo peccato occulto cū per hanc correctionē sperat emendatio et nō aliter, deinde prelato ut personae priuatae int̄ met̄ ut admoneat, testib⁹ personis maturis et discreh̄tis dicat, i.e. corā eis corripiat si per hunc modum sperat emendatio et nō aliter, et ibi priuata correctio non iuuabat, quanto dīcēdū est eccl̄ie, i.e. prelato accusando si p̄t per sufficiētes, p̄batiōes ostēdere, et sperat correctionē illi p̄ bī vel saltē denūciando. Prelato autē habita sufficiēti, p̄batione dīcēt ille p̄cipere ut desistat, qd̄ sīnō facit eccl̄iam nō audīt, vñ p̄ter cōtumacem excoicandū est, et tūc excoicatus sit tibi sicut ethnicus et publicanus, i.e. alias nō vites eū si nō excoicet quis eccl̄ia nō audiat, i.e. nō obediat, nō p̄ter hoc oportet eū vitare, ar. q. i. multi. Eius tenet iste modus et rōdo tūc correctio est in misericordia et charitate, fīm illud p̄s. Loripiet me iustus in misericordia aliter male sit et ī mise ricordia et charitate ut cū publicas hincinde. Et tūc ut dicit augustinus. Nō est corrector sed p̄ditor, q. q. i. si pecauerit. Ite queris circa banc materiā utz sciens peccatum p̄sumi et referes illud statim plato suo an facta admonitionē secretā peccet mortaliter, vide q̄ sic, q̄ cōtra ordinē datū a p̄pō de fraterna correctiōe agit. Rū. fīm tho, in q̄libet. In his distinguēdū est de conditione subditū et plati. Nam si ego scio q̄ frat̄ per me corriget tūc nō debeo denūciare sibi. nec tunc dicit eccl̄ie q̄ nō dicit ei ut plato eccl̄ie sed ut priuata psone proficiēti ad correctionē p̄sumi et emendationem. Sed p̄ter conditionē diuerſas prelatorū et subditorū nō potest in bī dari iudicium generale, vel q̄ prelatus mox odio ad subditū, vel q̄ subditū p̄ recipet bī ut

ba prelati, et id in omnib⁹ his hoc est tenendū pro regula q̄ in his seruāda est charitas, et qd̄ melius ex p̄dictis videat, et si hoc intendat, si emendationē fratris vel cautelā in futurū et seruerēt p̄t bonū charitatis nō peccat denūciatio. Si autē denūciat vel p̄lato vel amico suo vel cuiuscumq̄ ex malitia vel cōfundatur et deprimit, peccat mortaliter, si autē ex incautela hoc alicui dicit, ita tñ q̄ inde nō aliud vel infamia vel vituperiū tueriat delinquentē nō est mortale, h̄z incaute agat, hec tho. Etia richar. in. iiii. di. viii. q̄ p̄ter fratris correctionē factā per admonitionē secretā nō te/ neor desistere a secreta denūciatio plato fienda, qz valet ad precauēdū fratri a recidivo, nec ē in p̄iudi cū fame fratris si talis est prelato qualis esse debet. Si tñ per signa valde probabilita cōderetur q̄ ex illa denūciatio fraterni correctiōis infamare vellit, tūc criteriū fratris veraciter correcti sibi denūciari nō debebit, hec richar. Sed si ille nec illum infamaret sed de linquēs ita videat emēdatū qd̄ nulli dubiū est de recidivo nō videtur qd̄ debeat dīcere, ex quo nil fructū sequitū. Imo male saceret denūciādo etiā prelato fīm vñber. Notādū etiam fīm richar. in. iiii. q̄ in p̄catis denūciādis considerādū virū peccatum sit oīo occultū aut ad noticiā aliorū deuenēt aut in promissione sit ut deueniat. Si autē peccatum iam ad aliorū noticiā deuenit tūc debet denūciare ei qui habet potestatē corrigēdi, ut qui sunt scādalizati de culpa edificient de pena, si autē nondū in publicū deuenit, sed est in via deueniēt tūc est denūciādū ut scandalo futuro occurra. Si autē sit omnino occultū tūc considerandū ē utz emendatio peccatis expectari, p̄babiliter p̄t aut non, qd̄ quidē defacili adverti potest si cōsideretur utz aliquis ex elatione vel p̄fisiō p̄cauerit sīne ex malitia vel infirmitate qd̄ idem est dicere. Quod quidē per p̄pēdi p̄t, ex conditiōne peccantis et reiterationē acutus, qz si aliquis frequenter et sine fere no in aliquod peccatum lapsus ē, signum ē bī ex malitia peccat et nō facile emendat, si autem selē occasione peccati oblata in peccatum ruit, et postea tristitia et vere cundia ostēdet de peccato, signus est q̄ peccatum sit ex passione et q̄ defacili emendat. Si ergo emendatio spectatur debet precedere admonitionē et differi denūciatio quousq; videat admonitionis effectus, p̄cipue si emendationē promittat. Si autē ē infectiū aliorū qd̄ non emendatī si mīneret occasio sīlis in peccatum ruēdi quā declinare nō vellit admonitus, tunc enim debet prelato denūciari ne in p̄cipitū ruat. Si autē non sp̄ret emendatio, tūc considerandū est an illud peccatum sit aliorum infectiū, sicut heresis et fornicatio huiusmodi, aut cedat in damnū aliquod alterius, sicut furium, homicidiū et bulusmodi. Si autem peccatum non est infectiū aliorum vel damnificatiū, potest denūciatio differi quousq; videat admonitionis effectus p̄cipue si emendationē promittat, si autem ē infectiū aliorum debet denūciari prelato ut gregi suo caueat. Semper enim bonū multorum debet proposui bono vni. Unde et fama vniuers negligi debet ut innocētia vel fama multitudinis conservetur. Si autem vergat in dānu corpore alterius dīcī sicer compagio dāni illi regalis ad dānu famēisti?

Titulus .IX.

z illi dāno quod p̄pōderat magis obuiandū. Dīc
cit etiam richar, q̄ n̄l̄ certissimis signis appareat in
corrigibilitas vel exasperatio. i. turpato futura cor-
rigendi, nō debet fraterna correctio pretermitti. Et si
cū quis corrigitur turbari videat aliquantulū postea
in se ruersus se corrigit. Sed quid si quis sciat pec-
catū aliquid alteri, v̄l impedimentum matrimonij
aut irregularitatē, aut aliquid huiusmodi, quod ille
ignorat, puta scit aliquē nō rite ordinatū vel non ba-
ptisatum v̄d̄t eū ministrare in sacris vel scit illuz
excōicatum, aut scit aliquē xp̄orem habere quā de iu-
renō potest propter impedimentū consanguinitatis
vel affinitatis v̄ huiusmodi, aut etiam detinere realie-
nā v̄ huiusmodi. Quid in huiusmodi casib⁹ fieri de-
bet, nūquid illum ignorantē accusare debet v̄ admo-
nere de defectu suo. R̄n, km̄ guil. Si cōmode p̄t eū
admonere de tali defectu v̄ credit p̄sonam illam per-
suasibilem esse v̄ corrigibilem inde, debet manifestare si
bi als peccaret, q̄ si laborat habens talē defectum
ignorantia crassa v̄ supina nō excusat. Si ignorā-
tia probabili adhuc c̄ debet ei dicere, nam v̄ si inde nō
peccat excusatus ignorātia facti, tñ inde sequit per-
culum vel dāmū alienū v̄ iniuria sacramentorum.
Sed si sit p̄sona impersuasibilis v̄ incorrigibilis v̄ ti-
mē de scandalo eius sufficit si dicat prelato nō accu-
sando nec denunciando, sed simpliciter significando.
Et si est tale quid v̄bi sit periculum alioz vel dāmū
v̄ potest probare in iudicio tenet s̄i credit iudicem ex-
hibitum iusticiā, sec⁹ v̄bi nō est periculum vel dā-
mū alioz, vel si est p̄bare nō potest, arg, q̄. v̄j, pleri-
q̄, v̄l etiā si probaret nō fieret iusticia nec adhibere
remediū, ar. s̄i, q̄, ijj, quando, Idem videat de denun-
ciatiōe fieri de prelato sup crūmine quando est ita ma-
lus vel negligēs q̄ nihil ex b̄ faciet ad prouidendum
Inutile enī videat v̄ frusta.
Capitulum, v̄j. De negligentia circa obseruationē
festoz v̄bi agit quo festa debeat celebrari.

Pertinet ad negligētiā
seu torporem circa p̄cepta omissione celebra-
tionis festoz. Tertiū enī p̄ceptum de/
calogi est illud. Memēto v̄ die sabbati sanctifices,.
Exo. xx. Quod p̄ceptuū litteraliter intellectum km̄
tho, se, se, q̄, cxxiiij, arti, ijj, est prim morale v̄ prim ceri-
moniale. Morale quidē cōstum ad hoc q̄ homo de/
p̄petrare aliquid tempus vite sue ad vacandū diuinis
Inest enī homini naturalis inclinatio ad hoc q̄ ciuil-
iter rei necessarie deputare aliquid temp⁹ sicut corpo-
rali refectiōi, somno v̄ alijs huiusmodi. Unde etiā
v̄ spūali refectiōi qua mens hois in deo reficit km̄ di-
ctamen naturalis rōis aliquid temp⁹ deputatū ad va-
candū diuinis cadit sub p̄cepto morali. Sed in cōstū
in hoc p̄cepto determinat speciale temp⁹ in signis
creationis mūdi sic ē p̄ceptū ceremoniale. Silt ce-
remoniale est km̄ allegorica significationē, put fuit si
gura future q̄c̄is xp̄i in die sabbati in sepulcro. Et si
militet km̄ morale significationē, put significat cessa-
tionem ab oī actu peccati, v̄ quietē mentis in deo, et
km̄ hoc ē quodāmodo generale p̄ceptū. Silt etiā ce-
remoniale est km̄ significationē anagogicam, put, s̄i, si

gurat futurā quietē fructis in deo, que erit in patria
P̄ceptū ergo de sanctificatione sabbati ponit inter
p̄cepta decalogi in cōstum ē morale nō in cōstū est ceri-
moniale, i. cōstū ad determinationē illi⁹ diei. Cerimo-
nia autē cessant in noua lege, vnde qui obseruaret
nūc dīē sabbati q̄r in lege mosayca mandatū, iudai-
zaret v̄ mortaliter peccaret, v̄ dicunt tales obseruato-
res sabbati sequaces v̄ ministri antīxp̄i qui faciet cu-
stodiri sabbati ad cōplacendum iudeis. vt dicit de
cōf. di. ijj, p̄uenit. Succedit autē obseruantie sabbas-
ti, in noua lege obseruātia diei dñice non ex vi p̄cepti
legis diuine, sed ex cōstitutione ecclie et cōsuetudine
populi xp̄iani, dicit enim de consecra, di. ijj, p̄nunci-
andū. Omne diem dñicū ob reuerentiā resurrecio-
nis iesu xp̄i dñi nostri de vespere v̄sc̄ ad vespere ne-
a iudaismo capiant, s̄. precipim⁹ obseruari. Nechū
iusmodi obseruatio ē figuralis sicut fuit obseruatio
sabbati in veteri lege, v̄ ideo non est ita arta prohibito-
ogandi in dñica die km̄ tho, vt prohibebant opa in
die sabbati sicut decoctiōes ciboz v̄ alia huiusmodi
Et etiā in quibusdā operib⁹ prohibitis facilē prop̄
necessitatē dispensat in noua q̄ in veteri lege, q̄ figu-
ra p̄tinet ad p̄testationē veritatis quā nec in modico
preterire oport̄, opa autē km̄ se considerata imutari
p̄t pro loco v̄ tpe, bcc rbo. Et de papa nō est dubiū
qđ potest in illa die v̄ alijs festis dispensare, cuz sine
de iure positivo vt dictū ē de epo etiam credit a mul-
tis q̄ possit cu subestrōnabilis cā, que in oī dispēsa-
tione interuenire dī. Sūt autē v̄ltra diem dñicā mul-
ta alia festa instituta ab ecclia ex p̄cepto custodiāda,
z in, c., p̄nunciandū, de cōf. di. ijj, ponunt v̄ltra dñicā
cam ista festa, s̄. festū p̄thecostes cu duob⁹ diebus
sequentib⁹, Natiuitatis dñi nři iesu xp̄i cu tribus se-
quentib⁹, s̄. festo, b. stephani, sancti iohānis euange-
listae, v̄ innocentū, Circūcisio dñi, Epiphania, v̄ ascē-
sio xp̄i. Purificatio virginis marie. Assumptio eius
z natiuitas ipsi⁹. Natiuitas iohānis baptiste, festa
xj, aploz. Festū oīm sanctoroz, festū sc̄i michaelis d̄
mense septemb̄is. Festū sancti Siluestri, sancti Mar-
tini, sancti Laurentij, z in singulis episcopatib⁹ ille
festivitatis q̄s ep̄i cu clero v̄ populo duxerint solēnit
celebrandas, v̄ dicit ibi glo. hoc v̄ez esse de festis san-
ctoroz qui sunt canonizati, lz enī p̄uata oratio possit di-
rigi ad quēlibet quē quis extinat esse cu xp̄o, tñ ora-
tio solēnitatis que, s̄. fit in misla vel diuino officio fieri nō
debet nisi ad canonizatos. Videat etiā ex illo tētu, c.,
pronunciandū, q̄ ep̄s solus non possit indicere festa
celebranda, nisi popul⁹ acceptet. Itē festū crucis qđ
est de mēle mat̄, s̄. Inueniōis, q̄ est p̄ceptū, de con-
se, di. ijj, crucis. festū corporis xp̄i per clementinam
ex he reli. v̄ ven. san, s̄i dñm. De quibusdam tñ festis
est dubiū v̄t̄ debeat celebrari, s̄. p̄ cessationē ab ope-
ribus, v̄ de festis quatuor doctoz. Ambrosh, Augu-
stini, Hieronymi v̄ Gregorij, mandant celebrari lo-
lēniter sub officio dupli. ex de reli, v̄ ven. san. glorio-
sus, li. vi. Et lz iob, an, videat tenere q̄ etiā sunt cele-
branda p̄ cessationē ab operib⁹ tñ consuetudo que ē
optima legū interpres est incōtrariū, q̄ nullibi pene
custodiunt, sed nec ista consuetudo ecclie hoc solat
exp̄resse per hoc q̄ mādet celebrari sub officio dupli

Capitulū .VII.

cū multa festa celebrantur sub officio etiā tōto duplīcī
et nō sunt in precepto. Peritos viros et timoratos
audiui hoc sentire. s. qd nō sunt in precepto. et vidi de
clarationē quandā factā per eugenii. iij. ad requisiti
onē quorundam sup hoc seu dispensationē. s. qd nō
intendebat fideles obligari. Et idem videlicet dīcendū
de marco et luca euangelistis nisi qd istoz festa com
muniū et plenū celebrantur per cessationē ab operib⁹.
Et hoc attendendū qd ybi ista celebrantur plene seruā
da sunt. ar. di. xi. in his. Illa etiā festa de quib⁹ nulla
fit mentio in corpe iuris vel extra vagantib⁹. si de cō
more omnū celebrantur seruanda sunt sicut festū bea
ti nicolai et forte anthony. qd autē sunt in vna ciuitate
vel patria in illa seruāda sunt. Sicut enī cōsuetudo
generalis facit legē generalem si est rōnabilis et p̄seri
pra. ita cōsuetudo particularis legē particularem illos
ligas ybi seruāt. ar. di. xij. illud. et c. illa. Festū vīsita
tionis. b. marie. qn. s. vīsitauit elizabeth. qd celebrantur
infra octauas aploz ab urbano sexto fuit preceptu⁹.
sed qd nūq; fuit receptu⁹ vel custoditu⁹ nec forte publi
catum. iō nō obligat nunc. et si obligaret non tñ illos
qui nō erant sub obediētia illi⁹. sed benedicti. festū
cōceptionis. b. marie qd a quibusdā celebrari tolera
tur ab ecclia. et hoc rōne sanctificatiōis in vtero facre
non est in precepto. nec etiā festū nūis. festū hō an
nūciationis et si cōtineat inter alia festa p̄cepta. de cō
se. di. iij. p̄nunciandū. qd adhuc forte nō erat institu
tum. tñ proculdubio obseruāndū. ut extra deferijs.
ca. cōquestus. De faciēdo festū trinitatis cōsuetudo
seruanda ē. extra eo. qm. Hodie tñ ex mandato iohis
xxij. fuit hoc festum p̄ vniuersalē ecclia. Quedā alia
festa que erāt in precepto sunt abrogata p̄ contraria
cōsuetudinē. et cōiter dicis quo ad cessationē ab ope
ribus. et isti sunt tres dies rogationū. Item septem di
es passionis dñice. i. ebdomada sancta. et septē resur
rectionis. i. ebdomada pasche erāt antiquit̄ in p̄ce
pro. ut patet de cōse. di. iij. p̄nunciāndū. sed hodie nō
seruant nisi duo dies sequentes. dñicam resurrectio
nis et dies paraseue. et ferta qnta iu cena dñi. De se
sto etiā innocentū et beati. silvestri videlicet etiā standū
cōsuetudinē locoz. et cōiter male custodiuntur. festum
etiā dedicatiōis ecclie etiā est abrogatū. Item dicis
extra eo. cōquestus festa aploz seruanda. intelligen
dū videtur de principaliorib⁹. qn videlicet fuerunt as
sumpti ad gloriam. nō de alijs. ut est festū cathedre pe
tri eiusdē ad vincula. iob. ante portā latinaz. conuoca
tionis pauli. vel cōmemoratiōis eius. Non enim dī
cit decretū oīa festa sed indissimile. Sed et cōsuetudo
populi xpianū qd optimū legū interpres. ut de cō
sue. c. cū dilect⁹. ita seruat. Dubitat etiā a qbus
dam vtz quando p̄cepta transserunt qd ad officium
cū. s. occurrit in dñicis aduente⁹ vel quadragesime et
bmōi. debent etiā transferri qd ad cessationē ab ope
ribus. Et dicendū qd nō. qd ecclie statuit illa deter
minata die qua occurrit custodienda. et nil vncq; or
dinavit de remissiōe. et si de translatione officij. et sic ser
uat cōsuetudo. Patet etiā hoc a sili. Nam si occurrat
sejuniū ecclie vel ex voto in vna eadē die qua aliud
sejuniū ecclie. puta vigilia mathei vel thome apli
cū sejuniū quatuor tgm. vel etiā septē ferta huiusmo

di qd ex voto habeat sejuniare. nullus dicit qd debeat
alia die etiā sejuniare in supplementū. sed illa dies de
terminata satissimaciat vtric⁹ et voto et sejuniū ecclie.
sic in proposito. festū sancti bartholomei alicubi cele
brat. xxiiij. augusti. Aliicubi. xxv. In hoc seruand⁹
est mos patrie. extra co. conquestus.

Festa autem dicuntur .S. I.

ferie eo. s. qd prestat vacationē ab eis que in foro iudi
ciali agi cōsuererūt. vel dicunt ferie quasi festive. fe
riarū autē quedam suut repētine quedā temporaneę
quedā solēnes. Temporaneę sunt qd dant pro stu
cibus colligendis. et sunt duoz mensu⁹ grā messiu⁹
et vndemiu⁹. et km diuersas regiones citius aut tar
dius inducunt aut preconisant. ff. co. l. p̄sides. et de
offi. pro cōsul. l. si in alio. Et in his non pōt fieri. p̄ces
sus iudicialis nisi de cōsensu p̄tium. extra eo. cōque
sus in fi. Repētine ferie sunt qd impator inducit
vel propter victoriā quā fecit vel qd vīp̄ore duxit. vel
qd ei filius nat⁹ est et huiusmodi. Et dicunt repētine
qd repēte et subito inducunt. null⁹ p̄cē principē hec
indicere pōt. L. de ferijs. l. nullo. Ferie vero solēnes
sunt festa instituta ab ecclia de quibus dictu⁹ ē. Unī
si ciuitas vel dñs inducit seu mādat aliquā festū sub
certa pena celebrari. pena quidē possit exigere a vīo
latorib⁹. sed culpā nō incurrit. qd nō pertinet ad eos
festa p̄cipere. et in primis et secundis ferijs. s. tempora
neis et repētini pōt manualiter opari. nō autē in so
lēnibus. vt. i. declarabitur. Debet autē incipi festu⁹
qd ad cessationē ab operib⁹ a vespera. i. sero vigilie. et
terminat in vespera festi. extra eo. oēs. Et idez de die
dñica. de cōse. di. iij. c. pronunciandū. Tñ initū fe
storum et finis iuxta eoz qualitatē et regionū consue
tudines seruari debet. et sicut magnitudo eoz exigit
p̄i⁹ incipere tard⁹ finire. extra eo. qm. Et ybi est de
more generali aliquoz artificiū et barbitonoz et hu
iūsmodi. qd in sabbato vel vigilijs magnoz festoz la
borant p̄ duas horas noctis qd tunc persone magis
ocurrunt qd alijs dieb⁹ pōt tolerari talis mos. qd etiā
de sero festi qd liceret laborare die tracta non labo
rant vlcq; ad mediā noctem. et sic videlicet admitti posse
cōpensatio consuetudine sic agente. et dñs eugenius
quar⁹ sup hoc requisit⁹ etiā cū talib⁹ dispensauit ut
percepia fidē dignis.

De violatorib⁹ festo .S. II.

rū dicit p̄s. loquens de peccatorib⁹. Dixerunt in cor
desuo cognatiōe eoz sūl quiescere faciam⁹ oēs dies fe
stos dei a terra. km litteram intelligit de chaldeis qd
ceperūt hīrusalem km nico. de lyra. Uel dō romanis
cū destruxerūt hīrusalem querentib⁹ rollere cultum
veni dei et ei⁹ festa. Uel etiā moraliter de malis xpia
nis qui cū cognatiōe eoz. i. cum alijs malis ad hoc
opera dant ut violent festa et ad nihilum deducant.
sive laborando sive vītis in eis se implicando. Ubi
notandum qd festū violat et male celebrat et triplici
negligentia seu defectu.

Primo qd nō cauetur a defectib⁹ criminalib⁹.

Scđo qd nō inheret actibus spūalibus.

Tertio qd nō abstinetur ab operib⁹ manualibus.

Citulus

IX.

Quantum ad primū .§. III.

debet quis abstinere a peccatis, permaxime diebus festiis, qz plus habet impedire mentem si mortalia sunt a vacādo deo qz opera manualia. *Uñ dicit Leuit. xxij. de sabbato cui succedit sexta ecclie. Omne opus seruile nō facietis in eo, sed op⁹ seruile est pecatū, dicit enim pps Job. viij. Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati, et ido dicit. b. thomas se. se. q. cxxij. arti. iij. Quid magis facit cōtra preceptum de sanctificatiōe labbari seu festi qui facit peccatum die festo qz qui facit aliquid op⁹ corporale de selicitum, et aug⁹ dicit in libro de Decez cordis qz melius faceret iudeus in agro suo aliquod vtile agere qz seditionis in theatro in festo existere et melius eorum die sabbati lanā facerent qz tota die in neomenijs suis impudice saltarent. Non autē qui peccat venialiter in sabbato, i. in festo, facit contra hoc preceptū, qz venialia nō excludunt sanctitatem, hec tho. Peccatum ergo mortale tale cōmissum die festo ē multo magis qz alia die idē perpetrati ratione festi, nā vltra, priam deformitatem, puta furti vel fornicationis et huiusmodi, habet speciam deformitatis ex illa circūstantia temporis saepe quā festum violatur. *Uñ talis ut dicit nico, de Iyra super Ezo. c. xj. non solū agit contra vñū preceptum, s. Non mechaberis, aut illud. Non furtū facies, sed etiā cōtra illud de sanctificatiōe sabbati. Sed heu miserāda cecitas ppiānoz, qz plura peccata faciunt et grauiora in dieb⁹ festiis qz per rotā ebdomadā. Nam cū alijs dieb⁹ oporteat eos diuersis exercitijs laborare, ut possint vivere, diebus festiis qn̄ deberent laborare pro aīa et deo vacare implicant se in multis ritib⁹. Alij discurrit procādo p̄ vias et ecclias qd̄ pessimum est, alij saltādo et trispudiādo, alij ludendo vacāt et exinde deū et sanctos blasphemando, alij venādo et aucepādo, alij sedent murmurando et detrahēdo, alij luxuriando, alij tabernas frequentant et cōuiuia. Hinc et aug⁹, ad aurelum, Comestationes et ebrietates ita cōcessēt et liceit putant, ut in honore beatissimorum martirū, non solum p̄ dies solēnes qd̄ vniuersitatis nō lugendū videat qui bñ nō carnis oculis aspicit, sed etiā quotidie celebrat. di. plu. Et ppterā qz multa et innumera mala fiūt in festis dicit de⁹ per Esa. c. i. Solenitates vestras odiuit aīa mea facta sunt mihi molesta, et Amos. v. ait dñs. Odi et pieci festiuitates vestras, qz, eas vobis facitis non mihi, et Malach. ii. ait ipse. Disperdat sup vultum vestrum sterlus solenitatū vestiarum. i. peccata que facta sunt in festis manifestabunt corā omnibus ad cōfessionem vñam. Iti ergo cessare faciūt qz tūm in eis ē, id est decicere, et annullare dies festos dei a terra.**

Quantū ad secundū .§. III.

sciendū fm̄ tho. vbi. s. qz finis hui⁹ precepti, s. de obseruatione festi ē ut hō vacet reb⁹ diuinis, qd̄ signat in hoc qd̄ dicitur. Memento ut diē sabbati sanctifices. Illa enim sanctificari in lege dicunt que diuinis cultui mancipant. Uñ et de cose. di. iij. ieiunia dicit. Die diuina nihil aliud agendum nisi deo vacādū, nulla opatio in illa sancta die agat, nisi tñm ymnis psal-

mis et canticis spiritualib⁹ dies illa transfigetur, et intelligetur de opatione, phibita, ut patet. Et qd̄ dicit de dñica, idem dicendū de alijs festis preceptis, qz vbi eadem rō ibi idem ius. Est autē dies diuina multū priuilegiata propter multa magnifica in ea die gesta. Nā in eo mundū sumptus exordiū, et per resurrectiōē xp̄i mors interiū et vita sumptus iutū. dicit leo papa di. lxxv. qz die diuina. Ipsa etiā die dicit nat⁹ in mundo pps iesus, r. in ea multe opalia sp̄m sanctum et creditur ad iudiciū finale venturū. Debet ergo die festo in sisti operib⁹ spiritualibus, orationib⁹, meditationis, auditionis diuinorū, lectionis et elemosinis, et huiusmodi. vñ et cū factus esset iesus annoz. xii. ascēdētib⁹ parentib⁹ eius hierosolymā, fm̄ sueruditē diei festi, et pps cū eis ascendit Lu. iij. Et ad qd̄ virgo gloria cū ioseph et puerō iussit nisi ad adorandū deum et vacandū diuinis ut lex iubebat. Et inter cetera debet hos vacare compunctioni et contritioni peccatorū suorū reocgitantes que egerūt alijs dieb⁹ in quibus fuerunt occupati. Dicit enī Leuit. xvi. Sabbathū requiotionis est, affligetis aīas vestras. s. per contritionē. fm̄ origine, Itē auditioni missae et diuinorū officiorū et predicationis, de quo dicit post sequēti ca. Itē admonitioni et correctioni, p̄missio et precipue familie sue, exemplis in iob de quo scribit in. i. ca. Lūc⁹ in orbē trāsilient dies mittebat iob et sanctificabat eos, i. in capite eborum domade qd̄ est diuinal. Dicitur autē sanctificare filios qz sc̄ illa die admonebat eos et corrigebat de defeci bus si qz infra ebdomadā fecissent, ut exponit tho. super iob. Uel etiā qz offerebar orationes et sacrificia p̄ eis. Item iūisti debet magis elemosinis. In cuius figura legitur in Leuit. Quid duo agni offerebant die sabbati, alijs dieb⁹ vñū tñm, s. in holocaustum. Tobiob⁹ etiā preparato prādio in die festo misit filium ad vocandum pauperes ad comedendum cū eis, p̄iū tñ sepeluit mortuū quē audiuit in platea iacere, ut habet tho. iij. Sed quis ē hic q̄ ita celebret festa vacanda diuinis et laudabilis cū, cū inuenientur, nō ne tota occupatio hominum in festis est circa corpus, mulieres vacāt et nō parum temporis exponit in se ornando ad capiendas aīas, famuli et famule ad preparandum cibos accurant solito, mercatores ad faciendū suos cōputos, et rōcinia et scribendū libros et līas, inferioris conditiōis hoīes ad audiendū de palatinis vel spectacula vana, nulla cura filiorū et familie, sed oīes liberi dimittunt ad faciendū mala et qd̄ cū multo labore p̄ ebdomadā lucrati sunt in festis in tabernis et ludis, nō in elemosinis expendūt. Quid abuso p̄ uersa hoīi et factura tgis irrecupabilis et negotium gratissimum demonij, apte de his dixit hiere, Treno, i. c. Viderūt eam hostes, i. demones inūisci pessimi aīe seu ecclie et denserunt subbata sua, i. festa, qz, s. nō deo sed sibi vacat ventri et demoni. Sed qz poterit quis abstinentē se a criminalib⁹ et operibus materialibus per hoc solū qz nō vacat diuinis nisi audiēdo missam vel nō audiēdo, qz nō potest sed p̄ totū festum solatia et rōcinatur de ociosis peccet mortaliter. Et videat qz sic, qz maxime cadit sub p̄cepto quod est de intentione legislatoris, sed ad hoc intentio latoris huius precepti de sanctificatiōe sabbati est, ut vacet

Capitulū .VII.

deo. **T**alis autē non vacat deo, qz si audist missam illud valde modicū est respectu totū diei, et modicū p nibilo reputas. de conse. di. ii. reuera, ergo rē. **Q**d si vez esset dui⁹ esset hic sermo, et multi preter suū credere. imo et cōe credere damnaren⁹. Posset ḡ ad argumen⁹ responderi per qnandā distinctionē quam ponit. b. tho. pma se. q. ccx. arti. ix. dicit enī in responsio nead argumentū scđm. Intētio legislatoris circa alt qd pceptum est de duob⁹. Uno quidē ad qd inducere intendit p precepta legis, et hoc est vir⁹. Aliud ē de quo intēdit preceptū ferre, et hoc est qd inducit v⁹ disponit ad virtutē. s. act⁹ virtutis. Nō enim id ē est finis pcepti et id de quo pceptum datur, sicut nec in alijs reb⁹ est idē finis et id qd est ad finē. hec tho. Et hoc videt posse dici q̄̄uis intēdat legislator finem pcepti ut qd perfecti⁹, non tñ intendit id ponere sub pcepto, qz multitudi cui daf lex nō est subito capax pfectionis sed paulatim. Sed intēdit ponere sub pcepto id qd disponit ad illud qd facilius ē ad obseruandū, et sic abstiner ab operib⁹ seruilib⁹ est in pcepto nō vacare deo pro maiori pte diei tñ pctm est.

Quantum ad tertium .S. V.
 notandū fmi tho. se. se. q. ccxii. arti. iiii. qz in pcepto de sanctificatiōe sabbati p̄cipit cessatio operi que si⁹ gnificat cū dicitur. Septimo die nō facies op⁹ oē, et intelligit de ope seruili ex eo qd habetur Leuit. ccxii. Dicif autē opus seruile nō solū onus peccati ut dicitum ē. s. sed etiā op⁹ corporale q̄ vñus alteri seruit fm corp⁹. Sed si dicaf op⁹ seruile opus qd sit ad seruitū dei, qz opus latrīe p̄tinet ad seruitū dei, sic tale op⁹ non p̄hibet die sabbati seu festi, qz hoc est cōtrariū finis obseruatiōis sabbati. hō enī ppterē ab alijs operib⁹ abstinet in diesabbati ut vacet opib⁹ ad seruitū dei p̄inētib⁹, et inde ē qd ut dicit Job. vii. Līt cūcisiōne accipit hō in sabbato, ut nō soluat lex moy si. Et Math. xxi. dicit. Sacerdotes in templo sabbati violant, et corporaliē in sabbato operant. s. faciendo sa‐ crificioz opaz sine crimine sunt. Sic etiā sacerdotes circūferentes archā dñi circa iericho sept̄ dieb⁹. vii. et die sabbati ut habeat Jolue. vi. Nō transgredieban tur pceptū de sanctificatiōe sabbati. Siliter nullū spūialis act⁹ exercitiū est cōtra obseruantā sabbati. puta si quis doceret ybo vel sc̄pt̄o. vii. et Nūi. ccvii. dicit glo. q̄ fabri et hmōi artifices otianū die sabbati. Lector autē divine legis et doctor ab ope suo nō desinat, nec tñ contaminat sabbati. Item opa corporalia ad cultū specialem dei nō pertinētia in tñ seruilia dicunt. in qz p̄tē pertinēt ad seruientes, in qz tñ do sunt cōia seruū et liberis seruilia nō dicunt. vii q̄ liberis seruū q̄ libertenēt in necessarijs prouidere nō tñ sibi sed etiam p̄timo in his p̄cipue que p̄inēt ad salutē corporis. fmi illud p̄rouerb. ccxii. Erue eos qui ducunt ad mortē. Secundario in damno rez vītando, fmi illud Deut. xxvi. Nō videbis ouē et bouē fratrib⁹ tuī errantē et p̄terib⁹, sed reduces fratri tuo zideo op⁹ corporale p̄tinēs ad seruādū salutē corporis. ccxii nō violat sabbati. Nō enim est cōtra obseruātā sabbati q̄ alij̄s comedat vel medicinā faciat et hmōi, quib⁹ salus corporis conseruat, et ppter hoc

machabēs nō violauerūt sabbatū pugnātes ipsa die p sui defensione, ut habeat i. Macha. ii. Nec belyas fugiens a facie izabel in die sabbati, ppter hoc etiam dñs excusat discipulos suos q̄ colligebant spicas et fricabāt manib⁹ in die sabbati, ppter necessitatē quā patiebant. Siliter opus corporale qd ordinat ad salutē corporalē alterius non violat sabbatū. vii Job. vii. dicit p̄ps. N̄hi indignamini qz totū hoīem sā nū feci in sabbato. Siliter et op⁹ corporale qd ordinat ad iminens periculū seu dannū rei exterioris vītandū nō violat sabbatū. vii dñs dicit Math. xii. Quis et vobis qui habeat vñā ouē, et si ceciderit in fouā die sabbati, nonne tenebit et leuabit eā. hec tho. Oportet ḡ ab operib⁹ manualib⁹ exceptis predictis abstiner, als violat festū et peccatur mortalē. Unū dixerūt iudei. Nō est hic hō a dōo qz sabbatum nō custodit. Job. ix. Quāvis de xp̄o falsum dicerent tū qz sanando hoīem nō violat sabbatū sicut nec faciendo medicinā. tum qz dñs erat et legislator et portavat legē soluere. Et ad ostendendā grauitatē peccati hui⁹ quendā indeū salphaat noīe q̄ repertus fuit ī deserto ligna colligere in sabbato. De mandato domini moyses fecit lapidare. Prohiben⁹ ergo ut opa seruilia in festis placita et sicut seu pcessus iudiciales, et ad penā condēnatio mortis p̄cipue extra eo. oēs, et p̄v. q. iiii. per totū. Itē ab artificijs varijs artiū mechanicarū, et cultura terre, statione, missione, et vñdes mījs, nisi in necessitate, qz sc̄z alio p̄ficiere nō posset. Itē in negotiando, emendo vel vendendo nisi p sua necessitate virtualia. Dicit enī pe. de pal. in. iiii. q̄ cūz nundine fuit in aliquo loco dieb⁹ festis si non prohiben⁹ a prelatiis et quo papa sc̄it et tolerat talē consuetudinē illi q̄ emūt vel vendūt in talib⁹ nundinis vīdenit posse a mortali excusari, si tñ nō dimittant diuinā saltē auditōnē misse. Sec⁹ vbi dimittat hoc vel vbi p̄hiben⁹ a prelatiis. Itē p̄tinet ad op⁹ seruile probibitū, scribere pro p̄cio, ut de quaterno in quaternū vel instrumēta cū tñ possit sine periculo differe. Eō sicer autē testamēta infirmoz vel contract⁹ mīmo, nū vbi est de more videb⁹ posse fieri. Videre autē rō, ciuita et facere cōputū plēxū illicitū est. Itē ad op⁹ seruile spectat cū equis, asinus vel bobus deferre blada vel vīna vel ligna vel mercimonia nisi necessitas vīgeat. Itē abstinentiū est ab itinere dietario nisi necessitas cogat vel aliud p̄tū op⁹ inducat, et videlz vīsitaō alicui⁹ ecclēsie vel p̄secutio indulgētie vel reformatio pacis seu amotio sc̄a dali et hmōi. Itē a bellis abstinentiū est nisi necessitas vīgeat, et iusta cōsubst. vt. ccxii. q. vii. si nulla. Sed notandū q̄ quedam sunt opa seruilia, in quib⁹ se exercendo dieb⁹ festiūs fm guil. Nō violat festū nec p̄ cōsequēs peccat moraliſt, et p̄timo pro conseruando psonas vel res suas puta faciendo foueas vel machinas et hmōi, vel portando res suas ad loca secura iminēte bello, vel portando necessaria ad defensionē et huīsmodi. Item si iacentibus segregibus in agro, vel feniis in pratib⁹, vel vīnis in vineis, imineat tempestas vel aliud periculum amissiōis illarum renī liceret talia colligere et cōfurare. Idē de alia re que destrukt̄ si in die festo circa eā matuāliter nō operat, ut extensio lane ad radios

Citulus IX.

solis cū hincem apparēt, vel p̄secutio successionis for-
nacis in laterib⁹ calce, vel vitreis ⁊ buiustmodi. Itē
si sacrifices ⁊ pincerne p̄parantes victualia in festis
vt in sequēti die vendāt, si nō poterant pri⁹ prepara-
ri vel preparata cōseruari vident⁹ excusari a mortali.
Item vectores merciū aut alimentorū aut personarū
ad loca remora cum als nō possent sine graui incom-
modo vitā transigere etedūc⁹ excusari si differre non
possunt. Itē qui cōpellunt p̄ dominis iusto metu ad
laborandū in diebus festiūs in agris suis vel defē-
rendū ligna vel lapides vel faciendū edificia vel fo-
ueas ⁊ buiustmodi, que si nō faceret notabiliter dam-
nificaren⁹ in persona vel rebus vident⁹ posse excusa-
ri propter necessitatē. Nihilus tñ facerent nō obedi-
re qñ opus illud nō est necessariū. Et qz modic⁹ recel-
sus a medio, nō tollit bonū virtutis fm p̄m in ethi.
ideo q̄ aliquis vel aliqua in or̄o aliquid faciat parvū
vt obturaudo sepē vel euellēdo malas herbas, vel su-
endo aliqua pūcta vestis dissute vel calige ⁊ buiust-
modi, nō iudicatur violator festi fm guil. Barbitor-
fores nō in radendo sed in minyēdo sanguinē, ⁊ ser-
ratores equoz ⁊ buiustmodi, si in festis exercet artem
suam p̄ncipaliter ppter necessitatē eoz quibus ser-
uit nō proper cupiditatē lucri, excusant⁹ similitē eos
requirūt de arte sua si als nō poterat sibi cōmode p̄-
uidere excusant⁹. Itē in molendinis ad aquaz vel ad
ventū sine magna opa bois p̄ seruari consuetudo
patris nō prohibita p̄ platis. Sec⁹ de molēdīnis cū
iumentis, ⁊ hoc nisi necessitas yrgetet prop̄ victua-
lia necessaria qz tūc liceret. Itē diebus festiūs nō tñ
dñicis vel solēniorib⁹ licitu videf laborare pro pau-
peribus cū his tñ conditionib⁹ adiūcis. Primo vt
nō dimitran⁹ dñina, i. audito missē. Scđo q̄ fiat ele-
mosinaliter non propter lucrū. Tertio q̄ illi pro qui-
bus laborat indigebat. Item ad edificationē ecclesia
tū ⁊ opus monasteriorū nō habentū sufficiētes redi-
tus licitu ē laborare nō tñ vsc⁹ ad vltimā fatigatio-
nē, nec q̄ dimitrantur diuina, hec dia in hoc, s. guil.
Itē a sortiori videf licitu cuiilibet laborare p̄ sustenta-
tione sui ⁊ familie sue, qñ aliter sustentari non valer-
ita tñ q̄ nō dimitran⁹ diuina. Nec enī obseruatio fer-
ri est in rata artitudine vt in veteri testamento vt di-
ctum est, s. Et erit bona cautela vt hoc fiat cū dispē-
satione episcopi.

**Capitulum viij. de negligentia sumptiōis sacra-
mentorū ⁊ precipue cōfessionis.**

N Eglligentia sumptiōis sacramentorū multū est reprehensibilis, ⁊
frequēt dñabilis. Un̄ apls ad Heb. ij.
Quomodo nos effugiem⁹, s. dñationem si tanq̄ ne
glexerim⁹ salutes. Hec nobis facta ē per cōpassionē
fp̄i cuius viri⁹ remansi sacramētis, que sunt quedā
medicīne sp̄iales fm tho, in, iiij. saluātes nos ab in-
firmitatib⁹ peccatorū. Et lz ad sacramēta duo que di-
cunt⁹ voluntatis, s. ordinis ⁊ matrimonij nullus co-
garur, sed liber q̄libet sit ad ea suscip̄ida, tñ alia qñ
q̄ dicunt⁹ sacramēta ncc̄tis quilibet debet suscep̄i
re, p̄ loco ⁊ tge. Et sine baptismo qdem actu suscep̄to
vtrū ḡuulis, vel saltem in p̄posito vt in adulstis nul-

lus p̄t in nouo testamento saluari, Job, iiiij. Nisi q̄
renat⁹ furcit ex aqua ⁊ spiritu sc̄to non potest introire
in regnū celoz. Adult⁹ autē qui negligit baptismū
suscip̄e vel qui sicut⁹ accedit ad baptismū peccat mor-
taliter. Et p̄uili qui sine eo moriunt⁹ ad limbū desce-
dunt, ⁊ parētes eoz fideles q̄ sunt in cā buiustmodi
defect⁹, peccant mortalē. Confirmationē ⁊ extremā
vntionē adulti q̄ tempore debito nō susciperent cū
tñ possent et negligēta nō curantes de eis, ⁊ multo
magis contēnentes peccarent mortalē, ⁊ silr in mor-
tali illa suscip̄ētes. Paruulis autē nō congruit extre-
ma vncuo. Lōfirmatio autē ⁊ si multum proſit non
tñ omissio eius ē in preiudicū salutis illis. Peniten-
tia lapsi in mortale post baptismū necessaria ē actu
si p̄t, i. vocali cōfessione, als propositū ei⁹ ſufficit si
cōtritus ē, ⁊ q̄ntū est de iure diuino ſufficeret q̄ntū
cūq̄ an mortē. Lu, viij. n̄i p̄niām egerit oēs ſimul
peribitis, ait p̄ps. Silr ⁊ ſumptio euchariste actu
vel proposito habebit vſum rōnis, necessaria ē de iure
diuino an mortē. Job, vi. Nisi manducaueritis cat
nē silr bois ⁊ biberitis ei⁹ ſanguinē nō habebitis vi-
tam in vobis. Sed hoc nō ſufficeret q̄ntū est de iure
positivo, nā quilibet tenet ⁊ obligatur obedire prece-
ptis ecclēsī, ecclēsī autē nunc obligat ſub precepto q̄
trāſgrediēs peccat mortaliter. vt ſel in anno quilibet
ad annos discretiōis veniēs debet cōfiteri ⁊ eucharisti
ſuani ſumere.

De omittentibus ergo. §. I.

buiustmodi precepta ecclēsī que oēs obligant p̄t ex-
ponit illud p̄s. Declinantes in obligationes adducet
dñs cum opantib⁹ iniquitatē, p̄x ſuper iſrl. Ope-
rantes iniquitatē ſunt peccatores ⁊ bos demū ducit
dñs ad penas etiā, ⁊ inde ſeq̄ p̄x ſup iſrl, i. electi
remotis, s. illis malis q̄ tribulant eos factis ⁊ exem-
plis. Obligationes autē ſunt precepta nō ſolū dei ſed
etiā ecclēsī ad q̄ ſeruanda q̄s ſe obligat in baptismo.
Declinant autē in eas qui ex negligentia deficit ab
eis, ⁊ iſti etiā ducunt⁹ ad gehennā. Līra iſta iſḡ ob-
ligationē ecclēsī, s. de cōfessione annualiter ſieda trij
pliciter quis declinat ⁊ deficit.

Primo ip̄lam pretermiſeo.

Scđo ip̄lam indebitē peragēdo,

Tertio p̄niām intūntā nō implendo.

Quantum ad primū .§. II.

Uii. v. dicit. Cū ſive mulier q̄ per negligentia tran-
grediſſi fuerint mandatū dñi dei ſui atq̄ reliq̄rint, con-
ſitebunt⁹ peccatū ſuū. Et lz tunc iſta confefſio fieret p̄
ſacrificioz oblationē ex qua in genere manſtētabat
peccatū offerentis, tñ modo oport̄, q̄ ſit vocalis, als
talis omissio ⁊ negligentia pernicioſa est, viij dicit ſalo-
mon Proverb. xxvij. Qui abſcōdit ſcelera ſua, s. nō
confiteo, nō dirigef. s. in viam ſalutis. Qui autē con-
fessus fuerit ⁊ reliquerit ea inueniet graz. Et ambro-
ſius, de paradise. Nō potest a peccato q̄s iuſtificari
nisi peccatū ante fuerit cōfessus, de pe, di, i. Et cryſto
in ſermone. Pei⁹ est nolle cōfiteri q̄ legem contrēnere.
Necessariū est q̄ ad ſalutem ſel in anno cōfiteri q̄ ec-
clēſia ad hoc obligat oēs fideles p̄ceptoꝝ, vt pag-

Capitulū .VIII.

extra de pe. et remis, ubi dicit. *Dis vtriusq[ue] sex⁹ post q[uod] ad annos discretiōis puererit semel in anno oīa peccata sua fideliter confiteat proprio sacerdoti. et in uincē sibi penitentiā pro virib[us] studeat adimplere suscipiens ad min⁹ in pascha eucharistie sacramētū reuerenter, nūl forte de propriū sacerdotis consilio ob aliquā causam rationabile ad temp⁹ ab eius pceptio ne duxerit abstinentū.* Alioqui et viuens ab ingressa eccl[esi]e arceat, et mories sp[irit]iana careat sepultura. Et subdit q[uod] b[ea]tū statutū debet in eccl[esi]a freq[ue]nter publi cari, ne quis ignoratiō cecitate excusatiōis velamen assumat. *Ubi p[ro]mo videndum est q[uod] dicat ann⁹ di scrationis in q[uod] quis tenet confiteri.* *Glo. autē sup dico, c. oīs. dicit annū discretionis esse cū est dolī capax.* Idē richar. in. iiii. *Et quidā aliis in. iiii. idē sen* sit dices q[uod] dolī capax est q[uod] habet vsum rōnis et cognoscit peccatū, cui signū est q[uod] dat interrogātiō ordinatas r[es]ūssiones. *Vostī. autē in sum. de peni. dicit.* q[uod] tenet pueri ad cōfiterendū cū sunt dolī capaces et nō aliter. *Et dicit dolī capax q[uod] est proxim⁹ puber tati fm̄ quosdā. quam opinione sequitur pe. de an cha. sup cle. et subdit pe. q[uod] proxim⁹ pubertati dicit cū magis appropinquat pubertati futurū q[uod] p[ro]terte in fantie, q[uod] contingit in masculo q[uod] habet. p. annos et dimidiū et aliquantulū ultra, et in feminā q[uod] habet pi. annos et dimidiū ultra aliquantulū. sed hosti. ad dicit q[uod] poti⁹ hoc fm̄ exteriora bon⁹ iudex estimabit. i. fm̄ q[uod] ex actibus et verbis pueri p[ot]est magis vel mūsus deprehēdi de ysu rōnis. ar. extra de presump et studijs. Q[uod] autē aliqui dicit q[uod] ann⁹ discretionis q[uod] uis quo ad cōtraheidū matrimonij vel ingredien dum religionē, intelligat ann⁹. xiiij. in masculo et cō plerū. et. xiiij. in feminā, ut dicit oīs doctores et iura enī q[uod] ad confessionē vel cōionem intelligit annus imēdiate post septenniū. s. viij. ann⁹. Sed istud nō est simpliciter yez, nam leges adaptant fm̄ ea que vt in pluribus accidit, sed vt in plurib[us] in octavo anno puer nondū habet vsum rōnis vt experientia docet. *Lertū est autē q[uod] vsum rōnis nullus peccare p[ot]*, nec legib[us] astringit. vñ neccalis p[er] consequens cōfite ri tenet. Q[uod] autem dicit gregor. in. l[et]tra de delici. pu. Pueris grandiusculis peccatū nolunt attribuere, q[uod] dam nūl ab annis. xiiij. cū pubescere ceperint. quod merito crederem⁹ si nulla essent peccata. nūl q[uod] membris genitalib[us] cōmittunt. Quis ho audeat affirmare surra. piuria, mēdacia nō esse peccata. et bis plena est puerilis etas, hec ille. Nō firmat opinione illorū p[er] ut putant et p[er] se inducūt. Non enī dicitur quin infra scđm septenniū que est proprie puerilis etas possine habere vsum rōnis et per cōsequens peccare mortali ter, ut appropinquante pubertate, s. in anno. xiiij. vel xiiij. tūc enī in aliquo regiōnibus et predicta p[er]ta et via carnis p[er]petrat nūl, et isti dicunt pueri grandiusculi fm̄ dictā decre. Nec etiā pro eis valet exemplū q[uod] inducunt de p[ro]culo quinq[ue] annorū q[uod] gregor. in. iiii. dyalogor[us] narrat ad gehennā cōdēnatū propter peccatū blasphemie, nā in illo accelerat⁹ sicut vsum rōnis preter cōem cursum. Si enī nō habuisset vsum rōnis nō fuisset sibi imputatū in peccatū blasphemie. Si tūc nec aui que dicit p[er]ca que aliquo p[er]fet sine intel/*

lectu. Una autē irundo nō facit yez, vt dicit p[er]bus. Et ea que a iure cōi exorbitant nō sunt trahenda in con sequētiā, vt extra de reg. iuris. li. vi. Si ergo ille p[re]cōem cursum in quinquēniū habuit vsum rōnis, vñ peccare potuit, nō sequitur q[uod] omnes alii habeant s[ic] nec in octēniū, et cum part p[re]cepto quilibet obligetur ad cōionē sicut ad confessionē vt patet p[er] ipsam d[omi]nū talem dicit. b. tho. in. iiii. sen. q[uod] pueri circa vndecimū vel duodecimū annū s[ic] apparet in eis signa deuotionis, ita. s. q[uod] sciāne discernere panē materiale a sacramētali possunt cōicare, quod dicit, quia presumit[ur] iam habere vsum rationis et non antea. Temerariū ergo videtur asserere et publice predicare q[uod] imēdiate post septenniū tenentur pueri ad istud p[re]ceptū seruādū alias peccant mortaliter et ipsi parentes eoz qui non faciūt eos confiteri. Sed bene laudabili est et p[er]iū p[re]dicare et exhortari parentes p[er]ulos suos et septennes et quinquennes ut faciant cōfiteri ut sic assuefacti se moribus christianorum, etiā si nō dum habent vsum rationis q[uod] uis non teneant. Et[er] confessor cum puer cōfiteretur aliquod quod de se ē mortale nec poteſt p[er]cipere si tūc habet vsum rationis non debet p[er]cipere sententiam de mortali sed reprehendere eū vel admonere vt caueat in futurū et doleat quia ducit illam ad gehennam. Si quis g[ra]m nō confitetur semel in anno habens annos discretionis, peccat mortaliter si ex negligētiā hoc faciat, secus si ex imē potētiā vt q[uod] nō habuit copiā cōfessoris vel q[uod] est et cōicat⁹, nec per eū stat quin q[ua]rat et p[er]curat absolutoriū, vel q[uod] differt aliquo dieb[us] de cōsilio sacerdotis, "Nō autē p[ot] sacerdos deobligare eū ab hoc p[re]cepto, nec cōps, sed sol⁹ papa q[uod] tūc ad scđm in anno. Et de eo qui nō habet nisi venitalia fm̄ cōsciam suā et p[er]babili ter, q[uod] uis quidā dicat nō teneri, q[uod] decre, intelligit ve eo qui h[ab]et nō cōscia cōfiterenda ut mortalia. Tertius nō ē dicere fm̄ tho, q[uod] tenet et obediāt p[re]cepto ecclie, q[uod] et si p[er]clus sibi nō sit nō tūc securus. Declinantes ergo id est deficiētes ab obligatiō et h[ab]itu adducet d[omi]nū et h[ab]ero. Promittit p[er]sp[er]a d[omi]nū si penitentiā egerimus. Q[uod] si negligētiā dissoluamur, et ipsum penitebit spōsionis, p[er]missaq[ue] mutabit de pe. di. i. si agam⁹.

Quantum ad secundā. §. III.

partem declinat q[uod] in hanc obligationē nō solū nō cōfiterendo sed male p[er]seido, et primo quidē si cōfite sacerdoti quē nouit esse hereticū vel scismatīcū vel excoicatū, suspicis, vel irregularē, vel nō habere p[ro]testatē absoluēti ab his a quib[us] absoluēti, vel que scit notabiliter esse ignorantem, et se habere casus intricatos, q[uod] nec per se nec per illū p[ot] sufficienter expli car. *Tūc aug⁹. in lib. de pe. ait.* Qui vult cōfiteri ut innuat grām sacerdotē querat q[uod] scit solueret ligare ne si circa se negligētiā fuerit, negligat ab illo qui salubriter monet ut vitet cecit ne ambo in fouē cadat de pe. di. vi. *Scđo declinat q[uod] cōfiteat quidē id est nō sacerdoti sed dimittit aduertenſ aliq[uod] peccatum q[uod] scit vel credit vel dubitat p[er]babilitē esse mortale ex p[ro]cūdia, et tūc nō solū valet sibi p[er]fessio et itera re tenet, sed addit[us] vñ aliud mortale de nouo p[er]pter irreuerentiā exhibitas sacramento ex sua fictione fm̄*

Citulus IX.

etho. in. iij. et alios. aug. Cautus peccator ne verecum dia duci dividat confessionem. hoc est enim ad hypocritum teneare et semper venia carere. de pe. di. v. Si autem dicat oia peccata sua que menti occurruunt dicenda. sed non proponit ab aliis mortalibus abstinere et tu interrogatus a confessore dicit contra conscientiam loquens se velle ab omnibus abstinere. iteque peccat mortaliter mendacio viens. Sed si hoc non occurrit illa sua incontinencia menti ut dicenda quod non cogitat super hoc vel non interrogatur de hoc a confessore non peccat confiteendo quoniam sit ibi instructuosa illa confessio proprie indisplosionem suam. non tamen videat transgredi preceptum ecclesie. Et debet recipi confessio quam incontinens facit sed non absoluiri. ut extra de pe. et re. c. officij. Tertio quod impremeditatus accedit cum tamen multa habeat intricamenta et gravia dicere propter quod multa omittit ex obliuione. quod difficile est in subito mente occurgere. quod oia per totum annum gesit. vel ea que de se sunt mortalia. quod grat illa esse mortalia. Et ista etiam est inutilis et instructuosa nisi deus in ipsa mutet mente eius et contritionem infundat. Seruare debet ergo illud Ezech. penitentis quod ait. Recogitabo tibi oes annos meos in amaritudine aie mee. et singula opera malefacta in toto tempore vite mee. Ubi notandum est quod plu notabile. fuit quidam mulier nobilis magnarum virtutum fama et celsus que cum non haberet virum sibi a servis dei consilium erat quod remanseret in seculo postquam intraret monasterium. quod plura bona in seculo faciebat sed instigante dyabolo qui felici ei statutum inuidiebat incidit in fornicationem quod illa postea conscientia perpetdens oino decrevit intrare monasterium ad agendum priorem de scelere. et vitandum pericula non experita. Quo facto dedit se maxime abstinentiae. vigiliis. orationibus. silentiis et lectionibus. non quod in de fornicatione perpetrata. per verecum dia voluit confiteri. Mortua autem abbatis tissa cum concordia ista electa est in abbatisam propter exempla exteriora sanctitatis eius. quod similiter in magna austinitate degebat et gubernat monasterium. Et post multa tempora infirmata graviter rogauit eam quedam ex ipsis monialibus sibi magis familiaris ut si contingere tam eam decidere sibi post mortem appareret ad intimandum statu suu quod illa permisit domino dispensante mortua igitur cum moniales expectarent de die in die illas mirabilis illustrari. quadam nocte apparuit illi cuius permisit tota turpis et tristis. Et recognoscens eam cum interrogasset de statu eius respondens ait. Damara sum perpetuo in igne eternum. Quod illa stupens ait. Quis ergo poterit salvifici si tu quod vitam singulariter. tam reprehensibile tam austera in seculo et monasterio tenuisti. saluata non es. Quia illa. Non miraris. quod una sola causa Damara sum ex eo videlicet quod in peccatum carnis in seculo lapsa per verecum dia non quod volui confiteri. Et sic declinantes et.

Quantum ad tertium §. III
declinat quod in obligatione circa punctionem sacramentum. quod non facit punctionem sibi iniunctam. vel non ut debet. Math. iij. facit fructus dignos punctionem. Cum ergo quis non facit punctionem sibi iniunctam per mortalibus ex negligencia dimisit tens mortaliter peccat. quod sub precepto ad illud tenet. Secundum si dimitteret ex impotencia. debet tu facere tunc sibi commutare. in aliud ab illo imponente vel alio si

ipsum copiam habere non potest. et oportet iterare confessio ne sit et negligencia dimisit vel etiam obliuione si olteri confiteri. Secundo declinat nec agit fructus dignus penitentie quod facit punctionem iniunctam sed non alia ad que tenet. ut restituere cum posset substantiam alienam vel res alienas. Nam si possit res istas facere in confessione. et postea posse ex auaricia vel negligencia dimisit vel omittit facere cui debet. tunc recidivat et intrat statum damnationis. Tertio cum facit penitentia iniunctam sed non in statu gre recidivans in aliquod mortale ante completam satisfactionem iniunctam talis virtus debet nihilominus perficere punctionem. quod implendo sollem satisfacit pres pro sacerdotiis iniunctis sibi punitam. Sed illa pars quod perficit in mortali non valeret sibi ad id ad quod est ordinata. sed diminuendu de pena capitali hic vel in purgatorio sibi debita per peccatum. et si post lapsum in mortale contenterit de peccato etiam an confessionem punctionam iniunctam ipsorum subsequendo valebit sibi in aspectu dei ad diminutionem penae. Sed virtus talis teneat iterare confessionem vel punctionem iniunctam. qui scilicet ea perficit in mortali de necessitate solutis. dico ergo non. Sed hanc quodam diffusione habebes in. iij. pte. ii. de sacramentis. in. c. de satisfactione. Et ut etiam quis tenet statum posteriorum perpetuato mortali peccati. sibi habebes in. c. de confessione. videlicet quod non tenet de necessitate punctionem. et ideo persuadere oportet ut conscientiam de conditionibus confessio et de fructibus eius et explicationibus ad ipsam sibi habebes.

Lapl. ix. de negligencia circa sacramentum eucharisticum sumendum.

Nelegigentia non modica exhibetur circa sacramentum eucharisticum sumendum. cum etiam teneat quilibet semel in anno coelcare in pascha. ut dicunt decretum. ois. de pe. et remissi. super allegata. Et primum dubium quod circa hoc occurrit est istud. Ut satisfactionem pcepto ecclesie de coione semel in anno sumenda quod coicat feria quinta in cena domini vel in parrocchiale. vel in sabbato secundo. vel olio die infra annum. Ad quod dicendum quod quidam dicant hoc sufficere si quis cum bene respicit textum decreta. quod dicunt in pascha videtur quod non. nam pascha dicitur dies dominice resurrectionis. Interpretatio enim transitus. quod Christus transiit illa die de morte ad vitam immortalis. ipsa tamen dies cum duobus sequentibus quasi per una reputatur quo ad solemnitatem officij similem. unde etiam pro coione per una punctione computari. Et arguenterum ecclesia statuit in die sollemnissimo festi supra oes fideles sumere debere sacramentum oim maximum et reverendissimum. cuiusque enim vigilia ad se preparandum ad ipsius sumptionem est tota. scilicet precedens. Et tanto. de bu. eximi. doctor utriusque iuris dicit super. c. et si iudeos. extra de iude. Non ergo in die resurrectionis est sumendum corpus Christi. hoc sermocinabant ad populum eximij predicatorum dominus Iesus. et sancti vincentii qui claruit miraculis. Nec obstat huic sententiis illud. c. de cose. di. ii. In cena domini a quibusdam. ubi dicitur in die cena esse coicandum. quod ut dicitur glo. ibi. illa coio est religiosorum. scilicet in cena domini. oes enim se coicant in missa maiori. quod etiam per haec non omittunt coione in die resurrectionis. vel potest dici euiaz quod illud. c. habet.

Capitulum

IX.

locū quo ad oēs tpe antiquiori qñ sīdeles nō solū in dñica resurrectionis, sed singulis diebus dñicis cōmunicare solebāt, vt de cōse, dī, iij, cōicandū. Et si dī cas q̄ preceptū de cōione nō refer̄ ad diem determinatū, sed ad semel cōicandum. Respondeſ q̄ exquo dies determinata ponif̄, refer̄ etiam ad ipsam diem exquo ratio hui⁹ est in p̄optu, vt supra dictū est, vel salte negari non pōt̄ quin salte sit dubiū vtrū intēto legislatoris etiā determinaret ad diem p̄ficiā, et tūc standū est littore que dīe ponit, et cū in dubijs tutijs or via sit eligēda, extra de spō, c. iuuuenis, et tutior via sit cōicare in die resurrectiōis, quare nō poti⁹ illud te nendū et p̄dicandū. Si quis tū effet ita occupat⁹ in die festo resurrectiōis qnō posset huic vacare, s. ad preparandū forte cum buiūmodi posset eph̄ vel cōfessor licentiare, vt in aliquā diem p̄cedentē vt sequētē cōmunicaret. Sed q̄ aliqui vel aliq̄e hoc faciant ut quasi liberi⁹ liceat eis vacare ornatijs, triplijs, ludis, pōpis, lasciuījs. In festo resurrectiōis, h̄ est contra intentionē ecclesiē que vult sīdeles illa die p̄ certis vacare deuotioī. Dies etiā precedentes sunt magis inductiū ad deuotionē ex ip̄sis officijs q̄ marie requirunt in accessu ad sacrum. Quia tū multi predicatorēs et magni p̄dican̄ aīqñ contrariū illi qui ex doctrina eoz purantes sibi h̄ licere cōtrariū faciūt nō puto condēnando ut transgressores p̄cepti, nisi essent pertinaces et constaret etiā de cōtrario. Et qui hoc p̄dicant, s. alia die q̄ in pascha cōmunicandū plus sapiunt q̄ op̄ret sapere. Etnōndū q̄ triple negligēta cōmitis et valde graue peccatū circa istud sacramentū sumendū.

Primo omittendo indebitē eius sumptionē.

Sed accedēdo indigne ad cōionem.

Tertio exhibendo se tepide p̄ acceptationē.

Et de his pōt̄ intelligi illa sp̄ecatio p̄s, et cōtra istos vbi ait, fiat mensa eoz, i. cōmunicio eis parata, et pro eis fiat, i. fier corā ip̄sis in laqueū, in retributiones, et in scandalū. Obscurēt oculi eoz ne videant, et dorsum eorum semper incurua. Effunde sup eos iram tuā, et furor ire tue cōprehēdat eos. fiat habitatio eorum deserta, qd̄ potest exponi de non cōicantibus et male cōicantib⁹, vt in fine caplī exponet.

Quantum ad primum. §. I.

dicit sapiēs, O q̄ suavis ēspūs tuus in nob̄ dñe, i. qd̄ dulcis affect⁹ tu⁹ ad nos. Nā angeloz esca nutritiū populum tuū dñe et panē de celo prestitisti eis. Sap̄, xvi. Et populo quidē hebreoz figuram exhibendo, s. manna suave. Sed populo xp̄ianoz figurātū, s. magnificū sacrum. Sed sicut ingrat⁹ ille populus dixit, aia nra naufragat sup cibo isto lenissimo alios appetens cibos et vilissimos. Ita et p̄p̄la xp̄ianus tāto inq̄tior qnto bñficiū cōcessum ē incōpabilis manus. q̄si reputiū cibū sacrālē vltē nō curas de eo appetes vana et vilissima respectu sp̄ualū. Omittū autē indebitē sumere q̄druplē.

Aliqui ex obstinatione.

Aliq̄ ex falso humiliatiōne.

Aliqui ex ignoratiōne.

Aliqui ex tepefactione.

Ex obstinatione dimittunt multi qui permis-

nentes in odio vel detentione aliquorum vel luxuria vel alio mortali peccato, quia nolūt peccatum illud dimittere, nolūt etiā cōmunicare, et q̄ nō velint cū bñmōi peccatis cōmunicare minus male faciunt q̄ si cū illis cōmunicarent, sed nō p̄ptera excusant̄ a mortali omnitem cōmunionē, q̄ nec p̄plexi sunt, km thō mā in, iiiij. Nam possunt et debent dimittere peccata illa et nō permanere in sua obstinatiōe cū de die in dies immo de p̄ucto in punctū possint mori et p̄petuo dānari. Fit ergo eis mēsa cōmunionis in laqueū peccati, qd̄ cōmittūt omittēdo eam. Ex falso humiliatiōe dimittūt illi qui reputates se peccatores et indignos tanto sacramēto nolunt cōmunicare. Evidēt atten datur magnitudo existentis in sacramēto solū, nulla creatura inuenies digna eo. Nec apli sancti, nec martyres. Sed nec hoc dñs requirit a nobis, s. tantum dispostōem et sanctitatem, quantā meretur maiestas e⁹ sed quāta est possibilitas fragilitatis nostre, nec req̄rit q̄ efficiamur impeccabiles, sed q̄ doleam⁹ de p̄teritis et p̄ponamus firmiter in futurū abstinentē occasio nes p̄prias evitādo. Nam et petr⁹ cū alijs apostolis digne sumptūrū sacramētu in die cene, et tū inde ad modicū petr⁹ christū negauit et mortaliter peccauit, et alij fidē pdiderūt. Falsa vnic⁹ humiliatis est q̄ frangit p̄cepta, debuit potius quilibet petrū unitari dicente Luc, v. Exi a me dñe quia homo peccator sum, et tamēnon recedebat sed adhērebat ei. Ex ignorantia dimittunt qui nesciūt se ad hoc teneri, sed ignorantia ista n̄ videt excusare, cū sic cōmune p̄ceptu ecclesiē quod ad omnes extendit, et ignorantia factū iurū excusat de re, iurū, li, vi. Et precipue in locis vbi ista p̄dicantur aut de facilī sciri possunt. Sed in locis silvestrib⁹ vbi sacerdotes sunt ignorantes, q̄ non solum ista non bñficiant sed forte retrahūt dicētes, nō sumendā cōmunionē n̄li in mortevela senibus, pos sent magis excusari. Ex tepiditate dimittūt quib⁹ videretur labor se p̄paret ad cōfessionē et cōmunicatiōne qui implicant terrenis, q̄ postponūt de facilī spiri tualia etiā eis necessaria. fit ergo istis mensa in laqueū um peccari mortalis ppter sua negligentia. Si quis autē omittet et aliqua impotētia vel causa rōnabile putat quia est in mari constitutus in pascha, vel est clausus in castro vel in carcere vbi non potest habere sacerdotem vel exiens domum etiā inimicos capi tales, vel de licentia confessoris et buiūmodi, iste nō peccat habendo desiderium sumendi, et propositum quando poterit supplere defectū. Sed impedimento sublatō tenetur cōmunicare, alias tūc peccat mortalis. Et in huius figurā legitur in veteri lege q̄ illi qui nō poterāt comedere agnum paschalem designant̄ sac̄mentū in festo proprio pasche, debebant in mense sequenti supplere defectū alias grauer peccabant. Sed dubitari potest in qua etate teneantur pueri cōmunicare, nam post pubertatē dubium nō ē quiū obligentur si sunt sane mentis. Et potest satis teneri, q̄ secundū qd̄ potest confessor ex confessione eoz per cip̄e de ysu rarioris eoz maiori vel minori, sic potest et debet eis cōsulere vel artare ad cōione. Sed parētes q̄uis ad cōfessionē debeat qdām cogere sic et m̄gri scholaz, n̄ at sic ad cōmūiōz, s̄ debet bñ eos horari si vident eos babere bozam, discretionem, vel dimis-

¶¶¶

Titulus .ix.

tere in iudicio cōfessorum suorum. Retrahendo autē eos solum ex hoc qz sunt parui, et quia non est de mo re patrie pueros cōtūcōz habeant ysum rōnis qz cō municēt, grauiter peccant.

Quantū ad secundum .§. II

principale scđa negligentia mīcta sacrilegio est cum qz accedit indignē ad cōionē, de qz aplūs. i. *Loy.*, p. ait. Qui māducat et bibit indignē iudiciū sibi mādu cat et bibit nō diūdicans corp⁹ dñi. i. nō discernēs ab alijs cibis cōbus ad quos sumēdos accedit sine cōsideratione, et glo. ibi iudiciū sibi māducat et bibit, id est ac si xp̄m occiderit. punīcet, fit autē indigna accessio qzrupliciter. **P**rimo qz cū mortalīs peccati remorsione. **S**cđo quia sine mentis discussio. **T**ertio qz sine criminalis cōfessione. **Q**uarto qz si ne ritus obseruatione. Et de oībus his verificat illud p̄s. fiat mēla eoz corā eis in laqueū. s. peccati mortali⁹, et de p̄mo nulli dubiū qn mortalīs peccat qz accedit ad sacramētū cum cōscia peccati mortalīs qd estimat se habere etiā si p̄sciam erroneoz haberet nūlā eā deponeret ad arbitriū boni viri. Nūlā enim irre uerentia facit sacramētū. *Uln.* aug⁹. Si mens in affetu peccādi sit, grauari pot⁹ eucharistie pceptioē dīco qz p̄nūcīcā. de p̄se. di. q. q. *q. t. d.* *Loy.*, p. ait. Qui scelerate yuūt et cōicare nō desinūt pucantes se tali cō munione mādari sciāt se nūlā proficere, dicente scrip̄tura. Nūquid carnes sancte auferent a te malicias tuas. q. d. nō, sed addente. de p̄se. di. q. q. *q. t. d.* *Loy.*, p. ait. Propter qz qz non recognoscit vita suā, aliqua mortalīa hz de quib⁹ nō est cōtrit⁹ vel confessus, de qz bus nō haberem remorsum talis etiā peccat mortaliter facies *h* illud apostol. i. *Loy.*, p. ait. Propter autē scđm hō et sic de pane illo edat et de calice bibat. i. examet cōsciam suā, hoc autē multis evenit qui cū sint in grāuis p̄ceccatis fraudiū, et illicere acquisitoroz vel nō confitent de eis, vel ad cōfessores accedunt qui nō intelligunt facta eoz, et cōfessis quibusdā mīmis de alijs dīcūt se nō habere p̄sciam. Sed ignorātia eoz nō excusat, qz crassa est. **Q**ui etiā post cōfessionē factā incidunt in aliqz mortale yl etiā recordant de aliqz mortalī qd ex obliuione dimiserūt, et multomagis si ex verecūda illud tacuerūt, si accedunt sine cōfessione illorū ad cōionē, etiā si esse cōtriti peccant mortaliter, qz rehquirūt nō solum cōtrito sed etiā reconciliatio ecclie p̄ cōfessionē de mortalibus ad cōionē b̄th. in. iiii. et alios doctores. Et idē si dubitaret probabilit̄ illud es se mortale vel nō, et hoc nūlā esset sacerdos qui haberet celebrare, als sequeret scandalū et ille nō haberet copiā cōfessoris, tūc sufficeret cōtrito cū p̄posito constitūdi. s. *q. t. d.* *Loy.*, p. ait. **Q**ui etiā accederet ad cōionē nō ierūsus, qz s. post mediā noctē sumpusset aliqd p̄ modū cib⁹ vel pot⁹ cōtūcōz p̄ay etiā aquā vel modū cib⁹ zinziberis et hīmōi, peccaret mortaliter. qz cōtra ordinationē ecclie, de cose. di. q. *q. t. d.* *Loy.*, p. ait. *S*iliter qui ex cōicatus scientē minori ex cōicatione accederet ante absolutionē ab ea, Iste si mensa eoz in laqueū,

Quantū ad tertium .§. III

Tertia negligētia est qn sumpto sacramētō nō applicat se oronib⁹ aut alīa diuinis officiis, sed sine nōcē virgente applicat se ad mundana et vana, discurrat hīc inde et qd pel⁹ est reuertit qz cōfici⁹ ad vomitum. *Iste si* milis ē iudeis. qz dñica in ramis palmarū suscepēt xp̄m cū magno honore, et in sequenti sexta feria cieces rūt eū extra suā cīuitatē cū magno vituperio et p̄nū melia. **S**ic isti et si deuote in sacramētō xp̄m suscipiant, ex quo nō attendūt ad Iseruandā gratiā receptā sed qz cōfici⁹ se applicant ad ea qz sunt occasio ruine sue ejūcūt xp̄m a se p̄ grām, de quib⁹ verificat illud apli ad *Heb.* vi. *R*uris crucifigētēs dei filium in semet ipsis et ostentatui hītes, et vt dicit aug⁹. *Uln.* stera tū cardi⁹ sanat. **S**ed queri pōt vtz qui omisit cō munionē in paschate ex negligētia cū peccauit mortaliter vtz teneat infra annū sequentem an̄ aliam cō munionē supplere defectū cōmissum. i. cōicare, ita qz nō faciēs peccet mortaliter. Et eadē questio pōt mouet de cōfessione omissa. *A*ld qd dicendū p̄ dato qz facere deberet ex cōgruitate et ad hī est inducend⁹ p̄ sua sionib⁹ si als idone⁹ est, non tū videt teneri ex necessitate ita qz nō faciens peccet mortaliter. *O*rd patz ex silibus multis. *S*i quis enī omittit ieūnareyna die de terminata qd habet ex voto, vt vigiliā. b. marie magdalene scienter et ex negligētia, peccat vtqz mortaliter. *S*iliter omittēdo ieūnū ecclie. **S**ed qz dicit qz adhuc teneat supplere in alia die. als peccat itez mortaliter. Et idē de violatione festoz, de omissione missae et alijs, hoc enī si vez esset qz tenere de necessitate cū qz dīcīe obligat ad illud quousqz suppleat multa peccata mortalia cōmitteret faciendo solū contra vnu p̄ceptum, et sic ecclia laqueos inūceret alsibus, qd cauet. *pxvi.* q. i. *viduas.* *B*n fator qz qnūcōz et quotiēt cūqz facit sibi illā dispositionē actualem in mente firmiter nō confitēti et cōicandi, put mandat ecclēsia totiens peccaret mortaliter. **S**ed ecclēsia tm sel in anno obligat ad illa. Notat autē p̄s. *lxvii.* septē noctū mēta que eueniūt nō cōicantibus vel male cōicantib⁹ in illos verbis. p̄s. fiat mensa eoz tē. **P**rimo quidē si am peccato illaqueat, qz cōmītrit vnu peccatum spe ciale mortale qd notatur ibi, fiat mensa eorum in laqueū. **S**cđo damnationē eternam preparat, qz si mons nō penitēs de hoc, ad infernū vadit quod noratur ibi. In retributiones. **T**ertio p̄tmū scanda lisat inducēt suo exemplō ad silia, et faciens male defēt iudicare, qd notaſ ibi, in scandalū. **Q**uarto mētem excecat, sicut enī per dignam cōionētū illuminatur, ita de cōtrario excecat, ibi obscurentur oculi eorū ne videant. **Q**uinto reparationib⁹ subiugat, qz dia bolus habet maiore potestate, sup eum cū non sit armarus sacramento ibi. Et dorsum eoz sup incurva. **S**exto dēū irritat cōtra se ad imittendū ei diuersa flagella et mala. ibi. Effunde sup eos iram. **S**eptēmo gratuitis spoliat, qz omnibus bonis spiritualib⁹ bus et virtutib⁹. ibi. Fiat habitatio eorum tē. **L**egitur in vitas patrū. qz cū qdā iuuenis philocap⁹ de qdā slugata quesisset qz multos modos rem habere cum ea, et illa vt honesta recusasset, indignat⁹ p̄cura vita quodam iudeo maleficium vt eam dementaret

Capitulum

.X.

¶ facio ita dyabolus opatus est ut fantasias ei⁹ et oīm aspicientū illam coniugatas equā estimaret. et equa oculus oīm videtur. Līcā qđ post plura remedia dūctus fuit a marito ad sanerū machariū in heremū. et cū aliqui ex discipulis intellexissent casum miseram/ dū qđ oculis illa mīlier ducra eq̄ apparebat. retulerūt sancto machario in cella oranti. et egressis cellaz et videns eā ut feminā. qđ dyabolus nō poterat ita p̄ stringere oculos ei⁹ et fantasiam imurare ut alioz. dērūtros dices. Ego feminā video quā equam dicitis. Et intelligēs op⁹ dyaboli orauit pro ea et cessauit lūdificatio illa. et declarauit sibi machari⁹ qđ b̄ permis̄serat ei⁹. Iz esset honesta. qđ nō ibat ad ecclesiam. et nō cōicabat ut faciebant tūc fideles. De alijs defectibus qui cōmittunt in missa. et circa materiā et formā sacramentoz habes in iij. pte. Et ibi etiā quō q̄s debeat accedere. et de fructib⁹ sacramēti et multis alijs vide.

Lapīn decimū de omīssione circa diuina et preser-
tim missa.

AEt etiā alia negligē-
circa diuina quam frequenter incurrit et
laici et clerici ac religiosi. Unū de quodam
rege. s. oīzia dicit. h. Paral. xxvi. qđ eleuatur est cor ei⁹
et neglegit dñm. i. diuina. Et de levitis qui erāt circa
diuina occupati dicit qđ levite egerūt negligentē⁹. qđ.
Paralip. xxiiij. Et loquit̄ de pertinenteb⁹ ad templū
et cultū diuīnū. Est autē triplex negligentia circa di-
uina. s. Circa missa auditionē. Circa predicationis ac-
tentōne. Circa officiatiōis solutionē.

Quantum ad primum. §. I.
quicū qđ ex negligentia mere omītit audire missam
dicto dñcīs et festiūs cum possit peccat mortaliter.
Facit enī contra p̄ceptū ecclēsie. qđ habetur de cōse-
se. d. i. vbi dicit. Missas secularib⁹ totas audire die
dñcīo speciali ordine p̄cipimus. ita ut nullus aī bñ
dictionē sacerdotis egredi p̄sumat. hoc expresse dicit
doctores in. iij. pte. de palu. tho. et alib⁹. et oīj. et glo. in
dicto caplo. Et ye dicit pte. de palu. in. iij. Nō excusant ab hoc p̄cepto itinerantes si cōmode audire p̄tē
als see⁹. pura alijs est in societate aliquor⁹ qđ nolūt
expeccate missam et sine societate illa nō bene p̄tēt
facere. vel qđ ignorat vias qđ difficilis et periculosa.
vel qđ nō est ruta a latronib⁹. vel qđ ab illis by expen-
sas itineris et bñm. excusat hic sine dubio. Occur-
rit autem circa hoc p̄ceptū plures questūcule. Et p̄
ma est. Ut rū teneant clerici et religiosi ad hoc p̄ceptū
qđ nō. qđ rect⁹ dicit secularib⁹. ergo qđ nō sunt laici nō
obligant. p. ar. a. H̄s. d. xxv. q̄lis. Qđ sentire videt
Jo. de biblia. in quodā q̄libet. Sed tūtor et rōnabi-
lior ē opio archi. in rosario sup dicto. c. dicit enim qđ
ibi vacat ar. a. H̄s p. ar. a minori. Si enī teneant ad
hoc laici multomagis clerici et religiosi qđ ad masora
tenent. et qđ toraliter sunt deputati dño cultui. vt. p̄ij.
qđ iduo sunt. et p̄maxime cult⁹ diuīn⁹ in missa egh-
bek. Nec mēti occurrit aliqd generale p̄ceptū ad lai-
cos ad qđ clerici nō teneant cū debeat esse exempluz
ceteroz. et als p̄cellere populū. vt d. pte. §. criminis.

Nec p̄t hoc eos deobligare ab b̄ p̄cepto. qui tene-
tur qđidie ad horas canonicas. qđ etiā religiosi obli-
gant ad leūnū sui ordinis et null⁹ dicit p̄ hoc qđn ob-
ligent ad oīa leūnū ecclēsie. et sacerdotes qđ pluries ī
fra annū celebrāt credo teneri ad p̄ceptū de cōione
in paschate. vel ad celebrationē nisi haberent legitimū
impedimentū. Qđs igī indistincte puto teneri
illo p̄cepto clericos et laicos. et religiosos audire vide-
ly missam vel celebrare. Scdm dubiū est vtr̄ die
bus festiūs et p̄cepto ecclēsie teneatur qđ audire mis-
sam sicut dieb⁹ dñcīs. et videt qđ nō. qđ decretū illud
loquit̄ de dñcīs diebus nō alijs. sed credo trīum. et
rō est. qđ vbi eadē rō ibi et idem ius est. nā de sūlb⁹
idem ē iudicīi. Ratio autē quare fuit hoc statutū. s.
de auditu missae videt suis vel saltē in b̄ modico va-
cet diuinis. Sed non alia de cā fuerunt addita alia
festa ad dies dñcīos sub p̄cepto feriatiōis nisi ve-
cet diuinis. ergo videt qđ iste modus determinatus
p̄ ecclēsiā in vacādo diuinis die dñcīo per auditū
missae debet extendi et ad alia festa. Probaſ hoc idem
per hoc qđ habet extra de paroch. c. h. vbi cū agit de
auditū missae addunck ad dñcīos dies et alia festa. In-
cipit enī ca. vt diebus dñcīs et festiūs. Confirmat
hoc idem ex sententijs quoniam doctoz dicentū. qđ
in qđ usdā casibus vt pater. s. insistendo operib⁹ ser-
uilib⁹. i. manualib⁹ diebus festiūs excusant a vio-
latione festi. dūmodo nō dimittunt diuina. i. missaz
hoc sentire videt Jo. an. in novel. Et pe. de palu. ex
preſſe hoc dicit in. iij. parte. c. qui in die solēni. de cō-
se. d. i. Tertii dubiū ē. vtr̄ teneat quis audire
missam dieb⁹ festiūs a proprio sacerdote parochia-
li seu in propria prochis. et videt qđ sic. qđ decre. extra
de pte. c. h. dicit. qđ qui contempno proprio sacerdote
audit missaz in alia ecclēsia debet expelli et remitti ad
ecclēsia suam ex quo contrariū faciendo videt esse cō-
tra mandatū ecclēsiae. Ad quod dici p̄t duplīciter.
Uno modo qđ ecclēsia intendat per hanc constitutiō-
nem remouere contēptum. i. rebellionē et despectū
subditoz erga prelatos suos qui sunt sacerdotes p̄
rochiales. et sic mādat qđ qui ex contēptu sui sacerdo-
tis accedit ad audiendū diuina in alia ecclēsia qđ p̄
prīa expellatur de alia ecclēsia vt de contēptu respi-
scat. Ad hoc facit qđ dicit Inno. pater iuris sup dicto. c.
videt qđ parochian⁹ si non faciat hoc ex contē-
ptu sed ob aliam iustū causam nō est eiſtendus de
ecclēsia. ergo nō peccat. Satis iusta causa ē si ob ma-
torem sui devotionē hoc faciat. Alio modo potest
dici. qđ si contēpt⁹ sumat large. scz solum pro eo qđ
nō audit missam ei⁹ et officiū. non tamen contēnen-
do sacramenta vel ipsum. tūc qđ consuetudo que in
hoc videt prescripta et rationabilis. cum scz ob mai-
rem devotionem sit. tollat legem. extra de cōsue. c. si.
Ubi est cōsuetudo audiendi indifferētē in qđbūcū
qđ locis. qđ quasi vbi qđ est. nō peccat qui audit mis-
sam extra propīa parochiaj. Vt tamen dyocesan⁹
hoc preciperet. scz audiri in propria parochia obedi-
endum esset. arg. xi. q. iij. quid ergo. et c. si. Male
tū faciūt epi in tolleō pīas cōsuetudines cū scanda-
lo populorum. cum et gregō. lance⁹ permiserit sacerdo-
tes crismare ad tollendū scandalū. vt pte. d. pte.

Titulus .ix.

Ttolerent a sanctis ppter vitandum scandalum
Quartu dubium est vtr teneat quis audire missam priam diei, puta dominica in aduentu. Ad te leua ui tecum in septuagesima. Circumdecerit me in festo nativitate marie. Gaudemus et videamus quod sicut qui extra de celeste missa, c. iij. reprehendunt qui dimittunt missas proprias propter peculiares, i. propriae alias que quis dicere facit ob speciale devotionem ad illam, puta de angelis vel mortuis tecum. R. non credo teneri ad priorem ex necessitate, qz. c. missas, de cose, di. i. hoc dicit, sed indistincte. Sed audire debet propriam qui huius distinguere ex cognititate, et in hac congruentiam loquuntur decreta. Negat enim muliercula vel idiote scirent discernere si est missa propria vel alia, et nimis onerosum esset quod vnuque oportet interrogare si est missa propria, et in diuisis ecclesiis in eadem die festiva erunt missae priore variatae. Reprehensibile utrum multum videtur et si non danabile dimittere missas occurrentes propter missas defunctorum vel als ad instationem laicorum sine causa multum urgenti. Docendus est enim populus non sequendus. Nos quoque si nesciunt eos quod licet quod venon licet, comonere non his consensu prebere debent, inquit Lelesti, di. lxxij. c. docendus.
Quintum dubium vtr sit necessarium sensim et distincte audire verba missae, ex eo quod dicit in dicto capitulo audire. R. non. Nam tunc sequerebatur inconveniens, quod qui audiret missam ab his qui submissae dicunt cum multitudo adest qui remotissunt non implerent preceptum. Silliter et qui surdi essent vel hebeti auditus habent. Ut ergo dicit bylanus, intelligentia dictorum et causis est assumenda dicendi, ex de ver. sig. et xxij. q. v. c. humanae. Intentio ergo ecclesie in illo decreto est, quod presentis sit in missa et vacet deo, si etiam intelligentes digni et iustum est ut intendat et coneat intelligere que dicuntur populo in missa. **S**extu dubium est de missis notoriis fornicatorum, vtrum debeant audiri, et videat quod non, quod expresse prohibuit ecclesia, ut patet, xxij. d. nullus, et extra de cibis, cle. et mii. c. si. Ad quod dicendum, quod illa iura fuerunt in concilio Constantini ultimo facta modificala per speciale decretu. s. quod nullus tenetur tales cuitare nisi essent publice denunciati, ideo potest audiri. In locis autem vbi sunt etiam non coelibina, non consulti, esset etiam tunc coelibinarii missae non audiendi vbi sine scandalo fieri posset. Sed presupposito quod statet ius antiquum in suo vigore vbi non essent nisi coelibinarii, et populus ignoraret illa prohibitiones melius esset eis ab illis audire quam non audire, et ignorantia iuris eos excusare nec essent sollicitandi quod peruideri non potest et obuiari, vbi autem hanc constitutionem prohibenter noscerent abstinere deberent ab eorū missis, sed ad alios vadat, et si alios haberent non possent excusarent ab hoc precepto non audiendo. **S**eptimum dubium est de eo qui dimittit aliquam partem missae puta introitum missae, videat quod non satisficiat, quod causa. Missas dicuntur, i. integras. R. non, quod modicum per nihil reputatur, de cose, di. iij. reuera. Nec verba legis ita amare interpretanda sunt, ideo dicendum est, quod talis iudicandus est seruator precepti. Sed si dimitteret notabiliter partem, puta medianam vel tertiam partem secus. Seruatores etiam missae seu ministri qui discurrunt aliquando hincinde

pro his que expediunt ut in missis solenibus sit peritura, vino et huiusmodi. intelligendi sunt missae adesse etiam pro illo tempore. Item nec est necesse plures audire ut quidam putant, quod dicunt in plurali missas, respicit enim illud plurale seculares, contingit enim plures seculares plures audire missas, quasi dicere, quilibet audit missam priuatam sive solemnum que cantatur, que tamen a populo omni deberet, audiri ex cogruetia.

De auditione missae in .xi.

tegre potest exponi istud post. Introite portas eius, s. eccliesie in confessione. id est in principio quando fit confessio a sacerdote. Missa enim communiter in eccliesia dicitur, et propreterea eccliesia edificatur ut ibi missa celebretur. Nam quis ut dicitur de cose, di. i. in vicinis licet at in domo propria habere oratorium non tam licet ibi missas celebrare nisi in magna necessitate et cum consenserit episcopi, ut dicit ibi glo, quod probat per duo copias, potest nibilominus ex aliquo casu missa sub aliquo diuino celebrari et audiri. Nam valet illa confessio generalis dicta a sacerdote vel seruatore cum compunctione ad remissionem penitentium, et ideo quilibet astas debet dicere cum seruatore submissae tamen ne fiat strepitus. Excusant autem ab hoc precepto infirmi qui non possunt dormire, et seruatores infirmorum qui non possunt dimittere infirmos propter periculum, et matres qui non possunt dimittere paruulos sine periculo, et alii qui impedimenta legitima habent vel ardua negotia quod non possunt dimittere sine magno detrimento scando vel periculo, extra de re iudi, quod in lege, Pueri nubiles que non exceptunt dominum quod non permittunt a parentibus videlicet excusari si nesciunt preceptum vel scientes libenter intendent si permitterentur. Non enim phas est solas dominum exceptere clam ut audire, quod magna pericula possent inde contingere. Sed parentes eorum qui non permittunt accedere innuentes consuetudini partie non vident possesse excusari, si permittunt eas exceptire ad choreas vel alia loca, vel stare ad ostium domus vel fenestras ut videant ab hominibus, nam in eo causa dicitur non potest consuetudo que in ratione fundatur, di. i. consuetudo, sed corruptela, et ideo radicitur evellenda, di. viij. mala. Quod videtur aliquibus diebus vel ebdomadis in morte virorum maneant donum in signum tristie vnu et missam non audiunt videat tolerandum si est de more patric. Sed quod maneant integrum annum vel per sex menses, excusari non possunt quod magna abusus est, di. viij. consuetudo. Maria magdalena et martha que nobiles erant et diuites cum essent in domo visitante a pluribus ad consolandum pro morte germanorum eorum lazari audito quod iesus aduenisse exierunt dominum ut irent ad eum, ut haberetur Job, xi. et iesus quidem tunc mortaliter erat, nunc idem ipse in sacramento altaris est et immortalis. Unde cu[m] magno affectu accedendum est ad ipsum, scilicet audiendo missam. Coniugate que non possunt ire ad audiendum missam sive ne magno scandalo virorum, quia scilicet habent preparare necessaria familiie et seruantes non habent que talia faciant, videntur excusari posse cum in gubernatione domus familie iura velint eas ut famulas viros

Capitulum

.XI.

esse subiectas. *Ex iij. q. v.* noluit, r. c. manifestū. Non tñ ex hoc qualiquantulū indignent̄ eis viri. qz nō ita bñ preparant̄ eis cū accedunt̄, debent dimittere. Et multomagis nō debent dimittere qñ ex zelotria mo uent̄, vel ex cōtemptu diuinor̄ querētes ipsos in ma licia imitari. *ar. xi. q. iij. c. si dñs.* Debēt etiā dñi r. pa troni sic ordinare de famulis r. famulab⁹ suis ut aūt̄ dire possint̄ r. ipsi missam. *Uñ r. pe. de pal. in. iij.* dicit, q. non excipiunt̄ ab h̄ precepto plus serui qz dñi, īmo r. seru⁹ r. ancilla debēt dieb⁹ festiū vacare deo sicut r. dñi. Sed oportet aliquē domi remanere de bent̄ ita, puidere eis dñi qd saltem audiāt missam si possunt̄, nā r. de eis duo sunt rōnem reddituri si fue rūt solliciti pro salute eoz, vt dicit amb. *Ixxvi. di. an putatis.* Parentes autē filios ad hoc debēnt monere r. cū pueri sunt etiā quadā vi inducere. *Tenent autē hoīes ad hoc p̄ceptū cum habēt vsum rōis, bñ pe. de palu. quod videat intelligendum qñ scūt vel scire p̄trab alijs hoc preceptū.* Nec enī oportet singulor̄ aurib⁹ inculcarī qd publice statutū est. *di. xvi. qd di cutis.* Et ignorātia iuris diuini vel naturalis nemine excusat̄ habent̄ vsum rōnis in necessariis ad sa lute. *Enī ignorātia iuris positivi excusat̄, qñ probab̄ lis est.* *vt. i. q. iij. f. si.* Et illi quidē qui iusto impedi mēto audire nō p̄nt missam, debēt saltem pro aliquo spacio in domo vacare oratiōis t̄paliū ad deo vacandū. *Uñ cyprian⁹ de conse. di. i. ait.* Qñ stam⁹ ad orationē fratres inuigilare r. insistere ad p̄ces toto corde debēt. *Lugatio carnalis tūc r. secul aris hoīs abscedat, nec quicqz tūc anim⁹ aliud qz id solū cogitet qd precat̄, r. ideo sacerdos in missa ait.* *Sursum corda. vt dñ plebs responder̄ habem⁹ ad dñm, admonemur nū aliud qz dñm cogitare debēt, claudat cōtra aduersarium pect̄, r. soli deo pateat, hec ille.* In ymnis iigl. i. diuinis laudib⁹ insisten tium r. orationib⁹. *Euitari ibi debet oīs strepitus et audītes submissile debēt suas oratiōes dicere, alte ne perturbēt mentē sacerdotis, nec etiā stare an faciez celebrant̄, ne et rediū faciant̄, nec curiose aspicere q dicit vel faciūt, sed poti⁹ publicanū imitari q. nec au debat oculos ad celū leuare sed peccutiebat pect̄ suū.* *Uñ r. alb.* dicit q. in mortali existēs nō debet multo intuī respicere corpus dñi, sed indignū se reputare vel in transītiū videre, r. qz p̄nt ibi manere genuflexi r. discipulat̄ p̄cipue facio cōsērationē; ob reuerētiā xp̄i. Si ab oībus hoc fieri consuevit r. laudabilē ge reū vices ei⁹ in terris. *s. pape.* quātumagis ipsi sumo pontifici futuroz bonoz imortali r. oīm dño r. crea tori ibi realiter extit̄. *Uñ greg. de cose. di. ij.* quid sic dicit. Quis fideliū dubiū habere pot in ipsa imola tionis hora ad sacerdotis vocē celos apiri, in illo ie su xp̄i mīsterio angeloz choros adesse. summa r. yma sociari, ynū sacramētū ex vīsibilib⁹, s. speciebus r. in

vīsibilib⁹ fieri. s. diuinitate r. alij, Lñ maria ḡ reue rentia ibi astare oportet r. oī mens deuotioē, r. vt dī cit aug⁹. Admonendi sunt scolastici ne derideant sa cerdotes si in missis vel alij officijs faciat barbaris mos r. solecismos r. alios defec̄. *di. xxvii. sedulo* Lauenda est ḡ in buiū modi oīno negligētia ne con tingat illud qd legi⁹. *Machab. iiij.* vbi dicit q. sa cerdotes tā nō circa officia dedūt erāt sed contēptu tē plō r. sacrificijs neglectis festinabant principes fieri palestre r. phibitionis iniusti. Sed r. de cose. di. i. dī citur. Qui die solēni p̄termisso eccl. si convētu. i. ne glectis diuinis ad spectacula vadit excōiceſ. Qui ho deuote assistit missē quā etiā deberent fideles ex sua deuotōe quotidie audire cū p̄nt licet nō teneant̄ multa bona spiritualia consequiſ. Inter cetera specialis oratio fit a celebrazione pro astantib⁹, qmū multa pericula r. mala euadit. *Uñ legi⁹ q. cū quadā die festiua duo iuuenies socij extrent ciuitatē suā ut irent ad aucupandū. yn⁹ eoz prius audiūt missam alter nō, proficisciētib⁹ igit̄ cepit acr. pturbari r. minari plurim. coniuncta rugire, cornūtationes frequētari.* Aludita qz est vox de celo ab his duob⁹ dicens, p̄cute p̄cute eum. Ad quā exterrit̄ dū prosequerent̄ iter fulgur descendē interfecit eū q. missam illo mane non audierat. Quo viso alt⁹ p̄ pauore quasi amens, effe ctus qd ageret ignorans qz iā ad locū destinatū ap̄ propinquabat secut⁹ est viā suāt r. itez audiūt vox dicentē p̄cute eum, quantum iste exterritus fuerit recolens de socio suo post talē vocē fulgure per cūsso quilibet pōt p̄ se imaginari, sed p̄ banc vocem supuenerat glia dices. *Nō possum, qz audiūt hodie Verbum caro factū est, ex eo. s. qz audiūt missam, cuius finis ē.* Verbum caro factū est, bñ cōmūne morrem, r. sic euasit mortē illam terribilem.

Lapl. xi. de negligentia circa p̄dicationē.

N Egligentia circa atten rationem p̄dicationis quod peccatū sit r. non parū ostendit augustin⁹ dicens. Non minus reus erit qui verbum dei negligēter audiēt, qz qui sua negligentia corp⁹ xp̄i in terra caderet permiserit. *i. q. i. interrogō.*

Negligentia autē cōmitis tripliciter.

Primo p̄dicationi nō intercedēdo.

Scđo p̄dicationē nō audiēdo.

Tertio p̄dicationē nō retinendo vel nō faciendo.

Quantum ad primum. S. I.

offendit qui assit̄ p̄dicationi sed mens p̄ affectum vel cogitatū ad alia euagat. Et aliqui quidē qui audiunt verbum dei designatum per semē *Lu. viij.* De men est verbum dei, sunt dediti vanitati vel curiositati, r. hi sunt via, scz mens eoz cōculata cogitationib⁹ vanis r. varijs sibi succedenti, in quib⁹ semen p̄dicationis iactatū conculcatur, r. dyabolus tollit de mente eorum. Alij sunt dediti cupiditati, r. hi sunt terra spinosa in quibus exorte spine cogitationum, r. affectionū temporalium suffocat semen verbi qd ali quid boni p̄positi p̄dukerat. Alij sunt dediti supbie tācūdūtā iudeooptionis, r. hi sunt terra petrosa que

Titulus .IX.

nō habet humorē deuotōis. in quib⁹ verbū audi⁹ tum ⁊ si videas operat⁹ fructum adueniente calore tempratiōis vel tribulatiōis arescit ⁊ deficit. Sed ia⁹ eti⁹ semen in terrā bonā nō negligentē sed sollicitudine cultiuatā spinis numiarū curarum purgatā, aq̄s compuotiōis irritatā, facit fructū multū, ⁊ propter hoc dicit aug⁹. i. q. i. interrog. Querēdo quid sit ma⁹ ius, corp⁹ xp̄i, s. in sacramento, an verbū dei, nō mīnus esse verbū dei q̄ corp⁹ xp̄i, quod ver⁹ est nō quo ad essentiam h̄z q̄ ad efficiētiā fīm glo. q̄nimo mai⁹ fruct⁹ sequit⁹ ex verbo dei predicatori q̄ corpore xp̄i sumpto. Nā per sacramentū nullus iustificat si accedit indigne ⁊ incontrit⁹, sed aug⁹ initias sua. Sed obstinatissimi hoīes audiendo predicationē conuer⁹tunt. Unū enī gentiles cōuersi sunt ad fidē nisi ex predicatione. Et propterea prop̄, magnū fructū qui se quitur op̄ predicatori⁹ super oīa diuīna privilegia⁹ tū. Nam ab alīs diuinis excludunt plures persone ut excoīcati ⁊ hmōi. Sed p̄dicationi oīa p̄nt interese, heretici, scismatici, iudei, pagani, excoīcati, interdicti, ⁊ oīes malefactores. De p̄se, di. i. Ep̄s nullū probis⁹ beat ingredi eccliam ⁊ audire verbū dei, nec gentilez, nec hereticū vel iudeū v̄sq; ad missam cathecumino rū. Et q̄ nō oīa omni genere hominū placēt, vt dici⁹t Ecci. xxxvij. sicut nec in cibis, sed q̄d vni placet, alter nauseā habet, ita in materiis que p̄dicant nō oīes materie nec oīes modi p̄dicandi equaliter oībus placent nec cōueniunt, iō patienter debet audire verbū dei, etiā si materia vel mod⁹ non placet, prop̄ quod dicit Ecci. v. Esto mansuet⁹ ad audiendū verbū dei ⁊ Jaco. i. In māsuetudine suscipite insitū verbū q̄d pot̄ saluare aīas yestras, ⁊ attēto q̄ predicatori xp̄i rep̄nit, debet cū magna deuotio⁹ ⁊ reuerentia audi⁹ri, ⁊ si vilis ⁊ conceptibilis videas persona. Unū aug⁹. Ego, s. predicator q̄d sum nīli cophin⁹ seminatōris id est xp̄i, ipse dignat⁹ ē in me ponere semen, q̄d spar go yobis, nolite respicere ad vtilitatē cophini sed nobilitatē seminatōris. Et tulli⁹. Nō te moueat dicentes, aūctas, sed quicqd dicit attendito. Dicit etiā aug⁹. q̄ vtile est scholasticis nosce ita p̄ponendas esse sentētias verbis, sicut animus preponit corpori, etq̄ sit vt malle debeat vtiliores q̄d dissertiores audire fīmōes. Sicut mallē prudētiores q̄d pulciores h̄re amicos di. xxvij. sedulo. Lū magna igis⁹ attentio⁹ ⁊ affectu audienda ē predication⁹ ⁊ cui silentio. vñ ⁊ Nee, viij, di. cl̄, q̄ aures oīis populi crāt erecte ad liby. s. legis dei ⁊ Lu. v. ⁊ aueniebat turbe multe, s. ex magno desiderio vt auditēr verbū dei. Et aug⁹. dicit. Lū quanta sollicitudine obseruam⁹ q̄nī corpus xp̄i ministrat vt nil ex ipso de manib⁹ nostris in terrā cadat, tāta sollicitudine obseruem⁹ ne verbū dei q̄d nobis erogatur dū aliud aut cogitem⁹ aut loquimur de puro corde depereat. i. q. i. interrog.

Quantū ad secundū .S. II.

Sī malū est negligentē audire verbū dei, i. nō attēte vacare aut mete retinere, quantum agis nō audire predicationē. Lōiter ista differentia reperit inter eos q̄ audiūt predicationes frequentē, ⁊ eos qui negligunt deit qui nolūt audire q̄ nō audientes eas sunt hoīes

mines ferales, īmodestū, dūlis errorib⁹ infectū. Econtra frequētates p̄dicatores sunt hoīes ciuiles modeſti fidei zelatores, ⁊ merito, q̄r doctrina ecclīe que predicitur ē tota ciuiliſ ſim p̄fiam moralem, ⁊ p̄terea dicit de cōſe. di. i. Sacerdote in ecclia verbū faciente id est p̄dicante, qui egressus de adiutorio fuerit excō municeb⁹, vbi dicit glo, q̄ intelligit q̄nī hoc facit contēnens eū vt min⁹ litterarū, q̄d ad superbiam p̄tinet, ⁊ posset esse mortale ipse contēptus. nā ex hoc ſolum q̄ quis nō audiat predicationē etiam ex negligentia q̄uis male faciat non tñ pectat mortaliter, nec debet excōlicari ſicut aut nō poſſe percipere cibū corporalē, eft ſignū mortis corporalis. Ita nō percipere legēdo vel audiēdo verbū dei quod ē cibus aīe eft ſignum mortis aīe, p̄terea aīt p̄ps iudeis. Nō potestis audi⁹re, s. verbū dei, q̄i ex deo nō eftis Job. viij, fruct⁹ verbi dei audi⁹ti ſunt, xij, quib⁹ oībus priuatis qui non audiūt predicationē ſed negligunt. Primi⁹ fructus eft, q̄ ē generatiū dispositiue. Roma. x. fides exaudi⁹tu, audi⁹ autē per verbum dei. Berri. vii ſez tanta lux fidei in toto orbe ⁊ tā ſubita nīl de predicatione iefu Samaritana ad aquas ſignātes v̄ ſiba dei p̄ verbū dei ad fidem dei cōuersa, eft ⁊ ylāc iacob ⁊ moyles ſponsas accepere ad fontes aquaz. Rebeccā ſez ra⁹ chelem ⁊ ſephora, que deſpoſatio aīe cū deo eft p̄ fidē ſim illud Dzee. q̄. Deſpoſabo te mihi in fide. Secundus fruct⁹ ē, q̄r eft ſpeī augmentatiū. p̄s. In verbū tuum ſupſperau. i. ſug id q̄d prius vel ſup alia, i. pl̄ q̄ elia ſperau. verba enī ſcripture diuīne p̄dica ta cū p̄mittant eterna p̄mia laborantib⁹, yenīa penitentiib⁹, adiutoriū inuocantib⁹ mētē ſubleuat ad ſpeī de deo. Et h̄z verba dei lecta etiā moueant, aliē tamē ⁊ efficaci⁹ predicata. Nā vt dicit hiero, ad paulinum Habet neſcio quid lateris energie viue vocis act⁹ vt de ore magistri in aures discipuli, plata ſorn⁹ ſonat. Terti⁹ fruct⁹ eft, q̄r eft ſeruoris excitatiū. Diere, xiiij. Nōne verba mea ſunt quali ignis, s. cor ſeruore calefaciens, ⁊ Proverb. xix. Ois ſermo dei ignit⁹ di peus eft oībus ſperantib⁹ in ſe, hoc experti ſunt diſci puli eūtes in emaus dicentes. Nōne cor nostrum ardens erat in nobis dū loqueret nobis in via, s. Iesus ⁊ agire ſcripturas. Quart⁹ fruct⁹ eft bonoz operū multiplicatiū. Mā vt dī Math. xij. Semē ē verbū dei q̄d cadens in terrā bonam fecit fructū, aliud p̄x, aliud l. p̄, aliud centesimū ⁊ ſignificat veritatē merci bonoz, que ſūt per verbū dei a cōiugatis yvidūtis vel virginib⁹. Quint⁹ fruct⁹ eft, q̄r eft vītorum purgatiū ſeu ab eis eductiū. Unde dicit centurio christo, Dic verbo ⁊ ſanabīt puer me⁹. Math. xvij. ⁊ Sapien̄. xvi. Sermo tu⁹ domine ſanat omnia, ſez vlcera anime. Unde christus Job. xv. Jam vos mūdi eftis propter ſermonē quem locut⁹ ſum yobis, in ſētum. i. inducit predicatione ad contritionem. In huīus figuram legif, q̄ biereſias ſuit eductus de lacu profundo luti adiutus ruderibus, ſclz ſunib⁹ ⁊ paninis veteribus adiunctis, ne funes quibus ligat⁹ te nebatur nimis corroderent carnem. Diere, xxvij, ſignificat biere, peccatorem qui eft in lacu p̄fundō ſeis peccatoroz, ſed inde educit p̄ p̄dicatores ſobis diuinis partim continentib⁹ duras ſnīas preceptorum,

tione in de tribus erga deum.

De dei misericordia.

De dei omnipotentia.

De sui propria malicia.

Primo quidem desperans de venia, falso imo eritatem falsissime de deo. s. q̄ nō sit misericors. cū tñ dicat ecclesia q̄ p̄p̄tū ē deo misericordia p̄cere. imo p̄p̄tū. q̄ nullus potest tollere miseria p̄tū q̄ maxime est super omnes alias. nisi solus deus. s. nul la creatura ita defacili relaxat iniurias in eis factas penitentibus ut ipse facit. p̄petravit dauid em scelus q̄le fuit adulterii addendo ei ad occultandum malū p̄ditionē et occasionē sui fidelissimi militis wie. Ex q̄secuā est insultatio et blasphematio contra deum ab inimicis. et tñ ut cognovit peccatum suū dicens nathāphē eū arguēti. peccauī dño. subito ex pte dei tristitia nathan. et dñs trastulit peccatum tuū tuū. s. peccando tibi. iij. Reg. xij. Notandum ē valde qđ ait Lrix. in li. de reparatione lapsi ad insinuandam imēlam dei miam. Unū nullus deat despere q̄tū cūq̄ peccator dūmō ad pniām redeat. tal' mihi crede talis est erga hoīes dei pietas q̄nūq̄ sp̄nit hoīs pniām si ei sincere et simpliciter offeratur etiā si ad summū q̄s paenitentia malorum et inde recuperati velit ad virtutis viā suscipit libenter amplectitur et oīa facit q̄tinus ad pōrem reuocet statū. Quod q̄s adhuc ē p̄stantius et eminētius. etiā si nō potuerit q̄s explorare oīem satiſfaciēti ordinē. q̄tūlācū q̄s tñ et q̄libet breui pte gestā nō respuit pniām. suscipit etiā illā nec patit q̄uis exigue querelionis p̄dere mercedē. hec oīa de pniā dist. iij. c. talis. Hinc et leo papa. de pe. di. i. Multiplex dei mīa ita la p̄sib⁹ hūanis subuenit ut nō solū p̄ baptismi q̄tia. sed etiā p̄ pniā medicinā spei vite repetit eternitq̄ regeneratiōis dona violassent. p̄p̄to iudicio se. s. p̄ pniām p̄dēmīatēs ad remissiōem criminū puerent. Exemplū optimū hī. uij. Reg. xxi. de mā nasse q̄ fuit rex iuda. l. annis et ultra. pessimus hominū ydolatrie dedit. occisor p̄pharum et p̄cipue Esae cōsanguinei sui erimū et euāglīce. p̄phe quez ob nimia crudelitate secare fecit serrā lignea. Deīmū in senectute sua ob scelera captiuatus ab ini mīciō assīris et in carcere ratus ut recognouit iniq̄tates suas et penituit dicēs in ofōne. p̄ ecaui super multitudinē arene mari et multiplicata sunt peccata mea. et nō sum dignus videre altitudines celī p̄ multitudine iniq̄tatis mee. qm̄ irritauit irā tuam tē. dñs pepcit ei et venia dedit reducēs etiā cū de captiuitate ad regnum suū. Nō ḡ de venia de spandū est. Desperans de venia scđo falso estiāt de dei oīpotētia. cū. s. estimat nō solū deū nolle ei misereri sed nec posse tot scelera q̄tē comisit dimittere. sed ista adhuc esset peior despatio alijs. nā pte neret ad infidelitatē. s. q̄ deī nō posset oīa cū tñ dicatur. Lu. i. nō erit p̄ possibile apud deū omnēs bū isti sunt peiores iudeis incredulis. nam et si negarent xp̄m posse pte remittere q̄tē purū hoīem esti m̄abānt. et sic erat et est error eoz tñ p̄ficebānt de umb̄ posse dicētes. q̄s potest pte remittere nisi solus deus. Mar. ii. Sed ondit vtiq̄ posse dimittere et p̄b̄ ē verus deus. Probauit autē se h̄c hāc potentia nō p̄ aliquid potētius sed p̄ aliquid manife

stius. Maioris quidē potētie est q̄tū ad creaturā sanaram sanare aīam remittendo pte q̄ sa nare corpus a palīi vel q̄cunq̄ infirmitate. S̄ manifestū ē sanare corpus. nā sanatio aīenōvide tur ab hoīib⁹ seu remissio p̄tē. sed v̄t sanatio corporis et sic et manifestū. pbauit occultū. Unū dicit et sciatis q̄ filius hoīs h̄z p̄tē in terra dimicētendo pccā suppleano h̄u c̄ paliticiū. vñ tū cait p̄litico. Surge tē. et sanatus ē in aīa et in corpe v̄tu re diuina sua. Et siq̄s obijceret qđ ait apost. Heb. vi. Imp̄ossibile est eos q̄ sel' illuminati sunt et gu stauerūt donū celeste et p̄tīces facti sunt sp̄usclē et pl̄apsi sunt. renouari ad pniām. Renouari ad pniām est p̄seq̄ venia qđ fit vtiq̄ a deo. sed apl̄s b̄ dicit ip̄ossibile. ḡ v̄t q̄ recidua pte non possit dīmittere. Qđ quidā sed heretice opinantes ad idēz inducebāt. p̄ argumētō miracula xp̄i dicētes. quē bis illuminauit. quē leprosum bis m̄dauit. quē mortuū bis suscitauit. nō lazazz. quē dilexit. nō fīliū vidue quē matrē reddidit. nō filiū dissipatore. legif̄pater bis suscepisse. nō filiā abrabe bis a de monio liberasse. Jō in nulla p̄sona iterauit factū docēs nō sepe a dño fieri remediu. dixit mult⁹. vade et noli amplius peccare. p̄mittēs penā nō amplia venia. Nec v̄ba refert aug. esse eōz q̄ negat de um peccare recidiūti q̄s Aug. hereticos vocat d̄ pe nitē. di. iij. Adhuc instat p̄fidi. et subdit ibi. Quam multos cecos diuerso pte illuiauit et m̄ltos debiles p̄forauit. ondit in diuersis illis eisdē sepe peca ta dīmitti. ut quē p̄us tanauit leprosum. s. infēctū pte avaricie. postea illuminet cecū lapium. i. i luxuriā et bm̄oi. iō tot tanauit ut claudos. cecos. aridos. ne desper sepe pte. Jō non scribit nisi sel' aliquē sanatū ut q̄s caueat iungi pte. et infra mediciū se noiat. Medicorū est cētēs infirmū curare qui alijs minor cēt si alijs possibilia igraret. i. nō faceret. hec oīa aug. Ad autoritatē apl̄i r̄ndet gl. vices ip̄ossibile. i. difficile. Estimare i gr̄tē aliquē esse peccarū qđ deus nō possit remittere et fīlm. imo falsissimum et hereticū cū oīa possit indulgere. Ter tio despat qđ venia h̄is fallaz estiationē de clpa p̄p̄ta. s. q̄ excedat bonitatē et mīam dei. hāc habu it cayn cū dixit. Maior ē iniq̄tas mea q̄tē v̄t veni am merear. Ben. uij. vbi gl. Nero. peccata addēs peccatis despat. Et cū bonitas dei et mīa cui⁹ effe ctus est remissio pte. p̄ sit infinita. et oīs malicia humana sit finita nō estimat deligans maiore fo re suā maliciā dei mīa simili v̄l' ex pte remissiōis sed ex pte satiſfaciōis q̄r. s. estimat seu credit nun q̄tē facere tantā pniām. p̄ satiſfaciōe q̄tē sequat̄ v̄niā. Aler. iij. pte summe. q. xlviij. hāc fīlam estimati onē v̄t hūille iudas cū despat̄ laq̄o se suspedivit Leo papa in fmone. Sceleratior oīb⁹ o iuda. itē. licet erit isti quē pniā nō reuocauit ad deū. s. de spatio traxit ad laqueū tē. de pe. di. iij. q̄uis enī oīa opa hoīis q̄tūcūq̄ afflīcta et pena p̄ se non sint sufficiētia ad satiſfaciētū p̄vno morali nedū p̄ mille. tñ ip̄is applicata passio xp̄i qđ fit p̄ ḡtiam lacrālē q̄tē p̄p̄lio fuit valoris infiniti ad satiſfaciētū oīb⁹ latissimē cere p̄tē. vñ Job vi. d̄r in p̄sona xp̄i. v̄tīnā app̄ederet p̄tē mea. i. pena debita p̄ peccatiōis hoīm p̄ qđs patior. et calamitas quā patior sc̄z

Titulus IX

in cruce miserie et doloris in statu scz ut possent pôderari qsi arena maris. hec gñs pena mea ap paret qz sit pena debita p pctis oim. binc et Bern. Peccavi pcam grâde zscia mea turbat. s nô prur babil. s. vlg ad despaciôz qz vulnez dñi recodaz bor. qd eni râ ad morte qd xpi morte nô soluat. ad tollendâ istâ despaciôz de spe venie. qz et aliqui iusti ragunâ multu yz zscideratio vite co p qz de maxis pctis reuerentes ad pniâz venia zsecuti s. Unde Bern. dîc pp mäsuetudinâ qz in re pdicât currim. p te dñe ieu. audîtes qz n spnis paupes peccatoz nô hozeas. nô horruisti zscitâ latronem. nô la/ crimâte peccatricem. nô supplicantâ chananiam. non depbâlam in adulterio. nô sedetâ in theloneo. nô supplicatâ publicanum. nô lacrimâte disciplinam. non plectore disciplop. nô ipios crucifitores tuos In odore vnguentoz tuoz. i. haru miserationuz currimus. Lanti. i.

Tertia desperatio emi .S. III
 serie euadâde. sed vt dr Ecl. ii. Respicite filij nati ones hoim et videte qz nullz spauit in dño et dere lictus e. Est autem triplex mia de qz qz despat se posse euadere. Miseria pene tpal. Miseria cul pe crialis. Miseria angustiemetalis. Quantu ad pñm cu qz e in magis infirmitate. l paupitate vlpsecuroc nñqz dz se despare de adiutorio dei s faciendo qd i se e trelidu zmitte deo spando qde us faciet qd erit magis expediens. et cu credet se luceretur liberabit. i. Mach. ii. inqz mathathias Qui spant i dño n infirmans. et Elsa. xl. Qui spant in dño mutabunt fortitudinem. curreret nô laborabut volabunt et nô deficiet. Sic abraâ cu in egipcio sustinuit pîcln vite sue l violatois vxor se qd potuit fm prudetiâ huanaz et residuû deo zmisit in quæ spauit nec cu fides aut spes fessellit ut dic. Au gust. qz et vitâ nô pdidit ex cautela qz vñs e sñi pecato. et pudiciciâ vxor dñs zseruauit Hen. xv. sic et iacob timës frêz suu esau. cu reuertere de mesopo mia pmisit mûera ad placadu diuissit sailia i ples ptes ne sil oes possz pdere et ferocitatē cordis illi dimisit deo emolicâ Hen. xxvij. Sic dauid cuz fuiss obless a saule cu exercitu suo i qdâ castro et sparet euadere. venit nñci ad retocadu saulez qz philistei irrupant sup trâ isrl. pp qd dimisit obf dionet et dauid euasit. i. Re. xxvij. Nô g despandu e de dei adiutorio et in tpalibz s pfectu. Quantu ad scdm despant qdâ n vñqz de ventia zmissis. s de abstinentia i futurz ab eis. et pfecta aliqui nô cōfisenct esti. antres scm posse cauere ut vicia carnis et hmori. sed vt dr Sap. viij. Sapia vicit maliciam Nô p qz gciâ brâ i tâpou gdu qn sufficiat ad resi stendu i tptato fm tho. siqz voluit agere qd in se e. vñ Amb. sup Lu. Vide qz bono de zfacilis indulgere pctis n solu ablata restituit. s. inutitatem zachariei s et ispara zcedit. ille ei dudu mur. s. za/ charias pphat. hec et gra dei maxia qz cu q nega uerat zscit. nœ g diffidat. nemo vetez zsci deli/ ceop etna despet. s. Host. et Ray. i sum. suis zera istâ despaciôz docet tria remedia. Primu e mor tis zscideratio qz oia mûdana oñdit vana et trâstoria Un. Eccs. xi. Simlq annis vixerit ho et ibis

oibz letus fuerit. meminisse cu debet znebro si tē poris. s. mortis et diez malo p qz cu venerint vanitas arguent pterita. Et cu mors incerta sit zd pñcro i pñcrum possit hominem rape. id nô dz despare su turis tptatioibz se si posse resistere. qz forte n ampli hibit morte supueniente. Scdm e debilitas tio hosti. Debilitas ei p zscissionem et ex se debil e cuz qz e gciâ. Elsa. li. Dicuit hoibz demones. Incuruare et trâscam. q. d. nô possim trâsire ad hitadu in te p pcam nisi voluntarie idines te ad assentienti dñ nob. Cris. Debilitas hosti qz nô vincit nisi volenti. n. n. et in gregem porcorum intrare n valuerunt nisi p missa a xpo. Mat. viij. nec tptare iob et affligere. nisi tmia a deo. Job. i. De multis legim magnis pccatoribz et multis qtidie cernim qz lôge pte stere. ruit iuoluti i magnis sceleribz qz pñli ad pniâz isti terunt oit tptato. ne vñtra recidiuauerunt s effecti sunt magni sceti sicut Aug. Lip. pelagia. Thebaides et alie Jac. viij. Resistite diabolo et fugiet ayoibz Tertiu e fortitudo hoibz penitentia qz puenit ei et qzto. Drô et deposito pcti et pñter et leticia spis rituali. puer. xvij. Anim gaudes et arce floridâ facit Un et forte ad belladu. Spus tristis ericcat ossa si cut at pctm et mosu tristitia ita depositio e p pnitentia generat leticia spñale. tgaudiu dñi fortitudo vfa. dr Nee viij. Scdm qd fac penitentia forte e armatura spñal. et pterito. elyna. ozo. icuinium. Ephe. vi. Induite vos armaturâ dei ut possis sta re adus insidias diaboli. Tertiu e ex societate exercit oim iustoz et angloz. Efficacit e pfectus ve penitentia oiz bonoz qz fiuit a iusti km illô ps. parti cipe me fac de oim tunericu te et custo. man. t. q. d. fac me bonu cu gta tua et ipa mediante ero oim bonoz pfectus. qz locieras bonoz sil bellatui et deo nesfigurata fuit. Judith. xv. vbi dr qz assirij n ad unatu fugia ibat pcpites et occideban. filij ac isrl uno agmine psequentes debellabant ocs qz iuvenire potuerint. Quartu e illuminatio et pfectio dei ps. Dñs illuminatio meaz salmea. q. ti. q. d. nullu dñs pector vice mce. et Job. Libera me et poneme iure. et cui visman pugnet et me Ro. viij. si pno bis de. qz h nos. s. posit pualere. certe null. Lñ ghostis sic mltiplr debilitat. et penitentia mltiplicer roboret nô dz despare de pseueratia i bono. l nô poterit vincere vicia zscuta. s. zscidere i dño qz qz fiducia i dño sicut mós syon. s. erunt fortes et in ec pugnables. Judith. Nô derelinqz spantes i te dñe. Quatu ad tertiu despant aliqui psonae nô videntes se posse euadere pcula pctoz. ut occurrit perplexitas metis aliqz. s. casus in qz non vñ alicui qz possit iuadere sine incursione magni pculi et pcti sicut accidie susanne cu ipetie et cai pomerio senes absconditi de adulterio zminates ea accusare et cōdñare ad mortem nisi assentiret eis. Un illa ait. angustie mibi sunt vndiqz. et qd eligat ignoro. ut s. possim sine pculo iuadere. s. nô despans dñ adiutorio dei restitut pcto clamâs p adiutorio. et licet illi falsi senes iudices iniuste zdenassent ut adulterâ de liberavit cai p daniel sinam. Dani. viij. dz gqlibet sp pcam vitare in qciuq casu. et residu si inde scandalu vel pculu veniat deo zmittere et nô facere sicut fecit semel qdaz puella qz cu mortuo pre

Capitulum

XVI

remansisset sub cura auūculi pessim⁹ ille eam car
naliter cognouit ⁊ pluries et ea filios 2cepit eos
occidēs ad occultandū p̄ctū. ⁊ cuž illa paucula
inuita trahereſ ad malū vidēs senō posse euadere
man⁹ ei⁹ despata et tali casu venenū ſūpſit. sed po
ſtea recogſces p̄ctū ſuū. ne t̄ alia ſil' piret cuž ſe duō
te viginis marie recōmēdar̄ ſuit ſibi dictū ab eate
mitteret ad zuētū p̄dicator⁹. p qdā ſancto viro q̄
dicib⁹ mgt Jordanus generalis ordī illi⁹ ⁊ illi
coſiteret totū p̄ctū ſuū ⁊ ſic euaderet mortem cor
poris t̄ aie. qd ⁊ fecit ⁊ 2fella p̄ctū ſuū oīonib⁹ il
lius br̄illimi viri morte euasit aie ⁊ corporis. Nō ḡ
despandū eſt i 2ſtacis anguſtia ſit q̄ ſtitutus.

PCapitulum. xvi. de pusillanimitate.
Pusillanimitas est filia
accidie. Et pōt sic describi. Est viciūz q̄
quis in ordiato timore se substrahit ab
opib⁹ bonis q̄ poss⁹ t d⁹ agere. vñ de pusillanimit⁹
bus pōt exponi illud pōt. Deuz nō inuocarūt illic
trepidauerūt timore vbi nō erat timor. i. timuerūt
in his vbi nō debebāt timere qd pōt eē tripliciter
viciūz. ¶ Primo qz trepidauerūt o pa spūalia nō
posse perficere. t iō amiserūt. ¶ Secundo qz trepidau-
erūt bona spūalia posse amittere. t iō offendetūt.
¶ Tertio qz trepidauerūt corpora mortalia eo p̄ de
ficere. t ideo errauerunt.

Primū precipue pertinēt. §. I
ad pusillanimitatem cuī s. subtrahit se ab his bonis q̄ possit facere q̄ vidēns sibi facultatē suā excedere. cuī tñ nō excedat p̄s. Expectabāt cuī s. deum adiutoriū gr̄e sue q̄ saluū me fecit a pusillanimitate sp̄us et rēpestare. Hoc autē esse p̄ctm b. tho. ii. iij. q. certiū. ar. i. sic pb̄at. Omne id qd̄ p̄ia naturali inclinatiōē ē p̄ctm. qd̄ p̄ia legi nature. Inest autē vnicuiq̄ rei naturalis inclinatio ad exequēdā actiōē p̄misurata potētiae sue. vez in oībo rebus tam in aiatis qd̄ aiatis. sicut autē p̄p̄isitionē qd̄ excedit p̄portionē sue potētiae dū nūc ad maiori qd̄ possit. Ita ēt pusillanimitas deficit a p̄portione sue potētiae dū recusat in id tēdere qd̄ ē p̄misurata sue potētiae. et tō sic p̄sumptio ē p̄ctm. ita et pusillanimitas. Lōfirmat idē alia rōne. Nihil enī i morib⁹ ē vitāda Diē enī apl̄s ad Lolo. iiiij. Prēs nolite ad indigētōes puocare filios vīos ut nō pusillo aio stant. q̄ est p̄ctm. H̄z idē p̄ exemplū qd̄ ponit̄ Mat. xxv. s. de suo malo et pigro q̄ acceptā pecunia dñi sui. s. vñi talētū fodi in terrā. nec opat̄ ē in ea p̄t̄ pusillanimitatem timēs cā amittere. p̄t̄ qd̄ punit̄ ē a dñō suo sublato talēto et missus i tenebras et significat eu q̄ h̄is aliqd̄ donū q̄ pōrē vīlis alijs et timore nō deficiēdi in bono. qd̄a pusillanimitate ductus n̄ sei illo exercet̄ et ab alijs ad altū agēdū posic̄ vñiq̄ talēa deo pūt̄. Nō punit̄ autē alijs i alia vita. nisi p̄p̄ p̄ctm. nec sibi ḡra aufer̄ nisi pp̄ demerita. Unū manifestū ē pusillanimitatē esse p̄ctm. Nec ēt qd̄ ait ph̄us in. uij. ethi. s. q̄ pusillanimitas nō ē malus peccator at̄ ē mal⁹. nā s̄m tho. ibi ph̄s appellat malos eos q̄. p̄ximis inferūt nocūnta p̄ se. et isto mō pusillanimitas nō ē mal⁹. q̄ p̄ximis n̄ infert nocūnta.

mēta sc̄ p se. infert tñ p accidēs inquantū deficit
a bonis opib⁹ qb⁹ poss⁹ primū iuuare Un⁹ Greg.
dic⁹ in pasto. Qd illi q. pdesse vtilitati primor⁹ et
pdicatōe refugiat si districte iudicent cas⁹ rei hūr.
q̄tis venientib⁹ ad publicū pdesse potuerūt. et idē
pōt dici de his q se suberabūt ab audiētia. pcessio
nis ad h̄ expositi lā platura ad h̄ vocati nū ex fa
miliari q̄ filio sp̄sserī h̄ faciat ut qdā sc̄i viri feci
rūt. S̄z vt d̄r in regla iuris in. vi. qd̄ alicui ḡtiose
cedit nō d̄z ab alijs trahi in exēplū. Nec et obstat
qd̄ dicit phs in. uij. ethi. q̄ pusillanimitas est q̄ ma
gnis bōis dign⁹ eritit et in bis n̄ dignificat seipz
l̄ null⁹ ē dign⁹ magnis bonis nisi v̄tuos⁹. q̄ pusil
lanimitas ē v̄tuosus. et si ē v̄tuosus nō est viciōsus.
Nā fm tho. vbi. s. nihil. pbibet aliquē h̄scē habi
tū v̄tutē peccate venialis remanēte et ipso habitu
virtutis. Moraliter aut̄ s̄z cū corruptiōe habit⁹
virtutē ḡtuitē. et iō pōt xtingere q̄ alijs errunt
q̄ h̄ sit dign⁹ ad aliq̄ maḡ faciēda q̄ sit dign⁹ magno
bonore. et tñ ph̄ q̄ n̄ acceptat suacētute vti. peccat
q̄tis qd̄ venialiter. v̄l pōt dici q̄ pusillanimitas est
dign⁹ maḡis fm habilitatē ad v̄tutē q̄ inest eiv⁹
ex bona dispōne nature l̄ ex scia l̄ extēriori fortū
quisib⁹ dū recusat vti ad v̄tutē pusillanimitas reddi
tur. Itē nō obstat si dicas q̄ moyses et h̄ieremias re
cusabāt ponit in officijs ad q̄ assumebant a deo sc̄i
prim⁹ ad eūdū ad pharaonē et vt eēt dux p̄pli. ali⁹
ad p̄petrandū p̄plo q̄ tñ digni erāt illo officio. Un⁹
videbānt pusillanimitas in illa recusatiōe. Dicit ei
phs. uij. ethi. q̄ q̄ se dignificat misericordiā q̄ dign⁹
sit pusillanimitas ē. nec tñ d̄r q̄ illi peccauerunt. et
go pusillanimitas nō v̄l p̄ctū esse. R̄sudet ei tho.
et dicit q̄ q̄uis moyses et h̄ieremias eēnt digni il
li officio ad qd̄ a deo eligebam̄ ex dina grā. tñ q̄si
derātes ipi p̄rie ifirmitatē insufficiētā recusa
bānt. nō q̄dēz p̄tinaciter ne in supbia laberent. sic
plures sc̄i excusant̄a pusillanimitate cū recusati
onē dignitates ad q̄s assumebant̄ digne. vt Bre.
Bug. Nico. et multi ali⁹. Ispa aut̄ pusillanimitas
pōt v̄tē triplice cām v̄n oriat̄. s. Ex timore super
bie. Ex torpore pigritie. Ex timore deficiētē
Ex timore qd̄ supbie pōt pcedere dū. s. aliquis
nimis p̄prio sensui initit⁹ q̄ reputat se insufficiētē
ad ea resp̄ciū quo p̄ sufficiētā h̄ v̄n d̄r. puer. xxvi.
Sapientior sibi v̄l p̄iger sc̄pte viris loquētib⁹ sen
tentias. Nihil eni. pbibet q̄ alijs q̄tuz ad aliq̄ se
deciūt. et q̄tū ad alia se in sublime tollat. v̄n gre.
in pasto. ait de moysē q̄ supb⁹ fortasse existeret. si
ducatur plebis sue sine trepidatiōe suscipit et rur
sus supb⁹ existeret si actoris imperio obedire re
cusaret. Qd aliq̄ pcedat et pigritia patet et b̄ qd̄
phs dic̄ in. uij. ethi. q̄ pusillanimitas sunt pigri.
Et dūs etiā seruū illū q̄pter pusillanimitatez re
cusauit vti pecunia vocavit molū et pigru. Et q̄p
cedat pusillanimitas ex ignoratiā p̄rie cōditōis
ex p̄c intellectus. patet. q̄ ignorat̄ se b̄re facultā
tem ad id qd̄ h̄. Ita tñ ignoratiā nō pcedit ex in
sipientia sed magis ex pigritia q̄siderandi suam ia
cultatem. vt d̄r in. uij. ethi. vel et cre quēdi q̄ subia
cer sue p̄tāti. Qd aut̄ extimore pcedat d̄r. Elsa. xxv
Dicite pusillanimitas. cōfortamini et nolite timere
sed q̄ timor causans pusillanimitatē nō est semp

Citulus IX

timor pículoꝝ mortis. et ideo et hoc oportet qꝝ op-
ponatur fortitudini. sed directe oponit magnitudo
mitati. Nam sicut magnitudo ex animi magnitu-
dine tendit ad magna sue tñ virtuti proportionata.
ita pusillanimis ex animi parvitate se retrahit a
magnis ad q̄ est aptus timore deficiendi. qꝝ estiatis
falso esse sup̄ suam virtutem. Et qꝝ p̄to vicius est
magis dissimile virtuti cui oponit tanto ē ḡui?
cū pusillanimitas magis sit dissimilis magnitudi-
nati q̄ p̄sumptio q̄ etiā ei opponit. qꝝ p̄sumptu-
os tendit ad magna sed sup̄ suā facultatem. pu-
sillanimis oīno subtrahit se a magnis. iō fm suaz
spēm est ḡui p̄sumptio pusillanimitas q̄ p̄sumptio.
qꝝ p̄pusillanimitatē recedit hō a bono qđ ē pessi-
mū. P̄sumptio tñ dī neq̄z rōne lugbie et q̄
pcedit. Eccl. xxvii. O p̄sumptio neq̄z vñ creatā es
hectho. ex ista pusillanimitatē p̄gacia pcedit q̄
lsp̄ in p̄tīnā statu vñtūris alīqñ nō ponit cona-
rum ad resurgendū. Unū legi in vitasp̄trū. q̄ cū
quidā seruus dei a magno pfectu vñtūrū lapsus es-
set in vicia carnis. indeq̄z resurgēs vir cuꝝ multa
difficultate se ad hōa oga valebat applicare et pu-
sillanimitatē et accidia et stimā ad p̄stīnū statum
virtutū nō posse redire. ppter qđ accedēs ad senem
p̄ cōsilio ille p̄fortauit eu et animauit ad bonū in-
ducens exemplū cuiusdā patris qui filio manda-
uit ut ad agrū suū iret ad excolendū qđ cū fecisset
p̄pendēs filius agrū illū longū et latū et spinis ple-
num multi esse laboris et nō in breui excolendū
victus et pusillanimitatē et cedio posuit se addor-
misendū. et post dormitiōem st̄rgēs scīpm mente
excitabat ad incipiendū agrū colere. sed pusillani-
mitas dicbat. Qñ tu opus tam magnū cōplebis
meli⁹ est ut nō incipias. sicq̄z cedio vice⁹ iteruz ob-
dormiuit. Ewiglans aut̄ se p̄fortabat ad inchoa-
tionē culture. sed iteruz pusillanimitatē vice⁹ desi-
stebat dormitās. Interēa sup̄uenit p̄t et iuuenit dor-
mientē. increpauit dices. Quō nō incepisti adhuc
terrā fodere. Lui ille. L̄siderabā inq̄t nō b̄ fieri
pōsse nisi longo tpe et mībi videbaſ nunq̄ venire
ad finē. sed admonuit pater dicēs. nō sic agenduz
fili mi. nō sic. sed paulatim opus ericēduꝝ si illo
tpeq̄ dormiuisti tm̄ laborasses terre q̄tū occupa-
rie corpus tuū iacēs iā fecisses p̄tēnde de die in
diē p̄sequēs p̄pleuisse ad tps p̄tis aspiciēdo non
ad futurū. Et sic paulatim omne opus magnū cō-
plere. ita et tu q̄uis longis factus a statu p̄fītī
no vñtūrū. tm̄ paulatim de bono in meli⁹ p̄fīcē-
do nō solū ad pfectū illū sed etiā ad maiorē cōscē-
des. dūmō p̄tinues. Sicq̄z confortatus se bñ ba-
būir in posterum.

Ad secundum timorem. §.II
sc̄ q̄s tim̄ amittere bona ipsa cū p̄ hoc declinat
q̄s a vñtūre est p̄tīnā. Et istud bñ querere iudi-
cū in rectoribꝫ et platis. xi. q. iiij. quattuor. Et ex
isto p̄cedūt multa mala. Timor quē habuit die⁹
roboam rex fac̄t a deo sup̄ isrl̄ne p̄pls sibi subdi-
rus cūdō in hicrl̄m ad offerēdū sacrificiū fm̄. mā-
datū legis p̄heret familiaritatē cū tribu iuda tñ
ad regē iuda reuerteret regnū eius. Induxit eum
ad faciēdū vitulos aureos q̄s p̄plūs adoraret s̄z

timor quē tñnebat euenit. qꝝ et regnū tñ aīam p̄dī
die. Lucretia nobilissima romana qꝝ nimis timu-
it cōfusionem infamie. qꝝ filius tarquini p̄mina-
tus est ei nīsi sibi assentiret q̄ cā occideret tñ iuria
eam famulū suū tñ diuulgaret q̄ ppter ea eam occi-
siceret. qꝝ inuenerat in adulterio. assensit tñ pessime
fecit ut refert Aug. in p̄mo de ciuitate dei.

Ad tertium timoreꝝ quo. .§.III

quis ita timet mortē corporis vel afflictōes corporis
q̄ deū offendit ut evistet bñmō. ētīq̄z ḡue peccati
Unū mat. c. Nolite timere eos q̄ occidunt corp⁹. ani-
mam aut̄ nō p̄nt occidere. et postea nō bñt ampli⁹
qd̄ faciant t̄c. Aug. ri. q. iiij. Timēdo mortem car-
nis tue. dabis mortem animet uic. Exemplū in pe-
tro q̄ negavit r̄pm ppter timorem mortis.

Decimus titulus de mendacio tñ p̄tīo.

Capitulum p̄imum de mendacio. tñ ibi de mul-
tiplici mendacio tñ punitiōe eius.

Erdes oēs qui loquun-

Detur mendaciū p̄s. v. Lauete aut̄ fratres
mendaciū inq̄t Amb. q̄ oēs q̄ loquunt
tur mendaciū filiū sunt diaboli. xxi. q. v. Lauete.
Dicūtur aut̄ mēdaces filiū diaboli p̄ imitatiōem.
Nā cui⁹ opa q̄sq̄z facit eius fili⁹ p̄probat ut dīc̄tī
anus. de pe. di. ii. ppter qđ xp̄us dīcit iudeis Job.
vij. Uos ex patre diabolo estis t̄ q̄si declaras qđ
mō silū erāt diaboli. subdit. Et desideria p̄tis vñ
vultis facere. s. ip̄ilū opa imitādo. s̄z diabol⁹ mē
dar est t̄ p̄t̄ ei⁹. s. mēdaciū. Jp̄e p̄mus mēdaciū iue-
nit cū p̄ serpētem mulieri p̄me dīxit. Ben. iiij. Ne-
quaq̄z moriēti t̄c. Etq̄ sequit̄ p̄ mēdaces sunt fi-
liū diaboli p̄ imitatiōem. Filii aut̄ debet heredi-
tas patris. hereditas aut̄ p̄tis ē cruciat⁹ ignis et
sulphuris. Unū Jo. apo. xxi. di. q̄ mēdaciū p̄s eoz i
stagnū ignis t̄ sulphuris. qđ etiā notat p̄s. in p̄dī
ctis verbis. Perdes oēs t̄c. vñtū tria p̄t̄ notari.
Primum quiddicas ip̄ilū criminis et nominati-
one. ibi. mendaciū.
Secundum multiplicitas eius opis in sui diuissi-
one. ibi. omnes qui loquuntur.
Tertiū scueritas numinis in bñmō punitiōe. ibi.
perdes.

Quantum ad primum .§.I

qd̄ sit illud crimē b̄ p̄t̄ in ip̄o noie. b̄ enī mēda-
ciū dicere p̄ mente. vñ m̄gr. in. iiij. sen. dis. xxxvij.
dīstīnīs ip̄m dīcit q̄ mēdaciū ē falsa vocis signi-
ficatio cū intētione fallēdi. In q̄ notant̄ duo q̄ cō-
plete p̄stitūtūt mēdaciū. s. falsitatis exp̄ssio t̄ intē-
tio fallēdi. Ultimū aut̄ ut formale in mēdaciū lez̄
loqui vñtū significare aliqd̄ p̄ id qđ bñ in men-
te t̄ id ibi s̄p̄ est p̄tīnā. etiā si dīcat vñm. puta cū q̄s
dicat interrogat̄ p̄t̄rū cē in domo ip̄m credens
ibi nō eē cū tm̄ ibi sit vñtū peccat p̄ mente loquēs
Unū p̄s. Loquēs de peccatoribꝫ. Labia dolosa in
corde t̄ corde locuti sunt. gl̄. ibi dīcit. Ubi ē duplex
cor ita q̄ aliud b̄z t̄ aliud intēdīl. ibi ē mēdaciū.
vñtū nō geminatio cordis. ibi nō ē mēdaciū. gemi-
natio cordis ē cū vñtū intēdit dīcere qđ credat.
aliud credit cē de illa re. Unū aug. in encheri. Ille

Capitulum Primum

mentis qui dicit verum quod putat falsum esse. Quantum enim ad animus eius accinet. quod non quod sentit sed dicit. non vero dicit quis verus inveniatur esse quod dicit. unde nullo modo liber est a mendacio quod orenescit verus loquitur. xxij. q. ii. Iohannes. Primum quod occurrit in mensuratio est falsitas in locutione quod est quasi materiale. Opponitur autem mendaciū veritati. sicut enim cum aliquis dicit verus cum affirmat id esse quod est. et negat id esse quod non est. Iesu et falsum dicit cum affirmat id est. se quod non est. vel negat id esse quod est contra quod loquuntur apostolus. ii. Lox. i. Non est in sermone meo est et non. i. mendaciū. ut affirmet verus per falso vel errora. vel non est in me. est. et non. i. non aliud est quam sciunt esse agendum. propter quod excludit mendaciū opis. Scientiū tamen quod cum quod dicit falso credere illud est verum non propter mendaciū dicit nisi materialiter. Unus Augustinus. Ne mo mentis iudicatus est quod dicit falso quod putat esse verus quod certum in ipso est non fallit ipsum sed fallitur. Non ita quod mendaciū sed temeritas arguendus est quod falsa causa credit aut per veris habet. xxij. q. ii. is autem Ex quo prout quod talis non peccat nisi et sua incautela cum non debita adhibetur diligenter in considerando si verus est quod dicit et percepit rebus alicuius ipsius tamen vel ybi damnū vel scandalū sequitur potest. Secundum dū est expressio ei quod dicitur contra illud quod habet in mente siue intendat in mente audiret generare falsam opinionem siue non ut cum dicit quod audiētes sciunt non esse verus. Sunt autem inter omnia signa ordinata ad manifestandum conceptum animi seu cogitationes principiū voces seu yba. vñ pbs. Quae sunt in voce note sunt. i. signa eorum quae sunt in aio passionis. et propterea dicitur in diffinitione vocis significatiue. quā uis etiā nutus et gestus et opera et significatiue dispositio et conceptus animi. nam in operibus simulatur per esse mendaciū vñ nomine vocis apprehendit ostendit signum falso. ii. q. ii. q. ce. Ad quod facit quod dicit Ambrosius. in sermone. Non solū in flos ybis. sed et in simulatiōnibz opibus mendaciū est. Mendaciū nangē est xpianū se diceret et xpī opera non facere. Mendaciū est epim yl sacerdotē se pfecti et yria huic ordinis operari. xxij. q. v. cause. Large tamen habet mendaciū non propter cuiuslibet non intendat decipere. Tertium quod concurrit in mendacio fīm tho. et Bonaventura. in. iii. est quidā accidentalis pfectio. id est plementum non tamen est de eius essentia. et hec est intentione generandi flos opinionem in audiēte. cum hac enim intentione mendaciū fortius est. et tamen posset esse mendacium sine ista. ut cum quis scienter narrat aliquid quod etiam audiēter sciunt est falsum quod tamen cāludi et facie di solatū socij facit. Scientiū insuper quod verba non sunt ordinata ad aliud nisi ad exp̄ mendū metis conceptū. opera autem et si habet significatiue sunt ordinata et ad aliud. Hinc est quod in mendacio oris quod pfectus mendaciū spē ibi petim fīm tho. ii. q. ii. q. ce. et Aug. xxij. q. ii. pmū. Sed simulatio opis non spēst pfectum cum opere simulādo non agat sed illud ad quod opera instituta sunt ita directe siēdēdo ore mendaciū dicit idē tho. sup̄ Gen. ybi est ponit quod duplice simulatiōnem. Prima simulatio est significatiōis quod lis fuit in Jacob. quod simulauit se esse et au cooptedō maritus et collum pelliculis bedop̄ Gen. xxij. Significabat enim quod minor pps. i. xpianus pferēdus est maior. i. iudaico. sicut et minor pps recepit bndi etiōm. Secunda simulatio est cautele. sicut pfectus in

Josue quod simulauit fugā ab eis quod erant de ciuitate bāy. Josue. viij. Tertia simulatio est doctrine. s. cū sit ad instruēdum alios. et sic xps finxit. i. simulauit se longius ire. Lu. vlti. quod fecit ad instructiōne discipulorū vt s. instatius inuitaret ab eis. non deret se longe esse ab eis quod fidē sue diuinitatis. Quarta simulatio est duplicitatis. cū q. s. s. q. opera figura intercedit decipe. de q. Job. xxvi. Simulatores et callidi. puocat irā dei. et ista vltia est pfectum non alie priores. hec tho. Hinc biero. ait. Utile simulatio nem tamen tpe assumēdā hyeu regis isrl nos docet exemplū quod cum non potuerit interficere sacerdotes baal. nisi finisset se velle ydolum colere dicēs. Lōgaret mihi oēs sacerdotes baal. rex achab seruuit in paucis sibi ego seruiam ei in multis. Et David quod mutauit faciem suā corā abimelech et dimisit eū et abiit. Nec mirū quod iustos homines tamen aliqui simulare per tpe ob suam et aliorū salutē cum etiā do minus noster non hūs peccatum nec carnē peccati simulatiōnem peccatricis carnē assumpsit ut pfectum nans in carne peccatum nos in se faceret iusticiā dei hec illa. xxij. q. ii. vtilē. Sed nota summa b. tho. ii. q. ii. q. iii. q. Dierō. sumit simulatiōnem large pfectū quod fictio sicut etiā sumpta est cum super disticta est quod riferarie. Nā stricte sumēdo sonat in vicū cum s. sit ad decē pfectū. vñ hyeu in illa simulatiōne peccauit. remuneratus autem fuit a deo regalibz non per simulatiōnem. sed per zelo quod destruxit cultū baal. vt. iiij. Reg. x. dauid autem in simulādo se fatus. vt b. i. Reg. xxi. non peccauit quod fuit fictio illa seu simulatio figuralis sicut glo. exponit super illud ps. Būndicā dñm dīc et aug. in li. de qōibz euāglīorū quod non oē quod fingim⁹ mendaciū est. sed quod illud quod fingim⁹ nihil significat tunc est mendaciū. Lū autem fictio nostra referet ad aliquam significatiōnem non est mendaciū sed figura veritatis. Et subiungit exemplū de figuratis locutionibz in quibus fingit aliquis res non ut afferat ita esse sed eā pfectum et figura alterius quod asserere volum⁹. vt illud quod habet Judic. ir. q. ligna voluerūt sibi constituerē regem et c. Sicut est de fictione opis. s. cuī sit ad aliquod significatiōnē non est simulatio pfectio. sicut cum xps fint se longius ire. Lu. vlti. i. pposuit morū suū quasi volētis longūtē ire ad aliquod figurare significandū fīm Aug. s. cuī esset recessurus ascendendo in celum per hospitalitatē tamen retinebat quodāmō in terra. Itēz sciendū quod si nunquam licet mendaciū dicere. quod spē pfectū. xxij. q. ii. mibi. Tū licet veritatem occultare cuī expedit. et ad pudentiā pertinet. Sic abraaz interrogatus de saray ab egyp̄tis dixit sororē suaz esse non aut dixit yoraz suā ne ab egyp̄tis occidere. vt libere eā possit habere. vt b. Gen. xij. In quod factoyt dicit Aug. veritatem celare voluit non mendacitum dici. Sororē enim dicitur quod filia fratris erat. xxij. q. ii. q. q. rīl. Tū enim tales s. neptis et nepos dicit pfectus fratre tres auūculi. Saray autem neptis erat abrabe. sic et loth quod germanus saray erat dixit abrabā frēs suū mus Gen. xij. Itēz enim plures sunt cāe mouentes ad aliquod agendum. absq; vicio mendaciū potest una assignari etiā minns efficax ceteris alijs tacitē. sic samuel enim missus fuit a dñō ad iunū gēdū dauid regē isrl cuī esset in berthlein interrogat⁹ a senioribus de causa sui aduentus. tacita cā pfectuali. s. de

Titulus IX

ynctione fienda r̄ndit se venisse ad imoladū sacrifīcium. qd t̄ fecit q̄uis illa nō esset causa p̄ncipal. p̄mo Reg. xv. Vide etiā posse absq; vicio menda cū. vti v̄bis sophisticis seu locutiōe dupliciti ad obviandum malis. cū. s. q̄s dicit aliq; verba q̄ intelligi p̄nt dupl̄r. et ad vñ qdē intellectū dicit. alium intellectū iactat im̄p̄m̄ere i mente auditori. vt si de aliq; q̄ ad mortē q̄rit interrogat̄ v̄trū transiuerit p̄ illā viā. q̄ b̄ nouit dicat nō trāsiuebinc. intēdens loq; de loco in q̄ ip̄e est. qd̄ v̄t̄q; vez ē. Silv̄ siq; clericus interrogat̄ in porta ciuitatis v̄trū beat̄ aliqd de q̄ d̄ solui gabella. et ille b̄ns r̄ndit q̄ nō. intēdens qz nō obligat̄ ip̄e ad gabellā soluenīdam. nō dicit mendaciū q̄uis ille aliter intelligat verbū q̄ p̄ferēs. Unū et anglus raphael interrogatus a thobia q̄s esset et de q̄ genere. R̄ndit ex filiis Isrl̄ ego sum Elzarias ananie magni fili. I bohi. v. Qd̄ vez ē fm̄ interpretationē illoꝝ noīm fm̄ magistrū in historiis et nō aliter. Isrl̄ enī interpretatur vidēs dei. azarias vero adiutor. ananias autem gloria dei interpretat̄. Erat v̄t̄ p̄ angla er vidētib⁹ dei p̄ spēm. adiutor thobie. ananie filius. i. dign⁹ gl̄a dei. thobie tñ aliter intellexit. Lauēdū tam̄ a scandaliis qñ talia p̄nt detegi. sed nec in iudicio p̄t̄ q̄s sic loqui iuridice interrogatus. sic abraaz dices ad seruos suos. Expectate hic cū azino t̄p⁹ q̄ adorauerim⁹ reuertemur ad vos loquēs de y/ saac quē intēdebat imolare Ben. xxii. Nō dirit b̄ mendaciū qz vel ip̄e intēdebat reuerti cū filio spēras illū imolatū a dño resuscitandū. vel locut⁹ ē figurare fm̄ tho. xvi. s. ad significandū q̄ de⁹ recessurus erat a p̄plo iudeor̄ seruillis p̄ditionis p̄p̄ fidia eius pacta passione filij sui et demū reusus in fine mūdi. cum cōuerterent̄ Interim expectant messiam cū azino. i. sensu azinino et supficiati. De hoc. xxii. q. i. s. ab am̄ p̄phauit inq̄t Amb. qd̄ iñḡ rabat. Ip̄e sol⁹ d̄isponebat redire. sed dñs fuit locutus p̄ os eius et sic fuit ibi p̄phetia sed large non ap̄rie ut dīc Nicō. dely. ex q̄ nō intellexit reuisiones.

Secūdo videndum est. §. II.
de multipli mō mendaciū. Omnes enī q̄ loquuntur mendaciū varie ip̄m̄ p̄nūciāt̄. Triplice autem diuīsio ponit̄ d̄ mendacio fm̄ diuersas p̄sideratoēs eius fm̄ tho. iij. q. i. cr. P̄t̄ enī p̄siderari p̄mo mō et ip̄a sui falsitate q̄ veritati oponit̄. lectio ex pte finis q̄ ibi intendit̄. tertio ex pte criminis qd̄ ibi augetur vel minus. Scdm̄ p̄mā cōsideratioēs sic dīuidit̄ mendaciū a pho in. uij. ethi. in mendacium qd̄ trāscendit̄ veritatē in maius. et illud qd̄ deficit̄ in minus. p̄mū p̄tinet̄ od̄ iactantiā qd̄ p̄hibet sapiens dicēs puer. xxx. Nō addas q̄c̄q̄ verb illi⁹ et arguariis inueniarisq; mēdat̄. et Amb. Veritatis ea regla est vt nil faciat̄ q̄s p̄mēdandi sui ḡtia quo minor altius fiat. xi. q. iij. siq; vero nō obediāt̄. Aliud mēdatiū qd̄ deficit̄ a veritate in minus p̄tinet̄ ad p̄sonam dicēdo. s. minus q̄ se veritas habeat. de q̄ iij p̄s. Dūminare sunt veritates a fi lijs boim. et Aug. Nō ita caueat̄ iactantia vt vitas deserat̄. Et Gre. Incauti sunt b̄niles q̄ mēdatio se illaq;ant. xxij. q. iij. s. dicēdo aliquē defectū quēi se nō recognoscit̄. Hec diuīsio mēdatiū est p̄ le. quia

mendaciū inq̄tū hm̄is op̄onitur veritati. Tercias aut̄ est qdā eq̄litas dū. s. ita d̄r sicut in mente habetur. Eq̄litati aut̄ op̄onit̄ p̄ se maius et min⁹. De iactantia aut̄ et de ironia d̄r in ti. de inani glā Et dicit p̄hs. in. uij. ethi. q̄ iactator q̄ mentit̄ i laudando se v̄tra id qd̄ ē virtupabilior et q̄s ironicus q̄ denegat bona q̄ in se recognoscit̄ et hoc qz maḡ recedit̄ a medio veritatis. Rō hui⁹ est fm̄ Bonā uen. in. iij. di. xxvij. qz v̄t̄us est de bono et difficulti Sed difficultius choicem accedere ad negandū bonū qd̄ i se ē q̄s ad dicendū bonū de se qd̄ nō habet. Magis enī appetit hō reputari et exaltari q̄s d̄spici. Itē iactator se reddit hoībo magis onerosumq; ironicus. Si tñ ironicus negat de se bona q̄ coḡscit̄ breve vt inde laudetur tūc maḡ peccat q̄s iactator. qz v̄trūq; ibi est ironia et iactantia. Scdm̄ se cūdam p̄sideratiōem. s. ex pte finis p̄siderat̄ in mḡo sen. in. iij. di. xxvij. mendaciū in p̄niciō iocolum et officiosum. Butenī intēdit q̄s er mendacio malignitatē seu nocūmentū et sic ē p̄nicio sum. aut̄ delectabilitatē primi et sic ē iocolum. aut̄ utilitatem et sic ē officiosum. Et mendacio p̄niciōoso v̄si sunt illi duo senes q̄ accusauerūt Susanam falso de adulterio vt occidere. v̄si vni eoz dīrit Daniel. Mēditus es i cap̄tu Dñi. iij. mēdacio iocoso v̄r̄ v̄slus fuisse ioseph qñ dixit p̄p̄curatorem suū fratrib⁹ suis. Nesciebatis qz nō ē simile mei in egyp̄to in auguriandi scia. Ben. xluij. Ubi dicit Aug. qz nō serio sed iocodictū ē. vt critus docuit nō ē hñdū mendaciū. Mēdacia enī a mendaciib⁹ serio agun⁹ nō ioco. xxij. q. iij. qd̄ ait. Ista tñ v̄r̄ obscura locutio cū mendaciū iocolum sit mendaciū et peccatum nisi dicā ea intentione vt q̄ audie ppendat̄ nō vere sed iocose dici seu fabulole quod nō ibi p̄tingit. Sed p̄t̄ dici fm̄ Gratia. qō. ea. §. Itē q̄ d̄r q̄. sunt qdā mēdacia q̄ et si culpa leui nō carcat̄ tñ nō sunt dānabilitia īmo nec sunt q̄i hñda mendacia. qz. s. nō nocēt̄. et isto mō p̄t̄ intelligidi etū Aug. Posset tñ dici fm̄ mḡm̄ in histo. illa verba dixit loquēs fm̄ opinionē egyp̄tior̄ q̄ credebāt eū h̄re auguriandi scia. Mēdaciū officiosuz dīrit Raab ierōtīnā cū dīrit de exploratoriib⁹ q̄s in domo h̄ebat absēd̄t̄os q̄ recesserant̄ iōsue. iij. Et obstetrices egyp̄tiae sephoraz phua pharaoni. s. qd̄ mulieres hebrei h̄fent̄ obstetricandi sciam̄ t̄c. Et circa h̄ dicit gre. in. xvij. moral. q̄ nō nulli obstetrici fallaciam conant̄ assērere hoc mēdaciū gesnus nō esse peccatum. maxime qz de illis mētētib⁹ scriptū est q̄ edificauit eis dñs domos. in q̄ maḡ recōpensatione p̄gnoscit̄ qd̄ mēdaciū culpa meretur Nam benignitati cap̄ merces q̄ eis in eterna potuit vita retribui p̄missa culpa mēdaciū in terrena est recōpensatione declinata. xxij. q. iij. si que liber. Ex q̄mō loquēdi posset videri illud mendaciū obsertricū fuisse mortale. qz null⁹ p̄ua eterna remuneratioē nisi p̄ mortalī. sed tho. iij. q. iij. ar. vlti. dicit. q̄ illud mēdaciū p̄t̄ dupl̄r considerari Uno mō q̄stū ad affectū benivolētē in iudeos et q̄stū ad reuerētā diuini timoris et q̄b̄ p̄mēdat̄ur in eis indeoles v̄t̄us. Et siceis debet remuneratio eterna. Unū biero. exponit qdñs edificauit eis domos. s. spūales. Alio mō p̄t̄ cōsiderari q̄tū

Capitulum Primum

ad ipsum ceteriorum actum mendacij quoquidem non potuerunt eternam remuneracionem mereri, sed forte aliquam remuneracionem capite cuius merito non repugnabat illa deformitas mendacij sicut repugnat merito remuneracionis eterna, et sic intelligenda sunt vba grec. non quod mererentur illud mendacium amittere remuneracionem eternam quam iam ex precedenti affectione meruerat. Et his partibus mendaciū fuisse veniale. Et nota quod quis interrogatus a iudice sum formā rectā iuris, et de peccatis ad patrem ei reueatur et legis necessitate non meriti alii peccaret mortaliter vbi tho. et bonaue. in. iij. iō obsterices mētiendo non ob peccauerūt mortaliter fīm bonaue. quod fuit ibi opus misericordie et inquisitio vel reprehensio ad potestatē pharaonis non prinebat. quod non est data aliqua peccati homini ad agendum per deum. ¶ Secundum tertiam consideracionem. scilicet inquit angelus culpa vel minuisti mendacio. sic Aug. in li. de mendacio ponit octo genera mendaciorum. xxiij. q. ii. p. mū. ¶ Primum est in doctrina religiosis ut cuī quis diceret aliquid per fidem liberos mores. ut fornicationem vel usuram non esse peccatum mortale. oīs in fine saluādos christicos et homines. ¶ Secundū est quod ledit quis primū iniuste. ita quod nulli perdit et alicui obest. ut detrahendo fame alterius libato accusando. ¶ Tertium est quod perdit vni sed nocet alterius iusticiā. ut si quis denegetur quod debet sc̄iēter ipse vel alii primo. ¶ Quartum est quod sola mētiendi libidine percedens ex hisce vā et phibit. dicitur in. iij. etbi. quod mendacio et quod talis est fīm hisce ipso mendacio gaudet. ¶ Quintū est quod sit placēdi cupiditate. ut. scilicet. quis delectet alium. In quod etiā p̄phēdi pōr non solū ioculū sed etiā adulatio cuī quis laudat aliquem de eo quod non est in eo. ¶ Sextū est quod intēdē utilitas alicuius sine nōcumento alterius quod ad subiectum capite et cuī quis interrogatus de pecunia alterius quam vult iniuste auferre dicere neque scire cuī sciat. ¶ Septimum est quod nulli nocet et perdit alterius quo ad euadendū mortē cuī quis querit ad occidendum iniuste et ille qui nouit dicar se necire vel alibi esse quam ubi esse scit. ¶ Octauium est quod nulli obest et perdit alicui ad honestate virtutē ut ad seruādā pudicitiam ne violet. Et in dicto. c. p. mū. dicit Aug. quod ad salutē eternā nullus ducēdus est opitulāte medacio. cōcludēs in fine nullū mendaciū esse absque peccato. Et recte est quod inter ista octo genera p. mū est grauissimum. Alia tāto ḡuora p̄t̄omag. appropinquit in ordine ad ipsum ceteris paribus et ecōtra canto leuiora p̄t̄omag. distat a p. mō. Et idē ponit b. tho. q. ii. q. vbi. s. d. cēs p̄ma tria pertinere ad mendaciū p̄niciosum. tria ultima ad officiosum. quintū ad iocosum. ad quod post redudi et quartū. et vtrū p. mū. quod dicit venerabilis Lassia. in collatione ioseph de diffinitiōibus quod licet aliquā mendaciū dicere ob aliquā utilitatē magnā vel magnū malū vitandum cuī inde nullū nōcumentū infert. non videtur. sed est contra doctrinā sancti augustinū in dicto. c. p. mū. et c. m. ubi. et contra doctrinā b. tho. vbi. s. Et quod inducit ad h. p̄bandū. scilicet p̄missa facta a sc̄itis non servata fuisse absque peccato quod v̄l pertinere ad p. mū mendaciū. et de pluribz mendacijs in quibz patres antiqui non dicitur peccasse. R̄ndet quod p̄missio facta a quicunq; post aliquā non seruari sine peccato etiā de rebus licitis. ut dicit. i. nec ibi erit mendaciū. Quae autem dice-

runt abraam et iacob. et si videantur mendacia non tam fuerūt mendacia. ut cuī iacob dicit patris suo se esse esau p̄mogenitus. Gen. xvij. Erat enim esau iure p̄mogeniture quod sibi debebat fīm tho. vbi. s. ¶ Clusus est autem illo modo loquendi p̄ sp̄m. p̄bterie ad designandum mysterium. q. s. p̄plus minor. s. gentiliū substitutus erat in locū maioris. i. p̄lūudeorū. ¶ Idem Bonaventura. in. iij. sic et Brati. xxv. q. ii. s. itē opponit dicit quod iacob non est mēritus quod non dicit se esse prior genitū nascendo. sed ius p̄mogeniture subintrando. sicut et xp̄pus dicit Jobā. b. ap. esse hēliā non p̄sona sed imitatione virtutis Mat. xi. ¶ In quod facto non mēritēdo p̄fuit alteri non nocuit quod bēne dictiōem debitrā accepit non alienū surripuit. de abraam dictum est super. Quid autē dicit Nic. de ly. sup dicto. c. quod non est necessitas excusandi p̄ies veteris testamenti a mendacio officioso. ut hic et in alijs locis cuius tale mendaciū sit veniale. et apli quod fuerūt pfectio res eius post aduentū sp̄us etiā non fuerūt absque veniali. iurta illud. i. Jo. i. si dixerimus. quod peccatum non bēmus ip̄i nos seducim⁹ et veritas in nobis non est. ¶ Tū quod docet sancti quod creditur habuisse spiritus sanctum in expositione scripturarū cuī eos excusent. ut dēm est. nec ignorauerūt ipsos non fuisse imunes a veni alibi. tō magis piū est sentire quod ip̄i sentiunt. taliter dicere est sapere plusquam oīs sapere non ad sobrietatem quod a postolus p̄hibet. Unū et aug. dicit credendū ē illos hoīes quod p̄bteris tūp̄lo digni auctē. habitū sūt oīa quod scripta sunt de illis p̄bterice gessisse atque dixisse. Uerū est tū dicit tho. vbi. s. quod quidā p̄mendatur in scriptura. non p̄pfecta virtute sed indolē quādā virtutis. quod s. apparebat in eis aliquā laudabilis affectus ex quod mouebant ad quidā indebita facienda. et hoc modo iudicūt laudat non quod mērita est holoferni. sed p̄pfectus quē habuit ad salutē apli. p̄ quod p̄culis se exposuit. quis dicit posset quod verba eius fīm aliquā intellexerūt veritatem habent. ¶ Notandum etiā quod et b. quod euāgeliste narrātes cāsde historias vīdoctrinas saluatoris diuersimode scribāt nullo modo dicit tho. vbi. s. P̄bas ē opinari i euāglio vīi alii quā canonica scriptura aliquid fīm aſteri p̄scriptores mēriti sunt. quod p̄iret certitudō fidei quod auctē in nititur scripture. arg. ad h. d. ix. vbi. dicit Aug. et Hiero. Si ad scripturas sacras admissa sunt officiosa mendacia quod in eis remanebit auctis. q. d. nulla. quod de scripturis illis sīnia p̄fereſ. s. ad p̄bādūz aliquid certe nulla posset. Unū et aug. in li. de cōsensu euāgelistaz ait. Nullo modo laborādū esse iudicat quod prudēter intelligit ipsas sīnia esse necessarias cogēscere veritati quibuslibet vībis fuerint explicare. Et in b. apparet non debere nos arbitriari mēritū quēcū si pluribz reminiscētibz rē quā audierūt vel viderūt nō codē modo atque eisdē verbū eadez res fuit iudicata. hec ille. Siq; autem aliquā vīfīria i scripturis. sup̄ficialiter ē tū et a p̄gniter fīm co:tice nō realiter. Et Hiero dicit. Non p̄tem⁹ in verbis scripturaz esse euāglīū sed in sensu. nō in cortice sed i medulla. nō in vībōz folijs sī in radice rōis. i. q. i. machion. sicut vībiga. q. Lucas refert. viij. c. Et chisinaagogū rogassem p̄t̄m ut veniret ad domū suā ad sanandū filiam infirmam. Matheus narrās eandem historiā. iij. ca. dicit Archisinaagogum seu

Citulus ix

principem christo dixisse. Filia mea modo defuncta est. cum ramen adhuc non esset mortua. sed quia Christus iret ad dominum eius mortua est. Matheus ab breviatis historiam. dicit illum dixisse quod demum factum est. quod mortua est terra in extremis dimiserat quod iam mortuam iudicauit quam postea resuscitauit. unde in sententia concordant et alias apparentes contrarietates doct. exponendo soluunt. ¶ Nullo igitur casu licet mentiri. Ratione huius secundum Thos. vbi supra est. quod illud quod secundum se est malum ex genere suo. nullo modo potest esse bonum et licitum. quod ad hoc quod aliquid sit bonum requirit quod oia recte et currant ad ipsum. bonum enim est ex integra causa secundum Dionisius. Mendacium autem est malum ex genere. Est enim actus cadens super indebitam materiam. cum enim voces sint signa naturaliter intellectuum. Innaturale est et indebetum quod aliquis voce significet quod non habet in mente. Unde et probus dicit in uero et credibili. quod mendacium est de se primum et fugiendum. Ad hoc etiam facit decreta superero. et de vobis. secundum dicitur quod non licet per alterius viam mentiri. Idem Bonaue. in. iij.

Quantum ad tertium. §. III.

Nota seueram puniciōem ipius mendaciū q̄ sit a
deo. in eo qđ dicit p̄s. Perdes tu. s. deus . sed de⁹
non pdit creaturam rōnalem nisi ppter mortale.
exq̄ videtur mendaciū esse mortale. qđ verū ē. sed
non semp. Pro cuius declaratione dicit b. Ibo.
ñ. ñ. q. cr. ar. vlti. q̄ mendaciū est mortale fīm q̄ ſ
riatur caritat. p̄ q̄ alia vivit deo ſiuncta. Lōtra
riatur aut̄ caritat tripliciter. **U**no mō fīm ſe. **A**
Blio mō fīm finem intentum. **T**ertio mō pac
cidens. **S**ecundū ſe quidē ſriat caritat ex ipa
falsa ſignificatione. que ſi ſit circa res diuinās cō
trariatur caritati dei cuius veritatem occultat.
vel corrūpit. vñ hmōi mendaciū nō ſolū opponit
virtuti caritatis ſed etiā fidei et religionis vñ hoc
mendaciū eft gūiſſimū. ſicut cū fideliſ in pſecuti
one negaret ſe eſſe xp̄ianū qđ eēt in obprobriuꝝ ſi
dei q̄ſi nō eſſet vera. **S**icut etiā petr⁹ negauit xp̄
cū negauit ſe eſſe eius dīſcipulū. Mat. xxi. ſi ve
ro falsa eius ſignificatio ſit circa aliqd cui⁹ condi
cio pteineat ad hois bonū. pura q̄ pteinēt ad pfectō
nēm ſcie. vt docēdo falsa ſciēter in iure. vel medi
cina. vel alia facultate. vel q̄ pteinēt ad pfectionem
mox. ſicut falſi. pphere q̄ pmittebat ppolo liberatio
nem pmanēti in peccatis ſuis. iū illud. pphere tui
viderit tibi falsa. **I**ren. ii. et Niere. vii. Nolite cō
fidere in verbis mendaciū dicētes. **T**emplū domi
ni templū dñi. **T**emplū dñi eft ſupple. pteget nos
a malis qđ falſo. pmittebat. pphere. **L**ale mendaciū
qz infert dñm̄ primo. ſriat dilectioni. pti
mi. vñ mortale eft. **A**d id vñ pteinere mendaciū p
nucliantiū fallas indulgētius et reliquias et in p
dicatione ſciēter falsa dicendo et pmittentū miſ
ſas et oꝝes mēdaciſter et dicēti ſe h̄c auctē. ſi ve
ro falsa opinio et mēdaciſto generata ſit circa ali
qd de q̄ nō referat vtrū ſic vel aliter cognoscat cū
et tali mēdaciſto nō dñmnificeſ. primus. fīm ſe non
erit mortale. **S**ecundo mō mendaciū eft mortale
rōne finis intenti. pura cū q̄ ſint cōdit inuriaꝝ de
vel noſumentū. primi q̄ ad pſonam. famaz vel di

vicias et veritas est contra caritatem. Nam nocere primo. s. notabiliter est mortale. sic est intelligendum quod Ray. in. q. presue sume in dicto in medaciu in fine. s. quod quod verbis mendacibus in mercationibus vtrum dicentes rem vilē esse caram et p̄ciosam mortaliter peccant propter nō documentū quod inferunt primo. quod vero est cu intendunt notabiliter damnificare et decipere si p̄n. nam de modico intendentes nō apparet ro quod sit mortale. Et sola autē intentione peccati mortalis et lis peccati mortaliter. sicut iudei cu dicebat xpm eūcer demonia in beelzebub ut tolleret famam ei. Lu. xi. Et quod testificati sunt in naboth metientesque maledicisset deo et regi. ut occideret. i. Regu. xxi. et testificantes in stephanum. thomam martirum ut lapidetur. Act. vi. et Siba occurrit dauid fugienti a facie absalonis qui metitus est contra miphibosem quod voluisse maliciose accedere ad eum. ut habet subscriptam eius. ii. Re. xvi. Si vero finis intentus non sit contrarius caritati nec mendaciu fīm hāc rōe erit mortale sicut apparet in medacio iocoſo in quod intentus aliquid leuis delectatio. vel etiam cu intendit p̄pter nō documentū primo. et officioso in quod intendit utilitas primi. sicut fuit medaciu. Sare quod angelo negauit se risisse ob quādā erubescētiā vitandā. Genes. xviiij. Et nichil quod metitur est sauli de dauid. s. coacta quod dimiserat eum recedere. i. Re. ix. et Lbusi qui mentitur in absalonem dices te amici suū. et dans consiliū sibi noxiū. ii. Reg. xv. sed ut ruerteretur regnum ad eum cuius erat. i. dauid. ¶ Tertio modo pacides potest inriari caritati rōne scandali vel cuius coniunctus damni p̄ficitur. et sic etiam erit mortale. dum scilicet aliquis nō veretur propter scandalū publice metiri. Et sic isto modo. s. pacides nō solū p̄niciolum mendaciu quod de se est mortale. sed et iocoſum et officium quod de se sunt venialia p̄nt esse mortalia. pridē ergo deus damnatione eterna oēs quod loquuntur medaciu quoctis istorum modorum vbi est mortale. fīm quod intelligendum est illud Sap. i. Os quod metitur occidit aliam lēcū cu mentalis medacio quod est mortale ut p̄niciolum. sic dicit glo. sup dicto vbi. ps. pdes oēs. Ad hanc etiam facit quod dicit Gratia. xxij. q. ii. h. item quod dicit p̄des potest vli ter intelligi dicta auctas ps. etiam de medacio veniali. Nam cu veniale disponit ad mortale sic quod etiam pridē medacio veniali in quantum disponit ad mortale. propter quod quod quod pridē. et sic intelligendum est illud. c. nec artificioso. xxij. q. ii. Scindendum at copione quādā fuit ut refert Hugo. car. sup illud ps. p̄des oēs tē. et gl. sup. c. ne quod arbitret. xxij. q. ii. et b. Tho. ii. q. ii. vbi. s. arti. si. quod omne medaciu etiam officiosum in viris pfectis est mortale. sed Hugo. eā nō approbat. quoniam b. tho. vbi. s. exp̄sse repbat ut falsam. idē Bonaventura. in. iij. Et ro huius est fīm ipsum. quod nulla circumstantia agrauat in infinitum nisi quod transfiert in aliam spēm. Circumstantia autē p̄sonae nō transfiert in aliā spēm nisi forte rōne aliquid annecti. pura si sit in votū ipius quod non potest dici de medacio officiosor iocoſo. et iō neutru eoꝝ est mortale in viris pfectis nisi rōne scandali. Et ad hanc referri quod dicit Hugo. pfectis esse pceptū nō solum nō mentiri sed nec velle metiri quis hanc nō assertio sed sub dubitatiō dicat. Nec ob. quod ponuntur in statu asseruāde veritatis. quod veritate renunt et suo of

Capitulū .II.

sicio in iudicis vel doctrina conservare. Cōtra q̄ si mentiā ut iudicādo vel p̄dicādo erit mortale. a liter vero nō optet q̄ sit mortale. Est autē p̄ceptū occānū illud. Nō loq̄ris p̄ primū cū fīm restio nū fīm m̄ḡm sen. in. iij. dī. xxvij. t̄ h̄ cū ē mora/le. p̄ter aīt p̄ceptū cū est veniaie. Dādīs at̄ ḡui/tas t̄ destatio eius q̄ inficit intellectū. minuit af/fectū. collit dei aspectū. Q̄d inficiat intellectū p̄t̄ et h̄ q̄ fīm est malū intellectus cui mēdosus inni/tetur. sicut vīm ē bonū intellectus a q̄ inēdosus rece/dit. Un̄ dicūt dānari. Errauimus a via vītas. sa/pien. v. sicut at̄ intellectus ē nobilissima potētia pre/ua volūtati. q̄ bonū intellectus ē quod mouer/affectū ad sui amore. ita corruptio ei⁹ p̄ falsitatez est p̄iculosisma. p̄ter q̄d districte. p̄b̄bel. Leuit. xix. Nō loq̄ris mēdaciū. Sēdo mēdaciū minuit beniūlētī affectū. nam mēdaces cōiter sunt ero/si hoib⁹. Displacet enī cūlibet se decipi ab alio. Et merito tales abomīnūt ab hoib⁹ q̄r mēdaciūz de/struit t̄ perturbat totā q̄uisaciōem hoīm adūnūcez. Tora cū cōicatio hoīm adūnūcēt̄ aliter p̄lī/stit in actu significatiōis. Null⁹ enī p̄t̄ aliqd̄ sui cordis seu p̄cept⁹ mēdaciū alteri cōicare nūl̄ p̄ ali/q̄d intermediū signū in q̄b⁹ signis vor obtin̄ p̄i/cipacū. Corruptio q̄ significatiōis q̄p̄cedit ex lin/gua mēdaciū ē corruptio coti⁹ generatiōis humane. Un̄ videm⁹ b̄ seq̄ p̄ ex multitudine mēdaciōz t̄ ho/minū q̄lē mēdaces q̄lē null⁹ credit alteri s̄z s̄z suspe/ctū h̄z. iuē illud Piero. Mēdaces faciūt ut vīa di/cētib⁹ nō credant. sine mutua aut̄ credulitate nūlla est fid̄. societas. nulla ī aliq̄ fides. nulla spes et p̄fidētia firma. nulla amicicia vīa. nullū pactū fir/mū. nulla p̄cordia. nulla pat. nulla deniq̄z in aliq̄ bono firmatas. Et sic mēdaciū ē cā innuerabiliī maloz q̄ odio h̄ntur. p̄ter q̄d dī Eccl. viij. Nōl̄ velle mētiri oē mēdaciū. i. vīlo mēdacio. Tertiū tollit dei aspectū fīm hoc q̄d dī in p̄s. p̄des oēs rē. Et merito. Omne ei sīle applaudit suo sīli. Lū at̄ de⁹ sit ip̄a vīta lūna. nō p̄t̄ cū mēdacio q̄s appa/rere in z̄spciū ei⁹. s̄z vt dīc̄ Jo. apoē. vi. Foras. s̄. lu/p̄ia ciuitatē quā vīdit. canes t̄ vēnēfici t̄ i/pudici t̄ homicide t̄ idolis fūiētes t̄ oīs q̄ amat mēda/ciū. Ego sū vītas ait vībū incarnatū. Jo. xiiij. Im/p̄issimā at̄ blasphemia eēt dicere l̄ sentire q̄ in eo/sit aliqd̄ fīm l̄ mēdosum. aut q̄ p̄dīnū vībū aut q̄c q̄d i eo z̄tētū mēdose aliqd̄ ex p̄mēre. simo mirabi/liter de⁹ diligēt ita vītate q̄r seip̄m. s̄. diligēt q̄ ē vītas q̄ fīm gl. i. Lox. xv. Horrēdū est aliqd̄ falsi de/deo dicere t̄ si ad laudē e⁹ vīdēt p̄tinere cū Job. xij. dicat. Nunq̄d de⁹ idigēt nō mēdacio. q. d. nō vīq̄z. Lōstat at̄ q̄ creatura rōnal̄ inq̄tū talē eius im/ago. t̄ oīs e⁹ significatiua ex p̄missio ē imago illi⁹ vībi facra t̄ creatra ad b̄ vt p̄mā vītate sp̄ ex p̄mat ex/teri⁹ t̄ fīm illi⁹ reglām se dirigāti oīb⁹. vīta faciat ab ea nll̄ laten⁹ dūiādo l̄z vīnerādo. laudādo t̄ ma/gnificādo. sed mēdaciū ē corruptela t̄ macula t̄ d̄ prauatio oīm p̄dēoz. vt dīc̄ Ansel. Adeo mēda/ciū ē malū fīm se q̄ de⁹ n̄ p̄ dispēlare q̄b̄ dicat si ne p̄t̄ q̄z n̄ p̄t̄ recedere a vītate sua. de furto poss̄z dispēlare. q̄r dñi ē frā t̄ plenitudo e⁹. Et iō q̄d pos/sidet vīn̄ p̄t̄ alteri dare. Un̄ z̄salo. puer. vi. in fēa q̄ odit de⁹ ponit linguā mēdaciū. In bīmoīt̄ et detesta-

tionē ananias t̄ saphira q̄r mentiti sunt. Petro de p̄t̄o agri sui venditi p̄dīt̄ sunt cor galicē mor/tem subitancam in currentes. Actu. v.

De promissiōe simpli. §. III.

ei. s̄. absq̄z iurāmēto vel voto. Ubi i cīdū q̄ cuz q̄s p̄mittit simpliciter aliqd̄ illiciū vīq̄z peccat. t̄ il/lud seruare nō dī. q̄r p̄t̄m p̄t̄o adderet. vīn̄. Istō. In malis p̄missis reicinde fidei. s̄. nō fūādo. si aut̄ licitū ē z̄possibile q̄d p̄mittit s̄z fūare non intēdit vīq̄z peccat q̄r mēdaciū dīc̄t. si aut̄ fūare intēdit nō seruādo cū p̄t̄ vīq̄z peccat. q̄r oē. p̄missuz debi/tū q̄d iure naturali fūādo ē adeo q̄ fīm aug fides etiā q̄n̄ hosti. p̄mittit fūādo ē. exij. q. i. nōl̄. et h̄ ni si sublit̄ l̄supuentat cā rōnablēs nō implēdi put/a nou⁹ casus imp̄meditat̄. vt dīc̄t b. tho. ii. q. ce/arti. iiij. q̄ p̄t̄ talis non fūās. q̄d p̄missit excusare s̄i s̄int mutare p̄dīt̄es p̄sonaz t̄ negociaz. vt. n. dīc̄. Gen. i. li. de bīfī. ad b̄ q̄b̄ teneat̄ facere q̄d p̄missit regri⁹ q̄ oīa imutata p̄manēat̄. Allōq̄ nō fuit mēdat̄ i. p̄mittēdo q̄d p̄missit q̄r h̄ebat̄ in mēte suo intellectū debi⁹ p̄dīt̄ib⁹. Necēt̄ ē infidelis i non seruādo q̄d p̄missit. Un̄ apost. Nō ē mētit̄ nō eua/do Lorinbū q̄r. p̄missit. p̄ter ip̄dimēta supue/niētia. hīc t̄ Bela. papa ait b. paul⁹ apl̄s nō rōo q̄ absit̄ se fēfelliſſe. credēd̄ est aut̄ sibi exītisse. ūri⁹ q̄n̄ cū ad hispanias se. p̄missit et iūp̄ dispositione diuina in aīorib⁹ occupatus et cāis q̄d p̄missit un/plere nō potuit. q̄t̄ enī iōius vīlūtati interfuit b̄. p̄missit. q̄d reuera efficere voluisset q̄t̄z ad diuini secreta z̄sili⁹ q̄ vt bō nō oīa potuit. līc̄z sp̄ dei plen⁹ agnoscere l̄ugna p̄termisit. s̄. accessuz ad hispaniā dispositione p̄mēt̄. Nec q̄. b. p̄ter⁹ p̄ affe/ctu diuine reueraētie iōpi dñs rūdit̄. nō lauabis mi/bi pedes in eternū se fēfelliſſe q̄d absit̄. Aut̄ i sua pu/cabīt̄ minime p̄stītisse lūia q̄mor dīc̄ cesserit vo/lūtati. exij. q. ii. Stūs. Qd̄ p̄missa simpliciter i cau/te facta vīl̄ p̄posita seu determinatiōes cū occurrat aliqd̄ melius fiendū sint mutanda seu possint im/mutari laudabilit̄. patet ex hoc q̄d habetur. exij. di. iiij. vībū dīc̄t ex z̄p̄lio. Libertano. Diffinitō. i. p̄missio incauta laudabilit̄ soluēda ē fīm glo. Nec est p̄uariatio sed temeritati emēdaciō. Item q. ea. Nō sp̄ p̄missa oīa soluenda sunt. Deniq̄z ip̄se dñs mutat lūiam sicut scripture indicat sicut p̄/z̄t̄ in Niniuer & Ezechia. Item in. c. in cōmutabi/lis Angli etiā appārentes loth in uitati ab eo vt̄ i/trarent domū suam. rūderūt. nequaq̄z. sed in pla/tea manebim⁹. Gene. xix. q̄ tñ coacti p̄cīb⁹ postea intrauerunt. Nec in hoc mētēti sunt. q̄r nō intē; debant intrare nisi rogati vt̄ in hoc commendare tur hospitalitas in loth. t̄ alijs iōius daretur etē plū mutandi aliquādo p̄positum. vt̄ dī in colla. abbatis Joseph. Et hoc diffuse declarat. Johan/nes Lassia. in colla. Joseph de diffinitōib⁹. Hoc tñ est verum nisi talis p̄missionis invitatio fierī in p̄ejudicium alterius. vel p̄missionis facta eset de necessarijs ad salutem. quia tunc dīc̄t regula. Quod semel placuit amplius displicere non po/test. extra de regulis iuris. libro sexto. Et nemo po/test mutare consilium in alterius detrimentum. de regulis iuris libro sexto. cum concordantib⁹.

Sed queritur verū aliquis teneat de necessitate salutis implere quod simpliciter permisit licet nec supponit nouus casus impedire adimplitionem. Et videat quod sic quod dicit L. et. xiiij. q. v. iuramentum. quod dominus non facit differentiā inter simplicem loquaciam s. p. missoriam et iuramentū s. pmissoriū. Sed frangens quod licite sub iuramento permisit cum potest implere peccat mortaliter factum docet. et frangens simplicem pmissionem R. inde factum Ricardus in. viij. dist. xxvij. Circa hunc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quod si talis non intendit se obligare in foro conscientie non tenet ad implendendum tale pmissum de necessitate salutis sed ex prouerbiis. Et per eos est argutum de voto. c. littera turam. Quoniam enim ex iure nature obligatur pmittentes adimplendum quod permisit illa tamen obligatio non est necessaria sed ex prouerbiis nisi se sic obligare intenderit. Et ideo non peccat mortaliter sed venia liter. Nec mirandum quod sicut in lege scripta aliquis comprehendunt ut necessaria ad salutem. aliquis alia ut expeditientia et non necessaria sic in lege nature aliquod prebendunt ut de necessitate obligatio. aliquis de honestate stateretur rationabiliter ut. Alij dicunt quod nuda pmissione ex deliboratione facta pmittente obligatur adimplendum de necessitate salutis. ar. p. eis est. xij. q. iiij. quoniam suffragio ibi enim dicitur. Quodcumque comodum ex remuneracione. l. p. obsequio ipenso pmissi solutiōnē soluere optebit. viij. q. v. quod iohannes becille. Hinc ultime optioni assentit Guilielmo. dicitur. quod ex nudo pacto vel pmissione oritur actio. et quod mortaliter peccat recessus a pacto. ex de pac. c. i. Antho. de hu. dicitur idem probans hunc in talis ratione. Excoicatio non debet ferri nisi p mortaliter vero vel presumptu. xij. q. iiiij. nemo episcopus. Sed pactum non seruas potest excocicari. ut aperte dicit ca. antigonus. ex de pac. g. cc. Et ut hunc intelligendum de pmissionibus aliquius importantiē sequatur. Damnum alicui ex fractione pmissi. quod pretium ex illis. et que inducuntur. nam in leibus vero esse veniale. Non est enim dubium quod possint pres subiunguntur pactum relatare. et libet obligatiōem sibi factā remittere. sed in alternatiis pmissionibus electio est debitoris et sufficit alter ex adimpleri. ex de reg. iur. li. vi. ar. aut factum est. p. secunda opinionē. non tamen est virtus eiusdem gravitatis pccati. viij. dicitur ibi. Jo. an. quod patet fit ibi in genere non in conscientia cum deus non facit differentiationem inter simplicem loquaciam et iuramentum quod vice uterque si frangens simplicem pmissionem et pmissionem iuramento firmatam. peccat mortaliter. sed frangens iuramentum cuiusque peccat. Evidenter idem abbas sicutus. quoniam scilicet pmissioni simpli et iuramento daratur validitas cum scilicet pmissio iuramenti et licet. morale est contra venire et si non ita graue pmissum sicut secundum. Secus vero pmissio est nulla propter turpitudinem rei. pmissio vel recipiens pmissionem. utputa quod coegerit et habemot. Turpius enim nulla est obligatio.

De obsidibus qui sunt. §. V

quasi quedam securitas super facta pmissione. que ritur quod possit dari in obsidem virum laicus. clericus secularis. vel religiosus etiam. et a quo possit dari. R. inde abbatem siculum super. c. ex rescripto. de iure iuris. Sciendum quod estum ad laicos da-

ri possunt ab imperatore hostibus suis. et econtra. Et isti obsides in hoc casu sunt quasi servi. idem prout de alijs principibus habentibus iura principis seu ius indicendi bellum. Et licet inscriptores his dare non possint. tamen de facto contrarium est usurpatum factum. in sum. Et si inter puationes dans obsides ybi non interuenit iuramentum non tenet obligatorum quoniam scilicet ille tenetur stare in certo loco et non inde recedere. quod hoc videtur quidam carcer punitus quem miro modo iura defecit. vt. l. i. L. de car. pua. Et ybi interuenit iuramentum talis potest ad observationem eius compelli ut scilicet stet in certo loco. putandum est non tamen aliter debet detineri inuitus. Non enim credo tenere iuramentum ut possit detinere inuitus. quod est contra bonos mores. de reg. iu. non est obligatorium. l. vi. Quoniam vero ad clericos seculares non potest tales per eos dari obsides sicut potest monachi per abbatem. quod non sunt ei ita astricti sicut monachi abbaci unde non potuerunt inuiti detineri licet ab initio assenserint sine communicationis pena. Nec potest episcopos in hoc dispescere arg. c. si diligentem. de fo. compe. A papae autem dari possunt clerici in obsides. ar. c. cuncta. x. q. iij. Quantum ad monachos. de papae non est dubium quod potest dare. ar. c. Per principalem. ix. q. iij. Sed et abbas etiam per necessitatem et utilitatem monastri ratione potest dare etiam inuitum. quod non potest resistere voluntati eius. viij. et detinendi potest inuitus de consensu tamen abbatis. non autem inuito abbatem. quod habet beneficium canonis. Siquis suadente. xvij. questi. viij.

Capitulum secundum de Adulatione.

Via in adulazione fre

Quoniam contingunt mendacia et ex auaricia aliqui procedunt. ideo subsequenter de causis. de qua loquens ps. clx. ait. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum ubi dicit gl. Falsa laus adulatoris a rigore veritatis emollit ad noria. Ubi sciendum quod cum adulatio fiat contumeliam colloqui in quibus homines adiuicem viuunt et contumeliam proprietate sue naturae quo ad delectare vel pertristare alios tripliciter fieri contingit humana colloquium. Quidam enim tenent medium in delectando et contumeliam alios et suis locutionibus et gestibus querentes delectabilitatem factum debitum modum se habere cum his cum quibus conuersantur non tamen ita quinetur contumeliam cum ex parte rebendarum defectus eorum et hi dicuntur amici vel affabiles. Ad quod horatur sapientia dicens. Eccl. viij. Congregationi pauperum affabiles te facito. quidam alii sunt qui recessentes a medio committunt defectum in minus delectando quam deontem magis pertristandoque et gruunt et hi dicuntur agrestes seu discolor vel litigiosi. ij. ad 2. bim. q. seruum dei non opteret litigare. Alii vero excedunt in delectando a lios verbis plusque debeant. et hi dicuntur blanditores seu adulatores. Unus Scenae Laudato parcer et vitupa partius. Et de hoc vicio adulatiois ait ps. Molliti sunt sermones eius scilicet adulatores super oleum. et ipsi sunt iacula et alibi. oculum. Et in quibus possimus tria considerare.

Capitulū .II.

Primo cōditionē malicie adulatiōis. ibi. oleū
Sēcō infectionē p̄scie blāditois. ibi. peccato
ris. Tertio exclusionē p̄placētie laudationis.
ibi. nō impinget caput meū.

Quantum ad primum .S.I
A adulatio apte appellat oleū ppter cōditionē mate
rie silem oleo. nam sicut oleū ē lucidū dulce & lu
bris. ita laus facta alicui q̄ē materia adulatiōis
bū qndā lu minositatē apparet. & suauitatē p̄placē
tie & lubrificitatē adhēretie. Nā ut dicit qdā. nul
la est tam exēla h̄tus q̄ dulcedine gl̄e nō tangat.
gl̄a aut̄ resultat ex laude. sed sicut oleum maculat
parū v̄bi effundit. ita adulatio eū ad quē dirigi
tur multoties & si nō sp̄ maculat. Est q̄ adulatio
quoddā vicū q̄ q̄s querit alteri placere ex lauda
tione facta ad ipm l̄ alio actu sed inordinate sunt
ḡtria vidēda. p̄ declaratiōe eius. **P**rimū de cō
placendo. Sēcō de laudādo. Tertiu de in
ordinatio le ipm laudis. Quantu ad p̄imum
sciendū q̄ velle alteri placere p̄ fieri q̄druplicē
Primo ad v̄ci honorē & gl̄am. p̄curādā. sic hester
ad p̄placēti regi assuero accessit ad eū ornatis
ma laudans eū in magnifice dices Mirabilis es tu
dñe. & facies tua plena ē oīm ḡtia. Hester. xv. vt
inde posset reuocare suam datā & p̄plm dei de ex
terminio ei. sic & Hieremias landabat nabucho
donosor scribēs trāllatis i babilonij. ut oraret p
vitae ei & filijs. q̄ in pace ei erat patre eo p. sic & da
niel i exponēdo visionē ei. Sēcō p̄t q̄s velle &
qrere placere alteri ad beniuolētiā ei bñdā. et sic
paul⁹ q̄rebāt placere festo iudici vocās eū optiāz
& herodi dices se fore bñm audiri corā co. v̄t sic ba
bica beniuolētiā liberare & calūnij iudeo. & sic &
ml̄ illa thecuites intercedēs p̄ absalon claudans
david. Tertio ppter primo p̄t vtilitatē faciēdāz
Et sic apl⁹ de seiat. Ego q̄oia omib⁹ placeo. i. ad
Lor. x. & itēp̄ fact⁹ sum oīa oīb⁹ v̄t oēs lucis facerē
pm̄o Lor. ix. & b̄ p̄formās se morib⁹ cor̄ q̄tū po
terat sine p̄tō v̄t eis placeres. Quarto p̄t q̄s al
teri velle placere nō pp̄ aliqd̄ p̄dicto. s̄ pp̄iane
gl̄am sui vel pp̄ decipiēdū eū l̄ dāniūcādū vel ali
qd̄ illiciū p̄sequēdū. & b̄ est malū p̄tinēs ad adu
latiōne de q̄ ps. ait. De⁹ dissipat ossa cor̄. i. v̄tu
tes q̄ hoīb⁹ placet. s̄ adulādo. t ad Gal. i. Si hoī
bus placere t̄p̄ nō cēm. Quantu ad scđm no
tandū q̄ laudare aliqd̄ p̄tingit q̄druplicē. Primo
put de honore. & b̄ ē bonū. Sic sacerdos sumus
Joachim laudauit iudib⁹ de occisiōe holofernis
& liberatōe p̄pli dices. Judith. xv. Tu gl̄a hierlm̄
tu leticia iīrl̄ tu honorificētia p̄pli n̄i. co q̄ dilexe
ris castitatem. Secundo laudāt q̄s v̄tuose & v̄t de
ficiat in tribulatiōe posit⁹ s̄ p̄sole. sic laudata fu
it Noem⁹ & Ruth moabitides afflīcte & depauperat
ea booz v̄t confortaret Ruth. vii. Tertio v̄t v̄tus
in p̄eo augēat & in bono p̄ficere concē. nā ut dicit
Sen. Ut̄ laudata crecit & v̄t ferat meli⁹ corre
ctionē. sic apl⁹ laudat mirabilr Lorinthios i p̄n
cipio p̄me epl̄e di. In oīb⁹ diuities facti est. in illo
trāv̄t nilyobis denti i vlla ḡtia. & paulopost de ml̄
tis rep̄bēdit. Nec mēdaciū dixit i hm̄oi q̄ erāya
de boni infilios i q̄b̄verat illa p̄fecta dona de q̄b⁹

laudauerat. Quarto laudari p̄t q̄s ad malū finē
vel nō seruatis debitis circumstatijs q̄o p̄tinet ad adu
latiōem. Quantu ad tertiu sit laudatio v̄l ali⁹
actus puta honoris & reverentie ad p̄placēdū iordi
nate & q̄drupl̄r. Primo laudādo de sibi dubio v̄l
incerto pp̄ q̄d̄ s̄ Eccl. xi. Nō laudes v̄p̄ i sp̄ sua
glo. i. ne uita sp̄s corporis estimēs q̄litatē met̄. q̄
bō videt q̄ foris sunt. dē aīr ituef cor. & Eccl. xi.
s̄. An mortē nō laudes q̄ēq̄. gl̄. Stultū lauda
re pugnātē q̄s iā pugne victore. Ille enī q̄ v̄ bene
agere nesciū q̄s agat. aut si velit l̄ possit p̄sue
rare i finē. Sēcō laudāt q̄s male cū laudāt de illi
cito p̄m ill̄. Laudāt p̄tō i desiderijs anime sue. &
Esa. v. Ue q̄ dicit malū bonū vīcē laudādo mali
tanq̄ bonū. Ch̄i cassi. i. q̄d̄ ep̄la sic ait. Adulatio
blāda oīb⁹ applaudit. oīb⁹ salutē dīc. pdigōs vocat
liberales. auaros p̄cos. sapientēs latīuos. v̄l. pdi
gos curiales. ḡarrulos astibiles. obstinatos con
stātes p̄ gros maturos & ḡues. hec ille Tertio lau
dāt q̄s idēbīte cū laudatur de bono se l̄ytra q̄ sit
vel n̄ fūas debitis circumstatijs. de q̄p̄t itēlīgī ill̄
Esa. iq. P̄ple me⁹ q̄ te bñm dīcūt ipi te decipiunt.
Quarto cū rācz m. lī q̄d̄ videt nec rep̄bēdit cū p̄t
Uñ & v̄ approbare & q̄s laudare cū b̄ facit ne di
splicēat illi. sed v̄t placeat. Uñ Beda adulator. q̄
rāces & dat p̄sensū ne offēdat illū quē credit b̄p̄ p̄
piciū. Impropietū s̄. hm̄oi adulatio. hec alexan
der. iij. pte summe. q. xxvi.

Secundo notatur infe .S.II
ctio ipius adulatoris. q̄ ex ipa adulatōe inficiit &
p̄tō efficiit. Uñ s̄. peccatoris oleo. s̄. adulatiōis
pp̄ q̄d̄ q̄s efficiit p̄tō & maculati aia. Qd̄ aut̄ n̄ so
lū sit p̄tō sed mortale & ḡue. p̄bat. Null⁹ dīc⁹ p̄
nīf pena depositōis nīf p̄ mortali & ḡui. Et rō est.
q̄ illa ē maxima pena maior ēt exēcōtatiōe v̄t. xx
ii. q. uij. forte. s̄ adulator puniſhm̄oi pena. Nā di
citur d. xlvi. Cleric⁹ q̄ adulatiōib⁹ p̄ditiōib⁹ vaca
re dephēn dīc⁹ degēdē ab officio ergo t̄c. Sciendū
t̄n q̄ nō sp̄ sed trib⁹ modis adulatio ē mortale.
Prima est rōe materie laudatiōis. i. cū q̄s laudāt
de aliq̄ crimi ali. & de bac intel' iḡt illud ezech. xij
Ue q̄ p̄sumit p̄luillos s̄b̄ oī cubito man⁹ & faciūt
clericalia sub capite vnuerse etatis ad capiendas
aia. Qd̄ exponēs gre. in omel' ait ad hm̄oi p̄luil
lus sub cubito & cervical sub capite ponit v̄t mol
liter q̄scat. Quisq̄s ēmale agētib⁹ adulat̄ p̄luil
lū. sub cubito & cervical sub capite ponit. v̄t q̄ cor
ripi ex culpa debuerat in ei sultus laudib⁹ q̄scat.
di. xlvi. sunt nō nulli. Ue at̄ i portat dāniatiōne ei
nam q̄. p̄ hm̄oi adulatōe incurritur q̄r̄ mortale &
rō bñi. q̄r̄ q̄tūq̄ aḡt & caritatē dei & p̄tū. pec
cat mortaliter s̄b̄ t̄c̄ q̄ adulat̄ in hm̄oi mal'. Nā
p̄b̄ souet & nutrit cū i ipo p̄tō. v̄t ex dicta auēte
& expiētia. ḡ t̄c. Sēcō mod⁹ ētōe forme v̄l. itētōis
cū i. q̄s adulatōe itēdit nocere alicui notabilitē
in t̄p̄alib⁹ vel sp̄ualib⁹. v̄t cū inēdit ad ali q̄d̄ illi
cūtū inducere vel decipe p̄m in t̄p̄al suba cū vide
rit cū in se confidere v̄t v̄t indicet secrēta cordis
sui. v̄t adulator possit ei nocere. sicut fecerūt p̄ba
rīsi cū mi serunt discipulos suos ad xp̄m inter
rogandū v̄tū liceat dari censum cesari. dicentes

Titulus .X.

Magister scimus qz verat es zc. Mat. xxij. et a dulando. Et de hmoi dr. puer. xvij. Meliora sunt vulnera diligētis qz oscula fraudulēta odītēs. q. d. meliores sunt increpatiōes dure et tibera amissiōe ci seu placi. etiā si vulneret sensualitatem cōtristando et inferat p demeritē penas et plagas qz fraudulenta oscula. i. qz applauditus et adulatioēs nocere intētētis vel dissimulatiōis. pr̄ hoc etiā rōe Nam qui intēndit alicui nocere tgaliter vel spūalē mor taliter peccat qz iusticiā agit et caritatē. Sz qui adulatur mō p̄dicto nocere intēdit p̄b g zc. Tertius modus est rōne circūstantie vel occasiōis cū vicē et hoc qz alijs laudat sup̄ modū inde supbiā incurrit vel inanē glām taliter qz peccat mortaliter et si p̄ accidēta seu p̄ter intentiōem h̄ euēiat. cū qz adulās ē occasio illius ruine. iō peccat peccat mortaliter si enī occasio sit data nō accepta. Nā si et p̄ua laudatioē et si inordinata et incauta qz supbiāt mortaliter peccat. vide etiā occasio magis accepta ex se qz data ab alio multū ḡ pandū est op̄ laudatioēs hūane in p̄ntia hoīm Aug. in. xij. d. trini. ait. Magis optabo a q̄libet reprehēdi qz ab adulatozelaudari. Nullus enī reprehētor formidand⁹ est amatori veritatis. Laudator vero errat et cōfirmat errore p̄ba h̄ rōne p̄ regulā illā. Qui occasio nem daāi dat dānū qz deduisse v̄. q̄ de iniū. et dāda. si culda. sed qz laudat alii ita excessiue. et ita in ordinata qz dat ei occasiōe ruine petī mortaliter sufficiēt dat sibi dānnū petī mortaliter. ergo tipe mortaliter peccat. sūnas p̄clusiūas p̄dictas ponit b. tho. ii. ii. q. cxv. Extra p̄dictos tres modos l̄caſus adulatio est veniale cū v̄z qz adulat̄ sola intētione placendi et delectandi. et nō in malis v̄l cum qz adulat̄ sola intētione evitandi aliqđ malū sine alteri detrimēto vel intētione p̄sequēdi aliqđ boñū in necessitate. Nullū enī hor̄ de se ē qz caritatē. Et in his casib⁹ intelligēdū ē dictū Aug. qn̄ ponit adulatioē inter venialia. di. cxv. f. alias ea.

De grauitate huius .S. III.
 peccati in se. et p̄ p̄atiōem ad alia. Nota p̄mo q̄ i se est ita que qz p̄cam in currū dei maledictio. seq̄itur hoīm erga ip̄m detestatio et dei ire. puocatio p̄ducit malor̄ obstinatio. Pro p̄mo dicit dñs p. p̄phēta adulatorib⁹. Maledicā bñdicōib⁹ yestr̄. qz ut exponit gre. Qui iniq̄ agit bñdicunt ab eis. adulat̄urqz p̄tōib⁹ dūmō diuites fiant. i. q̄oe. i. multi. Ad qđ et facit qđ ait hiero. p̄ba. xx. maledic̄tus qz anūciauit patri meo digna. nat⁹ ē tibi p̄ūer masculus et letificauit eū. Pr̄ de qz nascimur est mūdus. puer masculus mūdi ē op̄ magni sceleris. Filij mūdi sunt opera que sunt a mundo. id ē mūdans. Annūciat aut̄ patri. i. mūdo masculū natū et letificat. qn̄ adulator laudat hoīm de magno scelere et sic letū facit qz de hmoi gaudet mundus. Hic aut̄. f. adulator ē maledict⁹ a dño. quando enī alijs p̄petrat aliquā notabilē vindictā v̄l malū aliud soler ei dici ab adulatorib⁹. Fecisti sic mascul⁹. Pro scđo dr. puer. xxiij. Qui dicūt im pio iustus es. maledicēt eis p̄pli et detestabuntur eos trib⁹. Unī aug. sup̄ illo v̄bo. Iniquus bñdic̄t sc̄ ab adulatorib⁹. Exacerbauit dñm peccator sic

alt. Necē magis tra dei. ut desit correctio et adsit ad dulatio. Et subdit cām. Adulantiū enī lingue alligant hoīes in peccati. delectat enī ea facere in qz nō solū metuif reprehētor. si laudat opator. Pro tertio. f. qđ inducit obstinatioē dr̄ figuratē dēna filia iacob violata designēt aīam suggestiōib⁹ diaboli assentientē qz sibem̄ stuprator eius ip̄z tristem effectā blanditijs deliniuit. Ben. xxij. Lū enī peccato qm̄lō sc̄ia mordet et tristiciā menti inferat blandicie et adulatioēs. p̄curate ō p̄era diaboli detinēt aīam in malo. Unī dñs p. Ezech. qz adulatores dicit. Edificabāt ip̄i pietē. tilli linibant cū. Qd̄ exponēt gre. in moral. ait. Edificare pietē ē quēlibet qz se obstatula et duriciā pecati p̄struere. i. qz mittere p̄tā qz redditū hoīem v̄rū sed p̄temliniūt qz p̄tā p̄petrantib⁹ adulat̄. ut que illi pueris agētes edificat. ip̄i adulat̄es qz nīcīdū redditāt. di. xliij. sunt nōnulli. in p̄patiōne vero ip̄ius ad alia p̄tā occurrit due q̄oes. Pr̄ia questio ē. An p̄tem adulatioēs sit ḡuius p̄tō hoīmiciđ. et v̄. qz sic. qđ tali rōne ostendo. peccatū qzto plus mente corūpit et plus alicui nocet. tanto ē grauius. sed ita facit adulatio respētū homicidiūqz duplicitē p̄bo. Pr̄imo qz sup̄ illud v̄bū p̄s. Quoniam laudat̄ peccator in desideriis aīe sue. exacerbauit dñm p̄tō Hiero. sic dicit. nihil ē qz tamfācile corrūpat mētes hoīm et adulatio Scđo. p̄bo hoc idē. qz sup̄ illud p̄s. Lōuertank statim erubet. sc̄etes. dicit glo. sic plus nocet lingua adulatoris qz gladius p̄secutor. Unī aug. Noli putare te non esse homicidā cū fratri tuo male p̄suades. si enim male p̄suades. occidis. depe. di. i. noli. ergo videt adulatio esse ḡuius peccatū homicidio. Respondeo qz adulatio et homicidiū in grauedine se hñe sicut ercentia et excessa. qđ p̄t̄. qz homicidiū est grauius peccatū adulatio duplicitē rōe. Pr̄ima est qz lingua adulatoris nō nocet ita efficaciter si cut gladii p̄secutoris. qđ p̄t̄. qz gladius p̄secutoris efficiēt occidit qz sufficiens cā mortis. Lingua aut̄ adulatoris nō ita efficaciter nocet qz nullus p̄t̄ alteri esse sufficiēt cā peccādi. qz cū gladii p̄secutoris sit cā mortis sufficiēt. et lingua adulatoris sit cā peccādi nō efficaciter sed occasionalis. iō homicidiū est ḡuius peccatū adulatioē. Secūda rō est qz malū irrecupabile est ḡuius malo recuperabili. Sed nōcumentū homicidiū est irrecupabile. nōcumentū vero adulatioē est ḡuius peccatum homicidio duplicitē rōne. Pr̄ima est qz p̄tem qzto plus nocet in p̄ciosiorib⁹ bonis rāto ḡuius est. Sz i lingua adulatoris plus nocet in p̄ciosiorib⁹. sc̄i bonis spūalib⁹ qz gladius p̄secutoris qz nocet i corpalib⁹ tm. ḡ zc. Scđa rō ē. qz p̄tem qzto occultus nocet et minus caueri p̄t̄ rāto ē ḡuius. sed peccatū adulatoris occultus nocet. magis enī caueri potest a manu p̄secutoris qz a lingua detractoris. ergo zc. Secūda questio est. An adulator ita grauite peccat sicut ille cui adulatur. Et v̄ detur qz grauius tali p̄ratione. Qui cūqz verbis alii nocet non minus nocet sibi qz alijs. Sed ille qui alteri adulatur inducit eum ad peccādū mortaliter. quod patet. quia super illud psalmiste.

Capitulū

III.

Oleū autē peccatoris rē dicit glo. Falsa laus adulatōris a rigore veritatis emollit ad noria. q̄ mul tomagis adulator in se peccat. Rūdeo duob̄ modis. Primo simpliciter & absolute sine aliquadi finctione q̄ ille qui adulat alteri & nocet ei plus peccat & plus nocet sibi q̄ illi cui adulat. Luius ratio est. qz sibi nocet tanq̄ sufficiens causa peccāt. alijs autē nocet & est cā peccandi occasionaliter tancū. Secundo mō rūdeo cī distinctionē. Distinguendū est enī de illo cui aliquis adulat. aut enī ille nō assentit adulatiōni. aut assentit. Primo enī cū q̄s nō assentit adulatiōni. tūc adulator peccat mortaliter. ex intentiōe inducēdi illū ad peccatus mortale q̄tū in eo fuit licet adulatiōni ille nō assenserit. Secundo vero cū aliquis adulatiōni assenſit & acq̄escit. tūc de tali distinguo. qz aut est qdaz qui decipit credendo adulatori plus de se q̄s sibi. & talis cū decipit ab adulatore minus peccat q̄s adulator. Est alijs q̄ nō solū credit adulatori s̄z eti am souer adulatore & p̄curat. fiat adulatio. talis plus peccat quam adulator. de tali loquitur Hiero. ad Ecclesiām ita dicens. Isto maxime tpe regnat viciū adulatiōis qd̄ est ḡuissimū qz huma nūcias ac beniuolētē loco dr. Et iūa sit vt q̄ adulatori nescit aut inuidus aut sup̄b̄ repueſt. b̄c. b̄. tho. q. q. q. cev. & Raynerius in summa.

Quantum ad tertium .§. III

principale. s. excoem p̄placētie q̄ oritur ex adulatiōne q̄ notaſ cū dr. Nō impiguet caput meū. id ē mēs mea nō delectabilis. Considerandū est enī remedium q̄ i p̄am. Quinq̄ autē sunt remedia q̄by adulatiōnis p̄tēm excludit & vitatur. s. deceptio. redargutio. detractio bone p̄scie p̄ditio. p̄p̄e mūfieſide ratio. Primum remedium ad adulatōrē. vītādā ē deceſtōis consideratio. ab illo ei sp̄ cauēdū ē q̄sq̄ decipit. s̄z oīs adulator ē tal. ita dicit aug. sup̄ p̄. Adulatio est fallaci laude seductio. vñ puer. xi. Simulatōr̄ ore decipit amicū suū. i. adulator. q̄ autem verbis blandis allicit ad peccādū. aut blandiq̄s & fauoribus instruit q̄liter peccata fiant. aut in dono blandimentis extollit ideo talis decipit amicū suū. huic nō est credendū. Hiero. vii. Nō credas ei cū locuti fuerint tibi bona p̄. Oleum peccatoris nō impin. quet caput meū. glo. i. simulata dilectio & falsa laus adulatōris nō impinguet caput meū. id est mentem meā nō delectabit nec a vigore veritatis mouebit. Videlicet enī manifeste q̄ adulatores cū aliquē false irriserint de illo dicunt. Vide quō illi vñxi caput. Secundū remedium p̄tra adulatiōnis peccātū est melioris redargutio. nam redargutio viri iusti multū valet ad circū spectiōes nos̄trop̄ oper̄ ne apulatione aliq̄ in bonis q̄ facim̄ extollamur. Eccles. vii. Melius est a sapiente corripi q̄ stultoz̄ adulatōrē decipi. Rō bui⁹ est. qz cū sapiens habeat rectū iudicium rōnīs. iō est alio rum regula directiua. Stultus autē vel viciosus cū etiōrum habeat iudicium rōnīs & p̄gn̄s appetitū inordinatū. nō est sequendus sed potius detestādus puer. i. Fili mi si te lactauerint peccatores. s. adulando p̄terita. extollendo p̄ntia. inclinādo ad futura. nec acquiescas eis. Ad qd̄ Dei. q̄si dat bo

nū documentū dices. Sit tibi tam triste si laude rā a turpib̄ q̄ si lauderis ob turpia. Tertiū re mediū p̄tra adulatiōnis viciū est detractiōis p̄sideratio & impugnatiō. Nam ab illo cauere debemus q̄ velut hostis nos semp̄ p̄sequit. sed talis est adulatōrē. Unū Aug. sup̄ p̄. Duo sunt genera p̄ley cutoꝝ. s. vitupantium & adulantiū. sed plus nocet lingua adulatōris. q̄ gladius p̄secutoris. & Grego. dicit q̄ remedium p̄tra adulatiōnē est detractio. Sciendū est inq̄ q̄ ne intoderatīs laudib̄ eleve mur plerūq̄ nostri rectoris moderamine detraꝝ & ceterib̄ lacerari p̄mitit ut q̄s vox laudatīs eleuat lingua detrahētis humiliat. Idē. vi. q. i. sunt plurimi. & Amb. de officijs. Nō est vera amicīcia vbi est adulatio fallax. & Senec. in ep̄lis. Malum bo minem blaude. loquente agnosce tuum laqueū esse. habet enī suū venenū blanda oratio. Onar tum remedium cōtra adulatiōnē est bone consciētie conditio. Nam bona cōscientia semp̄ minus de se estimat & in agendis suis semp̄ metuit ne ali quid reprehensibile inueniatur. & Grego. Bonarū mentiū est ibi culpam agnoscere. i. timere. vbi culpa non est. di. v. ad eius. hinc idem Grego. Inter verba laudatīū & vitupantīū ad mentē s̄g recurrit dū est. & si in ea nō inueniſt bonū qd̄ dc nobis dicit magnā nobis tristīcia generare d̄. Et rursum si ī ea nō inueniſt malū qd̄ de nobis boles loquuntur. in magnā dēmus leticiā exilire. xi. q. iii. inter̄ba. Quintū remedium p̄ adulatiōnē ē p̄p̄ie miserie inspeccio vel cognitio. Qui enī cogitat q̄lis ē inq̄ nō excollitit dū laudas exterius. Unū Seneca in ep̄la. lxvij. sic ait. Intus scip̄m cōsidera nō qualis alijs credas. et b. Grego. sup̄ Ezech. sic ait Quid enī p̄dest si nob̄ oēs laudent & p̄scia accusat. aut quid poterit obēti si nob̄ oēs derogēt p̄scia sola defēdat q. d. nihil. idem. xi. q. iiij. in cunctis.

Lapitulū tertū de iuramento.

Iri pōt. Juramentum est affirmatio vel negatio de aliquo. s. de facto vel siendo sacre rei attestatione firmata. Quantū ad p̄mā p̄tem diffinitiōis hui⁹ nota q̄bie dr affirmatio vel negatio nō solū p̄ ore p̄serit sed etiā actu. p̄t̄ si alicui dicat iura sup̄ librū istū si tale negotiū sic se habet vel q̄ dices veritatem de tali materia. tille tangit librū nihil dicendo aliquā & tñ ille contricebabet p̄ iuramento seu locutione iuratoria. Et no rā fm̄ Jo. an. in de. circa iuramentū qd̄ sit exordiatiōe iuris multipliciter sit. Quedā enī iura diſcunt simpliciter debere intari. qdaz corporaliter. q̄dā sup̄ sancta dei euanglia. qdā addūt ipoꝝ tacitu ram vt. i. q. viij. quotiens. Spud y talicos inter̄p̄tatur consuetudo q̄ sufficit quemlibet librum vel quamlibet scripturam tangere quod sat p̄t̄ p̄t̄ codere vbi etiam de iuramento corporali exp̄nitur. Non sic vbi de tactu euangelioꝝ ponit. vt extra de bere. in. c. multoꝝ. in clemen. super verbo tactu. Quantū ad scđam p̄cē. cū. s. dr de aliq̄ factō vel fiendo. Nota fm̄ beatū Thomā. q. q. questi. lxvij. & Ray. q̄ iuramentum est duplex. s. assertorium. Et hoc est de aliquo factō presenti

Citulus .X.

vel p̄terito. cū s̄z quis iurat aliqd sic fuisse factū vel sic mō ēē. aliud dī. p̄missionū. cū s̄z q̄s iuramē topimittit aliqd se factuz. Et q̄dlibz bōz fit duplī q̄r vel p̄ si implie arrestationē vt cū simplī iurat a liqd fuisse vel ēē vel nō ēē. vel ēē factuz. vel non factuz aliqd. vel p̄ exēcratiōz vt cū iurat s̄i n̄ ē ita vt afferit. vel si nō facier qd̄ p̄mittit q̄r nō adiuuiz cū vel nō saluet vel euēniet sibi tale vel tale malū vel filijs suis et bmoi. Et sic obligat illō p̄ qd̄ sic iurat vt diuinū iudiciū ī eo exerceat. veldina. vleto si nō iurat ver. Quātū ad vltimā p̄ē cū. s̄. dī sa cre rei attestatiōe firmata. Scidū q̄ cū iurat per creatureas non assumūtur creature i testiōnū p̄m se. s̄z inq̄stū dīna vt̄ aliqd mō ī eis manifestat. Uc cū iurat p̄ fidē. p̄ euāglū. vel p̄ sc̄tōs. intelligit p̄ deū c̄. vītas ztne in fide eius. vel in euāglio eī. z sancti hāc vītātē pdicauerūt z tenuerūt. Un̄ et Aug. dicit. Qd̄ iurare ē deū in testē. p̄uocare. q̄r s̄z p̄cipiōt iuocatiō testiōnū ē. Diffiniēt aut̄ h̄ iuramētū cōterput. s̄. sit illūcētē l̄licite q̄uis cū sit illūcētē potī dīcī dēat piuriū q̄s iuramētū q̄r iuramentū ip̄ortat actū fūct̄. piuriū vō vīcū. Et dī iuramētū q̄s iur̄ astrigimetū. vel q̄r p̄ iure sumūt v̄t bēahtur p̄ vero qd̄ sic iurat fm̄ tho. vbi. s̄. Dicāt etiā sa cramētū ob sacra astrigimetū. fm̄. Nico. sicutū. iste alio mō z cōius dī abbas de sicilia. s̄i b̄ tīcu. vbi frequentē allegat̄ dī. Nico. de sicilia.

De iuramēto quō sit līcī. §.I

tū si fiat cū debitō modis qd̄ totū notat̄ z p̄ ibē z y māce accipi pōē i auctē q̄ bī. Hīere. uij. s̄. Et iuraz būt in noī meo. Unuit dīns. in veritate. iudicio z iusticia. Ubi tria notant̄. Primo act̄ līcī re ligōis. ibi. Et iurabūt. Sēdo modus zgruus locutiōis. ibi. viuit dīns. Tertio affect̄ necessariuus hui⁹ actiōis. ibi. in vītate. iudicio. z iusticia

Quantū ad primum q̄. §.II

iuramētū sit ēt līcītū z bonū oñdīt ex rōc. et fine. ex scripture serie seu narratiōe. Rō aut̄ q̄ p̄bāt iu ramētū ī se līcītū ē ista. Ille q̄ iurat iuocat diuinū testiōnū ad zfirmādū ea q̄ dīcī vīz ex diffinitione Aug. dīcī. Jurare ē deū ī testē iuocare. nihil at cō firmat nisi p̄ aliqd q̄d̄ ē certi⁹ z poti⁹ tō i b̄ ip̄o q̄ bō p̄ deū iurat. fatecū potiorē vtpote c̄ veritas ē itallibl̄ z zgnitio vīlis. z sicaliq̄ mō deo reuerēti am p̄bēt. vñ biero dīcī sup̄ mat. Qd̄ q̄ iurat aut̄ vēnerat̄ aut̄ diligit cū p̄ que iurat. Et phs. vi. meta. dīcī q̄ iusiurādū ē honoratissimā. Exhibere at deo honorē z reuerētiā p̄tinet ad vītē latrie seu relijōis. vñ z Decutro. vi. vbi agiēt de fuitute latrie. dīcī Illi soli. s̄. deo fuires. z p̄nomē eī iurab. vñ z Ligurg⁹ gētīlis cū dediſz leges Lacedemonijs multū v̄tles ill̄ tñ viderēt mleū ḡues. finit Li gurg⁹ eas accepisse ab appolline. z tō nō vellet mi nuere l̄ mutare sine p̄silio eī. vñ exegit iuramētū ab eis. q̄ nō eas trāsgredet̄ q̄s. p̄ rediret ad eos cū r̄fōsione. Sīc p̄ inde recessit nec vñ q̄s reūsus est vt h̄ent cām obfūadi estimās ī tanta reuerētia z obseruatiōe bituros iuramētū q̄ nū q̄s trāsgredērent. Secūdo p̄t̄z b̄ idē ex fine. Iā cui⁹ si nis bon⁹ est ip̄m q̄s bonū ē. nūsi materia de se sit mala. vt se

nerari vel furari p̄pter elemosynā faciendā. q̄r tūc finis seu itētio bona nō excusat. Finis aut̄ p̄ qd̄ inductū ē iuramētū. est ad certificādū hoies z sic ad tollendū p̄trouersias nec materia de se mala ē sed bona vt dictū ē. Tertio p̄t̄z hoc ex scripture auctē vbi ponunt̄ exēpla sc̄tōz a nob imitāda. ibi aut̄ iuēnīm⁹ z deū z anglī z hoīem. sanctū pluri es iuras p̄ memetipm iuraui dīcī dīs zc̄. Beneſ x̄ij. vt enī dicit a p̄ls ad hebre. vi. Hoies p̄ maio h̄ res suos iurant. Deū at q̄ sup̄iorē nō b̄z p̄ semet̄ ip̄m iuranit z in ps̄. Iurauit dīns z nō penitebit cū zc̄. Jurare aut̄ dei ē a se ip̄o nullaten⁹ ordinata cōuellere. penitere vō eadē ordinata cuz voluerit īmūcare. x̄ij. q. uij. īcōmutabilis. Ip̄e ēt deū icar natūs in euāglio legiē iuras p̄ē cū vīcū dicibat Smē dīcī vob. qd̄ ip̄emēt exponēs. subdit Lu. uij. in ve ritate dīcī vob q̄ multū leprosi erāt i isrl̄ zc̄. q̄ lō cutio ē iuratoria fm̄ Inno. ex deū iureiur. c. etī r̄ps Poss̄z tñ dici q̄ tal̄ locutio sit poti⁹ qd̄a firma aſ severatio vītas q̄s iuramētū sicut cum q̄s diceret Lerte sic se b̄z istud. z talis expositiō maḡ est p̄dī canda. iurauit ēt angl̄s bon⁹ p̄ vinētē ī secula secu loz q̄ tps̄ nō cēt apl̄ v̄t b̄z apoēt̄. Multi ēt sci in nouo z i veteri testō īueniētū iuras p̄ apl̄us paulus cū dicebat. q̄tidie morior̄ p̄ glam vestrāz frēs q̄ locutio fuit iuratoria vt dīcī Aug. x̄ij. qd̄. i. nō est. z ad Rom. i. Testis ē mībi deū z i pl̄ib̄ alijs loc̄ sua p̄ epl̄az sed z abraam p̄saaciacobz ioseph sc̄tissimos viros īuenīm⁹ iuras p̄ē vītē i Hīc̄. vērū vt dīcī b. tho. h̄. q. lxxix. nūbil̄ p̄b̄bet aliqd fm̄ se esse bonū qd̄ tñ cedit i malū v̄tētio eo. qz. l. nō vītē cōuenient̄. sicut sumere eucharistiā ēt se bonū. z tñ q̄ indigne sumēt iudiciū sibi manducat z bibit vt dīcī. i. Lop̄. xi. Sic z iuramētū q̄uis ī se sit bōnū. si q̄s v̄tāl̄ falso v̄l̄ in re illūcētē aut̄ indiscretē leuiter. cedit i malū eī. iuramētū igīz tñ sit bonū nō tñ ē p̄nūrādū inter illa bona q̄ p̄ se sit apperēda. vt sit act̄ dīlectōis obie. z būilitat̄. orōnis et bmoi. nec tñ p̄nūrādū inter illa q̄ de se sit mala. vt blasphemia. homicidiū. z bmoi. sed ī se bona li cita q̄ tñ p̄ se nō sint apperēda vt p̄masz i nēcītare exēceda. Tho. vbi. s̄. z Bonauē. in. uij. Et si inter bona nēcīaria. q̄. s̄. s̄. ordinata ad subueniēndū aliū cui defectui. sicut medicina q̄ nō p̄ se q̄rīz p̄ ne cessatē ad subueniēndū vīcū humane infirmat̄. z inq̄stū ad b̄ inuat̄ q̄s v̄t̄ ea z nō aliter. sic z iuramētū v̄tēdū est in necessitate. z tō dī Eccl. x̄ij. iurorationē nō assūscat̄ os tuū. multi enī s̄. casus ī illa. Qd̄ aut̄ dīns phibuit iurare oñō. vt Mat. v intelligit phibuisse nō q̄r ex se malū sit iuramētū. vt furth. adulteriū. z bmoi. sed ex cāne. s̄. et freqūti z leu iuratiōe cōtingat̄ piuriū. vt dīcī Inno. ex deū iureiur. c. et si xp̄us. Prohibuit ḡv̄t̄. s̄. q̄s nō iurat̄ er̄ se delectabiliter h̄z coact̄ nēcītate vt p̄oīt August. x̄ij. q. i. c. ita ergo.

Quantū ad secūdū cū. §.III.

dī. Unuit dīns. ponit̄ modus zgru⁹ locutiōis. vt sc̄z nō iuret p̄ v̄dola vel p̄ creatureas ī h̄as vt de um vēnerādo. s̄z cui p̄cas piuraſ ad deū se referēdo nec p̄ deū iuret mō obprobrioso vt ribaldi. Et de his dicendū in. c. sequēti.

Capitulū .III.

Capitulū .vij. de iuramento p̄ modū p̄dicatōis

DE iuramento per membra dei vel p̄ creaturas. vñ p̄ falsos deos. Quantū ad p̄mū nota q̄ cū q̄s iurat p̄ membra dei vel sanctoꝝ. aut iurat p̄ mēbra in bo[n]esta. vt p̄ cultū dei. vel p̄ mēbra pudēda. vñ ḡis marie aut sanctoꝝ. est mortale. q̄ sonat blasphemiam et notabilē irreuerentia. et sic intelligit̄ ca. si q̄s p̄ capillū. xij. q. i. Aut iurat p̄ mēbra honesta ut p̄ corpus p̄ sanguinē. p̄ caput dei. et b̄mōi. tunc defecit̄ mō iurandi nō est p̄cē sed eē posse si. et contemptu vel irreuerentia h̄ ageret. Quantū ad se. cundū iurare p̄ creaturas. vt. s. p̄ fidem. euanglia crucē corpus suū. celū. et b̄mōi. nō est d̄r se illicitū sicut nec etiā iurare p̄ creatorē. Qd̄ aut̄ p̄hibuitdo minus. Math. v. dices Nolite iurare p̄ celū neq̄ p̄ terram r̄c. duplet fuit cā huius p̄hibitōis. ne vi delicit̄ ad creaturā trāferre honorificentia creatoꝝ. cū. s. crederet aliqd̄ nomen deitatis eē i creaturis p̄ q̄s iuraret ut ḡtiles faciebat idolatrie dedit̄ ad quā erāt. p̄ni iudei. vel ne creaturas contempitibiles iudicando p̄ eas iurādo. p̄missa. p̄ nihil duceret ac si nō tenerent̄. Et v̄rāq̄ cām hui⁹ ponit Brati. xij. q. i. h̄. ex p̄missis. et sic intelligēdū est illud. c. Clericū p̄ creaturas iurantē si p̄ stiterit in vicio eccōicandū. xij. q. i. clericū. videlicet cū in hoc honor latrice exhiberet creature. v̄d̄i cit̄ tho. Unū t̄ sanctus Joseph iurauit p̄ creaturas cū dixit fratrib⁹ p̄ salutē ph̄raonis nō exhibet hic r̄c. Gen. x. q. Qd̄ p̄t intelligi dictū p̄ execrationē sic. Si nō faciā qd̄ dei deus nō saluet pharaonē vel p̄t intelligi iurātu eē p̄ p̄ficiōem sic. sicut ē verū. deū dare vel cōseruare salutē seu statū ep̄gale p̄ pharaonis ad exercendā iusticiā cū ab eo sit oīs potestas. ita est verū qd̄ dico. b. tho. vbi. s. t. xij. q. i. h̄. ex p̄missis. Quantū ad tertium. s. iurando p̄ falsos deos h̄ est simpliciter p̄hibitū. q̄ ad idola triā p̄ninet. vñ d̄r Exo. xij. P̄der nomen eternoꝝ deoꝝ nō iurabit̄. teneat̄ in talis seruare qd̄ lictum iurauit p̄ falsos deos. vt b̄r. xij. q. i. Monz q̄ de iure naturali ē seruire fidelitate in p̄missis alias adderet peccatū peccato. s. qd̄ cōmisiit in iurando p̄ falsos deos fīm Ray. t̄ tho. Licitū tñ ē vti iuramento illius qui iurauit p̄ falsos deos seu recipie iuramento eius q̄ et se p̄t̄t̄ est iurare per b̄mōi. Unū t̄ Jacob v̄lus ē iuramento Laban q̄ iurauit p̄ deū lochoth. i. idolū. Et machabei cum fecerūt pacē cū romānis vñ sunt iuramento ip̄orū qd̄ vñ fuisse p̄ idola q̄ colebant vt b̄r. xij. q. i. mo/ net. r. s. se. sed non licet inducere cum ad hoc secūdū tho. Inno. t̄ Hosti.

De tribus que cōcurrere. s. I

debent in iuramento ad h̄ vt līcīte fiat t̄ de cā insti tutionis eius dicit Hiero. sup̄ illo verbo Hiero. vij iurabis r̄c. Adiuvendū q̄ iussurandū hos h̄z comites. veritatē iudiciū t̄ iusticiā. Si ista defuerint nequaq̄ iuramentū. sed p̄iuriū erit. Prīmū qd̄ re iūl̄ t̄ p̄ncipale est v̄itas. t̄ h̄ mag. in cor de q̄s ore. h̄ ē q̄ iuret q̄s fīm q̄ dicat sibi cor seu cōscia. Nam si iuraret qd̄ vez̄ realiter esset cūiūs tñ

cōtrariū crederet p̄iurus esset formaliter. D̄i iurando mēdiōse p̄iurus ēē formaliter t̄ materi aliter fīm Bonauē. in. ij. t̄ v̄rūq̄ mortale. In qd̄ incidit Petrus aplūs cū iurauit s̄ xp̄m nō zḡsce re vt h̄ Math. xxvi. Et pp̄ vitatē q̄ d̄i cē in iura/mento adduns q̄s alia. Nam iō iudiciū. s. discretiōis t̄ mature p̄sideratiōis vt bñ pp̄ndat̄ eē ve/rum qd̄ iurat. Justicia req̄rit iurādo licita ne illi cītū iurando cuius d̄riū op̄ret eū facere si rep̄iat falsum dixisse. Ubi nota fīm tho. q. q. q. lxxix. or. i. qd̄ iuramentū ē institutū ad p̄firmatiōē seu ad certificatiōem v̄tatis ei⁹ qd̄ d̄r. L̄ confirmatio aut̄ t̄ certificatio alicuius rei in sc̄ibilīb̄ fit p̄ rōem q̄ p̄cedit ex aliquib⁹ naturaliter notis q̄ sunt infalli bilitate vera. sed facta p̄ticulariter hoīm nō p̄nt p̄ rōem p̄firmari. s. solēt q̄ dicunt̄ de his p̄firmari p̄ testes. h̄uānū aut̄ testimonii p̄cise nō ē sufficiens ad b̄mōi p̄firmādū. Primo pp̄ defectū h̄uāne veri tatis. q̄ plurimi libunū in mēdiū. iux illū. ps. Os eoz locutū ē mendaciū. Scđo pp̄ defectū hu mane zḡuoscibilitatis. q̄ hoīes nō p̄nt agnosceret̄. refutara nec absentia. nec cordū occulta. iux illū. q. galip. vi. Tu solus nosti corda filioꝝ hoīm. t̄ d̄ his tñ hoīes loquim̄. t̄ expedit rebo h̄uānis vt a liq̄ certitudō de his h̄eal. Et iō necessariū fuit re/currere ad diuinū testimoniū p̄ iurāmētū inuocādo in teste dē q̄ mētiri nō p̄t ied̄ h̄ in severitatē infallibili p̄ p̄mū defectū. Nil eū lacet sed h̄z oīm cognitiōem v̄lem p̄ secundū defectū. Ac etiā ē de vnitatis t̄ p̄acis amās summe caritatē. t̄ h̄ p̄tra aliū. i. tertiū defectū cōm̄ hoīm. s. dissensionis t̄ litigiositatis. qui etiā tollit̄ p̄ iurāmētū v̄m illū ad Heb. vi. oīs cōtrouersie finis est iurāmētū. Manifestat aut̄ de vnuocat̄ in teste in iurāmēto an illud sit v̄m qd̄ platū est. vel reuelādo p̄ iter nam inspiratiōem inspirādo. s. mētē iudicis t̄ p̄tis aduerte vt credat̄ iuramento vel p̄ facti denunciatiōem dū p̄ducit in publicū q̄ erant occulta vt p̄ penā mētētis dū puniēdo mendacē manifestat mendaciū q̄ qdē t̄ si aliq̄ nō facit in p̄nū. in futu ro iudicio p̄ certo faciet manifestādo. iux illū. j. l̄. lumiabit̄ abscondita tenebraꝝ t̄ manifestabit̄ colilia cordū. i. Lop. uij. Illud siqdē testimoniū nul li deficiet. s. p̄ eo l̄ z̄ eu. Scđom qd̄ eriḡt̄ ē iud. ci uī. s. discretiōis. vt. s. bñ examinet̄ t̄ dicernat̄ qd̄ iurat̄ t̄ si est sufficiens t̄ v̄gens cā Sicut. n. irreue reutiā faceret p̄ncipi q̄ veller eū inducere in testiōniū alīcū̄ fīuole r̄ ei. ita t̄ q̄ iurat̄ ex leui cā t̄ si v̄rū dicat in h̄ iūl̄ d̄i cē iudiciū discretiōis vt vide atur si est necessariū iurare. puta q̄ ē aliqd̄ qd̄ d̄r necessariū vel multū v̄ile ad credendū qd̄ tñ nō credūt̄ nisi iuret̄. t̄ si intelligitur qd̄ dixit r̄ps. ma thei. v. Sit sermo vester est est. nō nō. qd̄ amplius est a malo. i. siue affirmando siue negādo aliqd̄ lo quinini simpli. ita tñ vt sicut habet̄ in corde ita p̄feratis̄ ore t̄ nō sit est. i. in corde t̄ nō in ore vel ecōuerso. q̄ hoc p̄tineret ad mendacium. Quod aut̄ amplius dicit̄ q̄s similiē sermonem. puta cum oportet iurare a malo est. id est. proce dat hoc ex incredulitate audientium. cum sc̄ilicet nolunt credere quod eīs est v̄ile. t̄ habetur. xij. q. i. ita ergo. Unde t̄ Josue cum seniorib⁹ israhel.

Titulus .X.

quia fuerunt nimis sceleres ad iurandum in promissione
do sc̄ emunitate et societate gabaonitis qn vene-
runt ad eos simulantes se in remoto multū habita-
re a terra. permissionis nec habuerunt sufficiēs iudi-
cū discretiōis in examinādo negotiū decepti sūt
et indiscrete iurauerūt. tñ ob reuerētiā iuramenti
noluerūt puenire nec in hoc fecerūt h̄ pceptū dñi
qui pcepit illas natiōes oēs deleri qz intelligeba-
tur illud tale pceptū nō simpliciter sed in calu in
quo ille gētes permanerēt incorrigibiles. gabaoni-
te aut̄ submiserūt se correctioni. hoc fīm. Bonauē-
tu. in. iij. sen. et nibilominus losue tradidit illos
scrututi cūdā. Scrutus aut̄ equigat morti fm
ura. Et sic aliquo modo occidit eos. et vtilius.
Ambro. xij. q. u. h. innocēs. Uel pōt dici qz famili-
ari cōsilio spūsceti scrūauerūt ad qd obligati n̄
erāt. Qd iō faciā erat. ppter reuerētiā iuramenti
ōndend. m. Historiā habes Josue. ix. c. Qn aut̄
quis sine iudicio discretionis iurat. i. et qdam le-
uitate sine aliqz cā et necessitate vel vtilitate vtqz
peccat. etiam dicēdo veritatē. qz irriterētiā deo
facit non tñ mortaliter si dicit veritatē vel quod
credit vez. nisi hoc faceret in ptemptū dei ad quē
aliqñ inducit frequens vlus alicuius mali. Silr
si illud de quo dubitat esse verū iuraret. p vero ex
quādā levitate et pcpue in iudicio vel in casu. Un
sequit̄ dāmū alterius. Dicit̄ enī in bmōi nō le-
uitate vel pcpitan̄ duci sed mature et benepulsus
et premeditatus. et fīm qd tecolit sic iurare cum ex-
pedit. s. certe vbi est certus. et dubie vbi est dubius.
Un dicit̄ Guil. et Hosti. et Bern. Qd m̄l̄ adul-
teria qz̄uis cōfessa sit de adulterio sacerdoti. nō tñ
potest nec debet iurare marito sup docū suspicanti
vel qrenti se h̄ petrū in sc̄ nō habere. qz qz̄uis crede
repie possit peccatū sibi remissum qz cōfessionē nō
tñ de h̄ certa cē pōt qz sit sibi dimissum. ut ex d̄ pur-
ga. ca. c. accepim̄. et sic de alijs reb̄ dubijs. Ter-
rit̄ qd etigitur in iuramento est iusticia. qd h̄ locū
in iuramento pmissorio. vt. l. cūz qz̄ pmissit aliqd
facturū pmissat qd iustū est et licetū. Nam si pro-
missit iustū et illicitū qd vtqz peccat. et si illud
licitū qd pmissit iurare facere est de se mortale vt
cū iurare occidere. adulteram nō relinqre et bmōi.
peccat mortaliter siue intendat illud facere siue n̄.
sed inducere timorem vel vitare malū sibi intem-
ptatū qz tenetur h̄iū facere eius qd iurauit. als
iterū peccaret mortaliter. s. illud malū adimplen-
do et sic deest veritas in ipso iuramento de necclis-
tate qz sine mortali alio peccato et qz̄iū nō pōt il-
lud seruare. semper aut̄ cum deest veritatis iurame-
to. et scienter est mortale. qz ppter et pfecte tūc est p
iuriū vt̄ ex diffinitione eius. Un herodes qz iura-
uit puelles saltanti dare qd petret. male et indiscre-
te iurauit. et peius implevit caput Jobis bap. dā
do illi puelle pmo postulanti. vt h̄ Mar̄. vi. Si
enī intendebat simpliciter dare qd postularet etiā
malū et more iohānis Peccauit mortaliter nec
tenebat implere. Si hoc nō intendebat sed de tpa-
libo qz postulasset illicitis sic nō peccauit saltē mor-
taliter in iurando nec ad illud obligabat et vi iu-
ramēti qd nō intendebat. et de hac habes. xij. q.
u. q. c. vnuſquisqz. et c. est etiam Un et David et si

iurasset occidere Nabal ppter contumelias t̄bōz
illatas nuncis suis ad intercessionem tñ pruden-
tissime mulieris Abigail vroris dicti Nabal mu-
tauit ppositū nec sibi pfecta fecit qz illicitū iuramē-
tum nō seruasset vt h̄. i. Reg. xiv. et h̄. xij. q. u. q.
iurauit. Si aut̄ qd iuratur est illicitū estvenia-
le de se. vt bibere ter vel quater cū hoc biberet si
bi nimis. vel aliqd indifferens. vt ire ad villā sui
solatio vel aliqd licitum in se vel vtile alteri nulli
ne tamen importatē vel paucissime. vt vrbare si
lium vel accusare. p leui defecru dare alicui aliqd
puum pomū. et bmōi. Si non seruet tale iuramē-
tum qz̄uis tūc intendere seruare non tñ videt ely
se mortale. Et ratio huī us est. qz nō deest veritas
de necessitatē nō enī teneat h̄iū facere eius qd iu-
rauit de necessitate salutis. qz si seruet puta facien-
do illud qd iurauit illicitum vt bibendo aliquan-
tulum plus qz̄ debet. peccabit venialiter sc̄m
Guil. Venialia aut̄ non tenetur de necessitate sa-
lutis vitare. Et cū meli. vt min. male faciat i nō
seruando illud tale. ergo nō plus qz̄ venialiter pec-
cabit ex ipso actu in se. Si pmissit iurando qd lici-
tū et alicuius importatē. vt dare alicui pecunia et
debitum et h̄ctu vel p modum doni aut elemosyn-
ie et in certo termino. vel intratuz religionez. iu-
rum ad aliquam pegrinatiōem et bmōi. Aut intē-
dit non facere. et tūc peccat mortaliter. qz iurauit
contra veritatem eius qd erat in mente. Un ibi mē-
daciū et tamen tenetur implere si pōt saltē in fo-
ro indiciali. sed in foro pscie fm̄ quosdam nō tene-
tur. fm̄ vero alios teneat et obligat etiā in foro cō-
scientie Bonauē. in. iij. sen. ponit vtrāqz opiniōz
et neutra reprobat. secūda tñ tutor et cōsilenda.
aut intendit facere h̄ si nullo mō pōt illud imple-
re. ppter diuersos casus ptingētes nō teneat nisi ad
illud qd potest. puta si iurauit dare. et et nō pōt ni-
si. v. q. plus non habet ad illa qnqz teneat. Si iu-
rauit in certo termino et in illo non pōt sed in su-
turum tūc qz̄citus postea poterit. teneat. Si aut̄
pōt seruare sed cū multa sui incōmoditate. nō p̄t
h̄cūre ppria auētē ille cui pmissit. relaxet vel
dilatiōem det si ad ipm̄ spectet pfecte pmissio. seu
etiā relaxari et absolu pōt a supiore qz̄ iuramētū
et si de re licita tñ p merū et dolū suis extortū. Sz
cessi cū pmissit poterat. postea supueniat inopina-
tus casus. puta iurauit alicui restituere gladiū su-
um cū repeterit et in furia ipē repedit. non debeo
reddere ne abutat̄ eo nec in h̄ sum giur⁹. qz cū p̄
missi nō cogitabā de furia qz̄ supuenit. de qz̄ si cogi-
tassim nō pmissim. Silr cū qz̄ cū pmissit est di-
ues. postea effici pāp et ipotē ad illud nō simplē
sed cū multa incōmoditate poterit petere a supio-
ri. s. cpo v̄l̄ papa fm̄ materia relaxat̄ et v̄l̄ abolu-
tionē v̄l̄ pmutatiōem. de qz̄ vide. j. in. c. vi. in cor. et
h̄. i. cū se. Si vero aliqd iurauit sub conditiōe. nō
extante illa conditiōe quā exp̄lit vel intendit n̄
tenetur quo ad decum. Quedam ex se subintelligū-
tur fm̄ Hosti. et si de eis in pmissione nō cogit̄
se intendatur. vt si iuro restituere tibi pecuniam
ad certum tempus subintelligitur si mutuaues.
alias non teneor. Item si iuro tibi dare docem. s̄b
intelligitur si nuptie sint secute. alias non teneor

Capitulū V

Item si iuro soluere tibi ad certū tps. intelligit nisi in dē p̄cipiat cōtrātū r̄ iuridice vt in sequestris. Itē si iuro alicui tenē regivel ep̄o deposito a dignitate nō teneat obediē. Itē si iurat platus alicui ecclie aliqd se facturū vel daturū vt platus. priuat̄ platura nō tenet r̄ sic si iurauit restituere pecunia mutuatā vt platus. nā priuat̄ platura nō tenet. Si tñ pecunia iusta est in utilitatē ecclie. xv. q. vi. Autoritatē, ali⁹ suc⁹ cessor tenebit quoad mutuatā pecunia. Idē vñ qđad r̄onabiles promissiōes. Si aut̄ p̄mitit vel mutuo ac cip̄ileyt priuata persona tenebit ipse etiā priuatus platura. Item cum quis iurat stare mandatis alicui⁹ p̄ offensa facta sibi vel ali⁹ intelligit nisi mādānerit in iustū. immoderatū vel impossibile. r̄ hmōi. Itē Ray. addit etiā quod in huīusmōi cum contra iuramentū vult quis venire d̄z hoc facere autoritate ecclie. id est sup̄ioris. vt ep̄i vel pape. In quibusdā tñ ex p̄dictis sup̄fluum videt. Item cum iuro tibi reddere bladuz vel in iusta intelligit eiusdē bonitatis. Itē cum iurat pr̄ vel mater vel ali⁹ dare alicui filia vel ali⁹ cōsanguineā in uxore intelligit q̄ bona fide laborabit q̄ habeat eam r̄ ad plus nō tenet. De hmōi iuramentis pro missoriis habes multa infra. c. vi. in corpe.

Excluduntur autem a II

iuramentū p̄cipue tria genera personar̄ fm Thō. iij. q. q. lxxix. s̄z diuisimode. Et primi sunt pueri. i. ante quartū decimū annū. Ni ei nō admittuntur ad iuramentū. i. nō cogūtūr in iudicio. xxij. q. v. Pueri. Et h̄o quis p̄sumit a iure q̄ desit in eis iudiciū discretio nis plenū. qđ req̄ritur in iuramentō. vnder ppter hoc etiā statutū est quod nō accedant homines ad iuramentū. s. solenniter faciendū. nisi ieiuni. xxij. q. v. Non estū. Et hoc vt magis sobrij habeat meli⁹ iudicium discretōis. Uerū si iurant habentes vsum rōnis sive in iudicio sive extra iudiciū in cōi sermone ita peccat mortalē vel venialē fm qualitatē giurij. sicut r̄ ceteri. de delict. pu. c. i. Secundi sunt giuri. qđ intelligo d̄ giuris cōuictus in iudicio de giurio. hi aut̄ repellunt in iudicior cōtractib⁹ vt infames nisi p̄ eū q̄ p̄ fuerit abolita macula infamie. r̄ hoc q̄ p̄sumit q̄ desit in eis veritas locutōnis q̄ maxime req̄iri in iuramento. De giuris nororj⁹ q̄ facto mihi dubiū est si repellā tur in iudicio. cā innūeri sint tales in q̄cidiā locutionib⁹ cōib⁹ in emēdō vendēdo. r̄ hmōi. Dicit enī xxij. q. v. Decrevit. q̄ nō debent fieri iuramenta supra sacra euāngelia in quadragesima. in aduentū v̄sc̄ in octauā Ep̄bie. in ieiunijs q̄tuor tpm. r̄ rogationum r̄ dñicis dieb⁹. nūl de p̄cordia r̄ pacificatōe. Et dicit ibi glo. q̄ his dieb⁹ cause exerceri nō dñit. r̄ subdit q̄ huic. c. decreuit. r. c. p̄cedenti. vbi d̄r q̄ a ieiuniis fiat iuramentū obusat consuetudo p̄scripta. r̄ sic vidētur abrogata. Terti⁹ sunt sacerdotes r̄ plati. hi exclūduntur a iuramento. nō q̄ nō possint iurare. Imo in q̄ busdā casib⁹ dñit iurare. S̄z q̄ sine virgētā r̄ mag nō d̄ exigū iuramentū ab eis in iudicialeib⁹ ḥctib⁹. sicut a laicis. iij. q. uij. Si q̄s p̄sbit. Nec ip̄i defacili dñit ex tra necessitatē vt faciūt laici. Et hoc q̄ p̄sumit q̄ in eis sit respectu status p̄fecti iusticia cōstatōis q̄ nec mēdacia simpli⁹ dicit. nec illicitū p̄misit. Propte

rea enī exigū ab hoīe iuramentū. q̄ dubitafne sim p̄pliciter loquēdo diceret mendaciū vel nō seruaret p̄missum. Ipsi enī dñt magis cauere a iuramento non necessario. vt exemplō doceant alios nomē dñi reuerteri nō inuanū assumi. Ponit autē Ray. septē casus in quib⁹ dñt sacerdotes r̄ plati iurare. Primi⁹ ne dese ctu probationū q̄s ledas v̄l rem suā amittat. tūc enī p̄nrr dñt iurare. vbi tñ nō sit causa sanguis. Sed cūdus p̄ fide. vtc q̄s abiurat heresim p̄mītēs non ampli⁹ relapsū vel etiā scisma. de cōse. d. q. vij. Ego Be rengari⁹. r. i. q. viij. Quoties. Tertio p̄ obedientia prout iurāt ep̄i r̄ abbates romano pontifici. extra de elec. c. Significasti. Quarto p̄ pace. xxij. q. i. om̄e Quintus p̄ indēnitātē ecclie. xxvij. q. i. de siracusa ne. D̄z hic casus p̄t reduci ad primū. Sextus cu⁹ absoluſ q̄s ab excōicatōe. Septim⁹ cu⁹ infamati⁹ deber se purgare deficentib⁹. s. pbacolbo. q. q. v. Si q̄s p̄sbit. Addunt r̄ ali⁹ duo casus in sexto. Primus cu⁹ sacerdos litigat sive in cā tpgal sive alia deb̄z iurare de calūnia. Scđs. s. est. q̄z d̄z iurare de veritate dicēdo. ex. de iura. calū. c. Si de calūnia. li. vi. Quod autē clerici r̄ religiosi hodie iurēt in cōi hmone p̄ leui cā sicut laici nō excusat cōsuetudo q̄verius dīcenda ē corrup̄ē prela r̄ auget p̄ctū nō minuit. xxij. q. i. scisma. r̄ graui⁹ peccant ipsi q̄s laici. tūq̄ scādalizant suo exēplo. tūq̄ eis speciali⁹ p̄b. b. e. p̄ ius canonici. Capitulū. v. de formis iuramentorū.

De forma seu mō iuran

di cōi dicit Ray. Qđ aliter in veteri lege. aliter in ecclia primitua aliter hodie iuratur. Nā in veteri testamēto iurabat ista forma. Viuit dñs r̄ viuit sāta tua. iiij. re. iiij. r̄. xxij. q. i. Et iurabunt in nomine meo viuit dñs. Hicre. iiij. re. qđ iuramentū est p̄ simplicē attestatōem est sensus. Ita hoc est verū si est r̄vēc̄. qđ de⁹ viuit r̄ sāta tua viuit. vel iurabatur p̄ istū eliū modū. hoc faciat mihi de⁹. r̄ hec addat. s. reg. xiiij. r. c. xxv. Et est p̄ execratōem hoc iuramentū sub hoc sensu. Si nō fecero. hoc faciat mihi hec mālar illa. In primitua ecclia sic iurabat. Testis ē mihi deus. Ro. i. Testis est mihi cōscia mea. Ro. ix. vel corā deo loquorū hmōi. Hodie iurat multis modis. vt p̄ deū. p̄ sancta dei euāngelia. p̄ fidē. p̄ corp⁹ v̄l sans guinēxpi. p̄ crucē sc̄ram. p̄ altare benedictū. p̄ aliquē sanctū. vel sc̄ram. p̄ aliquas reliqias. Et hoc q̄tū ad iuramentū q̄ p̄t p̄ simplicē attestatōem. Nā q̄tū ad iuramentū q̄ p̄t p̄ execratōem iurat. Sic adiuvet me deus. s. q̄ istud est verū. vel si nō est sic sic uero dico. vel si nō faciat hoc qđ dico. q̄vēat mihi tale vel tale malū aut de⁹ nō miseria t̄ mei. aut diabolus ferat sāta meā r̄ hmōi. Et vt d̄r extra de iure iurā. c. Et si p̄p̄s. modi cavel nulla est differētia ex modo iurandi q̄tū ad peccatū si male iuref. r̄ q̄tū ad vim obligādi. Ita enī quis obligat p̄vnū modū sicut q̄ alii si licitū iurare fm Ray. Et q̄n̄ q̄s iuramentū parti defert iurādū est fm q̄ placet ombab⁹ p̄nbo. ff. de iure iurā. l. iiij. In iuramentis q̄ in iure p̄cipiūt vt est iuramentū testi⁹ r̄ iuramentū colūnū sp̄ ē iurādū sup̄ sc̄a dei euāngelia. vt c. s. de iura. calū. Et idē in oībo ali⁹ iuramentis q̄ a iure iurēla iudicēvel a p̄tib⁹ ex necessitate deserūt. Idem pp

Titulus Decimus

est si promisit aliquid iurare. Hostien. et Bernard.

De forma iuramenti §. I.

quod facit ipator pape. hoc habet in clementina Romani d' iure iurandi. ubi dicit in rex. et glo. Qd facit duo iuramenti fidelitatis imperator romane ecclie. Unum tempore sue approbaris. Aliud tempore sue coronationis. et forma primi habet in decreto. di. xvij. ca. Tibi domino Iohanni pape. Ego rex otto promittere iurare facio per patrem filium et spiritum sanctum. et per hoc lignum crucis. et per has reliquias sanctorum quae si permittitur domino romanum venire reo. sanctam romanam eccliam et te rectorem eius exaltabo secundum meum posse. nunquam vitam aut membra neque ipsorum bonorum quae habes mea voluntate aut meo consilium aut meo consilio potes. aut mea exhortatione. Et in romana civitate nullum placitum aut ordinatum faciat de oibus que ad te aut ad romanos pertinet sine tuo consilio. Et quicquid de terra sancti Petri ad nostram patrem veniente tibi reddam. Cuiuscumque regnum italicum promiseris. iurare faciam ut adiutor tuus sit ad defendendum terram sancti Petri secundum suum posse. hec ex istitu. Otto. Ubi dicit glo. Quod qui hunc feundum ab ecclia non tam ecclie sed etiam per latro ecclie perstare debet iuramentum. Et dicit facio iurare rex. Huius potentes in propria persona non iurat. sed tamen ipsi qui per eos iurantur. iurant in animis illorum pro quibus iurantur. Unde ipsi incurrit piurium si illud non seruaret quod promisit. Aliud iuramentum facit ipator tempore coronationis. et forma illa ponitur in clementina illa. Romani. et talis. Ego rex romanorum domino annuente futurus ipator promitto. spodeo et polliceor atque iuro coram deo et brachio predicto. me de cetero protectorem. procuratorem et defensorem fore summum pontificis et huius sancte romane ecclie. et in omnibus necessitatibus auxiliarii suis. custodiendorum et servandorum possessiones. honores et iura quantum diuino fulerunt adiutorio fuerunt. hec sancta dei euangelia. hec ibi gloriam futurum. hoc est contra Jo. di. xvij. Legimus ubi dicit quod sola electio principum facit ipatorem. Utiles enim hic etiam approbat ab ecclia anno coronationem non est ipator. Ita dicit glo. Jo. an. qd Inno. in decreto. ca. Venerabilis de electo. dicit quod si ipator non possit accipere coronam in loco debito. nibilominus auctoritate administrandi recipere potest ab archiepiscopo Coloniensi. ad quem spectat. vel et ipsa electio habet ea. Et host. dicit quod vidit per principes iudicari et teneri rex romanorum post electoem concordem beatum patrem. et quod non impator. et quod vincere nihil ad dir. Et facit quod notat Jo. xvij. di. c. Legimus. Et quod plus est vidi formas quendam literas de registro Inno. tertij. extractas referentes quod incoccus consuetudo est quod tenet sacra certa ratione persona iure subnixa per patientiam sedis apostolice tolerata. et per tolerantiam approbata. et electis duobus in discordia alterius administratur. ut rex omnem impium iuris dicere. exercere. Quod declarat ibi papa locum habere donec per papam electio alterius fuerit approbata vel reprobata. hec ibi. Item glo. ibi dicit quod multi disputant utrum donatio facta per Constantium impatorum romanae ecclie in persona Silvestri. (de quod dicitur. c. Constantini. et palea est) valuerit. et an successor illorum revocare potuerit. Accusatus tenuit quod donatio non valuerit. Sed Jo. contra. qui hoc notauit. dist. xvij. capi.

Ego lodouicus. Sed quod valuerit et si irreuocabilis ostendit Hostien. in summa.

De forma iuramenti §. II

quod faciunt episcopi pape quae sunt exempti. habent in eis. Ego episcopus extra. eo. si. Nam non exempti episcopi iurant suis archiepiscopis. et in eis. Dilecti. de ma. et obe. Nodie omnes recipientes dignitates a papa. sibi iurant. etiam abbates in benedicto. sicut episcopi in secretione. Complicatur hoc iuramentum septem capitula seu articulos. Primum est quod iurat fidelitatem sancto petro romane ecclie per patrem tuum existenti et successoribus suis. Et intelligitur hymnus. Inno. seruare fidelitatem beato petro quoniam seruat fidem et doctrinam quam seruabitis. be. pe. i. catholicam fidem. Seruat autem fidelitatem Romam. ecclie quoniam tenet eam matrem et magistrum per omnibus preclarissimis dominis. In ea etiam intellectu liguntur. Cardinales secundum Jo. an. cum ipsi cum papa constitutus sint eccliam. Romam. intelligit etiam ibi papa sed tamen sit mentio specialis postea de papa. et sic iurans non astringit cuiilibet in particulari sed ipsi collegio. Secundus in papa cum speciali nomine. Quintum ponit speciali nomen proprium pape. Et in eo quod iurant etiam successoribus. Intellegit canonice intratribus non de aliis. xij. q. ij. Alienaciones Nico. sy. Istae sunt verba capituli quae sunt extracta ex registro Greg. Ego episcopus. Nam ab hac hora in antea fideliter ero sancto petro. sancto ro. ecclie. dominus meus pape. Nam eius successori canonice intratribus. Non ero in consilio aut factoy virtute predictum aut membrorum capiatis mala captio. Consilium quod mihi sursum per se aperitur litteras aut per nunciū manifestabit nulli pandam. Patrium romanum ecclie regulas sanctorum patrum adiutor ero ad defendendum et retinendum salvo honore meo. Omnes honesti vocati ad synodum venient nisi impeditus fuerit canonicae predictae. si legatum apostolicus scimus quod certum esse cognovero in eundo et redeundo honoris tractabor et in suis necessitatibus adiuuabo. Aploz. limia singul' annis visitabo aut per me aut per certum numerum nisi eorum absoluat licetia. sic me de' adiuvet et hec sancta dei euangelia. hec ibi. glo. ibi. Ultima predicta. hoc non sufficit. simo vobis quod senseris dominum plurimamente ad peribedas insidias occurrere debet. xxij. q. v. c. De forma. que hic minus dicitur ibi suppletum et econclusum. Consilium nulli pandam. glo. hoc intelligo de consilio honesto. quoniam consilium malum tenet revelare ei quod possit prodesset non obesse. xxij. q. v. Ille videtur salvo meo honore. et in predictum acutum honorum quod non cum armis. glo. in propria persona. Nam per alios per eum Jo. an. tractabo. glo. Si constiterit mihi per litteras sue legationis. L. de ma. pr. l. i. Singul' annis. glo. vel raro iuxta cyrographum suum. xvij. distin. c. Juxtra. Et hoc intellige de episcopis et archiepiscopis. qui subsunt domino pape sine ullo medio. ut de ma. et obe. c. Dilecti. ibi dicit quod archiepiscopi debent esse contenti sibi iuramento. cum eis iurant sui suffraganei et non per se exigere in iuramento. et de ibi glo. quod inseri debet etiam de iuramento et obediencia. ut in c. Antiqu. de priuilegiis. papatuum. i. principatuum et in sua libro quod in episcopatu secundum Inno. Regulas sanctorum patrum. et canones summorum pontificum et aliorum sanctorum partem per eccliam romanam approbatos. di. xvij. per totum. secundum Inno. Et ex hoc cluditur Nico. sy. Qd episcopus non fuerit aut non

Capitulū V

facies seruare canones, est pius si hoc aut agit ex cōtemptu. Et est hereticus qm̄, s. non crederet papā habere prāte condēdi canones, p. d. c. Nulli fas. Itē tenet ep̄s ex iuramento iurare papā p̄ principē suum. Uocatus ad synodū, si ergo nō vocat, nō tenet, etiā si videret alios ire, p̄m̄ Jo. an. Et sufficiet yna vocatō p̄m̄ Jo. an. Ad actū enī extra iudiciale sufficit yna req̄si tio regulariter, extra de here. Si q̄s ep̄s. Et sumis sy nodus p̄ consilio, et econverso aliquā, et tenet ire persona liter nū sit infirm⁹, et tūc tenet muttere lega. ut. ut dis p̄vij. Ep̄s. Aploz limina ubi est papa ibi intelligū tur limina aploz eē curia romana, etiā si nū sit romana. Et cū papa indigeret, portare vel mittere subsidū dī, s. ep̄s q̄ fidelitatis debitū hoc postulat. Nico. sy. Itē dicit Nico. sy. Qd̄ qm̄ cardinales aū creationem summi pontificis aliquā statuūt promiscit p̄ iuramentū illa seruare si stringat aliquē eoz assumi ad sumū mū pontificatū nō puro iuramento astringi si illud iuramentū tendit in p̄iudicium pontificalis dignitatē, et, extra, c. Sicut de iure iurant.

De forma iuramenti. §. III.

qđ faciūt rectores et curati ep̄is suis dicit hosti. q̄ p̄m̄ diuersitatē locorū diuersa seruaf, hec tū videt et gruar p̄ iura pbari. Jurabit p̄tio q̄ erit fidelis ep̄o robes diens, e. c. Nullus, sub quo intellige q̄ seruabit snias ei⁹ et faciet seruari. Sedo q̄ mādata sc̄tā et honesta implebit, de offi, archidi, c. s. Tertio q̄ nihil alies nabit de bonis ecclie sine et licentia. p̄vij. q. sij. in vē ditionib⁹ Quarto q̄ noīe ecclie ultra certā summā que arbitrarie determinat̄ trahet mutuū. Qui to q̄ eccliam nō relinquet nec ad alia se trāsseret sine sui licetia, extra de renū, c. Edmonct. Sexto q̄ iu ra ecclie, p̄ posse petet̄ defendet, utilia ei p̄curabit, et nocīua vitabit, ar. p̄vi. q. i. q̄ vere. Septimo iurabit q̄ nihil dedirvel dabit nec aliquā pactū faciet nec ali qđ illiciū p̄missit p̄ se vel p̄ aliū, p̄ adipiscēta dignita te, sc̄tia vel ecclia, extra de pac, c. l. Et q̄ si hoc viciū ad eū p̄uererit, annūciabit̄ ad voluntatē eius renū ciabit ex illo vicio. Octauo q̄ ordines suo tpe recip̄ p̄ier, si nondum recepit, extra de eta, et q̄li. c. Queris, Non q̄ in ecclia psonalē residēbit et deseruiet in ordine suo, de cle, nō resi. c. Relatū. Decimo q̄ nō soluet ultra antiquā solitam pensionē seu censu, ut in c. tuo nos, e. t. Et hoc intellige de clero beneficia to. Mā alij clerici, s. nō bñficiati nō tenet iurare ep̄o nisi sint administratores rezz ecclasticaz, ut dicit in c. Nullus, e. t. Lū dicta at forma trāscrit̄ cōster doc, in tali materia. H̄z dicit Nico. sy. Qd̄ licet ad oīa sup̄ p̄tē obligat̄ p̄motus, tū iure nō pbaf q̄ ad oīa hec cleric⁹ dēat̄ obligari. Et ad h̄ allego tēt, et glo, vbi ponit direcē forma h̄ iuramenti, nec inserūtur rāta sicut bic. p̄vij. d. c. q̄q̄ sic dī. Solet pl̄ timeri qđ singulariter pollicet̄ qđ generali sp̄sio ne p̄cludit̄. Et iō placuit huic sancto p̄cllio q̄ vnuus quisq̄ q̄ ad ecclasticos grad⁹ est accessur⁹, nō antea bonoris p̄scratōem accipiat q̄ placiti sui annotatō ne, i. scriptura p̄mittat ut fidē catholicam sincera cor dis p̄strictōe ac deuotōe custodiēs iuste et pie vivere

debeat̄ in nullis operib⁹ suis canonicis regul̄. H̄dī cat atq̄ ut obitū p̄ omnia honorē atq̄ obsequij reue rentiā p̄eminenti sibi depēdat. Ibi dicit glo. Qd̄ elect⁹ p̄stat iuramentū suo maiori de fidei canonib⁹ obser uandis ut hic. Et de indemnitate rez ecclie, ut disti, p̄vij. de siracusane. Et de immoderata exactōe non faciēda. p̄v. q. s. c. l. Et de insidilitate p̄sionib⁹ non augēdīs, de iure iurā, c. tua, et c. Ego. Suspect⁹ autes de inobedientia iuramentū p̄stat de inobedientia ser uanda, dema, et obe. Cum in ecclesijs.

De forma iuramenti. §. III.

qd̄ p̄stat vasallus dñs suo habef. p̄vij. q. v De forma vbi dī. Qui fidelitatem dñs suo iurat, ista sex sp̄ in me moria dī h̄re. In columnē, tutū honestum. utile facile possibile. In columnē, ne, s. sit in dānū dñi sui de corpore suo. Tutū ne sit ei in dānū de secreto suo vel de immunitiōib⁹ p̄ quas tur̄ ee p̄t. Honestū ne sit ei in dānū de sui iusticia vel de alijs cauē q̄ ad ei⁹ honesta tē p̄tinere videt̄. Utile ne sit ei in dānū de suis possibilibib⁹. facile ne id bonū qđ dñs suus leui facere poterat, faciat ei difficile. Possibile ne id qđ possibile erat, reddat ei impossibile, ut fidel̄ hec documenta caueat iustum est. H̄z qđ nō sufficit abstinere a malo nisi fiat qđ bonū est, restarit in eiusdem sex supradictis collū et auxiliū dñs suo fidelis p̄stet si bñficio dign⁹ vult videri et saluus ēē de fidelitatem quā iurauit. Dñs quo q̄ fidel̄ suo in his omnib⁹ vīcē reprehendere dī. Qd̄ si nō fecerit merito censebit̄ maleficus. hec ibi. Nō est dñs p̄tra hec faciēdo p̄iurus quia hec ip̄e non iurat seruare sicut vasallus.

Lapitulū. vi. de Juramento p̄missorio:

D iuramento p̄missio

D̄silio multe occurruit difficultates et dubia et in qbusdā casib⁹ obligat ad obseruādū, et in qbusdā nō. Et qm̄ obligat aliquā p̄tē peti absoluto sc̄iū relatio, et fieri licite p̄tē hoc, aliquā nō, et qm̄ p̄tē licite peti absoluto sc̄iū relatio, ad hoc aliquā sufficiat̄ autoritas ep̄i, aliquā redit̄ autoritas pape. Unde circa hec notabunk̄ decē casus in hoc, s. quos ponit Nico. sy. in lectōe sua, quibusdā additis.

Primus casus est quando

iuramentū oī est p̄te est licitū rāta ex p̄te iuratis q̄ et p̄te recipiētis q̄ etiā ex p̄te materie lug q̄ p̄stat et tūc absoluū nō est impendēda. H̄z p̄pellend⁹ est iurans ad ei⁹ obseruatō, de iure iurā, c. Et si p̄ps. Quiūmo nūl̄ la cā apparet̄ intrīseca etiā papa a illi iurassito absoluere nō posset. Et remitti ad notara p̄ cū in c. Quāto eo, tī. Ibi autē ponit tale distincōem, p̄ h̄mōi declaratō. Aut rale iuramentū fuit p̄stitū p̄ inferiorē materia spectāti p̄cipiālē ad papā ut si iurauerūt canonicī nō recipe aliquē ultra numerū et tunc p̄tē papa absoluere a tali iuramento sine cā q̄r in tali iuramento itel ligit̄ excepta autoritate paper sic debet intelligi, c. ve mientes, e. t. ut ibi nota Host. Aut fuit p̄stitū in alia materia, et tūc subdūvidit̄, q̄r aut in materia p̄cēntrē dei honorē reverētā, puta fabricādi eccliaz vel in trādi religionē, et si hoc null⁹ p̄tē remittere sine cā p̄ter

Titulus Decimus

deū. Papa enī nō p̄t remittere obligatōem deo q̄ sitā sine cā. vt. xxiiij. q. i. Manet. z. xxiiij. q. iiiij. Si s̄ q̄. Et si in hoc papa nō p̄t aliū absoluere. multos fortis se ip̄z. Si autē papa aliū absoluīt p̄sumit in dubio ob solutus qd̄ eccliam militantē. Sz si subest iusta cā papa p̄t absoluere. vt in c. si vero. eo. t. Et est iusta cā si turpitudinē dñinet iuramētū ex pte recipiētis. puta si iurauit soluere v̄slas. Et etiā iusta cā ppter scāda lūvitatū vt notat glo. Inno. Cet etiā cū maior v̄tilitas imminet in iuramatōe sicut d̄r etiā deyoto. Et nō solū papa in his casib⁹ sed etiā ep̄s poterit absoluere resicūr v̄totū cōmutare. vt d̄r Inno. in c. Debitoris eo. t. Sed in hoc est differētia inter papā & diocesa. nū q̄ in factis magnaz psonaz v̄l multū dubijs d̄z recurrī ad papā. t̄ sic p̄t intelligi. ca. Venerabilē. h̄ in alijs poterit ep̄s respectu soli⁹ sue dioceſ. papa aut̄ respectu tot⁹ orbis. vt sentit Specu. p̄vēl cōmutare l̄ absoluere. ali⁹ citra ep̄m nō p̄t qui nō b̄z spale iurisdictionēt puto. Aut iuramentū respicit p̄cipiālē dñō dū bois & tūc sine cā papa remittere nō p̄t sed cuz cā. vt notat archi. in. c. Autoritatē. xv. q. vi. Is etiā. de cui⁹ cōmodo agit remittere p̄t. vt in c. i. de iureiū. t̄ de spon. c. ii. Quod procedit etiā si iuramētū dñernat v̄tilitatē v̄triusq̄ cōtrahebitū tantū. vt q̄ aliq̄ iurant sibūnūcē aliq̄d facere. vt in dicto c. ii. de spōsa. Se cus puto vbi quis simplē iurat ad p̄modū. nā poterit sibi remittere. s. papa. sine cā. vt notat Speculator. In lictis etiā liz cōtrauenire p̄pria autoritate ex iusta cā. non habita autoritate supioris vngente necessitate si non p̄t haberi supioris q̄ petatur absoluto fm Inno. Circa dispensatiōem iuramētū sicut dicit be. Tho. q. ii. q. lxixij. Illud quod cadit sub iuramento promissorio aliquādo est peccatū māfissteyel est mātoris boni impedimentū. t̄ tale iuramentū dispēsato ne nō indiget sed propria autoritate d̄z p̄t cōtrauenire. aliquādo est dubiū v̄trū sit lictū vel illēcitū. p̄t cīcūv̄l nociūv̄ aut simplē aut in aliq̄ casu. t̄ in hoc p̄t quilibet ep̄s dispēsare. Lū aut̄ p̄mittit aliq̄d i iuramētū quod est manifeste lictū & v̄tile. in tali iuramētū nō videf habere locū dispensatiōvel cōmutatiō n̄. si aliq̄d meli⁹ occurrat faciendū ad cōem v̄tilitatē. qd̄ maxime videf p̄tinere ad p̄tē pape q̄ b̄z curā v̄niuer salē ecclie. Silz iuramētū absoluta relaxatio q̄ dicit dispensatio. Pōt ergo dispēsari vel iuramētū sicut i iuramētū sicut in voris. hec. be. Tho. Nico. sy. dicit q̄ Speculator in t̄. delega. dicit q̄ inferior a papa p̄t interpretari iuramentū quādo dubitaf de el⁹ validitatē. Qd̄ aut̄ in c. Venerabilē. de elec. videf h̄lum dīci. Rūdet dupliciter istud habere locū. s. q̄ nō possit inferior interpretari. Uno mō cū procedit in arduo negotio & inter magnas psonas. Alio mō q̄n vult dare licentia dñenēdi sine aliq̄ iuramatōe in alio. Et hoc dictū. Spe. seq̄t Anto. in c. Quanto. Idē Inno. q̄ si p̄t fm eū dispēsare. multos fortis interpretari.

Secundus casus est quan-
do iuramētū sine dispēdio salutis eterne seruari non p̄t tūc nulla cōpetit absolutio. Peccatū enī fuit in surando nō in dñenēdo. vt in c. quāto. e. t. z. xxij. q. iiij. p̄ totū. Sz iuramētū etiā qd̄ vergit in interitū sa-

lutis corporalis nō videf seruandū. Quādmodū ei n̄ valet seu obligat iuramētū qd̄ tēdit in mortē alteri⁹. xxij. q. iiij. c. i. cū quatuor. c. se. Itar fortis nō d̄z vale⁹ re si tendit in mortē. p̄p̄zā. ar. in. c. si nō licet. xxij. q. v. Intelligit t̄i hoc glo. in ca. si vero. de iureiū. quādo directe vergit in mortē. secus si occasionalis. Pōt exemplū de v̄lramētano qui iurat morā trahere ro⁹ me de mense augusti. nā sic iurās. tenet iuramētū seruare. q. d. Et iā si aliq̄ accidat v̄lramētans mors ex teli mora hoc t̄i nō sp̄ accidit. t̄ sic non directe tēdit ad mortē sed occasionalis. Sz Jo. an. dicit dictum glo. vez vbi ex imminēti infirmitate vel ex pplexione iudicat sic iurans moritur⁹ ex tali mora. Et p̄ hoc dicēt q̄ si a peritis medicis diceret carriusenem morē nō posse euadere aliter nisi p̄ esuz carnū q̄ nō obstātevoto seu regula deberet carnes comedere. sicut ei iuramentū nō ligat vbi est piculū mortis. ita nec v̄totū. cū parib⁹ passib⁹ ambulent iuramentū v̄totū. vt notat in ca. Magne. de voto. Concludit ergo glo. sic q̄ habet in dicto. c. Sivero. Juramentū nō est seruandū q̄n sine interitū salutis corporis fuari nō p̄t. Nico. sy. Idē dicit q̄ iuramentū de redeūdo ad carcere vel de nō fugiendo carcere. obligat nisi detētio eēt iuris. osa. vt. s. q̄ bellū captiuitatis erat iniustū & cū timeset de piculo p̄sone. xxij. q. iiij. h. si.

Tertius casus est quādo to-
tum iuramētū seruari p̄t sine dispēdio salutis eterne sed est cōtra bonos mores tūc etiā nulla req̄ris ob solutio vt in regula. Non est obligatorū. de re. iur. li. vi. t̄ intellige de bonis morib⁹ naturalib⁹. nā decūi libo infra dicit. Ad hoc facit qd̄ d̄r. xxij. q. iiij. Si oīt quid fortasse incaut⁹ iurare stigerit qd̄ obseruatū p̄tore vergat in extē. libere illud salubriori consilio mutandū nouem⁹. Ubi notat archidiacon⁹. post guil. Qd̄ iuramētū vergit in peiorē exitū sc̄f mōis Pil m⁹ est q̄ dicit⁹ est in sc̄dō cū. s. iuraf qd̄ est morte. Se cūdus q̄n iuraf qd̄ est veniale. vt iurādo comedere l̄ bibere plusq̄ dēret. Et q̄uis nō debeat illō servare nō tamē peccaret mortalit̄ si seruaret. pur dicit bug. Sed t̄i venialē fm. Guil. Terti⁹ mod⁹ est q̄n iuraf aliq̄d qd̄ est ex se indifferēt t̄i ex circūstantia efficiēt veniale. Ponit exemplū archidiacon⁹ de eo q̄ iuramētū negociarivel non accipe mutuū & bmōi. si talis venit ad casum in quo nō p̄t aliter v̄niuer n̄si negocierit v̄l mutuū accipiat n̄si veniat p̄tra iuramētū fuisse te merari. t̄ ideo propria auctoritate frangēdū archi. t̄i dicit hic querēdā absolutōem a iuramētō illo. qd̄ p̄cipue videf dicendū cū posset v̄niuer sine bmōi h̄ si cōmode. Quart⁹ modus est q̄n iuramentū excludit op⁹ necessitatis vt cū surat q̄ nō dabit indigenit. Nō enī est verisimile q̄ deus acceptet talia iuramēta cū ipse p̄cipiat opa caritatis exercere. t̄ nō d̄z iuramentū ē vinculū iniqtatis. xxij. q. iiij. inter cetera Quint⁹ modus est cū excludit opus d̄ genere bonoz vt cum q̄s iurat q̄ nūq̄ erit deric⁹ vel monach⁹ vel ep̄s. Contra tū t̄i sentit glo. xxij. q. iiij. c. Innocēt⁹ bugo & Bras̄tian⁹ vident hoc sentire. h. si. xxij. q. iiij. Sz archi. p̄ be. tho. ii. q. iiij. q. lxixij. sentit h̄lum. s. q̄ p̄pria autoritate p̄t dñenēre. nec obstat tēp̄. c. Archi. vel fm alia h̄lēm

Capitulū VI

incipit. Florentinū distin. lxxxv. vbi propter tale iura
mentū quis p̄hibet p̄moueri ad epatū q̄ illū nō fu-
st ex eo q̄ est obligatorū. sed q̄ temerariū mortalr
peccando in iurādo p̄mū placet q̄i vult. Huncire p̄
pter bonū publicū. Sed q̄i vult venire. t̄ra p̄p̄ bo-
nū p̄iuatū. Sextus mod̄ est q̄i excludit op̄ in diffe-
rens pia intentōe p̄ deo aut p̄mū faciēdū vt si quis
iurat q̄ nō loquef alicui vel q̄ nō intrabit domū ei⁹
vel qd̄ sile. Non enī tenet tal ad obseruatiā tal iura-
menti si vult. H̄i facere pia intentōe p̄pter deū vel p̄
pter p̄mū. Ex his decidiſ questio q̄ sit cū q̄s iurat
de nō fideiubendo vt̄z valeat. Et lau. tenuit q̄ sic. q̄
sicut q̄s p̄ iurare p̄ utilitate p̄mū. itaz. p̄ sua vt reci-
rat Archib. c. Nō est. ḡ. q. i. Sed Jo. an. dicit. q̄ vbi
salus p̄mū p̄cilitaref n̄iſ fideiuberef n̄ tenet ad ob-
seruatiā eius. q̄ iuramētū n̄ extēndit ad h̄ic casum
inexcogitatū. Sz̄ c̄ſi excogitauit tūc h̄ic casum. iu-
ramētū fuit temerariū p̄q̄ iuraref n̄ seruādū. Ego
p̄ indubitate habeo hoc dictū. Et plus sentio q̄ etiā
vbi salus p̄mū n̄ p̄cilitaref si vere p̄mū indiget
n̄ obligat ad obseruantia el⁹. q̄ ex p̄cepto tenemur
diligere p̄mūs sicut nosipos. Et q̄uis cū p̄mū n̄o
ita indigeat tali fideiūſioe q̄ p̄cilitaref ex hoc sal⁹ ſua
z p̄ conſeqns qui ſic iurauit n̄ teneat ex p̄cepto fide
iubere. ſicut nec dare elemosinā fm̄ be. Tho. h. h. q.
xxxij. c̄i est de filio. z iō ſeruātū illū iuramētū p̄co-
remvergit in exiētū. vñ n̄ obligat. Et idē p̄ ois puto
q̄i q̄s iurauit n̄ mutare pecuniā eadē rōne. Ex his
poſſunt decidi multe ſimiles queſtiones.

Quartus casus est quando
iuramentū p̄ceſſit ex cā iracūdie. poſſet m̄ ſeruari ſi
ne diſpēdio aie. Et remittit p̄ declaratiōe buſ ad no-
tata p̄ eū in c. Sicut ex literis. ibi ſic dicit Jo. an. dicit
q̄ iuramētū de q̄ agit in illo. c. Sic videlz q̄ qdā mo-
nach⁹ ex iracūdia iurauit cū fuſſet absolut⁹ a priore
q̄ nunq̄ rediret ad clauſt̄z n̄ obligat illū. etiā ſi n̄o
fuſſet p̄ſſitus ex quo ſic temerarie iurat z calore iracū-
die. Secus ſi ex cā. z cū deliberatōe. Dñs āto. putat
q̄ ſi calor iracūdie ſuit tātus q̄ illū deliberate non iu-
rasset. tāle iuramētū n̄ est obligatorū. q̄i hm̄i volū-
tas n̄ est diſcreta. vel ſi eſt. defacili p̄ ep̄m̄ eſt. ſm̄rā-
da. Et remittit ad ſummā Ray. in c. de iuramētō. Sz̄
Jo. an. in c. Dudū. de cōuer. ꝑuga. dicit gloſa ſuper
dictō. c. tenentē q̄ votū emiſſum calore iracūdie non
obligat habere veritātē. q̄i eſt talis z rāta turbatio q̄
ſapit quandā mētis alienatōe ex muſto furō. als
votū ex iracūdia obligat q̄ ea q̄ in ſe ſunt bona non
indigent deliberatōe. z ſic idē erit dicendū de iuramē-
tis. Qd̄ m̄ dicit Jo. an. q̄ n̄ regr̄t deliberatōe intelli-
gēdū. videt multa ſicut in dubijs ſit hec ſubita ſieri
pt. z hec ſaltē requirat ſufficit. Nā fm̄ Tho. h. h. q.
lxxvij. deliberatōe regr̄t de neceſſitate in votō. vt̄z
ex ei⁹ diſſimilōe ſic credit Jo. an. intellexiſſe. vt̄z alibi
dicit. Lōclu dicit q̄ iuramentū ex abrupto factū n̄ ob-
ligat. q̄ ſi in ſe ſensum. m̄ poterit peti absoluto
ad cauſtā. q̄ defacili eſt idulgēda. hec Nico. sy. qd̄ p̄
cipue ſiendū eſt cū dubitat ſi habuerit ſensum ſeu
deliberatōem. Itē nota q̄ cū q̄s iurat tenere hostagia
ſeu hospicia in certo loco. nec ſi ibi qd̄ ſmedat vñ

ſoluat. vt̄z ne teneat implere. dicit ad hec Hosti. q̄ ſi
t̄p̄e obligatois erat n̄ ſoluendo. tenet ſeruare iuramē-
tū quia ad hoc videt ſe obligat. z victū querat ma-
nib⁹ ſuis vel mendicādo. Sz̄ ſi laborare n̄o poſſet et
mendicādo n̄ ſufficiēt ſiuenire ſi tenet ultra poſſe.
de re. tur. c. Nemo. Sz̄ ſi t̄p̄e obligatois erat ſoluē-
doz poſteā deuenit ad pauprātē. tūc diſtinguendū
q̄ ſi eſt talis q̄ poſſe mēdicare ſine verecundia. dico
idē q̄ prius. ar. p̄cij. dī. c. Diaconi. Et rō poſt eſſe.
q̄ videt intendiſſe obligare ſe ad hoc. Sz̄ ſi eſt nobil⁹
z in dignitate tūc ſubueniendū eſt ei iuris bñſicio. ex
tra de iurecuran. c. Querela. Et q̄uis n̄ ſaciat ad p̄
poſitū materib⁹. ſi. niſi cū ſiceret iuramētū hoc i tra-
cundia z tūc fm̄ p̄dicta decidendū. tñ vñ eſt.

Quintus casus eſt quando
iuramentū eſt dolo aduersarij extortū. z tūc ſiderā-
dū ſi contrare ſup quo p̄ſteſt eſt als reprobat ſauore
ip̄i ſuratis z tūc tale iuramentū n̄ ſi obligatorū
casus eſt in c. Lū. ſtingat. a Tho littore. Nā ibi dī ſi
mulier q̄ p̄ſentit alienatōi rei dotalis z iurauit n̄ co-
trauenire. vbi n̄ ſupuenit dolus nec met⁹. non eſt
audiēda. ſ. q̄ ad relaxatōem iuramentū vel annullatiōis
coſtractus. Ergo ſi interuenit dol⁹ ſecus. Nā teſ. exci-
pit dolū. z ſic etiā in c. h. de pactis libro. vñ. z. c. h. co.
ti. z li. z in Auct. Garamēt impubez. Et idē dicens
dū cū interuenit met⁹. Ex quo enī talia iuramētā co-
tra legem ſunt. n̄ ligant niſi ſunt voluntaria oīno. q̄d̄
etiā tenet Bar. fateor tū q̄ in his casib⁹ tūtius erit ſi
petat abſolutio. vt ſentiuſ multi doctores Sz̄ primū
verius z notabil⁹. Si vero iuramentū hō venit con-
tra diſpōſitū a iurez interuenit dol⁹. tūc ſubdiſtigue.
quia aut ratus eſt dolus q̄ excipit mentē ſuratis. pu-
ta ceſſante dolo nullo mo ſe obligat. tūc iuramen-
tū non ligat z p̄t̄ ſoſtraueſire nulla petita abſolutōe
ar. per id quod notat Jo. an. c. vñco. d. cōmo. Et ſic
intelligat fedē. cōſilio. centūnonagesimotertio. vbi
hoc expreſſe ſentit poſiđo termiňo in minore. xix. a.
nis. z in mīſere ſeducta a fratrib⁹ hereditati paternē
renūciando que valebat longe plusq̄ ſabuit in do-
te. quod eſt notandū p̄ limitatōe. c. ſecūdi. de pac. li.
vi. ſ. q̄ n̄ p̄cedat quādo dolus dedit cām coſtractū.
Nā vbi dolus dat cām coſtractū ibi excludit volun-
tas. l. i. ff. de dolo. Et iuramentū n̄ obligat intentōz
iurantis. vt in ca. Ueniens. eo. ti. Sed vbi dol⁹ non
excludit ſensum vt̄z quia n̄ dat cām coſtractū tūc
exigit abſolutio que dī ſtāri. n̄ obſtate aduersarij co-
tradictiōe p̄pter eius turpitudinēz dolū. Et idē vbi
interuenit metu ſi regr̄at abſolutio que debet ipen-
di ſine diſſicultate in odī aduersarij metū inſerētis.
in c. Ueni. eo. ti. Et licet ibi gloſa intelligat de metu
q̄ cadit in cōſtantē vñz. q̄ ſ. dī ſi relaxatōe ſolui ab
ecclia n̄o ab alio metu. Hostien. m̄ dicit etiā deveno
metu hoc habere locū z hoc in odī cogētū ne repor-
tent cōmodū ex dolo ſuo. quod magis placet Nico.
sy. Et ſi querat yz̄z tale iuramentū. ſ. p̄ metū ſactum
ſit obligatorū z transgreſſio eius ſit mortale Nico. sy.
tractat hanc materiā diſſule. in ca. Si vero. ea. t. Et
q̄z̄ ad p̄mū dicit q̄ Jo. an. tenet q̄ in ſoro pſcie n̄o
eſt obligatorū ſi ille q̄ iurauit q̄ metū n̄o intendit ſe

Titulus Decimus

obligare sed tps redimere et evadere malū sibi inten-
tarū, sed i foro iudiciale sibi hoc nō credere. Sed Jo.
cal, post beatū tho, quē allegar, tenet q̄ sit obligatori
um simplē in foro conscientie. Et idem glo, xv, q. vi.
Autoritatē. Quantū ad scdm, aliqui tenet q̄ trans-
gressio hui⁹ iuramenti nō habita relaxatōe siueniale
pro eo q̄ dicit in decretali. Verum eo, tit, q̄ pro talis
transgressione non est imponēda penitentia vt p mor-
tali. Sed Jo. cal. b. Tho, et archi, tenet q̄ sit mortale
q̄ iuriū ex genere suo est mortale nec excusat nō im-
plendo qd coact⁹ iurauit. Et ad dictū c. Uez Rūdet
Ic hā, cal. tripli. Primo q̄ loquit⁹ ca, post absolu-
tionē a tali iuramento. Sed hoc nō placet Johā, an, et
bene q̄ post absolutionē vel relaxatōem cū in nullo
peccet nō seruando, nō est imponenda penitentia
Secundo responderet q̄ pedit in foro iudiciale secus i
foro penitentiali. Tertio et melius, quia text⁹ nō dicit
contrauenientē non peccare mortali, sed non punien-
dum tanq̄ pro mortali, q̄ voluntarie cōmissō. q̄ me-
tus licet nō excusat tamē alienat⁹ culpā. Nico, autem
sy, dicit q̄ si nō intendit se obligare, nō obligetur, et p
consequēs non peccet cōtraueniente. Sed peccat sic
iurando, quod siueeniale tantū vel nullū. Si inten-
dit se obligare, tunc cōtraueniendo ante relaxatōem
peccat mortali, et in hoc casu intelligit dictū b. Tho
mē. Sed nō ita grauster puniēdus vt p voluntario p
iurio, vt in dicto. c. Uerū, ubi autē sumus in dubio
vtū habuit animū obligādi vel nō, dico q̄ tunc pro
pate loquit⁹ ca. Uez. Nam in dubio psumendū eset
q̄ nō habuit animū obligandi. Sed q̄ possit accide-
re contrariū ne ecclesia daret materiā deierādi voluit
q̄ in dubio seruare tale iuramentū quasi voluerit se ob-
ligare, sed post factū respectu pene ē restrin⁹gendū in
minorē partem vt nō puniat tanq̄ pro mortali, hec
Nico, syra. Sed primū non videt vez, s. q̄ siueeniale
iurādo qd nō intēdit, q̄ cū iuret medaciose hoc sp
est mortale cum aduerit secundū beatū Tho.

Sextus casus est quando
iuramentū continet turpitudinē ex pte recipientis et
maxime occurrēte turpitudine ex parte materie sup
qua prestas sed ex parte iurantis nullū imminet pec-
catū iuranti, et tunc iuramentū obligat, sed porest pe-
ti absoluto non obstāre contradictōe aduersarij. Et
iste est proprius casus capi. i, et ca. Debitorē eo, tit,
Et per istū casum p̄t decidi quid dicēdū sit in filiofa-
mil, renūciante Macedonianor iurāre non cōtraue-
nire. Et bar. in dicta. l. Si quis decidit, q̄ iuramen-
tū obligat sed petas⁹ absoluto. Sed Jo. an, post Jac,
de bel, plus sentit, s. q̄ iuramentū nō obligat quia cō-
tra bonos mores. Item q̄ iuramentū reprobāt non
solū cū continet in se peccati sed etiā quando potest
esse occasio peccati. arg, t. Cum ab oī, de vita et bone
state clericorū. Et nota fm b. Tho. h, h, q. lxxix. Qd
votū est magis obligatoriū q̄ iuramentū ex sui rōne
et rationē hui⁹ habes infra devoto, ibi vide. Et q̄ ma-
lor est obligatio voti q̄ iuramenti. Hinc est q̄ si quis
voueat castitatem etiam simplē si postea iurat aliquid
mulieri q̄ ducet eam in vxore debet potius votū ser-
uare q̄ iuramentū, et ad hoc tenet, alias peccaret mor-

taliter, Et quod dicit gratian⁹, xxij, q. iiii, §. Unū dat
q̄ talis non prohibet seruare iuramentū, illud falsuz
est nec tenendum fm Bonaventu, in. iij, et Glo, in di-
cto capitulo.

Septimus casus est quan-
do nulla alia turpitudo est nisi quia est p̄stitū contra
legem. Et in hoc distingue. Aut enī lex resistit in sa-
uore reipublice principalē et tūc nō est necessaria ab
selutio q̄ iuramentū illud nō valuit, vt in c. Si dilig-
genti, defo, compe, aut principalē in sauore iurantis
licet secundario in sauore publicā, vt in mīliere, et i mis-
nore et tūc sumus proprie in casu. c. Lū cōtingat, et c.
ij. de pac. li, vi, et in Blute. Sacramēta impuberz. Et
puro q̄ in hoc absoluto sit denegāda Primo facit ad
hoc regula generalis q̄ iuramentū est seruandū qd
seruari potest sine pīculo animē. Ic nō nulla hic re
perit turpitudo. Nā ex quo lex prouidit sauore psonē
et talis persona iuramento renūciat iuri suo, nulla tur-
pitudo repititur in contrahente. Nā lex dei non habet
pro turpi q̄ seruere iuramentū, nec ex parte contrahenti
potest argui dol⁹ vel aliqua alia deceptio, nec ma-
teria de se est turpis, et sic sumus extra terminos. c. de
bitores, z, c, i, e, et. Ibi enī repititur turpitudo ex pte re-
cipientis, et materia enī in se est turpis seu phibita,
et si qua culpa inueni⁹ satis punitur in retractōe act⁹
iuramento nō accende. Nec in hoc videt dictū fede,
probabile q̄ sc̄ fuit absolutio, q̄ cōtractū est cōtra le-
gem vel statutū. Nā si hoc esset verū defacili evacea-
re dispositio. c. Lū cōtingat, et ij. de pac. li, vi, et au-
ten, Sacramēta, et in similibi petēdo absolutoē a
iuramento. Nec est verissile in aliquo istoz iuriū q̄ ema-
nauerūt ita solēniter, q̄ nulla fūlī facta mēto de ab-
solutōe a iuramento sicut sit in c. Uerū, et in ca, i, eo, ti.
Nec obstat si dicāt q̄ turpitudo est ex parte recipien-
tis in eo q̄ contra legem vel statuto dispositū tractat.
Disponit enī in sauore persone principalē, cui sauori
proprie renūciat et sic nullo turpitudo. Ex solo ergo
cōtractu contra legē edito in sauore persone non p̄su-
mis dolus, Pactū ergo patri factū a filia dū nuptiū
traderetur q̄ dote contēta nullum ad paternā bona
regressū haberet, q̄uis improbet lex ciuilē si firma-
tū sit iuramento hoc pactū nō vi nec dolo p̄stito debeat
seruari, prout in ca. Quāvis de pac. li, vi. Similiter
dos et donatio propter nuptias et si alienari nō posse
etiā cōsentientevxore, vt dicāt ff. de fundo do. l, lex iu-
lia, nec valet talis alienatio, tamen si vxor iurat nō cō-
trauenire valet, vt de iure iurā, ca. Cum p̄tingat, et d
pac. c. Quāvis, li, vi.

Octanus casus est quando
retēris terminis supradictis eo q̄ statuto resistēte cō-
trahit, et datur lesio in contractu, vel datur lesio ul-
tra dimidiū iusti p̄cessū statuto nō resistente, vt in c.
Cum dilecti, de emp, et ven. Nunquid tūc poterit pe-
ti absoluto a iuramento. Et dico q̄ aut lesio est mos-
dicar tunc non potest peti, quia p modica lesionē ius-
ta non curāt dare remēdia specialia. Ad hoc. c. Ab
bas, extra de his que vi metusue causa fuit. Aut les-
io fuit enormis, et tunc si iuramentū fuit simplicitē

Capitulū VI

præstitū de nonveniendo cōtra. audictur allegando
enormem lesionē quia in tali enormi lesione presumū
tur dolus. l. qui testum. L. de proba. Non enim pre
sumitur iurans hūc casum cogitasse. ar. eorum q̄ no
tantur eo. ti. ca. Quintauallis. t. ca. veniens. eo. titu.
Item q̄ iura cōmuniter excipiunt dolū a talibus iū
ramentis. Sed paria sunt q̄ dolus interveniat ex p
posito vel re ipsa. l. si quis. ff. de ver. obli. Et hec vidē
tur vera non solū si verba vel iuramenta sunt indiffi
nita. sed etiam si sunt generalia ut si iuravit quod nō
veniet contra illa ratione vel causa. Si autem sunt
verba magis specifica et lata. ut quia apte videātur
excludere remedia qz. s. iurat nonvenire contra ratio
ne enormis lesionis. tunc si verba excludunt vñū reme
diū tantū. poterit habere recursum ad aliud. ut si iur
at non cōtrauenire ratione minoris etatis poterit cō
trauenire tanq̄ maioris. Sed si excludit omnia re
media et quia iurat non cōtrauenire illa ratione. nec
tanq̄ maior nec tanq̄ minor. tunc tener glo. domini
Anto. in minori quoad enormē lesionē non valere cō
tractū et iuramentum sed poterit petere absolutōem a
iuramento quantūcunq̄ iuret non cōtrauenire ratio
ne enormissime lesionis. Et b̄m Bar. etiam si minor iu
rat q̄ si plus valet quā vendit. dat et donat contra
benti secū quia cū fraus presumat ex parte recipiētis
iura canonica non assūtit talib⁹ iuramentis. Item si
iurarer omnia illa vendita esse ad verū p̄ciūm rei. qz
cum constat de opposito talia possunt repugari. quia
iuramentū illud censem̄ pr̄stītū sub confidētia q̄ illō
sit iustū preciū de quo est cōuentū. vnde p̄stī de cō
trario non erit giuris cōtraueniendo. xij. q. ii. b̄tūs.
In maiori autē contractus manebit validus iura
mento firmatus b̄m do. Anto. Sed Nico. sy. putat
q̄ etiam maior poterit cōtrauenire lesione data enor
missima quantūcunq̄ illa verba iurata fuerint late
concepta. qz notarij illa apponere solent ad maiores
validitatē contractus. tamē cōrabentes putant illō
esse verum preciū rei. nec in aliquo decipi. vnde pol
sunt cōtrauenire saltem petēdo absolutōem. et hoc nō
si appareat ex aliquib⁹ circūstantijs vere voluisse cō
rabentē illud donare in quo lesus est. Lū ergo no
tarij et contrabētes soleant ad cautelam ponere verba
valde lata excludentia omnia remedia. non videſ illos
p̄italia. verba generalia voluisse pati enormissimā le
sionē. sed potius fuisse passos illa verba apponi ad
seruandū notarioꝝ consuetudinē. Et idem videſ sen
tisse do. Anto. in ca. Quintauallis. vbi dicit de se fa
cto consuluisse q̄ cōtuncūq̄ verba late concipiāt in
p̄sonas arbitrorū. vtputa q̄ possint de iure vñī da
re alteri in totū vñī p̄tem. q̄ nihilominus enormi
ter lesus poterit cōtrauenire. licet nō appareat de do
lo ex proposito sed ex re tantū. quia talia verba effuso
sermone prolatā videntur sub quadā confidētia perso
ne et amicicie arbitrorū ut capiant beniuolētiā eorū
ad non ledendū. Et idem tenuit disputando Pe. de
ancho. licet multi contra hoc sentiant. Unde hoc nō
est sine dubio Nico. sy.

Monus casus est quando
turpitude regitur ex parte recipiētis iuramentū ita. q̄

locus est petitionis absolutōis. sed iurās anteq̄ ab
solueſ incideſ in giuriū. nunq̄d poterit absolutōe; pe
tere a iuramento ſicut ante petiſſet q̄ incideſſet in per
iuriū. Et remittit pro declaratiōe huius ad notata p
eum in ca. l. eo. ti. Ibi autē facit talem distinctiōem.
quia cū hoc petit. aut iam est clapsus terminus solu
tionis. et tunc nō debet audiri petens absolutōem a
iuramento cū iā incident in giuriū. quia fruſtura po
ſtulat legis auxiliū qui cōmittit in legem. vt deſuſ
ca. Quia fruſtura. Et h̄ sensit fede. in pſilio. cclxxvij
et hoc ne pſeuereſ in giurio. ſed debet ſoluere viſuras
et poſtea repetere. ut in ca. Debitorē. extra de iure iu
ran. Aut non eſt clapsus terminus ſed mora cōme
tis ex ſola interpellatio. et ſic in ſtante termino ſolutio
nis nō poterit peti relaxatio a iuramento ne in termino
incidat in giuriū. l. i. Jo. an. Solū ergo p̄t petere hu
iūſmodi relaxatiōem anteq̄ iſtruaſ in mora ſoluēdi
Nico. sy. dñs. Auto. illō quod dicit fede. ſupra ſcīz
quod q̄ incideſ in giuriū nō debet audiri petens ab eo
relaxatiōem. aſſerit ſibi nō placere. quia iurās erat ob
ligatus ad duo. l. ad ſoluendū in termino. et ad ſolu
endum ſimpli. et q̄ nō ſoluuit in termino incideſ in giu
riū. ſed quatin⁹ remanet obligatus poſt terminū p̄t
petere absolutōem. qd Nico. sy. putat verū ſi peten
do absolutōem nō perſeuereſ in peccato tūc poſſit
petere absolutōem etiā poſt terminū. licet incideſ in
giuriū. et de quo penitētia ſibi imponēdo eſt. als ſec
ſi pſeuereſ in peccato cogendus eſt ut cōſtituſ libere
tur a peccato. Utq̄ at ſit vocāda p̄s adiuta cū petit q̄s
ſibi relaxari iuramentū factū ad instantiā ipi⁹. Nico.
sy. dicit q̄ ybi cōtuncūq̄ iuramentū eſt obligatorū ex pte obli
gatis et aliquā viſilitate p̄tinet ex pte recipiētis nunq̄
d̄ relaxari niſi vocata p̄e. Rō h⁹ oclusionis ē q̄ exq̄
p̄ absolutōis actū p̄iudiciū interrogat p̄t i eo q̄ ſibi yci
litas amittit d̄ p̄s vocari. qz nil fieri d̄ in p̄iudiciū
absentis. c. i. extra de cā poſ. et ſi aliter fiat ſolūtio ſi
valet. et hoc vezz. niſi notorie p̄t iuramentū p̄tinere
turpitudine ex pte recipiētis. ita q̄ p̄t absenti certū
ſi nullā deſenſiōnē cōpetere in hoc. Nā puto valere
absolutōem etiā p̄e non vocata. Nā ſi hoc caſu vale
ret ſentētia ſup̄ p̄cipiālī vñī agiſ de maiori p̄iudicio
fortius valebit ſolūtio ybi non agiſ de tāto ad hoc
ca. bone de elec. Si ergo queſtio iuramenti eſt corā
et notorie cōſter de illius turpitudine ab illo iura
mento ſoluere poterit parte non vocata. S; ſi nō
conſtat manifeſte de turpitudine ut quia nō conſtat
q̄ iurauit ſoluere viſuras. puta quia cōtract⁹ erat ſub
forma licita conceptus. et ſic nō poterit cōſtare de tur
pitudine ante fine termini. vel propter absentiam p̄
tis. vel quia terminus iſtabat tunc nō ſic ſolūtio
parte non vocata. ut in ca. Debitorē. eo. tit. Johan.
an. Fede. et car. dicunt in b̄moi partem vocādam cum
agatur de eius p̄iudicio. Domin⁹ Anthōnius dicit
q̄ quando eſt tanta turpitudine et parte recipiētis iu
ramētū q̄ nulla ei acquirat ſcīo. nec ſcīus iuramētū
firmaſ non eſt neceſſe partē vocari. qz nullū inter
elle poterit p̄tendere. Sed presuppoſito q̄ debeat p̄s
vocari ſi tamen fiat ſolūtio parte non vocata. teſ
tē ſolūtio. ſicut dicitur de ſolūtione ab excomi
municatione.

Titulus Decimus

Decimus casus est quando

quis iurat nō repetere qd alter turpiter recepit, puta plurā vel p metū, et iurat etiā sup his nullā qrimoniā, nā deponere Pro hui declaratō remittit ad notata p eū iic. i.eo, tī. qd autē sic dicit distinguedo. Quia videlz aut adhuc nō soluit qd iurauit, aut iam soluit Et in pio casu subdistingue, qd aut iurauit simpliciter, i. solū hoc, s. soluere iuras, aut iurauit nō solū soluere, sed etiā nullā sup hoc qrimoniā mouerere nec erit am iudici denūciare. Et in pio casu hz plura remēdia taliter iurās. **E**t primum est facile, s. vt soluat et sic impletat iuramentū postea repetat, vt in c. Debitores res, e.t. Sedm remediu est vt petat creditore repellit ad relaxatōem iuramenti, vt in isto, c.i, eo, t. Et hoc vtrū nū instaret termin⁹ solutoris ita qd ex mora incide⁹ ret in piorū, tūc ēi non audire sed prius soluat et postea repetat. **T**ertium remediu est ut petat debitor ab solutorē ab epo. Sed dubiū est utrū istud remediu sit p se subsidii, i. qd etiā nō seruato scđo remedio possit absoluere ep̄s aut sit subsidii subsidiarii, i. qd prius cogant creditores ad relaxandū in quo casu nō possint ad hoc induci tūc ep̄s aboluant. Et Innoe, videt velle hoc scđm, s. qd sit subsidii subsidiarii cui assentit Jo. an. **S**z an. tenet trāriū, s. qd sit subsidii p se et hoc magis placet Nico, sy. Et rō est fm eū qd si ep̄s absoluat iuramento metu p̄stito nec est necesse recurseret ad iuramento recipiētis, vt in ca. Ad aures, extra de his qd vi metusue cā fūt, ergo multo fortius in casu nostro, s. a iuramento facio p solutōe plurarum. **Q**uartū remediu est ut debitor iurāt rōe iuramenti excipiat qd non dī cogi ad obviantiā iuramenti cū ipē creditor teneat ppter turpitudinē suā illud relaxare et sic illud relaxari petit, hoc tñ facere dī ante terminū elapsū pmissionis sue. **Q**uartū remediu est ut iudec ex officio suo appellat creditore desistere ab exactōne plurarū. **I**n scđo autē casu cū, s. iurat soluere et nullā questionē sup hoc mouere, dico qd habet iste p̄mū remediu dictū, s. vt soluat et postea repetat, nā nō iurat nō repetere. Et hoc iuramentū stricte est intelligēdū, vt in c. Ad audientiā qd metusue cā fūt. **S**dī remediu vt denūciat ecclesie, nā nullū iuramentū p̄ obligare quin possit qd denūciare criminōsum ecclesie, vt in c. **Q**uādmodū, e.t. debet tñ denūciā fundare se sup salutē p̄ximū nō sup interesse suo p̄cipaliē qd tūc obstarer illi iuramenti. **S**z d. anto. dicit qd p̄ venire iste denūciāt aut p̄ viā denūciatōis euāgeliū cer tūc hz seruare prius monitionē ipius, i. q. i. Si peccauerit. Aut p̄ viā cuiusdā intimātōis vt iudec ausatus instet p̄ correctōem p̄fū, et in hoc non credit monitionē necessariā, ar. ad p̄dicta c. i. despon, et tūc etiā videat qd possit intēdere p̄cipaliē inesse suū. **T**ertium remediu est de iuramento, s. qd faciat se absoluere absqz hoc qd faciat citare creditore suū, qd placet Jo. an. Sed hoc nō videat Nico, sy, qd videat hoc sp̄cile qd relā trānere quā iurauit nō facere. **Q**uartū remediu est ut iudec ex officio suo appellat creditore iuramentū relaxare vel ab exactōne desistere. **Q**uartū ad scđo principale, i. si iā soluit, p̄ repetere. **S**z si iurauit nō repetere ac etiā nullā qrelā ponere nisi denūciare, sp̄

remanet sibivia denūciandi qd p iuramentū excludi nō p̄t. **I**tē alia via est ut iudec officio suo cōpellat ad restituendū etiā si nulla ponat sibi qrela de hoc dūmō ei cōster. Nota etiā fm. Nico, sy, puenit, qd si p̄lat⁹ metu iurat sup reb⁹ alienatis nō repetēdis distingue dū est qd si sup reb⁹ pp̄ihs rybi est damnū ei⁹ p̄culē debet p̄trauenire nū prius habita relaxatōe vel absolutōe, qd videlz est notabilis dānificatus et vbi agit qd quis absoluat a iuramento oportet qd adeas iudec ecclasticus p hoc qd notat Inno, in c. Debitores, eo, t. **S**i autē agit ut turpiter recipiētis cogat relaxare iuramentū, potest hāc cōpulsionē facere etiā iudec seclāris, vt notat Fede, Silius, cclxij, et hoc qd nō dubitat de turpitudine recipiētis, **S**z si dubitaret de iurib⁹ iuramenti tūc debet adīs iudec ecclasticus, **S**i autē iurauit sup reb⁹ ecclie, tūc si ecclia ē dānificata etiā si metus nō interuenisset nō videat obligatorū Innoe, tamē dicit qd si hoc egit violentia et dolo in dominum ecclie absoluat p̄t⁹ vt repetere possit, vt in c. **S**i ho, e.t. **S**i nō qd violentiā vel dolū, tūc supior faciet absoluī p̄lōtū qd iurauit, vel dabit curatore bonis ecclie vt repetat res ecclie et ille nō veniat p̄tra iuramenti. **S**z ni co, sy, dī, simplē qd nō est obligatorū vñ p̄ ipm̄ p̄latū qd sic iurauit absqz eo qd petat absoluōem p̄t̄ repetere siue p̄ se siue p̄ aliū, qd iuramentū nō p̄t̄ eeyincū lū iniqratis rō. **I**tē sup c. Ex rescripto, e.t. dicit Nico, sy, qd monach⁹ p̄ utilitate monasterij se obligare utilitē p̄t̄ etiā cū iuramento. Et cū hoc facit cū p̄senſu abbatis p̄ utilitate monasterij etiā ciuilē p̄t̄ obligari, qd eoz p̄sens ut volūtas depēdet ex utilitate abbatis, vt in c. **S**i religiosus de elec, li, vi. **S**ine p̄sensū at abbatis nec ciuilē nec naturalē obligat p̄missio, qd ius resit huic obligatori, vt in c. **N**ō dicatis, p̄. q. i. **I**tē nō improbaqz qd clericū etiā religiosi iurēt sup p̄tractu obfūando **I**tē nota qd iurans laicus etiā tanqz fideiūsor sup cōtractu p̄t̄ corā iudice ecclasticō cōueniri, vt in c, si, de fo, p̄pe, li, vi, hec oīa Nico, sy.

De cōmutatione iura .§. I

menti. In c. puenit, summari dī qd nō deterat qd iuramentū p̄mutantū in meli cōmutat. Circa cui⁹ declara rationē Nico, sy, ibi sic distinguit. Aut iuramentū implemantū cōernit honorē dei, aut utilitatē priuatam. Et in pio casu, si illū in quod vult p̄mutare est dubium, vt sit mai⁹ bonū req̄rif sup hoc autoritas supioris fm. Anto, in p̄mutatōe. **I**tē etiā si illū ē mai⁹ bonū māifestet euādētē s̄ obfūatō ei⁹ qd iurauit nō ipē diryel p̄turbat mai⁹ bonū, puta qd iurauit ire ad sanctū Anto, et nūc intēdit ire ad sepulchrum, p̄t̄ ei⁹ sp̄le p̄mū, et postea ad sepulchrum ire, vñ in tali p̄mutatōe sp̄ellet p̄mū in scđo p̄mutare req̄rif autoritas supioris saltem ep̄i. Nā sicut ep̄s p̄t̄ votū p̄mutare ita, et iuramentū, vt notat Inno, in c. Debitores, eo, t. **S**i autē nō p̄ seruari iuramentū sine p̄turbatōe vel desertōe maioris boni, tunc propria autoritate p̄mutare posse test fm. Anto, puta si iurauit ire ad sepulchrum vel cōtrahere matrimonū cum aliqua, pp̄ia autoritate p̄t̄ p̄uenire intrādo religionē qd impēdit, p̄ tali obsequio

Capitulū VI

perpetuā dñō seruiturē, ar. devoto. c. Scripture. In scđo āt casu cū, s. iuramentū p̄cērit vtilitatē priuatā, dico q̄ sine p̄senſu illi⁹ cui p̄stū fuit etiā in meli⁹ cōmutari nō p̄t. Nec p̄dest in hoc superioris autoritas ex hoc qđ norat eo. t. c. quāto. z p̄. Inno. in c. cū inter. d̄ renū. Pro quo facit quia debitor nō p̄t vñā rē etiam melleorem p̄ alia soluere inuito creditore, ut Insti, qui b̄mo. tol. obli. in principio.

De iuritatione iuramē .S. II.

tor. No. fm b. Tbo. q. q. q. xxxix. Lū ad vñā quēq̄ p̄tineat irritare iuramēta q̄ a subditis facta sunt in his q̄ subdunq̄ eius p̄tati si vult. iō mīr p̄ p̄t irritare filioꝝ iuramēta, vñri iuramēta vñroꝝ, vt dicit Nsie. xxx hec tho. qđ videt intelligēdū fm guil. in his q̄ nō p̄t fieri sine sc̄andalorū p̄iudicio vñroꝝ. Idē de filiis z suis videt. Ad id qđ dī. Anto. facit qđ d̄ summatis in ca. Venerētes, de iure iurā, videt q̄ nō valet iuramētu p̄stitū in p̄iudiciū iuris superioris. Et sup̄ dicto c. q̄rit Nlico. sy. Si cleric⁹ existēs in studio alic⁹ ciuitatis iurauit nō exire districtū illi⁹ ciuitatis anteq̄ suo creditor esset sati factuz, si ante solutionē reuocat ex iusta cā p̄ ep̄m nunq̄d iuramēto nō obstatē teneat mādatō superioris parere. Et videt q̄ sic p̄ illō c. Venerētes, q̄ nō potuit se obligare in p̄iudiciū iuris z autoritatē superioris. Et post mīta q̄ allegat Jo. an. de re. iur. In malis, p̄cludit q̄ nō teneat ibi manere s. parere mādato superioris. Et hoc nisi cū licēria ep̄i fuisse in studio, z p̄ necessitate studij h̄iſſet talē obligatōem. videtur enī tūc se obligasse cū licēria ep̄i q̄ dedit licēria stadiū studio, q̄ vno p̄cesso vident oia p̄cessā sine q̄b illō expediri nō p̄t. vt in c. Prudentiā de off. dele. Et idē p̄cludit p̄ oia de p̄te reuocatē filii q̄ eodē mō iurauit. Itē in dicto c. Peruenit, ponit ista alia conclusio summaria. Non astringit q̄s iuramēto ad implēdū qđ iurauit si ab alia p̄te nō impleat. Circa hīmō de claratōem Nlico. sy. sic distinguit, qn̄ due obligatōes respectuātē adinuicē vt quia ego p̄missi tibi certū qđ p̄ eo q̄tu promisi mihi qđ alid. si tu nō adimples ex p̄te tua, nec ego teneor impleare, z si cloq̄f istō c. per uenit, z regula fruſtra, dēre. iur. li. vi. Idē qn̄ sol⁹ me obligauit obligeatio mea fuit conditōnata p̄ te respectu alic⁹ ip̄ledi p̄ te, puta p̄missi ire p̄ te romā si dedeſtis mibi. p. si nō das, nō teneor, p̄missi nō expellere te de domo mea tibi p̄cessā in emphiteosim certe tacite intelligit si mibi canonē solvēs, vñ si nō solvis, possū te expellere. Si vero obligatōes non respectuātē ad inuicē nec reflectūtūt ad idē factū sed diuīs putā, p̄missi tibi dare certū liberū z iurauit. tu postea iurasti alid p̄ me facere l. z ego nō impleā p̄missionē, tu tñ non vitabis per iurā differēdo q̄ tu nō promisi ro ne p̄missionis mee sed simplē, z in hoc casu loquīt̄. ca. Quod deo. xxxij. q. v.

De iuramento facto .S. III

ab aliq̄ alicui vñz obliget eū ad successores ei⁹ cui iurauit, z vñz successores iuratis obligens ex illo ei cui iurātū est. Rñdet ad vñz Nlico. sy. sup̄ c. veritar̄, e. ti. Quātū ad primū p̄ distinctō, q̄ aut q̄s iurat ali cūt successoriūb̄ ei⁹ z certū est qđ teneat, nec sp̄l⁹ tene-

tur iurare successorib̄ ei⁹, lic̄ teneat se coḡscereliber̄ tū seu vasallū seu subditū. Et de hac recognitōe loq̄t̄ c. Longinqtate, q̄. q. q. qđ sit ne loq̄ntate t̄pis p̄t at mētia origis. Aut nullā mentōz facit in iuramēto de successoriib̄, z tūc itez subdiuidit̄ q̄ aut iurat simplē psonalē, z tūc cuilibet successorū iurare teneat, ad hoc facit. I. unigiale, de ph̄i. seu. ali. S̄z hoc facere videt. c. istud veritatis. Aut su. t̄ simplē appositiū alt qđ verbū psonale, pura, p̄mitto tibi t̄c, z tunc pcedat opinio pmissa. Si tñ is cui iurātū est remouereſt a dignitate nō teneat ei iurā ad obseruantia iuramēti amplius, q̄ intelligit iuramentū psonē p̄stū ratiōe dignitatis, z de hoc est infra. in ca. Venerabilē, de eccl. Aut fuit simplē p̄stū rōe dignitatis z tūc trāsit ad successores q̄tūcūq̄ nō fuerit facta mētio d̄ successorib̄ vt si dīx. p̄missio obedire ep̄o florentino l. Ro. pon. q̄ dignitas nō variat̄ ex varietate psonaz, vt in ca. Libertu. q̄. q. q. Quātū ad scđm dicit host. z cōt̄ doc. q̄ iuramentū nō trāsit in heredē vel successorē iurantis etiā si q̄s iurasset p̄ ser successorib̄ suis seu hereditib̄ q̄z q̄s posse obligare heredē t̄palt̄, immo eriaz nō facēdo mētioz; de hereditib̄ pacē regularitē trāsit in eos. Spūalr tñ nō p̄t q̄z q̄s honestiūt̄ in spūalibus obligatōib̄ filius sequafvoluntatē p̄tis non tñ necessariū, vt in c. i. de despon. impubez. Unī fili⁹ vñ beres nunq̄ est piur⁹ ex iuramēto defuncti sed tñ iurans si nō seruat cū debeat, z siquidē fuit iurātū simplē nō habito respectu ad dignitatē ei⁹ cui iurāt̄ nec ad dignitatē seu aliq̄ q̄litatē iurātū sp̄ obligat iurātē si hoc p̄t̄ ip̄portare verba iuramēti, ar. xxxij. q. viij. ca. vñco. S̄z si iurāt̄ habito respectu ad dignitatē eius cui iurāt̄ puta iuro tibi vt ep̄o cū sis priuat⁹ nō teneat̄. S̄z iurāt̄ respectu q̄litatis alic⁹ ip̄ius iurātis, puta iurat̄ q̄s seruare statuta ecclie, tanq̄ cleric⁹ vel canonic⁹, cū n̄ est ampli⁹ cleric⁹ vel canonic⁹ nō teneat̄ iuramēto obligat⁹ at. dicti. c. Venerabilē, Ro. aut q̄ re p̄t q̄s se alicui obligare successorib̄ suis nō āt p̄t̄ obligare se z successores suos est ista, q̄t̄ in p̄ia agit de obligatōe p̄pia quā q̄s facere p̄t̄ put̄ vult. In secunda agit de obligatōe aliena q̄z nō facere p̄t̄ sp̄ua libi alicq̄ p̄ alio, q̄r anīa sine p̄prio p̄sensu ligant̄ n̄ p̄t̄. xxxij. q. viij. c. vñco. Et hanc conclusionē sumat̄. Jo. an. in si. de sepul.

De iuramento vni .S. III

uersitatis seu societatis cū, s. iurāt̄ se aliqd facturos l̄ nō facturos, nūq̄d possint sibi dimittere. Ad qđ rñdet guil. q̄t̄ hoc p̄t̄ cōt̄ modis. P̄nō qđē si sit d̄ bis q̄ p̄tēt ad cultū dī seu ad religiōzyl̄ p̄tētē z t̄c nō p̄t̄ remittere, vt si duo iurēt̄ q̄ ibūt̄l̄tra mare mētare, p̄ deo. s. bellādō. S̄z infideles, vñ intrabūt̄ religiōnē, vel dīcēt duoyel tria psalēia adinuicē, aut si q̄ artifices iurent q̄ de lucro dabūt̄ certā portionē fabrice alic⁹ ecclievel in alios pios vñs. Ubi tñ aliq̄ iurāt̄ q̄ ibūt̄l̄tra mare siml̄ p̄t̄ quidē sibi remittere inuicēt̄ ne vadat̄ sīl̄, sed nō p̄t̄ sibi remittere q̄ nō vadant̄. q̄z quasi duo iuramēta sunt, s. z q̄vadat̄, z q̄ sīl̄ vadant̄. S̄z dīcēt si iuramēto sit detēpalib̄ z sit tale q̄ absq̄ iuramēto tenēt̄ facere qđ iurāt̄, z tūc etiā nō possunt sibi remittere q̄z pro p̄salutē aīoꝝ videt esse iuratum

Titulus Decimus

ut si carnifex iuraret qd non vendat carnes infectas p sanis, aut qd non sophisticabat merces suas, et hmoi. Ad hoc enim tenet etiam sine iuramento, vniq; non potest nisi buuuic remittere iuramento. Tertio potestigere qd iuramento sit super re ipsa ad quod non absconderetur non tenebant facere quod iurare. Et tunc si obseruatio iuramenti spectat tamen ad comodum vel in comodum iuramenti potestibi remittere, ut si unius iuratus alteri qd faciet sibi libet alii quevel donum dabit, et alter iuraret qd dabit ei mercede. Sicut quod duo socii iurati ad alium iurare qd coicabunt sibi lucra oia. Sed si spectat ad modum aliquod quod iuratum est non potestibuuic remittere, ut si artifices iurent qd in mercibo, ex solidorum non accipiant de lucro ultra unum solidum vel quod non vendent de materia sic para vel quod non trahent petias panem ultra tam et hmoi. Quarto potestin gere si iuraret qd alij est danosum, nam tale iuramento non est obligatorium ut si iuraret suores qd certo tempore non laborabunt et hoc vel propter raritatem rarius vendatur, vel carnifices qd non prodigabunt carnes nisi ad certum numerum, vel aliq; opifices qd non operabuntur pro minori pecunia qd ratio est hmoi. Nec iuramento quis non sicut obligatoria non expedit ut qd propria autoritate suauia faveli sibi remittat sed qd autoritate episcopi reuocetur, vel potest denunciens ea non renuisse, vel dicunt qd sufficit autoritas propria quod fuit iuratum de eo quod est maius est pecunia maioris boni ipsediu, hec Guili. Item nota quod multitudine iurauit aliquod facere vel non facere, cum qd iuravit aliquo suauetudo posse sint alij licite suauire. Rendet guili, qd si absolute et in oculi euictum iuratum est quibus tenet suare cum sicut est se illicium, quod iuratum est, si hoc sub dicto vel ob determinata cam, pura si alij suarerit hmoi non tenet nisi extat eodem. ar. xxxij, q. viij. Non solu extra de predicto appo, cap. verz. Unus si oculi alij vel plures non seruant in hoc casu absolutori iuramentum alij. Si vero pauci sunt qui non seruant recurredunt ad intentum iuramenti videlicet si intendebat qd cum non suare ipso non teneretur tunc non tenet. Aut loquuntur si multi cent qd non seruaret, et tunc tenet. Qd si de intentione nesciat, tunc est seruare, hec Guili.

De iuramento quod .§.V.
quis facit de parado mandatis alio quod sit intelligendum. Circa hoc Nicolo, sy. colligit tale distinctio ex verbis Inno. Aut ei iuramento fuit generaliter potestum de parado mandato alio. Aut specificiter et determinate, hanc ostendit ex parte factio dubitatio super selectum et interpretationem eius. In primo casu dicitur qd non erat dictum iuramento nisi ad ea de quod cogitatum fuit vel debet merito cogitari, ut in c. Qui taluallis e. t. Reservat etiam alios dicere et non male habent eum non sufficeret si iuratas dicat ego non cogitauim per hoc mibi principes dummodo pena si excedat culpa immo oino potest principes quod culpa patitur nisi sit huius, ut in c. Quia uallis, vel qd non sit huius iuramento illud quod sponte surauit parere, aliquod mibi principes huius iuramento per me pote us licet factum illud surauit si teneat vel etiam nisi esset tale quod illud quod mandat quod habet cōmētē estimatō, non quod iurasset si credidisset sibi illud mandari. ar. in. c. petitio. e. t. In secundo casu principaliter dicitur qd in consilio aie sue seu iusto pronali habet intentum iurantis est interpretandum. Sed iudicio seu foro posteriori recipit interpretationem habet iuramento, ut in

e. Tenuit e. t. Qualiter autem iuramentum vide. Et qd v. huius, Et. c. ex libro de spō, et c. tua. Et per hoc deciderunt quod iuramento quo qd iuris, sed clericus stare mandato episcopi in ratiō episcopi potest resignare beneficiū non appellare certe ex quo non erat versile hoc intendere poterit non obstatē pcepto appellare nec opere potest absolutorum seu relata tionē iuramenti cui iuramento non extendat ultra personam iurantis, firmat Jo. an. in. c. vnuco, de amo. ubi dicitur qd generaliter renuntiatio casuum fortuitorum non valida tur iuramento ex defectu. Irenatus. Itē per hoc decidit alia quod iuramento est obliteratum non obliuet priori iuramento sed als soleniter promissio. Quāuis ei Inno. dicit qd seruandum sit iuramentum et de promiso dicit alter latissimamente. Host. dicit huius allegans ples res. ar. xxij, q. v. Juramenti. Anto. dicit qd si prima promissio est permissa ut quod est obligatio dadi non arraret ad pceptum in predicto non quod iurare suare nisi per de alio potestare cui faciat est promissio. Sed si non est prima obligatio nec in obligationibus facti in quod permissa non obligatur ad factum huius ad intelleſse, tunc quod per ipse primū et secundum dicitur iuramento seruare, ut si unius promitto tradere aliquam rem, postea eadem re alteri promitto iuro, teneor suare iuramento quod possum suare iuramento tradendo rem, promissum satisfaciendo secundum de intereste hanc dicit putare fuisse de mente. Inno. in supradicta sua etiam huius nico. sy. tenet primum videlicet qd si per iuramento sequens in quod aliquod promisit non potest quod infringere promissionem prius simple facta licet ratiō obliteret iuramento, et sic includit qd obligatur quis ad factum illud splendit quod licet promisit suare sic promissio simplex suare iuramento firmata de iure domino et canonico de paci. c. i. 2. xxij, q. v. Juramenti. Nec sufficit satisfacere quod ad intereste, sed alio dando etiam si iurauit postea aliquod quod habet in predicto simplicem promissionem, quod non tenet illud seruare Inno. etiam videtur sibi esse primum in c. sicut de sponsione, ubi dicit qd si quis simple promisit probare cum aliquo postea idem promittit alteri in licet iurare secundum non primum factum qd tenet portio prae quis non valeat iuramento huius promissionem alteri factum. Sed dicitur facit iurare suos subditos qd dicit ei si quod sciuerint vel audierint sumptus alio de rebus suis. Dicitur guili. Circa hoc credo distinguendum, qd si talis dominus contigeret hec truculentus et servus non tenet suare quod illicitum fuit quod iuratum est. Si autem creditur hec maxime et non nisi rationabiliter pcessum tunc sub distinguendum, quod aut sunt tales qd pertinet ad custodiam eius qd sic iurauit suare dicitur pura si quis videtur furere asportare res quod ei custodie praemeditate sunt, potest pseque res sursum tinas als tenet restituere. Si autem si tenet ad custodiā illarum res tunc si non potest pbarare non dicitur revelare nisi tibi psonis qd potest pdesse non obediens, et si alio modo iurauit non fuit licet iuramento nec per consequē obligatorium,

De iurando seruare .§.VI.
statuta alio ecclie vel ciuitatis. Circa quod sic distinguuntur. Jo. an. Aut quis iurare statuta edita, et tunc ex iuramento non tenet ad statuta quod permodum fuit, ut in capitulo Clericis e. t. Aut iurare suare statuta edita, et tunc tenet ad futura, et non nisi ibi cent aliquod illicita quod ad illa non teneatur, ut in capitulo primo eo. cit. lib. vi. Si enim sciens bat aut credebat aliqua ibi esse illicita, temere illud iurauit, Nec tamen obligatur ad obseruantism, si

Capitulū VI

nesciebat nō peccauit in iurādo, et intelligit de licetis obligatio nō de alijs. Aut tal' iurauit simplē seruare statuta nō exprimēs edita v'l edēda, et tūc f'm Jo. an. et fran. tenet ad edita et edēda. Qd dictū nō placet Nico. sy. ex eo q' prop̄ mercū puerū iuramētū est graui pīudicij et stricte interpretatōis et iō nō est extēdēdū sed poti⁹ restringēdū ut nō p̄prehēdat qd ex lata verboz significatō e p̄prehendere p̄t. vt in capl. Id nrām. et ca. Quintus, e.t. q' d'vult Archi. Posset tñ distigui q' aut statuta q' postmodū sūt nō sunt multū pīudiſ cialia. et tūc extēndit iuramētū ad illa. Aut sunt grauis pīudicij et ad illa nō extēndit iuramentum. ve c. felicē. de penis. li. vi. vt habet q' publicaris bonis alio⁹ simplē nō veniūt bona futura et hoc prop̄ grauitatē pīudicij. Si aut̄ talis q' iurauit seruare edita statuta postea pmittit p̄ illō iuramētū qd p̄t fecit sua re edenda nō aliē iurādo exi⁹ iuramētū nō tenet vt in c. Clericus. Lirca cui⁹ declaratōem Nico. sy. dic⁹ diſtinguendū. aut̄ is q' primo iurauit intendit nūc extēdere illud iuramentum ad obseruātiā alteri⁹ acē nō at̄ intendit de nouo iurare vt q' dictu volo teneri virtute primi iuramēti. vel pmittit p̄ primū iuramētū. et tūc nō sit extēnsio nec tenet ex nouo iuramēto. q' hoc nō intēdit. et de hoc intelligit diciū c. Clericus. vñ abb. dicit hic q' si q's assertit dñs aliquid p̄ sac̄m qd p̄t fecit nō est piurus licet illō sit falsuz. q' intelligit Jo. an. et bene quādo ad hoc primū iuramentum non extende bat. s. ex sua intentōe. al's secus. tenet tñ tal' ad. illō p̄ modū simplicis pmisiōis. Aut tal' intēdit p̄ hoc iurare adhibēdo primū iuramentum ad qd postea pro‐mittit. qd p̄t intelligit du pl'r. Uno modo q' intendat iurare p̄ primū iuramentum sicut p̄ res pīuale vt q' dic̄ iuro p̄ euangelū et b'mōi. Tēdo mō q' intēdat p̄ relaxatōem ad primū iuramētū expumere formā prioris iuramēti qsi dicat. iuro p̄ primū iuramētū. s. f'm formā exp̄ssam in pio iuramēto. et tūc de nouo oblīgat ad iuramētū nō q' extēndat antiquū ad nouā p̄missionē. Nā video qd yb'i req̄ris notabil' exp̄ssio non refert an exprimāt noīatim an p̄ relatōem ad aliō vt in sentētia qn̄ iudec̄ dicit cōdemnōvel absoluo. put̄ i actis cōtineat. Et p̄cipit q' deus cui sit iuramētū res spicit ad mentē nō ad formam verboz. p̄iū. q. v. Si quid. Itē noīadū q' cū quis iurat seruare statuta cōmunitatis vel alicui⁹ collegi⁹ si qua sunt abrogata p̄ contraria cōsuetudinē q' sit rōnabilis p̄ prescripta v̄t c. fi. d. ɔsue. nō videt obligat⁹ ad illa q' iā nō h̄ntym statuti. ar. ad hoc. di. iū. q. legē et vbi dicit⁹ q' leges in‐stirūtūr cū pmulgant̄. firmanſ autē cū morib⁹ v̄tūm approbant̄. Nō nullē at̄ p̄ qn̄ā cōsuetudinē abrogat̄ sunt. qd probat̄ p̄ c. sequētia.

Queritur vtrū pos̄ .S. VII.
 sit peti⁹ reduc̄tio eius qd p̄ arbitros est iudicatū ad arbitriū boni viri maxime v'l pena. Dicit ad hoc hostiē. q' nisi arbitramētū esset ḥ deus⁹ quo casu nullo mō est parēdū. vt in c. Julianus. et c. Qui resistit. xi. q. iū. debet̄ p̄res arbitramētū obserua re nec p̄nt cōtraenire sine metu penevel puerū qsi p̄tes voluerint se in hoc ligarer iuri suo in hoc renūciante. vt in c. ii. q. ii. de pac. Et. v̄t. q. i. Quā periculōsuz

dt q' forte iudec̄ deberet occurrere et obuiare iniquitatē ex officio suo pensatis psonaz̄ et cause q̄litatib⁹ extra de trāsact. ca. si. Sed an valeat pactū seu renūciatio et reduc̄tio ad arbitriū boni viri nō sit loc⁹ respectu omnis lesionis. Et si nō valeat ex se solū. an firmetur iuramētū vel pena. Id quod sic Rñder Nico. si. aut̄ quis absente p̄ter extra iudiciū renūciat petitiōi hui⁹ reduc̄tis et nō valet. q' iuris futuri renūciatio nō tenet. vt in. l. i. L. de pac. et de deci. cap. Ex multiplici. Aut hoc sit iniudicio vel extra in p̄itia p̄tū. In qb⁹ casibus tenet iuris futuri renūciatio quia habet vim pacti de non petendo iuxta notata in dicta. l. i. L. de pac. p̄ Bar. Aut obligauit se per pactū quia ad non petendā hanc reductionē. et sum⁹ in casu dubij nostri Dy. de re. iur. in regula. Scienti. in. vi. loquēs in sim‐plici pacto aut renūciatē tenet. q' hoc nō obstatē po‐tentia rationē magne lesionis petere reductionē hanc. q' id p̄ pactum debet intelligi si vt bonus vir fuerit arbitratus. ar. in. l. queru. ff. de interlocu. Idē Bart. p̄ dictam. l. Et io. an. in regula. Scienti. dices etiā illō pcedere si interuenisset ibi iuramentū seu pena. Nāz iuramentū f'm Bar. habet in se illā conditionē quaz habebat pactū preambulū. scz n̄ venire cōtra si equis fuerit arbitratus. Operetur aut̄ illud pactū seu renūciatio respectu modice lesionis. Et idē tener domīn⁹ An. et vñdeſ quasi cōmuniſ opinio Tamē fede. con‐trariū sentit respectu cuiuscūq' lesionis quādo scz pa‐cūniyel renūciatio esset iuramētū vallata nūl dolus et animo pcedat. Baldus dicit cōiter obseruari q' nō obstatē quacūq' cautela verboz prop̄ enormē lesionē potest peti⁹ reduc̄tio ad arbitriū boñi viri. q' nō est verisimile q' arbitrator possit eos enormē ledere. Ego dic̄ q' aut̄ decepcō venit ex p̄posito et tūc respe‐ctu q̄ntecūq' lesionis p̄ peti⁹ reduc̄tio ad arbitriū boñi viri nō obstante quocūq' pacto. q' sicut exp̄sse non peti⁹ renūciari dolus futur⁹. ita et fort̄ taciter sub in vo latō verboz. Itē si arbitriū retracrat̄ p̄ dolū. mltō for‐tius arbitramētū. et in hoc vident̄ cōmuniſ cōue‐nire doc. Et dicit̄ interuenire dol⁹ ex p̄posito qn̄ sciēter per odiū vel fraudē vel grām. grauauit alterā p̄tē. Aut decepcō venit re ipsa sed sine dolo arbitratoris et tūc si modice ledat nō sit reduc̄tio. si nō sit facta renū‐ciatio si autē fuit facta renūciatio b'⁹ reduc̄tis tūc nō solū modice sed etiā respectu magne q̄nitatis lesionis nō p̄ peti⁹ reduc̄tio ista. Sec⁹ respectu enormis v'l ma‐xime lesionis q' illō spyideſ exceptū. Id scdm mē‐brū. Aut q's renūciat̄ seu pac̄tū facit de nō petendo b'mōi reduc̄tis etiā p̄textu magne lesionis. aut renū‐ciat̄ et pac̄tū multū generali. vt. s. possit arbitrator alterē basse in totū vel in partē auferre ab yna p̄ter da‐re alteri prout sibi videb̄. Et in primo casu si dolus interuenit ex p̄posito poterit n̄ bilominus peti⁹ non obstante illa renūciatione. quia dolus futur⁹ remit‐ti nō potest. Aut decepcō venit re ipsa. et sic peti⁹ non potest reduc̄tio respectu magne q̄nitatis lesionis. quia potuit pars ex pacto sibi pīudicare vt in regla. Scienti. de re. iu. li. vi. Sed respectu maxime etenor‐mis lesionis potest peti⁹ reduc̄tio exquo de tali nō fu‐it exp̄sum quia renūciatio non debet trahi extra in‐tentionem agentis. vt in capitu. Cum voluntate. De

Titulus Decimus

sente, exco, Idem do, Anto, et Pe, de anchora, Et dicit Bald, quod magna quantum vel ipsa dictum respectu psoz nra et cause. In sedo casu tunc aut perceptu arbitroris est hoc deus non ligat quantum sit pena apposita sum Hosti, et bene in c. Qui resistit, p. q. iij. Idem puto ibi sit contra ius coe non remissibile per pres, ut in c. Si diligenter de fo, compe. Aut est contra ius priuatum ipsius pnis. Et si decepto veniat ex pposito et dolo arbitrii potest peti reductio per rem supradictam. Et hoc tenet Joan, cal, et Jo, an, et Bart, et coe dictum. Aut invenit sine do lo, et valet ita quod non potest peti reductio. Ita tenuit Joan, cal, et Jo, an, et hoc satis hic constat de renunciantia, vel pacificatis intentio. Sed tu aduerte latius, quia aut sumus certi quod non interuenit dolus. Aut sumus dubij. Et in primo casu cum sumus certi et tunc quantum respectu enormissime lesionis sum per, de anchora, possit peti reductio, quia pars sunt dolii interuenient ex proposito, vel re ipsa. ff. de dol, excep. l. iij. Tamen communis opinio est incontrari. Quod contrarium tenet Bart, Jo, cal, et An, allegantes, quod non est opere conjectura de tacita voluntate, ex quo habemus expressam et certam, et quilibet iuri suo potest renunciare, vij, q. 1. Quaz piculosum. Et hoc verum nisi in pacto vel renunciacione fuit positum aliquod verbis restrictiuum. Dicit enim d. Anto, quod aliqua causa legitima fuit arbitrator deceptus ab eo quo constaret, quod tunc saltem ex clausula generali, s. et posset alter bassile regi, vel iudicis officio subuenire, lector, Lambigo, ff. de re, du. Et hoc casu puto procedere illud notabile. Hosti, quod supra in principio dixi, si quod in maxima quantum possit iudex occurrere alios non video quod possit se iudex ad utilitatem priuatum contra pactum expellere impedire. Dominus enim An, videlicet velle in prealium illius, c. Quintaua illis, c. vi, quod quantumcumque verba sint concepta late nihilominus data enormi lesionre ipsa peti reductio poterit. Nonne ex hoc, quod talia verba in genere et usu sermone plena sunt sub confidencia discretioris et amicicie arbitrio, ut capient ipsorum benivolentiam ad non ledendum ideo non debet ita late intelligi sicut sonat. Et si iuratus fuit quod verba iuramenti obuiat, absoluere, vel iudex ex officio puidetur, et sic referre de facto consuluisse. Et in hoc concordatur, c. Pet, de anchora, hec opinio habet equitatem. Sed alia opinio supra, Jo, cal, et Jo, an, videlicet versus de iuris subtilitate, or, optimus, vij, q. 1. Quaz piculosum. In alio membro c. s. dubitatur utrum interuenierit dolus tunc ronere enormous lesionis potest peti reductio saltem iudicis officio, quia plurimi dolus in tanta lesionre, ut in l. Lutius, ff. de his quod in frau, cre. Et in hoc etiam potest intelligi illud dictum. Hosti, supra, Idem sentit Anto, et frater, de arte, et Pe, de anchora.

Capitulum septimum de Periurio.

Per periurio sciendum quod
grauitas huius peccati ex quo ostenditur
unde summo per vitandum,
Primo quia ex eo deus in honore, et
Secundo quia omni lege veratur.
Tertio quia ipse proximus damnificat.
Quarto quia pena multiplici castigat.

Quantum ad primum. §. I

intelligendum est portet videre quod sit iurius. Ad quod dicit magister in, iij, sententia, d. xxix, quod est medacium iuria metro firmatum. Ista ergo duo requiruntur, scilicet quod aliquo modis ibi mendacium in locutore, et cum eo iuramentum. Et mendacium quidem dicit formaliter quod de aliquo presento, non tamen futuro, contrarium, praenuntiatur ad id quod habet in corde, probi gratia. Cum dicis merces quod vis vendere iuramentum tibi, et tu mente habes quod non tantum constitutum, vel si dicas merces illas esse bonas et sine aliquo defectu, et tu scis habere plures defectus, vel cum dicis te daturum pecuniam vel certum opus in certo termine factum, et tu intendis vel terius proterebere terminum. Et si id quod dicas, esset ut tu dicas, tu tamquam in corde credis contrarium, scilicet quod non sic sit, mendacium formaliter est, et grauius peccatum quod si dices res falsum credendo tamen dicereve, quod dicit Augustinus, Ream linguam non facit nisi rea mens Jurare autem est sum per, de Aug. deum testem invocare, scilicet sue locutionis. Quando ergo iuras quod credis esse mendacium, iurius contumelias et per hoc valde deum in honore, quod ipsum quod est summa veritas et metiri non potest, inducis in testem tue false locutionem et sic facis eum iniquum et iniustum testem quietum in te est dum in falsum testimonium inducis quod est magna blasphemia. Certe non faceret quis hoc in vilobiente sine magna iniuria eius scilicet esset cui diliceret mendacium vel iurius, Deo autem summe displicet. Sicut ergo Christus iudeis multa blasphemantibus in eum dixit, Vos in honore castis me Joan, viij. Ita istis iuriis dicere potest et multomagis turpiter iurantibus per membra in honore sua, Et quod in honore deum et irreuerentiam facere, patet ad contemptum. Ideo sum per, Tho, iij, q. xcviij, iurius et generis suo est mortale. Et si diceres, Luz iuro, per euangelium vel fidem vel corporis meum aut per secundum non induco deum testem cum ipso non nominem. Rendet b. Tho, et liber, quod cum iuratur per predicta non intelligit illa iudicere in testimonium sui dicit quod nulla creatura habet infallibiliter veritatem et omnem cognitionem, et id in illis iuramentis inducit deus in testimonium cuiusveritas vel virtus reluet in illis creaturis que nos habent. Nec excusatura mortaliter dicitur, Tho, ex hoc quod iocose peierat, quod non erudit divinam irreuerentiam, immo quantum ad aliquid magis auget, Sicut non excusat a mortali quod ex lapsu lingue seu ex voto peierat, dummodo aduertat se iurare et aduertat falsum esse quod iurat quod nec a concerto, secus si non aduertat se iurare. Idem Bonaven. in, iij, dist. xxix. Tribus autem modis proprie quis iurius incurrit, in iudicando mortali peccat. Uno modo cum quis iurat aliquid esse vel fuisse, et contrarium habet in mente sua, etiam si verum esset quod diceret, ut dictum est supra. Secundo cum iuratur se aliquid factum illicitum et criminale ut occidere, quia ipso facto tenet contrarium facere alios alio committeret mortale implendo tale iuramentum, vel etiam cum promittit rem licitam non intendit obseruare, iurat enim contra id quod habet in mente, vel etiam si intendit obseruare et res alicuius importantier postea non seruat eo modo quo promisit cum possit etiam si sit magnus inconveniens ab eo qui potest, de hoc habes supra, immo sum per, Tho, non excusat a mortali si non implet iuramentum.

Capitulū VII

metu extortū de re in se licita. Habet tñ diuersa reme dia ad puidendū sibi nō tñ propria autoritate potest trauenire. Tertio cum quis iurat ita leviter, et si ne considerat eī verū sit verum vel falsum qđ dicit, qđ exponit se pículo iurādi mendacū et pícipue in iudi cionalē in his qbus proxim⁹ dánificat. Debet enī diligenter examinare quod dicit, et tunc adhibita diligentia etiā si iuraret falsum quod tamē ipse credit verū in iuramento assentior nō est mortale fm p̄e. de tharan. in. iij. Ergo si nō adhibet diligētiā nō videt excusari a mortali. Et multomagis peccaret mortalē si iuraret assentendo sic ēē vel nō ēē de qđ in mēte sua dubitat. S̄ in pmissio iuramento si omittit iplere qđ pmissis ppe legitimū ipedimentū excusat a moralē fm p̄e. de tharan. Idē Bonauē. in. iij. p̄cīt. dī. ergo a dīo nō excusat, cū deēt legitimū ipedimentū. Jurādo at verū sine aliq necessitate vel utilitate veniale est, nō enī ibi vide tur esse irreuerētiā et p̄cept⁹ dei qđ nō sit ex deliberatione sed ex quadā subreptiōe et leuitate fm Bonauē. in. iij. vbi supra. Est ergo illō p̄ter p̄ceptū qđ deū nō honorat, sed non s̄ p̄ceptū, qđ nō est notabilē irreuerētiā et hoc nū fieret incoepit vel in honesta locutōe. quia tūc mortale. Unū Juratōi nō assuescat os tuū. Multi enī sunt casus in illa. Eccl. xpij. Vir multū iurans replebit iniquitate. Eccl. xpij.

Secundo ostenditur .S. II

p̄iuriū esse peccatū et magnū. qđ oībō legibō phibetur Prohibet. s. intrīeca mosayca. euāgelica. canonica et politica. Lex enī intrīeca seu naturalē sicut dicit bo mini qđ deū suū honore summo reuereat, et reb⁹ vtat ad qđ institute sunt a natura, et fidelis sit in pmissis Ita phibet ecōtra dei irreuerētiā, et abusum rerum. et vsum ad id ad qđ non sunt ordinater infidelitatē erga proximū. Cum ergo p̄iuriū sit p̄tra reuerētiā dei et honorē abusus lingue qđ locutio hōi est data a natura ad manifestādū p̄ceptū cordis. Periur⁹ at dicit s̄ id qđ hōz in corde, et als vt in pmissorijis iuramento nō seruat fidelitatē sic agit s̄ legē naturalē p̄iurus. Unū b. tho. vbi supra. dicit qđ etiā iurās p̄ ydola līc̄ peccat in iurādo tenet tñ fuare iuramento factū de rei se licita. Fidelitas enī in pmissis est de iure naturali. Et licet nō sit licitū exigere ab infidelib⁹ inducere ad iuramento p̄ idola. tñ ad firmādū pacēvē pactū cum eo de re licita nō est illicitū vt ea rōne. s. fidelitatis ad quā ille tenet. Et sic machabei cū fecerūt ligā cū romanis vñ sunt iuramento coꝝ vt credid p̄ idola qđ colebat. vt dī. xxij. q. i. h. Sicut etiā. Unū phūs di. in. i. metaphi. Infidelis loqns de infidelib⁹. qđ iurādū apō eos honoratissimū erat. Und⁹ t̄ marc⁹ regul⁹ et si getilis et roman⁹, voluī potī sustinere crudelē mortē a cartaginensib⁹ qđ nō seruare pmissum factū sub iuramento. s. ipis in redēudo ad eos si nō posset obtine re a senatu p̄mutationē cartaginensii pl̄mōr̄ capto ri a romanis in ipm̄ marci. qđ postea fuerat capt⁹ a cartaginensib⁹ cū tñ nō posset redire qđ liber erat post qđ venit romā dimissus ab ill⁹ sup hocvt ponit aug. i. dī. de ci. dei. et narrat valeri⁹ et agelli⁹. Lōtra legē mosai cā oñdī esse q̄ctū ad illā p̄tē qđ moralē est, vñ t̄ sp̄ obli gavit oēs. et sp̄ durat. p̄tē. qđ in pris tabula decalogi

scripto digito dei. fm p̄ceptū est illud. Nō assumes nomē dei tui inuanū. Exo. xx. qđ idē est qđ dī. Leu. ix. Non plurabis in noīe meo. Et ex hoc p̄bat qđā magnitudinē h⁹ p̄cti. et qđ graui⁹ est homicidio quod horribilissimum est. Nā p̄ctā qđ sunt directe s̄ deū sunt fm se grauiora qđ ea que sunt cōtra p̄tīmū. qđ deū si ne compatōe est maior p̄xīmo. Sed transgressiones preceptorū prime tabule sunt directe contra deū vt̄ ex se. quoz sc̄dm est p̄hibitio periuīj. Transgressōes p̄ceptorū sc̄de tabule qđ sunt septē sunt directe contra p̄tīmū quoz fm est p̄hibitio homicidij. Ergo ex ordīne sp̄orum p̄ceptorū p̄tē esse graui⁹ p̄iuriū qđ homici dū fm b. L̄bo. in quolibz. firmat hāc s̄niā p̄ hāc rōem ap̄ls dīces ad Deb. vi. Hoīes p̄ maiores suos iurāt et omnis cōtrauersie eoz finis est iuramentum. frusta autē in cā homicidij cōtrauersie finis essz iuramento si homicidij esset graui⁹ p̄iurio. Presumereb̄ ei qđ cā maiorē culpā. s. homicidij nō curauit omittere nō vereref minorē incurere. s. p̄iuriū. vnde ex hoc ipso qđ in cā cuiuslibet peccati deserit iuramentū māfeste oñdī qđ p̄iuriū p̄ majō peccato dī b̄ri. nec īmerito. qđ p̄iurare nomē deī videſ quedā diuini noīis abnegatio. vñ fm locū tener p̄iuriū post idolatriā. vt pat̄ ex ordīne p̄ceptorū Bonauē. in. iij. dīst. xxix. non placet ista opinō nū in p̄iurio qđ p̄cedit ex odio dī. als dicit maius esse homicidij. Et licet primā rōem videat destruere nō tñ destruit nec ponit rōem b. tho. qđ efficax multū videſ. S̄ o miserrimi hoīes cum ita horreat homicidij qđ horredū est. p̄iuriū qđ est graui⁹ p̄ nibilo quotidie incurrit. verū est tñ qđ p̄siderando grauitatē peccati fm nocumētū qđ inde seq̄t cōtē homicidij graui⁹ est qđ graui⁹ nocumētū p̄tīmī in serf. Et iō in iudicio hūano graui⁹ homicidij qđ p̄iuriū punīt. Contra legē euāgelicā est. Nā dīcīt xp̄s math. v. Nolite iurare oīnorē. qđ tñ sane intelligētū est. Nō enī vlt xp̄s dicere qđ in nullo casu debeat qđ iurare cū in casu necessitatis et magnērūtūtis rōnabilitē possit hō iurare et debeat. vñ t̄ sc̄tōs hoīes legum⁹ iurasse David et abraā et paulū in eplīs suis. hoc als p̄tineret ad heresim credēdo p̄tinaciē qđ nūc līceſ ret iurare. S̄ phibet xp̄s ex illo mō loqndī iuratiōes leuenīt indiscrēta. Nā fm Bonauē. in. iij. vbi supra Negatio p̄posita signo vñiuersali eq̄ pollet p̄ticulari negatiōe sic ergo cū oīno sit signū vñiuersale. i. oī mō et in nolite includat negatio. sensus ē. Nō iuretis oī mō qđ nō sine cā et necessitate. et si alīq mō. i. cū debitis circūstantijs. Lōtra legē canonīcā et civile est Ultraqz p̄iuriū phibet. vt. xpij. q. iij. p̄ totū extra de iure iurū. Et si xp̄s. Et. ff. de iure iurā. l. Jus iurādū. Et dīc L̄risost. qđ p̄iurare p̄atus est anteqz iuret p̄iur⁹ et videſ qđ deī iudicat nō solū ex opib⁹ hōz ex corde. p̄tē. q. v. qđ p̄iurare. Et qnto cū maiori solēnitate iurat t̄togram⁹ uī est p̄iuriū. Qđ at dicit L̄risost. qđ iurare p̄ deū est maius qđ p̄iurare p̄ euāgeliā vel alia sacra. p̄tē. q. i. Si alīq. et qđ nō videſ graui⁹ p̄iuriū p̄ deū qđ p̄ alīq. intelligēdū est ceteris parib⁹. s. qđ iurat cū solēnitate cadēt roqz iuramento vel sine solēnitate et sup s̄li mare ūia et codē p̄ceptū. Als iurare cū solēnitate vt corā in dice sup libro reliquij et h⁹ est mai⁹. Et p̄iuriū in buiūlōi est graui⁹ peccatū qđ iurare p̄ deū simpliciter

Citulus Decimus

Id est sine solennitate, tum rōne maioris deliberatōis
rum rōe scādali sequētis, hec b. tho. pe. et inno.

Tertio propter periu .§.III.
riū proxim⁹ dānificat q̄r in iudicio peierando iniuria
tur iudicii cui nō obedit cū p̄cipi sibi iuridice ut veri
tate dicat sūg eo de quo interrogat. et sic etiā ledit bo,
nū cōe, vñ tenet dicere veritatem, etiā si inde seq̄ref sibi
mors fm̄ be. tho. sine dāno alicui p̄ticularis p̄sonae.
Dānificat etiā cū accusat⁹ p̄terat, q̄r actor vel testi
incōtrariū efficit infamis tanq̄ fallus accusator v̄l te
stis. Et in contrario silc cū iurat rem bonā esse quaz
nouit defectuō am. vel restituisse pecunia quā scit n̄
restituisse. Nec excusat a mortalī p̄iurio loquendo so
phistice vt ad suū intellectū verboꝝ suor̄ videoꝝ dice
reverz cū intendat decipere, cū aliis aliter intelligat.
Unde Iis. Quacūq̄ arte verboꝝ q̄s iurit. deus sic
accipit sicut ille cui iurat, intendit. xxvij. q. v. Quacūq̄
z c. Ecce. Qd̄ intelligit b. tho. vbi supra. qñ dol⁹ ē ex
p̄te iurātis tm̄. Tūc ei interpretandū est et intelligēdū
fm̄ intellectū accipientis iuramentū. S; si doluz iu
rans nō adhibet, obligat⁹ est fm̄ suā intentōe ob
ligandi. Unū fm̄ hosti, siq̄s iurat aliquid generalē, cuꝫ
generalitas obscuritatē pariat nō videt cogitasse sup
bis sup quib⁹ specialē nō iurasset, et sic fm̄ intentōes
iurantē est interpretandū qñ sine dolo iurat. Unū si ca
sus inopinatus eveniat de q̄ si cogitass̄ tūc in iuran
do, nullo mō iurasset, nō tenet ad illō. Item Ray, et
Guil. Sicut fecit xp̄ianus q̄ pecuniā sibi mutuataz
a iudeo asserebat reddidisse, ex quo vocatus adiudic
cū pecuniā illā in baculo cōcauo dedit in manib⁹ iu
dei seruandā dū iuraret. et sic iurauit reddidisse inten
dens de pecunia in baculo absēs quē postea repe
tit. S; diuinayltō manifestauit suā fraudē p̄ mortē
supuenientē, vt habeat in legēdā be. Nico. Et nota q̄
dr in Lexit. v. c. Unia q̄ audierit vocē iurātis quē no
ni falsum iurare si nō indicauerit, rea erit p̄tē. Dicit
aug. xxv. q. v. Ille q̄ cū nō dicat cui debeat iudica
re intelligentiū videt q̄ debeat his q̄ magis p̄t̄ pro
delle q̄ obesse p̄iuro sive corripēdo sive p̄ eo orādo
et hoc sufficit dicit Ray, et hoc tenet. S; bonauē. in
lū. vbi supra. dicit q̄ hoc etiā p̄t̄ intelligi qñ p̄iam te
stimonij ille qui audiuit et scit falsum iurasse p̄t̄ p̄ su
um testimonij subleuare innocētē a damno tempa
lis rei vel corporis in iudicio vel extra, quod intelligē
dum videt quādō hoc p̄t̄ sine sui magno p̄culo vel si
ne maiori scādalo inde sequēdo. Scādalizat etiam
p̄iurus primo suos malo exēplo, puocans ad silia et
ad odīas hm̄ōi. S; qd̄ dicendū est de exigente iura
mentū v̄t̄ p̄cet. Ervidet q̄ sic, q̄r occasionē dat illi
peierādi. Ad qd̄ dicit b. tho. q. q. q. lxixit, q̄ exigens
iuramentū aut est publica p̄sona puta officialis, aut p̄
uata. Si publica tūc exigēdo iuramentū fm̄ q̄ exi
git ordo iuris in nullo peccat sive sciat illum falsum
iurare sive eoz, q̄r nō videt illud exigere sed ip̄e ad cu
sus instantiā iurat. Si privata p̄sona exigit hoc faci
ens q̄r dubitat de veritate loquētis et id oī sit magis
certus exigat, nō peccat sed humana temptatō ē. Si
autē scit v̄t̄ credit probabilit̄ illum falsum iuraturum
peccat mortalē, quia dat illi occasionē ruine s̄ hoc ca

su. non autē in alijs, vnde aug. in sermōe dicit h̄ic ho
mīcidā duaz anima z. s. sue et p̄xim⁹ quē inducit ad
hoc. xxij. q. v. Ille q̄, hec tho. Vt̄ ille q̄ aliquid qd̄ scie
vel credit alicui p̄sonae sibi positiū secretum aliquid sub
iuramentō vel consilijs cōstatat vel a p̄sona p̄ticulari
stimulat eū p̄suasionib⁹ et amicizia ad sibi reuelandū
mortali peccat q̄r occasionē efficacem dat illi peccādi
mortali etiā si ex tali reuelationē nō orat scandalū. Lū
ergo dānificat p̄ximus multipli p̄iuriū mīz est quō
miseri homines ita frequentant, et cū cetera p̄tē ob qndā
reverentia sacra sūgiant, faciens ei fornicatiōem cas
uet sibi a locis sacris, p̄mittēs furta si p̄t̄ parcit reb⁹
ecclasticis. Sed scelerati p̄iuriū ingerunt se audacie ad
sacra, s. nomē dñi. corp⁹ dñi reliqias altarer hm̄ōi. Et
merent a nullo sacro iuuari sed absorberi. Sicq̄ in
honorat deum et sanctos eiusdē.

Quantū ad quartū .§.III.

p̄nūlūrūtēs multipli p̄iuriū, et Primo, quidē efficac
us in famēs. vi. q. u. Infamēs. Et cōvicti ad testimo
niū in iudicio, nō admittunt, etiā si egerint penitētā
vi. q. i. Infamēs, et extra de testi. c. Testimoniū, nisi
fuerint absoluta dicta in famia p̄ principē. Punitū
quocq̄ in foro ecclie p̄nia sepiēni fm̄ antiquis canōes.
xxij. q. i. Predicandū. Et licet p̄fessor nō teneat inun
geratē penitētā, m̄ ppendi p̄t̄ ex hoc magnitudo
peccati. In foro ciuili p̄iuriū in iudicio punitū corporal
liter varie. Sedz de p̄ iudicia sua terribilia oīt̄ hor
rorē h̄ vīcī. Nā v̄t̄ bēt̄. q. Reg. xxi. supuenit sterilitas
terre seu famēs tpe dauid que p̄seuerauit tribū anis.
et cum dauid a dño quesisset cām h̄ flagelli ad reme
diū adhiberet. Rñt dñs q̄ euenerat ppter p̄iuriū.
Saulis q. s. fregit promissiōē firmatā iuramento fa
ctā gabaonitis a Josue seniorib⁹ israel sup refutatiōe
eoz in vita Ipe autē Saul quasi zelās p̄ filiis istl. q̄r
goabonite decepcant eos singētes in remotis habita
re, et cū eis q̄rere pacē, occidi feci mītos ex cī dictūq̄
est Dauid q̄ famēs illa nō cessaret quoq̄ satifac
ret iniurie gabaonitaz. Misit ergo p̄ eis et q̄siuit qd̄
vellē sibi fieri. Qui petierūt omnes descendentes ex
Saul mares sibi dārūt crucifig. qd̄r factū ē excepto
Misiborēh filio Jonathē cui p̄p̄cīt vt seruari p̄p̄e su
um iuramentū q̄ se astrinxerat Jonathē se cī genera
tionē seu filios seruaturū. Silc vna ex causis q̄ assū
gnat in scriptura de captiōe regis iuda. Sedechier de
structōis hierosolimōz fuit, q̄r ip̄e rex iuramentū fī
delitatis q̄r fecerat Nabuchodonosor fregetat se rebel
lans, vt habeat. iiij. Reg. xxv. In alia autē vita pena si
bi reseruatur in igne etno. Nā dr̄ apo. xxii. de mēdaci
bus q̄ ps illoꝝ in stagno ignis et sulphuris. Periū
um p̄p̄e semp includit mendacū et addit contem
pū dei, vnde multomagis ei debet.

Lapitulū octauū de Adiuratiōe.

DE adiuratiōe que ha
bet sūlitudinē ad iuramentū. vñ līcītē faci
do. i. cū debitōs circūstantib⁹ ac̄ virtutis
latrīe est. Unū r̄ apls vñt̄ adiuratiōe cū dt̄ Ro. xxij. Ob
secro vos p̄ mīam dei vt exhibeatis corpora vratē. Et
etiā ecclia cū dt̄, q̄ crucē tuā, l̄ q̄ mīsteriū icarnatiōis

Capitulū Primum

me, l. n. do, et hmoi. Est ergo adiuratio inducere aliis
quā psonā vel creaturā ad aliqd faciendū vel nō faci-
endū ex i[n]vocatōe alic[ui] rei sacre, et fieri p[ro]m[iss]i b[ea]tho, q[ui] q[ue]st[io] ad creaturā rōnālē intellectuālē et irrōnālē. Et
cū sit erga creaturā rōnālē aut intēdit necessitatē ipso
nere faciēdi q[ui]d perq[ue] illū quē adiurat sicut iponit sibi
necessitatē faciēdi q[ui]d iurādo p[ro]mutut. Aut nō inten-
dit imponere necessitatē sed potius p[ro] modū depreca-
tōis intendit ex i[n]vocatōe illius rei sacre exp̄sse indu-
cere illū ad faciendū. Et in isto scđo casu licitū est ad
iurare quācunq[ue] psonā sup[er] re licita etiā ipm deū sicr
licitū est dep̄carī. Non tñ leviter faciēdū est et in reb[us]
sīuolis, sicut nec leuiter iurandū ob reverentia rerū
sacraz. In p[ro]to aut casu aut adiurat psonā subditār
fm debitu moduz, ut puta in casu in quo liceret sibi
reciper exigere iuramentū aut nō. Si p[ro]to mō licitū
est adiuratus subditus tenet sicut ex pcepto iura-
mēto ex acto facere vel dicere ad q[ui]d adiurās. Si scđo
mō tunc peccat mortali adiurās, q[ui] usurpat sibi p[re]ta
tem in aliū quā nō h[ab]et, et sic facit contra iusticiā et ledit
iurū cōe. Tl[et]o p[ri]nceps sacerdotū Layphas cū dixit
p[ro]p[ter]o. Adiuro te per deū viuuū vt dicas tc. Math. xxi.
grauiter peccauit, q[ui] nō habebat p[re]tē sup[er] eū. S[ic] si
esset subditus adiurās et adiuraret sup[er] aliq[ue] re faci-
enda de q[ui] adiurās non posset sibi p[re]cipe nō tenet sibi
obedire. sicut si adiuraret diceret si cōmisit aliquā crī-
men occultū de quo nō p[re]cessit infamia vel p[ro]batō ali-
quar peccar adiurās. Ad creaturā intellectuālē p[ot]er
fieri adiuratio, vñ ecclia vñ exorcismis q[ui] sunt qdaz
adiurātōes p[ro]tra demones, et hoc ē vez si fiat ad hoc
ut p[er] virtutē diuini noīs vel rerū sacraz eos tanq[ue] ini-
micos expellam⁹ ne nobis nocere possint spūalr vel
tpalr fm p[re]tēa p[ro]p[ter]o traditā Luce. p[ro] Ecce dedi vob
p[re]tē calcandi supra serpentes et scorpones et omne
virtutē inimici, et sic d[icitu]r. xxvij. q. i. Si p[er] sortiarias, q[ui]
cū aliq[ue] sunt maleficiō p[er]t[inent] fieri erga eos exorcismis h[ab]et
nō est licitū eos adiurare ad aliqd sciēdū vel obtinē-
dū ab eis. sicut fit p[er] arte magicā vel notoriā, et hmoi.
q[ui] hoc p[er]tinet ad societatē cū eis habendār pactū q[ui]
nō licet nisi spēali instītū spūscī, vel reuelatiōe di-
uina aliq[ue] sancti ad aliq[ue] effectū op[er]ātōe demonū vrāt
Sicut fecit b. Jaco. apls erga Hermogenē et b. Dñis
cus pluries. Ad irrōnālē creaturā p[er] dupl[ic]tē fieri ad-
iuratio. P[ro]iōt adiuratio feraf ad ipm creaturā ir-
rōnālē fm se et sīc vñā ēt. Alio mō vñ referat ad eū a
quo creatura illa agit et mouet. Et tunc dupl[ic]tē Uno
mō p[er] modū dēp[er]atōis q[ui] p[er]tinet ad eos q[ui] diuina i[n]
vocatōe miracula faciūt. Alio mō p[er] modū spūl[os]is
nis adūsus dyabolū q[ui] in nocentū nost[ri] vñt cre-
aturis irrōnālib[us]. Et talis est modū adiurandi in ex-
orcismis ecclie sic licet. H[ab]et adiurare eas ita q[ui] demo-
nū auxiliū imploreſ, nō licet hec omnia b. tho.

Titulus vndecimus de Elo

To, et votū trāgressiōe. Cap. primum.
Elo[ne] et reddite do-
mino deo vestro inq[ue] p[ro]p[ter]o. Ite. vñ
mus iusta illū q[ui] dixit ip[er] D[omi]n[u]s, i[te] pariliq[ue], xl. Que de-

manu tua accepim⁹, dedim⁹ tibi. Tua sunt oīa dñe
Decet ip[er] dño offerte munera et vota in recognitiōe
dñi sui ac beneficij recepti. Ip[er] enī youere aliqd est
quodāmodo dare illō. Dicū ei fieri aliqd cū sit cau-
sa eius, q[ui] effectū virtute p[er]tinet in cā. que admodum
faciēs instrū quo alicui def certū q[ui]d dicitā illud ei
ded iſse, q[ui] instrū est cā recipiēdū illud. Sic q[ui] p[ro]mit-
tit p[er] votū inquantū se obligat ad illō faciēdū, iam q[ui]
dāmodo dat, et hinc est q[ui] nō solū danti h[ab]et, p[ro]mittenti
gratia agūtur, plenūrū p[ro]ferit cū p[ro]missum soluit. Tl[et]o
Ela. xix. d[icitu]r de veris fideliō. Solent eū in hostijs et
munerib[us] et vota youebūdōz soluent. Et ad hoc
etiā saluator nos instruit dicens. Reddite q[ui] dei sunt
deo Math. xxii. p[ro]maxime dicunt dei esse ea q[ui] sibi p[er]
yorum p[ro]mittuntur. Et ad hoc idē exhortat p[ro]p[ter]o, dices
Vouetez, vbi tria notantur.
Primo q[ui] exhortamur ad meliorū p[ro]missionem, ibi
Vouete,
Secundo q[ui] necessitamur ad p[ro]missorū solutionem
ibi. Reddite,
Tertio q[ui] regulamur circa votorum intentionem, ibi
Dño deo veltro.

Quantum ad primum .§.I

Sciēdū q[ui] votū est p[ro]missio de meliorū bono ope q[ui]
sit illō ad q[ui]d tenemur de necessitate salutis, vtz ibū
diffinitōeyoti. Etiō null⁹ cogit ad vouēdū, sicut nec
ad alia opa superordōis sed p[ro]sulūt exhortat ad hu-
iūsmodi. Et sic exhortatorie p[ro]p[ter]o, ait. Vouete vbi glo-
sa sit. Vouere p[ro]sulūt vouēt p[ro]pterea at exhortamur
ad vouēndū et nobis p[ro]sulūt vt maiora merita acq[ui]-
rus. Nā opus factū cū voto est meli⁹ et magis meri-
toriu⁹ q[ui] idē factū sine voto, fm b. tho. q. i. lxxvij
q[ui] p[ro]bat ip[er] triplici rōe. Primo quidē q[ui] vouere est
actus latrīe sue religionis q[ui] virtus est nobilissimo in
ter morales virtutes. Quanto autē rōe est nobilior rā-
to actus ei⁹ est melior et magis meritoru⁹ vñ act⁹ inferi-
oris virtutis est melior et magis meritoru⁹ ex hoc q[ui] im-
patur a superiori virtute cuius act⁹ fit p[er] imperiū sicut
actus fidei vel spei est melior si impat[er] a caritate. Et
ideo actus moralū puta ieu[n]are quod est actus ab
stinenti et p[er]tinere q[ui] est actus castitatis, et dare ele-
mosynā quod est actus aliquā liberalitatis sunt meli-
ora et magis meritoria si sicut ex voto q[ui] sine voto, q[ui]
sic sit p[er]tinet ad cultū diuinū q[ui] qdām dei sacrificiis.
Tl[et]o aug. in li. de virginitate. Neq[ue] ip[er] virginitas q[ui] virgi-
nitatis est, sed q[ui] deo dedicata est honorat q[ui] vouet
seruat p[er]tinēt p[er]tatis Secundo q[ui] ille q[ui] vouet aliqd
et facit, plus se deo subiicit q[ui] ille q[ui] solū facit subiicit
enī se deo nō solū q[ui] ad actū illō faciēdū q[ui] vous
sed ctiā quoad p[re]tē, q[ui] decetero nō p[er] aliud facere,
scz de iure. Qd[em] etiā p[ro]bat Anselm⁹ in li. de sūlitudinib[us]
bus exemplū ponēt de duob[us] seruissim⁹ dñi quoq[ue]
q[ui]libet h[ab]et arborē fructifera, puta fieri in orto suo p[ro]du-
centē gratiosos fructus. Et alter quidē dicitōr seruo-
rum fructus sue arbōris annuatim dñi suo clargit.
Alius autē eidē dñi donat arborē cū fructib[us]. Haec
clāz est q[ui] opus illū qui dat arborē cū fructib[us] d[icitu]r
magis gratiā dñi q[ui] illū q[ui] tantū donat fruct⁹ ceteris
partib[us] ex eo q[ui] plus dat, et q[ui] pl[us] dat pl[us] mereſ accipe.

Titulus Decimus

Tertio q̄ p̄ votū immobili voluntas firmat in bono, facere aut aliquid ex voluntate firmata in bonū, pertinet ad p̄fectiōem virtutis, ut oīt p̄būs in, q̄, ethico. Sicut etiā peccare ex mēte obstinata in malū aggravat peccatum. Et q̄ necessitas adiplendi illud nos est necessitas coactōis q̄ causat in voluntariū, et deuotō nē excludit meritū s̄ est necessitas sponte assumpta p̄positū immutabilis voluntatis, et ideo nō tollit vel minuit meritū sed confirmat voluntatē auger deuotionē. Sicut etiā nō posse peccare non diminuit libertatē, ita et necessitas firmat voluntatis in bonū, nō diminuit libertatē, ut p̄z de beatis, et h̄mōi ē necessitas voti bñs aliquā fūlitudinē cū p̄firmatōe beator̄, viii Aug. in ep̄la. Felix necessitas inq̄t q̄ in meliora compellit. Exhortamur autē ad vōtūdū exēplis brōz seu sanctoz yeterist noui testamēti. Nam Jacob votum vōuit dñi, d. Si dñs fūnt meū et custodierit me i via ista in q̄ ego ambulor̄, erit mihi dñs in deum et cunctoz q̄ dederis mihi decimas offerā. Gen. xxviij quod intelligi p̄ fīm b. tho. q̄ vōuerit se b̄rē dñm in dñū p̄ spāle cultū ad quē nō tenebat. sicut q̄ decia rū oblatōem et alia h̄mōi q̄ ibi subdūtur. David etiā ait. Votū vōuit deo Jacob, apli etiā fīm b. tho. vbi supra intelligūtur vōuisse prūtientia ad p̄fectōe status q̄n p̄pm relibris omnibz sunt secuti. Aug. etiā dīc de virgine dei matre sic beata Maria p̄posuit se p̄seruatura votū virginitatis in corde sed ip̄m votū virginitatis nō exp̄lit ore, postē vero filium genuit, q̄d corde decipiat simul cū viro lab̄is exp̄lit, et vires in virginitate p̄mansit. xxvij. q. ii. Et multi quotidie fides les per vota recipiunt a dño multas gratias sanitatiū suit aliorū et plura h̄mōi. Expedit ergo vōuere, nec est p̄iculōsum ex natura facti sed ex culpa nō facientis. Et licet meli sit nō vōuere q̄ vōuere et p̄missa nō redere, meli est vōuere q̄ nō vōuere. Et ideo rōe p̄culi. s. nō faciēdi. nō dīc dīmitti emissio voti, sicut nec etiā debet dīmitti alia bona ppter p̄culū supbie. vel manus glie q̄ inde p̄nt exurgere, prop̄ qd dīc. q̄ vētuz obfūat nūc semiat. Eccles. xi. i. nunq̄ bñ opaſ si t̄met. s. sibi subuenire ventū supbieyel manus glie.

Quantū ad secundum . . . . .

scz necessitatōem adimplēdī votū factū, nota cū dīcīt. Reddite, quod est impatiū modi et qd impat dīcit Hiero, necesse ē fieri. Quāuis igit̄ vōuete sit exhortatoriū. Reddite tñ est p̄ceptoriū, sic dīcit glo. ibi, scz q̄ reddere, i. votū implere est necessitatē. Idē etiā cōfirmat Inno. in ca. Magne deyo, xvoti redēpti. qd intelligit nūl in yoto disp̄elē vel mutet vel irite p̄ cū qui potest vel ip̄se nullo mō sp̄tere possit sicut vōuēs ieiunii si grauiter infirmet̄. Et q̄ omittere necessaria ad salutē fieri non p̄t sine mortali erq̄ votū ipletio est necessitatis ut dīctū est, sequit̄ p̄ transgressio ei ad uertet sine cā rōnabili facta sit mortale. Patz etiā hoc ex eo q̄ fractio voti fīm b. tho. vbi supra. art. iij. est q̄dam sp̄es infidelitatis cū non soluit ea q̄ deo p̄misit sicut ad fidelitatem hōis p̄tinet̄ soluat p̄missa, unde Grego. inquit. Si bone fidei h̄c̄t̄ solet inter hōes nulla rōe dissolui, quātomagis illa pollicitatio quā cū deo pepergit. s. p̄ votū solui sine vindicta nō poterit

pp̄vij. q. i. Tiduas. Hiero, etiā ait. q̄ vōuentibz virgi nūtate non solū nubere sed velle dānabile est, xvij. q. i. Sunt quedā. s. Vōuentibz. Dānatio autē nō incurritur nūl p̄ mortale hoc etiā firmat glo. summaria in principio. ca. illi⁹. Reddite ergo si vōuisti iuxta illō p̄s. Reddā tibi vota mea que disti. la. m. Et eccles. v. Inq̄t salomon. Si quid vōuisti deo ne moreris reddere. disp̄licet ei etiā infidelis ad stulta p̄missio. vbi no taſ q̄ sit reddendūr quo. s. tripli q̄ qdlibet horū omis sum offendit̄ deus circa votū factū. **P**ro reddite cū debita acceleratōe. ibi ne moreris. **S**cđo reddite cū p̄fecta solutōe. ibi, disp̄licet ei infidelis. **T**ertio reddite cū recta discretōe ibi, stulta p̄missio. **Q**uāuis tum ad primū cum quis faciūt̄ votū si statuit sibi tempus infra quod illō debeat implere. eueniēte termio illud soluere dīc nī impossibilitas eū excusaret. Si autē simpli sine t̄pis determinatōe, tenet q̄c̄tū p̄t commode adiplere. Si tñ fecisset votū sub 2ditione aliqua. puta si recipiat grām quā pet̄yt̄t̄ sanitatem et h̄mōi tenebōsberuare impleta p̄dictōe ēc̄tius p̄t. Et ideo dicit Salomon. ne moreris reddere, nec enī dīc tardare vōues v̄lra q̄ intēdit se obligare. Dicit et Deutero. xxij. Lū votū vōueris dñs deo tuonō tar dabis reddere, q̄ regret illō dñs deo tuus, et si mora tuus fueris reputabif̄ tibi in pctm. Daf̄ tñ el t̄pis ad arbitriū boni viri ad disponēdū de rebus fīm materia vōti. fīm Tho. et Huij. q. s. Tho. sup. iij. dicit q̄ vōuit̄ is trare religionē, si ex mora circa dispensatiōe p̄ alium p̄babili timer ppetūū impenitētū, puta ḥbēdo matrimonij et h̄mōi, talis tenet v̄lteri nō differre. Et p̄ hoc videf̄ p̄ talis in h̄mōi dilatōe peccet mortali, q̄ exponit se p̄iculō mortal. s. trāsgredīēdō votū. Et idē videt̄ de differētibz impletione alioz votoz p̄ multa t̄ps. cum tñ cōmode possint et recordent̄ et ex ipsa p̄missiōnia dilatōe, vel obliuiscūtur, vel impotētē redđit̄ ut senes ad longā p̄grinatōem, et h̄mōi Non sic egit anna mater Samuel, sed votū quod fecerat ad templū, offerēdī filiū dño si ei cōcederet cum sterilis esset. H̄z ipo suscepitor̄ ablactato subito votū īpleuit adduces illū et ibi dīmitēs, ut habeb. i. Reg. i. Et q̄ in dilatōe implendi votū regraf̄ autoritas sup̄ioris habeb̄ devo. et yo. redēp. et sup̄ his. **S**cđo ē redđendū votū p̄fecte et integrē nō diminute, puta si q̄s vōuit ieiunare p̄ annū oī hebdomada p̄ yñū dīc. nō sufficet q̄ obseruet duobz mēsibz residuū dīmitēdō, sed torū īpleat. Adhuc ei obligat̄ ad decē menses si p̄t, et quāuis trāsgressus sit ieiunii illō p̄ ples hebdomas. non tñ tenet iterare qd iā fecit nūl intēdissit se obligare p̄tinuādo annū. Deute. xxij. Facies sicut p̄missiō dño deo tuo p̄priā voluntate. i. fīm intentōe. **U**n. Ananias. q̄ deo pecūrias vōuerat, q̄s postea dīabolivit̄ p̄suasione subtraxit. s. quo ad p̄tē ipsarum morte nūlcat̄ est. Sieg. xvij. q. i. Ananias. Et hy storīa h̄b̄s. Act. v. Et multomagis peccat q̄ ex toto frangit̄ votū nibil adiplēdo. **U**n. dīcit Salomon. dis sp̄licet ei. s. deo infidelis p̄missio. i. nō seruare p̄missū p̄ votū. viii Aug. Lāto misericord̄ es si fidē deo freget̄ q̄to beatior̄ si p̄solueris. et Urban⁹ papa. Qd̄ q̄s dīmino pollicit̄ ē fideli custodiat ne dānatōz. s. p̄missū sibi acqrat, qm̄ satiēn̄ vōuere q̄b̄ votū, put̄ meli p̄tē

Capitulū Primum

non p̄ficerē c̄tum, s. ad substantiā voti, graui⁹ ei p̄i
niūt q̄ votū fecerūt r̄ votū nō p̄ficerūt. c̄q. q. i. Sc̄i
mus. Qui aut̄ p̄ importātia totū non posset iplere q̄d
vouit p̄tem quā p̄ exequi d̄z, puta in diuite qui fecit
votū magne elemosinę, postea ad pauprātē deueniē
te. r̄ insano ieiunia plurima vouēte postea debilitato
r̄ hmōi. Recursus tñ d̄z h̄m̄ in s̄lībō ad supiorē Ubi
enā sc̄idū q̄ plores sunt q̄z vota nō sunt obligatoſ
ria, n̄li ratificenf a supiorib⁹ eoz. f̄m b. Tho, vbi su
pra, vt votū religiosi, quo ad suū platū. Clerici preci
pue circa pegrinatōem quoad suū ep̄m. Ep̄i circa ea
q̄ h̄rent eccliam suā dīmittere q̄ ad papā Impube
rū in oībō votis quoad parētes eoz, vel tutores si pa
rentib⁹ carent. Pubez quoad pegrinatōem elemosy
nas. r̄ hmōi q̄ p̄tinent ad curā domesticā dom⁹ q̄ad
paren̄es eoz, cū sunt in p̄tate ipsoz. Uxoz in absti
nētis elemosinis r̄ pegrinatōib⁹ q̄ad viros earum
Seruoz q̄ad d̄nos eoz. De his tñ vide infra plen⁹
declaratiōem in plurib⁹. §. Tertio reddidū est vo
tu cū discretōe. Nā s̄iq̄s vouit aliqd stultū vanū v̄l ri
diculolum vt de nō pectinēdo caput die sabbati, de
nō comedēdo s̄ capite aīalū ob honorē b. Jo, decol
lati, de nō silando, vel de nō faciēdo ablutiōem pāno
rū in s̄pta feria, vel sabbato, de nō comedēdo panez
in dñica, r̄ hmōi, talia f̄m Tho, r̄ Alb. in scripturis
poti⁹ sunt deridenda q̄b soluēda. H̄n̄ dicit Salomō
supra, displicer ei stulta p̄missio. Hinc enā, f̄tq. q. üñ
ca. Necesse. §. Non piurabis d̄r. Brutal yota frangē
da sunt. Tale fuit votū Iep̄te de quo dicit Hiero. q̄
in vouēdo fuit stult⁹. q̄r̄ discretōem nō habuit. r̄ i red
dēdo ipius. q̄r̄ filiā occidit. Ut ei d̄r. Judicū. xi. Ipse
Iep̄te votū vouit deo di. Si tradideris filios Am
mon in man⁹ meas quicūq̄ p̄im⁹ egressus fuerit s̄
forib⁹ dom⁹ mee, n̄bīq̄ occurrit reuertēti i pace eu
offerā holocaustū deo. Habita ḡ victoria veniēti ad
ciuitatē p̄io occurrit ei filia ei⁹ vñica quā ille eti cūz
dolore, m̄ in holocaustū obrulit. C̄ circa q̄d dicunt
hebrei q̄r̄ votū stultū fuit si simplē intellexit de oībo vt
p̄ effectū oīt, nā si occurrisset ei p̄io canis, vel asin⁹
ill̄ offertenō licuisset. Si autē intellexit de his que
offerri poterāt nō includebat de yoto filia ei⁹. Et q̄
uis q̄tū ad votū posset excusari de p̄cō, sane ip̄z vo
tu intelligēdo, s. de licins, ppter q̄d premitr̄ ibi, r̄ d̄r
q̄ fact⁹ est sup eū spūs dñi. s. in vouendo, q̄r̄ fides r̄ d̄
uōto ipius ex qua moī est ad vouendū fuita sp̄is,
tusanc̄o, propter q̄d ponit in cathalogo sc̄oz, ad he
brei, xi. vel etiā prop̄ victoria quā obunuit, inīq̄ tñ r̄
simple fecit occidēdo filiā, p̄ adspłitione voti. Nec ob
qd ait Aug. f̄tq. q. v. Si nō licet vbi vides dicere q̄
fecit hoc ex instinctu sp̄isseti, sicut Sampson. Nas
ibi loquit dubitatue nō assertive, v̄z ibidē Proba
ble est etiā eū penitusse de facto inīq̄. hoc f̄m Tho.
§. q. vbi supra, ar. h. r̄ sic potuit esse Nico, tñ de ly, su
p̄ dicto, c. vides eum excusare a p̄cō, d. opinatiue f̄m
quodā q̄r̄ filiā nō occidit corporalr̄ habitu sup hoc cō
filio a p̄itis legū. s̄z quodāmodo morti tradidit sc̄z ei
uli cā dedicādo in virginitate. Ez exq̄ doc. cōter tenet
q̄ corporalr̄ eā occiderit r̄ ip̄z rep̄hēdat de p̄nūcidio, n̄
debem⁹ sape pl̄q̄ op̄oret sape, vt admonet Aplus
Ro, f̄tq. Qd sit dū q̄s doctrinis ab ecclia approbat⁹

r̄ que cōter tenent nō acq̄escit nouas īueniēs. Qd
phibef. di. xxvij Relatiū. Ambro, etiā p̄cor. cū doc.
p̄dictis dicēs de Jep̄te, Miserabil necessitas q̄ sol⁹
uīt p̄nūcidio. Meli⁹ nō vouere ill̄ q̄d sibi is cui p
mittit. nolit exoluī, f̄tq. q. üñ. Unusq̄s q̄z Et m̄toma
gis frangēdū est votū r̄ nō seruādū q̄d q̄s facit de re
manifeste illicta, sicut si q̄s voueret occidere aliquē r̄
hmōi. Dicūt legis de q̄busdā iudeis q̄ fecerūt votū
se nō comesturos aliqd n̄li prius occiderēt paulum
ap̄lythēt act. f̄tq. q. üñ. Et hoc est q̄d dicit Isidorus
In turpi yoto muta decretū, s. nō faciēdo. Nec hoc ī
diget disp̄satioē, sed p̄pria autoritate d̄z ūenire. Si
autē est dubiū v̄z sit meli⁹ obfūarevel dīmittere, vt
si p̄ facere recurrere d̄z ad supiorē p̄ īmutatōe v̄l dī
sp̄satioēvel declaratōe v̄t in ieiunij, r̄ hmōi,

Quantū ad tertium .§. III.

p̄cipiale regulaf̄ intēcio n̄ra in vouēdo, cum d̄r. dñō
deov̄o. Non cū votū fiendū est n̄li deo p̄prie. Et r̄o
est, q̄r̄ votū est ac̄ v̄rtutis religiosi. Ad religionē at
p̄inēt offerre cultū r̄ ceremonias deo, f̄m Tullium.
Uz̄ est tñ f̄m b. Tho, vbi supra, ar. v. q̄z q̄s votū
fiat soli deo, p̄missio etiā p̄ fieri hoī q̄ includit in vot
to. Et ipa p̄missio boni q̄r̄ hoī potest cadere sub yoto.
In q̄tū est quoddā op̄ virtuolum, r̄ q̄ h̄c modū
intelligēdū est votū q̄r̄ q̄s vouerat q̄d sc̄is r̄ platis vt
sit in p̄fessionib⁹ religiosoz v̄t, s. ipa p̄missio facta san
ctis vel platis cadat sub yoto. In q̄tū sc̄z h̄o vouer deo
se ipleruz q̄d sc̄is vel platis p̄mittit. hec Tho. Et si
cūt cū orōnēm aliquā dirigim⁹ ad sc̄os p̄o alīq̄ grā
obtinēda, debem⁹ sic regularer dirigere intentiōes vt
sp̄rem⁹ illam grām obtinere a deo principaliter, sed
mediātē p̄cer merito illi⁹ sc̄i. vt dicit idē Tho. h. q. v.
lxxij. Ita in votis q̄r̄ facim⁹ sc̄is p̄ diversib⁹ gratijs ob
tinēdis, vt sanitater euasiōe picli r̄ hmōi, dēm⁹ spare
grām illā a deo mediante sancto illo Layci tñ q̄ acru
aliter nō ita dirigēt intentiōem suā in votis sc̄or̄ ad
deū, sed innitūtū mori fideliū nō sunt in hoc p̄dem
nādi, sed pie interpranda eoz intēcio p̄t ecclia intē
dit̄ docer fieri in hmōi. Multa enī yota quotidie s̄
unt ad sc̄os, vñ recipiūt magna bñficia t̄palia, vt
p̄z in legēdis b. Pe. martiris. Lū enī triplē bonorū
dīam ho beam⁹ sc̄z t̄pale substātiā corpus r̄ s̄iam. De
quolibet hoz potest fieri votū deo r̄ sc̄is ei⁹. C̄ Detē
pali substātiā vt cū q̄s vouer dare certā elemosinām
vel facere alīq̄ d̄ ornāmētū ecclie, vel cerā offerre hu
iūsmōi, etiā determinat p̄sonā vel locū cui faciat illud,
nō p̄t mutare sua autoritate, etiā si p̄sonā sit malevite
vel ecclia male officiata, vel nō indigēs tali ornamen
to, q̄d semel placuit ampli⁹ displicere nō p̄t, de re
iuris, li. vi. Nec eōs p̄ dispensare in tali p̄mutatōe,
nisi s̄tirigens cā, puta q̄r̄ ecclia est destructa, r̄ hmōi
r̄ oī est, q̄r̄ s̄tirigens cā, ac̄ q̄s votū ex p̄missione q̄d auferre
nō d̄z. Quidā rustic⁹ cū trāsiret quēdā latū fluvium
cū vitular̄ vitulo r̄ imineret ei piculū submersiōis vo
uit bea. Michaeli dare ecclie sue vitulū si euaderet.
Trāsacto autē piculū dīgit certe. Michaeli vitulū nō
hēbis. Et cū p̄ modicū aq̄ lundātē sile piculū subi
ret, vouit b. Michaeli dare vacā cū vitulo, s̄z libera
tus ex eo q̄s doctriñis ab ecclia approbat⁹

Titulus Decimus

tulū nec vacca habebis. Et paulopost in sili casu cōstitutus nō fuit audit⁹ sed submersua cū vacca r̄tūlo. Nec etiā dī remutare. Exm de illo q̄ voverat cap⁹ pāb. Nicolo, ⁊ aliud voluit offerre. Vide in legēda. ¶ De corpe s̄r voto p̄ ieiunia, vel abstinentia variasve a carnisb⁹ b̄mōi, p̄ pegrinatōem ad ecclias p̄ disciplinas, p̄ obseq̄a infirmorū, p̄ castitatem, ⁊ b̄mōi. Utō aūt ad eūdo nudū nō videt multū p̄medab̄le, q̄ nec honestū p̄cūlōsum tpe hiemali, ⁊ iō pot⁹ p̄mutandū in alīd autoritate tñ supioris. Et hoc āt vt istud ⁊ q̄cūq̄ alia vota sint meritoria oportet ea sa cere in statu gr̄e, vt leḡis in legēda. b. Jacobi de quo dā qui ex voto ibat ad sanctū Jacobū, ⁊ cū in itinere lapsus fuisse in fornicatōz fuit sibi revelatū q̄ deo n̄ placebit, nec be. Jaco, q̄ in pctō illud exeq̄baſ. Si q̄s etiā voverit ire ad aliquā eccliam nō p̄t p̄pria au toritate alītū mittere nisi oīno non posse. ¶ Quoad siam deuouem⁹ cū q̄s vover se alicui religioni vbi of fert voluntatē suā deo p̄ obediam, q̄. l. volūtas ē do mina ⁊ regina aliaz potētiaz aie vñ ipam aīaz offert. Ut̄ sicut holocaustū excedebat oīa sacrificia, ita vo tū religionis excedit oīa alia vota. vñ dī Greg. in vlt. moral. q̄ recte obediēta vītrūnis preponit, q̄ p̄victi mā aliena caro, p̄ obediētā vero volūtas p̄pria ma etat. vñ oīa alia vota solūtūr p̄ istud. Et ipm inclu dit ⁊ paugratez castritatē ⁊ totum exercitū corporis sui. Sed nota q̄ dīcīt Aug. Sicut meliores difficile suz expr̄s q̄ in monasterijs p̄ficerūt, ita nec peiores q̄ in monasterijs defecerūt. dī. xlviij. q̄s fulibet. Defectus autē b̄mōi p̄tingit p̄ trāgessione p̄cipue voto rū religiōis. Et q̄ h̄t votū religionis ⁊ nō intrat, vel egreditur, male fortunā tur̄t q̄dīcē cernit. Qui in religione vota nō seruāt ad p̄fundū inferni descedēt. Exm de quodā q̄i duc⁹ ad iudicū vidit matrē im properantē sibi ⁊ dicentē fili, vbi est verbū q̄d dixisti volo suare siām meā. Et de alio q̄ sub alijs oīb⁹ vñ dīt in īferno malos religiosos, nec mis̄. q̄nto gra dus altior est, tanto casus est p̄cūlōsior.

¶ Caplī scđm de materia voti, ⁊ ibi multū diffuse de materia voti, ⁊ q̄ nō possit vover, ⁊ q̄s possit irri tare q̄s possit dispensare vel p̄mutare.

Nunc autem de voto vi dendū est. Sic autē diffinit⁹ magistraliter. Utō est, p̄missio melioris boni aī delibe ratōe firmata. Ubi nota p̄iō q̄ cū dī p̄missio, ad votū nō sufficit, p̄positū cū deliberatōe nīsi adiungat ⁊ p̄missio extra eo. Lrātūra. Non tñ est necessaria exp̄sio vocis in p̄missiōe, sed sufficit p̄missio corde facta, sic intelligendū est, c. illō. Qui bona, xvij. q. i. vbi dī q̄ bona facit meliora facere p̄ponit si illa nō facit, in aspectu dñi cecidit, hoc ei intelligit nō de p̄posito solū, sed de p̄posito cū intentō se obligādi, hoc ei b̄z rōem voti, ⁊ licet nō ore exprimāt obligat v̄t voto, ⁊ nō implēdo dī cecidisse in aspectu dñi, q̄ peccat morta luter. Uz̄ est tñ q̄ p̄positū solū remanēdi in religiōe ⁊ p̄petuo deo seruēdi cū suscep̄tōe habit⁹ ipsi⁹ religiōis q̄p̄olleat voto simplici, extra de regularib⁹, c. con sulti. Et eīuis quidā intelligat dictā decre, de illo q̄ intrat cū voto, tñ Pe, de pal, dīcīt q̄r̄ de cre, loq̄k in

distincte dīcēs q̄ q̄ intrat aīo p̄petuo renūciandi seculo non p̄t ad seculū redire, sed vel ad illā vel ad aliam religionē debet transire, ideo primo dicto magis vi detur standum. Idem sensu Fran. de zam. immo Hē ricus boich sup c. statuum⁹ de regularibus dīcīt hoc q̄p̄olleat voto solēni, ⁊ allegat Host. in summa, ⁊ Ar chi, sup dicto c. Qui bona, xvij. q. i. Sed Pe, d̄ pal, negat q̄ q̄p̄olleat voto solēni, sed tantū voto simplici, ⁊ hoc etiā magis ex vi statuti eccl̄astici q̄ ex ipa es sensiō voni. ¶ Nota q̄ se dō, q̄r̄ q̄ solēnes doc, nō solū p̄dicti, sed ⁊ Jo. an. ⁊ Anto. de bu, ⁊ aliū dīcūt q̄ talis suscep̄tō habit⁹ habeat vīm solēni voti, ideo talis in ducent⁹ est ad reuertendū ad illā de q̄ egressus est v̄l ad alia religionez, q̄ obligat in genere religiōis, q̄ si nullo mō acq̄escit inducēdū ēad p̄curādū dispēsationē a papa, q̄ ep̄s non p̄t cū bac, dispensatōe, q̄ si obtinere nō p̄t dispensatiōem, parat⁹ sit votū sp̄tere. Alias duratē p̄posito nullo mō implēdi votū etiā si obtineret dispēsatiōem nō esset in statu salutis. Obiēta autē dispensatione de cōtrahēdo matrimonii nec peccat mortalē ūbendo, nec etiā dirimēdū m̄rimoniū um etiā sequēdo opinōnē illā, l. q̄ illō habeat vīm voto solēni, q̄r̄ q̄ habeat vīm voti est ex statuto ecclie siue simplex sit illō siue solēne, ⁊ in statutis ecclie p̄p̄a b̄z plenūtūdī p̄tatis in dispēsando. Si at ūbat ⁊ ūsumat m̄rimoniū ante dispēsatiōem peccat mortalē liter. Et b̄m illā opinōnē q̄ dīcīt q̄r̄ est solēne nullūj. vñ nec exigere nec reddere debitu p̄t nūli fornicarie, alterūt̄ qui nescit excusat⁹ a p̄tō exigendō reddēdō, sed si sciūisset cū p̄traxit, peccasset mortalē, etiā si illō esset votū simplex, q̄r̄ coopas̄ peccato alterūt̄ ūb glo. in decre. Dū petere debet ille q̄ habebat tale votū dispēsationē exprimēdo plene casum, sed ante q̄z obtineat, reddat̄ nō exigat, q̄ autē dirimāt̄ nīsi ecclia q̄ sentētā illō declaret nō dicere sed seq̄er opinōnē Pe, de pa lu, q̄r̄ si illō v̄t voto simplex si de cōi p̄fensu velit manereyt fraterz sozor, vel ingredi religiōē tūtū eēt. Uz̄ di cū plurib⁹ in b̄mōi casu fuisse a papa dispensatōe. Sed cū ista solēnisiō voti p̄ hunc modū sit ex iure humano nō naturali vel divino, sicut papa p̄t dispēfare cū ordinato in subdiaconatu, l. de ūbēdo ūb oēs itar cū isto etiā tenēdo opinōnē illā, l. q̄cū p̄fesso so lenniter nō posset papa dispensare q̄ m̄ opinō cōiter nō tenēt, q̄ illa solēnitas non est ita cēntūl voto religiōis sicut illa q̄ fit alio mō. Si ergo dispēsaf cū tali nō est condēnand⁹. Nota tertio ex eo q̄d dī in dif finitōe voti, p̄missio boni p̄votū de re illīcita nō tenēt, sicut nec etiā iuramentu, exm. q. iij. in mal, ⁊ magis placet dō in b̄mōi trāgessiores q̄ obfūatores, sicut qui voveret nō comedere, nīsi occideret siū inimicū ⁊ b̄mōi. ¶ Nota q̄r̄to ex eo q̄d dī, melioris, q̄r̄ votū de re min⁹ bona nō obligat⁹ votū, vñ si q̄s voveret nō intrare religiōē nō valer votū. Nec obstat q̄r̄ votū si curz iuramentū de eo q̄d p̄t seruari sine detrimēto salutis eterne est seruādū ūbēdē decre, q̄r̄ hoc est vez si illud habuit tres comites, l. iudicū iusticiam, ⁊ veritatem, v̄l dōm q̄ detrimēto salutis est nō solū q̄d intermit salutē sed q̄d ūpedit p̄fectōz salutis, vel etiā dōm q̄il lud intelligit q̄n votū haber materia, p̄pria, ⁊ sic n̄ est in p̄posito casu, Pro cui⁹ maiori declaratiōe nota q̄

Capitulū Secundū

qñ votū directe p̄ principali excludit aliquā bonum conferēt ad salutē. et nō includit aliquā bonū qđ p̄ se possit esse materia voti. nullū est et no obligat. h̄ posse seruari cū salute. S̄ qñ votū p̄ principali includit aliquā bonū quod p̄ est materia voti. liceat illō bonū excludat ex conseqt̄i meliora bona. tñ ligat. Unde si q̄s voueat se intratur et p̄seuerat in religione latio ri licet ex hoc melioria p̄cludat. qz tñ religio p̄missa est sufficiens materia voti respectu seculi licet non respectu aliaz religionē p̄fectorū valeret tenet. Et idē di cendū est de iuramento. Itē si q̄s iure vel voueat intra trare hāc religionē si quā intret valet. quia non p̄ hoc p̄ principali excluduntur alia. h̄ p̄ principali includit ista etiā nō pure. tñ sub conditōe. s. si velit intrare aliquā. sed si. p̄mitteret se nullā alia intratur et non p̄mitteret istā intrare. nec pure nec sub conditōe non valeret. et peccaret. sic vouens vel iurās et inducēt ad hoc.

Nota quinto q̄ p̄missio q̄ sit in voto si dō p̄ principali et finali. licet fiat aliquā dō in manu hoīs vñ si aliquā p̄mittit alicui q̄ intrabit religionē nō illi. sed deo facta est obligatio. vñ dei est remittere nō illi. Item si aliquā p̄mittit intrare religionē ad req̄sitionēs alicuius illo nō requiret intrare nō tenet. sed illo mortuoyide tur q̄ tenerur nisi per modum cōditiōis dixerit. si me req̄sierit tē. S̄ si dixerit p̄mitto intrare quādōcūq; me req̄sieris. vide p̄missio in dīe. vñ illo mortuo nō plus h̄z dilatōem. qz nō expectat req̄sitionē. Itē p̄missio hoī facta metu mortis suelū siliq; nō obligat cū effici.

S̄ p̄missio sacra deo etiā metu mortis. s. q̄ de iuste more infert. nec tenet nō inferre nec intēptatā ab alio. p̄pulsare. vñ sicut p̄mittere dare alicui ut me libe raret a more in casu in q̄ nō tenet. puta medico obli gator. sic q̄ p̄mittit deo. ff. q̄ mer̄ cā. l. iii. Nota sexto q̄ requirif deliberatio. s. ad se obligandū. vñ dī de liberatōe. quia votū subditū non obligat ad p̄tēm p̄fectū. nec ad bonū p̄fectorū. Tota autē q̄ sūt a mulieribus in p̄tu vel in infirmitate vel virorū in q̄buscūq; a gustis p̄prijs. vel suorū aut turbatōe. si habuerint tales intentionē obligādī se deo cogitātes etiā de cā q̄ mouebat eos ad vouendū. s. infirmitate vel p̄fectorū. et de fine. s. euasione p̄cūlū propter qđ euitādūm vone bant. tenēda sunt Idē tho. Si ē dubitat̄ vñ intēde rit se obligare tūtū est qđ ipse. s. m. tho. Itē nota q̄ iratus patrī vel magistro vel bñ porat̄ vouer vñ iurat intrare religionē q̄ nō tenet. q̄ qđ calore ira cūdī fit. p̄ nō facto bñ dī. qđ vñ est si sic fit subito q̄ nō fecisset p̄ deliberatōem et h̄ia z rōis q̄ nō req̄srit magia morā t̄pis. S̄ qñ sciens qđ iurat̄ vouet. hoc agit. tenet nūt cū eo disp̄p̄set rōe mū plene delibera tōis. Sicut etiā q̄ calore occupie inflāmat̄. aut bene potat̄. nō tñ ebrius iurat̄ vñ ducere. sp̄ellit cā du cere. nī oīno ebrius eset. Cōfirmat̄ q̄ dictū est p̄ se quenterōem. Sicut cī rechr̄i deliberatō ad votū. sic ad p̄tēm mortale. et tñ h̄z irat̄. aut potat̄ occidat ho minē excusat̄ a tāto. h̄z nō a toto q̄n sit mortale. exq̄ sic nō fuit extra se q̄n sciret qđ faceret. h̄ postea peniteat̄ nolē fecisse. qz eē statū penitētē de p̄tō bñ arguit qđ illō n̄ sit factū ex habitu. sed n̄ arguit q̄ nō sit factū ex electōe h̄z passiōe turbāte iudicū rōis. Illa ḡ delibera tōis vñ vel etatis q̄ sufficeret ad obligādū diabolo p̄

p̄tēm mortale sufficit ad obligādū deo p̄ votū Tho. l. ii. q. lxxvii. dicit̄ tria concurrere ad essentiam voti. sc̄s deliberatōem. p̄positū voluntatis et p̄missionē deo que etiā solo corde fieri p̄t̄. Exp̄silio autē p̄ verba eadē bene esse. Et glosa sup̄ ca. Ltratū. extra de vo. et votū redēp. dicit̄ q̄ cū no interuenit intentio obligādī se nō est obligat̄. **N**ota septimo q̄t̄ dicit̄ tho. in qđ libz. iii. si q̄s ex certa cā p̄ aliqua hora ip̄edire aliquē intrare religionē possit aliquā excusā a p̄tō. Sed q̄ q̄s ip̄ediat hoīem neyñ possit intrare religionē est sp̄ūscō resistere. qz propositū interandi religionē est a sp̄ūscō. xix. q. ii. Due. vii nō sōlū p̄nibō. h̄ oībo alijs inducentib⁹ ad iurandum vel vouēdū senō intraturos religionē est p̄tēm mortale. Hec oīa Pe. de pal. in. iiiij. di. xxxviii. Dicit̄ etiā Pe. de pal. q̄ ille q̄ ip̄edit votū splēr̄ ab alio de ingressu religionis si licet hoc facit. vt p̄p̄ propter necessitatē vel vt traheret ad meliore religionē. vel propter suū p̄spectū spiritualē non pec cat. nec tenet ad aliquā emēdam. si autem illicite tūc non sufficit vt tantā instantiā faciat de reducēdō q̄ntam fecit in retrahendo. sed equivalentem. vel se loco eius reddere debet sicut si suo consilio furtū factū est alias nō fieri nō liberat̄ furem monēdo de restitu tōne. sed tenet de suo equipollēs reddere. Quidaz tamē intelligūt hoc vt Scōrus quādō iā fuisse relatiōne ingressus. s. q̄ tenet si nō p̄t̄ illū reducere quēs eduxit. nec aliū equivalentē. tunc ip̄e tenetur intrare si potest.

De diuīsione voti. No .i.

ta ēm magistr̄ sentētiā in. iiiij. et Ray. q. i. q̄uis alio ordīe ponat. et Host. q̄ votoz alio cōfēcēt necessitatēs Alio singulare seu voluntatis. votū cōfēr̄ necessitatēs qđ improprie dī votū est de his q̄ sunt necessaria ad salutē. et ad q̄ q̄s alias tenet. Et sic isto mō p̄missio q̄ sit in baptismo de credētō et diabolo abrenūciando large dī votū et in hmōi potest vñ alio obligare igno rante ut patrī p̄uez quē tenet ad baptismū. Tenet enī baptizatus et cogit̄ seruare fidē in adulta etate quā p̄ eo patrī p̄promul. Et hmōi votū cōe quādō n̄ est propriū et exp̄sillum. sed solū rit̄ suscep̄t̄ sacramenti sicut in baptismo. trāsgressio eī nō videt̄ esse alia spe cies peccati. sed circumstātia aggrauās peccatū. Eō dē enī genere sc̄s peccati plus peccat fidel̄ q̄ infidelis S̄ si est votū cōe exp̄sillum p̄ modū propriū singula ris obligatōis tunc mutat speciē ut si quis voueat vñ iurat nō ampli fornicari. nō solū peccat p̄tō luxurie fornicādo. sed etiā peccato peritū vel fractiōis votū. nā ēm doce. circumstātia aggrauās que per se et non ex suppositione primi importat deformitatem mutat sp̄em vel addit nouā sp̄em peccati. fractio autē votū de se habet deformitatem. quia etiā in re ad quā c̄s ali as non tenet. Idē tho. vñ et votū singulare facit de nō peccato peccatū. ergo cōe mutat sp̄em factum. s. per modū singularis obligatōis. Totū vero singulare et voluntatis est de his q̄ sunt superogatōis ad que q̄s alias non tenet. et in huī smodi votis non p̄t̄ vñ alium obligare nisi consentiat. vnde mater quoniam cūq; voueat pro puerō infirmo q̄ sciunt̄ nō teneat̄ sciunare nisi consentiat cum habeat legitimā etatem

Titulus Undecimus

Filius etiam quē pater posuit in religiōe cū ad ānos
discretiōis venerit, nīl p̄senserit potest epire. Et sic lo-
quīs canon. pp. q. i. Sicut q. Subdiu id est autē istud
qui a voti singularis aliō simplex aliō solenne. Votū
autē solēnitātē aliud est qd̄ solēnitātē p̄fessionē appro-
bate religionis. Aliud qd̄ solēnitātē p̄ suscep̄tiōem sa-
cri ordinis sc̄z subdiaconatus et supra. De his age-
tur infra in tertia pte. Omne autē votū qd̄ non est so-
lenne est simplex sive illud fiat publice sive priuatim
sive ore sive tantū corde. Votū autem simplicis aliud
consistit in faciendo ut cū quis voulēt orare, ire ad san-
ctū Jacobū, et hmoi. Aliud in nō faciendo, ut cū quis
voulēt nō ſphere matrimonii. De quo est dubiū vtr̄
q̄ sic voulēt post matrimonii tractū possit debitum
petere, qz simplr̄ voulēt castitatem non posset. Et ali-
ud videſ voulēt castitatem aliud voulēt nō ſphere ma-
trimonii qz sc̄ds sc̄z voulēt nō ſphere fornicādo non
frangit votū. Primus ecōtra quā voulēdōmū voulēt
quod implicat in illo. Et quocunq̄ hor̄ votoz ali-
ud est conditionatū, ut cū quis voulēt iejunare si libe-
retur ab infirmitate et tale tenet implere adueniente co-
ditioneſ nō aliter. Aliod absolutū, ut cū simplr̄ voulēt
aliquid factuz vel nō factuz sine aliqua conditōe vel
sine aliqua determinatiōe tgis, et tunc tenet ad statu-
qñ cōmode p̄ implere, vnde q̄ voulēt intrare religionē
tenet statim intrare qñ p̄ mode p̄ nec sufficit q̄ intret
in fine vite, quia qñ ſic voulēt sc̄z intrare religionē, resi-
duum vite ſue deo dedicauit, ſicut q̄ voulēt certo die
illa die tenet, ſicut ſi aliqd̄ p̄misit trahere cū quadā.
nō sufficit ſemel contrahere ante mortē, quia ad hoc fit
matrimonii ut ſimul ſuiuant. Si autē p̄misit dare
pro deo aliquid hmoi, videtur q̄ ſufficiat hoc ſemel
facere ante mortē nīl ratō alia pactū reformet, qz qui
promiſit aliqd̄ ſine die licet statim teneat non tñ ad ſta-
tim nec qñ primo p̄ cōmode nīl ab illo cui p̄misit,
requirat, ſed p̄ requiri q̄cito cōmode p̄ ſoluere, et
tunc eſt in mora. Lū autē dicat ſcriptura ex ore dei p̄
diens. Si qd̄ voulēti deo non moreris reddere, ergo
deus interpellat in omni voto, et ſic q̄cito p̄ recolit
qz omne votū qd̄ fecit ſiplero, qz quotiens deus ei ad
memoriā reducit ipm votū et p̄ſſibilitatē et gruitatē
protū implendi. ipm interpellabat et in mora pſſitu-
it. Itē nota q̄ talis q. l. voulēt intrare religionē non
debet remanere in ſeculo vel diſferre propter debita
que hzyt ſcribendo vel operando lucreſ ad ſoluēdū,
quia pſitendo cedit bonis, et hoc ſufficit, vñ talis nec
in religionē tenet operari manib⁹ ad ſoluendū, ſicut
nec in ſeculo tenet ſi ceſſiſſer bonis. Item ſi promiſiſſet
talif operari manib⁹ aliqd̄, poſſit hoc nō obſta-
te intrare religionē. Sed ſi bona ſua ſufficiunt ad hoc
debet illi cui p̄miſiſſ ſolvi intereſſe. Imo etiā videſ q̄
nec ad intereſſe tenet, ſicut iura ad nibil reſtituēdū
obligat coniugē qui matrimonio nō ſummatō in-
trat religionē altero inſcio vel inuitō qui tñ in multis
propter hoc ſepe dāniſiſſat. hec pe. de pal. vbi ſupra.

De transgressione vo. §. II.
Nota p̄imo q̄ transgressione voluntaria voti eſt morta-
le peccatum fm oes. Un et decre, dicit q̄ ſolutio voti vñ
q̄ adeo eſt necessaria, ut ſine p̄prie ſalutis diſpēdio

alicui non liceat resilire de vo. et vo. redēp. c. Lic. Un
fm tho. ii. q. q. lxxvij, graui⁹ peccatum eſt trāſgressio
voti q̄ transgressione iuramenti. Nam votū innitit ſi
delirat quā deo debemus. Iuramentū vero reueren-
tie ipius dei. vñ magis obligatorū eſt votū q̄ iura-
mentū, ceteris parib⁹ plus peccat agens contra votū
q̄ contra iuramentū. Sed Ioh. neapol. dicit hoc eſſe
ver̄ in iuramento affertorio, in p̄missorio autē q̄tuſ
ad ea q̄ perfunēt ad dei honorē graui⁹ videſ p̄iurū
quia tale iuramentū includit votū. Nota ſecondo
fm pe. de pal. q̄ quoties q̄ ſtagit votū. totiens pec-
cat mortaliter dum tñ accuſ in teor et exterior iteretur.
Secus ſi exterior tñ. qz peccatum p̄ ſe eſt in actu inte-
riori. vñ qui vult in uno actu furari et mechari vel plus
ra furari. vñ ſe peccatum cōmittit quo ad deū. licet plus
ra fureſ quoad iudiciū hominū. Et hoc in voto nega-
tiuo quo q̄ ſic voulēt nō bibere vñ. ſecus in affirmati-
uo vñ qui ſic voulēt iejunare, tunc enī non totiens pec-
cat quoties comedit ſed ſc̄da vice, tertia autē vice de
inceps nō. maxime ſi nō incōtemptu, ſed quaſi nō re-
putans ſibi poſſibile plus illa die iejunare, paraſ ſe
iejunare ſi iaz non freſiſſet, et eſſet patus iejunare alia
die integras pro illa. Sed in cōtemptu ut non fruſtra
fregerit idē facturus ſi nō freſiſſet, nec intentione ex in-
tegrō alia iejunandi tūc ſecus maxime in voto ſingle-
rit ſecreto in quo nō eſt ſcādaluſ. Nā ſecus eſſet de il-
lo q̄ iejunū ecclēſie freſiſſet. Non enī prop̄ hoc lice-
ret ei extra horā conuerā comedere intentione gliaſ
redimendi in ſcādaluſ aliorū. hec pe. de pal. Nota
tertio fm eundē di. xv. in. iiiij. q̄ cū q̄ ſic voulēt nō bi-
bere vñ ſtinguēdū videſ. qz autē voulēt in p̄petuū
autēto die. Si in p̄petuū tunc totiens peccat mor-
taliter quotiens bibit vñ, etiam ſi eadem die. Eſt
enī ſecus ſecreto in quo nō eſt ſcādaluſ. Nec potest dici q̄ obligatione vñius diei fracta
obligatio illius diei trāſeat ad aliam diem, quia om-
nes dies erant in obligatiōe equaliter. Sed ſi votū
eſt tempore, tunc ſi die certa et determinata, puta die
ſabbati, ſexta feria et huiusmoi, voulēt, tūc prima vice
illius diei bibendo vñ ſe peccat mortaliter, non autē
ſecunda vice nīl ex contemptu faceret. Quādo enim
voulēt non bibere certo die, voulēt non bibere qualib⁹
hora diei presuppoſito q̄ in priori nō biberit, ſed qz
votū eius fm interpretationē iuris intelligit, exq̄ vna
hora vñ ſe peccat ad non bibendū alia
dies extunc illa die non eſt plus obligatus. Dat ſu-
per hoc exemplum de indulgentiā quia ſi eſt perhē-
nis totiens conſequitur, totiens vadit ad ecclēſie
ambyli poſita eſt, etiam eadem die. Si in certo die
tunc ſatū ſemel. Vel aliter quia cum votum eſt tem-
porale id eſt de aliquo die, ſi determinat diem ut ſab-
batum vel alium, tunc totiens quotiens, tenetur
post primam vicem adhuc in rēſiduo facere quod po-
test. Si non determinat diem puta vnam diem in
hebdomada tunc ſi vna die qua volebat votum im-
plere ſemel vñ ſe peccat, tranſiſſetur obligatio ad al-
terum diem post transgressionē, nec frangat ſc̄davī
ce bibendo vñ pe. Itē qui voulēt tenere virginitatem
ſi contrahit matrimonio ſumādo matrimonio ſtagit

Capitulū Secundū

votum, nō aut postea reddendo debiti peteti exp̄sse
vel interpretatiue sed exigēdo rotiēs peccat̄ mortali q̄
tiens exigit q̄r nō pōt̄ dīa q̄ ex quo p̄didit virginitas
rem q̄ traslata sit ad altera diem obligatō el̄ q̄r om̄i
tempo equaliter tenebas. ⁊ ideo debet soluere sicut p̄
mo vt saltem nō petat qd̄ est ei liber⁹ p̄. Et q̄uis di
spensatio vel p̄mutatio voti sit refuata diocesanis. n̄
tū trāsgressio voti. Nam cōmuniter confessores pos̄
sunt absoluere ab hīmōi peccato.

De utilitate votis No .§.III

ta q̄ magis meritorū est facere aliquā bonū ex voto
q̄ sine yoto ceteris parib⁹ pnta cū eq̄li caritate qd̄ p
bat b. tho. q̄. h. q. lxxvij. Et hoc habet supra in cor-
pe. b. c. Et nota q̄ put dicis extra devo. et yo. redēp.
c. Scripturæ. Reus fractivoti nō habet q̄ ipale obse-
quiū in ppetuā noscī religionis obseruantī cōmu-
tare. Unde fm̄ bea. Tho. in. iiii. di. ppetuū. deobli-
gatur q̄s per ingressum religionis a votis factis in se-
culo. Qd̄ videt intelligendū devotis psonalib⁹. pnta
de elemosinis fiendis ybi h̄ret facultatē. Intelligitur
etia in casu q̄ pseueret. Nā egrediēs religionē an pro-
fessionē ad vota priora remanet obligat⁹. ar. ad hoc. i.
q. vii. Qd̄ p remedio. Et fm̄ aliquā vt dicit idē Tho.
ex ipsa vi voti religionis absq; alia dispēsatōe. Etrō
est q̄ p introitū religiōis morib⁹ prioritvte. t̄o n̄ tene-
tur ad ea q̄ fecit in seculari yita. Et hoc tū propter se-
cularitatē vitāda que grauis est cōiter suuientib⁹. tū
propter onus religionis assumptē qd̄ sufficere yideſ.
Alij tñ dicūt q̄ hoc fieri dz autoritate supioris ipsi⁹
religiōis yñ declarare seu exponere dz ip̄e q̄ vouit vo-
ta q̄ fecit in seculo. t̄ ip̄e platus p̄fatis dditionib⁹ p
sone t̄ alijs circūstatijs valet irritare seu dispēsare vel
mutare aut illa dimittere seruare. Et nota fm̄ Pet.
de pal. q̄ si quis peniteat de yoto als non factur⁹ n̄ si
quia nō vult votū frāgere adhuc est maius meriti⁹.
¶ Prio quidē q̄ fm̄ Berni. bona voluntas sufficit ad
meritū. yñ a principio. qñ vouit⁹ non soluit. tantum
meruit⁹ quantum qñ sine yoto soluit. t̄ huic merito ad-
ditū est meriti iusticie quovult soluere qd̄ promisit.
¶ Scđo q̄ licet sit tristitia in hoc q̄ vouit⁹ t̄ quedaz
voluntas. tñ in soluēdo qd̄ vouit⁹ t̄ in yenerādo votū
est voluntarius. ¶ Tertio etiā yideſ q̄ nō demeret in
hoc q̄ vellit nō vouisse. quia sicut a principio non te-
nebat youere. ita nec ex postfacto tenet velle vouisse li-
cet teneat soluere vel dato q̄ penitere sit peccatū nō p
pter hoc spēdit⁹ quin vouēdo bonū mereat. hec Pet.
Itē quanto votū est solēnius rāto est maior⁹ meriti.

De obligatione voti .§.iii

Nota qvotū aut est de re de se illicita, aut est de re licita. **S**i de re illicita que scz est pctm vel maioris boni ipeditiuū, vt nō ingredi religionē peccat sic vocatione aliqui mortalr, nec tenet imo nec Deb; suare fīm Tho, sed etiā sine dispēsatōe plati ūenire. **S**i de re licita, tūc aut de re inutilit̄ quasivana, vt non lauare caput die sabbati, nō comedere de capite ob decollationē Jo. bap, r̄ h̄mōi que dicūtur vora stulta fīm Alber, r̄ Ray, potius frangēda sunt quā seruāda, tutiū ēstyt fiat dispensatio eius p̄ cū q̄ potest. **A**ut est

de rextili, et tunc aut pro turpi causa ut vocet se selunatum sicut furtovel in fornicatione prosperet, i.e. si potest committere, et tunc peccat voluntudo, nec tenet implere finem Jo. neapol., in quolibet Ricard. in. iiiij. Aut pro causa honesta, et tunc aut de re impossibili, et tunc si erat ei impossibile non tenerur, et peccauit voluntudo. Si autem prius fuit possibile quando scivouit, et postea factum est ei impossibile, ut cum vocet elemosinam sed postea ita est factum pauperrimus nullo modo potest, et teneat nisi cum venire ad pinguiorem fortunam finem perdeat. Si autem partem vocationis implere potest illa pars impletat, nec excusat peccato si non impleret quantum potest nisi secundum dispensare tur, sed cum oino non potest non indiger dispensatio. Thomas. Aut de re possibili, et tunc aut potest irritari, ut votum pupilli religiosi et hominis, et si irritatus ab eo qui potest non peccat absque dispensatione. Venerando finem Ray, et alios. Si non irritatus et multo magis si ratificatus a superiori qui, si poterat irritare peccat. Venerando. Si ibi non habet locum irritatio ut quia ille per se potuit voto obligare tunc contraueniendo propria auctoritate peccat mortaliter. Si autem hoc facit cum dispensatione vel confirmatione nisi subsistit iusta causa dispensationis vel saltem dubia peccatorum tali dispensatione et dispensans Thomas. Pe, de pal, abs non peccat. Itē quando quis dubitat utrum possit votum implere vel utrum sit melius implere vel non implere puta lejunare vel non lejunare cum sit debilis et dubitat de nocturno. debet petere commutationem vel dispensationem, et non propria auctoritate contrauenire, thomas Item qui vota diversa fecit in tempore qui si potest utrumque facere tenetur, si vero sunt impossibilia debet seruare quod maius est et de minore satisfactione facere ad arbitrium plati, thomas. Itē si fecit conditionatum, i.e. sub aliqua conditione non adueniente conditione non tenet implere quando una est conditionem plures, sed si ipse intendenter obligatur se aduenientibus omnibus illis conditionibus. Si autem intendebat se obligare adueniente una ex conditionibus tenet. Si super hoc non cogitauit, et nescit discernere de intentione tutius est implere. xxvij. q. viij. Non solum extra de con. ap. c. Uerum item si votum absolute aliquid et minus distulit cum posset quod peccauit. Debet enim conscientius implere votum si ipse tempus sibi non imposuit determinatum. Datur tamen ei tempus ad arbitrium boniviri ad disponendum ut votum possit implere Thomas secunda secundum ybi supra. Item si fecisset votum intrandi religionem et ex mora quam fecit in seculo sine necessitate imminet ei periculum votum frangendi puta per matrimonium, tenetur conscientius alias peccat mortaliter Thomas secunda secundum ybi supra. Item si parentes fecerunt pro eo ut scilicet ipse aliquid faceret ipse postea approbavit intendens se obligare ad votum factum pro illo tenetur, et ideo transgrediendo peccauit mortaliter, alias si ipse non se obligauit non tenetur plusquam velut Ray. Quis bonum sit facere si potes.

De herede quomodo .§.x.

teneat ad vota eius cui^o est heres. ¶ Nota fin pe. δ
pa. in. iij. q si est yotum tantū i eale. vt fundādi mo^z
nasteriū, vel dādi tūm p deo, aut oblatōz mittēdi aut

Titulus Undecimilis

rotarmatos ultra mare, tunc heres tenetur sicut in alijs debitis. Si autem est tamen personale, ut ieiunare, continere, votum crucis, vel ire ultra mare, heres non tenet nisi sponte obligauerit se siue sit filius siue sit extraneus, extra eum, &c. Licet si autem est simul realer personale et proprium utrumque tunc tenet ad reale, ut si voulit ire ad sanctum Jacobum et ibi offerre vnum equum, heres non tenet ire sed mittere equum. Sicut si voulit fundare monasterium et intrare, tenet heres monasterium fundare, sed non intrare. Si autem est personale reale sed personale est principia litter expensarum, reale tacitum et accessoriuum, ut ire ad sanctum Jacobum, non tenet heres expensas quas fecisset ille eum, do stando offerendo et redeundo dare, sicut nec tenet ire. Et si voulit intrare religionem non tenet bona trade re heres, quod sublato principaliter tollit accessoriuum. Sicut si suscepserat crucem defunctum, si tenet heres mittere expensas quod fecisset nisi hoc ordinasset. Si vero voulit mittere certas personas ultra mare quod reputat reale et ad illud tenet heres per. Itē si fecerit votum ire vel mittere in subsidio terre sancte, supuenientem impedimento eundi tenet mittere loco suu vel saltē expensas quod facturū est et si hoc moriens non disponeret, teneret heredes nibilis munus facere si hereditas est sufficiens ad hoc. Si autem fecerat votum ea deuotissimum eundi supueniente impedimento non tenet ire vel mittere nisi forte fuerit in mora, et sic est in culpa, quod cum potuit, noluit. Lautum tamen est in utroque casu quod non potest, si ire quod dispensatorum vel mutationem petat. Si autem moriens de hoc non disponit non tenet heres implere nisi se obligasset, et si hoc non egit rote hereditatis et postea non vult ea adire, tenet de yoto.

Nota quod sunt que .§. V.
dam personae quaz vota non sunt obligatoria nisi ratificata ab alijs et irritari possit. Nam nullum potest se obligare ad id quod est contra voluntatem alterius, quodcumque at est alterius subiectum. Quodcumque ad id in quo est ei subiectum non est sine potestatis, et ideo non potest se quod votum firmiter obligare sine consensu superioris, non tamen peccat talis vouchero de Tho. Primo ergo episcopus non potest sine licentia pape emittere votum vel emissum implere quod dissoluat matrimonium spumale quod est inter ipsum et ecclesiam suam per religionem intrare. Teneat tamen talis implere tale votum sicut potest, si petendo licentiam resignandi. Quod si papa non vult dare vel irritare votum excusat. Si dat licentiam tenet de palu. Itē nec aliquid per quod fieret graue iudicium ecclie sue, ut de longa peregrinacione. Tota abstinentia, et alia huiusmodi potest facere, viij. q.d. elemosinas. Idem de palu. Secundum pueri ante annos puberratis, s. masculi ante, xiij. annum, femina ante, xij. et plenaria, tum quod in pluribus patitur de sectum rationis, tum quod sunt in parte gentium vel tutorum, et si voulent non habet effectum, sed vota eorum potest irritare gentes tho. Et secundum Guil, si prius tutor prior contradicerit postea consentit non reuiuiscit yoto de palu, sic de Minor annis si nobis vobis non valent votum. Si at habet vobis non sed est impubes patervel tutor omne votum cuius personale quod scilicet personarum de abstinentia et ingressu religionis, aut etiam votum reale quod scilicet fit de rebus dandis, ut elemosyna potest irritare. Et idem est de minore, xvij. annis habet curatore vel effectu in potestate patris quod yoto reale quod per yl tutorum irritare potest

Sed quoniam pubes est intrat religionem, quod facere potest in ultiis parentibus et curatoribus, et eo ipso dedicat ois bona sua quod nisi esset maior, xvij. annis non possit alienare. Nec potest parentes aut curatores bona retrahere que possent si illa bona voulissent quod non potest talia sine illis alienare nisi seipsum alienando quod quedam cum universitate traherent que alios non traherent. Ide est si impubes intravit nec persona eius retracta fuit quod nec bona retrahi posse. Si autem habet vobis vobis non habeat parentes aut tutorem aut curatorem, et voulent res suas non se deo licet in boitem non possit alienare tamquam videlicet quod in deum possit nisi quod si inuenias Iesum aut Deceptus notabiliter potest restituiri. Et nota quod si impubes intraret religionem, parentes vel tutores potest votum irritare usque ad annum et die a presentia apudandum si voluerit ulterius aut non potest. Et licet Hugo dixerit quod statim cum malitia supplet etate possit se voulere deo sicut dare diabolo, tamquam trium tenet cister canoniste. Itē si impubes haec patrem, pater potest revocare ipsum a religione, non aut mater nolente patre, patre aut mortuo tunc mater aut haec tutela ei, ut quod non traherent ad secundum vota, quod tunc non potest cum perdat tutela sed tutor potest. Sed si impubes intraret religiosum vel emitte votum simplex aut solenne inscio patre vel in ultiro si pater revocat ante annum et diem an puer per pubertatem teneat intrare dubitat. Ex videlicet quod non nullus meri, xxv. Patre irritante votum puella in etate puellari ipsa ammodo voto non tenet Tho, contra, quod ex quod habuit vobis perfectum libri arbitrij quoad deum est obligatus. Illud autem Numeri intelligit in puella non habentem vobis vobis vel dum est in pupillari etate, vñ et servus retractus ab uxore ipsa mortua tenet redire hec per. vbi supra. Tertio filii famili, post annos pubertatis potest quodcumque ad eas que pertinet ad personas suam voulere, et tenet etiam implere in ultiis parentibus putata de ingressu religionis vel habere matrimonium, et huiusmodi. Sed quodcumque ad eas quod pertinet ad dispensationes domesticas non potest sine consensu patris puta de elemosina Tho, de palu. De peculio tamen castrensi vel quod, potest et voulere et tenet implere in ultiis parentibus secundum Tho, possunt tamquam voulere continentiam nec dominum possunt tale votum irritare secundum Tho, de palu. Quinto clericis beneficiati non possunt voulere peregrinationem aut aliud quod habent relinqueret ecclesiam sine licentia plati sui, de conse, distinu, capi. Non oportet, et extra eo. Magne, nisi votum religionis quod potest facere sine licentia plati et tenet factus implere, etiam contradicente episcopo. Tota etiam abstinentia et orationum tenentur implere Ray, et de palu. Innocentius, vero dicit, quod si voulent aliquid quod non habet eum impetrare a religione et obediens entia prelati sui debet illud seruare ut dicere aliquos psalmus, Petrus autem de palu, dicit quod si religiosus votum emittit, tenet implere nisi placuisse irritare illud yoto Ricardus, vero ordine minor, dicit quod religiosus non potest voulere nisi voulent quod non tenet, Racio est quod penitentia

Capitulū Secundū

humana fragilitate religiōis onere non p̄ se ad aliū qd vltra suā p̄fessionē obligare quod possit implere sine qualicūq; piudicij piculo obſuatois cuiuslibet eoz q̄ ex sua p̄fessionetēt abzq; piculo redēdi se onerolum interdū plato suovel alīci ex fr̄ib⁹ suis. Itē q̄ tante altitudis est religiōis votū q̄ oia alia in iōm cōmutari p̄nt. et ideo eccl̄ia siderās hanc altitu dinē religionis et humana fragilitatē voluit autoritas dei ad religionis votū nullū aliō posse supgaddi. ppter piculū transgressiois vitandū. Ad hoc etiā faciunt iura. ḡxiiij. q. v. Non uolit. r. xx. q. iiiij. Non acho in glo. hec ille Tuti⁹ vero quod dicit tho. et pe. Et nota fm pe. de pal. q̄ in oīo his casib⁹ in quib⁹ p̄votū irritari quoūq; votū irritat p̄ eū q̄ p̄. votū tenet et obligat. postq; autē fuerit irritatū non tenet youens seruare. immo nec dī cōmutare irritatū. Itē nota q̄ est differēcia inter irritatū et dispēsatōem. Nā irritatio p̄ sien sine cār ad libitū irritantis. sicut vir ad libitū irritat votū. ita q̄ nec ip̄e peccat irritando q̄ nemīn facit iniurā qui vir iure suo. nec illavotū omīndo cū fuerit inefficax a p̄cipio. Sed dispensatio in voto nō sit propter inefficaciā voti. sed ppter alia cām vnde req̄ifit nō solū autoritas in dispēsante sed etiā causa ex parte dispēsatī. s. necessitas vel utilitas eius vel reipublice in oīo generis dispensatōis et in omni dispēsante. etiā papa. q̄ nec pet. nec alteri cōmissa est autoritas seu p̄tās in destructōem sed in edificatōem. quod est ver in proposito q̄ votū obligatio iuri naturali et diuino innuit. Nā in his q̄ n̄ sunt mala nisi q̄ prohibita iure positivo ad libitū abrogata p̄t. et q̄ seq̄ns ad libitū in illis dispensare. hec pe. de palu.

De redemptōe com .§.VII

mutatōe dispensatōe votorū. Nota p̄lo q̄ redēptio et cōmutatio. voti vident̄ differre sicut emptior p̄mu h̄ratio. q̄ in primo requirit̄ precū innūerata pecunia vnde si ille q̄ youit ad sanctū Jacobū ire habet illuc hostis et nō versus Romā liberare a pegrinatōe. sancti Jacobi. et obligetur ad visitandū lūnia aploz. cōmutatio est. Si vero impeditus ire absoluat̄ p̄cipitur sibi dare tantū pro deo q̄tū erat expēlurus cū do redeūdo. redēptio est q̄ etiā debet esse in si precij et eq̄lis. ex. eo. c. Magne. hec pe. de pal. S. inter dispēsatōem et cōmutatō Tho. dicit hanc esse differētiā. q̄ si absolute dēminet̄ plāt̄ aliqđ votū nō eē seruandū. erit dispēsatio vōi. Si autē p̄ hoc qđ obſuādū erat aliqd aliō imponit̄. dī cōmutatio voti. vnde maius erit dispēsatio q̄ cōmutatio. Urzq; p̄nt plāt̄ ecclie vt declarabit. hec tho. ii. q̄.

De cōmutatione vōto .§.VIII

i. Nota p̄lo. q̄ autoritate iuriis in votū religiōis oia cōmutant̄ etiā sine dispēsatiōe. q̄ tanq; pfectū alia includit. Unde si quis ex voto emisso ad artiōe reliigionem intrandū non esset obligatus ad p̄fitemendum nec ad remanēdū s̄ solū ad intrādū et expēndū sicut frequēter p̄tingit. liceret tali youere ad vouēdū inducere laxiorē religionē ad p̄fitemdū et remanēdū q̄ pri mū votū tanq; tēpale includit. sc̄do tāq; in p̄petuo.

Et plus est exp̄iri et p̄fiter lajiorē q̄ solū tāq; exp̄iri articulē. Unū decretal̄ q̄ dicit iponendā p̄niam p̄fitemdū lajiorē post votū artiōe. de re. iu. Qui p̄ votū. li. vi. intelligit de illo q̄ youit aio remanēdū q̄ tenet remane re. vñ talysq; ad p̄fessionē in religione lajiorū si eā in trarer est in mora votū implēdi. cum de iure et defacto possit̄ debet redire ad artiōe. post p̄fessionē āt ab soluīt̄ non q̄ plus secerit̄ q̄ youerat. sed q̄ votū sole⁹ ne de re minori derogat voto simplici de re etiā maiores. ¶ Nota sc̄do. q̄ licet vota p̄sonalia cōmutent̄ in religione quia verbo cōmutari vñ decre. de votis capi. Scripturæ. vñ soluāt̄ p̄fessionē. et etiā realia quoad p̄sonā. non tamē quoad monasteriū. sicut nec debita q̄dū aliquis est nouitius excusat̄ a voto persona li. puta teiuniorū et bmoi. non autē a reali. puta de dādo elemosynā. immo q̄ se debet solvere debita. vñ p̄ professionē q̄ bonus cedit̄ mūdo moris vota persona li extinguītur. sed et realia debita in monasterio trās ferunt̄ q̄ obligat̄ sicut heres. s. nō vltra valorem bonorum que receperit monasteriū de illo si fecit iuramentū vel si nō fecit ex ignorātia iuris sicut nec quicūq; ali⁹ heres. ¶ Itē nota tertio. q̄ quando votū est reale spe ciale. puta q̄ aliquis youit equū suū determinatum deo tunc ip̄e quidē non potest cōmutare autoritatē. p̄ p̄ia sed autoritatē eius qui quidē iam traditū cum non sit res sacra posset alienare ante traditōē potest cōmutare. ¶ Nota. iiij. q̄ qui filiū suū determinatū youit religioni ad p̄suasōne alicui⁹. non potest vñ pro alio cōmutare nec autoritatē propria nec etiā illius cōsensu qui induxit ad youēdū. Sed si youit sim pliciter. tenet statim puerū cū in religione p̄t educari offerre etiā inuitū. sicut etiā inuitū ad scolas p̄t p̄nere ad artiōe. sed puberē inuitū ponere non p̄t. vñ si youit sub p̄ditōe. s. si puerō placet̄ ingredi. tūc nō tenet̄ offerre. anteqđ ille habeat vsum rōis et cōseniat̄. ¶ Item nota. v. q̄ si youit pater filiū vel filiā ab lactatos. p̄t debet matre inscisā vel etiā inuitā offerre monasterio. vñ si youit pater filiū in vtero existentez vel q̄dū sub lacte est. q̄ p̄t est p̄s v̄scerū. et cū est sub lacte est magis sub cura matris non p̄t youeri cū effectu a solo patre quin et mater possit votū irritare. pe. de palu.

De dispēsatōe vōto .§.IX

rū. Nota p̄lo q̄ cōuis ius diuini et naturalē papa n̄ possit tollere vel mutare tñ q̄ iuriis diuini et naturalē determinatio p̄tinet ad ius positivū. id sicut in penis p̄t hō dispēsare cōuis ius naturale dicte delicta puniri. q̄ naturalē eq̄tas dicit̄ etiā aliqui maleficia n̄ puniri. ppter bonū reip̄ublice et fm arbitriū ei⁹ iustū q̄ reip̄ublice p̄st. vñ q̄iōs est meli⁹ nō puniri. tūc l̄ hoc casu nō est cōtra ius naturale dispēsare. Sist de ius re naturali et diuino est reddere votū propter honore dei. Sed si aliud magis cedat ad honore dei p̄t dispēsari cōuis ista dispēsatio sit magis iuriis declaratoria. q̄s relaxatō. ¶ Nota sc̄do. de forma dispēsan dī. q̄ req̄it̄ q̄ sit exp̄issa vel salte intēta vñ siue i votis siue in alijs nunq̄ factū superioris dispēsat nisi h̄ ip̄e exprimat vel saltem dispēsare intendat. et in ep̄o q̄ dem zolio inferiori a papa videtur canonistis quis

Titulus Undecimus

subsunt iuri q̄ nō sufficit q̄ intēdat dispēsare nisi ep̄s
primit, sicut d̄r de H̄cel, p̄ben, c. Literas. Sicut etiā
ep̄s nō sine verbo absolvit a sinis excoicatōis quantū
cunq̄ intendat. H̄z de papa q̄ preest iuri cū facit ali
quid aīo dispēsandī, r̄ licet nō exprimat eoīpo suffici
enter dispēsat, sicut etiā simplici salutatōe absoluit ex
coicatu. si hoc ex certa scia faciat q̄ hoc facere intēdit.
videt tñ verius q̄ plati dissimulando etiā dispēsante
qd̄ est sine verbo, q̄ multo magis in oībo in q̄b n̄ est
eis taxatus mod̄ cū formula dispēsandī q̄ eoīpo di
spēsant q̄ faciūt effectū nō dispēsandī vel scūtū n̄ co
tradicūt quando facilez libere d̄dicere p̄nt. ¶ Nota
tertio de cā dispēsatois. Evidē in positivis. Sic vo
lo sic iubedo sit. p̄ rōevoluta. qz qd̄ principi placuit le
gis habet vigorē. Quis Istd, cōtra qz lex est qd̄ rōne
p̄stinent. d.i. Sed in his q̄ sunt iuris diuini secus et
tra, de vo. c. Nō est. Et dñt p̄siderari tria, vt i ca. ma
gne. qd. s. qd̄ decet. qd̄ expedit. H̄z autē esse talis cā
q̄ meli. sit recedere a iure munī q̄ tenere, nō sufficit
q̄ eque bonū alter erit dissipatio, r̄ peccat vterq; sc̄z
dispēsans etiā papa, r̄is cū quo dispēsat si sciat, vñ
Host. Peccat papa si sine causa in votis dispēsat, nec
est ei obediendū si manifeste liqueat q̄ sit h̄ dñi volū
tarē, als in dubio obediendū est, vñ si dispēsat sine
iusta cā in solenni voto cōtentievin vel mulieris, q̄
si crederet iusta cām excusore, non autē ille qui sciret
in iusta. Esset tamē vez matrimonii quantū ad vitz
qz qz claudicare nō p̄t. H̄z sc̄ies nō posset petere, r̄
reddere, s. debitum. ¶ Nota quarto de ministro di
spēsatois q̄ ep̄s p̄t dispēsare in omni voto cōtentē
tpali. puta si quis youret p̄ annū p̄tinere. Itē in om
ni voto p̄petuo nissi p̄tinentie religionis. Itē in om̄i
voto tpali. Pe. de pal. H̄ic in oportet excipe illa tria
de quibz dictū est supria. s. t̄re sancte Jacobī, r̄ aplo
rū Petri r̄ pau. Papa ei sibi referuat fm̄ morē curie.
Devoto autē religionis tpali. puta cū quis youret in
trare religionē intentōe, p̄bandi si sibi placebit vel eti
am youret simplē intrare nō specialiter cogitans vel in
tendes de remanēdo vel nō remanēdo talis ei r̄ si tez
nēf intrare, nō tñ teneſ remanere, ex quo ei nō habu
it speciale intentionē ad remanendū obligaſ fm̄ for
mā iuris que est q̄ p̄ annū p̄bet, r̄ si non placet liber
egredit fm̄ Tbo. In tali ergo voto religionis ad qua
quis nō obligaſ remanere, nō p̄t ep̄s dispēsare fm̄
Pe. de pal. quod probat yltra alias rationes per hoc
qz summ̄ penitētari plus p̄t i dispēsando q̄z ep̄s. s. z
ipse nō p̄t dispēsare in voto religionis ita vt liceat in
seculo remanere, sed sicut liceat ad alia lajōrē trāſire
etiā facta p̄fessione, sicut licentia apostatas, ergo nec
ep̄s p̄t. Hoc autē videt q̄ si existens in lajōrē youreat
artiorē q̄ ep̄s possit dispēsare qz non est votū p̄petue
cōtentē nec votū religionis simplē cū iam sit obligaſ
tus ad vñrūc, sed solū est subrogatio voto. Unde vide
tur q̄ ep̄s possit dispēsare. Et similē in voto simplē
cā religionis artioris q̄ liceat ad lajōrem trāſire licen
tia nō perita, si tñ trāſeat petitōe omissa tenet ingress
sus. Sic etiā devoto simplici artioris nō debet trāſi
te ad lajōrē, si tamē trāſeat tener. Itē videt q̄ p̄fessus
in lajōrē nō debet ad artiorē yourete nisi licetia p̄tu
ta, sed si youret, tenet, nec aliis p̄t irritare, sed tenet

licetare. Sed p̄t ep̄s dispēsare, sicut abbas p̄t dispē
sare in p̄fesso artiorē q̄ int̄relaxiorē, nō tñ sine cōseno
su cōuentus potest alienare p̄sonā cōuentus nisi hoc
habeat ex priuilegio speciali. Sed archidiacon⁹ non
potest iure suo vti autoritate dispēsandī cōtra ius cōe
nisi in quantū sibi ex consuetudine legitime p̄scripta
per quā ius ep̄ale potest acquirere, nō autē papale,
quia esset corruptela. Item abbas vñ prior n̄ potest
in dispensando in votis, licet possit irritare plurim⁹ epi
scopus, de sent. excō, Lumen illoꝝ. Nam religiosi aut
ante professionē vto emiserūt, r̄ sic p̄ p̄fessionē liberā
tur, aut post p̄fessionēt cū est loc⁹ irritatiois, n̄ dispē
satois. Item non potest abbas hoc in secularibz sibi
pleno iure subiectis nisi iusuetudo daret. Archiep̄s in
cōtium bmoi nil p̄t v̄el h̄z in subditis suffraganeoz
suoz licet ip̄os possit absoluere v̄l sitando. Non enim
seq̄t, p̄t absoluere a vto fractione, ergo r̄ dispēsare
videt tamē q̄ sicut p̄t absoluere a sentētia epi, h̄z n̄ de
beat, sed ad eū remittere itat dispēsare, r̄ q̄ cū suffra
gancis suis possit dispēsare cū sint subditi, quis cō
fessores ab eis et ab abbatis electi possint cū eis di
spēsare, sicut r̄ absoluere a casibz etiā ep̄is reseruat.¶
Itē penitētarij quorūcūq̄ nō habēt p̄tētē dispēsant
di nissi in q̄tū omittit eis sp̄cālē. Nam p̄tētē dispēsan
di respicit iurisdictiōem. Unde p̄t omittit homē in
ferioris ordinis. H̄z vtz an nō sacerdos possit dispē
sare in votis suov̄l alieno iure, vel dispēsātē omitt
tere dubiū est. Summ⁹ autē penitētarij dispēsant in
voto religionis cōmutando vñā religionē in aliam.
sicut p̄z in literis q̄s apostate ab eis deserūt. Papa at
p̄t dispēsare in omni voto voluntario simplici et so
lenni, tpali et perpetuo r̄ cū omni homē. Et de voto
solenni p̄ sacri ordinis suscep̄tōem pat̄, qz castitas il
li est annexa ex statuto ecclie, etiā p̄ticulari, puta oris
talis, qz greci etiā in sacerdotio vñgio vñtūt, Papa
autē dispēsare p̄t in statuto scilic̄ vñis. Devoto solen
ni p̄ p̄fessionē etiā p̄t, qz licet papa nō possit facere
q̄ p̄fessus nō fuerit, p̄fessus potest tñ facere q̄ nō sit
obligatus religioni, r̄ ad votū religionis qz in oī vo
to intelligif excepta autoritate pape. Hec Pet̄r⁹ de pa
lu, vbi supra. Idem tenet Richard⁹, in. iiiij. Tho. in
iij, r̄ Joan, neapol. in q̄libet, r̄ Ugo card. Innocē, et
Hosti, cōmunicer canoniste, s. q̄ papa potest dispē
sare in voto solenni religionis, nō quidē tantū vt surre
ligiosus, r̄ nō seruēt voto, sed de religioso p̄t facete lai
ci ex magna cā vñgēte. H̄z ipse Tho. iiij. q. lxxvij.
ar. xi, tenet p̄trarii, s. q̄ nō possit cū tali dispēsare Idē
El. Primū cōius tenet. Et Jo. on. in sum, q̄ se
vidisse hoc factū a papa cū aliq. Dicit etiā Richar.
q̄ om̄e voto quod est de his q̄ sunt superogatois dis
pēsabile est, qz dispēsatois in quolibet ralivoto p̄t v̄
ueniri rōnabilis cā, s. p̄fectus maioris boni, vel vita
tio mali, siue p̄ compatōem ad rem publicā, siue per
compatōem ad yourentē Reformatio enī pacis inter
regna maius bonū est cōitari q̄ cōtinetia vñus per
sonē. In tali enī casu si persona q̄ cōtentē youret
rat nubar p̄ obedientiā dñi pape sua obedientiā ma
gis meritoria est sibi q̄ p̄tinere q̄tū ad p̄mū substā
tiale. Ultatio enī cōis maliꝝ vñatio discordie in re
gna q̄ sunt in pace, r̄ vñatio p̄babilis trāſgressionis

Capitulū Secūdum

voti si probabilitas sit vehemens potest esse rōnabilis causa dispēsandi in quocūq; superrogatiōis voto. Ali-
ter enī nō video quo obligatio p castitate facta qnq; cōtra castitatem non militaret. Et si dicas q; hoc nō eēt
p se, sed p accidēs, scz prop̄ infimitatē psonae, hoc nō
obstat. Recta enī ratio dictare videf aliquē esse loco
dei in ecclia qui pculis cōstatūz psonaz pēsatis in-
firmariabz, velitaribz t dānis possit rationabilr ob-
viare. Et dico rōnabiliter, qvbi nō est dispēsandi ra-
tionabilis causa si dispēsare nō eēt dispēsatio s; dis-
cipatio fm Ber. iij. de Iside ad eugenium pā. Dicit
itez q; qnus manēte obligatiōe de iure nature sit sol-
vere. tñ ipsa obligatio nō fuit de iure nature absolus-
te, s; sub hac conditōe, s; quousq; p supiorē ex cā ratō
nabili fuerit relaxata. Naturale enī iudicū rōnō di-
ctat q; p aliquē supiorē possit talis obligatio relaxari
ex rōnabilitā. Circa hāc materiā, s; de dispensatione
votoz dicit b. Tho. in. iij. d. xxvij. q; diuersae sunt
opiniones. Quidā enī dicit q; qdlibet votū p̄ p̄ plā-
tos ecclie dispēsatōem b̄re p libido plati, q; vt dicit,
in qliberto intelligi conditionali voluntātē plati su-
pioris. s; pape ad cui dispensatōem prīnent actō om-
niū subditoz, t sicut voluerit ille summū platus religio-
re pōt ut nō teneat. Sed hoc nō videf benedictū, q;
quēdā sunt ut qdlibet hō ita liber sui, q; etiā contra p̄
ceptū pape pōt illa facere, sicut continere et alia silla.
Vnde absolute sine conditōe voluntatis alicui plati
p̄ talia vouere. Alij dicērūt q; nullū votū recipit di-
spēsatōem fm q; dispēsatio est iuris relaxatio, sed so-
lū fm q; est iuris declaratō, q; papa p̄ declarare hoc
ius qd sit qn recōpensatio sit maioris boni t tūc pōt
dimitti min⁹ bonū ad qd q̄s obligauit se. S; hoc eti-
am nō videf verū, q; declarare ius nō est ius nouuz
facere sed illō qd erat in iure manifestare. Unde fm
hoc nunq; p dispensatōz voti fieret ut nō sit Ius qd
erat prius tra ius sed solū qd videbaſ esse tra n̄
erat. Et iō aliter dōm. s; q; in voto dispēsari p̄t, etiam
fm q; dispēsatio est iuris relaxatio ex aliq legitima cā
Quia enī votū de illico esse nō p̄t, non aut licet sub
trahere alicui qd ei debet, ideo p votū alicui nō p̄t
fieri p̄ejudicū suo plato quin debeat cī mandatis
parere cū fuerit oportunū. Unū si platus videat expe-
dire ex aliqua cā rōnabilivel prop̄ ipm q; votū vlt p̄
p̄ter alios qvotū non seruet p̄t eū ab obficiōe voti
deobligare q; alias de iure erat obligat⁹. Nec ex hoc
dici p̄ papā dispēsare tra ius diuinū vel naturale,
nā obficiare votū tunc est de lege naturali vel diuinā
cū durat obligatio voti, cessante autē tali obligatiōe
obficiatio nō est de iure naturali vel diuino, q; obli-
gatio cessat p dispensatōem legitimā vel mutatōem
aut irritatōem. Nec etiā ex hoc mendaciū incurrit q;
voti nō seruat dispēsatus q; hō de futuris d̄z habe-
re pias conditōes adiūcas explicite vel implicite vtz
Iaco, v. De voto cōtinentie dicit aliq q; nullū pōt di-
spēsare in eo prop̄ diuersas rōes a diuersis assigna-
tas. Dicit enī aliq hoc accidere quia votū p̄tinētie
non p̄ p̄mitti nisi ad p̄trariū dīlabēdo qd nunq; licet. Alij dicit hoc ringere eo qvotū p̄tinētie nō re-
cipit recōpensatōem melioris eo q; nō est digna pon-
deratio aie p̄tinētie vt dicit Ecclia, xxvi. Uel ideo q;

per cōtinētiā homo de domētico inūmico triūphuz
capit fm quosdā, vel q; p religionē homo pfecte con-
format xp̄o, vñ in voto p̄tinētie alijs cōntalibz votū
religionis nō p̄ dispensari fm quosdā. S; hoc etiā
nō video sufficiēter dicit, q; bonū cōe est multo meli-
us q; bonū priuatu. Et ideo vt alijs dicit p̄babili⁹ si
cōis vtilitas tot⁹ ecclie aut vni⁹ regni vel p̄uincie ex
posceret, posset p̄ueniret z in voto p̄tinētie in voto
religionis dispensari quantūcū q; esset solēnitati. Nō
enī p̄dictū est, vnd talis possz necessitas iminere q;
possz alicui iuste prohiberi nevoueret. Et necessitate
manēte p̄ etiā in voto dispēsari ī sacro. Periculū īē
mortis corporalis vt d̄z imminere ex quibusdā infirmi-
tatiibz quibz remediāt p̄ couū fm medicinā nō est sus-
cīles ratiōv in voto p̄tinētie dispēsēt, nec peccat tas-
lis vouēdō p̄tinētie exponēs se piculo p̄p̄t deū et
bonū vtilitatis. Itē nota fm richar. ord. mino. in. iij.
di. xxvij. qvotū de nūnq; petēdo dispēsatoz a dño
papa in aliq voto nō est sp̄aliter obligatorū. rō ē, q;
materiā voti nō solū d̄z esse necessaria sed etiā vlt ad
salutē. Quedā cī etiā sine līcita, nō tñ expeditū ad sa-
lute alicui. S; nunq; petere dispēsatiōem a papa nō
est alicui vtile ad salutē. immo qnq; multū expedit
petere. ḡt. Utō de nō petēdo illō qd eēt vtile anē
vouētis nō est obligatorū, sed qnq; est vtile anē vo-
uentis p̄t dispēsate in illo voto. q; qnq; est nimis gra-
ue votū illi q; youit ad obseruandū, ita q; p̄babilitē
timet trāgressiōis pīculū. q; votū de nō petēdo dispē-
satōem a papa nō est vnuūsalr obligatorū. In casu tñ
in quo eēt vlt alicui vouētis nō petere dispēsatiōem q;
petere, obligat⁹ cēt ad nō petēdū. q; cū alicui youit ali-
qd qd in vno casu p̄t esse vtile ad salutē. t i alio non
obligat in illo casu in q; est vtile ad salutē non etiā in
alio casu in q; est inutile nīli fuerit intētio vouētis q; si
nō obligat in oī casu q; in nullo obligat, hec ille.

Queritur vtrū voutes .§.X

ieiunare in festo alicui sancti si illō festū est in dñica
teneat illa die ieiunare. Rūder Jo. neapol. in quolibz
vij. q. xxv. p. distinctōem qdri mētrā, videlicz aut tal
vouēs intēdit vouere ieiunare ieiunio afflictiōis. vt vi-
delicz affligēdo carnē suā satissimat deo de p̄cis, t sub
ūciat carnē spūi, t p̄seruet se impostez, aut intēdit vo-
uere ieiunare ieiunio exultatōis. i. vt magis si dispo-
situs ad spūiale gau diū t dīplatōem diuinoz, aut d̄
neutro intēdit q; de neutro cogitauit qn voutis, aut de
vtoz intēdit q; intēdit vouere ieiunare prop̄ vtoz
p̄dictoz. In p̄so casu tal nō d̄i ieiunare in dñica, s;
in sabbato p̄cedēti. L̄rō est, q; ieiuniū afflictiōis ad
qd q̄s se p̄iculariē obligat d̄z cōformari t reglari fm
idē ieiunio ad qd obligat ecclia vltis. S; ieiuniū af-
flictiōis ad qd obligat ecclia vltis si est in dñica trans-
ferit in sabbato, ergo rō. Lal etiā incōgrue youit ieiun-
are in festo, nō in vigilia. In scđo casu dōm q; d̄z ie-
iunare in dñica, cur rō est, q; votū līcitu t vtuolum
obligat, hoc āt est b̄. ar. dī. xxvi. Utinā. Nec ob, q;
tali die p̄hibet ieiunari. dī. xxv. Si q̄s tāq; z c, si q̄s
p̄sibiter, q; hec p̄hibitio fit illos q; ieiunāt in dīptū
die dñici, vel ex aliquo errore hereticoz superstitione

RR

Titulus Duodecimus

Nam est deuotōe licet. In tertio casu dicēdū est p̄ dī
ieiunare in dñica, cui⁹ rō est, q̄r cū vouent ieiunare in
die festo nō in vigilia festi, magis p̄babile est q̄r intē
dat implicite ieiunare ieiunio exultatōnis q̄r ieiunio
afflictōis, & q̄r h̄is idem iudicū est ī hoc. iij. casu q̄d
in, ij. In. iij. casu videſ q̄r magis ſculendū eētali q̄r
ieiunaret in ſabbato precedenti q̄r in festo vt ſic magis
formaret ſe alīs fidelib⁹ in ieiunādo. Leteris autē
parib⁹ magis ſculendū eſt vnicuſ q̄r formet ſe qn̄
tū ad diēyū ſali ecclie in ieiunādo q̄r ſit ſinglars
Querif utq̄ vouēs nō coēdere carnes ſeu panem
in feſto b̄ti Laurēti q̄r fuit affatus ad lignē ſic panis
& ieiunare in paner aq̄ ſeria ſexta, ſi tale feſtu, ſi, ſancti
Laurēti euenerit in ſexta ſeria teneat adiplerere votū
facili⁹ ſeu diffici⁹ de duob⁹ p̄dictis. R̄n. v̄m. Jo. nea
pōt. in q̄libet. xvij. p̄ distinctoem q̄r aut tal⁹ p̄ ambo
vota implere ſine p̄iculo moris vel grauiſ infirmita
tis, aut nō pōt, aut eſt dubi⁹ utq̄ poſſit aut nō. In p̄
mo caſu d̄m eſt q̄r talis tenet ambo implere, cuius
rō eſt, q̄r obligat⁹ ad duo p̄cepta tenet ambo ip̄le. ſi
adiplerere votū eſt p̄ceptū, gr̄c. In. ij. caſu nō tenet am
bo implere ſed vnu ſolu, cuius rō eſt, quia p̄ nullum
votū obligat⁹ hō ad faciēdū ſe p̄ceptū dei, ſed occides
re ſeipm ad q̄d diſponit grauiſ infirmitas. ſtinuata
eſt p̄tra illō p̄ceptū. Nō occides, vt dicit aug. in. i. de
ci. dei. Nō ergo tenet talis niſi ad vnu illoꝝ. Sed
querif ad q̄d illoꝝ magis teneat. R̄ndeſ q̄r ſi tal⁹ fecit
illa duovora quoā ſordine ſuccesivo ip̄is. ſi, vnu aī
alīd, tenet implere illō q̄d p̄fecit, cui⁹ rō eſt, q̄r ſem
p̄ obligatio prior tollit posteriorē ſibi equalēr incom
poſſibile. Exm p̄ in mīnīmōr in alīs p̄miſſōib⁹.
Si autē fecit ambo vota ſimul, ſi, in eēderpe, tenet il
lud de duob⁹ adiplerere q̄d ſibi placet, c̄rō eſt, quia
obligatus ad duo alīq̄ prop̄e in differentiā nec magis
ad vnu q̄d ad alīud ſe obligauit, nō tenet q̄d p̄implere
re vnu q̄d alīd, gr̄c. Lonsulendū m̄ eētali q̄r adipleret
illō de duob⁹ q̄d eēt meli⁹ & virtuos⁹. vñ ſi vnu illoꝝ
eēt majoris deuotōis alīud majoris afflictōis, cū de
uotio mētis ſit p̄ferenda afflictioni carnis ex eo q̄r eſt
actus p̄fectionis virtutis. ſi, religiōis ſi bona p̄ ſe. ſi, de
uotio, afflictō vero carnis bona p̄ accidēt act⁹ mino
ris virtutis q̄r tpantie. vñ ſculendū eēt q̄d illō eligerz
in quo h̄ret majorē deuotōem. Ettalis. ſi, q̄d eēt cert⁹ n̄
poſſe niſi alter duoy implere p̄ illo alio q̄d dimittit
nō tenet alīd op̄ virtuolum facere, vel in alio die illō
reſtaurare q̄d p̄bari p̄ multipliſ. **P**rolo qdē q̄r idē
iudicū eſt de imposſibilitate adiplerē, p̄ceptū ſe
tum, ſed ille de q̄r eēt certū q̄r non p̄ adiplerere p̄ceptū
de ieiunio ecclie, utpote q̄r ieiun⁹ ad mortē, nō tenet
tale ſeiunū in alīud bonū ſmutare vel in alīu diē p̄
longare, ḡ. xc. **S**edo p̄ a ſili quia q̄r voluiffet ieiun
are in oī ſexta ſeria in paner aq̄ & in aliquā dictarū
ſeriarū non poſſet q̄r ieiun⁹ ad mortē, nō tenet
tale ſeiunū in alīud bonū aut in alīu diē, p̄longare
ergo idē in, p̄posito. **T**ertio ex voto null⁹ tenet niſi
ad id q̄d vouit. ſi talis vouit certū qdē ſe certa die, ḡ ſi
eximposſibilitate nō impler votū ad alīd niſi tenetur.
In tertio vero caſu qn̄ eſt dubi⁹ utq̄ poſſit vñ niſi poſſit.
d̄m q̄r talis vouēs illō ſeiunū q̄d nō p̄ ſplerere te
neſt in alīu diē prologare aut in alīd bonū ſcomutare

Lui⁹ rō eſt, q̄r eſt in dubio an trāſgrediaſ votū & p̄
h̄is peccet mortaliter tenet ſe ponete in tutoſ ſe, votū
nō transgrediaſ, ſed talis vouēs ſi dubitat an poſſet
ambo ieiunia adiūplore, dubitet etiā p̄ſequenter an al
terū non implēdo transgrediaſ votū & peccet mortaliter
quod peccatū vitat plongatio, aut mutādo in ali⁹
ut votū, nō quidē auroritate ppria, ſed plati ſu⁹ que
req̄ritur ad oī dispensationem vel mutatōem voti.
vñ. ij. q. lxxvij. Lōmutans autē votū, ſi, auſoritate
te ſupioris nō eſt trāſgressor voti. Teneſ ergo in tali
dubio talis vouē ſeiunū quod nō implēt plongare
in alīu diēvel in aliō ſcomutare auſoritate ſupioris.

Titulus XII. de infidelitate

Lapitulū primū de ſupſtitioib⁹ & ibi de multis gene
rib⁹ diuinationū, & ſortibus ſomniis, breuib⁹ et
incantationib⁹.

Emū de infidelita
te agendū. Sed q̄r viciū ſupſtitiois
q̄d eſt q̄l qdā preſtatio infidelitatis
eſt cōlū ſe p̄cepit etiam in fidelib⁹
ideo prius de eo agēdū poſtea de in
fidelitate ipſa.

Hyperſtitio eſt viciū .§. I

contrariū virtuti religiōis. Sicut enī irreligiositas q̄
p̄ſlitit in irreuerētia deir rez ſacraz oppoſit religiōi
fm defectū. Ita ſupſtitio q̄ importat ſupfluū. i. unde
bitū modū cultus diuini oppoſit ei fm excessus. Ex
cedit autē modus debit⁹ cultus diuini nō ſolu cū eſ
bibet vero deo, ſed nō vt debet ſicut ſi quis ſeruar, le
galia in honore deir ſaciūt iudei, ſed etiā ſi p̄maxime
cū exhibet ei cui nō eſt exhibend⁹, vt creature, Eule
autē diuinus ordinatō ad tria. Primo ad reverētia
deo exhibendā. Secūdo ad hocvt homo instruāt
a deo quē colit, puta de ſcindē ſeu credēdī ſeagen
dis. Tertio ad directionē hūanoꝝ actuū fm iſti
tutū dei quē colit, puta vt ſeiunia, ſacrificia, feſta, reſ
media ſi in infirmitates & hmōi faciat fm ordinatō
deir ecclie. Scđm hoc ponit triplex gen⁹ ſupſtitio
nis. Et p̄ primū q̄d d̄r idolatria nō exhibet reverētia
deo ſed creature. Per scđm q̄d d̄cif diuinatione nō q̄ri
tur instructio a deo ſi ſi diabolo, p̄ pſultatōes & pacta
exp̄la vel facita. Per tertiu quod d̄cif obſuātia non
dirigit homo actus ſuos fm institutū dei ſi diabolī
dū obſuat dies & incantatōes & hmōi. Et de his tri
bus generib⁹ dicit Aug. Supſtitioſum eſt q̄cqd in
ſtitutū eſt ab hoīb⁹ ad faciēda & colēda idola, & crea
turā q̄d primū vel ad pſultatōes & pacta qdā cū de
monib⁹ qdā ſcđm, & paulop⁹ Ad hoc gen⁹ p̄tēt oēs
ligaturez remedia q̄ medicoz disciplina ſdēnat in q̄
buscū ſebo ſup̄dēdig vel incantatōib⁹, xxvi. q. q. ii.
illōs. De ſingulā agēdū eſt. Nō eſt at ſupſtitio ipa infi
delitas ſed preſtatio infidelitatis. Sicut religio ſia
superſtitio nō eſt fidei virtus. ſi virtus p̄ quā ſit p̄
preſtatio ſidei p̄ act⁹ exteriōres in deū ordiſatos b. tho.
Idolatria eſt cum cul .§. II

tus diuini exhibet creature ſe p̄p̄itate & aliquā ſenſibile

Capitulū Primum

formā seu figurā que dī idolū. fīm Tho. iij. q. xciiij.
Diversimode autē cult⁹ diuin⁹ idolis exhibebat. Qui
dā enī ipsis imaginib⁹ exhibebat cultū diuinū. Nā
parte quādā nepharia fabricabat quasdā imagines
que virute demonū habebat aliquos effectus. puta
dare res̄pōta ⁊ remēdia sanitati prop̄ qđ putabant
hoīc aliquid deitatis eē in illis imaginib⁹. vñd eis
exhibebat cultū diuinū. ⁊ hec fuit opinio Hermelis
ternegisti. vt po. Aug. in. viij. de ci. dei. Alij vero ex
hibebat cultū diuinū nō ip̄f imaginib⁹ sed creatur⁹
quaz erāt imagines, horz tñ fuit triple opinio. Qui
dā enī existimabant quodā hoīces fuisse deos. quos
p eoīz imagines colebant. sicut Jouē Mercuriū hu
iulmodi. ⁊ hoc rōne alic⁹ excellētie in eis. vel rōne scie
tie. vel fortitudis. vel inuenientis alic⁹ arris vel benefi
cij. Quidā vero existimabat roti mundū esse ynum
deū non propter corporele substantiā. sed propter aiam
spūias mūdi quā deū esse credebāt. dīc. es nūl aliō ee
deū qđ aiam mūdi. Unde putabant roti mūdo ⁊ om̄ib⁹
bus partib⁹ eius cultū diuinū exhibendū. aque. aeri
celo. ⁊ hmoī. ad hec referebat noīa ⁊ imagines suorū
deoīz. sicut Clarro dicebat ⁊ narrat Aug. in. viij. de ci.
dei. c. vi. Alij vero yl platonici posuerūt ynu esse sum
mū deū cām oīm. postqđ ponebāt quasdā substāti
es spūiales a summo deo creatas. quas deos nomia
bant p̄cipiatōe. s. p̄tinētis quos nos dicim⁹ anglos.
post quos ponebāt aias celestīi corporoz. ⁊ sub his d
mōnes qđ dicebāt ee acrea aśalā. ⁊ sub eis ponebāt
anumas hoīm quas p̄yritutis meritiū ad deū vel de
monū societate assūmi credebāt. ⁊ hominib⁹ his cul
ū diuinū exhibebāt. vt narrat Aug. in. viij. de ci. di
c. vij. ⁊ viij. Has autē opinione ylitas dicebant p
tinere ad theologiā quā philosophi cōsiderabant in
mūdo docebāt in scolis vt appellabāt phisicale. Ali
am de cultu hoīm dicebāt p̄tinere ad fabulare theo
logiā. que fīm signēta poetaz rep̄tūtāt in theatris
Aliā opinionē de imaginib⁹ dicebāt p̄tinere ad the
ologiā ciuilē. que p̄ pōnōtis celebrat in tēplis. Et oīa
hec p̄tinēbāt ad sup̄stitionē idolatrie. Unī August.
Sup̄stitionis est quicqđ institutū est ad colēdū ab
homib⁹ sicut dā creature p̄tenuyllā creature. fīm
q. iij. illō. Est idolatria non solū p̄tm mortale. qđ co
tra illō. exo. xx. Non adorabis ea. s. idola. neqđ coles
sc̄ exteri⁹. sed etiā est grauissimū p̄tm et pte ip̄i⁹ pec
cati. qđ sicut in terrena republiča. grauissimū videt p
quis l. onorē regis alteri exhibeat qđ vero regi. qđ qua
tu in ipo ē rotū ordinē reipublice cosundit ⁊ perturbat
Ita grauissimū est p̄tm qđ qđ honorē deo debiti⁹ ex
hibeat creature. Ex pte at peccatis p̄nt aliq̄ esse gra
uiora inqñtū qđ ex maiori cōtempri peccat. Errau
runt autē circa hmoī hoīces tripli. Quidā ei putauerūt
qđ offerre sacrificiū ⁊ alia ad latrā p̄tinētia nō solum
sumino deo sed etiā superiorib⁹ eē debiti⁹ ⁊ p se bonū
Sed hoc est irōnabilis dictū. Nā et si oīc sup̄iores
reuereri debeam⁹ nō cadē reuerētia debet oīb⁹. Sic
ei de⁹ excellit oīc itaz qđā mod⁹ singular⁹ ei soli debet
⁊ hic est cult⁹ latrā. Alij putauerūt vissibilia sacrificia
alijs dīs cōgruere. Alij vero summo deo tāqđ melio
ri meliora. s. mētis pure officia. S; ⁊ hoc ē irōnable
qđ sicut verba sunt signa tēp̄ que versant in corde. sta

sacrificia exteriora sunt signa int̄iora sacrificior̄. Unī
sicut oīces vocales ⁊ laudē sunt ad deū dirigēde. ita
⁊ sacrificia exteriora ei offerēda. fīm Aug. de ci. dei. li.
p. c. iij. ⁊ v. Alij existimauerūt latrā cultū exteriora
idolis exhibendū. nō tanqđ debiti⁹ ⁊ p se bonū. sed tā
qđ vulgari cōsuetudini consonū. Et hec opinio videt
fuisse. Seneca. vt refert Aug. vi. de ci. dei. c. p. ⁊ v.
Et hunc errorē secuti sunt quidā hereti⁹ ci putates p
tpe p̄secutōis liceret idola ext̄i⁹ colere fidē seruādo i
mēte. Sed hoc est fallūz. qđ sicut medaciū. p̄nicioſus
id est mortale est cū quis verbo dicit aliqd cōtra ve. i
tarē fidei ita pernicioſa falsitas est cū quis cultū exte
riorē deo debiti⁹ altēi exhibet. hec oīa Tho. iij. q. q.
xciiij. Imagines autē sc̄ōz fuit in ecclia non ad exhib
endū eis cultū latrā sed ad imprimēdū efficaci⁹ ex
cellētia eoz mentib⁹ hoīm. Unde dīcūt libri idio
taz. de conf. di. iij. venerabiles.

De diuinatōe que est. §. III

fīm genus sup̄stitionis. Et est mortale. qđ cōtra illō pre
ceptū. Deū. fīm viij. Non sit qđ p̄sulat dīnos rvalde gra
ue. qđ yl pat quod est propriū dei. s. cognitōem ⁊ p̄
nunciātōem suruoz. T̄tingentū. qđ p̄ certitudine sc̄i
re est propriū dei. Unī elā. pli. dī. Annūciate qđ futu
ra sunt in futu⁹ ⁊ sc̄im⁹ qđ dī estis. p̄phere autē si fu
tura annūciat p̄ dei reuelatōe hoc faciūt. ⁊ iō eoīz p̄
cognitione vel p̄nunciātōe nō est sup̄stitionis. Nec p̄ dī
ci diuinatio. qđ nō yl surpānt sibi qđ deo cōuenit. s. su
scipiūt p̄ reuelatōe. Diuinatio ac sumū sp̄ in malā p
tem. vt dīcīt Hiero. i. q. i. Judices. Unī sīd. in li. ethi
mol. dīcīt p̄ diuinī dīcūt quāsi deo plenī. qđ diuin
itatē se plenos simulāt. Importat ḡ diuinatio p̄co
gnitōem vel p̄nunciātōe futuoz euētū seu effectu
um ex falsar vana opinione p̄ cōseq̄ūtōe cōſiliōv̄l au
ſilio demonis tacite vel exp̄ſse inuocato. Qūcūz enī
quis innītis falsevel vane opinioni ad p̄cognoscendū
futura tūc opatio diaboli se ingerit etiā si nō inuocet
ad implicādos anios hoīm fallātate vel vanitate. A
Sciendū igīt qđ cause sc̄e in p̄ductōe suoī effectuū
se hñt tripli. Nā alī qui p̄ducit effectus suos sp̄ ⁊ ex
necessitate. Et ex cōsideratōe hmoī causaz si qđ p̄nū
ciat tales effectus etiā p̄ certitudinē nō est sup̄stitionis
nec illicitū. sicut p̄nūciant astrologi eclipsim soli.
Alij vero cause p̄ducit suos effect⁹. etiā nō de necessi
tate sp̄ tñt in plurib⁹. Et hmoī effect⁹ ex cōsideratōe
suaz causaz p̄t p̄nūcian p̄ cōiecturas. ⁊ si non p̄
certitudinē absqđ sup̄stitionē sicut medici ex dispositōe
infirmi p̄dicūt de morteyl sanatōe. Et astrologi siccit
ates ⁊ pluicias ex cōsideratōe corporū celestīi. Alij
cause sunt que ad vitūlibet se hñt in p̄ducēdis effecti
bus. s. ad essez nō esse. sicut sunt potētē aīe rōnalis qđ
causant ac̄ hūanos libere. qđ p̄t homo facere ⁊ nō fa
cere hocvel illō quātū est in se. ⁊ etiā euentus fortuiti
qui nō hñt causam naturālē sicut qđ qđ fodēdo terra
inueniat thēsauzz ⁊ hmoī qđ vt in paūtiorib⁹ euēnīt.
Hmoī ḡ effect⁹ anqđ sint sc̄e est propriū dei cui oīa
sunt p̄nitia. quātūcūz distātia in futu⁹. Et iō p̄cedē
tia ex ac̄ib⁹ hoīm ⁊ casus fortuitos velle p̄cognoscere
vel p̄nūciare absqđ dei reuelatōe p̄tinet ad diuinatōz
ybī interuenit opatio demonū. Querere ac̄ cōſiliū vel

RR;

Titulus Duodecimus

auxiliū a diabolo est mortale. arg. ppvi. q. h. g. si. Est autē triplex genus diuinatōis. Unū qđ sit p exp̄ssaz demonis iñuocatōem r̄ dī large nigromātia. Scđm qđ nō sit p manifestā iñuocatōem sed tacitā. i. ex consideratōe motus vel dispositōis alicū rei p̄cognoscere velle futura actuū hūanoz vel fortuitoz r̄ dī large auguriū. Terrū est cū ex cōsideratōe eoz que eveniunt ex q̄busdā q̄ sūt ab hoīb scūdario iñqritur qđ occulū vel futuri, r̄ dī sortes. hec tho. h. q. fcv. et de his. ppvi. q. h. r. q. u. h. p. totū. Dicte Ulin. in specu, histo, allegās plures doctores q̄ prim⁹ iñuictor artis magice r̄ mathematice fuit zoroastres q̄ dī sūisse chā filius. Hoc, hic fm Aug. de ci. dei. solus risit nascēdo hic cū esset rex supatus est a Nino filio Beli q̄ edifizauit niniuen, vel ampl⁹ sub quo cepit regnū assyriorū tpe abrae. Hic ninus ob inordinatū amorē pris fecit fieri imaginē patrī mortuo, ad quā quicūq̄ con fugiebat malefactores libertē erāt ab oī punitōe debita, r̄ ex hoc ceperit hoīes adorare imagines in deos r̄ sic ab isto cepit idolatria. Ipe autē zoroastres cū cēt inēt cōsideratōi astroz, tandem succēsus ē a diabolo.

De nigromanciaybi .§.III

exp̄sse demones iñuocatū ad manifestādū futura. Nota, q̄ demones exp̄sse iñuocati aliquī p̄stigioz ap̄ paritōlo se iñgerent aspectū vel auditū hoīm p̄nunciando futura, sicut cū dabāt responsa p̄ idola vel cū apparent diuisis formis, r̄ dī p̄stigii. Aliqñ exp̄sse iñuocati p̄ somnia r̄ futura p̄dicūt, r̄ dī diuinatio p̄ somnia. Aliqñ exp̄sse p̄ suscitādū mortuoz iñuocati p̄nunciāt futura, nō q̄ vere suscit̄ mortuos, s̄ oīe demonū vident̄ aliqui suscitati ex q̄sbo p̄nunciant r̄ dī stricte nigromātia. Aliqñ iñuocati p̄nunciāt p̄ arrepticos, i. p̄ hoīes viuos r̄ vigilātes ab eis obfessos r̄ dī phutonia. Aliqñ iñuocati p̄nunciant futura ex figuris varijs aspectū hoīm se iñgerentib⁹ in diuersis rebus. Et hoc si fiat iñviscerib⁹ aīalū immolatoz, dī auspiciū. Si in corpe terrestri, vt vngue, ferro vel lajide polito, dī geomātia. Si apparet in aq̄ tales figure vel signa vñ querit precognitione futuroz, dī idromantia. Si in aere aeromātia. Si in igne piromantia. Tho. h. q. fcv. r. ppvi. q. u. h. Igitur, r. q. v. Nec mirum.

De iñuocatōe demo .§.V.

nū p̄ cōsilior auxilio. Nota q̄ nullo mō hoc est licitū nec exp̄sse nec tacite. Et hoc dupliči rōne. P̄io q̄ ibi sit pactū cū ipso p̄ ipam iñuocatōem, hoc āt reprehēdit. Unū q̄ quosdā dī, dixit, p̄culsum sed cū morte r̄ cū inferno fecim⁹ pactū. Scđo q̄ etsi diabol⁹ aliquī ī talib⁹ r̄sis vera p̄nuncier, tñ nō intēdit nisi p̄ditōz hoīminū finalē. vt. s. p̄ illa vera q̄ dicit inducat hoīes ad assuesfaciendū lēvit ei credāt, r̄ alīqd falsum vel noctū p̄ponat. Et propterea xp̄s demones dicētes illaz magnā veritatē. Quia tu es xp̄s fil⁹ dei, iussit silere. vt doceret nos nō iñqrere veritatē a diabolo nec multū curare qñ ipam ex se enīciat, p̄cipue cū hēm⁹ testi moniū scripturaz cui magis credēdū est. A diabolo captiuū tenetur q̄ relicto creatore diaboli auxilia q̄ r̄t, ppvi. q. v. ep̄i. Scđndū tñ q̄ aliō est iñuocare de-

monē ad alīqd sciendū vel agēdū ab eo qđ nunq̄ sūt. Aliud est ab ipso nō iñuocato occurriēte alīqd iñqrere propter utilitatē aliorū, r̄ maxime qñ virtute diuina potest cogi ad discendum aliqua vera, sicut alī quando fecerunt sancti.

De astronomia seu .§.VI

mathematica que pertinet ad scđm genus diuinatōis p̄ quā quis ex cōsideratōe astrorū p̄cognoscit vel presūciat futuros euētus. Sciendū ḡ p̄ ex cōsideratōe corporoz celestū seu ɔstellatōnū p̄t quis velle p̄cognoscere triplex effectū gen⁹. P̄io naturales q̄ subdūt dispositōi stellaz r̄ causant̄ ab eis, sicut eclipsatō sol, siccitates pluuias r̄ hūmōi. Et tales euētus p̄cognoscere vel prenūciare ex consideratōe astrorum nō est substitutōsum sed pertinet ad scientiā astrologie. Secundō effect⁹ fortuitos, vt q̄ aliqñ fodēdo dēbeat iñuēre thesauz, vel eūdo dēbeat cadere lapis sup eū, velocidi morte violēta, r̄ hūmōi. Et tales euētus p̄cognoscere vellevl p̄nūciare ex cōsideratōe ɔstellatōnū est vanū r̄ substitutōsum, q̄ virtus corporoz celestū cū sit naturalē est determinata ad vñ effectū, p̄ducendū cū natura vñ intēdat. Illi autē effect⁹ p̄nt eueniret n̄ euenire, vt in pauciorib⁹ r̄ raro eueniūt. Tertō effectus seu actus p̄cedētes ex libero arbitrio hoīs, r̄ hos vel le p̄cognoscere ex ɔstellatōib⁹ est substitutōsum r̄ falsuz plerūq; r̄ rō est q̄ libez arbitriū facultas voluntatis r̄ rōis est. Rō autē volūtas non sunt corp⁹ nec act⁹ seu potētie affīcie organis corporeis. Vñ cū res corporeas nō possit imprimeri in rem incorpēa impossible est q̄ acus hūani subdātū dispositōi corporoz celestū de necessitate, ita q̄ sint cāe ipoz p̄ se, s̄z dispositiue p̄nt inclinare corporoz celestū ad act⁹. Nam ipsa corpora celestia imp̄mitūt in corp⁹ hūani r̄ p̄ dñs i pōtētis sensitivis q̄ sunt affīcie corporeis organis. Ut res autē sensitivē ybi surgēti passiōes inclināt ad act⁹ rōem, non tñ cogūt. Sz q̄ apte nate sunt potētis sensitivē subīscī imp̄io rōis rō remanet hō liber ad agendū vel nō agendū ea etiā ad q̄ inclinarer sensitivaz ex influētia ɔstellatōnū Tho. h. h. q. fcv. Unū p̄tho lome⁹ maxim⁹ astrologus dixit q̄ vir sapiens dñabilis astris, i. passionib⁹ r̄ viciis ad q̄ ex ɔstellatōib⁹ cēt in clinatus r̄ hactēdo rōe. Aug. etiā de ci. dei. li. v. c. p̄ dicit q̄ nō vñq̄z absurdē dici p̄t ad differentias corporoz valere astlatus q̄sdam syderos, non āt volūtates animi sydez positōib⁹ subdīz ibi tractat istam materialē ostēdes p̄ rōes r̄ exēpla falsitatē eoz q̄ ex ɔstellatōe sub q̄ q̄s est nat⁹ volūt p̄nūciare ei⁹ cōuersationēz mores. Hoc autē esse p̄bbitū onīt Aug. ppvi. q. u. h. Igitur. Unū mortale est, ar, de peni. di. h. Si enim

De diuinatione per .§.VII

somnia. Nota q̄ duplex est cā somniōz, s. intrinseca r̄ extrinseca. Intrinseca est duplex sc̄z aīalis r̄ corporal. Lausa aīalis somniōz est cū fantasie dormiētis representant̄ ea circa q̄ūmōrata est cogitatio r̄ affectatio eius iñvigilādo. Et talis cā somniōz futuroz euētū um nō p̄t eē cā. Et q̄ aliquī p̄currāt iñpi euēt⁹ cū somniōz hoc erit a casuz p̄ accidēs. Cā intrinseca corporal iñquātū ex dispositōe corporis sit mot⁹ aliqñ iñfantasia

Capitulū Primum

Dormīētis cōformis dispositiōi corpori, puta ille in q̄ abūdant hūores frigidī in corpe somniabit q̄ sit in niuevel aq. et in q̄ abūdat colera. q̄yoleret h̄mōi. Un̄ et medici dicūt esse intendēdū somnijs infirmorū ad cognoscendū dispositiōez interiorē infirmi. Lausa igi tur h̄mōi somniorū pōt esse causa futurop̄ euentuū qui cōcurrūt cu3 somnijs. Lausa extriseca etiā est duplex, i. corporalis et spūal. Corporal quidē inquantū imitāt imaginatio dormīētis ab aere trinētē vel corpori celestū imp̄issione ut sic dormīētī aliq̄ fantasie appārēt p̄formes celestū dispōni. Et q̄rt dicti est virtus astrorū nō est cā p̄ se hūanoz actuū pcedētū ex libe ro arbitrio. nec casuū fortuitoz, iō euēt h̄mōi nō p̄nt pcedēre ex tali causa somnioz. Lausa extriseca spūal est duplex. q̄ vel a deo est q̄ ministerio angeloz aliq̄ facit̄ reuelat in somnis hoīo, et hoc p̄tinet ad pphe tū. Uel est a diabolo cui opatōe aliq̄ fantasie dormīētib⁹ apparēt ex q̄bo q̄nq̄ futura quedā reuelat his qui hūt pactū cū ipso. Lū igi somnia q̄nq̄ sunt siḡ futurop̄ euentuū inquantū reducūt ad aliquā cōc̄ cām somnijs et futuris euētib⁹. p̄t p̄cognitōes futurop̄ ex somnijs fieri. Et si quis vrat somnijs ad p̄cognoscēdū aliq̄ futura fm q̄d somnia pcedēt ex dīuīz na reuelatōe vel ex cā naturali intrinseca seu extrinseca quantū se p̄ talis virtus cause extēdere, nō erit illi cīta diuinatio, vt si medicus ex somnijs infirmis p̄nunciet de aliq̄ euētu infirmitatis pcedēre ex cā illi⁹ somnijs. Si si quis vrat somnijs ad p̄cognoscēdū futura p̄t causāl somnia ex diabolo, vel etiā ex cā naturali intrinseca vel extrinseca vel p̄cognoscere vel p̄t inueniat futuros euētus ad q̄s se nō p̄t extēdere vir e illi⁹ cā somnijs crit sup̄stitionum et opatio diabolī ibi se ingredit. Un̄ si q̄s somniat aliq̄d ex eo q̄ multū cogitatio eius morata est circa illi⁹, vel somniat aliq̄d p̄tinēt ad casus fortuitos, vt q̄ inueniat thesauruz, l̄ et occidat̄ ab aliquo, vel aliquē actū pcedētē ex libero arbitrio cū cā somnijs naturali nō possit cē cā horū, iō ex h̄mōi somnijs p̄cognoscere futuraz vel p̄nunciarē est sup̄stitionum. et h̄mōi obseruatio phibet Deut. xviiij. Non inueniat̄ in te qui obfuet somnia, et xxviij. q. viij. Non obserueris.

De auguriis que §. VIII
p̄tinet ad sc̄daz sp̄em sup̄stitionis, et phibet. Deu. xvij. Non inuenias in te q̄ obseruat auguria. Et large su⁹ mēdo sit multe mōis p̄cipue tñ dū ex consideratōe motuū vel vocū autū vel quoruū q̄ aīaliū, vel sternutōes hoīi, vel saltū mēbroz, vult hō p̄cognoscere futuros euētus fortuny vel infortuny, vel cū ex cōsideratōe ratoeyboroz alicui⁹ alia intentōe dictoz aliq̄s retorquet ad futura que vult p̄cognoscere, vt dicit̄ istō omē, vel cū ex lineamentis manus cōsideratis, vel figurz in speciis in spatula aīalis vult p̄cognoscere futura, et dicit̄ cyromatia primū, sc̄dm spatulamātia. Sc̄edum igi fm tho. iij. q. xxv. Qd̄ oīs p̄cognitō futuroz si extenda vltra id ad q̄d illō vnde sumit talis p̄cognitō p̄t p̄tingere fm ordinē nature vel diuine puidētia erit sup̄stitionum. Motus autē vel garris autū l̄ alie dispositiōes in h̄mōi cōsiderate nō sunt causa futuroz euentuū. Un̄ cū futura nō possint in eis p̄cognoscere

sci sicut ex causis oportet q̄ si aliq̄ in eis p̄cognoscant̄ hoc sit inquantū h̄mōi motus vel voces, vel dispositiōes sunt effectus aliquaz causaz que sunt causas, velz p̄cognoscentes futuros euētus. Notādū igi tur q̄ instinctus naturali, vñ mouent̄ bruta ad suas opatiōes causari p̄t ex dupliči cā. Uno mō ex cā corpori, Lū enī bruta nō habeat nisi aīam sensitivā, cuius oēs potētē sunt actus corporiū organoz subiacti et eoz aīa dispositiōi continentū corporoz et primō dialiter celestū, et ideo nihil prohibet aliq̄s eoz opatiōes esse futurop̄ euentuū signa inquantū consorman⁹ dispositiōib⁹ corpori celestū et aeris continētis ex q̄bo pueniūt tales futuri cuēt. Si hoc duo sunt duo cōsiderāda. Primiū q̄ h̄mōi opatiōes nō extēdāt nisi ad p̄cognoscēda illa futura q̄ causant̄ p̄ mor⁹ celestū corpori. Sc̄dm est vt nō extēdāt nisi ad ea que aliquāl p̄nt ad h̄mōi aīaliū p̄tinet. Et sequūt̄ enī p̄ celestia corpora cognitōem quādā naturale et instinctū ad ea que eoz yite sunt necessaria, sicut sunt imutatiōnes q̄ sūt p̄ventos pluviast̄ h̄mōi. Alios euēt̄ q̄ h̄mōi velle ex motu vel garris aīaliū p̄cognoscere, ve casus fortuitos et actus hoīi p̄tinet ad sup̄stitiōem. Alio mō instinct⁹ hoīi causat̄ a cā spūali, et hoc yl ex deo, vt pat̄ ex columba sup̄ sp̄um descendēt, et in corvo helyam pascēt, et cete ionā cōtinente, vel ex demone qui vñt opatiōib⁹ brutoz ad implicādū hoīes vanis opinione, Eadērō videt̄ esse de omīb⁹ alijs h̄mōi p̄terēt̄ de hoīi, q̄r̄ verba humana q̄ accipiūt̄ p̄ hoīi nō subdūt̄ dispositiōi corpori celestū, sed disponūt̄ fm diuinā puidētia. Et q̄nq̄ fm opatiōē demonū. Qd̄ at ioseph dixit p̄ dispētōrē suū q̄nō cēt̄ silis ei in auguriandi sc̄ia fm Aug. locut̄ est ioco nō serio, xxij. q. iiij. Qd̄ ait. Et forte hoc referēs ad opinionē vulgi qui sic credebat de eo. Tho. Augurijs phibetur. xxvi. q. iiij. p̄ totū, et spēaliter. xxvi. q. vi. in c. Augurijs. de multis mōis augurioroz hēs. xxvi. q. iiij. c. i. Ad omen p̄tinet q̄ gedeon obfuauit recitationē somnijs, et reposiōem, sed q̄i ordinata a diuina puidētia. Et sic eliezer̄ ba rebecca obseruauit p̄ omīne accipiēs. Tho. vbi supra. Aug. xxvi. q. iiij. sciēdū ostendit q̄ demones futura zingētia cognoscēt̄ aliq̄ p̄ conjecturas. Et hoc multipli, p̄t̄ ex subtilitate naturer acumine intellectus, parti ex lōga experientia que est magistra rex. Aliq̄i etiā ex p̄nūciatis et pphe tis. Aliq̄i p̄dicēt q̄ ip̄i sunt facturi. Logitatōes etiā hoīi ex signis exteriorib⁹ in corpe aliquā p̄evidēt̄

De sortibus quod est §. IX
tertū genus diuinatōis, et hoc sit cū aliq̄d serio sit ab hoībus. vt eius euētu considerato inde aliq̄d occulūtū innotescat, vt vel qd̄ alicui exhibēdū, vt in sorte diuinatōia, vel qd̄ agēdūt̄ in sorte diuinatōia, seu qd̄ fūt̄ turū, et dīsors diuinatōia, et sit multipli, q̄ p̄ tractōne punctoz vel p̄ consideratōe figuraz q̄ pueniūt̄ ex plūbō liq̄facto in aīq̄ piecōrel ex q̄busdā sc̄edul̄ scriptis in occulto repositis considerādo q̄sc̄ accipiāt, vt ex vestucis incēlibo q̄sc̄ accipiāt minorē vel maiorē, vt ex piecōte taxilloz q̄s plā pūcta p̄nciat, vt etiā cōsiderādo qd̄ ap̄iendo libz occurrat̄ h̄mōi. Euēt̄ at sortū p̄t expectari a tripli cā, q̄i ex dispositiō corporoz ce

Titulus Duodecimus

lestiu, vel ex fortuna, vel ex causa spūali. Si autē expectet a dispositōe corporo celestiu, ita q̄ ea intenōe fiat q̄li ac hūani q̄ requirūtur ad sortes sīm dispositōe stel laz sortiā effectū est opinio falsa, et q̄ n̄ ex suggestiōne demonū, et sic est supstatio. Si autē expectet euētus sortiū ex fortuna q̄d videt h̄rē locū in sorte diuinis soria, nō videt h̄rē viciū nisi fortē viciū vanitatis. Si cū si aliq̄ nō valētes aliqd cōcorditer diuidere velint ut sortib⁹ ad diuīsionē q̄lī sortiū exponētes q̄s quā partē accipiat. Si vero expectet euēt⁹ a cā spūali hoc est dupl̄r, q̄ vel a diabolo vel a dō. Si a diabolo supstitionis est illicitū est, et he sortes sunt q̄ phibentur p̄ canones. Unī Leo papa Sortes q̄b⁹ cū tayos vestris discriminatis p̄uincis q̄s p̄s dānauerunt n̄l aliq̄ q̄ diuinatōe et malēf. clā ee decēmī. xxvi q. v. sortes, et est mortale. q̄ phibet in dicto c. sub pena excoicatōis. Et q̄ institutē sunt ab aplis qdā sortes q̄b⁹ aliq̄ vñtūr falsum ē, q̄ a diabolo iūcētē sunt. vt dī. xxvi. q. i. c. i. Si autē expectet eaz cueni⁹ a dō et tūc sī se nō est malū vñt h̄moi. Et de his intelligit illō Aug. xxvi. q. i. Sortes nō est aliqd mali sed in re dubia diuinā iudicās voluntate. Et t̄les fuerūt sortes q̄b⁹ s̄uerūt p̄s. vt Iosue in dephēsione Achor de furo Iosue, vñ. Saul in dephēsione ionathē sup elu i. Reg. xiiij. et ionas et zacharias sorte ex̄h̄tūt incēlum poneret. Luce. i. et Mathias sorte elect⁹. Pōt m̄ i sortib⁹ h̄moi p̄tēm q̄drupl̄t regit. Prō si absq̄ vlla necessitate ad sortes recurraf. hoc ei videt p̄tinere ad tērationē dei. Sc̄do si in necessitate sed a b̄sq̄ reverētia Unī dicit Beda. apli p̄misit orōem in electōe matthie p̄ sortē. Tertio si diuina oracula sc̄z sortiū ad secularia negocia et vanitatē h̄rē vñtē cōuertant sīm eū gust. xxvi. q. ii. h̄i q. Quarto si in electōib⁹ ecclasticis que fieri debet ex inspiratiōe spūllanci aliqd sortib⁹ vñtē. Secus autē est in secularib⁹ dignitatib⁹ q̄ ad terrena disponēda ordinant, in q̄z electōe plures vñt tur sortib⁹ s̄icurz in r̄paltū rerū diuīsione. et vulgarē dicūtūr scrutinia. Alias imminētē necessitate licituz est diuīnū iudicūm implorare sortib⁹ cū reuerētia. Et ponit aug. xxviii. cū tpe p̄secutiōis eēt disceptatio inter ministros dei q̄ debebāt fugere ne oēs occidāt et sic ecclia deserat. et q̄ remaneret ad isolatōz aliorū si non p̄t alio mō determinari dicit in h̄moi posse vñt sortib⁹. Tho. ḡ rotū. q. ii. q. xxv. Ad sortē etiā pertinet vulgaris purgatio. s. p̄ iudicūm ferri cādēntis vel aq̄ bullientis, vñ. phibet. q. ii. q. iii. psulisti. Tho. Hyatianus. xxvi. q. i. h̄i his ita. dicit in veteri testamēto fuisse p̄misas sortes, sed tpe grētāq̄ p̄secutoris status phiburas ne sub hac spē diuinatōis hoīes alīu ad culū idola trāsirent. De sorte matthie dicit dionisi⁹ q̄ fuit q̄dā radius celit⁹ immissus sup matthiā ad ipsi⁹ electōe.

De obseruātia que est .§. X

Aliō gen⁹ supstitionis, et prō de arte notoria in q̄ fiunt quedā ieunias et orōes cū quibusdā obseruātib⁹ vñnis ad acquirendū scientiā. de qua dicit. tho. q. ii. q. xxv. q̄ est illicitor et inefficax. Ratio q̄re est illicita ē. q̄ vñtūr q̄busdā ad sciām acquirendā que nō h̄nt sīm se virtutē causandī sciāz. sicut inspectōe q̄rundā figurātūr et platoe querūdā ignotoz vel boz vel alijs h̄moi.

Et ideo h̄moi ars nō vñt̄ his vt causis, sed vt signis non aut vt signis diuīnū instrutis sicut sunt sacra signa, vñ relinquitur q̄ sint supuacua signa. et p̄ cōsequētē p̄tinētā ad pacta cū demōib⁹, q̄ vñtē nūgātōe artes noxie supstitionis repudiātē sunt sīm Aug. xxvi. q. ii. illō, et est mortale. Et etiā inefficax ad acc̄rendū sciām. et rō est q̄ p̄ h̄moi artē non attendat acquisitio sciām p̄ modū h̄moi cōnaturalēsc̄z adinueniēt dovel addit̄endo. N̄s est q̄ iste effect⁹ expectet vela deo vel a diabolo. nō a deo p̄ dici q̄ expectet. q̄ es̄i aliquib⁹ deus dedere sciām et sapiam p̄ infusionēt salomoniz aplis, non hoc facit cū certa obseruatiōe, nec quib⁹cūq̄ sed diuidit singul̄p̄t vult, i. Cor. xij. Si expectat a diabolo acq̄sito sciām p̄ h̄moi artē, tunc cū acq̄sito sciām fuit p̄ illuminatiōe intellexit et ad demonē nō p̄tineat intellectū illumīare, sedetur q̄ nunq̄ aliqd p̄ demones sciām acq̄sivit. Qd̄ etiā vñ def dicere porphirius vt refert aug. in. viii. de ci. dei. p̄nītēt demons hoībo loquētes exprimere aliqd sciārū documēts, sed hoc nō querit p̄ artē notoriām.

De obseruātia per .§. XI.

incantatōes et aliqd sunt ad causandū sanitatē. Līt̄ ca qd̄ dicit Tho. q. ii. q. xxvi. q̄ i bis q̄ fuit ad aliqd effect⁹ inducēdos considerādū est si ista h̄nt̄ vel putant h̄rē virtutē naturalē ad producendū illos effectus et tūc non erit supstitionis nec illicitū vñt̄ talib⁹ causis puta si quis teneat sup se iaspidē p̄ restrictione sans guinis et h̄moi. Si autē nō videat q̄ illa possint natūraliter illos effectus causare, sed p̄ adiunctionē aliqd characteret vel nominū ignoroz vel alie vane obseruātie expectat ille effectus, erit supstitionis et illicitū. Unde Aug. dicit. Ad genus supstitionis p̄tinēt om̄nia remēda que medicorū disciplina condēnat siue incaritatōib⁹ siue in quib⁹cūq̄ vocis q̄s characteres vocat. xxvi. q. ii. illō. Et nota qd̄ dicit Tho. q̄ hoīnes in h̄moi obseruatōib⁹ aliqd veni extēt sīnt̄ ca su fuit. Sed postmodū cū hoīes h̄moi obseruatōis animū implicat. multa p̄ h̄moi obseruatōes eveniēt p̄ deceptōem diabolivt̄ his obseruatōis implicati curiosiores fiant. et sic multipliciter illaqueant sīm Aug. xxvi. q. v. Nec mirū. Et sunt reliqē paganorū. Quāvis ergo efficaciā haberet non tamē licet facere. quia opere demonū sunt. xxvi. q. ii. illud. Colligere tamē medicinale herbā cum symbolo v̄l oratōe dominica ex deuōtē sine alia superstitionē. et ea vñt̄ nō reprobat. xxvi. q. v. Non licet sīm Ray. De incarnationib⁹ dicit Buil. q̄ si nil supstitionis dicūt̄ vel docēt̄ vel faciunt. sed tantū vñtūr licitūs prelibus et adiuratōib⁹. sicut per passionēt̄ crucē christi, et h̄moi, non credo q̄ peccent mortali nīf̄ fecerint hec post phibitionē ecclēsie eis factā. Sed credo q̄ sunt phibendi viri et mulieres a talib⁹. quia multa inutilia solent admiseri et superstitiosa, nīf̄ forte sit sacerdos vel religiosus et discrus, aut etiā laicus excellentis vite, qui fusa oratōe līt̄ca super infirmū manū imponat. Sed si exemplo eorū timeat q̄ alij superstitiosi carminatiōis sibi surmant abusum. forte etiam deberet a talib⁹ abstine re. iuxta illud ab omni specie mala abstineteyos. extra deūi, et bo. cle. Cum ab omni,

Capitulū Primum

De incantationibus .§. XII

serpentū vel alioꝝ animaliū, dicit tho. q̄ si habeat re spectus p̄cise ad verba sacraꝝ virtutē diuinā non erit illicitū si nō immiscet̄ cum verbis sacris aliq̄e vane obseruatōes, quia tūc illicitū. Et nota q̄ hi qui vtun tur hmōi incantatōibꝫ vel breuibus superstitionis, etiſ forte excusenſ a mortali, cum ista faciūt simpliciē putando fore licita, cū ibi non apparet manifeſte in uocato demonū vel pactio cuꝝ demone, vel adoratio creature, nec audierūt esse prohibita. Tamē illi qui audierūt huic mōi esse licita et prohibita a predicatoribꝫ vel cōfessoribꝫ, vel a discretis psonis et eis vtūtur, non videat q̄ possint excusari mortali, cū sint contra reverentia diuini cultus et faciant scienter. ar. viii. dist. Ignosci. Et idem de consulētibꝫ et p̄mitten tibi quoꝝ interest p̄hibere. iij. q. ii. Notū. Quedā alie incantatōes sunt ad nocumentū hoīm, vt q̄ alioꝝ paulatī consumat̄, vel q̄ non possit cognoscere uxore et hmōi. Et he incantatōes dicūtur maleficia, et dicit aug. q̄ turbat̄ mētes hoīm min⁹ confidētū in deo, et siney enemi haustu violētia carnis interimūt. xxvi. q. v. Nec mirū. Dicūtur etiā hi cōuertere hoīes malefi cijs suis in bestias, nō tñ rei veritate sed vel ludifica tione demonū vt faciat hoīes bestias videri. vt fictō ne poetica hec referūtur. Tales atylera mortaler gra vissimū fm̄ leges morte puniūtur fm̄ canones debz eis negari cōmuniō ac etiā ejci de partochjs et alijs modis puniri. fm̄ Ray.

De obseruantia cir .§. XIII

ca breuiar adiuratōes dicit tho. iij. iiij. q. xxvi. eē caue dū q̄ nō repiaſ in eis aliqd hor. P̄iorū nō sit ibi aliqd p̄tines ad inuocatōes demonū q̄ sic eēt super stitionis. Sc̄do vt nō inueniat noīa ignota. ne sub illis aliqd lateat illicitū. Tertio ne aliqd falsificatis p̄tineat q̄ sic ei⁹ effect⁹ nō posset expectari a deo q̄ nō est testis falsitatis. Quarco caue dū ne cū ſybis sa cris p̄tineat̄ aliq̄ vana p̄tina characteres scriptiz hu iusmodi signa p̄ter signū crucis. Quinto vt spes n̄ ponat̄ mō scribēti aut ligādi, puta q̄ scribat̄ i char ta virginea, vel in ortu ſol, vel dū legif euā gelū, vel q̄ oportet ligari cū rot filis vel appēdi q̄ virginē hoīes vel q̄ null⁹ dū videre, et hmōi vanitatibꝫ q̄ ad dei reue retiā nō p̄tinēt, q̄ illicita cēnter ſupſtitionis. ar. xxvi. q. v. nō lic̄, r. q. iiij. c. ill. vbi dū aug. q̄ ad ſupſtitionis p̄tinet oēs ligaturez remedias q̄ medicoz disciplina con dēnat, in quibus ſcūq̄ reb̄ ſuſpēdēdis atq̄ ligandis. Dicit etiam guil. q̄ illa brevia q̄ p̄tinēt hmōi. Si q̄s portauerit hoc nō p̄bit in igneyl aq̄. nō moriet̄ mor te ſubtanea, vel p̄ſeq̄ tale bonū talia ſunt reproba nda nō portāda. Et peccat̄ faciētes et vētētes, et pſuletes et vendētes, nisi forte fuerit adeo ſimplices q̄ i grātia debeat eos excusare cū in hmōi ſuerit edoceti. Et d̄ his ſtelligo dicit̄ Greg. xxvi. q. v. Si q̄s ariolos aut incātatores obſeruauerit aut philaterijs vſus ſuerit anathema ſit. philateria dicūt ſcedule. De portatibꝫ at reliq̄as ad collū dicit tho. vbi ſupra. q̄ si hoc ſit et reverētia dīr ſcōy i q̄bꝫ hñt fiduciā n̄ adiūtra aliq̄ va nitate licitū ſit de ſe, q̄z ſi addat̄ aliq̄ obſeruantia vt q̄

vas eaz dū eē triāglarez hmōi ſupſtitioni ſit et malū

De obſeruantia tē .§. XIV

por. vel diez. Nota q̄ ſt obſeruare ſt p̄p vel dies ad aliq̄d faciēdū vel dimittēdū ex cā naſali puta cauet q̄ ſibi a ſumptōe medicinayl minutōe in fine lunaris arbores etiā incidunt̄ vel plātar fm̄ dispositōez lune q̄ multū opaf in iſta inferioria nō eſt ſupſtitionum nec il licitū. Sc̄z ſi nō mouet aliq̄ cā naturali ſz falsa opinio ne q̄ putat aliq̄ dies ſortiātos et alios iſtūtūtos ſupſtitionum eſt et ſnuolū, vt ſi q̄ ſt herb collect̄ in mane aſcētōis vel balneat ſe in nocte natūritis b. Jo annis baꝝ, vel in lītis nō vult aliq̄d dareyl hmōi oīa ſuntrana. Unū aug. xxvi. q. vii. ſic ait. Nō obſeruēt dies q̄ dicūt egip̄taci aut bl̄s ianuarj in q̄bꝫ cātīle ne q̄dā comēſatōes et adiūtīcē dona donat̄ q̄ in prin cipio aīi boni ſati auguria aut aliq̄s mēses, aut tpa aut dies ant̄ aīos aut lune ſolisq̄ curſum, q̄ ſi has aut q̄ſcūq̄ dīnātōes aut ſara aut auguria obſeruat̄, aut atredit. aut p̄ſentit obſeruantibꝫ inutlīr ſine cā ma gis ad ſui dānātōz q̄ ſalutē ſedit. Unū ap̄l̄. Dies ob ſeruatis et mēses et aīos tūmeo ne forte ſine cā labora ſuēt in vob. Gal. iiiij. Nota fz Mico, de lyra dicūt dies egip̄taci vel q̄ ill̄ dieb̄ ſuit p̄cūſa egip̄t et pla gata, vel q̄ egip̄t p̄ſo ſuenerit tales dies caueſdos ranq̄ infauſtos. De iuſtigatōe rez p̄dītaz p̄ in ſpeciōz aſtrolabij q̄ uis aliq̄d dicat̄ licitū ſi ſiat abſeq̄ ſupſtitione, tñ host. Būl, et Bof. dicūt ſimpli ſrū ſc̄z q̄ nunq̄ eſt licitū, extra eo. Ex tuarū.

De quibusdam aliis .§. XV

ſupſtitionibꝫ p̄ſo de mīlieribꝫ credētibꝫ ſe cū dīana yl berodīade nocknus horis eq̄tare vel ſe i alias creaſas trāſformari, vt dī de his q̄ vulgarē dicūt ſtrige yl ia nuatice. Dicit pſilū aq̄l. q̄ hec ſunt illūſiōe diabolica Gathanas eī diuſas formas et ſilitudōes creaſaz re p̄nrat fantasie dormiēt, q̄ hmōi ſocraf, et ſic illudit vt videat̄ illi eeī corpe vigiliā ſd̄ ſt in ſpū. i. fantasia dormiētis. xxvi. q. v. epi. vbi in fine. c. dī. Qui credit vel aſſerit poſſe fieri aliq̄a creaturā aut i meli⁹ dete riſue imutari aut trāſformari i alia ſpēz yl ſilitudinē q̄ a deo creatore iſidel̄ ē. Et dī glo. guil. bocev̄ ſc̄p⁹ q̄ audiuit q̄ ſup̄ hmōi veritatē ſredit hec ſi p̄tia ſiter aſſeruerit tūc ē mortale. Nota de fascinatōe p̄uuloz dī ſe. de tarā. ſup̄ eplas pauli. q̄ fasciare dupl̄ intelligit. Uno mō p̄ lud ſicare cū. ſ. arte magica nō vides res q̄ ē aī ocl̄os. Alio mō malo ocl̄o alic⁹ ſp̄i cīr iñ ledi. Sūt eī aliq̄ q̄ hñt ocl̄os vītēs q̄ respicien tes p̄uulos teneros ledūt ita vt cibū ex ſtomacho eīp̄ ciāt̄ nauſea patiāt. Et ſi fm̄ naturā poſſibile ē. Alia ciāt̄ hebeñt̄ affecta imutat ocl̄m. ocl̄ ſimutat ſimutat aerē. aer at ſimutat tenerē carnē pueriz ſic ledīt ut cibū euomat, p̄mū ſacītē mōrle ē i patiētē nullū. Sc̄d̄ ſi agētē p̄tīm ſi ē, exq̄ naſali eſt nī ſtudioſe ſierz ad no cēdū. Nō tñ faciēda ſi aliq̄ i catatō vel ſupſtitione ad hoc remouēdū, vt faciēt mīlieres et freqne. De ill̄ ſo cle nīc ſi altaria ſduūt lugubribꝫ ſt p̄p ſueta luſia extinguit̄ hmōi, ſi faciat̄ hoc ad iſprecādū alicui malū prop̄ priuatū odiū mortal̄ peccat̄. Et ſit ſi di cīt̄ ſc̄p̄ ſacītē missam de req̄em p̄ pſonav̄us ut

¶ Titulus Duodecimus

mortis. Si si fiant ad humiliatōnē prius dicta. s. ve
stire altaria vestib⁹ lugubrib⁹ vel etiā expoliare nō est
phibitū. p. vi. q. v. q. cūq; De sacrificatiōnē deo nūmo
rū. s. māmonayt diuites fiant. Et de facientib⁹ sortile
gia aq; baptis̄mi vel oleo sc̄o vel crismate dicit Huil.
q; talia sunt enormia prop̄ idolatriā r̄ p; enormē sup
stitionē non tñ p̄cise d̄m est eis q; als nō sit eis sal⁹
si peniteat. sed absoluēdi sunt. Est tñ hic casus epal
r̄ km quosdā incurrit irregularitas etiā si occultū sit.
Et idē videt dīcēdū de illis q; tradūt se dyabolo v̄l et
desperatōevely aliquid obtineat ab eo etiā si insīrm fa
cerent. sicut legis de qbusdā. De imaginib⁹ astrono
micas dicit tho. vbi supra. q; nō h̄nt effectū a corpib⁹
celestib⁹ sed a diabolo q; necesse est ibi scribi quosdā
caracteres q; naturali ad nihil operans.

¶ Lap. scdm. de tripli Infidelitate.

De infidelitate nūc agē
dum. Qd̄ infidelitas sit pctm sic pbatur.
q; virtuti trāscivit, sed fides est virtus. q;
infidelitas est viciū q; ei trāscit. Sed p b⁹ declarato
ne dicit be. Tho. q. q. q. f. q; infidelitas p̄ accipi duh
plicē. Uno mō km purā negatōem. vt. s. dīcaſ infide
lis solū ex hoc q; nō h̄z fidē. Et km hoc infidelitas n̄
h̄z rōem pcti sicut in illis q; nil audierūt de fide. s; na
gis h̄z rōem pene. q; sc̄ talis ignorātia diuīloq; ex pec
cato primi parentis p̄secut̄t est. Qui at sic sūt infideles
damnant qdē km illō. Qui nō crediderit p̄dēnabit
Mar. vi. Daminātur autē tales prop̄ alia pcti q; si
ne fide remitti nō p̄nt. nō at dānans prop̄ pctm infi
delitatis. Un̄ aug. tractas illō qd̄ ait xp̄s. Si nō ve
nissem r̄ locut̄ eis nō suissem. pctm nō h̄cēt. dicit q;
loquit̄ de pcto q; nō crediderūt in xp̄m. s. infidelitatis.
Tūt̄ dicit doct. p̄ie credēdū est q; si q; in loco eset
vbi nil audiret vel audire posset de fide si km rōez na
turalē viueret nō implicaret se alīs vicijs. deus eni nō
desereret sed alīq; nō eni illūaret p̄ se vel q; aliquē ad
credendū. Lui ei vult de misere. r̄ quē vult indurat
Nō ergo inuiti sunt saluādi h̄z volētes. sicut hō. p̄pīj
arbitrij voluntate serpēti obediēs perīt. ita vocante se
grā dei quisq; p̄pīe mentis questione saluaf. dīc. xlvi.
de iudeis. ¶ Hocdō mō accipi potest infidelitas km
priatē ad fidē. q. s. alīq; repugnat auditui fidei vel
cōtemnit eam km illō. Es. liij. Dñe q; credit audi
tui n̄o. Et in hoc p̄pīe p̄fici rō infidelitatis. r̄ km h̄
est infidelitas speciale pctm. Nec est h̄z hoc qd̄ dicit
Damas. s. q; pctm est h̄ naturā. cū h̄rē fidē nō sit in
natura hūana. q; supra rōenem est p̄ dei infusionē. q;
q̄uis hoc sit tñ vt idē tho. dicit in natura hūana ēt
nō repugnet dīno instinctūt̄ exterioris veritatis p̄di
catō. Sicut ei infidelitas est h̄ naturā. Dīc at infideliti
tas ex pcto supbie. Ex supbia ei. p̄cedit q; hō non vult
subiçere intellectū suū regulis fidei r̄ sano intellectui
patz. Posset etiā dīc q; sicut virtutes theologicas nō re
ducunt ad cardinales. h̄ sunt proueres eis. Ita r̄ vicia
opposita virtutib⁹ theologicas nō reducūtur ad vicia
capitalia sicut opposita vicia cardinalib⁹ virtutibus
b. tho. vbi supra. Est aut̄ hoc viciū in intellectu. sicut
in profō subiecto. in voluntate vero sicut in p̄io mort
uo. s. ad dissentiēdū. ab his q; sunt fidei. Est at triplex

infidelitas sc̄ paganoz. audeoz hereticoz. Et paga
ni neutrū testimoniū recipiūt nūi q; samaritanū tñ quinq;
libros moisi. Saraceni aliq; ceremonias legis. Ju
dei vetus testimoniū quantū ad corticē. Hereticoyt̄z te
stamentū cōter recipiūt sed fālse exponūt. ¶ Itē no
ta km tho. ibidē q; q̄uis opera infidelū que sunt de
genere bonoz vtiēiū. elemosine. r̄ hmōi. nō sunt
eis meritaria propter infidelitatē que est grauissimū
peccatorū. tñ q; pctm nō corrūpit totum bonū natu
re. sed remanet in eis lumen naturale. ideo nō oīs act⁹
eoz est mortale peccatum. sed act⁹ procedens ex ipa in
fidelitate vel relatus ad ipam etiā si sit de genere bo
noz. puta saracenus ieunat vt seruat legē. Macho
meti de ieunio mandantē. iudeus celebzat suas fe
stivitates r̄ hmōi. in his est mortale. Et de his intel
ligitur illud dictū August. Om̄is infidelū vita pec
catū est. xxviiij. q. i. h. q. Sed ieunādo ob castitatem
seruādam r̄ alia faciendo ex dictamine rōis naturalē
nō peccat dīcēdō verbū oīolū ex se nō nisi veniale
peccat. ¶ Itē nota q; dubitare de aliquo eoz q; sunt
fidei ex deliberatiōe ratiōis. quia sc̄lū vult dubitare
non magis declinās ad vniā partē q; ad alterā qd̄
est proprie dubitare est peccati mortale. quia infide
litas extra de hereti. c. i. Dubius in fide infidelis est.
secus si aliquādo vacillaret. circa ea que sunt fidei p
modū tentatōis et cū displicētia ratiōis. quia tunc
veniale vel nullū peccatum est. Et similē si q; crede
ret q; quilibet in sua fidei vnde iudeus. saracen⁹ r̄ hmōi
saluaret. dūmodo seruaret legēsuā r̄ viueret km rōez
naturalē. hoc eni est dubitare de fide sua smo nō cre
dere xp̄o dīcenti. Marci. vlti. Qui crediderit r̄ bapti
satus fuerit saluus erit. Qui vero nō crediderit cōdē
nabitur. Non eni quis saluari potest nisi in fide ca
tholice ecclēsie. xxviiij. q. i. Quia ex sola.

Ad fidem iūscipienda .s.i

nullus iudeus vel gentilis debet cogi. ratio est km b.
Tho. vbi supra. quia credere est voluntatis. Un̄ dīs
citur distin. xlvi. De iudeis p̄cepit sancta sinodus ne
mini vim inferre ad credendum. Lui enī vult misere
tur deus. r̄ quē vult indurat. Nō ergo inuiti sunt sal
uandi sed volentes vt integra sit forma iusticie. sicut
enī homo proprij arbitrij voluntate serpēti obedi
ens perīt. ita vocante se gratia dei quisq; credendo
propria mentis conuersiōe saluatur. distin. xlvi. de iu
deis. Sed suscepit̄ etiā metu tormentorū r̄ mortis
cogendus est retinere. vt dicto capi. De iudeis. Et q;
redeunt ad iudaismū etiā si infantes fuerint bapti
sati vel metu mortis ad baptismū adducti debet p̄o
cedi contra eos sicut contra hereticos. Et similiter cō
tra talium fautores. extra de heretic. contra christia
nos libro. vi. Si qui tamen infideles cogēt̄ ab
soluta coactione et p̄violentia non suscipit sacra
mentū. vnde nec essent cogendi ad retinendū. ex quo
non suscepit̄. secus de coactione conditionali vt
dictum est. Debent vero iudei et alī infideles addu
ci ad fidem rationib⁹ persuasionib⁹ r̄ autoritati
bus ostendēdo ex eorum libris eoz errorem r̄ dulci
bus modis. vt dicit Grego. distin. xlvi. Qui sincera
p̄nt etiā ad fidē adduci km. Huius p̄missioz munerez

Capitulū Secūdū

bus nō quidē facit p̄ fide suscipiēda, q̄i hoc eēt sumōnia, sed ad captandū benivolentia, et excludendū ab eis timorē inopieb̄ hmōi. i. q. ii. p̄p̄io. P̄nt etiā adduci ad fidē fm̄ Ray. p̄ grauiorē exactiōem p̄sionū ab eis, in principio tñ locatōis nō post. xxiij. q. iiiij. debz. Itē nota q̄ possēdiōes et alia bona mobilia et imobiilia iudeoz vel aliorū infidelū ad fidē dūsoz nō dñe auferri ab eis, nisi sint usuraria, vel de usuris empta obnoxia restitutōi, ex eo. de iudeis. Usuraria at eoz debēt restitui eis a quibz extorte suntysure, vel eoz heredibz. Qd̄ si nō inueniuntur poterūt ip̄b ad fidem cōuersis p̄ ep̄m tanq̄ paupibz dissipari. Ray. et hoc in rotu vel in p̄fēm quantitatē ip̄b bonoz et q̄litatē p̄sor plus vel min⁹ indigentibz, extra devysuris. cuz tu. Si autē in iuitis parētibz tales baptisati eēt, vide tur q̄ sint cogendi ad seruandū fidē receptā in baptismo. Guil. etiā dicit q̄ nō licet nūrifico occulite baptiſare p̄uulos iudeorū, sed si in articulo mortis hōcsaſerent credit q̄ nō peccarentē.

De disputando de fide. §. II

cū infidelibz dicit Tho. ij. ii. q. x. q̄ in hmōi disputatione sunt duo cōsiderāda. Unū ex pte disputatis, q̄ si dīspūtāt tanq̄ de fide dubi⁹ voleb̄ exp̄ri p̄ rōem et veritatē tūc peccat. p̄culdubio tanq̄ infidelis. Si at disputat ad confutādū erōres vel causa exercitū lāudabile est. Alio est cōsiderandū ex pte audiētiū, q̄i aue sunt instructi in fidei firmi, et tūc nullū p̄culū est dīspūtare corā eis. Aut sunt simplices et in fidei tribas, et tūc distinguendū est, q̄i si solicitātūt ab infideibz in iuitibz in eis fidei corū ge tūc necesse est publi ce dīspūtare, dūmodo iuiciātur aliq̄ ad hoc idonei, p̄ hoc enī simplices in fidei firmabūt, et tollebūt si hōdibz decipiēdi facultas. Si vero nō sunt solicitati tūc p̄culosum est corā eis dīspūtare de fide, quoq̄ fides sc̄i simpliciū ex hoc reddit̄ firmior q̄ nūbil adū sumi audierūt. Et ideo nō expedīt eis vt audiāt verba infidelū dīspūtātū ē fide, hec tho. Et sic intelligēdū est illud. Belasij. xxiiij. q. iii. cū quisibz. Ubi dr. Lano nū magistris atq̄ custodibz nr̄is nullū phas ē in re certamē cū hōlō cōdītōis alienē. Ubi glo. cū bereti ciis nō est dīspūtādū nec cū aliq̄ de fide. L. de sumi tri. l. Nemo. Sz ad hoc p̄t dīspūtari cū eis vt cōuis cant, nō vt in dubiū reuocet fidē nr̄am. Prohibētūt autē omnes laici dīspūtare de fide occulte vel publi ce, extra de bereti. Quicunq̄. li. vi.

De conuersatiōe fide. §. III

Iū cū infidelibz quō sit p̄hibitū. Nota p̄t q̄ cū bereticis p̄hibita est etiā locūrō fidelibz hoc quia, excōmunicati sunt, extra de bereti, excōicam⁹ et. si. q. iiij. cū excōicato. Sed cū alijs infidelibz vt iudeis et sarracenis nō est prohibita locutio, sed numia familiaritas et consilio. Unde. xxvij. q. i. dr. Omnes deinceps clerici siue laici iudeorū p̄uiua vitent, nec eos qui s̄q̄ ad p̄uiuū excipiat, quia cū apud xp̄ianos cōmuniibz eis nō vēant̄. indignū atq̄ sacrilegū est eoz cibos a xp̄ianis sumi. cū ea que apostolo p̄mittēt nos sumimus ab illis iudicent immūda, ac si inferiores incipiunt esse christiani q̄ iudei, si ytiamur cibis eorum et

ipsi nostros contēnāt. Et dicit ibi glosa q̄idē est de gentilibz vt sarracenis, q̄r̄ iōi bodie īa cibos dīscerūt, licet enī non st̄inētūr verbis edicti, vt. p. q. iiij. Eld mēsan, st̄inētū in alijs, vt. ff. de pe, here. l. Itē veni. Ita sic. q. i. multi. Et assignat ibi glo. p̄tem q̄ re nō est p̄hibitū loq̄ cū iudeis, et est p̄hibitū comedere cū eis, q̄r̄ sc̄i major familiaritas est in cibo sumēdo q̄ in colloquēdo. Et facilē q̄s decipiēt inē epulas. xxij. q. iiiij. c. Unusq̄sz. tho. at. q. ii. q. x. dicit. p̄illi q̄ sunt firmi in fide ita q̄t̄ cōuersatōe cū infidelibz nō timet de eoz subuersione, s̄ sperari p̄t ex hoc infidelū cōueratio. nō sunt p̄hibendi cū illis cōicare. Sed infirmi d̄ quibz timet p̄t p̄hibēdi sunt extra casum necessitat̄ ne cū illis p̄sens tho. Sed et firmi etiā caute dñe ilūt agere ne infirmos scandalizent. xij. q. i. Nolo.

Pueri iudeorum et .§. III.

alioz infidelū nō sunt baptisandi iuitis parentibz fm̄ tho. q. ii. q. x. ar. vlt. qd̄ p̄baſ triplici rōe. Pūa est prop̄ p̄culū fidei. Si ei pueri nondū vsum rōis hōtēs fidē suscipiēt, cū postmodū ad p̄fectā etatē p̄ue nirēt possent defacili a parentibz induci vt relinquent qd̄ ignoratēs suscepit, qd̄ vergere in fidei de trimentū. Sc̄da rō est q̄i hoc repugnat iusticie naturali fili⁹ enī naturaliter est aliq̄d p̄ris, et primo q̄dē a parentibz nō dīfiguit fm̄ corp⁹ q̄d̄ in vtero matris contineb̄. p̄ q̄ vero ex vtero matris egredit̄ ante q̄ vsum liberti arbitrii habeat st̄inētū sub cura parentū sicut sub quodā vtero sp̄iāl. Quādū enī puer non habet vsum rōis nō differt ab alali irrōnabili. Unde sicur bos et equ⁹ et hmōi est alicui⁹ vt vtaſ eo cū voluerit fm̄ ius ciuile sicut proprio instrumēto, ita de iure naturali est p̄ filius ante q̄ habeat vsum rōis sit sub cura p̄ris. Unde contra iusticiā naturalē eset si p̄uer ante q̄ habeat vsum rōis a cura parentū subtrahatur, vel eis iuitis de eo aliq̄d ordinet̄. Sz postq̄ incipit habere vsum liberti arbitrii īa etiā incipit esse suis, et p̄t quantū ad ea q̄ sunt iuris naturalē vel diuinī sibi ipsi prouidere. Et tūc p̄t induci ad fidē nō coetione s̄ p̄suasionē, et p̄t iuitis parentibz baptisari. Tertia rō est dīsuetudo ecclie q̄ hōz maximā autoritatē, vñr̄ sḡ emulāda, ī. imitāda, q̄ inducta eē credēda ē ex p̄dictis rēbō assignatis. Tāta ei est autoritas ecclie levata ip̄a doctrina doctor bēat̄ autoritatē. Und magis st̄adū est autoritatē ecclie q̄ docēne cui⁹ cūq̄ doct. Greg. Aug. Hiero. et alioz. Usus at ecclie qui ad autoritatē ei⁹ p̄tēt hoc nūq̄ hūit q̄ fili⁹ iudeorū iuitis parentibz baſilarēt, q̄vis fuerint retroactē t̄pibus multi principes catholicū et potēissimūt Lō. st̄antinus et theodosi⁹ quibz familiares fuerūt sanctissimi episcopivt Silvester cōstantino, Ambrosi⁹ theodosio, qui in nullo mō p̄termissent hoc ab eis impe trare si vidissent hoc esse cōsonū rōni. Et ideo p̄culo sum videb̄ cōtra hanc assertionē de nouo introducere cōtra dīsuetudinē in ecclia hacētū obseruatā, q̄i uideorū pueri iuitis parentibz baptisent̄. Et q̄ n̄ sunt faciēda mala vt euētētē bōa fm̄ aplm ad Ro. ij. fācere autē iuitis alteri est malū, sit autē iuitis parentibz ut eis iuitis eoz pueri q̄ sunt sub eoz cura bāt̄ p̄tēntur, et ideo nō debet hoc fieri etiā ppter bonuz

¶ Titulus Duodecimus

sequendū ut liberetur a pículo mortis eterne rūpitur enī ordo iuris naturalis. H̄z nec pdicatorib⁹ vel plātis cōmitis cura talū, sed parētib⁹ q̄ h̄nt eis, puidere de sacramētis salutis anq̄s habeāt ysum rōis. Unī de pueris antiquor̄ dicit q̄ sunt salusti in fide parētum. Et ideo nō immuner aliqud pículū ip̄f platis p̄ pdicatorib⁹ si patiāt illor̄ pūlū detrimētū salutis, p̄pter subtractōem sacrōz, h̄z parētib⁹ eoꝝ q̄ hoc nō p̄curant. Idē tho. Guil. dicit q̄ nō licet nutrīcib⁹ iudeorū pūlōz inuitis parētib⁹ baptisare eos, h̄z si i arīculo mortis hoc facerēt, credit q̄ nō peccaret. Et his aut̄ q̄ dicit b. tho. z p̄cipue in prima rōne, vñdef satis clare elici q̄ H̄uis baptisari tales, s. nō debeat inuitis parētib⁹, tñ si contrariū fiat recipiūt vere baptisimū, quod mibi placet, q̄ H̄uis Pe. de palu. in. iij. teneat h̄ru. vtz in. iij. p̄eti, de baptismo. ¶ Qui aut̄ suscep̄tūt fidēs seu baptisimū ex infidelib⁹ sepandi sunt a parentib⁹, z sic intelligit glo. ibit bñ illō c. Indeoz filios vel filias ne parentū yltra inuoluant̄ errorib⁹ ab eoz p̄sortio decernim⁹ segari. xvij. q. i. Ubi glo. per baptismū eī solus ius patrie p̄tatis, nec tñ priuabūtur illi paterna successione, extra de iudeis, c. iudei. ¶ Capitulū. iij. de infidelitate iudeoz z ritib⁹ alior̄ infidelium, et de p̄cipiatōe cū eis, z de exacōib⁹ in eos z de seruientib⁹ eis.

DRobinetur habitatio
cū iudeis z balneatio. Unī. xxvij. q. i. d. i.
Nullus eoz q̄ in sacro ordine sunt aut lay
cū azima eoz māducet aut cum eis habiter, aut ali
quē eoz in infirmitatib⁹ suis vocet, aut medicinam
ab eis percipiat, aut se cum eis in balneo lauet. Si
quisq̄ hoc fecerit si clericus est deponat si laicus ex
coiceat. Et dicit ibi glosa, nisi sit muslus ad predicādū
eis, extra de iudeis, q̄ sit laudabile. Debent aut̄ pu
niri cōtrafac̄tēs modo p̄dicto. fm Ray. Si postq̄
suerint admoniti se non abstinent ab hmōi, Guil. in
dicit q̄ in necessitate possunt emi z comedī azima ius
deorum. Idem vñdef sentire Hugo de medicinabus
in casu necessitatēs cū scilz alius nō inuenit sufficiēt
medicus. Hosti, etiā dicit q̄ xpianī non dñt cē vt as
fidui intra domū iudei, nec tanq̄ famili. aut nutriti
ces, aut obſterices alias si ip̄i xpiani nolūt discedere
dñt excōicari, extra de iudeis. Judēi. Sed extra do
mū possunt eis seruia faceret possunt esse coloni eo
rum, extra eo. Multoz. Nota etiā fm hosti. q̄ pos
sent xpianī iudeos habere in seruos z emere, extra eo,
z si iudeos, non tamē debent cū eis morari, ita q̄ ha
beanteos tanq̄ familiares. Judēi enī vt dicit Joan.
sunt difficultiores ad cōuertēdū z penitētōes ad sub
vertendū q̄ gentiles. Si aut̄ voluerint fieri xpiani
sive iudei sive gētiles nō poterūt dñi eoz prohibere.
¶. q. iij. Due sunt, Lamē fm Ray, z Tho. q̄ baptis
mū non liberatur a seruitute, sed remanet serui, quia
seruit̄ etiā introducta est de iure diuino, ar. di. xxv.
sextō. Et p̄ ius gentiū, dist. i. iusgentiū. Et p̄ ius cano
nicū approbata, ¶. q. iij. eccliaz, fm Hosti, z Hoff.
Et addit Ray. q̄ vbi de bona consuetudine nō solēt
xpiani esse serui consulendū est dñs q̄ in remissionē
peccator̄ suorū manumittat, vel saltū pecunia mēs

dicata vel seruitio ad temp⁹ p̄stito se redimmat. ¶. q. iij.
Lum redēptor. Sed q̄ hoc p̄siliū est p̄i si q̄ con
trariū faciat sez retinendo talementū conūsum ad fidēi in
seruitutē vel etiā alteri vendēto nō credo q̄ peccet, q̄
quod nō est p̄hibitū intelligi esse cōcessum, argume
tū. xij. q. iij. Ebron, y. seqn. in si. Sed hoc nō repitūr
prohibitū. Hoc etiā asserit dūs Joānes, dō, in libro
qui dicit lucula noctis.

A quibus iudei sunt .¶. i.

prohibidi inter xpianos p̄uersantes. P̄rio fm Ray.
ne habeant aliqua officia publica ne occasiōne habe
ant se uēdi in eos, vt disti. lviij. Nulla, z, xvij. q. iij.
Constituit, Qđ si iudeus talia officia suscepit dñ et
denegari xpianor̄ cōo donec quicqđ accepit ex tali
officio p̄ prouidētā diocesanā cōuertant in yslus pau
peyr ipse officiū dimittat. Itē nul⁹ fidelis p̄t aliquid
cōgregationi iudeoz vel iudeo vel pagano in testam
to relinqre, z si fecerit etiā post mortē iudicaf anathē
ma, vt. xvij. q. iij. sane. Et intelligēdū vñdef nisi lega
ret ad subueniēdū magne necessitati. Itē n̄ dñt pm̄te
ti iudei nouas erigere lynagogas, sed veteres reficere
dūmodo xp̄liores vel p̄c̄liores nō faciat solito. Et
ritus z solenitatis suas sunt pm̄stedi facere. ex. eo. cō
suluit. ¶ Itē in dieb̄ lamētatiōis z dñice passiōis n̄
dñt in publicū pdire. ex. eo. In nonnullis. Qđ etiā in
die pascueis n̄ dñt h̄re hostias vel fenestrās ap̄as.
ex. eo. q̄ sup̄ his. Itē cogēdi sunt tales habitū deferre
cōtinue q̄ ab alijs manifeste distinguāt. ex. eo. in nō
nullis. Itē cogēdi sunt ad decimas p̄diales p̄soluen
das, extra de deci, de terris. Itē cogēdi sunt xpianos
testes recip̄ h̄ se, h̄ iudei nō p̄ ferre testisimū. h̄ xpia
nū, extra de testi. c. iudēi. Itē iudei pm̄stif agere et
cōuenire ap̄d indices nr̄os z n̄ ap̄d seniores eoz. Br
bitz p̄nt eligere etiā iudeū cui s̄nūz exeq̄ ordinari.
Leo, i. iudei. Itē in sabbatis suis nō dñt trahi ad su
dicia. Nec ip̄i alios trahat. H̄z nec in alijs festiuita
tib⁹ suis dñt turbari. Nec sepulchra eoz obtērū forte
pecunie effodi. vt. Leo, i. dies sabbati, z ext. eo. sicut
iudei. Pro maiori declaratōe el⁹ qđ dīctū est in p̄n
ti. h̄. in prin. Nota fm Leo, iij. q. iij. q. p. ar. p. q̄ dñiū z p̄
latiō infidelū sup̄ fideles p̄t dupl̄ considerari. Uno
modo cōtum ad dominū z prelatōem de nouo insti
tuendā, z hoc nullo modo debet pm̄sti, hoc enī cede
ret in scandalū z periculū fidei. Defacili enī illi q̄ sub
tūcūtūr iurisditioni aliorū immutari p̄nt ab eis qui
bus subsunt̄ sequātūr eoz impium n̄li illi subdī
ti sint magne vñtūtis. Silt̄ etiā insidēles contēneret
fidem, si fidelium defectus scirent. Et ideo apostol⁹. i.
Lorin. vi. prohibet fideles cōtendere in iudicio corā
iudice infidelis. Et sic ecclia prohibet infideles p̄fici in
quocūq̄ officio sup̄ fideles, vt in dicto cap̄, cōstituit
xvij. q. iij. Alio modo potest cōsiderari dominū in
fidelū super fideles, p̄t est iā p̄existens. Ubi scidū
q̄ dominū et prelatō introducta sunt iure humano
Sed distinctio fidelium ab infidelibus est ex iure
diuino. Jus autem diuinum quod est ex gratia non
tollit ius humanum quod est ex naturali ratione. Et
ideo distinctio fidelium et infidelium scđm se consi
derata nō tollit dominū infidelium super fideles

Capitulū Tertiū

pōe tñ iuste p ordinatōem ecclie autoritatē habet, de ip̄ infidelib⁹ sup tale dominū auferri ius domini⁹ et prelatōis quia infideles merito sue infidelitatē me renē amittere ius platois qđ bñt sup fideles, q trans ferunt in filios dei. Sed hoc ecclia qñq̄ facit qñq̄ n̄ facit. In illis enī infidelib⁹ q̄ tpaliter subijciunt ecclie ⁊ mēbris ei⁹. hoc ius ecclia statuit vt sc̄ seru⁹ iudeor⁹ factus xpianus stat⁹ sit liber nullo p̄cio dato. vt dis lūj̄. fraternitatē bñmōi. Nec in hoc ecclia iniuriā fa cit eis, q̄ cū iudei sint bñi ecclie, p̄t ecclia de eoz bo nis disponere. In illis vero infidelib⁹ q̄ tpalit n̄ subij cūk ecclie vel mēbris eius, predictū ius n̄ statuit lz posset instituere de iure, ⁊ hoc facit ad scandalū vitan dū, sicut dñs mādauit p se solus tributū cū n̄ tene ref ad scandalū eoz vitandū, vt hetur Math. xxvii.

De ritibus seu cerimo .§.II.

n̄ijs infidelū quarez qñ tolerātur. Pro cui⁹ declarat̄ tōe dicit tho. q. q. q. f. ar. xi. q̄ hñanū regimē derivat̄ a diuino regimie. ⁊ ip̄z dñz imitari. Dñs acū si sum me bon⁹ ⁊ oipotēs, pmittit tñ aliquā mala fieri inviū so q̄ poss̄, pbibere ne eis sublatissima bona tollā tur aut maiora mala sequant̄. Sic ⁊ i regimie hoīm bi q̄ p̄sunt recte aliqua mala tolerāt̄ ne aliquā bona impedian̄, vel etiā ne aliqua mala peiora incurrit̄, si cut dicit Aug. in libro de ordine Auster meretrices a rebo hñanis ⁊ turbabis oia libidinib⁹. Sic igit̄ infideles q̄uis in ritib⁹ suis peccat̄, n̄ tolerari p̄t. v̄l. ppter hoc bonū qđ ex hoc puenit, vel ppter aliquā malū vitandū. Ex hoc autē q̄ iudei ritus suos obseruat̄ in quib⁹ figurab⁹ olim veritas fid̄i quā tenem⁹ hoc bonū puenit qđ testimonū fidei nostre h̄em⁹ ab ho stib⁹, ⁊ quasi figura reputat̄ nobis p illos ea q̄ cred̄ mus, ⁊ iō in suis ritib⁹ iudei tolerātur. vt̄ dist. xlvi. dñ iudeis, ⁊ extra eo, cōsuluit. Aliorumvero infidelū ritus q̄ n̄ veritatis vel veritatis afferunt̄, non sunt alii qualit̄ tolerādi, nisi forte ad aliquā malū vitandū. vt scandalū vel discidiū qđ inde posset, puenire, vel ip̄e dimētū salutis eoz q̄ tolerati paulat̄ queruntur ad fidē, ⁊ ppter hoc etiā hereticor⁹ ⁊ paganor⁹ rit⁹ ecclia aliquā tolerauit qñ erat magna multitudō infidelū.

Quomodo sint pu .§.III.

n̄iendi p̄cipiātes cū iudeis circa casus p̄dictos ⁊ ip̄ iudei faciētes contra p̄dicta. Participantēs si sunt clericiz admoniti nolūt se emēdare, fñm Ray, debet pri uari officior⁹ bñficio. Si sunt laycivt p̄incipes q̄ no lunt exeq̄ p̄dicta, vel aliq̄ q̄ aliquod impedimentū affe runt admoniti n̄ satissimūt, debet excoicari. xxviiij. q. i. nullus. Sz iudei h̄ p̄dicta faciētes sic puniunt̄, vt xpianis ab illo ⁊ coionez mortio seu p̄mercio tadiu sepenz sub pena excoicatois donec illi emēdauerit ⁊ satissicerint, vt̄ extra eo, ti. Et si iudeos. P̄fit enī iudei p eccliam verberari vel alio mō corporalē mulctari de p̄cepro ep̄lyel p̄cipis. ar. xvij. q. iiiij. Instituit, ⁊ etiā am alia pena p̄nt puniri, extra deviū. c. p̄ miserabilē. Qđ ḡ dñz q̄ ecclia n̄ iudicat de his q̄ foris sunt, dñ glo. xxvij. q. i. sepe, hoc cēverez q̄ad spūalē penam, q̄ ecclia n̄ excoicat iudeos vel gētiles. Sz q̄ad corpales penas bñ iudicat de eis, vñ si nimis p̄uersen̄ cū co

uersis et eis ad fidē vel quertere n̄iūtūr dñt flagella ri. Dicte. c. sepe. Si autē p̄m blasphemauerit dicte hosti, q̄ fñm leges debet decapitari. Unde p̄ncipes seculares iudeos p̄p̄z blasphemantes grauiter puni re debet pena pecuniaria vel etiā grauiori extra eo, in nōnullis. Et nota p̄m tho. in quadā epla ad ducissā Lothringie. q̄ cū iudeo delinquēs nil bz p̄ter vñuras dñ nibilomin⁹ ⁊ p̄t puniri pena pecuniaria fñm deli cū ne p̄ sua iniqtate reportet cōmodū, ⁊ maiori vñi q̄ pena q̄z quicq̄ ali⁹ n̄ vñurari in sili casu quāto pecuniā q̄ ab eis aufermin⁹ ad eos p̄tinet. P̄t ⁊ in sup addi alia pena ne ad penā sufficere videat̄ q̄ p̄cunia alij̄s debitā desinat possidere. Pecuniā tñ ab eis ablata pene noīe n̄ p̄ retineri a dominis seu offi cialib⁹ punitib⁹. Sz dñ de ea fieri vt diceſ in. §. seqnū.

De tractionib⁹ fa .§.III.

cū iudeos a dominis terraz quid iuris, dñ tho, in dicta epla, q̄ q̄uis sicut iura dicunt iudei merito culpe sue seruit̄ ut sint additi ⁊ sic dñi res eoz possint accipe tanq̄ suas, ita tñ q̄ n̄ suberabāl vñtē necessaria, q̄ tñ oportet nos ambulare honeste ad eos q̄ fo rris sunt ne nomē domini blasphemē, hoc obfūādū videt̄ vt in exactōlo quas facere n̄ p̄suerit n̄ p̄ grauēt̄ sed ad consuetas cogi possunt. ¶ Ez nota p̄m tho. in dicta epla, q̄ cum iudei nibil habent p̄ vñuras cū n̄ possint ipsi illa retinere liceat, nec con sequēt̄ domini recipientes collectas a talib⁹ p̄nt ea sibi retinere liceat nisi forsitan cēt̄ talia que ab ipsis vel antecessorib⁹ dñor̄ ip̄i iudei extorsissent. Si q̄ ye ro alia habent q̄ ab eis extorserint ill̄ dñt restituere q̄ bus ipsi iudei tenebāt̄ si inueniunt̄ur. Bilioq̄n in p̄ os vñsus fñm cōsilii dyocesanivel alioz proboz, v̄l in cōem yritatē terre si necesse est sunt ergāda. Nec eēt illūtū si de nouo dñi exigeret talia a iudeis suata tñ cōsuetudine p̄decessor̄ suoz hac intentione, vt in p̄ os vñsus expendantur.

De donis et mercedi .§.V.

bus quas dāt iudei psonis p labore suo, vt̄ p̄nt li citer recipit retinere Rūdet Guil q̄ de his q̄ bñt iudei p alium modū q̄ p̄vñuras ⁊ rapinas, pura de ali⁹ quo artificio acq̄sita n̄ est dubiū q̄z donar merces laboris possunt accipir̄ retinere Sed si non bñt p̄t vñuras, tunc si recipies certat de damno suo vitādo, sic accipies n̄ peccat̄. Sicut q̄ a surevel a rapto dāni fiscatus est, pura p incendiu n̄ peccaret, si accipiet ab eo damnū suum, licet ip̄e survel raptor nihil haberet nisi quod acq̄suit ex furto vel rapina dum tamēnon recipiat pro dāno suo in specie res ipsas alienas. Et addit̄ etiā tho. in supradicta epla, si iudeo vñurari v̄lro cōferat pecuniā vel enxenū expedit recipie vt p̄cunia sic recepta reddat̄ his, quib⁹ de iure debet seu alijs, ⁊ dicit Guil. q̄ donar elemosine non sunt recipienda ab vñurarijs, quādo p hoc efficeretur n̄ sol⁹ uendo, nisi vt dictū est si recipient̄ ad restituēdū creditorib⁹ eius vñurarij. Modicū autē p nibilo reputat̄ sic possunt recipi.

De seruis iudeorū vel .§.VI

Titulus Duodecimus

seruientibz cibz. Nota fm Ray. q si seru⁹ iudei est ver
naculus. i.de illi⁹ ancilla natus sive vult effici xpianus
statim eripit in libertatem nullo pcio dato. L. de ep*i*. et
cle. l. Dns nob. ar. dis. liui. fraternitate. Id si seru⁹
fuit emptus q erat xpianus vel esse volebat. dis. liui.
Mancipia. qz tales no licet iudeo emere vel in fuos
tenere. Id si seruus emp⁹ erat pagan⁹. z fuit emp⁹
ca seruendi. z nunc vult fieri xpianus. vt in dicto c.
fraternitate. Id etiā si emis eu ca mercimonij. z no
exposuit cu intra tres mēses venale. qz psumis q eme
rit eu ca seruēdi. Si vero exposuit eu venale ista tres
mēses. z p cu non stetit qn vendiderit. z ipse vult effi
ci xpianus infra illi spaciū vel postea liberabis da/
to pcio. qz solidoz ab aliquo xpianovt in dicto cap.
fraternitatē. z extra eo. ti. c. i. Et erūt illi. qz solidiviu
alis monete illius loci. extra de meledic. c. statuim⁹.
z hoc intellige. nsi dñs eu z nolentē circūcideret. vel
alterius secre signaculū imprimiceret. Tūc ei prop̄ in
iuriā corporis nullo pcio dato liberabis. di. liui. Illa.
Et nota fm Ray. q tollis redēptus no ent. ppter ea p
uus redimētis. fed erit liber. z restituer illi preciū so
lutiū p eo. Et si no hz pciū querat mēdicādo. v̄l seru
at ei rantū q seruitū compēset cuz pcio. z postea eas
quovult. arg. ppter vi. q. i. De raptoriō. Ethoc intellig
ge nisi ca ppteris emptus fuerit. tūc ei no tenet ei red
dere aliquid v̄l seruire. qz qd p ppter dat phibz ius
ne repetaſ. z sic dedisse psumis. nsi hui fuit prote
status. Conf. Host. z Hoff. q si null⁹ empor cōpa
reat. fm Bar. nihilominus erit liber. pciū hostia
tim qret aut opas pster. Vi at plures sunt q volunt
emere. tunc fm Host. eps loci eliget magis idoneum
ff. de accu. l. si plures. vel si sunt pares eps gratificet
q vult. arg. extra deiū repatr. Lū autē id Host. Si
ergo dicit. Hosti. phibitū est q nullū mancipiū xpia
ni seruat iudeo. multomīn⁹ libertati xpioni no dñt eis
seruire nisi extra domū. vt in laborādo terras z hmōi
no autē intra domū. alias si ipi xpiani q seruunt iudeis
in domovt famuli nollent discedere ab eis dñt
excōcari. vt extra eo. ti. Et si iudeos. Et si iudei nol
lent illos dimittere. phibet fidelibz cōmerciū cum eis
vt in dicto c. Et si iudeos.

¶ Lsp. iij. de heresi et de penit. hereticoz.

De heresi sciendū secun
dū petrū de tharā. in. lxxij. Ad hoc ut quis
proprīe dicas hereticus. duo requirūt. ¶
Prīmū est error in rōē scz de his q̄ sunt fidei. Secū
dum est q̄si plementū. s. prīnacia seu obstinatio iyo
luntarevit. s. nō soluz eligat yolutate assentire false do
ctrine sed etiā pīnac est ad non assentīdū y eritati si
bi manifestate. Unū q̄stum ad primū Aug. sic diffi
nit heresim. Heretic⁹ est q̄ alio⁹ om̄di ipsalis. ⁊ magis
glie principatusqz sui grā falsas ac nouas opiniones
gignit vel seqtur. ex viii. q. iij. Hereti⁹. Et intelligitur
de opinionib⁹ q̄ sunt contrarie fidei. Nā si q̄s h̄z falsas
opiniones in philosophia vel geometria. hic non di
ces hereticus prout heret⁹ est species infidelitatis. fm
Tho. q. h. q. xi. Ad fidem autē pīnet aliqd dupl.
Uno mō directez pīncipali sicut atticli fidi. Ellio mō

indirecte sed ario sicut ea ex quibus sequitur corruptio alicuius articuli. sicut ducere quod aliquid contentum in scriptura sacra non sit verum, quod est corruptio articuli de spiritu sancto quod locutus est per prophetas. vel dicere quod aliud determinatum ab ecclesia in fide non esset verum, quod esset corrumpe illius articulus. Sancta ecclesia catholicæ, et hominum circa utramque ergo per esse heresis. Quatuor ad secundum, quod aliquid voluntarie assentire errori. Hiero. sic de Heresi grece ab electore dicit eo quod uniusquisque elegit disciplinam quam putat meliorem. xxiiij. q. iij. heresis. et intelligitur in doctrina fidei. Nam enim theo. iij. iij. q. xii. sicut qui recte fidem christianam voluntate sua assentient christo et ex de his quevere ad eius doctrinam pertinet. sic a rectitudine fidei christiane duplè potest aliquis deviare. Uno modo, quod si ipse christo non vult assentire et hic habet quasi malam voluntatem circa ipsum finem. et hoc primum ad spem infidelitatis iudeorum et pagano. Alio modo quod licet intendat christo assentire. non non eligit ea que sunt vere a christo tradita. sed quod sibi propria mens suggestum. et hoc pertinet ad heresim per quam quis profiteatur fidei christi. et dogma eius corripuit. Quatuor ad tertium scilicet pertinaciam in voluntate. dicit Augustinus qui in ecclesia christi moribundus aliquid praeservare quid sapient. si correcti ut sanum rectumque christiane resultant. tumacis suaque pestiferaque morbi dogma emendare noluerint sed defensare persistunt heretici sunt. xxiiij. q. iij. q. in ecclesia. Qui ergo erraret in materia fidei putans ecclesiam sic credere paratus corrigi et emendare cum audierit veritatem non censem hereticus. vii abbas Joachim quis libellus ei quem fecit contra Petrum lombardum fuerit damnatus ut doctrina heretica tamquam quod se oportet seu scripta eius submisit correctioni ecclesie. ipsenon fuit hereticus iudicatus. extra de summi. tri. et fi. ca. c. dñnam. et ad hoc facit quod dicit augustinus. Si qui suam sententiam quis falsam atque querit non pertinaci apositare defendunt. querunt at causa sollicitudine venturam pati corrigi cum inuenientur. nequaquam in hereticos depurandi. xxiiij. q. iij. dicit aplius. Non ergo enim theo. ubi supra quod si alii doctores ecclesie dissensisse videbatur. hoc est vel de illis circa quod non interest ad fidem utrum scivel aliter teneantur. vel in quibusdam quod esti principem ad fidem. non adhuc non erat per ecclesiam determinata. Postquam essent autoritate universalis ecclesie determinata si quis tali ordinatio repugnaret pertinaciter hereticus censemur refutari. Que quod est autoritas principali residet in summo pontifice. ut hec. xxiiij. q. i. quod Littera hominis autoritatem nec augustinus. nec Hiero. nec aliis doctor suam sententiam defendit. ut. xxiiij. q. i. hec est fides. hec theo. Et idcirco in prius pte quod in his que non sunt determinatae per ecclesiastib; sunt variae opes. doctorum sine preiudicio vel principio heresis. potest quecumque illarum partium teneri. Quod autem dicit de hereticis causa. Dubius in fide est infidelis. intelligitur de eo qui sponte vult dubitare. secus de illo qui aliquando vacillat circa fidem ex temptatione. sed cum displicentia rationis. Enim Guilielmus. Quid etiam dicit Hieronimus. quod quicunque scripturam sacram alter intelligit quam sensus spiritussancti efflagitat a quo inspirata est. hereticus appellari potest. xxiiij. q. iij. heresis. Intelligendum est enim theo. de tali explicatione que est contraria ei quod est per spiritus sanctum reuelatum. Dicit etiam idem theo. quod si quis erraret in his ad quod

Capitulū .iii.

explicite nō tenet credere, ut si crederet aliquis iacob-
fuisse patrē abraham para^t corrigi cū audiret con-
trariū ostendere scripturā nō reputat hereticus.

In puniendo autem he. §. I

reticos ecclesia vtris iusticia et misericordia. Et cuncti ad spiritualia suffragia, i. collationem sacramentorum pnie et eius charitatis quantum est ex parte sua semper utris misericordia, quae cunctum relapsi admittit eos ad pniatam et eucharistiam struitur a fidem, de here, c. sup eo, li. vi. Quare tui autem ad episcopalia, ut virtus, dignitates, officia et substantia, etiam ecclesia utris misericordia annis relapsum in heresim. Cum enim meruerint per ipsum lapsu per mortem corporalem exclusi de mundo, quae gratia est corrumperet fidem per quam est aie vita est falsare pecunia per quam vite episcopali subuenit. Unde si falsarii pecunie vel alii malefactores statim per seculares praetores iuste morti traduntur multo magis heretici statim per de heresi paucum cunctur possent iuste occidi. Et magna misericordia si revertuntur ad sinceritatem fidei abiurantes heresim, per hoc lapsu parciuntur eis. Et aliqui etiam si clerici sunt dispensati cum eis in officiis pluri et minus. Aliqui etiam in prioribus dignitatibus principes ad tollendum scandalum, ut episcopi, quodque ipsa pietas, autem heretici ipso sacro sunt excusat etiam hoc super misericordia, quae medicinalis est excoicatio non eradicans, ut dicitur, xxiij, q. iiiij, s. aliud est, sed sanans, quae ad bene sit ut spiritus saluus fiat, ut dicitur, xiij, q. iiiij, audiatur. Sed si heretici relabantur in heresim quae ad virtutem et bona episcopalia exercet eos ecclesia severa iusticiam nullo modo in his peccatis eis cunctumque peniteat, eo nomine, ad abolendam. Et hoc sit rationabiliter secundum theos, ybi, s. quae per hoc prouidetur bono coi. Nam si heretici reuersi lepe recipiuntur ut conservarentur in vita et aliis episcopibus bonis posset esse in piudicium salutis aliorum, tunc quae si relaberentur alios inficerent, tunc etiam quae si sine pena evaderent alii securi in heresim laberentur. Ex relapsu etiam ipsis presumitur de inconstantia eorum circa fidem, et ideo iuste occiduntur. Unde hic ero, xxiij, q. iiiij. Resecande sunt carnes putride, et scabies ossibus a caulis repellenda, ne tota dominus, massa corporis et pecora ardeat, corrumperat, putrefact, intereat. Alterum in alexandria una scintilla fuit, sed quae non statim oppressus est, totum orbem est flamma poplata est, hec ille,

Puniuntur heretici .S. II.

quadruplici pena summa. Primo quidem excoicatio[n]e,
q[ue] ois hereticus siue occultus siue manifestus est excoicatus
de q[ua] excoicatio[n]e habet in iiii. pte. ii. i. c. iiiij. ybi plus
radicuntur de ista materia. Secundo depositio[n]e, q[ue] in
distincte siue clericis siue laicis etiam si papa vel impa-
tor et q[ui]libet alius de deposito ab officiis dignitate, di-
ctio[n]e. Et si pa-
pa, et p[ro]p[ri]etatis, q[ui] i. Qui haec pacem et oib[us] officiis et beneficiis
spoliari debet, et si clericus sit degradari. Sed et vasalli
domini soluti sunt a debito fidelitatis homagio et tenui
obsequio, et q[ui]cumque pacto, q[ui]cumque firmitate vallato si
ipsi domini incurrit heresim, co[n]tra ti. c. fi. Itē, hereticum cum
fautoribus et defensoribus suis et receptatoribus ipsoz
filioz usq[ue] ad secundam generationem per lineam paternam, per li-
neam vero maternam usq[ue] ad primū gradū, ad nullū bi-
ficiū vel officium ecclastici admittantur, als est irritum
re eo, ti, quicunque, et c. statutū. li. vi. Itē ois yisi eccl[esi]as

siastici q̄ ad p̄ces talium receperint dignitates & beneficia ecclesiastica sunt priuati, & si recipiunt scientē non debet ipsoz admitti ad alia vel silia. dico. c. q̄cunq;

Tertio rez ablatione, qz oia bona eoz ipso iure lüt
confiscata, di. viij, q. iure, z. xxiiij. q. vij, c. i, z sequi. **S**executio ipsi⁹ confiscationis vel bonor^z occupatio no
debet fieri p^z principes seculares anteq^z p^z iudicē eccl⁹
clerasticū sua sup codē criminē fuerit, p^zulgata. eo
ti, cū fm. li, vi. Et quis ipsi heretici haberet filios ca
tholicos priuabunt paterna hereditate in detestatio
ne criminis. Insup^z esli p^z morte aliq^z declarare si he
retie q^z in vita no fuit declarat⁹ p^z bona eius occu
parti, e. ti, accusat⁹. li, vi. No tñ q^z p^z heresim marito
rum no confiscant dotes vroz nli p^zcipient in heresi.
Si aut reuertent ad fidē, non tñ eis restituunt vel si
ljs eoz bona ipsoz, sed oia ipso iure sunt p^zfiscata, ej
eo, ti, vergētis. **A** si alt^z fieri non pot^z, manu armata
sunt oia bona auferēda, yr. xxij, q. vii, quicunq^z. Et
vt dicit ray, z gof. l^z ecclia videat date generale aucto
ritatē vt oes expoliēt eos, tñ satis videt tutū q^z no fu
at nisi spāli edicto vel principis vel ecclie ne aliter vi
deat poti⁹ ex cupiditate vel yltōe q^z ex iusticia z obe
dientia pugnare, xxiiij. q. i, qd culpaz, z. q. ii, p. totū.
Quarto puniunt morte. Lōtinuo enī p^z deprehens
ione erroris nisi ad fidē reuti velit z heresim suā ab
iurare z satisfactionē exhibere, si laic^z est subito dz co
buri, cleric^z aut p^z solēnē degradationē relinquit cu
rie seculari occidend⁹. **S**i aut reuerto^z ad fidē detru
di dz in ppetū carcerē, eo, ci, excōicam⁹. De rigore iu
ris, Min⁹ tñ agit cum eis. Reuertentes autē ad fidē
debēt abiurare ad arbitriū ep^z sui heresim suā z pro
mittere p^z scripturā q^z firmē tenebūt fidē catholicam
vt, i, q. vii, quicunq^z, z de cōse, di, q, ego berengari⁹ + z e
co, ci, ad abolendā.

De pena quā incurrit. §. m.

credentes, receperatores, factores et defensores heretorum. ¶ Proinde quodlibet talium excusatio est ipso facto, ut de leui, excuso, mouerit, de quantum excusatio habeat, in quantum parte, tamen, ut, ubi etiam habet plena declarationem hoc terminus minor, q. d. dicantur credentes et alii predicti. Et plenus in c. se. ¶ Secundum quilibet predictorum si non satisficerit, etiam non extuc ipso iure est infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendum aliquem et honorum, nec ad testimoniū datus admitti, nec potest codere testem, nec ad elicendam hereditatem successione accedere. Nullusque ei super quantum negotio, sed ipse alius cogit respondere. Si index eius smania non vallet, si aduocatus non admittitur ad patrociniū, si tabello non vallet eius inscribere, et sic in similibus. Si vero sit clericus, ab officio et beneficio datum deponi. Et illi qui tales postquam ab ecclesia fuerint denotati curare contemplentur debet excusari, probante hec causa eo, scilicet excusamus. ¶ Ita eis clerici quantumlibet exhiberent ecclesiastica sacra vel traderent ecclesiastice sepulture, aut elemosinas aut oblationes recuperent debet pueri suo officio ad quod nullum restituunt sine indulto sedis apostolice spallii. Sicut et regulares quam etiam priuilegia in illis locis non seruentur eis, ut in dicto, c. excusacionem. Ita ipsi credentes heretici sunt dicendi, et, c. excusacionem. ¶ Sepelientes etiam tales sunt excusati, de quantum excusatio habeat plene

Citulus

XII.

infra in, viij. pte. ti. i. c. vi. Nota etiaq; si aliqui dū in egritudine decumberet petierint hereticos consolatores. vt ab eis sūm eoꝝ consuetudinē consolationem recipere, et sic decesserint, postmodū hō filij vel heredes volunt probare q; ipsi defuncti nō sane mentis effecti suscepunt vel post perdītā ī loquelā, vtr; debent audiri tales filij vel heredes. Ad hō dicit eo. ti. si li. li. vi. q; si tales dū vivueret erant diffamati vel suspecti de heresi, vel si cōstiterit q; ipsi sane mentis existentes petierint consolatores hōmōi, heredes non debent audiā. Ellioquin admitti pñt ad probandum nō p; vpoꝝ res, filios vel familiares aut aliquoꝝ de suis, sed per testes fidei signos et fidei zelatores. Suspecti de heresi et ob hoc citat, et q; nō comparuit excoicat, si excommunicatione p; annū sustinet, extūc velut hereticus est condēnand, eo. ti. cū cōtumacia. li. vi. Contra xpianos q; efficiunt iudei vel redeunt ad iudaismū etiā si infantes vel metu mortis fuerint baptisati pcedēdū est vt hō hereticos et eoꝝ fautores. eo. ti. contra. li. vi.

De relapsis in here .§. III.

sim. Nota q; tales p; abiurationē heresis vel etiā ex eo q; suspecti de hō postq; se ad antistititis examinationē purgauerint si despensi fuerint iudicialiter recidi uasse sine villa audiētia relinquūt iudicio seculani puniēdi. Sed si in foro pñiali hoc satenū non possunt p; hoc puniri. Accusat autē de heresi vel suspecti vehe menti inspītioꝝ qui heresim in iudicio abiurauerint, et postea incurrit in ipsam relapsus censem. Iz anteā crimen ipm nō fuerit plene pbatum. Sed si leuis fuit suspicio nō debet iudicari relapsus, sed alia grauiter puniri. eo. ti. accusatus. li. vi. Itē qui in vna spē here sis seu in uno articulo vel sacramēto lapsus ē, et pos te a abiurauit simpliciter heresiz, si postea errerit in alio relapsus est iudicand, eo. ti. accusatus. li. vi. Ille de cuiq; lapsu in heresim an̄ abiurationem cōstiterat vel nūc cōstat, si postea hereticos deducat receptet vel as societ aut donet munera siue mitrat, vel fautorē i pndat q; accusari non possit, iudicari dū relapsus, eo. ti. accusat, li. vi.

De inquisitione here .§. V

sis. Nō q; excoicati et p̄ticipes atq; socij criminis ad testimoniuꝝ admittunt p̄sertim in desertū aliaz probationū hō hereticos credentes fautores et defensores eoꝝ, si ex numero testiū aut personarū tā deponētiū q; contra q; deponit q̄litate et alijs circūstantijs nō falsa dicere p̄sumant, eo. ti. in fidei. li. vi. Siliter admittunt illi sup factu heresis qui iurauerūt dicere veritatem de se q; de alijs et ea celando plurauerunt, et postea velint corriger dictū suū p̄tra fer alios, si manifestis iudicis appareturint tales non leuitate aut odio aut pecunia sed zelo fieri velle reuelare, eo. ti. ac cusat, li. vi. Itē p̄sidentes regimini aliqui loci. licet sint excoicati, vel de facto nō de iure iurisdictionē habent, ad requisitionē ordinarioꝝ ipsoꝝ vel delegatoꝝ vel inquisitorꝝ pñt et debent cōtra hereticos, credentes, receptatores, fautores et defensores eoꝝ suū officiū exercere, et illi qui req̄untr̄ eos nō incurrit aliquā iniām. Tū dicitis p̄sidentibus ppter hoc in alijs nūl

luni ius ē concessum vel pmissum, eo. ti. p̄sidentes, li. vi. Statutū loci q; quod impedit negocium inquisitionis hereticorꝝ non valet. Et dñi tenet exhibere et corriger, eo. ti. statutū. li. vi. Sacerdotes q; instrūtū hereticos de celanda veritate et hōmōi pñt et debet pena debita castigari. Religiōsū etiā heretici sūr grauiꝝ alijs puniēdi, eo. ti. accusat, li. vi. Inquisitores in certis pñnt procedere sumū vel separatū put negocij utilitas suadebit, eo. ti. vt officiū. li. vi. Inquisitores debent absoluere volente conūti, et iniungere eis penitentiā, vt in dicto, c. In examinationē tertiū cōtra hereticos debet interessē due psonae religiose, et si fieri pot p; publicam psonā cōscribi testimoniū dicta, eo. ti. vt officiū. li. vi. Et religiosi q; fuerunt notarii, et alijs qui bus inūctū fuerit tenet ad scribendū, vt in dicto, c. vt officiū. Itē inquisitores si op̄ furent inuocare pñt auxiliū brachij secularis, et dñctores per censurā ecclasiastica compellere nō obstantibꝝ quibuscumq; p̄silegjū cōcessis a quibuscumq; psonis vel religiosis vel universitatibꝝ, nec etiā cōstitutionē de duabus dictis, vt in dicto, c. vt officiū. li. vi. Itē in negotio heresis pcedi pot̄ simpliciter de plano, et si periculum esset nō noiatibꝝ accusatoribꝝ vel testibꝝ publice nisi coraz aliquibꝝ prouidis p̄cipiendo eis de tenendo secretū et hōmōi, sed cessante periculo publicens, vt in alijs iudicis, eo. ti. statutū. li. vi. Est autē dictis hereticis inhibita appellatio, eo. ti. vt inquisitōis. li. vi. Dēs rectores locoꝝ req̄siti a diocesanis vel eoꝝ vicariis aut ab inquisitoribꝝ tenet iurare seruare et cōseruari face re constitutōes cōtra hereticos, credentes, fautores, receptatores et defensores, et eoꝝ filios et nepotes, et q; iurare noluerit babef vt infamis et hereticorꝝ fautor, et de fide suspecti. Nec haberi debet p dño nec ad alijs q; publicū officium admitti seu assumi vter, et reaque interim vt rector fecerit, nullā habent firmitatē, eo. ti. vt officiū. li. vi. Inquisitoribꝝ cōcessum ē cōmitere citationēs et denunciatiōes sententiāz. Itē auctoritas aduocādi peritos et clez et populum loci, put vii derint expedire negotio fidei. Itē procedēdi contra illos q; in provincia eoꝝ cōmiserint ipm crimen heresiis si ad alia se transtulerint. Itē faciēdi sibi assignari a quibuscumq; libros in quibꝝ essent aliqui, pcessus hō hereticos, et circa hereticos incareratos vna cum platis quibꝝ subsunt penā eoꝝ mutādi vel mitigādi. Itē p̄uandi vel p̄uatos nunciandi dignitatibꝝ et alijs bñficijs ecclasiasticis et officijs publicis et honoribus oēs hereticos et fautores. Sūt autē diocesani requirēdi, et de eoꝝ consilio faciēdū nisi ipsi scient talibus cōculissent, eo. ti. vt cōmissi. li. vi. Quādo negotiū heresis cōmitēt alicui vel aliquibꝝ generaliter in certis locis, nō admittit ep̄is eoꝝ auctoritas ordinaria pcedēdi veletiam delegata si ea habeat et vter, q; eoꝝ de facto inquirere pñt cōiter vel diuissim prōcedat tenet sibi cōicare processus, et p vtrosc̄ sī sententia pferatur, nisi alter alteri deferat. Qd si in sententia nō cōcordat ad sedē apliā mutant, ex eo. per hō li. vi. Qd, etiā vnu sine alio nō possit ad sententia pcedere, vide exp̄ressius. p̄ in, h. sequēti. Et intellige q; post dictā cōicationem processum oportet fieri q; nūbilis aliud restat agendū, nisi q; sūja promulgat. Qd si

Capitulū V.

alter nō posse cōmode pcedere nisi vīsis actis alteri
tunc sel̄m cōicatio tribuat, vt in ēx̄aganti. Bñ dī
cti, si, que incipit ex eo. ¶ Itē nota q̄ tā ep̄s q̄ inq̄si
tor vn̄ sine alio pōt citare ⁊ capre ⁊ dire custodie vel
pedib⁹ mancipare. Sed deputare duro carceri. ⁊ q̄
magis ad penā q̄ ad custodiā videat, vel tormentis
exponere vel ad lñiam pcedere nō posse ep̄s sine in
quisitore, nec inquisitor sine ep̄o aut ei⁹ super h̄ dele
gato, aut ep̄ali sede vacante delegato capl̄i s̄i sui pos
sunt ad inuicē copiaz habere infra octo dīes post q̄ se
req̄sierint, p̄nt tñ quilibet predicot̄ comittere alteri
vices suas, ⁊ p̄ littera⁹ significare sūi consiliū ⁊ con
sensum, ex eo, multoz, in clemen. ¶ Quilibet carcer
vel mur⁹ hereticoz debet esse cōis ep̄o ⁊ inquisitori
⁊ deber habere duos custodes, vnū quē voler ep̄s et
ei, p̄uidebit, altez quem voler in q̄sitor ⁊ ei, p̄uidebit,
⁊ vterq; eoz pōt habere sub se vnū fidem ministrū
z illi⁹ loci erūt due claves quaz yn⁹ custodum ynā
⁊ all⁹ aliam tenebit, ⁊ poterit officium ministrādi in
carceratis comittere suo ministro, ⁊ tenēt p̄dicti cu
stodes anteq; ezequans officiū corā eis a quibus as
signant iurare tactis sacrosancris euāgelis⁹ q̄ in cu
stodia oēm diligentia quā poterūt adhibebunt, ⁊ q̄
alicui incarcerated nihiloque vnus n̄iſi audiente
alio, ⁊ q̄ ip̄is incarcerated fideliter conferāt prouisio
nem quā ip̄i recipiūt ex ordinariōe cōi, ⁊ qđ a paren
tibus vel alij psonis cōserf elde n̄iſi ep̄i vel inquisi
toris vel suoz cōmiserioz ordinatio refragēt, ⁊ eodē
mō iurabunt p̄dicti custodū ministri, ⁊ corā eisdem,
extra eo, multoz, in cle. ¶ Notarij inq̄sitoris coram
ep̄o cum inquisitore vel substitutis ab eis iurabunt
suū officium fideliter exercere. Et idē fiet de alijs per
sonis ad dictū officiū necessarijs, extra eo, mltoz, in
cle. Nullus autē inq̄sitor pōt procedere p̄ officiale
aliquē vel nūcīz romane curie, vt in extrauganti
Joh, p̄tij, q̄ incipit, cū frater, De excōicatione contra
inquisidores ⁊ eoz vicarios in certis casib⁹ habes in
quarta pte, tī, i, c, viij, ⁊, viij. De multis heretic⁹ deter
minatis p̄ ecclesiā dānatis, habes, p̄tij, q, iij, c, quis
dam, ⁊ extra eo, excōicamus, ⁊ de sum, tri, ⁊ s, catbo,
c, i, li, vi, ⁊ co, ii, ad nostrū, in cle.

Capitulum quintum de quadam remissione ⁊ mis
teria heresis.

Deiendum q̄ circa ea
que sunt fidei vel etiā moꝝ quorum no
ticia necessaria ē ad salutē, ista tria bñt
se per ordinē, s, temerariū, erroneū ⁊ he
reticū. Non enim oē qđ temerariū est ē erroneū. Nec
omne qđ est erroneū est temerariū ⁊ hereticū. Sed
ecōtra, quod est erroneū ē temerariū. Et quod est be
reticū est erroneū ⁊ temerariū. Temerariū ergo in hu
smodi est assere rāq; certum illud, qđ non pōt ra
tione vel auctoritate probari efficaciter. Sicut assere
re q̄ mundus terminē p̄ centū vel ducentos annos
q̄ uis enī hoc possit esse, tñ vez hoc assere rāq; cer
tū est temerariū, qđ ad hoc nec auctoritas nec rō effi
cas habet. Erroneū autē additū p̄ temerariū falsis
tate, qđ errare ē recedere a via recta. Et qđ habere ve
ritatē in talib⁹ pertinet ad viā docentē ad beatitudi⁹

nē. omnis autē falsa assertio recedit a rectitudine veri
tatis. ideo falsa assertio in talib⁹ vocat error. Sicut
erroneū est dicere q̄ p̄p̄s fuerit hō in triduo sepultu
re sue, qđ n̄i magister sua p̄ assentit in, iij, sent. Hereti
cū autē additū sup̄ errore simplicē q̄ falsitas sit notoria
⁊ q̄ tali falsitati adhucereat p̄tinciter. Nō enī omnis
error est heresis. Alioquin non diceret aug⁹. Errare
potero heretic⁹ nō ero. Nō solum errauerūt sed perti
naciter errorib⁹ adheserūt oēs illi de quib⁹ habet, p̄p̄
iij, q, iij, c, penul. Et ideo oēs pro hereticis habent. ¶
Ad cui⁹ evidentiā est sciendum q̄ ad hoc q̄ aliquis
sit p̄p̄ie heretic⁹ quicq; requirunt. Primum ē vt sit er
ror in rōe. ¶ Secundū est q̄ error ille sit circa ea q̄ sūne
fidei vel h̄ veritatem determinationis ecclesie in his
que p̄tinent ad fidem vel bonos mores, ⁊ necessaria
ad cōsecutionē vite eternae. ¶ Tertiū est q̄ error talis
sit in illo qui catholica fidē professus est, als eset iu
deus vel pagan⁹ nō hereticus. ¶ Quartū est q̄ talis
error in eo qui fidē suscepit sic taliter q̄ aliquā verita
tē de p̄p̄ p̄siteat pertinentē ad humanitatē vel diu
nitatē als si totū discederer esset apostata. ¶ Quintū
est vt tale errorē pertinaci voluntate ⁊ obstinata eligat
⁊ sequat.

Quantum ad primum. §. I.

sc̄ q̄ requiri error in rōne ad hoc vt q̄s sit hereticus
patet ex h̄, qđ dicit aug⁹. Heretic⁹ ē qui falsas opinio
nes gignit vel sequit. Et rō huīus est, qđ heresis est
sp̄s infidelitatis. Sed infidelitas ē in intellectu sub
iective, sicut ⁊ fides sibi h̄ria. Unū factum sine errore
nūq; facit hōiem hereticū. Vp̄puta si q̄s fornicat aut
mechāk, agat h̄ veritatē que dicit non mechaberis
ex hoc nō est heretic⁹ n̄iſi credat vel opinat fornicare
esse licitū. Et rō est, qđ q̄nīcūq; aliqua requirunt ad cō
stitutionē necessario, deficiente altero eoz impossibili
le est illud esse, qđ dato opposito q̄ sine illo possit esse
sā nō necessario requiri ad constitutionē illi⁹. Sicut
qđ ad p̄stitutionē dom⁹ necessario requiriſ fundame
tum, paries ⁊ tectū, ideo altero deficiente nō potest ēē
dom⁹. Sic ergo ad heresim cōstituendā requiriſ er
ror in intellectu necessario nullū factus, absolute sine
errore in intellectu facit hereticū. Et ppter hoc dico q̄
baptisare imágines, adorare demones, eis thurifica
re, cōculcare corp⁹ p̄pi in luto, ⁊ oīa huīusmodi q̄ sūt
valde horēda peccata n̄iſi sit error in intellectu nō fa
ciunt hōiem hereticū. Et iō si quis facit ista, v̄p̄puta
baptisare imágine, nō male sentiēs de sacramēto ba
ptismi nec de ei⁹ effectu, nec credēs istum baptismū
esse aliquē nec habere effectum ex vi sua, sed facit hoc
ppter aliquē ſinē facili⁹ affiuentū a demone cui q̄
rit ppter hoc cōplacere ita q̄ aliquo pacto ip̄licito vel
expresso illud agat vt demō ſib⁹ vel alicui faciat qđ
petit, fm q̄ characterib⁹ ſiguris fm artes magicas
ab hoībus demones pacto vel expresso vel tacito in
uocant ad desideria eoz explenda dūmodo nō petat
⁊ demone aliquid qđ s̄e ſupra facultatē el⁹, nec c̄tū
ad potentia nec c̄tū ad cognitionē, sic, s, q̄ non male
sentiat de p̄tate aut cognitione demonis. Sicut eſ
sent illi qui crederēt, vel q̄ demon posuit necessitare li
berū arbitriū boīs vel mulieris, vel illi qui crederēt

Citulus

XII.

¶ demon oīo et tali pacto et in oīem euēntū q̄ntūcūg
a deo nō p̄missus posset facere qd petuit, vel q̄ crede
rēt q̄ posset scire determinate alterā partē futuri p̄tin
getis, vel effectū aliquē facere q̄ est p̄pū soli deo. Ta
les enī nō est dubiu q̄ haberent errore in intellectu, et
male de p̄tate demonis sentiret, et per p̄n̄s supposiō
alii cōditionib⁹ que requirunt ad heresim essent he
retici. Sed si ex causis p̄dictis sacerēt nō male sentiē
tes de baptismo et alii predictis, et si peccaret ḡuissi
me, nō tñ essent heretici. Et rō est, q̄ nō male sentiūt
de sacramēto licet eo male et sacrilegiantur. Tñ sunt
magis sortilegi q̄ heretici. Et eodem mō de adorantis
bus demonem et sacrificantib⁹ ei, q̄ si hoc faciunt cre
dētes diuinitatē esse in demone, vel credētes q̄ cul⁹
latrie sit ei exhibend⁹, vel q̄ oīo et exhibitiōe talis cul
tus asseqtur qd requirūta dyabolo, nō obstatē dei
phibitione tales essent heretici. Sed si b̄ faciūt non
ista sentiētes de demone, sed vt aliq̄ pacto cū demo
ne p̄ ista facili⁹ exequant ab ipso qd intendūt, tales
nō sunt heretici et natura rei ḡrauit peccat. Nō ob
stat q̄ fm̄ iura simoniac⁹ dicis heretic⁹. vt. i. q. i. Quis
q̄ per pecunia, et tamē nō habet errore in intellectu.
Ma simoniac⁹ non est heretic⁹ proprius sed large dicit
heretic⁹ propter quandā silitudinē, q̄ exq̄ vedit vel
emittit sacra ira agit ac si estiaret donū gr̄e pecunia pos
se possideri b̄m̄ ibo. Sed nō hoc estimādo sicut cōs
ter accidit nō est heretic⁹, q̄ nō hoc credit. s. donum
gr̄e posse pecunia possideri, sed b̄n̄ vez esset si b̄ cre
deret. ¶ Itēnō obstat, qd dicit de hereticis, quicūq̄
et c. accusat⁹. li. vi. vbi dicit. q̄ adorans hereticū ē he
retic⁹. Sed graui⁹ peccat qui adorat demone q̄ qui
adorat hereticū ḡ tē. Nā adorās hereticū ē tūc hereti
cus si adorē ipm̄ credens esse adorandū. Si autem
adorē ipm̄ prop̄ aliquod cōmodum t̄pale sine aliq̄
errore fidei in intellectu nō est proprius heretic⁹, sed iu
ris fictione vel p̄sumptiōe seu silitudinarte q̄ agit si
cut male sentiret de fide, sicut ille quē adorat. ¶ Itez
si arguat in h̄iū sic. Qui iudicand⁹ est vt hereticus
videſt esse heretic⁹, q̄ iudicium debet seq̄ rei veritatem.
Sed talis iudicand⁹ est vt heretic⁹. Nā ecclesia non
p̄t iudicare nisi de his q̄ patent. Occultorū enī co
gnitor est de⁹ et iudet. dī. xxvij. erubescat. Sed ea q̄
sunt in intellectu nō p̄nt patere nisi factis extrinsecis
visis vel p̄batis, q̄ talis faciēs talia est iudicand⁹ he
retic⁹. Preterea impossibile videſt q̄ aliquis faciat talia
sc̄z cōculcando corp⁹ xp̄i et b̄m̄i, nisi male sentiat de
corpo xp̄i, p̄bat hoc, q̄ impossibile ē maliciā esse in
volūtate qn̄ sit error in intellectu. Nam fm̄ p̄bm̄ oīs
malus ē ignorās seu errans. ¶ Lū ergo talia faciētes
habeāt maliciā in voluntate, ergo h̄it et errore in in
tellectu. ¶ Respondeſt ad ista. Ad primū. Duplex ē
iudicium dei q̄ videt interiora homin⁹, q̄ non p̄nt iudica
re de interiorib⁹ nisi per exteriora. Modo ille qui iu
dicat vt heretic⁹ iudicio dei ē vere heretic⁹ et natura
rei. De⁹ enī nullum iudicat hereticū nisi habentē er
rore fidei ē intellectu. Sed ille q̄ iudicat heretic⁹ iudicio
hom̄i nō oportet q̄ sit heretic⁹ et natura rei, sed q̄ sece
ritate factū per qd apparet male sentire de fide. et p
h̄is iuriis p̄sumptione heretic⁹ reputat. Et si querat
si ecclia b̄ statū iudicare tales q̄ sic adorat demones et

baptisantē imagines hereticos et p̄iure sic hereticos. Rñ.
Itē magis p̄ter ad canōistas q̄ theologos. Tñ p̄io
iudicio sub correctiōe sedis apl̄ice dicēdū q̄ nō q̄stū
est ex natura rei q̄cūdū sit iuriis p̄sumptiōe. Et rō po
test esse ista, q̄ qn̄cūq̄ aliquis effect⁹ dependere p̄t
ex dupliči cā, nūq̄ ex natura rei ex illo effectu p̄t iu
dicari p̄cise altera cā. Lū igit̄ iste effect⁹ qui ē adora
re demonē vel baptisare imaginē p̄t, p̄cedere ex du
plici cā, s. vel credo demonē adorandū, et imaginē
capere sacramētales effect⁹. vel q̄ aliq̄ pacto facto cū
demone tacito vel expresso b̄ facio vt facili⁹ obtineaz
qd volo a demone in his q̄ non sunt supra facultatē
suā, nō debeo statim iudicare et tali effectu p̄cise alte
rā cā, s. q̄ hoc faciat male sentiens de fide. Et ideo
qñ cōsta de hm̄i effectu vlt̄ri⁹ inq̄rendū est de cā,
et si ex errore et p̄ueritate fidei b̄ faciat iudicand⁹ ē he
retic⁹. Si ex alia cā iudicand⁹ sortileg⁹ et vilissim⁹ pec
cator. Sed dices, q̄uo ecclesia iudicabit aliquē here
ticū si ex facto statim nō p̄t iudicare cū interiora vis
dere nō possit. Rñ. Heretic⁹ cognoscit per act⁹ et dis
tinguitos habit⁹ p̄ distinctos act⁹. Sicut habit⁹ fidei
cognoscit p̄ actum fidei q̄ est credere et cōfiteri ea que
sunt fidei, et habit⁹ castitatis per caste vivere. Sic ec
clesia p̄t iudicare aliquē hereticū inq̄redo si b̄ actū
discrendi seu male sentiendi de aliq̄ articulo fidei.
Itētiam si aliquē instruit publice vel occulte de op
posito articulo fidei, et alijs modis, p̄cise tñ ex cau
sa adoratiōis demonis iudicare nō p̄t ex natura rei
esse hereticū aliquē nisi p̄ investigata cā adoratio
nis et inuēto q̄ hoc fecerit credens aliq̄d diuinū esse ī
eo. als si b̄ fecisset nō prop̄ hoc, s. vt pacto illo facto
cū demone aliq̄d ab eo sequereſ, et iudicareſ heretic⁹
cū tñ sit sortileg⁹, non distinguereſ sortilegiū ob
heresi cū tñ sint diuersē spēs peccator̄. Non ḡ ex na
tura rei talis iudicand⁹ est hereticus, et si iuriis p̄sum
ptione fm̄ glosatores iuriis iudiceſ. Posset tñ ecclia
statuere valde rōnabiliter q̄ talia faciētes. s. adoranti
tes demones vel im̄agines baptisantes, et hm̄i, et si
nō haberent errore fidei in intellectu vt hereticū puni
renſ. vtq̄ autē b̄ sit statutū p̄ aliqua iura nouerūt q̄
non iusteſ. ¶ Ad secundū n̄ideo q̄ non ē impossibile q̄ oli
q̄s cōculcet corp⁹ xp̄i absq̄ b̄ et male sentiat vel puer
itate fidei habeat de corpore xp̄i, q̄ potest hoc facere
sciens se peccare, et credēs firmiter ibi esse corp⁹ xp̄i, et
prop̄ b̄ vt placeat demoni, et facili⁹ obtineat quod
vult ab eo. Et l̄ oīs malus eret, nō tñ errore intelle
ctus qui ē heretic⁹, sed errās male sentiētes de his q̄ sit
fidei. ¶ Secundū qd requiriſ ad heresim est q̄ error sit
circa ea q̄ sunt fidei, vel h̄iū veritatē determinationis ec
clesie in his que p̄tinēt ad fidēs et bonos mores et ne
cessaria ad secūrionē vite eternae. Si enī error sit de
his que p̄tinēt ad fidē pura et credat quis sole non es
se maioriē terra et hm̄i, non est periculosis error. Err
or ē sacra scriptura, articulos fidei, determinationē ec
clesie in his que p̄tinēt ad fidēm vel bonos mo
res est heresis, arg. xxvij. q. i. hec ē fides. Item defini
tio dubior̄ circa fidē pertinet p̄incipaliē ad ecclē
siam et p̄cipue ad pontificē summū xp̄i vicariū p̄fici
successoriē, vt expresse dicit. xxvij. q. i. q̄tiens. Et con
tra auctoritatē ecclē nullus doctor vel sanct⁹ suam

Capitulū .V.

sniam defendit fīm tho, nechiero, nec aug⁹, nec ali⁹. Sicut ergo asserēs p̄tinacē contra fidem ē heretic⁹. Ita & cōtra determinationē ecclēsie in his que pertinēt ad fidē & necessaria ad salutē pertinaciter asse rens est hereticus. Ipla enim ecclēsie nūc errasse in fide probat, vt dicit, xxiiij, q.i, a recto, & alijs ca. Si gnanter autē dicit, q̄ asserens determinationē ecclēsie nō simpliciter, sed in his dūtataque que pertinēt ad fidem & salutē est heretic⁹. Nam in alijs cōtrariū sen tiens nō est hereticus, sicut ius nō potest seperari ab ysu in reb⁹ ysu cōsumptibib⁹bus, qđ determinauit & declarauit Jo, xxij, in extrauaganti, ad conditorem. Ubi dicit cōtradicentes huic sententie esse contumaces & rebels ecclēsie non hereticos. ¶ Tertiū quod requiriſ ad heresim ē q̄ error sit in illo qui catholicaꝝ veritatē est professus. Si quis enī nūc esset profes sus fidem christianaꝝ, & male sentiret de fide non esset proprie heretic⁹ sed simpliciter infidelis, vt iude⁹ & gē tilis q̄ foris sunt. Unde dicit aug⁹, de cui, dei, q̄ yis dena dyabolus gen⁹ humanū a cultura demonū lū betari hereticos mouit qui sub vocabulo christiano doctrinæ resisteret christiane. Oportet ergo q̄ error sit in illo qui in baptismo suscepit fidem christianaꝝ ad hoc vt sit heretic⁹. ¶ Quartū qđ requiriſ est q̄ sit in eo qui fidē suscepit taliter errās circa fidē q̄ aliquam veritatē de christo confiteat pertinentē ad diuinitatē vel humanitatē. Si enī nullam veritatē penit⁹ de christo cōfiteret, magis proprie apostata q̄ heretic⁹ censere. Et signanter dico proprie, q̄ large accipien do etiam heretic⁹ dici pōt, & graui⁹ peccat q̄ heretic⁹ & graui⁹ esset puniendus si graui⁹ puniri posset. Hereticus enī aliquam veritatē de xp̄o confitetur. Apostata a fide nō, sicut iulian⁹ apostata, & sic p̄t distin gu heretic⁹ & apostata Is aliqñ vñū sumat pro alio. ¶ Quintū qđ requiriſt est vt quis talē errorē fir mata voluntate & obstinata eligat & pertinaciter sequatur opinioneſ. Unī fīm hiero, heresis ab electiōe ē dīcta. Et ideo fīm aug. nō q̄ falsas opinioneſ gignit vel sequit, sed qui p̄tinaciter defendit heretic⁹ est censem dus. Unde si quis nō p̄tinaci maliciā sentiret aliqd cōtra fidem, sed ignoratiā parat⁹ corrigi si quod sentit falsoſ ostendereſ sibi esse cōtra fidem vel sacram scripturā vel determinationem ecclēsie, talis nō esset heretic⁹. Hoc dicit aug⁹, xxiiij, q.iij. dicit apluſ. Et ideo ip̄e aug⁹, dicebat, Errare potero heretic⁹ nō ero q̄ sc̄ erat parat⁹ corrigi cum sibi fuisset ostensus er or. Et ideo cōstat q̄ quotidie inter doctores circa di uina sunt varie opinioneſ & aliqñ contradictorie, ita q̄ necesse ē alteram esse falsoſ, & tñ nulla earuſ repu raffalso donec per ecclēsiā altera pars fuerit determi nata, ar, xxiiij, q.iij, qui in ecclā. ¶ Sc̄iendum tñ q̄ p̄tinacia nō est tñ iudicāda in exteriori actu, ut p̄ta q̄ ille solus reputet p̄tinacē in errore q̄ verbis aut scriptura monu⁹ resistit. Imo etiā videtur ille p̄tinacē qui cōtra predicātā in ecclēsia veritatē lacēter diu per sistit, vel ysc̄ ad moxem pdurat. q̄ talis nō videtur per ignorantia sed per obstinatā maliciā in tali er ore tanto tpe perseuerasse, & ideo ecclēsia tales presu mit hereticos. Et ex his patet q̄ opinio fratelloꝝ di centū christū & apostolos non habuisse aliquid etiā

in cōiōctum ad ius & dominū ē hereticā, vt clare dī cit Job, xxij, in extrauaganti, cū internōnullos. Lers tū est enī q̄ christ⁹ & apostoli habuerūt aliquid q̄tū ad ysum facti, & oppositum p̄tinaciter asserere ē be reticū, q̄ directe cōtra sacram scripturā. Certum est etiam q̄ nūc asserere p̄tinaciter q̄ in reb⁹ quas ha buerūt christ⁹ & apostoli habuerūt ysum facti denu datū omni iure est hereticū, alioquin fuisseſ ysus nō iustus. Qđ pater sic, q̄ asserere p̄tinaciter cōtra de terminationē ecclēsie in his que ad fidē & salutē per tinēt est hereticum, vt, s. dicitū est. Sed hodie per ecclēsia est determinatū q̄ christ⁹ & apostoli in reb⁹ quas habuerūt nō potuerunt ysum nudū facti babere de nudatū omni iure, alioquin fuisseſ nō iustus. qđ de christo & apostolis nephias ē dicere, ergo patet nūc il lam opinionē ē hereticā. Sed dubiuſ est an ista as sercio q̄ xp̄s & apli nūbil habuerunt in cōmuni q̄tū ad iustū dominū ante determinationē ecclēsie esset hereticū. Posset enī videri q̄ non, tū q̄ dñs noster, s. Job, xxij, dicit in dicta constitutōe, Deinceps habeatur heretica dicta op̄io. ergo videſ ſupponere qđ an te nō erat. Tū q̄ iſtud nō erat cōtra aliquod conten tū expreſſe in sacra scriptura nec cōtra determinationē nem ecclēsie. Imo p̄ma facie determinationē ecclēsie vide bat magis ad hoc declinari in decretali, exiſt. Tū q̄ licet hoc poſſet deduci ex scriptura, assumendo vnaꝝ propositionē que videbat euīdēs, s. q̄ ysus denuda tus omni iure est ysus nō iust⁹, & aliam propositionē que habeb⁹ in scriptura, s. q̄ ipsi habuerūt iustū ysuꝝ. Tū conclusio ſc̄ q̄ haberent ius & dominū non negabatur propter propositionē contentā in scriptura, sed propter alia propositionem quā reputabant fal ſam que nō habeb⁹ ita clare ex scriptura, s. q̄ ysus de nudat⁹ omni iure sit nō iust⁹. Et iō ſicut negare iſtā nō videbat hereticū, ſic nec negare illā que ſequeb⁹tur ex ea videbat hereticū ante determinationē ecclēsie. Quicqđ autē ſit de hoc certū est q̄ nūc est hereticū. Et q̄ ſemp illud fuit falſum, s. q̄ xp̄s & apli nūbil habuerūt etiā in cōiōctum ad ius & dominū. Circa illā constitutōe, exiſt, de verbo, ſig, li, vi, que fuit ni colas pape qua dicit q̄ expropriatio oīm rez in com muni & in particulari propter deū est, sancta & meritoria, & q̄ christus & apli nil habuerūt in cōiōctū ad dominū. Dicūt aliqui q̄ ipsa est reuocata per ipsaꝝ extrauagantē Job, xxij, que incipit, q̄ nonnūc, & iō argumentū ſumptū ab illa decretali, exiſt, in contra riu nō concludit. Tercē est q̄ aliqua decretalis pōt di ci reuocata duplicit. Uno modo tāq̄ falſa, ſicut q̄tū determinationē expreſſe ēſe falſum qđ in illā decretali cōtinebat. Et ſi dicit q̄ illa decretalis, exiſt, nō est reuocata per illam Job, xxij, q̄ nonnūc. Alio modo po test dici reuocata q̄ dubia, s. contenta in illa ſub du blio reuocant, & ſic dicit q̄ ſuit reuocata, quod decla rant ſic. Illa decretalis dicit reuocata tāq̄ dubia cir ca quam & contenta in ea contingit cōtrario opinari. Sed ſic eſt de illa decretali exiſt, vt patet per conſtitutionē q̄ nonnūc, ergo eſt tāq̄ dubia reuocata, & per cōsequens eius auctoritati nō eſt necessario ſtan dum. Sed iſta respōſio nō evadit difficultatē ratio nis que inde eliciſ, poſito enī q̄ ſit reuocata ſive tāq̄

Citulus

.XII.

Dubia siue tāq̄ falsa. qđ sorte nō est verū simpliciter adhuc m̄ remaner difficultas. s. qđ ecclia aliquā diffiniuit in fide et morib⁹ aliqua esse vera et postea diffiniuit oppositū. et per cōsequēs ecclesia aliquando erat et alios errare fecit. Nec per cōsequēs semp fuit virgo īmaculata et sine ruga. qđ videſ absurdus. Et ideo respondet aliter ad. c. exij. qđ sicut dicit extra de bap. et cī effec. c. maiores. qđ occurrit aliqd dubius in articulis fidei v̄l in sc̄ptura sacra. Iz declaratio magistralis possit p̄fere ad doctores. m̄ declaratio et de terminatio auctoritatua et finalis cui oēs h̄nt acquiescere pertinet ad dñm papā. qđ clare demonstratum est. Acē. xv. vbi orta dissensione v̄t̄ legalia deberet seruari cū euāgeliō. cōsuluerunt petrū et alios a p̄los qđ erant in hierlm̄. et petr⁹ sicut princeps ap̄lor̄ decreuit legalia nō esse seruāda. Nec obstat qđ ibidē dicit Ego iudico nō inquietari eos r̄c. qđ petr⁹ primo de c̄reuit. postmodū iacob⁹ sicut loci illi⁹ eōs. ad ostendendum qđ petr⁹ ibi sicut et in cora ecclesia iurisdictionē ordinariā habebat. Jacobo autē in loco illo non qđ dem equalē sed subordinatā. qđ illa erat sub illa petri et successor ei⁹. Alij autē ap̄li ibi iurisdictionē nō habebant. Irē certum est qđ sūa iacobi nō potuit artare extra terminos sue iurisdictionis. sicut sūa vniuersi ep̄i nō ligat hoies in altera dyocesi manentes. Sed illa sūa petri obligauit vniuersos per totū mundū cōstitutos. qđ sententia fuit in toto orbe vniuersaliter presidens. Ille autē erat solus petrus. qđ r̄c. Si ergo cū occurrunt dubia circa sacrā scripturā vel articulos fidei declaratio et determinatio ad dñm papam pertinet. Multo fortius cū dubia occurruit circa intellectū alicuius ius constitutiōis per ipm̄ vel p̄decessorem suū edite declaratio et determinatio pertinet ad ipm̄. Et h̄ ex p̄ se dicit gratian⁹. qđ. i. h. et his oībus. videlz. Ille solus habet potestate interpretandi canones. qui h̄z ius condēdi. Lū glo. Mō circa dicta illi⁹ constitutiōis erit. Pringebat dubitare de paupertate p̄p̄i et ap̄lorū. Et ideo iob. xxv. et rei veritate et v̄z intellectum illi⁹ constitutiōis voluit declarare. Et ideo qđ tu ad h̄ nō contradicis illi⁹ constitutiōni erit. sed declarat. Lū ergo dicit qđ in illa decre. diffiniſ qđ p̄p̄s et ap̄li non habuerūt nec in proprio nec in cōi aliquid qđ tu ad dominiū. Dico qđ nō est v̄z simpliciter. vel si alicubi hoc dicere. intelligendū esset qđ tu ad bona īmobilia. Et h̄ videſ diceret. Lū. iſ. cū dicitur. filius hoīs nō habetybi caput suū recliner. Christus enim et apostoli nō haberūt domū. agrū vel p̄dia. sed bene eoz p̄cia. Et credo qđ ista glo. sit ita bona sicut illa quā dāt doctores cōter super h̄bo illius constitutiōnis. extra defsta. mo. cū ad monasteriū. qđ sc̄y cōtra castitatem vel paupertatē monachoz papa nō p̄t dispensare. non p̄t. i. non debet. sic multi solēnes doctores glosant. Qđ ergo dicit in illa constitutiōne erit. h̄. p̄t. dicitur. qđ abdicatio oīm rez in proprio et in cōi prop̄ deum et sanctitatem et meritoria quā primi fundatores r̄c. Dico qđ intelligendū est oīm rez. s. īmobiliū. Et eodē mō ad illud qđ ibi dicit. qđ hanc expropriationē r̄p̄s verbo docuit et ex p̄lo firmauit. Dico qđ sc̄llexit qđ tu ad īmobilia qđ ecclesia p̄mitua habere noluit. qđ futurā in gentib⁹ ecclesia p̄uidebat. et dicitur. xij. qđ. iſ.

futurā. nō autem qđ tu ad īmobilia. Vel p̄t alie glossari. s. qđ aliquid p̄t dici propriū duplicitē. Uno mō in qđ tu distinguunt cōtra cōe. et sic abdicatio oīm rerū etiā īmobiliū est meritoria et sancta. Alio mō ut propriū distinguunt h̄ alienū. Et sic abdicatio oīm rerū in proprio sic qđ h̄ semper viueret de alieno in qđ nullum ius haberet salte sicut p̄s cōitatis nō est meritoria nec sancta. Irē abdicatio in cōi p̄t sumi duplicitē. Uno mō sic qđ cōitas nihil habeat qđ tu ad ius et dominium nec in īmobiliū nec in īmobiliū pro nullo tpe. Et sic dico qđ abdicatio rerū in cōmuni nō est meritoria nec sancta. Alio mō qđ cōitas sic nihil habet qđ tu ad ius et dominium qđ singuli de cōitate haberet illud pro libito voluntatis ac si haberet in p̄p̄io. et nō sūm distributionē superioris. Et sic dico qđ abdicatio in cōi est meritoria et sancta. quā primi fundatores ecclesie seruauerūt. ut patet. Acē. iiiij. s. qđ bonis illi⁹ cōitatis nō vrebant singuli ad votum sed arbitrio superioris. Et ex his patet qđ p̄ dñm nicolaū in constitutiōe exiit. et p̄ dñm jo. xxij. in cōstitutione. qđ inter nōnullos. nō fuerūt contraria diffinita circa paupertatē christi et ap̄lorū. Sed per Job. fuerūt aliqua magis explicite declarata.

Lapl̄m. vi. de apostasiā multiplici.

Dē apostasiā. Nota se cundū ray. et hostiū. qđ apostasiā est temerari⁹ a fidei statu vel obediētē vel religiosis recessus. et dī qđ post statio. sūm tho. se. se. qđ. xij. apostasiā imponat quandā retrocessionē a deo que sit p̄ diuersos modos quib⁹ h̄ cōiungit deo. Cōiungit enim h̄ deo per fidem. H̄cōdō qđ debitā et subiectā voluntatē ad obediēndū mandatis eius. Terro per aliq̄ specialia opa pertinentia ad supererogationē. sicut per religionē vel clericatus. Remoto autem priori remouet posten⁹. sed nō econuerio. Lōtingit ergo aliquē recedere seu apostatare a deo retrocedendo a religione vbi ē professus. vel a clericatū ordine p̄cīpū maiori. Et hec dicit apostasiā ab ordine v̄l a religione. Et de hac. xlviij. dī. quantūlibet. et. xvi. qđ. i. legi. Nō debet tñ sūm ray. iudicari apostata seu fugitiv⁹. etiā si ad lōgingua diu evagel. nisi postq̄ sic v̄it qđ am̄ redeundū se depositus ostendit. ff. de remissi. l. desettore. Lōtingit etiā mente. apostatare a deo p̄ mentē repugnātē preceptis ei⁹ ecclesiē et prelatorū. Et hec dicit apostasiā īnobedientiam cū. si sponte contēnit p̄cepta. Et de hac. iij. qđ. uij. alieni. Et talis in factis efficac. repellitur a testimonio. et debet excōicari. p̄. qđ. iij. si autē. Tertio recedere p̄t quis a deo dimittendo fidē ei⁹. et nunc simpliciter et ex toto recedit. Et hec qđ est apostasiā perfidie simpliciter et absolute dicit apostasiā. ut fuit iulian⁹ apostata. et de hac. qđ. qđ. viij. non p̄t. Talis cū sit hereticus est excōicatus. et idem de ipso sicut de alijs hereticis. Nam repellitur a dignitatib⁹ et alijs. Nota sūm ray. qđ illi cū sint fidelites et mente ipsam fidē teneat. aliquē tamē actum exteriōren faciunt infidelitatis. pura reverentia idolis. sicut salomon dīs suarum v̄toz. Iz non sint apostate nec heretici. tamē mortaliter peccant quantūcūq̄ ex metu hoc facerent. qđ sūm augustinū. sati⁹ est mori

Capitulum

.VI.

same & vesci idolotis. exij, q. iii. sicut satius. Sumer autem christianū habitum infidelū si et rario nabili cause fieret, puta ad confortandum fideles ca pros & huiusmodi. sicut fecit beatus sebastianus sub clamide militari christū abscondens. liceret fīm guil. Et hoc nisi eis institutū aliquod determinatū signū ad dinoscendū professores alciuius idolatrie, tūc enī nō liceret. Item nota fīm tho. vbi. s. q. cūs ad ecclēsiā nō pertineat punire infideles qui nūq̄ fidē su scepterū vt iudeos & paganos, vñ non priuabit eos dominio temporali qđ prius habuissent, tamen ad eā pertinet punire eos qui iā fidem receperunt & dimit̄ sunt, vt apostatas, qđ r̄ficit. Unde c̄cito alijs dehuncias excommunicatis propter apostasiam absolūunt subdit̄ ei a dominio eius & iuramento fidelitas. Julian⁹ autem apostata qđ potens erat, & ecclesia quo ad hoc nō habebat cōpescendi potestatē princi per terrenos de facto, ideo tolerauit eū ecclesia, & fideles obediebant in his q̄ non erat contra fidem. vt dicit ambro. xi. q. iiij. iulian⁹, & hoc ad vitandum magis scandalum persecutiōis.

Eplm. vii. de infidelitate in genere.

Protexisti me deus a conuentu malignantiū, a multitudine operantū iniuritatem, qđ excrucerūt vt gladiū linguas suas, vt dicit glo. super psalmi. lxij. Hec verba sunt toti christi. i. & capitū & membroz eius que sunt ecclesia. Recogitans enim christus in passione sua quomodo iudei cōtra eū conuenerant consilium faciendo malignitatem contra eum. Id ē malo igne iuidie & furorū moti, quomodo multū & quasi omnes operati sunt iniuritatem cōtra eū in iuste persequeentes & mortem procurantes, qđ acuerunt linguas suas ad detrahendū, irridendū, & blasphemandum, recognoscit se in omnibus habuisse protectionē a deo & defensionē & deo regratificatur. Et ex hoc fiduciā sumens orat in principio psalmi in futurū protegi & liberari. Sic & corp⁹ eius ecclesia ab insidib⁹ presa, sicut in preteritū semper a deo fuit protecta & defensata ab ipsis. sic orat in futurū protegi et cōfici de manu inimici ne preualeat contra eam in filiis & mēbris suis. Unde & dicit, p̄tepesti r̄c. Ubi tria notantur.

Primo vigorosa defensatio. ibi. Protepesti me deus. Seco odiosa cōgregatio. ibi, a conuentu malignantiū Tertio pnitiosa locutio. ibi, qđ excrucerūt vt gla. lin. su.

Quantum ad primum. §. I. meliorē & fortiorēn pōt habere ecclesia p̄tepesti qđ deū. Nā fīm aplm Ro. viij. Di de⁹ pro nobis qđ nos. q. d. nullus pōt pualere. Et Job. xvij. Pone me iuxta te, & cui⁹ vis man⁹ pugnet ḥ me. Protege autē de⁹ fideles nō quidē vt nō tribulenſ. qđ nō fīm apostolum oēs q̄ pie volunt vivere in xp̄o. nōcē est vt p̄secutionē patiant̄. vel ab infidelib⁹ vel malis fidelib⁹ criminolis exēplis & blāditijs, vel a demonib⁹, vel a passionib⁹ carnis. Sed protegit ne succubant̄ aō a grā & veritate recedētes. iūc illud Lanē. viij. Multe aque, s. temptationū & tribulatiōnū nō potuerunt ex-

tinguere charitatē. Quinūmo sicut israelite in egypto quantomagis opprimebant a pharaone tantomagis crescebāt. Efo. i. c. Sic fideles quātomagis oppres̄ si sunt a tyrannis & persecutorib⁹ tantomagis multi plicati sunt & roborati. Protectit autē & p̄tegit de⁹ eos triplici scuro. Primo benivolēie internalis. Secundo patientiū vniuersalis. Tertie sapientie veritatis. De primo, p̄s. Scuro bone voluntatis corona sūt eum. Lū enim odirent infideles fideles & sume p̄ sequerent̄ econtra illi diligebant & q̄rebāt salutē eoz. Descō scribis Tren. ij. Dabis eis scutū labore tuū. Lōsiderantes enī passionē dñi in qua maxime laborauit p̄ eis, alabānt ad cōstātiā. De tertio ait p̄s. Scuro circūdabit te veritas e⁹.

Quantū ad secundum .§. II

dicit p̄s. in psona xp̄i. Consiliū malignantū obsedit me. Est aut̄ triple cōuenit̄ infidelū. s. paganoz, iudeoz & hereticoz. Ni oēs malignantū. i. malo igne tre & inuidie affectabāt & cupierūt nocere ecclē. Qui vñ q̄ mīlo sunt plures q̄s fideles. Et oēs opānt iniquitatē, nō solū in eo q̄ perseguunt̄ nōcent fidelib⁹ & occidunt, sed etiā in his q̄ faciunt in protestationē sue fidei vel pōt̄ perfidie, & in hoc q̄ errat in fide cōmitū iniquitatē p̄ excellentiā. qđ infidelitas ē maximū p̄cōz. Et h̄ probat, b. tho. se. se. q. f. & sic. Cum oē peccatuū cōsistat formaliter in aūlōne mēris a deo tanto p̄cōm ē graui⁹ q̄nto p̄ ipm magis anim⁹ separa a deo, p̄ in fidelitatē aut̄ hō maxime elongat̄ a deo, qđ nec vera cognitionē de deo habet, p̄ falsam aut̄ cognitionē ipsi⁹ nō appropinquat̄ ei, sed magis ab eo elongat̄. Et sic mai⁹ ē peccatuū infidelitatis oīb⁹ alijs que cōri nētūr in p̄uersitate mox. Sec⁹ de his q̄ oponuntur alijs theologis virtutib⁹, vt oīdū del. & blasphemia in spiritūm sanctū. Unū & ang⁹. tractans illud quod christus ait Job. xv. Si nō venissē r̄c. peccatuū nō haberent. Magnū inquit quoddā peccatuū sub generali nomine vult intelligi hoc ē peccatuū infidelitatis quo tenent̄ cuncta, nec obstat qđ ait aug⁹. vi. q. i. c. quero. dices. Virum catholicū pessimis morib⁹ alicui heretico in cui⁹ vīra preter id quod heretic⁹ est nō inueniunt homines qđ reprehēdane p̄ponere de⁹ beam⁹ nō audeo precipitare sententiā, hec ille. Nā ye dicit. b. tho. vbi. s. ad hoc respondēdo. Nihil prohibet aliquid peccatuū qđ est grauius fīm gen⁹ suū esse minus graue fīm alias circūstātias. Et ideo nō luit augustin⁹ p̄cipitare sententiā de heretico tali & malo catholico. qđ peccatum hereticis es̄ sit graui⁹ ex genere suo, pōt̄ tamen alleuiari fīm alias circūstātias, & econtra peccatuū catholicī ex aliqua circūstātia aggrauari. Dicit etiā idem tho. q̄ infidelis p̄ in fidelitate graui⁹ punitur q̄s alius peccator p̄ quo cūq̄ alio peccato cōsiderato peccato in genere. Sed p̄ alio peccato, puta adulterio, homicidio & huius modi, si cōmittat̄ a fidelī & infidelī, ceteris parib⁹, graui⁹ peccat̄ fidelis q̄s infidelis. tū propter noīscīā veritatis ex fide. tum propter sacramenta fidei quib⁹ est imbut̄ qđbo peccando cōrumelā facit. qđ r̄agit apls ad Heb. x. dicens. Deteriora mereri supplicia q̄ filiū dei cōculauerit r̄c. Et fīm. b. tho. se. se. q. f. grauius

SS. liij

Titulus .XII.

peccatum est infidelitas iudeorum q̄ paganorum, et grauius hereticoꝝ q̄ iudeoꝝ. Qd̄ etiam ostenditur p̄ exemplum in viraspatriū, ubi machan⁹ inueniens in deſerto calvaria hominis interrogauit quis hō fuisset in vita. Qui dixit se fuisse paganū, vnde et dānatum in ignē eternū. Et interrogat ab eo si sub eo alij erat. Respondebat q̄ iudei et sub iudeis heretici, et malī sp̄ia, nī r̄. Probabat etiā hoc auctoritate, q̄. P.e. q̄. dicens Melius erat eis nō cognoscere viā iusticie q̄ post cognitā retroſum cōuertere. Qd̄ faciunt iudei et heretici. Rationē assignat, b. tho. vbi. s. dicens, q̄ graui⁹ peccat contra fidē qui fidei suscepere renitit q̄ qui renitit fidei quā nō suscepit, sicut grauius peccat qui nō implet qd̄ promisit q̄ si nō implet quod nō qd̄ promisit. Sed heretici proſitem⁹ fidei euangelij et ei renuntiāt eam corūpentes, ideo graui⁹ peccant q̄ iudei. Et q̄ iudei suscepere figurā eius in veteri testamēto quā male interpretantes corūpunt, ideo graui⁹ peccant q̄ pagani qui nullo modo fidem euangelij suscepereunt. Et sic simpliciter loquendo infidelitas hereticorū est pessima, et iudeoꝝ peior, et paganorū mala. Quis pagani aliqui in plurib⁹ errat circa ea que sunt fidei. Scuto ergo veritatis protegit de⁹ ecclesiam cōtra infideles qd̄ scutum habet quasi tres angulos, i. modos. Nā veritate rōnis naturalis in multis defenditur fides ecclesie contra paganos. Veritate scripturæ prophetalis, i. veteris testamēti contra iudeos. Veritate scripture euāgelicalis cōtra hereticos, et horū veritatibus confundunt, et ecclesia defendit. Unus de Lant, iiiij. dicitur. Mille scuti pendet ex ea, Dis armatura fortū, et hoc patebit.

Quantū ad tertium .§. III.
 Eracerūt ut gladium linguis suas loquendo. Paganī errantes circa deū. Judei erga xp̄m. Et heretici circa aīm nostrum. Circa deū errauerūt aliqui cōtum ad ei⁹ essentiam, alij cōtum ad eius efficientiā alij cōtum ad ei⁹ prouidentiam, sed protecta defensa et liberata ecclēsia scuto veritatis ab omni errore infidelitatis. Quantū ad diuinā essentiā errauerūt pessime antiqui gentiles dicentib⁹ aliquibus nō esse deū, alij asserentib⁹ plures esse deos, alij deūz esse omīna mundi. Sed omnia hec sunt flūssima. Dicere autem vel credere deū non esse, stultū esse ostendit ps. dicens. Dixit insipiens in corde suo nō est deus. Tere talis insipiens ē, q̄ negat qd̄ philosophi rōne naturali, et theologi scripture diuinali demonstrant. Et cū pluribus modis rōne hoc possit demonstrari p̄nunc tñ vna ratio assignabilis quam ponit prolixus b. tho. i. cōtra gentiles, c. p̄ij. et est talis. Omne quod mouet ab alio mouet, patet autem sensu moueri, puta solem, ergo altero mouēt cum ipse mouet, aut ḡ il lud mouēt mouet aut nō mouet. Si nō mouet habet p̄positū. s. q̄ nō ē est ponere aliquid mouēt immobile et hoc dicimus deum. Si autem illud mouens, ḡ ab alio mouēt mouet, aut ḡ est pcedere in infinitū, aut ē deuenire ad aliquid mouens immobile. Sed nō ē pcedere in infinitū, ḡ nō ē est pōere aliquid primū mouēs immobile qd̄ dicim⁹ deū. In hac autē probatione duesunt propositiones pbande, Prima, s. q̄ oē motū

ab alio mouet. Secunda q̄ in motis et mouentib⁹ nō ē pcedere in infinitū. Et primā pbat p̄s plurib⁹ modis, sed tñ vñ hic ponit, videlicet sic. Nihil est idem sil in actu et in potentia respectu eiusdem, sed oē qd̄ mouēt inq̄stū bmoi est in potentia, q̄ mot⁹ est act⁹ existētis in potentia fm q̄ bmoi. Et oē qd̄ mouet estī actu inq̄stū bmoi, q̄ nihil agit nisi fm q̄ ē in actu, ḡ nihil est respectu eiusdem mot⁹ mouens et motum, et sic nihil mouet seipm. Sciēdū tñ q̄ plato q̄ posuit oē mouēs moueri, coius accepit nomine mot⁹ q̄ arrestotēles. Non minavit enī plato oē operationē motum, Arrestotēles aut̄ accepit proprię motū fm q̄ est act⁹ existētis in potentia fm q̄ huiusmodi. Qualis nō est nisi diuīsib⁹ lū et corporoz pbat in, vi. philicoꝝ fm aut̄ platonem mouēs scipsum nō est corp⁹. Accipiebat enī motū p̄ q̄libet opatione, ita q̄ intelligere et opari sit quoddaz moueri, quē etiam modū loquēdī tangit arresto, in, iij de sia. Scđm h̄ dicebat primū mouens mouere se ipm, eo q̄ intelligit se et vult, vel amat se. Qd̄ in aliq̄ nō repugnat rōnib⁹ arresto. Nihil enī differt deuenire read aliqd̄ primū qd̄ moueat scipsum fm platonē, et deuenire ad primū qd̄ oīno sit immobile fm arresto. Qd̄ autē cōtum ad scđam cōclusionē, s. in mouentib⁹ et motis nō sit pcedere in infinitū, sic pbat arresto. In mouentib⁹ et motis ordinatis quoꝝ, s. vñ p̄ ordinē ab alio mouet hoc est nō ē inueniri p̄ remoto primo mouēte vel cessante a motione nullum alioꝝ mouebit neq̄ mouebit, q̄ primū est cā mouendi oībus alij. Sed si sint mouentia et mota p̄ ordinē in infinitū nō erit aliqd̄ primū mouēs, sed oīa erunt q̄si media mouētia, ḡ nullū alioꝝ poterit moueri, et sic nihil mouēs in mundo. Et ex his patet ex naturali rōne deū esse. Unus et apls. Invisibilitia dei, i. pfectio[n]es dei, per ea que facta suū, a creatura mīdi intellecta concipiunt, semper terna q̄ virt⁹ eius ac diuinitas. Ro. i. id ē eternitas ei⁹ et resiliētia ei⁹. Quantū ad scđm, s. nō esse plures deos ut gētiles credebāt sed tñ vñ deū ostendit nō solum scripture dicente. Deut. vi. Audi isrl̄ dñs deus tu⁹ vñus est. Et apls. i. Lox. viij. Et si alij sint dñ multi et dñi multi, nobis nō ē nisi vñ de⁹. Sed rōne naturali fm, b. tho. i. ḡ gentiles, c. clq̄ p̄mo sic. Impossibile ē esse duo sūme bona, q̄ qd̄ p̄ superabundantia dicit in vno solū inuenit, de⁹ autē est summū bonū tā fm doctrinā p̄boꝝ q̄ sacras scripture. Unus dicit moysi Exo. xxiiij. Ego ostendā tibi oē bonū, i. meipm. Scđm rōnem etiam clatū ē q̄ maximū in vnoquoꝝ genere ē cā illoꝝ q̄ sunt in illo genere. Lā enī potior est effectu suo. Ad dñm aut̄ deo oīa bñt esse et rōnem boni, q̄ ipse est summū bonum et p̄ oīs vñ. Scđo sic. Deū esse qd̄ pfectio oīno cui nulla pfectio desit dicere oportet, cū de⁹ sit q̄ melius est cogitari nō pōt. Si ḡ essent plures dñi oportaret esse plura bmoi pfecta, h̄ autē est impossibile. Nā si nulli eoz deest aliqd̄ pfectio nec aliqua imperfectio admisit, qd̄ requiri ad h̄ q̄ aliquid sit simpli pfectū, non erit in q̄ ad inuicē distinguant, s. vñ et id ē erit. Si autē vñ bñt aliquē defectū quē ali⁹ nō h̄ nō erit ille de⁹ ḡ impossible est esse plures. Qd̄ ḡ gentiles coluerunt plures ut deos, aut aliquos homines iouem, mercūrium, venerem et bmoi, aut corpora celestia ut solem,

Capitulum

.VII.

z lunā, aut elementa vel elementata, moti sunt ex aliis
qua virtute supereminenti, vel speciositate quam in
uenerunt in illis nescientes oculos erigere ad eum q̄
deducitis illam virtutē et pulcritudinem, sc̄z dominū
deū. Et ideo stulti faci sunt opinantes illa deos que
creatura erant, et alioqñ diabolus in illis adoperabat
mira. Unī p̄s. Deus dī gentiū demonia, dīs autem
q̄ vnu s̄ celos fecit. Errauerūt alij dicentes deum
vnū esse, sed hūc deum esse siam mūdū mouit, tra
tione mundū gubernantē, qđ tenuit varro sicut nar
rat aug⁹. vñ. de ciui. dei. ca. vi. z. b. tho. se. q. xciiij.
arti. i. Sed hoc eē falsum ostendit ex b. q̄ aīa ei cui⁹
est aīa coniungit et cōponit cum eo ut forma substani
tialis ipsi⁹ rei ut homo q̄ componit ex aīa et corpore.
de⁹ autē non cōponit cum aliqua materia vel forma
Quāuis enī de⁹ vbiq̄ sit p̄ essentiam, p̄ntia et poten
tiā, nō tñ vñstur rey sicut aīa corporis, ut sitq̄ for
ma substancialis rey ut aīa corporis. Nō enī substanc
tia sua imiscef rey cū simplicissim⁹ sit. Unī aug⁹, cū
ibis reprobavit. Sciendū ē autē q̄ in vita p̄nt deo
scire nō possum⁹ qđ est, sed tñ q̄ est. Unī Job. xxvi
Ecce de⁹ magnus vincens sciā nostrā. Et Esa.
xlv. Utere tu es de⁹ absconditus. Sc̄ds error pa
ganorū fuit circa efficientiā seu op̄⁹ dei videlz creatio
nis. Circa creationē mūdi antīq̄ p̄bi oēs errauerunt
quoz triplex fuit secta magis noīatoroz, sc̄z epicuroz,
platonicoz et aristotelicoz, vt declarat, b. tho. in lib.
de arriculis fidei. Fuit ḡ prim⁹ error epicuroz qui
discretū nec mūdi materiā nec compositionē mūdi a
deo esse sed ipsum mūdū fuisse factum a casu ex con
cursu corporoz indiuisibilū adiuicē. i. athomoz. Et
hoc dicebat anat. Sed h̄ falsum ostendit p̄s. dices.
Uerbo dñi celū firmati sunt. i. rōne eterna q̄ est in me
te diuina, nō a casu. Et Sap. i. Creauit deus oīa ut
essent rē. Probat autē creationē esse a deo p̄ tale exem
plum. Si q̄s intraret domū alicui⁹ in ip̄o introitu
sentiret magnū calore et quanto vltē, pcederet tan
to sentiret maiore calore. Iste sine dubio crederet ibi
esse aliquē ignē causaz illi⁹ caloris q̄z uis nō videret
ip̄m. Effectus enī naturaliter manifestat suam cām
Lalidūs autē est effect⁹ ignis. Sic in p̄posito con
siderando mūdi dispositionē videm⁹ omnes res esse
dispositas fm̄ variis et diversos grad⁹ nobilitatis et
pulcritudinis. Et q̄sto aliqua sunt deo p̄pinq̄iora
tanto sunt nobilioz. Unde videm⁹ corpora celestia
pulcriora esse et nobilioz terrenis, et sp̄s nobiliores
corporibz. Lū ergo ista sint et a se esse nō possint, q̄ et
nibilo nibil fit. Creatura ḡ que ex nibilo ēleipsam fa
cere nō p̄t. Ostendit enī ista creatā vnū esse actore
oīm a q̄ cūcta facta sūt et ip̄e a nullo fact⁹, et sic vitas
fidei facta in simbolo dices. Credo in deū r̄c. creato
rē celi et terre r̄c. Fuit sc̄ds error platonicoz dicen
tū deū esse creatorē mūdi, sed fecisse cūcta ex mate
ria piacenti, quēadmodū figur⁹ facit diversa vasa ex
materia terre sibi presupposta. Ob̄ falsum esse tenet
fidei veritas, et testis scripture. q̄. Macha. vñ. In q̄t
sancta illamulier filio. Relipice in celū et in terraz, et in
oīa que in eis sunt. Et vide q̄ ex nibilo fecit es deus
et boīm genus. Ratio erroris illoz fuit, q̄ voluerunt
mensurare virtutē dei et operationē ad similitudinez

virtutis et operatiōis creature. Nā cum vnū quodq̄
agat per formā suam et creature sit forma p̄ticularis
et virtutis finite et determinate non p̄t agere nisi ad
certam formā cui⁹ est cā. Materiam autem, pducere
nō potest sed inducit formā in materia sibi p̄supposi
ta ab alio agente, sicut faber introducit formā cultelz
li in ferro sibi p̄supposita tali materia et huiusmodi.
De⁹ autem est forma sup̄naturalis et virtutis infini
te, et ideo potest producere formā et materiam, et nibi
lo p̄supposito. Unde sicut p̄t illuminare cecum, re
suscitare mortuū, quod natura nō potest, sicut si rot⁹
mundū deficeret totū iterum facere possit. Sap. xij
Subest enī tibi posse cum volueris. Unde salomon
Eccl. xviii. Qui vivit in eternū creauit omnia siml.
Creare autē est ex nibilo aliquid facere. Terti⁹ fu
it error aristotelicorum dicentū mūdū nō habuisse
principium sed fuisse ab eterno. Quē errore elidit sp̄
ritus sanctus per moysen dices Ben. i. In principio
creauit deus celum et terraz, in principio s. temporis
Et si queris q̄n fuit illud principium, dicit magister
in histo, scho, q̄ a principio mundi vñq̄ ad xp̄i natū
uitatem fluerunt anni quīquies mille centunona
ginta sex. Dicit autem rabbi moyses, q̄ bis philoso
phis qui posuerūt mundū eternū accidit sicut pue
ro, qui mō nat⁹ ponereb̄ in insulā ubi nulla vñq̄ vi
deret pregnantem mulierē vel puerū nasci. Iste talis
si cū dicereb̄ sibi, quo puer concipit et per temp⁹ mo
raf in utero matr̄, et postea nascit in mūdo nullo mō
vellet credere, s̄ videref sibi impossibile, q̄ nunq̄ vi
dit hominē nasci vñq̄ stult⁹, proterv⁹ et durus esset
q̄ nō velit credere q̄ nō vidit tale qđ. Multa enim
sunt q̄ nō videmus et n̄ credim⁹. Sic illi p̄bi q̄ nō
vidērunt exemplū in aliqua creatura que ex toto de no
uo incipiat esse putauerūt res semp̄ sic fuisse, et ideo
stultos appellat apl̄s Ro. i. dicentes se esse sapientes,
stulti facti sunt. Non min⁹ errauerunt circa op̄⁹ crea
tionis manichei heretici ponentes duo principia rey
Unū creatorē inuisibilū. s. deum. Aliū visibiluz
sc̄z dyabolū. Terti⁹ error paganorū qui facuerūt
linguas suas et gladium fuit circa prouidentiā. Ubi
sciendū fm. b. tho. in p̄ma parte di. xxix. q. h. et pla
to, et dicit greg. nazanzenus, posuit triplicem prou
identiā. Prima. s. dei erga substātias intelligibiles et
totū mundū quo ad genera et species et causas vñ
uersales. Secundam angeloz bonoz circa res sin
gulares generabilium et corruptibilium et ad hoc forte
fuit motus dicere, q̄ ipsi angeli mouēt celos, ex quo
motu sequitur generatio et corruptio inferiorū. Ter
tiām demonioz circa res humanas et ad h̄ forte mo
tus fuit, q̄ omnes dī gentium demonia, demones
autē dabant respōsa p̄ illa ydola de agendis, et sic vi
debanū habere prouidentiā hominū. Sed scuto pro
tegitur veritatis reuelate ecclesia ad repellendum ta
lem errorem, dicente Job. xxvij. Quē alium consti
tuit super terram, aut quem posuit super orbem terre
quem fabricat⁹ est, quasi diceret, nullum. Nā ut dis
cit greg. in moral. mundū ip̄e omnipotens q̄ con
didit gubernat. Et aug⁹. de ciui. dei. Prouidentia vñ
q̄ divina regna p̄stituunt humana. Nā quo ē possi
bile demones h̄re prouidentiā hominū et curā qui nō

Titulus .xii.

querunt nisi eoz interierit et malum, ut dicunt, xvi. q. q. vii
sis. Noeis quod virtuosi superiores sunt eis, viii. et ipsi
subiectiuntur ut patet de beato dominico zahli. Quid
autem daret responsa demones pro idola totum erat ad
decipiendum, ut patet in legenda beati bartholomei. An
geli vero boni non sunt gubernatores mundi, sed execu
tores diuine prudentie, iuxta illud. Benedicte domino
deus angelorum eius potentes virtute tecum. Exemplum de domino
traldi qui ponit officiale in ciuitate et iponit quid fac
iat, officialis utque talis non dicitur dominus sed executor
domini. Quedam ergo ipse deus per se immediate facit, quodam
mediante angelis et aliis causis secundariis, ut cor
poribus celestibus et aliis. Et hoc non facit ex impoten
tia sed ex maxima sua bonitate, quod voluit illis dare et
conducere in beatitudinem sue virtutis, ut, scilicet cause sed secun
darie ad aliquos effectus sicut ipsa est causa primaria omnium.
Extendit ergo prouidentia dei ad omnia et maxime ad
actus humanos, quod videlicet negasse nullus, ut refert ipse
bartholomeus in prima parte. dicitur, q. q. In quo errantibus
psalmus dicebat boethius, lumen in metro, v. Quod stelliferi con
ditio orbis, omnia certo fine gubernantur. Solos homines re
spuis actus. Hoc quod mortali sunt ad dicendum ex eo quod videlicet
debant bonis mala et malis bona frequentiter accidere
cum videlicet debere esse parvum. Sed ut dicit sapientia, Tu
autem dominator virtutis domine omnia cum tranquillitate iudicas
et cum magna reverentia disponis nos. Et per in canitatem
Ipsi est cura de nobis, prouidendo de omnibus necessaria
bus ad salutem. Quare autem mali bona et boni mala su
stineantur, vide aliquam rationem de peccatis, dicitur, quod genitrix possent
etiam plures alios rationes induci, sed causa brevius hic dis
mittitur.

Eracuerūt iudei ut gla §. III
dū ad occidēndū alas suas errobo insidelicatis līn
guas suas dicētes fālissimā ī veritatē fidei, finis
fidei mee. inq̄t amb̄, xps est. **U**n̄ r̄ petro dicēti in con
fessiōe sue fidei r̄ socior̄. **T**u es xps fili⁹ dei viu⁹. Re
spondit xps. **B**eat⁹ es simon bariona, qz caro r̄ san
guis nō reuelauist tibi, sed pater me⁹, r̄ infra. Super
hāc petrā, i. confessionē fidei edificabo eccliam meam
r̄ porte inferi nō p̄ualebunt aduersus eā, i. errores in
surgetes r̄ pctā. **N**ath. xvi. **U**bi ostēdit hāc verita
tē, fessiōis fidei a deo reuelatā, t̄o infalliblē t̄ ad vi
sa r̄ beatitudinē p̄ductiūā. Errat autem multi circa
xpm r̄ p̄cipue iudei in trib⁹. **P**rimo qz nō credūt xps
iesum suū vez esse dēū. **S**ecōdo qz nō credūt xpm
iesum fuisse messiam eis p̄missum. **T**ertio qz nō cre
dunt eū eterna sed t̄palia collaturū, sed ostendit eis
falsitas p̄me conclusiōis ex multis auctoritatib⁹ vete
ris testamēti, qd̄ vt verissimū credūt, vt illud ps. vbi
loquēs de messia xpo ait. **S**edes tua de⁹ in seculum
seculi, r̄ paulopost. **U**nxit te de⁹ tuus oleo leticie pre
cōsorib⁹ tuis. **A**ppellat ḡ dēū ipm iunctū, s. messiā
qz sc̄z inunc⁹ fuit q̄tū ad humanitatē assumptā oleo
ḡre plenissime. **E**t bis ponit dēū vngentē vt nō per
sonā pris r̄ sp̄issanci. **E**x auct̄e etiā Esa, s. apparet
messiā esse dēū r̄ hoīem vbi ait. **P**aruul⁹ nat⁹ est no
bis r̄ fili⁹ dat⁹ ē nob⁹. r̄ vocabil⁹ nomen ei⁹ admirabil⁹
de⁹ r̄. **U**n̄ in b̄ qd̄ dicit paruul⁹ nat⁹ ē nobis, osten
dit ei⁹ humanitas. In eo autē qd̄, vocabil⁹ nomen

et deo, omnes dicit ei diuinitate. Non enim dicit deo de hoie puro praeceps, sed ut certe oia quod multa sunt dimittantur principiis ad hoc facit quod hoc Hiere, trium videlicet. Ecce dies veniunt dicit dominus, et suscitabo David germe iusti. Et hoc apparet scripti humanitas, quod hec auctoritas secundum omnes eorum positorum hebraicos intelligitur de christo secundum Ieremias. Et se quis in eadem serie texit? Et hoc est nomen quod vocabulum eius dominus iustus noster. Ubi inuita vera scripti diuinitas, quod ubi bene nos dominus iustus noster, in hebreo hoc nomen domini thes tragramaton. Quod quidem nomen est propriissimum dei in omnibus nostris diuinis, et propter hoc de nullo deo nisi deo vero. Quod autem aliquid dicunt quod hoc nomen thes tragramaton dicit non tantum de deo vero sed etiam de aliis, quod Ezechiel, capitulo 28, de civitate ibi descripsit. Et nomen ciuitatis dominus ibide ubi loco huius quod dominus bene nos habemus. Et vocavit abraham nomen loci illius dominus videt, hebrei hunc nomen domini thes tragramaton quod est. Rude factum nullum predicatorum nosque nomine dei proprie quod est nomen domini thes tragramaton, sed nosque quod est liberum predicatorum a quoddam effectu dei, quod solus est nosque nomine. Et hoc non est incep tuenies, sicut aliisque hoc bene nos vocatae deodat vel deus de dicit, vel aliud habent, non tamen vocata de absolute quod est impius. Sic cum dicit in auctoritate inducta Ezechiel, nomen ciuitatis dominus, loco cuius ponit nomen domini thes tragramaton, non de absolute dominus, sed dominus ibide, ubi ostendit denotari ciuitas illa a divina inhabitacione quod classificatur per translationem chaldaicam. Tunc quod de in Beny, xxiiij. Vocavit abraham nomen loci illius dominus videt, non de simpliciter absolute dominus, sed dominus videt, quod si ille locus non est denotatus nisi a divina visione, quod si ibi videtur humilitatem et afflictionem ysaac liberans eum a morte, et sic hoc nomen thes tragramaton non de nisi de deo vero. Et hoc etiam expresse de rabbi moyses in libro directionis per prophetorum ostendens quod ola nostra diuina derivata sunt ab operibus domini preter nomen domini thes tragramaton quod est appropriatum altissimo creatori. Et secundum ipsum significat divina essentia cum proprietatis suis interioribus. Tercera autem nostra diuina imposita sunt ab operibus eius, sicut per de hoc nomine hec et adonay. Nam hec est vel hely in positum est ad significandum deum a generali prudentia, unde et hoc nomen coicebat aliis. Nam iudices et sapientes aliqui dicunt deum, ut illud per prophetam, Ego dixi deum estis, ubi in hebreo deus hec est. Et per hoc nomine adonay impositum est ab uniuslato presidencia. Sed hoc nomine thes tragramaton quod significat nudum et puram diuinam essentiam absque respectu ad extra. Ideo non est alteri concilabile. Ex quo patet secundum auctoritate prophetarum messias est verus deus. Sed queritur hebrei ut brevi possent cum fuge quereretur in hebreo dictum passum corrumperentes Ieremias. Nam ubi nos bene nos habemus, et hoc est nomen quod vocabulum, scilicet bonum eius, i. messias dominus iustus noster. ipsi nunc habent, hoc est nomen eius quod vocabitur eius nomen domini thes tragramaton. Ita quod nomen domini thes tragramaton loco cuius habemus dominum deus iustus noster, non referatur ad messiam filium David, sed ad ipsum verum deum qui vocabit ipsum messiam ad liberationem populi isti, quando sibi placuerit. Sed corrupta est hec littera ab eis, quod quidem fide digna bone scientie

Capitulum

.VII.

2 vite iuramēro affirmauerūt sic vidisse in antiquis biblīs sicut habet translatio nostra, ut s. referat ad messiā illud nōmē dñs iustus noster, loco cui⁹ in hebreo habet thetragramaton, ut refert nico. de lyra, hoc etiā pater. s. fallitas iudeoz sup dicto passu ex translatoe chaldaica q̄ apud eos auctētia habet. Nam ibi dicitur. Ecce dies veniūt dicit dñs, et suscitabo messiam iustū, vbi nos dicim⁹. David germe iustū. Ex q̄ ap̄ paret q̄ intelligit de xp̄o hec auctoritas ad Iram. Et sequit⁹. Et h̄ est nōmē qđ ipsi appellabūt eum dñs iust⁹ noster, et ibi ponit nōmen dñi thetragramaton vbi positū est nōmē hoc. dñs. Et sic patet q̄ nōmen dñi thetragramaton refert ad messiā, quo noīe dicit hieremias appellandū a populis, s. subditis. Est ergo xp̄o ver⁹ de⁹ et homo. Sed error iudeoz ē q̄ nō credūt iesum xp̄m esse verū messiā in lege eis promissum. Q, autē iesus xp̄s quem nos adoramus ut verū deū et hominem sit ille messias eis promissus in legē quē ipsi adhuc expectat ostenditur ex scriptur⁹ eoꝝ rū. Unde ipse iesus dixit eis. Scrutamini scripturas et ipse sunt q̄ testimoniuꝝ perhibent de me. Jo. v. Loco autē ei⁹ suscipient antīxp̄m p̄o suo vero messia, p̄ ut ipse xp̄s pdixit eis Jo. v. dicens. Ego veni in nomine p̄ris mei, s. eius gloriam querēs, et nō me suscep̄tis. Ali⁹ venier in nomine suo illum suscipietis, s. ans̄tip̄om. Et p̄phetia iacob que habet Gen. penul. Nō auferet sceptruꝝ de iuda tē, donec veniat q̄ mittend⁹ est, vbi alia translatio habet, veniat messias. Qđ ipse tu suisse ostendit mathe⁹ euangelista cū ait, Cum natuꝝ esset iesus quē messiam creditimus in diebus herodis regi iudee q̄ fuit alienigena, s. de ydumea. Et sic ablatuꝝ erat sceptruꝝ et ducar⁹ de tribu iuda et nūc re-assumpt⁹. Hoc plen⁹ habeb declaratū in tercia pte. Sed adhuc magis determinate pdixit temp⁹ aduentū ipsi⁹ messie. Daniel. s. loquens de. lxx. ebdomadi bus et de morte ei⁹, ibi, occidet christus, tē. Que oīa false et extorte exponunt de herode ut evulet veritatem. Sed ex rōne ostenduntur false expositiones eoz ut habetur infra. Preterea p̄phete pronunciauerūt de ipso aduentu messie, non solum in generali sed multū distinctione de misteriis ei⁹, s. narratitate, ut pat̄z Nicēe v. Tu bethleem terra iuda tē. De adoratione magorum. Esa. lx. et ps. de p̄dicatione eius. de miraculis. de discipulis. de passione. et qualitate passionis, et qualitate resurrectōis. ut patet Esa. liij. et ps. xxij. et alijs locis. Diaꝝ illa euangeliste ostendit in p̄fleta et ab apostolis predicata et p̄firmata miraculis continuatis. mihi est et obstinatissimū in eis q̄ nō assentiant tam radios veritati. Sed et ipsa obsecratio eoz et infidelitas p̄nūciata est a prophetis permanente Esa. Tertius error eoz est q̄ nūbil aliud expectat a suo messia rōtu nūi temporalia. liberationē, s. a seruitute et collectionē ex dispersione per orbē. et q̄ sit eos reductur⁹ in hierūm materialē, et collaturus eis magnā pacem et abundantiam rōz, nō autē credunt q̄ sit eos vel alios redēptur⁹, et peccato mundatur⁹, et gloriā collatur⁹, aut p̄ eis passur⁹. Nec enī credūt hoīez nasci cū p̄cato originali, cum tñ ps. dicat h̄ eos. Ecce in iniq̄ta rōbo conceper⁹ suꝝ. Nō enī dicit p̄s suisse vel esse detentos in limbo, sed ad celū subito euolasse, cū tñ ex-

presset sit h̄ eos qđ astia cob patriarcha. Gen. xxiij Descendā lugēs filiū meū ad infernum, qui vtrīq̄ fili⁹ sc̄i ioseph. qđ sanctissimus fm̄ eos nō ad infernum, sed ad celos d̄cuūsser ascēdere imēdiate. 2 Job, xvij. Si sustinuero infern⁹ dom⁹ mea est, et aliud p̄s. Ascen⁹ disti in altū cepisti captiuitatem, accepisti vel dedisti dona in hoīibus. Sed qđ aperte dici potuit p̄ assertione fidei catholice et de liberatiōe humani generis h̄ illud Zacha. ic. Tu q̄ in sanguine testamenti tui sc̄i p̄firmatione effuso in passiōe, eduxisti vincitos, i.e. patres q̄ erāt vinci, i.e. derēti reatu culpe, originalis et dyabolo de lacu, in q̄ non erat aqua, i.e. limbo inferni. Si enī messias nūl aliud haberet facere nisi dare libertatē ipalē et bona terre, ut qđ op̄orebat splere libros p̄p̄bz p̄missionib⁹ eius qui tñ terrena tribueret vel etiā sciam que ē cōs bonis et malis. Lū yū nō solū fideles sed etiā infideles p̄bi dēplerint ut lutū terra, ut qđ tanto desiderio flagitassent sc̄i priarche huīusmodi aduentū, iux̄ illud. Rorate celi desuper tē, Esa. xlvi. et illud. Aggei. ii. Uenite desiderat⁹ cūctis gentib⁹ tē, nīl q̄ credebant ex dei reuelatione salutē eternalem p̄ ipsum cōcedendā nō ipalē. Et hoc ē qđ sit petr⁹. Etc. s. Huic, s. xp̄o iesu oīs p̄phete testimoniū perhibet remissionē peccator⁹ accipe per nōmē ei⁹, et Esa. liij. Dñs posuit iniq̄tates oīm nīm super eū. Attri⁹ est p̄pter scelerū nīra cuius liuore sanati sumus. Hanc veritatē fidei p̄firmauerūt sancti īnumeris miracul⁹. Ipsi autē iudei postq̄ in xp̄m credere noīuerūt nūc habuerūt p̄p̄bam vel miracula facientes sed pleni sunt oībus vicijs.

Eratuerunt quoq̄ he⁹. §.V
retici linguis suas ut gladiū contra doctrinā et veritatem fidei. Qui etiā recipiūt scripturas noni et yeterris testamēt, eas tñ pervertunt falso exponentes. Et h̄ plurimi fuerūt variis inuenientes errores, tres p̄nūc sufficere ponere circa aīn̄ nostrum multū periculosoſ. Aliquid q̄tū ad īmortalitatē dixerunt aīam ipsam cū corpore mori. Alij q̄tū ad arbitrii libertatē, alij q̄tū ad futurā miseriā vel felicitatē, et hec omnia falsa. Quantū ad prīmū aīam, s. humānā mori cū corpore tāc̄ falsissimū nō solū negari veritas fidei, et sacra scripture dicens. Sap. v. Justi in ppetuū vivent, s. q̄ ad aīam, et apud dñm est merces eōtū, et Dan. xij. Euigilabūt de puluere terre, alijs in vita eterna, alijs in obprobriū ut videant semper. Sed etiā doctrine paganoꝝ philosophoꝝ, ut aristotelis et platonis qui fuerūt sōleniores senecte, tullij et poetar⁹ iudeoz, saracenoꝝ, ut patet in doctrinis eoz. Et de hoc, s. in p̄ma pte. ti. ii. d̄ īmortalitate aīe. Beat⁹ etiā tho. ii. et gentiles. c. lxxvij. inducit plures rōnes q̄nī tres faciliores intellectui hic ponunt. Et p̄ma ē talis. Impossibile est appetitū naturaleꝝ esse frustra. Sed homo naturaliter appetit p̄petuo manere, quod patet ex hoc q̄ esse est quod ab hoīibus omnib⁹ appetitur, homo autem per intellectū apprehendit esse non solum ut nūc ut bruta animalia, sed simpliciter. Et sequitur ergo perpetuitatē fm̄ animam qua esse simplicer et fm̄ oītempus apprehendit. Sc̄ba rō ē, faciens est honorabilius factio, ut etiam arrestoſ dē-

Titulus .XII.

Sed intellectus agens facit intelligibilia actu sicut lux materialis facit colorē vidēri. Lū ḡ intelligibilia actu in q̄z h̄mōi s̄nt corruptibilis multo forti⁹ intellectus agens q̄ potētia s̄c̄ erit incorruptibilis. Et humana aia cui⁹ lumen est intellectus agens incorruptibilis. Tertia rō est nulla forma corūpi⁹ nū ex actione dñi. vel p corruptionē sui subiecti. vel p defectū sue cause Per actionē quidē dñi sicut calor destruſ. p actionē frigidus. p corruptionē sui subiecti sicut deſtructio oculo deſtruiſ potētia vissua. per defectū autē cause ſicut lumen aeris deficiēt potētia ſolis q̄ erat ipſius cā. Sed aia humana nō pōt corrūpi p actionē dñi. Nō eſt enī aliquid ei dñi cū per intellectū poffibilem ipſa ſit cognoscitiva ſusceptiva om̄i dñior̄. Hinc nec p corruptionē ſubiecti ſui. Nā humana aia non eſt forma dependens a corpore fm ſuū eſſe. Sunt autē nec p deficiētia ſue cauſe. q̄ non pōt habere aliquā cāz niſi eternā. Et ſic nullo mō aia pōt corrūpi. Unū qđ dicit Eccl. iij. Unus eſt interit⁹ hois ſi iumentorū rē. loquib⁹ ibi ſalomon in pſona hereticor̄ h̄mōi q̄ repobank in b. p. iij. q. iij. c. penul. Exacuerūt linguas ſuas q̄tū ad libertatē aī. Quidā enī ſubtrahērūt aie humane liberum arbitriū dicētes oēs hoies opari bonū vel malū fm ſtellationē ſub q̄ natūs ē nec poſſe aliquid agere viſi ad qđ inclinat illa cōſtellationē. Et hō ut hereticos pefſimōs condēnat ecclia. et diſcūnſ mathematici. p. iij. q. iij. c. penul. Ab hiſ ecclia ſcuto veritatis p̄egif ſi conuincit. Nā cū libet arbitriū ſit potētia ad cui⁹ actū concurrit voluntas et rō. et he potētia. ſi. volūtas et rō nō ſunt affiſe organo corporeo ut ſenſitivē corpora celeſtia non p̄n̄t h̄re in fluū ſi virtutē ſug eaſ directe. q̄ ignobilis nō agit in nobilis ſed ecōuerſo. Nobilior eſt autē aia oī corpore celeſti. opari autē virtuose vel peccare pcedit a libero arbitrio. ſaluum ē ḡ p cogaf a cōſtellationē. Unū ſi genitilis ptolome⁹ ait. Ut ſapiens dñabilis astris. i. inclinatiōnib⁹ malis q̄s fm ſenſualitatē haberet a cōſtellationib⁹. Nā per rōnem ſi voluntatē pōt hō rēp̄m̄ere paſſiōes insurgeſ in ſenſualitatē. Ex pſle hoc oſten diſ Eccl. xv. vbi dicit. De⁹ ab initio cōſtituit hoiem ſi reliq̄ eū in manu ſui cōſiliū. poſuit aī ſuū malum ſi bonū rē. ad quodcūq̄ volūt extēdet manū ſuam. ſi Gen. iiij. Sub te erit appetit⁹ ci⁹. ſi. peccati ſi tu do minaberis illi⁹. Alij ecōuerſo libero arbitrio nimiaſ libertatē attribuerūt aſſerētes hoiem p ſua naturalia poſſe ſaluari. ſi grām nō fore neceſſaria niſi ad cogno ſcendū qđ debeat fieri. nō autē ad volendū vel facien dū bonū. Et hoc dñenat ecclia. q̄ hereticis ſunt. et diſcūnſ pelagiani. p. iij. q. iij. c. penul. Cōtra q̄s apls. Ipſe operaſ in nobis velle ſi pſicere. Et Joh. xv. Dñe me. ſi. ſine mee grā adiutorio nibil potestis facere. Rō hui⁹ eſt fm. b. tho. in q̄to. qz cuž pmiū glorie ſit infinitū ſi virē creature finita non pōt creature p ſe agere op̄ qđ attingit. ſi. p meritorū ad pmiū ſenſum. Sed adiūcta dei grā opt̄ nro que ē valoris infiniti. cū ſit quedā ptiſcipatio diuine bonitatis ſacit ipſum op̄ meritorū ſuū infiniti. ſi. glorie ſupne. Alij p ſuēt liberi arbitriū vſum aſſerētes hoies poſſe veni read quendā ſtatū pfectiōis ab eis ſicut in q̄ ſi oia ſiceret ſi ſubditi nō eſſent alicui legi. inducentes illud

apl. i. Thmo. i. Justo nō eſt poſita leſ rē. Hos reprobat ecclia in cle. ad nrām. de hereticis. Et vocant beg bardi. Ois aia inq̄ idem apls Ro. xiij. potestatibus ſublimiorib⁹ ſubditā ſit. Et. xi. q. iij. ſi dñs. cū. c. ſe. Ald auſtem apli reſpoſder. b. tho. pma ſcde dicens. q̄ iusto non eſt imposita lex. intelligib⁹ ut per penas retrahēt ſed bñ ut ſe regulans ſi ordinās. nā uisti nō timore pene ſeruant leges. ſed amore virtutis ſubjiciunt ſe ſi regulant ſe fm leges. Terius error permittit ſ circa aiam eſt. q̄ aie nō patiantiſ poſt hāc vitā per nā ſed oēs ſaluenſ. Hic fuit error origenis. q̄ dānat⁹ eſt. p heretico ab ecclia. Contra q̄s exprefſe dixit pps Iohannes bi. ſ. mali in igne eternū. iuſti autē in vita eternā. Et Eſa. vlti. Vermis eoz. ſ. remorsuſ cōſcie maſor nō moriet ſi ignis eoz nō extingueſ. Parabolam etiā vere hiftorię ad h̄ ponit pps Lu. xvi. de diuine ſe pulito in iſteruo. ſi lazarō paupē deportato ad ſinum abrahe. i. līmbū. Gentiles q̄ ſonūt malos hoies in alia vita torqueri. ſi bonos reqeſcere. Exempluſ etiā habet nōbile de qđā viro q̄ habuit vſorē valde muſdanā ſi laſciuā viſis dedita cū tñ viſ effecit multū viſ tuolus. Et viſ quidē paſſus eſt multa aduersa ſi infirmitates cauēs ſibi etiā ſi leuibus pcfis. Uxor autē voluptatib⁹ vacabat ſi oia ſibi cedebat in plperitatē nec ſentiebat vñq̄ moleſtia inſurſitatis. Habebat autē vñā filiā quam pater inſtruebat fm dñū. maſ aūt ad vanitatis trahebat. deſuncis vtrisq̄ cepitſuſ ſia vacillare aio dubitans qđ ſibi meli⁹ foret imitari vel patre bonū ſed circūdatū calamitatis in viſu ſua. aut matrē piauā ſed beneſtunatam in mūdo. Sup hoc iſgl anxiā ſi orati viſit in viſu celū apertū ſi ſanctos in magna gloria. inē quos ſi patrē aſperie in magna leticio ſi gaudio. ſi exinde inſclinās oculos viſit terra aperta ſi in pſundo terre maximū ignes in q̄ cruciebank peccatores. vbi cū alijs viſit ſi matre ſuā maximis cruciatib⁹ laborante rugitu ſi cūlatur emiſſes. ppter imenſitatē penaſ ad quam iterq̄ ſupra aſpicientē pater ait. Cide filia diligēt ſi conſidera q̄ viſisti. ut cognoscas cui⁹ viſam debebas imitari. naſ ſi malos moes mīris ſectata fueris ſeuſ ad iſterua traheriſ. ſi autē monita mea ſi exempla meū in eternū gaudebiſ. Quib⁹ viſis edocet illa rectā viſam te nūt. In quarto q̄ dialogoſ multa exēpla habētur de pena ſi gloria aleen⁹ viſe. Lōfusi ſunt ḡ oēs q̄ exā cuerūt ſi gladiū linguas ſuas. ſi cōuicta de errorib⁹ ſuis qui oēs deſecerunt. Etſi qui adhuc remanerūt errores oīno deſiſient ut iudeoz. De quib⁹ pſ. Gladiuſ in labijs eoz. ſi. ſolle doctrine occidentis qui eis aſſentient. Et quare enī pmittat deus eos in errore permanētis viuere. aſſignat pſ. roem dicens. paulo poſt. Ne occidoſ eos nequando obliuſcanſ populi mei. ſi. qui fuerūt xp̄m occidentes dū adhuc permaſ net genus eoz. Sed diſperge illos. ſi. permunduſ ne poſſint nocere protector meus dñe. Demū cōcludit. Conuertere ad uesperam. ſi. in ſine mūdi. ſi ſame ſaſtientur ut canes. ſame ſeſ verbi ueritatis. Errores hereticor̄ de tpe in tempus deſcerūt. quos etiā ad tempus pmisiſ de⁹ ex fideliſuſ ſurgere ad exercitiū ſi deliuim doctor. ut ſcripturas attenti⁹ pſcrutareſ et ueritatē inuenirent ſi. probationē ſidelū. ut dicit aug⁹.

Capitulū .VIII.

Etij. q. iij. c. vi. Paganos & opiniō ex toto pene defēcit nūlī porant̄ inter paganos saraceni quib⁹ legem dediti mahomet⁹ plenam erroribus & vitijs qui adhuc durant. Sed ita clare est falsa eoz perfidia ut & q̄ialia bruta ipsam deberent detestari & repudiare. Capitulum. viij. de superstitionib⁹ per modū predicationis.

Odisti oēs obseruātes vanitates supuacue. ps. xxx. videt hoc es se cōtra illud Sap. xi. Diligis enim oīa q̄ sunt & nūlī odisti eoz que fecisti. Lū ergo deus fecerit omnes homines & bonos & malos. ergo nullum odit. Sed ad hoc dicit aug⁹. in glo. ordi. q̄ aliud est quod facit de⁹ in homine. aliud quod facit hō in se. facit enim de⁹ in homine naturaz. que qz in se bona est nō odit sed diligit ipsa & etiā in peccatore. Sed qd̄ facit hō est peccatum. & hoc odit deus. nec tamen odit ve homo sicut nec turbat vt homo. Nā homo irascit & odit cum quadā alteratione & sui imputatione. De⁹ autē imutalis est. nec habet corp⁹ nec sensualitatem corpori annexā in qua oriunt̄ ira & odio. & alie passiones. Dicitur autē irasci & odire per similitudinē & effectū hominis irati aut odic̄tis. Qui enī odit aliquē nō vult eum videre sed querit eū puniri. & sic aliaſſiſ mus odio habet peccatores. vt dicit Eccī. cij. qz non respicit eos sua gratia sed punit & exterminat. Et hoc modo intelligit istud. Odisti onimes r̄c. Et exponit hugo card. de obseruantib⁹. id est nūmis affectuose querētib⁹ vanitates. & vanas diuitias. superflue ponentib⁹ in eis finem suū. & de attendentib⁹ nūmis ad subtilitates philosophicas & iuridicas iutiliter. & de vtentib⁹ superstitionib⁹ que plene sunt vanitatibus & fallacijs. Et ista tertiam expositionē prosequendo sc̄ de obseruantia superstitionū. tria in dīcto verbo notant̄.

Primo grauitas sceleris. ibi. Odisti. Scđo multiformitas criminis. ibi. obseruātes. Tertio inutilitas opis. ibi. supuacue.

Cprimū est grauitas sceleris in superstitionib⁹. & ostendit in prima pte et hoc qd̄ dicit ps. deum odire tales. Odisti r̄c. Nō autē dicitur in scriptura deū aliquem odire nisi propter mortale peccatum. vnde appetet istud esse dānabile & eternali igne puniri. & merito. Nā istud vitū dei usurpat diuinitatē. Irritatis delitatem. agit cōtra dei & ecclesie precepta & voluntatem. Primum patet ex hoc. qz scire futura vel occulta ē proprium dei. iux illud Isa. xl. futura & nouissima annūciate nobis & dicem⁹. qz dñ estis. Et salomon in lī. Regū. viij. Tu solus nosti corda filioꝝ hominū. Sanare etiā infirmos sine medicinis & remedijs naturalib⁹ est propriū dei. Sed per superstitionē & obseruantia auguriorū & diuinationū querunt homines scire futura & occulta. & q̄ incantatiōes & breuia querunt sanitatē sine medio naturali & sine dei adiutorio. Ut sequitur q̄ volunt̄ sibi usurpare que sunt propria deo qd̄ est maxime superbie. Sedm sc̄ q̄ irritat si delitatē. i. promissionem quam fecit deo in baptismo pater promisit abrenūciare dyabolo & pompis eius. Sed talib⁹ vti & facere est querere auxiliū dyaboli et

facere pactum cū eo. eū venerari vt per ea vana & fabfa que facit sibi conferat qd̄ querit sanitatē vel noticiā alicuius rei occulte & huiusmodi. Unde crysosto. de chanaea inquit. Nō petrexit ad diuinos. nō vocauit magos. nō alligaturām quesinit. non imposta trices mulieres ad duxit. l. incantates. nō ad falsa p̄sidia confugit. sed reliquit omnes dyaboli falsitates & venit ad dñm iesum. vbi ostēdit hec esse adiutoria dyaboli. Et apls dicit ad Gal. iiiij. Dies obseruatis & tempora & menses & annos. timeo ne forte inuanuz laborauerim in vobis. l. fidem vos perdēdo. Et augustin⁹ dicit. xvii. q. viij. Nō obseruatis. postq̄ multa talia particulariter posuit. q̄ qui ista sectant̄ fidē negant & baptismū. & sunt deteriores infidelibus. & si senō correferint ad eternā damnationem tendunt. Tertiū patet ex hoc. qz de⁹ exp̄esse prohibet ista dīcens. Non anguriabitini. nec obseruabitis somnia Ecclesia etiā prohibet ista. vt patet. xxvi. q. v. per totū. & q. viij. & extra de sortil. c. in tabulis. Unde ad detestationē huius sceleris ponitur inter casus reservatos episcopis. fūt etiā in his maxima sortilegia q̄ imitent̄ cum his sacramēta vel sacramentalia. et multa turpissima sūt & comedunt & dicunt que turpe esset dicere. Odisti ergo r̄c.

Capitulum. ix. de fortuna.

Beatius vir cuius ē noi men domini spes ei⁹. & nō respexit in vanitates & insanias falsas. Beantudinem quilibet naturaliter appetit. sed ad eam nō pervenit nisi spes eius sit in nomine dñi. id est in virtute dei & auxilio ei⁹ qui in se non confidit. sed in adiutorio gracie dei vel in nomine domini. qd̄ nomen ē iesus qui interpretatur salvator. i. salutes anime & corporis spe rat consequi a iusu salvatori. & non respexit ad vanitatis. l. temporalia in quib⁹ confidat. & insanias falsas. id est superstitiones varias. Circa hoc multi errāt aspicientes ad talia. & confidentes in illis quasi p̄ illa salvandi nō a deo.

Est enim insania falsa fortunatiōis.

Est insania falsa constellatiōis.

Est insania falsa satiationis.

Multi credunt & assertūt multas vanitates & insanias. i. fatuitates falsa. Circa ista aliq̄ de fortuna. aliq̄ d̄ constellatiōib⁹. alij de fato. De fortuna varie sūt hoīes opinati. Aliqui ethnici & rudes hoīes opinati sunt deā esse. vnde & rōme ei fecerūt edē & aram & simulachrum ipsamq̄ vt deā colebāt. & ipsum simulachrum fortune locutū est pluries & matrone ritē eam dedicauerāt. Sed augustinus in. viij. de ciuit. dei. c. xviii. & xix. vbi ista refert ostendit hoc esse fallaciā & errorem. Nā plato & alij philosophi & sapientes omnes deos vtriusq; sexus. si tamen sexū habent. cū nec sexū habeāt. nec plures sint fm̄ veritatē. dīc̄rūt eos esse bonos. sed fortuna aliquā est bona aliquā est mala. An forte cū mala est in malignū demonez conuerterit & dea non est. Sed cū sint multi homines fortunati. tot erūt dee iste. & quot sunt homines bone fortune. Et cū sint plurimi malefortunati erit fortuna si vna est simul bona & mala. Bonam esse dicūt

quæ bonis et malis venit. In hoc differens a felicitate
qua etiam dicebant et colebat ut deam. quæ felicitas illa est qua boni habent precedentibz meritis. Fortuna vero que bona dicitur. sine yllo exame. meritoz fortuitu accidit hominibus bonis et malis. vnde fortuna nominata. Sed quomodo est bona si sine yllo iudicio venit ad bonos et malos. Ut quid colis que ita ceca est passim in quolibet incurrens ut suos cultores pleriqz pterereat. et suis coniemptoribus hereat. Aut si aliquid proficiunt cultores ei ut ab illa videantur et amentur. iam merita sequitur non fortuitu venit. Ubi est ergo illa diffinitio fortunæ. ubi est quod a fortunis nomen accepit. Nihil enim prodest eam colere si fortuna est. Si suos cultores discernit ut prospicit fortuna non est. Quod si iu piter ipsam q voluerit mittit ipse solus colas. non illa que resistere non potest iubenti. falsissimum ergo est fortunam deam esse. et versutia demonum factum est ut loqueretur fortunæ simulacrum. Ad quid enim aliud locuta est nisi ut hoies recte vivere non curarent. conciliata sibi fortuna que illos sine ullis meritis bonis faceret fortunatos. Et lactantius dicit in li. iij. q hoc simulacrum cuz copia et gubernaculo singulatq fortuna et opes tribuat. et humanazz terum regimen obtineat. Sed ut dicit Esa. lxx. Ut qui ponitis fortune mensam. i. aram tâq dee. Et subdit. Numerabo vos in gladio scz iudicij et eterne damnationis. Alij dixerunt fortunam esse accidentium rerum subitum et inopinatum eventum absqz omni causa superiori vel inferiori. Unde aliqui opinati sunt ut refere dominus iohannes dominici sup Ecclæsiasten. q omnia euenerint in mundo a casu et fortuna sine divina prouidentia vel celoz influentia. et sine cuiuscumq rationalis creature ordinatio prima. Unde et augustinus de civi. dei. li. v. dicit. q casualia dicuntur que vel nullas habet causas vel non aliquo rationabili ordine procedunt. Exemplum refert valerius in primo libro q dū remiges quidam haurirent aquam de sentina fluvius maris quendam et naui elecserunt in mare. et mox aliq fluctus contrari illum electum nauis restituunt. A casu et fortuna fuit virtusq. qz sine aliqua causa rationabili et prouidentia cuiuscumq hoc euenerit. Sic igitur aliqui philosophi casum et fortunam posuerunt in omnibus. in quoz persona inquit salomon Ecclæs. ix. Terti me ad alia. i. de contradictione in contradictione a profundo inferni vii pcessit falsissima opinio qua dicit oia euenerire a casu et fortuna. ad sublimitatem diuine prouidentie qua cuncta gubernantur. in qua vidi q non est cursus velocius. Vero loces sunt q cum magno seruore deo seruire incipiuntur. vel sine quacumq difficultate operibz dei imorantur. Et ista velocitas sive couersio ut pauli et magdalene sive operatio sicut pauli non fuit pauli sed dei q trahebat. Amos. ii. Velox pedibz suis non saluabibz. nec fortis bella. Fortes sunt qui viriliter temptationibz resistunt. ut anthoni. benedictus. bernardus et ceteri. Sed ista fortitudo et victricia non fuit ipsorum principi liter sed dei. ps. Dñs fortitudo plebis sue. Nec sapienti panem. Sapientes sunt q deum scire desiderat. et in tali cognitione versantur. quoz panis est verbum dei. ut Aug. hiero. tho. et huiusmodi. Sed huc panem non habent nisi cum actualiter dat et conseruat deus. Tertius. iij. Parvuli petierunt panem et non erat q frangeret eis. Nec doctoz diuitias. Doctores sunt predicatores. Diuitie sunt merita que acquirunt in couertendis arias. Sed iste non sicut a se sed a deo. Lu. vi. In verbo tuolababorhete. et tunc comprehendenter pscum multi tudenem copiosam. vbi pri per se nihil ceperant. Nec artifici gratiam. Artifices sunt qui operibz misericordie insistunt. et practicis exercitij. Et isti a se non possunt illa exercitia. sed deo facit in eis. et ipsi sunt sicut instrumenta. sicut eriaz malleus facit culicellum et instrumentum a fabro ductum. aliter non. Dia ergo ista subiacet temptationi et casui. i. defectui q ad hominem sed non q ad deum. Nam salomon qui fuit velox ad sciendum seu recipiendum sapientiam infusam cecidit tpe malo sibi. Sampson fortissimus cecidit tpe malo sibi. David sapientissimus cecidit in bersabee. Judas doctor. i. pdcator. Petrus apostolus in cura populi. Qualiter autem isti casum sustinuerunt

in corpore qualis habet. ut quod als sicut caput postea facta sit manus et huiusmodi. Et iste casus dominatus in rebz quo usq iterum veniat amicicia et omnia redigat in unum chaos. Et postea iterum adueniente discors sua lice alius casus dominabilis roti generi rerum. Et sic q vni habens uxorem habeat filios. aliq non habeat. vni sit diuines. alius paup. unus sit sanus alius infirmus. vni in iuuentute morietur. alter in senectute. vel medio etate. vel puericia. duobz cadentibus de aliquo loco. vni frangat sibi pedem. alter non. unus sit bonus alter malus. rotu hoc dicitur esse a casu et fortuna sine aliqua prouidentia alicuius. Sed hoc esse falsissimum ostendit christus dicens. Matth. vi. Si enim quod hodie est cras in clibanum mittis deus sic vestit floribus id est ita vivacibus coloribz q nec salomon in omni gloria sua potuit habere vestimentum tam pulcri coloris quam magis vos pusille fidei. s. vestit et prouidebit. Et si voluntaria que non serunt neque metunt pacientem. quantomagis hominibus prouideret. Ipsius enim est cura de omnibus. Sap. i. Creaturam enim deus omnia ut clementia et sanabiles fecit rationes hominum. vnde non a casu per se facta sunt. Sic determinauit. b. tho. in. iij. Propterea genitiles et prima precepta. q. xxij. per rotum. q oia inferiora sub sunt diuine prouidentie. s. mundus et corporalia. motus et actus omnes inferiorum. actus humani et generalis creationis. Unus salomon Ecclæs. ix. Terti me ad alia. i. de contradictione in contradictione a profundo inferni vii pcessit falsissima opinio qua dicit oia euenerire a casu et fortuna. ad sublimitatem diuine prouidentie qua cuncta gubernantur. in qua vidi q non est cursus velocius. Vero loces sunt q cum magno seruore deo seruire incipiuntur. vel sine quacumq difficultate operibz dei imorantur. Et ista velocitas sive couersio ut pauli et magdalene sive operatio sicut pauli non fuit pauli sed dei q trahebat. Amos. ii. Velox pedibz suis non saluabibz. nec fortis bella. Fortes sunt qui viriliter temptationibz resistunt. ut anthoni. benedictus. bernardus et ceteri. Sed ista fortitudo et victricia non fuit ipsorum principi litter sed dei. ps. Dñs fortitudo plebis sue. Nec sapienti panem. Sapientes sunt q deum scire desiderat. et in tali cognitione versantur. quoz panis est verbum dei. ut Aug. hiero. tho. et huiusmodi. Sed huc panem non habent nisi cum actualiter dat et conseruat deus. Tertius. iij. Parvuli petierunt panem et non erat q frangeret eis. Nec doctoz diuitias. Doctores sunt predicatores. Diuitie sunt merita que acquirunt in couertendis arias. Sed iste non sicut a se sed a deo. Lu. vi. In verbo tuolababorhete. et tunc comprehendenter pscum multi tudenem copiosam. vbi pri per se nihil ceperant. Nec artifici gratiam. Artifices sunt qui operibz misericordie insistunt. et practicis exercitij. Et isti a se non possunt illa exercitia. sed deo facit in eis. et ipsi sunt sicut instrumenta. sicut eriaz malleus facit culicellum et instrumentum a fabro ductum. aliter non. Dia ergo ista subiacet temptationi et casui. i. defectui q ad hominem sed non q ad deum. Nam salomon qui fuit velox ad sciendum seu recipiendum sapientiam infusam cecidit tpe malo sibi. Sampson fortissimus cecidit tpe malo sibi. David sapientissimus cecidit in bersabee. Judas doctor. i. pdcator. Petrus apostolus in cura populi. Qualiter autem isti casum sustinuerunt

Capitulū .IX.

rit et capti sunt ostendit in eo qđ subdit. sicut pisces hamoꝝ. Et sca fuit amor mulierū qđ ad salomonē vel curiositas sc̄idi. ham⁹ fuit error qui cepit. Et sca quo ad dauid fuit aspectus oculoz⁹. ham⁹ fuit delectatio carnis. et sic de alijs. Et idco bñ subdit. qđ nescit hoꝝ mo finē suū. qđ ignorat si de⁹ velu cooperari. sc̄ecū vſoz in finē vel nō. Subiactam̄ oīa diuine prouiden‐ tie. et multa sub illa etiā arbitrio et prudētie hoīm. ut ostendit per exemplū de ciuitate obſeſſa liberata p̄ fa‐ pientia vnu⁹. vt ibi subdit. Alij ꝑo differunt fortu‐ na esse inopinatū euentum alicui circa bona exterio‐ ra vel mala nō a se sed a causa ſupiori puenitē. Vel sic. fortunā esse cām per accidens in his que fūt ꝑm propositū propter finē in minori parte. Ita ēdif‐ finitio fortune quā ponit p̄bs in.ij. phisicor. in qua tanguntur tria. Primum est. qđ fortuna est cā per ac‐ cidens. Nā effect⁹ per accidens qui coniugit cause p‐ se et p̄t rōnem cause per se et p̄t intentionē agen‐ tis. et effect⁹ fortuit⁹ et a fortuna. verbi grā. lapides deſcēdere eſt. et hoīm ire ad foꝝ. si hoc propofuit. co‐ tingit eſſe per se. Sed tūc cum vadit ad foꝝ contingit lapidē deſcendere et ſrāgere ſibi caput ē per accidens Ita qđ iſte effect⁹. l. fractio capitis oris ex cōcurſu dua‐ rū cauſarū. l. ex deſcētu lapidis et ex ire ad foꝝ. quaz cauſarū l. quelibet ſit per ſe. tñ earum cursus ad ta‐ lem effectū efficiēduſ qđ eſt fractio capitū dicit̄ eſſe p‐ accidens et a fortuna. ergo fortuna nō eſt aliud qđ in‐ opinat⁹ euent⁹ et per accidens cauſaz cōcurſus. Hoc eſt exemplū egidi⁹ ſup li. de bona fortuna. Scdm qđ ſpectat ad rōem fortune eſt. qđ fortuna ē cauſa eo‐ rū que fūt in minori pte. Hoc patet p̄ exemplū. qđ ali‐ quis vadat ad foꝝ propter aliqd aliud. et inde depo‐ rat pecunia quam nō intēdebat. tūc deportatio pecu‐ niae cui⁹ cā fuit aduentus ad foꝝ nec eſt ex neceſſitate nec ſemp. ergo in minori parte. qđ in pauciorib⁹ con‐ tingit b. Tertiuſ qđ ſpectat ad rōem fortune eſt qđ for‐ terna nō eſt cauſa eoꝝ que fūt a natura. sed eoꝝ qđ fuit ꝑm p̄pofitū et ab intellectu. Q, autē nō ſit a na‐ tura patet. qđ natura vel vt ſemper vel vt frequēt̄ et ſiliter operaſ. Fortuna ꝑo vt in pauciorib⁹ et diſſil‐ ter. Itet neqz inaſatū. neqz puer. neqz bestia agunt a for‐ tuna. cū nō agant voluntarie quasi libert⁹ arbitriū habētes. Unī nec fortunū nec infortunū p̄t eis ac‐ cidere niſi ſilitudinare. ſicut quidam dixit qđ lapides ex quibus fūt altaria ſunt bñ fortunat. qđ eis honor et reverētia exhibet. cū lapides eis cōiuncti vel vicini cōculeant. qđ dicit̄ per ſilitudinem ad hoīes. in qui‐ bus honorati fortunati dicunt. Unde fortunū dicit̄ qđ p̄ter intentionē accidit aliqd bonū ei. Eufortu‐ nū qđ ſequit̄ aliquod magnū bonū. Infortunū di‐ cit̄ qđ p̄ter intentionē accidit aliqd magnū malū. hec tho. in ſcrip. ſup. ii. phisicor. Unī ex hoc ē aliqd bñ fortunat⁹ inq̄z ſiliter operaſ aliquid qđ perfecto abſqz aliqua ſua prouifione et ſua cognitōe ſequit̄ ei qđ eſt p̄ ſe deſiderat⁹ et volitum. Dicit autē. b. tho. in. iiij. c. lxxix. cōtra gentiles. qđ aliqd dicit̄ bñ fortunatus qđ aliquid boni accidit ſibi p̄ter ei⁹ intentionem. ſicut cū aliquis ſodiens in agro inuenit theſaurū quē non querabat. Unī ſciendū qđ aliquid eſt p̄ter intentionē ſuperioris. qđ ꝑo eſt p̄ter intentionē ſuperioris. ſicut

cum dñs mittit ſeruū ad qnendā locum. et ad eundē locuz mitit aliū ſeruū illum ignorante. tūc cōcurſus ſeruoz ad inuicē eſt p̄t intentionē vtriusqz ſeruū ſed nō eſt p̄ter intentionē dñi ipſoz mittentis eos. vnde talis cōcurſus l. ſit fortuit⁹ respectu ſeruoz non tñ re‐ ſpectu dñi ſed ad aliqd ordinariū ab eo. Sic l. aliꝝ qua ſit fortuita respectu hoīm nibil tñ respectu dei qui oīa p̄ordinat⁹ et p̄evidet. a qđ ſit effect⁹ fortuitus. Et dicendū qđ cā qua aliquid bonū contingat alicui ꝑm fortunā eſt vel a celo vel ab angelo vel a deo. Q, enī voluntas hoīs instigat ad volendū et eligendū aliquid cui cōiunctū eſt aliquod cōmodum vel incō modū. quod. l. eligens nō cōſiderat. puta qđ instigat ad querendū vbi eſt theſaur⁹ ex nulla hoīs virtute p‐ cedat. ſed hoc ē vel qđ disponit̄ a celo. vel qđ illumi‐ nat ab angelo. vel qđ a deo inclinat. ſciz qđ vadat ad agrū et ſodiat. et ſic theſaur⁹ inueniat. que quidē cauſa ſalitas diuersimode eſt in his trib⁹. Primo enī ce‐ lum inducit hoīem ad aliquid faciēdū per modū ali‐ cuius paſſionis quā impaſſit in corpora nra. Se‐ cundo angelus diſponit hominē ad eligendū nō im‐ priñdo aliquā paſſionem ut celū. ſed p̄ modū cu‐ iuſdā intelligibilis cōſiderationis illuminādo ad co‐ gnoſendum qđ aliqd eſt bonū nō tñ de ſine. quare ē bonū illud fieri. Letio a deo voluntas hoīs inclinat ad aliquid eligendū cui⁹ rōnem ignorat. et ſic ex his trib⁹ dicit̄ homo fortunat⁹. Et ad maiore de‐ clarationē hoīz ſciendū primo qđ aliquid fortuit⁹ vel infortuit⁹ p̄t contingere hoī per compationē ad celū et per compationē ad angelos. non autē per com‐ pationē ad deū respectu cuius in nulla re p̄t eſſe ali‐ quid nō preuiſum ſeu cauſuale. qđ nibil p̄t contingere p̄ter intentionē et cognitionē dei. Scdm ē qđ non ſemg eligit illud qđ angelus intendit. aut ad qđ cor‐ pus celeſte inclinat. ſed bñ illud qđ de⁹ operatur in illo. Nā angeloz custodia interdum cefſat. ꝑm illud Hiere. li. Lurauim⁹ babylonē t nō eſt curato. et mul‐ tomagis inclinatio corporoz celeſtiū aliquā cefſat. Di‐ uina aurē. p̄uidentia nūqz cefſat. ſed ſemper ē firma. ita qđ l. aliqd bonū poſſet hoī cōtingere p̄ter ei⁹ in‐ tentionē. et p̄ter celi inclinationem et angeli illuminati‐ onē. nō tamē p̄ter dei ordinationē et p̄uidentiam. ſub qua oīa continent. Tertiuſ ſiderandū qđ bñ for‐ tunat⁹ dicituraliqz qđ ex deo vel angelo vel celo ali‐ quis inclinat ad eligendū aliquid ſibi utile cuius ra‐ tionē ignorat. Et ecclora male fortunat⁹ dicit̄ aliquis qđ et ſuperiorib⁹ cauſis. puta celo. angelo. ad con‐ traria ei⁹ electio inclinat. Sicut de quodā dicit̄ Hie‐ re. xxii. Scribe virū iſtum ſterile qđ in diebus ſuis nō pſperabit. Ubi dicas qđ nūqz voluntas hoīs ad ma‐ ſu inclinat niſi permittiue. nō autē effectiue. Loingit enī hoī bene vel male ꝑm fortunam aliquā ſeipſo agente. ut cū ſodiens in terra inuenit theſaurū quiete‐ ſcente. Quandoqz occaſione alicui⁹ alter⁹ cauſe con‐ currentis. ut cū quis vadit ad foꝝ cauſa emendi ali‐ quid et ibi inuenit debitorē ſuū quem nō credebat in‐ uenire. hec tho. in. iiij. c. lxxix.

De quibus bonis ē for. §. I.

nā respectu bonorum spiritualium seu mentalium non potest esse fortuna, nec potest alius dici bene vel male fortunatus respectu horum. **L**uius rō est, quod homo tunc dicitur bñ vel male fortunatus quoniam accidit ei aliquid boni vel mali praecepit intentione. Sed bona spūalia vel mala, sicut sunt opera virtuosa vel vitiosa, non potest alicui evenire praecepit eius intentione cum consistant in electione cum qua cōcurrunt intentio hominis, potest in respectu horum dicere bñ vel male naturatus, scilicet quod habet inclinationes naturales ad virtutem vel h̄cures. Est ergo fortuna circa bona exteriora, eo quod non potest homini evenire praecepit eius intentionem, et respectu horum potest homo dici bñ naturatus et bñ fortunatus, a deo gubernatus et ab angelo custoditus. A celo autem propter dispositionem relicta in corpore dicitur homo non solū bñ vel male fortunatus sed etiam bene vel male naturatus. **T**ho. in. iij. 3 gentiles. c. lxxix. **L**ontingit ergo error circa fortunam, quoniam scilicet quis estimat etiam bona virtualia esse a fortuna, et hec est insania falsa, vel cum quis ponit spem vel finem suum in bonis exterioribus fortune, et hec est vanitas. Sed beatus ait p̄s. cuius est nōmē dñi spes eius, et non rei, in vita, et in saeculo. Habet enim fortuna circa bona ipsa exteriora de quibus est sex defectus, et ideo non sperandū in eis.

Primo defectu impermissibilitatis,
Secondo defectu equitatis,
Tertio defectu veritatis,
Quarto defectu stabilitatis,
Quinto defectu fidelitatis,
Sexto defectu perceptibilis.

Primū defectū, scilicet impermissibilitatis quod habeat fortuna patet, quod nullus est in hac vita ita bñ fortunatus quoniam in aliquo sit male fortunatus. **B**oetius de phisica cōsolatiōne. Nullus est tam composite felicitatis quoniam in aliquo cum sua fortuna r̄tetur. **S**alomō fuit felix et gloriatus in regno suo et tamen in senectute sua insurrexerunt guerre in eis, ut patet, iij. Regū. xi. Octavianus impator fuit ita fortunatus ut dicere de eo in puerbio, Nec melior troiano, nec felicior octauiano, qui tamen non habuit filium cui dimitteret imperium. **H**uius rōnem affligit augustinus. Dicens. De felicitatibus terrenis amaritudines imiscet ut alia querat. scilicet felicitas, cuius dulcedo non est fallax. **S**ecundus est defectus equitatis seu rectitudinis iniquitatis, scilicet boni videlicet male fortunatus et malibñ fortunatus, scilicet illud p̄s. Ecce p̄tiores ipsi et tabundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Et de sanctis dicit Sapientia, iij. Tercius in formacō, scilicet tribulationis probavit electos dñs. **U**nus gregorius, in. xv. moralia. ait. Presentis vite prosperitas innocentie testis non est, quod multi ad perenne vitam per flagella redeunt, et plerique ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriuntur. Et augustinus. **M**obilis infelicitatis felicitate peccantibus, quod penaliter nutrit impunitas, et mala voluntas est velut hostis interior, orborans, xxiiij. q. i. parat, circa filii. **T**ertius est defectus veritatis. Multa enim credunt esse fortuita que non sunt, ut opa bona vel mala ex quibus aliquid premitur vel punitur in vita ista, ut quod quod fuerit vñ postea suspenditur, vel quod aliquid insister virtutibus et scientie vñ exaltaatur. Et ecōtra multa attribuunt hoīes industrie humana quod sunt fortuita vel ita inherēt ipsalibet ac si amittit non possint. Augustinus. **M**agne virtutis est cum felicitate luctare.

Rit. Magne felicitatis est cum felicitate non vincere. Quartus est defectus stabilitatis. Non bona fortuna habet mundi parum durat, p̄s. Vidi impiū superaltatum et eleuatū sicut cedrus lybani et transiū, scilicet per considerationem, et ecce non erat, quoniam eu et non inueniū est locus eius. **A**lexander magnus in brevi deuicto dario oīm obtinuit munitiones et regna, et post, cōjunctus annos cognovit quod moreres, et tunc oīa amisit, i. Machab. i. Innocentius de utilitate conditionis humanae autem. Subito cum non suspicat insortum accidit, calamitas irruit, mortis inuidit, mortis intercipit quam nullus evadit. Et ut dicit boetius de phisica consolatione. In oī adūstitate fortune infelicitas minus infortunij genus est fuisse felicem. **Q**uintus est defectus fidelitatis vel discretionis. Non pagani fortuna ceca appellat et pingunt, eo quod passim in quilibet incurrit sine ullo examine meritorum et ad bonos et ad malos venit. **T**ullius de amicitia. Fortune non modicū ignoratos multos excecauit, Non aut ipsa fortuna ceca est, sed eos cecos plerūq; efficit quod cōplete est. Et se neca, fortuna ei cui multū fauor stultū efficit. Econtra facit prudens. Non ut ait seneca. Fortune instabilitas prudētis animū non p̄qualitat. Non virtuosus neque bona fortuna extollit, quod nullū bonū exterrit est quod ipse multū apprecepit, neque mala fortuna deprimit, quod de nullo malo tantū cōtristat et deviciat propter illud a via rōnis. **S**extus est defectus perceptibilis. Non perceptū est cui nihil deest. Nullus autem est in vita presenti cui non desit aliqd et cui sufficiat quod habet. Et percipit qui h̄i bona fortuna multis indiget ad conservandū ea, nec desunt ei curae et timores inquietates. Exemplū de tyrranno siculo dyonisio quod fecit suspēdere gladiū acutissimum in filo tenuissimo super caput eius iuldā sui amici in uitati ad cōvivū suū nobilissimum, qui vñ bolū non potuit sumere sine maximo timore ne gladiū desuper cadens occideret eum. Et quod oīe ostē dicitur tyrannus ei quod imperfēctus et miser lesser stat ei quod quē ille ut magnificū cōmendarat. Beatū ergo quod non respexit in huiusmodi vanitates et insantas fallas. Ray. **I**te sciendū quod bona fortuna est aliquid sine rōne, quod scilicet imperium ille quē bene fortunati sequuntur non est factus a rōne, sed a deo vel angeloval celo. **O**ne autem imperium quē sequuntur bñ fortunati sit sine rōne patet, quod si ab aliqd bñ fortunato queraf, quod sequitur rōne imperium ne sequit redere rōne, sed dicet, h̄ facio, quod sic dictat misericordia. Et ita pro rōne dictamē cordis et bñ placitum voluntatis assignabit dices, ita placet mihi, ita dicitur mihi cor. **I**te scio notandum quod bñ fortunatis non expedite cōsiliari. **L**uius rō est, quod tales bñ fortunatis habent deutz directorē seu sequuntur instinctū superiorē quod est melior oī cōsilio et intellectu humano. Ratio autem humana multoties est impedimenta bone fortune, quod sine rōne existentes sunt magis fortunati, et magis sequuntur bonū finem, et eo quod magis sequuntur diuinos instinctū. **I**te sciendū quod bona fortuna excedit et superat prudētiā et experientiā hoīm sapientū. **E**t rō huius est, quod tales scilicet fortunatos oportet suscipere illā diuinatū quod est a diuino instinctu, quod superat oīm sensum et intellectum, vñ tales melius diuinantur et vanicantur de fide et sapientia et prudētes. **I**te in hoīes aliqui sunt bñ fortunati eo quod bñ sequuntur diuinos instinctus. **E**t vñ sunt

Capitulū .X.

Idē homo vno tēpore erit fortunatus et fortunata eget aliquo alio tēpe erit infortunatus et infortunata eget. Et a natuitate sunt aliqui fortunati et aliqui infortunati. Item insipientes et simplices cōtingit magis esse fortunatos, p̄baꝝ ratiōe et exemplō. Rōne quidez, q̄ ille est magis fortunat⁹ qui magis sequit⁹ instinctus diuinos. Sed simplices amissa rōne et nō dediti exte riōib⁹ agsibilib⁹ magis percipiunt et sequuntur int̄iores instinct⁹ et diuinos imper⁹ q̄s faciunt sapientes qui rōem sequunt⁹. Exemplō sic p̄baꝝ. Sicut ceci amis sis oculis magis memorantur, et contingit virtuosius et stabili⁹ esse qđ memorant. Dic insipientes ma gis sequunt⁹ diuinos instinct⁹ amissa rōne. Nā plu ribus intent⁹ minor ē ad singula sensus. Egidi⁹ in scriptis sup̄ libro de bona fortuna. Appellan⁹ hic in sippietes et sine rōe illi qui nō sequunt⁹ rōes naturales humanas, et sapientia humana vel acquisitaz, sicut mulieres et simplices persone.

Taplin. f. de cōstellationib⁹, et ibi de stella mago rum que apparuit eis.

De cōstellationib⁹ etiā
Pōt induci illud p̄s. Beat⁹ vir cuius tēc⁹ q̄ nō respexit in vanitates et insanias sal fas. Mltē enī vanitates et insanie false dicunt⁹ et bu iūsmodi, sed hō rectus nō respicit ad eas. Nōne vanitas est et insania falsa credere q̄ astra seu cōstellationes cogāt nos ad bñ vel male faciendū, vel bñ aut male habendū. Sed etiā corpora celestia influūt in corpora inferiora, nō tñ directe in aīas. Sed nec etiā in cor pora nisi disponente dō. Qui cū sit cā p̄ma oīm, et cā p̄ma pl⁹ influat in causatū cause sc̄de c̄s ipsa cā sc̄da p̄m regulā naturale in libro de causis. Sequit⁹ q̄ de⁹ ad placitū suū p̄t tollere et mutare influūt a causis secūdis, ut a corporib⁹ celestib⁹ quo ad aliq̄s effect⁹ naturales puta pluviatas, siccitates, pestes et h̄mōi, q̄ aliqui p̄m dispositionē corporū celestium et elemētorū Deberēt euēnire, ita q̄ nō euēnāt, et ecōtra q̄ veniant q̄i p̄m cā sc̄das non deberent venire. Et p̄terea dī c̄et dñs Viere. f. A signis celi nolite timere sicut gen tes timet. Qn̄ imissit dñs pestē in populū israel p̄ter numerationē factā a dauid ex quadā iactantia et va nitate, et in triduo cessavit et toto, puto b̄ nō fuisse ex cōstellationib⁹ sed dei bñplacito. Et silit̄ de signis corporalib⁹ factis in egypto p̄ moyzen. Tñ et gratas nūs dicit in Decreto, xvii. q. l. f. his ita, q̄ quibusdā cōstellationes et futuroz signis custodientib⁹ ap̄ls ait, sc̄ Gal. iiiij. Dies obseruat̄ et mēses et p̄a et annos, tñ meo ne forte sine cā laborauerim in vob̄. Dic et astro nomia seu astrologia apud catholicos in dissuetudi nē abh̄t, q̄ dū propria curiositate his nimis erant in tenti min⁹ vacabant his q̄ saluti aīaz erant accōmo data, hec ille. Et amb̄ dicit q̄ astrologia et alia h̄mōi nihil valent ad salutē et mēritū in errorem, et q̄ his stu dent curā aīe nō habēt, dī, xxvij. f. h̄inc etiā fili⁹, in si. Equidē obseruare dies p̄m rōem naturale medici ne vel p̄bie naturalis, puta nō dare medicinas in re volutioē lune aut mituere sanguinē vel plātare aut incidere arbores magis vno tēpe q̄s alto, put̄ dictat rō naturalis, h̄licet. Et sic etiā dare iudicia vel sequi de

effectib⁹ naturalib⁹ fm sc̄iam astrologie, que tñ iudi cia frequenē reperiunt fallacia, vel q̄ ignorat̄ illa sci entia, vel q̄ vt dicit⁹ est de⁹ p̄tmutare virtutē et in fluxū secundarū cāz ad effect⁹ p̄ducendos ad plac tū. Sed de actib⁹ humanis velle certitudinaliter ex cōstellationib⁹ iudicare, ad suggestionē pertinet et ini delitatē cū per hoc tollat libertas arbitrii. Sed scien dū q̄ est triplex gen⁹ stellarum,

Primo est stella comatica,

Sc̄do est stella erraticā.

Tertio est stella singularis et mirifica.

Primo est quedam stel. s. I.

la que dicit̄ cometes vel cometes. Et vt dicit̄ in carbo licon. Cometa est quedā stella crinita emittens de se radios flāmarū ad modū crinitū. Et semp q̄i appa ret significat mortē vel mutationē alicui⁹ p̄ncipis vel alicui⁹ patrie destructionē, et semper dirigit radios su os ad illā partē cui minat. Quidā tñ dicit̄ q̄ nō est stella. Is ē qdā nubes ignea claritate accēsa qđ magis credim⁹. Papias aut̄ dī q̄ cometes est stella sic dicit̄ eo q̄ comas luminis ex se fundat. Quod gen⁹ sideris q̄i apparet pestilentia, famē, bellū, aut regni muta tionē significat, quā latini crinitē vocat, eo q̄ in mo dū crinitū flāmas spargit. Alij dicit̄ cum quib⁹ ego q̄ cometes nibil aliud est q̄s vapor terre⁹ et grossus, cui⁹ p̄tes sibi paulatim cōiacent ascēdens ab inferio ri pte estus multū ad superiorē partē eiusdē ubi con cauitatem ignis cōtingit, et ibi diffusus ē et inflāmat⁹ et iō videſ long⁹ frequenter et diffusus. Item sc̄ias q̄ stelle h̄ntes comas efficien̄t, et fm locū sue generatio nis sunt ppter aerē inflāmatū et vicinitate ignis qui cōtinet materiā cometē et ipsum cometē aere dico p̄ pinquū igni qui in se cōtinet colorem ignis, q̄i q̄i in ipso vapor sic⁹ inflāmatū cōtinuatio fit cum luie flāme cōmoto ab inferiori aere ubi stat vapor eiusdē nature, et ita diffuso illo qđ continuat̄ ei sit oblongū, et hic ē cometes. Et si queras cū dicit̄ cometes se ha bere ad bellū vel mortē alicui⁹ an sit hoc signum, cā vel effect⁹. Dico q̄ p̄prie est signū, q̄i sicut dicit̄ aristoteles in li. de somno et vigilia. Talia sunt sicut cōsilia r̄i, cui⁹ cōsiliū meliorib⁹ inūctis mutari p̄t. Ita dū martis bella et mortē continentū et regētū turbas si gnificat sicut inclinās plurimū ad b̄ per irā et calorez et siccitatē et quib⁹ prouenit aīositas et concitatio po puloz ad inuicē. Et iō signatū cometē p̄t est p̄ mar te q̄ est cā bellī et destructionis populoz, cā dico inclivans nō necessitās, et iō illa significare dicit̄ cometes cū tñ eius significatio p̄pria nō sit sup̄ illa. Et sc̄ias q̄ vt dicit̄ proleme⁹. Ut sapiēs dīnabilis astris, q̄i sa pientia sua p̄t vitare ea ad que astra disponit. In morte, b̄, thome de aīo vt dicit̄ in legēda ei⁹ appa ruit cometes sup̄ monasteriū fossenoueybi lacebat infirm⁹, et b̄ per triduum an mortē ei⁹ et ipso mortuo nō fuit vīla ampli⁹, vñ credit̄ significasse mortē ei⁹. An no dñi. Mcccc, apparuit cometes p̄ longū tps h̄ntes comas nigras, et dicit̄ significasse mortē ducis magni mediolanū, q̄i tūc mortuus ē. In principio papat⁹ eu gen⁹, iij, apparuit cometes cū crīub⁹ quasi argente is, et inde secuta sunt multa mala belloz et mutatōes

Nō ergo comete hñt inducere ad malū vel bonū, sed significare tribulationes q̄ etiā possunt deo opanter hominib⁹ penitentibus auferri. Nō ergo respicit ad vanitates et insanias falsas, iustus hō, sed ad deum.

Secundo sunt stelle er. §.II

ratice, et dicunt septē planetē quoz quilibet h̄z suū celum p̄ quod facit cursum suū. Et prim⁹ planetā ē luna. Secōs mercurius. Terti⁹ venus. Quart⁹ sol. Quint⁹ mars. Sextus iupiter. Septim⁹ saturnus. Post hos est octaua spēra seu celū ubi sunt oīa sidera fixa. Et dicit aug⁹. in libro de natura demonū. q̄ astrologi dicti sunt quidā eo q̄ in astris augurant. Genetalici appellati sunt ppter natalicioz cōsidērationē dierum. Geneses enī hoīm per. xii. signa celi describūt siderūq̄ cursus, nascentiū mores, actus et euent⁹ predicere consant. i. quis quali signo fuerit natuſ, aut quē effectum habeat vite qui nascit̄ interpretan. bi sunt q̄ vulgo mathematici dicunt. Lui⁹ sup stitionis gen⁹. pstellationes latini vocat. i. notatioes sider̄ quo se habeant cū quisq̄ nascit̄. Primi autem stellarū interpres magi nuncupant, sicut de his legi tur q̄ in euāgeliō xp̄m natū annunciauerunt, postea hoc noīe soli mathematici dicti sunt, cui⁹ artis scīav̄ q̄ ad xp̄m fuit cōcessa, vt xp̄o edito nemo natuūtates alicui⁹ de cēlo interpt̄ef. Habent̄ hec. xxvi. q. iij. iigf gen⁹. Sciendū igf q̄ stelle seu corpora celestia habet vniq̄ influentiaz sup corpora humana sicut sup alia corpora sed non sup aīas hoīm vt cogant̄ hoīes ad aliquid faciendū boni vel mali ex constellatione. Et h̄ probat triplici via. i. rōne, auctē et exemplo. Ratione quidē sic. Diuina pūdētia fm̄ dyonisii tra di sposuit ordinē vniuersi v̄rūnseriora regant̄ per sup̄ra. et min⁹ nobilia p̄ nobiliora et nō econuerso. In hoīme aut̄ sunt duo. aīa et corp⁹. Et corp⁹ quidem q̄ nūc mortale ē et passibile, est infer⁹ et ignobil⁹ corpo re celesti vñ recipit influentiā dispositionē et motū, et variationē corporib⁹ celestib⁹. Sed aīa huma na ē nobilior q̄libet corpore celesti. Et rō est fm̄ tho. p̄ gentiles, q̄ effect⁹ aliquis rāto ē nobilior quanto magis sue cause assilat. De⁹ autem ē p̄ma cā oīm rerū. Un̄ quāto aliqua creatura ei magis assilatur tanto est nobilior. Et q̄ de⁹ spūs ē. Job. iij. ideo aīa no stra q̄ spūs est magis assilat deo q̄ sol. luna. stelle ce li. q̄ omnia corporalia sunt. Cum ḡ sit nobilior quo libet corpore celesti, nullū corp⁹ celeste pōt̄ directe in ipsam agere vel influere. Sed angelus qui ē superior aīa agit in ipsam. s. in ptem intellectuā ipsam illumi nādo. et multomagis de⁹ glorioſus qui oībus est su perior agit in ipsaz intellectū illuminādo et voluntātē mouēdo. Non ḡ directe cōstellationes p̄nit per se mouere voluntatē vel intellectū directe, sed ex ipſis cōstellationib⁹ sub quib⁹ nascimur recipim⁹ qualitatē dispositionē et cōplexionē corporoz, parvum etiā ex cōditione parentū generannū. Un̄ damasus dicit q̄ alijs et alij planete diuersas cōplexiones et dispositiones et habit⁹ constituunt, nā fm̄ qualitatē cōplexionū exci tank in potentiis sensitivis q̄ sunt affīcte organis corporis. diuīs mor⁹ passionū et inclinaciones ad diuīsa virtutia, et sic pōt̄ dici q̄ ex cōstellationib⁹ h̄z quis incli-

natioes ad diuīsa virtutia. Sed insup multoties h̄z ma las inclinatioes ad virtutia ex alij causis, q̄ vel ex ma la sui custodia vel ex prava consuetudine q̄ vertit in naturā vel ex dyabolica suggestio. Verūramen q̄n tūcūq̄ quis habeat mot⁹, et sentiat in se inclinatioes ad virtutia et quacūq̄ ex cā. q̄ peccatum mortale nō consistit in sensualitate sed in rōne et volūtate q̄ semp manent libere ad assentiendū vel dissentientū peccato. et ideo nūc̄ alij ex necessitate cogit ad aliquid bñ v̄l male faciendū ex cōstellationib⁹ celoz vel alij occa ſionib⁹. Un̄ et ptolemy⁹ maxim⁹ astrologus dicit in cētiloquio, q̄ vir sapiē dominab̄ astris, i. inclinatioes ad virtutia q̄s haberet a planetis. Hinc etiā legitur de discipulis platonis vel socratis, q̄ cū sel̄ osten difſent facie sui magistri pictā cūdam magno magistro iu phisonomia qui ex effigie vult⁹ iudicabat de cōditionib⁹ hoīm, et interrogarent eū cui⁹ conditiois esset ille hoī representat⁹ per illā figurā. Respōdit. Lu xurious est et corruptor pueroz. Qd illi iurserūt sciētes castitatem maximā sui mīgrī. Nā si plato fuit, ille virgo pīmansit. Retulerūtq̄ ipsi discipuli hoc mīgro fūo. Quibus ille. Inclinationes vtiq̄ ad hec virtutia habui. sed sapientia et virtute me cōtinui. Probat hoc idē. s. q̄ ex cōstellationib⁹ nō cogit homo ad malefaci endū, auctoritatib⁹ divine scripture et scōz. Nam ut habet Gen. iij. dicit̄ fuit chaym postq̄ cepit fram suo abel inuidere. Sub te erit appetit⁹ tuus et tu dominaberis illi⁹. i. tu poteris dñari ratione si volueris pētō inuidie et odij ad qđ inclinaris. Et Eccl. xv. dīc̄t. q̄ de⁹ ab inicio cōstituit hoīem, et reliquit eum in manib⁹ cōsilij sui, i. in libertate arbitrij. Posuit ante eū bonū et malū, ignē et aquā, mortē et vitam, ad qđ cūq̄ voluerit expedet manū suā. s. opis. Dñe eug⁹. in. v. li. deciui. dei. Nō vloq̄quaq̄ absurde dici pōt̄ ad differētias tm̄ corporoz asfaltus quosdā valere sīde reos. nō autē ai voluntates siderū positionib⁹ subdī Hiero, etiā ait in li. 3 iouianū. Liberi arbitrij nos cōdidit deus nec ad virtutes nec ad virtutia trahimur, alioquin vbi nēcitas nec corona. de pe. dī. iij. si enim vbi enī hoī ex cōstellatione cogereſ ad aliquid malū nō posse illud eūtare. In iusta aut̄ esset illa lex que p̄bi beret sibi illud facere qđ non pōt̄ a gerre. q̄ lex dī esse possibilis. vt dī. iij. Erit autē lex, et per pīns non obli garet ad obseruantia ei⁹, vnde nō peccaret ipsaz trās grediendo, frustra etiā essent oīes doctrine morales, et exhortatioes ad virtutes fierēt, et pene a legib⁹ spo nerent. si necessitaren̄t hoīes ex cōstellationib⁹ ad bñ vel male agendū. Ad idē facit qđ ait ambro. Nō est q̄ cuīq̄ nīm ascribam⁹ erūnā. Nemo nīm tenet ad culpā nīl p̄pria voluntate defleterit. Cōluntariū sībi militē elegit p̄pīs, voluntariū serū dyabolus acīonat. xv. q. i. nō est. Confirmat hoc idē ex cōplis. Nā iacob et esau gemini fratres uno cōceptu geniti et uno p̄tu et ysaac et rebecca editi sunt. vñ et videſſub vna cōstellatione nati sunt, et tm̄ fuerūt valde diuersorum moz. Nā iacob lenis et delicat⁹. Esau hispidus et ferens. Jacob simplex et quiet⁹. Esau venator et agrest⁹. Jacob bon⁹. Esau malus. Si ḡ cōstellatio necessitat̄ ret hoīem ad opera sua cū sub vna cōstellatione nati fuerint debuerint esse oīno similiſ cōditionis. Et q̄

Capitulum .X.

nō fuerit similes in vita sed valde cōtrarij. Ideo clāre ostendit nō ex constellationib⁹ sed proprijs voluntatibus haberi virtūs. Similiter aug⁹. in. v. de cuius dei. vbi diffuse reprobat a principio ill⁹ quinti per multa capitula hunc errorē. Narrat de duobus partu uno natis. uno mari. altero feminā. qui fuerū valde diverse conditiōis. Nā masculus deditus coniugio. militie et negotijs mūdi. feminā seruata castitatem oraliter se tradidit deo. qđ non fuisse si constellatio necessitatē ad conuersationē tenendam cum sub eadem cōstellatione nati essent. Et si dicāt ut respondeant ad h̄ mathematici. qđ constellatio est momentanea sub qua quis nascit⁹. Et qđ duo cum oriuntur ex uno partu nō simul nascunt⁹ sed vn⁹ post alterū. vñ de nec in momēto sed per interuallum. et sic habet diuersas constellatiōes. Sed ad hoc repellenduz dicit ipse augustin⁹. qđ si sic esset cū vn⁹ solus nascit⁹. nō in momento totus egredias⁹ ex vtero. sed de parte in partem successiue sequeret⁹ qđ vñus et idem homo tot constellationes haberet quot membra corp⁹ suum continet que paulatim eduxit ex vtero. quod ē absurdum dicere. Grego. in omel. ad idem improbandū induxit aliud exemplū. videlicet Lōtingit in vna ciuitate ea dē hora et momento nasci filii regis et filii rustici vel artificis. vñ sub eadem constellatione et ramen in processu vite fili⁹ regis succedit in regno et erit gloriosus et diues et sciens. et ali⁹ cultor terrarū et ignarus pauper et mercenarius. Si ergo constellatio inducit conuersationem statum et mores et omnia que pertinent ad vitam presentē. quomodo est tanta diuersitas in hos natos sub eadem constellatione. Dicūt illi mathematici qđ si quis nascitur sub signo aquarij erit piscator. Sed cui in quibusdam partibus nō sint pescatores. et ramen ibi nascunt⁹ aliqui sub illo signo. quomodo habebit effectum constellatio in illo nō recedente de partibus suis. Concludunt ergo tam philosophi et sancti theologi falsum esse īmo et hereticum credere qđ homo cogat ad bene vel male faciendum ex cōstellationib⁹. Notandum etiā prius dicit beat⁹ tho. in sum. cōtra gentiles. li. iij. c. lxxix. qđ cum homo habeat eligere et prosequi que elegit in operibus suis. in virtutib⁹ hoz a carnis superiorib⁹ adiuuatur in terdum etiā impeditur. Et p̄m electionem quidē iuuatur ad eligendum aliquid. vel in cōstum inclinat a deo. per operationem diuinā et intellectum et voluntatem. Ab angelo in cōstum illustratur intellectus ad cognoscendum solum quod est bonū aliquid fieri et si nesciat assignare causam. vel etiā cum illuminatur ab angelo ad cognoscendū etiā causam. quare bonū est illud ab eo fieri. Et corpore autē celesti non iuuat homo ad electionē faciendam alicui⁹ operis nisi in cōstum corp⁹ celeste imprimit in corp⁹ ipsi⁹ hominis. ex qua impressiōe homo incitat ad eligendum. qđ modum quo passiōes inducunt ad eligendum. videlicet trahendo rationem ad se ex vehementia ipsi⁹ passiōes et suavatione obscurante ipsam. Unde illa incitatio qđ est in nobis ex corporib⁹ celestibus est p̄ modum alicui⁹ ius passionis. sicut cū quis inducitur ad eligendum aliquid per odium vel amorem vel irā vel aliquid huiusmodi. Scđm p̄o executionē eius quod eligit iu-

uatur homo ex superiori causa in cōstus consequit⁹ ob ipsa causa superiori robur et efficaciam ad implendū quod eligit. Que quidem nō solum a deo et ab angelis. sed etiam a corporibus celestibus esse potest in cōstum talis efficacia in corpore sita est. Manifestū est enim qđ etiā corpora inanima quasdam vires et efficaciam a corporibus celestibus consequunt⁹ preter eas etiam que ad qualitates actiūas et passiūas elemētoz consequunt⁹ quas nō est dubium corporib⁹ celestibus esse subiectas. sicut qđ magnes attrahit ferrum hoc habet a corporib⁹ celestibus. et lapides qui dem et herbe habent alias virtutes occultas. Unde nibil p̄ibet qđ etiā homo habeat ex impressione corporis celestis aliquam efficaciā in aliquibus corporalibus faciendis quā alius non habet. puta medius in sanando agricola in plantando. miles in pugnando. Vanc etiā efficaciam multo perfecti⁹ deus hominibus largitur ad sua opera efficaciter exequenda. Et cōstum ad primum auxilium quod est in eligendo dicitur de⁹ hominē dirigere. Quantū ad secundū quod est in exequendo dicitur de⁹ deus confortare primum tangit ps. cū dicit. Dñs illuminatio mea. Scđm cum subdit. Dñs protector yile mee. Nō ergo constellatiōes per se et directe mouent voluntates ad eligendum vel exequendum bonū meritoriū. sed deus. nec virtuosum. sed qđ semetipsum.

Pro tertio est alia stel. §. III.

la singularis et mirifica que scilicet apparuit magis ad manifestandum christi nativitatem. Unde dixerunt venientes hierosolymam. Vidi unū stellam eius in oriente. et venimus adorare eum. Math. ii. Et mathematici dixerunt illam fuisse constellationem sub qđ natus est christus que fecit eum ita perfecte conuersari in mundo. et tanta mirabilia sacre. Sed hoc falso summum est. Non enim ut ait augustinus in sermone de epiphania. illa stella fecit christum mirabiliter vivere. sed christus fecit eaz mirabiliter apparere. Et in alio sermone. Quid enim erat illa stella nisi miracula lingua celi. que enarrat gloriaz dei. Ecertum est ergo illam non fuisse constellationem christi. Nam constellatione est influxus procedens a stellis que sunt in celis ab initio creatae. Ista autem que apparuit erat in metidilio aeris de nouo creata. Et aliqui quidē dixerunt eam fuisse angelum qui apparuit pastorib⁹ ad christi nativitatem iuiciandam. Sed qđ pastores erant de populo iudeorum ratione vtentium in cultu veri dei. ideo congruum fuit ut eis appareret in forma rationalis creature. id est hominis. Magi vero erant de populo gentilium qui non vtebantur ratione coientes etiam insensibilia. ut solem. lunam. stellas et huiusmodi. ideo apparuit eis ad manifestandum christum in forma creature insensibili scilicet stelle. Alij opinati sunt qđ stella illa esset spiritus sanctus. qui quidem apparuit super christum baptizatum. Luce. iij. sub specie columbe. quia columba ē animal secundum. ad ostendendum spiritualem successionem inde sequendam ex christi baptismō. Et super p̄p̄ transfiguratiū syb specie rubis lucide.

Citulus XII.

ad innueriduz versatem sapientie effundendā. iuxta illud Job. xxvii. Nubes sparserūt lumen suum. Ita ipse spiritus sanctus apparuit in forma stelle ad significationem natiuitatem. qui etiam in celis dominaretur. **Tertius** dixerunt stellam illam non fuisse nec angelum nec spiritum sanctum sed stellam de novo creatam. Et hoc venit dominus augustinus et leoninus papaz in sermone. t. b. tho. in. it. pte. q. xxvi. que postquam pugnat officium propter quod fuerat de novo creata. s. ad manifestandum spiritu natiuitatem in terra et dirigendum magos quibus apparuit in via. et perducendum ad locum natiuitatis. resoluta est post in placere materia. vñ sicut nec prius vñque apparuit antequam magi viderentur. nec per adorationem magorum amplius visa est. Triplici autem ex causa spiritus se per stellam manifestauit illis.

Primum propter precedentem designationem.
Sed etio propter congruentem attractionem.
Tertio propter recte vite expressionem.

Quantum ad primum. §. III.

quod fuit facta promissio abrahe de christo et eo nascituro. domino dicente. In semine tuo. i. christo ex genere tuo nascitur euro. benedic oes gente terre. Gen. xxi. Fuit etiam promissa sibi multiplicatio generis sui sic stellarum celi et haren maris. Suspicere inquit dominus abrahe quodam sero aere sereno. Dividimur stellas si potes. sic erit semen tuum. Duplex est semen seu generatio abrahe. Una carnalis et hec est iudeorum que figurata est per multitudinem baronem maris. propter sterilitatem suam in bonis operibus. et quod tenet totaliter dedidi sunt. et terrena eis promissa sunt. et hec vñque sine numero multiplicata est usque in hodiernum die. Altera generatio abrahe est spiritualis eorum. s. qui per fidem veram eum imitari. Et hec est gentilium ad fidem conversorum que per multitudinem stellarum cum innumerabiles sint figurata. quod sicut stelle sunt radiose et in celis. sic gentiles conuersi ad fidem fuerunt illuminatis sim amantes celestia et tenentes celestem conuersationem. Vnde abrahã vocatus est secundo quod interpretatur pater multarum gentium. Magis sunt filii abrahe quod sunt spiritus. i. imitatione filiorum sunt. quod sunt spiritus carnis. ut ostendit apostolus ad Corin. iii. Ad ostendendum igitur quod hic etiam fideles pertinebant ad generationem abrahe cui facta est promissio terre promissionis. i. vite eterna. id per stellam vocati sunt ad ipsum. Baruch. ii. Stelle quae dederunt lumen in custodiam suis. i. isti magi in regnum suis quae custodiebat lumen. s. fidei annunciantes natiuitatem christi vocate sunt scilicet per stellam ad ipsum adorandum. et dicitur. assumpcio. s. eundo ad locum destinatum. Aliqui alii dicunt quod isti magi fuerunt descendentes ex balao sphera qui designarant spiritu natiuitatem prophetando per stellam dicentes. Dicitur stella ex iacob et homo ex eterne de israel. et percutiet duces moab. id est principes demonum. Ita stella fuit iesus. sicut illud Apocalypses ultimo. Ego iesus radix yesse stella splendida et matutina. Vnde et declaras ipsam stellam subdit et pro id est hoc exurget ex israel. Ipse igitur balao suo spinqus edocuit de aduentu domini summi in mundum qui oes alios sibi subiungaret. Et signum eis dedit de apparitione noue stelle. vñ singulis annis in monte quemdam eminentem ascendebat certo tempore. et attende-

rent si noua stella orta esset. et ipsi filii suis de generatione in generationem intimabantur. et obseruare faciebant. Ex quibus isti magi descendentes et hoc obseruantes. videntes nouam stellam oram illuminati sunt ad cognoscendum spiritu ortum. hoc reseruans cryso. quosdam te nuisse super Matrem.

Secundo manifesta I. §. V

uit se per stellam propter congruentem attractionem. Dicitur Sap. viii. quod diuina sapientia disponit omnia suauiter. quod videlicet uniuersitas creature indidit inclinationem naturalem ad sequendum illud quod sibi coagrit et pertingendum ad suum finem. Et quod trahit creaturam humana per modum sibi conuenientem et magis visitatum. Non enim inuitus trahit animum sed amore. Unde cum conuertere hominem ad se ostendit metus eius se esse illud bonum in summo gradu ad quod quis magis afficitur. Unde augsburgensis trahere cepit per sapientiam et eloquentiam amicos. cui et ipse deditur erat. et erraret. Et exemplo virginis maximae rhetoris hetherinam attraxit ostendens se illum pulcherrimum et nobilissimum sponsum quem affecrabat habere. Symeon et anne prophetasse se manifestavit occultis illustracionibus. utpote qui assueti erant visionibus secretis et monitionibus internis spiritus sancti. Iustos autem magos. i. iustos astrologos. ita eos appellat augustinus. Cuidit tunc magus et obstupuit astrologus. quod erant assueti ad considerandum motus astrorum. per astrum novum apparetur se eis manifestauisse et per stellam eos adduxit. Et quod erant primi gentium vni et quasi doctores ceterorum congruit per stellam eos illuari. qui ut stelle alios habebat illuari. Daniel. xii. Qui ad iusticiam erudiunt multos quasi stelle in perpetuas emittentes. et sic per astrologiam scientiam suam ad se trahit.

Tertio manifestauit . §. VI.

se per stellam. ut et proprietate eius ostenderet recta vita hominis. que habet inducere ad ipsum. sicut illa stella de qua dicitur. quod stella quam viderat in oriente accedebat eos usque dum venies staret super ybi erat puer. Numquid non dicere videbas. ut dicit maximus in sermone. Ecce iste est ad quem adorandum vos induxi et adduxi. et propterea me misericordia vobis cunctis accessistis et intrastis hierusalem civitatem regiam ab hostiis quos vobis ostendebat et cetero. Meret enim homo potest directionem ex quo videt se illa brevis humanam. vel etiam ex celo modo heris testimonium de stella celesti exorta. Apocalypses. vi. Ego iesus stella splendida et matutina. ego liberus descendenter ad adorandum ipsum quem fecit. sed non est meus actus latrarius quem creature irrationalis. Sed vos qui rationales estis. vos ergo intrate. et ego desuper vobis lumen faciam. quod obscurus est locus tugurij. Erat autem discens ab alijs stellis ista in tribus que designant conditiones fortios iustorum. Erat autem differens prior in motione. Secundo in apparitione. Tertio in figuratore. In motione quidem. quod ybi aliae stelle mouentur oes motu circularem de oriente in occidente ad motum primi mobilis. vel ex parte de occidente in oriente ad motum proprium. Ista mouebatur motu animalis progressivo. scilicet aliis

Capitulum

.IX.

fol. 333

+ 9°

quando per rectū aliquando ad dexteram aliquando ad sinistram declinando. Sic cōuersatio iustorum seu operatio eoz que ducit ad christum nō est circularis scilicet circa terrena se inuoluendo a terra inchoando intentionem. et in terram finiendo operatio / nem. Hec est operatio malorum. Et illud psalmiste. In circuitu impi ambulant. Et dyabolus. Job. ii. circuitu terra. Sed incedunt iusti p̄ cōsiderationem et obseruationē mandatorum q̄ est via recta. Aliq̄ū cōsiderando penas infernales. et hec ē a sinistris. Aliq̄ū gloriā paradisi. et hec ē dextera. In apparitionē differebat. q̄r vbi alie solū de nocte apparet hōibus. Sol aut̄ solū de die. ista semper de die et de nocte. Sic aliq̄ū lucent in bona cōuersationē in nocte aduersitatis. aliq̄ū in die p̄spexitatis. Sed iusti sp̄ lucēt bona p̄scia et exemplo et in nocte aduersitatis p̄ patientiam. et in die p̄spexitatis p̄ tranquillitatem et humilitatem. Et illud p̄st. Non sicut dies illuminabilis. Oculabatur aliq̄ū se stet la malis hōibus. et bonis apparebat. Sic iusti opera bona palā faciunt paratis imitari. occultant aut̄ malis dispositis ad calūniandum. Sicut christus aliquando se occultauit iudeis et herodi. In figuratio dif ferebat. q̄r steile sunt in colore fm̄ appentiam rubee. Hec aut̄ fm̄ q̄ refert cryso. sup N̄ath. habet formā pueri p̄uli cū signo crucis in frōte. et significat q̄r re cta cōuersatio hoc dō habere. s. puritate humilitatis et innocentia p̄uli. Math. xviii. Nisi cōuersi fueritis et efficiamini sicut p̄uli tē. Et crucē mortificationis in corpore. Unū aplūs ad Gal. v. Qui xp̄i sunt car nē suam crucificerūt cū virtutibz et cōcupiscentiis.

Laplū vnde cīmū de fato.

Beatū cuius est nōmē dñi spes eius. et nō respicit in vanitates et insanias falsas. Tlana sunt et insanies false que dicitur et credit multi de fato. Aliqui enī dixerūt satū nihil esse. Sed illud esse falsū ostendit ex eo q̄r boet⁹ in. iiij. de cōsolo. diffinitio ipm ut dicit. i. Sed fm̄ tho. in p̄ma parte. q. cxvi. qd̄ nō est diffinitio non pot. cū diffinitio dicat essentia ipsi⁹ diffiniti. Fuerūt autē aliqui q̄ fortuita et casualia q̄ in illis inferioribz accidit in nullā superiorē cām regulerūt voluerūt. et hi satū et p̄uidentia negauerūt. ut de milio aug⁹. recitat in. v. de ciuii. dei. Quā opinione esse falsam ostensum ē. s. cū oia subdant diuine p̄uidentia. Alij autē dixerūt satū esse dispositiōne siderūt sub q̄ quisq; cocept⁹ vel nat⁹ est. Iste enī ea que in illis inferioribus accidit siue rebo naturalibz siue rebo humanis reducere voluerūt in superiorē cām. sed nō alia nisi corpora celestia. qd̄ etiam vanū et falsū est. Qd̄ sensit ille ethnic⁹ q̄ ait. Fatis agimur. credite fatis. Nam act⁹ humani nō subdunctiō corporoz celestii nisi in di recte et p̄ accidentis. Lā autē fatalis cū habeat ordinatiōne sup ea q̄ fato agunt necesse est q̄ sit cā ei⁹ qd̄ agitur directe et p̄ se. Est etiā impossibile q̄ aliq̄ū vir⁹ actua celestis corporis sit cā eoz que hic agunt a casu et fortuna. Et fm̄ q̄ dicit gregor⁹ in omel. epiphanię. Absit a fidelibz cordibz ut fatum aliqd esse dicat. i. q̄ sit vix et subdant humani act⁹ constellatiōibz quas gentiles fatū dicebant. H̄enī falsum ē. Alij q̄ oia

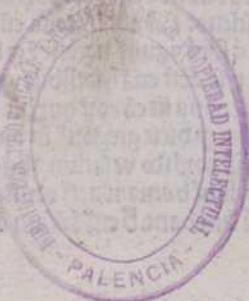
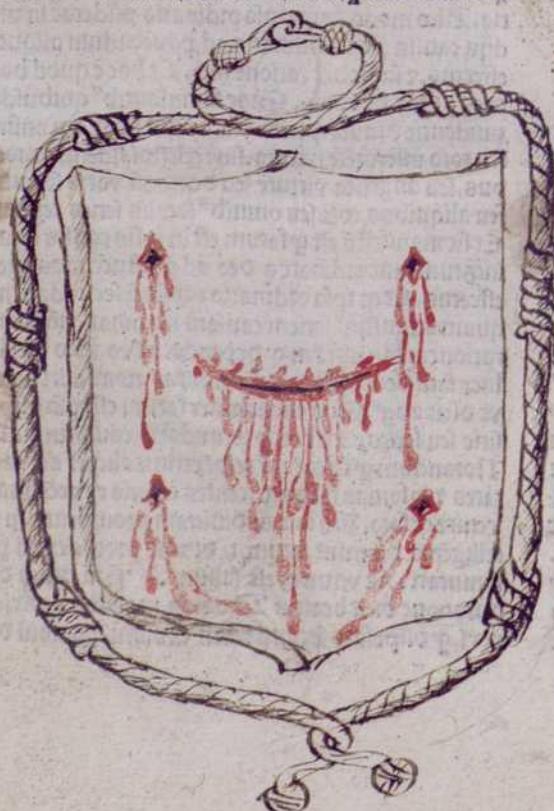
q̄ hic agunt siue in rebus humanis siue in reb⁹ natūralibus reducerunt in aliquā causam preordinantes que est diuina prouidentia. Et hi omnia q̄ hic agunt diuine prouidentie subdentes factū per eā preordinata et prelocuta ipsam dei prouidentiā fatū dicerunt. Et hoc modo ē vere sentire prouidentiū boet⁹. Sed q̄ cum infidelibus nō est cōmunicandū in omnibz vbi error possit cōtingere. ideo sancti doctores dixerūt fideles nō debere vti noīe fati. ne sez sub b̄nomi ne intraret errore infidelium dicēnū fatū esse cōstelationē sub qua nascit quis. vnde postea effici boetus vel malus. Et iō aug⁹. in. v. de ciuii. dei. ait. Si p̄terea res humanas fato tribuit. q̄r ipsam dei volūtatem vel potestatē fati nomine appellat. sententiam teneat. lingua corrigit. hec tho. Nota quid sit fatū et quomodo differat a diuina prouidentia proprie et que subdant fato. Quantū ad p̄mū dicit boet⁹. in. iiij. de cōsolo. q̄r fatū est inherens reb⁹ mobilis dispositio et quam prouidentia suis quec̄ necit ordinibz. In qua diffinitio fm̄ tho. in. iiij. cōtra gentiles. c. xc. dispositio et ordinatione vel ordine ponit que est relatio. qui quidē ordo si cōsideretur ad suū principiū est vñus et sic vñū fatum. Si consideret per compositionem ad causas medias vel effect⁹ earum. sic multiplicant et discuntur fata. per quē modum dicit poeta. Te tua fata premūt. Reb⁹ inherēs ponit in diffinitione ut distinguas fatum a prouidentia. Nam ipsa ordinatio fm̄ q̄ est in mente diuina nondū reb⁹ im̄ pressa prouidentia est. Scđm ho q̄ iam est explicata in rebus fatū nominat. Nobilibz autem dicit ut ostendat q̄r ordo prouidentie reb⁹ contingentia et mobilitatem nō auferat. ut quidam posuerūt. Et p̄ maiori declaratione dicto⁹ dicit. b. tho. in prima parte. q. cxvi. arti. ii. q̄ diuina prouidentia per causas medias suos effect⁹ exequit. Potest ergo ipsa ordinatio effectuum duplicitate cōsiderari. Uno modo fm̄ q̄ est in ipso deo. et sic ipsa ordinatio effectū vocat prouidentia. Alio modo fm̄ q̄ ipsa ordinatio considerat in medijs causis a deo ordinatis ad p̄ducendum aliquos effectus. et si habet rationē fati. Et hoc ē quod boet⁹ dicit in. iiij. de cōsolo. Siue famulantibz quibusdam prouidentie diuine spiritibz fatū exercetur leu anima seu tora inseruēt natura. siue celestii siderum motibus. seu angelica virtute. seu demonū varia sollertia seu aliquibus eoz. seu omnibz fatalis series texitur. Et sic manifestū est q̄r fatum est in ipsis causis creatiū sunt ordinatae a deo ad producendos suos effectus. Et q̄r ipsa ordinatio causarū secundarum. quam augustin⁹ seriem causarū nominat. nō habet rationē fati nisi fm̄ q̄ dependet a deo. id co causa liter fatū dei potestas vel voluntas nominari potest ut dicit aug⁹. Sed essentialiter fatum est ipsa dispositio seu series. id est ordo secundarū causarum. Notandum q̄ circa fatū respererunt aliqui ad vanitates et insanias falsas. dicentes omnia ex necessitate venire ex fato. Alij fatum diuinam prouidentiam intelligētes. differunt fatum. i. diuinā prouidentiam posse mutari. Et vtrūq̄ est falsum. Pro cuius declaratione dicit beatus Thomas. in prima parte. q. cxvi. q̄ dispositio secundarum causarū quā fatū di

Cirulus Ultimus

cum poterit dupliciter considerari. Uno modo secundis causas secundas quia sic disponunt seu ordinantur. Alio modo per relationem ad primum principium a quo ordinantur, scilicet ad deum. Quidam ergo posuerunt ipsorum seriem seu dispositionem causarum esse secundum se necessarium, ita quod omnia ex necessitate contingere potest propter hoc quod quilibet effectus habet causam suam. Laus autem posita necesse est ponere effectus. Sed secundum per hanc metaphysicam, ut dicit thomus in libro de animalibus, gentiles, non est verum quod posita causa sit necesse semper ponere effectum, quod aliqua causa potest deficere. Deo autem quod est gubernator virtutum et invenit quod effectus eius aliquis quidem stabilis est per modum necessitatis, alio autem effectus contingens eveniat, et secundum hoc diuisas causas effectibus adaptat, his quidem necessarias, alias autem contingentes. Cudit ergo sub ordine diuinae prudentie non solum hunc effectum esse contingente, alium necessario. Et secundum hoc quod subdunca diuinae prudentie quedam sunt necessaria, quedam contingentes evenientia, et non omnia ex necessitate esse. Alij vero dicuntur fatum esse mutabile etiam secundum quod a diuinae prudentiae dependet. Unde egyptius dicebat quibusdam sacrificiis fatum posse mutari, ut nomen dicit. Sed hoc est falsum, quod immobilitatem diuinae prudentie repugnat. Est enim immutabilis diuinae prudentiae. Malachias, iij, Ego deus et non mutor. Et boethius. Stabilisque manus das cuncta moueri. Dicendum ergo quod fatum secundum considerationem secundarum causarum mobile est, sed secundum quod subest diuinae prudentie immobilitatem fortitur, non quidem absolucionem necessitatis sed conditionem, secundum quod dicimus hanc conditionem esse veram vel necessariam, si deus preservaverit hoc futurum erit. Unde cum boethius distinxerit series fati esse mobilem, post pauca subdit, que tamen ab immobilitate prudentiae perficiuntur exordiis ipsorum esse mutabilem necesse est. Que autem subdunca fatum declarat, b. thom. vbi. s. arti. iij. Dicit enim quod fatum sit ordinatio secundarum causarum ad effectus divinitatis prouisos, quae cum causis secundis subduntur ea fatu subdunca. Unde et boethius dicit, quod fatum celum et

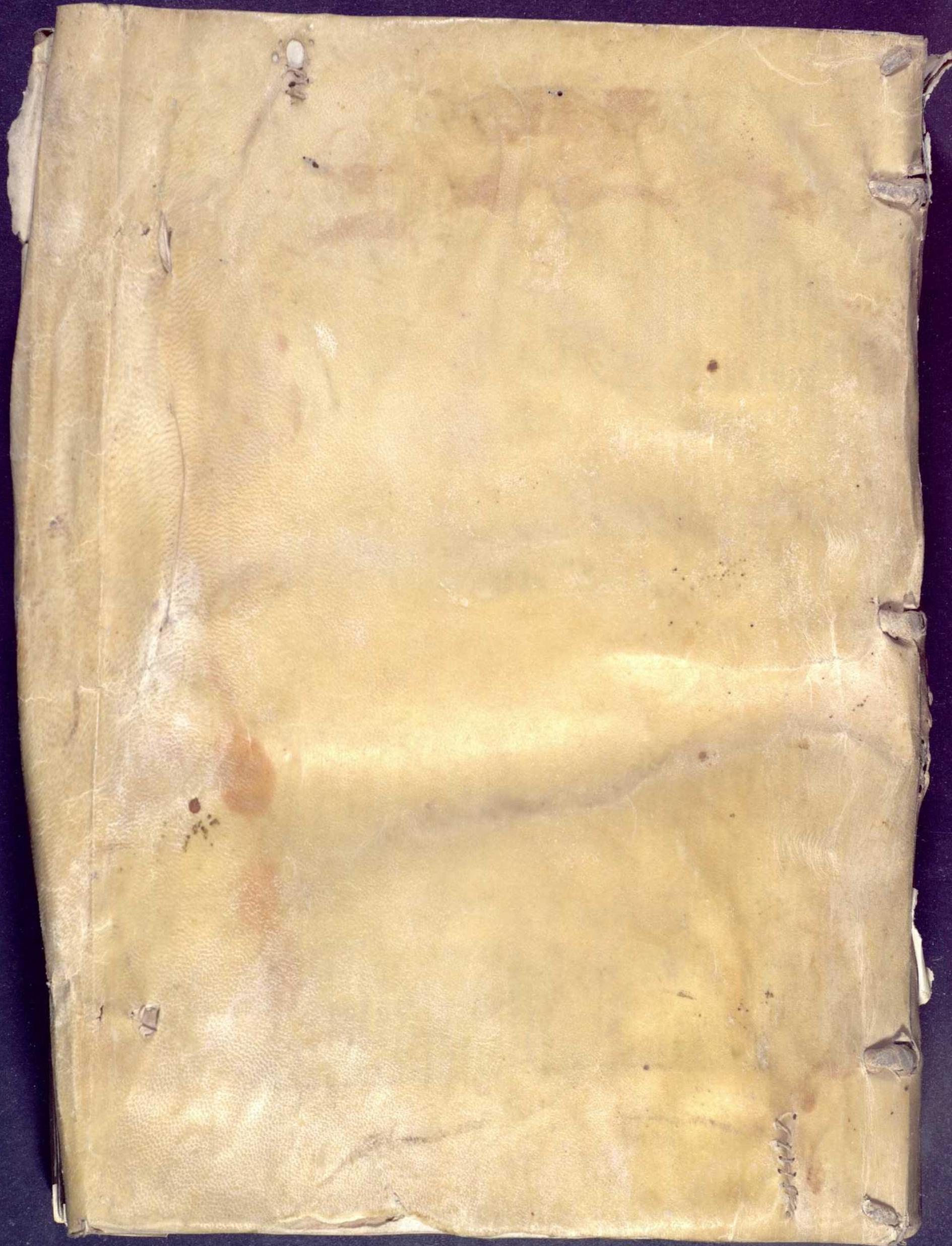
sidera mouet, elementa in seculis eternis teneat et alterna format transmutationem eadem nascentia et occidentia omnia persimiles seruum seminumque renouat progressus. Sed actus fortunatus hominum indissolubili causarum coniunctione costringit, hec hoc. Que omnia cum sicut a deo mediante causis secundis ideo sub fati serie continentur. Sed quod sunt quedam que a deo immediate sunt, cum non subdunca causis secundis non subdunca etiam fatum. sicut creatio rerum, glorificatio spiritualium substantiarum, et alia huiusmodi. Et hoc est quod boethius dicit. Ea quod sunt prima diuinitati propria fata vel ordinis mobiliter exceduntur. Et iterum, quedam que sub diuinitate prouidencia locata sunt fati serie superantur. Ex quod etiam patet, quod quanto aliquid longius a pura mente discedit, nebris fati mortalibus implicatur, quod magis subiectum necessitatis secundarum causarum. Et quodvis augustinus, dicat fatum esse aliquid secundum quod ad diuinam potentiam vel voluntatem referatur, que voluntas dei causa est omnia que sunt. Non est ergo hoc contra predicta. Nam fatum quidem referatur ad voluntatem dei sicut ad primum principium, non quod fatum essentialiter sit ipsa voluntas dei, sed ipsa ordinatio quod est in causis secundis ad suos effectus producendos. Respicit ergo in vanitates et insanias falsas, qui fatum diuinam prouidentiam intelligens credit vel dicit ipsum prouidentiam esse mutabile, vel omnia ex necessitate evenire hic, vel non omnia subesse diuinae prouidentie, que omnia falsa sunt. Laus enti in diuisib;.

Anno incarnationis domini millesimo quadragesimo
gentesim nonagesimo, calendarum vero septembris
sextodecimo, pars hec summa secunda domini
anthoni archibishopis florentini, preclarissimi.
In insigni elacione Argentina per Johanne
Reynardum (albus gruninger) virum consolentem, ac
curatissime nitidissimeque elaborata feliciter finit.

corpus n^o. Quid est qd*loco* p*ro* minicorpora p*ro* quo s*anctis* en tur. vnius et i*Q* i*laici* des se*z* u*l* Q. E*st* illiqua a*g*elus n*u*ndu*n* ante secula z h*o* in fine seculo*u*. Quia ad caput sedet angelus cu*p* apostoli p*dicat*; q*z* in principio crat n*b*u*r*; z h*b*u*r* crat ap*o* d*eu* z d*u* erat x*b*u*r*. Et q*z* si ad pedes sedet angelus cu*d*i. Ceteru*c* caro factu*s* est z habitau*t* in nobis. Possum*m*? Et p*ro* diu*s* angelos duo testam*e*ta cognoscere. Q*u*n*p*rius z aliud se quens. Qui videlicet angelus p*lo* cu*p* omni corporis subiectu*s* sunt coniuncti. Quia minime utraq*z* testam*e*ta d*u* pari sensu incarnatus z mo tu*s* ac resurrecte*s* d*u* n*ec*iat q*z* i*testam*e*tu*s** p*ro* i*h*u*s* ad caput; z testam*e*tu*s* ad pedes sedet. Unde z d*uo* cherubim que p*pit*atoriu*s* regunt*f* se ini*ci*ti aspiciunt*s* sis vultibus in p*ro*dictato*u*. Et he rubin q*p*pe; plenitudo sc*ie*te*d*i. Et q*d* p*ro* d*uo* cherubim nisi vestrag*z* testam*e*ta signatur. Quid p*o* per p*pit*ato*u* nisi incarnatus d*is* figuraf. De quo i*o*anes ait. Ap*pe* c*n*. p*pit*atio p*re*ccatis nostris. E*st* i*o*cherubin*s* i*u*nic*e*al*sp*icit*u*. D*iv*ul sus in p*pit*ato*u* v*er*nit*u*. q*z* du*s* inter se positi*u* incarnatus d*om*ini vi

Secundum fratrem charitatis quid in
ter hec animaduertitur: **N**isi quid
casu getum creditur: vel electus di-
scipulis ille nunc decet: post autem
veniens audiatur. **A**udiens dubi-
taret: dubitans palparet: p. ipsius
crederet. **N**on hoc casu sed diri-
na dispensatio gestum est. **E**git
namque intro modo superbia dene-
mia: ut discipulus dubitans dujin-
magistro suo vulnera palpauit car-
nis: in nobis vulnera sanctorum infi-
delicitatis. **P**lus enim nobis infide-
litas thome ad fidem: quæ fides
credentium discipulorum profuit.
Quia dum ille ad fidem palpado
reducitur nostra mens omniu[m] du-
bitatione postposita in fide solida
tur. **S**ic quippe discipulū post re-
surrectionē suaz dubitare pmisit.
nec tamen indubitatione deseruit.
Sicut ante nativitatem Iuam ha-
bere mariam sponsum involvit: qui
tamen ad eius nuptias nō perven-
nit. **N**asuta factus est discipulū as-
dubitans et palpās testis vere re-
surrectionis sicut sponsus matris
sicut custos regerrine virginis
tans. Palpauit autem et erclama-
vit Dominus meus et deus me.
Dicitur iesus. Quia videlicet cre-
didiisti cum Paulus apostolus di-
cor. **E**t enim fides sperandarum
substantia rerum argumentum nō
apparent; profecto liquet quia
fides illarum rerum argumentum
et que apparere nō possunt. **E**ae
rī somma significat qz-n. iordanus flu-

A

19

B28

2

3

4

5

